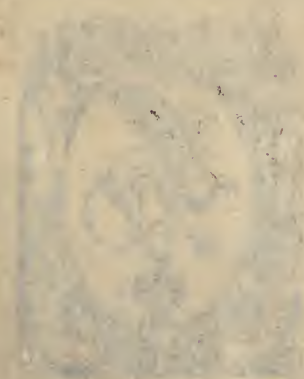

31
4 H
20

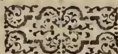

OMNIA
D. PLATONIS OPERA

Tralatione Marſilij Ficini, & ad Græcum codicem accurata caſtigatione.

Quæ recenti hac editione noſtra multo quàm antea ornatiora, & locupletiora ſunt facta, opera, & diligentia Iacobi Tapia Aldana:

Mendis ſublatis plurimis, quæ Platonis non minus Germanum ſenſum deuaſtauerant, quàm dilucidationes Marſilij perniciosè corruperant.

Cum Indice pleniſsimo, vt inſpicienti patebit.

VENETIIS,

APVD HIERONYMVM SCOTVM.

MDLXXI.

MARSILII FICINI FLORENTINI IN LIBROS PLATONIS, AD LAVRENTIVM MEDICEM, VIRVM MAGNANIMVM.

PROOEMIVM.

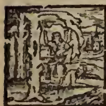

IVINA prouidentia fortiter attingens omnia, ſuauiterq; diſponens, magnanime Laurenti, ſtatuit religionem ſanctam non ſolùm Prophetis & Sibyllis, ſacriſq; armare doctoribus, verumetiam via quadam, elegãtiq; philoſophia ſingulariter exornare: vt ipſa pietas omnium origo bonorũ, tam ſecura tandem inter omnes ſapientiæ & eloquẽtię profeſſores incederet, quàm tuta penes domeſticos conquieſcit. Oportebat enim religionem (quę vnica eſt ad felicitatem via) nõ rudioribus tantum hominibus, verumetiam peritioribus cõmunem fore. Qua quidem duce omnes ad beatitudinem, cuius gratia nati ſumus, & ad quã conſequendam communi ſtudio laboramus, facilius tutiuſq; peruenire poſſimus. Itaq; Deus omnipotens, ſtatutis temporibus diuinum Platonis animũ ab alto demiſit, vita, ingenio, eloquioq; mirabili, religionem ſacram apud omnes gentes illuſtraturum. Cùm verò ad hæc vſque ſecula ſol Platonicus nondum palàm Latinis gentibus oriretur, Coſmus Italiæ decus, & inſignis pietate vir, Platonicam lucem, religioni admodum ſalutarem, à Græcis ad Latinos propagare contendens, me potiſſimum intra ſuos lares plurimùm educatum, tanto operi deſtinauit. Ego autem etſi à tenera ætate nominis Platonici cultor, rem tamen adeò grauem, non meis quidem, ſed aui tui Coſmi proſpetis auſpicijs ſum aggreſſus, ſperans diuinam opem tam neceſſario, tamq; pio officio nõ defuturam. Hac ergò in primis ſpe ductus Academiam ſum ingreſſus, decemq; ex ea Platonis noſtri dialogos, Coſmo prius quàm naturæ cõcederet, Latinos feci. Poſt eius obitum patri tuo Petro præſtantiſſimo viro, dialogos nouem legendos dedi. Poſtquam verò Petrus è vita deceſſit, fortuna pręclaris ſępe operibus inuida, inuitũ me à traductionis officio diſtrahæbat. Verùm tu & religionis cultor, & philoſophiæ patronus, me ad incœptum omni fauore & auxilio reuocaſti. Quamobrem ad inſtitutum munus felicibus iterum auſpicijs ſum regreſſus, neque traduxi tantum, verumetiam partim argumentis mentem perſtrinxi Platonicam: partim quoad potui breuibus commentarijs explicaui. Opus itaque totum diuino auxilio iam abſolutum tibi libentiſſimè dedico. Ad quem illa etiam quæ maioribus tuis inſcripta ſunt, iure hæreditario pertinent, virum profectò auitę paternæq; in patria colenda virtutis hæredem. Leges autem inter dialogos funebrem Platonis orationem pio fratri tuo Iuliano dicatam. Prætereà vbi ad librum de Regno perueneris, videbis Federicum Vrbinatem ducem eo die à me honoratum, quo ipſe tuas ædes honorifice ſalutauit. Non ſolùm verò ſeptem atq; triginta libri, qui ſolo tuo inſigniti ſunt titulo, ſed cuncti denique tui ſunt, quandoquidem omnes tui gratia ſunt abſoluti, atq; ego ſum tuus. Neq; verò me Platonicum in his libris ſtylum omnino expreſſiſſe profiteor, neq; rurſus ab vllo, quamuis admodum doctiore, vnquam exprimi poſſe confido. Stylum inquam non tam humano eloquio, quàm diuino oraculo ſimilem, ſæpe quidem tonantem altius, ſæpe verò nectarea ſuauitate manantem, ſemper autem arcana cœleſtia complectentem. Profecto quemadmodum mundus tribus præcipuè dotibus eſt munitus, vtilitate, ordine, ornamento, atque ex his diuinum nobis teſtatur artificem: ita Platonicus ſtylus continens vniuerſum, tribus potiſſimum abundat muneribus, philoſophica ſententiarum vtilitate, oratorio diſpoſitionis elocutioniſq; ordine, florum ornamento poeticorum, & vbique tum diuinis vtitur teſtibus, tum etiam certiſſimum de architecto mundi deo perhibet teſtimonium. Valeant igitur magnanime Laurenti, valeant procul omnes, qui minutiſſimas erudiendæ pueritię à Platone rationes efflagitant. Erudiant alij rudiores, & eruditi deniq; fores Platonicas adeant, inde non tam puerilia rudimenta, quàm diuina myſteria tandem reportaturi. Dixi modo Laurenti tandem. Nam Plato noſter antequam diuina fundat oracula, ne ſacra prophanis cõmunia fiant, audientium animos triplici paulatim ad ſummum calle perducit, purgatione, reſolutione, conuerſione. Quamobrem multa leguntur apud Platonem ad purgãdos perturbationibus animos pertinentia. Plura rurſum ad ſoluendas mentes à ſenſibus. Plurima etiam ad conuertendas, tum in ſeipſas, tum in deum omniũ autorem, in quem veluti ſolem ritè conuerſę, optatis inde veritatis radijs

feliciter illustrentur. Interea Plato noster, dum occultis sæpe modis humano generi necessarium tractat officium, interdum iocari videtur & ludere. Verùm Platonici ludi atque ioci multo grauiores sunt quàm seria Stoicorum. Neq; enim per humiliora quędam dedignatur alicubi peruagari, modò sensim auditores captans, humiliores facilius ad excelsa perducat. Miscet frequēter grauissimo quodam consilio vtilia dulcibus, quo modestis sermonis blandi leporibus animos natura proniores ad voluptatem, per ipsam voluptatis escam ad cibum alliciat salutarem. Fingit & sæpe fabulas more poetico: quippe quum ipse Platonis stylus, nō tam philosophicus quàm reuera poeticus videatur. Furit enim interdum atq; vagatur, vt vates, & ordinem interea non humanum seruat, sed fatidicum & diuinum, neq; tam docentis personam agit, q̄ sacerdotis cuiusdam atq; vatis: partim quidem furētis, partim verò cęteros expiātis, & in diuinum furorem similiter rapientis. Fabulis verò inter hęc ob id potissimum vti videtur: vt inter varios Academię flores oblectentur quidem omnes, sed expiati duntaxat poma decerpant, vescantur suauius, facilius concoquant, profectius nutriantur. Agit autē dialogis omnia: vt sermo viuens, personas loquētes ante oculos ponat, persuadeat efficacius, & moueat vehementius. Accedit ad hæc, quòd amicos (vt par est) opportune dialogis suis honestat, facilius multos posteritati commendans. Prætereà opiniones eadem de re diuersę cōmodius dialogo recensentur. Mitto quòd dialogus mira quadam varietate delectat, & attentione audientes detinet & legentes. Verùm quidnā longius per minutiora quędam & humiliora digredimur? Sophia magnanime Laurenti, quæ solo Iouis capite nata, ab initio cum eo erat cuncta componens: patrem imitans, ipsa quoque filiam solo capite peperit, Philosophiam nomine, cuius deliciæ forent, esse cum filijs hominum. Hanc igitur in terra quondam per varias gētes peregrinantem excellentiora passim admirabantur ingenia. Quorum in numero Plato noster non solùm admiratus est illam: sed & primus & solus ad summum excoluit. Huic enim ille primus tanquam sacræ sacerdotia cinxit tempora mitra: prætereà peplum induit, quod Augustam filiam Mineruæ deceret: caput etiam manusq; & pedes suauiter redolentibus illiniuit vnguentis. Deniq; solùm ipsum quacunq; philosophicum numen incederet, varijs aspersit floribus, & ornauit. Talis erat, atq; etiam est huius diuę intra limites Academiæ deambulātis habitus, talis ornatus. Quoties verò extra hortos Academicos peruagatur, nō solùm vnguenta semper amittit & flores, sed etiam proh nefas, sæpe incidit in latrones, atq; amissis sacerdotij & grauitatis insignibus nuda passim, & quasi prophana pererrat, adeoq; deformis apparet, vt neq; Phœbo vlterius Mercurioq; suis familiaribus placeat: neq; insuper vel auo suo Ioui, vel Mineruæ matri probetur. Cæterū statim materno cōsilio intra parietes & hortos Academiæ sese recipiens, antiquū resumit decus: & ibi velut in patria libentissimè requiescit. Quamobrem iuuat vnà tecū Platonice Laurenti omnes, tum discendi, tum bene viuendi cupidos, ad Academiam Platonicam cohortari. Hic.n. iuuenes vel inter iocandum præcepta morū, vel inter ludendum industriam disserēdi iucundè admodū & facilè consequentur. Hic viri etiā rei tum familiaris, tum publice disciplinam abundè perdiscent. Hic senes pro mortali vita, vitam sperabunt æternā. In Academiæ hortis poetæ sub lauris canentem Apollinem audient. In vestibulo Academiæ oratores spectabunt Mercuriū declamantē. In porticu vero, & aula iurisconsulti ciuitatumq; gubernatores, Iouem ipsum auscultabunt, sancientem leges, iura dictantem, imperia gubernantem. In ipsis deniq; penetralibus philosophi Saturnum suum agnoscent, cœlestium arcanorū contemplatorem. Vbiq; verò sacerdotes rerumq; sacrarū antistites arma reperient, quibus pietatem aduersus impios strenuè protegant. Huc igitur, huc precor, omnes accedite, qui liberales colitis disciplinas, hic eas, & libertatem vitæ pariter adepturi: huc deniq; cuncti cōcurrite, quos assequendæ veritatis, & cōsequendæ beatitudinis perpetuus ardor inflāmat: hic aspirante Deo, veritatem ad votū, & felicitatē consecuturi. Verùm interim admonēdi estis, ne temere de rebus Platonicis, imò verò diuinis feratis sententiā, sed longo & æquo examine iudicetis, neq; liuidam in eos censurā exerceatis, qui procul ab omni liuore vobis vigilant & laborant. Imò verò fauete libēter autori pio, fauete etiam traductori, non solùm translatione verborū, sed explicatione sententiarū cōmuni omnium vtilitati pro viribus consulenti. Nolite precor antiquam salutaremq; doctrinam, heu iandiu nimis oppressam, nuper autem in lucem diuina prouidentia prodeuntem, insequi crudeliter & opprimere, ne fortè quam Deus omnipotens vult vbiq; viuam, mortalis homo frustrà perditā velit. Dextera.n. domini fecit virtutem, dextera domini iam exaltauit eam, non morietur, sed viuet, & narrabit opera domini.

SED quonā optime Laurenti nos ingens in Platonē ac nesciēs tenere modū, raptauit amor? Num in Platonis causa declamauimus, oratorię facundiæ principis? Satis.n. superq; ipse pro sua causa declamauerit, apud eos presertim qui perturbationibus vacui, æquos se prestiterint auditores. Te verò in presentia minimè adhortabor, mirū in modū ad hęc omnia voluntate propēsum, ingenio promptū, studio eruditū. Sed optabo duntaxat, vt & legas feliciter, & felicissimè viuas, Marsilij tui memor. Dum verò Marsiliū Ficinū nomino, Philippū quoq; Valorem Academicū nostrū intellige pariter nominatū. Nam si valor atq; Marsilius in Platone defendēdo, & in te amādo idē sunt, proculdubio inter se quoq; sunt idem. Valorē tibi Laurēti singularis sua virtus probat, Platonicus honor laudat, incredibilis in te amor valde cōmēdat.

PLATONIS VITA, ET PRIMO GENEALOGIA ET GENESIS.

PLATO Atheniensis Aristonis & Perictiones siue Potonæ filius à Neptuno genus vtrinque ducit. Nam Solon à Neleo & Neptuno descendit. Solonis verò frater Dropides Critiam maiorem genuit: à quo Calæscrus ortus duos habuit filios, Critiam scilicet minorem, qui vnus ex triginta Athenarum gubernatoribus fuit, atq; Glauconem Charmidis & Perictiones patrem. Perictione verò Aristoni nupta, Platonẽ pepererit & Adimantum & Glauconem. Fœminam quoq; Potonam: quæ Eurymedonti nupta, peperit Speusippum. Rursus Aristo Platonis pater à Codro filio Melanti descendit, qui iterum in Neptunum sicut & Solon originem referunt. Ferunt Athenis celebre esse, Aristonem Perictionæ, cùm esset speciosissima, congredi conatum esse. Verùm fuisse illius conatus irritos, vidisseq; in somnis Apollinem, atq; ab eo iussum mundam à coniugali copula quoad pareret, seruauisse. Quod & Laertius & Polycrates scribunt. Nascitur Athenis vel in Aegina à Troiæ captiuitate anno septingentesimo quinquagesimosexto: ab vrbe condita trecentesimo tertio: antè Christi aduentum quadringentesimo vigesimotertio. Platonis genesim qualem adolescens audiueram, in libro de Amore significaui: sed nunc adducam qualem Iulius Firmicus Astronomus describit. Cuius opinionem hac in re existimo veriorem. Est autem eiusmodi: In ascendente aquario Mars, Mercurius, Venus. In secunda, Sol in piscibus. In quinta, Luna in Geminis. In septima, Iupiter in Leone. In nona, Saturnus in Libra. Hanc genesim Iulius Firmicus asserit significare virum, qui mirabili eloquentia polleat, cœlestique ingenio ad omnia secreta diuinitatis accedat.

Educatio, indoles, eruditio, sobrietas Platonis.

FErtur, cùm in cunis esset, labijs infantis apes mel infudisse, eloquentiæ futuræ præsagium. Aiunt Socratem vidisse per somnium oloris pullũ sibi in gremio plumescere, qui continuò exortis pennis, expansis alis in altum euolans, suauissimos cantus ediderit. Postridie quum à patre sibi Plato cõmendatus esset, hunc esse cygnum quem viderat dixisse. Poetico stylo in adolescentia floruit. Elegias composuit, & tragœdias duas, quas & ipse igni dedit, cùm primũ animum ad philosophiam applicuisset. Primis literis à Dionysio præceptore imbutus est, deinde Socratem audiuit vigesimum annum ætatis agens. Post Socratis mortem Cratylo Heracliti discipulo, & Hermogeni Parmenidis philosophiam tuenti sese accommodauit. Cùm esset annorum duodetriginta Megaram se ad Euclidem cùm alijs Socraticis contulit. Hinc Cyrenen profectus, Theodorum mathematicum audiuit, atque inde in Italiam ad Pythagoreos Philolaum & Architam Tarentinum Eurytumq; cõcessit. Ab his in Aegyptum ad prophetas & sacerdotes se recepit. Decreuerat ad Indos Magosque progredi: verum propter Asiæ bella à proposito destitit. Regressus demum Athenas, in Academia vitam duxit: quem insalubrem Atticæ locum dicitur elegisse, quòd etiam diuus Basilius & Hieronymus comprobant, vt nimis bonus corporis habitus ceu vitis nimia luxuries amputaretur. Erat enim & speciosissimo & robustissimo corporis habitu. Vnde & à latis humeris, ampla fronte, & egregio totius corporis habitu orationisq; vbertate, Plato est nuncupatus: cùm antè nominatus fuisset Aristocles. Nihil in eo deforme, nisi fortè vox aliquantulum gracilis, & nescio quid sub ceruice gibbosum eum aliquantulũ deformabat. Ob Academiæ habitationem passus est quartanam febrem menses decem atque octo: sed sobrietate & diligentia sua vires post febrem validiores quàm antè recuperauit.

Militia et nauigatio Platonis trina.

MIlitauit ter. Primo in Tanagram, secundo in Corinthum, tertio in Delum, vbi etiam victoria potitus est. In Siciliam ter nauigauit. Primo vt insulam & ætnea miracula crateresq; videret. Agebat tunc quadragesimum ætatis annum: quo etiam tempore Dionysius Hermocratis filius vt secum loqueretur, impulit, vbi cùm ille de tyrannide dissereret, dicens non id præstare quod sibi soli esset vtile, nisi virtute etiam excelleret, offensum tyrannũ atq; iratum dixisse aiunt. Verba tua otiosorum senum sunt. At ille, Et tua, inquit, tyrannidem sapiunt. Ad hæc indignatum tyrannum primo quidem illum necare voluisse. Deinde verò à Dione, & Aristomene obsecratum, id minimè effecisse: verùm Polidi Lacedemonio qui per id tempus legatus ad se venerat, eum tradidisse vt venundaretur. Eum ille in Aeginam adductum vendidit. Quo tempore & Charmander tanquam mortis reum accusauit. Sane iuxta peruulgatam apud eos legem, capitale erat, si quis Atheniensium eam insulam adijsset. Cæterum cum à quodam fuisset allegatum, disciplinæ gratia eò philosophum ascendisse, legemque illam de hominibus, non de philosophis qui super homines sunt, loqui, absolutum eum dimisere, neq; occidendum, sed vendendum decreuerunt. Aderat fortè Anniceris Cyrenaicus, qui eum viginti minis redemit, remisitq; Athenas ad amicos. Polidem verò à Cabria superatum, & postmodũ in Elice fuisse submersum fama est, dæmonio sibi nutriante talia illum philosophi gratia perpeti. Non tamen quieuit Dionysius. Verùm cùm cognouisset quæ illi contigerant, scripsit Platoni, orans ne in se maledicta intorqueret. Ad quem ille scripsit, non tantum sibi à philosophia superesse otij, vt Dionysij meminisset. Obtrectatoribus quibusdam Platonem à Dionysio derelictum obijcientibus respondit, imò verò à Platone Dionysius est relictus. Secundo profectus est ad Dionysium iuniorem, ab eo & Dione philosophandi gratia accersitus, hac quoque spe ductus, se suis consilijs effecturum, vt illic ex tyrannide, aut respublica fieret, aut regnum, visurumque quod iamdiu vehementer optabat, gubernationem scilicet quandam maximè philosophicã, in qua vel gubernent philosophi, vel gubernatores philosophentur. Putabat enim ciuitates non aliter posse miseriam euitare. Id omne non vi aut dolo, sed philosophicis rationibus persuaso Dionysio fieri cupiebat. Sed quarto ferè mense post Platonis accessum, Dionysius falsis impulsus calumnijs Dionem quasi tyrãnidi insidiantem expulit. Platonem vero libenter amplectebatur. At Plato in patriam redijt. Tertio accessit Dionem Dionysio reconciliaturus, & ab vtroque iterum atq; iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archyta. Tunc & Dionysius vittatam illi triremem obuiam misit, & Archedemum Pythagoricum oratorem, nobilesq; permultos, & ipse quadrigis albis egredientem excepit. Postulauit Plato promissam Dionis restitutionem, atq; insuper vrbem ac homines qui iuxtà constitutam ab eo rempublicam viuerent. Idq; ille quanquam pollicitus, implere detractauit. Cùm verò Plato palàm Dionysium redargueret, quòd fefellisset fidem, tum sibi de Dione restituendo, tum Theodoti suo de Heraclide seruando, infensum deinde habuit Dionysium; vnde in summo viuebat periculo, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarentinus Salmiscum misit ad Dionysium oratorem vnà cùm naui, rogans, vt Platonem dimitteret. Ille eum dimisit, ac præbuit commeatum, Plato in patriam redijt. Dionysius paulò pòst à Dione ciuibusq; pulsus tyrannide, criminis in philosophum cõmissi pœnas dedit. Plato miro quodam honore exceptus est in patria. Ibique ad Rempublicã accersitus accedere noluit, quia plebs malis se moribus assuefecerat.

Quibus Plato leges dederit.

FErtur Arcadas & Thebanos condita ciuitate honestæ magnitudinis, rogasse illum, vt eam rempublicam institueret. Verùm illum cùm eos intellexisset æqualitatem sectari nolle, profectum non esse. Syracusanis verò expulso tyrãno leges dedit, & Creten sibus Magnesia nuper condita siue instaurata ciuitate, scripsit leges duodecim in libros digestas. Misit ex familiaribus suis Aristonymũ ad Arcadas legibus instituendos, ad illos Phormionem, ad Pyreos Meledimum.

Continentia, grauitas, comitas Platonis.

VIxit autem cælebs & sobrius admodum, & vt Aurelius Augustinus perhibet, castus: Vnde & in senio sacra naturæ fecisse dicitur, vt se apud vulgus à crimine sterilitatis absolueret. Iuuenis adeò verecundus, adeò compositus fuit, vt nunquam ridere, nisi modicè, deprehensus sit. Iratum verò vidit nemo. Vnde apud Platonem educatus puer cùm ad parentes reuersus vociferantem videret patrem, nunquã inquit hoc apud Platonem vidi. Semel tantũ clàm subiratus est puero grauiter delinquenti. Sed Xenocrati inquit, Cæde tu hunc puerum. Ego enim quia iratus sum, nequeò. Edebat quolibet die aut semel tantũ, aut bis, parcissimè. Dormiebat solus. Contrariam vitam multũ vituperabat. Ad amandos adolescentes, quemadmodum & Socrates suus videbatur paulò pronior, verùm vterque tam ratione continens, quàm sensu proclinis. Quàm diuinè isti amauerint, & quo pacto quæ de amore locuti sunt, exponantur, satis in libro de amore tractauimus. Optabat memoriam sui vel in libris, vel in amicis relinquere. Et si melancholicus erat, profundissimique ingenij, vt scribit Aristoteles, iocis tamen plurimis vtebatur, atque Xenocratem & Dionem seueriores sæpissimè admonebat, vt Gratijs sacra facerent, quo iucundiores gratioresque redderentur. Platonis autem grauitati comitas erat admixta.

Discipuli Platonis præcipui.

Discipuli eius fuere, Speusippus Atheniensis, Xenocrates Calcedonius, Aristoteles Stagirites, Philippus Opuntius, Hestiæus Perinthius, Dion Syracusanus, Amycles Heracleotes, Erastus & Coriscus Sceprij, Timolaus Cyzicenus, Hebion Lampsacenus, Pithon & Heraclides Aenij, Hippothales & Calippus Athenienses, Demetrius Amphipolites, Heraclides Ponticus, & cõplures alij, & cum his mulieres duæ, Lasthenia Mantinea, & Axiothea Phlyasia, quæ virili vtebantur veste. Theophrastũ item illius fuisse auditorem ferunt, & Hyperidẽ oratorẽ. Chamæleon & Lycurgũ, & Demosthenẽ quoq; fuisse ipsius studiosum, & Mnesistratũ. Vestibulo Academiæ inscriptũ erat. Nemo huc geometriæ expers ingrediatur. Quod quidẽ non solùm de lineatũ, sed etiam de affectuũ debita mẽsura volebat intelligi.

LIBRI QVOS SCRIPSIT PLATO, Ac à posteris in quaternitates nouem collecti.

Prima quaternitas.

Euthyphro, vel de sanctitate.
Apologia Socratis, id est defensio.
Crito, vel de eo quod is egit in carcere cum Socrate, vel de agendo.
Phædo, vel de animæ immortalitate, vel de anima.

Secunda.

Cratylus, vel de recta nominum ratione.
Theætetus, vel de scientia.
Sophista, vel de ente.
Ciuilis, vel de regno.

Tertia.

Parmenides, vel de vno omnium principio, & de ideis.
Philebus, vel de summo bono, vel de voluptate.
Conuiuium, vel de amore.
Phædrus, vel de pulchro.

Quarta.

Alcibiades primus, vel de natura hominis.
Alcibiades secundus, vel de voto.
Hipparcus, vel de studio lucrandi, vel de lucri cupiditate.
Amatores, vel de philosophia.

Quinta.

Theages, vel de sapientia.
Charmides, vel de temperantia.
Laches, vel de fortitudine.
Lysis, vel de amicitia.

Sexta.

Euthydemus, vel litigiosus.
Protagoras, vel de moribus sapientiæ professorum.
Gorgias, vel de rhetorica.
Meno, vel de virtute.

Septima.

Hippias maior, vel de pulchro, vel de honesto.
Hippias minor, vel de mendacio.
Io, vel de furore poetico, vel de Iliade.
Menexenus, vel de Attica antiquitate, vel Epitaphius.

Octaua.

Clitopho, vel exhortatorius.
De republica libri decem, vel de iusto.
Timæus, vel de mundi natura.
Critias, vel Atlanticus, vel de Atlantica antiquitate.

Nona.

Minos, vel de lege.
De legibus libri duodecim.
Epinomis, id est, legum appendix, vel philosophus.
Epistola duodecim.

Hos omnes Platonis libros ipsi è Græca lingua transtulimus in Latinam. Tres verò sunt Platonicorũ species dialogorum. Aut enim sophistas confutat, aut adolescentes adhortatur, aut docet adultos. Quæ in epistolis, vel in libris de legibus, & Epinome Plato ipse suo disserit ore, certissima vult haberi. Quæ vero in cæteris libris, Socratis, Timæi, Parmenidis, Zenonis ore disputat, verisimilia.

Eloquentia, Sapientia, authoritasq; Platonis.

Stylus Platonis, vt ait Aristoteles, medius inter solutam orationem & carmen fluit, suauitas & copia tanta, vt Cicero Platonem & intelligendi & dicendi grauissimum autorem fuisse dixerit. Adiecit, si Iupiter humana lingua loqui voluisset, non alia quàm Platonis lingua fuisse locuturum. Doctrina verò tanta in eo, vt cum ante illum omnes inter Græcos illustres, ad externas gentes sapientiæ gratia peregrinati fuissent, post Platonis tempora cæteræ nationes Athenas confluxerint, & Aristoteles iam miro ingenio præditus, ac nouæ hæresis auidissimus, cùm Platonem iam penè adultus adisset, viginti eum continuos annos audiuerit. Adde quòd prius quàm adiret Platonem, iam literis prouectus erat. Deinde Platonem solum habuit præceptorem. Mitto quod à Cicerone scribitur. Malo cum Platone errare, quam cùm cæteris recte sentire. Præterea quòd vna cùm Panætio illum appellat Homerum philosophorum. Mitto illud Quintiliani, Quis dubitet Platonem esse præcipuum, vel acumine disserendi, vel eloquendi facundia diuina quadam & Homerica? Multum enim illius oratio supra prosam orationem, & quam pedestrem Græci vocant, surgit, vt mihi non humano ingenio, sed Delphico quodam oraculo videatur instinctus. Diuina quadam sapientia & probitate mirabilem autoritatem etiam in patria, quod rarissimè fieri solet, sibi cõparauisse videtur. Reuersus ex Sicilia Plato, cùm ad magnificentissimam illam Olympiorũ celebritatem quasi quendam orbis terrarũ conuentum peruenisset, tam lætis cunctorũ occursibus exceptus est, vt è cœlo Deus ad mortales demissus videretur. Ludos deseri, Athletarum spectacula relinqui, Pugiles solos omitti cerneres, & quod admirabilius est, qui tam longis terrarum marisq; tractibus, pascendorum oculorum animorumq; & aliorum gratia ad Olympia venerant, omnis voluptatis obliti Platonẽ adibant, Platonem intuebãtur, in Platone perinde atq; amœnissimo diuersorio cõquiescebãt. Cùm tragœdiã quis referret, nec quispiã præter Platonẽ adesset, obiectantibus quibusdã dedecori esse illi quòd nemo præter vnũ adesset, respõdit ille. Et hic vnus plus est, quàm Atheniensis populus.

Charitas, Magnanimitas, Sanctimoniaq; Platonis.

Quam magno & constanti animo, præsertim in amicorum causa fuerit, declarant eius epistolæ. Tyrannum sæpe quòd iniustè gubernaret, quòdue amicos falleret, etiã præsentibus testibus audacter redarguebat, tantum aberat vt illi assentaretur. Mitto minutiora illa, quale illud est quod iusserat Dionysius in conuiuio, vt singuli purpura induti saltarẽt, saltauit protinus Aristippus, Plato verò noluit, dicens non conuenire philosopho muliebria. Et contemptus tyranni, Dionisq; defensio. Præterea Cabriæ fortissimo duci Crobylus accusator improbus diem dixerat, & capitis iudicium intentauerat. Quocirca cùm à reliquis destitutus ciuibus metu periculi in arcem ascenderet, solus Plato auxilium præstaturus semper illi adfuit. Cùm verò calumniator Crobylus, vt eum à patrocinio deterreret minitans dixisset; alijs defensionem præstaturus aduentas, ignorans quòd te quoque Socratis venenum expectat. Ipse respondit Olim Crobyle, cum patriæ dignitati militabam, in tolerandis periculis haud segnis eram; nunc pro officio, & amici salute licet ferrũ ac venena mineris & ignem, nullum recuso discrimen. Cùm Socrates carcere iniustissimè inclusus esset, Plato pecunias congregauit, vt redimeret innocentem. Et dum iudicium agebatur, ascendens in suggestum, sic cœpit orare. Cùm minor natu sim viri Athenienses his omnibus qui tribunal ascenderunt. Verùm tyrannici iudices veriti, ne autoritate & eloquentia sua ciues moueret, interpellauerunt repentè, reclamauerunt, descende. Plato domum abijt. Nam quantum illi malè mentis morbo, tantum hic tunc morbo corporis laborabat. Socratis verò persecutores pœnas paulò pòst dederũt. Cùm ex condiscipulis quidã instigaretur inuidia Xenocratem adeo Platoni gratum acceptumq; esse, vt in eum conflaret inimicitias, multa in Platonem Xenocratis maledicta renunciauit. Plato medio sermone criminationem respuens, obaudit. Instat obtrectator vultus seueritate crimen affirmans. Deniq; deos omnes, ac deas obtestanti, Plato vt ab eius sese pertinacia solueret, esto inquit. Sed ea Xenocrates fide ac grauitate pollet, vt nisi sic expedire iudicasset, dicturus ea nunquam fuisset. Grauitatem magnanimitatemq; Platonis imitatum fuisse Xenocratem dilectum eius discipulum, testis est vita Xenocratis apud Diogenẽ, quæ quidem est fortitudinis & sanctitatis exemplar. Imitatum quoque fuisse Dionem, Plutarchus est testis. Præterea Philiscus Lycurgi oratoris vitam describens. Magnus vir inquit fuit Lycurgus, multaq; sunt ab eo gesta præclarè, quæ facere nemo potuisset qui nõ fuisset Platonis auditor. Demosthenes cùm Antipatrum fugeret; Archiæ blandis verbis se ei vitam seruaturum pollicenti, absit, inquit, vt viuere turpiter malim quàm honestè mori; postquam Xenocratem & Platonem de immortalitate animi disserentes audiui. Idem scribens

bens ad Heracleodorum quendam condiscipulum suum, atque eum reprehendens, quòd postquam Platonem audierat, negligeret bonas artes, & vitam parum honestè duceret, Nonne, inquit, erubescis ea negligere, quæ à Platone accepisti? Dionysius ad Speusippum scribens, ait; Plato quidem gratis sua lumina terentes docebat. Tu verò tributa exigis, & à volentibus ac nolentibus accipis. Laertius quoque carpit eundem, quòd non sicut Xenocrates Platonis castitatem & fortitudinem, mansuetudinemque fuerit imitatus. Illud verò de fortitudine Xenocratis tacere non possum, quòd cùm Platoni Dionysius diceret, Caput tibi quispiam tollet. Xenocrates qui aderat, inquit, Nemo illud prius quàm meum hoc abscindet.

Sententiæ & Prouerbia Platonis.

DE Aristotele & Xenocrate hæc Plato dicebat. Huiusmodi quidem equum, qualemq; asinum iungendos assumpsi. Aristoteles quidem freno indiget; Xenocrates verò calcaribus. Erat inter discipulos eius lautus nimium, & curandæ cutis studiosissimus adolescens, quem Plato rogauit. Quousq; tibi carcerem ædificare perges? Quoties hominem amore irretitum videret, ille aiebat, Proprio in corpore mortuus est, viuit in alieno. Addebat, Qui se ipse alterius gratia deseruerit, omnium esse miserrimum; quippe qui neq; se possideat vlterius, neq; alterū. Platonis quidam familiaris vir doctus, cum orabat vt sibi aures paulisper accōmodaret libellum à se editum lecturo. Rogatus subinde à Platone, quæ libri esset inscriptio, respondit, Contradicendum non esse. Cui Plato; cur igitur ipse hoc factitas? Cur contradicentibus contradicis? Cur me consulis, si tibi prolubes contradici? Leo ciuis potens in cœtu carpebatur, quòd magnas & immodestas in senatu vociferationes habuerat. Plato, hoc ipsum, inquit, est verè leonem esse. Diogeni Cynico dicenti, ꝙ humana quidem ista videret, ideas verò nequaquam, Cui mirum inquit? Oculos enim quibus ista videntur habes & vteris, mēte verò non vteris, qua sola illæ cernuntur. Mirantibus discipulis, quòd Xenocrates in omni vita seuerus, nescio quid risu excipiendum dixisset; Quid inquit miramini inter spinas aliquando rosas & lilia nasci? Ad iuuenes crebrò dicere solebat; Otio labores anteponite, nisi fortè rubiginem splendori præstare putatis; Iuuentutem ad beatam vitam hac ratione sæpissimè incendebat. Contrariam virtutis ac voluptatis naturam animaduertite. Huius enim momentaneam dulcedinem subita pœnitentia sequitur, dolorque perpetuus; illius autem breues labores, æterna voluptas. Cùm vidisset quendam aleâ ludentem, arguit, & cùm ille, quàm parua reprehendis diceret, Plato respondit; At non est paruum consuetudo. Ebrijs & iratis consulere solitus erat, sese vt in speculo studiosè intuerentur; ab eiusmodi statim fœditate discessuros. Ebrietatem & somnum valdè detestabatur. Aiebat plurimū referre ad pueritiam educandā vt honestis solùm gaudere pueri assuescerent. Alioquin voluptatem dicebat escam esse malorum. Addebat sanitatem animi veram esse philosophiam, cæteras verò facultates non tam philosophiam quàm ornamenta videri. Nihil sanæ menti suauius esse quàm vera dicere & audire. Veritate enim nihil est melius vel durabilius. Interrogantibus quibusdam, quæ nam possessionum genera filijs essent potissimum comparanda; Ea dixit quæ non grandinem, non hominum vim, non ipsum denique Iouem extimescerent. Demodoco de filij eruditione consultanti, qualis inquit in arbusculis plantandis dirigendisq; talis & in filijs gignendis, & instituendis curà esset debet. Hic labor, illic voluptas. Cauendum autem ne in hoc sopiti, in illo plus quàm vigiles videamur. Philedono cuipiam Platonem carpenti, ꝙ non minus in discendo quàm in docendo studiosus ac sedulus esset, & quoad discipulus esse vellet, interrogati; quoad inquit meliorē ac peritiorē esse me non pœnitebit. Interrogatus quidnam inter peritum imperitumq; interesset, ꝙ inter medicum ægrorumq; respondit. Principibus nullum præstantius prædiorum genus esse dicebat, quàm eorum familiaritates hominū, qui cauponari nescirent. Principi nō aliter necessariā esse sapientiam, quàm corpori animam. Beatissimas fore respublicas, si aut philosophi dominentur, aut saltem qui gubernant, diuina quadam sorte philosophentur. Nihil enim pestilētius esse potestate & audacia, quam ignorantia comitetur. Tales quoq; subditos esse solere, quales principes videantur. Magistratui non proprium bonū, sed publicum cogitandū, non partem solùm ciuitatis quandam, sed totam esse curandam.

Quantum Plato neglexit humana, quantum diuina dilexit.

REpetebat quotidie sola æterna esse vera; Temporalia verò verisimilia. Dormire in corpore animum. Et quæ sensus appetit aut timet, nihil aliud esse quàm somnia. Itaq; hæc omnia penitus contemnenda. Et vt mala vitentur quibus plenus est mundus, ad æterna confugiendum; aliter enim deuitari nō posse. Ipse quoq; quæ præcipiebat, impleuit. Nam cùm & hæreditario quodā iure & ciuium fauore princeps in Republica esset futurus, omnem prorsus ciuilem respuit dignitatem. Cùm patrimonio ditissimus esset, fratribus largitus est omnia præter suburbanū prædiolum, quam academiam nominabant. hoc solo contentus vixit. Et si præceptor amicusq; principum extitit, diuitias tamen ab his nullas accepit. Solebat rex Dionysius dicere, Aristippus semper pecunias petit, Plato semper libros. Adde quòd neq; vxorem duxit, neq; vixit in vrbe, ab omnibus liber, soli seruiēs veritati. Vnde diuus Hieronymus inquit, Plato Aegyptū & Architam Tarentinum eamq; oram Italiæ quæ quondam magna Græcia vocabatur, laboriosissimè peragrauit, vt qui Athenis magister erat & potens, cuiusq; doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus, malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique cùm literas quasi toto orbe fugientes persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit captiuus, vinctus est seruus. tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Hæc Hieronymus.

Pietas & Gratitudo Platonis.

GRatus deo fuit, à quo principiū cogitandi, dicendi, agendi, omnibus in rebus, & faciendum dicebat esse, & ipse semper efficiebat. Præterea deo gratias agebat quotidie, ꝙ homo natus esset non brutū, ꝙ Græcus non barbarus, ꝙ temporibus Socratis. Quàm gratus praeceptoribus fuerit, omnibusq; amicis, testimonio sunt eius dialogi. In quibus mirificè eos omnes honorat, atque Socrati libros suos attribuit. Nō solùm.n. illum in oībus penè dialogis disputantem inducit, sed etiā omnia à se cōposita, scribit non sua, sed Socratis esse.

Quæ Plato affirmauit.

IN his quæ sensibus subiacent, partes Heracliti tuebatur. Porrò in his quæ ad intelligentiam pertinent, Pythagoræ maximè acquiescebat. In rebus autem ciuilibus Socratem suum amplectebatur, quæ vbique asseuerabat, hæc sunt. Deum omnibus prouidere. Animas hominum immortales esse. Bonorum præmia, malorum supplicia fore. Augu.in libro contra Academicos inquit, Christi autoritatem omnibus anteponendam. Si autem rationibus agendū sit, apud Platonicos reperire se dicit, quod sacris Christianorum literis non repugnet. Idem Dionysius Areopagita significauit: Eusebius postea & Cyrillus latius declarauerunt. Hinc Augustinus in lib. De vera religione: Platonici inquit paucis mutatis Christiani fierent. Atq; in confessionibus, narrat se proœmium Ioannis Euangelistæ fermè totum apud Platonicos reperisse. Propterea in secundo de Ciuitate dei inquit; Labeo Theologus apud gētiles, Platonem inter semideos connumerandum putauit, sicut Herculem atque Romulum, semideos autem heroibus anteponit, sed vtrosque inter numina collocat. Veruntamen istum quem appellat semideum non heroibus tantum, verumetiam dijs ipsis præferendum esse nō dubito. Vnde inquit se Platonicos ante alios elegisse, quia de rebus diuinis atq; humanis rectius admodum quàm cæteri philosophi senserint. Quod & M. Varro antea iudicauerat, & Apuleius Platonem, non tantum heroibus superiorem fecit, sed dijs æqualem, quia videlicet diuinarum rerum adyta penetrauerit. Plato tanta fuit modestia præditus, vt cum mirabilem sibi autoritatem ante alios comparauisset, tamen interrogatus à quodam quatenus præceptis suis parendum foret, respondeit: quoad in terris appareat sacratior aliquis, qui fontem omnibus veritatis aperiat, quem denique sequantur omnes. Addidit, nihil suo, sed diuino tantum lumine reperisse Quid autem in philosophia senserit, satis in libro de amore, & Theologia nostra tractauimus.

Reditus Platonis in patriam Cœlestem & laudes.

NAtali suo decessit, & annū vnum atq; octaginta impleuit, sine vlla dubitatione. Ideo magi, qui tunc Athenis erant, Platoni immolauerunt, amplioris fuisse sortis quàm humanæ rati, quia consummauisset numerum perfectissimū, quem nonem nouies multiplicata conficiunt. Atq; quòd mirum est, adhuc in ea ætate, & in eo ipso die scribebat. de quo Cicero inquit. Est etiā quietè, & purè, atq; eleganter actæ ætatis placida ac leuis senectus, qualē accepimus Platonis, qui vno & octogesimo anno scribēs mortuus est. Seneca etiam affirmat id Platoni sobrietatis & diligentiæ beneficio contigisse. Alij inter scribēdum, alij discumbentem in nuptijs remotis dapibus inter disserendum ad superos redijsse. Aristoteles in templo aram Platoni statuamq; sacrauit hoc epigrammate: Aram Aristoteles hanc Platoni dicauit, viro quem nefas est à malis laudari. Addit Aristoteles,

Qui solus vita, doctrina, moribus, ore
Admonuit cunctos, & monimenta dedit:
Vt virtute queant felicem ducere vitam.
Nulla ferent talem secla futura virum.

Adiunxerunt & sapiētes alij in Platonis laudes carmina plurima: sed præcipua epigrammata tria. Primi hæc est sententia: Temperantia, iustitiaq; excelluit omnibus, tantum verò sapientia superauit, vt omnem protsus inuidiam superauerit. Secundi hic est sensus: Plato in deorum numerum est translatus. Longinquæ hunc nationes honorant, qui diuinam vitam ipse nouit alijsq; monstrauit. Tertij senten-

tiaest huiusmodi. Phœbus Aesculapium genuit & Platonem, vt ille corporibus, hic animis mederetur. Præterea Mithridates Persarũ rex Platonis statuam in Academia ita locauit inscriptam, Mithridates Rhodobati filius Perses Musis imaginem Platonis dicauit, Syllanionis opus. Ex his omnibus id Plato est consecutus, vt Græci Aristotelem quidem dæmoniũ, Platonem verò diuinum cognominauerint. Quia videlicet ille & vita humanus & scientia naturalis maximè fuerit. Hic aũt scientia simul & vita se se potissimũ ad diuinũ contulerit.

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΑ.

Φοῖβος ἔφυσε βροτοῖς ἀσκληπιὸν, ἠδὲ πλάτωνα.
 Τὸν μὲν ἵνα ψυχὴν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάοι.
Δαισάμενος δὲ γάμον, πόλιν ἤλυθεν, ἥν ποτε αὐτῷ
 Ἔκτισε, καὶ δαπέδῳ ζηνὸς ἐνιδρύσατο.

ΑΛΛΟ.

Σωφροσύνῃ προφέρων θνητῶν ἤθει τε δικαίῳ
 Ἐνθάδε δὴ κεῖται δῖος ἀριστοκλέης.
Εἰ δέ τις ἐκ πάντων σοφίης μέγαν ἔσχεν ἔπαινον.
 Οὗτος ἔχει πλεῖστον, καὶ φθόνος οὐχ ἕπεται.

ΑΛΛΟ.

Γαῖα μὲν ἐν κόλπῳ κρύπτει τόδε σῶμα πλάτωνος.
 Ψυχὴ δ' ἀθανάτων τάξιν ἔχει μακάρων.
Υἱοῦ ἀρίστωνος, ὅν τις καὶ τηλόθι ναίων
 Τιμᾷ ἀνὴρ ἀγαθὸς θεῖον ἰδόντα βίον.

Apologia de Moribus Platonis.

Finem iam vobis imponam, si pauca quædã rursus addidero. Sunt plebei quidam versificatores qui immeritò poetarũ sibi nomen vsurpant. Hi tam morum dissimilitudine quàm malignitate inuida prouocati, in optimum quenque impudentissimè ludunt. Quibus summa quædam licentia in bonos potius quàm in malos conceditur. Tales igitur olim poeticuli, diuinũ Platonem à Græcis Apollinis filium, & Socratem ab Apolline Græcorum sapientissimum iudicatum, mordere non dubitarunt. Quorum impietatem Laertius Diogenes summoperè detestatur. Atq; vt ipse declarat, ridicula etiã comicorum conuitia Aristippus auxit Cyrenensis, homo pessimus, & optimi cuiusque suorũ temporum aduersarius, qui sicut alios plerosque modestissimos doctissimosque ficta quadam historia vituperauit, sic etiam Socratem præceptorem, & condiscipulos suos Xenophontem atque Platonem: finxitque horum nomine carmina quædam in scorta puerosq; lasciua, videlicet vt falsò magnorum philosophorum exemplo liberiorem ipse peccandi licentiam nancisceretur. Verùm Aristoteles cui veritas magis quàm Plato fuit amica, tam falsas in virum sanctum calumnias sustinere non potuit. Nam in elegijs ad Eudemum, illa de Platone quæ in superioribus diximus, cecinit, id illi maximè tribuens, vt prophani non solùm vituperare Platonem vllo pacto non debeant; verumetiam sub prætextu laudis sanctum illius nomen ore prophano nominare non audeãt. Neque Elegia contentus fuit, sed etiam, vt tradit Olympiodorus, præclarã orationem de Platonis laude composuit. Obmutescant igitur apud superos inferni canes, atque apud inferos latratu Cerberum eminentur. Nos autem Platonis vitam, & sapientiam iudicio sapientum approbatissimam veneremur, atque vnà cum Apuleio Madaurensi liberè proclamemus. Nos Platonica familia nihil nouimus nisi festum, lætum, cœleste, supernum.

M. FICINI AD LECTOREM.

NE Fortè putes amice lector tantum opus editum temere, scito cùm iam composuissem, antequam ederem, me cẽsores huic operi plures adhibuisse: Demetrium Atheniensem nõ minus philosophia & eloquio quàm genere Atticum, Georgium Antonium Vespucium, Ioannem Baptistam Boninsegnium, Florentinos, viros Latinæ linguæ Græcæq; peritissimos. Vsum prætereà acerrimo Angeli Politiani doctissimi viri iudicio: vsum quoque consilio Christophori Landini, & Bartholomæi Scalæ, virorum clarissimorum.

TABVLA LIBRORVM PLATONIS A M. FICINO FLORENTINO TRADVCTORVM:

Item quæ insunt partim argumenta, partim autem commentaria, per eundem Marsilium in libros eosdem composita.

INDEX IN PLATONIS SCRIPTA,

vbi prior numerus paginam, posterior columnam, p, principium, m, medium, f, finem denotat.

alterum

Deo

Epime_

I

L

lucretio

gnopere

odorum

P

parca-

philoso-

SIMILITVDINES.

INDEX FINIS.

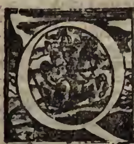
PLATONIS HIPPARCVS, VEL DE LVCRI CVPIDITATE, VEL STVDIO LVCRANDI.

Marsilij Ficini Argumentum.

ROPOSITVM Platonis in Hipparcho est, docere nos, omnes homines bonũ appetere, cũ & illi qui propter auaritiam aberrare videntur, bonum appetant. Illi siquidem lucricupidi sunt, lucrum vtile est, vtile verò bonum: bonum itaque cupiũt. Etenim lucrum damno contrarium: damnum verò cum obsit, malum: malo igitur contrarium. Contrarium malo, bonum: lucrum ergo bonum. Quamobrem cum illi etiam, qui ab appetitu boni declinare videntur, bonum cupiant, nihil iam repugnat quo minus omnes homines bonum appetant. Bonum autem duplex. Vnum finis. Ad finem alterum. Illud propter seipsum, hoc propter aliud expetendum, Illius appetitio voluntas, huius electio. Illud venerandum, hoc vtile. Illo fruimur, hoc vtimur. Illius adeptio beatitudo, huius lucrum vocatur. Lucrum igitur est boni vtilis acquisitio: quod ad venerandi boni consecutionẽ conducere potest. Quod verò adhoc non confert, nec ipsum vtile est, nec eius adeptio lucrum. Laudanda igitur lucri cupiditãs, quæ omnibus natura inest. Vituperanda autẽ opinio falsa, quæ dum quod reuera vtile & lucrum est, ignorat, appetitum naturæ ad aduersa retorquet. Hæc omnia Plato latenter docet, dum Socrates definitiones falsas, quas Hipparchus de lucri cupiditate refert & inducendo & ratiocinando refellit. Vtitur autem Plato hac propositione. Omnes homines bonum appetunt, tanquã manifesta, ad concludendum quod omnes natura lucrum appetunt, quodq; hæc appetitio naturalis laudanda est. Hæc autem est conclusio quã modo quodam directo Socrates tribus argumenrandi modis infert. i. exemplo, inductione ratiocinatione. Sed modo quodam cõuerso ex omni hac disputatione per argumentationem à minori colligimus propositionem illam maximè confirmatam, Omnes. s. homines bonum appetũt, quæ huius libri finis vltimus est, cum primus finis sit ostendere, oẽs lucricupidos esse, neq; id esse vituperandum.

SOCRATES. HIPPARCHVS.

VIDNAM lucri cupiditas est? & qui sunt lucricupidi? HIP. Mihi quidem videntur qui lucrandum putant ex rebus nulla æstimatione dignis. SOCR. Videntúrne tibi scire, quòd nullius precij sint, an ignorare? si nesciunt, amantes lucricupidos vocas. HIP. At non amantes voco, sed callidos atque improbos, & victos lucro, conscios nullius esse precij, è quibus lucrum captant, & tamen lucrãtes per impudentiam. SOCR. Num huiuscemodi lucricupidum vocas? veluti agricola plantans cognoscensq; nullius precij plantã esse, dignam tamen putet qua lucretur, talémne vocas? HIP. Vndecunque ò Socrates lucricupidus quærendum censet. SOC. Ne ita temere verba effundas, veluti alicui ob acceptam iniuriam iratus, sed in me potius attentus responde, ac si à principio rursus interrogarem. Consentis lucricupidum cognoscere quanti sit vnde lucrandum putat? HIP. Consentio. SOCR. Quis est qui circa plantarum dignitatẽ nouit, qua regione, quo tempore plantare * dignum sit, vt & nos aliquid sapientum verborum, quibus elegantes isti causidici abundant, in medium afferamus? HIP. Agricola arbitror. SOC. Num dignum lucro vocas aliud quàm lucrandũ esse existimare? HIP. Idipsum.

* Dignum tanquã affectatũ notat.

SOC. Ne me coneris decipere virũ iam senem, iuuenis, respondens, quemadmodũ nunc, quę ipse minime sentis: sed q̃ verissime responde. Num agricolã eum iudices, qui quam indignam plantatione plãtam scit, ex ea lucrandum putat? HIP. Non per Iouem. SOC. Equitẽ pręterea virum, si nouit nullius precij pabulũ quod equo præbet, an ignorare cẽses equũ iri perditũ? HIP. Nequaquã. SOC. Non igitur putat ex hmõi pabulo esse lucrũ. HIP. Minime. SOC. Gubernatorẽ verò qui temone ac velis nulla æstimatione nauem munierit, ignorare censes ꝙ damno afficiatur & in periculũ veniat, ne & ipsa nauis & quęcũq; in naui sunt, perdantur? HIP. Non certe ignorat. SOC. Haud igit̃ putat se ex istiusmodi nullius precij instrumentis lucraturũ. HIP. Minime. SOC. Item belli dux exercitum vilibus armis nixum videns, num speret dignumúe putet ex his affectare lucrũ? HIP. Minime. SOC. Eodem modo si tibicen tibiam, citharœdus citharã, sagittarius arcũ, & vt breui cõplectar, artifex, & rei cuiusuis peritus quisq; organa, ac reliquũ apparatum nullius precij habeat, putétne ex his aliqñ se lucraturũ? HIP. Non, vt apparet. SOC. Quos itaq; lucricupidos nuncupas? neq;. n. eos quos suprà retulimus, qui è rebus nulla ratione dignis oportere lucrari rentur. HIP. Atqui hoc modo mirande vir, quo tu vis, nullus hoĩum lucricupidus sit. At ego eos lucricupidos esse dicã, qui propter inexplebilem auiditatẽ minima & vilissima quęq;, & nullius precij dehinc mirũ in modũ sitiunt, & in his etiã lucrũ quęrunt. SOC. Non tñ ò vir optime discernunt nullius ista precij esse. Huc. n. nosipsos adegimus, vt impossibile diceremus. HIP. Mihi sanè videtur. SOC. Si nõ cognoscunt, ignorant igitur: opinantur tñ, quæ nullius precij sunt, multi facienda esse. HIP. Apparet. SOC. Lucricupidi nónne lucrũ cupiunt? HIP. Profecto. SOC. Lucrũ verò damno contrarium? HIP. Est. SOC. Estńe bonũ cuiquã dãno affici? HIP. Nemini. SOC. Malum aũt? HIP. Prorsus. SOC. Læduntur itaq; damno hoĩes? HIP. Lęduntur. SOC. Malũ igitur damnũ? HIP. Malũ. SOC. Contrariũ damno lucrum? HIP. Contrariũ. SOC. Bonúmne igitur lucrũ? HIP. Certè. SOC. Bonũ igitur amãtes lucricupidos nuncupas? HIP. Videtur. SOC. Non insanos quidẽ ò amice lucricupidos dicis. Sed tu ipse vtrũ amas quod bonũ est, an nõ amas? HIP. Amo equidẽ. SOC. An est bonũ quicquã quod non affectes, sed malũ? HIP. Non per Iouem. SOC. At forsitan omnia bona affectas. HIP. Omnia. SOC. Interroga insuper & me vtrũ & ipse, bona equidẽ amare me confitebor: sed præter me ac te, nónne reliqui mortales oẽs amant bona, mala oderunt? HIP. Videntur. SOC. Lucrum aũt nónne bonũ esse confessi sumus? HIP. Nempe. SOC. Omnes igitur lucricupidi vñr hoc modo: quo vero prius diximus, nullus lucricupidus esset. Vtra igitur istarum rationũ sequenda potius, ne erremus? HIP. Si quis ò Socrates rectè lucricupidũ definiat, eum puto lucricupidũ arbitrabitur, qui his studet & lucrum ex his quærẽdum sibi putat, ex quibus boni viri lucrari nunquã instituant. SOC. At non vides quod paulò antè inter nos cõuenit, lucrari. s. esse vtilitate affici? HIP. Quid tũ? SOC. Quia & in hoc consensimus, bonũ omnes semper velle. HIP. Confessi sumus. SOC. Nónne & boni viri

Secũda definitio falsa.

Confutatio.

Tertia definitio falsa.

Cõfutatio a contrariis.

lucrum omne expetunt, ſi quidem omne lucrũ bonũ eſt? Hɪᴘ. Non tñ ea lucra quibus lædi poſſint. Sᴏᴄ. Lædi vocas damnũ pati, an aliud quippiam? Hɪᴘ. Nil aliud q̃ damnum. Sᴏᴄ. Lucróne damnum patiuntur homines, an damno potius? Hɪᴘ. Vtriſque, etenim & damno, & lucro turpi, damno afficiuntur. Sᴏᴄ. Num tibi videtur aliquid vtile ac bonum turpe exiſtere? Hɪᴘ. Minime. Sᴏᴄ. Nonne paulò antè conceſſimus, lucrũ damno malo exiſtenti, contrarium eſſe? Hɪᴘ. Fateor. Sᴏᴄ. Et cum ſit malo contrarium, eſſe bonum? Hɪᴘ. Conceſſimus. Sᴏᴄ. Vides igit̃ vt me conere decipere, ex induſtria contraria his aſſerens, quæ ſuprà confeſſi ſumus. Hɪᴘ. Non per Iouem, ò Socrates: ſed ecõtra, tu me decipis, ac neſcio quomodo diſputans ſurſum deorſúmque omnia conuertis. Sᴏᴄʀ. Bona verba quæſo. Neque enim rectè facerem, niſi viro bono & ſapienti parerem. Hɪᴘ. Cuinam? aut quid hoc tandem? Sᴏᴄ. Conciui meo & tuo etiam Hipparcho Piſiſtrati Philædonici filio, filiorum Piſiſtrati natu maximo & ſapientiſſimo, qui cum alia multa præclara ſapientię exempla edidit, & Homeri etiã libros in hanc vrbem primus inuexit, & recitatores impulit, vt ludis publicis referrent ordines, quod vſq; ad hæc etiam tempora obſeruant. Et Anacreonta Teium miſſa quinquaginta remorum naui in hanc vrbem acciuit. Simonidem præterea Chium apud ſe ſemper habuit, amplis muneribus inductum. Hæc autem agebat omnia, ciues ſuos eò adducere volens, vt quam optime degentibus imperaret, ratus minime fas eſſe, ſapientiam cuiquam inuidere, quippe qui ipſe honeſtus ac bonus erat. Cum itaque ciues abunde eruditi eſſent, atque ſapientiam eius admirarentur, ad agricolas conuertit animum & peregrinos erudiendos, igitur columnas in ſingulis vrbis triuijs & in vnaquaque tribu erexit: & ex ea ſapientia, quã partim didicerat, partim ipſe inuenerat, eliciens potiora, elegis incluſit. & inſtitutis ſapiẽtiæ inſcripſit: primum vt ciues haud amplius egregia illa mirarentur, Cognoſce teipſum, Nihil nimis, & reliqua huiuſcemodi, Delphis inſcripta: ſed Hipparchi præcepta veluti potiora ſuſciperent. Deinde hac atq; illac prætereuntes, ac legendo illius ſapientiam deguſtantes, ex agris & ſyluis ad reliqua doctrinæ inſtituta diſcenda pergerent. Erant autem epigrammata duo: alterum in ſiniſtra parte vniuſcuiuſque columnæ, in quo Mercurius lectorem (ſic enim inſcribebatur) monebat, quòd in medio vrbis tribus ſtaret: alterum in dextra, ſic inſcriptum, Hipparchi hoc monumentum eſt. Mox præceptum additum, vt, Perge quæ iuſta ſunt curare. Cumque in alijs columnis alia pręclara carmina inſcrita eſſent, multaque, in via Stiriaca tale erat: Monumentum hoc Hipparchi, Ne amicum decipias. Quamobrem ego te quidem amicum meum fallere nunquã auſim, & illi tanto viro repugnare. Quo vita functo, tres annos ſub fratre illius Hippia tyrannide preſſi Athenienſes fuerũt. Ipſe verò è maioribus natu omnibus, accepiſti ſolum hoc triennium in hac vrbe tyrannidem viguiſſe: reliquis temporibus, eodem penè modo quo Saturno regnante Athenienſes vixerunt. Traditur autem ab elegantioribus viris, mortis eius cauſam extitiſſe non eam quæ vulgo fertur, ſororis, ſcilicet Canephoriæ conceptum: nam id credere abſurdum eſt. Sed cum Harmodius amaretur, doceretúrq; ab Ariſtogitone, magnum quiddam ſibi ex hac educatione ſperabat, fore nanque Hipparchum aduerſarium ſuſpicabatur. Interim contigit vt Harmodius nobilem quendam, cuius nomen non ſatis teneo, amaret is primum Harmodium & Ariſtogitonem, veluti ſapientes admirabatur, poſtea familiaris factus Hipparcho, cõtemnere illos cœpit: vnde illi indignati, Hipparchum interemerunt. Hɪᴘ. Videris ergo, ò Socrates, vel amicũ me non putare: vel ſi putas amicum, Hipparcho minime credere. Nam abs te non decipi diſſerendo, perſuaderi mihi nequit. Sᴏᴄ. Atqui volo perinde ac ſi talis ludamus, retractare quicquid libet, ne te deceptum exiſtimes. Víſne

Hipparch. Piſiſtrati.

Præcepta Hipparch.

illud immutari quod diximus omnes hoĩes bona appetere? Hɪᴘ. Nolo. Sᴏᴄ. Quid verò illud, q̃ damnum, ac damno affici, malum eſſe conceſſimus? Hɪᴘ. Neque id volo. Sᴏᴄʀ. Sed quid illud, quòd lucrum atque lucrari, & ipſi damno, & ei quod eſt damnum pati, contraria ſunt? Hɪᴘ. Neq; iſtud quidem. Sᴏᴄ. At illud forſitan, q̃ lucrari, vt pote malo contrarium, bonum eſt. Hɪᴘ. Ne retractes. Sᴏᴄʀ. Videtur igitur tibi, vt apparet, lucrum aliquod bonum eſſe, aliquod vero malum? Hɪᴘ. Mihi verò. Sᴏᴄʀ. Retracto itaq; tibi hoc. Eſt enim lucrum aliud bonum, malum aliud, nihil tamen magis hoc, quàm illud lucrum eſt, nonne? Hɪᴘ. Quid interrogas? Sᴏᴄ. Dicam, cibus & bonus eſt, & malus. Hɪᴘ. Eſt. Sᴏᴄ. Eſt'ne magis cibis alter altero, an ſimiliter cibus vterque eſt, neque quà cibus alter ab altero differt, ſed quà hic quidem bonus, ille vero malus? Hɪᴘᴘᴀʀ. Eſt vt dicis. Sᴏᴄʀ. Nónne & potus & reliqua omnia, quæcunq; formæ eiuſdem ſunt, ita habent, vt partim bona, partim mala ſint, nihilque inter ſe differant in eo in quo eadem ſunt, quemadmodũ hominũ quidem alius bonus, malus alius? Hɪᴘᴘᴀʀ. Sic eſt. Sᴏᴄʀ. Cęterum neuter illorum, vt arbitror, magis aut minus homo eſt quàm alter, neq; bonus malo, neq; malus bono. Hɪᴘ. Vera dicis. Sᴏᴄʀ. Nonne de lucro ſimiliter iudicabimus? q̃ pariter lucrum tam bonum quàm malum lucrum ſit? Hɪᴘᴘᴀʀ. Neceſſe eſt. Sᴏᴄʀ. Nil igitur magis lucratur, qui lucrũ bonum conſequitur, quàm qui malum: neq; horum alterutrum lucrum magis apparet, vt iam cõuenit. Hɪᴘᴘᴀʀ. Profecto. Sᴏᴄʀ. Neutroq; aut magis, aut minus adeſt? Hɪᴘ. Neutro. Sᴏᴄʀ. Tali autem in re, cui neutrum horum cõpetit, ecquis poteſt magis vel minus aliquid aut agere, aut etiam pati? Hɪᴘᴘᴀʀ. Impoſſibile eſt. Sᴏᴄ. Poſtquam lucra æquè ſunt vtraq;, hoc deinceps animaduertendum reſtat, propter quid vtraque lucrum appellas, quidnam idem in vtriſq; aſpicis: veluti ſi me roges, quare cibum, ſeu bonum, ſeu malum, cibum vtrunque vocem, reſpõdeam vtiq; quoniam vterq; ſicca eſt corporea eſca, ideo vtrunque cibum nomino, quod quidem & tu nobis concederes, nónne? Hɪᴘᴘᴀʀ. Fateor. Sᴏᴄʀ. Et circa potum eadem rurſus reſpondendi ratio eſſet, quòd humidum corporis alimẽtum, ſeu bonum, ſeu malum ſit, potum vocamus, & in alijs eodem modo. Enitere itaque me ſic reſpondentem imitari: quidnam in lucro bono & malo idem cernis, cuius gratia vtrunque lucrum vocas? Quòd ſi non habes quod reſpondeas, me vide. Num lucrum appellas omnem poſſeſſionem quã quis acquiſiuit, vel nihil omnino, vel parum expendens admodum, cum plus accipiat? Hɪᴘ. Id lucrũ vocare mihi videor. Sᴏᴄ. An huiuſmodi dicis, ſeu ſi quis nihil expẽdens abunde epulatus ſit, & ex epulis morbum acquiſiuerit? Hɪᴘ. Non per Iouem. Sᴏᴄ. At bonam valetudinem ex epulis adeptus, lucrúmne an damnũ eſſe quereretur? Hɪᴘ. Lucrum. Sᴏᴄ. Non eſt igitur lucrum, quodlibet acquirere. Hɪᴘ. Non certè. Sᴏᴄ. Nunquid ita ſe habet, vt non lucretur qui quod vis aſſequitur, ſiue bonũ, ſiue malũ. Hɪᴘ. Apparet. Sᴏᴄʀ. Neq; in damnum incurrat, qui in quoduis incurrit, ſiue bonum ſiue malum? Hɪᴘ. Mihi quidem videtur. Sᴏᴄʀᴀ. Cernis ergo quòd circa idem reuolueris? Lucrum enim bonum, damnum verò malum apparet. Hɪᴘᴘᴀʀ. Ignoro quid dicam. Sᴏᴄʀ. Et iure quidem. Sed præterea hoc mihi reſponde. Si quis minus expendens plus acceperit, lucrari hunc diceres? Hɪᴘ. Dico, modo ne malum lucretur, ſed vel auri, vel argenti minus erogans, plus accipiat. Sᴏᴄʀᴀ. Enimuerò hoc inſuper interrogabo, ſi quis dimidiam auri libram erogans, duplum reportet argenti, lucrum, an damnum ſit? Hɪᴘᴘᴀʀ. Damnum profecto, ò Socrates: nam pro duodecuplo duplum ſolummodo capit. Sᴏᴄʀᴀ. Veruntamen plus accepit. An non plus eſt duplum dimidio? Hɪᴘᴘᴀʀ. Non eiuſdem dignitatis ac precij eſt argentum, cuius eſt aurum. Sᴏᴄʀᴀᴛ. Ergo oportet hoc lucro

Ex dictis colligit definitionem lucri.

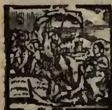
Hinc vi[...] ſingul. a[...] tripondi[...] valuiſſe ducdena pendo a[...] genti.

cro adijcere, ęstimationem scilicet ac precium. Nunc vtique argentum amplius cum sit, quàm aurum, haud æquè æstimandum ac preciosum dicis: aurum verò minus existens, preciosum quoque ac dignum. HIPPAR. Et maxime, sic enim se res habet. SOCRAT. Ipsa ergo estimatio dignitasq; lucrum continet, siue parua res siue magna sit. Indignum verò æstimatione, lucro caret? HIP. Profectò. SOCR. ipsum preciosum ac dignum, vocas aliud dignum, quàm acquisitu dignum? HIP. Acquisitu. SOCR. Dignum autem quæsitu vtile an inutile? HIP. Vtile. SOCR. Vtile nónne bonum? HIP. Est. SOCR. O vir omnium fortissime, nónne iam tertio & quarto conclusum à nobis est, lucrum bonum esse? HIP. Videtur. SOCR. Memoria tenes vnde sermo hic incidit? HIP. Arbitror. SOC. At si minus ipse memineris, ego in memoriam reducam. Ex eo enim quòd negares bonorum virorum esse, lucra quælibet acceptare, sed ex lucris bona duntaxat, mala verò nequaquam. HIP. Hinc sanè. SOCR. Nónne lucra omnia esse bona, seu magna siue parua sint, ratio nos fateri coegit? HIP. Coegit certè, ò Socrates, me magis, quàm persuasit, sed forsitan deinceps persuadebit. SOCR. Nunc tamen siue persuasus fueris, seu quomodocunq; aliter sis affectus, consentis nobiscū lucra omnia & ampla, & exigua bona esse? HIP. Consentio. SOCR. Et bonos viros omnes bona omnia velle fateris? nunquid? HIP. Fateor. SOCR. Malos autem dicebas omnia lucra tam exigua, quàm magna cupere. Nónne igitur secundū sermonem tuum vniuersi homines, & boni pariter atq; mali lucricupidi essent? HIP. Videtur. SOCR. Nemo igitur rectè vituperabit lucricupidos, cum ipse quoque lucricupidus sit.

Concluditur omnes hoĩes lucricupidos esse.

PLATONIS DIALOGVS, DE PHILOSOPHIA, VEL AMATORES.

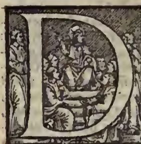
Marsilij Ficini argumentum.

VMMA huius dialogi est, quid sit & quale officium philosophi, definire. Est autem philosophi officium, diuina nosse, gubernare humana: in illo contemplatiua philosophia, in hoc actiua comprehenditur. Philosophus itaque primo diuinam, id est absolutam ipsius boni naturā per sapientiam contemplatur. Deinde ad id bonum velut ad finem humanas operationes dirigens humana gubernat. Hæc autem gubernatio duo requirit. Primum, vt quid humana natura sit, & quo pacto ducatur ad bonum, à malo remoueatur, cognoscat: quod quidem per prudentiam philosophus agit. Alterum, vt sic instituat hominum & affectus & actus, sic temperet atq; cohibeat, vt ad bonum quod sapientia ipsa inuenerat, & ad quod prudentia deinde direxerat, facile tendant. Id vero per morales virtutes efficitur, quas omnes vno iustitiæ nomine Plato complectitur. Atque ex ijs duobus humanorum gubernatio constat. Eiusdem autem est scire rectè hominem vnum, familiam, ac rempublicam gubernare. Quam obrem qui moralis est, idem dominus, ciuilis, rex idoneus esset. Ex quibus concluditur in ipso philosophantis officio hæc omnia cōtineri, sapientiam, prudentiam, iustitiam, moralem, domesticam, ciuilem, ac regiam disciplinam. Per sapientiam diuina cognoscit, per prudentiam iustitiamq; humana gubernat, dum rem suam, rem familiarē, rempublicam administrat. Eiusmodi est philosophi ipsius officium, quod Plato in libris de Republica latius explicat, in hoc significat breuius. Ac primo duas aliorum opiniones circa philosophi officium confutat. Prima videtur vel Solonis fuisse vel similis alicuius, dicentis id esse quamplurima discere: secunda Hippiæ sophistæ volentis philosophiam artium omniū peritiam esse. His deniq; confutatis, sentētiam quā prædiximus, breuiter innuit. Socrates ergo fingit hæc in scholis Dionysij, qui grāmaticæ elemēta Platoni tradidit, aduersus discipulos duos Dionysij disputasse: deinde quæ in scholis tractauerat, in corona familiariū suorū à principio recēsere.

Quę insint in philosophãtis officio.

SOCRATES.

IONISII Grammatici ludū ingressus iuuenes quosdā vidi honesta indole, claros ortos parentibus, cumque ijs vnà eorū etiam familiares. Aderant autem duo quidam adolescētuli inuicem cōtendentes, quę verò esset cōtentio, haud satis adverterā. Veruntamen de Anaxagora vel Oenopide disceptare videbantur, circulos describentes, & quasdam sphęræ inclinationes depingentes cubito innixi, & intenti admodum. Ego autem alterius illorum amicū, iuxta quem sedebam, cubito tangens, interrogaui quid ita contenderent adolescentes, & num magnum quiddam esset, & pulchrum, in quo tantum studium ponerent. Tum ille, quid inquit magnum, & pulchrum? Nugantur enim de sublimibus quædam, & philosophantes garriunt. Huius ego responsum admiratus, ò adolescens inquam, an turpe tibi philosophari videtur? cur ùe tam acerbe respondes? Alter verò, iuxta enim assidebat æmulus quidam istius, cum & me interrogantem, & respondentem illū audisset, Non expedit tibi Socrates, inquit, interrogare hunc, an turpe existimet esse philosophiam, nécne. An non vides ipsum in tumiditate quadam, & saturitate atq; somnolentia vniuersam ætatem egisse, vt credas aliud quicquam eum tibi responsurum, quàm quod turpe sit philosophia? Erat autem ille in musica eruditus, alter autem quem carpebat, in gymnastica. Videbaturque mihi oportere eum quem prius interrogaueram, missum facere, quòd agendo potius, quàm disputando exercitatus haberi velle videretur. Interrogandum autem censui illum, qui sapientior videri volebat, vt si quà possem vtilitatem reportarem. Dixi igitur ad eum, in cōmuni me isthoc proposuisse: quod si putas melius hoc te responsurum, illud idem te nunc interrogo, vtrum videatur philosophari pulchrum esse, an secus? Hæc ferè cum diceremus, audierunt adolescentes, atque missa ea quæ inter ipsos erat contentione, ad ea quę differebamus audienda seipsos silentio parabant. At amatoribus quid acciderit, nescio. Ipse certè obstupui. Semper.n. noua ac pulchra stupesco. Videbatur itaq; mihi alter me non minus certare. Respondit autem ille mihi, & valde quidem ambitiosè. Siquando, ò Socrates, philosophari turpe esse ducerem, neque me hominem putarem, neq; quemuis alium sic affectum. Innuens autem in ęmulum dicebat hæc ea voce, vt amici exaudire possent. Hic ego, pulchrū igitur tibi philosophari videtur? & maximè quidem, inquit ille. Quid ergo, inquam, num videtur tibi fieri posse, vt norit quis turpéne sit aliquid, an pulchrū, nisi prius quid ipsum sit norit? Non. Nosti igitur inquam quòd est aliquid philosophari? Noui æquidem. Quid est? Quid aliud quàm iuxta Solonem? Dicebat enim alicubi Solo. Discenti assidue multa, senecta venit. Et mihi quidem videtur semper sic oportere aliquid discere eū hominem, qui philosophus futurus sit, siue iuuenis, siue senex sit, vt in vita quamplurima discat. Atq; is primo visus est mihi aliquid dixisse. Deinde mecū reputans, interrogaui, num eis philosophia polymathia, idē quod multa discere, videretur. Et ille oīno inquit. Existimas inquā pulchrum aliquid

Occasio dialogi, q interdum prætermittitur.

Ordo quæstionū analyticarum, nō scitur quid sit, neque qd sit, si ignoretur an sit.

Prima deſinitio philoſophiæ ex Solone. aliquid ſolum eſſe philoſophiam, vel etiam bonum? Et bonum inquit. Vtrum philoſophiæ id proprium facis, an etiam alijs eodem pacto tribuis: vt verbi gratia, ſtudium gymnaſticæ, non modo pulchrum eſſe, ſed etiam bonum? Tunc ille ludens duo protulit. Aduerſus hunc, inquit, dico, quòd neutrum ſit, aduerſus autem te, ô Socrates, & pulchrum & bonum ſimul eſſe fateor. Ergo in gymnaſijs etiam multum laborem exiſtimas eſſe gymnaſticæ ſtudium? Et maximè quidem, inquit ille, quemadmodum in philoſophãdo multa diſcere, philoſophiam puto. Ego verò credis inquam, gymnaſticæ ſtudioſos aliquid aliud appetere, quàm vt eorum corpora bene ſe habeant? Idipſum inquit. Num multi labores bonam corporis habitudinem efficiunt? Quonam pacto, inquit ille, ex paucis laboribus robuſtum corpus fieri poſsit? Hic mihi viſus eſt gymnaſticus ille prouocandus eſſe, qui mihi peritus gymnaſticæ auxilium ferret. Illum igitur percontatus ſum. Quid vir optime iſto loquente tu taces? Num & tibi videntur homines è multis potius laboribus, quàm temperatis robur acquirere? Equidem, ô Socrates, ego illud quod dici ſolet videre videor, nempe ex moderatis corpus bene ſeſe habere. Vnde inquam vides? non inſomnem potius & nauſeabundum virum, ceruiceque molli & curis extenuata reddunt? Et quum hæc annuiſſet, delectati adoleſcentes, riſerunt. Alter autem ille erubuit. Tunc ego, quid tu igitur? concedisne, nec paruos, neque magnos labores habitudinem bonam corporis efficere, ſed moderatos? an nobis qui duo in eodem ſententia ſumus, repugnas? Libenter equidem, inquit, huic repugnarem, atque aduerſus eum valerem, id quod propoſui, defendere, etiam ſi cauſam haberem minus validam. Nullius enim precij eſt. Verum tecum haud decet inſolentius contendere: confiteor igitur, non multas, ſed temperatas exercitationes bonum corporis habitum hominibus præſtare. Cibi autem inquam multi, an moderati? Et cibi ait. Præterea compuli eum, vt concederet reliqua omnia quæ circa corpus verſantur, tẽperata quidem prodeſſe quamplurimum, pauca verò vel nimia nihil. Et ille moderata iuuare confeſſus eſt. At quæ ad animam ſpectant, inquam, cum moderata adhibentur, conducúntne magis an immoderata? Moderata. Diſciplinę autem nónne ex ijs ſunt quæ animæ adhibentur & conferunt? Conſenſit. Ex diſciplinis itaque quæ temperatæ ſunt, non quæ multæ, vtilitatem afferunt? Conceſsit. Quemnam ergo interrogare meritò conueniat, quales ſint labores atque cibi corporibus accommodi? In hoc tres arbitro conuenimus, medicum, videlicet vel pędotribam interrogandum. Quem verò de ſpargendis ſeminibus, quantum ſit commodum? Agricolam conſentaneum eſt. At verò de ſemente & plantatione diſciplinarum in anima, quémnam meritò percontemur, quales quantæúe ſufficiant? Hic cum ambiguitatis pleni eſſemus, ego iocans inquam, vultiſne poſtquã nos in hoc ambigui ſumus, ab ijs adoleſcentibus iſthuc quæramus? An forſitan erubeſcimus, quemadmodũ procos inducit Homerus, quum nollent alium quenquam præter ſe arcum intendere? Sed cum grauiter ferre viderentur, alia quadam via inueſtigare aggreſſus, Qualia, inquam, eſſe debere conijciemus quæ oportet philoſophum diſcere, quum neque omnia, neque multa ſequi debeat? Suſcipiens autem ſapientior ille, pulcherrimas atque maximè congruas animo diſciplinas eas eſſe, ex quibus maximam quis gloriam in philoſophia cõſequatur: maximam verò gloriam adipiſci, ſi omnium artium peritus ſit: aut ſi minus omnium, plurimarum ſaltem, earumque præſertim quæ ęſtimatione ſunt dignæ, ea præ cæteris diſcens, quæ liberos homines decet, quæúe intelligentiæ ratione, nõ manuum miniſterio conficiuntur. Tum ego, ſic, inquam, dicis, quemadmodum in opificijs contingit? vbi opificem quidem quinque ad ſummum, aut ſex minis emeres, architectum verò ne drachmarum quidem decem millibus:

Conſultatio a ratione aliorũ ſtudiorum.

Secunda philoſophiæ deſinitio.

Declaratio deſinitionis.

Architecti rari admodum.

nam per omnem Græciam rari admodum reperiuntur: nunquid tale aliquid ais? Ille aſſenſus idipſum ſe dicere confeſſus eſt. Eum mox interrogabam, vtrum poſsibile eſſet, duas eundem duntaxat artes hoc pacto, nedum per multas magnasq́; percipere, Et ille, Ne ita me dicere putes, inquit, ô Socrates, quaſi philoſophantem oporteat ſingulas artes ad ſummum proſequi, quemadmodum artifices illos: verum, vt liberum virum eruditumque decet, vt potis ſit percipere quæ ab vnoquoque artifice proferuntur, atq; id præcæteris qui tum adſunt: præterea ita mente omnia coniectare, vt ſemper ipſe elegantiſsimus, ac ſapientiſsimus omnium in vnoquoque eorum quod è quocunque adducitur, appareat. Atque ego (adhuc enim quorſum tenderet ambigebam) intelligóne, inquam, qualem dicis eſſe virum philoſophum. Videris enim mihi talem dicere, quales in certamine ſunt pentathli, curſoribus, vel peltaſtis iaculatoribus collati. Etenim illi curſoribus, vel peltaſtis in eorũ certaminibus inferiores ſunt, ſecundumq́; locum tenent, reliquorum vero athletarum primi atq; victores. Tale aliquid forte dicis philoſophię ſtudium conferre philoſophis, vt ab ijs qui in quauis arte ſupremi ſunt, in eadem arte intelligentia quidem ſuperentur, ſecundumque locum teneant, reliquos verò antecedant, vt philoſophus in ſingulis facultatibus ſecundæ cuiuſdam homo ſortis exiſtat. Eiuſdem videris philoſophantem virum oſtendere. Rectè, inquit, ô Socrates, accipis de philoſopho dicta, qui eum pentathlo comparaueris. Eſt enim proculdubio talis, vt nulli negotio ſeruire penitus velit, neque in aliqua re, vſque ad ſummum elaborare, ne propter vnius exactam diligentium in alijs omnibus inſtar manuarij cuiuſdam cõſeneſcat conſumaturq́;, ſed omnia mediocriter temperateq́; attingat. Poſt hanc reſponſionem cupiens planius noſſe quídnam diceret, bonos, inquam, viros, vtiléſne, an inutiles eſſe cenſes? Vtiles, inquit, ô Socrates. Nónne ſi boni vtiles ſunt, inquam, mali inutiles erunt? Conſenſit. Quid autem, philoſophos viros vtiles vel inutiles putas? Ad hæc ille maximè omniũ vtiles eſſe philoſophos aſſeuerauit. Age igitur, dignoſcamus ſi tu quidem vera dicis, quomodo vtiles nobis ſunt iſti ſecundæ ſortis homines. Manifeſtum enim eſt, quòd vnoquoque artifice inferior eſt philoſophus. Annuit. Age, inquam, ſi vel tu, vel ex amicis aliquis tibi chariſsimus ægrotaret, vtrum ad curam valetudinis philoſophum illum ſecundarium induces, an medicum? Vtrunque. Ne mihi dicas vtrunque: ſed vtrum potius? Nemo, inquit, ambigat, medicum & magis & prius. Quid autem in naui fluctibus agitata, vtrum te & tua gubernatori, an philoſopho committeres? Gubernatori, inquit. Et in reliquis omnibus quantiſper artifex adeſt, philoſopho non erit locus? Apparet, inquit. Philoſophus igitur tunc inutilis eſt, quum artifices non deſunt. Confeſsi verò ſumus bonos quidem vtiles eſſe, malos inutiles. Coactus eſt denique confiteri. Quid ergo poſt hæc abs te petam? An forſitan inhumanum eſt, vltra perquirere? Quicquid lubet, inquit. Nihil aliud peto, niſi vt iterũ concedantur iam dicta, habent autem ſe in hunc modum. Confeſsi ſumus philoſophiam bonam eſſe, & extare philoſophos, atque eos ipſos bonos, bonos autem vtiles, malos contrà inutiles. Deinde conceſsimus, dum artifices adſunt, philoſophos inutiles eſſe, & artifices adeſſe ſemper. Nónne conceſſa hæc ſunt? Sunt. Confitemur igitur, vt videtur ſecundum tuam orationem, ſiquidem philoſophari eſt eſſe ſciẽtem in artibus eo pacto, quo tu idem dixiſti, malos philoſophos eſſe, & inutiles, quandiu inter homines artes ſint. Verum non ita habet, ô amice. Neque philoſophari circa artes ſtudioſè verſari eſt, nec multis negotijs incumbere, aut multa perdiſcere, ſed aliud quiddam: ſiquidem exiſtimo & abſurdum hoc eſſe, & mechanicos rectius appellari, qui artibus incumbunt. Hoc autem modo planius intelligemus, an vera dicam, nécne, ſi hoc reſpondeas. Quínam equos

Deſinitionem inductione colligit.

rectè

rectè domare norunt? vtrum qui illos meliores reddunt, an alij? Qui meliores. Quid autem canes, num qui eos meliores reddere, ijdem & rectè coercere norunt? Omnino. Eadem ergo ars, & meliores reddit, & rectè coercet. Eadem. Quid autem? Vtrum quæ & meliores facit, & rectè coercet, eadem diſcernit bonos & malos, an alia? Eadem, inquit. Vis igitur, inquam, idem de hominibus conſtituamus, quæ optimos reddat homines, eadem ſit, quæ & rectè cohibet, & qui boni ſint, quiúe mali, diſcernat? Prorſus, inquit. Nónne quæcunque vnum, eadem & multos: & quę multos, & vnum? Ita. Et in equis prętereа ceteriſque omnibus eodem modo? Eodem inquit. Quæ nam ſcientia eſt, quæ intemperantes, & legũ tranſgreſſores in ciuitate rectè punit? nónne iudiciaria? Prorſus. An vocas iuſtitiam aliam quandam præter eam? Nullam, inquit. Nónne qua ſcientia rectè caſtigant & puniunt, eadem bonos & malos diſcernunt? Eadem. Quicunque verò vnum norit, plures quoque cognoſcet? Cognoſcet. At qui multos ignorat, ignorabit & vnũ? Conſenſit. Si ergo equus exiſtens, bonos ac malos equos ignoret, ſeipſum ignorabit? Conceſsit. Et ſi bos cum ſit, haud nouerit qui ſint boni aut mali boues, ſeſe etiam qualis ipſe ſit, ignoret neceſſe eſt? Ita eſt, inquit. Eodem quoque modo ſi canis fuerit? Confeſſus eſt. Nunc verò cum homo quiſpiam exiſtens, ignoret bonos homines, & malos, nónne ſui ipſius etiam ignarus erit, bonúſne ſit an malus? Adnuit. Seipſum ignorare, ſapere an deſipere eſt? Deſipere. Seipſum itaque noſſe, ſapere eſt? Eſt, inquit. Hoc igitur, vt videtur, & inſcriptio quæ in Delphis eſt, præcipit, Prudentiam ſcilicet & iuſtitiam colere. Apparet. Hac eadem & rectè cohibere ſcimus. Adnuit. Qua ergo rectè cohibere ſcimus, ea vtique iuſtitia eſt. Qua verò & nos ipſos, & alios dignoſcere poſſumus, prudentia. Videtur. Eadem igitur eſt iuſtitia atque prudentia. Apparet. Quinetiam ciuitates tunc optimè gubernãtur, quum iniuſti dant pœnas. Vera narras. Atque hæc ciuilis ſcientia eſt. Eſt, inquit. Quid verò quoties vir vnus rectè ciuitatem inſtituit, quod nomen illi conueniet, nónne tyranni & regis? Adnuit. Nónne tyrannica aut regia arte gubernat? Imò. Hæ itaque facultates eædem cum ſuperioribus ſunt. Videntur. Quid verò quum vir vnus domum rectè diſponit, quod huic nomen maximè cõgruit? nónne œconomus ac dominus? Conuenit. Vtrum & iſte iuſtitia bene regit familiam, an alia facultate? Iuſtitia. Idem eſt igitur, vt apparet, rex, tyrannus ciuilis, œconomus, dominus, prudens, iuſtus: atque vna quoque, ars, regia, tyrannica, ciuilis dominica, œconomica, iuſtitia atque prudentia eſt. Videtur. Quid itaque philoſopho viro, quoties medicus de ægrotantibus quicquam dixerit, turpe eſt non poſſe dicta illius aſſequi, aut huc aliquid afferre, quaſi aliorum artificum quiſquam: cumque aut iudex, aut alius quiſpiam eorum, quos paulo antè retulimus, non abſurdum in ijs, nec aſſequi dicta, neque quicquam conferre poſſe? Quidni eſſet abſurdum, ò Socrates, in tantis rebus nihil habere quod conſulas? Vtrum igitur inquam, & circa hæc philoſophum, vt pentathlum eſſe oportere dicimus, & ſecundas tenentem inutilem eſſe, quandiu aliquis illorum eſt: vel primum quidem ipſum oportere domum ſuam nulli adminiſtrandam præbere, neque ſecundas in hoc partes tenere, ſed ex ſeipſo omnia caſtigare, rectè iudicantem, ſi quidem familiam ſuam rectè adminiſtrat? Aſſentiebatur ille mihi. Atque ergo addidi. Tum ſi aut amicus huic aliquis vitæ ſuæ rationem, aut ciuitas quicquam diſcernendum, aut iudicãdum committat, num turpe, ò amice ſit ſecundas eum in his tenere, aut tertias, neque ducem potius exiſtere? Ita mihi videtur inquit. Abſit igitur, ò vir optime, vt philoſophari ſit plurima diſcere, arteſque tractare. Cum iſta dixiſſet, ſapiens quidem ille ex antedictis rubore affectus tacuit. Indoctus autem affirmauit ſic eſſe, & cæteri omnes dicta collaudarunt.

Philoſophia ẽ qua quiſquam ſe, & alios bonine an mali ſint, cognoſcit.

Pulchræ rõnes ab eodem & diuerſo, & contrario ſumptæ.

Declaratio oraculi Delphici.

THEAGES, VEL DE SAPIENTIA.

Marſilij Ficini Argumentum.

DISTINGVITVR in hoc dialogo Sapientia, & vltimũ diſtinctionis membrum ſic inueſtigandum aſſumitur. vt quo pacto acquiratur ab hominibus, pateat. Prima partitione Sapientia duplex dicitur. Vna abſoluta, conditionalis altera. Abſoluta, quæ ſimpliciter abſque additione aliqua ſapientia nominatur. Conditioaalis, quæ nõ ſimpliciter ſapientia, ſed ſapientia quædam dicta eſt. Illa ſic definitur: Cognitio earum rerum de quibus haberi ſcientia poteſt. Habetur autem ſciẽtia de ijs quæ ſemper eadem, & eodem modo ſunt: huiuſmodi ſunt ſumma rerum principia, & æternæ rerum omnium ratiooes: hæc autem diuina dicuntur, quo fit, vt ſapientia ſit diuinarũ rerum ſcientia: quæ quidem abſoluta ſapientia eſt. Conditionalis verò, omnibus artibus & facultatibus eſt cõmunis. Nam ſummitas cuiuſq; artis ſapientia quædam vocatur, vt ſapientia gubernatoria, ſapientia aurigaria, ſapientia militaris. Ex omnibus autem quæ cum additione ſapientiæ nuncupantur, præcipua eſt, quæ cæteris vt miniſtris vtitur, cuiuſmodi ciuilis ſapientia eſt. Quæ quidem facultas commune ciuitatis & gentium bonum coniectans, definitur. Hæc tum ciuilis, tum etiam regia diſciplina vocatur. Cuius ſubiectum, ciuitas eſt: finis, commune bonum: miniſtræ, artes omoes. Officia duo, leges condere, & conditas exequi. Illud per prudentiam nomotheticam, hoc per iuſtitiam legalem & iudiciariam agit. Verum quo pacto quis ciuilem ſapieotiam oanciſcatur, in plurimis eius diſputatiooibus Plato dubitat: & in præſenti Theage, verum ciuiles homines, an ſophiſtæ, an contemplatiui duntaxat philoſophi eam doceant. Quòd à ciuibus viris, aut ſophiſtis, aut ſolę contemplationi deditis diſcatur, in Menone, & hic quodammodo negat, quòd illi ne filios quidem ſuos vnquam docuerint, quòd iſti rationem boni nõ habeant, quòd hi rerum humanarum experti minime ſint. Reſtat igitur, vt hæc aut à philoſophis, & cõtemplandi, & agendi apprime peritis percipiatur, aut diuina ſorte contingat. Illi nuſquam reperiuntur. Vnde in Menone, & in Theage diuino munere fieri aſſerit, vt in animos ciuium temperatos Dei prouidentia boni ipſius intelligeotiam, & leges ad id ducentes infundat, Quam ſanè ootionem hic ciuilem ſapientiã, in Menone pro priori vocabulo vaticinium quoddam nominat, ciuileſque viros furentibus comparet. Sæpe etiam ait, nunquam à malis genus hominũ ceſſaturum, niſi aut legitimi philoſophi dominentur, aut ij qui gubernant rempublicam, diuina quadam ſorte philoſophentur. Hoc autem libro cum Socrates in ſua membra ſapientiam diſtinxiſſet, & hanc ciuilem ſapientiam, ſub quadam ironiæ ſpecie, nec à ciuilibus viris, nec à ſe, vt à philoſopho cõtemplationi dedito Theagem adipiſci poſſe dixiſſet, ſubiunxit, tentandam eſſe vim dæmonis, & denique voluntatem Dei precibus exorandam, quaſi illinc iſta diſcantur, & Dei prouidentia per medios ſpiritus, ſæpe hominibus agendorum oracula pandat. Eos autem miniſtros, qui Dei iuſſu bonorum ciuium & legitimorum principium mentes ad bene gubernandum illuminant, Dionyſius Areopagita Principatus nominat. Eſſet hic fortaſſe de Dæmone Socratis diſputandum, ſed argumenti breuitas prohibet. Quinetiam Maximus Tyrius, & Hermias, & Apuleius de hoc abunde diſſeruerunt. Inducit autem hic tres Plato perſonas. Demodocum ciuem Athenienſem vnà cum filio ſuo Theage ſapientiam affectaote, & Socratem. Incipit verò à Demodoci petitione dialogus.

DEMODOCVS. SOCRATES. THEAGES.

PVS habebam ò Socrates, quædam priuatim tecum communicare, ſi quidem otium ſit, vel etiam negotium, modo non omnino magnum: velim enim mea cauſa otium agas. SOC. Equidem otioſus & alioqui ſum, ſed tui cauſa maximè. Si quid ergo dicere vis, licet. DEMOD. Vin' ſecedamus hinc in proximam Iouis liberatoris porticum? SOCRA. Vt lubet. DEMOD. Eamus ergo, ò Socrates. Omnes quidẽ plantæ eodẽ ſe modo habere videntur, & quæ è terra naſcuntur, animaliaq; omnia, & hominis denique ipſi. Vt enim in plantis facillimum hoc nobis eſt qui terram colimus, præparare quidem omnia antequam plantemus, & ipſa

Occaſio dialogi eſt oratio Demodoci, in quo dialogo, vt nomen habet ſapientiæ, ita mõſtratur per alia ſtudia quæ non eſt, ita vt nõ quę ſit, ſed quę nõ ſit declaratur.

etiam plantatio; postquam verò quòd plantatum est, viuit: tunc cultus ipsius varius est & difficilis: sic & in hominibus videtur. Ex meis enim rebus cætera conijcio. Etenim hæc mihi mei filij siue plantatio, seu generatio appellanda sit, omniū facillima extitit: educatio autem difficilis, & plena timoris semper, maximum metum ipsius causa subeunti fuit. Et alia quidem multa de hoc dici possent: præcipue verò cupiditas, quę huic nunc inest, vehementer me sollicitat. Est enim non ingenerosa, verum talis, vt fallere possit. Cupit, enim ò Socrates, vt ipse ait, sapiens effici. Et vt mihi videtur, populares quidem eius ęquales in vrbem venientes sermonibus suis hunc vehementer incitauerunt, quos æmulari cępit, & mihi iampridem molestus est, volens, vt eius curam suscipiam, ac pecuniam sophistæ alicui, qui ipsum sapientem reddat, persoluam. Mihi verò pecuniarum minor est cura: verum hunc existimo ob hoc eius studium in periculū non mediocre incursurum. Hactenus igitur huic obstiti, consolando: sed vbi diutius nequeo, operępretium fore duxi, vt ei obtemperem, ne sine me frequenter, cum alijs viuens corrumpatur. Nunc autem ad hoc proficiscor, vt eū apud aliquem sophistarum sistam. Tu igitur peropportune nobis obuiam factus es, quem quidem hac in re mihi consultorem maximè cupiebam. Itaq; si quid habes, quòd mihi in ijs quæ audiuisti, consulere queas, licet & expedit.

Prouerb.

SOCR. Cæterum, ò Demodoce, consilium res sacra est: & si vnquam vllum aliud, hoc est in primis de quo quæris. Non est enim diuinius aliquid, quo de quis consulere queat, quàm de institutione sui atque suorum. Primum igitur conueniamus, quídnam hoc esse putemus, quo de consultamus, ne sępenumero, ego quidem aliud illud existimem, tu item aliud, ac deinde longe dissentiamus: ridiculi quidem existentes ambo, & ego qui do, & tu qui postulas consilium, cū nihildum consenserimus.

Quid præuenire oporteat eos qui de re, cōsultare velint.

DEMOD. Rectè quidem mihi dicere videris, ò Socrates. Itaque faciendum censeo. SOCR. Rectè, inquam, non omnino tamen rectè: nam paulisper id muto: dubito enim ne forte hic adolescentulus, alia quædam quàm quæ nos rebamur, cupiat: quòd si alia, nos quoque absurdius faciamus de alio consultantes. Rectißimum igitur mihi videtur, vt initium hinc sumentes, ipsum quid maximè instituat, rogemus. DEMOD. Optimum apparet. SOCR. Dic igitur mihi, quod pulchro nomen est puero? quo nomine ipsum vocabimus? DEMOD. Theages, ò Socrates. SOCR. Pulchrum, ò Demodoce filio nomen imposuisti. Sed tu dic mihi Theages, cupísne sapiens esse? ac dignum existimas esse, vt pater hic tuus virum inueniat, qui te sua consuetudine sapientem reddat? THE. Cupio.

Pulchra nola impo ponenda pueris.

SOCR. Sapientes autem vtrum vocas homines scientiam habentes, quęcunq; illa sint quę scierint, nécne? THEA. Scientes equidem. SOCR. Quid igitur, nónne te pater edocuit, quæ hic nobilium virorum filij docētur? scilicet literas, citharam pulsare, palæstram, & alia certamina? THEA. Docuit. SOCR. Putas pręterea re aliqua scientiā indigere, de qua curam suscipere tui causa patrem deceat? THEA. Puto. SOCR. Quæ est igitur ipsa? dic nobis, vt tibi gratificemur. THEA. Nouit & hic, ò Socrates, quoniam persæpe illi narraui, sed de industria hæc nunc tecum loquitur, quasi nesciat quæ cupiam: hoc enim modo & in alijs multis mecum pugnat, neque vult alicui me tradere. SOCR. Atqui quæ hactenus aduersus hunc abs te dicta sunt, testibus carent: nunc autem me adhibe testem, atque coram me denuo recense. Quænam est hæc sapientia quam appetis? Age si cuperes eam qua homines nauigia gubernant, & ego te rogarem, quanam, ò Theages, sapientia indigens, patri succenses, quòd te his, à quibus sapiens reddi potes, non tradar, quamnam esse responderes? nonne gubernatoriam? THEA. Certè. SOCR. Sin autem illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac patri succenseres, ego verò rogem, quæ nam ea esset, nónne aurigariam respondeas?

Hic conceditur sapiētia cōditionalis quæ

THEA. Vtiq;. SOC. Quam igitur nunc cupis? Vtrum illam quidem nosti, nomen autem ignoras? vel nomen etiam tenes? THEA. Etiam nomen. SOC. Dic ergo quid est. THEA. Quod aliud nomen huic congruere dicas, ò Socrates, quàm sapientiæ? SOCR. Nónne etiam aurigaria, sapientia est? An ignorantia tibi videtur? THEA. Nullo modo. SOC. An non sapientia? THE. Sapientia. SOC. Qua ad quid vtimur? num qua scimus equorum iuga regere? THEA. Profectò. SOCR. At gubernatoria, nónne & ipsa sapientia est? THEA. Mihi quidem videtur. SOCR. Num & ea est, qua naues gubernamus? THEA. Ea vtique. SOCR. Ea verò quam nunc optas, quæ'nam sapientia est? quidúe ea ministrat? THEA. Mihi quidem videtur ea, qua scimus hominibus imperare. SOCR. Num qua ægrotantibus? THEA. Minime. SOC. Ipsa enim medicina est, nonne? THE. Est. SOCR. At qua canentibus scimus in choris præesse? THEA. Nequaquam. SOCR. Musica enim est. THEA. Ita. SOCR. Sed vtrum qua certantibus præesse? THE. Nequaquam. SOCR. Gymnastica enim est. THEA. Est. SOCR. Verum qua quid facientibus, conare exprimere sic, quemadmodum superiora ego. THEA. Mihi planè videtur ea, qua his qui sunt in ciuitate. SOC. Nónne in ciuitate ægroti etiam sunt? THE. Sunt quidem, sed non illis solum dico, verum omnibus qui in ciuitate versantur. SOCR. Intelligo quam artem dicis. Videris enim non eam qua præesse nouimus metentibus, aut vindemiantibus, aut plantantibus, aut serentibus, aut triturantibus: ipsa enim per quam ijs imperamus, agricultura est. THEA. Est. SOCR. Neque rursus qua vel secantibus, vel perforantibus, vel polientibus, vel torno aliquid facientibus: nam hęc ad fabros pertinet. THEA. Certè. SOCR. Verum fortasse qua ijs vniuersis, & agricolis, & fabris, & artificibus omnibus, ac priuatis cunctis mulieribusque & viris imperitamus, eam tu sapientiam dicis. THEA. Istam ipsam, Socrates, iampridem dicere volebam. SOCR. Potésne dicere, an Aegisthus qui Agamemnonem apud Argos interfecit, his omnibus imperauit, quos dixisti, artificibus, priuatis, viris mulieribusque vniuersis, an alijs quibusdam? THEA. Non alijs, sed ijs omnibus. SOCR. Quid autem Peleus Aeaci filius in Phthia, nonne ijsdem dominatus est? THEA. Eisdem. SOC. Periandrum verò Cypseli, nonne audiuisti apud Corinthios imperasse? THEA. Equidem. SOCR. Nónne eisdem in ciuitate sua dominatus est? THEA. Certè. SOCR. Quid verò Archelaum Perdicæ nuper in Macedonia imperantem, num ijsdem existimas dominatum? THEA. Equidem. SOCR. Hippiam autem Pisistrati in hac vrbe dominantem, quibúsnam pręfuisse arbitraris? nónne ijsdem? THE. Quidni? SOCR. Bacis verò, & Sibylla, & nostras Amphilytus, quónam pacto tibi cognominādi viderentur? THE. Non alio, quàm vatum nomine. SOCR. Rectè dicis, eodem modo conare, vt inuenias quo cognomine Hippiam & Periandrum propter eundem principatum nomines. THEA. Qui vocem, quàm tyrannos? SOCR. Ergo quicunq; cupit more istorum vniuersis suis ciuibus imperare, tyrannidem appetit, & esse tyrannus studet? THEA. Ita videtur. SOCR. Hanc tu optas? THEA. Videtur ex ijs quæ dixi. SOCR. Scelesle, more tyranni nobis præesse cupis? Ac iandudum succenses patri, qui te ad aliquem tyrannidis pręceptorem nō mittit? Et te Demodoce non pudet, qui dudum noris quid hic concupiscat? & si habuisses quò ipsum mitteres, artificem sapientiæ illius, quam petit, fecisses? post adesses, cupiuissesque nunquam missum? sed nunc vides. Cum verò te corām accusauerit, cōsultemus simul ego & tu, est'ne quò mittamus, vt alicuius consuetudine sapiens tyrannus efficiatur? DEMOD. Per Iouem, ò Socrates, consultemus. Est enim, vt mihi videtur, consilio opus, & maximo. SOC. Sine, bone vir, interrogemus ipsum prius. DEMOD. Interroga.

multifariā habetur. Et si sapiētię nomen habeat illa, quæ propriè et simpliciter est sapientia, ab ijs quæ non propriè sunt sequestrata, mōstrat.

Interroga. Soc r. Quid si Euripide ad aliquid vtamur, ò Theages? Inquit enim ille, Sapiunt tyranni sapientum consuetudine. Si quis Euripidem roget, qua in re sapientum consuetudine ais sapere tyrannos? quemadmodum si cum dixisset, sapientes agricolę sunt sapientum consuetudine, percontaremur, quánam in re sapientum, quid putas ipsum dicturus? an aliud, quàm in re rustica? T h e. Nihil aliud. Soc. Eodem modo si dixisset, sapiētes coci sapientum consuetudine, nosq; rogaremus, quánam in re sapientum, quid aliud responderet, quàm coquinaria? T h e. Idipsum. Soc. Quid si dixisset, sapientes athletę sapientum consuetudine, & nos in quo sapientum interrogamus, nonne certando responderet. Thea. Imò. Soc. Et quia dixit, Sapientes tyranni sapientum consuetudine, si rogaremus illum, qua in re, ò Euripides sapientum, quid eum responsurum putas? T h e. Per Iouem nescio. Soc. Vis tibi dicam? Thea. Vt lubet. Soc. Hæc sunt quæ ait Anacreo ipsam Callicretem nosse. Audisti carmen? The. Audiui. Soc. Quid igitur huiusmodíne viri consuetudinem cupis, qui eam artem teneat, quam tenebat Callicretes Cyane nata, quique sciret tyrannica quæ Callicretem nouisse poeta inquit, vt & in nos, & ciuitatem tyrannidem exerceas? Thea. Iamdudum me mordes Socrates, atq; irrides. Soc. Quamobrem? nonne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui hęc faciens aliúdne, quàm tyrannus sis? The. Optarem quidem, vel omnium hominum, vel quamplurimorum tyrannide potiri, quod idem de te ac cæteris omnibus persuadeo mihi, aut etiam Deus esse. Veruntamen non hoc appetere dicebam. Soc. Quid tandem est hoc quod cupis? nonne ciuibus præesse? Thea. Non vi quidem, neque vt tyranni: sed volentibus, quemadmodum alij in ciuitate rationis compotes homines. Socr. Dicis ergo qualis Themistocles fuit, & Pericles, & Cimo, & quicunque alij in administratione reipublicæ floruerunt. Thea. Per Iouem istos inquam. Socr. Quid verò si nobilis eques esse studeas, & in ea arte sapiens, ad quósnā alios accederes, quàm ad equites? Thea. Ad nullos alios. Socr. Quippe ad hos ipsos qui equestri arte pollent, & qui equis tum nostratibus tum alienis quamplurimis vtuntur. The. Scilicet. Soc. Eodemque modo si sapienter iaculandi artem adipisci cupias, ad eos qui optime iaculantur, & qui multis tam alienis, quàm proprijs vtuntur spiculis proficisceris. Thea. Mihi quidem videtur. Socr. Age itaque postquam in ciuilibus erudiri vis, vt in ijs sapiens fias, ad alios accedendum putas, quàm ad hos ciuiles homines, qui disciplina ciuili summopere valent, & vtuntur ea, tum patria, tum aliarum ciuitatum & Græcarum & Barbararum? An putas ab alijs sapientiam earum rerum posse consequi, quas isti soli norunt? Thea. Audiui Socrates sermones quosdam, quos tuos asserunt, ciuilium virorum liberos nihilo meliores, quàm cerdonum esse. Et mea quidem sententia vera dicis. Insipiens ergo sim ego, qui de illorum numero esse possum, si mihi persuadeam, aliquem istorum suam mihi sapientiam traditurum, qui quidem suos filios ipsorum minime iuuent, putemq; vel mihi, vel vlli mortalium ad hanc rem posse prodesse. Socr. Quid tu igitur optime hominum agas, si cum tibi filius esset, huiusmodi negotia exhiberet, ostendens cupere in optimum pictorem euadere, succenseatque tibi quod nullam in se pecuniam eius gratia collocares, sed ipsos pingendi artifices parui penderet, neq; ab eis aliquid vellet discere, tibicines item tibicen effici volens, vel etiam citharœdos, habes quod cū eo agas, vel quò tandem illum mitteres, nolentem ab ijs discere? Thea. Minime profectò habeo. Soc. Nunc igitur eadem hæc faciens, miraris atque succenses patri, cum dubitat quid tecum agat, & quò te mittat, quem Atheniensium in administranda republica præstantissimorum cuicunque voluisses commendaturi eramus, qui tecum sine precio versatus fuisset: simulq; & sumptibus pepercisses, & ab huiusmodi cósuetudine plus nominis quęsiuisses, quàm omnium cęterorum. The. Quid igitur Socrates, nónne tu ex bonis viris es? Si me susceperis, sat habeo, neque alium quæro. Soc. Quid hoc dicis? Demod. Non male dicit, ò Socrates, neque mihi quicquam hoc iucundius vtiliusque, vt arbitror, esse posset, quàm si huic tua consuetudo placeat, & si tu cum eo versari velis: & profectò pudore impedior dicere: quàm vehementer affectem. Itaq; ambos vos rogatos velim, & te vt velis hunc suscipere, & te ne alium, quàm Socratem quæras, meque maximis curis, & formidine plenis obsecro liberetis, quoniam nunc vehementer timeo, ne hic cuiuspiam alterius cōsuetudinem quęrat à quo deinde perdatur. The. Ne vlterius mihi timeas, mi pater, si huic persuadere potes, vt me suscipiat. Demod. Rectè loqueris, & ad te, ò Socrates, omnis posthac oratio cōuertetur. Ego enim vt breuissime loquar, me simul ac mea omnia vel charissima quocunque indigeas tibi libentissime trado, si hunc Theagem susceperis, eiq; pro virili tua bene feceris. Soc. Equidem, ò Demodoce, studium hoc tuum non admiror, si quidem existimas maximè à me hunc iuuari posse. Non enim video vbi maiore diligentia opus sit, si quis mentem modo habet, quàm vt filium optimū reddat. Sed vnde tibi hoc ita visum est, me videlicet tuum filium meliorem posse ciuem reddere, quàm tute possis? Atq; vnde hic sibi persuasit posse magis à me, quàm abs te ad hāc rem iuuari? Id enim vehemēter admiror? tu enim primum me senior es, deinde multis ac maximis apud Athenięses functus es magistratibus, neq; te magis quisquam à popularibus Anagyrusijs ac reliquis ciuibus honoratur. In me aūt horum quicquam neuter vestrum videt. Verum si ciuilium virorū consuetudines Theages iste contemnit, aliosque quærit qui instruere iuuentā profitentur, est hic Prodicus Chius, & Gorgias Leontinus, & Polus Agrigentinus, alijq; permulti, qui adeo sapientes sunt, vt cū vrbes adeunt, nobilissimos & ditissimos alliciant ad se iuuenes: quibus cum vel optimorum quorūmcunq; familiaritate gratis vti liceret, eorum assuetudine relicta, persuasi ad illos conferunt se, pretium, atque id ingens offerentes vltro, & gratiam insuper maximā habentes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me verò ad id elegisse non conuenit. Nullam enim ex istis beatis & pulchris disciplinis profiteor, velim tamen mihi illas esse notas. Verū semper nihil scire me dico præter exiguam quandam amandi disciplinam, qua vulgo vehementior, tum superioribus, tum etiam præsentibus viris esse videor. The. Vidésne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipse voluisset: sed hæc omnia ille ioco aduersus nos dicit. Noui enim meorum æqualium, & aliquanto seniorum nonnullos, qui cum antea nullius essent æstimationis, postquā familiaritate illius vsi sunt, breui omnium supremi eorum euaserunt, quorum infimi prius erāt. Soc. Nosti quale hoc sit, ò Demodici fili? The. Noui per Iouem: si voles.n. talis fiam, quales illi fuerunt. Soc. Non ita, ò optime, sed hoc te fefellit, quale sit: ego autem tibi dicam. Adest mihi diuina quadam sorte dæmonium quoddam à prima pueritia me secutum: hoc enim vox est quædam, quæ cum fit, semper eius rei, quam facturus sum, dissuasionē innuit, prouocat verò nunquam. Quòd si quis amicorum mecum quandoq; aliquid communicat, venitque vox, hoc illa dissuadet, neque facere finit. Cuius equidem rei vobis testes dabo. Charmidem virum bonū Glauconis filiū noscitis, hic aliquando in Nemea stadio se exercitaturus mecum communicabat. Ac statim vbi dicere inciperet q se exercitaturus esset, affuit vox: ego prohibui, edicens quemadmodū dæmonij vox extiterat, ne se exerceret. Ille verò, fortasse, inquit, significat me victorem non euasurum, & si victoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto. Atq; ita locutus, in certamen abit. Operæpretium igitur est audire quid ei ex eo certamine contigerit. Iam si vultis & Clithomacum Timarchi fratrem rogate quid ei Timarchus dixerit, cū iam moriturus esset: is.n. & Euathlus quidam cursor, qui illum fugientem

Nulli rei maior diligentia adhibenda, quam filio instituendo.

Munus sophistarum.

Dæmon Socratis.

suscipit, referet vobis quid ille tunc dixerit. THE. Quidnam? O Clitomache, inquit, equidem quamprimum moriturus venio, quoniã Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Cum.n. surrexissent ex conuiuio Timarchus, & Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hiroscamandri filiũ, soli enim insidiarum ij conscij fuerant: hic Timarchus, Quid ais, ô Socrates, inquit. Vos quidem bibite, me verò oportet alio ire, redibo autẽ paulò post, si occasio erit. Tum mihi aderat vox. Itaque ne surgas inquam, solitum mihi à dæmone signum datum ferens. Quieuit ille. Deinde paulisper commoratus ardebat iterũ eundi cupiditate, dicens, eo iam Socrates. Et quia iterum vocem audiui, rursus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens clanculum, cum ego mentem aliò aduertissem, se subripuit: & sic profectus ea patrauit, quæ mortis ei causa fuerunt. Hęc eadem ille fratri, quemadmodum nunc ego vobis, dixit, se scilicet moriturũ venire, quod mihi credere noluisset. Audietis præterea ab his qui in Sicilia sunt, quæ de exercitus conflictu prædixeram. Et præterea quidẽ ab his qui illa nouerunt, audire licet. Experiri verò dæmonij signũ siquid fortè dicat, etiam nunc possumus. In expeditionem nanque exijt Neonus Cali filius. Mihi autem signum adfuit, proficiscitur verò nunc cum Thrasylo aduersus Ephesum & Ioniam militaturus. Ego autem illũ existimo, vel interfectum iri, vel huiusmodi aliquid incursurum, & de reliquo negotio vehemẽter metuo. Hæc omnia ideo tibi dico, quia potestas omnis, ad familiaritates cũ his qui mecum sunt instituendas penes dęmonium est. Multis enim aduersatur, neque licet his auxilium ferre, qui mecum inuito dæmone conuersantur: quare impossibile est mihi, cum his viuere. Multis autem hærere non prohibet, sed consuetudine nostra nihil omnino iuuantur. Quibus autem fauerit in ipsa familiaritate potestas dæmonij, illi sunt de quibus illud animaduertisti, breui enim proficiunt. Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atq; durabile, pleriq; verò quoad mecum sunt, mirifice pollent: at vbi discesserint, rursus nihil à cæteris differunt. Hoc quandoq; accidit Aristidi Lysimachi filio, eius qui filius fuit Aristidis. Nam mecum commorans, breui multum profecit: postea verò in militiam profectus est, rediẽs deinde offendit apud me agentem Thucydidem Melissi filium: hic autem Thucydides pridie mihi inter disputandũ nescio qua de re obiecerat. Cum me salutasset, & quædam insuper collocutus esset Aristides, Thucydidem, inquit, ô Socrates, audio gloriari, & in quibusdam tecum etiam concertare, tanquã aliquid sit. Est inquam, vt dicis. Tum ille, non meminit, inquit, antequã tibi adhæreret, quale fuerit mancipium? Non videtur inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus sum. Quidnam maximè inquam? Quoniam priusquã hinc abirem, cum quouis disputare audebam, neq; aliquo videbar in disserendo deterior, adeò vt cœtus pręstantium virorum audacter adirem. Nunc autem contra, fugio quemcunque eruditum esse intellexi, adeò pudore abducor ob inscitiam. Vtrum igitur inquam e uestigio te reliquit illa vis, an paulatim? Paulatim, inquit. Quando verò in te incessit, vtrum accidit tibi aliquid à me discenti, an aliter? Dicam, ô Socrates, rem quidem incredibilem, veram tamen. Nihil vnquã à te, vt ipse scis, didici, proficiebam autem quotiescunq; tecum essem, & si in eadem solum domo essem, nõ tamen in eadem parte domus, magis tamen quoties eadem in parte. Et mihi quidem videbar multo magis, quando in eadẽ parte existẽns, aliquid te dicẽtem intuebar, quàm cũ aliò essem auersus. Sed longe magis proficiebam, cum apud te sedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Est igitur, ô Theages, huiusmodi nostra consuetudo. Si enim Deo gratum est, permultum quidem & breui proficies: sin contrà, minime. Vide igitur ne tibi tutius sit ab aliquo illorum erudiri, quibus in sua potestate sita est vtilitas qua cæteris prosunt, quàm à me fortuna quadam id assequi. THE. Mihi quidem sic faciendum, Socrates, videtur, vt consuetudine nostrà de dæmonio intelligamus. Quod si nobis annuerit, rectè omnia: sin minus, quid agendum sit consultabimus tum, alteri ne cuipiam adhæreamus, an hoc diuinum quod tibi insitũ est, precibus & sacrificijs & alio quouis deniq; pacto, quo vates iubent, placemus. DEMOD. Nihil ad hæc ô Socrates, huic adolescenti repugnes, bene enim dicit Theages. SOC. Atqui si vr̃ oportere sic agere, sic agamus.

MENO, VEL DE VIRTVTE.

Marsilij Ficini argumentum.

Quatuor esse argumentationum genera, quibus Plato vtitur exemplum, inductionem, ratiocinationem, & enthymema, & quo pacto hanc, satis in Alcinoi cõpendio, quod & nos traduximus, declaratur. Vbi etiam tres Platonicorum dialogorum species inuenimus, & quibus argumẽtationibus in vna quaque dialogi specie vti soleat. At enim solum inquirit, falsa'ue confutat dialogus, aut solum vera exponit ac docet, aut in vtroque versatur. Primus inquisitiuus & contentiosus, Expositiuus alter, Postremus mixtus est dictus. Meno autem licet mixtus sit, maiori tamen ex parte contendit & confutat, & omnes argumentationes attingit. Vt nisi qui ex alijs Platonis dialogis, qui ad expositionem magis, quàm ad disceptationem pertinent, sensa colligat, & Menoni huic adijciat, difficilè summam disputationis huius elicere possit. Est autem hæc, quid virtus sit, & quomodo nobis adsit, inquirere. Id Socrates efficit, dum quatuor Menonis, Aristippi, Gorgiæ, & Prodici de virtute definitiones confutat, & definitionem suam post illas inductam geminis obiectionibus retractat. Veritas quippe ex redargutione falsitatis elucet. Est autem hominis virtus affectio, siue habitus animę, quo potentia naturalis eius, quàm optime suũ opus exercet. quæ definitio in libris de Republica traditur. Opus cuiusq; potentiæ tunc optime exercetur, cum ad finem suum dirigitur. Quod ad finem cõfert, vtile dicitur. Merito igitur in hac disputatione, commune virtutis officiũ id esse traditur, vt & actiones & ea quibus agendo vtimur, vtilia reddat. Illa itaq; definitio huic dialogo consonat, cunctisque virtutibus est communis. Virtutum profectò species plures sunt, pro virium animę & actuum diuersitate, in quibus vna tamen quę dicta est communis virtutis ratio semper inspicitur. Prima vis animæ mens est, cuius actus est perpetua cõtemplatio veritatis. Secunda ratio, cuius actus veritatis inuestigatio. Tertia phantasia, cuius actus collectio eorum quę sensus eius nuncij porrigunt, perq; illa discursus. Atque hę sunt vires animę, quę cognitiuę dicuntur. Restant tres aliæ, quas appetitiuas vocant, Voluntas; & irascẽdi vis, & concupiscendi. Voluntatis actus, appetere quę mens & ratio porrigit. Irascibilis, aggredi quę ratio & phantasia proponit. Concupiscibilis actus, adsciscere quę phantasia sensusque obijciunt, Sex insuper istis duę subijciuntur, mouẽdi & nutriendi vigor, sed hæ cum superioribus, aut vix, & parum admodum in virtute communicant. Affectio mentis quę contemplationẽ perficit, sapientia est, quę rationis indaginem, scientia atque prudentia. Scientia quidem indagationem eorum quę natura facit, prudentia consultationem in ijs quę nos agimus. Quę phantasię discursum opinio recta, quam sagacitatem quidam vocant. Iustitia voluntatem & liberalitas. Irascibilem fortitudo eiusque pedissequę. Concupiscibilem continentia simul & temperantia. His omnibus, id est commune, vt quęlibet earum sit affectio actum potẽtię naturalis perficiens, dum decorum reddit, & vtilem ad finem vltimum consequendum. Variæ verò virtutes diuerso modo habentur. Sapientia quidem natura, est enim æterna rationum omnium in mente complexio, perpetuusq; veritatis intuitus. Scientia per doctrinam philosophiæ quæ reminiscentiam præstat, acquiritur, dum ratio quæ pennas olim abiecit, ad mentem conuersa reminiscendo iterũ alas recuperat. Prudentia doctrina simul & lõgo vsu rerum aduenit. Recta opinio exemplis, autoritate, inductione, sorte. Iustitia fortitudoq; & temperantia, cæteræq; morales virtutes prudentiæ rectæq; opinionis legibus & exercitatione legitima perficiuntur. Vnde duo hęc moralium virtutum principia Plato posuit, prudentiam & rectam opinionem. Quamobrem prudentia sæpenumero totius moralis virtutis apud Platonem nomen vsurpat. Est & virtus quædam ad rectam opinionem attinens, qua legitimi principes ac ciues, in agẽdo honesti, contemplationis tamen expers bonum publicum curant, quam ciuilem peritiam nominãt, Eamq; Plato facultatem, & in Theage, & in præsenti Menone, haud aliter, quam sorte diuina, dari ciuilibus hominibus disputat Hac igitur summula quis mentẽ Platonis in Menone colliget, & huiusmodi pręmissa distinctione cõtradictiones renuet, obiectionesq; vitabit. Disputationem verò illam de reminiscentia, geometricisque figuris in argumento tractare idcirco non placuit, quoniam non vt principalis, sed vt accessoria est inserta. Argumentum autem summam rei caputq; requirit. Singula quippe discutere non argumenti, sed commentarij potius est officium.

Tria dialogi officia.

Vires animæ cognitiuæ.

Vires appetitiuæ.

Vigores duo.

MENO

MENO, SOCRATES, PVER, ANYTVS.

POTES'NE mihi ostendere Socrates, doceri virtus posſit, nécne, an exercitatione potius acquiratur? Aut nũ fortaſſe nec doctrina, nec vſu hominibus cõparetur, ſed ipſa natura, vel alio quopiam modo hominibus inſit? SOC. Hactenus ò Meno Theſſalici homines inter Grecos illuſtres, tum equeſtri facultate, tum etiam diuitijs habiti ſunt. Nunc autẽ, vt mihi videtur, ſapientiæ quoq; gloriam conſequentur, præſertim amici tui Ariſtippi Lariſſæi conciues. Atq; eius quidẽ rei autor vobis Gorgias extitit, qui in vrbem veſtram profectus amicos ſibi ob ſapientiam comparauit cum reliquos Theſſalicorum optimates, tum maximè Aleuadarum familiā, ex qua amicus tuus Ariſtippus originẽ ducit. Quamobrem ſic vos Gorgias aſſuefecit, vt intrepide & alto animo interrogãtibus reſpondeatis, quemadmodum ſcientes decet. quippe & ipſe concedebat Græcorum cuiq; rogare quicquid quiſq; vellet, ac ſingulis etiam reſpondebat. Nobis verò, ò amice Meno, contrarium contigit: ſi quidem ſapiẽtia noſtra quomodamodo iam exaruit, atq; ex ijs locis ad vos diuertiſſe videtur. Itaq; ſi quem noſtrorum hominum hoc pacto percontêris, nemo erit qui non rideat. O hoſpes fortè tibi beatus quidam videor, quem noſſe exiſtimas, vtrum doctrina, an alia quadam ratione virtus hominibus comparetur. Ego verò vſq; adeo ab hac cognitione abſum, vt nec quid ipſa ſit virtus intelligam. Atqui ipſe quoque, ò Meno, ſic affictus ſum: in eadem quippe paupertate animi qua & conciues mei, verſor, ac meipſum ſępe accuſo, vtpote quid ſit virtus pęnitus ignorans. Cum verò quid ſit neſciã, quónam pacto qualis ſit norim? Nũ tibi fieri poſſe videtur, vt qui nullo modo quis Meno ſit norit, vtrum bonus, diues, generoſus, an contra ſit norit? ME. Mihi quidem nequaquam. At verò ipſe reuera, ò Socrates, quid ſit virtus ignoras? Iſta de te domi renunciabimus? SOC. Non id quæſo ſolum Meno domi dices, verũetiam quod nullũ vnquam, vt mihi quidem videtur, iſthuc ſcientem nactus ſim. ME. Nunquámne igitur Gorgiam cum hic commoraretur conueniſti? SOC. Equidem. ME. An hæc ignorare tibi viſus eſt? SOCR. Haud ſatis, ò Meno, memini, ideoq; quid tũ mihi viſum fuerit, in præſentia referre nequeo. Sed fortè & ille nouit, & tu quid ille docuerit, tenes: quare ſi placet, ipſe dicas. Nam tibi forſitã cum illo conuenit. ME. Conuenit equidem. SOC. Eum igitur cũ abſit, omittamus: ipſe vero, ò Meno dic per deos obſecro. quid eſſe virtutem exiſtimes: dic inquã, nec inuideas, vt fortunati cuiuſdam mendacij redarguar: ſiquidem tu & Gorgias id noſſe videamini, ego verò nemini vnquam hoc ſcienti occurriſſe dicam. ME. At, ò Socrates, nequaquam difficile eſt id dicere: & primo quidem ſi lubet, quæ viri ſit virtus. Hæc planè eſt, ad ciuilium rerum adminiſtrationem ſufficientem eſſe, ijsq; tractandis amicos iuuare, inimicos lædere nécnon diligenter cauere nequit ipſe tale aliquando patiatur. Quod ſi vlterius quę ſit mulieris virtus noſſe requiris, neq; id arduum erit. Eſt enim mulieris virtus, domum rectè gubernare, dum curat domeſtica, viroq; obedit. Alia quoq; virtus eſt pueri fœminæq; & maſculi, & viri iã ætate grauis: nécnon liberi, ſi velis, alia, & alia ſerui. Atq; aliæ permultæ virtutes ſunt. Quamobrem haud deeſt, quid de virtute dicamus. Enimuerò in vnaquaq; actione atq; ætate ad vnũquodq; opus ſingulis hominibus virtus adeſt. Totidem præterea & de vitio, ò Socrates, vt arbitror, dici poſſent. SOC. Non parum in hac venatione fortunatus ſum, ò Meno: ſiquidem vnam virtutem inueſtigans, examẽ quoddam virtutum apud te habitantium reperi. Veruntamen. ò Meno, ſi eadem examinis ſimilitudine percõtanti mihi, quę ſit apis ſubſtantia, multiplices earum eſſe ſubſtantias reſpondiſſes, ego verò iterũ te rogem, nunquid hoc quo apes ſunt, an alio quopiam veluti pulchritudine, vel magnitudine, aut alio quopiam huiuſmodi apum ſubſtantias diuerſas eſſe dicis, quid inquam, ſic intrrroganti potiſsimum reſponderes? ME. Quòd eo quòd apes ſunt, minimè differunt. SOC. Et ſi ego poſt hæc rogem quid ergo eſt, ò Meno, q nihil inter ſe differunt, ſed idem ſunt cunctæ? habes quod reſpondeas? ME. Habeo profectò. SOC. Eadẽ itaq; rõne virtutes quanquam multæ atq; variæ ſunt, vnam tamen ſpeciem quandam in omnibus eandem habent quà virtutes exiſtunt, in quam reſpicere decet eum qui reſponſurus ſit interroganti cuiquam quid virtus ſit. Tenes quid dicam? ME. intelligere videor, nondũ tamen, vt vellem, quod quæris planè comprehendo. SOC. vtrum verò circa virtutem id ſolum, ò Meno, tibi videtur, aliam quidem viri eſſe, aliam mulieris, & aliam reliquorum, an etiam circa ſanitatem magnitudinẽq; & robur eodem modo, vt alia quidem viri ſanitas ſit, mulieris alia? an potius eadẽ vbiq; ſanitatis ſpecies eſt, ſi quidem ſanitas ſit, ſeu viro, ſiue mulieri, ſiue alteri cuicunque adſit? ME. Eadem mihi ſanitas & viri ſimul & mulieris eſſe videtur. SOC. Nónne igitur ſi quidem robuſta ſit fœmina, eadẽ ſpecie roboris robuſta erit? Cum verò eandẽ dico, quà nihil differt, quà robur, vt robur ſit intelligo, ſeu uiro, ſeu mulieri inſit, num tibi differre quicquam uidetur? ME. Minime. SOCR. Ergo & uirtus, ut uirtus ſit, differt iuuenem, aut ſenem, aut virum aut fœminam ornet? ME. Mihi quidem, ò Socrates, hoc cæterorum ſimile nequaquam eſſe videtur. SOC. Nonne uiri uirtutem eſſe dixiſti, rectè Rempubl. gubernare, mulieris verò domum? ME. Dixi equidem. SOCR. An poteſt quiſquam ciuitatem, uel domum, aut aliquid aliud rectè diſponere, niſi temperate ſiue prudenter ac iuſtè diſponat? MEN. Non certè. SOC. Non'ne ſi temperate iuſteq; inſtituunt, temperantia iuſtitiaq; inſtituent? ME. Neceſſe eſt. SOC. Vtriſq; igitur tam vir, quàm mulier indiget, ſi boni futuri ſint, temperantia, ſcilicet atq; iuſtitia. ME. Apparet. SOC. Quid verò puer ac ſenex quatenus intẽperati & iniuſti ſunt, num boni fient? ME. Nequaquam. SOC. At dum temperati & iuſti. ME. Ita. SOC. Vniuerſi igitur homines eadem ratione boni fiunt: nam eorundem participatione boni ſemper efficiuntur. ME. Videtur. SOC. Nunquã eadem ratione boni ſint, ni illorum virtus ſit eadem? ME. Nunquã. SOC. Quoniam ergo eadem virtus eſt omnium, conare in memoriam reducere, quidnã hoc eſſe Gorgias dixerit, ac tu vnà conſenſeris. ME. Quidnã aliud quàm pręeſſe hominibus poſſe? ſi quid vnũ in omnibus exigis. SOC. Requiro equidem, attamen eademne pueri & ſerui virtus erit, ò Meno, præeſſe poſſe domino, ac videtur tibi etiam tum ſeruus eſſe, cum imperat? ME. Haud certe mihi videtur, ò Socrates. SOC. Neq; enim iſthuc optim.e vir fas eſſet: ſed hoc rurſus conſidera, vtrũ dominari poſſe aliquem putas, ſi iuſte pręeſſe dicamus: iniuſte verò, nequaquam. ME. Puto equidem, iuſtitia enim virtus eſt. SOC. Vtrum virtus, ò Meno, an virtus quædam? ME. Quo pacto id ais? SOC. Quemadmodum de quouis alio. vt ecce de rotunditate figuram quandam eſſe dicerem, non ſimpliciter figuram, ob eam ſanè cauſam ita loquere, quia alię quoq; figuræ præter rotunditatem ſunt. ME. Rectè iniquis. Atqui & ipſe non iuſtitiam tãtum, uerum alias quoq; uirtutes eſſe dico. SOC. At quas dicis alias, explica obſecrò. Equidem ſi me de alijs figuris interrogaſſes, utiq; reſpondiſſem: itaq; tu quæ ſint alię uirtutes, oſtende. ME. Fortitudo, temperantia ſapientia, magnificentia, cæteræq; permultę. SOC. In idem recidimus. Multas rurſum uirtutes, dum quęrimus unam, inuenimus, ſed alio pacto: unam uerò quæ per omnes diffunditur, reperire nequimus. ME. Nondum queo, ò Socrates, quod quæris, unam in omnibus uertutem quemadmodum in cæteris aſſequi. SOC. Non ab re quidem: at ego ſi modo potuerò, perducere nos conabor. Vidésne ſic in cunctis contingere, ſi quis à te petat idem quod modo dicebam, quid figura ſit, ac tu quòd ſit rotũditas reſponderes: & ille tibi quæ & ego inferret, utrum rotunditas ſit figura, an figura quædam, an non illi diceres figuram quandam

[Margin notes:]
Tergiuerſatio Socratis eo pertinens, vt interroget ipſe.
Prima virtutis definitio mala.
Cõfutatio ex inductione.
Secũda definitio mala.
Cõfutatio.
Transfertur diſputatio ad figurã vt ad euidẽtius.

dam esse? ME. Prorsus. SOC. Nónne ob id quod aliæ quoq; figurę sunt? ME. Ita. SOC. Quòd si quales illæ sint quęrat, e vestigio respondebis? ME. Equidem. SOC. Quinetiam si de colore similiter quid sit quęrat, & tu quod albedo sit dicas, ac illè sic deinde roget, vtrum albedo color sit, an color quidam, inferrésne colorem quandã ob hoc esse, quòd alij quoq; colores reperiantur? ME. Maxime. SOC. Si iterum colores cæteros referre iusserit, narrabis vtique & alios multos. qui nihilominus quàm albedo colores sint? ME. Narrabo. SOCR. Quid si ille sic, vt ego nunc, sermone progrediatur. dicatq; quòd in multa semper recidamus, quod ille fieri nequaquam permittat: cumq; hęc multa vno nomine nuncupes, dicasq; omnia figuram esse, inter se contraria sint licet: hoc autem quod non minus rotundum contineat, quam rectũ, quã quidẽ figuram nominas, & nihilo magis ratundum quàm rectum figuram esse tu dicis, an sic dicis? ME. Sic planè. SOC. Cum ita dicas inquam, nunquid rotundum magis rotundum, quàm rectum, aut rectum magis rectum, quam rotundum esse dicis? ME. Non certè, ò Socrates. SOC. Veruntamen asseris rotũdum nihil magis figuram esse, quàm rectum neq; rectum magis quàm rotundum. ME. Vera narras. SOC. Quid igitur est, cui figura competit? declarare enitere. Si itaq; sic percõtanti de figura siue colore, te nequaquam inintelligere quid ipse velit, respondeas, vehementer admiretur arbitror, ac dicat, an non intelligis, quòd in ijs omnibus idẽ quęro? Non habeas, ò Meno, quod dicas, si quis quęrat quid in rotũdo sit ac recto, & cæteris quas figuras appellas, in omnibus idẽ? Explica quæso, vt hoc pacto ad disputationẽ virtutis te pares. ME. Nequaquam, sed ipse, ò Socrates, edissere. SOC. Vísne tibi gratificer? ME. Omnino. SOC. Vis tu contra virtutis quæstionem deinde soluere? ME. Equidem. SOC. Expediendum iam est, decet.n. ME. Et maxime quidem. SOC. Age experiamur quid figura sit exprimere, & vide vtrũ istu d admittas. Esto itaq; id nobis figura, quod solum ex omnibus semper colorem sequitur. Satísne tibi hoc est, an fortè aliud exigis? Ego.n. sat habeam, si mihi posthac virtutem ipsam ostendas. ME. At istud absurdũ quiddam est, ò Socrates. SOC. Quamobrem? ME. Quoniam figura secũdum rationem tuam est, quæ semper colorem sequitur. Si ergo colorem quis nosse negaret, eodem modo quo circa figuram dubitans, quid illi potissimum responderes? SOC. Vera equidem. Nam si qui rogat sapientum illorum & contentiosorum ac litigantium aliquis sit, respondeam vtiq; me dixisse, quòd si minus rectè dixi, ad te nunc attinet respondere, ac mea dicta refutare. Sin autẽ quemadmodum nos sumus, illi amici sint, velintq; tantũ disputare, decet profectò mitius, & magis dialectico more respondere. est autem dialecticum magis, non modo verum proferre, sed ijs illud rationibus approbare, quas & ille qui rogat, planè se nosse fateatur. Hoc itaq; more nunc tecum differendo vti conabor. Dic ergo, num finem appellas terminum quẽdam, atq; extremũ? Hęc enim omnia velut idẽ profero, fortè verò Prodicus ijs tanquam differentibus vteretur. Tu autem num dicis terminari aliquid atq; finiri? nihil quippe diuersum ijs verbis intelligo. ME. Dico sanè, & quod ais, intelligere arbitror. SOC. Et planum aliquid vocas, & solidum aliud, cuiusmodi quæ in geometria tractantur? ME. Voco equidem. SOC. Iam igitur quid figuram esse dicam, ex ijs percipies. in omni quippe figura id assero, figuram esse id in quod solidum desinit. Atque vt summatim dicam, figuram appello solidi terminum. ME. Colorem verò quid vocas, ò Socrates? SOC. Procax nimium es, ò Meno: homini iam seni onus imponis, ac respondere tibi iubes: ipse autem memor quid Gorgias virtutem esse dixerit, definire minimè vis. ME. At postquàm tu mihi hoc declaraueris, ò Socrates, tibi illud referam. SOC. Etiam absconditus hic aliquis, & loquentem tantummodo te audiens, intelligat, pulchrum esse te & amatoribus non carentẽ. ME. Quid ita? SOC. Quod nihil quàm continuo in sermone imperitas. quod facere delicati isti & formæ fiducia adhuc tyrannidem exercentes solent. Simmul ita de me statuis forsitan inferiorem elegãtibus illis esse: gratificabor itaque tibi, & respondebo. ME. Gratificare obsecro. SOC. Vis ne tibi secundum Gorgiam respondeam? sic maximè assentieris? ME. Quid ni velim? SOC. Nónne defluxus quidam secundum Empedoclem à rebus manare dicuntur? ME. Et maximè quidem. SOC. Ac pori, id est meatus in quos & per quos etiam defluxus huismodi manant? ME. Omnino. SOC. Ex defluxibus autem quosdam poris quibusdam congruere, quosdam minores, aut maiores, esse? ME. Sic est. SOC. Nunquid & visum aliquid vocas? ME. Voco. SOC. Ex ijs iam quid velim, vt ait Pindarus, accipe. Est enim color defluxus quidam rerum, visui congruens atque sensibilis. ME. Optime mihi, ò Socrates, respondisse videris. SOC. Fortè quia quæ solitus es audire, nũc responsum est tibi, & simul aduertis, quòd ex hac responsione facile etiam definire queas, quid sapor, quid vox, quid odor sit, cæteraq; huiusmodi plurima. ME. Prorsus. SOC. Atqui tragica, ò Meno, ista responsio est: ideoque tibi magis quàm figuræ definitio placet. ME. Mihi verò. SOC. At mihi quidem ò Alexidemi fili, minimè persuadeo: est enim illa altera melior ac puto neq; tibi ista placebit, nisi forsan quod heri dicebas, mysterijs nondum absolutis abire vis: sed mane, atq; hic mysterijs initiare. ME. Manere ò Socrates, si huiusmodi multa inculcares. SOC. Nihil vtique prætermittam, quin talia quædam & tui simul & mei gratia dicam. Vereor tamen ne minus possim huiusmodi plurima dicere. Cæterum iam ad promissa seruanda nobis accingere, ac in commune quid virtus sit, exprime, nec vt fecisti hactenus, vnum in multa discerpas quod iaci in eos solet qui idem vbiq; inculcant: sed integram atq; sanam: dic tandem quid virtus sit exempla verò loquendi à me accepisti. ME. Videtur mihi ò Socrates, virtus esse, vt Poeta inquit, gaudere honestis ac posse. Atq; ego id ipsum virtutem voco, honesta quidem apetere, eaq; consequi posse. SOCR. Num honesta cupientem, bona cupere dicis? ME. Omnino. SOC. Nunquid ita loqueris, quasi sint nonnulli qui bona cupiant, quidam verò qui mala? ME. Imò. SOCR. Non omnes igitur, ò optime vir, bona tibi appetere videntur? ME. Mihi nequaquam. SOC. Quidnam itaq; mala? ME. Ita. SOC. An ita dicis, quasi quæ mala sint, bona esse opinentur, aut etiam noscentes quòd mala sint, nihilominus illa cupiant? ME. Vtrunq; aio. SOC. An censes aliquem cognoscentem mala quòd mala sint, illa tamen appetere? ME. Arbitror. SOC. Quid autem exoptare hunc dicis? Num hęc sibi adesse? ME. Adesse sanè. nam quid aliud optet? SOC. Vtrum qui mala desiderat, mala esse cognoscens, prodesse cum adsint, existimat? an vnumquodq; potius sua præsentia lædere? ME. Sunt certè, qui mala prodesse putent, nec desunt qui obesse cognoscant. SOC. Videntur tibi mala nosse quòd mala sint qui mala prodesse cuiquam opinantur? ME. Haud sanè id mihi videtur. SOC. Ex ijs igitur patet eos non appetere mala, qui illa minimè norint, sed illa potius quæ bona esse putauerint, cùm tamen mala sint. Quapropter ignorantes illa, bonaq; existimãtes, perspicuum est bona potius exoptare. An non? ME. Sic isti se habere videntur. SOC. At verò qui mala quidẽ affectant, vt ipse inquis: eaq; cuicunq; accidunt, obesse censent: norúntne quòd illorũ præsentia lędentur? ME. Necessario sequitur. SOC. Quid verò lęsos homines, nónne isti miseros esse quatenus læsi sunt opinantur? ME. Hoc quoq; necessarium. SOC. Miseros autem nónne infelices? ME. Reor quidem. SOC. Estne aliquis qui miser & infelix esse velit? ME. Non videtur. SOC. Nemo igitur mala vult, si quidem talis esse minimè velit. Nam quid aliud est esse miserum, quàm cupere mala in eaq; incurrere? ME. Vera loqui videris ò Socrates: nemo enim vult mala. SOC. Nónne paulò ante dixisti virtutem esse bona velle, ac posse? ME. Dixi equidẽ. SOC. An non ex eo quod dictum est, voluntas quidem ipsa omnibus

Modus disputãdi cõtētiosus atque acer. Modus disputãdi dialecticus mitis. Huius definitiõis collectio, quia est ab interrogatis, est dialectica, nõ si esset a sensibilibus, eēt analytica. Definitio dialectica, figura ē solidi terminus.

Coloris definitio, secũdũ Gorgiam, dialectica.

Illa melior, quod analyticæ vicinior.

Tertia virtutis definitio mala.

Quarta definitio.

Cõfutatio quartæ definitionis.

nibus adest, atq; hac ratione alius alio melior non est? ME. Apparet. SOC. Ergo si quidem est alius alio melior, nec id secundum voluntatem, sequitur vt secundum potentiam sit melior. ME. Sequitur. SOC. Secundum igitur rationem tuam, hoc est virtus, bonorum comparandorum potestas. ME. Sic prorsus se habere videtur, vt nunc accipis. SOC. Animaduertamus posthac, vtrũ id verè asseras néc ne fortè enim bene loqueris. Dic igitur, bona vendicare posse, virtutem esse dicis? ME. Isthuc ipsum. SOC. Bona verò nónne hęc vocas, ceu sanitatem, diuitias aurumq; & argentum plurimum possidere, honoribus pręterea & magistratibus in Repub. fungi? num alia quędam præter ista bona nuncupas? ME. Nequaquam, sed omnia bona huiusmodi esse dico. SOC. Eia, aurum atq; argentum acquirere virtus est, vt inquit Meno, magni regis patrius hospes. Vtrũ vero addis huic lucro ò Meno iuste ac sanctè lucrari? an nihil interest, sed etsi iniuste quis ista possidet, nihilominus quæstum huiusmodi virtutem vocas? ME. Nequaquam ò Socrates sed vitium. SOC. Omnino igitur, vt videtur, huic possessioni, iustitiæ, vel temperantiæ, vel sanctitatis, aut alterius virtutis præsentia opus est. Alioquin virtus minime erit, quamuis bona sibi vendicet. ME. Qui enim sine ijs virtus existat? SOC. At non suppeditare aurum & argentum, quando minime iustum sit, aut sibi, aut alteri, neq; etiam virtus est hæc egestas? ME. Videtur. SOC. Nihilo magis igitur horum bonorum copia virtus erit, quàm inopia. Verum vt videtur, quodcunque cum iustitia fit, virtus est: quod autem absq; illa eiusq; similibus, prauitas. ME. Videtur mihi necessarium esse quod dicis. SOC. Nónne vnum quodque horum paulò antè virtutis partem esse diximus, iustitiam, & temperantiam, ceteraq; huiusmodi? ME Diximus planè. SOC. Siccíne, ò Meno, me deludis? ME. Quorsum hæc ò Socrates? SOC. Quoniam cum te orassem ne amplius virtutem discerperes, & exempla respondendi dedissem, hoc neglecto virtutem esse dicis bona cum iustitia comparare posse, iustitiam verò virtutis partem esse confessus es. ME. Sic est. SOC. Nónne efficitur ex ijs quæ iam concessisti, virtutem esse agere cum parte virtutis quicquid agitur? Iustitiam enim & huiusmodi singula virtutis particulas confiteris. ME. Quid tum? SOC. Quia cum rogassem vt totam ipsam virtutem ostenderes, quid ipsa sit, nullo modo explicuisti: omnem verò actionem quæcunq; cum parte virtutis fit, virtutem esse dixisti, quasi quid tota virtus sit, summatim prędixeris, atq; ipse intelligere tum queam, si abs te in particulas diuidatur. Eadem igitur quæstio rursus, ò Meno, tibi suboritur, quid virtus sit, si quidem omnis actio cum virtutis parte sit uirtus. Id nanq; tunc dicitur, cũ omnis actio cum iustitia uirtus esse definitur. An non eadem iterum quæstione opus esse uides? Num putas quempiam uirtutis partem aliquam nosse, qui totius naturam minimè norit? ME. Non uidetur. SOC. Si enim memineris quæ in superioribus de figura tibi respondi, reiecimus utique responsionem illam quæ per ea fit quibus ulteriori probatione opus est, necdum rata habentur. ME. Et merito quidem reiecimus. SOC. Neq; tu igitur ò uir optime cũ quæritur, quid ipsa in uniuersum, ac tota sit uirtus, partes respondens eam quærentibus patefacias, neq; aliud quicquam eodem modo respondens, sed rursus eadem interrogatione opus erit, quidnam uirtus sit, qua subiecta ista dicis. Num aliquid tibi dicere uideor? ME. Mihi quidem probè loqui uideris. SOC. Responde itaque iterum à principio, quid esse uirtutem & tu & amicus ille tuus assentis. ME. Audieram equidem ò Socrates, antequam te alloquerer, morem esse tuũ nihil aliud quàm dubitare, & alijs scrupulos dubitationum inijcere. Et nũc quidem, ut mihi uideris, me præstigijs, & ueneficijs incantationibusq; perturbas, adeò ut ambiguitatis sim plenius. Ac mihi uideris omnino, si tamen te iocando mordere aliquantulum decet, quàm simillimus esse tum forma, tum cæteris omnibus latissimo illi pisci marino qui Torpedo dicitur: ille siquidem hominem sibi propinquãtem, tangentemq; stupidum reddit. Tu quoq; nunc me stupefacis. Reuera enim & animum simul & os stupidum habeo, hæsitoq;, nec quid tibi respondeam, inuenio, quanquam decies milies iam de uirtute & multa & aduersus quàm plurimos, ut mihi uisus sum quàm optime disputaui. At in præsentia nec etiam quid ipsa sit uirtus proferre ullo pacto ualeo. Itaq; caute tibi consuluisse te censeo, quòd nunquam aliò peregrinaris. Nam si aduena in aliena urbe hæc ageres, utpote præstigiator quidam atq; ueneficus, supplicio forsitan afficereris. SOC. Callidus es ò Meno, ac me propémodũ nũc decepisti. ME. Quamobrem, ò Socrates? SOC. Video enim iam quam ob causam hac imagine me depingas: qua alia de causa: nisi ut ipse quoq; te contra depingam? Viri enim honesto habitu præditi cum effinguntur, delectari solét, illud quippe códucit. honestorum enim honestæ sunt & imagines. At ego personam tuam minimè effingam. Equidem si piscis ille stupidus ipse alios reddit stupidos, ei sum persimilis, secus autem minime. Neq; enim fœcundus ipse, cæteros titubare compello, sed maxime omnium dubitans ego, dubitare alios quoq; facio. Etenim in præsentia, quid uirtus sit, haud certe noui, tu tamen fortè priusquam mihi occurrebas, noueras, nunc uerò stupido mihi similis euasisti. Veruntamen una tecũ rem discutere hanc institui quidue sit uirtus inuestigare. ME. At quo tramite id inuestigabis ò Socrates, quod quidem omnino quid sit ignoras? Quale.n. tibi propones, id quod ignorans inquiris? Aut etiam si in illud incidas, quonam signo id quod ignoraueras, esse illud agnosces? SOC. Intelligo quid uelis ò Meno. At tu animaduertísne, quàm peruicacem argumentationem in medium adduxisti? quòd uidelicet homo, neq; quod nouit, neq; quod ignorat, inquirit. Nam si nouit, nulla inquisitione opus est. Sed neq; quod nescit inuestigabit: non enim nouit quid quærat. ME. Nónne rectè induci, ò Socrates, hanc rationem existimas? SOC. Nequaquam. ME. Potes dicere cur tibi non placeat? SOC. Possum. id enim à viris ac mulieribus diuinarum rerum peritis quandoque percepi. ME. Quis illorum sermo? SOC. Verus, vt mihi videtur, atq; præclarus. ME. Quis inquam iste? & quinam testantur? SOC. Qui hoc asserunt, sancti viri sunt, ac sanctę etiam mulieres, quibuscunque cura extitit, vt eorum quæ profitentur rationem reddere possent. Tradit prætereà Pindarus, & cæteri quicũq; Poetarum diuini sunt, alia quædam: quæ aduerte quæso, num vera tibi videantur. Ferunt enim hominis animum immortalẽ esse, eumq; tunc decedere, quod quidẽ mori vocant, tum iterum redire, interire vero nũquam. Quam ob causam vitam quàm sanctissimè agere monent. Quicunq; enim pœnas antiquæ meseriæ Proserpinæ iam dederunt, ijs illa ad supernũ solem nono anno rursus animã reddit, quousq; in reges gloria, sagacitate, sapientiaq; pręstantes euadant. Reliquum autem tempus sancti heroes inter homines vocatur. Cum ergo animus immortalis sit ac sæpius in hanc vitam redierit, viderito; per sępe & quę in hac, & quæ in alia vita sunt, omniaq; pręceperit, nihil vtiq; restat, quin ipse didicerit. Quamobrẽ nihil mirum est, si eorum quę ad virtutem & ad alia pertinent, reminisci possit, quippe cum olim illa cognouerit. Cum.n. tota natura cognata sit, ac sibimet consona, & animus cuncta didicerit, nihil prohibet hominem vnius cuiusdam reminiscentem, quam disciplinam vocant, reliqua omnia recuperare, siquis adeò constans sit, vt quærẽdo minime fatigetur. Quęrere igitur ac discere reminiscentia est. Quapropter litigiosæ illi argumentationi nequaquam credere decet, pigros enim nos quodamodo redderet. Ea quoque mollioribus hominibus mirificè placet. Ratio autem nostra solertes rerum inuestigatores efficit, quà ipse vtpote vera fretus, vna tecum quid sit virtus perscrutari desidero. ME. Imò ò Socrates. sed num absolute id asseris, nos minime

Quæ media sunt inter mala, & bona, ea nõ esse bona, nisi virtus adsit.

Relaxatio disputationis à moribus disputandi Socratis.

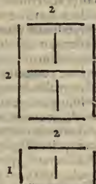
Menonis ambiguitas circa inquisitionem eius quod nescitur.

Pindari & aliorũ poetarũ sententia de animæ immortalitate.

Quæ disciplina secũdum illos? Quæ reminiscentia est.

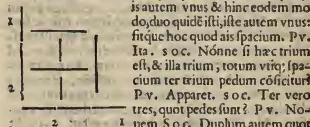
minime discere? quam disciplinam vocamus reminiscētiam esse? potésne hoc ita esse me docere? S o c. In superioribus quoque ò Meno te callidum esse dixi, & nunc rogas vtrum docere te possim, cū antè nullam esse disciplinam, sed reminiscentiam asseruerim, vt èuestigio mihi ipsi repugnare videar. M e. Per Iouem, ò Socrates, non hoc instituebam, sed consuetudine potius quadam ita locutus sum. Quod sit qua ratione illud mihi ostēdere potes, ostende obsecro. S o c. Haud quaquam facile est, tui tamē gratia conabor. Verum huc ad me vnum aliquem istorum qui te sequuntur, accerse, vt in eo demonstrationem hanc experiamur. M e. Libenter. heus tu huc ades. S o c. Grecúsne est? & Græce loquitur? M e. Et Græcus est, & in domo mea genitus atq; educatus. S o c. Attende igitur num illi in memoriam reducam, an doceam. M e. Attendam certè. S o c. Dic age ò puer, cognoscísne hoc tale spatium quadrangulum esse? P v. Equidem. S o c. Habétne quadrangulus has omnes quatuor lineas æquales? P v. Habet. S o c. An non & istas quę per mediū protrahuntur, æquales habet? P v. Et illas. S o c. Nónne & maior & minor esse potest. P v. Potest. S o c. Si ergo sit hoc latius duorum pedum, & istud quoq; duorum, quot pedum totum ipsum erit? Sic autem cosidera, si latus hoc duorum esset pedum, illud vero vnius, eśsétne plusquam semel duorū pedum hoc spacium? P v. Semel. s o c. Quoniam vero alterum quoq; latus duorum pedum est, num aliud quàm bis duorum pedum fit? P v. Istud ipsum. S o c. Duorum ergo bis pedum efficitur P v. Ita. s o c. Quot nam sunt bis duo pedes? computa. P v. Quatuor. S o c. An non fieri potest spacium aliud ad hoc duplum, habens similiter omnes æquales lineas quemadmodum istud habere vides? Prorsus. S o c. Quot pedum erit? P v. Octo. S o c. Age iam conare mihi dicere, qualis est quęlibet illius linea: huius siquidem duorum pedum. linea vero illius dupli, qualis? P v. Patet, ò Socrates, esse duplam. S o c. Cernis, ò Meno, me nihil ex his docere sed singula potius interrogare? Et nūc iste nosse se putat, qualis ea sit à qua spacium octo pedum conficitur. An non tibi videtur? M e. Mihi quidē. S o c. Nouit igitur. M e. Minime. S o c. Putat autem à dupla. M e. Ita. S o c. Aspice deinceps hunc per ordinem vt oportet reminiscentem. Tu autem dic amabo, à dupla linea duplum spaciū nasci fateris? tale profecto dico, quod non hac longum, illa breue, sed æquale vndiq; quemadmodum istud: duplū vero istius, octo pedem, sed inspice, an tibi adhuc à dupla fieri videatur. P v. Mihi planè. s o c. Nónne huius dupla hęc fit, si aliā æqualē huic adijciamus? P v. Prorsus. S o c. Ab hac fore dicis octo pedū spacium, si quidē quatuor huic ęquales efficiātur? P v. Aio. S o c. Describamus iterum igitur ab hac æquales quatuor, aliúdne quàm quod octo pedū vocas, suborietur? P v. Hoc ipsum. s o c. Nónne in ipso sunt hęc quatuor, quorum quodlibet isti quadrupedali æquale est? P v. Certe. S o c. Quantum itaque fit? an non quater tantum? P v. Quídni? S o c. Num duplum est id quod quater tantum? P v. Non per Iouem. S o c. At quotuplum? P v. Quadruplū. s o c. A dupla ergo, ò Puer, non duplum, sed quadruplum spacium procreatur. P v. Vera loqueris. S o c. Quater. n. quatuor sex & decē com

Ostēsio Socratis, disciplinam esse reminiscētiam.

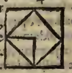
Quadrupedale
2
2
2 2

plent, nónne? P v. Sic est. S o c. Octo pedum autē spatium à qua linea? nónne ab hac quadruplum? P v. Fateor. S o c. Quartum vero hoc ab hac dimidia? P v. Ità. s o c. Age igitur octo pedum nónne huius duplum est, illius vero dimidium? P v. Imò. S o c. An non erit ergo à maiori linea quam hæc tanta, & à minori quam illa tanta? P v. Mihi quidem videtur. S o c. Sic vtiq; recte loqueris, quod enim tibi videtur, id résponde, ac mihi dicas, hæc ne duorum pedum, illa quatuor? P v. Ita. S o c. Oportet itaq; octo pedum spatij lineam maiorem esse linea spatij bipedalis, minorem vero quadrupedalis linea. P v. Oportet. S o c. Annitere vt nobis qualis sit dicas. P v. Tripedalis. S o c. Nónne si tripedalis est, dimidium huius assumemus, eritq; tripedalis? Duo nanque ij,

is autem vnus & hinc eodem modo, duo quidē isti, iste autem vnus: fitque hoc quod ais spacium. P v. Ita. s o c. Nónne si hæc trium est, & illa trium, totum vtrq; spacium ter trium pedum cōficitur? P v. Apparet. s o c. Ter vero tres, quot pedes sunt? P v. Nouem S o c. Duplum autem quot pedum esse supra oportuit? P v. Octo. Non ergo à tripedali spacium octo pedum exoritur. P v. Non profecto. s o c. à quali igitur conare nobis liquido exprimere: quod nisi numerare velis, saltem à quali demonstra. P v. Per Iouen. ò Socrates haud noui. s o c. Aduertis iterum, o Meno, quò sit reminiscendo iam progressus. Nam ab ipso principio disputandi nequaquā nouerat quæ sit octo pedum spacij linea, quadmodum neoin præsentia nouit: verum tunc se nosse illam opinabatur, & audacter nimiū quasi sciens respondebat, nec deesse sibi quicquam putabat: nunc autem egere se iam existimat, & vt ignorat, sic se ignorare fatetur. M e. Vera dicis. s o c. Nónne rectius nunc ad id quod ignorat affectus est? M e. Hoc quoque arbitror. S o c. Cum ergo ambigere ipsum compulerim, & piscis illius more stupidū fecerim, num aliquid obfuit? M e. Non vt mihi videtur. s o c. Operepretium itaq; fecimus ad veritatem inueniendam: nunc enim vtpote ignorantiæ suæ conscius libenter & sponte perquirere: at tunc sine controuersia, & sępe, & aduersus quam plurimos loqui se recte arbitrabatur, dum spacium duplum duplam longitudine lineam habere oportere profiteretur. M e. Videtur. s o c. Nū censes ipsum studuisse vnquam, vt id vel inueniret, vel disceret, quod cum ignoraret, nosse rebatur: priusquā in hanc ambiguitatem incideret, qua & suam ingnorantiam re deprehændit, & scientiā appetere cœpit? M e. Nequaquā ò Socrates. s o c. Profuit igitur sibi stupor eiusmodi. M e. Videtur. s o c. Considera itaq; ex hac ambiguitate, quod iste vna mecum inuestigans nihil me docente, sed potius interrogante reperiet. Obserua obsecro diligenter, num hunc docere aut ei demonstrare quicquā videar potius quàm eiusmodi opiniones per singula elicere. Tu. n. dic, hócne spacium quadrupedale est? Intellextin'. P v. Equidē. s o c. Num & hoc aliud ęquale isti apponere licet? P v. Licet. s o c. Et tertiū istud vtriq; istorū æqualę? P v. Et istud. s o c. Nónne hoc quod in angulo est cōplere licet? P v. Prorsus. s o c. Hæc inde æqualia spatia quatuor nascerentur? P v. Ita s o c. Totum igitur hoc quotuplum ad istud efficitur? P v. Quadruplum. s o c. Oportebat autem duplum nobis contingere, num recordaris? P v. Maximè. s o c. Nónne hæc linea ab angulo in angulum aliquem porrecta, in duo vtrunq; spacium

Quum de ignorantia ad dubitationem accesserit qs tūc melius affectus ē. ab initijs qs excitatur, vt ignorantiā suam animaduertat.

2
3
4

5

cium diuidi? Pv. Ita. soc. Ergo quatuor hæ lineæ æquales fiunt, id spacium comprænhendentes? Pv. Fiūt. soc. Considera itaq; quale est id spacium. Pv. Haud intelligo. soc. Nōne cum hæc quatuor sint, dimidium cuiusq; lineā quæq; secat intrinsecus? Pv. Secat. soc. Quot igitur tāta in hoc sunt? Pv. Quatuor. soc. Quot autem in isto? Pv. Duo. Soc. At quatuor ad duo quotupla sunt? Pv. Dupla. Soc. Hoc itaq; quot pedum fit? Pv. Octo. soc. A' qua potissimum linea? Pv. Ab hac. Soc. Ab eáne, quæ quatuor pedum est, ab angulo protracta in angulum? Pv. Ita. soc. Hanc vero diametrum sophistæ nuncupant: & si huic nomen est diametrus, à diametro, vt ipse ais, ò Puer, duplum spacium nasceretur. Pv. Prorsus ò Socrates. soc. Quid tibi Meno videtur: respondítne hic vnquā ex alterius quàm suijpsius opinione? Me. Nunquam, sed ex propria semper. soc. Veruntamen haud nouit, vt paulò antè confessi sumus. Me. Vera loqueris. soc. Inerant igitur huic opiniones huiusmodi. Me. Inerant. Soc. Huic igitur ignoranti opiniones de ijs quæ ignorat veræ insunt. Me. Apparet. Soc. Nunc igitur huic opiniones tales quasi per somnium suscitatæ sunt quòd si quis intorroget hunc talia quædam sæpe & multa, certo scies hunc ista, si quis alius nouit perfectè cogniturum. Me. Videtur. Soc. Nónne igitur nemine prorsus docente, sed interrogante potius ista sciet ex seipso scientiam ad se reuocās? Me. Sic est. Soc. Recuperare vero scientiam in seipso, an non reminisci dicitur? Me. Prorsus. Soc. At vero scientiam quam hic nunc habet, aut accepit aliquando, aut semper habuit. Me. Verum. Soc. Et si habuit semper, sciens semper extitit: sin quandoq; percepit, hac in vita nequaquam. nemo enim hunc geometrica docuit, cum in cæteris omnibus quæcunq; vel ad geometriam, vel ad alias disciplinas pertinent, hæc eadem sit facturus. Est ne aliquis à quo hic illa omnia didicerit? Verisimile est te illum cognoscere, præsertim cum pœnes te & natus & nutritus fuerit. Me. Ego vero certus sum quòd hunc quidem nemo docuit vnquam. Soc. Hásne opiniones habet? Me. Necessarium, ò Socrates, id apparet. Soc. Sin autem vtpote in præsenti vita minime adeptus haud nouit, patet eum alio quodā in tempore habuisse, atq; didicisse. Me. Apparet. Soc. An non tempus iam fuit, cum nondum homo hic erat? Me. Isthuc ipsum. Soc. Ergo si quando tempus sit in quo homo non sit, inerunt tamen ipsi opiniones veræ, quæ scíscitando expergefactæ, scientiæ fiunt, certè per omne tempus hæc hominis animus sciet. nam omne per tempus, aut est, aut non est homo. Me. Videtur. Soc. Nónne igitur si semper rerum omnium veritas in animo est, immortalis extitit? Quamobrem audacter & magna fiducia oportet, quæ in præsentia minime scimus, hoc est minime recordamur vt reminiscamur inquirere. Me. Bene mihi nescio quo modo, ò Socrates, loqui videris. Soc. Mihi quoq; ò Meno atq; cætera non admodum cōtendo: quòd autem qui quæ nesciunt inquirenda putant, meliores arrectioresq; & pigri ad vestigandū minus sint, quam qui quæ nesciunt, etiam non quæri posse putant, isthuc vero & verbis, & si queam, re ipsa contendam. Me. Hoc quoq; rectè dicere videris, ò Socrates. Soc. Vis ne igitur postquam confessi sumus ignota perscrutari licere, quid virtus sit, cōmuniter vestigemus? Me. Quàm maxime: gratius tamen mihi esset audire prius, quod in principio disputationis interrogaui, quomodo virtuti incumbēdum sit, velut ei quæ doctrina percipiatur, vel quæ natura potius insit, vel quæ alio quopiam pacto hominibus paratur. Soc. Atqui si tibi ò Meno, quemadmodū mihi ipsi imperarē, haud prius vtrum doceatur nécne virtus perscrutaremur, quā quid ipsa sit indagassemus. Postquā vero nec tute tibi dominari cōtendis vt liber viuas, ac me vt tuo arbitratu respondeā obsecras, iā vtiq; respondebo. Videtur igitur considerandum esse, quale sit quod nondum quid est cognouimus. Attamen paulisper à proposito tuo declina, idq; ex suppositione considerare permitte, doctrináne an alio pacto virtus possideatur. Ex permissu autē sic dico, quemadmodū geometræ sæpe discutiunt, postquam illos quis interrogauit: veluti de spatio, vt possit ne in hoc circulo triquetrum hoc spacium expādi: vbi siquis dixerit, nondum se nosse an hoc huiusmodi sit, permissionem arbitror talem conducere. Si. n. est hoc spacium tale, vt quod ad positā eius lineam, protendis ab eo tanto spatio deficiat, quantum ipsum est protensum, aliud quiddam euenturum puto: & aliud item si talia quædam pati nequeat. Ex promissione igitur dispu tare decreui de ijs quæ contingunt circa expansionem illius in circulū, an fieri possit nécne. Sic & nos de virtute, quoniam nec quid, nec quale sit nouimus, permisso hoc, vtrum doceri possit in hunc modum quæramus. Si virtus est aliquid eorum quæ circa animū versantur, doceri potest, an non? Principio si aliud est quam scientia, num doceri poterit an non? vel potius, vt modo diximus, memoria reuocari? nihil referat apud nos vtro nomine vtamur, sed an doceri poterit? an id omnibus manifestum, quòd præter scientiam nihil homo docetur? Me. Mihi sanè videtur. Soc. Sin autem scientia quædam virtus est, doctrina percipitur. Me. Quidni? Soc. Hoc ergo statim expediuimus: nam si talis sit, docetur: si non talis, nequaquam. Me. Prorsus. Soc. Posthac inuestigandum censeo vtrum virtus scientia, aut aliud quiddam sit. Me. Mihi quoq; idem quærendum esse videtur. soc. An virtutem aliud quàm bonum esse dicimus? & hæc nobis positio stabilis permanet, virtutē scilicet esse bonum. Me. Valde. Socr. Si quidem est aliquod seorsum à scientia bonum, nónne virtus forsitan scientia nulla erit? sin autem nullum bonum est quin scientia comprehænda tur, scientiam esse virtutem suspicantes, rectè vtiq; suspicabimur? Me. Sunt hæc vera. Soc. Quinetiam virtute boni sumus? Me. Sumus. soc. Et si boni, vtiles omnia quippe bona, vtilia. Me. Sic est. soc. Ergo & virtus vtile quidam. Me. Ex ijs quæ confessi sumus, necessario sequitur. soc. Consideremus rursus in singulis qualia sint quæ nobis prosunt: sanitásne & robur, formaq; atq; diuitiæ, cæteraq; huiusmodi conferre dicuntur? Me. Ita. Soc. Eadem hæc aliquando nocere fatemur. An tu aliter sentis? Me. Sic certe sentio. Soc. Vide itaq; quo duce hæc obsint, quoúe prosint, nonne cum rectus vsus præest, iuuant, contra vero nocent? Me. Prorsus. soc. Præterea quæ circa animum versantur consideremus. Temperantiam aliquid vocas, & iustitiam. & fortitudinem, docilitatemq;, & memoriam, magnificentiam, & huiusmodi reliqua? Me. Equidem. soc. Aduerte quæso, quæcunq; ex ijs scientiæ nequaquam esse videtur, sed aliud quiddam præter scientiam, nónne interdum iuuant, interdum lædunt, veluti fortitudo remota prudentia? num fortitudo aliud est quàm audacia quædam: cumq; ratione quisquam audet, iuuatur: cum absq; ratione, læditur? Me. Sic est. soc. Temperantia quoq; docilitas eodem modo, cum ratione quidem percepta atque condita emolumento sunt, contra autem detrimento? Me. Quàm maxime soc. Vt ergo summatim dicam, omnes animæ impetus atq; omnes declinationes ducente prudentia ad beatitudinem tendunt, imprudentia vero ad contrarium. Me. Videtur. soc. Quapropter si virtus aliquid est eorum quæ consistunt in animo necessarioq; vtilis est, prudentiā hanc esse oportet: quippe cum omnia quæ sunt circa animum, ipsa quidem secundum seipsa, nec commoda, nec incommoda sint: adiuncta vero prudentia, vel imprudentia, statim aut vtilia, aut noxia fiant: Hac itaque ratione virtutem cum maxime omnium cōferat, prudentiam quandam

Mōstratur animus immortalis esse.

Triangulus a, b, c. Coextenta vnicuiq; trianguli lineæ parallelogrāma a b d e, a c b f.

An virtus doctrinæ comparetur: ac primo ostēditur compa rari quā scientia esse creditur; nec etiam natura cōsistere.

quandam esse constat. ME. Mihi sanè videtur. SOC. Quinetiam in alijs quæ modo dicebamus, opulentiã atq; similia tum vtilia esse, tum noxia: nónne quemadmodum prudentia cæteris animi viribus & officijs præsidens vtilia reddit, imprudentia vero cōtraria, sic & illis animus rectè vtens atque ducens bona efficit, non rectè autem mala? ME. Prorsus. SOC. Rectè autem ducit animus prudens, imprudens verò abducit. ME. Sunt hæc vera SOC. Quamobrem omnino asserendum est, cetera quidem humana omnia referri ad animum, quæ vero in animo sunt, ad prudētiam, si modo bona futura sunt: eaq; ratione prudentia ipsum vtile erit, virtutem verò vtilem esse dubium diximus ME. Omnino. SOC. Ergo prudentia virtus est, aut vniuersa, aut pars aliqua virtutis. ME. Rectè mihi hæc omnia dici videntur. SOC. Nónne si hæc ita se habent, haud natura boni homines erunt? ME. Haud mihi videntur. SOC. Id præterea contingeret, si natura boni fierēt, adessent profectò nobis qui filios nostros natura bonos dignoscerent, eosque nos illorum indicijs selectos in arce quadam conseruaremus, multo magis quàm aurum custoditos, ne quis corrumpar, mox vbi adoleuerint, vtiles essent Reipublicæ ciues. ME. Consentaneum hoc, ò Socrates. SOC. Cum vero natura boni minime sint, num fortsian disciplina? ME. Necessarium id apparet. At secundum sententiam nostrã sequitur, vt si virtus est scientia, doctrina percipiatur. SOC. Fortassis Hercle, vereor tamen ne id temere confessi fuerimus. ME. In superioribus planè id rectè dici visum est. SOC. At non in pręterito solùm, sed in præsenti etiam & futuro tempore tale videri debet, si quid in eo synceri futurū est. ME. Quidnam igitur est quod respiciens suspicaris ac diffidis, ne virtus scientia non sit? SOC. Dicam tibi, ò Meno, virtutem quidem doceri posse, si quidem scientia est, nequaquam reijcio quasi minus rectè sit dictum, quòd vero scientia sit, vide an non merito diffidam. Age, id mihi responde, Si quid doceri potest, non de virtute solū, sed de quolibet alio loquor, an nō illius præceptores, discipulosq; esse aliquos necesse est? ME. Mihi quidem videtur. SOC. At cōtra, cuius nec doctores extant, nec auditores, si id doceri non posse conijciamus, nónne probabiliter coniectabimus? ME. Sic est. sed num virtutis præceptores nullos esse censes? SOC. Sepenumero, si qui huius magistri essent omni studio inuestigaui, nec vnquam inueni, etsi vna cum cæteris pluribus, atq; ijs, vt videbatur, huius facultatis peritis id quæsiui. Et nunc quidē oportunè, ò Meno, iste nobis assedit, quem disputationis huius participem faciamus Ac merito ad id sociū adhibebimus. Est enim diuite primum & sapiente patre Anthemione natus, qui profectò non casu quodam, aut muneribus opulentus euasit, quem admodum nuper Thebanus Ismenias Polycratis pecunias nactus, sed prudētia vigilantiaq; sua rem auxit. Præterea nec superbus ciuis, neq; inflatus aut difficilis, verum modestus, & frugi, facilisq; vir extitit. Deinde hunc bene educauit erudiuitq;, cuius rei testis est omnis Atheniensis populus, ad summos hunc elegit magistratus. Nam cum viris huiusmodi sint ne virtutis magistri aliqui, & qui sint, inuestigare maxime decet. Ergo age, ò Anyte, quære mecum vnaq; cum hospite tuo Menone, quinam huius rei præceptores sint, & in hunc modum cōsidera: si vellemus Menonem hunc optimum fieri medicum, ad quos potissimū doctores perduceremus? nónne ad medicos? ANY. Prorsus. SOC. Et si cerdonem optimum fieri cuperemus, an non ad cerdones? ANY. Ita. SOC. Et in alijs eodem modo? ANY. Omnino. SOC. Sic iterum de medicis mihi dicas: cum diximus mittendum hunc esse ad medicos, si medicum fore velimus, an non id sentiebamus, vt sisti debeat apud eos dumtaxat, qui artem illam profitentur, ac mercedem pro eo palam ab auditoribus capiunt, hoc ipso se esse qui volentes docere possint ostendentes. nónne huius ratio habenda est, si modo illum prudenter locaturi simus? ANY. Sic est. SOC. Et de tibiarum sono, ac ceteris omnibus similiter iudicandum. Neq; enim mediocris inscitia esset, dum studeremus quempiam tibicinem fieri, commodare ijs nolle qui facultatem hanc pollicentur, mercedemq; reportant, sed hoc onus illis imponere, qui nec doctrinam sibi vendicant, nec habēt vllum in hac arte discipulum, qua instrui hunc quem mittimus, desideramus. An non isthuc procul à ratione sit? ANY. Per Iouem non modo absq; ratione, verū etiam dementia quædam. SOC. Probe loqueris. Nunc itaq; licet tibi cōmuniter vna mecum de hoc hospite tuo Menone deliberare: hic enim, ò Anyte, iampridem mihi dixit, se hãc sapientiam virtutemq; appetere, qua ciuitates & domus rectè gubernantur, liberi quàm optimè educantur, ciues & hospites tum admittuntur, tum dimittuntur, scite, & vt bono viro dignum est. Meditare igitur ad quem potissimum huius comparandę virtutis gratia hunc mittere deceat. An ex his quæ modo diximus, patet: committendum his esse, qui se docturos talia pollicentur: seq; palam cuiq; Græcorum discere volenti semper exponunt, huius disciplinæ præscriptum precium capientes? ANY. At quos dicis, ò Socrates? SOC. Nosti credo & ipse hos esse qui publice sophistæ vocantur. ANY. Hercle bona verba quæso, ò Socrates. Absit vt quisquã vel cognatorum, vel familiarium, vel amicorum, vel ciuium, vel hospitum in tantam insaniam incidat, vt istis adhærens, perdi se patiatur: eorum quippe cōsuetudo certa illorum qui sectantur, pestis est. SOC. Cur ita dicis Anyte? num ij soli ex omni hominum genere cum prodesse hominibus profiteantur adeò ceteris deteriores sunt, vt non modo non iuuent, quemadmodum alij, quod ipsis traditum sit, verum contra corrumpant, atq; huius gratia vulgo mercedem exigant? Equidem non video qua ratione fidem tibi adhibeam. Noui enim virum vnum Protagoram, qui plures ob hanc sapientiam pecunias cumulauit, quàm aut Phidias ille, cuius tam conspicua pulchraq; extant, aut decem alij sculptores. Atqui absurdum sit, si qui calceos veteres consuunt, vestesq; resarciunt, latere non possint dies triginta, si vestes calceosue restituãt deteriores redditos: sed si talia facerent, breui fame perirent: Protagoras autem vniuersam Græciam annos plusquam quadraginta fefellit familiares suos peruertens, deterioresque quàm accepit reddens. Nam reor illum vita decessisse, natum annos pene septuaginta: quadraginta verò in hac arte versatum. Ac per omne illud tempus vsq; in hanc diem clarus extitit. neq; Protagoras tantum, sed alij quoq; permulti, partim priores illo, partim etiam nunc vitam agentes. Vtrum.n. iuxta sententiam tuam dicemus eos conscios decipere, & lædere iuuenes conari: an seipsos quoq; fallunt, & insaniūt ex eo, quia nonnulli sunt qui sapientissimos eos esse mortalium dicunt? ANY. Longè abest vt insanire dicantur, ò Socrates: sed multò magis iuuenes qui illis argentū tradunt. Atque his etiam deteriores sunt, si qui illos quorum ad se cura pertinet, ijs committant. Omnium postremo insanissimæ sunt Respublicæ quæ illos recipiunt, neque expellunt, seu aduena, seu ciuis talem rem conetur. SOC. Num aliquis te sophistarum, ò Anyte, iniuria vnquam affecit? vel quid illis ita succenses? ANY. Nulla mihi vnquam cum aliquo illorum consuetudo fuit, neq; meorum aliquem illis vti permiterem. SOC. Nunquam ergo illorum mores expertus es. ANY. Vtinam vero ne experiar SOC. Quãnam ratione dignosces bonúmne an malum sit, cuius nullum fecisti periculum? ANY. Liquidò istos noui quales sunt: siue expertus sim, siue non. SOC. Vates forsitan es, ò Anyte, hoc enim te alia ratione nouisse, ex ijs quæ modo dixisti, mirum sit. Verum non eos quærimus, ad quos profectus Menǫ inficiatur: hi nanq; si vis sophistæ sint. Sed opē patrio feras amico: ostendasq; cuinam adhærens eorum qui tam amplam vrbem colunt, eam quam narrauimus virtutem adipiscatur. ANY. Cur ipse non indicas? SOC. At quos ego magistros existimaueram, in medium iam produxi: verum iuxta sententiam tuam

Prudētiā, aut virtutem totam aut partē virtutis esse.

Non esse præceptores virtutis tradendæ.

Carpuntur sophistæ, atq; iterū telaxatur disputatio.

Protagoram docuisse plusquam annos quadraginta.

tuam nihil omnino profeci,ac forte vera loqueris.Itaq; tu quoq; iam partem tuam huius muneris exple. Ostede ad quem Atheniensium proficiscatur. profer cuiuscunq; vis nomen. ANY. Quid opus est hominis vnius nomen audire? quemcunque Atheniensium nactus fuerit ex bonis clarisq; hominibus, melior illius familiaritate, si modo paruerit,euadet quàm consuetudine sophistarum. SOC. Vtrū vero ij præclari boniq; viri ex seipsis nullo instituente,tales effecti sunt,eaq; docere cæteros possunt,ipsi licet à nullo didicerint? ANY. A senioribus viris præclaris atq; bonis percepisse arbitror. An nō tibi videntur in hac ciuitate multi insignes & optimi homines extitisse? SOC. Mihi quidem,ò Anyte, esse hic viros ciuilis administrationis peritos,nec pauciores olim fuisse videtur.Sed num præceptores idonei virtutis illius suæ fuere? hoc.n.est de quo nunc disseritur,non vtrū sint aut fuerint hic viri boni sed vtrum virtus doceri possit,& ob hoc vtrum viri boni siue veteres illi,siue qui nunc viuunt virtutē eam qua præditi quiq; sunt,ipsi tradere alteri norint:an forte,nec tradi alteri,nec recipi virtus possit.Id inquā est,quod dudū ego ac Meno inquirimus. Sic autem ex ipsa tua oratione rem considerato. Num Themistoclem virum bonū fuisse fateris? ANY. Maxime omnium. SOC. Et præceptorem virtutis suæ bonum,si quis omnino virtutis magister fuit. Themistoclem extitisse? ANY. Reor equidem dūmodo voluisset. SOC. Num censes ipsum noluisse alios quoq; bonos fieri, filiū suum præsertim? an putas inuidisse filio, & de industria virtutem partam minime communicasse? Audistin' quòd Themistocles filium Cleophantū in equestri facultate strenuum reddidit, adeò vt equis ille rectus insisteret,rectusq; ex equo iacularetur,cęteraq; permulta stupēda faceret,in quibus illum diligēter parens erudiuit, sapientemq; in singulis quæ præceptoribus pręcipua sint, reddidit? hæc à maioribus accepisti? ANY. Accepi. SOC. Nemo igitur naturam filij vtpote malā culpauerit. ANY. Nemo arbitror. SOC. Quid vero ad hoc?audistine ab aliquo seniore aut iuniore,Cleophantū Themistoclis filium bonū ac sapientem in quibus pater fuerat,extitisse? ANY. Nunquā. SOC. Num Themistoclem arbitramur alienis artibus imbuere filiū voluisse,paterna vero virtute nihilo vicinis suis præstantiorem reddere curauisse, si quidē doceri virtus vllo pacto possit? ANY. Fortassis per Iouē minime. SOC. Talis igitur hic virtutis magister fuit quem ipse vnum ex antiquis optimū asseris. Consideremus iam & alium, Aristidem Lysimachi filiū.nónne hunc quoque bonum fuisse censes? ANY. Et maxime quidē. SOC. An non & iste filium suum Lysimachum in omnibus quæ à præceptoribus præcipiuntur, optimè Atheniensium omniū eruditum euadere cum voluisset, num quoquàm alio meliorē fecit? hunc etenim allocutus es, & qualis sit optime nosti. Præterea si vis Periclem virum magnopere sapientem,considera:duos hic,quod te minime præterit,filios educauit,Paralū & Xanthippum. ANY. Noui equidem. SOC. Hos vt nosti,tum arte equestri,& musica,tum etiam athleticè præ cæteris Atheniensibus instruxit. Ac deniq; in nullo eorum quæ arte percipiuntur, inferiores alijs esse voluit,boni autem vt euaderent,an cupiebat? cupiuisse quidē existimo, sed id doceri minime potuisse. Ne autē paucos putes quosdā ignobilissimosq; Atheniēsium id assequi nō potuisse,Thucydidē vide:duos hic filios Melisiam atq; Stephanum educauit,quos & cętera diligenter edocuit,& palæstram in primis,vt in ea Athenienses reliquos facile supperarent,vnum quidem Xanthiæ,Eudoro alterum cōmendans: atq; hi quidem palæstra cæteris omnibus illis temporibus præcellere putabantur.nónne meministi? ANY. Audi equidē. SOC. Neq; vero iste quum quæ sumptu maximo discebātur,filios callere voluerit,virtutem solam quam absq; pecunijs tradere potuit,si modo doceri potuisset,docere noluisse putandus. An fortè Thucydides ignobilis vir erat nec amicos plurimos tam ciues quam cōmilitones & socios habebat? Quin imò & ampla familia ortus, & summæ cuiusdā autoritatis tum apud conciues suos,tum etiā apud omnes cæteros Græcos erat. Ideoq; si per doctrinā comparari bonitas potuisset,inuenisset saltē vel ciuem aliquem vel peregrinum, qui filios eius bonos effecisset,si ipsi ad id docendū à reipublicę negocijs ociū deerat.Sed vide,ò amice Anyte,ne forte virtus doceri nequeat. ANY. O' Socrates,liberius quàm decet,homines mihi vituperare videris.Itaq; tibi consulo,si modo parere vis, vt tibi caueas: forte.n.alia in vrbe leue est,vel iniuria,vel beneficio ciues afficere,in hac autē graue nimiū ac periculosum,neq; id te fugere arbitror. SOC. O' Meno Anytus hic succensere mihi videtur, neque id miror.primū quia hos me viros vituperare censet,deinde se vnum ex ijs arbitratur. Verum hic si quando didicerit quid sit hominibus detrahere, haud vlterius succensebit, in præsentia vero ignorat.At ipse mihi dicas vtrum apud nos clari,ac boni viri sint. ME. Sunt certè. SOC. Volúntne isti iuuenibus seipsos præceptores exponere? atq; id profiteri? vel virtutē doceri posse fatentur? ME. Non per Iouem,ò Socrates, sed nunc ab illis doceri posse virtutem,nunc non posse audies. SOC. An hos dicimus huius rei magistros,inter quos nondum id conuenit? ME. Nequaquā mihi videtur,ò Socrates, SOC. Quid verò, num sophistas,siquidem ij soli id prædicant,magistros virtutis existimas? ME. Gorgiam in hoc vehementer admiror & amo,quòd nunquā illum hoc pollicentem audias. Imò & alios ridet,quoties polliceri sentit: putat hoc autē dūtaxat promittendū esse, eloquentes posse scilicet vehemētesq; dicendo homines reddi. SOC. Non ergo sophistę huius rei præceptores esse tibi videntur. ME. Nescio quid dicam ò Socrates,nam mihi hoc idem quod plurimis accidit:nunc posse puto,nunc posse nego. SOC. Nec soli tibi cæterisue ciuibus euenit, vt interdum doceri virtutē credatis,interdū vero negetis,verū etiam poetæ Theognidi, eadem.n.omnino dicit. ME. Quibúsnam carminibus? SOC. Eligis in hunc modū. Hos propè bibe & comede, cum ijs vna sedeto: ijs obsequere, quorum magna potestas, à bonis.n.bona perdisces. Quod si malis adhæseris, quā habes mentē proculdubio perdes. Vides iam quod in ijs ita loquitur,quasi virtus disci possit? ME. Apparet. SOC. At vero paulò pòst sic inquit, Si sana mens homini tradi posset, multam sanè magnamque mercedem qui id efficerent, reportarent, neq; bono ex patre filius malus esset prudentibus monitis imbutus: verū docendo nunquā ex malo bonū hominē facies. Cernis hunc circa eadem contraria sibijpsi statuere? ME. Videtur. SOC. Potes igitur indicare mihi rem,quancūq; tandē, cuius qui se doctores scribunt,haud aliarū tamen doctores esse,aut eam rem tenere,sed prauos nullosq; in eo cuius professores sunt, esse se fateantur: aut si se fateātur esse aliquos rem tamen eam percipi posse nunc quidē affirment,nūc negent: an tu,qui quacunque in re ita ancipites sunt, eius rei doctores rectè voces? ME. Minime. SOC. Ergo si neq; sophistæ,neq; boni clariq; viri huius rei doctores sunt, multo minus cęteri erunt. ME. Certe. SOC. Si non sunt præceptores, neq; discipuli etiam. ME. Sicut ais,mihi videtur. SOC. An non confessi sumus,illud cuius nec magistri neq; discipuli sunt, doceri minime posse? ME. Confessi sumus. SOC. Et virtutis nusquam præcetores reperiuntur? ME. Nusquā. SOC. Si non præceptores,neq; discipuli etiam. ME. Sic apparet. SOC. Virtus ergo doceri nequit. ME. Sic videtur,si quidē nos rectè dijudicauimus. Quamobrem vehementer admiror ò Socrates, bonos vllos inter homines reperiri,& quæ sit ratio qua boni fiunt ambigo. SOC. Videmur,ò Meno ego simul & tu mali esse, videtur. Gorgias quoq; te,ac me Prodicus haud satis erudijsse. Itaque maxime omnium reuocanda nobis mens est nostra, quærendusq; aliquis qui hoc vno modo meliores nos efficiat. Hęc autē dico ad superiorem inquisitionē respiciens Num isthuc perridicule à nobis pręteritū est,quòd non solum sciētia duce,recta negotia hominibus procedūt,quod quidem

Athenis periculosū erat quenquam iniuria afficere.

Theognidis præcepta digna cogni tu

Prodicus præceptor Socratis.

quidem nisi cõcedatur, esse, s. præter illam aliud quiddam, fortasse nulla extet ratio, qua viri boni fiant. ME. Quo pacto id ais, ò Socrates. SOC. Sic quod quidem bonos viros vtiles esse oporteat probè confessi sumus, cum nunquã se res aliter habeat. nónne. ME. Ita. SOC. Et quod vtiles futuri sint, si rectè agendis rebus præsint, etiã probe inter nos conuenit. ME. Probè. SOC. Quòd vero nullus rectè preesse posit, nisi sit prudẽs, haud satis rectè ab vtroq; asseueratum esse constat. ME. Quomodo rectè dicis? SOC. Dicã. qui iter vel in Larissam, vel aliò quouis nouit, & eò vel ipse proficiscatur, vel alios ducat, nónne rectè atq; bone perducet? ME. Prorsus. SOC. Quid vero si quis rectè opinatur quæ via ferat Larissam, nunquã tamẽ profectus sit, neq; sciuerit, nónne iste quoq; rectè duceret? ME. Valde. SOC. Et donec rectam de ijsdem rebus opinionẽ habet, de quibus alter scientiam, dux erit nihilo deterior, existimãs quidem vera, sciẽs vero minime, quàm is qui ista pernouit? ME. Nihilo certe. SOC. Vera ergo opinio ad rectè agendũ nihilo minus quã prudentia ualet. Atq;, i. quod in consideratione virtutis in superioribus pretermisimus, dum solam prudentiam rectè agendi ducem asseremus, hec autem erat opinio vera. ME. Videtur. SOC. Num igitur nihilo minus recta opinio quàm scientia cõfert. ME. Hoc vtiq; minus cõfert, ò Socrates ꝙ quicunq; scientiãm habet, semper assequitur: qui vero rectam opinionem, interdum quidem consequitur, nonnunquam verò fallitur. ME. Quid ais? qui recta opinione incedit, nónne quamdiu opinatur rectè, semper uoti compos efficitur? ME. Necessarium apparet. Quamobrem miror, quare cum ita sit, scientia tamen longe admodum præstantior habeatur quã recta opinio, & cur vtraq; illarum aliud quiddam sit, dubito. SOC. Nostin' quã ob causam id mireris? an ipse vis tibi dicam? ME. Dic prorsus. SOC. Quia Dedali statuas nunquã considerasti, forte verò neq; apud vos extant. ME. Quorsum hæc? SOC. Quoniã hæ nisi ligentur, discedunt atq; aufugiunt, ligatæ permanẽt. ME. Quid tũ? SOC. Ex eius operibus quod solutũ est haud magni fit, instar fugitiui hominis: neq;. n. permanet: ligatum vero admiratione dignum, pulcherrima. n. opera sunt. Cuius hec gratia dico? Verarum opinionum gratia: hæ quippe quousq; stabiles perseuerant, pulchra quedam opera sunt, omniaq; bona perficiunt. Attamen diu cõsistere nolunt, sed ex hominis animo cõfestim aufugiunt, quapropter non multi precij sunt, donec quis illas ratiocinatione à causis ducta liget. hec vero amice Meno reminiscentia est, vt supra inter nos cõuenit. Postquam vero ligatæ sunt, primo quidẽ scientiæ fiunt deinde perseuerantes, proptereaq; sciẽtia recta opinione præstantior est, ab eaq; vinculo quodam discrepat. ME. Per Iouem, ò Socrates congrua comparatio. SOC. Quinetiam ipse non tanquã sciens, sed vt coniectãs ita loquor. Quod vero est aliud quiddam vera opinio quàm scientia, haud omnino planè mihi conijcere videor. Sed etsi quicquam aliud me scire faterer, quæ sanè pauca sunt, vnam hoc ijs quæ scio, adnumerem. ME. Probè, ò Socrates, loqueris. SOC. Quid vero? nónne hoc quoque rectè, quòd vera opinio opus quodlibet ducens, nihilo peius quàm scientia illud assequitur? ME. Hoc quoq; verũ. SOC. Nihil igitur vera opinio quã scientia deterior, nec minus ad actiones vtilis est, vt neq; vir veram opinionem habens quàm scientia preditus. ME. Ita est. SOC. Quin etiam virum bonũ vtilem esse conueniebat. ME. Conuenit. SOC. Si igitur homines non per ipsam scientiam solum boni atq; vtiles ciuitatibus essent, si modo inuenirentur, sed etiã per opinionem rectam: horũ vero neutrum natura hominibus inest, neq; sciẽtia, neq; vera opinio, neq; etiam aduentitia hæc sunt: num videtur istorum aliquo natura inesse? ME. Mihi nequaquam. SOC. Nónne postquam natura non insunt, neq; boni etiã viri natura erunt? ME. Non sanè. SOC. Quoniam vero nequaquam natura, vtrum doctrina considerabamus? ME. Ita. SOC. Et doctrina cõparabilis visa est, si sit prudentia virtus? ME. Est. SOC. Et si comparabilis per doctrinã, prudentia quoq; visa est? ME. Prorsus. SOC. Ac si preceptores essent, doceri posse: si non, minime? ME. Sic est. SOC. Et præceptores eius esse cõmuni consensu negauimus. ME. Negauimus. SOC. Conclusimus itaq;, neq; doceri illam, neq; prudentiã esse? ME. Cõclusimus. SOC. Præterea bonum ipsam esse concessimus. ME. Concessimus. SOC. Bonum autem & vtile esse quod rectè ducit. ME. Maximè. SOC. Rectè deniq; ducunt duo hæc sola, vera opinio atq; scientia quibus homo præditus dux esse alijs vere potest. Quæ enim fortuna contingunt, imperio hominis nequaquam fiunt: quibus autem homo ad rectũ dux est, duo hec sunt, opinio vera atq; scientia. ME. Idem mihi videtur. SOC. Igitur cũ virtus doctrina percipi nequeat, nequaquã scientia est. ME. Non apparet. SOC. Cum ergo duo sint bona atq; vtilia, alterum illorum reijcitur, scientia, s. neq; illa in actione ciuili principatum tenet. ME. Non vt mihi videtur. SOC. Non ergo sapientia quadam, neq; vt sapientes ciuiles isti homines Rempub. administrãt: cuiusmodi qui Themistoclis temporibus, & quos paulò antè Anytus retulit, extiterunt. Vnde nec ceteros tales quales ipsi sunt reddere possunt, quippe qui scientia nulla huiusmodi sint præditi. ME. Ita vt ais esse videtur, ò Socrates. SOC. Si non scientia, restat vt opinione recta vtentes ciuiles viri ciuitates gubernent, ac haud secus ad prudentiam se habeant quã vates diuinoq; furore correpti. Etenim hi vera quã plurima nunciant, nihil tamen eorum quæ loquuntur intelligunt. ME. Sic esse videtur. SOC. Nónne igitur, ò Meno, diuinos huiusmodi viros appellare decet, qui mente nequaquam vtentes multa tamen ac magna faciunt, & agendo & dicendo disponnnt? ME. Prorsus. SOC. Quãobrem merito diuinos vocabimus, quos modo prædiximus vates furentesq; ac poeticos homines vniuersos, ciuilesq; homines non minus quã reliquos diuinos existimabimus diuino afflatos numine deoq; pœnitus occupatos, quandoquidẽ Rempub. dirigunt, multa maximaq; dicentes, quæ nequaquam intelligunt. ME. Maximè. SOC. Mulieres quoq;, ò Meno, bonos viros diuinos nũcupant. Et Laconici quoties bonũ quendam virum commẽdare volunt, Diuinus hic aiunt. ME. Et rectè quidẽ loqui videntur, ò Socrates, quanquam Anytus hic tibi fortè talia loquenti succenset. SOC. Haudquaquam mihi cure est: cũ hoc. n. ò Meno, rursus differemus. Si autẽ nos in omni hac disputatione rectè perscrutati sumus, virtus vtiq; nec doctrina neq; natura nobis aderit, verũ diuina sorte absq; mẽte in eum qui illã sortitus fuerit, influet: nisi forte quis ex ciuilibus talis existat, vt alium quoq; ciuilem efficere posit. Quod si extiterit, talis hic inter viuentes erit, qualẽ Homerus ait Tiresiã inter mortuos esse, sic dicens, Inter eos qui apud inferos sunt solus sapit, ceteri vero vmbræ volitant. Similiter & ciuis hic ad alios tanq ad vmbras se haberet. Vera. n. res, si virtutẽ spectes, esset. ME. Optime mihi dicere videris, ò Socrates. SOC. Ex hac itaq; rõne, ò Meno, diuina sorte virtus adesse cuicunq; adsit apparet. Veritatem tñ ad hoc perspicuã tum deniq; comprehẽdemus, cũ anteq quo pacto virtus adsit quæratur, quid ipsa secundũ seipsam sit, inuestigare tentemus. Nunc autẽ hora iam est, vt hinc aliò abeã. Ipse vero quod tibi persuasum est, Anyto huic hospiti tuo vicissim psuade quo mitior sit. Nã si ei hoc persuaseris, Atheniẽses quoq; iuuabis.

Recta opinio & sciẽtia.

Recta opinio est reminiscentia.

Duo recte ducunt, vera opinio atq; scientia.

Quibenam vir est, is diuinus appellatur.

Vnde adsit virtus.

ALCIBIADES PRIMVS, vel de natura hominis.

Marsilij Ficini Argumentum.

CAndidissimus Platonis nostri liber, qui Alcibiades primus inscribitur, Alcibiade ipso venustior, & omni carior auro, quid homo est, quid eius officium docet. Est autem homo, anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Ex hac definitione

nitione illius officium trahitur trifariam distributum. Vt enim rationalis anima est, inseipsam circulo quodam ratiocinationis sese animaduertendo reflectitur. Vt mentis particeps in diuinam mentem velut riuulus in fontem suum refluit. Vt vtens corpore, humanis negocijs gubernandis incumbit. Perfectum igitur & absolutum hominis officium est, primo quidem vt naturam suam animaduertat, deinde ab illa tanquam ab imagine & affectu ad diuinam mentem exemplar eius & causam conuertatur, A quā hominis animus illustratus, ipsum bonum, ipsum vtile, ipsum pulchrum, ipsum iustum intelligit, suumq; bonum, vtile, pulchrum, iustum perfecte comprehendit. Vnde quid bonum, quid vtile aliorum hominum quibuscum versatur, quibusue imperat, noscit. Cumq; bonum absolutum, bonum sui, bonum aliorum cognouerit, ad seipsum iam & alium vnumquenq; curandum secundum cogniti boni normam debet accedere. Philosophiæ studio, moralis, mathematicæ, theologiæ opus est, vt ad seipsum & ad mentem sui causam redeat. Moralis quippe & mathematica disciplina animum in corpus mersum in seipsum restituit, theologia supra se rapit, & extra seipsum attollit in deum. Mentis diuinæ idearumq; cognitio sapientia dicitur. Suijpsius notitia, & sui suorumq; boni vtilisq; inuentio ex diuinæ mentis intuitu manans, prudētia nuncupatur. Prudentia sanè vt bonum intelligit, humanas actiones tam publicas quàm priuatas ad finem optimum refert. Vt vtile, per commoda, media, propriasq; vias, quibus ad finem perueniat, dirigit. Vt pulchrū, quis ordo, quis modus in hoc progressu quasi quodam itinere sit seruandus instituit. Vt iustum, quæ distinctio singulorum operum, quæ obseruantia impositi ordinis, quod supplicium transgredientis, quod præmium legem huius itineris obseruantis præscribit. A philosophia igitur ad sapientiam, a sapientia ad prudentiam fit accessus: prudentia vero magistra vitæ disciplinam sui cuiusque rei familiairs, & reip. tribuit homo per prudentiam gubernat, domus autem & ciuitas per amicitiam publicam, iustitiamque seruantur. Publicam amicitiam voco consensionem illam qua cuncti sub eadem lege & principe libenter conueniunt, & ad eundem finem respiciunt. Iustitiam publicam nomino legitimam distinctionem, qua singuli licet sub eodem principe, & ad eundem finem, hoc est publicum bonum, diuerso tamen tramite proficiscuntur, variamque officiorum distributionem pro natura & dignitate vniuscuiusque à natura & legibus assignatam seruant, proprioque munere sine vsurpatione alieni funguntur. Insunt in hoc dialogo theologicæ dictiones duæ, ipsum idem, & ipsum vnumquodque. Circa hominem illa significat animam vt ideam, hęc animā in corpore. Sed de ijs latius in cōmentarijs, quæ in decem hos Platonis dialogos scribere iam institui.

SOCRATES, ALCIBIADES.

Occasio dialogi, in quo introducit Alcibiades iuuenis pulcherrimus generosus diues hijs insolē, & spē magnorum gestorū, vt ostēderetur natura hōis non esse in his partibus.

FILI Cliniæ, admirari te arbitror, quòd cum primus ipse omnium amare te cœperim, cęteris alienatis, solus in ista beneuolentia perseuerē: cumq; amici reliqui frequentiori consuetudine tibi assidue molesti essent, ego tot annis ne compellarim quidem. Huius autem rei causa non humanum quippiam: sed vis dęmonij repugnans quædam fuit, cuius potentiam in sequentibus audies. Nunc vero cum non vltra repugnet, huc ita profectus sum. Spero autem nec in posterum nobis aduersaturum. Ferè autem toto hoc tempore considerabam quo pacto erga tuos amicos te gereres. Qui quamuis multi atque superbi erant, nemo tamen illorum fuit, quin fastu abs te superatus abiret. Quam vero ob causam illos contempseris, explicabo. Ais enim te nulla in re hominibus alijs indigere, quippe quæ tibi insunt, ita esse pręclara, vt nec ad corporis, nec ad animi bona cuiusquam egeas. Existimas te in primis procero atque decoro corporis habitu plurimum excellere. Atque id apud omnes constat. Strenuissimo pręterea genere ortum te prædicas prę cęteris qui in hac vrbe sunt ciuitatum Græcarū amplissima: ex paterno quidem genere amicos atque cognatos esse quàm plurimos & optimos viros, qui tibi omnia cum opus fuerit, subministrare possint. Maternos quoque nec his inferiores neque etiam pauciores. Sed multo maiorem ijs omnibus autoritatem afferre tibi ad res agendas Periclem Xanthippi filium, quem quidem pater tuus tutorem tibi fratrique reliquit, qui non in hac ciuitate solum, quæcunq; vult potest, sed in omni Græcia, & in multis etiam ac magnis barbarorum gentibus. Adderem quoq; amplissimas tuorum diuitias, nisi te scirem in ijs minimum omnium gloriari: horum omnium causa fastu elatus, amicos omnes tuos edomuisti. Atq; ipsi vtpote inferiores tibi cesserūt. Neq; vero ista te latuere. Quamobrem satis scio admirari te, quo animo in beneuolentia tua perseuerarim quāue spem de te conceperim, qui cęteris fugientibus ego omnium solus perstiti. AL. At istud forte nescis, ò Socrates, te nunc me paulò præuenisse. Venerat.n.in animum mihi, vt te prior adortus hæc eadem te rogarem. Quidnam vis? quid sperans me turbas, vt semper vbicunque sum, tu quoq; obseruantissimè adsis? Reuera enim quod sit consilium tuum admiror, illudq; libenter audirem. SOC. Audies igitur hoc à me vt decet quàm primum, si quidem vt ais nosse desideras quid cogitem. ego enim tanquam expectanti & auscultaturo id referam. ALC. Et maxime quidem: dicas modo. SOCR. Vide itaq;, neq; enim mirum videri debet, si quemadmodum vix incepi, ita vix desinam. AL. Age dic modo, audiam enim. SOC. Dicendum est profecto. Difficile quidem est, cum eo qui amicorum nulli demittat se consuetudinem inire. Audendum tamen sententiaq; mea exprimenda. Equidem, ò Alcibiades si te cognouissem ijs rebus quas supra narraulmus esse contentum, vitamq; in illis tuam transigere, dudum beneuolentiam erga te meam (sic enim mihi persuadeo) deposuissem. Nunc autem alias quasdam tuas de teipso cognitiones indicabo tibi, vt intelligas ex quo semel tibi mentem adhibui, quàm nunquam destiterim. Videris mihi sanè si quis deus tibi dixerit, ò Alcibiades, Nunquid viuere vis ea sola possidens quæ nunc habens? an statim obire nisi præstantiora quædam assequi liceat? mortem potius electurus. At vero qua nunc spe vitam agas aperiam, putas enim si mox in Atheniensis populi concionem ascenderis, quod quidem paucos post dies futurum existimas, Atheniensibus demonstraturum te maiori dignum esse honore, quàm aut Pericles sit, aut alius quisquam fuerit eorum, qui superioribus seculis floruerunt: quod si ostenderis, maxime apud ciues tuos auctoritatis fore. Atqui si plurimū hac in vrbe possis, omnium quoq; Græcorum atq; etiam Barbarorum quicunq; eandem quam & Græci incolunt regione, clarissimus sis: & si Deus idem imperium Europæ concesserit, transire tamen in Asiam, & istic imperium affectare vetuerit, nondum electurus mihi videris cum his solis vitam degere, nisi nomen tuum atq; potentiam, vt ita dicam, per omnia hominum genera propagaris. Teq; arbitror præter Cyrum ac Xerxem, nominē memoria dignum existimare. Quod igitur huiusmodi spe nutriris, non coniecto equidem, sed certò scio. Dices forte, vtpote conscius me vera dixisse. Quid hæc, ò Socrates, ad eam rationem quam assignare volebas, ob quam me nondum deseruisti? Dicam ò amice Cliniæ & Dinomaches fili: has cogitationes tuas ad optatum finem perducere, absque me minime potes: vsq; adeo in te ac tua negotia me posse confido. Quapropter Deum ipsum censeo non permisisse olim me tecum disserere: atq; ego expectaui donec ille permitteret. Vt.n. tu speras ciuitati tuæ ostendere posse omni te apud eam honore dignū esse, atque his demonstratis nihil adeo magnum restare, quod non statim conficere possis: sic & ipse plurimū apud tu posse confido, quum primum ostendero cunctis me dignorem esse: nec tutorem, neq; cognatum, neq; alium quempiam præter vnicum me Deo fauente, tibi eam potentiam quam desideras, traditurum. Quandiu igitur eras iunior, necdum in spem tantam veneras, mea quidē sententia, Deus tecum disputare prohibuit, ne frustra contenderem. Nunc vero impulit. nunc igitur audies. AL. Longè mihi nunc mirabilior videris, ò Socrates, postquam loqui mecū cœpisti, quàm dum tacitus me sequebaris: quanquā etiam tunc aspectu talis maxime videbare. vtrū igitur ego hæc mente versarē necne, ita vt videtur pernouisti, vt si etiam negem, nihil tamen vlterius

Beneuolentiā captat a re ipsa et attētione.

A persona dicentis.

proficiam suadendo: esto. Verum si hæc ipsa maxime intendo, quónam modo per te consequar, nec sine te ista perficiuntur? potésne dicere? soc. Interrogásne an prolixum sermonem incepturus sim, quales audire solitus es? Neq; verò id mei moris est. Imò demonstrare tibi possum, vt arbitror, hæc ita se habere, modo in hoc vno dumtaxat mihi obsequi velis. AL. Nisi durum obsequium est volo. Soc. Num difficile tibi videtur ad interrogata respondere? AL. Nequaquam. Soc. Respóde igitur. AL. Interroga. Soc. An te interrogem tanquam ea quæ cogitare te dixi, deliberantem? AL. Esto si placet, vt tandem quid feras, videam. Soc. Age itaq;, intendis.n. vt suprà dixi, breui adire Athenienſem populum, aliqua de re moniturus. Si tibi igitur iã ad côcionem ituro ego obuius ò Alcibiades, dicam, postquã Athenienses deliberare constituerunt, & tu deliberaturus surrexisti de eodem: vtrum de ijs quæ tu melius quàm illi calles? quid responderes ad hæc? AL. Respóderem sanè de ijs quæ melius noui ego quàm illi. Soc. Quæ igitur nosti, de ijs quoq; es consultor bonus? AL. Quídni? Soc. Nónne hæc sola cognoscis, quæ ab alijs didicisti, vel ipse per te inuenisti? ALC. Quæ enim alia? Soc. Est ne aliquid quod didiceris, vel inueneris iam quôdam quum inuenire vel discere nolles? AL. Non est. Soc. Nunquid voluisti vnquam inquirere siue discere quæ te scire putabas? ALC. Nunquam. Soc. Quæ nunc scis, fuit quandoq; tépus quando te ignorere putabas? AL. Necesse est. Soc. Atqui quæ didicisti, fermè & ipse cognoui: quòd si quid me fugerit, dicas. Didicisti enim, vt memini, literas, citharam pulsare, palęstram: nam inflare tibias noluisti. Hæc sunt quorum tu scientiam habes: nisi quid clanculum fortè didiceris. puto autem nec noctu, neq; die exisse te domo nos latentem. AL. Nullos prçterquam horũ trium præceptores audiui. Soc. An quoties Athenienses de literis consultabũt, quo pacto scribi debeant, ad consilium accedes? AL. Non per Iouem. Soc. At quum de lyra pulsanda. AL. Nullo modo. Soc. Neq; de palæstris etiam in concione disceptare consueuerunt? AL. Minime. Soc. Quãdo igitur, & qua de re consultabimus? non enim quum de ædificijs? AL. Non certè. Soc. Aedificator.n. melius quàm tu consulet. AL. Ita. Soc. Neq; tamen quum de vaticinio discepta bunt. AL. Nequaquam. Soc. Fatidicus enim hæc melius quàm tu. AL. Melius. Soc. Seu paruus, seu magnus, seu formosus, seu deformis, vel nobilis, vel ignobilis sit. AL. Certè. soc. Scientis enim est, non diuitis, de vnoquoq; consulere. AL. Quídni? soc. Atq; ideo seu diues sit, siue pauper ille qui monet, nihil intererit apud Athenienses, quando deliberabunt qua ratione ciues rectè habeãt, sed quærent duntaxat vt medicus sit consultor. AL. Et merito. soc. Quando igitur, & in qua causa idoneus consultor eris? AL. Quando de negotijs eorum deliberabunt. soc. An quum de re nauali quęrent, quales oportet naues fabricare? AL. Non, ò Socrates. soc. Naues.n. struere nescis. Est ne hęc causa, an aliud quiddam? AL. Nil aliud. soc. At vero de quibus eorum negotijs dicebas? AL. Quum de bello, ò Socrates vel pace, aut alio quopiam ciuitatis negotio. soc. Num dicis quum disputabunt quibuscum pax retractanda sit, & aduersus quos bellum gerendum, & quo pacto? AL. Profectò. soc. Oportet autem quibus operæprecium est hæc indicere? AL. His ipsis. soc. Et tunc solum quando melius? AL. Omnino. soc. Atque tandiu quãdiu præstat? AL. Certe. soc. Si ergo quærerent Athenienses aduersus quos palæstra vel pugnis certandum sit, ecquid ipse melius quàm gymnasij magister consuleres? AL. Gymnasij magister melius. soc. Potes dicere quónam respiciens ille admoneat quibuscum luctandum sit palæstra, vel non, & quãdo, & quo pacto? Sic dico, nónne cum ijs certandũ, quibuscum operæprecium est? AL. Vtique. soc. Et quantum præstat? AL. Et quantum præstat? soc. Et tunc quum melius? AL. Prorsus. soc. Quin etiam cantorem oportet pulsare

Duobus modis cognoscimus.

citharam, & saltare ad cantilenæ exemplar? AL. Oportet. soc. Nónne tunc quum est melius? AL. Tunc certè. soc. Et tantum quantum melius. AL. Confiteor. soc. Quid ergo postquam melius quiddam in vtrisq; dixisti, & in citharæ cãtu, & in palæstra, quid vocas in recto ad cantum sono melius? Nam ego quidem in palæstræ gymnasticum voco. Tu autem quid? AL. Haud intelligo. soc. Sed conare me imitari. Equidem melius ipsum vocarem ego, id quod per oĩa rectè se habet. Rectè vero se habet, quod secundũ artem fit? nónne? AL. Idipsum. soc. Nónne ars gymnastica? AL. Quídni? Soc. Id sanè quod melius in palæstra, vocaui gymnasticum. AL. Vocasti quidẽ. soc. An non rectè? AL. Mihi videtur. soc. Age igitur & tu, decet.n. te quoque rectè disserere. Dic primum quæ ars est, ad quam pertinet rectè canere, sonare, saltare. Vniuersa hæc ars quomodo nuncupatur? nondum potes exprimere? AL. Nondum. soc. Verum sic enitere, quę nam huius artis deæ? AL. Musás ne, ò Socrates, ais? soc. Equidem. vide iam quódnam ab his cognomentum ars illa trahat. AL. Musicam dicere videris. soc. Dico vtique. Quid igitur est, quod secundum hanc rectè fit? quemadmodum modo in illa iam artę ego tibi, quod secundum artem rectè fieret, gymnasticum vocaui. Tu quoque in hac eodem modo melius quid vocas, & quomodo fit? AL. Musicum mihi videtur, & musicæ. soc. Bene dicis. age iam, bello melius & pace melius quid vocas? quemadmodum superius dixisti, in vnoquoque quid melius esset, ostendisti: in hoc quidem quod musicum magis, in illo vero quod magis gymnasticum. Conare in ijs similiter quid melius pronunciare. AL. Non habeo quid dicam. soc. At vero turpe fit, si quis te de cibis asserentem, meliorẽ hunc illo esse, & quando, & quantus, mox si quis roget, quid melius ipsum, ò Alciabiades, vocas? nihil habere quod respondeas, videlicet quod salubrius, quamuis te medicum esse non profitearis: in illo vero cuius te peritum esse gloriaris, & tãquam eruditus consultum surgis, deesse quod respondeas interrogatus. Nónne inquam turpe hoc est? AL. Turpissimum. soc. Côsidera itaq; & conare nobis ostendere quorsum tendit, melius in pace quibuscum oportet instituenda, & bello etiam contra quos oportet? ALCI. Etsi quęro, nequeo tamen inuenire. soc. Animaduertisti, quum bellum gerimus, quid sit quod accusamus, & quomodo id cuius gratia suscipitur bellum, vocemus? ALCIB. Animaduerti equidem ad amara prouocari, quum vel decepti, vel coacti, vel aliqua re priuati sumus. SOCR. Age, dicas quo differt pati illa hoc vel illo modo? ALCIB. Quum dicis hoc vel illo modo, idémne significas ac si diceres, iuste vel iniuste? SOCR. Idipsum. ALCIB. Omnino quidem, & hoc totum differt. SOCR. Aduersus quos vt bellum ineant Athenienses hortaberis? Aduersus iniuriósne an iustos? ALCIB. Durum est id quod interrogas: nam & si quis cogitet solũ iustos etiam viros opprimendos esse, non hoc tibi confitetur. SOCR. Non enim legitimum hoc, vt videtur. ALCIBIA. Minime. SOCR. Neque bonum apparet. Hic igitur tu de iusto verba facies. ALCIB. Necesse est. SOCR. Aliúdne igitur, vt modo quærebam, in bello gerendo aut non, & quibuscum oportet vel non, & quando oportet, vel non, melius est quicquam quàm id quod est iustum magis. ALCIB. Hoc melius videtur. SOCR. Vnum igitur, ò amice Alcibiades, te præterit quòd hoc ignoras: vel si me inscio ad præceptorem profectus es, vnde dijudicare didiceris quid iustius, & quid iniustius, age & mihi illum ostende, vt ei me discipulum atque hospitem facias. ALC. Mordes, ò Socrates. soc. Non per deum mihi & tibi amicũ, quem iureiurando minime fellerem: sed si habes, dic quis est. ALC. Quid si non habeã? nónne putas aliter me iusta atq; iniusta dignoscere posse? Soc. Imò si quidem inueneris. AL. An non censes inuenisse me? Soc. Et maxime quidẽ, modo quęsiueris.

Melius vno quoque studio est, quod per omnia recte habet.

Dignoscit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat se ignorare.

AL.

Al. Deinde non credis me quæsisse? soc. Credo equidem, modo te ignorare putaueris. Al. An fuit tempus, cum sic me non haberem? soc. Bene dicis, sed potes assignare nobis id tempus, quando non rebaris te iustorum atq; iniustorum cognitionẽ habere? Age anno superiori quæsisti hæccine néne? & existimabas te scire néne? Ac vera responde, ne frustra disputatio instituatur. Al. Putabam scire. soc. Tertio vero anno ante id tẽpus, & quarto, & quinto, nónne eodem pacto? Al. Eodẽ. Soc. Atqui ante hęc tempora eras puer, nunquid? Al. Eram. Soc. Scio equidẽ te tunc nosse putauisse. Al. Quomodo scis? Soc. Sæpenumero te puerum audiui cum apud magistros, & alibi in calculorum iactu cæterisque puerilibus studijs exercereris, tanquã de iustis atq; iniustis minime dubitantem: verum audacter loquentẽ de quocunq; puero sermo incidisset, quòd malus & inustus esset, & iniuste ageret. Num vera loquor? Al. Quid me oportebat facere, cum quis iniuria me efficeret? Soc. Tu vero si ignorãs esses, siue iniuria inferatur, siue non, tũ quid te facere oporteat quæras? Alc. Per Iouem non ignorabam ego, sed planè intelligebam iniuriam mihi fieri. Soc. Ergo putabas etiam dum esses puer, iusta & iniusta dignoscere. Al. Et sciebam equidem. Soc. Quo in tempore inueneras? Nõ enim in illo cum te scire credebas. Al. Nequaquam. Soc. Quando igitur hæc ignorare putabas? Considera, non.n. id tempus inuenies. Al. Per Iouem, o Socrates, quod dicam non habeo. Soc. Non ergo per inuentionem ista cognoscis? Al. Non videor. Soc. Sed paulò antè neq; per disciplinam etiam percepisse dicebas, quod si nec inuenisti neque didicisti, quónam pacto, & vnde tenes? Al. Forte haud rectè respondi, cum scire me per inuẽtionem asserui. Soc. Id verò quo pacto habet? Al. Didici ipse quoque vt arbitror, quemadmodum cæteri. Soc. Rursus in idem relabimur: dic mihi enim à quo didicisti. Al. A vulgo. Soc. Non ad probatos refugis præceptores, cum ad vulgus te refers. Al. An non sufficiunt ad docendum etiam hi? soc. Ne ea quidem quæ talarem ludum attinent, aut non attinẽt: etsi viliora hæc sunt quàm iusta. An non sic tu quoq; putas? Al. Puto. Soc. Ergo maiora docere possunt, viliora non possunt? Al. Arbitror equidem. Enimuero multa docere possunt meliora ludo talari? Soc. Quæ nam ista? Al. Vt est Grece loqui. Ab ijs enim didici nec præceptorem vllum habui præter istos, quos tu magistros haud satis probatos esse dicebas. Soc. O generose, huius quidem rei vulgares homines idonei pręceptores sunt, & merito in hac doctrina laudantur. Al. Cur. Soc. Quoniam habent, quod bonos decet præceptores habere. Al. Quid hoc? Soc. Nónne scis oportere eos qui aliquid docturi sunt prius quàm doceant, intelligere? nunquid? Al. Quidni? Soc. Et cum intelligant, consentire sibi neque dissidere? Al. Ita. Soc. In quibus vero dissentiant, ea scire illos dicemus? Alc. Minime. Socr. Horum ergo quomodo boni essent magistri? Alcib. Nullo modo. socr. Videtúrne tibi dissentire multitudo, siquando interrogetur quid lapis, & quid lignum? An non in idem feruntur omnes, cum lignum volunt aut lapidem capere? atque eodem pacto in cunctis huiusmodi? Intelligo enim ferme per Græce scire, hoc te significasse, nónne? Alc. Significaui equidem. Soc. Atque idcirco in ijs nónne conueniunt, vt diximus, & priuatim & publicè ciuitates inuicem, neque dubitant, hæ quidem hoc, hæ vero aliud quiddam vocantes? Al. Non dubitant. Soc. Merito ergo istorum idonei præceptores essent. Alcib. Nempe. socr. Itaque si quidem in his vellemus eruditum euadere, rectè hunc in doctrinam multitudinis mitteremus. Alcib. Prorsus. Soc. Si autem nosse vellemus non modo qui homines & qui equi sunt, verumetiam qui ex illis maxime cursu valeant, & qui non, nunquid vulgus erudire poterit? Al. Nequaquam. Soc. Sufficiens hæc tibi coniectura erit, quòd nec sciant vulgares omnes, neque apti horum præceptores sint, quoniam de ijs inter se nequaquam conueniunt. Al. Videtur. Soc. Si nosse cupiam non tantum qui sint homines, sed qui valeant, qui ægrotent, nunquid multitudo docebit? Alc. Non. Soc. Multitudinem hæc docere non posse facile aduertes, si discordes opiniones consideraueris. Alc. Sane. Soc. De iustis autem hominibus atque rebus multitudo secum ipsa sibi consentit? Alc. Minime per Iouem ò Socrates. Soc. At in ijs magnopere discrepat? Alc. Summopere. Soc. Arbitror nec vidisse te vnquam, nec audisse homines de sanis & ęgrotis inter se adeò desentire vt ob ista bellũ gererent, seq; inuicem interimerent. Al. Nunquam. Soc. Cæterum de iustis atq; iniustis quàm acriter dissentiant, & si ipse, vt arbitror, non vidisti, audisti tamẽ cum ex alijs multis, tum etiam ex Homero, nam Odyssam atque Iliada audiuisti. Al. Omnino, ò Socrates. Soc. Nonne igitur hæc omnia poemata sunt de iusti atque iniusti discrimine? Alc. Sunt. socr. Pugnæq; & interitus ob eandem profectò dissensionem inter Achiuos Troianosúe fuerunt, eademque ratione inter procos Penelopes & Vlixem. Alc. Vera refers. Soc. Reorq; & inter Athenienses, Lacedæmonas, atque Bœotios, qui prius in Tanagra, deinde in Coronia perierunt, vbi etiam pater tuus Clinias oppetijt, nulla alia de re quàm de iusti iniustiúe differentia pugnam illam acerbissimam extitisse. Alc. Vera loqueris. Soc. Eos itaq; dicemus illa sciuisse de quibus tam acriter concertarunt, vt de iusto & iniusto altercantes omnia extrema subirẽt? Alc. Non videtur. Soc. Ergo ad eos præceptores te refers, quos ipsemet ignorare consentis? Alc. Videor. Soc. Quónam pacto conueniens est te iusta & iniusta cognoscere, in quibus sic aberras, nec didicisse ab aliquo videris, neque per te etiam inuenisse? Al. Ex ijs quæ tu dicis, non est consentaneum. Soc. Vides iterum Alcibiades hoc te non rectè dixisse? Al. Quid? Soc. Quòd me aiebas hæc dicere. Al. Quid? non tu dicis me iusti & iniusti ignarum esse? socr. Nequaquam. Alc. Egóne igitur? soc. Tu inquam. Alc. Quónam modo? Soc. Sic intelliges, si te interrogem vtrum vnum aut duo plura sint, respondebísne duo? Alc. Duo. Soc. Quanto? Alc. Vno. Soc. Vter igitur nostrum est, qui dicit duo vno plura quàm vnum? Alc. Ego Soc. Ego igitur interrogabam, tu respondeas? Alc. Ita. Soc. De ijs ergo vter nostrum dicere videtur num ego interrogans, an tu respondens? Alc. Ego. Soc. Quid autem si quærã quot sunt in Socrate literæ, tu vero respondeas, vter nostrum erit qui dicet? Al. Ego. Soc. Age dic vno verbo, quoties interrogatio fit atq; respõsio, vter est qui dicit? interrogánsne an respõdens? Al. Respondens, mihi videtur, ò Socrates. Soc. Ego in superioribus semper interrogaui. Al. Semper. Soc. Tu vero respondisti? Al. Respondi. Soc. Quæ igitur dicta sunt hactenus, vter nostrum dixit? Al. Ex ijs quæ concessa sunt, ego dixisse videor. Soc. Nónne dictum est, quod Alcibiades pulcher Cliniæ filius iustorũ atque iniustorum inscius se scire putabat, eratq; concionem Atheniensium aggressurus, ea consulturus quæ nesciret? Sunt hæc vera? Al. Sunt. Soc. Euripidis illud nunc nobis ò Alcibiades occurrit. Abs te quippe ista videris audisse, nõ à me Neq; ego hæc, sed tu dixisti: me autem frustra accusas. Al. Et profectò bene dicis. Soc. Furiosum.n. quiddam aggredi, ò vir optime, statuisti, docturus illa quę nescias, neque discere cures. Alc. Reor, ò Socrates, Athenienses & alios Græcos raro quęnam iustiora, quęúe iniustiora sint, quęrere. talia enim putant esse perspicua. his igitur omissis, quæ conducant agentibus inquirunt. Neque enim eadem esse iusta & vtilia puto, quin multis iniuste agentibus iniustitia profuit: alios contra iuste agentes nil ipsa iustitia iuuit. Socr. Quid igitur si vel maxime diuersa, iusta & vtilia sunt, an tu rursum scire te putas quæ vtilia sint hominibus, & quam ob causam?

Ilias & Odyssea sunt de discrimine iusti & iniusti.

Quid oporteat esse in bonis præceptoribus.

Qui doceri velit linguã, is in multitudinem mittẽdus, linguæ.n. magister est populus.

AL. Et quid prohibet Socrates? nisi rursus exquiras à quo didicerim, aut quomodo ipse inuenerim. Soc. Vide quid agas, quod non rectè dicis, cum posit id ostendi per eandem rationem qua superiora, ipse tamen noua quædam existimes audienda, nouasq; demonstrationes in medium adducendas, quasi priores sint instar apparatuum atque vestium quibus in scena vtuntur contritæ, quibus quidem tu non amplius induaris, nisi quis aliud quiddam purum immaculatumq; afferat. Ego autem missa faciens sermonis tui præludia, nihilominus interrogabo, vnde vtilia hęc esse didiceris, & quis magister fuerit, & reliqua cũcta quæ prius, vna interrogatione requiram. Verũtamen eodem, vt arbitror, reuolueris, neq; ostẽdere poteris vtilia, disciplináne an inuentione cognoueris. Quando verò adeo delicatus es, vt non libenter sermonem eundem gustaturus videare: hoc quidem mitto, norísne an non, quod vtile, quídue inutile Atheniensibus sit. Vtrum autem eadem sint, iusta & vtilia, an diuersa, cur non demonstras, aut ipse me interrogans, vt ego te, aut, si ita placet, oratione perpetua vtens? AL. Haud scio, ò Socrates, an aduersus te disputare valeam, nécne. SOC. At ò bone vir, concionem me in pręsentia, populumúe esse puta: nónne illic te vnicuiq; persuadere oportebit? AL. Oportebit. soc. Nónne eiusdem est posse & vni seorsum aliquid, & multis simul eorum quæ nouit, demonstrare? Sicut grammaticus vnum pariter in literis ac multos erudit. AL. Est. SOC. Et in numeris eodẽ modo quis pòterit vni ac multis ostendere? AL. Certè. soc. Hinc autem est arithmeticus. AL. Est. soc. Et tu ergo quæ pluribus, eadem vni persuadere potes. AL. Consentaneum est. SOC. Sunt autem hæc videlicet quæ cognoscis. ALC. Profectò. SOC. Hoc verò duntaxat differt rhetor qui apud populum loquitur, ab eo qui in huiusmodi cõgressus quòd ille simul vniuersis, hic seorsum singulis persuadet. AL. Videtur. SOC. Age cum eiusdem esse appareat multis atq; vni ostendere, meditare nunc coràm me atq; enitere, vt ostendas mihi quod iustum est, aliquando non prodesse. AL. Contumeliosus es ò Socrates. soc. Nũc per contumeliam demostraturus sum tibi contraria eorum quę tu mihi non vis. AL. Dic. SOC. Responde modo interroganti. AL. Minimè, sed tu ipse dicas. Soc. Nónne vis quã maximè persuaderi? AL. Prorsus. soc. Si dixeris hæc ita se habere, an non eris maximè persuasus? AL. Mihi quidem videtur. SOC. Responde igitur: nam nisi à teipso audieris iusta omnia vtilia esse, alteri dicenti ne credas. AL. Non credam: sed iam respondendum est: nihil enim periculi esse existimo. SOC. Vates profectò es, verum dic. Iustorum alia cõferre asseris, quędam minimè? AL. Assero. soc. Quid autem horum partim esse pulchra, partim cõtra? AL. Quomodo hoc interregas? soc. Vtrum quispiam tibi aliquãdo visus sit turpia quidem facere, sed tamen iusta? AL. Mihi nunquam. SOC. Omnia itaque iusta etiam pulchra. ALC. Ita. soc. Rursus, pulchra vtrum omnia bona, an partim bona, partim mala? AL. Arbitror equidem ò Socrates nonnulla ex pulchris mala esse. SOC. Et turpia quędam bona? AL. Certe. SOC. Nunquid tale quiddam dicis, perinde ac si nonnulli dum in prælio amico vel propinquo cuidam opem ferre vellẽt, vulnerati perierint: qui verò auxilium cum debuissent, non tullerunt, incolumes discesserint? AL. Et maximè quidem. SOC. Nónne auxilium hoiusmodi pulchrum appellas, vbi quis seruare conatur quos oportebat? eaq; fortitudo est? AL. Profectò. SOC. Malum vero vocas ob interitus ac vulnera, nunquid? AL. Voco. SOC. An non est aliud fortitudo, aliud mors? AL. Aliud. soc. Non ergo secundum idem pulchrum simul ac malum est, amicis opem ferre. AL. Non videtur. SOC. Vide itaque vtrum qua ratione pulchrum, etiam bonum sit: Quemadmodum in ijs. Quia.n. forte concedis pulchrum esse auxilium ferre. Ipsa autem fortitudo bonúmne an malum? Sic vero considera: vtra eligeres adesse tibi, bona an mala? AL. Bona. SOC. Nónne maxima bona maximè optares? AL. Maximè. SOC. At minimè omnium his priuari velles. AL. Quidni? SOC. Quid de fortitudine dici? quanto illam precio commutares? AL. Ne viuere quidem vellem, si timidus essem. SOC. Extremum ne malum tidi videtur esse timiditas? AL. Mihi vero. SOC. Aeque ac mori, vt apparet? AL. Aeque. soc. Morti atq; timiditati vita & fortitudo contraria sunt? AL. Sunt. soc. Et hæc quidem maximè optares adesse tibi illa minimè? ALC. Certè. soc. An non ex eo quòd hæc optima, illa pessima esse censes? AL. Prorsus. soc. Igitur auxilium ferre amicis in prælio, pulchrum quidem vocabas secũdum boni.i. fortitudinis actionem. AL. Videor sanè. SOC. Secundum vero actionem mali, id est, mortis, malum. AL. Mihi quidem videtur. SOC. An non congruum est, sic vnamquanq; actionem denominare? si enim eam prout malum fert, malam appellas: contra, prout fert bonum, bonam vocare decet? AL. Videtur. soc. Nónne etiam qua bonum, pulchrum: quà malum, turpe? AL. Maximè. SOC. Cum ergo dicis auxilium ferre bello, pulchrum esse, sed malum: perinde est ac si dicas ipsum bonum quidem, malum tamen. AL. Vera mihi dicere videris, ò Socrates. SOC. Nihil igitur pulchrum quatenus pulchrum malum est, neque turpe quicquam quatenus turpe bonum. AL. Non videtur. SOC. Præterea hunc in modum cõtemplare, quisquis pulchre agit, nónne bene agit? ALC. Vtique. SOC. Bene autem agentes, nónne felices? ALC. Quidni? SOCR. An non felices propter bonorum possessionem? ALC. Et maximè. SOCR. Acquirunt autem hæc ex eo quòd pulchrè ac bene agunt? ALC. Certè. SOC. Igitur bene agere bonum. AL. Quidni? SOC. Nónne pulchrum actio bona? ALC. Certè. Soc. Idem itaque rursus apparet nobis pulchrum ac bonum. ALC. Apparet. SOC. Quicquid igitur inueniemus pulchrum esse, idem quoq; bonum existere hac ratione reperiemus. AL. Necesse est. SOC. Bona autem conferunt nécne? AL. Conferunt. SOC. Meministi quid suprà de iustis confessi simus? AL. Reor iusta agentes necessarium esse pulchra facere. SOCR. Pulchra vero agentes, nónne etiam bona? ALC. Ita. SOCR. Et bona prodesse? ALC. Pęnitus. SOC. Iusta igitur, ò Alcibiades, vtilia sunt. AL. Videtur. SOC. Hæc nónne ipse dixisti, ego autem interrogaui? AL. Apparet. SOCR. Si quis igitur surgat Atheniensibus vel Peparethijs cõsilturus putans iusta se & iniusta dignoscere dicatq; scire se iusta interdum esse mala, nónne ipsum irrideres, cum tu asseras eadem iusta & vtilia esse? AL. Per deos, ò Socrates, quid dicam nescio, sed absurdè quodam modo habere me videor. Nam & alia videntur mihi interrogante te, & nunc alia. SOC. Ignoras, ò amice quæ nam hæc affectio sit? ALCIB. Ignoro. SOCR. Si quis te interrogasset duos ne an tres oculos habeas, manusúe duas an quatuor, aut aliud quiddam huiusmodi, putas illi te nunc hoc, nunc illud, an idem semper responsurum fuisse? AL. Et si de me ipsò iam vereor, puto tamen eadem responsurum. SOC. An non huius causa est, quia cognoscis? AL. Arbitror. SOC. De quibus igitur inuitus contraria respondes, constat illa te ignorare. AL. Consentaneum est. SOC. Nónne circa iusta & iniusta, pulchra & turpia, bona & mala, vtilia & inutilia respondendo te errasse fateris? deinde nónne manifestum est, ex eo errauisse, quòd ignoraueris? AL. Videtur. SOC. Num ita se res habet, vt si quis ignoret, illius animum circa id errare necesse sit? AL. Quidni? SOC. Scísne quo pacto in cœlum ascendas? AL. Minime per Iouem. SOCR. Aberrat circa hæc opinio tua. ALC. Non certè. SOC. Scis autem huius causam, an me dicere mauis? AL. Dic. SOC. Quoniam cum nescias, non putas te scire. AL. Quomodo rursus id ais? SOC. Cogita tu quoq; mecũ quæ nescis, cognoscisq; te ea nescire, num in illis

Qua quid bonũ, hac pulchrum: qua malũ, hac turpe.

Felices ob bonorum possessionem.

Ignorãtiæ causa est responden di varia & non eadẽ.

in illis laberis quemadmodum de parandis obsonijs nosti sanè quod nescis? AL. Penitus. SOC. Vtrũ circa hęc opinaris quomodo parare conueniat, atq; erras? an potius scienti concedis? AL. Hoc pacto. SOC. Quid si nauigares, nunquid opinareris gubernaculũ nunc ad interiora nunc ad exteriora flectendum, ac nesciens errares, an potius gubernatori concedens, quietem ageres? ALC. Gubernatori. SOC. Non igitur erras in ijs quæ nescis, si nescire te noueris. ALC. Non videtur. SOC. Cernis errores in actionibus esse ob hanc ignorantiam, quòd qui nescit scire se putat? AL. Quo pacto id ais? SOC. Tũc agere aggredimur, cũ nosse putamus quod agimus. AL. Ita est. SOC. Contra qui ignorantię suæ cõscij sibi sunt, alijs se committunt. AL. Quid ni? SOC. Quapropter ex ignorãtibus hi soli sine culpa vitam agũt, ex eo quòd alio rum curæ se credunt. AL. Profectò. SOC. Quinam peccant? non.n. scientes. AL. Non certe. SOC. Postquã neq; scientes, neq; ex ignorantibus ij qui ignorantię suæ conscij sibi sunt erant, quínam alij restent, quam ij qui cum nesciant, scire se putant? AL. Soli. SOC. Hæc igitur ignorantia malorum causa est, & vituperanda inscitia. ALC. Nempe. SOC. Et quando circa maxima est, tunc deterrima atq; turpissima. AL. Maximè. SOC. Num habes quicquam maius iustum, bonum, vtile? AL. Nequaquam. SOC. Nónne circa hæc errasse te asseris? AL. Assero. SOC. Quòd si erras, nónne ex superioribus perspicuum est, quòd non modo in maximis rebus inscius es verumetiam cum sis ignarus, scire te putas? AL. Videor. SOC. Papæ, ò Alcibiades, quo prĕssus es morbo? hunc equidẽ nominare horresco. Veruntamen cum soli simus, dicendũ est: In turpissima nanq; inscitia, optime vir, versaris, id quod ipse oratione tua satis declaras: qui prius te ad ciuilia confers, quàm sis gubernandi peritus. Neque te solum morbus hic tenuit, verumetiam omnes qui hanc Remp. administrarũt, præter admodũ paucos; ac fortasse preter tutorem tuũ Periclẽ. AL. Fertur, ò Socrates, non casu quodã sapiens euasisse Pericles, sed multis ac sapientibus viris familiariter vsus cum sit, Pythoclide in primis & Anaxagora etiam nunc etiam tam grandis natu sapientiæ gratia Damone vtitur. SOC. Num quem vidisti sapietem, qui in ea re in quã ipse sapit, alium sapientem efficere non posset? veluti qui te in literis erudiuit, ipse quidem erat sapiens, teq; pariter reddidit sapientem: & eodem pacto quemuis alium poterit. AL. Profectò. SOC. Et tu quoq; eruditus ab illo, alium instruere poteris. AL. Potero. SOC. Similiter citharœdus & magister gymnasij. AL. Penitus. SOC. Optima igitur hæc coniectura est, quosdam esse, qui cum ipsi sciant, ostendere quos docuerunt possunt. AL. Mihi quidem videtur. SOC. Habes quem dicere possis à Pericle sapiẽtem factum à filijs insipiens? AL. Quid si Periclis filij stolidi sunt? SOC. At vero fratrem tuũ Cliniam? AL. Quid Cliniam in medium adducis hominem insanum? SOC. Postquam Clinias quidem fuerit, filij vero Periclis stolidi nati sunt, tibi quam causam adscribemus, propter quam te cum talis sis negligat? AL. Ego ipse, vt arbitror, in culpa sum, cum illi mentem non adhibuerim. SOC. Verum ex Atheniensibus hospitibusq; cæteris, dic quem vel seruũ, vel liberum sapientiorem sua cõsuetudine fecerit, sicuti ego tibi ostendere possum propter Xenonis familiaritatem Pythodorum Isolochi & Calliam Calliadę filios factos esse dignos sapientesq; viros, quorum vterque centum minas Xenoni tradidit. AL. Per Iouẽ non habeo quem dicam. SOC. Esto. Quid ergo de teipso cogitas? num qualis nunc es, maturescis, an aliquid conari potius? AL. Communi consilio opus est, ò Socrates. Etenim tua dicta intelligo, eisq; assentior. Nam qui Rempublicam administrant, præter admodum paucos, inerudití mihi quoque videntur. SOC. Quid tũ? ALC. Si periti essent, oporteret eum qui cum illis decertaturus est, postquam eandem artem didicisses, ac seipsum exercuisset: tunc demum tanquam ad athletas ire. nunc autem postquam & isti imperiti ad rempub. accesserunt, quid exercitatione opus est mihi? quid disciplinæ studio? Noui enim quòd naturæ dotibus lõge hos superabo. SOC. Papæ, quidnã optimè vir dixisti? quam indignum indole tua, ac reliquis illis tuis dotibus. ALC. Quorsum hæc, ò Socrates? SOC. Dolet enim mihi tum propter te, tum ob mutuam nostram beneuolẽtiam. AL. Quidnam? SOC. Quod putaueris aduersus homines, qui hic sunt, tibi certamen fore. AL. Aduersus quos igitur. SOC. Decetne, vt id quærat vir qui tanti se facit? AL. Quid ais? nónne aduersus istos mihi certamen? SOC. Si pugnaturam triremem gubernare statuas, satisne tibi putes, tuis te connautis gubernãdo præstare? an cum hoc ita esse oportere intelligas, in strenuos aduersarios potius, nõ vt nũc facis, in propugnatores tuos respicis, quibus te tantum oportet excellere, non qui contra illos quidẽ pugnandum existimes, sed parui potius pendẽs, seu ministris aduersus hostes vti, si quidem reuera egregium aliquod facinus edere velis te ac repub. tua dignum? ALCI. At id quidem cogito. SOC. An decet igitur, vt satis putes, si tuorum militum prĕstantissimus tu sis, non autem respicias ad hostium duces, qua ratione illis potius excellas, in hos intuens semper, & contra eos te muniens? AL. Quos dicis, ò Socrates? SOC. Nostin' vrbem nostram cum Lacedæmonijs, ac magno Persarum rege vndiq; bellum gerere? AL. Vera dicis. SOC. Nónne, cum in animo sit huius ciuitatis dux fieri, rectè facias, si putes aduersus Lacedæmoniorum Persarumq; Reges certamen te subiturum? AL. Vera dicere videris. SOC. Nõ, ò bene vir: sed in Midiam coturnicum nutritorem te decet intentũ esse, & alios huiusmodi, qui cũ eos nondũ capillos, quos serui alebant, animo (queádmodũ muliercula vulgo dicũt) præ imperitia abraserint, rempublicam tamen tractare aggrediuntur, adhuc barbariem redolentes: atq; ita affecti prodeunt adulaturi ciuitati, non autem imperaturi. In istos inquam intuentem te num de teipso securum esse decet neq; discere quæcunq; ad eruditionem pertinent, cum sis tantum certamen aditurus, neq; in quibus oportet exerceri, & quæ sunt præparanda parare, vt ita institutus ciuilem tandem administrationẽ capessas? AL. O Socrates, vera mihi dicere videris. Arbitror.n. Lacedæmoniorum duces regemq; Persarum nihilo ab alijs discrepare. SOC. At, ò vir optime, animaduerte quæso, qualis hæc sit opinio tua. AL. Qua in re? SOC. Num te existimas diligentius teipsum curaturum, si illos tanquã potentissimos esse credens, formides, an si minime eos timeas? AL. Si potẽtes illos existimauero. SOC. An censes curã, quam tute de te habes, alicubi tibi posse nocere? AL. Nullo modo at cõtra, maximè prodesse. SOC. Vnum quidem hoc in primis tantum malum ista tua opinio habet. AL. Vera dicis. SOC. Secundum vero, quod falsa sit, quod ita tibi probabile efficitur. AL. Quomodo? SOC. Vtrum consentaneũ est, meliores esse naturas nobili in genere, quàm ignobili? AL. Manifestum quòd in nobili. SOC. Nónne benenati, si bene etiam educantur, ita demum ad virtutem perueniunt? AL. Necesse est. SOC. Consideremus itaq; illis nostra comparantes: primum quidem, vtrum Lacedæmoniorum Persarumq; reges ignobiliori, quàm nos genere orti videãtur. An ignoramus illos quidem ab Hercule, hos autẽ ab Achemene genus ducere? Herculis autem, & Achemenis origo ad Persem Iouis filium refertur. AL. Et nostrum quidem, ò Socrates, in Eurysacem Eurysacis in Iouem. SOC. Atqui nostrum, ò generose Alcibiades, in Dædalum etiam, Dædalus autem in Vulcanum Iouis filium. Verum istorum maiores ab ijs incipientes reges sunt ex regibus vsque ad Iouem, Illi quidem Argiuorum & Spartę. Hi vero Persidis semper, sæpe etiam vt nunc, Asię. Nos autem superioresque nostri priuati. Quòd si te oporteret progenitores ac patriam Eurysacis ostendere Salaminam, vel Aeaci etiam prioris Aeginam Artaxerxi Xerxis filio, quo te risu exceptum iri pu-

Optima coniectura est scitus.

Paræmia.

Consentaneũ est in genere nobili, quam ignobili in genia meliora inesse.

iri putas? Sed vide ne & generis dignitate, & educatione præterea, illis inferiores simus. Nunquid audisti quanta sit Lacedæmoniorum regum dignitas? quorum vxores publicæ obseruantur ab Ephoris, vt quoad fieri potest, rex non ex alio, quàm Heraclidarum genere latenter oriatur. Persarum vero rex adeo excellit, vt nemo suspicetur regem ex alio, quàm ex ipso genitum esse: quamobrem regis vxor non ab alio, quàm metu custoditur. Postquam verò natus est primogenitus, qui succedit in regno, primo quidem eum diem, omnes qui sub regno sunt celebrant, atque ita in posterum quotannis natalem regis diem sacris ac festis omnis Asia colit. Cũ verò apud nos quis nascitur, ne vicini quidem, vt ait Comœdus, sentiunt, ò Alcibiades. Deinceps nutritur puer, non à muliere nutrice parum honorifica, verũ ab eunuchis, qui reliquorum circa regem optimi videantur, quibus & alia, quæ spectant ad curam pueri demandantur, ac præcipue, vt natũ quam pulcherrimum reddant, componentes membra eius atq; dirigẽtes. Atq; hæc faciẽtes magno in honore habentur. Cum aũt pueri septimum ætatis annũ implerunt, ad equestris artis magistros proficiscuntur, deinde in venationem tendunt. Anno vero quartodecimo puerum suscipiunt hi, quos regios pædagogos appellãt. Sunt ij profecto ex omnibus Persis ea ætate electi præcipuiq; quatuor, sapientissimus, iustissimus, temperatissimus, atq; fortissimus aliquis vir. Quorum primus magicam Zoroastri Oromasi filij docet: est autem illa deorum cultus: atq; idem tradit instituta regia. Secundus admonet, vt in omni vita sit verax. Tertius ne vlla cupiditate superetur, vt liber viuere consuescat, ac reuera rex, imperans ijs ante omnia, quæ in ipso sunt, nec vlli seruiens. Quartus denique impauidum, illum, & intrepidum reddit, nequando quippiam metuẽs seruus fiat. Tibi autem, ò Alcibiades, Pericles adiunxit pædagogum Zopyrum Thracem omnium seruorum suorum præ senio inutilissimum. Narrarem preterea tibi reliquam educationem, & disciplinam aduersariorum tuorum, nisi longum sit. Iam verò satis hæc clara sunt ad cætera quæ hinc sequũtur ostendenda. Tuę verò aliorumue Atheniensium generationis, educationis, & disciplinæ, nulli vt ita dicam propinquorum cura est, nisi fortè amatores id curent. Iam vero diuitias, voluptates, vestium luxuriosum ornatum, vnguentorum odores, ministrorum sequentium turbam, reliquamque Persarum mollitiem, si cõsiderare voles, pudebit te tui, vbi intelliges quantum ab illis relinquare. Contra si considerare Lacedæmoniorum temperantiam, modestiam, facilitatem, mansuetudinem, magnanimitatem, moderationem, cõpositionem, fortitudinem, cõstantiam, tollerantiam, victoriæ cupiditatem, & amorem gloriæ, velis, puerum te ijs omnibus in rebus iudicabis. Si quid prorsus opulentiæ tribuis, & hic aliquis esse putas, neque hæc à nobis silentio prætereãtur, Modo sentias vbínam sis, & Lacedemoniorum diuitias intuearis, cognosces profecto nos ab illis lõge admodum superari. Quicquid enim, aut sui agri, aut Messaniensis posśident, nemo vtiq; dubitet, quin amplitudine & vbertate ac seruorum, tam aliorum, quàm Elotorum frequentia, & equorum præterea, aliorumq; pecorum quæ fert Messantia copia nostros superet. Cæterum hæc omnia in præsentia omitto. Auri vero & argenti apud Lacedæmonas copia tanta, quantã ne vniuersa quidem reliqua Græcia posśidet. Multa enim iam secula infertur quidem illuc ex vniuersa Græcia, sæpe etiam ex Barbaria, effertur autem nusquam. Sed reuera quemadmodũ apud Aesopum vulpes leoni dixit de ferarum vestigijs, sic & nummorum vestigia ingredientium Lacedæmonem trita quidem in puluere videntur, egredientium verò nusquam apparent, vnde coniectare licet Lacedæmonios auri atq; argenti Græcorum omnium esse ditissimos. Quinetiam rex illorũ pecuniosissimus est. Ex ijs enim maxima pars ad ipsum peruenit. Tributum præterea regi pergrande impenditur. Et res quidem Lacedæmoniorum quo ad reliquos Græcos, amplæ: quo ad verò Persas regesq; Persarum, angustę. Retulit quippe nobis vir quidam grauis, vnus eorum qui ad Persarum regẽ profecti erãt, se quandoque integrum penè diem, latam ac fertilem peragrasse prouinciam quam incolæ vxoris regiæ Zonam appellarent: esse quoque aliam nomine Calyptram, atq; ita multas alias regiones pulchras ac fertiles ad ornatum reginæ solius pertinere, nomiaque singulis locis à singulis ornamentis imposita esse. Quamobrem, opinior, si quis Amistridi Xerxis quidem vxori, regis autem matri dicat, Dinomachres filium in animo habere, cum ipsius filio pugnare cum Dinomachæ ornatus quinquaginta fortasse sit minarum, filio vero agri plethra in Erchiasis minus, quàm trecenta, eam admiraturam qua re fretus Alcibiades audeat cum Artaxerxe pugnare. Reorque illam arbitraturam hunc virum in nulla alia re nisi diligentia sapientiaque confisum id agredi: hæc quippe sola apud Græcos æstimatione digna esse. Quod si intelligat alicunde, Alcibiadem istum certamen tãtum inire, primo quidem nondum viginti annos prorsus natum, deinde omnino indoctum, nec amico suo obedientem, monenti prius discat exerceatque, quàm tantum regem inuadat, arbitror illam admiratione concitam interrogaturam, quídnam sit quo adolescens iste confidat. Cui si responderemus, pulchritudine, proceritate, nobilitate, diuitijs, animo te fidere, nos, ò Alcibiades, insanire putaret arbitror, hæc apud suos omnia potiora sciens. Eodemq; modo Lãpidonem Leotychidæ filiam, Archidami verò vxorem, Agidis autem matrem, qui omnes reges extitere, miraturam, cum norit qualia circa se sunt, te tam male instructum filio suo non dubitare bellum mouere. Atqui nónne turpe videtur, si hostium mulieres rectius iudicent, quàm nosmetipsi, quemadmodum contra illos accingi debeamus? Cæterum ò beate, mihi parens: & illi quod in Delphis est epigrammati obtemperans, nosce teipsum: quoniam ij sunt aduesarij nostri, non quos ipse rebaris, quos quidem nulla re alia, nisi industria, & arte superare licet. Quibus profecto si inferior fueris, gloria quoq; apud Græcos, & Barbaros tibi deerit: quã sic ardenter videris appetere, vt nemo vnquam aliquid ardentius concupiuerit. AL. Quam igitur curam adhibẽdã censes, ò Socrates? An potes ostendere? Mihi enim supra quàm dici posśit, vera dixisse videri. SOC. Possum quidem, verum communi consilio opus est, qua ratione quàm optimi efficiamur. Ego enim non te tantum, verum etiam me ipsum disciplina indigere dico. Nam vnum solũ est, quo à te differo. AL. Quid? SOC. Curator meus melior est, & sapientior, quàm tuus Pericles. AL. Quis hic, ò Socrates? SOC. Deus, ò Alcibiades, qui me vetuit ante hunc diem tecum disserere, cui credens, assero te per nullum alium quàm per me claritatem consecuturum. AL. Iocaris, ò Socrates. SOC. Forsitan, vera tamen loquor, quòd vterque curatione indigemus, imò homines vniuersi, cæterum nos quam plurimum. AL. Quod quidem ego indigeam, haudquaquam falleris. SOC. Neque etiam quòd ego ipse. AL. Quid igitur agendum? SOC. Nec hæsitãdum, neq; etiam mollitiæ indulgendũ est, ò amice. AL. Non decet, ò Socrates. SOC. Non certè, sed in commune considerãdum. Verũ dic mihi, an optimi esse volumus? AL. Certè. SOC. In qua facultate? AL. Qua videlicet viri boni. SOC. Quanam in re boni? AL. In rebus agendis. Soc. In quibus? num in re equestri? AL. Non. SOC. Ad equites enim iremus. AL. Profecto. SOC. Nunquid in nauis gubernatione dicebas? AL. Nequaquã. Soc. Ad nautas enim iremus. AL. Iremus. SOC. In quo ergo negotio, & quorum hominum officio? AL. In ijs quę clari boniq; Atheniensium viri agunt. Soc. Claros ac bonos, prudentésne, an imprudẽtes appellas? AL. Prudẽtes. Soc. In quo vnusquisque prudens, in eodem bonus? AL. Certè. SOC. Imprudens autem malus? AL. Malus. Soc. Calceorum sutor prudens ad calceorum opus? AL. Prorsus.

Persarum regũ educatio.

Magica Zoroastri deorũ cultus est.

Lacedæmoniorũ laudes.

Prouinciæ appellatæ ab ornamentis reginæ.

In quo quis quam prudens, in eo dẽ bonus.

Prorsus. soc. Bonus ergo ad hęc? AL. Bonus. socr. Quid vero vestibus conficiendis, nónne cerdo hic imprudens? AL. Ita. soc. Malus ergo ad hæc? AL. Ita. Soc. Idem itaque secundum hanc rationem etiam bonus atq; malus erit. AL. Videtur. soc. An dicis viros bonos malos etiam esse? AL. Nequaquam. soc. Quos tandem bonos vocas? AL. Eos qui in ciuitate præesse possunt. Soc. Non tamen equis? AL. Non certè. soc. At hominibus? AL. Hominibus. soc. Nũ hominibus ægrotantibus? AL. Non. soc. An fortè nauigantibus? AL. Non ijs dico. soc. Metentibúsne? AL. Neq; his. soc. Aliquídne vel nihil facientibus? AL. Facientibus. Soc. Quid tandem facientibus? id mihi declara. AL. Commertia inquam agitantibus, atque mutua opera vtentibus. soc. Nunquid imperare eos dicis hominibus, qui hominibus vtuntur? AL. Aio. soc. An gubernatoribus qui remigibus vtuntur? AL. Non. soc. Hęc enim gubernatoriæ facultatis virtus est. AL. Est. soc. Fortasse imperare dicebas tibicinibus, qui canentibus præsunt, choreisq; vtuntur. AL. Neque his. soc. Hoc nanq; ad facultatem chori magistram pertinet. AL. Omnino. soc. Quid denique vocas imperare posse hominibus, qui vtuntur hominibus? AL. Præesse hominibus communicantibus inuicem in Reipub. administratione atque commercijs. soc. Quęnam hæc ars est? quemadmodum si te iterum rogem quæ facultas efficit, vt præesse nauigando communicantibus sciamus? AL. Gubernatoria. soc. Communicantibus autem in cantu, vt paulò antè dicebatur, quæ scientia præesse docet? AL. Quam tu nuper aiebas, chori disciplina. Soc. In Repub. vero cõicantibus, quam scientiam vocas? AL. Bonum consiliũ, ò Socrates. Soc. Num tibi videtur gubernatorũ ars carere consilio? AL. Minimè. soc. Est ipsa quoque bonum consilium. AL. Mihi sanè videtur. soc. Ad nauigantium salutem. AL. Rectè loqueris. Soc. Quod vero bonum consilium vocas, quo spectat? AL. Ad meliorem ciuitatis institutionem salutemque. soc. Quánam re præsente, vel absente melius disponitur atq; seruatur? Ceu si ipse me roges, quo præsente, aut absente bene se habent corpora: responderem vtiq; sanitate presente, morbo vero remoto. Idem & tu existimas? AL. Idem. soc. Quod si idem quæras de oculis, eadem ratione respondebo, pulsa cæcitate, adhibito visu. Et aures curari fugata surditate, admoto vero auditu. AL. Rectè. soc. Ciuitas autem quo remoto, quoúe adhibito melior fit, ac melius instituitur? AL. Mihi videtur, ò Socrates, quando amicitia est inter ciues: odia verò & seditiones absunt. Soc. Amicitiam vocas consensionem an dissensionẽ? AL. Consensionem? soc. Per quam artem ciuitates, circa numeros consentiunt? AL. Per arithmeticam. soc. Priuati vero, an non propter eandem? AL. Nempe. soc. Et vnusquisque secum ipse? AL. Certè. soc. Per quam artem quisque secum ipse consentit de palmo, & cubito vter maior sit? nonne per metiendi peritiam? AL. Quídni? Soc. Nónne scilicet priuatim & publice? AL. Imò. soc. Et de ponderibus eodem pacto. AL. Assentior. Soc. Consensus igitur, quem dicebas, quísnam est? circa quid? quæ ars eum præstat? Etenim iste census talis est, vt insit Reipu. & priuato vnicuiq; ad seipsum, & ad alios. AL. Consentaneũ. soc. Quis igitur est? ne pigeat respondere, ac promptè dic. AL. Reor equidem esse amicitiam, & cõsensionem qua pater, ac mater filium, & frater fratrem, & vxor virum amantes consentiunt. Soc. Putásne, ò Alcibiades, virum cum vxore circa lanificium conuenire, imperitum cum perita? AL. Nequaquam. Soc. Neque oportet quidem: muliebris enim hæc disciplina est. AL. Profecto. soc. Quid vero mulier cum viro circa opus militare conueniet, cum id haud quaquam didicerit? AL. Minime. soc. Virile enim id rursus esse diceres. AL. Equidem. soc. Sunt ergo disciplinæ quædam muliérum, quædam virorũ, iuxta hanc sententiam tuam. AL. Quídni? soc. In ijs itaque mulieribus, cum viris consensus est nullus. AL. Nullus. Soc. Neque amicitia igitur: si quidem amicitia consensio quædam est. AL. Non videtur. socr. Ideoq; quatenus mulieres officia sua exercent, non amantur à viris. AL. Non apparet. soc. Neq; viri etiam à mulieribus, dum virilia tractant. AL. Non. Soc. Non ergo tunc optimè ciuitates instituuntur, cum singuli operibus suis incumbunt. AL. Ego tamen id, ò Socrates, arbitror. soc. Quomodo hoc ais amicitia sublata, qua præsente confessi sumus bene constitui ciuitates, aliter verò contra? AL. Atqui mihi videtur ob hoc inter homines cõsistere amicitiã, quòd quisq; suũ officiũ exequatur. soc. Atqui aliud paulò antè dicebas: nunc autem quo pacto rursus ais consensione adhibita amicitiam fieri, an potest circa hæc cõsensus existere, quorum ij quidem periti, ij verò imperiti sunt? AL. Fieri non potest. soc. Iustáne an iniusta faciunt, cum singuli quæ ad se attinent, exequuntur? AL. Iusta profectò. soc. Iustè igitur agentibus ciuibus, in ciuitate non est amicitia. AL. Necessarium hoc itidem videtur, ò Socrates. soc. Quam itaq; dicis amicitiam siue consensionem, circa quam nos sapientes, & cõsultores esse oportet, vt boni viri simus? Neq; n. percipere possum quænam sit, aut quibus in rebus existat: cum ex oratione tua interdum in eisdem inesse, nonnunquam ab eisdem abesse videatur. AL. Per Deos, ò Socrates, ne ipse quidem quid dicam, intelligo: videorq; iandiu me ipsum fefellisse, cum turpissime habeam. soc. Confidere decet. Nam si hoc demum animaduertisses, annos quinquaginta natus, arduũ sanè foret teipsum curare: nunc verò in ea es ætate, in qua id aduertere decet. AL. Quid igitur hoc aduertentem facere oportet? soc. Responde ad ea quæ interrogabo te, Alcibiades. Quòd si feceris, ac Deus voluerit, si qua modo fides meis est vaticinis adibenda, tu simul, & ego melius habebimus. AL. Ita erit quod ad me respondentem attinet. soc. Age, quid est seipsum curare, ne sæpe nosipsos fallamus, non curantes nosipsos, cum belle curare putemus. Et quãdo id homo facit, nõ quoties suorum, toties & sui curã habet? Alc. Mihi quidem videtur. soc. Quid? num pedes tunc quis curat, cũ ea quę pedum sunt curat. Alc. Non intelligo. soc. Dicísne esse aliquid ipsius manus, quemadmodũ anulus est? AL. Dico equidem. Soc. Num alterius membri, digiti anulum esse censes? AL. Minime. soc. Et pedis calceum eodem modo? AL. Ita. Soc. Cum calceorũ curam gerimus, num & pedum cura est? AL. Haud satis te teneo, ò Socrates. soc. Quid verò Alcibiades, vocásne aliquid rectã alicuius curationem? AL. Voco. Soc. An non cum quid melius fit, tunc rectè curatum dicis? AL. Dico. Soc. Quæ ars calceos meliores effecit? AL. Cerdonica. soc. Cerdonica igitur calceorum curam habemus? AL. Hac ipsa. Soc. Nũquid & pedes etiã cerdonica? vel ipsa potius qua pedes reddimus meliores? AL. Illa. Soc. Pedes autẽ meliores, nónne qua & reliquũ corpus? AL. Videtur. soc. Hæc nõne gymnastica? AL. Maximè. soc. Ergo gymnastica pedes curamus, cerdonica verò illa quæ pedũ sunt. AL. Prorsus. soc. Et gymnastica quoq; manus, anularia vero illa quæ sunt manuum. AL. Sic est. soc. Et gymnastica corpus, textoria autẽ & alijs facultatibus, ea quæ corporis sunt. AL. Omnino. soc. Alia igitur arte vnumquodq;, alia quæ illius sunt, curamus AL. Videtur. Soc. Nõ ergo cum sua quis, tunc etiam se curat. AL. Nullo pacto. soc. Non. n. eadẽ ars, ut uidetur, quæ nos, & quæ nostra curat. AL. Non apparet. soc. Age itaq; quánam arte nosipsos curare possumus? AL. Non habeo quid dicam. soc. At hoc tñ inter nos conuenit, ꝙ non qua nostrorũ aliquid melius efficimus, curamus: uerũ qua nosipsos ad meliorẽ frugẽ corrigimus. AL. Veras narras. soc. Nosséne unquam licet, quæ ars meliorem facias calceum, nisi calceũ ipsum nouerimus.

Quid sit se ipsum curare.

AL. Fieri nequit. SOC. Neque etiam quæ anulum efficit meliorem, ignorãtes anulũ. AL. Verum. Soc. Sciemúsne vnquam qua arte meliores euadamus, quamdiu nosipsos ignoramus? AL. Nunquam. SOC. Vtrũ facile quiddam sit seipsum cognoscere, ac ridiculus fuerit, qui tẽplo Appollinis id inscripsit, an potius arduum quippiam, nec cuiusuis hominis est? AL. Mihi quidem, ò Socrates, aliquando visum est facilè, & cuiusuis esse nonnunquã vero omnium difficillimum. SOC. Sed siue facilè hoc sit, ò Alcibiades, siue difficilè, nobis sanè sic se habet, vt hoc intelligentes, etiam qua ratione curandi sumus, intelligamus: ignorantes vero cõtrà. AL. Est vt dicis. SOC. Age, quomodo illud ipsum inueniemus, sic.n. fortaßis quid simus ipsi inuenire poterimus. At hoc ignorantes nunquam. ALCIB. Rectè loqueris. SOC. Attende ergo per Deum cum alióne, quàm mecũ tu disputas? AL. Tecum. SOC. Et ego nónne tecum? AL. Et tu mecum. SOC. Socrates igitur est, qui disputat. AL. Est SOC. Alcibiades verò qui audit. ALC. Ita est. SOC. Nonne ratione Socrates disputat? AL. Quídni. SOC. Disputare autem & ratione vti, idem quodammodo vocas? AL. Idem. SOC. Vtens autem & quo vtimur, nónne aliud? AL. Quomodo dicis? SOC. Quemadmodũ cerdo incidit quidẽ circulari, & semicirculari organo, atq; alijs instrumentis. AL. Est vt dicis. SOC. Nónne aliud quiddã est qui diuidit, & quo diuiditur quicquã? AL. Quídni? SOC. Item aliud citharœdus, aliud quo citharam pulsat? AL. Aliud. SOC. Hoc paulò ante interrogabam, an vtens & quo vtitur, semper aliud esse videatur. AL. Videtur. SOC. Cerdonẽ incidere dicimus instrumentis tantum, an etiam manibus? AL. Et manibus. SOC. Et ijs ergo vtitur. AL. Vtitur. SOC. An non & oculis vtens coria incidit? AL. Prorsus. SOC. Vtentem vero aliud quiddam ab ijs quibus vtitur, esse conceßimus. AL. Conceßimus. SOC. Cerdo igitur & citharœdus aliud quiddam sunt, quàm oculi & manus quibus vtuntur. AL. Apparet. SOC. Nónne toto corpore homo vtitur? AL. Pœnitus. SOC. Aliud vtiq; vtens, & quo vtitur. AL. Sic est. SOC. Homo ergo à suo corpore aliud est. AL. Videtur. SOC. Quid est igitur homo? AL. Ignoro. SOC. Scis esse, quod corpore vtitur. AL. Scio. SOC. Aliúdne vtitur ipso, quàm anima? AL. Nil aliud. SOC. An non imperans? AL. Imperans. SOC. Quinetiam neminem hoc aliter æstimaturum puto. AL. Quídnam? SOC. Quin ex tribus, vnum aliquid homo sit. AL. Ex quibus? SOC. Aut animã videlicet, aut corpus aut totũ ipsum ex vtrisq; compositũ. ALC. Quídni? SOC. Veruntamen id quod imperat corpori, hominẽ esse confeßi sumus. AL. Confeßi sumus. SOC. Quid igitur homo? Num sibijpsi corpus imperat? AL: Nullo modo. SOC. Subijci enim illud diximus. AL. Certè. SOC. Non est igitur hoc quod quærimus. AL. Non vt videtur. SOC. At vtrunq; simul forsitan corpori dominatur, atq; id homo est. AL. Fortè. SOC. Imò minime omnium: nam altero illorum non dominante, nulla coniectura est, vt simul vtrunq; dominetur. AL. Rectè loqueris. SOC. Cũ verò nec corpus, nec simul vtrunque sit homo restat vt arbitror, aut nihil omnino hominẽ esse, aut si quid est, nihil aliud, quàm animam esse. AL. Prorsus. SOC. Adhúcne liquidius monstrari tibi oportet, animam esse hominem? AL. Non per Iouem: hæc.n. sufficere mihi videntur. SOC. Et si non in integrũ hæc discussa sunt, mediociter tamen inducta in præsentia sufficiunt. Nam tunc demum pœnitus comprehendemus, cum inuenerimus quod nunc, quia ampliorem indagationẽ requirebat, prætermisimus. AL. Quid dictum istud? SOC. Paulò antè sic est dictũ, quòd prius considerandũ sit ipsum idem, nũc vero pro eo quod quidem est ipsum idem, considerauimus ipsum vnumquodq; quid est. Idq; forte sufficiet. Nihil.n. in nobis ipsis esse maius, quàm animã dicere possemus. AL. Non certe. SOCR. Nonne sit putandum est, me scilicet ac te conspirare inuicem anima ad animam sermone vtẽtes? AL.

Aliud esse id quo vtitur, & quo vtitur.

Hõ aliud q̃ corpus suum.

Hominem non aliud esse quam animam.

Et maxime quidem. SOC. Hoc itaque erat quod paulò ante dicebamus, quòd Socrates cum Alcibiade disputat, oratione vtens non ad personam tuam, vt apparet, sed ad Alcibiadem verba dirigens: hoc autẽ anima est. AL. Mihi sanè videtur. SOC. Animam igitur nosse iubet, qui pręcipit, Nosce teipsum. AL. Videtur. SOC. Quicunq; igitur corpus cognoscit, sua quidem, nõ seipsum nouit. AL. Sic est. Soc. Atq; ideo nullus medicus vt est medicus, neque gymnasticus vt gymnasticus sese nouit. Alc. Non vt videtur. Soc. Multo minus agricolæ alijq; opifices se cognoscunt: neq;.n. se neq; sua, sed remotiora quædã artium suarum expendũt, ijs.n. intenti sunt, quibus corpus curauit. Alc. Vera narras. Soc. Quare si prudentia est seipsum nosse, nullus istorum secũdum suam artem est prudens. Alc. Non vt videtur. Soc. Ob hoc mechanicæ artes istæ, non autẽ boni viri disciplinæ videntur. Alc. Prorsus. Soc. Nónne rursus quicunq; corporis curam habet, sua quidem, nõn seipsum curat? Alc. Apparet. Soc. At vero cui pecuniæ curæ sunt, nec se, nec sua, sed quę procul à suis sunt, curat. Alc. Videtur. Soc. Non ergo suis indulget, qui pecunias cumulat. Alc. Rectè. Soc. Quisquis etiam corpus Alcibiadis amauit vnquam, nõ Alcibiadem ipsum, sed quæ Alcibiadis essent, amauit. Alc. Vera loqueris. Soc. Qui vero te amat, amat animum. Alc. Necessario sequi ex ratione tua videtur. Soc. Nõne tui corporis amator, cum primum species deflorescit, abiens deserit? Alc. Apparet. Soc. At verò qui animum tuum diligit, nunquam deserit, donec ad meliorem frugem perueniias. Alc. Consentaneum. Soc. Hanc ego ob causam te minime desero, verum in amicitia perseuero, reliquis senescente corpore abeuntibus. Alc. O quàm bene facis mi Socrates, ne in posterũ me deseras obsecro. Soc. At enitere, vt quam pulcherrimus fias. Alc. Conabor. Soc. Sic se tua res habet: nec fuit vnquã, nec est, vt opinor, Alcibiades Cliniæ filij amator vllus præter vnum & illum quidem amabilem Socratem Sophronisci & Phęnaretæ filium. AL. Vera dicis Soc. Nonne dixisti me aliquantùm præuenisse, cùm te salutatum venissem? nam statuisse te qui prior meipsũm cõuenires, interrogaresq; quamobrem solus ego te non reliquerim. Alc. Sic erat. Soc. Hæc proculdubio causa, quoniam amator tui solus eram, cæteri vero tuorum. Tua sanè labũtur tempore, tu autem nũc primum florescis: ac deinceps quidem nisi ab Atheniensi populo corrumparis, ac turpior euadas, nunquam te deseram. Id.n. vehementer timeo, ne amator populi factus nobis corrumparis. Multi enim & ingenui quidem apud Athenienses id paßi sunt. Nam bene personatus est magnanimi Erechthei populus, sed illum nudatum contueri oportet. Adhibe igitur hanc quam dico cautionem. AL. Quam? Soc. Exue illũ prius, ò beate, ac disce quęcunq; scienda sunt antequam tractentur ciuilia, aut rẽpub. adeas ferẽs tecum alexipharmacum, ne quid aduersi iam olim patiaris. Alc. Bene mihi dicere videris Socrates, verum conare iam nobis exponere, qua ratione nosmetipsos curemus. Soc. Nonne satis iam à nobis in superioribus definitum est? Quid.n. simus, communi consensu definiuimus. Timebamus.n. ne in hoc decepti nosipsos forsitan falleremus, alicuius alterius, non nostri curam habentes. Alc. Est vt dicis. Soc. Deinde concessum est animæ curam habẽdam, semperq; ad ipsam respiciendum. Alc. Manifestum est. Soc. Corporum vero pecuniarumque curam alijs reliquendam. Alc. Quídni. Soc. Quónam igitur pacto ista perspicuè nosceremus, siquidem hoc intellecto nos quoq; ipsos intelligimus? an fortè per deos Delphicam illam inscriptionem rectè monentem, cuius supra mentionẽ fecimus, nondũ intelleximus? Alc. Quidnam sic ais, ò Socrates? Soc. Dicam tibi quid suspicer hanc inscriptionem nobis cõsulere. neq; vero paßim eius exemplar, sed in visu solum inueniri posse videtur. Alc. Quomodo id ais? Soc. Contemplare tu quoq;, si oculo nostro quemadmodũ homini consuluisset, Vide teipsum

Explicatio Delphicæ inscriptionis. Nosce teipsum.

quomodo

quomodo id admonuisse putemus? nónne vt in illud inspiceret oculus, ex cuius intuitu seipsum visurus esset? AL. Constat. Soc. Consideremus itaq; in quid potissimum intuétes, illud simul ac nosipsos videremus. ALC. In specula, & alia huiusmodi. Soc. Rectè loqueris, sed oculo quo videmus, an non inest huiusmodi quiddam? ALC. Valde. Soc. Num aduertisti quod facies hominis in oculo intuentis in oppositi visũ relucet velut in speculo, quã summam vocamus pupillam, simulacrũ inspicientis existens? ALC. Aduerti. Soc. Oculis igitur ita demum seipsum cernit, cum in oculum inspicit, in idque preterea intendit, quod oculi optimum est, & quo oculus ipse videt. ALC. Apparet. Soc. Si autem in aliud quoddã hominis membrum respexerit, vel in quoduis aliud, præterquam id cuius hoc est simile, haudquaquam seipsum percipiet. ALC. Verum. Soc. Oculus ergo cum seipsum visurus est, in oculum respicere debet, atq; in eum oculi locum, in quo virtus est oculi. Is autem visus atq; pupillæ acies est. AL. Sic est. Soc. Eodem pacto, & anima, ò amice Alcibiades, si seipsam noscere vult, in animam intueatur, in eumque præcipuè locum animæ, in quo inest virtus animæ, sapientia, & in aliud cuius hoc est simile. ALC. Mihi quidem videtur, ò Socrates. Soc. Num reperire possumus quippiam in anima diuinius illo, circa quod intelligẽtia sapientiaq; versatur? ALC. Nequaquam. Soc. Id igitur animæ diuini simile est, in quod sanè quis intuens, & omne diuinum, Deum scilicet & sapientiam cernens, ita & seipsum agnoscet. ALC. Apparet. Soc. Seipsum verò cognoscere, prudentiam esse cõcedimus. AL. Prorsus. Soc. Si autem nec nos ipsos cognosceremus, nec prudentes essemus, possemúsne nostra, seu mala, seu bona nosse? ALC. Quomodo posset fieri, ò Socrates? Soc. Impossibile tibi fortè videtur quenquã qui non norit Alcibiadem, tamen quæ Alcibiadis sunt, quòd sint Alcibiadis nosse? ALC. Impossibile per Iouem. Soc. Nec nostra quòd nostra sint, nisi prius nosipsos? AL. Nullo modo. Soc. Si nostra ignoremus, nec ea quæ nostrorũ sunt, intelligimus? ALC. Non, vt videtur. Soc. Non igitur rectè omnino consensimus, cũ suprà quosdam esse assereremus, qui se ignorantes, sua tamen dignoscerent. Atqui nec ea etiam quę suorum hęc enim cuncta dignoscere, vnius atq; eiusdem artis officium esse videtur, seipsum scilicet, & quæ sua sunt, & quæ suorũ sunt nosse. AL. Videtur. Soc. At qui sua ignorat, ignorat & aliena. AL. Quid ita? Soc. Num igitur si aliena, etiam quę reipub. sunt, ignorabit? ALC. Necesse est. Soc. Nunquã ergo hic vir ciuilis fit. AL. Non certè. Soc. Nec œconomicus etiam. AL. Neque hoc. Soc. Nec quod agit, intelliget. AL. Minimè. Soc. Ignorans autem, nõne errabit? AL. Maximè. Soc. Qui aberrat, an nõ malè aget, & priuatim & publicè? AL. Quidni? Soc. Male agens, nonne miser? AL. Et maximè quidẽ. Soc. An verò & ij quibus cum hęc agit? AL. Et hi quoq;. soc. Nemo itaq; felix esse potest, nisi sapiens bonusq; sit. AL. Nemo. soc. Sequitur, vt mali homines miseri sint. AL. Apprime. soc. Non ergo qui diues fit, sed qui prudens, miseriam vitat. AL. Videtur. soc. Quamobrem nec mœnibus, nec nauibus, triremibusque, atque naualibus, ò Alcibiades, nec multitudine, nec amplitudine absque virtute ciuitas ad felicitatem opus habet. AL. Non profectò. soc. Si rectè ciuitatẽ gubernaturus es, virtute imbuendi sunt ciues. AL. Quidni? soc. Num dare quis potest alijs. quod ipse nõ habet? AL. Qui possit? soc. Ergo virtute prius ornatus ipse debet esse, quicunque non sibi tantum ac suis, sed reipu. etiam & ijs quæ ad eam spectant, imperaturus est? AL. Vera dicis. soc. Nec igitur principatus, neque licentia quodlibet faciendi aut tibi, aut reipu. verum iustitia potius & prudentia comparanda. AL. Apparet. soc. Iuste enim ac prudenter agentes, & tu simul & tua respub. Deo gratum opus facietis. AL. Decet. soc. Et sic quemadmodum supra diximus, in diuinum splendorem intuentes agetis. ALC. Videtur. soc. Quinetiam illuc respicientes vosmetipsos vestraq; bona perspicue discernetis. AL. Certè. soc. Nónne si rectè atq; bene agetis? AL. Agemus. soc. Enimuero fideiubere paratus sum vos, si ita vixeritis felices fore. AL. Locuples certè fideiussor. soc. Cõtra, si iniustè vixeritis, intuẽtes in tenebras diuinitatis expertes, con similia tenebris opera, quemadmodum necesse est, facietis, vosipsos penitus ignorantes. AL. Videtur. soc. Cui enim, ò amice Alcibiades, potestas adest, quodcunq; libuerit faciendi, mẽte verò captus est, quídnam putas illi continget? siue priuatus ille quidem, siue respub. sit? Veluti si ægrotãti cuidam libera licentia sit, rationem medici nullam habendi, sed tanquam tyrannidem exercendi, sic vt nemo hominem absterrere valeat, quid illi euenturum putas? Nonne verisimile est corpus iri corruptum? AL. Vera loqueris. soc. Quid verò, si in naui apud quempiam omnis licẽtia sit, quod cumq; videatur agẽdi, mente tamen & gubernandi peritia careat, num cernis quæ ei & socijs euentura sint? AL. Opinor equidem illum & seipsum & vnà socios perditurũ. soc. Nonne igitur omni reip. omniq; imperio & dominationi vbi virtus abest, contingit, vt malè agat? AL. Necesse est. soc. Non ergo tyrannis optimè Alcibiades, aut nobis aut reipu. paranda est, sed virtus, modo felices esse velimus. AL. Vera dicis. soc. Cæterum antequam virtus adsit, conducit viro, non solũ puero, regi à meliore, quàm regere. AL. Apparet. soc. Nónne quod melius est, idẽ & pulchrius? AL. Sic est. soc. Quod pulchrius decentius? ALC. Quídni? soc. Decet itaque malum seruire: melius.n. est. AL. Decet. soc. Seruilis ergo prauitas. AL. Apparet. soc. Liberalis autem virtus. AL. Ita est. soc. Nonne, ò amice, seruitus fugienda? AL. Maximè quidem, ò Socrates. soc. Aduertis quomodo te nunc habeas? vtrum libere, an cõtrà? AL. Et maximè quidem, vt mihi videor, hoc sentio. soc. Nostíne quo pacto id quod nunc te occupat, fugare queas? nolim enim istud in claro homine nominare. AL. Noui equidem. soc. Quomodo igitur? AL. Si ipse volueris, ò Socrates. soc. Haud rectè loqueris Alcibiades. AL. At quomodo dicendum est? soc. Si Deus voluerit. AL. Dico quidẽ, atq; hoc insuper addo, periculum esse ne figuras inuicem mutemus, tuam quidem ego induens tu autẽ meam, fieri enim non potest, quin ego te deinceps ducam, tu autem à me ducaris. soc. O generose, nihilo igitur meus in te amor à ciconia differt, si posteaquã propè te velut in nido amorem allatum fouerit, ab illo iterum nutriatur. AL. Profectò sic se res habet, & incipiam hinc iam iustitiam meditari. soc. O quàm te perseuerare velim. Timeo autem naturæ tuæ diffidens, huiusque ciuitatis vim intelligens, ne ea me simul ac te vincat.

Nemo felix nisi sapiens. Mali sunt miseri.

ALCIBIADES SECVNDVS, VEL DE VOTO.

Marsilij Ficini argumentum.

QVONIAM secundus Alcibiades (liber profectò sanctissimus) de voto inscribitur: summatim colligẽdũ est quid votum, quid in voto petendum: & quando, & quomodo. Diffinitio voti partim ab Orpheo, partim à Platone sũpta hæc est: Votum est ardens affectus casti animi, deo deditus, & quod bonũ videtur exoptans. Huic affectui Zoroaster & Orpheus suffumigationes & characteres adhibuerunt, quoties ad secũda numina preces dirigentur. Mercurius ac Plato, cum supremi numinis maiestatem venerabantur, externas omnes ceremonias auferebant, solam ac puram flagrantiam animi relinquentes. Sed de his omnibus in nostris commentarijs diligentius. In voto petendum Plato vult bonum: idq; ex eo patet, quòd petitionem hanc poeta Lacedæmoniorumq; testimonio comprobat, eamq; tutam & prudenti

Quid votum.

Quid petendum in voto.

denti & imprudenti esse putat, votumq; huiusmodi, & à quolibet & semper fieri posse. Petitionem verò certi cuiusdã & proprij boni tunc demum esse securam, cum prudentiam quis fuerit consecutus, aliàs autem periculosam. Vbi multa de prudentia disserit, quæ tu vir omnium prudentissime Cosme lege obsecro diligenter, vt quanti faciat prudentiam, prorsus agnoscas. Vniuersalis ergo precatio, qua bonum solummodo petitur, semper fieri potest: propria verò, qua certum aliquid quod bonũ videtur optatur, tunc facienda, cum quid poscendum est quis nouerit. Tunc id noscet, cũ quid bonum, quid malum est, intellexerit. Id intelliget, cũ à mente didicerit. Discet, cum se ad illam conuerterit. Conuertet, cum purgauerit animam tenebrasq; expulerit. Purgabit, cum seipsum legitimæ philosophiæ dediderit. Tradet, cum suam ignorantiam recognouerit. Nosce ergo teipsum, templo Apollinis est inscriptũ, ne quis temere. Deum oraturus accideret. Quo autem ordine in oratione propria sit orandum, Mercurius in orationibus suis, & in suis hymnis Orpheus, & Pythagoras in carminibus aureis docuerunt, quorum ritus aliàs exponemus. Plato deinde hos theologos imitatus, in libro de pulchritudine orantem sic Socratem introducit. O amice Pan atq; cætera numina, date obsecro, vt intus pulcher efficiar. quæcunque & mihi extrinsecus adiacent, intrinsecis sint amica. Sapientem solum diuitem putem. Tantum vero huius auri tradite, quantum nec ferre, nec ducere alius quam vir temperans possit. Quid petit Socrates? Bonum. Quod bonum? Sapientiam, hoc est veritatis diuinæ cognitionem, quam dare solus Deus potest, quam accipere solus animus pulcher, id est temperatus, purus, candidus valet. Quid poscit in primis? vt dignũ sapientia faciat. Temerarij nempe hominis est, munus aliquod quo indignus est petere. Quis diuina sapientia dignus? qui lumen eius ferre paratus est. quis paratus? qui per continentiam primo, deinde per temperantiam, postremo per sanctimoniam, id est eiusdem, purgatoriam purgatiq; virtutem animi, sic animũ expiauerit, vt pulcher, hoc est purus omnino nitidusq; euaserit: virtutem iam exemplarem, diuinam scilicet sapientiam solam, vtpote thesaurum omnium diuitiarum optauerit. Idcirco Socrates Deum patrem, omnium & ministros eius amice aspirare precatur, vt illotũ benigno proprioq; fauore purgatus euadat. Corporea vero & externa leuiter pertransit, eligens illa sic se habere, vt tranquillam puritatem animi non impediant. Deinde pulchritudine hac iam parta, optat vt sapientiam solam, hoc est dei cognitionem esse opulentiam omnem sufficientiamq; æstimet, solamq; sitiat. Postremo quasi per antè dicta paratus fulgidum hoc aurum diuinæ sapientiæ postulat. Neque id superbè, neque remissè tamen. Minimam quippe veritatis cognitionem intemperati homines sortiuntur, summã & infinitam in seipso Deus amplectitur: magnam verò & amplam vir temperans adipiscitur. Tantum igitur huius auri postulat, quantum solus ferre vir temperans valet. Hoc equidem esse aurũ ignitum arbitror, quod emendum Ioan. in Apocal. præcepit.

Oratio Socratis ad Deos.

SOCRATES, ALCIBIADES.

Occasio dialogi.

DEVM'NE, ô Alcibiades, præcaturus accedis? ALC. Et maximè quidem, ô Socrates. SOC. Tristitiam quandam præ te ferre videris, & oculos in terram figere, tanquã aliquid ipse tecum cogitans. ALC. At quid cogitem, ô Socrates? SOC. Maxima, vt mihi videtur: nam dic per Iouem obsecro, nonne putas deos eorũ, quæ vel priuatim, vel publicè precamur, nõnunquam concedere partim, partim negare, atq; id his quidem annuere, illis verò minimè? AL. Omnino quidem. SOC. Nonne igitur tibi videtur magna prouidẽtia opus esse ne quis seipsum fallat, dum magna petit mala, credens bona se petere: Dij autem in eo sint, vt rogãtibus annuant? quemadmodum Oedipum ferunt obsecrasse Deum, de regno paterno, vt filij ferro decernerent. Cumq; debuisset præsentium tum malorum auersionem poscere, alia insuper imprecabatur. Vnde ad eum euentum ista venerunt, atq; ex ijs alia multa & grauia, quæ referre singula nequaquam opus est. AL. At tu furentem quidẽ hominem in exemplum adduxisti: nam quem putas sanæ mentis hominem audere talia petere? SOC. Insanire nonne cõtrarium est ei quod est prudentem esse? AL. Prorsus. SOC. Num, ex hominibus, alijs prudentes esse, alij imprudẽtes videntur? AL. Videntur sanè. SOC. Age itaque consideremus quínam isti sint. Esse enim alios quidem imprudentes, alios verò prudentes, nonnullos insanos, iam cõuenit. AL. Conuenit. SOC. Præterea bene valẽtes aliqui sunt. ALC. Sunt. SOC. Aegrotantes alij. AL. Omnino. SOC. Non ergo ijdem sunt. ALC. Non certè. SOC. Súntne alij quidam qui neutrum istorum patiantur? AL. Nequaquam. SOC. Necesse est enim hominẽ vel ægrotare, vel nõ ægrotare. AL. Videtur. SOC. De prudentia verò & imprudentia idem iudicas? AL. Quomodo dicis? SOC. Hominem aut prudentem, aut imprudentem, aut tertium præterea velut medium quiddã esse oportere putas, quo nec prudens, nec imprudens sit? AL. Nihil profectò. SOC. Necesse igitur alterum istorum pati. AL. Apparet. SOC. Recordaris cõcessisse te insaniam prudentiæ contrariam esse? AL. Equidem. SOC. Et medium nullam rem quæ hominem nec prudentem, nec imprudentem efficiat? ALC. Consensi quidem. SOC. Quin etiã duo esse eidem rei cõtraria quo pacto possunt? AL. Nullo. SOC. Imprudentia igitur atq; insania idem esse videntur. AL. Videntur. SOC. Si ergo omnes imprudentes insanire dixerimus, rectè dicemus, & ex tuis æqualibus, necnon ætate maioribus quicunq, sunt imprudentes insanos esse. Nónne putas perpaucos esse in hac vrbe prudentes, imprudentes plurimos, quos insanos appellas? AL. Equidẽ. SOC. An censes nos tutos inter hos insanos ita versari, quin ab eis percutiamur, ac verberemur, & quæcunq; furiosi facere cõsueuere patientes, iam dudum pœnas non fuisse daturos? Sed vide, ô beate, ne aliter se res habeat. AL. Quo pacto se habet, ô Socrates? Apparet enim nõ ita esse, vt putaram. SOC. Non certè, vt mihi videtur, sed hoc fortasse pacto cogitandum est. AL. Quonam? SOC. Dicã tibi. Ponimus aliquos ægrotantes esse, nécne? AL. Omnino quidem. SOC. Nunquid necessarium opinaris omnem ægrotũ cruciari duntaxat podagra, vel febri, vel lippitudine? An etiam posse alijs morbis affici, cum multæ sint morborũ species præter istas? AL. Sic mihi videtur. SOC. Omnis lippitudo morbus tibi videtur. AL. Mihi certè. SOC. Et omnis morbus etiã lippitudo? AL. Non mihi quidem, nescio tamen quid asseram. SOC. Si diceti mihi mentem adhibeas, & ambo simul inuestigemus, ferè quod volumus consequemur. AL. Adhibeo, quàm maximè possum. SOC. Nonne cõuenit inter nos lippitudinem omnem esse morbum, non omnem tamen morbũ lippitudinem esse? AL. Conuenit. SOC. Et rectè quidẽ consensisse videmur. Etenim febricitantes ægrotant omnes, non tamen quicunq; ægrotant, etiam febricitant, vel podagra aut lippitudine afficiuntur. Sed omne quidem huiusmodi communiter morbus est: differre autem medici dicunt illorum curationem: non enim omnes, aut similes sunt, aut similiter pertractãtur, verum secũdum vim propriam singuli, morbi tamen sunt omnes. Quemadmodũ opifices aliquos esse ponimus. nónne? ALC. Prorsus. SOC. Et cerdones, fabros, sculptoresque, & quamplurimos alios, quos referre singulos nihil opus est, quiũe partes opificij discretas habent: ac oẽs quidem opifices sunt, non tñ fabri omnes, neq; coriarij neq; sculptores, at cũcti generatim opifices. AL. Sic est. SOC. Eadẽ quoq; ratione imprudentiam inter se plurimi partiuntur, & qui maiorem sortiuntur imprudentiæ partem, insani furentesq; vocantur: qui verò aliquanto minorem, stolidi, atq; attoniti. Qui autem honestioribus vocabulis eadẽ significare volunt, partim quidẽ magnanimos appellãt partim ineptos: quidam non malos, innocuos, & inexpertis, & stupidos. Inuenies quoq; alia multa nomina, quibus omnibus imprudentia significatur. Discrepant autem, vt in superioribus discrepare apparuit, ars ab arte, & à morbo morbus. Tibi verò quid videtur? ALC. Idipsum. SOC. Sed vt redeamus vnde digressi sumus, propositum fuit in disputationis exordio, qui prudentes, quiúe imprudẽtes essent diiudicare. Conuenimus autem tales aliquos esse, nonne? AL. Conuenimus. SOC. Prudentes existimas quicunq; agenda dicendaque cognoscunt? AL. Equidem. SOC. Imprudentes eos qui neutra vident? ALC. Eos ipsos.

Negat Plato esse medium inter sanum & ægrum. Inter prudentem & imprudentem.

Vni non posse esse duo cõtraria: sed ti contraria, duo sunt.

Plura genera sunt prudentiæ esse.

Prudentes qui.

SOC.

Soc. Nonne qui vtraq; hæc ignorant, seipsos lateant, & agentes & loquentes quæ non oportet? Alc. Apparet. Soc. Ex his hominibus vnum, ô Alcibiades, Oedipum esse dicebam. Reperies quoq; nostris temporibus plurimos non ira concitos, vt ille, nec qui mala se, sed bona potius exoptare putent. Ille siquidem vt nô optabat, ita nec putabat. Sunt verò nonnulli, qui horum côtraria patiuntur. Reor equidem te primum, si fortè Deus ille ad quem exorandum accedis, sese oculis offerens, te priusquam aliquid obsecrares, interrogaret, satisne tibi sit Atheniēsium dominatu potiri, quòd si hoc quiddam exiguum æstimares, adderet & Græcorum omnium, & si viderit te neque istis etiam acquiescere, nisi totius etiam Europæ adijciat, neq; id quidem tibi sufficere nisi eadem die sentiant omnes Alcibiadem Cliniæ filium dominum esse, atque ideo hęc tibi concederet omnia: reor inquam ab eo te ingenti cum lętitia rediturū, ac si maxima bona esses feliciter con secutus. Alc. Arbitror, ô Socrates, & quemcunq; aliū, quisquis eandem sortem assequeretur. Soc. Vitam verò tuam, an cum Græcorum omnium, atq; etiam barbarorum regione & dominatu commutares? Alc. Non vt opinor, quippe cum nullo modo vsurus essem. Soc. Quid si vsurus quidem sis, malè tamen, & cū nocumēto. Neque sic quidem? Alc. Non profectò. Soc. Cernis ergo tutum non esse, aut quæ offeruntur, temere acceptare, aut optare, si quis propterea incommoda subiturus sit, vel vitam protinus amissurus. Multos autem referre possemus, qui cum tyrannidem affectassent, dumque illa potirentur ardenti studio contendissent, vtpotè bonū aliquid adeptūri, propter tyrannidē circumuēti insidijs perierc. Puto etiam audiuisse te nonnulla heri ac nudius tertius, vt dici solet, gesta, cum Archelaum Macedonum tyrannum tyrannidis amātem delicias, aliquis huiusce modi delicias non minus, quàm ille sitiens interfecit, vt tyrānus mox beatusq; futurus. Cum verò triduum, aut quatriduū tyrannide potitus esset, rursus ab alijs ex insidijs & ipse oppressus perijt. Vt autem referamus, quę nō ex auditu percepimus, sed ipsi nos præsentes inspeximus, vides insuper ex nostris ciuibus quicunque præfecturam exercitus affectantes nacti illam sunt, partim etiā his temporibus exules oberrare, partim morte damnatos esse. Et si qui forsitam in extremis periculis, & timoribus strenuè rem gessisse visi sunt, non modo in ipso exercitu, verum etiā postquam in vrbem rediére, non minoribus ab insidiatoribus ciuibus, quàm à militibus calumnijs affecti sunt, vt pleriq; illorū optauerint denique se priuatos vixisse potius, quàm in publico munere. Quòd si pericula & labores huiusmodi, aliquam nobis vtilitatem afferrent, profectò hoc studium nonnihil rationis haberet. Nunc verò longè contra res se habet. Inuenies pręterea eodē pacto nonnullos homines, qui filios votis exoptant: at cum filios adepti sunt, in calamitates doloresque maximos incidunt. Nam plerique cum nati per omnem ętatem improbi perseuerent, vniuersam vitam mœrore conficiunt. Qui verò probos filios nacti aduerso quodam casu illis orbantur, nihilominus quàm superiores illi miseri sunt, vt prorsus eligerent, nunquam se filios genuisse. Et quamuis hæc atque alia multa huiusmodi manifesta sint, rarò tamen inuenire tur, qui vel à datis abstineret: vel si orando impetraturus esset, votum omitteret. Permulti etiam, neque à quæsita tyrannide, neque à parta prætura, neq; ab alijs innumeris, quæ cum possidentur, lędunt potius, quàm prosint, discederent, quin potius orarent sibi illa concedi, siquando non adsint. Interdum breue post tempus pręterita vota damnant, ad côtraria recurrentes. Quamobrem vereor equidem, ne homines temere deos incusent, quasi mala ab ijs inferantur: ij verò seu proteruitate quadam, siue insipientia sibijpsis dolores morte acriores pariunt. Quare prudēs mihi videtur poeta ille qui amicis insipientibus vsus, dum eos videret & agentes & orantes, quæ illis minimè conducebant, cùm tamen eis vtilia viderentur, pro omnibus sic ait: Iupiter rex optima quidē nobis & vouentibus, & non vouentibus tribue: Mala autem poscentibus quoq; abesse iube. Rectè igitur & cautè loqui poeta mihi videtur: tu verò si quid habes in animo, quod aduersus hæc proferas, ne sileto. Alc. Difficile est, ô Socrates, in ijs quæ bene dicta sunt, contradicere. Illud autem cogito, quantū malum sit hominibus ignorātia: quandoquidē propter hanc nos latet, cùm malè quid agimus, & quod deterrimū est, ob eam pessima nobis quandoq; precamur, quod quidem nemo putaret. Sed illud quilibet opinaretur, posse videlicet se sibijpsi nō pessima, sed optima petere: hoc enim re uera execrationis cuiusdam non voti simile esset. Soc. At fortè, ô optimè, diceret quispiā te simul ac me sapientior, haud satis rectè nos loqui, dum sic temere ignorantiam vituperamus, nisi hæc adijciamus, quæ nam & quorum ignorantia sit. Quibusdam nanque certo modo affectis bonum fortè est ignorantia, quemadmodū alijs malum. Al. Quid ais? Est'ne quicquam, quod alicui quomodocunq; se habenti ignorare aliquando præstet, quàm cognoscere? Soc. Mihi sanè videtur, nunquid & tibi? Al. Non per Iouem. Soc. Enimuerò nec illud te aduersus matrem patrasse vnquam velle iudicabo, quod Orestem, & Alcmæona, & siqui tales fuere, cômisisse ferunt. Al. Bene ominare per Iouem, ô Socrates. Soc. Non decet, ô Alcibiades, eum qui inquit, te nolle ista fecisse, iubere vt bene ominetur, sed potius siquis côtraria diceret. Postquam facinus tam horrēdum tibi videtur, vt ne pronunciari quidem facilè debeat, putas Orestem, si prudens fuisset, & quid bonum sibi nouisset, scelus tantum ausurū fuisse? Al. Non certè. Soc. Neq; alium vt arbitror vllum. Alc. Nullum. Soc. Malum igitur vt videtur ignorantia optimi, & quod optimum est ignorare. Al. Mihi sanè videtur. Soc. Nónne & illi, & cæteris omnibus? Alc. Fateor. Soc. Consideremus præterea & hoc, si in mentē tibi melius esse putanti, subitò veniat, Periclem tutorem atque amicum tuum interficere, ac sumpto gladio ad fores illius properās interrogares num intus sit, volens illum duntaxat, nec alium quenquam occidere, domestici autem illum intus esse responderent. Neq; dico te quicquam huiusmodi conari, sed an videatur tibi, quod quidem nihil prohibet, ignorāti quid sit optimum, adesse posse interdum opinionem, vt iudices quod est pessimū, nonnunquam optimum esse. An non tibi videtur. Al. Omnino quidem. Soc. Ergo si domum ingressus, vidensque illum opineris alium esse, num ipsum perimeres? Al. Non per Iouem, vt mihi videor. Soc. Non enim quem sors offerret, sed quem statueras, nónne. Al. Profectò. Soc. Num & si frequēter facinus aggrediare, semper autem ignorares Periclem esse, vnquam in eum irrueres? Alc. Nunquam. Soc. Orestem verò putas vnquam manus illaturū fuisse matri, si eam non cognouisset? Al. Non arbitror. Soc. Neque enim ille quæcunque occurreret mulier, sed matrem suam duntaxat necare decreuerat. Al. Sunt hæc vera. Soc. Itaque hominibus sic affectis, & in ijsdem opinionibus inuolutis, ignorare talia præstat. Al. Videtur. Soc. Vides iam quòd ignorantia quędā hominibus certo quodam modo dispositis bonum quiddā est, non autem, vt tibi videbatur, malum? Alc. Apparet. Soc. Præterea si volueris quod deinceps in mediū affertur mirabile dictu, discutere, fortè probabile tibi videbitur. Al. Quid istud, ô Socrates? Soc. Videtur sanè cęterarum omnium scientiarum possessio, nisi quis scientiā optimi nactus fuerit, rarò quidem prodesse, obesse plerunque illi qui sit huiusmodi scientijs præditus. Sic autem considera, Nónne necessariū tibi videtur, cùm aliquid facturi, vel dicturi sumus, oportere nos prius quidem, vel putare cognoscere, vel verè cognoscere quod próptius agere & loqui debemus? Al. Mihi planè videtur. Soc. An nō rhetores statim cū vel sciunt consulere, vel saltē scire se putant, consulunt nobis passim, ij quidē de bello & pace, illi verò dę mœnibus construendis,

Agitur de qualitate rogationis.

Non esse tutum oblata temere acceptare.

Createrum intelligit.

Proba poetę rogatio.

De ignorantiæ bonitate & malitia.

Quæ ignorantia mala.

Paradoxa quædam.

Scientiarū possessio nocua absque optimi cognitione

dis, vel de portibus præparandis muniendisq́; , & vt summatim dicam, quicquid ipsa ciuitas agit aduersus aliã ciuitatem, vel secum ipsa, rhetorum consilio perficit? Alc. Vera narras. Soc. Vide & quæ sequũtur, si fieri potest. Vocas aliquos prudentes, imprudẽtes alios? Al. Voco. Socr. Et multos quidem imprudentes, prudentes verò paucos? Al. Profectò. Soc. Nonne ad aliquid respiciens, vtrosq; nuncupas? Al. Imò. Soc. An eum qui ista cõsulere norit, nisi sciat docere vtrum melius, & quid melius, prudentem dices? Alc. Nequaquam. Soc. Neq; vt arbitror quicunq; pugnare norit, ignoret tamen quando, & quantum melius. Al. Sic est. Soc. Neq; si quis quempiam perimere sciat, & pecunijs spoliare, ac exulem à patria facere, nisi sciat etiã quando & quem melius sit. Al. Minimè. Soc. Quicunque igitur horum aliquid nouerit, modo adsit etiã scientia optimi, quæ quidem eadem & vtilis scientia est, hunc fortè prudentẽ vocabis. Alc. Hunc ipsum. Soc. Prudentemq́; ipsum dicemus sufficientem esse sibi & patriæ consultorem, imprudentem verò contrà. quídnam tibi videtur? Alc. Idem. Soc. Quid autem si quis equitare, aut sagittare sciat, vel palæstram, vel pugillariam, vel aliud quoddã certamen exercere, aut aliud aliquid eorum quęcunq; per artem nouimus, quo nomine appellas eũ qui intelligit quid in arte melius fiat? an nõ secundũ equestrem artem equitem, secundum pugillariam pugilem, tibicinariam tibicinem, atq; in alijs eodem modo? an secus? Al. Sic certè. Soc. Num tibi videtur, qui horum aliquid intelligit, vir prudens appellandus? an longè adhuc abesse? Al. Longè per Iouem. Soc. Qualem igitur ciuitatem eam putabis, quæ ex peritis sagittarijs, & tibicinibus, athletisque, ac cæteris artificibus constet, sint insuper admisti militarem callentes artem, & qui ad interimendũ prompti, nécnon inflati ob ciuilium rerum administrationes: desit autem optimi scientia, & qui norit quãdo, & ad quem vnoquoq; illorum vti præstat? Al. Ignobilem, ò Socrates. Soc. Maximè hoc vt arbitror diceres, si quando cerneres vnumquenque illorum ambitiosum, & plurimas sibi reipub. partes in hoc occupantem, vt cõtinuò ipsus se superet, & plurimum valeat, plurimum inquam in illa quidem dominandi arte, in eo verò quod sibi & reipublicæ optimum est, crebrò hallucinantem, quippe qui opinioni sine mente crediderit. Cumq́; hæc ita se haberet, nónne rectè diceremus hãc ciuitatẽ tumultus quamplurimi iniquitatisq; plenissimam? Al. Rectè per Iouem. Soc. An nõ necessarium nobis visum fuit, primũ quidem putare nos cognoscere, vel reuera cognoscere hoc quod promptè facturi dicturiúe sumus? Alc. Visum est. Socr. Nónne si quis agit quidẽ quod nouit, aut nosse existimat, addit autem scientiam optimi, sequitur vt vtiliter agat, & sibi, & reipub. Alc. Quidni? Soc. Contrà verò nec reipub. nec sibi? Al. Ita est. Soc. Quid autem? nunc tibi ita videtur, an aliter? Al. Non aliter. Soc. Dixisti vocare te plures imprudentes, prudentes pauciores? Al. Equidem. Soc. Diximúsne iterum plures ab eo quod est optimum, aberrare, vtpotè qui opinioni absq; mente, vt plurimum consenserint? Al. Diximus planè. Soc. Prodest igitur multis, neq; nosse quicquam, neque putare se noscere: siquidem promptiores erũt ad illa efficienda, quæ vel noscunt, vel cognoscere opinantur. Agentes autem, sibi nocebunt crebrius, quàm conferent. Al. Verissima loqueris. Soc. Cùm ergo dicebam reliquas omnes scientias, si absit scientia optimi, obesse sæpius, quàm prodesse illas habenti, num rectè loqui tunc tibi videbar? Alc. Et si tunc minimè, nunc saltem, ò Socrates. Soc. Oportet itaque ciuitatem & animam, quæ rectè victura sit, hanc proculdubio complecti scientiam: quemadmodum qui ęgrotat, medicum: & qui prosperè nauigare velit, gubernatorẽ. Nam quo maiora animus sine hac scientia circa diuitias, vel corporis robur, aut aliud tale conabitur, eo maiora ex ijs peccata committi necesse est. Qui verò multis ac varijs artibus, & scientijs ornatus est, sit autem expers istius sciẽtię, ductus à singulis alijs, nónne meritò multa tempestate iactabitur? quippe cum absq; gubernatore oberret in pelago breui tẽpore periturus? Huic certè cõuenire videtur illud poetę carmen, quo quendam vituperans, inquit. Multa quidem nouerat: sed malè nouerat omnia. Alc. At verò id poetę dictum quid concinit? mihi certè nihil videtur proposito nostro congruere. Soc. Imò quadrat penitus, verum per ænigmata, & hic & ceteri fermè omnes poetę loquuntur. Est enim ipsa natura vniuersa poesis ænigmatũ plena, nec quiuis eam dignoscit. Ad hanc illius naturam accedit, quòd si quãdo insit in homine inuido, nolente sua sensa cæteris hominibus reuelare, mirum est, quàm difficilè cognitu sit, quod poeta senserit. Neque enim Homerum diuinissimum sapientissimumq́; poetam ignorasse putes, quòd scire malè impossibile sit: ipse enim est qui inquit, Margitem multa quidem scire, malè autem scire omnia. sed ænigmatè sensum occultat, vt arbitror, malè pro malum ponens, scit autem pro scire: vnde compositio quædam extra carminis mensurã conficitur: quod verò sentit, hoc est. Multa quidem sciuit, sed malum sibi fuit hęc omnia scire. Patet igitur quòd si erat illi malum multa scire, ipse quoque malus erat, si qua fides supradictis sermonibus adhibenda est. Al. Mihi certè videtur, ò Socrates. Quibus enim verbis crederem vnquam, nisi ijs credam? Socr. Et rectè quidem tibi videtur, & mihi rursus eodem modo: sed age per Iouem, vidésne quanta qualisque sit in hoc ambiguitas? in hac ipse versatus esse videris: sursum.n. deorsumq́; iactatus nusquã sanè consistis, sed quod olim asseuerabas, nunc damnas. Si forte Deus quem oraturus accedis, oculis sese tuis obijciens, antequam voueas, ita roget, an tibi aliquid ex ijs quæ in principio dicta sunt, habere satis sit, vel tibi licẽtiam præstet, quod libeat postulandi quidnam tibi opportunũ fore putares? vel acceptare, quæ Deus offerret, vel poscere? Alc. Per deos, ò Socrates, quid respondeam non habeo: sed insanum quiddam mihi videtur, temere Deum precari, ac diligenter considerandum ne quis seipsum fallat, mala petẽs dum bona se putat orare, ac paulò pòst, vt tu dicebas, ad contraria vota se transferat. Socr. Nonne prudentior nobis poeta, cuius in principio disputationis mentionem fecimus, qui precabatur mala etiam ab orantibus abesse? Al. Mihi videtur. Soc. Lacedæmonij quoque, ò Alcibiades, siue hunc poetam imitantes, seu ex seipsis animaduertentes, idem votum, tam priuatim, quàm publicè seruant, orãtes deos, pulchra cùm bonis sibi tribuere, nec plura illos precari quis audiret. Neq; tamen ad hæc vsq; tempora minus, quàm cæteri homines felices sunt. Siquid autem illis vnquã minus prosperè successit, non est oratio illorũ in causa, quandoquidem in dijs est, vt arbitror, quæ precamur, tribuere, vel contra. Volo insuper aliud quiddam tibi referre, quòd aliquando à senioribus quibusdam accepi. Dicebãt enim accidisse, vt quotiescunque bellum Athenienses cum Lacedæmonijs gererent, nostri tum terra, tum mari infortunati essent, nec victores vnquam redirent. Quare perturbatos Athenienses, cùm non haberent qua arte tantã calamitatem vitarent, decreuisse Ammonem cõsulere, quã ob causam dij Lacedæmonijs potius, quàm Atheniensibus victoriam largirentur, cùm ipsi tamen sacrificia tum plura, tum decentiora, quàm reliqui Grçcorum offerrent, simulacris donisq́; templa sic ornãtes, vt nemo alius, pompasq́; quotannis sumptuosissimas, & venustissimas celebrarent, & omni sumptu, qui ad rem diuinam spectat, cunctis Græcis magnificentiores existerent, cum Lacedęmonijs nulla esset istorum cura, adeò circa diuinum cultũ parcis, vt animalia mutilata passim mactarent, & in alijs omnibus cerimonijs longè admodum parcioribus, q̃ Athenienses, cùm tamen opum magnitudine à nobis non superentur. Posteaquam hæc dixisset nuncius, interrogans quo pacto à prçsenti calamitate liberari possent, nõ multa

ad hæc

Qui prudens sit appellãdus.

Poesis ænigmatum plena.

Est in exemplari Græco sine dubio locus hic corruptus.

ad hæc respondisse prophetam: Deum enim nō permittere: accersito verò Atheniensium legato in hunc modū fuisse locutum. Hæc dicit Ammō, placere magis Lacedæmoniorum sibi acclamationem, quàm reliquorum Græcorum sacra omnia: nec plura ijs respondisse. Acclamationem verò nullam prorsus, aliam Deus mihi dixisse videtur, quàm illorum preces: permultum enim illæ à cæteris differunt. Reliqui nanque Greci partim auratis cornibus boues sacrificantes, partim donarijs ægregijs templa ornantes, quæcunq; occurrunt, seu bona, siue mala, à dijs petunt. Dij verò cùm illos imprecantes audiunt, ditissimas illorum pompas, & sacrificia non acceptant. Quamobrem diligenter considerandū mihi videtur, quid dicendum sit, quidue non dicendum. Inuenies quoq; apud Homerum alia horum similia. Inquit enim Troianos, cùm suburbanum ædificium molirentur, dicare dijs immortalibus preciosa sacrificia boum: nidorē verò ex litore suauem, ad cœlum vsque ventis extolli: sed beatos Deos illo minimè vesci, quippe quibus Ilion, & Priamus, & Priami populus odio esset. Itaq; nil Troianis proderat, cùm aduersos deos haberēt, sacra ac munera temere illis offerre. Neque enim eiusmodi est dei natura, vt ducatur muneribus, quemadmodū improbus fœnerator. Sed nos nimiū delirāmus, si quando nos Lacedæmonijs propter munera acceptiores deo esse ducimus. Etenim graue esset, si deus ad donaria, & sacrificia nostra respiceret potius, quàm ad animum, vtrum iustus sanctusque sit. Ad quem equidem Deum arbitror multò magis attendere, q̄ ad multi sumptus pompas atq; sacra, quæ nihil prohibet eum, qui multa in Deum hominesque peccauerit, seu priuatus sit, siue respub. singulis annis perficere. Deus autem vtpotè à muneribus incorruptus, spernit hæc omnia, vt ipse eiusque propheta prædixit. Vnde perspicuum est, & apud Deum, & apud homines sanæ mentis, iustitiam, & prudentiā præcipuè honorari. Prudentes autem iustique sunt, qui sciunt, quæ erga deum, & homines agere atq; dicere deceat. Cupio tamen ex te audire, quid in ijs ipse sentias. AL. Mihi verò, ò Socrates, haud secus, quàm tibi ac Deo videtur: neque enim fas esset à Deo me dissentire. SOC. Recordaris dixisse te in plurima dubitatione discrimineque versari, ne teipsum falleres, cùm mala quandoque pro bonis optares? ALC. Memini. SOC. An vides non satis tutum tibi esse ad orandum pergere, nequando te deus audiens imprecantē ista tua sacrificia renuat, aliud verò quid dam fortuitum reportes? Mihi ergo videtur operęprętiū esse quietem agere: nam oratione Lacedæmoniorū propter magnanimitatem, id enim nomē honestissimum est omnium, quibus insipientia significatur, non existimo vti te velle. Quare necesse est expectare, donec discat quemadmodum ad Deum, atq; ad homines habere se deceat. ALC. Quando erit, ò Socrates, & quis præceptor? Iucundissimè enim hunc hominem, quisquis erit, agnoscam. SOC. Hic est cui tu curæ es. Verum mihi videtur, quemadmodum Diomedi Mineruā inquit Homerus ab oculis nebulam abstulisse, vt discerneret Deum ab homine, sic & ab animo tuo prius oportere caliginem, qua nunc offenditur, auferre: deinde illa propius admouere, per quæ seu bonum quid sit, siue malum, dignoscas: nunc enim impos esse videris. AL. Auferat seu nebulā ille velit, siue quodcunque aliud. Etenim paratus sum nihil penitus prætermittere, quod ille præceperit, quisquis denique sit, modo ipse sim melior euasurus. SOC. Atqui ille mirum in modum tibi prouidet. AL. In illud itaq; tempus hoc sacrificium differre optimum fore censeo. SOCR. Et rectè quidem: tutius enim est, quàm tātō periculo se subijcere. ALC. Sic est, ò Socrates. Interea tamen quoniam mihi benè consuluisse videris, hanc tibi coronā imponam. Dijs autem & coronas, & reliqua omnia quæcunq; decet, tunc demum offeremus, cùm diem illā aduenisse cognouero. Aduentabit autem quamprimum, dijs volentibus. SOC. Accipio & hoc, & quodcunq; datum abs tę mihi præterea fuerit libenter video, cum abs tę accepi. Quemadmodum verò Creon apud Euripidem videns Tiresiam coronatum, & audiens primitias coronam propter artem à militibus accepisse, ait, Augurium esse ducebam triumphales coronas, in tempestate enim versamur, vt ipse nosti: sic & ego hanc abs te coronationem augurium esse duco. Videor autem mihi nō minori, quàm Creon tempestate iactari, studeoq; omnium amicorum tuorum victor abire.

Apud deos & apud hoies iustitiā & prudentiā honorari.

Qui prudētes & iusti sint.

Magnanimitas nomen est honestissimū insipientiæ.

MINOS, VEL DE LEGE.

Marsilij Ficini Argumentum.

MINOS de lege requirit, vt quid lex communiter, quot eius species, vnde sit, paucis comprehendamus. Si quis Platonis verba in hoc libro De lege, & in libris De legibus, necnon De republica diligenter aduertat, sic legem vniuersali definitione describet: Lex est vera gubernādi ratio, quæ ad finem optimum per commoda media gubernata dirigit, transgredienti pœnam, obedienti præmium statuens. Quo fit vt institutiones principum, cùm veræ nō sunt, nec ad optimum rectò calle proficiscuntur, leges minimè sint, sed decreta, edicta, instituta potius sint, quàm leges. A lege nanq; legitimum, à legitimo iustum, à iusto bonum, rectum, verumque opus sæpenumero nominatur, propterea legem veram bonamq; esse necesse est. Sequitur etiam, vt lex æterna sit, ac penitus immutabilis, & apud omnes gentes eadem de eisdem, si hoc modo vera sit: nam quæ temporibus locisq; & opinionibus permutatur, nō lex, sed institutio nuncupatur. Legis autem species, vt ex Timæo, Phædroque, & Gorgia colligitur, quatuor sunt. Prima diuina, quam prouidētiam Plato vocat. Secunda cęlestis, quam fatum. Tertia mouens, quam naturā. Quarta humana, quam prudentiam naturalem. Prima in mente diuina, quam Saturni legem Orpheus, & Plato esse volunt. Secunda in superiori animæ mundi parte, quam Iouis. Tertia in mouente inferiorique illius potentia, quam primæ Veneris. Postrema in hominis mente, quam secundæ Veneris legem vocant. Prima à summo bono, quod supra mentem est, profluit. Secunda à mente & summo bono. Tertia à summo bono, mēte, & vniuersali anima. Quarta à summo bono itidem, & mente & anima. Omnes verò ad ipsum bonum iterum reflectuntur. Prima in ideis, circa summū bonum, supra rationes. Secunda in rationibus, circa ideas, supra semina. Tertia in seminibus, circa rationes, supra formas. Quarta in notionibus, circa rationes, super actus & artes, quā regiam legem appellant superni regis imitatricem. Vnde verò lex proficiscatur, ex ijs quæ dicta sunt elicitur. Ab ipso quippe rerum principio omnes, sed vario modo, vt dictum est, manant. Quamobrem omnes illustres conditores legum, inuentionem legū in Deum, sed per diuersa nomina atq; media retulerūt. Zoroaster Bactrianis Persisq; leges tradens, in Horomasim. Trismegistus Aegyptijs, in Mercurium. Moyses Iudæis rectissimè in patrem totius naturæ Deum. Minos Cretensibus, in Iouem. Charondas Carthaginensibus, in Saturnū. Lycurgus Lacedæmonijs, in Apollinem. Draco & Solon Atheniensibus, in Mineruā. Pompilius Romanis, in Aegeriā. Mahometus Arabibus, in Gabrielem. Zamolxis Scythis, in Vestam. Plato noster Magnesijs & Siculis, in Iouem, & Apollinem. Aradibus aūt, & Thebanis, & Cyrenaicis leges postulantibus, denegauit.

Quid lex.

Species legis quatuor.

SOCRATES, MINOS.

QVIDNAM lex apud nos est? MI. De qua lege interrogas? SOC. Estne aliquid quo lex à lege secundū quod lex est, differt? Aduerte planè quid quæram. Sic.n. interrogo, ac si dicam, quid est aurum: & si tu eodē modò, de quo auro q̄ram roges, haud rectè te percontari cēserem. Neq;.n. aurum ab auro, quà aurum, neq; lapis, quà lapis à lapide quicquam differt: eodemq; modo lex à lege nil discrepat, sed omnes idē sunt. Etenim lex vnaquæque illarum similiter est, nec una magis & alia minus. De hoc ipso igitur uniuerso, quid lex est, generatim interrogo, quod si in prōptu nūc habes, explica. MI. Et quid aliud lex, ò Socrates, esset, quàm lege recepta & approbata? SO. An sermo tibi uidetur ea esseque sermo dicuntur, uel uisus quæ uidetur, uel auditus quæ audiūtur? aut aliud sermo, aliud pronūciata, aliud uisus, aliud uisa, & auditus similiter atque

Quū interrogamur simplr, nō rectè dubitari de eo quod est pars.

Colligitur definitio translatione.

atque audita, nécnon lex aliud, aliud lege recepta? Sícne, an aliter tibi videtur? MI. Sic vtiq;. SOC. Non ergo lex est, quę lege recepta. MI. Non videtur. SOC. Quid itaq, sit lex, in hunc modum consideremus. Si quis de ijs quæ modo diximus, percontetur dicens: postquam visu asseritis quę videntur percipi, quid est visus quo illa percipiuntur: responderemus vtiq; esse sensum huiusmodi qui per oculos colores declarat: & de auditu interroganti, sensum qui per aures vocem haurit. Eodemque pacto si roget, postquã lege legitima constituuntur, quid est lex qua recepta recipiuntur, vtrum sensus aliquis, vel declaratio, quemadmodum quæ discuntur, declarante scientia comprehenduntur, & inueniuntur inuentione monstrante: quemadmodum salubria & noxia medicina monstrãtur: quæ verò dij cogitant, vt vates ferunt, diuinandi facultate noscuntur. Vaticinium nanq; rerum talium inuentio est: an non? MI. Prorsus. SOC. Quid horũ præcipuè legem esse pręsumimus? institutáne ista atq; decreta. MI. Mihi quidem videtur. Quid enim aliud quispiam legem esse dixerit? Ex quo apparet id totũ quod rogabas, legem ciuitatis institutũ esse. SOC. Opinionémne ciuitatis legem vocas? MI. Equidem. SOC. Et fortè rectè loqueris: forsitan verò in hunc modũ melius intelligemus. Aliquos sapientes vocas? MI. Voco. SOC. Nonne sapientes sapientia sapientes sunt? MI. Ita. SOC. Et iusti iustitia iusti. MIN. Prorsus. SOC. Ergo & legitimi lege legitimi? MIN. Nempe. SOCR. Iniqui autem iniquitate iniqui? MIN. Certè. SOCR. Legitimi verò iusti? MIN. Ita. SOCR. Iniqui autem iniusti? MI. Iniusti. SOC. An non pulcherrimũ quiddam lex atque iustitia? MI. Sic est. SOC. Turpissimum verò iniustitia atque iniquitas? MI. Turpissimum. SOC. Et illud quidẽ ciuitates, ac reliqua omnia seruat, hoc autem peruertit, atq; corrumpit? MI. Ita. SOC. Ergo legem oportet, vt pulchrum aliquid cogitare, & vt bonum quærere. MI. Quídni? SOC. An non institutum ciuitatis legem esse diximus? MI. Diximus. SOC. Nónne decreta quædam bona, nonnulla etiã mala sunt? MI. Sunt certè. SOC. Lex tamen mala nõ erat. MI. Non certè. SOC. Non igitur ita simpliciter asserendum est, legem ciuitatis institutum esse. MI. Nequaquam mihi videtur. SOC. Neq; enim congruit iniquã constitutionem legem esse. MI. Non. SOC. Veruntamen opinio quædã lex mihi quoque videtur: cumq; praua opinio minime sit, an non perspicuum est, si quidem est opinio, probam opinionem esse? MI. Cõstat. SOC. Proba vera opinio, nonne vera opinio est? MI. Est. SOC. At opinio vera veritatis inuentio. MI. Certè. SOC. Lex itaq; veritatis inuentio esse vult. MI. At quomodo, ò Socrates, si lex veritatis inuentio est, nõ ijsdem semper legibus circa eadem vtimur, cum rerum veritas inuenta sit? SOC. Nihilominus lex veritatis inuẽtio esse vult. Quòd si non ijsdem, vt videtur, legibus homines vtuntur, non semper veritatem, quã lex expetit, reperire possunt. Sed age videamus, an hinc nobis liquidius pateat, siue ijsdem semper, siue aliàs alijs viuamus legibus, & num cuncti hoĩes eisdem, aut alijs alij. MI. Verum neq; id cognitu difficile est, ò Socrates, quòd neque ijdem semper eisdem, nec alij semper alijs viuunt. Neque enim leges nostræ hostia humana sacrificare permittunt, apud Carthaginenses autem iustum sanctumque habetur, adeò, vt eorum nonnulli Saturno filios litent, quòd ipse forsitan audiuisti, Nec modò Barbari homines diuersas ac nos leges sequuntur, verumetiam qui Lyciam incolunt: illi Athamantis successores qualia sacra offerunt, quum tamen Greci sint? Nos quoq; audiuisti quales quondã leges circa inferias seruauerimus, hostias iugulantes ante quã efferretur cadauer, præficasq; accersentes. Et qui ijs antiquiores, defunctos etiam domi sepeliebant, quorũ nos his temporibus nihil omnino seruamus. Innumerabilia pręterea ad idem exempla referre possemus. Latissimus enim demonstrandi campus est, ꝙ nec nos ijsdem semper nobiscum, nec homines inuicem legibus vitam agunt. SOC. Nil mirum est, ò vir optimè, si tu rectè loqueris, me viro id latuit. Verũ donec ipse per teipsum quę tibi videtur, prolixa oratione narrabis, egoq; rursus idem faciam, nunquam, vt arbitror, consentiemus. At si cõmunis disceptatio proponatr̃, forsitan cõgruemus, itaq; si id vis, interrogans ipse me, communiter vnà mecũ considera: sinautem respondere mauis, responde. MI. Volo equidem, ò Socrates, ad quodcunq; libuerit respondere. SOC. Age igitur, num iusta putas iniusta, iniustaq; iusta esse? An iusta potius iusta, iniusta verò duntaxat iniusta? MI. Equidem quæ iusta sunt, iusta: necnon iniusta, quæcunq; iniusta sunt. SOC. An non quemadmodũ hic, sic & vbiq; gentium existimatur? MI. Ita. SOC. Et apud Persas nonne? MI. Et apud Persas. SOC. An non & semper? MI. Et semper. SOC. Vtrũ quæ plus trahunt, grauiora hic censentur: quæ minus, leuiora: vel huius oppositum? MI. Non, imò plus trahentia grauiora, minus trahentia leuiora. SOC. Num & in Lycia, & Carthagine idem? MI. Idem. SOC. Pulchra quippe vt videtur, vbiq; pulchra putantur: turpia contrà, turpia: non autẽ pulchra turpia, vel turpia pulchra. MI. Ita est. SOC. Nonne per omnia generatim quæ vera sunt, esse censentur: non autem quæ minime vera, tum apud nos, tum apud homines vniuersos? MI. Videtur. SOCR. Ergo quisquis à verò aberrat, à legitimo quoque aberrat. MI. Secundum rationem tuam, ò socrates, eadem legitima semper & inter nos, & inter cæteros esse videntur. At cum nos animaduerto absque fine quotidie leges sursum deorsumque mutãtes, fidem tibi habere non possum. SOC. Fortè non percipis, ꝙ hæc transposita eadem perseuerant. Cæterum sic ipsa mecũ intuere: librúmne vnquam de curatione morborum aliquem nactus es? MI. Equidem. SOC. Nostín' cuius artis liber ille sit? MIN. Noui quod medicinæ. SOCR. Medicos vocas qui hæc sciunt? MI. Voco. SOC. Qui sciunt, eadẽ de eisdem, an diuersi diuersa constituunt? MIN. Eadem. SOCR. Vtrum Græci soli cum Græcis, aut etiam Barbari, & secũ & cum Græcis de ijs quę sciunt, conueniunt? MI. Necesse est omnino eadem de ijs quæ sciunt Gręcos Barbarosq; censere. SOC. Probè respondisti, sed nonne & semper? MI. Et semper. SOC. Nónne medici circa valetudinem cõscribunt, quæ esse censent? MI. Imò. SOC. Scripta igitur medicorum leges medicorum sunt? MI. Sunt. SOC. Et geometrica scripta geometrarum leges? MI. Certè. SOC. Quorũ sunt scripta constitutionesq; de cultu hortorum? MI. Horticultorũ. SOC. Hę igitur leges horticultoriæ sunt? MI. Ita. SOC. Eorũ qui hortis præesse sciunt? MI. Quidni? SOC. Sciunt autem horticultores. MI. Nempè. SOC. At quorũ sunt de condimentis obsoniorum scripta atq; instituta? MI. Coquorum. SOC. Coquorũ igitur hæ leges sunt. MI. Sunt. SOC. Eorum videlicet, qui præparandis obsonijs præesse sciunt. MI. Proculdubio. SOC. Sciunt hæc, vt aiunt, coqui. MI. Sciunt. SOC. Age igitur, dic quorum sunt cõscripta, & instituta de ciuitatis gubernatione: An non eorum qui administrãdæ reipu. periti sunt? MI. Apparet. SOC. Num alij quidam pręter ciuiles atq; regios homines id nouerunt? MI. Isti soli. SOC. Ciuilia ergo conscripta hæc sunt, quæ homines regum bonorumq; virorum decreta nominant. MIN. Vera narras. SOCR. Qui sciunt, haud aliàs aliud de ijsdem rebus statuunt. MI. Non certè. SOC. Non igitur alia atq; alia legitima sunt. MI. Nequaquam. SOC. Si quos dissentientes mutantesq; viderimus, num scire illos, an ignorare dicemus. MI. Nescire. SOC. An non, quod in singulis rectum est, id in singulis legitimum nuncupandum? Vtpote quod secũdum rationem medici fit, vel coqui, vel horticultoris, id in eis legitimum? MI. Absque dubio. SOC. Contra verò, quod minime rectum, haud amplius legitimum appellandum. MIN. Haud amplius. SOC. Illegitimum

Quid vaticinium.

Alia falsa definitio legis, & confutatio.

Lex epi. nio quædã est.

Apud Carthaginenses legitimũ filios litare.

Ceremoniæ antiquissimæ circa defunctos.

Omnes præceptiones artium leges esse.

Illegitimum itaque sit. MIN. Necessarium est. SOC. Quamobrem in constitutionibus de iustis atque iniustis, deque ciuitatis ordine & gubernãdi ratione tractantibus quodcunq; rectum est, regia lex existit: nõ rectum verò, nequaquã lex regia: quia scientia deest, esse videtur, quippe cum illegitimum sit. MIN. Sic est. SOC. Probè igitur cõfessi sumus legem esse veritatis inuentionem. MI. Apparet. SOC. Præterea & hoc ad idem consideremus: quis spargendorum in terram seminum peritus est? MI. Agricola. SOC. Hic vtiq; conuenientia semina vnicuiq; solo distribuit. MI. Sanè. SOC. Agricola igitur in ijs legislator bonus est, eiusque leges & ad ista distributiones rectę. MI. Verum. SOC. Quis in ipsis ad harmoniam pulsationibus bonus legis cõditor est, ac pro dignitate impertit, & cuius leges rectę? MIN. Tibicen & citharista hæc agunt. SOC. Qui ergo in ijs maximè legitimus est, is maximè tibicen. MI. Ita. SOC. Quis optimè corporibus alimenta accommodare potest, nonne qui congrua cuiq; adhibere nouit? MIN. Is ipse. SOC. Huius partitiones institutionesq; optimę: & quicunq; circa hęc legitimus maximè, is legis cõditor optimus. MI. Prorsus. SOC. Quis iste? MI. Pædotriba. SOC. Is humani corporis gregem pascere optimè nouit. MI. Sanè. SOC. Ei verò qui pecudum gregem pascere nouit, quod nomen est? MIN. Pastor. SOC. Pastoris itaque leges ouibus optimę. MIN. Optimę. SOC. Et bubulci bobus. MI. Etiam. SOC. At cuius potissimũ leges animis hominum optimę sunt? an non regis? MI. Regis. SOC. Bene dicis: sed num referre potes, quis è priscis hominibus legum circa tibiarum inflationem conditor optimus extitit? fortè non tenes, vis ne tibi memorem? MI. Valde. SOC. Marsya, & quẽ ille maximè amauit Olympus Phrygius. MI. Vera loqueris. SOC. Horum sanè tibicinũ harmoniæ diuinissimę sunt, & solę concitant audientes, qui potissimũ deos qui vsui sunt, ostendunt, ac solæ in hunc vsque diem vtpote diuinæ præstiterunt. MI. Vera hæc sunt. SOC. Quis aũt ex antiquis regibus legis cõditor optimus fuisse fertur, & cuius adhuc tanquam diuinæ institutiones extent? MIN. Nequaquam teneo. SOC. An nescis, quæ Græcorũ gentes antiquissimis legibus vtantur? MIN. Forte Lacedæmonios & Lycurgum Lacedæmoniarum legum latorem dicis. SOC. At hæc instituta nondũ fortè trecentos annos, vel paulò plures impleuerunt, sed legum earum præcipuę vnde venerunt, nosti? MI. Ex Creta ferunt. SOC. Isti itaque ex Græcis omnibus antiquissimis legibus viuunt. MI. Verum. SOC. Scis qui apud eos præstantissimi reges extiterint? Minos videlicet & Rhadamantus Iouis & Europæ filij, quorũ hæ leges sunt. MI. Rhadamantum quidem, ò Socrates, iustum virũ fuisse tradunt, Minoem autem agrestem, durum atque iniustum. SOC. Atticam, ò vir optimę, ac tragicam fabulam refers. MIN. Nónne hæc de Minoe circunferuntur? SOC. Non tamen Homerus, aut Hesiodus ista testantur, quanquam locupletiores admodum testes sunt, quàm cuncti tragici, quorum testimonio talia loqueris. MI. Et quid isti de Minoe tradunt? SOC. Dicam, ne tu, vt alij multi, impia loquaris. Nihil enim hoc magis impium est. Etenim primo cauendum est, ne quid in Deum, aut verbo, aut opere, aliquãdo peccemus, deinde ne quid aduersus diuinos hoĩes. Quin diligenter cauere decet, quoties virum aliquem laudaturus, aut vituperaturus es, ne aberres. Atque huius gratia in primis curandum est, vt bonos ac malos homines dignoscamus. Deus quippe nimiũ indignatur, quoties quispiam illius similem improbat, aut probat dissimilẽ. Dei verò similis est vir bonus. Neque lapides ac ligna, auesque atque serpentes sacra existimes, homines verò nequaquã. Imò sacratissimum omniũ est vir bonus, prophanissimũ contrà vir malus. Et nunc iam quemadmodũ Homerus Hesiodusq; Minoem ipsum extollunt, hac de causa referam, ne amplius homo ipse ex hoĩe natus, aduersus heroa Iouis filium perperã obloquaris. Nam Homerus vbi de Creta mentionem faceret, quòd esset admodum populosa, & in ea nonaginta vrbes, inter illas, inquit, est Cnosos ampla ciuitas, in qua Minos regnauit, nouem annos magno cum Ioue collocutus. tãta est hęc in Minoem Homeri laus paucis verbis explicita, vt nunquam pari laudatione heroum quenquam extulerit. quòd enim Iupiter sophista est, eaq; ars præclarissima, quũ alibi sepenumero, tum hoc in loco, vel maximè patefacit. Nam Minoem annos nouem cum Ioue colloquutum inquit, ad eumq; disciplinæ gratia proficisci solitũ, quasi Iupiter sophista sit. Quòd autem tanto munere, hoc est ab Ioue eruditum esse, alium heroa nullũ Homerus affecit, mira quędã laus existimanda est. Quinetiam in Odyssea vbi funus describitur, Minoem mortuorum animas iudicantem, aureum sceptrum tenentem induxit. Rhadamanthum verò neque hic, neq; alibi iudicantem, aut cum Ioue colloquentem inducit. Quamobrem ab Homero præ cęteris omnibus Minoem honoratum assero. Etenim quũ Iouis sit filius, quòd ab illo duntaxat sit eruditus, non habet magnam laudem. hoc nempè carmen illud significat. Minos regnauit nouem annos, magno cũ Ioue colloqui solitus. Minoem videlicet cùm Ioue annos nouem in sermonibus cõgressum. ὄαροι nanq; sermones sunt, ὀαριστὴς aũt est in sermonibus congrediens. Minos itaq; annos nouem Iouis antrũ erudiendus accessit. Vnde & didicit, & docuit inde cæteros, quæ ab Ioue nouem annis acceperat. Nec tamen desunt qui ὀαριστὴν aliter exponant, compotatorem, comessatoremque, & collusorem Iouis. Verum ex hoc maximè istos nõ rectè exponere conijcere possumus, quòd nulli vel Græci, vel Barbari symposijs, id est, compotationibus, atq; eiusmodi ludis abstineant præter Cretenses, atque Lacedæmonios, qui à Cretensibus didicerunt. In Creta præterea inter cæteras Minois ipsius leges hæc extat. Ne inuicem compotetis ad ebrietatem. Constat autẽ eum quæ honesta censebat, ciuibus suis obseruanda mandasse. Neque Minos improbi hominis instar, alia ipse fecisset, alia facienda mandasset. Cæterũ erat consuetudo illa, vt dixi, disciplinæ gratia verborum collatio, proptereaq; leges huiusmodi ciuibus suis instituit, quarũ obseruatione Creta per omne tempus est felix, ac etiam Lacedæmon, ex quo ijs legibus, vtpotè diuinis, vti cępit. Rhadamanthus autem vir quidem bonus extitit, à Minoe siquidem instructus erat: nec tamen regiam disciplinam omnem, sed regi tantum ministrare in iudicijs didicit: vnde iudex peritus appellatus est. Eo planè veluti legum custode per vrbem vsus est Minus, ad reliquam verò Cretã custode Talo. Talos enim ter quotannis pagos omnes lustrabat, leges eorum obseruaturus, tabulis æreis leges insculptas circunferens: vnde æreus nominatus est. Hesiodus præterea similia quędam in ipsum Minoem intulit. Nam cum nominis illius mẽtionem fecisset, inquit. Qui mortalibus regibus præstitit, pluribusq; gentibus imperauit, Iouis sceptrum habens quo ciuitates regebat, Hic item sceptrum Iouis nihil aliud vocat, quàm Iouis doctrinã, qua Cretam omnem moderabatur. MI. Quam igitur ob causam ò Socrates, fama hęc inter homines diffusa est, Minoem ipsum rudem, durumque hominem extitisse? SOC. Ob quã & tu, ò vir optimè, & vnusquisque alius cui fama curæ est, si modo sapitis, diligenter cauere debetis, ne poeticũ hominẽ infensum aliquem habeatis. Poetæ quippe vim maximam in vtranq; partem, & ad laudandũ, & ad vituperandũ habent. qua in re profectò Minos deliquit, cũ huic vrbi bellum indiceret, quæ cum cæteris sapientibus plurimis, tum vel maximè poetis omnis generis, ac tragicis præsertim referta est. Tragedia verò hic est antiquissima, nec vt plerią; putant à Thespide, aut à Phrynicho sumpsit initium: sed si perscrutari volueris, reperies tragœdiam longè antiquius huius ciuitatis inuentum. Hæc autem ex vniuersa poesis populum vehementer oblectat, atq; allicit auditores, qua nos Minoa ferientes, vlti sumus: sed & huius gratia tributa illa pendere

nos

Marginal notes:

Quid regia lex.

Lex est veritatis inuentio.

Regis leges animis hominũ optimæ.

Marsyas primus tybijs leges imposuit.

Qui primi legum conditores apud Græcos.

De Rhadamantho & Minoe.

Cauendum esse, & in laudando, & in accusando.

Vir bonus similis Deo. Vir bonus sacratissima res.

Creta nonaginta urbium.

Iupiter sophista.

Rhadamanthus iudex peritus, non legis conditor.

Tragedia Athenarũ antiquissimum inuentum.

nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos, cum nos lacesseret, ex quo euenit quod ipse quæris, vt infamis euaderet. Quoniam quod vir bonus atque legitimus, vt suprà diximus & excellens pastor populi fuerit, leges eius argumento sunt, quæ immutabiles perseuerant, vtpote vera ciuitatis gubernatione reperta. MI. Verisimilem rationem, ò Socrates, attulisse videris. SOC. Nónne igitur, si vera loqui videntur tibi Cretēses Minois Rhadamanthique ciues antiquissimis legibus vti? MIN. Videntur sanè. SOC. Isti ergo priscorum omnium legumlatores excellentissimi fuerunt, hominumque pastores, quemadmodū & Homerus exercitus ducem pastorem populi nūcupat. MIN. Prorsus. SOC. Age itaque per Iouem amicabilem, si quis nos roget, cōditor legum circa corporis valetudinem, quid corpori adhibet vt bonā valetudinem tueatur? responderemus vtique rectè ac breuiter, quòd nutrimentum & exercitiū, tum intendens, tum remittens, atq; ita corpus componens. MIN. Probè. SOC. Si posthac iterum quærat, lator legum ad animam pertinētium, eiusque pastor optimus quid illi adhibens meliorem efficit? quid nos huic potissimū respondebimus, vt minus de nobis ipsis deque ætate nostra erubescamus? MI. Quid dicam nescio. SOC. At turpe nimium vtriusq; nostrum animis est, si quę sibi ipsis bona, malaúe sunt ignorare, quę verò ad corpus, & ad alia pertinent, cognoscere videātur.

EVTHYPHRO PLATONIS, VEL DE SANCTITATE.

Marsilij Ficini argumentum.

EVTHYPHRO totus in confutatione versatur. Quo factū est, vt nonnulli Platonicorum hunc librum quemadmodū Euthydemum & Hippiam, litigiosum vocauerint. Sed reuera, dum falsas Euthyphronis de sanctitate opiniones Socrates confutat, venantibus veritatem illius vestigia signat. In hoc igitur libro, atq; etiam in Georgia sanctitatē Plato nominat eam iustitiæ partem, quæ suum deo tribuit. Suum tribuit deo, qui illa quæ sine medio accepit à deo, deo reddit. Corpus quidem vt Plato in lib. De natura disputat, ab elementis quatuor, naturalē speciei cōplexionem, à cœlestibus sphæris, partes animæ quæ trahuntur affectibus à dæmonibus & animis siderum sphærarumque suscepimus: rationem vero ac mentem nostri patris imaginem, ab ipso mundi totius opifice sine vllo cœlicolarum aut dæmonū ministerio. Hæc itaq; dei sunt, hæc deo reddenda, atque hæc retributio sanctitas nuncupatur. Quam præcedit pietas, religio sequitur. Est enim pietas dei parentis agnitio. Sanctitas, eius quod dei est, deo agnito retributio. Religio, eius quod deo redditum est assidua meditatione iustisque operibus cum deo ipso indissolubilis religatio: vt meritò sapiens ille dixerit, funiculū triplicem difficile solui, funiculū inquam ex pietate, sanctitate, religioneq; connexum. Pietas sanctitatem excitat, sanctitas pietatem confirmat & sancit. Sanctitas quoq; religionem mouet. Religio religat sanctitatem; prius.n.hoc vel instinctu, vel inspiratione, vel admonitione opus est, quo deum vnum nostrū esse parentem fide indubia cogitemus, quam pietatem esse volunt. Cum quis ista cōcepit, mox omnem mentis & rationis intentionem in deum nosceendum amandumq; figit. Atque hunc in cognoscenda amandaque diuinitate frequentem intuitum sanctitatem Mercurius, quoque definit. Ex hac flagranti in deum intentione mentisque ardore fit vt omnia dei opera, instituta, mandata meditemur exerceamusque, & assiduo quicquid ad eius venerationem pertinet, relegamus. Quamobrem nos ipsos relegendo religantes deo, religiosi sumus. Hac autem definitione & distinctione præmissā, quæ de sanctitate in Euthyphrone, vel alibi à Platone dicuntur, perspicua fiunt. Cumque dicitur sanctum quod amatur à deo, verum est: sed quia sanctum, amatur à deo, non quia amatur est sanctum. Et quia amatur, amatum est; non tamen quia amatum, amatur: quoniam non idem est omnino sanctum atque amatum. Neque enim sanctitatis ratio in ipso amatum esse, sed ipsa potius retributione ac deuotione consistit. Præterea cum dicitur, Sanctitas cura ministra dei, verum quoque dicitur. Sed ad quod opus dei ministrat? Ad cōuersionem animæ. Opus enim dei est, creare, conuertere, purgare, illius minare, perficere. Cum primum per pietatis instinctum inspirando conuertere deus ad se incipit animum, illa ipsa assensio qua sese libēter in conuertentem deum animus ipse restituit, sanctitas nuncupatur, quæ quidem ministra dei est ad conuersionem perficiendam. Adiungit postremò, Sanctitas scientia vouendi, & sacrificandi deo. hoc maximè ad religionem pertinet, quæ sanctitatem, vt diximus, comitatur. Vouendo petit, sacrificando dat. Quid petit à deo? seipsum. Quid deo dat? seipsum. Ideam si quæ in mente diuina est petit, quam Mercurius petijt à Pimandro. Dat autem naturam suam Ideæ participem.

Pietas. Sanctitas. Religio.

Funiculus indissolubilis.

EVTHYPHRO, SOCRATES.

QVID noui ò Socrates accidit, quòd prætermittens exercitationes in Lycio, circa regis porticum hic versaris? Neque.n. causa nunc tibi vlla est, quemadmodū mihi ad regem. SOCR. Non causam hanc Euthyphro, sed accusationē Athenienses vocant. EVT. Quid ais? num te aliquis accusauit? Non enim te aliū accusasse putarem. SOC. Non sanè. EVT. At verò te alius? SOC. Prorsus. EVT. Quis iste? SOCR. Nec ipse quidem ò Euthyphro virum hunc satis agnosco. Iuuenis enim quidem & ignotus esse videtur: vocant autem illum vt puto Melitum ex Pittheo populo, si quem tu Pittheum Melitum noscis prolixis defluisque capillis, aquilino & gibboso naso, barbaque rara. EVT. Haud recordor, ò Socrates, sed cuius te reum fecit? SOCR. Cuiuscunq;. In ea tamen, vt mihi videtur, accusatione non vt ingenerosus se gessit. Nam iuuenem hoīem rem tantam nouisse, nō vile quiddam est. Ille siquidem vt ait, quomodo iuuenes corrumpantur, & qui eos corrumpant, intelligit: ac sapiens propemodum apparet, meamq; inscitiam conspicatus quasi suos æquales peruertam, ad patriam me velut ad matrem accusaturus cōfugit, adeo vt mihi solus ipse rectè præesse rebus ciuilibus videatur. Nam in primis iuuenum cura suscipienda est, vt quamoptimi viri fiant: quemadmodum bonum agricultorem teneriores primū plantas curare decet, ac deinceps alijs prouidere. Etenim & Melitus fortasse primū nos purgat iuuenum, vt ait, germina corrumpentes, posthac senioribus quoque curam adhibens plurimorum ingentiumq; bonorum ciuitati causa erit, vt consentaneum est eum facere, qui principium huiusmodi dedit. EVT. Vellem equidē ò Socrates, sed vereor ne contrà contingat. Nam prorsus ab ipso statim initio mihi videtur huic vrbi nocere velle, qui iniuria te afficere tentat. Et mihi dicas, quid te agentem, iuuentutem inficere prędicat? SOCR. Absurda quædam auditu ò vir mirifice. Inquit enim confictorem me esse deorum, & vt nouos inducentem deos, priscos vero negantē, me (vt inquit) deorum gratia incusauit. EVT. Intelligo iam ò Socrates, qđ ipse dæmonium tibi passim adesse profiteris. Vnde aduersus te tanquā diuinas res innouantem, accusationem hanc inscripsit, & in iudicium te calumniaturus aduentat, quippe cum nouerit ista facile vulgo calumniam subire posse. Me quoque cum de diuinis in concione pertracto futura prænuncians, tanquam insanientem rident, licet nihil vnquam nisi verum prædixerim. Nobis enim cæterisq; huius generis omnibus inuident: nihil autem de ijs curandum, sed interim eadem ratione pergendum. SOCRA. O amice Euthyphro, irrideri fortasis nil refert. Atheniensibus nempe, vt mihi videtur, nō admodum curę est, si quem peritum esse putent, modo ne sua perdoceat alios. Quem vero peritia propria cęteros imbuentem sentiunt, insectantur, siue id liuore quodam, vt asseris, conciti, siue alia de causa. EVT. Equidem isthuc, quo tandem modo erga me affecti sint, haud admodum experiri cupio. SOCR. Fortè enim tu raro teipsum alijs exhibere videris, tuamque nolle sapientiam propagare. Ego autem vereor ne ob humanitatem, qua erga mortales omnes sum, passim & effuse nimis vnicuiq; me præbere viro ipsis videar, non sine mercede duntaxat, verumetiam vltro me meaq; offerre solitus, si quis audire modo velit. Si me igitur, vt nunc dicebam, derisuri essent, quemadmodum tu derideri te dicis, nihil sanè molestū foret à iocantibus ridentibusq;

Occasio dialogi.

dentibusq; in iudicium trahi. Sin isthuc serio contendunt, quò tandem res euadat, prçterquam vobis vaticinantibus incertum est. EVT. Nihil fortè negotij ò Socrates erit, pro mentis viribus in causâ tua certabis, ego autem vt arbitror in mea. SOC. Num aliqua etiã tibi causa est? reus ageris, an accusas? EVT. Accuso. SOC. Quem? EVT. Quem dũ persequor, insanire videor. SOC. Quid? volantem fortè quempiã persequeris? EVT. Procul admodũ abest vt volet, qui iam grandis est natu. SOC. Quis iste? EVT. Pater meus. SOC. Tuus'ne ò vir optime? EVT. Prorsum inquam. SOC. Quod crimen, quç causa? EVT. Homicidij Socrates. SOC. Pro Hercules, nimirũ ò Euthyphro ignoratur vulgo quo pacto hoc rectè fiat. Neq; enim puto cuiusuis opus est, rectè hæc agere, sed alicuius sapientia longè prouecti. EVT. Longè per Iouem. SOC. An domesticorum quispiam à patre peremptus est? num scilicet? Non.n. ob extraneũ aliquem homicidij patrem accusares. EVT. Ridiculum est ò Socrates, si quid interesse censes, domesticúsne an extraneus sit occisus, neq; id duntaxat obseruãdum esse, vtrum iure occiderit, quisquis occidit, nécne. Quòd si iure, dimittendũ: sin autem iniuria, persequendum; licet qui peremit, domesticus familiarisq; sit. Aeque enim inquinaremur si sceleris conscij acquiesceremus, nec illũ atq; nosipsos iudicio expiaremus: quanquam qui perijt, cliens atque minister meus erat, qui cum in Naxo in agriculturam incumberemus, nobis mercede seruiuit. contumelia igitur & ira in domesticũ quendam nostrũ concitus eum continuo iugulauit. Vnde pater obligatis manibus ac pedibus in foueam cõiecit; atq; huc misit hominem qui iuris interpretem quid agẽdum esset interrogaret. Interea vinctum illum vt homicidã neglexit, quasi nihil omnino referret, si fortè deficeret. Quod & accidit: nam priusquã ab interprete nuncius ipse rediret, fame, frigore, vinculis perijt. Hac de causa pater cçterique propinqui grauiter ferunt, ꝙ propter homicidæ mortem, patrem reum necis peragam, qui vt ipsi aiunt, minimè interfecit, vel si etiã interemisset, de homicidæ interitu nihil esse curandum. Impium.n. esse ferunt filium patri diem dicere, male dijudicantes, ò Socrates, quomodo diuinum numẽ circa sanctũ prophanumúe se habeat. SOC. Túne per Iouem ò Euthyphro sic te syncere diuina, sancta, & prophana quomodo se habeant, scire præsumis, vt ijs ita peractis, quemadmodum inquis, haud formides ne patrem reum necis accusans prophanũ aliquid aggrediaris? EVT. Nihil mihi studium meum prodesset ò Socrates, nec ratione vlla Euthyphro tot mortalibus præstaret, nisi talia quædã planè dignoscerem. SOC. O admirande Euthyphro, nil potius est, quàm vt discipulus tuus fiam, & in contentione quç mihi cum Melito est, in primis ista obijciam, ꝙ scilicet hactenus diuinorũ cognitionem maximi quidem feceris: nunc autem postquam me propria vanaq; opinione nouos deos confingere dixerit, discipulũ tuum esse factum. Si ergo ò Melite, dicam, Euthyphronem in ijs rectè sentire putas, me quoq; existima, neque damnes. Sin minus, prçceptorem illum prius quàm me in iudicium accersito, senes homines corrumpentem, me.s. atq; patrem, me quidem docentem, illum verò corrigentem & punientem. Quòd si mihi non obsequatur, neque remittat iudiciũ, neq; pro me te accuset, eadem illa in iudicio tu dices, quæ ego obieci. EVT. Ita per Iouem ò Socrates: nam si me accusare tentauerit, reperiã vt opinor, vbi ille debilis infirmusq; sit, ac multo prius de illo quàm de me in iudicio disceptabitur. SOC. Atqui ego ò dulcis amice cõsiderans, discipulus tuus esse velim: cum norim quod & alius fortasse quidã, & Melitus iste te quidẽ ne vidisse quidem videtur, me verò sic acute prorsus, facileque perspexit, vt impietatis hic accusauerit. Nũc ergo per Iouem mihi dicas quod planè nosse asseuerasti quid pium, quidúe impium esse velis, & in nece, & in cæteris omnibus. An nõ idem est in singulis actionibus ipsum sibi sanctum? & prophanũ rursus omne sancto contrariũ, ipsum verò sibijpsis consimile, vnamq; secundum quod prophanum est, ideam habet, quodcunque prophanũ esse debet? EVT. Omnino ò Socrates. SOC. Dic ergo quid sanctũ, quid prophanum vocas? EVT. Sanctum quidem voco, quod ipse nũc facio. Eum qui iniuste agit vel circa cçdes, vel sacrilegia, vel aliud huius generis, in iudicium trahere, seu pater, siue mater, siue quiuis alius deliquerit. Contrà verò prophanum. Quin vide quçso ò Sacrates quàm validam tibi legis coniecturã referam, quod ita sit quemadmodum alijs quoq; narraui, decens tum demũ rectè agi, cum nulli prorsus peccãti quisquis ille sit, parcimus. Nam fatentur omnes Iouem ipsum deorum omnium optimũ atq; iustissimum esse, quem tamen patrem suum ligauisse ferunt, quod natos absq; iure deuorauisset. Illum prçterea patrem castrauisse ob talia quçdã asserunt. Mihi verò succensent ꝙ parentem iniustitiæ obnoxiũ persequor. Atq; ita homines isti sibijpsis tam de dijs, quàm de me contraria sentiunt. SOC. Atqui hanc ob causam ò Euthyphro accusor, neq; quid respondeam satis habeo. Nam quoties de dijs talia quædã quis diceret, molestè ferebam, qua de causa, vt videtur, peccare me ferunt. Nunc aũt si tibi hæc ita videntur harum rerum perito, necesse est nos etiã consentire. quid.n. aliud diceremus? quippe qui nihil de ijs intelligere prædicemus. Cæterum per Iouem amicabilem mihi dicas, an ipse sic ista reuera euenisse putes. EVT. Et mirabiliora insuper ò Socrates, quæ multis occulta sunt. SOC. Bellum igitur inter deos agitari inuicem arbitraris, inimicitiasq; & pugnas aliaque permulta, quæ à poetis, & peritis scriptoribus memorantur? Vnde & alia nobis sacra huiusmodi varietate sunt plena, & in magnis Panatheneis peplum ijs pictũ in arce infertur. An hæc vera ò Euthyphro esse fatebimur. EVT. Non hæc sola, ò Socrates, sed quod paulò antè dixeram, alia quoq; multa, si velis, de diuinis exponam: quæ cum audiueris, scio quid loquor, nimirum obstupesces. SOC. Nequaquã mirarer: verum ista deinceps maiori cũ ocio referes, in præsentia verò quod modo quæsiui explicare planius nitere. Neq;.n. principio sufficienter amice me docuisti, cum quid sanctũ esset interrogarem sed id sanctũ esse dixisti, quod tu nũc ageres, dum necis reum patrem tuum accusas. EVT. Et vera nimium ò Socrates dixi. SOC. Fortè. sed num alia multa ò Euthyphro sancta nuncupas? EVT. Et alia. SOC. recordare igitur ꝙ non hoc abs te petij, vt vnũ me aut duo ex multis sanctis, sed illam ipsam speciem, qua cũcta sancta sunt sancta, doceres. Dixisti.n. vna idea omnia sancta, sancta esse, atque vnã iterum quæ sunt prophana, prophana. EVT. Equidem. SOC. Quçnam sit ea ipsa idea mihi demonstra, vt ad illam respiciens, eaq; tanquã exemplari aliquo vtens, quodcunq; tu, vel alius quiuis tale facitis, sanctum esse dicam: quod autẽ dissimile, negem. EVT. Si ita vis ò Socrates, ita dicã. SOC. Imò volo. EVT. Quod quidem dilectũ dijs, sanctum est: quod verò non dilectũ, prophanũ. SOC. Quampulcherrimè ò Euthyphro, vtq; te respondere iubebam, sic deniq; respondisti: vtrum tñ verum responderis, nondũ noui, sed tu planè vera hçc esse nobis ostẽdes. EVT. Omnino quidem. SOC. Age itaq; id de quo dicimus, cõsideremus Deo dilectum opus sanctum, ac vir Deo dilectus, sanctus: opus aũt inimicũ Deo prophanum, & vir Deo inimicus, prophanus dicitur. Sanctum verò & prophanũ non eadẽ sunt, sed omnino contraria. nónne? EVT. Sic est. SOC. Num probè dicta hçc esse vñt? EVT. Sic existimo, dicta.n. sunt. SOC. Nónne dictũ est deos inuicem dissidere, atq; pugnare, inimicitiasq; inter eos esse? hócne etiã dictũ? EVT. Dictũ profectò. SOC. Inimicitias aũt & iras, ò optime, dissensio de quibusdã gignit. Hoc ita cõsideremus: nunquid si ego & tu de numero dissentiremus, vtra sint plures discutientes, dissensio hmõi nos inimicos faceret, & iracundiã concitaret, an potius ad cõputandi rõnẽ cõfugientes, mox ab hac dissensione cessaremus? EVT. Prorsus. SOCR. Et si de maiori ac minori dissentiremus, nónne ad mẽsurã recurrentes,

Prima definitio sancti.

Confutatio.

Secunda definitio sancti reddita.

Dissensio de re facit iras & inimicitias.

rentes, statim cōtrouersiam solueremus. EVT. Vera hęc sunt. SOC. Ac si ad ponderandū librandumq; tendamus, seditionem circa grauius, & leuius dissoluemus? EVTH. Quidni? SOC. Quę sunt igitur ea de quibus quū dissentimus, nec iudicare facilè possumus, inimici efficimur, & irascimur? Forsitan in promptu nō habes. Verū ego dicam, tu cōsidera vtrū ista sint, iustū, & iniustum: pulchrū, & turpe: bonumq;, & malū. nunquid hęc sunt de quibus cū dissentimus, nec possumus ad sufficiens horū iudiciū peruenire, hostes efficimur quoties in hostiles inimicitias incidimus, & ego & tu ac demū homines vniuersi? EVT. Hęc vtrique dissensio est ò Socrates, & quæ circa ista versatur. SOCR. Et dij ò Euthyphro, si de aliquo dissentiant, de his certe dissentient. EVT. Necesse est omnino. SOC. Et dijs itaque ò generose Euthyphro, alij alia iusta putant secundum orationem tuam, & pulchra, & turpia, bonaq; & mala. Nunquam enim inuicem decertarent, nisi de his dissenserint. an non? EVT. Rectè loqueris. SOCR. Nónne quæ pulchra singuli putant, bonaque & iusta, hæc amant? quæ contraria, prorsus oderunt? EVT. Omnino. SOCR. Eadem vero, vt ais, alij iusta, iniusta alij censent, de quibus disceptantes contendunt inuicem, atq; pugnant: num ita? EVT. Ita. SOC. Eadem igitur vt videtur, à dijs amantur, odioque habentur, atq; eadem hæc tum dijs amica, tum etiam inimica. EVT. Videtur. SOCR. Hac ratione ò Euthyphro, eadem sancta erunt simul atque prophana. EVT. Apparet. SOCR. Non ergo quod quęsiueram ò vir admirabilis, respondisti: non enim id volebam, quod & sanctum & prophanum simul esse contingit: quod verò Deo amicum est, Deo quoque inimicum esse videtur. quamobrem ò Euthyphro, quod nunc agis parētem puniens, nihil mirum esset, si hoc Ioui amicum contingeret: Saturno autem & Cælio inimicū: & Vulcano quidem gratum, Iunoni molestum, & si quis deorum alius de ipso ab alio dissidet, circa illos enim similiter eueniret. EVT. At opinor, ò Socrates, in hoc deorum nullum ab alio discrepare, quòd qui iniuste quenquā peremit, pœnas pendere debeat. SOCR. Num hominem aliquem ò Euthyphro, in hoc aliquando dubitātem audisti, quòd hominem iniuste occidentem, aut aliquid aliud agentem iniuste, pœnas dare non deceat. EVTH. Nunquam de ijs disceptare cum alibi, tum etiam in iudicijs cessant, qui enim peccarūt, cuncta dicere & agere experiuntur, quibus pœnam deuitent. SOCR. An iniuste agere cōfitentur? ac simul aiunt pœnas pendere non decere? EVT. Id nullo modo. SOCR. Non ergo cuncta dicunt faciuntque: hoc enim vt arbitror dicere, aut ambigere nequaquam audent, quod de iniustis supplicium sumendum non sit: sed aiunt potius nō iniuste fecisse: an non? EVT. Vera loqueris. SOCR. Haud igitur in hoc ambigunt, vtrum iniustum puniri oporteat? verū de hoc potius inter se disceptant, quis iniuste fecerit, & quid agendo, & quando. EVT. Vera narras. SOCR. Nónne eadem hæc dijs accidunt, si de iustis atque iniustis, vt oratio tua testatur, dissentiunt? Atque ij quidem iniuste facere asserunt, alij negant, postquam illud ò vir mirabilis nullus hominum, vel deorum dicere audet. Iniustum videlicet pœnas nequaquam dare debere. EVT. Ita vera.n. summatim dicis ò Socrates. SOCR. De vnoquoq; vt puto, eorum quæ facta sunt, disceptant ò Euthyphro, quicunq; ambigunt, siue homines, siue dij: si modo dij ambigunt, dum de aliqua actione dissentiūt, partim quidem iustam, partim verò iniustam fuisse dicentes. An non isto modo? EVTH. Omnino. SOCR. O amice Euthyphro, me quoque vt sapientior fiam, doce, qua coniectura potissimum asseris quòd dij cuncti illū iniuste peremptum existiment, qui mercede ministrans homicida factus ab interfecti domino vinctus, vinculis antè perijt, quàm qui ligauerat, à iuris interprete quid agendum cognosceret? atque ob hoc rectum esse vt filius patrem in capitis discrimen inducat? Age obsecro, de ijs aliquid mihi clari demonstrare coneris, quòd omnino dij omnes actionem hanc rectam existiment: quod si sufficienter ostenderis, nunquam sapientię tuæ laudes prędicare desistam. EVT. At fortè non paruum opus est hoc ò Socrates, nam ostendere quidem planè admodum tibi possem. SOCR. Intelligo iam, quod ad percipiendum tardior quàm iudices esse tibi videor, quippe cum illis liquido monstraturus sis hæc esse iniusta, omnesque talia deos odisse. EVT. Perspicuè nimium ò Socrates, modo me dicentem audiant. SOCR. Atqui audient, si benè dicere illis videberis. Illud autem loquente te cogito, & meipsum obseruo, quòd licet vel maximè Euthyphro me doceat, deos omnes hāc mortem iniustam ducere, qui magis inde ab Euthyphrone didicero, quid sanctum, quidúe prophanum sit? Deo quidem inimicum opus hoc esset: attamen ab hoc paulò antè discreta hæc esse minimè visa sunt, sanctum scilicet, & non sanctum: quod enim Deo amicū, Deo etiam inimicum apparuit. Quamobrem hoc tibi dimittam ò Euthyphro: & si vis, dij omnes iniustum putent, & oderint. Veruntamen hoc iam in sermonē sic emēdemus vt quod dij omnes oderint prophanū: quod cōtrà omnes ament, sanctum sit. Quæ verò partim ament, partim oderint, neutra sint, vel simul ambo. Num ita vis nunc sanctum, & prophanum nobis esse distinctum. EVTH. Quid, ò Socrates, prohibet? SOCR. Nihil ad me ò Euthyphro, sed tu, quod ad te attinet, cogita vtrum ista poneris, sic me facile quod pollicitus es, doceas. EVT. Equidem sanctum quod dij omnes ament, esse faterer: prophanū contra, quod omnes oderint. SOCR. An hoc iterum discutiendum, vtrum rectè dicatur nécne? vel potius omittendum atque ita & nobisipsis & alijs indulgere debemus vt quicquid dictū fuerit, admittamus? an quod dictum examinandum? EVT. Discutiendum, quanquā hoc nunc benè dictum existimo. SOCR. Forsitan ò bone vir, melius isthuc intelligemus. sic enim cogita, Vtrum sanctum quā sanctum est à dijs amatur? vel quia à dijs amatur, est sanctum? EVTH. Haud intelligo quid dicas ò Socrates. SOCR. Apertius explicare conabor. Dicimus quiddam latum & ferens, ductum & ducens, visum & videns, atque huiusmodi cuncta: num hæc diuersa esse, & quā diuersa sunt intelliges? EVT. Intelligere mihi videor. SOCR. Nonne & amatū aliquid est, & aliud pręter hoc amans? EVT. Quidni? SOCR. Dic obsecro: latum quia fertur, latum est, an ob aliquid aliud? EVTH. Nequaquam, imò ob hoc ipsum. SOCR. Et ductum similiter quia ducitur, & visum quia videtur? EVT. Maximè. SOCR. Non ergo quia visum est videtur, sed contrà, quia videtur, est visum: nec quia ductum ducitur, sed quia ducitur, ductum: nec quia latum fertur, sed quia fertur est latum. Nonne perspicuum est ò Euthyphro, quid inferre velim? Volo autem hoc: si quid fit, aut patitur aliquid, non quia factum est fit, sed quia fit potius factum: nec etiam quia patiens est patitur, sed quia patitur patiens. Admittis hæc? EVTH. Admitto equidem. SOCR. Nonne & amatum aut factum aliquid est, aut aliquid ab aliquo patiens? EVT. Prorsus. SOCR. Hoc igitur eodem modo quo superiora se habet: nō quia amatum est, amatur à quibus amatur, sed quia amatur, amatum. EVT. Necesse. SOC. Quid itaq; de sancto dicimus ò Euthyphro? an quod ab omnibus dijs amatur, vt oratio tua testatur? EVT. Imò. SOC. Nunquid ob hoc quod sanctū est, an ob aliud quiddā? EVT. Ob hoc ipsum. SOC. Ergo quoniam sanctū est, amatur, non quoniam amatur est sanctum. EVT. Videtur. SOC. Veruntamen quoniā à dijs amatur, amatū est, atq; dijs amicum. EVT. Quid prohibet? SOC. Non ergo deo amicum, sanctum est ò Euthyphro, neq; sanctúm amicū deo, vt tu ais, sed hoc aliud est quàm illud. EVT. quánam ratione ò Socrates? SOC. Quoniam confitemur sanctū ob id amari, quia sanctum est: nō quia amatur, esse sanctū, nōne? EVT. Certè. SOC. Amatum aūt à Deo, eo ipso quo amatur à Deo, Deo amatum esse,

Iusta, & iniusta, pulchra, & turpia, bona, & mala sunt ea, quæ q nō pñt iudicare, irascuntur.

Tertia definitio.

esse, non quia amatum à Deo, amari. EVT. Vera loqueris. SOC. Verum si idem esset Deo amatũ atq; sanctum, tunc aut quia sanctum est, amaretur quod est sanctũ, atq; ita quia Deo amatum, amaretur à Deo quod Deo amatũ est. Aut quia amaretur à Deo quod amatũ Deo est, Deo amatum esset, atq; ita quod sanctum est, ex eo quod amaretur esset sanctum. Nunc autem vides ꝙ opposito modo se habent, vtpotè quæ inter se diuersa sunt, hoc enim, scilicet amatum Deo, quia amatur tale est vt sit amatum. Illud autem scilicet sanctum, quia tale est vt ametur, amatur, & amatum est. Videris\'que ô Euthyphro, quum quid sanctum sit, interrogatus fueris, essentiam illius ostendere noluisse, sed passionem quandam assignauisse, quam hoc sanctum suscepit, ab omnibus videlicet dijs amari. quid autem sit, nondum explicuisti. Si itaq; tibi placet, ne me celes, verum à principio rursus definias, quid ipsum sanctum existẽs, vel amatur à Deo, vel aliud quiduis patitur: neque enim de hoc inuicem dissidebimus, Sed promptè iam dicas quid sanctum est, quidúe prophanum. EVT. At ô Socrates, quomodo tibi quod cogito, exprimam, nõ inuenio. Semper enim nobis quod proposuimus, oberrat, neq; consistere vult, vbi sistimus. SOC. Progenitoris nostri Dedali, ô Euthyphro, opera esse quę dixisti, videntur. Quòd si ego illa dixissem atq; posuissem, fortè me risisses, ioco quodã obijcies, quòd orationis meæ artificia secundum illius cognationem diffugiunt, neq; permanere volunt, vbi quis illa locauit. Nunc autem cũ tuæ suppositiones istæ sint, alia quadam opus est dicacitate: neque enim tibi permanere volunt, vt tibi quoq; videtur. EVT. Imò mihi videtur ô Socrates, quæ dicta abs te sunt, eadẽ penè dicacitate iocoque notari posse: quod enim illa oberrant, ego minimè in causa sum, sed tu mihi Dędalus ipse videris: quantum nanq; in me est, sic illa mansissent. SOCR. Videor igitur ô amice, eo in hac arte quàm ille prestãtior, quo ille sua solum instabilia fabricabat, ego autem præter mea, vt apparet, etiam aliena. Idque mihi est in arte pulcherrimum, ꝙ inuitus sum sapiens. Malim nanque rationes mihi manere, immobilesque consistere, quàm supra Dædali sapientiam, Tantali quoq; diuitias assequi. Postquam vero tanquã delicatior, laborem subterfugere mihi videris, ego vnà tecum declarare contendam, vt me circa ipsum sanctũ erudias, nec in medio sermone deficias. Vide num tibi necessarium videatur omne sanctum esse iustum. EVT. Mihi verò. SOC. Nunquid & omne iustum sanctum? aut potius omne sanctum iustũ? Iustum verò non omne quidem sanctum, sed partim sanctũ, partim aliud quiddam? EVT. Ego verò ista verba tua haud consequor. SOCR. Veruntamen iunior me nihilò minus quàm sapientior es, sed, vt dixi delicatior es ob sapientiæ copiam. At ô beate, vires tuas excita, enitere. Nihil enim arduum est quod dicebam comprehendere. Contra enim statuo quàm Poeta qui dicit.

Scribere cur metuam, quum scribo de Ioue summo?
Nanque metus secum socium trahit vsque pudorem.

Ego autem à Poeta hoc discrepo: vis quo discrepo, tibi dicam? EVT. Prorsus. SOC. Non videtur mihi vbicunque timor est, ibi etiam pudor existere. Nam multi paupertatem ac morbos cæteraq; huiusmodi, vt mihi videtur, metuunt, neq; tamen pudore vllo in ijs afficiuntur: tibi vero nonne idem? EVT. Et mihi. SOC. At vbicunque pudor, ibi & timor. An quisquam est qui pudore afficitur atq; erubescit, opinionem prauitatis non formidans? EVT. Formidat certè. SOC. Haud igitur rectè dicitur, vbi timor, ibi pudor, sed vbi pudor, ibi & timor: neque tamen vice versa vbicunque timor, ibi etiam pudor. Amplior enim vt arbitror, est timoris quàm pudoris natura: siquidem pars timoris est pudor, quemadmodum numeri pars est impar. Ideoque non vbicunq; numerus, ibi impar: vbi tamen impar, & numerus est: non tenes? EVT. Maximè. SOCR. De hoc in superioribus percontabar: vtrum vbi iustum, ibi & sanctum: an vbi sanctum, ibi iustum: vbi tamen iustum, non semper & sanctum: pars quippe iusti sanctum est. Itáne igitur, an aliter dicemus? EVT. Sic vtiq; probè enim dici videtur. SOCR. Vide vero quod sequitur: si enim sanctum iusti pars est, oportet nos, vt apparet, cuiusmodi iusti pars sanctum sit, inuenire. Si tu ergo me modo aliquid prædictorum interrogares, vtputa par, cuiusmodi pars numeri, & quis numerus sit: responderem profectò, qui nõ laterum omnium inæqualium, sed æqualium duorum sit. An non idem tibi videtur? EVT. Mihi certè. SOCR. Conare igitur tu quoque me ita docere, cuiusmodi iusti pars sanctum est, vt & Melito confestim obijciam, ne vlterius iniustitiæ nos & impietatis accuset: quippe cũ abs te quæ pia, quę sancta, quæúe contraria sunt ad sufficientiam didiceremus. EVT. Iusti igitur partem ô Socrates sanctum & pium esse reor, quæ scilicet circa deorum curàm versatur: Eam vero quæ ad hominum curam pertinet, reliquam esse iustitiæ partem. SOC. Probè ô Euthyphro dicere mihi videris, sed paulũ quid præterea requiro. Curam enim quam voces, nódum intelligo. Neq; fortè dicis hanc curam talem esse, quales curę sunt quę ad alia spectant. Vt ecce cũ dicimus: Non quiuis equos curare nouit, sed equester: an non? EVT. Prorsus. SOC. Equestris nanq; facultas equorum cura est. EVT. Vtiq;. SOCR. Et venatoria canum, & bucolica boum. EVT. Omnino. SOC. Sanctitas autem ac pietas cura deorum: sic ne ô Euthyphro asseris? EVT. Assero. SOCR. An non cura omnis idem intẽdit, vt hoc huiusmodi bono & vtilitati sit ei quod curatur? vt equi ab equestri diligentia iuuãtur, ac meliores euadunt. An non sic videntur? EVT. Mihi planè. SOC. Et canes à venatorũ peritia, & à bucolica boues, ac reliqua cuncta similiter. Aut vero in damnum eius quod curatur, curã tendere putas? EVT. Non per Iouem? SOC. Ad vtilitatẽ verò? EVT. Quidni? SOC. Sanctitas quoq; cum deorum cura sit, dijs ne prodest? ac meliores efficit? ac cur non hoc tu quidem concederes, vt cum sanctum quippiam peragas deorum aliquem facias meliorem? EVT. Nunquam per Iouem. SOC. Neq; ego ô Euthyphro id te dicere arbitror: longè enim à me suspitio hęc abest: propterea te rogaui qualem nam curam deorũ diceres, non existimans huiusmodi quandam te dicere. EVT. Et rectè equidem ô Socrates, non enim talem assero. SOC. Esto, sed quænam tandem eorũ cura sanctitas erit? EVT. Qua ô Socrates serui dominos curant. SOC. Intelligo: ministra quædã deorum, vt videtur, cura hæc erit. EVT. Prorsus. SOC. Potes\'ne dicere, ad quid suppeditet medicis cura medicorum ministra? nonne ad sanitatem? EVT. Ad hanc ipsam. SOC. Ministra vero facultas eorum qui naues construunt, ad quid illis ministrat? EVT. Ad nauis fabricã. SOC. Et quę domorum ędificatoribus, nonne ad domus constructionem? EVT. Imò. SOC. Dic itaque mihi vir optimè, cura illa ministra deorũ, ad cuius operis effectionem dijs obsequitur? perspicuum est te scire, cum diuina te nosse præ cæteris omnibus affirmaris. EVT. Et vera loquor ô Socrates. SOC. Dic ergo per Iouẽ, quid est mirificum hoc opus, quod dij nobis ministrãtibus faciunt? EVTH. Multa profectò ac pulchra ô Socrates. SOC. Exercitus quoq; duces multa & pulchra efficiunt ô amice: veruntamen precipuũ diceres opus illorum esse in prælio superare, an non? EVT. Quidni? SOC. Multa pręterea atq; pulchra, vt arbitror, agricultores: summa tñ illorum est, ex terra alimenta colligere. EVT. Prorsus. SOC. Multorũ vero, pulchrorumq; facinorũ quę dij perficiunt, quęnam summa existit? EVT. Etiam paulò antè dixi ô Socrates, prolixi operis esse hæc oĩa perfectè comprehẽdere. Sic autem nunc tibi simpliciter dico, ꝙ si quis grata dijs loqui & agere nouit, vouens, atq; sacrificãs, hęc sancta sunt: atq; hæc officia, tum domos proprias, tum ciuitates cõseruant. Contraria verò impia sunt, & vniuersa peruertunt ac perdunt. SOC. Paucioribus admodum, ô

Opera Dedali.

Carpit id, vbi timor, ibi & pudor.

Definitio sancti incipit apparere.

Omnis cura eo tendit, vt bonũ & vtile et quod curatur afferat.

Præcipuũ ducũ opus

Præcipuũ opus agricolarum.

Euthyphro si voluisses, summam eorũ quæ rogabam explicuisses, sed satis apparet, quàm non promptus & libens ad mé docendum accedas: & nunc vtiq; cum in hoc esses, resiliebas: quòd si respondisses, fortassis dudum sanctitatem abs te didicissem: nunc autem (necesse est enim interrogantem interrogatum sequi quacunque ducit) quid tandem dicis sanctum esse, atq; sanctitatem? nónne scientiam quandam vouendi, atq; sacrificandi? EVT. Equidem. SOC. Nónne sacrificare est munera dijs offerre? Vouere autẽ, à dijs petere? EVT. Et maximè quidem ò Socrates. SOCR. Scientia ergo & dijs dandi, & ab abijs petendi hoc quidem pacto sanctitas erit. EVT. Perpulchrè ò Socrates quod dicebam intellexisti. SOC. Auidus sum ò amice sapientiæ tuæ, mentemq́ue adhibeo, nec excidere quicquam patiar frustra. At mihi dicas oro, quęnam hæc est ministratio erga deos? An esse dicis ab ijs petere aliquid, & ijs dare? EVT. Certè. SOC. Rectè ab illis petere, nonne est ea petere quibus egemus? EVTH. Quid ergo? SOC. Rectè autẽ dare, ea quibus indigent illis offerre? Neq; enim scitum esset ea alicui quibus non indiget elargiri. EVT. Vera narras ò Socrates. SOC. Mercatura igitur ò Euthiphro inter deos & homines mutua quædam sanctitas erit. EVT. Mercatura, si sic nominari lubet. SOC. At nihil mihi placet, nisi sit verũ. Dic ergo, quęnã dijs ex muneribus nostris vtilitas. Nam quæ ipsi dent, nemo est qui ignoret. Nihil enim nobis est bonum quin illi præbeant: quæ verò à nobis accipiunt, quid illis cõferunt? An tãto ipsis in hac mercatura præstamus, vt cum nos omnia ab illis bona suscipiamus, ipsi nihil à nobis reportent? EVT. Num opinaris ò Socrates deos ijs quæ à nobis accipiunt, aliqua ex parte iuuari? SOC. At quid tandem erunt hæc nostra dona dijs oblata? EVTH. Quid putas aliud quàm honorẽ, venerationem, & vt modo dixeram gratiam? SOC. Est igitur ò Euthyphro placitum modo dijs sanctum, non autem vtile, aut amicum? EVT. Reor equidem maximè omnium amicum. SOC. Igitur sanctum rursus vt video est, quod sit dijs amicum? EVT. Maximè. SOC. An est mirum igitur cum hæc dicas, quòd rationes tibi nequaquam consistunt, sed vacillare potius videntur, ac me veluti Dædalum culpas, quòd eas nutare compellam? cum tamen ipse longè admodum artificiosior sis quàm Dædalus, dum ipse facis vt sermones in circulum reuoluantur. An non sentis orationem rursus in idem refluere? Meministi in superioribus sanctũ & dilectum deo haud eadem, sed diuersa inuicem apparuisse? EVT. Memini. SOC. Nunc verò nequaquam animaduertis te sanctum deo amicum dicere: hoc autem nihil aliud est quàm deo dilectum. An non? EVT. Omnino. SOCR. Ergo aut tunc non rectè concessimus: aut si rectè tunc, modo non rectè iudicaremus. EVT. Videtur. SOC. Igitur à principio rursus quid sanctũ sit examinandum est. Nam ego antequam discam, volens ac libens adstare nequaquam verebor. Sed ne me cõtemnas, imò mẽtem penitus adhibens quam maximè nunc exprime veritatem. Nosti enim si quis hominum alius. Neque dimittendus es, quemadmodũ Proteus, priusquam dixeris. Nam nisi liquido sanctum ac prophanũ nouisses, nunquam mercenarij cuiusdam gratia, virũ senem & patrem vt reum mortis persequi statuisses, sed deos timuisses, ne fortè minus id rectè aggredereris, atq; hominum cõspectũ veritas esses. Nunc autem noui quod sanctum & prophanum nosse planè opinaris. Dic igitur optimè Euthyphro, neque nos celes quid ipsum esse putes. EVTH. Aliàs ò Socrates, nunc iam alio propero: hora enim est vt abeam. SOC. Quid agis amice? Magna de spe me nunc abiens deiecisti, qua sperabam abs te quid sanctum, quid non sanctum discere, atque ita Meliti accusationem euadere, ostendens illi quod ab Euthyphrone diuinorum sapientiam adeptus fuerim, neq; vlterius ex mea rudiq; sententia nouum aliquid de diuinis inducturus sim, sed reliquum omne tempus rectius sim victurus.

Definitio alia sancti.

Sacrificare quid.

Vouere quid.

PARMENIDES, VEL de vno rerum omnium principio, & de ideis,

Marsilij Ficini Argumentum.

CVM Plato per omnes eius dialogos totius sapientię semina sparserit, in libris de Repub. cuncta moralis philosophiæ instituta collegit, omnem naturalium rerũ scientiam in Timæo, vniuersam in Parmenide complexus est theologiam: cumq; in alijs longo interuallo cæteros philosophos antecesserit, in hoc tandem seipsum superasse videtur, & ex diuinæ mentis adytis intimoq; philosophiæ sacrario cœleste hoc opus diuinitus deprompsisse. Ad cuius sacram lectionem quisquis accedet, prius sobrietate animi mentisq; libertate se præparet quàm attrectare mysteria cœlestis operis audeat. Hic enim diuus Plato de ipso vno subtilissimè disputat, quemadmodũ ipsum vnum rerum omnium principium est, super omnia, omniaq; ab illo. Quo pacto ipsum extra omnia sit, & in omnibus, omniaque ex illo, per illud, atque ad illud. Ad huius quod super essentiam est, vnius intelligentiam gradatim ascendit. Vnum quippe in triplici ordine reperitur. In ijs quæ fluunt, atque sensibus subijciuntur, & sensibilia nominantur. In ijs etiam quæ semper eadem sunt, & intelligibilia nuncupantur, non sensibus amplius, sed sola mente percipienda. Nec in ijs tantum, verum etiam supra sensum & sensibilia, intellectumq́ue & intelligibilia ipsum vnum existit. Quamobrem hoc in dialogo Zeno Eleates primo Parmenidis Pythagorici discipulus vnum esse in sensibilibus probat, ostendens quòd si hæc multa essent, nullo modo vnius natura participantia, errores plurimi sequerentur. Deinde Socrates Zenoni non repugnans quidem, sed eum altius eleuans, ad considerationem vnius & vnitatum quæ in rebus intelligibilibus insunt, perducit, ne in hoc vno quod sensibilibus inest, moretur. Ex hoc igitur ad Ideas inuestigandas perueniunt, in quibus rerum vnitates consistunt. Postremò Parmenides ipse senior haud quaquam Socrati contradicens, sed inchoatam contemplationem eius absoluens, integram Idearum explicat rationem. Vbi quatuor de Ideis quæstiones inducit. Primo vtrum sint. Secundo quorum Ideæ sint, & quorum minime. Tertio quales sint, quam'ue vim habeant. Quarto quomodo ab ijs quæ infra se sunt, participantur. Hinc iam ad vnum quod super intelligibilia & Ideas existit, ascendit ipse, nouemq́ue de illo suppositiones adducit, quinq; si vnum sit, quatuor si non sit vnum, quærens quid vtrinque sequatur. Hæ vero suppositiones à triplici vnius, & duplici ipsius nõ esse partitione ducuntur. Vnum quippe triplex, super esse, in esse, post esse repertum. Ipsum vero non esse geminæ considerationi subijcitur. Aut enim nullo modo esse, aut partim esse, partim non esse quis cogitat. Prima itaque suppositio tractat, si vnum super esse existit, quid circa illud ad ipsum, & ad alia sequitur. Secunda, si vnum cum esse est, quomodo se habet ad seipsum atque ad alia. Tertia, si vnum sub esse ponitur, quid illi ad seipsum aliaq; contingit. Quarta, si vnum super esse cõsistit, quomodo se habent alia & ad se & ad vnum. Quinta, si est illud vnum quod cum esse locatur, quid alijs ad se, & ad illud accidit. Sexta, si non est vnum ita vt partim sit, partim minime sit, qua se ratione ad sese & ad alia habeat. Septima, si non est vnum ita vt nullo modo sit, quo pacto se habet ad seipsum atque ad alia. Octaua, si non est vnum ita vt partim sit, partim non sit, quid alijs ad se, & ad illud eueniat. Nona, si non est vnum ita, vt nullo modo sit, quid alia ad sese, & ad illud denique patiantur. In ijs omnibus generatim intendit Parmenides potissimum hoc asserere, quod vnum omnium principium sit: eoq́ue posito, ponantur omnia: sublato autem, interimantur. Itaq; in primis quinq; suppositionibus quinque rerum gradus posito vno in rerum ordine tradit. In quatuor verò sequẽtibus inquirit quot absurda, quot errores, quantaq́ue mala ipso vno sublato sequantur. Prima ex quinque superioribus de vno supremoq́ue Deo disserit, quomodo procreat disponitq; deorum sequentium ordines. Secunda de singulis deorũ ordinibus, quo pacto ab ipso deo proficiscuntur. Tertia de diuinis animis. Quarta de ijs, quæ circa materiam fiunt, quomodo à supernis causis producuntur. Quinta de materia prima, quemadmodum suapte natura specierum est expers, & à primo vno dependet. Illud insuper aduertendum est, quòd in hoc dialogo cum dicitur vnum, Pythagoræorum more quæq́ue substantia à materia penitus absoluta significari potest, vt deus, mens, anima. Cum verò dicitur aliud & alia, tam materia quàm illa quæ in materiam fiunt, intelligere licet. His ergo præmissis atq; seruatis, ad ipsum dialogum veniamus.

Nouẽ suppositiones de vno.

Hic videtur deficere vna alia suppositio quæ esset. Si unũ sub esse ponatur quõ se habeant alia, & ad se, & ad vnum.

Vnum.

Aliud & alias

Cephalus,

Cephalus, Adimantus, Antipho, Glauco, Pythodorus, Socrates, Zeno, Parmenides.

Occasio dialogi

CVM domo è Clazomenis Athenas profecti essemus, iuxta forum Adimātum & Glauconem offendimus. Et manum meam prehendens Adimantus, Salue, inquit, ò Cephale, & si quo indiges quod nostræ facultatis sit, dic. At ego, inquā, ad id veni, quia vestra opera indigebo. Expone, inquit, quid sit quo indiges. Tum ego, Fratri vestro germano quod nomen erat? non enim memini. Erat enim fermè puer, quando primū huc è Clazomenis accessi. longum verò intercessit temporis interuallum. Patri tamen eius Pyrilampes nomen fuisse arbitror. Prorsus, inquit, ipsi verò nomen Antipho. sed quid potissimū quæris? Hi, inquam, conciues mei ardentes sunt sapientiæ amatores, audieruntq; hunc Antiphonē diu Pythodoro Zenonis socio familiariter vsum, rationes quas quondam Socrates, Zeno, atq; Parmenides inuicem pertractarunt, cùm à Pythodoro frequētius accepisset, memoria retinere. Vera, inquit, dicis. Has itaque audire desideramus. Haud difficile est, inquit. nam dum esset adolescentulus, eas diligēter meditabatur. Nunc verò apud auum, cui idem est nomen, circa rem equestrem vt plurimum versatur. Cæterùm, si opus est, ad eum proficiscamur. modo enim hinc domū abijt. habitat autem propè in Melita. Cùm hæc dicta fuissent, accessimus, domiq; inuenimus Antiphonem frenum quoddam aptandum fabro tradentem. Postquàm verò ab illo discessit, & fratres aduentus nostri causam retulerunt: agnouit me quòd prius illuc accessissem, & complexum me salutauit. Nobis aūt orantibus, vt disputationem illam referret, primo quidem recusabat. esse enim operę nō mediocris. deinde tamen exposuit. Dicebat ergo Antipho, Pythodorum narrasse, Zenonem atq; Parmenidem venisse quondā ad magnorum Panathenæorum celebritatem, & Parmenidem iam senem atq; canū, aspectu decorū fuisse, annos fermè quinq; & sexaginta ætatis agentem: Zenonem verò annos penè quadraginta natū, procero insuper, & grato corporis habitu: dicebatur aūt in delicijs Parmenidi esse. Diuertisse verò apud Pythodorū extra mœnia, in Ceramico, ac eodem aduentasse Socratem, aliosque cum Socrate plurimos scripta Zenonis audire cupientes: tunc enim primùm ab illis aduecta. Socratem verò eo tempore admodum iuuenem extitisse, legisse autē illis Zenonem ipsum: Parmenidem enim fortè extrà domum fuisse. Ac parum superfuisse legendū Pythodorus aiebat, cùm intrasset domum ipse vnà cum Parmenide & Aristotele, qui de triginta viris vnus fuit. Itaq; pauca quæ legenda restabant, audisse: Veruntamen à Zenone prius omnia percepisse.

SOcratem igitur, cùm ea audiuisset, primam primi sermonis hypothesim relegere iussisse: ac ea lecta, sic intulisse. Quomodo id dicis, ò Zeno, si multa sunt quæ sunt, oportere ea similia, atq; dissimilia esse. est enim impossibile. Neq; enim vel dissimilia similia, vel similia dissimilia esse possunt. Nónne sic dicis? Sic certè, respondisse Zenonem. Nónne si impossibile est, dissimilia similia, aut similia dissimilia esse, impossibile est etiā multa esse? Nam si multa essent, impossibile quiddā eis accidat. Num hoc sermones tui volunt? neq; aliud quicquā intendunt, quàm per omnia asserere non esse multa, huiusque ipsius vnamquanq; rationem coniecturā esse putas, ac totidem coniecturas attulisse te censes, quot rationes attulisti, quòd multa non sint? Sic ne dicis? An ipse nō rectè percipio? Imò respondisse Zenonem, optimè quid hæc scripta sentiant, intellexisti. Intelligo dixisse Socratē, ò Parmenides, quòd Zeno hic non amicitia solùm conspirare vult tecum, sed ijs etiam quæ cōposuit. Idem enim quodam modo quod & tu scripsit: Verùm permutatione quadam nos decipere tentat, quasi aliud quàm tu dicat. Nam tu in poematibus vnum vis esse hoc totum quod est, atque huius argumēta quampulcherrima exhibes. Hic verò multa esse negat, coniecturas & ipse permultas ac validas prębēs. Dum ergo alter vnum dicit, alter non multa, & eum in modum vterque loquitur, vt non videantur idem inferre, cùm tamen eadē fermè dicant, videntur nobis ista supra nos dici. Ita est, ò Socrates, dixisse Zenonem. non omnino tamen rem tenes, quamuis ceu canes Lacenæ benè insequeris & vestigas dicta. Primùm enim hoc te fallit, quòd se tollant idcirco scripta, vt si, quod tu putas, cæteri consequi non possint, magnum quiddam sit nobis confectum. Sed quod quæsitum tu putas, vltro sic euenit. Sunt enim hæc reuera conscripta in suffragium Parmenidis, aduersus eos qui illum carpere nituntur, dicentes: si quidem vnum sit omne, ridicula plurima huic opinioni, ac etiam sibi penitus repugnantia euentura. Oppugnat igitur eos scriptum hoc qui multa esse volunt, ac plura vicissim obijcit, vt pateat multò absurdiora ex opinione illorum sequi, quòd. s. multa sint, quàm ex opinione Parmenidis quòd sit vnum, si quis diligenter examinarit. Ob hanc itaq; contentionem in ipsa iuuentute librum composui, quem surripiens quispiam edidit antequam cōsultare mihi liceret, an edendus esset in lucem, nécne. Id ergo te fugit, ò Socrates, quod existimas non iuuenili contentione, sed senili ambitione scriptum fuisse. Veruntamen, vt dixi, nō ineptè coniecisti. Accipio, inquit Socrates, & puto sic se, vt dicis habere.

DE IDEIS QVAEDAM.

SEd hoc mihi responde, putas ne esse per se speciem quandam similitudinis? & huic aliam quandam contrariam dissimilitudinis speciem? in quibus duabus & ego & tu participemus, & alia quæ vtiq; multa vocamus? atque ea quæcunq; in similitudine participant, similia fieri eatenus, quatenus participant? quæ verò dissimilitudine dissimilia, & quæ vtrisque vtraque? Quòd si omnia vtrisq; contrarijs existentibus participāt, in eo quod vtroque participant, similia & dissimilia inter se sunt, quid mirum? Si quis enim ipsa similia dissimilia esse diceret, vel dissimilia ipsa similia, monstrum quoddam, vt arbitror, diceret. Sin autem participantia in vtrisq; quispiam vtraque pati assereret, nihil mihi, ò Zenon, mirandum esse videretur. Neque etiam id mirarer, si quis cuncta vnum diceret ex eo quod in vno participant, atq; hæc eadem rursus multa, quia multitudine quoq; participant. At si quod ipsum vnum est, hoc ipsum multa esse ostenderit, & ipsa multa vnum, iam summopere admirabor. Ac de cæteris omnibus eodem modo. Nam si genera ipsa, & species in seipsis ista contraria recipere dicat, admiratione profectò dignum erit. Etenim si quis me vnum ac multa esse demonstret, nihil mirum. siquidem volens multa me asserere, dixerit alia esse dextera mea, sinistra alia, alia anteriora, alia posteriora, & superiora denique ac inferiora similiter: multitudinis quippe, vt arbitror, particeps ipse sum; vnum verò me ostēdere volens, dixerit, quod è nobis qui septem sumus, ego vnus homo sim, vnius particeps, similiter nihil mirum. Quamobrem vera vtraq; affirmantur. Si ergo quispiam talia conetur, vnum & multa eadem demonstrare, lapides videlicet, ac ligna, & reliqua huiusce modi, vnum & multa ipsum ostendisse fatebimur, non tñ vnum multa, neq; multa vnum, neq; mirabile quippiam dixisse, sed quod omnes cōfiteremur. At si quis eorū quæ paulò antè dixi, primū species ipsas secundum seipsas seorsum distingueret, veluti similitudinem, dissimilitudinem, multitudinem, vnum, statum, motum, cęteraq; huiusmodi, deinde in seipsis ista commisceri secernique posse assereret, obstupescerem equidem, ò Zenon. Et si ea quę scripsisti, vt virū fortem decet, pertractata esse reor, multo tñ magis mirarer atq; lętarer, si quis posset hanc eandē quęstionē in ipsis speciebus penitus implicitā, quemadmodū in

in rebus quæ videntur, expositum est, ita & in ijs quæ ratione comprehenduntur, clarius explicare. Dum hæc Socrates diceret, aiebat Pythodorus se putasse Parmenidem & Zenonem in singulis esse aduersus Socratem indignatos, eos autem summa quadam attentione auscultasse, ac frequenter alterutrum respicientes subrisisse, quasi Socratem admirantes. Vnde cùm finem Socrates loquendi fecisset, dixisse Parmenidē, O Socrates, quàm dignus es admiratione propter impetum illum disputandi.

VErum mihi dicas oro. Tu ita, vt dicis, seorsum quidem ipsas species discreuisti, seorsum etiam speciebus participantia, videturque tibi quiddam esse ipsa seorsum similitudo, cuius & nos participes sumus, & quiddam seorsim vnum, quiddā seorsim multa, & omnia quæcunq; nuper à Zenone audisti. Mihi quidem videtur, Socratem respondisse. Num talia quędā inquis, rogasse Parmenidem, ceu iusti speciem quandam ipsam per seipsam, & pulchri, & boni, atque omnium denique talium? Prorsus. Nunquid speciem hominis seorsum à nobis, & cæteris eiusdem generis, & ignis etiam, & aquæ speciem? Sæpenumerò, inquit Socrates, in hac sum ambiguitate versatus, vtrum de ijs perinde vt de superioribus dicendum sit, an secus. Vtrum de ijs etiam dubitasti, ò Socrates, quę ridicula fortè quis putet, sicut de pilis lutoúe, & macula, & alijs ignobilissimis rebus atque vilissimis? num ambigis virum ponenda sit horum cuiusque separata species, aliud quiddam ab illis existens, quæ nos pertractamus, an non? Nullo pacto, inquit Socrates: sed quæ videmus hæc & sunt: speciem verò quandam illorum esse putare, fortè nimis ridiculum esset. Aliquando tamen hæc me cogitatio perturbauit, ne quid fortè sit in omnibus idē: sed vbi paulisper institi, inde rursus discessi, metuens ne in nugas nullis vnquam verbis explicandas mersus perirem. Vnde reuersus ad ea quæ species habere prędiximus, circa illa iam versor. Iuuenis adhuc es, ò Socrates, necdum te Philosophia complexa est. Amplectetur autem, vt mea fert opinio, quando nihil istorum neglexeris, nunc verò ad opiniones hominum ob ætatem respicis.

HOc igitur mihi dic. Videntur'ne tibi, vt aiebas, species quædam existere, & ea quæ illis participant, illarum cognomēta sortiri? veluti similitudine participantia similia, magnitudine magna, pulchritudine atque iustitia pulchra & iusta vocari? & maximè quidē, inquit Socrates. Nónne quodcunq; speciei particeps sit, vel totam speciem vel partē participat? An est aliqis pręter istos participandi modos? Et quis alius? Socrates ait. Vtrū videtur tibi tota species in vnoquoq; multorū esse vna existens? an aliter? Quid prohibet esse vnam? Vnum ergo idem in multis seorsum positis, totū simul vnum erit, atq; ita ipsum à seipso seorsum existet. Nequaquam, inquit Socrates. Verū sicut dies vnus denique vbique semel adest, nec ipse tamen à seipso secernitur, ita nil prohibet quamlibet speciem vnam & eandem simul multis adesse, nec tamen à seipsa secerni. Belle ò Socrates vnum idem simul in multis ostendis, ac si multos homines velo tegens, dicas vnum in multis totū esse. nonne tale quiddam dicis? Forsitan. An ergò totum velamen singulis, vel pars eius alia alteri aderit? Pars. Diuisibiles igitur, inquit, ò Socrates, species erunt, & quæ illis participant, partem capient, nec amplius in quolibet tota, sed pars cuiusque vnum erit. Sic apparet. Quid igitur, nunquid dices vnam speciem reuera & diuidi, & vnam esse? Nullo modo. Considera itaq; si ipsam magnitudinem partiaris, & vnumquodque plurium magnorū parte magnitudinis minore quàm ipsa sit, magnum erit, nónne procul à ratione videbitur? Prorsus. Quid verò, ipsius æqualis parte vnumquodque paruū participans, habebit quo minore existēte quàm ipsum æquale, id quod habet æquale alicui sit? Impossibile. Sed & aliquis nostrum ipsius parui partem habebit, qua ipsum paruum maius est, quippe cum ea pars ipsius existat, atque ita ipsum paruum maius erit. Id autem cui ablata pars adijcitur, minus erit, & nihilò maius quàm antea fuerit. Istud inquit fieri non posse. Quo igitur modo, Socrates, ait, cętera speciebus participabunt, cū nec secundum totas, neque secundum partes participare queant. Per Iouem non leue quiddam hoc ad determinandum mihi quidem videtur. Ad illud autem quid ais? Quódnam? Reor te idcirco quamlibet speciem putare vnam, quia cū plura quędam magna abs te videntur, vna quędam forsan idea tibi videtur omnia perspicienti, vnde ipsum magnum vnum esse putas. Vera dicis. Quid si ipsum magnum atque alia quæ magna sunt animo, eodem modo cōsideres per omnia? nónne vnum quiddam magnum iterum apparebit, quo hęc omnia magna videri necesse est? Apparet. Idcirco alia iam magnitudinis species præter ipsam magnitudinem, & participantia magnitudine, iterum elucebit, & in ijs omnibus alia rursus, qua vniuersa sint magna, nec amplius vnaquæque species vna erit, sed numero potius infinitæ. At forsitan, inquit Socrates, quælibet harum specierum notio quædam est, nec alibi esse quàm in animis potest. sic enim vnaquæque vna erit, nec contingent quę tu dicebas. Quid ergo? inquit. quælibet notio vna est? notio autem nullius notio? At hoc impossibile. Sed cuiusdam? Cuiusdam sanè. Existentis, vel nō existentis? Existentis. Num vnius cuiusdam, quod notio illa in omnibus sequens intelligit, ideam vnam? Prorsus. Præterea nonne species erit, hoc quod intelligitur vnum esse, semper in omnibus eadem? Necessarium hoc quoq; videtur. Quid verò? inquit Parmenides, an non necesse est, cum cætera speciebus participent, ex notionibus vnumquodq; constare, & intelligere singula? vel cum sint notiones, nihil tamen intelligere? Sed neq; id, inquit, rationem habet, verū quàm maximè sic ista mihi se habere videntur, has quidem species tanquam exemplaria in natura cōsistere, cætera verò ijs similia fieri, atq; esse simulacra, nec aliter ista speciebus participare, quàm ꝙ illis similia fiunt. Si quid igitur, vt ais, speciei simile est, num possibile est speciem ipsam non esse similem eius quod ipsi simile factū est, quatenus ipsi factum est simile? An cogitari potest simile nō esse simili simile? Non certè. Simile autem nonne eiusdē speciei necessariò particeps est, cuius & illud cui simile sit? Necesse est. At quo similia participātia similia fiunt, nonne illud ipsa species erit? Omnino. Non igit̄ potest quicquam speciei simile esse, nec species alteri. Nam pręter ipsam speciē, species alia semper emergeret: quod si illa cuiquam sit similis, alia rursus, nec vnquā progressus ille cessabit, quin noua species semper occurret, si species participanti similis sit. Verissima loqueris. Non ergo per similitudinem cætera speciebus participant, sed alius quidā pręterea quærendus est participādi modus. Apparet. Cernis, ò Socrates, quanta sequitur ambiguitas, si quis species quę species sunt, ipsas secūdum se distinguat? Et maximè, inquit. Scito insuper te nondum, vt ita dixerim, comprehendere, quanta sit difficultas si vnamquanq; rerum speciem segregatā ab alijs ponas. Quomodo id, inquit? Multa quidem alia sunt: sed hoc est maximū: quia si quis illas neq; nosci oportere cōtendat, cum sint tales quales esse debere species dicimus, eū sanè qui ista dicat, nemo possit redarguere, nisi multarum rerum penitus & ingeniosus sit, qui isthuc contendat, paratusque pręterea sequi demonstrantem, & plurima longa ambage inferentem. persuaderi aūt non poterit, qui ignotas illas esse cōtendat. Cur, ò Parmenides, ait Socrates. Qm̄, ò Socrates, & te arbitror, & quēuis alium quicunq; essentiā quandā ipsam secūdum se existentē poni, eam in nobis esse nō fore cōcessurū. Quo.n. pacto, inquit Socrates, ipsa secundū seipsam esset? Rectè loqueris. Nóne igitur quotcunq; ex ideis inuicē respiciunt quæ sunt, ipsę ad seipsas essentiam hn̄t, non aūt ad ea quæ circa nos sunt, seu simulacra, siue quomodocunq; illa quispiam nominet, quibus nos participātes, singula esse denominamur? Quę verò circa nos sunt illis equiuoca, ipsa similiter ad seipsa nō ad species sunt, & sui ipsorū non illarū quæcunq;

quæcunq; rursus similiter nuncupantur. Quomodo dicis? inquit Socrates. Veluti si quis nostrum alicuius dominus aut seruus sit, non ipsius domini quod dominus est, seruus existit, neque ipsius serui quod seruus est, dominus est qui dominus dicitur: sed hęc vtraq; est tanquam homo. Ipsa verò dominatio seruitutis ipsius existit id quod est, & ipsa iterum seruitus eodem modo ipsius dominationis est seruitus: nec ea quę nobis insunt ad illa, nec etiam quę illic sunt, ad nos referuntur: sed, vt dixi, ipsa sui ipsorum & ad seipsa sunt, & quę hic sunt similiter ad seipsa respiciunt. Intelligís ne quod dico? Prorsus intelligo. Nónne & scientia ipsa quod scientia est, illius ipsius quod est veritas, scientia est? Omnino quidem. Quælibet rursus scientiarum quæ est quod est, alicuius existentium est scientia, an non? Profectò. Scientia verò nostra, nónne veritatis quæ circa nos, scientia erit? Et rursus, vnaquæq; nostra scientia, vniuscuiusq; eorum quæ circa nos sunt scientia? Necesse est. Veruntamen ipsas species neque nos habere, neq; circa nos esse posse assentiris? Nō profectò. Nunquid scientiæ specie genera singula noscuntur? Certè. Quam speciem nos haud habemus. Non certè. Nulla igitur species à nobis cognoscitur, cùm ipsius scientiæ participes minimè simus. Non apparet. Ignotum itaq; nobis ipsum pulchrum, & ipsum bonū est, & omnia denique quæ vt ideas esse supponimus. Videtur. Considera & hoc etiā grauius. Quídnam? Num fateris, si est ipsum quiddā scientiæ genus, multò id præstantius futurum hac nostra scientia, & ipsam pulchritudinē ac reliqua eodē pacto? Imò. Nónne si quid aliud est ipsius scientię particeps, nullum nisi deum dices supremam habere scientiam? Necesse est. Num poterit deus cùm ipsam scientiā sit amplexus, hæc nostra dignoscere? Cur non? quoniam, inquit Parmenides, cōfessi sumus, ò Socrates, neque species illas ad nostra vim habere quam habent, neque nostra etiam ad superna, verum vtraq; ad seipsa referri. Consensimus planè. Ergo si apud deum suprema ipsa dominatio est, atq; ipsa suprema scientia, nunquam aut dominatio ipsa nobis dominabitur, aut ipsa scientia nos, vel aliud nostrorum quicquā cognoscet: sed & nos similiter dijs minimè imperabimus imperio nostro, neque diuinum quicquam scientia nostra percipiemus. Et illi item eadem ratione nec nostri erunt domini, neq; res humanas cùm dij sint, animaduertent. At nónne valde mirabilis, inquit, hic sermo videbitur, si quis deum cognitione priuauerit? Hæc quidem, ò Socrates, inquit Parmenides, aliaque præter hæc multa necesse est speciebus contingere, si quidem hæ rerum ideæ sint, & aliquis vnamquanque harum, cùm ex se sit, ab alijs separet. Vnde vacillat quisquis hæc audit, ac dubitat, ne fortè ideæ nihil sint oīno: vel si sint, necesse sit eas humanæ naturæ ignotas esse, adeò vt qui hæc dicit, cùm dixisse aliquid videatur, mox illud, vt paulò antè patebat, mirum & incredibile videri. & viri admodum ingeniosi esse, percipere posse quod nam sit ipsum per se cuiusque genus, & ipsa secundū se essentia cuiusque. nécnon mirabilioris viri officiū esse, hæc postquā inuenerit, alios docere posse, sufficienter omnia discernentem. Assentior ò Parmenides, inquit Socrates: quæ enim dicis, menti meæ mirificè consonant. Veruntamen, inquit Parmenides, si quis prædictis rationibus motus species rerum existentium auferat, neque speciem ipsam vniuscuiusque distinguat, haud sanè reperiet, quò conuertat intelligentiā, cùm non permiserit ideam vniuscuiusque rerum existētium eandem semper existere, & in hunc modum disserendi etiā facultatem funditus subuertet. Talem quandam rationem tu quoque præcipuè sensisse mihi videris. Vera dicis. Quid itaque de philosophia facies? quò his ignoratis te vertes? Haudquaquam discernere id in præsentia videor. Priusquā te exercitaris, ò Socrates, definire aggrederis, quid pulchrum, iustum, bonū, & aliarū quælibet specierum. hoc enim pridem animaduerti, hic te audiens vnà cum hoc Aristotele disputātem. Pulcher sanè atque diuinus, mihi crede, impetus iste tuus, qui ad rationes se fert. Cęterum collige teipsum, diligentiusque te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse videtur multis, & quędam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te veritas fugiet. Quis est igitur exercitationis huiusce modus Parmenides? Iste, inquit, quem à Zenone audisti. Sed etiam illud tuum aduersus hunc dictum miratus sum, cum diceres non in ijs quæ oculis percipiuntur, eorumque errore cogitationem sistere oportere, sed ad ea conscendere, quę quis maximè ratione comprehendere, ac verè esse putaret. Quia mihi videtur, inquit, non esse arduum, hoc pacto similia videlicet, atque dissimilia, cæteraúe quæ rebus existentibus competunt, explicare. Et probè quidem dixisti. Est autem præter hoc, illud etiā obseruandum, vt non modo si est aliquid supponas, ac deinde quæ proueniunt ex suppositione cōsideres: Verumetiam si non sit, supponas, si modo rectè exercitari velis. Quo pacto id ais? Verbi causa, si velis circa istam suppositionem quam Zeno inuexit, si multa sunt, quid euenturum est ipsis multis ad seipsa & ad vnū, & vni ad seipsum & ad multa. Ac rursus si non sunt multa, iterum considerandum quid accidat vni atque multis, tum ad seipsa, tùm inuicem. Et rursus si supposuerit esse similitudinem, vel non esse, quid potissimum ex vtraque suppositione contingat, tam ijs quæ supposita sunt, quàm cæteris omnibus ad seipsa pariter, atque inuicem. Eadem quoque de dissimilitudine ratio est, de motu, statu, generatione, corruptione, esse, atque non esse, & vt vno verbo complectar, de quocunque supponitur aut esse, aut nō esse, siue quamuis aliam passionem suscipere: consideranda sunt quę ex suppositione proueniant ad seipsum, & ad quodlibet aliorum quodcunque elegeris, & ad plura, & ad vniuersa similiter, & alia rursus ad seipsa atque ad aliud quodcunq; assumpseris, siue vt existens, siue vt non existens ipsum posueris si modo absolutè exercitatus veritatem sis penitus inspecturus. Arduum, inquit, opus narras, nec te omnino intelligo. Quin tuipse infers aliquid, illo ipso modo percurrens, vt clarius intelligam? Grande, ò Socrates, onus seni imponis. Tunc Socrates, cur non ipse, ò Zeno, hanc rem discutis? Cui Zeno, subridens respondit, Ipsum, ò Socrates, oremus Parmenidem, neq; enim leue quiddam est quod ait. An non vides quantum sit negotium, quod iubet? Quòd si plures essemus, haud sanè id postulare deceret. Indecorum nanque huiusmodi quędam in conspectu multorum tractare, atque id seni præcipuè. Ignorant enim multi quòd absque hoc per omnia velut discursu & errore impossibile sit mentis veritati coniunctæ compotem fieri. Ego igitur, ò Parmenides, vnà cùm Socrate precor, vt & mihi etiā liceat tanto tempore transacto hęc audire. Cùm verò hęc intulisset Zeno, aiebat Antipho dixisse Pythodorum, se quoque, & Aristotelem, ac reliquos omnes obsecrauisse Parmenidē, vt quod dixerat, demonstraret, neque aliter faceret. Tunc demum Parmenides, necesse est, inquit, obtemperare, etsi mihi videor in id quod passus est Ibycius equus, incidere. Cui & athletæ & seniori, curruum subituro certamen, & propter experientiam euentum extimescenti, Ibycus ipse se cōferens, inuitus, inquit, & ipse iam senex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodū trepidare videor, cùm cogito quo pacto iam grandis natu tam profundum disserendi pelagus transnatare queam. Obsequendum tamen, cum & Zeno ipse roget: ijdem enim sumus. Vnde igitur incipiemus? quidúe primùm ponemus? An vultis postquam negotiosum ludum ingressi sumus, à me ipso meaque positione in primis exordiar, de ipso vno, inquam, siue vnum sit, siue non quid accidat? Prorsus, inquit Zeno. Quis igitur mihi respondebit? An iunior? minus enim negotij præbebit: & quæ ipse sentit, maximè respondebit, vt eius responsio minus me defatiget. Paratus sum, ò Parmenides, Aristoteles inquit. me nanq; significas, dum iuniorem respondere iubes. Sed age, vt lubet, interroga me, tanquam libentissimè responsurum.

Ipsum pulchrum, & Ipsum bonum nobis ignotum.

Equus Ibycius.

Prima suppositio, si vnum sit, quæ intelligenda est si vnum. Nam verbũ Est, apponit gratia orationis.

DE VNO.

AGE igitur si vnum est, non vtiq; multa erit ipsum vnum. Qui sit enim? Neque igitur partem esse illius aliquam, neq; totum ipsum esse oportet. Cúrnam? Pars vtiq; totius pars est. Quid verò? Non ne totũ est, cui nulla pars deest? Prorsus. Vtrinq; igitur ipsum vnũ ex partibus esset, totumq; existens, ac partes habens. Necesse est. Vtrinq; rursus ipsum vnum multa potius, quàm vnum esset. Verùm. Oportet autem nõ multa, sed vnum ipsum existere. Oportet sanè. Itaq; nec totum erit, neq; partes habebit, si vnum fuerit ipsum vnum. Non certè. Si nullam habet partem, nec principium etiam, neq; finem, neq; mediũ habebit. partes enim ipsius hæc essent. Probè. Quinetiam principiũ & finis, termini cuiuslibet sunt. Quídni? Infinitum igitur ipsum vnum, cùm principio fineq; careat. Infinitum. Ergo & absq; figura: neq; enim rotundi, neq; erecti particeps est. Cur? Rotundum porrò, id est, cuius extrema vndiq; à medio æquè distant. Id nempè. Rectum verò cuius medium extremis vtrisque è regione est. Sic est. Nónne partes haberet ipsum vnum, multaq; esset, si recte vel circularis figuræ esset particeps? Omnino quidem. Idcirco neq; rectum est, neque rotundum, cùm partes etiam nullas habeat. Rectè. Quinetiam cum tale sit, nusquam est: nam neque in alio, neque in seipso esse potest. Quamobrẽ? Si in alio esset, circulo quodam ab eo in quo esset, concluderetur, passimq; ab illo, ac multis partibus tangeretur. At cum vnum impartibile sit, & rotunditatis expers, impossibile est multifariam circulo tãgi. Impossibile. Sin in seipso esset, ipsum seipsum complecteretur, nõ aliud quiddam quàm ipsum met existens: si quidem in semetipso sit. non enim potest quicquam in aliquo esse, quin ab illo etiam comprehendatur. Impossibile certè. An non aliud quiddam esset ipsum vt comprehendens, aliud vt comprehensum? nunquam enim idem ipsum totum utraque hæc simul pateretur & ageret. quo fit, vt ipsum vnum non vnum vlterius, sed duo sit: Est vt dicis. Nusquã igitur est ipsum vnum, quandoquidem nec in alio, nec in semetipso est. Nusquam. Considera, quæso, num quod huiusmodi est, aut stare aut moueri possit. Quid ni possit? Quoniam quod mouetur, vel fertur, vel alteratur, hi quippe soli sunt motus. Esto. Si ipsum vnum ex eo quod est alteretur, impossibile est iam esse vnũ. Impossibile. Idcirco secundum alterationem non mouetur. Non, vt apparet. Nunquid secundũ progressionem? Fortassis. Atqui si ipsum vnum feratur, vel in eodem motu sphærico circunfertur, vel locũ alium ex alio mutat. Necesse. Nónne quod circulo circunfertur, in medio consistere oportet, atque alias sui partes quę circa medium voluantur, habere? Cui verò nec mediũ, neq; pars vlla conuenit, quomodo id cogitari potest in circulum circa medium volui? Nullo pacto. An locum transiens, aliàs alibi fit, atq; ita mouetur? Fortè. Num esse ipsum in aliquo, vt impossibile iam redargutum est? Est. An non multo magis impossibile ipsum in aliquo fieri? Non intelligo satis. Si in aliquo aliquid fit, necesse est nondũ in illo penitus esse, si quidem adhuc in illo continuè fiat, nec etiam extra illud prorsus extare, si quidem in eo iam fiat. Necesse est. Si ergo aliud quicquam hoc patitur, id solùm patitur, cuius partes aliquę sunt. partim.n. in illo iã est, quod patitur, partim interim extra. quod aũt nullis partibus cõstat, nunquã in aliquo totum esse, ac totum simul abesse poterit. Vera. Quod verò neq; partes habet vllas, neq; totum est, multo magis etiam impossibile est, siue secundum partes, siue secundum totũ alicubi fieri. Apparet. Ergo nec aliquo pergens, nec alicubi ingrediens locum mutat, neq; in eodem reuolutum, neque etiam alteratum. Non videtur. Secundum quemlibet igitur motũ immobile est ipsum vnum. Immobile. Præterea ipsum vnum in nullo esse posse asseuerauimus. Asseuerauimus. Haud igitur aliquando in eodem est. Quamobrem? Quoniam iam in illo esset, in quo eodẽ est. Prorsus. At verò nec in seipso, neq; in alio ipsum

Rationes quibus pellitur idem esse in se.

Latio & alteratio motus soli sunt.

Quod circulo mouetur, in medio cõsistit.

Pati per partes.

vnum esse poterat. Non certè. Nunquã igitur ipsum vnũ in eodem existit. Nunquam, vt videtur. Quod verò nunquam in eodem existit, neq; quietem agit, neq; stat. Neq; enim possibile est. Idcirco ipsum vnum nec stare, neque moueri videtur. Non appared. Item nec alteri, neq; sibiipsi etiam idem est, rursusq; nec à seipso, nec ab alio quodam alterum. Quid ita? Si à seipso alterum sit, ab vno alterum esset, nec esset vnum. Vera. Etsi alteri idem fuerit, illud quidem erit, nec ipsum quod est, quapropter nec vlterius erit ipsum quod vnũ, sed aliud quiddam præter vnũ. Sic est. Ideo idem alteri vel à semetipso alterum dici nunquam debet. Nunquam planè. Sed neque alterum ab alio esse potest, donec vnum est: neq; enim vni cõgruit, vt ab aliquo alterum sit, sed soli ei quod alterum est ab alio. Alteri autem nulli cõuenit. Probè. Ex eo igitur quod vnum est, non erit alterum. An putas? nequaquam. Quod nisi hoc, non seipso: si nõ seipso, neq; ipsum. Ipsum verò nullo modo alterum existens à nullo alterũ est. Rectè. Neq; sibiipsi idem erit. Cur non? Non ea est ipsius vnius natura, quæ ipsius eiusdem natura est. Quare? Quia nondum quum idem fit aliquid alicui, vnum efficitur. Qua de causa? Quòd multis idem fit, multa, non vnum fieri necesse est. Verum. At si ipsum vnum atq; ipsum idem nihil discreparent, quoties quid idem fieret, vnumquodque semper efficeretur: quotiesq; vnum, semper & idem. Et maximè quidem. Quapropter si ipsum vnum sibimet idem fuerit, non vnum sibi existet: atq; ita vnum existens, non vnum erit. Impossibile id quidem. Impossibile igitur ipsum vnum, aut alterum ab alio, aut sibijpsi idem esse. Impossibile. Hac itaq; ratione vnum, nec idem, nec alterum, aut sibi, aut alteri esse poterit. Non profectò. Sed neq; simile, neq; dissimile cuipiam, aut sibi, aut alteri. Quam ob causam? Quia simile est, cui idem quidã accidit. Nempe. Ipsum tamẽ idem ab vno natura secerni ex ante dictis apparuit. Apparuit certè. Veruntamen si quid prętter id quod est vnum esse, ipsum vnum recipit, patitur iam plura esse quàm vnum. Id autem impossibile est. Ita. Ob hanc causam nunquã ipsum vnum, idem esse, uel sibi, uel alteri patitur. Non uidetur. Ergo nec simile aut sibimet, aut alteri esse potest. Sic apparet, Nihilò tamen magis esse alterum sustinet. etenim plura quàm vnum esse contingeret. Plura sanè. Quòd alterũ uel à se, uel ab alio sit, dissimile quoque aut sibijpsi aut alteri cuidam efficitur. quippe cùm illud etiam quod idem esse recipit, simile fiat. Probè. Vnde ipsum unum cùm nullo modo susceperit alterum, nunquã quoq; dissimile siue sibimet, siue alteri fiet. Nunquã profectò. Quamobrem nec simile, neq; dissimile unquam aut sibi, aut alteri, ipsum unum est. Non, ut uidetur. Præterea cum huiusmodi sit, nec æquale etiam, nec inæquale cuiquam uel sibi, uel alteri. Quid ita? Quod ęquale est, earundem mensurarum est, quarum & illud cui æquale dicitur: Sic est. Quod maius est uel minus, quo ad illa quibus commensurabile est, minoribus quidem plures mensuras habet, maioribus autem pauciores. Certè. Quibus autẽ incommensurabile, quo ad hæc quidem minorum, quo ad illa uerò maiorum mensurarũ erit. Quídni? Nónne impossibile est, quòd nullo modo ipsius eiusdẽ est particeps, aut mensuras easdem, aut aliud quoduis idem sortiri? Impossibile. Itaq; nec sibi, nec alteri erit æquale. quipppe cũ mensuris eisdem non utatur. Minimè, ut apparet. Quinetiam si pluribus aut paucioribus mensuris circunscribetur, totidem partibus quod & mensuris cõstabit: rursusq; non amplius unum erit, sed tot potius, quot & mẽsurę insunt. Rectè. Quod si unius mensuræ sit, æquale utiq; ipsi mensuræ fieret. Veruntamen impossibile esse apparuit ipsum unum æquale cuiquã esse. Apparuit certè. Quod igitur nec unius mensuræ est particeps, neq; multarum, neq; etiam paucarum, nec ullo modo ipsius eiusdem, nunquam sibijpsi, ut uidet, erit æquale, nec etiã alteri, nec maius prętereà aut minus, uel semetipso, uel alio. Sic prorsus se habet. An fortè antiquius, aut iunius aliquo, uel etiã coætaneum ipsum

Alia est natura vnius quàm eiusdem.

Aequale quid.

ipsum vnum apparet? Quid prohibet? Id sanè. Quoniam si eandem ætatem vel secum vel cùm alio quopiam aget, æqualitate & similitudine tẽporis participabit. ostensum est tamen, nec æqualitatem, nec similitudinem ipsi vni vllam adesse posse. Ostensum profectò. Nónne hoc quoq; diximus, nec inæqualitatis neq; dissimilitudinis cõpos existere? Quã maximè. Quo igitur pacto quod huiusmodi est, senius aut iunius aliquo vel ætate par vlli esse poterit? Nullo modò. Ergò ipsum vnũ non iunius, nõ senius, non ætate par aut ad seipsum aut ad aliud erit. Nõ apparet. Iã nec in tempore etiam vllo pacto ipsum vnum cùm tale sit, erit vnquam. Etenim necesse est quicquid est in tempore, seipso semper senius fieri. Necesse. Et quod senius semper iuniori senius. Cur nõ? Itaq; quod seipso fit senius seipso etiam simul iunius fit: siquidem aliquo senius esse debet. Quomodo dicis? Hoc modo, diuersum alterum alteri nihil fieri, oportet, diuersum quum iam sit, sed iam existẽtis iam esse, prẹteriti prẹterijsse, futuri fore. eius vero quod fit, nec pterijsse, nec fore, nec esse, diuersum est: sed fieri, nec aliter esse. Necesse est. At vero senius oppositũ quiddã est iuniori, nec aliteri penitus vlli. Est. Quod ergo seipso fit senius, necesse est simul quoque seipso iunius fieri. Videtur. Quinetiam nec longiori seipso tẽpore neq; breuiori fieri, sed per æquale semper tẽpus secũ ipso fieri, & esse, & fuisse, futurum esse, ac fore. Necessaria quoque hæc sunt. Necessariũ ergo videtur, quodlibet eorum quæ in tempore sunt, atque hoc tali participant, eandem secum ipso ætatem agere, ac senius seipso simul & iunius fieri. Apparet. Ipsi vero vni nulla prorsus ex ijs passionibus accidit. Nulla. Nullius ergo temporis particeps, nec in aliquo tempore. Non sanè vt ratio dictat. Quid igitur? ipsum erat, fuit, fiebat, nónne participationem temporis quandoq; præteriti significare videntur? Quinimò. At verò erit, fiet, factum fuerit, an non futurum nobis designant? Futurum. Est autem & fit præsentis sunt temporis notæ. Omnino quidem. Si ergo ipsum vnum nullo prorsus participat tempore. nec fuit vnquam, nec fit, neq; est, neq; fiet, neq; factum erit, neq; erit. Verissima hæc sunt. Num potest quicquam essentia aliter quàm secundũ istorum aliquod participare? Non aliter. Nullo modò igitur est ipsum vnum. Haudquaquam videtur. Nõ itaq; ita est vt sit vnum. esse.n.iam ens & essentiæ particeps: imò vt videtur ipsum vnum neq; vnum est, neq; est, siquid huic rationi credendum. Apparet. Et verò quod non est, num est vel ipsi vel ipsius aliquid? At quomodo? Non itaq; nomen illi est, nõ sermo, nõ sciẽtia quædã non sensus, nõ opinio. Nõ videtur. Quapropter nec nominatur, nec dicitur, nec opinione cogitatur, nec cognoscitur, neq; ab aliquo ex ijs quæ sunt, sentitur. Haud sanè videtur. An possibile est ista circa ipsum vnũ sic se habere? Nõ vt mihi videtur.

Verbum Est, Fuit, &c. significant tempus.

In Verbo Est, est tempus & essentia.

Secunda suppositio circa vnũ si sit.

VISNE igitur ad ipsius positionis principium redeamus, considerantes si quid fortè redeuntibus nobis aliter se habere videatur? Volo equidem. Nónne si ipsum vnũ est, confessi sumus quæ circa illud eueniunt, cuiusmodi esse oporteat? Profectò. Meditare iterũ à principiò: vnũ si est, nũquid possibile est ipsum esse, essentia verò nequaquã participare? Impossibile. Essentia autẽ vnius, non idem quod ipsum vnum erit. alioquin si idem, non vtiq; illius essentia esset, neq; ipsum vnũ illa participasset, sed quoties proferretur vnũ esse, simile quiddam significaretur, ac si vnum diceremus. Nunc autẽ non est huiusmodi positio nostra, s.si vnum, quidnam euenturum sit, sed si vnũ est, nónne ita? Prorsus sic est. Nónne ita dicitur, tanquã aliud significet ipsum est, aliud ipsum vnum? Necesse. Nunquid igitur cum vnum esse compẽdio dicimus, aliud ea oratio significat, quàm essentiam communicare? Omnino. Rursus itaq; dicamus, vnum si est, quidnam contingat. Age id aduerte. An non necesse hanc suppositionẽ ipsum vnũ eiuscemodi prædicare quasi partes habeat? Quonam modo? Hoc pacto. Si esse de vno ente dicitur, & ipsum vnum de ente vno, est autem idem essentia & vnum, eodẽ existente vno quod supposuimus, nónne necesse est totum quidẽ vnũ ens ipsum esse, eiusq; partes tam vnum quàm esse existere? Necesse. Vtrum verò vtranq; harũ partium partem duntaxat appellamus? An partem totius partem predicare oportet? Totius. Totum igitur est, quod vnum est, ac partem habet. Penitus. Quid autẽ? num hæ partes vnius entis, scilicet vnum & ens, ita se inuicem deserunt, vt ipsi enti vnũ, & ipsi vni ens desit? Non certè. Igitur vtraq; pars & vnum simul & ens cõplectitur: adeò vt pars quęlibet ex duabus saltem particulis constituatur: & secundum eandem rationẽ quęcunq; particula occurrit, vtraq; semper in ea claudatur. etenim vnũ semper ens, & ens vnũ mutuis nexibus amplectitur. Vnde quum vbiq; in quauis particula duo emergant, necesse est nunquam vnum existere. Omnino. Nonne hac ratione vnum ens infinita multitudo erit? Videtur. Age quæso, & hac perge. Qua? Diximus vnũ essentia participare inquantum est? Diximus. Et ob hanc causam vnũ ens multa esse apparuit? Sic est. Quid autem, si ipsum vnum quod essentiæ particeps esse diximus, ipsum secundum seipsum solùm intelligentiæ cogitemus, seorsum ab illo quo participare prædiximus? nunquid vnum solum apparebit? vel etiã multa hoc ipsum? Vnũ solũ puto. Consideremus iam & aliud quiddam, alterum quiddam esse necesse est ipsius essentiam, alterum verò ipsum. siquidem non essentia ipsum vnũ, sed vt vnũ essentia participat. Necesse est. Quod si alterum essentia, alterum vnum, ipsum vnũ non ex eo quod vnũ, ab essentia alterũ est, neq; essentia inquantum essentia ab vno est altera: sed per id quod est ipsum per se alterum, & ipsum per se aliud, altera sunt inuicem. Prorsus. Quamobrem ipsum alterum nec vni nec essentię idem est. Verùm. Quid ergò? si ex istis elegerimus siue essentiam & alterum, seu essentiam & vnum, siue vnũ & alterum, nónne in qualibet assumptione eliciemus aliqua quę iure ambo appellari poterunt? Quo modo? Hoc modo inquam. licétne essentiam dicere? Licet. Rursusq; dicere vnũ? Et istud. Nonne vtrunq; illorum dictum est? Dictum vtrunq;. Quoties essentiam & vnum dico, an non ambo dico? Dicis. Et si ęssentiam atq; alterũ, siue alterum atq; vnũ, nónne in ijs singulis ambo dico? Prorsus. Quæ verò ambo rectè appellata sunt, nunquid possunt ambo esse, neq; tamen esse duo? Nequaquam. At quæ duo sunt, cogitari ne ita possunt, vt nõ illorũ vtrumq; vnum sit? Minimè. Quoniam igiẽ ista simul duo sunt, idcircò vnumquodq; vnum existit. Videtur. Si vnumquodlibet eorum est, & vtrunq; vnum mutuo quodam coniugio inuicem est connexum, nónne tria vniuersa resultant? Maximè. Tria verò nónne imparia, duo autem paria? Quidni? Et cum duo sint, nónne necesse est etiam bis adesse: & cum tria, ter? siquidem duobus inest bis vnum, tribus vero ter vnum. Necesse. Duobus deniq; existẽtibus ac bis, necesse est duo bis esse: & tribus existentibus atq; ter, nónne necesse est rursus tria ter esse? Quidni? Quid verò? tribus existentibus atq; bis, & duobus atq; ter existẽtibus, necesse est tria bis esse, ac bis tria? Necesse est omnino. Erũt igitur pariter paria, impariterq; imparia, necnon imparia pariter, & impariter paria. Certè. Si hæc ita se habent, num putas vllum numerum relinqui, qui nõ necessario illic insit? Nullum. Idcirco si est vnum, necesse est & numerum esse. Proculdubio. Item si numerus est, multa vtiq; sunt, & infinita entium multitudo, aut non infinitus numerus multitudine etiam particeps essentiæ fit? Maximè. Quod si totus ipse numerus est essentiæ particeps, vnaquęq; etiã particula numeri essentia participabit. Prorsus. Per omnia ergo quæ multa sunt essentia distribuitur, nec ab aliquo eorum quæ sunt, abest, seu minimum hoc sit, siue maximum: Atq; id dubitare absurdum est. quomodo.n. essentia ab aliquo eorum quæ sunt abesse potest? Nullo. Diuisa est igitur quoad fieri potest, in minima & maxima, atque in omnia quæ quomodocunq; sunt, maximeq; omnium distributa, & infinitæ sunt essentię partes. Sic se res habet. Plurimæ

An vnum & ens sit idem.

Quod vnũ circa essentiam etiã fit multa.

Plurimæ igitur illius partes sunt. Plurimæ certè. Quid verò? est ne quicquam ex istis quod quidem pars essentię sit, non tamen pars ipsa vnum quiddã sit? At quo pacto id fieret? Verum postquam, vt arbitror, est, necesse est ipsam semper quandiu est, vnum aliquid esse, nihil autem esse impossibile est. Absq; dubio. Non solũ ergo vniuersę essentiæ, sed illius etiam singulis partibus vnum adest, partem nullam deserens, siue maior illa quidem, seu minor sit, siue quomodocunq; se habeat. Sic est. Nunquid cum sit vnũ, vbiq; simul est totum? Diligenter id considera. Considero, atq; hoc esse impossibile video. Diuisum itaq; nisi totum. Neq; enim aliter vniuersis simul essentiæ partibus, quàm diuisum aderit. Sic est. Cęterum quod partibile est, necessario totidem sunt, quot sunt partes. Necessario. Hac de causa, haud rectè paulò antè dicebamus essentiã in partes plurimas distributam: quippe cum nõ in plures, quàm ipsum vnum, sed pares discreta sit. Neq;.n.ens vni neque vnum enti deest, sed duo hæc potius per omnia penitus coæquantur. Omnino sic apparet. Ipsum itaq; vnum ab essentia distributũ infinita multitudo est. Patet. Non modo igitur vnum ens multa est, sed & ipsum vnum ab essentia distributum multa esse oportet. Oportet sanè. Quinetiam ex eo quod omnes partes, totius partes sunt, terminatum secundum totum vnum erit. An non compræhenduntur omnes à toto particulæ? Comprehendũtur. Quod autem compræhendit, terminus est. Est. Propterea vnum ens, vnum quodammodo est, & multa totumq; & partes, nécnon finitum, & multitudine infinitum. Apparet. Nónne cum terminatum sit, extrema quoq; habet? Necessarium est. Præterea si totum est, principium mediumq; & finem habebit? Num totum aliquid absque ijs tribus reperiri potest? Et siquid ipsorum ab eo quod vnum distat, totúmne vlterius erit? Minimè. Quamobrẽ principium mediumq; & finem vnum habet. Habet. Medium verò æquo interuallo ab extremis vndiq; distat, non enim aliter esset medium. Non certè. Præterea quũ tale sit vnum figuræ cuiusdam est particeps, seu rectę siue rotũdæ, siue alterius ex vtrisq; cõpositæ. particeps proculdubio. Quin etiã si huiusmodi est, ipsum in seipso & in alio erit. Quónam pacto? quælibet pars in toto est, nec extra totum penitus vlla. Esto. Singulę ne partes sub toto clauduntur? Ita. At vnum cũctæ suæ partes existit, nec quid plus minusúe vniuersæ. Sic est. Nónne & totum vnum est? Quidni? Si omnes partes toto clauduntur, estq; omnia vnũ & ipsum totum, continentur autem sub toto singula ab vno vtique vnum continebitur, atque ita vnum ipsum in semetipso iam erit. Videtur. Veruntamen totum in partibus minime est, neq; in omnibus, neq; in aliqua. si enim in omnibus, necesse est & in vna: & si in vna quadam non sit, in cunctis esse non poterit. Si autem hoc quidẽ vnum cunctis constat, & in eo totum, non vno, quo pacto amplius in omnibus erit vnũ? Nullo. Sed nihilo magis in partibus quibusdam. Nam si quibusdam totum insit, maius in minori erit. Id autem impossibile. Impossibile. Cum igitur totum, nec in pluribus, nec in vna, neq; etiam cunctis in partibus sit, an non necesse est ipsum, vel esse in alio quodam, vel nusquam existere? Necesse. Nonne si nusquam sit, nihil penitus erit? & tamen cum totum sit, neque sit in seipso, restat vt cõsistat in alio? Pęnitus. Qua igitur vnum totum est; in alio est: quà verò omnia partes eius sunt, & ipsum cũctæ partes, est ipsum in seipso, ideoq; necesse est vnum, tum in seipso, tum etiam in alio esse. Proculdubio. Et cum talis sit vnius natura, an nõ necessario sequitur vt stet atq; etiam moueatur? Quur nam? Stat quippe, siquidem ipsum in seipso consistit. Etenim inhærens vni, nec ex eo digrediẽs, in eodem est in semetipso. Est profectò. Verum quod in eodem semper est, stare semper oportet. Oportet. At quod in alio semper, contrà necesse est nunq̃ in eodẽ esse: si nunq̃ in eodẽ, nunq̃ pręterea stare: quod verò non stat, moueri oportet. Sic est. Necesse est igitur vnũ cũ in seipso semper & in alio sit, semper quoque stare atq; moueri. Videtur. Quinetiam idem oportet ipsum sibijpsi esse, & à seipso alterum, & quo ad alia similiter idem & alterũ, si modo quę supra dicta sunt, illi cõpetunt. Qua ratione? Sic.n. vnũ quidq; ad quodlibet habet, vt vel idem cũ eo sit, vel diuersum: si nec idem, nec aliud, pars vtique erit eius erga quod ita se habet, velut ad partem, eritq; totum. Patet. Nunquid ipsum vnũ suijpsius pars est? Nequaquam. Nõ igitur quo ad seipsum totum erit, quasi pars sui sit. Neque enim possibile. An Fortè alterum est vnum ab vno? Minimè. Non itaque à seipso alterum. Non certè. Si nec alterum nec totum neq; pars quo ad seipsum est, quid iam aliud restat, quam vt idẽ sibi sit? Isthuc ipsum. Quid verò? quod alibi est, quàm ipsummet in eodem existens in semetipso, nónne cogitur alterum à seipso fieri, si quidem alibi, quam ipsummet existat? Mihi quidem videtur. Huiusmodi planè patuit esse vnum, in seipso scilicet, & in alio esse. Patuit profectò. Ex hoc igitur cõstat vnũ esse à seipso alterũ. Videtur. Si qd vero ab aliquo alterũ ẽ, nõne ab altero alterũ? Necesse. Quæcũq; vnum minime sunt, nũ ab vno altera, & vnũ alterũ ab ijs quę nõ vnũ? Quidni? Ideo vnum ab alijs omnibus alterũ apparebit. Alterum. Aspice præterea, num alterum ipsum, & ipsum idem cõtraria inuicem sint. Cur non? Volet ne unquam idem in altero, vel alterum in eodem consistere? Nunquam. Ergo si nũquam alterum in eodem est, nihil est ex ijs quæ sunt, in quo per aliquod tempus ipsum alterum sit. Nam si per aliquod tempus sit in aliquo, per id tempus in eodem ipsum alterum erit. An non? Certè. Postquam verò nunquã in eodem constat, nunquam profectò in aliquo eorũ quæ sunt, ipsum alterum erit. Vera dicis. Idcirco nec in ijs quæ non sunt vnum, nec in vno erit alterum. Nõ sanè. Sequitur, vt vnum ab ijs quæ non vnum, & quæ non vnum ab vno per ipsum alterum altera esse nequeant. Sequitur planè. Quod nisi participent ipso altero, altera secundum seipsa inuicem esse non poterunt. Quo enim pacto? Atqui si nec seipsis, nec ipso altero altera sunt, altera esse inuicem nullo pacto possunt. Nullo. Præterea quæ vnum non sunt vno minimè participant, neq;.n. essent nõ vnũ, sed quodammodo vnum. Verum. Hanc ob causam quę non sunt vnum, neq; etiam numerus sunt. Alioquin non penitus vnius essent expertia, si quem numerum habeant. Non certè. An verò quæ non sunt vnum, partes vnius sunt? An sic fortè vno participarent, quę non sunt vnum? Participarent. Si itaq; hoc quidem omnino vnum est, illa vero non vnum, nec pars vnum erit eorum quę non vnum, neq; totum ad illa, quasi ipsa sint partes: neq; rursus quæ non vnũ vnius particulæ, neque etiam tota, quasi vnum pars existat. Non profectò. Cæterum asserimus, quæ neque tota, neq; partes sunt, neq; inuicem altera, eadem inuicem esse debere. Asseruimus. Fatemúrne igitur vnum, cum ita ad ea quæ non vnum se habeat, illis idem esse. Fatemur. Ergo vnum, vt videtur, alterum quiddã est ab alijs & à seipso, rursusq; sibi & illis idem. Sic ratio persuadet. Nunquid simile quoque & dissimile sibi ipsi ac cęteris? Fortè. Postquam alterum ab alijs esse patuit, alia quoq; ab illo altera erunt. Quid prohibet? An non ita ab alijs alterũ, vt ab illo & alia, nec magis quicquam neq; minus? Quidni? Si nec magis nec minus, restat vt similiter. Similiter. Porrò si vni cõtingit, vt alterũ sit alijs, eodem modo quo ab illo alia, ex hoc sequitur, vt eadem conditio quædam, tam vni quàm alijs cõpetat. Isthuc quomodo dicis? Sic. Vnũquodq; nomen nónne sunt habet significatum? Habet. Idem verò nomen, vel sæpius vel semel pronuncias. Equidẽ. Vtrum quando semel profers, illud appellas cuius est nomẽ: quando verò sępius, non illud? An potius siue semel, seu iterum iterumq; nomen idẽ pronuncies, necesse te semper idem innuere? Idem semper. Nónne & ipsum alterũ nomen est ad proprium aliquid significandum impositum? Est. Quoties igitur nomen hoc profers, siue semel, siue sæpius non ad aliud refers, neq; aliud quicquam nominas, quàm id, cuius hoc nomen est. Necesse. Quando itaq; dicimus alterum

Vnũ esse, & vnum, vel multa, & totũ & partes &c.

Omne totum habet principiũ, mediũ, & finem.

Quomodo intelligatur vnum ab vno & seipso contineri.

Quod nusquam est, nihil penitus est.

alterum esse vnũ ab alijs, & illa ab vno altera, bis nomen hoc alterum pronunciantes. nunquam ad aliud quiddam significãdum inducimus, quam naturam cuius proprium nomen est. Omnino quidem. Si ergo vnum alterum est ab ijs, & alia ab vno altera, patiens illud idem alterũ quod in alijs est, secundum illud, non secundum aliud quiddam, alterum est ab alijs vnum: quodcunq; verò idem patitur, simile est, an non? Imò. Secundum quod autem vnum habet, vt sit ab alijs alterum, secundum hoc idem quodlibet cuilibet simile est: quodlibet enim est à quolibet alterum. Videtur. Estne simile dissimilibus contrarium? Est sanè. Nonne & ipsum alterum ipsi eidem? Et istud. Veruntamen hoc etiam patuit, quòd ipsum vnum alijs & idem & alterum sit. Patuit planè. Cõtraria verò passio est esse alijs idem, & esse ab alijs alterum? Prorsus. Quà tamen alterum, simile apparuit. Et hoc. Quà igitur idem, dissimile erit secundum passionem contrariam passionis illius quę simile fecerat. Simile autem nónne faciebat ipsum alterum? Prorsus. Ipsum ergò idem dissimile reddet: alioquin ipsius alterius contrariũ minimè erit. Apparet. Ex ijs concluditur vnum simile atq; dissimile alijs esse: quà sanè alterum, simile: quà verò idem, dissimile. Talem, vt videtur, rationem habet. Et sanè hanc habet. Quam? Vt quà idem passum est, non alienum sit passum: si non alienum passum fuerit: neq; dissimile etiam: si non dissimile, restat vt simile: sin autem aliud susceperit, & alienum: si alienum etiam dissimile sit. Verè dicis. Vnum ergo & quia cæteris idem, & quia alterum, secundum ambo hęc & secundum horum vtrunq; simile atq; dissimile alijs erit. Maximè. Nónne & sibijsi eodem modo, siquidem alterum à seipso & sibi ipsi idem apparuit, secundũ ambo atq; vtrunq; simile pariter atq; dissimile apparebit? Necesse est. Considera prætereà quæso, quónam pacto vnum ad tangendum, vel non tangendũ seipsum, & alia sese habeat. Considero equidem. Ipsum vnum in seipso toto esse constitit. Probè. An non & in alijs vnum? Et in alijs. Quatenus igitur in alijs, alia tangit, quatenus in seipso, tangere quidem alia impeditur, seipsum verò tangit, quum in seipso sit. Apparet. Hac vtiq; ratione vnum & se, & alia tangit. Tangit. Quid verò ad hæc? Nónne quodcunq; tacturum aliquid est, propè illud quod tacturũ est, iacere oportet, atq; eam sedem occupare, quæ sequitur illius sedem, in qua cum primum fuerit, tanget? Necessariũ hoc est. Ideo vnum quoq; si se tangere debet, continuò post seipsum extare oportet, proximam loco in quo ipsum est sedem occupans. Oportet omnino. Nónne vnum si duo esset, hæc efficeret, & duobus simul in locis existeret: donec verò vnum est, minimè? Est vt dicis. Eadem ergo necessitas efficit, vt vnum nec duo sit, neq; sese tangat. Eadem. At nihilò magis alia tanget. Quamobrẽ? Quoniam diximus quod tacturũ aliquid est, seorsum positum, proximũ illi quod tangendum est, esse oportere, tertium verò præter hæc intermedium nullum. Verũ. Quapropter duo saltẽ adesse oportet, quoties futurus est tactus. Oportet. Sin autẽ præter terminos duos tertium quiddam mediũ interuenit, tria quidem per ordinem subsequentur, tactus autem gemini. Prorsus. Atque ita semper vno quodam adiecto, vnus quoq; tactus adijcitur. Ex quo contingit ipsos tactus à numerorum multitudine vno exuperari: quanto enim prima duo tactus ipsos exuperarũt, ita vt plura numero, quàm tactus essent, tanto deinceps vniuersus numerus vniuersos tactus excedit. Etenim in posterum vnũ simul additur numero, & vnus tactus tactibus ipsis apponitur. Rectè. Quot igitur ea quæ sunt, numero sunt, totidem semper, & tactus vno duntaxat excepto. Vera loqueris. Itaque si vnum esset solum, nec vsquam duo, tactus quoque nullus esset. Quonam modo? Diximus quæ alia sunt ab vno, nec esse vnum, nec vno etiam participare, donec alia sint. Diximus. Ex ijs conficitur, vt non sit in alijs numerus vnus, quippe cum vnum quippe illis minimè adsit. Enimuero quo pacto id fieri posset? Vnde alia nec sunt vnũ, nec duo nec alio quouis numero designata. Non sanè. Ipsum igitur vnum solummodo vnum est, duo autem nõ sunt. Non vt apparet. Et si duo non sunt, tactus quoque nullus erit. Nullus. Ergo nec vnum alia tangit, nec illa vnum nullo existente tactu. Non prorsus. Omnibus ijs de causis, vnũ se & alia tangit pariter & non tangit. Sic videtur. An est præterea æquale pariter & inæquale, tum sibi, tum etiam cæteris? Quo vero fit pacto? Si maius esset, vel minus vnũ quàm alia, aut alia rursus maiora siue minora, quàm illud, an non vnum ex eo quod vnum, & alia ex eo quod alia, quàm vnum, aut maiora, aut minora inuicem ex ipsis suis essentijs essent? verum si pręter rationes has vtraq; ęqualitatem insuper haberent, æqualia inuicem existerent: sin hæc quidem magnitudinem, illa paruitatẽ haberent, cuicunq; speciei magnitudo adesset, maior existeret: cuicunque paruitas, minor. Necesse. Nónne sunt duæ quædam huiusmodi species, magnitudo & paruitas? Etenim nisi essent, nunquam contrariæ inuicem existerent, ac rebus ipsis inessent. Est vt dicis. Igitur si vni paruitas accedit, vel toti vni, vel parti cuipiam insidet. Necessarium. Si toti insederit, vel ęqua extensione per integrum vnũ intus ibit, vel externis limitibus complectetur. Planè. Ex æquo vni infusa paruitas, ęqualis proculdubio vni erit: complectens autem, maior. Quídni? Num potis est paruitas æqualis cuiquã esse, vel amplior? effectusq; magnitudinis & æqualitatis in alio exercerepre, nisi posset in seipsam? Non põt proculdubio. Vnde concluditur in toto vno paruitatẽ esse non posse. Restat forsitan, vt sit in parte. Restat. Non tamen in tota parte. eadem enim efficeret aduersus partem quæ & aduersus totũ effecerat, quippe vel ęqualis erit, vel maior illa ipsa parte semper, cuicunq; insit. Necessario sequitur. Nulli igitur vnquam rei paruitas inhærebit quum neq; parti, neq; toti inhæreat. Ex quo fit vt nihil futurum sit paruũ, præter ipsammet paruitatem. Videtur. Sed neq; etiam magnitudo inerit, quippe aliud quicquam præter ipsammet magnitudinem maius esset, vt puta id cui inerit magnitudo. Veruntamen nihil est paruum, quòd quidem superari oportet à magno, si quid magnũ sit. Etenim quo pacto paruum aliquod reperies, quum paruitas in nullo resideat? vera loqueris. Quinetiã magnitudo ipsa nullo erit alio maior, quàm paruitate, neque paruitas ipsa, alio quopiam, quàm ipsa magnitudine minor. Nullo. Quamobrem cætera præter vnum, neque maiora, neque minora, quàm vnum erunt, quum magnitudinis paruitatisq; expertia sint. Neq; habebũt hæc duo aduersus ipsum vnum vim aliquam, qua vel excedant vel excedantur, sed inter seipsa id efficiẽt. Neq; etiam ipsum vnum, aut hisce duobus aut alijs quibuslibet maius vel minus erit, vtpotè quod tam magnitudinis, quam paruitatis est expers. Sic vtique apparet. Ideoq; cũ nec maius nec minus sit vnum, quàm cætera, nec superabit alia, neq; ab alijs superabitur. Absque dubio. Nonne quod nec superat, nec superatur, necessario sequitur, vt æque se habeat? & si æquè, vt æquale sit? Imò. Sed hoc pacto, vnum ipsum ad sese habet, expers scilicet & magnitudinis & paruitatis, vt nec exuperet seipsum, nec à seipso exuperetur, sed æquè se habens æquale semper sibi sit. Et maximè quidem. Itaque vnum sibi cæterisq; æquale. Videtur. Veruntamen cum vnum in seipso sit, extrinsecus sese circuit, atq; ita se complectẽs seipso amplius extat: cumq; etiam comprehendatur, angustius est. quo fit vt vnum tum maius, tum etiam minus seipso sit. Fit vtique. Nonne hoc quoque necessarium est, nihil scilicet præter vnum & alia reperiri? Necessarium. Item quicquid est, an non semper alicubi esse oportet? Oportet. Insuper quòd in aliquo est, nónne semper in maiori minus. Neque enim aliter aliud esset in alio. Est quod dicis. Postquam vero nihil est preter vnum & alia oportetq; ista in aliquo est, nonne in se inuicem hæc vicissim esse necesse est? alia scilicet in vno, & in alijs vnum, aut nusquam prorsus existere? Constat. Quia ergo vnum est in alijs, idcirco alia maiora sunt, quàm vnum, vtpote quæ

vnum

vnum continent, vnũ autem alijs minus ex eo quod continetur: quia verò alia in vno sunt. vnum alijs ob eandem rationem maius est, illa vero minora. Videtur. Vnũ itaq; æquale maiusq; & minus seipso & alijs est. Apparet. Atqui si maius & minus & æquale, ęqualium erit mensurarum pluriumq; & paucioru quo ad seipsum atque ad alia: & si mensurarum, partium etiam. Quid prohibet? Easdem ergo mensuras pluresq; & pauciores habens, numero quoq; plus atq; minus erit & ad seipsum & ad cætera, necnon æquale sibi atq; alijs ob easdem causas. Quónam pacto? Quibus maius est, plures, quàm illa, mensuras habet, quotq; mensuras, totidem & partes: & quibus minus est, eodẽ modo: quibusúe ęquale, similiter. Sic est. Nónne cum seipso maius minusq; sit, & æquale, æqualium mensurarum pluriumq; & pauciorum quo ad seipsum est particeps, & postquam mẽsurarum, etiam partium? Quidni? Habensque partes sibijpsi æquales, multitudine etiam æquale sibi erit, plures verò plus, pauciores deniq; minus numero semetipso? Videtur. An non ad alia similiter se vnum habebit? Quia maius illis apparet, necesse est plus quàm illa numero esse: quia verò minus magnitudine, etiam numero minus, quia deniq; ęquale in magnitudine numero quoq; par esse. Necessario fit. Hac iterũ ratione, vnum, par, plus, minus, secundum numerũ seipso erit, ac cæteris. Erit sanè. Nunquid & tempore vnum participat, estq; & fit iunius ac senius seipso simul & alijs? & rursus contra nec iunius neq; senius seipso, vel alijs dum participat tempore? At quomodo id fieri potest? Esse profectò

Quid verbum esse.

illi competit, si quidem vnum est. Cõpetit. Ipsum esse autem quid aliud est quàm essentiæ cum præsenti tempore participatio, quemadmodum ipsum erat cum præterito, & ipsum erit cum futuro essentiæ ipsius communicatio? Isthuc ipsum. Ergo si ipso esse participat, necesse est tempore quoq; esse particeps. Nimirum. Nónne fluentis temporis? Certè. Semper ergo senius seipso fit, si quidẽ secundum tempus percurrit. Necesse. Recordamúrne quod senius semper fit senius eo quod iunius fit? Recordamur. Nónne igitur postquam vnũ seipso fit senius, seipso dum iunius fit, fit & senius? Necessarium est. Fit ergo per hunc modum iunius seipso ac senius. Fit. Senius autem nónne tunc est, quando præsens iam tempus attingit, quod medium est ipsius erat & erit? Neque enim currens ex præcedente in posterum, præsens ipsum supergreditur. Non certè. An non desinit tunc fieri senius, cum primum præsens tãgit, nec tum fit, sed est iam senius? Procedens enim ab ipso præsenti nequaquam compræhenditur. Quod nanq; procedit, sic se habet, vt vtrunq;, præsens scilicet futurumq; attingat, pręsens quidem relinquẽs, futurum apprehendens, inter vtrunque medium præsens futurumúe cadens. Vera. Si vero necesse est quodcunq; fit, ipsum præsens minimè transgredi, cum primum illud tactum est, fieri desinit, estq; tũc iam illud quod fiebat. Apparet. Vnum igitur quãdo senius factum ipsum præsens assequitur, desistit fieri, estq; iam senius. Omnino. An nõ illo senius est quo fiebat senius? fiebat autem seipso. Ita. Senius vero iuniori senius? Est. Iunius ergo seipso tunc est vnum, quãdo senius factum, præsens assequitur. Necesse. Ipsum præterea præsens semper vni adest per vniuersum esse. semper enim est præsens quandiu est. Quidni? Semper ergo vnũ est & fit iunius atq; senius semetipso. Videtur. Quinetiam lõgiúsne, vel breuius tempus est, aut fit quàm ipsummet, an potius æquum? Aequum. Verum quod ęquale tempus est, aut fit, eandem agit ætatem. Quid prohibet? Quod autem eandem ætatem implet, neque senius, neq; iunius. Nequaquam. Quapropter vnum cum æquale tempus ad seipsum & fit & fiat, neq; senius, neque iunius seipso, aut est, aut efficitur. Haud sanè mihi videtur. Quo autem modo ad alia se habet? Nescio quid dicam. Hoc tamen potes dicere, quòd alia ab vno, si quidem altera sunt, nõ alterum plura sunt quàm vnum. Nam si alterum, vnum essent. Altera vero cum sint, plura quàm vnum sunt, & multitudinem habent. Habent prorsus. Multitudo autem maiorem numerũ quam vnũ habet. Certè. Quid vero? ex ijs quæ ad numerũ spectant, quę nã prius fieri aut facta fuisse dicemus? nũ quę plura sunt, an quę pauciora? Quę pauciora.

Quod paucissimum, primum & vnum.

Quod ergo paucissimũ, primum: Id autem est vnum, an nõ? Imò. Vnum ergo primũ factum omnium, quę numerum capiunt, habent autem cætera omnia numerum: si quidem alia sunt, non aliud. Habent profectò. Primo autem factum prius fuit, alia vero posterius: posterius autem facta iuniora sunt, quam quod antè factum. Ideoq; alia hoc pacto iuniora, quàm vnum sunt, vnumq; illis antiquius. Certè. Quid autem ad hoc? Num vnum effici præter naturam suam potest? vel id potius impossibile? Impossibile. Verumtamen partes habere vnũ apparuit. quòd si partes, principium quoq; mediumq; & finem. Planè.

Primo omnium principiũ fit.

Nónne omnium primo principiũ fit, & vnius & reliquorum cuiusque, ac post principium cætera vsque ad finem omnia? Quidni? Fatemúrne hæc reliqua omnia partes totius atq; vnius esset? & illud ipsum vnà cum fine vnũ totumq; factum fuisse? Fatemur. Finis tandem, vt arbitror, postremò fit, cumq; hoc simul vnum secundum sui naturam completur. Quamobrem si necesse est vnum haud præter naturam suam effici, cum fine simul confectum, postremum omnium naturæ suę iure perficitur. Apparet. Iunius itaque alijs vnum est, aliaq; vno antiquiora. Sic iterum mihi videtur. Quid autem? principium aut aliqua alia pars siue vnius, siue cuiuslibet alterius, si modo pars non partes sit, nónne vnum est? si quidem pars existit. Necessarium istud est. Ex hoc sequitur vnum simul cum primo effecto fieri, simulque etiam cum secundo, ac etiam reliquorum quæcunque fiunt, nulli vnquam deesse, donec ad extremum vsque percurrens vnum totum fiat, non à primo, non à medio, non ab vltimo, non ab alio prorsus vllo in generatione exclusum. Verum. Eandem ergo vnum quam & cætera omnia ætatem agit. quapropter si non pręter naturam suam natum est ipsum vnum, neque prius, neque posterius quàm cætera, sed simul potius factum est. Ideoq; secundum hanc rationem vnum neque senius neq; iunius alijs, neque alia vno: secundum vero rationem superiorem vnum & senius simul & iunius cæteris omnibus, atque èconuerso reliqua cuncta vno. Omnino sic esset. Hoc ergo modo se habet, & tale est effectum. Verum quidnam sentis de eo quod dicitur, fieri vnum senius, atque iunius alijs, aliaq; vno, ac etiam neque iunius, neque senius fieri? Vtrum eadem ratione se habet circa ipsum fieri, qua circa ipsum esse habere prędiximus, an aliter? Quid dicam ignoro. Ego autem tantùm dicam, quòd si quid est antiquius alio, antiquius quo ad illud deinde fieri, quàm antea secundum ætatis interuallum fuisset, minime potest: neque etiam quód iunius est, in posterum iunius fieri. Nam æqualia inęqualibus addita, seu tempori, siue cuilibet alteri, eodem interuallo distare quo & antea, illa semper efficiunt. Nihil prohibet. Non igitur id quod est, illo quod vnum est, aut antiquius, aut iunius fieri potest: quandoquidem eadem semper distantia ætatis intercedit: sed & est & fuit hoc quidem senius, illud autem iunius, fit vero minimè. Est vt dicis. Ita id quod vnum est, cęteris quęcunque sunt, nunquam vel iunius, vel senius efficitur. Nunquam. Sed aspice posthac num alia quadam ratione & iuniora hęc & seniora fiant. Quánam? Hac inquam. Vnúmne antiquius alijs, & alia vno esse constitit? Quid tum? Quandoquidem vnum senius est quàm cętera, longius quàm illa tempus extitit. Quinimmo. Aduerte iterum, si quando longiori & breuiori tempori par tempus adijciamus, num ęqua particula discrepabit longius à breuiori an minore? Minore. Vnum igitur non tanto ętatis interuallo alia deinceps excedet quanto prius excesserat, sed par tempus hac cętera sortitum, minus semper quam prius ab illis ętate distabit. An non? Profectò. Nónne quód minus excedit aliquid ętate quàm prius, iunius fit quàm prius,

Litera tricubitalis — Cubitus additus.

Linea bicubitalis — Cubitus additus.

Nam ſi tricubito vt longiori, & bicubito vt breuiori, parem cubitum addideris, feceris cum illo quadricubitũ, cum hoc verò tricubitũ, ſed quadricubitum ſuperat tricubitum minore particula, quàm tricubitũ ſuperat bicubitum. Nam tricubitum ſuperat bicubitum dimidio ipſius bicubiti, & quadricubitum ſuperat tricubitũ tertia parte tricubiti, quæ minor eſt particula, quàm dimidium, quod idem inuenitur in cæteris additis, quibus longiores ſuperant breuiores. Eædem denominatæ ex longioribus idem faciunt: vt tria ſuperant duo vnã tertia, & quatuor ſuperãt tria vna quarta, quæ minor eſt, quàm tertia.

prius, quo ad illa quibus erat antiquius? Iunius proculdubio. Si illud iunius, an non illa, ſi cũ vno conferas, ſeniora quàm prius erunt? Penitus. Quod ergo iunius antè fiebat; ſenius fit ad illud quod antè fiebat, eratque antiquius, eſt autem nunquam antiquius, verum illo ſemper antiquius fit: illud porrò iuueneſcit, hoc contrà ſeneſcit. quod rurſus antiquius, iuniori iunius ſimiliter efficitur. Nam cum iſta in contrarium tendant, contraria inuicem fiunt. Iunius quidem ſeniori ſenius, ſenius contra iunius iuniori. Facta verò fuiſſe nequeunt. Nam ſi facta fuiſſent, non amplius fierent ſed iam eſſent. Nunc verò & iuniora, & ſeniora inuicem efficiuntur. Vnum quidem cæteris iunius fit, ex eo quod ſenius eſſe apparuit & prius effectum: cætera verò ſeniora, quàm vnũ fiunt, ex eo quod poſteriora facta fuerint. Et ſecundum eandem rationẽ cætera quoq; ſimiliter ad vnum ſe habent: quippe cum antiquiora & priora illo facta fuiſſe apparuerint. Idem mihi quoque videtur. An non qua ratione neutrum illorum altero vel iunius fit vel ſenius, ſecundum quod pari numero inuicem differunt, neque vnum alijs antiquius aut vnius fieret, neque alia vno? Qua verò ratione altera ſemper parte differre neceſſe eſt priora poſterioribus & poſteriora prioribus, ex hoc neceſſe eſt ſeniora, & iuniora inuicem fieri, tum cætera vno, tum cæteris vnum? Et maximè quidem. Omnibus igitur his de cauſis vnum ex ſeipſo, & alijs ſenius ac iunius eſt & fit, rurſusq; neque iunius neque ſenius ſeipſo vel cæteris aut eſt, aut vnquã efficitur. Prorſus. Poſtquam verò vnum temporis eſt particeps, ſeniusq; & iunius fieri poteſt, nónne præterea neceſſe eſt preteriti, præſentis atq; futuri eſſe particeps cum participet tempore? Neceſſario ſequitur. Erat igitur vnum & eſt, & erit: fiebatq; & fit, & fiet. Quidni? Eſſet quoq; illi aliquid & illius, eratq; & eſt & erit. Maximè. Ideoq; ſcientia de illo eſſet, opinioq; ac ſenſus quippe cum & nos in præſentia hæc de illo vniuerſa tractemus. Rectè ais. Nomen item ac ſermo ipſi adeſt, nominaturq; & dicitur. Et quotcunque huiuſmodi circa alia reperiuntur, circa vnum quoque exiſtunt. Omnino quidem ſic ſe res habet.

Tertia ſuppoſitio hoc eſt, ſi vnum conſideratur ſub eſſe.

VERVM, tertio iam iterum diſſeramus, num vnum ſit quemadmodum ſupra diximus: nunquid igitur neceſſe eſt ipſum cum ſit vnũ, & multa, atq; iterũ, neq; vnum, neq; multa & participãs tempore, quia vnum eſt eſſentia participare aliquando, quia verò non eſt, non participare aliquando? Neceſſarium hoc eſt. Num poſſibile eſt cum participat, tunc minimè participare? vel cum non participat, participare? Impoſſibile. In aliò itaq; tempore particeps, in aliò verò eſt expers. hoc.n. modo duntaxat fieri poteſt, vt particeps atq; expers eiuſdem ſit. Probè. Nunquid eſt id tempus quando accipit eſſe, & quando eſſe amittit? aut quo pacto eſſe poteſt, vt aliquando idem habeat, aliquando verò nõ habeat, niſi aliàs id capiat, alias autem amittat? Non aliter. Accipere eſſentiam, nónne fieri appellas? Equidem. Eſſentia verò priuari, nónne deſtrui? Et maximè. Vnum igitur, vt videtur, aſſumens atq; deponens eſſentiã, fit & interit. Neceſſariũ. Cumq; vnum & multa ſit, ſiue cum fit, ſiue cum interit, nónne quando fit vnum deſinit eſſe multa, quando verò multa, deſinit eſſe vnum? Valde. Et cum fiat vnum & multa, an non diſgregari & congregari oportet? Oportet. Quinetiam quoties diſsimile ſimileque efficitur, nónne aſsimilari, & vt ita dicam diſsimilari oportet? Immò. Et quando maius & minus atque æquale, creſcere, decreſcere, atque æquari? Sic eſt. At quoties ex motu in quietẽ, vel ex quiete in motum tranſit, oportet hoc non vno in tempore eſſe. Quánam ratione? Cum ſcilicet prius ſtaret, moueri poſtea: cumque antea moueretur, deinde conſiſtere. Et enim abſque tranſmutatione hęc pati nequit. Nequit. Tempus verò nullum eſt, in quo quippiam ſic habere ſe poſsit, vt ſimul neque ſtet, neque etiam moueatur. Nullum. Veruntamen neque tranſit abſque tranſmutatione; Haud conſentaneum eſſet. Quando ergo tranſit? neque enim dum ſtat, neq; dum mouetur tranſit, neque dum in tempore eſt, Non certè. An eſt hoc mirabile quiddam, in quo tunc eſt cum tranſit? Quidnam? Momentum indiuiduum inquam. Hoc enim momentum certum quiddam ſignificat, ex quo in vtrunq; tranſitur. Neque enim ex ſtatu, dum ſtat, neque ex motu, dum mouetur, adhuc tranſit. Verùm momentanea ipſa natura atque miranda, media motui quietique interponitur, ac nullo prorſus in tempore eſt, necnon in hanc atque ex hac, quod motum eſt, tranſit in ſtatum; & quod quieuit, in motum. Apparet. Vnum itaq;, ſi quidem ſtat atq; mouetur, in vtraq; proculdubio tranſit. Solo.n. hoc modo vtraque facit. Tranſiens autem, momento indiuiduo tranſit. Cumq; migrat, nullo in tempore eſt, neque ſtat tunc, neq; mouetur. Minimè. Nunquid eodem modo ad cæteras mutationes ſeſe habet? quando ex ipſo eſſe in interitum migrat, vel ex non eſſe in ipſum fieri, medium tunc fit quorundam motuum ac ſtatuum, nec eſt tunc neq; non eſt, neq; fit etiam, neque interit? Videtur. Eadem quoq; ratione ex vno migrans in multa, & è multis in vnum, nec vnum eſt, neque multa, nec congregatur, neque diſgregatur: & ex ſimili in diſsimile, rurſusq; ex diſsimili in ſimile migrans, nec ſimile, neq; diſsimile, neque aſsimilatum, neque vt ita dicam, diſsimilatum, & ex paruo in magnum, & in ipſum ęquale & contraria tranſiens, non paruum, non magnũ, non creſcens, non decreſcens, non adęquans. Non videtur. Hæc igitur vniuerſa vnum ſi eſt, patitur. Quidni?

Inuenitur momentũ & inſtans.

Momentũ mediũ motus & quietis.

Quarta ſuppoſitio.

ANNON conſiderandum præterea alia quid patiantur, ſi vnum eſt? Conſiderandum. Dicamus igitur vnum ſi eſt, alia ab vno quidnam pati oportet. Dicamus. Nónne quia alia ſunt, quàm vnum, non vnum ſunt? alioquin alia quàm vnum non eſſent. Probè. Non tamen penitus vno priuata ſunt, ſed quodãmodo vno participant. Qua ratione? Quoniam alia ab vno, ex eo quod partibus conſtant, alia ſunt quàm vnum: niſi enim partes haberent, vnum penitus eſſent. Rectè. Partes autem, eius quod totum eſt partes eſſe aſſeruimus. Aſſeruimus planè. Atqui totum ipſum vnum ex multis eſſe oportet, cuius partes ſunt, quæ partes appellantur. quælibet enim partiũ non multorum pars, ſed totius exiſtit. At quomodo iſtud? Si quid multorum pars eſſet, quibus ipſum ineſſet, & ſui ipſius quodãmodo eſſet pars, quod eſt impoſsibile, & aliorum cuiuſq; ſiquidem omnium. Vnius enim non exiſtens pars, vno excepto aliorum omnium erit: atq; ita vniuſcuiuſq; pars nõ erit. Non exiſtens verò pars cuiuſq;, nullius ex multis erit. Et, ſi nullius eſt, eſſe quicquam iſtorum omnium, quorum nullius vel pars, vel aliud quicquam eſt, impoſsibile erit. Apparet quidem. Non ergo multorum, nec omnium pars eſt quæcunq; ſit pars, ſed vnius cuiuſdam ideæ, & vnius cuiuſdam quod totum vocamus, factum ex cunctis vnum atque perfectum. Huius inquam

Pars non eſt multorum, ſed totius.

pars

pars est,quæcunq; sit pars. Omnino quidem. Si ergo alia partes habent,toto atq; vno participant. Maximè. Vnde vnum totum perfectum partes cótinens,alia ipsa ab vno esse necesse est. Necesse. Quinetiam de vnaquaq; parte eadem ratio est. Et.n.huius vnius participē esse oportet. Nam si singulæ illarum pars est, hoc ipsum quod dicitur singulę,vnum quodāmodo significat,distinctum.n.quiddam ab alijs, & secundum seipsum existens significat, si modo singulę sunt. Rectè. Erit autem vnius particeps, si aliud quiddam quàm vnū fuerit: alioquin haudquaquam participaret,sed ipsum vnum erat. At verò vnum esse aliquid prętér ipsum vnum nihil potest. Nihil. Participare autem vno necesse est,& totum simul & partem. Ipsum nanq; vnum totum erit, cuius partes sunt partes singulæ: singulæ verò partium, pars totius,quæcunque pars totius existat. Sic est Nónne igitur quum alia sint,quàm vnum, vno participant omnia quæ participant? Quidni? Alia verò quàm vnum multa quodam modo sunt. Nam si alia præter vnum,nec vnum tamen,nec plura vno essent, pęnitus nihil essent. Nihil sanè. Postquam autem plura vno sunt, quæ vnius partis, vnius totius participia sunt, nónne necesse est multitudine infinita esse ipsa participantia vno? Quónam pacto? Hoc planè. Aliud quiddam quàm vnum ista sunt, neq; etiam vno participant tunc cum primum vno participāt. Certè. Nónne multitudines sunt,in quibus non inest vnum? Multitudines certè. Quod si velimus intelligētia ipsa ex ijs aliquid, quàm minimum excerpere,an non necesse erit illud extractum,vtpote quod vnius est expers,multitudinem esse,non vnum? Necesse. Nónne tibi sic semper consideranti ipsam secúdum seipsam alteram speciei naturam, quantumcunq; illius inspexeris, infinitū multitudine semper occurret? Et maximè quidem. Veruntamen postquā vna quælibet pars effecta est,terminum iam partis inuicem,& ad totū habent: necnon ad partes totum. Valde quidem. Itaq; alijs,quàm vni contingit, ex ipso vno, & ex seipsis iam in vno comunicantibus,alterū quippiam in ipsis fieri: quod quidem terminū inuicem præbuit,natura autē illorum secundū seipsam infinitatē. Manifestum est. In hunc itaque modū alia quàm vnū tum tota,tum etiam secundū particulas,& infinita sunt,termino quodā participāt. Prorsus. An non igitur similia dissimiliaq; inuicē & sibijpsis? Quamobrem? Qua quidem infinita sunt secundū ipsorummet naturam omnia idem quodāmodo ex hoc inuicē patiuntur. Patiuntur. Itē quā cuncta participant termino, ex hoc quoq; idē omnia patiuntur. Quidni? Qua tamen illis conuenit, vt finita sint simul & infinita, quæ sunt contrariæ passiones, quàm maximè fieri potest,dissimilia sunt. Nimirum. Ergo secundum alterutram rationem ipsa sibimet, & inuicem similia erunt,secundum vtranq; vero vtrinq;, quàm maximè contraria atq; dissimilia. Constat. Sic igitur alia eadem sibijpsis & inuicem, similiaq; & dissimilia erunt. Erunt. Ac rursus eadā & altera,agitataq; & stantia, cæterasque contrarias rationes suscipientia. cætera quæ accidunt his, quæ alia sunt quàm vnum, facile reperiemus, postquam hæc iam nobis constant. Rectè dicis.

Quinta suppositio.

QVID igitur? non hæc tanquam perspicua prætermittemus, dispiciemusq; rursum, si quidē vnum est,cętera quæ vnum non sunt, num non isto pacto habent,an isto solum? Prorsus. Principio igitur videamus,vnū si est,cęteris quid euenire necesse sit. Videamus. An non seorsum quidem vnū ab alijs, seorsum alia erunt ab vno? Cúrnā? Quia nihil est præter ista, quod aliud quidem sit,quàm vnum, aliudq; quàm alia. vniuersa quippe compræhensa sunt,cum vnū & alia dictum est. Vniuersa. Quare nihil præter hæc restat, in quo velut eadem in sede & vnum & alia considerant. Nihil prorsus. Nunquam igitur in idem vnum aliaq; concurrunt. Nunquam. Seorsum ergo. Seorsum. Dictum præterea fuit ipsum reuera vnum partes nullas habere. Quomodo enim habere posset? Neq; totum igitur vnum alijs inerit, neque eius particulæ,si quidē seorsum est ab alijs,nullisq; particulis constituitur. Ita est. Nullo itaq; modo alia vno participabunt, cum neq; totum ipsum, neq; partem eius capiant. Nullo vt videtur. Atq; idcirco alia nullo pacto vnum sunt, neq; in seipsis vnum aliquod habent. Minimè. Vnde nec multa sunt alia. Etenim si multa essent,vnumquodq; illorum vtpote pars totius vnum esset. Nunc autem non vnum, non multa,non totum,nón partes,alia sunt,postquam nihilo vnius participant. Probè. Quapropter nec duò, nec tria sunt,nec vnum illis inest. siquidem vno prorsus orbantur. Sic est. Itaq; nec similia,neq; dissimilia, nec eadē sunt alia vni,neq; illis similitudo ac dissimilitudo inest. Si.n.similia atq; dissimilia ipsa essent,ex eo quòd in seipsis similitudinem dissimilitudinemq; haberent,duas vtiq; cótrarias inuicem species tam ipsa alia, quā vnū in seipsis compręhenderēt. Apparet. Ac fieri nō potest,vt quę nullo participant,participēt duobus. Non certè. Neq; ergo similia, neq; etiā dissimilia sunt,duo quæcūq; ab vno alia. etenim si similia,vel dissimilia sint,vna quadam altera specie participarent: & si ambo,duabus quibusdā contrarijs speciebus. hæc autē impossibilia esse patuit. Vera dicis. Non igitur eadem,non altera,non agitata,non quieta,non orientia,non pereuntia,non maiora,non minora,nō ęqua, non deniq; aliud quicquā huius generis accidet. Nā si quid tale susceperint, vnoquoq; & duobus & tribus,pariq; & impari participarent,quod esse impossibile vidimus, cū vno per omnia sint destituta. Verissima hæc sunt. His ergo de causis, vnum si est,omnia est vnum,& nihil est,& ad seipsum,atq; ad alia eodem modo. Omnino sic se res habet.

Sexta suppositio. Negatiua ex subiecto infinito est contraria negatiuæ ex finito subiecto.

AT VERO si vnum non sit, quid contingat nonne post hac considerandum est? Considerandum. Quæ nam hæc suppositio est, si vnum non est? Num aliquo differt ab ista, Si non vnum non est? Differt sanè. Num solummodo differt? vel etiam omnino cótraria est hæc, Si non vnum non est, illius, si vnum non est? Contraria omnino. Quid autem? si quispiā dixerit, si magnitudo non est,vel paruitas non est, vel aliud quicquam huiusmodi, nonne in singulis inuit quòd aliud quiddā dicat ipsum non ens? Omnino. Nōne igitur nunc declarat quod alterum quiddam præter alia ipsum non ens dicit, quādo dicit, vnū si non est, intellligimus quia quid dicat? Intelligimus. Primū igitur aliquid quod cognosci potest, exprimit: deinde alterū quàm alia,cū ait vnū, siue esse illi adijciens,siue nō esse. nihilominus cognoscitur quid non esse dicatur, quodq; differens quiddā est ab alijs. an non? Necesse. In hunc itaq; modū à principio dicendū, vnū si nō est, quid esse oportet. In primis itaq; ipsi hoc oportet accidere,vt videtur,esse videlicet quandā eius scientiā,aut nihil intelligere nos quid dicamus,quando vnū si non est, proferimus. Vera loqueris. An nō & alia altera esse,quàm illud,vel neq; illud alterum quàm alia prędicari? Maximè, Ergo diuersitas quoq; præter scientiam illi adest, neq;.n. aliorū diuersitatem dicit,quando vnū alterum,quam alia vocat,sed suijpsius diuersitatem. Apparet. Quinetiam ipsius illius & alicuius,& huius,& huic,& horum, atq; omnium huiusmodi particeps ipsum non ens dicitur. Neque enim vnū diceretur,neq; ab vno alia,nec illi quicquā esset nec illius quicquā,neq; aliquid appellaretur, nisi particeps cuiusdā,aut quorūdam huiusmodi sit. Rectè. Esse tamen vnū, nisi existat, impossibile est: participare verò multis, nihil prohibet. Sed & necesse est. si quidem ipsum,vnū illud duntaxat,nec aliud non est, quod si nec vnum ipsum, nec illud,non erit, sed de alio quodā sermo habetur, nihil pronunciari oportet,sin autem vnum illud duntaxat, non aliud præsupponitur nō esse,& ipsius illius,& aliorū multorum particeps esse dicendum est. Et maximè quidem. Quamobrē dissimilitudo illi est ad alia: nam cum alia altera sint,quàm vnū,extranea esse oportet. Opotet. Extranea verò nōne aliena? Quidni? Aliena autē nōne dissimilia sunt? Dissimilia planè. Atqui si vni dissimilia sunt,dissimili dissimilia erunt. Planè. Aderit itaq; & vni dissimilitudo,

tudo, ſecundum quã alia ipſi diſsimilia ſunt. Videtur. Et ſi illi diſsimilitudo ad alia cõpetit, nónne ad ſeipſum ſimilitudo conueniet? Quónã modo? Si vni inſit diſsimilitudo ad vnum, haud ſane de huiuſmodi quodã vt de vno ſermo haberetur, neq; ſuppoſitio de vno, ſed de alio quopiã fieret. Prorſus. At iſthuc non decet. Non certè. Ob hanc cauſam oportet vni ſimilitudinẽ ad ſeipſum adeſſe. Oportet. Item nec æquale alijs eſt. Etenim ſi ęquale eſſet, iam profectò etjam ſimile illis ſecundum æqualitatem exiſteret. Vtraq; verò hęc impoſsibilia, cum vnum minimè ſit. Impoſsibilia. Poſtquam verò cæteris ęquale nó eſt, nónne & alia neceſſe eſt illi ęqualia nequaquam eſſe? Neceſſe. Quę autem non æqualia, inæqualia ſunt. Inæqualia. Inæqualia verò inæquali cuipiam inæqualia ſunt? Certè. Vnde & inæqualitatis particeps vnũ apparet, ſecundũ quam cætera ipſi inæqualia ſunt. Particeps profectò. Cæterum ad inæqualitatem magnitudo ac paruitas attinet. Attinet. Et magnitudo ergo & paruitas tali vni conuenit. Videtur. Magnitudo rurſus & paruitas ſemper inuicem diſtãt. Diſtant. Ideoq; medium quiddam ſemper interuenit. Sanè. Num reperis mediũ aliud inter hæc præter æqualitatem? Nullum aliud. Cuicunq; igitur magnitudo & paruitas accidit, accidit quoq; æqualitas horum obtinẽs mediũ. Conſtat. Vni igitur dum non eſt, æqualitas, magnitudo, & paruitas accidere videntur. Videtur. Præterea & eſſentia participare quodam modo ipſum oportet. At quomodo? Habere ſeipſum oportet eo modo quo diximus. niſi. n. ſic ſeſe haberet, haudquaquã vera diceremus, dum vnum non eſſe fatemur. Sin autem vera, manifeſtũ eſt, quod ea quæ ſunt, proferimus. nónne? Sic eſt. Cũ vero nos vera prædicare dixerimus, neceſſe eſt, vt ea quę ſunt, aſſerere nos profiteamur. Neceſſe. Eſt ergo vnum, vt videtur, nõ ens, ſi. n. non ſit non ens, ſed aliquid ipſius eſſe remittat ad hoc vt non ſit, ſtatim erit ens. Omnino quidem. Oportet igitur vt non ens, eſſe non ens, velut vinculum ipſius nõ eſſe habeat, ſi debet non eſſe: quemadmodum contra ens ipſius eſſendi vinculũ habet ipſum non eſſe non ens, vt perfectè rurſus eſſe liceat. Ita. n. ipſum ens maximè erit, & ipſum non ens maximè non erit, ſi ipſum ens quidem participet eſſentia eſſendi ens, non autẽ eſſentia eſſendi non ens, ſi omnino eſſe debeat: ipſum verò non ens nõ participet eſſentia non eſſendi nõ ens, ſed eſſentia non eſſendi ens, ſiquidẽ non ens pęnitus videri debeat. Veriſsima hęc ſunt. Nónne igitur poſtquã ens non eſſendi particeps eſt, & non ens ipſius eſſendi particeps, vnumquoq; cum non ſit, ipſo eſſe participare neceſſe eſt ad hoc, vt vere non ſit? Neceſſe. Eſſentia igitur adeſſe videtur vni ſi non ſit. Videtur. Atqui nõ eſſentia rurſus, ſi quidẽ minimè ſit. Quidni? Num poteſt aliquid, quòd certo quodã modo effectum, ſic habere ſe dicitur, non ſic ſe habere, cum nondũ ex huiuſmodi habitu tranſmutatum ſit? Non poteſt. Quodcũq; igitur ſic ſe, & non ſic ſe habet, mutationem quandã patitur. Patitur. Mutationẽ verò motum ne, an aliud quiddã eſſe dicemus? Motũ. Vnũ autem nónne & ens & non ens apparuit? Apparuit. Ergo & ſic, & nõ ſic ſe habens. Videtur. Vnum ergo non ens moueri videtur. ſiquidem mutationem ex ipſo eſſe in non eſſe recipit. Patet. Enimuero ſi nuſquã in natura rerum adeſt, cum non ſit, non vtiq; aliũn de alio migrare poteſt. Quo pacto. n. poſſet? Nõ ergo mouetur ex eo quòd tranſeat. Minimè. Neq; tamẽ in eodem verſetur. Etenim ipſum idem nuſquam attingit. ens nanq; ens ipſum idem. nõ ens autem in aliquo eorum quæ ſunt, eſſe impoſsibile eſt. Impoſsibile certe. Nõ ergo vnũ cum non ſit, in eo verſari in quo minimè eſt, vnquam poſſet. Nunquam. Neq; etiã alteratur vnum ab ſeipſo, neq; ens, neq; non ens. haud. n. ſermo de vno vlterius haberetur, ſiquidẽ à ſeipſo alteratũ fuiſſet, verũ de alio quodam preter vnum. Probè. Si neq; alteratur, neq; in eodẽ reuoluitur, neq; progreditur, quonã pacto mouebitur? Nullo. Quod verò moueri nequit, quietem agere neceſſe eſt, & quod quieſcit, conſiſtere. Neceſſe. Igitur vnum ſi non eſt, ſtat atq; mouetur. Videtur. Quinetiã ſi mouetur, neceſſe eſt proculdubio alterari. quatenus. n. quid mouetur, eatenus nõ eodẽ modo quo prius, ſed alio ſeſe habet. Planè. Ergo vnũ dum mouetur, etiã alteratur. Profectò. Veruntamen nullo modo motũ, nullo modo alteratur. Nullo pęnitus. Quamobrẽ vnũ quod non eſt, quà quidẽ mouetur, abſq; dubio alteratur, quà verò nõ mouetur, minimè alteratur. Minimè. Ideoq; vnũ ſi non ſit, alteratur; atq; etiã minimè alteratur. Cõſtat. At quod alteratur, an non alterum, q̃ antea fieri, priſtinumq; habitũ exuere oportet: quod verò nõ alteratur, neq; fieri neq; etiã interire? Neceſſario ſequitur. Vnde vnũ quod non eſt, quia alteratur, efficitur ac perit: quia verò nõ alteratur, nec fit, nec interit. Atq; ita & fit pariter atq; interit, rurſusq; neq; fit, neque interit. Sic. eſt.

Si res ſit, & oratio ex ea vera eſt. ſi oratio ex re facta vera ſit, & res vera.

Septima ſuppoſitio:

RVRSVS iam ad principium redeamus, liquido inſpecturi vtrũ hæc deinceps, quemadmodũ hactenus, an aliter eſſe videãtur. Operæprecium hoc eſt. Nónne iam diſſeruimus quid circa vnũ accidat, ſi ipſum minimè ſit? Diſſeruimus. At quoties nõ ens proferimus, nihil aliud nobis ſignificat, quàm eſſentiæ abſentiã ab illo quod quidẽ non eſſe pronunciamus. Nil aliud. Vtrũ quando dicimus non eſt aliquid, aliquo modo ipſum non eſſe intelligimus aliquo modo eſſe. An potius hoc ipſum, non eſt, quoties pronũciatur, ſimpliciter ſignificat quod nullo prorſus modo vſquam eſt, & cũ non ſit nulla ex parte eſt eſſentiæ capax? Abſolute id ſignificat. Neq; ergo eſſe ipſum non ens poterit, neq; alio quoquam modo eſſentiam attingere. Minimè. Fieri autẽ & interire nũ aliud eſt, quã illud quidẽ eſſentiã accipere, hoc amittere? Nil aliud. Ergo cui nulla huius pars cõuenire poteſt, nunquã accipit ipſam aut amittit. Nunquã. Vni ergo poſtquam nullo modo eſt, neq; nanciſci, neq; abijcere, neq; alio pacto eſſentiam capere conuenit. Dicẽs eſt. Non itaq; interit ipſum vnũ cũ non ſit, neq; fit vtpote quod nulla ex parte eſt eſſentiæ capax. Non videtur. Neq; rurſus aliquo pacto alteratur. Iam enim & fieret, & periret ſi hoc pati poſſet. Verum. Si minimè alteratur, an non etiam neceſſe eſt nequaquã moueri? Neceſſe. Neq; tamẽ ſtare alicubi quod nullo modo eſt, aſſeremus: quod. n. ſtat, in aliquo eodẽ ſemper eſſe oportet. Quidni? Sic planè ipſum non ens, nunquã aut ſtare, aut moueri fatebimur. Nunquã. Pręterea nihil ex ijs quę ſunt illi adeſt. Iam enim eſſentia participaret, vtpote quod alicuius exiſtentis eſſet particeps. Manifeſtũ eſt. Non magnitudo igitur illi, non paruitas, non æqualitas accedit. Non profectò. Sed nihilo magis ſimilitudo, aut diuerſitas illi, vel ad alia, vel ad ſeipſum aderit. Nequaquã videtur. Nũ & alia vllo modo illi eſſe poterũt, quum nihil prorſus ipſi eſſe queat? Haud licet. Quapropter alia nõ ſimilia illi, non diſsimilia, non eadem, non altera ſunt. Non ſanè. An verò ipſum quod illius, vel ipſum quod illi, vel quid, vel hoc, vel huius, vel alterius, vel alteri, aut quondã, aut deinceps, aut nunc, ſeu ſcientia, ſiue opinio, ſiue ſenſus, an ſermo, an nomen, an aliud quoduis ex ijs quæ ſunt, circa ipſum quod minimè eſt exiſtet? Minimè. His igitur rationibus vnum ſi non eſt, nullo prorſus modo aut nuſquam ſeſe habet. Non ſanè videtur vllo modo, aut vſquam ſe habere.

Non ens.

Non ens ſimpliciter eſſe nõ poteſt, neque eſſendiã attingere.

Suppoſitio octaua.

ESTNE iterum diſputandum, vnum ſi non eſt quid alijs præter vnum euenire oporteat? Diſputandum. Primum igitur iſta alia, aliquid eſſe oportet. niſi. n. alia ſint, haud ſanè de ipſis alijs diſſeretur. Sic eſt. Et ſi de alijs ſermo ſit, alia profectò altera ſunt. an non idẽ tu aliud & alterum vocas? Equidem. Alterum nónne ab altero alterum, & aliud ab alio aliud eſſe dicimus? Vtiq;. Ergo ipſis alijs ſi modo alia futura ſunt, aderit aliqud à quo alia erunt. Neceſſe. Quidnam id potiſsimũ erit? Ab vno quidem alia non erunt, cum illud minimè ſit. Non certè. Inuicem itaq; alia ſunt. id enim ſolum reſtat. alioquin à nullo alia futura ſunt. Rectè. Idcirco ſecundũ multitudines ſingula inuicẽ alia ſunt. Etenim ſecundũ vnum nequeunt, non exiſtente vno. Verũ quilibet, vt videtur aceruus illorum, multitudine infinitus exiſtit. Et ſi quod minimum

apparet,

apparet, quispiam sumpserit, velut in somno repente pro eo quod vnum visum fuerat, multitudo occurrit: & pro eo quod minimum apparuerat, quàm maximum iam si ad alia dissecta cōferas, apparet. Rectissimè. Talibus, inquam, aceruis diuersa inuicem alia pręter vnum erunt, si non existente vno, alia sunt. Quàm maximè. An non plures aceruì erunt, quorum quilibet vnus prima fronte videbitur, nullus tamen vnus erit, cum ipsum vnū minimè sit? Certè. Numerus item illorum aliquis esse videbitur: si quidem & vnū quodlibet, cum tamē multa sint. Valde quidem. Paria prӕterea & imparia falsò videbuntur, vno prorsus absente? Falsò. Quod insuper exiguum in illis primo videbitur, vt dictum est, è uestigio quàm maxima, & quàm plurima quo ad singula parua, quæ etiam multa sunt, se nobis ostentat. Quid prohibet? Quinetiam aceruus quisque equalis multis paruisq; aceruis esse videbitur. Nam haud liquido ex maiori in minus transisse videretur, nisi prius in medium peruenisse visus esset. hoc autem phantasma quoddam ęqualitatis erit. Verisimile est. Nónne ad alium aceruum terminum habēs, ipsum ad seipsum neque principium, neq; medium, neq; finem habet? Qua de causa? Quia semper cū quis horum aliquid intelligentia cōtuetur, ante principiū semper aliud occurit principiū: & post finē, alter semper finis subsequitur: nécnon in medio, alia semper interiora, q̃ mediū, semperq; minora, ob id quia nequit vnū aliquid in his accipi, cum vnū minimè sit. Verissima loqueris. Discerpi denique necessario arbitror, vt dispersum, quodcunq; intelligentia quis assumpserit. semper. n. aceruus vnius expers acipitur. Proculdubio. Nónne hoc tale eminus & obtuse prospicienti vnū apparet? Necesse. Cominus asit & acute intelligēti vnumquodq; multitudine infinitū? siquidem ab vno non existente deseritur. Præ cæteris necessariū hoc est. In hunc itaq; modum infinita, & finem habentia, & vnum, & multa quælibet alia apparere oportet, si non vnum, sed alia præter vnum sunt. Oportet vtiq;. An non similia quoq; & dissimilia videbuntur? Atquomodo? Nam cū velut adumbrata eminus prospicienti vnū, appareant omnia, in eodem aliquo cōmunicare, similiaq; esse videbuntur. Prorsus. At vero propius accedenti, multa & altera, atque ipso diuersitatis phantasmate altera sibijpsis dissimilia. Sic accidit. Similes item atq; dissimiles ipsos aceruos, tum sibimet, tum inuicem apparere necesse est. Et maximè quidem. Nónne etiam eosdem & alteros inuicem & cōtiguos sibi, & seorsum à seipsis, omnibusq; motibus agitatos, & vndiq; permanentes, orientes & occidentes, ac neutra, omniaq; huiusmodi, quæ quidem percurrere facilè nobis esset, si vno non existente multa fuerint? Verissima narras.

Nona suppositio.

REdeuntes iam iterum ad principium, declaremus, vnum si nō est, quidnam alijs præter vnum euenturum sit. Declaremus. Principio igitur vnū alia non erunt. Quomodo enim? Neq; tamen multa. In ijs. n. quæ multa sunt, inest & vnum. Etenim si nullum illorum est vnum, cuncta nihil sunt, quapropter neq; multa. Vera loqueris. Cum itaque vnum haud insit alijs, nec multa, nec vnum sunt. Non planè. Neq; etiam apparent vnum, aut multa. Cúrnam? Quoniam alia cum ijs, quæ non sunt, nullum prorsus commercium habent, neq; quicquam ex ijs quæ minimè sunt, ad aliquid aliorū attinet: nam nulla pars ijs quæ non sunt, adest. Verum. Neq; igitur opinio de eo quod minimè est, nec phantasma cæteris inest, neq; vllo modo id quod non est, ab alijs opinione concipitur. Non certè. Quapropter si vnū non est, nihil aliorum opinione concipitur, aut vnū, aut multa esse. Nam absq; vno multa opinari pęnitus impossibile. Impossibile nimium. Ergo si vnum non est, alia neque sunt, neque opinione etiam cogitantur vnum, aut multa esse. Non videtur. Vnde neque similia, neque etiam dissimilia. Non. Neq; etiam eadem, aut altera neque contigua, neque seiuncta, neque reliqua quotcunque in superioribus tanquam quæ ad ipsa alia spectare videntur, enarrauimus, neq; sunt alia, nec esse alia videntur, vnum si non est. Vera. Nónne vt summatim loquar, si dixerimus, vnum si non est, nihil est, rectè dicemus? Et maximè quidem. Hoc itaq; dictum à nobis sit, atq; illud præterea, quod vt videtur, vnum siue sit, siue non sit, tum ipsum, tum etiam alia ad sese, atque inuicem omnia omnino sunt atq; non sunt, apparentque insuper, & non apparent. Verissima quidem hæc sunt.

PHILEBVS PLATONIS, VEL DE SVMMO BONO.

Marsilij Ficini Argumentum.

Summum bonum.

HVIVS libri propositum est, de summo animæ bono disserere, quod quidem summū bonum, cū conditione quadam dicitur, cū ipsum rerum omnium principium summum bonum absolutè dicatur. De hoc igitur, quod cum conditione bonum, hoc in libro: de eo quod absolutum, in Parmenide disputur. Ab absoluto autem hoc manat, quemadmodū lumen quoddā ab ipso luminis totius fonte dependet. Quamobrem in Phędone & Theætetio dictum est à Platone summū animæ bonum dei similitudinem esse, Nihil verò solis fit simile, nisi quadam luminis ipsius infusione. Vnde & animæ bonum erit integra diuini luminis cōsecutio. Id lumen in mentem primo, in voluntatem deinde descendit. In mente veritas, in voluntate gaudium: in mente ambrosia, in volūtate nectar, à Platone hic & in Phædro cognominantur. Itaq; summum hominis bonum in sapientiæ voluptatisq; mixtione locauit. Sed antè in sola vel sapientiæ, vel voluptatis ratione beatitudinem consistere posse negauit, ex eo q triplex boni summi conditio in neutro reperiatur. Ea est, vt summopere perfectum sit, & sufficiens, & expetendum. Perfectum, quia nihil sibi deest. Sufficiens, quia nihil deest illi quod ipsum capit. Expetendum, quia in illo & ex illo est, quicquid appeti potest. Vnde quia perfectum, sufficiens, quia sufficiens, expetēdum. Sane quia sibi sat est, alteri sufficit, quia sufficit alteri, desideratur ab altero. Hæc neque soli sapientiæ, neq; voluptati, sed mixto cuidam ex vtraq; competere demonstrantur. vbi de voluptatis & sapientiæ genere, origine, atq; naturæ permulta dicuntur, de infinito & termino, de composito & cōpositionis principio. Ac demum cōcluditur summum in natura bonum, & absolutū, esse mensuram vniuersorum, hoc est totius naturæ principium. Summū verò bonum mentis & animæ esse illius primi possessionē, quæ mixtioni ex sapientia & voluptate per veritatem, cōmensurationem, & pulchritudinem conuenit. Quapropter in primo bonorū gradu rerum omnium mensura ponitur, in secundo veritas, cōmensuratio, pulchritudo: in tertio mēs sapientiaq;: in quarto, scientia, ars, & opinio: in quinto tēperata voluptas. Beatusq; vir dicitur, qui & sapiētiam diuinorū adeptus est, & humanorum peritiam sciētia quadam & arte & opinione constantem, gaudio cōtemplationis totus exultat, voluptati sensuum eatenus se cōmittit, quatenus sapientia scientiaq; & gaudiū impedimentum inde nullū accipiunt. Introductio ad dialogū eiusmodi est. Cum multa de summo bono vltrò citroq; Socrates Philebusq; contulissent, atq; esset Philebus iam disputādo defessus, Protarcho nuper aduenienti gratulatus est, monuitq;, vt prouinciam in disputando suā susciperet. Protarchus vtpotè adolescēs subitò est assensus; Ad quē conuersus Socrates, Considera, inquit, quam tutelā suscipias, neq; temere ad disputationem properes. Imò audi vtriusq; sententiā prius, & eam quæ tibi recta ratione examinanti probabilior apparet, accipe defendendā. Sed iam ad dialogum veniamus.

Ambrosia.
Nectar.
Summum bonū in sapientiæ, & voluptatis mixtione.
Tres cōditiones summi boni.
Summum in natura bonum & absolutū, esse mēsurā vniuersorum.
Bonorum gradus.

SOCRATES, PROTARCHVS, PHILEBVS.

VIDE, ò Protarche, quem nunc à Philebo sermonem accepturus sis, contra quem potius, sicubi parum tibi arrideat, pugnaturus. Vísne vtranque sententiam in summmam redigamus? PROT. Volo equidem. SOCR. Philebus quidem inquit animantibus omnibus bonum esse lætitiam, voluptatem, delectationem, ceteraque huius generis omnia. Nostra autem aduersus illum discrepatio est, vt non ista quidem, sed sapere, intelligere, meminisse, & quæ hisce cognata, opinio rectā, verique rationis discursus, meliora & potiora sint, quàm voluptas omnibus quæcunq; horum capacia

sunt,

sunt, eorumq; adeptio maximè omnium vtilis sit, & præsentibus & futuris. An non hęc vtriusq; sententia Philebe fuit? PHIL. Et maximè quidem. SOC. An suscipis, ô Protarche, eam quæ tibi nunc oblata est disputationum? PROT. Necesse est me illam scipere, quandoquidē Philebus pulcher ille defessus est. SOC. Oportet equidem quid in ijs verum sit omni studio definire. Prot. Oportet sanè. Soc. Age igitur pręter hæc id insuper asseueremus. Prot. Quídnam? soc. Quòd vterq; nostrum habitum quendam & affectionem animi, quæ cunctis hominibus vitā exhibere beatam possit demonstrare conetur. Nónne? Prot. Certè. SOC. Et vos quidem habitum affectionemq; lætandi, nos autem sapiendi. PRO. Sic est. soc. Si quis vero habitus præstantior vtroq; horum videatur, idemq; voluptati cognatior sit, ac stabilimentū vitę præstet, nónne vtriq; superabimur nos, voluptas autē sapientiam superabit? PROT. Profectò. soc. Sin autem sapientiæ sit is propinquior, vincet vtiq; sapientia voluptatem, voluptas contra succūbet. Num ista cōceditis? Prot. Mihi quidem concedenda videtur. Soc. Philebo autem quidnam videtur? PHIL. Mihi sanè voluptas præstare videtur, semperq; videbitur. Ipse aūt videris, ô Protarche. PRO. Cum iamiam nobis Philebe concesseris disputationis officium, haud amplius apud te assentiendi Socrati, vel dissentiendi potestas erit. PHIL. Vera dicis. Ego verò purgatum me volo, testemq; deam aduoco. PRO. Et nos quoq; testes erimus, te ista quæ dicis dixisse. Verùm nos deinceps, ô Socrates vel volente Philebo, vel quomodocúq; vis, absoluere conemur rem. Soc. Conemur ab ipsa dea exordientes, quam hic Venerem nuncupari quidem, sed verissimū ei nomē esse voluptatis, inquit. Prot. Rectè sanè. SOC. Reuerentia verò mihi semper erga deorū nomina est, non humana quædam, sed maximum quenq; timorem exuperans. Et nunc quidem Venerem, quemadmodum ipsi gratum est, sic appello: voluptatem verò rem esse variam scio: Sed ab ea, vt dixi, principium faciētes, quam habeat naturā, inuestigare debemus. Rem vnam quidem audimus: formas tamen varias admodum, & inuicem quodammodo dissimiles habet. Vide.n. delectari dicimus intemperantem hominem. Sed & temperantia temperantem: delectari insipientem insipientibus opinionibus, ac vana spe vndique plenum. Sed & sapienia sapientem, quas quidem voluptates si quis dissimiles esse neget, insipiēs esse meritò videatur. Prot. Hæ quidem, ô Socrates, ex contrarijs rebus proueniunt, non sunt tamen ipsæ contrariæ. Qui enim voluptas voluptati rerum omnium maximè similis non sit cum sit eadem ipsa sibi? soc. Enimuerò ô beate, neq; color à colore, ex eo quòd color vnusquisque est, differt, at verò nigrum albo præter quam quod differt, etiam contrarium esse nouimus omnes. Quinetiam figura figuræ eadem genere ipso in vniuersum est: partes autem generis eius, aut in immensum inter se differunt, aut contrariæ sunt etiam, cæteraq; huiusmodi multa reperiemus. Quamobrem noli huic rationi, quæ maximè contraria omnia vnum efficit, credere. Vereor.n. ne fortè voluptates quasdam inter se contrarias reperiamus. Prot. Fortè, sed quid hoc rationem nostram lædet? soc. Id certè lędet, quòd tu hæc dissimilia cum sint alio (sic dicamus) nomine vocas: ais.n. suauia omnia bona esse: suauia verò, quin suauia sint, nulla prohibet ratio. Cum autem ex ijs multa mala sint, multa etiam, vt nos quidem dicimus bona, tu tamen omnia bona vocas, etiam dissimilia inuicem confessurus, si quis coegerit. Quid ergo in cunctis voluptatibus, tam malis, quàm bonis idémne quiddam communiter inuenitur, cuius gratia bonas omnes vocas? Prot. Quid ais, ô Socrates? An putas quempiam, cum posuerit voluptatem bonum esse, inde tibi concessurum quasdam bonas, quasdam malas esse? soc. Veruntamen dissimiles esse multas, plerasq; etiam inter se contrarias cōfiteberis. Prot. Haud sanè inquantum voluptates sunt. Soc. Rursus in idem relabimur, ô Protarche, dicemusq; voluptatem voluptate nihil differre, sed omnes cōsimiles esse: & exempla in medium paulò antè inducta nihil mouebūt. ac instar eorum qui inepti & rudes disputationum sunt, contendemus. Prot. Qui ista dicis? soc. Quia si ipse te imitans ego repellensq; dicere non verear, quod dissimilimum omnium dissimilimo simillimum sit, eadem quæ & tu afferre potero. Itaq; rudiores, quàm par sit, apparebimus. Et oratio nobis excideret, peractaq; iam sit: rursum igitur eam exordiamur: fortasse enim altius progressi in eandem sententiam concedemus. Prot. Dic quomodo? soc. Pone me vicissim interrogatum abs te, ô Protarche. Prot. Quídam? soc. Sapientia, scientia, mens, & quæcunque ego à principio rogatus quid ipsum bonū sit, bona vocabā, nónne idem quod & sermo tuus, patietur? PROT. Qua ratione? soc. Cunctæ nanq; scientiæ multæ videbūtur, earumq; nonnullæ dissimiles inuicem, quòd si quæ etiam contrariæ sint, nunquid præsenti disputatione dignus fuero, si hoc ipsum veritus, nullam scientiam scientiæ dissimilem dixerim? Sic tandem sermo noster tanquam fabula euanesceret, nos autem ruditate quadam detineremur. At sic fieri minimè decet, quin potius salutis ratio habenda est. Mihi igitur & in tua, & in mea oratione ex æquo id placet: vt multæ videlicet voluptates ac dissimiles sint, multę pręterea differentesq; scientiæ. Differentiam itaque mei ac tui boni, ô Protarche, minimè abscondētes, sed in lucem potius educentes, feramus, si qui examinantes inquirant, voluptatémne an sapientiam, aut tertium præter ista quiddam bonum vocare fas sit. Nunc enim nequaquam illud contendere debemus, vt quæ ipse pono, aut quæ tu vincant, sed ei quòd verissimum est, faueamus. Prot. Sic oportet. Soc. Hoc item multò magis mutua confessione stabiliamus. Prot. Quidnam. soc. Quod omnibus hominibus molestum est, & volentibus & inuitis etiam interdum quibusdam. Prot. Dic planius. soc. Sermonem qui mox incidet inquam, natura mirabilem. Multa vnum esse, & vnum multa, mirabile dictu. In quo facilè est vtrancunque partem defendas, litem mouere. Prot. Nunquid hoc ais, cùm quispiam me verbi causa Protarchum vnum natura genitum asserit, eandem rursus multos dicat? rursus qui me contrarios, grauem, leuem, magnum, paruum ponant, ijdem eundem vnumq; hominem ponant, & multa huius generis? SOCR. Tu quidem, ô Protarche, circa vnum ac multa, quæ mira videri desierunt, inducis, & quæ, vt ita dicam, omnes consentiunt minimè tentanda esse, cum puerilia sint quędam, & facilia cognitu, ac maxime sermonibus obfutura, si quis admittat: nec mirabilia censenda, si quis membra alicuius partesq; ratione diuidens vniuersas eas, illud vnum esse confessum, mox refellat, derideatq;, quasi monstra fateri coactum, vnum multa scilicet infinitaq; esse, multa verò vnum. Prot. Tu verò quæ'nam alia dicis, ô Socrates, quę nondum concessa circa sermonem eundem diuulgata sint? soc. Quando quispiam, ô puer, ipsum vnū nihil ex ijs quæ oriuntur, & occidunt, ponit, vt paulò antè nos diximus, tunc tale vnum haud quaquam refelli debere concessum est. At quum vnum hominem affirmare conatur, bouem vnum, pulchrum vnum, vnumq; bonum, tūc sanè in ijs eiusdmodiq; vnitatibus, anxium studium, ac etiam diuisio ambigua fit. Prot. Quo pacto? soc. Primò quidem vtrum admittēdum sit, eiuscemodi quasdam vnitates verè esse: Deinde quomodo quælibet earū vnam semper eādemq; esse putandum, nec generationem, nec interitum suscipientem, suaq; in vnitate firmissimam. Postremo nunquid in rebus genitis, & infinitis quæq; ponenda sit, siue dispersa, multaq; ex vna iam facta, siue tota ipsa ab seipsa seorsim, quòd maximè omniū impòssibile videatur, vnū idemq; simul in vno multisq; fieri. Nō illa igitur, ô Protarche, sed ista sunt quæ circa vnum & multa, malè accepta, omnis difficultatis defectusque sunt causa, benè autem examinata, facilitatis. PROT. Oportet nos, ô Socra-

Venus voluptas.

Plures modi delectādi.

ò Socrates, hoc primum in presentia discutere. SOC. Sic ego quidem iudicarim. PRO. Hos igitur omnes concedere hæc tibi existima. fortè verò nūc præstat Philebum, quasi malum (vt dicitur) quod benè iacet, rogando non mouere. SOC. At vnde potissimum exordiemur, cùm multa & varia in his dubitationibus pugna insit? hinc ne? Prot. Vnde nam? SOC. Vnū ac multa rationibus idem facta, omnem vbiq; orationem & quondam & nūc peruagari, quòd vt nunquam futurum non est, ita nunc primum haud cœpit: sed est, vt mihi quidem videtur, in hoc disputationum genere Protarche, immortalis quædam & nunquam senescēs insita nobis ratio. Eam cùm primum adolescens aliquis gustauit, secum ipse cōgratulatur, quasi quendam thesaurum sapientiæ nactus, & voluptate plenus exultat, ac furit, omnemq; disputationem promptè pertentat, atque sermonem vndique discutit, tum quidem in alteram partem reflectens, & in vnum commiscens, tum verò explicans iterum, & in multa distribuens: vbi certè in dubitationem difficultatemque seipsum primò ac præcipuè deijcit, deinde proximum quenq; siue iunior, siue senior, siue æqualis sit, nec patri, nec matri, nec audientium cuiquam parcens, fermè etiam nec alijs animantibus, nedum hominibus quandoquidem & barbarorum nemini parcat, modò interpretem nanciscatur. PRO. An non vides, ò Socrates, qui astamus, omnes iuuenes nos esse? tum non metuis ne vna cum Philebo, si nos ita obiurgaueris, in te impetum faciamus? verūtamen intelligimus enim quod dicis, si quis modus est, si quod machinamentum quo perturbatio hæc benignè disputatione reijci, ac via quædam ad sermonem commodior reperiri possit, & ipse meditare, & nos pro viribus te sectemur: Neq; enim parua disputatio præsens est, ò Socrates. SOC. Non certè, ò pueri, sic enim Philebus vos appellauit. Nulla tamen est via pulchrior, neq; esse potest, quàm illa quam semper ego dilexi. At illa me sępe fugiēs, desertum inopemq; destituit. PRO. Quæ nam ista? dic modo. SOC. Quam ostendere haud ita difficilè est, persequi verò difficilimum. Quęcunq;.n. per artem adinuenta sunt, hac in lucem hominibus prodierūt via. Animaduerte quęso, quam dico. PRO. Dic modò. SOC. Donum perfectò deorum ad homines, vt mihi videtur, per Prometheum quendā vnà cum quodā lucidisimo igne discendit. Etenim prisci nobis præstantiores, dijsq; propinquiores, hęc nobis oracula tradiderunt, quòd cùm ex vno, & multis constent vniuersa quæ semper esse dicuntur, terminumq; & infinitum innatū habeāt, oportet nos his ita ordinatis, vnam semper ideam in vno quolibet generatim ponentes inquirere, & eam insitā inuenturos esse: quam si comprehendamus, post vnā duas, si sint, perscrutari: si minus id pateat, tres aut alium numerū quęrere, & quodlibet eorū quæ sunt vnum, rursus eodem pacto diuidere, quousq; ipsum principio vnū, nō modo quod vnum multaq; & infinita sit, verùm etiā quot sit, aliquis noscat: infiniti autē ideam nō prius ad multitudinē adhibere, quā quis numerum omnē inter infinitum, & vnum medium cadentem percepit, tum demū vnum quodlibet omnium abeuntium in infinitū dimittere. Dij ergò, vt diximus, sic nobis inuestigare, discere, & mutuum docere dederūt. Qui verò nunc extant ex hominibus sapientes, vnum quidem ac multa vtcunq; contingit, velocius atque tardius, quam decet, inducunt, & post vnū infinita continuò, media verò illos effugiunt. Quibus disputandi ratio, tum dialectica, tum etiam litigiosa discreta est. PRO. Quæ modo dixisti, ò Socrates partem intelligere mihi videor, partim clarius audire desidero. SOC. Perspicuè hoc constat in literis, ò Protarche, quod diximus. Itaq; in his quas didicisti, id accipe. PRO. Quónam pacto? SOC. Vox inquam, ex ore nobis erumpens vna est, & infinitæ rursus voces numero, & cunctorum pariter, & cuiusq;. PRO. Quidni? SOC. Neutro tamē horum docti efficimur, nec quod eius infinitum, nec iterum, quod eius vnum cognoscimus, sed quia & quot, & quales sunt, tenemus. hoc.n. vnumquemq; nostrum grammaticū reddit. PRO. Verissima loqueris. SOC. Idem quoq; musicum hominem facit. PRO. Qua ratione? SOC. Vna quodammodo & in hac arte vox est. PRO. Quidni? SOC. Duo item ponenda sunt, graue & acutum, & tertiū tonus medius. nónne ita Prot. Ita. SOC. Veruntamen nondū doctus musicem eris, si hęc sola cognoueris, & ista ignorans, vt ita loquar, nullius eris in musica precij. PRO. Nullius. SOC. Sed postquā, ò amice, acceperis quot interualla vocis numero sunt circa graue atq; acutum, & qualia, nécne interuallorum termini, & quotcunque ex his compositiones proueniunt Quę maiores nostri conspicientes nobis eorum sectatoribus, vt huiusmodi quædam harmonias appellaremus, tradiderunt. In motibus prætera gestibusque corporis alia quędam talia inesse monstrarunt, quę numeris demensa, rhytmos atq; mensuras vocari iussere: cogitare pręterea quòd eadem ratione de vnoquoq; quod vnum, & multa est, considerare debemus. Nam quando ista sic accipis sapiens tunc euadis. Cū verò & aliud quicquam ita comprehēdis, sapiens rursus circa illud efficeris. Infinita autem singulorum & in singulis multitudo, vagum te incertumq;, & rationis ac numeri reddit expertē, vtpotè in nullum cuiusq; terminum respiciētem. PRO. Preclare hęc, ò Philebe, Socrates mihi dixisse videtur. PHIL. Mihi quoque, sed quid ad rem hic sermo? quidúe sibi vult? SOC. Rectè id, ò Protarche, Philebus iste quæsiuit. PROT. Prorsus. Responde igitur. SOC. Faciam quod vultis, vbi de his ijsdem paulisper etiam disputauero. Vt.n. si quis vnum aliquod accipit, is vt diximus, haud mox in infiniti naturā, sed aliquem numerum descēdere debet: ita vicissim, si quis infinitum primo sumere cogitur, nequaquam in vnum continuo, sed in numerū quendam qui multitudinem aliquam habeat, debet intendere, ex omnibusq; tandem in vnū desinere. Quòd verò nunc diximus, rursus in literis coniectari licet. PRO. Quomodo? SOC. Postquam infinitam vocē cogitauit, siue Deus aliquis, siue homo diuinus, qualis apud Aegyptios Theuth fuisse fertur, primo in ipsa vocis infinitate vocales literas cōsiderauit, quę nō vna, sed plures sunt, rursusq; alias quę non vocis, sed soni participes essent, atq; harū numerum certum similiter definiuit: tertiam deinde speciem literarum distinxit, earum quas nūc mutas vocamus postremò liquidas mutasq; discreuit vsq; singula quędam, vocalesq; & medias eodē modò donec earum numero in singulis speciebus, & in vniuersis reperto, elementa vocauit. Cūq; videret neminem nostrum, horū quicquam seorsim percepturū, nisi vniuersa percepisset, hoc velut vinculū, vnum quiddam existens, & in vnum dispersa redigens meditatus, quam vnā in his esse artē grammaticē animaduertit, eo nomine appellauit PHIL. Hæc planius, quam superiora videlicet ipse inuicē comparata, ò Protarche, comprehendi. Idem tñ & nunc, & superius in hac disputatione desidero. SOC. Nū, ò Philebe, requiris, quid videlicet ad sermonē nostrū ista conferant? PHIL. Id.s. quod dudum ego & vnà Protarchus requirebamus. SOC. Nunquid hoc assecuti, requiritis tñ iam pridē vt inquis? PHIL. Quónam pacto? SOC. An non de sapiētia & voluptate nobis ab ipso principio disceptatio fuit, vtrum ex ijs eligendū? PRO. Imò. SOC. Etenim vnū esse vtrunq; horū diximus. PRO. Diximus profectò. SOC. Hoc ipsum prior sermo requirit, quomodo vnū, & multa vtrunq; horum sit, quoúe pacto non infinita continuò, sed tertum vtrunq; horum numerū acepit prius, quàm in infinitum porrigatur. PRO. Haud sanè in leuem nos quęstionem, nescio quomodo Socrates, ò Philebe, circūduxit. Quare age considera vter nostrū ad pręsentē interrogantionem respōdeat. Forte enim ridiculum est, me disputationis totius successorē, ex eo quod respōdere ad id modo nequeā, rursus hoc ipsum tibi imperare. Attamen ridiculum multo magis esset, neutrum nostrum id posse. Meditare itaq; quid

Malū bene sopitū ne moue.

Prisci & nobis præstantiores, & dijs p. pinquiores.

Hoc loco quis nosse possit, cū ponat sciētiā esse virtutem, & virtutē in mediocritate, quod sciētia sit, etiā in quadā mediocritate, id est in terminū & infinitum.

Hac rōne & Aristot. voces in decē genera cogit.

Circa finita .i. media sapiētia ē. Circa infinita nō est ratio.

Theuth

quid agamus. species.n. voluptatis à nobis exigere Socrates velle videtur, sint, nécne, quotque præterea, qualesúe sint, & de sapientia eadem similiter percontari. SOC. Vera loqueris, ò Calliæ fili. Nisi.n. id circa quodlibet vnū, simile, idem, & contrarium, quemadmodum oratio præcedens ostendit, obseruare queamus, nullus vnquā nostrum vllius erit ad aliquid precij. PRO. Sic ferme, ò Socrates, se res habere videtur. Ac præclara quidem res moderato viro omnia nosse. Altera vero (quod dicitur) nauigatio, proximúq; videtur, seipsum minimè latere. quorsum autem ista nunc dixerim, declarabo. Ipse nobis, ò Socrates, disputationis huius autor extitisti, teq; ipsum ad inuestigandum quid ex humanis rebus optimum sit, præbuisti. Nam cum Philebus voluptatem, delectationem, leticiam & reliqua huius generis, hominibus optima esse assereret tu illi statim contradixisti, esse non ea, sed illa potius quæ sæpenumero in memoriam nobis sponte reducimus rectè agentes, vt in memoriam reducta vtraq; discutiantur. Dicis autem, vt videtur, (quod adijciendum puto rectè) præstantius voluptate bonum esse, mētem, scientiam, intelligentiam, artem, & reliqua huiscemodi, & quòd capescere potius illa debeamus. Quæ vtraq; cùm in dubium vocata sint oīa hæc, quasi ioco minati sumus, non prius te dimissuros, quā huic controuersiæ certus finis imponeretur. Tu verò concessisti quidē, teq; ipsum ad id exequendum exposuisti. Nos itaq; dicimus quod pueri solent, quæ rectè data sunt, auferri non debent. Pone igitur illum disputandi modū nunc quidem. SOC. Quem dicis? Prot. Quod dubitationū scrupulos inijcis, eaq; interrogas, quibus de respondere tibi nunc nemo nostrum idoneè saltem potest. Neq;.n. belle finita esse disputatio putāda est, qua perplexos omnes nos reddidisti. Atq; si minus id nos valemus, tibi agendum est: pollicitus.n. es. Hoc igitur tu cōsulta, vtrum voluptatis & sapientiæ species distinguendæ, an potius dimittendæ, an alio quoquam modo queas velisúe, quæ nunc inter nos cōtrouersa sunt, aperire. SOC. Nihil igitur metuendum est mihi quidem amplius, postquam hæc tu ita dixisti. Nam vbi si velis dicitur, omnis qualibet in re formido fugatur: accedit, quòd deorum aliquis memoriam nobis aliquā suppeditasse videtur. PRO. Quo pacto, & quorum memoriam? SOC. Quos olim siue somnians, siue vigilans sermones audiui, nunc de voluptate & sapientia cogito, neutram harum esse bonum, sed tertium aliquid, quod aliud est ab vtraq;, & ambabus est melius. idq; si nunc nobis liquidò pateat, voluptas à victoria procul aberit: bonum quippe idem quod illa nequaquam erit. Sícne? an aliter? PROT Sic vtiq; SOC. Speciebus itaq; voluptatis ad diuisionē haud amplius, vt mea fert opinio, indigebimus, quod in sequentibus clarius innotescet. PROT. Præclarè loqueris, pergè sic obsecro. SOC. Paucula quædam prius asseueremus. PRO. Quęnam. SOC. Ipsius boni conditionē videlicet, perfectum esse, an imperfectum necesse sit. PRO. Omnium, ò Socrates, perfectissimum SOC. Quid vero, sufficiésne bonū ipsum est? PRO. Quidni? & in hoc ipsum ab omnibus quæ sunt, differre necesse est, cunctisq; præstare. Soc. Hoc quoq; de illo maximè, vt arbitror, necessarium est asserere, quòd omne cognoscens idipsum venatur, & appetit apprehendere cupiens, atq; ipsum in se, & alia circa ipsum possidere, cæterorumq; nihil curar, præterquā quę vnà cum bonis perficiuntur. PRO. His repugnare non licet. SOC. Consideremus igitur dijudicemusq; voluptatis & sapientiæ vitā seorsum inspicientes. Prot. Quo pacto inquis? SOC. Neq; in voluptatis vita sapientia insit, neq; in sapientiæ vita voluptas. Oportet.n. si quidē his prius bonū est, nullius amplius indigere: si verò indigum apparet, haud vlterius reuera nobis est bonū. PRO. Non certè. SOC. Num volumus in teipso periculum facere? Prot. Prorsus. soc. Responde igitur. PRO Dic amabo. SOC. Optarésne, ò Protarche, plenā summis voluptatibus omnem vitam agere? PRO. Quidni optē. Soc.

Neq; voluptatem, neq; sapientiæ esse summū bonū, sed tertiū.

Cōditio & fors boni triplex.

Nunquid alio quopiam indigere te vltra putares, quando perfecta harū possessione frueretis? PRO. Nequaquam. SOC. Aduerte itaq;, num ipsa sapientia indigeres, & intelligentia, & conuenēti ratiocinatione, & alijs quæcunq; horum cognata, sed neq; visu? Prot. Et quid? omnia porrò haberem, si voluptate fruerer. SOC. Et ita viuens, per omnem vitam præcipuis voluptatibus abundares? PRO. Profectò. SOC. Si mente, memoria, scientia, opinione vera penitus careas, primò quidem hoc ipsum, gaudeásne, an non gaudeas, te ignorare necesse est, cùm sis omni sapientia vacuus. Prot. Necesse. SOC. Et cùm memoria sis priuatus, haud sanè te aliquando delectatū fuisse recordaberis, nec vlla voluptatis repentè incidentis restabit memoria? & opinione vera orbus, dū lætaberis, lætari te minimè opinabere. Ratione quoq; captus, quod in posterum voluptatem aliquā adepturus sis, ratiocinari non poteris: Duces autem non hominis vitam, sed pleumonis cuiusdam. i. spongiæ marinæ, aut ostreę marinę persimilē. Sunt hæc vera? an aliter de his sentire licet? PRO. Et quo pacto aliter? SOC. An vita nobis huiusmodi expetenda? PRO. Mutum me, ò Socrates, præsens ratio reddidit. Soc. Ne desistamus hic obsecrò, sed iam alteram illam, mentis scilicet vitam in mediū adducentes, vlterius consideremus. PRO. Qualem inquis? SOC. Vtrum aliquis viuere sic eligeret, vt sapientiā, mētem, scientiam, memoriam omnē omniū possideret voluptate verò nulla penitus frueretur, nec rursus afficeretur molestia, sed sine vllo tali affectu viueret? Prot. Neutra ex ijs, ò Socrates, vita aut mihi, aut alteri vt arbitror, eligenda videtur. SOC. Quid autem, ò Protarche, vita ex ambobus in vnum congredientibus mixta, & cōmunis effecta? PRO. Ex voluptate ais, sapientiaq;, & mente? SOC. Hanc ipsam dico. PRO. Vnusquisq; sanè hanc ipsam potius, quàm ex superioribus alterutram eliget: neq; vnus optabit quidem, alius minimè, sed idē omnes pariter expetent. SOC. Videmúsne igitur quid ex ijs sequatur? Prot. Prorsus quidē quod tres vitæ propositæ sunt: ex duabus neutra sufficiēs, aut optāda, vel hominibus, vel cęteris animantibus. SOC. An non circa hæc iam id constat, quòd neutra ipsum bonum possidet? etenim perfecta & non sufficiens esset, & vniuersis plantis & animantibus exoptāda, cunq; sic semper viuere possent. Si quis verò ex nobis alia eligat, pręter naturam eius quod reuera affectandum est, eliget, neq; id sponte, sed ex ignorantia, vel infelici quadam necessitate. PROT. Hęc ita se habere videntur. SOC. Quod ergò Philebi deam haud idem quod ipsum bonum existimare oporteat, satis iam dictum esse videtur. PHIL. Sed neq; etiā tua mens, ò Socrates, prædictas.n. obiectationes patitur. SOC. Forsitan, ò Philebe mea, non tamen veram diuinamq; mentē sic arbitror, sed aliter sese habere. Equidem quod primas in ista cōmuni vita mens obtineat, non contendo ego quidem. De secundis vero videndum est, quid faciamus. fortè.n. communis vitæ causam alter nostrum mentem, alter voluptatem afferat, atq; ita bonū ipsum neutrum erit istorum: fortè veró alterutrū horū causam esse quispiam censebit. Quo magis ego contra Philebū decertarim, quòd hac in promiscua vita quicquid illud denique sit quod vita susceptū expetendā ipsam bonáque reddit, ei mens ipsa, quàm voluptas cognatior est, & similior. Atq; ex hac ratione voluptas, nec pimas, nec secūdas etiam partes reuera tenebit: longius autem aberit à tertia sorte, si qua meæ menti fides nunc est adhibenda. Prot. Atqui, ò Socrates, voluptas iam prostrata videtur rationibus tuis percussa: nam & spe victorię decidit. De mente verò dicendum, quòd non sapienter sibi victoriam vendicaret. Eadem quippe pateretur. voluptas autem secunda sorte priuata, omnino iam ab eius amatoribus cōtemnetur: neq;.n. ęquè pulchra vlterius apparebit. SOC. Quid igitur? nónne dimittere illam pręstat, nec exquesita examinatione, redargutioneq; affligere? Prot. Nihil ais ò Socrates. SOC. An quia impossibile quiddam protuli, affligi

Trium vitarum quę optima.

voluptatem? PROT. Non ob hoc tãtum, verum etiam quòd ignoras nostrũ nullum prius abire te dimissurum, quàm ad horũ finem ratione deueneris. SOC. O longã Protarche orationẽ futuram, imò verò futilẽ propemodũ nunc. Videtur.n.alijs quibusdã iaculis pręter rationes superiores opus esse, si quis palma menti secundam comparaturus accedat. fortasse verò & hæc habemus. Igitur oportet? PRO. Quidni? SOC. Principium itaq; huius ponentes cautè & distinctè occupemus. PRO. Quale princium dicis? SOC. Omnia quæ nũc in vniuerso sũnt, bifariam distinguamus. Imò si vis trifariam. PRO. Quónam pacto? SOC. Accipiamus nonnulla ex ijs quæ nũc à nobis sunt dicta. PRO. Quænam? SOC. Deum dicebamus ex ijs quæ sunt, alterũ quidem infinitũ, alterum verò terminũ ostendisse. PRO. Omnino quidem. SOC. Has itaq; species duo illa ponamus: tertiũ verò, vnũ ex vtrisq; commixtum. Ridiculus tamen videor admodum, dũ per species diuidere, atq; dinumerare ista contendo. PROT. Quid ais ò bone vir? SOC. Quarto adhuc genere opus esse cõstat. PRO. Quónã? SOC. Causam alternæ commixtionis istorum considera, eamq; præter tria illa quartum ponito. PRO. Nũquid & quinto insuper indigebis aliquo discernente? SOC. Fortè, non tamen in præsentia, vt arbitror. Sin autem opus fuerit, ignosces mihi quintam viam sectãti. PRO. Quid obstat? SOC. Principio igitur, quatuor horũ tria illa diuidẽtes, atq; vtrunq; duorũ in multa diffusum diuulsumq; videntes, mox in vnũ rursus vtrunq; coniungentes, perspicere conemur, quatenus vtrunq; horũ, vel vnũ, vel multa sit. PROT. Hæc mihi si planius dixeris, assequar fortè. SOC. Duo profectò quæ proposita sunt, finitum dico, & infinitũ quod autem infinitum multa quodammodo sit, conabor ostendere finitũ verò in posterũ differatur. PRO. Differatur. SOC. Attende igitur arduũ nanque atq; maximè dubitandum est, quod cõsiderare te iubeo. Attamen animaduerte. Primũ autẽ circa calidius frigidiusq; considera, vtrum terminum aliquẽ in eis inuenias: an potius magis ac minus dum is generibus insunt, finem recijciant, fine nanq; adhibito, ipsa etiam finirentur. PROT. Vera loqueris. SOC. At verò semper in ipso caladiori & frigidori magis ac minus esse fatemur. PRO. Et maximè quidem. SOC. Semper ergo nobis hæc ratio monstrat ab ijs finem abesse: cumq; sine fine sint, omnino infinita fieri. PRO. Prorsus ò Socrates. SOC. Euge amice Protarche aduertisti nũc quod hoc ipsum vehementer abs te modo pronunciatum, & ipsum quoq; quod remisse dicitur, eandẽ vim habẽt quam ipsum magis ipsumúe minus? Vbicunq;.n.adsunt, non simul magnum esse efficiunt. sed semper vehementius remissori, & vicissim vehemẽtior remissius omnibus actionibus inferentia, plus ac minus efficiuntur, quantũ verò semper obscurant. Nisi.n.vehementius illud remissiusq;, item magis & minus, è sede sua, quantũ & mensuratum quod vocant depellunt, sed occupari eam sinũt, mox ipsa pellentur. Neq;.n.calidus & frigidus iam amplius sit, si recipit quantum. Diffugiet tum, nec vltra consistet calidus ipsum, & frigidius: quantum vero stat, progrediq; cessat. Quamobrẽ hac ratione calidius, & frigidius infinita iam esse constat. PRO. Sic apparet ò Socrates: veruntamen vt ipse dixisti, haud facilè ista percipi possunt. Fortè verò deinceps iterum repetita, interrogantẽ pariter & respondentem conspirare inuicem declarabunt. SOC. Benè dicis, atq; ita pro viribus agendũ est, sed intuere primum, num id signum ponamus infinitę naturæ, ne singula transcurentes orationem in longum nimium protrahamus. PRO. Quodnam dicis? SOC. Quæcunq; magis ac minus, vehementer atq; remisse, nimisq; & huiusmodi quędam admittunt, cuncta in vnum infiniti genus reducenda sunt, quemadmodum suprà diximus, asserentes omnia quæ diuidua dispersaq; sunt, in vnum oportere colligi, secundumq; vim vnam, velut vnam quandã naturã signari. Meministín'? PRO. Memini. SOC. Quæ verò talia

Quod infinitum sit multa.

Magis ac minus finẽ reijciũt, & quantum.

Signũ infinitæ naturæ.

Quæ in genere infiniti.

quædam minimè, sed horum contraria accipiunt omnia, primo quidem æquale ipsum atq; æqualitatem, post ęquale & duplum, & singulas inde proportiones quascunq; ad numerum numerus, & ad mensuram mensura habet, hęc inquam omnia in genus finiti merito referremus. Quid ais ad hæc? PRO. Præclarè nimium ò Socrates. SOC. Agedum ex vtrisq; commixtum, quàm ideam habere dicemus? PRO. Id mihi tu dices, vt arbitror. SOC. Imò Deus si modo quis deus meas preces exaudiat. PRO. Obsecra igitur, & contemplare. SOC. Contemplor sanè. Ac mihi videtur deorum aliquis nobis amice nunc aspirasse. PRO. Quo pacto id ais? & qua coniectura vteris? SOC. Dicam planè, tu verò attentis auribus adsta. PRO. Dic modo. SOC. Calidiúsne aliquid nunc, & frigidius dicebamus? PRO. Certè. SOC. Adde preterea siccius & humidius, plus ac minus, velocius atq; tardius, maius & minus? ac deniq; quotcunq; in superioribus ad naturã vnam magis minusúe suscipientem redegimus. PRO. An infiniti naturã inquis? SOC. Eam inquam cõmisce posthac cum his progeniẽ illam termini. PRO. Quam? SOC. Eam quã cum deceret in vnum colligere, quẽadmodum illã infiniti collegeramus, nequedum collegimus: at fortè nunc idẽ ages: his quippe vtrisq; conciliatis, illa tertia continuo patefiet. PRO. Quam dicis & quõ? SOC. Aequalis, & dupli progeniẽ, & quæcũq; diuersa quę sunt, contraria infestaq; esse non sinit, sed commensurata, & consona reddẽs, numerũ efficit. PRO. Intellgo. dicere náq; mihi videris, si ista misceantur, generationes quasdam ex eorum singulis euenturas. SOC. Et rectè videor. PRO. Dic igitur. SOC. Nónne in morbis recta horum cõmunio sanitatis naturam genuit? PRO. Omnino. SOC. In acuto autem etiam & graui, veloci & tardo, cum infinita sint, hęc & terminum peperit, & perfectionẽ musicæ pręstitit. PRO. Præclare. SOC. Quinetiam rigori & ęstui tradita, id quod multũ & minus. & infinitum dicitur, abstulit, mensuratum autem & commensuratum adhibuit. PRO. Quidni? SOC. Ex ijs temperies anni, & quæcunq; pulchra sunt, cuncta manarunt, infinitis inuicem finitisq; coeuntibus. PRO. Certè. SOC. Atq; alia insuper innumerabilia prætermitto, veluti cum sanitate pulchritudẽ atq; robur. In animis quoq; permulta atq; preclara? petulãtiam quippe, & vniuersam improbitatẽ, dea hęc animaduartens ò bone Philebe, omni termino voluptatũ expletionisq; carere, legẽ & ordinẽ quibus terminus inest ijs apposuit, eamq; tu sic infici ac perdi ego contrà seruari, dico. tibi vero Protarche, quidnam videtur? PRO. Hęc prorsus secundũ meã sententiã sunt asserta. SOC. Nónne tria hęc iam protuli, modo intelligas. PRO. At intelligere arbitror. Vnũ quidem infinitũ asseris. Secundũ verò eorũ quę sunt terminũ. At tertiũ illud quid dicere velis, haud satis teneo. SOC. Multitudo, ò mirifice vir generationis eius tertiũ quod est, te stupefecit, quanquã & infinitum multa genera continebat, quę tñ genera ipsius magis minusúe signata, Vnum apparuerunt. PRO. Veras narras. SOC. Veruntamen neq; terminus multa continebat, nec indignabamur, quasi non esset vnum natura. Prot. Quo enim modo? SOC. Nullo modo. Sed tertium scito me dicere vnũ hoc quodcunq; ex ijs nascitur, generationem videlicet in essentiam, ex mẽsuris vna cum termino constitutis. PRO. Intellexi. SOC. Cęterũ quid pręter hęc tria, quartum genus sit, discutiendum restat. Communis autem ista disceptatio est Vide enim an non necessarium tibi videtur, quodcũq; gignitur, per aliquam causam gigni? PRO. Mihi planè. Quomodo enim absq; ea fieret? SOC. Et efficientis natura nomine duntaxat à causa differt, efficiensq; & causa vnum merito vocabuntur. PRO. Merito. SOC. Quinetiam factum ac genitũ solo nomine discrepabunt. Prot. Certè. SOC. Pręcedit quidẽ atq; ducit natura semper quod efficiẽs est: quod verò factum est: ab eo genitumq;, ipsum sequitur. PRO. Prorsus. SOCR. Non ergo idem, sed aliud est causa, & quod

Quæ in genere finiti.

Recta horum cõmunio, id est, æqualis, vel dupli, vel cæterorum.

Morbus est in excedente, vel cessante calido, frigido, humido, & sicco.

quod ad generationem causæ seruit. Prot. Quid prohibet. soc. An non genita ipsa & ex quibus gignũtur omnia tria nobis genera præbuerunt? Prot. Maximè. Soc. Omnium autẽ istorum opificem quartum ponimus, causamq; vocamus, vtpotè aliud quiddam quam illa ad sufficientiam demonstratum. Prot. Ponimus absq; dubio. soc. Verum iam decet cũ quatuor discreta sint, quo melius singulorum meminerimus, singulatim illa dinumerare. Prot. Vtique. Soc. Primum igitur infinitum dico, secundum terminum, tertium mixtam ex ijs genitamq; essentiam: Postremum mixtionis generationisq; causam si quartum vocem, nũquid errarem. Prot. Nullo pacto. Soc. Agedum verò quæ nobis deinde oratio est? & quid potissimum inquirentes, huc digressi sumus? non ne id erat? Quærebamus nempe vtrí secundę tribuerentur, voluptatíne, an sapientiæ potius. An nõ ita? Prot. Ita certè. Soc. Postquam ista in hunc modum distinximus, nonne melius iudicabimus cui prima, cuiúe secunda victorię palma danda sit, ex ijs quę supra in certamen venẽrũt? Prot. Fortè. Soc. Victricẽ sanè posuimus, vitam ex voluptate & sapientia mixtam. Prot. Imò. Soc. Qualis sit, & cuius generis hæc vita, quodammodo cernimus. Prot. Cernimus. soc. Pars nempe tertij generis. Neq;.n. ex duobus quibusdam mixtum illud est, sed ex infinitis omnibus termino deuinctis. Quapropter merito victrix hęc vita illius pars erit. Prot. Et rectè admodum. soc. Eia Philebe, dulcis illa tua ac simplex vita, ad quod prædictorum genus pertinere iure putabitur? Sic autẽ mihi prius quàm definias, responde. Phil. Dic modo. soc. Voluptas ac dolor terminum habent, an potius ex eorũ genere sunt, quæ magis minusúe suscipiũt. Phil. Ita ex ijs quę magis ò Socrates: neq;.n. voluptas omne bonũ esset, nisi suaptè natura, & secundum multitudinem, & secundũ id quod magis infinita existerent. soc. At neq; etiam dolor, ò Philebe, omne malum quamobrem aliud quiddam nunc considerare debemus, quàm infiniti naturam, quod voluptatibus partẽ boni aliquam præbeat. Enimuero ex ijs inde terminatis vita illa tua sit. Sapientiam autẽ, scientiamq;, & mẽtem, vtrò potius, ò Protarche atq; Philebe, referemus, ne in pietatem à nobis peccetur? haud.n. mediocre periculũ est, rectè secusúe quod modo quæsitum est, explicuisse. Phil. Deum, ò Socrates, tuum extollis. soc. Et tu ò amice, deam tuam. Verum ad id quod quæsitum est, redeundum. Prot. Probè loquitur Socrates, ò Philebe. Ideoq; parendum. Phil. An non ò Protarche, pro me dictur ũ te promisisti. Prot. Maximè. Nunc autẽ hæsito, & vereor, teq; vt esse nobis, ò Socrates propheta velis obsecro, nequid nos tibi circa certatorẽ aberrantes, pręter melodiã canamus. Phil. Parendũ Protarche nihil.n. difficile iubes. soc. Equidẽ Deũ reuera, vt Philebus inquit, extollens iocãdo te turbaui, interrogãs cuiúsnam generis mens & scientia essent. Prot. Maximè quidem, ò Socrates. Soc. Facile tñ: omnes siquidẽ sapientes ita extollentes sese consentiunt, intellectũ esse celi terræque nobis regem, ac fortè rectè loquũtur: quod si vis, hoc genus diffusius examinemus. Prot. Dic arbitratu tuo, ò Socrates, nihil prolixitatem veritus, neq;.n. molestus eris. soc. Præclare loqueris: hinc igitur interrogãtes, exordiamur. Prot. Vnde? soc. Vtrum ò Protarche, dicendum est vniuersum hoc agi ab irrationali quadã terminariaq;, & fortuita potestate? An cõtra, quemadmodum maiores nostri senserunt, ordine, quodam mentis, & sapientię mirabilis gubernari? Prot. Nulla est cõparatio. Nam quod modo dicebas ò Socrates, prophanũ mihi videtur: fateri autẽ mente omnia hæc exornari, sententia quædam conspectu mundi solisq;, & lunæ cæterorumq; siderũ, & omnis deniq; celestis circuitus digna est, nec ego vnquam de ijs aliter loqui, aut sentire ausim. soc. Vísne igitur quod à priscis assertum est, nos item confiteamur hęc videlicet ita sese habere, nec modo putemus alia sine periculo proferri nõ posse, verumetiã vnà cũ illis vituperationis periculũ subeamus si quãdo vir aliquis durus ac vehemẽs, ista nõ sic, sed sine ordine ferri cõtenderit? Prot. Quídni velim? soc. Age igitur, quod sequitur contemplare. Prot. Dic iam. soc. Quæ circa corporũ viuentium sunt, ignẽ, aquam, spiritum, atq; terram in cõpositione inesse conspicimus, sed fluctuantium, vt aiunt, instar. Pro. Et maximè quidem: in ijs.n. sermonibus reuera propter ambiguitatem fluctuamus. soc. Ergo de vnoquoq; eorũ quæ circa nos sunt, id accipe. Prot. Quídnam. soc. Quod vnũquodq; horũ apud nos exiguum ac vile, nec vllo modo syncerum & integrũ, nec vim natura sua dignam ferens: quod quidem in vno animaduertẽs, de reliquis omnibus idem existimato. Velut ignis, est quidẽ apud nos, est etiam in vniuerso. Pro. Est. soc. Nonne ignis hic noster exiguus, imbecillus, & vilis, seu qui vniuersi proprius quantitate mirandus & pulchritudine, & omni quæ ad ignem pertinet, potestate? Pro. Vera nimium loqueris. soc. An verò fit, alitur, diciturab igni nostro mũdi totius ignis vel contra, & meus & tuus, & animantium reliquorum oĩs ab illo? Prot. Hæc responsione digna non sunt. soc. Rectè eadem quoq; de animaliũ ac mundi terra diceres, & de alijs omnibus quæ supra quęsiuimus similiter respõderes. Prot. Quísnam respondens aliter, sanæ mentis æstimetur? Soc. Nemo forsitan, sed iam ad reliqua. Omnia quippe nunc dicta in vnum composita contuẽtes, corpus appellamus. Prot. Quidni? Soc. Idẽ quoq; de hoc, quem mundum dicimus, accipe. Eadem siquidẽ ratione corpus est, ex eisdem cõpositum. Prot. Rectè loqueris. soc. Vtrum ex hoc corpore nostrũ corpus omnino, vel contrà ex nostro ipsum nutritur, & quæcunq; paulò antè memorauimus, suscepit & habet? Prot. Neq; hoc etiam alterum, ò Socrates, in quæstionem cadere debet. soc. Sed alterũ? debétne an non? Prot. Dic quod. soc. Nostrũ corpus animam habere fatebimur? Prot. Constat. soc. Vnde nam, ò amice Protarche, suscepit, nisi mundi corpus, quod eadem quæ & nostrum ac etiam præstatiora continet, animam habeat? Prot. Aliunde nequaquam. soc. Neq;.n. existimandũ, ò Protarche, quatuor illa, terminum, infinitũ, mixtum, & causæ genus in ijs quartum cunctis existens, quod ijs quidem quæ apud nos sunt, animam corpusq; prębet, dum imprimit vmbram, labefactatoq; corpore, remedia parat, & in alijs alia cõstituit atq; restituit, omnem atq; integrã sapientiam vocitari: cumq; eadẽ hæc vniuerso cœlo eiusq; partibus amplioribus illis insint, quæ puriores præstantioresq; existũt, in eis tamen præclarißimorũ præciosißimorũq; naturam minimè reperiri? Prot. Nullam profectò rationẽ id haberet. Soc. Quamobrem rationẽ illam vlterius prosequentes licebit asserere ea quæ sæpenumero diximus, infinitum prorsus in hoc vniuerso consistere, sufficientemq; terminũ causamq; illis haud ignobilem semper adesse ornantem disponentemq; horas & menses & annos, mentem & sapientiã merito nuncupatam. Prot. Merito. Soc. Sapientia verò atq; mens, absq; anima nunquam sunt. Prot. Nũquam certè. soc. Ergo in Iouis ipsius natura regiam animã, regiamq; mentem inesse propter vim causæ confiteberis, & in alijs item alia pulchra, vt illorum cuiq; dici placet. Prot. Maximè. Soc. Pręcedentem, ò Protarche sermonem nequaquam temere inductum putes: his.n. qui olim mentem omni mundo præsidere ostenderunt, adminicula præbet. Prot. Pręcbet sanè. Soc. Meę verò petitioni respõsum porrigit, quod mẽs est progenies quędam eius causę, quę causa dicitur oĩum, queq; est ex quatuor his quę sunt relata, vnũ quiddam. habes iam igitur nostram expositionẽ. Prot. Habeo, & sufficienter quidem. quanquam cũ antea idem responderis, non intellexi. soc. Remissio quędã studij, ò Protarche, sæpenumero iocus est. Prot. Præclare loqueris. soc. Nunc igitur, ò amice, in quo genere sit, quamúe habeat vim, satis propemodũ monstratũ est. Prot. Omnino. soc. Quinetiam voluptatis genus iampridem patuit. Prot. Nimirum. soc.

Genitũ nõ est mixtũ ex duobus quibusuis, sed ex infinito & termino duobus constat.

Quòd voluptas, & dolor sit in genere infinitorum. Neque voluptas omne bonum, neque dolor omne malum.

Intellectũ esse cœli ac terræ regem.

Elementorum apud nos vilitas.

Iocus sępe numero remissio studij est.

Reminiscamur iam & horũ circa vtraq; quòd mens quidem causę cognatæ, eiusdemq; cũ illa generis fermè erat, voluptas autẽ infinita, eiusq; generis quod nec principiũ, nec medium, neq; finem in seipso suapte natura continet aut aliquando continebit. Prot. Quidni reminiscamur? soc. Oportet itaq; posthac in quo horum vtrunq; consistit, & propter quam paßionẽ fit quoties fit, aduertere. Vtque voluptatis primo genus ipsum inuestigauimus, sic & ista circa illã primo nunc inquiremus. Seorsum tamen à dolore voluptatẽ sufficienter examinare non possumus. Prot. Si hàc gradiendum est, hàc vtiq; gradiamur. soc. Num igitur idem tibi quod mihi de horum generatione videtur? Prot. Quid istud? soc. Cõmuni eodemq; in genere secundum naturã dolor & voluptas esse videntur. Prot. Hoc cõmune genus amice Socrates, ostende obsecro, quidnam ex ijs quæ supra distincta sunt, intelligi velis. soc. Pro viribus ò mirifice vir, id agam. Prot. Benè inquis. soc. Cõmune igitur intelligamus, quod ex quatuor tertium numerauimus. Prot. An quod post infinitum finitumq; locasti, in quo sanitatẽ & harmoniam vt arbitror, collocasti? soc. Rectè dicis, sed nunc maximè mentem adhibe. Prot. Dic igitur. soc. Harmonia soluta in animantibus, vnà naturæ solutionem generationemq; dolorũ eo in tẽpore fieri dico. Prot. Consentaneum. soc. Rursus harmonia contemperata, & in sui naturã protinus restituta, voluptatem fieri dicendũ est, si modo res maximę verbis paucis concludendę sunt. Prot. Reor equidem te rectè, ò Socrates dicere: clarius tamen exprimere eadem adnitendum. soc. An non vulgaria, & notißima cognitu facilia sunt? Prot. Quænam ista? soc. Fames quidem solutio est, atq; molestia. Prot. Est. Soc. Comestio verò repletio atq; voluptas. Prot. Ita. soc. Sitis iterũ corruptio solutioq; & dolor. Vis autẽ humore quod arefactũ est reficiens, voluptas est. Discretio insuper, & dissolutio præter naturam æstu quodã effecta molestia. At secũdum naturã restitutio refrigeratioq; voluptas. Prot. Prorsus. soc. Cõcretio quoq; humoris pręter animalis naturã frigore facta, dolor. Cõtrà humido liquescẽte, & in suam redeũte naturã, reditus iste volupta. Ac summatim considera, num toleranda tibi hæc oratio videatur. Quoties corrumpitur animata species ex infinito & termino secundũ naturam, vt diximus, genita, eiusmodi corruptio dolor est. Cum vero hęc in essentiam suam refluunt, regressum hunc dicimus voluptatem. Prot. Esto. Videtur.n. hoc mihi admodum verisimile. Soc. Hanc vnam itaq; voluptatis, & doloris speciem in ijs paßionibus vtrisq; ponamus. Prot. Ponatur. soc. Pone deinceps expectationem harum in anima paßionum. Expectationẽ inquã quę voluptaria antecedit, sperantẽ, gaudentem, atq; suauẽ: quæ verò molesta, formidolosam ac mœstam. Prot. Est igitur hæc voluptatis & doloris species alia, seorsum à corporea solius animæ expectatione profecta. soc. Rectè accepisti. In ijs vtiq; vt mea fert opinio, vtrisq; synceris existentibus, nec mixtis, voluptate videlicet atque dolore, liquidò discernemus num voluptatis vniuersum genus amandum sit, an hoc potius alteri cuiquam ex antè dictis attribuendam: voluptati verò atque dolori, ceu calido, & frigido, cæterisque talibus, competat vt interdũ amanda sint, aliàs non amãda: vtpotè quę bona minimè sint, sed quandoque certum aliquid suscipientia, naturam boni sequatur. Prot. Rectè ais oportere sic incedere qui talia perscrutatur. soc. Primum igitur id inspiciamus, si verum est quod dicebatur, destructis illis dolorem, refectis voluptatem sequi: cum neque deperduntur, neque etiam recreantur, quam potißimum habitudinem tunc animalibus tribuere debeamus. Intentus itaque animo mihi responde, num tibi necessarium videatur quodlibet animal eo ipso in tẽpore nullo modo vel lætari vel angi. Prot. Necessarium certè. soc. Est ergò status hic tertius pręter mœrentis & gaudentis affectum. Prot. Est profectò. soc. Agedum huius meminisse conare. ad iudicandum si quidem voluptatem, reminisci vel non permultum refert, breuibus tamen aliquid de ipsa si vis perstringamus. Prot. Dicas ergo, quid istud? soc. Eum qui contemplationis vitam eligit, nihil ita viuere prohibet. Prot. Seorsum à lętitia & molestia dicis? Soc. Dictum.n. in cuiusque vitę comparatione virum contemplationi deditum nihil vlla ex parte vel gaudere vel angi. Prot. Omnino sic dictũ. soc. Nónne sic illi conuenit? Ac forte nil mirũ esset, si vita hæc cæterarũ omnium diuinißima sit. Prot. An absurdũ est deos gaudere vel contra tristari? Soc. Absurdũ omnino. Indecẽs.n. vtrunq; est. At hoc deinceps inuestigemus, siquid ad hãc disputationẽ conserat: ac menti ad secundas: victoriæ fortes, si minus ad primas licet accõmodemus. Prot. Rectè loqueris. soc. Atqui alia species voluptatũ, quã animę propriã aßignauimus, memoria cõstat. Prot. Quo pacto. soc. Primum quid memoria sit accipiendũ videtur: imò ante eam quid sensus, si planius hæc elucidari velimus. Prot. Quo pacto inquis? Soc. Pone ex omnibus corporis paßionibus quasdam in corpore prius extinctas, quàm in animã transfluant, paßione vacuã dimittentes: alias per vtrunq; diffusas & quandã quasi concußionem. tam propriam, quàm cõmunem vtriq; pariter inferentes. Prot. Ponatur. soc. Et paßiones per vtrunq; minime propagatas si latere dixerimus animam, & per vtrunq; manantes innotescere animę, an rectè dicemus? Prot. Certè. soc. Ipsum ergo latere nullo modo vt dicere videor, obliuionis generationẽ esse existimes. Est.n. obliuio memoriæ exitus. Ea vero in ijs quæ modo dicebantur, nondũ erat. Eius autẽ quod nec est nec fuit, iacturam fieri aliquã absurdũ. Prot. Absurdũ. soc. Nomina ergo duntaxat permuta. Prot. Quomodo? Soc. Pro eo quòd latere animã, diximus, quãdo absq; paßione corporei tumultus existit, quam nunc obliuionẽ vocare videris, insensationem. vt ita loquar, potius nominato. Prot. Teneo. Soc. Motũ autẽ in cõmuni corporis & animæ paßione factũ si sensum vocaueris, haud ab re nominabis. Prot. Vera loqueris. Soc. An nõ percipimus iam quid sensum vocari velimus? Pro. Percipimus. Soc. Sensus pręterea conseruationẽ rectè quis memoriã mea sententia nuncupabit. Prot. Rectè nimiũ. Soc. Et à memoria reminiscentiam discrepare fatemur, néc ne? Prot. Fortè. Soc. An non in hoc pręcipuè? Prot. Quónam? Soc. Quoties quę cũ corpore passa est aliquando anima, eadẽ sine corpore in seipsa resumens animaduertit, tunc meminisse eam asserimus, an non? Prot. Valde quidem. Soc. Quinetiam quando memorię passa iacturã, deinde vel sensu, vel disciplina monente eam iterũ reuocat in seipsa, reminisci putatur. Atq; hæc iam memorias reminiscentiasq; vocamus. Prot. Probè loqueris. Soc. Cuius autẽ gratia hæc dicta sunt omnia, hoc est. Prot. Quidnã? Soc. Ne animę voluptatẽ absq; corpore quàm maximè atq; perspicuè capiamus, atq; vnã concupiscentiam. per hęc.n. vtraq; ista declarata vidẽtur. Prot. Pergamus iam ad reliqua Socrates. Soc. Multa considerare decet, voluptatis originem omnemq; formam eius inuestigantes. Et nunc quidem primo videndum quid est, & vnde nascitur cõcupiscentia. Prot. videamus iã obsecro. Nihil.n. amittemus. Soc. Imò ò Protarche cũ quod modo quęrebamus, inuenerimus, amittemus aliquid circa ista, videlicet dubitationem. Prot. Quam belle vicẽ reddidisti. at iam quę sequuntur expediamus. Soc. Nónne famem atq; sitim, & huiusmodi multa, concupiscentias quasdam esse diximus? Prot. Maximè. Soc. Ad quidnam idem respicientes res adeò diuersas vno nomine nuncupamus? Pro. Per Iouem haud facilè dictũ, ò Socrates. dicendũ tamen. Soc. Ab eisdem rursus exordiamur. Prot. Quibus? Soc. Dicimúsne sitire aliquem? Prot. Dicimus. Soc. Hoc autem est exhaustum esse. PROT. Quidni? Soc. Et sitis concupiscentia est? PRO. Est. Soc. Potionisne? Prot. Potionis. Soc. An non repletionis potus? PRO. Huius

Vita contemplatiua diuinissima.

Deos nec lætari nec tristari.

Memoria

Passio est corporis nõ autem cupiditas.

Sitire non corporis, sed siccatum esse.

Huius certè. SOC. Vacuus igitur & exhaustus contraria eorum quæ patitur appetit. Nam cum vacuus sit, impleri cupit. PRO. Manifestum est omnino. SOC. Quid ergo? qui primo exhaustus est, num potest vel sensu vel memoria quadam eius repletionem attingere, quod nec præsenti in tempore, nec aliquando passus est? PRO. Nullo modo. SOC. Sed cum qui cupit, aliquid cupere confitemur. PROT. Quidni? SOC. Haud ergò quod patitur appetit. Sitit.n. sitis autem indigentia est, is tamen repletionem effectat. PROT. Ita. SOC. Aliquid igitur eius quod appetit expletionē attinget. PRO. Necesse. SOC. Corpus quidem nequit. nam exhaustū est. PRO. Certè. SOC. Restat vt anima repletionem per memoriam consequatur. PROT. Patet. SOC. Nam quo alio consequeretur? PROT. Nullo fermè. SOC. An aduertimus quid nobis ex his rationibus efficiatur? PROT. Quid istud? SOC. Corporis cupiditatem esse ratio hæc non dictat. PRO. Quo pacto? SOC. Quoniā in omni animali, conatum animantis passionibus contrarium cupiditas ostendit. PRO. Pęnitus. SOC. Impetus autem in contraria quàm passiones trahens memoriam contrariam passionibus innuit. PRO. Omnino. SOC. Ratio itaq; ostenstendens memoriam ad concupita rapientem animę omnem impetum & cupidinē, principatumq; omnis viuentis tribuit. PRO. Rectè nimiū. SOC. Sitire igitur vel esurire corpus nostrū, aut aliquid eiusmodi pati, nequaquam ratio hæc admittit. PRO. Vera loqueris. SOC. Hoc præterea circa ista considerabimus, quòd hæc ratio quandā vitæ speciē in ijs demōstrare velle videtur. PRO. In quibus? & de qua vita loqueris. SOC. In replendo inquam, & euacuādo, & omnibus quæ ad salūtē siue perniciē animalium attinēt. Et si quis nostrum in alterutro constitutus affligitur, tunc secundum mutationes lętatur. PRO. Sic est. SOC. Quid, quoties in horum medio permanet? PRO. Quomodo in medio? SOC. Ob passionē quippe tristatur, sed voluptatū interim prętéritarū meminit: cessat quidē tristitia, nondū tamen impletur: quid tunc dicendum? nónne in medio passionū esse? PRO. Dicendum. SOC. Vtrū dolentē omnino vel contra gaudentē? PRO. Non gaudentem per Iouem, sed dupla potius affectū tristitia, secundum corpus in passione, secundū animā in expectationis ardore. SOC. Quónam modo Protarche dolorem duplū aiebas? Nónne vacuus quispiam certam aliquando repletionem sperat, aliquando contrà desperat. PRO. Maximè. SOC. Num dum assequi sperat, ipsa recordatione gaudere videtur? simulq; vacuus eo in tēpore cruciari? PRO. Necesse. SOC. Tunc igitur & homo & animalia reliqua, lætantur simul ac męrent. PRO. Apparet. SOC. At cum vacuus aliquis expletionem omnino desperat, nónne tunc passio duplex circa dolores exoritur, quam ipse paulò antè intuitus, simpliciter duplā opinaberis? PRO. Vera hæc sunt. SOC. Hac taliū passionū disceptatione ad id vtamur. PRO. Ad quid ais? SOC. Vtrū voluptates has atq; molestias veras, an falsas, an partim veras, partim falsas dicere debeamus? PRO. Quo pacto, ò Socrates, voluptates atq; molestię falsæ esse possunt? SOC. Quomodo etiam, ò Protarche timores veri vel falsi? aut expectationes verę, seu minimè verę? aut opiniones veræ vel falsæ? PRO. Opiniones equidem concesserim: sed hæc reliqua minimè. SOC. Quid ais? disputationem tamen haud breuem inceptare videmur. PRO. Vera narras. SOC. At si pręcedentibus sit conueniens ò viri illius fili considerandum est. PRO. Istud forte. SOC. Omne igitur superuacuum, & quicquid præter propositum est, dimittendū. PRO. Rectè. SOC. Dic itaq; continua nempè me admiratio tenet semper circa eas quas nunc induximus quæstiones. PRO. Quo pacto inquis? SOC. An non sunt ex voluptatum numero falsæ aliæ, alię veræ? PRO. Vis dicam? SOC. Neq; reuera igitur, neq; falso, vel lætari, cum non lętetur, vel tristari, cum non tristetur, aut furentum, aut insanorū dicetur quisquā? PRO. Hęc omnia sic se habere, ò Socrates omnes suspicamur. SOC. Num rectè? an fortè differendū est, rectène vel non ista dicantur? PRO. Differendum quidem mea sententia. SOC. Distinguamus igitur euidētius, quod modo de voluptate atq; opinione dictum est. Est'ne aliquid apud homines, opinari? PRO. Est. SOC. Et lætari? PRO. Et lętari. SOC. Quin & quod opinamur aliquid est? PRO. Cur non? SOC. Et hoc quo gaudemus. PRO. Et hoc. SOC. Qui opinatur, siue rectè seu non rectè opinetur, ipsum tamen quod reuera est opinari, non perdit. PROT. Quo.n. modo? SOC. Gaudens etiam, siue rectè gaudeat, siue non, ipsum tamē quod reuera gaudere est, haud amittit. PRO. Imò & hæc ita se habent. SOC. Quo igitur pacto opinio vera, & falsa fit, voluptas solummodo vera, cum tamen opinari verè atq; lętari vtraq; similiter acceperint? PRO. Considerandum hoc est. SOC. Nunquid ex eo quod opinioni verum, & falsum indita sunt? nec solum ob hæc opinio facta est, sed qualis quædam opinio vtraq;? Hócne considerandū inquis? Prot. Ita. SOC. Præterea inuestigandum est, an voluptas & dolor ea ipsa duntaxat quæ sunt permaneant, nunquā vero qualia quędā efficiātur. Prot. Patet. SOC. Verum haudquaquam difficile est quòd qualia quædam fiant inspicere. Iampridē concessimus voluptates atq; molestias, magnas, & paruas, vehementes, remissasq; fieri. Prot. Concessimus. SOC. Quòd si cui ex his prauitas adijciatur, vt prauā opinionem, ita & prauam voluptatem effici confitebimur. Prot. Quid prohibet? SOC. Quid si rectitudo vel contrarium rectitudinis horum cuiquam admoueatur, num rectā opinionem quæ rectitudinē subijt, ac voluptatem similiter appellabimus? Prot. Necessario sequitur. SOC. Et si quod opinione cōprehenditur sit fallax, nónne opinionē falsam potius quā rectam vocabimus? Prot. Imò. SOC. Item si voluptatem vel dolorem circa id quo gaudemus vel angimur, aberrare cernamus, num rectam aut bonam voluptatem dicimus, aut aliquo præclaro nomine honorabimus? Prot. At id fieri nequit, siquidem voluptas ipsa delinquat. SOC. Veruntamen sæpenumero nobis voluptas ex opinione falsa exoritur. Prot. Procul dubio, attamen opinionem, ò Socrates eiuscemodi falsam dicimus voluptatem verò ipsam nemo vtiq; falsam denominaret. SOC. Promptè nimium, ò Protarche, voluptatis rationem in præsentia tueris. Prot. Minimè, verum quæ audio loquor. SOC. Nihilne, ò amice, apud nos differt voluptas ab opinionē rectā scientiaq; proficiscens, ab ea quæ falsam opinionē, & ignorantiā sequitur. Prot. Cōsentaneum est haud breui quodam interuallo distare. SOC. Verum ad hanc ipsam distantiam perscrutandā deueniamus. Prot. Duc age quà lubet. SOC. Ecce hac te duco. Prot. Quánam? SOC. Opinio quædam vera est, quædam falsa. Prot. Esto. SOC. Has sępenumero voluptas dolorq; sequitur. Prot. Sequitur. SOC. An non ex sensu ac memoria in nobis opinio nascitur, & ipsum opinari posse? Prot. Percipuè. SOC. Nónne sic circa hæc nos habere putandum? Prot. Quomodo? SOC. Vt fateare hominem nonnunquam procul aliqua confusè cernentē, cupere clarius quę cernit discernere? Prot. Fateor equidem. SOC. Is igitur sic à seipso quodammodo sciscitabitur. Prot. Quo pacto inquis? SOC. Quidnam illud est quod iuxta saxum sub arbore procul apparet? An hæc ille proferre secum tibi videtur, dum eiusmodi quædam aspicit, cuiusmodi sibi quandoque apparuerunt? Prot. Quidni? SOC. Deinde veluti sibi ipsi respondens, homo est, inquit, tanquam rem iam assecutus. Prot. Nimirum. SOCR. Rursus fortè mutata sententia opus quoddam à pastoribus fabricatum esse asserit. Prot. Maximè. SOC. Hic si quis adsit, eadem quæ animo secum ipse volutabat in vocem fundens, rursus præsenti diceret ac sermo tunc fieret, quod antè opinionem vocabamus. Prot. Manifestum. SOC. At si solus sit, hoc idem secum ipse repetens, & diu quandoque

Ex sensu, & memoria fit hic opinio.

doque in seipso seruans procedit. PROT. Prorsus. SOC. Quid ergo: idémne tu hic, quod ego, sentis. PRO. Quid istud? SOC. Videtur mihi tunc hominis anima libro cuidam persimilis. PRO. Qua ratione. SOC. Memoria in idem cum sensibus incidens, & illæ quæ circa ista passiones sunt, verba quædam in anima quodammodo inscribere mihi videntur: cúq; vera conscribunt, passionem huiusmodi verã opinionem dicimus, & orationes in nobis veræ ab hoc ipso proficiscuntur. At cũ scriba hic noster falsa scribit, contraria veris eueniunt. PRO. Omnino ita mihi videtur, & ea quę dicta sunt libẽter accipio. SOC. Accipe alium eorum quæ tunc fiunt in animis nostris opificem. PRO. Quem? SOC. Pictorem, qui post ipsum scriptorem, dictorum imagines in anima pingit. PRO. Quomodo hunc, & quando id agere dicendum? SOC. Quando ab aspectu siue alio sensu dicta, & opinione percepta quis educens, dictorum, & opinione præceptorum imagines in seipso quodãmodo contuetur. an hoc in nobis efficitur? PRO. Vehementer. SOC. Nónne verarũ opinionũ sermonũq; imagines veræ, falsæ verò falsorum? PRO. Omnino. SOC. Si modo rectè hęc diximus, hoc in ijs prætetea cogitemus. PRO. Quid hoc? SOC. Vtrum circa præsentia atq; præterita hoc nobis accidere necesse sit, circa futura nequaquã? PRO. Eadẽ ratione circa tempora omnia. SOC. Nónne voluptates atq; molestiæ ipsius animę propriæ in superioribus dictæ sunt voluptates & dolores corporis antecedere? propterea q; & prægaudere & prędolere nos ob futura cõtingit. PRO. Vera narras. SOC. Vtrum inscriptiones atq; picturæ quas paulò antè nobis imprimi volebamus, ad præsens præteritumúe respiciunt, ad posterũ minimè. PRO. Ad omnia. SOC. Num id circo ijs assentiris, quòd hęc omnia spes quædã ad futurũ tẽpus existunt, nosq; per omnem vitam perpetua spe nutrimur? PRO. Prorsus. SOC. Age ad hoc præter illa responde. PRO. Quid rogas. SOC. Vir iustus & pius & probus, nõne Deo amicus est? PRO. Quidni? SOCR. Iniustus & improbus contrà se habet. PRO. Contra. SOC. Plurima tamẽ, vt dicebamus vnusquisq; spe ducitur. PROT. Sanè. SOC. Sermones sunt in vnoquoq; nostrũ, quas spes nominauimus. PRO. Insunt. SOC. Quinetiã phantasmata picta. nam cuiq; licet fingere se cumulũ auri maximũ possidere, oblectamentisq́; varijs abundantẽ omni suauitate perfundi. PROT. Nil prohibet. SOC. Num dicendum interna hæc scripta bonis viris, quia Deo amici sunt, vera sępe euadere, malis sępenumero contra? PRO. Dicẽdum certè. SOC. Et malis viris oblectationes nihilominus adsunt sæpe cõfictæ, ac denique falsę. PRO. Quid ni adsint? SOC. Falsis igitur voluptatibus praui vt plurimum gestiunt, boni homines veris aluntur. PRO. Necessariũ pęnitus. SOC. Insunt ergo secundũ hanc rationem falsæ quædam animis hominum voluptates, imitantes tamen vera, sed ridiculę, ac dolores eodem pacto. PRO. Insunt vtiq;. SOC. An licebat sic opinãti omnino, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erũt, in seipso formare? PRO. Licebat. SOC. Atq; hæc erant quæ tũc opinionem falsam, & opinari falso efficiebant. An non? PRO. Erant. SOC. Nónne in illis reddendus est habitus aliquis voluptatibus molestijsque contra respondens? PRO. Quomodo? SOC. Quod liceat alicui reuera lętari, quoquo modo vel temere etiam gestienti, non tamen vt ea quæ propter lætatur, vel sint, vel fuerint antè: plerunq; etiã lætari in ijs quæ nunquam euenient. PRO. Hęc quoq;, ò Socrates, necessaria sunt. SOC. Et eadem ratio de timoribus & cupidinibus, ceterisque huiusmodi, sæpe, s. illa falsa existere. PRO. Eadem profectò. SOC. Num opiniones ob aliud bonas vel prauas, quã quòd veræ vel falsæ sint, appellamus? PRO. Ob hoc ipsum. SOC. Nec voluptates malas ob aliud, quàm quia falsæ? PRO. Omnino, ò Socrates, contrarium protulisti. Nã & voluptates & molestias propter solũ falsum malas esse haudquaquã asserere decet, quę in maximas ac multiplices insuper prauitates frequentes impingunt. SOC. Malas voluptates quæ propter prauitatem malæ sunt, paulò pòst, si placuerit, referemus: falsas autẽ insuper alio modo, tum sæpe, tum multas in nobis & esse & fieri, dicendum est: hoc enim ad iudicandum fortasse nobis confert. PRO. Quidni? modo sint. SOC. Atqui, ò Protarche, mea sententia, sunt. Hoc autẽ dogma quãdiu illa apud nos manet, à redargutione tutum esse, impossibile est. PRO. Probè. SOC. Aggrediamur iterum athletarum more hanc disputationem. PRO. Aggrediamur. SOC. In superioribus diximus, si quidem meminimus, cupiditates (quæ sic vocãtur) quantisper seorsim nobis inessent, tunc corpus passionibus absq; animę passione occupari. PRO. Recordamur, dictaq; hæc proculdubio sunt. SOC. Nónne cupiebat anima contrarium corporis habitum. Receptaculum autẽ doloris & voluptatis quæ passione fit, erat corpus? PROT. Erat. SOC. Collige quod ex his sequitur. PROT. Dic. SOC. Quoties ista concurrunt, congrediũtur quoq; voluptates atq; dolores, eorumq́; sensus, quæ contraria sunt: quod profectò nunc patuit. PROT. Apparet. SOC. Hoc quoq; nónne inter nos conuenit? PROT. Quidnam? SOC. Vtrunq; magis minusúe suscipere, voluptatem pariter atq; dolorem, & ad genus infiniti referri. PRO. Conuenit certè. SOC. Quædam igitur via horum rectè iudicandorum nobis adest. PRO. Vbinam & quomodo. SOC. Nónne propositũ in hoc iudicio nobis est passim dignoscere, quæ nam ex his maior, quæ minor, quæ magis, quo intẽsior voluptas, s. ad molestiam, & ad molestiam molestia, ac voluptas iterũ ad voluptatem? PROT. Hæc quidem talia sunt, & istud iudicij nostri propositum. SOC. Quid vero in aspectu, eminus aut cominus magnitudines inspicere, veritatem obscurat, falsaq; opinari compellit: in doloribus autem & voluptatibus idem minimè fit? PRO. Multò magis ò Socrates. SOC. Id vtique illi quod paulò antè narratũ fuit, contrarium est. PRO. Quid ais? SOC. Tunc. n. opiniones hæ, falsæ veræq; effectæ passione sua dolores vna & voluptates prorsus implebant. PRO. Vera narras. SOC. Nunc autẽ hæ ex eo quòd passim trãsmutare eminus cominus videantur & ad se inuicem comparentur, voluptates quidem ad dolores, maiores vehementioresq́; videntur, & dolores rursus ad voluptates contrà. PRO. Talia quædam necesse est ob eas causas fieri. SOC. Quod si quanto vtraq; maiora vel minora quàm reuera sint, apparent, tantundem ipse ademeris, nónne id quod cùm appa ret quidem vtrunq;, non tamen sit, neque rectè apparere dices, neq; vnquã eiusmodi voluptatis vel molestiæ portiones rectas aut veras audebis asserere? PROT. Sic est. SOC. Post hęc igitur inspiciamus, num hac ratione occurramus, voluptates, s. atque molestias falsas multò magis quã istę sint quę vel apparent in viuentibus vel existunt. Quales dicis, & quomodo? SOC. Dictũ est sæpenumero, quòd quorũlibet natura concretionibus vel discretionibus, repletionibus vel euacuationibus, incremẽtis vel decrementis corrupta, dolores, molestiæ, cruciatus, cęteraq; id genus exoriuntur. PRO. Sæpe iam dictum. SOC. At cùm in naturã suam restituuntur, restitutionem talẽ voluptatem circa nos posuimus. PRO. Probè. SOC. Quid autẽ cùm circa nostrum corpus horũ nihil accidit? PRO. At quando id contingit, ò Socrates? SOC. Nihil ad rem, ò Protarche, ista tua petitio. PROT. Cúrnam? SOC. Quia nihil impedies me, quin quod antè rogaueram, rursus te rogem. PRO. Quid illud? SOC. Nisi fieri, ò Protarche, tale quid dicam, quid necesse est ex hoc nobis contingere? PRO. An id dicis, videlicet corpore in neutram partem exagitato? SOC. Idipsum. PRO. Constat, ò Socrates, neq; voluptatẽ neq; dolorẽm eoipso in tempore percipi. SOC. Rectè nimium respondisti. Verũ vt arbitror id sentis, quòd necesse sit ex ijs vnum aliquid semper nobis accidere, quemadmodũ sapientes tradũt. cuncta quippe sursum deorsumúe iugiter fluũt. PRO. Ferũt sanè.

Anima libro & tabulæ rasæ similis.

Voluptas & tristitia quæ ppria animæ est, voluptates & dolores corporis præcedũt.

Concluditur inesse veras, & falsas voluptates et dolores.

sanè. nec malè loqui videntur. SOC. Quomodo enim malè? cùm mali minimè fuerint. Verùm impendentem sermonem euitare volo, hac autē fugere cogito, tuq; vnà mecum fugito. PROT. Dic quà? SOC. Ista sanè sic se habere ijs concedamus. Tu verò responde? vtrum quicquid vnquā patitur animal, idem & sentiat patiendo, neq; dum crescimus, nosipsos lateamus, neq; dum aliquid aliud huiusmodi patimur? an cōtrà omnino? fermè enim talia quædam vniuersa nos fugiunt. PRO. Contrà omnino. SOC. Haud igitur rectè dictum est à nobis quod modo diximus, mutationes sursum deorsumúe factas, voluptates & dolores inferre. PROT. Quid igitur? SOC. Sic autem rectius ac tutius dicere licet. PROT. Quomodo? SOC. Mutationes quidem magnæ voluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ, minimè. PROT. Rectius isto modo quàm illo, ò Socrates, dicitur. SOCR. Enimuerò si ista sic se hñt, mox vita in superioribus narrata redibit. PROT. Quænam? SOC. Quam absque mœrore & lætitia ponebamus. PROT. Vera loqueris. SOCR. Ex ijs triplicem vitam ponamus, suauem, tristem, neutram. An tu aliud sentis? PROT. Haud aliter quàm ita, triplicem videlicet vitam esse. SOC. Non igitur idem erit non dolere quod & lætari. PROT. Nequaquam. SOC. Quoties ergo audis omniū dulcissimū esse vniuersam vitam sine mœrore transigere, quid tunc sibi velle id dicentem existimas? PROT. Dulce esse, significare ille mihi videtur idipsum quod dicitur nō dolere. SOC. Pone tria quædam, vt lubet, & vt pulchrioribus vtamur nominibus, alterum aurum, argentū alterum, neutrum reliquū nominato. PRO. Ponantur. SOC. Quod horum neutrum est, potest ne alterū ex ijs fieri, vel argentum, vel aurum. PROT. Nequit. SOC. Vita igitur media si qñ suauis vel mœsta dicitur, aut existimatur, nequaquam rectè vel existimatur vel dicitur. PROT. Certè. SOC. Attamen, ò amice, aliquos hæc loqui & opinari sentimus. PROT. Maximè. SOC. An igitur gaudere tunc quando non mœrent, existimant? PROT. Aiunt quidē. SOC. Nónne tunc gaudere putant? non enim pronunciarent. PRO. Apparet. SOC. Falsò de mæstitia opinãtur, si quidem ab vtriusq; gaudij .s. & indolētiæ natura diuersa est. PRO. Diuersa profectò. SOC. Quid igitur percōntabimur inter nos, vtrum hæc vel vt tria sint, vel vt duo solùm, ac num dolor hominibus malùm, dolorum aūt vitatio, hoc ipso noīe bona, dulce nominetur. PROT. Quomodo id, ò Socrates fiat, à nobisipsis quæramus, nō enim intelligo. SOC. Quia aduersarios huius, ò Protarche, Philebi reuera nō intelligis. PRO. Quósnam inquis? SOC. Eos qui rerū naturam precipuè callere feruntur, qui voluptates funditus tollunt. PROT. Quid ergo? SOC. Dolorum effugia eas omnes vocant, quas Philebi sectatores nuncupant voluptates. PRO. His ne vt credamus, ò Socrates, cōsulis? SOC. Nequaquā, sed tanquā vatibus quibusdam vtamur, non arte, sed quadā non ingenerosæ naturę indignatione à voluptate nimis abhorrētibus, nihilq; in ea sani esse volētibus, adeò vt illas ipsas quoq; eius illecebras maleficam quandam illaqueationem potius quàm voluptatem vocent. His ergo ad hæc vtere, considerans pręterea & reliqua, quibus ardentissimè in eū inuehuntur. Post hæc aūt & quas ego veras existimem voluptates, accipito, vt ex vtriusq; sermonibus vim eius considerantes, ad iudicandū deniq; apponamus. PROT. Rectè inquis. SOC. Hos igitur tanquam propugnatores secundū indignationis eorū vestigiū prosequamur. Reor equidem tale quiddā eos dicturos esse, principio alicundè longius repetito: si speciei cuiuscunq; naturā cognoscere velimus, velut duri naturam, vtrū ad durissima respicientes, sic maximè cognosceremus, an ad exiguè dura. Oportet te, ò Protarche, ijs indignātiūm interrogationibus quemadmodū & mihi respondere. PROT. Oportet sanè, illisq; respondeo, ad primas magnitudines suspiciendū. SOC. Si voluptatis genus quam naturam habeat, nosse velimus, non in paruas voluptates longeq; à suprema remotas, verùm in eas quæ supremæ vehemētissimæ q; dicuntur, aspiciendū. PROT. Quilibet nunc ista tibi concederet. SOC. Num quæ in promptu præ cæteris positæ, ac maximæ voluptates sunt, vt sæpe diximus, ipsę scilicet circa corpus existūt? PRO. Quídni? SOC. Vtrum vehementiores in ægrotantibus, quàm benè valentibus reperiuntur? Caueamus obsecro, ne temere respondentes hallucinemur. PROT. Quónam pacto? SOC. Fortè .n. in benè valentibus fateremur. PRO. Verisimile est. SOC. An nō voluptates illæ excedūt magnopere, quarū ardentes cupidines adsunt? PROT. Verum id est. SOC. Nónne febribus & hmōi morbis affecti homines & sitiunt vehementer & algent, & quodcunq; pati corpore consueuerunt, magis admodū quàm cæteri patiuntur? quo fit vt magis indigeant, indigentiamq; replentes, vehemētius delectētur. An verùm hoc esse negabimus? PRO. Omnino, vt dictum est, apparet. SOC. Quid verò, num rectè sentire videbimur asserentes, si quis maximas voluptates videre velit, non ad sanitatem, sed ad morbum respiciendum? Et vide ne me hoc rogare putes, pluribúsne oblectationibus ægrotantes quàm benè valentes deliniantur, sed magnitudo & vehementia voluptatis vbi nam præcipua sit, interrogare putato: scrutandum quippe qua natura cōstet, prædiximus, quamúe dicant, qui nullo modo esse illam asseuerarunt. PRO. Teneo penè quod inquis. SOC. Fortassis etiā, ò Protarche, demonstrabis. Responde modo. In lasciuiâne & petulantia nō plures dico, sed vehementiores & vi maiores voluptates, q̄ in temperata vita vides? Dic amabo, mentē adhibens. PRO. Percepi quid velis, & excessum cerno quamplurimùm. SOC. Temperatos nempè prouerbium nihil nimis præcipiens, semper continet, & huic illi obtemperant. Intemperantes aūt & dissolutos homines voluptatis feruor ad furorem vsq; occupans, immoderatis clamoribus exultare cōpellit. PRO. Rectè loqueris. SOC. Et si verum hoc est, patet in quadam deprauatione tum animæ, tum corporis, potius q̄ in virtute, vehementes voluptates, vehementesque cruciatus consistere. PRO. Patet certè. SOC. An nō aliquas è multis elicere decet, & inuestigare qua ratione maximę vocari debeant? PRO. Necesse est. SOC. Aduerte itaq; talium morborum voluptates, qua ratione se habeant. PRO. Qualiū? SOC. Deformium voluptates, quas illi quos indignantes vocauimus, penitus horrent. PROT. Quales inquam? SOC. Velut in scabiei medela quæ fricando fit, cæterisq; huiusmodi, haud alio pharmaco indigentibus. hoc .n. malum pro dij immortales, voluptatem'ne, an dolorem potius nuncupabimus? PRO. Malum quiddā, ò Socrates, mixtū hoc esse videtur. SOC. Haud equidē, vel Philebi gratia, hoc exemplū produxissem: sed nisi hæ voluptates, & quæ hasce sequuntur, inspiciantur, nunquā fermè quod quæsitū nunc est, dijudicare valebimus. Ergo ad istarum cognatas pergendū est. PRO. Num eas, inquis, quę immixtione cōicant? SOC. Has ipsas. Sunt igitur mixtiones corporis quidē ipsius in corporibus, animæ in anima. Et dolores animæ & corporis voluptatibus mixtos reperiemus, eamq; vtrorumq; commixtionem interdū voluptatem, interdum verò dolorem cognominatam. PRO. Quónam pacto? SOC. Vt ecce cùm quis in restitutione, vel corruptione simul cōtraria patitur, algens sæpe calescit, & calens aliqñ refrigescit, quęrens, vt arbitror, id assequi, illud abijcere, ac quod dicitur, amaro dulce permixtum, & cùm difficultate reiectionis absistens molestiam, mox ferum cōgressum facit. PRO. Est maximè verum quod dicis. SOC. Nónne harū mixtionum quædam ex æquali vtrinq; & voluptate & dolore, qua dā ex alterutro excedēte constantur? PRO. Nihil prohibet. SOC. Dic igitur ex earū numero quæ doloris plus quàm dilectationis continent, eas esse quę sequuntur scabiem & titillationes, qñ quod intus est, feruet atq; glifcit, neque huc perfricando aut exagitando quis attingit: sed quod circa cutem est solùm,

Triplex vita.

Voluptates effigia dolorum.

Quæ spectanda cū speciē dignoscere.

Vtrū voluptates maiores in sanis, an in ægris.

Mixtiones voluptatis, & doloris in corpore.

est solùm, diffundit. Tum sanè illa in ignem ferentes, & nunc huc, nunc illuc consilij inopia reuoluti, inestimabiles sæpenumero voluptates pariunt: aliqñ contrà interioribus ad exteriorũ molestias voluptatibus mixtis, in vtramq; partem declinatio fiat, exhibent, ex eo ꝙ commixta per violentiã diffundant, vel dispersa confundant, simulq; voluptatibus dolores admoueant. PROT. Vera narras. SOC. Nónne iterum cùm voluptas amplior secundũ hęc omnia cõmiscetur, tunc portio doloris immixta titillat, & leui quadam tristitia afficit? Atq; iterum voluptatis vberior pars infusa prouocat, & interdum prosilire compellit, & omniformes colores, omnigenas figuras, omnimodos spiritus cùm omni incitamẽto, & exclamationes cùm insania parit? PRO. Summopere. SOC. Cogit preterea, ò amice, de se, tum ipsum, vel tum aliũ exclamare, ꝙ his voluptatibus delinitus ac liquescens, propemodum moritur: eoq; magis eiuscemodi voluptates sectatur quisque, quo intemperatior quis & imprudentior est. Atq; has insuper summas oblectationes prædicat, & eum qui ijs delicijs totam vitam mulcet, beatissimũ arbitratur. PROT. Omnia quę apud multos in existimationẽ veniunt, ò Socrates, collegisti. SOC. De voluptatibus, ò Protarche, quæ in cõibus corporis passionibus, extrinsecus intrinsecusúe miscẽtur, est dictũ. De ijs verò quę miscẽtur in anima, cõtraria quędã ad corpus conijciuntur, voluptatem .s. cùm dolore, & dolorẽ cùm voluptate in vnam mixtionẽ concurrere. Et hęc in superioribus percurrimus, quod qñ exhauritur, repletionem cupit, & sperãs gaudet, exhaustus angitur. Ista tunc quidem testimonijs minimè confirmauimus, nunc verò dicimus ꝙ anima à corpore discrepante in ijs omnibus, quorum haud satis multitudo comprehẽditur, mixtio vna doloris & voluptatis emergit. PRO. Rectè nimium loqui videris. SOC. Vna prætereà doloris voluptatisq; congressio restat. PROT. Quænã? SOC. Quam sępe ipsam in seipsa aĩam accipere diximus. PRO. Qua ratione hoc asserimus? SOC. Iram, timorem, desiderium, lamentationem, amorem, æmulationem, inuidiã, & huiusmodi reliqua, an nõ hęc omnia dolores quosdam ipsius animę ponis? PRO. Equidem. SOC. Nónne dolores hmõi plenos miris quibusdam voluptatibus inueni re licet? An fortè in memoriã nobis illud reducere oportet? quod quemadmodum apud Homerũ accidit, virum vel prudentem irasci, eo tñ pacto, vt eius affectus dulcior melle sit iugiter distillãte, sic cõtingat in vita vt aliqua iræ dulcedo misceatur, & voluptates in lamentationibus atq; desiderijs tristitiæ mixtæ sint? PROT. Nequaquam, verùm sic hæc, nec aliter accidunt. SOC. Quinetiam meministi eos qui tragicis spectaculis adstant, dum delectantur, sæpe lugere. PRO. Memini. SOC. Et in comędijs animi nostri affectũ ad oblectationem simulatq; mœrorem declinare sensisti. PROT. Haud satis aduerti. SOC. Non.n. facilè est, ò Protarche, affectum hmõi vbiq; comprehendere. PROT. Non certè, vt mihi videtur. SOC. Ipsum igitur tãto magis accipiamus, quãto est obscurior, vt in cæteris facilius quis voluptatis tristitiæq; concursum percipere valeat. PROT. Dic iam. SOC. Inuidiæ nomen paulò antè inductum, vtrũ dolorem quendam significare censes, néc ne? PROT. Censeo. SOC. Inuidus tñ proximorum aduersus lætari deprehenditur. PRO. Vehementer. SOC. Malùm quidem ignorantia est, & vt nunc loquimur, stoliditas quędã. PRO. Quídni? SOC. Ex his vide ridiculum illud quam naturam habet. PRO. Dic modo. SOC. Est vtiq; summatim de prauatio quędam habitus alicuius cognomẽto dicta, improbitatis verò vniuersę genus quoddam est, contrà prorsus habens, q̃ Delphica præcepta docent. PRO. Pręceptũ hoc inquis, ò Socrates, Nosce teipsum. SOC. Aio. Oppositum huic esset, si fortè præciperetur, Nullo modo teipsum nosce? PRO. Esset. SOC. O protarche, conare nunc id trifariã distribuere. PRO. Dic tu, ego.n. nequeo. SOC. Ais ergo me nunc istud diuidere oportere? PRO. Aio equidem,

Mixtiones voluptatis & doloris animæ in anima.

Voluptates animæ in anima.

Inuidiæ nouum fuisse nomen.

Ignorãtiæ cognomina.

& quod maius est obsecro. SOC. Nónne quisq; ex ijs qui seipsos ignorant, secundũ tria id necessariò patitur? PRO. Quomodo? SOC. Primo.n. secundum pecunias, opulentiorem quippe q̃ sit, aliqñ seipsum existimat. PRO. Multi quidem ita decipiuntur. SOC. Plures etiam qui maiores formosioresq; se putant, & quæcunq; ad corpus attinent, suprà q̃ reuera sunt. PRO. Plures profectò. SOC. Plurimi deniq; qui animi dotes maiores q̃ habeant, habere se putant. PRO. Et maximè quidem. SOC. Quantũ verò ad virtutes animi pertinet, nónne vulgus sapientiã prorsus sibi vendicans, plenum est contentionibus, falsaq; sapientiæ ipsius opinione? PRO. Quidni? SOC. Si quis ergo affectionem illam omnem malũ quiddam vocarit, rectè nimirũ appellabit. PROT. Maximè. SOC. Hoc igitur iterum, ò Protarche, bifariam partiendũ, si ridiculam inuidiam cognoscentes, miram voluptatis & modestiæ mixtionem nosse velimus. PRO. Quomodo bifariam partiendum? SOC. Ita. quicunq; hanc falsam de se opinionem stultè præsumunt, ijs quemadmodũ & omnibus cęteris mortalibus accidat necesse est, vt quidam eorũ robur ac potentiam in ijs quæ profitentur habeãt, quidam verò nequaquam. PRO. Necessariũ est. SOC. Hac ergo ratione distingue. quicunq; ex ijs imbecilles sunt, neq; vlcisci iniurias, neq; sibipsis opem ferre valẽt, meritò ridiculi nuncupantur: qui verò possunt, terribiles & robusti & hostiles iure vocantur. Ignorantia.n. potentũ robustorumq; hominũ hostilis atq; teterrima res est. hęc.n. & quęcunq; eius similia proximis omnibus noxia. sin autem imbecillis ignorantia sit, ridiculorum naturam subit. PRO. Rectè loqueris. Attamen voluptatis dolorisq; concursus, nondũ in ijs nobis patuit. SOC. Liuoris primo vim accipe. PRO. Dic. SOC. An non tristitia quędã, lætitiaq; iniusta est? PROT. Necessariũ hoc est. SOC. Aduersariorum malis lætari nec iniustũ, nec inuidũ est. PRO. Non. SOC. Malis autẽ amicorum lætari potius q̃ tristari, nónne inuidi est atq; iniusti? PRO. Est. SOC. Ignorantiã omnibus malam esse diximus. PROT. Et rectè quidem. SOC. Amicorum igitur præsumptionem sapientię atq; pulchritudinis, & quodcunq; paulò antè diximus tribus in speciebus fieri, ridicula quidẽ cùm imbecilla, odiosa verò cùm valida: hunc inquam, amicorũ habitum nónne fatemur quũ quis innoxium alijs habet, ridiculũ esse? PRO. Fatemur sanè. SOC. Hunc quoq; cum ignorantia sit, malum esse? PRO. Certè. SOC. Lætamúrne, an tristamur, dum hęc irridemus? PRO. Lætamur planè. SOC. Voluptatem verò in amicorũ malis, nónne à liuore proficisci prædiximus? PRO. Certè. SOC. Nos igitur in amicorũ rebus ridiculis subridentes miscere voluptatem dolori, dum inuidiæ lætitiam addimus, ratio ista concludit liuorẽ quippe tristitiam quandã animæ iam dudũ esse constitit, derisionem verò lætitiam, simulq; hæc in eo tempore congredi patuit. PROT. Vera loqueris. SOC. Ratio igitur nobis hæc dictat, nos nõ modo in ipsis spectaculis res gestas repræsentãtibus, & in alijs multis eodem pacto, sed in totius vitæ quadam veluti tragœdia atq; comœdia dolores voluptatibus immiscere. PRO. Impossibile est ista tibi, ò Socrates, non concedere, etiam si quis alteri parti potissimũ adstipularetur. SOC. Iram, desiderium, lamentationem, metum, amorem, æmulationem, inuidiã, proposuimus, cęteraque hmõi in quibus ea quæ iam sępe reperimus, coire nos diximus, reperire, an non? PRO. Ita. SOC. Num videmus ꝙ de lamentatione, ira atq; inuidia oĩa iam sunt nobis confecta? PRO. Quid ni videamus? SOC. Multa igitur restant. PRO. Multa. SOC. Ob quam verò potissimum causam mixtũ in comœdijs affectũ declarasse me tibi existimas? nónne fidei gratia? quia in amoribus timoribusque & alijs hmõi mixtio ipsa facilius ostendi potest. Quæ cũ ex te ipso intelligas, & quæ dicta sunt tenens, me dimitte, nec me cogas ad illa singulatim ordine descẽdentem, in longũ disputationem producere: verùm simpliciter id accipito, & animam absq; corpore, & absq; anima

Ignorantia potentum teterrima res.

Liuoris vis.

corpus,

corpus, & mutuum etiam vtrorumq; congressum, in omnibus perturbationibus habere voluptatis & doloris concursum. Dic ergo, num me dimitas, an ad multā noctem detineas. Reor.n.te si pauca quædā dixero, me dimissurū. nam de his omnibus cras me tibi dicturum polliceor: in præsentia verò ad iudicium ꝙ Philebus instituit, pergere cupio. PROT. Preclarè inquis, ò Socrates, & idcirco quę restant, vtcunq; tibi placuerit, enarrato. SOC. secundum naturā quidem post mixtas voluptates necessitate quadā ad puras immixtasq; quodammodò deueniemus. PRO. Rectè nimium. SOC. Conabor equidem, sed variando eas nominare. Nam his qui dicunt voluptates omnes dolorum sedationes esse, haud prorsus assentior. Cæterū m, vt dixi, ijs quasi testibus vtens, ostendendo plerasq; videri quum nō sint, voluptates, item ingentes quasdā multasq; videri, sed mixtas esse tristitiæ, & sedationibus ingentium dolorū, & circa corporis & circa animæ defectū. PROT. Quas deniq; voluptates veras, ò Socrates, meritò censere quis debet? SOC. Eas vtiq; quę circa decoros colores figurasq; & odores plerosq; & harmonias consistunt, præterea quæ circa ea sunt, in quibus defectus quidem est, sed qui nec sentit, nec lædit. Impletio verò, quæ & suauis est, & sentitur, & tristitia vacat. PROT. Qua ratione, ò Socrates, hæc sic dicimus? SOC. Sunt quæ loquor haud statim perspicua, veruntamen explicare conandum. figurarum.n.pulchritudinem, nō vt pleriq; forsitan intelligerēt, vtputa animalium vel picturarū quarundā dico: sed rectū quiddā, & circulare, & ab ijs ea quæ tornis fiunt, plana vel solida, & quæ canonibus.i.regulis atq; angulis construuntur, si modo hæc tenes. hæc siquidem nequaquam ad aliquid aliud respicientia, quemadmodū cætera pulchra dico, sed pulchra semper suaptè natura, voluptates ꝓprias nullo modo motuū delectationibus cōuenientes habentia: eadem ratione colores item pulchros atq; gratos esse dico. Sed nunquid intelligimus, aut quid est? PROT. Annitor equidem, ò Socrates, verùm ipse quoq; lucidius explicare nitere. SOC. Dico præterea & voces perspicuas & suaues, vnamq; aliquam purā penitus cōcinentes melodiam, ad nihil aliud cōparatas, sed natura sua pulchras esse, & innatam afferre voluptatem. PROT. Hoc quoq; verū est. SOC. Genus aūt voluptatum quod odores sequitur, minus diuinum est: ꝙ autem ipsis necessarij dolores nequaquam misceantur vbiq;, & in quo id inesse cōtingat, cùm illis proximis eadem prorsus ratione habere dico. Iamque duas voluptatum species, si modo intelligis, colligimus. PROT. Intelligo. SOC. Hic item disciplinarū voluptates addamus, si & istæ famē discendi nequaquā continere videntur, neq; propter disciplinarū auiditatem principio statim dolores inferre. PROT. Mihi sic videtur. SOC. Quid verò, si quis doctrina imbutus, inde obliuiscatur, nónne tristitiam quandam sequi vides? PROT. Non natura quidem, sed quadam passionis cogitatione, cū quis orbatus propter indigentiā tristatur. SOC. Cęterùm, ò beate, nos in præsentia nō opinionis, sed naturæ passiones tractamus. PRO. Verum est igitur quod asseris, doctrinę obliuionem absq; tristitia euenire. SOC. Voluptates igitur disciplinarum doloris expertes, nec multorū hominum, sed paucorum admodū esse fatēdum. PROT. Fatendū proculdubio. SOC. Postquam igitur voluptates puras ab his quæ rectè propemodum sic dicūtur, impuris secreuimus, addenda est iam vehemētibus voluptatibus immoderatio, remissioribus moderatio. Easq; etiam quæ intensius, remissius, magnū, paruum, rarò, crebrò, suscipiunt, ad infiniti genus, quod per animā corpusq; secundū magis minusúe discurrit, referre decet: quæ verò ista non capiunt, ad commensurati genus potius referendæ. PRO. Rectè inquis, ò Socrates. SOC. Post hæc id insuper circa voluptates instituendum. PRO. Quid istud? SOC. Vtrum purum ipsum atq; syncerū dicendum sit conferre ad veritatem, potius & vehemens, multum magnumq; & sufficiens? PROT. Quid tibi vis, dum ista rogas, ò Socrates?

De puris voluptatibus.

Quæ veræ voluptates.

Genus voluptatum odores sequentium minus diuinum.

Disciplinarum voluptates duplices.

SOC. Nihil, ò Protarche, in ipsa disceptatione voluptatis & scientiæ prætermittere vellem. siquidem vtriusq; illorum portio quædam pura, quędam impura est, vt vtrunq; purum in iudicium veniens, & mihi & tibi, & istis deniq; cunctis ad iudicandum se apertū expeditumq́ue præbeat. PROT. Scitè. SOC. Age igitur de omnibus quæ genera pura vocamus, in hunc modū cogitemus, vnū aliquod ex illis primum in medium inducentes. PRO. Quid potissimū eliciemus? SOC. Album si vis, primo genus consideremus. PROT. Volo equidem. SOC. Quo modo ita albi, & quæ puritas erit? Vtrum quod maximū quiddā est ac plurimum? an quod ita syncerum, vt nihil in eo coloris alterius insit? PRO. Constat planè, quod præcipuè syncerū est. SOC. Probè. nónne hoc verissimū, ò Protarche, & pulcherrimū alborum omnium affirmabimus, non aūt quod plurimum aut maximum? PROT. Rectè. SOC. Si ergo quod paruū purumq; albū est, mixto multoq; albo albius, pulchriusq; & verius esse dicamus, rectè penitus asseremus? PROT. Rectè proculdubiò. SOC. Nunquid exemplis huiusmodi pluribus ad iudicandū voluptatem egebimus? an potius hinc nosse sufficiet, ꝙ vniuersa voluptas parua q̄ magna, pauca quàm multa, modò à dolore remota sit, suauior est & verior, ac denique pulchrior? PRO. Exemplum id vnicū sat est. SOC. Quid verò hoc? ꝙ audiuimus voluptatis quidē generationem semper, essentiam verò nunquā existere. Elegantes enim quidam viri hoc ferunt, eisq; gratia est habenda. PROT. Quid tum? SOC. Vísne id interrogādo percurrā? PRO. Dic, & interroga modo. SOC. Sunt igitur duo quędam, vnum quidem secundū seipsum, alterū semper aliud appetens. PROT. Qua ratione? & quæ ista esse dicis? SOC. Hoc suaptè natura summopere venerandū, illud verò deficiens. PRO. Exprime clarius. SOC. Videmus sæpenumero pulchra quædam elegantiaq; aspectu, & quosdā insuper qui ea nimiū affectarent. PROT. Vidimus. SOC. Istis ergo duobus existentibus, duo quædā alia consimilia quære per omnia quæcunque dicimus alteri tertium esse. PROT. Profer obsecro Socrates, clarius adhuc quod sentis. SOC. Nihil est hic insigne, rarumúe, ò Protarche, sed iocamur. Dicimus autem ꝙ ex ijs quæ sunt, aliquid semper est alterius gratia, aliquid vero cuius gratia semper id quod alterius gratia fit, efficitur. PROT. Vix tandem ob crebram repetitionem percepi. SOC. Fortè etiam procedente disputatione clarius comprehendemus. PROT. Quídni? SOC. Duo hæc altera iterū adsumamus. PRO. Quęnam? SOC. Alterum quidem oīum generationem, essentiam alterū. PROT. Equidem duo hęc abs te accipio, essentiam & generationem. SOC. Rectè: vtrum aūt horum alterius gratia dicimus? generationemúe essentię gratia? vel essentiam inquantum essentia nuncupatur, hoc est secūdum id quod existit, gratia generationis? An percipis? PROT. Videor, sed per deos quid me interrogas? SOC. Eiuscemodi quiddam, ò Protarche, interrogo, num fabricatio nauium nauigij gratia fit? An cōtrà nauigium fabricationis nauiū? Et de omnibus quæcunq; talia sunt, idem dico. PROT. Cur non ipse, ò Socrates, tibi ipsi respondes? SOC. Nihil prohibet. Attamen tu quoq; concurre. PRO. Imò. SOC. Generationis gratia inquam. pharmaca & organa omnia, omnemq; materiā omnibus adhiberi, singulas aūt generationes singularū essentiarum, vniuersam deniq; vniuersæ essentię gratia. PRO. Perspicuè admodum. SOC. Nonne & voluptas, si quidem generatio est, alicuius essentiæ gratia necessario fiet? PRO. Quídni? SOC. Quod tale est, vt eius gratia fiat, quod semper alterius gratia fit, in boni sorte locatur: quod verò alterius gratia, in aliam sortem, ò vir optime, reducendū videtur. PRO. Necessarium id oīno. SOC. Quamobrem si voluptas generatio est, ad aliam q̄ boni sortē merito referemus. PROT. Meritò certè. SOC. Nónne vt in principio disputationis huius predixi, dicenti voluptatis quidē generationem essentiam verò nullam existere, habenda gratia

Voluptatis generationē semper, essentiam vero nunquam existere.

Quod voluptas nō sit bonū.

Id cuius gratia fit bonum.

gratia est? Constat enim hunc eos qui voluptatem bonũ prædicant penitus derisurum. PRO. Magnopere. SOC. Quinetiam hic idem eos qui generationi impensius student, ridebit atq; despiciet. PRO. Quo pacto & quales ais. SOC. Eos qui dum famem sitimq; restinguunt, vel aliquid aliud ex ijs quę generatio curat ac sedat, generatione lætãtur, quasi ipsa sit, aiuntq; vitam se nihil moraturos, nisi sitiant & esuriant, atq; alijs quæ hęc sequũtur, afficiantur. PROT. Videntur sanè. SOC. Eius autẽ quod fieri est, cõtrarium destrui ipsum cuncti fatemur. PRO. Necessariò. SOC. Corruptionem generationemque eligit quisquis hæc expetit: non aũt tertiam illam vitam, quam & lætitia & tristitia vacuam, intelligẽtiæ verò quoad fieri potest, purisimè cõpotem proposuimus. PROT. A ratione procul, ò Socrates, erit quicunq; voluptatem nobis bonum asseuerabit. SOC. Procul admodũ quandoquidem & hęc pręterea rõne ostendere licet. PROT. Qua? SOC. Cur.n. non absurdum sit, cũ nihil bonũ deorumúe sit, siue in corpore, siue in alijs vllis præterquam in anima, in ea tamen solummodo voluptatem bonũ vocare? fortitudinem verò, temperantiã, intelligẽtiam, ac reliqua quęcunq; bona sortitus est animus, minimè? Ac præterea hominem voluptatis expertem, dolore verò affectum, malũ tunc dum dolet, asserere, licet omniũ optimus sit: & eum contrà qui voluptatibus delinitur, quo magis gestit, eo virtute præstantiorem dicere? PRO. Hęc, ò Socrates, omnia suprà quàm dici possit, absurda sunt. SOC. Ne tamen disputationem omnem in voluptate consumamus, mentem verò & scientiam prætermittere videamur, age iam si quid sordidum etiã his adiacet, excutiamus, donec ad purisimam eorum naturã tandem penetrantes, & ipsam inspicientes, ad iudicandũ tum harum, tum voluptatis partibus verisimis vti possimus. PROT. Scitè. SOC. Nónne aliud nobis sciẽtiam circa doctrinas, aliud circa educationem vel nutritionem exhibet? PROT. Sic est. SOC. In manuarijs primum artibus videamus num artium alia scientia magis, alia minus sit, oporteatq; aliam purisimũ, aliam impurisimum arbitrari. PRO. Decet profectò. SOC. Præcipuas vtiq; à singulis discernendum. PROT. Quales, & quo pacto? SOC. Vt ecce si quis ab omnibus artibus segregaret numerãdi dimetiendiq; & ponderandi peritiam, vile quiddam, vt ita dicam, esset, quod vniuscuiusq; restaret. PROT. Vile profectò. Residuum quippe imaginatione quadam ac sensuũ experientia & exercitatione, coniecturisq; cõsequi liceret, quas pleriq; artes vocant, cura & labore vim suam omnem adeptas. PROT. Necessaria prorsus inducis. SOC. An nõ musica ijs plena est? primo concentũ contemperat non mensura, sed diligentię potius coniectura, tum vniersa eius pulsandi facultas mensurã chordæ cuiusq; coniectura motæ perquirit. Itaq; vt obscuritatem pluriũ mixtã habet, ita stabilitatem minimam. PROT. Verisimè. SOC. Quinetiam medicinam, agriculturã, gubernatoriam, militarem similiter institutas esse reperiemus. PRO. Quàm maximè. SOC. Architecturã verò mensurę, & instrumenta iam plurima quibus vtitur illa crebrò, vt perspicacẽ maximè, ita suprà cæteras artificiosam maximè reddunt. PRO. Quonam pacto? SOC. In ipsa profectò nauium & domorum constructione, multisq; alijs id genus materię elaborãdi quodammodo pertinentibus vtitur amussi regulaque, torno, circino, filo, perpendiculo, instrumẽto quoq; ad dirigenda ligna idoneo. PRO. Rectè admodũ, ò Socrates, inquis. SOC. Ponamus igitur eas quę dicũtur artes, in ordine duplici, alias quæ musicã quidem in operibus sectantur, perspicacię minoris participes, alias architecturę pedissequas aliquanto maioris. PROT. Ponamus. SOC. Harum omniũ perspicacisimas, quas paulò antè primas vocauimus. PROT. Numerandi peritiam, & quas cũ illa suprà iunxisti, innuere nunc mihi videris. SOC. Prorsus, sed num, ò Protarche, has iterum duplices affirmare, an aliter debemus? PRO. Quas inquis? SOC. Arithmeticam primo, nonne aliam vulgarium, aliam philosophantium? PRO. Quánam ratione quis partiens aliã atq; aliam arithmeticam afferet? SOC. Haud exigua discrepantia, ò Protarche. Illi porrò vnitates inæquales eorum quæ secundum numerum sunt, dinumerant, velut duos exercitus, boues duos, duo quæ minima, duo etiam quæ maxima: hi verò nunquã eos sequerẽtur, nisi quis partium vnitatem aliam ab alia vnitate nihil discrepantem posuerit. PRO. Quàm optimè loqueris, dum multam infers diuersitatem eorum qui circa numerũ versantur, adeò vt decens sit, in duo quędam diuidere. SOC. Quid verò cõputandi & dimetiendi illa secũdum architecturã mercaturamúe facultas, itemq; illa secundũ philosophiam geometria ratiocinatioq; diligens, vtrum vna quædã, an duæ potius artes sunt? PRO. Priorem ego responsionẽ secutus, mea quidem sñia, duas esse ponerem. SOC. Probè. sed num intelligis cuius gratia in medium hæc induximus? PRO. Forsitan, attamen quod nunc quæsitũ est, explanare te velim. SOC. Disputatio nostra quæ iamdiu proportionem quandẽ æqua diuisionis cõuersione voluptatibus respondentem quærit, videtur mihi nunc nõ minus quàm ab initio assecuta fuisse quod quærit, dũ indagat num sit scientia quędã alia scientia purior, quemadmodũ voluptate voluptas. PRO. Constat horũ gratia ista tractata fuisse. SOC. Quid aũt, nonne in superioribus aliam artem in alia esse repertũ est, clarioremq; aliam, & obscuriorem aliam? PRO. Maximè. SOC. In ijs aũt an non artem quandam ratio velut equiuocam proferẽs, & quasi vnam innuens, rursus quasi duæ sint, inquirit num perspicuitas puritasq; illarũ penes philosophantes, aut non philosophantes existat? PRO. Et maximè quidem id inquirere mihi videtur. SOC. Quale hic responsum, ò Protarche, reddemus? PRO. O Socrates, ad miram scientiarũ differentiã declarandã descendimus. SOC. An non responsio facilis? PRO. Quídni? asseramus itaq; has artes longo interuallo à cæteris discrepare. Ab ijs præterea legitimorum philosophorũ artes mirum in modũ synceritate & veritate circa mẽsuras numerosq; differre. SOC. Sunto igitur ista ex tua sñia, nosq; tibi credentes audacter importunis disputatoribus respõdeamus. PRO. Quidnam? SOC. Duas arithmeticas esse ac duas metiendi artes, aliasque facultates harũ comites plurimas, geminationem habentes hmõi, & in nomine vno cõmunicantes. PRO. Demus secunda fortuna his quos importunos vocasti, responsionẽ hanc, ò Socrates. SOC. Hásne scientias quàm maximè synceras, atq; supremas asseueramus? PROT. Omnino. SOC. Veruntamen, ò Protarche, nos disserendi facultas ipsa facere nõ patiatur, siquam aliã ipsi præferremus. PROT. Quam rursus hanc dicere decet? SOC. Eam quæ omnem modo inductã peritiam noscit. hanc.n. cùm circa id quod est, & verè est, & semper eodẽ modo se habet, versetur, arbitror omnes quibus modo aliquid sanæ mentis adsit, longè omnium verisimam cognitionem esse protinus concessuros. Tu verò, ò Protarche, quid sentis? PROT. Gorgiam sæpe audiui, cùm diceret persuadẽdi facultatem artibus cunctis præcellere, quippe quæ cuncta non vi, sed sponte sibi subijciat, longeq; omnium artiũ optima sit. Nunc verò nec tibi, nec illi aduersari velim. SOC. Arma mihi videris dicere voluisse, verùm pudore adductus prætermisisse. PRO. Sunto hęc vt lubet. SOC. Egóne in causa sum vt minus benè acceperis? PRO. Quid? SOC. Non ego, ò amicè Protarche, quæ ars aut scĩa omnibus eo antecellat, quòd maxima potisimaq; & vtilisima omniũ sit, ex te quæsiui: sed quę perspicuũ, syncerum, verisimũ contempletur, quamuis parua sit ac minimè vtilis: hoc profectò est quod modo quęrimus. At vide: nihil enim Gorgiam lacesses, si eius arti vtilitatis laudem præstantiamq; concedas: ei verò quam ipse modo narraui, facultati veritatis præcellentiã tribuas: quemadmodum suprà de albo dixerã, quod licet paruum, si tñ purum esset, multo impuroq; secũdum veritatis excessum præstaret. Et nunc quidẽ sufficienter his discussis, ne

Scientiarũ puritas.

Potisima in artibus.

Musica usuraria & sine mensura.

Debilitas medicinæ. Nobilitas architecturæ.

Artes in duplici ordine.

Arithmetica duplex.

Geometria duplex.

Artes differunt.

Logica artibus omnibus præfertur.

Gorgias præfert artem dicendi cunctis artibus.

Determinatio duarum artiũ, quarũ altera vtilior, altera vi detur alijs pcellere.

ne respiciamus in vllas disciplinarum vel cõmendationes vel commoda: sed si qua ex natura suauis animi veritatis est amans, eiusq; gratia cuncta peragit, hanc dicamus puritate mentis & sapientię perscrutati, considerandã à disserendi ne scientia maximè, an ab alia potius hac præstantiore acquiri videatur. PRO. Considero equidem, concedoq; difficile inueniri posse aliam vel artem vel scientiã quæ sibi magis vindicet veritatem. SOC. Nunquid tale quiddã cogitans, hæc modo dixisti? quod videlicet artes multæ, & quæcunq; circa hæc versantur, primo quidem opinionibus vtuntur, & quę circa opiniones cõsistunt, ex instituto perquirunt: siue etiam quæ ad naturam spectant, indaganda quis putet, puta quæ circa mundũ sunt, quomodo videlicet factus sit, quomodo patiatur, quomodo agat, per omnem vitã scrutatur. fatemur hæc, an non? PROT. Vtique. SOC. Nec circa ea quæ semper existunt, sed quę fiebant, fiuntq; & fient, hic versatur. PROT. Vera loqueris. SOC. Num ex ijs quæ nunquam aut in pręterito, aut futuro, aut præsenti eodem modo se habent, aliquid exactissima veritate perspicuum esse dicemus? PRO. Non licet. SOC. Etenim in ijs quæ nullã prorsus stabilitatem hñt, quo pacto nos stabile quicquã assequeremur. PRO. Nulla vt arbitror ratione. SOC. Neq; mens igitur, neq; scientia vlla circa ista est, veritatem supremam hñs. PRO. Consentaneũ. SOC. Te igitur & me, & Gorgiam, atq; Philebum valere sinamus: hoc autem ratione nunc asseramus. PRO. Quid istud? SOC. Quòd illa nobis facultas firmitatẽ, puritatẽ, veritatẽ, synceritatem cõtinet, quæ circa ea quæ semper eodem modo & simplicissima sunt, studet, aut quod secundo loco illis proximũ. Reliqua omnia posteriora dicẽda. PROT. Vera nimium. SOC. Atqui illa nomina quę circa talia quędam pulcherrima oĩum sunt, an non rebus quoq; pulcherrimis assignanda? PRO. Par est. SOC. Mens & sapientia nomina sunt oĩum pręciosissima. PROT. Sunt. SOC. Hęc igitur intelligentijs eius quod verè est exactissima rõne perfecta atq; tributa rectè vtiq; accommodantur. PROT. Prorsus. SOC. At quæ ipse in iudicium supra produxi, non alia sunt q̃ hęc nomina. PROT. Haud alia. SOC. Cæterũ si quis mixtionem voluptatis & sapientię nobis velut opificibus propositum dicat, vt quæramus ex quibus & in quibus cõfletur, rectè conijciet arbitror. PRO. Et maximè quidẽ. SOC. Itaq; deinceps miscere conandũ. PRO. Conandũ planè. SOC. Nõne hęc prius admonere pręstabit? PRO. Quæ? SOC. Quæ & antea memorauimus: præclarum nempè prouerbiũ illud quò dicitur, quæ pulchra sunt, & bis & ter repetenda esse. PRO. Quidni? SOC. Per Iouem sic existimo superiora dicta fuisse. PROT. Quomodo? SOC. Philebus voluptatẽ inquit finem rectũ cũctis animalibus esse, omniaq; ad eam intendere oportere, atq; id bonũ ipsum vniuersis existere: præterea duo hæc nomina bonũ & iucundũ eidem naturę cõgruere. Socrates aũt primùm id minimè esse inquit: vtq; duo nomina sunt, bonum atq; iucundum, duas etiã differentes esse naturas. Quinetiã sapientiam magis q̃ voluptatem boni participẽ esse. Nonne hæc, ô Protarche, sunt quæ dicebantur? PRO. Maximè. SOC. Hoc quoq; & tunc & in pręsentia nonne confitendum erit? PRO. Quale? SOC. Ipsius boni naturã hoc præcipuè ab alijs discrepare. PROT. Quónam? SOC. Cuicunq; hoc adest ex viuẽtibus semper & omnino vndiq;, id nullo alio indiget, perfectamq; sufficientiam continet. itáne? PRO. Ita prorsus. SOC. An nõ ratione ipsa conati sumus alterũ ab altero separantes, voluptatem à sapientia, sapientiã à voluptate, sic vt altera alterius ne momentum quidem participet, sic in vitã cuiusque respicere? PROT. Certè. SOC. Visum'ne tunc alterutrũ ex his sufficiens esse? PRO. Et cui videatur? SOC. Quòd si quis fortè tunc prætereuectus est, nunc resumens rectius asseueret: & cum memoriã, scientiam, sapientiã, veram opinionem eiusdem ideæ ponat, cõsideret vtrũ absq; his aliquis, vel se, vel aliũ aut esse quicquã, aut quicquã fieri exoptet, nedum vt voluptatem seu plurimã seu vehemẽtissimam sine ijs eligere debeat. Siquidem his priuatus neq; reuera gaudere se opinabitur, neq; qua cõditione affectus sit, noscet, neq; affectus ipsius memoriã per tempus aliquod reseruabit. Eadem quoq; de sapiẽtia dicas. Num quispiam procul ab omni etiã minima voluptate sapiẽtiam adipisci, q̃ cum voluptatibus quibusdam malit, aut voluptates omnes sine sapientia potius q̃ cum sapientia quadã? PROT. Nullus, ô Socrates. Veruntamen nihil opus est hæc toties iam repetere. SOC. Quapropter horũ neutrum perfectũ, & omnibus expetendũ, ac penitus bonũ. PRO. Neutrum. SOC. Aut igitur bonum ipsum perspicuè, aut figuram eius aliquã sumere decet, vt quemadmodũ diximus, cui potissimum secundæ sortes tribuendę sint, videamus. PROT. Scitè admodũ loqueris. SOC. An non semitam ad bonum ipsum quandã ingressi sumus? PRO. Quam? SOC. Si quis hominẽ aliquem quærens, domũ quam inhabitat, primũ cognorit, adminiculum sanè ad eum inueniendũ ingens habebit. PRO. Quidni? SOC. Ita & nos præsens atque superior ratio monuit ne simplici vita, sed mixta, bonũ ipsum indagaremus. PRO. Omnino. SOC. At spes certior, in eo quod pulchrè mixtum, q̃ in opposito nos quod quærimus reperturos. PRO. Certior sanè. SOC. Misceamus igitur, ô Protarche, dijs antè vouentes, siue Dionysius, siue Vulcanus, siue alius quispiam deorum sortitus est mixtionis officium. PRO. Ita prorsus agendũ. SOC. Atqui nobis tanquã vinum miscẽtibus quibusdam, fontes adstant. Et melli quidem voluptatis fontem comparare quis potest: verũ sapientiæ fontem sine vini vi sobrium aquæ cuipiam acri, atq; etiã saluberrimę. Hos ergo liquores quampulcherrimè in vnũ cõfundere studeamus. PRO. Studendum certè. SOC. Dic age primùm: si omnem voluptatem cũ omni sapientia misceamus, num pulchrè iunxerimus? PRO. Forsitan. SOC. Verùm minimè tutũ. Quo tñ pacto securius misceamus, me nunc declaraturum confido. PRO. Dic quomodo. SOC. Patuit ne in superioribus aliam voluptatem alia, rursusq; scientiã aliã alia synceriorẽ esse? PRO. Patuit planè. SOC. Scientia quoq; à scientia differens, & altera quidẽ circa illa quæ oriuntur & occidunt, altera circa ea quę neq; fiunt, neque intereunt, semperq; secundũ eadem eodem modo se hñt. Atq; hanc ad veritatem ipsam respicientes, illa veriorem esse putamus. PRO. Rectè admodũ. SOC. Si vtriusque portiones verissimas inuicem cõmisceamus, nunquid istarum mixtio sufficiẽs erit ad vitam nobis optabilissimam exhibendam? aut alio præterea quodam alterius rationis egebimus? PROT. Mihi quidem videtur sic agendum. SOC. Esto igitur nobis vir quidam sapiens qui norit quid ipsa iustitia sit, rationemq; intelligentiæ comitem habeat, nec non reliqua cuncta quæcunque sunt similiter calleat. PRO. Esto sanè. SOC. Num hic sufficienti sciẽtia prędìtus erit, si circuli & sphæræ ipsius diuinæ rationẽ teneat, humanam verò hanc sphærã & hos circulos prorsus ignoret, dũ in architectura similibusque operibus canonibus .i. regulis circulisq; vtetur? PRO. Ridicula erit, ô Socrates, cognitio nostra, si in diuinis dũtaxat versetur. SOC. Quid ais? num falsi canonis atq; circuli impuram & instabilem artem in cõmune inserere & immiscere debemus. PRO. Necessariũ hoc est, si modo quis nostrũ vel viam quę ducat domũ reperturus sit. SOC. An verò & musica, quam paulò antè diximus coniecturis imitationeq; plenã, à puritate procul abesse? PRO. Necessariũ id quoq;, si quidem vita nostra, aliq̃ñ vita futura sit. SOC. Vis ergo tanquam ianitor turba pulsus atq; coactus, ego nunc fores pandam, scientiasq; omnes confluere iam & confundi sinam, cum pura passim deteriorẽ. PRO. Haud scio ô Socrates nunquis à scientijs alijs lædatur, qui primas habet. SOC. Permitto cũctas in Homericę mixtionis velut conuallẽ quandam adeoq; vehementem illam poeticã confluere. PRO. Fluant. SOC. Rursus ad voluptatum fontem proficiscendum videtur: qñ enim ipsas miscere cogitauimus, & inter eas

Prouerbium.

Quo boni natura ab alijs discrepet.

Dionysio & Vulcano est dedita mixtio.

Nemo lædit a scientijs cæteris, qui tenet primas.

eas nónne veræ quædã enatę nobis sunt? sed propter scientię totius amorem in idem concurrere scientias vniuersas permisimus, prius q̃ voluptates. PROT. Verè loqueris. SOC. Est igitur tempus, vt de voluptatibus etiã consultemus, vtrum & ipsæ in vnũ omnes, an primæ duntaxat, ac veræ sint admittendæ. PRO. Permultum ad securitatem interest primas verasq; admittere. SOC. Harũ ergo commercium admittatur. At quid deinceps? si quę necessariæ sunt, num quemadmodũ & istic, hæ quoq; in mixtionem sunt accipiendæ? PROT. Quid prohibet. SOC. Necessarias igitur quoquo modo accipiamus. Si aũt quemadmodum artes omnes nosse innocuũ & conferens in vita esse constitit, ita nunc de voluptatibus cõstet, videlicet ꝙ omnibus frui innoxium & vtile sit, fortè erunt omnes omnibus immiscende, quid ad hæc? PRO. Qua ratione de his loquemur? Quid agemus. SOC. Non à nobis Protarche tale aliquid, sed ab ipsis voluptatibus scientijs quærẽdum. PRO. Quid istud? SOC. O amicæ, siue voluptates, siue alio quodam cognomento appellare vos deceat, vtrũ eligitis cũ omni sapientia congredi, an esse seorsum à sapientia? Reor equidem hoc illas necessario respõsuras. PRO. Quid. SOC. Quòd quemadmodũ in superioribus dictũ est, nec possibile, neq; vtile est genus aliquod purum, seorsum solitariumq; esse. Omnium verò generũ optimum, si vnum vni comparetur, nobis fore putamus genus ipsum, quo tum cætera omnia, tum etiã singulę nostrę vires perfecta noscuntur. PRO. Et rectè quidem respondisse illas meritò confitebimur. SOC. Restat vt mentem & sapientiam rogemus cũ ipsa mixtione quodammodo voluptatibus egere dicamus, qualibus pręcipuè voluptatibus egeãt. PRO. Meritò. SOC. Nostra verò post hac interrogatio talis erit, vtrũ præter illas veras voluptates vobis opus est vehementissimarũ maximarumq; voluptatũ cõmercio: Fortè sic illę respondebũt: Minimè ò Socrates. Hę nanq; impedimenta nobis innumerabilia præbent. Animas siquidẽ quas incolimus, voluptates furiosæ perturbant, nec adolescere nos permittunt, nostrasq; progenies vt plurimum per negligentiã obliuione illata oĩno corrumpunt. Alias aũt voluptates veras ac puras quas ipse istas narrasti, fermè nobis domesticas arbitrare: ac præter istas, illas insuper, quæ cum sanitate & temperãtia cæterisq; virtutibus capiuntur. Has.n. quę virtutis tanquam deę cuiusdam pedissequę sunt, libenter admittimus. Quæ vero cũ dementia, & alia improbitate congrediuntur, eas menti miscere absurdũ est, si quisquã pulcherrimam illã cernens concordemq; mixtionem atq; temperiem, in ea perdiscere quid & in homine & in vniuerso suaptè natura bonũ sit, quęúe ipsius idea existat, diuinare velit. An non sapienter, & tanquam sui compotem mentem hæc, & de seipsa, & de memoria rectaq; opinione respõdere dicemus? PRO. Omnino quidem. SOC. Atqui & hoc necessariũ est, nec vnquam aliter fieri posset. PROT. Quid istud? SOC. Cui veritatem non miscemus, nunquã id verum aut fieret aut factum esset. PRO. Quo.n. modo? SOC. Nullo verum si quid huic mixtioni vlterius deest, dicite tu & Philebus. Mihi.n. tanquam mundus quidem incorporeus animato corpori pulchre dominaturus sermo hic peractus fuisse videtur. PROT. Mihi quoq; ò Socrates idem videri scito. SOC. Nonne si boni ipsius ac talis quidem vestibulũ ędiũ nos nuper ingressos esse dicamus, forsitan rectè quodammodo profitebimur? PROT. Mihi sanè videtur. SOC. Quid igitur in hmói mixtione preciosissimũ, maximeq; cur constitutio hæc omnibus gratissima sit, nobis in causa esse videtur? Si enim id nouerimus, mox perpẽdemus voluptatíne an menti cognatũ magis propriusq; in vniuerso consistat. PRO. Scitè. Idem.n. ad iudicium nobis propositum maximè cõferret. SOC. Atqui nequaquã inuentu difficile est, quæ causa sit, ob quam mixtio quæq; vel plurimi vel minimi facienda sit. PRO. Quo pacto inquis? SOC. Nemo hoc ignorat. PRO. Quid hoc tandẽ? SOC. Quòd quæcunq; & qualiscunq; mixtio expers vel mensuræ est, vel naturæ commensurati, necessariò omnia quę mixta sunt, sed & se ipsam primo perdit. Neq;.n. temperies hæc est, sed tanquã intemperatus quidam, fortuitusq; cõcursus nobis accidere solet. PRO. Vera loqueris. SOC. Nunc quidem nos ipsius boni potẽtia in naturã pulchri se transferens clàm fugit. Mensura.n. commensuratioq; pulchritudo planè ac virtus vbiq; fit. PRO. Prorsus. SOC. Quinetiam veritatem diximus ipsis in ea temperie commisceri. PRO. Omnino. SOC. Quòd si bonum ipsum vna idea cõplecti non licet, saltem vna cũ tribus, pulchritudine, cõmensuratione, veritate comprehendẽtes dicamus id vniuersum velut vnũ, causam eorum quæ in mixtione sunt esse, & propter hoc, vtputa quod bonũ sit, mixtionem fieri bonam? PRO. Rectè nimium. SOC. Vnusquisq; iam ò Protarche facilè arbitror de sapientia & voluptate iudicarit, vtra earum optimo isti cognatior & pręstans magis, & apud homines & apud deos esse cõtingat. PRO. Constat quidem, attamen ratione id quoq; percurrere prestabit. SOC. Secundũ quodlibet igitur horũ triũ, de voluptate & sapiẽtia iudicemus. Videndum enim vtri vnumquodq; triũ cognatius asseramus. PRO. Num de pulchritudine, veritate, mensuraq; loqueris? SOC. Certè. primum igitur veritatem sume Protarche, cumq; sumpseris, ad tria iam respice, mẽtem, veritatem, & voluptatem: & postquam diu mature cõsideraueris, tibi ipsi responde, vtrũ voluptas an mens veritati propinquior. PRO. Quid diuturna meditatione õpus est? permultũ vt arbitror inter est. Voluptas.n. maximè omnium temeraria. fertur.n. de veneris voluptatibus, quæ ingentissimæ omniũ ęstimantur, ꝙ peierantibus illis, dij prorsus ignoscunt, quasi pueri quidam sint, nullius intelligentiæ compotes. Mens autem aut idẽ est quod veritas, aut oĩum certè simillima atq; verissima. SOC. An posthac mensurã illã moderationemq; considerandum restat, voluptásne an sapientia eius sit capacior? PRO. Id quoq; quod nunc infers, exploratu perfacile est. Reor equidẽ nihil voluptate, eiusq; exultatione immoderatius inueniri posse: nihil cõtrà, mente & scientia moderatius. SOC. Pręclare, veruntamen tertiũ quoq; responde. Mensne pulchritudinis magis est particeps, an ipsa voluptas? quidúe pulchrius? an mens voluptate, an contrà? PRO. Mentem quidem & sapientiã, ò Socrates nemo vnquã aut reuera aut falsò deformem vel vidit, vel aliquo pacto cogitauit, aut fuisse vnquam, aut esse, aut deinde futurã. SOC. Rectè. PRO. Si quem verò voluptates præsertim maximas prosequentem aduertimus, vel ꝙ ridiculæ, vel ꝙ obscœnæ sint, ipsi quidem erubescimus, atq; celamus, noctis tenebris talia concedentes, quasi sint diurni luminis indigna conspectu. SOC. Cunctis igitur ò Protarche & per nuncios & voce pręsenti declarato, ꝙ voluptatis possessio neq; primum est, neq; secundũ bonum: Sed primùm circa mensurã & moderatum, & opportunũ & quæcunq; talia sempiternã quandam naturã sortita essę putare decet. PRO. Apparet vtiq; ex ijs quæ modo sunt dicta. SOC. Secundũ deinde circa cõmensuratum & pulchrum perfectũ atq; sufficiens, & quotcunq; huius ordinis sunt. PRO. Videtur. SOC. Tertium vt ipse vaticinor, si mentẽ sapientiamq; posueris, haud procul à veritate discedes. PRO. Fortè. SOC. Quarta verò sunt quæ ipsius animæ propria posuimus, scientię & artes opinionesq; rectę. quę ideò tribus illis statim succedunt, quia bono sunt q̃ voluptas cognatiora. PROT. Forsitan. SOC. Quinto loco pone voluptates eas, quas expertes molestiæ definimus, quas puras nominabamus animæ ipsius scientias, sensus aũt sequentes. PROT. Fortassis. SOC. In sexta verò progenie, inquit Orpheus, cantilenę ornatũ finite. Nostra quoq; oratio in sexto iudicio finiri videtur. vnde nihil deinceps nobis aliud restat, nisi vt dictis caput adhibeamus. PROT. Decet profectò. SOC. Tertio iam orationem eandem conseruatorem deum cõtestati breuiter perstringamus. PRO. Qualem inquis? SOC. Philebus quidem inquit, omnẽ penitus voluptatem nobis ipsum bonũ esse?

PROT.

Quæ voluptates sapientiæ propriæ sint, quæ alienæ.

Pulchritudo.

Mens aut est ipsa veritas aut ei simillima.

Bonorum distinctio.

PROT. Tertio quemadmodum videtur: dicebas paulò antè repetendã orationem esse. SOC. Hoc ipsum. quod autem sequitur, audiamus. Equidem quod modo dixi orationẽ Philebi aliorumq; innumerabiliũ considerans grauiterq; ferens, mentem longè meliorem potioremq; hominum vitæ q̃ voluptatem contendi esse. PRO. Dicta hęc sunt. SOC. Suspicatus tñ esse & alia multa intuli, ꝙ si apparuerit aliquid ambobus hisce pręstãtius, pro mente ipsa aduersus voluptatẽ de secũda forte pugnarem, voluptasq; secundis etiam honoribus spoliaretur. PRO. Hæc quoq; dixisti. SOC. Præterea cum dixissem bonum ipsum esse oĩum sufficientissimum, neutrum ex ijs tñ sufficiens esse constitit. PRO. Vera narras. SOC. Et cũ in ea oratione nec mens nec voluptas sibijpsi sufficientem perfectamq; vim habere viderentur, neutrũ esse bonũ ipsum apparuit. PRO. Rectè admodũ. SOC. Quinetiam cum tertium quiddam vtraq; melius esse constaret, mens vtique longo quodam interuallo propinquior potiori superantiq; ideæ q̃ voluptas eluxit. PROT. Quídni? SOC. Ergo nonne quintũ gradum ex ea sñia quam præsens iudicium protulit, voluptatis potentia sortiretur? PRO. Videtur. SOC. Primum tamen voluptati locum boues darent, & equi, & bruta denique vniuersa, ex eo ꝙ eius illecebris mancipata sunt, quibus plurimi fidẽ, (haud secus quàm augures auibus) habẽtes: voluptates ad benè viuendũ potissimas omnium arbitrantur: ferarumq; amores, locupletiores testes asserunt, quàm tot responsa rudium philosophorũ. PRO. Verissima, ò Socrates, te narrasse cuncti fatemur. SOC. Nónne ergo me iam dimittis? PROT. Exiguum adhuc quiddam restat, ò Socrates: neque.n. prior tu quidem discedes: ego verò quæ restant, in memoriã tibi reducam.

PLATONIS HIPPIAS maior, vel de pulchro.

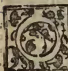
Marsilij Ficini Argumentum.

De pulchro, in Phædro, Sympofio, & Hippia disputatur. In Hippia, quia Socrates agit aduersus Hippiã sophistam, qui cum ignoraret, se scire putabat, quæ ignorantia animũ reddit indocilem, quid pulchrũ sit non satis docet, sed quid non sit ostendit, & opiniones falsas redarguit. Sophistam vocat eũ qui se sapientem videri magis q̃ esse studet, pecuniarum honorisq; gratia. Talem verò Hippiam esse in proœmio declaratur, & in fine proœmij. Sumpta occasione ab oratione quadam Hippiæ quæ de pulchris officijs differebat, interrogat Socrates quid ipsum per se pulchrum quo reliqua omnia pulchra fiunt. Oportet.n. particularia ad vniuersale quod in particularibus, & vniuersale quod in particularibus ad ipsum quod supra singula est vniuersale referre. Nã singuli homines pulchri, per formã quandã singulis cõem pulchri redduntur: forma verò cõmunis pluribus à diuina specie velut à sigillo character imprimitur: qm̃ omnis multitudo ad vnũ quod in multitudine, & vnum quod in multitudine ad vnũ quod supra multitudinem est, reducitur. Quare cũ multa sint pulchra, oportet singula per pulchritudinem cõmunem omnibus, & omnibus insitam esse pulchra: & pulchritudinẽ quę in omnibus est, sicut in alio est, non in seipsa, sic ab alio, nõ à seipsa pendere. Vnumquodq; à singulis pulchris, pulchrum hoc plato vocat: formam in omnibus, pulchritudinem: speciem & ideam supra omnia, ipsum pulchrũ. Primum sensus attingit opinioq;. Secundum ratio cogitat. Tertium mens intuetur. Interrogatus Hippias, ter secundũ sensum opinionemq; definit. Quibus cõfutatis, Socrates ter quoq; definit. Bis quidem secundum rationem postremò secundũ mentem. Sophista.n. sensu opinioneq; incedit, philosophus ratione potius, atq; mente. In primis Hippias pulchram virginem, ipsum pulchrũ esse respondet. Quod esse falsum ex eo constat, quòd non omnia quæ pulchra sunt, per virginem pulchra fiunt. Et virgo, si cum brutis comparetur, pulchra, si cum dijs, deformis apparet. Quare non magis pulchra quàm turpis esse videtur. Tum Hippias aliud quiddam similiter è singulis pulchris, non commune respondet. Aurum quippe ipsum pulchrũ, quo omnia pulchra fiunt. Quod ea ratione respuit Socrates, quoniam aurum quibuscunq; cõuenit, pulchra illa facit, alia vera deformat. Ergo non simpliciter pulchra facit, sed cũ decet. Quocirca non sui magis quàm alterius ratione rès ornat. nec aurum solum est quo cuncta ornantur, sed argentũ quoq, & ebur, cæteraq; huiusmodi. Tertio loco aliud quiddam infert, quod etiã proprium est potius quàm commune, Pulchrum, inquit, corpore bene valere, diuitẽ esse & honoratum, senem mori, sepeliri à filijs, sepelisse parentes. Falsum hoc esse patet, quia nõ res omnes præter hominem hoc ipso pulchræ redduntur. præterea hoc inter homines fortè pulchrum, inter deos deorumq; filios turpe, vbi parentes nõ moriuntur. His redargutis quæ circa singula corporea per sensum & opinionem Hippias adducebat. Socrates iam ad altiora tendens, non quod sensus opinioni, sed quod opinioni ratio porrigit infert. Primo enim decorũ pulchrum dicit. Quod quidem incorporeum est magis, pluribusq; commune. Id tamen hac diuisione refellit. Decorum aut videri solũ pulchro, aut tam videri quàm esse præstat. Si primum, deceptio quædam circa pulchrum, potius quàm ipsum pulchrum, decorum existit. Vera enim pulchritudo pulchra esse facit, quemadmodum vera magnitudo, magna, etiam si non videantur. Si secundum dixeris, falsò dixeris. Nam si ipsum pulchrum quoties esse dat pulchra, videri quoq; pariter largiretur, quæcunque pulchra sunt, vt sunt, ita omnibus apparerent. Id esse falsum, contentiones de rebus pulchris & cõtrouersiæ nobis ostendunt. Secundo aliud quiddã etiam, quod ratio opinioni offert, adducit. Vtile porrò pulchrum vocat. Vtilitas incorporeum quiddã multisq; commune. Nec mirum est, cogitationem circa decens & vtile decipi. Illud quippe ordinem partis ad partem, partiumq; ad totum, hoc autem ordinem totius cuiusdam ad totũ aliud habet, ordo verò pulchritudinem repręsentare videtur. Quapropter decens vel vtile, facilè quis pro pulchro accipit. Quòd decens pulchrum non, sit constitit: ꝙ nec vtile, sic ostendit. Vtile est quod potentiam ad aliquid faciendũ habet, Potẽtia igitur & vtilitas idem. Quicquid agimus potentia quadã agimus, sed mala vt plurimum facimus, potentia itaq; & vtilitas malum vt plurimũ inferunt, pulchrum aũt nunquam mali causa. Ergo non simpliciter quæcunq; vtilitas pulchrum. At saltem quæ ad bonum confert, respondebit quispiam, aduersus quem sic argumentatur: Quod ad bonum tendit, conducibile. Conducibile bonum efficit, quod aliquid efficit, aliud est quã id quod efficitur, quapropter aliud conducibile, aliud bonum. Conducibile, & pulchrum, idem. Ergo pulchrum & bonũ aliud. Neq; pulchrum igitur bonum, neq; bonũ pulchrum, quod prorsus absurdum. Tandem sensus opinionis, cogitationisq; conuictis erroribus mens rationi dictat, pulchrum esse gratiam quandam, quę animam, per mentem, visum, & auditum mouet & allicit. Quod sanè partim ex huius dialogi calce, partim ex Phædro & Symposio Platonis elicitur. Qua rõne gratia hæc insit, & quo nomine nuncupanda, inquirit Socrates, nec tamen ambitioso sophistæ declarat, quæ Phædro reuelauit, & Agathoni, qui quamuis ignorarent, suam tamen ignorantiam agnoscentes, dociles erant. Gratia profectò pulchritudo est, non ratione sensus, quia menti nõ cõueniret, & cæteris sensibus æque vt auditui visuiq; competeret. Non ratione mentis, quia oculos auresq; effugeret. Non voluptatis etiam ratione, quia hæc non in auditu & visu duntaxat. sed in omnibus sensibus reperitur. Non ratione auditus solum, non.n. menti visuiq; congueret. Non ratione visus. Auditui nanq; mentiq; deesset. Non ratione auditus visusq; simul, quia in visu audituq; vnà coniunctis pulchritudo inesset: In vnoquoq; verò illorũ seorsum ab altero agente, pulchritudo nulla. Volumus autem gratiam illam tribus animi viribus communiter percipi, tribus quoq; obiectis earum inesse communiter. Quapropter addit voluptates mentis, visus, auditusq;, ex eo pulchras esse, ꝙ maximè omnium voluptatum innoxiæ sunt & optimę. Si optimas idem quod conducibiles intellexeris, redibit superior ambiguitas. Conducibile bonum facit, ergo boni causa. Causa & effectũ aliud. Ergo aliud conducibile, aliud bonum. Quo sequitur, aliud pulchrum, aliud bonũ esse. Ideo neq; pulchrum bonum, neq; bonum pulchrum. Sin autem optimas, id est innoxias, faciles, spiritales, lucentes, vitalesq;, vt ita dixerim, exposueris, veri compos efficieris. Nam pulchritudo nihil aliud est q̃ summi boni splendor, fulgens in ijs quæ oculis, auribus, mente percipiuntur, perq; illa ad ipsum bonum, visum, auditum, mentemq; conuertens. Quo fit vt pulchritudo circulus quidam diuinæ lucis existat, à bono manans, in bono residens, per bonum & ad bonum sempiternè reflexus. Hoc Socrates mysteriũ quod à Diotima sibylla didicisse asseruit, non sophistis, sed discipulis reuelauit. Quid ipsum bonum, ipsum vnũ rerum omnium principium, actus purus, actus sequẽtia cuncta viuificans. Quid ipsum pulchrum, Viuificus actus è primo fonte bonorum effluens, Mentem primo diuinam ideatũ ordine infinite decorans. Numina deinde sequentia mentesq; rationum serie complens. Animas tertio numerosis discursibus ornans, Naturas quarto seminibus, formis quinto materiam. Sol profectò corpora visibilia & oculos videntes procreat. Oculis, vt videant, lucidum infundit spiritum. Corpora vt videãtur, coloribus pingit. Neq; tñ proprius oculis radius, proprijue corporibus colores, ad visionem perficiendam sufficiũt, nisi lumen ipsum vnũ supra multa à quo multa & propria lumina oculis & corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet, atq; roboret.

roboret. Eodem modo primus ipse actus.i.deus, speciem actumq; rebus singulis producendo largitus est. Qui sanè actus cū in subiecto patiente susceptus fuerit, debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua & inuisibilis lux, vna semper omnibus adstat, fouet, viuificat, excitat, complet, & roborat. De quo diuinè Orpheus, Cuncta fouens atq; ipse ferens super omnia sese. Vt est actus omnium roboratq;, bonum dicitur. Vt viuificat, lenit, mulcet, & excitat, pulchrū. Vt in obiectis quæ noscenda sunt, tres illas cognoscentis animę vires allicit, pulchritudo. Vt in cognoscente potentia eam applicat cognitio, veritas. Vt bonum est, procreat, regit, & complet. Vt pulchrum, illuminat, gratiamq; infundit. Præparata autem esse oportet omnia ad gratiam diuini fulgoris excipiendam. Corpora quidē proportione, quæ ordine, modo & specie constat. Voces harmonia, quæ numeris interuallisq; conficitur. Officia, morū rectitudine ad finem bonum. Disciplinas ordine ad obiectum verum. Animam puritate per auersionem ab inferis conuersionem ad supera. Mentem, per æternū in ipsum bonum, intuitū. Per hæc omnia gradatim diuinæ pulchritudinis radius penetrat. Circa corpus inæqualitate numerosa refulget, loco mutuiq; subiecta. Circa voces, in harmonia, extra certum locum, sed motu dispersa. Circa officia disciplinasq; & animam, in motu quidem, sed ratione vitali consistens. Circa mentem supra motū, in æterna idearum serie micans. Circa ipsum bonum, actus purus, vitam & gratiam omnibus inserens. Hæc præcor Petre. Medices vir omniū præclarissimè, solita diligentia leges. Nam & tuæ mentis miram pulchritudinem prorsus agnosces, & quàm proximè ad ipsum pulchrum, de quo hic disputatur, accedas, animaduertes.

SOCRATES, HIPPIAS.

Occasio dialogi cū prouocatione & tentatione erga sophistam.

SAPIENS & pulcher Hippia, quàm raro Athenas accedis? HIP. Non datur, ò Socrates, ocium. Nam Elienses ciues quoties cū externis gētibus aliquid est tractandum, mihi præcæteris legationes cōmittunt, idoneum me iudicem ac nunciū existimantes eorū quę apud singulas ciuitates dicuntur. Quamobrem sæpe & ad alias vrbes, sæpius etiam & de maximis rebus Lacedęmonem legatus accessi. Quo fit vt hæc loca, quod ipse quærebas, minus frequentem. SOC. Hoc certè, ò Hippia, sapientis perfectiq; viri propriū est. Tu quidem cū priuatim, multa ab adolescentibus accepta pecunia, plus etiam cōferre illis quàm quæ acceperis, vales: tum publicè patriæ tuæ prodesse, vt decet eum, qui nō contemnendus vulgo, sed summo in pretio sit habendus. Cæterum, quanam, ò Hippia causa, q̄ prisci illi qui sapientū cognomen adepti sunt, Pittacus atq; Bias, & qui Thaletis Milesij tēpore, quiue deinceps vsq; ad Anaxagoram, sapiētiæ studio floruerunt, vel omnes vel plurimi ciuilibus rebus abstinere? HIP. Quid aliud putas, ò Socrates, q̄ imbecillitatem ingenij, cum nō possent vtraq; priuata & publica prudēter administrare?

Sapientes priscos ciuilibus actionibus abstinuisse.

SOC. An verò putas quemadmodum cæteræ artes incrementū tempore susceperunt, adeo vt nostri temporis artifices superioribus longè præcellant: ita & facultatem vestram, studium videlicet sophistarū, creuisse, ac veteres sapientiæ studiosos si vobiscum comparentur, viles admodum extitisse. HIP. Rectè omnino loqueris. SOC. Ergo si hodie Bias reuiuiscat, à nobis irrideretur, quemadmodū ipsum Dædalum sculptores aiunt, si reuiuiscens talia fabricaret, qualia quōdam ex quibus sibi gloriam comparauit, ridiculum fore. HIP. Sic se res habet vt ais, ò Socrates. Veruntamen priscos homines pręferre semper recentioribus consueui, vt & viuētium inuidiam, & defunctorum indignationem vitarem. SOC. Probè, ò Hippia, & sentire & loqui mihi videris. Ego quoq; testari possum te vera loqui. Nam reuera vestra facultas ad aucta est, quę cum priuatis obire etiam publica potest. Gorgias siquidem hic Leōtinus sophista huc patriæ suę legatus venit, vtpotè qui esset ad tractāda ista publica munera Leontinorum omnium præstantissimus: is, & ad populum concionari pręclarè, iudicatus est, & priuatim disputādo, & cū iuuenibus conuersando, magnum quęstū fecit, cœpitq; ex hac vrbe. Quin etiam si audire vis, amicus noster Prodicus & sæpe alias publicis muneribus functus est, & nuper ex Ceo insula publicè veniens, cum in cōcilio dixisset, summopere probatus est: & priuatim disserens iuuenesque erudiens, pecunias innumeras est lucratus. E priscis autem illis nullus vnquam voluit argēti mercedem sequi, aut propriam sapientiam in cętu diuersorum hominum ostentare: adeo inepti & ignaui erant, eosq; quanti argentū sit latebat. Sed vterq; illorum quos modo retuli, plus argēti sapientia sua q̄ alius quiuis artifex ex qualibet arte cumulauit. Idemque Protagoras ante illos effecit.

Priscos præferēbat semper recentioribus.

Gorgias.

Prodicus.

HIP. Nihil, ò Socrates, egregium hac in re nosti. Nam si videres quātum ego argenti lucratus sum, obstupesceres. Mitto alia. Verū in Siciliam quandoq; profectus, vbi tunc Protagoras habitabat, summoq; in honore habebatur, me admodū senior breui plus quàm centū & quinquaginta minas collegi, & ex regione quadā angusta, Inyca nomine, plus quàm minas viginti: cumq; domum redijssem, patri dedi: quod quidē tam ille quàm reliqui ciues vehementer admirati sunt. Enimuerò me plures fermè pecunias q̄ duos alios simul quoscunque vis sophistas cōgregasse existimo.

Protagoras arte Gorgiā & Prodicū.

SOC. O rem præclaram. potissimum Hippia id argumentum est, quāto & tu & alij huius seculi veteres illos superatis. Nam quanta eorum, qui antè Anaxagorę tempora fuerunt, inscitia videri potest? Cùm ille, contra ac vobis contigit, amplum patrimonium cùm accepisset, neglexisse dissipasseq; dicatur, adeo stultè philosophatus est: deq; cæteris illorū temporum sapientibus alia quædā huiusmodi tradunt. Quapropter optimā hanc attulisse coniecturam videris, q̄ sapientes nostri superioribus præstāt, multiq; in hoc cōsentiunt, sapientem in primis sibiipsi sapere oportere. huius autem hæc est summa, vt argētum plurimū acquiratur. Et de ijs satis. hoc autem mihi dicas, cum multas vrbes adieris, vbinam potissimū lucratus es? Num Lacedæmone, quo frequentius es profectus?

Anaxagoras amplū dissipauit patrimoniū vt philosopharetur.

HIP. Non per Iouem, ò Socrates. SOC. Quid ais? nunquid minimū? HIP. Imò nihil penitus vnquā. SOC. Monstrū est quod dicis, ò Hippia, ac mihi dic, Vtrum sapientia tua illos qui tecū versantur discuntq;, meliores ad virtutem efficere possit, nécne? HIP. Et maximè quidem. SOC. Nunquid Inycinorum ciuium filios meliores reddere potuisti? filios aūt Spartanorū minimè? HIP. Absit. SOC. An fortè Siculi meliores fieri student, Lacedęmones negligunt? HIP. Imò & Lacedæmones idem affectant. SOC. Num pecuniarū defectu tua cōsuetudine caruerunt? HIP. Nequaquam, diuites.n.sunt. SOC. Cum igitur sapientiam affectarent, & suppeterent facultates, tuq; illos voti compotes reddere posses, cur non inde locupletissimus redijsti? An fortè ipsi Lacedæmones melius q̄ tu filios suos erudiūt? Vis ita dicamus? ac tu cōsentis? HIP. Nullo modo. SOC. Vtrū iuuenibus Lacedæmone persuadere non potuisti, vt tibi adhærentes magis proficerent ad virtutem, q̄ si cùm suis vixerint? an parentes inducere non potuisti, vt tibi filios potius q̄ diligentiæ suę committerent, si modo filiorū curam haberent? Neq; enim adeò inuidebant filijs, vt optimos euadere nollent. HIP. Equidem inuidisse non arbitror. SOC. Nunquid Lacedęmon bonis legibus instituta est? HIP. Bonis profectò. SOC. In huiusmodi verò gubernationibus virtus maximè omnium honoratur. HIP. Maximè quidem. SOC. Tu aūt hanc alijs tradere, præ cęteris hominibus optimè nosti. HIP. Prorsus. ò Socrates. SOC. Qui facultatē equestrem egregiè docere potest, nonne in Thessalia magis q̄ in reliqua Gręcia coleretur, lucrareturq; plurimum, similiterq; & alibi vbicunq; hæc ars in pretio est? HIP. Consentaneū id quidem. SOC. Qui ergo potis est preclarissimis virtutis pręceptis iuuenes instituere, cur non Lacedæmone summopere honoretur, ibiq; innumeras affatim pecunias cumulet, ac similiter in quacunq; ciuitate Græcorū virtus maximi æstimatur? At fortè in Sicilia magis & Inyca, putas ista credere debemus Hippia. Siue iusseris, credendū est. HIP. Nō est, ò Socrates, mos patrius Lacedęmonijs mutare leges, aut præter solita filios erudire. SOC. Quid ais? Lacedæmonibus haud patrium est, rectè agere, sed aberrare? HIP. Id haud ego asseruerim. SOC. Rectè verò

agerent,

agerent, ſi melius, nō ſi deterius iuuenes erudirent? HIP. Rectè, verū peregrinas diſciplinas lex illorum nō admittit. Alioquin ſi quis vnquā alius ibi docendi gratia lucratus eſſet, ſcito me plurimum fuiſſe lucraturum. Lætantur ergo cum me audiunt, laudantque: ſed vt dicebam, lex illorum peregrina vetat. SOC. Legem, ò Hippia, perniciem ciuitatis, an ſalutem vocas? HIP. Conditur mea quidem ſentētia, vtilitatis gratia lex, nonnunquam tamen obeſt, ſi male ſit poſita. SOC. Nonne vt maximū quoddam ciuitati bonum legem cōdunt latores legum, legeq; ſublata, legitimè in ciuitate viuere non poſſumus? HIP. Vera loqueris. SOC. Quoties igitur à bono aberrant hi qui leges ferre nitūtur, à legitimo legeq; diſcedunt. Quid ad hæc? HIP. Exacta quidem ratione, ſic ſe res habet, ò Socrates non tamen ſic homines nominare conſueuerunt. SOCR. Vtrum, ò Hippia, ſcientes an ignorantes? HIP. Vulgus. SOCR. Qui verum cognoſcunt, vulgus ſunt? HIP. Nequaquam. SOC. At verò qui ſapiunt, hi quod vtilius eſt magis legitimum, quàm quod inutile, reuera omnibus hominibus eſſe cenſent. nónne fateris? HIP. Fateor equidem ita reuera eſſe. SOC. An non ita eſt, vt ſcientes exiſtimant? HIP. Prorſus. SOC. Præſtat autem vt tu ais, Lacedæmonios diſciplina tua licet peregrina quàm patria imbui. HIP. Et vera loquor. SOC. Quinetiam quæcunq; vtiliora ſunt, magis legitima dicis? HIP. Dixi equidem. SOC. Ergo ſecundum rationem tuam magis è lege eſt, vt Lacedæmoniorum filij ab Hippia, quàm à parentibus doceantur, quandoquidem tu magis qu[illegible]m illi reuera prodeſſes. HIP. Prodeſſem proculdubio Socrates. SOC. Contra legem igitur agunt Lacedæmonij, cum tibi filios ſuos erudiendos auri oblata mercede non tradunt. HIP. Aſſentior equidem: videris enim pro me dicere: quamobrē repugnare tibi nō decet. SOC. Bonarum legū expertes Laconas eſſe inuenimus, & in rebus quidem maximis, cum tamen melioribus legibus quàm reliqui Græci vti videantur. Te verò quando potiſsimū laudant Hippia, & quibus rebus audiendis præcipuè delectantur? An videlicet cum illa narras, quæ ipſe egregiè noſti, aſtra cœleſteſq; progreſſus? HIP. Nullo modo hæc ſuſtinent. SOC. Num geometriæ ſermo illos oblectat? HIP. Minimè omnium: nam multi admodū ex illis, vt ita dicam, ne numerare quidem ſciunt. SOC. Longè igitur abeſt vt ratiocinationes libēter audiāt. HIP. Longè per Iouem. SOC. Nunquid illa quę tu acutiſsimè omnium hominum intelligis, literarum ſyllabarumq; diſtinctiones, rhythmorū harmoniarumq; naturas? HIP. Quas, ò bonè vir, harmonias ac literas? SOCR. At quę tandem iſta ſunt, quæ audientes illi lætantur, teq; laudant? Tu ſaltem referas, poſtquam ego inuenire non poſſum. HIP. Stirpem heroum atq; hominum, & habitationes, vt vrbes quondam extructæ ſint, ac ſummatim omnem antiquitatis hiſtoriam attente audiunt. Quocirca illorum cauſa ediſcere, meditarique huius generis omnia coactus ſum. SOC. Quàm bene tecū actum eſt, ò Hippia, quòd Lacedæmonij moleſtè ferāt, ſi quis noſtros principes incipiens à Solone recenſeat. Alioquin eorum nominibus ediſcendis, fatigari oportuiſſet. HIP. Quid fatigari Socrates? ſemel audiens quinquaginta nomina, memoriter repetam. SOC. Aín' verò? ſed ego te memoria pollere non aduerteram. Quapropter Lacedæmonios te merito delectari tanquam multarum rerum perito iam intelligo, teq; perinde vti, ac aniculis pueri, ad confabulandi iucunditatem. HIP. Per Iouem, ò Socrates, nuper ibidem de pulchris ſtudijs, quibus incumbere iuuenem decet, diſſerens admirationi fui. Extat enim de ijs à me cōpoſita luculenta quædam oratio, quę præcipua verborum elegantia pollet, forma verò & principiū orationis eiuſmodi eſt, Capta, inquit oratio, Troia, Neoptolemus Neſtorē interrogauit, quę pulcherrima eſſent ſtudia, quibus incumbens iuuenis, vir illuſtris euadat. Cui reſpondens Neſtor, multa & pulchra pręcepta recenſet. Hanc equidē orationem ibi oſtendi, & hic quoque tertia hinc die in Phidoſtrati ludo, atq; inſuper alia multa auditu digna oſtenſurus ſum. Eudicus enim Apemanti filius me rogauit. Quare da operā vt tu quoque adſis, & alios tecum ducas, quicunq; id genus dicta iudicare ſciant. SOC. Fient iſta ſi Deus voluerit, Hippia. In præſentia autem breue quiddā de hoc ipſo reſponde, nam opportune me admonuiſti. Nuper enim, ò vir optime, cū in ſermone quodam, alia vt pulchra laudarem, alia vituperarem vt turpia, hanc quiſpiam in medium dubitationē induxit, me valde contumelioſe ſic interrogans. Vnde tu Socrates pulchra turpiaúe cognoſcis? potésne quid pulchrum ſit definire? ego autem ob ignauiam meam hæſitaui, neq; quod accōmodate reſponderem habui, atq; ex cętu hominum abiens, mihi ipſe iratus ſum, ruditatemq; meam vehementer accuſaui: ac minatus ſum, cum mihi primum quempiam veſtrū qui ſapientiam profitemini, obuium haberem, conaturum me id audire ac diſcere, & diligenter præmeditatū, ad eum qui rogauerat reuerti, vt rurſus eadē de re depugnem. Quapropter nūc tu, vt dicebam, peropportune veniſti. Doce, obſecro, me quid ipſum pulchrum eſt: conare, inquam, diligentiſsimè omnem reſpondendo rem aperire, ne iterum redargutus irridear. Noſti.n. perſpicuè, idq; exiguū quiddam eſt è multis quæ tu calles. HIP. Exiguū per Iouem Socrates, & nullius, vt ita dicam, pretij. SOC. Facilè itaq; diſcam, neq; vllus vlterius me refellet. HIP. Nullus certè. Vile nanq; & rude ſtudiū meum eſſet. SOC. Per Iunonem bene loqueris Hippia, ſi virum illū capiamus. Verum tibi impedimēto ſum, imitatus illū ſi tibi reſpondenti me opponā, vt me magis exerceas. Fermè.n. obijciendi formas quoquo modo teneo. Si ergo nihil moleſtum eſt, opponam ego me tibi, vt vehemētius firmiuſq; perdiſcā. HIP. Obijce vt lubet: nam vt modo dicebam, nō ardua quæſtio eſt, ſed ad difficiliora te reſpondere docerē, vt nemo te refellere poſsit. SOC. O quàm bene loqueris. At poſtquam tu iubes, eius ipſe perſonā indutus, te interrogare aggredior. Si illi ſermonem tuum de pulchris diſputantem officijs oſtēdiſſes, quū primū finem dicendi feciſſes, de nullo alio prius quàm de pulchro quæſiſſet. Mos enim hic ſuus, & in hūc modū interrogaſſet. O Elienſis hoſpes, nónne iuſtitia iuſti ſunt quicunq; iuſti? Reſponde, quæſo Hippia, tanquā percontante illo. HIP. Iuſtitia profecto. SOC. An nō aliquid hæc ipſa iuſtitia eſt? HIP. Prorſus. SOC. Et ſapientia ſapientes ſunt quicunq; ſapiunt, & bono ſimiliter bona oīa quæ bona ſunt? HIP. Quid prohibet? SOC. Sapientiam vero & bonū ſecundum ſe eſſe oportet. Nam ſi ipſa non eſſent, alia per illa nunquam talia fierent? HIP. Sic eſt. SOC. Nonne & pulchra omnia ipſo pulchro ſunt pulchra? HIP. Pulchro certè. SOC. Eſt'ne igitur ipſum pulchrum? HIP. Eſt proculdubio. SOC. Hic ille ſtatim quæret, Dic hoſpes, quid hoc ipſum pulchrū eſt? HIP. Num qui hæc interrogat, audire aliud quærit q̄ quid ſit pulchrū? SOC. Non mihi videtur, ſed aliud quiddā eſt ipſum pulchrum. HIP. Quid hoc ab illo differet? SOC. Nihil ne tibi videtur? HIP. Nihil certè, non.n. differt. SOC. Conſtat aūt te melius noſſe. Conſidera tn̄: non quæ res pulchra eſt, ille petit, ſed quid ipſum pulchrū eſt. HIP. Intelligo iam, ò bone vir, & quod ipſum pulchrū eſt, reſpōdebo adeò vt nunquam redarguat. Si verū dicere oportet, ſcito Socrates, virginem pulchram ipſum pulchrū eſſe. SOC. Præclare, ò Hippia, & decorè admodū reſpondiſti. Nunquid ergo ſi hoc reſpondero, ad interrogata reſponſum erit & rectè, neq; refellar? HIP. Qua te ille rōne corripiet, ſi quod omnibus vr̄, & de quo audiētes ſinguli pro te teſtabūtur, reſpōderis? SOC. Eſto ſanè. Sed mecum ipſe, ò Hippia, quod dicis, reputo. Ille ſiquidē ita percontabitur. Age, reſponde mihi, ò Socrates, hęc omnia quę pulchra dn̄r, ſi quid ipſum pulchrū eſt, per ipſum ſunt pulchra? ego aūt reſpondebo. Si pulchra virgo, ipſum pulchrū eſt, ꝓpter quod hęc pulchra fiunt. HIP. Putáſne illū te reprehendere vlterius auſurū, quaſi nō pul-

Hic videre eſt artem ſcitanuam.

Extorſio, vt cōfiteatur id eſſe.

Conceſſio rem eſſe, quærit quid ſit.

Prima definitio falſa pulchri.

Confutatio definitionis.

chrum sit quod dicis? Vel si fortè ausus fuerit, non ab omnibus irrisum iri? Soc. Quod quidē audebit, ò vir mirifice, certo scio: vtrum verò ausus ridiculus euasurus sit, res ipsa ostēdet. Quæ tamen ille inferet, tibi dicere cupio. Hip. Dic iam. Soc. Quàm lepidus est, ò Socrates, dicet. pulchra equa, nónne pulchrū? quam in oraculo Deus ipse laudauit. Quid ad hæc, ò Hippia? pulchram equam nónne pulchrā esse fatebimur? nam quo pacto quod pulchrum est, esse pulchrum negemus? Hip. Vera narras, Socrates, rectè quippe Deus cecinit, pulcherrimæ.n.equę apud nos nascuntur. Socr. Addet ille post hæc, Lyra pulchra nónne pulchrum? Hip. Ita. Socr. Quæret iterū, noui enim eius morem, O vir optime. pulchra olla, an non pulchrum? Hip. Ha Socrates, quis adeò rudis est, vt in re seria tam vilia nomina misceat? Soc. Talis ille est, ò Hippia: non enim comptus iucundusq;, sed sordidus, nihilq; aliud præter veritatem curans. Attamen respondendum illi est, & ego præfabor. si olla à bono figulo ficta sit æqualis & rotunda, satisq; cocta, quales sunt ollæ quædam vtrinq; auritæ atq; perpulchræ, quæ sex patinas capiunt: si de tali inquam olla interroget, respondendum pulchram existere. Quomodo enim quod pulchrum est, non esse pulchrū asseremus? Hip. Nullo pacto, ò Socrates. Soc. An non & olla, rogabit, illa pulchra pulchrum? Responde amabo. Hip. Sic esse arbitror, pulchrū quoq; vas, hoc est quum ex arte est fictum, sed totum hoc si cū equa & virgine, alijsq; speciosis omnibus comparetur, tali cognomēto indignum est. Soc. En Hippia, iam intelligo quid interrogāti illi qui petit, obijciendum sit. O vir ignoras quàm scitū sit illud Heracliti, Speciosissima simiarum deformis est cū alio genere animalium comparata: necnon ollarum pulcherrima turpis est, si cum virginū genere conferatur, vt sapiens Hippias iudicauit. Nónne sic Hippias? Hip. Rectè nimium respondisti. Soc. Audi. deinceps.n.scio sic inferret. Quid si quis genus virginum, ò Socrates, cum deorū genere cōferat, nónne idem patietur quod & olla collata cū virgine? An nō formosissima virginū deformis esse videbitur? nónne Heraclitus quem tu in testimoniū adduxisti, hoc idem tradit, hominem.s.sapientissimum ad Deum simiam apparere quo ad sapientiam & formam & alia omnia? Confitebimur Hippia, speciosissimam virginem cum deorū genere comparatam esse deformem? Hip. Quis huic Socrates cōtradixerit? Soc. Si hęc admittamus, ridebit ilico, & in hūc modum me iterū compellabit. Recordaris Socrates quid interrogatus fueris? At ego, recordor equidem me interrogatum fuisse quid ipsum pulchrū sit. Tum ille dicet: interrogatus quid pulchrum sit, respondes quod non magis pulchrū quàm turpe esse contingit, vt tu ipse fateris. ita videri dicam? Dic quidnam tu amice mihi respondendum consulis. Hip. Hoc ipsum. Soc. Quinetiam quod ad deos genus hominū pulchrum minimè sit, concedet. Sin autē ab initio te, dicet ille, rogassem quid pulchrū turpeq; est, & tu mihi eadem quæ in præsentia respondisses, num rectè respondisses? preterea num tibi ipsum pulchrū quo decorātur omnia, pulchraq; apparent, quoties illa species adest, virgo videtur esse, vel equa, vel lyra? Hip. Si id ille quæsiuerit Socrates, facillimè respondebitur quid ipsum pulchrum sit, quo cætera omnia decorantur, cuiusúe prę sentia pulchra videtur. Ineptissimus nempe homo est, nihilq; præclarę rei inducit. Si.n.tu illi responderis, pulchrū ipsum quod quęrit, nihil aliud esse quàm aurum, hęsitabit profectò, neq; te cōsutare tētabit. Cōstat.n.apud omnes, cuicunq; hoc adest, licet turpe illud antea visum fuerit, pulchrū videri auro perornatū. Soc. Nescis Hippia, quàm molestus vir ille sit, quamúe difficile dicentibus assentiatur. Hip. Quid tum? quod rectè dicitur, concedat necesse est. hoc.n.si respuerit, ludibrio omnibus erit. Soc. Atqui responsioné hanc nō modo nō accipiet, sed acriter me mordebit, O inflate vir dicet, Phidiam rudē artificem putas? Et ego illi, vt arbitror, nullo modo putare me dicam. Hip. Et rectè quidē. Soc. Rectè proculdubio, postquā verò peritum artificem Phidiam esse cōcessero, hæc insuper addet. Existimas id quod pulchrū vocas, Phidiam ignorasse? At ego quid maximè dicam? Tum ille, qm̄ Mineruæ oculos non aureos fecit, neq; reliquū vultū, neq; pedes, neq; manus, quandoquidem si aurea fuissent, pulcherrima extitissent, sed eburnea reddidit: in quo certè propter inscitiam aberrauit, cum ignoraret aurum esse, cuius præsentia pulchra omnia fiunt quibuscunque adhęret. quid ad hęc Hippia? Hip. Nihil arduum. Rectè.n. fecisse fatebimur. Nam eburneum quoq; pulchrum est. Soc. Sed ille, Cur nō pupillas etiam oculorum eburneas fecit, sed lapideas, inueniēs quoad fieri potuit lapidis cum ebore similitudinem? Num pulchrū lapidem, pulchrum esse, ò Hippia, respondebimus? Hip. Imò certe quum decens est. Soc. Cum vero nō decens, turpe fatendum, nécne? Hip. Fatendū sanè cum minimè decet. Soc. His adijciet ille, O vir sapiens, ebur & aurū nonne cū decent, pulchra omnia reddunt? contrà verò cū dedecent? Renuemus ne an potius admittemus? Hipp. Fatebimur planè quicquid aliquid decet, pulchrū efficere. Soc. Hic ille inferet. Vtrū decet pulchræ ollæ, de qua suprà diximus, plenæ bonorū leguminū auream tudeculā addere an ficulnęam? Hip. Pro Hercules, qualem hoīem narras: Cur nō eius nomen proferas? Soc. Haud agnosceres hoīem, licet nomen audires. Hip. Veruntn̄ in pręsentia indoctū illum esse cognosco. Soc. Curiosus nimium est, ò Hippia. Cæterū quid dicemus? Vtram potius è duabus tudeculis legumini & ollæ congruere? an ficulneam? suauiorē quippe odorē præstat, neq; collidens frangensq; ollam diffundet legumina, nec aqua ignē extinguet, neq; cōuiuas precioso priuabit obsonio. Contra vero aurea tudecula, omnia. Quamobrem videtur mihi ficulnea magis decere q̄ aurea, nisi tu cōtradixeris. Hip. Decet sanè magis, quāuis ego cum hoīe talia perquirenti minimè disputarem. Soc. Probè nimirū, ò amice. Tibi.n.talibus nominibus vti non conuenit, cū tam specioso amictu calceisq; ornatus sis, & inter omnes Græcos sapientia polleas: me autē nihil prohibet, quo minus cum illo verser. me igitur antè erudias: meiq; gratia respondere digneris. Ille nanq; sic deinde perget. Si ficulnea decet magis, q̄ aurea, nonne pulchrior? Hip. Pulchriorem respondebis, ò Socrates, postquam quod decet, pulchrius q̄ quod dedecet, es confessus. Soc. Nunquid Hippia, confitendum ficulneam pulchriorem esse q̄ auream? Hip. Vis tibi dicā Socrates, quomodo pulchrū definiens, prolixis eū sermonibus alienabis? Soc. Quidni velim? modo tn̄ prius mihi dixeris vtrā è duabus illis tudeculis decētiorem pulchrioremq; existere respondendū sit. Hip. Atqui si vis, illam quę ex ficu est, pulchriorē esse responde. Soc. Nunc iam dicas quod paulò antè inceptabas. Hac.n. responsione, qua ipsum pulchrū aurum esse aio, nihilo pulchrius, vt arbitror, aurum, q̄ lignum ficulneum apparebit. Nunc denuo quid ipsum pulchrū asseris? Hip. Dicam equidem: requirere nanq; mihi videris tale quiddā pulchrū respondere, quod nunquā alicui turpe videri queat. Soc. Oīno, ò Hippia, rectè nunc accipis. audi modo, & vide si quis contra hoc obijcere posit, dicereq; ue nihil me laudare posse. Dic per Deos cito. Hip. Aio equidē semper, apud quemlibet, & vbicunq; pulcherrimū esse, vt sanus aliquis sit, diues & honoratus inter Græcos vsq; ad senectutem: & sicut parentes suos defunctos egregio funere decorauit, sic à filijs suis præclarè, atq; magnifice sepeliatur. Soc. Hui, hui, ò Hippia, q̄ mirificè & excellenter, & vt te decet dixisti. per Iunonem valde te amo, quia mihi videris summa cū beneuolentia pro viribus auxiliari. Virum tn̄ illum nondū comprehendimus, sed nunc effusius nos, mihi crede, ridebit. Hip. O ineptū risum. quum.n.nihil aduersus ista proferre valeat, rideat aūt, seipsum ridebit, præsentibusq; omnibus ipse ludibrio erit. Soc. Fortè sic se res hēt: fortè etiā ex hac responsione, vt ego vaticinor, non solū illudere me audebit.

Secūda definitio falsa.

Confutatio.

Tertia definitio falsa.

Quarta definitio falsa.

audebit. HIP. Sed quidnam? SOC. Si baculum habuerit, neq; ego statim fugero, cædere me conabitur. HIP. Quid ais? An tuus ille dominus est? si tibi iniuriatus fuerit, non dabit pœnas? an iniusta vestra ciuitas? cædereq; se mutuo ciues permittit? SOCR. Nullo modo. HIP. Nónne igitur punietur, si te iniustè percusserit? SOC. Nó iniustè quidem, ò Hippia, si talia responderé, sed iure mihi videtur. HIP. Mihi quoq;, quandoquidem & tu hęc putas. SOC. Vis tibi dicam, quam ob causam me talia respondétem verberibus dignum putem? an tu me prius q̃. iudices verberabis? vel rationem admittes? HIP. Graue hoc esset, ò Socrates, si non admitterem. sed qua ratione id ais? SOC. Dicam eodem modo quo & paulò antè, imitatus illum ne coram te verba quibus ille mecũ vtitur, proferam dura nimiũ & absurda. Nam sic me proculdubio alloquetur. Dic age, ò Socrates iniustè cædi illũ censes, qui Dithyrãbum tantũ inconcinnè pronuncians, tam procul à proposita quæstione aberrarit? At ego, quonam pacto? interrogabo. Tum ille, quia oblitus est quæsitum fuisse ipsum pulchrum, quod omnia quibuscunq; inest, pulchra efficit, lapidem, lignũ, hominem, Deum, actionem deniq; omnem, & disciplinam. hoc ipsum, ò vir, pulchrũ quid est, perquiro. tu verò non magis audisti me, quàm si lapis coràm assedisses, & molaris quidem, nec aures, neq; cerebrum habens. Quòd si ego perterritus, ad hæc ita respondeam, num grauiter feres, Hippia? HIP. Quonam modo? SOC. Sic inquam. Hoc tamen Hippias pulchrũ esse dixit, quáuis ego illum, vt tu me nunc, interrogassem, quod omnibus pulchrum, semperq; existit. Quid ais? An molestè feres, si hæc dixero? HIP. Certo scio, ò Socrates, quod dixi omnibus esse pulchrum, & ita videbitur. SOC. An & erit? dicet ille. semper enim pulchrũ quod pulchrum. HIP. Omnino. SOC. Nónne & erat, interrogabit? HIP. Et erat. SOC. Ad hæc ille, & nunquid Eliensis hospes, inquit, Achilli pulchrum esse, post genitores suos naturæ concedere, & auo illius Aeaco, alijsq; quicunq; ex dijs nati sunt, & ipsis deniq; dijs? HIP. In malam rem, quid hoc hominis? prophane enim sunt, ò Socrates, huiusmodi quæstiones. SOC. Quid verò? percontante alio hæc asserere non valde prophanũ? HIP. Forsitan. SOC. Fortè igitur tu is es, ille dicet, qui cuilibet ac semper pulchrum esse dicis à filijs funere honorari, parentibus parentare. An non ex omnibus vnus Hercules erat, alijq; quos antea memorauimus? HIP. At verò nó dijs dicebam. SOC. Nec heroibus etiam, vt videris. HIP. Non certè quicunq; deorũ filij fuerunt. SOC. Illis verò qui non deorum? HIP. His ipsis. SOC. Ergo secundũ sermonem tuum ex heroum numero Tantalo quidem & Dardano atq; Zeto graue, prophanũ & turpe est: Pelopi verò, alijsq; similiter genitis pulchrũ. HIP. Ita mihi videtur. SOC. Ad hæc ille, Tibi ergo videtur, quod in superioribus non dicebas, sepelire parentes, à filijs sepeliri, quandoq; quibusdã turpe contingere, imò impossibile esse, hoc omnibus esse pulchrum. Quamobrem similiter hoc atq; superiora illa. s. virgo & olla, habet: atq; etiam ridicule magis, alijs pulchrum est, alijs minimè. Quocirca sic me ille corripiet. Nondũ hodie potes, ò Socrates, quid ipsum, de quo quæritur, pulchrum sit, exprimere? Et merito me ita iurgabit, dum sibi talia respondebo. Talis est vt plurimũ disputatio nostra. Quandoq; verò tanquam imperitiam meam & inscitiam miseratus, ipse mihi occurrit, interrogans vtrum tale quiddam pulchrũ ipsum esse mihi videatur, vel de quouis alio disputetur. HIP. Quomodo id ais, ò Socrates? SOC. Dicam. O beate Socrates, inquit, ita respondere talia desine. inepta quippe sunt, & facile refelluntur. Sed aduerte, num tale quiddam ipsum pulchrũ appareat, quod nos suprà tetigimus, cum aurum diceremus, quibus decens est, esse pulchrum: contrà, quibus minimè: atq; alia omnia, quibus ipsum decens eiusq; natura competit, pulchra fieri. Vide igitur num hoc ipsum pulchrum sit, ego autem ista passim concedere consueui. Nam quid obijciam, nó inuenio. Tibi verò decorum, ipsum pulchrũ esse videtur? HIP. Omnino, ò Socrates. SOC. Caueamus ne in aliquo decipiamur. HIP. Cauendum certè. SOC. Vide itaq;, decorum id vocamus, quod adueniens videri pulchra singula facit quibus adest, vel quod esse efficit, vel ex ijs neutrũ? HIP. Mihi quidem videtur. SOC. Vtrũ quod apparere pulchra facit, perinde ac si quis deformis, amictu calceisq; decoris ornatus, pulchrior appareat? Nónne si decorum ea quibus inest, pulchriora quàm sint, videri faciat, deceptio quædam circa pulchrum decorum esset? neq; esset hoc quod quęrimus, Hippia? Illud quippe quæsiuimus, quo res oẽs pulchræ, pulchræ sunt: quemadmodum omnia magna, excessu magna sunt. hoc enim omnia magna sunt. atq; etiam si non videãtur, excedant tamen, magna esse necesse est. Sic & pulchrũ quæsiuimus, quo pulchra sunt omnia, siue appareant, siue non, quid esset. Decorũ quidem non est: pulchriora enim quàm sint, videri facit, inquantum decorum est, vt ipse aiebas: qualia verò sunt, videri non sinit. Quod aũt pulchra esse facit, quemadmodum paulò antè dicebam, siue appareant, siue non, quid est dicendũ? hoc nempè quęritur, si modo pulchrum quæritur. HIP. Atqui decorũ, ò Socrates, & esse & apparere pulchra quũ adest, efficit. SOC. Igitur impossibile est, quæ reuera pulchra sunt, non videri pulchra, dum adest quod videri facit. HIP. Impossibile. SOC. Confitebimur hoc ò Hippia? omnia reuera pulchra instituta & studia existimari etiam pulchra ab hominibus? vel cõtrà, ignorari, adeò vt de his homines priuatim & publicè acerrimè pugnent? HIP. Ignorari potius, ò Socrates, arbitror. SOCR. Non tamen ignoraretur, si vt pulchra sunt, ita pulchra etiã apparerent: apparerent autem, si decorum pulchrũ esset, neq; esse solùm, sed videri etiam pulchra cogeret. Quamobrèm si decorum est quod pulchra facit esse, est vtiq; quod quęrimus pulchrum, nó tamen id quod videri cogit: sin autem videri duntaxat, decorũ efficit, nequaquam pulchrum ipsum est, quod petimus. esse nanq; illud compellit. Apparere, autem simul & esse, neq; pulchra, neq; aliud quicquam efficere idem potest. Eligamus iam, vtrũ decorũ esse putemus, quod videri pulchra, vel quod esse facit. HIP. Quod videri, ò Socrates, arbitror. SOC. Papæ. quàm longè nos, Hippia, ipsius pulchri cognitio fugit, postquam decorũ aliud quiddam præter ipsum pulchrum esse apparuit. HIP. Per Iouem, ò Socrates, mihi quidem absurdè nimium. SOCR. Cæterum, ò amice, nondum dimittamus: neque enim omnem abieci spem, quid sit pulchrum inueniendi. HIP. Omnino sperandũ ò Socrates, neq; enim inuentu difficile: mihi quippe cõscius sum, quòd si paulisper ad me mihi redire soli liceat, exactius quàm exactè, tibi id explicarem, ita vt nihil vltra requireres. SOC. Heu ne alta id voce dicas, ò Hippia, ne indignetur, longiusq; nos effugiat. non vides quantum nos hactenus fatigauerit? Verũ nihil dico. Tu enim cùm solus eris, facilè vt puto inuenies. Sed age per deos, me præsente inuenias: & si vis, vt hactenus, ita deinceps vnà mecũ perquire. Si inueniemus, benè erit, sin minus ego quidem mea sorte contentus ero: tu verò postquam abieris, facilè inuenies. si tamen nunc inueniamus, haud amplius tibi molestus ero, quid tecum ipse excogitaueris, flagitans. In pręsentia verò cõsidera, num tibi id pulchrũ esse videatur. Attende obsecro diligẽter, ne delirem. Hoc vtiq; pulchrũ esto, quod vtile est. Cuius quidem rei hinc maximè coniecturam facio: quia pulchri oculi sunt, non qui impotes videndi, sed qui apti & vtiles ad videndum. HIP. Certè. SOC. Et vniuersum corpus ita pulchrum dicimus, aliud ad cursum, aliud ad luctam. Itemq; animalia omnia, vt pulchrum equum, gallumq;, & coturnicem, & apparatus omnes, atque vehicula, tum terrestria, tum maritima, naues atq; triremes, instrumenta quoque omnia tam ad musicam, quàm ad artes alias pertinẽtia, item si vis studia atque leges, singula hæc eadem fermè ratione pulchra vocamus, respicientes scilicet qua conditione

Confutatio quartæ definitionis.

Quinta definitio pulchri.

Confutatio.

Ponit vtile, vt quęrat genus pulchri.

vnumquodque natum, vel fabricatum, vel locatus vtile est, & qua ratione vtile, & ad quid vtile, & quando vtile, pulchrum esse dicentes: quod verò secundum hæc inutile, turpe. An non idem tibi quoque videtur, ò Hippia? HIP. Mihi verò. SOCR. Probè igitur nunc dicimus; præ cęteris omnibus quod vtile est, ipsum pulchrum esse. HIP. Probè admodum, ò Socrates. SOC. Nónne quod efficere aliquid potest, ad id vtile est, quod hoc effici potest: quod nõ potest, inutile? HIP. Prorsus. SOC. Potentia ergo pulchrũ, impotentia turpe. HIP. Maximè; nam & alia nobis omnia sic esse testantur, & ciuilia pręcipuè. Quoniam in ciuitate sua, atque republica potentem esse, omnium est pulcherrimũ, impotentem verò turpissimum. SOC. Præclarè loqueris. Sed nunquid ob hanc ipsam rationem, sapientia pulcherrimũ omnium, insipientia contra turpissimũ? HIP. Tu verò quid putas? SOC. Quiesce parumper, ò dulcis amice. Nam de eo quod dicimus, suspicor atq; timeo. HIP. Quid metuis Socrates? nónne scitè dicta hæc sunt? SOC. Velim equidem, sed mecum hoc animaduerte, vtrũ quis vnquam quod neque scit, neq; potest efficiat. HIP. Nequaquam. quo enim pacto, quod nequit ageret? SOCR. Qui delinquunt, & mala agunt, efficiuntq; ignari, si hæc non potuissent, nunquid egissent? HIP. Minimè. SOC. At verò potentia possunt, quicunq; possunt: nõ enim impotentia. HIP. Non certè. SOC. Possunt autem omnes facere quæ faciunt? HIP. Proculdubio. SOC. Mala verò multo plura quàm bona, omnes hoĩes statim ab ineunte ætate per omnem vitã agunt, neq; spontè delinquunt. HIP. Vera loqueris. SOC. Quid porrò? hanc potentiam, atq; hęc vtilia quæ ad malorum executionem conducunt, num pulchra vocabimus, an longè aliter? HIP. Longè absunt à pulchro, ò Socrates. SOCR. Non ergo potens nobis & vtile, vt videtur, ipsum pulchrum existit. HIP. Imò si modo bona possit, ad eaq; cõferat. SOC. Illud igitur reprobatum est, quòd potens & vtile, simpliciter pulchrum sit. Sed nunquid hoc erat, ò Hippia, ad quod animus noster respiciebat? ipsum.s. potens & vtile ad bonum conficiendum, pulchrum esse. HIP. Mihi quidem videtur. SOC. Hoc conducibile est, an non? HIP. Valde. SOC. Sic vtique pulchra corpora, pulchra instituta legum, & sapientia, & alia quę paulò antè retulimus, omnia ex eo pulchra sunt, quo conducibilia sunt. HIP. Constet. SOC. Cõducibile itaq; ipsum nobis pulchrũ esse videtur. HIP. Maximè omnium. SOCR. Atqui conducibile est, quod bonum efficit. HIP. Idipsum. SOC. Efficiens autem nihil aliud est, quàm causa. HIP. Nihil. SOC. Ergo boni causa pulchrũ est. HIP. Est profecto. SOC. Aliud verò est causa, aliud id cuius causa est. Neq; enim causa ipsius causæ causa esse potest. Quod hinc maximè coniectare licet. Nónne causam efficientem esse cõstitit? HIP. Planè. SOC. Ab efficiente verò effectum fit, non efficiens. HIP. Verum est. SOCR. Aliud efficiens, aliud effectum. HIP. Aliud certè. SOCR. Non ergo causa ipsius causa est, sed eius quod ab ipsa efficitur. HIP. Sic est. SOC. Itaq; si pulchrum boni causa est, à pulchro fit bonum. Et ob hanc causam vt videtur, prudentiam aliaq; pulchra omnia exoptamus, quia opus quod ex his gignitur, id est bonum, exoptandum est. Vnde per ea quæ inuenimus, pulchrum ad bonum ideam patris cuiusdam habere videtur. HIP. Omnino quidem. præclarè enim loqueris. SOC. Num & hoc præclarè, quòd neque pater filius est, neq; filius vicissim pater? HIP. Et hoc. SOC. Enimuerò nec causa effectũ est, nec effectũ causa. HIP. Vera loqueris. SOC. Per Iouem, ò vir optime, neq; pulchrum bonum est, neq; bonum pulchrum. An tibi ex his quæ dicta sunt, fieri posse videtur? HIP. Non mihi, nõ per Iouẽ. SOC. Placet nobis istud, & asserere volumus, quòd neque pulchrum bonum, neque bonum pulchrum. HIP. Non per Iouẽ, non mihi placet. SOC. Per Iouem mihi quoque ò Hippia, nihil minus ex his quæ dicta sunt

Cõducibile an genus pulchri.

placet. HIP. Ita sanè videtur. SOCR. Haud amplius igitur sermo ille vt supra, egregius esse videtur, quo id pulchrum asserebatur, quod conducibile vtileq; & potens ad bonum aliquod efficiendũ. imò si possibile est, absurdior iudicandus quàm superiores illi, quibus virginem, & singula quæ supra narrauimus, pulchrum ipsum nuncupabamus. HIP. Apparet. SOC. Equidem, ò Hippia, quo me vertam nescio, hæsito enim & ambigo. tu verò num fortè quid habes? HIP. In præsentia minimè, sed vt aliàs dixi, si mecum animaduertero, inuenturũ me aliquid certo scio. SOC. At videor mihi ob discendi ardentem auiditatem moram tuam nequaquã toleraturus. Sed ecce nunc aliud quiddam mihi in mentem venit. Attende obsecro vtrum quod nos delectat: non de qualibet voluptate loquor, sed de illa quæ per visum atq; auditum: vtrum inquam tale quiddam pulchrum sit vocandum. Nam quo pacto repugnare possumus, cum pulchri homines varijq; apparatus, picturæ & figmenta pulchra, intuentes nos delectent? Cantus quoq; pulchri & voces, vniuersaq; musica sermones & confabulationes similiter nos afficiant? Quapropter si audaci illi pertinaciq; homini responderemus, pulchrum esse quod per visum auditumq; delectat, nónne audaciam eius reprimeremus? quid putas? HIP. Nunc mihi, ò Socrates, quid ipsum pulchrum sit, scitè dictum videtur. SOC. Quid verò, studia pulchra ac leges, propterea pulchra dicemus, quòd per visum auditumque iucunda sint, an alia quadam specie contineri? HIP. Hęc ita fortè, ò Socrates, etsi hominem latent. SOC. Per canem, ò Hippia, nõ illum quem ego maximè omnium vererer, quoties delirarem, aut aliquid dicere profiterer, cùm nihil dicerem. HIP. Quem dicis? SOCR. Socratem Sophronisci filium, qui nihilo magis cõcederet vt hęc indiscussa facilè iudicarem, quàm vt scire putarem quæ nescio. HIP. Atqui mihi quoque postquã ipse dixisti, aliud quiddam id quod ad leges attinet, esse videtur. SOCR. Quiesce aliquantulum ò Hippia. Nam in eandem circa pulchrum ambiguitatem incidisse videmur, in quã paulò antè, dum putamus quiddam certi nos habere. HIPP. Quo pacto id ais, Socrates? SOCR. Dicam equidem quod mihi videtur, si quid tamen dico. Hæc enim quę ad studia legesq; pertinent, fortasse nõ extrà sensum videndi audiendique sunt. Pręterea hunc sermonem, qui asserit ꝙ his sensibus gratum est esse pulchrum, feramus, nec leges in medium producamus. At si quis nos interroget, siue is quem retuli, siue quiuis alius in hunc modũ: Quid, ò Hippia, atque Socrates, id duntaxat iucundum quod sensibus duobus percipitur, pulchrũ esse censetis? quæ verò cæteros sensus suauitate perfundũt, cibus, potus, veneris actus, aliaq; huiusmodi, pulchra esse non dicitis? An fortè neq; dulcia hęc, neque in sensibus pręterquam in audiendo videndoque, voluptatem ponitis vllam? Quid inquam, ò Hippia, respondebimus? HIP. Magnas quoque inesse alijs sensibus voluptates assentiemur. SOC. Sed ille, qua de causa, dicet, cum non minus hæ, quàm illæ, voluptates sint, pulchri eas cognomento priuatis? Quoniam, respondebimus, nemo est, qui nos nõ rideat, si dicamus non dulce comestionem esse, sed pulchrũ: odorem item suauem, non suaue esse, sed pulchrum. Veneris quoque motus dulcissimum quiddã esse vnusquisq; æquè ac nos contendet, sed eos ipsos cùm exercet quispiam, ita exerceat oportet, vt conspectui hominum veluti turpissimã rem subducat. Cum hæc dixerimus Hippia, ille forsitan respondebit: intelligo equidem iam dudum ꝙ vos pudor impedit, quominus voluptates huiusmodi pulchras nominetis, quia hominibus non videantur. Ego verò non quærebam, quod vulgo pulchrum videtur, sed quod pulchrũ ipsum est. Dicemus enim puto, quid pulchrũ esse posuerimus, partem scilicet eam iucundi, quæ per oculos auresque delinit. Tu verò Hippia, quo te vertes? an fortè quid aliud inferemus. HIP. Non alia præter hæc, ò Socrates, dicemus. SOC. Pręclarè dicitis, inferet ille. Si ergo solum quod per visum,

Delectans an genus pulchri.

visum, auditumq; gratum aduenit, pulchrum est, quod per aliū sensum delectat, minimè pulchrū. Confitebimur'ne? Hip. Confitebimur. Socr. Ille verò sic iterum. An quod per visum iucundum, per visum & auditum iucundum est? Et quod per auditum iucundum, per auditum & visum etiam? Ad hæc nos, nullo modo quod per alterum est, per vtrunq; esse. hoc enim quęrere nobis videris. Nos verò diximus quoduis è duobus his iucundis ipsum per se pulchrum esse, & si vtrunq; simul. nónne sic respondendum? Hip. Sic prorsus. Soc. Nunquid igitur, inquiet ille, à iucundo iucundum, eo ipso quod iucundum est, differt? haud quęro vtrum maior minorúe sit aut magis minusúe voluptate voluptas, sed vtrum ex pluribus voluptatibus vna quædam hoc ipso ab alia differat, quòd hęc quidem voluptas sit, illa minimè. Nobis quidem non videri dicemus. Hip. Non videri planè. Soc. Sic ille inferet. Nónne propter aliud quiddam quàm propterea quòd voluptates sint, has potißimum voluptates è numero omnium elegistis, tale quiddam in vtrisq; inspicientes, q̄ videlicet naturam quandam habent ab alijs differentem, ad quam profectò respicientes, pulchras esse illas asseueratis? neq; enim visus voluptas idcirco pulchra est, quia per visum fit. Nam si illius pulchritudinis hæc esset causa, nullo modo quæ per auditum fit, pulchra esset, cùm per visum nequaquam efficiatur. Nos autem vera illum dicere confitebimur? Hip. Confitebimur sanè. Soc. Neq; rursus auditus voluptas ex eo pulchra, quia per auditum fiat? alioquin quæ per visum percipitur, pulchra nō esset, quippe cùm non eadem sit cùm illa quę per auditum efficitur. Eum virum qui ita dicit, ò Hippia, vera loqui fatebimur? Hip. Vera nimirum. Socr. Veruntamen vtræq;, inquiet pulchræ sunt, vt dicitis. Dicimúsne? Hip. Dicimus certè. Soc. Habent igitur cōmune quiddam atq; idem, quod eas pulchras efficit, quodúe ambabus communiter inest, & vnicuiq; propriè. Alioqui haud ambæ pulchræ essent & vtraque. Age mihi tanquam illi responde. Hip. Itaq; mihi vt ais, videri respondeo. Soc. Si enim voluptates hæ aliquid ambæ susciperent, quod nō earum vtraque pateretur, nunquam huiusmodi pasione pulchrę existerent. Hip. Sic est, ò Socrates. Qui enim fieri potest, vt quod neutra illarum patitur, ambæ perpetiantur. Soc. Non tibi videtur. Hip. Atqui & rerum istarum & locutionū huiusmodi penitus imperitus essem. Soc. Iucundè quidem, ò Hippia. cæterū ego fortaßis periclitor, videri mihi aliquid intueri, quod ita se habeat, qualiter habere impoßibile tibi videtur. Video aūt nihil. Hip. Non videris, ò Socrates, videre, sed oīno planißimè perspicere. Soc. Enimuerò permulta generis huius mihi animo obuersantur, quibus fidem non præsto, postquam non probantur tibi, qui argēti plus studio sapientiæ, quàm cæteri nostri temporis mortales cumulasti. Ego autem, ò amice, vtpotè qui nihil vnquā lucratus sum, cogito ne me fortasse ludas, ex industriaq; fallas, adeò mihi multa videntur. Hip. Nemo melius quàm tu intelliget, Socrates, ludam néne, si hæc quæ tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere videberis, quoniam nunquam reperies, quod cū nec ego patiar, nec tu, ambo perpetiamur. Soc. Quomodo inquis Hippia? fortè tu aliquid dicis, quod ego minus intelligo. Verum ausculta me, quod sentio planius explicabo. Mihi quidem videtur, quod neq; cōtingit me esse, neq; sum, neque tu similiter, hoc ambos pati nos posse. Item alia quæ ambo patimur, neutrum nostrū existere. Hip. Monstra rursus afferre videris ò Socrates, & magis certè quam antè. Attende modo, Si ambo iusti essemus, nónne & vterq;? Vel si iniustus vterque, nonne & ambo? Aut si sani ambo, an non vterq;? Et si vterque nostrū laborat in aliquo, vel vulneratus est, vel percussus, siue aliud quid vis passus fuerit, nónne idem ambo perpetimur? præterea si aurei, vel argētei, vel eburnei, ac etiam si vis generosi, aut sapientes, aut honorati, vel senes, vel iuuenes, aut aliud quiduis humanum, ambo essemus: nónne omnino necessarium esset hoc vtrunq; nostrū esse? Soc. Omnino quidem. Hip. Cæterum ipse ò Socrates res ipsas totas non consideras, neq; ille quibuscum disputare es solitus: plauditis autem illico, quia pulchrum intercepistis deprehenditisque, & vnumquodq; disserendo auellitis: atq; idcirco ita vos magna latent corpora, continuam essentiam ex natura sortita. Et nunc adeo circa hęc te veritas fugit, vt putes esse paßionem aliquam vel essentiam, quę circa ambo quędam versetur, circa verò vtrunq; minimè: atq; vicißim quæ circa vtrunque quidem sit, circa ambo verè nequaquam: adeò absurdi, temerarij, inepti, fatui estis. Soc. Talia quidem nostra sunt, Hippia, non qualia quis optaret, vt trito prouerbio ferē, sed qualia esse possunt. Sed ipse semper admonendo nos iuuas. Etenim prius quàm nos in his admoneres, quàm stolidè affecti essemus, adhuc tibi clarius aperiam: si quæ de his sentimus retulero. Dicam'ne? Hip. Scienti Socrates refers: noui enim omnem eorū qui in disputando versantur conditionem. Veruntamē si cupis, enarra. Soc. Cupio equidem. Enimuerò ita rudes eramus antequam tu hæc diceres, vt de me ac te opinaremur, quòd vterque nostrum vnus sit, neq; tamen ambo id simus, quod quisque nostrum. non enim vnus, sed duo sumus. Adeò fatui eramus. Nunc verò abs te didicimus, quòd si duo ambo sumus, duo similiter vtrunque nostrum esse necesse est: & si vnus vterque, vnum pariter ambos. Impoßibile enim est vniuersali & continua essentiæ ratione secundū Hippiam, aliter se habere. Sed quod ambo erant, idem & vterque: & contrà quod vterq;, pariter ambo. Nunc igitur à te persuasus hic sedeo: prius tamen ò Hippia id mihi memora, vtrū vnus ego tuque simus, vel tu duo & ego duo. Hip. Quid ais Socrates? Soc. Hæc ipsa quę dico. Vereor enim apertè coram te loqui: nam mihi succenses, turbasq;, quādo dicere aliquid tibi ipsi videris. Simul autem mihi dicas, nonne? vterq; nostrum vnus, & vnum esse cōtingit vtrunq;? Hip. Omnino. Soc. Quòd si vnus, impar quoq;, an nō vnum impar existimas? Hip. Equidem. Soc. Num & ambo cum simus duo, impares sumus? Hip. Nequaquā. Soc. Sed pares ambo? Hip. Pares. Soc. Nunquid ex eo q̄ ambo pares, par etiam vterq; nostrū? Hip. Minimè. Soc. Non ergo necesse est omnino, vt modo dicebās, quęcunq; ambo vtrosq;, & quęcunq; vtriq; ambos esse. Hip. Non in rebus huiusmodi, sed in his quæ ipse suprà narraui. Socr. Sat habeo Hippia. Nam ista sufficiunt, postquam alia sic, alia aliter se habere videntur. Dixi equidem, si recordaris vnde sermo hic est ortus, voluptates per visum & per auditum, nō hoc pulchras esse q̄ vtraq; earum habet, ambæ nequaquam, vel quòd ambæ, sed vtraq; minimè, imò eo q̄ & ambæ habent & vtraq;: & idcircò ambas & vtranq; pulchras esse, & tu concessisti, & ego hac de causa per illam ipsam essentiam quę ambas sequitur, ambas esse pulchras, si modo pulchræ sunt, censui: per eam verò quæ alterā deserit, minimè. Et nunc quoq; idem existimo. Verum mihi tanquam à principio dicas, si voluptates quæ per visum & quę per auditū fiunt, ambæ & vtraq; pulchræ sunt, quod ipsas pulchras efficit, nónne ambas & vtranq; sequitur? Hip. Prorsus. Soc. An ex eo quòd vtraque atque ambę sunt voluptates pulchræ sunt? vel hac ratione alię quoq; voluptates non minus pulchrę: nihil enim minus voluptates illas esse constitit. meministin'? Hip. Memini. Socr. Sed quia per visum & auditū fiunt, idcirco pulchras esse illas est dictū. Vide num vera loquar. Sic enim vt memini diximus, pulchrum esse quod iucundum non quidem per sensus quoslibet, sed quod per visum duntaxat atq; auditum. Hip. Sic prorsus. Socr. Nónne paßio hæc ambas sequitur, vtranque minimè? Non enim vtraque illarum quemadmodum suprà diximus, per ambas sunt, sed ambæ quidē per ambas, vtraque minimè. Est ita? Hip. Est. Soc. Non ergo hoc vtræque pulchræ sunt, quòd non sequitur vtrasq;: ambo enim non sequitur vtrunq;. Quamobrem

Prouerbium.

ambo illa vocare pulchra secundum suppositionem licet, vtraq; verò nequaquam. an aliter dicimus? Nónne hoc necessarium est? HIP. Videtur. SOCR. Dicendumne ambo quidem pulchra esse, vtraq; vero nequaquã? HIP. Quid prohibet? SOC. Hoc mihi amice obstare videtur, quòd quædam sic adesse alijs iudicata sunt, vt si ambobus adsunt, adsint & vtrique: & contrà si vtriq;, & ambobus. Talia verò erant quæ tu narrasti. HIP. Erant certè. SOCR. Quæ autem ego retuli, minimè: è quorum numero erat quod ambo dicitur, & quod vtrunq;. Est ne ita? HIP. Est. SOC. Vtrum tibi videtur, ò Hippia, ex his quæ ipse exposuisti pulchrum esse? Vt si ego robustus & tu, ambo robusti. Item si ego iustus & tu, ambo: & contra, si ambo, & vterq;. Vel nihil prohibet ita contingere, vt in ipsis paribus & imparibus accidit: vbi ambo aliquando paria sunt, imparia vtraq;, & aliquando paria: nécnon vtraque interdum talia sunt, vt exprimi nequeant, ambo queant, & interdum nequeant. Aliaq; huius generis plurima quę mihi occurrere dixeram, quorũ in numero pulchrum ponis? num ita tibi de hoc vt mihi apparet? nimis enim absurdũ esse mihi videtur, vt ambo pulchri simus, non vterque. Vel contra, vterque pulcher, non ambo, aut aliud id quodlibet talium. Itáne ipse eligis vt ego? An illo potius modo? HIP. Sic equidem. SOCR. Rectè agis Hippia, vt longa inquisitione nos liberemus. Si enim ex his est pulchrum, haud amplius quod per visum, & auditũ delectat, pulchrum erit. Ambo nanq; pulchra facit, vtraq; minimè. Hoc autem impossibile, vt inter nos conuenit. HIP. Conuenit certè. SOC. Impossibile igitur quod per visum, & auditum iucundum, pulchrum esse: nam si id pulchrum esset, impossibile aliquid sequeretur. HIP. Vera hæc sunt. SOC. Hic contentiosus ille dicet, exponite iterum à principio, postquam istud vos fefellit, quid esse pulchrum hoc dicitis, quod ambabus voluptatibus inest, propter quod istas præceteris honorantes pulchras vocatis. Necessarium mihi videtur, ò Hippia, vt respondeamus, quòd innoxię sunt prę cęteris voluptatibus, atq; optimæ tam ambæ, quàm vtraque. An tu aliquid aliud habes, quo ab alijs differant? HIP. Nihil, reuera enim optimę sunt. SOC. Tum ille, hoc igitur pulchrũ esse dicitis conducibilem voluptatem? Videri equidem respondebo. tu verò? HIP. Et ego. SOC. Ille verò ad hæc. Nónne conducibile est quod bonum efficit? Efficiens aũt & effectum aliud esse constitit. vnde eodem relabimur. Neque enim bonum pulchrum esset, neque pulchrum bonum, si quidem aliud vnumquodq; illorum esset. Ita esse nos illi, si sapiemus, illico respondebimus. Nefas enim est, rectè loquenti non assentiri. HIP. Quid tu aliud, Socrates, cuncta hæc esse ducis, quàm imminutiones quasdam, concisionesq; sermonum, vt antè dixi, in minima resolutas? Illud verò pulchrum & multi faciendum est, vt quis valeat, præclara oratione habita in iudicio, vel concilio, vel alio conuentu publico ad quem verba fiunt, auditoribus persuasis, non minima quædã, sed maxima premia reportare, suijpsius, rerum suarum, amicorumq; salutem. Hæc sanè omissis minutis his quęstiunculis complecti decet, ne demens esse videaris, dum deliramenta, & nugas, vt modo pertractas. SOC. O amice Hippia, tu quidem beatus es, qui nosti quibus studere hominẽ decet, & ipse abundè, vt asseris, studuisti. Me verò mira quædam fortuna detinet: quippe aberro semper atq; mendico. Quoties autem inopiam meã sapientibus vobis ostendo, verbis rursus à vobis obiurgor. Obijcitis.n. continuò, quæ & tu nunc obiecisti, me scilicet stolida, exilia, & nihili facienda tractare. Demum cùm persuasus à vobis, eadem quę & vos profero, optimum esse eleganter orare in iudicio, & alio quouis cœtu, & ad votum peragere, rursus nonnulli è nostris, & ille vir qui me semper redarguit, grauiter increpant. Proximus ille vir mihi genere est, & vnà mecum habitat. Ergo cùm primum domum ingressus sum, & ille me talia dicentem audit, interrogat quid non erubescam de pulchris rebus disputare, cùm adeò manifestè circa pulchrum redargutus sim, quòd ipsum pulchrũ quid sit ignorem. Inquit enim qua ratione intelliges, quę oratio pulchrè composita sit, quæ nõ, aut aliã quamlibet actionem pulchram esse, vel turpem, dum pulchrũ ipsum quid sit ignoras? Et quando ita affectus sis, viuere te, quàm mori præstare putas? Contingit itaque mihi quod modo dicebam, vt & à vobis & ab illo malè audiam. Sed fortè operępretium est hæc omnia tolerare: neq; enim id absurdum, modo quippiam lucratus sim. Tantus enim Hippia consuetudine vtrorumque profeci, vt prouerbium illud, quod Pulchra difficilia esse dicit, intelligere mihi iam videar.

Definitio alia falsa pulchri. Confutatio.

Alia definitio falsa pulchri.

PLATONIS LYSIS, VEL DE AMICITIA.

Marsilij Ficini Argumentum.

VBI Socrates cũ sophistis eorumq; sectatoribus disputat, opiniones falsas redarguit, veras significat potius, quàm doceat. Nam acuta ingenia redargutis falsis, exiguo deinde vestigio vera venantur. Quod in Euthydemo, Protagora, Menone, Hippia, Euthyphrone, & Lyside patet. Vbi verò cùm discipulis & studiosis sui sermonem habet, ostendit ac docet. quod quidem ex multis dialogis intelligitur. In Lyside igitur cùm de amicitia inter sophistarũ discipulos disputetur, confutandis falsis potius, quàm monstrandis veris, Socrates studet. Quæ verò sit de amicitia, & amore Platonis sentẽtia, ex hoc libro conijcere, sed ex libris de legibus alijsq; multis comprehendere possumus. Amicitiam esse vult honestã perpetuæ voluntatis communionem. Huius finem esse, vitam vnam. Principium eius, cognationem. Mediũ autem amorem. Vt honestam dicit, excludit improborum hominum contubernia, lasciuorumq; congressus. Vt perpetuæ leues adolescentulorum beneuolentias, etiam si honestæ sint, nondum amicitias appellandas monet. Vt voluntatis, significat non similitudinem opinionis cuiusdam vel artis ad amicitiam perficiendam sufficere. Vt cõmunionem, beneuolentię vicissitudinem indicat. Huius finis est, vt è duobus animis vnus voluntatę fiat, ex vna voluntate vitã vna, ac demũ ex vna vita, numinis vnius eiusdemq; ideę fruitio. Principium quo cõmunionis huius desiderium excitatur, cognatio est. Cognatio conuenientiã in idea, sidere, genio, & quadam animę corporisq; affectione significat Nam qui ex vno pendent, in vnum, per vnum, atq; ad vnum reuerti nituntur. Medium & quasi quidam ad amicitiam trames, amor existit. Cùm autem amor pulchri desiderium sit, & amicitia ab amore, & ducatur pariter & dicatur, necesse est eos qui amici futuri sunt, pulchros esse. Pulchros inquam, quorũ animi pulchri. Homo enim animus est: Corpus hominis instrumentum, & quisquis pulchrum amat corpus, non hominem, sed ea quę sunt hominis amat. Quamobrem quoties cognatio illa adest, & animorũ pulchritudo concurrit, perfecta nascitur amicitia. Si corporis forma huic animorum pulchritudini adiuncta est, citius amare incipiunt, & breui amicitię habitum assequuntur. Quòd in Platonis Dionisq; mutua beneuolentia contigit. Sin aũt forma corporis cùm animi deformitate coniungitur, non honestę communionis, sed turpis congressus cupido exoritur. Vnde non amicitia, imò petulantia primum, deinde discordia proficiscitur. Quare si cognatio deest, amici nunquam. Si adest cognatio, deest omnis pulchritudo, interdũ beneuoli potius, quàm amici. Sin autem cognationi pulchritudo corporis, nõ animi est adiuncta, pro amicitię desiderio obscœni congressus ardor exoritur. Cùm vnus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis studium cognatio illa parit. Quòd si pulcher vnius animus, alterius nec pulcher est, nec turpis, docendi discendiq; inuicem voluntas ex cognatione prouenit. Tandem ex increpatione illa, & hac doctrina amicitia nascitur. Quod quidem in Phędrum & Alcibiadẽ Socratis amor ostendit. At verò cognatio pulchritudinem vtrinq; nacta, cito indissolubilem procreat amicitiã. Idq; in Platonis Asterisq; beneuolentia constitit. Atque hęc, vt è multis colligitur, de amicitia Platonis nostri sententia est. In hoc aũt dialogo primo eos qui amore abutũtur, & sub amicitię specie turpi libidini seruiunt, increpat. Deinde eos qui ex sola corporis forma, amari se dignos existimant, admonet. Tertio illos, qui minus verè de amicitia sentiebant, refellit. Postremò callem quendã sagacibus animis ad venandam amicitiam indicat. Singula mẽbra suis in locis legẽtibus patent. Non dum Hyppothalem & Ctesippũ ironia iocisq; deridet Socrates, q turpi amore capti essent significat. Et dum coràm illis adolescentes ad mores instruit, amatores admonet quo pacto amandũ, & quomodo vnà viuendũ sit. Cumq;

amatores

amatores inſtituiſſet, ſecundũ dialogi partem ad amatos inſtituendos aggreditur. Vbi longa inductionis ſerie docet, non vmbratili huius corpuſculi forma, ſed vera animi pulchritudine, ſapientia ſcilicet & prudentia amicos aucupari decere. Tertio loco confutat, & primo Solonis ſententiam, qui amatos inquit amicos eſſe. Qui tamen ſæpe amantes oderunt. Addit etiam nec amantes duntaxat, amicos eſſe, quia ſæpe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam beneuolentiam, amicitiam eſſe vocandam. Deinde Empedoclem reprehẽdit, qui quamlibet ſimpliciter ſimilitudinem ad amicitiam ſufficere voluit. Quod falſum eſſe artium multarum ſimilitudo declarat, quæ inuidiam & odium ſæpius quàm amicitiam gignit. Accedit poſtmodum Heſiodi Heracliti opinio, quòd diſſimilia ſint amica. Idq́; falſum eſſe ex eo conſtat, ꝙ odium & amor cùm diſſimilia ſint, amica non ſint, nec iuſtus vir & iniuſtus, & de alijs eodem pacto. Quòd ſi quid aliquando diſſimile ſui appetere videatur, vt aridum quod eſt, humorem, caloremúe quod frigidũ, dicendum eſt non amare cõtrarium, ſed ſuijpſius reſtitutionem ex contrario quærere. Quod enim calore nimio præter naturã ſuam vritur, per frigus ad temperiem naturalem reducitur. Quare non frigus, ſed temperiem per frigus amat. Idem eſt de cæteris contrarijs iudicandum. His confutatis opinionem quandã vt ſuam quaſi vaticinans Socrates infert. Vbi triſariam affectiones animi diuidit, bonum animum, malum, neutrum. Malum bono propter diuerſitatem amicum eſſe nũquam. Malum à malo propter iniuſtitiam lædi. Ergo nec hos inuicem amicos eſſe. Neutrum quoque amare malum, impoſsibile. malum enim cùm obſit, ſuapte natura odio ſemper habetur. Reſtat vt amicitia ſit inter bonum ac malum, & neutrum atq; bonum. Et illa quidem in gaudio, in deſiderio hæc conſiſtit. Ex quibus duæ quædam amicitiæ ſpecies ortæ ſunt. Sed inſurgunt obiectiones quædam, quæ id turbare videntur, quas Socrates palam infert, ſolutiones verò clam innuit. Prima, quia bonus bono ſimilis, ſimilia verò non eſſe amica contra Empedoclem dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictũ eſſe ſimilia nullo modo amica fieri, imò negatum quòd ſimpliciter quælibet ſimilitudo ad amicitiam procreandã ſufficiat. Item cum ſecundo obijcitur: bonus ſeipſo ſufficit, ergo non deſiderat alterũ, vnde non amat, quare nec boni amicus eſt: Exponendum eſt quòd hæc abſurditas nõ ex Platonis mente ſequitur, ſed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris deſiderium ab amicitia non diſtinguunt, quare vna cum amicitia cupiditas perpetua ſit neceſſe eſt. Plato verò amicitiam habitum quendam eſſe vult ex amore diuturno cõtractum. Quo fit vt amor ſit exoriens amicitia. Amicitia verò inueteratus amor, in quo multo plus voluptatis, quàm deſiderij reſtat. Ex quo ſequitur, vt qui cupierat, iam delectetur. Itaq; amicitiæ habitus nõ neceſſario deſiderio præſentis ardorem, ſed delectationem exigit. Ergo ſi bonus bonũ minus deſiderat, non tamen minus, bonus bono gaudet, quod ad ſeruãdam amicitiæ rationem plurimum valet. Atq; hæc vna eſt amicitiæ ſpecies, inter bonum videlicet, atq; bonum in gaudio potius quàm in deſiderio conſtituta. Eſt & altera, quæ deſiderij plus, quàm voluptatis includit, inter neutrũ bonumque exoriens. Quæ quidem qua ratione fiat, & cuius gratia, & propter quid, in textu ſatis patet. Deſcribit illam primo vt opinio porrigit, deinde paulatim emendat. Nam cùm dixiſſet, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicum boni amiciq; gratia, ſtatim dictis obijciendo corrigit. Vbi primùm docet, amicitias omnes quæ ad homines diriguntur, imperfectas eſſe, & imagines amicitiæ quæ ad ipſum primum bonum rerumq́; omnium reſpicit autorem, quod primo amatur, & cauſa eſt vt amentur hæc omnia. Et quiſquis aliquid amat, ipſum primum tanquam finem amoris habet. Nam à primo bono bonũ omnibus ineſt: à primo pulchro, gratia ſingulis adeſt: bonitas verò trahit nos, allicit pulchritudo. Non ergo iſta nos inferiora mouent, ſed primum illud in iſtis trahit & allicit. Illud itaq; in iſtis ſimul atq; ex iſtis, nõ iſta amamus. In quo Platonis noſtri pietas in deum, ſummaque religio mirificè fulget. Oſtendit præterea non ſemper nos alterius gratia amicos eſſe. Neq; enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus. Item non propter malum, bonum cuperes. Quia etiã omni malo è rerum natura ſublato reſtaret bonum ſuaptè natura gratũ, & appetitus in eo quod minus bonum, ad bonum maius cõſequendum traheret. Non enim malum eſt, quod ſummi boni excitat appetitum, ſed ipſius minus boni egeſtas ad ſui repletionem in ſummum bonum conuertit: quę quidem non malum, quia nunquam malũ ad bonum, & cõtrarium ad contrarium, ſed inchoatio boni potius nucupanda. His ad emendationem illatis principium quoddam inducit amicitiæ perfectius inueſtigandæ. Inquit enim cognationẽ & naturæ conuenientiam amicitiam parere, de qua ſatis in principio diximus. Poſtremo iuuenes illos adoleſcenteſq́; mordet, quòd ignorent quid merito amandum ſit: quæ amicitia vera, quo pacto honeſtè, ſtabiliterq́; conſletur, & antequã hæc diſcant, temere, procaciter, & petulanter amicitiam inire contendant. Sed ne illos infeſtos ſibi redderet, clàm iſta ſignificauit, & ſeipſum vna cũ illis reprehendit: Hæc de argumento ſatis. Ad Lyſidem veniamus.

Socrates, Hippothales, Cteſippus, Menexenus, Lyſis.

IBAM ex Academia in Lyceum recta per ſuburbium iuxta mœnia, & cũ ad portam vbi fons eſt Panopis, veniſſem, Hippothalem Hieronymi filiũ, & Cteſippum Pæanæum, aliosque vna cum his adoleſcentes multos oſtendi. Occaſio dialogi. Cumq́; me Hippothales venientem videret, ò Socrates, inquit, quónam & vnde? At ego, ex Academia in Lyceũ recta. Tum ille, adeſdũ, recta ad nos, inquit, nõ diuertis? decet enim. Ad hęc equidem, decet inquam: ſed vbinam, & apud quos veſtrũ eſſe me vultis? Ille verò è regione mœniorũ gymnaſiũ quoddam oſtendens muro circundatum, & ianuã apertam, hic ait, manere te volumus, hic autem ipſi & alij multi, & quidem honeſti nos exercemus. Qua potiſsimũ in re eſt hęc veſtra exercitatio? In palæſtra quæ nuper eſt cõſtituta, ac vt plurimũ in ſermonibus, quos tecũ libenter cõmunicaremus. Rectè agitis. Sed quis ibi præceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per Iouem nõ malus ille quidem, ſed admodum ſophiſta. Miccus Socratis ſocius. Vísne me intrò ſequi, vt eos qui ibi ſunt, videas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alij videtur, ò Socrates. Tibi verò, quis, ò Hippothales? Dic obſecro, quis amatus ille. At ille interrogatus obticuit. Tum ego, ò Hieronymi fili Hippothales, vtrũ ames quempiam néc ne, nihil opus eſt vt aperias. Noui enim ꝙ non ſolum amas, ſed quòd in amore progreſſus ſis tam procul. Etenim cęteris in rebus hebes & inutilis ſum: id aũt vnum mihi munus à Deo datum, vt primo aſpectu amatores cognoſcam. Ad hæc ille nihil reſpondit. Verũ Cteſippus ꝗ̃ vrbanus es, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detractas. Quòd ſi pauliſper ille hic moretur, necabirẽ aſsiduè ex te audiendo. Nobis.n.dudum ò Socrates, aures cõpleuit, ſurdasq́, reddidit noĩe Lyſidis. Vbi verò potus eſt nonnihil, facilè fit, vt vel à ſomno excitati, Lyſidis nomẽ audire videamur. Nec moleſtũ eſſet, ſit moleſtũ licet, aſsiduè de illo loquentẽ audire, ni carminibus nos ſuis, epigrãmatisq́; vincere & exhaurire conetur, & quod moleſtiſsimũ eſt, amores ſuos voce mirãda canat, quam perferre neceſſe habemus: nunc verò abs te rogatus erubeſcit. Iuuenis inquam Lyſis hic eſſe videtur: nã audiens eius nomẽ, haud agnoui. Tum ille, rarò nomẽ eius enunciat, ſed ex patris noĩe cum ſit vir admodũ nobilis, adhuc iuuenis ipſe cognominatur: id.n.mihi perſuadeo, fieri nõ poſſe, vt pueri formam ignores: adeò namq; honeſta indole pręditus eſt, vt vel ea ſola notus omnibus eſſe poſsit. Cuius inquam filius eſt? dicite queſo. Democratis, inquit, Aexonei maior natus filius. At ego, Eſto ò Hippothales, vt generoſum cõſtãtemq́; amorem nactus ſis. Age verò mihi quoq; quæ & his oſtende, vt videã vtrũ ſcias, quæ de amato amãtem vel ad ſeipſum vel ad alios dicere oportet. An tu horũ quicquã, ò Socrates, quę ille dicit, põderandũ cenſes? Tu verò amare te illum quem hic dixit, neges? Nequaquã, ſed nihil cõponere aut ſcribere de amoribus aio. Ad hęc Cteſippus: haud ſanæ mentis hic eſt, ſed delirat, atq; inſanit. O Hippothales, nec carmina, nec etiã cantilenã, ſi quam in amicos cõpoſuiſti, audire admodũ curo: ſed qua mente in illos ſis, intelligere cupio. Cteſippus iſte tibi referet, nouit.n. meminitq́; ſiquidẽ, vt ipſe ait, quotidie audiens à me obtunditur. Maximè profecto, ꝗ̃ ridiculum eſt enim, vt quem hic præcęteris amet, de eius ingenio, quod ne puer quidẽ dicat, afferre nihil poſsit. Quæ.n. ciuitas vniuerſa de Democrate & Lyſide huius auo, deq́; oĩbus illorum maioribus pręducat, eadem & ipſe circũfert, diuitias, equorũ copiam, victorias in Pytho, Iſthmo, & Nemea, quadrigis & equis, necnon iſtis antiquiora. Ac nuper cõuiuiũ carmine quodã retulit, quo quidã ex Lyſidis maioribus Herculẽ quondã ob cognationẽ hoſpitio excepit, quippe cũ ille quoq; ex Ioue & filia

filia cuiusdam principis populi natus esset, quæ quidem & aniculæ cãtant. Cęteraq; hmõi per multa, ò Socrates. Hec sunt, quę hic narrãdo canendoq; audire nos cogit. O ridicule Hippothales, antequã viceris, encomium in te ipsum cõponis cantasq;. Non in me, ò Socrates, hęc vel paro, vel canto. Non putas inquã. Qui isthuc dicis, inquit ille? Maximè oĩum in te vnum odæ hę redundant. Nam si amicũ talem appręhenderis, ornamẽto tibi erunt laudes eiusmodi, tanquã triumphatori cuidam, cũ amicum hmõi nactus sis. Sin autẽ fefellerit, quo maiores illi laudes tribuisti, quo maiorum expers es bonorum, tãto magis etiam ridiculus iudicaberis. Quicunq; igitur in comparandis amicis sapit, non prius quenquam eorum laudat, q̃ ipsorum familiaritatẽ fuerit assecutus, futura nanq; formidat: pleriq; enim cum laudari se, & extolli sentiunt, fastu tumescunt, an non idẽ tibi videtur? Mihi verò. Nónne quo superbiores sunt, eo difficilius capiuntur? Verisimile est. Qualis tibi venator ille videretur esse, si quis ita feras expelleret, vt & tutiores fierent, & capi difficilius in posterũ possent? Iners videlicet. Atqui sermonibus cantibusq; non demulcere, sed exacerbare potius homines, nõne hominis est imperiti? Videtur. Vide igitur, ò Hippothales, ne his omnibus obnoxium reumq; te ob poesis studium reddas. Arbitror sanè nullum te bonũ poetam existimaturum, qui seipsum poemate lęserit: Nullum per Iouem. quæ enim hęc esset absurditas? Ob hanc profectò causam tecum, ò Socrates, mentem meam cõmunico: & si quid habes aliud, consule, qua ratione quis aut dicendo, aut agendo conciliare sibi quos amet, possit. Non facilè dictu est. Verũ si hunc mecum colloquio iungeres, tibi fortè ostenderem, quę illi dicenda sint, pro his quę loqui te, & canere isti narrarũt. Nihil impedimeno fuerit. Si enim vnà cum Ctesippo ingrediaris, & ibi sedens disputes, sua sponte, vt arbitror, aderit. Nam audiendi apprime auidus est. Ac ibi etiam Mercurialia celebrantes, iuuenes in vnũ conueniunt. Ad te igitur aduẽtabit, & nisi id fecerit, Ctesippi familiaris est propter Menexenum huius nepotem, cuius ille socius est charissimus. Accersat itaq; hic illũ, si minus ipse per se accesserit. Sic agendum est, inquam & simul apprehenso Ctesippo, in palæstram prosequutus sum, & alij nos à tergo sequuti sunt. Ingressi aũt iuuenes sacrificantes inuenimus, & sacra fermè peracta, illos aũt comptos, calculis talisq; ludentes. partim in ipso vestibulo foris, partim in gymnasij angulo, pari impari ludebant, calculos è calathis quibusdã deligentes. Hos spectantes alij circunstabant, è quibus Lysis erat, qui astabat inter iuuenes coronatus, & omnibus indole præstans, nec pulcher tantum, sed & honestus, & bonus existimandus. Nos aũt è conspectu vbi quieti locus erat, consedimus inuicem differentes. Conuersus Lysis, frequẽter in nos oculos conijciebat, vtpote qui propius accedere cuperet, sed solus accedere verebatur. Interim Menexenus inter ludẽdum è vestibulo ingressus est, meq; & Ctesippum conspicatus, cõsessum venit. Quem Lysis intuitus, secutus est, & iuxta eum assedit. Aduentarunt insuper alij. Hippothales aũt postquã multos conuenisse perspexit, latere cupiens, eà se recipit, quà videri non posse à Lyside arbitrabat̃, ne fortè illi molestus foret, & sic astans audiuit. Ego verò Menexenum inspiciẽs. O fili Demophontis inquam, vter vestrũ natu maior? Ambigimus, respõdit ille. Nunquid etiã vter generosior sit ambigitis, inquam ego. Prorsus inquit. An etiã vter honestior sit. Subriserunt ambo. Vter vestrũ ditior sit, haudquaquã interrogabo. Amici nanq; estis. nonne? Et maximè quidem, responderunt. Amicorũ verò cõmunia omnia. quapropter hoc nihil differtis, si quidẽ id verè de amicitia dicitis. Consenserunt. Sed cũ percontari vellem vter iustior & sapientior esset, interrupit nos quidã, qui Menexenum accersiuit, dicens illũ à gymnasij magistro vocari. Visus. n. mihi est sacrorũ antistes. Abijt igitur, & ego Lysidem interrogaui. Dic age, ò Lysis, vehemẽter te pater ac mater amãt? Valde. An non beatissimũ fore te cupiunt? Quidni? Videtur tibi beatus ille qui seruit, & cui nihil eorũ quę concupiscit, agere licet? Non per Iouem. Ergo si te pater & mater amant, beatumq; fieri volũt id omni opera diligẽtiaq; curabunt, vt beatè viuas. Qui prohibet? Permittent itaq; quodcunq; lubet efficere, nec tuis cupiditatibus aduersabuntur. Per Iouem, ò Socrates, mihi in plurimis obstant. Qui isthuc ais? Dum te fore beatũ exoptãt, te impediunt quo minus voti tui compos efficiaris? Responde ad hæc. Si cuperes aliquo patris tui curru peruehi, capiẽs habenas, q̃n pugnat, nunquid permitteret? Nihil minus. Quem ergo permitteret? Est auriga quidam à patre meo mercede conductus. Quid ais? Mercenario parentes tui cõcedunt potius, q̃ tibi liberam equorũ administrationem? & argentum præterea huius operis causa erogabũt. Sed quidnam? Mulos verò iugatos ducere, lorisq; cædere tibi cõcedent? Cur mihi concesserint? Nullíne verberare hos licet? Et valde quidem, mulioni videlicet. Seruo, an libero? Seruo. Seruum itaq; pluris faciunt, q̃ te filium, liberiusque agendi arbitrium exhibent. Quinetiam ad hæc mihi responde. Téne tibi ipsi dominari permittunt, an non? Neq; id vllo pacto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Nunquid seruus? Seruus noster. Graue verò liberũ seruo subijci. Sed quid agendo, pędagogus hic tibi imperat? Dum ad magistros me ducit. Et hi quoque præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos principesq; tibi pater sponte præposuit. Sed cũ domum ad matrẽ redieris, téne sinit quicquid placeat agere, vt beatus sis, vel circa lanificium, vel circa telam, q̃n texit? An gladium forcipesque, radium ac pecten, ceteraq; lanificij instrumenta attrectare sinet? Non vetaret solum, sed & cæderet, si tangere auderem. Pro Deus, iniuriámne patri, vel matri aliquam intulisti? Nullam prorsus. Quam ob causam te beatum fore, & arbitratu tuo disponere singula nolũt, & quotidie te sic educant, vt semper alicui seruias, & vt breui cõplectar, nihil pro tua voluntate agas? Quo fit, vt nihil tibi prodesse tam amplæ diuitiæ videantur: quandoquidẽ quiuis magis, quàm tu has administrat: & quod maius est, nec etiã corpus tam generosum, quippe cũ alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperium, ò Lysis, nec vllius voti compos efficeris. Nondum per ætatem licet, ò Socrates. Vide ne minus id sit, quod tibi impedimento est, ò Democratis fili. Nam hæc, vt arbitror, & pater, & mater tibi concedunt, nec ætatem prouectiorem expectant, quoties legi scribiúe sibi aliquid optant. Tibi enim præcæteris domesticis ista committunt, Maximè. In his tibi licet tam scribendo, quàm legendo quemuis ordinem literarũ seruare. Et quando lyram sumis, nihil prohibent, vt opinor, parentes tui, quo minus intendas, vel remittas chordarum quamlibet, & psallas, & pulses plectro. Non certè. Quid in causa est, ò Lysis, quòd in ijs permittũt, in superioribus prohibeant? Quoniã ista quidem scio, illa contrà ignoro. En optimè Lysis, non ætatem expectat pater ad licẽtiam tibi exhibendam, sed profectũ ingenij. Etenim cum primum te senserit teipso prudentiorem effectũ, illico & tua omnia, & te libere tibi committet. Spero equidem. Quid porrò vicini, nónne eadem ratione se qua & parentes erga te gerent? Vicinum censes tibi suæ domus commissurum gubernationem, si te intellexerit in re familiari peritiorem esse, an ipsum per se ministraturũ. Mihi commissurum puto. Athenienses quoq; dubitas, quin rempublicam tibi cõmendent, quum primũ te in his rebus prudentiorem alijs esse perceperint? Non dubito. Quid rex magnus? vtrum eius filium natu maiorem, cuius Asiæ regnũ futurum est, permitteret in elixarũ carnium ius quicquid velit inijcere, potius quàm nos, si illi persuaserimus, popinæ peritiores esse, quàm filium? Nos videlicet. Et illum nihil prorsus, nos autem etiam si salis multum capientes, immittere, vellemus, certè permitteret. Quidni? Et si filius eius oculis ęgrotaret, nunquid permitteret eum sibi oculos attrectare, an prohiberet, cum medicum illum nõ existimaret? Nos autẽ si modo putaret peritos medicos esse,

Præceptũ in comparãdis amicis.

Colloquendio benevola, ut puer alius ad loquendum alliciatur.

esse, nihil impediret, etiã si vellemus patefactis palpebris, & cinere superinfusa curare? Vera loqueris. Quinetiam cętera omnia nobis committeret, potius quàm vel sibijpsi, vel filio, in quibus sapientiores nos esse putaret. Necesse est ò Socrates. Sic se res habet, amice Lysis, singula in quibus prudentes sumus, cuncti nobis cōcedent, & Græci, & Barbari, tã viri quàm mulieres, & in ijs arbitratu nostro agemus, nec vllus sponte nobis obstabit, quo minus & nos liberi simus, & aliorum duces. Et quũ nobis hęc conferant, nostra erunt. Quæ verò ignoramus, nemo nos vt lubet, agere permittet, sed omnes pro viribus repugnabũt, non extranei tantum, verùm parentes etiam, & quod nobis propinquius est, nos quoq; ipsi non nobis, sed alijs ministrantibus: & hęc cum nullo nobis emolumento sint, à nobis aliena existent. Consentis? Consentio equidē. Alicuínę hominũ amici erimus, amabitq; nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles sumus? Nũquam. Ergo nec te pater, nec vllus alium quenquam diligit, quatenus est inutilis. Non vt videtur. Si itaq; sapiens euaseris, omnes amici tibi, & familiares erunt. Vtilis enim & bonus eris. Sin minus, nec alius quisquam tibi, nec parentes, neq; propinqui amici erunt. Potéstne aliquis in his superbè sapere atq; gloriari, in quibus nondum quicquam sapit? Qui isthuc fieri potest? Si tu preceptore indiges, nondum sapis? Nondum certè. Non ergò superbè sapis, si nil sapis. Non per Iouem, vt mihi videor. Quæ cum audissem, in Hippotalem conuerti oculos, atq; parum absuit ita dicerem: O' Hippothales, hoc pacto cum adolescentibus disputandum, corripiendo illos atq; deijciendo, non blandiẽdo, vt ipse agis, & efferendo, Sed cum vidissem illum anxium, turbatumq; ex antedictis, recordatus sum quòd dudum præsens Lysidem latere volebat. Recepi ergo meipsum, linguamq; cohibui. Interea reuersus Menexenus, iuxta Lysidem, vnde surrexerat, assedit. Tum Lysis blãde admodum & amice, clam Menexeno mihi susurrauit in aures: ò Socrates, quę mihi, eadem obsecro Menexeno quoq; edisseras. Ipse, inquam Lysis illi referes. Nam attente nos auscultasti. Attente sane, respondit ille. Da igitur operam, vt diligenter reminiscaris, quo illi singula perspicuè referas. Quòd si quid forsitan subterfugerit, rursus à me requires, cũ me primùm conueneris. Nauabo operam, & maximè quidem, ille respondit. Sed noui saltē aliquid illi dicas, vt & ego audiam, donec redeundi domum sit hora. At ego, agendum est, præsertim cũ ipse iubeas: sed cogita qua ratione mihi opituleris, si me refellere Menexenus hic cōtenderit. An non contẽtiosum esse illum audisti? Prorsus, & idcirco te cùm illo disputantem audire percupio. An vt ridiculus habear? Absit, imò vt illum castiges atq; coerceas. Haud facilè est vehemens. n. & facundus est, Ctisippi discipulus. Adest præterea quinetiam Ctisippus ipse, an non vides? Nihil vęrearis, ò Socrates, age obsecro disseras. Disserendum videtur. Verùm ista nobis seorsum ab alijs colloquentibus. Cur, inquit Ctisippus, soli hæc inter vos agitatis? Quin alijs etiam vestra hæc impertire Impertiendum esse respondi. Hic porrò non nihil ex ijs quæ conferimus, minus percipit, putatq; Menexenũ intelligere: quocirca percontari ab illo me iubet. Quid non interrogas? Interrogabo. Dic amabo, ò Menexene, quod abs te quæram. innata mihi est ab ineunte etate possessionis vnius cupiditas quædam, quemadmodum & in alijs. Vt ecce quidam equos desiderat, aliquis canes, alius aurum, honores alius. hæc equidem parui facio, nec multũ ista me mouent. Acquirendorum autē amicorũ desiderio flagro. Quare amicum bonum habere malim, quàm preciosissimam coturnicem, aut gallũ, & per Iouem potius quàm equum atq; canem, ac medius fidius potius quàm Darij aurũ adipisci vel ipsum Dariũ capere, optimũ amicum eligere. Videtis quã sim amicitiæ auidus. Quando igitur te & Lysidē animaduerto, stupeo profectò, vosq; felices existimo, quòd in tam tenera ętate constituti, tantũ munus breui & facile consequuti fueritis, & tu hunc tibi tam facilè tanta beneuolẽtia conciliaueris, & hic te mutuo sit amore cōplexus: tãtum verò à me munus id abest, vt nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat, intelligam. Cæterum hæc abs te, tanquam perito quærere cupio. quare mihi respondeas, oro. quando quis aliquem diligit, vter vtrius amicus efficitur? amánsne amati, an amatus amantis? an nihil interest? Nihil interesse mihi videtur. Quid ais? ambo inuicem amici fiunt, si alter tantum alterum amat? Mihi quidem videtur. Quid porrò? an non reperiri potest amans quidam, cui amicus haud vicissim in amicitia respondet? Potest. Nunquid & odio haberi amicũ sæpe contingit. Quid nunquam amatoribus erga amatos accidit. Amãtes enim quàm ardentissimè nonnunquam minimè redamantur, immo & odio quandoq; habentur. An non vera tibi dicere videor? verissima. Nónne in his hic quidem amat, ille autem amatur? Certè. Vter ergo vtrius est amicus? amánsne amati, siue redametur, siue odio habeatur? An amatus amantis? an neuter neutrius tunc est amicus, quum non vtriq; vicissim amant? Sic se res habere videtur. Aliter itaque nunc quam suprà censemus. tunc enim visum est, si alter solum diligat, ambos amicos esse? nunc contrà, nisi vterque diligat, neutrum amicum esse dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum est, qui amat id à quo minimè redamatur. Non videtur. Ergo nec amici equorum sunt, quos equi non mutuo amant, nec amici coturnicum, neque canum, nec vini, nec exercitationis amici, nec sapientiæ, nisi sapientia illos vicissim amet: amant nempè hæc singuli, non tamen amica hæc sunt. Quamobrem mentitur Poeta ille qui dicit.

Felix cui dulces pueri, cui copia equorum.

Et cui turba canum sit, tum cui sit nouus hospes.

Nequaquam mihi videtur. Verum dicere tibi videtur? Verum. Amatum igitur amanti amicum est, vt apparet, ò Menexene, siue amauerit, siue oderit. quemadmodũ teneriores pueri partim nullo modo amãt, partim oderunt, quando à parentibus verberantur. tunc sanè dum vehementer odio habeant, genitoribus sunt charissimi. Opinor equidem. Non ergo amans amicus secundũ hanc rationem, sed amatus erit. Videtur. Et odio est inimicus, non qui odit. Apparet. Ita multi ab inimicis amantur & odio ab amicis habentur, & inimicis amici sunt, amicis contrà inimici, si amatum potius quàm amans, amicum est. Quæ autem esset hæc absurditas, ò dulcis amice? Imò impossibile id quidem, amico inimicum, inimico amicum esse. Vera loqui videris, ò Socrates. Et si hoc fieri nullo mòdo potest, restat vt amans amati sit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum eius quod odio habetur. Necesse est. Eadem nobis nunc erunt quæ & in superioribus concedenda, quòd plerunq; amicum sit aliquid non amici, plerunq; etiã inimici, quoties non amantem vel fastidientem quis amat. Nonnunquam inimicus erit non inimici, vel & amici, quando non fastidientem quis odit, vel fastidit amantem. Ita videtur. Quid ergò dicemus, si neque amantes amici erunt, neque amati, nec amantes amatiq;? num alios quosdam pręter istos amicos inuicem esse dicemus? Per Iouem, ò Socrates, quid respondeam non inuenio. Vide, ò Menexene, ne fortè minus rectè in superioribus quæsiuerimus. Tum Lysis, Id, inquit. mihi videtur, ò Socrates. & sic fatus erubuit. Visum nanq; mihi inuitum illum effugisse quod dicebatur, ex eo quòd attentius incumbebat. Constabat autem, cum alioqui auscultaret, non ita sese habere. Ego itaq; volens Menexenum quiescere, & illius philosophia nimiũ delectatus, sic Lysidem alloquutus sum. O Lysis, vera mihi loqui videris, quia si rectè considerauissemus, haud ita nunc aberraremus. Quare ne vlterius hac via pergamus. Etenim ardua mihi quasi via quædam aspera consideratio ista videtur. Sed iter quod nunc ingressi sumus, poetarum adminiculis peragendum. Hi nanq; nobis tanquam partes atq; duces sapientiæ sunt. Dicunt profectò non male. dum qui amici sint, admonent. homines præterea conciliatoris, Dei

Quantum fidei digni simusq; afferat prudentia.

In his, quę sapimus, gloriamur & superbimus.

Nisi vterque amat, neuter amicus.

Amicos ductu Dei fieri.

Simile simili amicum.

Dei ductu amicos fieri volunt. Sic enim aiunt. Deus simi lem semper ducit ad similem, & notū facit. An nō in hęc aliquando carmina incidisti? Incidi. Fortasse & in sapientissimorum scripta, in quibus eadem hæc affirmant, simile simili necessario semper amicum esse. Atq; hæc est eorum sententia, qui de natura & vniuerso tractarunt. Vera dicis. Nunquid bene dicunt? Fortè. Et hoc fortè ex parte verum est, fortę etiam ex toto: sed nos nondum intelligimus. Videtur.n. nobis prauus prauo, quo proprius adhæret, & frequentius cum eo versatur, eo magis inimicus fieri. Nam iniuriam infert: fieri verò nequit, vt qui infert, & qui accipit iniuriam, amici sint. nōne ita? Sic prorsus. Hac ratione media pars illius sententię falsa erit, si quidē praui similes sunt. Certè. Verùm mihi videntur bonos dicere similes esse inuicem, & amicos: improbos autē, vt sępe de illis dicitur, nunquam vel sibijpsis vel inuicem similes esse, sed stolidos pęnitus & instabiles. Qui vero secū ipse dissentit, nullo modo cum alio consentiet, nec vlli amicus esse poterit. Nónne tu idem existimas? Profectò. Id ergo, vt mea fert opinio, significant, ò amice, qui simile simili amicum esse dicunt, quòd solus bonus soli bono amicus malus autem nec bono nec malo vnquam reuera amicus efficitur. Consentis? Assentior: Habemus iā qui sint amici. Nam ratio dictat eos qui boni sunt, amicos existere. Constat. Idem ego arbitror. Sed est quod me perturbat. Et vide quæso quid suspicer. Similis simili qua ratione similis, amicus, & talis tali vtilis est. Imò sic etiam consideremus. Simile quodcunq; cuiuis simili quod emolumentum aut detrimentū inferre potest, quod non ipsum met sibijpsi inferat? Aut quid pati ex illo, quod nō ex seipso similiter pati queat? Hęc itaq; cum talia sint, vt nihil se inuicem iuuent, quo pacto ab se inuicem expetuntur? Nullo modò. Quod non expetit, quomodo amicum? Nullo. An forsitan similis simili quantum similis, non amicus? bonus autem bono, quantū bonus, non quantum similis, amicus existit? Forte. Quid verò, nónne bonus quatenus bonus est, eatenus sibijpsi sufficiens? Ita. Sibijpsi sufficiens, in eo quod sufficit sibi nullo pęnitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget, nihil expetit. Nihil sanè. Si nō expetit, nec amat. Non. Qui non amat, non est amicus. Non videtur. Qūo igitur boni bonis amici erunt, qui nec absentes mutuo desiderant sese, vt qui seorsim vterq; sufficiat sibi, nec pręsentes alter alterius opera quicquā eget? Tales viri qua nam ratione se inuicē magni facere possunt? Nulla. Amici nunquam erunt, qui se inuicem non multi faciunt. Nunquam. Considera iam, ò Lysis, quò delapsi simus, & nunquid omnino decepti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (equidē memini adhuc) quod simili simile aduersum, & boni bonis inimicissimi sint. Qui & Hesiodi testimonio vtebatur, dicentis figulum inuidere figulo, cantorem quoq; cantori, & mendicum mendico. Et in alijs similiter necessarium ille putabat, similia inter se inuidia, æmulatione, contentione abundare, amicitia verò dissimilia. Inopem porrò diuiti amicum necessitate fieri, & imbecillū auxilij gratia forti, & medico similiter ægrotantem. Ignorantem quoque peritum desiderare atq; diligere. Addebat præterea maiora quædam, tantū abesse amicum vt simile simili sit, vt contra, contrariū maximè, maximè contrario sit amicissimum. Vnumquodq;.n. appetere non simile, sed contrarium: vt aridum appetere humidum, frigidum verò calidum, amarum dulce, acutum obtusum vacuum repletionem, plenum vacuitatem, cæteraq; similiter. Contrarium.n. contrario alimentum prębere: simile autem simili minimè frui. Enimuero qui talia docuit, facūdus & elegans quidam vir esse visus est. Bene enim dixit. Vobis autem quid videtur? Probè, vt prima fronte apparet. Dicimus itaq; contrario contrarium amicissimumū esse? Vtiq;. Sit ita, ò Menexene. Sed quæso, nónne alienum hoc & extraneum? Confestim in nos vltro insurgent sapientes isti, qui refellēdi facundia pollent, & à nobis quærent, an non sint maximè contraria, odium

Definitio quædam amicorū.

Confutatio.

Sententia Hesiodi, nō similia, sed dissimilia amica videri.

& amicitia. Quid istis potissimū respondebimus? Nónne respondere cogemur eos vera dicere? Cogemur. Nūquid dicent inimicum amico amicum? Vel amicum inimico amicum? Neutrum. Num & iustum iniusto, vel temperatum intemperato? aut malo bonū? Non mihi videtur. Atqui si secundum cōtrarietatem amicum est alicui aliquid, amica hæc esse oportet. Oportet sanè. Quare nec simili simile, neq; contrario contrarium est amicum? Non videtur. Age & hoc aduertamus, ne nos magis etiam hoc fallat, quòd amicum reuera nihil ex his quæ diximus sit, sed quod neque bonum, neq; malum, amicum quandoq; boni efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipse per Iouē. Vacillo.n. ob sermonis ambiguitatē. Et videtur, vt vetus habet prouerbium, pulchrum ipsum amicum esse. Apparet.n. molle quiddam, lene, ac pingue, ideoq; in nos facilè fortè illabitur, serpit & pęnetrat quasi lubricum quiddam atq; lene. Dico enim ipsum bonum pulchrum esse. Nunquid & tu? Et ego. Equidem diuinans tibi id profero. boni & pulchri amicum esse, quod neq; bonū est neq; malum. Quorsum hæc vaticinor, audi. Videntur mihi tria quædam genera esse. Vnum bonum, alterū malū: postremum, quod neque bonum est, neq; malum. tibi autem? Mihi quoq;. Nec bonum bono, nec malum malo, nec bonum malo amicum esse, quemadmodū ratio superior perhibet. Restat si quid alicui est amicum, vt quod nec bonū neq; malum est, amicū sit aut bono, aut tali alicui quale ipsum est. Nihil.n. malo amicum est. Certè. Nec tamen simile simili, vt paulò antè monstrauimus. Profectò. Non igitur erit illi quod nec bonum est, neq; malum, amicum id quod id ipsum tale est. Non videtur. Solum itaq; quod nec bonū, neq; malum, soli bono amicum fieri potest. Necessario sequi videtur. Nunquid rectè à nobis, ò pueri id modo expositū est? Si ergo sanum corpus consideremus, medicinæ arte non indiget, nec auxilio prorsus vllo, sufficiēter.n. se habet. Vnde sanus nemo per ipsam sanitatem medico est amicus. Nemo. Sed ægrotans vt puto per ipsum morbum. Quídni? Morbus quidem malū, medicinæ verò peritia bonum quoddam & vtile. Sic est. Corpus ex eo quod corpus, nec bonū est, nec malum. Verum. Cogitur autem corpus ex morbo quęrere & amare medelam. Apparet. Sequitur, quod nec bonū est, neq; malum, boni amicū propter mali pręsentia fieri. Videtur. Constat autē id fieri, prius quàm illud ob mali præsentiam malum efficiatur. Neq;.n. malum effectum est boni quod appetit, cuiús ne amicum est. Impossibile nanq; esse ostendimus, vt malum bono amicum sit. Impossibile proculdubio. Animaduerte quæso quod dico. Nōnulla quippe assero talia fieri, quale id quod illis adest: nonnulla minimè: perinde ac si quis vellet colore quodam aliquid intingere, adesset quodam modo infectio colorato. Adesset. Nōne tunc quoq; tale coloratū est quale ipsum esse solet? Haud intelligo. Sic fortè intelliges. Siquis comas tuas quæ fluæ sunt, cerussa fucauerit, vtrum albæ fiant? an potius videantur? Videbuntur. Veruntamē albedo illis aderit. Aderit. Nihilo magis tamē albæ adhuc erunt, & præsente candore neq; candidę erunt, neq; nigrę. Vera loqueris. Sed quādo senectute canescunt, tunc, ò amice, tales fiunt, quale id quod aduenit, cani colori præsentia canæ. Quidni? Hoc illud est quod quæsiueram nunquid omne cui tale aliquid adest, confestim tale & ipsum euadat: an potius si certo modo adest, tale fiat, aliter minimè. Hoc potius. Eadem ratione quod nec bonū est nec malum, quandoq; præsente malo, nondū est malum, est autē, quum iam tale euasit. Omnino. Quando nondū malum est præsente malo, pręsentia hęc bonum appetere cogit: præsentia vero quæ malum reddit, & appetitum boni, & amicitiam reijcit. neq;.n. vlterius neutrum est, sed malum. Amicum verò malum bono, & bonū malo esse non potest. Non certè. Ob hanc vtiq; causam his qui iam sapientes sunt, tutius haud amplius esse philosophandum siue dij, siue homines hi sint, nec eos etiam qui adeo corrupti ignorātia sunt, vt improbi sint effecti. memini quippe

Prouerbiū

Pulchrum amicum esse.

Proprietates pulchri.

Tria genera, bonū, malū, neutrum.

Alia diffinitio amicorum.

malo,

malo, & pęnitus ignoranti philosophandū. Restant igitur illi quibus malum id, ignorantia scilicet adest, nec tamen rudes penitus ignorantesq; sunt, imò & suam ignorantiā agnoscunt, ob quam animaduersionē philosophantur. i. sapientiam amant, nondum boni aut mali. Mali enim nequaquam philosophantur, nec boni etiam. Nam nec contrarium contrario, neq; simili simile suprà nobis amicum apparuit. Recordamini? Recordamur sanè. Omnino, ò Lysis Atq; Menexene, quid amicum sit, & quid non, inuenimus. Id. n. tam circa animam, quàm circa corpus suprà conclusimus: quod nec bonum est, nec malū, propter ipsam mali pręsentiam, boni amicū fieri. Hęc omnia concesserunt. Et ego valde lętatus sum, tanquam venator, qui id quod venando inuestigabam ex sententia fuerim consequutus. Deinde nescio quomodo extranea quædam & absurda suspicio mihi suborta est, quasi minus vera essent quę supra concesseramus. Atq; illico turbatur inquā. Papę ò Lysis atq; Menexene, somnium quoddam nacti videmur. Quorsum hęc? Vereor ne in hos de amico sermones falsos, tanquam in homines superbos atq; vanos inciderimus. Qua ratione? Hac planè. Vtrum amicus alicuius amicus est, an non? Necessario. Vtrū nullius gratia & propter nihil, an gratia alicuius, & propter aliquid? Certè alicuius causa, & propter aliquid. Nunquid amica est res illa, cuius gratia amicus, alicuius est amicus? An fortè nec amica, nec etiam inimica? Haud satis intelligo. Verisimile est. Verū sic & tu & ipse, vt arbitror, melius intelligemus. Aegrotātem medici amicū esse diximus? Diximus. Nonne propter morbū, & sanitatis gratia medici est amicus? Ita. Morbus malum? Quidni? Sanitas bonum, an malum, an neutrum? Bonum. Prędiximus corpus, cum nec bonū sit, nec malum, propter morbum malum medicinæ amicum esse, bonum verò medicinam, causa verò sanitatis amicitiam medicina nácisćitur, sanitas autem bonum. Prorsus. Amicumne, an non amicum sanitas? Amicum. Morbus inimicum? Penitus. Quod ergo nec bonū est nec malum, propter malum inimicumq; boni amicum est, boni amicíq; gratia. Patet. Ergo amici causa amicum propter inimicum est amicum. Opinor. Agite pueri postquam huc disputando deuenimus, attendamus obsecro diligēter, ne fortè decipimur. Principio quod amicum amici amicum factum est, simile videlicet similis, quod impossibile esse in superioribus constitit, equidem præteri mitto. Sed istud insuper consideremus, ne nos præsens opinio fallat. Medicinam sanitatis gratia amicum esse diximus. Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicū, alicuius gratia est amicum. Est. Amici scilicet, si suprà concessa permanent. Et amici. Nunquid & illud iterum amici causa amicum erit? Certè. Necessarium est, vt hoc progressu ad principium quoddam perueniamus, quod non vltra in amicum aliud referatur, sed in id quod primum amicum est, cuiusq; gratia cætera omnia quæ sic dicuntur, sint amica. Necessarium. Hoc est quod modo dicebā considerandum, ne reliqua omnia quæ amica gratia illius prædiximus, tanquam simulacra quædam eius nos decipiant, illud aūt primum reuera sit amicum. Cōsideremus igitur hoc pacto. Quod quisq; multi facit vtputa pater filium, rebus alijs omnibus anteponit: talisq; vir ex eo quòd filium multi facit, alia quoque nonnulla ob illum multi facit. Exempli causa, si illum cicutam ebibisse senserit, vinum plurimi faciet, siquidem hoc venena se curaturum speret. Et maxime quidem. Nunquid & amphoram in qua vinum? Valde. Num pluris æstimat tunc calicem fictilem, aut tres cyathos quàm filium? an contra potius se res habet? Vt omne hoc studium non ista respiciat, quæ alterius gratia parantur: sed in illud tendat, cuius causa cætera quæruntur. Neque verum est quod sæpe dicimus, quod argentum & aurum multi faciamus. Omnis quippe intentio æstimatioq; eius solius est, ad quod ista parantur. Constat. Eadem quoque de amico ratio est. Quæcunq; enim amici cuiusdam gratia, amica nobis esse diximus, impro-

Neutrum quod est, propter malū sensum, amicū bonis fit, gratia boni.

prio vocabulo nominauimus. Amicum autē reuera illud esse apparet, in quod hæ omnes quæ vocantur amicitiæ, tendunt. Sic videtur. Qua propter reuera amicum, nullius amici gratia est amicum. Verum. Hoc igitur reiectum est, amicum amici cuiusdam causa esse amicum. Sed nónne bonum amicum est? Sic opinor. Num propter malum bonum amatur? & ita se res habet? Si ex tribus quæ diximus bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum verò abeat, & nihil attingat, nec corpus nec animam nec aliud quicquam ex his quæ diximus secundum seipsa nec bona esse, nec mala, nunquid inutile pęnitus tunc nobis bonum esset? Si enim nihil nos vlterius læderet, nullo boni fauore indigeremus. Atq; ita iam manifestum fieret, quòd propter malum, bonum quęsiuerimus, amauerimusque: quasi bonum sit mali remedium, malum verò morbus: & cum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. An sic natura institutum est ipsum bonum, vt propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malumq; medij sumus? ipsum verò suapte natura nil conferat? Ita videtur. Amicum itaque illud, in quod desinebant cætera omnia quę alterius amici gratia amica dicta sunt, longè aliter quàm illa se habet. Illa enim amici gratia amica vocata sunt: ipsum autē quod reuera amicum est, contra amicum esse inimici causa nobis apparuit. quòd si inimicum abesset, haud amplius nobis esset amicum. Non, vt mihi præsens ratio persuadet. Si malum extirparetur, vtrum fames nulla, sitisúe restaret, aut huiusmodi quicquam? an fortè fames aliqua relinqueretur, cum homines cæteraq; animalia essent, neque noxia tamen? & sitis appetitusque reliqui, nec mali tamen, malo pęnitus extirpato? An ridicula forsitan quæstio est, quid tum euenturum sit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamen hoc nouimus, quod nunc quidem accidit esurientem lædi, accidit & iuuari. Vtique. Nónne sitientem quoque & alia huius generis qualiacunque cupientem, quandoque vtiliter, quandoq́be noxie, quandoque neutro modo appetere accidit? Valde. Si mala perdantur, quæ mala non sunt, cum illis vna intereimentur. Nequaquam? Erunt igitur appetitus nec boni nec mali, etiam si mala fuerint interempta. Verisimile. Fierine potest, vt qui desiderat aliquid, atque ardet, id ipsum non amet? Non, vt mihi videtur. Hac de causa etiam destructis malis, vt videtur, amica nonnulla restabunt. Ita. Sin autem malum causa esset vt alterum alterius esset amicum, sublato malo nihil amicum esset: Nam sublata causa, euentus eius remanere non potest. Probè loqueris. Nónne supra inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid? ac propter malum, id quod nec malum est, nec bonum, ipsum bonum amare? Conuenit. In præsentia autem alia quędam causa vicissim amandi apparet. Videtur. Nunquid, vt modo dicebamus, desiderium amicitię causa est? & id quod desiderat, desiderati est amicum tunc quando desiderat? Quòd verò supra diximus, amicum esse, nugæ quædam sunt, velut poema longum compositum? Apparet. Enimuero quod appetit, illud quo indiget, appetit. Idipsum. Indigum itaque, amicum est illius quo indiget. Sic opinor. Eget quodlibet eo quod est priuatum. Quid prohibet? Eius igitur quod proprium & cognatum est, vt videtur, amor amicitia, appetitioque existit, ò Menexene atque Lysis. Concedimus. Quare & vos si amici estis inuicem, natura quodammodo propinqui estis. Et maximè quidem. Et quisquis alius desiderat alium, ò pueri, aut amat, ob id desiderat, & diligit atque amat, quòd propinquus illi est vel secundum animam, vel animæ consuetudinem, aut mores, aut speciem. alioquin nunquam diligeret. Consensit planè Menexenus, Lysis tacuit. Sed ego, quod inquam, natura proprium est, necessarium est, vt amemus. Videtur. Ergo necessarium est vt legitimus, & minimè simulans amator, vicissim ab amatis ametur. His Lysis atq; Menexenus vix tandem annuerunt. Hippothales

Amicum, nullius amici gratia est amicū.

An desiderium amicitiæ causa sit.

pothales autem lætitia gestiens vultu & colore vario fuit. Cæterum volens diligentius sermonem discutere, hæc adieci. Si proprium, & simile differunt, diximus iam, ò Lysis atq; Menexene, quid est amicum: sin autem idem est simile atque proprium, haud facile est sermonem superiorem reijcere, quòd non simile simili secundum similitudinem inutile: inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur postquam disserendo velut ebrij facti sumus, fateamur aliud quiddam esse proprium, aliud simile? Volumus proculdubio. Vtrum bonum cuique proprium ponemus, malum autem alienum? An malum malo proprium, & bono bonum, neutro denique neutrum? Singula hæc singulis propria nobis esse videntur. Rursus, ò pueri, in eos quos à principio de amicitia redarguimus, sermones nunc incidimus. Nam iniustus iniusto, malo malus non minus amicus erit quàm bonus bono. Ita videtur. Quid porrò si bonum, & proprium idem esse dixerimus, nónne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. At istud quoque confutatum à nobis iandudum existimauimus. Recordamini? Optimè. Quo igitur sermone deinceps vtamur? ad nihil videlicet. Operæpretium itaque est instar sapientum in iudicijs quę dicta sunt, enumerando resumere. Si enim nec amãtes, neq; amati, nec similes, neq; dissimiles, nec boni, nec proprij, nec alia quotcunq; dinumerauimus, quorum propter multitudinem haud memini, si inquam nihil ex istis amicũ est, nihil equidem quod afferam, amplius habeo. Cũ ista dixissem, cogitaui quendam è maioribus natu mouere, sed illico tanquã dæmones quidã pædagogi tam Lysidis quàm Menexeni, vna cum fratribus illorum, domum eos redire iusserunt. Hesperus enim venerat. Primum itaque nos, & alij circunstantes pedagogos repulimus. Sed cum nihil nos curarent & barbare quędam ingerentes grauiter ferrent, simulq; pueros vocarent, illorum procacitate victi, cœtum dissoluimus. Videbantur enim nobis, quia festo succubuissent, nihil habere, quod in medium afferrent. Postea iam abeuntibus illis, ad Menexenum Lysidemque conuersus, hęc breuiter intuli. In præsentia ridiculi ineptiq; euasisse videmur, tam ipse grandis natu, quàm vos pueri. Siquidem isti abeuntes nos carpent, quod amicos inuicem nos esse putemus, ego enim me vobis annumero, cum nondum quid amicus sit, inuenire potuerimus.

PLATONIS THEÆTETVS, VEL DE SCIENTIA.

Epitome Marsilij Ficini in Theætetum, vel de Scientia.

DIALOGVS de scientia Petre Medices insurgit altius, & dignas miro ingenij tui acumine quæstiones mouet, quarum capita, solutionesque in hoc compendio summatim animaduertes. Vbi quid scientia non sit, quid sit, & vnde, & quomodo, disputatum reperies. Socrates quidem quid sciẽtia sit, interrogat: Theætetus autem respondet scientiam esse geometriam, arithmeticam, cæterasque huius generis disciplinas, & artes singulas. Hanc Socrates respõsionem tanquam interrogationi minus congruam respuit. Quia cum interrogaretur quid scientia sit, non quid, sed quot scientiæ sunt, enumerat, & cuius scientiæ sunt, exponit. Qui enim arithmeticam dicit, non scientiam ipsam sed numerandi scientiam, & qui geometriam, metiendi scientiam dicit. Deinde ridicula responsio est, cum per ignota reddatur. Nemo enim potest quid hæc scientia numerorũ vel figurarum sit, nosse, nisi quid est scientia, nouerit. Præterea superflua responsio est. Nam cum posset paucis cõplecti ipsius scientiæ rationem, dinumerandis singulis infinitum iter ingreditur. Affert post hæc Protagoræ definitionem, scientiam sensum esse dicentis. Hominem quippe Protagoras rerum omnium mensuram esse censet, existentium quidem vt sunt, non existentium autem, vt non sunt, & qualibet cuiq; talia esse, qualia cuiq; videntur. Quales enim res quęque sunt, tales sentiri. Quales sentiuntur, tales phantasiæ, id est sensui interiori videri. Quo effici vult, vt sensus scientia sit. In hoc sanè Thales Milesius, Homerus, Epicharmus, Empedocles, Heraclitus, Protagoras consenserunt. Nam cum inquit Thales aquam omniũ esse principium, & Homerus patrem omniũ Oceanum, matrem Tethydem esse, omnia ostendunt in fluxu versari. Hos reliqui quos memorauimus, imitati, nihil esse vnquam, sed fieri semper vnumquodq; dixerunt. Vnde nihil in se absolute tale potius esse quàm tale, sed per motum, mixtionem, relationemq; vnius ad aliud, huic quidem tale, illi tale, & fieri, & videri. Quòd omnia in motu sint, ex eo constare putant, quòd à motu omnia fiant: quòd autem à motu omnia, ex eo coniJciunt, quòd à quo quicque fit, per illud & conseruatur. Sed tam illa quæ ad animã, quàm quæ ad corpus pertinent, motu & exercitatione seruantur, otio torporeque pereunt. A motu igitur omnia. Præterea quandiu cœlorũ sphæræ mouentur, miscentur quatuor elementa. Quatenus ista miscentur, catenus inferiora gignuntur, quę postquam genita sunt, exercitatione seruantur. hæc igitur omnia motus efficit. Addunt quòd ex calore generatio, calor ex motu solis vel collisione corporũ prouenit. Quod autem nihil secundum seipsum vnum aliquid sit, sic exemplo inducunt, albedo, & quisque color, nec oculorum aspectus est, neque corporum motus, sed ex aspectu motuque medium quiddam resultat, id est, talis circa oculos passio. Et ex diuersa aspicientis dispositione varioque intuendi modo, colores varij, & alias alij, & videntur, & fiunt. Præterea radiorum motus varius corpora pulsans, oculosque feriens, diuersas & omniformes imagines offert. Quinetiã sæpe diuersis hominibus animalibusq; circa idem diuersus color apparet & est, sæpe quoque eidem, & circa idem, quanquam non eodem, sed alio tempore, ob naturæ ipsius mutationem. Opinantur igitur quicquid est, esse motum. Motus autem species duas, vnam in agendo, in patiendo alteram. horum motuum commixtione, omnia, vt ipsi aiunt, conficiuntur. Euentus specie gemini, numero infiniti sunt, sensibile videlicet, atque sensus, qui cum sensibili fit semper atque congreditur. Quoties enim sentiendi vis aliqua, & aliquid illi consonum vnà cohærent, eorum concursu duo quædam proueniunt, circa id quod obiectum est, species sentienda, color, sapor, odor, cæteraque huiusmodi, circa vim animæ, sensus. Quibus disiunctis, ista non fiunt. quo fit, vt ex ijs quæquinque sensibus offeruntur, nihil tale suapte natura vel tale fit, sed cũ sensu congrediens alias aliud fiat. Nihil enim agens vel patiens secũdũ seipsum est, sed in alterno cõgressu vtrunque. Quare nihil seipso vnum aliquid est, sed ad aliud & alicui semper fit, nec est vnquam, verùm fit, fluitque semper. Hæc autem ex eo redarguit Socrates, quòd ebrij, & hi qui Phrenesim patiuntur, & insani. & dormientes cum somniant, necnon qui sensus alio quodam modo corruptos habent, vera sentire se, & cogitare affirmant, cum omnia tamen illorum visa falsa esse dicamus. Quo efficitur, vt non omnia quæ videntur, vera sint. In eandem dubitationem cadunt, quęcunque vigilantes sobrijque sentire dicimur. Nam æquum fermè tempus somno, & vigiliæ vicissim damus. Idcircò dubium est, vtrum hæc an illa potius somnia falsaq; sint. Qui vero apparentia omnia vera esse opinari volunt, sic vtique responderent, quòd variæ agentium patientium ve affectiones diuersa producunt: & obiecta quæ sentiuntur, agunt secundum patientis sensus affectionem. Hæc in vigilante, & dormiente, ægrotante, & bene valente alia est. Quapropter & alia iudicia fiunt, omnia tamen vera: quia omnia cuique talia sunt, qualia iudicantur. Meminisse enim oportet quod suprà dictum, nil sui natura absolute vnum aliquid esse, sed ad alterum, & alteri, & alterius esse, quidquid aliquid est. Imò fieri quicquid sit aliquid, esse verò nihil. Hæc itaque sibi inuicem consonant: secundum Homerum & Heraclitum, omnia fluere: secundum Protagoram, rerum omnium mensuram esse hominem: secundum Thęætetum, scientiam esse sensum. Aduersus eos ita Socrates argumentatur: Si sensus scientia est, bruta quæ magis quàm homo sensibus valẽt, scientia præstabunt. Item si vera sunt quæcunque videntur, cuiuslibet hominis cogitationes æquè rectæ sunt, nec vllus alio sapientior, nec homine Deus. Accedit ad hæc quòd inanis esset docendi, disputandi, redarguendi facultas, cum nihil discere oporteat eos, qui verè de singulis iudicant, neque inquirenda sint quę quisquè possidet, neque redarguendum aliquid sit quandoquidem cogitationis quælibet verę sunt. Præterea si idem est sentire ac scire, vt videre atque audire, cùm primùm literas inspiciunt pueri nondum eruditi, vident eas, sciunt igitur, aut si nescire dicantur, dicantur etiam non videre. Et cùm primùm barbaros sua pronunciantes audimus, nondum illius linguæ periti, sicut audire, sic & scire quę proferunt affirmabimus. quod si quis intelligere neget, neget similiter & audire. Respondebit ad vltimum hoc Protagoras, quod videmus audimusue, scire, quod ignoramus, nec sentire quidem. Vt in literis figuram, situs partium, & colorem pueri videant, & videntes sciunt. Voces barbaras audientes, mox acu-

tum,

Definitio per enumerationes vitiosa.

Sciẽtia an sensus.

Socratis confutatio prædictorum.

Responsio Protagorę ad Socratem.

Altera Socratis confutatio.

Protagorę altera responsio.

tum, & graue vt audiunt ita sciunt, literarum verè vocumque significata cum non sentiant, prorsus ignorant. Contrà illum sic infertur. Ex hoc, ò Protagora, sequitur, vt cùm significata sciunt, alio quodam quàm sensu sciant. Scientia itaque aliud quiddam est quàm sensus. Item si videre scire est, non videre nescire erit. Quod autem quis vidit didicitque & meminit, scit. Sæpe verò id non videt, ergò & nescit, quapropter idem simul & scit & nescit. Prętereà si vno oculo aliquid videas, alio clauso nihil cernas, illud vides pariter & non vides. Quare litigiosus quispiam dixerit. Si videre scire est, & non videre nescire, idem scis simul & nescis. Adde quòd cùm quid eminus & confusè prospicis, vides quidem, nescis tamen, cùm dubites. Non igitur scientia sensus est. Responderet fortè Protagoras, primo quidem de memoria & scientia distinguendo. Nam cùm primùm sentiendo quis patitur, memoriter tenere incipit, deinde etiam non patiendo meminit, cùm iterum idem sentit patiturque, reminiscitur, in primo quidem scit actu, non habitu, in secundo, habitu, non actu, in tertio, & actu simul & habitu, quare interdum & scit & nescit. Neque tamen hæc contraria. Nam non eodem modò quo scit ignorat. Ergò cùm non videt, meminit tamen, scit habitu, actu nescit. Hęc verò contraria non sunt. Et cùm à Socrate dicitur alius alio sapientior, respondet Protagoras non ex eo sapientes quosdam, insipientes alios esse vocandos, quòd alij vera, alij falsa opinentur. Nam opinari vnumquenq; illa quæ quisque patitur, pati ea à quibus mouetur, moueri ab his quæ agunt, agere illa quę sunt, quæ sunt, vera esse. Ex quo omnes opinari vera concludit, non tamen omnes bona atque decora. Sapientes asserit eos, qui benè affecti quæcunque offeruntur vt bona suscipiunt, bonaque sibi putant, & vt putant, sunt. Insipientes illos, qui malè affecti, mala iudicant, & mala sibi sunt quæ iudicant. Contrà id quod dicitur, omnes vera opinari, sic Socrates. Accidit in omni vita & singulis facultatibus, vt existimemus in quibusdam nosmetipsos verè iudicare, in nonnullis alios. quilque enim facultatem aliquam profitetur, & alteri in aliena arte concedit. Aut existimatio hęc vera, aut falsa est. Vtrinque sequitur, non omnes homines verè putare. Nam si vera existimatio illa, verum erit quod quidam in multis verè iudicat, in quibus nos falsò opinamur. Non omnes igitur vera opinantur. Sin falsa, ergò in hoc saltem sępe decipimur, quare non omnis opinio vera. Quinetiam sæpe contingit, vt quę vnus, vt vera cogitat, ab omnium aliorum opinione abhorreant, illa igitur illi vera, falsa alijs videbuntur. Erunt igitur falsa, tamen plus quàm vera, quo plures sunt quibus falsa quàm quibus vera putantur. Non ergo mensura rerum ille, sed alij. Quare non omnes mensura rerum omnium sunt. Item Protagoræ sententia, quòd omnis opinio vera sit, Paradoxon est, & pręter omnium fermè sententiam, ex quo omne penè genus hominum falsam eius opinionem censet: quòd si vera est omnis opinio, verum & hoc vniuersale iudicium. ergò vt falsa putatur, ita & est Protagorę ipsius positio, qua dicitur omnem opinionem esse veram. Nam seipsam, ita dicendo, falsam esse concedit. Et si dixerit falso putare illos, qui ab eius dictis abhorrent, hinc quoque idem sequitur, non omnem scilicet opinionem esse veram. Prætereà qui ignorat, mensura eius quod ignorat esse nequit. Qui dubitat, ignorat, omnes homines dubitant, multa ergo ignorant. Non omnes itaque omnium mensura sunt. Cumq; dicit, qualia cuique singula videntur, talia sunt, aberrat. Quæ nanque medicinę artis ignaris salubria, corpori noxia'ue videntur, non semper talia sunt, sępe illos opinio fallit, & quę vtilia vel noxia in reipublicę administratione ciues deliberando decernunt, non semper reipublicæ talia sunt. Ob sunt enim multa, quæ profutura sperabant, & quę nocitura, prosunt. Quòd si ipsum salubre, & vtile non sola opinione omnimque consuetudine constant, sed aliquam suapte natura substantiam habent, multò magis honestum ipsum atq; bonum, quippe vtilium principium est, & finis. Quapropter nec in his quæ ad corporis curam, nec in illis quæ ad animam & reipublicę gubernationem spectant, qualia cuique singula videntur, talia sunt. Etenim si quæcunque videntur, talia essent, quoties quis futura prædiceret, vere nimirum prę sagiret. quod quidem falsum est, Rarò enim futura talia veniunt, qualia cogitantur. Et si quis de futuris iudicat, non quiuis id agit, sed artifex de his quæ ad eius artem spectant. Vt futuram febrem medicus potius quàm musicus, futuram consonantiam musicus melius quàm medicus præuidet. His deniq; confutatis occasionem sumens Socrates à libertate vel seruitute loquendi, de libertate philosophantium, & seruitute ciuilium ac rhetorum disputat, qualis sit vtrorumque vita, quod philosophi finis est ab humanis malis ad superna bona cōscendere, de præmijs eorum qui cœlestia petunt, pœnis eorum qui terrenis inhiant. Qua digressione peracta ad propositam quæstionem reuertitur. Eius fundamentum erat Hæracliti sententia, quòd omnia moueantur. Cuius contrarium Parmenides, & Melissus, & Eleates Zeno senserunt. Omne enim vnum & immobile posuere. Quorum dogma Plato in libro De vno rerum omnium principio, quem traduximus, exponit & approbat, contra vero Heraclitum & Protagoram à motus diuisione differere incipit. Motus duo sunt genera. Vnus secundum locum motus, secundum rei naturam alter. Latio illa alteratio hæc dicitur. Lationis species duæ, transitus & circulatio. Quia vel de loco ad locum fit transitus, vel circa locum vnum eundemq; circuitus. Motus verò in ipsa rei motæ natura, aut secundum substantiam, aut circa quantitatem, vel qualitatem efficitur. Si secundum substantiam ad ipsum esse quid mouetur, generatio: si ad non esse, corruptio. Secundum quantitatem ad maius, incrementum, ad minus decrimentum dicitur Motus qui de qualitate in qualitatem, affectio nominatur. Sortitur deinde varia ex varijs qualitatibus nomina. Nam qui ad calorem, calefactio: ad frigus, frigefactio: ad colorem coloratio, similiterque de cæteris. Distinctione præmissa quærit Socrates, si mouentur omnia, vtrum duobus illis motus generibus singula, aut vno quodā multa, duobus alia moueantur. Si vno quodā multa, sequitur non magis illa moueri quàm stare, Nam si modo quodam mouentur, quodammodo & quiescunt. Opinio verò illorum non id vult, sed omnia omnino sine vllo statu moueri. quo fit vt omnibus motibus agitentur. Ergò dum res è loco ad locum feruntur, ex affectione interim in affectionem iugiter transeunt, vt ex calore in frigus albedine in nigredinem, vel contra. Quæritur, vtrum sub vna quadam harum forma aliquantulum maneant, necne, Si manent, sequitur vt non omnis status sit expulsus. Si non permanent, dum quid calidum aut album pronunciatur. definit calidum esse vel album. Imò prius quàm pronunciatio incepta desinat, desinit esse forma. Vnde nihil vnquam verè pronunciatur aut percipitur: nec magis calidum illud, quàm non calidum, album quàm non album est prædicandum, cum in nullo cōsistat, & fit & non fit pariter dum profertur. Quamob causam rerum formæ nobis ignorę sunt, Idem de sensu dicendum. Nam nec visus in visione, nec in audiendo auditus momentum permanet. Quocirca non magis videre aut audire, quàm non videre, & non audire contingit, etiam dum videre & audire nos profitemur. Ex quo sequitur, vt sublatis sensibus sublata sit & sensuum veritas: qua sublata, nullo modo dicendum sensum scientiam esse. Addit & aliam rationem, ad cuius intelligentiam aduertendum est, quòd Plato nullam corpori cognionem tribuit, quemadmodum nullam vitam. Quod viuit, id sentit: viuit anima, & anima sentit. In corpore autem nec vita nec sensus, sed vitæ sensusq; opera declarantur, Ideò quos sensus quinque alij vocant, ipse organa quinque sensus appellari vult, nihilque his instrumentis sentire, sed per hos, quasi meatus ab vna quadam animæ vi sentiri singula putat, quem sensum communem vocat, in quem vndique è singulis corporis organis, vt ad centrum circuli e circumferentia lineæ, variæ passiones influunt. Colores quidem per oculos, per aures soni, per nares odores, saporesque per linguam, denique per totum corpus calor, frigus, humidum, siccum, graue, leue, molle, durum, lene asperum, rarum, densum, acutum similiter, & obtusum. Quòd anima ista non multis sed vna vi sentiat, patet: quia sentiendo colorem, dicimus non esse vocem: & saporem sentiendo, non esse odorem pronunciamus. Non potest aliud ab alio distinguere, qui non vtrunq; cognoscit. Nullum organum eadem quæ & aliud organum portigit, & si eadem, non eodem modo. Idcircò eorum quæ sentiuntur distinctio, non in organis est, sed in vna quadam vi animæ percipiente singula, & singula simul à singulis distinguente. Quæ cùm ipsa hæc omnia sola possit, quod nec etiam Peripatetici negant, quid multis sensibus opus est? Hic sensus quem communem vocant, omnibus animalibus statim natis inest. Præter quem est & alia vis, quam phantasiam, opinionem, cogitationemque nominat. Cuius officium est, de his, quæ communis sensus per organa quinque sensit, iudicare non quale solùm, sed quid sunt, quod eorum vnumquodque idem est secum. ab alio aliud, vnum seorsum, iuncta verò simul duo vel tria, similia item & dissimilia, bona, vel mala, pulchra, turpia, vtilia, noxia, & ab vno in aliud ratiocinando percurrere, aliud applicare cùm alio, & præterita & futura cùm præsentibus comparare. Itaque hac vi essentiam, vnitatem, numerum, idem, alterum, similitudinem, dissimilitudinem, pulchrum turpe, bonum, malum, vtile, inutile iudicamus, Quod equidem iudicium cum non statim natis adsit, sed longo post tempore, nec omnibus animalibus, sed quibusdam, patet quòd alia quadam vi præter communem sensum hæc percipimus. Hanc phantasiam perfectam, & opinionem nuncupat. Quæ tamen ipsa non sufficit. Nam hæc omnia proprio quodam, & particulari modò, certò sub tempore locoq;, & conditione iudicat. Scimus autem nos de ijsdem in genere, & vniuersali modo etiam iudicare, non quid nunc homo hic, vel vbi hoc vtile, verùm quid ipsa semper humanitas, quid passim vtilitas ipsa sit. Ideoq; alia vi opus est, quæ vniuersales rationes rerum generatim percipiens de vna

Cōtra Protagoram.

Rñsio Protagoræ.

Plato apphai Parmenidē dicētem oīa esse vnum & immobile.

Distinctio motionū.

Phātasia, opinio, cogitatio eadē vis est vltra sensum cōmunem apud Platonē.

de vna discurrat in aliam, discurrendoque argumentetur. Quod quidem in nobis fieri dum syllogismos nectimus, nemo dubitat. Hanc rationem vel cogitationem dicimus vniuersalem, cum opinionem ipsam particularem rationem cogitationemque nuncupemus. Ad hanc denique mens accedit, quæ omnes rationes rerum non discursu, sed simplici stabilique intuitu percipit. nam supra motum ac tempus, status & æternitas esse debet. Motus quidem & tempus in ratione, in mente status est, & æternitas. Non enim aliud post aliud discit, sed simul omnia tenet. Supra mentem ipsa animæ vnitas est summi boni character, qua non rerum rationibus ideisque, sed primo rerum omnium principio, quod ipsum vnum est, iungitur. Cùm omnes animæ vires, quæ in cognitione versantur enumeratæ sint, & scientia in cognitione consistat, in qua potissimum vi scientia sit, videndum. Sensui quidem non conuenit, vt multis iam rationibus constitit, & hac præcipuè, quia sensus ille communes essentias rerum non iudicat, sed passiones quarundam corporum solummodo percipit. Quisquis ignorat essentiam, ignorat & veritatem. Qui veritatis est expers, à scientia nimium alienus. Non ergò in sensu scientia, vbi anima non per se, sed per corpus percipit, atque ideo sæpe decipitur. Sed in phantasia forsitan, & opinione consistit, vbi essentias iam percipimus, & anima per seipsa sine corporis ministerio iudicat. Atque hæc sententia secundo loco Theæteto placet, quòd scientia sit opinio, non quælibet tamen, sed opinio vera falsa autem opinio, ignorantia. Cum verò Theætetus opinionem in duo distinxisset, veram, & falsam, quæsiuit illicò Socrates, quomodo falsa opinio esse possit. Vnumque supponit, quòd quisquis opinatur, aut ea quæ nouit, aut quæ non nouit opinatur. Vnde in hunc modū ratiocinatur. Qui opinatur falsa, nunquam ex eo falsa opinatur, quòd putet aliqua quæ nouit, alia quædam esse quæ etiam nouit. Nam qui vtraque noscit, aliud pro alio nunquam accipit. Neque quæ non nouit, alia quædam quæ non nouit. Nihil enim de illis quis iudicat, quæ nunquam in cogitationem venerunt. Neque quod nouit, id quod nunquam nouit, aut contra quod non nouit, id quod nouit esse. Quis enim pro ignoto notum, vel pro noto ignotum accipiat? His igitur modis opinari falsa, nullus posse videtur. Fortè verò alio quodam pacto falsa homines opinantur, cùm ea quæ non sunt, opinantur. Ex quo falsa opinio erit, ea quæ non sunt opinari. Sed neque id fieri potest. Quisquis enim videt, vnum aliquid videt, qui vnum aliquid videt, existens quoddam videt, qui verò non existens videt, nec vnum aliquid. Qui non vnum aliquid, nihil, qui nihil videt, nec videt quidem. Ergo aut non videt, aut quod est videt. Similiter de auditu ac cæteris sensibus affirmare possumus. Quamobrem cùm opinio sensum sequatur, quicunque opinatur, vnum aliquid opinatur, qui vnum aliquid opinatur, existens aliquid opinatur. ergo quod est opinatur. qui verò non existens, etiam nec vnum aliquid. Si non vnum aliquid, nihil igitur. Si nihil opinatur, nec opinatur quidem. Itaque aut non opinatur omnino, aut quod est opinatur. Quapropter neque hoc modo falsa aliquis opinabitur, quòd quæ non sunt opinetur. Accedit modus alius quo commutatio fit, ita vt aliud pro alio accipiamus, vt pro pulchro turpe, & pro vtili inutile. quod quidem Socrates ita refellit. Opinari, secum ipso loqui est, dum nobiscummet interrogamus, respondemus, affirmamus atque negamus. Nec est locutio hæc intrinseca extrinsecu sermone deterior. In extrinseco verò sermone nullus vnquam dicit quod turpe est, esse pulchrum, quod homo, bouem esse, quod par, impar, aut huiusmodi aliquid. Quare multò minus cogitando afferet, horum vnum aliud esse. Nam aut noscit vtraque, aut alterum solùm. Si vtraque, nunquam vtique commutaret. si alterum neque sic etiam: quod enim cognoscit, nunquam pro illo quod nondum in cogitationem venit acciperet. quo fit vt nondum inuentum esse videatur, quo modo falsa opinio nobis insit. Vtitur hic Plato, & in Philebo, Sophista, atque Menone, sex nominibus ad eandem vim animæ pertinentibus, ad sex illius officia significanda. Nam cùm post sensum comunem anima eadem quæ & communis sensus appræhendit, opinante potentia percipit, prima ipsa percepto, imaginatio dicitur. Vt apprehensa conseruat, memoria. Vt iterum quæ seruauit, in seipsa resumit, reminiscentia. Et cùm resumendo de alio in aliud quasi quadam ratiocinatione discurrit, cogitatio. Postquam verò discursu peracto affirmatur aliquid vel negatur, opinio. At verò cùm opinione percepta per sensum atque memoriam amica cogitatione refingens ita in hæc respicit velut in illa à quibus ista manarunt, & quæ imagines sunt res veras esse putat, picturam quandam, & phantasiam Plato nominat. Et cùm ceream inducit effigiem cerebri naturam nequaquam intelligit. Non enim dixit in corpore, sed in animo ceream effigiem esse. Cum verò in incorporeo nihil sit corporale, per translationem quandam operumq; similitudinem potius, quàm ita vt verba sonant, hæc intelligenda sunt. Neque in corpore figi vult rerum imagines, neque in animo ab externis

Formæ quæ sunt in aīa, non ex sunt q sūt extra.

obiectis effingi, sed vel ex natura sua habere illas animum, vel occasione ab externis motibus corporisque passionibus sumpta in seipsum sua vi formas rationesque concipere. Qui de his dubitat, Plotini summi interpretis commentaria legat. His expositis ad opinionis falsæ modos redeundum est. Inducit plurimos Socrates, & multos respuit, & vt sophistarum fastum reprimat, sæpe quæ concessa ab illis sunt, iterum atque iterum consutat. Tandem ex Platonis mente colligendum est, quòd quando sensibile quoddam primo nobis occurrit, eiusque occursu sensus in nobis efficitur, & à sensu memoria, ac deinde rursus idem nobis obijcitur, memoriam præcedentem cum sequente sensu componimus & in his iam dicimus Socrates, equus, ignis, cæteraque huiusmodi. Atque hæc opinio quædam nuncupatur, componentibus nobis præcedentem memoriam cùm recenti sensu. Et quoties hæc quæ colligantur, inuicem consonant, opinio vera existit, si dissonant, opinio falsa. Nam siquis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putetque se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodum Platonis sensum vel vt à Socrate hauriens, memoriæ Socratis ipsum accommodet, opinio falsa resultat. Atque hoc pacto opinio falsa fit ex collatione sensus ad cogitationem. Fit & alio modo, collatione commutationeque cogitationis vnius ad alterius cuiusdam cogitationem. potest enim quis numerorum quorundam species, quæ in memoria latent etiam absque præsente sensu, cogitando inuicem permutare, ita vt. X I I. pro. X I. & contra. X I. pro. X I I. capiat. Verùm dubitatio quædam suboritur. Nam quicunque species seruat, scit ea quorum species habet. hos ergò scit numeros. Sin commutat, ignorat. Quare simul eadem & scit, & ignorat. Respondendum, non esse absurdum vt is qui vno modo scit, ignoret alio. Nam is habitu quidem scit, actu ignorat. Quocirca his nihil impedientibus, duæ falsæ opinionis species inuentæ sunt, & paulò antè expositæ. Oritur & alia dubitatio Quia si quis dum scientias duorum quorundam habet, commutando falsò opinetur, & alterum pro altero capiat, videtur rem ipsam cuius habet scientiam, ignorare, & quod deterius est, scientia ipsa, non ignorantia ignorare, cum ipsa scientia cōmutationis causa sit, ignorantiæ cōmutatio. Quod si ita est cum scientia ignorare nos faciat nihil prohibet quin ignorantia scire efficiat. Respondet ad hæc Theætetus, ponendam in animo inscitiæ sicut & scientiæ speciem, & qui alterum pro altera capit, falli, atque ita per ignorantiam potius quàm per scientiam ignorari. Responsio hæc minimè sufficit, quin eodem modo quo & supra, quæratur, si commutat eas inuicem species, vtrum cognoscat vtranque, aut ignoret, aut alteram norit, alteram ignorauerit. Vnde superior controuersia omnis redibit. Item si ponenda species qua scientia noscitur, & qua inscitia, iterum species aliæ quibus species hæ noscuntur, ponendæ sunt, & aliæ rursus quibus illæ, atque ita in infinitum progrediemur. Quocirca non ita, sed aliter respondendum. Nam dicendum erat, vt Socrates supra tetigerat, quòd non rerum notiones permutationis causæ sunt, sed confusio notionum neglegētia diuturna, externa similitudo haud exactè discussa. Non ergò scientia, immo confusione, negligentia, deceptioneq; ignorare videmur. quanquam hæc haud absolutè iudicari prius possunt, quàm quid est scientia, fuerit declaratum. Nam per lucem tenebras, per sonum silentium, per bonum malum, per verum falsum dignoscimus. Antè igitur quid scientia est, definiendum videtur, quàm falsa opinio declaranda, si perfectè illam comprehendere cupimus. Hinc Theætetus, scientiam esse veram opinionem asserit. Quod quidem ex eo confutat Socrates, quod oratoria facultas persuadet, non docet, qui persuadet, opinionem inducit, & opinionem veram, cùm vera refert, neque tamen scientiam. Nam de his quæ in motu sunt semper, & alias se aliter habent, certa nunquam scientia est. Talia verò sunt humana negotia, de quibus oratores agunt, præsertim cùm sæpe ad ea credenda auditores inducunt, de quibus ipsi dubitant, & quibus nunquam interfuerunt. Addit post hæc Theætetus Leucippi & Cyrenæi Theodori definitionem. Scientia est opinio vera cùm ratione. & idcirco quæ rationem habent, sciri possunt, quæ ratione carent, minimè. Et Prodicus Chius Leucippum imitatus elementa rerum, quia simplicia sunt, proptereaque sine ratione, ignota esse asseruit, composita verò cùm rationem habere possint, nota. Rationem quidem definitionem, & orationem quandam declarantem rei substantiam proprietatemque intelligunt. Quæ quia plura includit, subiectum & prædicatum, interdum etiam copulam, idest verum, & nomina, compositum quoddam significat. Elementum verò simplex ideoq; rationis expers, & ignotum relinquitur. Duo quæ dicta sunt, Socrates confutat. prius quidem posterius hoc, quo dicitur, Elementa, quia simplicia, ignota, quæ ex his effecta sunt, quia cōposita, nota. Deinde prius illud quòd scientia sit cùm ratione opinio vera. Et exempli causa pro elementis literas accipit, pro composito syllabam. Verùm quæ de his tradit de rebus omnibus intelligi vult. Prima contra illos

Quæ vera, quæ falsa opinio. Duæ species opinionis falsæ.

ratio

ratio est. Quia quemadmodum composita ab elementis dependent, ita compositorum cognitio ab elementorum cognitione perficitur. Neque enim sine causa, quæ à causa sunt, cognosci possunt. Quapropter impossibile est, ignoratis elementis scire composita. Item sume compositum quoddam, vt ecce So, primam nominis Socratici syllabam. Vtrum syllaba hęc vtraque elementa est? An vita quædam species ex elementis congredientibus nata? Si vtraque, ergò quisquis syllabam hanc, so, nouit, vtraque elementa nouit. Interrogatusq; quid est so, s, & o, respondebit. Et si, s, & o, ignorabit, so, nunquam cognoscet. Nam qui vtrunque nescit, nescit & ambo. Impossibile igitur est ignoratis elemẽtis composita nosse. Sed dicet fortè aliquis, syllabam, & vnamquanque speciem, non elementa, sed vnum quiddam pręter illa existere. Quem Socrates sic interrogat: Vtrum species hæc, & syllaba partes habeat necne. Si habet, totum quoddam est, & omne. Totum verò, & omne, nihil aliud est quàm partes omnes. quod in numeris patet. Etenim totus numerus, nihil aliud est quàm omnes quas cõtinet vnitates. atque ita species hæc constabit ex partibus, & partes eo ipso quod erunt, totius erunt. Sicut ergò nota species, ita & elementa cognita. Nam si speciem noscit, totum & omne noscit. Si totum & omne, nullam ipsi ex partibus eius deesse cognoscit. Ergò singulas scit partes habere, singulas itaq; noscit: quas si ignorauit, vtrum omnes adsint, necne, scire non poterit. Impossibile igitur ignoratis elementis speciem noscere. At si quis dixerit speciem ipsam vnam partes nullas habere, ex eo quòd elementa quibus constat, partes eius non sunt: sequitur vt simplex, & impartibilis sit. Quare sicut elementum quia simplex, ignotum dictum fuit, ita & species ipsa quia simplex, ignota esse dicetur. Ideoque nullo modo fieri potest, vt ignoratis elementis species, quæ ex his fiunt, noscantur. Quod ex eo quoque perspicuè patet, quòd in singulis artibus fundamentum cuiusque artis intelligendæ est, elementa rerum ipsarum de quibus ars ipsa agit, comprehendere. Alioquin labor omnis est irritus. Hoc deniq; confutato, Socrates iam principalem propositionis partẽ refellere incipit, vbi dicebatur. Scientiam esse opinionem vera cùm ratione. Tria enim rationis nomine significari possunt, aut oratio, aut per elementa rei discursus, aut definitio. Si primum, omnes opinio scientia erit. Siue enim vera seu falsa opinemur, quod sentimus sermone proferre valemus, ergo ratione opinabitur, etiam qui falsa opinabitur. Si secundum, quoties quis per elementa discurret, scire dicetur, Id verò idcirco falsum est, quia elemẽta discurrendo transponere potest, ordinemque peruertere, & elementum vnius rei in aliam quandam referre, & vni elementum alterius accomodare. Qui verò ista confundit, scire non est dicendus. Si tertium, idest, definitionem intelligit, & scientiam vocat opinionem veram cum definitione, sic contrà illum argumentamur. Definitio interpretatio differentiæ est; ideo quicunque definit, præter rei communia differentiam propriam assignat. Sed qui Socratem verè, & Theætetum opinatur, vtrum differentias opinãdo Socratis, & Theæteti percipit, necne? Si non percipit, nec verè opinatur, nunquam enim alterum ab altero verè distinguerem, nisi differentias vtriusque dignoscerem. Ergò eo ipso quo verè opinať differentias callet. Quare nihil opus est præter opinionem veram, addere rationem, id est, differentiæ notionem. Verùm dicet fortè quispiam in ipsa opinione sensum quendam imaginationemque differentiæ includi, potius quàm certam differentiæ naturalis intelligentiam. ideoque addendum in scientiæ definitione, differentiæ intelligentiam. Contrà hunc ita Socrates argumentatur. Absurda profectò definitio est, qua idem per idem describitur. Cùm verò dicimus scientiam esse opinionem verã cùm ratione, id est, cũ differentiæ intelligentia, scientiam per scientiã definiuimus. Nam intelligentia differentiæ, differentiæ scientia est. vnde scientia erit opinio vera cùm sciẽtia differentiæ, quod dictu ridiculum est. Ex his omnibus iam falsæ sophistarum definitiones redargutæ sunt. Prima, quæ dicebat scientiam esse singulas, quæ discuntur, facultates. secunda, quæ scientiam esse sensum. tertia, scientiam esse opinionem veram. quarta, scientiam esse opinionẽ veram cùm sermonis prolatione. quinta, opinionem veram cum discursu per elementa. sexta, opinionem veram cùm differentiæ imaginatione. septima, opinionem veram cùm scientia differentiæ. His denique redargutis vidẽdum est quid Plato doceat, quippe in sexto libro De republica Brontinum, & Archytam Pythagoricos imitatus, duo rerum genera ponit, intelligibile scilicet, & sensibile. Illud stabile & incorporeum, hoc mobile corporeumq;. Viam ad illud noscendum rationem vocat, viam ad hoc sensum. notionem communem illius intelligẽtiam, huius, opinionem. Sed vtrunq; genus bifariam diuidit. Vult enim esse intelligibile primum, & secundum, in eo ideas, id est, diuinæ mẽtis species motionesq;, & mentes alias, & animas contineri, in hoc numeros & figuras. Numeri quippe & figuræ quamuis incorporalia sint, tamen quia diuisionem aliquam suscipiunt, non pari dignitate qua impartibiles substantiæ censenda sunt. Illorũ cognitionem proprio nomine intellectum, horum cognitionem intellectualem

Septem definitiones scientiæ redditæ a sophistis

vocat. Sensibile quoque pari diuisione patitur, in primum scilicet, & secundum. In primo locat corpora omnia corporeaque. In secundo vmbras, & imagines corporum, siue in aqua, siue in speculis appareant. Et eas ita se habere ad corpora, vt mathematica ad diuina existimat. Perceptionẽ corporum, credulitatem propriè nominat, vmbrarum, imaginationem. Deinde circa vmbras corporum, vel corpora, vel mathematica, scientiam esse negat, sed in solo intellectu diuinorum eam locat. Quod & in hoc dialogo significauit in principio, cùm scientiam & sapientiã idem esse proponeret. Nam sapientiam esse diuinorum contemplationem vbique testatur. Quo vero differat intellectus ipse, id est, scientia ab opinione, in libro De natura his verbis ostendit: Si intellectus veraq; opinio duæ res sunt, necesse est ideas per semet intellectu potius quàm sensu comprehendi. Sin verò, vt quibusdam videtur, vera opinio ab intellectu nihil differt, omnia quę corporea sentimus certa habenda sunt. Sed opinor duo esse dicenda, propterea quòd vtraque magna differentia distant, quippe quorum alterum doctrina nobis insinuat, alterum persuasionis assumptio. Alterum quidẽ semper cùm ratione vera, porrò sine vlla ratione alterum. Alterum eorum nulla ratione traducibile, alterum nutans incertumq;. Quid, quòd rectæ opinionis omnis homo particeps? Intellectus autem dei proprius, & paucorum admodum electorum hominum? Eadem fermè in Menone Philebóq; testatur. Quid ergo scientia est? Diuinarum rerum certa ratione comprehensio. Hęc intellectu, primo ac semper. In ratione secũdo, nec semper. Nam ratio cum inter intellectum opinionemque media sit quoties ad inferiora porrigitur, opinionis repletur erroribus, & diuina cogitare desistit. Cum verò ad mentem sui ducem cõuertitur, diuinorum cognitionẽ haurit. Quam proprio nomine in mente sapientiam, in ratione reminiscentiam Plato nuncupat. Et ideo de obstetricia facultate per quam reminiscimur, hoc in dialogo disputauit, vt non modò quid scientia sit, verumetiam quomodo acquiratur intelligeremus. Imò & vnde sit & per quem, explicuit, dum diceret Socratem dei iussu obstetricio munere fungi. Est ergò scientia, diuinorum certa ratione comprehensio, in mente residens, in rationem profluens, à Deo menti inserta, à dialectico præceptore in rationem deo aspirante reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cùm diuinitate coniungens.

Euclides, Terpsio, Socrates, Theodorus, Theætetus.

MODO NE, ò Terpsio, an iam pridem rure venisti? TER. Pridem satis, ac te in foro quæsiui, & miratus sum quòd reperire nequiuerim. EVC. Non eram in vrbe. TER. At vbi? EVC. Cùm in portum descendissem, offendi Theætetũ, qui Corintho è castris Athenas ferebatur. TER. Viuus ne an mortuus? EVC. Semiuiuus. Vulneribus. n. quibusdam afflictus est, & quod deterius, morbo etiam diuturno in castris est cõfectus. TER. Num dysenteria? EVC. Hac ipsa. TER. O qualem virum refers in discrimine positum. EVC. Pręclarum admodum atq; optimum, ò Terpsio; nam paulò antè nõnullos audiui, qui eum circa rem militarem miris laudibus extollebant. TER. Nec mirum id videri debet, imò longè magis mirandum esset, si contrà se haberet. Sed cur non diuertit Megarã? EVC. Properabat domum. Ego enim & consului & obsecraui, ille noluit. Quinetiam comitatus ipsum, cùm ab eo discederem recordatus sum Socratis, atq; admiratus quàm diuinè & sæpe aliàs, & de hoc maximè vaticinatus fuerit. Nam paucis diebus antequam è vita decederet, obuiam factus Theæteto adhuc adolescentulo, cum eo disseruit, eiusque indolem & probauit, & admiratus est. Deinde mihi Athenas profecto rationes disputationis illius auditu maximè dignas singulas enarrauit, atque insuper addidit, præstantem omnino virum futurum, si adoleuerit. At vera nimium prædixisse videtur. TER. Certè. sed quinam sermones? num referre potes? EVC. Non verbis per Iouem, sed literis. Etenim reuersus domum statim commentarijs eos perstrinxi: deinde per otium reminiscendo latius scripsi, & quoties Athenas proficiscerer, siquid excidisset, Socratem interrogabam, atque huc rediens emendabam. Quo factum est, vt vniuersa penè disputatio

ſputatio illa conſcripta ſit. TER. Vera loqueris. Audiui enim hæc à te pridem, & iſta noſſe cupiens, te quæſiturus huc ſæpe acceſsi. Quid ergo nunc obſtat, quo minus percurramus? Enimuerò quiete mihi opus eſt. Nam ex agro veniens, defeſſus ſum. EV. Ego quoq; Erineũ vſq; Theætetũ comitatus ſum, quam ob rem libenter admodum requieſcerem. Eamus ergò. Nobis.n.ſedẽtibus puer aliquis perleget. TER. Probè. EVC. Hic ò Terpſio, liber eſt non ita cõpoſitus, quaſi Socrates mihi referat, vt reuera retulit, ſed quaſi cũ illis præſens diſputet, quibuſcũ diſputaſſe mihi narrauit. Hos autẽ geometrã Theodorũ & Theætetũ fuiſſe dicebat. Ne igitur moleſtũ eſſet, ſi inquam, & inquit, conſenſit & negauit, ſæpius interponerentur, his vitatis Socratẽ ipſum vna cũ illis diſputantem induxi. TER. Scitè Euclides. EV. Heus tu, accipe librum ac lege. SOC. Si Cyrenei, ò Theodore, prę cęteris mihi curæ eſſent, quæ ad eos ſpectant abs te potiſsimũ exquirerẽ, ſiqui illic iuenes geometricę, aut alteri philoſophiæ ſtudio ardenter incũberent. Nunc aũt magis noſtros, quã illos amo, potiusq; intelligere cupio quínam è noſtris iuuenibus in viros probos euaſuri meritò videantur. Hæc ipſe pro viribus ſemper exploro, & ab alijs ad quos iuuenes cõfluere video, ſæpe percontor. Te aũt non pauci ſectãtur, & meritò. Nam & aliorũ gratia, & geometriæ maximè, concurſu dignus eſſe videris. Si quem igitur nactus es memoratu dignum, libẽter audirem. THEO. Atqui, ò Socrates, & me referre & te auſcultare decet qualẽ è veſtris ciuibus adoleſcentẽ inuenerim. Qui ſi formoſus eſſet laudare illũ vererer, nécui forſitã illius amore captus videri poſſem. Nunc autẽ ne mihi ſuccenſeas, neq; turbes. (nõ enim es pulcher.) Similis tibi eſt, ſimo naſo & prominentibus oculis, quamuis minus ille quàm tu in his modũ excedat. liberè tecũ loquor. ſcito in primis me nullũ adhuc adoleſcẽtulum reperiſſe, licet cũm multis verſatus fuerim tam mirabili naturæ felicitate donatũ. Difficile admodũ eſt, reperire hominẽ ingenioſum ſimul & prę cęteris manſuetum atq; virilẽ. Equidẽ nec fuiſſe vnquã exiſtimo, nec eſſe video, qui ita natura ſint inſtituti. Cæterum acuti vt hic ſagacesq;, & memorioſi, & dociles, vt plurimũ in iracundiã impetusq; præcipites ſunt. proruunt.n. atq; raptantur, quemadmodũ ſine retinaculis naues, & furioſi potius quàm fortes exiſtunt. Graues autẽ ſæpe cũ ad diſciplinas ſe conferunt, ſegnes, torpẽtes obliuioſi ſunt. Hic vero ita leniter, liberè, ſuauiter, expedite, maxima cũ manſuetudine ad diſciplinas quæſtionesque graditur, vt nec lubricus quietusq; olei fluxus mollior & ſuauior videatur, & vt mirum ſit tantũ ingenium tam maturè iſta peragere. SOC. Optima nũcias, ſed cuius noſtrorũ ciuiũ filius eſt? THEO. Nomen quidẽ eius audiui, ſed memoria excidit. Eſt autẽ medius ille eorum, qui nobis occurrebant paulò antè in platea, quæ extra mœnia eſt. Is & ſocij ſui quidam vncti luſerunt, ac nunc peracto ludo huc aduentare videntur. Aduerte vtrum agnoſcas, necne. SOC. Agnoſco equidẽ. Sunienſis Euphronij filius eſt, viri, ò amice, proculdubio talis qualẽ tu filiũ narraſti, probatiſsimi antè omnes, qui patrimonium amplum reliquit. ſed nomen pueri non audiui. THEO. Theætetus, ò Socrates, nomẽ eſt, patrimonium autem eius tutores diſsipaſſe videntur. Verũtamen liberalitate mirificè pollet. SOC. Generoſum hominẽ narras, iube huc illũ accedere & nobiſcum ſedere. THEO. Fiat. O Theætete, accede huc ad Socratem. SOC. Veni obſecro Theætete, vt meipſum animaduertam, qualẽ vultum præferam. Inquit.n. Theodorus, vultu me tibi ſimilem eſſe. quòd ſi vtriuſq; noſtrũ lyrã ſimiliter tẽperatam aſſereret, vtrum conſeſtim id crederemus? an muſicúsne eſſet prius inquireremus? THE. Inquireremus. SOC. Et ſi talẽ reperiremus, crederemus vtiq;: ſin autẽ muſicę expertẽ, minime? THE. Ita eſt. SOC. Nunc ergo ſi curę nobis eſt noſtrũ vultuũ ſimilitudo, videndum vtrũ pictor ſit qui dicit nécne. THE. Sic videtur. SOC. Nunquid pictor Theodorus? THE. Non aduerti. SOC. Geometricus autẽ? THE. Maximè quidẽ, ò Socrates. SOC. An & æſtronomus, dialecticus, muſicus, & reliquarum diſciplinarũ peritus? THE. Mihi quidẽ videtur. SOC. Dum ergò in aliqua corporis parte cõſimiles eſſe nos prædicat, laudans quodammodo, vel vituperans, non multũ illi fidei adhibendũ. THE. Non vt apparet. SOC. Si quidẽ verò ab animi virtute ſapientiaq; laudaret, nónne conueniret hæc audienti, laudatum ipſum conſiderare, laudato autem ſeſe oſtendere? THE. Omnino, ò Socrates. SOC. Vide, ò amice Theętete, tua intereſt oſtẽdere, mea conſiderare. Scito cũm Theodorus multos mihi tam peregrinos, quam ciues laudarit, nullum maioribus ac te laudibus extuliſſe. THE. Benè eſt, ò Socrates. ſed vide ne iocans dixerit. SOC. Nõ eſt mos hic Theodori. verũ ne renuas quæ conceſſa ſunt, obijciens quòd hic iocis agat, ne teſtari cogaris. Non facile eſt eius ſententiam refutare, ſed audacter in conceſsis perſiſte. THE. Agendum eſt, ſi tibi videtur. SOC. Dic age. diſcis aliqua à Theodoro geometrica? THE. Equidem. SOC. Quę verò ad aſtronomiã hormaniamq; & dialecticã ſpectant, diſcis. THE. Annitor equidem. SOC. Ego quoq;, ò puer, & ab hoc, & ab alijs, quos aliquid horum inteligere arbitror, & quo ad alia in his moderatè me habeo, exiguum verò quiddam dubito, quod tecum, & cum iſtis inueſtigandum. Quare mihi reſpondeas oro. An non diſcere eſt, ſapientiorem in eo fieri quod quiſq; diſcit? THE. Idipſum. SOC. Sapientia verò ſapientes ſunt quilibet ſapientes? THE. Certè. SOC. Nunquid hoc in aliquo à ſcientia differt? THE. Quídnam? SOC. Sapiẽtia videlicet. In quibus ſcientes, in ijſdẽ & ſapientes? THE. Quid prohibet? SOC. Idem igitur ſapientia & ſcientia eſt? THE. Idem. SOC. Hoc illud eſt quod dubito, neq; concludere mecum ipſe valeo quid ſciẽtia ſit. habemus quid ad iſta dicamus? Quid eſſe aſſeritis? quis noſtrũ prior oſtendet? Quiſquis aberrauerit ſemperq; hallucinetur, aſinus, quemadmodũ pila ludẽtes pueri dicunt, ſedeat. Sed qui vincet, nihilq; aberrarit, dominabitur nobis, & iubebit quicquid reſponderi voluerit. Quid ſiletis? Nunquid nõ, ò Theodore, homo literatus ruſticor, cupiens vos in diſputationem inducere, amicosq; & familiares inuicẽ fieri? THEO. Minimè hoc, ò Socrates, ruſticũ ſit. Sed ex his pueris aliquẽ reſpondere tibi iubeas. Nã hæc diſputãdi ratio inſueta mihi eſt, & aſſueſcere nũc ætas prohibet, hos autem magis hæc decent, & longè magis proficiẽt. Reuerã.n. inuẽtus in omnibus proficit, & vt cœpiſti, ne dimittas Theætum, ſed eum interroga. SOC. Audis hoc, ò Theętete, quæ dicit Theodorus? cui tu, vt opinor, libenter obedies. Neq;.n. fas eſt, vt huiuſmodi in rebus ſapiẽti viro iuuenis minus pareat. Ingenue ergò reſponde, quid eſſe ſcientiam opineris. THE. Parendũ eſt, ò Socrates, quãdo quidẽ vos imperatis, ſiqua enim in re aberrauero, corrigetis. SOC. Faciemus proculdubio, ſi quo modo poterimus. THE. Vidẽtur mihi ſcientiæ eſſe, quæ quis à Theodoro diſcere poteſt. geometria, & reliqua, quæ in ſuperioribus enumeraſti: præterea cerdonũ aliorũq; opificũ artes, & omnes, & ſingulæ nihil aliud, quã ſcientiæ ſunt. SOC. Generoſè ac magnificè, ò amice, de vno rogatus, multa pro ſimplici varia dediſti. THE. Qua ratione id ais, ò Socrates? SOC. Fortè nihil dico, quod tamẽ putẽ indicabo. Quoties artẽ cerdonicam dicis, nihil aliud ais, quã conficiendorũ calceorũ ſcientiã? THE. Nihil aliud. SOC. Quid porro, cum tectonicã, & fabrilem artẽ? num aliud quàm ligneorum operum ſcientiam? THE. Nil certè. SOC. In vtriſq; igitur id declaras, cuius vtraq; ſciẽtia eſt? THE. Profectò. SOC. Queſtiò verò noſtra nõ hæc erat, quorũ ſcientiæ, & quot ſint, non.n. numerãdi gratia querebamus, ſed noſcẽdi quid ipſa ſciẽtia ſit. An nihil dico? THE. Imò rectè. SOC. Aduerte & hoc: ſi quis nos de aliquo horũ viliũ vulgariũq; percontetur, veluti de luto, quid eſt, eiq; reſpõdeamus, lutum eorum qui ollas, lutũ eorũ qui puppas, lutũ eorũ qui lateres fingunt, nõne ridiculi videamur? THE. Fortè. SOC. Primo

Cur in dialogis perſonę loquẽtes introducantur.

Facies ſimilis Socrati refertur.

Hominem ingenioſũ & manſuetum atque virilem reperire difficile.

Neſcienti quid laudat aut vituperet, nõ eſt adhibẽda fides.

An idẽ ſit ſapiẽtia & ſcientia.

Nõ reſpõdere, ruſticorum eſt.

Prima diffinitio ſcientiæ.

Ignoto sim plici ignoo tum ppriũ.

Primo quidẽ, ꝙ putemus eum qui interrogat, intelligere ex illo nostro responso posse, si dicamus lutũ, & vel pupp ariorum, vel aliorum quorũcunq; artificum tm̃ addimus: aut putas nomẽ quisquam rei cuiusquam intelligit, qui nõ nouit, quid sit ipsa? THE. Nullo pacto. SOC. Ergo neq; sciam calceorũ intelligit, qui sciam minimè nouit. THE. Non certè. SOS. Cerdonicam quoque non intelligit, quisquis ignorat sciam, & aliã vllã artẽ. THE. Sic est. SOC. Absurda itaq; responsio est, si quis interrogatus qđ scia sit, artis alicuius nomẽ r̃ndeat. Alicuius.n. esse scientiam, cùm non hoc rogetur, ille respõdet. THE. Videtur. SOC. Prætereà, cùm liceat simpliciter ac breuiter respõdere, per immensum circũuagatur. Quemadmodum in quæstione de luto, leue quiddã, & simplex referri põt, ꝙ terra humori commixta, lutum est. Cuius aũt sit lutum, prætermittendũ. SOC. Facilè nunc, ò Socrates, ita videt. Videris.n. petere quod nuper mihi, & Socrati huic tibi in noĩe simili, disputantibus in mentẽ venit. SOC. Quid

15

istud, ò Theætete? THE. Theodorus hic de potestatibus scripsit magnitudinis tripedalis, & quinquepedalis, ꝙ lõgitudine non sint pedali magnitudini cõmensuratę. Eodemq; modo discurrens, & eliciens singula vsq; ad magnitudinem septem & decempedum, in ea tandem cõstitit. Nobis igitur id in mentem veniebat, quia infinitæ numero potestates emerserunt, conandũ est qui in vnũ comprehendãtur, quo oẽs exprimamus. SOC. Nũ igitur inuentum tale quiddam est? THE. Mihi quidem videtur, considera tu quoque. SOC. Dic. THE. Numerũ oẽm bifariam diuisimus. Vnũ qui posit æqualis æqualiter fieri, quem in figura tetragono comparauimus, quadrangularem & æquilaterũ appellantes. SOC. Probè. THE. Et qui inter hũc medius est, cuiusmodi sunt tria, & quinque, & oĩs numerus qui nequit æqualis æqualiter fieri, sed vel maior rarius, vel minor sæpius sumptus fit, maiusq́ue & minus ipsum latus semper continet, figuræ altera parte longiori comparauimus, & numerum altera parte longiorem vocauimus. SOC. Egregiè. quid tũ postea? THE. Omnes lineas, quæ æquilaterum, & planum numerum quadrant, longitudinem esse definiuimus: quę autem altera parte longiorem, potestates, vtputa quę longitudine illis, nequaquam communsurabiles sint, planis aũt quæ possunt essent cõmensurabiles: & circa solida aliud qđdam huiusmodi. SOC. Optimè omnium, ò pueri. Quare Theodorus haud quaquã falsi testimonij reus fore videtur. THE. Enimuerò, ò Socrates, quod de scientia quæris, non ita vt de longitudine & potentia respondere valeo, quãquam hmõi quiddam perquirere mihi videris. Quo fit vt falsus Theodorus vicissim appareat. SOCR. Quid verò? si te à currendi velocitate laudasset, addens nullum ex pueris promptiorẽ cursu vidisse: deinde currendo & ab adulto, & celerrimo quodam vincaris, num putares minus eum te verè laudasse? THE. Nequaquam. SOC. Scientiam verò, vt paulò ante dicebam, leue quiddam inuentu, an graue potius supremũmq; ducis? THE. Per Iouem supremum aliquid arbitror. SOC. Cõfide viribus tuis, testimoniumq; Theodori ne parui pẽdas. Annitere omni studio cum de alijs, tum ẽt de ipsa scientia, rationem quid sit, cõsequi. THE. Annitendi causa, ò Socrates, hæc agemus. SOC. Age iam bono aĩo esto. egregiè nanque modò exposuisti. Conare imitans respõsionem illam de potestatibus, quemadmodum eas multas vna specie comprehendebas, ita & scientias multas vna ratione cõplecti. THE. Scito, ò Socrates, me id sæpenumero conatum fuisse, dum has tuas quæstiones circunferri audirẽ. Verùm neque mihi ipse persuadere possum idoneum ad hæc me esse, satisue habere, neque aliũ audire, vt tu præcipis disputãtem, sed neque ab inquisitione tñ desistere. SOC. Doles, ò amice Theætete, ex eo ꝙ non vacuus, sed grauidus es. THE. Ignoro, ò Socates, sed quid mihi acciderit dico. SOC. o ridicule, audistin' esse me filium obstetricis generosę admodũ acrisq; & toruę

Latera hæc in tetragono sunt medij inter tria & quinque, & cõ eis sunt lõgitudine incõmẽsurabilia, potẽtia verò cõmẽsurabilia, quadratum enim illorum est æquale tetragono, vt patet.

Phænaretæ? THE. Audiui equidem. SOC. Num ꝙ & in eadẽ arte versor audisti? THE. Nequaquã. SOC. Scito ita esse, nec me tñ corã alijs prodas. Latuit.n. hactenus oẽs, ꝙ hac arte pręditus sim, & hi vt puta ignorãtes, hoc qdẽ de me nõ prædicãt, sed absurdissimã rẽ, ꝙ hoĩes in ambiguitatẽ induco, hoc audisti? THE. Id prorsus. SOC. Vis tibi cãm huius assignẽ? THE. Quidni velim? SOC. Quales sint obstetrices, cogita, ac facilè qđ volo percipies. Scis.n. qđ nulla ex illis quandiu concipit paritq; parturientibus opitulat̃, sed cùm iam ad fœtum ineptæ sunt ipsæ. THE. Prorsus. SOC. Cãm huius Dianã ferũt, quę cũ sterilis sit, partuũ tutelã suscepit, steriles obstetrices fieri vetuit, qm̃ humana natura imbecillior est ad artes earum rerũ, quas nunquam experta est, his aũt quæ pp ætatem concipere iam non possunt, id imperauit similitudinem suã honorans. THE. Verisimile id quidem. SOC. An non id quoq; probabile, ac necessariũ est, quæ prægnantes sint, & quæ non, acutius ab obstetricibus, quàm ab alijs animaduerti? THE. Omnino. SOC. Quinetiam medelis, & incantationibus obstetrices excitare, molliréue partus vexationes valent, & ægrè parturiẽtibus opitulari, fœtusq; educere, & si intempestiuũ fore videat̃, obtũdere atq; retrudere. THE. Vera narras. SOC. Nunquid & hoc de illis audisti, ꝙ tãquam pronubæ in conficiendis coniugijs aptissimę sunt? quippe quæ optimè callent, quam cui iugare ad generosę prolis procreationẽ oporteat. THE. Haud satis id noui. SOC. Imò scias in hoc gloriari non minus, q̃ in vmbilici ipsius pręcisione. Quid.n. alteriùsne, an eiusdẽ artis esse putas, curare colligereq; terræ fructus? & rursus dignoscere, quod in solũ, quam plantam, quódue semẽ iacere deceat? THE. Eiusdẽ. SOC. In fœminis aũt, ò amice, alterius facultatis hoc, alterius illud existimas? THE. Haud sanè conueniens est. SOC. Haud certè, sed propter iniustã absurdamq; maris & fœminæ coniunctionẽ, cui lenociniũ nomen est, conciliandi matrimonij officiũ fugiunt obstetrices castæ, verenturq; ne pro laudabili studio lenocinij notẽtur. siquidẽ legitimis obstetricibus solis cõuenit rectè mares fœminasq; iugare. THE. Cõstat. SOC. Atque, i. obstetricũ officiũ, opera mea quodãmodo leuius. Neq;.n. accidit mulieribus, vt aliqñ simulacra, aliquãdo res veras pariant. Hoc verò haud facilè discernere est, quod si contingeret, maximũ preclarissimumq́ue obstetricũ munus esset, verũ à falso discernẽdi. Tu verò qđ sentis? THE. Idẽ profectò. SOC. Arti verò meæ adest quicquid ad illarũ obstetriciam diligentiã attinet. Verũ in hoc pręstat, ꝙ maribus nõ fœminis parturientibus, & ꝙ aĩarum fœtus non corporum speculat̃. Potissimũ aũt arti meę hoc inest, posse videlicet diligenter examinare, simulacrũmne & falsum, an natiuũ ac verum quiddã iuuenis cogitatio pariat. Quinetiã quod obstetricibus, idẽ & mihi accidit. sterilis sum, & sapientia vacuus: & quod mihi obiecerunt multi, ꝙ interrogẽ singulos, respondeã nulli, propterea quia nihil habeã, quod sapienter respondere possim, verè nimium obiectãt huius profectò hæc est causa: parturientibus succurrere Deus me cogit, generare prohibuit. Quocirca nõ sum ipse quidẽ, vlla in re prorsus sapiens, neq; extat aliqđ meę mentis inuentũ ex me natũ. Qui verò mecũ versant̃, principio quidẽ rudes apparent, sed mea deinde cõsuetudine hi qbus Deus ipse fauet, mirũ in modũ proficiunt, vt & sibiipsis, & alijs vident̃. hoc tamen constat, ꝙ nihil vnquam à me discunt, imò ipsi in seipsis egregia multa possidentes, inueniunt. Obstetricij sanè muneris Deus & ego causa, quod hinc maximè coniectare licet. Nam multi quondã hoc ignorantes, seq; ipsos cãm existimantes, me quidẽ spreuerũt, fortè ab alijs persuasi: vnde citius q̃ decebat, à me discesserunt. Hi abeuntes, ob prauam consuetudinem cætera aborsi sunt: atq; insuper quæ ego obstetricia ope ex aĩę illorum visceribus iam eruerã, malè nutrientes, pœnitus perdiderunt, quippe cũ falsa atq; simulacra veris nimiũ anteponerent. Postremũ & sibi & alijs indocti sunt visi.

Obstetrices.

Diana steriles obstetrices fieri vetuit.

Quare obstetrices nolint esse pronubæ.

Ars obstetricia Socratis.

Cur Socrates interrogetsemper respõdeat nunquam.

Quorũ è numero vnus Lysimachi filius extitit Aristides, alijq; permulti. Cum verò ad me reuertunt, consuetudine mea iterũ indigentes, eamq; mirificè affectantes, nonnullis statim dæmoniũ meũ congredi prohibet, quibusdã contrà permittit, qui denuò valde proficiunt. Nã & hoc cũ parturiẽtibus cõe familiares mei patiunt. Vexant.n.& difficultate diu noctuq; multò magis quàm illæ replent. Quẽ quidẽ dolorem tam excitare q̃ sedare artificium meũ valet. Atq; ita qdem isti habent. Quandoque verò, ô Theætete, qui fœcundi non sunt, aduertens qa opera mea nõ indigent, eos libenter cũ alijs in matrimonium copulo, & vt cũ Deo dicã, acutè præsagio qbus potissimũ coniuncti proficiant. Quorũ multos Prodico tradidi, multos ẽt alijs sophistis diuinisq; hoĩbus. Hæc, ô optime, oĩa hanc ob causam atlius repetij. Angi.n.te cõceptu quodã grauidũ suspicabar, quod & ipse putas. Cõmitte ergò te mihi tãquam obstetricis filio, & obstetriciæ facultatis longè perito, & quę perquiro annitere pro viribus respondere. & si ex ijs, quę dixeris discutiẽti mihi, simulacrũ potius q̃ verum apparens refutauero atque abiecero, ne succẽseas oro, quemadmodum primo partu puerperæ solent. Multi iam, ô mirificè adolescens, aduersus me sic affecti sunt, vt vel morsibus inuadere vellent, siquando deliramentum aliquod illis abigerem, non putantes id à me beneuolentia fieri, cùm eos lateret ꝙ nullus Deus maleuolus est hominibus, nec egò tale aliqd maleuolẽtia facio. Mihi planè nefas esse videtur admittere falsum, ac verum refellere. Rursus igitur à principio Theætete, qd scientia sit, vt potes, exponere tenta: quod verò non possis, nequaquã dixeris. Si.n. Deus voluerit, adiuueritq;, poteris. THE. Cum tu ita, ô Socrates, iubeas,
Secũda definitio, scientiam esse sensum. turpe esset, siquis suã sñiam non proferret. Videtur mihi quod quispiã scit, id sentire quod scit: & vt nũc apparet, nihil aliud scientia est, quàm sensus. SOC. Quam generose respondisti, ô puer. sic enim loqui eum qui qcquam definire velit, oportet. Sed id cõiter consideremus, vtrũ fœtus hic solidus, an vanus existat. Sensum ais scientiam esse. THE. Aio. SOC. Videris vtique definitionem sciẽtiæ haud abiectam intulisse, sed quam Protagoras modo quidem alio, eadẽ tñ intentione induxit. Inquit.n. rerum omnium mensuram hominem esse, existẽtium quidem vt sunt, non existentium verò, vt nõ sunt. Legisti vnquã. THE. Legi equidẽ sæpenumero. SOC. Nõne sic ait: qualia singula mihi videntur, talia mihi esse: qualia verò tibi, tibi quoque talia: homines aũt vtrique sumus. THE. Sic certè ait. SOC. Atqui probabile est sapientem virũ nequaquam nugari. sequamur igit. An non sępe flante vẽto eodem, alius nostrum riget, alius minimè? & hic quidem leuiter, ille vehementer? THE. Proculdubio. SOC. Vtrum dicemus tunc ventum ipsum in seipso frigidum, aut non frigidum? vel Protagorę credemus, ꝙ rigẽti sic frigidus, non rigenti minimè. THE. Videtur. SOC. Nunquid ita vtriq; apparet? THE. Ita. SOC. Apparere autẽ sentire est? THE. Est. SOC. Phãtasia itaque & sensus idem in calidis cæterisq; huiusmodi. Qualia nanque sentit quisque, talia cuique videntur esse. THE. Videntur. SOC. Sensus igitur existentis rei semper est & falsus nunquam, quippe cum scientia sit. THE. Apparet. SOC. Nõnne per Gratiarum numina egregia sapiẽs Protagoras erat? & hoc nobis plebeis istis per inuolucrum quoddam dixit, discipulis autẽ in adytis veritatem explicuit. THE. Quo pacto id, ô Socrates, inquis? SOC. Dicam, nec contemnenda quidem, ꝙ nihil in seipso vnum certum est, neq; rectè ipsum ex se hoc qddam, aut quale qd denominare potes. Et.n.si magnum appellas, rursus paruum etiã apparet: & si graue, leue iterum. Eademq; de cæteris ratio, quasi nihil sit vnum, aut aliqd, aut quale. Sed ex latione motuq; & alterna commixtione fiunt oĩa quæ esse dicimus, nõ rectè
Omnes sapiẽtes, excepto Parmenide di. denominantes. Nihil.n. est vnquam, semper aũt fit. Et in hoc oẽs per ordinẽ sapientes excepto Parmedine cõsentiunt, Protagoras, Heraclitus, Empedocles, & poetarũ in vtroque poemate summi, in comœdia Epicharmus, Homerus in tragœdia. Nam cum Oceanũ diceret deorum gñationẽ & matrem Tethym, oĩa ex fluxu motuq; genita prædicauit. An non ip proferre videt? THE. Mihi verò. SOC. Quis ergo aduersus tm̃ exercitus, eiusq; ducẽ Homerũ pugnare audeat, quin ridiculus habeatur? THE. Arduũ est, ô Socrates. SOC. Arduũ absq; dubio Theætete, præsentim cũ hæc huic sermoni argumento esse possint, quod vt esse, aut fieri quicquam videat, motus facit, non esse aũt & interire, quies. ignis.n. calorq; qui alia gignit, & regit, ipse ex latione frictioneq; efficitur: hic aũt motus est an nõ hæc ignis origo? THE. Hęc certè. SOC. Quinẽt animaliũ genus ex eisdem nascit. THE. Quidni? SOC. Quid corporũ habitus? an nõ otio & torpore corrumpitur, exercitatione aũt motuq; plurimũ conseruat? THE. Ita. SOC. Animę quoque habitus disciplina & meditatione, quæ motiones sunt, doctrinas conseqtur, seruatur, atque perficitur: Otio aũt. i. negligẽtia, & pigritia, nihil pęnitus discit, & si qd didicerit, obliuiscitur. THE. Et maximè qdem. SOC. Bonum itaque tam in aĩa, q̃ in corpore motus est, qes verò contrarium. THE. Videtur. SOC. Præterà in ijs quæ serenitates tranqllitatesq; vocãtur, hoc assero, ꝙ quietes putrefaciunt atq; perdunt, alia verò cõseruant. itaque Colophonem nunc denique cogam, ipsam. s. catenam auream rumpens, quam quidẽ nihil aliud præter solem Homerus intelligit: quia quousq; solis circuitus perseuerat, omnia tam deorũ, q̃ hominũ sunt, atq; seruantur. sinautem hoc quasi ligatũ staret, cõfestim oĩa dissoluerent, eueniretq; quod dicitur, sursum deorsum oĩa. THE. Mihi quoque, ô Socrates, eadem quę dicis sentire videtur. SOC. Cogita igit sic, ô optime, circa oculos: primum quidem colorem quem dicimus albũ, non esse ipsum aliud quicquã extra tuos oculos, neq; in oculis, neque illi tu locum certum attribuas. Iam.n. esset in ordine maneretque, nec in generatione vlterius esset. THE. At qũo? SOC. Sequamur sermonem superiorẽ, nihil secundum seipsum vnum quiddam ponentes, atq; ita nobis niger albusq; & quiuis alius color ex incursu oculorum motuq; debito genitus apparet. Et vnumquodq; quod coloris nomine appellamus, neq; imprimens oculos, neq; impressus, erit, sed medius quidã cuiq; proprius affectus. An tu assereres, qualis tibi vnusquisq; color apparet, talem canibus ẽt, & singulis animalibus apparere? THE. Non per Iouem. SOC. Quid aũt alteri homini, & tibi? num sim vnusquisque apparere videtur? An potius nec tibi ipsi idẽ, eo ꝙ nunquã tibi ipse similis? THE. Hoc potius q̃ illud opinor. SOC. Si igitur id quo mensuramus, vel quod attingimus magnũ, vel album, vel calidũ esset, nunquam in aliud quodcunque incurrens, aliud factum esset ipsum quidem, vtputa nihil mutatũ, sinautem mẽsuratum quod attingimus, vel album, vel calidum esset, ẽt si nihil accidat aliud, patiaturue, ipsum quoq; nihil patiens mutabitur. Nam in præsentia amice, mira quædã, & deridenda facilè dicere cogimur, vt ipse quoq; Protagoras, & quisquis alius eiusdem sententiæ est, confiteret. THE. Quo pacto? & qualia dicis? SOC. Breue exemplũ accipe, intelligesq; quod volo. Talos sex si quatuor appo nas, plures esse, q̃ quatuor dicimus ac dimidio superare, vnde sesquialtera proportio nominatur. Sin duodecim, pauciores dimidiumq;. hæc aliter dici potest. An tu aliter? THE. Equidem nullo modo. SOC. Quid ergo? Si te Protagoras, aut alius quiuis interrogaret, potẽstne aliqd, ô Theætete, maius aut plus aliter fieri, q̃ adductum? qd inquam potissimum responderes? THE. Si quod mihi videtur, ô Socrates, ad hanc quæstionem protulero, non posse asseuerabo. Sin aũt ad superiorem positionem respexero, ne mihi fortè repugnẽ, posse dicam. SOC. Bene atq; diuine per Iunonẽ, ô amice. Ergo si rñderis, Euripidis illud eueniet, Vt lingua irredarguta maneat, mens aũt redarguatur. THE. Sic certè. SOC. Si igitur ego ac tu facundi sapiẽtesq; essemus, postquam oẽs mentis angulos

Aere omnia semper transmutari

Ignis vis.

Exercitia cõferre ad corpus & animum.

Catena aurea Homeri.

los excussissemus, mox velut ex abundanti suas quisque vires periclitātes, & in hac arena sophistarum more cōgredientes, orationibus cōflictaremur. Nunc aūt vtpotè rudes, volumus hæc primum secundū seipsa contēplari, cuiusmodi sint quæ cogitamus, & vtrū conueniat nobis inter nos, an nō. THE. Maximè quidem id velim. SOC. Nec minus ego: sed cū ita affecti simus, tranquillè prorsus, vtpotè ociosi iterum speculemur, nihil succensentes inuicem, sed reuera nos ipsos excutientes, qualia sint hęc in nobis visa phātasmataq;. Quibus primum considerātis dicemus, vt arbitror, nihil nunquam maius minúsue fieri, vel mole, vel numero, quandiu æquale sibiipsi permanet, nónne ita? THE. Ita prorsus. SOC. Deinde cui nec additur, neq; subtrahit̃ aliquid, hoc neq; crescere vnquā, neque decrescere, semper autē æquale consistere. THE. Valde quidē. SOC. Tertio verò dicemus, quod antè non erat, & postea est, nisi fiat, & factū sit, esse nō posse. THE. Sic profectò videtur. SOC. Hæc vtique tria concessa pugnant inter se nobis in animo, quando de talis illis loquimur, vel quando fatemur me senem, dum tātus maneo, nulla in parte auctus minutúsue, eodem in anno te iuuene maiorem nunc esse, postea verò minorē, cum moles quidē mea ablata non sit, sed tua duntaxat adaucta. Sum nanq; postea quod antè non eram, nihil tñ factus, absque enim fieri factum esse impoßibile. nihil aūt molis amittens, nunquam minus effectus sum. Et alia huius generis infinita in multis accidunt, si hæc admiserimus. Dic age, ò Theætete. Videris enim mihi harū rerum non imperitus. THE. Per deos, ò Socrates magnopere qd ista sint admiror, interdūq; ipsa inspiciēs tenebris offūdor. SOC. Theodorus, ò amice, nō male de tuo ingenio coniectasse videt̃. Maximè.n. philosophi hæc affectio est, quæ admiratio dicit̃. Neque.n. aliud præter hoc est philosophię principium. Et qui Irim Thaumantis, i. admirationis filiā esse tradidit, nō absurde originē eius explicuit. Sed nū percipis, quam ob cām talia sunt ex quibus Protagoram loqui asseuerauimus, an non? THE. Nondū mihi videor. SOC. Gratiā itaq; mihi habebis, si tibi viri, imò virorum prestātissimorū intelligentię veritatē abditā reserauero? THE. Quídni habeā? & ingētem equidem. SOC. Contēplare iam, & simul diligēter caue ne quis prophanus hęc audiat. Prophani verò sunt, qui nihil aliud esse putant, q̃ quod pugno tenere possunt. Actiones vero gñationesq; & quicquid inuisibile est, in eorū quæ sunt numero nequaquā habent. THE. Duros nimiū & proteruos hoīes, ò Socrates, memoras. SOC. Sunt hi quidē, ò puer, à musis admodum alieni. Nec desunt alij quidā elegantiores, quorum tibi mysteria narraturus sum. Principium autē deinceps erit ex quo ea quæ modo diximus manant, q̃ scilicet vniuersum hoc motus est, & aliud præter motū nihil. Motus verò spēs duæ: & multitudine quidē vtraq; infinita, potentiā autem altera agendi, altera patiendi habet. ex harum congressu cōpulsuq; mutuo effectus eueniunt numero infiniti, specie gemini, sensibile videlicet ac sensus, qui semper cū sensibili coincidit, atq; congreditur. Sensuum hęc nomina sunt, visus, auditus, olfactus, gustus, tactusq; frigidorum, & calidorum. Quos sequūtur voluptates, dolores, cupiditates, atque timores, alijq; affectus innumeri quidē sine nomine, nominati quoque permulti. Genus autē sensibile sensui cuilibet est cognatum. Omnigenis visionibus, colores omnigeni, auribus itidē voces, cæterisq; sensibus alia sensibilia cognata sibi adsunt. Quid igitur, ò Theętete, sermo hic ad superiora? aduertísne? THE. Haud equidem multum, ò Socrates. SOC. Vide igitur, num hoc pacto ad exitum perducatur. Illud.n. sibi vult: oīa hęc videlicet vt diximus agitari, horumque motibus velocitatē tarditatémue inesse. Quatenus igitur tarditas inest, in eodē & ad proxima, motum obtinet, atque ita generat. Quæ verò sic gignunt, velociora sunt. Feruntur.n. & in latione illorū motus est. Cū igit̃ oculus, aut aliquid eorum quę accessit, albedinē, sensumq; cognatum gignit, quæ nunquā nata fuissent dum illorum alterutrum ad aliud quiddā aduentasset, tunc sanè interim dum fertur visio quidē ab oculis, albedo autē ab eo qđ colorem tum ex se edit, oculus visione replet̃, videtq;, & factus est nō visio, sed vidēs. Quod verò colorē tum ex se edit, albedine repletum est, factūmq; non est albedo, sed album siue lignum seu lapis, siue quiduis aliud quod fortè sit colore hmōi coloratum: eodēq; pacto de alijs, vt de calido & duro, cęterisq; oībus iudicandum. Nihil ex his ipsum scđm se quicquā esse, quod & in superioribus disputabamus, sed in mutuo cōgressu oīa fieri & omnigena, pp motum. Qm̃ tam agens, quàm patiēs vnum aliquid esse per se haud firmiter, vt aiunt, cogitare licet. Neque.n. agens quicquā est prius, quàm patiens congrediat̃: neq; patiens prius, quàm agenti. Quod enim congreditur alicui, & vim efficiendi habet, vbi in aliud inciderit, ibi tum primū patiēs emicat. Ex ijs oībus sequitur, quod ab initio quoq; diximus, nihil esse vnum secundum seipsum, sed alicui semper fieri, ipsum autem esse vndiq; excipiendum. licet nos in superioribus consuetudine quadam atq; inscitia, illo.s. ipso esse vti sæpius coacti fuerimus. Verum tñ, vt sapientum sermo dictat, nullo modo prædicandum est aliqd vel alicuius, vel mei, aut hoc, aut illud, aut aliquod nomen quod existentiā significet: sed secundum naturā enunciare oportet, quod agantur, q̃ fiant, q̃ corrumpantur, q̃ mutentur: nam siquis aliquid sermone consistere asseuerauerit, facile redargui poterit. Oportet autem & sigillatim sic loqui, atque de cunctis in vnū collectis: in qua collatione hoīem ponunt, & lapidem, & vnumquodque animal ac speciē. Hæcne, ò Theætete iucunda tibi esse videntur? eaq; tāquam tibi placeant degustabis? THE. Ignoro, ò Socrates, & de te ēt ambigo, vtrum ista tanquam tuæ menti consona referas, an me potius tentes. SOC. Non recordaris, amice, me nihil horum scire, nihilq; taliū vt meum mihi vendicare? sum.n. sterilis. te autē obstetricis ritu agito atque exerceo, atq; huius gratia te incanto, & quæ quisque sapientum dixit gustāda præbeo donec sñiam tuā in lucē educā. Cum demum educta fuerit, tunc primum examinabo, sit ne vana sterilisq;, an fœcunda & solida. Audacter igitur & constāter bene atq; viriliter opinionem tuā in his, quæ te rogauero iam prome. THE. Roga igit̃. SOS. Dic num tibi placeat, nihil esse, sed fieri semper bonum ac pulchrum, & quotcunq; paulò antè dinumerauimus. THE. Dum te audio disserētē, mirum in modum probabilia, & admittenda vident̃. SOC. Ne prętermittamus ergò quæ restāt. Reliquū est.n. vt de somnijs morbisq; cum alijs, tum insania maximè dicā, & de eo quod peruerse videtur, vel auditur, vel aliter quocunq; sentit̃. Nosti enim in his oībus sermonē quem suprà retulimus sine vlla cōtrouersia confutari, cum sensus in ipsis prorsus decipiantur. Tantumque abest, vt oīa quæ apparent cuiq;, ea sint, vt contrà nihil eorum quæ apparēt existat. THE. Vera narras, ò Socrates. SOC. Quo deinceps, ò puer, ille confugiet, qui sensum sciam asserit. quæue cuique apparent, eidē & talia esse, qualia visa sunt. THE. Pudet me loq vlterius Socrates. Nihil.n. habeo quod in medium afferā. Quod nanq; poluerā, deterrēdo penitus subuertisti. Reuera negare nunquam possem q̃ furentes somniantesque falsa nimium opinentur, cum illorum nōnulli deos esse se putent, alij auiū instar volare se credant. SOC. Nunquid igitur non & hanc controuersiam cogitas, de somnio præsertim & re? THE. Quámnam? SOCR. Eam quam sæpe te audisse existimo, quoties quæritur qua potißimum coniectura ostendi poßit, vtrum dormiamus oēs nunc & quæ cogitamus singula somniemus, an vigilemus, & reuera inuicem disseramus. THE. Profectò dubium est, ò Socrates, qua id coniectura quis discernere valeat. Adeo quidque ad vnumquodque velut reciprocum consequit̃. Nam quæ mō disserebamus, nihil prohibet, vt somniātes colloqui videamur.

Phantasmata.

Philosophiæ principium.

Opinio di cētium nihil esse inuisibile.

Opinio di centiū vniuersum esse motum, & præter motum nihil.

De somnijs & morbis contra Protagorā.

Ambiguitas circa somnia & res veras.

Et quãdo in somno somnia referre nos arbitramur, mirum in modum hæc illis similia sunt. Soc. Vides iam quàm facile in controuersiam veniatur: quandoquidem vtrum insomnia an veræ res sint, quæ videntur, etiã ambigi potest. prætereà cum ęquum tempus sit quod somno datur, & quod vigiliæ, in vtroque contendit animus pręsentes opiniones, vt veras asserere. Quamobrem pari tempore & hæc vera dicemus, pari & illa, & in vtrisq; obtinebimus. The. Omnino. Soc. Eadẽ quoq; de morbis furoribusque ratio est, nisi ꝙ tp̃s impar. The. Rectè admodũ. Soc. Nunquid lõgitudine breuitatéue temporis verum determinatur? The. At istud plurimũ ridiculum esset. Soc. An alio argumento ostendere potes quę ex istis opinionibus verę sunt? The. Nõ, vt mihi videor. Soc. A me igitur audi quæ forsitan responderent hi qui apparẽtia semper ei cui apparent vera esse volunt. Sic.n. te, vt opinor, interrogarent, ò Theætete nunquid quod alterum oĩno est, eandem aliqñ potentiam cũ altero habebit? nec idem partim, partim alterũ, sed penitus alterũ intelligamus. The. Impossibile est igitur hoc huius idẽ quicquam, vel potentia, vel quocunq; modò habere, qñ oĩno alterum est. Soc. Nõne dissimile quoque necessario esse fateamur? The. Mihi quidẽ videtur. Soc. Si quid ergò alicui simile, vel dissimile fit, aut sibiipsi, aut alteri, quatenus simile fit, idem: quatenus dissimile, alterũ effici confitebimur. The. Necessariò sequitur. Soc. An non suprà concessimus multa, atque innumera agentia esse, similiter & patientia? The. Concessimus. Soc. Quin & quod aliud est ab alio, cum alio & alio mixtum non eadẽ sed altera generabit. The. Sic prorsus. Soc. Dicamus vtique me ac te & alia secundum eandem rõnem, Socratẽ scilicet bene valentẽ, & Socratẽ ægrotantẽ, vtrum simile hoc illi, an dissimile esse dicemus? The. Nunqd ęgrotantem Socratẽ totum hoc inquis illi toti, Socrati.s. bene valenti? Soc. Rectè nimiũ accepisti, hoc ip̃m dicebam. The. Dissimile planè & alterũ. Soc. Nunquid sic, vt dissimile? The. Necesse est. Soc. Dormientẽ quoq; & vigilatem & quęcunq; suprà narrauimus, similiter asseres? The. Equidẽ. Soc. Quodlibet eorũ quæ natura efficere quicquam possunt, quãdo accipiet sanũ Socratem, vt altero me vtetur, quando debilẽ, vt altero? The. Quidni? Soc. Et altera in vtroq; gignemus, ego quidẽ patiens, illud aũt efficiens? The. Nil prohibet. Soc. Quoties vinũ sanus bibo, suaue ac dulce mihi videt. The. Certè. Soc. Ex his porrò quæ concessa sunt, agens & patiens, dulcedinẽ sensumq; progenuerunt, & vtraque mota: & sensus quidem à me existens, sentire linguam effecit: dulcedo aũt à vino circa illud mota, dulce vinũ sanæ linguæ tã esse, quàm apparere fecit. The. Sic prorsus superiora cõcessa sunt. Soc. Cum verò me ęgrotantẽ accipit, principio quidẽ non eundẽ reuera apprehendit, dissimile nanque aduenit. The. Ita est. Soc. Deinde alia quędam Socrates sic affectus & vini potio gignunt: circa linguã, saporis amari sensum: circa vinũ, factã & motam amaritudinem: & hoc quidẽ non amaritudinẽ, sed amarum, me verò non sensum, sed potius sentientẽ. The. Oĩno. Soc. Et ego nihil vnquã aliud fiam sic sentiẽs. alterius.n. alter est sensus, & alienũ aliudq; sentientem efficit: neq; illud me talem efficiens, aliqñ congrediens alteri, idem generans, tale quicquã existet. Ab alio.n. aliud generãs, alienũ alterumq; fiet. The. Vera hęc sunt. Soc. Nec ego mihiipsi talis, nec illud sibiipsi tale efficietur. The. Nõ certè. Soc. Necessarium aũt alicuius me fieri quando sentiens fio. sentiens.n. nihil sentire impossibile est. & illud quoque necesse, alicui fieri quoties dulce aut amarũ, aut aliquid huiusmodi redditur. dulce nanq; nulli dulce esse nõ potest. The. Sic est omnino. Soc. Relinquitur igitur, vt opinor, siue simus, nos inuicẽ esse: siue fiamus, inuicem fieri: quandoquidem nostram essentiam necessitas ipsa connectit. Connectit aũt aliorũ nulli, nec nobis ipsis: inuicem ergò vinciri sequitur. Quapropter siue quis esse aliquid dixerit, siue fieri, ita accipiendum est, alicui esse fieríue, vel alicuius, vel ad aliqd. ipsum aũt in seipso quicquã esse, vel fieri, neq; ipse quisquam profiteri debet, nec alteri asseueranti cõcedere, quemadmodum ratio superior admonet. The. Sic est prorsus, ò Socrates. Soc. Nõne qñquidem me efficiẽs mihi est non alij, ego quoque ipsum sentio, non alius? The. Quidni? Soc. Verus itaque mihi sensus meus: meæ nanque essentiæ semper existit, & ego scd̃m Protagoram, iudex tam eorum quę sunt, vt mihi sunt, q̃ eorum quę nõ sunt, vt non. The. Ita videt. Soc. Quid iam obstat, quo minus sciens existã, quemadmodum & sentiẽs? quippe cum nec decipiar, nec aberrẽ cogitatione circa ea, quæ vel sunt, vel fiunt? The. Nihil prorsus. Soc. Egregiè igitur ipse dicebas, scientiam nihil aliud esse, quàm sensum. In idem sanè hæc concurrunt, secundum Homerum quidem & Heraclitum, & omne id genus, vniuersa decurrere, fluminis instar: secundũ verò Protagoram, sapientissimum hominem rerum oĩum esse mensurã, & postremò secundum Theætetum concessis superioribus, sciam esse sensum. nunquid, ò Theætete, opinionem hanc dicemus esse quasi tuam prolem nuper abs te quidem genitã, à me aũt in lucem obstetricia quadã opera iam eductã? Quid ais? The. Ita necesse est, ò Socrates. Soc. Hanc, vt videtur, qualiscunq; sit, vix tandem genuimus, post partum verò, vt mos est quinta die ab eius natali solẽnia celebrantes circulum disputationum discurramus, videasq; ne nos fallat, si fortè educatione digna nõ sit, sed inanis & falsa: aut nũ cẽses tu natũ tuum oĩno alendum, nec vllo modò abijciendum? An fortè si reprobatũ videris primogenitũ tuũ, nõ molestè feres è medio tolli? Theo. Theętetus, ò Socrates, ęquo aĩo feret. neq;.n. morosus est. verũ dic per deos, an nõ ita se res hẽt? Soc. Disputationis auidus es, atq; vir bonus, ò Theodore, q me putes arcã quãdã esse sermonum, vnde mox promã monstremq; hæc nõ ita sese habere: nõ aduertis qd fit, ꝙ nullus.s. vnquã sermo à me manat, sed ab eo semper qui mecum disputat. Eqde scio nihil præter exiguum qddã, hoc est cũ sapiente aliquo rõnem inire, & eã pro virili percipere. Et nunc qdem id ex hoc conabor non ex meipso dicere. Theo. Rectius ipse, ò Socrate, loqueris. Quare sic efficias oro. Soc. Scis, ò Theodore, qd ex dictis amici tui Protagoræ in primis admiror? Theo. Quidnã? Soc. Cętera quidẽ satis mihi placuerũt, dum probat quod cuiq; videat id illi existere: principiũ verò miratus sum orationis, cur de veritate scribere aggressus non suem dicat, vel prodigiosum canem rerum oĩum mensurã esse, vel aliud qcquã mirabile ex his quæ sentiunt. quo magnifice satis & prorsus contẽptim exorsus esset, ostendẽs ꝙ nos eũ tanquã numen ꝑp sapientiã miremur, cum nihilò plus sapiat, q̃ rana Gyrina, nedum quàm hominum quisquã. aliterne dicemus Theodore? Si.n. cuique verum est quod quisque per sensum opinat, neq; alterius affectum alter melius iudicat, neq; opinionem alterius discernere alius alio magis qd sit potest, verãne sit an falsa, sed vt sæpe iam repetiuimus, qsque sua solum opinatur, & ea qdem recta omnia atq; vera sunt, cur, ò amice Protagoras, ipse adeò sapiẽs extitit, vel aliorum præceptor mercede etiam ampla exhibita dignus admodũ sit habitus, nos aũt rudiores, eiusq; discipuli iudicãdi? cum tamen qsque sapientię propriæ mensura sit, aut qũo non dicamus in his Protagorã nõ nugagari? Studium quoq; meum obstetricię facultatis vt transeã, quãtum risum exhibebimus? Imò & omne disserendi officium inane. Nã conatus iste discutiendi refellendiq; vicissim phãtasias & opiniones, cum rectę sint omnes, nihil erunt aliud, quàm manifesta deliramenta, si vera Protagorę veritas illa, quam vocat, est. atqui nõn iocatur illa, sed velut ex adyto libri est locuta. Theo. O Socrates, amicus cum sim, qneadmodum ipse modo dicebas, nũquam paterer concedente me Protagorã confutari, neq; tibi rursus præter meam sententiam repugnare vellem. Age

Vide Suid. in dict. ἀμφιδρομία.

Quid sit ferre Socratés profitetur.

Age igitur omnia iterum cum Theæteto. Etenim apte nimiū, diligenterque obſecutus tibi fuiſſe hactenus viſus eſt. Soc. Si Lacedæmonem profectus Theodore ad palæſtram alios quoſdam inertes nudato corpore exerceri videres, an non operæprecium duceres ſpeciē tuā nudis membris palàm, cum illis conferre? Theo. Quid verò? ſi me permitterent quemadmodū vos in præſentia permiſſuros ſpero, vt ego quidem ſolum ſpectem, neque in gymnaſium rapiar, vir dura iam cute, illi aūt libentius cū iuniori molliorīq; luctent? Sos. Atqui ſi tibi id, ò Theodore, iucundum eſt, neque mihi ēt eſt moleſtum, vt trito prouerbio fertur. Aggrediamur itaque rurſus ſapientem Theætetum. Dic obſecro Theætete primum, quæ modo percurrimus: nónne tu quoq; miraberis, ſi ſubitò nihilominus appareas ſapiens, quàm quilibet hominū, vel deorum? aut nūquid Protagoream illā menſurā, ad deos minus, quàm ad hoīes pertinere putas? Theo. Non per Iouē, adeoq; quod rogas magnoperè miror, dum enim ſuprà exponebamus, qua ratione quod cuiq; videtur, id cuique verū eſt, ſcite admodum dici videbatur, nunc aūt contraria cōfeſtim opinio ſubit. Soc. Iuuenis adhuc es, ò amice, imò ēt puer, & idcircò concione facile perſuaderis. Ad hęc enim Protagoras, & quiuis alius eius ſectactor dicet. O generoſi pueri, atque viri concioni animū adhibete cōſidentes, deosque in mediū inducite, de quibus ego vtrum ſint, an non ſint, neque loquendū, neque ſcribendum cenſeo: & quæ multi audientes admitterent hæc dicite, (qđ graue eſſet, niſi quilibet vir cuilibet bruto ſapientia longè præſtaret.) Demonſtrationē verò neceſsitatemque ne vllam afferatis, ſed veriſimili tm̄ rōne vtimini. Qua ſi vellet Theodorus, aut quiuis alius geometra in diſputationibus geometricis vti, nullius prorſus æſtimaret. Conſiderate igitur tu ſimul atque Theodorus, vtrū ſermones tantis de rebus rōne probabili tm̄ confirmatos recipere velitis. Theo. Iniuſtè & tu, ò Socrates, & nos reciperemus. Sed iam alia res, quemadmodū inter te & Theodorū cōueniebat cōſiderāda. Theo. Alia certè. Soc. Sic vtique cogitemus, ſit ne idē ſcīa, & ſenſus, an aliud. Ad hoc.n. oīs ſupior ſermo vergebat, & huius gratia permulta, atque miranda tetigimus. Theo. Sic eſt oīno. Soc. Confitebimur quæcūque videndo, vel audiendo ſentimus, eadē & ſcire? vtputa barbarorū vocē antequā didicerimus, dicemus nō audire qn̄ loquuntur? an audire ſcireque ſimul? & literarū prorſus ignari cū illarum contextū aſpicimus, nū videre nos eas negabimus? an & ſcire ſi modò viderimus, aſſeremus? The. Idipſum ò Socrates, ꝙ in his cernimus & audimus, ſcire inſuper affirmabimus: horū quidē figurā colorēque inſpicere & ſcire ſiłr, illorum aūt acutā vocē & grauē audire pariter atque ſcire. Quæ verò grammatici & interpretes de his tradunt, neque ſentire videndo & audiēdo, neque ēt ſcire. Soc. Optimè, ò Theætete, neque in his repugnandū tibi, vt magis inde proficias, verum aſpice & aliud quod ad hæc accedit, qua rōne repelli vitarique poſsit. The. Quid iſthuc? Soc. Hoc ſanè: ſi quis percontetur, fieríne poſsit, vt quod quis quandoque ſciuit, & adhuc memoria tenet fixumque conſeruat, idipſum tn̄ neſciat. In lōgum profectò ſermonem traho, quęrere cupiens vtrum aliquis qđ didicit memoria retinens haud noſcat. The. Quì hoc fieri poſſet, ò Socrates? Monſtrum quod dicis eſſet. Soc. Ne ipſe quoq; delirē, aduerte obſecro. Videre, nóne ſentire dicis, viſionēq; ſenſumque? The. Aio. Soc. Qui aliquid videt, nōne idē ſcit quod & videt, vt pręſens ſermo proponit? The. Certè. Soc. Memoriā aliquid vocas? The. Voco eądē. Soc. Alicuiúſne, an nullius? The. Alicuius certè. Soc. An nō earū rerum quas didicit ſenſitque? The. Harū profectò. Soc. Quod qs vidit, qn̄q; meminit? The. Meminit. Soc. Nunquid cū claudit oculos, ēt reminiſcitur? aut cū aliquid huiuſmodi facit, potius obliuiſcitur.: The. Abſurdū hoc dictu, ò Socrates, eſſet. Cogitur tamen id fateri quiſquis ſermonē ſuperiorem ſeruare velit, aliter aūt minimè. Soc. Ego quoq; per Iouē ſuſpicor, neque dū ſatis intelligo. The. Dic oro, quo pacto? Soc. Hoc ſanè. qui videt, idē ſcit quod & videt, vt cōfeſsi ſumus: nam viſionē, ſenſum, ſcīamque idem eſſe conuenimus. The. Conuenimus. Soc. Quj verò vidit, atq; ideo ſcit, meminit quod vidit, vel clauſis oculis, neque tunc aliquid videt. The. Sic accidit. Soc. Non videre aūt, neſcire eſt, ſiquidem videre ſcire erat. The. Verū Soc. Contingit itaque quodquis qn̄que ſciuit, ēt dū meminit, id neſcire, ſi nō videt. Quod quidem ſi fieret, mōſtrum quoddam fore prædiximus. The. Vera loqueris. Soc. Nōnihil igitur impoſsibile videtur accidere, ſi quis ſcientiā ac ſenſum idem eſſe poſuerit. The. Sic apparet. Soc. Aliud ergo vtrunque fatendum. The. Videt. Soc. Quamobrem quid ſciētia ſit à principio iterum perquirendū, cęterum quídnā agimus, ò Theætete? The. Qua de re percōtaris? Soc. Videmur vtique mihi ignaui galli inſtar, antequam vicerimus ad cantandum ſtatim proſilientes à diſputatione. The. Qui iſthuc. Soc. Contradictoriè videmur aduerſus nominum conceſsiones confeſsi, & circa tale quiddam verſati verba rimari, in ipſiſque conſiſtere: cumq; non rabulas, ſed philoſophos nos eſſe profiteamur, nihil aliud tn̄, quàm acres illi viri clàm facimus interim. The. Nondū quid velis intelligo. Soc. Equidem quod in his ſentio, explanare conabor. quæſiuimus nunquid qui aliquid didicit ac meminit, neſciat: oſtendentesq; eum qui vidit, clauſis ēt oculis recordari, nec videre tamen, neſciū ſimul & memorē demonſtrauimus, quod nimium impoſsibile. Atque ita Protagorea fabula prorſus euanuit, ac tua ſimul, quæ ſenſum ſciētiāque idem eſſe canebat. The. Conſtat. Soc. Nequaquam ita, vt arbitror. ò amice, ſi pater alterius fabulæ ſupeſſet, ſed vehementiſsime propugnaret. Nunc aūt orphanam ipſam inſequimur expoliamuſq; : neq; tutores quos reliquit Protagoras, è quorum numero vnus eſt Theodorus hic, ſuccurere volunt. Verū nos iuſtitiæ gratia illi ſuffragari aggrediemur. Theo. Non ego quidem, ò Socrates, imò Callias Hipponici filius rerum Protagorę tutor. Nos profectò à nudis ſermonibus ad geometriā repente deflexIMUS. Gratiā tibi tamen habebimus, ſi illi opem tuleris. Soc. Scitè loqueris, ò Theodore. Aduerte igitur qua via ſuccurrā. ſiquis minus vim verborū animaduerterit, qua plerūque affirmare quicquam, & negare ſolemus, abſurdiora ēt ſuperioribus confiteri cogetur. Dicā tibi quemadmodum, an Theæteto? Theo. Vtriſq; cōmuniter. Reſpondeat aūt iunior. Nā redargutus minus vituperabitur. Soc. Difficillimam aūt quęſtionem dico, ea verò eſt hmōi: num fieri poteſt, vt qui aliquid nouit, qđ noſcit ignoret? Theo. Quid reſpondebimus Theętete? The. Impoſsibile ego quidem puto. Soc. Nō vtique, ſi videre, ſcire eſſe poſueris. quid enim reſpondeas ineuitabili quæſtioni, puteo quod dicitur incluſus, ſi quis te vir intrepidus interrogauerit manu alterum tibi tegēs oculum, vtrum tecto oculo veſtē videas? The. Nō hoc dicam, ſed altero. Soc. An non idem ſimul & vides, & non vides? The. Ita quodammodo. Soc. Haud equidem, dicet ille iubeo, vel quæſiui quo pacto, ſed vtrum quod ſcis idem & neſcias. In pręſentia verò quod nō vides, videre videris: & ſuprà confeſſus es, videre quidem ſcire eſſe, nō videre autē neſcire. Collige quid ex his aduerſus te cōcludatur. The. Contraria planè eorum quę propoſueram. Soc. Plura forſitan, ò mirifice puer, tibi talia contigiſſent, ſi quis à te quæſiſſet, vtrum ſcire liceat & acute, & obtuſe, & cominus quandoque ſcire, eminus verò nequaquam, & vehemēter idem atque remiſſe, cæteraque permulta. Quæ quidem inſidiando vir clipeatus, & ad dicendum mercede conductus quærens, quando idem ſcientiam ſenſumq; ponebas, te in auditū, olfactū, ac cęteros ſenſus ordine inieciſſet, ſtudioſeq; & ſedulo nimium redarguiſſet. atque te cōprehendēs non prius te dimiſiſſet, quàm tu eius exquiſitam ſapientiam

Prouerbiū Si tibi iucundū, mihi nō moleſtum.

Prouerbiū

admiratus ab eo vinctus esses: vbi captus atque ligatus tanta te ipse pecunia redemisses, quanta tu & ille statuissetis. Quā igitur rōnem, inquies forsan, pro tutandis opinionibus suis Protagoras assignabit? Nunquid aliud tentandū est? THEO. Et maximò quidē. SOC. Et hæc vtiq; oīa quæ & nos opem illi ferentes dicimus, & contrà, vt arbitror, ibi, despiciens nos penitus, atq; ita obiectās: bonus iste Socrates cū interrogasset puerū, vtrū quis posset quod meminit, idē simul & ignorare, & ille perterritus negauisset, ex eo quod rē ipsam prospicere nō poterat, ridiculū me in disputatione mōstrauit. res aūt, ò ignauissime Socrates, ita se habēt. Quoties ex meis aliquid quęrendo cōsideras, si interrogatus respōdeat eadē quę ego ēt respondere, resellaturq;, me quoq; redargutū existimato. Sin alia, ipsum solūmodo qui respondit. Principio, putásne aliquem concessurum tibi, memoriā adesse cuipiā, quando non amplius patitur, earū rerum quas passus fuerit, & ipsam talem passionē esse qualis fuerat dū pateretur? permultū abest. An formidaturū censes admittere ꝙ possit aliquis idem nosse simul & ignorare? Quod si forsitan minus audeat, daturū speras eundem esse dissimilem factum alicui priusquam fiat dissimilis existenti? magis aūt hunc esse aliquem, sed non hos, & eos quidem infinitos effectos, siquidē dissimilitudo fiat, si modo aucupationes verborū vitare inuicē oportuerit? Cæterū, ò beate, generosius ea quę dico, aggredere, meque si potes refelle, ꝙ non proprij cuiq; nostrū sensus fiāt: vel etiam si proprij sint, nihilò magis quod apparet, illi soli fiat: vel si esse oporteat, nominare liceat, cui apparet. Sues autem & prodigiosos canes dum narras, non ipse solum bestiā imitaris, sed eos qui audiūt, vt idem quoque in mea scripta sibi permittant, persuades. Neq; rectè facis. equidem veritatem habere se assero, quemadmodū scripsi. mēsuram.n. vnumquenq; nostrum eorū quæ sunt, & quæ nō sunt, esse: sed magnopere hoc ipso aliud ab alio discrepare, ꝙ & huic alia sunt, apparentq;, & illi alia. Sapientiam verò & sapiētem virum nullò modò existere nego. Imò hunc ipsum sapientē voco, qui illius conditionē cui mala vident, suntq;, permutans, bona apparere & esse sibi facit. Sermonem aūt meum, ne verbis dūtaxat persequere, verū sic planius iterū quod dico, perdisce, & in memoriā dictū superius reuoca, ꝙ ægrotanti amara videntur quæ gustat, & sunt: bene valenti contraria sunt, atque videntur. Sapiētiorem vtiq; horū neutrū ex hoc oportet asserere, neque.n. id fieri potest, neq; asserendū ęgrotantem insipientem esse, quia hæc putet, sanum contrà sapientem, quia diuersa. Permutādum verò in alterū habitum. Alter enim habitus melior. Similiter in disciplina ab altero habitu in meliorē permutandum. Sed medicus quidē medelis transmutat sophista sermonibus. Nemo enim efficit, vt qui falsò opinatur, verè deinde existimet: quippe cū ea, quæ non sunt opinari nemo valeat, nec alia præter illa quę patitur, hæc aūt semper vera sunt. facere tamē quis pōt, vt qui deprauati animi habitu cognata sibi opinatur, sana deinde mente vniuersa quædā existimet, quæ pleriq; ob imperitiā phantasmata vera nomināt. Ego aūt meliora alijs alia dico, veriora nequaquam. Sapientes prætereà, ò amice Socrates, nullo pacto ranas nuncupo, imò secundum corpora, medicos: secundum plantas, agricolas. Aio equidem hos viros plantis suis pro deprauatis sensibus quoties tale aliquid ægrotat, bonos integrosq;, & veros sensus inferre: sapiētes quoq; & bonos rhetores ciuitatibus bona pro malis videri iusta efficere: qm̄ quęcunq; ciuitati cuilibet iusta honestaq; vidētur, hæc sunt & illi talia quandiu sic putat, sed sapiens pro malis his singulis, bona & iudicari & esse efficit. Eadem ratione sophista eos qui erudiuntur, sic erudire potens, sapiēs est, dignusq; ampla mercēde apud auditores habetur. Atque ita alij sapientiores alijs sunt, neq; vllus tñ falsa putat: & tibi hoc ipsum, velis, nolis, cum rerū mensura sis, admittendum. hic enim sermo in his seruatur. Cui si quo modo à principio iterum repugnare potes, repugna oratione congressus. Quod si interrogando vis interrogando perage. Neque.n. hoc fugiēdum, sed oīum maximè his qui sanæ mentis sunt, persequendum. Sic tamen id effice, ne interrogādo sis iniurius. Absurdum est profectò eum virum, qui virtutē meditari se pręcipuę profitetur, in sermonibus semper iniuriū esse. Afficere autē iniuria in his est, quū quis non seorsum quidem certādo exercetur, seorsim verò disserendo: & in illo quidem.s. certamine iocatur, falliq; pro viribus, in hoc aūt disputatione videlicet, seriò agit & corrigit disputantem, eos illi dūtaxat errores iudicās, quibus ipse & ex ipso & ex pręteritis disputationibus abductus est. Si ita feceris, seipsos qui tecū versabuntur, non te, perturbationis defectusq; sui causas esse confitebuntur, teq; protinus sectabunt & diligent, seipsos contrà odio habebūt, & à seipsis ad philosophiam confugient, vt alij quodammodo effecti, habitum pristinum deponant: sin autem contraria feceris, quemadmodum alij quoque permulti, contraria ēt tibi cōtingent, & familiares pro philosophis, studij huius inimicos, cum adoleuerint, reddes. Si igitur mihi parueris, ꝙ & suprà dictum est, haud hostiliter contentioseq;, sed placido mitiq; animo assentiens, considerabis quomodo moueri dicamus oīa, & qūo quod cuique videtur, hoc & priuatim, & publicè sit, & ex his inquires vtrū idem an aliud scientia sit, & sensus: neque vt mō cœpisti, ex verborū nominumq; cōsuetudine disseres, quæ multi quocunque libet, trahentes, varios dubitationum injiciunt scrupulos. Hæc, ò Theodore, in defensionem amici tui tentaui pro viribus, parua quidem à paruis. Si enim ipse viueret, fortius magnificentiusque pro seipso pugnaret. THEO. Iocaris, ò Socrates, nam fortiter pro illo certasti. SOC. Rectè loqueris, ò amice. Sed mihi dicas. Aduertistī ne quod iam pridem Protagoras nos increpet, quod cū puero disputantes metu puerili aduersus eius scripta depugnemus? cumq; ipse genus hoc vrbanitatis reijceret, mediocritatem verò in oībus mire tolleret, serio in eius dictis versari nos iussit. THEO. Quidni, ò Socrates, animaduerterim? SOC. Quid ergò? iubes nos illi parere. THE. Summopere. SOC. Cernis hos omnes, excepto te, pueros esse? Quare si illi credimus, me simul ac te oportet interrogando vicissim, & respondendo seriò sermonem eius examinare, ne iterū nos incuset, ꝙ ludentes cū pueris, sermonē suum exagitemus. THEO. Quid prohibet quin Theætetus melius, quàm multi barbati viri scrutātem te assequatur? SOC. Non tamē te, ò Theodore, melius. Ne igitur censeas oportere me amico tuo defuncto oēm opem afferre, te verò nullam: verū sequere me obsecro paulisper, quoad hoc dūtaxat inueniamus, vtrū te deceat in figuris geometricis esse mensurā, aut oēs ęquè ac tu in astronomia cæterisque facultatibus, in quibus tu meritò pręstare videris, periti sint. THEO. Difficilè est, ò Socrates, vt qui tibi assidet, roganti non respōdeat. Delirabam profectò paulò antè, cū dicerē te cōcessurū mihi, ne ad pugnā accingerer, & Lacedęmoniorū more ne compellerer. Nūc ad Scirronem potius declinare videris. nam Lacedęmonij exui, vel abire iubēt. Tu aūt Antæum imitari videris. Congredientem nanque nō prius dimittis, quàm nudatū tecū certare coegeris. SOC. Congruā, ò Theodore, morbi mei similitudinē reperisti. Robustior tñ illis ego sum. Innumeri.n. iā Hercules & Thesei fortes in dicendo viri mecū congressi, defatigati sunt, ego tamen nihilò magis desisto, adeo me exercitationis huius vehemens amor inuasit. Neque tu igiť mihi inuideas, quo minus mecū exercitatus, te simul ac me iuues. THEO. Haud vltrà repugno, ducas quà lubet. Prorsus hāc quasi fatalem necessitatem quā tu cōstituis, coniunctò ferenda est. Neque tamen vltra ea, quæ proposuisti, me tibi exhibere possum. SOC. Sat istud erit, sed id mihi obserua, ne clàm in puerilem loquendi ritū labamur, & ob eam causam, nos aliquis iterum carpat. THEOD. Conabor

Pro Protagora.

Conabor sanè pro viribus. Sos. Hoc igitur in primis, quod suprà tetigimus, resumamus, vtrū rectè, nécne sermonem illius improbauerimus, quo ille vnūquenque ad sapientiā sibimet sufficere dicit. Nobis porrò concessit Protagoras, in eo quod melius, vel deterius inter se plerosq; differre, & eos sapientes esse. an nō? Theod. Cōcessit. Sos. Si.n. ipse sua hæc præsens confessus esset, nō aūt nos in eius fauorē cōcessissemus, nihil opus sit repetendo eadē confirmare. Nunc aūt cū videri fortasse possit, non satis idoneos dogmatū illius assertores non esse, præstat perspicuè, vt se res habet concedere. Nā non parū interest, sic an aliter habeat. Theod. Vera loqueris. Sos. Igitur nō ex alienis, sed ex suo duntaxat sermone, quàm breuissimè consensum accipiamus. Theo. Quī? Soc. Sic. Quod cuiq; videtur, id illi cui videt esse dixit. Theo. Dixit certè. Soc. Nunquid igitur & nos, ò Protagoras, hominis imò hominum omniū opiniones dicimus, afferimusq; neminem prorsus partim quidem se, q̄ alios sapiētiorem putare, partim verò alios sapientiores, q̄ se. An nō.n. in maximis periculis, quoties in castris, aut morbis, aut mari fluctuant, quasi deos habēt eos, qui singulis in rebus prestant, seruatoresq; suos putāt, nulla alia re cæteris, quàm scientia precellentes? & per oīa humana quærentibus præceptores ac duces sui ipsorū aliorūq; animantium atq; operum, qui cōiter æstimantur tam ad docendum quàm ad imperandū sufficere? In his oībus quid aliud dicemus, q̄ ꝙ hoīes inter se sapientiā & ignorantiā esse putent? Theo. Nihil aliud. Soc. Nonne sapientiam veram cognitionē esse ducūt, ignorantiā verò, falsam opinionē? Theo. Quidni? Soc. Quorsum, ò Protagoras, sermonē vertemus? Vtrū hoīes vera semper opinari dicemus? An aliqñ vera, falsa nonnunquam? Vtrinq; enim sequitur, vt non semper vera, sed vtraq; opinentur. Attende enim Theodore, velítne Protagoras aut tu forsan ipse contendere, ꝙ nemo quisquam sit, qui quenquā vel imperitū esse, vel falsa opinari putet. Theo. Incredibile hoc, ò Socrates. Soc. Atqui in hanc necessitatē sermo ille delabitur, qui mensuram oīum hoīem prædicat. Theo. Quo pacto? Soc. Cùm tu aliquid apud te statuis, deinde mihi opinionē tuam declaras, tibi quidem scd'm illius sermonē verū esto, nos aūt, nonne sententiæ tuę iudices fieri possumus; an opinari sp te vera iudicamus? Quin potius innumeri hoīes tecū quotidie pugnant cōtra q̄ tu opinantes, putantesq; te perperam iudicare atq; opinari. Theo. Per Iouē, ò Socrates, q̄ plurimi sunt, vt inquit Homerus, qui mihi ex hoībus negotia facessant. Soc. Quid ergò? Vis dicamus, tūc te quidē tibiipsi vera opinari, permultis alijs aūt falsa? Theo. Ex his quæ dicta sunt, necessariò sequi videt. Soc. Quid ipsi Protagorę? An non necessariū? Si.n. nec ipse putasset hoīem esse mēsuram, neq; ēt multi isti, vt neq; putant, nulli hanc veritatē esse oporteret, quam ipse scripsit. Sin aūt ipse quidē censuit, multitudo aūt non consentit, scito in primis quo plures sunt hi quibus non videtur, quàm quibus videtur, eo magis non esse, quàm esse. Theo. Necesse est. siquidem secundum opiniones singulas, & erit, & non erit. Soc. Deinde hoc habet pulchrè. Ille.n. circa suam opinionem dissentientium sententiam, qua illū mentiri credunt, quodammodo veram esse cōsentit, dum vera opinari cunctos fatetur. Theo. Absq; dubio. Sos. An non suam esse falsam admittit, si iudicium illorū, qui falsa illū opinari volunt, verum esse fatetur? Theo. Necessarium. Soc. Alij aūt sibiipsis mentiri nequaquam concedunt. Theo. Non certè. Soc. Hic verò & hanc veram opinionem ex his, quæ scripsit, fatetur. Theo. Patet. Soc. Ex omnibus igitur, quæ Protagoras edidit, ambigetur, imò ab illo ipso maximè concedetur. nā si eum, qui contradicit, vera opinari concedat, tunc sanè & ipse Protagoras confitebitur, neque canem, neque quēuis hoīum esse mensuram, aut oīum, aut vnius ēt quodcunque non didicerit. An non ita? Theo. Ita certè. Soc. Cùm ergo ab omnibus dubitetur, nulli Protagoræ veritas vera erit, nec alijs, neq; ēt sibiipsi. Theo. Longè nimis in amicū meū, ò Socrates, inuehimur. Soc. Quid si, & rectū preteruehamur? Verisimile est.n. cum senior fuerit, sapientiorem nobis quoq; fuisse. Qui si repentè humeros tenus hic emicans nos inuaderet, in multis tam me delirātē, vt probabile est, quàm te cōsentientē refelleret, deinde protinus euanesceret. Veruntū vti nobis ipsis talibus oportet, qualescunq; sumus, & quæ videnť eadē semper fateri. Et nunc quidem quemlibet cōcessurum dicamus, hoc ipsum videlicet aliquid aliud esse, propterea ꝙ alius alio sapiētior insciti óruę existat. Theo. Mihi quidē videtur. Soc. Nunquid in hoc maximè insistere sermonē dicemus, quod ipsi quoq; concessimus, astipulātes Protagore: multa quidē quæ videntur, ea cuilibet esse, calida, sicca, dulcia, cæteraq; huiusmodi? Quod si in quibusdam differre aliū ab alios cōfitebitur, circa salubria, & noxia, afferet vtiq; non quālibet mulierculā, puellamq;, & brutū ad seipm curandū per salubrium cognitionē sufficere: sed in hoc vt vsquā maximè differre. Theo. Idem mihi quoq; videt. Soc. Preterea, nónne in ciuilibus ēt, honesta & turpia, iusta & iniusta, sanctaq; & impia, quęcunq; ciuitas vnaquaque existimans ponit sibi legitima, eadem re vera vnicuiq; esse dicet? Atq; in his nihilo sapientiorē esse priuato priuatū, ciuitateq; ciuitatē? At verò in eo quod vtilia & inutilia sibi respub. statuunt, hic vt vsquam confitebitur consultorem cōsultore, rempublicam republica in veritate inuenienda differre. Neq; audebit vnquam hoc admittere, vt quęcunq; ciuitas aliqua vtilia sibi putans instituit, eadem semper illi conducant. Sed tibi quidem dico, in ipsis iustis iniustisq;, sanctis itē & prophanis præsidium causæ ponunt, nihil scilicet eorum suaptè natura substātiam aliquam habere, sed quod cōiter videtur, id tū cum videtur, verum esse, & quandiu videtur. Et quicunq; non oīno sententiam Protagorę referūt, sic quodāmodo philosophant. Nos verò, ò Theodore, disputatio è disputatione maior subinde è minore emergens, occupat. Theo. Haud igitur otiosi sumus, ò Socrates. Soc. Haud videmur. Et sæpe aliàs, ò beate vir, hoc animaduerti, & nunc maximè, ꝙ non ab re quicunque diutius in philosophia versantur, vbi ad forum sese contulerunt, ridiculi rhetores prorsus apparent. Theo. Qua rōne hoc ais? Soc. Videtur hi, qui in iudicijs, & foro ab ineūte ętate iactantur, ad eos qui in philosophia & hmōi studijs assuefacti sunt collati, vt seruis inter liberos educatis esse similes. Theo. Quo pacto? Soc. Ex eo ꝙ his quidē, vt tu dicebas, semper otiū adest, otioq; tranquillo confabulantur: quemadmodū, & nos in præsentia tertiò iam sermonem instauramus. Sic & illi, siquid vltrà propositam quęstionem, quod magis eos fortè delectet, inciderit, quemadmodū in presentia nobis contingit, nihil curant, prolixiúsne an breuius loquantur, modò veritatis cōpotes fiant. Illi aūt temporis angustijs in loquēdo sollicitantur. Vrget.n. aqua defluens, neq; licet de his, quę cupiunt verba facere: sed necessitatem aduersarius affert, libelli formulā adducens, extra quā nihil dicendū, quod iuramentum calūniæ cauendæ vocant. Sermones aūt semper de conseruo cōtra eū dominū qui in iudicio sedet, & manū sententiā tenet. Certamina quoq; nunquā frustrà, sed ad rem semper, sepe ēt de nece & vita agitur. Vnde intēti acresq; fiunt, scientes domino tā verbis adulari, q̄ operibus obsequi pusillanimes, & non rectis animis præditi hoīes. Nam animi magnitudinē, rectitudinē & libertatem seruitus à pueritia sustulit, cogēs obliqua peruersaq; patrare facinora, dum discrimina magna formidinesq; mollibus adhuc incuteret animis, quę omnia, cùm non possint, cum iustitia & veritate perferre, cōfestim in mendacia mutuasq; iniurias conuersi, flectuntur vndiq; atque consringuntur, adeò, vt nihil amplius sanæ mentis habentes ex adolescentibus in viros euadant, facundos sapientesq;, vt ipsi putāt. Atque hi quidem tales sunt,

De philosophorū otio & more disputādi.

Nūquam liberè dicere oratorē posse, sed vel iudicē semper metuendū &c.

sunt, ò Theodore, nostri autem chori homines vis reseramus? An dimittentes potius ad sermonem propositũ reuertamur? ne, vt paulò antè dicebamus, sermonis libertate digreßioneq; nimiũ abutamur? THEOD. Nullo modò, ò Socrates, sed reseramus. probè nãq; dicebas ꝙ in philosophorum choro nõ nos sermonibus, sed nobis sermones seruiant, & vnusquisque illorum perfici à nobis sustinet tum, cùm nobis videtur. Nec enim, vel index, vel spectator, quemadmodum poetis illis, cẽsor, & dominus noster futurus, nobis præsidet. SOC. Dicamus igitur postquã tibi videtur, de his qui egregij sunt. Quid enim de his qui philosophiæ studio abutuntur? Illi igitur ab ineũte ætate primum quidem viam in forũ ignorant, neque iudicium, aut consilium, aut concilium ciuitatis aliud vbi sit, norunt, leges aũt decretaq; vel promulgata, vel scripta, nec vident, nec audiunt. Factiones autẽ sodalitatum, quæ ad magistratus creandos spectant, & congressus, & cœnas, & lasciuiora conuiuia neq; somniãt quidem. Iam bené ne an male vrbs iam olim habuerit, aut quod cui malum, turpísue nota à maioribus suis, seu fœminis, seu viris sit, magis eos latet, quàm maris, vt dici solet, arenę. Atq; hęc omnia etiam nescire se nescit. neq; enim vulgaris glorię gratia ab his abstinet; sed reuera corpus duntaxat illius in vrbe habitat, atque versatur: mens aũt hęc omnia parui, imò nullius ęstimans, passim volat, vt ait Pindarus, & quę sub terra sunt, & quę supra dimetiens, & arte cœlum transcendens, omnẽ perscrutata naturam rerum omnium quæ ad vniuersum pertinent, his autem quæ propè sunt solis, nullo modò applicans se. THEOD. Quo pacto id ais, ò Socrates? SOC. Quemadmodum Thaletem, dum cœlum suspiceret intẽtus sideribus in foueam cadẽtem Thracensis quædã eius ancilla facetè nimirum carpsit, ꝙ quæ in cœlo sunt, percipere contenderet: quę verò proxima & ad pedes, nõ videret. Idẽ similiter omnibus, qui in philosophiã versanẽ, obijci potest. Latet. n. philosophum nõ modò quid agat eius proximus, sed ferè homóne sit, an brutũ. Quid aũt hõ ipse sit, quæ ue actio, aut paßio ipsius hominis propria, studiosè perquirit. Intelligis, ò Theodore, an non? THEOD. Intelligo equidem, & quod dicis, approbo. SOC. Enimuerò, ò amicè, vt in superioribus diximus, si qñ vir talis, vel priuatim cum aliquo, vel publicè in iudicio, siue alibi de his, quę ad pedes, & in cõspectu sunt, differere cogitur, risum mouet, nõ Thracensibus solũm, verùm etiam cęteris gẽtibus, quippe cùm in foueas ambiguitatesq; multas ꝑ harum rerũ imperitiam incidat. Vbi absurda quędã ineptitudo ignauię notam inurit. Nã cùm fortè vituperandus aliquis est, nihil habet quod in opprobrium afferat, vtpotè vitiorũ ignarus, quandoquidem singula singulorum mala nunquam animaduertit. ergò tanquã nescius irridetur. In laudandis quoq; extollendisq; hoibus, quũ nihil simulet dißimulet ue, sed apertè rideat, delirus esse videtur. Etenim quum tyrannum, aut regem laudari sentit, vnum quendam subulcum, aut pastorem ouium, vel bubulcũ extolli existimat, ꝙ abundè mulgeat. id tamen interesse censet, quod reges & tyranni infesius & insidiosius animal curent & mulgeant. Agrestes verò & rudes nõ minus propter otium, quàm pastores, illos esse necesse est, sic mœnibus in vrbe circũdatos, vt pastor caula in monte. Cum verò agrorum decem millia iugera, aut plura etiam prædicari audit, quasi magnum quippiam ab illo qui habet, poßideatur, exigua quædã audire se putat, quippe qui vniuersum terrę orbẽ spectare sit solitus. Quoties præterea quis generis nobilitatem refert, quod septem auos diuites omnes enumerare valeat, hebetis nihilq; magnum propter ignorantiã cogitantis animi laudes hmõi cẽset, quasi ad totius mũdi naturã respicere nequeat, & videre ꝙ innumeri vnũquenq; nostrum aui atq; proaui antecesserunt, quorũ in numero diuites & inopes, reges & serui, Barbarique & Græci innumerabiles precessere. Quinetiã quando quis stirpem quinq; & viginti maiorũ dinumerat, & in Amphitryonidem Herculem originem refert, indigna memoratu res illi videtur. Quod. n. ille iam inde ab Hercule quintus & vigesimus talis est, cùm talem fortuna fecerit, etsi quinquagesimus ab Hercule sit, ridet, tanquam eos, qui reputare, & abigere insane mentis vanitatẽ non possint. in his omnibus philosophus vir vulgò ridiculus habetur, partim quia superbus cõtẽptorq; apparet, partim quia quæ palàm sunt, ignorat & ambigit. THEO. Rẽ ipsam, ò Socrates, vt accidit, enarrasti. SOC. At cùm is aliquẽ, ò amice, ad supera trahit, & ille paratus hinc decedere, missis litibus in qbus quærit in quo ego te, aut tu me læseris, ad ipsius iustitię iniustitię ue speculationẽ ascendit, quid vtraq; sint, quo ab alijs oĩbus inter se discrepẽt, vel etiam cõtrouersia illa dimissa qua quæritur, vtrũ rex beatus sit, qui multum auri poßidet, ad contemplationẽ regni ipsius beatitudinisq; humanæ atq; miseriæ, qualia cuiq; sint, & quo pacto humanæ naturæ conueniat hoc, adipisci, illud fugere: qñ inquã, oportet de his omnibus rationem reddere pusillanimẽ illum, & acerrimũ causidicũ, tunc sanè vicißim pęnas philosopho pendet. Vertiginem. n. patitur ab excelsa specula caligantibus oculis, vtpotè qui supernè prospicere sit insolitus. Mœret quoque, titubat, & barbarica profert. Quocirca risum non Thracibus, neq; rudi cuipiam mouet, neq;. n. persentiũt, sed illis potius omnibus qui liberè, & procul à seruili vita educati sunt. Hæc, ò Theodore, vtriusq; conditio. Altera quidem hominis illius, qui libertate & otio est educatus, quẽ philosophum vocas. Qui cùm reuera vituperari non debeat, tamen fatuus & ineptus apparet, quotiescunq; seruilia aggreditur ministeria, quum neq; stramẽtorũ sarcinas colligare, neq; obsoniorũ condimenta cõficere, neq; adulatoria blandimenta verborũ confingere, posset. Altera est hominis illius cõditio, qui hęc expeditè celeriterq; subministrare potest, sed decẽti liberi hominis vestitu cõmodè vti nescit. Sermonis insuper harmonia conuenienti deorum, & hominum beatorũ vitã veram canere prorsus ignorat. THEOD. Si cęteris hominibus ea quę dicis, ò Socrates, ęquè ac mihi persuaderes, pax amplior, & mala pauciora inter homines nascerentur. SOC. At impoßibile est, ò Theodore, mala penitus extirpari. Nã bono oppositũ aliquid esse semper necesse est. Neque illa tamen apud deos locum habere poßunt. Naturã verò mortalem, regionemq; inferiorẽ necessariò circumeunt. Quare conandũ est, vt hinc illuc quàm celerrimè fugiamus: fuga autem est, vt Deo similes pro viribus efficiamur. Deo similes efficit, cùm prudentia, iustitia simul & sanctitas. Cæterùm, ò vir optime, haud facilè id persuaderi potest, quod non illius gratia cuius vulgus existimat, sequenda virtus, & vitium fugiendum: hoc est, ne malus videaris, vtq; bonus appareas. hæ nanque anicularum nugæ mihi esse videntur. Sed ꝙ verum sit, ita dicamus. Deus nusquam & nullo modò iniustus, sed quàm iustißimus, totam videlicet iustitiæ complexus potestatem, nihilque illius similius, quàm iustißimus homo. Circa hoc vera industria & fortitudo viri, nécnõ inertia imbecillitasque versatur. Horum sanè cognitio vera virtus & sapientia: ignoratio contrà, inscitia & improbitas manifesta. Aliæ verò, quę facultates sapientięq; videntur, in ciuilibus quidẽ magistratibus molestæ sunt, in artibus autem cæteris illiberales. Illi igitur qui aliquid inique patrauit, & prophana vel dicit, vel facit, ei multò tutißimum est, si nihil vafricie poßit, nec artibus malis vtatur. Exultant enim opproprio huius generis homines, seq; minimè abiectos, & inanes homunculos videri, nec terræ, vt dicitur, pondus iners: sed viros tales qui tutò in rep. versari valeant. Ideoq; veritas exprimenda est, ꝙ eo magis tales sunt, quales non putant, quo minus putant: iniustitiæ quippe mulctam ignorãt, quam ignorare minimè decet. Neque enim est, quam forsitan opinantur, verbera atque cædes, quæ sæpe hi patiuntur, qui iniustum

Prouerbiũ

Thaletis casus.

Ad dispntationes forenses ineptus philosophus.

Impoßibile est mala penitus extirpari. Mala in inferioribus.

Prouerbium

iniustum nihil egerunt,& iniusti sæpe deuitant,sed ea potius quæ vitari non potest. THEOD. Quam dicis? SOC. Cùm in rerum ordine, ô amice, exemplaria duo sint,diuinum quidem beatissimũ, quòd verò dei expers miserrimum,non videntes ita rẽ se habere, stultitia extremaq; demẽtia occupati, latẽter huic quidẽ similes ob actiones iniquas redduntur,illi contra dissimiles. Cuius profectò delicti pœnas pendent, dũ vitam illi conuenientẽ cui similes effecti sunt,ducunt. Enimuerò si dixerimus, ꝙ hos quidẽ, nisi à nequitia cessauerint,vita functos locus ille malorũ expers non capiet, istic aũt propriæ vitæ similitudinẽ gerent semper vnà cùm malis mali versantes: respondebunt astuti malitiosiq; homines deliramẽta quædã sese audire. THEOD. Et maximè quidẽ, ô Socrates. SOC. Noui quidẽ, ô amice. Vnũ hoc saltem illis accidit, ꝙ si quando priuatim reddere vicissim, & afferre in mediũ rationes eorum,quæ vituperant necesse sit. velintq; viriliter disputãdi morã perpeti,neq; ignaue fugere: tunc demũ,quod absurdũ est, sua etiã ipsorũ dicta improbabunt,eorũq; rhetorica penitus euanescit, vt nihilo differre à pueris videãtur. Verùm his iam finẽ cùm pręter propositũ sint, imponamus. Alioquin materies vndiq; plurima cõfluens sermonẽ à principio institutũ obruet. Reuertamur igitur ad priora, si tibi quoq; videtur. THEOD. Mihi quidẽ ô Socrates, nihilo molestiora auditu contingunt. Facilè nanq; qua ætate sum hoc assequor. Veruntamẽ si tibi placet, redeamus illuc vnde digressi sumus. SOC. Eò profectò disputãdo deuenimus, vt diceremus eos qui essentiam omnẽ in agitatione ponebant,quòdue cuiq; videtur,hoc eidẽ existere in cęteris, quidẽ rebus vehemẽtius hoc asserturos, in iustis aũt non minimũ: quod omnino quæcunq; ciuitas, vt iusta sibi apparẽtia statuit, hæc eatenus, illi iusta sunt, quatenus statuta permanẽt. At verò neminẽ fortè adeò futurũ, qui idem in bonis vtilibusq; contẽdere audeat, ꝙ videlicet,quæcũq; vtilia sibi apparẽtia instituit ciuitas hęc eatenus illi cõferẽtia sunt quatenus talia statuta fuerint, nisi fortè quis nomẽ dixerit: hoc aũt ad id qđ volumus scõma esset potius. nõne? THEOD. Proculdubiò. SOC. Ergo nõ ita ducẽdũ. imò quod tale ciuitas nũcuparit, ad id cõdendis legibus respicit,ac leges singulas quoad putat & põt quàm maximè sibi vtiles cõdit. Nũ aliud in legibus ferendis intẽdit? THEOD. Nihil aliud. SOC. Nunquid voti cõpos semper efficitur? an sæpe eã fallit opinio? THEOD. Sæpenumerò fallit arbitror. SOC. Hac pręterea rõne quisq; magis hęc eadẽ confitebitur, si quis de omni specie percõtetur in qua vtile cõsistit. Est aũt quodãmodo & circa futurũ tẽpus. Nã quoties leges condimus,vt in posterũ profuturas cõdimus,quod quidẽ futurũ rectius vocaremus. THEOD. Maximè. SOC. Agedũ ita vel Protagorã, vel quemuis aliũ sectatorẽ eius interrogemus. Omnium rerũ hominẽ, ô Protagoras mensurã asseritis,alborũ, grauiũ, leuium, & vniuscuiusq; taliũ. Nam cũ iudiciariã illorũ vim in seipso contineat,& qualia patitur, talia iudicet,vera sibi, & quæ sunt iudicat. An nõ ita? THEOD. Ita planè. SOC. Nunquid & futurorũ, ô Protagoras dicemus,habet vim iudiciariã? & qualia putat sibi hæc fore,talia sibi existimãti cõtingunt. cũ medicinę quispiã imperitus in febrim sese incursurũ putat,atq; ita sese calefactũ iri: medicus aũt repugnat,cõtraria opinatus: vtrius illorum verã opinionẽ futuram ducimus? nũ vtriusq;? & medico quidẽ neq; calidum,neq; febricitantẽ futuram,sed sibijpsi vtrunq;? THEOD. Ridiculũ quidem id esset. SOC. Quinetiã de vino quod dulce vel austerum futurum sit, agricolæ, non citharistæ opinio præualet. THEOD. Quidni? SOC. Neq; de consonãte, dissonãteue futuro, gymnasticus melius quàm musicus opinatur, quod deinde ipsi gymnastico consonans esse videbitur. THEOD. Nullo modò. SOC. Quando verò parata mensa offerendæ sunt epulæ,ac de futura illarum suauitate aliquid prædicendũ, nónne coqui opinio potior quàm alterius cuiuslibet popinariæ imperiti? De eo quod vel est vel fuit suaue cuiq;,nõ pugnamus,sed de illo potius quod in posterũ esse cuiq; & videri debet: vtrũ sibi quisq; idoneus iudex,an tu potius Protagoras quod circa sermones probabile singulis in iudicio futurũ est, rectius quàm quiuis rudiũ præuideres? THEOD. In hoc ipso in primis,ô Socrates,præcellere cunctis Protagoras est professus. SOC. O miser. nemo per Iouem illũ oblata pecunia sectatus fuisset,nisi familiaribus persuasisset, quod probabile in posterum erit, videbiturq;, neq; vatẽ neq; alium quemuis melius quàm se vnicum præsagire. THEOD. Vera loqueris. SOC. An non legum quoque lationes,Vtilitasq; ad futurũ spectãt? & quilibet absque cõtrouersia fateretur constitutionẽ reip. ab eo quod vtile est,sæpius aberrare? THEOD. Valde. SOC. Satis iam aduersus præceptorem tuum dictum sit, quod fateri cogitur,alium alio sapientiorẽ existere, eũq; talẽ mẽsuram esse. Me aũt cùm expers scientiæ sim, nihil mensurã fieri cogit, quẽadmodum sermo nuper illius vrgebat, qđ videlicet seu velim siue nolim talis essem. THEOD. Ex illo, ô Socrates, maximè conuinci illius sermo videtur, & ex hoc nonnihil,quod aliorum opiniones validas efficit: hæ verò sermones illius palàm reprobãt, falsos existimantes. SOC. In multis insuper,ô Theodore, deprehendi hoc licet, non omnẽ omnium opinionem veram existere. Sed circa præsentem cuiq; passionem, ex qua sensus, & secundum sensus opiniones nascuntur,difficilius deprehenditur sensus opinionẽsque veras non esse. Fortè verò nihil dico. Nam si assecutæ sunt, cõuinci nõ possunt; & qui illas certas atq; scientias esse assererent, forsitan nõ aberrarent. Et idcirco Theætetus hic haud ab re inquit sensum & scientiam idẽ esse. Quamobrem propius accedendũ est, quẽadmodum Protagoreus sermo præcepit,& hanc agitatã essentiam pulsando examinandum,integrúmne an collisum sonum reddat: pugna vtique de illa non mediocris,nec inter paucos extitit. THEOD. permultũ sanè abest,vt vilis contentio sit,quæ per Ioniam passim propagata est; siquidẽ Heracliti studiosi huic sermoni summoperè suffragantur. SOC. Proptereà, ô amicẽ Theodore, à primordijs hæc inspicienda sunt,vt illi opponunt. THEOD. Omnino, ô Socrates, de Heracliticis,vel,vt tu ais, Homericis,ac etiam antiquioribus istis apud Ephesios, eos pręsertim qui peritiores videri volunt,non magis,quàm apud œstro cõcitos loqui licet. Planè.n.scripta illorũ impetu ferũtur. Mora aũt expectatioq; in sermone,& q̃onibus, & quies inter respondendũ interrogandumq;,minus illis adest, q̃ quod nihil. Imò etiã minus,quàm nihil: adeò parũ viris illis bonitatis in animo est: sed siquẽ illorũ aliqua de re interroges,tanquã ex pharetra obscura verbula depromẽtes sagittant. Et si huius rõem perquiras, altera quadam sed nomine mutato feriunt: nunquã verò cũ illorum aliquo quicquam perficies,neq; ipsi inuicẽ. Idq; vnum obseruantissimè curant,vt nihil stabile,aut in sermone, aut in aĩs suis esse permittãt,putantes (vt mihi videtur) idipsum stabile esse,atq; id totis viribus insectantur,& vndiq; vehementer expellunt. SOC. Forsitan, ô Theodore,hos viros in pugna vidisti, in pace vero nequaquam. Neq;.n.amici tibi sunt. Verùm talia quædam discipulis suis,vt arbitror,in ocio dicunt,quos similes sibi reddere volunt. THEOD. Quibus discipulis, ô beate? Neq;.n. inter istos alter alterius fit discipulus, sed spõtè nascuntur,vndecunq; cõtingit eorũ queq; furore corripi. Atq; alter alterum scire nihil existimat. Ab his itaq; rõnem, vt modo dicebam, nullam vnquam accipies,nec volentibus,nec inuitis. Nos autẽ oportet tanquã propositione accepta considerare. SOC. Scitè loqueris. sniam siquidẽ aliam quandam accepimus à priscis poemate vulgus hominum celantibus,quod origo aliorum oĩum Oceanus scilicet atq; Tethys sit. quodq; fluxus sint oĩa,nihilq; cõsistat. A recentioribus autem atq; ijs sapientioribus rem adeò

Mos Heracliticorum in disputãdo.

adeò clare demonstrantibus, vt vel cerdones eorū sapiētiā audiendo perciperent, desinerentq; stultè putare cōsistere partim res, partim cōtrà moueri, ab ijs inquā accepimus moueri omnia quos autores & venerātur. Propemodū asit, ò Theodore, oblitus erā ꝙ alij his cōtraria mōstrant: vniuersi videlicet congruū nomē esse hoc existens immobile, & alia quæcunq; Melissi Parmenideiq; aduersantes his omnibus asseuerāt, ꝙ omnia vnū sunt idq; vnū ipsum in seipso cōsistit, locū in quo moueatur nullū penitus habens. Quid de his oībus, ò amice dicēdū? sensim nāq; progressi vtrorūq; medij clā euasimus. ꝙ si nullo pacto propugnātes abeamus imbelles, pœnas dabimus instar eorū qui in palestris ad lineā ludunt, quādo ab vtrisq; apprehēsi in contraria distrahuntur. De his itaq; prius agēdum videtur, quos primo fluētes scilicet, aggressi sumus. Et si quid probabile dicere videbūtur, cūm illis vnà, & ipsi nos trahemus alios fugiētes. Sin aūt qui vniuersum stabile ponunt, veriora protulerint, refugiemus ad eos ab illis, qui etiam immobilia mouēt. At si neutri verisimile aliquid adducere nobis appareāt, ridiculi nimiū euademus, putātes nos viles homunculos magnū aliquid sapere, cū nihil nisi priscis illis ac sapientibus viris derogemus. Vide igitur, ò Theodore, vtrū præstet nécne tm̄ subire periculū. THEOD. Nullo mō cōmittendū est, ò Socrates, quin vtrorūq; sensa quid veri, quid falsi habeāt, discutiamus. SOC. Discutiendū est iā, postquā & tu id probas. Videtur vtiq; mihi disputationis huius principiū à motu sumendū, quo scilicet motu moueri omnia dicāt. Quod aūt dico hmōi est, vtrū speciē vnam motus inducānt, an quemadmodum mihi videtur species duas. Neq; id tamē mihi soli videri: cupio, sed tibi quoq;, vt pariter ambo quicquid oportuerit patiamur. Dic igitur. nūquid moueri dicis, qñ locum quid ex loco mutat, vel in eodē vertitur? THEOD. Equidē. SOC. Ergo vna hæc species esto. At cùm eodē in loco quid permanēs senescit, vel nigrum ex albo, vel ex molli durum efficitur, aut alia quadā alteratione mutatur, nónne alterā hāc motus speciē meritò nuncupabimus? THEOD. Meritò. SOC. Ex his necessariū est geminas species motus existere, alterationē scilicet, motūq; localē. THEOD. Probè. SOC. Hac distinctione præmissa, ad eos qui mo-

E ueri omnia volunt iā pergamus, & hūc in modū interrogemus. Vtrum quodlibet fatemini vtroq; modo moueri, alteratum pariter atq; delatum? aut aliquid vtroque modo, aliquid vnico? THEOD. Equidē quod afferam non habeo, arbitror tamen illos vtroq; modo dicturos. SOC. Alioquin, ò amice, agitata simul & consistentia sibi ipsis videbuntur, nec magis moueri oīa quàm stare omnia licebit asserere THEOD. Vera loqueris. SOC. Postquam moueri ipsa oportet, absentiā verò motus illi cōpetere, omnia vtiq; semper oī motu mouētur. THEOD. Necessariò sequitur. SOC. Hoc age ex eorū dictis cōsidera, caloris scilicet, vel albedinis, vel cuiuslibet generationem. Nónne diximus eos putare vnumquodq; horū ferri simul cum sensu inter agens & patiens? & patiens quidem sensibile esse, non sensum, agēs aūt efficiens esse aliquid, non tamen qualitatē esse? Fortè qualitas extraneū tibi nomē videtur, neq; sic in genere dictum percipis, in partibus igitur audi. Agēs.n. neq; calor, neque albedo, sed calidum potius albumq;, cæteraq; eodē pacto.

Nihil per seipsum vnum aliquid esse.

Recordaris ita nos suprà dixisse, nihil secūdum seipsum vnū aliquid esse, neq; insuper agens, aut patiens, sed ex vtrisq; vicissim congrediētibus sensus & sensibilia emanantia partim fieri qualia quædā, partim verò sentire? THEOD. Memini, ac cur non ita dicant? SOC. Cætera prætermittamus, sicne, an aliter dicant. Id verò cuius gratia disputatur, diligentius exquiramus. Mouentur, vt dicitis, fluuntq; oīa. Nónne? THEOD. Certè SOC. An non vtrisq; illis quos distinximus motibus, delata simul, & alterata? THEOD. Quídni, si modo perfectè moueri illa necesse sit? SOC. Si igitur ferrētur solum, neque tamen alterarentur, possemus dicere qualia quędam fiunt, quæ feruntur, aut quo dicemus? THEOD. Hoc pacto. SOC. Quoniā verò neq; id permanet, vt albū scilicet, quod fluit fluat, sed permutatur, ita vt huius ipsius sit fluxu albedinis, & in alium colorē trāsitus, ne vllo mō permanere deprehendi possit, nū possumus aliquādo colorē aliquē pronunciare ita, vt rectè denoīemus? THEOD. Atqui quo pacto, ò Socrates, aut in hoc, aut in alio vllo id fieri pōt, si quidē dū pronunciamus cōtinuò subterfugit, vtpotè quod semper fluit? SOC. Quid porrò de quouis sensu dicendū, vt vidēdi vel audiēdi? nunquid in visione, aut auditu, aliquādo permanere? THEOD. Minimè oīum, siquidē cuncta mouētur. SOC. Neq; igitur videre quicquā potius quàm nō videre dicēdum, neq; alio vllo sensu vti magis quàm nō vti, cùm oīa penitus transmutētur. THEOD. Non certè. SOC. Veruntamen sensus ipse sciētia est, vt ego Theætetusq; diximus. THEOD. Dictum quidē. SOC. Nō igitur scientiā magis, q̄ non scientiā respōdebimus quid sciētia sit interrogati. THEO. Sic certè videmini. SOC. Opportunè itaq; responsionē illā emendaremus, si demōstrare contēderemus ꝙ omnia mouēātur, vt recta illa responsio videatur: hoc aūt, vt videtur, apparuit, ꝙ si omnia mouētur, responsio quęlibet de quocunq; quis respondeat, æquè recta est, quā id sic se habere, & nō sic habere se respondetur. Quod si magis fieri dicēdum, ne ipsius sermone sistamus. THEOD. Rectè loqueris. SOC. Præterquā in hoc, ò Theodore, quod ita & non ita dicebā. oportet autē neq; hoc ita dicere. Neq;.n. amplius ita moueretur, neque rursus non ita. Non.n. motus hoc, sed nomē aliud imponēdum ab ijs qui talia disserunt: qm̄ nunc ad eorum suppositionē verba nō habēt, nisi fortè dictionē hanc.s. non quomodocūque habere videātur, quæ quidē potissimum ipsis congruit infinitè prolata. THEOD. Valde cōueniēs illic hęc dictio est. SOC. Iam, ò Theodore quod ad amicum tuū attinet, expediuimus: necdum cōcessimus illi quēlibet, hominū rerum oīum esse mēsurā, nisi sapiens quis existat. Sciētiā insuper esse sensum minimè cōcedemus secundum rōnem illā quæ moueri oīa prædicat, nisi fortè Theætetus hic aliter psuadeat. THE. Optimè dixisti, ò Socrates. His.n. peractis me quoq; ab his expeditum esse decet, vt inter nos cōuenerat. Postquā verò disputatio aduersus Protagoram finem accepit, ne desistite quæso Theodore, antequā tu & Socrates percurratis eos insuper qui stare oīa voluerunt, quēadmodū paulò antè proposuistis. THEOD. Cùm sis iuuenis, ò Theætete, seniores iniuriā facere doces dum pacta trāsgredi exhortaris. sed accingere tu, vt reliquorū Socrati, si velit rōnem reddas THEAET. Libentissimè tamē ea de quibus loquor audirē. THEOD. Equites in cāpum prouocas, cùm Socratē ad disputādum accersis. Interroga igitur, atq; audies. SOC. Videor equidem, ò Theodore, in his quæ Theætetus iubet, ipsi minimè pariturus. THEOD. Quid obstat quo minus obsequaris? SOC. Etsi Melissum atq; alios qui vnum cōsistēs vniuersum dicūt, vereor ne forte onerosi videamur illos exagitātes, minus tñ, quàm vnicū Parmenidē vereor. Parmenides autē, vt Homericis verbis vtar verēdus mihi acerq; videtur Collocutus sum olim cùm illo sene admodū adhuc adolescēs, mihiq; visus est profundā generosamq; omnino sapiētiā possidere. formido itaq; ne dicta eius vocesq; nequaq̄ intelligamus: quod autē verbis subintelligit, multò magis nos lateat: & quod maximum est, cuius gratia disputatio inter nos cœpit, quid sciētia sit inquirēs, indiscussum relinquatur, si procacitati verborū indulgeamus: præsertim cùm amplissima qō illa quā mō induximus, si præter ꝓpositū, & quasi digrediēdo tractetur, indigna nimium passura sit: & si latius exactiusq; perficiatur, scientiæ ipsius inuestigationē impeditura. Neutrū verò decet, sed magis Theæteti fętum circa scientiam obstetricia facultate in lucem educere, & diligenter examinare. THE. Si ita videtur, ita

Hoc in loco Plato uidetur cū Parmenide sentire.

ita agendum est. Soc. Hoc præterea Theætete circa supra dicta considera. sensum esse scientiam respondisti, an non? The. Certè. Soc. Si quis interrogaret, quónã alba & nigra homo videat, quóue acuta, & grauia audiat: oculis vt arbitror & auribus responderes. The. Equidẽ. Soc. Vti nominibus verbisque cõioribus, neque exactè curioseq; disquirere, sæpenumero generosi animi est, contrarium aũt illiberalis: nonnunquam tamẽ necessarium est, quemadmodum in præsentia examinare cogimur, qua ex parte responsio tua minus rectà sit. attende quæ responsio rectior, vtrum quæ dicit quo videmus id oculos esse: an quæ dicit per quod videmus. Itẽ quo audimus aures, an per quod audimus. The. Potius mihi per quæ singula sentimus, quàm quibus sentimus respõdendũ videtur, ò Socrates. Soc. Absurdum quidem id

Alludit ad equũ Troianum.

esset, ò puer, si multi nobis sensus queádmodum ligneis equis insiderent, & oĩa hæc in vnã siue ideã, siue aĩam; seu qũocunq; vocari decet, minimè tẽderẽt, qua per ista tanquã per organa quæcunq; sensibus subiacẽt sentiamus. The. Mihi quidẽ hoc potius, quàm illo modò videtur. Soc. Idcircò ista tecũ diligenter perquiro, vt videamus, vtrũ vno quodã eodẽ quod insit nobis, per oculos quidẽ alba & nigra percipiamus, per alia verò organa alia quædã: posisque interrogatus, in corpus singula hęc referre. Præstat forsitã te ad singula respõdere, quã me tui vicẽ gerẽdo defatigari. Dic itaq;, ea per quę sentis calida & sicca, leuia atq; dulcia, nónne corporis organa singula ponis? an alterius cuiuspiã? The. Nullius alterius. Soc. Nũquid fateberis quæ per aliã potentiã sentis per aliã sentire non posse? veluti quæ per auditũ, eadem per visum: & cõtra quæ ꝑ visum, eadẽ per auditũ? The. Quídni fatear? Soc. Si quid ergò de vtrisq; cogitas, nõ vtiq; per aliud organũ, neque ẽt per aliud de ambobus id sentis. The. Nõ certè. Soc. De voce atque calore vtrisq; simul, primùm quidẽ id cogitas, ꝙ vtraq; sunt. The. Cogito. Soc. Itẽ quod alterutrũ ab alterutro diuersum est, & sibimet idẽ. The. Est isthuc. Soc. Quódue ambo duo sunt, vtruũq; verò vnũ The. Id quoq;. Soc. Potes insuper vtrũ similia inter se, vel dissimilia sint, iudicare? The. Fortè. Soc. Hæc vtique omnia per quod potissimum dę ipsis existimas? Non per auditum, nón per visum, commune circa illa quicquam accipi potest. Hinc præterea quod dicimus, coniectare licet. Si de vtrisq iudicari posset, falsáne sint, an non, posses proculdubiò declarare, quo iudicares: idque nõ visum, non auditũ, sed aliud quiddã esse constat. The. Cur non linguæ uis id efficiat? Soc. Scitè loqueris. Illa verò potentia per quod tibi ostendit quod singulis est commune, quódue super singula, quo esse & non esse denominas, quæ paulò antè de his percontabamur, qualia organa his omnibus assignabis, per quæ id quod sentit in nobis singula sentiat? The. Essentiam ais & ipsum non esse, similitudinéque & dissimilitudinem, nécnon idem & alterum, vnum quoque, & alium circa illum numerũ vnũquẽque. patet enim quod quæris, per quod potissimũ ex corporeis instrumentis ipsa anima par & impar, & quæ sequuntur; percipiamus. Soc. Egregiè admodũ ò Theætete prosequæris, atque hæc ipsa sunt, quæ interrogo. The. Per Iouem, ò Socrates quod dicam ignoro, nisi ꝙ illum hmõi proprium organum his vt illis accommodari puto, sed ipsam potius per seipsam aĩam, cõionem in oĩbus iudicare Soc. Pulcher es, ò Theætete, nec vt aiebat Theodorus, deformis. Nam qui pulchrè loquitur, pulcher est atque bonus. Accedit ad hęc ꝙ ingens mihi beneficium contulisti. Nam prolixa graui disputatione me liberasti, postquam tibi videtur aĩa quædam per seipsam animaduertere, nónnulla per corporis vires apprehendere. Nã

Aĩa quædam per se quædam per corp comprehẽdit.

hæc mea sentẽtia erat, quã tibi quoq; cupiebã persuadere. The. Mihi certè persuasum est. Soc. Quorũ in numero essentiã ponis? Hæc sanè maximè ad oĩa sequitur. The. Eorum quæ ipsa per se aĩa affectat atque assequitur. Soc. Nunquid & simile dissimileque, & idẽ & alterũ? The. Et hæc Soc. Quid? pulchrũ & turpè, bonũq; & malum? The. Horum quoque mihi videtur maximè oĩum essentiã inuicẽ cõsiderare, reputans atque cõparãs in seipsa præterita præsentiaq; ad futura. Soc. Aduerte & hoc, rei duræ duritiẽ per tactũ sentiet, & mollis simili ratione molliciẽ. The. Ita. Soc. Essentiam verò & quod sunt, mutuáque contrarietatẽ, ipsiusque contrarietatis esse etiã ipsa aĩa per se volutans, & inuicẽ conferens, discernere nititur. The. Omnino quidẽ. Soc. An nõ statim natis hoĩbus atque brutis naturalis quædam facultas adest, qua passiones per corpus manãtes in aĩam sentiũt? Ratiocinatio verò cõparatioque istorum ad essentiã vtilitatẽque, vix tandẽ post lõga curricula tẽporis, frequẽti studio & disciplina aduenit quibuscũque cõpetit? The. Ita prorsus. Soc. Num veritatẽ eo percipere possumus, quo essentiã nõ percipimus? The. Minimè. Soc. Cuius autẽ quis veritate caret, huius sciẽtiã vllã habet? The. At quo pacto id fieri posset? Soc. In passionibus igitur sciẽtia nequaquã inest, in rõcinatione tamen quæ circa illas versatur, inesse videtur. essentiã quippe veritatẽque hoc attingere possumus, illis verò nequaquã. The. Constat Soc. Num idẽ illud & hoc vocas? cum tãta inter se differentia discrepent? The. Haud sanè deceret. Soc. Quod illi nomẽ attribuis? ei. s. quod est videre, audire, odorare, gustare, calefieri, frigefierique? Num sentire? The. Idipsum, quid. n. aliud? Soc. Vniuersum igitur hoc sensum vocas The. Necesse. Soc. Huic veritatis perceptionẽ cõ

Sensus nõ percipit essentiam.

uenire negauimus, cum essentiã nõ percipiat. The. Sic est. Soc. Neque sciẽtiæ igitur compos erit. The. Non Soc. Ex his sequitur ò Theæte, scientiam & sensum nũquã idẽ fore. The. Nunquam penitus. Soc. In his perspicue patuit, aliud sensum, aliud scientiam esse. Verum non huius gratia disserere cœpimus, vt quid sciẽtia non sit, imò quid sit, inueniremus. Eatenus verò disputando processimus, vt scientiam in sensu nullo modò quærendã indicauerimus, sed in ea noĩe pòtius, quod tũc sortitur aĩus, cùm ipse secundum seipsum circa illa quæ sunt, versatur, & agit. The. Atqui hoc, ò Socrates, vt ipse arbitror, opinari vocatur. Soc. Rectè arbitraris amice. Et nunc aduerte, deletis ex aĩo cunctis superioribus, nunquid maius perspicias, postquam hucusque euectus es.

Quid sit opinio.

Quídue scientia sit, iterum explica. The. Opinionẽ quã libet, ò Socrates, scientiã dicere impossibile est, cum & & falsa quædã opinio sit. Apparet aũt opinio vera sciẽtia esse, idq; à me nũc respõsum puta: quod si aliter disputãdo deinceps videbiť, aliquid aliud afferre conabimur. Soc Euge Theętete. sic prompto aĩo disputare decet, ne

Secunda scientiæ definitio.

que vt cœperas tergiuersari. Si. n. ita fecerimus, alterum è duobes cõtinget: aut quod affectamus inueniemus, aut certè quod ignoramus minus nos scire putabimus: neq; mediocre lucrum id erit. & nunc q̃dẽ quid ais? An cum duæ sint opinionis species, vera vna, & altera falsa, opinionẽ veram scientiam definis? The. Definio. hoc. n. mihi in ꝑsentià videtur. Soc. An de opinione deinceps ab initio pertractandum? The. Quídnam? Soc. Turbat me nunc & sæpe alias, adeo vt in ambiguitate plurima quo ad me ipm & quo ad alios verser, explicare non valens quænam sit hæc in nobis affectio, quóue pacto adueniat. The. Quæ nam hæc? Soc. Falsò scilicet aliquẽ opinari. de quo nunc etiã ambigo, vtrũ id omittamus, aut alter quàm suprà cõsideremus. THE. Quídni, ò Socrates, si quo modo decere cẽses? præclare. n. tu & Theo

Pręstat parum bene, quam multum nõ sufficienter determinare.

dorus in superioribus de ocio dicebatis, quòd nihil in talibus vrgeat. Soc. Opportunè admonuisti, fortè. n. haud ab re èrit tanq̃ vestigiũ iterato percurrere. pręstat nanq; parum bene quã multum non sufficienter determinare. THE. Pręstat sanè. Soc. Q̃uo igitur, & quid dicimus? falsam plerunq; opinionẽ esse dicimus, & aliquẽ nostrũ falsa opinari, alium vera, quasi hæc ex natura ita se habeant? THE. Dicimus absque dubio. Soc. Nónne hoc

onbi

nobis tam circa oīa quàm circa singula cōpetit? nosse videlicet, vel ignorare? nā discere, & obliuisci, vtpotè istorum media, impresentiarum trāseo, cum nihil ad propositum nobis conferant. THE. Nihil prorsus ò Socrates aliud præter nosse, vel ignorare, circa vnūquodque relinquitur. SOC. Nonne igitur necessarium est, opinantē opinari illa de quibus nouit aliquid, vel nō nouit? THE. Necessarium SOC. Quinetiam noscentem ignorare idē, vel ignorantem nosse impossibile est?

Nosse & ignorare circa omnia, & singula.

Quæ nouit, ea putare quæ nouit.
Quæ non nouit ea putare, quæ non nouit.
Quæ nouit, ea putare quæ non nouit.
Quæ non nouit, ea putare quæ nouit.

THE. Quídni? SOC. Num qui falsa opinatur quę nouit, ea putat nō ea esse, sed alia quędā quę ēt nouit: & vtraq; noscēs, vtraq; rursus ignorat? THE. At fieri hoc nequit ò Socrates. SO. An fortè quæ nō nouit, ea putat alia quædā esse quæ nō nouit? & qui neq; Theætetū, neq; Socratem agnouit, cogitare vnq̄ pōt Socratē Theætetū, vel contra Theętetū Socratem esse? THE. Nunq̄. SOC. Neq; tn̄ quę quis nouit, ea quæ nō nouit, esse putat: neq; rursus quæ nō nouit ea quæ nouit. mōstrū.n. esset. Quo pacto igitur falsa qs opinabitur? Præter hæc quidē opinari nō licet qn̄ qdē oīa vel noscimus, vel ignoramus: in his aūt nullo mō falsa opinari quis posse videt̄. THE. Vera loqueris. SOC. An forte nō ita cōsiderādū qđ quęrimus, secundū nosse & nō nosse procedēdo, sed secūdū nosse & nō esse? THE. Qui isthuc ais? SOC. Ne simplex sit. qm̄ qui q̄ nusquam sunt, in quacūque tādē re opinatur, is nō pōt nō falsa opinari, quomodocunq; tādē cogitet. THE. Decēs id quoq; ò Socrates. SOC. Quo igitur, quídue rn̄debimus Theætete, si quis nos interroget (possibile est aūt vnicuiq; qđ dico.) Quísnā hīum ipsum qđ nō est opinetur? siue de aliquo eorū q̄ sunt, siue ipsum secundū seipsum? Ad hęc vtique rn̄debimus: qn̄ .s. quispiam opinādo vera nō opinatur. aut qd dicemus? THE. Sic certè. SOC. Nū & alibi tale quid accidit? THE. Quid isthuc? SOC. Vt aliquis vidēs quidē aliqd, videat aūt nihil? THE. Feri nullo mō potest. SOC. At vero si vnū quiddā videt, existētiū quiddā videt. an ipse putas vnū in his quæ nō sunt, esse? THE. Minime. SOC. Qui ergo vnū aliquid videt existēs aliquid videt. THE. Apparet. SOC. Et qui aliquid audit, vnū aliqd audit, & existēs audit. THE. Profecto SOC. Itē qui aliquid tāgit, vnū aliquid tāgit, & existens insup si quidem vnū THE. Et istud. SOC. Qui aūt opinatur, nōne vnū aliquid opinatur? THE. Necessariū est. SOC. Et qui vnū aliquid, none existēs aliqd? THE. Assentior. SOC. Qui ergo nō existēs opinatur, nihil opinatur. THE. Nō videt̄. SOC. At qui nihil opinatur, oīno nō opinatur. THE. Constat SOC. Impossibile igitur est, quod nō est opinari, siue de aliquo eorū quę sunt, siue ipsum secundū seipsum. THE. Impossibile videtur. SOC. Aliud itaq; est opinari falsa, quàm ea quæ non sunt opinari. THE. Aliud apparet. SOC. Neque igitur sic, neq; vt paulò ante cōsiderauimus opinio falsa nobis inest. THE. Nō certè. SOC. At in hūc modū hoc forsitā appellamus? THE. Quē? SOC. Alienā quādam opinionē, falsam opinionē esse dicimus, quādo quis aliquid eorū quæ sunt, aliud quiddā eorū q̄ & ipsa sunt, prout animi cogitatio mutarit, esse dicit. sic. n. existens aliquid semper, sed pro alio aliud opinabitur: cūq; ab eo quod cogitauit aberret, iure falsa opinari dicetur. THE. Rectè nimirū mō dixisse videris, nā quoties aliquis pro pulchro turpe, vel contrà pro turpi pulchū opinatur, toties falsa opinari nō ab re iudicetur. SOC. Cōtēnis me, ò Theætete, neque vereris? THE. Quorsum hęc? SOC. Haud.n. puto, videor tibi quod reuera falsum est apprehēdisse, interrogatus vtrū possit velox tardi, aut leue grauis, vel aliud quiddā contrariū non secundū naturam propriā, verū secundum naturā contrarij sibijpsi cōtrarium fieri. Ne igit̄ id frustra aut temerè audeas, dimitto, placetque tibi, vt ais, falsa opinari, idē quod & aliena opinari. THE. Mihi quidē SOC. Licet ergo, vt ipse putas, alterū quiddā vt alterū, & non vt illud cogitatione ponere. THE. Licet vtiq; SOC. Qn̄ id igitur facit cogitatio, an nō necesse est ipsam, aut vtraque, aut alterū cogitare? THE. Necesse omnino. SOC. Aut simul, aut seorsim? The. Et istud. SOC. Ipsum aūt cogitare, num idē quod & ego, vocas? THE. Quid tu vocas? SOC. Sermonē quē ipsa aīa apud se voluit circa illa q̄ cōsiderat. rē tibi, eamque vt minime peritus, declaro. Hoc.n. mihi videtur, cogitationē, s. aīam nihil aliud agere, quàm secū ipsam disserere, interrogādo, respondēdo, affirmādo, atque negādo. Post q̄ verò definit idēque siue tardius, seu velocius animaduertēs, asserit, neque vagatur, hanc ipsam opinionē ponimus. Quāobrē opinari loqui appello, opinionēque sermonē, nō ad aliū, neque voce, sed silētio, ad seipsum. Tu verò quid sentis? THE. Idē. SOC. Qn̄ igitur aliquis alterū opinatur alterū tunc vt videtur ad seipsum dicit, alterū esse alterū. THE. Quídni? SOC. Recordare obsecro si qn̄ tecū ipse dixeris, pulchrū oīno turpe, vel iniustū esse iustū: imo, vt in summa dicā, nunquid persuadere tibi unquam conatus sis, quod maximè omnium alterum sit alterum, an contra: nec in somnijs unquam ausus fueris tecum dicere, quod paria prorsus imparia sint, vel aliud quiddam huiusmodi. THE. Nunquam certè Soc. Num quid aliū quempiam siue prudentem, siue insanum, au furum existimas secum loquēdo ex industria sibi persuadere bouem necessario equū, vel duo vnum esse? THE. Minimè per Iouem Soc. Si secum loqui opinari est, nemo dū vtraq; dicit, opinatur, attingitque aīo, proferret vnquā opinareturq; alterum esse alterum. Mittamus, si placet, verbum hoc alterum, hoc autē est quod volo, neminem opinari turpe esse pulchrum, aut aliud quicquā eiusdem generis. The. Mitto equidem, ò Socrates. mihiq; quod ais admodum placet. Soc. Quare fieri neqt vt qui opinat̄ ambo, alterum esse alterū opinetur. The. Patet. Soc. At neque is q̄ alterum opinatur quidē, alterum minimè, vnquā alterum esse alterum opinabitur. The. Vera narras: nā cogeretur etiā quod non opinatur attingere. Soc. Neque igitur q̄ ambo, neque q̄ alterum opinat̄, aliena opinari potest. Quapropter qui falsam opinionem aliena opinari definit, nihil efficit. Vnde neq; hoc modo, neq; secundum superiora opinionē falsam nobis inesse cōstat. The. Nō videtur. Soc. Veruntamen, ò Theætete, si hoc non esse apparuerit, multa & absurda confiteri cogemur. The. Quęnam? Soc. Nō prius dicam tibi, q̄ oīno considerare contendero: puderet.n. me nostri in ijs quæ dubitamus, si confiteri quæ dico, cogeremur: sed si inuenerimus, liberique euaserimus tum demum de alijs loquemur quibus talia vsu veniunt, vt pote ipsi ab hm̄oi errore penitus alieni. sin aūt oīno, deficiemus, humiles facti, veluti fluctuantes & nauseam patientes, orationi nos permittemus, vt vel conculcet nos, vel agat quo velit. Itaque siquē exitum inueniā qōnis huius, iā audi. The. Dic modo. Soc. Haud fatebor rectè nos cōsensisse, qn̄ concessimus, quæ quis nouit opinari non posse ea quæ non nouit, atque mentiri. Imò fieri quodāmodo potest. The. Nunqd ais, quod & ego tūc suspicatus sum, quando id tale esse diximus, quod nōnunquàm ego Socratem noscens, eminusq; alium ignotum mihi perspiciens, Socratē mihi notum esse putarim? Cōtingit enim in hoc quod dicis. Soc. Nonne ab eo iam depulsi, sumus, quod efficiebat, vt quæ noscimus cognoscentes minimè nosceremus? The. Prorsus. Soc. Ne igitur sic amplius, sed isto mō ponamus. ac forte quispiā nobis assentietur, fortè etiam aduersabitur. verum ad attendamus in quo necessariū est sermonem illū qui omnia inuertit, examinare. Vide itaq; an aliquid dicam, potest ne qui ante aliquid ignorauit, postea discere? The. Potest certe. Soc. None aliud deinceps atq; aliud? The. Quid obstat?

Secundus modus putandi.

An quisquam opinetur qđ non est.

Tertius modus.

Cogitare quid.

Opinari quid.

obstat? Soc. Pone exempli causa, ceream vnam in aīs nostris effigiem, in hoc maiorē, minorem in illo, in hoc purioris cerę, sordidioris duriorisue in alio, in quibusdā mollioris, in nonnullis etiam tēperatæ. THE. Pono. Soc. Donū hoc esse dicamus Musarum matris Memoriæ, & in hoc quicquid eorum quę aut videmus, aut audimus, aut ipsi excogitamus, meminisse cupimus, insinuantes ipsum sensibus intelligentijsq; veluti anulis signantes exprimimus, quodq; signatū fuerit, meminimus nos, & scimus quoad figura permanet: at cū aboletur, vel inscribi nequit, obliuiscitur atq; nescimus. THE. Sic est. Soc. Qui ergo scit quidem illa, considerat autem quicquam eorum quæ videt vel audit, vide vtrum hoc modo falsa opinetur. THE. Quónam? Soc. Quæ nouit esse putans, nunc quidem quæ nouit, nunc vero quæ non nouit. Hæc vtique supra non rectè confessi sumus, impossibilia confitentes. THE. Nunc autem.

Mater musarum, Memoria.

In notitia sine sensu.
Nosse, quod nouit.
Nosse, quod non nouit.
Non nosse, quod non nouit.
Non nosse, quod nouit.
In sensu solo.
Sentire, quod sentit.
Sentire, quod non sentit.
Non sentire, quod non sentit.
Non sentire, quod sentit.
In vtrisque iunctis.
Nosse sentireque, quod nouit & sentit.
Nosse ac sentire, quod nouit & non sentit.
Nosse ac sentire, quod sentit & non nouit.
Non nosse & non sentire, quod non nouit et nō sentit.
Non nosse & non sentire, quod non nouit et sentit.
Non nosse & non sentire, quod non sentit et nouit.
Sunt & aliæ coniugationes, quæ quia ex his facilè fieri possunt, omissæ sunt.

quomodo dicis? Soc. In hunc modum de illis à principio distinguēdo dicamus: quòd isthuc quod quispiam nouit eiusq; in animo monumentū seruat, nō sentit aūt, existimare nequit aliud quiddam esse eorū quod etiam nouit, imaginēque illius seruat, non sentit aūt: cōtraq; quod nouit, putare esse quod non nouit, cuiusúe nullā seruat imaginem: & quod non nouit, id insuper quod non nouit: & quod non nouit, id quod nouit: aut quod sentit, aliquid aliud eorū quę sentit: siue quod sentit, aliquid quod minimè sentit: aut quod nō sentit, eorū aliquid quæ nō sentit: siue quod non sentit quicquā ex his quæ sentit. Multoque minus putare pōt quod nouit, sentitque, & seruat illius imaginē secundum sensum, esse aliud quiddam quod etiā nouit, & sentit, & seruat eodē modo: aut quod nouit, & sentit, & retinet, rectè quod nouit, putare: Siue quod nouit & sentit, & similiter retinet, id esse quod sentit, seu quod neque nouit, neque sentit, id esse quod nec nouit, etiam neq; sentit: Quódue neq; nouit, neq; sentit id quod minime nouit. Quódue neq; nouit, neq; sentit, id quod minimè sentit. Hæc oīa talia sunt, vt nemo in eis falsa vlla rōe opinari valeat. Restat ergo vt in quibusdam hmōi si mō alicubi tale quid accidat. THE. In quibusnā? Videamus, obsecro, an magis ex ipsis intelligam. Nā in præsentia haud assequor, vt in quibus nouit aliqs, eaputet esse alia quędā quæ & nouit & sentit, vel quæ nō nouit, sentit tñ, vel quæ nouit sentitq;, ea quę & nouit & sentit. Quare nunc lōge magis quàm suprà deficio. Soc. Age, sic iterū audi. Equidē agnoscens Theodorum, eiusq; simulacrū memoria tenens, Theætetūque similiter interdū quidē ipsos video, interdum nō video. & tango quādoq;, aliàs minimè, eodēq; pacto & audio, & alijs sensibus apprehendo: sæpe ēt sensu vos nullo percipio, sed intra me scio nihilominus atque memini. THE. Prorsus Soc. Hoc itaq; primū ex his q̄ expositurus sum, animaduerte, quod pōt quidē aliquis q̄ nouit, nō sentire, pōt ēt sentire. THE. Sic est Soc. Nóne & q̄ nō nouit, sæpe ēt neq; sentit, & sæpe solūmodo sentit? THE. Esto. Soc. Vide an magis in pſentia id iā assequaris. Socrates dū Theodorū, Theætetumq; agnoscit, sed neutrū videt, neq; alio sensu illos percipit, nunq̄ secum ipse Theætetū esse Theodorū opinatur. Quid ad hæc? THE. Vera sunt. Soc. Hoc sanè primum erat ex his quæ dicebam. THE. Erat. SOCRA. Alterum erat hoc, quod dum vnum è vobis agnosco, ignoro alterum & sentio neutrum, nunq̄ eū quē cognosco, illum esse quē ignoro, existimo. THE. Probè. Soc. Tertiū verò istud. dū neutrū cognosco, neutrūq; sentio, nunq̄ eū quē ignoro, aliū quendā quē rursus ignoro, esse arbitror. atq; ita deinceps oīa supradicta repetita similiter puta: in quibus ego nunq̄ de te ac Theodoro falsa opinabor, neq; cognoscēs neq; ignorās vtrosq;, neq; vnū qdē noscēs, ignorās alterū, eadēq; de sensibus rō si mō percipis. THE. Percipio equidē. Soc. Restat itaq; vt falsa in hoc opinemur qñ te Theodorūq; cognoscēs, seruāsq; in cætera illa effigie utriusq; figuras lōgo ex tpe, tanq̄ anulorū vestrorū signacula, neq; acute cernēs vtrosq;, tēto propriū vtriusq; signū proprię visioni attribuēdo eius accōmodare vestigio vt agnitio fiat: sed aberro, & instar eorū qui cōmutatis calceis errāt, cōmuto, & vtriusq; visionē ad alienū simulachrum transferro, & similia quædā patior ijs quæ in speculis trāsuerso resultant, cū aspectus dextera in sinistra cōmutat. Atq; ita decipior. nasciturq; aliena opinio & id est quod falsa opinari uocāt. THE. Oīno, ò Socrates opinionis passio, talis est, qualē mirifice figurasti. SOC. Præterea quum vtrosq; cognoscēs, vnum insup sentio, alterum minimè, cognitionē vero alterius nō secundum sensum habeo: quod suprà ita dixi, nec tu me intellexisti THE. Nō certè. SOC. Hoc tñ dicebā, quod qui agnoscit alterum atq; sentit, & cognitionē secundū sensum ipsius habet, nunq̄ putabit ipsum esse aliū quēdā, quē agnoscit quoq; & sentit, cuiusúe cognitionē secundū sensum habet. Erátne hoc? THE. Imò. SOC. Prætermissum quodāmodo fuit quod mō dicitur, cum in superioribus asseteremus falsam opinionem contingere, quoties quispiā vtraq; noscens & videns, aut alio quodam sensu percipiens, & vtrorumque signacula tenens, nō secundum ipsius proprium sensum vtrunq; habet verum instar imperiti sagitarij à signo procul aberrat, quod quidem mēdacium uuncupatum est, THE. Nec iniuria. SOC. Et quādo vni quidē signaculorum adest sensus, alteri minimè, quod verò absentis sensus est præsenti adscribit, oīno hæc cogitatio fallitur: & vt summatim dicam circa illa quæ quis nunquā aut nouit, aut sensit, falli mentirīue, & falsam opinionē habere non potest, si quid modo veri nos nunc quidem loquimur. Cæterum in quibus noscimus, & sentimus, in ijs ipsis opinio vera vel falsa versatur: quæ cum è conspectu directoque nixu propria simulachra colligit figuratq;, vera est. Cum verò trāuerso atque obliquo falsa. THE, Nóne præclare hæc ò Socrates dicta sunt? SOC. Cum hæc audieris, idē vehemētius asseres. Vera porrò opinari pulchrū est, mētiri turpe. THE. Quidni? SOC. Hæc vtique hinc maximè fieri tradunt. Cum alicuius in aīo cerea effigies illa profunda & multa lenisque & probè subacta est, quæ per sensus influunt in hoc insculpta, quod Homerus animæ cor vocauit, cerę hanc similitudinem subintelligens, vt porò pura signacula & funditus insidentia diuturna fiunt. Ac primo quidem hīes sic instituti, dociles sunt acuti, deinde etiā memores, postremo sensuum simulacra nō commutant, vnde vera nimirum opinantur. nam cum sint ea perlucida & ampla in regione, velociter distribuūt, diuiduntque in propriam effigiē singula, quæquidem existentia veraque vocantur, virique tales sapientes esse dicuntur. an non idem tibi videtur? THE. Mirū in modū SOC. Quando igitur densum alicuius est cor, quod sapientissimus

Quibus modis opinio falsa & in quib. sit fit videtur

Aīæ cor.

Qui memores & acuti.

Qui memores.

ſimus Poeta laudauit, vel cum lutulentum, nec ex defecata cera. vel molle nimis, vel durũ, nõ rectè oĩno ſe habet. Nã mollis nimiũ cera celeres quidem ad percipiendũ efficit, ſed eoſdẽ obliuioſos. Dura verò cõtra diu memores, ſed ineptos tardoſq; ad pcipiẽdum: & q denſam & aſperam lapideamq; uel terream vel feculentã habẽt; obſcura ſimulacra continent. obſcura quoq; q durã: profunditas quippe nõ adeſt. Obſcura præterea q molliorẽ nã ex confuſione faciˈè euaneſcunt q ſi præter hæc iniucem quoq; cõgeſta ſint, ob ſedis ipſius anguſtiã, ſi qdem exigua ſit animula. obſcuriora quoq; illis ſimulacra fiẽt. Homines ergo hõmi oẽs, quales deſcripſimus, ad opinionẽ falſam proni redduntur. Nã quũ qd vident, aut audiunt, aut cogitãt, quia ſingula ſingulis mox reddere nequeunt, tardi ſunt, præuaricanturq;: nã peruerſe vident plurima, audiuntq;, & aliud ſæpe pro alio cogitãdo decepti concipiunt: atq; hi falſi mẽtientes, ignari vocantur. THE. Rectiſsimè oĩum, ò Socrates, loqueris SOC. Fatẽdũ igitur falſas hoĩbus opiniones ineſſe. THE. Valde. SOC. Et veras inſuper THE. Et veras. SOC. Iã vtiq; ſatis conſtare putãdum duas opiniones eſſe. THE. Magnopere. SOC. Importunus reuera moleſtusq; admodũ, ò Theætete, vir garrulus eſſe videtur. THE. Quorſum hęc dicis? SOC. Ruditatẽ meã, ac vt vere dicã, garrulitatẽ meã moleſtè ferẽs, nã quod aliud quiſquam nomẽ imponat ei, q ob ingenij tarditatẽ ſermones ſurſum deorſum vertit, quũ pſuaderi nequeat, & tanq̃ hebes expedire diſputationem oĩno nullã valeat, & dubitationes euadere? THE. Tu vero qd moleſtè fers? SOC. Non tm̃ ægrè patior, verum & dubitaui quidnã reſpõdeã, ſi quis ita quæſierit, ò Socrates, reperiſti iã opinionẽ falſam nõ inter ſe ſẽſibus, nõ cogitationibus, ſed in ſenſus & cogitationis cõgreſſu cõſiſtere? At ego fatebor, vt puto, gloriabũdus, quaſi, egregium quiddã inuenerimus. THE. Mihi qdẽ vr̃, ò Socrates, haudquaq̃ turpe eſſe quod nũc oſtenſum eſt. SOC. Nunqd igitur, inquiet ille, hoĩem quem cogitamus dũtaxat, videmus vero nequaq̃, equum eſſe nunq̃ opinabimur, quẽ in pręſentia nec videmus, nec tãgimus, verũ ſolum modo cogitamus, nihilq; aliud circa illũ ſentimus? Hæc equidẽ, vt arbitror, aſſerere me fatebor. THE. Et meritò SOC. Tũ ille. Vndecim quæ quis ſolũ cogitat, ſecundũ hanc rõem, nunq̃ putabit eſſe duodecim, quæ ẽt ſolũmodo cogitat. Quid ad hæc? THE. Reſpondebo: q vidẽs aliqs aut tãgens forſitan vndecim, duodecim eſſe putaret: quę tamen in cogitatione habet, nunquam ſimiliter iudicaret. SOC. Quid porrò, inquit, cenſes aliquem apud ſeſe cogitaturum quinq; & ſeptem, non homines inquam, quinq; & ſeptem, nec aliud quicquam eiuſmodi, ſed ipſa quinq; & ſeptem quæ diximus ibi in effigie monumenta eſſe, & falſa in illis opinari poſſe neminem? THE. Cenſeo. SOC. Hæc inquam, ſi qui ita conſiderent ſecum, ipſi perquirentes quot ſunt, nonne illorum aliqui vndecim, aliqui duodecim iudicabunt? Num oẽs duodecim eſſe illa dicent, atq; putabunt? THE. Non per Iouem, verum pleriq; vndecim: & ſi quis maiori de numero quærat, magis fallitur. Arbitror enim te magis de omni numero dicere. SOC. Rectè ſentis. Animaduerte igitur, num & hoc accidat, hoc eſt, vt ipſa duodecim quæ in effigie ſunt, vndecim eſſe quis putet. THE. Videtur. SOC. Nonne hoc ad ſuperiora reuoluitur? qui enim id patitur quod nouit, aliud quiddã quod ſimiliter nouit, eſſe cenſet, quod tanquam impoſsibile ſuprà reſpuimus Et ex hoc ipſo confiteri quemlibet cogimus, falſam opinionem non eſſe, ne vnus atq; idem eadem ſcire ſimul atq; neſcire cogatur. THE. Vera loqueris. SOC. Ex his iam conſtat, opinionẽ falſam aliter eſſe definiendam, q̃ cogitationis ad ſenſum permutationem. nam ſi ita eſſet, nunquam ipſis cogitationibus falleremur. Nunc autem vel nulla eſt opinio falſa: vel ſi qua eſt, quæ quis nouit, vt ignoret ſimul, fieri poteſt. Vtrum potius eligis? THE. Ambiguam, ò Socrates, electionem propoſuiſti. SOC. Ambo quidem admittere, ratio vetare videtur. Veruntamen audendum oĩa. Quid ſi pudorẽ deponere audeamus? THE. Quo pacto. SOC. Auſi quid ipſum ſcire ſit pronunciare. THE. Cur hoc impudẽns? SOC. Haud ſatis aduertiſſe videris, q oĩs nobis à principio ſermo, inueſtigatio ſcientiæ fuit, tanquam quid ipſa ſit ignoraremus. THE. Teneo. SOC. Nõne impudẽtis animi eſt, vt ſcientiã, ignorãtes, qd ſcire ſit, oſtendant? Verũ ò Theætete, iampridem à puritate diſputando longè vagamur, millies. n. diximus hæc cognoſcimus, nõ cognoſcimus, ſcimus, neſcimus quaſi aliquid inuicẽ intelligamus, cuius interim ignoremus ſcientiã. Ergo & nunc quoq; ſi placet, vocabulis iſtis vtamur, ignorare, ſ. & intelligere, vt illis vti cõuenit, ſiquidẽ ſciẽtiæ expertes ſimus. THE. At quo pacto, his ſublatis, ò Socrates, diſputare valeres? SOC. Nullo, dũ qualis ſum, maneo: poſſem tñ quoquo mõ, ſi cõtẽtioſus eſſem. Et nũc ſi quis talis adeſſet, abſtinere ab his vocabulis profiteretur, & nos ab his quæ ipſe narro, vehemẽter deterreret. Poſtq̃ verò ſimplices & ignaui ſumus viſne pferre audeã ſcire ipſũ quale ſit? Mihi. n. operæpreciũ eſſe vr̃. THE. Aude per Iouẽ. Nã his tibi vtẽti veniã dabimus. SOC. Audiſtin' quid hoc tpe ſcire dicant eſſe? THE. Fortè nõ tñ in præſentia memini. SOC. Sciẽtiã habere, id eſt vti vocãt. THE. Sic eſt SOC. Nos aũt paulũ permutãtẽs, ſciẽtiã poſsidere dicamus. Queres fortè, quõnã hoc ab illo diſferat. nihilo forſitã, quod aũt videatur mihi id poſtquã audieris, mecũ examinato. THE. Modò poſsim. SOC. Haud ſanè poſsidere idẽ quod habere vr̃: ceu ſi quis empta veſte, illam ſeruãs, & vti arbitratu ſuo potens, nõ ferat, habere quidẽ illã cõfiteremur, poſsidere verò. THE. Et rectè quidẽ. SOC. Vide prætereà vtrum fieri poſsit, vt qui ſciẽtiã ſimiliter poſsideat, non habeat: perinde ac ſi quis ſylueſtres aues, ſiue colũbãs, ſiue quaſuis alias venatus, auiario domi cõſtructo nutriat, quodãmodo habere ſp illas dicetur, quia pôſsidet. THE. Sanè SOC. Quodãmodo verò nõ habere, ſed poteſtatẽ quidẽ eſſe, cũq; in columbario eas incluſerit, poſſe quoties velit capere, & habere quamlibet ad votũ atq; dimittere. THE. Iſta eſt. SOC. Rurſus quẽadmodũ ſuprà in aĩs neſcio quod figmentũ cereũ machinati ſumus, ita & nunc in qualibet aĩa auiarium quoddam oĩs generis auiũ fabricemus; quarũ aliæ ſeorſim ab alijs diſcretis gregibus peruagentur, alię numero paucę, nonnullæ ſolæ paſſim quocunq; contigerit, volitent. THE. Fiat. quid tum poſteà? SOC. Hãc caueã in pueris vacuam eſſe dicamus, loco verò auium ſciẽtias intelligamus: & quiſquis ſcientiã nactus, hoc coercuit ambitu hunc inueniſſe didiciſſe q; rem ipſam cuius ſcientia eſt, & hoc ipſum eſſe ſcire. THE. Eſto. SOC. Deinde rurſus quãcunq; velit ſcientiã aucupari, captamq; habere, iterũq; dimimittere: hæc inquam, oĩa quibus exprimẽda nominibus ſint, conſidera, nunquid eiſdẽ quibus antea cũ acquiſita duntaxat poſsidebãtur, an alijs? Hinc fortè clarius me intelliges. Arithmeticã artem vocas? THE. Voco. SOC. Hanc ſuppone ſcientiarũ omnis paris & imparis aucupiũ eſſe. THE. Suppono. SOC. Hac arte arithmeticus ipſe ſcientias numerorum quaſi mancipia quædam ſubiectas habet, & alijs tradit. THE. Prorſus. SOC. Eumq; qui tradit, docere dicimus: qui vero accipit diſcere: & eum qui habet ex eo quod in ipſa cauea poſsidet, ſcire. THE. Maximè. SOC. Quæ ſequuntur diligenter aduerte. Qui perfectus arithmeticus eſt, nõnne omnes ſcit numeros? oĩum quippe numerorum in eius animo ſcientię inſunt. THE. Nil obſtat. SOC. Nõnne hic interdum vel ſecum ipſe interna vel externa quædam quæ numero conſtant: dinumerat? THE. Quidni? SOC. Numerare aũt nihil aliud poſſe ponemus quàm conſiderare quantus quiſq; in numerus. THE. Nil aliud certè. SOC. Quod ergò ſcit tanquam neſcius conſiderare videtur, is quẽ ſcire omnem numerũ cõfeſsi ſumus. audis ambiguitate huiuſmodi? THE. Equidem. SOC. Cũ columbarum poſſeſsioni & aucupio cõparaui-

Qui veloces, & qui tardi ad percipiendum.

Qui proni ad opinionem falsã. Qui ignari.

Aliud est scientiam habere, aliud vti & possidere.

parauerimus, duplex aucupiũ esse dicemus: vnũ ante acquisitionẽ possidẽdi gratia: alterũ postq̃ acquisiuit posse ditq; gratia capiẽdi manuq; tenẽdi illa ipsa quæ quis diu possedit. Atq; ita quorũ iampridẽ scientijs discendo præ ditus est quæ ve anteanouit, ea iterũ discere põt resumẽs cuiusq; scientiam, & in lucem eruens quæ latebãt. THE. Vera narra. SOC. Propterea paulò antè quærebam, quõ noĩbus est vtendũ cũ de ijs loquimur, vt puta qñ arithmeticus numeraturus ẽ, vel lecturus grãmaticus. Tũc.n. sciens, iterũ secũ ipse quæ scit, discere tentat. THE. At absurdũ est hoc. ò Socrates. SOC. An fortè dicẽdũ quæ nescit, ea; vel numerat vel legere cũ ipsi iam literarũ om niũ vel numerorũ intelligentiã tradiderimus. THE. Hoc quoq; absurdũ. SOC. Vis ergo dicamus nihil curare nos quõcũq; nominbus sciendi discẽdiq; quisq; vtatur? Postquam verò determinauimus, aliud quiddam esse sciẽtiã possidere, aliud habere, quod quis possidet, ne possideat fieri non posse dicimus. Quapropter nũq̃ accidit, vt aliquis quod scit, idẽ & nesciat. Falsam tamẽ opinionẽ circa idipsum accipi posse. Nam accidere potest vt sciẽtiã vnius pro alterius scientia capiamus, quãdo aliquis nostrũ vnam quandã ex internis scientijs aucupans, pro illo aliam præuolantem deceptus aprehendit. veluti cum vndecim duodecim esse putat, ipsorum vndecim scientiæ loco sciẽtiæ ipsorum duodecim, cũ vtraq; intus maneat, capiens quasi pro colũba palũbem. THE. Verisimi le id q̃dem. SOC. Cum vero quàm affectat, apprehendit, tunc expertem esse mendacij, veraq; nimirũ opinari dicendũ. Et hoc modo veram & falsam opinionem existere, nihilq; ex jis quæ nos supra turbabant, impedimento nobis fore. Fortè mihi assentieris, an quid ages? THE. Assentiar. SOC. Iam discrimẽ illud euasimus, quo nescire aliqui quæ sciunt, cogebantur, Nã quæ possidemus, ne possideamus non accidit, neq; si fallamur, neq; si vere iudicemus verũtamen aliud quiddam grauius mi hi videtur. THE. Quidnam hoc? SOC. Si scientiarum commutatio, falsa fiat opinio. THE. Qui istuc? Nónne valde absurdũ est, vt qui rei cuiusdam scientiam habet, eam ipsam ignoret, nõ ignorantia q̃dem, sed ipsius eiusdem sciẽtia? Deinde rem hanc aliam quandam, & contra illam hanc esse existimet? quàm præter rationẽ hoc est, quod præsente scientia animus cognoscat nihil, ignoret omnia? Enimuero secundũ hanc rationẽ nihil prohibet, quin ignorantia præsens nosse, quicquã efficiat, cæcitasq; videre, si scientia ignorare quenquam effecerit. THE. Haud rectè forsitan, ò Socrates, aues induximus cum solas in aĩo scientias poneremus: oportebatq; insci tiasquoq; vnà cũ scientijs in aĩo cõuolãtes, inducere, & & aucupantem hominem nonnunquã scientiã, sæpe in scitiam circa idẽ accipientẽ: cũq; in scientiam incurrit, vera opinantem: cũ ignorantiam, falsa. SOC. Difficilè ẽ te non laudare Theætete, quod tñ dixisti, iterũ animaduerte. Esto. n. vt ais. Qui in ignorantiam incidet, falsa, vt ais, opinabitur: nõne? THE. Certè. SOC. Non tñ falsa se opinari putabit. THE. Non certè. SOC. Sed vera potius & tanq̃ sciẽs afficietur ad illa in quibus errat. THE. Cur non? SOC. Et idcirco scientiã nactum se venando, non inscitiam arbitrabitur. THE. Patet. SOC. Iam longo quodã circuitu in primã rursus ditationem relapsi sumus, quippe contentiosus redargutor ille subridens, dicet, Vtrũ, ò boni viri, vtranq; noscens aliquis scientiã & inscitiam quam nouit, aliam quandã quam etiam nouit, esse censet? aut neutrã noscens, quam, non nouit, aliam quã nec nouit? aut vnã cognoscens quidem, alterã minimè, quã nouit eã esse quã non nouit: vel contrà quã nõ nouit, eã esse quã nouit? Vel rursus mihi dicetis scientiarum et inscitiarũ scientias esse, quas qui possidet, in alijs quibusdam ridiculis caueis siue cereis figmentis includens, quatenus possidet, scit, etiam si in in prõptu nõ habeat. Atq; ita cogemini in infinitum circa idem reuolui nihil proficiẽtes. Quid ad hæc ò Theætete? THE. Per Iouem, ò Socrates, quid rñdendũ sit, nescio. SOC. Non ne ratio nos, ò Theætete, admonet, nõ rectè falsam opinionẽ prius quam scientiã inuestigasse, & indiscussã sciẽtiã reliquisse? impossibile aũt est ista cognoscere, anteq̃ sufficienter scientia definita sit? THE. Necessariũ, ò Socrates, quod ais in præsentia, asserere. SOC. Quid ergo à principio rursus de scientia disseremus? Nondum.n. dicendo defessi sumus. THE. Non certè, siquidem ipse nõ renuis. SOC. Dic age, quo pacto eã definiẽtes, nobisipsi minimè aduersabimur? THE. Queamadmodum supra contendimus nihil.n. aliud habeo. SOC. Quomodo supra. THE. Veram opionẽ scientiã esse volebã, nam vere opinari procul est ab errore: & quæ à vera opinione proficiscuntur, decora oĩa bonaq; sunt. SOC. Qui in trãseundo flumine præit sequentibus, cum interrogãt, quã alta sit aqua, ipsa ostendet, inquit. Quod si & nos ingressi pquiramus, fortè impedimentum ipsum quod quæritur, demonstrabit, manentibus nobis nihil patebit. THE. probè loqueris. eamus iam quæsituri. SOC. An nõ breuis inuestigationis hoc est? Ars etenim vniuersa argumento nobis est scientiã id minimè esse. THE. Qua ratione? quæue hæc facultas? SOC. Eorũ qui præ cæteris sapientes sunt, quos oratores & causidicos vocant: hi siquidem arte sua persuadent, non docent: inducunt.n. auditores, vt quæ ipsi cupiũt, opinẽtur. An tu aliquos adeò in docendo vehementes existimas, vt cum latrocinijs alijsq; iniurij nullis testes interfuerint, tamen commissorum scelerum veritatem ad aquã paucã doceãt? THE. Nullo modo docere illos, sed persuadere puto. SOC. Persuadere aũt, nõnne idẽ asseris quod & opinionem inducere. DHE. Idẽ prorsus. SOC. Nonne qñ iudices iustè persuadentur in his quæ solus ille qui vidit, cognoscit, alius aũt nequaquã, tunc ipsa ex auditu iudicantes, verãque opinionem nactu absq; scientia, rectè iudicant ea in quibus persuasi sunt, si modò bene iudicant? THE. Omnino. SOC. Si tñ idem esset, ò amice, opinio vera iudiciũ que & scientia, nunquã iudex ille summus absq; scientia rectè opinaretur. Nunc autem vtrunque diuersum quiddam esse videtur. EHE. Quod ab aliquo de scientia quondam audiui, oblitus eram, sed iam reminiscor. Inquit autem opinionem veram cum ratione scientiam esse, sine rõe expertem sciẽtia: & quæ rõne carent, sciri non posse: quæ verò rõnem habent, sciri. SOC. Quàm præclare loqueris. Sed hæc ipsa quæ sciri possunt, & quæ non, dic quõ distinguebat, vt videamus vtrum tu, & ego similiter acceperimus. THE. Inuenturusne sim ignoro, fortè verò ex ponente alio quodam assequerer. SOC. Audi igitur pro somnio somnium. ego quoque accepisse à quibusdam mihi videor prima ipsa velut elemẽta ex quibus homines & alia componuntur, rationẽ nõ admittere. Nã vnumquodque illorum secundum seipsũ nominare licet, appellare verò aliquid aliud minimè, neque quod est, neque quod non est. Iam enim essentiam ipsi vel non essentiam adhiberi contingeret. Oportet autem nihil apponere, si quis illud ipsum solum dicat: Etenim neq; ipsum, neq; illud, neque unũquodque neq; solum, neque iltud, neque cætera talia adhiberi volunt. Hæc.n. circuncurrẽtia oĩbus adhiberi, & alia quædã esse aiunt præter illud cui sunt adiecta. Opportere aũt siquo modo posset ipsum dici, rõnemque propriã admitteret, seorsum ab alijs oĩbus ipsum dici. Nunc aũt nullũ exprimis oratione posse proferri, nihil.n. aliud ipsi quàm nomen asse, solũq; nomẽ habere. Quæ vero ex illis cõposita sunt, queãdmodũ ipsa copulãt, sic & illorũ noĩa copulata orationẽ fieri. Nominũ q̃nippe copulationẽ orationis esse substantiã. Quocirca elemẽta sine oratione rationẽue, & incognita esse sensibus tñ percipiẽda; syllabas aũt & cognosci dici posse. & vera opinione cõprehẽdi. Qñ ergo absq; rõne opinionẽ de aliquo verã aliquis adipiscitur, vera quidẽ de illo eius sentire aĩum ferunt, nosse vero nequaq̃, Nã cũ qui accipere & reddere rõnẽ nequit,

nequit, insciũ esse. Cùm verò rõnẽ cõsequitur, hæc oĩa cognoscere posse, persectáq; scientiam adipisci. Sic & tu insomniũ an aliter audiuisti? THE. Sic oĩno. SOC. Num tibi id placet? & hoc pacto opinionem verã vnà cũ rõne scientiam asseris? THE. Et maximè quidem. SOC. Sícine Theętete nos hodie id cõprehendimus, quod olim sapientes quãplurimi inuestigantes antequã inuenirent, consenuerunt? THE. Mihi quidẽ, o Socrates quod modo dictum est, bene dictum esse videtur. SOC. Et merito. nã quę sciẽtia absq; oratione rectaq; opinione vnquã esse poterit? Vnũ tñ ex dictis mihi displicet. THE. Quod istud? SOC. Quod sanè magnificentius dici videbatur, elemẽta ignota esse, syllabarũ aũt genus notũ. THE. Nõne rectè? SOC. Aduertendũ profectò. Nã velut vades sermonis exẽpla ipsa habemus, quibus ille vsus, hęc omnia dixit. THE. Quænam? SOC. Literarum elementa & syllabas. an putas alio intuentẽ hæc dicere illũ, qui dicit quę ipsi narramus? THE. Non ad alia certè, sed ad ista, duntaxat. SOC. Ea igitur recensentes examinemus. imò uerò sic nos metipsos, nõne literas ita didicimus? Rñde ad hoc primũ, an nõ syllabæ rõnẽ definitionẽue habẽt, elemẽta verò minimè? THE. Forte. SOC. Mihi quoq; oĩno vr. Si quis ergo ita de prima Socratis syllaba percotẽtur, ò Theætete, dic quid est? Quid potissimũ rñdebis? THE. Quod s, & o. SOC. Habes ergo hãc syllabæ rõnẽ. THE. Equidẽ. SOC. Age, dic ꝑterea ipsius rõnẽ. THE. At quo pacto quis elemẽti elemẽta referre posset? Etenim ipsũ s, ò Socrates mutarũ literarũ sonus quidã est solũ lingua veluti sibilãte ipsius aũt b, neq; vox, neq; sonus, neq; plurimorum elementorum. Quocirca rectè admodũ absq; ratione esse dicuntur. è quibus septẽ illa notissima vocẽ habent, rationem verò nequaquam. SOC. Hoc itaq;, ò amice, circa scientia rectè asseruimus. THE. Videmur. SOC. Quid vero cũ diximus ignotũ elementum, syllabã esse notam nũquid rectè? THE. Probabile est. SOC. Syllabam verò vtrũ elementa vtraq; esse dicimus? vel etiã si plura insint, quàm duo, oĩa esse? An potius ideã vnam ex ipsis compositis genitam? THE. Cũcta dicere mihi uidemur. SOC. Aspice igitur circa duo s, & o, si vtraq; prima mei nominis syllaba sunt, quisquis ipsam nouit, vtraque noscit. THE. Quidni? SOC. Ergo s, & o, cognoscit. THE. Planè. SOC. Quid porrò, si vtrunque ignoret, ambo cognoscet? THE. Et absurdum, & præter rationem hoc esset. SOC. Veruntamen si necessarium est vtraque nosse, quãdoquidẽ ambo quis nouerit, sequitur vt necesse sit cũ elementa prænosse, qui syllabã quandoq; sit cogniturus, atq; ita vobis pulcher ille sermo effugiẽs elabetur. THE. Et repẽte nimiũ. neq; .n. bene illũ custodimus. Oportebat fortè syllabam non elemẽta ponere, sed vnã quandã ex illis speciem cõstitutã, quæ ideã vnã suijpsius habeat, & ab elementis differat. SOC. Sic prorsus, ac fortè hoc modo potius quàm illo se habet. Quamobrem cõsiderandũ est diligenter, neque ita ignauè sermonem tam magnũ tamq; præclarum prodi decet. THE. Non profectò. SOC. Esto igitur syllaba, vt modò dicebamus idea vna ex singulis congruentibus elementis, tam in literis quàm in cęteris omnibus facta. THE. Prorsus. SOC. Nunquid partes illius esse non oportet? THE. Cur nam? SOC. Quoniam cuiuscunq; partes sunt, totũ necesse est partes omnes existere. an totum vnam quandam speciẽ ex partibus factam vocas, ab omnibus partibus differentem. THE. Equidem SOC. Omne verò & totum idẽ nec an differens vtrunq; vocas? THE. Quanquam nihil habeo certi, tamen quia promptè respondere iubes, periculũ faciens aio differre. SOC. Promptitudo, ò Theætete, recta. Vtrum verò & responsio recta, considerandum. THE. Profectò. SOC. Nõnne secundum hunc sermonẽ totum & omne differunt? THE. Certè. SOC. Quid porrò? omnia, & omne, num aliquo differunt? Veluti cum dicimus, vnum duo, tria, quatuor, quinq;, sex, vel bis tria vel ter, duo aut quatuor ac duo, aut tria duoq; & vnum

De literarum elemẽtis, & syllabis.

An omne & totum idem.

An omnia & omne, idem.

vtrum in his oĩbus idẽ an aliud dicimus? THE. Idẽ penitus. SOC. Aliudne quàm sex? THE. Nihil aliud. SOC. Nõne in vno quoq; loquẽdi mõ oĩa sex inuenimus? THE. Ita SOC. Rursus aũt nõ vnũ aliquid dicimus, dũ dicimus omnia? THE. Necesse est. SOC. Nũ aliud quàm sex? THE. Nihil aliud. SOC. Ergo in his quæ numero constãt, idẽ esse oẽ & oĩa dicimus. THE. Sic apparet. SOC. Sic vtiq; de ipsis dicamus: iugeri numerus, & iugerum idẽ, nonne? THE. Idẽ. SOC. Et stadij numerus stadiũq; similiter? THE. Et hoc. SOC. Exercitus quoq; ipsius numerus & exercitus ipse, cæteraq; hmõi eodẽ pacto? Numerus .n. oĩs existẽs omne vnũ quodq; illorum est. THE. Sanè SOC. Singulorum aũt numerus, nũ aliud est quàm partes THE. Nequaq̃. SOC. Quæcunq; igitur partes habẽt, ex partibus constãt. THE. Apparet. SOC. Oẽs aũt partes totũ esse cõcessum est, si quidẽ oĩs numerus oẽ est. THE. Ita est. SOC. Totũ itaq; nõ constat ex partibus: oẽ .n. esset, quãdoquidẽ oẽs esset partes. THE. Nõ videtur. SOC. Pars id q̃d est, an est alterius quã totius? THE. Ipsius vtique oĩs. SOC. Strenuè Theætete pugnas, ipsum oẽ nonne ex eo est omne ꝙ nihil deest? THE. Necesse. SOC. Totũ quoq; nõne eadẽ ratione totũ, quia nihil abest. Cui verò nihil deest, neque tñ totũ est, neq; omne ipsum est ex seipsum. THE. Videtur mihi nũc totũ & omne nihil differre. SOC. Nonne diximus cuius partes sunt, totum, & omne partes omnes esse? THE. Planè. SOC. Rursus quod paulò antè tentauimus, nõne si syllaba elemẽta nõ est, necesse est eam non tanquam partes suas elemẽta habere? aut si eadẽ est cũ illis, æque ac illa cognosci posse? THE. Ita certè. SOC. Ne hoc accideret, aliud ipsam quã illa posuimus. THE. Aliud SOC. Quid verò si elementa syllabæ partes non sunt, num alia quædam referre potes quæ partes quidẽ syllabæ, neq; tamẽ illius elemẽta sint? THE. Nunquã ego partes vocarem quæ elemẽta nõ sũt. Ridiculum quippe omissis elementis alia quærere. SOC. Omnino igitur secundum hãc rõnem, ò Theætete una quædã impartibilis idea syllaba esse videtur THE. Videtur sanè. SOC. Nũ recordaris amice, nos in superioribus admisisse, quòd primorũ ex quibus alia cõponuntur rõ nõ esset, ex eo quòd ipsum secundũ seipsum vnumquodq; simpliciter existeret, neq; ipsum esse de illo cõgruè dici posset, neq; hoc, neq; ita quasi hæc extranea alienaque sint, & hanc ipsam causam obstare diximus quo minus describi cognoscíq; posset? THE. Memini. SOC. Est'ne alia causa præter hãc, quæ vniforme, & impartibile aliq̃d ipm faciat. Nã ego nullã aliam video. THE. Nõ videtur SOC. Nõne in idem cũ syllaba quoq; cõcurrit, quandoquidem species est, nec habet partes, sed idea vna est? THE. Maximè. SOC. Si igitur multa elementa syllaba ẽ, & totũ quiddam, eiusque partes, ista similiter syllabę & elemẽta cognosci describique possunt: quippe cum partes oẽs idẽ quod & totum esse cõstiterit. THE. Præcipuè SOC. Sin autem vnũ quiddã, & simplex. æque syllaba atque elemẽtũ definitionis cognitionisque est expers. Eadem .n. causa talia hæc efficiet. THE. Aliter asserere nequeo. SOC. Eius ergo sermonẽ ne admittamus, qui dixerit syllabã quidem dici & cognosci posse, elementa vero nequaquã. THE. Non certè, si huic rõni credimus. SOC. Quid si quis contraria dixerit, an non potius illa concederes, ex his quorum tibi ipsi in primis literarũ rudimentis conscius extitisti? THE. Quænam ista? SOC. Quod nihil aliud discere studuisti, quàm elemẽta oculis auribusque discernere, & singula secundum seipsa notare, ne illorum positio vel cũ dicerẽtur, vel cũ scriberẽtur, te turbaret. THE. Vera narras. SOC. Citharistæ vero artem didicisse, quid aliud est quàm vnumquemque tonum cuiusque chordæ dignoscere? Hęc .n. elementa musicæ quilibet appellaret. THE. Nihil aliud. SOC. Cum ergo elementorum, & syllabarum periti fuerimus, velimusque, ex his ad alia cõiecturam facere, asseremus profectò genus elementorum clariorem principaliorem que intelligentiam

Genus elementorum clariorem intelligentiam quã syllabam continere.

gentiam

gentiam cõtinere quàm syllabam, ad singulas disciplinas absolute percipiendas. Et si quis notam syllabam, elemẽtum natura ignotum dixerit, vltro illum vel inuitum ludere putabimus. THE. Et maximè quidem. SOC. Cæterum aliæ quoq; eiusdem rei demonstrationes meo videre sint: propositi verò ne propter hæc obliuiscamur, quid. s. de hoc iudicãdum sit quod dicitur, rõnem si cum opinione vera coeat perfectam scientiam esse. THE. Inquirendum omnino. SOC. Dic age, quid λόγος nobis hic significet. E tribus. n. vnum quiddam significare mihi videtur. THE. E quibus? SOC. Primùm esse arbitror cogitationem suam voce per verba nominaq; exprimere, opinionem propriam in voce perinde ac in speculo & aqua monstrantẽ. Nónne tale quiddam oratio tibi esse videtur? THE. Mihi verò. SOC. Eum qui hoc agit, loqui dicimus. Nónne hoc quisq; facere potest? ostẽdere. s. ocyus aut tardius, quid sibi de singulis videatur? nisi fortè mutus vel surdus natura sit. Atq; ita quicunq; rectè aliquid opinantur, μετὰ λόγου opinari videntur. Ac nunquã recta opinio sine scientia erit. THE. Vera hec sunt. SOC. Ne igitur facilè condemnemus eum, qui scientiam quod nunc diximus affirmauit, quasi nihil dicat. Fortè. n. non id volebat, sed interrogatus quid vnum quodq;, respõdere per elementa interroganti possit. THE. Quale id inquis, ô Socrates? SOCR. Quemadmodum Hesiodus de curru dicit: Centum ligna currus, quæ quidem ego dicere haud possem, neq; tu etiam vt opinor. sed satis nobis erit, si interroganti quid est currus, respondere poterimus, rotæ, axis, tabulæ, semicirculi, iugum. THE. Omnino quidem. SOCR. Ille autem fortè nos existimaret tanquã interrogatos de tuo nomine, respondẽtesq; per syllabam ridendos esse, rectè quidem opinantes dicentesq; quod dicimus, putantes aũt grammaticos esse, & grammaticè habere ac dicere Theæteti nominis rationem: hoc aũt non esse secundum scientiam loqui, antequam per elementa cùm opinione vera vnũquodq; quis determinet, quemadmodum suprà dictum est. THE. Dictum ꝓculdubiò. SOC. Sic vtiq; & de curru nos rectã opinionem habere. Eum verò qui centum illa percurrere potest, ipsius currus essentiã accipiens, rõnem quoq; vnà cùm vera opinione comprehendisse: loco opinantis, artificiosum & scientiæ compotẽ circa currus essentiam euasisse, per elementa totũ determinantem. THE. Nónne benè tibi videtur, ô Socrates? SOC. Si tibi, ô amice, videtur ac approbas hunc per elementa circa vnũquodq; discursum rationem esse, aut eùm qui per syllabas aut maius quiddã sit, esse rationis expertem, volo mihi dicas, quo diligentius consideremus. THE. Approbo, & maximè quidem. SOC. Num ita, vt existimes quemlibet cuiusuis scientem esse, qñ vnum idemq; nunc vnius eiusdemq;, nunc alterius esse, ei videatur? Vel qñ vnius & eiusdem nunc hoc, nunc illud esse opinatur? THE. Non per Iouẽ. SOC. Num memoria excidit, in discendis literis quòd tibi & alijs acciderunt hæc sæpe? THE. Solitósne dicis eiusdẽ syllabæ nunc hanc, nunc illam literã opinari? Eandémue literam aliàs in syllabam propriam, aliàs in alienam referre? SOC. Hæc inquam. THE. Nec oblitus sum, nec eos qui sic affecti sunt, scire arbitror. SOC. Quid verò? Si quis eo in tempore Theætetum scribens th, & e, scribendũ putet, scribatq;, & rursus Theodorum scribere volens th, & e, scribendum putet & scribat, nunquid scire illũ dicemus primam vestri nominis syllabam? THE. Paulò antè inter nos conuenit, eum qui sic institutus est, nondum scire. SOC. Quid prohibet hoc idem aliquẽ circa secundam, tertiamq;, & quartã syllabam pati? THE. Nihil omnino. SOC. Nũquid tunc discursum per elementum habens Theætetum rectà cùm opinione scribet, qñ ordine suo scribet? THE. Absq; dubio. SOC. Nónne adhuc inscius, sed rectè opinatus, vt diximus? THE. Certè. SOC. Et rationem habẽs cùm opinione rectã? nam discursum per elementum habens, scripsit, quam rõnem esse consensimus. THE. Verùm. SOC. Est igitur, ô amice, quædã cùm rõne opinio recta, quam scientiã appellare nondum decet. THE. Apparet. SOC. Somnium quoddam, vt videtur, nacti sumus, dum verissimã scientię rõnem habere consideremus. THE. Aut nõdũ vituperare debemus, fortè. n. quispiã nõ ita λόγον definiat, sed reliquã è tribus spẽm eligat è quibus vnã quãdã electurũ diximus illũ, qui scientiã esse opinionẽ rectã cũ rõne asseuerabat. SOC. Opportunè admonuisti. Adhuc. n. spés vna restat: prima quidẽ erat idolũ cogitationis in voce, secunda verò in totũ per elemẽta processus. THE. Tertiã aũt qd dicis. SOC. Quod & plurimi faterẽtur, posse videlicet quãdã veluti notam afferre, qua ab alijs oĩbus id de quo agitur, differat. The. Quã mihi, cuius ue definitionẽ talẽ assignare potes? Soc. Vt ecce de sole, si velis, approbabis arbitror, ꝙ luce ꝑcellit oĩbus quæ circa terrã in cœlo voluũtur. The. Oĩno. Soc. Accipe cuius gratia hoc est dictũ, est aũt quod mõ referebamus. Si differẽtiã cuiusq; accipias qua ab alijs est distinctũ, definitionẽ vt quidã tradunt, acceperis: quandiu verò cõe aliquod attigeris, illorũ definitionẽ quorũ cõitas est, habebis. The. Intelligo, ac rectè hmõdi quiddam rõnem vocari existimo. Soc. Qui aũt cũ recta opinione differentiã qua quodq; à quocunq; seiungitur accipit, id ipsum deinde sciet, quod prius opinabatur. The. Consentaneũ est Soc. Nunc demũ, ô Theætete, cùm primum ad hãc quasi quãdã adumbrationẽ proprius accesserim, nihil oĩno me in his intelligere animaduerto. Quousq; verò eminus prospiciebã, dici mihi aliquid videbatur. The. Quamobrem? Soc. Dicã si potero. Rectam equidẽ de te opinionẽ habẽs, si tuã præterea definitionẽ accipio, te cognosco: alioqui dũtaxat opinor. The. Ita est. Soc. Definitio aũt differentiæ tuę interpretatio erat. The. Erat certè. Soc. Quando igitur opinabar solum, nihil eorum quibus es distinctus ab alijs, cogitatio ne percipiebã. The. Nihil vt videtur. soc. Cõmunia ergo quædam attendebã, è quibus nihil tu magis quã alius quiuis habes. The. Necessariò sequitur. Soc. Dic age ꝑ Iouẽ, quo pacto tũc potius te quàm aliũ quẽlibet opinabar? Pone vtiq; ita me cogitantem. Theętetum esse illũ, qui & homo est, & nares, & os, & oculos habet, similiterq; reliqua mẽbra. Nunc cogitatio ista efficit, vt Theætetum potius quã Theodorum animaduertã, vel vilissimorũ hoĩũ extremũ quempiã? The. Quinã? Soc. Si vero non solũ habentẽ nares, & oculos cogitẽ, sed & simũ nasum, & prominentes oculos, nihilo magis iterũ te quã me ipsum, & alios quicunq; tales sunt, opinabor. The. Aequè sanè. Soc. At verò non prius Theætetũ, vt arbitror, opinabor, ꝙ figurã hanc simam, ab alijs quascunq; vidi simis, figuris, per aliquod monumẽtũ illius propriũ impressam mihi distinguam, aliaq; similiter, è quibus tu consistis. quæ quidẽ me cras etiã si in te incidero, admonebit, & rectè de te opinari faciet. The. Vera loqueris. Soc. Ergo circa differẽtiam propriã, recta de vnoquoq; versatur opinio. The. Apparet. Soc. Quid deinde igitur erit, si vna cũ recta opinione definitionẽ quoq; assumamus? Ridiculũ. n. ꝓceptũ est, si qua ab alijs differat quicq̃ opinari iubet. THE. Qũo? Soc. Quibus de quatenus ab alijs differant, rectè opinamur, de ijsdẽ quatenus ab alijs differant, rectè opinionẽ assumere iubet. Atq; ita oratio tua erit aut scuticæ aut pistilli, aut cuiusuis circũuolutioni, similis, ad hoc autẽ præceptũ nihil prorsus dicit. Cæci nanq; præceptũ rectius vocetur. Quoniã iubere vt quæ habemus accipiamus, ad ea quæ opinamur, discẽda, cæci hominis mandatũ esse videtur. THE. Dic age quid modo quærebas? SOC. Si dum rationem, ô puer, accipere præcipit, nosse pręcipit, non autem differẽtiam opinari, dulcis sanè res esset ratio, & omnium quæ ad scientiam pertinent pulcherrima. nosse. n. accipere scientiam est. The. Est profectò. Soc. Interrogatus itaq; quid scientia sit, respondet eam esse opinionem rectam cùm scientia differentiæ. Rationis enim assumptio secundũ illum

Græcis λόγος rationē orationē, definitionem significat vn. de hoc Græca hic voce vtendũ.

Est quædã opinio recta cũ ratione, quæ nõ est scientia.

Tres spẽs rationis.

Quædã de definitione.

Differẽtia iter cognoscere & opinari.

hoc esset. THE. Videtur. Soc. Oĩno fatuũ est scientiã nobis quærentibus opinionẽ rectam cũ scientia dicere, siue differẽtiæ, siue cuiuscũq; alterius sciẽtia sit. Neq; sensus igitur, ò Theætete, neq; opinio vera, neq; cum opinione vera assumpta ratio scientia est. THE. Non, vt videt̃. Soc. Nunquid fœtus in nobis alius circa scientiam, ò amice, restat? an omnia iam peperimus? THE. Per Iouẽ plura quàm in me haberem, educente te protuli. Soc. Nonne cuncta nobis hæc ars obstetricia, vana, educationeque indigna nata fuisse ostendit? THE. Oĩno quidem. Soc. Si igitur aliorũ deinceps plenũ fœcundũq; te fieri cõtendes, prægnansq; euades, melioribus plenus eris ꝑ p̃sentẽ discussionẽ. q si fortè vacuus sterilisq; manes, minus certè molestus familiaribus eris & moderatior & mitior, nequaq̃ quæ nescis scire te putãs. Tm̃ quidẽ ars mea nec aliud p̃terea quicquã põt: nec ea noui quæ alii multi, quicũq; magni atq; mirãdi viri & sunt, & fuerunt. Hãc verò obstetriciã facultatẽ ego ac mater mea à deo sortiti sumus illa quidè circa fœminas, ego aũt circa adolescẽtes ingenuos atq; honestos. Sed nũc iã eundũ mihi est in regis porticũ: nam Melitus in iudicium me vocauit. Cras summo mane, ò Theodore huc redibimus.

IO PLATONIS, VEL DE FVRORE POETICO.

Marsilij Ficino Argumentum.

PLATO noster, optimè Laurenti furorẽ in Phædro, mentis alienationem definit. Alienationis autem duo genera tradit Vnam ab humanis morbis. Alteram à deo prouenientem Insaniam illã, hanc diuinum furorem nuncupat. Insania, infra hominis spẽm homo deijcitur: & ex homine brutum quodãmodo redditur. Diuino furore supra hominis naturam erigitur, & in Deũ trãsit. Est aũt furor diuinus, illustratio rationalis animæ, per quam Deus animam à superis delapsam ad infera, ab inferis ad supera retrahit. Lapsus animæ ab ipso vno rerum oĩm principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationem, opinionem, atque naturã. Nam cũ in oĩ rerũ ordine sex gradus existant, quorum summũ tenet ipsum vnum: infimum corpus: media verò sint quatuor quæ prædiximus necesse est quicquid à primo ad vltimũ labitur, quatuor per media cadere. Ipsum vnũ rerũ oĩum terminus, & mensura, infinitatis & multitudinis expers: Mens multitudo quidem, sed stabilis & æterna. Rõ, multitudo mobilis, sed finita. Opinio, multitudo mobilis infinita, sed substantia punctisque vnita. Natura similiter: nisi ꝙ per corporis puncta diffunditur. Corpus autẽ infinita multitudo subiecta motui, & substantia punctis momẽtisq;, diuisa. Hæc oĩa respicit animã nostra, per hæc descẽdit, per hæc & ascendit. Vt. n. ab ipso vno quod oĩum principiũ est producitur, vnitatẽ quandã sortita est, quæ oẽm essentiam eius, vires, actionesq; vnit: à qua, & ad quã, ita cætera quæ in aĩa sunt, se habent, sicut à centro, & ad centrũ circuli lineæ. Vnit verò mõ animæ partes inuicẽ, & ad totam animã, sed animam totam ad ipsum vnũ, rerũ omniũ cãm. Vt aũt à mẽte diuina dependet, rerũ oĩum ideas per mentẽ actu stabili contemplatur. Vt seipsam respicit, rõnes rerũ vniuersales cogitat, & à principijs ad conclusiones rõe discurrit. Vt corpus respicit, particulares rerum mobiliũ formas opinione concipit, easq; percurrit. Vt materiã attingit, natura velut instrumento vtitur, quo venit materiam, mouet, & format, vnde generationes, augmenta, eorũq; contraria proficiscuntur. Cernis igitur quod ab vno quod super æternitatem, in æternam multitudinem labitur, ab æternitate in tempus, à tempore in locũ atque materiã. Quare sicut per quatuor descendit gradus, per quatuor ascendat necesse est. Furor aũt diuinus est qui ad superna conuertit, vt in eius definitione cõstitit. Quatuor ergo species diuini furoris existunt: primus quidẽ poeticus furor, alter mysterialis: tertius vaticinium: quartus amatorius affectus. Est autem poesis à Musis, mysteriũ à Dionysio, vaticinium ab Apolline, amor à Venere. Redire quippe ad vnum animus nequit, nisi & ipse vnũ efficiatur: Multa vero effectus, est lapsus in corpus, in operationes varias distributus, respiciensq; ad singula. Ex quo partes eius superiores penè obdormiunt, inferiores alijs dominantur. illæ torpore hæ perturbatione afficiuntur, totus vero animus discordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore in primis opus est, qui per musicos tonos quæ torpent suscitet. per harmoniacam suauitatem quæ turbantur, mulceat: per diuersorũ denique consonantiam dissonantem pellat discordiam, variasque partes animi temperet. neque satis hoc est. Multitudo. n. adhuc in animo restat. Accedit ergo mysteriũ quod expiationibus sacrisq; & omni deorum cultu omnium partium intentionem, in mentem qua deus colitur, dirigit. Vnde cum singulæ animi partes ad vnam mentem redactæ sint, iam totum quoddam vnum ex pluribus factus est animus. Tertio verò adhuc opus est furore, qui mentẽ ad vnitatem ipsam animæ caput reducat. Hoc Apollo per vaticinium efficit. Nam cũ anima supra mentem in vnitatem surgit, futura præsagit. Demum cum anima vnũ facta est, vnũ inquam quod in ipsa essentia animæ inest, restat vt illico in vnum quod est super essentiã, conuertatur. Hoc cœlestis ipsa Venus per amorem, hoc est, diuinæ pulchritudinis desiderium, boniq; ardorem explet. Primus itaq; furor inconcinna & dissonantia temperat. secundus temperata, vnum totum ex partibus efficit. tertius vnum totum supra partes. quartus in vnum quod super essentiam & totum est, ducit. Primus bonum equum. i. rationem opinionemq; à malo equo, i. à phantasia confusa & natura, distinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurigæ. i. menti subiicit. Tertius aurigam in caput suum. i. in vnitatem mentis apicem dirigit. Postremus caput aurigæ, in caput rerum omnium vertit. vbi auriga beatus est, & ad præsepe. i. diuinam pulchritudinem sistens æquos. obiicit illis ambrosiam, & super ipsam nectar potandum. i. visionẽ pulchritudinis, & ex visione lætitiam. Hæc quatuor furorũ opera sunt, de quibus generatim in Phædro Plato disputat, propriè verò de furore postremo. i. amore, in Symposio: de primo, hoc est furore poetico, in præsenti dialogo qui Io inscribitur, quem in Phædro ita definit, Poeticus furor est occupatio quædam à Musis, quæ sortita lenem & insuperabilem animam, exuscitat eam atque exagitat per cantilenas aliamq; poesim, ad genus hominum instruendum. Occupatio significat raptum animæ & conuersionẽ in Musarum numina. Lenem dicit quasi agilem à Musisque formabilem. nisi. n. præparata sit, non occupatur. Insuperabilem, quia postquam rapta est, superat omnia, & à nulla rerum inferiorum inquinari, vel superari potest. Exuscitat è somno corpora ad vigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethæa ad diuinorum reminiscentiam reuocat, exagitat, stimulat, & inflammat ad ea quæ contẽplatur & præsagit carminibus exprimenda. Post definitionem addit, eum qui sine furore Musarum poeticas adfores accedit, inanem esse ipsum atq; eius poesim. quasi tanti sit poesis, vt absq; summo Dei fauore, cõparari nequeat. Eadẽ in Ione hoc tradit & vnde sit hic furor, & per quot descendat gradus edocet. Inquit autem in libro quarto de legibus Plato, Deum, fortunam, & artem, humana omnia gubernare. Quo fit vt poesis vel Dei donum sit, vel fortunæ sors, vel artis opus. Quid istorum potissimum verum sit, Socrates cum Ione rhapsodo perquirit. Rhapsodus autem hoc in libro significat, recitatorem interpretemque & cantorem carminum. Interpretabatur Io Homeri carmina, & coram populo, ad lyram canebat, atque ita erat affectus, vt alium poetam nullum præter Homerum exponeret, etiam si eadem qua Homerus facilitate referret. Homeri autem omnia celeriter explicabat. Vnde sic argumentatus est. Aut casu profert Io quæ scribit Homerus, aut arte, aut afflatu diuino. Non casu, quia non omnia sed pauca quædam, & absque continuatione ordineque interpretaretur. Non arte, quia quisquis artem integram habet quicquid eidem arti subiectum est, iudicat. Eidem vero studio poetico subiecta Hesiodi aliorumq; poemata, cui Homeri præsertim quæ de eisdem tractat, quæ tamen Io non percipit, cum Homerum perfectè exponat. Ergo non arte iudicat. Restat vt inspiratione diuina Ex quo patet quod interpres poetæ Io, & alij multi qui similiter affecti sunt, diuino instinctu alienam poesim interpretantur. Quòd si ad percipiendam poesim iam traditam humanum ingenium nõ sufficit multò minus ad intentionem sufficiet. Quare nec Homerus, nec alius quiuis reuera poeta absque cœlesti afflatu poesim cõsecuti sunt. Quod & alio modo Socrates hic ostendit. Primo sic Omnes artes & scientias poetæ tradunt, sed omnes didicisse humano studio impossibile est, cum vnicam ex parte percipere sit difficillimum. Non igitur arte humana sed diuina quadam infusione proferunt. Cuius rei argumentum est, quod plerique vates postquam furoris remissus est impetus, quæ scripserunt, nõ statim intelligunt, cum tamen rectè de singulis artibus in furore tractauerint, quòd singuli illarum opifices legendo dijudicant. Præterea sæpe videmus rudem hominem, & ineptum subito in poetam bonum euadere, & aliquid magnificum diuinumq; cantare Magna vero in momento assequi non humani ingenij est, sed diuinitus inspirati. Qua in re perspicuè Deus ostendit, nutu suo inteligentiã hanc infundi, Vtq; ita esse demonstret, sæpe ineptos quosdam potius quã vrbanos, insanos potius quàm prudentes rapit, ne si acutis prudentibusq; viris ad hæc vteretur, humana subtilitate & industria fieri hæc existimarentur. Cum ergo non sit à fortuna, nec ab arte poesis, à Deo & à Musis tribuitur Cum Deum dicit, Apollinem significat: cum Musas, spherarũ mundi animas. Iupiter quidem

Quid rhapsodus.

dem mens dei est, ab hac appollo, mens anim ę mūdi, & anima totius mūdi, octoq; sphærarum cœlestiū anim ę : quę nouem animæ nouē Musæ vocantur, quia dum cœlos harmonicę mouent, musicā pariunt melodiam: quæ in nouem distributa sonos octo .s. sphærarum tonos, & vnum omnium concentum, nouem Sirenes Deo canentes producit. Quamobrem ab Ioue, Apollo, & Musę, ab Apolline, id est, mente animæ mūdi, chorus Musarum ducitur, quia mēs illa sicut ab Ioue illustratur, sic & animas mundi sphærarumq; illustrat. Gradus autem quibus furor ille descendit, hi sunt. Iupiter rapit Apollinem. Appollo illuminat Musas. Musæ suscitant & exagitant lenes & insupetabiles, vatū animas. Vates inspirati interpretes suos inspirant. Interpretes auditores mouent. ab alijs verò Musis alię animæ rapiuntur, quia & alijs sphęris sideribusq; aliæ attributæ sunt animæ, vt in Timæo traditur. Calliope Musa vox est ex omnibus resultans spherarum vocibus. Vrania, cœli stelliferi, per dignitatem sic dicta. Polymnia Saturni, propter memoriā rerum antiquarum quā Saturnus exhibet, & siccam frigidamq; complexionem. Terpsichore, Iupiter, salutifer .n. choro hominum. Clio Martis, propter gloriæ cupiditatem. Melpomene solis, quia totius mundi temperatio est. Erato Veneris, propter amorem. Euterpe Mercurij, proter honestam in grauibus rebus delectationem. Talia lunæ propter viriditatem eius humore rebus exhibitam. Apollo item solis est anima, lyra eius solis corpus; nerui quatuor, motus eius quatuor, annuus, menstruus, diurnus, obliquus, quatuor voces, neates hypates, doriones, gemini; quatuor sunt signorum triplicitates, ex quibus quatuor qualitates temporum producuntur. Orpheum quidem afflauit Calliope, Museum Vrania, Homerū Clio, Polymnia Pindarū, Erato, Sapphon, Melpomene Thamyrā Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Nasonem Euterpe. Linū rapuit idē qui & te iā nunc exagitat Phœbus optimè Laurenti, Phębus inquam qui auo tuo Cosmo vaticinium dedit, parenti aūt Petro arcum atq; medelas tibi deniq; lyram, & carmina.

SOCRATES, IO.

ONEM salutare iubeo. Vnde nunc ad nos aduenisti? Nunquid ex Epheso patria venis? IO. Nullo pacto ò Socrates, sed ex Epidauro ab Asclepijs. SOC. Nunquid & rhapsodorum, id est, eorum, qui poetarum carmina recitāt, certamen Epidaurij Deo instituerunt? IO. Non in his solùm, sed in alio quoq; genere musicæ. SOC. Quid igitur, non tu nobis istic decertasti? quomodo, certasti ne? IO. Prima, ò Socrates, certaminum præmia retulimus. SOC. Probè inquis. Age vt in Palladis celebratione victoriam cōsequamur. IO. Fient hęc quidem si Deus voluerit. SOC. Etenim, ò Io, artem vestram semper plurimi feci quòd & arti vestræ conueniat vt ornetis corpus, & quàm pulcherrimi semper appareatis, tum quòd oporteat in plurimis atque bonis poetis, in Homero præcipuè poetarū oīum optimo diuinissimoque assiduè versari, neq; carmina illius solùm, verumetiā sensa perdiscere. Nunquam enim aliquis in rhapsodum euaderet, nisi eà quę à poeta dicta sunt intellexerit. Nam poetæ mentem interpretari rhapsodū apud auditores oportet: quod quidē fieri nequit, si quis poetæ sententiam ignorarit. Hęc verò omnia an non videntur? IO. Vera dicis, ò Socrates: atq; ego quidē in hoc plurimū elaboraui. præclarissima sanè præ cæteris de Homero me explicaturum profiteor, vt neq; Metrodorus Lampsacenus, neq; Stesimbrotus Thasius, neq; Glaucon, neq; aliquis vnquam veterum tot tāq; pręclara Homeri sensa quot ego, exponere queat. Soc. Rectè, ò Io Constat .n. ꝙ nulla inuidia prohibebit quin hæc mihi aperias. IO. Et audi tu sanè dignū est quam vehemēter Homerū exornarim. Vnde æquū esse censeo vt ab illis qui Homeri studiosi sunt, corona aurea coroner. Soc. Otiū profectò te audiēdi, quandoq; nancisear: nunc autē ad hoc vnū mihi responde, vtrū circa Homerū solùm, an etiam circa Hesiodū & Archilochū id possis. IO. Circa Homerū solū. satis enim mihi esse videtur. Soc, Suntne aliqua de quibus Homerus & Hesiodus eadem referant? IO. Ac multa quidem esse arbitror. Soc. Vtrum melius ea quæ dicit Homerus, an quæ dicet Hesiodus explicares? IO. Atq; de vtrisq; ò Socrates, in illis rebus in quibus eadem referunt. Soc. Quid autē in his de quibus non eadē dicunt? vt puta de vaticinio Homerus atq; Hesiodus verba faciunt. IO. Et maximè quidē Soc. Et in quo poetæ isti cōsentiunt, aut discrepant, quando de vaticinio loquuntur, vtrum ipse melius quàm peritus vates aliquis explicares? IO. Vates melius. Soc. Si aūt vates esses, non illa tantum in quibus conueniunt, verū etiam in quibus dissentiunt, exponere posses? IO. Patet Soc, Quid porrò? num circa Homerum vehemens facundusq; es? circa Hesiodum aliosq; poetas minimè? An Homerus de aliis rebus agit quàm de iis quæ & alij poetæ tractant? Nōne multa quę ad bellum, & quæ ad consuetudines bonorum inuicem, malorumq;, priuatorum atq; opificum attinent, enarrauit? Et de dijs quemadmodum secum inuicem, & cùm hominibus versantur, deq; afflictionibus cœlestibus? itē & de his quæ apud inferos sunt, tum deorum & heroum generationes cecinit? Nonne circa hæc omnis Homeri poesis versatur? IO, Vera, ò Socrates, loqueris. Soc. Nōne eadem cæteri poetæ decantant? IO. Eadem certè, sed non ita cæteri vt Homerus? Soc. An forte deterius? IO. Multo deterius. Soc. Melius ergo Homerus? IO. Melius certè. Soc. O IO. lepidum caput, cum multi de numero verba faciunt, & eorum aliquis rectè dicit nonne potest quispiam ea in re benè dicentem nosse? IO. Potest Soc. Nunquid ille ipse, qui malè dicentem noscit, an alius? IO. Ipse idem. Soc. An non hic est qui arithmethica arte est pręditus? IO. Profectò, Soc. Cum multi decibis, quales salubres sint, loquuntur, & aliquis rectè ea de re loquitur vtrum alius quidam bene dicentē, quod rectè, alius malè dicentē ꝙ male dicat animaduertet? ān vnus & idē? IO. Idem proculdubiò. Soc. Quis hic? quod illi nomen? IO. Medicus, Soc. Nonne summatim dicimus, cùm plures eadē de re loquuntur, quòd vnus atque idē tam illū qui malè, quàm illum qui bene loquitur internoscet: & nisi eum qui in eadem re aberrat, cognouerit, nunquam eum qui rectè sentit agnoscet? IO. Profectò. Soc. An nō ipse idem in vtrisque peritus est? IO. Prorsus. Soc. Homerum atq; alios poetas, è quorū numero est Hesiodus & Archilochus, eadem referre asseris? nō tamen eodem modò, sed melius Homerū? IO. Et vera loquor. Soc. Si illum qui bene dicit cognoscis, eos qui malè dicunt, ꝙ errent intelligis. IO. Conuenit. Soc. Si ergo dicamus, ò vir optimè, Ionē circa Homerum aliosq; poetas similiter peritū esse atq; vehementē, nequaquā errabimus: quandoquidē ipse iudicē eundē idoneum esse circa illos qui eadē in re versantur, confitetur, poetas vero pene oēs eadē effingere IO. Quamobrem igitur, ò Socrates, cùm de alio poeta quispiam disserit, neq; mētem adhibeo, neq; quicquam existimatione dignum dicere possum, sed oscito protinus atq; torpeo. postquā vero Homeri quis mentionē fecerit, confestim excitor atq; mentē adhibeo, succeditq; quicquid instituo. Soc. Nequaquā arduū est, ò amice, huius causam coniectare. Constat .n. quòd neq; arte, neq; scientia de Homero scitè loqueris. Nam si arte, de alijs oībus poetis similiter loqui valeres, poesis .n. totum est. nonne? IO. Est certè Soc. Nonne postquā aliquis aliā quāuis artē integrā comparauit, æquè de oībus quæ sub arte sunt iudicat? Eadem quippe de omnibus artibus considerādi rō est. Vis tibi referam qua rōne id dicā. IO. Opto, per Iouē Socrates. Nam quoties vos sapientes illos audiui miro quodā gaudio statim afficior. Soc, Velim ò Io, vera diceres, Verū sapientes vos rhapsodi & mimi estis & illi quorum vos poemata decantatis. ego aūt nihil pręter veritatem loquor, quēadmodū decet pinguis mineruæ hoīem. Nā id de quo paulò ante percōtabar, intuere quàm leue sit, & facilè cognitu: adeò: vt quiuis quod narrabam, percipere possit, eandem per cætera esse cōsiderationem, siquis artē sibi integram compararit. Exēpli causa, nunquid pingendi ars totum quiddam est? IO. Est Soc. Nonne pictores multi, partim boni, partim mali & sunt & fuerunt? IO. Certè. SOCR. Vidisti ne aliquem qui

Quæ sint explicata in omni Homeri poesi.

qui & ea, quę rectè & quæ non rectè Polygnotus Aglaophontis filius pinxit, sufficienter ostédere potuit: quæ verò pictores alij non potuit: & si quis aliorum pictorum opus ostenderit, obdormiat, neq; facultas illi ad dicendū aliquid conijciendumq; suppetat: cùm verò de Polygnoto, vel de vno quouis pictore sit indicandum, expergiscatur, & mentē adhibeat, & facultatē dicēdi habeat? Io. Nō per Iouē, Soc. Quid in fabris statuarijs? vidisti quēquā qui ea quæ Dedalus Metionius, aut Epius Panopei filius, aut Theodorus Samius, vel alius quispiam statuarū faber benè est machinatus, exponere valeat, in aliorum vero sculptorum operibus torpeat, atq; obmutescat? So. Per Iouē nunquam virum talē reperi. Soc. Atqui nec in tibiarū flatu vt arbitror, nec in pulsu citharæ, nec in illo ad citharā cātu, neq; in rhapsodia virū intuitus es, qui Olimpi operā, vel Thamiræ, vel Orphei, aut Ithacēsis Phemii rhapsodi exprimere possit, in operibus verò Ionis Ephesii deficiat, neq; percipere cōferreq; possit, quæ benè, & quæ contra modulatur. Io. Quid in hoc tibi contradicā non habeo, sed tamē mihi ipsi cōscius sum, me præ cæteris hoībus pulcherrima de Homero referre, neq; deesse mihi dicēdi copiā: alios verò oēs hac in re me laudare, in cæteris verò nequaquā. Tu verò quidnā hoc sit vide. So. Video, ò Io, & quod mihi id esse videtur, tibi aperire incipiā Vt benè de Homero loquaris ars tibi nō præstat. vt modò dicebā, sed diuina vis est quæ te mouet, sicut in lapide quē Magnetē Euripides nominauit, nōnulli Heracliū vocant. Qui lapis non solū ferreos anulos trahit, sed vim etiam anulis ipsis infundit, qua hoc idē efficere possint, ac perinde vt lapis, alios anulos trahere. Vnde lōga plerunq; cōcatenatio ferri, & anulorū inuicē pendet, & oībus his ex illo lapide vis attrahitur. Ita ipsa Musa poetas diuino instinctu concitat. poetæ conciti alios furore corripiūt. Quare ex his omnibus series ipsa cōnexitur. Oēs itaq; carminū poetæ insignes, nō arte sed diuino afflatu, mēte capti oīa ista præclara poemata canūt: & vt Corybantes non sana mente saltant, ita neq; cantilenarū modulatores egregij sana mente hos tantus effingūt: sed vbi in harmoniā, & rhythmum insurgunt, & rapti bacchantur, quemadmodum bacchantes fœminæ, mente non sana, mel, & lac ex fluminibus hauriunt, sana autem mente haurire nequeunt. idq; tum efficit illorum animus qui cāntus effingunt, quod ipsi narrant. Aiunt enim nobis poetæ, quod è fontibus quibus mel scaturit, haurientes, & à Musarum viridarijs collibusq; decerpentes carmina ad nos afferant, quēadmodū mel ex floribus apes, & instar apum volare se dicunt. Qua in re vera loquuntur. Res. n. leuis, volatilis, atq; sacra poeta est, neq; canere prius potest quàm deo plenus, & extra se positus, & à mente alienatus sit. Nam quandiu mente quis valet, neque fingere carmina, neque dare oracula quisqiam pōt. Non arte igitur aliqua hęc pręclara canunt, quę tu de Homero refers, sed sorte diuina id quisq; rectè efficere potest, ad quod Musa quēpiam incitauit. Hic Dithyrābos, ille laudes alicuius, hic Hyporchemata choreasq;, alius carmina, alius itē iambos canit. Ad cætera verò illorum quisque rudis, & ineptus est. Non enim arte, sed diuina vi vt hæc dicunt. Nam si de vno quoquā horum per artē rectè loqui scirent, de cæteris quoq; oībus idē possent. Ob hāc verò causam deus illis mentē surripiens, ipsis tāquā minstris vtitur oraculorumq; nūcijs, & diuinis vatibus, vt nos qui audimus percipiamus nō eos esse, qui tam digna referunt, cùm suæ mētes compotes minimè sint, sed hæc deū loqui, & per hos nobis hæc inclamare. Huic aūt rei euidentissimo argumento esse pōt Tynicus Chalcidensis, qui antea poema nullum memoria dignū cōposuerat: hymnum aūt in Apollinem quem oēs cantāt, oīū ferme cantilenarum pulcherrimum, Musarum inspiratione inuenisse se dicit. In hoc maximè deus ostēdisse videtur nobis dubitādum non esse, quin præclara hæc pœmata, diuina deorumq; potius quàm humana hoīumq; sint opera. Poetæ aūt nihil aliud sint, quàm deorū interpretes, dum sunt furore correpti, à quocūq; tandē numine quis corripiatur. Quod quidē deus ostendere volens, de industria per ineptissimum poetā, pulcherrimā cecinit melodiā. An nō vera tibi referre videor? Io. Mihi certè. Atq; aīum meū his sermonibus Socrates demulces, & afficis. Ac diuina quadā sorte à dijs poetæ insignes hęc nobis interpretari videntur,. Soc. Nonne vos rhapsodi poetarū scripta interpretamini? Io. Vera narras. Soc. An non interpretum interpretes estis? Io. Sumus. Soc. Animaduerte quod velim, & hoc mihi responde, ò Io. neq; id de quo te interrogabo, mihi occultaueris. Cum apte carmina refers, & stupore perculsos reddis spectantes, siuedum Vlyssem super pauimentū suo limine saltantē cātas, & procis palàm se ostēdentē, atq; sagittas ante pedes effundentē, siue Achillem impetū in Hectora facientem, seu dum miserabile quiddam & quærulum circa Andromachē, vel Hecubā, vel Priamū profers, vtrū tunc mētis es cōpos? An à mente alienatus? & rebus gestis quas refers afflatus, aīus interesse illis se cogitat, siue in Ithaca, siue apud Troiam sint gesta, seu quocunq; alio te carmina rapiant? so. Prospicua mihi coniectura, ò Socrates, attulisti, neq; id occultaturus tibi recensebo. Quoties. n. miserabile quicquam dico, lachrymis implentur oculi. Cum aliquid terribile, aut vehemēs, arrectę propter terrorē comæ eriguntur, cor, salit. Soc. Nunquid mentis cōpotē eū virū tunc esse asserimus, qui in sacrificijs, & celebrationibus pulchra veste aureisq; coronis ornatus ploret, cum nihil horū amiserit? aut nimis trepidet, is. qui inter viginti milia hoīum sibi amicorum sit cōstitutus, nemine eū vel exuente, vel iniuria afficiente. Io. Non per Iouem, ò Socrates, si vera fateri volimus. Soc. Nōne spectantium multitudinem ijsdem his rebus afficitis? Io. Sanè plurimum: atq; aspicio semper supernè ab ipso suggesto, & flentes, & toruum tuentes, atque his quæ narrantur, stupefactos. Et oportet me valde mentē ijs adhibere. Nam si lacrymas excutiam, ipse argentum suscipiens, ridebo. si autē risum illis moueam, ipse argentum amittens, flebo. Soc. Videsne spectatorē esse anulorū extremum, illorum inquam quos sub magnete lapide vim inuicem suscipere referebam? Medius autē es tu recitator & mimus: primus autē est ipse poeta: deus vero per omnes istos hoīum aīum quocunque vult, trahit, dum inuicem vim suspendit, & traiicit: ex quo velut ex illo lapide series longa dependet, qua è latere gradatim nectuntur hi qui in choro saltant, & præceptores atq; discipuli, huiusue catenæ à Musa anuli suspenduntur, poetarum autē hic ex alia, ille rursus ex alia musa suspenditur. Vocamus autem id nos mente capi, quod quidē illi proximum est. Nam ab his vtiq; primis anulis qui poetæ sunt: alijs rursus ab alijs corripiuntur, diuiniq; fiunt: nonnulli ab Orpheo, à Musæo alij: nec pauci ab Homero occupantur, atque tenētur, quorū ò Io vnus es, qui ab Homero furore correptus es. Et si quis scripta alterius poetæ cecinerit, obdormiscis, atque tibi dicendi deest facultas. si quis vero huius poetæ decantauerit melodiā, confestim excitaris, aīus salit, & dicendi facultas sufficit non enim arte neque scientia sed de diuina quadā sorte, & mentis occupatione, ea quæ de Homero dicis, recenses. Et quēadmodum Corybātes illā duntaxat melodiam acutè sentiunt, quæ illius dei est, à quo rapiuntur, ad eumq; cōcentū decētibus verbis & figuris abundāt, alios vero cotēnunt: ita & tu, ò Io, si quis Homeri mentionē fecerit, es in dicendo facūdus, in aliis verò tibi copia deest. Eius itaq; quod quærebas quāobrē circa Homerū copiosus es, circa alios deficis, hæc est cā, quoniā non arte, sed diuina sorte vehemēs es Homeri laudator, Io. Rectè dicis, ò Socrates; admirarer tamen si tam acutè dissereres, vt mihi prorsus persuaderes me cū lymphatus, atque furens sum Homerū laudibus celebrare neq; . n furēs vt arbitror tibi viderer si me de Homero verba facientē audires. Soc. Atqui audire

Videt hoc agere, vt ostēdat, nec ipsum Homerū ex arte scripsisse, sed diuina quadā ingenij vi fretum.

Poetæ, Deorū interpretes.

dire volo, neq; tamẽ prius quã mihi responderis ex ijs quibus de Homerus dicit, quæ potissimũ benè dicat, non.n. oĩbus. Io. Optimè nosti, ò Socrates, quod de oĩbus. soc. Non tamen ea benè tractas, quæ tu quidem ignoras. Homerus aũt scribit. Io. Quænã ista sunt, quæ Homerus quidẽ narrat, ego aũt nescio? soc. Nonne sæpenumero multa de artibus explicat? Velut de aurigaria disciplina, si meminero, illius carmina tibi recitabo. Io. At ego referam meministi enim. soc. Dic mihi quæ mãdat Nestor Antilocho filio cũ illum monet vt in equestri cursu, gratia Patrocli instituto, caute flectat equos. Io.

λέγεις videtur legendum esse, quanquam, & Marsilius & Aldi exemplar λέγω habuerint.

Declina ad læuam paulùm, dextrumque iugalem
Vrge plagis minitãs manibus quoq; lora remitte.
Cumque metam attigeris, flectatur læuus in arcum,
Donec ad extremum circli peruenerit axis
Vltimus, ac medium vita nec tangito saxum.

soc. Sufficiunt hæc, ò Io. Rectè ne an contra in his carmininibus Homerus loquatur, vtrũ melius medicus, an auriga perciperet? Io. Auriga proculdubio. Soc. Vtrum arte hoc iudicium fiat, an alio quopiã? Io. Nõ alio certè quàm arte. soc. Nonne cuiq; arti facultas à deo tribuitur, certi cuiusdã opis iudicãdi? neq;.n. ea quæ gubernatoria arte cognoscimus medicinã quoq; percipiemus. Io. Nõ certè. soc. Neq; ẽt quæ medicina perspicimus, architectura aĩaduertemus. Io. Nõ sanè. Soc. An nõ similiter in oĩbus artibus quæ vna quadã arte cõprehẽdimus, alia minimè cõprehẽdemus? Sed hoc prius mihi responde, Aliã & aliã artẽ esse asseris? Io. Assero. soc. Nunquid eadẽ tu qua ego coniectura artes discernis? Nã ipse quidẽ cũ hæc alia rũ, illa aliarũ rerũ sciẽtia est, hãc aliã, illã aliã artẽ voco. Tu verò? Io. Et ego. soc. Si.n. eisdẽ de rebus sciẽtia esset, cur hãc aliã, & illã aliã vocaremus? quũquidẽ eadẽ ab vtrisque cognosceretur. Quẽadmodũ á me percipitur quinq; esse hos digitos, & tu sicuti ego hoc idẽ animaduertis. Vnde si te rogarẽ, vtrũ eadẽ arte arithmetica, an alia hæc eadẽ cognoscamus, responderes vtiq; quod eadẽ. Io. Certè. soc. Dic quod paulò antè interrogauerã, vtrũ secundũ oẽs artes videatur tibi dicẽdum, quod eadẽ arte eadẽ cognosci necessariũ sit, alia verò arte nõ eadẽ, sed alia quædã quãdoquidẽ ars alia ipsa est. Io. Ita mihi videtur, Socrates. soc. Siquis artẽ aliquã assecutus nõ fuerit dicta vel facta huius artę benè discernere nequãquã poterit Io. Vera narras. soc. Ea carmina quæ tu retulisti, siue benè siue malè ab Homero canãtur, vtrũ tu melius, an auriga perciperet? Io. Auriga Soc. Recitator.n. es, non auriga. Io. Nempè. soc. Recitatoria verò facultas ab aurigaria alia est. Io. Videlicet. Soc. Quòd si alia ars est, aliarũ quoque rerum scientia est. Io. Aliarum profectò. Soc. Quid verò cùm Homerus illud affert, quòd Hecamede Nestoris pellex saucio Machaoni medelæ potionem porrigit, cui vinum Pramnium infundit, insuper atterit caseũ caprinũ æneo quodã instrumẽto, farinã quoq; caseo miscit, & ad hec cepe obsonij loco apponit? Rectè ne an contra hæc ab Homero dicantur, vtrũ medicinę artis an recitatoriæ iudiciũ est? Io. Medicinæ. soc. Quid cùm Homerus dicit,

In mare se mersit retis Thaumantias instar,
Quod trabit ad fundum plumbi subtexta grauedo
Muniti cornu fortem dans piscibus atram.

hæc quid sibi velint, & vtrum rectè an contrà dicantur nonne ars piscatorũ melius quam recitatorũ animaduertet? Io. Constat quòd ars piscatorum id iudicat. soc. Si præterea me ita rogares, postquam, ò Socrates, in Homeri carminibus inuenisti quæ cuique istarum quæ dictæ sunt artium iudicanda sunt, age iã mihi reperias quænam à vate vaticinioq; iudicari conueniat, rectéue an cõtra ab Homero sint dicta: aduerte quàm facilè ac vere tibi respondeam. Sepenumerò in Odyssea scribit, pręsertim ea quæ Melampodorum vates Theoclymenus aduersus procos fatur.

O miseri, quid nunc heu vobis imminet atri,
Dum mollem noctu capitis per membra soporem,
Cuncta fremunt luctu, resonat plangoribus æther.
Scissaque triste madent lacrymis manantibus ora.
Vestibulum plenum est simulacris, omnis & aula.
Sub tenebris erebus riget, extinctoque per orbem.
Lumine velatur tristi caligine cœlum.

Sæpenumero etiã in Iliade, vt in murorum expugnatione, quę ad vatem pertinent tangit. Ibi.n. sic inquit.

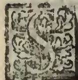
Certabant Danai Troiæ perrumpere muros,
Altiuolans Iouis pendebat desuper ales
Vnguibus incuruis rubrum complexa draconem.
Pellebatq; acies in læuam, tum ferus ille
Respirans, & adhuc transfixo pectore luctans,
Ore petens aquilam perstrinxit guttur.
Illa dolens anguem dimisit in agmina lapsum,
Sauciaq; in ventos pennis sublata refugit.

Hæc æquidẽ dicam, & alia huiusmodi à vate considerãda iudicandaq; esse. Io. Et vera quidẽ, ò Socrates. soc. Et tu ò Io, vera narras. Age quemadmodum ego tibi ex Odyssea, & Iliade excerpsi quæ ad vatem, quæ ad medicum, quę ad piscatorem pertinere videntur, sic & tu quum maiorem in Homeri scriptis peritiã habes, eligas, & adducas in medium, quæ sunt recitatoris propria, quæ præter alios homines ipsi considerare iudicareque conuenit. Io. Omnia, ò Socrates, assèro. Soc. Non omnia tu supra dicebas, ò Io. Num ita obliuiosus es? Atqui non decet recitatorẽ hoĩem obliuiosum esse. Io. Quidnã? soc. Non memoria tenes artem recitandi aliam ab aurigaria te dixisse? Io. Teneo. Soc. Nonne cum alia sit, alia cogniturã es confessus? Io. Profectò. Soc. Non igitur omnia percipiet secundum sermonem tuum ars recitandi neq; ipse etiam recitator. Io. Imò omnia præter talia quædã. soc. Cum præter talia quædam dicis, præter ea quę aliarum artiũ sunt fermè significas. Sed quænã cognoscet, postquam nõ omnia noscit? Io. Quæ decens est vt vir loquatur, mulier, seruus, liber, subiectus, princeps, hæc omnia noscet. Soc. Quod decens est vt princeps in mari, nauicula tempestate oppressa afferat, recitator ne magis quàm gubernator cognoscet? Io. Non, sed gubernator melius hoc percipiet. Soc. Sed ea quæ decens est, vt princeps in morbo loquatur, recitator melius quàm medicus intelliget? Io. Neq; hęc. Soc. Sed ea quæ seruo conueniũt dicis. Io. Certè soc. Scilicet. quæ decens est, vt dicat seruus bubulcus, dum de furentibus & efferatis bobus confabulatur, recitator ipse non bubulcus agnoscet? Io. Nequaquam. soc. Nunquid ea quæ decẽs est, vt mulier de lanificio textori referat? Io. Non Soc. Ea quæ decẽs est, vt vir dux exercitus dicat, dum milites hortatur, cognoscet. Io. Talia profectò sunt, quæ recitator agnoscit. Soc. Nunquid ars recitatoria eadem est, quæ & imperatoris exercitus? Io. Intelligerem equidem. si opus esset, quæ imperatorem loqui decet. Soc. Forte & Imperator es Ion. Nam si equestri & citharœdica simul disciplina polleres, illos qui bene, & qui malè equitant, cognosceres. Et si te interrogarẽ, ò Io, vtrum arte equestri an arte citharœdi illos qui benè equitant cognoscis quid mihi responderes? Io. Arte equestri, Soc. Quòd si eos qui benè pulsant citharam, cognosceres. cõfitereris illos non equestri sed citharœdica disciplina cognoscere? Io. Proculdubio. Soc. Cũ verò quæ ad imperatorẽ spectãt intelligas, vtrũ imperatoria, an recitatoria ista calles? Io. Nihil mihi referre vr. Soc. Qũo nihil referre dicis? Imperatoriã, & recitatoriã artẽ vnamne, an duas ponis? Io. Vna mihi vr. Soc. Quicunq; igitur bonus est recitator, ẽt bonus imperator erit? Io, Et maximè quidẽ, ò Socrates. Soc. Num & qui exercitus imperator est optimus, idẽ recitator est bonus? Io. Nequaquã. Soc. Illud tamẽ admittis, quòd quisquis recitator bonus est, bonus est imperator Io. Valde. Soc. Nonne Græcorũ optimus es recitator. Io. Planè. ò Socrates soc. Nunquid Græcorũ optimus es impe-

ratori? IO. Certè, ò Socrates. hæc.n. in Homeri scriptis didici. Soc. Cur igitur per deos, cum sis optimus Græcorũ oĩum dux exercitus, optimusq; recitator, passim carmina modularis, militas aũt nusquã? nunquid tibi videtur recitator aurea corona decoratus plurimum vsui esse Græcis, imperator, autem nullo pacto? Io. Nostra, ò Socrates, ciuitas, vestræ subest, à vobisq; gubernatur, & idcirco imperatore non indiget. Vestra autem & Lacedemoniorum resp. me nunquã exercitus ducẽ eligeret. Ido neos.n. duces vos esse putatis. Soc. O optimè Iò, Appollodorum Cyzicenum non cognoscis? Io. Quem Appollodorum? Soc. Illũ scilicet, quẽ sæpe Athenienses, quamuis hospes esset, imperatorẽ delegerunt, & Phanostenẽ Andrium, & Heraclidẽ Clazomenium. Quos hæc ciuitas. licet peregrinos, quia viri præstantes habentur, prætura, & alijs magistratibus ornat. Ionẽ verò Ephesium imperatorem non decernet, neq; honore afficiet, si virtute præstare visus fuerit? Quid verò nonne vos Ephesij prisca origine Athenienses estis, Ephesusq; nulla ciuitate est inferior? Sed tu, ò Io, si quidem vera predicas, et scientia arteq; potes Homerum laudare, iniuria me, afficis: quippe qui professus multa & pulchra Homeri scire, teque ostensurum mihi pollicitus, me nunc decipis, ac per multum abest, vt ostẽdas: si quidem nec quæ sint ista quorum peritus es, nec qua sis facultate instructus aperire vis, me diu iam obsecrante: cæterùm tanquam Proteus varius variè mutaris sursum deorsum in omnia te vertens, adeò vt postremo me subterfugiens imperator euaseris, ne mihi ostendas, quo pacto tibi circa Homeri sapientiam facundia competat. Si.n. arte tibi hoc inest, quemadmodum nunc dixi, pollicitusque exponere decipis, certè iniurius es. Sinautem cares arte, & sorte quadam diuina ab Homero raptus, cùm nihil intelligas, multa & pulchra circa poetam hũc dicis, vt ego de te iudicabam, non facis iniutiã. Elige vtrum mauis, iniustus, homo, an diuinus potius appellari. Io. Longè differt, ò Socrates, & multò pulchrius est iudicari diuinũ. Soc. Hoc itaq; quod pulchrius est, tibi à nobis tribuitur, ò Io. t. e. s. diuinũ potius quàm artificiosum Homeri laudatorẽ esse.

Præfatio Procli in Platonis Sophistã, à Marsilio Ficino translata.

Proprietates sublunaris opificis.

OPHISTAM Plato vocat non hominem quẽdam solùm, sed etiam amorem, Plutonem Iouẽ & artem sophisticam præclarissimam dicit. Ex quibus intelligimus quòd nobilius subiectum q̃ appateat hic dialogus respicit. Est.n. intentio secundum magnum Iamblichum de sublunari opifice tractare. Nam est idolorum fictor, purificator animarum, à contrarijs, rationibus semper separans; transmutator, & iuuenũ diuitum mercenarius venator. Dum animas suscipit plenas rationibus à superis venientes, mercedem ab illis accipit, ipsam animalium fabricam, quæ fit secundum mortaliũ rationem. Hic ei quod non est incumbit, quia quæ sunt in materia gignit. Et quod reuera falsum est, diligit. i. materiam. Simul aũt in id quod verũ reuera est, respicit. Est & multiceps, quoniam sibi essentias vitasq; multas vẽdicauit, per quas varietatem generationis ipse disponit. Idẽ quoq; magus est generatione, dum animas naturalibus rationibus mulcet, & allicit, adeò vt ægre à generatione amoueantur. Quinetiam & amor magus, & natura maga à nõnullis dicitur, propter reciprocos attractus atq; illecebras, quæ secundum naturam procedunt. Nunc igitur omnifariam sophistam declarare vult. Etenim philosophus sophista est, quippe cum cœlestem opificem, & generationis opificem imitetur. Et distinctiua facultas progressum rerum ab vno imitatur, & generationis opifex cœlestem opificem. quare sophista est: Atqui & ipse homo sophista, quia magna imitatur, Sophista dicitur. Et idcirco sophistam multiplicem appellauit. Eleates hospes repræsentat patrem opificum, super cœlestem & absolutum: Auditores autem opificis intelligentias. Ille quidem Iouis, hic naturæ angelicæ tanquam interpretator ac geometricus. Et quoniam opificium ab imperfecto incipiens in perfectum desinit, hospes ille primum cùm Theodoro. deinde per conuersionem cùm proprio Socrate versatur.

Amor magus & natura maga

PLATONIS SOPHISTA, vel de eo quod est, vel de Ente.

Marsilij Ficino Argumentum.

POST Theætetum de scientia, legẽdus est Sophista de ipso ente. quod scientiæ est obiectum: Dum verò hic de ente disseritur, circa quod versatur philosophus, tractatur interim de non ente, ad quod sophista declinat. Apud Pythagoram & Platonẽ sophus, id est sapiens, solus est Deus, Philosophus aũt verus imitator dei. Sophista ambitiosus & fallax philosophi æmulator. Sex plato Sophistæ definitiones adducit. Quoniam vero definitio haberi absq; diuisione non potest per quam ab ipsa re definienda quę ipsius non sint separentur genusque ipsius per differentias diuidatur, ex quibus tandem simul & genere componantur species atque definiantur, idcirco Plato Sophistam definiturus exactissimas primum partitiones excogitat, admonens neminem, omnino latentem rei cuiusque naturam discernere posse, nisi eam penitus ab aliena qualitate secreuerit. Proinde entis atque non entis descriptiones pro viribus effert, atque ens, quemadmodum & in Parmenide, subijcit vni: Entis quinque numerat genera, essentiam, idem, & alterum, statumque & mutum. Docet veram quidem essentiam rebus incorporeis conuenire: imaginariam vero corporeis. Eos præterea qui incorporea negant, admodum detestatur: eos insuper qui vel omnia moueri solum, vel solum manere putant. Item de scientia atque de opinione & oratione vera vel falsa, de verbo & nomine disputat, quatenus ad entis ipsius disputationem pertinere videtur. Demum postquam de sophista simul ac philosopho disputauit, diuina quadam librum cõcludit sententia, videlicet res naturales, opera esse dei. Siquidem omnia naturæ opera à diuina quadam sapientia mundo infusa probauerat proficisci. Res autem vmbratiles, & fallaces, ait demonicas esse præstigias. Ibidem & sophistam nobis occultum esse inquit tanquam non entis. i. falsi tenebris inuolutum: & philosophum pariter occultum esse, quamuis alia ratione, quia videlicet entis ipsius id est, diuinę veritatis splendore vndique circunfusus vulgarium intuitum animorum prorsus exuperet.

Apud Pythagorã, & Platonẽ sophos est solus deus. Quis philosophus.

Res naturales opera Dei.

Theodorus, Socrates, Hospes, Eleates, qui fortè Melissus est, Theætetus.

ENIMVS ò Socrates, & ipsi pulchrè, quemadmodum heri inter nos conuenit, & hospitem hunc nobiscum ducimus Eleatem, Parmenidem atque Zenonem alterũ virũ apprime sapientiæ studiosum. Soc. Forte, ò Theodore. dũ virũ hospitẽ tecum duce credis, deum quendã ducis. Inquit.n. Homerus cum deos alios, tum maximè hospitalem deum inter homines qui iusti pudoris participes sunt, versari, & hominum contumelias iniuriasq; inspicere, Te forsitan & hic è superis vnus huc secutus est, vt nos qui à disputandi rationibus aberramus, examinet atq; corripiat: atq; ipse redargutionis est deus. THE. Haud mos hic, ò Socrates, huius hospitis. Sed modestior est, q̃ hi qui contentionibus student. Mihiq; nullus hominũ deus, sed diuinus aliquis esse videtur. Omnes equidem philosophos, diuinos apello. Soc. Et rectè quidem amice. Genus autem philosophorum haud multo facilius vt ita dixerim, quàm deorum discernitur. Omnes.n. quicunque non ficte sed vere philosophantur, propter aliorum inscitiam omniformes apparent dum vrbes circumeunt, & velut ab excelsa quadam specula inferiorũ vitã perspectant. Atque hi à quibusdam nullius estimantur, à nonnullis summopere honorantur. Et interdũ quidem ciuiles apparent aliàs sophistæ, nonnũquam aliquorum opinione insani prorsus habentur. Quapropter pcõtari hunc hospitẽ cupio, si mõ gratũ illi futurũ sit, q̃d de his rebus familiares eius Eleates sentiant, quidue esse dicant, & quõ nominẽt. THE. Quænã ista? Soc. Sophistam inquam

Occasio dialogi.

Inter hoies pudẽntes versari Deum.

inquam ciuilē philosophiā. THE. Quid verò potissimū, & quale circa hæc dubitāti tibi sciscitari libet. Soc. Hoc; vtrū vnum hæc omnia, an duo esse velint. An quemadmodū nomina tria, tria quoq; genera distinguētes, singula nomina generibus singulis adscripserint THE. At nihil vt arbitror, prohibebit, quo minus hæc vobis exponat. Tu vero quid ais, hospes? Hos. Quod & tu, nihil sanè prohibet, neq; dictū difficilè est, quòd tria esse putauerint. Singulatim verò distinguere, & quid vnūquodq; sit definire, neq; paruum opus est, neq; facile. THE. In eandē fortè qōnem, o Socrates, incidisti, in quam & nos antequā huc accederemus. hic aūt quæ tibi nunc, eadem tunc nobis respondit, audisse se quidē, & recordari. SOC. In eo igitur quod primū rogauimus, gratificari, nobis debes, ò hospes, Verùm nobis id in primis declara. Vtrum per te ipse perpetua oratione quod inferre velles, exponere consueueris, an potius interrogando quemadmodū solebat Parmenides: quē ego adolescens audiui quondā ita disputantē admodū senem, rationesq; pulcherrimas afferentē. Hos. Si facilè quis & apte respondeat, facilius est cū alio interrogando differere: sin cōtra, per seipsum quisq; facilius disputat. Soc. Licet igitur quemcunq; vis ex his eligere. Oēs.n. libentissimè obsequētur. Ego verò tibi cōsulo, vt iuuenem quēpiā eligas, vel hunc Theætetum, vel alium quicūnque tibi aptior videatur. Hos. Pudet me ò Socrates, quū nunc primùm vobiscū loquar, non vicissim verbū verbo reddere, sed prolixum sermonē inceptare, siue solus ipse per me, siue cū alio respondente, demōstrationis gratia disputaro. Quod.n. mō quę sitū est, nemo leuiter explicari posse cōfidat. Longa nanque disputatione indiget. Cōtra verò, si tibi & istis præsertim quū tā modestè rogaueris, non obtēperē, agreste quiddā, & ab hospitis māsuetudine alienū mihi fore videtur. Quippe cū disputationis comitē Theætetū hunc ex his quæ & ego dicebā, & tu modò lusisti, sim habiturus. THE. Ita certè, ò hospes, queādmodum inquit Socrates, cūctis gratificaberis. Hos. Nihil aduersus hæc vlterius Theætete, dicendū. Tecū deinceps agendū mihi, q̄ si fortè sermonis prolixitas tibi fastidiosa cōtinget, & labore grauaberis, nō me obsecro sed hosce tuos familiares, qui in causa sunt, accusato. THE. Nihil molestū fore arbitror, nam si fortè me defatigari contigerit, hunc Socratē adhibebimus, Socrati quidē nōie similē; mihi exercitationis sociū, & æqualem, cui mecum laboriosa multa peragere non est insuetum. Hos. Probè loqueris, & de his quidē procedēte sermone tecū ipse deliberabis. Cōiter verò mecū tibi nunc considerandum, incipiendū q; vt mihi videtur, ab ipso Sophista, & quid sit in primis definiēdū. In præsentia porrò tu simul ac ego huius cōmune solū nomē habemus: rē verò ipsam quæ nōie designatur, aliter fortè vterq; nostrū cogitat. Præstat aūt in singulis rē ipsam cum rōnibus q̄ nomē solum absq; rōne perspicere. Quod profectò nūc inquirimus Sophistę genus, haud facile definiri pōt. Vetus est oīumq; cōis sententia, siquis ea quę magna sunt, rectè trāsigere velit, in paruis q̄busdā prius illa, facilioribusq;, q̄ in maximis cōsiderare debere. Equidē Sophistę genus arbitratus difficile posse cōprehendi, nobis ò Theætete, cōsulo, vt ante in alio quodā faciliori progressū illius præmeditemur, Nisi tu fortè cōmodiorē viā ostendas. THE. Nullā habeo cōmodiorē. Hos. Visne exiguum qddā atq; exile, quod nihilominus ad maiorū intelligētiā conferat? qualis homo piscator est. Leue.n. qddā est, & exile, THE. Certè. Hos. Viā tū & rōnē ad id de quo agimus, aptā habere vr̄. THE. Optimè ita res se haberet. Hos. Age hinc exordiamur. Dic vtrū ipsum tanq̄ artificiosum, an artis exptē, alterius verò potētiæ cuiusdā participē ponere debeamus? THE. Nullo modo artis expertem. Hos. Artium ferme oīum spēs duæ sunt. THE. Quæ? Hos. Agricultura, & cuiuslibet mortalis corporis cura, & facultas oīū quæ circa cōpositum quodlibet fictumúe versatur, quæ

Parmenides disputabat interrogando.

Cognitionem rei cū rationibus quàm nominis solū præstare.

Verus sententia circa magna cognoscenda.

Translatio facienda ad faciliora, in cognoscendo quod quæritur.

Artium omnium diuisio.

cōiter supellectilia dicuntur, & quæ hæc imitatur, vniuersa inquā facultas hmōdi uno quodā cōi nomine nuncupari libet. THE. Quonam pacto? & quo nomine? Hos. Quoties quod antea non erat, in esse quis deinde perducit, quod agit, facere: quod agitur, fieri dicimus. THE. Rectè. Hos. Cūcta quæ paulò antè retulimus, ad hoc vim habent. THE. Habent certè. Hos. Sūmatim itaq; illa effectricem facultatē denominemus. THE. Esto. Hos. Disciplinæ verò, & cognitionis species vniuersa, & quę stus certaminisq; ac venandi peritia, ac acquirendi summatim vocanda videtur: quippe cum nihil ex his quicquam fabricet: quę verò sunt, & fuerunt, cōparet, partim sermonibus actionibusq; capiens, partim capiētibus non concedens. THE. Decet. Hos. Cum omnes artes, aut in acquirendo, aut in efficiendo versentur, quo in genere peritiam piscandi ponemus? THE. In eo videlicet quod acquirit. Hos. Nonne eius quod acquirit, duæ sunt species? Vna inter volentes commutatio, dono, emptione, mercede. Altera mancipatio, vel opere vel sermone facta. THE. Ex his quæ dicta sunt, sic esse constat. Hos. Mancipatio verò duplex THE. Qua rōne? Hos. Vna quidem patens quæ certando capit Altera latens, quæ venando THE. Ita est. Hos. Venatoriam quoq; bifariam diuidere decet. THE. Quomodo bifariam? Hos. Aut enim rem expertem aīa, aut animatam venatur. THE. Quidni? Siquidē ambo hæc sunt. Hos. Sunt profectò. Et oportet quod ad animum pertinet, nomine carēs dimittere, etiam quasdam natatoriæ facultatis partes, & alia huiusmodi exigua prętermittere. Animatorum vero capturā animalium venationem vocare. THE. Sic esto. Hos. Venationis huiusmodi, merito duo sunt species. Vna quidē gressibilium, animaliū venatio, varijs speciebus nominibusq; distincta Altera verò agilium, quæ fluētium venatio nominatur. THE. Omnino. Hos. Agilium verò quædam pennis per aerem, quædam per aquā vagantur. THE. Certè. Hos. Volantium venatio, aucupium nominatur. THE. Proculdubio. HOS. Aquatilium verò ferè summatim piscatio. THE. Omnino. HOS. Piscationem autē nonne in duo maxima membra diuidimus? THE. Quęnam ista? HOS. Aut enim retinaculis, aut percussione piscamur. THE. Quonam pacto vtrunque distinguis? HOS. Quicquid coercendi gratia cohibet aliquid comprehendendo retinaculum nominatur. THE. Prorsus. HOS. Nassam, retia, laqueos, verriculum, cęteraq; huiusmodi, nunquid aliter quàm retinacula vocabis? THE. Haud aliter. HOS. Hic igitur & alius similis venādi modus qui cohibēdo perficitur, piscationis species quędam est. THE. Est. HOS. Extat species altera quæ hamis & fuscinis captat. Hanc percutientē piscationem cōiter appellare decet, nisi tu fortè quid pulchrius afferas. THE. Non est mihi curæ nomē hoc, porrò sufficit. HOS. Alij quidem nocte hoc efficiunt ad ignis lumen, quapropter ignifera piscatio nuncupatur. THE. Prorsus. HOS. Alij die in extremo virgæ cuiusdā ferētes vncū tridentibus vsi. Vnde cōtorta & vnca oīs hæc piscatio nominatur. THE. Constat. HOS. Qui piscando percutit retorto quodā instrumēto & fuscinā à superiori parte ad inferiorem demittit, tridētea & fuscinali piscatione vti dicitur. THE. Ferūt Hos. Restat species altera. THE. Quænā? HOS. Percussio quædā hamo facta, cōtra ac superior, neque in qualibet piscium parte, sed in capite & ore duntaxat, ab inferiori parte ad superiorem uirgis & calamis retrahens. huius quid potissimum, ò Theętete, nomen esse dicemus? THE. Videmur quod supra proposuimus exquirendum, nunc iam perfecisse. HOS. Nunc igitur piscationis non modo nomen ego hac tu communi sentētia instituimus, verumetiam rōnem ipsius operis sufficienter accipimus. Vniuersæ porrò artis dimidiū in diuisione fuit, quę in acquirēdo versatur, ac huius dimidiū quę capit et huius rursus dimidiū quæ mācipat; huius uenatoria: venatorię aīaliū præda: huius agilis aīalis captura, agilis vniuersaliter pisca-

Videtur pro κατ' ἔνια, κατ' ἔνια legēdum in exēplari Græci.

toriæ

toria: piscatoriæ, percutiēs atq; tundens piscatio: percutientis, quæ vnco piscatio fit: huius deniq; percussio quę sursum versus ab inferiori parte cōficitur retrahēdo & inde nomen sortita, retrahēs & hamatoria piscatio dicitur. THE. Abunde hoc ostēsum est HOS. Atqui secūdū hoc exemplū, qd est sophista inuenire statuimus. THE. Prorsus. Hos. Illudq; imprimis quęsitū est vtrū ipm qui hamo piscatur, rudem penitus, an artis alicuius participē ponere debeamus. THE. Ita est. Hos. Et nunc quidē sophist, rudem ne an callidum appellabimus? THE. Nullo modò rudem. Intelligo equidem non oportere illū q ita vocatur, inertem esse, sed arte quadā instructū. Hos. Qua igitur arte? nunquid hactenus cognationem istorū mutuam ignorabimus? THE. Quorum? Hos. Hamatoris atq; sophistæ. THE. Quemadmodū? Hos. Venatores quidam esse mihi ambo videntur. THE. Quā prædā hic alter insequitur? de altero nāq; diximus. Hos. Prædam vniuersalē bifariam partiti sumus: in natantē, atq; gręssibilē. THE. Profectò. Hos. Et venationē quæ natātia aquatiliaq; psequit, prosecuti sumus: eā verò quæ gręssibilia, ptermisimus, & quod multiplex esset, adiūximus. THE. Proculdubio. Hos. Hactenus hamator & sophista ab arte venatoria æquè proficiscuntur. THE, Videtur sanè, Hos. Ab animaliū venatione quidā in mare descēdit, fluminaq; & lacus & in his aīalia ipsa venatur. THE. Quidni? Hos. Quidā aūt in terras & fluuios velut in prata quædā, iuuētute & diuitij abundātia, in his animalia capturus. THE. Quo pacto? Hos. Venationis quæ terra fit, duæ maximè partes sunt. THE. Qualis vtraq;? Hos. Vna domesticorū, agrestium altera, THE. An est vlla domesticorum venatio? HOS. Pone quæ dicam, vt lubet, aut. n. est homo domesticū animal, aut nullum animal est domesticum, vel aliud quoddā mansuetū homo aūt aīal ferū: siue mansuetus homo quidē, sed hominis venatio nulla. Ex his quod magis tibi consonat, in præsentia determina. THE. Arbitror equidē hospes, & nos mansuetum esse animal, & hominum esse venationem. HOS. Duplicem igitur & domesticorū venationē statuimus THE. Qua rōne HOS. Prædatoriam, & quæ redigit in seruitutem, tyrannidē insuper, & militarē captiuitatem, cuncta hæc violentam cōiter venationē asserimus. THE. Optimè. HOS. Quę vero iudicando fit, vel concionando, vel conciliando, summatim persuasionis artificiū nūcupamus. THE. Rectè. HOS. Huius duo sunt genera. THE. Quęnā? HOS. Publicū & priuatū. THE. Extat species vtraq;. Hos. Priuatæ rursus persuasionis venatio, aut mercede fit, aut muneribus. The. Haud intelligo. Hos. Amatorum venationē nunquā cōsiderasse videris. The. Qua in re? Hos. Quòd illi quos cœperūt munera insup exhibēt. The. Vera narras. Hos. Hæc itaq; artis amatoriæ spēs esto. THE. Esto Hos. Sed ea quæ mercede fit, aut versat ad gratiā, voluptatisq; illecebras parat, vt inde alimēta pro mercede dūtaxat accipiat quā adulationē vocamus, artē voluptatū machinatricē. The. Certè. Hos. Aut virtutis ostendēdæ gratia conuersari se

Prima definitio Sophistæ.

profitetur, & pro mercede pecunias exigit, idq; genus alio nomine nuncupādū vr. The. Quidni? Hos. Quonā? exprimere tenta. The. Constat planè. Sophistā nanque iam reperisse videmur & hoc nomen huic maximè cōgruere arbitror. Hos. Vt ex hac disputatione colligitur constat, ò Theætete, sophisticam facultatem appellandam esse artem quę in conciliando cōparādoq; versatur animaliūq; gressibilium & terrenorū domesticorumq; venatio est, hoīum videlicet priuata captura ob nūmorū mercedē, & iuuenū diuitum atq; nobilium opinione virtutis disciplinæq; irretitio. Thę. prorsus ita dicēdū. Hos. Præterea hoc modo cōsideremus. nō. n. vilis cuiusdā artis, quod nūc quæritur, sed pulchræ admodū particeps est. Etenim ex ijs quæ supra diximus, per imaginē quandam coniectare licet, non huius generis. quod diximus, sed alterius esse. The. Cuius igitur? Hos. Artis profectò quæ in acquirendo versatur, duæ species relatę sunt venatio & cōmercium. The. Certè. Hos. Comertij vero duæ sunt spēs. vna in largitione, altera in emptione venditioneq;. consistit, The. Sic est profectò. Hos. Eā rursus quæ ad emendum vendendumq; pertinet, bifariā diuidimus. The. quo pacto? Hos. Qui opera sua venalia facit, propriorū venditor nominatur, qui aliena vendit, cōmutator. The. Omnino. Hos. Cōmutatio verò aut inter eiusdem vrbis ciues conficitur, quam cauponariam vocamus: aut inter ciues & peregrinos emendo & vēdendo res ex vrbe alia in aliam permutatur, quā mercaturam dicimus. The. Quidni? Hos. Mercatura præterea duplex, altera ad victū corporis spectat, altera ad animi disciplinam, cōmutatq; nummis eruditionē. The.

Disciplinarum mercatura.

Quemadmodum dicis? Hos. Quod ad animum attinet forsitan ignoramus. Nam quod ad corpus, agnoscimus. The. Nempe. Hos. Eū profectò qui musicā alibi quidē discendo, emit, alibi docendo vendit, literaturāq; similiter, & præstigia, cæterasq; animi disciplinas tam serias quàm iocosas, mercatorem nihilominus quàm corporis alimēta vendentē dicimus. The. Vera narras. Hos. Nonne illum similiter appellabis, qui disciplinas nūmis empturus cōmutaturusq; vrbes varias circuit. Th. Similiter certe. Hos. Huiusmodi mercaturæ pars, quędā demonstratiua vocatur, pars altera ridicula, nihilominus quum sit disciplinarū venditio, consimili quodā vēditionis cognomento vocāda. The. Prorsus. Hos. Alio verò nomine nūcupandus qui facultates alias vēdit, alio qui præcepta virtutū. The. Nihil prohibet. Hos. Eum sanè qui alias facultates venundat, artiū venditorē nominare decet, sed eū hoīem qui mores mercede tradit quo nomine nuncupabis? Nunquid aliter quis rectè cognominare hunc pōt, quàm quod nunc quærimus, sophistam? The. Haud aliter profectò. Hos. Iā igitur cōcludamus

Secūda definitio sophistæ.

hunc in modū colligētes, quòd secūda inquisitione sophista nobis apparuit acquisitor huiusmodi, s. cōmutator, emptor, & vēditor, mercator videlicet qui animi disciplinas venundat ad sermones institutaq; virtutū præcipua pertinentes. The. Valde. Hos. Tertio rursus re similiter sophistam vocaturū hunc arbitror, qui eadem in vrbe permanens, partim emit, partim ipse excogitat disciplinas, cōparandi victus gratia venditurus. The. Nihil obstat. Hos. Sophistam igitur appellabis eum qui in

Tertia definitio sophistæ.

acquirendo versatur, cōmutat. s. & emit, venditq; cauponando, siue sua inuenta, siue aliena circa virtutis studia vendat. The. Necesse est, rationi si quidem assentiri decet. Hos. Videamus iterū vtrum quod in præsentia quærimus genus, cuiusdā talis simile sit. The. Cuiusnā? Hos. Eius artis quæ ad acquirendum pertinet, pars quædā certandi facultas erat. The. Erat certè. Hos. Haud igitur ab re erit, bifariam illā diuidere. The. Quas in partes diuides? Hos. Vna qdē pugnat, repugnat altera. The. Verū. Hos. Pugna vtiq; corporis, ad corpus violētia cōgrue nuncupantur. The. Congrue. Hos. quæ aūt verbis aduersus verba cōmittitur, contentio. The. Certè. Hos. Ambiguitatis duæ sunt species. The. Quæ? Hos. Quando oratione perpetua publicè de iustis iniustis ue certatur, iudicialis cōtrouersia nominatur. The. Ita est. Hos. Cū vero priuatim minutis quibusdā argumentatiunculis interrogando respondendoq; contenditur, contradictionē appellare solemus. The. Sic vtiq; Hos. Contradictio porrò quæ in cōmercis? vtcūque contingit, & absque arte fit vt species quædā seorsum ponenda est: sic. n. rō ab alijs illam discernit. proprium verò cognomentū, nec ab antiquis accepit, neq; nūc à nobis accipiet, neq; enim decet. The. Proculdubio. Hos. In varia nanq; ꝙ minima scinditur: quæ autem arte procedit, & de iustis iniustis ue, & de aliis generatim ambigit, litigium appellari solet. THe. Planè. Hos. Litigium duplex, alterum patrimonium dissipat, alterum pecunias cumulat. The. Omnino. HOS. Quod itaqne vtrique tribuendum sit cogno-

cognomētum, inuenire conemur. Tʜᴇ. Oportet. Hᴏs. Quicunq; cōtentionis huiuſmodi ſtudio delectatus, res ſuas negligit, verba aūt audientibus iucunda componit, & quæſtiunculas ſemper aucupať, non aliter, vt mea fert opinio, quàm nugator & garulus eſt vocandus. Tʜᴇ. Sic vtiq;. Hᴏs. At verò qui ex priuatis litigijs pecunijs cumulandis incumbit, qūo vocandus ſit, tu nunc vice tua fretus enarra. Tʜᴇ. Quiſquis abſque errore reſpondere voluerit, ſophiſtam hunc mirabilē quem quærimus, appellabit, quarto ſe nobis iam offerentē. Hᴏs. Ratio itaq; nūc oſtendit ſophiſtā nihil eſſe aliud q̄ genus illud quæſtuariū, artificioſè litigando, aduerſando, pugnādo, luctādo acquirere ſolitū. Tʜᴇᴏ. Sic eſt oīno. Hᴏs. Cernis verùm eſſe quod dicit, variū hoc aīal eſſe, vtq; prouerbio fertur. Non altera manu duntaxat apprehēdendū. Tʜᴇ. An igitur vtraque vti oportet. Hᴏs. Opus eſt, & pro viribus ſic agendum. eiuſmodi verò ipſius veſtigium iam percurrimus. Dic age, habemúſne vlla quæ vocamus ſeruilia nomina? Tʜᴇ. Multa. Sed quę nam è multis interrogas? Hᴏs. Talia quædam vt cum dicimus excolare, diſtribuere, excoquere, ſecernere. Tʜᴇ. Quidni? Hᴏs. Carminari præterea, deducere, pectere, aliaq; permulta huiuſmodi in artibus reperimus, an non? Tʜᴇ. Quid ab his potiſsimum oſtenſurus, exempla hæc inducis, & per oīa ſciſcitaris? Hᴏs. Ad diſcernendum quodam modo pertinent quæcunq; retulimus. Tʜᴇ. Profectò. Hᴏs. Mea quidem ſnīa, cum circa hæc vna ars in cunctis verſetur, vno quoq; nomine nūcupabimus. Tʜᴇ. Quonā? Hᴏs. Diſcretiuā dicamus. Tʜᴇ. Eſto. Hᴏs. Vide rurſus, num ſpecies huius geminas inuenire poſsimus. Tʜᴇ. Subitā, vt mihi videtur, cōſiderationem imponis. Hᴏs. Enimuero in his quæ dictæ ſunt diſcretionibus, partim deterius à meliori ſecernebamus, partim à ſimili ſimile. Sic enim fermè dictū tunc eſſe videtur. huius quidē propriū nomen non habeo, illius aūt quæ melius quod eſt, relinquit, quod verò deterius abijcit, habeo. Tʜᴇ. Quid iſtud referas? Hᴏs. Oīs hmōi diſcretio, vt ipſe coniício, cōiter purgatio nominatur. Tʜᴇ. Conſtat. Hᴏs. Nonne geminam purgationis ſpeciem eſſe quiſq; dignoſceret? Tʜᴇ. Ita fortè, ſi quis aliquandiu cogitet, ego enim in præſentia ignoro. Hᴏs. Verum tamen ſpecies multas corporaliū purgationū momine vno cōplecti decet. Tʜᴇ. Quas inquis, quóue nomine? Hᴏs. Purgatio animati corporis intrinſecus operans per gymnaſticam, & medicinam, & quæ extrinſecus balneis quod dictu vtile eſt, mundat, itē quæ inanimata corpora fullonum miniſterio abſtergendo colorat, & oīa quæ ordinādi corporis curam gerunt, ſigillatim varia viliaq; nomina ſortiunť. Tʜᴇ. Profectò. Hᴏs. Omnino quidem, ò Theętete. Ratiocinandi verò progreſſus nihil magis alterum altero minùs ue curat, ſi purgatio ſpongijs ſomentationibusque adhibita minus mundat, pharmacū verò magis purificat atque iuuat. Nā vt artiū oīum intelligentiam conſequatur, quodcunque cognatum eſt, vel non cognatū inueſtigādo æque ſingulas artes honorat, aliaq; alijs ſecūdum ſimititudinem nihilo magis ridicula cenſet. Qinetiā nihilo honeſtius putat, ſi militari diſciplina, q̄ ſi alia quauis viliſsima opera venatorium opus exerceatur. Et nunc quidem vt quærebas, quonam nomine cunctas facultates quæcunque corpus aut animatum, aut inanimatum purgare ſtudent, penitus comprehendemus. Nihil vtiq; quo ad præſentē pertinet diſputationē referet, quodcunque nomē inuentum decētius videať, dummodo à purgationibus animæ ſit diſtinctū, quęcunque purgant corpus, includēs. Mentis porrò purgationem ab alijs omnibus ſecernere nunc intēdit, ſi quorſum vergit, inſpicimus. Tʜᴇ. Animaduerti equidem, & admitto duas ſpecies purgationis eſſe, animæq; purgationē à purgatione corporis eſſe diuerſam. Hᴏs. Egregiè loqueris, & in hoc inſuper mihi obſequere: quódue dicturus ſum, rurſus biſariam diuidere tenta. Tʜᴇ. Vtcunq; dixeris, tecū partiri conabor. Hᴏs. Prauitatem in anima aliud q̄ virtutem dicimus. Tʜᴇ. Aliud certè. Hᴏs. Enimuerò purgationē nihil aliud eſſe diximus, q̄ quod prauum eſt, eijcere, reliquum verò ſeruare. Tʜᴇ. Diximus proculdubio. Hᴏs. Si quam igitur circa animā prauitatis ablationē reperiemus, meritò purgationē appellare debebimus. Tʜᴇ. Maximè. Hᴏs. Prauitatis in aīa ſpēs duę ponuntur. Tʜᴇ. Quęnā? Hᴏs. Vna morbi corporalis inſtar, turpitudinis altera. Tʜᴇ. Haud intelligo. Hᴏs. Morbū forſitan, & ſeditionē non idem vacas. Tʜᴇ. Etiā quid ad hæc reſpondeam, neſcio. Hᴏs. Num aliud ſeditionem putas, q̄ naturalis cognationis corruptelā, diſcordia quadā prouenientē? Tʜᴇ. Nihil aliud. Hᴏs. Turpitudinem verò nū aliud quàm deſormitatē ex diſſonantia eorum quæ natura cognata ſunt, reſultantem? Tʜᴇ. Iſthuc ipſum. Hᴏs. Quid porrò, nōne videmus in eis quorū deprauatus eſt animus, opiniones à cupidinibus, iram à voluptatibus, rōnem à doloribus diſſentire? Tʜᴇ. Et maximè quidē. Hᴏs. Veruntamen cuncta hæc natura cognata ſunt. Tʜᴇ. Patet. Hᴏs. Seditionē igitur ac morbum animæ prauitatem vocare decet. Tʜᴇ. Rectè. Hᴏs. Si qua viderimus, quæ certo quodā fine propoſito, dum ad illud peruenire nituntur, ſingulis in motibus pręuaricentur, atq; aberrent, vtrū cōſonantia quadam mutua conuenientiaq; cōmuni, an contrarijs cauſis errare dicemus? Tʜᴇ. Conſtat ꝙ diſſonantia atq; intēperie. Hᴏs. Atqui ſcimus nullum animum ſpōte aliquid ignorare. Tʜᴇ. Planè. Hᴏs. Ignorantia quidem eſt dementia quædam animæ, quæ dum ad veritatem nititur, intelligentia ipſa pręuaricatur. Tʜᴇ. Oīno. Hᴏs. Animā igitur ignorantem, inconcinnā atque deformem vocare decet. Tʜᴇ. Videtur. Hᴏs. Sunt ergo duo hæc malorum in anima genera. Vnum cōmuniter improbitas nominatur, qui animæ proculdubio morbus eſt. Tʜᴇ. Ita eſt. Hᴏs. Alterum ignorantiam quidem nuncupant, prauitatem verò animæ hanc eſſe confiteri nolūt. Tʜᴇ. Omnino cōcedendū eſt, de quo modò dicente te ambigebā, duo in aīa genera prauitatis exiſtere, & timiditatē quidē intemperātiámque, & iniuſtitiam, cæteráque huiuſmodi cuncta morbum exiſtimare debemus: plurimam verò & variam ignorātiam, turpitudinem. Hᴏs. Nónne circa corpus, his duobus malis, duæ quoque artes ſunt repertæ? Tʜᴇ. Quænam? Hᴏs. Aduerſus deformitatem gymnaſtica, aduerſus morbum medicinæ peritia. Tʜᴇ. Apparet. Hᴏs. Nónne & aduerſus petulantiam, iniuſtitiam, timiditatem, ex omni genere artium conueniens maximè caſtigatio & animaduerſio eſt iudicialis cēſura? Tʜᴇ. Hoc vtiq; quantum nominū opinio fert cōſentaneum. Hᴏs. Sed aduerſus ignorantiā vniuerſam, quod aliud præter doctrinam remediū inuenitur? Tʜᴇ. Nullum. Hᴏs. Doctrinam verò vtrum vnam duntaxat ac ſimplicē, an plura gn̄a illius eſſe dicendum? Imò duo genera eius ſumma eſſe animaduerte. Tʜᴇ. Animaduerto equidem. Hᴏs. Hac via quam primū id inuenturi mihi videmur. Tʜᴇ. Qua? Hᴏs. Si ignorātiam geminam eſſe cōſideremus. ea ſiquidem duplex duplicem docendi rationem exigit, vt harum ſingulæ ſingulis illarum reddātur. Tʜᴇ. Nunquid iam tibi cōſtat quod nunc quæritur? Hᴏs. Magnam quandam & oneroſam ignorantiæ partem video, cunctis alijs eius partibus præponderantem. Tʜᴇ. Quam? Hᴏs. Hanc, cum quis illa quæ neſcit, ſcire ſe putat. ab hac nimirum omnes quæcunque nos fallunt opiniones, proficiſcūtur. Tʜᴇ. Ita eſt. Hᴏs. Atque huic ſoli ignorantiæ parti, inſcitię nomen cōuenire exiſtimo. Tʜᴇ. Prorſus. Hᴏs. Doctrinæ itaq; partem qua ab hac ignorātia liberamur, quomodo appellandā cenſes? Tʜᴇ. Reor equidem partem aliam doctrinas artiū nominari, hanc vero diſciplinam. Hᴏs. Sic fermè inter oēs Græcos vocatur. Nobis autem hoc præterea conſiderādum, vtrum indiuiduum ſit totum hoc, an diuiſionem aliquā habeat cognomine dignam. Tʜᴇ. Conſiderandū profectò. Hᴏs. Videtur itaq; mihi & hoc diuiſionē ſuſcipere.

Tʜᴇ.

Quarta definitio ſophiſtæ.

Prouerbium.

Alterū ad cognatū, alterū ad ſimile, vtrunq; diſcretionē quandam ſignificat.

Ignorantia quid. Qualis ſit ignara anima.

THE. Qua ratione? HOS. Eius vtiq; facultatis quæ sermone docet, pars quedā asperior, quedam lenior esse videtur. THE. Qualem vtranq; dicimus? HOS. Vnā quidē veterem ac patriam, qua aduersus filios maximè vtebātur, & nunc etiam plerique vtuntur, quotiescūque delinquunt, partim grauiter obiurgantes, partim mitius admonentes. Vniuersum hoc admonitionē possumus nūcupare. THE. Ita est. HOS. Id profectò nonnulli secum rursus ratiocinando sibiipsis concesserunt, oēm inscitiā inuoluntariam esse putandam, nullumq; discere illa, quæ scire credit, affectaturum, multoq; labore admonitoria disciplina vix quicquā proficere posse. THE. Rectè putant. HOS. Quinetiam alia quadam via ad opinionē huiusmodi eruendā pergunt. THE. Quanam? HOS. Exquirunt, sciscitanturq; in his rebus, quæ quis optimè intelligere, & exprimere arbitratur, cū nihil veri dicat. Deinde errantiū opiniones facilè discutiūt, easq; rationibus colligentes, in vnum inuicem conducunt: atque illas ostendunt sibiipsis de iisdem, & ad eadem, & secundū eadem esse cōtrarias. Illi vero hoc inspicientes secum ipsi indignantur, & erga alios mites euadunt: atq; hoc pacto magnas durasq; opiniones deponunt. Quæ quidē liberatio auditu liberationum omnium iucundissima est, & reuera firmissima. Enimuerò, ò dilecte puer, qui hos purgare aggrediunt, haud secus quàm medici corpora curandos existimant. Medici nanq; tradunt salubribus epulis non prius nutriri corpus quàm impedimenta pellātur. Similiter isti non prius egregias doctrinas conferre aīæ censent, quàm redargutus is qui errat, erubescat, repulsisque doctrinæ impedimentis, falsis videlicet opinionibus, purus euadat, nec alia præter illa quæ nouit, nosse se putet. THE. Optima modestissimaq; omniū facultas hæc est. His de causis, ò Theætete, dicendū, summā præcipuāq; purgationem esse redargutionem: eúmue qui nō redargutus est, etiam si rex magnus sit, quādoquidem in maximis est impurus, rudem turpemq; esse secundum illa qbus purissimus pulcherrimusq; esse debet, quisquis est felix reuera futurus. THE. Sic est omnino. HOS. Quósnā hoīes arte hac vti dicemus? Vereor enim sophistas dicere. THE. Quamobrē? HOS. Ne illos plus quàm deceat, honoremus. THE. Veruntamen quæ modo dicta sunt, tali cuidā similia esse videtur. HOS. Atqui etiam cani lupus maximè ferus mansuetissimo. Eum verò qui à deceptione tutus videri debet, à similitudinē summopere cauere oportet. lubricū porrò & occultū hoc genus. Sed esto, neque.n. de exiguis terminis disceptatur, qn̄ diligēter hoc vitare student. THE. cōsentaneū. HOS. Esto igitur discretiuæ artis spēs purgatoria, purgatoriæ aūt pars que mundat animā, seligatur: huius docendi facultas: doctrine, disciplina educatioq;: discipline educationisq; redargutio illa quæ versatur circa temerariā sapientię opinionem, vt præsens oratio monstrat, nihil aliud q̄ nobilis genere sophistarū facultas esse dicatur. THE. Dicatur planè. Ambigo tamē quid potissimum è multis quę sese nobis offerunt, sophistā esse reuera affirmare couéniat. HOS. Et meritò ipse dubitas, quandoquidē ipsum quoq; sophistā ambigere verisimile est oīno quānam via rōnes nostras effugiat. Scite nanq; prouerbio dicitur, oēs effugere difficile esse. Nunc igitur instandū maximè. THE. Preclarè loqueris. HOS. Primū quidem hunc veluti cursum sistentes paulum respiremus, & inter nos ratiocinemur simul interquiescentes. Age resumamus q̄ varias præ se formas sophista iam tulerit. Prima inuestigatione apparuit iuuenum ac diuitum mercenarius esse venator. THE. Ita. HOS. Secūda mercator quidā circa animi doctrinas. THE. Oīno. HOS. Tertia circa hæc eadē caupo. THE. Et hoc. Quarta circa doctrinas suorum venditor inuentorū. HOS. Optimè in memoriā reuocasti. Quintā verò ego ipse reducā. Certator quidā circa sermones, & artificiosus nimiū litigator. THE. Sic vtiq; cōstitit. HOS. Forma sexta ambigua quidē, ponenda tn̄, & in presentia quodāmodo concedenda: purgator quidam animę visus est opiniones extirpans oēs quæ doctrinis impedimēto sunt. THE. Sic est prorsus. HOS. Nunqd aduertis quoties aliquis multorū peritus videtur, vnius verò cuiusdā artis nomine nuncupat, hanc visionē nō esse sanam? Imò cōstat eum qui circa artē aliquam sic afficitur, non posse illud ipsum inspicere, ad quod doctrinæ omnes hmōi tēdunt. Quocirca multis pro vno nominibus eum qui varijs sciētijs videt imbutus, appellat. THE. Ita quodāmodo natura institutū id esse apparet. HOS. Ne igitur & nobis idem pp socordiam in hac indagatione cōtingat, repetamus in primis vnum aliquid eorū quæ de sophista sunt dicta. Vnū quippe ex illis præcipue sophistæ nomē significasse mihi videtur. THE. Quid illud? HOS. Cōtradictorem illū esse diximus. THE. Diximus certè. HOS. Nónne & alios vt idē efficiāt, edocere? THE. Hoc quoq;. HOS. Videamus nunc circa quid maximè contradictores efficere alios sophistę se prędicant. Consideratio verò nostra hinc sumat exordiū. Nū in rebus diuinis quæcunque vulgus latent contradicendi facultatē præstant? THE. Certè hoc de illis dicitur. HOS. Quid autē de his quæ oculis conspiciuntur, cœlo ac terra, & hisce rebus quæ his continētur? THE. Quid maximè? HOS. Etenim in priuatis colloquijs quoties de gn̄atione essentiaq; generatim aliquid dicitur, videmus illos ad contradicendū vehementes esse, & alios sui similes reddere posse. THE. Omnino quidem. HOS. Quid verò circa leges ac rempub. nonne in his quoque contentiosos hoīes se efficere profitent? THE. Nemo, vt ita dixerim, cū illis dissereret, nisi hoc pollicerētur. HOS. Quæ verò aduersus singularū artiū professores contentionis studio afferri debeant, passim scripta circunferūtur. THE. Quæ Protagoras de palæstra cæterisque artibus scripsit, dicere mihi videris. HOS. Et de multis quidē alijs, ò beate. Verū ars ipsa cōtradicendi, nōne summatim facultas est, quæ oīa in controuersiam deducere potest? THE. Nihil fermè prætermittere videt. HOS. Tu verò per deos, ò puer, fieri hoc posse putas? Forte enim vos iuuenes acutius hoc inspicitis. Senes verò nos obtusius. THE. Quid istud & quale? Neq;.n. quod nūc quæris intelligo. HOS. Quærebā vtrū hoīum quispiam scire oīa possit? THE. Beatū profectò hospes nostrum genus esset. HOS. Quonā pacto ignorās quispiam aduersus intelligentem contradicendo, validū quicquam inferre poterit? THE. Nullo. HOS. Quid ergò in illa sophistarum facultate mirabile videret? THE. Circa quid maximè? HOS. Quónam tandem pacto iuuenibus possint persuadere, se vnos omniū in rebus singulis esse sapientissimos? constat enim q̄ nisi rectè contradicerent, aut nisi illis rectè cōtradicere viderentur, ac tales cum videntur, nisi aduersando existimarent esse sapientiores, vacuū occupationibus essent, & nemo quod tu dicebas, oblata pecunia ab istis erudire cuperet. THE. Nemo pœnitus. HOS. Nunc verò cupiunt. THE. Ac vehementer. HOS. Videntur arbitror illa in quibus aduersantur, optimè scire. THE. Quídni? HOS. Repugnāt autem in omnibus. Nónne? THE. Absq; dubio. HOS. In omnibus itaq; sapientes discipulis esse vident. THE. Cur non. HOS. Neque tamen sunt. Impossibile quippe id esse cōstitit. THE. Impossibile sanè. HOS. Opinatricem igitur circa omnia potius quàm veram scientiā habere Sophista nobis apparuit. THE. Prorsus. Hac quę modò dixisti, rectè admodum dicta vident. HOS. Ponamus ergo exēplum aliquod istorum perspicuum. THE. Quale? HOS. Hoc. sed attende diligenter atq; apte rn̄de. THE. Quale inquam? HOS. Perinde est ac si quis assereret, nec dicere, nec contradicere se, sed scire facere, ac efficere posse, vt arte vna cuncta sciant. THE. Quomodo cūcta dicebas? HOS. Principium sermonis huius statim ignoras? Quid enim hæc dictio, cuncta, significet, non intelligis. THE. Nō certè. HOS. Dico in numero oīum esse me ac te, & alia quoq; animalia arboresq;. THE. Quomodo inquis? HOS.

Similitudo cauenda.

Prouerbium.

Sex formę & definitiones sophistæ.

In quibus cōtradictores doceant sophistæ.

Ars cōtra dicēdi oia in controuersiā deducere potest.

Nullū esse scire posse.

Hos. Siquis me ac te cæteraq; viuẽtia omnia se facturũ promittat. The. Quem faciendi modũ dicis? Non enim dicis agricultorem quenquam: nam animalium factorẽ aiebas. Hos. Aio, & terræ prætereà, & maris, cœliq; ac deorum aliorumq; omnium: & cũ singula breui finxerit, vnũquodque exiguo precio vendet. The. Iocũ quẽdam narras. Hos. Quid verò? nónne & ille iocari dicendus est, qui oĩa se nosse prædicat, aliumq; dicere oĩa exigua quadam mercede breuique tẽpore profitetur? The. Prorsus. Hos. Iocandi verò speciem habes vllam magis artificiosam iucũdamq; quàm imitationem? The. Nullam. amplam sanè speciem dixisti in vno omnia cõprehendentem atque multiplicẽ. Hos. An non intelligimus eum qui arte vna cuncta facturum se pollicetur, pingendi arte fingentem eiusdẽ nominis rerũ simulacra, demẽtes ẽt pueros posse decipere, dũ picta eminus spectanda proponit, quasi quodcunque velit, efficere possit? The. Quid prohibet? Hos. Nonne & aliã circa sermones talẽ artem esse putamus, qua seductores quasi præstigijs quibusdam vtentes, adolescentulos procul à veritate rerum adhuc existentes decipere valeant, imagines quasdã verisimiles loco verarum rerum auribus inculcando, adeò vt vera eloqui, omniumq; hominũ esse in omnibus sapientissimi videantur? The. Nihil prohibet aliã quandã eiusmodi esse artẽ. Hos. Necesse est multos, ò Theætete, eorũ qui hæc audierunt, cùm adoleuerint, ac res ipsas cominus considerauerint, & veris iam animis res manifestè attrectare coactos, pristinas opiniões abijcere, atq; ita cõmutare, vt exigua videantur quæ magna, difficilia quæ facilia, & singula passim sermonibus cõcepta phantasmata, actionũ progressibus in contraria verti cogant. The. Ita mihi videtur, prout meę huius ætatis iudicium est. Arbitror enim me adhuc ex eorum numero esse qui à verò procul absunt. Hos. At verò nos præsentes tibi opem ferre conabimur. Et nunc quidẽ conemur quàm proximè absq; doctrinis intelligẽtiã adhibere. De sophista in primis mihi dicas: Vtrũ inter nos cõstet prestigiatorem quendam hunc esse, verarumq; rerum imitatorẽ: an adhuc suspicamur ne fortè verã illarum rerum sciam habeat, de quibus contradicere alijs posse videtur. The. Quis vlterius suspicetur hospes? Iã ex his quę dicta sunt, patet eum ex illorum numero esse, qui vna quadã disciplina pollent. Hos. Præstigiator itaq; & imitator quidã est dicendus. The. Proculdubio. Hos. Deinceps cauendum est, ne prædam hanc dimittamus, fermè nanq; sophistam veluti verriculo quodam irretitum ratiocinando cõprehendimus. Quapropter hoc saltẽ minimè subterfugiet. The. Quid istud? Hos. Quod videlicet vnus quiddam est ex his qui imposturis & præstigijs fallunt. The. Idem quoq; mihi videtur. Hos. Visum est igitur quamprimùm artem imaginariam, simulacrorum videlicet effectricem, diuidere oportere: cumque illã ingressi fuerimus, si quidẽ adhuc nos sophista expectet, capere illum sicut regio est sermone mãdatum, & illi tradendo prædam ostendere. Sin autẽ subintrans artis imitãdi particulas delitescat, insequẽdũ esse, & partẽ qua sese occulit, diuidendã aperiendamq; quousq; omnino comprehẽdatur. Nã nec iste, nec aliud vllũ genus eñ fugiet qui per omnia sigillatim methodo disquirere põt. The. Rectè mones, atq; ita agendũ. Hos. Secundum superiorem diuidẽdi rõnem duas nunc imitationis species cernere mihi videor. Ideam verò quã quærimus, vtra in specie ponã ambigo. Tu verò? The. Vasce prius species duas distingue, atque declara. Hos. Vnam quidem assimilandi artem video, cuius opus est, secundum exemplaris commensurationes quo ad longitudinem, latitudinem, profundiatẽ, conuenientesq; colores æmulam imaginẽ fabricare. The. Quid verò, non omnes qui aliquid imitãtur, id pro viribus agunt? Hos. Nequaquam. hi præsertim qui magnum aliquod opus aut fingunt, aut pingunt. Si.n. veram pulchrorũ cõmensurationẽ simulacris præberent, minora q̃ decet superiora membra, maiora verò quæ infra sunt, apparerent. proptereà q̃ illa eminus, hæc cominus à nobis conspiciãtur. The. Omnino. Hos. Ergò artifices, veritate dimissa, non eas quę reuera sunt, sed quę videntur pulchrę cõmensurationes, simulacris ipsis accõmodant. The. Prorsus. Hos. Nónne igit̃ spẽs altera assimilatrix cum videat̃, vocari non debet? The. Certè. Hos. Partẽ igitur alterã, assimilatricẽ, vt suprà diximus, appellabimus. The. Sic prorsus. Hos. Quid porrò quod apparet quidem pulchro simile, cũ non sit pulchrum, & si qs penitus inspicere queat, nec simile, cui simile videt̃: quo illud noĩe nuncupabimus? an non quia apparet quidẽ, neq; tñ est simile, phantasma dicendũ? The. Profectò. Hos. An non plurima & in picturis pars hæc, & in vniuerso imitationis genere est? The. Nẽpè. Hos. Artẽ verò illã qua phantasma fingitur non imago, phantasticã meritò noĩandã putamus. The. Consentaneũ est. Hos. Has equidẽ duas imaginariæ facultatis species suprà ponebã. Vnam quæ similitudines efficit. Alterã quæ phantasmata. The. Rectè. Hos. Atq; id quod ambigebã, vtra in specie sit sophista ponẽdus, neque dũ satis video. Reuera mirandus vir iste, cognituq; difficilis: quandoquidẽ & nunc q̃ scitè tergiuersatus, in obscuræ speciei latebras secessit. The. Videtur. Hos. Nunquid igitur hoc intelligens, mihi nunc assentiris? an impetus quidam p̃p hunc sermonem ita te consuetũ induxit, vt repentè confiteris? The. Quorsum hæc? Hos. In arduam profectò considerationẽ incidimus. Semper.n. tam in præterito quàm in præsenti tpẽ maximẽ dubiũ est quod dicit̃: Apparere quidẽ hoc atq; videri, esse verò nequaquam: & aliquẽ loqui quædam, non tñ vera. Mirandum quippe, Theætete, si is sibi non contradixerit, qui asserit quod reuera & dicere & opinari falsa cõtingit. The. Cur? Hos. Quia talis locutio, id quod nõ est, esse admittit. Falsum nanq; haud aliter quod est fieret. Magnus aũt Parmenides, ò puer, dũ pueri adhuc essemus, statim ab initio assiduẽq; id detestatus est. Sic.n. carminibus passim iocatur. Nunquam, inquit, & nullo modò sunt illa quæ non sunt. Sed tu hoc tramite quærens mentẽ cohibe. Ab illo itaq; testimoniũ perhibetur, sermoq; huiusmodi si mediocriter discutiat̃, rem patefaciet. Age hoc in primis, si tibi placet, inspiciamus. The. Mea quidẽ nihil interest, ipse videris, & quà præstare putas, eà & tu pergas, & me ducas. Hos. Ha prorsus agendũ, & mihi rñde, nũ pronũciare quod nullo modò est, audeamus. The. Quidni? Hos. Si quidẽ nullius contentionis aut ioci gratia quærendũ de his vel rñdendũ sit, imò audientiũ quempiã oporteat seriò nobis nomen hoc, non ens, declarare quò referendũ sit, cogniturum eum putamus quò se vertat, quidue & quomodò interroganti demonstret? The. Rem arduam sciscitaris, vniq; mihi, vt ita dicam, prorsus ignotam. Hos. Hoc saltem constat, q̃ id nomen non ens, nulli eorum quę sunt, attribuẽdum. The. Quo.n. id fieret? Hos. Cum verò ad ens, vt ita dixerim, referri non possit, neq; ẽt ad aliqd referẽdũ. The. Quonã pacto? Hos. Id quoq; nobis patet, quod dictio hæc aliquid circa ens aliquod vbiq; pronũciat; atque impossibile est ipsum aliquid solũm & quasi nudatũ ab oĩbus his quæ sunt seorsum enunciare. The. Impossibile certè. Hos. Num ita considerans confiteris, necessariũ esse eum qui aliquid dicit, vnũ aliquid dicere? The. Ita. Hos. Vnius porrò signũ, ipsum aliquid esse dices, duorum & pluriũ aliqua? The. Dicã planè. Hos. Eũ verò qui non aliquid dicit, necesse est neq; vnum quid, i. nihil dicere? The. Necessarium est omnino. Hos. Neq; id concedendũ, hoĩem talem dicere quidem aliquid, sed nõ vnum quid, i. nihil dicere. The. Atqui neq; loqui dicendus est ille qui conatur non ens proferre. Sermo igit̃ finem dubitandi haberet. Hos. Nondum magnum hoc dicas. Extat.n. adhuc ò beate circa hæc dubitationũ maxima atq; prima, quę circa ipsius principiũ accidit. The. Quo pacto id dicas, declara, amabo, neq; te pigeat. Hos. Et sanè

Imitatoria oia, facit.

In sermonibus efficiat eẽ similem pictoribus

Septima definitio sophistæ.

Vid. Vitruuium de ratione commensurat.

Vid. Quint. li. 12. c. 10.

Mirãda dubitatio de ente.

Snia Parmenidis de eo quod non est.

Aliquid est signum vnius.

Dubitatio maxima et prima de non ente.

Ei sanè quod est, aliquid alterũ eorũ quę sunt, cõtingere potest. THE. Nihil prohibet. HOS. Ei verò quod nõ est, aliquídne ex his quæ sunt, adesse vnquã posse dicemus? THE. Nequaquã. HOS. Vniuersum numerorũ genus in ordine eorum quæ sunt, ponimus? THE. Certè, si modò aliud quicquã in eo ponẽdũ. HOS. Quare nec numerorũ multitudinẽ, neq; vnũ nõ enti adhibeamus. THE. Haud rectè adhiberemus, vt rõ nobis oñdit. HOS. Quo pacto igiť vel ore proferret qsquã, vel cogitatione cõprehẽderet ea quę non sunt, vel nõ ens seorsum à numero? THE. Dic qua. HOS. Quoties nõ entia dicimus, nõne numeri multitudinẽ tẽtamus apponere? THE. Vtiq;. HOS. Quoties aũt non ens, vnũ? THE. Manifestũ id quidem. HOS. Enimuerò neq; iustũ, neq; rectũ esse diximus, vt qs non enti ens adiũgere audeat. THE. Vera loqueris. HOS. Animaduertísne q̃ neq; proferri, neq; rectè dici, neq; cogitari nõ ens secũdm seipm põt, sed incogitabile ineffabileq; & irrationale existit? THE. Penitus. HOS. Nunquid paulò antè mẽtitus sum, cùm dixi maximam circa illud dubitationem me illaturum? THE. Aliam igiť ista maiorẽ adducere possumus? HOS. Quid verò ò mirifice adolescẽs? an nõ ex his quæ dicta sunt, vides, q̃ non ens tantis cum qui ipsum redarguit, offundit tenebris, vt cùm primùm redargutionẽ aggrediť, sibimet aduersari cogatur? THE. Dic clarius. HOS. Haud opus est clarius aliquid mea quidẽ sñia considerare. Equidẽ cùm supposuissem non ens, nec vnius nec multorũ esse particeps, tñ & paulò antè & nunc etiam vnum ipsum protuli, dum hoc ipsum nõ ens pronunciarẽ. percipisne? THE. Percipio. HOS. Quinetiã suprà inexplicabile ipsum & ineffabile, & irrationale esse dixi. tenes? THE. Planè. HOS. An non dum ipsum esse ei applicare conarer: contraria superioribus proferebam? THE. Videris. HOS. Nónne cùm hoc illi attribui, quasi de vno locutus sum? THE. Absque dubio. HOS. Imò & irrationale dum dicerem, inexplicabiléque & ineffabile singulariter pronũciarem, perinde ac si vnum esset, verba de hoc faciebam. THE. Quídni? HOS. Diximus sanè, si modò quis rectè loqui voluerit, neq; vt vnum, neq; vt multa determinare ipsum debere, neq; oĩno ipsum vocare. Nam quadã in specie, appellatione hmõi poneret. THE. Prorsus. HOS. De me igitur quid deinde dicat aliquis? Etenim & suprà, & nunc me in hac pugna aduersus non ens succubuisse comperiet: itaq;, ex me de non ente loquente, nõ est cur firmum rectumq; aliquid expectes. Sed de te iam, si placet, videamus. THE. Quid ais? HOS. Age, conare benè & generosè, es.n. iuuenis, & omni mẽtis conatu rectum aliquid de non ente proferre, illi nec essentiam, nec vnũ, neq; numeri multitudinẽ adhibens. THE. Quàm temerarius essem, si eandem qua tu succubuisti, pugnã aggrederer. HOS. Ergò si vis, te ac me prætermittamus, & donec in aliquẽ q possit, incidamus, interim dicamus sophistam præ cæteris versutè admodũ obscuris sese in latebris occuluisse. THE. Et maximè q̃dem. HOS. Veruntamen si phantastica quadã arte pollere sophistam asseruerimus: facilè ex isto vsu dicendi aduersus nos occasionẽ nactus, in contrariũ sermones vertet. Nã dum ipsum simulacrorum autorẽ vocabimus, qd maximè simulacrum dicamus, interrogabit. Cogitandũ protinus Theætete, quid ita percontãti sophistæ, respõdeamus. THE. Dicemus videlicet simulacra esse illa quæ in aquis & speculis offerunť, picta quoque & typis expressa, & huius generis alia. HOS. Videris, Theætete, sophistam conspexisse nunquã. THE. Cur? HOS. Videbiť tibi hallucinari, aut oculis carere prorsus. THE. Qua ratione? HOS. Ridebit te qui per figuras speculaq; responderis, perinde ac si tu videns cùm vidẽte loquaris? simulabitq; nec aquas, nec specula, nec eorũ quicquã quæ videnť, sed nec visum ipsum se nosse, atq; de hoc tm̃ sciscitabiť. THE. De quonã? HOS. De eo inquã, quod his oĩbus quæ dixisti, cõe est, & quod quasi vnũ in multis sit, vno noĩe simulacrũ appellasti. Strenuè itaq; certa, neq; ignauè cedas viro, sed generosè responde. THE. Quid aliud, ò Hospes, simulacrum esse dicamus, quàm quod ad verisimilitudinẽ accedit quodãmodò, cùm sit ipsum aliud? HOS. Cùm aliud tale dicis, vtrum verum, an aliud quiddam intelligi vis? THE. Verum nullo modo, sed simile. HOS. Nunquid verum verè ens vocas? THE. Idipsum. HOS. Nõ verum aũt veri contrariũ? THE. Quid prohibet? HOS. Si ergò id qđ simile vocas, verum esse negas, ens quoq; existere negas. est tñ. THE. Quo pacto? HOS. Esse quidẽ, sed nõ verè esse fateris. THE. Certè non verũ ens, sed imaginẽ verã. HOS. Ergò non verè est ens id qđ verè esse imaginẽ dicimus, & nõ verè ens est verè. THE. Videtur nõ ens cùm ente miris modis implicitũ. HOS. Cur nõ mirũ videat? cernis q̃ argutè multiceps iste sophista nunc rursus tergiuersando nos inuitos non ens quodãmodo esse fateri coegerit? THE. Quis nõ viderit? HOS. Qua igiť rõne eius artem definiemus, ita vt nobis cõstemus? THE. Quid maximè veritus ita loq̃ris? HOS. Quia enim sophistã circa phãtasmata deceptorẽ quendã asserimus, eãq; artẽ decipiendi astutiã nominamus, vtrùmne aĩam nostrã falsa opinari captiũculis eius irretitã, an aliud quiddã dicemus? THE. Nõ aliud certè. HOS. Falsa opinio est, eorũ quæ sunt opinari cõtraria? THE. Cõtraria. HOS. Ais igiť falsam opinionẽ, quę nõ sunt, opinari? THE. Aio. HOS. Vtrũ non esse quę non sunt, putat? an quodãmodò esse, quæ nullo modo sunt? THE. Si quis inquã quoquo modo opinãdo mentiť, necesse est, vt quæ non sunt, esse quodãmodò iudicet. HOS. Nónne ẽt quæ oĩno sunt, nullo modò esse putabit? THE. Id quoque. HOS. Et hoc falsum fiet? THE. Et hoc. HOS. Quinẽt sermo mendax eadẽ rõne censebiť, qui videlicet quæ non sunt, esse, & cõtrà, quæ sunt, non esse pronũciat? THE. Haud aliter mẽdax effici põt. HOS. Fermè nõ aliter. Non tñ hęc sophista fatebiť. Quo.n. pacto mentis cõpos hæc admiserat, siquidẽ cõsentaneũ est superiora illa, nec dici, nec proferri neque describi, neque cogitari posse certum esse? Intelligimus quid dicas Theætete? THE. Quídni intelligamus? obijciet.n. nobis sermonẽ nostrum sibimet repugnare, cùm nunc non ens in opinione & locutione ponamus. Vnde sæpe cogi nos dicet non enti ens admouere. quod tñ fieri non posse suprà cõuenimus. HOS. Rectè in memoriã reuocasti. Sed cõsultandum iam quid de sophista agere nos oporteat. Nã si eum in arte præstigiatorũ mẽdaciumq; ponentes, definire conemur, obiectiones permultæ dubiæq; nascunť. THE. Patet. HOS. Exiguã hactenus illorum particulã cùm innumeræ, vt ita dixerim, sint, prosecuti sumus. THE. Si hęc ita se habent, impossibile est sophistã comprehendere. HOS. Quid ergò? num ab inuestigatione pp mollitiem desistemus? THE. Nullo modò desistendum arbitror, si qua ex parte hunc virum capere valeamus. HOS. Veniam itaq; dabis, &, vt modò dicebas, boni consules, si vel leuiter in quęstione tam ardua profecerimus. THE. Dabo, & libẽter quidem. HOS. Hoc abs te potissimum peto. THE. Quídnam? HOS. Ne me quasi patricidam quendã fieri censeas. THE. Quorsum hæc? HOS. Nam necesse erit patris Parmenidis sermonẽ propulsantibus examinare, cogereq; non ens esse quodãmodò, & ens rursus quoquo modo nõ esse. THE. Videtur hoc sanè in sermonibus contendendum. HOS. Qui enim non videatur? nisi enim ista redarguanť concedantúrue, nemo poterit de falsis sermonibus loqui, vel opinione, vel simulacris, aut imaginibus, aut imitationibus phantasmatibúsue, aut de his artibus quæ circa hæc versantur, quin risum audientibus moueat, dum sibimet contraria proferre cogetur. THE. Vera loqueris. HOS. Propter hæc aduersus paternum sermonem instare audendum, vel dimittendum omnino, si qua pigritia seu verecundia detinemur. THE. At nihil prohibebit quominus id faciamus. HOS. Tertium præterea quiddam, & ipsum exiguum quidem, abs te postulo. THE. Dic sodes. HOS. Dixi paulò antè me circa talium redargutionẽ cùm

[Margin: Nõ ens in cogitabile & ineffabile.]

[Margin: Cõtra Parmenidem disputanẽ.]

cùm semper, tum in præsentia nimis defatigari. The. Dixisti sanè. HOS. Vereórne pp illa quæ à me dicta sunt, furiosus tibi videar, statim me sursum deorsúm ue permutans. Nam tui gratia confutationẽ illius sermonis aggrediemur, si fortè confutemus. The. Hac ergò de causa forti animo ad pugnam accingere. Neque enim me iudice, deliquisse diceris, si eum susceperis confutandum. HOS. Vndenam commodius disputationem hanc discrimine plenam exordiemur? Hoc vtique calle, ô puer eũdum necessariò puto. The. Quónam? HOS. Vt quæ faciliora videntur, primũ discutiamus, ne rerum difficultate deterriti, ab inceptis protinus desistamus, sed vt facilè cõi consensu disserendo pergamus, quasi leuiter ac benè de his iudicare posimus. The. Planius quod sentis exprime. HOS. Facili disputatione videtẽ hæc Parmenides prosecutus, & quisquis alius vnquam quot & qualia sint entia, determinare est ausus. The. Quo pacto? HOS. Fabulã nobis tanquam pueris vnusquisq; narrasse videtur. Vnus quidem, ꝙ tria sunt quæ existunt, quódue illorum quædam inuicem quandoq; pugnant, interdum verò conciliata in vnum coeunt, pariuntq;, & progenitis porrigunt alimenta. Alter verò duo posuit, humidum & siccũ, vel calidũ & frigidum, eaq; coniugauit inuicẽ, atq; expediuit. Eleatica verò apud nos doctrina à Xenophane, imò & ab antiquioribus originẽ ducens, oĩa quæ esse dicuntẽ, vt vnũ ponit, fabulosèq; disserit. Iades aũt & Siculæ musæ quędam his posteriores, ambo hæc inuicem implicare tutius cẽsuerunt, ita vt ens & multa & vnũ sit, discordia verò & concordia teneatur. Dissidens.n. semper cõgreditur, vt musæ vehementiores canunt. Remissiores verò musæ semper hæc ita soluunt suspenduntq;. Et vniuersum hoc vicissim tum vnum & amicum sibi propter Venerẽ esse, tum multa & sibiipsis dissidens per discordiam. Durum est aũt aduersus tam inclytos antiquosq; viros me, vera siue falsa dixerint, ferre sñiam. Tm̃ hoc sine inuidia asserere possumus. The. Quid? Hos. Quòd nos multos nimium contẽpserunt. Nam suũ quisq; opus exequitur, nulla nostri cura adhibita, vtrum assequamur, nécne. The. Quo pacto inquis? Hos. Quoties illorum aliquis ait, quòd est, vel fuit, vel fit, multa aut vnũ, aut duo, & calidum frigido mixtum, discretiones quasdam concretionesq; inducens, quid per deos Theætete ex his significari conijcis? Ego quidem dum erã iunior, si quando id ipsum non ens de quo nunc ambigimus, proferretẽ, exactè me intelligere confidebam. Nunc vides quò de hoc dubitantes redacti sumus. The. Video equidẽ. Hos. Fortè verò & circa ens idẽ nihilóminus noster aĩus patitẽ. Hoc.n. intelligere nos quoties proferretẽ, affirmabamus, illud verò minimè; cùm similiter, vt puto, vtrunq; intelligamus. The. Fortè. Hos. Idem quoque de cæteris quæ suprà narrauimus, dictũ sit. The. Nempè. Hos. De multis quidem posteà, si videbitur, considerabimus: de maximo verò præcipuoq; & primo nunc iam cogitãdum. The. Quod ais? an de ente primum quærendum censes, quid maximè significare velint qui illud enunciãt? Hos. Planè intellexisti Theætete. Aio equidem ita nos disputare debere, ac si adessent illi, atq; ita interrogare. O vos quicunq; calidum & frigidum, aut aliqua duo talia cũcta esse asseueratis, qd hoc in ambobus existere vultis, quoties ambo atq; vtrũque esse dicitis? hoc ipsum esse, quid à nobis intelligi debet, cùm vos profertis? Vtrum tertiũ quiddam præter illa duo? Quod si ita est, tria genera iam secundum vos, nõ duo tm̃ ponenda videntur. Sin autem alterũ è duobus ipsum ens vocatis, haud similiter vtraq; esse dicetis. Vtrunque.n. vnum esset, non duo. The. Vera loqueris. Hos. Nunqd ambo ens vocare vultis? The. Forsitan. Hos. At, ô amici, dicemus, hoc quoque modo duo hæc vnum affirmaretis. The. Rectè infers. Hos. Postquã igitur nos in hoc defecimus, vos saltem nobis rem aliquando declarate, quid hoc noĩe ens significare vultis, cùm id pronunciatis: constat.n. vos iandiu rem nouisse,

Opiniões ponẽtium numerum tandem.

nos aũt hactenus scire putauimus, nunc hæsitamus. quãobrem hoc nos in primis docete, ne dum quæ traditis, discere opinamur, nos opinio fallat. Si hæc exigamus, tã ab ijs quàm ab alijs qui plusquã vnum ipsum omne ponunt, nunqd errabimus? The. Minimè oĩum. Hos. Quid ad eos qui omne vnum esse tradunt, nónne quęrendum pro viribus quid ens ipsum dicant? The. Cur non? Hos. Ad hæc ergò respõdeant. vnum dicitis esse solùm? dicimus respondebunt. an nõ? The. Ita. Hos. Ens aliquid vocatis? The. Certè. Hos. Nunquid idem quod vnũ, noĩbus ad idem duobus vtẽtes? an aliud? The. Quid ad hæc hospes ij respondebunt? Hos. Patet, ô Theætete, illum qui hoc suppofuit, non facilè ad istas, aliasq; obiectiones huiusmodi responsurum. The. Qua rõne? Hos. Duo quidẽ noĩa confiteri, cùm vnum dũtaxat ponatur, absurdũ est. The. Quídni? Hos. Quinetiam isthuc oĩno recipere absurdum est, si quis nomen esse dicat, cuius nulla sit ratio. The. Quo pacto? Hos. Qui ponit nomen à re diuersum, duo quædam inducit. The. Patet. Hos. Præterea si idem cùm re nomẽ esse concedit, cogetur vel nullius esse nomen: vel si est alicuius, noĩs nomẽ esse fateri, alterius verò nequaquã. The. Sic est. Hos. Et vnũ vnius ens solùm: & hoc noĩs ipsum vnũ ens. The. Necesse est. Hos. Quid porrò? totum ab ente vno diuersum, an idẽ dicent? The. Cur non dixerint? dicunt.n. Hos. Si ergò totũ est, quemadmodũ, inquit Parmenides, æqualis vndiq; sphærę moli persimile à medio ad circunferentiã penitus æquè distans, eo nanq; neque maius quicquã neq; potentius est, necessarium est ob talẽ circunferentiã ipsum ens mediũ extremá ue habere, & idcircò partibus quoq; constare. The. Sic oportet. Hos. Atqui nihil prohibet ipsum diuisum in partibus oĩbus pasionem vnius admittere, atque hoc modò & omne ens & totum vnum existere. The. Nihil penitus. Hos. Quod aũt hæc patitur, an non imposibile est idipsum vnum esse? The. Quare? Hos. Quia quod scd̃m verã rõnem impartibile est, id oĩno reuera vnũ est ponendum. The. Oportet sanè. Hos. Quod verò tale est, vt ex pluribus partibus cõstruatur, cùm vniuersa rõne minimè cõsonabit. The. Intelligo. Hos. Vtrum totũ ipsum vnius recipiens pasionem, ita & vnum & totũ erit? vel omninò non dicimus ipsum vnum totum existere? The. Optionem ambiguam proposuisti. Hos. Vera narras. cumq; ens vnũ esse admittat, cur non ens & vnũ idem apparet, & plura omnia quàm vnum erunt? The. Certè. Hos. Quòd si ens sit non totum, ex eo ꝙ illius susceperit pasionẽ, sit aũt ipsum totum, indigum ens suiipsius efficitur. The. Maximè. Hos. Enimuerò secũdum hunc sermonem cùm seipso priuetur, non ens erit ens ipsum. The. Sequitur. Hos. Atque ita rursus omnia plura quàm vnum existent, cùm tam ens quàm totum propriam naturã seorsum ab altero sit sortitum. The. Profectò. Hos. Et si omnino non sit totum, eadem hæc enti proueniunt: ac præter id quod contingit non esse, contingit etiam neque factum fuisse ens vnquã. The. Quid? Hos. Quicquid factũ est, semper factum est totũ. Quãobrem neq; essentiam, neq; generationem tãquam existentem appellare debet, qui vnum vel totum in ordine eorũ quæ sunt, non ponit. The. Omnino sic esse videtur. Hos. Præterea quod totum non est, quantum esse nullo modò potest. Nam quatenus quãtum est, eatenus est & totũ. The. Prorsus. Hos. Innumeræ quoque præter has dubitationes aduersus eum insurgunt, quisquis ens, aut vnum solùm, aut duo quædam ponit. The. Testantẽ hoc, quæ modò monstrauimus. Nam aduersus hæc dicta alia semper ex alia grauiorq; dubitatio exoritur. Hos. Sermones quidẽ illorũ qui de ente & nõ ente exactè differunt, nondum retulimus. Veruntamen satis hæc sint. Eos aũt qui secus dicunt, rursus in mediũ adducamus, vt ex omnibus planè intelligamus nihilo facilius ens, quàm non ens quid sit definiri posse. The. Certè & hi adeundi videntur. Hos. Videtur vtiq; inter eos quasi gigantũ pugna quædam

Semper id factum est, totum factum est.

quædam esse, propter eam controuersiam qua inuicem de essentia certant. THE. Quo pacto? HOS. Quidam illorũ de cœlo & inuisibili regione omnia ipsis certè manibus in terrã trahunt, saxa & quercus apprehendentes. Nam cum talia hæc oĩa tangant, solũm id esse affirmant quod quoquo modo percipitur, atq; tangit, idemq; corpus & essentiã tradunt. Quicquid verò absq; corpe dicit esse, contẽnunt, nihil aliud audire volentes. THE. Noui eqdẽ quos viros dixeris. Tales.n. multos reperi. HOS. Horum aũt aduersarij cautè admodum atq; piè supernè ex inuisibili sede pro inuisibili essentia pugnãt, atq; intelligibiles quasdã & incorporeas spẽs cogunt ẽt veras existere. Illorũ verò corpora, eámue quã nominãt veritatẽ, in minima rationibus partiunt, generationemq; pro essentia fluentẽ denominãt. Vnde ingens & inextricabilis pugna inter vtrosque de his semper extitit. THE. Vera narras. HOS. Ab vtrisque itaq; rationẽ essentiæ quã ponunt, sigillatim iam exigamus. THE. Quomodò exigemus? HOS. Ab ijs qui in speciebus essentiam locant, facilius. mitiores.n. sunt. ab illis aũt qui ad corpora vi singula trahũt, durius. fortè verò & impossibile. Verũ sic de illis agendũ videt. THE. Quo pacto? HOS. Præstaret illos re ipsa meliores, si fieri posset, efficere. Sin aũt id fieri nequit, danda opera est vt sermone saltem efficiamus supponentes eos modestius atq; rectius q̃ nunc respõsuros. Quod.n. à potioribus conceditur, firmius atq; potius est quàm quod à deterioribus est concessum. Nos aũt non id curamus, sed quærimus veritatem. THE. Probè. HOS. Iube eos meliores factos tibi protinus respondere, & qđ aiũt interpretare. THE. Fiet. HOS. Vtrum quod mortale animal nominant, esse aliquid asserunt? THE. Quídni asserant? HOS. Nónne hoc aĩatũm corpus appellant? THE. Valde. HOS. Dum hoc ferunt, animam esse aliquid volunt? THE. Ita. HOS. Aĩam vnã iustam, iniustam alterã, vnã sapientem, insipientẽ alterã arbitrant? THE. Vtique. HOS. An non iustitiæ aliorumq; talium habitu præsentiaq; talem animã fieri, contrariorũ verò cõtrariã? THE. Hęc quoq; fatent. HOS. Quod alicui adesse & abesse põt, esse aliquid dabunt? THE. Dãt certè. HOS. Cum ergò sit aliqd iustitia, & sapientia, & virtus quælibet, nécnon virtutis cuiusque cõtrarium, & anima præterea cui hæc accidunt, vtrum videri tangiq; posse istorũ singula, an non opinantur? THE. Fermè nullum ex his videri. HOS. Nũquid horum aliquod habere corpus existimant? THE. Haud simpliciter ad hęc respondent, sed animã quidem corpus aliquod habere, sapientiã verò & cætera de quibus percontabaris, aut nihil esse, aut corpus asserere, nõdum audent. HOS. Proculdubiò Theætete meliores viri iam euaserunt: nam quicunq; illorũ Spartæ, atq; indigenæ sunt, horũ neutrum asserere vererent, imò quod pugno premi nequit, omnino nihil esse cõtenderent. THE. Fermè quod sentiunt enarrasti. HOS. Ab illis iterũ perquiramus. Nam si quid vel exiguum quidẽ incorporeũ esse cõcedunt, sufficit. Quòd incorporeis simulatq; corporeis rebus est insitum, cuius ratione esse vtraq; dicũt, hoc ab illis exprimi quærimus. THE. Deesset fortè illis responsio, si quid eis tale contingeret. HOS. Vide vtrum proponẽtibus nobis, ens tale quiddã existere, admissuri sint. THE. Quídnam? declara. Fortè.n. intelligimus. HOS. Dico quidẽ quicquid potentiã quãcunque nactũ est, vel ad agendum, vel patiendum ab alio, quamuis minimum quid à vilissimo quodã, & si solũm semel, quodlibet tale reuera esse. Et hac ens definitione describo, nihil aliud quàm potentiam esse. THE. At verò postquam in præsentia ipsi hoc melius nihil hñt, hoc & accipiunt. HOS. Probè forsitan deinceps nobis aliquãdo & illis aliter dicendum videbitur. Atq; id nunc erga illos admissum ratumq; maneat. THE. Manet. HOS. Ad specierũ amicos iam descendamus. tu autem nobis illorum sensum interpretare. THE. Fiet. HOS. Aliud essentiam, aliud generationem dicitis, alterum ab altero secernẽtes? THE. Absq; controuersia. HOS. Et corpore quidem nos per sensum cũm generatione cõicare, anima verò per rationẽ cũm vera essentia: quam semper secundum eadem, & eodem modo sese habere, generationem verò aliàs aliter apparere asseueratis? THE. Asseueramus. HOS. Communionẽ hanc, ò viri omniũ optimi, quid in ambobus esse dicitis? num id quod nos paulò antè inducebamus? THE. Quid istud? HOS. Passionẽ vel actionem ex potentia quadam, ab ijs quæ inuicem congrediuntur prouenientẽ. Forsitã illorum ad hæc responsionẽ, ò Theętete, haud satis percipis, ac me diuturna cũm illis consuetudo ad percipiendũ iuuat. THE. Quid ergò respondent? HOS. Non dant nobis quod suprà aduersus hoĩes terra genitos, de essentia dictum. THE. Quid illud? HOS. Sufficientẽ entiũ definitionẽ hanc posui. videlicet qñ alicui agendi vel patiẽdi vis aliqua vel minima adest. THE. Hanc ipsam. HOS. Ad hæc aiunt, ꝙ generatio potentiæ agendi vel patiẽdi est particeps, essentiæ verò nulla hmõi potentia conuenit. THE. An nõ id quod dicũt, aliquid est? HOS. Ad hoc à nobis obijciendũ, quod clarius ab illis audire cupimus, vtrum assentiantur animã cognoscere, essentiã verò cognosci. THE. Affirmant profectò. HOS. Cognoscere vel cognosci actionẽ vocatis vel passionẽ, vel vtrunque, vel neutrũ istorum in altero participare vultis? Patet ꝙ in altero neutrũ. Alioqui contraria illorũ quæ suprà cõcesserat, nunc admitterent. THE. Intelligo. HOS. Siquidẽ cognoscere, agere aliquid esset, cognosci verò pati, quo cognoscitur pateretur. Et idcircò essentiã hac ratione pati ex ipsa cognitione cõtingeret, dum cognoscitur, & quatenus cognoscit, eatenus pati, & quatenus patitur, eatenus & moueri. Quod circa rem stabilẽ fieri nõ posse dicimus. THE. Rectè. HOS. Quid verò? dic per Iouẽ, reuera motum, vitam, animã, sapientiã, nũquid ab eo quod omnino ac verè est, abesse prorsus existimandum, neq; viuere ipsum, neq; sapere, neq; venerandam sanctamq; mentem habere, sed immobile consistere? THE. Absurdum nimis id hospes, si concedatur. HOS. Nunquid mẽtẽ quidẽ habere, vitam verò minimè? THE. Qui isthuc? HOS. An hæc vtraq; inesse illi dicemus, non tñ ab eo in aĩa contineri? THE. At quonam modo alio contineret? HOS. Vtrũ mentem, vitã, aĩam habere dicendũ: immobile tamen cũm oĩno sit aĩatum, consistere? THE. Hæc oĩa mihi ratione carere vident. HOS. Motum igit & motionem tãquam existentia adesse fatendum. THE. Quid obstat? HOS. Ex hoc, ò Theętete, sequitur, mentem nulli rerũ immobilium, vsquã, nulloq; modo, adesse. THE. Sequitur planè. HOS. Veruntamen si ferri agitariq; cũcta consentiemus, hoc sermone ipsum idem ex genere rerum existentium auferemus. THE. Qua ratione? HOS. Videtur tibi absq; statu esse vnquam posse quod dicitur, scđm eadem, eodem modo, & circa idẽ? THE. Nequaquã. HOS. Cernis vsquam sine his mentem, vel fuisse, vel esse? THE. Minimè. HOS. Aduersus eum omni rationũ conatu pugnãdum, qui scientia, prudentia, menteq; sublatis, quicquam aliud asseueret. THE. Et vehemẽter quidem. HOS. Necesse est eum qui philosophatur, atq; ista in primis honorat, proptereà neq; sermonem illorũ admittere quicunq; vnã speciẽ rerum vel plures inducentes, totũ stare solũm serũt, neq; illos audire, qui ens moueri duntaxat affirmãt: verũm scđm puerorum opinionem comprehensis omnibus quotcunque vel stant, vel mouentur, ambo simul ens & omne vocare. THE. Vera loqueris. HOS. An non vt decet ens sermone iam comprehẽdisse videmur? THE. Prorsus. HOS. Papę, ò Theętete, quanta nunc in ambiguitate versamur? nihil enim aliud nunc præter difficultatem considerandi nosse mihi videmur. THE. Quorsum hæc? HOS. Vidésne, ò beate, ꝙ dum illud pęnitus ignoramus, dicere tamen de illo nos aliquid arbitramur? THE. Et ego arbitror, sed vbi fefellerimus nos, haud planè intelligo. HOS. Animaduerte obsecro diligentius, num in præsentia nos his concessis meritò

Positio eorum qui id solum esse dicunt quod tangitur.

Positio eorum qui dicunt, id, solũ esse quod intelligit.

Prima definitio entis.

Animam cognoscere, essentiã cognosci.

Oĩa moueri.

Ab eo quod verè est nõ põt abesse vita & anima & motus.

Scđa definitio entis

meritò quis perinde interrogare posset, vt & ipsi suprà interrogauimus eos qui omne calidũ & frigidũ esse volebant. THE. Quemadmodum? memora mihi si placet. HOS. Conabor equidem eodẽ modò abs te nũc quærere, quo ab illis, vt aliquid proficiamus. THE. Optimè. HOS. Motum & statum nónne inuicem contraria maximè nuncupas? THE. Cur non? HOS. Enimuerò esse illa similiter ais, & ambo pariter, & vtrunq;? THE. Aio equidem. HOS. Quando esse vtrunq; & ambo concedis, tunc moueri prædicas? THE. Nullo pacto. HOS. An stare fortè significas, cùm esse vtrũq; dicis & ambo? THE. Neq; hoc. HOS. Ergò tertiũ quiddã ipm ens cogitas: & tanquã sub illo motus & status contineantur, comprehendis vtraq;, atq; eorum in essentia cõionem respiciens sic esse ambo denominas. THE. Videmur reuera tertiũ quiddã ipsum ens vaticinari, quando motũ & statũ esse dicimus. HOS. Hac de causa ipm ens ambo ista motus & status nõ est, sed præter hæc aliud. THE. Apparet. HOS. Ens itaq; suapte natura neq; stat penitus, neq; mouetur. THE. Sic fermè dicendum. HOS. Quonam cogitatio conuertenda vt aius de ente ratum aliquid & manifestum habeat? THE. Ignoro. HOS. Haud facilè vsquam arbitror. Si quid enim non mouetur, cur non stat saltem? vel quod non stat, cur non moueatur? Ens verò nobis extrà hæc vtraque esse apparuit. fierine id põt? THE. Minimè oĩum. HOS. Hoc vtique recordari in præsentia debemus. THE. Quale id? HOS. Quòd de non ente noĩe interrogati cuinam conueniret, declarare nequimus. Recordaris ne? THE. Quidni recordarer? HOS. Nunquid circa ens modo facundiores sumus? THE. Mihi quidem hospes si modo dici põt, magis deficere nunc videmur. HOS. Hoc ergò hic ponatur ambiguũ. postquã verò tam ens q̃ non ens ex æquo nobis obscurũ est visum, spes restat deinceps, si alterum clarius vel obscurius videbitur, & alterũ similiter visum iri: & si alterũ ignotũ penitus, alterum quoq; similiter fore. Sermonem igitur quantum possumus decẽtissimè circa vtrunq; pariter persequamur. THE. Scitè. HOS. Dicamus planè quo pacto multis noĩbus idem hoc appellamus. THE. Exemplum ad hoc inducas. HOS. Hominem vnũ vocantes, cognomentis multis denominamus, dum colores illi, figuras, magnitudines attribuimus, virtutesque & vitia. in quibus omnibus alijsq; permultis non hoĩem tm̃ esse ipsum dicimus, sed & bonum & alia multa, atq; in alijs similiter agimus. Quodlibet enim vnũ ponentes, multa deinde multisque noĩbus appellamus. THE. Vera narras. HOS. Vnde iuuenibus, vt arbitror, & tardo ingenio senibus aduersandi occasionem debimus. Nam continuè quisque obijcere potest, q̃ impossibile sit multa, vnum, & vnum multa esse. Quapropter exultant, dum hoĩem bonum dici non sinunt, sed bonum quidem: bonum hoĩem verò, hoĩem vocari volunt. Incidisti sæpenumerò, vt arbitror, Theætete, in homines, qui argutijs eiuscemodi student, plerunque etiam seniores, qui propter inopiam sapientiæ hæc admirantur, & tanquam magnificum quiddam inuenerint, se temere iactant. THE. Et maxime quidem. HOS. Vt igitur cunctos quicunq; de essentia vnquam aliquid locuti sunt, sermo comprehendat, quæ deinceps interrogãdo subijciemus, tam aduersus hos, quàm aduersus alios, quos suprà retulimus, dicta intelligantur. THE. Quænã ista? HOS. Vtrũ neque essentiam cũ motu statu ue iungemus, neq; aliud quicquam cùm alio quoquam, sed quasi inuicem res cõicare nequeãt nostris sermonibus eas penitus secernemus? An in idem omnia cogemus, tanquam misceri singula possint? An partim licebit quidẽ, partim minimè? Quid ex his potissimũ Theætete, electuros illos putamus? THE. Nescio quid pro illis respondeam. Cur nõ sigillatim respõdendo, quid ex vnoquoq; sequitur exquisiuisti? HOS. Rectè admones. Ponamus ergo si vis dicere illos nihil cuiquam vllo pacto posse quicquã cõicare. Nónne motus igitur & status nullo modò essentia participabunt? THE. Nullo modo certè. HOS. Num erit illorũ aliquod cùm neutrũ sit, essentiæ particeps? THE. Non erit. HOS. Statim hac consensione omnia, vt videtur, peruersa sunt, tum illorum dogmata qui moueri omnia, tum illorũ qui stare vt vnum volunt: ac etiam illorum qui secundũ species ea quæ sunt, eodem modo, & secundum eadem esse semper existimant. omnes enim esse adiungunt, partim verè moueri, partim verè stare dicẽtes. THE. Sic est omnino. HOS. Quinetiam quicunq; interdum componunt omnia, interdum diuidunt, siue in vnũ & ex vno in infinita, siue in terminata elementa diuidant, & ex his componunt: sitr quidẽ si interdum id fieri ponãt, sitr si semper: in his inquam oĩbus nihil veri dicunt, quãdoquidem rerum est nulla commixtio. THE. Rectè. HOS. Preterea & ipsi quã absurdissimè sermonem transigeremus si nihil permitteremus alterius passionis cõione, alterũ appellari. THE. Quõo? HOS. Ipso esse circa singula quodãmodo vti coguntur, & ipso seorsum, & altero, & secundum seipsum, & innumeris alijs: quibus cùm abstinere nequeant quin sermonibus suis interserant, nullis aliorum redargutionibus indigent, sed, vt fertur, domi hostem & aduersarium habeant intrinsecus reclamantẽ, instar Eurycles absurdi, cumq; secũ circũferunt. THE. Verum est quod dicis ac simile. HOS. Quid verò, si oĩa vim mutuę cõionis habere dicamus? hoc profectò & ipse refellere possum. THE. Qua rõne? HOS. Quoniam & motus ipse omnino quiesceret, & status agitaretur, si inuicem commiscerentur. Hoc aũt summa quadã necessitate impossĩe est, motum stare, statúmue moueri. THE. Cur nõ? HOS. Tertium itaq; solùm restat. THE. Sanè. HOS. Etenim vnum aliquod istorum necessarium est, vel omnia, vel nulla, vel alia commisceri, alia minimè. THE. Necessariũ prorsus. HOS. Duo quidem reperiri non possunt. THE. Non certè. HOS. Sequitur vt quicunque rectè respõdere vult, reliquũ è tribus ponere debeat. THE. Maximè. HOS. Quandoquidẽ alia coire volunt, alia mimimè, fermè idẽ rebus alijs quod de literis euenit. Nam quædã ex literis inuicẽ copulantur, quædam minimè. THE. Patet. HOS. Vocalium quippe literarũ series per alias oẽs tanquam vinculum quoddã protenditur, sine quo nullæ inuicẽ literę vinciri possunt. THE. Et maximè quidẽ. HOS. An intelligit vnusquisque quæ literæ quibus congruant? vel arte opus est, vt rectè id fiat? THE. Arte. HOS. Quã? THE. Grammatica. HOS. Nõne idem circa grauium & acutorum senos? Qui enim voces inuicem cõsonas, dissonásue arte dignoscit, musicus: qui verò ignorat, musicę expers. THE. Ita est. HOS. Et in alijs artibus, artiumq; defectibus eiuscemodi alia reperiemus. THE. Manifestũ id quidem. HOS. Cùm verò & genera rerum eodẽ pacto mutuam communionem habere dixerimus, nónne scientia quadam sermones peragere debet, quisquis rectè qualia genera qualibus congruant, aut dissonent, sit ostensurus, quinetiam per omnia cogniturus si ista conueniant adeò vt commisceri possint, & in diuisionibus rursus, si per oĩa altera diuisionis est causa? THE. Scientia prorsus opus est, ac fermè omnium maxima. HOS. Quã igitur hanc appellabimus Theætete? Nunquid inscij in liberalium hominum scientiam incidimus? Cumq; quęreremus sophistam, prius inuenisse videmur philosophum. THE. Qui isthuc? HOS. Per genera diuidere, & neque eandem speciem alteram putare, neque alteram rursus eandem esse, nónne dialecticę officium esse dicemus? THE. Dicemus profectò. HOS. Quicunq; hoc agere potest, vnam ideã per multa, vnoquoq; seorsum posito, passim porrectam acutè persentit, & multas quę diuersę inter se sunt extrinsecus sub vna comprehensas, & vnam rursus per tota illa, quæ multa sunt, in vno copulatam, & multas seorsum vndique distinctas. Hoc autem est scire, per genus discernere quã singula communicare vicissim possunt, & quà non possunt. THE. Omnino. HOS. At verò dialecticum opus haud alteri dabis, vt arbitror,

Tertia definitio entis.

Eurycles prouerbiũ.

arbitror, q̃ purè legitimeque philosophanti. THE. Quo pacto alteri dari posset? HOS. Philosophum quidem tali quodam in loco & nunc, & in posterum, si quæremus, inueniemus, quanquam & hic nõ facilè conspici potest. Sed alia ratione sophista, alia philosophus intuitum refugit oculorum. THE. Qua? HOS. Sophistam pono, quia in non entis tenebras aufugit, & diuturna consuetudine tenebris illis offunditur, idcircò summa difficultate discernit. THE. Sic est. HOS. Philosophus aũt entis ipsius ideæ ratiocinatione semper inhærens, ob regionis illius splendorem haud facilè cernit. Nam vulgarium aĩarum oculi diuinitatis radios sustinere non possunt. THE. Consentaneum est ista sic non minus quàm illa sese habere. HOS. De hoc aliàs clarius, si pro volũtate licebit, tractabimus. Sophista verò nõ prius est dimittendus, quàm sufficienter à nobis sit cognitus. THE. Egregiè. HOS. Postquam ergò inter nos conuenit ex generibus quædam vicissim congredi, quædam pœnitus dissidere, & alia quidẽ cùm paucis, alia cùm multis, nonnulla quoq; per oĩa omnibus cohærere, sequamur deinceps rõnem sermonis huius in hunc modum considerantes. Non de omnibus speciebus inquam, ne multitudine cõfundamur, verùm quasdam ex maximis eligentes, primùm quidẽ quales queq; sint, deinde quã iam mutuã cõionẽ habeant, vt ens atque non ens, si nõ possumus perspicua pænitus notione cõprehendere, saltem congrua de his disputãdi ratione nõ careamus, quoad inuestigationis huius conditio patitur. Quòd si non ens velut imaginando esse, reuera non ens dicemus, insontes forsitan euademus. THE. Decet sanè. HOS. Maxima verò oĩum gña quæ modo referebamus ens ipsum & status, & motus. THE. Valde. HOS. Duo hæc inuicem misceri non posse, est dictum. THE. Certè. HOS. Ens verò vtrisq; misceri: ambo.n. quodammodo sunt. THE. Nihil obstat. HOS. Sequit̃ vt tria sint hęc. THE. Sequitur. HOS. An nõ horũ quodlibet à duobus reliquis alterũ est, sibi idem? THE. Est. HOS. Quid ita nunc idẽ & alterũ diximus? Nunquid vt duo quædam genera alia q̃ tria superiora, illis aũt necessariò semper adnexa? atq; ita de quinq; generibus cogitandũ? An idem hoc & alterũ illorum quiddam enunciauimus, quod tamen nos latuit? THE. Forsitan. HOS. At verò motus statusq; neq; alterũ est, neq; idem. THE. Quam ob causam? HOS. Quod cõiter motum statúmue vocamus, hoc neutrũ illorum esse põt. THE. Cur? HOS. Quia & motus staret, & status itidẽ moueretur. Circa.n. ambo alterum vtrumuis illorũ effectum, cogeret alterum in naturæ suæ transire contrariũ, vtpotè contrarij particeps. THE. Prorsus. HOS. Ambo tñ eodẽ alteróue participant. THE. Nempè. HOS. Ne ergò dicamus, aut motũ esse idem vel alterũ, aut statũ sit̃r. THE. Non certè. HOS. Sed nunquid ens & idem vnum esse inuicem cogitandum? THE. Fortè. HOS. At si ens & idem nihilo inter se differunt, quoties motum & statum ambo esse dicemus, ambo sit̃r ista idẽ denoĩabimus. hoc aũt impoẽ. Non põt igitur idem & ens, vnũ esse. THE. Sic fermè dicendum. HOS. Quartam ergò spẽm præter tres superiores, ipsum idem ponamus. THE. Ponamus. HOS. Nunquid ipsum alterum quinto loco ponendum? vel hoc & ens nomina duo vnum quiddam significare putandum? THE. Fortè. HOS. Arbitror tñ concessurum te, q; eorum quæ sunt, quædam ipsa secundũ seipsa sunt, quædã ad alia referuntur. THE. Quidni? HOS. Alterum aũt semper ad alterũ. nónne? THE. Semper. HOS. Nõ tñ ita, nisi alterum, & ens inter se longè differrent. Sed si alterũ speciebus vtrisq; participaret, vt ens, esset, vtiq; aliquid eorum, quæ altera sunt, alterũ vtiq; nõ ad alterum: nunc aũt quicquid reuera alterũ est, ex necessitate sequit̃ vt secundum id quod est, alterum sit. THE. Sic est, vt dicis. HOS. Quintam ergò alterius ipsius naturã in speciebus, quibus adiunximus, ponere decet. THE. Profectò. HOS. Dicendum quoque per omnia hæc illam discurrere. esse enim ex alijs vnumquodque alterum, non per

Quomodo lateat philosophus & sophista

Oculi vulgariũ animarum radios diuinitatis sustinere non possunt.

Quòd ens & idẽ non sint vnum.

suiipsius naturam, sed quia alterius ideæ sit particeps. THE. Reuera. HOS. Sic autem de quinque sigillatim repetendo dicamus. THE. Qui? HOS. Principio, q; motus omnino alterum quiddam est, quàm status. Itáne, an aliter asserendum? THE. Ita prorsus. HOS. Non ergo status est. THE. Nullo pacto. HOS. Est autem, ex eo q; entis est particeps. THE. Est. HOS. Rursus motus alterum est, quàm ipsum idem. THE. Fermè. HOS. Non ergò ipsum idem est. THE. Non certè. HOS. Attamen idem quodammodo est propter participationem. Omnia enim ipso eodem participant. THE. Summopere. HOS. Concedendum igitur sine controuersia motum, & idem esse pariter & non idem. neque enim simili ratione vtrunque pronũciamus: sed idem, quia ipsius eiusdem particeps, sibimet idem est. Non idem verò, quia ipsum quoque alterum recipit, quo ab ipso eodẽ seiungitur, neque illud est, sed aliud quiddam. Quamobrem rectè non idem dicitur. THE. Rectè nimirum. HOS. Quinetiam si quo modo statum ipse motus admitteret, motum stabilem nominare nequaquam esset absurdũ. THE. Rectè, si quidem concesserimus è generibus quędam inuicem cõicare velle, quædam minimè. HOS. At verò ad huius prius demonstrationem, quàm præsentium refellẽdo peruenimus, q; videlicet sic natura se res habeat. THE. Cur non? HOS. Dicamus iterum motum alterum esse, quàm ipsum alterum, quẽadmodum aliud, quàm idem, & status erat. THE. Necesse est. HOS. Est ergo, & alterum hac ratione quodammodo & non alterum. THE. Verum. HOS. Quid verò deinceps? Num alterum ipsum, quàm tria dicemus, non tamen à quarto diuersum, cum quinque illa esse cõfessi fuerimus, è quibus vnum considerandum proposuimus? THE. At quò? Neque enim minorem illorũ numerum, q̃ suprà constiterit, inducere possumus. HOS. Ergò nihil veriti asseueremus motum aliud esse, quàm ens. THE. Asseueremus protinus. HOS. Quare motus reuera non ens existit, & ens, quãdoquidem entis est particeps. THE. Manifestum id quidem. HOS. Sequitur itaque non ens in motu, & in alijs generibus oĩbus esse. Nam in singulis alterius ipsius natura, dum alterum vnumquodque, quàm ipsum ens efficit, non ens efficit singula: atq; ideo cuncta similiter non entia hac de causa prædicabimus, & quia ente participant, esse iterũ dicemus, entiaq; vocabimus. THE. Apparet. HOS. Ergò circa speciẽ quamlibet ens quidẽ multiplex est, non ens aũt multitudine infinitũ. THE. Videt̃. HOS. An non ipsum quoq; ens aliud, quàm vnũquodq; aliorum est dicendum? THE. Necesse est. HOS. Ens itaque quot numero alia sunt, totidem non est ipsum: nam cum illa ipsum nõ sit, vnum quidem ipsum est: alia verò quæ infinita sunt numero, non est. THE. Ita penè dicendum. HOS. Haud sanè turbare nos hæc debent. siquidẽ natura generum mutuam communionem habet. Siquis autem minus hæc accipit, sciendũ positis superioribus, concedi hæc insuper oportere. THE. Aequè dicis. HOS. Videamus & hoc. THE. Quídnam? HOS. Quoties non ens dicimus, vt videmur, nequaquam entis contrarium dicimus sed alterum quiddam solum. THE. Quo modo? HOS. Ceu cum non magnum dicimus, non magis paruum, q̃ æquale eò vocabulo significamus. THE. Sic est. HOS. Nõ ergò contrarium, quando negatio dicit̃, significari fatebimur: tm̃ verò duntaxat asseuerabimus, q; nõ, & neque, aliquid ex aliorum numero significant, quãdo nomina antecedunt, imò quoties antecedunt res ipsas, circa quas nomina negationes sequentia pronunciantur. THE. Sic est omnino. HOS. Hoc prætererea si tibi videtur meditemur. THE. Quid istud? HOS. Ipsius alterius natura eodem modo, quo & scientia, cõcisa videt̃. THE. Dic age quo pacto? HOS. Vna quidem est & illa, pars aũt illius in aliquo residens, sigillatimq; determinata, cognomentũ proprium est sortita: quocirca multæ artes scientiæque esse dicuntur. THE. Prorsus. HOS. Nónne & partes

Non ens in quibus sit.

Quãdo negatio contrariũ non significat.

Non.

Meditatio ipsius alterius.

partes naturæ ipsius alterius, quæ vna est, idem quod & partes scientię patiuntur? THE. Forsitan. Verū qua rōne, declara. HOS. Est pulchro pars aliqua ipsius alterius opposita? THE. Est. HOS. Hāncne omni cognomēto carere dicemus? an potius cognominari? THE. Cognominari. HOS. Quod enim non pulchrū vbiq; pronūciamus, hoc non ab alio quoquam alterū est, quàm à pulchri natura. Age itaq; ad hoc responde. THE. Ad quid respondeam? HOS. Cùm aliquid in parte quadam entium determinatum sit, rursusq; alicui entium opponatur, cōtingatq; ita non pulchrum dici, sequitur non pulchrum esse aliquid, quandoquidē est illud cui opponit. THE. Rectè admodum. HOS. Nunquid ex hoc sermone pulchrū magis in numero entiū, nō pulchrum minus ponendū? THE. Nihilò magis. HOS. Sic ergo tam non magnum, q̃ magnū esse dicendū. THE. Similiter. HOS. Quinetiam non iustum ex æquo ac iustum esse asseuerandū. THE. Absque dubio. HOS. Eademq; erit de ceteris ratio, postquā alterius ipsius natura, è genere entiū esse apparuit. Ea verò existēte, necesse est, & partes eius nihilominus existere. THE. Quid prohibet? HOS. Oppositio ipsa quæ est inter partē naturæ ipsius alterius, partémue entis, nihilominus si dictu fas est, quàm ens ipsum essentia est: neque contrariū illius, sed alterum quiddā dūtaxat significat. THE. Perspicuè. HOS. Quam igit ipsam appellabimus? THE. Constat vtique q non ens id quod à nobis sophistę gratia quæsitum hoc ipsum est. HOS. An vt dicebas nihilo minus, q̃ cęterorum quicquā essentiam habet? oportetq; audacter iam dicere, q non ens firmiter naturam suam habet, queadmodū magnum erat magnū, pulchrumq; erat pulchrum, ac etiam non magnum, & nō pulchrum? Eodemq; pacto non ens, secundum idem erat, & est nō ens species vna multis alijs entibus adnumerata. Nunquid vlterius circa hoc Theętete ambigimus? THE. Nequaquam. HOS. Aduertisne quàm longè à Parmenidis mente diuertimus? THE. Cur nam? HOS. Illius limites transgressi sumus, dum vlterius quàm statuerit considerauimus & ostendimus. THE. Quo pacto? HOS. Quoniam, inquit ille, nunquam, & nullo modo sunt nō entia. Sed tu quærens ab hoc progressu cohibe mentem. Hæc ille. Nos aūt non solùm, non entia esse ostendimus, sed quæ sit non entis species demonstrauimus. Cum enim ostenderemus alterius ipsius naturam esse, perq; omnia entia diuisam atque dispersam inuicem, tunc partē eius oppositam ei quod cuiusque ens est, esse ipsum re vera non ens asseruimus. THE. Vera prorsus, ò Hospes, dixisse mihi videmur. HOS. Nemo itaq; dicat, q postquam non ens entis contrarium ostendimus, esse ipsum dicere audeamus. Nos enim iandiu vale ei diximus qui roget, quod contrarium est alicuius, reuera sit nécne, & ratione quadam subsistat nécne, aut ratione careat. Quod autem nunc diximus esse non ens, vel reprobare debet, qui minus credit, vel si reprobare non valet, eousque credere, quousq; contradicere nequit, quod videlicet genera inuicem sint commixta, ensq; & alterum per se inuicem, perq; alia oīa penetrando, sese mutuo capiant, dum alterum ente participat. Est.n. ob participationem hmōi, nō tamen est illud ipsum quo participat, sed aliud quidam. Cum verò aliud sit, quàm ipsum ens, necessariò sequit, vt nō ens esse dicatur. Ens quoque ex eo quod est ipsius alterius particeps, alterum quiddā ab alijs generibus est dicendum. Cumq; alterum sit, quàm reliqua cuncta, nec vnum aliquid ex illis, neq; cuncta existit, sed ipsum quod est duntaxat. qua propter ens absque dubio in plurimis plurima non est. Et alia quoque similiter, tam vniuersa, quàm singula multifariam quidem sunt, & multifariam non sunt. THE. Vera narras. HOS. Siquis contrarijs hisce conuersionibus fidem non præstat, cogitare debet, vt meliora, q̃ hæc inducat. aut siquis quasi arduum quiddā inuenerit, gaudet nunc huc, nunc illuc sermones trahēs, is sciat haud sanè multo studio digna se excogitauisse, quemadmodum sermones hi testantur. Hoc.n. neque egregiū aliquid, neq; inuentu difficile est, sed illud arduū atq; præclarum. THE. Quídnam? HOS. Quod & suprà dictum est, vt his tanquam leuibus omissis, ea quæ eadē planè sunt redarguere vnaquaque in re possit: siue quod alterum est, idem, siue quod idem, alterum, atq; id eadē vtrunq; ratione, esse cōuincens. Nam quod idem est, alterum, aut quod alterum, idem ēt quo quomodo esse, & quod magnum est, paruum, & quod simile, dissimile etiā sit, ostendere: & contraria hoc pacto conuectere, haud vera redargutio est, sed vix leuiter rem attingēs, rudisq; & nuper nata. THE. Omnino quidem. HOS. Nam omne ab omni secernere, ò adolescens optime & inconcinnū est, & hominis musicæ philosophiæq; prorsus expertis. THE. Quamobrē? HOS. Omnis pœnitus oratio deletur, si vnumquodque ab omnibus segregatur. Nam propter mutuam specierum copulā oratio cōstitit. THE. Sic est. HOS. Aduerte obsecro, quàm opportune nunc aduersus istos purgantes coegimus eos, vt alterum alteri commisceri permitterēt. THE. Ad quid maximè? HOS. Ad hoc vt oratio vnum aliquid è generibus sit. hoc enim si priuaremur, philosophia vt plurimum careremus. Oportet præterea in præsentia cōmuni consensu quid oratio sit, definire. q si pœnitus è medio tolleretur, nulla de re loqui possemus. Tolleretur autem si concessum esset nullam esse rerum commixtionem. THE. Rectè id quidē. Verum qua de causa, nunc oratio definienda sit, non intelligo. HOS. At fortè hoc modo percipies. THE. Quo? HOS. Non ens constitit vnū quoddā reliquorum generū existens, per omnia quæ sunt, diffusum. THE. Constitit. HOS. Considerandū ergò deinceps, vtrum opinioni atq; orationi immisceatur. THE. Cur? HOS. Quoniam si nullo modo his immiscetur, vera esse oīa necesse est. sinautem miscetur, falsa opinio, orationq; falsa exoriuntur. Dicere.n. & opinari nō entia, hoc ipsum falsum est, orationi & cogitationi cōtingens. THE. Sic est. HOS. Cùm verò sit falsitas, deceptio sequitur. THE. Statim. HOS. Orta deceptione, necesse est simulacris & imaginibus phātasiaq; cuncta repleri. THE. Nihil repugnat. HOS. Sophistam verò dicebamus hunc in locū confugisse, dum falsum nullo modo esse diceret, quia nō ens nemo cogitet, vel pronūciet, cū non ens nulla ex parte sit essentię particeps. THE. Sic est dictū. HOS. Nunc aūt hoc entis particeps nobis apparuit: qua propter haud vltrà hac quidē parte pugnabit. Fortè verò dicet, quasdam è speciebus, cū nō ente participare, quasdam minimè, orationem, & opinionem ex illorum numero esse, quæ non participēt: & idcircò facultatem illā phātasticā simulacrorum magistram, in qua illum locauimus, nusquam esse contēdet, postquā opinio orationq; cum non entè nullo modo participēt: falsūmq; nihil esse dicet, cum nulla cōmunio talis reperiatur. Quamobrem, quid oratio sit opinioq; & phantasia, primo inuestigandum, vt his declaratis, eorū cum non ente communionē cōspiciamus: qua inspecta, falsum esse aliquid ostendamus: cūq; hoc ostenderimus, in eo Sophistā, si quidem reus est, vinciamus, aut etiam illum absoluentes, alio quodam in genere deinde queramus. THE. Verum oīno videt hospes, quod ab initio de Sophista prædiximus, quod videlicet præhensu difficile genus hoc prorsus sit. Multis.n. obijcibus circūseptus videt, neq; ad eum peruenire quis potest, nisi prius obstaculum quod obiecit ille, submouerit. Et nunc quidem vix tādem obiectionem illā euasimus, qua non ens nullo modo esse intulerat. Continuò siquidem aliud est obiectum. Vnde oportet, & orationem, & opinionem falsas esse posse ostendere, ac forsitan post hoc aliud, aliúdque post illud, nullusq; terminus inuenieт. HOS. Forti animo persequi Theętete debet, quisquis progredi, val aliquādo in eo quod cœpit, potest. Q̃ūo.n. qui in istis hesitet, in alijs audeat vnq̃? Nam qui in illis, aut nihil efficit, aut retro repellitur, nunq̃, vt prouerbio fert, expugnabit vrbē.

Probat q nō ens sit.

Quòd non ens firmiter hēt naturā suam.

Carmina Parmenidis.

Qui positioni non credit reprobare debet, qui reprobare non valet, credere debet.

A nō ente falsitas, à falsitate deceptio &c.

Vis phantastica simulacrorū magistra.

Prouerbium.

Nunc verò postquam quod dicebas transactum nobis est,& ingens propugnaculum captũ,reliqua posthac minora,leuioraq; supersunt. THE. Præclarè loqueris. HOS. Orationem itaq; primo opinionémue capiamus,vt clarius ostendamus, vtrum non ens hæc attingat, an verò omnino sint ambo,falsumque neutrum. THE. Optimè. HOS. Age queádmodũ circa species, & literas diximus, similiter circa nomina rursus excogitemus. Videt enim quod nunc quæritur ita sese habere. THE. Quid potissimum de nominibus vis intelligi. HOS. Vtrũ omnia inuicem congruant, aut nullum, aut quædam consonent, alia dissonent. THE. Patet q́ quædam congruunt,quædã minimè. HOS. Fortè tale quiddam ais,quod quæ consequenter dicta aliquid exprimunt,inuicẽ congruunt:quæ verò continuata nihil significant,non coueniunt. THE. Quomodo?quídue dicebas? HOS. Quod intelligere te,& fateri putaui. Duo nanque sunt genera declarationũ earum,quæ circa essentiam voce fiunt. THE. Quo pacto? HOS. Vnum quidem nominum genus,verborum alterũ. THE. Dic vtrunq;. HOS. Declarationem qua actiones significantur,verbũ dicimus. THE. Sanè. HOS. Signum autem vocis agentibus ipsis impositum, nomen. THE. Prorsus. HOS. Ex solis nominibus ordine prolatis oratio nunquam efficitur, neq; rursus ex verbis absq; nominibus pronũciatis. THE. Hæc nõ didici. HOS. Cõstat vtiq; quod alio intẽdens animum paulò antè assentiebare. nã hoc ipsum est, quod dicere volebam, q́ ista si solum ita continuata pronũciantur,orationem non faciunt. THE. Quomodo? HOS. Vt vadit,currit, dormit, & alia verba quæcunq; actiones significant:quę siquis subiungat oĩa, nihilo magis orationem facit. THE. Sic est. HOS. Rursusq; cũ dicitur,leo,ceruus,equus,cæteraq; nomina,quę ipsos agentes significant, nondũ hac continuatione oratio vlla conficitur. Nam quę proferunt,haud antè actionem,vel actionis impedimentum,aut essentiã, siue existentis rei,seu non existẽtis ostendunt, quàm verba nominibus misceantur. Tunc verò primũ conueniunt,statimq; fit oratio,& prima horum complexio,prima oratio est, etiamsi sit breuissima. THE. Qui isthuc inquis. HOS. Quando quis dicit,homo discit,orationẽ hanc esse ais primam atq; breuissimã? THE. Equidem. HOS. Tunc sanè declarat aliquid de his, quæ sunt vel fiunt, aut fuerunt iam.aut erunt. Neque nominat tantũ,sed & definit aliquid,verba nominibus copulans. Ideoque non modo nominare, verũ etiam loqui ipsum dicimus, taliq; contextui nominũ orationis nomẽ indidimus. THE. Rectè. HOS. Enimuerò quemadmodũ res aliquæ cõsonant inuicem,vt suprà diximus,aliquæ dissonãt,ita & signa vocum, quædam nequaquam conueniunt, quædam congruentia orationẽ conficiunt. THE. Prorsus. HOS. Accipe & hoc breue. THE. Quale istud. HOS. Orationẽ necesse est quoties fit,alicuius esse orationem:nullius enim esse orationem impossibile est? THE. Ita videtur. HOS. Nónne & qualem quandam esse ipsam oportet? THE. Oportet sanè. HOS. Animaduertamus obsecro diligenter. THE. Decet. HOS. Afferam orationem tibi,rem cũ actione per nomen verbumq; coniungens:cuius autem oratio sit,tu dicas. THE. Efficiã,vt potero. HOS. Theætetus sedet,num oratio ista prolixa? THE. Nõ,sed mediocris. HOS. Tuũ est nũc dicere,de quo & cuius oratio est. THE. De me videlicet,atq; mea. HOS. Hæc etiã? THE. Quæ nã? HOS. Theætetus hic quicũ ego nunc disputo, volat. THE. Nemo de hac quoq; aliter diceret,nisi q́ de me meaq; est. HOS. Diximus qualem quandã esse orationẽ quamlibet oporteret. THE. Diximus. HOS. Vnam verã,alteram falsam. Vera oratio ea quæ sunt, vt sunt,de te prædicat. THE. Certè. HOS. Falsa aũt,alia q̃ quæ sunt. THE. Profectò. HOS. Quæ non sunt ergò,quasi sint asserit. THE. Sic fermè. HOS. Et quæ reuera sunt,alia de te dicit. Multa siquidẽ entia circa vnumquodq; esse prędiximus,multa quoq; non entia. THE. Omnino. HOS. Primum quidem necesse est orationem illam, quã secundo loco de te protuli, secũdũ orationis definitionem, vnam quandam ex breuissimis esse. THE. Sic.n.inter nos conuenit. HOS. Deinde exprime,nũ alicuius sit. THE. Alicuius. HOS. Si tua nõ est,alterius moltominus. THE. Patet. HOS. Si nullius est,neq; oratio prorsus est. Nã ostensum est,fieri nõ posse,vt quæ oratio est,nullius oỡ sit. THE. Scitè. HOS. Ergo quoties de te altera ita prædicantur,ac si eadem essent,& quæ non sunt,perinde ac si sint,hmõi quędam ex verbis ac nominibus compositio proculdubio fit oratio falsa. THE. Vera admodum loqueris. HOS. Quid aũt de cogitatione,opinione,& phãtasia dicemus? nonne iam constat q́ hæc oĩa genera,tum vera,tum falsa in animis nostris efficiunt? THE. Qua rõne? HOS. Sic intelliges facile,si prius quid vnũquodq; istorũ sit, quóue inter se singula differant,acceperis. THE. Exhibe mõ. HOS. Nónne cogitatio & oratio idem?nisi quod cogitatio dicit illa ipsa sine strepitu vocis interior collocutio, qua sese animus noster alloquitur. THE. Pœnitus. HOS. Sed per os effluxus prolationis ab illa oratio nũcupatur. THE. Verum. HOS. Quinetiã in oratione hoc animaduertimus. THE. Quid? HOS. Affirmationem inquam,& negationẽ. THE. Nempè. HOS. Quando igit hoc in aĩa per cogitationẽ silẽtio fit.potéstne alio,q̃ opinionis noĩe nuncupari? THE. Nequaquam. HOS. Quid verò?cũ non per ipsam, sed per sensum rursus talis passio accidit, potéstne aliter,quàm phantasia cognominari? THE. Nõ aliter. HOS. Postquam oratio partim vera,partim falsa esse apparuit, cogitatio verò interior ipsius animæ collocutio,opinio verò cogitationis conclusio, in qua opinionis sensusq; commixtio reperitur,necessarium esse videtur, vt cogitationes opinionesque partim veræ,partim falsæ sint:quippe cũ sint orationi cognatæ. THE. Nihil repugnat. HOS. Aduertísnę nos facilius,q̃ putabamus,orationem & cogitationem falsas interdũ esse inuenisse? Metuebamus sanè ne opus irritũ & inexplicabile ista quærentes aggrederemur. THE. Aduerte. HOS. Ergò ne reliqua metuamus: verùm postquã patefacta sunt ista, superiores illas secũdũ species diuisiones in memoriam reuocemus. THE. Quales? HOS. Imaginariam artẽ in duas diuisimus,assimilatricem.s.& phantasticã. THE. Sic egimus. HOS. Vtra verò in arte sophistã collocaremus,ambigebamus. THE. Profectò. HOS. Post hanc ambiguitatem repente profundior emersit caligo, cum sermo ille cunctis dubius inferretur,q́ neq; imago,neque simulacrum,neq; phãtasma omnino vsquã est, quia nullo modo,vsquam,vnquã falsum extet. THE. Vera narras. HOS. Nunc autẽ postquam apparuit quidem oratio, apparuit & opinio falsa, possibile est simulacra quædam rerũ verarum æmula esse,& ab hac dispositione artem decipiẽdi manare. THE. Possibile certè. HOS. Quinetiam q́ in his Sophista versatur,est cõcessum. THE. est. HOS. Adnitamur iterum bifariam genus propositum partientes semper ad dexteram progredi diuisi partem, & quæ cũ Sophista quoquo modo cõicant,circunspicere, vt communibus omnibus amputatis propriam eius sedẽ atque effigiem & nos intueamnr, & his qui ad huiusmodi disciplinæ progressum natura accedunt, quàm proximè ostendamus. THE. Probè. HOS. Nónne ab initio artem efficiendi vnam, acquirendi alteram partientes induximus? THE. Certè. HOS. Diuisa postmodum acquirendi arte sub ea Sophistã locauimus in venatione,certamine, mercatura,& huiuscemodi speciebus. THE. Sic prorsus est actũ. HOS. Nunc verò postquam efficiendi quoque ars Sophistam complexa est, constat in primis artẽ hanc esse bifariã diuidendam. Imitatio quippe effectio quędã est,simulacrorum.s.non verarum rerum, quemadmodũ suprà diximus. Nónne? THE. Proculdubio. HOS. Effectricis igitur facultatis duæ primum sint partes. THE. Quæ? HOS. Diuina & humana. THE. Nondum intelligo. HOS. Si modo quæ suprà dicta sunt, recordamur, effectricem

Quæ voces sint cõgruentes, quæ non.

Verbum. Nomen.

Prima oỡ ac breuissima, homo discit.

Quid cogitatio, nam eadẽ oỡ.

Oratio.

Opinio.

Phãtasia.

effectricem facultatem dicimus Vim quandã, quę causa est, vt sint postea, quæ antè non fuerant. THE. Recordamur. HOS. Animalia cuncta mortalia, plantasq;, quæcũque inanimata in terra consistunt, siue liquefieri possint, siue nõ possint, nunquid alio quodam opifice fabricata, quàm Deo, facta esse, cum prius non fuissent, dicimus? an multorum doctrinam sermonesq; sectabimur? THE. Quorum? HOS. Dicentium, ista natura ipsa gigni à causa quadam fortuita, sine mente hæc agente: vel cum ratione potius sciẽq; diuina, quæ ab ipso Deo sit orta. THE. Ego fortè pp ætatẽ, tum hoc, tum aliud opinor. In præsentia verò ad te respiciens, putansq; existimare te, per Deum hæc oĩa gigni, idem ipse quoque existimo. HOS. Rectè admodum Theætete. Ac si te putaremus in posterum aliter opinaturum, nunc ratione simul cum necessaria quadam persuasione, vt nobis crederes efficeremus. Quoniam verò eius ingenij esse te noui, vt etiam sine nostra demonstratione vltro ad illa sis profecturus, ad quæ nunc trahi te dicis, dimittam. Nã superuacua disputatio talis esset. Ponam verò illa, quæ natura gigni dicuntur, arte diuina fieri: quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atq; hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanum videlicet, & diuinum. THE. Præclare. HOS. Cum verò duę sint artes, vtranq; bifariã diuide. THE. Qui? HOS. Quemadmodum ars effectrix vniuersa per latitudinem est diuisa, ita nunc per longitudinem diuidatur, atq; ita quatuor illius partes efficiũtur, duæ quo ad nos humanæ, duæ iterũ quo ad deos diuinę. THE. Profectò. HOS. Ex his quidem rursus aliter nunc diuisis, vtriusq; partitionis pars vna est effectrix, reliquæ autẽ imaginariæ nominantur. vnde rursus efficiendi facultas in duo diuiditur. THE. Dicas iterum quemadmodum vtraque. HOS. Homines vtiq; & aĩalia cætera, eáue ex quibus ista gignuntur, ignis & aqua, horumq; germana, Dei opera esse cognoscimus. THE. Nempè. HOS. Post hæc horum simulacra sequuntur dęmonum quadã machinatione producta. THE. Quali? HOS. Phantasmata, quæ dormientibus occurrunt, quæq; in die per se absq; arte videntur, vmbra quidem cum tenebræ igni miscent: duplex autem, quando lumen proprium & extraneum circa perspicua leuiaq; in vnũ concurrens, sensumq; cõtrarium solitæ visionis præbens, speciem efficit. THE. Duo ergò sunt ista diuinæ effectionis opera, res videlicet singulæ, singulasq; res sequentia simulacra. HOS. Ars autem humana, nónne per architecturam domum fabricat, per picturam verò domus imaginẽ, veluti quoddam humanum insomnium vigilantibus factum? THE. Nulli dubiũ. HOS. In alijs quoq; sic per duo partiendo, gemina opera effectricis nostræ actionis inueniemus. Ipsam quippe rem principali facultate, imaginem verò æmulatrice illa facientes. THE. Planè iã intelligo, ac duas bifariam pono effectricis species facultatis. Primo siquidem in diuinam portior, & humanã, deinde & in rerum ipsarum & in imaginum effectricẽ. HOS. Reminiscamur obsecro duo dixisse nos imaginariæ facultatis genera esse oportere, assimilatorium .i. & phantasticum, si modò aliquid reuera falsum vnum aliquid eorum, quæ sunt, sit futurum. THE. Dictũ certè. HOS. Nónne cõstitit? ideoq; nunc ipsi duas sine cõtrouersia species adnumerabimus? THE. Sanè. HOS. Phantasticum itaque rursus in duo secandum. THE. Quomodo? HOS. Vnum per instrumenta factum, alterum illius, qui sese instrumentum phantasma efficientis exhibet. THE. Qui isthuc ais? HOS. Quoties aliquis figuram tuam vsurpans, corpus suum tuo reddit persimile, seu vocem voci, imitatio ista phantastice nuncupatur. THE. Vtique. HOS. Imitatorium hoc appellãtes ita distribuamus, & reliquũ omne quasi iam quietis cupidi prætermittamus, concedamusq; alteri, vt in vnum colligat, & conueniens ipsi tribuat cognomẽtum. THE. Distribuatur vt vis, & hoc dimittatur. HOS. Hoc preterea duplum, ò Theætete, existimandum. Quam verò ob causam, animaduerte. THE. Dic. HOS. Eorum qui imitantur, aliqui cognoscentes quod imitantur, hoc agunt, aliqui aũt ignorantes. An maiorem aliquam discrepantiã diuisionemq;, quàm ignorãtiæ cognitionisq; ponemus? THE. Nullam. HOS. Nónne ea quomodo dicebamus, cognoscẽtium imitatio erat? figuram quippe tuam imitatur ille, qui te cognoscit. THE. Ille ipse. HOS. Quid autem de iustitiæ virtutisq; vniuersæ figura dicendum? an non multi dum ignorant, nosse autem hanc opinantur, quod illis videtur id ipsum imitantes, tam verbis, quàm operibus annituntur, vt inesse ipsis appareat? THE. Atq; admodum multi. HOSP. Nunquid ita illos spes fallit, vt sicut iusti non sunt, ita nec etiam videantur? an contra? THE. Contra. HOS. Imitatorem hunc diuersum ab illo superiori dicemus, ignorantem à cognoscẽte? THE. Dicemus planè. HOS. Vnde igitur nomen vtriusque propriũ deducetur? an videlicet difficile est, quia causa quædam vetus diuisionis generum species, superioribus nostris ignota fuerit, adeo vt nemo partiri cõtenderit, ideóq; nominum inopes esse necesse est? Et si dictũ audacius videri potest, declarationis tamẽ discretionisq; gratia, imitationem illam opinionis comitem, opinabilem imitationem: illam verò quæ scientiæ, historicam quandam sciẽtemq; imitationem vocemus. THE. Esto. HOS. Harum quidem appellationum altera duntaxat vtendum. Nam sophistam, & si in genere imitantium, non tamen in genere scientium posuimus. THE. Sic est. HOS. Hunc itaq; opiniosum imitatorem tãquam ferrum examinemus, sit ne solidus, simplexque, an contra geminum, duplexq; in se quiddã habens. THE. Examinemus. HOSP. Certe admodum multiplex. Nam sophista alius fatuus & ineptus est, quæ opinatur scire se putans. Alterius verò fama, propter variam in sermonibus reuolutionem, certè suspicionem plurimam metumque habet, ne fortè ignoret illa, quæ coram alijs scire se simulat. THE. Omnino ex vtrisque generibus est, vt narrasti. HOS. Nonne igitur vnum quidem simplicem, alterum ironicum imitatorem ponemus? THE. Consentaneum est. HOS. Huius iterum genus vnum an duo dicimus? THE. Tu videris. HOS. Cogito equidem, ac duo cogitanti mihi se offerũt. Vnus quidem publicè prolixa oratione apud populum ironia vtens: alter priuatim minutis quibusdam captiunculis cogens eum qui cùm ipso disputat, sibimet in sermonibus contradicere. THE. Rectè admodũ loqueris. HOS. Quomodo superiorem illũ denominabimus? ciuilémne, an popularem? THE. Popularem. HOS. Alterum verò Sophon, idest sapientem, an Sophisticũ? THE. Sapientem quidem vocare illum non licet, quandoquidem ignorantem ipsum posuimus: Quoniã verò sapiẽtem imitatur, cognomẽtum quoddã illius simile sortieẽ. Ac demum intelligo, hunc ipsum prorsus, & reuera Sophistam appellari decere. HOS. An non vt supra, ita nũc nomen eius colligabimus à fine iterum ad principiũ oĩa complexi? THE. Omnino. HOS. Is demum Sophistam verè definiet, qui generationem eius, & stirpem esse istã asseuerabit. Sophista inquam est, qui in sermonibus disputantem cogit contradicere sibiipsi. qui & ironici pars est, ab imitatore opinioso veniens, phantastici item generis, ab imaginaria facultate profluens, non diuinæ, sed humanæ effectionis determinata progenies, ex eorũque numero qui verbis, quasi quibusdam pręstigijs, mirũ in modum accipiunt auditores. THE. Ita prorsus dicendũ.

Vñ dictus Sophista.

Vltima sophistæ definitio.

MARSILII FICINI APOLOGVS,

In Librum Platonis, de Regno,

Ad Federicum Vrbini Ducem semper inuictum.

IVPITER Optimus Maximus, cum optaret tale in terris quandoque Regnum prospicere, quale in cœlo semper apud se cõspicit, iamdiu per ipsam diuini Regis ideam, regium quendam diuinumque animum demisit in terras.

Conuocatisque cœlicolis imperauit, vt omnes futuro huic regi suffragarentur, quem superi quidem, & à fide regia Fideregum, & ab orbis imperio Orbinatem Ducem iam nominarent, homines verò mutatis literis Federicum Vrbinatem Ducem essent appellaturi. Assensere omnia Ioui præter Iunionem numina. Sola enim Iuno crassioris aeris ambitiosa regina cœleste terris regnū hactenus inuidet. Verùm Pallas Mercuriusq; fauētibus alijs, & teste Veritate, coronā sceptrumq; regium iam pridem viro eidem, cui & Iupiter, libētissimè contulerunt. Cùm verò academia passim Palladem, Mercuriumq; colat atque sectetur, ipsa quoque regnum orbisq; totius monarchiam, qualem diuinus Plato describit, Federico Vrbinati duci, tum ex Iouis sententia, tum ex testimonio Veritatis optimè meritò felicissimè tribuit.

PLATONIS CIVILIS, VEL DE REGNO

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

CVM DEVS atque natura hominē agendo producant, eum certè producunt, vt agat, agat inquam gratia diuinorum. Quemadmodum verò alius finis est cuius gratia natura efficit pollicem, alius cuius gratia manum siue pedē, aliusq; rursum ad quem totum efficit hominē: sic alius finis est ad quem hominem dirigit singularem, alius quoque ad quem familiam, itemq; alius ad quem ciuitatem atque regnum. Ac denique finis ille existimandus est optimus, cuius gratia Deus totum genus humanum procreauit. Nemo verò existimet, cùm proprij cuiusque cœtus certus sit finis, nullum esse totius: cumq; humanæ vitæ partibus insit ordo, in vniuerso tamē vitæ genere esse confusionem: denique cùm partes ob finis vnius intentionem inter se habeant vnionem, totum ipsum esse dispersum. Quamobrem necesse est certum esse humani generis finem, eumq; in actione quadam circa perfectiora cōsistere, per quam & superiora pro viribus imitetur, & diligēter inferiora gubernet: scientia quidem naturalia perscrutetur, prudentia verò disponat humana, pietate autem diuina colat atque veneretur. Eiusmodi ergò finis vitā exigit geminam, & in actione & in contemplatione similiter constitutam, eo tamen pacto, vt actio contemplationis tanquā diuinioris gratia sit instituta. Cæterum absoluta vtriusque vitæ perfectio, tot tantisq; & tam varijs adminiculis indiget, vt neque à paucis quibusdam, neque etiam à multis hominibus, sed ab vniuerso simul hominum genere duntaxat possit expleri. Fieri verò non potest, vt tam diuersę gētes per media tam diuersa ad vnum omnium cōemq; finem perducantur, nisi ab vno per vnā quandā legem cunctos in vnum pariter conducente. Quemadmodū neq; fabri ministriq; genere simul atque ingenio longè inter se discrepantes, materias admodum varias ad formam vnam ædificij conferentes, in vnū vnquam cōmode congregabunt & construent opportune, nisi ab vna quadam architecti vnius lege regantur. Quapropter non iniuria Plato cùm regē quæreret mundi monarchā, principio architectū produxit in medium, scientiamq; in tria tandem distinxit genera. Quorum primum in cognoscendo, secundū in agendo, tertium in faciendo versatur. In primo arithmetram geometramq;, in secūdo architectum, in tertio fabrū ministrumq; collocauit, probās architecti facultatem inter speculationem solā solumq; ministeriū mediam esse ponendam, magis tamē speculationis quàm ministerij esse participem, neq; iudicare solum geometrarum more, verùm etiā facientibus imperare, opificioq; semper adesse. Qualem fermè vult regem esse debere, qui videlicet & contemplantium more vera diiudicet, & iura non aliena quidem, sed sua mandet agenda. Proinde Plato exactissima vsus diuisione, quæ definitioni scientiæq; admodum necessaria est, Regē Homerico more nominat generis humani pastorem atque curatorem. Quem totius humani generis vnius quasi ouilis vnum esse pastorem debere designat, vbi Deum inquit quondam humani generis fuisse pastorem, sub quo & regnum illud Saturni aureū extitisse. Gubernatorem quoque regem humanæ vitæ quasi nauis iudicat appellandum. Significat aūt in vnum esse imperium oīum conferendum, vt humana gubernatio diuinæ quàm simillima sit, siquidē & Deus vnus mundi totius est rector. Quod quidem his quoque breuiter rationibus confirmat. Principiō si tres mūdi partes, Asiā, Africam, Europam, regibus distributas tribus subegeris, facilè admodum continget vt vel vnus duobus, vel duo vni quandoque inferant bellum, aut saltem de finibus, aut alia quapiam de re discreprare cogantur. Itaque vel inter eos ad vnum trium eis litis iudicium deferēdum, vel ad quartum quendam pręter tres iudicem constitutum. Quacunque tandem id ratione fiat, necesse erit iudicem, si modò sententiæ sit illius acquiescendum, imperium in eos inter quos iudicatur, habere. alioquin nullius momenti erit iudiciū, frustraq; iudicabitur, quod videri possit regibus, vel magis, vel saltem æque potentibus dissoluendum. Vnum igitur oportet esse regem omnium iudicem, omnibus proculdubio venerādum. Præterea virtutū exemplar subiectis oportet esse regem. Maximè verò talis erit, si vnus fuerit ante omnes, in quē oculos cuncti conijciāt. Qui si orbem totum possederit nec regnum vlterius affectabit, nec alijs inuidebit. Quæ duo scilicet cupiditas & inuidia, solent rapinas & bella potissimū in procreare. Et cum sua cuique charissima sint, maximè diliget omnes tanquam suos, pariterq; omnes diliget nationes, pariterq; curabit. Optabit pacē summopere, cupiet tranquillitatem, bonorumq; omnium copiam, qualis vtique monarchiæ vmbra quædam apparuit imperante Octauiano. Subditi verò & iustissimè viuent, cùm iniustis nullus vsquam pateat fugæ aditus sub monarcha: & quamuis in minima peccandi licentia, tamen in summa libertate viuent, non tyrannis, paucisue potentibus, vel insanientis populi subiecti furoribus, sed à sapiente & iusto pioq; rege sic ad commune bonum perducti, tāquam nautæ à prudētia iusti gubernatoris ad portum. Qua quidem in re & qui reguntur obtemperando regi sibiipsi consulent, & rex ipse non tā sibimet quàm cunctis qui suæ curæ à Deo commissi sunt, viuet. Recta enim gubernatio quemadmodū in libris De republica disputatur, gubernatorem quidem eorum, qui gubernantur gratia, non gubernatos gratia gubernatoris instituit. Comparat prętereà regem medico, monens vt medico si more & opportune, & si opus fuerit importune, & volentibus, & quandoque nolentibus imponat leges, remediaq; afferat salutaria. Ejusmodi verò gubernatorē atque curatorem sæpius ciuilem vocat virum, quam regem, significās adeo humanum ac si fieri possit mitem esse debere, vt inter ciues videatur esse conciuis, prudētia, iustitia, cura potius, quam alio quouis excessu superior. Quòd si quis longissimo quodā interuallo prudentia & iustitia manifestè cunctos exuperet, hunc etiam si priuatus vixerit, esse regem omnium à Deo creatum absque controuersia iudicat. Sin autem inter aliquos, quantum ad hæc spectat, parum admodum interfit, illis quodammodò redactis ad vnā autoritatem regiam tribuendam: multis verò nequaquam. Quippe cum multi nequeant tanta autoritate digni alicubi reperiri. Tradi verò autoritatem regiam, vt ex alijs eius libris cōiectare licet, vult à senioribus atque probatissimis, quorum senatus, deinde sit collega regis quasi quædam respublica optimatem. Rex autem vna cùm senatu leges condat: quas non liceat, vel cuiquam priuato transgredi, vel vulgo mutare: liceat tamē regi senatuiq; simul pro temporum opportunitate quatenus expedit, diligenti cùm æquitate & rebus ipsis accommodare atque temporibus, & si oportuerit permutare. Regem ipsum in epistolis sacrum haberi censet, sacerdotemq; Aegyptiorum more constitui, sacrorum mysteriorūq; antistitem: & vtpote sacrum, nequando contaminetur, non permittit iudicijs, vbi de cæde, exilio, carcere agitur, interesse. Proinde in hoc ipso libro eiusmodi regiam dignitatem gubernationum omnium optimam esse probat, vt diximus: pessimam verò tyrannidem, quę neque lege, neque mēte legitima imperat, sed impetu potius atque libidine. Secundo loco laudat optimates, pariterq; vituperat potentiam paucorū. Tertio loco multorum laudat gubernationem, scilicet popularem, si lege gubernent: similiterq; vituperat, si non lege. Post hæc autem quid regium sit officium disputat, videlicet vt quotcunque hominum generi necessaria sint prouideat, præsertimq; ad bene beateq; viuendum. Iudicetque prudenter quot artes & quales ad hoc ipsum conferant, siue in pace, siue in bello, seu in dicendo, seu agendo, vel publicè, vel priuatim, habeatque vna cum senatu summum in omnes imperium. Præcipuè verò animos omnium decentissima quadam fortitudinis temperantiæq; mixtione componat, musicos imitatus, qui acuta grauibus rite miscentes, concentus suauissimos modulantur. Demonstrat enim, & id quidem diuinè, non esse tutum animos, vel fortitudinem versus, quasi in acutum supra modum intendere, vel temperantiam versus, quasi in graue nimis remittere. Illinc enim efferatos, hinc effœminatos tandem euadere. Et illi quidem ciues, & patriam velut hostes inuadunt: hi verò neque se, neque patriam tuentur ab hostibus. Quamobrem optimum censet ex concinna virtutis vtriusque copula, ingeniorum consonantiam vbique conflari. Sed hactenus de libri ordine satis sit dictum. Quæ verò de sphærarum motu, prouidentiaque, & fato disputat, In Theologia nostra satis exposuimus In his certè nos allegoricè docet, non habere nos verum legitimumque regem, nisi, vel in ipso cœlo, vel in terris eum quem velut pastorem cœli, rex nobis ipse præfecerit, pastorem inquam non nomine solùm, sed vitæ similitudine ipsum cœli regem pro viribus referentem. Commemorat & duo regna, Iouis scilicet & Saturni, regnumque Saturni regno Iouis, tanquam felicius anteponit. Siquidem sub Ioue

Ioue actio vitaq; humana, sub Saturnò autem contemplatio diuinorum significatur. Saturnus enim Græco nomine Cronos, vt Plato in Cratylo docet, puritatem integritatemq; mētis inuiolabilem comprehendit. Quod autem ait, Saturno regnante beatos homines viuere, ostendit diuina quadam viri mente regnāte, quo actiones gratia contemplationis instituat, humanum genus fore beatum. Ego autem finem mox argumento faciam, si breuem prius allegoriam mysterij huius adduxero. Ait enim præsentem mundi circuitum ab oriente ad occidentem esse Iouium atque fatalem: verùm fore quādoque alterum huic oppositum sub Saturno ab occidente vicissim ad orientē. In quo sponte nascentur homines atque à senio procedent in iuuentutem, alimentaq; illis vltro æterno sub vere ad votum suppeditabuntur. Iouem vt arbitror animam mundi vocat, cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponitur. Præterea vitam animorum in corporibus elementalibus, Iouiam esse vult sensibus actioniq; debitam. Saturnum verò supremum inter angelos intellectum, cuius radijs illustrentur inter angelos animæ accendānturq;, & ad intellectualem vitam continuè pro viribus erigantur: quæ quoties ad vitam eiusmodi conuertuntur, eatenus sub regno Saturni dicuntur viuere, quatenus intelligentia viuunt. Proinde in ea vita ideo sponte dicuntur regenerari, quia electione propria in melius reformantur. Rursus in dies reiuuenescere, id est in dies, si modò ibi dies dinumerantur, magis magisq; florescere. Hoc illud apostoli Pauli, Homo interior renouatur in dies. Denique illis alimenta sponte affatim sub perpetuo verè suppeditari, quia non per sensus operosamq; disciplinā, sed per lumē intimū, summaq; cū vitæ tranquillitate atq; voluptate miris veritatis ipsius spectaculis perfruūtur.

Socrates, Theodorus, Hospes, Socrates minor.

INGENTEM profectò tibi, ô Theodore, gratiam debeo, ꝙ Theætetum & hospitem hunc Eleatem notos mihi feceris. THEOD. Triplam fortè mihi debebis, ô Socrates, postquam ciuilem tibi hominē & philosophum confecerint. SOC. Esto. Sed itáne illud, ô chare Theodore, ex te audiuisse dicemus homine & ratiocinio, & in geometricis potentissimo? THEOD. Quid isthuc, ô Socrates? SOC. Quòd videlicet horum virorum vnumquenque eiusdē esse precij posuerimus, qui tamē honore longius inter se distāt, q̃ vt explicari illa artis vestræ analogia possit. THEOD. Benè, ô Socrates, atque iustè per Deum nostrum Ammonem loqueris, ac promptè admodū errorem in cōputando meū mihi nunc obiecisti, ac ego te pro his rursus accedo. Te verò, nunc Hospes, ne pigeat nobis gratificari, & seu ciuilē hoīem prius siue philosophum, electum describere. HOS. Sic agendū vt iubes Theodore, postquam semel aggressi sumus, neque prius, q̃ ad calcē peruenerimus, desistendum. Verùm de Theæteto hoc quid facere decet? THEOD. Qua de re? HOS. Nunquid requiescere illū iam sinemus? eiusq; loco Socratem istū exercitationū, & studiorum socium accipiemus? Quid consulis? THEOD. Vt Socratem assumas. Nam cum iuuenes vtriq; sint, oēm laborem facilius per intermissionem ferent. SOC. Atqui vtriq; Hospes cognati quodāmodo mihi esse videntur. Theætetum quidē vos figurā vultus mihi consimilē iudicatis. Socrati quoq; huic cùm idem, & mihi nomen sit, cognationem quandam nobis mutuam præbet. Decet autem vt qui cognati sumus, rē eam alacriter oratione testemur. Cùm Theæteto quidē heri disputando conueni, & hodie hospiti huic respondentem audiui. Cùm Socrate verò neutrum adhuc actū est. Oportet autem & hunc examinare. Mihi sanè aliàs, tibi nunc respōdeat. HOS. Sic agemus, ô Socrates. Audis Socrates? SOC. MIN. Audio. HOS. Assentiris illi? SOC. Assentior. HOS. Quantum igitur ad te attinet, nihil prohibet quo minus edisseramus. Multoq; minus impedimento disputationi huic esse me decet. Quinimo post ipsum Sophistam necessarium esse videtur, vt ciuilē virum inuestigemus. Responde itaq; vtrum hunc in eorū qui scientes dicuntur, numerū referre deceat. SOC. Decet. HOS. Ergò scientias partiri debemus, quemadmodum in Sophista quærendo fecimus. SOC. Fortè. HOSP. Non tamen eadē partiendi ratio. SOC. Non. HOSP. Sed alia. SOC. Alia. HOSP. Diuerticulum itaque ciuilis scientię vbinam reperiemus? inuenire quippe oportet, & ab alijs omnibus segregatæ, ideam ei vnam imprimere, & cæteras item deflexiones alia quadam specie vna insigniure: & scientias omnes duabus speciebus contentas esse nobis persuadere debemus. SOC. Tua iam interest Hospes ita agere: mea verò nequaquam. HOSP. Imò etiam tua, quando declaratum id fuerit. SOC. Scitè loqueris. HOS. Arithmetica porrò, & aliæ nonnullę huius persimiles ab actione liberæ sunt, cognitionem verò tantū exhibent. SOC. Ita certè dicendū. HOS. Quæ verò ad architecturam, & manuū ministeriū pertinent, sciam innatā actionibus sortiuntur: corporaq; ab illis effecta, quæ antè non erant, perficiūt. SOC. Patet. HOS. Ita cunctas scias diuide. Agentem vnam, alterā cognoscentem solūmodo noīa. SOC. Sint ergò scientiæ species duæ, cū vna sit scia tota.

Mathematicæ ab actione liberæ cognitionem solùm habētes

Scientię species duæ.

HOS. Vtrum ciuilem, regem, dominū, patremfamilias, eundē esse volumus? An totidē artes in his quot & noīa ponimus? Imò hàc sequere me. SOC. Quà? HOS. Hàc inquam. Si quis priuatus publico medico sufficienter consulere potest, nónne necesse est eiusdem artis hunc noīe nūcupari, quo & ille cui cōsuluit? SOC. Certè. HOS. Quid porrò? Si qs priuatus regē ciuitatis admonere & instruere pōt, nónne scientiam illam habere dicetur, qua pollere qui regit, debebat? SOC. Dicetur. HOS. Atqui viri regis scientia regia disciplina est. SOC. Est. HOS. Quisquis ea præditus est, seu publico fungatur munere, siue priuatus viuat, oīno secundum hanc peritiā regius meritò nuncupabitur. SOC. Meritò. HOS. Enimuerò paterfamilias, & dominus idē. SOC. Idē sanè. HOS. Nunquid refert ampla ne, an angusta sit vrbs ad imperium? SOC. Nihil. HOS. Igitur vna, quod paulò antè inquirebamus, horum oīum scientia est: hanc seu regiā quis, siue ciuilē, seu familiarē noīet disciplinā, nihil interesse putemus. SOC. Nihil. HOS. Hoc vtique nemini dubiū, quin oīs rex parū quid manibus ac reliquis membris ad regni salutē possit, intelligētia verò, & animi robore plurimùm. SOC. Constat. HOS. Vis ergò regē dicamus speculatrici sciētiæ propinquiorem, q̃ actiuæ, aut manuū ministerio? SOC. Volo equidē. HOS. Ciuilem ergò scientiā, & ciuilem hoīem, regiā atq; regium, vt vnum idemq; singula cōponemus. SOC. Planè. HOS. Atqui ordine ad sequentia pergemus, maximè si speculatricē scientiā distinguemus. SOC. Prorsus. HOS. Attende obsecro, num refugium aliquod in hac prospiciamus. SOC. Dicas, quale? HOS. Tale inquā. Extat aliqua computandi facultas. SOC. Extat. HOS. Ea, vt arbitror, ex illarum numero est, quæ in speculando versantur. SOC. Ex illarum numero certè. HOS. Cognoscet profectò cōputandi facultas differentiam numerorum. Num aliud huic opus attribuamus, quàm discernere iudicareq; cognita? SOC. Quid? HOS. Etenim architectus nullus manuum ministerio vtitur, sed vtentibus presidet. SOC. Ita est. HOS. Dum iudicium adhibet, non ministerum. SOC. Id quoq; verum. HOS. Iure igitur speculandi sciētię particeps est dicendus. SOC. Et maximè quidē. HOS. Hoc, vt arbitror, ad iudicem pertinet, non ad finem quòd se attinet venire, & mox discedere, quemadmodū computator ille, sed incumbere, operarijsq; singulis operā accōmodam mandare, quousq; quod est imperatū absoluerint. SOC. Probè. HOS. Nōne speculatrices oēs hæ sunt, & quotcunq; scientiam computandi sequuntur? iudicio aūt & imperio gña hæc inter se duo differunt? SOC. Apparet. HOS. Quocirca si vniuersam contemplationem in duo distribuamus, partemq; vnā iudicio, imperio alteram assignemus, rectè forsitan distribuisse putabimus. SOC. Rectè nimirum, vt mea fert opinio. HOS. Qui cōmuniter tractant aliquid, satisfactum sibi inuicem arbitrantur, si quando consenserint. SOC. Quidni? HOS.

Idē, ciuilis rex, dominus, paterfamilias.

Homo regius.

Quousque igitur in hoc concordes sumus, aliorũ opiniones prætermittendæ. Soc. Pœnitus. Hos. Dic age qua in arte harum, regiũ hominẽ ponere decet. Nunquid in iudiciaria, tanquam spectatorem quendam? An in imperatoria potius quasi dominũ? Soc. In hac ipsa potius. Hos. Videndum prætereà siquã imperatoria distinctionẽ admittit. Mihiq; ita videtur. Quo differt caupo ab illo qui propriũ opus vẽdit, eo rex à precone. Soc. Quo pacto? Hos. Caupones aliorũ opera prius vendita suscipientes ipsi rursus vendunt. Soc. Verum. Hos. Haud secus preco sententiã alterius mandatã sibi, alijs ipse mandat. Soc. Sic est. Hos. An miscebimus facultatem regiam imperatoriæ, præceptoriæ, vaticinio atque præconio alijsque permultis eiusdem generis artibus, quæ omnes imperitant? An vis potius secundũ superiorẽ comparationem nomen quoque per comparationẽ aliquã machinemur quandoquidẽ genus eorum qui sua ipsi præcipiunt, fermè nomine caret: atq; ita hæc partiamur, vt regium genus in eorũ numero qui sua mandant ponamus, omissis alijs omnibus, quibus alius quiuis nomẽ vt lubet, imponat? Principis quippe gratia non subditi sermo nobis est institutus. Soc. Nempè. Hos. Postquam igitur satis hoc ab illis est distinctum, & ab alieno ad propriũ redactum, rursus est diuidendũ, siquam modò partitionẽ quæ nos admittat, in ipso comperimus. Soc. Valdè. Hos. Atqui inueniri posse videt. Me igitur sequere diuidendo. Soc. Quò sequar? Hos. Quicunq; præsident imperando, idcircò vt aliquid fiat, imperãt. Soc. Proculdubio. Hos. Etenim genita oĩa bifariam partiri, haud multum difficile. Soc. Qua ratione? Hos. Partim aĩata sunt, partim inanimata. Soc. Constat. Hos. Si in mẽbra hæc secare speculatricis facultatis partẽ imperatoriam volumus, secemus. Soc. In quæ? Hos. Pars eius in generatione inaĩatorum ponatur, pars in generatione aĩatorum. Atque ita totũ in duo secabitur. Soc. Reuera. Hos. Partẽ vnam mittamus, alteram resumentes, eamq; vniuersam in duo iterum diuidamus. Soc. Vtrã illarum resumendam censes. Hos. Eam quæ circa aĩalia imperat. Neque. n. regia maiestas non aĩatis instar architecturæ præsidet, sed generosius animantibus, eiusq; potestas circa ista versat. Soc. Optimè. Hos. Circa generationẽ nutritionemq; aĩalium cura duplex inuenitur. Animalis cuiusdã vnius hæc. Gregis totius illa. Soc. Rectè. Hos. Ciuilis autem nõ priuatim vniciq; curam gerit, quemadmodũ qui bouem agitat, vel minister, qui sternit equũ, sed illius vicẽ gerit, qui equos, aut boues pascit. Soc. Verum esse videtur, quod nunc est dictũ. Hos. Vtrum ex aĩalium nutritione illam, quæ gregatim ea nutrit, gregis nutritionẽ, an cõem nutritionẽ vocamus? Soc. Vtrunq; vsurpari loquendo cõtingit. Hos. Egregiè, Socrates, respondisti: ac si verborũ curiositatẽ vitabis, euades in senectute admodũ sapientior. Itaq; in præsentia, vt iubes, agendum. Sed nunquid vides quo pacto quis gregis nutritionẽ geminam ostendens, efficiat vt quod in vtraq; ad id quod nunc propositũ est, inuestigabitur, in altera deinde perquiratur? Soc. Annitar equidem, & iam mihi videtur, vnam communem hominum, alteram brutorum esse custodiam. Hos. Promptè oĩno ac fortiter discreuisti. Cauendũ pro viribus tamen, ne posthàc nobis id accidat. Soc. Quid cauẽdũ mones? Hos. Ne vnã exiguam particulam aduersus amplas plurimasq; secernamus, neq; illam absque specie capiamus, sed pars illa simul speciem habeat. Pulcherrimum nanq; est, quod queritur ab alijs statim discernere, modò rectè id fiat, quemadmodũ ipse paulò antè de diuidendo iudicans, diuidere properasti, sermonem vidẽs altero membro ad homines declinantem. Cæterũ haud satis amice tutum est ad extremum nimisq; tenuiter oĩa prosequi. Præstat aũt per media progredi partiendo. sic enim facilius meliusq; ideas inuenimus. Hoc aũt ad illa, quæ perquiruntur, totũ refert. Soc. Qua ratione id ais Hospes? Hos. Conandum ob ingenij tui beneuolentiã, vt clarius explicetur. In præsentia quidẽ hoc quod propositum est, declarare ita vt nihil desit impossibile est. sed repetendum altius paulò perspicuitatis gratia fuerit. Soc. Quid igitur in hac nostra partitione culpas? Hos. Tale quiddam: si quis humanũ genus in duo secare contendens, perindè partiatur, ac multi nostrum partiuntur. hi sanè Græcorum genus tanquam vnũ à cæteris oĩbus separant. Cunctos. n. alios hoĩes innumerabiles, & nulla inter se vitę sermonisq; cõmunione deuinctos, barbarico nomine signant, & ob hãc vnam appellationẽ genus quoque vnum vniuersum hoc arbitrantur. Simile esset prætereà, si quis numerum in duo diuidere volens, decẽ millia seorsum ab alijs caperet, vt speciem vnã: reliquos insuper vno quodam imposito illis nomine, vt vnũ genus poneret. Rectius aũt & per species magis ac per duo membra diuisio fieret, si quis numerum quidẽ per par, & impar, hominúmue genus per marẽ fœminamq; diuideret: Lydos aũt & Phrygas, aut alios quosdam, tunc à cũctis alijs segregaret, cùm & spes, & facultas sibi deesset generis inueniendi simul ac partis, vtrunque eorũ, quæ sint dissecta. Soc. Scitè loqueris Hospes. At illud qua ratione planius intelligi posset, ostende, non idẽ, sed aliud esse partẽ atq; genus. Hos. O virorũ optime Socrates, haud leue quid postulas. Longius modò, q̃ decet ab instituto digressi sumus. Tu verò vlterius etiã peruagari iubes. Nunc porrò, vt decens est, illucvnde discessit, reflectat oratio. Ad hæc aliàs otiũ nacti, quasi per quædam vestigia diuertemus. Veruntamen diligenter hoc cauebis, ò Socrates, ne putes certum quiddam de hoc ex me audiuisse. Soc. Quo de? Hos. Inter se partem speciemq; differre. Soc. Curnam? Hos. Quicquid est alicuius species, eiusdẽ pars quoq; sit necesse est, cuius species esse dicit. Partẽ verò esse speciẽ, vel speciei partem, non est necessarium. hoc modo me potius, q̃ illo dicere semper, ò Socrates, asserere. Soc. Fiet vt iubes. Hos. Post hæc aũt mihi dicas. Soc. Quid? Hos. Hoc inquam, vnde huc digressi sumus. Reor equidẽ eã ob cãm huc usq; nos aberrasse, q̃ tu interrogatus, quæ in membra gregis nutritio diuideretur, admodum prompè respõdisti, duo quædam esse animantium genera, alterum quidem hominum, alterum verò brutorum simul omnium vnum. Soc. Verum est. Hos. Tũc sanè mihi visus es parte quadam ablata, residuum omne genus vnum animalium ob id putauisse ponendum, q̃ vno quodam communi nomine appellare poteras omnia, dũ bruta vocabas. Soc. Sic est actum. Hos. Hoc, ò fortissime Socrates, perindè videtur esse, ac si quod aliud animal, vt grus, aut aliud tale, prudẽtiæ particeps, eodem quo tu pacto grues rationales vocet, sibi ex eo placens, atq; hoc quidẽ genus vnũ ponat, cætera verò cuncta simul cùm hoĩbus cõplectẽs, genus alterũ bruta vocet. Conemur itaque nos ab oĩbus huiuscemodi erroribus declinare. Soc. Qua via? Hos. Non animaliũ genus vniuersum diuidentes, quo minus in his delinquamus. Soc. Neque. n. oportet. Hos. Atqui ita supra deliquimus. Soc. Qui? Hos. Partem illam cõtemplatricis scientiæ, quæ ad imperandum spectat, eius generis esse cõstitit, quod animalia curat, animalia videlicet gregabilia. Nónne? Soc. Ita certè. Hos. Quare tunc quoq; omne aĩalium genus in ferum, & mansuetum est distinctum. Quæ. n. sic natura instituta sunt, vt mansuescere possint, domestica appellata sunt, cætera verò syluestria. Soc. Egregiè. Hos. Scientia verò illa quã querimus, in domesticis est, & erat, & circa genus aĩalium sociabile quærenda videtur. Soc. Sanè. Hos. Ergò ne ad cuncta simul respiciendo, vti tunc, diuidamus, neque inpartiendo nimiũ properẽmus, vt repentè ciuilẽ scientiã cõprehendamus. Nã nimia festinatio fecit, vt illud quod prouerbio fertur, nunc nobis cõtingeret. Soc. Quidnã? Hos. Vt cũ nimis in diuisione properauerimus, tardius absoluamus. Soc. Et meritò quidẽ Hospes id egit. Hos. De his quidẽ ita. Rursus autẽ ab initio cõem nutritionẽ

animalium

Quæ differentia interpartem & speciẽ.

Euitanda est curiositas verborum.

Prouerbium.

aĩalium diuidamus.fortè nanq; quod tu vehemẽter affe-
ctas,sermo ipse gradatim ad finẽ suum deductus,clarius
demonstrabit. Reñde ad hoc.Soc.Ad quid respondeã?
Circa Nilũ pisces mãsuefieri. Hos. Hoc forsitã è multis audisti, neq;.n.arbitror inter-
fuisse te his,qui circa Nilũ pisces ipsos mansuefaciũt,aut
circa regios lacus. Sed quod circa fontes fit,fortasis ipse
vidisti.Soc.Et hęc ipse vidi,& illa ex multis audiui.Hos.
Quinetiam quod quidã greges anserũ, & gruũ pascant,
& si nunquam in agris Thessalicis es versatus, audisti tñ,
& credis.Soc.Proculdubio.Hos.Hæc abs te ideo scisci
tatus sum,qa aĩalium illa quæ gregatim fit custodia,par-
tim aquaticorum, partim terrenorũ esse videtur. Soc.
Est profectò. Hos.Cõsentis,gregis custodiã sic esse bi-
fariam distinguẽdã, vt partim humida,partim sicca aĩa-
lia nutriat?Soc.Consentio equidem. Hos.Vtram verò
istarũ regia respiciat diligentia,nullus quæret. nã nemini
dubiũ. Soc. Nemini. Hos. Vnusquisq;.n.precipuè ari-
dorum nutritionẽ distinguet.Soc.Quæ in mẽbra?Hos.
In volantiũ gradientiúmue custodiam. Soc. Sic veritas
habet.Hos.Quòd ciuilis facultas circa illa,quæ gradiũ-
tur,duntaxat versetur,vel stolidissimus quisq;, vt ita di-
xerim,aĩaduerteret.Soc.Absq; cõtrouersia.Hos.Gres-
sibilis prætereà generis alimoniam, paris instar numeri
in duo quædam partiri debemus. Soc. Patet.Hos.Illuc
porrò quò sermo noster tẽdit, gemini calles ducere nos
posse videntur.Alter quidem breui quodã tramite,dum
angustam particulã ab ampla secernit.Alter verò lõgiori
ambitu,dum præceptum illud seruat antea dictũ, vt per
media diuisio fiat,licet vtrũ volumus, ingredi. Soc. An
per vtrũque proficisci non licet? Hos.Non simul,ò mi-
rifice adolescens. sed seorsim licet. Soc.Vtrunque ergò
seorsim cupiã. Hos.Facilè id quidem,cùm exiguum sit
quod restat.Sanè in principio medióue itinere durũ hoc
nobis præceptum fuisset. Nunc aũt postquam ita videt,
longiorem prius viam ingrediamur. Nam cùm non ita
pridem aggressi rem simus, iter longum leuius perage-
mus.Distinctionem itaque hanc vide. Soc. Dic modò.
Hos. Qua gradientium,mansuetorumq; & gregatilium
genus in partes duas secundũ naturam diuisum est.Soc.
Quas?Hos.Cornibus munitũ,& cornibus carens. Soc.
Apparet. Hos. Curam gradientium diuidens,vtrisque
partis conditionem sermone describe. Nam si nomina-
re ipsas volueris,rem nimis circũplicabis. Soc. Quem-
admodum ergò dicendum censes? Hos. Ita. Cùm gra-
diẽtium cura bifariam distincta sit,hoc in cornifera gre-
gis parte est, illud in mutilata. Soc. Sic ista sint dicta,nã
satis ostensa sunt. Hos. Constat itaq; regem, gregis cu-
iusdam cornibus carentis pastorem esse. Soc. Constat
sanè.Hos.Hanc itaq; discerpentes,quod ab ipso agitur,
exhibere conemur. Soc. Omnino.Hos.Vtrum placet
ipsam solidi pedũ differentia fissiliumq; diuidere?an po-
tius generatione propria hac,illa communi? Intelligis.n.
Soc. Quid? Hos. Quod equorum,& asinorum genus
inter se promiscuè generat.Soc.Nempè. Hos. Reliqua
verò domestica,& socialis generis aĩalia, sine aliena cõ-
mixtione,propria tantum ex specie procreãt. Soc.Per-
Generatio promiscua & simplex spicuum cuiq;.Hos.Ciuilis itaq; disciplina nũquid pro-
miscuæ generationis animalia, an simplicis curat? Soc.
Immixtæ ac simplicis proculdubio. Hos. Hanc vtique
animantum naturam quemadmodum in superioribus
hucusq; seruauimus, gemina per membra secare debe-
mus.Soc.Decet. Hos. Enimuerò totum hoc animalis
genus domestici gregalisq;, quod cicur vocant, generi-
bus duobus exceptis,iam discreuimus.Genus porrò ca-
nũ inter gregabilia pecora numerare non decet.Soc.Nõ
certè.sed quo pacto hæc duo diuidemus? Hos.Hoc in-
quã,quo te ac Theætetũ distribuere decet, quandoqui-
dẽ in geometria versati estis:Diametro scilicet,& diame
tri rursus diametro.Soc.Quid isthuc ais?Hos.Nunquid
aliter generis humani cõditio ad progressum natura in-
stituta est,q̃ diametrus potentia bipes?Soc.Haud aliter.
Hos. Reliqui sanè conditio generis rursus scd̃m poten-
tiam nostræ potentiæ est diametrus, quippe cũ his duo-
bus sit pedibus constituta. Soc. Nihil obstat quo minus
sit hmõi.Ac penè iã quod ostendere vis,intelligo. Hos.
Cernimus quid insuper risu dignum, ò Socrates, nobis
in superiori diuisione contigerit? Soc.Quídnam? Hos.
Genus hoĩum commixtum,vnaq; cùm genere genero-
sissimo oĩum atq; facilimo currens. Soc.Cerno,& qui-
dẽ clarè,q̃ sit absurdũ.Hos.An non conueniens est,quę
tardissima sunt,nouissimũ peruenire?Soc.Consentaneũ.
Hos.Istud aũt nequaquã aduertimus,ꝙ magis ridiculus
rex apparet,vna cũ grege hoĩum discurrens,cursumque
cùm illo peragens, optimè oĩum ad vitæ facilitatẽ exer-
citato?Soc.Oĩno quidem.Hos.Nunc illud liquidò pa-
tet,ò Socrates,ꝙ in sophistæ inquisitione est dictũ. Soc.
Quid istud? Hos. Quod in hmõi disputandi rõne me-
thodica non magis venustũ,quàm inuenustũ curat, nec
pluris breuiorẽ,quàm longiorẽ viam facit,solùm aũt qđ
est verissimũ transigit. Soc. Videtur. Hos. Post hoc ne
me præuenias, de via ad regis definitionẽ constituendã
breuiori percontans,vltrò ingredior. Soc. Oĩno.Hos.
Dico igitur oportuisse suprà, gressibile animal in bipes,
& quadrupes distribuere: cumq; hõ tunc solo cùm vo-
latili superesset, rursus genus ipsum bipes in nudum im-
plumeque,& pẽnigerum diuidere: hac distinctione per-
acta,arteq; hoĩum nutrice, & conseruatrice monstrata,
ciuilem iam & regiũ virum ipsi instar aurigæ præficere,
eiq; ciuitatis habenas gubernaculaq; tribuere,quasi sciẽ-
tia hæc illius sit propria. Soc.Optimè tu quidem,& tã-
quam debitum mihi hãc orationem persoluisti, digres-
sione ipsa fœnoris loco adiecta, ac pœnitus adimpleta.
Hos. Age itaque à principio ad finẽ sermonẽ de ciuilis
artis noĩe colligamus. Soc. Prorsus.Hos.Scientiæ illius
quę in cõtẽplando versat̃,pars vna imperãdi peritia est,
huic subiecta est facultas illa, quæ per se suaq; spõtè im-
perat: huic mẽbrũ haud sanè exiguũ aĩalium nutricatio:
huic itẽ,gregis alimonia,huic aĩalium, deniq; gradientiũ
alimonia:huic rursus species illa, quæ aĩalia cornibus ca-
rẽtia pascit.Eius partẽ,vt minimũ triplicẽ complecti ne-
cesse est,si quis vno noĩe comprehẽdere velit, immixti
generis pascendi sciam vocans. Cuius portio ex bipedũ
grege hoĩes duntaxat pascens, illa ipsa quam quærimus,
imperatoria facultas est,quam regiam,& ciuilem pariter
noĩamus. Soc. Prorsus. Hos.Probè igit̃ putas,ò Socra-
tes,à nobis,quemadmodum iam dixisti,actum est?Soc.
Qua de re? Hos.Quod proposuimus,sufficientérne ab-
solutũ sit? An in quæstione hoc maximè prætermissum
quod descripsimus quodãmodò, nondum tñ pœnitus
definiuimus? Soc.Quamobrẽ istud ais? Hos.Conabor
quod sentio,planius explicare. Soc. Dic iam.Hos.Cùm
multas pastorũ facultates esse constiterit, vna quædam
illarum vniusq; custodia gregis,ciuilis ipsa disciplina visa
est.Soc.Profectò.Hos.Hanc neq; equorum,neq; alio-
rum et brutorum, sed hoĩum tm̃ in commune esse nu-
tritionem ostendimus.Soc.Id quoque.Hos.Pastorum
itaq; oĩum,& regum differentiam propriam videamus.
Soc.Quam?Hos.Si quis fortè alterius artis nomen ha-
bens,gregis humani in commune nutritionem sibi ven-
dicet,quid dicendum? Soc. Qua ratione in quis? Hos.
Si mercatores inquam,agricultores,& coqui,gymnasti-
ci insuper ac medici, aduersus pastores quos politicos ap
pellauimus, surgerent, assererentq; se esse pastores illos
hoĩum:quippe qui victum non plebi solũ, verumetiam
regibus magistratibusq; suppeditent. Soc.An non vera
dicerent?Hos.Fortè.& hoc vtiq; consideremus.scimus
enim ꝙ cùm bubulco de his nemo certat:ipse enim sine
controuersia armẽti pastor est,qui boues curat,ipse me-
dicus,ipse pronubus, partus obstetrix & nutrix. Præte-
reà nemo melius iocis, & musica armentum, quantum
natura horum capax est, oblectat, trahit & mulcet, si-
ue organis, siue ore solo gregis sui musicam tractans.

Eademq; est de cæteris pastoribus ratio. Nónne? Soc. Maximè. Hos. Quo pacto igitur sermo ille de rege rectus integerq; videtur, quando pastorem illum, & nutritorem humani gregis ponimus, solum ipsum ab alijs secernentes, cùm alij multi de hoc ipso contendant? Soc. Nullo modò. Hos. An non meritò paulò antè dubitauimus, quando suspicati sumus, ne figurã quandam regis duntaxat induceremus, nondum tñ ciuilem ipsum perfectè definiremus, nisi prius illos, qui cùm eo sese implicant, & pastores esse non minus, q̃ ille profitetur, comprehendamus: & ab illis regem secernentes, purum illũ seorsim ostendamus. Soc. Rectè nimirum. Hos. Hoc igitur nobis, ò Socrates agendum est, nisi velimus in fine sermonis infamiam reportare. Soc. Atqui istud nequaquam expedit. Hos. Rursus ab alio principio, alia quadã via incedendum. Soc. Qua? Hos. Iocũ quendam interserere his oportet, magnaq; parte prolixæ fabulæ vti, & quod restat, vt suprà fecimus, exequi, partẽ semper partis subdiuidendo, atq; ita ad summum quod est quæsitum, deducere. Soc. Oportet sanè. Hos. Sed iam fabellam, quod pueri solent, accipe arrectis auribus, neq;.n. à puerilibus annis procul abis. Soc. Dic, amabo. Hos. Erat olim, & adhuc erit multa vetustarum rerũ memoria, & inter cætera memorabile prodigium, quod circa Atrei Thyestisq; litem refertur. Audisti nanque ac meministi quod tunc accidisse tradunt. Soc. Nunquid aureæ agnæ ostentum dicis? Hos. Nequaquã, sed de ortus solis occasusq;, & aliarum stellarũ mutatione. Vnde.n. nunc exoriuntur, tunc occidebant, & contrà exoriebantur. Tunc verò Deus testimonium præbens Atreo, in hanc cœlũ figuram mutauit. Soc. Fertur & hoc. Hos. Quinetiam è multis de Saturni regno audiuimus. Soc. Ex multis certè. Hos. Quid verò? nõne & priscos illos è terra procreari, haud verò ex se inuicẽ? Soc. Hoc quoq; in antiquis rebus cõmemorat. Hos. Cũcta hæc ab eodem malo proficiscuntur, & alia præter hæc permulta his longè mirabiliora: verùm magnitudine tpis partim desierunt, partim absq; ordine sparsim feruntur: malum verò illud qđ horum oĩum causa est, nemo vtique dixit. Nunc aũt dicendum est, nam ad regem ostendendum conferet. Soc. Præclarè loqueris. Referas ergò, neq; aliquid prętermittas. Hos. Audi iam. Vniuersum hoc aliàs Deus ipse regit, agitat atq; rotat: aliàs verò dimittit, cùm mundi circuitus cõpetentia sibi curricula tpis expleuerunt. Mundus verò vltro ac libero tũ motu contrà reflectitur. Nã & viuit, & sapientiã ab eo, qui ab initio cõstruxit illũ, est sortitus. Circuitus aũt necessariò ipsi hanc ob cãm innatus est. Soc. Quam ob cãm inquis? Hos. Idẽ esse semper, & scđm eadẽ, & eodem se modo habere, solis oĩum diuinissimis cõuenit: corpis aũt natura huius ordinis nõ est compos. Cæterùm id omne quod cœlũ mundumq; vocamus, multa quidẽ, & felicia munera à genitore suscepit, corporis tñ particeps, expers omnino mutationis cuiuslibet esse non põt: attamen quoad põt, in eodem, & scđm eadẽ, & vno motu moueť: quapropter circuitum est adeptum, in quo minima agitationis suæ fit permutatio. Seipsum aũt conuertere semper, fermè nihil põt, præter id quod cursum agitatis omnibus præstat. Mouere autem id aliàs aliter, rursusq; contrario modo, nefas est. Ex his omnibus dicendum est, mundum neque seipsum conuertere semper, neque totum semper gemino contrarióque circuitu ab ipso Deo reflecti, neque rursus duos deos contrarijs sentẽtijs ipsum vertere. Solùm verò quod nuper diximus, restat, aliàs ab alia quadã diuina vi duci, vitamq; rursus extrinsecus venientẽ, & immortalitatẽ ab opifice suo præparatam suscipere: aliàs autem quando dimissus recurrit, per seipsum currere: quo tpe potestate facta, retrogradum multa reuolutionum millia peragere, quia & maximus est, & vndiq; pœnitus æquilibris, & minimo quodam cardine reuolutus. Soc. Verisimilia valde ista videntur. Hos. Ex his quæ dicta sunt,

Fabula de terrigenis hoibus.

Cur circuitus cœlo. Cõditio diuinorum.

Corporis particeps nõ est mutatiõis expers.

malum iam illud conijcientes cõsideremus, φ omnium esse diximus mirabilium causam. Est autem huiusmodi quoddam. Soc. Quale? Hos. Quod totius mundi machinatũ ita vt nunc, tum cõtrà reuoluitur. Soc. Quo pacto? Hos. Mutationẽ hanc existimare oportet oĩum cœlestium alternationum maximã extremamq; esse. Soc. Videtur. Hos. Quamobrem consentaneũ est tunc maximas circa nos intra mundum habitantes, mutationes fieri. Soc. Verisimile id quoq;. Hos. Neq; verò nos latet, quàm ęgrè, & difficilè toleret animantiũ natura magnas, multas, & omnigenas mutationes. Soc. Constat. Hos. Ergò animalia multa tũc intereunt, hoĩesq; supersunt perpauci, hi verò multis nouisque, & mirabilibus passionibus tunc afficiuntur. Id autem contingit oĩum maximum, sequiturq; cõtinuò reuolutionem illam, qua cœlum contrà quàm nunc, reflectitur. Soc. Quídnam? Hos. Principio in quacunq; ętate quoduis animal est cõstitutum, in eadẽ progredi cessat, neq; fit senius mortaliũ quicquam, sed in figuram trãsit contrariam, iunioremq; & molliorẽ habitum induit, seniorumq; cani capilli nigrescunt: & quibus genæ barbatæ prius erant, iam barba deposita in priorem speciem restituũtur. Pubescentium quoq; corpora pilis positis mollescunt, sensimq; singulis diebus, & noctibus decrescentia in puelli naturã redeũt, atq; in his tam animę, quàm corpora habitum subeunt puerorum, demum tabescentia deficiunt, & intereunt. Cadauera pręterea illorum, qui cœlestis mutatione vertiginis subitò corruerunt, idẽ patiuntur, & simili ratione clàm ac breui putrescũt. Soc. Quæ tũc erat hospes animalium generatio? quóue modo ex se inuicem generabãtur. Hos. Constat, ò Socrates, φ illis temporibus nihil genus hoc ex sese propagabat. Quod aũt dicitur, quandoque genus ortum ex terra fuisse, hoc ea tẽpestate fuit ex terra rursus conuersum. Tradiderunt hæc nobis primi illi progenitores nostri, qui statim post primã reuolutionem ortĩ sunt. hi sanè horũ testes sermonũ præconesq; fuerunt, quibus minimè vulgò, nũc habetur fides, cùm tamẽ admodũ conueniat habere. Quod verò hinc sequitur, aĩaduertendum arbitror. Huic.n. quod dicitur, senes in naturam regredi puerorũ, hoc cõsonũ est, φ ex mortuis, sed terra conditis, illi iterũ tum restituti, reuiuiscentesq; quidam sequũtur rationẽ illam cęli, siue seculi, generatione in cõtrarium reuoluta, ac terrigenas hac ratione necessariò editos, sic nomine & sermone vocari, quotcunque Deus ipsorum in aliam sortẽ non transtulit exornauitq; Soc. Hoc profectò è superioribus sequiť. Verùm vita, quam sub Saturni regno esse dicis, vtrũ sub illis cœli conuersionibus, an sub his extitit? Mutationem quippe solis reliquarumq; stellarum in vtrisque volutionibus contingere certum est. Hos. Optimè sermonem assecutus es. Quod aũt querebas spontè omnia hominibus nasci, præsenti cõuersioni minimè competit, sed superiori potius competebat. Tunc sanè totius circuitus Princeps curatorque primum Deus extitit, vt nunc per varias mũdi plagas singulæ ipsius partes, à dijs Principibus distributæ sunt. Animalium quoq; genera gregatim distincta, dæmones quidam tãquam diuini pastores sortiti sunt, quorũ quisque ad munus suum obeundum sufficiens cùm esset, singuli singulis, sic vt ille voluit, præficiebantur, quibus præerat ipse. Quamobrem nihil erat agreste, omnisq; rapacitas, & vorago procul aberat, aberat bellum pęnitus atq; seditio: cætera insuper, quę cõditionem illorum temporũ sequebantur, innumerabilia sunt. Quòd verò deuictus facilitate, & libertate vitę fertur, ob id est dictum, φ Deus eos pascebat, ipse illorum pastor & custos: quemadmodum hoĩes nunc, quorum natura diuinior, brutorũ pastores sunt. Deo itaq; custodiente ciuitatum constitutiones nullæ erant, neq; mariũ fœminarumq; ad filios procreãdos coniugia. Omnes.n. ex terra reuiuiscebãt, rerum præteritarum immemores. Aberãt aũt eiuscemodi oĩa. Fructus verò illis, & poma, et fruges,

Hoĩum vita sub Saturno.

Desultoria mundi administratio.

fruges, abundè arbores, & fertile solum sponte sua absq; agriculturæ opera suggerebant. Nudi quinetiã, & expediti, & errabundi, vt plurimùm pascebantur. Nam têperies illis innoxia, mollia quoque passim parata cubilia, quamplurimis ex terra herbis repululãtibus. Vitã, ô Socrates, hominum sub Saturno viuentium audis: hanc, verò, quam Iouis esse tradunt, præsens ipse sentis: vtra vero sit felicior, iudicarene vis, ac potes? Soc. Minimè omnium. Hos. Visne igitur ego quodammodo tibi dijudicem? Soc. Et maximè quidem. Hos. Si Saturni quondã alumni in tanto ocio, & libertate vitæ potentiaq; non solùm inter se, sed etiã cũ bestijs colloquendi, hisce omnibus ad philosophiam vtebantur, inter se, & cum bestijs viuentes, sciscitantesq; ab omni natura, quæcunq; propriã sentiendi vim aliquam differentê ab alijs habet, ad prudentiam acquirendã, facilè iudicari potest illos lõgo quodam interuallo nos ad beatè viuendum exuperasse. Sin autem epulis affatim, & poculis saturati inter se, & cũ bestijs tales, fabulas conferebant, quales de illis nunc referuntur, hoc quoq; ita, vt mea fert opinio, facilè admodum iudicaretur. Sed hæc omittamus, donec aliquis horum idoneus appareat nuncius, qui nobis referat, vtrum homines illi scientijs, & confabulationibus operam dederint: cuius aũt gratia fabulam hanc ingressi sumus, id iam dicendum, vt sequentia cum antecedentibus coniũgamus. Cum oĩum illorum têpus esset expletum, mutationéq; circuitus fore iã oporteret, terreno genere omni consumpto: quippe cùm quælibet anima generationes omnes implesset, quotq; mandata erant cuiq; totidê vnaquæq; in terram semina proiecisset: tunc vniuersi gubernator Deus quasi gubernaculorũ dimissis habenis in suiipsius redijt speculum: Mundum verò deinceps fatum reuoluit iterum, & cupiditas innata. Omnes quinetiam dij summi dæmonis collegæ singulis præpositi regionibus, quod contigerat aduertentes, mũdi partes destituerunt. Mundus deinde cõtraria principij finisq; sese agitatione reflectens terremõtu ingenti interiora concutiens animalia rursus cuiusq; generis, vt plurimum perdidit. At verò certis temporũ exactis curriculis concussio perturbatioq; cessauit, & mundus à turbulento fragore desistens, solita suiipsius progressione cucurrit & in ordine debito constitutus autoritatê administrationemq;, & suiipsius, & eorum, quæ in se sunt, suscepit, autoris patrisq; sui gubernationem pro viribus memor imitatus. Principio igitur perfectius executus est, sed ab ea demũ imitatione lõgius degenerauit, Cuius quidê defectus causa est natura corporea priscæ naturæ fomes. Nã quondã valde deforme erat, & ordinis exprs, antequã præsenti ornatu, decoraretur. Ab eo sanè, qui ipsum construxit, bona omnia possidet: à priori autem deformitate incommoda, & iniusta omnia, quæ intrà cœlum nascuntur, & mundus ipse sustinet, & viuentibus inserit. Dum igitur animalia sua vna cum gubernatore nutrit, mala quidem parua, bona verò ingentia parit: cum autem seiungitur, in proximo discessus tempore perpulchrè omnia ducit: verum procedente tempore obliuione iam occupatur: quapropter prioris deformitatis vitium vehementius dominatur. Demum longo exacto tempore deflorescit, ac bona exigua procreans, malorum vero naturam his plurimam miscens, periculum subit, ne & ipse, & quæ in se sunt, omnia dissoluantur. Quambrem Deus ille quondã huius ordinis autor, cernens mundum tanto in discrimine positum, miseretur, ac ne tumultu adeo turbulento fluctuet dissoluaturq; & in locum dissimilitudinis infinitum mergatur, iterũ adstat, & præsidet, resumptisq; protinus gubernaculis, ægrotantia omnia dissolutaque antiqua sui agitatione conuertit, ornat & corrigit, mortisque seruat illum, & senectutis ignarum. Hic ergo cunctorũ dictus est finis. Sufficit aũt hoc ad regis ipsius ostensionem, si mõ supra dicta teneatur. Conuersio.n. iterũ mũdo ad præsentis genituræ progressum, ætas rursus vltra progredi destitit, & noua his contraria, quæ erant tunc, reddidit. Animalia porrò morti ob ipsam tenuitatê proxima aucta sunt: quæ verò nuper ex terra cana surrexerant, iterum in terrã morientia reciderunt. Cætera item omnia transmutata sunt, mundi totius sequentia passionem. Generationis quippe, & conceptionis, & alimenti imitatio vniuersum ipsum necessario sequebatur. Neq; enim dabatur amplius in terra, per cãs mutuò opitulãtes, aĩal fieri. Nã quemadmodũ institutũ fuit, vt mundus motionis suæ dominus esset, ita simili quodã ductu factũ, vt partes mundi per seipsas, quoad fieri põt, generent, & nascantur, & nutriant. Iã verò ad id peruenimus, ad quod oĩs nostra respexit oratio. De reliquis.n. animãtibus multa & magna referri possent, ex quibus quæq;, & quas ob causas transmutata fuerunt. Quæ verò circa homines cõtigerunt, breuiora sunt, & magis ad rem attinent. Cũ homines pastoris præsidisq; ipsorũ dæmonis essent prouidentia destituti & aĩalia multa, quæ suaptè natura immania fuerant, efferata iterum essent, inermes ipsi imbecillesq; & custodia derelicti, ab illis passim dilaniabãtur. Accedebat inertia, & imperitia superiorũ temporum. laborum.n. curarũq; nescij vixerãt. Tellus haud vltra victum sponte suppeditabat, parandi verò industria nondum inuêta, quia nulla necessitas illos ante coegerat. His de causis in summum discrimen atq; penuriã illorum redactę res sunt. Quapropter munera illa, quę olim à dijs tributa hominibus memorantur, necessaria quadã disciplina eruditioneq; tributa fuerunt. A Prometheo quidê ignis: artes autê à Vulcano illiusq; consorte: semina quoq; & terræ cultus ab alijs: oĩa summatim vitæ hominũ adminicula, deorum opera tunc comparata, cũ hoĩes deorum prouidentia deseruisset, oporteretq; ipsos iã propagationis, & alimoniæ suę curã habere, mundi totius instar, quê imitantes omne per tempus sequentesq;, aliter aliterq; nascimur atq; degimus. Sed fabula iam finê habeat. Ea vero conducet nobis ad dignoscendum, quantum supra in regis ciuilisq; definitione errauerimus. Soc. Qua in re, & quantũ errasse nos dicis? Hos. Partim minus, partim generosius, magisque. & plus quàm tunc erratum. Soc. Quo pacto? Hos. Quod.n. dum quæreretur rex, ciuilisq; vir ex præsenti circuitu generationeque, pastorem ex contraria conuersione adduximus, & pro mortali gręgis humani pastore Deũ cõmemorauimus, longius trãsgressi sumus: ꝙ verò ciuitatis vniuersæ principê illum ostendimus, quo aũt mõ princeps esset, non declarauimus, verum quidê diximus, non tamen ad integrũ perspicueq; descripsimus. Quocirca minus in hoc quam in illo deliquisse videmur. Soc. Vera loqueris. Hos. Existimare ergo debemus, tunc demũ nos ciuilem virum satis exposuisse, cum gubernandę ciuitatis modũ ad sufficientiam discreuesimus. Soc. Preclarè. Hos. Ob hanc vtiq; causam eam fabulam inceptauimus, vt non solum ostenderentur quicunq; aduersus regem gregis humani illam in cõmune nutritionem sibi vêdicant, verùm vt illũ clarius intueremur, quem solùm sic appellare decet, cum sicut pastor boum ouiumq; humani generis pascendi curam gerat. Soc. Rectè. Hos. Reor equidem, ô Socrates, pastoris illius diuini figuram maiorem esse, quàm vt regi competat, Ciuiles autê hos viros subiectis similes esse magis, siue naturam, siue educationem, siue disciplinas intueamur. Soc. Omnino quidê. Hos. Neq; vero perscrutandum est, vtrum magis minus ue fuerint, vel vtrũ ita sint, an aliter nati. Soc. Quidni enim? Hos. Sic porro iterũ resumamus. Artẽ suoptè imperio præcipientem & circa animalia non priuatim sed publicè prouidentem supra statim gregis nutritionê vocauimus. Recordaris? Soc. Recordor. Hos. In hoc vero est erratum. Nam ciuilem virum neq; comprehendimus adhuc, neq; denominauimus, sed eius nos adhuc nomen fugit Soc: Quo pacto? Hos. Greges singulos pascere alijs omnibus pastoribus conuenit. Ciuili autem viro competens nomen non

Post Saturnum.

Necessitas fecit industriã parandi victus.

A Prometheo ignis datus, a Vulcano artes.

non dedimus, cùm deceret cõe cunctis aliquid adhiberi SOC. Vera narras, si mô licebat. Hos. Imò verò licebat curationem cõiter attribuere, absq; nutritionis, aut alterius negocii distinctione: & aliam quandam appellationẽ inferre cõem, siue gregis ductionem, siue curationem, siue diligentiam appellantes, atq; ita ciuilem vnà cùm alijs complecti, postquã sic oportere ratio dictauerat. SOC. Optimè. Verũ quonã pacto postea distinguendum erat? Hos. Quẽadmodũ gregis nutritionẽ diuisimus secundũ gressibiliũ, & volatiliũ spẽm, immixtorumq; & mutilatorũ, ita gregis & ductionẽ secundũ eadẽ illa partiri licebat, atq; ita & Saturni regnũ ac præsens fuisset sermone cõprehensum. Soc. Videtur. Sed quid tum? Hos. Si ita inpositũ facultati illi nomẽ fuisset, vt gregis ductionẽ vocauissemus eã quã gregis nutritionẽ vocauimus, constat ꝙ nemo aduersum nos contendisset, quasi curatio omnino nõ esset: quẽadmodũ & hoc non absurdè contendatur, ꝙ ars in nobis nulla sit nutritiua appellatione digna: & si qua sit, multis alijs prius magisque quã regiæ id nomẽ cõpetere. SOC. Rectè. Hos. Nulla verò ars alia de hoc contendit, quasi sit totius humanæ communionis curatio maior mitiorq; quàm regia. SOC. Rectè loqueris. Hos. Post hæc nunquid aduertimus Socrates, quàm grauiter circa finem deliquimus? SOC. Vbi delictum dicis? Hos. In hoc inquã ꝙ & si artẽ quampiã bipedis gregis nutricẽ esse putauimus, nõ tamẽ ilicò regiam illã atq; ciuilẽ tanquã absolutã apellare debuimus. SOC. Cur nõ? Hos. Primo quidẽ oportebat quod dicebamus, nomen ad curã magis, quàm ad nutritionẽ accommodare: postea curã diuidere. Nã diuisiones insuper nõ paruas suscepit. Soc. Quas? Hos. In diuinum pastorem, & humanũ curatorem Soc. Scitè. Hos. Curationem itẽ humanam in duo. Soc. Quæ? Hos. In eã quæ inuitis, & eam quæ volentibus imperat. Soc. Quid ergo? Hos. In hoc sanè peccãtes ineptius, quàm decebat regem tyrannũq; in idẽ conduximus, cùm & ipsi inter se dissimilimi sint, & gubernandi modus longè diuersus. Soc. Vera refers. Hos. Nunc igitur iterũ emendantes, vt suprà dicebam, humanam curationem bifariã partiamur, in violentã, & voluntariã. Soc. Absq; dubio Hos. Violentam quidem tyrannicã, voluntariã aũt volentiũq; bipedum gregis ductionẽ ciuilem artẽ denoĩemus: atq; eũ qui facultate hac est præditus, virũ reuera ciuilẽ regemq; dicamus. Soc. Videntur iã hospes ciuilium demonstrationes nobis ita demum penitus absolutæ. Hos. Benè nobiscum esset ò Socrates, actum. Oportet autẽ non tibi solum id, sed mihi quoq; tecũ vnà videri. Et nunc quidem rex mihi nondũ perfectam videtur habere formam: sed quemadmodum statuarij interdũ non satis tempestiuè festinantes, quum plura & maiora, quàm oporteat emblemata adhibent, serius perficiũt opus: sic & nos, vt quãprimùm atq; insuper magnificè prioris explicationis circa regẽ errata ostẽderemus putantes magna illius exempla ponenda, ingentem fabulę molem exaggerauimus, maioriq; ꝗ oportebat illius parte vti coacti sumus. quapropter prolixiorem disputationem induximus, & fabulæ finẽ haud penitus imposuimus. Ac sermo nobis reuera tanquã aĩal exteriorem quidem circumferentiã absolutam habere videtur, sed pigmentorũ colorũq; mixtione perspicua nondũ decora. Decet aũt verbis orationeq; magis, ꝗ pictura, aut opificio manuario vnumquodq; aĩal describere, exhibenriq; his, q assequi ratione possint: cæteris cælo & penicillo exhibeãtur. Soc. De hoc quidẽ satis. Quã vero ob causam nõdũ sufficienter dictũ esse ais, ostende. Hos. Arduũ est, ò beate, absq; exẽplis res magnas lucidè ostendere. Videtur. n. vnusquisq; nostrũ tanquã per somniũ nosse oĩa, reuera aũt rursus omnia ignorare. Soc. Quo pacto? Hos. Absurdũ admodũ, ò Socrates, affectũ animæ circa scientiam nũc mouimus. Nempe in magnis arduisq; incepimus, quod in minimis, & facilibus erat per ordinẽ inchoandũ. Soc. Quorsum hæc? Hos. Exemplo rursus exemplũ, ò felix, indiget. Soc. Qua ratione? Dicas, nihil mei, cã veritus. Hos. Dicendũ postquam ipse es audire paratus. Nouimus quid agant pueri, cũ primũ literas discũt? Soc. Quidnam. Hos. Quod vnãquanq; literarũ in breuissimis facilimisq; syllabis sufficiẽter persentiscunt, veraq; de illis eloqui possunt. Soc. Quidni? Hos. Eadẽ hæc in alijs ambigentes opinione sermoneq; falluntur. Soc. Prorsus. Hos. An non itaq; facillime atq; optimè ad ignota perduci posũt? Soc. Quo pacto? Hos. Reducere illos primũ ad ea oportet, in ꝗbus hæc eadem rectè opinati fuerant, eisq; offerre quæ nondũ noscunt, & ea inuicem comparando, ostendere eandem similitudinem atq; naturam in vtrisq; cõplexionibus esse, donec cũ ignotis omnibus quę vera opinione cõcepta sunt, cõparata monstrentur: demonstrata vero, & illorũ exempla facta demũ efficiant, vt ex omnibus cuiuslibet syllabæ elemẽtis: id quod diuersum est, ab alijs diuersum nũcupent: quod vero idem est, idem semper secũdum eadem cũ seipso. Soc. Sic omnino. Hos. Nonne satis hoc comprehendimus? quod videlicet tunc exempli generatio est, cũ quod idẽ est in alterutro seiũcto, recta opinione conceptũ, & vtriq; accõmodatũ, vnam amborũ cõmuniter opinionem parit? Soc. Videtur. Hos. Quid mirũ, si idem natura patiens anima nostra circa rerũ omniũ elementa, nũc veritate ipsa circa vnumquodq; in quibusdam constituitur, nũc aũt circa omnia rursus in alijs fluctuat: cũq; in quibusdam copulationibus rectè quodam modo opinatur, translata in magnas, ac difficiles rerũ syllabas, hæc eadem rursus ignorat. Soc. Nihil vtiq; mirum videri debet. Hos. Nam qua ratione quis, ò amice, posset ab opinione falsa incipiens, ad aliquã veritatis vel minimã partem perueniendo sapientiam adipisci? Soc. Nulla ferme. Hos. Si hæc ita natura se habent, nequaquam ego ac tu aberraremus, si primo totius exempli naturam introspicere conemur in paruo quodã alio seorsim exẽplo: deinde maximũ illud aggressi regis exemplũ, illud ipsum alicũde à minoribus traducentes, per exemplum rursus conaremur rerũ ciuiliũ curationem artem dignoscere, & ipsam pro somnio veritatem consequi. Soc. Rectè admodũ. Hos. Rursus superior oratio repetenda, qua inferebatur, postquã per multi cum regio genere de ciuitatis gubernatione contendũt, sibiq; illam vsurpant. oportere eos oẽs ab illo seiũgere, ipsumq; solũ relinquere. atq; ad hoc exemplo quodã opus esse diximus. Soc. Valde. Hos. Quodnam potissimũ exemplum exiguum quidẽ, & eandem ciuilem continens facultatẽ, adducens aliquis sufficienter quod inuestigatur, inueniet? Vis ne ꝑ Iouẽ o Socrates, nisi id quid aliud in promptu habemus texendi artem eligamus? non vniuersam quidem sufficiet enim vt arbitror, lanificiũ. Fortè nanq; pars hęc electa quod cupimus indicabit. Soc. Quidni? Hos. Cur nõ vt superius vnũquodq; in partiũ partes diuidebamus, ita modo circa texendi artem fecimus, & quàm breuissimè licet oĩa transigentes, quod ad propositũ conducit elegimus? Soc. Quo inquis? Hos. Ipsam enarrationẽ responsi loco dabo. Soc. Preclare loqueris. HOS. Eorum quæ facimus. queq; possidemus, alia gratia aliquid agendi, alia, ne quid incõmodi patiamur, velut propugnacula parantur. Propugnaculorũ aũt alia remedia sunt tam diuina quàm humana, alia vero obstacula. Obstaculorum alia militaris armatura, alia circũuallatio. Circũuallationũ verò alia velamina. alia aduersus æstũ frigusq; munitionis. Munitionũ alia tegmenta & retinacula, alia operimẽta. Operimẽtorũ quædã suffulciũt, quędã amiciunt. Eorũ quæ amiciũt alia simplicia, alia verò duplicia atque cõposita. Cõpositorũ alia ꝑforata, alia sine perforatione cõnexa. Horũ verò quædã neruea sunt ex his quæ terra nascuntur, quędam pilea. Pilea vero partim aqua & terra conglutinata, partim sibimet inuicem sunt connexa. His profectò propugnaculis fulcimentisq; quæ ex eisdẽ colligatis confecta sunt nomen vestis imposuimus. Artem vero

Peccatum cõtingens et qui desinit per diuisionem.

Vis exempli ad docendum quanta.

Definitionis ars per exemplũ, quæ celle ctio quædam est, & vis laudata ab Aristotele.

Generatio exempli.

Magna diuersitas rerum quæ facimus.

vero quæ maximè circa vestes versatur, ab ipsa vestium effectione vestificā appellemus, quemadmodū disciplinam ciuitatis procuratricem ab ipsa ciuitate ciuilem denominauimus: dicamusq; textoriā facultatem, quatenus maxima ex parte vestes contexit, nulla alia re nisi nomine differre ab ista quam vestificā nominauimus, quemadmodum supra regiam diximus à ciuili. SOC. Rectè admodum. HOS. Post hæc ita cogitemus quód vtiq; vestium textricem artem forsitan sufficienter dictam aliquis existimet: animaduertere verò non possit, ꝙ cum ab his quæ proprius cooperantur, nondum distincta esset, à multis alijs sibi cognatis discreta fuit. SOC. Quibus cognatis? dicas obsecro. HOS. Videris mentem supra dictis haud satis adhibuisse. Quare iterū, vt videtur, à fine ad principium redeundum. Si.n. propinquitatē intelligis, hanc vtiq; ab ipsa discreuimus, dum stragulorum compositione ab amictu & suffulcimento separaremus. SOC. Intelligo. HOS. Quinetiam artificium omne quod lino et chordis virgultisq; vtitur, ac summatim his quę terra nascuntur, quæ paulò antè neruea vocauimus, iam seiunximus. Imò et pileorum compositionem, eamue quæ ꝑ forando & suendo operatur, quæ vt plurimum ad coriariam pertinet facultatem. SOC. Omnino quidem. HOS. Sciunximus præterea operimentorum simplicium opificium, quod pellibus vtitur. Item tegmontorum retinaculorumq: machinamenta quotcunque in ædificando fiunt: & in alijs artibus quibuscunque ad aquarum retentionem repulsionēq;, quæcunque circa plicationes & violentas actiones opera, quibus aliquid cohibetur, efficiunt sepesq; & maceriā opponunt, & cumulos quosdā obijciunt, quæq; operiunt aliquid. Item vlauarum cancellorumq; affixiones, quæ ad clauorum artificium attinent. Quinetiam armaturā segregauimus, quæ portio est amplæ facultatis quæ illius propugnacula & obstacula obijcit. Præterea coquinariam, quæ remedia præbere se vitæ hominū profitetur, ab initio separauimus. Reliquimus autē artē quandā, quæ visa est illa esse quam quærimus, effectricem.s. fulcimentorum aduersus frigora laneorū, textoriamq; cognominatā. SOC. Videtur. HOS. Cæterū nondū, ò puer, perfectè his dictis rē expediuimus. Nā is qui primus vestium artificium tractat, contraquàm textor agere videtur. SOC. Quamobrem? HOS. Textor nāque quodāmodo cōplicat & connectit. SOC. Certè. HOS. Ille vero quæ simul inserta & implicita sunt dissoluit. SOC. Quid istud? HOS. Opus eius qui carminat & discernit, Nunquid.n. carminatoriā, & discretoriam operā eandē cū textoria vocemus? carminatorēq; & discretorem eundē cū textore dicemus? SOC. Nullo modo. HOSP. Siquis aūt diligentiā quæ stamina & subtegmina præparat, textoriā vocet, procul, & ab opinione hominū, & à veritate ista appellatione discedet. SOC. Planè. HOS. Fullonū præterea sutorūque operā vtrū nihil conducere ad vestimentorum confectionē dicimus? An has oēs textorias appellamus? SOC. Neutrū dicendū videtur. HOS. Veruntamen oēs hæ de vestium curatione cū textoris arte contendent: ac plurimū quidē illi huius operis dabunt, multū quoq; sibi eiusdem operis vendicabunt. SOC. Sic est omnino. HOS. preter has existimare insuper oportet artes instrumentorū quibus textor vtitur, effectrices, partē sibi in efficienda tela vsurpaturas. SOC. Probè. HOS. Vtrum textorię facultatis rō quā vt partē elegimus, sufficienter distincta erit, si ipsam aliarum omnium facultatū quæ circa laneā vestē versantur, maximā pulcherrimāque dixerimus? Aut ita verū quidē dicetur, perfectè autē & manifestè nequaquā, priusquā ab ista reliquas secreuerimus? SOC. Ita certè. HOS. An non ita deinceps agendū est, vt consequenti ordine nobis sermo procedat? SOC. Nihil prohibet. HOS. In primis artes gemina circa omnia quæ fiunt, consideremus. SOC. Quæ? HOS. Vnā quidem generationis, vt ita loquar, concausam, alterā vero causam ipsam. SOC. Quō? HOS. Quæcunq; rem ipsam

An causa, an concausa.

non fabricant sed fabricantibus organa subministrant, q̄bus absentibus institutum opus nequaquā perficeretur, eas cōcausas, vt ita dixerim nominamus: eas autem ipsas quę principaliter faciūt, cās appellamus. SOC. Cōsentaneū id quidē. HOS. Post hæc artes quæ colū, fusumq; radiū, pectinēq; efficiūt, & alia circa vestiū operā instrumēta præparant, oēs concausas nuncupemus, illas aūt quę vestimenta curāt, & efficiunt, cās. SOC. Rectè. HOS. Ex causis vero partē eā quæ lauat atq; quæ medetur, & alias huius generis, quæ curā adhibent, cū multa ornandi diligentia fit, generatim colligere decet, & fullonū artē cognominare. SOC. Probè. HOS. Eā aūt partē quæ carminat, discernit, & filat, & oēs circa vestiū affectionē, ars vna comprehendit, quæ cōiter lanificiū nominatur. SOC. Quidni? HOS. Lanificij porrò partitiones duæ, & vtræq; duarū artiū simul partes sunt. SOC. Quo pacto? HOS. Facultas illa quæ carminat, & quæ pectine quodam vtitur, ac omnino quæcunque sunt coniuncta, disiungit, pars lanificij dicitur. Cuius maximè partes duæ sunt, discretoria vna altera, cōcretoria. SOC. Sic est oīno. HOS. In ea quæ discernit, carminaria, & aliæ quas mō diximus, facultates insunt. Nā quæ lanas & stamina diuidit, vel pectine quodā vel manibus, aliter atq; aliter nomina cuncta quę mō diximus, est sortita. SOC. Ita prorsus. HOS. Rursus cōcretoriæ partē simul & lanificij in ipsa contentam sumamus quęcunq; aūt ibidem discretoriæ inerant, transeamus, lanificiū omne bifariā partientes, & concretoriā partē & discretoriā. SOC. Partiamur. HOS. Partē itaq; concretoriā simul & lanificiū, ò Socrates, diuidere decet, si mō ꝓpositā nobis texendi artē sufficienter cōprehendere volumus. SOC. Oportet sanè. HOS. Oportet absq; dubio. Ideoq; dicamus partē eius vnā in voluendo flectendoq; alterā in cōplicādo versari. SOC. Nunqd hæc teneo? Videris.n. mihi staminis operā in torquēdo ponere. HOS. Nō huius tm̄, sed & subtegminis. An sine retortione generationē huius esse reperimus? SOC. Nequaquā. HOS. Describe horū vtrunq; forte nanq; descriptio talis opportuna videbitur. SOC. Qualis? HOS. Ecce opus carminatoris cū in lōgū latūq; protrahitur, deductionem vocamus. SOC. Certè. HOS. Cū hoc factis pensis fuso retortū est, solidūq; effectum filū, stamen appellant: artem aūt ipsam quę hoc dirigit et protrahit, staminariam. SOC. Rectè. HOS. Quæcunque verò contortionē mollē accipiunt, & staminis implicatione ad reflexionis attractum moderatam mollitiem nanciscuntur, ea vtique filo deducta subtegmina, artem autem ipsam subtegminariam. SOC. Probè. HOS. Atqui pars illa textoriæ quam proposuimus, iā cuiuis patet. Nam pars concretoriæ facultatis in lanificio qn̄ recta protractione subtegminis atque staminis implicationē contextumq; efficit, totū quidē ipsum implicitū & contextum vestē laneā, artem verò hmōi textoriā nuncupamus. SOC. Rectè admodū. HOS. At cur nō statim respondimus textoriā artē esse, quę subtegmen & stamē implicat, sed ꝑ lōgas ambages frustra vagati sumus? SOC. Nihil mihi quidē, ò hospes, eorū quæ dicta sunt frustra dictum vr. HOS. Nihil mirū. sed forsitan videbitur, ò beate, si frequēter in hunc morbū in posterū incidas. Nam quid mirū? Audi sermonē qui de huiuscemodi omnibus semper est, in medium afferendus. SOC. Dic mō. HOS. Excessus in primis defectusq; naturā inspiciamus, vt secundum rationem moderata laudemus, vituperemusq; singulis, quæcunq; modū sermonis non seruant, dum in in talibus quibusdam disputationibus aut prolixius, quā decet, aut breuius loquimur. SOC. Oportet sanè. HOS. De his vtiq; iure habēda rō est. SOC. De quibus. HOS. De prolixitate inquam & breuitate, deq; omni excessu atque defectu. nā dimetiendi facultas ad hæc omnia pertinet. SOC. Profectò HOS. Eam itaque bifariam distinguamus. Conducit.n. ad id quod intendimus. SOC. Dicas quo mō distinguendū. HOS. Sic. Pars vna secundum mutuā magnitudinis paruitatisq; communionem, altera secundum

Malus dupliciter dicitur, respectu minoris, & respectu mediocris.
Quo boni a malis differant.

dū necessariā generationis essentiā. SOC. Qui isthuc ais? HOS. An non secundū naturā tibi videtur, quod maius est, nullo alio quàm minori maius esse dicendū? quòdue minus, soli maiori minus? SOC. Mihi verò. HOSP. Quid vero? Quod excedit mediocritatē, & quod exceditur seu dicendo siue agendo, nonne esse dicemus id quo boni hoīes à malis differunt? SOC. Apparet. HOS. Ergo essentias geminas, iudiciaq; magni & parui ponere decet: nec vt paulò ante dicebamus, inuicem solū ista referri debent, imo vt nunc dictum est, potius inuicē partim, partim ad mediocritatem, cōparanda videntur. Huius autē rationē nunquid intelligere volumus? SOC. Quidni velimus? HOS. Si quis enim maioris naturā ad minus duntaxat referat, ad mediocre non referetur? quid ais? SOC. Id ipsum. HOS. An non artes ipsas earumque opera omnia hac ratione secernimus? eamue quā quærimus ciuilem, & textoriam facultatem è medio tollemus? hæ siquidem omnes quod mediocri maius est, aut minus, nō quasi non sit, sed vt difficile quiddam in actionibus vitāt atq; ita mediocritatem seruantes bona omnia pulchraque efficiunt. SOCR. Absque dubio. HOS. Nonne si ciuilem peritiam sustulerimus, manca nobis, & dubia erit regiæ scientiæ vestigatio? SOC. Valde. HOS. Vtrum quēadmodum in disputatione de sophista, non ens esse euicimus postquam in eo nos destituebat oratio: ita nunc plus ipsum, & minus euincere debemus cōmensurabilia esse non inuicem solum, sed ad mediocris quoq; generationē? Neque enim ciuilis disciplinæ quispiam, neq; alterius humanæ facultatis, nisi hoc admittit, potest esse peritus. SOC. Hoc igitur summopere nunc est agendum? HOS. Maius hoc opus, ó Socrates, est quàm illud, etsi quàm prolixum illud quoque fuerit recordamur verùm tale quiddam merito de ipsis supponendum. SOC. Quale? HOS. Quod eo quod nunc est dictum opus sit, siquidem docere velimus absolutum & syncerū natura quid sit: quod autem ad præsentia pertinere, egregiè sufficienterq; monstrauerimus, conferre mihi videtur sermo hic magnopere, quòd videlicet existimandum est, omnes similiter artes secundum maius simul, & minus, cōmensurari non inuicem tantum, sed etiam ad mediocris ipsius generationē. cùm enim hoc est, illa sunt: & cum sunt illa hæc sunt, alterutroque horum sublato, vtrunq; tollitur. SOC. Hoc quidem rectè. verum quid deinceps? HOS. Distinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodū supra diximus, vnamque illius partem ponere artes omnes quæcunque numerum, longitudinem, latitudinem, profunditatem, & velocitatem ad contrariū metiuntur, alteram vero artes illas quæ ad mediocre moderatumq; respiciunt, decensq; & opportunum atq; debitū & summatim ad omnia, quæ, vitatis extremis, in mediū confugerunt. SOC. Ampla quidem vtraq; portio est, & altera longè ab altera discrepat. HOS. Quod sæpenumero ferunt, ó Socrates, ornati viri illi, qui magnum aliquid ac sapiens loqui se putant, dum prędicant dimetiendi facultatem, circa omnia quæ fiunt versari, nunc dictū est, Quicquid enim artificiosum est, mensuræ quodā modo particeps esse apparuit. quoniam verò quidam considerare nequaquam per singula genera diuisione eundo solent, hæc tam longe inter se differentia. statim conferunt in vnum similia iudicantes. Sed & contrarium huius faciunt, quæ diuersa sunt, per partes minimè distinguunt; cum oporteat, vbi quis primo multorum percipit communionem, non prius desistere. quam differentias omnes in ea quæ speciebus clauduntur, inspexerit, atq; iterum quoties dissimilitudines plurimas in multitudine sentit & ægre sentit, non prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quàm cuncta quæ cognata sunt, intra cognationem vnam proprietatemq; concludens vnius generis essentia vestiat. De his igitur, deq; excessibus atq; defectibus hæc dicta sufficiant; id autem duntaxat seruādum, duo hic videlicet mensuræ genera adinuenta fuisse

Quod artificiosum est id mensuræ particeps.
Quousque diuidēdū.

& quæ ea sint mēte, tenendum. SOC. Tenebimus. HOS. Post hunc sermonem, alium assumamus, de his quę modo quærebantur, deq; omni huiusce modi sermonū tractatione. SOC. Quid istud? HOS. Si quis forte nos percontetur de puerorum circa literas exercitatione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod constet vtrum putemus tunc eos interrogari vnius duntaxat nominis illius declarandi gratia, an potius vt in omni grāmatica eruditiores euadant. quid respondebimus? SOC. Vt in omni grāmatica. HOS. Quid porrò? ciuilis viri indagatio ipsiusne gratia magis proposita nobis est quàm vt in omni disputatione acutiores efficiamur? SOC. Patet id quoq;, quòd omnium gratia. HOS. Nemo vtique mentis cōpos textoriæ facultatis rōnem ipsius duntaxat gratia venari contenderet. Verum plurimos latet, vt arbitror, rerum quarundam cognitu facilium sensibiles nō nullas imagines esse, quas declarare nequaquā arduū est, quoties ipsorum aliquis vult alicui rōnem de aliquo perquirenti, non cū ipsis rebus, sed absque ratione expedite demonstrare. Rerum autē maximarum prec iosissimarumq; nulla est imago quæ manifestè ad hominum sensum captumque efficta sit: qua ostensa qui animum sciscitantis expellere velit, sensui cuidam accōmodans penitus expleat. Quapropter cogitandum est, vt res cuiuslibet rationem reddere & recipere valeamus. Incorporea nanque cum maxima & pulcherrima sint, rōne sola alio vero nullo perspicue declarantur. Horum porro gratia modo nobis dicta sunt omnia. Cuiuslibet autem rei consideratio in minoribus facilior quā in maioribus extat SOC. Præclare loqueris HOS. Quorum denique causa dicta de his omnia sunt, recordemur. SOC. Quorum? HOS. Eius pręcipue molestiæ causa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti sumus, necnon circa totius mundi reuolutionem: atque sophistæ sermonē de non entis essentia putauimus sanè prolixiorē fuisse, q̄ deceret disputationem. Atq; in his omnibus nosmetipsos deterruimus, metuentes ne fortè in superuacuis diutius versaremur. Ergo ne deinceps iterum tale nobis aliquid accidat horum gratia, hęc omnia à nobis dicta puta. SOC. Fiet dic age, quę restant. HOS. Dico igitur oportere, & me & te eorum quæ diximus semper memores esse, quotiescunque vel breuitas vel prolixitas sermonis vituperatur, ita vt non ipsas inter se prolixitates conferamus, sed ad facultatis demitiendi partem, quam supra diximus, ad decori normam esse referendam. SOC. Scite. HOS. Sed nec ad hanc omnia referenda videntur. neque enim prolixitate quæ nulli congruit, ad voluptatem egebimus, nisi obiter. Nec quod quæritur, vt facilimè celerrimèque inueniamus, primo, sed loco secundo contēdere decet: maximé vero omnium primumque illum honorare progressum, quo secundum species distinguere valeamus, disputationemq; longā haud molestè ferre, sed affectare potius, si quo modo ad inuentionem nobis confert, similiter & breuē. Decet item eum qui longiores sermones vituperat, circuitusq; disputationū huiusmodi non admittit, haud ita leuiter temereque damnare prolixitatem: sed ostendere prius disputatione breuiore & promptiores ad differendum, & ad inueniendum sagaciores nos si sequamur reddi: alias autem & alio tendentes increpationes, laudesue, nec curare penitus, nec audire. Ac de his satis, si tibi quoque videtur: ad ciuilem facultatem iterum redeamus, textoris exemplum quod supra posuimus cōferentes. Soc. Egregiè locutus, es atq; ita vt iubes efficiamus. HOS. Nonne iam rex à multis pastorum officijs, imo ab omnibus armentorū custodibus est distinctus? Restant vrbanæ facultates concausarum pariter, & causarum, quas primum à seinuicem separare debemus. Soc. Rectè. HOS. Has partiri bifariam difficile est, cuius difficultatis causa sequenti sermone patebit. SOC. Sic prorsus agendū. HOS. Per membra itaq; ipsas instar victimę discrepamus, postquā in gemina secare

Hic nō est verū illud nihil est in intellectu, qđ prius non fit in sensu.
Quis progressus melior.
Quod longa disputatio nō semper est dānanda.
Oportet semper in proximā numerum distribuere.

care nõ valemus. Oportet.n.in proximum semper numerum distribuere. soc. Quo pacto? Experiamur iam. Hos. Queadmodũ in superioribus omnes quæ instrumenta texturæ parabant, veluti cõcausas posuimus. Soc. Nempe Hos. Idem quoq; in præsentia, & multo magis agendũ. quęcunque.n. magnũ aliquod, aut paruũ in vrbe fabricant instrumentũ, tanquã concausæ ponendæ sunt. Nam sine his ciuitas constare non potest, neq; ciuilis disciplina consistere. Nullum tñ horũ regiæ artis opus esse ponemus. Soc. Nullum prorsus. Hos. Atqui difficile quiddam aggredimur, genus hoc ab alijs distinguentes. Qui enim dicit vnius cuiusdam eorum, quæ sunt instrumentum esse, vt verisimile quiddam loqui videtur. ita alterum tamen eorum quæ possidentur in ciuitate, hoc est dicendum. Soc. Quidnam? Hos. Quod hanc vim nõ habet. neq; enim causæ sic conglutinãtur generationi vt instrumentum sed ad eius quod genitum est salutem. Soc. Quale istud? Hos. Quod siccis, & humidis igne calefactis & frigidis varium genus effectum, quod vna appellatione vas nominamus, quamuis species plurima sit hoc aũt scientiæ illius quam perquirimus non est opus. Soc. non certe. Hos. Tertia possessionum species multiformis apparet terrestris atque aquatica, multiuaga & non errãs, preciosa, & vilis, vno significata nomine: quia vniuersum hoc semper alicui sedes efficitur, sessionis gratia Soc: Quid hoc? Hos. Vehiculum nũcupamus haud sanè multum peritia ciuilis opus, imõ architecturę figulariæq; & ærariæ facultatis magis. Soc. Intelligo equidem Hos. Nunquid quartum præter ista dicendũ, in quo plurima ex ijs quæ supra retulimus, continentur? vestimenta, arma multa, muri, terreniq; & lapidei ambitus, aliaq; permulta. Cumq; hæc omnia muniendi obijciendique gratia fiant, rectè munimenta obstaculaque communiter appellari possunt, multoque magis architectorum textorumque quàm ciuilis sunt opera. Soc. Sic est omnino. Hos. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus? & quęcunq; his vtuntur, & ab his fiũt imitationes quędam oblectationis gratia duntaxat excogitatæ, quæ merito vno quodam nomine comprehenduntur. Soc. Quo? Hos. Vniuersum hoc iocosum quiddam denominatur. Soc. Absque dubio. Hos. Vnum hoc nomẽ omnibus his conueniet, neq;.n. illorũ quicquã studij sed ioci gratia semper efficitur. Soc. Hoc quoque ferme intelligo. Hos. Facultatem verò illam quæ his oĩbus præparat corpora, ex quibus & in quibus conficiuntur artiũ quas mõ narrauimus opera, nonne sextam ponemus speciem variam & ex multis artibus dependentẽ? Soc. Quã dicis? Hos. Eã quæ aurũ & argentũ cæteraque metalla terræ eruta visceribus præparat. Itẽ quę syluas incidit, quæ tondet, quæ ex his construit aliquid quæ plicat, atq; contexit, seu quæ cortices arborũ, siue quę aĩalium pelles circuncidit, & polit, & quæcunque artes circa huiusmodi quędã versantur: rursus illę à quibus suber, liber codex, vinculaq; parantur, vt fiant cõposita species ex generibus non compositis: vniuersum hoc appellamus primogenitã hoĩbus possessionẽ, & simplicẽ, quod regię artis nequaquã est opus. Soc. Optimè. Hos. Septimũ tenet locũ nutrimenti possessio, & quæcunque commixta corpori, partibus suis partes corporis alere possint, atq; curare, quod totum alimentũ dici debet, nisi quod forte pulchrius reperiamus. Agriculturæ aũt, venationi gymnasticæ medicinæ coquinaria vniuersum hoc rectius quàm ciuili tribuitur. Soc; Rectius sane. Hos. Fermè omnia quæ possidentur præter domesticorũ animaliũ spẽs, in his septem arbitror sunt numerata, Sic aũt cogita. Par erat primogenitã illã quam vocamus spẽm primũ inducere, instrumentũ deinde, vas, vehiculũ, munimentũ oblectamentũ, nutrimentum: prætermittimus aũt, si quid nõ magnũ latuit, quod alicui istorum accõmodari posit, qualis est nummorũ forma, sigillorumq; & oĩs characteris. Genus.n, hæc in illis non admodũ cognatũ habẽt, sed partim in ornatũ, partim in instrumenta, violẽtius forsitã, attamẽ penitus tracta quodãmõ cõgruũt. possessionẽ verò animaliũ domesticorũ, seruis exceptis, gregis nutritio primo distincta, cõprehẽdisse videtur. Soc. Et maximè quidẽ. Hos. Restat seruorũ ministrorũq; oĩum genus, vbi præsentio eos palã reclamaturos esse, qui de hac parte sic cũ rege contendunt, queadmodũ cũ textore qui carminant filãtq;, quiq; alia de qbus diximus, faciũt. Cæteri vero oẽs tanq̃ concausæ dicti, vnà cũ nũc memoratis operibus à regia ciuiliq; actione seiuncti sunt atq; discreti. Soc. Apparuit. Hos. Cõsideremus reliquos q̃ proximè accedẽtes, vt certius cognoscamus. Soc. Oportet oĩno. Hos. Maximos porro ministros quantũ hinc intueri licet. cõtrariã eius quã suspicati sumus exercitationẽ passionẽq; habere reperiemus. Soc. Quos? Hos. Empta mãcipia & simili quodã mõ in seruitutẽ coactos hoĩes. Quos sine cõtrouersia seruos cognominare possumus, lõgissimè à regia dignitate distãtes. Soc. Quidni? Hos. Quid dicemus de liberis, quicunq; spõte quæ supra diximus ministeria obeũt, agriculturæ & aliarũ artiũ operã trãsportãt, mutuisq; cõmutant cõmercijs, siue de foro in forũ in vrbe eadẽ, seu de vrbe terra mariq; trãsferentes in vrbẽ partim cũ rebus alijs nũmos, partim simile quiddã simili cõmutantes, quos nũmularios, mercatores nauticos, vectores, caupones denominauimus? Nunquid isti ciuilẽ sibi peritiã vendicabunt? Soc. Forte mercatorũ artem. Hos. Non tñ illi quos vtpotè mercenarios cernimus passim oĩbus ad seruiendũ expositos, regiam vsurpare dignitatẽ reperientur. Soc. Est vt dicis. Hos. Quid verò de his qui talia quędã nobis vbique suppeditãt? Soc. Quos dicis, & quarũ rerũ suppeditatores? Hos. Genus pcõnũ inq̃, & eorũ q̃ sapienter circa publicas literas subministrant, nonnullosq; alios solertes rerũ ad principum ministeriũ pertinentiũ elaboratores. Quid de his dicendũ. Soc. Quod & ipse dicebas, ministros esse, non principes ciuitatũ. Hos. Non vanũ est igitur, vt arbitror, quod in superioribus dixi, inuenturos non hac rõe plerosq; de ciuili curatione vehementer concertantes, quãuis absurdũ alicui videri possit, eos in ministrorũ numero quærere. Soc. Valde quidem. Hos. Accedamus præterea proprius ad eos qui nondum examinati sunt: hi vero sunt qui circa vaticiniũ habent scientię alicuius ministræ particulam. Interpretes.n. diuinorũ ad homines hi censentur. Soc. Certè Hos. Quinetiam sacerdotũ genus vt lege habetur intelligit docetq; quo pacto donaria dijs & sacra sint offerenda. Item qua rõne vouendũ sit, quidue boni sit à dijs petendum. Hæc aũt ambo ministratoriæ artis partes sunt. Soc. Videtur. Hos. Iam igitur vestigium quoddã eius quod inquirimus attingere videmur nam illa sacerdotũ & vatũ rõ, magnanimitate, intelligentiaque & claritate abundat, propter eorum quæ tractant magnificentiam Quapropter apud Aegyptios non licet regẽ absq; sacerdotio imparare. Quinimo si ex alio genere quispiã vi regnũ vsurpet, cogitur post regni assumptionẽ sacris initiari, vt rex denique sit, & sacerdos. Præterea in plurimis Græcorum ciuitatibus apud vos præsertim, reperies præcipua sacra à magistratibus summis institui. nam & apud vos fertur, creato regi patria & solẽnia maxima, & purissima aliorũ oium esse tributa. Soc. Et maximè quidẽ Hos. Hos itaque forte creatos reges, sacerdotesq; & eorũ ministros, necnon aliã quandã frequentem turbam considerare debemus, quę paulò antè semotis superioribus in lucem venit. Soc. Quos inquis? Hos. Miror quosdam inquã. Soc. Quamobrem? Hos. Iam.n. cogitanti mihi multiforme horum genus apparet. Multi nanque virorum leonũ similes fiunt, centaurorumque, aliorumq; huiusmodi, plurimi etiam satyrorum imbecilliumque & multiformiũ bestiarum: citoq; transmutant alternantque inuicem formas & vim. Enimuero nunc primũ eiusmodi viros, ò Socrates, animaduertisse mihi videor. Soc. Dic obsecro videris.n. mirum quiddam

Quòd reges deceat sacerdotiũ maximũ.

dam

dam nunc videre. HOS. Profectò. Návt mirũ semper aliquid nobis contingat, ignoratio efficit. Ac mihi mõ idẽ contigit. Repetente nanque vt ambigerem accidit cum chorũ negociorũ ciuiliũ intuerer. Soc. Quem? Hos. Maximũ sophistarũ oĩum præstigiatorem, huiusq; artis præ cæteris peritissimũ quem discernere decet à viris reuera regijs atq; ciuilibus, quãuis arduũ id sit, si mõ quod quærimus perspicue cognoscere volumus. SOC. Nullo mõ hoc intermittendũ. Hos. Non certè vt arbitror. Ac mihi dicas, an nõ monarchia.i.principatus vnius, vna quædam est gubernationũ ciuilium? Soc. Est. Hos. Post hãc paucorum potentiã ponere possumus. Soc. Sanè. Hos. Tertiam verò multitudinis gubernationem quam populare vocant. Soc. Prorsus. Hos. Nonne tres hæ quodammodo quinq; fiunt, cum duo nomina ex se insuper pariant? Soc. Quænã? Hos. Qui considerant & inuitis & volentibus, itẽ & lege & arbitrio, imperari posse, tũ & pauperes esse posse, qui præsint, vel diuitijs ad imperiũ euehi, duas in species tam vnius quàm paucorum diuidunt principatum. Et vnius quidẽ principatum in regnũ, & tyrannidem patiuntur. Soc. Vtiq;. Hos. Gubernationẽ vero quæ penes paucos est, in paucorum potentiã, & potentiã optimatũ. Soc. Omnino. Hos. Popularis vero gubernationis nomen nullus vtiq; mutare aliquando consueuit, siue sponte seu vi populus diuitibus quibusdã præsideat, siue lege, seu arbitrio regat. Soc. Vera narras. Hos. Nunquid existimamus aliquam harũ gubernationũ ciuiliũ rectã esse finibus his distinctionibusque determinatã? videlicet vno, paucis, multis, paupertate, diuitijs, violẽtia, volũtate, legibus & arbitrio. SOC. Quid prohibet? Hos. Considera diligẽtius, & & hac me sequere. SOC. Qua? Hos. Stabimusne in eo quod in principio dictum? an non? SOC. In quonam? Hos. Regiamdignitatem vnam quandam scientiarum esse diximus. Soc. Diximus. HOS. neque in quouis scientiæ genere illã locauimus. E multis quippe facultatẽ illã quę iudicat simul pręcipitq; selegimus. Soc. Sanè. HOS. Eã deiñ de quę præcipit, partim rebus inanimatis, partim animatis, & eodem ordine diuidentes huc sumus progressi vt scientiæ nomen seruaremus: quę verò potissimũ sciẽtia sit, nondum declarare potuimus. Soc. Rectè loqueris HOS. Nunquid igitur videmus descriptionem eorũ neq; secundum violentiam & voluntatẽ, neq; secundũ paucos ac multos, neq; per inopiam & opulentiã fieri oportere, sed per scientiam quandam, si superiora sequamur? Soc. Necesse est vt id fiat. HOS. Necessario igitur hoc nũc ita cõsiderare debemus, cuinã horũ maximè imperatoriæ facultatis scientia insit, quæ fermè comparatu, maxima omnium atq; difficilima, est. Inspicere nanq; illã oportet, vt videamus quinam à sapiente rege segregandi sint qui sibi ciuilem peritiam vendicant, idq; plurimis persuadent, cũ ab ipsa procul admodũ absint. Soc. Sic prorsus agendũ, vt ratio superior monuit. Hos. Nunquid igitur multitudo tibi in ciuitate huius scientię compos videtur? SOC. Quonam pacto? HOS. An in mille hominũ ciuitate fieri potest, vt centum, vel quinquaginta viri sufficienter eã adipiscantur? SOC. Facilima oĩum artiũ hæc esset. scimus.n. in mille hominũ numero totidem viros, qui talorũ ludo cæteros Græcos exuperent, nequaquam reperiri, nedũ reges. Atqui virũ vllũ quicũq; regia peritia instructus est, regem vocare, siue dominetur, siue priuatus degat, iuxta rõnem illam superiorẽ oportet. HOS. Pulchre monuisti. arbitror aũt iuxta hũc sermonem rectam gubernationem siquando recta sit, circa vnũ, vel duos, vel paucos, esse quærendam Soc. Quidni? HOS. Existimare verò eos ciuiles ac regios homines oportet, qui arte quadam imperant, nolentibus, secundũ scripta an absq; scriptis institutisq; & legibus, pauperes an diuites ipsi imperitent, nil refert. Nam & medicos nihilominus sic appellamus, siue inuitis, siue volentibus secando, aut vrẽdo, vel aliter affligendo, scriptis, aut ex vsu curent, pauperes ipsi aut diuites medeantur, modò arte quadam curandorũ corporũ, vel purgando, vel extenuando, vel replendo augendoq; vtantur. Aeque.n. medicos nominamus, dũmodo qui curant ad bonũ corporis respicientes ex deteriori habitudine in meliorem restituant atq; seruent. hoc modo duntaxat vt arbitror rectam esse dicemus medicinæ, vel cuiusuis alterius principatus definitionẽ, alio verò nequaquam. Soc. Ita prorsus existimandũ HOS. Necesse est igitur eam maximè ac solã rectam existimare rempub. in qua qui magistratibus funguntur, reuera gubernare sciunt, siue legibus, seu absq; legibus dominẽtur, siue volentibus, siue inuitis, vel etiã si pauperes sint, vel diuites. Nihil.n. ex his quicquã ad rectam gubernandi rationem refert. Soc. Præclarè. HOS. Neque insuper refert, siue capitalibus pœnis & exilijs quibusdam cõis boni gratia ciuitatem purgent, seu colonias tanquã apum examina emittant, popolumq; cõmuniant, siue aliunde homines futuros ciues aduocent, ciuitatemque amplificent. Quatenus.n. scientia & iustitia freti ex deteriori meliorẽ pro viribus ciuitatem efficiunt, atq; seruãt, eatenus rectã appellari rempub. volumus, & in eo ipso duntaxat definitionem rectę gubernationis consistere. Cæteras verò oẽs neque legitime, neque verè dici putandũ. Sed eas quę hanc imitantur, libenter laudamus, velut rectè ad meliora tendentes: alias contra vituperamus tãquam imitatione malorum ad deteriora procliues. Soc. Cętera quidẽ hospes probè dicta videntur. illhuc vero quod inquis, gubernationẽ sine legibus rectam esse posse, haud facile admitti potest. Hos. Paululũ me interrogando, ò Socrates, præuenisti. Eram. n. percontaturus, vtrũ hæc admittas oĩa, an quicquam aliter statuas. nunc aũt cõstat nos velle de ijs qui rectè sine legibus præsunt disserere. Soc. Proculdubio. HOS. Patet autem quodammodo legũ lationem ad dignitatem regiam pertinere. Sed esse optimũ non leges quidem valere, sed hominem prudentem regiũq;. Nũquid huius rationem intelligis? Soc. Declara. HOS. Quoniam lex nequit quod optimum omnibus est & iustissimũ syncere comprehẽdendo, semper ita, vt operæpreciũ est, præcipere. quando hominũ actionũq; dissimilitudo instabilisq; rerũ humanarũ cõditio facit vt ars nulla simplex quicquã, & in vniuersum de omnibus, perq; omne tempus valens constituere possit. Concedimus ista? Soc. Planè. HOS. Legem vero cernimus ad hoc ipsum niti, quasi hominem quendam pertinacẽ, & imperitũ, qui nihil quàm quod ipse constituisset, fieri permittat, sed nec rogari etiam si quid noui pręter illius ordinem potius meliusq; alicui videatur. Soc. Vera loqueris. Ita.n. vt dicebas lex homines cogit. HOS. At fieri non potest, vt certus quidam & vnius modi simplexque ordo valeat in his quę varia semper sunt. vnius modi vero nunquam. Soc. Apparet. HOS. Inueniẽda igitur cã est, quãpropter leges ferre necesse est, lex ipsa licet optimũ atq; rectissimum non sit. Soc. Cui dubiũ? HOS. Nonne & apud nos & apud alios quosuis mortales sunt quædam simul omniũ exercitationes cõmunes, siue cursu, siue alio quocũq; genere decertare velis? Soc. Permulte. HOS. Referamus si placet præcepta illorũ qui arte quadam gymnasiis pręsunt. Soc. Quænam? HOS. Arbitrantur illi quidem fieri non posse, vt quod sigillatim, & vnicuique seorsum conuenit, præcipiatur. Itaq; quod cõmunius est, quodq; & plurimis & plurimũ conducere putant, instituendum censent. Soc. Pręclare. HOS. Quamobrem dũ æquis laboribus hodie cunctos astringunt, paribusq; exercitationibus agitant, fit vt vel nimis incitent, vel eneruent, & inepta ad cursum palestramq; & alia certamina corpora reddant. Soc. Sic accidit. HOS. Legum quoque conditorem putemus suis gregibus præsidentẽ deq; iustis operibus mutuisue cõmercijs iura dãtem, non posse dum cunctis in vnũ consulit, ad singulorũ commoditatem iusue prospicere. Soc. Consentaneum. Hos. Cæterum, vt arbitror, quod & plurimis & plurimũ condu-

Circa quos sit recta gubernatio.

Legum lationem ad regẽ pertinere.

Quare cõstitutio legũ necessaria.

conducit, cõiter instituet, ac hmõi leges & scriptis, & nõ scriptis, sed patrijs moribus inducet. SOC. Recte. HOS. Rectè admodũ. Etenim quo pacto quis possit per oẽm vitã ad singulos circũspicere, sedulusq; assidere cuiq;, & cuiusq; cõmoditatis cõsulere? Nã si quis disciplina regia præditus, hoc efficere posset, nunquã impedimenta ista quæ leges appellantur, sibi præscriberet. Soc. Ita prorsus ex his quæ dicta sunt videtur. HOS. Imò magis, ò Socrates, ex his quæ dicentur. Soc. Quibus. HOS. Hisce inquam. si medicus quidam aut gymnasticus imminente longa peregrinatione, procul ab ijs quos curat absuturum diu se putet, diffidatq; illorũ memoriæ, nũ agendorum monumenta quædã illis conscribere cogitabit, necne? SOC. Cogitabit vtiq; HOS. Quid si præter opinionẽ ocyus quàm putauerat reuertatur, verebiturne alia illis præcipere præter ea quæ quondam scripserat, si qua potiora ægrotantibus adhiberi possint ob temporum mutationes, ventis aut alio quopiam præter spem, & consuetudinem incidentibus? perseuerabitne inquam in priori proposito, neq; primas institutiones transgredi quenquã patietur, nec ipse mandare alia, nec ab ægrotante alia præter solita obseruari, quasi ea & medicinæ artis propria sint, & saluberrima: quæ vero aliter fiant, præter artem sint, & noxia? An potius quicquid eiusmodi circa scientiam artemq; veram accidit, per oĩa risum plurimũ autoribus istis concitabit? SOC. Et maximè quidẽ. HOS. Ei vero qui iusta, & iniusta, honesta & turpia, bona & mala, siue scriptis legibus siue non scriptis moribus hominum gregibus quicunque in ciuitate ad legum scriptarũ normam viuunt, tulit induxitq; non licebit alia quædam præter ea quæ scripta sunt, agere neq; si ipse idem qui ante conscripsit, redeat, neq; si quis alius eius similis veniat an non potius dubitatio talis non minus quàm illa superior, reuera ridicula videretur? SOCR. Nihil prohibet. HOS. Nosti ergo quod hac de re vulgo dicatur. Soc. In p̃sentia non memini. HOS. Atqui pulchra dicunt. aiunt. n. siquis leges quasdã prioribus meliores inuenerit, & eas ciuibus persuaserit, eũ oportet leges ferre: si non persuaserit, non oportere. Nunquid recte. Soc. Forsitan. Hos. Sin autem quispiam nõ persuasione, sed vi quod rectius est, induxerit, quod erit potissimum ei violentiæ nomẽ? responde. imo nondum ad ista, sed, ad superiora prius. SOC. Quæ inquis? Hos. Si quis arte medica verè præditus non persuadeat, sed cogat eum quem curat puerum vel virum vel mulierẽ præter scripta, quod melius agere quodnã erit ei volentiæ nomen? Nõne aliud quoduis potius quàm artis trãsgressio, hoc est illatio morbi? & quiduis aliud potius coacto homini, quàm transgressionem artis ac morbum cõtigisse dicendum? SOC. Vera loqueris. Hos. Quid aũt contra ciuilem artem erat delictũ? Nõne quod turpe dr̃, quod malũ, & quod iniustũ? Soc. Isthuc ipsum. Hos. Age, cũ aliqui coguntur præter patrias leges moresq; facere quæ iustiora, meliora, honestioraque sunt, nonne ridiculosissimus omnium erit quisquis vim eam vituperabit, dicetq; illos à curatoribus qui coegerũt turpia, mala, iniusta fuisse perpessos? Soc, Vera penitus loqueris. Hos. Nunquid si diues est qui cogit, iustę coactiones sunt: si pauper autẽ iniustæ? An potius siue persuaserit, siue non persuaserit. siue pauper sit, seu diues, & secundum scripta, vel præter scripta, modo vtilia inducat, dicendũ est hãc verã esse rectæ gubernationis ciuilis definitionem? Qua rõne vir sapiens bonusq; gubernabit, semper ita ad subditorum salutem respiciens, vt ad nautarum nauisq; salutem respicit gubernator. Nam vt ille non scriptis, sed arte quasi lege quadã nautas seruat, ita, & vir ille vere ciuilis, & apud eos qui ita dominari possunt, recte est rerum ciuilium administratio, vim artis legibus potiorem adhibens. Ac summatim quicquid prudentes principes agant, nunquam delinquunt, quandiu vnũ hoc potissimũ seruant, vt mente & arte quod iustissimum est ciuibus inducentes, tueri eos valeant, meliboresq; ex deterioribus quoad fieri põt, efficere. Soc. His quæ mõ dicta sunt, repugnare non licet. HOS. Neq; illis insuper. SOC. Quibus dicebas? Hos. Quód nulla vnquã multitudo põt ea disciplina præcellere, qua secundũ mẽtem ciuitas regatur. Sed recta illa ciuitatis administratio, vel apud vnũ, vel apud paucissimos certè est quærenda. Ceteræ vero tanquam imitationes quædam ponendæ videntur, vt paulò supra dictum est, hunc nunc quidẽ in meliorem partẽ, nunc in deteriorẽ imitantes. Soc. Q̃uo istud dicebas? neq;. n. quod de imitando paulò ante dixisti, satis tũ intellexi. HOS. Haud malè fecerit, si quis hoc illato sermone desistet, prius quam errorẽ, qui circa hoc nunc est cõmissus, ostenderit. Soc. Quem errorem inquis? Hos. Tale quid iam quęrere necesse est, quod quãquam neq; consuetũ, neq; cognitu facile est, ipsum tñ cõprehendere annitamur. Cũ sola hæc quã memorauimus, recta ciuilis gubernatio sit, nõne cæteras huius institutis vtentes, seruari, necesse est, dum agunt quod mõ laudabamus, quamuis rectissimũ id non sit? Soc. Quid illud? HOS. Quod nemo quicquã præter leges cõmittere audeat, & quisquis audet, morte multetur, extremisq; omnibus supplicijs affligatur. id aũt est, secundo loco rectissimũ atq; honestissimũ: primo nanq; in loco ponendũ quod nunc est dictũ. Quo autẽ mõ eueniat quod modo secundũ esse diximus, declaremus. Visne? Soc. Et maximè quidẽ. Hos. Veniamus iterũ ad imagines, quibus regios principẽs semper cõparare necesse est. Soc. Quas imagines, inquis? Hos. Generosum inquã nauis gubernatorẽ, multisq;, vt ille dicebat, alijs æquiparandum medicũ, consideremus iam imaginẽ, eius rei aliquam fingentes. Soc. Qualem? HOS. Talem quandã, vt si oẽs grauia nos quædã ab illis pati nobis persuadeamus, vtpute qui quos nostrũ seruare vtriq; velint, seruent: quos contra perdere perdant, dũ secãt, vrunt, & ex hoc instituto suo quasi quoddã tributũ mercedẽ referunt: cumque multa cogant expendere ægrotantẽ, ipsi pro ægrotante exponunt nihil, reliquis aũt rebus & ipsi & ipsorum familiares vtũtur: demũ acceptis pecunijs, vel à cognatis, vel ab inimicis ægrotantis, mori eum cogunt. Gubernatores quoq; alia quædã huius generis permulta patrare dicuntur, vt puta qui hoĩes sæpe ex cõposito in recessibus solos destituant, quũ quippiã in pelago labefactarint, in mare illos eijciant, inq; multis alijs lædant. Persuadeamus itaque nobis, nos his caubs lacessitos consulere, quo pacto autoritatẽ artibus illis auferamus, ne libere, vlterius, aut seruis aut liberis hoĩbus dominentur: & ob hoc cœtu facto nos concurrere, & vel oẽm populum, vel diuites tantum conuocare, vbi etiã rudium hoĩum, & aliorũ artificum de nauigio morbisq; consilium audiatur: quonam pacto medelis instrumentisque suis medicos apud ægrotos vti oporteat: item nauibus, & earum instrumentis nauigando, periculaq; procellarum, & fluctuum euitando, & piratarum insidias euadendo, ac etiam si mari longis nauibus aduersus similes sit pugnandum, qua ratione vti his deceat. Fingamus inquam, quæ hisce de rebus vel medicorum gubernatorumque, vel rudium hominum turbę consultanti videntur, in publicis quibusdam tabulis columnisq; inscribi, & mores quosdã ritusq; non scriptos, sed patrios hisce de rebus constitui, sic vt reliquum tempus omne ad horum normam nauigandum sit atque medendum. Soc. Vehementer absurda finxisti. Hos. Præterea quotannis populi principes cõstitui, siue ex diuitibus, siue ex omni populo sorte delectos, qui iuxtà scriptas illas institutiones & naues gubernent, & ægrotantibus medeantur. SOC. Hec superioribus quoq; duriora videntur. HOS. Videamus præterea quod hinc sequitur. Cum annui magistratus cuiusq; tempus exactũ fuerit, necesse erit iudicio, aut ex delectis diuitibus, aut ex vniuerso populo sorte constituto, istic sistere viros illos magistratibus functos, eosque corrigere: ita vt liceat volenti cuilibet litem eis intendere, quod aliter

Regiũ officium.

Quód multitudo non potest regere.

Perfecta administratio apud vnum vel paucos.

An leges immutabiles seiẽdę.

Hac lege & in præsens, & in posterũ artes omnes euerti queant.

ter q̃ leges iubeant, & patria cõsuetudo doceat, aut naues gubernauerit, aut ægros curauerint: & qui aliter fecisse deprrhendentur, lata sententia, vel supplicio, vel alio quodã incõmodo à iudicibus afficiantur. SOC. Nõne quicunq; magistratum inter huiusmodi hoĩes sponte suscipit merito quoduis suppliciũ damnum ue patietur. HOS. Ferre insuper oportebit; siquis præter scriptas cõstitutiones nauigandi rõnem aliquã nouã inferat, aut sanitatis tuendæ verã illã & legibus traditã rõnem, ad ventos & calores, & frigora transferrens perscrutetur, & circa hæc ex ingenio, suo philosophetur, doceatq; primo quidẽ hunc neq; gubernatorẽ esse, neq; medicũ nominandũ, sed curiosum quendã delirumq; sophistã. deinde à quolibet in iudiciũ trahi posse, vt puta qui iuniores alios corrũpat, suadeatq; vt gubernatioria & medicina cõtra legũ instituta pro suo cuiusq; arbitratu tractaretur, eodẽ pacto naues morbiq; curentur: ac si prẹter leges iuuenibus aut senibus persuadere quicquã reperiatur, extremis supplicijs affici. neq; enim oportere quicquã legibus sapiẽtius esse. neq;.n. quenquã aut medicinæ sanitatisq; naturã, aut gubernandi, nauigãdiq; optimã rõnem ignorare, scripta moresq; patrios perdiscere volentẽ. Si hæc ita cõtingãt circa scientias quas narrauimus, aliasq; permultas, vt secundũ præscripta potius q̃ secũdũ artem agatur. qd dicemus ô Socrates? Vtpùta si idẽ circa rem militarem, oẽmq; venationẽ, circa picturã quoq;, & vniuersam imitationem, circa architecturam, & oẽm instrumentorum suppellectiliũq; effectionẽ, circa agriculturã & oẽm plãtandi curã, equorumq; & armentorũ oĩum custodiam, circa vaticiniumq;, & varium ministrorum obsequiũ, circa talorũ ludũ, arithmeticã nudam, vel eã quæ circa planũ, aut profundũ aut velocitatẽ tarditatẽq; est, constituatur. SOC. Certũ est, si ita se res habeant, artes oẽs funditus subuerti, neq; deinceps vnquã renasci ob hanc ipsam legẽ quæ rerũ nouarũ indagationem vetat. Vnde vita quæ nunc difficilis est, tunc prorsus etiã intoleranda fieret. HOS. Quid ad hoc? Si secundũ prẹscriptas leges fieri singula cogeremus, legibusq; ipsis præficeremus virũ quendã, vel consensu populi designatũ, vel sorte creatũ, qui spretis legibus aut lucri cã, aut propriæ libidinis gratia, alia quædã præter hẹc quæ sunt instituta, imperitus rerũ agere tẽtet, nonne hoc priori malo deterius? SOC. Maximẽ. HOS. Etenim quisquis cum imperitus sit, præter leges illas, quẹ ex lõgo rerũ vsu ab his qui gratiosẽ populo cõsultantes vt eas acciperet, persuaserunt, latæ sunt, cõmittere audet, scelus cõmittit superiori peccato longe deterius: ac multo magis q̃ scriptæ leges, officia vitæ confundit atq; peruertit. SOC. Magnopere. HOS. Quapropter legibus constitutis, altera iã (quemadmodũ dr̃) nauigatio est, vt nemo quicquam vnquã præter illas facere permittatur, siue singuli, siue populus hoc conetur.

Si quisquã iners præponeretur legib. quid mali sitque retur.

SOC. Scite. HOS. Nonne imitamẽta quædã veritatis, singulis hẹc erunt, quæ ab intelligentibus pro virili constituta fuerunt? SOC. Nihil obstat. HOS. Atqui si recordamur, ciuilẽ reuera hoĩem atq; peritũ supra diximus multa sẹpe ex arte facturũ præter instituta quæ antea scripserat, quoties potiora quẹdã ijs quẹ absentibus reliquit, inuenisse putauerit, SOC. Diximus proculdio. HOS. Nõne si vel singuli, vel populus ipse, cui leges præscriptæ sunt, præterquã qd illius legibus traditũ aliud quiddã tanquã melius aggrrditur, idẽ pro viribus quod verus ille ciuilis vir agit? SOC. Summopere. HOS. Si qui igitur imperiti id agerent, imitari quidẽ verũ ipsum anniterentur, peruerse tñ imitarentur. Siqui aũt periti idẽ contendant, haud amplius imitatio iã hoc, sed illud ipsum verissimum erit. Soc. Omnino. HOS. Enimuerò id iã ante inter nos conuenit, artẽ nullã, multis cõpetere. SOC. Conuenit certè. HOS. Ergo si ars, quẽdã regia facultas est, turba diuitũ & populus oĩs scientiam hanc ciuilẽ nunquam nanciscitur. SOC. Nunquã HOS. Oportet itaq; respub. eiuscemodi si quando verã illam gubernationẽ vnius viri arte imperantis pro viribus imitaturæ sunt, nunquã quicquam præter scriptas leges moresq; patrios facere. SOC. Egregie locutus es. HOS. Eandem illam cum diuites imitantur, eã remp. optimatũ gubernationẽ vocamus: quando vero leges pro nihilo habent, paucorũ potentiã. SOC. Apparet. HOS. Quinetiam quoties vnus secundum leges dominatur scientem illum imitatus, regem vocamus, non distinguentes noĩe illum, qui scientia solis imperat, ab eo qui opinione secundũ leges solus etiã dominatur? SOC. Ita videtur. HOS. Nonne igitur si vnus vera illa scientia præditus imperat, idẽ nomen, hoc est regium, habet, nec alio cognomento appellatur? Nam ex quinque nominibus gubernationũ ciuiliũ, quas narrauimus, vnũ solũ hoc erat. SOC. Videtur. HOS. Quid porro? quoties neq; ex lege, neque ex more quispiam dominatur, simulatq; scire se, & præter leges rectius hoc ita fieri oportere, inest, aũt libido & ignorantia quædã quæ ad imitationẽ eiusmodi inducit, an non vir talis tyrannus est appellandus? SOC. Et maximè quidẽ. HOS. Hac ratione rex extitit, vt diximus, & tyrannus, paucorũ potentia, optimatum gubernatio, necnon popularis administratio, cum ægrẽ ferrent homines vnius imperiũ, diffiderentq; virum talem reperiri aliquando posse tanto imperio dignum, qui & possit & velit virtute & scientia imperans, sancte & iuste suũ cuiq; ius tribuere, timerentq; prætereа ne fortè vir vnus licentiã nactus, quẽlibet pro libidine læderet, & opprimeret atq; necaret. quoniam si talis, quidam qualẽ figurauimus nobis occurreret amaretur profecto eius administratio, quæ sola oĩum rectissima est, conduciteq; ad bene beateq; viuendum. Soc. Sane. HOS. Nunc autẽ postquã non nascitur rex talis in ciuitatibus, qualis inter, apum examina statim à principio tam corporis, quam animi habitu, cæteros antecellens, necesse est cœtu consultantium facto instituta conscribere, vestigiaq; verissimæ reipub. illius percurrere, SOC. Sic apparet. HOS. Et miramur ô Socrates, quod in gubernationibus huiuscemodi mala quẹ fieri videmus, eueniant, venturaq; sint, eo iacto fundamento, quod non scientiã, sed scriptis quibusdam institutionibus moribusq; nititur tantũ in rebus agendis, quo si alia quædam gubernatio vel ciuitas vtatur, certũ est oĩa funditus euersurã. Aut illud fortasse mirũ magis videri debet, quã robusta res natura ciuitas sit: nã cum ciuitates nonnullæ sic iam diu infectæ, permanẽt nihilominus, neq; corruũt: multæ tamen nauium instar submersæ perierunt, pereunt, atq; peribunt, ob gubernatorũ nautarumq; improbitatẽ, qui in rebus maximis extrema quadã ignorantia detinentur,. quoniã cũ rerũ ciuiliũ prorsus ignari sint, in ijs tamen pluri mũ sibi sapere videntur. Soc. Vera loqueris. Hos. Cũ igitur oẽs nõ rectẹ respu. sint ad cõueniendũ difficiles, videndũ quæ læuissima quæ ue oĩum onerosissima sit: quæ res etsi minus ad id, de quo nunc agimus, pertinere videtur: tamen in vniuersum fortasse oẽs oĩa huius gratia facimus. HOS. Ita prorsus agendũ. Hos. E tribus vnã atq; eandem facilimã simul, & difficilimã ferunt. Soc. Qui isthuc ais? Hos. Non aliter quam supra, tres scilicet esse ciuiles gubernationes, vnius, paucorum, atq; multorum primum sermone confuso. Soc. Erant & supra. HOS. Singulis autem in duas diuisis, sex efficiamus, rectamq; ipsam velut sapientiam ab alijs secernamus. SOC. Quo pacto? HOS. Vnius principatum in regnum, & tyrannidem distribuimus. Dominationẽ verò quæ non multis cõpetit, in speciem vnam que laudanda est, optimatũ scilicet gubernationẽ alteram quæ vituperanda, paucorum potentiam. At multorum administrationem tunc simplicem posuimus, popularẽ gubernationem denoĩantes nũc vero & hanc duplicem esse dicamus. SOC. Qua igitur ratione diuidemus? HOS. Non alia quam reliqua, & si nomen huius sit geminũ. Verũ tam huic q̃ alij cõe hoc elt, vt leges vel seruent, vel transgrediãtur. SOC. Est vtiq; HOS. Tũc sanè rectã gubernationẽ quẹrentibus, partitio hẹc nihil condu-

Qui rex' sit gubernando.

Ciuitas suapte natura robusta.

Leges esse veritatis imitationes.

Sept̃ gubernationes, & earum oĩum pulchra inter se comparatio.

conducebat, vt supra monstrabamus. Postquam vero illam segregauimus, cæteras vero necessarias duximus, in his iam legum vel custodia vel transgresio singulas bifariam partiuntur. Soc. Ex eo qui nunc est dictus, sermone ita videtur. Hos. Vnius igitur dominatio bonis coniuncta constitutionibus, quas leges vocauimus, sex illarũ omnium optima est: legum expers dura est, & subiectis omnium onerosissima. Soc. Apparet. Hos. Gubernationem vero in qua non multi imperitant, mediam censere debemus, quemadmodũ quod paucũ est, inter vnũ multa ue medium obtinet: cæterùm multorum administrationem per omnia debilem, vt pote quæ ad alias comparata, nihil magnificũ siue bonum, siue malum efficere posit, propterea quòd magistratus ad exigua redacti sunt, in multosq; diuisi. Quapropter legitimarum omnium Rerumpub. hæc deterrima est, iniquarum optima. Ac si oẽs intemperatę sint in populari præstet viuere: si temperatæ oẽs, minimè omnium in ista viuendum. In prima vero vitam agere potissimum est atque optimum, excepta septima. Illam nanq; ab omnibus alijs gubernationibus, non aliter quàm ab hominibus Deum secernere decet. Soc Videntur hæc ita fieri atq, contingere, & vt inquis, agendum. Hos. Nonne igitur oẽs harum Rerump. eo solo qui sapientis illius est, excepto, administratores segregare decet, vtpote qui non reuera ciuiles, sed seditiosi viri sint, laruarumq; ingentium præsides, imò laruæ ipsę, simię maximæ, maximiq; præstigiatores, sophistarumque sophistæ? Soc. Cognomentum hoc ijs qui ciuiles dicuntur, competere iure videtur. Hos. Iam tandem ab arte ciuili Centaurorum illã Satyrorumq; choreã vix tandẽ separauimus. quam supra cernere nos dicebamus, & à ciuili separandam arbitrabamur. Soc. Videtur. Hos. Durius præterea quiddã his restat, quod eo difficilius à rege discernitur, quo illi est natura coniunctius, ideoque idem nobis quod aurum effodientibus contigisse videtur. Soc. Quemadmodum? Hos. Terram & lapides, aliaq; permulta ab illo primum artifices separant; supersunt autẽ post hæc cognatiora quædam auro pretiosioraq; commixta, igni solo auro secernenda, æs, argentum, quandoq; etiam adamas: quæ vix tandem facto ad ignem examine explorantur, aurumq; purum putum videre nos sinunt. Soc. Ita de ijs fertur. Hos. Eadem ratione & nos videmur à ciuili nunc scientia vehementer aliena & longinqua admodum separasse, proxima vero & honoranda reliquisse. Quorũ numero est, præfectura exercitus, iudicialis prætura, oratoria dignitas cum regia autoritate communicãs dum quod iustum est persuadet, & cum illa publicas res gubernat: quę si quis modo quod facilè segreget, nudum iam ac solum illum quem quærimus, ciuilem nobis ostẽdet. Soc. Haud dubium est hoc omni studio conandum. Hos. Experientię quidem causa ipsius patefiet, per musicam vero patefaciamus. Ac dic mihi. Soc. Quid vis dicam? Hos. An est disciplina nobis aliqua musicę, artiumue quæ manuum ministerio peraguntur? Soc. Est. Hos. Quid igitur, num & hic scientiam esse aliquam dicemus quæ doceat quę artium discenda sit, quæ minus? Soc. Esse planè dicemus, Hos. Nonne hanc ab alijs esse diuersam? Soc. Et hoc. Hos. Deinde nullamne earum, aut alteram alteri dominari, aut huic illas, aut illis hãc omnibus velut antistitem præesse dicemus? Soc. Eam quæ de singulis artibus quænam discendæ sunt, & quæ minus, diiudicat, Hos. Et docenti igitur, & discenti imperare illam asseris? Soc. Prorsus. Hos. Et eam quæ iudicat, persuadendum ne sit an non, illi quæ persuadere potest? Soc. Quidni? Hos. Persuasionẽ illam quæ ad turbã fit per cõfabulationẽ quandã exhortationemq; potius quã doctrinã, cui potissimum scientię tribuemus. Soc. Constat oratoriæ tribuendã esse. Hos. Cuius artis officiũ dicimus, iudicare vtrũ vi an persuasione vti, & in quibus & contra quos vti deceat? Soc. Eius quæ persuadendi dicendiq; peritiæ dominatur. Hos. Est aũt, vt arbitror, ea nulla pręter quam ciuilis hoĩs facultas. Soc. Præclare. Hos. Sic igitur protinus oratoria à ciuili facultate distincta videt, vt spẽs quædã alia ciuili isti subiecta. Soc. Certè. Hos. Quid insuper de hac facultate cogitandũ? Soc. Qua? Hos. Qua pugnamus aduersus eos quibus bellũ indiximus. Nũ artificiosam hãc, an artis expertẽ, esse dicemus? Soc. Quis vero arte carere dicat, ea oĩa quæ militaris disciplinæ sunt? Hos. Facultatẽ vero illã quæ consultando prudenter deliberare potest quibus cum bellũ gerendum sit, vel pax ineũda, nunquid ab ea diuersam, an eandẽ cũ illa putabimus? Soc. Diuersam, siquidẽ superioribus stamus. Hos. Nonne si superiorũ rõnem sequimur, hanc quæ de bello consultat, illi quæ bellũ gerit, dominari dicemus? Soc. Idipsum. Hos. Quam verò facultatem verè præter regiam illam ciuilium rerum disciplinam potentissimæ totius rei militaris arti præesse dicemus? Soc. Nullam prorsus aliam. Hos. Scientiam igitur eorũ qui exercitus ducunt, quia obedit & seruit alteri, haudquaquã ipsam ciuilem facultatẽ ponemus esse. Soc. Haud sanè decet. Hos. Age iam pretorum qui iustè singula iudicant, munus cogitemus. Soc. Cogitemus. Hos. Nunquid longius patet, quàm vt circa contractus omnigenos quid iustum, quid non consideret, & ad normam legum quas rex ipse cõdidit, respiciẽs, de singulis iudicet, propria virtute semper adhibita, per quam neq; muneribus, nec minis, nec misericordia, nec odio, nec amore legibus trãsgresis, mutuas accusationes, dissoluat? Soc. Non aliud certe quam nũc, abs te dictũ, iudicis est officiũ. Hos. Constat itaq; vim iudicum non esse regiam illam maiestatẽ, sed legũ custodẽ regisque ministram. Soc. Apparet. Hos. Quisquis artes quas memorauimus, cunctas, considerauerit, cogitare debet earũ nullã esse ciuilem quã quærimus disciplinã: quippe cũ regiæ maiestatis officiũ sit, non vt ipsa quidẽ agat, sed vt agere volentibus imperet, cognoscatq; imperium & vim eorũ quæ in ciuitate sunt maxima, tum quid decorum, quid opportunũ sit, quid contra: cæteras vero facultates iussa capessere, & mandata transigere. Soc. Optimè Hos. Quamobrem artes illæ quas modo narrauimus, cum neq; suijpsarũ, neq; inuicẽ dominę sint, sed singulæ, proprijs quibusdam incumbant operibus, merito munijs proprijs propria sortitę sunt noĩa quoq; Soc. Apparet. Hos. Eã verò quæ cunctis his præsidet, legumq; & oĩum quæ in ciuitate sunt, curã habet, oĩaque contexit, merito cõi appellatione cõprehendentes, ciuilem scientiã nuncupamus: Soc. Oĩno Hos. Nnnquid in præsentia secundũ textorię facultatis exẽplum percurrere hanc decet postquam oĩa quę in ciuitate sunt genera, patefecimus? Soc. Maximè. Hos. Declarandũ deinceps, vt videtur, quæ sit concinnatio regia, & qua rõne complicet texatq; qualẽq; texturam nobis efficiat. Soc. Sic est. Hos. Res quidẽ demonstratu difficilis: sed quoniam necessaria visa est, ꝑ viribus declaranda videtur. Soc. Oĩno declarandũ. Hos. Quod. n. virtutis pars à specie virtutis differat, facilè potest aduersus etiam contentiosos hoĩes multorũ opinione probari. Soc. Haud intelligo. Hos. Sic forte intelliges. Fortitudinẽ arbitrari te puto partẽ aliquã virtutis esse. Soc. Penitus. Hos. Temperantiã aũt a fortitudine esse diuersam, esse tamẽ eiusdẽ partẽ cuius est fortitudo. Soc. Ita. Hos. Mirum quiddam de his statuere audendũ est, Soc. Quidnam? Hos. Quòd duo hæc quodãmodo multis in rebus sibi inuicem plurimum aduersantur. Soc. Qua rõne id ais? Hos. Inauditũ hoc. siquidẽ partes virtutis oẽs mutua inuicem amicitia vinciri dicuntur. Soc. Vtique. Hos. Consideremus itaque diligẽter. vtrum hoc ita simplex sit, an differentiam horum maximam in cognatis quodãmodo habeat. Soc. Nempè. sed dicas vbi considerandum, Hos. In omnibus quæcunq; pulchra vocamus & ad duas inter se contrarias species ea referimus. Soc. Dic apertius, Hos. Velocitatem vel corporum, vel animorũ, vel vocum, siue horum ipsorum, seu etiam simulacrorum quæcunq; vel musica vel pictura exprimit imitan

Quomodo oratoria a ciuili distinguat.

Scientiam rei militaris subiectam esse ciuili.

Quòd iudiciaria est regis uel dilicqua.

Quæ ciuilis scientia.

Qualis sit textura regia.

Oratoriæ facultatis maiestas.

imitando: horum tu quicquam vnquam vel ipse laudasti, vel laudantem alium audiuisti? Soc. Quid igitur? Hos. Recordaris quo illa in vnoquoq; istorũ laudantur? Soc. Minimè. HOS. Vtinam igitur possem hæc ita, vt mihi videtur, explicare verbis. Soc. Quid prohibet? HOS. Facile hoc, vt video, tibi videtur. quare ipsum in generibus sub contrarijs consideremus. Hæc fiunt, quoties miramur rerũ multarum velocitatẽ, vehementiam, accumen siue cogitatione, siue corpore, siue etiam voce, vna quadã fortitudinis appellatione solemus vti laudando. Soc. Quo pacto? Hos. Acutum dicimus & forte, velox, & forte, vehemens & forte? hasq; naturas cõi fortitudinis nomine laudare solemus. Soc. Profectò. Hos. Nonne etiam cum quid sensim leuiterq; fit, eã rem in multis actionibus sæpe laudamus? Soc. Valde. HOS. Nonne contra hic, quã illic laudibus vtentes dicimus? Soc. Quomodo? HOS. Quieta hæc, sæpe dicimus, & temperata, & hæc circa cogitationem amamus, circa actiones tarda & mollia, circa voces lenia atque grauia, & oẽm rhythmicum numerosumq; motum, omnemq; musam opportuna tarditate vtentem: hisq; omnibus moderationis nomen, non fortitudinis adhibemus, Soc. Vera loqueris. HOS. At quoties opportunitatem ista non seruant, contra mutatis nominibus vituperamus. Soc. Qui? HOS. Cum acutiora fiunt velocioraq;, & asperiora siue duriora quàm opportunitas exigit, dicimus contumeliosa, petulantia furiosa: cũ vero grauiora tardioraq; & molliora fiunt. timida ineptaq; dicimus. & ignaua; ac propemodum & hec & temperantiæ fortitudinisq; naturam contrarias esse, velut hostiles formas, & inter se seditionẽ agitantes inueniemus, nec vnquam in actionibus quas circa hæ versantur, commisceri, neq; eos insuper quorum in animis hæc insunt, inter se consentire, sed discrepare potius, si modo diligẽter inuestigemus. Soc. Vbinam inquis? HOS. In ijs inquã omnibus quæ retulimus, quin & in alijs consentaneum est permultis: nam cum vtrique pro naturæ suæ affinitate partim res vt proprias suasq; laudent, partim vt alienas & extraneas reprobent. in multis eos sibi vehemẽter aduersari contingit. Soc. Videntur. HOS. Altercatio hæc specierum talium quibusdam ludus quidam est, in maximis autẽ rebus morbus fit omnium ciuitati grauissimus. Soc. Qualibus in rebus inquis? HOS. In omni, vt consentaneum, est, constitutione viuendi. Nam qui cæteris modestia præstant, vitæ tranquillitati student, sua semper priuatim agentes, pacis auidi concordiæq; tam erga exteros, quàm erga conciues. Atque huius amoris excessu fit vt dum suis priuatim incumbunt operibus, clam & ipsi imbelles eneruatiq; reddantur, & iuniores suo exemplo emolliant & effœminẽt. Vnde inuadentibus quibuslibet expositi sunt, ac breui ipsi natiq; & patria oĩs paulatim amissa libertate succumbunt. Soc. Durum valde morbũ grauemque narrasti. HOS. Qui vero ad fortitudinẽ magis quam oporteat declinantes, bellicosam vitam vehementer affectant, hi sæpe patriam suam ad bellum incitant, & hortantur, vnde gentes plurimas. & potentes vrbi suę infensas reddunt. Quapropter vel funditus ciuitates suas euertunt, vel imprudenter in hostium redigunt seruitutem. Soc. Sic quoq; accidit. HOS. Ergo quis neget in his hæc vtraq; sibi inuicem plurimum aduersari?. Soc. Nemo vtiq;. HOS. An non quod ab initio quærebamus, nunc inuenimus? quod videlicet partes virtutis quædam non paruæ natura, & ipsæ secum pugnant, & qui habent discrepare inter se plurimũ faciunt? Soc. Apparet. HOS. Hoc itidem videamus. Soc. Quidnam? HOS. Num sciẽtia aliqua sit ex his quarum actio in componendo versatur, quæ opus aliquod suum vel vilissimum ẽt sponte ex malis simul & bonis construat? An potius omnis scientia praua semper pro viribus vitat, apta vero & vtilia captat? ex his aũt partim similibus, partim dissimilibus omnibus in vnũ collatis, vnam quãdam vim ideamq; conflat? Soc. Istud potius. HOS, Nunq̃ igitur vera secundũ naturã

Quæ male oriũtur ex intemperantia.

Oĩs sciẽtia abijcit mala, vtilia captat.

ciuilium rerum peritia ex malis bonisue hoĩbus ciuitatẽ vllam sponte cõstituet: sed disciplina & periclitatione aliqua vnũquenq; explorabit, factoq; examine, idẽ illud postea munus his qui & docere alios & ipsi obsequi possunt, cõmittet, quibus ipsa sic sedulo præsidebit mãdabitq;, vt textoria ars carminatoribus, cæterisq; lanificij præparatoribus præsidet, talia præcipiens singulis, qualia ad texturã suam conducere arbitratur. Soc. Ita prorsus. HOS. Eadem ratione regia maiestas mihi videtur omnibus iuxta legum instituta cæteras imbuentibus educantibusq; præsidens, id duntaxat vt exerceant doceantq; permittere, quod ad ipsius rationem attinens mores decoros inducat eos autem qui fortitudinis, temperantiæue, aut cæterarũ virtutum vim assequi non possunt, sed prauitate naturæ ad impietatem, petulantiam, iniustitiamq; trahuntur, è cœtu ciuium eijcit, exilioque morte & extremo opprobrio dãnat. Soc. Ita quodammodo traditur. HOS. Ignaros aũt pusillanimesq; homũculos seruili ministerio subiugat. Soc. Scite admodũ. HOS. Cæteros autẽ quorũ ingenia ad generosum habitũ per disciplinã euehi possunt, arteq; inter se contẽperari patiuntur, seruat atq; tuetur. Ex his vero quæ ad fortitudinẽ magis vergunt, staminis vice propter solidos mores esse censet: quę aũt ad modestiam, molli teneræq; materiæ similes, imaginem habere subtegminis crocei coloris. Ea denique quæ in contrariũ diuersumq; natura tendunt, hoc modo vincire inuicem, & contexere nititur. Soc. Quo? HOS. Primo quidẽ iuxta cognationis rationem partem animæ sempiternam diuino vinculo nectit: post diuinam aũt, illam quæ animalis naturę est humanis. Soc. Quomodo istud? HOS. Quoties in animis vera stabilisq; de pulchro, iusto, bono, horumue contrarijs rebus opinio fit, diuinam illam in genere dæmonico, id est, scito feliciq; fieri asseuero. Soc. Decet sanè. HOS. Scimusne oportere ciuilem virum ac bonum latorem legum, solum regia musa posse hoc illis inserere, qui rectæ disciplinę vt decet participes sunt quosue modo commemorauimus? Soc. Consentaneũ id quoque. HOS. Qui vero id facere ò Socrates nequit, nominibus quæ iam quærebamus appellari non debet. Soc. Nõ certe. HOS. An non fortis animus si veritatis huiuscemodi sit particeps mansuescit, atq; ita maximè iuste inter alios viuere & agere cupit? sin autem omnino sit expers, ad ferinam naturam delabitur? Soc. Proculdubio. HOS. Atqui & modestus natura animus opinionibus illis imbutus, reuera temperans moderatusque adeo vt reipublicæ vtilis sit, efficitur. Vacuus autem turpẽ stoliditatis ignauiæq; reportat infamiam. Soc. Valde. HOS. Nonne dicẽdum est complicationem vinculumq; huiusmodi, & malis ipsis inter se, & bonis erga malos, stabile nunquam esse? neq; scientiam vllam hoc ad eiusmodi homines vinciendos de industria vti? Soc. Prorsus. HOS. Illis autem quos generosis moribus natura donauit, & ad naturę normam educauit consuetudo, solis id vinculum per leges inditur: estq; in his ars illa ciuilis velut remedium. & hac ratione illa ipsa, quam supra diximus, partium virtutis natura contrariarũ pugnantiumque conciliatio diuina quædam fit. Soc. Vera hæc sunt. Hos. Vbi diuinum hoc vinculum constat, facile est & inuenire, & inuenta perficere vincula humana. Soc. Qua ratione? & quæ potissimum? HOS. Affinitatum liberorumque necessitudines, quæq; in elocationibus nuptijsq; fiunt: plurimi enim circa hæc non rectè ad procreandum liberos copulantur. Soc. Quamobrẽ? Hos. Diuitias. n. potentiamq; in his rebus quàm cupidè persequantur, quid attinet diligentius. oratione percẽsere? Soc. Nihil. Hos. De illis autem quibus genus curæ est, loqui præstat, si quid fortè prȩter modũ agant. Soc. Aequũ est. Hos. Agũt aũt nulla quidem ratione recta. præsentem voluptatem secuti, & ex eo q̃ similibus tantũ delectantur, dissimilibus vero minimè, difficultatis plurimum excitant. Soc. Quo pacto? Hos. Modesti siquidẽ hi es similes sui: mores quȩrunt, & quo ad possunt

Officia quædã regiæ maiestatis.

possunt ex hmôi & ipsi ducunt, & elocant suas talibus. Eodem pacto fortè illud genus, similes sibi adsciscit, cum oporteret cõtra oĩno ab vtroq; genere fieri. Soc. Quô? Fortis naturæ conditio. & quã ob causam? HOS. Quoniã fortis naturæ hæc est conditio, vt si per multas successiones expers temperantiæ permaneat, principio fiat robustior, tandẽ vero in furorẽ versa deficiat,. Soc. Conuenit. HOS. Rursus aĩa pudore abundãs, audacia vero fortitudinis vndiq; carens, si per multas similiter generationes transeat, segnior fit quàm decet, ac demũ extremo quodã torpore mergitur. Soc. Id quoq; ita contingere constat. HOS. His vt diximus ligamẽtis vincire vtraq; hoĩum genera facile possumus, si, vt diximus, opinionẽ de bonis & pulchris vtraq; habeant eandẽ. Hoc aũt vnum & integrũ regiæ texturæ opus est, vt nunquã moderatos mores seorsim à fortibus esse permittat, sed vtraq; ingenia inuicem per opinionis eiusdem consensionẽ, per honores vituperationesq;, per alterna coniugia contexẽs, telam ex his lenem optimeq; cohærentem efficiat, hisq; cõiter semper ciuiles magistratus muneraq; cõmittat. Soc. Quo pacto? HOS. Vbi vnius sufficiet gubernatio, hoĩem pditum moribus vtrisque præficiet. Vbi pluribus opus erit, vtriusq; generis partes aliquas cõmiscebit. Temperatorũ.n. principum mores cauti admodũ & iusti, & salutares: agri proptitudine, & vehementia quadam ad agendum idonea indigent. Soc. Ita de his quoq; videtur. HOS. Fortitudo aũt in cautione, & iustitia illis cedit, in rebus agẽdis plurimum antecellit. Neq; vero possunt in ciuitate oĩa bene agi priuatim & publicè, nisi ambo hæc adsint. Soc. Non certè. HOS. Finem igitur ciuilis actionis recta plicatione contextũ tunc extare dicamus, quando fortiũ, & temperantium ingenia concordia amicitiaq; concilians, cõem illorum efficit vitam: qui sanè contextus preclarissimus omnium est & optimus, aliosque insuper omnes in ciuitate tam seruos quàm liberos protegens, & complectẽs, hac textura serieque comprehendit: atque ita dominatur, & præsidet ciuitati, vt nihil prætermittat eorũ, quæ, quoad fieri potest, beatã efficiunt ciuitatẽ. Soc. Profecto nobis hospes regium ipsum ciuilemq; virum egregiè definisti.

PLATONIS PROTAGORAS, VEL SOPHISTÆ.

Marsilij Ficini Argumentum.

EXTAT apud Græcos verissimum de Platone dictum, Phœbum videlicet duos precipuè filios genuisse, Aesculapium, & Platonem. Aesculapium quidem qui corporibus, Platonem vero, qui animis mederetur. Socratem quoque Socratici omnes purgandorum gratia animorum à deo missum fuisse testantur. Morbus autem animi in falsis opinionibus malisq; moribus videtur consistere. Tantũ verò malum ingenuis animis haud tam facilè ab alijs, quam à sophistis solet inferri. Profecto philosophi sunt qui veritatem studiosè quærunt veritatis duntaxat ipsius amore. Sophistæ vero, opinionẽ affectant, similiter opinionis amore. Hi enim quasi disciplinarum mercatores & caupones, vndique opiniones absque delectu varias congregant, tum ad excogitandũ, tum ad dicendum vtcunque libuerit pertinentes, quas deinde quasi venales diuitibus vendant adolescentibus, diuitiarum & inanis gloriæ gratia. Itaque nihil vnquam habent pensi, vtrum vera, vel bona an contra, aut ipsi discant, aut alios doceant, sed & confundunt, & passim errores effundunt quotidie plurimos, nulla prorsus rectæ elationis habita ratione, modo & diuitias cumulent. & vulgarem gloriam consequantur. Quamobrem necesse est adolescentes atque viros, qui sophistas ob sapientiæ opinionem, & eloquentiæ fucum plurimi faciunt, quotidie ab illis falsarum opinionum pessimorumq; morum venena combibere. Siquidem mali mores, & falsas sequuntur opiniones, & facilè ab auaris ambitiosisq; preceptoribus, qui nihilominus plurimi existimantur, in discipulos transfunduntur. Plato igitur animorum miserrus tam prone, tam grauiter periclitantium, frequentissime sub Socratis sui persona maleficos, veneficosq; sophistas pro viribus detestatur, quo videlicet homines discendi cupidi cautè fallaces deuitent Sirenum cantus, & noxia pocula Circes. Neque tamen inuectiuis eos manifestis effulminat, ne vel ipse perturbatione vlla odioq; in illos videatur adductus, vel ipsi ipsorumq; sectatores, venenosa in eum impudentissime linguę tela retorqueant. Ergo partim ironia, partim risu, sæpe ioco, & ludo, sepius honesta quadã redargutione immeritã sophistis autoritatẽ conatur adimere. Id quidem in Sophista acutissime perficit. Idẽ in Gorgia elegantissime, Facete admodum & vrbane in Hippia: Scitè & argute in Euthydemo. Artificiosè etiã in Protagora, sæpeq; similiter. Vbiq; vero Sophistas omnia profitentes inducit iactabundos & gloriosos, temerarios insuper & auaros. In principio quidem disputationis satis aptos, paulatim verò ineptiores, postremò oĩum ineptissimos. qui nulla de re præcipuè grauiori, vel quid sit vel quanta, vel qualis, intelligant: cumq; profiteantur omnia, nihil eos omnino scire conuincit, Hactenus in omnes Platonis dialogos in quibus Sophistarum cõmemoratio fit, prę fatos esse sufficiat. Pergamus iam ad Protagorã. Socrates à Diotima fatidica artem amatoriam didicit, per quã sciebat per corporũ pulchritudinẽ quasi per vestigia quædam sagaciter venari, tum animi, tum mentis angelicæ, deiq; pulchritudinem, eandemq; artem vbique docebat. De hac eius arte Plato, & sæpe alibi, & in Symposio ac Phædro præcipuè pertractauit. Eandem in principio huius libri significant. Idcirco subiunxit eũ non minus amare virũ quã adolescentẽ. Ac paulo post seniores quoque amare ardentius, mõ sapientiores appareant. Post hæc Socrates dum Hippocratẽ adolescentem disciplinarum auidissimum artificiosissimè monet ne temere cuiuslibet se disciplinæ committat, nõ solum illum, sed & nos commonefacit, vt curã animi longè magis quàm corporis habeamus, caueamusq; diligenter ne disciplinis ipsum noxijs imbuamus Eas. n. magis obesse animo, quàm corpori nostro venenum. Mox quasi pictor Sophistarum fastum, vanitatemq; ante oculos ponit. Demõstrat quoq; quantũ iuuentus credula eorum tum põpam admiretur, tum lenocinijs capiatur. Deinde ad ea descendit quæ maximi ad vitam momenti sunt, & quibus sophistæ plurimum gloriantur, quærens de virtute quidem omni præcipuè vero de præcipua, id est ciuili, per quam & propria cuiusq; & familiaris, & publica res ad summum bonum recta ratione disponitur: quam veluti præ cæteris necessariam Plato in omnibus pene quærit dialogis: intereaq; ostendit hanc nullo mõ à Sophistis esse petendam. sed quodammodo à philosophis, qui cum verum intelligant colantq; bonũ, nimirũ recto ad ipsum tramite deo duce producere possunt. Sed redeamus nunc ad Sophistam, quem non posse virtutẽ eiusmodi, vel exẽplo tradere, vel disputatione docere, ex hoc planè perspicitur, quod & ipse virtutis est expers, & rectum disputandi ordinem non obseruat. Cum. n. interrogetur Protagoras hic à Socratẽ, vtrum virtus doceri possit necne, vt potè qui veræ differendi artis sit ignarus, recipit statim se ostensurum virtutem posse doceri, antequã quid ipsa sit quotue in partes diuidatur, aperiat. Socrates autem tentãdi Sophistæ gratia argumentatur eam doceri non posse, his penè verbis. Quando publice de aliquo eius artis opificio cõsultatur, quæ à certis præceptoribus doceri potest, nullus admittitur ad consiliũ, præter illos qui artem eiusmodi ab ipsis præceptoribus didicerũt, ipsique exercuerunt. Quando vero de publicis rebus quæ ad virtutem ciuilem spectant deliberatur, omnes fermè similiter admittuntur neque ab vllo quæritur vtrum, & à quo & quando peritiam ciuilẽ acceperit, quasi omnes intelligant eam certis in scholis disci non posse. Præterea si ab altero alteri traderetur, præcipuè viri in ea clarissimi rem hanc tam preciosam sæpe suis hæreditario quodam iure relinquerent. Ad hæc Protagoras longis probat ambagibus doceri posse virtutẽ, In quibus notanda quædam priscorum refert misteria. Decet enim quamuis Sophista sit, nonnulla etiam legisse bona, & cum prolixe loquatur apud Platonem, vtilia quædam adducere. Tradunt theologi veteres, sub terra quondam animalia latuisse, id est in prima mundi materia rerum semina præfuisse. Prętererea Iouem, id est deum mundi opificem per sequentes deos, hoc est per stellas, animalia ex elementis composuisse. Deos autẽ ministerio dæmonum animalia instrumentis adminiculisq; ad vitã necessarijs armauisse, ea videlicet ratione, vt Prometheus, qui dęmonum sublimium ordinem significat, armaret homines. Epimetheus aũt qui inferiorum dæmonum refert exercitium, bruta fulciret. neq; id quidẽ iniuria, siquidẽ altiores dæmones, naturæ incorporeæ atque rationali, humiliores autem corporeæ irrationalique potius fauent Quantum verò Epimetheus inferiorq; natura in his quæ ad corpus pertinent fauit brutis, tantum Prometheus prouidẽtiaq; superior in ijs quæ ad animum spectant hominibus consuluisse videtur. Cum enim artis tribuit rationem, artificiosum omniũ quæ natura bestijs dederat, exhibuit fabrum. Accepit autem artem ipsam vna cum igne ab officina Mineruæ, atque Vulcani, Minerua quidẽ in arte ingeniũ, Vulcanus autem efficaciam continet, ignis, denique instrumentum. Gemina vero hæc numina, Minerua Vulcanusq;, primo quidem in ipsis artium ideis excogitantur. Deinde in Mercurij Martisq; virtutibus. Postremò in dæmonibus gubernatoribus artium. Ab his igitur omnibus Prometheus rationalis ani

mę gubernator in hominē traiecit artis industriā. Quoniam verò diuinum id extitit donum, statim ob ipsam cum superis cognationem homo veneratus est deum antequam vel loqueretur, vel artes aliquas exerceret: quippe cùm diuinum munus ob mirificā eius potentiam prius erigat in diuina quàm porrigat per humana, Prometheum vero ob id munus dolore affectum, significat dæmonicum ipsum curatorem nostrum, in quo & affectus esse possunt, misericordia quadam erga nos affici, considerantem nos ob ipsum rationis munus ab eo vel datum, vel potius excitatum, tanto miserabiliorē vitā in terris quam bestias agere, quanto magis sollicitam atq; inexplicabilem. Quod quidem Pythagoras animaduertens, Epimetheum quantū ad hoc ipsum spectat. Prometheo antepofuit. Id autem illi quodāmodo simile videtur esse. Pœnitet me fecisse hominē. Proinde memento hominē hic quemadmodū & apud Moysen ex terra, & postremo creatum. Itē more quasi Mosaico mundum initium habuisse. Sed de his alias. Per eundē Prometheum in Philebo dicitur datam esse nobis à dijs differendi artē vna cum igne. Ars.n. differendi, vbi vniuersalia in particularia diuidit, processum rerum à superioribus repræsentat, vbi particularia vicissim in vniuersalia ritè resoluit, connexionem rerum ad superiora designat: vbi definit & ubi demonstrat, existentiam rerum ostendit, ibi quidem in seipsis, hic autem ab alijs dependentium. Ideo differendi facultas diuinum est donum, cùm diuinum vniuersi ordinem referat. Cum igne vero data dicitur, quia ignis similiter diuidit, resoluit, definit atque demonstrat. Itē quia rationalis facultas ignis instar illuminat intellectum, accendit voluntatem, & vtrunque eleuat ad sublimia. Quod autem tradit Prometheum ciuilem virtutem saluti hominum penitus necessariam largiri nō potuisse, propterea quòd virtus eiusmodi penes Iouem sit, quò Prometheo non licet ascendere ea ratione intelligendum est, quia ciuilis virtutis officium est non solum rebus humanis, sed etiam artibus imperare, singulasq; cum singulis ordinare, cunctas deniq; in communē omnium formā dirigere. Idem verò officium Iouis ipsius est in vniuerso, quod in hominum genere apparet scientiæ ciuilis officiū. Quamobrem non iniuria ad Iouem ipsum spectat hanc nobis ex alto largiri. Vniuersalis.n. virtus ad vniuersalem Iouis pertinet prouidentiam. Prouidentia vero dæmonum particularis est, & angusta, ideoq; in Iouis arcem nequit ascendere: cum angustior humiliorq; prouidentia, amplissimam eminentissimamq; æquare non valeat. Iupiter igitur per Mercurium, id est per angelum diuinæ voluntatis interpretem ciuilis scientiæ leges, id est voluntatis suæ decreta ad humanæ societatis generisq; salutem spectantia mentibus nostris inscribit: inscribit inquam, & ab initio quod Timæus aperte docet, & quotidie per angelos diuinam nobis voluntatem interpretantes. Vnde intimus in nobis præsidet iudex inextinguibile rationis lumen, rectum veri falsiq; & boni maliq; examen, ineuitabilis conscientiæ stimulus. Per hanc deus infusam omnibus legem omnes ita ferme ad commune dirigit bonum, vt omnes flammas leuitate erigit ad superna. Ab hac vtique ingenita lege lex deinde scripta ducit originem. Quod quidem in ipso libri legum exordio Plato aperuit dicens, non ab homine, sed ab ipso deo leges initium habuisse. Sed vt ad præsentem dialogum redeamus, subiungit Iouem per Mercurium condidisse legem qua iubeantur omnes ciuilitatis esse participes: quippe cum hæc sola sit vinculum ciuitatis, ipsamq; ciuitatem iustitia & pudore constantē ait ad omnes cœlitus demisisse, eo videlicet pacto, vt quicunque posthac virtutis huius omnino expers deprehensus fuerit, tanquam ciuitatis pestis vltimo afficiatur supplicio. Quem verò primo appellauit pudorem, deinde temperantiam nominauit. Est enim pudor ingenitus temperantiæ fundamentum. Temperantia quidem in ciuibus proprius cuiusque moderatur affectus, gestusq; componit. Iustitia vero actus cuiusque conducentes ad alios dirigit. Memento, vero ciuilitatem in persona priuata his fere duobus esse contentā sed in publica ex Platonis mente his adhibendam esse prudentiam Atque id quidem pene satis in pace fuerit, in bello autem fortitudinem adhibeto, atque ita ciuilitatis erit absoluta descriptio. Post hæc autem confirmat Protagoras à communi hominum sententia virtutis huius participes omnes esse debere, propterea quod si quis iniustitiam suam palam fateatur, vulgo insanus habebitur, quasi oēs existimēt tam necessariā cōmunē ciuitati iustitiā, ut et si quis non habeat saltem habere eam debeat simulare. Cum vero ostēderit hactenus ciuilem virtutē esse omnibus maximè oium necessariam, eiusque affectum quendam siue fomitem semenque ab initio diuinitus nobis infusum, demonstrare deinceps aggreditur, virtutem ciuilem, imò & alias (omnes enim illa complectitur) neque natura neque casu absolutū firmumq; habitum sortiri posse, sed doctrina duntaxat & consuetudine eius habitum comparari Ad id vero primo rationem affert, ostendentem homines non solere aliquem ob ea quę vel natura, vel casu fiunt probare vnquam, vel improbare: actiones autem virtutis aut vitij laudare semper aut vituperare. Deinde pueritiæ adolescentiæque educationem sub domesticis, grammaticis, musicis, gymnasticis, legibus, ordine quodam longo disponit, ostendens totam vitæ institutionem ad id obnixe contendere, vt declinentur vitia, virtutes possideantur: quasi neque vitia neque virtutes, vel fortuna, vel fato, sed arbitrio, & exercitatione proueniant. Interea priscorum perstringit sententiam de vitijs puniendis consideratione dignam, videlicet neminem quia deliquerit, sed ne vel ipse vlterius, vel alius eius exemplo delinquat, puniendum esse: respondetque ad illa quæ obiecerat Socrates. Nos autem ex omnibus quæ hactenus disputata sunt, auream illam priscorum sententiam tenebimus alta mente repostam. Primoquidem deum ipsum vitæ salutique nostræ omnibus vndique modis prouidere atque consulere. Deinde ciuilem virtutem donum esse diuinum, ne quis fortè confidat se absque diuina gratia rempub. rectè feliciterque gubernaturum. Id enim in legibus, & alibi Plato confirmans ait: quemadmodum bestiæ multæ ab vna nisi sub humano pastore rectè duci non possunt, ita neque homines multi feliciter ab vno quodam rege, nisi & vnus regatur à deo. Ideoque regendi facultatem non aliunde quàm à deo haberi in Theage, & Menone probat. Protagoras vero sophista quid velit, ipse videris. Denique quam necessaria sit inuiolata iustitia missa cœlitus meminerimus, si aures assidue nostras priscorum voces illæ circumsonent: Mortales quondam miseri antequam ciuilitas cœlitus mitteretur, neque segregati viuere poterant, quin passim laniarentur à feris neque iterum congregati, quin à se inuicem lacerarentur. Itaque salutem nobis quam cunctæ simul artes præstare non potuerunt, sola tandem iustitia præstitit. Post hæc Socrates ne Sophista propter nonnulla quæ ab alijs accepta narrauerat bona, admirationi sit audientibus, ironica quadam & vrbana & artificiosa redarguendi ratione reddit illum præsentibus deridendum. Interrogat enim post quam de virtute tam magnificè fuerat elocutus, vtrum vna sit tantum virtus, an plures. Præterea si plures, vtrum sint partes vnius, necne. Rursus si partes, nunquid similes sibi inuicem atque toti, an vtrinq; dissimiles. Ad hæc Protagoras neque rectè scit respondere, neque definire aut partiri virtutes, neque distinguere qua ratione similes sint, & qua dissimiles, neq; quod in disputando turpissimum est euitare quin ad id facilè deducatur, vt sæpe sibijpsi repugnet. Tandem vero cum ob ignorantiam respondendi inciperet Protagoras tergiuersari, ideoq; Socrates, abiturum se simularet, ab auditoribus Sophista ad differendum est reuocatus: In qua quidem altercatione Prodici primum Sophistæ superstitiosa circa vocabula curiositas demonstratur, deinde Hippiæ quoque Sophistæ ostentatio in concionando tumidior. Postremo Protagoras reuocatus ad disputandum, importune nimium, & inepte in carmina poesimque digreditur, interrogans Socratem de quadam Simonidis poetæ sententia. quam & ipse minime intelligere à Socrate mox conuincitur, mentem Simonidis exponente quasi dixerit, virum bonū fieri quidem esse difficile, perseuerare autem impossibile. Hic audies priscorum sapientiam verbis quàm paucissimis fuisse contentam: atque posse breuibus multa cōplecti, viri absolute docti opus esse. Item neminem mala turpiaque sponte committere, sed ignorantia. Denique vbi dialectico more differitur poetica respuenda. His actis iterum Sophista tergiuersatur, atque vix à præsentibus, reuocatur. Tunc Socrates ad priorem de virtute disputationem regreditur, vtrum multæ sint virtutis vnius partes & qua inuicem ratione se habeant. Protagoras autem iterum labitur, affirmans alias inter se virtutes esse similitas, quod in superioribus non admiserat item fortitudinem ab alijs longissimè separans, consentiensque homines absq; prudentia cæterisq; virtutibus fortis esse posse. Qua in re sibimet, repugnare deinde compellitur, confiteriq; nō solum fortitudinem, sed neq; etiam virtutes vllas absque prudentia posse consistere. Tum vero de bono, & malo multa tractantur. Siquidem prudentia est scientia eligendi boni, malique vitandi. Ambigitur autem vtrum bonum malumq; idem sit penitus quod & voluptas atq; dolor. Neq; affirmatur id quidem omnino, neque manifeste omnino negatur. De hoc enim in Gorgia, Philebo; & alibi omnino vero probatur prudentiam ipsam in qua & finis vitæ cognitio & viarum ad hunc conferentium consistit, electio, moralium virtutum esse principem atque ducem: idq; vsque adeo asseritur, vt virtutes quasi scientiæ.i. prudentiæ quædam videantur esse, vitia verò inscitiæ, s. imprudentiæ quædam. Additur deinde peccata omnia ab ignorantia proficisci, neque vllum aliquando electorum mala, nisi deceptum imagine boni, neque fugitiorum bona, nisi imagine quadā mali perterritū. Siquis vero dixerit hominē bona discernentē atque mala ab illis tamen diuerti ad hęc contra conuerti, propterea quod a voluptate vel affectu sensuū alio superetur, Socrates id negabit, asserēs idipsum quod ab affectu superari dicitur, nihil esse aliud quàm inscitiam, scientiam vero omnium quæ in nobis, & circa nos sunt, potentissimū esse, neq; ab vlla re vnquam superari posse. Deniq; concludit scientiam plurimū imò totum ad virtutem beatitudinemq; conferre, ignorantiam verò pariter, ad contraria. Iterūq; Protagoram corripit, quod & sibimet contradixerit, & ordine vsus

præpo

præpostero fuerit. Siquidem antequam quid sit virtus definiat, partiri eam aggreditur, & vtrû doceri valeat disputat. Simulat quinetiam Socrates se quoque in repugnantiam esse deductum, ex eo dontaxat quod Sophistam secutus fuerit aberrantem, admonetq; vt Promethei prouidentiam potius quàm Epimethei properantiã in omni vita pro virbus imitemur.

Familiaris, Socrates, Hippocrates, Protagoras, Alcibiades, Callias, Critias, Prodicus, Hippias.

Debebat absq; personis perpetua narratione cõstare tot.

VNDENAM, ò Socrates, prodis? An videlicet à venatione illa redis ad quam honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet? Nam nuper contemplanti mihi visus est pulcher vir, iam vir inquam, qui possit. s. inter nos ipsos cẽseri, vt puta cui per genas plurima lanugo iam serpit. SOC. Esto quid tũ? An non probas Homerum. qui, gratissima est, inquit, primæ lanuginis ætas? Eã vero nunc Alcibiades agit. FAM. Imo vero. At in præsentia vnde? nunquid ab illo prodis? & quo erga te nuuc affectus est adolescens, SOC. Bene q. dẽ, hodie præsertim mihi visus est: nam mihi sæpe hodie in dicendo succurrit, & ab illo nunc venio. Ac mirabile tibi quiddã referam. præsentem illũ minimé intuebar, & alio intendens ad eũ vix aduertebã. FAM. Quidnam tanti fuit. vt te ab illo diuerteret? neq;.n. formosior vllus è nostris ciuibus adesse poterat? SOC. Imo aderat quidam admodũ pulchrior. FAM. Quid ais? ciuis ne? an peregrinus? SOC. Peregrinus. FAM. Cuias. SOC. Abderites. FAM. Nunquid adeo insigni forma præditus tibi visus est peregrinus ille, vt Cliniæ filio eum præstare putaueris? SOC. Quid prohibet, ò beate, quo minus quod sapientius est, sit & pulchrius. FAM. An forte à sapientis cuiusdam colloquijs venis? SOC. Sapientissimi profecto omnium nostræ ætatis, si modo sapientissimus tibi aliorum oĩum Protagoras esse videtur, FAM. En quid ais? nunquid huc accessit Protagoras? SOC. Nudiustertus. FAM. An modo cum illo fuisti? SOC. Modò, & multa locutus sum, audiui etiã multa. FAM. Non tu illa nobis refers? nisi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidẽ puer iste cedet. SOC. Referam equidẽ & gratiã insuper si audieris, habebo. FAM. Et nos tibi, si dicas. SOC. Audite igitur. Superiori nocte ante lucis exortũ Hippocrates Apollodori filius frater Phasonis ostium meũ baculo vehemẽter pulsauit: & cũ ostiũ aliquis aperuisset, repẽte ingressus est clamitans. Dormis, ò Socrates, an vigilas? Ego autem cognita eius voce, Hippocrates hic est inquam. O Hippocrates nunquid noui? Nihil, inquit, nisi gratũ nunciaturus aduenio. Optime, inquã. sed quid istud? quæ te huc causa appulit? Protagoras venit. & prope me diuertit. Tum ego, ille iamp ridẽ venit. tu vero modo audisti? Vesperi profecto, inquit ille: scabellumq; in tenebris manu cõtractans ad pedes meos subsedit, adiecitq; hesterno vesperi sero admodũ ex Oenoe reuersus. puer enim me Satyrus fugerat: cunq; persequi me illum significare tibi vellẽ, alio quodam interueniente oblitus sum, At cũ venissem, cænatiq; essemus, & somno nos dare vellemus tunc primũ nunciat frater venisse Protagorã, Illico ad te properare tentaui, sed intẽpesta nox detinuit. Somno autem experrectus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentaui. Ego vero viri magnanimitatẽ stuporemq; animaduertẽs, Quid hoc ad te, inquam? Num aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tũ ille subridens, sanè inquit, proptera quod solus sit sapiẽs, me verò non efficiat sapiẽtem. SOC. Imó certè & te sapientẽ reddet, si mercede illi oblata persuaseris. HIP. O Iuppiter atq; cæteri dij, neq; meis neq; amicorũ rebus parcerem, modo id me cõsecuturũ cõsiderẽ: atq; idcirco te nunc adeo, vt apud eũ pro me intercedas. Ego. n. & iunior sum, & Protagorã nunquam nec vidi nec audiui. puer. n. tunc eram cũ huc primũ accessit. Virũ quidẽ hunc oẽs, ò Socrates laudant, & in dicẽdo sapientissimũ ferunt. Sed cur nõ properamus ad eũ, vt domi illũ cõueniamus? Diuertit sanè, vt audiui apud, Calliã Hipponici filiũ. Eamus iam. SOC. Nondum ó bone vir, inquã, illuc eundum. Nam valde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulã, vbi deambulabimus quoad aurora lucescat, postea Protagorã ipsum adibimus neq;.n. sũmo mane domo exit Protagoras. Quapropter cõfide, domi nanq; illum cõperiemus. His dictis surreximus, et in aulã profecti sumus: ac volẽs ipse fiduciæ eius periculũ facere, intuitus sum diligẽter, atq; ita interrogaui, Dic age, ò Hippocrates, ad Protagorã nunc accedis mercedẽ pro te illi daturus? ad qualem hoĩem vadis? & ipse qualis ex eo vir euasurus? Quemadmodũ si ad Hippocratẽ tibi cognominẽ Coum illum Aesculapij stirpe natũ proficisci velles, pro te mercedem erogaturus, & aliquis quæreret, Dic mihi, ò Hippocrates, mercedem Hippocrati dabis? Qualinam homini, & cuius rõne? quid responderes? HIP. Vt medico. Soc. Qualis & ipse futurus, id est cuius gratia? HIP. Vt medicus euasurus. Soc. Sin autẽ aut Polycletum Argiuũ, aut Phidiam Atheniensem adires mercede pro te oblata, & aliquis percontaretur qualibus hominibus, & qua rõne Polycleto, & Phidiæ argentum offers? quid an hæc. HIP. Tanquam sculptoribus. Soc. Tu vero qualis homo futurus? HIP. Sculptor videlicet. Soc. Attende obsecro: ad Protagorã nunc ego ac tu proficiscimur, & argentum tui gratia dare tibi parati sumus si modo pecuniæ nostræ sufficient. & si impetrare licet: sin minus, amicorũ insuper pecunias erogabimus. Si quis ergo nos ad hæc adeo properantes, interroget. Dicite mihi quæso, ò Socrates, & Hippocrates, qualinam homini & qua ratione Protagoræ pecunias tribuere cogitatis, quid illi responderemus? Quodnam potissimũ Protagoræ cognomentũ audiuimus: Phidiã quidẽ sculptorẽ nominant, Homerũ verò poetã, Protagorã aũt? HIP. Sophistam ò Socrates, virum hunc appellant. SOCR. Ergo tanquã ad sophistã mercede cõducendũ pergimus? HIP. Maximè. Soc. Si quispiã te interroget qua mente, & qualis euasurus ipse protagorã adeas, quid ad illũ. Hic Hippocrates erubuit. iã. n. aurora paulisper illuxerat. quo vultus eius patere habitus poterat. respondit deinde: Vt supradicta concludunt profecto tanquã sophista & ipse futurus. Soc. An non pudet inter Græcos Sophistæ cognomẽti? HIP. Vehementer, ò Socrates, si quod sentio proferendum est. Soc. Sed. n. vide, ò Hippoctates, ne forte alio tendat tuũ hoc Protagoricæ artis studium; quàm vt sophista efficiaris. Quemadmodũ grammatici ludũ citharædiq; atq; gymnastici non artis ipsius exercendæ gratia frequentasti, sed quædã, potius auiditate discendi, vt priuatũ ac liberũ hominũ decet. HIP. Talis omnino studij mei apud Protagorã rõ futura videtur. Soc. Scisne quid nunc facturus sis? an te fugit? HIP. Qua de re. Soc. Animi tui curã viro, vt ais, sophistæ cõmissurus. Quid aũt sophista sit si scias, summopere admirabor. Quod si ignoras, nescis quale sit istud, bonum ne, an malum, cui operã impendere studes. HIP. Scire equidẽ arbitror. Soc. Dic ergo, quid sophistam esse censes? HIP. Arbitror esse hũc vt nomen significat, qui rationes ad sapientiã pertinentes intelligit. Soc Idem quoq; de pictoribus ac fabris licet dicere, eos esse videlicet qui rationes ad sapientiã pertinentes intelligunt. Verum si quis de pictoribus peteret ad quarũ rerũ sapientiam, responderemus vtiq; ad efficiẽdarum imaginũ sapientiam, similiterq; de cæteris. Et si eodẽ modo de sophista interrogaremur, qualẽ eius sapientiam responderemus? quod eius officium, HIP. Sapientiam profecto qua homines ad dicendũ facundi reddunt. Soc. Vere sic forsitan diceremus, non tamẽ sufficienter, Responsio enim illa interrogationem aliã exigit, quibusnam de rebus dicendi peritos sophista hoĩes reddat. Citharista nempe ijsdem dicendis aptos facit,

Occasio Dialogi.

in quibus & eruditos, in pulsanda videlicet cithara. nõne HIP. Certè. Soc. At verò sophista quã dicendi facultatẽ præstat? quibus de rebus? patet ꝙ de his quę intelligit, HIP. Verisimile id quidẽ Soc. Quid ergo istud est, quod & ipse Sophista intelligit, & alios docet? HIP. Ignoro Hercle. Soc. An non vides quãto discrimini aĩum tuum subdas? nunquid si corpus tuum eidẽ discrimini suppositurus esses, quo vel in melius verti, vel in deterius posset, nõ prius alicui tantũ de te periculũ facturo cõmitteres, quàm diligenter considerasses, cõmitendumne sit an nõ: amicos quinetiã, & propinquos diu de hoc ipso consuluisses? Cum veró aĩum tuũ pluris facias quã corpus, & ex eius vel morbo vel integritate tua, omnia contingat vel male, vel bene habere: cõmittẽdus sit an nõ huic hospiti aĩus, neminẽ nec propinquorũ, nec amicorũ consuluisti, Sed cũ hosterno vesperi aduentum illius audiueris, ad eũ summo mane properas, nullo de hoc consilio habito, credere te ipsum illi debeas necne. Imo & tuas oẽs & amicorũ pecunias erogare paratus es, quasi iã cognoueris omnino esse Protagoræ adhærẽdum: quẽ neq; vidisti vnquam, vt ais, neq; es allocutus. Sophistã vocas illũ, & quid sophista sit nescis, cui teipsum es dediturus. HIP. Vera loqui videris, ò Socrates. Soc. Nonne sophista est, ò Hippocrates mercator quidã, & caupo victualiũ quorundam quibus aĩus alitur? HIP. Talis mihi sanè videtur: verũ quibus alitur aĩus? Soc. Disciplinis. sed cauendũ est, ò amice, ne dũ laudat sophista quæ vẽdit, nos decipiat, vt faciũt qui corporis epulas vendunt, mercatores quidã, & caupones, Laudant illi quidẽ sua oĩa, neque intelligunt vtrũ salubria sint an noxia corpori quæ vendunt, idq; ignorant & illi qui emunt, nisi forte illorũ aliquis medicus sit, aut gymnasticus. Haud secus illi qui disciplinas varias per vrbes venales circũferunt, & cauponantes eas emptoribus vẽdunt, laudant oẽs. Ac fortasis eorũ nonnulli ignorant sępe quid vtile aĩo sit, quidue inutile ex his quæ vendunt: similiter quoq; qui ab illis emũt nisi illorũ aliquis sit animi medicus. Si ergo intelligis ipse quid ex his prosit, quidue obsit tutò emeř disciplinas, & à Protagora et ab alio quouis potes. Alioquin caue, ò beate adolescens, ne in summum iacturæ discrimen quæ tibi, charissima sunt, deducas. Nam longè grauius periculum est in disciplinis quàm in cibis emẽdis. Etenim qui esculeta emit & poculenta, põt antequã his vescatur, in aliis, quibusdam vasculis illa domum deferre, ibiq; deposita diligenter examinare, & aduocato aliquo istarum rerũ perito, quid edendum bibendumue sit, quid non, quantumq; & quãdo, deliberare. quamobrem haud graue est in emendo periculũ. Disciplinas aũt non licet alio in vase trãsferre, sed necesse est, vt qui emit eas animo capiat, & relicto precio habeat, intra se ferens, vel inquinatus iã, vel ad meliora prouectus. Hæc itaq; cũ senioribus discutiamus: iuniores nanque nos sumus quàm exigat tantæ rei iudiciũ. In præsentia tñ pergamus quo cœpimus, virumq; hunc audiamus: quo audito cum alijs cõmunicabimus. Neq;.n. Protagoras ibi solus adest, sed etiam Eliẽsis Hippias, & Prodicus, vt arbitror, Chius, alijq; permulti viri, & admodum sapientes. Placuerunt hæc nobis, atque perreximus. Et ingresi vestibulum sermonẽ quendam in quem inter eundum sortè incideramus, tractauimus, Qui ne imperfectus relinqueretur, in vestibulo colloquẽtes eo progresi sumus, dum disputando nobis conueniret. Audiuit nos Eunuchus quidam ianitor, sed propter sophistarũ istic frequentiam venientibus irascebatur. pulsauimus, aperuit, cum nos vidisset. Hui, sophistæ etiam hi sunt, inquit, haud ocium illi simulq; vtrisq; manibus nixus ostium clausit. Pulsauimus iterum, sed ille clausis foribus, non auditis, inquit, ocium illi non esse? O bone vir, inquam, neque ad Calliam venimus, neq; sophistæ sumus: sed c onfide, Protagora indigemus, videre illum cupimus. Hoc nunciato vix tandem fores patefecit. Ingresi, Protagoram offendimus in vestibulo porticus deambulantem. Sequebantur eum multi, hinc quidem Callias Hipponici filius, & germanus eius ex matre Paralus Pericle natus, & Charmides Glauconis: inde verò alter Periclis filius Xanthippus, & Philippides Philomeli, & Ancimirus Mendeus, qui inter omnes Protagoræ auditores insignior habebatur, discebatque ea mente facultatem illam, vt & ipse sophista futurus ea dem quandoq; profiteretur. A tergo prætereа sequebantur alij auscultantes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse videbantur, quos ex singulis vrbibus per quas circum vagatur ille congregat, mulcens eos voce tanquã Orpheus quidam, & alliciens. Illi verò vocem pasim deliniti sequuntur. Aderant & nostrates quidã in eo choro. Hunc ego chorum cùm contemplarer, ordo me illius mirifice oblectabat. Diligenti siquidem cautione singuli obseruabant, ne passu Protagoram anteirent. Sed cũ retro pedem verteret, pedissequi auditores apte nimiũ, & in circulum vtrinq; diuisi, ita cedebant, vt posteri semper essent. Hunc post vidi, vt verbis Homeri loquar, Hippiam Eliensem in aduerso porticus vestibulo in throno sedentem. Circa quẽ per subsellia nõnulli sedebant, Eryximachus Acumeni filius, Phædrusque Myrrhinusius, Andron Androtione genitus, alijq; nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ sublimibus, astrorumq; progresibus interrogare Hippiam videbantur: ille autem in throno sedens dubitationes singulis enodabat. Vidi prætereа Tantalũ. Aderat porro & Prodicus Chius, qui in tabernaculum quoddam secesserat quo pro penu iam antea Hipponicus vti cõsueuerat: sed vt omnis confluentium hospitum turba exciperetur, angulum illũ quoq; extractis obsonijs Callias hospitibus habitandum dederat. Prodicus igitur villosis stramentis, & quidẽ multis, vt videbatur, inuolutus, istic adhuc recumbebat. Sedibus autem proximis aliqui cõsidebant, Pausanias Ceramensis, & penes eum adolescentulus quidam optimo ingenio, & generosa indole preditus nomine vt audiui Agathon, neque mirum videri debet, si Pausaniæ sit charisimus. erat ibidẽ & Adimantus vterq;, tũ Cepi dis, tum Leucolophi filius, alijque permulti. Quæ inter se disceptarẽ haud satis percipere foris potui quanquam vehementer audire Prodicũ affectabã. Sapiẽtisimus. n. diuinusque vir mihi esse videtur, sed sonitus quidã ex vocis ipsius grauitate sub fornice cõtinue reuolutus. verba singula confundebat. Euestigio post ingressum nostrũ intrauit Alcibiades, vt ais ipse, pulcher, & ego credo, & Critias Callæscri filius. Nos aũt cũ ingresi de quibusdam vna disseruissemus, eaq; essemus spectacula contemplati, accesimus ad Protagoram. Deinde, ò Protagora certa de causa ad te ego & Hipocrates huc venimus: PROT. Nunquid seorsum ab alijs mecum loqui vultis? an corã omnibus? Soc. Nobis quidem perinde est sed cum audieris quam ob causam venimus, ipse videris. PROT. Quid ergo istud est, cuius gratia huc accesisti? Soc. Hippocrates hic nostras est Apollodori filius nobili atq; felici genere ortus. Ipse vero cum æqualibus suis de virtute contendit, æmulatione concitus, cupitque in republica vir illustris euadere, atq; huius rei compotẽ fore se sperat familiaritete tua. Vide vtrum de hoc solos tecum, an corà m alijs consultare nos doceat. PROT. Videris, ò Socrates, rectè saluti meæ consulere. prudenti nãq; cautione indiget peregrinus is qui amplas vrbes per lustrãs claris vbiq; iuuenibus ꝑsuadet vt relicta aliorũ oĩũ tã suorũ, quàm alienigenarum, tam senum quàm iuuenum consuetudine, sibi soli adhæreant, tanquam ipsius familiaritate præstantiores alijs omnibus euasuri. inuidia aduersum eum insurgant necesse est, multiq; maleuoli huic insidientur. Ego vero artem sophisticam antiquam esse arbitror, priscos autem viros in ea peritos inuidiam hanc offensionemq; veritos aliarũ artium specie dissimulasse, partim quidem poematis specie, vt Homerus fecit & Hesiodus, & Simonides, partim vero sub sacrorum

Lõge grauius periculũ in disciplinis quam cibis, emendis.

Defensio artis sophisticæ.

sacrorū oraculorumq; appellatione, vt Orpheus, & Musæus, eorumq; etiā sectatores. Audiui præterea nonnullos eā artem appellasse gymnasticā, quod Iccus Tarentinus fecisse videtur, & qui adhuc superest sophista nullo inferior Selybrianus Herodicus, qui prisca origine genus à Megarensibus ducit. Pythocles quin etiam Chius sophista doctissimus. aliją; permulti sub musicæ artis velamine sophisticā facultatē occuluerunt. Hi oēs sicut dictū est, & ob deuitandā inuidiā vehementer nomen dissimularunt, & sub artiū aliarum prætextu sophisticam artem occuluerūt. Ego aūt ab his oībus in hoc dissentio neq; conducere versutias istas existimo. Neque.n. voti cōpotes eos fieri arbitror. Nam viri in ciuitate præstantes dissimulationes eiusmodi oēs intelligunt. Vulgus aūt quodāmodo nō aduertit, sed ea laudat quę ipsi prędicāt. Subterfugiendi verò studiū istud cū nō assequitur quod molitur, & inertem indicat fugientem; & aduertentes homines reddit infensiores. Existimāt.n. præter cætera hunc versutum seductoremq; esse: ego igitur contrariā quandam viam sum ingressus. Confiteor me esse sophistam, aliosq; docere, & hac ingenua confessione tutius quam dissimulatione illa vitari inuidiā censeo. Alijs præterea rationibus mihi prospexi, vt nihil mali adiuuante deo ob sophisticę professionē sim passus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim. Sum equidem grandis natu, & cuiusq; vestrū ætate pater esse possem. Quamobrem gratissimum mihi erit, si de ijs mecū, audientibus omnibus qui intus sunt, verba facere velitis. Hic ego eum suspicatus ostentare autoritatem suam apud Prodicum & Hippiam velle, q eius sapientiæ auiditate inflammati ad eum audiendum profecti essemus, cur non inquam Prodicū atq; Hippiam, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, vt & ipsi nos audiant? PROT. Aduocemus. Vultis igitur. Callias inquit, sedes hic paremus, vt disseratis sedentes? Consensimus oēs, & audiendi auiditate admodum festinantes, scamna vnusquisq; apprehendimus, & iuxta Hippiam cōfestim apparauimus, Ibi enim plurima erant subsellia. Ibi Callias & Alcibiades veniunt, Prodicumq; & qui cum eo illic erant secum adducentes, Postquam igitur consedere omnes, Repete, ò Socrates, inquit Protagoras, his præsentibus quæ paulò ante pro adolescente hoc obsecrabas. Eodem igitur, inquā, exordio quo supra vtamur. Hippocrates hic adherere tibi vehementer exoptat: verū quidnam sit ex hac consuetudine tua reportaturus, libēter audiret. Hæc nostra erat oratio. PROT. Petis quid mecum lucraturus sis adolescens? nunquam accedes ad me, quin ab eas doctior, singulisq; diebus amplius ampliusq; proficies. Soc. Haud mirum hoc, ò Protagora, sic enim conuenit: quādoquidem & tu tam grandis natu, tamq; sapiens si quæ nescis ab aliquo disceres, præstantior abires. At vero non id dū taxat exquirimus. Sed perinde ac si Hippocrates hic mutata sententia versari cum adolescente hoc, nuper huc profecto Zeuxippo cuperet Heracliti filio, eumq; eodē quo nunc te pacto aggressus, eadem ex illo quæ ex te audiret, videlicet pulchre apud se quotidie profecturū esse Zeuxippū roget, qua potissimum in re profecturus sit, respondeat, vtiq; in arte pingendi? & Orthagoram Thebanū si conueniat, audiatq; ex illo doctiorem se eius consuetudine euasurū, qua in re doctiorem roget, in tibiarū sono Orthagoras respondeat: eodem mō & tu adolescēti huic mihiq; pro illi petenti responde. Ais.n. Hippocratem, siquidē Protagoræ adhærebit, in dies doctiorē fore: qua tandem in re declara. Tū Protagoras. Scite interrogas tu quidē, ò Socrates; & ego his qui probe interrogāt, gaudeo respondere. Hipocrates quidem si mecum versetur, in eum errorem non incidet, in quem proculdubio incidisset cū sophistis alijs conuersatus. Alij siquidē iuuenibus obsunt. Inuitos nāq; ad eas artes retrahūt quas & fugerant, arithmeticen, astronomiam, geometriā, musicam docentes. Et Hippiā simul aspiciēs addidit. Quis autē ad me venerit, solū id discet cuius gratia venit: disciplina verò hmōi est prudens in re familiari & republica consultatio, qua quis & domum rectè gubernat, & ciuitatis negocia optimè & dicendo transigit, & agendo. Soc. An intelligo quod vis protagora? ciuilem nanq; artem dicere mihi videris, pollicerique quomodo in viros bonos ciues euadant. PROT. Hoc ipsum est, ò Socrates, quod passim prædico. Soc. O quàm præclarū nactus es artificiū, si modo es nactus. Nihil sanè aliud erga te quā quod sentio proferendū. Id equidē, ò Protagora doceri non posse putaram. Tibi tamen autumanti non præstare fidem non possum. Quā verò ob causam neq; doceri neq; ab hominibus inuicem tradi censeam, æquū est, arbitror, vt dicam. Equidem quod & cæteri Græci testantur, Athenienses viros sapientes appello. Video igitur quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare vult ciuitas, ædificatorū consilium experi: & cū de nauium fabrica, fabros nauium accersiri. Idem quoq; faciunt in cęteris omnibus quæcunq; doceri & disci posse existimant. Quòd siquis alius de artis illius opere consultare pergit, quem eius artis expertem esse putant, clarissimus alijs in rebus sit licet ditissimusq;, & nobilissimus, nihilo tamen magis admittunt, sed exibilant, exploduntq;, quoad vel ipse tumultu deterritus à dicendo desistat, vel iubētibus magistratibus stipatore ipsum aut extrudant protinus, aut trāsfigant. Id itaq; in oībus ad perceptionem artium pertinentibus obseruare consueuerunt. At cū de publica ciuitatis administratione consultā dū est, consulit architectus æque ac faber ærarius, ęque etiam cerdo, mercator, nauta, diues, pauper, ignobilis, nobilis, neq; horū quisquam quenquam explodit, vt in superioribus cōtingebat, quasi quod nusquam discatur, nulloq; pręceptore percipiatur, consultare audeat. Constat porrò quod doceri posse non putant. Neq; publicè solū hoc, sed & priuatim conspicitur. Etenim qui ciuili sapiētia pollent, virtutem hanc in alium transfundere nequeunt. Siquidem Pericles horum adolescentum pater, in his rebus quæ sub magistro discuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipse sapit, neq; ipse erudit, neq; alteri cuiquam committit erudiendos, sed passim quasi pascentes sine custode pererrant, si forte casu quodā in hanc virtutē incidant. Idē quoq; Pericles cū esset Cliniæ tutor, fratis Alcibiadis huius minoris natu, illique metueret ab Alcibiade, ne fortè cōsuetudine eius inquinaretur, segregauit eos, & Cliniā pud Ariphronē educauit: sed nondū sex inde mensibus exactis eū illi reddidit, cū ingenio illius diffideret. Multos prætera cōmemorare possem, qui cū in repub. excellentes viri essent, nullū tñ aut propinquorum, aut alienorū vnquā docuerunt. Equidē, ò Protagora, dū hæc animaduerto, virtutē doceri posse diffido. Contra verò dū te audio hæc asserentē, sententiā mutare cogor, & quæ dicis haudquaquā arbitror contēnenda, existimans te vsu multarū rerum doctrinaq; & inuentione sapientem esse. Ergo si potes clarius ostendere nobis, quod virtus doctrina aliqua comparetur, ostende obsecro, nec inuideas. PROT. Haud inuideo, o Socrates. Sed vtrū vobis tanquā senior iunioribus fabulā referam? an pro sequar disputando? Tunc sanè audientiū plurimi, vt cūque mallet, dicere concesserunt. PROT. Gratiorem vobis fore fabulā arbitror. Olim quādoq; dij soli erant, nulla vero mortalium genera, sed cū tps generationis fatale venisset, ipsa dij in terræ uisceribus ex igni terraq; finxerunt, interueniētibus ijs quę igni terraq; miscentur. Cū vero educere illa in lucem vellent, Prometheo Epimetheoq; mandauerūt, vt suas cuiq; vires distribuerent. Prometheū itaq; rogauit Epimetheus, vt distributionis illius munus sibi cōcederet, distribuēti spectatorē se præberet. Cōsensit. Prometheus. distribuit ille quibusdā igitur robur absq; celeritate dedit, quibusdā imbecillioribus velocitatem donauit, armauit nonnulla, inermibus aūt aliud quoddam ad salutem machi-

Apparentes rationes.

Quæ promittat sophista doceat.

Tentando ostenditur, q vir tus doceri non possit.

Hæc fabula refertur demonstrare, virtutē doceri.

namentum excogitauit. Quæ enim exiguo copore clauserat, partim per acrem pennis attolli, partim per terrã subrepere iußit. Quæ vero in molem amplam auxerat, ea ipsa mole ad salutem suam muniuit. Similiterq; in cæteris exæquans partitus est, singula, adeo vt nullum genus penitus obscuraretur. Postquam ita instruxit, vt ne mutua populatione perirẽt, excogitare iam cœpit suffragia qua ratione quàm facilime sub diuo agere vitam possent. Itaque illa vel pilis confertißimis setisque vel durißimis pellibus vestiuit, quibus facile tum hyemis, tum æstus intemperiem tolerarent, & naturalia illis stramenta ijsdem ex rebus cubiliaq; parauit, pedibusq; soleas addidit, vngulas, setas, callum, pelles itidem quam durißimas. Deinde alimẽta alijs alia suppeditauit: quibusdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasq; radices alijs. Nec defuerunt quibus daret è mutuo laniatu victum. Cæterum voracibus animalibus genus quodammodo sterile: cæteris autem quæ illorum ferocitati obnoxia sunt, fœcundum dedit, vt hoc modo genus conseruaretur. Cum vero non esset admodum sapiens Epimetheus, dotes omnes inscius effudit in bruta: neq; aduertit nihil ex tanta sibi elargitione superfore, quo genus nostrum deinde donaret. Restabat ergo hominũ genus immune & vacuum, itaque quo se verteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adstitit partitionis illius spectator, viditq; cætera animalia suis quæq; fulta muneribus bonisq; referta, hominem autem nudum, inermem, calceorum, stramentorumque indigum. Iam verò imminebat fatalis ipse dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cũque aliam salutis humanæ viam consultans Prometheus non inueniret, surripuit Vulcani Mineruæq; artificiosam pariter cum igne sapientiam. Neque enim fieri poterat, vt eam sine igne nancisceretur quis, vel etiam vteretur, Eam itaque sic hominum generi Prometheus intulit, atq; ita sapientiam quæ victum suppeditat consecuti sumus. Deerat hominibus adhuc sapientia ciuilis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem ascẽdere Prometheo nondũ licebat. horribilis Iouis arcem circunstantes custodes Prometheum deterrebant. Cæterum cõmunem Vulcani Mineruęq; officinam, in qua artes excolebãtur, clam ingressus furatus est igneam Vulcani artem, aliãque Mineruę, atq; homini tradidit, qua viuendi facultas obuenit. Prometheus autem, vt fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit. Quoniam vero solus ex omnibus animantibus homo diuinæ sortis particeps effectus est, principio solus ob hanc cognationem deos esse putauit, arasq; illis statuasq; dicauit. Deinde vocem in verba articulatim arte distinxit, ædes construxit, vestes calceosq; confecit, stramenta elaborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio constituit sparsim vagabantur habitabantq;, nam vrbes nondum construxerant. Ergò à feris cum imbeciolliores essent, paßim laniabantur. Artium enim facultas ad victum comparandum sufficiens erat, ad pugnam verò contra bestias truculẽtas minimè. Ciuilis nanque peritiæ, cuius pars quædam est res militaris, expertes erant. Vt igitur se aduersus eam pestem munirent, structis vrbibus congregati sunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte carerẽt quare dispersi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ saluti consulens, Mercurium misit pudorẽ & iustitiam hominum cœtibus illaturum, vt duo hæc ciuitates ornarent deuincirentq; & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit ergo mercurius, qua conditione pudorem & iustitiam hominibus traderet. Nũ inquit, ita vt artes distribui debent: illæ siquidè ita distributæ sunt, vt vnus in arte medicinæ peritus pro rudibus multis sufficiat cæteræq; similiter nunquid ita pudorem & iusti tiam hominibus dabo? an omnibus inseram? Omnibus, respondit Iupiter: omnes siquidem horum participes esse debent, neq; enim ciuitates vllę constarent, si pauci quidã vt artium aliarum sic horum participes essent. Legẽ prætereà meo noĩe condas qua quisquis oĩno vel iustitiæ vel pudoris est expers, tanquam ciuitatis pestis quædam vltimo supplicio afficiatur. Hac de causa, ò Socrates, tam alij oẽs quàm Athenienses quotiescunq; de architectura vel alio quodam opificio habendus sermo est, paucos ad consilium adhibent, cæteros aũt artiũ imperitos excludũt, vt & tu ais, & ego approbo. Quoties aũt de ciuili administratione consiliũ initur, quæ virtus temperantia & iustitia constat, iure vnumquenq; admittunt. quippe cũ oporteat omnes huius veritatis esse participes, aut ciuitates nullas constare. Hæc, ò Socrates eius de quo dubitabatur est cã. Sed ne te decipi suspiceris, hãc insuper accipe coniecturã, quòd scilicet oẽs mortales mortalem omnem virtutis huius ciuilis participem esse putent, temperantiæ. s. & iustitiæ. Nam in cæteris facultatibus, vt tu ais, si quis se iactet, puta ꝙ tibicen optimus sit, cum tamen in eo ipse sit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui vero vt insanũ admonent, & increpant. Contra vero in ciuili virtute cõtingit. nam licet sciant aliqui quempiam iniustũ esse, tamen si ille hoc coram nescientibus fateatur, insanire eũ existimant, neq; patefaciendam censent, iniquitatẽ, imò semper siue ea præditus sit, siue non, iustitiam ostentandam: eũ vero qui nõ simulat iustitiam, delirare, tãnquam oporteat vnumquenq; aut ciuilis virtutis participẽ esse, aut ex hoĩum cœtu vitaq; exterminari. Ex his sufficienter ostensum puto, ꝙ merito quemlibet de re ciuili consultorẽ admittunt, quia virtuti huius cõpotem quemlibet esse censet. Quod aũt virtutẽ neq; innasci, neq; sorte contigere putent, sed doctrina & studio comparari, deinceps tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala quæ vel natura vel casu fieri putat cuiquã succenset. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hisce malis premũtur, ne tales sint, sed oẽs potius miseramur, ceu deformes, paruos, valetudinarios homines. Nam quis adeo demens, vt hęc corripiat? Intelligunt sane, vt arbitror, oẽs hæc mala eorumq; cõtraria natura hominibus fortunaque prouenire. Contra verò cum mala quædam cuiquã vel studio vel consuetudine & doctrina parta existimãt, tunc indignantur, increpant, atq; puniunt. Quorum de numero iniquitas est, & impietas, ac summatim quicqd ciuili virtuti repugnat. Quæ idcirco quisq; paßim damnat, corripitq;, quòd ex industria disciplinaq; tam prauitas quam ciuilis illa virtus proficiscatur. Si enim punitionis intentionem cõsiderare volueris Socrates ex eo quoque intelliges quod homines virtutem studio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit & ea mente iniustos affligit pœnis, quia iniuriati sunt, nisi quis tanquam brutum absq; ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit, neque enim assequi potest, vt quod est factum sit infectum: sed futurum respicit, ne iterum aut ipse, aut alius quilibet exemplo eius adductus delinquat. Quisquis autem hoc proposito censuraq; eiusmodi animaduertit in errata, doctrina virtutem existimat posse comparari. Nã absterrendi causa plectit. Hac mente opinioneq; ad plectendum accedunt tam publice quam priuatim, quicunque in peccantes animaduertunt. Condemnant autẽ puniuntq; cum cęteri omnes, eos quos iudicãt peccatores: tum maximè ciues tui Atheniẽses. Quamobrem Athenienses quoq; ex hac ratione in eorum numero esse cõstat, qui doceri virtutem putant. Ex his aperte, vt arbitror, monstratum est, ò Socrates, non iniuria ciues tuos in ciuili administratione consilium ærarij fabri coriarijq; non respuere, atq; eos doctrina & studio, per exercitationem acquiri posse, virtutẽ, existimare. Restat dubitatio illa quam de viris virtute claris mouebas, quam ob cãm filios illi suos in oĩbus quæ pręceptore consequi licet, erudiũt: quod verò ad æternã virtuẽ spectat, nihilo cæteris meliores reddunt. Ad hoc rõnẽ ò Socrates nõ fabulã afferam. Sic. n. cogita, vtrũ est vnũ aliquid, aut non

cuius,

cuius necesse sit ciues oẽs esse participes, si modo constare ciuitas debeat. Ita.n.hæc tua ambiguitas soluit, aliter verò minimè. Si vnũ hoc extat, neq; est architectorum, neq; ærariorũ artificũ, neq; figulorũ opificium, sed iustitia, tẽperantia, sanctitas, &, vt paucis comprehendã, viri propria virtus: si hoc est inquã, cuius participes esse oportet oẽs, & cum hoc discere & agere quodcũq; placeat aliud, absque hoc nequaquã, expertẽ verò huius doceri, corripiq; & puerum, & virũ, & mulierẽ, quoad correptione melior efficiat, si quis aũt hanc spreuerit disciplinam, eum tanquã insanabilem ciuitatibus pelli vel interfici: si ita est inquam, vt diximus, viriq; præstantes in repub. ciues, in cæteris quidẽ erudiunt filios, in hoc vero nequaquã, aduerte q̃ mirabiliter in eo excellẽtes euadãt. qđ.n.doceri posse tam priuatim q̃ publice opinant, ostẽdimus. Cum verò & doctrina & cura acquiri hoc posit, alia filios docent, in quibus non est aduersus nescientes mortis pœna proposita: in quibus aũt mors & exiliũ, aut pecuniarũ ablatio, aut domorũ subuersio premit ignaros rudesq; filios, in his non omni diligentia patres erudiunt, & vbi minæ hmõi vrgent, doctrina curaq; leuior adhibetur? Existimare decet, ò Socrates, à teneris annis vsq; ad vitę finẽ erudiri eos atq; moneri. Nam cũ primũ puer quæ dicunt intelligit, nutrix, mater, pędagogus, pater, ad hoc omni cura studioq; contendunt, vt in singulis tum verbis, tum operibus optimus puer euadat. Sigillatim.n.mõstrant quid iustum, quid iniustum, quid honestum, quid turpe, quid sanctũ, quidue prophanũ sit, quæ agenda, quæ non. Quibus si obtemperat puer, bene secũ agi putant: sin renititur, tũ veluti contortũ obliquumq; lignum minis plagisq; dirigunt. Posthæc ludimagistris pueros curandos tradunt, morumq; bonorũ diligẽtiam multo magis q̃ literarũ citharæ uè doctrinã à magistris exposcunt, pręceptores aũt susceptos curant & excolũt. Et literas vbi tm̃ didicerunt, ad scriptaq; conuertuntur, poetarũ in primis excellentiũ opera illis legenda ediscẽdaq; proponunt, quibus monumenta quam plurima inseruntur, priscorumq; virorum virtute præstantiũ gesta laudantur, vt puer ęmulatione accensus pręclara maiorũ facinora imitetur. Citharistę quoq; tum alijs quibusdam hmõi, tum præsertim temperantiæ studẽt cauentq; nequid perperã adolescentes agant. Atq; vbi pulsare iã citharã didicerunt, rursus poetarũ aliorum modulatione præstantium cantilenas docent, quas ad citharam canãt, rhytmosq; & harmonias puerorũ animis conciliare conantur, vt mitiores modestioresq; & concinniores effecti, & ad agẽdũ vtiles sint, & ad dicẽdum. Omnis.n.hominis vita numerosa quadam indiget consonantia. Post hæc ad gymnasiorum magistros parentes filios mittũt, vt firmum aptumque adepti corporis habitum, optime mẽti suggerant ministerium, ne fragilitate corporũ impediti, à militaribus ciuilibusq; actionibus tanquã laboriosis absterreantur. Hæc nempe obseruant maximè ij qui maxime possunt: possunt aũt maxime opulentisimi viri, eorumq; filij, qui primi disciplinarũ scholas ingressi, nouissimi exeunt. Scholis aũt egresi, à magistratibus leges iuraq; discere, eorumq; exemplo viuere coguntur: nequid ipsi proprio ingenio freti temere agant: sed quẽadmodum literarũ magistri pueris adhuc scribẽdi ignaris, calamo exemplar quoddã præscribunt, ad cuius characteres scribendi artificium imitãdo perdiscunt: ita ciuitas leges pręscribens priscorũ hoĩum in legibus ferendis prudentissimorũ inuenta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq; huiusmodi & apud vos, & apud alios multos, propterea ꝙ tanquam pęna iudicialis dirigat transgressorẽ, iudicium correctioq; vocatur. cum igit̃ talis tantaq; sit virtutis tam priuatim q̃ publice cura, an dubitas adhuc, ò Socrates, mirarisque si virtus doceri queat? Neq; verò mirari hoc quisque debet, imò multò magis si doceri nõ posit. Quærebas præterea quam ob causam bonorum patrum filij mali reperiunt. Hoc iterũ docere te pergo. neque hoc mirum videri debet, si verã sunt quę dixi, videlicet virtutis curam non ad vnũ aliquẽ duntaxat, sed ad omnes spectare oportere, si modo consistere ciuitas debeat. Si autẽ ita est, vt loquor, imò certè cũm ita sit, elige atque considera quamuis aliarũ facultatum & doctrinarum: vtputa si non posset consistere ciuitas, nisi tibicines omnes essemus, qualiscunq; esse quilibet posset, nónne hoc quilibet priuatim publice vnũquenque doceret, huiúsque ignarum sine inuidiæ liuore corriperet? quemadmodum nunc quæ iusta, & legitima sunt, quilibet sine inuidia prędicat, neque hæc vt alia celat. prodest.n.omnibus cõis iustitia virtúsque. Atque idcirco omnes omnibus quæ iusta & legitima sunt, libentisimè monstrant. Si ergò in tibiarum flatibus eadẽ animi flagrantia charitatéque inuicem nos erudiremus, nũ optimorum tibicinum filij magis q̃ deteriorũ in his sonis periti euaderent? nequaquam, vt arbitror, sed quicũque natura ad tibias inflãdas ingeniosus esset, magis proficeret, tardus autem minus: ac sæpenumero periti tibicinis rudis euaderet filius: sæpe etiam inepti filius, aptus. Veruntamen oẽs sufficientes essent tibicines, si cum his conferrentur qui rudes sunt, nihilq; rerum earũ intelligũt. Similiter cum existima Socrates, qui iniustisimus tibi videtur inter homines sub lege viuentes, iustum fore, iurisq; autorem si quãdo cum illis hominibus conferatur, quibus nec disciplina sit, nec iudicia, neque leges, neque necesitas vlla in vita quæ virtutẽ collere iubeat, efferatiq; sint, vt illi quos anno præterito in Lenæo poeta Pherecrates erudiuit: ac si fortè in eos hoĩes incideres, qui ex eorum cœtu sint humani generis hostes, bene tecũ agi putares, si Eurybatum offenderes & Phrynõdam, deploraresq; fortunã tuam, desiderans nostrorum hominum prauitatem. Nunc autem delicatior videris, ò Socrates. quum.n.omnes pro viribus virtutis præceptores sint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiã si quæreres quis præceptor nos Græcè loqui docuerit, nullus vtique appareret. Item si peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios ministerium illud, quod patres eorum consortesq; alij eiusdem artis exercent, quódue filij imitantur, haud facile, ò Socrates, pręceptor illorum reperiretur: innumerabilium verò aliorum, perfacile. Ita de virtute dicendum, ac cæteris talibus. Verùm satis nos habere putandũ, si quis paulò commodius quàm cæteri iuuenes ad virtutem prouehat. Ex quibus vnum me esse profiteor, subtiliusq; cæteris omnibus rationẽ qua boni honestiq; fiant, cognoscere, atq; ita rẽ ipsam perficere, vt dignum est ea mercede quam exigo, imò etiam mercede maiori, quod ipsi quoq; discipuli iudicãt. Exactionis aũt meæ hęc est conditio: postquam aliquis à me didicit, si vult ille quidem, retribuit quantum exigo argẽtum. Sin minus, ingressus templum, iureiurãdo præstito æstimat quanta mercede digna sibi mea documenta videantur, tãtamq; exponit. Quod igitur virtus doceri disciq; posit, ò Socrates, hac fabula tibi sit & rõne probatum. Quod & Athenienses ipsi testantur. Ostendimus item nihil mirum videri debere, si bonorum patrũ mali sint filij, malorúmue boni, quandoquidẽ & Polycleti filij, Parali & Xanthippi huius æquales, si cũm patre comparentur, interuallo quodam longissimo superantur. sic̃ etiã aliorũ artificũ filij. Nequẽdũ adolescentes hi reprobandi sunt. spem quippe aliquã præbent, iuuenes sunt.n. Cùm hæc ostendisset Protagoras, loquendi finem fecit. At ego diu pòst, vtpotè superiori oratiõe delinitus, in os Protagoræ inhiabam sequentium verborum desiderio inflãmatus. Verùm postquã destitisse prorsus animaduerti, me ipse recepi, & ad Hippocratem cõuersus: ò fili Apollodori inquam, quàm ingẽtes tibi debeo gratias, ꝙ me huc hodie adduxisti. Nã plurimi facio hæc à Protagora audiuisse. Antea enim haud humanam curam esse rebar, qua viri boni efficiuntur: nunc autẽ eam esse persuasus

suasus sum. Sed paulùm quiddam restat iterum declarãdũ, quod videlicet Protagoras facilè demonstrabit, postquam multa hæc edocuit. Etenim si quis de ijsdẽ rebus cùm aliquo forensium oratorum agat, forte tales sermones audiet, quales Periclis esse solent, cæterorumq; eloquentium hominũ. si autem de aliquo redinterrogando instet vrgeatq;, librorum instar, neq; quid respondeant, neq; quid interrogent, ipsi habẽt. Si quis verò de aliquo, paucis obiter ab ipsis dicto roget, velut es percussum alte resonant, lõgeq; vociferant, nisi eorum dicta protinus excipias. Atq; ita rhetores breue quiddã interrogati, prolixã producunt orationẽ. Verùm Protagoras hic copiosè, & ornatè loqui potest, quod superior testatur oratio. potest etiã cùm rogatur, summatim ac breuiter respondere: & interrogans ipse, consistere & excipere responsionem, quod quidem de paucis dicere licet. In præsentia igitur, ò Protagora, parum quiddã desidero, quod si declaraueris, putabo mihi in omnibus satisfactũ. Virtutẽ ais doctrinæ studio comparabilẽ, & ego sicut vnquã, tibi maxime credo. Quod verò te dicente sum admiratus, aperias obsecro. Dicebas.n. Iouem iustitiam & pudorẽ hominibus infudisse. Deinde procedente sermone, sæpe iustitiam noĩasti, temperantiam, sanctitatem, perinde ac si ista oĩa sub vna quadã virtute contineant, vnumq; aliquid ipsa virtus existat. Hæc mihi liquidò explanari volim, vtrum.s. vnum quiddam sit virtus, cuius partes sint iustitia, temperantia, sanctitas: an hæc inquam, oĩa quæ nunc retuli noĩa vnius eiusdemq; rei sint, hoc est, inquã, quod insuper requiro. PROT. At facilis est ò Socrates, ad ista respõsio, ꝙ virtutis ipsius quæ summatim vnum est, partes sunt quæ interrogas omnia. SOC. Vtrum quemadmodum vultus vnius partes sunt os, nares, oculi, aures? An sicuti auri partes nihilo differũt à toto, præterquam magnitudine quadam & paruitate? PROT. Ita se habere mihi vident, ò Socrates, virtutis partes ad totã, vt vultus partes oẽs ad totum. SOC. Vtrum alij hoĩes aliam virtutis partem accipiũt? an necesse est, eum qui vnam habet, oẽs habere? PROT. Nullo modo, quoniam multi fortes quidem sunt, sed iniusti: & alij iusti quidem sunt, sapientes minimè. SOC. Nunquid sapientia & fortitudo partes virtutis sunt? PROT. Oĩno quidẽ, & præstantissima pars omnium est sapientia. SOC. Est ne hoc quidem aliud, illud verò aliud? PROT. Est. SOC. Nunquid & potentiam vtrunq; propriam habet? quemadmodum è vultus partibus oculus non est auribus similis, neq; illorũ potentia eadem, neq; alia quælibet pars alterius, aut potentia, aut alio quoquam similis est. Itáne virtutis partes se habent, vt neq; alia aliarũ sit similis, neq; eadem, neque potentia eadem? An forte ita esse constat? siquidem naturæ virtutum exẽplar quod induximus, congruit. PROT. Sic certè est ò Socrates. SOC. Non est igitur pars virtutis alia talis qualis sciẽtia, neq; qualis iustitia, vel fortitudo, vel tẽperantia, vel sanctitas. PROT. Non certè. SOC. Age in cõe consideremus, qualénam quiddam istorum quoduis existit: primùm quidem sic: Iustitia res quædam est, an nulla? Mihi quidem res quædam esse videtur. Tibi verò? PROT. Et mihi. SOC. Quid verò? si quis à me & te sciscitetur, ò Protagora atq; Socrates, dicite quæso, nũ res ista quam modo iustitiam nominabatis, eo ipso quo est iustitia, est & iusta, an iniusta? Ego quidem iustam esse dicam. tu verò mecum sentis? an nõ? PROT. Tecum planè. SOC. Ego igitur interroganti respõderem talem esse iustitiã, quale & iustum. tu verò? PROT. Ego quoq;. SOC. Si quæreret iterum, nũquid & sanctitatem aliquam esse dicamus, consentiremus vtique, vt opinor. PROT. Consentiremus. SOC. An non & hanc rẽ aliquam esse dicitis, si roget ille, nónne & hoc assentiremur? PROT. Et hoc. SOC. Num rei istius naturam talem putatis vt sancta sit, an vt prophana? Interrogationẽ hanc ægre ferrẽ, ad eũq; conuersus obijcerem, Bona verba quęso. Nunquã porrò sanctum aliquid esset, nisi & sancta ipsa sanctitas esset. quid & tu? an non similiter respõderes? PROT. Similiter. SOC. His si adijceret, an quæ suprà dixistis, rectè accepi? Videbamini.n. paulò antè asserere, ita se inuicem partes virtutis habere, vt non sit alia pars qualis est alia. Inferrẽ equidem ad hęc, ꝙ alia rectè acceperit: ꝙ verò me in eo consensisse putarit, non rectè. Nam Protagoras iste hæc respondit: ego autem quęsiui. Ergò si dicat, ò Protagora, verè loquit Socrates, ipse es qui ais, virtutis partem aliã non esse talem qualis est alia: tuus hic sermo est. Quid illi tu respõdebis? PROT. Necesse est, ò Socrates, assentiri. SOC. His concessis, quid illi potissimum respõdebimus, si vltrà sic obiecerit? Non ergò talis est sanctitas, vt res iusta sit: neque iustitia talis, vt sancta: sed illa talis, vt non iusta, hęc vt sancta. iniusta itaq; illa, hęc prophana. Quid ad hæc, inquam? Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror.n. te permissurũ, vt pro te illud ipsum respondeam, ꝙ videlicet aut idem sit iustitia quod sanctitas, aut inuicem ꝗ̃ simillima vt maximè omnium talis iustitia qualis sanctitas, & qualis sanctitas, talis iustitia sit. Vide nũ me ita respondere prohibeas, an consentias. PROT. Haud ita simpliciter istud mihi videtur, ò Socrates, vt concedi possit sanctitatem iustam, sanctámue iustitiã esse. Verũ differentia quædam inesse apparet. sed quid tandẽ id refert? Si vis esto nobis sanctitas iusta, sanctaq; iustitia. SOC. Mihi verò nõ. Nec opus habeo vt istud, si vis, & si tibi placet, redarguatur. Sed vt me & te dicatur volo. Dico aũt & me & te, existimans tum demũ rectè sermonẽ discuti, si tantum hoc, si, ex eo tollitur. PROT. Enímuerò simile quiddẽ habet iustitiã sanctitati. Nã quodlibet cuilibet quiddam simile habet, præter illa quæ oĩno inter se cõtraria sunt, vt albũ nigrum, molle durum. Atqui & illa quæ suprà diximus aliam aliamq; inter se vim habere, nec tale esse alterũ quale alterũ est, ceu vultus ipsius partes, quiddã simile inter se habent, estq; quodámodo tale alterum quale alterũ. Atq; hac rõne licet hæc refellas, si placet, ꝙ cuncta inuicẽ similia sint: non tñ quæcunq; simile quiddã habent, similia vocanda sunt, neq; ẽt quæcunq; dissimile quiddam, inuicem dissimilia, si exiguum quiddã simile vel dissimile habẽt. SOC. Admiror equidẽ ò Protagora, si ita iustũ sanctumq; inuicẽ sunt, vt parum quiddam simile inter se habeant. PROT. Haud ita oĩno. neque tñ ita prorsus, vt ipse arbitrari videris. SOC. Postquam hæc tibi molesta sunt, dimittamus: aliud verò quiddã ex his quæ dicebas, cõsideremus. Insaniã aliquid vocas? eiusq; contrariã sapientiã esse dicis? PROT. Equidem. SOC. Num cùm rectè frugaliterq; hoĩes viuunt, ita agentes, temperanter agere putas, an cùm contrà agunt? PROT. Temperanter agere videntur mihi, cùm frugaliter rectéq; agunt. SOC. Nónne temperantia temperanter agunt? PROT. Necesse est. SOC. Nónne quicunq; nõ rectè agunt, insana agunt: & qui ita agunt, non temperãter agunt? PROT. Ita videtur. SOC. Ergò insane agere, contrarium eius est, quod temperatè agere dicit. PROT. Est vtique. SOC. Nónne igitur quæ insane fiunt, insania fiunt? quæ temperatè, tẽperantia? PROT. Profectò. SOC. Nóne quicquid robore fit, fit robustè? & debilitate quicquid fit, debiliter? PROT. Apparet. SOC. Et quicquid velocitate, velociter: quicquid aũt tarditate, tarde? PROT. Et hoc. SOC. Et quod eodem modo fit omnino, ab eodẽ efficitur: quod verò contrario modo efficitur à contrario? PROT. Assentior. SOC. Dic obsecro, éstne pulchrũ aliquid? PROT. Est profectò. SOC. Huic cõtrarium aliud quicquam est, quàm turpe? PROT. Nihil aliud. SOC. Est & aliquid bonum? PROT. Et bonum. SOC. Ei nunquid aliud contrarium nisi malum? PROT. Non aliud. SOC. Est ne aliquid in voce acutum? PROT. Sanè. SOC. Nun aliud illi contrariũ quàm graue? PROT. Hoc ipsum. SOC. An non vnicuiq; contrariorũ non multa, sed vnum est contrarium? PROT. Vnum duntaxat. SOC. Resumamus. iam quę hactenus à nobis cõcessa fuerunt. Concessimus planè,

Reperit q̃dam dicta protagorę vt conuincat ipsum.

Interrogationes per coniugata, & contraria, vt docet vnum vni esse cõtrarium.

planè, vni vnum solùm esse contrarium. PROT. Nempè. SOC. Item quod contrario modo fit, à contrarijs effici. PROT. Hoc quoq;. SOC. Admisimus præterea cõtrario modo fieri quod insane fit, & quod temperatè. PROT. Etiam. SOC. Rursus quod tẽperatè agitur, à temperantia prouenire: quod insane, ab insania. PROT. Cõuenit. SOC. An non, si contrario fit mõ, fit à cõtrario? PROT. Vtiq;. SOC. Fit aũt hoc quidem à temperantia, illud autem ab insania. PROT. Certè. SOC. Contrario mõ? PROT. Contrario. SOC. Nónne igitur à contrarijs? PROT. Et à contrarijs. SOC. Insania itaq; tẽperantiæ cõtraria est? PROT. Apparet. SOC. Recordamur suprà nos concessisse sapiẽtiæ insaniam esse contrariam? PROT. Certè. SOC. Quin & vni vnum solùm esse cõtrarium? PROT. Et hoc. SOC. Vtram igitur orationum harum reijciemus Protagora? eámne qua dicitur vnum vni solùm esse cõtrarium? An quæ volebat sapientiã à temperãtia differre? cùm vtraq; pars virtutis esset? ac ẽt præter id quod diuersę hę vtrę; sunt, dissimiles quoque esse tam ipsas q̃ earum vim: sic quemadmodum illas in vultu partes? Vtrum istorum refutabimus? vtraque sanè haud satis aptè dicitur. neque.n. conueniunt inter sese. Nam qua ratione consonarent, si quidem necessarium sit vni vnum duntaxat contrarium esse, pluribus verò nequaquam: insaniæ aũt quum vnum sit, sapientia & temperantia contrariæ videantur? Itáne an aliter, ò Protagora? PROT. Esto tandẽ. quid tũ? SOC. An non hac ratione vnum erit sapientia temperantiaq;? & suprà constitit idem quodammodo esse iustitiam & sanctitatem? Age Protagora, ne pigeat, sed pergamus ad reliqua. Videtur tibi vir iniustus, iniustè agendo temperanter sapere? PROT. Ego quidẽ confiteri hoc, ò Socrates, non auderẽ, plurimi autem hominum asserunt. SOC. Vtrum ergò ad illos, an ad te verba dirigã? PROT. Si placet, ad hunc primo vulgi sermonẽ edisseras. SOC. Nihil mea refert, modo ipse respondeas, hæc tibi videantur, an minus. Nam ipsum sermonem in primis ego discutio. Istud autem quod & me interrogante, & te respondente fit, sic accidit fortè. Hic Protagoras efferebatur primũ sermonis difficultatẽ causando, posteà verò respondere concessit. Age, inquã, ab initio mihi responde. Videntur aliqui tibi iniustè agẽdo, sapere tẽperanter? PROT. Esto. SOC. Tẽperãter verò sapere, benè sapere vocas? PROT. Voco. SOC. Benè autem sapere, benè consulere in eo, in quo cæteri iniuriam exercent? PROT. Esto. SOC. Vtrum si benè faciũt quod iniuriant, an si malè? PROT. Si benè. SOC. Dicísne bona quædam esse? PROT. Dico. SOC. Nũ ea bona sunt, quę vtilia sunt hominibus? PROT. Imò per Iouem, bona quædam voco, etiam si hominibus vtilia non sint. SOC. Cùm autem videretur mihi Protagoras subirasci, & ad responsionem inuitus descendere, mitius eum submisiusq; rogaui. Nunquid ais Protagora, quæ nulli hominum vtilia sunt? an quæ nullo modo vtilia? Et talia quædam bona appellas? PROT. Nequaquam. Sed ego multa noui hominibus inutilia, cibos, & potiones, & pharmaca, aliaq; permulta: alia verò vtilia. Quædam autem quæ hominibus perinde sunt, equis afferunt magnũ momentum. Et nonnulla bobus, nonnulla canibus: quædam verò nullis horum, sed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus, quædam ita se habent, vt sæpe radicibus prosint, germinibus obsint. Quemadmodum sterquilinium radicibus vtile, ramusculis caulibusq; est noxium admodum. Oleum quoq; arboribus omnibus herbisq; maximè prodest: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominũ & toti corpori confert. Atq; ita varia quædam & multiformis res bonum existit. Vnde & oleũ externis nostri corporis partibus optimum, interioribus pessimũ. Quapropter medici ægrotantibus olei vsum vetant, nec vti permittunt, nisi quàm parcissimè ad obsoniorum quorundam male olentium offensionem reijciendam. Cum hæc dixisset Protagoras, præsentes frequenti applausu

Varium sophista.

acclamantes, illius dicta comprobauerũt. At ego, ò Protagora inquã, sum equidẽ nimis obliuiosus, ac si quis orationem in longũ protrahat, de quo verba fiunt, protinus obliuiscor. Sanè si surdaster sim, & mecum sermonem inires, existimares altius mihi quàm cæteris inclamandum. sic in præsentia cum obliuiosum hominẽ alloquaris, concisioribus mecum responsionibus agas, si mõ vis vt te consequar. PROT. Quam exigis breuitatem? num breuioribus q̃ oporteat verbis agi tecũ iubes? SOC. Minimè oĩum. PROT. An fortè quot opus est verbis? SOC. Tot vtiq;. PROT. Nũquid ego orationi modum imponam? an tu potius debitum terminum statues, quem nõ liceat transgredi, cumque loquendo sim obseruaturus? SOC. Audiui equidem posse te copiose, quoties lubitum est, loqui, vt nunquam tibi desit oratio, nec non res easdẽ paucioribus q̃ quisquã mortaliũ verbis perstringere: & eam ipsam vim cæteros, vt audio, docere potes. Si ergò mecum disputaturus es, breui illa & concisa ratione dicendi vtere quæso. PROT. O Socrates, multis cũ hominibus olim dicendo certaui. Quòd si qđ tu mones egissem, si, inquã, ad normam mihi ab auditore præscriptam verba fecissem, nihilo quoquam melior essem, nec Protagoræ nomen tota Græcia resonaret. Ego aũt quũ cognouissem superiorem respondẽdi modum illi minimè placuisse, cumq; sponte quidẽ deinceps ita minimè responsurũ haudquaquam expedire mihi cẽsui, vt illis disputationibus interessem, atque idcirco ò Protagora, inquã, haut moror disputationẽ, nisi ex sñia tua nobis ꝓcedit. Etenim si ita disserere vis, vt ego assequi possim, adstabo equidẽ, nam tu quidem, vt de te fertur, & ipse profiteris, æquæ eadem potes & summatim perstringere, & amplissime edisserere: es.n. sapiens ego aũt ad prolixam orationem ineptus sum: atq; vtinã eius compos essem. verùm tua intererat nobis aliquantulũ indulgere, quãdo quidẽ æque es ad vtrunq; paratus, vt disputatio peragat̃ postquam verò non vis, & me vsq; adeo negocia vrgẽt, vt nequeã tecum hic diu commorari, quamuis ista libẽter audissem, abeo iam quò res ipsa me vocat. His dictis, surrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidẽ me præhendens sinistra pallium, dixit, Haud te dimittemus Socrates: nam si exieris nũc, vix erit deinceps vt ita colloquamur. Mane obsecro. nullius me oratio perinde vt tua illa cũ Protagora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obsequere. At ego iã surrexerã exiturus. & ad Calliam inquã: O Hipponici fili, tuã semper philosophiã admiratus sum, nunc laudo insuper atq; amo. Quocirca gratificari tibi vehementer optarim, si possibilia poscas. Quod verò nunc petis, perinde est ac si orares, vt Crisonẽ Imeræũ cursorem iuuenemq; æquis passibus sequerer, vel aliquẽ eorũ qui longissimum interuallum excurrere solent, aut diurnum cursum peragere. obijcerem.n. multo magis me ipsam optare, q̃ te, qui hosce cursores cursu æquare queam, sed nequeo. Quòd si me & hunc quasi alterũ Crisonẽ spectare pariter concurrentes vis, ipsum ora, vt æquis me passibus comitet̃. Nã ego quidẽ celeriter currere nequeo, hic aũt tarde põt. Ergò si optas audire me & Protagorã disputantes, eũ obsecra, vt quẽadmodum à principio fecit, ita nunc paucis verbis & ad propositã quęstionẽ rñdeat. Alioquin quis erit disputandi modus? Putabã sanè aliud esse inuicem disserẽdo colloqui, aliud concionari. Sed vide, ò Socrates, inquit Callias, ęqua petere Protagoras videt̃, dum censet licere sibi suo arbitratu disserere, tibi itẽ tuo. Hic Alcibiades, haud rectè loqueris, inquit, ò Callia. Socrates.n. hic concionãdi impotentẽ se esse fatet̃, & in hoc Protagoræ cedit. Si aũt & in disputando, accipiendisq; & reddendis rationibus cedat alicui, summopere mirabor. Si ergò Protagoras confitetur Socrate se esse disputando inferiorẽ, sat iã Socrates habet. sin aũt hoc quoq; sibi vendicat, cũ interrogante Socrate cõgrediat̃, & vicissim rñdendo haud longas per ambages circũuaget̃, neq; concionãdo occasionem

Criso Imeræus cursor.

sionẽ intercipiat disputandi, neq; rõnem reddere Socrati respuat, dum profusius loquitur, quoad plurimi audiẽtium id de quo agit, obliuiscant. equidem pro Socrate fideiubeo, cum quę dicent obliuioni minimè mandaturũ, licet iocet nobiscũ, obliuiosum esse se dicens. Mihi sanè videt Socrates æquiora admodũ postulare. Decet enim vnũquenq; sñiam suã exprimere. Post Alcibiadẽ, vt arbitror, inquit Critias, ò Prodice atq; Hippia, Callias quidẽ Protagoræ vehementer suffragari videt. Alcibiades aũt contentiosus nimis est & pertinax, quocunq; se verterit. Nos aũt alteri magis q̃ alteri fauere nõ decet, vel Socrati, vel Protagoræ, sed cõiter vtrunq; rogare, ne postquã cœperint, media in disputatione desistant. Cùm hæc illę dixisset, probè, Prodicus inquit loqueris ò Critia: decet enim eos qui disputationibus his intersunt cões quidem esse vtrorũq; auditores, æquos autem minimè. Neq; verò idem hoc est & illud. cõiter quippe audire vtrunque decet, non aũt æque vtrique tribuere. Sapientiori quidẽ plus, imperitiori verò minus. Equidem ò Protagora atq; Socrates, arbitror vos inuicẽ nonnihil debere cõcedere, & de his quæ dicentur, ambigere quidẽ simul, cõcedere verò nequaquam. Ambigunt porrò propter beneuolẽtiã cum amicis, cõtendunt aũt aduersarij & hostes. Atq; ita q̃ optimè disputatio nostra procederet. Vos siquidẽ ita disputantes, maximè à nobis audiẽtibus probaremini, non laudaremini inquam. Probant vtique auditores mentis iudicio absq; deceptione: laudant verbis, plerunque falsò præter sententiam aliquid extollentes. nos itẽ auditores ita maximè gaudio, nõ voluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui discendo & contemplando ipsa intelligentia delectatur: voluptate perfunditur, qui dum comedit, vel alio quodã oblectamẽto potitur, ipso sensu corporis delectatur. Cùm hæc dixisset Prodicus, præsentium plurimi consenserunt. Deinde Hippias ille sapiens sic exorsus est. Arbitror ò viri præsentes, vos omnes cognatos, propinquosq; & conciues inuicẽ esse natura, non lege. Simile nanq; simili natura cognatum. Lex autem tyrannus hoĩum multa præter naturam cogit. Turpe itaq; esset, si nos qui rerum naturam callemus, sapientissimiq; Græcorum omnium sumus, postquam de hoc ipso disputaturi hanc in vrbẽ conuenimus totius Græcæ sapientiæ arcem, hisq; in ædibus vrbis totius amplissimis sumptuosissimisq; congregati sumus, nihil tãta hac amplitudine dignum ostenderemus, sed vilium homunculorum more altercantes, inuicem dissentiremus. Vos equidem, ò Socrates & Protagora, hortor et obtestor, vt subesse nobis velut sub arbitris velitis, qui vos ad mediũ sint perducturi. Neq; tu exactam dialogi formam, ò Socrates, & illam tuam breuem nimis breuiloquẽtiam requires, siquidem est Protagoræ molestũ: sed laxa paulisper obsecro frena, quo sermones magnificẽtiores splẽdidioresq; sint. Et te insuper Protagora quęso, ne tentis oĩbus rudentibus, velisq; plenis in altũ sermonum mare protinus delebare, vnde nusquã tellus cõspiciatur, sed annitamini vt mediocritatem pro viribus vterq; seruetis. Igitur faciatis quod volo, obtẽperetisq;: caduceatorẽ præfectumq; certamini & iudicem eligetis quendam, qui verbis vtriusq; statuat modum. Placuerunt hæc præsentibus, oẽsq; laudarũt. Me verò hoc idẽ hortatus est Callias, rogaruntq; eligere arbitrũ. At ego, non decet inquam, iudicem huic disputationi præficere. Nam si nobis imperitior erit iudex, iniustũ erit vt deterior aliquis potioribus presit. Si similis, rursus haud rectè aget. Similis.n. nobis similia faciet. Quapropter superuacuus erit. Prestantiorẽ verò nobis quenquã eligere impose reuera est, vt arbitror, quippe cùm Protagora hoc sapientior alius eligi nequeat, ꝙ si quem elegeritis nihilo doctiorẽ, asseretis tñ, dedecori Protagoræ hoc erit, quod ei tanquam inscio & ignobili iudicẽ delegistis. Mea verò nihil interest. Cæterùm vt quemadmodũ vultis, disputare pergamus, ita mihi videtur agendum. Si nõ vult respondere Protagoras, interroget saltem, ego aũt respondebo, eiq; conabor ostendere quo pacto respõdere quis alteri, meo quidem iudicio, debeat. Ac vbi ego ad quãlibet eius interrogationẽ ei respondebo, ille mihi vicissim officium idẽ promittat. Et si fortè parũ alacris esse ad disputandũ videat, ego simul & vos hoĩem oremus, quẽadmodũ vos me nunc oratis, ne cœtum dissoluat. Neq; verò opus est vt vnũ iudicẽ proponatis. Vos.n. vnà oẽs iudicabitis. Cõsenserunt oẽs sic esse agendũ. Protagoras aũt inuitus ad hæc descendere videbatur. Tandem concedere coactus est interrogaturũ se, & postquã satis interrogauerit, breuiter responsurum. itaq; in hunc modũ interrogare cœpit. Arbitror ò Socrates, præcipuam doctrinę partẽ in hoc consistere, vt carmina quis quàmplurima habeat in promptu. Est aũt hoc vt poetarũ dicta intelligere possit, quæ rectè.s. habeant, quę minus: sciatque discernere, & cùm interroget, rõnem dare. Et nunc quidem interroget aliquis de eo ipso quod vtriq; iam inuestigamus, virtute.s. Sed hoc intererit, ꝙ ad carmina disputatio est trãslata. Dicit.n. Simonides ad Scopam Creontis Thessalici filiũ, difficile esse virum verè bonum fieri, manibus pedibusq; & mẽte non ad amussim quadratis. Tenésne memoria carmina, aut vis vt vniuersa exponã? Soc. Nihil opus est. Teneo nanq; & diligens mihi horũ carminum cura fuit. Prot. Benè loqueris. vtrum benè rectéq; dixisse tibi videtur Simonides, an non? Soc. Imò optimè. Prot. Videtúrne rectè loqui Poeta, si ipse sibimet contradixerit? Soc. Minimè. Prot. Attende itaque diligentius. Soc. Satis ò bone vir, attendimus. Prot. In eisdem carminibus postea dicit, Pittaci sapiẽtis licet viri sñiam absonam sibi videri, qua inquit, Difficile est bonũ manere. Cernis eundem Simonidẽ hæc & superiora dixisse? Soc. Equidẽ. Prot. Nũquid eadẽ hæc & illa sunt? Soc. Eadẽ, inquam, vt mihi videt. Et simul metuens ne quid vltrà adijceret, interrogaui, an non ipsi quoq; videretur. Rogas, inquit, vtrũ constare sibimet illũ putẽ, qui hæc vtraq; dixit? & primo quidẽ proposuit bonũ virum fieri verè difficile esse, paulò aũt pòst tanquam suiipsius oblitus, Pittacum eadẽ cùm illo dicentẽ, difficile.s. esse virũ bonum manere, carpit, eius dicta respuẽs, qui eadem dixerat? Enimuerò cùm opinionis eiusdẽ ac suæ autorẽ Pittacum accusat, seipsum dãnat. Quapropter aut prius aut posterius nõn rectè dicit. His dictis acclamarunt auditores plurimi, & Protagoram collaudarunt. Ego autẽ primùm tanquam à pugili robusto percussus oculis vertigine caligantibus vacillaui. Nã & eius vox, & aliorum clamor me prorsus obruerant. Deinde verò, vt apud te verum ingenuè fatear, quo spatium ad Poetæ mentẽ inuestigandã captarẽ, ad Prodicum conuersus inquã, Conciuis tuus ò Prodice Simonides extitit. Ergò tua interest illi opem ferre. Videor equidẽ sic aduocare te, quemadmodũ apud Homerũ Scamãder ab Achille obsessus Simoentẽ aduocauit. O dulcis frater, viri huius vnà ambo vim comprimamus. Haud secus ego te nunc accerso, ne Protagoras Simonidẽ nostrũ expugnet. Equidẽ vt Simonidi succurrat, illa concinnitate tua opus est, qua velle distinguis & cupere, & quæ multa atq; pręclara paulò antè dicebas. Et nunc quidẽ vide nũ tibi idem quod mihi videat, neque.n. repugnare sibi in dicẽdo Simonidẽ puto. Sed tuã ò Prodice, sñiam prior expone: idémne tibi fieri & esse videt, an aliud? Aliud, inquit Prodicus. Nónne in primis, inquã, Simonides hoc dicit, ꝙ virũ verè bonũ fieri difficile sit? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum aũt improbat, non vt Protagoras censet, idem sed diuersum dicentem. Non.n. dixit Pittacus difficile esse virum fieri bonum, vt Simonides, sed bonum perseuerare. Est autẽ non idem ò Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse & fieri. si aũt non idem est esse quod & fieri, haud quaquam sibiipsi Simonides contraria ponit. Ac dicere fortassis Prodico huic & multis alijs illud Hesiodi licet, effici bonum difficile quidem esse, qui antè virtutẽ sudorẽ à dijs

Differentia inter cões & æquos auditores.

Inter probar. & laudare.

Inter gaudere & voluptatẽ capere.

Iliad. φ.

In opere cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι.

à dijs positum inquit. Verùm vbi ad summum verticem peruentum sit, facilem esse, quę comparatu difficilis fuit. Prodicus igitur cùm hęc audisset, me laudauit. Protagoras aũt, ista, ò Socrates, emẽdatio inquit, plus habet vitij q̃ quod emendas. Malè igitur, inquam ego, ò Protagora, mecũ actũ est, vt videt, sumq; ridiculus medicus: quippe qui dũ curare contendo, morbũ exaugeo. PROT. Atqui sic tñ res habet. SOC. Qua ratione? PROT. Nimis enim inscius Poeta ille fuisset, si adeò virtutẽ parui fecisset, vt facilem esse eius possessionẽ existimasset, cùm sit oĩum difficilima, id quod oĩbus videtur. SOC. Opportunè per Iouem nostris iste Prodicus sermonibus interuenit. Videtúr.n. ò Protagora, diuina illa Prodici sapientia vetusta esse quędã, iandudum originem vel trahens à Simonide, vel ab antiquioribus: tu aũt quum multarum rerũ aliarũ peritus sis, huius tñ imperitus appares. Ego verò eã expertus sum, cũ fuerim Prodici huius discipulus. Atqui in præsentia haud satis animaduertere mihi videris, ipsum quod difficile dicit, forsitan Simonidẽ non ita vsurpasse, quemadmodum abs te nunc vsurpatur, verùm tanquam malũ & graue quiddã intelligendũ esse crebrò me Prodicus admonet. Nam quoties vel alium, vel teipsum laudant ita dico: Protagoras sapiens vir est & diues, i. vehemens grauisque: corripit me continuò, rogatq; num me pudeat, qui quod bonũ est, graue vocem: cum quod graue est, sit malùm. Nemo enim ita, diuitias graues, grauẽ pacem, sanitatem grauem dicit, sed grauẽ morbum, graue bellum, grauem paupertatẽ, quasi graue, i. onerosum malum sit. Fortasśis igitur & Chij & Simonides ipse, cũ difficile dicũt, vel malũ insinuant, vel aliud quiddã quod abs te minus intelligat. Ergò à Prodico sciscitemur. Decet enim de Simonidis scriptis hunc maximè percõtari. Quidnã ò Prodice Simonides ipso difficilis nomine intelligi voluit? PROT. Malũ profectò. SOC. Ob hoc, vt arbitror, Prodice, Pittacũ reprehendit, dicentem, difficile esse bonũ manere: ac si dixisset, malũ esse manere bonũ. PROD. Et quid aliud putas ò Socrates, sibi voluisse Simonidem, quàm reprehendere Pittacũ, ꝙ nomina rectè discernere nesciret, vtpotè qui Lesbius erat, & inter Barbaros educatus? SOC. Audis ò Protagora, quæ Prodicus hic dicit? Quid ad hęc? PROT. Permultùm abest vt ita sit Prodice. Certe equidẽ scio Simonidem difficilis nomine id quod & alij solent, voluisse, non malum, sed quod nõ facile, quodq; multis cum laboribus cõparetur significare. SOC. Ego itẽ hoc voluisse Simonidem arbitror, ò Protagora, idemq; Prodicũ intelligere, sed ludere, tentareq; te vtrum sermoni tuo valeas suffragari. quod enim Simonides difficile non malum intelligi velit, argumento sunt quę sequuntur: subiungit enim ꝙ solus Deus hoc munere frui dignus sit. Neque verò si vellet, malum esse bonũ, paulò pòst adiungeret, solũ Deum huius compotẽ esse, Deoq; soli munus id attribueret. Dissolutũ planè hominẽ, nec vllo modo Chium Prodicus diceret fuisse Simonidẽ. Cæterũ quid tandem sensisse in his carminibus Simonidẽ ducam, dicam, siquidem de me periculũ facere vis, quemadmodũ circa poetica habeam. Sinautẽ Lubeat, te audiam. Protagoras cum hæc audisset, vt Lubet, inquit, ò Socrates. verùm Prodicus & Hippias, alijq; omnes agere iusserunt. Conabor inquã, quid de his carminibus sentiam, vobis exponere. Antiquisśimum apud Grecos, & plurimũ sapientię studium in Creta & Lacedæmone extat, & sophistę plures ibi quàm alibi vsquam reperiuntur: dissimulant autem & imperitos se esse fingunt, ne cæteros Græcos superare sapientia deprehendantur: prorsus quemadmodum Protagoras de sophistis suprà dicebat, sed vt videantur re militari potius & fortitudine cæteros anteire: veriti ne si quod sunt, patefiat, cæteri omnes idem studium prosequantur. Ergò celant, decipiúntque eos qui cęteris in vrbibus mores Lacedęmoniorũ imitantur. Sunt.n. qui ꝙ aures præcidant, & ꝙ loris inuoluuntur, ꝙ exercitationibus, gaudent, ꝙ breuibus vestibus vtuntur, similes Spartanis esse videri volũt: perinde ac si huiuscemodi rebus Lacedæmonij cæteros Gręcos superent. Lacedęmonij vero quoties cũ sophistis suis liberius colloqui volunt, externos ægre ferũt, & clanculum cõgregati, exclusis peregrinis oĩbus, cum sophistis philosophantur. Prohibent quinetiam & ipsi & Cretenses, ne adolescentes gentis suæ vrbes alias adeant, ne quę apud ęos docent, alibi fortè dediscant. Reperiunt in his ciuitatibus non viri tm̃ doctrina egregij, verumẽt mulieres. Quod aũt vera loquar, & Lacedæmonij optimè ad philosophiã, sermonesq; sint educati, hinc maximè animaduertere licet. Si quis enim cùm vilisśimo etiã Lacedæmoniorum colloquatur, rudem plerunq; in verbis apparere primo comperiet. Mox vbicunq; rei ipsius opportunitas exigit, instar vehementis iaculatoris verbũ breue contortumq;, sed magni cuiusdã momenti eiaculatur, vt qui cùm eo loquit, nihil à puero differre existimetur. Quod aũt Lacedæmoniorum virtus, in sapientię magis q̃ exercitationis studio consistat, intelligunt nonnulli nostrę ętatis homines, & olim multi idem animaduerterunt, cũ viderent verba eiusmodi enunciare posse, viri esse absolutè docti. Horũ è numero fuit Thales Milesius, & Mityleneus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Cheneus, septimus horum dictus est Lacedæmonius Chilo. hi oẽs æmuli studiosiq; Lacedæmoniæ sapientiæ fuerunt. Eam talẽ fuisse cõperimus: verba breuia, memoratu vnicuique digna. Hi facto concilio ex cõi consensu, has Delphici Apollinis tẽplo primitias sapientiæ dedicarunt, quæ tẽplo inscriptæ, ab oĩbus celebrantur: Cognosce teipsum: Nihil nimis. Hæc ob eam causam refero, vt pateat eam priscę philosophiæ fuisse figurã, Laconicã. s. quandã, vt ita dixerim, breuiloquentiã. Atqui & Pittaci propriũ hoc dictũ circunferebaẽ à sapientibus celebratũ, Bonũ manere, difficile esse. Simonides itaq; cũ sapientię gloriã cuperet, cognouit si prouerbiũ hoc tãquam insignẽ quendã athletã refelleret conuiceretque, fore vt ipse illustris ab oĩbus. haberet. Quãobrẽ carmina illa cõposuit, eius cuius gloriæ insidiatus est, verba, vt arbitror, turbaturus. Sed discutiamus hæc vnà oẽs, & videamus vtrũ vera loquar. Primum quidẽ carmina illa priora insanum hoĩem indicarent, si dicere volens, virũ effici bonũ, esse difficile: mox hanc particulam quidem iniecisset. ea. n. nulla rõne videt iniecta: nisi dicamus aduersus Pittaci verba certantẽ Simonidem loqui: & cùm ille dixisset, difficile esse bonum manere, Simonidẽ ad hæc obijcere, Non ita est ò Pittace, imò bonũ quidem virũ effici difficile est, verè nõ reuera bonum. Non. n. idcircò dicit reuera, quia sint aliqui verè boni, alij aũt boni quidẽ, sed nõ verè. Absonũ nanque videret, neq; Simonide dignũ, sed in dictione, verè, superiectionẽ esse in carmine dicemus, quã Pittaci verbis subiecit, quasi ponamus Pittacum ipsum sic dicere, O viri, difficile est bonũ manere, Simonides autẽ subijciat, O Pittace, vera minimè loqueris. Non. n. esse, sed fieri virũ bonum, manibus pedibúsque, & mente adamussim quadratũ, est difficile verè. ita videt non absq; rõne hæc particula quidem iniecta: & ipsum, verè, haud ab re postremò locatũ. Atqui & quæ sequuntur, oĩa huic attestantur, quod sit hunc in modum dictum. Multa insuper sunt in his carminibus, quę quàm pulchrè scripta sint, sigillatim oñdere possemus. Scitè nanq; & accuratè composita sunt, sed prolixior foret oratio. Quare summatim poetæ huius formam consiliumq; exponendũ. Intendit aũt prorsus in oĩbus his versibus Pittaci dictũ refellere. Ait. n. paulò pòst fermè in hũc modũ, quod effici virum bonũ difficile verè: est tñ tempus quoddã vbi posśibile est. Factum verò bonum eo in habitu perseuerare, esseq; bonum, vt tu quidem Pittace cõtendis, impoſe est, neq; humanũ, sed solus hoc Deus munere fungit. hoĩem verò ita bonum manere, ne rursus labatur, impoſe est, quẽ sors inopina abripiat. Quẽmnã potisśimum inopinatus casus

Sapientes Græcię.

Sapientia Lacedæmonia.

casus in nauis gubernatione submergit? nō rudē hoīem: nam semper ille succumbit: & quemadmodum iacentē nullus deijcit,sed stantem quandoq; deijcit aliquis,iacereq; cogit, iacētem verò nequaquam:ita solertē & sagacem hoīem nonnunquā inopinatus casus circumuenit. Enimuerò qui nihil pensi vnquā habet,minimè. Et gubernatori quandoq; ingens tempestatis impetus improuisus superuenit,& agricolæ intemperies anni, & medico quoq; similia, adeò vt tunc improuidi fuisse videanť. Pōt.n.bonus aliquis malus fieri : quod alius quoq; poeta testatur,dicens, Vir bonus,nunc prauus, nunc bonus est, Vt aūt malus efficiatur malus,fieri non pōt. Esse.n.semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidum hoīem sapiētemq; & bonū inuadit, malus efficiť. Tu verò dicis,ò Pittace,difficile esse bonū manere. Res aūt ita se habet,vt fieri bonum possibile sit, difficile tñ:perdurare aūt bonū,penitus impoſe. Quilibet.n.benè agens,bonus:malè cōtrà,malus . Quę nam circa literas bona res est? quæ ue actio virum in illis bonū efficit? Constat q̧ earum perceptio. Quæ item actio bona bonum efficit medicum? Morborū curādorum peritia videlicet.Qui benè curat,bonus medicus:cōtrà,qui malè, malus . qui ergò malus medicus nonnunquam efficitur? Ille certè, cui primo hoc inest, vt medicus sit, deinde vt bonus medicus. Hic.n.malus quandoque medicus effici potest. Nos aūt medicinæ artis ignari,nunquā malè agēdo aut medici,aut fabri efficeremur,aut aliud tale.Quisquis aūt non fit medicus,malè officio suo functus, neq; etiam malus est medicus . Ita & bonus vir fieri pōt aliquando malus,vel propter tempus,vel laborē, vel morbum,vel alium casum . Hæc quippe sola praua actio est, scientia priuari.Malus aūt vir nunquā malus fieret,est.n. semper . Ac si malus fieri debet, oportet bonum fuisse prius.Ad hoc itaq; carmina illa tendunt,vt affirmēt,impoſe esse virū bonum semper perseuerare, fieri aūt bonum,eundemq; rursus & malū,possibile , plerunq; verò optimos esse illos quos diligunt dij.Hęc itaq; oīa aduersus Pittacū sunt dicta,quod & sequentia clarius declarāt. Hac de causa, inquit, nunquā ego quod fieri nequit, frustra quærens , sine reprehensione perpetuò victurū bonū,quicunq; fructibus terræ vescuntur, quenquā sperē. Deinde vobis quæ comperta mihi sunt,prædico,& cætera quæ sequuntur. Adeò vehementer totoq; carminē Pittaci dictū infestat. Vnumquenq; verò laudo amoque, spōtè qui turpè nil patrat. Necessitati verò neq; dij quidem ipsi pugnant. Id aūt est ad hoc idem dictum. Neq; enim vsqueadeò rerum inscius erat Simonides, vt illum laudare se diceret,qui turpe nihil spōtè committit, quasi sint aliqui qui spontè malè agant.Arbitror equidē sapiētem nullū putare , quēquam hoīum esse qui vltrò aberret,malaq; & turpia spontè cōmittat . Sciunt etenim sapientes oēs, q̧ qui mala turpiaq; cōmittunt, præter voluntatē peccāt. Atqui & Simonides nequaquam laudare se dicit illum, qui nō spontè scelera patrat,imò de seipso spontè illud intelligi volebat . putabat.n.præclarum bonumq; virū sæpe seipsum impulsurum,vt amicus laudatorq; alicuius fieret,amaretq; & laudaret. vt quibus morosi & iniqui sæpe parentes cōtingant,aut patria,aut tale aliquid:improbi hoīes si sunt, vltrò sponteq; in parentū patriæq; errata inuehi solent, & ea passim oībus diuulgare,nequis eos q̧ parentes & patriam negligant,carpere possit:quare vituperant parentes patriamq;,& preter necessitatem odijs & inimicitijs vltrò exagitant . Probi verò qui sunt viri , patria flagitia occultant potius, & ad laudandum eos sese cogunt: & si qua in re iniuria affecti iure parētibus & patriæ indignari possent, consolanť seipsos,& se suis cōciliant, seq; ad amorē laudemq; maiorum vel inuitos adigunt. Sæpe ēt Simonidem ipsum arbitror , non ex animi sui sñia, sed inuitum ad tyrannum quendam,aut alium talem laudandum & tollendum accessisse. Hæc igitur ad Pittacū dicit . Ego quidē,ò Pittace,non ob id carpo q̧ natura detrahere gaudeā,cūi satisfacit & ille quisquis malus non est , nimiumue ignauus. Sciens quidē iuuabit ciuitatē iustam vir sanus. Neque tñ ipse detraham:neque.n.detractione gaudeo . Stultorum nanque est infinita gens,vt si quis eos vituperare pergat, necessariò defatigetur . Honesta porrò sunt oīa , quibus turpia non sunt mista.Haud hoc dicit perindè ac si diceret,oīa alba quibus nigra nulla miscetur: ridiculū nempè id sit:sed quasi dicat,mediocria se toleraturum,neque ea vituperaturum.Non quero,inquit,hoīem irreprehensibilem penitus mortalium quenquā. Deinde vobis quod mihi compertum est, nūcio, quod videlicet huius causa neminem laudaturus sum. Verùm mihi sufficit quisquis medium tenet, neq; turpe quid agit . Sic ego oēs diligo, sic laudo. Hic vtiq; Mitylenæorum lingua est vsus tanquā aduersus Pittacum, sic dicens, Omnes sic laudo, sic diligo libens.hic oportet vocem libens,à sequētibus distinguere, eum qui dicit, quisquis turpe nil patrat. Nam sunt quos ego non libens laudo & diligo . Quòd si tu mi Pittace,vel mediocriter cōsentanea, veraq; dixisses, nūquā te reprehendissem . Nunc verò cùm & maximè & in maximis falsa proferas,quę vera multis apparēt,te reprehendere cogor.Hæc mihi ò Prodice atq; Protagora, in istis Simonidis carminibus ipsius sñia fuisse videtur . Tum Hippias:Benè,inquit,ò Socrates,carmina hæc exposuisse videris . Est & mihi ratio illis accōmodata, quā uobis,si vultis,ostendā.Imò verò,inquit Alcibiades, sed posteà:prius aūt peragere decet , quæ inter Socratem & Protagorā conuenerūt. Et si Protagoras interrogare vlterius vult,respondere Socrates debet. Sin autem respōdere vult Protagoras interrogare Socrates. Atqui cōcedo,inquam, Protagoræ quodcunque horum ipsi gratius futurū est.quod si placet,versus prætermittamus, ea verò quæ abs te primo quærebam Protagora , libenter tecum absoluam. Videtur.n.mihi disputatio de rebus poeticis persimilis esse conuiuijs imperitorū plebeiorumq; hominum.Qui cum propter inscitiā nequeant inuicem propria voce suisq; sermonibus ipsi colloqui , mercede exhibita,tibicinas introducūt , & aliena voce, hoc est tibiarum flatu, conuiuium transigunt. Vbi aūt boni præclariq; & eruditi viri conueniunt,neque tibicinas ibi,neque saltatrices,neq; cātatrices vllas videas,sed voce propria remotis ijs nugis iocisq; conuiuium celebrare,& alternis interrogationibus responsionibusq; modeste disserere,ēt si vinum abūde bibāt.Eodem modo ad disputationes huiuscemodi si viri cōueniunt tales , quales esse nos plurimi prædicant, haud quaquam aliena voce poetarumq; verbis opus est,quos percontari,de his quę ferēbunt,non datur:& qui eorū testimonia in medium afferūnt,alij hoc,alij aliud poetā dicunt sentire,neq; tñ conuincere rem possunt,de qua disserūt,aut expedire. Tales ergo confabulationes viri sapientes mittunt , ipsiq; inter se colloquuntur,vicissimq; ingenij periculū faciunt. Disputatores aūt hmōi, vt arbitror , ego & tu nunc imitari debemus,& poetis posthabitis nostris rōnibus rē ipsam discutere,facereq; tam ingenij nostri,quàm veritatis periculum . Quòd si deinde interrogare iubet , rñdere tibi paratus sum:sin aliter vis,te mihi præbe,& adiuua ad ea, quæ intermisimus conficienda . Cum hæc aliaq; hmōi intulissem,Protagoras,quid potissimum ageret,haud satis declarabat . Hic Alcibiades ad Calliam conuersus. O Callia,inquit,videtur ne tibi nūc rectè Protagoras facere , quum declarare nolit , vtrum rñdere velit, nécne? Mihi quidē non videtur.Sed iam vel disputet,vel disputare nolle se dicat, vt hæc de eo sciamus. Socrates aūt cū alio quouis disserat,vel alius quicūq; vult,cū alio quopiā. Hic Protagoras,vt visus est mihi,verecūdia motus propter Alcibiadis orationem Calliæq;,& aliorum præsentium preces,vix tandem ad disserendum descendit, iussitque Socratem ipsum interrogare,se rñdere pollicitus. O Protagora,inquā,ne me tecū ob aliud disserere putes, quàm

Disputatio de reb. poeticis inequalis sit.

Qui veri disputatores.

quàm quia quæ passim dubito, discussa velim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse. Si duo simul coeãt, alter altero magis intellexerit. Expeditiores nanq; sumus cuncti ad quodlibet opus, verbum, & sensum inuestigandū. Solus aūt si quis quippiā cogitet, mox passim circuniens quicum cõicet, & à quo confirmetur tantisper dum inueniat. Quamobrē ipse nunc tecū libētius, q̃ cū alio quouis disputo, existimans te optimè omniū diiudicaturum, & de alijs omnibus, quę ad probi viri iudicium spectãt, & de his maximè, quæ ipse quærebã, videlicet de virtute. nam quem melius, q̃ te id facturum sperem? Nempe pleriq; alij probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt. Tu autē non modò virtute præditum esse te ducis, verumetiam cæteros hoĩes eadē te ornaturum polliceris. Atq; adeò tuo ingenio confidis, vt quam cæteri oẽs dissimulent artem, tu eam solus profiteare, teq; palàm, per omnem Græciam, quasi publico quodam præconio sophistā nominans, declares doctrinæ morumq; magistrum, & primus mercedem artificij istius exposcas. Quid igitur obstat, quin ipse præ cæteris ad harum rerum disputationem sis adhibendus interrogandusq;, & quin sint tecum oĩa communicanda? Nihil pœnitus obstat. Atqui & ipse nunc illa de quibus primo interrogaui, cupio rursus partim abs te mihi in mentem reduci, partim cõi iudicio discuti. Erat autem talis, vt arbitror, quæstio: vtrum sapientia, temperantia, fortitudo, iustitia, sanctitas, quinque nomina eiusdē rei sint, an vnicuiq; horum nominum. propria quędam essentia subsit, & res quædam vim propriam habens, adeò vt nõ sit alterum quale est alterum. Dixisti tunc nequaquam vnius rei esse hæc nomina, sed singula nomina rebus singulis adhiberi. Quinetiã partes oẽs has esse virtutis, haud sanè perinde, vt auri partes inter se totiusq; consimiles, sed vt vultus partes inuicē totiusq; dissimiles propria discretas ui. & hæc si nunc denuo ita, vt suprà confirmas, dic. Sin aliter modò sentis, oĩa lucide distingue. Equidem nihil imputabo, si aliter nunc dicas. Neque enim miror, si illa tunc Socratis tentandi gratia dixisti. PROT. Hæc omnia partes virtutis esse dico. ex quibus quatuor satis inuicem consimiles sunt. Fortitudo autem longè ab alijs differt. Quod aūt verè loquar, hunc in modum cognosces. Reperies nonnullos hoĩes iniustissimos, prophanissimos, intemperantissimos, imperitissimos, qui tñ cæteris fortitudine prestant. SOC. Attende, amabo, considerandum est quod dicis. Vtrū fortes, audẽtes vocas, an alios quosdam? PROT. Imò etiam ad ea præcipites, à quibus plurimi deterrentur. SOC. Age itaq;. virtutem honestū quiddam & pulchrum asseris, eamq; vt pulchrū aliquid doces? PROT. Pulcherrimū equidē, nisi forte insanio. SOC. Vtrum huius quiddã turpe est, quiddam pulchrum? an pulchrū totum? PROT. Totum quàm maximè esse potest pulchrū. SOC. Scisne qui audacter in puteos se mergant? PROT. Imò verò. Vrinatores enim. SOC. Vtrū ob id quod sciunt, an ob aliud? PROT. Quod sciunt. SOC. Quinã hoĩum ex equis fortissimè pugnare audẽt? equitésne, an equestris industrię rudes? PROT. Equites. SOC. Quinã peltis audacter pugnant? Peltatíne, an alij? PROT. Isti quidem, & in cæteris omnibus, si istud quæris, audaciores sunt, qui sciunt, quàm qui nesciunt: ijdemq; hoĩes postquam didicerunt, audent quicque vehementius, q̃ cum ignorabant. SOC. Vidistíne vnquam aliquos horum ignaros omnium, sed eos esse ad hæc omnia tamen audentes? PROT. Vidi equidem & audaces maximè. SOC. Nunquid audaces isti fortes sunt? PROT. Turpe quiddã esset fortitudo. quandoquidem audaces isti furiosi sunt. SOC. An non dicis fortes audaces ipsos esse? PROT. Dixi equidem, & dico. SOC. Nonne isti qui sic audent, fortes quidem minimè, sed furentes apparent? Et suprà rursus sapientissimi illi audentissimi nobis apparuerunt, & quia audentissimi, ideo & fortissimi, atque ita secundum hãc rationem sapientia ipsa fortitudo esset? PROT. Haud satis recordaris, ò Socrates, quę dixi suprà, tibiq; respondi. Equidem interrogatus abs te, vtrum fortes viri audẽtes sint, nécne, consensi. Vtrum verò & audentes fortes essent, non quæsiuisti. Quod si tunc interrogasses, respondissem, vtiq; non omnes: quod verò fortes audentes nõ sint, à me concessum nunquam monstrasses, neq; enim rectè concessissem. Proinde scientes homines, ostendis ignorantibus, & seipsis, & cæteris audaciores esse, & idcircò idem esse sapientiã, & fortitudinē arbitraris. Qua ratione progressus, robur quoque sapientiam esse arbitrari queas. Nam si à me similiter in hunc modū quęsisses, vtrū robusti hoĩes potentes sint, asseruissem vtique. Deinde vtrum palæstræ periti ad certandum potentiores sint, q̃ imperiti, & ipsi postquam didicerunt se ipsis dum ignorabant, iterum admisissem. Hæc me confitẽte licuisset tibi eodē pacto conijcere, per concessionē meã sapientiam robur esse. Ego autem nusquam in præsentia potentes hoĩes robustos esse confiteor. Robustos tñ potẽtes esse autumo. Et idem esse robur, & potentiã arbitror. Nam & à sciã, & ab insania, & ab ira potest potẽtia prouenire. robur autem à natura dũtaxat, & debita corporum nutritione venit. Similiter & in illis nequaquam idem esse censendum, fortitudinem & audaciam. Quapropter contingit, fortes quidem audentes esse, at verò non omnes audentes fortes sunt, Audacia enim ab arte hoĩbus, ab ira, ab insania datur, quēadmodum de potentia diximus: fortitudo autē à natura, debitaq; educatione prouenit animorū. SOC. Dicisne, ò Protagora, alios homines bene, male alios viuere. PROT. Dico equidem. SOC. Nunquid bene viuere homo tibi videtur, si cum molestia doloreq; viuat. PROT. Minimè. SOC. Sin autem vsq; ad vitæ finem iucundè quis vixerit, bene vixisse dicendus? PROT. Certè. SOC. Ergo iucundè viuere bonū, molestè malum. PROT. Si modò honestis delectetur. SOC. Nunquid ipse Protagora, quemadmodū alij multi, iucunda quędam mala vocas, tristitia verò bona. PROT. Voco. SOC. Vtrum quatenus iucunda sunt, eatenus non sunt bona, & non si quid ab illis prouenit aliud, rursusq; tristitia eodem modo? PROT. Sic. SOC. Non ex eo q̃ tristia mala? PROT. Ignoro Socrates, vtrū ita simpliciter, vt interrogas, respondere me deceat, iucunda omnia bona esse, tristia mala. Sed tutius mihi fore videtur non solum ad presentem quęstionem, verumetiam ad omnem vitę meæ rationem, vt respondeam esse iucunda quædã non bona, & tristia quædam non mala: esse rursus & neutra, quæ neq; bona sint, neq; mala. SOC. Num iucũda vocas ea, quæ vel voluptatis participia sunt, vel efficiunt voluptatem. PROT. Prorsus. SOC. Quæro igitur hoc, vtrum ex eo q̃ iucunda sunt, non bona sint. Vtrū videlicet ipsa voluptas sit non bonum. PROT. Quemadmodum ipse vbique dicis, ò Socrates, hoc inquam, consideremus: & si ad rem conducere ea cõsideratio videatur, idemq; iucundū, & bonum appareat, concedamus: sin minus, tum ad disceptandū pergamus. SOC. Vtrum igitur ipse disputationis dux esse vis? an me præire iubes? PROT. Aequū est te esse ducem. Tu nanque cœpisti. SOC. Hoc modò forsitã quod quærimus, patefiet: quemadmodum si quis ad hominis vel sanitatem, vel alium corporis habitum, opúsue cõsideranda, vultus eius, & manus extremas cõtemplatus dicat, age iam, pectus mihi dorsumq; nuda, vt clarius inspiciam. Sic ego nūc quidem, idem illud ad hãc disputationē requiro. Nam cū tuam erga bonū voluptatemque sñiam, è verbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedit dicere. Age Protagora, & in hoc tuã mentē aperias, quid de sciẽtia sentis? nunquid idem tibi quod alijs, an aliud placet? Nam de scientia plurimi sanè sic iudicãt, vt neque robustū quiddam sit, nec ducat, nec etiam dominet. Neque. n. de ipsa velut de duce principéue suspicant. Sed cum persæpe non desit homini sciã, non ipsam tñ, sed aliud quiddam, vt vel iram, vel voluptatem, vel dolorem, vel amorem, vel formidinem dominari putãt.

Atq;

Atque de ſcientia ſic cogitant, quaſi de mancipio quodá ab oībus alijs vndiq; tracto. Nunquid & tu idem ſentis? an potius præclarũ quiddam ſcīam, & in hoīe Principē arbitraris, ita vt ſi quis bona maláue diſcernat, nunquam ab alia re induci queat, vt aliud quàm quod ſcīa iuſſerit, ſuſcipiat agendũ: ſed prudentiá vnam ſatis eſſe idoneam, quæ homini ſit preſto? Prot. Videtur mihi quod dicis, ò Socrates. Nam ſi cuipiam hoīum turpe eſt negare ſapiētiam ſcientiamq́; oīum rerum humanarum eſſe potentiſsimam, mihi certè turpiſsimum. Soc. Præclare nimiũ vereq́; loqueris. ſed enim noſti multos mihi, & tibi non credere? Aiunt porrò pleroſq; boni conſcios, cum bona agere liceat, agere bona nolle, ſed alia. Et quoſcũq; rogaui quæ nam huius rei cauſa ſit, reſpondent, vel voluptate, vel dolore, vel aliquo alio eorũ, quæ ſuprà retulimus, ſuperatos, hęc agere. Prot. Alia quoq; multa ſunt, ò Socrates, in quibus homines errãt. Soc. Age itaq; conare mecum hominibus perſuadere, docereq́; quódnã hoc malũ ſit, quo ſe aiunt voluptatibus ſuperari, & hanc ob cauſam, quæ cognoſcunt bona, nõ facere. Fortaſsis. n. ſi dixerimus, erratis, ò hoīes, falliminiq́;, rogabũt. Si quidē, ò Protagora, & Socrates, hoc voluptatis malũ eſt, cui ſuccũbitur, quodnã eſt aliud? quod dicitis vos? exponite. Prot. Quid verò nos ad multorum opinionem attendere decet, qui vtcunq; contingit, loquuntur? Soc. Conducturum nobis hoc arbitror, ad inueniendum, quõ ad cęteras virtutis partes fortitudo ſe habeat. quare, ſi ſuperiori pacto ſtandũ cenſes, vt videlicet ego præeam, quà maximè inueniri poſſe quod querimus, arbitror, ſequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis mitto. Prot. Probè loqueris, perge igitur, vt cępeſti. Soc. Ego ſi rurſus à nobis ſciſcitarentur, quid iſtud vos eſſe dicitis, ꝙ nos vinci à voluptatibus dicebamus? Sic reſpondeam. Audite igit̃, ego & Protagoras vobis iſtud declarare conabimur. Nũquid. n. aliud hic fieri dicetis, quàm quod ſępe contingit, vt homines ciborum poculorumq́ue, & venereorũ voluptate pellecti victiq; aſciſcant ea ſibi, etiam ſi mala eſſe cognoſcant? Aſſentirentur illi. At nos ita. Mala verò illa cur dicitis? Vtrũ quia voluptatem hanc præſentem præbent, & ſuauitate deliniunt? An quia in poſterũ morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiam quanquam nihil tale in poſterũ inferunt tãtum quia delectant, mala ſunt, ꝙ homo gaudere diſcat? putamúſne eos, ò Protagora, aliter reſponſurus, nempe, quàm ꝙ nõ propter præſentem voluptatem mala ſunt, ſed propter morbos, & alia quæ ſequuntur? Prot. Sic vulgus arbitrór reſponſurum. Soc. Nónne dum morbos adducũt, dolores inferunt? dum egeſtatem, dolorē? Aſſentiretur, vt arbitror. Prot. Imò certè. Soc. Hæc ergo, ò viri, nõ ob aliud, vt ego, & Protagoras arbitramur, mala vobis apparent, quàm ꝙ in dolores deſinunt, cæteriſq́; voluptatibus priuant. Confiterentur. Prot. Proculdubiò. Soc. Si contrà rurſus interrogaremus, ò viri, triſtia eſſe bona fatemini, nónne eiuſmodi quædam dicitis? exercitationes corporum, labores militiæ, medicorũ curationes, quæ vel ſecãdo fiunt, vel vrendo, vel pharmacis, vel inedia, bona dicitis, ſed moleſta? Conſentirent. Prot. Et hoc. Soc. Vtrum hæc ex eo bona vocatis, ꝙ præſentibus doloribus cruciatibuſq́; conficiunt? An ob id potius, ꝙ in poſterũ ex his ſanitas, & bona corporis habitudo, patriæ ſalus, potentiæ diuitiæq́; ſequuntur? Ob id ipſum dicerēt, vt exiſtimo. Prot. Ego quoq; id iudico. Soc. An ob aliud hæc bona ſunt, quàm ꝙ in voluptates deſinunt, & moleſtias pellunt? Alium ne finem aſsignare poteſtis, ad quem reſpicientes hæc bona vocetis, quàm voluptates atq; dolores? Non poſſumus, vt arbitror, reſponderent. Prot. Sic equidem puto. Soc. An non voluptatem, vt bonum ſequimini, dolorem, vt malum fugitis? Concederent. Prot. Profectò. Soc. Ergo id malũ exiſtimatis, dolorem ſcilicet, bonum voluptatem, quandoquidem & ipſam oblectationem, tũc ſanè malam dicitis eſſe, quando maioribus voluptatibus priuat, quàm afficiat: vel quando vehementiores dolores infert illis, quas præbet voluptatibus. Quoniã ſi ob aliud ipſam delectationē malã appellaretis, vtputa finē alium reſpicientes, poſſetis nobis quoq; monſtrare. Sed nequaquã poteritis. Prot. Neq; mihi poſſe videntur. Soc. Sic̃ quoq; dolorem ipſum, tũc duntaxat bonũ dicitis, quum maiores fugat dolores, quàm infert, aut voluptates moleſtijs vehementiores inducit. quandoquidē ſi ad alium finem reſpicientes, dolorem bonũ iudicaretis, eũ poſſetis vbiq; oſtēdere, ſed non poteritis. Prot. Vera narras, ò Socrates. Soc. Si me quoq; viciſsim rogetis, ò viri, quamobrē vbiq; multa de hoc loquar, ignoſcite mihi, protinus reſponderem. Primo nanque haud facile demonſtrari hoc poteſt, quid ſit quod dicitis, à voluptate ſuperari. Deinde quia demonſtrationes in hoc oēs ſunt. Et nunc etiam ſi quid vrget, quod exponere velitis, licet ſi quo modo habetis aliud quod bonũ dicatis, quàm voluptatē, & qđ malum, q̃ dolorem. An ſufficit vobis vitã iucunde abſq; triſtitia ducere? Quòd ſi ſufficit, neque dicere poteſtis aliud bonum, vel malum. quod non ad hæc tendat, audite quod ſequitur. Aio equidem his ita ſe habentibus, ridiculũ eſſe veſtrum illum ſermonem, quo dicitis, q̇ homo mala, mala eſſe ſciens, nihilominus agat mala, cũ poſſit non agere, voluptatibus. ſ. tractus, victuſq́;. Item cum dicitis hominem boni conſcium agere bene nolle præſenti voluptate deuictum. Ridicula inquã hæc eſſe patebit, niſi multis vti nominibus volemus, iucũdo, triſti, bono ac malo. Poſtquam n. duo hæc in vniuerſum eſſe conſtat, duobus tm̃ nominibus vocemus. primum quidem boni ac mali, poſtea iucundi ac triſtis. His poſitis ita dicamus, Eſt hõ qui mala eſſe mala nouit, illaq; facit nihilominus. Si quis aũt quærat quamobrem, quia victus eſt, reſpondemus. A quo? inquiet ille. nobis autē non licebit vlterius à voluptate victum dicere. Aliud. n. nomen voluptatis loco ſuſcepit, bonum. Ideo reſpõdebimus, bono victũ. Ibi ſi ille, qui nos interrogat contumelioſus fortè vir ſit, ridebit certè, dicetq́; abſurdum eſſe dictu. Si facit enim quis mala, eſſe mala ſciens, cũ non oporteat facere, victus bonis, bona hęc digná ne ſunt, vt mala vincant, an indigna? Indigna dicemus, neq; enim erraſſet ille, quem dicimus voluptatibus ſuperatũ. Ad hæc ille, Quamobrē bona ea indigna ſunt, vt mala vincant, vel mala, vt bona? nũquid ob aliud, quàm quia hæc maiora ſunt, illa minora? vel plura hęc, illa pauciora? Nõ habebimus certe cauſam aliam. Addet ille, Conſtat igitur, ꝙ ſuperari eſt, loco minorum bonorũ maiora mala ſuſcipere. Hæc ita ſe habeant. Mutemus nomina, accipiamuſq; in eadem re iucundũ ac triſtè. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc triſtia, cũ ſciat eſſe triſtia voluptatius ſuperatũ, talibus. ſ. vt victoria ſint indignæ. Quę verò alia ineſt ad dolorē indignitas voluptati, q̃ exceſſus inter ſe atq; defectus? hoc eſt, cum inter ſe maiores minoréſue fiunt, plures item, & pauciores, vehemētioreſq́;, & remiſsiores. Si quis aũt dixerit: At multum differt, ò Socrates, voluptas præſens à futura voluptate atq; moleſtia: dicã equidem, num alio quopiã, q̃ voluptate atque moleſtia? haud ſanè alio poteſt. Sed perinde eſt ac ſi vir quiſpiam ponderandi gnarus collectis hinc voluptarijs, iſtinc triſtibus, tam quæ propè, q̃ quæ procul ſunt trutina exquirat, dicatq́ue vtra plura ſint. Si enim voluptaria, cũ voluptarijs libres, maiora ſemper, & plura ſunt eligēda: ſin autem triſtibus triſtia cõpares, pauciora, minoraq;: ſin iucunda cum triſtibus, & triſtia quidem à voluptarijs ſuperētur, ſiue propinqua à remotis, ſiue remota à propinquis, ratio illa eſt eligenda in qua hæc inſunt: ꝙ ſi iucunda à triſtibus ſuperentur, minimè. an aliter ſe res habet, ò viri? ſcio equidem nihil afferre eos aliud poſſe. Prot. Idem & ipſe arbitror. Soc. Poſtquam verò ita ſe id habet, illos hĩc in modũ interrogabo. Apparēt oculis veſtris eędē moles cominus maiores, minores eminus?

Affirmabunt

Affirmabunt puto. Et crassa,& multa similiter?& ęquales voces propè quidem maiores, longè verò minores? Consentient. Si in hoc bene agere,& felicitas nostra cõsisteret, hoc est in magnis molibus fabricandis, accipiendisque, paruis autem reijciendis, quæ nam nobis potissima vitæ salus esset? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat ostendens? Imò hæc nos deciperet,& errore cõfundens sæpe cogeret eadem aliàs aliter iudicare, atque adsciscere, & in magnorum paruorumq; electionibus sæpius consilium mutare. Dimetiẽdi verò facultas apparens hoc abrogaret refelleretque, veritatemque aperiens aïo quietem daret veritate nixo, atque ita vitam seruaret. Consentirént ne homines ad hæc, an non, mensoria scilicet artę nos seruari? PROT. Hac ipsa. SOC. Quid porrò? si in ipsa paris imparis ue electione salus vitæ consisteret, quãdo quod plus est, rectè eligi oporteret,& quando quod minus, vel ipsum ad seipsum, vel aliud fortè ad aliud, siue propè, seu procul sit, quid potissimum nostram vitã seruaret? nonne scientia? Et metiendi quidem, quum excessus atque defectus ea ars sit. Cum verò paris & imparis habenda ratio sit, non alia quàm numerandi scientia. Concederent homines hæc, an non? PROT. Absque controuersia. SOC. Postquam verò salutem vitæ certum est in recta voluptatis dolorisq; electione consistere, id est pluris & paucioris, maioris & minoris, propinquioris & remotioris delectu, nonne dimetiendi facultas primo excessus, defectusque, æqualitatis item mutuæ consideratrix est? PROT. Necesse. SOC. Quoniam verò metiendi facultas est, necesse est, vt ars, & scientia sit. PROT. Admittent. SOC. Quæ verò potissimum hæc scientia sit, aliàs considerabimus. Sufficit.n. nunc scientiam esse, quod ad eam responsionem spectat, quam ego & Protagoras vestræ eramus quæstioni daturi. Hæc autem, si recordamini, erat quæstio. Nos quidem consensimus, nihil sciẽtia potentius esse: imò semper vbicunq; adest, voluptati, cunctisq; cęteris dominari. At vos obiecistis voluptatẽ, sępe etiam scienti dominari. Quod cùm vobis nequaquã daremus, statim ita rogastis: Si hoc, ò Protagora,& Socrates, non est à voluptatibus superari, sed aliud quiddam, declarate quid sit. Hic si illico respondissemus inscitiam esse, protinus nos risissetis. Nunc autem si nos deridetis, etiã vos ipsos deridebitis. Ipsi enim vos paulò antè confessi estis, defectu scientiæ aberrare illos, qui in voluptatem, & dolorẽ electione delinquunt. ea verò bona sunt, & mala. Neque defectu scientiæ tantum dixistis, sed addidistis etiam, defectu scilicet scientiæ mentiendi. Actio autem errans, & quam scientia non regit, vt & vos non latet, ab inscitia prouenit. quapropter quod dici solet, à voluptatibus superari extrema inscitia est. Cuius velut morbi Protagoras hic, & Prodicus, & Hippias medicos se profitentur. Vos autem quia aliud quiddam esse hoc quàm inscitiam putatis, neque vos ipsos, neq; filios vestros hisce sophistis rerum illarum doctoribus curandos datis, quasi virtus doceri non possit: at cum pecunijs inuigilatis nimium, nec mercedẽ his præceptoribus offertis, priuatim publiceq; delinquitis. Hęc planè vulgo respondissemus. Nunc aũt vos etiam, ò Prodice atq; Hippia, vna cùm Protagora hoc percõtor, communis.n. hic sermo vobis esto, verá ne vobis loqui videar, an falsa? Vere admodum dicta esse, visum est omnibus. Conceditis igit, inquam, quod iucundum est, esse bonum: quod triste, malum. Distinctionem verò illam nominum, quàm Prodicus hic inijcere solet, reijcio, eiusq; requro iudiciũ. Siue enim voluptarium, siue delectabile, siue lętum, siue quomodocunque tandẽ nomines, optime Prodice, hoc mihi nunc quod volo respondeas. Subridens Prodicus assensus est,& alij pariter consenserunt. Tum ego, Quid ad hoc, ò viri, actiones oẽs, quę ad iucundè & sine molestia viuendum pertinent, nõne honestæ & vtiles? honestumq; opus, bonum & vtile? Annuerunt. Si ergò iucundum, inquam, bonum est, nemo vel sciens, vel existimãs alia meliora esse his quæ fecit, potestq;, deinde hæc agit, cum meliora possit. Quod verò dicitur ab affectionibus superari, nihil est aliud, quàm inscitia: & quod affectibus dominari nihil quàm sapientia. Placuit omnibus. Quid verò inscitiam, nõnne tale quiddam dicitis, quando quis falsa opinione decipitur circa res plurimi faciendas? Hoc quoque dederunt. Nemo verò libens ad mala descendit vel ad illa quæ mala existimat. Neque hoc vt videtur naturæ hominis inest, vt ad ea quæ censet mala, bonorum loco declinare velit. Et cum è duobus malis alterum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet quod est minus malum eligere. Hæc oĩa cunctis nobis rata habẽda visa sunt. Quid, inquam timorem ac terrorem vocatis? Nũquid quod ego erga te dico Prodice? Expectationem porrò quandã mali, siue timorem, siue terrorẽ ipsi vocatis, ego dico. Visum est Protagorę, atque Hippię timorem ac terrorem hoc esse: Prodico autẽ timorẽ quidem esse hoc, terrorem verò minimè. Nihil id refert, inquam, ò Prodice, sed istud, num vera sint superius dicta. Quisnam igitur mortalium ad illa proficisci volet, quæ metuit, dum licebit ad ea quæ minimè timet? An fieri nequit, secundum ea quæ iam concessimus? nam quæ quis metuit, constitit q mala esse putat, quodque nullus sponte ad illa descendat, capiát ue quæ mala credat. Hæc quoq; omnibus placuerunt. His ita positis, ò Prodice, inquam,& Hippia, quæ primum respõdit Protagoras iam nunc defendat. imò verò non quę primum omnino. Dixit, enim, è quinq; virtutis partibus nullam esse alteram alteri similem, sed vim vnamquanque priuatam habere. Neque hoc vrgeo nunc, sed quod sequitur. Sic enim in sequentibus, inquit, quatuor virtutis partes satis inuicem propinquas esse, vnam verò illarum, fortitudinem scilicet, à reliquis lõgè differre. Quod inde conijci posse dicebat, q pleriq; inuenirentur fortissimi viri, qui tamen prophanissimi, iniustissimi, intemperatissimi,& insipiẽtissimi essent, ex quo patere volebat fortitudinẽ ab omnibus alijs virtutis partibus plurimum differre. Cuius ego responsum statim vehemẽter sum admiratus, multoq; etiam magis postquã vobiscum hæc tractaui. Quare ab illo sciscitatus sum, vtrum fortes audaces vocaret. Ille verò præcipites insuper addidit. Recordaris, Protagora, hæc te respondisse? PROT. Recordor. SOC. Dic obsecro nobis ad quid pręcipites hoïes fortes nuncupas? An ad ea, quæ timidi aggrediuntur? PROT. Non. SOC. Ergo ad alia? PROT. Nempe. SOC. Vtrum timidi audenda aggrediuntur? metuenda fortes? PROT. Ita fertur, ò Socrates. SOC. Vera narras. Verùm non hoc requiro, imò verò tu ad quid præcipites fortes appellas? num ad mala, cùm esse mala faciunt, perniciosaque an ad ea potius quæ talia non sunt? PROT. Impossibile hoc esse abs te superioribus rationibus est ostensum. SOC. Et in hoc quoque vere loqueris. Quamobrem si hoc rectè est demonstratum, ea quę mala perniciosaq; iudicat, aggreditur nemo, quandoquidem constitit inscitiam esse quod dicitur ab affectibus superari. PROT. Planè. SOC. Enimuerò ea vnusquisque aggreditur, quæ audent, tam timidi, quàm fortes. Atque hac ratione eadem & timidi,& fortes aggrediuntur. PROT. Imò contraria omnino sunt, ò Socrates, ea ad quæ fortes & timidi contendunt. Nam ad bellum quidem ire hi volunt, illi verò nolunt. SOC. Ire honestúm ne, an turpe? PROT. Honestum. SOC. Nõnne si honestum, etiam bonum esse suprà consensimus? Omnes enim actiones honestas & pulchras, etiam bonas esse conuenit. PROT. Vera loqueris,& mihi quidem semper ita videtur. SOC. Probe. Verùm quos nã dicis in prælium ire nolle, cùm iter id pulchrũ bonumq; sit? PROT. Timidos. SOC. Nõnne si pulchrum & bonum, etiam est iucundum? PROT. Concessum est. SOC. Nunquid scientes, timidi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius est, proficisci nolunt?

A voluptatibus sæpe vinci extrema inscitia est.

Inscitia.

PROT. At verò si hoc admittimus, quod superius conueniebat, peruertemus. SOC. Quid porrò? Vir fortis, nónne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusque est, tendit? PROT. Necesse est confiteri. SOC. Omnino igitur fortes viri, neque turpiter metuunt, si quando metuunt, neque turpiter audent. PROT. Ita est. SOC. Si non turpiter, honestè & pulchre. PROT. Certè. SOC. Sin honestè, etiam bene. PROT. Vtique. SOC. Nónne & timidi & feroces & furiosi contra, turpiter audent, & metuunt turpiter? PROT. Et istud. SOC. Aliam verò ob causam turpiter & male audent, nisi ob ignorantiam & inscitiam? PROT. Ob hanc ipsam. SOC. Quid hoc, quo ipsi timidi sunt, timiditatem ne, an fortitudinem vocas? PROT. Timiditatem. SOC. Timidi autem non ne propter metuendorum inscitiam apparuerunt? PROT. Sanè. SOC. Propter hāc ergò inscitiā timidi sunt. PROT. Nempe. SOC. Illud aūt quo timidi sunt, timiditatē esse asseruisti. PROT. Asserui. SOC. Non ne igitur metuendorum & non metuēdorum inscitia, timiditas erit? PROT. Erit. SOC. Enimuerò contraria est fortitudo timiditati. PROT. Absq; dubio. SOC. An non sapiētia metuendorum & non metuendorum eorundem inscitiæ contrariæ est? PROT. Prorsus. SOC. Horum verò inscitia timiditas. PROT. Et maximè quidem. SOC. Sapientia igitur metuendorum & non metuendorum, fortitudo est, eorundem inscitiæ contraria existens. Haud vlterius annuit Protagoras, sed siluit. Tum ego: Quid taces Protagora? cur non aut annuis, aut renuis? Ipse rem confice, inquit. Concludam protinus, inquam, si vnum hoc duntaxat interrogauero: vtrum tibi nunc etiam, vt & suprà, insipientissimi quidam esse videantur, qui tamen fortissimi sint. Contendere peruicaciter, inquit, videris, ò Socrates, vt ipse respōdeam. ergò morem tibi geram. Impossibile dico videri, ex hisce quæ suprà sunt concessa. Non ob aliam causam, inquam, de his omnibus te percontor, quàm ꝙ nosse cupiam, qualia sint, quæ ad virtutem pertinent, quid ue ipsa sit virtus. Scio equidem hoc declarato statim notū fore & illud quo de ego & tu tot iam verba consumpsimus: dum ego quidem virtutem doceri posse negarem, tu verò posse asseuerares. Atqui arbitror nostræ disputationis exitū, si hominis instar vti voce posset, derisurum nos, & hoc pacto reprehensurū. Quàm inepti estis, ò Socrates, atque Psotagora. Tu quidē ab initio dicebas, ò Socrates, doceri non posse virtutem, nunc repugnare tibi ipsi contendis? dum ostendere vis omnia hæc, iustitiam. s. temperantiam, fortitudinem, esse scientiam. Qua ratione maximè virtutem doceri posse constat. Si. n. aliud quiddam esset scientia, quàm virtus, quod Protagoras primum asserebat, planè doceri non posset. Nunc aūt si scientia esse videatur, quod tu, ò Socrates inferre conaris, mirum sit, si per doctrinā virtus comparari non posset. Protagoras autem primo quidem doceri virtutem voluit: nunc contra adniti videtur, vt quoduis aliud potius quàm scientia virtus appareat: quo pacto minimè omniū doceretur. Equidem, ò Protagora, videns hæc oīa sursum deorsumq; grauiter perturbari, vt in lucē veniant, vehementer incūbo. Vellem autem his inter nos decursis, quid virtus sit, ostenderemus, itemq; doceri possit nécne monstraremus: nec sæpius nos Epimetheus ille sic in disputatione fallat, quēadmodum distribuēdo neglexit, vt tu narrabas. Prometheus enim ea in fabula mihi magis quàm Epimetheus placet, cuius exemplo vtens & vniuersæ vitæ meæ prospiciens, hæc omnia tracto. Ac si tu velis, id quod ab initio dixi, libentissimè de his rebus tecum deliberarē. Tū Protagoras, studiū hoc tuum, inquit, ò Socrates, sermonisq; cursum laudo. Etenim cū cętera, nisi me fallit opinio, à me absint vitia, inuidia certè oīum maximè abest. Et de te quidem apud multos sæpe iam dixi, quod omnium, quos conuenerim maximè te mirer, æqualiū certè prorsus. Addo quinetiam nil mirū mihi fore, si sapiētiæ studio

tiæ studio clarus euadas. Ac de his aliàs quandocunque voles edisseremus: Nunc iam hora est, vt me ad alia cōferam. Ita, inquam, agendum est, si tibi videtur, quandoquidē & ipse iampridem aliò abire cogebar, vt dixi: veruntamen vt Calliæ honesto adolescenti morem gererem, perstiti. His dictis atque auditis abiuimus.

PLATONIS
EVTHIDEMVS, VEL LITIGIOSVS.

Marsilij Ficini Argumentum.

SPLATO insignis charitate vir in Euthydemo, quemadmodum & sæpe alibi, studet animos ad seria natos à vanis sophistarum nugis auertere, ostendens eos vel vbi de rebus grauissimis agitur ludere, spemq́ue audientium vbique deludere. Hos autem & alibi aliter, & hic ita describit, curiosos & vanos in verborum altercatione certatores, promptos ad qnoduis dictum, seu verum, siue falsum sit, refellendum. Primo quidem ostendit, quàm auarum sit ingenium sophistarum, cum Euthydemus Dionysodorusq́ue frater sophistæ, artem militarem, qua gloriantur, parati sine mercede docere, quam nullus vnquam vendidit. Deinde quàm ambitiosum. Quippe cum iudicialem peritiam vna cùm militari, & vtranque vna cum sophistica, quæ longissimè inter se discrepant, simul profiteantur. Tertio quàm vanum. nempe iam senes à rebus ad verba, à veritatis studio ad mendacia sese conferunt. Quarto quàm contemnendum. Breui enim & ad summum biennio quilibet cauillatoriam hanc assequitur facultatem. Quinto quàm periculosum: Nam cui mirum videri debet simplices adolescentes fucatis sophistarum argutijs facile irretiri, falsisq́ue inde opinionibus perniciosisq́ue moribus imbui, quando quidem & Socrates ipse senex sapientissimusq́ue fingitur eadem esca illaqueatus, admirabundusq́ue ad sophistarum gymnasia properare? Adde quòd & Socraticus ille dæmon qui à nullo decipi posse videtur, à sophisticis horum nebulonum præstigijs fingitur esse deceptus. Interea Socrates etiam in senectute scholas puerorum, & ludos musicæ, verborumq́ue rudimenta frequentans, nos admonet, primo quidem nequid ad disciplinarum perfectionem vel minimum contemnamus. Deinde ne, vt sæpe accidit, sub rustico quodam verecundiæ rubore à disciplinæ studijs arceamur. Tertio vt Solonis more tandiu discendum nobis esse censeamus, quandiu viuendum. Proinde quod sophistæ Socraticam aduersus eos ironiam nunquam animaduertunt, imò verò nihil tam magnificum in eorum laudes adducitur, quin facilimè credant palamq́ue recipiant, duo nobis declarat præcipuè, alterum quidem, nihil vanius his nebulonibus reperiri posse, alterum verò, eos qui ad alios fallendos impensius student, nimirum sua ipsorum fallacia facilimè falli. Præterea quòd præstigiatores eiusmodi virtutem quam pollicentur, neque præstant vnquam, neque ad ipsam alicubi exhortantur, sed ad cōsuetas verborum cauillationes vbique refugiunt, easq́ue quasi res serias studijs alijs, quasi ludis proculdubio anteponunt, tria potissimom nobis significat. Primum, eos qui virtute ipsi ornati non sunt, eam nunquā vel ratione, vel exemplo posse docere. Secundum, homines verborum nimium curiosos, res bonas nunquam vel consequi, vel afferre. Tertium, eos qui facillimè plurima pollicentur, minimè omnium promissa seruare. Accedit ad hæc ꝙ Socrates sophistas ad docendam virtutem allicit discipulorum diuitum plurimorumq́ue turba tanquam ambitiosos nimium & auaros. Sed ibi sub persona Critonis admonemur, ne temere cuilibet curandum animum committamus. Quod verò Socrates sophistas dum virtutem promittunt, interim quasi deos obsecrat, aperte declarat ab ipso deo virtutem esse petendam, hominesq́ue virtute præditos, quasi diuinos habendos esse. Item quòd illos ob virtutis studium regibus beatiores existimat, planè significat virum virtute præditum, primo quidem suiipsius, deinde & regum esse regem. Docet præterea Socrates in Clinia curando quanta cum charitate quantam curandæ iuuentuti adhibere diligentiam debeamus. Mox verò sub insolentissimorum sophistarum pollicitationibus parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Sed & notanda est ibi hyperbolica quædam ad vanos homines deridendos Socratis ironia. Deinde incomparabilis vanitas nebulonum pro rebus verba, & illa quidem ineptissima vbique præstantium, cunq́ue exhortationem ad sapientiam promiserint, ad pueriles ineptias relabentium. Tum Socrates vniuersum

sophistarum

sophistarum gymnasium ait ludum esse verborum, eosque rerum naturam omnino latere, atque artificiosas illorum telas, sola verborum expositione significationisque distinctione posse dissolui. Obsecrat deinde facetissima quadã ironia sophistas, vt post ludos ad seria veniãt: proponitq; formulam quãdam, ad cuius exemplar exhortationẽ ad philosophiam ab illis exoptet. In eiusmodi formula felicitatem primo quidem cõi notione describit, bene viuere. Deinde hoc ipsum bene viuere vel in ipsa rerum ad votum consecutione, vel in recto rerum ipsarum vsu probat consistere. Atque vtrinque per inductiones concludit: sapientiam, cùm sola & consequatur res ad votum, & vtatur rectè, solam beatos efficere. Ibique talis in inductionibus ordo conspicitur, vt si per singulas vitæ partes sapientia tum ad votum consequitur, tum rectè vtitur, consequentem in vniuersa vita finem vitæ communem, summumque bonum sapientia eadem afferat in consecutione prospera rectèque vsu consistens. Inter argumentandum verò præclara fulget sententia sectæ Stoicæ fundamentum, externa videlicet & corporea esse in differentia potius & communia, quàm aut bona, aut mala dicenda. Propriè verò bonam esse sapientiam, malam verò insipientiam. Siquidem per illam bona omnia, per hanc omnia mala nobis euadunt. Ideoque sapientiam solam beatos facere posse. Quòd verò in scientia potestas ad felicitatem tota consistat, tria ipsa felicitatis nomina à priscis Græcorum autoribus instituta declarant, scilicet Eudæmonia, Euthychia, Eupragia. Primum significat cognitionem boni, secundum consecutionem, tertium verò vsum: quæ omnia scientia nobis perficit. Quã boni scientiam Plato & hic & alibi dicit quodammodo omnem esse virtutem. Sapientiam quidem esse absoluti diuinique boni scientiam. Prudentiam verò, scientiam bonorum malorumque propriè ad hominem pertinentium. Iustitiam quoque scientiam bonorum malorumque pro meritis distribuendorum. Fortitudinem autem scientiam circa bona & mala audendi atque metuendi. Temperantiam denique scientiam circa bona malaque similiter asciscendi atque fugiendi. Meminisse præ cæteris hic oportet, Platonem & hic & sæpe alibi innuere sapientiam non tam humano studio comparari, quàm purgatis mentibus diuinitus infundi solere. Quippe cùm animus huic coniunctus corpori, ad res pœnitus à corpore separatas reddatur ineptus, & quasi noctua sub nimio diuinorum splendore caliget. Quapropter Socratica ad sapientiam adhoratio non tam ad speculationem pertinet, quàm ad mores. Quibus tandem purgatus animus sapientiam à Deo & scientiam prudentiamque consequitur. Per hæc Socrates dum à sophistis exhortationem ad philosophiam, quæ est sapiẽtię studium, exposcere simulat; ipse interim aptissima quàdam dissimulatione ad philosophandum mirabiliter adhortatur. Veruntamẽ nondum sophistæ exhortationem vel pro seipsis, vel pro alijs saltem accipiunt, sed per solitas iterum ineptias reuoluuntur. Vbi apparet quàm pertinax, vel in vitijs, vel in nugis semper sit ingenium, vel inique natum, vel perperam educatum. Inter hæc aduerte diligentissimè diuinam Platonis sententiam, qua iubemur virtutis sapientiæque consequendæ gratia perpeti non solùm incommoda, iacturas, labores, & seruitutem: verumetiam si speremus ex ipsa dissolutione nostri meliores denique euasuros, permittere nos illi qui hoc ipsum promiserit, excoriandos liquefaciendosque ac pœnitus dissoluendos. Vbi apparet quantum animi bonum rebus præstet corporeis, & quantum probandi sint veteres illi fortissimi martyres Christianorum. Huic illud simile. Qui animam amat suam in hoc mundo, perdet eam: qui verò hic eam perdiderit, eandem in æterna vita recipiet. Proinde Socrates sophistarum capriunculas confutans, demonstrat contra sophistas facilimè posse sophismata retorqueri, præsertim quia cogit eos & sibimet repugnare, & absurdissima confiteri. His actis rursus similem superiori formulam simulando, declarat nihil boni auditores à sophistis accipere, sophistasque ipsos veluti perditissimos ad bonam frugem reuocari non posse. Quoniam verò tria hæc nomina inter disputandum, sapientiam, scientiam, prudentiam, sæpe repetit, animaduertendum est, vbi obseruantius loquitur sapientiam definire diuinorum cognitionem, scientiam naturalium, prudentiam humanorum. Vbi verò minus obseruanter, scientiæ nomine ad tria hæc significanda vti solere. Sed vbi liberius, singulis pariter pro omnibus vti. Præterea duo adducit artium genera, earum scilicet quæ efficiant opera, & earum quæ factis vtantur. Et quoniam ars quæ vtitur alterius artis opere, tum finem illi fabricandi præscribit, tum exemplar adhibet operis absoluendi, non iniuria vtentem artem facienti dignitate præponimus. Attende hic Platonem tam parui facere facientem artem, tam magni facere vtentem, vt apertissime velit, si quis vel materias omnes in aurum pro arbitrio possit conuertere, imò & immortalitatem ipsam inter homines comparare, nihil sibi vel tantam auri molem vel immortalitatem nisi vti sciuerit profuturam. Attende iterum communem hic oratoriæ artis abusum sophisticæ similem prorsus vituperari, tanquã fascinationis maleficæ speciem, vbique ad inficiendos perturbationibus animos venefice cõtendentem. Simili quadam ratione communem poesis abusum alibi detestatur. Sed quia hic in artibus numerandis nominat dialecticam, ne quorundam more dixerim dialecticen, nam dialectica mihi Latinius sonat, meminisse oportet logicam apud Platonem significare artem regulas nominum, orationum, argumentationumque disponentem: dialecticam verò sagacem philosophantis indaginem, regulis his vtentem ad rationes rerum inuestigandas, diuinarum præsertim, à quibus rerum quoque sequentium summæ rationes accipiuntur, ideoque dialecticam plerunque apud Platonem theologiam nobis significare. Nominat ibidem artem regiam atque ciuilem, scilicet prudentiam humani generis feliciter gubernandi. Quæ quidem siue in persona priuata siue publica sit, vel vna, vel multis, æquè ab ipso tam ciuilis, quàm regia nuncupatur. Huic profectò tanquam reginæ omnes subijcit facultates, quæ in agendo faciendoque versantur, quibus ipsa dat leges, ac tanquam instrumentis vtitur & ancillis. Subijcit similiter theologiæ scientias omnes, quæ versantur in speculando, ad quam hæ ita se habeant, quemadmodum priuatæ artes ad regiam. Quamobrem Socrates dum in ipsa formula superiori formulæ rursus continuata facultatem quęrit ad felicitatem potissimum conducentem, meritò dimissis alijs ad regiam theologiamque confugit, præsertim cum felicitas in optimo rerum vsu consistat: hæ verò rectissimum, tum speculandi, tum agendi & faciendi vsum afferre omnibus per omnia studeant. Idem tradidit in Philebo, idem in vltimo Legum, idem in libris de Republica, vbi ad generis humani felicitatem futurum gubernatorem in theologia primùm, deinde in ciuili instruit disciplina, asserens diuinam ipsam boni ideam, vix tandem à solo legitimo theologo percipi. ac nisi percepta fuerit, non posse quicquam vel priuatim, vel publice rectè agi feliciterque disponi. Quamuis autem ita sit, Socrates tamen hic inter adolescentes atque sophistas mysteria hæc reuelanda non censet. Mos enim Socraticus adolescentes exhortatur solum, sophistas solum confutat, viros denique legitimos docet. Hic ergo sub ironia atque dissimulatione eiusmodi tangit mysteria, seque simulat hæsitare, & quasi inter sophistas vertiginosos pati vertiginem. Fortè verò ambigere propterea simulat vtrum theologia ciuilisque præstet felicitatem, quia neque theologiæ, neque ciuilis disciplinæ absolutam perfectionem humana quadam via, sed diuina potius inspiratione haberi posse sæpe confirmat. Quapropter non iniuria humanis diffisus viribus, felicitatem in diuinam refert munificentiam, in quam & theologiæ sapientiam, & ciuilis prudentiam proculdubio retulit. Eo denique pacto hæc omnia nobis accipienda sunt, vt humana quidem officia mentes ad felicitatem præparent, præcipuè sub theologica ciuilique disciplina rectissime gubernata: Dei verò ipsius clementissima bonitas, summum hominis bonum per hæc quasi media ad ipsum conuersis denique largiatur. Statueram hic satis honestum argumento, imò verò commentario finem imponere, verum detinet me adhuc necessaria quæstio, ad quid conducat frequens Socratis ironia, quæ quidem semper Socratis bona dissimulat, sæpe verò bona simulat superborum: & quantum semper Socrati derogat, tantum sæpe superbis arrogat: atque, id quidem iocis facetijsque frequentibus efficit, & sæpius vltra fidem, vt in se quidem deprimendo audientes reddat modestiores, in superbis verò supra fidei modum extollendis, superbiam reddat omnibus deridendam. Profectò qui pręter modum laudantur à Socrate, si non omnino perditi sunt, rubore confusi seipsos emendant, sin verò iam perditissimi, non ipsi iam, sed præsentes correptionis eius exemplo tam ridiculam superbiæ vanitatem cautissimè vitant. Est autem Socratica ironia, res admodum artificiosa, vrbana, faceta, venusta. Tutius veritati adstipulatur, odiumque declinat, dum & professionem apte dissimulat, & prius sibi derogat manifeste, quàm vel clàm derogare alteri deprehendatur, & quod maximum est in vitijs corrigendis, fugit maledici notam. Per hanc vtique prope huius dialogi finem sophisticæ cauillationis vituperationem in tria colligit capita. Primum quod probatissimi quique nugas eiusmodi aspernantur. Secundum quòd sophismata seipsa confundunt. Tertium quòd vel pueri hæc tanquam leuissima biduo assequuntur. Mox à sophista descendit ad rhetorem. Vterque enim ciuilem virtutem falsò profitetur, vt scribitur in Gorgia, & sophista quidem philosophi speculationem, rhetor autem moralem philosophi disciplinam simulat procul à vero. Ostendit autem rhetores atque oratores dum se & philosophos & ciuiles simul profitentur, esse ad vtrunque prorsus inutiles. Concludit postremò dialogum gemina optimaque sententia. Altera quidem, curandum magis esse vt boni sint filij, quàm vt sint, atque vt illos relinquas bonos, potius quàm illis relinquas bona. Altera verò, omnino esse philosophandum, quandoquidem philosophia ipsa res est diuina, neque vel ob falsos eius professores, vel ob mendaces calumniatores dimittendã esse possessionem adeò preciosam.

Crito, Socrates, Euthydemus, Dionysodorus, Clinias, Ctesippus.

QVISNAM ille erat, ò Socrates, quicũ heri in Lycęo disputabas? Equidem turba frequens circunstabat. Quare licet propius accedere audiendi cupidus, nihil tamẽ apertè percipere poteram. Cùm verò in pedes erectus inspicerem, mihi visus est hospes quidam esse, quicum disserebas. Quis ille? Soc. De quo interrogas Crito? Non.n. vnus tantum, sed duo aderãt. Cri. Tertius ad dexteram tuam sedebat is, cuius nomen audire percupio. Medius autem adolescẽtulus ille Axiochi filius, qui mihi visus est satis admodũ profecisse. Critobuli quidẽ nostri ferme æqualis est. Verùm ille aridiori quodam corporis habitu, hic grandioris speciem præ se ferre videtur, honesta sane indole atque egregia. Soc. Euthydemus is est quem quęris, ò Crito. Qui verò ad sinistrã sedebat, Dionysodorus eius frater, qui ipse quoq; disputabat. Cri. Neutrũ cognosco, ò Socrates. Soc. Noui sunt, vt videntur, sophistæ. Cri. Quænam horum patria est? quæ sapientia? Soc. Chij sunt, vt arbitror, patria: ad Thurios aũt migrarunt. Illinc autem fugiẽtes multos iam annos istis in locis versantur. De sapientia verò illorum quod tu rogas, ò Crito, plane sapiẽtissimi sunt. & hactenus ignorabam equidem perfectos athletas esse. Sunt enim ad omne certandi genus instructi, non quemadmodũ Acarnani fratres athletæ. Illi nãque corpore tantum valent, hi verò corpore primũ maximè valent, & eo genere pugnę quo omnia superantur, Armorum enim periti sunt maximè, & armorum peritos reddere, siquis mercedẽ det, etiam cæteros possunt. Deinde iudicialẽ pugnam & ipsi tractare expedireque, & vnumquenque instruere possunt, tum scribẽdis, tum perorandis causis. Et hactenus quidem harum duntaxat periti erat, nũc autem perfectè athleticæ facultati finem imposuerunt. Quòd enim deerat certandi genus, nuper sic assecuti sunt, vt nemo illis valeat reluctari, adeò dicẽdo valent, promptiq; sunt ad quoduis dictum seu verum seu falsum, refellendũ. Qua propter, ò Crito, his me viris tradere cogito. pollicentur enim quemuis alium breui se eorundem compotem reddituros. Cri. An non te grãdior ætas absterret, ò Socrates? Soc. Minimè Crito. Est enim quod me soletur, ac diffidere non sinat. Nam & hi iam senes, vt ita dixerim, huic se facultati quam ego nũc affecto, contentiosæ videlicet dediderunt. Anno enim superiori, aut certe ab hinc tertio nõdum callebant. Vnũ verò hoc tantum vereor, ne his dedecori sim, quemadmodum Conno Metrobij filio citharistæ, qui me etiam nunc fidibus docet. Pueri igitur condiscipuli me quotidie rident, & Connum ipsum senum magistrum nũcupant. Ne ergò hoc idem aliquis hospitibus his obijciat, & illi ea re deterriti, me reijciant, alios quosdam prætereà, ò Crito, natu grandes, vt mecum illuc discendi gratia proficiscantur, sum exhortatus: & hic item quosdam persuadere conabor. Quin igitur & tu venis, filios tecũ ducens? Porrò vbi sperabunt etiam filiorum tuorũ concursum, his quasi illecebris adducti libẽtius nos erudiẽdos accipiẽt. Cri. Nihil prohibet Socrates, si tibi videt. Verùm prius quæ illorũ sapientia sit, narra, vt quid percepturi simus cognoscam. Soc. Frustra expectas, dum non posse dicam, quasi non auscultarim satis: imò & auscultaui diligenter & memini, tibiq; à principio cuncta referre conabor. Equidem diuina quadã sorte in gymnasio solus vbi me vidisti, sedebam, iamq; inde discedere cogitabam, cùm surgẽti solitum illud dæmonis signũ subitò obsistit. Restiti itaque, ac paulò pòst ingressi sunt, Euthydemus Dionysodorusque, & cùm his alij multi, qui illorum mihi discipuli videbantur. Ingressi autem in ipso adoperto cursu deambulabant. Vix iterum tertioq; spatium exegerant, cùm aduentauit Clinias ille, quem profecisse dicis, & verè loqueris. Eum sequebantur amici & alij prætereà multi, tum adolescens quidam Ctesippus Pæaneus, ingenio bonus quidem & pulcher, sed ipsa iuuenta lasciuior. Intuitus me ab ingressu Clinias sedentem solum, obuiam venit, & ad dexteram consedit, vt & ipse aiebas. Eum Dionysodorus Euthydemusque conspicati, primum quidem consistentes inuicem disserebant, hinc atque illinc in nos oculis conuersis. Ego.n. illos diligentissime obseruabam. Deinde propius accedentes consederunt; Euthydemus quidem iuxtà ipsum adolescentem: Dionysodorus autem iuxta me ad sinistram, alij vt cuique erat locus. His igitur congratulatus sum, vtpote quos diu non vidissem. Post hæc ad Cliniam conuersus: Isti, inquam, ò Clinia, viri, Euthydemus Dionysodorusq; non paruis sunt in rebus, sed maximis sapientes. Sciunt quæ ad rem militarem pertinẽt, omnia quæcũque nosse strenuum Imperatorem decet, aciei ordinumque, & exercitus instructiones. Tum etiã quo se pacto quispiam in iudicio ab iniuria vẽdicet, docere possunt. Illi verò ita me locutum contempserunt, seque inuicem inspicientes vterque riserunt Ac Euthydemus quidem, haud amplius hęc seriò, inquit, ò Socrates, tractamus, sed obiter. Ego verò miratus, præclara, inquam, studia vestra esse oportet, si remissiones sunt tantæ. Dicite obsecro, quod hoc vestrum tam egregium opus est? Evt. Virtutem, ò Socrates, nobis persuademus facilime atq; optime omnium doceri à nobis posse. Soc. Pròh Iupiter, quàm pręciosam rem pollicemini. Qua sorte potissimum lucrum istud ad vos peruenit? Equidem ita de vobis, vt dixi, hactenus cogitabam, nẽpe viris in re militari præstantibus, idque de vobis prędicabam. Memini enim cùm huc primum venistis, hoc solummodò fuisse professos. quòd si nunc reuera scientiam hanc adepti estis, estote propitij, profectò vos perinde ac deos aduoco, obsecrãs vt hanc mihi vocẽ ignoscatis. Verùm videte, ò Euthydeme, Dionysodoreque, vtrum vera loquamini. Neque enim mirum videri debet, si quis rei istius quam pollicemini magnitudinem æstimans, difficile credat. Evt. Scito sic esse, ò Socrates, prorsus. Soc. Beatiores igit̃ ob rei huius possessionem vos æstimo, quàm ob regnum suum regem illum magnum. Verùm dicite quæso, vtrum exhibere hãc sapientiam vestram cogitetis, an aliter apud vos sit decretum. Evt. Ad hoc ipsum, ò Socrates, venimus demonstraturi scilicet, atq; docturi, si quis addiscere velit. Soc. Atqui quòd velint oẽs quicunque carent, ipse vobis ceu sponsor fidem obstringo. Ego quidem primo, deinde ẽt Clinias hic, prætereà Ctesippus ipse, alijque quos hic vides: Clinię amicos ostendens, qui nos tum circunstabãt. Ctesippus aũt fortè à Clinia procul sedebat: cumq; Euthydemus inter disputãdum sese inclinasset, Clinia medio inter nos sedente, & Ctesippũ aspectu Cliniæ excluderet, surrexit Ctesippus, primusq; è regione nostri stetit, vt & videret amicũ & disputantes audiret: mox cęteri hunc secuti tam Cliniæ amici, q̃ Euthydemi & Dionysodori comites, protinus nobis adstiterunt. Hos ego oẽs digito signans, Euthydemo pollicitus sum ipsius discipulos fore. Ctesippus igitur vehementer est assensus, necnon & alij, hortati vt sapientiæ vim ostendere vellẽt. Tum ego, ò Euthydeme Dionysodoreque, his, inquã, modis oĩbus erit gratificandũ, & vel mei gratia demonstrandum. Ac plurima quidem sunt, quæ ostẽdere opus prolixum sit: id aũt mihi dicite, vtrum hoĩem duntaxat iã persuasum quod discere à vobis oporteat, bonũ efficere virũ potestis? an eum nondum ẽt persuasum, & qui nullo pacto doceri virtutem posse, aut vos eius rei magistros esse putet? Nunquid artis eiusdem opus est, homini sic affecto persuadere, q̃ & doceri virtus posit, & q̃ ipsi qui hoc optime possint sitis: num, inquam, sic est? Eiusdẽ, inquit Dionysodorus, artis opus est, ò Socrates.

Quòd ætas grãdior nõ debeat absterrere à disciplina.

Vos

Vos itaq; præ cæteris, inquam, omnibus ad philosophiæ virtutisq; curam hortari hoīes q̃ optimè potestis? Sic arbitramur, inquit, ò Socrates. Cætera pòst ostendetis, inquā: isthuc verò nunc. quæso.n. huic adolescentulo persuadete, quòd philosophię virtutisq; studio totis sit viribus incumbendū, mihiq; & his oībus morē gerite. Porrò adolescentulus hic adeò mihi & his oībus curę est, vt eū q̃ optimum virum euadere summoperè oēs cupiamus. Est aūt Axiochi ex Alcibiade maiore nati filius: minoris autem Alcibiadis qui nunc est, patruelis. Nomē est Clinias. Cui, quia in tenera ætate est, sic, vt decet, timemus ne quis fortè nos pręueniens aliò eius animum deflectat atq; inquinet. Quare vos peropportunè venistis. Et nisi quid prohibet, de puero periculū facite, & cùm eo nobis præsentibus disserite. hæc fermè cùm dixissem, Euthydemus fortiter nimiū confidēterque, nihil, inquit, ò Socrates prohibet, modò velit adolescens nobis respōdere. Haud insueta, inquā, illi res est. frequenter.n. hi cōueniētes inter se disputāt, interrogantq; multa. quocirca consentaneum est respondere posse. Quę verò sequuntur, ò Crito, vtinam recensere pro dignitate possem. Neq; verò exigua res putanda est, inæstimabilem illam sapientiā enarrare posse. Quare mihi nunc, poetarum more, Musas Memoriamq; inuocādas esse prius video. Euthydemus aūt hunc, vt arbitror, in modū est exorsus. Vtri sunt ò Clinia, hoīes qui aliquid discunt? sapientésne, an ignorantes? Puer aūt propter quæstionis illius pōdus erubuit, & hæsitans oculos in me conuertit. Ego verò perturbationem illius animaduertens, Bono animo esto, inquam, Clinia, & quæ tibi videnī, fortiter responde. Arbitror.n. cōmodum hinc maximè assequere. Hæc loquenti Dionysodorus in aurem insusurrans, ac ridens: Prædico tibi Socrates, inquit, quicquid puer responderit, confutatum iri. Interim responderat Clinias: vnde mihi puerum admonere non licebat. Responderat autem, sapientes esse qui discūt. Ad quē Euthydemus: Vocas pręceptores aliquos, an non? Assensus est. An non præceptores, discentium præceptores sunt? quemadmodum citharista atq; grāmaticus & tui & cæterorum puerorum præceptores fuere, vos aūt discipuli. Consensit. Cùm discebatis, nondū sciebatis hæc eadem quæ discebatis? Nondum. Nunquid eratis sapientes, quādo hæc ignorabatis? Nequaquā. Si non sapientes, ignorantes igitur. Omnino. Vos ergò dum sciebatis quæ ignorabatis, ignorantes discebatis. Annuit adolescens. Ex hoc sequiī, vt ignorantes discant, ò Clinia, non sapientes, vt ipse putabas. Cùm hæc ille dixisset, quemadmodum chorus innuente magistro, summo plausu conclamarunt riseruntque illi Euthydemi & Dionysodori sectatores. Ac prius q̃ respiraret puer, bene præclareq; sermonē excipiens Dionysodorus, Quid porrò, ò Clinia, inquit? Cùm aliqua grammaticus recitauit, qui nam pueri perdiscunt? sapientésne, an ignorātes? Sapiētes, inquit Clinias. Ergò sapientes discunt, nō ignorantes. Quare non rectè Euthydemo paulò antè respōdisti. Hic altius exclamarunt riseruntq; illorū adstipulatores, Euthydemi Dionysodoriq; sapientiam admirati. Nos aūt quasi stupidi conticuimus. Cùm ergò stupidos nos redditos esse videret Euthydemus, quo in maiorē insuper sui admirationem traheremur, nondum dimisit puerum, sed vlterius interrogauit, atq; illorum more qui in choro vehementer sunt exercitati, duplicē mouit eadem in re quæstionem: Vtrum igitur, inquiens, discentes quæ sciunt, discunt: an quæ nesciūt? Tunc Dionysodorus iterum mihi in aures susurrans, Tale, inquit, ò Socrates est & hoc, quale quod suprà fuit illatum. Próh Iupiter, inquam, præclarum etiā superius nobis visum est. Ita semper, ait, ineuitabiles quæstiones proponimus. Ideoq; videmini, inquam, apud discipulos vestros autoritatem habere nō mediocrem. Interim Clinias Euthydemo respondit, eos qui discunt, quę ignorant perdiscere. Statim ille vt suprà interrogauit. Scís ne ipse literas? Scio. Nónne oēs? Et omnes. Quando aliquis recitat, non ne literas recitat? Cōcessit. Ergò illa quę scis recitat. quādoquidem ipse omnes scis literas. Admisit & hoc. Nōne discis quæ quis recenset? Assensus est. An verò ignorans literas, discis? Minimè. Imò sciens disco. Nónne igiī quę scis, discis? si quidē oēs scis literas. Annuit. Nō rectè itaq; respondisti. Vix autem dixerat hæc Euthydemus, cùm Dionysodorus orationē velut pilam excipiens, sic adolescentē petebat. Decipit te Euthydemus, ò Clinia. Dic mihi. An non discere, scientiam illius accipere est, quod quis discit? Admisit Clinias. Scire autē nūquid aliud est, q̃ sciētiam ipsam iam habere? Concessit. Nescire igitur, est nondū habere scientiam? Dedit & hoc. Vtri rē aliquam capiunt? qui habent, an qui non habent? Qui non habēt. An non confessus es, nescientes homines ex illorum numero esse, qui non habent? Annuit. Discētes igitur ex illorum numero sunt, qui capiunt, non ex eorum qui habent. Probauit. Ergò qui nesciunt, ò Clinia, discunt, non qui sciunt. Post hæc verò, tertio iam velut luctam petēs. Euthydemus adolescentulū adoriebatur. Ego verò succumbentem miseratus, vt paulùm recrearē, ne fortè expauesceret nimis, hunc in modū consolari cœpi. Ne mireris, ò Clinia, si insueti sermones isti tibi sunt: nescis.n. fortasse hospites isti quid sibi velint. Idem profectò faciunt, quod in mysterijs Corybantes solent, cùm quem initiaturi sunt, in solio collocant, applaudūt, choreas iuxta ducūt. Intelligere te arbitror, si quidē initiatus es. Ludunt similiter isti nunc, & circa te choreas ducunt ac saltāt, quasi quē expiant nūc, mox sacris sint initiaturi. Itaque impræsentiarum primas quasdam sacrorū sophisticorū ceremonias celebrari puta. Principio.n. quēadmodū Prodicus iubet, propria tenere noīum significata decet: quod & hospites tibi isti ostēdunt. Neque.n. discere sciebas qūo homines vocant: cùm de his loquuntur. Discere.n. vocant, & cùm quis, quam rem antea non tenebat, assequitur iam: & cùm scientiam eius nactus, eadem scientia illā ipsam rem, vel cùm fit, vel cùm dicitur considerat: quod rectius intelligere, q̃ discere, voces, quanquam non rarò discere vocetur, id verò te latuit, quemadmodum isti ostenderunt, idem videlicet nomen contrarijs rebus ab hoībus attribui, scienti quidē, & nesciēti. Simile aūt huius est & illud quod in secunda quæstione proposuerunt, interrogantes vtra discant hoīes, an quæ sciunt, an quę nesciunt. Hęc omnia ludi quidam in disciplinis sunt, ac ludere tecum istos aio. Ludum autē hac de causa voco, quia & si quis huius generis multa, aut omnia etiam norit, rerum tamē naturas nihilò magis intelliget, ludere tamē ex illa nominum diuersitate hoīes poterit, quasi apposita tibia prosternens, eorum more qui sedere volentibus furtim subsellia subtrahūt, & effusius rident, cùm vident, qui cecidit, iacere supinū. Hæc igiī, & tu pro ludis accipe. Deinceps autē seria tibi hi tractabunt, ac ego quæ promiserunt ab illis exposcam: nempe quo pacto ad sapientiam impelli quispiam posit. Nunc autē mihi videntur putasse prius tecum esse iocandum. Satis ergò hactenus, ò Euthydeme Dionysodoreq;, vobis lusum sit. Ostendite iam quod sequitur. Restat.n. ad virtutis sapientiæq; studium hunc adolescentulum quo nam pacto inducatis. Et dicam principio quid mihi videatur, & quid ego potissimū cupiā audire. Quod si imperite, & ridicule fecero, ne obsecro rideatis. Facit vos audiendi cupiditas, vt ineptias meas non dubitem apud vos proferre. Continebitis igitur risum vos & discipuli. Tu aūt mihi Axiochi fili responde, vtrum omnes bene agere, hoc est, bene viuere cupiamus. An fortè quæstio hæc, vt metuebā, ex eorū numero est, quæ ridicula sunt Dementis est.n. arbitror, talia sciscitari. Quis.n. est omnium, qui bene viuere nō cupiat? Nemo, inquit. Age, inquam postquam bene viuere volumus, qūo pacto assequi licet? Nunquid si bona multa nobis sint? an ineptus est, quisquis hoc neget? Sic.n. constat esse. Cōstat, inquit.

Maior & minor Alcibiades.

Bona verò ex omni rerũ genere quæ nam sunt?inquam. An fortè,neq; id arduum est inuentu,nec elegãti homini dubitandũ? Quis est.n.qui neget bonum esse,diuitem esse? Nónne? Maximè,inquit. An non & sanum esse,inquam,& pulchrum, cæterisq; corporis dotibus pręditũ? Certè, inquit. Quinetiam nobilitas,inquam,potentia,& in sua cuique ciuitate honores sunt boni ? Et ista, inquis. Quæ prætereà bona,inquam,restant?Si dixerimus temperantiã,iustitiam,fortitudinẽ, esse bona, nunquid rectè dicemus?Dubitet.n.fortè quispiã.Tu verò quid ais? Bona profectò,inquit,dicẽda. Sapientiam verò, inquã, quo in gñe locabimus?Bonorúm ne? an aliter? In bonorũ,inquit, genere. Vide,inquã, ne quid bonorum rõne aliqua dignum prætermittamus.Mihi,inquit,nullum sane prętermisisse videmur. Hic ego cogitans paululũ, videmur, inquã, ò Clinia, bonorum oĩum maximũ post posuisse. Quid hoc?inquit ille.Felicitatem,inquam,quam oẽs etiã imperitissimi hoĩes summum bonũ vocãt . Vera loqueris,inquit.Et ego rursus mutata snĩa,risum fermè,inquã, ò Clinia, hospitibus mouissemus. Quamobrem, inquit. Qm̃ cùm felicitatem antea posuerimus,inquam,iterum iam eadem de re loquebamur.Qui istud?inquit.Ridiculum porrò quod antè positũ est,ponere rursus, bisq; eadẽ recensere. Qua rõne id ais?Sapiẽtia,inquam,ipsa felicitas est, quod quidem, vel puer quiuis intelligat. Quod ille, cùm ob puerilẽ ruditatẽ admiratus esset , & ego admirationem aĩaduerterem , hunc in modũ interrogaui: Nónne, ò Clinia , nosti, ꝙ periti tibicines optimè oĩum quod tibiarum vsum attinet,consequũtur ? Assensus est. Et eruditi, inquã, grãmatici quod literas , tũ scribendas, tum legendas attinet?Prorsus inquit. Sapiẽtes quoq; gubernatores optatum nauigationis portũ prę cęteris assequunt?Ita est. Néc non belli dux sapiens,quod ad militiã spectat,tutius expedit,& cùm illo tutius, q̃ cùm ignorãte militabis? Absq; dubio, inquit. Et sapiens medicus ad optatã corporis valetudinẽ, inquã, melius q̃ insipiens te perducet,tuq; teipsum libentius illi cõmittes ? Certè,inquit.An ideo quod putes felicius tibi cùm sapiente,q̃ cũ stultò successurum? Consensit. Sapiẽtia igitur oĩbus humanis in rebus, inquã, felices nos efficit. Neque.n.aberrat vnquam,nec fallitur sapientia, sed rectè opus peragit assequiturque,alioquin ne sapiẽtia quidem sit.Conuenimus tandẽ nescio quo modò vt diceremus,sapiẽtia pręsente felicitate nihil esse opus . His verò cõcessis rursum percontatus sum,quid de his,quæ suprà concessa fuerãt, sentiremus. Confessi.n.sumus,inquã,si multa nobis bona sint, bene beateq; nos viuere. Admisit. Nũ beate,inquã, propter præsentia bona viuimus, si nihil prosint,an si prosunt?Si prosunt,inquit.An verò cõferunt quicquã, si habemus illa duntaxat,non vtimur aũt? Veluti si epulas multas poculaq; habeamus, non vescamur aũt, nunquid iuuant? Nihil, inquit. Prætereà artificibus exposita sint præparataq; singula ad opus perficiendũ , non vtanť aũt,num propter ipsam supellectilis, & instrumenti copiã bene agant? Ceu si fabro parata sint instrumenta oĩa, materies item,nihil fabricetur aũt, nunquid, inquã, possessione iuuabitur?Nullo pacto,inquit.Quid verò?siquis diuitias,& bona quæ diximus oĩa nactus,nequaquã vtať, nunquid erit,inquam,ipsa bonorum possessione beatus? Minimè,ò Socrates,inquit.Oportet itaq; illum,qui beatus futurus est,inquam, nõ solùm bona hmõi possidere, sed vti. Nihil.n.sola possessio iuuat. Rectè, inquit. Num possessio vsusq; bonorum,ò Clinia,inquam,ad beate viuendum sufficit ? Mihi quidem videtur,inquit. Vtrũ ita dicis,si modò quis rectè vtať,an ẽt si non rectè? Si rectè, inquit. Probè,inquam.Plus est.n.puto,inquam,cùm quis re quapiã abutitur,q̃ cùm oĩno non attingit. Illud siquidem malum est,hoc nec bonum,nec malũ. Nõne ita dicendum? Probauit. Nunquid in effectione, inquã, & vsu lignorum aliud præter fabrilẽ scientiam,vt rectè vti singulis queas,efficit?Non aliud,inquit.Quinetiã circa vasa conficienda,rectum vsum scientia præstat?Annuit. Nõne,& circa vsum bonorum,quę suprà retulimus,diuitiarũ,sanitatis, & formæ ipsa scientia dux erat, his rectè vti docens,opusq; dirigens?Prorsus,inquit. Non igitur successum solùm, sed & opus bonũ, vt videť, in omni possessione actioneq; hoĩbus scientia præbet . Assensus est. An vlla est obsecro, possessionum oĩum vtilis prudentiã sapientiamq; citra . Aut vter horũ maiorẽ vtilitatem reportat , qui mente captus est, cùm rebus abundet , cùm multa faciat?An qui pauca facit,pauca possidet,sed mentis compos?Hoc ita cogita. Nónne qui pauciora agit,rarius errat ? Minus errans, minus agit male ? Minus male agens,minus est miser?Oĩno,inquit. Quo aũt pacto,inquam,pauciora facit aliquis? Nunquid si pauper est,an si diues ? Si pauper,inquit. Vtrum si debilis, an si robustus? Si debilis, inquit. Vtrum si honoratus, an si abiectus ? Si abiectus,inquit. Vtrũ si fortis & temperãs,an si timidus? Si timidus. Nónne & piger minus efficit,q̃ promptus ad agendũ?Admisit.Et tardus,q̃ velox?hebes visu audituq; quàm vtroq; acutus? Oĩa hæc inter nos cõuenerunt.Ibi verò hunc in modum cõclusi.Nulla ex his,ò Clinia,quę bona nuncupabamus,seipsis bona esse videntur.Imò sic dicendum constat,si illis inscitia pręsit,eo deteriora esse, q̃ illorũ contraria,quo vberius improbo duci adminicula scelerum suppeditare possunt.Sin aũt prudentia & sapientia his pręsideat,tũ deniq; meliora.Ipsa verò suaptè quidem natura nulla,nec bona quidem, nec mala existimatione sunt digna. Videť,inquit,ita esse,vt dicis, Quid aliud ex his sequitur,inquam,q̃ nihil cæterorũ, vel bonũ esse,vel malũ. E duobus aũt,istis, sapiẽtiam quidem bonũ,insipientiã verò malũ esse?Probauit. Nã quod est reliquum consideremus . Postquam beati esse affectamus oẽs , beati aũt efficimur, vt apparuit, ex eo ꝙ rebus vtimur,& rectè vtimur:rectitudinẽ verò vsus,& consecutionis prosperitatem scĩa præbet,cæteris omnibus prætermissis omni studio niti quisque debet, vt q̃ sapiẽtissimus fiat.nõne?Certè,inquit.Existimare prætereà quisq; debet à parentibus,à tutoribus,& amicis,cæterisq; , illis maximè qui amãt,seu hospites sint, seu ciues hoc expetendum potius,q̃ ingentes opes,exorandosq; omnes, vt sapientiam impartiant.Neq; turpe est,neque indignum, Clinia,sapientiæ gratia cuilibet seruire,& honestis obsequijs vnumquenque demereri. Idém ne tu sentis? Idem omnino,inquit. Probè enim loqui videris. Si modò, inquam, doceri sapiẽtia potest,nec sorte hominibus venit. Hoc enim insuper est vestigandum : nequedum id inter nos constat. Tum ille: Doceri mihi quidem, ò Socrates, posse videtur. Hac ego responsione delectatus,bellè,inquam, optime virorum, ac maximo me beneficio affecisti , longa disputatione liberans , doceri sapientia possit néc ne. Nunc verò postquam tibi doctrina comparari posse videtur, solaq; hæc ex omnibus beatum, & felicem hominem reddit, quid aliud, q̃ philosophãdum dicas?Nunquid hoc ages?Maximè,inquit,ò Socrates,quãtum id fieri potest . Hæc cùm libenter audissem,exemplar,inquam,ò Dionysodore, & Euthydeme, exhortationis,quam volo,tale, rudibus prolixisq; fortasse verbis vix tandem à me collectum habetis . Vter autem vestrũ vult,idem hoc artificiosè contexens nobis ostendat: aut si hoc non lubet,saltem quod orationi meæ deest, vos in adolescentis gratiam persequamini . nempè omnem ne sciam, an vnã quandã potius parare necesse sit ei,qui vir esse bonus beatusq; velit:tum quæ hæc scientia sit. nam, vt principio dixi, vehementer hunc adolescentulum sapientem bonumq; euadere desideramus. Hæc vbi dixi, ò Crito, iam ad sequentia intentus eram, obseruãs quale dicẽdi exordium facerent,quã ue potissimum rõne Cliniam ad sapientiæ,& virtutis studium exhortarenť. Hic qui natu grandior est, Dionysodorus, prior cępit: ac nos quidem omnes oculis in eum conuersi eramus, mirificã quandam orationẽ protinus audituri: quod ẽt contingit. Mirum

Definitio quędam felicitatis. τῆς εὐτυχίας.

Sapientia felices nos efficit.

Mirum nanq; sermonem, ô Crito, incepit, dignũ qui abs te audiatur, q̃ bellè .s. prouocet ad virtutẽ. Dic mihi, ait, ô Socrates, vosq; alij, quicunque adolescentem illum fieri sapientem vultis, vtrum iocamini, an id seriò agitis. Hic intelligens, ꝙ putassent lusum esse sibi, iussis cùm adolescentes disputare, atque idcircò lusisse, & ipsos hactenus, neque seria tractauisse: maximè, inquam, desideramus. Tunc ita Dionysodorus, vide, ô Socrates, ne quæ nunc asseris aliquãdo neges. Scio, inquam, haud me negaturũ. Quid igitur dicitis? inquit: sapientem fieri vultis? Volumus, inquam. Quidni? Vtrũ, inquit, sapiens nunc est Clinias, an non? Nondum ait, inquam. Est enim minimè iactabundus. Vos aũt, inquit, sapientẽ fieri vultis, ignorantem verò esse nequaquam? Admisimus. Ergò quod non est, inquit, hoc fieri cupitis: quod verò nũc est, haud amplius esse. Quod quũ audissem, turbatus sum: & ille me turbatum animaduertens, Quoniam, inquit, vultis quod nunc est, non amplius esse: vultis vt videtur hunc, inquit, interire. Belli verò amici amatoresque sunt, qui amatos omni cura studẽt perdere? Hęc audiens Ctesippus, amati gratia iniquè tulit: indignatusque, Hospes, inquit, Turie, ni dictu rusticũ sit, palàm obijciam, ꝙ ista docens, mendacium mihi illisq; nefarium indignumq; impingas, Cupere nos .s. illum interire. Hic Euthydemus ad Ctesippum conuersus, Videtur, inquit, tibi fieri posse, vt aliquis mentiatur? Per Iouem, inquit, nisi fortè insanio. Qui verò mentitur, inquit, rem ipsam qua de sermo est dicit, an non dicit? Dicit, inquit. Si rẽ ipsam dicit, haud aliud quicquã dicit præter id quod dicit. Quónam pacto, Ctesippus inquit, posset? Nunquid vna quædam res est, inquit, quã dicit, ab alijs diuersa? Prorsus, inquit Ctesippus. Nónne qui illã dicit, id quod est profert? Ita. Enimuerò quinque quod est, quæ ue sunt dicit, vera dicit. Quamobrem Dionysodorus, si quæ sunt dicit, vera prædicat, neque quicquam aduersus te mentitur. Ita, inquit Ctesippus. Verùm qui hæc loquit, ô Euthydeme, non ea quæ sunt dicit. Ad quem Euthydemus. Non existentia non sunt? Non, ait. Nusquam verò, quæ non sunt, existentia sunt? Nusquam. Fieri ne potest, vt aliquis circa ea, quę nõ sunt quicquam agat, vt illa faciat aliquis existentia nusquam? Nequaquã mihi videtur, Ctesippus ait. Quum rhetores ad populum concionantur, nihil ne agũt? Agunt aliquid. Si agunt, ergò & faciunt. Sequit, Ergò ipsum dicere, agere est, & facere. Consensit. Nullus igit non existentia dicit. faceret nanq; aliquid: tu verò, inquit, confessus es impoƒe esse, vt aliquis non existẽtia faciat. Qua propter secũdum orationem tuam falsa nullus loquitur. Imò verò si loquitur Dionysodorus, vera & existẽtia loquitur. Sic Euthydeme est, Ctesippus inquit. Nam existẽtia quidẽ dicit, non tamen ita vt se habent dicit. Qui verò isthuc ais Ctesippe? Dionysodorus inquit. Súntne, qui res ipsas, vt habent se dicant? Sunt certè, r̃ndit ille, viri boni præclari atq; veridici. Quid porrò? inquit ille, bona nõne bene se habent? mala contrà, malè? Probauit. Bonos autẽ & præclaros viros, inquit, fateris res ipsas sic, vt habẽt, eloqui? Confiteor, inquit. Ergò boni viri, ô Ctesippe, male mala dicunt, siquidem vt sunt, enunciant. Maximè profectò, inquit, & de malis hoĩbus male. Quorum de numero ne sis, cauendum est tibi, si mihi credis, ne boni viri male de te loquantur. Hic Euthydemus. Nunquid, inquit, & magnos magne, & calidos calide? Summopere, inquit Ctesippus. Et de frigidis frigide loquũtur, aiuntq; differere frigide. Ibi Dionysodorus, conuitiare Ctesippe. inquit, conuitiare. Non per Iouem Dionysodore, inquit: nam te diligo, imò & amice moneo, & persuadere contendo, ne adeò in nos inuehare, vt me dicas cupere eos perditos, quos habeo charissimos. Ego verò, vt accẽsos intellexi, cùm Ctesippo iocatus: decet, inquã, Ctesippe, vt mihi videtur, ab his hospitibus, quæ dant accipere, si modò impertire quicquã velint, & nõ de nominibus altercari. Nã si ita perdere sciunt hoĩes, vt è malis, & imprudentibus probos prudentesque faciant, seu ipsi perditionis eius inuentores sunt, seu ab alio didicerũt, vt pro malo hoĩe restituere possint bonum. patet autẽ eos scire: dixerunt enim artem nuper sibi comparatam, qua bonos ex malis homines faciant. Si hoc, inquam, sciunt, permittamus vtique, vt sic adolescentulũ perdant, modò sapientem efficiant, imò etiam nosipsos illis ita curãdos tradamus. Quòd si vos iuuenes reformidatis oẽs, in me certè velut Care quodam, artem suam periclitentur. leuius seni discrimẽ est. Me igit Dionysodoro huic, quasi Medeæ Colchidi, dedo, vt dissoluat, & si velit elixet, vel aliud quodcunq; exemplum in me edat, modò virũ efficiat bonũ. Ctesippus quoque, ego item, ô Socrates, inquit, hospitum volũtati meipsum cõmitto: & si me magis etiam, q̃ nunc excoriare velint, excorient, modò pellis mihi mea non in vtrem, vt Marsyæ, sed in virtutem vertatur. Ac Dionysodorus quidem hic ipsi me succensere putat. ego verò minimè succẽseo, sed oppugno, quę in me dixit non rectè. Tu verò Dionysodore, ꝙ reclamo, ne conuitium putes. Aliud est .n. contradicere, aliud cõuitiari. Hic Dionysodorus. Quæso, inquit, num ita de contradicendo loqueris, vt cõtradicere, omnino aliquid esse putes? Maximè quidem, inquit Ctesippus. An verò tu non putas? Atqui nunquã, inquit Dionysodorus, ostẽdes, vbi alterum alteri audiueris contradicentẽ. Vera loqueris, inquit. Sed nunc audiamus ecquid Ctesippum tibi Dionysodore contradicentem ostendã. Hoc igitur, inquit, nobis promittis? Prorsus, inquit. Súnt ne, inquit, vnaquaq; de re sermones rationesq;? Sunt, inquit. Nũ vt est vnaquæq; res, an vt non est? Vt est, inquit. Si recordaris, inquit, Ctesippe, paulò antè monstrauimus neminẽ, quod non est dicere. Quod .n. non est, nullũ posse dicere cõstat. Quid tũ? inquit Ctesippus. An prohibet, quo minus ego & tu contradicamus? Tum ille, vtrũ, inquit, cõtradiceremus, si eiusdem vtrique rei rationẽ cogitemus? An non idem potius loqueremur? Consensit. An si neuter, inquit, quod res est dicat, contradicimus? an potius rẽ omnino nõ tenemus? Id quoq; admisit. Nũ, inquit, cùm ego quod res est dico, tu verò aliud dicis, tunc demum contradicimus? an potius, cùm ego quod res est, tu quod oĩno res non est, dicis? Eritque, vt nõ dicens contradicat dicenti? Ad hæc Ctesippus obmutuit. Ego aũt miratus, quæ dicebãtur: Qua, inquam, ratione istud Dionysodore ais? Equidẽ, cùm sermonẽ hmõi sæpenumerò è multis audiuerim, semper admirari soleo. hunc siquidẽ Protagoræ sectatores, & his antiquiores, frequenter vsurpare consueuerunt. Mihi verò semper mirabilis visus est, talisque, qui & alios, & seipsum peruertat. Reor aũt veritatem ipsius me nunc abs te potissimũ auditurũ. num .n. istud vult, vt falsa dicere impoƒe sit, oporteatq; illum qui loquitur, aut vera loqui, aut omnino non loqui? Asseruit. Vtrum falsa, inquam, loqui quidem impoƒe est, opinari verò falsa possibile? Ne opinari quidẽ, inquit. Ergò nulla est, inquam, falsa opinio. Nulla prorsus. Neq; inscitia, inquã, neq; hoĩes inscij: quid enim non inscitia sit, si quidẽ falli rebus possibile est? Omnino, inquint. Istud autẽ non est, inquã. Non certè, respondit ille. Cõfabulandi ne gratia, ô Dionysodore, hæc inducis, inquã, vt mirũ aliquid inferas? An reuera, nullus tibi hoĩum inscius esse videtur? Tu verò, inquit, refelle. An refelli quicquam poteſt, inquam, si, vt tu dicis, mentiri nemo potest, inquit Euthydemus: nec illud Dionysodorus iussit, vt refelleres. quo enim pacto quis quod non est, iubeat? Ego verò Euthydeme, inquã, scita hæc atq; præclara haud admodũ sanè disco, sed obiter attingo. Erit igit onerosum fortasse qđ rogabo, sed ignosce obsecro. Vide amabo, si neq; mẽtiri quisquam põt, neq; opinari falsa, neq; inscius esse, nemo etiam dum agit, aberrare quicquam põt. Neque enim ab eo quod agat, aberret. Nunquid ita dicitis? Ita planè, inquit. Hæc est, inquam, grauis illa quęstio. Si .n. non erramus vnquam, neq; agendo, neq; loquendo, neq; ẽt cogi-

tándo, quídnam vos huc docturi venistis? an non suprà prædicabatis, vos præ cęteris oībus, optimè posse virtutē tradere vnicuiq; volenti? Vsqueadeò, ò Socrates, Cronus ille es, inquit Dionysodorus, vt quæ à principio diximus, reminiscaris nūc: & si quid superiori anno dixerim, nūc quoq; sis recordaturus: his aūt, quæ in præsentia dicta sunt, quid sis responsurus, habes nihil. Quia difficilia sunt, inquā, haud iniuria. Sunt.n.à sapientibus profecta. Equidē, & ei quod postremò dixisti, rn̄dere difficilimū est. Cùm.n.dicis non habere me quod respōdeam Dionysodore, quid potisimū inferre vis? an videlicet ꝙ non habeam quo eam orationē conuincam? Dic.n.quid aliud verbū istud sibi vult, quod non habeam, quod orationibus istis per me respōdeatur. Num tu aliud dicis, inquit, q̄ difficile esse respondere? Nempè responde. An prius, q̄ tu respondeas, inquā, Dionysodore? Quid, non respōdes? ait. An par est? inquam. Par, inquit. Qua rōne? inquā. an fortè quia ad nos disserturus, aduenis, nostiq; quando respondendum sit, quando non sit, ideoq; nunc respondes nihil, ꝙ respondere non decet? Ad hæc ille, Nugaris, inquit, ò Socrates, atq; respondere negligis. Sed, ò bone vir, obsequere, & responde ei quem ipse sapientem esse fateris. Parendū est, inquam, sic.n.decet, imperitanti. Interroga igitur. Vtrum, inquit, aīam habent, quæcunque intelligunt aliquid? an & aīa carent? Habent, inquā. Nosti ne, inquit, verbum vllum aliquod aīam habens? Nullū, ego profectò, inquam. Cur itaq; nuper interrogabas, verbum quid sibi vellet? Non ob aliud, inquā, nisi ob ignauiā meam, quæ errare coegit. Fortasse verò non erraui, sed rectè locutus sum, cùm verbis cogitationem tribuo. Tu verò vtrū errasse me dicis, nécne? Si.n.non erraui, neque tu nūc redargues, sis licet sapiēs, nec habes quod opponas. Sin aūt erraui, ne sic quidē rectè tu loquere, quando dicis errare posse neminem. Atq; hæc quidē non aduersus illa, quę anno superiori dicebas, nunc adduco. Sed videtur mihi, ò Dionysodore Euthydemeq;, sermo hic eodem reuolui: & nūc ēt vt & quondam solebat fieri, cùm deijciat, cadere. Quod quidē vt ne ipsi accidat, ab illa arte vestra, licet circà acriorē sermonū diligentiā admirabili, nondū videtur esse prouisum. Hic Ctesippus, mira dicitis, inquit, ò viri Thurij, siue Chij, seu quodcunq; aliud agnomē vēdicare lubet: quibus delirare perinde est. Ego aūt veritus ne ad contumelias deueniretur, Ctesippum rursus sic mitigaui: Eadē tibi, inquā, ò Ctesippe, nunc dico, quæ Cliniæ quoq; dicebā. Nescis.n. q̄ mirabilis sit horū hospitū sapientia. Nolunt aūt nobis illā ondere prorsus, sed Protei Aegyptij illius sophistæ more præstigijs quibusdam fallunt. Menelaū igitur imitemur, neq; mittamus antè q̄ aperiant, quid animi gerāt. Pulcherrimū.n. quiddam exhibebūt puto, si verè proferāt. Qua propter exhortemur, atq; votis supplices exoremus, vt exhibeāt. Sed exponēdum rursus videtur, qualem studiorum formam ab illis requiram. Conabor hinc, vbi suprà destitimus, continuare sermonem, si quo pacto eos prouocē, vt mei miserti, qui tam grauiter occupor, rē deinde seriò tractent. Tu verò Clinia mihi dic, vbi nam orationem abruperimus. nam, vt ego arbitror, hic hęsimus, vbi philosophandū esse confitebamur. nónne? Profectò, inquit. Philosophia verò scientiæ acquisitio est? inquam. Certè, inquit. Quam itaque potisimū adipisci sciam decet? inquam. nónne, vt summatim dicam, illam quę nobis prodest? Illam ipsam, inquit. An ea scia maximè nobis prodesset, si sciremus quibus in terris aurum multum effoditur? Vtique, inquit. Atqui dudum id cōstituimus, quia nihilò magis prodesset scientia ista, ēt si absq; labore tellus effodiatur, aurum eruatur, vel ēt si in aurū oīa vertātur, dū vti auro nescimus, non recordaris? Recordor, inquit, ac maximè quidē. Neque vlla vllius rei scientia, siue nummularia, siue medicina, siue quæcunq; alia vtilis est, inquam, si facere tantū docet, vti aūt non decet. Nónne? Ita prorsus, inquit. Adeò, inquā, vt siqua scia immortales nos efficeret, vti verò immortalitate non doceat, inutilis sit prorsus, si qua superioribus fides est. Ita nobis hęc oīa videbantur. Hac igitur, inquā, sciētia ingenue puer opus est, in qua operis, & effectio, & vsus conueniant. Apparet, inquit. Permultū igitur inter lyrarū fabros interest, & scientiā pulsandæ lyræ assecutos. Alia.n.ars, quæ facit, alia quæ vtitur his rebus. Nam ars quæ fabricat lyrā, & quæ lyram pulsat, longè inter se differūt. an non? Sic est, inquit. Neq; rursus, inquā, tibiarū effectrice opus est. Ea siquidē ab illa quæ vtitur, differt. Sanè, inquit. Nū fortè, inquam, componendæ orationis quærenda facultas, vt beatus euadas? Non arbitror, inquit, Quæ nam te ratio mouet? inquā. Noui equidem, inquit, quosdam orationū autores, qui orationibus hisce quas cōdiderunt, vti perindè sciunt, ac lyris fabri lyrarum, qui in aliorum vsum lyras construxerunt, quas & qui illis vtuntur, facere nesciunt. Constat similiter, & circa orationes aliam esse artem quæ condit, aliam quæ conditis vtitur. Euidentissimo argumento ostendisse videris, inquam, artē illorum, qui cōponunt orationes ad beatitudinem nequaquā sufficere. quanquā sperabam hoc in genere scientiam, quā iam diu quærimus, inuenturos. Etenim isti orationū autores Clinia quoties appellaui, suprà mortales cæteros sapientes videntur, ipsaq; eorū ars diuina pœnitus atq; excelsa. Neq; mirū. Est.n.incantatoriæ illius pars quædam illa haud multò inferior. Incātandi porrò facultas, viperarū, aranearū, scorpionum, cęterarumq; ferarum, atque morborū mitigatio est. Oratoria verò iudicum, concionatorū, aliarumq; turbarū oblectamentū quoddā & delinitio. An verò tu aliter sentis? Non aliter, inquit: sed ita prorsus vt ais. Quò ergò nos vertemus? inquam, & quā ad artē? Ambigo, inquit. At ego inuenisse arbitror, inquā. Quam? Imperatoria ea potisimū videtur, quæ beatum adipiscentem facit. Mihi verò non videtur, inquit. Quāobrem? inquam, Quia venatoria quędam hoīum ars, inquit, esse videtur. Quid tum? inquā. Quia nemo, inquit, venator venationis opus vlterius porrigit, quàm ad vestigandum capiendumq;: postquā comprehenderūt, vti nequeunt. sed & qui canibus venantur, & qui piscantur, prædam coquis exhibent. Geometræ, itē astronomi, logistæ, venatores quidā sunt. neque.n.figuras descriptionesq; faciunt ipsi, sed cùm sint, adinueniunt. Cùm itaq; vti illis ipsi nesciant, venentur aūt solùm, quicunq; illorū mente capti nō sunt, sua inuenta dialecticis præbent, vt illi his vtantur. Eia pulcherrime, & sapientissime Clinia, inquam, sic est? Ita prorsus, inquit. Atq; eadē ratione duces exercitus, postquā, vel vrbem, vel exercitum occuparunt, viris ciuilibus prædam, & spolia tradunt. Nā ipsi his quæ comprehenderunt, vti nesciunt, quemadmodū aucupes, qui postquā cœperunt coturnices, nutritoribus tribuunt. Si itaq; ea arte indiges, quæ vel faciēdo, vel venando quæsitis vti sciat, beatosq; efficit posidentes, aliā quærere, quàm militarē oportet. CRIT. Quid ais, ò Socrates? Nunquid adolescentulus ille talia dixit? SOC. Non putas Crito? CRIT. Non per Iouē. nam reor illū, si talia dixit, neq; Euthydemi, neque alterius cuiuslibet hominis disciplina vlterius indigere. SOC. Fortè verò Ctesippus hęc dixit, ego verò non memini. CRIT. Quis Ctesippus? SOC. Saltē hoc memini, neq; Euthydemū attulisse hęc, neq; Dionysodorum. Sed ò beate Crito, suspicor præstantiorem quempiam virum præsentē hæc dixisse. Nam hęc me audiuisse non dubito. CRIT. Per Iouē, ò Socrates, excellentior aliquis ista protulisse videtur. Verum post hæc quam tandē artem scrutati estis? Inuenistis ne quàm quęrebatis? an non? SOC. Quęris an inuenerimus. Ridiculum quiddam accidit. Etenim puerorū more, qui galeritas siue aludas insequuntur, vehementi quodā affectu singulas scias persequebamur, ac semper quācunq; capere nos è vestigio putabamus, fallebat nos, repenteq; subter fugiebat. Quid enim multas enumerē? Regiam artem aggresi sumus, contemplati, esset néc ne

quę

quæ beatos faciat. Sed velut in Labyrinthum delapsi, dũ prope finẽ esse iam sperabamus, retrogressi ad principiũ rursus reuertebamur, eodẽ modo affecti. quo principio disputationis eramus. CRIT. Quo pacto hoc accidit? SOC. Dicam. Visa nobis regia facultas est eadem esse cũ ciuili. CRIT, Quinam. SOC. Cum res militaris ac facultates omnes reliquę, operum suorum imperiũ ciuili arti submittere viderentur, vtpote quę sola vti sciat, nihil nobis impedimento fore putauimus, quo minus hęc esset quam quærebamus, causa recte rempublicam administrandi, & secundũ illud Aeschyli, sola ciuitatis præsidens, & gubernacula totius tenens, omnibus dominãs, omnia vtilia reddens. CRIT. An non rectè visum vobis est Socrates? SOC. Ipse iudicabis Crito, si audias quæ deinceps contigerunt. Rursus enim hunc in modum quærebamus. Age, ars illa regia omnibus presidens, opus aliquod efficit, an non? Oĩno aliquod, cõsensimus omnes. Nonne.n. & tu hæc Crito concederes? CRIT. Absq; dubio. SOC. Quod ergo illius opus esse diceres? Vt si te rogem, Medicina dum dominatur omnibus quorum domina est, quodnam opus exhibet? an non sanitatem pro tinus responderes? CRIT. Vtiq; SOC. Agricultura item vestra, dum omnibus quorum est domina dominatur, quod opus facit? Alimentum e terra porrigit, inquies? CRIT. Equidem. SOC. Regia igitur facultas, cum omnibus quorũ est domina dominetur, quod opus explet? Forte non est in promptu. CRIT. Non Hercle, ô Socrates. SOC. Neque nobis, ô Crito, sed hoc saltem nosti, si hæc ea est quam exoptamus, vtilẽ esse oportere. CRIT. Summopere. SOC. Nonne igitur boni aliquid afferre nobis eam necesse est? CRIT. Est omnino. SOC. Bonum autem nihil esse aliud quàm scientiã quandam, ego & Clinias consensimus. CRIT. Ita certè dicebas. SOC. Opera vero ciuilis quidem gubernationis, cum multa alia hæc esse vel maximè vnusquisq; fateatur, diuites facere ciues liberos, & concordes. Hæc autem omnia neq; bona, neque mala apparuerunt. Oportet autem eam vt constitit, sapientes efficere, scientiamq; tribuere, si modo ea futura sit quæ prosit, & beatos efficiat. CRIT. Vera narras. Sic enim tunc inter vos constitit, vt ipse recesuisti. SOC. Nunquid regia disciplina sapientes homines bonosque facit? CRIT. Quid prohibet Socrates. SOC. Num & omnes, & in omnibus bonos, omnemq; scientiam ipsa præbet? coriariam, fabrilem, & reliquas vniuersas? CRIT. Haud equidem arbitror, ô Socrates. Soc. At quam sciẽtiam? & qua in re iuuabimus? Operum quidem illorum quæ neq; bona sunt, neq; mala, opificẽ ipsam esse haud oportet. Scientiam vero aliam præbere nullã quàm ipsã seipsam decet. Dicamus igitur quænam hæc sit, & à quo iuuemur. Vis ne eam dicamus, ô Crito, qua bonos facere cæteros possumus. CRIT. Volo equidem. Soc. Boni quò conducent? quòue vtiles erunt? an dicemus quòd alios facient bonos? & illi ipsi alios item? quo autem boni sint, nusquam apparent, postquam illa quæ ciuilis artis opera dicuntur, reiecimus: planeq;, quod prouerbio dicitur, Iouis Corinthus accidit, atq; vt supra dixeram, æquo interuallo, imò etiam longiori quàm antea ab eius artis inuentione distamus, quæ præstare nobis beatitudinem valeat. CRIT. Per Iouem, ô Socrates, in ambiguitatem plurimam incidisse videmini. Soc. Ego quidem, ô Crito, cum in hãc dubitationem mersus essem, quàm alta potui voce protinus exclamaui hospites illos tanquã Castorem & Pollucem Iouis filios suppliciter obsecrãs, vt nos me, s. & adolescentulum ipsum è turbulenta fluctuatione sermonum eriperẽt, iocisq; omissis, seria dispu tandi ratione nobis ostenderent quæ potissimum scientia sit, quam adepti quod vite superest, feliciter transi gamus. CRIT. Nunquid monstrare vobis Euthydemus voluit? Soc. Quidni? Magnificè nimium, o amice, hunc in modum affari cœpit. Vtrum te, ô Socrates, hanc quam iãprid em quæritis scientiam, doceam, inquit? an habere

Prouerbium.

ipsam te ostendã? O beate vir, inquam, nunquid hoc potes? Valde, inquit. Ostende igitur, inquam, me habere facilius enim mihi istud, quã denuo hac in ætate discere. Dic age, inquit, scis ne quicquam? Scio equidem multa, inquã, sed parua, Sufficit, inquit, putasne aliquid eorum quæ sunt, idipsum quod est, non esse? Nullo pacto, inquam, An non scire te aliquid asseris? inquit. Profecto. An non es sciens, si modo scis? Sum quidem, sed illius ipsius quod scio. Nihil refert, inquit. Non necesse est scire te oĩa si qua eorum quæ sunt scis. Non per Iouem, inquam. quandoquidẽ & alia multa minime scio. Siquid nescis, inquit, es nescius? Illius ipsius, inquã ô amicè, quod nescio. Nihilominus nescius es, inquit, q paulò ante sciũ te esse prædicabas. Atq; ita fit, vt ille ipse sis qui & es, et rursus non sis, simul & secundũ eadẽ. Esto, inquã, Euthydeme. Nã vt prouerbio fertur, Belle oĩa dicis qua igitur rõne, scientiã illam quã quærimus, habeo? quia videlicet impossibile est, esse idẽ atq; non esse. Vnde si vnũ qd dã scio, cuncta scio. neq;.n, esse possum scius simul & nescius. quod si oĩa scio, illã quoq; scientiam habeo. An nõ ita loqueris? & hoc est illud sapiens? Ipse te tedarguis, inquit Socrates. Quid vero Euthydeme tibi, inquã, nõne idẽ contingit? nã mihi quidẽ non multum molestũ est, quod & tecũ vna & cũ Dionysodoro hoc lepido capite patiar. Dic mihi nõne & vos quædã scitis, quædã nescitis? Minimè quidẽ, ô Socrates, Dionysodorus inqt. Quid dicitis, inquã, an nihil scitis? Imò scimus. inquit. Oĩa itaq; scitis, si aliquid scitis. Oĩa certè, & tu quoq; scis oĩa, si vnũ aliquid scis. Pro Iupiter, inquã, mirabile dictu, & ingens hoc bonũ. Num et cæteri oẽs sciunt oĩa? vel nihil? Nõ.n. dicendũ videtur, scire eos aliqua, nescire alia, atq; ita sciẽtes esse simul & nesciẽtes. Quid ergo dicemus? Oẽs, inquit, planè scire oĩa, si quid vnum, sciunt. Dij boni, inquã, nunc demum Dionysodore serio loqui mihi videmini, & vix tandẽ vt serio ageretis, nunc impetraui. Ipsi reuera scitis oĩa? & fabrilem videlicet artẽ & coriariam? Omnia prorsus inquit. Nunquid & neruis suere scitis? Certè, inquit, & calceos quidẽ. An inquã, & stellarum numerũ, & arenæ? Et ista inquit. Putas nos ista concedere, inquã? Hic Ctesippus respondens, Coniecturã, inquit, ô Dionysodore, nobis aliquã talem adducite, qua vos vera loqui conijciamus. Qualẽ? inquit, Scis, inquit, quot dẽtes Euthydemus hẽt? atq; Euthydemus quot tu habeas cognoscit? Non tibi sat est, inquit, ꝙ oĩa scimus, audisse? Minime, inquit, sed vnũ hoc tantũ nobis ostendite, ꝙ vera loquamini, ? Nam si dixeritis quot dẽtes habet vterq;, nobisq; postea numerantibus, vera dixisse deprehendemini, cętera quoq; vobis credimus. Illi vero cũ mordere Ctesippũ existimarent, respondere aliud noluerunt, nisi ꝙ scirent, omnia, de singulis à Ctesippo interrogati. Ctesippus siquidẽ aperte de vnaquaq; re vel minimis quibusq; etiã turpissimis sciscitatus est, nũ scirent, ꝙ fidem illis non haberet. Illi aũt forti aĩo pariter contra responderunt, se omnia intelligere, instar aprorũ qui contra ictum nituntur? Quamobrẽ ipse quoq; ô Crito, coactus sum, deniq; Euthydemũ interrogare, an etiã saltare Dionysodorus sciret. Ille verò consensit. Non tamen, inquã, super enses humi inclinato capite transilire & super rotã volui, tã grandis natu. Eo ne sapientiæ promouit? Nihil est, inquit, quod nesciat. Tũ ego. Num oĩa nunc duntaxat cognoscitis? an & semper? Et semper. Num à tenera ætate statimq; nati oĩa cognouistis? Oĩa responderũt simul vterq; Nobis vtiq; res incredibilis visa est. Tunc Euthydemus, non credis, ô Socrates? Excepto hoc inquã, quod verisimile est vos sapientes esse. At si mihi voles respondere, inquit, ostendã te quoq; hæc mirabilia confitentẽ. Gratissimũ sit, si huius me conuincas: si.n. cũ essem sapiens, nesciui hactenus, tuq; ostendes & scire me oĩa, & sciuisse semper, quod maius in vita lucrũ nancisci, possem? Responde iã, inquit. Tanquã respõsurum, inquã, interroga. Nunquid alicuius scius, inquit, es, ô

Prouerbium.

es, ô Socrates, an nullius? Alicuius inquã. An eodem scis quo scius es, an alio quopiã? Quo scius sum. Arbitror.n. te animã dicere. Hãc ne intelligis? Nonne te pudet, inquit, ô Socrates, dum interrogaris vicissim interrogare? At quid faciam, inquã? Faciã equidem vtcunq; iusseris, cũ quod quæris, ignorẽ. Iubes aũt vt respondeam quidẽ, nõ interrogẽ. Cogitas ne quoquo modo, inquit, id quod quæro? Equidẽ, inquã. Ad istud ergo responde quod cogitas. Quid, inquã, si tu alia mẽte interroges, alia ego respondeam, cũ aliud quam tu conceperim, satis ne tibi factum putabis, si nihil ad rem ipsam respondero? Mihi quidem sat erit, inquit, tibi non, vt arbitror. Tum ego, per Iouem non prius respondebo, quàm audiam. Non respondes, inquit, ad ea semper quæ mente cõcipis: quia nugaris Socrates, & rudior es admodũ quàm oportet.

Agnoui tunc illum mihi iam subiratum, quod verba quibus me irretire studebat, distinguerem. Venit mihi præterea in mentem Conni, qui ipse quoq; sæpe mihi indignatur, quoties ei non cedo: deinde me spernit velut rudem. Postquã igitur cogitaui horũ doctrinę me tradere, arbitratus sum obsequi oportere, ne quis eorum me vt ineptum & indocilem respuat. Quocirca & illi inquam, si tibi ita Euthydeme videtur agendum, ita agatur. Tu nanq; me multo melius disputandi rationẽ intelligis, cũ artẽ hãc teneas, ego vero sim rudis. Ideoq; interroga iterũ ab initio. Responde rursus, inquit. Vtrum scis aliquo quæ scis, an nullo? Anima inquã. Hic ait ille, plus quam rogatus sit, respondet. Non interrogo quo scias, sed vtrũ scias aliquo, nec ne. Ego ad hæc plus q̃ decebat propter imperitiam meam respondi. Sed ignosce mihi obsecro. Respõdebo iam nunc simpliciter, q; scio aliquo semper quęcunq; scio. Vtrũ, ait, hoc eodem semper, an tum hoc tum alio? Semper inquam quando scio, hoc scio. Hic ille Nondum præuaricari desinis? Ne forte, inquã id quod semper dicitur, nos falleret, ita respondi. Non nos, inquit dicas, sed te. Sed responde, vtrum semper hoc scias. Semper inquam, postquam ipsum. Quando oportet subtrahere. Nonne semper hoc scis? semper autem sciens vtrũ aliqua hoc scias, quo scis aliqua alio vel hoc ipso omnia? Hoc inquam cuncta quæcunq; scio. Hic rursus trãsgrederis Socrates. Excipiatur inquam quod dictũ est, quæcunq; scio. Vt excipias, inquit, nihil postulo, imo responde, posses ne omnia scire, nisi scires, oĩa? Monstrũ esset hoc inquã. Adijce nunc iam ait, quicquid lubet: Cuncta nanq; scire fateris. Sic videor inquã, postquã nullius momenti est quod dicitur, quęcunq; scio oĩa aũt scio. Nonne & semper cõfessus es scire hoc quo scis? siue quando scis. seu quomodocunq; placet. Semper enim scire es cõfessus, ac oĩa simul. Constat ergo quod puer sciebas, & quando genitus es, & quando natus, imò & antequam nascereris, & ante cœli terręq; ortũ scisti omnia, si mõ semper scis. Ac per Ioué semper scies, & oĩa, si voluero. At voles, inquam honorande nimium Euthydeme, siquidem omnino vera dicis. Sed posse te non multum confido, nisi idem tecum velit frater iste tuus Dionysodorus. sic enim forte valebis. Dicite porro. Cętera quo modo vobis non concedã, nescio, tam mirabili atq; noua sapientia præditi estis, quo minus ego omnia sciam, quandoquidem vos asseritis. Talia quædam qua ratione scire me dicã Euthydeme? quod videlicet boni viri iniusti sint. Dic.n. mihi, scio ne istud an nescio? Scis vtique, inquit. Quid inquam? Quòd viri boni iniusti non sunt. Iampridem sciebam hoc, inquam. Verũ non istud quæro, sed quod iniusti sunt viri boni. quando didici? Nũquam Dionysodorus ait. Non ergo inquã, hoc scio. Tũc Euthydemus ad Dionysodorum conuersus ait. Sermonem destruis, apparebitq; iste si nesciat, sciens simul & nesciens. Dionysodorus quidem erubit, sed ego Tu vero quid ais Euthydeme? non videtur tibi frater tuus vera loqui, quum nouerit omnia? Frater ego sum Euthydemi, Dionysodorus ait. Mitte isthęc inquã, ô bone vir dũ me Euthydemus doceat, q; sciã viros bonos iniustos esse, neq; hanc mihi doctrinã inuideas. Fugis ô Socrates, ait Dionysodorus, neq; vis respondere nõ iniuria, inquã fugio: nam cũ alterutro vestrum sim imbecillior, cur nõ duos fugiã? Hercule quidẽ multo sum imbecillior, qui pugnare simul non valuit aduersus hydram sophisticã cui propter sapientiam pro vno sermonis capite amputato multa repullulabant, ac etiam aduersus Cancrum sophistã quendam ex mari aduentantem & nuper vt arbitror aduectum naui: à quo cùm Hercules ad sinistrã angeretur, verbisq; acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxiliũ implorauit, qui summopere illi succurrit, meus autem Iolaus Patrocles si venerit longe aliter faciet. Responde ergo, inquit Dionysodorus, postquam ipse hæc prædicas, vtrũ Iolaus Herculis magis nepos quàm tuus fuerit. Opæreprętium fore arbitror, vt tibi respondeam Dionysodore. Neq;.n. desineres sciscitari, & propter inuidiã quandam interturbare, ne Euthydemus sapiens illud me doceat. Responde igitur inquit. Respondeo, inquã Iolaum, Herculis nepotem fuisse: meum aũt, vt videtur, nequaquã. Neq;.n. pater ipsi Patrocles fuit frater meus, sed aliquis nomine proximus Iphicles Herculis frater. Patrocles autem inquit. tuus? Nimirum inquam? sed ex matre eadem, non patre. Frater ergo tibi est, inquit, & non frater. Non eodem ex patre inquam, vir optime. Illius.n. pater Chæredemus, Sophroniscus autẽ meus. Pater autem, inquit erat Sophroniscus atq; Cheredemus? Omnino, ille meus, hic suus. Nonne. Chæredemus alius quàm pater erat, Alius. s. quam pater meus. Nũ quid pater erat. cum alius quàm pater esset? An tu idem es quod lapis? Verebar inquam ne idẽ te asserente viderer. Mihi vero non videor. Nonne igitur alius es quàm lapis? Alius certe. Quod si alius es quam lapis? non es lapis. Et si alius quàm aurum, non es aurũ, Sic est inquam. An non eadem rõne Chæredemus quum alius sit quam pater, pater non erit? Videtur inquam, non esse pater. Ad hæc Euthydemus adiecit: haud pater est Chæredemus: rursusq; & Sophroniscus cum alius sit quam pater, non est pater. Quapropter sine patre es, ô Socrates. Sermonem vero suscipiens Ctesippus intulit, Pater autem vester cum eadem sibi contigerint, alius est, quã pater meus. Longe abest. Euthydemus ait. Num idẽ? Idem sanè Non consentirẽ. Sed vtrum meus Euthydeme pater est duntaxat an & cæterorum hoĩum? Et cæterorũ insuper Nunquid putas eundem hominẽ patrem existentem nõ esse patrem? Putaram equidẽ Ctesippus inquit. An & aurũ inquit aurum existens, non esse aurũ, & hominẽ existentem, hominem non esse? Tum Ctesippus, non vt fertur, Euthydeme, lino linũ connectis. Rem grauẽ dicis, si pater tuus, pater est oĩum. Est tamen. Vtrũ hominum duntaxat, an equorũ etiã cæterorumq; animalium omnium? Omnium prorsus. An & mater tua, mater omniũ? Et mater. Ergo tua mater echinorũ marinorum mater est. Et tua, inquit. Et tu rursus frater es gobiorum, catulorum & porcellorum. Et tu, inquit. Quinetiam tibi pater est canis. Et tibi insuper. Hic Dionysodorus, Si mihi respondere Ctesippe volueris, faciam vt ista concedas. Dic age, est tibi canis? Et molestus admodum canis, Ctesippus ait. Habet catulos? Tales habet multos. An non illorũ pater est canis? Prorsus. Signa nanq; vidi ex quibus illorũ patrem esse cõijcio. Nonne tuus est canis? Est. Nonne igitur pater existens. tuus est? Quare tuus pater sit canis, tuq; catulorũ frater. Sed nequid Ctesippus puer obijceret, repẽte adiecit Dionisodorus. Paulũ quid vltra responde. Canẽ hunc verberas? Arridẽs Ctesippus ait, verbero, te aũt nequeo. An nõ igitur tuũ patrẽ verberas? Longe, respondit, iustius esset vt patrem vestrũ verberarẽ, qui disciplinam quandã adeptus, adeo sapientes filios genuit. Sed nunquid, o Euthydeme, multa bona ex vestra sapientia vester & catulorũ pater est consecutus? Neq; ille bonis multis indiget, ô Ctesippe, neq; tu. Neq; tu etiam

Hercules aduersus hydram sophisticã, & cancrũ sophistã.

Prouerbium.

tu etiã Euthydeme, neq; alius quisquam hominũ, inquit Dic etenim Ctesippe mihi, vtrum bonum esse censeas vel ægrotanti pharmacũ bibere quando indiget, an nõ? vel homini pugnaturo bonũ esse vt armatus prodeat, an inermis? Arbitror equidẽ inquit. nempe expecto aliqd abs te egregiũ. Ipse videbis optimè. inquit. Verũ respon de, postq̃ confessus es bonũ esse quãdo res postulat, phar machũ bibere, nunquid hoc bonum q̃ plurimum oportet bibere? optimumq; erit si qs terat, & infundat poculo hellebori tantũ, quantum curru aliquo vehitur. Prorsus ita Ctesippus ait si tantus sit q̃ bibiturus est, quãta est statua Delphica. Nõne similiter & in bello. inquit: si bonũ est armis fulciri, plurima arma habenda sunt. iaculorũq; & clypeorum circumferenda est sarcina? quandoquidẽ id bonũ est. Et maximè quidẽ, Ctesippus ait. Tu vero nõ putas Euthydeme, sed vnũ duntaxat iaculũ esse ferendũ? Equidem inquit. Ita Geryonẽ. inquit: Briareũque armares? ego aũt putaui robustiorẽ te esse, sociumq; similiter istũ, vt pote viros armigeros. Euthydemus qdẽ tacuit. Dionysodorus aũt aduersus ea quæ primũ Ctesippus respõderat, intulit: Bonũ tibi esse videtur aurũ habere? Valde qdem. respondit Ctesippus. An nõ & habere pecunias semper atq; vbiq;? Maximè inquit. Nõne bonũ esse aurũ confiteris? Confessi iam sumus. Sẽper ipsũ habere, & vbiq; oportet, & in seipso q̃ maximè? Beatissimus is esset, qui tria auri talẽta in vẽtre haberet talentũ vnum sub capitis osse, staterẽ aũt, id est nummũ quendã. et põdus auri vtrisq; in oculis? Ferunt, inquit Ctesippus, ò Euthydeme, apud Schytas eos felicissimos optimosq; viros esse, q in sui capitis ossibus aurũ multum continent quẽadmodum tu paulò antè canẽ dicebas patrẽ. Quodq; magis est mirũ, suis ex capitibus deauratis bibunt. & hęc introspiciũt. verticẽ frontemq; suam manibus attollentes. Ad hæc Euthydemus, Vtrum Ctesippe vident & Scythæ, & cæteri hoĩes quæ possunt videre, vel quę non possunt? Quæ possunt planè. Nonne & tu? Et ego similiter. Viden nostras vestes? Video. Possunt igitur hæ videre. Mirifice, Ctesippus ait. Quid porrò? inquit. Nihil. Ipse vero non putas has videre? vsqueadeò iucundus es vir? Videris mihi Euthydeme quodãmodo extra somnũ obdormisse, posseq; te puto dicentẽ nihil dicere. Et tu hoc facere videris. Nunquid imdossibile est Dionysodorus ait, tacentẽ dicere? Impossibile, Ctesippus inquit. Dicentẽ verò tacere? Possibile multo minus. Quãdo igitur lapidẽ dicis, nõne tacentẽ dicis? Et quando lignum & ferrũ similiter? Haud silere tibi ferrea cõcedã, Ctesippus ait. nã si quis pulset, sonare illa quidẽ. & reboare dicuntur Quare q̃ nihil dicas propter sapientiã, hic non satis aĩaduertisti. Sed quod restat, ostendite, possibile videlicet esse, dicentẽ tacere. Certè mihi visus est tunc vehementer Ctesippus propter amicũ contendere. Quando siles, inquit Euthydemus, nonne omnia siles? Equidẽ. Nonne & rẽ quãlibet dicentem siles? siquidẽ illa quæ dicunt, in numero oĩum computantur. Quid verò? interrogauit Ctesippus, non silent oĩa? Non, ait Euthydemus, An loquũtur oĩa vir optime? Imo certe, quæ loquuntur. Nõ istud quærebã, inquit, sed vtrum oĩa sileant vel loquãtur. Tũc subripiens sermonem. Dionysodorus ait. Neutra & vtraq;. Certe. n. scio te quid huic responsioni obijcias, ignoraturũ. Statim Ctesippus, vt solet effusus in risum clamauit, ò Euthydeme, tuus frater iã non amplius vtrinq; orationẽ transferet, se prodidit & victus est, Clinias quoq; admodũ delectatus arrisit: quare Ctesippus gestiens longius quã in decuplum lætitia crẽuit. Visus autẽ mihi est Ctesippus hęc ipsa illis seductione quadam per astutiam extorsisse. neq;. n. sapiẽtia tali apud alios est nostri temporis homines. Post hæc ego, Quid. inquam, rides, o Clinia in rebus tam serijs, tamq; pulchris? Sed ad me conuersus Dionysodorus. Tu vero aliquando rem pulchram uidisti Socrates? Multas equidem Dionysodore. Nunquid alias quàm ipsum pulchrum? an easdem? Ego vero passim hæsitaui, inquam, nec iniuria me id perpessum fuisse sum arbitratus, quippe qui tacere diutius non potuerim. Simul autem respondi alias esse quãm ipsum pulchrum. pulchritudinem tñ singulis quandam adesse. Si tibi adsit bos, inquit. nunquid ipse bos eris? & quia ego tibi nunc adsum, Dionysodorus es? Bona inquam verba quæso. Sed ille. Quo pacto alterum adest alteri, cum alterum sit & alterum? Nunquid tu. inquam de hoc dubitas? Nempe iam illorum imitari sapientiam contendebam, vtpote cupiditate illius accẽsus. Cur non dubitem, inquit & ego & cæteri omnes de eo quod nequaquam existit? Quid ais Dionysodore? nonne pulchrum, pulchrum est. turpe ue. turpe? Si mihi videatur inquit. Nonne videtur? Prorsus? inquit. Nonne & idem, idem est inquam & alterum similiter alterum? non tamen quòd est alterum idem? At ego nec puerum quidẽ suspicari hoc arbitrabar, quin quod alterum est, sit alterum. Verum, ò Dionysodore, sponte id omisisti. Videmini autem mihi tanquã artifices quibus conuenit peragere singula disputandi rationẽ decore transigere atq; tradere. Nostin' inquit, quid singulis opificibus peragere conueniat? Principio quidem scis quem deceat ære cudere? Fabrum, inquam, ærariũ. Quem vero luto fingere? Figulũ. Quem rursus iugulare atq; excoriare, & in frusta incisas carnes assare, vel elixase? Coquũ. Nõne quisquis conuenientia facit, recte facit Maximè inquam. Conuenit autem, vt ais, coquum, inquit concidere & excoriare. Concessisti hæc nec ne? concessi, inquam, sed ignosce precor. Constat igitur, inquit, si quis iugulans, & incidens coquum elixet asset ue, conuenientia facere? Quinetiam siquis fabrum ærariũ ære cudat, & figulum fingat, decentia similiter operabitur. O Neptune inquam, iam sapientiæ illi vestræ collophonem imposuisti. Nunquid ista mihi quandoq; sic aderit, vt propria, fiat? Cognosceres ne, inquit ipsam ò Socrates, propriã iam effectam? si ipse velis, inquã, ego quidẽ. Quid porro, inquit tua putas cognoscere? Equidem, inquam nisi forte tu aliud differis. Abs te nanq; oportet incipere. in hunc autem Euthydemum desinere. An non tua illa esse putas, inquit quorum es dominus, tibiq; vti arbitratu tuo licet, vt boues & oues? hæcne tua existimas quæ vendere potes atq; largiri & cui vis deorũ vouere quæ vero non potes, non tua? Ego vero arbitratus præclaram aliquam inde quæstionem exorituram & audiendi auiditate protinus inflammatus, prorsus ita est inquã. talia nempe quædam mea sunt. Nunquid animalia, inquit nominas illa quæ animã habent? Illa ipsa inquã. Fateris igitur ex animalibus illa duntaxat esse tua circa quæ potes, hęc omnia facere, quę modo dicebam? Fateor inquam. Hic ille ironice admodũ seipsum continuit, quasi magnum quiddam contemplaturus, deinde ait, Dic age mihi, ò Socrates. Est ne tibi Iupiter patrius? Atqui ego suspicatus eo rediturũ esse sermonẽ quo deuenit, & per ambiguum quoddam diuerticulum secedens, rete quo velut implicitus iã eram, effugi, respondique. Non est, ò Dionysodore. Miser, inquit, hõ es, neque Atheniensis, cui neq; dij patrij sunt, neq; sacra, neq; aliud quicquam præclarum atq; magnificũ. Mitte, inquã, ista Dionysodore, ne malè omineris, neq; acriter erudias. Sunt. n. mihi & aræ, & sacra domestica patriaq; & alia quęcunque id genus Atheniensibus adsunt. Cæteris, inquit, Atheniẽsibus est patrius Iupiter? Non est, inquã, apud Ionas talis cognatio, neq; apud eos qui hac ex vrbe manarunt, neq; apud nos, sed Apollo patrius propter Ionis geniturã. Iupiter aũt nobis patrius non vocatur, protector vrbis tamen & curator tribus est dictus, & tribus curatrix Minerua. Sat est, inquit Dionysodorus. Est. n. tibi, vt videtur, Apollo Iupiter & Minerua. Omnino an non tui isti erunt dij? progenitores videlicet. atq; domini? Nõne tui? An non tuos esse confessus es? Confessus sum inquam. quid tum? Nõne aĩalia isti dij sunt inquit? Cõcessisti porro quæcunq; animam habent, animalia esse: isti vero dij non

non habent animam? Habent vtiq; inquam. Sunt igitur aîalia? Sunt certè. Ex animalibus autem illa tua esse dicebas, quorũ apud te esset potestas, vt pro arbitrio venderes, largireris, dijsq; dicares. Recusare Euthydeme non possum, quin ista cõcesserim. Statim ille sic intulit, postq̃ tuum esse Iouem, tuosq; esse & alios fateris deos, licétne tibi vendere illos atq; largiri, & pro libidine tua vt aîalia cætera quæ tua sunt, tractare? Ego igitur Crito tanquam sermone percussus, obmutui. Ctesippus aũt succurrere mihi conatus ait, Papæ, prò Hercules, præclarum sermonem. Ad quem Dionysodorus, vtrum Hercules papæus est, an papæus Hercules? Tunc Ctesippus ait. Prò Neptune, fortes durosq; sermones. Desisto iã, inexpugnabiles viri sunt. Hic profectò amice Crito, nullus præsentium cõtinere vltra se potuit, quin illorũ orationem laudibus summis extolleret: & hospites illi Dionysodorus Euthydemusq; risu, strepitu & lętitia exultantes gestientesq; fermè resoluti sunt. In superioribus nanq; dum singula proferebãtur soli eorũ sectatores protinus applaudebãt: Hic aũt penè ipsę quoq; Licæi colũnæ conclamare, plaudere, gestireq; videbãtur. Ego quidem sic affectus sui vt assererem, nullos vnquam hominespari sapientia me vidisse. Atqui & illorũ sapientiæ penitus mancipatus laudare illos & celebrare summopere cœpi. O viri, inquam, ob miras dotes naturæ beati: quippe qui rem tantã tam facilè, tamq; breui tẽpori absoluistis. Multa quidẽ & alia sunt in vestris sermonibus Euthydeme Dionysodoreq; præclara, in quibus id præcipue magnificum est, quod nulla vobis cura est, aut vulgi, aut etiam illustrium hominum, sed similium duntaxat. Equidem certo scio paucos esse qui id genus sermonum diligant, & eos quidẽ vobis similes, cæteri autem sic illos ignorant spernúntque, vt erubescant vehementius, si cęteros illis conuincãt, quàm si ipsi ab alijs conuincantur. Hoc præterea populare, & mansuetũ vestri sermones habent: ꝙ quum dicitis rem nullam bonam essevel malã, neq; albam, neq; aliud quicquã talium, neq; oĩno aliquid ab alijs aliud: reuera quemadmodum gloriamini, hominum ora planè obstruitis. Quia vero non aliorum tantũ ora, sed vestra insuper, gratiosa res est: & sermonis odium offensionemq; audientium deuitatis. Maximũ verò hoc est, ꝙ hæc vsqueadeò vobis artificiosè sunt adinuenta atque instituta, vt breui cuilibet tradere valeatis. Cognoui equidẽ, & Ctesippo mentem adhibeo, consideroq; q̃ subitò imitari vos cœperit. Huius rei mysterium quàm ocyssime docere posse præclarum est, neq; tñ operæpretium fore videtur, vt coràm multis hominibus dissertis: imò verò, si mihi crediderits, cauebitis prorsus ne in multorũ cœtu loquamini: ne fortè quamprimum ista percipiẽtes, gratias nequaquam habeant. Ista igitur inter vos tm̃ inuicem communicate, neq; alius quisquam ea nisi argento exposito audiat. Idem quoq; si sapitis, vestris discipulis cõsuletis, ne vnquam cum alijs q̃ secum atq; vobiscum de his loquantur. Quòd.n. rarum Eutydeme, id honorãdum. Aqua.n. vilissimo precio emitur, cum res sit natura preciosissima, vt ait Pindarus. Sed agite, inquam, Cliniã hunc meq; suscipite. Cũ hæc, ò Crito, & alia quædã breuia disseruissemus, abiuimus. Delibera igitur qui mecum vnà ad hos viros accedas. Nam pollicentur oẽs se docturos, quicunque argentum dare parati sint, neq; ingenium vllum vel ætatem excipiunt. Quod verò tibi maximè audire expedit, aiunt nihil cumulandæ pecuniæ studium prohibere quo minus quiuis sapientiã illorum facilè percipere possit. CRIT. Equidem, ò Socrates, audiendi cupidus sum, & libentissimè discerem. Videor tñ & ipse eorum vnus esse qui Euthidemi similes non sunt, sed illorum potius quos tu paulò antè dicebas, qui captiúculis huiusmodi redargui malũt ab alijs, quàm alios redarguere. Enimuero ridiculus essem, si ad monere te pergerem. Nihil tñ prohibet quæ ex ijs qui cœtu soluto à vobis discesserunt, audiui, tibi nunc referre. Deambulanti mihi obuius factus eorũ quispiam qui in iudicialibus causis excellere plurimum æstimantur ò Crito, inquit, nihil ex istis sapiẽtibus audiuisti? Nihil per Iouem, inquã. Audire.n. me affectantem frequens turba tumultusq; prohibuit. Res, tñ, inquit, auditu digna. Cur, inquam? Vt audisses eos hoĩes disputantes, qui in hoc sermonum genere cæteris prestãt. Ad hunc ego. Quid tibi visum est inquam? Quid aliud, inquit ille, q̃ quæ semper ex ijs hominibus audiuntur, dũ nugantur, ac de rebus nullius momẽti indigno quodam studio inuicem altercantur? nominatim hac oratione est vsus. Tunc ego. Veruntamẽ gratiosa res est philosophia. Quid gratiosa, inquit, ò vir beate? An fortè nullius precij? Atqui si paulò antè interfuisses, erubuisses, vt arbitror, amici tui gratia, qui vsqueadeò ineptus erat, vt seipsum tradere hoĩbus cuperet, quibus nihil pensi est quid loquantur, sed singula captãt, obijciuntq; vocabula, cum tñ illi vt suprà dicebam, cęteros tales nostræ ætatis viros excellant. Profectò, ò Crito & studium hoc vilissimũ est, & qui in eo versantur, ridiculi. Mihi quidem, ò Socrates, haud rectè rem ipsam improbare visus est ille vel quisquis alius improbet. Quòd aũt in cœtu multorum cum talibus viris disputare quis studeat, meritò vituperasse ille mihi videtur. SOC. O Crito, admiratione digni sunt hi viri. Verùm nondũ quod dicturus sum, noui. Quorũ ex numero erat qui tibi obuius philosophiam vituperabat? Vtrum orator quispiam ex his qui in iudiciali concertatione valẽt? an ex ijs qui tales edunt cõscribuntq; orationes, quibus oratores in iudicio certant? CRIT. Minimè quidẽ orator, neq; arbitror illũ in iudicio vnquam orasse sed rem ipsam iudicialẽ optimè intelligere ferunt, & elegantes orationes cõponere. SOC. Teneo iã. Atqui & ipse idem modò dicturus erã. Nempè hi sunt, ò Crito, quos Prodicus inter philosophũ, ciuilemq; virum cõfines statuit. Putant hi quidẽ se esse oĩum sapientissimos, & videri præterea tales apud q̃ plurimos: solos aũt philosophos impedimento sibi esse, quo minus ab oĩbus æque ꝓbentur. Censent itaq; si cõem aduersus philosophos opinionem hanc diuulgent, ꝙ nullius precij sint, sine cõtrouersia sapientię gloriam se apud oẽs summam reportaturos. Esse nanq; se reuera sapiẽtissimos, sed in priuatis sermonibus, quũ Euthydemi sectatores aduersantur, impediri. Quòd verò sapientes sint, ex eo consentaneũ videri volunt, ꝙ satis habeant philosophię, satis etiã ciuilis peritię, & quantum oportet sint vtriusq; participes, & extra turbulentos ciuiliũ negociorum tumultus positi sapientiæ fructibus iucundè fruãtur. CRIT. Nũquid dicere aliquid ò Socrates, tibi viri isti videntur? SOC. Nequaquã. CRIT. Verum tñ horum hominum sermo habet aliquid verisimile. SOC. Habet, vt dicis, ò Crito, veri similitudinẽ potius quam veritatẽ. Neq; facilè illis persuaderi põt, quòd & hoĩes & cætera omnia quæcunq; duorum quorũdam media sunt, & vtrorũq; participant, ita se habeãt, vt quæ ex malo & bono sint, hoc quidẽ meliora, illo deteriora fiant: quæ verò ex duobus bonis non ad idem cõducentibus, vtrisq; deteriora ad opus illud peragendũ, ad quod spectant vtraque illa quibus fit compositio. Quæ aũt ex duobus malis sint cõstituta, non ad idem tendẽtibus, hęc sola meliora sunt vtrisq; illis, quorũ participant. Si ergò philosophia bona est, & ciuilis actio bona, sed ad aliud atque aliud vtraq; cõferens, & hi vtrorumq; horũ participes, vtrorũq; in medio sunt constituti, nihil concludunt: nam vtrisq; deteriores sunt. Sinautẽ vnum quidẽ horũ bonum, malum verò alterum, hoc quidem meliores, illo deteriores. Quòd si vtrunq; malũ, ita demum vera dicerent, aliter verò nequaquam. Neq; verò confessuros illos arbitror mala esse vtraq;, neq; vnum quidẽ bonum, malum verò alterũ. Sed profectò vtrorumq; hi participes vtrisq; ineptiores sunt ad illud, ad quod philosophia & ciuilis actio pertinet, & qum tertium locum teneant, primum vsurpare non dubitant. Ignoscendum quidẽ illorum desiderio, neq; indignandum, tales tñ esse censendi,

quales & sunt. Nam Vnumquenq; diligere debemus, qui modo prudentiæ particeps aliquid dicit, & viriliter peragit. CRIT. Equidem, ô Socrates, vt sæpe tecũ loquor, ambigo qua ratione filios meos educem. Minor quidem natu tenerior est adhuc quàm exigat disciplina: Critobolus autẽ adultus est iam, & aliquo indiget, quo dirigatur. Quoties tecum loquor, ita prorsus afficior, ut existimẽ insaniam esse filiorum gratia per cætera occupatũ esse, vt circa coniugium, nempè qui ex matre generosissima nascantur, deinde vt amplũ illis patrimonium relinqueretur, illorum autẽ educationem negligere. Verùm cùm ad eos respicio qui erudire homines profitentur, absterreor, mihiq; consideranti vnusquisque illorum longè ab ea re quã prædicat, alienus esse uidetur. Et vt verum tibi fatear, non habeo quo pacto filiũ meum ad philosophiã exorter & prouocem. Soc. ô amice Crito, an ignoras in quouis studio viles & nullius precij homines permultos esse? probos verò paucos, eosq; maximo in precio habendos esse? Nonne tibi Videtur pulchrũ quiddam esse gymnastica, mercatura, rhetorica, res militaris? CRIT. Mihi certè. SOC. Nonne vides in unaquaq; harũ artium multos ad opus unumquodque ineptos & deridendos? CRET. Ita est, ac vera nimium loqueris. SOC. Ergo hac de cã studiã ne fugies oĩa, & illa filio dissuadebis? CRIT. Haud decet, ô Socrates. Soc. Caue ergo, ne quod dedecet, agas, ô Crito. Mitte curã hanc, vtrum boni sint homines philosophiæ studiosi, vel mali: rẽ uerò ipsam diligenter examina. Si inquirenti res praua uidebitur, nõ solum filios, sed oẽs homines absterreto. Sinautem tibi talis, qualis & mihi appareat, sequere eam viriliter & exerce, atque ad idem studium filios cohortare.

> In quouis studio viles, per multos, probos vero paucos esse.

HIPPIAS MINOR, VEL DE MENDACIO.

Marsilij Ficini Argumentum.

MIrifica Socratis Platonisq; nostri bonitas cùm diligentissime multis vbiq; modis prouideat ne iuuentus credula subdolis sophistarum aucupijs capiatur, captaque perdatur, non iniuria Hippiam Eliensem sophistarũ insolentissimũ atq; fallacissimũ duobus dialogis agitat, Maiore videlicet, atq, Minore. In maiore quidem demonstrat Hippiam rerum professorem pulcherrimarũ omnino quid ipsa pulchritudo sit ignorare. In minore verò eundem se iactantem ꝙ ante alios mendacem à verace discernat, ostẽdit in vtriusq; definitione prorsus errare, vt pateat Hippiam, vt omniũ arrogantissimus est, ita & ignorantissimũ esse, atq; ineptissimũ apparere. Mitto nunc ꝙ eum, vt mos est sophistarũ, iactabundũ & temerarium auarumq; depingit: & cũ promittat omnia, in oĩbus dantẽ verba, nihil vel præstantem: cumq; maximis glorietur, vel in minimis claudicantem. Sed, vt ad mendacis veracisq; definitionẽ redeamus, mendax rite describẽdus erat, qui maximè velit, vtcunq; possit sciatq;, mẽtiri. Verax autem cõtrà, qui maximè velit vtcunq; possit & sciat, vera loqui. At Hippias inertissimus artium magister omnium, confusissimusq; veracis mendacisq; discretor, ordine definit opposito, dicitq; mẽdacem qui maximè possit sciatq; mẽtiri quotiescunq; voluerit: Veracem verò, qui quandocunq; voluerit queat & sciat vera loqui. Vnde cogitur primũ fateri mendaces esse potentes, scientes, prudentes, sapientes. Deinde & bonos ad illa ad quę potentes sunt atq; sapientes. Tertio per artes singulas deducẽdo cõpellitur in qualibet tam re quam arte fateri eundem esse veracẽ atq; mendacem, quod negauerat ab initio. Siquidẽ in qualibet ille qui optimè callet, idem maximè potest & scit pro arbitrio vera loqui pariter atq; mentiri, Quarto ad concedendũ inducitur veracẽ nihilo meliorẽ esse mendace, quandoquidẽ quam sufficiens bonusq; est verax ad loquendũ vera, tam sufficiens bonusq; appareat mendax ad mentiendũ. Post hæc Socrates sophistã in ambiguitatẽ adducit, uter delinquat grauius, num qui mentitur uolens, an qui nolens. Id uerò sophista nescit soluere, neque Socrates quidẽ soluere uult sophistæ. Est autẽ ita soluendũ. In his quidem quæ ad intelligentiã pertinent minus errare qui mentiuntur sponte: in his aũt quæ ad mores spectãt, errare magis. Eũ uerò qui nolens dicit mendacium, cõtrà se habere. Deinde ambigitur utri magis errent, nũ qui dedita opera, an qui infirmitate uel ignorãtia peccãt. probaturq; lõgis inductionis ambagibus, in his quæ ad naturã & artem, illarumq; instrumenta pertinent, grauius esse uitiũ uel impotentia uel ignoratione cõmissum, quàm malitia perpetratũ. Siquidẽ naturæ bonum in ipsa potẽtia, bonũ uerò artis in hac ipsa, atq; insuper in cognitione cõsistit. Malũ igitur in oppositis. Ex his aũt extra propositũ Socrates Hippiã ad mores transfert, concludens idem in genere morum, quod & in naturæ artisq; genere. Quod quidẽ etsi intelligit Socrates fieri nõ debere, studet tamen declarare sophistã id nequaquam animaduertere. Profectò in his quæ ad uoluntatẽ moresq; pertinent, grauius delinquitur malitia, id est quadam uoluntate peccandi, quàm si uel per impotentiã uel per ignorantiã delinquatur. Postremò Socrates iustitiam esse dicit uel potentiam uel scientiam uel utrunq;. Addere sciebat sed nolebat tertium, scilicet uel uoluntatẽ. Iustitia enim maximè in uoluntate cõsistit. Id uerò declarare uoluit latere sophistam. Sed iam argumentum superioribus præceptis his concludamus. Docendum sine inuidia. Absq; rubore discendum. Gratiæ semper habendæ docenti. Aliena inuenta sibi non usurpanda.

EVDICVS, SOCRATES, HIPPIAS.

TV VERO quídnam taces Socrates, cum tam multa Hippias hic ostenderit? Cur non aut comprobas dictorũ aliquid, aut redarguis si quid minus rectè dictũ tibi uidetur? præsertim cũ & ipsi inferiores discesserimus, qui nobis non mediocre philosophię studium uendicamus? SOC. Sunt Eudice nõ nulla ex his quæ circa Homerũ dicebat Hippias, de quibus percontari cupio. Audiui equidẽ ex Apemãto patre tuo, Iliadẽ apud Homerũ eo pclarius poema esse Odyssea, quo Achilles Vlysse pstantior. In Achillẽ nanq; poema unum, in Vlyssem alterũ aiebat esse cõpositum. De hoc ergo sciscitari ab Hippia, si modò ei placet, affecto, vtrũ illorum hoĩum præstantiorẽ asserat, post quam alia multa ac uaria de Homero, cæterisq; poetis sunt nobis ostẽsa. EVD. Nulla prorsus inuidia prohibebit, quin Hippias interroganti respondeat. Respondebis néne Hippia, si quid Socrates quærat? HIP. Haud rectè agerẽ Eudice, si nunc Socratis interrogationẽ respuerem, qui solitus sim semper ex Elide patria ad Olympica festa, quò Greci ad cõmunem celebritatem vndiq; confluunt, me conferre, ipsumq; me ibi apud templũ præbere cuiq; declarantẽ quodcunque demonstrari quis cupiat, & ad interrogationes singulas respondentẽ. SOC. ô ꝙ felix tibi sors contigit Hippia, si adeo cõfisus animi sapientia qualibet Olympiade ad sacrũ aduentas. Mirarer profectò si quis circa corporis exercitationẽ athleta illuc certaturus accederet tam corporis uiribus ꝙ tu mentis subtilitate confisus. HIP. Meritò sic affectus sum Socrates: nã ex eo tempore quo cœpi in Olympicis exerceri, neminem reperi adhuc me aliqua in re superiorẽ. SOC. Præclarũ hercle quod ais Hippia, atque hęc gloria tua & patriæ & parentibus erit quoddã sapientiæ monimentũ. Verum quidnam de Achille & Vlysse iudicas? Vtrum horũ præstantiorẽ, & qua in re putas? Porrò dum multi intus essemus, tuq; differeres, quædã me verba subterfugerunt: piguit tñ perquirere, tum quod turba erat plurima, tum ẽt ne orationi tuæ impedimento forẽ. Nunc verò postquã pauciores sumus, & Eudicus hic quęrei e iubet, liquidius nobis ostende quod de his uiris dicebas, quóue pacto dijudicabas. HIP. Volo equidẽ Socrates apertius ꝙ tunc in pñtia referre, quæ de his & de alijs sentio. Homerum assero oĩum qui Troiam obsederunt, optimum virum finxisse Achillem, sapientissimum Nestorem, apprime uersutũ multiformemq; Vlissem. SOC. Papæ ô Hippia. An mihi in hoc gratificaberis? ne me uidelicet rideas, si ad percipiendum tardior fuero, ac sæpius requisiuero? Dignare mihi obsecro, libenter ac facilè respondere. HIP. Turpe quidem esset ô Socrates, cùm alios eadem doceam, & pro ijs pecunias exigam, si tibi quęrenti nõ indulgerẽ, nec læto animo responderem. SOC. Præclarè admodũ loqueris. Equidem cùm optimum Virũ Achillem fictũ fu isse dicebas, sapientissimum Nestorẽ, Visus mihi sum quod diceres intelligere. Cũ Verò Vlyssem

sem versutum & multiformem, vt uerum fatear, quid significare velles, non intellexi. Atque mihi dicas: fortè enim hinc magis percipiã: nunquid & Achilles ab Homero multiformis versutusque inductus fuerit, nécne. HIP. Minime ò Socrates, sed simplex omnino. Quoniã in supplicationibus ipsis cùm eos disceptantes inducit, ita aduersus Vlyssem loquentem facit Achillem,

O multum generose doli fabricator Vlysses,
Conuenit intrepide me uestra refellere dicta,
Vt fieri debere puto, fallacibus ipsum
Ne me figmentis hinc obtundatis & illinc.
Is magis est quoniam quàm nigri ianua Ditis
Infensus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palàm profert aliud quodcunque videtur.
Ast ego nunc dicam, credo uelut esse futurum.

His ĩ carminibus morẽ vtriusq; declarat, Achillẽ esse veracẽ atq; simplicẽ, Vlyssem versutũ atq; mendacẽ. Hæc siquidem apud eum Achylles aduersus Vlyssem infert. SOC. Videor iã quod ais, ò Hippia, intelligere. Versutũ n. mendacẽ vocas, ut apparet. HIP. Maximè quidẽ ò Socrates. Talẽ nẽpè Vlyssem sæpe & in Illiade, & in Odyssea fingit Homerus. SOC. Ergo existimauit Homerus aliũ quidẽ esse veracem virũ alium verò mendacẽ, neq; vtrunq; eundẽ esse. HIP. Quid ꝓhibet Socrates? SOC. An idẽ & ipse censes Hippia? HIP. Maximè oĩum. Nimis. n. errarẽ, si aliter ipse sentirem. SOC. Homerũ quidem mittamus, cùm ab eo sciscitari non liceat, quæ eius fuerit in cõdendis his carminibus sentẽtia. Postquã verò tu causam suscipis, tibiq; ea videntur quæ dicere Homerũ asseris, pro Homero simul ac teipso responde. HIP. Fiet. Interroga paucis quod lubet. SOC. Mẽdaces ne vocas illos q̃ facere aliquid nequeãt, vt inualidos defessosue an eos qui facere aliquid possint? HIP. Potentes & maximè quidẽ, cùm in alijs multis, tum etiã in decipiendis hoĩbus. SOC. Potentes itaq; sunt secundũ sermonẽ tuũ, atq; versuti, nónne? HIP. Certè. SOCR. Versuti verò sunt & subdoli stoliditate quadã & imprudentia? an astutia potius atq; prudentia? HIP. Astutia maximè oĩum atque prudentia. SOC. Prudentes ergo sunt, vt videtur. HIP. Valde ꝑ Iouem. SOC. Prudentes verò cùm sint, num ignorantes sunt? HIP. Imò scientes maximè. Nã ob hoc alios seducunt. SOC. Cũ ergo scientes sint harũ rerũ quas sciunt, vtrũ insipiẽtes sunt, an potius sapiẽtes? HIP. Sapiẽtes, videlicet in his ipsis ad decipiendũ. SOC. Siste obsecro, repetamus dicta, vt q̃d dicas, inspiciamus. Mẽdaces esse ais, potẽtes prudentesq;, scientes itẽ & sapiẽtes circa illa de q̃bus mẽdaces? HIP. Aio. SOC. Alios autẽ veraces esse, alios cõtrà mendaces, atq; hos inter se longè cõtrarios? HIP. Aio & ista. SOC. Ex hoc ergo sequitur, vt mẽdaces ex potentũ sapiẽtiumq; numero sint. HIP. Maximè. SOC. Cùm verò dicis potẽtes & sapientes esse mẽdaces ipsos ad eadẽ, vtrũ dicis potẽtes esse ad mentiendũ si velint, vel impotentes ad ea quæ mentiuntur? HIP. Potẽtes equidẽ. SOC. Vt ergo summatim dicamus, mendaces sunt q̃ ad mentiendũ potentes sapientésque sunt. HIP. Planè. SOC. Ergo q̃ vir mẽtiri nequit, neq; scit quicquã, nõ erit mẽdax. HIP. Sic est. SOC. Potẽs aũt est qui facit q̃d vult, & quando vult. haud morbo vel q̃busdam talibus impeditũ, inquã, verũ quemadmodũ tu meum nomen, quotiescunq; vis, scribere potes, ita nunc interrogo. An non hominẽ sic affectũ, potentẽ vocas? HIP. Sanè. SOC Dic ò Hippia, nónne est numerãdi cõputandiq; peritus? HIP. Maximè oĩum. SOC. Siquis ergo te percontetur ter septingenta quantũ cõpleant numerũ, nónne, modò velis, oĩum q̃ ocyssimè atq; maximè vera de is respõdebis? HIP. Prorsus. SOC. Nunquid ex eo ꝙ circa ista potẽtissimus & sapiẽtissimus es? HIP. Nempe. SOC. Vtrũ sapientissimus es ac potentissimus dũtaxat? an ẽt circa eadẽ optimus, circa quæ sapientia & potẽtia præstas, hoc est in numeris cõputandis? HIP. Et optimus insuper Socrates. SOC. Vera itaq; de his præceteris maximè dicere posses, an non? HIP. Reor equidẽ. SOC. An & falsa circa eadẽ? Age nũc Hippia, vt & suprà generosè magnificeq; respõde. Si q̃s q̃rat ter septingenta quot sunt, túne magis de his mẽt ere, semperq; secũdũ eadẽ falsa de his pronũciabis, mẽtiri, & nunquã vera pro ferre volens? an q̃ numerorũ ignarus est, poterit magis mentiri q̃ tu, etiã si mentiri voles? an cõtrà potius ignorans sæpe dũ volet falsa proferre, vera fortè præter sententiã proferet, quia rẽ ipsam ignoret: tu verò quum sapiens sis, semper dũ mentiri voles, similiter mentieris? HIP. Est ut dicis. SOC. Mendax itaq; vtrũ circa alia mẽdax est, nõ tamẽ circa numeros, neq; de numero mentietur? HIP. Imò & circa numeros. SOC. Ponamus igitur hoc Hippia, circa cõputationem ac numerũ aliquẽ esse mendacẽ. HIP. Certè. SOC. Quis hic erit? necesse est vt mẽtiri possit, vt ipse dicebas, si mẽdax futurus est. Nempè abs te dictũ est, si recordaris, eũ qui mentiri nequeat, nõ esse mendacẽ. HIP. Recordor equidẽ, atq; ita dictũ. SOC. Nónne paulò antè cõstitit te esse ad mentiendum in cõputandis numeris potentissimũ? HIP. Ita dictum fuit & istud. SOC. Num & q̃ maximè es ad vera proferenda de numeris ijsdẽ potens? HIP. Valde. SOC. Idẽ ergo potest maximè in cõputando vera loqui, atq; mentiri: is autẽ est qui bonus est in numeris, videlicet cõputator. HIPP. Sic omnino. SOC. Quis igitur alius Hippia in cõputando fit mẽdax, nisi qui ad idẽ bonus? Hic enim potens, hic & verax. HIP. Apparet. SOC. Cernis eundem veracem esse in his atq; mendacẽ, & nihilò meliorẽ mendace ipso veracẽ esse. ijdẽ nanq; sunt, neq; valde contrarij, vt tu nuper existimabas. HIPP. Haud certè nũc in his apparet. SOC. Vísne in alijs quoque consideremus? HIP. Vt lubet. SOC. Nónne es & geometriæ peritus? HIP. Sum. SOC. An non idẽ in geometria contingit? Porrò idẽ falsa q̃ maximè de figuris pronunciare potest, qui & vera. Est autem is geometra. HIP. Profectò. SOC. An alius ad hæc ꝑter hũc bonus? HIP. Non alius. SOC. Nónne bonus ac sapiens geometra vtraq; potest? Et si quis alius in figuris mẽdax, is maximè qui in ijsdem est bonus: hic si quidẽ potens, malus aũt ad mentiendum impotens. neq; vnquã fit mendax qui est impotens mentiendi, vt est concessum. HIP. Sunt hęc vera. SOC. Tertiũ insuper inspiciamus astronomiã, quã ipse artem magis etiã q̃ superiores, soles Hippia profiteri, sícne? HIP. Sic certè. SOC. An non eadẽ in Astronomia contingũt? HIP. Consentaneum est ò Socrates. SOC. Quare & in astronomia si quis alius mendax, is erit maximè, qui bonus astronomus. HIP. Is nanq; mentiri summoperè potest. neq; . n. qui impotens est, is. n. inscius est. SOC. Idem ergo & in astronomia verax erit & mendax. HIP. Videtur. SOC. Age Hippia, passim ita per omnes scientias cogita, num ita sit, an aliter. nam ante alios omnes plurimis artibus es ornatus. Quemadmodum ego te quãdoq; iactantem audiui, quòd sapientia multa exoptandaq; præcæteris abundares, & in foro inter mensas disputãdo deambulantem, quum diceres te quondam Olympicum adijsse certamen, corporis ornatu spectandum, & omnia corporis ornamenta proprijs manibus cõfecisse. Primo quidem anulum quem habebas, hinc. n. cœpisti, tuũ fuisse opus, quasi esses sculpendi peritus. quinetiam sigillum quoddam, tuum opus, & strigilem. & vasculum vnguentarium similiter opus tuum, calceos quinetiam tuis consutos manibus, vestem & interulam abs te contextam. Quódque admodũ mirabile visum est, & singularis sapiẽtiæ indicium, cingulum dicebas ostendisse te opus tuum Persicis preciosisq; simile. Item tua quædam poemata, carmina, tragœdias, dithrãbos, & orationes plurimas, variasq; stylo pedestri cõpositas: pretereà te illa quæ in superioribus cõmemorabã ante alios omnes tenere, & in rhythmis harmonijsq; & studio literarũ ac in cæteris generis huius permultis, si rectè recordor, excellere. At verò

Refertur Hippias sibi fecisse anulũ, vestes, &c.

verò prætermisserã tuæ memoriæ artificiũ, quo pollere te mirũ in modũ existimas. fortè verò & alia multa sum oblitus. Verũ qđ dixi, & in tuas (quæ multæ nimis sunt) & in aliorũ artes respiciens, dic age, si repereris vnquam ex his quæ inter nos concessa fuerunt, à mendace veracẽ esse diuersum, neq; eundẽ existere. In qualibet aũt sapiẽtia calliditate ue, vel quomodocunq; appellare iuuat, quęre. Sed nunquã ò amice, inuenies: neq;.n. est usquã: quod si est alicubi, dicas. HIP. Haud in pñtia inuenio Socrates. Soc. Neq; inuenies posthac, vt arbitror. Si aũt vera loquor, recordare Hippia, quid ex superioribus sequitur. HIP. Nõ satis aduerto quod loqueris Socrates. SOC. Nihil opus est in pręsentia memorię artificio: patet.n. quod non putas oportere, sed ego tibi in memoriã reducã. Recordaris dixisse te Achillem virũ fuisse veridicum, Vlyssem verò mendacem atq; versutũ. HIP. Vtique. SOC. Nunc autẽ sentis eundem apparuisse veracem esse atq; mendacem. Ideoq; si mẽdax erat Vlysses, erat & verax. Itẽ si veridicus Achilles, erat & mendax: neq; differentes hi viri inuicẽ neq; contrarij, imò similes extiterũt. HIP. Semper tu quidẽ Socrates captiunculas tales contexis, & occupans quod in sermone molestissimũ est, ad hoc instas, & minima quæq; cõtractas, neq; aduersus totam rem ipsam de qua est sermo, contendis. Nanque si velis, nunc pluribus argumentis sufficientiq; ratione ostendã tibi Homerũ, Vlysse meliorem Achillẽ veracemq; finxisse: Vlyssem verò subdolũ, & in pluribus mẽtientem, atq; Achille deteriorẽ. At si tibi placet, vicissim responde, cumq; mea orationem tuam compara, qua ostendas alterum meliorẽ esse: atq; ita præsentes hi magis intelligent, vter nostrũ rectius locutus fuerit. SOC. Haud istud dubito, vel cõtendo Hippia, quo minus me sapientior ui dearis. cedo equidẽ tibi. Verum consueui semper cũ aliquis de re aliqua disputat, diligenter attẽdere, præsertim quando qui loquitur, sapiens esse mihi videtur. Tunc sanè discendi auidus, quæ dicit obseruo, exquiro, cõnecto ac repeto, vt clarius dicta percipiam. Sin autẽ dicentem ipsum parui facio, neq; requiro ab eo quicquã, neq; quid dicat attendo. Atq; hac ipsa coniectura comprehendes, quos æstimẽ sapientes. Cernes enim me verba illorũ accuratissimẽ auscultantẽ, sciscitantemq; ab illis, vt aliquid discendo in vita proficiã. Et nunc quidẽ quum dicta tua animaduerterem, quibus illorum carminum testimonio Achillem ostendis aduersus Vlyssem, vt iactabundũ dicere, mirũ quiddam mihi visum est, si vera dixeris. Quoniam Vlysses ipse versutus, mendacij nullius redargui potest: Achilles autem uersutus & varius secundum sermonem tuum esse videtur. mentitur enim. Nam cùm ea pronunciasset carmina, quæ tu nunc recensuisti,

Is magis est quoniam quàm nigri ianua Ditis.
Infensus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palàm profert aliud quodcunque videtur.
Paulo pòst addit,
Iliad. *Non mihi uersutus post hac suadebit Vlysses,*
Non Agamemnon, Troianis insistere terris.
Sed cras ipse Ioui reliquisq; ubi sacra pararo
Cœlicolis, curuo collectas littore naues
In mare deducam prima quas luce uidebis
Nare per Helespontiacum mare piscibus aptum.
In quibus aspicies, cupias modo uisere, fortes
Edoctosq; uiros remis incumbere. nam si
Neptunus uentis implebit uela secundis,
Tertia frugiferis Phthiæ lux sistet in oris.

Item suprà aduersus Agamemnonem iurgans ait,

Nauibus ecce domum migris, quia præstat, abibo
In patriam Phthiam: neque enim mens optat ut hic te
Diuitijs repleam ualidis inglorius armis.

Hæc fatus, tum coràm omni exercitu, tum ad eius amicos, nusquam apparet, vel se ad opus accingere, vel naues trahere, vt domum reuersurus, imò parum admodũ curare, vt reuera sint quæ loquitur. Equidem Hippia ab initio te rogaui, quum ambigerẽ vter horũ apud Poetã præstatior habeatur, putaremq; vtrunq; virũ optimũ esse, & difficile cognitu vter horũ excellat magis mendacio, & veritate, aliaq; virtute. Ambo enim in hoc q̃ proximi sunt. HIP. Haud rectè discernis ò Socrates. Nã quę mentitur Achilles, nõ ex insidijs, sed inuitus ꝓpter exercitus casum mentiri videtur, coactus restare atq; succurrere: Vlysses aũt spontè ac dolo. SOC. Decipis me charissime Hippia, ipseq; imitaris Vlyssem. HIP. Minimè oĩum Socrates. quídnã dicis? & qua rõne? SOC. Quoniã Achillẽ eis nõ ex insidijs mẽtiri, qui vsq; adeo seductor erat, atque insidiator præter ipsam iactantiã, sicut fingit Homerus, vt tãto esset Vlysse callidior, vt ipsi vanitatem absconderet suã, dũ corã eo contraria sibijpsi loqui auderet, Vlyssemq; falleret. Quocirca aduersus eũ nihil inferre videtur Vlysses, vt potẽ q̃ mẽdaciũ nõ aduertit. HIP. Quæ nã ista dicis ò Socrates? SOC. Nescis q̃ ad Vlissem inquit prima luce se discessurum: ad Aiacem verò non ita sed aliter? HIP. Vbínam? SOCR. His in carminibus.

Diri nulla prius belli me cura tenebit,
Hectora quàm priami natum uenisse sub armis
Myrmidonum naues tentoria longa petentem
Audiero, premat Arginos qui marte subactos,
Quiq; rates ignem post hæc iaculetur in ipsas.
Hectora nanque meas naues aut castra furentem
Haud reor ausurum dubio contingere bello.

An cẽses Hippia vsqueadeò obliuiosum fuisse Thetidis filiũ à Chirone sapientissimo eruditũ, vt quum antea in vanos istos iactatores vehemẽtissima oratione inuectus esset, ipse confestim Vlyssi quidẽ quasi sui ipsius oblitus dixerit nauigaturũ se, Aiaci verò cõmoraturũ: potius q̃ insidiatus, cùm Vlyssem cognosceret seniorẽ, commentitijsq; machinamẽtis & dolis se lõgẽ potentiorẽ? HIP. Haud dolo dixisse ista mihi videtur Achilles, imò ipsa simplicitate aliter persuasus, aliter cũ Aiace q̃ cùm Vlysse fuisse locutus. Vlysses aũt, seu uera, siue falsa loquatur, semper insidias tẽdit. SOCR. Melior ergo, vt videtur, est Vlysses Achille. HIP. Minimè ò Socrates. Soc. An non suprà visi sunt q̃ spontè mẽdaciũ dicunt, meliores esse q̃ qui non spontè? HIP. Quónam pacto Socrates qui sciẽtes volentesq; iniuriantur, seducunt, lædunt, meliores esse possunt quàm qui hæc præter sententiam faciunt? quãdoquidem multum ignoscitur illi qui per ignorantiam iniuriam infert, mendacium loquitur, vel aliud quicquã committit mali: legesq; in eos seuerius animaduertunt, qui uolentes mala faciunt, mentiunturq;, quàm qui nolẽtes. Soc. Vides Hippia vera me loqui, quum dico accuratum esse me ad sapiẽtũ virorũ interrogationes: quumq; in cæteris valde deficiam, hoc tantum habeo boni. Quæ enim natura ipsa rerum sit, nescio. quod hinc maximè coniectare licet, quia quoties cùm aliquo vestrũ loquor, qui opinione excellitis sapientiæ, testesq; doctrinæ Græcos omnes habetis, scire nihil appareo. Nunquam enim idẽ mihi, vt ita dixerim, ac vobis videtur. Quod autem euidentius est insitiæ argumentum, quàm si quis à sapiẽtibus viris dissentiat? Mirificum tamen hoc habeo bonum, quod me seruat, quoniam sine rubore verecundiæ ad discendum me præparo. Rogo autẽ ac sciscitor gratiamq; ingentẽ habeo respondenti, nec vlli vnquam ingratus extiti, neq; apud auditores vnquam vendicaui mihi aliorũ inuenta, sed docentem laudibus semper extollo, illiq; apud omnes quæ sua sunt, tribuo. Atqui & nunc quę dicis ipse, nequaquam admitto, imò longẽ dissentio, & hoc mea culpa contingere certẽ scio: quippe qui talẽ esse me fatear qualis sum, ne me extollam. Mihi quidem Hippia omnino cõtrà ac tibi videtur. Opinor siquidem eos qui spontè lædunt homines, iniuriantur, mentiuntur, decipiunt, delinquunt, meliores esse his qui non spontè. Nonnunquam verò contrà iudico, & circa hæc oberro,

Iliad.

Argumentum insitiæ à sapientibus dissentire.

Docentis atq; discẽtis officia.

oberro, vt potè qui rem ipsam ignorē. Ecce nunc animi morbus me quidam inuasit, videnturq; mihi qui propo sito circa aliquid peccant, meliores esse, q̃ qui præter sen tentiam errant. Huius autem mali superiores sermones causam duco, quibus fit, vt in præsentia existimē eos qui non sponte peccant, deteriores esse his qui spontè. Ergo tu mihi ignosces, nec vlla inuidia te detineat, quin animū meū cures. Multò mihi maius beneficiū conferes, si inscitia liberaueris animū quàm si ægritudine corpus. Si hoc velis multis verbis efficere, prędico tibi hunc in mo dū te minimè curaturum. neq; enim assequar. Sin autem itaut suprà, respōdere volueris, admodū mihi proderis: spero autem tibi hoc haud noxium fore. Meritò verò te nunc inuocabo Apemanti fili. Nam ipse me induxisti, vt cùm Hippia disputarē. Quare si nunc. Hippias responde re noluerit, pro me ipse intercedito. EVD. Nil opus est meis ad Hippiā præcibus Socrates. Neq;.n. id proposuit vt coactus videlicet responderet: imò se libenter oĩbus responsurū est pollicitus. Nónne hæc sunt Hippia quæ dicebas? HIP. Dicebā equidem. Verùm Socrates hic ò Eudice semper dicētes interturbat, & quasi præstigiator quidā esse videtur. Soc. O vir optime Hippia, haud spō tè hæc facio. essem vtiq; sapiens secundum sermonē tuū atq; astutus. Verùm præter sententiā ago, quamobrem ignosce mihi. Ais.n. non spontè peccanti ignoscendum esse. EVD. Haud aliter facias Hippia sed nostri gratia, & propter ea quæ suprà tibi dicta sunt, responde ad ea quæ interrogat Socrates. HIP. Respondebo equidē, cùm tu roges. Pete ergo quod lubet. SOCR. Vehementer cupio Hippa, quod modò dictū est, considerare, vtri meliores sint, an qui spontè volentesq; peccant, an qui contrà. Spe ro aūt hunc in modū rectissimè posse cōsiderari. Respō de iam. Vocásne cursorem aliquem bonum? HIP. Equidem. Soc. Et malum? HIP. Ita. Soc. Nónne bonus qui benè currit, malus qui malè? HIP. Certè. Soc. An non qui tardè currit, malè currit? qui autem velociter, benè? HIP. Proculdubiò. Soc. In ipso itaq; cursu celeritas qui dem bonū tarditas aūt malum. HIP. Quid tum? Soc. Vter ergo cursor est melior? Vtrum qui spontè currit tar dè, an qui secus? HIP. Qui vltro. Soc. Nónne currere est aliquid facere? HIP. Facere vtiq;. Soc. Facere autem aliquid operari? HIP. Profectò. Soc. Ergo qui malè cur rit, malum hoc, & turpe operatur in cursu. HIP. Malum. Quídni? Soc. Malè autem currit, qui tardè currit. HIPP. Sanè. SOC. Nonne igitur cursor bonus de industria malum hoc, & turpe operatur, malus præter propo situm? HIP. Videtur. SOCR. In cursu igitur deterior est qui pręter voluntatem agit mala, quàm qui volens. HIP. In cursu planè. SOC. Quid autem in palestra? vter lucta tor est melior? nū qui dedita opera cadit? an qui inuitus? HIP. Qui dedita opera. Soc. Ita videtur Peius. autē ac turpius in palestra cadere, an deijcere? HIPP. Cadere. SOCR. Et in palęstra igitur qui studio mala agit, & turpia, melior luctator est, quàm qui imbecillitate atq; iner tia. HIP. Videtur. Soc. Quídnā in omni reliquo corpo ris vsu? nōne qui corpore robustior atq; aptior est, facere pro arbitro vtraque potest, tam quæ robusti hominis sunt, quàm quę debilis, & pulchra & turpia? Quapropter qui habitu corporis præstat, quoties malè secundum cor pus facit, volens efficit, imbecillis aūt inuitus. HIP. Videtur quoq; idē circa robur contingere. Soc. Quid verò de ipsius figurę concinnitate dicendū? nónne formosioris meliorisq; corporis est, impensa opera turpes figuras confingere, deformis autem contrà? quid tibi videtur? HIP. Quod & tibi. Soc. Figuræ itaq; inconcinnitas voluntaria ad virtutem corporis attinet, contraria verò ad vitium. HIP. Apparet. SOCR. De voce verò quid ais? Vtram meliorem asseris? ex animi ne voluntate dissonā, an ex inertia? HIP. Ex animi voluntate. SOCR. Alteram verò peiorem. HIP. Absq; dubio. Soc. Vtrū bona optas habere an mala? HIP. Bona. Soc. Vtrum eligeres pedes habere qui dedita opera claudicarent, an qui inuiti? HIP. Eos planè q̃ de industria. SOC Claudicatio pedū nónne vitium est atq; deformitas? HIP. Est. Soc. Hebetudo aūt nónne vitium est oculorū? HIP. Vitiū. Soc. Vtros igitur potius oculos eliges, eósne quibus spontè quis confusè videat vel peruersè inspiciat, an contrà qui bus nolens malè aliquis videat? HIP. Eos quibus volēs. Soc. Ex his verò quæ tua sunt, potiora cēses illa quæ ma lè agunt spontè, q̃ quæ inuita? HIP. Eiusmodi quædam videlicet. SOCR. An non & reliqua oĩa, aures, nares, os, omnesq́; sensus ratio vna cōprehendit, quæ docet sensus præter propositū peccantes, eligendos esse nunquā, vt potè qui praui sint: eos aūt qui ex instituto tanquā bo nos. potius eligendos? HIP. Mihi quidē videtur. SOCR. Quorū verò instrumentorū melior vsus? Vtrum quibus volens aliquis errat, an quibus nolens? Ceu gubernaculū, vtrū melius illud quo de industria quispiam malè guber net, an quo inuitus? HIP. Quo de industria. Soc. Nónne arcus similiter, & lyra, & tibię, ac cætera oĩa? HIP. Vera loqueris. Soc. Vtra equi aĩa ad possidendū melior, ea ne qua spontè quis malè equitet, an qua inuitus? HIP. Qua spontè. Soc. Est itaq; melior. HIP. Est. Soc. Meliori igitur equi aĩa mala huius aĩæ opera volens quis faciet, contraria verò contrà. HIP. Omnino. Soc. Nónne eadem de aĩa canis cæterorumq; aĩaliū ratio? HIP. Eadem. Soc. Vtrius aūt sagittatoris aĩam tanquam meliorē eligeres? Illiús ne qui volens aberrat à signo, an illius qui no lens? HIP. Illius qui vltro. Soc. An non hæc ad sagittan di artē melior? HIP. Melior. Soc. Quare aĩa quæ aber rat inscia, deterior est ea quæ sciens aberrat. HIP. In sagittandi videlicet facultate. SOCR. Quid verò in studio medicinæ: nónne quæ medendo dedita opera mala quæ dam corporibus infert, quo ad medicinæ artē pertinet, peritior est quàm illa quæ per ignorantiam peccat? HIP. Planè. SOCR. Ergo hæc in medicinæ arte est melior. HIP. Melior. Soc. Vtra verò ad citharā pulsandam vel inflandas tibias, & alia vniuscuiusq; artis, vel sciētiæ ope ra est instructior, nónne ad hæc & melior? & si quando præter artem malè quid facit, de industria facit: quæ verò deterior, præter sententiam? HIP. Apparet. Soc. Ser uorum autem animas eligemus potius quæ scientes circa ministerium peccant, quàm quæ ignorantes, quasi ad hæc opera meliores? HIP. Sanè. SOCR. Animam verò nostrā, nónne quàm optimam exoptamus habere? HIP. Nēpè. SOC. An non melior erit, si spontè mala facit atq; delinquit, quàm si nescia? HIP. Graue id esset ò Socrates, si qui spontè iniuriantur, meliores essent his qui non spontè. SOC. Ex his tñ quæ suprà dicta sunt, sequi videtur. HIP. Mihi verò nequaquā. SOC. Putarā Hippia idē tibi quoq; videri. Responde igitur iterū. Iustitia nōne vel potentia quædā est, vel scientia, vel vtrunq;? An nō necesse est aliquid horū esse iustitiā? HIP. Necesse. SOC. Si potentia quædā animæ iustitia est, potentior anima, iustior erit? Melior enim ò vir optime hæc talis nobis apparuit. HIP. Apparuit certè. Soc. Quid verò si scientia iustitia sit? Nōne quę sapientior anima, illa iustior, quę insipientior cōtrà iniustior? HIP. Ita est. SOC. Quid si vtrunq;? An nō quæ ambo hæc habet, scientiam scilicet & potentiam, iustior erit? quę non habet, iniustior? Nōne ita rē se habere necessariū est? HIP. Apparet. SOC. Quæ verò potentior, & sapientior est, ea melior apparuit esse, & ad vtraque tam pulchra quàm turpia circa quamlibet actionē peragenda paratior? HIP. Certè. SOC. Quoties itaque turpia facit, volens facit propter artem atq; poten tiam. Hæc aūt, vel ambo, vel alterum, ad iustitiam pertinent. HIP. Videtur. SOC. Enimuerò iniuriari, mala facere est: non iniuriari, bona. HIP. Sic est. SOCR. Nónne ergo potētior ac melior aĩa, quoties iniustè aget, spontè aget? Praua aūt cōtrà? HIP. Apparet. SOC. Nōne vir bonus, qui animā habet bonam? Malus contrà qui malam? HIP. Absq; dubio. SOC. Quamobrē boni viri est, spōtè iniuriari,

Vtri meliores qui sponte volendo peccăt, an qui contra.

tè iniuriari, mali autem non sponte. si quidem bonus vir animam bonam habet. HIP. Habet qudem. SOCR. Si quis est igitur hominū qui sponte aberret, turpiaque, & iniusta committat, haud alius est ò Hippia quàm vir bonus. HIPP. Concedere tibi ista non possum ò Socrates. SOCR. Neque ego ipse mihi Hippia, veruntamen ex superiori sermone necesse est in præsentia nobis ita videri. At verò, vt suprà dicebam, circa hæc semper rursum deorsum ue reuoluor, nec in eadem persisto sententia, neque mirum est me, meiq; similes, rudesq; homines ad contraria circumuagari, si & sapientes vos oberretis. Id autem nobis graue malum, si neque etiam ad vos profecti errare cessemus.

CHARMIDES, VEL DE TEMPERANTIA.

Marsilij Ficini Argumentum.

STudium Socratis in hoc dialogo est, omnes quidem ad temperantiam cohortari. Tres verò præcipuè, scilicet adolescentes, & nobiles, atq; pulchros. Adolescentes quidem propterea, quòd cita morbis adhibenda est medicina. Principijs obsta, sero medicina paratur. Cùm mala per longas inualuere moras. Nobiles quoque, tum vt ostendat veram in virtute nobilitatem esse ponendam, tum quia nobiles plerunque cæteris exemplo sunt, & quotidie ad rempublicam admittuntur, grauissimo, si mali sint, humani generis detrimento. Formosos denique: nam hi potissimum flagitiosorum consuetudine deprauantur: quo fit, vt magis egeant medicina. Præterea formosi studere debent, vt quemadmodum natura corpori breuem tradidit pulchritudinē, sic ipsi vicissim Deo naturæ autori, sempiternam animi restituant pulchritudinem. Neque verò permittendum est, vt cùm exteriora nostra multis sua pulchritudine placeant, interiora interim sua deformitate displiceant. Etsi omnia in hoc dialogo mirificam habeant allegoriam, amatoria maximè, non aliter quàm cantica Salomonis, mutaui tamen nonnihil. nonnihil etiam prætermisi. Quæ enim consonabant castigatissimis auribus Atticorum, rudioribus fortè auribus minimè consonarent. Ideoq; Aristarchus quidam Homericus, imò verò Platonicus, quæ minus consonant, diceret nō Platonis esse, sed Chroni. Tria verò in ipso exordio notanda sunt in primis, quæ amorē ab hac forma corporis ad incorpoream transferunt pulchritudinem. Primū, quòd inquit Socrates se inter pulchrum hunc, & pulchrum illum, nihil discernere, sed pulchros sibi cunctos æquè placere: quasi dicat, non in vnius corporis forma sistendum esse pedem, sed ad ipsam cōmunem speciei totius pulchritudinem ascendendū. Quæ tùm vna sit in multis, ideam pulchritudinis vnam refert super multa. Quemadmodū igitur ab indiuiduo ad speciem, & à specie ad idam cogitando transcendimus, ita & ab amore formæ huius, ad amorem cōmunis formæ primo, deinde ad formæ idealis amorē pergere admonemur. His addidit Socrates corporis pulchritudinem non propter se amandam, sed tanquam diuinæ pulchritudinis imaginem nobis existimandam. Iubet postremò nudare animū, corporisq; forma posthabita, decorem animi, tum naturalem inspicere, tum studio comparandum diligētius adhibere. Et interea corripit Chærephontem qui nescio quid de nudando quasi in palæstra corpore dixerat. Neque iniuria exhortationem ad tēperantiam à pulchritudine corporis exorditur. Hæc enim temperantia quædam est linearum, atq; colorum. Sed ab hac proximè transit ad corporis sanitatem, quæ etiam est temperantia quædam, humorum scilicet atq; membrorū. Tertio ab hac ad animi ipsius ornatum, qui & in affectu temperantia est, ipsa motionum scilicet moderatio, & in cognitione quædam similiter est temperantia, in quadā intelligentiæ cùm rebus quæ intelliguntur concinna congruitate cōsistens, vt non immerito Pythagoras temperantiam virtutum omniū esse dixerit saluberrimam, tam publicè quàm priuatim humanæ societatis cōseruatricē: præsertim cùm & iustitia temperantia quædam sit, idest conueniens in cōmutando distribuendoq; moderatio. Profectoq; quamuis tēperantia propriè circa cohibendas vehemētes libidines voluptatesq; versetur, tamen similitudine quadam transfertur & ad cupiditates omnes amputandas, & ad actum quemlibet moderandū, vt etiam officium fortitudinis in audaciæ timorisq; moderatione versetur, similiter iustitia in præmiorū pœnarumq; modo, liberalitatis quoque in erogandi modo, deniq; totius vitæ salus, vt nequid nimis. Hinc Pythagoricum illud, Mensura omniū optima. Sed memento illos in Phædone negati temperatos esse, qui corporeæ voluptatis gratia à voluptatibus abstinent. Iubet. n. actiones mortales ad purgandam mentem referri, consequendæ sapientiæ diuinæq; similitudinis gratia. Tanta verò est excellētia temperantiæ, vt & eam omnes in operibus suis obseruent artifices elegantes, & ipsius virtute non solùm corpus sub luna quodlibet, verumetiam cœlum ipsum vniuersumq; seruetur. Quod in Gorgia sapientū testimonio confirmatur. Huic illud simile, Disponit Deus cuncta suauiter. Item in numero, pondere, mēsura, cuncta disponit. sed iam ad dialogum reuertamur. Socrates dum ex sententia magorū vetat curari corpus antequam curetur animus, manifestè eos improbat, qui minima curantes, maxima negligunt, veluti qui equis & canibus ægrotantibus remedia quæritant, in sui verò corporis & animi morbis medicos minimè consulunt. Minima quæq; supellectilia ritè cōponunt, ipsi interim & animo & corpore incompositi. Intemperato animo cithara temperant. Quotidie aliena curiosè tractant, propria deserunt. Omnia verè præter animum ipsum nobis sunt aliena. Ideo corporis medicinam folium appellauit, rem leuem, fragilem, & omnino mutabilem, ac penitus contemnendam, Significat etiam multa nobis incommoda tum corporis, tum fortunæ ob intemperantiam frequenter accidere, atque contrà complurima bona per temperantiam prouenire. Item animo perfectè composito, quæcunque accidunt, tam & prudenter disponi, & æquè tollerari, vt nihil tandem euadat in malum. Incomposito verò animo nihil benè, vel in corpore, vel extra posse componi. Exponit autem in Cratylo nomen temperantiæ Græcum Sophrosynen, quasi salutem quandam conseruationemque prudentiæ. Putat enim animo verorum lumina omnium innata fuisse, ideoque si in seipsum prorsus inspiciat, vera in se omnia conspecturum. At verò quo minus inspiciat, in causa est immoderatus ad corpus corporeaque affectus, quo fit, vt temperantia opus sit in primis: per quam expulsa perturbationum caligine mens facta serenior, diuini solis lumine abundè circumfundatur, vnde sapientiam primo recuperet, deinde prudentiam adipiscatur. Quoniam igitur temperantiam sapientia prudentiaque comitatur, ideò Plato sæpe alibi, & in hoc dialogo sub ipso temperantiæ nomine sapientiam quoque vult, & prudentiam contineri. Monet autem Socrates Charmidem, vt respiciat in seipsum de temperantia verba facturus. nam hæc ipsa in seipsum conuersio, est huius virtutis officium, & quisquis in seipsum penitus conuersus fuerit, tum per ipsam temperantiæ ideam innatam menti, humanam intelligit temperantiam, tum moderationem ipsam agnoscens, qua Deus animæ partes ab initio inuicem temperauit, cognoscet qua ratione sit affectus animi temperandus. Accedit ad hæc, quòd in hoc præcepto significat neminem nisi temperatum de temperantia loqui ad persuadendum vel debere vel posse. Præterea traditur in Timæo, ex consonanti quadam animæ iam ad seipsam quàm ad corpus modulatione, nobis prospera cuncta contingere. Quinetiam Pythagorei, quos Romanus in hoc sequitur Censorinus, si animus prudenter motiones singulas, tum sui, tum corporis moderetur, perpetuam vtriusque sanitatem, & diuturnam vitam corpori pollicentur. Quòd quidem plerisque sapientibus sanctisque viris prouenisse compertum & Censorinus, & nos habemus. Ad eandem quoque causam aut similem diuturnas priscorum vitas nonnulli referrent. Sed additur his aliquid mirabilius. Magos carminibus suis immortalitatem corporibus polliceri. Magicem Zoroastri Plato in Alcibiade, nihil aliud quam diuinum cultum esse dicit. hic insuper addidit, non magicis tantum carminibus, verumetiam philosophis rationibus & temperari animū, & corpus vel semper, vel diu saltē procul à morte seruari. Profectò oratio illa quæ temperantiam audientibus omnino sit persuasura, atque insuper effectura, duo potissimum exigit, & vim à deo infusam, & rationes à philosophis comparatas. Atque orationem è duobus his compositam Plato incantationem nominat magicam. Qua Phœbus primo, deinde Pythagorici morbos ab animo & corpore mirabiliter expellebant. Neque verò falsum putari debet, corpus sub anima penitus temperata immortale effici posse, & sub intemperata in morbos, & mala labi. Id enim mosaicum de primi parentis statu atque lapsu mysterium continet. Atque Auicenna secutus Platonicos & Hippocratem, probat animum ex ipsa sui natura adeo materiam omnem exuperare, vt cùm primum in seipsum fuerit restitutus, possit elementa mundi mira quadam virtute mouere, atque habere in corpora quæuis imperium, quo fit, vt multò magis possit in proprium. Quod quidem & ab initio Adam poterat experiri, & quidam putant Enoch & Eliam, & nonnulli suspicantur euangelistam adhuc ratione quadam simili viuere. Sed de his omnibus in Theologia nostra latissimè disputamus. Denique, vt summarim dicam, mira in hoc virtus temperantiæ declaratur, quòd animum infeliciter in deteriora prolapsum, feliciter sibiipsi restituit. Declaratur & mira potestas animi, à quo omnia tam bona, quàm mala in corpus defluant, & quo volente corpus seruari valeat incorruptum. Quod

quidem Mosaicis mysterijs ferè vndique cõsonat. Post hæc sæpius quid sit temperantia quæritur, quod quidẽ neq; Charmides neq; Critias vnquam absoluit. Ille enim non temperantiã propriè, sed quæ comitantur eam, adducit in medium: hic autem quæ ad prudentiam magis pertinent & id quidem semper ineptè, videlicet ut declaretur non esse cuiuslibet de virtute tam præclara disserere. Interea nota priscos sacerdotes consueuisse in sacris tertiam libationis pateram Ioui seruatori præcipuè consecrare, vt declararent principia, media, fines omnium vt in Legibus Plato refert, sub Iouis prouidentia disponi atque seruari. Sed ad Critiæ ineptias redeamus, dicentis esse scientiam quandam quæ tam se quàm scientias omnes sciat: res verò ipsas quarum sunt sciẽtię, nesciat. Quòd quidem ideo est absurdum, quia veritas ipsa ratioque scientiæ in ipso eorum quæ sciuntur quasi quodam contactu congruentiaq; consistit. Præterea neque perfectè sciri potest scientia, nisi quæ sciẽtia sit discernatur: Id verò nisi rei cuius sit habeatur, haberi non potest. Item confitetur Critia posse aliquem quæ nullo modo cognoscit, interim cognoscere se non nosse. Id autẽ Socrates idcirco non recipit, quoniam quæ nullo modò sciuntur, non possunt interim quodammodò sciri. Quisquis enim animaduertit se aliquid ignorare, eoipso agnoscit & se carere. Si ita iudicat, ergo iam notionem ipsius quandam in seipso descripsit, per quam iudicet & se carere, & quo præcipuè careat. Quo fit, vt quicunque rem aliquam se ignorare cognoscit, interea rem ipsam non prorsus ignoret, imò generali quadam adumbratione describat, generali inquam propterea, quod in speciali rerum distinctione scientia perfecta consistit, quam in omnibus disputationibus suis Plato perquirit. Vbi verò Socratem inducit agnoscentem se nihil scire, iudicat eum, etsi nõ speciales, generales tamen rerum descriptiones habere, alioquin ignorantiam suam non posset agnoscere: ideoq; dum sciebat nihil, sciebat quodammodò cuncta. Quoniam verò Critias sermonem de temperantia traduxerat ad prudentiam, & id quidem licentia quadam Platonica, Socrates prudentiam asserit, id est, boni maliq; scientiam, autoritatem summam ad beatitudinem obtinere, tum quia & bonum finem, & bona ad ipsum media ipsa demonstrat, tum quia omnes tam res quàm artes quatenus ab ipsa reguntur, nobis conducunt ad bonum, contrà verò nequaquam. Postremò docet socrates nihil difficilius vel definiri vel comparari quàm temperantiam. Difficultas verò diffinitionis inde procedit, quòd vix à cæteris virtutibus quarum ipsa consonantia quædam est, discerni potest. Adde quod tanto difficilius intelligitur, verbisq; exprimitur, quanto difficilius intrinsecus possidetur. Profectò cùm ex ipso corporis commercio maximè ad voluptatem intemperantiamq; procliues simus, in eaq; ab infantia nutriamur, difficilime temperantiam adipiscimur. Præterea primi sensus affectus videntur nonnihil interdum vel ad fortitudinem per iram audaciamq; conferre, vel ad prudentiam per timorem, vel ad pacientiam per dolorem, vel ad iustitiam liberalitatemq; per amorem temperantiæ verò semper impetus omnis opponitur. cùm enim in summa quadam tranquillitate solùm collocari possit, à quouis effectu vndique impeditur. Auget quoque difficultatem, quòd sicut in corpore consonantem omnino humorum membrorumque temperiem, sic in animo harmonicam suorum omnium temperantiam reperire omnium est difficilimum. Quamobrem non iniuria Socrates tam in epilogo quàm in exordio, ad temperantiam cœlesti harmoniæ persimilem consequendam opus esse ait cœlesti uirtute atque diuina, tum animo, tum rationibus & verbis infusa. Vbique verò admonet contendendum esse potius, vt sub legitimis institutis temperati efficiamur, quàm vt sub dialecticis rationibus de temperantia disputemus: quandoquidem summa quadam difficultate cognoscitur, & cognita sine vsu non modò nihil prodest, sed & obest quàm plurimum, atque id quod maius est, nisi re ipsa possideatur, perfectè cognosci non potest. Impuro enim rem omnium purissimam non licet attingere.

Socrates, Chærepho, Critias Charmides.

PRIDIE cùm vesperi Potidea ab exercitu redijssem, protinus solita exercitia vt puta quibus diu absuissem, magna cũ voluptate repetiui, ac Taurei palæstram, quæ ex opposito regij templi est, sum ingressus. Vbi multos comperi partim ignotos mihi partim notos, & eos quidẽ plurimos. Qui cùm me ex insperato vidissent procul, subitò cõgratulati sunt aliũ de alius occurrentes. Chærepho præcipuè, velut insanus esset, è medio statim prosiliẽs accurrit, ac manu me præhendens, ò Socrates; inquit quo pacto prælio superstes euasisti? Nam paulò antè q̃ abiremus, apud Potidæã pugna cõmissa est, quã hi nuper isthic audierãt. At illi ego respondens, Ita, inquã, vt cernis euasi. Nunciatũ est, inquit, pugnã acerrimam fuisse, atq; in ea plurimos nobis notos hoĩes occubuisse. Vera, inquã, vobis nũciata fuerunt. An tu, inquit, p̃lio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisq; enarra, nondũ.n. satis oĩa intelleximus. His dictis, sedere me propè Critiã Callæscri filiũ iussit. Sedens itaq; Critiæ & alijs cõgratulatus sum primo, deinde quæ in belli expeditione cõtigerant, quod quisq; requirebat (alius.n. aliud requirebat magis) recẽsui. Vbi verò hisce de rebus abundè locuti essemus, rursus ego illos interrogaui quæ nã esset his tẽporibus philosophiæ cõditio, & qui adolescentes, vel sapiẽtia, vel indole, vel vtrisq; clari. Tũc Critias ad fores respiciens, vidensq; adolescentes quosdã ingrediẽtes & inuicẽ altercantes, & post eos turbã aliã, quod de honestis. inquit, ò Socrates, percontabaris, videre mox cogniturus. Nã qui nũc ingrediuntur precursores sunt amatoresq; cuiusdã qui oĩum huius temporis honestissimus & speciosissimus iudicatur, ac videtur & ipse iamiam in gressurus. Quisnã iste? & cuius filius, inquã? Nosti, inquit, fortassis & tu. Sed cùm hinc abijsti, nondum adoleuerat. Charmidem noueras filium Glauconis patrui nostri, patruelẽ meum? Noui equidẽ, neq; puer tunc contẽnendus erat. Nũc verò adultũ esse illũ iam arbitror. Statim intelliges, ait, quãtus & qualis euaserit. Dũ hæc ille dicit, Charmides ingreditur. Ad me quidẽ, ò amice, quod attinet, nihil perpendo. Profectò.n. perindè sum erga honesta indole claros, vt alba amusis in albo lapidè. Fermè.n. oẽs ætatis eius hoĩnes mihi pulchri videtur. Præcipuè vero tunc ille & corporis proceritate & egregia indole mirandus apparebat. Cæteri aũt oẽs capti eius amore videbantur: vsq; adeò illius ingressu obstupuerunt, turbatiq; sunt. Multi preterea post illũ amatores sequebantur. Et quod ad viros attinet, nil mirũ & pueros ẽt aĩaduerti, quorum nemo, ne minimus quidẽ alium quenquam intuebatur, sed illũ vnũ cuncti tanquam imaginẽ quandam contemplabantur. Hic ad me cõuersus Chærepho, qualis tibi, ò Socrates, adolesens videtur? an non specioso vultu? Mirificè, inquã, Atqui, inquit, si nudare se vellet, vultũ præ illa quę intus latet forma, deformẽ diceres. Eadẽ hęc Chęrephonti cæteri etiam consenserunt. Insuperabilẽ hercle, inquã, virũ narratis, si paululùm insuper quiddam huic adesset. Quid istud? inquit Critias. Si optimo, inquã, animi habitu natura decorus esset, qualẽ esse, ò Critia, cõsentaneum est uestra è stirpe prognatũ. Imò certè quo ingenium spectatur, & pulcherrimus est & optimus. Quid igitur non nudamus, inquã, aĩum prius, interioremq; formam potius contemplamur? Nã cùm tantus iam sit, disserere gaudebit puto. Certè, inquit Critias. Nã & sapientiæ studiosus est, & vt sibi cæterisq; videtur, Valde poeticus. Longa, inquã, serie nobilitatẽ hanc Solonis ex genere trahitis. Verùm cur mihi iam adolescentẽ non monstras, huc accersens? Neq;.n. dedecet ẽt si esset minor natu, cum eo differere, te patruele eius simul & tutore præsente. Probè, inquit. Vocandus est iam. Atq; his dictis ad eum qui ponè sequebatur conuersus, Voca, inquit, Charmidẽ. sed hęus, dices illi, me velle medico se cuidã cõmittere ob valetudinẽ qua de conquestus est nuper. Ad me verò Critias, nuper, inquit, Charmides cùm mane surgeret, caput dolere querebatur. Quid prohibet igitur simulare remediũ aliquod cõtra capitis grauedinẽ te habere? Nihil prohibet, inquam, modò veniat. At veniet. Quod & factũ est: venit. risumq; ingentẽ oĩbus concitauit: vnusquisq; enim nostrum vnà sedentium, locũ cedere Charmidi volens quo sederet, proximũ dedita opera impulit. Quo factum est vt eorum qui vtrinq: sedebant nouissimi, alterum surgere cogeremus, alterum humi postratũ deijceremus. Ille verò accedẽs, me inter Critiamq; cõsedit. Ego verò, percõtãte illo vtrũ capitis medelã scirem, vix

Prouerbium.

vix tandem me scire respondi. Quænam ista? inquit. Folium quoddam, inquam. At insuper addenda est incantatio quædam. quam si quis adhibeat, folioq; vtatur, sanitas restituitur. Absq; incantatione verò folium nil confert. Ad hæc ille. Exscribam equidem hanc te dictante incantationem. Vtrū si mihi persuaseris inquam? an ét si non persuaseris? Ille subridens ait, si tibi persuasero Socrates. Hem nomen, inquam, planè tu meum tenes. Teneo, inquit, equidē nisi iniurius sum. Frequens enim de te inter æquales meos sermo habetur. Memini quinetiā cū puer adhuc essem, te cùm Critia hoc versari solitū. Rectè tu quidem. Audentius. n. incantationis tibi modum ostendam. Paulò verò antè nesciebam quo pacto vim illius tibi monstrarē. Est aūt talis, ò Charmides, vt caput solū curare nequeat: quemadmodū sæpe ex peritis medicis audiuisti, qui quoties aliquis dolore oculorū affectus eos cōsulit, aiunt non posse oculis mederi, nisi prius capiti medeatur, neq; caput absq; totius corporis medicina posse curari. hac de cā regulis quibusdā toti conferentibus vtūtur, & à toto ad partē transeunt restituendā. an non audisti ita dicere illos, & ita esse? Prorsus inquit. Rectè ne loqui tibi videtur, inquā? sermonemq; hunc approbas? Maximè omnium, inquit. Enimuerò cum probari sibi hæc audirem, Talis est, inquam, ò Charmides, incantationis quoq; huius potentia. Quam didici ibidem in exercitu à quodam medicorū Thracum Zamolxidis sectatorum, qui & immortalitatē afferre dicuntur. Adiecit præterea Thracius ille medicus, etiā Græcorum medicos quæ suprà narrata sunt prædicare. Cæterum Zamolxis ait, rex noster ac deus tradit: quemadmodum oculos sine capite curare nō decet, neq; sine reliquo corpore caput: ita neq; sine anima corpus. Eaq; cā est, cur medicos Grçcos morbi corporū multi lateant, quia totū ipsum ignorāt, quod in primis curare oportet: quo malè affecto impossibile est partē aliquā bene valere. Omnia nanq; vel bona, vel mala ab anima in corpus, & hominē totū manant, indeq; similiter vt ex capite in oculos effluunt. Illam igitur primùm, & maximè curari iubet, si modò caput & vniuersum corpus bene valere debeat. Animæ verò medelas esse docet incantationes quasdā. Eas prçclaris rationibus contineri, quibus animæ tēperantia tribuatur, qua inserta atq; præsente, facilè esse sanitatē capiti totiq; corpori tradere. Ille igitur cū medelā incātationesq; doceret, iussit vt nullis precibus motus alicui cōtra capitis dolorem remedium adhiberet, nisi prius animam incantationibus ipsis purgandam cōmisisset. Hunc sanè nostrorū temporū errorem dicebat esse, ꝙ pleriq; absq; temperantiæ sanitatisq; studio, medici esse cōtendunt. Me itaq; mirū in modū præmonuit, mandauitq́; cauerē ne quis vnquā diues seu nobilis, siue pulcher, mihi vt aliter faciā, persuadeat. Illi hoc ego iureiurando interposito me obstrinxi: quamobrē necesse est pareā. Tibi quoq; obsequar. Nam si voles secundū hospitis præcepta, animam tuā prius incantationibus oībus Thracis illius subijcere, medicinam capiti admouebo. Sin minus, non potero, ò amice Charmides, tibi prodesse. Cum igitur hæc audisset Critias, lucro, inquit, erit grauedo hæc capitis adolescenti, si huius causa sanitatem mentis lucrabitur. Assero aūt tibi Charmidem hunc æqualibus omnibus non specie tantū præcellere, verū etiam eo ipso præstare cæteris, cuius ipse incantationē habere dicebas. An non tēperantiæ suprà dixisti? Huius ipsius, inquam. Scio igitur omnium suæ ætatis adolescentū hunc videri temperatissimū, & in cçteris omnibus pro ætatis incremento, nullo inferiorē esse. Cōsentaneum est, ò Charmides, inquā, in his quæ dixit Critias, te cæteros antecellere. Neq;. n. referre quisquam posset, vt arbitror, duarū apud Athenienses familiarū coniugiū, quo verisimilius sit pulchrā honestamq; prolem nasci. quàm maiorū tuorū coniugio. Nam paterum genus huic Critiæ Dropidi, ab Anacreōte Soloneq; alijsq; poetis permultis est illustratū, decore, virtute, & alia felicitate præcellens. Eadē quoq; ast materni generis gloria. Nemo. n. Pyrilampo auunculo tuo aut pulchrior, aut maior oīum qui continentē habitāt visus est vnquā, quoties ille vel ad regem magnū vel ad aliū incontinenti habitantiū legatus accederet. Ac summatim vniuersa hæc domus nulla in re est inferior alia quacunq;. Quare probabile est te tali stirpe creatū primas partes in omnibus obtinere. Quantū igitur ad eam speciē quç cernitur oculis attinet, ò dulcis Glauconis filij, videris mihi nihil à superioribus tuis degenerasse. ꝙ si & ad temperantiā, & ad alia, vt Critias hic testatur, natura es institutus, beatum te, ò chare Charmides, mater peperit. Ergo sic se res habet. Si inest tibi, vt ait Critias, tēperantia, & sufficienter es temperās, neq; Zamolxidis, neq; Abaridis Hiperborei incantationibus indiges, sed iam tibi medela ast capitis admouēda. Sinautē deest temperantia tibi, incantatio medelam antecedere debet. Responde itaq; ipse mihi, vtrū assentiaris Critiæ, & asseras tēperentię te satis habere, an deesse aliquid recognoscas. Tunc ergo ipsius Charmidis genæ rubore suffusæ gratiorem speciem ostenderunt. Nam pudor eā ætatem decet. Deinde admodū generosè respondit: Haudquaquā facilè est quæ in pręsentia quęsita sunt, vel admittere, vel renuere. Si enim me temperantē esse negauero, primo quidē turpe videbitur quod ipse mihi derogē: deinde Critiæ huius aliorumq; multorū quibus tēperans esse videor, tanquam falsam sententiā coarguā. Sinautē affirmauero, odiosa videbitur hæc de meipso iactantia. Quapropter quorsum me vertam, nescio. Probè loqui videris Charmides, inquā: itaq; cōmuniter inuestigandum puto, vtrū quod quæro possideas nec ne, ne vel tu aliter quàm velis loqui cogaris, vel ego temere mederi festinem. Si ergo gratū tibi futurum est, cupio vnà tecū inuestigare: sin minus, dimittendū arbitror. Imò certè gratissimum, inquit, omnium. Quamobrē vt ipse præstare putas, ita perquire. Hunc in modū, inquam, cōmodior indagatio futura videtur. Constat profectò si inest tēperantia tibi, habere te aliquid, quod de hoc opineris. Necesse est. n. inhærentē ipsam tibi, si modò inhæret, aliquē sui sensum præbere, ex quo aliqua circa ipsam insurgat opinio, qua quid, & quale temperantia sit coniectes, nónne putas? Puto equidē. Nónne hoc censes? videlicet postquā scis loqui Græcè, dicere vtiq; possis quid nā id tibi videtur? Fortassis, inquit. Vt ergo conijciamus vtrū tibi insit nec ne tēperātia, dic age, quid nā ex sentētia tua temperantiā esse dicis? Piguit eū primo, neq; libens ad respondendū venit, demum ita respondit. Temperantiā esse duco, decenter agere singula, & quiete per viā incidere, quiete & loqui, ac summatim quiete oīa facere, & vt breui cōplectar quod quæris, quietudo quedā esse mihi videtur. Rectè, inquā. Ferunt sanè quietos hoīes temperatos esse: sed videamus an vera loquantur. Dic igitur nunquid pulchrū aliquid tēperantia sit. Est, inquit, prorsus. Vtrū in illa grāmatici facultate pulchrius est easdem literas cito scribere, an quiete? Cito. Legere aūt celeriter ne an tarde? Celeriter. Quinetiā pulsare citharā velociter & promptè certare pulchrius est, inquā, quàm quiete ac tarde? Est, inquit. Quid verò in pugnorū brachiorumq; ludis nōne celeritas ipsa laudatur? vtiq;. Currere aūt atq; saltare, & cçteri corporis actus, nonne si propere & prōptè fiunt, ad pulchrum spectant? si ignaue remisseq;, ad turpe? Apparet, inquit. Patet ergo quantū ad corpus attinet, nō quod tardū, sed qđ velox maximè esse pulcherrimū. Nōne, inquā? Oīno, inquit. Tēperantiam verò pulchrum quid esse cōstitit? Constitit. Nō argo circa corpus quietudo, imò celeritas ad temperantiam pertinebit, si modo pulchrum quid est temperantia. Videtur, inquit. Docilitas verò nonne pulchrior quàm hebetudo? Pulchrior certè. Est autē docilitas, inquam, cito perdiscere, hebetudo verò sero atq; lente. Profectò. inquit. Docere alium ꝗ ocyssime nonne pulchrius ꝗ tarde? Proculdubiò. Reminisci item, & meminisse sero atq; lēte, pulchrius ne

Præcepta quæ medicina.

Pudor adolescētiæ decet.

Solertia celeritas quædam animi.

an facilè atque promptè? Promptè, inquit. Solertia verò nōne celeritas quædam animi est, inquam, potius quàm tarditas? Est, inquit. Atqui & intelligere quæ dicuntur in grammatici citharistæq; ludis, & cæteris omnibus non quàm tardissime, sed quā ocyssime, pulcherrimū est. Et hoc, inquit. Quinetiam in ipsis indagationibus & consultationibus animi non q̄ quiete, sero, & vix quæsitū inuenit est laudandus, vt arbitror, sed qui breui potius atq; facilimè. Vera hęc sunt, inquit. Ex his colligitur, inquam, ò Charmides, tam in ijs quę ad corpus, quàm in ijs quę ad animū spectant, uelocia promptaq; tardis & quietis pulcheriora videri. Sic apparet, inquit. Nō igitur quietudo quædam, inquam, temperantia erit, neq; vita quieta temperans vt hac rōne conijcitur, quandoquidem quod tēperatum est, & pulchrum esse debet. E' duobus.n. alterum est. aut nunquam, aut raro admodum nobis in vita quietæ actiones pulchriores quàm veloces & vehementes apparuerunt. quòd si non pauciores quietæ actiones quàm veloces & vehementes pulchritudine præstare reperirentur, neq; hac etiam rōne conficeretur temperantiā esse quietè agere potius quàm vehementer atq; celeriter, neque in ipso incessu, neq; in sermone, neq; in alio quopiam: neq; vita quieta q̄ inquieta decentior esset & tēperantior: quippe cum in superiori sermone suppositū sit, pulchrū esse aliquid temperantiam: pulchra verò nō minus ipsa velocia quàm quieta esse constiterint. Rectè, inquit, dixisse mihi videris, ò Socrates. Rursus igitur, ò Charmides, inquam, attentius teipsum cōtuere, & cogita qualem te temperantia præsens efficiat, qualisue sit ipsa, dū te talem efficit. hæc aūt animaduertens oīa, bene viriliterq; responde quid esse tibi videtur. Ille protinus seipsum colligens, diligentiusq; contemplatus. Videtur, inquit, tēperantia mihi verecundū quendā ruborem inducere, verecundumq; hoīem facere, pudoremq; esse tēperantiā arbitror. Quid ais, inquā? an non pulchrū aliquid paulò antè temperantiā esse dicebas? Dicebam equidē, inquit. Nonne boni hoīes, inquam, ipsi temperati sunt? Sunt, inquit. An bonū putas, inquam, quod non bonos efficit? Nequaquam, inquit. Nō solū itaque pulchrum, sed & bonū est inquam. Mihi quidem uidetur, inquit. Non credis, inquā, rectè Homerū loqui, dicentē, pudorem viro egeno bonum non esse? Credo equidem, inquit. Est ergo, vt apparet, inquam, pudor non bonū, ac bonū. Apparet, inquit. Temperantia verò bonū duntaxat. siquidē bonos facit eos quibus adest, malos verò nequaquā. Ita mihi, vt loqueris, esse videtur, inquit. Ergo temperantia pudor nō erit. quandoquidem tēperantia bonū est duntaxat, pudor aūt nihilò magis bonum est, quàm malum. Rectè quidem mihi, inquit, dici hoc videtur, ò Socrates. Verū attende obsecro, quale tibi videtur quod rursus adducā. Modo.n. recordatus sum quod mihi traditum est à quodā dicente temperantiam esse, vt sua quisq; agat, considera an rectè loqui vedeatur tibi qui hęc dicit. O' fœde, ex hoc Critia illud audisti, vel alio quopiā sapientum? Videtur sanè, inquit Critias, ex alio, nam ex me nunqā audiuit. Quidnā refert, inquit Socrates, ex quo audiuerim? Nihil, inquam, profectò. neq;.n. id cōsiderandū est, quis dixerit; sed vtrū verè dicatur, nècne. Probè nunc loqueris, inquit. Rectè per Iouem, inquam. Mirabor tamen, si quō hoc se habeat, inuenerimus. nam est ænigmatis cuiusdam persimile. Quamobrē, inquit? Quia nō arbitror ita sensisse illū vt verba sonant, inquam, temperantiā scilicet esse, vt sua quilibet agat. Nihil ne putas grammaticū agere, quādo scribit vel legit? Puto equidē aliquid agere, inquit. Videtur ne tibi grammaticus nomen suū tantum scribere ac legere? vel ēt vos pueros erudire? Neque.n. minus inimicorum tunc nomina quàm vestra amicorumq; scribebatis. Certè non minus, inquit. An cū agere tis hoc, inquam, curiosiores eratis quàm decet, & à tēperantiæ lege discedebatis? Minimè, inquit. At verò nō vestra agebatis tantū, si scribere ac legere, agere aliquid est. Est vtiq;, inquit. Præterea mederi, ò amice, ædificare, texere, & cuiuslibet artis opus explere, agere aliquid est, an nihil? Aliquid prorsus, inquit. An videretur, inquam, tibi benè illa ciuitas instituta, in qua leges iuberent, vt vestem quisq; suam texat, lauetq;, calceosq; cōficiat suos, & strigilem, & vascula olearia, vel vnguētaria, & suppellectilia quæq; aliena quidē attingat nunquā, propria verò ipsemet peragat? Nequaquam, inquit. Veruntamen si tēperate disposita est ciuitas, bene instituta est, inquā. Quidni, inquit? Ergo temperantia nū erit talia quædam agere, & hunc in modū agere sua? Non, vt apparet, inquit. Quare per ænigmata loquebatur, inquā, vt suprà dixi, is qui prædicabat, agere sua temperantiam esse. Neq; enim vsque adeo fatuus fuisse putādus est, vt idem eius fuerit sensus, qui & verborū sonus. Nū fatuus quispiam, ò Charmides hoc tibi tradidit? Minimè, inquit, oīum. Imò quidā meo iudicio sapientissimus. Oīno igitur snīam suam obscuris verbis inuoluit, inquā, vt arduū cognitu sit, quid est agere sua. Fortassis, inquit. Potes ne aperire nobis, agere sua quid sit, inquā? Ignoro equidē, inquit. Fortè ēt qui hæc dixit, quid sibi vellet, non satis intelligebat. Dū ita loqueretur, subrisit Charmides, Critiamq; aspexit. Critias aūt licet antè ad disserēdum aduersus Charmidē aliosq; cupiditate gloriæ instigatus, se hactenus continuerat, ied ulterius ad hæc se continere non potuit: visumq; est mihi verū esse quod fueram suspicatus, illam scilicet de temperātia superiorem sententiā à Critia Charmidē accepisse. Quare Charmides nolens ipse responsum tutari, & hūc in Critiā laborem reijcere cupiens, irritauit eū, & quasi redargutū ostendit. quod ille minimè tolerauit, imò aduersus eum haud secus indignatus fuisse videtur ac poeta aduersus histrionē inepte sua poemata recēsentē. Ideoq; illū intuitus: Itáne putas, inquit, ò Charmides, si tu nequaquā intelligis quis eius fuerit sensus, qui agere sua temperantiā esse asseruit, neq; ipsum ēt intelligere? O' uir optime, inquā, nihil mirū est hūc adolescentulū nō intelligere. Te verò decēs est hæc cognoscere, & propter ætatē, & propter studiū. Si ergo affirmas & ipse tēperantiā esse quod hic dixit, sermonemq; hūc suscipis, libentius tecū, vtrū id verū sit, nécne, indagabo. Affirmo equidē, inquit, & suscipio. Rectè facis, inquā. Sed dic obsecro, Vtrū quæ paulò antè quærebam, admittis? artifices videlicet oēs aliquid facere. Equidem, inquit. Videtur, inquā, tibi sua tantū, an aliena insuper facere? Aliena quoq;, inquit. Tēperanter agunt itaq; qui non sua tantū faciunt, inquā? Quid prohibet, inquit? Quod ad me, inquā, spectat nihil. Sed vide ne quid apud eū prohibeat, qui cū supposuerit temperantiā esse agere sua, deinde tamē ait nihil obstare quin & illi qui aliena agūt, tēperati sint. Concessi equidē, inquit, eos qui aliena agūt, temperatos esse. An & eos qui faciunt est concessum? Dic mihi, inquam Critia, non idē vocas agere, atq; facere? Non certè, inquit, neq; idem operari atq; facere. Nam id ab Hesiodo didici, qui ait, Opus nullum turpe esse. An censes ipsum, si talia quædam opera nominasset, operariq; & agere, qualia tu suprà narrabas, fuisse dicturum opus nullū cuiquam turpe, seu coria incidenti, seu cauponi condimenta obsoniaq: vendenti, siue in taberna sedēti? Haud ita censendum, ò Socrates. Imò verò ille, meo quidē iudicio, effectionē aliud q̄ actionem & operationem existimauit, & effectionem quidē interdum opprobrio esse, quando quid præter honestū facimus opus aūt nullum vnquam dedecori nobis contingere. Quæ enim honestè & utiliter fiunt, opera nuncupauit, operationesq; & actiones, effectiones quasdam huiusmōi. Existimandum prĕterea illū sola hæc propria esse censere: noxia verò oīa, penitus aliena. Quamobrem arbitrari oportet & Hesiodū, & alium vnumquenque sanę mentis virū, hoīnē ita sua agentē, tēperatū vocare. Cùm primū, ò Critia, loqui cœpisti, inquā, percepi te propria & sua cuiusq; bona dicere, bonorūq; effectiones, actiones denominare. Etenim psæpe Prodicū audiui hunc, in modum

modũ nomina distinguentem. Concedo equidẽ tibi pro arbitrio nominibus vti, modò id declares, quid nomine quoque significare velis. Nunc igitur iterum à principio clarius definito, vtrum bonorum actionem, vel effectionem, vel quomodocunq; velis aliter nominare, temperãtiam esse dicas. Hoc ipsum, inquit. Non ergo temperanter agit, inquam, qui mala, sed qui bona potius agit. Tibi verò, ò bone uir, nonne id videtur, inquit? Mitte istud in præsentia, inquã: nondũ quod mihi videtur, verũ quod ipse dicis consideramus. Enimuerò nunquam temperate illũ agere dicerem, inquit, qui non bona, sed mala agat. Nam actionem ipsam bonorũ, temperantiam esse manifestè definio. Fortè nihil prohibet, inquam, quin verè loquaris: hoc tamen admiror, si hoĩes temperate agentes ignorare putas quòd temperate agant. Nequaquã puto, inquit. An non paulò antè abs te dictũ est, inquam, quòd nihil artifices prohibet aliena etiam facientes, temperanter viuere? dictũ profectò, inquit, sed quid tũ postea? Nihil aliud, inquam. Verum dic vtrũ medicus tibi aliquis uideatur, dum sanum efficit aliquẽ, vtilia sibi, & illi quem curat, efficere? Mihi quidem, inquit. Nõne agit decentia inquam, quisquis hæc agit? Certè, inquit. Qui verò agit decentia, inquam, nõne, & temperate? Et temperate, inquit. Nunquid medicum necesse est intelligere, quando curat vtiliter, & quãdo non? & unumquenque artificem quando conducturum sibi est opus ipsum quod efficit, & quando non conducturum? Fortè non, inquit. Quandoq; igitur, inquam ego, cum medicus utiliter operatus est vel contrà, seipsum non cognoscit vt operatus est, si tamen vtiliter operatus est, vt ipse fatebaris, & temperate. an non ita dicebas? Equidem, inquit. Nõnne igitur, inquã, vt apparet, interdũ vtiliter operatus agit quidem tẽperate, & temperatus est, ipse verò ignorat ꝙ temperate agat, sitq; temperans? Fieri hoc, inquit, non potest, ò Socrates. Verũ si quid est in superioribus dictũ vnde hoc sequatur, illud libentius retractabo: neq; me pudebit fateri aliquid aliud non rectè dixisse, potius quàm cõsentire, vt qui seipsum ignorat, sit temperatus. Fermè nanque hoc ipsum temperantiã esse arbitror, seipsum cognoscere, illiq; assentior qui præceptũ hoc templo Apolinis ipsius inscripsit. Atqui videtur hæc inscriptio tanquã Dei salutatio quædam ad hoĩes qui templum ingrediuntur, eius loco quæ gaudere iubet: quasi non probè dicatur, gaude, neq, iubere hoc inuicem deceat, sed temperate potius viuere; Ita homines templum ingredientes singulari sententia Deus alloquitur, aliterq; ꝙ homines nos salutat, vt sensit ille, meo iudicio, qui inscripsit. Et ingredienti nihil pręcipit aliud ꝙ viuere temperate. Verum obscuris hoc præceptum verbis tanquam vates interserit. Quippe cognosce teipsum, idem est, quod temperate viue, vt literę testantur, egoq; interpretor. Fortè verò aliud esse putabit quispiã: quod quidẽ contigisse illis qui sequentia apposuerunt, existimo, hoc est, Nihil nimis, & Sponsioni nõ deesse iacturã. Nam illi quidem Cognosce teipsum, consiliũ quoddã esse putarunt, non Dei ipsius ad eos qui ingrediuntur admonitionẽ. Deinde & vt ipsi nihilo deteriora consulerent, reliqua insuper adiecerunt. Ergo hæc oĩa, Socrates, à me dicta sunt, hoc est quia superiora oĩa absq; controuersia tibi concedã. Fortè nanq; rectius de illis aliquid ipse dixisti, forsitan & aliquid ego. nihil verò ex his quæ diximus, manifestum. deinceps autem rationem huius tibi reddere volo, si non concesseris temperãtiam esse seipsum cognoscere. Sic mecum agis, inquã, ò Critia, quasi ego quę interrogo, nosse affirmem: offersq; mihi te, si voluero, concessurũ. hoc aũt nõ ita. Quæro. n. tecũ semper de eo quod in mediũ est adductũ, idcirco quia illud ignoro. Videbo porrò. Vtrũ concedã, néene. Consiste modò quoad ista considerẽ. Considera, inquit. Ecce cõsidero, inquam. Si tẽperantia cognoscere aliquid est, cõstat eã scientiam aliquã & alicuius esse. Nõne? Est vtiq;, sui ipsius videlicet. Nonne & medicina est scientia sani? Prorsus, inquit. Si ergo tu quęreres, medicina quum sit sani scientia, quid nobis confert? quídue efficit? responderem utiq; prodesse quammaximè sanitatẽ porrò pulchrum opus nobis perficit. Accipis hoc? Accipio, inquit. Ac si rogares iterũ, architectura cùm sit edificandi scientia, quodnam opus molliatur, domos vtiq; respondere, & eadem de cæteris artibus ratione responsum darem. Postquam igitur temperantiam sui ipsius scientiam esse dicis, tua interest respondere, si quis hunc in modum requirat: ò Critia temperantia quæ sui ipsius scientia est, quódnam pulchrum opus nobis efficit, æstimationeq; dignum? dicas, amabò. Non rectè, inquit, interrogas Socrates, neq; enim aliarum scientiarum hæc est similis, neque aliarum aliæ: tu verò perinde ac si similes essent, interrogas. Nam dic obsecro. Computatricis geometricæ scientię quod nam tale opus est quale domus architecturæ, & textoriæ vestis opus est, aliaq; permulta eiuscemodi, quæ multis artibus quisque tribuere posset? Potes ne mihi tu harum eiusmodi aliquod opus ostendere? At nõ poteris. Vera dicis, inquam. hoc tamẽ monstrare tibi possum, cuius scientia sit harum scientiarum quælibet, quod aliud est quàm scientia quæque. Quemadmedum computandi peritia paris & imparis multitudinis sciẽtia est, quo pacto ad se, & inuicem habeant, an non? Profectò, inquit. Nõnne aliud est, inquam, par & impar quàm ipsa computandi scientia? Est, inquit. Quinetiam põderandi facultas grauioris leuiorisq; ponderis libratio est. Graue autem ipsum & leue aliud quiddam est. quàm ars ipsa librandi. Assentiris? Assentior, inquit. Dic itaq;, temperantia cuius potissimum scientia est, quòd sit aliud quàm temperantia ipsa? Hoc profectò, inquit, quod modo quæris, illud ipsum est, quo tẽperantia ab alijs omnibus scientijs differt. Tu verò similitudinem aliquam huius ad alias exigis. Sed aliter se res habet. Nempe cæterę oẽs alterius cuiusdam scientiæ sunt, sui ipsarum minimè. Sola hæc & aliarum scientiarum, & sui ipsius scientia est. Permultum abest vt hæc ignores: verũ arbitror te quod paulò antè negabas efficere: nam me refellere tentas, & illud de quo sermo est, prætermittis. Quid agis, inquam? An putas si te redarguero, alterius gratia me id facturũ, quàm cuius gratia meipsum examinarem, si quid dicã, metuens ne dum scire puto quod nescio, tota me ignorantia fallat? Et nunc quidem id summopere me facere assero, differere videlicet & examinare sermonem mei ipsius gratia primum, fortè etiam meorum familiarium causa. An non commune bonum esse hoc omnibus hominibus arbitraris, vt rei cuiusq; conditio omnibus innotescat? Maximè quidẽ, ò Socrates Audacter itaq;, ò beate, vt tua fert opinio, ad interrogata respondens, ne cures Critiásne sit, an Socrates qui redarguitur, sed ad ipsum sermonem attende, quónam redargutus euadat. Sic faciam, inquit, nam probè loqui videris. De temperantia quod dicis, age, inquam, repete. Aio equidem, inquit, ex oĩbus alijs scientijs hanc solam & suipsius & reliquarũ scientiarum esse scientiã. Nonne & inscitiæ scientia est? siquidem & scientiæ. Omnino. Solus itaq; tẽperans, inquã, seipsum noscet, examinareq; poterit quid norit, ꝗd ignoret: iudicare insuper ex alijs hominibus, quod quisq; nouit, & nosse putat, si quidẽ nouit, quídue ignorat ipse & nosse putat: aliorũ aũt nullus hoc poterit. Atq; hoc est esse tẽperatũ & tẽperantia, seipsumq; cognoscere, intelligere scilicet quę nouit, quę ue nõ nouit. Sunt ne hęc quę dicis? Sunt, inquit. Tertiũ igitur, inquã, vt dicitur, Seruatori velut à principio cõsideremus. Principio vtrũ fieri hoc possit néne, vt quæ quisq; nouit, & quæ nõ nouit, nosse itẽ & nõ nosse cognoscat. Deinde si id fieri possit, quęnã intelligentibus sit futura utilitas. Quęrendũ, inquit. Animaduerte, inquã, Critia, nũ in his certi quicquã habeas; ego. n. nihil: & qua in re dubito, si voles, aperiã. Imò volo, inquit. Sequetur hæc, si stabit quod ipse mõ dicebas: Vna quædam videlicet scientia, quę nullius alterius ꝙ sui ipsius,

[Margin notes: χαίρειν. — Cõfutatio quarũdã definitionis. — Prouerbium.]

ipsius, aliarumq; scientiarū sciētia sit:atq; inscitiæ rursus scientia eadem.Prorsus,inquit.Vide inquam,amice, quā absurdus noster hic sermo sit. Enimuero si hoc idem in alijs quibusdam consideraueris, vt arbitror, imposibile tibi videbitur.Qua rōne,inquit? & ubi?Hic planè cogita vtrū videatur tibi uisus quidam esse, qui non sit earū rerum visus,quarum cæteræ uisiones: sui ipsius aūt & cæterarum uisionum,& item non visionis sit visio:neq; colorem uideat vllum cùm visio sit, seipsam verò dūtaxat & alias uisiones inspiciat. Videtur ne visio tibi vlla talis esse? Nulla inquit.Num & vim,inquā, aliquam audiendi reperire posse confidis.quæ vocem audiat nullā,seipsam verò & auditus alios,& nō auditus percipiat? Neq; istud posibile,inquit.In summa,sensus omnes percurre, consideraq;vtrum sensus inueniri aliquis posit qui seipsum, cæterosq; sensus percipiat,nihil tamen eorū sentiat quæ sensus alij sentiunt. Imposibile & hoc existimo,inquit. An fortè cupiditatē aliquam esse sensus,quę uoluptatem affectet nullam, sui ipsius autem & reliquarum libidinū sit cupiditas?Nequaquam, inquit. Neq; uoluntatem,inquam,vt arbitror, quæ bonum nullum exoptet, seipsam verò & cæteras uolūtates expetat.Minimè,inquit. Amorem quinetiam aliquem talem esse dices, vt pulchri nullius sit amor, imò sui ipsius, cæterorumq; amorū sit ardor?Non equidē. Timorem ne aliquem excogitasti vnquam, qui seipsum & metus alios expauescat, terribile verò & periculosum nihil exhorreat? Nūquam prorsus, inquit. Opinionem præterea talem vt opinionum aliarū & sui ipsius opinio sit, nihil autem eorū quæ opiniones aliæ suspicantur,opinetur ipsa? Nullo modo. Veruntamē scientiam quandam eiusmodi esse diximus,quę dogmatis nulius scientia est, sui ipsius autem & aliarum scientiarum scientia.Diximus certè, inquit. An non mirum,inquam,quiddam,si est? nondum porrò esse negandū, sed vtrum sit cōsiderandum.|Scite loqueris,inquit. Dic iam. Est ne scientia hæc alicuius scientia?habetq; vim quandā huiusmodi,qua alicuius sit? Prorsus,inquit.Itē maius ne dicimus eam vim habere,qua aliquo maius sit? Habet nimirum, inquit. Nónne minori aliquo maius si maius erit? Necessariū est, inquit. Si maius quippiam reperiremus, quod maioribus alijs & seipso maius existeret, neq; tamen maius esset aliquo eorū quibus cætera sunt maiora oīno sibi hoc conueniret: vt sicut maius seipso, ita sit & minus?Necessariū est,ò Socrates. Quinetiam si duplum sit,inquam, aliquid ad alia dupla,& ad se ipsum,certè ad seipsum dimidiū erit duplū,& ad alia dimidia duplū. Nēpè quicquid duplū est, nō alterius est ꝙ dimidij duplum. Verū est,inquit.Præterea quod seipso plus est, nónne & paucius?& quod grauius,item leuius?quod uè senius etiā iunius?& in cæteris oībus eodē modò, quicquid sui ipsus potentiā ad seipsum habet,nóne & illā habebit essentiā, ad quā est eius potantia?Dico autē tale aliquid.Auditum nullius alterius dicimus esse quàm vocis auditum? Profecto,inquit.An nō si seipsum audiet, inquam,vocē se habentem audiet? Neq;.n.aliter posset audire. Necessariò sequitur,inquit. Visus quoque,ò vir optime, inquam,si seipsum videbit, necesse erit eum aliquem colorem habere. Nam absq; colore visus cernere nihil potest. Nihil potest,inquit.Vides,inquā, ò Critia,ea quæ narrauimus, partim imposibilia esse, partim incredibilia, quòd uim suā habeant ad seipsa. ꝗ.n.magnitudo & multitudo ac cætera huius generis uim suam habeāt ad seipsa, penitus imposibile nōne? Sic est oīno, inquit. Quod verò uisus & auditus,inquā seipsos percipiant, motus se moueat,& se caliditas calefaciat, & cætera talia à quibusdā non creditur,nonnullis fore credendū videtur.Magno quodam viro opus est,ò amice, qui satis per omnia id distinguat. vtrum nihil omnino vim suā ad seipsum habere valeat præter scientiā, sed ad aliud:an queant alia,alia nequeāt: & si aliqua sint quæ ad seipsa uim habeāt, vtrum eorum in numero hæc scientia sit, quam temperantiā nominamus.Equidem sufficere me ad hac discernenda, nequaquam confido.Quocirca neque asserere possum, vtrum fieri posit, vt scientiæ scientia sit.Quod & si detur,non prius tamen assentiar esse huiusmodi temperantiam, ꝗ inuestigauero vtrum prosit quicquam nobis temperantia talis existens,vel nil prosit. Temperantiam enim conferens quiddā ac bonum esse uaticinor.Tu igitur Callæschri fili,quandoquidem temperantiam ponis scientię in scitiæq; scientiā, ostende primū posibile hoc esse quod supra dicebā:postea pręter id quod posibile, esse & conferens:atq; ita mihi circa temperantię ipsius definitionē forsitan satisfeceris. Critias verò cum hæc audiret,meq; dubitantē uideret, eorū more qui oscitantes intuiti oscitant,ipsi quidē uisus est hæsitante me,similiter hæsitare. Sed vtpotè gloriosus,præsentes veritus est,neq; cōfiteri voluit, se ad ea discernenda quæ obtulerā,non sufficere, neq; aperte quicquā protulit, suamq; ambiguitatē occuluit.At ego vt disputatio nostra procederet:Si tibi,inquā videtur,ò Critia, dabimus nunc, scientiæ scientiam esse posse.Vtrum verò posit nécne,alias indagabimus.Verū tamen si quàm maximè id posibile sit, quid magis posibile est cognoscere quæ nouit aliquis, & quæ non nouit?hoc vtiq; esse diximus seipsum cognoscere,temperatumq; esse.Nónne?Maximè,inquit ac sequitur quodam modo Socrates. Nam si quis eam habet scientiam quæ seipsam cognoscit, talis & ipse sit, quale est id quod habet:quemadmodum cum velocitatē habet quis, velox; & quando pulchritudinē, pulcher:& quādo cognitionē, cognoscēs, Quare cū cognitionem ipsam sui ipsius quis habet, seipsum tunc cognoscens efficitur. Haudquaquā id ambigo,inquam, quin si quis in seipso hēt aliquid sese cognoscēs,ipse quoq; se nouerit.Sed quænam necessitas cogit hominem sic affectum, quæ nouit quæ ue non nouit cognoscere?Hæc videlicet,inquit, quia idē est hoc & illud.Fortè sic est, inquā, sed ego semper similis esse videor,neq; rursus intelligo quomodo idem sit,quæ nouit cognoscere,& cognoscere quæ nō nouit.Qui isthuc ais, inquit?Ita,inquā.scientia ipsa sciētia existens,nunquid vltra discernere poterit, quàm ꝙ ex his hoc quidē scientia est,illud inscitia?Nō vltra,sed eatenus,inquit. Idē est igitur,inquam, scientia & inscitia sani, atq; item scientia & inscitia iusti? Nullo pacto, inquit. At verò hoc quidem medicina,hoc autem ciuilis peritia inquā,hoc nihil aliud quàm scientia.Quídni,inquit? Nisi quis nouerit sanū insuper ac iustum,sed solam scientiam,vtpotè huius solius scientiam habens,quod quidem scit, quódue scientiam quandam habet,agnoscet tam circa seipsum,quàm circa alios.nónne? Quód verò cognoscat hac sciētia, quánam rōne intelliget? cognoscit enim sanum & salubre medicina,non temperantia, harmonicum musica non temperantia, ędificium architectura,non temperantia & similiter oīa.nónne. Apparet, inquit. Temperantia verò,inquā si scientiarū scientia est duntaxat, quo modo intelliget quod sanum salubreq; cognoscit, vel quod ędificiū? Nullo inquit. Non ergo intelliget quid cognoscat, hoc ignorans.sed quia cognoscat tantū. Videtur, inquit. Non igitur temperatum esse erit hoc, neq; tēperantia,intelligere quę nouit,quæ ue non nouit,sed vt videtur,quia nouit,& quia non nouit solū.Apparet,inquit. Neq; poterit etiam hic alium examinare alicuius scientiam profitentem,vtrum sciat quod pollicetur, an nesciat. Imò hoc solum,vt videtur inquam, agnoscet, quòd scientiam quandam habet:cuius autem rei scientiam, temperantia non ostendet.Non videtur,inquit. Neq; igitur simulantē me dicum à vero discernet:neq; alium quempiam scientē à nesciēte.Sic autē consideremus.si tēperatus,aut alius quiuis dijudicaturus est verum & falsum medicum, an non sic faciet? De medendi quidem arte cum illo nihil differet.Nihil enim aliud ut dicebamus, intelligit medicus ꝗ sanum atq; ægrotum, salubreq; & noxium, an non ita? Ita prorsus, inquit. De scientia porrò nihil nouit, inquā,

hoc enim

hoc enim soli tribuimus tẽperantię. Sic est, inquit. Neq; de medicina igitur medicus quicquam nouit inquã, quãdoquidem medicina scientia quædam est. Vera loqueris inquit. Quod quidem scientiam aliquam habet, temperatus agnoscet, sed alius quispiã medici peritiam considerabit, quæ nã, quorúmue sit. Quod quidẽ tunc patet, cũ scitur quarũ sit rerum scientia. An nõ sciẽtia quæquæ determinata est, haud hoc tantũ quod scientia est, sed quæ sciẽtia, & quę scientia sit, cognoscitur, his cognitis, quorũ scientia est? Sic prorsus inquit. Medicinæ, inquam, scientia ab alijs scientijs eo distincta est, ꝙ salubris est insalubrisq; peritia? Nempè inquit. An non in his considerare debet, inquã, quisquis medicinã cõsideraturus accedit, in quibus videlicet ipsa versatur? Neq; e im in extraneis, in quibus nõ est, quærenda videtur. Non certò, inquit. In salubribus itaq; eorumq; contrarijs medicũ cõsiderabit inquantũ medicũ, quicunq; rectè hunc perscrutabitur. Videtur, inquit. Nónne in his ita vel dictis vel factis animaduertet, quæ verè dicantur, & quæ rectè agantur? Necessariũ, inquit, est. An poterit vllus absq; medicinæ peritia hæc conijcere? Nullus, inquit. Neq; alius, vt videtur, præter medicum, neq; temperans igitur. Nam præter id quòd temperans, esset & medicus. Vera hæc sunt. Oĩno igitur temperantia, si scientiæ inscitię ue scientia est, neq; discernere medicũ poterit medendi peritum, itemq; medicinæ peritiã simulantem, vel sese habere putantem, neq; alium quenquam eorum qui aliquid sciunt, prętérquam hoĩem artis eiusdem professorem, quẽadmodum artifices alij. Sic apparet. Quænã nobis vlterius ò Critia, à temperantia cũ talis sit, est prouentura vtilitas? Si enim quod in principio supposuimus, cognosceret temperans quæ nouit quæ ue non nouit, illa quidẽ ꝙ noscit, hæc verò quòd ignorat, & alium sic affectũ dijudicare posset, emolumentum ingens temperantia præditi reportaremus: quippe sine errore vitã ageremus, & nos quicunq; temperantiæ participes, & cæteri oẽs quicunque nostro imperio regerentur. Neq; enim nos quę ignoramus, agere aggrederemur, sed scientes homines præscrutati illis vtiq; cederemus: neq; alijs nostrę gubernationi subiectis agere concederemus aliud quicquam, nisi quod aggressi rectè forent acturi. id est aũt, cuius haberent scientiam. Atq; ita per temperantiam & domus instituta rectè gubernaretur, & disposita ciuitas optimè regerẽt, & aliud vnumquodque cui tẽperantia ipsa præesset. nam errore sublato, rectitudineq; ducente in singulis actionibus necesse est, ita viros instructos honestè atq; bene agere, bene aũt agentes beatos esse. An non sic, ò Critia, de tẽperantia dicebamus, dicentes quantũ bonum sit nosse quæ nouit aliquis, & quæ non nouit? Ita prorsus, inquit. Nunc aũt vides nullam scientiam talem esse nobis apparuisse. Video equidem. Nunquid bonũ hoc cõtinet eam quam nunc inuenimus, temperantiam esse scilicet & scientiam & inscitiam scire: quòd quicquid discendũ tentabit, qui hac armatus est, facilius perdiscet, clarioraq; oĩa illi se offerent, vt pote circa oĩa quæ discẽda sunt, scienriã ipsam prospicienti, aliosq; melius in his rebus examinabit quæ ipse discet. Qui aũt absq; hoc examinabunt, imbecillius & ineptius facient. An eiusmodi quædam sunt, ò amice, quæ nobis tẽperantia confert? Nos aũt maius quiddã ex cogitamus, idq; maius quàm sit, esse requirimus? Fortè sic est, inquit. Forsitan, inquã ego, fortassis etiam nonnihil conferens indagauimus. Quod quidem inde coniecto, quia absurda quædam sequi videntur circa temperãtiam, si ipsa sit talis. Videamus ergo si placet, concedentes fieri posse, vt constet scientiam scire: quodq; in principio posuimus, temperantiã videlicet esse, cognoscere quæ nouit aliquis, vel nõ nouit: ea re ne illam priuemus, sed demus potius. hisq; concessis, diligentius etiã inuestigemus, vtrũ in præsentia nos iuuet, si talis existat. quæ.n. dicebamus modò, ꝙ ingens quoddam nobis esset tẽperantia bonũ, si talis esset, regens disputationẽ aliquã, domumq; & ciuitatẽ, haud rectè, ò Critia, concessisse videmur. Quamobrẽ, inquit? Quoniam facilè nimium asseruimus bonũ ingens fore hominibus, si nostrum singuli quæ quidem cognoscunt, egerint: quæ verò ignorãt, scientibus alijs quibusdam dimiserint. Nõne rectè hęc asserta sunt? Non, vt mihi videtur. Absurda reuera loqueris Socrates. Per canem ita in præsentia mihi videtur, & nuper aduertens, inquam, absurda quædam occurrere, meq; timere ne minus rectè consideraremus. Reuera enim si talis est temperantia, haud sanè video quid nobis afferat boni. Qua ratione, inquit? dicas, vt & nos quid sentias, cognoscamus. Nugaturum quidem me arbitror. Necesse tamen quod occurrit, considerare: neq; frustra ac temere præterire, si quis ipsius quoquo modo habet curã. Scitè loqueris, inquit. Audi iam meum somnium, siue per cornu, seu per ebur emerserit. Si.n. nobis quàm maximè dominaretur tẽperãtia talis existens, qualẽ mõ describimus vtiq; secundũ scientias ageret, neq; aliquis gubernatorẽ esse se iactans, cũ minimè sit, nos falleret: neq; medicus neq; dux exercitus neq; alius ullus scientiæ falsus professor nos effugeret. His hũc in modũ dispositis, aliud quiddam nobis contingeret: nam melius quàm nunc corporibus valeremus, & in maritimis militaribusq; periculis tutiores euaderemus. Vasa item & instrumenta, uestes, calceos, vniuersam denique supellectilem ex arte magis commodiusq; institutam possideremus, ex eo quòd veris artificibus vteremur. Concedamus quoque, si vis, vaticinium futuri scientiam esse, & tẽperantiam illi præsidentem vanos ostentatores vitare, veros autem vates ad futurorum prædictionem eligere. Ita profectò genus hominum institutũ, quod scite ageret viueretq;, assentior. Nam custos vitæ hominum, tẽperantia nunquam subrepere inscitiam, & viribus vti suis permitteret. quod autẽ secundum scientiam agentes bene ageremus, essemusq; beati, nondũ percipere possum, ò amice Critia. Haud facilè alium bene agendi finem perfectionemq; reperies, inquit, si actionẽ secundũ scientiam spreueris. Paulo diligentius inquã, explica secundum quam scientiã. Num secundum scientiã coriariam? Non per Iouem, inquit. An fortè ærariam fabricam? Neq; istam, inquit. Num secũdum lanificiũ artificiumq; lignorum, aut quiddam hmõi? Neq; istud, inquit. Haud vlterius itaq; eo in sermone stãdum videtur, quo asserebatur beatũ esse illũ qui secundũ scientiã viueret. nam hi secundũ scientiã viuentes, beatè viuere abs te minimè affirmãtur. At fortè è multis insciẽter viuentibus, vnũ quendã certa ex scientia scienter viuentem, beatũ determinas. Ac forsitan dicis, quem ego paulò antè dicebã, vatem futurorũ oĩum pręsciũ. Huncne, an aliũ inquis? Et hunc & aliũ, inquit. Quem inquam? Nunquid eum hominem qui non futura solum, verum etiam præterita præsentiaq; cognoscat, nihilq; ignoret? Fingamus eiusmodi aliquẽ: hoc tu neminem alium magis è scientia viuere dicas, vt arbitror. Neminem prorsus inquit. Hoc item addatur, quædam scientiarum potissimum beatũ facit. num similiter cunctæ? Non similiter, inquit. Verũ qualis maximè illa qua quis nouit præsens, præteritum atq; futurum? Nunquid ea qua talis ludere? Quid talos memoras, inquit? An fortè qua computare? Nequaquam. Num qua salubria? Hæc quidem magis. Illa verò quam dico maximè, qua quid norim? Qua bonũ ac malum. ò improbe, iandudum me clàm circulo quodam reflectis retrahisq; ad id, vt beatum viuere non sit secundum vniuersas scientias viuere, imò secundum unã quandam boni maliue scientiam. Porrò si velis, ò Critia, ex alijs scientijs hanc excipere, minus & ipsa medicina sanos efficiet? & coriaria calceos minus suppeditabit? minusq; textoria vestes? gubernatoria maritima pericula, militaris belli discrimina declinabit, seruabitq; minus? Nihil minus inquit. At verò, ò amice Critia, inquam, sublata hac ipsa scientia boni scilicet atq; mali, nihil horum bene vtiliter ue agetur. Vera loqueris, inquit. Haud

hæc,vt uidetur, temperantia est, sed ea cuius opus est nobis prodesse. Non.n. scientiarũ & inscitiarum sciẽtia est, sed boni mali ue cognitio. Quocirca si vtilis nobis est tẽperantia,ad aliud quiddã confert.An non prodest & hęc inquit?Nẽpe si scientiarum scientia est temperantia,cæterisq; scientijs præsidet, huic quoq; scientiæ bonũ malumue discernenti similiter imperãs nobis proderit. Nũquid bonã corporis valetudinem præstabit,inquam, hęc potius q̃ medicina? cæteraq; artiũ aliarũ opera hæc efficiet,artifices aũt singuli à proprijs cessabũt operibus?An non iampridẽ inter nos constitit temperantiã esse scientiæ inscitiæ ue scientiã,nec ullius alterius facultatẽ? an nõ ita?Ita prorsus apparet,inquit.Nõ ergo erit opifex sanitatis,inquã. Nõ inquit. Alterius.n.artis opus est sanitas. Alterius certè.Neq; utilitatis igitur,ò amice. Nã alteri hoc opus arti paulò antè tribuimus.nõne?maximè. Quo pacto itaq; utilis nobis tẽperantia erit, quũ utilitatis nullius sit artifex?Nullo modò videtur,ò Socrates. Vides ne Critia,me supra non iniuria timuisse, meq; ipsum culpasse, ꝙ nihil magnum & utile de temperantia saperem? nunquam.n.quod omnium habetur pulcherrimum, hoc nobis apparuisset inutile, si quo pacto ad rectè inquirendũ ipse vtilis essem. Nunc autem passim succumbimus,neq; inuenire valemus ad quid potissimũ significandum temperantiæ nomen instituit ipse nominũ autor,quanquam multa concessimus à ratione tamen penitus abhorrentia. Porrò scientiæ scientiam esse conuenimus,reluctante ratione idq; protinus refellente. Quinetiam hac ipsa scientia reliquarũ scientiarum opera nosci concessimus, rõne similiter repugnante:vt vir temperans talis esset,vt quæ nouit,sciat seipsum nosse, & quæ non nouit,ignorare rursus intelligat. Hoc utiq; magnificè nimiũ libereq; concessimus, haud aduertentes impossibile esse, vt quæ nullo modo quis noscit, noscat quodammodò. In hoc aũt nos consensimus, videlicet aliquem ignorantem aliqua, ꝙ non cognoscat ipsa cognoscere: etsi nihil est ut mea fert opinio,quod hoc videatur absurdius. Veruntámen ita nos ineptos potius quàm duros pertineacesq́ue hæc indagatio nacta,nihilò magis veritatẽ inuenire potest:sed vsq; adeò seipsam irrisit, vt quod iandiu nos cõmuni cõsensu cõfinximus,& temperantiã esse posuimus hoc tandem inutilè quiddam insolenter & contumeliosè nimium apparuerit. Tua quidem id causa potius quã mea,ò Charmides,ægrè fero,si tu tam egregia indole ac temperantia animi præditus, nihil tanta virtute iuueris, nihilq; ipsa in vita tibi prosit. Molestius quoq; fero incãtationis gratia,quam à Thrace illo didici, si in re nullius pretij percipienda tantum studium posui. Hæc itaq; sic se habere haud satis credo. imò ignauum esse me inuestigatorẽ arbitror,quippe qui temperantiam magnũ quoddam bonũ existimẽ:quod si habes,te beatum esse. Verũ cogita vtrum possideas,& incantatione non egeas. Nam si habeas,tibi equidẽ cõsulam,vt me delirum putes,& in uestigandæ veritatis impotem,te verò quo es temperantior,eo beatiorem. Et Charmides, Nescio per Iouem,inquit,ò Socrates vtrum habeam nécne. Nam quo pacto illud intelligã,quod vos,vt ais ipse,quid sit inuenire nondum potestis? Equidem tibi non multum credo Socrates. Imò indigere incantatione me arbitror,& quantũ ad me attinet,nihil obstat quo minus quotidie mihi incantationibus medearis, quo ad ipse satis habere me putes. Esto,inquit Critias:verũ,ò Charmides,si sic egeris,argumento istud mihi erit,quòd temperatus sis, quia incantationibus Socratis te subijcias, nec ab eius latere vnquam discedas. Pariturum me & passim,inquit ille,sectaturum existimato. Nempè grauiter peccarẽ,nisi tibi tutori meo parerem, & quod iubes exequerer. Iubeo equidem, inquit Critias. Efficiam id sedulo, inquit, hodieq; incipiã. Quídnam hi,inquam,deliberant? Nihil amplius, Charmides inquit. Nempè decretum est. Vim ne inferes inquã:neq; mihi vllum vicissim consultandi relinques arbitrum. Vim prorsus inquit illaturũ putato quandoquidẽ hic præcipit. Ad hæc tu quoq; quid acturus sis consulta. Nullus inquã restat consultandi locus. nã tibi agere aliquid affectãti cogentiq; nemo resistere poterit. Neq; tu ergo inquit repugna. Haud equidẽ aduersabor inquam.

LACHES PLATONIS, VEL DE FORTITVDINE.

Marsilij Ficini Argumentum.

PLato sæpenumerò magistratus optimos legibus anteponit quòd leges absque illis omnino videantur inutiles: eas enim seruabit nullus Magistratus autem optimi ipsi sint leges. Sed ait magistratus non posse optimos fieri, nisi ciues viri sint optimi: neque viros fore tales, nisi adolescentes quoque puerique sint tales. Quapropter in omnibus penè dialogis parentes in primis ad rectè educandos filios adhortatur, sciens non posse genus humanum absque gubernatoribus optimis vel honestè viuere,vel feliciter gubernari. Præterea nunquam fore bonos in repub. principes,nisi viri sint probatissimi,statim videlicet à tenera ætate diligenter exculti. Cum autem pueritia plerũque sub domesticorum prouidentia satis fermè tegatur, adolescentia verò licentiam nacta solutiorem passim absque frænis oberret, meritò Plato noster plurimum de adolescentibus corrigendis frenandisque pertractat, grauiterque cõqueritur eam ætatem, quæ cùm mollitie lasciuiaq; petulantiam superbiamque coniungit, ideoque in summo discrimine posita est,tum à domesticis parum obseruari,tum à legibus, magistratibusque infeliciter negligi, præsertim cùm adolescentes tam se inuicem coinquinent,quàm à grandioribus passim inficiantur. Itaque in legibus & Repub. magistratum inter cæteros proprium adolescentiæ præficit. Qui tanquam, vt ita loquar, episcopus exploratores quotidiæ tam nocte,quàm die per totam mittat vrbem,singulos singulorum adolescentum mores,uerba,gestus obseruaturos, singulaque eorum tum facta, tum dicta ad magistratum uelut ad pastorem patremque fideliter delaturos. Nec tamen necessaria adolescentiæ diligentia soli ex omnibus Platoni fuit curæ. qua quidem in re nec Aristoteles ipse Platonem potuit nõ summoperè comprobare Sed ad dialogum veniamus. Lysimachus & Melesias de filijs cogitant educandis, de suis conquesti parentibus, quòd publica curiosius pertractantes, domestica filiosq; neglexerint, cùm tamen prima reip. cura in curanda iuuentute consistat, & quamuis iam senes, tamen vt rectius ea de re deliberent. Niciam Lachetemque etiam senes quibus & filij sunt, ad consultandum similiter conuocant,ac ne quid minus prospectum sit, Socratem consilio adhibent, non modò socium, sed & iudicem, Sócratem inquam nihil aliud in omni eius vita tractantem, quàm tũ de omni ætate, tum maximè de adolescentia ritè curanda. Tu verò considerabis interea miras Socraticæ vitæ laudes, item veras esse laudes quæ à viro laude digno proficiscuntur. At verò quoniam in alijs ciuitatibus institutio legum ad mansuetudinem magis declinat quàm ad audaciam, in alijs verò contrà, Plato vtrunque arbitratus periculosum, & mansuetudinem audaciæ, & vicissim audaciam mansuetudini iubet in Politico pariter commisceri. Si quis vero Charmidem Lacheti coniunxerit,exhortationemque tum ibi ad temperantiam, tum hic ad fortitudinem inuicem copulauerit, adolescentum animos ritè contemperabit. Mitto quòd in hac præsentis dialogi ad fortitudinem exhortatione tam Nicias,quàm Laches militarem fortitudinem ultrà,quàm deceat,admirantur, & Nicias præterea armorum ludos, quasi ad militiam præludia summoperè necessaria, laudibus suprà modum extollit. Sed hunc non iniuria Laches emendat. Post hæc sententia transfertur ad Socratem. Vbi animaduerte nullam consonantiam delectare magis, quàm quæ in sapiente fit ex ipsa animi sermonisque concordia. Atquè contrà nullam dissonantiam magis offendere, quàm vbi lingua mensque dissonant. Deinde hominem perditum, etiam si bellè loquatur, audiendum non esse. Neque licere de moribus loqui nisi morato. Præterea Socratem semper consueuisse de quacunque re disputaretur, disputationis socium eò perducere, vt totius vitæ suæ redderet rationem; quasi aliena frustrà cognoscas, nisi teipsum noris. Additur necesse in primis esse seipsum alicui examinanti subijcere, cui sæpe rationes anteactæ vitæ reddantur. Quod quidem confessionem annuam à Christianis institutam valdè confirmat. Additur & tandiu discendum, quandiu uiuendum. Socrates autem omnium cautissimus iudicium sibi iniunctum ait traducendum in Seniores. Sed interea obsecratus à cunctis rem ipsam aggreditur, ante omnia quidem diligentiam in filijs educandis probans, improbans negligentiam. Adiungit non posse fieri

vt quis

vt quis ad fortitudinem aliquem adhortetur, nisi sciat quid ipsa fortitudo sit, exprimere. Mox interrogatus Laches quid fortitudo sit, confidentius respondet, esse virtutem per quam quis non deserens ordinem, expugnat hostem. Quòd quidem ideo confutatur, quia potest aliquis Scytharum more non minus fugiendo quàm permanendo hostem vincere, atque æquè fortis esse. Ideoque Homerus eum appellat fortem qui opportunè audere scit atque timere. Paulò post ad quamlibet materiam fortitudinis victoria trahitur, quasi fortem virum deceat non modò formidines, verumetiam dolores, libidines, voluptates exuperare. Hinc quæritur cois ad hæc omnia fortitudinis definitio. Ad hæc respondet Laches, hanc esse quandam animi tolerantiam. At qm̃ minus sufficienter est definitũ, Socrates addere cogit, tolerantiam ipsam oportere honestã esse atq; conferentẽ. eiusmodi verò non erit, nisi prudenter id fiat. Ideoq; compellit Lachetẽ dicere, fortitudinem propriè tolerantiã prudentem esse. Siquidem fortitudo pulchrum quiddã est atq; bonũ. Deinde quæritur quæ nam tolerantia, & ad quid prudens, i. circa quam materiã, quod ue officiũ. Labitur autẽ Laches qñ gñatim interrogatur, verũ vbi audacia maior est, ibidẽ fortitudo sit maior, idq; cõcedit: rursusq; admittit necessariò audaciã in eo esse maiorẽ, qui absque rei ipsius peritia, cognoscens tñ periculum, rẽ ipsam aggreditur, q̃ in eo qui peritia incedit instructus. Cautius. n. tutiusque is agit. Laches denique recipit, vbi plus audaciæ minus ue peritiæ prudentiæq; est, fortitudinẽ esse maiorẽ. In qua quidẽ concessione & sibi ipsi repugnat, & admittit falsum. Nã fortitudo quidem pulchrum quiddã est & conferens, audacia verò imprudens est, turpis & noxia. Inter hæc nota tritam Socratis Platonisque sententiã, Ad illa quisque bonus est, ad quæ est sapiens, ad illa malus, ad quæ ignorans. Profectò quẽadmodũ errores omnes, tum manus in apprehendendo, tum pedis in gradiendo ab ipso videndi defectu procedunt, sic errata hominũ omnia tũ in eligendo, tum in agendo ex defectu intelligentiæ proficisci Socrates arbitratur. Nam vbi dux ipse cæcus est vel cæcutiens, omnia labuntur in præceps. Post Lachetẽ definit Nicias fortitudinẽ, metuendarũ rerũ & non metuendarũ scientiam, qua videlicet ratione & quatenus metuenda inuadendaq; sunt. Vocat vtique fortitudinẽ habitũ quendã cũm prudentia circa metuenda & inuadẽda constantẽ. Audaciã verò sine prudentia temeratiã vocat ferocitatẽ. Socrates contra Niciã sic argumentatur, Quorumcunque aliqua scientia est, non alia præteritorũ est vt facta sunt, alia præsentiũ vt fiunt, alia futurorũ vt optime fieri possunt, sed eiusdẽ scientiæ est hæc oĩa intelligere. Si ergò fortitudo scientia est audendi & metuendi circa bona atque mala, videlicet vt futura sunt, nimirũ est etiam scientia eorundẽ vt præsentia sunt, atque præterita, omnium ergò simpliciter. Est igitur vniuersa virtus. Nos autem fortitudinẽ ab initio tanquam virtutis partem aliquã quærebamus. Obiectio hæc non tã refellendi, q̃ tendandi Niciæ gratia facta est. At Nicias definitionem suam nesciuit defendere. Socrates autẽ inter seniores propter modestiam doctorem agere nolens, simulat se definitionẽ similiter ignorare, hortaturque eos vt vna secũ virtutũ præceptores sibi antè perquirant, q̃ facultatẽ erudiendæ iuuentutis profiteantur, ostendens in omni ætate moralẽ disciplinã esse magnoperè necessariã, ac sine rubore verecundiæ semper esse discendum. Definitiones verò quas vel hic de fortitudine, vel in Charmide de tẽperantia quærit, non hic, aut ibi, vbi exhortari & admonere duntaxat consiliũ est, sed in Republica & Legibus absoluuntur. Sed vt de fortitudine simul & tẽperantia quasi germanis summatim dicã, Plato in Phædro, Symposioque vitã hanc nostrã itineri cuidã cõparat. In quo quidẽ dirigendo ratio referat aurigã, affectus verò partim superiores, partim inferiores, geminos referant equos, album videlicet atque nigrum. Atque vt quantum ad propositã pertinet quæstionem, commodius distinguamus. Diuinam, inquit, prouidentiam statuisse nos à turpibus reuocare, ad honesta continuò prouocare. Ideoque pudorẽ magnanimitatẽque nobis ingenuisse, vt auriga noster pudore quodã quasi freno, affectus nostros velut equos à turpibus licet suauibus cohiberet, magnanimitatis verò calcaribus ad honesta quamuis ardua stimularet. Siquidem malus quidã dæmon ad turpia lenocinijs allicit voluptatis, ab honestis amaritudine doloris absterreret. Quamobrẽ & temperantia pudoris vsa frenis, efficit vt à turpibus inuita voluptate semper abstineamus, & fortitudo magnanimitatis freta calcaribus, dat operã vt ad honesta viriliter contendamus, spreta difficultatis dolorisq; formidine. Et quanto difficilius est dolores superare, q̃ à voluptatibus abstinere, tanto forsitan alicui videri posset fortitudinem temperantiæ anteponendam. Denique temperantia quidem facit ne ex homine præcipitemur in bruta, fortitudo verò præter id, vt etiam quodammodò transferamur in deum omnia superantem. Ob hanc præcipuè virtutem omnis antiquis Herculem in deorum retulit numerum, Herculem, inquam, dum terræ victor cœlestes scanderet gradus, ita clamantem. Ite nunc fortes vbi celsa magni Ducit exempli via, cur inertes Terga nudatis? superata tellus Sidera donat.

Lysimachus, Melesias, Nicias, Laches, Filij Niciæ & Lachetis, Socrates.

VIRVM spectastis armis dimicantem, ò Nicia atque Laches: quam verò ob causam spectare hunc nobiscum vna ego & Melesias hic vos iussimus, hic quidem minimè declarauimus. Nũc autem aperiemus: nam liberè vobiscum loquendũ existimamus. Sunt enim nonnulli qui hæc derident: ac si quis eis consultat, sententiam suam non exprimũt: sed illud quo de cõsultatur, simul & consultantis mẽtem tenere se putantes, alia præter ea quæ sentiunt, proferunt. Cùm autem vos arbitremur & ad intelligendum sufficere, & quæ cognoscitis simpliciter explicare, socios ad eorum quæ referemus deliberationẽ asciuimus. Est autem quo de altius sum exorsus, eiusmodi. Hi nobis filij sunt, hic quidem huius filius, auito nomine Thucydides nuncupatus: meus itẽ alter, aui similiter nomen seruans: nam Aristidem nominamus. Videturq; nobis quàm diligentissima horum cura suscipienda, neque agendum putamus quod multi solent, qui filios suos cum primum adoleuerint pro sua sinunt libidine viuere, imò verò tũc studium diligẽtius adhibendum. Cùm itaque esse vobis filios videamus, iudicauimus vos præ cæteris cogitasse, qua ratione educandi sint vt optimi fiant. quod si non multum animaduertistis, in præsentia admonemus vos id negligere non debere, exhortamurq; vt vna nobiscũ de filiorum educatione deliberetis. Quam verò ob causam nobis hæc videantur, ò Nicia atque Laches, audire decet, quamuis paulò prolixiora sint, quæ sequuntur. Discumbimus enim vnà eodemq; conuiuio ego & Melesias hic, atque hi nobiscum adolescentuli. Vnde quemadmodum in principio sermonis significaui, liberè vobiscum audacterque loqui licet. Sanè vterque nostrum multa potest patris sui præclara tum pace, tum bello gesta narrare, quibus illi vel reip. suę, vel socijs profuerunt, à nobis verò gesta referre nulla possumus. Quare & horum nos pudet, eaq; damnamus, & patrum negligentiã sæpe culpamus, q nos postquam adoleuimus, in mollicie quadam & delicijs viuere permiserunt, rebus aliorũ interim intenti. Eademq; adolescentibus his ostendentes, edicimus, si seipsos neglexerint, nostraque præcepta contempserint, ignobiles eos futuros: sinautem curauerint, fortè dignos auitis nominibus euasuros. Ipsi verò parituros se nobis respondent. Nobis autem de hoc inuicẽ consultantibus qua disciplina vel consuetudine potissimum optimi fieri possunt, exposuit quispiam operepreciũm esse vt armis dimicare perdiscant, laudauitq; istum quem vos modò certantem spectastis, & contueri iussit. Optimum itaque fore putauimus, vt & nos ad hoc spectaculum veniremus, & vos vna cõuocaremus, tum ad spectandum, tum etiam si vultis de adolescẽtulorum educatione communi consilio deliberandũ. Hæc sunt quæ conferre vobiscum cupiebamus. Vestra nunc interest, tam de hac re discenda sit néc ne consulere, q̃ de alijs siquam disciplinam vel studium adolescẽtis laude dignum habetis: tum de cõsilio quid facturi sitis, prędicere. NIC. Sententiam profectò vestram ò Lysimache & Melesia probo, & vobiscum vna inuestigare paratus sum, similiterq; affectum hunc Lachetem existimo. LAC. Rectè putas ò Nicia: profectò enim quod paulò antè referebat Lysimachus de suo & Melesię patre, quàm aptissimè dictum videtur aduersus illos, & nos, & omnes quicunque ciuilia tractant: nã, quod quærebatur Lysimachus, illi tam filios quàm cætera domestica negligũt. In his itaque probe Lysimache loqueris.

Occasio dialogi a fortitudine.

quòd

quòd autem nos ad consultandum de adolescentum institutione accersis, Socratem autem istum non inuitas, admiror: primo quidem cóciuem, deinde in eo crebrò, quod vel disciplinam, vel studium iuuenũ liberale, quale tu requiris habet, occupatum. Lys. Quid ais Laches? Socrates hic talia vnquam curauit? Lac. Et maximè quidem Lysimache. Nic. Ego quoque huius rei non deterior quàm Laches testis esse possum. Nuper enim hospitem ad me deduxit erudiendi filij gratia Agathoclis discipulum Damonem, musicæ præceptorem, vrbanum quidem virum præ cæteris, atque peritum non in musica solùm, sed etiam in cæteris facultatibus, quibus certè dignus fit vt eius disciplinæ consuetudinique adolescentes eiusmodi committantur. Lys. Haud amplius ò Socrates, Niciaque, & Laches ego atque æquales mei, iuniores cognoscimus, vtpote qui nos domi ob ętatem plurimùm continemus. Verùm si quid boni ò Sophronisci fili conciui huic tuo consulere potes, consule. Decet enim nam paternus nobis es amicus. Semper.n. ego ac pater tuus familiares amicique fuimus, ac ille vita prius decessit, quàm vlla inter nos simultas exoriretur. Mihi quoque quodammodò aures adhuc Socratis nomen circũsonat, quod hi pueri domi altercãtes inuicem frequenter vsurpant, celebrantq́; summoperè. quos ego nondum percontatus sum vtrùm Socratem Sophronisci filium dicant, an alium. Sed ò pueri dicite mihi, hic ne Socrates ille, quem adeò frequenter commemorare soletis? Pue. Iste proculdubio. Lys. Bene quidem per Iunonem ò Socrates, quòd patrem tuum imitando attollis virorum optimum, & quòd nobis propria tua erunt, tibiq́; nostra. Lac. Ne virum hunc dimittas Lysimache: nam ego alibi ipsum quoque animaduerti, non erga patrem tantùm, verumetiam erga patriam mirum in modũ officiosum. porrò in ipsa apud Delum fuga, mecum vna pedem retulit. Idque ratum habeas velim, ꝙ si cæteri simpliciter se gessissent, haud tantã perpessa fuisset ciuitas nostra ruinam. Lys. Optima hæc laus est ò Socrates, quæ tibi nunc à viris fide dignis tribuitur, qui in ijsdem laudandi & ipsi sunt, in quibus te laudant. Scito igitur me tua existimatione lætari, tibiq́; summa beneuolentia esse deuinctum existimato. Oportet ergò te primum ad nos accedere, domesticosq́; vt decet censere. Quare posthàc, postquam nos inuicem agnouimus, ne aliter facias, imò beneuolẽtia quadam domestica cóplectaris & nos & hos iuniores, vt mutua inter nos amicitia vtrinq́; seruetur. hæc sane & tu facies, & nos deinceps iterum in memoriam reuocabimus. Ad id autem quod inquirere cœpimus, quid dicitis? Num conducere putatis adolescẽtibus vt armis pugnare perdiscant? Soc. Conabor equidem ò Lysimache si quid potero de his consulere, & quæ postulas omnia facere: verùm par esse mihi videtur, vt cùm & iunior his, & ad hæc imperitior ipse sim, audiam primo quid ipsi sentiant, discamque, ac si quid præter illorum sententias habuero, tunc demum tibi hisq́; aperiam. Ac cur non ipse prior ò Nicia loqueris? Nic. Nihil prohibet Socrates. Videtur mihi peritia hæc passim prodesse iuuenibus, neque in his immorandum, quibus iuuenes ocium nacti sese dare consueuerũt, sed eam facultatem comparare præstat, per quam habitus corporis robustus acquiritur. Nulla enim alia exercitatione inferior hæc est, aut minus laboriosa. Decet præterea liberum hominẽ maximè exercitatio talis & equestris peritia. Nam in eo certamine cuius nos athletę sumus, & in his quorum nobis est certamẽ propositum, hi soli decertant, qui in eiusmodi belli instrumentis se exercẽt. Conferet quinetiam peritia hæc in ipsa pugna, quoties in acie ordineq́; certandum. Maximè uerò tunc proderit, cùm acies dissoluentur, & singulari certamine oportet vel insequi repugnantem, vel inuadẽtem repellere. Nunquam sane qui hac facultate instructus est, vni succumbet, forte verò nec etiam pluribus, imò hac passim exuperabit. Præterea alterius cuiusdam pręclarę disciplinæ facultas hæc desiderium affert. quilibet enim cũ didicerit armis pugnare, disciplinam circa ordinandas acies, quæ statim sequitur, affectabit: hæc autem assecutus, & circa hæc cupiditate glorię inflammatus, ad exercitus præfecturam se conferet, ac summatim ad omnia quę circa hęc versantur instituta, studiaq́; pręclara & cognitu vsuque digna, sese prima illa ducente conuertet. Adijciemus item quiddam non contemnendum, quod vnumquenque in prælio audentiorem fortioremq́; mirum in modum hæc facultas redderet. Neque illud insuper reticẽdum, quamuis leuius videri possit, ꝙ & aptiorem ibi virum efficies, vbi maximè aptum promptumq́; conspici oportet. Ibidem certè ob ipsam dexteritatem hostibus terribilior apparebit. Mihi itaq; ò Lysimache & operæprecium esse videtur, vt hæc adolescentes percipiant: & quam ob causam ita putem, exposui. Veruntamen libenter audirem, si quid præter hæc Laches velit afferre. Lac. Absurdus profectò sermo existimaretur ò Nicia, si quis aliquam disciplinam diceret minimè cóparandam. Præstare enim videtur scire omnia. Enimuerò facultas hęc circa arma, si disciplina quędam est vt ferunt qui eam docent, & talis præterea qualẽ Nicias prædicat, discenda est. Sin autem disciplina non est, sed nos decipiunt qui hanc pollicentur, vel disciplina est quidẽ, sed haud multi pręcij, quid hanc discere necesse est? Hęc vt dicam ex eo fit, ꝙ vt reor si alicuius hæc esset precij, nũquam Lacedæmonios latuisset, quibus nihil aliud curæ est in omni vita, q̃ ita se in omnibus cóparare, vt bello cæteros omnes exuperent. Quæ res si forte illos latet, non tamen latuisset huius rei magistros, ꝙ & Spartani armis summoperè studeant, & ꝙ qui propter artem in precio sit, & apud illos, & apud alios pecunias facile cumularet, sic quemadmodum tragœdiarum poeta apud nos honoratus. Nempe qui tragœdijs confidit suis, haud foris Atticam oberrat, per vrbes alias ostentans, sed statim huc aduentat, & sua non ab re ijs viris ostendit. Eos verò qui in armorũ exercitatione versantur, video Lacedæmonem putare quasi quoddam inaccessibile templum, neque summo etiam pede ascendere vnquam audere. Imò circũ oberrant, & apud alios se potius iactãt, præcipuè inter illos, qui & ipsi se alijs multis in re militari inferiores esse confiterentur. Præterea non paucis ò Lysimache generis huius hominibus interfui dimicantibus, & quales sint noui. Quanquam apud sese vnicuiq́; rẽ coniectare licet. Quasi enim dedita opera nullus vnquam in bello illustris euasit eorũ qui his ludis incubuerunt. quamuis in cæteris omnibus ij proficiant maximè, qui se frequenter exercent, soli tamen hi præter cæteros ad hoc voti impotes sunt, vsqueadeò infortunati videntur. Etenim Stesileum hunc, quem vos mecum tanta in turba sese ostentantem contemplati estis, & mira nimiũ profitentem, alibi quandoque inspexi certius reuera seipsum haud spontè intuentibus demonstrantem. Naui enim in qua vehebatur, onerariam quandam aggredientem, falce cuspidata pugnabat, maxima quidem, maximus & ipse. Reliqua quidem viri huius gesta haud digna auditu sunt, hoc tamen non est silentio prætereundũ, quid contigerit ex tã miro viri huius machinamento qui telo falcem addidit. eo siquidem dimicante falx se nauis fulcimentis implicuit. Trahebat autem Stesileus vt explicaret, neque poterat: nauis autem transibat, intereà nauẽ cursu comitabatur hastam tenens: cùm verò nauis nauẽ iam transiret, & is hastam tenens attraheretur, ad extremum teli manu deuenit. Risus ergò ac strepitus oneraria in naui concitus ob Stesilei habitum. & ob id insuper quia lapide iuxta pedes eius in tabulatum iacto, quidam coegit vt hastam dimitteret. Tunc sane & illi qui triremi vehebantur haud vlterius risum continere potuerũt, cùm cuspidatam illam falcem naui suspensam intuerentur. Forte alicuius hæc precij sunt, vt Nicias asserit, verũtamen

Margin notes:

Pueros discere debere armorũ disciplinã.

Deprimit rationibus armorũ disciplina.

Stesileus gladiator.

tamen ea quibus interfuit, talia fuere. Quamobrem vt iam à principio dixi, siue disciplina hæc est, parum prodest: siue non est, sed simulant qui hanc profitētur, haud res studio digna videtur. Ita sane arbitrior, si quis timidus facultatem hanc sequatur, audaciorem ob hanc effectum, clariorem fore quàm fuerit. Sinautem fortis quispiam eam sectetur, obseruatum ab omnibus si parum quid aberret, magnas calūnias subiturum. inuidiosa nanque scientiæ huius professio. quocirca nisi virtute mirū in modum cæteris præstet, qui hanc sibi scientiam vendicat, vitare non poterit quin ridiculus habeatur. Eiusmodi videtur mihi Lysimache huius disciplinæ studiū. Oportet autem vt ab initio dicebam, summopere hunc Socratem obsecrare, vt circa propositam quæstionem pro sua ipse sententia consulat. Lys. Rogo equidem Socrates: Nam arbitri cuiusdam sententiam cōsultatio hęc desiderat: si enim hi inuicem conuenissent, minus eiusmodi consultatione esset opus nūc: postquam verò Laches, vt cernis, & Nicias dissident, præstat audire nunc cuius ipse sententiæ potius suffrageris. Soc. Quid verò Lysimache? hisce tu adhærebis, si plures nostrum laudabunt? Lys. Quid nam aliud quis agat ò Socrates? Soc. Nunquid & tu Melesia similiter faceres? Ac si de exercitatione filij consultares, num pluribus nostrum fidē prestares, an potius illi qui sub perito exercitandi magistro didicisset, seq; exercuisset? Mel. Illi meritò Socrates. Soc. Ipsi itaque maiorem fidem adhiberes vni, quàm nobis quatuor. Mel. Forsitan. Soc. Scientia enim non multitudine iudicare quod rectè est iudicādum oportet. Mel. Proculdubio. Soc. Nonne id in primis considerādum est, si quis inter nos peritus ea in re sit qua de nunc deliberamus, an non? & si quis talis inueniatur, ei credendum sententia ceterorum postposita? Si nullus, alius quidam nobis inuestigandus? An exigua quadam de re nūc vos periclitari censeris tu & Lysimachus, potius quàm de vestrarum possessionum omnium præciosissima? Filijs nanque bene male ue institutis vniuersa domus paterna eodē modò gubernabitur, quo & filij affecti sunt. Mel. Vera loqueris. Soc. Diligenter igitur huic rei inuigilandum. Mel. Valdè. Soc. Quo nam igitur pacto quod modo dicebam cōsiderauissemus, si inuenire propositum fuisset quis nostrum sit certando maximè artificiosus? Nónne eum perscrutati essemus qui & didicit & exercuit? quique videlicet idonei huius rei præceptores extiterunt? Mel. Ita equidem arbitror. Soc. An nō prius etiam quid illud sit, cuius præceptores indagaremus? Mel. Qui isthuc ais? Soc. Sic clarius forte percipies: non videtur inter nos principio constitisse quid illud sit de quo quærimus, quis nostrū in eo maximè pręstet, & huius gratia præceptores habuerit, quis nō. Nic. Nónne quęrebamus ò Socrates vtrum oporteat discere adolescentes armis dimicare, néc ne? Soc. Ita prorsus ò Nicia. sed cùm de oculorum medela quęrit aliquis adhibenda ne sit an non, tunc de medela putas an de oculis consultari? Nic. De oculis. Soc. Et quando quæritur, vtrum frenum equo adhibendū néc ne & quando, tunc non de freno, sed equo potius consultatur? Nic. Verum Soc. Vt autem paucis comprehendam, quoties quis aliquid alicuius gratia quærit, de illo ipso consultatio est, cuius gratia aliud quæritur nō de eo quod quæritur alterius gratia. Nic. Necesse est. Soc. Oportet itaque consultorem examinare, vtrum ad eam rem curandam peritus sit, cuius gratia in præsentia deliberamus. Nic. Omnino. Soc. An non dictum est de disciplina perquiri adolescentum animi gratia? Nic. Dictum. Soc. Ergò num quis nostrum curandorum animorum arte polleat, valeatq; eos sufficienter excolere, & præceptores eruditos habuerit, inquirendum est? Nic. Nunquám ne vidisti ò Socrates quosdam sine præceptoribus in re quadā peritiores quàm præceptoribus adhibitis euasisse? Soc. Vidi equidem Laches, quibus ipse tamen non crederes, si se optimos artifices prædicarent, nisi opus aliquod artis illorum rectè constructū & vnum & plura monstrauerint. Nic. Verum est quod dicis. Soc. Nos itaque decet ò Laches & Nicia postquam Lysimachus atq; Melesias ad consultandum de filijs conuocarunt, cupientes optimos illorum animos effici, si præceptores nos habuisse fatemur, eos ostēdere qui & ipsi primùm optimi fuerint, & multorum adolescētum animos erudiuerint, posteà nos quoque docuerint. Vel si quis nostrum precęptorē habuisse neget, opera sua monstrare debet, in medimq; afferre qui nam Atheniensium, vel hospitum, aut serui, aut liberi, diligentia ipsorum absque controuersia boni euaserint. Sinautem neutrum ostendere possumus, vt alios consultores adeant, iubere debemus, neq; in amicorū filijs deprauandis id subire periculi, quo apud adolescentum domesticos accusationem maximam mereamur. Equidem ò Lysimache atque Melesia de ipso in primis assero, nullum hac de re mihi magistrum extitisse, quanquam à tenera ætate semper rem hanc affectaui. Veruntamen Sophistis mercedem soluere nō valeo, qui soli polliciti sunt bonū & clarum efficere. Ipse verò proprio ingenio artem hanc inuenire etiam nunc minimè possum: quam si Nicias hic vel Laches inuenit vel didicit, haud equidem admirabor. Etenim pecunijs magis abundant, vt ab alijs discere queant: & seniores sunt, vt iam inuenire potuerint. Videntur autē mihi ad erudiendum sufficere. neque enim tam intrepidè de studijs iuueni commodis aut incommodis statuissent, nisi putassent satis sibi nota. Ac cętera equidem his credo. ꝙ verò dissentiāt admiratus sum. Atqui quemadmodum nuper Laches iubebat, ne me dimitteres, sed percontareris, ita nunc ego vicissim te rogo iubeoq; Lysimache, ne Lachetem Niciamq; dimittas, sed ab his sciscitaris, dicens eis Socratem dixisse, rē se nec intelligere, neque diiudicare posse vter vestrum vera loquatur: quippe cùm nec inuentor harum rerum ipse fuerit, neque ab alio docente didicerit. Tu autem Laches ac Nicia dicite vtique nobis, quem circa iuuenum educationem doctissimum conueneritis, & vtrum discentes ab aliquo sciatis hęc, an ipsi potius inuentores sitis. Quod si didicistis, quis vtriusque magister? qui ue alij artis eiusdem professores? Vt si minus vobis ad hæc à reipublicæ negocijs superest ocij, eos adeamus, persuademusque vel muneribus, vel gratia, vel vtrisque, vt & nostrum & vestrorum filiorum curam suscipiant, ne improbi facti maioribus suis dedecori sint. Sinautē ipsi vos hoc inuenistis, adducite in medium, si quos forte alios diligentia vestra ex prauis bonos clarosq; homines reddideritis. Enimuerò si nūc primum docere incipitis, animaduertendum est non Carē quendam mercede conductum, sed & vestros & amicorum filios in discrimē vos ducere: & profectò, vt habet prouerbium, In dolio figulariā experiri. Dicite itaq; quid ex his adesse & cōpetere vobis asseritis negatis ue? Hæc tu ab his sciscitare Lysimache, neque eos dimittas prius quàm respondeant. Lys. Probe loqui Socrates ò viri & mihi videtur. Si ergò uobis gratum futurum est ò Nicia atque Laches, interrogantibus respondere, ipsi videritis: mihi certe & huic Melesię gratum, si velitis omnia quæ interrogat Socrates, ratione percurrere. Etenim statim à principio dixi idcircò ad consultandum vos adhibitos esse, ꝙ cogitata vobis hæc iam, vt decens est, arbitraremur: presertim cùm filios habeatis vt nos ea ferme in ætate iam constitutos, in qua de erudiendo sit cogitandum. Si ergò nihil prohibet, dicite obsecro, vnaq; cùm Socrate hoc considerate, & reddentes, & accipientes inuicem rationem. Rectè nāque & hoc hic dicebat, de maxima quadam rerum omnium nostrarum in præsentia nos deliberare. Videte itaque vtrum sic agendum existimetis. Nic. Videris certe mihi Lysimache Socratem ex parte tantum cognoscere, neque cum eo vnquā consuetudinem habuisse, nisi forte dum esset puer, patrem

Quales filij talis domus gubernatio.

Pulchra regula in cōsulendis rebus de quibus agitur

trem secutus aliquando vel in templo, vel alio populari conuentu tibi adhæserit. Virum aût hunc factum nondum, vt apparet, es allocutus. LYS. Cur ô Nicia? NIC. Ignorare videris, quod quicunque sermone quasi genere propinquat Socrati, illique disputans hæret, licet de alio quoquam cœperit disputare, cogitur tandẽ Socratis verbis adductus suæ vitæ reddere rationem, quæ sit præsentis, quæ anteactæ ipsius vitæ conditio. Et postquam in hæc incidit, non prius eum dimittit Socrates, quam cũcta hęc sufficienter examinauerit. Ego autem hoc familiariter vsus sim, ac necessarium esse cognosco huius ex verbis hæc perpeti, ac quod nunc mihi hoc subeundum sit nõ ignoro. Delectat me admodum huius ô Lysimache consuetudo. Neque enim obesse puto vt in memoriam reducatur, si quid nõ recte vel fecerimus vel faciamus. Imò verò necesse est eum qui hæc nõ refugit, cautiorem in posterum fieri, existimantem secundum illud Solonis tandiu discendum, quandiu viuitur, neque sperandum à senectute mentem nobis datum iri. Mihi itaque nec insuetum est, nec iniucundũ à Socrate hoc examinari. Atqui iampridem id sciebam, sermonem nobis non de pueris præsente Socrate, sed de nobis ipsis futurum. Quamobrem nihil prohibet, quo minus cũm Socrate vtcunque vult ipse, differam. Verùm cõsidera quo pacto Laches erga hæc affectus sit. LAC. Simpliciter equidem Nicia erga sermones afficior, imò verò si vis dupliciter. Porrò verborum studiosus videri cuiquam possem, & aliquando contra. Nam quoties de virtute vel de sapientia quadam aliquem audio disputantem reuera virum dignumq; sermonibus ipsis, mira quadã afficior voluptate, contemplans dicentem simul ac dicta quàm congrua inter se & consona sint. Atque hic profectò vir musicus esse mihi videtur, harmoniam suauissimã modulatus, non lyram, neque iocularia quædam instrumẽta, sed vitam reuera cõtemperans concordia verborum & operum, concinentem secundum Doricam videlicet melodiam, non Ionicam, aut Phrygiam, aut Lydiã, sed eam certe quæ sola Græca est harmonia. Talis itaq; vir mirificè suis me verbis delectat, facitq; vt verborũ auditor esse videar: tanta attentione dicta illius accipio. Quisquis autem agit contra, meas offendit aures, & quo loqui videtur ornatius, eo magis facit vt videar à sermonibus abhorrere. Socratis quidem verba nõdum expertus sum, opera certe quandoque mihi compertum est, hunc præclaris sermonibus, omniq; libertate loquendi dignum esse. Si ergò & hoc habet, cùm eo planè cõsentio, atque libẽtissime ab eiusmodi viro examinabor, neque molestium mihi erit ab eo aliquid discere. Atqui & Soloni (isthuc modò adijci patiatur) concedo, nempe, à bonis viris duntaxat multa senescens discere volo. Hoc igitur sit mihi concessum, ipsum præceptorem bonum esse, ne forte dum inuitus disco, indocilis esse videar. neque mihi curæ est, vtrum sit præceptor iunior, vel nondum opinione hominum clarus, vel aliud tale quid habeat. Tibi igitur pr ędico Socrates, vt me quomodocunque vis & doceas, & redarguas, & discas quod ipse nouerim. Sic certe erga te affectus sum ex eo die, quo mecum subijsti discrimen, tuæq; virtutis fecisti periculum, specimen tale præbens, quale exhibere debet quisquis iuste periculum est facturus. Dicas ergò quod lubet, nihil ætatem nostram veritus. SOC. Ergò incusare vos nõ poterimus, quasi minus ad confidendũ inuestigãdumq; paratos. LYS. Sed nos certe ô Socrates. Vnum enim ego te nostrum reputo. Cogita pro me adolescentum gratia, quod ab ijs quærere nos oporteat, cumq; his disserendo consulta: nam mihi quidem multa memoria propter senium exciderunt, ex his quæ perquirere statueram: Nec eorum sane quæ audiam, si qui alij sermones interuenerint, meminero satis. Quapropter vos inuicem quę proposuimus, percurrite, ego verò audiam, & cùm audiuero, vna cùm hoc Melesia quicquid statueritis, peragam.

Commendatio Socratis.

Solonis præceptum.

SOC. O Nicia atque Laches, Lysimacho Melesiæq; parendum. Quæ igitur suprà inuestigare contendimus, videlicet qui nam præceptores nobis disciplinæ talis extiterint, vel quos alios ipsi nos meliores fecerimus, forte nihil obesset inter nos ipsos examinare. Verùm eiusmodi quædam consideratio eodem recidet, imò perinde erit, vt à principio. Nam si de aliquo quocunque tandem cõpertum nobis sit, quod id præsens alicui melius efficiat cui sit præsens, tum si hoc illi admouere possemus, etiam illud ipsum quo de consilium caperetur, quo quis pacto quàm facilime sibi acquireret, intelligeremus. Forte non intelligitis, verùm sic facilius comprehendetis. Si sciremus quod visus oculis præsens meliores illos facit quibus adest, rursusq; possemus oculis ipsum adhibere, patet quod etiã quid ipse visus sit, cognosceremus. de quo aliquando consultandum nobis esset, qua ratione quam facilime & commodissime ipsum quis cõparet. Si enim idipsum nobis ignotum esset quid visus, quid auditus sit, nunquam idonei consultores medicinæ circa oculos aurésue essemus, inuestigãtes quomodo optime quis visum auditumq; recuperet. LAC. Vera narras ô Socrates. SOC. Nónne hi nos in præsentia, ô Laches, elegerunt consultatores qua ratione virtus animis filiorum suorum adhibita, eos meliores efficiat? LAC. Profectò. SOC. Nónne igitur constare id oportet, videlicet quid ipsa virtus sit, intelligere? Si enim quid virtus sit, pęnitus ignoremus, quo pacto cõsulere cuiquam poterimus, viamq; optimam & facilimã ad virtutẽ ostendere? LAC. Nullo modò ô Socrates. SOC. Fatemúr ne Laches, quid virtus sit intelligere? LAC. Fatemur certe. SOC. Si intelligimus, certe quid sit etiã exprimere possumus. LAC. Nihil prohibet. SOC. Haud tamẽ quid vniuersa sit virtus, statim vir optime, perquiramus. Maius namque id opus. Sed de parte primũ aliqua videamus, vtrum satis nobis pateat, atque hunc in modũ facilior nobis erit inuestigatio. LAC. Vtcunque placet, agamus. SOC. Quam itaque potissimum virtutis partẽ eliciemus? an videlicet eam ad quã ipsa armorum disciplina spectare videtur? Videtur autem multis ad fortitudinem, nónne? LAC. Et maximè quidem. SOC. Primum ergò quid fortitudo sit, ô Laches, aperire conemur: deinde inuestigabimus quo pacto ab adolescentibus, quo ad exercitatione & doctrina fieri potest, comparetur. Quapropter annitere quid fortitudo sit, nobis exponere. LAC. Haud dictu difficile istud ô Socrates. Certò scitò illum esse fortem, qui ordinem seruans in oppugnandis hostibus instat, nec refugit. SOC. Bene loqueris Laches. Sed ego forsitan cùm verbis obscurioribus te rogarẽ, causam dedi vt aliud responderis, quàm quod inter rogans ipse senserim. LAC. Qua rõne id ais Socrates. SOC. Explicabo si potero. Fortis vtique is est quem dicis ipse, quicunq; ordinem non deserẽs aduersus hostes pugnat. LAC. Hunc ipsum dico. SOC. Atqui & ego. Sed nunquid & ille qui non permanẽs, sed fugiens pugnat? LAC. Quõ fugiens? SOC. Quemadmodũ Scythæ dicuntur non minus fugiendo quàm insequendo pugnare. Vnde & Homerus equos Aeneæ laudans ait, celerrime hinc & illinc persequi atq; fugere: Aeneamq; ipsum similiter ab ipsa metuendi scientia quandoq; laudauit, dixitq; illum esse metuendi fugiendiq; peritum. LAC. Et rectè quidem ô Socrates: nã de curribus loquebatur, tu verò de Scytharũ equitibus loqueris. equites sane illorum sic dimicant: armaturæ aût Græcæ periti, quemadmodum ipse dicebã. SOC. Præter Lacedæmonios fortasse ô Laches. Nempe Lacedæmonios aiunt in Plateis, cùm in scutiferos incidissent, non sustinuisse primum illorum impetum, neq; perstitisse, sed fugisse potius. Postquam verò Persarum solutæ sunt acies, se equitum more conuertisse, atque ea pugna victores euasisse. LAC. Vera narras. SOC. Meritò ergò dicebã, ex eo quod ego non pro re interrogassem, factum esse, vt tu quoque non rectè responderis. Interrogare. n. volebam, nõ solùm de ijs qui circa leuẽ armaturam

Hucusque dialogi occasio.

Fortitudinis definitio falsa.

Cõfutatio.

Enumeratio fit ut simpliciter de fortitudine quæratur.

turam fortes sunt, sed etiam de equitibus, deq; omnibus simpliciter in quouis belli genere fortibus, neq; in terra duntaxat, sed in maritimis tempestatibus, imò etiam de ijs quicunque aduersus morbos vel inopiã vel ciuilia negocia fortes sunt. Neque de his tantum qui aduersus dolores metúsue constantes sunt, sed de illis etiam qui contra voluptates concupiscentiasq; pugnare fortiter possunt, siue persistentes, siue ẽt tergiuersantes. Sunt nanq; & in hisce rebus, ò Laches, fortes nonnulli. LAC. Et maximè quidem ò Socrates. SOC. Nónne omnes hi fortes sunt? Veruntamen partim circa voluptates, partim circa voluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinẽ possident: & qui timidi sunt, circa eadem, vt arbitror, timidi. LAC. Sic est omnino. SOC. Quid sit vtrunq; horum, interrogabam. Rursus itaq; pro viribus exprime quid ipsa fortitudo sit, quæ in his omnibus eadem reperitur. Nódum intelligis? LAC. Non satis. SOC. Dico aũt perindè ac si interrogassem, quid est ipsa velocitas, quæ currendo citharámque pulsando, & loquendo, & discendó, cæterisq; permultis in rebus nobis ad est: quã quidẽ, vt dictu dignũ est, vel in manuũ, vel pedũ, vel oris vocisq;, vel intelligentię motitibus possidemus. Nónne & tu sic dicis? LAC. Prorsus.

Definitio velocitatis.

SOC. Ergò si quis me percõtaretur, ò Socrates, quid esse dicis istud quo in oĩbus velocitatẽ noĩas? respõderẽ vtique vim breui in tẽpore multa peragentẽ, tam circa vocem, q̃ cursum, ac cætera oĩa mihi videri. LAC. Rectè. SOC. Conare igitur & tu Laches, fortitudinẽ sic definire, quę nã ipsa potentia sit in voluptate, doloreq; & omnibus quibus conuenire modò dicebamus, eadem fortitudo per singula noĩata.

Fortitudinis definitio mala.

LAC. Videtur mihi fortitudo tolerantia quædam animi esse, si quod per oĩa fortitudini conuenit, dicendum. SOC. Dicendum profectò, si nobis ipsi ad interrogata respõdeamus. Arbitror aũt non quãlibet tolerantiam fortitudinẽ te putare. Quod hinc sane conijcio. Hoc fermè cognosco Laches, te pulchrũ quiddam fortitudinẽ esse putare. LAC. Imò certè pulcherrimũ. SOC. Nónne ea tolerantia quã prudentia comitatur, & pulchra est & bona? LAC. Omnino. SOC. Ea verò quã imprudentia, nónne contra dãnosa ac noxia? LAC. Nẽpè. SOC. Pulchrũ ne ipse vocabis quod tale sit, dãnosum ac noxium? LAC. Nefas istud ò Socrates. SOC. Non ergò tolerantiam eiuscemodi fortitudinẽ nuncupabis, quãdoquidẽ haud pulchra est, quum tñ fortitudo ipsa sit pulchra. LAC. Vera loqueris. SOC. Prudens itaq; tolerantia secundum orationem tuam est fortitudo. LAC. Videtur.

Cõfutatio.

SOC. Videmus ergò quæ nam tolerãtia, & qua in re prudens, sit fortitudo. nunquid ad omnia tum magna, tum parua? veluti si quis toleret, dũ prudenter argentũ erogat, cognoscens ex hoc sumptu se lucraturũ, húnc ne fortem dices? LAC. Nunquã. SOC. An verò si quis medicus, cùm filius eius, vel alius quiuis pulmonis angustia grauatus, potũ dari cibumq; petit, toleret, neq; flectatur? LAC. Neq; tolerantiam hanc fortitudinẽ appellabo. SOC. At verò in bello tolerantem virum promptumq; ad pugnam, qui prudenter singulis circunspectis prçuideat, & auxilia affutura, & aduersus pauciores, debilioresq; sibi pugnandum, tum loco cómodiore vteretur, virúm ne, inquã, tali cum prouidentia & apparatu tolerantẽ, fortiorẽ dices eo, qui in contrario quodam exercitu constat ac tolerat? LAC. Imò verò húc qui in contrario Socrates. SOC. Imprudentior tñ est huius, q̃ illius alterius tolerantia. LAC. Vera loqueris. SOC. Ergò & hominem equestri scientia prçditum, & in equestri certamine tolerantẽ, minus fortẽ dices eo, qui expers huius scientiæ tolerat? LAC. Mihi quidẽ ita videtur. SOC. Atqui & illũ prætereea qui sciens funda iacere, arcumq; intendere, vel aliud quoduis toleret, minus fortẽ. LAC. Omnino. SOC. Item quicunq; sine arte natandi in puteũ descendentes, eo in opere tolerare ac persistere audẽt, vel in alio quouis opere sine arte, eos u fortiores dices ijs qui sunt illarũ artium eruditi? LAC. Quid aliud quis dixerit Socrates? SOC. Nihil, si modo ita quis putet. LAC. Puto equidem. SOC. Attamen imprudentius hi pericula subeunt tolerantq;, q̃ illi qui arte hæc aggrediuntur. LAC. Videntur. SOC. Nónne supra turpis ac noxia nobis audacia tolerantiaq; imprudens apparuit? LAC. Maximè. SOC. Constabat aũt fortitudinẽ pulchrũ aliquid esse. LAC. Constabat planè. SOC. Nunc rursus concessimus turpẽ illam imprudentemq; tolerantiã fortitudinem esse. LAC. Sic apparuit. SOC. Rectè ne loqui tibi videmur? LAC. Mihi verò minimè per Iouẽ, ò Socrates. SOC. Non ergò secundũ Doricam harmoniã, vt verbis tuis vtar, ego ac tu modò concinimus: Nã opera nobis verbis non consonãt. Re quidẽ ipsa dicet aliquis fortitudinis nos esse participes, verbis aũt minimè, vt arbitror, si nos in præsentia audiuerit disputantes. LAC. Verissima nãrras. SOC. Videtúr ne tibi pulchrũ esse, vt sic affecti simus? LAC. Nequaquã. SOC. Vís ne sermoni quẽ induximus, hoc saltẽ credamus, pareamusq;? LAC. Quíd nam, & cui potissimũ? SOC. Sermoni inquã, tolerare iubẽti. Si ergò tibi placet, & nos in hac ipsa quæstione cõstemus toleremusque, ne ipsa nos fortitudo derideat, qȝ minus fortiter ipsam inuestigemus, si sæpenumero tolerantia ipsa constantiaq; fortitudo est. LAC. Ego quidẽ, ò Socrates, sum ad perseuerandũ paratus, quamuis insueti mihi sermones sint: sed quidam me aduersus superiora contendendi instigat ardor, ac nimium ægre fero, si vsqueadeò ineptus sum ad ea quæ sentio proferenda. Nẽpè mihi videor quid fortitudo sit, intelligere. Nescio tñ quo pacto paulò antè me subterfugerit, vt quid ipsa sit verbis cõplecti nequiuerim. SOC. Nonne bonũ venatorẽ decet, amice, explorando discurrere, & sagaciter insequi, neq; ignaue desistere. LAC. Decet profectò. SOC. Vis itaq; Niciam istum ad venationem hanc inuitemus, siquo pacto is nobis sit sagacior? LAC. Quid ni velim? SOC. Age Nicia amicis tuis sermonum fluctu nutantibus subueni, vacillantibusq; siquam vim habes, accurrè. Cernis quantum nostra deficiant ac dubia sint. Tu ergò explicans quid esse fortitudinem putes, ambiguitatẽ solue, tuamq; sententiam rõne confirma. NIC. Videmini, ò Socrates, mihi iandiu non rectè fortitudinem definisse. Eius porrò sententiæ, quam rectè abs te inductam quãdoque audiui, nullã facitis mentionem. SOC. Cuius nam sententiæ Nicia? NIC. Sæpenumero ex te audiui, quemlibet ad ea idoneũ esse, in quibus sapit: inidoneũ, in quibus est indoctus.

Frequens in ore Socratis sententia de omni virtute & bonitate.

SOC. Vera per Iouem refers, ò Nicia. NIC. Nonnè igitur si fortis vir bonus est, est & sapiens? SOC. Audis Laches? LAC. Audio equidem, sed quid dicat, non satis intelligo. SOC. At ego mihi intelligere videor. Opinor .n. hunc sapientiam quandam, fortitudinẽ dicere. LAC. Quã sapientiam Socrates? SOC. Nonne ab hoc istud quæris? LAC. Certè. SOC. Age Nicia, huic declara, qualis sapientia secundũ orationẽ tuam sit fortitudo, neque .n. tibicinaria. NIC. Non. SOC. Neq; etiã citharistria. NIC. Haud equidẽ. SOC. At verò quæ nã tandẽ, & cuius rei scientia? LAC. Rectè admodum interrogas illũ, ò Socrates: ideoq; exponat quã sapiẽtiam esse dicat. NIC. Scientiã metuendarũ rerum, & non metuendarũ, tã in bello, q̃ in cæteris oĩbus. LAC. Quàm absurde hic, ò Socrates, loquitur. SOC. Quamobrẽ ita dicis Laches? LAC. Quia diuersa est à fortitudine sapientia. SOC. Non dicit Nicias. LAC. Non hercle, & idcirco delirat. SOC. Quin doceamus illũ, omissis cõuitijs. NIC. At cupit Laches is, ò Socrates, me tanquam nihil dicentẽ redargui, postquã ei haud ita pridẽ hoc ipm accidit. LAC. Absque dubiò Nicia, idq; conabor ostendere. nihil .n. dicis. Nõne in morbis medici metuenda cognoscunt? an videnẽ tibi fortes ista cognoscere? vel tu medicos fortes vocas? NIC. Minimè. LAC. Neq; agricultores, vt arbitror, licet hi in agris colendis, quæ sint metuenda, cognoscant. quinetiã artifices alij, quæ audere decet, & quæ metuere suis in artibus sciunt, qui nihilo magis fortes sunt. SOC. Quid tibi dicere

dicere Laches videtur, ô Nicia? Aliquid certè dicit, nõ tñ verũ. Soc. Quare? Nic. Qm̃ medicos arbitratur vlterius quicquã nosse circa ęgrotos preterid quod ęgrũ noxiũq; vel quod sanũ & salubre. Ipsi verò hoc duntaxat intelligunt, vtrũ verò extimescendum, malumq; alicui sit esse sanum potius, q̃ ęgrotare, censes hoc, ô Laches, medicos intelligere? An nõ putas pręstare nõ nullis ex morbo nõ cõualescere, q̃ cõualescere? Dic enim tu ne asseris oĩbus præstare vti viuant, nec multis conducere mortẽ? Lac. Hoc equidẽ potius. Nic. Quibus mori præstat eadem metuenda, malaq; existimas, quæ & illis quibus viuere? Lac. Nequaquã. Nic. Harũ verò rerũ iudiciũ medico tribuis? vel alteri cuidã artifici pręterq̃ metuenda & nõ metuẽda intelligẽti, quẽ ego fortẽ voco? Soc. Aduertis ne Laches, quid iste loquatur? Lac. Aduerto equidẽ q̃ vates fortes nũcupat. Nã quis alius norit q̃bus mori pręstet, q̃ viuere? Atqui, ô Nicia, vtrũ fateris vatẽ esse te, vel neq; vatẽ, neq; fortẽ? Nic. Nũquid vatis officiũ putas, quatenus cedendum, quatenus audendũ sit, dignoscere? Lac. Puto equidẽ: nã cuius sit præterea? Nic. Eius planè quẽ ipse dico, multo magis vir optime. Quippe ad vatẽ spectat solũ futurorũ portẽta signaq; prænoscere, siue mors cuiquã immineat, siue morbus, seu iactura rerum, vel victoria, vel clades in bello, aut alio quouis certamine. Quid aũt ex his cuique, aut pati, aut non pati præstet. cur vates potius, q̃ quiuis alius iudicabit? Lac. Nescio q̃d iste sibi velit Socrates. neque.n. vatẽ, neq; medicũ, neq; aliũ quempiam declarat, quẽ fortem esse dicat, nisi fortè Deum quendã esse ipsum dixerit. Mihi quidem videtur Nicias ingenuè fateri nolle, se nihil dicere, sursum verò deorsumq; fertur, & ignorantiã suam abscondit. Enimuerò, & nos paulò antè, ego scilicet ac tu Socrates tergiuersari similiter poteramus, si dissimulare voluisses, adeò vt non videremur nobis ipsis contraria loqui. Si igitur in iudicio nobis esset perorandũ, deceret quodãmodo hoc efficere. Nunc aũt quid opus est in hoc cœtu frustra se verbis ornare? Soc. Nihil, vt mihi videtur, Laches. Sed videamus, ne fortè Nicias aliquid se dicere putet, neque verborũ gratia hæc dicat. Quare ab ipso planius sciscitemur, quid sentiat: ac si quid veri afferre videtur, assentiemur, sin minus, docebimus. Lac. Ipse, si vis, interroga Socrates. Ego.n. satis percontatus sum. Soc. Nihil prohibet, Cõis.n. & mihi & tibi erit interrogatio. Lac. Oĩno quidẽ. Soc. Dic mihi, ô Nicia, imò dic nobis: nã & mihi & Lacheti quæstio hæc est cõis: fortitudinem esse dicis metuendorũ & non metuẽdorum sciãm? Nic. Equidẽ. Soc. Hoc autẽ dignoscere non cuiuslibet viri opus esse, postquã neque medicus, neq; vates hoc sciet, neq; fortis est, nisi hãc ipsam sciam sit adeptus? An non ita dicebas? Nic. Ita prorsus. Soc. Quare, vt prouerbio dicitur, Nõ sus hoc quiuis norit, neq; fortis erit. Nic. Non certè, vt mihi videt̃. Soc. Constat vtiq; Nicia, q̃ neq; Crómyoniam suem fortem fuisse credis. Neque iocãdi gratia hęc dico, verum arbitror eum qui ita loquitur, nullius bruti admittere fortitudinẽ, neq; concedere brutum aliquod adeò sapiẽs esse, vt quæ perpauci hoĩes propter difficultatem cognoscunt, ea leo, vel leopardus, vel aper aliquis nouerit: sed necesse est illũ qui ita, vt tu fortitudinẽ definierit, dicere leonẽ, ceruũ, taurũ ac simiam, ad fortitudinẽ æque oĩa natura esse instituta. Lac. Per deos rectè loqueris Socrates, idq; nobis, ô Nicia, reuera declara: vtrũ sapientiores nobis has feras esse dicas, quas oẽs fortes esse fatemur: vel contra oĩum opinionẽ, fortes esse negare audeas. Nic. Equidẽ Laches, neq; bruta fortia voco, neque aliud quicquã ob inscitiam terribiliũ nihil formidãs, intrepidumq; & futuũ. An pueros oẽs fortes vocare me putas, qui ob inscitiã nihil metuunt? Arbitror equidẽ intrepidum non idem esse ac forte. Nam fortitudinem & prouidentiã in paucis admodũ reperiri existimo: ferocitatem verò & audaciam metu carentem, omni absque prouidentia, in multis & viris, & mulieribus, puerisque, & feris. Quæ igitur & tu & alij multi fortia noĩatis, ego ferocia nũcupo: fortia verò quæ prudenter discernunt, quę audacia & quę metu sint digna. Lac. Vides, ô Socrates, q̃ belle hic vir, vt putat ipse, se verbis ornat. Eos autẽ fortitudinis munere priuare contendit, quos alij oẽs fortes esse consentiunt. Soc. Ego verò nequaquã, ô Laches, sed bono aĩo esto. Aĩo.n. te, & Lamachũ sapientes esse, si fortes estis, & alios insuper multos Atheniensium. Lac. Nihil aduersus hæc inferam, ẽt si quid valeã, ne me reuera calũniatorẽ quendam maledicũ esse dicas. Soc. Ne dicas, ô Laches: haud.n. aduertisse videris hunc à Damone amico nostro eiusmodi sapientiã accepisse. Damon autẽ Prodici est admodũ studiosus. Prodicus verò prę sophistis cæteris mirus in explicanda distinguendaq; nominũ vi fertur. Lac. Profectò his studijs se extollere Socrates magis sophistã decet, q̃ virum publicis muneribus fungentẽ. Soc. Decet eum Laches, qui res maximas gerit, maximam quoque habere prudentiam: inquirendũ verò nunc censeo ad quid potissimum significandum Nicias fortitudinis nomen instituit. Lac. Tu ipse perquire hæc Socrates. Soc. Efficiam vir optime: ne tñ putes ex cõi te disputatione excludi, ẽt tu mẽtem adhibe, & nobiscum dicenda considera. Lac. Esto ita, si ita agendum videtur. Soc. Imò certè videtur. Tu aũt Nicia, dic nobis rursus ab initio. Scis.n. principio sermonis fortitudinem nos veluti quandam virtutis partẽ considerauisse? Nic. Equidem. Soc. Nónne & tu quod suprà est inductũ, vt partem aliquam respondisti, tanquàm sint & partes aliæ, cunctæ aũt virtutis nomine nuncupẽtur? Nic. Quidni? Soc. An tu easdem quas ego partes nominas? Nam ego quidem præter fortitudinẽ, temperantiã, iustitiamque, & talia quędã nomino. nũ tu quoque? Nic. Ego quoque. Soc. Attende iam. hæc.n. admittimus. De his autẽ quæ metu digna terribiliaq; sunt, & de his quæ audacia digna sunt, deinceps consideremus, ne fortè tu alia esse putes, alia quoque nos putemus. Quæ.n. nos dicimus, exponemus. Tu verò si dissentis, doce. Arbitramur terribilia esse, quæ metum incutiunt: audenda, quæ metum nullum obijciunt. Metũ verò inferunt non præterita mala, non præsentia, sed quæ expectãtur. Metũ siquidẽ futuri mali expectationẽ vocamus. An nõ & tu idẽ sentis, ô Laches? Lac. Et maximè quidẽ Socrates. Soc. Audis, ô Nicia, terribilia metuendaq; futura mala nos dicere: audẽda, futura bona, vel certè non mala. Tu ne ita de his, an aliter sentis? Nic. Ita certè. Soc. Horũ sciãm fortitudinẽ vocas? Nic. Prorsus. Soc. Videamus præterea vtrum & in hoc tertio nobiscũ sentias. Nic. Quid istud? Soc. Dicã equidẽ. Mihi sanè atq; huic videtur, quorũcunq; sciã aliqua est, non aliã sciam esse præteritorũ vt facta sunt, aliã præsentiũ, vt fiunt, aliã futurorũ, vt optime fieri possint, sed eiusdẽ sciæ opus esse hæc oĩa nosse. Quemadmodũ circa sanum, & salubre per omne tempus non alia scia, vna medicina excepta, prospici quę fiunt, quę facta sunt, quæ fient, quo pacto fiant. & circa illa quę terra nascunt̃, agricultura se sĩr habet, Quinetiam in bello vos ipsi testes eritis, rẽ militarẽ subtiliter, & alia oĩa & futura prospicere. neq; enim subijci illã vaticinio vultis, sed pręesse potius, vtpotè acutius quæ in bello fiunt, quæ ue futura sunt præuidentem. Atqui & lex ita statuit, non vatẽ pręfecto exercitus dominari, sed præfectum exercitus vati pręesse. Asseremus hęc ô Laches? Lac. Asseremus. Soc. An tu nobis consentis, ô Nicia, ad eandem sciam pertinere, eadem vt præterita, vt præsentia, vt futura sunt cognoscere? Nic. Equidẽ: nam ita mihi videt̃, ô Socrates. Soc. Nõne vir optime, fortitudo scientia est metuẽdorum contrariumque, vt ipse prædicas? Nic. Est vtique. Soc. Constitit autẽ ea quæ metuimus, futura mala, quæ verò audemus, futura bona esse. Nic. Planè. Soc. Eadẽ verò scia est earundẽ rerum præteritarum, præsentiũq; & futurarum. Nic. Vera hæc sunt. Soc. Non solum igit̃ metuendorum, contrariorumque fortitudo scientia est, neque

Prouerbium. Vide Plutar. in Theseo.

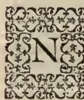
neque.n.futura dũtaxat bona mala ue intelligit, verumẽt præsentia præteritaque, & oĩa simpľr, vt aliæ sciẽ prospicit. Nic. Ita videtur. Soc. Partẽ itaq; tertiã fortitudinis nobis Nicia respondisti, quanquã nos quid vniuersa fortitudo sit, interrogauimus. Enimuerò vt videť in pręsentia secundum orationẽ tuam nõ modo metuendorũ contrariorumq; fortitudo scientia est, sed bonorũ oĩum atq; malorum, oĩumq; simpľr quomodolibet sese habẽtium. Sic ne modo an aliter iudicas Nicia? Nic. Ita mihi videtur, ò Socrates. Soc. Putas, ò beate vir, huic aliquam deesset virtutẽ, qui norit bona omnia prorsus, vt affecta sunt, fiuntq; & fient, mala ue simľ? Eumq; virum indigere temperantia, & iustitia putas sanctitate ue, cui soli cõpetit, vt tã diuina, q̃ humana bona, & mala prudẽter intelligat, deuitet hæc, apprehendat illa, quiq; rectè cum omnibus viuere norit? Nic. Vera loqui videris, ò Socrates. Soc. Quod ergo abs te inductum est Nicia, non pars virtutis, sed vniuersa virtus est. Nic. Apparet. Soc. Veruntamẽ fortitudinẽ diximus partem aliquam esse virtutis. Nic. Diximus planè. Soc. Quod verò nunc dicitur, nõ apparet. Nic. Non. Soc. Non ergò inuenimus Nicia, q̃d ipsa sit fortitudo. Nic. Non videmur. Lac. At qui rebar, ò amice Nicia, inuenturũ, postquam me Socrati rñdentẽ despiciebas. Ideoq; sperabam te ex Damonis sapientia hęc nobis declaraturũ. Nic. Belle facis, ò Laches, qui fortiter contemnis, quod rudis disputationis huius sis: solũ verò id curas, vtrũ ego quoq; talis videar, neque quicquã interesse censes, modo rerũ illarum nihil vterq; intelligamus, quas scire quisq; debet, qui esse aliqs vult. Videris ergo reuera humanũ quiddã pati, q̃ non in teipsum, sed in alios respicias. Ego autẽ arbitror à me de his rebus esse tolerabiľr dictũ. Si quid verò minus est, posthac cũ Damone ipso corrigã, quẽ tu quum nunquã videris, existimas deridendũ: hæc porrò cũ alijs, vbi solide assecutus fuero, ẽt te citra inuidiã docebo. Nam hac maximè indigere disciplina videris. Lac. Sapiens quidẽ es, ò Nicia, veruntñ Lysimacho huic, & Melesię consulo, vt studium meũ ac tuũ circa filiorũ eruditionẽ non exigãt, sed Socratem hunc, quẽadmodum principio dixi, ne negligãt. Ego quoq; si mihi adulti essent filij, idẽ fecissem. Nic. Enimuerò & ipse censeo, si mõ velit Socrates curã adolescentum suscipere, aliũ neminẽ esse quærendum. Nempe Niceratum huic libẽtissimè cõmendarẽ, si ipse acciperet. Verũ quoties de hoc verba ei facio, alios quosdam ostendit, ipse recusat. Experire ergò Lysimache, nũ Socrates tibi magis obtẽperet. Lys. Par est, ò Nicia: quãdoquidẽ & ipse multa vicissim in eum conferre paratus sim, quæ alijs nõ multis sanè facerem. Quid ais, ò Socrates? Morem nẽ geres, curabisque, vt optimi adolescentes euadãt? Soc. Durũ certè id esset Lisimache, si quis eiusmodi curã renueret. Quapropter si ego in superiori disputatiõe sapiẽs apparuissem, si aũt inscij, meritò ad opus hoc ipse pręcipue vocãdus essem. Cũ verò in eadẽ dubitatione hæreamus, quis nostrũ potius eligat? Mihi quidẽ nullus præcipue eligẽdus esse videť. Cæterum cũ ita hęc se habeant, videte num rectè nobis consulã. Oportere, ò viri, existimo, (nã nihil horũ efferri volo) in cõe oẽs inuicẽ quærere, primũ quidẽ nobis ipsi optimũ præceptorẽ, egemus enim: deinde adolescẽtibus, neq; pecunijs, neq; vllis alijs rebus parcẽtes. Ita verò viuere, vt nũc viuimus, & filios ita curare, nõ consulo. Si quis aũt nos irriserit, q̃ tam grãdes natu præceptoris ludum ingredi statuamus. Homeri illud obijciendũ. Ait.n. viro egeno verecundiã nihil conducere. Quamobrem spretis omnibus detractorum verbis, cõem nostri adolescentumq; curam suscipiamus. Lys. Placent mihi quę dicis Socrates, statuoq; quo senior sum, eo studiosius vna cu adolescentibus discere. Sed heus tu. Cras prima luce demum venito, ac ne negligito, vt de his rebus consilium ineamus. Nam hodiernus iam soluẽdus est cœtus. Soc. Efficiam quod iubes Lysimache: & si Deus voluerit, cras ad te veniam.

Homeri dictum, Viro egeno verecundiã nõ conducere.

CLITIPHO PLATONIS, VEL EXHORTATORIVS.

DIMIDIATI DIALOGI

Personæ, Socrates, Clitipho.

Occasio dialogi huius, trũcati iniuria tẽporis.

NVPER mihi retulit quidam, Clitiphonẽ Aristonymi filium loquentem cũ Lysia, Socratis quidem consuetudinem vituparet, Thrasymachi verò laudare magnopere solitũ. Clit. Quisquis ille, ò Socrates, fuerit, haud rectè narrauit, quæ de te cum Lysia sum locutus. Nam in quibusdã laudaui te, in quibusdã minimè. Postquã verò succenses mihi, quãquã dissimulas, quasi nihil id cures, libentissimè ego ipse tibi illa referam, præsertim cũ soli simus, ne adeò te despici putes. Forte.n. nunc non rectè audisti, quocirca infensior mihi redditus es, q̃ deceat. At si ipse mihi veniã dederis, animaduerterisque, libentissimè rem tibi narrabo. Soc. At turpe nimium esset, si te prodesse mihi volentem nõ tolerẽ. Constat.n. vbi intellexero quã malus, quã bonus sim, deteriora declinaturam esse pro viribus, meliora prosecuturũ. Clit. Audi igitur. Equidẽ tecum versatus, sæpenumero Socrates vehementer obstupui, dum te loquentẽ audirem, mihiq; visus es pręclarissimè oĩum dicere, quoties obiurgãs homines veluti è machina tragica Deus subito exclamares. Quo nã ruitis homines? Nescitis quò feramini, neque opportunum quicquã agitis, qui omni studio pecunijs cumulãdis incũbitis: filios aũt quibus eas relicturi estis, negligitis, neq; vt illis iustè vti sciant, eos iustitiæ præceptoribus commendatis, qui doceant iusticiam, si doceri põt, & si exercitatione ac consuetudine comparanda est, diligenter exerceãt. Neq; vos etiam ipsos curastis vnquã. Sed cum videatis literas, musicam & gymnasticã vos filiosq; vestros ad sufficiẽtiã consecutos, quã virtutis disciplinam perfectã existimatis, deinde nihilominus circa pecunias prauos ẽe, cur non præsentẽ educationẽ contemnitis? cur non quæritis aliquos, qui vos ab hac inmusica dissonãtia liberẽt? Et.n. propter hoc delictũ secordiamq;, magis q̃ propter pedis ad lyrã dissonã motionẽ, & frater aduersus fratrẽ, & ciuitas aduersus alias ciuitates immoderata & discordi seditione suborta feruntur, & cõmisso prælio extrema patiuntur & inferunt. Vos aũt dicitis, non propter ruditatẽ inscitiamq;, sed sponte iniustos esse eos, qui sunt iniusti. Rursusque asserere non dubitatis, iniustitiã turpẽ esse rẽ, Deoq; aduersam. Quã igitur ob causam hoc tm̃ malum quis eligit? Rñdetis, hoĩem superatũ voluptatibus id subire. Nõne superari præter voluntatẽ est, qñ quidẽ ex volũtate est superare? Quapropter iniustè agere, præter voluntatẽ esse vbiq; ratio dictat. Diligentiorẽ itaq; curam, quã solet adhibere, & viros oẽs priuatim & publicè ciuitates decet. Quoties ista Socrates audio te dicentẽ, mirũ in modum delector ac laudo, idemq; facio, cũ ea quę sequunť ausculto. Addis.n. eos quicũq; corpus quidẽ exercent, aĩum verò negligũt: qđ natura subiectũ est colere, spernere verò quod imperat. Itẽ vnicuiq; vsum eius rei qua vti scit, cõferre. Illi verò qui oculis, auribus, toto corpore nescit vti, præstare, neq; videre, neq; audire, neq; aliter vti corpore, q̃ vti. Siľr & in artibus. Quicũque.n. lyra propria vti nescit, patet vt ipse ais, q̃ neque alterius lyra scit vti: & qui aliena nescit vti, nescit & sua. Eademq; est de cæteris instrumentis & possessionibus ratio. Atq; eò tandem pręclare tibi sermo procedit, vt inferas, qui nescit anima vti, præstare huic vt ocium agat anima, neque viuat, quàm vt viuat, & sui iuris in agendo ipse sit.

Prouerbium.

Quem

Quem si qua necessitas cogit uiuere, melius huic esse, ut seruus uitã ducat q̃ liber. Est aũt hoc, tanquã nauis ita cogitationis gubernacula committere alteri cuiquã, qui gubernatoriã humanæ uitæ adeptus sit disciplinã, quã sæpe tu Socrates ciuilem uocas peritiã, eandemq; iudiciaria & iustitiam. His ergo sermonibus alijsq; eiusmodi multis atq; præclaris, uirtutẽ asserẽtibus posse doceri, suiq; ipsius in primis suscipere curam iubentibus, nũquam fermè aduersatus sum, neq; ut arbitror in posterũ aduersabor. Perutiles enim ipsos existimo, plurimumq; ad exhortationẽ ualere, & ad homines quasi dormientes excitãdos conducere. Adhibui itaq; mentẽ, ut qui essem reliqua auditurus: percõtatus sũ nõ te primũ, ò Socrates, sed æquales tuos, uel cõtubernales, uel socios, uel quomodocũque aliter affectos tibi oportet dicere: horũ, inquã, eos antè alios, q primi apud te habẽtur interrogaui, quis post hæc sermo potissimũ sequeretur, ac more tuo, quodãmodo ita præfatus quæstionẽ exposui. O uiri optimi, quo pacto inquã, Socraticas ad uirtutẽ hortationes accipere deinde debemus? An quasi solũ hoc extet, prodire verò ad opus rẽq; perficere minimè? Atqui nostrũ & hoc per oẽm uitã erit officiũ, eos q nõdũ satis incitati sunt, prouocare, atq; ita sẽper inuicẽ exhortari? An potius & Socratẽ, & nos ipsos, cũ non negemus hoc ipm agẽdũ esse, sic inquirere decet, quid posthac unde iustitiæ studiũ incipiemus? Siquis nos ad curãdum corpus hortans, tanquã pueros qui nequaquã aduertũt curã eius gymnasticã atq; medicinã esse, obiurget q de tritico, & hordeo, & uitibus semper cogitemus, deq; oĩbus, quæ corporis gratia quærimus, artem uerò & industriam, qua bonus corporis habitus fiat, nullam inquiramus, cum tamẽ sit aliqua, fortè illum rogaremus quas artes circa cultum corporis esse dicat, atq; ille vt arbitror responderet medicinã atq; gymnasticã: Eodẽ pacto nunc quã artem circa aĩæ virtutẽ versari censeamus, respõdeat quisquis peritissimus horũ sibi videtur. Respõdet ergò ad hæc, artẽ hãc quam ex Socrate audiuisti, nullã aliã, nisi iustitiam esse scias. Tunc ego, non solũ, inquam, mihi nomẽ adducas, sed vlterius sic expónas. Medicina porrò ars quædã dicitur, ab hac duo fiunt: nã & medici ex medicis efficiũtur, et sanitas reparatur. Alterũ horũ haud amplius ars aliqua est: artis aũt docẽtis preceptæq; opus, quã dicimus sanitatẽ. Ab architectura similiter duo fiũt, ędificiũ videlicet & architectura, illud quidem opus, hæc autem doctrina. Iustitię quinetiã esto iustos alios facere, quemadmodum superiores artifices: sed opus alterum quod nobis vir iustus efficere potest, quid esse dicemus? declara. Respondit quidã, conferens: alius, decens: alius, cõducibile: alius, vtile. At ego respondens obieci in singulis artibus eadẽ hæc noĩa esse: cumq; rectè quid fit, vtilia, conducibilia, & alia huius generis illic fieri diciq;. Illud verò artis cuiusq; propriũ, ad quod hæc respiciũt. Quemadmodũ in arte fabrili quod bene, pulchre, decẽter se habere dicit, illuc tendit, vt ex lignea materia apte supellectilia fiant, quæ quidem ars minimè sunt, sed artis opus. Dicatur siĩr, & iustitiæ ipsius opus. Hic quidam ex tui familiaribus Socrates respondit, & bellissimè quidẽ loqui visus est. Opus iustitię proprium, inquit, quod nullius vlterius facultatis, est amicitiã in ciuitatibus parere. Ille rursus interrogatus, amicitiam esse bonum quoddã asseruit, malum verò nunquam. Cũ verò interrogaret de puerorũ brutorumq; beneuolentijs, quas amicitias cõiter appellamus, amicitias esse eas negauit, quippe cũ sæpius obsint, q̃ prosint: dixitq; illas falso amicitias nuncupari: veram aũt amicitiam esse procul dubiò cõsensionem. Cum aũt quæreretur, vtrum assensionem illam vocaret opinionis, an scientiæ concursum: opinionẽ quidem contempsit, quia consus opinionum multi inter hoĩes ac noxij sunt, amicitiã verò bonã oĩno opusq; iustitiæ esse concesserat. Quare idem dixit esse consensionẽ & scientiam, non opinionem. Cũ verò huc loquendo delati essemus, ambigui auditores aduersus illum protinus inclamarunt, q eodem sermo reuolueret: quoniam & medicina sit consensio quædam & artes reliquæ, & circa quid versantur declarare queant. At verò tua hæc iustitia, vel consensio, quò tendit ignorat, quod ue opus sit, latet. Eadẽ abs te tandẽ quæsiui Socrates. Tu verò statim iustitiæ opus esse dixisti, prodesse amicis, inimicos lędere. Deinde verò visus tibi est vir iustus nunq̃ lædere quenquã, sed prodesse in oĩbus vnicuique. Hæc non semel tm̃, ò Socrates, aut bis tentata sunt: sed cũ diu supplex vos sequutus fuerim, deniq; defessus sum, existimans te ad inflãmandos hoĩes, vt studiũ virtutis capessant, cæteris esse vehementiorẽ. E duobus verò alterutrũ necesse est. aut. n. eatenus tm̃ vales, vltra verò nihil, q quidem in quauis arte contingere potest: ceu in arte gubernatoria fieri potest, vt qui gubernare nescit, excogitauerit aliquas eius artis laudes, quibus ad eam hoĩes prouocet, quasi dignissima sit, & in cæteris artibus eodẽ modo. Idem fortasse tibi quis tribuet, quasi nihilo magis iustitiam ipsam cognoscas, & si præclare eam laudas. Ego autem non sic existimo. E duobus enim alterum, inquã: aut nescire te arbitror, aut nolle mecum communicare. Quamobrem ad Thrasymachum vt opinor, me conferam, & aliò quocunque potero speraueroq; à dubitationibus liberari. Neq; vero aliò me cõferrem, si velles ipse exhortationibus istis quãdoq; facere finem. Porrò quẽadmodum si me iam satis ad curam corporis, quæ gymnastice est incitasses, post exhortationẽ huiusmodi aperires mihi qualis mei corporis esset affectio, & quali curatione indigeret, ita in præsentia facito: pone Clitiphonem tibi concedere ridiculum esse, vt in alijs rebus quis studium ponat, animam verò cuius gratia in cæteris laboratur, negligat: & alia quæcunque post hæc sequuntur & dicta modo sunt, retulisse me puta. Obsecro te Socrates ne aliter facias, ne quemadmodum nunc, ita & posthac coràm Lysia cæterisq; hominibus, partim quidẽ laudare te, partim verò vituperare necesse sit. Ei nanq; qui nondum ad virtutẽ sit prouocatus, conferre te plurimum asseram: Persuaso autem contrà, impedimento esse te propemodum, quo minus ad virtutis finem perueniens, beatus efficiatur.

CAETERA DESVNT.

CRATYLVS PLATONIS, *vel de recta nominum ratione.*

Marsilij Ficini Argumentum.

SAPIENTIA Platonica semper quidem suspicit excelsa, nec vnquã humilia despicit, quanquam vetorum scientia nominum non est humilis, imò excelsa, præcipuè diuinorum. Hanc sapientes Hebræi tanti fecerunt, vt eã non modo scientijs omnibus, verumetiam legi scriptæ prætulerint, affirmantes ipsam à deo patriarchis & Moysi fuisse tributam, Moysi, inquam, eã non literis, sed sanctorum mentibus inscripturo. Mentibus, inquam, succedentium prophetarũ, deinceps diuinorum nominum sapientiã in mentes eorũ qui succederent longa quadã serie propagãntiũ. Horũ ergò virtute nominum maiores suos opera miranda fecisse. Præterea nonnulla ex his nominibus scriptis suis inseruisse, sed plerũque vel sparsa, vel inuoluta, quæ si quis cognoscat, & colligat, & perfectè eadẽq; mentis puritate, qua & cui sunt tributa, pronunciet, mirabilia similiter effecturum, præsertim in primo dei nomine, q cum quatuor duntaxat, & his quidẽ vocalibus literis mirabiliter componatur, nimirum à nullo nisi diuinitus inspirato rectè pronunciari potest. Vnde fateri coguntur IESVM, quẽ ipsi Nazarenum vocant, fuisse diuinum. Quippe cum eũ nominis huius Tetragrãmatõ intelligentia vera, & pronunciatione perfecta fecisse miracula fateantur. Verùm de his in libro De religione à nobis satis est dictum. Origenes quoque cũ diuinorũ nominum orationumq; virtutẽ mirifica considerasset, in libris cõtra Celsum, inquit, in quibusdã sacris nominibus mirandam

mirandam latere virtutem, ideoque hęc ipsa non esse ex Hebræa lingua in aliam transferenda, sed in suis ipsis characteribus conseruanda. Fortè enim quemadmodum in corpore certa ratione composito vita permanet, quo vel aliter composito, vel permutato non permanet, sic vitalem quandam putant diuinis nominibus certo diuinitus modo compositis, inesse virtutem. Et quemadmodum ab initio docuit Mercurius Trismegistus, ac diu postea Plotinus & Iamblicus, statutis quibusdam ordine certo compositis dæmones quodammodo includuntur. Verbis autem ad cęlestem quandam similitudinem temperatis diuinę quædam dotes distribuūtur, & id quidem prouidente deo, vt quoties res ipsa postulat, rite possemus diuinum auxilium inuocare. Quod quidem ab ipso Phæbo atque Pythagora obseruatum fuisse tradunt, quos ferunt diuinis quibusdam duntaxat verbis tam animi quam corporis morbos mirifice curauisse. Qua quidē in re cōpertum habemus totam Zoroastris sapientiam constitisse, quam Plato in Alcibiade diuinam appellat, & in Charmide morborum animi corporis curatricem. Mitto quòd omnes gentes atque linguæ præcipuum dei nomen quatuor solum pronunciant literis. De hoc enim latius tractatur à nobis in commentarijs in Philebum, vbi probatur non potuisse in hoc vno gentes omnes nisi diuinitus conuenire. Hinc Aegyptij quem nos deum, Theut nominant. Persę, Syre. Magi, Orsi. vnde Oromasis. Hebræi illud quatuor vocalium ineffabile nomen vtcunque possunt exprimunt per Adonai. Gręci, Theos. Arabes, Alla. Machomet, Abdi. nos accepimus ab angelo IESVM. Sed cur voluit deus quatuor vbique literis inuocari? Forsitan quia & ipse per quatuor gradus cuncta disponit. s. essentia, esse, virtute, actione componens. Item cœlestia triplicitatibus signorum quatuor, ignea, aerea, aquea, terrea, & quæ sub cœlo sunt, quatuor simi liter elementis. Nemo verò mirabitur tantam in veris nominibus vim latere, si modo considerauerimus ipsam rei vim naturalem, quando verè cognoscimus, peruenire ab obiectis ad sensus, ab his ad imaginationem, ab hac quodammodo & ad mentem. Deinde à mente concipi quidem primum, deinde per vocem exprimi quasi partum. Atque in hac ipsa voce suis quibusdam articulis cōstituta vim ipsam rei sub significationis forma quasi vitā latere, vitā, inquam, ab ipsa mente per semina rerum conceptam primo, deinde per voces editam, postremo per scripta seruatam. Quòd si cæterorum nomina vim rerum quodammodo seruant, ideoque per illa quasi rerum imagines ipsæ res agnoscuntur, multò magis diuina nomina ab ipso deo tradita vim suā perpetuo seruant. Nec immeritò. Nomen enim verum, vt Platoni placet, nihil aliud est quàm rei ipsius vis quędam mente primum, vt dixi, concepta, voce deinde expressa, literis demum significata. Rei autē diuinæ necesse est virtutem esse diuinam. Quamobrem dei nomina cum illis diuina vis insit, Plato & hic & in Philebo venerari iubet, atque vt significat in legibus, multo etiam magis quàm delubra statuasq; diuinas. Expressior enim imago dei in artificio mentis, prępertim afflatæ diuinitus, quàm in manuum operibus reseruatur. Nomina verò dei prima atque synceriffima apud mentes supernas cœlestesque esse iudicat, à quibus expressius deus, vt ita dixerim, ipse concipitur. Secunda verò in dęmonibus purioribus. Tertia in animis hominum, eaque per priscos viros deo affiatos quasi dei rubas fuisse prolata. Dei itaque nomina nobis per antiquos sanctosque tradita, tanquam imagines radijq; dei ipsius esse videntur, per superiora numina, perque sanctiores hominum animos penetrantes. Quisquis autem solem, vt par est, admiratur, meritò veneratur & solis lumen. ita & deum colere oportet in primis, simulque dei radios, vires, imagines in sacrorum nominum significatione latentes. Audiamus ergò Socratem in Philebo ita clamantem. Reuerentia mihi semper erga deorum nomina, nō humana quędam formido est, sed maximum quenque timorem exuperat. Audiamus eundem rursus in Phędro sed expiantem, quòd in Amorem dei nomen forte disputando deliquerit. Audiamus platonem in vndecimo Legum, eos qui deorum nomina mendacio & periurijs inquinauerint, sacrilegos omnino censentem, iubentemq; illos à quolibet impune cædi, eum verò qui præsens non punierit, tanquam proditorem legum rigide condemnantem. Neque verò nos turbet quòd plures sæpe nominet deos. Vnicum enim per seipsum in Parmenide, atque Timęo probat esse deum, cęteros vero angelicos, cœlestesque dei ministros cùm deos nominat, non tam deos quàm diuinos intelligit. Postquam verò in Parmenide ad vnum deum omnia comparauit, nomina quoque illius spernenda non censuit, in quibus cum mira dei munera lateant, non iniuria diuinus ille theologus Dionysius Areopagita omnia theologiæ mysteria in diuinis nominibus exquisiuit. At cur silentio prætermisimus splendorem illum veritatis Apostolum Paulum dicentem, Sermonem dei esse viuum atque efficacem, vehementius omni gladio ancipiti penetrantem? Item illud eiusdem, Donauit deus illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine IESV omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, infernorum? Sed iam ad dialogum redeamus. Hermogenes Parmenidis discipulus & sectator, atq; Cratylus sectator Heracliti, de rectitudine nominum dissidentes, dum ille quidem nomina solum arbitrio, hic verò naturali quadam ratione habere vim putat, deoique Socratis se iudicio subigunt. Principio quàm bellè tres hic Platonis cōueniunt præceptores. Hic enim à Socrate moralia, à Cratylo physica, ab Hermogene potissimum metaphysica, pręter illa quæ ipse inuenit, dicitur accepisse. Cratylus quidem sectator est Heracliti, cęterorumque priscorum, qui multis ante Heraclitum seculis philosophati sunt, putauerunt q; nihil vsquam stabile, sed omnia in perpetuo motu versari. vnde & nomina rebus ab ipso motu plurimum posuerunt. Hermogenes verò Parmenidis Pythagoreorūq; cultor, contra putantium omnia permanere. Eiusmodi controuersiam inter Hermogenem & Cratylum Socrates & Plato ita componunt, vt Heracliti quidem sententia in Physicis, Parmenidis verò in metaphysicis sit probanda, si quis autem vel statum rerum ad naturalia, vel motū transferat in diuina, sit penitus improbandus. Sed his omissis, quantum ad nomina pertinet, Socrates in Cratyli sententiam magis declinare videtur, eam hoc pacto confirmans. Orationum alia vera est, alia falsa, & orationis veræ partes veræ sunt, orationis falsæ, partes quoque sunt falsæ. Partes autem orationis sunt nomina, quo fit vt nominum alia vera sint, alia falsa. Oratio quidem vera est quæ res ipsas vt sunt ita dicit, falsa verò, quæ contra. Quapropter & nomina vera sunt illa quę res ita vt sunt potius, quàm vt placet arbitrio, proferunt. Quoniam verò Protagoras putat qualia cuique videntur quæque, talia esse, adeo vt res nullę essentiam habeant propriam, sed humana opinio omnium sit mensura, ideo Socrates contra Protagoram infert, alios quidem homines esse optimos scilicet Prudentissimos, alios verò pessimos, scilicet à prudentia remotissimos. At si, vt putat Protagoras, vnicuique vera illa sint quę quilibet opinatur, nullum certè erit inter prudentem imprudentemque discrimen. Sed Protagoras subtilissimè in libro de scientia confutatur, oportuit tamen & hic breuiter confutari, vt facilius Hermogenis opinio de nominibus illius quodammodo similis refelli posset. Profectò Hermogenes haudquaquam Protagorę de rebus dissetēti credit, sed dum nomina rerum veritatem ex hominum arbitrio habere fatetur, clam in Protagoricam de rebus declinat sententiam. Latenter quoque in opinionem Euthydemi, dicentis omnia omnibus similiter semper adesse. qui ex eo breuiter reprobatur, quòd non alij quidem boni essent, alij vero mali, si ęque omnibus adesset & virtus & vitium. Tu verò inter hęc nota tritissimam Platonis nostri sententiam, totam virtutis vim in ipsa prudentia, totam vitij in imprudentia collocari. Postquam confutata est Protagorę & Euthydemi sententia, concluditur res ipsas non pro opinione nostra sed pro ipsa natura sua in ipso ordine rerum tales, aut tales existere. Quòd si naturaliter sese habent essentię, naturales quoq; sunt actiones atque passiones. Itaque si diuidere vel comburere rem quampiam studeamus, non tam arbitrio nostro quàm pro natura rei id faciemus, vt eo modo & instrumento quo diuidi possit aptius, diuidamus, similiterque comburamus. At dicere & nominare actio quędam esse videtur, ideoque propriam debet habere naturam. vt non ita sicut placet nobis, sed vt rei modus exigit nominemus. Est enim nomen instrumentum quoddam, quo rem nominatam ab alijs discernimus atque diuidimus. Eiusmodi verò instrumentum vt patet in cęteris, ad proprium id officium non casu, non pro libidine, sed arte accommodari ita debet, vt ea sit for ma dispositum per ipsam artis ideam, quę velut ad finem ad discernendum aptissimè diuidendumque conducat. instrumentum verò huiusmodi. i. nomen, tum ad res discernendas, tum ad docendos audientes accommodatum, non cuiuslibet est fabricare, sed artificis cuiusdam nominum conditoris, qui omnium est rarissimus. Hic autem ea ratione nomina fabricat, qua artifex vsurus nominibus exigit atq; instruit. Talem verò esse plato vult dialecticū. At ille qui fabricat, ad ipsam rei ideam mentem conceptā, in qua vera consistit ratio nominis, cōpetit nomen, certa quadam significatione prędìtum. Atque hæc ipsa idealis ratio significationq; verum est nomen, manet q; idem circa rem eandē in quacunq; literarum materia fiat, apud quascunq; gentes, modo quid res ipsa sit doceat discernendo. Conclude nomina, si modo vero futura sint, recteq; ponenda, cōstitui debere à sapiente nominum conditore, atq; id quidem dialectico admonente, vt ea forma consentiur qua rerū proprietates pro viribus imitentur & explicent. Post hęc diligēter inquirens, à quibus discenda sit nominum rectitudo, id est propria qua cōstituta sint ratio, sophistas deridet. traducitq; nos potius ad poetas. non quoslibet, sed diuinos, quasi qui vera rerum nomina à dijs acceperint, apud quos vera sunt nomina. Inter hęc ostendit Homeri poesim allegoricam esse, etiam vbi historiā narrare videtur, quemadmodū in nominibus allegoricè fictis apparet. Refert autē multa apud Homerū heroū nomina certa allegorię ratione cōposita. deinde ad deorum ascendit nomina, quorum rationes ab augustioribus theologis accepit. Prima quidē nominū positione Cęlius signat animā sphęrę stellisferæ, Saturnus sequētis sphęrę animam,

Nomen Dei apud populos diuersos.

animam, Iupiter verò tertiæ. Secunda verò positione Cœlius significat deum, Saturnus angelicam mentem, Iupiter mundi animam atque cœlestem. Tertia Cœlius dei ipsius significat fœcunditatem, Saturnus eius intelligentiam, Iupiter beneficam voluntatem omnibus prouidentem. Quarta Cœlius in quolibet numine aspectum ad superiora designat, Saturnus respectum ad semetipsum, Iupiter prospectum inferioribus prouidentē. Prolixior fore cogar, si singulos hic deos theologicè interpretari voluero. atq; id quidem latius in libro De amore, & Theologia tractauimus. Quoniam verò de diuinis tractare nō est eius qui semper dicat se nihil scire, conuenienter Socrates vbi de diuinis altius agit, dicit eam sapientiam nuper vnde nesciat, illuxisse, significans inspiratione opus esse ad veram diuinorum perceptionem. Quod & in Timęo, Conuiuioque & Phædro confirmat. probat idem & in epistolis. Quòd autem diuinorum contemplationem ab Euthyphrone accepisse se dicit, ironicū est, deridetq; illum & similes diuini iuris professores ambitiosos. Quo fit vt non immerito, quæ ab illo se fingit audiuisse, asserat fore paulò pòst dimittenda, admonens confidendū non esse doctrinis ambitiosorum, præsertim vbi iudicant de diuinis, de quibus etiā probatissimus homo, nunquam vt homo loqui possit: sed aliquando potius vt tuba dei. Huic illud quodammodo simile, quòd Plutarchus ait, legē extare apud Gręcos, per quam iuberetur libros scelestorum hominum etiam bonos è medio tolli, vt autorum memoria deleretur. Significat præterea antiquos consueuisse eum qui inter sacra corripiebatur à dæmone, ne diutius ab eo fatigaretur, paulò pòst quibusdam precibus sacrificijsq; à dęmone soluere. Docet etiam non esse longum tempus in nominibus conterendum. Proinde repręhendit illos qui solas mundi sphæras stellasq; putent esse diuinas: quippe cùm ab his tanquam aspectu nostro natura propinquioribus atque mobilibus ad altiora numina ob maiorem excellentiam sensibus nostris ignota stabiliaq; sit ascendendum. Narrat præterea deorum nomina non casu, sed partim humana ratione, partim inspiratione diuina inuenta fuisse. Nomina verò heroica & humana sæpe vel ex maiorū cognomētis, vel ex voto fuisse posita, ideoq; certam nominum rationē in diuinis nominibus potius quàm in alijs esse quærendam. Descendit post hæc ad dæmones, asseritque Hesiodi priscorumque sententia probatissimorū virorū animas in aereos dęmones ascendere, qui & rerum sapientia polleant, & generi humano prouideant. Tu verò hic animaduerte, omnem bonum esse sapientem, atque vicissim bonum quidem ideo sapientem euadere, quia purgatā serenamq; boni hominis mentem deus sapientiæ suę lumine implet. Sapientē quoq; idcirco bonum esse, quia neq; aberrat à fine, neq; in his quæ ad finem conferunt, fallitur eligendis. Animaduerte heroes semidiosq; eosdem existimari, atque ex mutuo inter deū hominemq; amore nasci, Hinc illud. Sed ex deo nati sunt. Qua in re ostenditur inter genus humanum diuinumq; cognatio. Attende mox officium hominis esse non sentire, sed ea quæ sensit considerare. Deinde statum in animæ in corpore esse, non contineri, sed naturā corporis continere: Corpus tamen apud Orpheum carcerem animæ dici atque sepulchrum, vtpote quæ in corpore tanquam mortua iudicetur. Memento & Anaxagorā putauisse mūdi machinæ vnam ante alias esse animam, vnam quoq; præesse mentem. Hinc illud, Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Deinde considera piam Platonis modestiam dicētis: Quicunq; sapita, agnoscit se deos deorumq; inter se nomina ignorare. Addit orandum esse deum, vt nobis nomē sui proprium patefaciat: existimandum quoq; esse nomina quæ nos deo tribuimus, non ipsam dei naturam, sed notionē affectionemq; circa deum nostram significare. Idcirco obsecrādum esse deum, ne ipsi in eo nominando displiceamus. Idem in Philebo, & Parmenide, & Phædro, atq; Timæo. Interpretatur deinde deorum nomina, narrans primo illorum opinionem qui fluere omnia putauerunt, quam denique improbabit. Sed in his reuera momento deam Vestam significare essentiam formarum separatarum, diuinorumque stabile fundamentum, ideoq; Vestæ antè alios deos sacrificare priscos consueuisse. Item nomina quæ in diuinis statum significāt, ad illorum referri substātiam: quæ vero motum, ad actionem: impropriè quidem ad actionem intellectualem, propriè vero ad animalem. Rursus nomina deorū masculina significare in diuinis actum efficientem, fœminina vero potentiā capientem. Præterea quod cœlum suo motu generet tempus consumens, continueq; consumat, imago quædam est referens deum Cœlium, & Rheam, atque Saturnum filios deuorantem. In his autem Cœlius est essentia ipsa diuina, Rhea eiusdem vita: Saturnus mens eiusdem. Saturni filij ideę sunt rerum, intelligētia diuina intra se genitæ, quæ sicut producuntur à mente, ita & reducuntur in mentē, eas in se, vt ita dixerim, absorbentem. Multitudo verò deorum circa diuersas mundi partes distributorum, & in ipsis earundem partiū continetur ideis, & in angelicis mentibus ideas multifariam contemplantibus, & in animabus sphæras mundi stellasq; regētibus. Animaduerte præ cæteris Plutonem hic significare præcipue prouidentiam diuinam

Nomina maris & fœminæ quid significent in diuinis.

ad separatas animas pertinentem, quæ puras animas bonorū suorum perpetuis illecebris adeo rapit & detinet, vt nolint ad nos vltra reuerti. Quod quidem infinitis Plotini Proclique animarum periodis non consentit. Probat animas penes plutonem ideo vinculo quodam arctissimo & insolubili detineri, quoniam amatorio teneantur affectu. Vbi confirmatur Platonicum illud in Conuiuio, Legibusq;, & sępe alibi, amatorium voluntariumque nodum cæteris omnibus esse potentius. neque id quidem iniuria: nempè qui trahit quempiam per appetitum, tum potentius trahit, tum retinet firmius, quàm qui per vim aliam conatur attrahere. quia non ab extrinsco tantum rapit, sed ab intrinsco. Præterea quod ita raptum est, non modo non contendit solui, verumetiam innitur ligatori, eodemque vinculo sese arctius implicat. Mitto quòd raptor alius tanquam superior alienusque occurrit. Amatorius verò raptor, tanquam æqualem domesticumque, & palàm & clàm se nobis insinuat. Hinc Boethius probat ex mente Plotini, deum ad seipsum omnia potentissimè simul & suauissimè rapere, sui videlicet amore boni, quasi esca trahentem. Quod etiam platonicus confirmat Philo. Deus à principio ad finem omnia potenter attingit, suauiterque disponit. Id verò totum ex quarto Legum acceptum esse alias ostēdemus. De Phębo autem qui apud Orpheum lumen vitale significat, multa atque præclara sunt in Orphico Appollinis hymno: in sexto De repub. & in oratione Platonici Iuliani: & in opusculo nostro de lumine. Hic verò breuiter exponitur nomen Apollo. Quod triplicem significat solem, diuinum, angelicum, & cœlestem. In primo quidem, lumen est superius intellectu. In secundo intellectuale lumen super visum. In tertio visibile lumen. Secundus appellatur à Platonicis primi filius. Tertius imago dicitur vtriusq;. Sed, vt sumatim dicam, Appollo significat primo diuinæ angelicęq; substantiæ simplicitatem. Secundo vim per quàm deus & angelus lauant animas, ab inferioribusq; purgant affectibus, Tertio beneficium quo à deterioribus soluūt, melioribusq; coniungunt, Quarto virtutem vt ita dixerim sagitariā, qua per omnia procul sua munera iaculātur, & aculeis suis iniustos affligunt: Quinto efficaciam omnia temperātem, musicisq; modulis conuertentem. In his apparet Appollinis vaticinium, vbi simplex dicitur, & purgando lauans atque soluens. Ibidem apparet & medicina, item & sagitandi canendiq; peritia, vbi vires suas potenter extendit per omnia, & suauiter eisdem cuncta contemperat inuicem, & ad seipsum feliciter contemperando conuertit. Similes quoque dotes atq; affectus videntur in solo & ad solē tertio atq; cęlesti. Inter hæc Socrates ait se in exponendis deorum nominibus iocari, videlicet cognoscens se diuinam substātiam his nominibus non attingere, sed vel affectus illorum narrare, vel affectos nostros circa illos pro viribus explicare. Addit & deos interdum iocari ac ludere: Iocamur quidem nos circa diuina, iocantur & dij circa nostra, quatenus videlicet nostra hęc & illis collata quā minima sunt, & illi hæc nullo labore, sed inæstimabili facilitate gubernant. Mitto in præsentia Platonicum illud, Homo iocus est ludusq; deorum. Id enim vbi res exiget exponemus. Post hæc tertio iam apprime religiosus homo dicit se vereri de dijs vlterius disputare. Nempe & in ipso disputationis initio timendum est, ne fortè de deo loquamur sine deo: & in media disputatione rursus, ne temere metiamur immensos: & circa finem rursus, ne vlterius sermonem de numinibus producamus, quàm eorundem voluntas nobis aspiret. Mox nota totam Mercurij vim versari circa sermonem, vt intelligentiæ vim ad Saturnum potius intelligas pertinere. Item quod addit. Pana Mercurij filium biformem, videlicet ob geminum sermonem. verum scilicet atq; falsum: nota vbi. Pan vt homo pingitur. sermonem verùm significare: vbi verò brutum, falsum: vt hoc admonitus verearis falsa loqui, ne falsa loquendo sis falsus homo, verumque brutum. Proinde vbi deridet antiquorum multos, quòd dum ipsi paterentur vertiginem, putabant omnia verti, admonet ne pro natura præsertim temporali, metiamur æterna. Item vbi dicit temperantiam esse salutem conseruationemque prudentiæ, ostendit animam corporis perturbationibus ebriam non posse rerum ipsarum presertim incorporalium percipere veritatem. Mox vbi boni nomen interpretatur, ostendit tria adipsum bonum pertinere, scilicet vt admirandum sit, vt amandum vt suaue, Admirandum est, quando nos excitat diuertit ab alijs, ad se cōuertit. Amandum, cùm accedimus ad ipsum atq; hæremus. Suaue, cùm eo implemur. Paulò pòst exponēs iustitiæ nomen, docet diuinum iudicium omnia penetrare. Quod & cecinit Orpheus. Deinde significat iustitiam esse apud Anaxagoricos diuinam mentem omnium ordinatricem. Quod quidem Socrates, nec affirmare audet, neque negare. Non negat quidem, quoniam ad deum iustitia pertinet. Non affirmat, quoniam accommodatius diceretur iustitiam esse diuinam volūtatem, singula pro meritis vel naturæ, vel voluntatis distribuentem. Aduerte rationem boni ad naturā quādam pertinere sese per omnia diffundentem. Rationem verò pulchri ad sapiētiam ordinemq; manantē ab ipsa, & ad se reliqua prouocantem. Denique vim amatoris ad influxum

fluxum

fluxum quendam spectare ab oculis per oculos penetrãtem. Post hæc multa de nominibus affert, quæ per superiora satis intelligun tur. Tangit opinionem de nominum origine triplicem, vel quod à dijs quondam accepta fuerint, vel quòd à barbaris, vel quòd à longitudine temporis adeo à prima origine permutata, vt primæ nominum positiones minimè discernantur. Mox deridet illus qui sequentium scientiam profitentur, cùm antecedentia nesciant. Tu verò in sequentibus auream animaduerte sententiam, Grauissimam omnium deceptionem esse illam, qua homo seipsum decipit. In ea enim deceptor à decepto abest nunquam. Quoniam verò Cratylus ad sectam Euthydemi declinat, quæ putat nullum dicere falsa, quia quisquis dicit, quod est dicat, itaq; dicat & verum: Socrates id hoc pacto redarguit. Sæpe dicimus adesse alicui quædam quæ procul absunt, atque vicissim abesse quæ adsunt. quod nihil aliud est quàm falsa dicere. Similiterque conuenienter possumus nominare exprimentes per nomen literarumque sonos quodammodo naturam actionemq; rei vel passionem, atque contrà incõgruè nominare. Post hæc vbi de numeris & qualitatibus mentionem facit, dicit in ordine numerorum semper vnitate vel addita vel subtracta numeri speciem permutari, quod in qualitate non accidat. Id autem hac ratione arbitror euenire, quia tota numeri ratio in vnitate eiusq; replicatione consistit. In qualitate verò cũ præter vnitatem eiusq; replicationem, alia quædam sit natura, meritò vno gradu addito vel subtracto, aut etiam pluribus, qualitatis species non mutatur. Similiter in imagine. eatenus enim imago est, quatenus repræsentat: potest autem magis minusue referre. Idem fermè nominibus accidit. Nam quædam rerum ipsarũ sunt imagines. Præterea cum nominis finis sit rem ipsam referre, præstat ipsum similitudine quadam rei, quàm hominum conuentione referre. Rursum cùm nomen constet ex literis, rem apte non potest exprimere, nisi ex syllabis literisq; propriè ipsam exprimẽtibus componatur. Et quoniam operosa res est literas, syllabas, nomina rebus singulis prorsus accommodare, imò etiam fieri nequit in numeris, idcirco miscenda est consuetudo naturæ, vt quatenus fieri potest, natura rerum autoritatem habeat nominum. Vbi verò vel nullo modo vel difficilimè per naturæ proprietatem id fieri potest, fiat per consuetudinem conuentionemq; humanam, siue solam, siue naturæ cõiunctam. Animaduerte post hæc maximam diligentiam principijs adhibendam, in eisq; constituendis plurimum disputandum. Rursus fallacissima quadam ad scientiam ire via, quisquis vt monet Cratylus, per nominũ proprietates rerum proprietates aucupatur. quandoquidem autor nominum non talia nomina quales ipsæ res sunt, instituit, sed quales ipse putauit, qui decipi potuit. Adde quòd nomina eadem alij aliter possunt interpretari, & ad opposita significanda pari probabilitate traducere. Profectò multa sunt nomina ita posita quasi res fluant, multa quoque ita quasi maneant. Est igitur fallacissimũ, per nomina res iudicare. Paulò pòst considera: primùm qui res nominauit, cognouisse prius eas quàm nominaret: Item priscam opinionem, qua asseritur diuinam quãdam virtutem ab initio homines instruxisse, rerumq; nomina docuisse. Quod ijs quæ in Protagora & Politico dicuntur, est consentaneum. Fieri enim non potest, vt humanum genus, vel ab initio mundi, vel post ingentes illuuiones aliter quàm diuinitus sit instructum. Quod autem Socrates dicit circa ideas se somniare, declarat tum de hoc ipso Socratem & vulgo, & à comicis solitum irrideri, tum idearum cognitionem per separationem mentis haberi somni vaticinio similẽ. Mox probat ideas esse, quia super imperfectas formas oporteat esse perfectas. Item immutabiles ideas esse, si quidem speciales rerum rationes atque definitiones semper eodem modo se habeant. Addit, si status à rebus omnis auferatur, sequi vt res nulla verè sit aut hoc aliquid, aut tale aliquid, neq; cognoscatur, cùm quolibet momento deceptura sit iudicantem, necessario mentientẽ. Subdit neq; fore cognitionem, ipsam videlicet specialem cognitionis ideam, quæ semper eodem modo se habet. Concludit rerum scientiam nõ à nominibus, sed ab ideis esse quærendam, quarum notiones insitæ nobis prima veraq; sunt nomina rerum. Denique iuuenes admonet, ne de rebus grauibus facilè sentẽtiam ferant, imò discant diu, expectentq; ætatem maturiorem antequam iudicent.

Hermogenes, Cratylus, Socrates.

VIS IGITVR sermonem nostrũ & cum hoc Socrate conferamus? CRAT. Volo equidẽ, si tibi videtur. HER. Cratylus hic ò Socrates, rebus singulis ait natura inesse rectam nominis rationem. neque id esse nomen, quod quidam ex cõstitutione vocant, dum vocis suæ particulam quãdam pronunciant, sed rectã rationem aliquam nominũ & Græcis & Barbaris eandem omnibus innatã. Percontor itaq; ipsum, nũ reuera Cratylus sit eius nomen. Ipse fatetur. Socrati verò quod nomẽ, inquam? Socrates ait. Nònne cæteris omnibus, inquam, id est nomen, quo quenque vocamus? Ille non tibi tamẽ ait Hermogenes nomẽ est, neq; etiam si omnes homines te ita vocarint. Dumq; obsecro, vt sciscitanti mihi quidnã dicat aperiat, nihil prorsus declarat, sed me ludens simulat sese aliquid versare animo, quasi nõnihil hac de re intelligat, si quod vellet exprimere, cogeret me idipsum fateri, eademq; dicere quæ ipse dicit. Quamobrem libenter ex te audirem, siqua ratione Cratyli vaticinium potes conijcere. libẽtius tñ sententiã tuam de nominũ rectitudine, si quidẽ tibi placet, audirem. SOC. O Hipponici fili Hermogenes, veteri prouerbio fertur, Pulchra esse cognitu difficilia. Atqui illa nominũ notitia haud parua res est. Equidẽ si ex prodico illam quinquaginta drachmarũ demonstrationem iam olim audissem, in cuius traditione etiã hæc inerant, vt ipse testatur, nihil prohiberet quin tu statim nominũ rectitudinẽ intelligeres. eam porrò nunquam audiui, sed illã drachmæ vnius dũtaxat. Quare quid in his verũ sit, nescio, inuestigare autẽ tecũ simul & cùm Cratylo paratus sum. Quod autẽ dicit tibi non esse reuera nomen Hermogenes, quod à lucro dicitur, mordet te puto, quasi pecuniarũ auidus sis, & impos voti. Verum, vt modò dicebã, difficilia hæc cognitu sunt. Oportet autem rationes vtrinq; in medium adducẽdo, perquirere, vtrum ita sit, vt dicis ipse, an potius, vt Cratylus ait. HER. Enimuerò, ò Socrates, licet frequenter cùm hoc cęterisq; permultis iam disputauerim, nondũ tamen persuaderi mihi potest aliam esse nominis rectitudinem, quàm cõuentionem ipsam cõsensionemq;. Mihi quidem videtur quodcunq; nomen quis cuiq; imponit, id esse rectum Ac si rursus cõmutat, aliudq; imponit, nihilominus quàm primum quod illi succedit nomen rectum existere, queãdmodum seruis nomina cõmutare solemus: nulli quippe rei natura nomẽ inesse, sed lege & vsu illorum qui sic vocare consuerunt. Quod quidẽ si aliter se habet, paratus sum nõ à Cratylo tñ, verũetiam à quouis alio discere atq; audire. SOC. Fortè aliquid dicis Hermogenes. Consideremus itaque. quodcunq; imponit quis cuiq; nomen vocatq;, id illi nomen esse asseris? HER. Mihi sanè ita videtur. SOC. Et siue priuatus vocet siue ciuitas? HER. Assero. SOC. Quid verò si ipse rẽ aliquam vocem, veluti si quem nunc hominẽ vocamus ego equũ nominẽ, quemue equũ, homnem? publicè quidẽ erit eidẽ homo nomen, priuatim equus, & priuatim rursus homo, publicè equus. Ita loqueris? HER. Ita videtur. SOC. Dic iterũ num aliquid nũcupes vera loqui, aliquid loqui falsa. HER. Equidem. SOC. Nónne illa quidem vera erit oratio, hæc autem oratio falsa? HER. Ita prorsus. SOC. Illa verò oratio quæ existentia dicit, vt existunt, verã est: quę vt non existunt, falsa? HER. Certè. SOC. Est autem hoc, oratione, ea quæ sunt, & quę non sunt, dicere? HER. Idipsum. SOC. Oratio quæ vera est, vtrum tota quidem est vera, partes non veræ? HER. Imò & partes veræ. SOC. Vtrum partes magnæ verę, exiguæ verò particulæ falsæ, an veræ sunt omnes? HER. Omnes arbitror. SOC. Habes orationis partem aliquam mi norẽ nomine? HER. Nequaquam, hæc.n. pars minima. SOC. Et nomẽ quidẽ hoc pars orationis veræ HER. Procul dubio. SOC. Pars vtiq; vera, vt ais ipse. HER. Vera. SOC. Pars autẽ falsa. HER. Aio. SOC. Licet ergò nomen verũ, & nomẽ falsum dicere, siquidem & orationẽ. HER. Quid prohibet? SOC. Quod quisq; cuiq; nomẽ esse ait, id & cuiq; nomẽ est? HER. Idipsum. SOC. An etiam quotcunq; quis nomina cuiq; tribuit, totidem erunt? ac etiam quandocunq; tribuit? HER. Haud equidem habeo Socrates aliquã præter hanc nominis rectitudinẽ, vt videlicet liceat mihi quidẽ alio rẽ vocare quod ipse imposui nomine, tibi aũt alio quod tu imposuisti. Ita equidẽ in ciuitatibus video eorundẽ propria quędã haberi nomina & Gręcis ad alios Græcos, & Gręcis ad Barbaros. SOC. Animaduerta-

maduertamus Hermogenes, vtrū res ipsæ ita se habere tibi videantur, vt propria rerū apud vnūquenq; essentia sit, quemadmodum Protagoras tradidit? rerū omniū dicens hominem esse mensuram, ita vt qualia mihi quæq; videntur, talia & mihi sint: itē qualia tibi, & tibi talia. An potius quædam esse putes, quę essentiæ suæ quandā habeant firmitatem. HER. Quandoq;, ô Socrates, dubitans ad hæc deductus sum, quę tradit Protagoras. Ita tamen esse haud satis mihi persuadeo. SOC. Nunquid & ad hoc aliquando es deductus, vt tibi nequaquam videretur aliquem esse hominem omnino malum? HER. Non per Iouem. imò sępenumerò ita sum affectus, vt existimarē homines nonnullos omnino malos esse, & quidem plurimos. SOC. Prorsus autem boni nulli adhuc tibi visi sunt? HER. Admodū pauci. SOC. Visi ergò sunt aliqui? HER. Aliqui. SOC. Qua ratione hoc iudicas? hácne? omnino quidem bonos esse, omnino prudentes. prorsus vero prauos, imprudentes omnino? HER. Mihi sanè ita videtur. SOC. Si Protagoras vera dixit, estque hæc ipsa veritas, vt qualia queque cuiq; videtur, talia sint, fieri ne potest, vt alij homines prudentes sint, imprudentes alij? HER. Nequaquam. SOC. Atqui hæc, vt arbitror, tibi omnino videntur, cū videlicet prudentia quædā & imprudētia sit, Protagorā haud omnino vera loqui posse. Neq; n. alter altero reuera prudentior erit, si quæ cuiq; videtur cuiq; vera erūt. HER. Ita est. At neq; Euthydemo assentiris, vt arbitror, dicēti omnia oībus esse similiter ac semper. Neque. n. alij boni, alij mali essent, si semper & ęquè oībus & virtus inesset & prauitas. HER. Vera loqueris. SOC. ergo si neq; omnia omnibus insunt semper atq; similiter, neq; cuiq; propriū vnūquodq;, constat res ipsas esse quæ essentiam quandam firmam in se habent, neq; quo ad nos, neq; à nobis per imaginationem sursum deorsumq; distractæ, sed secundū seipsas quo ad ipsarū essentiam, vt natura institutę sunt permanentes. HER. Idem mihi quoq; videtur, ô Socrates. SOC. Vtrum res ipsę ita natura cōsistunt, actiones autem illarū non ita, sed aliter? an & actiones ipsæ similiter quædam rerū species sunt? HER. Et ipsæ omnino. SOC. Ergo actiones ipsę secundum naturā suam, non secundū opinionem nostrā fiunt. Quemadmodum si nos rem quempiam diuidere statuamus, vtrū sic diuidenda res quæq; est vt nos volumus, & quo volumus? an potius si vnūquodq; diuidamus secundū naturam qua diuidere & diuidi oportet, itemq; eo quo secundū naturam diuisio fieri debet, diuidemus vtiq; rectè, & aliquid proficiemus, ac rectè, istud agemus? Si autem præter naturam, aberrabimus, nihilq; proficiemus? HER. Mihi quidē ita videtur. SOC. Atq; etiam si cōburere aliquid agrediamur, non secundū omnem opinionem comburere oportet, sed secundnm opinionem rectam. hæc autem est qua ratione naturaliter quodq; comburi debet atque comburere, & quo debet. HERM. Vera hæc sunt. SOC. Nónne eadem de cæteris ratio? HER. Eadē. SOC. An non & dicere vna quædam operationum est? HER. Est planè. SOC. Vtrū rectè dicet, qui vt sibi dicendū videtur, ita dicit? an potius qui ita dicit, vt ipsa rerū natura dicere diciq; requirit? & si quo natura exigit, eo & dicat, aliquid dicendo proficeet: sin aliter, aberrabit, nihilq; efficiet. HER. Ita equidem vt ais, existimo. SOC. An non dicendi pars quędam est nominare? & qui nomināt, loquuntur quodammodo? HER. Omnino. SOC. Et nominare actio quædam est? quādoquidem & dicere actio quædā circa res est. HER. Prorsus. SOC. Actiones autem nobis apparuerūt haud ad nos respicere, sed propriam quādam sui habere naturam. HER. Est ita. SOC. Nominandū itaq; ea ratione qua rerum ipsarum natura nominare ac nominari postulat, & quo postulat, non autē pro nostræ volūtatis arbitrio, si standū est in his quę dicta sunt. HER. Sic est. SOC. Atq; ita aliquid peragemus, nominabimusq;, aliter vero nequaquā. HER. Apparet. SOC. Quod incidendū est, aliquo incidendū. HER. Aliquo. SOC. Et quod texendum, aliquo certè texendum, quodcūe perforandū, aliquo perforandum. HER. Planè. SOC. Item quod nominandū, aliquo nominādum. HER. Sic oportet. SOC. Quid illud, quo aliquid perforare oportet? HER. Terebrum. SOC. Quid quo texere? HER. Radius pectenq;. SOC. Quid quo nominare? HER. Nomē. SOC. Benè loqueris, ideoq; instrumentū aliquod nomen est. HER. Est. SOC. Si quærerem quod instrumentum est radius pectenq;, respōderes quo teximus? HER. Non aliud. SOC. Texentes verò quid facimus? an non subtegmen & stamina confusa, radio discernimus? HER. Isthuc ipsum. SOC. Idē de terebro ac cæteris respōdebis? HER. Idē. SOC. Potes & circa nomen similiter declarare, quid facimus dum nomine ipso quod instrumentū est, aliquid nominamus? HER. Nequeo. SOC. Nunquid docemus inuicē aliquid, ac res vt sunt, discernimus? HER. Nempè. SOC. Nomen itaq; rerum substantias docendi discernendique instrumentum est, sicut pecten & radius ipse telæ. HER. Sic est dicendum. SOC. Radius porrò textorium est instrumentū. HER. Quídni? SOC. Textor itaq; radio ac pectine rectè vtetur, rectè, inquam, secundum texēdi rationē: ille verò qui docet, nomine vtetur, & rectè, rectè videlicet secūdum docendi propriā rationē? HER. Certè. SOC. Cuius artificis opere benè vtetur textor, quādo radio pectineq; vtetur? HER. Fabri lignarij. SOC. Quisquéne lignarius faber, an potius qui artē habet? HER. Qui habet artē. SOC. Cuius item opere rectè perforator vtetur? HER. Aerarij fabri. SOC. Num quisq; est faber ærarius? an potius qui habet artem. HER. Qui artē. SOC. Age ergò, dic cuius opere ipse doctor vtatur, quoties nomine vtitur. HER. Nescio. SOC. Assignare & hoc nescis quis nobis tradit nomina quibus vtimur? HER. Ignoro & hoc. SOC. Nónne lex tibi videtur nobis nomina statuisse? HER. Videtur. SOC. Ergo legislatoris vtetur opere doctor, quando nomine ipso vtetur. HER. Opinor. SOC. Conditor legis quilibet tibi æquè videtur, an qui arte est præditus? HER. Arte præditus. SOC. Quare nō cuiuscūq; viri est Hermogenes nomen imponere, verū cuiusdam nominū autoris: hic autē etiā vt videtur, nominū institutor qui rarior omni artifice inter homines reperitur. HER. Apparet. SOC. Animaduerte obsecro, quò respiciens nominū institutor, nomina rebus imponit: imò superiorū exempla dijudica, quò respiciens faber radium pectenq; conficit. nónne ad tale aliquid quod ad texendū natura sit aptū? HER. Prorsus. SOC. Si in ipso opere radius hic frangatur, vtrū alium iterū fabricabit ad fracti istius imaginē? an potius ad speciem ipsam respiciet, ad cuius exemplar radium, qui fractus est, fecerat? HER. Ad ipsam, vt arbitror, speciem. SOC. Nónne speciē ipsam merito ipsius radij rationem, ipsumq; radium maxime nominabimus? HER. Opinor. SOC. Si quādo oportet conficiendę vesti tenui, vel crassiori lineæ siue lineæ, siue cuiuis alteri radiū apparare radios singulos oportet speciē radij ipsius habere: qualis verò cuiq; naturaliter est accōmodatissimus, talem ad opus peragendum, vt natura postulat adhibere. HER. Oportet sanè. SOC. Eadem de cæteris instrumentis est ratio. Nam quod natura cuiq; congruit, instrumentū adinueniendum est, atq; id illi attribuendum, ex quo efficit non qualecunq; vult qui fabricat, sed quale natura ipsa exigit. Terebrum nanq; cuiq; accōmodatum scire oportet in ferro perficere. HER. Patet. SOC. Radiū quinetiam singulis competentē ligno. HER. Vera hæc sunt. SOC. Quippe ipsa ratione naturę alius radius telæ alteri competit, & in alijs eodem modo. HER. Sanè. SOC. Oportet quoq; vir optime, vt ille nominū institutor nomen natura rebus singulis aptū in vocibus & syllabis exprimat, ad idq; respiciēs quod ipsum nomē est, singula nomina fingat, atq; attribuat, si reuera nominum autor est futurus. Quòd si non ijsdem syllabis quisq; nominū conditor nomen exprimit, animaduertendum est, quòd neq; fabri omnes ærarij eodē in ferro id faciunt, quoties eiusdē gratia idem fabricant, instrumentum. Verùm quatenus eandem

Sententia Protagoræ circa essentiam rerum.

Sententia Euthydemi, omnia omnibus esse similiter, ac semper.

Nomen, rerū substantias docendi discernendiq; instrumentum.

Quomodo nomina bic qui recte nominabit.

eandem ideam attribuunt, licet in alio & alio ferro, eatenus rectè se habet instrumétum, siue hic, siue apud Barbaros fabricent. Nónne? HER. Maximè. SOC. Nonne & eodem modò cẽsebis, donec institutor nominũ qui apud nos est, & qui apud Barbaros, nominis speciẽ cuiq; competentem tribuunt, in quibuslibet syllabis nihilò deteriorem esse vnũ altero in nominibus imponẽdis? HER. Equidem. SOC. Quis cogniturus est vtrum conueniens radij species cuicũq; ligno sit impressa? num faber qui efficit? an textor vsurus? HER. Probabilè est, ò Socrates, magis eũ qui est vsurus, cognoscere. SOC. Quis lyræ fabricatoris operè vtitur? nónne ille qui fabricantẽ instruere potest, & opus rectè ne an contrà factum sit iudicare? HER. Omnino. SOC. Quis ergò? HER. Citharista. SOC. Quis autẽ opere structoris nauium? HER. Gubernator. SOC. Quis item nominũ conditoris operi optimè præsidebit, & expletum dijudicabit & apud Græcos & apud Barbaros? Nónne & qui vtetur? HER. Is certè. SOC. An non is est qui interrogare scit? HER. Iste. SOC. Idem quoq; respondere. HER. Nempè. SOC. Eum vero qui interrogare scit atq; respondere, aliũ vocas, quam dialecticum? HER. Dialecticum profectò. SOC. Fabri itaq; opus est temonem facere gubernatore præcipiente, si bonus futurus est temo. HER. Apparet. SOC. Nominũ quoq; autoris nomen, monente dialectico viro, si modò rectè ponenda sunt nomina. HER. Vera hæc sunt. SOC. Apparet ergo Hermogenes haud leue quiddã, vt ipse cẽses, nominis impositionẽ esse, neq; id esse imperitorum & quorumuis hominum opus. Nempè Cratylus vera loquitur, cùm nomina dicit natura rebus competere, neque vnum quemuis esse nominũ autorẽ, sed illum dũtaxat, qui ad nomen respicit, quod natura cuiq; conuenit, posteaq; speciẽ eam literis syllabisq; inserere. HER. Nescio Socrates, qua ratione his quę dixisti, sit repugnandum: fortè verò non facilè est dubitò sic persuaderi. Videor autẽ mihi hunc in modũ tibi potius assensurus, si ostẽderis, quam dicas esse natura rectã nominis rationẽ. SOC. Equidem, beate Hermogenes, adhuc nullã dico, fernnè namq; è memoria excidit quod dixeram suprà, me videlicet hoc ignorare, verùm vna tecũ perquirere. Nunc autẽ mihi & tibi simul inuestigantibus hoc duntaxat preter superiora compertum est, rectitudinem aliquam natura nomen habere, nec quemlibet posse nomen rebus accõmodare. Nónne? HER. Valde. SOC. Considerandum restat, si nosse desideras, quę nam ipsius sit nominis rectitudo i. ratio recta. HER. Desidero equidẽ. SOC. Animaduerte igitur. HER. Qua via inuestigandum mones? SOC. Rectissima est, ò amice, cõsideratio, ab his qui sciunt, hæc perquirere, oblatis pecunijs, & gratijs insuper actis: hi verò sophistæ sunt. quibus frater tuus Callias multis erogatis pecunijs, sapiẽs euasisse videtur. Postquã verò in res paternas ius non habes, reliquũ est fratrem supplex ores, te doceat nominum rectitudinem, quam à Protagora didicit. HER. Quam absurda hęc esset petitio Socrates, si cùm illam protagorę veritatem nullo modo recipiam, ea quæ ex veritate illa dicuntur, alicuius pręcij æstimarem. SOC. At verò si tibi hæc non placent, ab Homero cæterisq; poetis est discendum. HER. Quid de nominibus, & vbi Homerus, ò Socrates, tradit? SOC. Passim multa; maxima verò & pulcherrima sunt illa, in quibus distinguit circa ea quæ nomina homines & quæ dij ipsi inducunt. An nõ cẽses ipsum in his magnificum aliquid mirandũ de recta ratione nominum tradere? Constat. n. deos nominibus illis ad rectitudinem ipsam vti, quæ natura consistunt. An non putas? HER. Certè equidem scio, si qua dij vocãt, rectè eos admodum nominare. Verùm quæ nam ista? SOC. An ignoras quod de Troiano flumine, quod singulari certamine, cùm Vulcano pugnauit, inquit? Quod Xanthum dij vocant, viri Scamandrum. HER. Scio. SOC. An non censes magnificũ quiddam cognitu esse hoc, qua ratione rectius sit flumen illud Xanthum, quàm Scamandrum nominare? Item si vis animaduerte & istud, quod auẽ eandẽ dicit Chalcidem quidem à dijs, Cymindin verò ab hominibus nominari. Leuem cognitionem hanc putas, vt sciatur quanto rectius sit eandem auem Chalcidem, quàm Cymindin nuncupare, vel Batieam atq; Myrinen, aliaq; permulta & apud hũc poetam, & apud alios talia? Verùm istarum rerum inuẽtio acutius ingenium, quàm nostrum exigit. Scamandrius autẽ & Astyanax quid significent, humano ingenio, vt mihi videtur, cõprehendi, & facilè percipi potest, quã rectitudinẽ esse Homerus velit in his nominibus quibus Hectoris filium nũcupat. Scis ea carmina quibus insunt, quæ dico? HER. Omnino. SOC. Vtrum istorum nominũ putas Homerũ existimasse cõuenire magis puero, Astyanactáne, an Scamandriũ? HER. Ignoro. SOC. Sic autem considera: si quis te interrogaret, vtrũ putes sapiẽtiores rectius nomina rebus imponere, an minus sapientes: responderes vtiq; sapiẽtiores. HER. Sic certè. SOC. Vtrum mulieres in vrbibus sapientiores esse tibi videntur an viri, quantũ ad genus attinet. HER. Viri. SOC. Nescis quod inquit Homerus, Hectoris filiũ à Troianis, Astyanacta, à mulieribus Scamandrium nuncupatum? quandoquidem viri illum Astyanacta vocare consueuerunt. HER. Videtur. SOC. Nõne Homerus Troianos viros sapientiores, quã mulieres eorũ existimauit? HER. Arbitror equidẽ. SOC. Astyanacta igitur rectius, quàm Scamandrium nominatum esse censuit. HER. Apparet. SOC. Animaduertamus, quã ipse denominationis huius causam affert. Solus. n. inquit, ciuitatẽ ipsis tutatus est amplaq; mœnia. Quapropter decet, vt videtur, protectoris filium nominare ἀστυάνακτα. i. regem vrbis, vrbis inquam eius, quã pater ipsius seruauit, vt inquit Homerus. HER. Idẽ mihi quoq; videtur. SOC. Quod autem hoc maximè porrò & ipse nondũ satis intelligo, ò Hermogenes. Tu verò percipis? HER. Nõ per Iouẽ. SOC. Atqui & Hectori, ò bone vir, nomẽ ipse Homerus imposuit. HER. Quã obrem? SOC. Quoniam mihi videtur id nomen Hector Astyanacti ęsse quam proximũ: fermè. n. idem significat, putantq; Græci vtraq; hæc nomina regia esse. Cuiuscũque. n. quis ἄναξ. i. rex extitit, eiusdem est & ἕκτωρ. i. possessor. Constat. n. dominari illi, possidereq; & habere. An fortè nihil tibi dicere videor? meq; fallit opinio, qua Homeri scientiã circa nominũ rectitudinẽ, ceu per vestigia quędam attingere cõfidebã? HER. Nullo modo, vt arbitror. fortè. n. nõnihil attingis. SOC. Decet vt mihi videtur, leonis filium leonẽ similiter nominare, equi filiũ equum. haud certè dico si quid tãquam monstrũ ex equo nascatur, aliud quiddã quàm equus: sed cuius generis secũdum naturam est, quod nascitur, hoc dico. Si. n. bouis secundũ naturam filius equũ gignit, nõ vitulus qui nascitur, sed pullus equinus est nũcupandus. Et si equus pręter naturam gignit vitulum, non pullus equinus dicendus est hic sed vitulus. Neq; etiam si ex homine alia proles, quàm humana producitur, quod nascitur homo vocari debet. Idemq; est de arboribus, deq; cæteris omnibus iudicãdum. Probas hęc? HER. Probo equidẽ. SOC. Obserua me nequid defraudẽ. Eadem quippe ratione, si quis ex rege nascitur, rex est nominandus: in alijs verò & alijs syllabis idem significari, nihil interest, neque refert, siue addatur litera aliqua, siue etiam subtrahatur, donec essentia rei significatæ in ipso nomine dominatur. HER. Qui isthuc ais? SOC. Nihil mirum nouumue dico, verùm ita, vt in elementis fieri cernis. scis enim quod elementorum nomina dicimus, ipsa verò elementa nequaquam quatuor dunxat exceptis, dicimus enim ε & υ ψιλὸν, ο μικρὸν & ω μέγα. Cæteris autem tam vocalibus, quàm non vocalibus, alias addentes literas, vt βῆτα, ητα, nomina constituimus, atque ita proferimus. Verùm quousque elementi ipsius vim declaratam inserimus, conuenit nomen illud vocare ipsum quod nobis significet elementum, vt in βῆτα apparet, vbi additis ητα, nihil obstitit quin integro nomine natura elementi illius ostenderetur, cuius nominum autor voluit:

Dialecticus nouit rectè imponere nomina rebus singulis. [illegible]

Veritas [illegible]

voluit: vsq; adeò scitè literis nomina dedit. HER. Vera mihi loqui videris. SOC. Nōne eadē de rege ratio erit? Erit vtiq; ex rege rex, ex bono bonus, ex pulchro pulcher, & cæteris omnibus, similiter ex quolibet genere alterum quiddam tale, nisi monstrum fiat, eademq; dicenda nomina. Variare autem licet per syllabas, vt videantur homini rudi, quæ sunt eadem, esse diuersa. quemadmodum pharmaca medicorū coloribus & odoribus variata sæpe, cùm eadem sint, nobis diuersa videntur: Medico autem vim pharmacorū cōsideranti eadem iudicantur, neq; eum additamenta perturbant. Similiter fortè, qui est in nominibus eruditus, vim illorū considerat, neq; eius turbatur iudicium, si qua litera addita est, vel transmutata, vel dempta vel in alijs literis ac multis eadem vis nominis reperitur. Vt ea nomina quæ supra diximus, Astyanax & Hector, literas omnino diuersas, præter τ solum habēt, idem tamen significāt. Item quod ἀρχέπολις, i. princeps ciuitatis dicitur, quam literarum cōmunionem cum duobus superioribus habet? Idē nihilominus infert. Multaq; sunt alia, quæ nihil aliud, quam regē significāt. Multa prætereà sunt, quę exercitus ducem significant, vt ἆγις, πολέμαρχος, εὐπόλεμος. Alia item quæ medicinæ professorem declarant, vt ἰατροκλῆς, ἀκεσίμβροτος. Aliaq; permulta reperiri possunt, syllabis & literis discordantia, vi autē significationis pęnitus cōsonantia Sicne & ipse putas, an aliter? HER. Si certè. SOC. His profectò, quę secundū naturā fiunt, eadem tribuenda sunt nomina. HER. Omnino. SOC. Quoties verò præter naturā homines, aliqui fiunt in quadam specie monstri velut quū ex bono pioq; viro impius generatur, qui genitus est, non genitoris nomen sortiri debet, sed eius in quo ipse est generis: quemadmodū suprà diximus, si equus bouis prolem generet, nō equū eius filium, sed bouem denominandum. HER. Sic est. SOC. Homini igitur impio ex pio genito, non parentis, sed generis nomen attribuendum. HER. Vera hæc sunt. SOC. Neq; igitur θεόφιλον. i. Dei amicum, neq; μνησίθεον. i. Dei memorē, vel talem aliquem huiusmodi vocare filium talem decet, sed contraria significantibus nominibus appellare, si modo rectè nomina instituta esse debent. HER. Sic prorsus agendum, ò Socrates. SOC. Profectò Oresti nomen rectè, ò Hermogenes, videtur impositum, siue aliqua fors illi nomē dedit siue poeta quidā, ferinam eius naturā agrestemq; & montanam nomine eo significans. HER. Sic apparet, Socrates. SOC. Videtur & patri eius secundum naturam nomen esse. HER. Apparet. SOC. Apparet vtiq; talis esse Agamenon, vt sibi laborandum cēseat, tolerandumq;, & in ijs quæ decreuit, per virtutem perseuerandū. Argumentum verò tolerantiæ suæ apud Troiam tanto cū exercitu perduratio præbuit. Quòd igitur mirabili perseuerantia vir hic fuerit, nomen significat Agamēnon, quasi ἀγαστὸς κατὰ τὴν ἐπιμονὴν. Fortè verò & Atreus rectè est nominatus. Nex.n. Chrysippi, & crudelitas aduersus Thyestē, noxiū perniciosumq; illū demonstrant. Vnde cognominatio parùper declinat, & clàm innuit, vt non quibuslibet naturam huius viri declarent: his autem qui nominum periti sunt, satis Atrei significatio patet. Dicitur.n. secūdum ἀτειρὲς, ἄτρεστον, ἀτηρὸν quasi indomitus, inexorabilis, noxius cōtumeliosusq; fuerit. Videtur & Pelopi nomen haud ab re tributū. Hominē quippe, quæ propè sunt videntē, nomen istud congruè significat. HER. Cur illi id conuenit? SOC. Quoniam in Myrtili cæde, vt fertur, prouidere nihil potuit, neq; eminus prospicere quanta toti generi ex hoc calamitas immineret. Quæ.n. ante pedes erant, & ad præsentia tantū respiciebat, hoc autem est propè aspicire: quod & fecit, cum Hippodamię coniugium omni conatu inire contendit. Vnde Pelopi nomen à πέλας. i. probè, & ὄψιν, quod ad visionem pertinet. Tantalo quinetiā nomen natura ipsa videtur impositum, si vera sunt, quæ circunferuntur. HER. Quænam ista? SOC. Quod viuenti adhuc illi aduersa plurima & grauia contigerunt, tandemque patria eius omnis subuersa est. Defuncto prætereà saxum in caput imminet, fors certè durissima. hæc prorsus cum nomine congruunt, perindè ac si quis nominare ταλάντατον id est infelicissimū voluisset, sed paulò locutus obscurius pro Talantato. Tantalū posuisset. Tale vtiq; nomen fortuna eius aduersa ipso rumore gentiū præbuisse videtur. Quinetiam patri eius Ioui rectè nomen est inditum, neq; tamen facile cognitu. Est.n. velut oratio quædam Iouis nomen. quod quidem bifariam partientes, partim vna, partim altera parte vtimur. Quidam ζῆνα, quidam δία, vocant. Quæ partes in vnum cōpositæ naturam Dei ipsius ostendunt, quod maximè debet nomē efficere posse. Nulla.n. nobis cæterisque omnibus viuendi magis causa est, quàm princeps, rexq; omnium. Quapropter decens nomen est hic Deus sortitus, per quem vita semper viuentibus omnibus inest. Sectum autem in duo est vnum, vt dicebam, nomen, in δία videlicet atq; ζῆνα. Hunc Saturni filium, cùm quis audiat, fortè insolentem contumeliosumque putarit. Verùm probabile est, magnæ cuiusdam intelligentiæ prolem Iouem esse. Quod.n. κόρος dicitur, non puerū significat, sed puritatem mentis ipsius, & synceram integritatem. Est autem is οὐρανοῦ. i. cœli filius, vt fertur. Quippe aspectus ad supera meritò οὐρανία vocatur, quasi ὁρῶσα τὰ ἄνω. Vnde affirmant, ò Hermogenes, ij qui de rebus sublimibus agunt, puram mentem adesse, & οὐρανῷ, iure nomen impositum. Si autē genealogiam deorum ab Hesiodo traditam mente tenerem, & quos horum progenitores inducit, recordarer, haudquaquam cessarem ostendere tibi rectè illis nomina inscripta fuisse, quoad huius sapientiæ periculū facerem, si quid ipsa proficiat peragatq;, & an deficiat nécne, quæ mihi tam subitò ignoro equidem vnde nuper illuxit. HER. Profectò mihi videris, ò Socrates, instar eorum qui numine rapiuntur, protinus oracula fundere. SOC. Reor equidē, ò Hermogenes, hanc in me sapiētiam ab Euthyphrone Pantij filio emanasse. Illi siquidem astiti à matutino assiduus, auresque porrexi. Patet igitur, eum Deo plenum non modo aures meas beata sapientia impleuisse, verumetiam animum ocupasse. Sic vtiq; agendum arbitror, vt hodie quidem vtamur ipsa, & reliqua quę ad nomina pertinent, indagemus. Cras verò, si in hoc consenserimus, excutiamus eam, expiemusq;, aliquē perscrutati, siue sacerdotē, seu sophistam qui purgare hęc valeat. HER. Probo hęc maxime Socrates. libentissimè nanq; quę de nominibus restant, audirem. SOC. Ita prorsus agendū. Vnde igitur potissimū exordiendum iudicas, postquā formulā quandam præscripsimus, vt pernoscamus si etiam nomina nobis ipsa testantur non casu quodam facta fuisse, verùm rectitudinem aliquam cōtinere? Nomina quidem heroum atq; hominum nos forte deciperent. horum nanq; multa, secundum cognomenta maiorum posita sunt, & sæpe nequaquam conueniunt, quemadmodum in principio diximus. Multa verò ex voto homines nomina tribūnt, vt εὐτυχίδην, σωσίαν, θεόφιλον, aliaq; permulta. Talia itaq; prætermittenda censeo. decens enim consentaneumque maximè reperire nos, quæ in rebus sempiternis, & naturæ ordine constitutis rectè sunt posita. Nam circa ista in condendis nominibus studuisse maxime decet. Fortè verò ipsorum nonnulla diuiniore quadam potentia, quam humana sunt instituta. HER. Præclarè mihi loqui videris, ò Socrates. SOC. Nónne par est ab ipsis dijs incipere, rationemque inuestigare qua θεοὶ vocati sunt? HER. Nempè. SOC. Equidem ita conijcio. Videntur vtiq; mihi Græcorum prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorum plurimi arbittantur, solem, lunam, terram, stellas, cœlum. Cum ergo hæc omnia perpetuò, in cursu esse conspicerent, ab hac natura τῦ θεῖν θεὺς nominasse videntur, deinde & alios animaduertentes omnes eodem nomine nuncupasse. Habet quod dico verisimile aliquid, nécne? HER. Habet certè. SOC. Quid posthac inuestigandū? Cōstat de dæmonibus heroibusq; & hominibus quærendū esse. HER. De dęmonibus primum.

mũ. SOC. Proculdubiò Hermogenes. quid sibi vult dæmonum nomen? animaduerte num aliquid dicam. HER. dic modo. SOC. Scis ne quos Hesiodus δαίμονας esse inquit? HER. Non. SOC. Neq; etiam, quod aureũ genus hominum ait in principio extitisse? HER. Hoc equidem noui. SOC. Ait enim ex hoc genere post præsentis vitæ fata fieri dæmones sanctos, terrestres, optimos, malorum expulsores, & custodes hominũ. HER. Quid tum? SOC. Nempè arbitror vocare illum aureũ genus, non ex auro constitutum, sed bonum atq; præclarũ. quod inde conijcio, genus nostrũ ferreum esse dicit. HER. Vera narras. SOC. An non putas si quis nunc ex nostris bonus sit, aurei hũc generis ab Hesiodo æstimari? HER. Cõsentaneum est. SOC. Boni autem alij quàm prudentes? HER. Prudentes. SOC. Idcirco, vt arbitror eos dæmones præcipuè nuncupat, quia sapientes δαήμονες erant. Et ex nostra istud prisca lingua nomen existit. Quamobrẽ & is, & cæteri poetæ permulti præclare loquuntur, quicunq; aiunt videlicet, postquã bonus aliquis vita functus est, maximam dignitatem præmiumq; sortitur, fitq; dæmon, secundum sapientiæ cognomentũ. Ita & ipse assero δαήμονα. i. sapientem omnem, esse hoĩem, quicunq; sit bonus, eumq; dæmonicum esse. i. felicem, viuentẽ atq; defunctum, recteq; dæmonem nuncupari. HER. Videor mihi, ò Socrates in hoc tecum maximè consentire. SOC. ἥρως autem quid significat? Id nequaquam inuẽtu difficilè, paulò. n. heroum nomen ab origine distat, indicans generationem illorum ἀπὸ τοῦ ἔρωτος manasse. HER. Qua ratione id ais? SOC. An ignoras semideos heroas esse? HER. Quid tum? SOC. Omnes vtiq; heroes, vel ex amore deorũ erga mulieres humanas, vel amore virorum erga deas sunt geniti. Præterea si hoc secundũ priscam Atticorum linguam consideraueris, magis intelliges. reperies. n. quòd paulisper mutatũ est nominis gratia ex ἔρωτος, vnde sunt heroes geniti: quodũe aut hic heroum nomẽ est, ductũ, aut ex eo quòd sapientes, rhetoresq; fuerunt, facundi videlicet, & ad interrogandum disserendumq; prõptissimi. εἴρειν nanq; dicere est. Quare, vt modò dicebamus, Attica voce heroes rhetores quidam, & disputatores, & amatorij videntur. Vnde rhetorum sophistarumq; genus heroica proles existit. Verum non istud quidem difficilè cognitu, imò illud obscurum, quam ob causam hoĩes ἄνθρωποι nominantur. habes ipse quid afferas? HER. Vnde id habeã bone vir? Quin si reperire quoquo modo possim, nil contẽdo, ex eo quòd te melius faciliusq; quàm me reperturum spero. SOC. In Euthyphronis inspiratione cõfidere mihi videris. HER. Absq; dubio. SOC. Et meritò quidem confidis. Nam bellè nimium mihi nunc videor cogitasse, ac periculum est, nisi caueam, ne hodie sapientior, quàm deceat, videar euasisse. Attende ad ea, quæ dicam? Hoc in primis circa nomina animaduertere decet, quòd sæpe literas addimus, sæpe etiam demimus pro arbitrio, dũ nominamus, & acuta sæpenumero trãsmutamus, vt cũ dicimus Διιφίλος, hoc vt pro verbo nomen nobis foret, alterũ ι inde excerpsimus, & pro acuta syllaba media, grauẽ pronunciamus. In alijs quibusdã literas interserimus, alia verò grauiora proferimus. HER. Vera refers. SOC. Hoc & in ἀνθρώπος contingit, vt mihi quidem videtur. Nam ex verbo nomen constitutum est vno α excepto. grauiorīq; fine effecto. HER. Quomodo istud ais? SOC. Ita hominis nomen illud significat, quòd cætera quidem animalia quæ vident, non considerant, neq; animaduertunt, neq; contẽplantur: homo autem & videt simul & cõtemplatur, animaduertitq; quod videt. Hinc merito solus ex omnibus animantibus homo ἄνθρωπος est nũcupatus, quasi ἀναθρῶν contemplans, quæ ὄπωπε. i. vidit. Quid post hæc quæram? An videlicet quod libenter perciperẽ? HER. Maximè. SOC. Succedere statim superioribus mihi videtur de anima, & corpore cõsideratio. Nam anima & corpus aliquid hominis sunt. HER. Sine cõtrouersia. SOC. Conemur hæc quemadmodum superiora distinguere. Quærendũ primo de anima putas, vt rectè ψυχὴ nominata fuerit? deinde de corpore? HER. Equidẽ. SOC. vt igitur subito ex primam quod primum mihi nunc se offert, arbitror illos qui sic animã vocitarunt, hoc potissimũ cogitasse, quòd hæc quoties adest corpori, causa est illi viuendi, respirãdi, & refrigerãdi vim exhibens: & cùm primum desierit quod refrigerat, dissoluitur corpus, & interit. Vnde ψυχὴν nominasse videntur, quasi ἀναψύχον, respirando refrigerans. At verò, si placet, siste parũper. Videor mihi aliquid inspicere probabilius apud eos, qui Euthyphronem sequuntur. nam istud quidem aspernarentur, vt arbitror, & durum quiddã esse censerẽt. sed vide an hoc tibi sit placiturũ. HER. Dic modo. SOC. Quid aliud, quàm anima tibi videtur corpus continere, vehere, & vt viuat & gradiatur efficere? HER. Nil aliud. SOC. An non Anaxagoræ credis, rerum naturam omnium mente quadam, & anima exornari simul, & contineri? HER. Credo equidem. SOC. Par est igitur eam potentiã nominare φυσέχην, quæ φύσιν, naturam ὀχεῖ & ἔχει. i. vehit & continet. politius autẽ ψυχὴ profertur. HER. Sic est omnino, videturq; mihi istud artificiosius esse. SOC. Est profectò. Ridiculum aũt quia appareret, si ita vt positum fuit, nominaretur. Quod verò post hoc sequitur corpus, nonne σῶμα nũcupas? HER. Certè. SOC. Atqui videtur mihi in hoc nomine palisper ab origine declinari. nempè corpus hoc animæ σῆμα sepulchrum quidam esse tradunt: quasi ipsa præsenti in tempore sit sepulta: atq; etiam quia anima per corpus σημαίνει significat quæcunq; σημαίνει significare potest. idcirco & σῆμα iure vocari. Videntur mihi prẽterea Orphei sectatores nomẽ hoc ob id potissimum posuisse, quòd anima in corpore hoc delictorum det pœnas, & hoc circũsepto valloq; claudatur, velut in carcere quodam, σώζηται seruetur. Esse itaq; volunt hoc ita, vt nominatur, animæ σῶμα seruãdi gratia claustrum, quoad debita quæq; expendat, neq; literam aliquam adiiciendã putant. HER. De his satis dictũ, ò Socrates, arbitror. Verum de nominibus aliquorum deorum possumus ne ita, vt de Ioue actũ est, considerare, secundũ quam rectitudinẽ nomina sint imposita? SOC. Per Iouẽ nos quidem si mẽtem haberemus Hermogenes, præcipuum rectitudinis modũ arbitraremur, fateri nihil nos de dijs cognoscere, neq; de ipsis inquã, neq; de ipsorum nominibus quibus ipsi se vocant. Constat. n. illos quidem veris se nominibus nuncupare. Secundũ verò rectæ denominationis modum existimo, vt queadmodũ lex in votis statuit præcari deos quomodocũq; nominari his placet, ita & nos ipsos vocemus, tanquam nihil aliud cognoscentes. Rectè nanq;, vt mihi videtur, est decretum. Quare, si vis, ad hanc inuestigationem pergamus, primo quidem dijs præfati, nos nihil de ipsis consideraturos: neq; enim posse confidimus: sed de hominibus potius, qua potissimũ opinione circa deos affecti nomina ipsis instituerunt. Hoc. n. à diuina indignatione procul. HER. Modestè loqui videris, ò Socrates, atq; ita prorsus agendũ. SOC. Nónne à Vesta secundum legẽ incipiendum? HER. Sic vtiq; decet. SOC. Qua ratione ἑστίαν hãc nominatã dicemus? HER. Per Iouẽ haud facilè istud inuentu. SOC. Videntur probè Hermogenes primi nominum autores non hebetes quidam fuisse, verũ acuti sublimũ rerũ inuestigatores. HER. Quamobrem? SOC. Talium quorundam hominum inuentione nomina apparent imposita. ac si quis peregrina cõsideret nomina, nihilominus quod sibi vult, vnũquodq; reperiet. quemadmodũ hoc quod nos οὐσίαν, essentiã nominamus, quidã ἐσσίαν nuncupant, alij ὠσίαν. Primo quidẽ secundũ alterum nomen istorũ, haud procul à ratione videtur rerũ essentiã ἑστίαν vocari. & quia nos quod est essentiæ particeps ἐστίαν vocamus, ex hoc rectè ἑστία posset denominari. Superiores nostri quondã οὐσίαν ἐσίαν vocabãt. Quinetiam si quis sacrorũ ritus animaduerterit, existimabit sic eos putasse qui hæc posuerũt. Etenim antè deos omnes Vestæ sacra facere decet eos, qui essentiã omniũ Vestã cognominarũt. Qui item ὠσίαν nominarunt, hi fermè secundũ Heracli-

Δίφιλος.

Psicē id est Anima quasi Anapsicon Respirando refrig...

tum censuerunt fluere omnia semper, nihilque cōsistere. Causam igitur & ipsorum originem ducem ipsum ἀΐσσον, qđ impellit. quapropter meritò ipsum ἀΐσσον impellētem causam nominari. De his hactenus ita sit dictum, velut ab ijs qui nihil intelligunt. Post Vestam autē, de Rhea atque Saturno considerare conuenit, quanquā de Saturni nomine in superioribus diximus. Fortè verò nihil dico. HER. Curnā, ô Socrates? SOC. O' bone vir, sapientiæ quoddam examen animaduerti. HER. Quale istud? SOC. Ridiculum dictu. habet tamen nōnihil probabile. HER. Quid ais? & quo pacto probabile. SOC. Inspicere mihi Heraclitū videor, iampridē sapienter nōnulla de Saturno Rheaq; tradentē, quę & Homerus dixerat. HER. Quid istud ais? SOC. Ait.n. Heraclitus fluere omnia, nihilq; manere, rerumq; ipsarū progressum amnis fluxui comparās, haud fieri posse inquit, vt bis eandē in aquam te mergas. HER. Vera hæc sunt. SOC. An videtur tibi ille ab Heraclito dissentire, qui aliorū deorū ꝓgenitoribus inseruit Rheam atq; Saturnum? Nunquid putas temere illū nomina istis imposuisse? Quin & Homerus Oceanū deorū originem instituit, & Tethyn genitricem. Idemq; voluit vt arbitror, & Hesiodus, Ait præterea Orpheus, Oceanū primum pulchrifluū coniugium inchoasse, qui cum Tethy germana se sua cōmiscuit. Vide quam maximè hæc inuicē consonant, omniaq; in opinionē Hracliti redeunt. HER. Videris mihi aliquid dicere Socrates Tethyos autem nomē haud satis quid sibi velit, intelligo. SOC. Hoc vtiq; idē fermè significat: quoniam fontis nomen est reconditum. Nam διαττώμενον & ἠθούμενον.i. scaturiens & transiliens, fontis imaginē præ se ferunt, ex vtrisq; verò hisce nominibus nomē τηθὺς est compositū. HER. Hoc quidem bellissimū est, ô Socrates. SOC. Quidni? Verum quid deinceps? De Ioue profectò diximus. HER. Sic est. SOC. Fratres autē eius dicamus. Neptunū atq; Plutonē, nomenq; aliud quo ipsum vocāt. HER. Prorsus. SOC. Videtur Neptunus ab eo qui primūm nominauit, idcircò ποσειδῶν vocatus fuisse, quia euntē ipsum maris natura detinuit, neq; progredi vltrà ꝑmisit, sed quasi vincula pedibus ipsius iniecit. Maris itaq; principē ποσειδῶνα vocauit, quasi ποσίδεσμον.i. pedū vinculū. ε verò decoris gratia fortè adiectum fuit. Forsitan non hoc sibi vult, sed pro σσ, λλ primo fuit positū, quasi dicat πολλὰ εἰδὼς.i. multa noscens Deus. Fortassis ab eo quod dicitur σείειν.i. quatere, σείων.i. quatiēs est nominatus, cui π & δ fuit adiectū. Plutonē autē quasi πλούτου.i. diuitiarū datorem dicimus, quoniam diuitiæ ex terræ visceribus eruuntur. ᾅδης verò multitudo interpretatur, quasi ἀειδὴς, triste tenebrosumúe. Aq; hoc nomen horrentes Plutonem vocitat. HER. Tu vero quid sentis Socrates? Videntur mihi homines circa potentiam dei istius multifariā errauisse, eumq; exhorruisse semper, cum minimè deceat. Porrò quisque ex hoc pertimescit, ꝙ nemo postquā defunctus est, huc redit, quodúe anima nudata corpore, illuc abit. Cęterū hæc omnia & regnū & nomen huius dei, eodem tendere mihi videntur. HER. Quo pacto? SOC. Dicā quod sentio. HER. Dic age. Vtrū horū validius vinculū est ad quoduis animal alicubi detinendū, necessitas ne, an cupiditas? HER. Longè ô Socrates præstat cupiditas. SOC. An nō plurimi ᾅδην quotidie subter fugerent, nisi fortissimo vinculo eos qui illuc descendunt, vinceret? HER. Videlicet. SOC. Quare cupiditate quadā eos, vt videtur, potius quàm necessitate deuincit, si modo vinculo nectit fortissimo. HER. Apparet. SOC. Nōne rursus multæ cupiditates sunt? HER. Multæ. SOC. Ergò vehementissima omniū cupiditate nectit eos, si modo debet insolubili nodo connectere. HER. Certè. SOC. Est ne vehementior vlla cupiditas, ea qua quisq; afficitur, dum alicuius consuetudine meliorem se virū sperat euadere? HER. Nulla mehercle Socrates. SOC. Hac de causa dicendum Hermogenes, neminem huc illinc velle reuerti, neq; etiā Syrenes ipsas, imò & eas & cæteros omnes suauissimis Plutonis orationibus demulceri, estq; & vt ratio hæc testatur, deus is Sophista proculdubiò disertissimus, & ingentia confert his qui penes ipsum habitant beneficia, qui vsque adeo diuitijs affatim abundat, vt tanta nobis bona suppeditet, vnde & Pluto est nūcupatus. An nō philosophi tibi videtur officium, quòd nolit hominibus corpora habentibus adhærere, sed tunc demum admittat eos cū animus illorū est corporeis oībus malis, cupidinibusq; purgatus? Excogitauit nempe hic deus hac rōne se animos maximè detēturū, si virtutis eos auiditate vinciret. Eos aūt qui stupore & īsania corporis sunt infecti, ne pater quidē Plutonis Saturnus ipse, suis illis vinculis coercere valeret, secumq; tenere. HER. Non nihil loqui videris, ô Socrates. SOC. Longè abest Hermogenes, vt nomē ᾅδης, quasi ἀειδὴς.i. triste tenebrosumue sit dictū, imò ab eo trahitur quod est εἰδέναι, id est nosse omnia pulchra. Ex hoc itaq; deus iste à nominū conditore ᾅδης est nuncupatus. HER. Quid præterea dicimus de Cereris nomine, Iunonisq; Appollinis & Mineruæ, Vulcaniq; & Martis, cæterorumq; deorū? SOC. Ceres quidem δημήτηρ nuncupatr ab ipsa aliorum largitione, quasi διδοῦσα μήτηρ, hoc est exhibēs mater. ἥρα verò.i. Iuno, quasi ἐρατή, id est amabilis, propter amorē quo Iupiter in eam afficitur. Fortè etiam sublime spectans qui hoc nomē instituit, aerem ἥραν denominauit, & obscure locutus est, ponens in fine principium. quod quidem patebit tibi, si nomen illud frequenter pronunciaueris, φερρέφαττα.i. Proserpinam, &, ἀπόλλω nominare nonnulli verentur, proptere a quòd illis ignota est nominum rectitudo. Enimuero permutantes φερσεφόνην ipsam considerant, graueq; id illis apparet. hoc autem deę ipsius sapientiā indicat. Sapientia vtiq; est quæ res fluentes attingit, & assequi potest. Quāobrem φερέπαφα meritò dea hæc nominaretur, propter sapientiam, & ἐπαφὴν idest contactū, φερομένου.i. eius quod fertur, vel tale aliquid. Quocirca adhæret illis sapiens ipse ᾅδης, quia ipsa talis est. Nunc autem nomen hoc declinant pluris facientes prolationis gratiā quam veritatem. vt φερρέφατταν nominent. Idem quoq; circa Appollinis nomen accidit. nam pleriq; id nomen exhorrent, quasi terribile aliquid prę se ferat. An non nosti? HER. Vera pęnitus loqueris. SOC. Hoc autem, vt arbitror, huius dei potentię maximè conuenit. HER. Qua ratione? SOC. Conabor sententiā meam exprimere. Nullū profectò nomen aliud vnū quatuor huius dei potentijs reperiri cōuenientius potuisset, quod & cōprehenderet omnes, & ipsius quodammodo declararet musicā, vaticiniū, medicinā, & sagittandi peritiam. HER. Apperias iam. Mirū quiddā nomē esse id ais. SOC. Congrue quidē compositū est, consonatq;, vtpotè quod ad deū pertinet musicū. Principio purgatio purificationesq; & secundū medicinā, & secundum vaticinium, item quæ medicorum pharmacis peraguntur, ac vatū incantationes expiationesque lauacra & aspersiones vnum hoc intendunt, purū hominem & corpore & anima reddere. HER. Sic omnino. SOC. Nōne deus qui purgat, ipse erit ἀπολούων & ἀπολύων.i abluens à malis, soluensq;, quod Apollo ipse significat? HER. Absq; dubio. SOC. Quatenus itaq; diluit atq; soluit, vt talium medicus ἀπολούων meritò nuncupatur: Secundū verò diuinationem verūq; & ἁπλοῦν.i. simplex, quod idē est, rectè more Thessalicorū nominare hunc possumus. hi nēpe omnes deum hunc ἄπλουν vocāt. Quatenus autē ἀεὶ βάλλων, id est semper iaculando arcu vehemens est, ἀειβάλλων dici potest, hoc est perpetuus iaculator. Secundum verò musicam, de hoc est cogitandum quemadmodum de eo quod dititur ἀκόλουθος & ἄκοιτις.i. pedissequus, comes, & vxor in quibus α vt & in alijs multis, idem quod simul significat. Hic quoque α & πόλησις significant versionem quæ simul & vna peragitur, quam conuersionem dicamus. Ea in cœlis est quæ per eos fit quod πόλους vocamus: in cantu vero ἁρμονία, quam dicimus συμφωνίαν. Quia in his, vt tradunt musicæ & astronomiæ periti, harmonia quadam simul omnia conuertuntur. Hic autem deus harmonię præsidet

ὁμοπολῶν

ὁμοπολῶν.i.simul vertens hæc omnia,& apud deos & apud homines. Quemadmodum igitur ὁμοκέλευθον & ὁμόκοιτιν,i. simul euntem & simul iacentẽ, vocauimus ἀκόλουθον & ἄκοιτιν, o in α permutantes ita Apollinem nominauimus eũ qui erat ὁμοπολῶν, altero λ interiecto, quia æquiuocum fuisset duro cum nomine. quod & his temporibus suspicati plerique, ex eo quod non rectè vim nominis huius animaduertunt,perinde hoc metuunt,ac si perniciem quãdam significaret. Sed reuera nomen hoc omnes huius dei vires complectitur, quemadmodum suprà diximus. Significat enim simplicem, perpetuum iaculatorem, expiatorem & conuertentẽ. Musarũ verò & musicę nomen,ab eo quod dicitur μῶσθαι.i.inquirere, indagationeq́; & studio sapiẽtię tractũ est, λητώ.i.Latona, à mansuetudine dicitur, quia sit ἐθελήμων.i. prompta & exposita & libens ad id quod petit quisq; exhibendum. Fortè verò,vt peregrini vocant,multi nanque ληθώ nominant, quod nomen tribuisse videntur, quia nõ rigida illi mens,sed mitis, ideo ληθώ,quasi λεῖον ἦθος, .i.mos lenis & mitis ab illo cognominatur, ἄρτεμις,i. Diana, ex eo ꝙ ἀρτεμές, quasi integra modestaq́ue sit propter virginitatis electionem. Forsitan etiam quasi ἀρετῆς ἵστορα .i.virtutis conscium, vocauit nominis institutor. Fortassis etiam dicta est Artemis, quasi ἄροτον μισησάσης,i. quasi illa congressum oderit viri cũ muliere. Vel enim propter horum aliquid, vel propter omnia huiusmodi nomen est institutum. HER. Quid verò διόνυσος & ἀφροδίτη? SOC. Magna petis Hipponici fili. Atqui est nominum ratio his dijs impositorũ gemina, seria videlicet & iocosa. Seriam quippe ab alijs quęre, iocosam aũt nihil prohibet recensere. Iocosi sanè & dij sunt: Dionysusq́; est διδοὺς τὸν οἶνον,i. vini dator,quasi διδοίνυσος,ioco quodã cognominatus. Vinum aũt merito vocari potest οἶνος,ꝙ efficiat,vt bibentes pleriq; mente alienati, οἴεσθαι νοῦν ἔχειν,i. mentem habere se putent. De Venere Hesiodo repugnare nõ decet,sed concedere propter ipsam ex ἀφροῦ,hoc est ex spuma,generationem ἀφροδίτην vocari. HER. At vero Mineruam,ò Socrates, Vulcanumq́; & Martem,cũ sis Atheniensis, silentio non præteribis. SOC. Haudquaquam decet. HER. Non certè. SOC. Alterum quidem eius nomen quamobrem sit impositum,haud difficile dictu. HER. Quid? SOC. Palladem eam vocamus. HER. Planè. SOCR. Nomen hoc censendum est, à saltatione in bello ductum fuisse, porrò vel sese, vel aliud à terra attollere, seu manibus aliquid efferre, dicimus πάλλειν, & πάλλεσθαι,i.vibrare, agitareq; & agitari,& saltare,& saltationẽ perpeti. HER. Absq; cõtrouersia,Palladem hac ratione vocamus, ac merito. HER. Alterum eius nomen quo pacto interpretaris? SOC. ἀθηνᾶν quæris? HER. Id ipsum. SOC. Grauius hoc amice: videntur prisci ἀθηνᾶν existimare,quemadmodum hi qui his temporibus in Homeri interpretationibus sunt eruditi. Nam istorum plurimi Homerum exponunt ἀθηνᾶν, tanquam mentem cogitationemq́; finisse. Et qui nomina inuenit, tale aliquid de illa sensisse videt̃, imò etiam altius eam extollens,vt Dei mentẽ induxit,perinde ac si diceret θεονόην, hoc est vtens α pro η externo quodã ritu, ι verò & σ detrahens.fortè verò non ita,sed θεία νόησις,i. vtpotè quæ diuina cognoscat, præ cęteris omnibus θεονόην .i.diuina cognoscentem,vocauit. Neq; ab re erit, si dixerimus voluisse illũ appellare eam ἠθονόην, quasi ipsa in more intelligentia sit. Ipse postmodum,vel etiam posteriores in pulchrius,vt videbatur,aliquid producẽdo,Athenean denominarunt. HER. Quid de Vulcano quẽ ἥφαιστον nominant? SOC. Quid ais? Num generosum ipsum φάεος ἵστορα,i.luminis præsidem quæris? HER. Hunc quęsisse videor. SOC. Hic vt cuiq; patere potest, φαῖστος est, & η sibi vendicat. Vnde ἥφαιστος.i. luminis præses est dictus. HER. Apparet: nisi tibi quoq; modo adhuc aliter videatur. SOC. An ne videat̃ aliter de Marte,interroga. HER. Interrogo. SOC. Si placet, ἄρης,i.Mars,dicitur secundum ἄρρεν.i. masculum,& ἀνδρεῖον.i.fortè. Quinetiam si volueris ob naturam quandam asperam, duram atq; inuictam, immutabilemq́;, quod totum ἄρρατον appellatur, ἄρης vocatum fuisse, hoc quoque Deo penitus bellicoso conueniet. HER. Prorsus. SOC. Deos iam mittamus per deos obsecro. Nam de his disserere vereor. Ad alia verò quęcũq; vis,me prouoca,vt quales Euthyphronis equi sunt,noueris. HER. Faciam vt petis, si vnum de me quęsiuero. me siquidem Cratylus Hermogenem esse negat. Inuestigemus itaque quid ἑρμοῦ.i. Mercurij nomen significet, vt si quid veri hic loquitur, videamus. SOC. ἑρμῆς.i.Mercurius, ad sermonẽ pertinere videtur, quatenus ἑρμηνεὺς est, hoc est interpres & nũcius, furtiuus in loquẽdo seductor, ac vehemens concionator. Totũ id circa sermonem versatur. profectò quemadmodum in superioribus diximus, εἴρειν sermonis vsus. Sæpe verò de hoc Homerus ait, ἐμήσατο.i. machinatus est. Ex vtrisq; igitur nomen huius dei cõponitur,tum ex eo quod loqui est,tum ex eo quod machinari & excogitare dicẽda, perinde ac si nominis autor nobis præciperet: Par est,ò viri, vt deum illũ qui εἴρειν ἐμήσατο.i.loqui machinatus est, εἰρέμην vocetis. Nos autem arbitrati sic elegantius eloqui, ἑρμῆν vocamus. Quinetiã ἶρις, eo quod εἴρειν.i.loqui,nomẽ habet,propterea ꝙ nuncia est. HER. Probè mediusfidius Hermogenem esse me Cratylus negauisse videtur. Ad orationis enim inuentionem habes sum. SOC. Consentaneum quoq; amice,πᾶνα biformem filiũ esse Mercurij. HER. Qua ratione? SOC. Scis quòd sermo πᾶν,i. omne significat, circuitq́; & voluit semper,estq́ue geminus, verus videlicet, ac falsus? HER. Equidem. SOC. An nõ id quod est in sermone verum, leue est atq; diuinũ,supraq́; in dijs habitans? Contrà quod falsum,infrà in hominum multis asperum atq; tragicum? Hinc enim fabularum commenta, & falsa quàm plurima circa tragicam vitam reperiuntur. HER. Sic est omnino. SOCR. Merito igitur qui est πᾶν,i. totum nuncians,& ἀεὶ πολῶν.i. semper volutãs, πὰν αἰπόλος biformis Mercurij filius diceretur, ex superioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus asper atq; hircinus. Estq́; Pan vel ipse sermo,vel sermonis frater si quidem est Mercurij filius. Fratrem verò fratri similem esse quid mirum? Ceterũ iam,ò beate, vt & paulo ante rogabam, sermonem de dijs hunc abrumpamus. HER. Tales quidẽ deos,si vis, mittamus, ò Socrates,huiusmodi verò quædã percurrere quid prohibet? Solem,lunam,stellas,terrã,ætherem, aerem, ignem, aquam,ver & annũ? SOC. Multa sunt ac magna quę postulas. Si tamen gratũ tibi futurum est, obsequar. HER. Pergratum planè. SOC. Quid primũ poscis? an vt ipse narrabas in primis ἥλιον.i.solem. HER. Profectò. SOC. Manifestius id fore videtur, si Dorico nomine quis vtatur. Dorici enim ἅλιον vocant, atq; ita vocatur secundum ἁλίζειν.i.ex eo ꝙ congregat in vnum homines,cùm exoritur. Item ex eo ꝙ circa terram ἀεὶ εἱλεῖν.i.semper reuoluitur præterea quia variat circuitu suo quæ terra nascuntur. Variare autẽ & αἰολεῖν idem est. HER. Quid verò de σελήνη.i. luna,dicendum? SOC. Nomen hoc videtur Anaxagorã premere. HER. Cur? SOC. Quoniã præ se aliquid fert antiquius,quod ille nuper dixit, quod luna à sole lumẽ hau rit. HER. Quo pacto? SOCR. σέλας, idem est quod lumen? HER. Idem. SOCR. Lumen hoc perpetuo circa lunam νέον & ἕνον est.i.nouum ac vetus,si modo Anaxagorici vera loquuntur: nam circunlustrans eam cõtinuè renouatur. Vetus autem est mensis præteriti lumen. HER. Vtique. SOC. Lunam quidem σελαναίαν multi nominãt. HER. Certè. SOC. Quoniam verò lumen nouũ ac vetus semper habet,merito vocari deberet σελαενονεοάεια. Nũc autem cõciso vocabulo σελαναία vocatur. HER. Dithyrambicũ nomen hoc est,ò Socrates. Verum μῆνα.i.mensem; & ἄστρα quomodo interpretaris? SOC. Mensis quidem μεὶς rectè ab μειοῦσθαι.i.à minuẽdo,iure nũcuparetur. Astra verò ἀστραπῆς.i.coruscationis cognomentum habet. ἀστραπὴ autem quia τὰς ὦπας ἀναστρέφει.i.visum ad se cõuertit, ἀναστρωπὴ dici deberet: nunc cõcinniori vocabulo ἀστραπὴ nominatur. HER. Vnde nomẽ trahit πῦρ & ὕδωρ.i.ignis & aqua?

& aqua? SOC. Ambigo equidem, videturque aut Musa me Euthyphronis deseruisse, aut hoc arduum quiddã esse. Aduerte obsecro quo confugiã in omnibus quęcunq; dubito. HER. Quonam? SOC. Dicã tibi. scis ipse qua ratione πῦρ nominatur? HER. Non hercle. SOC. Vide quid de hoc suspicer. Reor equidẽ multa nomina Græcos à Barbaris, eos præsertim qui sub Barbaris sunt, habuisse. HER. Quorsum hæc? SOC. Si quis rectã istorum impositionem secundum Gręcã vocem quærat, non secundum eam qua est nomen inuẽtum, nimirũ ambiget. HER. Verisimile id quidẽ. SOC. Vide itaq; ne nomen hoc πῦρ barbaricum sit. neq; enim facilè est istud Græcæ linguæ accommodare, constatq; ita hoc Phrygios nominare parum quid declinantes, & ὕδωρ & κύνας.i. canes, aliaq; permulta. HER. Vera hæc sunt. SOC. Ergo distrahere ista nihil oportet, quãdoquidem de ipsis nihil dicere quisquam potest. Quapropter nomina illa ignis & aquę hunc in modũ reijcio, ἀὴρ autẽ sic est dictus Hormogenes, quia quæ circa terram sunt, αἴρει.i. eleuat vel quia ἀεὶ ῥεῖ, hoc est semper fluit, vel quia eius fluxu spiritus concitatur. Poetę quippe flamina ἀήτας nuncupant. Fortè igitur aer, dicitur quasi πνεῦμα τι ῥέον ἀητόῤῥουν.i. spiritus fluens, vel fluens flamen. αἰθέρα præterea sic exponendum arbitror, quoniam ἀεὶ θεῖ circa ἀέρα ῥέων.i. semper currit circa aerẽ fluens, quocirca ἀειθεὴρ dici potest. γῆ autem.i. terra, plenius sensum exprimit, si γαῖα dicatur. γαῖα enim rectè γεννήτειρα.i. genitrix dici potest, vt ait Homerus. Nam quod γεγάασι dicitur, genitum in se, inquit. Quid restat deinceps? HER. Ver & annus, ò Socrates. SOC. ὧραι quidem.i. veris tẽpora prisca & Attica voce dicẽda sunt, si vis quod conueniens est, cognoscere. Horæ nanque vocantur, quia ὁρίζουσι.i. terminant hyemem atq; æstatem, ventosq; fructus ex terra nascentes ἐνιαυτὸς autem & ἔτος.i. annus, idem esse videtur. Quod enim in lumen vicissim educit, quæcunq; nascuntur, fiuntq; ex terra, ipsumq; in seipso examinat & discernit, annus est: & vt supra Iouis nomen diximus in duo sectum, ab aliquibus ζῆνα, ab alijs Δία vocari, ita & annũ quidam ἐνιαυτὸν vocant, quia in seipso, quidam ἔτος, quia examinat. Integra verò ratio est ipsum quod in ipso examinat. Vnde ex oratione vna nomina duo selecta sunt. quod enim simul dicitur, τὸ ἐν αὑτῷ ἐτάζον, i. in seipso examinans, distinctum dicitur ἐνιαυτὸς, & ἔτος.i. annus. HER. At verò, ò Socrates, iam longè progrederis. SOC. Longius equidem in philosophia videor euagari. HER. Quinimò. SOC. Fortè magis concedes. HER. Verum post hanc speciem libentissimè cõtemplarer, qua ratione rectè nomina ista præclara virtutum sint imposita, vt φρόνησις, i. prudentia, σύνεσις, intelligẽtia, δικαιοσύνη, iustitia, ac reliqua huius generis omnia. SOC. Haud contemnendum genus nominum suscitas, ò amice. Veruntamen postquam leoninam pellem sum indutus, haud deterreri decet, imò pręclara ipsa, vt ais, nomina prudentiæ, intelligentiæ, cogitationis, scientiæ, cęterorumq; huiusmodi cõsiderare. HER. Quin pfectò prius desistere nullo modo debemus. SOC. Aedepol non male mihi de eo conijcere videor, ꝙ modo cõsiderabam, antiquissimos videlicet illos nominum autores, vt & sapientium nostrorum plurimis accidit, ob frequentem ipsam in rebus peruestigandis reuolutionẽ, pręter cęteros in cerebri vertiginem incidisse: quo factũ puto, vt res ipsæ proferri & vacillare illis apparerent. opinionis autem huius causam, haud interiorem vertiginem, sed exteriorem ipsarum rerum circuitum arbitrãtur: quas ita natura habere se putant, vt nihil in eis firmũ & stabile sit, sed fluant omnes feranturq;, & omnifariã agitentur, semperq; gignantur & defluant. Quod quidẽ in his nominibus, quæ nunc relata sunt, conspicio. HER. Quo pacto Socrates? SOC. Haud aduertisti superiora nomina rebus quasi delatis, fluentibus, & iugi generatione translatis imposita fuisse? HER. Non satis percepi. SOC. Principio quod primum retulimus, ad aliquid huius generis attinet. HER. Quale istud? SOC. φρόνησις.i. prudẽtia est, φορᾶς καὶ ῥοῦ νόησις, i. lationis & fluxus animaduersio. Significare quoq; potest, recipere ὄνησιν φορᾶς.i. lationis vtilitatẽ. Tandem circa ipsam agitationem versatur. Quinetiam si vis γνώμη.i. cogitatio significat γονῆς νώμησιν.i. generationis considerationem. νωμᾶν quippe considerare est. νόησις aũt.i. intellectio, est νέου ἕσις.i. noui desideriũ. nouas verò res esse, significat eas fieri semper. atq; hoc desiderare & aggredi animum, indicat qui nomen illud inuenit νέεσιν. principio nanq; νόησις nõ dicebaẽ, sed pro η duo ε proferẽda erãt, vt νέεσις, quasi νέου.i. noui, ἕσις appetitio & aggresio. σωφροσύνη.i. temperãtia illius quod modo diximus φρονήσεως.i. prudentiæ, salus & conseruatio est. ἐπιστήμη.i. scientia, ab eo ꝙ instat & sequitur tractum est, quasi res fluentes solers animus persequatur, instetq; & comitetur: at neq; ex more posterior, neque præcursione fit prior. Quare ε interiecto ἑπιστήμην vocare decet. σύνεσις, tanquam syllogismus.i. ratiocinatio quædam esse videtur. Cum autem συνιέναι dici tur, idem intelligitur ac si diceretur ἐπίστασθαι. Nam ostendit cum rebus animum congredi. σοφία.i. sapientia, agitationis est tactus. Obscurius autẽ, & alienius hoc à nobis. Verum animaduertendũ est in poetis, quoties volunt aduentantem aliquem & irruentem exprimere, ἐσύθη.i. erupit, prosilijt, dicere. Quin & illustri cuidam apud Lacedęmonios viro nomen erat σοῦς.i. præpes. Sic.n. Lacedæmones concitationis impetunt indicant. Quasi itaque omnia perferantur, huius ipsius agitationis, quæ eo ꝙ σοῦς dicitur, significatur, ἐπαφὴν.i. tactum perceptionemque sophia demonstrat. ἀγαθὸν.i. bonum cuiusq; naturæ, ἀγαστὸν.i. mirabile, amabile, delectabile significat. Enimuero postquã fluũt omnia, partim celeritas, partim tarditas inest? Est igitur non omne velox, sed ipsius aliquid ἀγαστόν. Quod quidem ἀγαστὸν, ipsius ἀγαθοῦ nomine declaratur. δικαιοσύνη.i. iustitia, quod δικαίου σύνεσιν, i. iusti intelligẽtiã importet, facile conijcere possumus. Quid autem ipsum δίκαιον sibi velit, difficile cognitu. Videtur autem hucusq; à multis quod dictũ est concessum, reliquum verò dubium. Etenim quicunq; totum mobile arbitrantur, plurimum agitari ipsum existimant, perque omne aliquid permanare quo singula fiant, quodue tenuissimũ sit & velocissimũ. Neq; enim per omnia discurrere posse, nisi adeò tenue sit, vt nihil possit obsistere penetranti, & adeo velox, vt cęteris quasi stantibus vtatur. Quoniã verò gubernat omnia, διαϊὸν.i. discurrens & permanans, merito δίκαιον est appellatũ, κ vno politioris prolationis gratia interiecto. Hactenus quod modo diximus, inter plurimos constat hoc esse iustum. Ego aũt Hermogenes, vtpotè discendi desiderio flagrans hæc omnia perscrutatus sum, & in arcanis percepi ꝙ hoc ipsum iustũ sit, & causa: quo.n. res ipsę fiunt, hoc est causa: proprieque ita vocari istud debere quispiã tradidit. Cum verò ab his iam auditis istis nihilominus diligenter exquiro quid ipsum iustum sit, quãdoquidem ita se habet, videor iam vlterius quàm decet exigere, & caueam, vt dicitur, vallũq; supergredi. Satis enim semper rogasse me & audisse respondent, meq; volentes explere alius aliud afferre conan tur, neq; vltra cõsentiunt. Quidam ait iustum hoc, solem esse, Solum quippe solem discurrendo calefaciendoq; omnia gubernare. Cum verò hoc alacer cuiquam quasi præclarum audierim, refero, statim ille me ridet, quæritq; nun quid existimem post solis occasum iustũ nihil hominibus superesse? Percontanti itaq; mihi quid ille sentiret, ipsum ait ignem iustũ existere. neq; id cognitu facile. quare alius, inquit, non ignem ipsum, sed ipsum potius innatum igni calorem. Alius hęc omnia pro nihilo habet. esse.n. iustum mentem illam quàm induxit Anaxagoras. Dominã certè illam suaptè natura, nec alicui mixtam exornare omnia inquit, per omnia penetrantem. Hic quidem, ò amice, in maiorem ambiguitatem sum prolapsus, quàm antea dum nihil de iustitia sciscitabar. Cæterũ, vt redeamus ad id cuius gratia disputamus, nomẽ illi tale propter hęc, quale diximus, est tributum. HER. Videris, ò Socrates, ex aliquo audisse hæc, neque ex tua officina ruditer deprompsisse. Prouerbium.

SOC.

SOC. Quid alia? HER. Non ita. SOC. Attende igitur, fortè nanque in reliquis te deciperem, quasi quæ afferam non audierim. Post iustitiã quid restat? ἀνδρείαν.i. fortitudinem nondum peregimus iniustitia sanè obstaculum eius est quod discurrit per omnia, ἀνδρεία in pugna versatur. pugna in rebus, si quidem fluunt, nihil aliud quàm fluxus ipse cõtrarius. Quapropter si quis δ subtraxerit ex nomine hoc ἀνδρεία, nomen quod restat, ἀνρεία opus ipsum declarat. constat planè quod non fluxus cuiusq; contrarius ῥοῆς.i. fluxus, fortitudo est, sed oppositus illi qui preter iustum sit fluxit. Neq; enim aliter fortitudo esset laudabilis. ἄῤῥεν autem.i. mas, & ἀνὴρ, vir, à simili quodam ducunt originem, scilicet ab ἄνω ῥοῆ.i. sursum fluxu. γυνὴ vero.i. mulier, quasi γονὴ.i. fœcunda & generatrix. θῆλυ.i. fœmina ἀπὸ τῆς θηλῆς, id est papilla dicitur. θηλὴ autem videtur Hermogenes dici, quia τεθηλέναι.i. germinare pullulareque facit, vt irrigans ea quæ irrigantur. HER. Sic apparet, ò Socrates. SOC. θάλλειν.i. virescere, adolescere, florescere, augmentum iuuenum representant, quasi velox quiddam & subitum, quod innuit ille qui nomen conflauit ex θεῖν.i. currere, & ἅλλεσθαι id est saltare. Animaduertis me velut extra cursum delatum, postquam plana ac peruia nactus sum? Multa quoq; supersunt quæ ad seria pertinere videntur. HER. Vera loqueris. SOCR. Quorum vnum est, vt videamus quid τέχνη.i. ars importet. HER. Prorsus. SOC. Nonne hoc ἔχονοη.i. habitum mentis ostendit, si τ demitur, interseritur autem ο medium inter χ & ν, inter ν & η? ἐχονόη? HER. Aride nimium Socrates & inculte. SOC. An ignoras beate vir, nomina vetera distracta iam esse, atq; cõfusa à sermonis tragici studiosis, elegantiæ gratia addentibus & subtrahentibus literas, ac partim temporis diuturnitate, partim exornationis studio vndiq; peruertentibus? vt ecce in κατόπτρῳ.i. speculo, quàm absurdum est ρ ipsius additamentum? Talia certè, vt arbitror, faciũt qui oris illecebras pluris æstimant quàm veritatem. Quamobrem cũ multa nominibus ipsis adiecerint, tandem effecerunt, vt nemo iam nominum sensum animaduertat. Quemadmodum dum σφίγγα.i. monstrum quoddam proferunt, cum σφίγα pronunciare deberent, ac cætera multa. Profectò si daretur cuiq; arbitratu suo & demere & addere, magna vtiq; esset licentia, & quodlibet nomen cuiq; rei vnusquisque tribueret. HER. Vera narras. SOC. Vera planè. sed enim mediocritatem quandam atq; decorum seruare te decet præsidem sapientem. HER. O vtinam. SOC. Atqui & ipse, ò Hermogenes, opto. verum ne exacta nimium discussione, vir felix, exquiras, ne vim meam prorsus exhaurias. Ascendam quippe ad supradictorum apicem, postquam post artem considerauerimus μηχανὴν.i. machinationem excogitationemq; solertem. Videtur autem significare idem quod multũ pertingere & ascendere. Componitur ergo ex his duobus, μῆκος.i. longe & multum, & ἄνειν, id est ascendere, penetrare, pertingere. Sed vt modo dicebam, ad summam dictorum perueniendum est, quærendumq; quid nomina ista significẽt, ἀρετὴ.i. virtus, & κακία, id est prauitas. Alterum quidem nodum reperio, alterum patere videtur. Nam superioribus omnibus cõsonat: nempe tanquam eant omnia: κακῶς ἰὸν.i. male vadens: κακία.i. prauitas erit, quare cum anima male ad res ipsas accedet, communiter praua dicetur, propriè verò ac maximè procedendi hæc facultas in δειλίᾳ.i. timiditate patet, quã nondum declarauimus, pretermisimus enim. Oportebat autem continuo post fortitudinem ipsam inferre. Multa inseparabilia præterisse videmur. δειλία significat durũ animæ vinculum. δεσμὸς enim vinculum est. λίαν verò fortè quiddam durumq; significat, quare timiditas vehemens ac maximum est animæ vinculũ: quemadmodũ & ἀπορία, id est defectus, inopia, dubium, malũ quiddam est, ac summatim quodcunq; progressus ipsius impedimentum, idq; male progredi videtur ostẽdere, in ipsa videlicet motione impediri atq; detineri. Quod cum anima subit, prauitate plena dicitur. Quod si illud prauitatis nomen talibus quibusdam competit, cõtrarium ἀρετὴ.i. virtus significabit. In primis quidem facilem agilemq; progressum, deinde solutum & expeditum animæ bonæ impetum esse oportet. Quamobrem absq; impedimento obstaculoque ἀεὶ ῥέον.i. semper fluens, iure cognominari posset ἀειρείτη. fortè verò & αἱρετὴν vocat quis, quia sit τῆς ἕξεως αἱρετωτάτης.i. maximè eligendæ. Verum colliso vocabulo ἀρετὴ denominatur. Forsitan me fingere dices: ego autem assero, si modo nomen illud prauitatis quod retuli, rectè est inductum, rectè quoq; & istud virtutis nomẽ induci. HERM. At κακὸν, id est malum, per quod in superioribus multa dixisti, quid sibi vult? SOC. Extraneum quiddam per Iouem, ac inuentu difficile. Itaq; ad hoc etiam machinamentum illud superius afferam. HER. Quid istud? SOC. Barbaricum quiddam & hoc esse dicam. HER. Probè loqui videris. SOC. Cæterũ hæc iam si placet mittamus, nomina verò ista καλὸν & αἰσχρὸν.i. pulchrũ & turpe, cõsideremus. Quid αἰσχρὸν innuat, satis mihi patere videtur. Nempe cum superioribus cõuenit. videtur qui nomina statuit, passim agitationis impedimentum vituperare. vt ecce, ἀεὶ ἴσχοντι τὸν ῥοῦν.i. semper impedienti fluxum nomen dedit ἀεισχοροῦν. Nunc verò collidentes αἰσχρὸν appellãt. HER. Quid καλὸν, id est pulchrum? SOC. Hoc cognitu difficilius, quanquã ipsum ita deducitur, vt harmoniæ duntaxat & longitudinis gratia ipsum α sit productum. HER. Quo pacto? SOC. Nomen hoc cogitationis cognomentum quoddã esse videtur. HER. Qui istud ais? SOC. Quam tu causam appellationis rei cuiusq; censes? an non quod nomina tribuit? HER. Omnino. SOC. Nonne causa hęc cogitatio est, vel deorum, vel hominum, vel amborũ? HER. Nempe. SOCR. Ergo καλέσαν.i. quod vocat res, & καλὸν idem ac cogitatio sunt. HER. Apparet. SOC. Quæcunq; mens & cogitatio agunt, laudanda sunt: quæ non, vituperanda. HER. Prorsus. SOCR. Quod medicinæ particeps, medicinę opera efficit: quod fabrilis artis, fabrilia. Tu verò quid sentis? HER. Idem. SOC. Pulchrũ itaq; pulchra. HER. Decet. SOC. Est autem hoc, vt diximus, cogitatio. HER. Maximè. SOCR. Nomen itaq; hoc καλὸν.i. pulchrum, meritò erit prudentiæ cognomentum, talia quædam agentis, qualia affirmãtes pulchra esse diligimus. HER. Sic apparet. SOC. Quid vltra generis huius restat inuestigãdum? HER. Quæ ad bonum & pulchrum spectant, conferentia videlicet, vtilia, conducibilia, emolumenta, horumq; contraria. SOCR. Quid συμφέρον.i. cõferens sit, ex superioribus ipse inuenies. Nam nominis illius quod ad sciẽtiam attinet, germanum quiddam apparet. Nihil enim prę se fert aliud quàm φορὰν.i. lationem animæ simul cum rebus, quæue hinc proueniunt, vocari συμφέροντα & συμφορὰ.i. conferentia, ex eo quòd simul circunferuntur. HER. Videtur. SOCR. κερδαλέον autem.i. emolumẽtum: ἀπὸ τοῦ κέρδους.i. lucro. κέρδος verò, si quis ν pro δ nomini huic inserat, quod vult exprimit. Nã bonum alio quodam modo nominat. Quod enim omnibus κεράννυται.i. miscetur diffusum per omnia, hanc ipsam eius vim significans nomen illud excogitauit δ pro ν apponens, ac κέρδος pronunciauit. HER. Quid autem λυσιτελοῦν, id est vtile? SOC. Videtur, ò Hermogenes, non sicut caupones hoc vtuntur, idcirco λυσιτελοῦν vocari, quia ἀνάλωμα ἀπολύει.i. sumptus vitat & minuit: verum quia cũ velocissimum sit, res stare non sinit, neq; permittit lationem τέλος, id est finem progressionis accipere atq; cessare: sed soluit semper ab illa fugatque, si quis terminus superueniat, ipsamq; indesinentem immortalemq; præbet. hac ratione bonum λυσιτελοῦν vocatum arbitror, ipsum enim motionis λύον τὸ τέλος.i. soluens terminum, λυσιτελοῦν vocari videtur. ὠφέλιμον verò.i. conducibile peregrinum nomen est, quo sæpenumero Homerus est vsus. Est autẽ hoc augendi faciendiq; cognomentum. HER. Quid de horum cõtrarijs est dicendum? SOC. Quę per negationem istorum dicuntur, tractare nequaquam oportet. HER. Quę nam ista? SOC. ἀσύμφορον, ἀνωφελὲς, ἀλυσιτελὲς, ἀκερδές. HER. Vera

Vera loqueris. Soc. Sed βλάβερον & ζημιῶδες.i.noxium & damnoſum. Her. Certè. Soc. βλαβερὸν quidem βλάπτον τὸν ῥοῦν eſſe dicit, id eſt quod vult ἅπτειν.i.impedire & coercere. ῥοῦν.i.fluxũ: hoc aũt paſsim vituperat. quodq; vult ἅπτειν τὸν ῥοῦν, rectè βουλαπτεροῦν appellaretur, verum ornatus gratia βλαβερὸν arbitror nominatum. Her. Varia tibi ſuboriuntur, ò Socrates, nomina. atqui mihi videris in præſentia, quaſi Palladiæ legis præludium quoddam pręcinuiſſe, dum nomen hoc βουλαπτεροῦν pronunciares. Soc. Non ego in cauſa ſum Hermogenes, ſed qui nomẽ ipſum inſtituerunt. Her. Vera loqueris. Verum ζημιῶδες quid? Soc. Quid eſſe debeat ζημιῶδες, dicam Hermogenes: & vide quàm verè loquar, quoties dico quòd addẽtes ac demẽtes literas longè nominũ ſenſum variant, adeo vt ſępe exiguum quid mutantes, cõtrariam ſignificationem inducãt. quod apparęt hoc in nomine δέον.i.opportunũ. venit hoc nuper mihi in mentem de eo quod dicturus ſum cogitanti. Recens eſt ꝓfectò vox nobis pulchra illa, coegitq; contrariũ ſonare nobis δέον & ζημιῶδες, ſenſum ipſum confundens. Vetus autem quid nomen vtrunq; vult, explicat. Her. Qui iſthuc ais? Soc. Dicam equidem. haud pręterit maiores noſtros frequenter ι & δ vti ſolitos, nec rarius mulieres, quæ maximè priſcam vocem ſeruãt. Nunc autem pro ι vel ipſum ε vel η adhibent: pro δ verò ζ quaſi hæc magnificentius quiddam ſonent. Her. Quo pacto? Soc. Vt ecce vetuſtiſsimi viri ἱμέραν diem vocabant, poſteriores aũt partim ἑμέραν, partim ἡμέραν, vocant. Her. Vera hæc ſunt. Soc. Scis igitur vetuſto illo nomine tantum mẽtem eius qui nomen impoſuit declarari. Nam ex eo quod ἱμείρουσι.i.deſiderãtibus hominibus gratulantibusq; tenebris lumen emicuit, diem ἱμέραν cognominarunt. Her. Apparet. Soc. Nunc autem illa tragicis decãtata quid ſibi velit ἡμέρα nequaquam intelligas. quanquàm arbitrantur nonnulli ἡμέραν dici, quòd ἥμερα.i. manſueta quæq; efficiat. Her. Ita mihi videtur. Soc. Neq; te fugit veteres ζυγὸν.i.iugum, δυογὸν vocauiſſe. Her. Planè. Socr. Enimuerò ζυγὸν nihil aperit. δυογὸν, δυοῖν ἀγωγήν.i.duorũ conductionem ligandi ſimul gratia, monſtrat. Idemq; eſt de multis alijs iudicandum. Her. Patet. Soc. Eadem ratione δέον ita pronunciatum contrarium nominum omnium quę ad bonum ſpectant oſtendit. porrò boni ſpecies exiſtẽt, δέον δεσμὸς.i.vinculũ quoddam & impedimẽtum proceſsionis eſſe videtur, tanquam βλαβεροῦ.i.noxij affine quiddam. Her. Ita maximè apparet, ò Socrates. Soc. Verũ non ſic in nomine veteri, quod veriſimilius eſt rectè inſtitutũ fuiſſe, quàm noſtrũ. Nempe cum ſuperioribus bonis cõſenties, ſi pro ε, ι vetus reſtituas. Neq; enim δέον, ſed δίον bonum illud ſignificat, quod ſemper nominũ laudat inuentor: Atq; ita ſecũ ipſe non diſsidet, imò ad idem ſpectant; δίον, quaſi διϊόν, ὠφέλιμον, λυσιτελοῦν, κερδαλέον, ἀγαθόν, συμφέρον, εὔπορον, id eſt facilè ad progreſſum. vniuerſum hoc diuerſis nominibus innuit aliquid per omnia penetrans, omniaque perornans, idque vbique laudatum? quod verò obſtat & detinet, improbatum. Quinetiam in nomine, hoc ζημιῶδες, ſi veterũ more δ pro ζ poſueris, apparebit tibi nomen iſtud δοῦντι τὸ ἰόν.i.liganti ſiſtentiq; quod pergit, impoſitum. vnde & δημιῶδες cognominãdum eſt. Her. Quid ἡδονή, λύπη, ἐπιθυμία, voluptas ſcilicet dolor, cupiditas, Socrates, & huius generis reliqua? Soc. Haud nimis obſcura mihi videntur Hermogenes, ἡδονή.i. voluptas, ſi quidem actionis illius nomẽ eſt, quæ ad ὄνησιν.i. vtilitatem emolumentumque tendit. δ verò adiectum facit, vt pro eo quod eſt ἡονή ἡδονή, proferatur. λύπη.i. dolor, à διαλύσεως.i. diſſolutione corporis trahi videtur. Nam in huiuſmodi paſsione corpus diſſoluitur. ἀνία.i.triſtitia, quod impedit ἰέναι.i.ire, demõſtrat. ἀλγηδών, id eſt cruciatus, peregrinum nomen videtur, ab ἀλγεινοῦ dictum. ὀδύνη.i.dolor & afflictio, ab ἐνδύσεως.i.ingreſsione doloris denominatur. Her. Videtur. Soc. ἀχθηδών, id eſt mœror languorque, lationis grauedinem tarditatemq; ſignificat. ἄχθος enim onus eſt. ἰὸν verò pergens. χαρά verò id eſt lætitia gaudiumq;, à διαχύσεως, id eſt profuſione, & εὐπορίας.i.facilitate, ῥοῆς.i.motionis animæ, dicitur. τέρψις.i. delectatio ab τερπνοῦ.i.oblectamẽto dicitur. τερπνὸν autem à πνοῆς.i.inſpiratione delectationis in animam. Quare meritò vocaretur ἑρπνοῦν.i. inſpirans. Temporis autem interuallo ad τερπνὸν deuentum eſt. εὐφροσύνη.i. hilaritas & alacritas, quam ob cauſam dicatur, aſsignare nihil opus. Nam cuiq; patet hoc nomẽ trahi ab eo quod dicitur εὖ.i. bene. συμφέρεσθαι.i. vna ſequi, quaſi dicatur anima bene res aſſequi. Vnde εὐφεροσύνη vocari deberet: tamen εὐφροσύνην appellamus. Sed neq; difficile eſt aſsignare quid ἐπιθυμία.i.cupiditas ſibi velit. Nomen quippe hoc vim tendentem in θυμόν, id animam & iram & furorem oſtendit. θυμὸς autem à θύσεως & ζέσεως.i.flagrantia feruore, & impetu animę proinde ἵμερος.i.ſuauis & blãda perfuſio, dicitur, ῥῷ.i. fluxu animam vehementer alliciente. ex eo enim quòd ἱέμενος ῥεῖ.i. incitatus rerumq; appetens fluit, animam vehemẽter attrahit propter impetum ſiue incitamentum fluxus. ab hac tota vi Himeros eſt nuncupatus. Præterea Pothos vocatur.i. deſiderium, quod ſanè præſentem ſuauitatẽ non reſpicit, quemadmodum ἵμερος, ſed abſentem ardet. Vnde πόθος dicitur quaſi ἄποντος.i.abſentis cõcupiſcentia. Idemque ipſe in id quod gratum eſt animi nixus, præſente eo quod cupitur ἵμερος, abſente πόθος denominatur. ἔρως autẽ, id eſt amor, quia ἐσρεῖ.i.influit extrinſecus, neq; propria eſt habenti ῥοὴ.i.fluxio iſta, ſed infuſa per oculos. Quapropter ab ἐσρεῖν.i.influere, ἔσρος, id eſt influctio, amor ab antiquis noſtris appellabatur. nam ο pro ω vtebantur. nunc aũt ἔρως dicitur, ω pro ο interpoſito. Verum quid deinceps conſiderandum præcipis? Her. δόξα.id eſt opinio, & talia quędam, vnde nomen habent? Soc. δόξα, vel à δίωξει.i.perſecutione dicitur, qua pergit & proſequitur anima, conditionem rerũ inueſtigans: vel à τόξου βολῆς, id eſt arcus iactu. videtur autem hinc potius dependere. οἴησις.i.exiſtimatio, huic cõſonat. oſtendit quippe οἶσιν, id eſt ingreſſum animę in vnumquodq; conſiderandum; οἷον.i.quale ſit: quemadmodum & βουλὴ.i. voluntas, à βολὴ, id eſt iactu dicitur: & βούλεσθαι.i. velle, propter ipſum attingẽdi nixum ſignificat etiam ἐφίεσθαι.i.cupere: & βουλεύεσθαι, id eſt cõſulere. Omnia hæc opinionem ſequentia, βολῆς ipſius, id eſt iactus & nixus imagines eſſe videntur: quemadmodum contrariũ, ἀβουλία, id eſt priuatio voluntatis, defectus quidam conſequendi impos apparet, quaſi non contendat, neque etiam quod intendit, vult, cupit, inueſtigat, adipiſcatur. Her. Frequentiora hæc congerere videris, Socrates. Quare finis iam ſit fauente deo. Volo tamen adhuc, ἀναγκαῖον & ἑκούσιον.i.neceſſarium & voluntarium declarari. Nempe ſuperioribus iſta ſuccedunt. Soc. ἑκούσιον equidem eſt εἶκον.i. cedens neque renitens. hoc ſiquidem nomine declaratur εἶκον τῷ ἰόντι.i.cedens eunti, quodue ex volũtate perficitur. ἀναγκαῖον verò, id eſt neceſſarium & obſiſtens, cum preter voluntatem ſit, circa errorem inſcitiamq; verſabitur. deſcribitur autem ex proceſſu ſecũdum neceſsitatem, quoniam in via aſpera denſa inceſſum prohibent. Vnde ἀναγκαῖον dictũ eſt, quaſi per ἄγκη ἰὸν, id eſt per vallem vadens. Quouſq; verò viget robur, ne deſeramus. Quamobrem interroga amabo, neque deſiſtas. Her. Ecce rogo quæ maxima ſunt & pulcherrima: ἀλήθειαν, id eſt veritatem, & ψεῦδος.i.mendacium, & ὄν, id eſt ens, & quare id quod de hic agimus, ὄνομα, id eſt nomen, dicitur. Soc. Quid vocas μαίεσθαι? Her. Voco equidem inquirere. Soc. Videtur nomen hoc ex ſermone illo conflatum, quo dicitur ὄν, id eſt ens eſſe, cuius nomen inquiſitio eſt. Quod clarius certè comprehendes in eo quod dicimus ὀνομαστόν, id eſt nominandum. hic etiam exprimitur nomen quid ſit, entis videlicet inquiſitio. ἀλήθεια verò ſicut & alia cõponi videtur. Nam diuina entis latio, nomine hoc includitur, ἀλήθεια, quaſi exiſtens θεία ἄλη, id eſt diuina quædam vagatio. ψεῦδος autem contrarium motionis. Rurſus hic vſurpatur agitationis obſtaculum, quodue ſiſtere cogit. Nam à καθεύδω, id eſt dormio dicitur. ψ verò adiectum ſenſum nominis

minis

minis occulit. ὂν verò & οὐσία.i.ens & essentia, cùm ἀλήθεια, id est veritate, congruunt: si ι apponatur. nam ἰὸν.i.vadens significat. At οὐκ ὂν.i.non ens quidam nominant οὐκ ἰὸν.i.non vadens. HER. Hæc mihi videris, ò Socrates, fortiter admodum discussisse. Verum si quis te percontetur quæ sit recta istorum interpretatio, quæ dicũtur ἰὸν.i.vadens: ῥέον id est fluens: δοῦν.i.ligans ac detinens, quid illi potissimum respõdebimus? habesne. SOC. Habeo equidem. profectò nuper succurrit nobis aliquid, cuius responsione quicquam videamur afferre. HER. Quale istud? SOC. Vt quod minimè cognoscimus, barbaricũ esse dicamus. fortè enim partim reuera talia sunt: fortè verò partim, ac præsertim nomina prima temporum, confusione inscrutabilia. Etenim cùm passim vocabula distrahantur, nihil mirum esset, si prisca lingua cùm nostra collata nihilò à barbarica voce differret. HER. Haud alienum est à ratione quod dicis. SOC. Consentanea quidem affero, non tamen idcircò certamen excusationem videtur admittere. Sed conemur hęc disquirere, atq; ita cõsideremus: si quis semper verba illa per quę nomẽ dicitur, quæreret, rursusq; illa per quę dicũtur verba, sciscitaretur, pergeretq; ita perquirere, nónne qui respondet, defatigari tandẽ & renuere cogeretur? HERM. Mihi sanè videtur. SOC. Quando itaque qui responsum denegat, meritò cessabit? An non postquam ad nomina illa peruenerit, quę cęterorũ sunt & sermonum & nominum elemẽta? Hęc vtiq; si elementa sunt, ex alijs nominibus cõposita videri nõ debent. quemadmodum supra ἀγαθὸν, i. bonum diximus, ex ἀγαστοῦ, id est iucundo amabilique, & θοοῦ.i.veloci compositum. θοὸν rursus ex alijs constare dicemus, illaq; ex alijs. sed postquam ad id peruenerimus quod vltra ex alijs nominibus nõ constituitur, merito nos ad elementũ peruenisse dicemus, nec vlterius hoc in alia nomina referendũ. HER. Scitè mihi loqui videris. SOC. An non ea de quibus paulo antè interrogabas nomina elementa sunt? oportetq; rectam illorum rationem aliter quàm reliquorũ inuestigare? HER. Probabile id quidem. SOC. Probabile certè Hermogenes. Superiora itaq; omnia in hæc redacta videntur: ac si ita se res habet, vt mihi videtur, rursus age hic vna mecũ considera, ne fortè delirem dum tectam primorũ nominum rationem exponere tento. HERM. Dic modo. ego nanq; pro viribus meditabor. SOC. Arbitror equidem in hoc te consentire, vnam esse rectam & primi & vltimi nominis rationem, nullumq; illorum eo quod nomen est, ab alio discrepare. HERM. Maximè. SOC. Etenim omnium quæ supra retulimus nominũ recta ratio in hoc constitit, vt qualis quæq; res sit indicaretur. HER. Proculdubio. SOC. Hoc vtiq; non minus prioribus quàm posterioribus cõpetere debet, si nomina futura sunt. HER. Prorsus. SOC. Atqui posteriora nomina per priora hoc efficere poterant. HER. Apparet. SOCR. Prima verò quibus alia nõ præcedunt, quo pacto maximè res ipsas nobis ostẽdent, si nomina esse debent? Ad hoc mihi responde. si voce & lingua caruissemus, voluissemusq; res inuicem declarare, nónne perinde ac nunc muti, manibus capiteq; & cæteris mẽbris significare tentauissemus? HER. Haud aliter Socrates. SOC. Ergo supernum quippiam ac leue demonstraturi, cœlum versus manũ extulissemus, ipsam rei naturam imitantes: inferiora verò & grauia deiectione quadã humi innuissemus, quinetiam currentem equum vel aliud quicquam animalium iudicaturi, corporum nostrorum gestus figurasque ad illorũ similitudinem quàm proximè quisque finxisset. HER. Necessarium quod ais esse mihi videtur. SOC. Hunc in modum vt arbitror his corporibus partibus ostẽsum esset, corpore videlicet quod quisq; monstrare voluerat imitante. HER. Ita certè. SOC. Postquam verò voce, lingua, & ore declarare volumus, nónne ita demum per hęc ostensio fiet, si per ea circa quodlibet facta fuerit imitatio? HER. Necessarium puto. SOC. Nomen itaq; est, vt apparet, imitatio vocis, qua quisquis aliquid imitatur, per vocem imitatur & nominat. HER. Idem mihi quoq; videtur. SOC. Nondum tamen rectè dictum existimo. HER. Quamobrem. SOC. Quoniam hos ouium & gallorum cæterorumq; animaliũ imitatores fateri cogeremur nominare eadem quę imitantur. HER. Vera loqueris. SOCR. Decere id censes? HER. Nequaquam. sed quæ nam, ò Socrates, imitatio nomen erit? SOC. Non talis imitatio, qualis quę per musicam fit, quamuis voce fiat, neq; etiam eorundem quorum & musica imitatio est, neq; enim per musicam imitationem nominare videmur. Dico autẽ sic. Adest rebus vox & figura colorq; plurimis. HER. Omnino. SOC. Videtur mihi si quis hæc imitetur, neq; circa imitationes istas nominandi facultas consistere. hæ siquidem sunt partim musica, partim verò pictura. nónne? HER. Planè. SOC. Quid ad hoc? nónne essentiam esse cuiq; putas, quemadmodũ colori & cæteris quæ suprà diximus? an non inest colori ac voci essentia quædã, & alijs omnibus quęcunq; essendi appellatione sunt digna? HER. Mihi quidem videtur. SOC. Si quis cuiusque essentiam imitari literis syllabisq; valeret, nónne quid vnumquodq; sit declararet? HER. Maximè quidem. SOC. Quem hunc esse dices? superiores quidem partim musicum, partim pictorem cognominabas, hunc verò quomodo vocabas? HER. Videtur hic mihi, ò Socrates, quem iandiu quærimus nominãdi autor. SOC. Si verùm hoc est, considerandum iam de nominibus illis quę tu exigebas, ῥοῆς.i. fluxu, ἰέναι.i. ire, σχέσεως.i.detentione, vtrum literis syllabisq; suis reuera essentiam imitantur, nécne. HER. Prorsus. SOC. Age videamus nunquid hæc sola prima nomina sint, an sint & alia præter hæc. HER. Alia equidẽ arbitror. SOCR. Consentaneum est, cęterum quis distinguẽdi modus vnde imitari incipit imitator? Nónne quandoquidẽ literis ac syllabis essentiæ fit imitatio, pręstat primum elementa distinguere? quemadmodum qui rhythmis dant operam, elementorum primo vires distinguunt, deinde syllabarũ tantum, rhythmos tandem ipsos aggrediuntur, prius nequaquam. HER. Vtiq;. SOC. An non ita & nos primo oportet literas vocales distinguere, postea reliquas secundum species, mutas & semiuocales? Ita enim in his eruditi viri loquuntur. ac rursus vocales quidem, nõ tamen semiuocales, & ipsarum vocalium species inuicem differentes. Et postquã hæc benè omnia discreuerimus, rursus inducere nomina, considerareq; si sunt in quæ omnia referuntur, quemadmodum elemẽta, ex quibus cognoscere licet & ipsa, & si in ipsis species continentur eodem modo sicut in elementis. His omnibus diligenter cogitatis, scire oportet afferre secũdum similitndinem vnumquodq;, siue vnum vni sit admouendum, seu multa inuicem commiscenda: ceu pictores similitudinem volentes exprimere, interdũ purpureum duntaxat colorem adhibent, interdum quemuis alium colorem, quandoque multos commiscent, veluti cùm imaginem viri quàm simillimam effingere volunt, vel aliud quiddam huiusmodi, quatenus imago quæq; certis coloribus indiget. haud secus & nos elementa rebus accommodabimus, & vnum vni, quęcunq; egere maximè videatur: σύμβολα.i.coniecta conficiemus, quas syllabas vocãt. Quas vbi iunxerimus, ex eisq; nomina verbaq; cõstituerimus, rursus ex nominibus ac verbis magnũ iam quiddam & pulchrũ & integrum cõstruemus: & quemadmodũ totum ipsum compositum pictura animal vocat, ita nos contextũ hunc integrum, orationem vel nominandi peritia, vel rhetorica fabricatam, vel alia quauis quæ id efficiat arte. Imò non nos istud agemus. modum nanque loquendo transgressus sum. quippe veteres ita conflarunt, si ita est constitutum. Nos autem oportet, si modo artificiosè consideraturi sumus, ipsa omnia sic distinguentes, siue vt conuenit prima nomina & posteriora sint posita, siue non, ita excogitare. Aliter autem cõnectere videndum est, ò amice Hermogenes, ne fortè sit error. HER. Fortè per Iouem, Socrates. SOC. Nunquid ipse cõfidis ita te posse distinguere?

Ego enim me posse diffido. HER. Multo igitur magis ipse diffido. SOC. Dimittemus igitur? an vis vtcunque valemus, experiamur, etsi parum quid horum nosse possumus, aggrediamur, ita tamen vt suprà, dijs præfati: vtque illis ediximus, nihil nos veri intelligentes opiniones hominum de illis conijcere: ita & nunc pergamus nobisipsis similiter prædicentes, quod si quàm optimè distinguenda hæc fuissent, vel ab alio quopiam, vel à nobis, sic certè distinguere oportuisset. nunc aũt, vt fertur, pro viribus ista nos tractare decebit. Admittis hæc? vel quid ais? HER. Sic prorsus opinor. SOC. Ridiculum visum iri, ò Hermogenes, arbitror, quod res ipsæ imitatione per literas syllabasq; facta manifestæ fiant. Necessarium tamen: neq;.n. melius hoc habemus quicquã, ad quod respicientes de veritate primorum nominum iudicemus: nisi forte quemadmodum Tragici quoties ambigunt, commentitijs quibusdã machinamẽtis ad deos confugiunt, ita & nos ocyus rem expediamus, dicẽtes deos prima nomina posuisse, & idcirco rectè instituta fuisse. nũquid potissimus nobis hic sermo? an ille, quòd ipsa à barbaris quibusdã accepimus? Nobis quippe antiquiores sunt barbari, vel quod ob vetustatem ita ea discerni nequeũt vt & barbara? Tergiuersationes hæ sunt, & bellissimæ quidem, illorum quicunq; nolint de recta impositione primorum nominorum reddere rationem. Etenim quisquis rectam primorum nominum rationem ignorat, sequentiũ cognoscere nequit. hęc porrò ex illis declaranda sunt, illa autẽ is ignorat. quin potius necesse est sequentium peritiam profitentem, multò prius & absolutius antecedentia comprehendisse, posseq; ostendere. aliter autem scire debet se in sequentibus deliraturum. an aliter ipse censes? HERM. Haud aliter Socrates. SOC. Quæ ego sensi de primis nominibus, insolentia ridiculaq; admodũ esse mihi videntur, eaq; tecum, si velis, communicabo. Si quid verò tu melius inueneris, mecum & ipse cõmunica. HER. Efficiam. sed dic iam forti animo. SOC. Principio ipsum ϱ velut instrumentum omnis motus esse videtur. Cur aũt motus κίνησις appelletur, nõ diximus. patet tamẽ quod ἴεσις.i. itio esse vult. Non enim η quondam, sed ε vtebamur. principium autem ab κίειν.i. ire, quód peregrinum nomen est, & ἰέναι.i. ire significat. quare si priscum eius nomẽ reperiatur in vocem nostram translatum rectè ἴεσις appellabitur. Nunc autem ab κίειν nomine peregrino, & ipsius η commutatione, & ν ipsius interpositione κίνησις nũcupatur. Oportebat autem κιείνησιν vel εἶσιν dicere. στάσις, id est statio, negatio ipsius ἰέναι id est ire esse vult. sed ornatus causa στάσις denominatur. Elementum itaq; ipsum ϱ opportunum motus instrumentum, vt modo dicebam, visum est nominum autori ad ipsam lationis similitudinem exprimendam: passim itaq; ϱ ad motus expressionem vtitur. In primo quidem ipso ῥεῖν & ῥοῇ.i. fluere, fluxuq; per literam ϱ lationem imitatur, deinde in τρόμῳ.i. tremore, & τραχεῖ aspero. item in verbis huiusmodi, κρούειν percutere, θραύειν vulnerare, ἐρείκειν trahere, θρύπτειν frangere eneruareq;, κερματίζειν incidere, ῥύμβειν vacillare, irritare, & circunuersare. Hęc omnia vt plurimùm per ϱ ad similitudinẽ motionis effingit. Mitto enim quod lingua in hac litera pronunciãda minimè immoratur, quin potius concitatur. Quocirca ad istorũ expressionem ipso ϱ potissimum vsus fuisse videtur. Vsus est & ι scilicet iota, ad tenuia quæq; per omnia maximè penetrantia. idcirco ἰέναι & ἵεσθαι.i. ire progrediq; per ι imitatur. Quemadmodum per φ σ ζ quæ literę vehementioris spiritus sunt, talia quædam nominum autor exprimit, ψυχρὸν frigidũ, ζέον feruens, σείεσθαι concuti, & communiter σεισμὸν cõcussionem quassationemq;: quotiesq; vehemens quippiã & spiritu plenum imitari vult nominum institutor, tales vt plurimum literas adhibet. Quinetiam ipsius δ compressionem ac τ, & linguæ velut hærentis retractionem, peropportunã existimasse videtur ad vinculi & stationis potentiam exprimendam. Et quia in λ proferendo maximè lingua prolabitur, idcirco per hoc velut ex similitudine quadam nominauit λεῖα.i. lenia, & ὀλισθάνειν labi, & κολλῶδες liquidum, λιπαρὸν pingue, cæteraq; huiusmodi. Quia verò labentẽ linguã γ remoratur, eo interiecto formauit γλίσχρον lubricum, γλυκὺ dulce, γλοιῶδες viscosum, lutulentum. Animaduertens quoq; ipsius ν sonum imò in gutture detineri, eo nominauit τὸ ἔνδον & τὰ ἐντός.i. quod intus est, & quę intrinsecus sunt, vt res per literas repręsentaret. Ipsum verò, α μεγάλῳ.i. magno tribuit, & ipsum η μήκει.i. longitudini, quoniam magnæ literæ sunt. in nomine aũt στρογγύλον.i. rotundum, ipso indigens, ο vt plurimum miscuit. Eademq; ratione cætera secundum literas ac syllabas rebus singulis accommodare videtur nominum autor, signum nomenq; constituens, ex his deinde species iam reliquas per similitudinẽ constituere. Hæc mihi Hermogenes recta videtur esse nominũ ratio, nisi quid aliud Cratylus hic afferat. HER. Etenim, ò Socrates, sæpe me turbat Cratylus hic, vt à principio dixi, dum esse quandam asserit rectam nominũ rationem, quæ verò sit, non explicat, vt discernere nequeam vtrum de industria, nécne adeò sit obscurus. In præsentia igitur, ò Cratyle, coram Socrate dicas, vtrũ placeant ea tibi quæ Socrates de nominibus prędicat, an præclarius aliquid afferre possis: quod si potes, adducas in mediũ, vt vel à Socrate discas, vel nos ambos erudias. CRAT. Videtur ne tibi Hermogenes facile esse tã breui percipere quoduis atq; docere, nedum rem tantam, quæ maximũ quid de maximis æstimatur? HER. Non mihi per Iouem, quinimò scitè locutum Hesiodum arbitror, quod operæpretium sit paruum paruo addere. Quare si quicquam, licet exiguum, perficere vales, ne graueris, sed & Socratem istum iuua, & me insuper. debes enim. SOC. Equidem, ò Cratyle, nihil eorum quę suprà commemoraui, assererem. Nempe vtcunque visum est, cùm Hermogene hoc indagaui. quocirca aude si quid melius habes, exprimere, tanquam sim libenter, quod dixeris suscepturus. Neq; enim mirarer si quid tu hisce haberes pręclarius. Videris porrò & ipse talia quædam cõsiderasse, & ab alijs didicisse. Siquid ergo prętantius dixeris, me inter discipulos tuos circa rectã nominum rationem vnũ connumerato. CRAT. Certè mihi, ò Socrates, vt ais, curæ hæc fuerunt, ac fortè discipulum te efficerem. Vereor tamen ne cõtra omnino se res habeat. Conuenit mihi nunc idẽ erga te dicere, quod aduersus Aiacem in sacris Achilles inquit. Generose, ait, Aiax Telamonie populorũ princeps, omnia mea ex sententia protulisti. Ita tu quoq;, ò Socrates, nostra ex mente vaticinari videris, siue ab Euthyphrone fueris inspiratus, siue Musa quædã tibi pridem inhærens nunc te protinus concitauerit. SOC. O vir bone Cratyle, ego quoq; sapientiam meam iampridem admiror, neq; nimis confido. quare examinãdum quid dicam, existimo. Nam à seipso decipi grauissimum est, nimis.n. periculosa res est, quũ seductor abest nunquam, semperq; deceptum proximè comitatur. Oportet itaque superiora frequenter animaduertere, & vt poeta ille ait, antè illa retroque conspicere. Atqui & in præsenti videamus quid à nobis sit dictum. Rectã diximus nominis rationem, quæ qualis quæq; res sit, ostendit. Nunquid sufficienter esse dictum asserimus? CRAT. Ego quidem assero. SOCR. Docendi igitur gratia nomina ipsa dñr? CRAT. Prorsus. SOC. An non & artem esse hanc dicimus, & ipsius artifices? CRAT. Maximè. SOCR. Quos? CRAT. Quos à principio tu legum & nominũ conditores cognominabas? SOC. Vtrũ hanc artem similiter atq; alias inesse hominibus, an aliter arbitramur? Id autem est quod volo pictores quidam deteriores sunt, quidam præstantiores? CRAT. Sunt. SOC. Nónne præstantiores opera sua pulchriora faciunt, figuras videlicet animalium? cęteri contra? Aedificatores quoq; similiter partim pulchriores, partim turpiores domos efficiunt? CRAT. Sic est. SOC. Nónne & legum ipsarum autores partim opera sua pulchriora, partim turpiora efficiunt? CRAT. Haud amplius istud admitto. SOC. Non ergo leges alię meliores, deteriores

deteriores aliæ tibi videtur. CRAT. Non. SOC. Neq; etiam nomen vt apparet, aliud melius, aliud deterius impositum arbitraris. CRAT. Neq; istud. SOCR. Ergo omnia nomina rectè posita sunt. CRAT. Quæcunque videlicet nomina sunt. SOC. Quid de huius Hermogenis quod suprà dictum est, nomine? Vtrum dicēdum non esse illi istud impositum, nisi quod ἑρμοῦ γένεσις.i. Mercurij generationis illi competat? An impositum quidem, nō tamen rectè? CRAT. Neq; impositum esse, ô Socrates, arbitror, sed videri. esse autem alterius cuiusdam nomen, cui natura inest quæ nomine continetur. SOC. Vtrum neq; mentitur quisquis Hermogenem esse eū dicit? Neq; enim hoc est dubitandum, quin eum dicat Hermogenem esse, cum non sit. CRAT. Qua ratione id ais? SOCR. Nunquid ex eo quòd non datur dicere falsa, sermo tuus constat, & circa id versatur? permulti nempè, ô amice Cratyle, & nunc prædicant, & quondam asseruerunt. CRAT. Quo pacto, ô Socrates, dū dicit quis quod dicit, quod non est dixerit? An non hoc est falsa dicere, quæ non sunt, dicere? SOC. Præclarior hic sermo amice, quàm conditio mea & ætas exigat. Attamen mihi dicas, vtrum loqui falsa non posse aliquis tibi videtur, fari autem posse? CRAT. Neq; fari. SOC. Ac etiam neq; dicere, neq; appellare, salutareq;? Quemadmodū si quis tibi obuius hospitalitatis iure manu te prehendens dicat, Salue hospes Atheniensis, Smicrionis fili Hermogenes ille loqueretur ista, vel fari diceretur, vel diceret, vel salutaret, appellaretque ita, non te quidem, sed hunc Hermogenem, aut nullū? CRAT. Videtur mihi, ô Socrates, incassum hæc iste vociferare. SOC. Sat habeo, vtrum vera vociferat, qui ita clamat, an falsa? An partim vera, partim falsa? Nam hoc quoque sufficiet. CRAT. Sonare hunc ego dicam seipsum frustra mouentem, ceu si quis æra pulset. SOC. Animaduerte Cratyle, vtrum quoquo modo cōueniamus. Nonne aliud nomen, aliud cuius nomen est, esse dicis? CRAT. Equidē. SOC. Et nomen rei ipsius imitationem quandam esse? CRAT. Maximè omnium. SOC. Et picturas alio quodāmodo rerum quarundam imitationes? CRAT. Certè. SOC. Age verò, fortè ego quid dicas, non satis intelligo, tu autē forsitan rectè loqueris. possumus has imitationes vtrasq; & picturas & nomina rebus his quarum imitationes sunt, attribuere, nécne? CRAT. Possumus. SOC. Aduerte hoc in primis, nunquid possit aliquis viri imaginem viro, & mulieri mulieris tribuere, & in alijs eodē pacto? CRAT. Sic certè. SOC. Num & contra, viri imaginem mulieri, & mulieris viro? CRAT. Et hoc. SOC. An vtræq; distributiones huiusmodi rectæ sunt? vel potius altera, quæ cuiq; propriū simileq; attribuit? CRAT. Mihi quidem videtur. SOC. Ne igitur ego ac tu cū simus amici, in verbis pugnemus, aduerte quod dico. Talem ego distributionem in imitationibus vtrisq; tam nominibus quàm picturis rectam voco. & in nominibus non rectam modo, sed veram. Alteram verò dissimilis ipsius tributionem illatio nemq; non rectā, & in noībus præterea falsam. CRAT. At vide, ô Socrates, ne fortè in picturis duntaxat id cōtingere possit, vt quis malè dispertiat, in nominibus aūt minimè, sed necessarium sit rectè semper adscribere. SOC. Quid ais? quo ab illo hoc differt? Nónne fieri pōt vt cuipiam viro quis obuius dicat, hæc tua figura est, ostendatq; illi fortè viri illius figuram, fortè etiā mulieris? Ostendere, inquam, sensibus oculorum offerre. CRAT. Certè. SOC. Nonne iterum vt eidem factus obuiam dicat, nomen id tuū est? Imitatio quippe aliqua nomen est, quemadmodum & figura. Dico aūt ita. Nonne licebit illi dicere, nomen hoc tuū est? deinde in aurem idem infundere, fortè eius imitationem dicendo quòd vir est, fortè vero fœminæ cuiusdam generis humani imitationem, dicendo quòd mulier? Non videtur tibi hoc aliqñ fieri posse? CRAT. Concedere tibi volo, ô Socrates, sic esto. SOC. Rectè facis amice, ac si id ita se habet, cōtrouersia iam tolletur. Porrò si in his hmōi quædam partitio fit, alterum verè loqui, alterum loqui falsa vocamus. Si hoc accidit, & possumus nō rectè nomina distribuere, & quę nō propria sunt cuiq; reddere, similiter in verbis aberrare licebit. Sin autē verba nominaq; ita congerere datur, necesse est & orōnes similiter. Oratio quippe, vt arbitror, est verborū & nominum compositio. Quid ad ista Cratyle? CRAT. Quod & tu. probè nanq; loqui videris. SOC. Quinetiā si prima nomina ad literas ipsas quadā imitatione referimus, contingere potest in his quemadmodū in picturis, in quibus accidit vt cōgruas omnes figuras coloresq; adhibeamus. Itemq; vt non omnes, sed partim superaddamus, partim subtrahamus, pluraque & pauciora exhibeamus. Nónne fieri hoc potest? CRAT. Proculdubio. SOC. Qui conuenientia omnia tribuit, pulchras literas & imagines reddit. Qui verò addit, vel aufert, literas quidem ac imagines & ipse facit, sed malas. CRAT. Nempè. SOC. Qui autem per literas ac syllabas rerū essentiam imitatur, nónne eadem ratione si competentia omnia tribuit, pulchrā imaginem efficit? Id autem nomen existit. sin autem in paucis deficiat vel excedat, imago quidē efficitur, sed non pulchra? Quamobrem nomina quædā benè instituta erunt, quædam contra. CRAT. Fortè. SOC. Forsitan ergo nominū hic bonus erit artifex, ille malus. CRAT. Profectò. SOC. Nónne huic nomen erat nominum conditor? CRAT. Planè. SOC. Erit itaq; in hoc quemadmodum in cæteris artibus conditor nominū bonus vnus, alius verò non bonus, si modo superiora illa inter nos constant. CRAT. Vera hęc sunt. Verum cernis, ô Socrates, quoties has literas α & β & quoduis elementorum nominibus per artem grammaticam attribuimus, siquid auferimus, vel addimus, vel etiā permutamus, quod nomen quidem scribimus, non tamē rectè, imò verò id nullo modo scribimus, quin potius statim aliud quiddam est, cùm primum horum aliquid patitur. SOC. Videndum Cratyle, ne fortè minus rectè hoc pacto consideremus. CRAT. Quo pacto? SOC. Fortassis quęcunq; aliquo ex numero constare vel non constare necesse est, id quod ais perpetiuntur, quemadmodum decem, aut quiuis alius numerus. Nam quilibet numerus quocunq; addito vel ablato, alius statim efficitur. Fortè verò qualitatis cuiuslibet & imaginis haud eadem ratio est, sed diuersa. Neque enim omnia imago habere debet quæcunque illud cuius imago est, si modo est imago futura. Animaduerte nū aliquid dicam. An duo quædā hęc erunt, Cratylus videlicet, & ipsius imago, si quis deorum nō modo colorem tuū figuramq; expresserit, vt pictores solent, sed interiora quoq; omnia similia tuis effecerit, mollitiem eandem, caloremq;, motū, animam, sapientiam, & vt breui complectar, talia prorsus effinxerit omnia, qualia tibi insunt? Vtrum, inquam, alterum istorum Cratylus erit, alterum Cratyli ipsius imago? An Cratyli potius gemini? CRAT. Cratyli, ô Socrates, vt arbitror, duo. SOC. Cernis amice aliam imaginis rationem esse quærendam, quam illorū quæ paulo antè diximus? neq; cogendū esse siquid vel additū, vel ablatū fuerit, vt non amplius sit imago? An non sentis quantū deest imaginibus, vt eadem habeant quę & illa quorū imagines sunt? CRAT. Equidem. SOC. Ridiculū aliquid Cratyle ex nominibus cōtingeret his quorum nomina sunt, si prorsus illis similia redderētur. Gemina quippe omnia fierent, neutrumq; illorum vtrū esset potius dici posset, resne ipsa an nomen. CRAT. Vera loqueris. SOC. Ingenuè itaq; fatearis, ô vir generose, noīum aliud benè, aliud contra positū esse: neq; cogas omnes literas continere, adeò vt penitus tale sit, quale & id cuius est nomen: sed mitte literam quoq; minus cōgruam asserri quandoq;: si literā, & nomen similiter in sermone: si in sermone nomen, sermonem insuper nequaquam conuenientem rebus tribui, & rem ipsam nihilominus nominari diciq;, quoad rei ipsius cuius sermo est figura, insit quemadmodū in elementorum nominibus quæ nuper ego & Hermogenes cōmemorauimus, si recordaris. CRAT. Recordor equidem.

SOC.

Soc. Bene herclè igitur quandocunq; hoc inerit, quamuis non omnia conuenientia prorsus adsint, dicetur. benè quidem, cùm omnia: male verò, cùm pauca. Dici itaq;, ò beate, mittamus, ne quemadmodum qui in Aegina noctu circunuagantur, sero iter peragunt, ita & nos hoc pacto ad res ipsas reuera serius quàm deceat, peruenisse videamur. vel saltem aliam quandã exquiras rectam nominis rationem, neq; confitearis declarationem rei literis ac syllabis factam, nomen esse. Porro si ambo hæc dixeris, tibi ipse constare & cõsentire non poteris. Crat. Videris mihi probè loqui, ò Socrates. atq; ita pono. Soc. Postquam de his cõsentimus, quod restat discutiamus. Si bene nomen positum esse debet, oportere diximus literas sibi conuenientes inesse. Crat. Planè. Soc. Conuenit aũt vt literæ rerum similes insint. Crat. Omnino. Soc. Quæ igitur rectè sunt posita, ita posita sunt. Siquid autem nõ rectè positum est, vt plurimum quidem ex conuenientibus similibusq; literis constat, si quidẽ imago est. habet autem & aliquid nõ conueniens, propter quid non rectũ est, neq; rectè nomen est institutũ. Sic ne, an aliter dicimus? Crat. Nihil est, ò Socrates, vt arbitror, contendendum: neque.n. mihi placet, vt nomen quidem esse dicatur, non tñ rectè positum. Soc. Vtrum hoc tibi nõ placet, quod nomen rei ipsius declaratio sit? Crat. Placet. Soc. At verò nomina partim ex primis constituta esse, partim esse prima, non probè dictum putas? Crat. Probè. Soc. Enimuerò prima si quorundã declarationes esse debent, habes ne modum commodiorem quo id fiat, quàm si talia fiant, qualia illa sunt quæ declarari volumus? An modus iste potius tibi placet, quem Hermogenes alijq; plurimi tradunt, ꝙ videlicet nomina conuentiones quædam sint ijs qui ita constituerunt, ac res ipsas prȩcognouere, aliquid referentes: rectaque nominis ratio in conuentione cõsistat, neq; intersit vtrum quis ita vt nunc statutum est decernat, an cõtrà: vt videlicet ο, quod nunc ο paruum vocatur, ω magnum cognominetur, ω verò quod modo ω magnum, ο paruũ dicatur? Vter istorũ magis tibi modus placet? Crat. Præstat omnino, ò Socrates, similitudine referre quod quis ostendere vult, quàm quouis alio. Soc. Scitè loqueris. Nonne si nomen rei simile est, necesse est elementa ex quibus prima nomina componuntur, natura ipsa rebus esse similia? Sic autẽ dico: an aliquis quãdoq; picturam quam supra diximus, rei cuiusquam similem effinxisset, nisi colores ipsi quibus constat imago, essent natura rei illius similes quam pictoris studiũ imitatur? An nõ impossibile? Crat. Impossibile planè. Soc. Eadem ratione nomina ipsa nunquam alicuius similia fierent, nisi illa quibus nomina componuntur, similitudinem aliquam haberẽt earum rerum, quarũ nomina imitationes sunt. Ea verò quibus constant nomina, elementa sunt. Crat. Sanè. Soc. Iam tu sermonis eius esto particeps, cuius nuper Hermogenes. An rectè dicere tibi visi sumus, quod ipsum ρ lationi, motui, asperitati congruit? Crat. Rectè mihi quidem. Soc. Ipsum autẽ λ leni & molli, ac cæteris quæ narrauimus? Crat. Profecto. Soc. Scis ne quod idẽ.i. asperitas ipsa nobis quidẽ σκληρότης vocatur, Eretriensibus verò σκληρότηρ? Crat. Vtique. Soc. Vtrum ambo hæc ρ & σ, eidem similia videntur, idemq; ostendunt tam illis per ipsius ρ determinationem, quàm nobis per σ nouissimũ, vel alteris nostrum nihil referunt? Crat. Vtrisq; planè demonstrãt. Soc. Vtrum quatenus similia sunt ρ & σ, vel quatenus dissimilia? Crat. Quatenus similia. Soc. Nunquid penitus similia sunt, ad lationem æquè significandam? quin & ipsum λ iniectum, cur nõ contrarium asperitatis ipsius significat? Crat. Fortè non rectè iniectum est, ò Socrates, quemadmodum ea quæ tu in superioribus cùm Hermogene hoc tractabas, dum & auferebas & inferebas literas vbi maximè oportebat. Ac rectè mihi facere videbaris. & nunc fortè pro λ, ρ apponendum est. Soc. Probè loqueris. Quid verò, nũc vt loquimur, nihil percipimus inuicem quando quis σκληρὸν pronunciat? neq; tu quid nunc ego dicam, intelligis? Crat. Intelligo equidẽ propter consuetudinem. Soc. O vir lepidissime, cùm consuetudinem dicis, quid aliud præter cõuentionem dicere putas? An aliud consuetudinem vocas, quàm quod ego cùm id pronuncio, illud cogito, tu quoque quod ipse cogitem, percipis? Non hoc dicis? Crat. Hoc ipsum. Soc. Si id me pronunciante cognoscis, per me tibi sit declaratio, ex dissimili videlicet eius quod ipse cogitãs profero: quandoquidẽ ipsum λ dissimile est eius quo tu σκληρότητα.i. asperitatem vocas. Si hoc ita se habet, profectò ipse ad id teipsum assuefacis, & ex hac cõuentione rectam tibi nominis rationem proponis, postquam tibi idem tam dissimiles ꝗ similes literæ reprȩsentant propter ipsum cõsuetudinis & conuentionis accessum. Sin autem consuetudo conuentio minimè sit, haud adhuc rectè dici poterit similitudinem, esse declarationem, imò cõsuetudinem dicere oportebat. Siquidẽ ex similitudine & dissimilitudine consuetudo declarat. His vtiq; concessis, ò Cratyle (nempe silentiũ tuũ pro concessione ponam) necesse est consuetudinẽ aliquid contentionemq; conijcere, conferreq; ad eorum quæ sentimus & loquimur expressionẽ. Nam si velis, optimè vir, ad numerorũ considerationẽ descendere, quo pacto speras, adeò propria reperturũ te nomina vt singulis numeris simile nomen attribuas, si non permiseris concessionem tuam, conuentionemq; autoritatem aliquã circa nominũ rationem habere? Mihi quidem & illud placet, vt nomina quoad fieri potest, rebus similia sint. Vereor tñ ne fortè, vt dicebat Hermogenes, tenuis quodãmodo sit istius similitudinis vsurpatio, cogamurq; & onerosa hac re, conuentione videlicet vti, ad rectam nominũ rationem: qm̃ tunc fortè pro viribus optimè diceretur, cùm vel omnino, vel maxima ex parte similibus.i. conuenientibus diceremus, turpissimè verò cùm contra. Hoc aũt post hȩc insuper mihi dicas: quã nobis vim habent nomina, quidúe pulchrũ per hæc effici nobis asserimus? Crat. Docere mihi quidem nomina videntur, ò Socrates, idq; simpliciter asserẽdum, ꝙ quisquis nomina scit, & res itidem sciat. Soc. Fortè, ò Cratyle, tale quiddam dicis, ꝙ cùm nouerit aliquis quale sit nomen est aũt tale qualis & res existit, rem quoq; ipsam agnoscet, quandoquidẽ nominis est res similis. Ars autem vna eademq; est omnium inter se similium. Hac ratione inductus dixisse videris, ꝙ quisquis nomina cognoscit, res quoq; ipsas agnoscet. Crat. Vera loqueris. Soc. Age, videamus quis modus docendarum rerum ille sit, quem ipse nunc dicis, & vtrũ alius prætereà sit, hic tamẽ potior habeatur, vel alius præter hunc nullus. vtrum istorum potius arbitraris? Crat. Hoc certè, ꝙ nullus videlicet alius sit, sed hic solus & optimus. Socr. Vtrum verò & res ipsas ita reperiri censes, vt quicunq; nomina reperit, ea quoq; quorũ nomina sunt, inueniat? An quærẽdum potius alium modũ quendam, huncq; discendum? Crat. Maximè omnium secundũ ista hunc ipsum & quȩrendum & inueniendũ. Soc. Age, ita consideremus, ò Cratyle: siquis dũ res inuestigat, nomina ipsa sequitur, rimaturq; quale vnumquodque vult esse, vides ꝗ maximũ deceptionis periculum subit? Crat. Quo pacto? Soc. Quoniam qui principio nomina posuit, quales esse res opinatus est, talia quoq; nomina, vt dicebamus, effinxit. Nonne ita? Crat. Ita prorsus. Soc. Si ergo ille nõ rectè sensit, & vt sensit, instituit, nónne & nos sequẽtes eius vestigia deceptos iri existimas? Crat. Haud ita est, imò necesse scientem fuisse illũ, qui nomina posuit. Aliter aũt, vt iandudũ dicebam, nomina nequaquã essent. Euidentissimo autem argumẽto id esse tibi potest, haud à veritate aberrauisse nominũ autorem, ꝙ si malè sensisset, nequaquã sibi ita omnia consonarent. An non aduertisti & ipse, cùm diceres omnia in idem tendere? Soc. Nihil ista, ò bone Cratyle, valet defensio. Quid.n. mirũ est, si primo deceptus nominum institutor, sequẽtia rursus ad primum vi quadã traxit, & ipsi cõsonare coegit? Quemadmodum

admodum circa figuras interdum exiguo quodam primo ignoto falsoq; existente, reliqua deinceps multa inuicem consonant. Debet enim quisq; circa rei cuiusq; principiũ statuendum, differere multa, diligentissimeq; cõsiderare, vtrum rectè decernat, nécne. quo quidẽ sufficienter examinato, cætera iam principium sequi debent. Miror tamen, si nomina sibimet congruunt. Consideremus iterũ quæ supra retulimus. diximus profectò ita nomina essentiam significare, quasi omnia currant, ferãtur & defluant. Itáne significare censes? CRAT. Ita certè. & rectè quidem. SOC. Videamus itaque ex illis aliqua repetentes. Principio nomen hoc ἐπιστήμη, i. scientia ambiguũ est, magisque significare videtur, quod ἵστησιν, i. sistit in rebus animam, quàm quod cũ rebus pariter circunfertur: rectiusq; esse videtur, vt principium eius vt nunc ἐπιστήμη dicamus, quàm per ε ipsius eiectionem, & pro ει potius adijciamus. Deinde βέβαιον, i. firmũ dicitur, quoniam βάσεως & στάσεως, id est firmamenti, & status potius quàm lationis est imitatio. Prætereà ἱστορία id fortè significat quod ἵστησι τὸν ῥοῦν, i. sistit fluxum, & ipsum πιστόν, id est credendum, ἱστᾶν, id est firmare omnino significat. Quinetiam μνήμη, i. memoria, ostendit prorsus quòd in anima non agitatio est, sed μονή, i. quies, stabilisq; permansio. Atqui si quis nomina ipsa obseruet ἡ ἁμαρτία & συμφορά, id est error & contingentia casusque, idem videbuntur inferre, quod σύνεσις & ἐπιστήμη, i. intelligentia atq; scientia, & cætera nomina quæ præclaris sunt rebus imposita. Item, ἡ ἀμαθία & ἀκολασία, i. inscitia & intemperantia, proxima his videntur. ἀμαθία quidem importare videtur, ἅμα θεῷ ἰόντος πορείαν, i. simul cùm deo cuntis progressum. ἀκολασία verò omnino quandam ipsarum rerum ἀκολουθίαν, i. persecutionem atque congressum. Atq; ita quę rerum turpissimarum nomina esse putamus, nonnnum illorũ quæ circa pulcherrima sunt, quàm simillima videbuntur. Arbitror & alia multa reperiri posse, si quis ad hæc incumbat, ex quibus iterum iudicabit nominum autorem nõ currentes delatasq; res, imò stabiles indicare. CRAT. Veruntamen multa, ò Socrates, secundũ agitationis significationem vides illum cõstituisse. SOC. Quid agemus, ò Cratyle? Nunquid suffragiorũ calculorumq; instar nomina ipsa dinumerabimus? atque ad hanc normam de recta ratione nominũ iudicabimus, vt ea tandem vera sint, quibus significationes pluriũ nominũ suffragantur? CRAT. Haud decet. SOC. Non certè amice. Sed his iam omissis, redeamus illuc vnde digressi sumus. Dixisti nuper, si recordaris, necessarium esse, illum qui nomina statuit, prænouisse ea quibus nomina tribuebat: perstas adhuc in sententia, nécne? CRAT. Adhuc. SOC. Nunquid & illũ qui prima nomina posuit, nouisse ais dum poneret? CRAT. Nouisse. SOC. Quibus ex nominibus res vel didicerat, vel inuenerat, quãdo nec dum prima nomina fuerãt, instituta? cùm dictum sit impossibile esse res vel inuenire, vel discere, nisi qualia nomina sint, didicerimus, vel ipsi nos inuenerimus? CRAT. Videris mihi nonnihil, ò Socrates, dicere. SOC. Quo igitur pacto dicemus eos scientes nomina posuisse? vel legum & nominum cõditores ante positionem cuiuslibet nominis extitisse, eosq; res antea cognouisse, siquidem nõ aliter quàm ex nominibus disci res possint? CRAT. Reor equidem Socrates verissimum eum esse sermonem quo dicitur excellentiorem quãdam potentiam quàm humanam prima rebus nomina præbuisse, quo necessarium sit vt rectè fuerint distributa. SOC. Nunquid putas cõtraria sibijpsi posuisse nominũ autorem, si dæmon aliquis vel Deus extitit? an nihil tibi supra dixisse videmur? CRAT. Fortè nondum alterũ istorũ nomina erant. SOC. Vtra igitur erant vir optime? num quæ ad statũ vergunt? an quæ ad motũ potius? Neque. n. vt modo diximus, multitudine iudicabitur. CRAT. Sic decet Socrates. SOC. Cùm itaq; dissentiant contendantque de veritate inuicem nomina, & tam hæc quàm illa vero propinquiora esse se asserant, cuius ad normã dijudicabimus? Quo nos vertemus? Neq; enim ad alia nomina confugiemus, quia preter hæc nulla. Verũ alia quędã pręter nomina quęrenda sunt, quę nobis ostendant absq; nominibus, vtra istorum vera sint, rerum videlicet monstrantia veritatem. CRAT. Ita mihi videtur. SOC. Si hæc vera sunt Cratyle, possunt, vt videtur, res sine nominibus percipi. CRAT. Apparet. SOC. Per quid potissimum aliud speras res ipsas percipere? Nónne per quod consentaneum ac decens est? per mutuã illarũ communionem, scilicet siquo modo inuicem cognatę sunt, & per seipsas maximè. Quod. n. aliud est ab illis, aliud quiddã non illas significat. CRAT. Vera loqui videris. SOC. Dic obsecro nónne iam sepe cõcessimus, nomina quę rectè posita sunt, similia illorum esse quorum sunt nomina, rerumque imagines esse? CRAT. Concessimus planè. SOC. Si ergo licet res per nomina discere, ac etiã per seipsas, quæ præstantior erit lucidiorq; perceptio? Num si ex imagine cogitetur, & imago ipsa vtrum rectè expressa sit, & veritas cuius hec est imago? An potius si ex veritate tã veritas ipsa quàm ipsius imago, nunquid decenter imago ad eam fuerit instituta? CRAT. Si ex veritate. SOC. Qua ratione res vel per doctrinam vel per inuentionem comprehendendæ sint, iudicare, maioris quàm meum ac tuum sit, ingenij opus esse videtur. Sufficiat autẽ nunc inter nos constitisse quod nõ ex nominibus, imò ex se ipsis potius discendæ quærendæq; sunt. CRAT. Sic apparet ò Socrates. SOC. Animaduertamus & hoc præterea, ne multa hæc nomina in idem tendentia nos decipiant, cum qui illa imposuerunt, currere omnia semper fluereq; putauerint, atq; ea consideratione posuerint: videntur nempè mihi ita existimasse: quorum tamen opinio si talis extitit, falsa habenda est. profectò illi velut in quandã delapsi vertiginem, & ipsi vacillant iactanturq;, & nos in eandem rapientes immergunt. Considera vir mirifice Cratyle quod ego sæpenumero somnio, vtrum dicẽdum est esse aliquid ipsum pulchrum ac bonum, & vnumquodq; existentium ita, nécne. CRAT. Mihi quidem ò Socrates esse videtur. SOC. Illud igitur ipsum consideremus, non si vultus quidam aut aliquid talium pulchrũ est, quippe hæc oĩa fluunt: sed ipsum pulchrum dicimus, nonne semper tale quale est perseuerat? CRAT. Necesse est. SOC. Nunquid possibile est ipsum rectè denominare, si semper subterfugit, ac primo quid illud sit, deinde quale sit dicere? vel necessarium est, dum loquimur aliud ipsum statim fieri, iugiterq; diffugere, nec tale amplius esse? CRAT. Necessarium. SOC. Quo pacto aliquid illud erit, quod nunquã eodem modo se habet? Si enim quandoque eodem modo se habet, eo in tempore minimè permutatur: sin autẽ semper eodem modo se habet, idémque existit, quomõdo transit vel mouetur, cum ideam suã non deserat? CRAT. Nullo pacto. SOC. Pręterea à nullo cognosceretur. dum enim cognitura vis ipsum aggrederetur, aliud alienumq; fieret. quare quid sit aut quale cognosci non posset. nam cognitio nulla ita rem percipit, vt nullo modo se habentem percipiat. CRAT. Est vt ais. SOCR. Sed neq; cognitionem ipsam esse affirmandum est, ò Cratyle, si decidunt omnia, nihilque permanet. Si enim cognitio ex eo quod cognitio est non decidit, permanebit semper, ac semper erit cognitio: sin autem cognitionis species ipsa discedit, simul & in aliam cognitionis speciem delabetur, neque cognitio erit, Quòd si perpetuo migrat, semper non erit cognitio. Atque hac ratione neque quod cogniturum est, neque quod cognoscendum, semper erit. Sin autem semper est quod cognoscit, est quod cognoscitur, est pulchrum, est & bonum, estque denique existentium vnumquodque quæ in præsentia dicimus, fluxus lationis similia non videntur. Vtrum verò hæc ita sint, an vt dicebant Heracliti sectatores, alijque permulti, haud facile discerni potest. Neque hominis sanæ mentis est seipsum animumque suum nominibus credere, & autorem nominum sapientem asseuerare, atq; ita de seipso rebusq; omnibus malè sentire, vt putet nihil integrum firmumque

Circa principium statuendũ differere multa oportet.

existere, sed omnia velut fictilia fluere atq; concidere, & quemadmodũ homines destillationibus capitis ægrotantes, similiter quoq; res ipsas affici iudicet, adeò vt destillatione & fluxu omnia comprehendantur. Fortè ò Cratyle ita est, fortè etiam aliter, forti animo & diligenti studio inuestiganda res est. neq; enim facile assentiendum. Iuuenis adhuc es, atque tibi sufficit ætas. Et siquid inueneris indagando, mihi quoque impartiri debes. CRAT. Nauabo operam Socrates. Ac certè scito me etiã in præsentia non torpere, imò cogitãti mihi & multa animo reuolventi multo magis ita vt dicebas ipse, quàm vt Heraclitus, res sese habere videntur. SOCR. Deinceps amice postquam redieris me doceto. Nunc autem vt constituisti, in agrum perge. Atqui & Hermogenes hic te comitabitur. CRAT. Fiet vt mones Socrates. Verum tu quoque iam de his cogita.

GORGIAS PLATONIS, VEL DE RHETORICA.

Marsilij Ficini Argumentum.

Cvm duo quędam in animo potissima sint, cognitio & affectus, cognitionem quidem sophistę sub veritatis specie ad falsa detorquent, affectũ verò populares poetę sub concinnę voluptatis esca in dissonas perturbationes sępe pręcipitant. Oratores denique populares tum cognitionem falsis decipiunt coniecturis, tum affectum in motus varios cõcitant, Quapropter cum horum opera mentes hominum, tum falsis opinionibus, tum perniciosis affectibus ęgrotare cogantur, Plato humanorum medicus animorum nos à sophistis quidem omnino, ab oratoribus quoque atq; poetis quodammodo procul abducit. profecto sophistas, & vndiq; & omnes exterminat. poetas autem neq; omnes, sed illos qui vel turpia de dijs & fingunt, vel perturbatos animos acrius imitantur & referunt. neque vndique sed ex vrbe, id est ex iuuenum ignorantumq; turba, qui in perturbationes admodum sunt procliues, & allegoricum poetarum non penetrant sensum. Quamobrem in libris De republica poetas iubet vel expelli, vel cogi de deo honestè loqui, neq; perturbationibus audientes assuefacere, sed & diuinos hymnos canere, & leges patrias magnorumq; gesta virorum grauiter recensere. Sed vt reuertamur ad oratores, hos quoque non omnes Plato vituperat, sed eos duntaxat, qui ad id incumbunt assiduè, vt quicquid libuerit, quacunque valeant ratione audiẽtibus persuadeant absq; delectu, siue malum, id est, siue bonum, seu falsa sit ratio seu vera, vel commiseratio, vel concitatio, vel coniectura. Quale fuerat Lysię Thebani, atq; Tisię, necnon Gorgię Leontini propositũ. Anteponit vero alijs Periclem in Phędro atque Isocratem, propterea quòd eloquentiam cùm philosophia coniunxerint. Additq; legitimũ oratorem oportere rerum intelligere rationes, morum leges, verborum vires, naturas ingeniorum, verbaq; certa quadam ratione componere ingenijs audientium quoad fieri potest accommodata, cõmunis boni persuadendi gratia, neque tam ad id incumbere, vt ea quę dicit hominibus grata sint, quàm vt accepta deo. Eum verò qui Tisię Gorgiæque more non veritatem ipsam atque iustitiam, sed coniecturam turbę duntaxat verisimilem probabilemq; sequitur, tanquam hominem ciuitati ante alios noxium detestatur, quasi eloquentia sine sapientia sit ensis acutus in manibus furiosi. Duos autem exagitat ante alios, Lysiam quidem in Phędro, hic verò Gorgiam. Nam quãto maioris autoritatis erant, tanto periculosiores erant. Adducitur hic in medium & Polus orator Gorgię sectator, Callicles eorum astipulator. Socrates aũt primo per Chęrephontem agit familiarem suum, & id quidem aduersus Polum. Deinde ipse per se contra Gorgiam. Quoniam verò hi in aliarum rerum rationibus assignandis apud populum mirum in modũ gloriari solebant, ostenditur eos, vt ipsis omnis adimatur fides, nescire suę professionis rationes afferre. Interrogatus enim Polus quę sit ars Gorgię, cùm debuisset eam solũ per necessaria definire, & quę sit explicare, per superflua circunscripsit & qualis, & id quidem affectato nimium stylo, quo vti consueuisse, in Phędro, vbi de oratorum stylis agitur, confirmatur. Deinde interrogatus ipse Gorgias quę sit ars eius, inepta quadam iactantia respondit esse rhetoricam. Rogatur deinceps quid sit rhetorica definire. Meminisse verò debemus rem quamlibet in eo quod ipsa est, partim quidem cũ rebus alijs conuenire, partim verò differre, atque id per quod conuenit nominari genus, per quod discrepat, differentiam. hinc fit, vt definitio quę idipsum quod res est comprehendit, per genus eiusmodi, differentiamque debeat assignari. Gorgias ergo vtpote qui artem suam nesciat definire, genus ipsius & id quidem ineptè profert. Differentiam verò quam mox in eadem responsione vnà cum genere debebat adducere, vix tandem post multas interrogationes extorquente Socrate in medium afferre compellitur. Principio respõdet rhetoricam esse artem circa sermones. Et quoniam aliæ quoque sunt similes, interrogatur circa quos qualesve sermones, vt qua in re ab alijs artibus differat, discernatur. Respondet autem circa sermones qui dicendi vim præstant. Iterum id alijs artibus est commune: vnde rursus adiungere cogitur, rhetoricã versari quàm plurimum circa sermones, vimq; dicendi. Sed quoniam id quoq; commune cùm multis, vrgetur iterũ addere circa sermones, scilicet de rebus maximis. Cum verò & id commune, iam nescio quid distinctius afferre compellitur, id est per oratoriã nos consequi vt nulli seruiamus, sed alijs dominemur, atq; esse oratoriam artem persuasionis pro arbitrio effectricem. Interea Socrates admonet, vt in disputando non tam ad personã qua cum disputatur, quàm ad rem ipsam & sermonem & animum intendamus. Deinde verò quoniã omnis ars aliqua de re persuadet, quæritur qua de re, & qualis sit rhetoris persuasio. Mox in duo distinguitur persuasio. In eam scilicet quæ scientiam, & in eam quæ facit fidem. Concluditurque oratoriam persuasionem non scientiam afferre, sed fidem, non circa quælibet propriè, sed circa iusta atque iniusta, non vbique, sed in turba potissimum, ac de rebus quæ præcipuè ad rem publicam pertinent. Additur quinetiam oratorem de rebus insuper ad artes alias proprie pertinentibus suadentius quàm artifices ipsos posse loqui, non quidem inter artium ipsarum peritos, sed imperitos. Inter hæc admonemur ne potentia vnquam arteq; abutamur. Item ne in disputando vbi ad veritatem percipiendã necessaria est tranquillitas, perturbemur. Rursus æquo animo atq; libentissimo redargutionẽ esse recipiendam, præsertim in moribus corrigendis. Nihil deterius enim esse quàm de moribus falsa sentire. Post hæc concedit Gorgias non pertinere ad oratorẽ scire qua ratione res ipsæ se habeant, sed machinationem quandam sic ad persuadendũ excogitare, vt ipse quamuis ignorans, tamen apud ignorantes magis intelligere quàm ipsi scientes appareat, officiumque eius esse, de quolibet in turba strenuè loqui nõ docendo, sed persuadendo. Concedit quoq; oratorẽ scire id debere & posse quod sit verisimile, etiã si id quod verũ est nesciat. quod quidẽ fieri nullo modo potest. Nisi enim rem ipsam cognoueris, nunquam quid illius simile sit, agnosces. Proinde quæritur vtrũ sicut ad oratorem alia scire non attinet, ita neq; etiam quid bonum, honestum, iustum sit intelligere. Gorgias verò cum aliàs dixerit, oratorem ad hæc atq; illa similiter se habere, hic sibi repugnans, scire hæc saltem oportere consensit. Hinc Socrates argumentatur. Si orator scit iusta, ergo est iustus, tentans videlicet Gorgiam nunquid vim consequentiæ teneat. Ille verò admittit statim, cùm propriè in scientijs artibusq; ad intelligentiam pertinentibus id sequatur, scit astrologica subtilia, ergo astrologus est vel faber, in ijs tamen quæ ad voluntatem moresq; pertinent non sequatur, scit iusta, ergo iustus. Opus enim ad iustitiam est voluntate. Veruntamen siquis diuinã quandam de iustitia scientiam habeat, quod quidem spirãte deo haberi quandoq; posse Plato vult, rectè sequetur. Quisquis enim certissimè sciuerit quantum bonum iustitia sit, quantumve præmiũ maneat, atq; cõtra quantum iniustitia malum, quantumve huic supplicium debeatur: is proculdubio iniustitiã fugiens, iustitiam complectetur. Quacunque verò ratione sese res habeant, Gorgias sibimet cogitur cõtradicere. Quippe cũ in superioribus, oratorem iniustum esse aliquando posse concesserit, hic verò neget. Post hæc Socrates ex arrogantia Poli sub quadam ironia & iuniores improbat, siquando seniores corripiant arroganter, & præcipit omnibus vt emendari à quolibet facilè patiantur. Cęterum vt quæ sequuntur planè intelligantur, aduertendum est, oratoriam vel in genere, vel in speciebus, posse considerari: atque in genere quidem definiri, industriam ad persuadendum in materia ciuili promptissimam, rum quadam probationis facultate, tum vel maximè eloquij gratia. Ideoq; inter artem quandam disserendi poeticamq; esse quodammodo constitutam. Hactenus oratoria intellectui quidem bonum est, voluntati verò neq; bonum est neque malum. Huius autem duæ sunt species, philosophica, & popularis siue adulatoria, illa bonum, hæc verò malum. Illius quidem finis est, certis rerum, verborum, morum rationibus, audientes ad commune bonũ perducere. Quam maximè laudat in Phædro ex philosophia poesiq; grauiori compositam. Alterius autem finis est, per coniecturas turbæ verisimiles, cõcitationesq; animorum, quodcunq; libuerit impetrare. Hanc inter sophisticam vulgaremq; poesim ponimus ex vtrisque permixtam, quam in hoc dialogo detestatur. Diuidit autem artes ipsius hominis propriè curatrices in duo præcipuè genera. Quorum primum curat animum, secundũ verò corpus. In animo legalem facultatem ait legum conditricem morumq; moderatricem, animum ipsum in habitu quodã naturæ consentaneo formare atq; stabilire: artem verò iudicialem animũ, siquando lapsus

lapsus fuerit, restituere. In corpore quoque geminas ponit artes, similiter corporis curatrices, gymnasticā quidem huius exercitandi magistrā in bona ipsum habitudine pro viribus confirmantem, Medicinam verò corpori amissam sanitatem restituentem. Quapropter qualis est legalis in animo, talis in corpore videtur esse gymnastica. Item qualis iudicialis in animo, talis in corpore medicina. Has omnes appellat artes, quia certa ratione perducant ad bonum. Subdit naturam quandam siue peritiam, adulatoriam, seruilem, atq; fallacem, quæ falso has quatuor æmulatur. Per sophisticam quidem simulat legalem, per oratoriam scilicet vulgatem fingit iudicialem, per fucatoriam præ se fert gymnasticam, per coquinatoriam medicum repræsentat. Totum verò hoc adulandi genus negat esse artem, quia non ratione certa ad verum bonum, sed lenocinijs contendit ad gratiam. Sed ne quis existimet Platonem longè omnium eloquentissimum legitimam eloquentiam coquinariæ comparare, legat Phædrum, in quo & eam probat, & finem officiumq; & præcepta eius subtilissimè tradit, asseritq; ipsam esse similem medicinæ. Quoniam verò Polus oratoriā vim extollens, oratores ait ex eo maximam habere potentiam, quòd pro arbitrio valeant aduersarios carceri mortiq; damnare, vel expoliare bonis, vel vrbe priuare: Socrates duobus potissimum argumētis probat iniustos non esse potentes. Primo quidem, quoniam potentia exoptanda est vnicuiq; tanquā bonum, constat verò licētiam quodcunq; libuerit faciendi, iniustis hominibus veluti mente captis nō modo non bonam esse, sed malam, atque tandem perniciosam. Deinde maxima potestas esse posse idipsum quod velis efficere. Patet autem omnes verum velle bonum. At malos verum bonū vel agere vel consequi nunquam. Adde quòd mala mens eo ipso quòd mala est, discors in seipsa & insana censetur, iamq; ab his quæ afferuntur sensibus superata. Quis ergo dixerit mētem & languidam & more mancipij suis seruientem mancipijs, esse potentem? Interea humana omnia distinguūtur in tria, scilicet in bona, malaq;, & media. Bonorum primum est sapientia. Secundum, optanda corporis habitudo. Tertium, fortunæ commoditas. Sed hæc duo eatenus iudicantur bona, quatenus commodū menti exhibent ministerium. Horum verò opposita dicuntur mala, sed horum media tanquam indifferentia sunt, quæ non magis ad bonū declinant quàm ad malum, vt ire, sedere, atq; similia. Additur neminem velle aut mala, aut media, aut ea quæ agit propriè, imò duntaxat ea quorū gratia mouetur & agit. Non ergo qui iniurias faciunt, ipsas volunt iniurias, sed bonum cuius gratia faciunt. Bonum verò non consequuntur, non assequuntur ergo quod volunt: Non ergo potentes. Deinceps verò Socrates ex errore Poli cōmuni cùm multis nactus occasionem sancta nobis tradit præcepta: Cui peccare grauiter licet, propè miser est, qui peccat grauiter iam est miser, qui peccati non luit pœnas, est miserior. Iniurias pati eligendum est potius quàm inferre. Licentia quodcunque libuerit faciendi non est potentia, nisi id nobis sit denique conducturum. Conducet autem iuste duntaxat vtentibus. Iniusti etiam si totius orbis imperio potiantur, infelices sunt, imò infelicissimi. Quo enim magis peccare licet, & quo minus peccati datur pœna, eo infeliciores habentur. Felicitas in sapientia iustitiaq; consistit, infelicitas in contrarijs. Quoniam verò Polus veritatis iudiciū quod ad iudicis qualitatem potius quàm ad iudicantium numerū referri debet, in quorumlibet testium multitudine collocat, ideo Socrates optimū probandi modum esse respondet, si vnicum in causa testem adduxeris, aduersarium scilicet ratione cōuictum, alioquin coaceruatam vndiq; testium multitudinem, parui ad veritatem esse momenti. Prętęrea quia Polus ait iniuriam quidem facere turpius esse, pati verò peius: Socrates id arguit, asserens idē in rebus humanis moribusq; bonum esse atq; pulchrum siue honestum, idem malum atq; turpe. Deinde idipsum pulchrum vel propter voluptatem, vel vtilitatem, vel vtrunque puta existimari, turpe verò contra. Hinc argumentatur, si facere iniuriam turpius est quàm pati, non ex eo quidem quòd sit molestius, ex eo igitur quòd sit damnosius. si ita, ergo deterius iudicatur. Mox adiungit oportere seipsum rationi tanquam medico curādum committere. Affirmat quoq; iustam peccatorū punitionem, ei qui punitur, prodesse plurimum. Hæc enim si iusta est, ergo pulchra atque honesta. Si ita, ergo bona; si bona, confert animo, videlicet tanquam medicina corpori, multoq; magis. A morbo enim animi liberat, qui grauissimus est morborum omnium atq; malorum. Inter hæc animaduerte theologorū sententiam, nihil magis necessarium esse vtiliusq; peccatoribus quàm confiteri peccata, affici pœnitentia, pœnas à iudice petere, æquo animo ferre vt purgetur animus, antequā insanabilis morbus eius euadat. Post hæc audies facilimum esse nobis affectum illi nostrum significare qui simili laboret affectu. Item Socratem philosophiæ amore captum illi semper obtemperare. Præterea eligendum potius esse, vt cętera nobis dissonent omnia, quàm vt animus intra se dissonet. Proinde vbi Callicles Socratem corrigit quasi argutiarum nimium studiosum, intellige sub persona Socratis Sophistas à Platone redargui. Tangit postea Callicles Trasymachi multorumq; prophanam opinionem, dicentium mores & leges non naturę ordine, sed sola hominū vel opinione vel fictione consistere. Quod in libris De republica & in sequentibus confutatur. Quod verò afferre videtur Callicles contra philosophos, intellige nó contra legitimos philosophos esse dicta, sed partim aduersus ignauissimos sophistarum, partim aduersus eos qui philosophiæ studio abutuntur: dum vel ita solam logicā sectantur, vt partes speculationis alias deserant: vel ita solam speculationem capessunt, vt philosophica morum pręcepta instituraq; ciuilia negligant. Nonnulla verò in ipsa Calliclis inuectiua falsa dicuntur, quæ in sequentibus refellentur. Post hęc autem præcipitur omnem in animæ nostræ examine atq; probatione esse diligentiam adhibendam, atq; ad id tanquam iudicem vnum eligendum esse, in quo sapientia sit rei ipsius qua de agitur, & beneuolentia qua libentius cōsulat, & audacia insuper, per quam quod profuturum putet, non vereatur exprimere. Deinde nos admonet Socrates, cū rationales natura simus, ne irrationali casū & fortuna viuamus, sed certum vitæ finem diligentissimè pręscribamus, viasque ad ipsum eligamus commodiores. Deniq; dum sępius obsecrat Calliclem, vt ipsum libere audacterq; redarguat, admonet nos nihil inquirere impēsius oportere quàm animi medicinam. His actis Callicles concedit idem esse natura potentius validiusq; & melius, atq; naturalem iustitiam velle, cum qui potētior est habere quæcunq; inferiorum sunt, eisq; dominari, legemq; illius naturaliter esse iustam. Ad hęc Socrates ita infert: Si idem est potentius, validius, melius, atq; multitudo validior est quàm vnus, ergo & potentior atque melior. Multitudinis ergo leges cum potentioris meliorisq; sint, iustę naturaliter erunt. At huius leges statuunt esse iustum seruari inter omnes ęqualitatem, atque esse turpius iniuriam inferre quàm pati. Quamobrem non solum lege turpius est facere iniuriam quàm pati, atq; iustum est ęquitatem seruare, vt in superioribus dixerat Callicles, sed etiā ipsa natura. Pręterea quia Callicles in superioribus potentiores illos esse putauerat, qui astutia, audacia, violētia, cęteros anteirent, Socrates paulatim hunc emendat, cogitq; fateri potentiorem esse, qui prudentior fortiorq; sit ad rempublicam gubernandam. Significat quoq; inter hęc se eadem semper eisdem de rebus adducere, probans videlicet constantiam, improbans leuitatem. Iam verò Calliclem conatur vltra prudentiā fortitudinemq; ad temperantiam quoque perducere. At hic quemadmodum supra Thrasymachum imitatus circa iustitiam potentiamq; errauerat, ita nunc sequutus Aristippum circa temperantiam similiter errat, eam appellans stupidā ingenij seruilis ignauiam, atq; in fouendis explendisq; sensuum libidinibus virtutem asserens felicitatemq; consistere. Socrates autem mox ad demonstrādum sese accingit, temperantiam non opinione humana, sed ordine naturę constare. Profecto naturalis ordo requirit, vt inferiores animę partes superioribus pareāt, totusq; animus consonans vndiq; sit & sanus & pulcher, neq; agat frustra, sed finem propositum cōsequatur, qualis est habitus vitaq; temperati. Contra verò in homine intemperato ratio regina hominis seruili seruit cōcupiscētię, dissonat quoq; & languet, opusq; inexplebile molitur, incomparabiliq; molestia volantem sequitur voluptatem. Id totum Socrates Pythagoreorum pręsertim Philolai & Empedoclis sentētijs explicat, duplici pręcipuè via, scilicet per fabulam & exemplum, in quibus ipse considera, animā in hoc corpore omnem quidem esse mortuam, intemperantem pręterea inferis deputari, irrito assiduoq; labore miserabiliter agitatā, dum quodam pertusato vase, id est deprauato fallaciq; iudicio continuè machinatur perforatum quoq; vas alterum, id est cōcupiscentiam inexplebilem fluentibus oblectamentis implere. Post hęc quia Callicles non solum virtutem, sed etiam felicitatem in assidua libidinum expletione cōstituit, affirmatq; idem esse voluptatem atq; ipsum bonum, dolorem quoq; idem atq; malum, idcirco Socrates id pluribus rationibus confutat. Prima, constat voluptatem non esse ipsum bonum, cùm sępe & turpissima sit, & turpissimis hominibus adsit. Secunda, bonum & malum vtpotè cōtraria in eodem simul esse non possunt. At voluptas & dolor in eodem sunt simul, quando videlicet quis sitiens bibit, tunc enim sitiendi molestia cū bibendi voluptate concurrit. Tertia, bonum & malum sicuti cętera contraria solent, nō simul abeunt ab eodem. Voluptas autem doloq; tunc ab eodem simul abeunt, quando quis eodem in tempore dum bibit cessat simul & sitire pariter & delectari bibendo. Quarta, vnusquisque pręsentia quidem boni fit bonus, mali verò pręsentia fit malus. At neq; præsente voluptate boni fiunt homines dissoluti neque dolore probi homines mali fiunt. Quinimò cū sæpe ęque gaudeant, aut doleant boni atq; mali, & aliquando mali magis gaudeant, & boni magis doleāt, certè si voluptas quidem bonum esset, dolor verò malum, sequeretur vt frequenter tam boni quàm mali pariter boni forent aut mali, ac nonnunquā boni magis mali quàm ipsi mali, atq; econuerso. Inter hęc animaduerte pręceptū Socratis obseruandum, scilicet non esse ad grauissima festinandum, nisi leuiora prius fueris consecutus. Afferuntur deinde nonnulla ex quibus confirmare quis possit voluptatem

nnn esse ipsum per se bonum, propterea quòd multę reperiantur voluptates malæ, noxiæ videlicet & animo simul & corpori, nosq; à rebus optimis diuertētes. quòd si voluptas ipsum per se bonum esset, nulla esset mala voluptas. proinde distinguuntur iterum facultates, & quæ velut artes ad bonum vtileq; certa ratione procedunt, & quæ tanquam adulationes, nulla veri boni adhibita ratione voluptatem solam aucupantur: quarum in numero poesim & musicam, cōmunemq; oratoriam collocat. Tu vero inter disserendum hanc nota sentētiam. Virtutem corporis sanitatemq; in ordine quodam & ornatu cōsistere, similiterq; in ordine ornatuq; suo animi virtutem atq; sanitatem, Ex quo fit, vt quemadmodum virtus corporis vitiumq; nō in opinione, sed in re ipsa vel naturæ consentanea vel opposita reperitur, sic virtus vitiumq; animi non ad humanam opinionem, sed ad naturæ legem diiudicetur. Cōclude tandem, quātum naturaliter præstat corpus habere sanum quàm ægrotum, tantum præstare similiter temperatum quàm intemperatum animū possidere. Præterea confirmatur in sequentibus sententia Pythagorica, omnibus in rebus esse optimā temperantiam. Quæ quidem prima omnium adolescētibus est tradenda, per quā præcedens pueritiæ intemperātia corrigatur, totusq; animus temperetur, quā mox sequi cæteras virtutes existimat. Siquidem temperatus erga deum atq; homines agit decentia, pius est iustusq; & fortis. Deinde concluditur in sola virtute felicitatem, in sola improbitate esse miseriam, omniaque humana ad virtutem velut ad signū certissimè referenda. Præterea sicut ad beatitudinem necessaria virtus est, sic & vitiorum castigationem punitionemq; necessariam esse, quasi morborum animi medicinam. Deniq; intemperatum neq; hominibus, neq; deo, neq; sibimet amicum esse posse. Vt autem naturalem temperantiæ excellētiam nobis ostendat, ex Pythagoreorum Orphicorumq; mente subiungit, vniuersum temperantia atq; etiam concordia & iustitia, quæ continentur in ipsa temperantia, cōtineri: ideoq; quod & Pythagoras, inquit, intemperantiam in omnibus tanquam perniciosissimā esse totis viribus fugiendam. Quoniam verò ad hāc simul atq; iustitiam æqualitas præcipuè pertinet, æqualitatem in primis præcipit obseruari, quā asserit in dijs & hominibus valere quàm plurimū. Aequalitatem, inquam, geometricam, per quam vnicuiq; æqualis ita fit distributio, vt pro capacitate meritisque cuiusque æqualiter distribuatur, æqualiter inquam, id est neq; magis neq; minus quàm vel capacitas vel meritum exigere iudicetur. Aequalitas quidem geometrica in quadam congrua portione consistit. Arithmetica verò in numero vtrinq; pari. Neq; verò eadem est hæc & illa. Sanè excessus sex ad quatuor, itemq; excessus quatuor ad duo, apud arithmeticū numeros considerantem, est æqualis: per duo enim vterq; perficitur. Verum apud geometrū portionis iudicem est inæqualis. Nam senarius numerus quaternariū proportione sesquialtera superat, in qua maior numerus minorem & semel continet totum, & insuper eius dimidium. Quaternarius verò binarium proportione superat dupla. Eiusmodi verò æqualitate quæ non numerātis more tantum ponderis vni tribuit quantū alteri, sed metientis ritu, neq; magis neq; minus quàm cuiq; congruat tribuit vnicuiq;, ait cuncta seruari. in hac etenim & iustitia dei in operibus suis, & hominis ad homines continetur. Vtrobiq; enim pro mensura capacitatis & meriti cuiq; distribuitur. His dictis asserit theologica fundamenta morū firmissimis esse rationibus confirmata. Pręcipuè peius esse iniuriam facere quàm pati, omnium verò pessimū cum iniuriā feceris, nō dare penas, quibus quasi medicamentis ab omniū maximo iniustitiæ morbo animus liberetur. Nullum enim detrimentum maius cogitari posse quàm quod animo infertur à vitio, adeo vt quemadmodū homini cum omnino ægroto corpore non expedit viuere, ita neq; cum animo vitijs ægro. Item non multi faciendam esse vitam in corpore, sed virtutem, peiusq; esse seipsum flagitiosis hominibus ob morum similitudinem præstare persimilem, quàm ab illis interfici. Inter hæc monet ne res vllas quatum ignari simus, tractandas aggrediamur, præsertim grauiores, maximè publicas. Omnino verò oratoriam parui facit, si nullam possit vel priuatim vel publicè salutem afferre animo, sed corpori duntaxat, rebusq; ad ipsum pertinentibus consulat. Deridet & eos, qui cùm diu Reip. tenuerint gubernacula, semper quidem ciuitatem externis bonis auxerint, animos verò ciuium temperantia & iustitia formare neglexerint: quod quidem solum sit legitimi gubernatoris officiū. Conculditq; non modo non prodesse, sed obesse plurimum ciuitati gubernatores, qui fortunæ potius quàm animi bonis prospiciant. Præterea potentiam omnem sapientiamq; viri in eo consistere, vt animam à peccatis erga deum & homines conseruet intemeratam. Nam huius quidem vitæ iacturam leuissimam esse, æternæ verò salutis esse grauissimam. Cæterum vt quæ de futuris vel virtutum præmijs vel vitiorum supplicijs Plato affirmat, intelligas, scito Saturnū apud Platonem intelligi supernam intelligentiam, in qua sit vniuersalis omnium lex atq; prouidentia circa omnium essentias & vitas ordinesq; formarū. Huic autem subesse ordines tres præcipuos numinū, in quibus Saturnia prouidentia in tria potissimum officia distribuitur. Ex his quæ numina ad distribuendas essentias propriè subministrant, communi quodam Iouis nomine nuncupat. Quæ verò ad vitas suggerendas conferunt, appellatione Neptuni. Quæ ad formarū ordines disponendos, nomine Plutonis appellat. Prometheum verò numinum gradum hic aliquanto inferiorem, qui formalem ordinē naturæ duntaxat rationali præsertim in hac vita distribuit. Deniq; tres Iouis filios, Asiæ, Europę, Africę iudices, tria vult intelligi numina ad id maximè ministra Iouis atq; Plutonis, vt formalis ordo iustitię in separatis à corporibus animis expleatur. His autē animaduerte diuinam legem delebiles vitiorum maculas certis temporibus puniendo diluere, indelebiles verò pęnis sempiternis affligere. Quod quidem transmigrationem animarum per corpora sempiternam improbare videtur. Quod autem dicit quondam errauisse iudices in viuentibus iudicandis, duo nobis significat. Primū quidem non diuinum, sed humanum circa virtutes & vitia iudicium decipi. Secundum verò, diuinam prouidentiā in seipsa pręuidisse iudicia fore falsa, si à viuentibus in hoc corpore viui iudicarentur. Ideoque non ex quodam tempore, vt verba sonant, sed ab ęterno, iudicium post hanc vitam fieri statuisse. Interea memento animam vitiorum virtutumque affectiones & habitus secum ferre. Denique Socratem hæc penitus affirmare, nihilq; aliud expauescere, nisi eiusmodi animę detrimentum, iudicisq; diuini conspectum. Propterea cōcludit in nullo certamine nobis acrius quàm in hoc contendendum, vt purissimam iudici cuncta inspicienti animam offerre possimus: cęteraque omnia quę homines admirantur, esse penitus contemnenda, solaq; ex omnibus honoranda, quę ad salutem animę conferant sempiternam.

Callicles, Socrates, Chærepho, Gorgias, Polus.

SIc ad bellum & pugnam cum itur, ò Socrates ferunt esse cunctandū. Soc. Nunquid post festū, vt dici solet, venimus tardiores? Cal. Equidem post festum mire iucundum. multa enim & pręclara paulò antè Gorgias nobis exposuit. Socr. Tarditatis huius causa hic Chærepho, ò Callicles, fuit, qui trahere nos morā in foro coegit. Chaer. Nihil id quidem incommodi, ò Socrates, fuerit. remediū enim adhibeo, cùm mihi amicus sit Gorgias, qui siue nūc, siue aliàs mauis, nobis eadem demōstrabit. Cal. Quid, ò Chærepho? num Socrates audire Gorgiam cupit? Chaer. Ob id ipsum certè aderamus. Cal. Quādo igitur cumq; vobis ad me libuerit ingredi, licebit, apud me enim diuertit Gorgias, qui aperiet quod cupitis & explicabit. Soc. Bene loqueris Callicles. Sed num vellet in præsentia nobiscū disserere? Cupio enim ab ipso percontari, quę nam artis suæ vis sit & potentia, quid ue ipse profiteatur ac doceat. Cæterarum verò rerum quemadmodū dicis expositionem nobis aliàs afferat. Cal. Haud molesta erit interrogatio Socrates. nam id quoq; in sua demonstratione continebatur. Iussit ergo paulò antè omnes qui intus aderant, vt quam quisq; vellet quæstionem induceret, se singulis responsurum promittens. Soc. Rem certè præclaram narras. Itaq; Chærepho interroga ipsum. Chaer. Quídnā interrogem? Soc. Quis nam ipse sit. Chae. Quónam pacto dicis? Soc. Veluti si artifex calceorum foret, responderet certè se coriariū esse. an quod dico nondum etiā intelligis? Chaer. Intelligo sanè, & iam rogabo. Dic mihi, ò Gorgia, num verè dicit Callicles te profiteri responsurum ad omnia, de quibus quilibet sciscitetur? Gorg. Verè ait, ò Chærepho. Nempe modo id ipsum prædicabam, atq; adeo nihil noui à me quenquam multis annis percontatum esse dico. Chaer. Haud igitur difficulter respondes Gorgia. Gor. Licet huius rei Chærepho periculū facere. Pol. Licet per Iouem, sed commodius in me, si velis, ò Chærepho. nam Gorgias quidem iam in dicendo defessus mihi videtur, vt qui multa paulò antè disseruit. Chaer. Quid tu Pole? Num accuratius te quàm Gorgiam responsurum arbitraris? Pol. Quidnam vter respondeat interest, dummodo satis tibi fiat? Chaer. Nihil, quoniam vis, responde.

Occasio dialogi, Prouerbium Post festū venimus tardius.

Ad quancunque interrogationem se responsurum professus est Gorgias.

responde. POL. Interroga. CHAER. Iam interrogo, si Gorgias eius artis peritus esset, quam frater eius Herodicus callet, quo ipsum nomine rectissimè nuncuparemus? Nonne eodem quo illū? POL. Prorsus. CHAER. Medicum ergo vocantes rectè vocaremus? POL. Ita. CHAER. Si aūt eam artem quā Aristopho filius Aglaophontis, aut frater eius, haberet perceptā, quem rectè ipsum appellaremus? POL. Certè pictorem. CHAER. Nunc autem cum artis alicuius peritus sit Gorgias, quem ipsum rectè vocabimus? POL. O Chærepho, multę quidem artes insunt hominibus ex peritia perite adinuentæ. Peritia enim efficit, vt via nostra per artem incedat, imperitia verò, vt per fortunam temere circunuagetur. Illarū artium alij alias & alias aliter atq; aliter cōsequuntur, optima verò optimi, quorum ex numero hic est Gorgias, arte pulcherrima præditus. SOC. Præclare quidem, ò Gorgia, videtur Polus ad dicendum instructus. Veruntamen quod promisit Chærephonti, non præstat. GOR. Quidnam potissimū, ò Socrates? SOC. Ad interrogationem quidem non satis respondisse mihi videtur. GOR. At tu rursus, si voles, ipsum rogato. SOC. Quod si tu Gorgia respondere mihi non dedigneris, à te ipso libentius quàm à Polo quęrerem. Constat enim Polum per ea quę modo respondit, rhetoricæ quam vocant, magis quàm disserēdi arti operam dedisse. POL. Quid ita, ò Socrates? SOC. Quia cùm interrogasset Chærepho cuius artis peritus esset Gorgias, laudasti tu quidē, ò Pole, eius artem, quasi quis eam vituperasset, quæ verò illa sit, non exposuisti. POL. Nónne pulcherrimam esse respondi? SOC. Prorsus quidem, sed nemo qualis ea esset, quærebat, sed quæ nam, & quem oporteret Gorgiam vocari, quemadmodum prius quodammodo à Chærephonte fueras instructus, ac pulchrè breuiterq; illi tu respondebas. Nunc ergo eadem ratione dicas, quæ'nam ars, & quem Gorgiam simus appellaturi. imò verò tu Gorgia nobis ostēde quem nominari te deceat, & cuius artis peritum. GOR. Rhetoricę, ò Socrates. SOCR. Rhetorem ergo te appellare debemus? GOR. Et bonū quidem, si me, quod iacto esse, vt ait Homerus, nominare velis. SOC. Volo equidē. GOR. Nomina ergo. SOC. An dicemus alios quoq; te facere posse? GOR. Hæc equidem nō apud vos solū, verumetiam apud omnes profiteor. SOC. Sed nunquid velles Gorgia quemadmodum incepimus disputationem peragere: partim quidem interrogando, partim etiā respondendo, prolixitatem illam verborum, qua vti cœperat Polus, in aliud tempus reseruans? Verum quod mihi promiseris obseruato, atque ad interrogata quàm breuissime respondeto. GOR. Sunt quidem, ò Socrates, quædā longioribus verbis necessario exequenda, operam tamen dabo, vt quàm breuissimè tibi respondeatur. Hoc ipsum nanq; ex his est quæ profiteor, neminem compēdiosius meœm eandem explicare posse. SOC. Hac mihi Gorgias opus est breuitate, hancq; mihi cōmonstres oro: copiam verò aliud in tempus differto. GOR. Faciam equidē, vt neminem dicas vnquam te audiuisse me breuiorem. SOC. Age iam, rhetoricæ artis te habere scientiam dicis, aliosq; posse rhetores facere: ipsa verò rhetorica circa aliquid versatur, veluti textoria circa vestiū confectionem. Nonne? GOR. Ita. SOC. Nónne & musica circa melodię perfectionē? GOR. Sanè. SOC. Per Iouem, ò Gorgia, responsiones hæ tuæ mirifice me oblectant, quādo eas quàm breuissimis absoluis. GOR. Spero me tibi in hoc voto satisfactu rum tuo. SOC. Rectè ais. Sed & de rhetorica similiter responde: quorum'nam scientia sit. GOR. Sermonum. SOC. Qualium, ò Gorgia, sermonum? Num eorum qui ostendunt qua victus ratione ægrotātes cōualescere possint. GOR. Non. SOC. Non igitur circa sermones omnes versatur rhetorica. GOR. Nequaquam. SOC. Veruntamen circa eos qui dicendi facultatē præstant. GOR. Proculdubio. SOC. Nunquid rhetorica in quibus dicendi, in eisdem & intelligendi vim prębet? GOR. Quidni?

Peritiam ars imperitiam fortuna sequitur.

Musica circa melodiæ perfectionē versatur.

Prima definitio mala.

SOC. Nonne medicina de quā modo dicebamus, efficit vt ægrotātium curationem & intelligere, & disserere etiā de ea queamus? GOR. Necesse est. SOC. Et medicina igitur, vt apparet, circa sermones versatur. GOR. Sic est. SOC. Eos videlicet qui ad morbos pertinent. GOR. Maximè. SOC. Nónne & gymnastica circa sermones est de bona malaúe corporū habitudine? GOR. Certè. SOC. Atqui & alię artes, ò Gorgia, eadem ratione se hñt. Quęlibet enim earū versatur circa sermones eos qui ea de re habentur in qua ipsa occupari solet. GORG. Apparet. SOC. Cur ergo artes alias non appellas rhetoricas, cū circa sermones sint? si quidem hanc ipsam quæ sit circa sermones rhetoricam constituis. GOR. Quia cęterarū quidem artiū sciētia omnis, ò Socrates, circa manuaria opera actionesq; huiusmodi, vt ita dixerim, versatur. Rhetoricę verò nullū est opus eiusmodi, sed omnis actio eius atq; potestas in dicēdo consistit. Vnde rhetoricam esse artem circa sermones arbitror, idque rectè dicere me affirmo. SOC. Intelligo quam velis eam dicere, fortè verò clarius comprehendam. Sed responde: sunt nobis artes, an non? GOR. Sunt. SOC. Ex omnium numero artiū alias esse arbitror, quæ in opere plurimum versantur, verbis autem parum admodū indigent: alias verò quæ nullis, sed etiam per silentium perfici possunt: quemadmodū ars pingendi, & statuaria, & aliæ multæ. Ex taliū numero negare videris esse rhetoricam. GOR. Rectè admodū, Socrates, accipis. SOC. Aliæ preterea artes sunt quę verbis totum peragunt: opere verò aut nullo, vt ita dicā, aut certè perexiguo opus habent. Qualis est arithmetica, computatoria, geometria, & tesserarū talorumq; ludus, & aliæ multæ artes: quarum quædā verba actionibus fermè adęquant: plurimæ ijs etiam superant, atque omnino omnis earum actio ac vis in eiusmodi verbis consistit. Talem aliquā videris mihi rhetoricā dicere. GOR. Et verè videor. SOC. Attamen harum nullam arbitror te rhetoricā appellare, quāuis dixeris artem in dicendo vim habentem esse rhetoricam. Nam si quis cauillari vellet, sic argumētationem susciperet. Ergo arithmeticam rhetoricā nuncupas? Non opinor tamen te vel arithmeticam vel geometriam rhetoricam dicere. GOR. Verè putas Socrates, & rectè quę dico capis. SOC. Age, nunc & tu responsionem quā petebam perfice: cum rhetorica sit ex earū numero artium, quæ vt plurimū verbis vtuntur, sint verò & aliæ tales, conare nobis exprimere, quæ'nam ars & circa quid in dicendo vim præcipuam habeat rhetorica. Veluti si quis in artibus quas suprà cōmemorabā, me interroget, quæ'nam illarū diceretur arithmetica: responderem vtiq; veluti tu modo aiebas, eam esse earum ex artium numero, quę verbis plurimum assequūtur. Ac si rursus percontaretur, circa quid versatur, dicerem circa paris imparisq; cognitionem, quot vtraq; sint. Quinetiam si requirat iterum, computatoriam verò artem quam appellem, respondebo hāc quoq; inter eas artes cōnumerari, quæ totū verbis absoluunt negotiū. Rursus si roget circa quid versetur, respondebo eorū more qui decreta cōscribunt in populo: videlicet cōputatoriam per cætera quidem ab arithmetica nihil differre. Nempe circa idē vtraq;, par scilicet atq; impar versatur: sed in hoc dissimiles, qm̄ computatoria consideret par & impar, quam & ad se & inuicem quantitatis conficiant summā. Præterea si quis me dicente astronomiam in earū artium genere collocari quæ totū verbis absoluunt, rursus percōtaretur circa quid potissimū tendant astronomię verba: subijcerem circa astrorū motū solisq; & lunę, qua inuicē ratione illorū se habeant cursus. GOR. Rectè profectò, ò Socrates responderes. SOC. Age iam & tu, ò Gorgia. Profectò rhetorica ex illis est artibus quę verbo tractant omnia & perficiunt. Nónne? GOR. Profectò. SOC. Dic ergo quid ex omnibus id sit potissimū, de quo hi sermones habentur, quibus vtitur rhetorica? GORG. Maxima & optima rerum humanarum negotia. SOC. Atqui & hoc quoq; ambiguum est Gorgia, nec vllo

modo clarum. Arbitror equidem te cantilenam illam quę circum in conuiuijs canitur audiuisse, in qua cantores ita connumerant: Optimã rem esse omnium prosperam esse valetudinem, Secũdo egregiam formam, Tertio diuitias, vt ipsius poetæ verbis vtar, nulla fraude quæsitas. GOR. Audiui sanè. sed quorsum hæc? SOC. Quoniam subito tibi rerum quæ in ea cantilena laudantur artifices occurrerent, medicus videlicet & pædotriues, & nummator, primusq; statim diceret medicus. Decipit te Gorgias, ò Socrates. Non enim ars eius ad maximum hominum bonũ spectat, sed mea. Vbi si ego ab eo quis nam sit ipse perquiram, diceret fortè esse se medicum. Quid ais ergo? An tuę artis opus maximum est bonum? Quid ni? responderet, cum opus eiusmodi sanitas sit, nihil verò sanitate sit præstantius. Post hæc forsitan pædotriues vehementer admiretur num plus inesse boni in tua quàm in ipsius arte comprobare posśis. quem si ego rogarem: & tu qui es? quod tuum est opus? Pędotriues sum diceret: est aũt meæ professionis corpora hominum formosa robustaq; reddere. Deinde verò nummator cæteros, vt puto, cõtemnens, sic obijciat, Animaduerte Socrates, an diuitijs excellẽtius vllum esse bonũ existimes, vel apud Gorgiam vel apud aliũ quemlibet. eum ego in hunc modũ rogarem, Túne ergo tanti boni es autor? Esse verò se affirmaret. Quisnam es ergo? nummator sum. quid verò? putásne summum hominibus bonũ esse diuitias? Quídni putem? inquiet. Ego verò ita subijciam, Hic tamen Gorgias contendit artem suam maioris boni causam esse quàm tuam. Constat itaq; eum post hęc interrogaturum, Quídnam istud est bonũ? demonstret ipsum Gorgias. Quamobrẽ age mi Gorgia, finge te & ab illis, & à me sic esse interrogatũ, atq; respondę: quidnam est istud quod ipse maximũ hominibus bonum esse censes, teq; autorem eius esse profiteris? GOR. Quod est, ò Socrates, maximũ reuera bonum, & causa vt & ipsi liberi simus, & cæteris in nostra passim Repub. dominemur. SOC. Quid ergo istud esse dicis? GOR. Posse verbis persuadere, & in iudicio iudicibus, & in consilio consulentibus, & in concione concionantibus, atq; in alia qualibet cõgregatione ciuili. Iam verò ob huiusmodi facultatẽ seruiet tibi medicus, seruiet pædotriues: quinetiã ipse nũmator, non sibi, sed alteri, id est tibi dicendi & vulgum persuadendi arte prædito, diuitias suas cumulauisse comperietur. SOC. Nunc mihi videris quam artem iudicas esse rhetoricam proximè ostendisse. Ac si rectè te capio, artem persuasionis effectricẽ ais esse rhetoricã, eiusq; omnem diligentiam & summam in hoc finiri? An quicquam amplius habes, quod de artis istius facultate referre posśis, quàm vt persuasionem audientium animis afferat? GOR. Nihil aliud habeo Socrates, sed abundè mihi definijsse videris. Hæc enim eius est summa. SOC. Audi, ò Gorgia: certum habeto, si quis alius cũ alio disputet, volens id ipsum nosse de quo differitur, me quoque vt mihimet persuadeo, esse talem. Iudico autem merito te quoq; ita affectum. GOR. Quorsum hæc? SOC. Dicã nunc: haud equidẽ satis apertè cognosco quæ nam sit quibusue de rebus illa quã dicis à rhetorica proficisci persuasio. Et quamuis suspicer quam & de quibus ipse dicere constitueris, nihilominus abs te requiram, quã dicas persuasionẽ & quibus de rebus à rhetorica fieri. sed & causam huius rei quæ sit quamuis iam ipse suspicer, nihilominus tamen à te petam, potius quàm ipse exprimam: profectò non tui causa, sed sermonis ipsius, quo ita procedat, vt maximè nobis id de quo agitur, explicet. Attende itaq; num iustè rursus interrogare te videar. veluti si percõtatus essem, quisnam pictorum sit Zeusis: tuq; respondisses animalia pingens: nónne iustè peterem, qualia potisśimum animalia, & quo pacto pingat? GOR. Iustè admodũ. SOC. Num proptereà quia & alij sunt pictores, alia similiter animalia multa pingentes? GOR. Ob hoc ipsum. SOC. Quòd si alius nullus pręter Zeusim pingeret, rectè vndiq; respondisses. GOR. Quídni? SOC. Age, iam & rhetorica dicas vtrum sola hæc videatur persuadere, an aliæ quoque artes. Eiusmodi verò quidpiam dico: quisquis aliquid docet, vtrum quod docet idem etiam persuadeat nécne? GOR. Persuadet profectò. SOC. Rursus aũt in eisdẽ artibus quas paulo antè cõmemorabamus, ita cõsideremus. Arithmetica nónne quæcunq; ad numerũ pertinent, docet: arithmeticusq; similiter? GOR. Proculdubio. SOC. Nónne & persuadet? GOR. Certè. SOC. Ergo & arithmetica persuasionem efficit. GOR. Apparet. SOC. Proinde si quis interrogauerit quã persuasionem, & circa quid efficiat, respondebimus, præceptoriam videlicet circa par & impar, quot vtraque sint. Poterimus similiter cæteras quoq; artes quas modo referebamus, ostendere persuasionis effectrices esse, & cuius & circa quid maximè, nónne? GOR. Ita. SOC. Quamobrem non sola rhetorica persuasionis est artifex. GOR. Vera narras. SOC. Cùm ergo non sola id faciat, sed & artes aliæ, haud iniuria, quod de pictore, si deinceps de rhetorica quoq; percõtaremur: qualis persuasionis, & circa quid effectrix sit rhetorica, percontaremur, nóne iusta tibi videtur interrogatio? GOR. Mihi quidem. SOC. Responde igitur, ò Gorgia, quandoquidem tibi videtur. GOR. Huius equidem, ò Socrates, magistram dico rhetoricam, quę in iudicijs cœtibusq; alijs vt paulò antè dicebam, atq; de iustis & iniustis, adducitur. SOC. Atqui & ipse persuasionem hanc te dicere suspicabar. sed ne admireris, si deinceps tale aliquid te rursus interrogauerim. ꝙ quamuis videatur ẽsse perspicuum, tamen repetam. nam vt dixi, non tui causa id requiro. sed vt disputatio suo quodã ordine peragatur: ne assuescamus subintelligendo ea inuicem quę forent discutienda præripere. GOR. Et rectè quidem facere mihi videris. SOC. Age verò & hoc cõsideremus. num vocas aliquid discere? GOR. Voco. SOC. Quid rursus? aliquid credere? GOR. Et hoc. SOC. An igitur discere idem quod credere esse putas, idemq; disciplinam atq; credulitatem, an aliud? GOR. Aliud equidem esse arbitror. SOC. Rectè quidem putas. Hinc verò cognosces, si quis enim percontetur, est ne credulitas quædam falsa & quædam vera, vt arbitror, consentires. GOR. Certè. SOC. Quid verò? scientia est vera & falsa? GOR. Nequaquã. SOC. Constat igitur non esse idem. GOR. Constat. SOC. Veruntamen, & illis qui didicerunt, & illis qui crediderunt, iam est persuasum. GOR. Sic est. SOC. Vísne ergo duas persuasionis species esse ponamus, quarũ altera quidem absq; scientia præstat fidem, altera verò scientiã? GOR. Prorsus. SOC. Vtram verò persuasionem affert rhetorica in iudicijs alijsq; cœtibus de iustis iniustisúe rebus? Num ex qua homines absq; sciẽtia credant, an ex qua sciant? GOR. Perspicuũ est ex qua audientes ad fidem adducãtur. SOC. Itaque, vt videtur, rhetorica persuasionis eius est artifex, quæ credulitatem potius quàm doctrinam circa iustũ vel iniustum præstat. GOR. Certè. SOC. Orator ergo nõ docet in iudicijs alijsque turbis iusta, & iniusta, sed fidem duntaxat inducit. Neq; enim posset turbam tantã res tam grandes tam breui tempore edocere. GOR. Non certè. SOC. Age, iam quid de rhetorica dicendum sit, videamus. Ego enim nondũ satis quid dicturus sim intelligere possum. quando enim publicè de medicorum electione tractabitur, aut de nauium aliarumúe rerũ opificibus eligendis, tunc fortè cõsultare ad oratorem non pertinebit. Patet.n. in huiusmodi electionibus peritisśimum quemq; eius artis eligendum esse. neq; rursus cùm de cõstruendis muris, vel portuum dispositione, vel nauium apparatu consultabitur, oratoris officium erit consulere, sed architecti. Quinetiam neq; cùm de eligendo imperatore, aut de exercitu aduersus hostes instruendo, aut de occupandis locis deliberabitur: sed ad duces exercitus cõsultatio pertinebit, ad oratores verò nequaquam. Quid ad hæc dicis Gorgia? Nempè cùm & rhetor esse profitearis, & alios posse rhetores facere, præstat nimirum ea quæ tuæ artis sunt à teipso sciscitari atque accipere. Et me quidem nunc

Optimum bene valere. Secũdum formosum esse. Tertiũ habere diuitias nulla fraude quæsitas.

Altera definitio Rhetorices mala.

Translatio disputationis.

Persuasio duplex. Concluditur Rhetoricã suadere solũ nõ docere.

nunc rem tuam agere putato. Fortè enim inter eos qui intus sunt, adest aliquis qui discipulus tuus esse cupiat: quales ego quosdam & quidem frequentes sentio: quos hęc à te quærere fortè deterret pudor. A me ergo rogatus ab illis quoq; hũc in modum interrogari existimato. Quid nam reportabimus, si in tuã nos tradiderimus disciplinam? quibus de rebus Reip. cõsulere poterimus? nunquid de iusto solùm & iniusto? an præterea de his quæ modo Socrates adducebat? Da operam ergo Gorgia, vt his respondeas. GOR. Conabor equidem omnem tibi rhetoricæ facultatem planius explicare, ipse enim perbellè ad id nos deduxisti. Scis vtiq; hæc naualia & mœnia Athenarum portusq; dispositionẽ partim Themistoclis, partim Periclis, non opificũ consilio esse constructa. SOC. Feruntur hec ò Gorgia de Themistocle. Periclem verò ipse audiui de muro medio construendo ciuitati persuadentem. GOR. Pręterea quoties de electionibus quas tu modo referebas, deliberatur, vides oratores ipsos consulere, eorumq; in his rebus præferri sentẽtias. SOC. Hæc equidem admirans iandudum à te de rhetoricę potestate perquiro. Nam hęc cogitanti mihi diuina quędam potestatis eius magnitudo videtur. GOR. O si cuncta eius artis perspecta essent tibi Socrates, cernas profectò hanc omnes, vt summatim dicam, sub se vires ac facultates cõplecti, cuius quidem rei magnum tibi afferam argumẽtum. Sæpe iam cùm fratre meo alijsq; medicis ad aliquẽ ægrotãtium ingressus, cùm ille vel pharmacũ nollet bibere, vel secãdum vrendumúe se medico nõ permitteret, neq; persuaderi posset à medico: ego persuasi non alia quàm rhetoricæ facultate. Quo magis assero, siquã vrbem rhetor accesserit atq; medicus, certeturq; inter eos verbis in concione vel in alio quouis cœtu, vter sit pro medico eligẽdus, rhetórne an medicus, fore vt medicus quidem nusquã appareat: eligatur autem si modo velit, dicendi peritus. Eademq; ratione si aduersus alium quemuis artificem rhetor decertet, obtinebit vt ipse potius quàm alius quicunq; tandem sit eligatur. Nihil enim est de quo non maiori cũ persuasione rhetor, quàm quisquam artificũ vulgo loquatur. Potentia ergo artis huius tanta est atq; talis: decet tamen ita rhetorica vti, quemadmodum & omni alia facultate certandi. Neque.n. is qui pugnis lacertisũe & armis ita pugnare didicerit, vt amicis & inimicis superior possit euadere, ob hoc aduersus omnes æquè certare debet, vt amicos etiã percutiat, pungat, occidat; nec etiam per Iouem si quis palæstra exercitatus pugil corporis robur acquirat, deinde parẽtes aut aliquem alium domesticorum & amicorum pulset: propterea pędotribas & eos qui armis pugnare docent, odio habere, & ex vrbibus expellere decet. Illi enim hæc tradiderunt, vt hæc vbi didicissent, contra hostes & eos qui inferrent iniuriam vterentur, auertẽtes videlicet, nõ inferentes. Nonnulli verò hęc peruertunt ac robore arteq; abutuntur: sed non propterea qui docuerunt improbi sunt iudicãdi, neq; ars culpãda malaq; habenda, sed meo quidem iudicio qui sinistrè vtuntur: eadem quoq; de rhetorica ratio est. Potest enim aduersus omnes & qualibet de re orator dicere: adeò vt apud multitudinem facilè admodum de re qualibet persuadẽdo fiat superior. At verò si quispiam adeptus rhetoricam, deinde iniustè parta facultate vtatur, nõ eum qui docuit, odisse atq; vrbe expellere decet: vt qui ad iustum vsum tradiderit, hic verò in partem cõtrariã sit vsus. Quapropter eum qui abutitur, odisse, in exilium mittere & interimere etiã par est: præceptorem verò nequaquã. SOC. Arbitror te Gorgia multis disputationibus interfuisse, idq; in eis iam compertum habere, eos videlicet qui inter se disputant, haud facilè posse, cùm discrepare cœperint, sic abire, vt rem ipsam definientes se inuicem solùm doceant atq; discant: sed si de aliquo cõtendant, neq; concedant alter alteri, vt vel verè vel perspicuè loquantur, excandescunt, & per inuidiam dictũ putant, certantes simul, non autem quod erat propositum perquirẽtes. Nonnunquam verò tandem adeò turpiter discedunt cùm iurgijs

Mos Socratis in disputatione, &c.

mutuisq; maledictis, vt etiam pœniteat pigeatque auscultantes, quòd eiusmodi homines audiẽdos putauerint. Sed quorsum hæc? dices. quoniam nõ mihi videris satis nunc consentanea & consona dicere his quæ prius de rhetorica protuleras. Vereor tñ arguere, ne me arbitreris non tam rei declarandæ, quàm tui gratia decertare. Quòd si ex eorum numero es, è quorũ sum ego, libenter abs te quæ institui perquiram. sin minus, dimittam. Verùm si quorum ego ex numero sim quæras, respondebo ex ijs qui libenter redargui patiuntur, si quid falsum ineptum ue dicãt, libenter etiam redarguunt, si quid ab alio minus verè dicatur, quibusq; non minus reprehendi quàm reprehendere gratum est. Tanto.n. maius id esse bonũ existimo, quanto maius bonum est maximo quodam liberari malo, quàm alios liberasse. Nihil enim tam perniciosum hominibus arbitror, quàm opinionem falsam, in his videlicet rebus de quibus præsens à nobis sermo est institutus. Itaque si & te esse talem affirmas, age disputemus: sin verò dimittendũ censes, dimittamus iam, cętumq; soluamus. GOR. Dico profectò ò Socrates me quoq; eiusmodi esse, qualẽ modo describebas: sed fortè aliorũ qui adsunt, ratio est habenda. Iamdudum enim antequã vos accederetis, his multa narraui. Et nunc fortè si disputare pergamus, mora longior protrahetur. Quamobrem cauendũ est, ne hos dum aliud facere quidpiam instituunt, detineamus. CHAER. Clamorem Gorgia & Socrates dissertationi huic interesse cupientium auditis. mihi certè nullum negotium tanti sit, vt disputationi huic à vobis institutę quid aliud anteponam. CAL. Per Iouem ò Chęrepho ego quoq; cùm multis disputationibus interfuerim, nescio an vnquã æquè ac nunc fuerim delectatus: ideoq; etiam si diem totam disputando cõtriuerint, erit mihi pergratum. SOC. Atqui ò Callicles quantũ ad me attinet, nihil, modo velit Gorgias, obstabit. GOR. Turpe quidem ò Socrates deinceps mihi fuerit, si disputationem detrectem: pręsertim cũ ab initio iusserim omnes de quo quisq; vellet interrogare. Itaq; si placet præsentibus, disputa, & quicquid libuerit percontare. SOC. Audi iam ò Gorgia quæ in tuis verbis admirer. Fortè.n. cum tu rectè dicas, ego secus accipio. ais rhetorẽ posse te, si quis à te discere velit, efficere. GOR. Aio equidem. SOC. Non vt de omnibus in turba probabiliter dicere valeat docendo, sed suadendo. GOR. Ita prorsus. SOC. Addebas pręterea rhetoricũ de sanitate plus quàm medicum persuadere. GOR. Dixi profectò, sed in turba. SOC. Idem est itaq; in turba, quod inter ignorãtes? Nunquam.n. apud eos qui sciunt, magis quàm medicus de sanitate persuaderet. GOR. Vera narras. SOC. Nónne ergo si plus quàm medicus persuadendo valebit, scientia etiam præditũ persuasione superabit? GOR. Omnino. SOC. Ipse tñ non medicus. GOR. Non. SOC. Ac si non medicus, ergo & inscius eorũ quæ intelligit medicus. GOR. Proculdubio. SOC. Quare imperitus scientem apud nescientes facilius persuadebit, qñ rhetor medicum suadendo excellit. itáne sequitur? GOR. In his certè ita sequitur. SOC. Nónne in cæteris quoq; artibus rhetor atque rhetorica se habet similiter: vt ad rhetoris facultatem nihil attineat cuiusmodi res sit nosse, sed artem quandam sic ad persuadendũ excogitare, vt apud imperitos magis scire quàm ipsi rerum singularum artifices appareat? GOR. Nónne magna est hęc facultas? eos videlicet qui alias nunquam artes attigerint, sed hanc solam, nihil tamen alijs cognitione esse inferiores. SOCR. Vtrum orator ob hanc vnam facultatem cæteros excellat vel superetur ipse, paulò post inquiremus, si quid conducere disputationi videbitur. Nunc autem hoc prius cõsideremus, an in iusto & iniusto, honesto & turpi, bono & malo, ita comparatus sit orator, quemadmodum in salubribus atque alijs quæ ad alias artes attinent cæteri: vt scilicet vtrum bonum'ne an malum sit quippiam ignoret, pulchrumque vel turpe, aut iustum vel iniustum: persuasionem verò quandam ita de rebus huiusmodi machinetur, vt ignorans ipse inter im-

Malũ maximum hominib. opinio falsa.

peritos ſcire magis quàm ſcientes videatur: an fortè neceſſe eſt hæc eum noſſe, oportetq́ue hac facultate iam parta ad te proficiſci qui ſit futurus orator. Quòd ſi huiuſmodi rerum ſcientiam non afferat ſecum, tu quidem præceptor rhetoricæ talia non docebis: non.n.tui, id eſt officij hæc vt doceas: efficies autem vt vulgo rerũ eſſe eiuſmodi videatur peritus, cum neſciat: appareatque bonus cũ ſit minimè. An omnino rhetoricam docere nõ poteris, niſi prius horũ veritatem fuerit conſecutus? aut quo ſe modo hæc habent Gorgia? precor per Iouem vt quemadmodũ paulò antè cœpiſti, rhetoricæ nobis tandem poteſtatẽ aperias. Gor. At enim ſi fortè quis ignoret, eum à me percepturum ea arbitror. soc. Subſiſte, rectè.n. dicis: ſi quẽ tu rhetorẽ feceris, oportet eũ iuſta iniuſtaq́; ſcire, vel antequam ad te accedat, aut poſtea à te perdiſcere. Gor. Omnino. soc. Quid verò? qui ea quæ ad fabricã ſpectant didicerit, nónne faber eſt? Gor. Eſt. soc. Et qui muſicam, muſicus? Gor. Ita. soc. Et qui ea quę ad medicinam pertinent, medicus? Atq; in cęteris eodem pacto: quiſquis didicerit aliquid, talis euadit, qualẽ cuiuſq; ſcientia reddit? Gor. Omnino. soc. Nónne igitur per hãc rõnem iuſtus erit quicunq; iuſta didicerit? Gor. Maximè. soc. Iuſtus autem iuſta facit. Gor. Ita eſt. soc. An non ergo neceſſe eſt rhetorẽ eſſe iuſtum? iuſtũ verò velle iuſta agere? Gor. Apparet. soc. Nunquã ergo volet iuſtus iniuriam facere. Gor. Nunquã. Soc. Rhetoricum quidem neceſſe eſt ex precedẽti ratione iuſtum eſſe. Gor. Neceſſe. Soc. Reminiſcere te paulò ante dixiſſe, nõ oportere pędotriuas criminari atq; expellere: ſi quis pugil certamine pugilatorio malè vtatur, inſeratq; iniuriam: atq; eodẽ pacto, ſi quis orator iniuſtè vtatur rhetorica, nõ illum qui docuerit eſſe accuſandũ & expellendũ, ſed iniuſta agentem, neq; rhetorica rectè vtentem. Dictáne hæc ſunt, an non? Gor. Dicta. Socr. Nunc aũt ipſe orator nunquã videtur facturus iniuriam. Gor. Nunquam. Soc. Atqui in ſuperioribus dictum eſt, circa ſermones verſari rhetoricam, nõ de pari quidem & impari, ſed de iuſto atq; iniuſto. Gor. Certè. soc. Ego igitur cùm tu hęc diceres, rhetoricam nunquam eſſe rem iniuſtam, exiſtimaui, quę ſemper de iuſtitia verba faceret. Poſtquam verò paulò poſt diceres, ſi orator iniuſtè rhetorica vteretur: ſtatim admiratus, atque ratus non eſſe cõſentanea inter ſe quę abs te dicebãtur, hunc protuli ſermonem: vt ſi redargui nõ inutile fore putares, veluti ego puto, operæpretium foret vt differeremus: ſin minus, dimitteremus. Deinde verò re propius penſiculata, vt te nõ latet, in confeſſo fuit, fieri nõ poſſe vt rhetor rhetorica vtatur iniuſtè, velitq; iniuriã inferre. Ad hæc autem ſatis qua ratione ſe habeant diſcernẽda, per canem Gorgia nõ parua opus fuerit diligentia. Pol. Etiam ne aũt ſic de rhetoricã ſtatuis, vt nunc ais, an aliter? an magis putas Gorgiã pudore quodam adductũ conceſsiſſe tibi rhetorem iuſta, honeſta, & bona etiam noſſe: tum ſi quis earum rerũ imperitus ad ipſum accedat, eum ſe eſſe docturum? Ex qua forſitan conceſsione deinde contrarium aliquid in diſputando ſecutũ eſt. Hoc tũ quidem nimium ſtudioſe captas ò Socrates, dum interrogãdo ad huiuſmodi reſponſa perducis. Nam quem arbitraris negaturum fuiſſe tibi iuſta ſe ſcire, alioſq; eſſe docturum? Verùm magna ruſticitas eſt ad hæc interrogando deducere. soc. Ob hanc ipſam cauſam pulcherrime mi Pole amicos nobis & filios comparamus: vt ſi quãdo in ſenectute peccemus, iuniores vos præſentes vitam noſtrã & verbis & operibus corrigatis. Et nunc ſi quid me & Gorgiam in diſputãdo feſellit, ipſe præſens emẽda. Sic enim debes, atq; ego lubens tibi permitto, vt ſi quid eorum quæ conceſſa ſunt, non rectè conceſſa putes, id tuo arbitratu permutes, dummodo mihi id vnum deuites. Pol. Quid hoc ò Socrates. Soc. Prolixitatem ſermonis illam quam ab ipſo diſputationis initio inceptabas. Pol. Quid ita? nonne mihi quantũ voluero loqui licebit? Soc. Graui nimiũ iniuria afficereris ò Pole, ſi profectus Athenas vbi totius Græciæ maxima eſt loquendi libertas, ſolus ipſe hoc in loco poteſtatem loquendi pro arbitrio non haberes. At è diuerſo, videlicet ſi te prolixè loquente, neq; volente ad interrogata reſpondere, non liceret abire mihi, teq́ue audire nolle: nónne ego quoq; grauia paterer, ſi nõ abire mihi, tuæq; orationi auſcultare nolle permittatur poteſtas? Verùm ſi qua tibi diſputationis huius eſt cura, eamq́; corrigere voles quemadmodum modo dicebam, retractans quod tibi retractandum videtur, rogansq́; vicisſim atque reſpondens, vt ego Gorgiasque fecimus, redargue me, ac te redargui patiare. An autem te quoq; ſcire, quæ & Gorgias ſe ſcire profitetur, affirmas? Pol. Dico equidem. Soc. Et iubes vt de quo quiſq; velit, à te quærat, tanquã ab homine qui reſpondere ſciat? Pol. Certè. Soc. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias, vel quære, vel reſponde. Pol. Faciam equidem, atq; mihi reſponde ò Socrates: quando Gorgias circa rhetoricã tibi non ſatisfacit, tu ipſam quam eſſe dicis? Soc. Interrogáſne quam artem eſſe putem? Pol. Idipſum. Soc. Nullam ò Pole, vt vera tibi loquar. Pol. Quid igitur tibi videtur eſſe rhetorica? Soc. Res quam tu dicis feciſſe artem in eo libro quem nuper legi. Pol. Quid nam dicis? Soc. Peritiam quandam. Pol. Peritia ergo tibi videtur eſſe rhetorica? Soc. Mihi quidem, niſi tu aliud dixeris. Pol. Cuius videtur rei peritia? Soc. Gratiam quandã voluptatemq́ue pariendi. Pol. Nonne igitur pulchrũ quiddam exiſtimas eſſe rhetoricã, cùm apud homines cõparare gratiã poſsit? Soc. Quid, ò Pole? audiuiſti iam quid illã eſſe dicam, quid deinceps interrogas vtrum pulchrã eſſe putem? Pol. Nónne te audiui dicentem eſſe peritiam quandam? Soc. Viſne igitur, quandoquidem gratiã magni facis, paulum quid mihi gratificari? Pol. Volo. soc. Interroga me nunc, quã artem eſſe coquinariam putem? Pol. Ecce interrogo: quę nam ars coquinaria eſt? Soc. Nulla. Pol. At quid? Soc. Peritiam quandam eſſe dico. Pol. Quæ nam peritia eſt? Soc. Gratiam voluptatemq; pariendi. Pol. Idem ne eſt coquinaria atq; rhetorica? soc. Nullo pacto, ſed eiuſdẽ ſtudij particula. Pol. Cuius ſtudij? soc. Vereor vt ſit durius veritatẽ dicere Gorgiæ cauſa, ne fortè me ſuũ vituperare ſtudium arbitretur. Ego.n. vtrũ hęc rhetorica ſit quã Gorgias exercet, neſcio: nam ex hac diſputatione nihil nobis pateſactũ eſt, quid tandem ipſe putes. Sed quod ego appello rhetoricam, rei cuiuſdã particula eſt nequaquã honeſtæ. Gor. Cuiuſnã Socrates? dic age, nihil mea cauſa veritus. Soc. Videtur mihi ſtudium eſſe quoddam, nõ artificioſum quidem, ſed ſagacis animi aptiq; natura atq; potẽtis ad humanã conſuetudinem ſibi conciliandam. Appello aũt ſummã caputq; eius adulationem. Huius aũt ſtudij multa videntur mihi eſſe membra. Vnum quidem coquinaria, quæ quãuis eſſe ars videatur, meo tñ iudicio nulla eſt, ſed peritia quædam vſu cõperta. Eiuſdem præterea particulã rhetoricã quoq; eſſe dico, & fucatoriam, quæ mangonica dicitur, & ſophiſticam. Has vtiq; particulas quatuor, ad res quatuor pertinere. Si ergo Polus quærere vult, quærat. Nondũ enim audiuit qualem adulationis particulam rhetoricã eſſe dicam: nec animaduertit ad id me nondum reſpondiſſe. Itaque interrogat vtrum pulchram exiſtimem, nécne. Ego verò vtrum pulchrum aliquid vel turpe rhetoricam eſſe rear, nõ prius reſpondebo, quàm quid ipſa ſit, aperuerim. Non enim aliter reſpondere decet Pole. Quod ſi audire voles, percontare qualem adulationis particulam rhetoricã eſſe dicã. Pol. Quæro iam abs te, qualis particula? Soc. An me reſpondente perdiſces? Eſt, vt opinor, rhetorica particulæ ciuilis ſimulacrum. Pol. Quid ergo? pulchrum ne, an turpe quiddam ais eſſe? Soc. Turpe: ſiquidem mala eſſe turpia dico, quandoquidem tibi, tanquã eorum quę iam dico, nõ ignaro, me reſpondere oportet. Gor. Per Iouem nõ ſatis quę dicis, intelligo. Soc. Nec iniuria quidẽ Gorgia, nondum enim ſatis expreſsi. Polus autem iſte iuuenis eſt.

Gor.

Rhetorica ars nulla eſt.

Rhetorica eſt peritia gratiã quandam voluptatemq; pariendi.

Studium quoddam inartificioſum deſcribitur.

Coquinaria rhetorica fucatoria, ſophiſticã particulæ ſũt artificioſi ſtudij, cuius caput ſumma eſt adulatio.

Rhetorica particulæ ciuilis ſimulacrũ.

GOR. At hunc mitte, mihi verò responde quod dicas rhetoricam ciuilis particulæ simulacrum esse. SOC. Conabor exprimere quid mihi videatur esse rhetorica. Sin verò aliter se habeat negocium, Polus iste redarguat. Corpus appellas aliquid atq; animam? GOR. Quidni SOC. Horum verò nónne putas aliquam vtriusq; bonam habitudinem? GOR. Puto equidē. SOC. Prætereà habitudinem aliquam apparere bonam, cùm minimè sit? Dico autem nónihil eiusmodi: multi corpus benè affectum habere videntur: quorum malam valetudinem habitudinemq; haud facilè quisquam preter medicum, gymnasijq; magistrum depræhendat. GRO. Vera narras. SOC. Tale quiddam & in corpore & in anima esse dico, quod quidem facit vt & corpus & anima rectè valere videantur, cùm nō benè se habeant. GOR. Ita est. SOC. Age verò, si potero clarius quod dixi explicabo. Cùm res duæ sint, artes esse geminas arbitror: & artem quidem ad animam pertinentem, ciuilem nuncupo: eam verò quæ ad corpus, nomine vno nominare non possum: sed huius artis vnius quæ curat corpus, duas pono particulas: alteram quidem gymnasticam, alterā medicinam. In ciuili verò nomotheticam, scilicet conditricem legum pono correspondentem gymnasticæ: & iustitiam. s. iudiciariam, medicinam quodammodò referentem. Communicant verò inuicem, vtpotè quæ circa idem sunt, medicina atque gymnastica, rursusq; iudiciaria atq; legalis. Veruntamen inter se etiam differunt. Cùm verò hæ quatuor sint, semperq; quod optimum curent, hæ quidem corpus, illæ animam, facultas adulatoria id sentiens, non cognoscens, quidem, sed conjectans, se quadrifariā diuidit, singulasq; subit particulas, simulans id se esse quod subijt: & optimi quidem nullam habet curam, sed semper eo quod dulcissimum est, quasi hamo incautam illaqueat mentem, & vsqueadeò decipit, vt plurimi apud eam æstimāda videatur. Medicinam quidem coquinaria subiens, simulat optimos se cibos corpori adhibere. Quamobrem si vel inter pueros, vel viros admodum pueriles contendere oporteret coquum atq; medicum, vter eorum de bonis malisue cibis plus intelligat medicus quidem fame periret. Id ergo adulationē voco, ac turpe, ò Pole, quiddam existimo: Id enim aduersus te dico. Proptereaq; absque vlla optimi ratione voluptatem aucupatur. Neq; artem eam esse dico, sed peritiam quandam, quoniam nullam eorum quæ affert qualia sint natura habet rationē, quo fit vt nullius rei causam possit afferre, quare artem non appello, quæ careat ratione, de quibus tamen si ambigis, rationem me tibi polliceor redditurum. Itaq; medicinam, vt dixi, coquinaria adulatio subit, Gymnasticam verò similiter fucatoria, res noxia, fallax, ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, lineamentis, sensu quodam ita decipiens, vt propter extrinsecum fucum propriam veramq; formam quæ fit per gymnasticam, negligamus. Cæterū ne sim prolixior, more geometrico dicam. sic enim fortè iā assequeris. Profectò, quod fucatrix ad gymnasticam, id ad medicinam est coquinaria: imò verò sic, Quòd fucatrix ad gymnasticam, hoc sophistica ad legalem, rursusque quod coquinaria, ad medicinam, id rhetorica est ad iudiciariam. Veruntamen, vt dicebam, ita natum distinguuntur, ac etiam tanquam propinquæ miscentur inuicem in eodem & circa eadem, sophistę videlicet & rhetores, nec vtilitatem respiciunt aliquam, quam vel pro seipsis, vel pro alijs sequantur vnquam. Nam si animus corpori non præesset, sed ipsum sibi, neque ab eo perspiceretur, discerneturq; coquinaria & medicina, sed corpus ipsum gratia voluptateq; sua hęc perpenderet, illud Anaxagoræ prorsus accideret, amice Pole. horum. n. habes peritiam: omnia videlicet in eodem indiscreta commiscerentur, & quę ad medicinam pertinent & salutem, & quæ ad coquinariam attinēt. Audiuisti iam quid ego rhetoricam esse dicam: rem videlicet coquinariæ respondentē, talemq; in anima qualis illa est in corpore. Fortassis absurdè feci qui tibi prolixitatem prohibens, sermonem ipse longum extenderim: vbi tamē venia dignus sum: quia si breuius essem locutus, minimè percepisses, neq; responsio tibi mea satisfecisset: sed expositione rursus indiguisses. Si ergò nec ego te respondente assequi valeo, tu quoq; extende sermonem. Si valeo, permitte me responsione tua vel mea (sic. n. ęquum est) pro arbitrio vti. Et nūc quidem si quo pacto responsione hac oportunè vti potes, vtere. POL. Quid igitur ais? adulatio ne tibi videtur esse retorica? SOC. Equidem adulationis particulam esse dixi. Non meministi Pole, quum sis huius ætatis? quid fortè posthàc facies? POL. An boni rhetores videntur tibi quemadmodum adulatores in ciuitate contemni? SOC. Interrogationem hanc facis? an orationem aliquam exordiris? POL. Iterrogo equidem. SOC. Nulla existimatione mihi digni videntur. POL. Quomodo nulla? nónne plurimum in ciuitatibus possunt? SOC. Minimè, si potentiam bonum aliquid esse dicis ei qui potest. POL. Dico certè. SOC. Oratores ergò minimum omnium in resp. posse mihi videntur. POL. Quid ais? Nonne quemadmodum tyranni occiduntquem volunt, & expoliant patrimonio, pelluntque ex vrbe? SOC. Per canem in singulis quæ dicis, ambigo, vtrum sententiam explices tuam, an quæras meam. POL. Quæro equidem tuam. SOC. Esto amice: deinde duo simul à me quæris. POL. Quonam pacto duo? SOC. Nonne dicebas modo oratores occidere tyrannorū more quoscunq; velint, & fortunæ bonis expoliare, atq; etiā in exilium eijcere? POL. Equidem. SOC. Dico itaq; tibi has duas interrogationes esse, respondeoq; ad vtrasq;. Assero equidem tam rhetores quàm tyrrānos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodū paulò antè dicebam. Nihil. n. vt ita dixerim, facere ex his quæ volunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimum videatur. POL. Nónne hęc magna potentia? SOC. Certè, vt ait Polus. POL. An ego non dico? Dico equidem certè. SOC. Per Iouem non dicis, quandoquidem magnam potentiam dixisti ei qui potest, esse bonum. POL. Id quidem dico. SOC. Bonumne igitur esse ais, si quis ea fecerit quę sibi optima videātur mēte capto, atq; id magnam dicis esse potentię? POL. Non certè. SOC. Nonne igitur ostendendum tibi est, oratores habere mentem, atq; rhetoricam non adulationem quidem esse sed artem, quo me conuincas? alioquin nisi id ostendens me arguas, oratores & tyrānni facientes quicquid faciendum sibi videtur in ciuitate, nullum propterea bonum cōsequentur. Siquidem potentiam habere, vt ipse ais, est bonum: Facere verò quicquid videatur absq; mente, ipsemet consiteris esse malum. Nónne ita? POL. Ita certè. SOC. Quonam igitur pacto oratores vel tyrāni magna in rep. possunt: nisi Socrates conuictus à Polo, illos quæ volunt facere, fateatur? POL. En vir. SOC. Nego eos facere quæ volunt: tu verò me redargue. POL. An non paulò antè cōfitebaris, quæ sibi bona videntur, eos facere? SOC. Et nunc rursus confiteor. POL. An non ergò faciunt quæ volunt? SOC. Non, vt arbitror. POL. Faciunt tamen quæ sibi videntur? SOC. concedo. POL. Molesta, ò Socrates, & incredibilia dicis. SOC. Ne me accuses, pulchre Pole, vt appellem te secundū te. Verū si quid habes quod inquiras, errorem meū redargue: sin minus, ipse respōde. POL. Sed respondere malo vt quid dicas, intelligam. SOC. Vtrum ergo tibi videntur homines id velle quod vbiq; agunt? an potius illud cuius gratia agunt? veluti qui pharmaca à medicis accepta bibant, vtrum tibi id videntur ipsum velle quod faciunt, videlicet pharmacū bibere, & aspiritatē eius perferre: an sanitatem potius cuius gratia bibunt? POL. Manifestū est eos fieri sanos velle cuius gratia potionem sumunt. SOC. Nónne & qui nauigant, aut aliud negocium lucri causa obeunt, non id volunt quod faciunt? quis enim nauigare, subire pericula, molestias habere velit? sed illud volunt, vt arbitror, cuius gratia nauigant. diuitias. s. harum. n. gratia nauigant. POL. Maximè. SOC. An non

Quod caret ratione nō est ars. Ars omnis cum ratione. Adulationes subeūt artes. Coquinaria Fucatoria. Sophistica. Rhetorica. Medicina. Gymnastica. Legalis, Iudiciaria.

Quisquis aliquid alicuius gratia agit, nō id vult qđ agit, sed illud cuius gratia agit.

non in omnibus quoq; similiter, quisquis aliquid alicuius agit gratia, nō id vult quod agit, sed illud cuius gratia agit? POL. Ita videtur. SOC. An est ex omnibus aliquid, quod non aut bonum sit, aut malum, aut horū mediū, neq; bonum. s. neq; malum? POL. Nihil omnino. SOC. Nónne bonum quidem dicis sapientiam, sanitatē, diuitias, aliaque generis eiusdem? Mala verò horū contraria? POL. Equidem. SOC. Quæ verò neq; bona sunt, neque mala, talia quædā dicis, quæ quandoq; boni, quandoq; mali participia sunt, quandoq; neutri: veluti sedere, ire, currere, nauigare. Rursus veluti lapides, ligna, cæteraq; similia. Nónne talia quædā esse dicis, quę neq; bona appelles, neque mala? POL. Talia certè. SOC. Vtrum igitur media hęc bonorum agunt gratia, quoties agunt? an bona gratia mediorū? POL. Media bonorum gratia. SOC. Ergò sequentes bonum, vadimus, præstare id existimantes: & vicissim quiescimus, quandocunq; quiescimus, ob idipsum bonū. Nonne ita? POL. Ita prorsus. SOC. Pręterea si quos occidimus, eiusdē gratia occidimus: similiterq; expellimus, atq; rapimus, putantes præstare vt talia à nobis fiant. POL. Proculdubio. SOC. Quamobrē boni gratia hæc faciunt omnia quæcunq; faciūt. POL. Assentior. SOC. An non inter nos cōuenit, nō quæ alicuius gratia agimus velle, sed illud cuius hęc gratia agimus? POL. Maximè. SOC. Itaq; non iugulare simpliciter omninoq; volumus, neq; expellere, neq; pecunias rapere: verùm si cōducant hæc, facere volumus, si noceāt, nolumus. Bona. n. volumus, vt ipse ais. Quæ verò, neq; bona, neq; mala sunt, non propriè volumus, neq; mala. Videor ne tibi Pole, vera loqui? an non? Quid non respondes? POL. Vera. SOC. Quamobrem si in his cōsentimus, si quis quempiam interfecerit, vel vrbe eiecerit, vel priuauerit patrimonio, siue tyrānus ille sit, siue orator, putans id melius sibi fore, cum tamen sit peius, is vtiq; faciet quæ sibi videtur, nónne? POL. Certè. SOC. Nunquid etiā quæ vult, siquidē hæc sint mala? quid nō respondes? POL. Non videtur mihi quæ vult facere. SOC. Quanam igitur ratione vir talis magnā habet in rep. potestatem? si quidem magna potestas bonū quiddam est, vt ipse etiam confiteris. POL. Nullo pacto. SOC. Vera ergo dicebam, fieri posse vt sit qui in ciuitate quę sibi videntur, efficiat, neq; tamen magnam potentiam habeat, neq; quæ velit, agat. POL. Quasi verò tu non optes licētiam habere faciendi quicquid tibi videatur in ciuitate potius quàm nō habere, neq; affectes talis esse quales nonnullos vides, vel interficientes, vel expoliantes, vel conijcientes in vincula quoscunq; & quandocunq; sibi videtur. SOC. Iusténe dicis, an iniustè? POL. Quomodocunq; id fiat, nōne vtrunq; optandū? SOC. Bona verba quæso, ò Pole. POL. Quid ita? SOC. Quoniam non decet vel vitā minimè optabilē exoptare, vel miserā, imò potius misereri. POL. Quid verò? Itáne se habere eos de quibus loquor, existimas? SOC. Quidni? POL. Quicunq; igitur perimit quemcūq; opinatur iustè necandū, infelix tibi miserabilisq; videtur? SOC. Non mihi quidē, neq; tn̄ conditio eius optanda. POL. An non paulò antè miserū dicebas esse? SOC. Amice, dicebam equidem, sed iniustè occidentem, eundemq; insuper miserabilem. Eius verò qui iustè interficit, conditionē non esse optandam. POL. An non qui iniustè occiditur, miserabilis est atq; infelix? SOC. Minus quā vel interfector, vel is qui iustè necatur. POL. Quid ita, ò Socrates? SOC. Quoniam inferre iniuriam, malorum omniū maximū est. POL. Quónam pacto id maximum? Nónne peius est iniuriam pati? SOC. Minimè. POL. Ipse igitur, malésne pati iniuriam quā inferre? SOC. Equidem neutrum vellem. At si necesse foret, aut facere iniuriā, aut pati, accipere iniuriam, quàm inferre malim. POL. Non ergò tyrannidem eligeres. SOC. Non, si tyrannidē similiter atq; ego definis. POL. Ego verò id esse dico tyrānidinem, quod paulò antè videlicet licentiam in ciuitate habere quicquid videatur perpetrādi, siue interficere quępiam, siue expellere libeat, cæteraq; omnia pro libidine facere. SOC. Sed, ò beate, quæ dicā accipe. Si. n. ego in foro ac freqūeti hominū multitudine assumpto sub ala pugione, apud te gloriarer me potentiā tyrānidemq; mirabilē nuper esse nactum: nam siue aliquis istorum hominum quos cernis, mihi videatur occidēdus, subitò perimetur, siue alicuius frangendū caput, repētè frangetur siue discindenda vestis, subitò discindetur, tm̄ ego in hac ciuitate possum: proinde tibi minus id credenti ostenderem pugionem, fortè eo conspecto, tu sic obijceres: At isto, ò Socrates, modo omnes magnā haberent potentiam, si quidem & quaslibet domos incendere, & Atheniensium naualia, & triremes, cunctaq; nauigia, ac summatim tam publica quàm priuata quiuis posset. Verùm hæc non est magna potestas, quicquid tibi quōcunq; videatur facere, an tibi videtur? POL. Certè nō hoc pacto potentiā approbo. SOC. Potésne dicere quàm ob causam eiusmodi non approbes potestatē? POL. Possum quidē. SOC. Cur ergò? dic iam. POL. Quoniam necesse est eum qui ista perpetrauerit, pœnā luere. SOC. Pœnam verò dare, nónne malum? POL. Omnino. SOC. Nónne igitur, ò vir mirabilis, magnā rursus potentiā iudicas, si modo qui agit quæcunq; sibi videntur, assequitur vt vtiliter agat, atq; ita bonū consequitur, idq; est magna posse? Contra verò, malum. i. paruaq; potentia? Verùm id quoq; consideremus, dicimúsne aliàs præstare ea facere quæ modo dicebamus, videlicet interficere, expellere, spoliare, alias autē minimè. POL. Sic omnino. SOC. Hoc iam mihi, vt videtur, tibiq; conuenit. Vtrū igitur & quo pacto dicis ipse melius esse hæc facere? dic age, quem terminū statuas. POL. Tu verò, ò Socrates, id definias. SOC. Ego igitur si à me audire mauis, dicā, videlicet cū quis hæc iustè facit, melius esse: quando verò iniustè, peius. POL. Quasi verò arduū sit te refellere, cùm id puer etiam quiuis possit. SOC. Magnā illi puero habebo gratiam, tibi quoq; non minorē, si me refutando ab errore eiusmodi liberaueris. Te igitur oro, ne tibi molestum sit beneficium hoc in amicū conferre, sed iam refelle. POL. Atqui, ò Socrates, nihil opus est antiquis exēplis ad te confutandum. Siquidem recentibus atq; adeò externis manifestè plerosq; iniustos, esse felices cōprobari possit. SOC. Quænam ista? POL. Archelaū Perdiccæ filiū Macedoniæ imperare vides? SOC. Et si non video, saltem audio. POL. Felix ne igitur tibi an infelix videtur? SOC. Nescio equidē Pole. nunquā. n. illi sunt conuersatus. POL. Quid aūt? si eius consuetudinem habuisses, iam cognosceres? Aliunde verò felicitatē eius non depræhendis. SOC. Non per Iouē. POL. Constat igitur, ò Socrates, similiter te dicturum ignorare vtrū magnus Persarū rex sit felix. SOC. Et vera quidē dicam, ignoro. n. quo pacto, vel eruditione, vel iustitia sit instructus. POL. Nunquid in hoc tota beatitudo consistit? SOC. Certè meo iudicio. Assero. n. honestū bonumq; virū & mulierē esse felicem: iniustum verò & turpē, esse miserū. POL. Miser ergò iuxta tuū sermonē est Archelaus. SOC. Nimirū, si iniustus. POL. At verò quónam pacto negari id potest? Is. n. ex ancilla Alcetæ Perdiccæ fratris natus est: ideoq; Macedonię regnū quod nunc possidet, ad eum minimè pertinebat: sed ipso iure Alcetæ seruus erat: eoq; si iusta agere voluisset, ipsi Alcetę seruisset: atq; eo pacto ex ratione tua esset felix. Nunc verò quàm mirabiliter ad miseriam tandē redactus est, postquā maximas intulit iniurias. Is. n. primo hūc ipsum dominum patruumq; suum Alcetā accersitū ad se quasi regnū quod Perdiccas abstulerat, redditurus, conuiuio vinoq; grauatum, ipsumq; & filiū eius Alexandrū patruelem æqualemq; suum coniectos in plaustrū, noctéq; asportatos trucidauit atq; deleuit. Nec tn̄ his perpetratis, suā agnouit miseriā, nec id fecisse pœnituit: sed paulò pòst fratrē suum, legitimū Perdiccę filium, puerū annorum septem ad quem pertinebat regnū, noluit (vt felix viueret) iustè alere, atq; ipsi regnum tradere: sed in puteū pręcipitem dedit, atq; suffocauit. Cleopatrę verò eius matri nunciauit puerum dū persequeretur anserem, cecidisse in puteum,

Negatiua disiunctiua ponitur, vt quæratur de aliquo quod fortè non sit in disiunctiua.

Inferre iniuriam maximū malorum.

Iustus vir & bonus felix. Iniustus turpis & miser.

Archelaus ex ancilla Alcetæ ortus est.

teum, mortemq; obijsse: His ergò tã magnis iniuris perpetratis, Macedonũ omniũ miserrimus est, an potius felicissimus? Nũ est vllus Atheniensium, vt à te exordiamur Socrates, qui malit alius quisquam Macedonũ esse quàm Archelaus? Soc. Et ab ipso disputationis exordio, Pole, te tanquam benè instructũ ad orãdum laudaui, artem verò disserendi dixi te neglegisse. At nunc, hæc ne illa ratio est, per quã quiuis etiã puer, vt ipse dicebas, me refellat? Atq; ego abs te, vt ipse iudicas? hac in præsentia ratione conuictus sum, qui dixerim iniuriantem beatum esse nõ posse? Vnde verò hæc bone vir? atqui nihil tibi horũ quæ tu dicis assentior. Pol. Neq;.n. assentiri libet, quanquã tibi vera videantur. Soc. O beate, oratorũ more conuincere me contendis, quemadmodũ in iudicio fieri solet, vbi alij alios tum conuincere se opinantur, cùm pro sua causa multos celebresq; adducant testes: aduersarius verò, aut nullum, aut vnum, aliquem producat, cùm eiusmodi probatio nullius ad veritatẽ sit momẽti. Sępe.n. ob falsorũ testiũ multitudinem, atq; eorũ etiã qui alicuius rei & prætij esse videntur, quis iniustè oprimitur: atqui in præsentia si de his quæ dicis, velis contrà me testes producere, òmnes ferme & Athenienses & peregrini tecũ sentiẽt: me verò asserere falsa tibi attestabuntur: siue Niciam accersas Nicerati filium fratresq; eius secum, quorum sunt in Dionisio tripodes ordine quodam dispositi, siue Aristocratẽ Scellij filium, cuius in Pythio munus extat pulcherrimum, seu totam Periclis domum, seu aliam quamlibet Atheniensium familiam velis in testimoniũ aduocare. At ego vnus tibi non assentior: non.n. me rationibus cogis, sed falsis testibus cõtrà me productis, ex ipsa veritatis substãtia deijcere me moliris. Ego verò nisi te ipsum testẽ vnum aduxero, mihi assentientem, nihil existimatione dignum in his quę tractamus, perfecisse me arbitror. Nihil etiã te profecturum puto, nisi ego vnus solusq; tibi consentiã, tuq; dimissa aliorum testiũ multitudine, idipsum efficias. Est igitur, vt dixi, vnus iste arguendi modus, quemadmodum tu alijq; multi putatis, est & alter quem ego puto. Eos igitur inuicem comparantes, vtrum & quo pacto inter se discrepent, diligenter consideremus. Non.n. de rebus paruis instituta nobis est disputatio: sed de his quas & scire pulcherrimũ est, & nescire turpissimum. Caput.n. & summa eorum quæ perquirimus est, vel cognoscere, vel ignorare quis beatus sit, quis miser. Principio quidẽ in ijs quæ perquirimus, tu fieri posse existimas, vt qui iniuriam facit, iniustusq; est, sit beatus, siquidem Archelaum esse quidem iniustum confiteris, sed beatum. nunquid ita te opinari existimare debemus? Pol. Omnino. Soc. Ego verò id fieri non posse dico. Vnum igitur hoc est de quo ambigimus. Esto igitur, iniustus autẽ erit nę felix, si pęnas iniustitiæ dederit? Pol. Minimè quidẽ, imò miserrimus. Soc. At verò si iniustus pœnas effugerit, vt ipse ais, beatus erit. Pol. Aio equidẽ. Soc. Secundũ vero sententiam meam ò Pole, qui iniuriatur iniustusq; est, omnino est antè alios miser: miserior autẽ si iniuriarũ pęnas nunquam luat, minus verò miser, si luat, suppliciumq; iustum dijs hominibusq; reportet. Pol. Quam absurda dicere audes. Soc. Dabo equidẽ operã amice, vt ipse quoq; mecum sentias. amicum.n. esse te mihi puto. nunc ergò ea de quibus dissentimus, eiusmodi sunt. attẽde verò & tu. Dixi equidem in superioribus iniuriã inferre, peius esse quàm pati. Pol. Ita dixisti. Soc. Tu verò contrà, pati peius esse quàm facere. Pol. Proculdubiò. Soc. Præterea eos qui iniuriã faciũt, ego miseros appellabam, atq; à te redargutus sum. Pol. Ita per Iouẽ. Soc. Tuo quidem iudicio. Pol. Ac fortè vero. Soc. Tu verò iniuriantes tunc felices esse dicebas, cũ pœnas minimè darent. Pol. Et maximè quidem. Soc. Ego verò istos esse dico miserrimos, eos autẽ qui puniãtur, miseros esse. Vísne id quoq; refellere? Pol. At istud difficilius altero ad redarguendũ. Soc. Haud difficile istud, imò impossibile iudicare debes. quod.n. verũ est refelli nunquam potest. Pol. Quid ais? Si quis tyrannidẽ per iniuriam moliri deprehẽsus fuerit, captusq; torqueatur, excarnificeturq;, eiq; inurantur oculi, alijsque multis, varijs, grauibus pœnis efficiatur, videat præterea liberos & vxorem pati eadẽ, & tandem in crucẽ agatur, aut pice adhibita comburatur, an hæc qui patietur felix erit? vel potius si euadat, tyrannidẽq; assecutus arbitratu viuat suo, adeò vt vitæ suæ status exoptãdus, felix à ciuibus & peregrinis existimetur? Hæcne dicis confutari non posse? Soc. Perterrefacis me nunc rursus generose Pole, non autem refellis, paulò verò antè attestabaris. Veruntamen redige mihi parumper in memoriam, an iniusta capessere tyrannidem dixeris? Pol. Equidẽ. Soc. Neuter eorum felicior vnquam erit neq; qui tyrãnidem iniustè adeptus fuerit, neq; qui deprehensus pœnas dederit. Nẽpè è duobus miseris neuter altero felicior est dicendus, miserior tamen qui potitus tyrannide suppliciũ deuitauerit. Quid rides? alia rursus hęc refellẽdi species est cum quis aliquid dicat deridere, non aũt arguere. Pol. At nõ putas refelli, ò Socrates, cũ talia dicas, qualia nullus vnquã mortalium diceret? Quære ab istorum aliquo. Soc. O Pole, equidem nõ sum ex his qui in rep. versantur. Et superiori anno cum tribus mea prerogatiuã haberet, ac fortè oporteret me cõputare suffragia, & ad consiliũ referre, cõcitaui risum, quia facere id nesciui? Noli ergo iubere, vt ad consiliũ præsentium referã. Cæterùm nisi meliorẽ arguendi viam habes, quemadmodũ modo dicebam, vicissim mihi concede, atq; experire qualẽ ego redargutionẽ esse arbitror oportere. Eorum.n. quę dico, vnum producere testẽ scio, illum ipsum qui cùm mihi sermo est institutus, multitudinẽ autem missam facio, & vnius sententiã rogo, multitudini verò ne verbũ quidem facio. Vide igitur vtrum mihi vicissim arguendi locũ velis concedere, tuq; ad quæsitum respondere. Arbitror equidem & me & te & alios homines existimare, peius esse facere iniuriã quàm accipere, ac pęnas effugere quàm subire. Pol. Ego autẽ neq; me, neq; alium prorsus vllum. quando quidem tu solus iniuriã perpeti malles quàm inferri. Soc. Imò verò & tu & cæteri omnes. Pol. Permultũ abest, imò nec ego, nec tu, nec alius quisquã. Soc. Vísne respondere? Pol. Volo equidem. cupio.n. quid tandẽ dicturus sis, intelligere. Soc. Respóde itaq; mihi, vt intelligas, tanquã si à principio interrogem. Vtrũ putas deterius esse? facerène iniuriã, an perpeti? Pol. Perpeti. Soc. Vtrũ verò turpius? responde quæso. Pol. Iniuriam facere. Soc. Nónne & peius, si turpius? Pol. Minimè. Soc. Intelligo iam. Nempè non putas, vt videtur, idem esse pulchrũ atq; bonum, idemq; turpè atq; malũ. Pol. Non certè. Soc. Quid autẽ pulchra omnia. s. corpora, colores, figuras voces, studia, nunquid ipse ad nihil respiciẽs, appellas pulchra, an ad aliquid? Vt ecce primo quidẽ corpora pulchra, nónne aut propter vtilitatem dicis esse pulchra, atq; ad id pulchra cuius vsui seruiunt, aut propter aliquã voluptatẽ, videlicet quòd delectẽt aspiciẽtes? An habes pręterea quicquã aliud quod de corporis pulcritudine dici possit? Pol. Nihil aliud. Soc. Nónne & alia similiter omnia siuę figuras, siue colores, vel propter aliquam voluptatẽ, vel vtilitatem, aut vtraq;, pulchra appellas? Pol. Ita prorsus. Soc. Et voces præterea, & quæ ad musicã pertinent. cuncta similiter? Pol. Ita. Soc. Quinetiã statuta legum & studia non ob aliam causam pulchra sunt, quàm quòd aut conferunt, aut delectant, aut vtrunq; efficiunt. Pol. Ob aliã certè nullam. Soc. Deniq; de disciplinarũ pulchritudine idẽ existimamus? Pol. Idem prorsus. & pulchrè quidẽ nũc definis, ò Socrates, pulchrũ delectatione & conferente bono definiens. Soc. Nónne turpe contrario. s. dolore, ac malo id est, detrimento definiendum? Pol. Necesse est. Soc. Quoties igitur è duobus pulchris alterum pulchrius est, vel altero illorum, aut ambobus excedens pulchrius est, scilicet aut delectatione, aut vtilitate, aut ambobus. Pol. Prorsus. Soc. Rursus quando duorum turpium alterum turpius est, vel dolore, vel detrimento excedens est turpius.

Margin notes: Iniuriantẽ beatũ esse nõ posse. — Locus a testibus & rõnibus. — Peius esse iniuriã inferre q̃ pati. — In senatu risum cõmouit Socrates, quod referre cõputum suffragiorum nesciret. — Proponitur disputandum vtrũ deterius sit facere iniuriam, an pati. — Pulchra sunt quæcunq; aut vtilitatẽ, aut voluptatẽ, aut vtrunque afferunt.

pius. An non necesse est? POL. Ita. SOC. Age, itaq; quomodo paulò antè de inferenda accipiendaq; iniuria dicebatur? an nõ dicebas pati iniuriã esse deterius, facere verò turpius? POL. Dicebam equidẽ. SOC. Si ergo facere turpius est quàm pati: aut molestũ quidem est, ac molestia superans turpius est, aut detrimento, aut vtrisque, nónne id etiam necessariũ? POL. Quidni? SOC. Primo quidẽ consideremus an molestia superet: doleã:q; magis qui inferũt, quàm qui patiuntur iniuriam. POL. Nullo pacto. SOC. Quare non excedit dolore. POL. Non apparet. SOC. Si non dolore, nec etiã ambobus. POL. Non videtur. SOC. Ergò altero. POL. Altero. SOC. Malo igitur atq; detrimento. POL. Apparet. SOC. Quamobrem iniuriam facere excedens detrimento deterius erit, quàm pati. POL. Manifestum est. SOC. Nónne & à multis hominibus, & abs te suprà cõcedebatur turpius esse inferre iniuriã quàm accipere? POL. Ita. SOC. Nũc etiã apparuit esse deterius? POL. Apparuit. SOC. Eligásne tu magis id quod deterius turpeq; est quàm id quod minus? Ne pigeat respondere Pole: nihil.n. obfuerit: sed te rationi tanquam medico cõmittas ingenue: atq; respondendo aut concede quæ dico, aut nega. POL. Nunquã, ò Socrates, illud eligerem. SOC. Alium verò quenquam id recepturũ putas? POL. Mihi quidẽ per hanc rationẽ non videtur. SOC. Quamobrem vera dicebam: neq; me, neq; te, neq; alium quenquã recepturum facere iniuriam magis quàm pati, vtpote quod sit deterius. POL. Apparet. SOC. Vides ergò Pole, facta argumentorũ comparatione, ea inter se maximè discrepare. Nam tibi quidẽ alij prę ter me omnes assentiuntur, mihi verò solus ipse sufficis assentiendo atq; testificando, cuius solius suffragiũ sententiamq; rogaui, cęteros verò dimitto. Atq; id quidẽ sic habeto. Posthæc autem quod secundo loco inter nos dubitabatur, iam cõsideremus: vtrũ iniuriantem pęnas dare maximũ sit malorum, vt ipse putabas: an maius non dare, quæ mea erat sententia. Consideremus autẽ hoc pacto. Dare pœnas iniuriarũ, atq; iustè puniri, num idem apellas? POL. Idẽ. SOC. An potes negare iusta omnia quatenus iusta sunt, esse pulchra? Et vide vt respondeas prouide. POL. Mihi quidẽ æquè ac tibi videtur. SOC. Id quoq; animaduerte, an siquis agat quippiam, necesse sit esse aliquid patiens ab ipso agente. POL. Videtur. SOC. An ergò & hoc pati oportet, quod agens agit: & tale insuper quale agit ipsum? Ceu si quis pulset, necesse est aliquid inde pulsari? POL. Necesse. SOC. Atq; si vehementer, aut velociter pulset, similiter pulsari pulsatũ? POL. Similiter. SOC. Talis ergo passio inest pulsato, qualem efficit pulsans? POL. Omnino. SOC. Et si quid cõburat quis, oportet aliquid inde cõburi? POL. Oportet. SOC. At si vehementer exurat, & vt ita dixerim, acerbo cũ dolore, similiter & vri quod vritur, quemadmodũ vrit vrens? POL. Prorsus. SOC. Similiter si quis secat? Secatur.n. aliquid. POL. Ita. SOC. Ac si lata vel profunda, dolorosa sit sectio, tali necesse est quod secatur sectione secari, quali sector ipse secat? POL. videtur. SOC. Considera verò summatim an quod modo dicebã, in cunctis confiteare: videlicet quale aliquid agens agit, tale quiddã pati patiẽs. POL. Confiteor. SOC. His ergo concessis responde, num pœnas dare, sit pati aliquid, aut agere. POL. Pati. SOC. Nonne & à quodam agente? POL. Constat, ab ipso videlicet puniente. SOC. Qui autẽ rectè punit, nónne iustè punit? POL. Iustè. SOC. Iusta faciens, necne? POL. Iusta. SOC. Ergò qui punitur, dũ iniustitiæ dat pęnas, iusta patitur. POL. Apparet. SOC. Iusta verò dictũ est esse pulchra. POL. Prorsus. SOC. Horũ igitur alter quidem pulchra facit: alter verò scilicet punitus, pulchra patitur. POL. Sic est. SOC. Quòd si pulchra, etiã bona: Nam vel iucunda illa sunt, vel vtilia. POL. Necesse est. SOC. Bona ergò patitur quisquis iustè punitur. POL. Videtur. SOC. Id ergò sibi prodest. POL. Confert. SOC. An non, vt quo pacto iudicio explicem, meliorem reportat animum, si quidem iustè punitur? POL. Consentaneum est. SOC.

Vtrum sit maximum malorũ inferentẽ iniurias pœnas dare, an nõ dare.

Quale aliquid agẽs agit, tale quiddã patiens.

Ergò qui luit pœnas, à prauitate animæ liberatur. POL. Certè. SOC. Itaq; maximo liberatur malo. Eodẽ autem pacto considera: in pecuniarũ collectione aliudne hominis malũ videas quàm paupertatem? POL. Hanc ipsam. SOC. In corpore autẽ malũ dices imbecillitatẽ, morbũ deformitatẽ, cæteraq; eiusmodi? POL. Equidẽ. SOC. Nõne & in anima malũ aliquod esse censes? POL. Quídni? SOC. Id verò nónne vocas iniustitiam, inscitiã, timiditatem, & alia generis eiusdẽ. POL. Maximè. SOC. Cum igitur hæc tria sint, pecunia, corpus, anima: tria horũ esse dixisti mala: paupertatẽ, morbũ, iniustitiam. POL. Certè. SOC. Horum verò malorum quodnam turpissimũ? Nónne iniustitia? &, vt summatim dicam, animæ vitium? POL. Maximè. SOC. Quod si vitiũ animi turpissimũ est: ergò & pessimum. POL. Qua ratione hoc ais, ò Socrates? SOC. Hac vtiq;. semper quod turpissimũ est, vel quia dolorem, vel quia detrimentũ infert maximũ, vel quia facit vtraq;, turpissimũ est: quemadmodũ ex ijs quæ in superioribus cõcessa sunt, apparet. POL. Sanè. SOC. Turpissimũ verò esse iniustitiã & omne animi vitium, nónne nobis concedebatur? POL. Certè. SOC. Quare aut quia molestissimũ est, & molestia superans, iccirco horũ turpissimum est: aut quia detrimentũ affert, aut propter vtrunq;. POL. Sic oportet. SOC. Nunquid molestius est iniustũ esse, intemperatum, ignauum, imperitũ, quàm paupertate morboq; premi? POL. Non certè quantũ ex his conijcitur. SOC. Quoniam igitur incredibili quadam mirabiliq; magnitudine detrimenti atq; mali vitium animæ cętera superet mala, icciro omnium est turpissimũ: quãdoquidem non dolore excedit, vt ipse ais. POL. Sic apparet. SOC. Id verò quod maximo excedit damno, maximũ omnium est malorum. POL. Ita est. SOC. Quãobrem iniustitia, intẽperantia, ceteraq; improbitas animæ, malum est omniũ maximũ. POL. Videtur. SOC. Quæ nã ars à paupertate nos liberat? Nõne quæstuaria? POL. Hæc ipsa. SOC. Quæ verò à morbo? an non medicina? POL. Hæc sanè. SOC. At quænam à prauitate & iniustitia? Sin minus id tibi succurrit, ita considera: quónã, & ad quos potissimum ducimus morbis corporeis laborantes? POL. Ad medicos Socrates. SOC. Quò autẽ iniuriantes atq; dissolutos? POL. Ad iudices. SOC. Vt videlicet puniantur. POL. Assentior. SOC. Nónne qui rectè puniunt, iustitia quadam freti puniũt? POL. Proculdubio. SOC. Quęstuaria ergò pellit paupertatẽ: Medicina verò abigit morbos: Iudiciaria deniq; intẽperantiam & iniustitiã amouet. POL. Sic apparet. SOC. Quid ergo horum est pulcherimũ? POL. Quorũ dicis? SOC. Quæstuariæ, medicinæ, iudiciariæ. POL. Multo inter has excellit iudiciaria Socrates. SOC. Ergò vel voluptatẽ affert plurimã, vel vtilitatẽ, vel vtrunque, siquidem pulcherrima est. POL. Sic habet. SOC. An ergò curari à medico delectabile est? & inter manus medici oblectantur, dũ curantur infirmi? POL. Non apparet. SOC. Conducit tamen, nonne? POL. Confert. SOC. Quoniã videlicet magno liberantur malo. Quapropter vtile est tolerare dolorem, vt sanus euadas. POL. Proculdubio. SOC. An ergò felicissimus quantũ ad corpus attinet, is fuerit qui per medicinã curatus, conualescat: vel potius qui à principio nõ ægrotauerit? POL. Certè qui non ægrotarit. SOC. Nempè non in hoc consistere videtur felicitas, vt liberemur à malis: sed vt ab ipso initio simus incolumes. POL. Ita est. SOC. Cæterũ si duo male vel corpore vel animo affecti sint, vter horũ miserior, nũ qui curatus liberatur à malo, an qui minimè? POL. Qui non curatur. SOC. Nónne in iudicio puniri, à maximo quodam malo .i. à prauitate liberatio erat? POL. Erat certè. SOC. Quippè cũ pœna iusta moderetur, iustioresq; efficiat tanquam medicina quędã improbitatis. POL. Ita est. SOC. Felicissimus ergò qui non habet animi vitiũ, quandoquidem id maximũ apparuit esse malũ. POL. Absq; dubio. SOC. Deinde autẽ qui à malo eiusmodi liberatur. POL. Apparet. SOC. Hic verò est qui correptus perterritusque

pœnas

pœnas dederit. Pol. Is. Soc. Pessimè ergò viuit iniustus est, nec ab iniustitia soluitur. Pol. Apparet. Soc. Nónne hic est qui maximis perpetratis iniurijs, maximaq; vsus violẽtia, effecerit vt neque corripiatur, neq; puniatur, neq; persoluat pœnas: quẽadmodũ effecisse dicis Archelaum, aliosq; tyrannos & oratores atq; potentes? Pol. Apparet. Soc. Fermè.n.eiusmodi homines, vir optime, perinde faciũt, ac si quis morbo correptus grauissimo, det operam, ne vitiorum quæ in corpore sunt, sub medico pœnas reportet, neq; curetur, puerorũ more vstionem atq; sectionem, tanquã rem molestã, formidans. Nónne & tibi quoq; ita videtur? Pol. Mihi quidẽ. Soc. Quoniam videlicet quãti sit sanitas corporisq; virtus ignorãt. Videntur autẽ per ea quæ modo cõcessimus, tale quiddã facere, ò Pole, illi qui iudicium fugiunt, ad dolorẽ quidẽ eius aspicere, ad vtilitatẽ verò cæci esse, atq; ignorare quanto miserius sit animo esse nõ sano, sed fracto, iniusto, impio, quã ægrum corpus circũferre. itaq; dant operam ne iudicium subeant, ne ue maximo soluantur malo. Eaq; de causa pecunias cumulãt, cõparant amicos, eloquẽtiæ student. At.n. si vera inter nos sumus confessis, sentis quæ ex hac disputatione tandẽ sequantur? Ea ne vis vt singula ordine colligamus? Pol. Vt libet. Soc. Nónne cõstitit maximũ esse malũ iniustitiã atq; iniuriã? Pol. Videtur. Soc. Præter eà mali huius solutionẽ esse pœnas luere? Pol. Apparuit. Soc. Eas verò effugere mali perseuerantiam? Pol. Certè. Soc. Igitur inter mala magnitudine secundũ obtinet locũ inferre iniuriã. Efficere autẽ ne iniuriarũ subeatur pœna, omniũ natura maximũ est, primumq; malorũ. Pol. Videtur. Soc. Hoc est igitur, ò amice, de quo ambigebamus. Tu quidẽ Archelaũ esse felicem affirmabas, qui cum maximas perpetrarit iniurias, nullas tamẽ pendit pœnas. Ego autẽ sentiebã diuersum: videlicet siue Archelaus, siue alius quisquã mortaliũ in iuriarum suplicia non ferat, eum vel præcipuè esse miserum: ac semper eum qui intulit eo qui sustinet iniuriam, esse miseriorem, denique illum qui non luat pœnas, illo qui luat. An non hæc erant quæ à me dicebantur? Pol. Hæc ipsa. Soc. Nónne demonstratum est verè hæc dicta fuisse? Pol. Apparet. Soc. Age igitur Pole, si vera hæc esse constat, quidnam opus est rhetorica? Nempè ex superioribus sequitur oportere diligentissimè obseruare nosipsos, primũ quidẽ, ne cui iniuriam inferamus; tanquam satis mali ob hoc ipsum habituros. nónne ita habet? Pol. Ità certè. Soc. Deinde verò siue per nos, siue per aliũ quempiam nobis charũ inferatur iniuria sponte nostra iudici nos puniendos, tãquam medico festinanter offerre: ne antiquatus iniuriæ morbus sic inficiat animũ, vt insanabilẽ reddat. Quónam alio pacto dicemus, ò Pole, si maneant priora illa inter nos concessa? Nónne hæc ita illis necessarijs cõsonant, nec secus habere possunt? Pol. Quid igitur porrò dicere possumus? Soc. Ad defendendũ igitur aut excusandũ iniustitiã nostrã, vel parentũ, vel amicorũ, aut filiorũ, aut patriæ iniuriãtis nihil vtilitatis nobis confert rhetorica. Nisi quis iudicet contrà oportere rhetorica vti, ad accusandũ videlicet: primo quidem nosipsos, deinde domesticos familiaresq; & alios: si quis eorũ qui nobis chari sunt, iniurias perpetrauerit: ne lateant eorũ crimina, sed producantur, vnde pœnas illi persoluant, saniq; euadant. Præterea ad compellendum seipsum & alios ne torpeant, neúe expauescant. sed forti animo & quasi cõniuentibus oculis iudici tanquã medico secandos vrendosq; se tradant, bonũ ipsum honestumq; sequẽtes dolore contẽpto. Itaq; si verberibus digna cõmisérint, verberandos sese tradant: si vinculis, vinciẽdos: si mulcta, mulctãdos: si exilio, expellẽdos: si nece, necãdos. Qua quidem in re vnusquisq; sui ipsius sit suorumq; accusator: atq; ad hoc oratoria facultate vtatur, vt patefactis iniurijs à maximo iniustitiæ malo soluantur. Ita ne Pole, an aliter dicimus? Pol. Absurda quidem ista, Socrates, mihi videntur. Veruntamen tibi fortè superioribus consonant. Soc. Nunquid aut superiora illa conuelli, aut hæc sequentia cõcedi necesse est? Pol. Ita se res habet. Soc. Contra verò reputando, si alicubi male facere oportet siue inimico, siue alij cuipiam: id duntaxat cauendum est, ne ipse ab aduersario iniuriã patiatur: ac si alijs iniuriã fecerit inimicus, omni studio prouidendũ est & verbis & operibus ne luat pœnas, neúe trahatur ad iudicẽ: verũ ad eum si rapiatur, fortè annitendum vt inimicus euadat, nec sumatur de ipso suppliciũ. Imò si aurum multũ abstulerit, id vt ne restituat, sed possidẽs ipse in se, atq; suos iniustè impieq; profundat: sin morte digna commiserit, ne moriatur vnquam, si fieri potest, sed immortalis sit malus. Sin autẽ minus id fieri potest, saltem vt in ea prauitate plurimũ temporis viuat. At hæc & huiusmodi mihi videtur, Pole, conferre rhetorica. Illi verò qui non sit illaturus iniuriã, haud magno esse emolumento videtur, si modò vllũ in ea est vel cõmodũ, vel vtilitas, Nã in his quę superius dicta sunt nihil eiusmodi prosus apparebat. Cal. Dic mihi Chęrephon, serio ne hęc loquitur Socrates, an iocatur? Chaer. Mihi quidẽ videtur Callicles mirũ ia modum loqui serio. haud tñ importunũ fuerit ab ipso requirere. Cal. Cupio per deos scire Socrates, vtrũ te nunc serio loqui an iocari existimare debeamus. Nã si seria hęc sunt & vera quæ dicis: peruersa proculdubio nobis est vita, atq; omnia contra quàm decet, agimus. Soc. O Callicles, nisi nobis inesset affectus, & si alij quidẽ alius, tamen in plerisq; communis, sed aliquis è nobis propriam quandam singularemq; præter cæteros hos haberet affectionem: haudquaquã facile foret, quod in se quisq; sentiret, alijs explicare. Quorsum hęc? Nẽpè animaduerto idem quoq; nobis accidere: cumq; duo simus, duo quędam amare. Nam ego Alcibiadem & Cliniã, ac philosophiam amo: tu verò populum Atheniensem & Pyrilampum. Sentio itaq; si in concione tibi quamuis prudenti populus contradixerit, te consueuisse mutare sententiam, atq; ea dicere quæ illi placere intelligas: nec vllo modo posse voluntati eius obsistere. Quamobrem si quis illa quæ tu gratia populi dicis, admiratus, absurda esse obiecerit, respondebis forsitan, modo vera fateri velis, nisi is quem tu amas, populus mutet sententiam, nec vnquam te mutaturum. Idem tibi fortè contingat erga priuatum quendã, si quem vehementer ames. Arbitrare igitur talia à me quędã te audire, nec talia me dicere admireris, sed da operam vt philosophia quam amo hæc velle desistat. Dicit.n.illa, ò dulcis amice, semper quæ à me audis. Etsi familiariũ quidam aliàs mihi loquitur aliter philosophia tamen semper eadem. Dicit autẽ quæ tu nunc admiraris modo.n.præsens audisti. Aut ergò illam, quod nuper dicebam, redargue: atq; ostende iniuriam facere, nec dare pœnas, non extremum esse malorum. Aut si hoc stare sinis, prædico tibi, ò Callicles, per canem Aegyptiorum deũ, nunquam te Callicli, consensurum, sed in omni vita repugnaturum. At qui ego, ò vir optime, præstare iudicio, vt lyra mihi discordet & dissonet, chorusq; quem ducã, ac multi præterea homines cõtradicãt, quàm vt ego vnus mihimet dissonẽ atq; repugnẽ. Cal. O Socrates, videtur hæc tua iuuenilis quędam in disputando iactantia, ac reuera vulgaris quidam appares concionator. & nũc quidem in his quoq; concionatorẽ agis: quum idem Polo euenerit. quod euenisse Gorgiæ: paulò antè erga te accusabat. Nam Gorgiam, quodam in loco à te interrogatum, si pergeret ad ipsum aliquis rhetoricam percepturus, sed iuris ignarus, an illum doceret: rubore adductum, inquit Polus, affirmauisse illum se esse doctũrũ: idq; ob ipsos hominũ mores, qui grauiter ferrent, si quis talia non concederet. Ob huiusmodi deinde concessionẽ coactum esse Gorgiam, sibimet contradicere, tibiq; id mirifice gratũ esse. Quare te quidẽ iustè tunc me iudicio irrisisse ꝗ huiusmodi ineptias sequereris. Nunc verò rursus Polò eadem cõtigerunt: quem in hoc minimè probo, quòd tibi concesserit, iniuriã turpius esse facere quã pati: ob eam enim concessionẽ impeditus à te, quę cogitauerat, explicare nõ potuit. Tu verò reuera, ò Socrates, in scrupulos concionalesq;

Vult hic Socrates, vt amicos iniuriæ accusemus, atque iudici deregamus.

cionalesq; difficultates audientes adducis, dũ veritatẽ sequi te profiteris. Affers vtiq; in mediũ quæ natura quidẽ pulchra non sunt, sed lege. Plærunq; verò accidit vt contraria sint inter se lex atq; natura. si quis igitur rubore suffusus, non audeat quæ sint exprimere, cõtraria sibimet fateri cõpellitur. Tu verò id astutius animaduertẽs, insidiaris in verbis. Si quis. n. secundum legem loquatur, tu deinceps secundũ naturam interrogas. Si verò secundũ naturam ille, ipse secundũ legem: quemadmodum de inferenda, vel sustinenda iniuria modo fecisti. Cũ. n. Polus, secundum legem inferre turpius esse diceret, ipse legẽ es persecutus. Natura. n. quicquid peius est, idem & turpius, quale est iniuriam pati, lege verò inferrre. Non. n. viri est iniurias pati, sed mãcipij cuiusdam, cui mortuũ esse quàm viuere præstet: quòd quidẽ cõtumelijs iniurisq; affectũ, neq; sibi, neq; suis potest opitulari. Verum, vt ego arbitror, qui leges cõdunt, imbecilliores sunt pleriq;. Itaq; vtilitati con sulẽtes suæ, leges constituũt. præterea laudes vituperationesq; disponunt, metu potentiorum adducti, ne qua in re excedere eos possint. Itaq; aiunt turpe iniustũq; esse alijs plus habere, idq; definiũt iniuriã facere: plus videlicet quã alij vt habeas, quærere. Satis. n. sibi factum putant, si quum inferiores sint, æquam habeant portionem. Ob hãc igitur rationem lege quidem id iniustũ turpeq; dicitur, quærere vt plus quàm cæteri possideas: atq; hanc vulgo iniuriã nominant. Natura verò ipsa, veluti puto, demonstrat æquum esse, vt præstantiores potentioresq; omnia cæteris habeãt superiora. Ostendit verò multis hæc modis, tum in cæteris animantibus, tum in cunctis ciuitatibus atq; gentibus apud quas iustum esse censetur, vt potentior infirmiori dominetur, plusq; possideat. Nam quo iure Xerxes aduersus Græcos duxit exercitum, vel pater eius cõtra Scythas, aut innumerabiles alij quos referre quis posset? Sed hi, vt arbitror, iuxta naturã iuris ipsius, ac per Iouem ipsius naturæ lege hæc agunt: non tamen fortasse iuxta leges has à nobis conditas, per quas præstãtissimæ ac validissimæ indolis adolescentes ab incunabilis tanquã leones vincientes, quasi quibusdam magicis carminibus fascinamus: seruilemq; in modum subijcimus, dicentes æquitatẽ esse seruandam: idq; pulchrum iustumq; esse. At si quis præstantis naturæ vir insurgat, ac literas, fascinationes, incantationesq; huiusmodi vestras pessundãs atq; discindẽs, legesq; omnes quæ desciscunt à natura, subuertens, cæteris dominetur, in eo iam naturæ ipsius ius effulgeret. Videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in quodam cantu ostendere: vbi legem ait omnium esse reginam mortaliũ atque immortaliũ: eamq; ius agere violenter præpotenti manu. Idq; cõiectare se dicit ex rebus gestis ab Hercule, qui, etsi carmẽ ipsum haud satis memoriter teneo, memini tamen ipsum dicere, Herculem neq; emptos, neq; donatos Geryonis boues abegisse, vtpote naturali ipso iure dictante, & boues & cætera omnia quæ ab hominibus possidẽtur, illius qui præstantior sit atq; valentior, esse debere. Veritas igitur ita se habet. idq; planè cognoscas, si ad maiora te iã dimissa philosophandi cura cõuerteris: Nam philosophia quidẽ, ò Socrates, gratiosa res est, & venusta, si quis illam moderate in adolescentia attingat. Sin autem supra modum tẽpus in ea cõtriuerit, hominũ est corruptela. Quamlibet. n. quis bono à natura sit ingenio præditus, tamen si diutius per ætatem iam prouectam philosophetur, necessariò omnium rerũ imperitus euadet, quarũ omnino clarum, bonum, excellentem virum habere peritiam oportet. nam & legum ciuilium, & verborum quibus in consuetudine cœtuq; hominum tam publicè quàm priuatim vti decet, voluptatũ præterea cupiditatumq; humanarum & vt breuiter comprehendam, morũ prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendã, vel publicam vel priuatam sese conferant, habẽtur ridiculi, quemadmodũ & ciuiles viri, si in vestras exercitatione disputationesq; discedant. Euenit. n. illud Euripidis, qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & diei partem illi plurimã impartit, vt ipse se superet. Vbi verò inferior sit, inde fugit, illudque vituperat: aliud verò laudat, quadam sui ipsius beneuolentia existimans seipsum ita laudare. Verùm præstare arbitror amborum participem fieri, philosophiæ quidẽ quatenus disciplinæ gratia deceat. nec turpe quidem est adolescenti philosophari. sed cum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est, Socrates, valde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operam, atq; illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties. n. aspicio puellum cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentemq;, delector: festiuumq; & liberale mihi videtur, puerilemq; decere ætatem. Quoties verò puellum audio verba expeditius exprimentẽ, molestum quiddam mihi oboritur, auresq; offendit meas: atq; seruile quippiam præ se ferre videtur. Cæterùm quum virum quis vel audit balbutientem, vel videt ludentẽ, ridiculum id quidem, à viro que alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi euenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, valde delector, decensq; iudico, atque ingenuum esse hominẽ hũc existimo: cum verò qui non philosophetur, illiberalem, nec vnquam præclarũ aliquid ac generosum de seipso præstiturũ. Sed quando grandiorem natu philosophantem animaduerto, nequedum studia eiusmodi deserentẽ, verberibus iam hunc virum, Socrates, indigere censeo. Quippe quòd, quemadmodum modo dicebam, huic accidat homini, vt etiam si ingenuæ indolis sit, tamen seruilis euadat. fugit enim mediam ciuitatem, forensesq; consuetudines, in quibus poeta inquit viros fieri præstantissimos: absconditq; sese cum tribus vel quatuor pueris, & in angulis susurrando vitam ducit, nihil vnquam liberale aut magnificum prolaturus. Erga te autem Socrates bene amice affectus sum. Itaque idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cuius modo mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam aduersus te dicere venit in mentem: qualia aduersus fratrem ille dicit. Profectò ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conueniebat, atq; adeò generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas; vtpotè qui nec in iudicijs cõsultationibusq; si vsus poscat verba rectè facere, neq; conueniens quicquã probabileq; eligere, nec alijs promptè consulere possis. Quare amice Socrates, ne mihi succẽseas. Beneuolentia. n. erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nónne turpe ducis sic comparatum te esse, quemadmodum arbitror, & te & alios omnes qui philosophiã diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alium è cœtu vestro quẽpiam comprehendat, inq; carcerem trahat, atq; te iniuriam quamuis nullam inferas, inferre tamen accuset: certè quid ageres: non haberes: sed vacillares oscitaresque, defensionis tuæ prorsus ignarus. proinde adductus in iudiciũ, vel ab ignauo abiectoq; accusatore, vltimo supplicio, si modò illi placeret, afficereris. Iam verò, quomodo id ad sapientiã spectat, ò Socrates: si qua ars ingenuæ mentis nacta virũ, reddit deteriorem: adeò vt nec ipse sibi opẽ ferre valeat: nec ex grauissimis periculis, se, aut aliũ quenquam seruare, sed inimicorum raptorumq; exponat iniurijs in glorium in ciuitate degentem? Iam verò eiusmodi virũ, etsi dictu sit agrestius, licet super genã impune pulsare. Quamobrem bone vir me audi, ac iam in vanis versari argutijs desine: decora rerum gerendarum exerce officia, atq; ea ex quibus sapere videaris: ista verò arguta, siue deliramenta appellari oportet, siue nugas, vnde vacuæ habitandæ tibi domus sunt, alijs relinque. denique imitare non eos qui hæc exigua captãt, sed eos quibus victus & gloria & alia bona adsunt quam plurima. Soc. Si aurea mihi, ò Callicles, anima foret, nonne arbitraris me libenter reperturũ aliquem ex his lapidibus, per quos probari aurũ solet optimum, ad quem animam admouens mecum, si ab ipso quasi rectè educata approbaretur, certo scirem me satis habere, nec probatione vlterius alia indigere? Cal. Quorsum hæc, ò Socrates? Soc. Dicam equidẽ. Nempè arbitror, cum te nactus

Oro Calliclis de philosophia.

Tria debet habere probaturus animā alicuius. sciētiam, beneuolētiam, audaciā.

nactus fuerim, me iam preciosum hunc lapidem esse nactum. CAL. Quam ob causam? SOC. Quoniam certo scio ea quæ tu mecũ senseris, in his quę meus animus opinatur, fore proculdubiò vera. Censeo nanq; in eo qui alicuius probaturus sit animam, vtrum illa quidẽ rectè instituta sit néc ne, tria potissimũ requiri, quę in te sunt omnia. scientiã primo: deinde opinionẽ, prudẽtis.s.atq; beneuoli: tertio audaciam. Nam multos equidẽ reperio qui me propterea recto examine probare non possunt, quòd sapientes non sunt, quemadmodum tu esse videris. Alij verò sapientes quidem sunt, sed veritatem mihi dicere nolũt, ex eo quòd mei curam non gerunt, vt tu geris. Peregrini verò isti, Gorgias, & Polus, sapientes quidem sunt, meq; diligunt, verũ deest eis audacia, verenturq́; vltra quàm oporteat. Quod quidem cuínam dubium esse possit? Quippe cùm eo vsq; processerint verecundia, vt vtriq; ob ipsam verecundiam in præsentia multorum hominum ausi fuerint sibijpsis de rebus maximis contradicere. Quibus omnibus quum alij careant, ipse habes. Principio es abundè liberaliter institutus: quod multi, si opus sit, confirmarent Athenienses, mihiq; beneuolus. quod qua coniectura intelligam, tibi dicam, Noui equidem Callicles quatuor vos in sapientiæ studio socios: te.s.& Thysandrum Aphidneum, & Andronẽ Androtionis, Nausicydemq; Cholargeum: atq; cum aliquando inter vos agitaretur, quousque sapientiæ studendum foret, eiusmodi apud vos vicisse sententiam audiui: non esse ad exactam philosophiæ diligentiam contendendũ, sed cauendũ ne vltra quàm deceat, sapientes facti clàm vosipsos deprauaretis. Quum igitur audio idẽ te mihi dare consiliũ, quod amicissimis tuis, abunde magnum argumentũ est veri amoris erga me tui. Postremò ꝙ non desit audacia, nec te pudor impediat, & tu ipse affirmas, & oratio quã paulò antè hic habuisti, testatur. Cum hæc igitur ita se habeant, si quid tu mihi in disputando concesseris, satis iam nobis probatum erit: neq; oportebit ad examẽ aliud id referre: alioquin tu nũquam id mihi concessisses, vel sapientiæ defectu, vel verecundia adductus, vel decipiendi causa. Amicus.n.mihi es, vt ipse ais. Reuera igitur mea tuaq; cõfessio finem iam veritatis habebit. Harum verò consideratio rerum in quibus me ipse corripuisti omniũ Callicles pulcherrima est: qualem esse virũ deceat: quidq; & quousq; tam in iuuẽtute quàm in senectute exercere conueniat. Ego verò siquid in vita mea minus rectè ago, certum habeto me non sponte mea sed inscitia potius aberrare. quamobrem tu, quemadmodum admonere cœpisti, perge quæso, planeque mihi demõstra quídnam sit istud, & qua via consequi valeã, quod mihi quærendum arbitraris. Quòd si me consentientem tibi nunc habebis, postea verò quæ assensus fuerim, minus prę́stare deprehendas, socordem omnino ignauumq; me putato, neq; vlterius in me admonendo quasi omnino perdito operã perdas. Resume verò mihi ab initio, quẽadmodum tu & Pindarus dicebatis: iustum id esse natura, potentiorem per vim auferre ea quæ imbecilliorũ sunt, & & dominari meliorem deteriori, plusq; habere eum qui prę́stãtior sit, quàm qui abiectior. Nũquid aliud dicis esse iustum? an rectè memini? CAL. Hæc & tũc dicebam & nunc dico. SOC. Vtrum verò meliorem vocas eundem atq; potẽtiorẽm? Neq;.n.tunc planè quid diceres intelligere potui. num validiores appellas potẽtiores: oportetq; validioribus infirmiores obtemperare? Quemadmodum tunc videris demonstrauisse, cũ diceres magnas ciuitates aduersus paruas naturali iure insurgere, propterea quòd potentiores atq; validiores essent, quasi idem sit potẽtius validiusq; & melius. An fieri potest vt aliquis melior quidem sit, inferior tamen atq; imbecillior: Similiterq; vt potentior sit, deterior tamen? Vel eadem melioris atq; potentioris est difinitio? Hoc ipsum mihi apertius explica, idem ne an aliud sit potẽtius, & melius, atq; valẽtius. CAL. Equidem manifestè tibi assero idem esse. SOC. Nónne multitudo ipsa natura vno potentior est? quæ quidem leges constituit super vnũ, quemadmodũ nuper ipse dicebas. CAL. Quid ni? SOC. Multitudinis ergo leges potentiorum sunt. CAL. Omnino. SOC. Nónne igitur & meliorum? Qui.n.potẽtiores sunt, vt ipse ais, multo sunt meliores. CAL. Sic certè. SOC. Nonne horum institutiones natura sunt rectę, cũ potentiores sint? CAL. Sic affirmo. SOC. Nónne multitudo statuit, quemadmodũ nuper ipse dicebas, iustum esse seruari inter omnes ęqualitatem: atq; esse turpius iniuriam inferre quàm pati? Est'ne ita an aliter? Ac vide ne hic tu quoq; ob verecundiã capiaris. Constituit multitudo ista néc ne: videlicet iustum esse seruari æquitatem, nõ autem alium alio plus habere atq; turpius esse facere iniuriã quàm accipere? Nulla te Callicles inuidia quæso quo minus ad hæc respondeas detineat: vt si mecũ sentias, abs te confirmer tanquã viro ad iudicãdum abunde sufficiẽte. CAL. Sic vtiq; statuit multitudo. SOC. Non ergo lege sola, & turpius est facere iniuriam quàm pati, & iustum est æquitatem seruare: sed etiã ipsa natura. Quapropter videris in superioribus nõ vere dixisse, neq; me rectè accusauisse: cũ contrarias inter se esse legem atq; naturam affirmares, meq; hæc animaduertentem solere in verbis insidiari: atq; si quis secundum naturam loquatur, ad legẽ: si quis verò secundũ legem, ad naturã deducere. CAL. Hic vir nunquã desinet in nugis versari. Dic mihi Socrates, nónne te pudet, tam grandẽ natu, venari nomina? Atq; si quis verbo excidat, tanquã id tibi lucro veniat, impense captare? Putas me aliud dicere potentiores esse quàm meliores? Nónne dudum dico idem esse melius atq; potentius? An putas me dicere, si fex seruorum hominumq; vndiq; vilissimorũ in vnũ confluat, hos preterquam fortasse corporis viribus esse potentiores: & quę hi statuant esse iura? SOC. Age dũ, ò sapientissime Callicles itáne dicis? CAL. Et maximè quidẽ. SOC. At ego beate vir iandudũ coniecto tale aliquid te potentias appellare atq; interrogo cupiẽs quid velis aperte cognoscere. Nónne.n.duos meliores esse vno iudicas? neque seruos tuos te meliores, quia videlicet robustiores sint? Verum rursus à principio dicas quos tandẽ velis esse meliores, quãdo non validiores: & vide precor, ò vir mirifice, vt mitius me doceas, ne à scholis tuis aufugiã. CAL. Ironice loqueris. SOC. Non per Zethũ Callicles, quo tu fretus multa vsus aduersus me nunc es ironia, Verũ dic age, quósnã meliores appellas? CAL. Præstantiores equidem. SOC. Vides ergo, te nomina duntaxat dicere: ostendere verò nihil? non aperis meliores potentioresq́ue, vtrum prudentiores an alios quosdam esse dicas. CAL. Per Iouem hos dico, & maximè quidem. SOC. Sæpe igitur vnus prudẽs compluribus imprudentibus iuxta sermonem tuum potentior est: atq; hunc par est dominari, cæteros verò subesse, plusq; habere eũ his quibus imperat. Hoc.n.dicere mihi velle videris (neq; verba aucupor) siquidem vnus sit multis potẽtior. CAL. At hæc ipsa sunt quæ dico. Hoc.n.arbitror ius esse natura: eum videlicet qui melior prudentiorq; sit, imperare, atq; plus inferioribus possidere. SOC. Siste parumper. quid tandem sentias, si hoc in loco, vt nũc congregati essemus multi: forentq; nobis communia esculenta, & poculenta complurima: nos verò ex varis hominum generibus essemus conflati, partim quidem validi, partim verò imbecilles: vnus autem nostrum omnium circa hæc prudentissimus fortasse medicus: ac foret hic, vt consentaneũ est, alijs quidẽ robustior, alijs quidem verò debilior: nónne hic prudentior, præterea melior, quantum ad hæc pertinet, & potentior erit. CAL. Omnino. SOC. Vtrũ verò horum esculẽtorum propterea plus illum quàm nos, quia sit melior, capere decet? An potius ob eius præstantiam omnia distribuere debet, neq; in distribuendo pro se plus retinere, alioquin mulctandus sit, sed alijs plus, alijs minus habere, ac si omniũ debilissimus sit, minimũ sibi quamuis optimo tribuendum est Callicles? nónne ita bonum est dicendum? CAL. De esculentis, & poculẽtis, & medicis atq; huiusmodi nugis verba facis, ego verò non de his loquor.

Sententia Calliclis & amicorum, Non esse ad exactã philosophię diligentiam contendendum.

Quarum rerum consideratio pulcherrima.

quor. SOC. Vtrum igitur prudentiorem esse meliorem dicis, necne? Respōde. CAL. Equidē. SOC. At non oportet, vt melior plus accipiat? CAL. Non de cibis atq; potionibus. SOC. Intelligo. forte. n. de vestibus. atq; oportet eum qui sit in cōficiendis vestibus peritissimus, magnam habere tunicam, ac multis preciosisq; ornatū incedere vestibus. CAL. Quas tu vestes mihi narras? SOC. At forsitan in calceis oportet eum plus accipere qui in eis prudentior sit, & melior: ac forsitan ipse coriarius maximos pluresq; habere debet calceos, multosq; suis pedibus circumferre. CAL. De quibus calceis nunc deliras? SOC. Quod si non talia, saltem eiusmodi quędam dicis, ceu virum in colendis agris prudentē, honestumq; & bonū, debere plus reportare seminis, plurimoque in suis agris vti. CAL. Quàm semper eadē dicis, ò Socrates? SOC. Non solum eadem Callicles, sed eisdem quoq; de rebus. CAL. Per deos semper tu cerdones, coriarios, fullones, coquos, medicos habes in ore, quasi de his instituta nobis disputatio fuerit. SOC. Nōne ergò ipse dices aliquādo quibus in rebus potētior atq; prudētior iustè possidere plus debeat? Vel neq; me permittes dicere, neq; ipse dices? CAL. At ego id tandiu dico: primo quidē qui potentiores sint. non enim cerdones dico, neq; coquos, sed eos, qui in administranda republica sint prudentes: neq; prudentes: solū verumetiam fortes, qui ad ea quę excogitauerūt perficienda aptissimi sint, neq; animi mollitie vlla succumbant. SOC. Aduertis ne Callicles non de eisdē me abs te, atq; vicissim te à me accusari? Tu quidem me accusas quasi semper eadem repetam, ego verò te contra tanquam de rebus eisdem nunquam eadem afferentem. si quidem aliàs meliores atq; potentiores esse definis validiores, alias autē prudentiores. Nunc præterea aliud quiddā affers. Fortiores. n. nunc quidam abs te potētiores melioresq; nominantur. Verum age tandem explica, quos potissimum & ad quid meliores potentioresq; appellas. CAL. Iam dixi, prudentes videlicet in rebus publicis atq; fortes. Hos. n. decet ciuitatibus imperare: idq; iustum est, vt plus alijs habeant dominātes videlicet subiectis. SOC. Quid verò? sibi ne ipsis vlla ratione dominari, siue parere decet? CAL. Quemadmodum dicis? SOC. Dico num sibi quisq; debeat imperare: an nihil opus sit, vt sibi quidē imperet, sed alijs duntaxat. CAL. Quomodo sibimet imperare dicis? SOC. Nihil obscurum dico, sed quemadmodum dicūt multi, temperatum, & sui ipsius compotem, voluptatibus suis cupiditatibusq; imperantē. CAL. Quàm festiuus es, Socrates? stupidos homines nominas temperatos. SOC. Quid ais nemo est quin norit me id minimè dicere. CAL. Imò valde quidem, ò Socrates. nam quomodo beatus esse potest qui alicui seruiat? Cęterum hoc est natura iustum atq; pulchrum, quod tibi nūc audacter dico, oportere illū qui rectè vitā acturus sit, permittere cupiditates suas summopere augeri, nec eas vllo modo cohibere: atque his quàm maximis quicquid petunt subministrare ob fortitudinem atq; prudentiam: & quemlibet earum affectū prorsus explere. Quod quidē quia multi consequi nequeunt, eos vituperant qui id assequuntur, ob verecundiam suam impotentiam abscondentes: feruntq; intemperantiam esse turpem, quemadmodum in superioribus ipse dicebam. Præterea in seruilem habitum deducunt melioris naturæ homines, ipsiq; cum libidines suas explere nequeant, temperantiam atq; iustitiam probant propter ignauiam. Verum si his à principio contigisset, vt vel regum essent filij, vel ipsis natura sufficeret ad imperium, aut tyrannidem, aut potestatem aliquam sibi comparandam, profectò turpius peiusq; esset, vt huiusmodi tēperantia vterentur: qui cum liceret ipsis frui bonis, nec impedirentur ab vllo, ipsi sibi dominam præfecerint multitudinis legem sermonemq;, & vituperationem. Quo. n. modo non miseri sint? Siquidem propter quandam iustitię, temperātięq; honestatem nihil plus amicis quam inimicis tribuerent, etiam dum in ciuitate sua dominarentur. Cæterum, ò Socrates, veritas ipsa quam te sequi affirmas, ita se habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas suppetat, virtus est, atq; felicitas. Cætera verò isthæc speciosa præter naturam adinuenta, hominum deliramenta sunt, & nugæ pęnitus contēnendæ. SOC. Non ingenerose, ò Callicles, audacia vsus in disputando procedis. Sanè aperte nūc ea dicta sunt abs te, quæ alij cogitant quidem, dicere temen nolunt: quamobrē te vt nullo modo desistas obsecro, vt reuera certiores efficiamur, qua sit ratione viuendū. Dic ergò mihi, cupiditates ais non esse coercēdas: si quis optet esse talis, qualem oportet esse, imò permitendum illas summopere augeri, atq; earum expletionem aliūde comparandam, idq; ais esse virtutem? CAL. Aio equidem. SOC. Si ita esset, non rectè dicerentur beati, qui nullius indigeāt. Alioquin lapides & mortui felicissimi forent. Veruntamen & illa quā tu dicis, grauis est vita. Neq; admirarer si ea de re verum Euripidis dictum, Quis nouit vtrum viuere quidem mori sit, mori autem viuere? Et nunc fortè reuera mortui sumus. Audiui iam equidem à sapiente quodam nos nunc mortuos esse, corpusq; nostrum sepulchrum esse nobis, partem illam animæ in qua cupiditates sunt, perinde se habere ac si persuadendo vicissimque dissuadendo, sursum deorsumq; agitetur. Itaq; elegans quidam vir Siculus fortasse vel Italus in his cōfabulatus, hanc animi partem propter suasionem credulitatemq; lubricam alludēs nomini, dolium appellauit, Dementes verò prophanos atq; dānatos. Horum autē hāc animi partē quę libidinibus agitatur, tanquam futilem ob incontinentiam inexplebilem perforatū esse doliū, inquit. Quamobrem hic vir contrarium tibi ostendit: eorū qui apud obscuros sunt inferos, eos esse miserrimos, qui tāquam omnino prophani damnati sunt atq; aquā in vas perforatū alio etiā perforato vase inferre coguntur. Esse autē hoc aliud vas, siue cribellum, vt dicebat is qui me docuit, dementiū animū. quem ideo perforato vasi assimilauit, quod propter inuidam affectionem obliuionemq; nequeat infusum aliquid continere. Videbuntur hæc alicui quodāmodo mira: demonstrant tamen quod volo, si qua ratione valeam, persuadere tibi, vt pro inexplebili & incontinenti vitam moderatam præsentibusq; semper contentam rebus eligas. Sed vtrum per hęc tibi aliquid persuadeo? vt mutata sentētia beatiores qui tēperate viuant quàm qui intemperate putes? an nihil etiam proficio? Atq; licet multa simili ratione confabuler, nihilò magis es sententiā mutaturus? CAL. Hoc, ò Socrates, verius subiunxisti. SOC. Agedum tibi similitudinē aliquam ex eodem gymnasio adducam. Attende vtrum perinde de vtriusq; vita, tēperati. s. atq; intēperati statuas, ac de duobus quibus qui multa haberēt vasa: & alter quidem integra atque plena partim vini, partim mellis, partim lactis, aliaq; similiter aliorum: sint verò singuli hi liquores rari quidē, & inuentu difficiles, multisq; & grauibus laboribus comparati. Is ergo cui plena sunt vasa, nihil superinfundere omnino curet, sed quantum ad hæc attinet, quietem agat. Alteri verò liquores sint quemadmodum alteri, qui comparari quidē, sed tamen cum difficultate possint: vasa verò perforata atq; fracta, ac die noctéq; cōtinuè illa implere cogatur, aut extremis molestijs agitetur. Quare cū talis sit vtriusq; vita, temperati ne an intēperati beatiorem esse ais? An persuadeo tibi his verbis, vt vitā hominis moderati meliorem esse immodorati concedas? vel nondum persuadeo? CAL. Nequaquam, ò Socrates. Nam illi cui plena sunt omnia, nulla amplius est voluptas, sed quemadmodum modo dicebam, quasi lapis viuit, postquā semel impleuerit, neq; voluptatem sentit amplius neque molestiam. Dulcedo autem vitæ in multa continuaq; infusione consistit. SOC. An non necesse est si multum influat, multū vicissim effluere? lataq; effluxui patere foramina? CAL. Prorsus. SOC. Charadrij auis. i. voraginis cuiusdam tu rursus vitam dicis: non autem mortui aut lapidis: atque mihi responde, nū tale aliquid dicas velut esurire atq; esurientem comedere. CAL. Dico equidem. SOC. Et sitire sitien-

Euripides de vita & morte.

sitientemq; bibere. CAL. Dico equidẽ:atq; reliquis simi liter cupiditatibus affectum esse, explereq; eas posse cum voluptate, beatam esse vitã affirmo. SOC. Euge virorum optime, perge vt cœpisti: nec te pudeat. Oportet autẽ, vt videtur, me quoq; pudore non detineri. ac primũ mihi di cas vtrum scabiosum qui sese fricet, idq; continue facere queat, beatè viuere putandũ sit. CAL. Quàm ineptus es, ò Socrates, ac reuera vulgaris cõcionator. Soc. Profectò ò Callicles Polum quidem & Gorgiam conterrui, & erubescere compuli. Tu verò caue ne terrearis, neq; pudore impediare. Fortis nanq; es, sed duntaxat responde. CAL. Dico vtiq; fricantẽ quoq; voluptuosè viuere. SOC. Nõ ne si voluptuosè, etiã beatè? CAL. Proculdubio. Soc. Vtrũ si caput dũtaxat fricet, vel amplius aliquid, à te quæro. Vide quid respondeas Callicles, si quis te deinceps quæ consequũtur interroget: atq; his quasi capitalibus cõcessis cinę dorum istorũ vita nequaquam grauis, turpis, infelix dicenda erit: an ipse audebis eos beatos dicere, si ad votũ his quæ cupiunt, potiantur? CAL. An non te pudet ò Socrates ad ista sermonem deducere? Soc. Ego ne ò generose vir deduco? an ille potius qui adeò impudenter asserit eos qui oblectantur, quocunq; modò oblectẽtur, esse beatos: neq; distinguit quæ voluptatũ bonæ sint, & quę malę? Verum nunc saltẽ dic, vtrum idem esse asseras voluptatẽ atq; bonũ: an esse aliquid voluptariũ quod non sit bonũ. CAL. Vt mihi proculdubio ratus sit sermo, si aliud esse dixero, idẽ esse dico. SOC. Peruertis Callicles illa quæ prius dicta sunt: nec amplius idoneus es ad illa quæ perscrutamur inuestiganda, siquidẽ aliter quàm tibi videtur es responsurus. CAL. Enimuero tu quoq; Socrates. SOC. Atqui neq; ego rectè facio, si id facio: neq; tu. Sed ò beate videne hoc sit bonum omnino gaudere: alioquin quæ nunc subducta sunt, multa & turpia atq; alia insuper quamplurima euenire videtur, si hoc ita se habeat, CAL. Vt tu quidẽ putas ò Socrates. Soc. Tu autẽ reuera hæc affirmas? CAL. Affirmo equidẽ. SOC. Vis ergò quasi te seriò loquente, disputationẽ aggrediamur? CAL. Volo certè. SOC. Age iam cum huiusmodi sentẽtiæ sis, distinctè ad hæc mihi responde. Vocas ne aliquid scientiã? CAL. Voco. Soc. Non ne fortitudinem quandam paulò antè cum sciẽtia esse dicebas? CAL. Dicebam sanè. Soc. Nunquid aliud fortitudinem, quàm scientiam, quasi duo hæc sint, dicebas esse? CAL. Maximè. Soc. Voluptatem verò atq; scientiam, idem ne an aliud esse? CAL. Aliud sapientissime vir dicebam. SOC. Num & fortitudinem à voluptate differre? CAL. Quid ni? SOC. Age itaq;, vt hæc meminerimus. Callicles quidem Acharneus voluptatẽ bonumq; idẽ esse dixit: sed sciẽtiam, & fortitudinem tum inter se, tum à bono differre. Socrates autem Alopecetes ista non concedit. CAL. An non concedit? SOC. Arbitror autẽ neq; Callicleal a concessurum, vbi seipsum rectè considerauerit. Dic mihi felices, & infelices non ne contrario modo affici putas? CAL. Puto equidem. Soc. An non si contraria hęc eorumq; affectiones inuicem sunt, necesse est ea ita se habere, quemadmodum sanitas atq; morbus? non.n. aliquis sanus simul est atq; ægrotat, neq; simul cessat sanitas atq; morbus. CAL. Quo pacto dicis? SOC. Assumpto toto si vis corpore ita considera, ægrotant ne alicuius oculi eo morbo, qui ophthalmia nominatur? CAL. Esto. SOC. Nunquid simul sani sunt? CAL. Non. SOC. Quando verò eo morbo quis liberatur, nũquid tũc sanitas oculorum cessat? & tãdem morbus simul sanitasq; discedunt? CAL. Minime. Soc. Mirum nanq;, vt arbitror, absurdumq; id foret. CAL. Nimium quidem. SOC. Sed, vt puto, vicissim capit, & amittit vtrunq;. CAL. Assentior. SOC. Robur quoq; imbecilitatemq; similiter. CAL. Certè similiter. SOC. Velocitatem rursus: & tarditatẽ. CAL. Cerè SOC. Non ne & bona felicitatemq;, & horum contraria mala videlicet atq; miseriam, per vices accipit vtraq;, per vices amittit? CAL. Omnino. SOC. Siqua ergò reperiamus à quibus aliquis liberatur simul & habet: nimirum hæc non ita se habent, vt alterũ quidem eorum bonũ sit, alterũ verò malum, hæc ne cõfitemur? Quid responsurus sis, considera diligenter. CAL. Fateor proculdubio. SOC. Age vtiq; ad illa quę prius concessimus reuertamur. Esurire voluptarium dixisti esse an molestum? De fame ipsa interrogo. CAL. Molestum equidem: attamen famescentem comedere, voluptariũ. SOC. Ego quoq; intelligo. at verò fames ipsa molesta est, an non? CAL. Molesta. SOC. Non ne & sitis? CAL. Vehementer. SOC. Vtrum ergo amplius à me quæri vis? an confiteris indigẽtiam omnem atq; cupiditatẽ doloris esse participẽ? CAL. Cõfiteor, ne vltra quęras. SOC. Esto. Sitientẽ verò bibere voluptarium esse dicis? CAL. Dico. Soc. Ex hoc ergò quod ais sitientem quidẽ esse dolorosum est. CAL. Est. Soc. Bibere verò expletio est indigentiæ atq; voluptas. CAL. Ita. Soc. Nũquid ergò qua ratione bibit, gaudere dicis? CAL. Maximè. SOC. Quatenus verò sitit, dolere? CAL. Certe. Soc. Sentis igitur quid sequatur? videlicet fateri te dolentem gaudere simul, quando sitientẽ dicis bibere? An non simul id euenit eodẽ in loco atq; tẽpore? siue animam, siue corpus respicias Nihil.n. refert, vt arbitror. Ita ne est an aliter? CAL. Ita. Soc. Veruntamen felicẽ esse simul & infelicem, impossibile esse dixisti. CAL. Equidẽ. SOC. At verò dolentẽ gaudere posse cõfessus es. CAL. Apparet. SOC. Quapropter gaudere non idem est atq; esse felicem: neq; dolere idem quod infelicẽ esse. Ideoq; aliud voluptas est quàm bonũ. CAL. Nescio quod cõmenteris. SOC. Imò scis, sed fateri nõ libet, at perge quęso respondẽdo, vltro.n. deliras, vt quàm sapiens sis agnoscas, qui me castigas. Non ne vnusquisq; nostrũ sitire desinit, atq; simul gaudere propter potũ? CAL. Nescio quid dicas. GOR. Nequaquam ita ò Callicles. Imò responde nostri gratia, vt disputatio conclũdatur. CAL. At.n. semper talis est Socrates. Exigua.n. & nullius momẽti perquirit atq; redarguit. GOR. Quid tua refert? Non.n. hoc tuũ officiũ est, sed permitte vt arguas arbitratu suo. CAL. Quære igitur Socrates de angustis ac vilibus istis quãdo id Gorgiæ placet. Soc. Sicci ne beatus es, vt magna consecutus mysteria sis prius quàm parua? Ego verò id fas esse non iudicabã. Sed iam resumens vbi reliquisti responde. An non simul desinit quis sitire atq; gaudere? CAL. Concedo. Soc. Non ne & famescere aliasq; cupiditates habere simul atq; voluptates desinit? CAL. Ita est. Soc. An nõ ergo dolores, & voluptates simul animi? CAL. Ita. SOC. Veruntamẽ à bonis, & à malis nõ simul cessat: vt tu modo fatebaris. Nunc verò non cõfiteris. CAL. Equidẽ. Sed quid tum? SOC. Nempè non eadẽ sunt ò amice bona, & voluptuaria: neq; mala eadem atq; molesta. Ab his.n. quis simul cessat: ab illis verò nequaquã, vtpote alijs. Qua nam igitur ratione voluptaria eadẽ sint atq; bona? vel molesta eadẽ atq; mala? Iam verò si vis, hoc rursus pacto cõsidera. Arbitror.n. nec per hunc modum tibi consentiri. Attende igitur: bonos viros non ne bonorum præsentia bonos vocas? quẽadmodum pulchros eos quibus pulchritudo adsit appellas. CAL. Equidẽ. SOC. Quid verò? bonos viros appellas demẽtes, & timidos? non certè paulò ante, imò fortes prudentesq; dicebas. Non ne hos ipsos nuncupas bonos? CAL. Omnino equidem. SOC. Dementẽ autẽ puerum vidisti vnquam voluptate perfundi? CAL. Vidi. Soc. Virũ autem dementẽ vidisti aliquando affici voluptate? CAL. Opinor me vidisse. Sed quorsum hæc? Soc. Nihil refert: sed responde. CAL. Vidi. SOC. Quid verò? sanę mẽtis virum dolentẽ vidisti atq; gaudentem? CAL. Certè. Soc. Vtri verò magis gaudent atq; dolent: prudentes ne, an imprudentes? CAL. Haud multũ differre arbitror. SOC. Satis est istud. In bello autẽ vidisti ne vnquam virum timidum? CAL. Quid ni? SOC. Quid verò cum recederent hostes: vtri videbantur tibi magis gaudere: timidi ne, an fortes? CAL. Vtriq; mihi magis gaudere, vel saltem propè. Soc. Nihil refert. gaudent igitur & timidi. CAL. Magnopere. SOCR. Et dementes, vt apparet. CALL.

Et isti. SOC. Cum verò hostes aduentant, soli ne dolent timidi, an etiam fortes? CAL. Vtriq;. SOC. Num similiter? CAL. Fortè magis timidi. SOC. Abeūtibus autem nónne magis gaudēt? CAL. Fortè. SOC. Non igitur dolent atq; gaudent imprudentes atq; prudentes, timidiq; & fortes similiter, vt ipse ais: magis tamen timidi quàm fortes? CAL. Aio equidem. SOC. Veruntamen prudentes quidem, & fortes boni sunt: timidi verò atq; imprudentes mali. CAL. Ita est. SOC. Quamobrē æquè gaudent atq; dolent, & boni, & mali. CAL. Assentior. SOC. An ergò æquè boni maliq; sunt hi qui boni sunt, & qui mali? an potius boni dūtaxat qui boni sunt, mali verò qui mali? CAL. Per Iouē nescio quid inuoluas. SOC. An ignoras dixisse te bonorū præsentia esse bonos: malos verò malorū? Bona autē voluptates esse: mala verò dolores? CAL. Equidem. SOC. Nónne igitur his qui oblectantur adsunt bona, videlicet voluptates? si quidem oblectantur. CAL. Quid prohibet? SOC. Nū præsentibus bonis boni sunt qui delectantur? CAL. Sunt. SOC. Et dolētibus adsunt mala. s. ipsi dolores? CAL. Adsunt. SOC. Malorū verò copia malos esse dicis qui mali sunt. nōne adhuc dicis? CAL. Equidē. SOC. Boni ergò sunt qui gaudent: mali verò qui dolent. CAL. Maximè. SOC. Et qui magis, nimirum magis: qui ue minus, & hi minus: & qui pariter, æquè. CAL. Ita. SOC. Nunquid ais ita gaudere atq; dolere prudentes vt imprudentes rursusq; timidos atq; fortes? an magis etiā timidos? CAL. Aio. SOC. Reputa igitur vnà mecū quid nobis ex his quæ cōcessa sunt eueniat. Bis. n. atq; ter pulchrum esse fuerunt ea quæ pulchra sunt dicere atq; cōsiderare. Bonū quidem esse prudentē fortemq; diximus, nec ne? CAL. Diximus. SOC. Malū verò imprudentem & timidū? CAL. Prorsus. SOC. Bonū autem rursus eū qui gaudeat? CAL. Ita. SOC. Malū verò eū qui doleat? CAL. Necesse est. SOC. Dolere verò atq; lætari bonū malumq; similiter: fortè etiā magis malū? CAL. Certè. SOC. Similiter ergò quis bonus fit & malus bono, vel potius ipse malus fit bonus. an non hæc, & superiora illa sequūtur, siquis voluptaria eadem esse dixerit atq; bona? An non necessario hæc sequuntur Callicles? CAL. Iandudum te ausculto Socrates, tibiq; concedo, obseruās: siquis vel ioco aliquid tibi dederit, id puerorum more libentius te arripere: quasi verò existimare debeas, vel me vel aliū quenquam non arbitrari alias voluptates esse meliores: alias verò deteriores. SOC. Vhi vhi ò Callicles quàm astutus es? me quasi puerum ludis, quādoq; in hunc modū rem habere asserens, quandoq; aliter, me decipis. atqui non arbitrabar ab initio vltro deceptum iri abs te, cum sis amicus. Nunc autē nimiū me fefellisti: atq;, vt videtur, quemadmodū vetus habet prouerbiū, necessariò adducor vt præsenti sorte pro viribus benè vtar: & quod tu das accipiam. Est autē, ni fallor, quod nunc affers eiusmodi: voluptatū alias quidē bonas esse, alias verò malas. nunquid? CAL. Proculdubiò. SOC. Bonæ verò non ne quæ vtiles? Malæ autem quæ noxiæ? CAL. Ita certè. SOC. Vtiles autē quæ boni aliquid afferunt: Noxiæ verò quæ mali nonnihil? CAL. Assentior. SOC. Num igitur tales dicis, velut in corpore quas modo dicebamus, edendi bibendiq; voluptates? Nunquid. n. ex his illæ quæ valetudinem præstant corpori, aut robur, aut aliam quandā corporis virtutem, bonæ sunt: quæ contrariæ, malæ? CAL. Prorsus. SOC. Et dolores eodem pacto alij boni sunt, alij mali? CAL. Nihil prohibet. SOC. Bonas quidē voluptates, & dolores bonos eligere oportet, & prosequi. CAL. Prorsus. SOC. Contrà verò nequaquam. CAL. Manifestum est. SOC. Nempe bonorum gratia agenda esse omnia ego & Polus consensimus, an meministi? & tibi similiter videtur, hic esse finis omniū actionum: ipsum scilicet bonum, eiusq; gratia cætera omnia facienda, non autem ipsum gratia reliquorum? An tertius in hanc sententiam nobis accedis. CAL. Equidem. SOC. Quamobrem bonorum gratia oportet & alia, & voluptates sequi: non autem bona gratia voluptatum. CAL. Prorsus. SOC. An

Bis atque ter pulchrum esse fiunt ea quæ pulchra sunt dicere.

Prouerbium.

ergò cuiusq; viri est eligere quæ'nam ex rebus quę delectant bonæ sunt, quę ue malæ? An potius artificiosi viri opus est vtrunq;? CAL. Artificiosi. SOC. Recordemur ergò illorum quæ ad Polum Gorgiamq; dixi. Nam si meministi, esse facultates quasdam præparatrices dicebam: alias quidem vsque ad voluptatem duntaxat, quid melius deterius ue sit ignorantes, alia verò quid bonum malumúe sit cognoscentes. Ponebam prætereà earum quæ circa voluptates versantur, coquinariam circa corpus peritiam, sed non artem: earum verò quæ ad bonum intendunt, medendi artem. Et per Iouem amicabilem precor ò Callicles, ne aduersus me ioceris: neq; quicquid tibi occurrit respondeas, neq; etiā rursus hæc à me veluti iocum accipias. Vides. n. ea de re nobis esse sermonem, qua nihil magis nosse vir sanæ mentis contendat: quemadmodum videlicet sit viuendum: vtrum quemadmodum tu hortaris, illa agendo quę viri dicis esse officia: versantem in populo atq; orantem: rem præterea publicam gubernantem ceu vos in pręsentia gubernatis; an potius vita sit hęc philosophica capessenda, & qua in re hæc vita differt ab illa. Fortè verò operæprecium est, quemadmodum incœperam paulo antè distinguere: atq; deinde cū nobis de distinctione conuenerit, si hæc duplex vita est, cōsiderare quid intersit, & qua potius viuendū. Sed fortassis nondū quid dicam intelligis. CAL. Nondum certè. SOC. At planius dicam. postquam cōfessi vterque sumus, esse quidem aliquid bonum, esse quoq; aliquid voluptarium. sed aliud voluptarium esse, quàm bonum: atque vtriusque horum studium, & præparationem quandam esse ad ea comparanda: alteram videlicet venationem boni, alteram voluptatis: hoc ipsum primo antequam vlterius procedam, assentiris mihi nécne? CAL. Assentior. SOC. Age & illa quæ ad hos dicebam mihi assentire, si modò vera tūc loqui tibi sum visus. Constanter. n. affirmabam, non videri mihi coquinariam esse artem, sed peritiam quandā. Medicinam verò esse artem, propterea quod medicinę facultas illius quod curat naturā, & causam eorum quę agit expendit: ac horum cuiusq; reddere rationem potest. Altera verò voluptatis facultas ad ipsam voluptatem circa quam totū eius versatur studiū, omnino absq; arte procedit, neque voluptatis ipsius naturā considerans neq; causam: temeraria prorsus, vt ita dixerim, neq; pensi habēs quicquā, sed vsu quodā atq; experientia & memoria eius quod accidere consueuerit solum freta, voluptates studiosè parat. Hæc ergò primū perpēde, num sufficiēter tibi dicta videātur. Nunquid prętera esse putes tales quasdā circa animam facultates, alias quidē artificiosas, videlicet eius quod sit animę optimū curā gerentes: alias verò id negligentes, dum solū cogitant quēmadmodū & de corpore diximus, quo pacto oblectare animū queant. Quę quidē vtrū melior an deterior sit voluptas, minimè cogitant: neq; aliud quicquā curant, quàm vt oblectent. siue melius id sit, siue deterius. Mihi quidē videntur esse tales aliquæ facultates, vniuersumq; id ministerium adulationem esse duco, tam circa animā q̄ circa corpus: & omnino circa aliud quodlibet cuius voluptatē quis affectat, nulla prorsus melioris deterioris ue adhibita rōne. Tu verò vtrū in eandē nobiscū sententiā conuenis, an dissentis? CAL. Minimè quidem, imò cōsentio, vt tibi quandoq; disputatio concludatur, & huic Gorgię gratificer. SOC. Nunquid hoc circa vnā quidem est animā? Circa verò duas, vel plures non est? CAL. Non ita, sed & circa duas, & circa multas. SOC. Nonne & multis in vnum conuenientibus, gratificari quis potest absq; vlla eius quod est optimum ratione? CAL. Sic arbitror. SOC. Potes ne dicere quæ studia sint quæ hoc efficiant? Imò si vis me quærente, eam quidem quæ talis tibi videtur, concede esse talem. Quæ verò non talis, nega. Principio tibicinarum consideremus, an non tibi hæc videtur esse talis, vt aliud nihil quàm aures delectare curet? CAL. Mihi quidē. SOC. Nū & alię omnes eiusmodi qualis citharistica qua in certaminibus vtūtur? CAL. Certè. SOC.

Quare medicina sit ars.

Vide quæ finis in ipsa peritia.

Soc. Quid doctrina chori dithyramborumq́ue poesis, nónne eiusmodi tibi esse videtur? An putas Cinesiã Meletis filium, vt tale aliquid dicat, vnde audientes meliores reddantur spectare? Vel potius vnde theatrali turbæ placere posſit? Cal. Manifestum quidem hoc est, ô Socrates, de Cinesia. Soc. Pater verò eius Meles, an ad id quod optimũ esset, prospicere videbatur, cum ad citharam caneret? Vel ipse profectò ne ad voluptatẽ quidem? nam molestus audientibus erat. Verum considera, nónne citharœdica facultas omnis, dithyramborumq; poesis oblectãdi gratia tibi videtur inuenta? Cal. Mihi quidẽ. Soc. Quid autẽ præclara hæc tragœdia atq; admiranda poesis molitur? Nunquid studium eius conatusq; ad audentium voluptatem solum tendit? vel si quid voluptarium quidem atq; gratum sit, sed tamẽ malum, id cauebit ne vnquam dicat? Contrà verò, siquid molestũ, attamen vtile fuerit, id & dicet, & canet, oblectentur nec ne audientes? Sed quid nam tragœdorũ poesis elaborare maximè tibi videtur? Cal. Constat eam ad voluptatem gratiamq; spectantium potius declinare. Soc. Hoc ipsum paulò antè adulationem esse diximus. Cal. Planè. Soc. Age vtiq;, si quis auferat ex tota poesi concentum, & rhythmum, atq; mensuram aliud ne quicquam præter sermones quosdam supererit? Cal. Idipsum. Soc. Profectò ad turbam populumq́ue hi sermones habentur. Cal. Proculdubiò. Soc. Popularis ergò oratio quædam est poesis. Cal. Apparet. Soc. Nonne rhetorica quoq; popularis est oratio? An non rhetorica in theatris vti poetæ tibi videtur? Cal. Mihi quidem. Soc. Nunc ergò inuenimus rhetoricam quandam ad populum talem, qualis est puerorũ simul, & mulierum virorumq;, & seruorũ atq; liberorũ. Quam quidem haud valde probamus: quippe cum adulatoriam eam esse confessi sumus. Cal. Sic est profectò. Soc. Agedum quid de ea dicimus rhetorica, qua ad Athenienſem aliarumq́ue ciuitatũ populos ex viris liberis conflatos vtuntur? Qualis ea est? Vtrum tibi videntur oratores ad id semper quod optimũ sit, verba dirigere: id duntaxat spectantes, qua oratione ciues quàm optimi ex eorum orationibus euadant? an potius hi quoq; gratiam auditorum aucupantur boni duntaxat proprij gratia, publico interim neglecto cómodo? Nam perinde atq; pueros, populũ tractãt, intenti duntaxat ad gratiam: nihil verò curantes, vtrum ob hoc meliores, aut deteriores reddãtur. Cal. Haud simplex, id est quod interrogas. Sunt.n. qui in orando vtilitati ciuiũ consulunt: sunt & alij tales, quales ipse narras. Soc. Satis est. Si.n. & hoc est duplex, alterum quidem eius membrum adulatio erit, turpisq; concionatio: alterũ verò pulchrum, studere videlicet, vt animi ciuium quàm optimi fiant, semper pro audientium vtilitate certando, siue placeant, siue displiceant quæ dicuntur. Verum tu certè oratoriam eiusmodi vidisti nunquã. Quòd si inter oratores talem quempiam habes, cur non & eum mihi ostendisti? Cal. Per Iouem ex oratoribus qui nunc sunt, talem habeo nullum. Soc. Num autem inter veteres aliquem indicare potes, per quem Athenienses facti aliquãdo sint meliores, postquam ille orare cęperit, cũ praui anteà fuerint? Ego.n. quis sit talis, ignoro. Cal. Quid verò Themistoclem non audis virum bonum fuisse? & Cimonẽ, & Milciadem, atq; Periclem hunc nuper vita functũ? quem ipse quoq; orantem audisti. Soc. Si quidem est, ô Callicles, vera virtus, quam in superioribus ipse dicebas, cupiditates videlicet suas, aliorumq; explere. At si id aliter habet, atq; veluti postea in disputando fateri compulsi sumus, cupiditates illas quæ meliorem efficiunt virum, exequi oportet, alias verò minimè, atq; huius rei cum ars quædam extet, artificem ne eius aliquẽ demõstrare mihi potes? Cal. Non habeo equidem quid dicam. Soc. At verò si ritè quæsiueris, inuenies. Videamus iam sic planè cõsiderantes, num aliquis horum talis extiterit. Dic age. bonus vir atq; ad id quod optimum sit, verba faciens, non temere dicet, sed ad aliquid certè prospiciet, quemadmodum & alij omnes artifices, quorum suum quisq; opus obseruat, nec casu quod ad vsum opus conferat, eligit, sed quemadmodũ ad propositum sibi exemplar opus speciem aliquam consequatur. Veluti si intueri placet pictores, & Architectos, & fabros nauiũ, aliosq; omnes artifices: quiuis eorum in ordinem quendã singula vbiq; disponit, cogitq; alia alijs conuenire atq; congruere, donec totum cõstituatur quodam ordine exornatũ. Id ergò oẽs agunt artifices, atq; hi quos in superioribus dicebamus pædotribæ & medici similiter faciunt circa corpus. Ornant.n. ipsum atq; componunt. Cõfitemur id ita se habere nec ne? Cal. Sit ita. Soc. Domus igitur ornatum & ordinem assecuta, bona erit: si minus, mala. Cal. assentio. Soc. Et nauigiũ eodem pacto. Cal. Eodem. Soc. Atqui & corpora nostra similiter. Cal. Similiter. Soc. Quid verò animus, si ordinis fuerit expers, nũ bonus erit? an potius si ordinis ornamẽtiq; cõpos? Cal. Necessariũ est ex superioribus hoc quoq; fateri. Soc. Quod ergò nomen est ei quod in corpore ex ordine ornatuq; efficitur? Cal. Sanitatẽ, & vires fortasse dicis. Soc. Dico equidẽ quod verò nomen ei quod in animo ex ordine fit atq; ornatu, conare inuenire atq; exprimere, huius quemadmodũ & illius? Cal. Cur nõ ipse dicis? Soc. Si ita tibi placet, dicam: tu verò si vera loqui videbor, cõ cedito: sin minus, reprobato: nec vllo modo condonato. Mihi quidẽ videtur ordinationi corporis nomen esse sanũ, ex quo in ipso fit sanitas, aliaq; corporis virtus. Ita ne est, an aliter? Cal. Ita. Soc. Animi verò ornationi atq; ornatui, legitimũ lexq; esse nomen, vnde legitimi fiunt homines atq; decori. Hæc verò sunt iustitia atq; tẽperantia. Assentiris, nec ne? Cal. Esto. Soc. An non igitur ad hæc artificiosus ille rhetor bonus respiciens, verba sua hominũ animis adhibebit: actionesq; omnes, & quicquid vel cõcedet aliquãdo, vel negabit, ad id semper intendet, vt ciuiũ aĩs iustitia quidem insit, iniustitia verò absit. rursus adsit temperantia, intemperantia verò eijciatur, cæteræq; virtutes colãtur, prauitas expellatur? Concedis, nec ne? Cal. Concedo equidẽ. Soc. Quidnã confert ô Callicles, corpori ægrotãti maleq; affecto, cibos multos suauissimosq; præbere, aut potum, aut aliud quippiam quod non sit profuturum? hoc est plus vel minus vel cõtrarium quàm iusta dictat ratio. Sunt hæc, vel non? Cal. Sint. Soc. Non.n. prodesse arbitror homini, in afflicto corpore viuere. Sic enim necesse est viuere male. nonne ita est? Cal. Ita. Soc. Nõne cupiditatibus satisfacere, veluti esurientem comedere quantum vult, vel sitientẽ bibere quatenus placet, sanum quidẽ hominẽ medici plerunq; permittunt: ægrotantem verò nunquam, vt ita dixerim, appetitus suos implere permittũt? Concedis hoc & ipse? Cal. Concedo. Soc. Ad animũ quod attinet, an non eadẽ est ratio? Quatenus.n. prauus sit & demens, atq; intẽperans iniustusq; & impius, coercẽdus nimirũ est à cupiditatibus, neq; permittendus alia facere quàm illa ex quibus euadat melior. Cõsentis necne? Cal. Consentio. Soc. Ita.n. ipsi animo expedit. Cal. Prorsus. Soc. Nõne coercere, est ab his quæ cupit, continere? Cal. Est. Soc. Continentia igitur melior est animo quàm incõtinentia quẽadmodum ipse modo statuebas. Cal. Nescio quid dicas Socrates. itaq; aliũ quemuis interroga. Soc. Hic nõ sustinet vt ipsi quod vtile sit, afferatur, atq; eam de qua nũc sermo habetur, continentiã consequatur. Cal. Nulla omnino tuorũ mihi verborum cura est, ô Socrates, atq; hactenus Gorgiæ gratia tibi respondi. Soc. En quid ergò agemus? nunquid sermonẽ medium abrumpemus? Cal. Ipse videris. Soc. At nefas esse aiunt, mancas dimittere fabulas, imò colophonẽ imponendũ esse, ne absq; capite oberret. Responde ergò ad reliqua, vt sermo hic noster caput sortiatur. Cal. Quàm violẽtius es ô Socrates? Profectò si mihi creditis, hanc disputationẽ iam dimittes, vel cũ alio disputabis. Soc. Quis nam vult alius, ne imperfectũ relinquamus sermonẽ? Cal. An nõ ipse sermonem potes percurrere, vel enarrando, vel tibimet respondendo? Soc.

Poesis sine cõcentu & numeris, non aliud est, quàm sermo popularis.

Ostenditur rhetoricæ adulatio.

Sanum in ordinatione corporis.

Legitimũ & lex in ordinatione animi, quæ iustitia & tẽperantia est.

Prouerbiũ, nefas est mãcas dimittere fabulas.

Ne mihi Epicharmi illud accidat, quæ prius narrabãt duo nunc ad illa vnus sufficiam. Veruntamẽ videtur sic omnino necessariũ esse. Si tamẽ id faciemus, puto equidẽ oportere, nos omnes certatim ad id contendere, vt quid in his quæ dicimus, verũ, quidúe falsum sit cognoscatur. Commune.n. est hoc in omnibus bonum, vt hic vnicuiq; constet: prosequor igitur ego ipse sermonẽ, quo pacto se habere videtur. Quòd si cui vestrũ fortè, mihi ipsi quæ vera non sint, videbor cõcedere: vestrũ erit obijcere atq; redarguere. neq;.n. tanquam sciens dico illa, sed verũ vobiscum cõmuniter indagans. Quapropter si quid rectè dicere videbitur qui me reprehenderit, ego primus assentiar. Hæc tamen ea mẽte dico, si modo sermonem perficiendũ esse putatis. Sin minus, omittamus iam atq; abeamus. GOR. At.n. nõdum mihi abeundũ videtur, imò disputationem à te esse perficiendam. Puto autẽ cæteris quoq; idẽ videri, & ipse percupio reliqua ex te ipso audire. SOC. Atqui ò Gorgia, libenter adhuc cum Callicle disputarẽ, donec pro Zethi Amphionis dictum illi redderem. Sed quando tu Callicles disputationem recusas perficere mecum, saltem ausculta atq; argue, si quid minus rectè dicere tibi videbor quòd si me conuiceris, haud infestus ero tibi, quẽadmodũ mihi tu, sed pro maximo beneficio id adscribã. CAL. Dic tu ipse bone vir, & quod instituisti, absolue. SOC. Audi me igitur disputationẽ ab initio repetentem. An idem est voluptas atq; bonum? certè non idem, vt ego & Callicles confessi sumus. An voluptatẽ boni gratia, vel bonum gratia voluptatis sequi debemus? voluptatem certè gratia boni. Est autem voluptas quæ præsente gaudemus. Bonum verò quo præsente boni sumus. Prorsus. Boni vero sumus, & nos & quæcunq; alia ob prẹsentem virtutem quandam. Sic.n. ò Callicles necessarium esse mihi videtur. At virtus cuiusq; siue instrumenti, siue corporis, siue animẹ, nõ temere vtiq; adest, sed ordine rectitudineq; & arte quæ horũ cuiq; tradita sit. Nunquid hæc ita se habent? Mihi quidem sic se habere videntur. Quamobrem ordine ordinatũ ornatumq; esse est cuiusq; virtus. Nempè sic ego faterer. Itaq; ornatus quidam proprius vnicuiq; insitus, quodlibet efficit bonum mihi quidẽ sic apparet. Quapropter anima quæ proprium habet ornatum, melior est illa quæ ornatus est expers. Necesse est. Iã verò quæ habet ornatum, ornata est atque modesta. Quidni? Talis verò est & temperans. Necesse est omnino. Quæ verò temperans, est & bona. Equidem ò amice Callicles, quo pacto aliter dicã, non inuenio. Tu verò si quid habes aliud, doce. CAL. Dic tu bone vir. SOC. Dico igitur, si tẽperatus animus bonus est consequi vt qui contrà atq; tẽperatus affectus est, sit malus. Est verò talis intẽperatus animus & incontinens. Sic est omnino. Tẽperatus autem agit decẽtia erga Deos atq; homines. Non.n. temperatus esset, nisi decorum seruaret. Necesse est sic esse. Proinde qui decentia inter homines agit, iustè agit: & agẽs similiter erga Deos, agit piè. Eum verò qui iusta piaq; agit, necesse est esse iustũ atq; pium. Sic veritas habet. Præterea fortè hunc esse necesse est. Non.n. temperati viri est, vel prosequi, vel fugere aliter quàm decet. imò oportet & res singulas, & homines ipsos & voluptates atq; molestias tum fugere, tum prosequi, tum etiam tolerare vbi sit opus. Quamobrem omnino necessariũ est temperatũ virũ, cum; vt diximus, iustus & fortis sit & pius, esse perfectè bonum, Bonũ verò benè honesteq; agere quicquid agat. Eum autem qui benè agit, felicẽ esse atq; beatum. Improbũ verò ac malè agentem esse miserũ. Talis autem est qui aliter est affectus quàm tẽperatus: videlicet qui intemperatus est, quem ipse laudabas. Ego igitur hæc ita statuo, & esse vera sentio. Quamobrẽ si ita se res habet, quicunq; optat beatus fore, temperantiam sequi exercereq; debet, intẽperantiam verò fugere quantũ cuiusq; nostrum pedes valent, atq; ita sese comparare, vt non indigeat castigatione atq; pẹna: si verò indigeat vel ipse vel alius quiuis familiarium, siue priuatus, siue ciuitas, adhibita pœna coercendus est, si modo futurus sit beatus. Hoc mihi videtur esse signum ad quod prospicientes dirigere vitam debemus, omnia tam publica quàm priuata ad hoc referẽtes, vt iustitia & temperantia illi adsit qui futurus sit felix: non autem cupiditatibus omnia permittenda sunt: quas explere conari, inexplebile malũ est, latronisq; more vitam agere. Neq;.n. cuiquam hominum is qui eiusmodi est, charus vnquam erit, neque Deo: quippe cui societas cum alijs nulla esse possit. Cui verò non sit societas, ei nec amicitia etiam vnquã constabit. Tradunt autẽ sapientes, cælum & terram, Deosq; & homines societate quadã & amicitia, modestoq; ornatu, & temperantia & iustitia contineri: atq; id vniuersum præterea mundum ornatumq; appellant, non immunditiam, neq; intemperantiam. Quæ tu quamuis sapiens, mihi videris animaduertisse nunquam. Nam te latuit geometricam æqualitatem in Deis atq; hominibus valere quàm plurimũ. At verò tu in rebus omnibus prærogatiuã exercendam putas: Geometriam nanq; contemnis. Age itaq; vel refellendus est sermo ille noster, quasi nõ iustitiæ temperantiæq; possessione beati fiant quicunq; beati, prauitatis verò miseri: vel si verus est, cõsiderandum est quid sequatur. Nempè priora illa consequẽtur omnia, in quibus à me an serio loquerer, inquirebas. Ego verò accusandũ esse & seipsum & filiũ & amicũ, si quid iniustè factum perpetratum, atq; ad id vtendum esse rhetorica, asserebam. Et quæ tu Polum verecundia adductum putabas concessisse, vera vtiq; erant: videlicet iniuriam facere, quãto turpius est quàm sustinere, tãto esse etiam deterius: atq; cum qui rectus futurus sit orator, oportere iustum esse, & quæ iusta sunt, scire. Quod quidem rursus Gorgiam ob verecundiam concessisse Polus ait. Cum verò hæc ita se habeant, consideremus quæ sunt illa in quibus me ipse vituperas: nũ rectè dicatur, néc ne, me videlicet non posse vel mihi, vel amicis atq; domesticis opem ferre, neq; ex maximis periclis liberare, at esse me in potestate libidineq; cuiusq;, quemadmodũ abiectissimi quiq; solent, siue pulsare velit quis, vt tu iactabundus dicebas, super genam, siue pecunias rapere, siue vrbe expellere, siue vltrò supplicio afficere. Ita verò comparatũ esse, rem turpissimam omnium esse dicebas. Mea verò sententia iam sæpius dicta, atq; rursus nihilò prohibente dicenda, contrà se habet: videlicet non esse turpissimũ iniustè genam percuti, vel corpus marsupiumúe cædi, sed percutere iniustè atq; cædere mihi, meisq; turpius atq; deterius. Item furari, & in serui tutẽ adducere, murosq; suffodere, atq; summatim quamlibet iniuriam facere, esse ei qui facit deterius simul & turpius quàm accipere. Hæc superius à nobis cõcessa, vt ego assero, continentur atq; vinciuntur, & si dictu rusticius est ferreis adamantinisq; rationibus, quibus, vt ita sentiam, adducor. Quas nisi tu aut aliquis te robustior dissoluat, fieri non potest vt aliter quàm vt nunc ipse dico, rectè dicatur. Nam mihi quidem semper idẽ permanet sermo, me videlicet hæc nescire quo pacto se habeant, attamen nullum eorum qui cum hactenus locutus sum, quemadmodum modo vobiscum, potuisse vnquã aliter dicendo non ridiculum apparere. Quamobrem hæc iterum statuo ita se habere. Quod si ita se habeant, atq; iniuria maximum qui eam facit est malorum, illud insuper maius est iudicandum, videlicet ipsum qui fecerit, nunquã dare pęnas, quod tãdem auxilium erit illud, quod quisquis cum sibimet afferre non possit, reuera sit contemnendus? Nónne hoc quidem maximũ à nobis amoueat detrimentum? Profectò necesse est hoc esse turpissimum, non posse auxilium eiusmodi præstare sibijpsi, amicisq; ac propinquis. Secundum verò auxilium aduersus malum secundum, tertium contrà tertium, cæteraq; similiter, prout cuiusq; mali magnitudo se habet. ita vt pulchrum est opem afferre posse, & turpe non posse. Nunquid aliter quam sic se res habet Callicles? CAL. Certè non aliter. SOC. Cum igitur hæc duo sint, facere iniuriam ac pati, maius vtique malum esse dicimus inferre, minus autem pati. Quod nam igitur auxilium

auxilium sibi comparans aliquis, vtrunq; potissimum consequeretur, vt neq; inferat iniuriam, neq; accipiat? vtrum potentiam an voluntatem? Sic autẽ dico, vtrũ si nolit pati, iniuriam non patietur? an si potentiam sibi comparauerit, ita duntaxat nõ patietur. Constat certè si potentiã. Quid autẽ in inferendo? vtrum si quis iniuriari nolit, satis erit remedij? Neq;.n. iniuriam inferet. An ad hoc insuper potentia quædam & ars est comparanda, quam, nisi quis didicerit atq; exercuerit, iniuriã faciet? Cur non mihi ad id saltem respõdes Callicles? vtrũ ego atq; Polus tibi videmur rectè superioribus coacti rationibus fuisse nécne? quando cõfessi sumus, neminem volentẽ iniuriam facere, sed inuitos hanc inferre quicunq; inferãt. CAL. Esto tibi id ita Socrates, vt disputationẽ hanc concludas. SOC. Ad hoc itaq; potentia quædam & ars cõparanda videtur, ne cui faciamus iniuriam? CAL. Omnino quidem. SOC. Quænam igitur ars est ad facultatem comparãdam, per quam vel nullam quis, vel minimã iniuriam patiatur? Considera vtrum tibi idem videatur quod & mihi. Mihi quidem ita videtur, vel oportere principatũ in rep. obtinere, vel vsurpare tyrannidem, vel cum præsenti gubernatione habere cõmercium. CAL. Vides ò Socrates, quàm paratus sim, si quid rectè dixeris comprobare. Profectò id mihi rectè nimium abs te dictũ fuisse videtur. Soc. Considera præterea hoc, si rectè dicere tibi videor. Amicus mihi videtur quisq; esse cuique maximè, quemadmodum antiqui sapientesque tradunt, vt maximè similis est. nónne & tibi? CAL. Mihi quidẽ. SOC. Nónne vbi tyrannus ferus rudisq; dominatur, si quis ea in vrbe multò melior sit, tyrannus hunc formidat, atq; huic nunquã tota mente amicus esse poterit. CAL. Sic accidit. SOC. Neq; si multò sit deterior? contemnet.n. eum tyrannus, neq; vnquã tanquam erga amicũ afficietur. CAL. Vera narras. Soc. Solus ergò amicus huic esse poterit apud eũ existimatione dignus qui cũ moribus similis sit, eademq; laudet atq; vituperet. subesse velit domino & parere. Hic nimirum magnam in ea ciuitate habebit potentiam: hunc iniuria impune nullus afficiet. nõne ita se res habet? CAL. Ita. Soc. Si quis ergò in hac vrbe ex ipsa iuuentute cogitet, qua potissimũ ratione magnam cõparare potentiã valeat: adeò vt nullus iniuriã sibi queat inferre: hæc ipsa, vt videtur illi via est: statim ab adolescentia seipsum assuefacere, vt eisdẽ gaudeat atq; doleat, quibus & dominus: atq; ita se cõparare vt illi sit quàm maximè similis. nonne ita? CAL. Ita. Soc. Hic ergò, vt præsens sermo significat, assequetur, vt iniuria inferri sibi non possit, magnamq; habeat in ciuitate potentiam. CAL. Prorsus. Soc. Nũquid etiã assequetur vt iniuriam inferat nemini? an potius multũ abest? siquidẽ iniusto principi similis erit, magneq; autoritatis apud eum. Verũ puto eiusmodi vitæ statum huic ad id accõmodatissimum esse, vt quàm maximè facere iniurias possit, pœnasq; iniuriarũ penitus deuitare. nõne ita? CAL. Apparet. SOC. An nõ hic malo occupabitur maximo, cũ flagitiosus sit, animũq; infectũ habeat ob imitationẽ domini similemq; potentiã? CAL. Nescio quõ sermonẽ, ò Socrates, sursum deorsumq; vertas. An nescis eum qui sic imitatur, posse eum qui non imitatur, occidere, modo velit, patrimonioq; expoliare? Soc. Scio equidẽm ò bone Callicles, nisi surdus sim: cum non solũ abs te, verumetiam à Polo nuper, & à cæteris fermè omnibus in ciuitate idẽ frequẽter audiuerim. at ipse me audi. profectò interficiet, modo velit: sed malus honestum atq; bonũ. CAL. At hoc ipsum grauiter est ferendum. SOC. Non certè viro mente ac ratione prædito, vt & tuus sermo significat. An putas in hoc ipso multũ ab homine laborandũ, vt quã diutissimè viuat, easq; artes meditetur, quæ nos seruare semper à periculis possint, qualis rhetorica est, ad quã tu me capessendã exhortaris: eò quòd in iudicijs nos sæpe seruet. Cal. Per Iouẽ tibi rectè consulo. Soc. Quid verò vir optime? nãdi peritia preclara tibi videtur? CAL. Non per Iouem. SOC. Attamẽ seruat hæc homines ab interitu, quoties illuc inciderint, vbi eiusmodi arte sit opus. Quòd si hæc tibi videtur exigua, ego maiorem hac adducam, gubernatoriam. s. quæ non solum vitam, verumetiam corpora & pecunias ab extremis seruat periculis, nõ secus quàm rhetorica. atq; hæc tamen humilis est atq; modesta, non iactabunda, neq; ampulosa, quasi mirabile aliquid cõsecuta. Sed cũ eadem efficiat quę rhetorica, si ab Aegina hucusq; nos seruet, duos duntaxat exigit nũmos. Si verò ex Aegypto, vel Ponto salua reduxerit quæ modo dicebam, nos & filios vxoresq; & diuitias, duas drachmas expostulat: atq; ipse hac arte præditus, qui ve hæc perfecerit, descendens, in litoreq; secus mare nauemq; deambulans, nequaquam se effert, neq; inflatur. Animaduertit.n. vt arbitror, incertum esse vtrũ profuerit vel obfuerit illis quos seruauit, ne fluctibus mergerentur: intelligens se nihilò, vel corpore, vel animo meliores reduxisse illos quàm acceperit ab initio nauẽ ingredientes. Cogitat ergo si quis magnis insanabilibusq; morbis corporis pressus in mari non pereat, hũc ideo miserũ esse, quia non perijt, nec vllam ab ipso suscepisse vtilitatẽ. Si quis autẽ animo, qui corpore preciosior est, multos insanabilesq; habet morbos: nunquid huic viuendũ est? eiq; vtilitatẽ afferret, siue ex mari, siue ex iudicio, siue aliunde quis ipsum seruet? Sed profectò nouit, flagitioso homini vt viuat nõ expedire. Necesse est.n. vt malè viuat. Quamobrem nulla extat lex per quam gubernator quamuis nos seruet, gloriari possit, atq; in honore haberi Cęterũ ipse machinarũ faber, qui nedũ gubernatore sed etiã exercitus duce, vel quouis alio non minus interdũ seruare potest, eò quòd ciuitatibus interdũ totis salutẽ præstet, nunquid causidico ęquiparãdus esse videtur? Qui si vellet hic quemadmodũ vos rem suam extollere, nimirum vos verbis obrueret, exhortans omnes vt fabri machinarum efficiantur: quasi nullius momenti sint cætera. Non.n. sibi deesset materia. Veruntamen hunc ipse arteq; eius nihilo minus contemneres, ac velut per cõtumeliam machinariũ vocitares, nec eius filio collocare in matrimonium filiã tuã velles, neq; etiã filiã tu eius ducere. Quamuis ex quibusdam rationibus facultatẽ tuam laudas, quónam pacto vel machinariũ, vel alios, quos paulò antè commemoraui, iustè poteris aspernari? Dicturum te arbitror, meliorẽ esse te, atq; ex melioribus ortũ. Ipsum verò quod melius dicitur, si non est id quod ego dico: sed hoc ipsum virtus est, seruare seipsum qualiscunq; sit, atq; sua: certè ridicula tibi vituperatio est aduersus machinariũ, vel medicum, alias ve artes, quotcunq; salutis gratia sunt inuentæ. Cęterũ ò beate, vide ne aliud sit generosum atq; bonum, quàm seruare atq; seruari. Neq;.n. viuere hic quantumcũq; tẽpus, optandũ est viro qui verè sit vir: neq; vita hęc amanda est, sed hæc Deo cura relinquenda: mulieribusq; adhibenda fides, quæ dicũt neminem vitare posse fatum: id in primis cõsideret quisq;, qua ratione hoc ipso tẽpore quo vita fungitur, quàm optimè viuat. Nonne id fiat si ciuibus quibus cũ viuit, persimilẽ se prestet? & nũquid oporteat te nũc simillimũ euadere Atheniẽsium populo, si amicus huic sis futurus, magnæq; inter illũ autoritatis? Considera igitur vtrũ id tibi mihiq; expediat, nécne: Neue id nobis ò beate vir eueniat, quod Thessalicis mulieribus deducentibus lunã euenire tradũt, cũ amicissimis optio nobis sit huius potẽtię. Si autẽ ipse putas quempiã hominum artem quandam eiusmodi traditurũ, per quam in ciuitate hac potẽs efficiaris, quãuis gubernationi publicæ sis dissimilis, siue melior, siue deterior, haudquaquã rectè, vt mihi videtur, ò Callicles, cogitas. Non enim imitatorem, verum ipsa natura persimilem esse ijs oportet, si magnum aliquid ad beneuolentiam Atheniensis populi cõparandam sis consecuturus, ac per Iouem insuper Pyrilampi. Quisquis te his efficiet similem, is faciet queãdmodum cupis, vt ciuilis sis, atq; rethoricus. Nempè omnes ijs verbis quę suis moribus cõsentanea sunt, delectantur, diuersisq; turbantur. Nisi tu fortè, ò lepidum caput, aliud afferas. Dicemús ne aliquid ad hęc Callicles? CAL. Nescio quo-

Mulierũ dictũ, neminem vitare posse fatum.

modo benè dicere mihi videris, ò Socrates. Euenit mihi tamen, quod multis accidere alijs cõsueuit: nam haud magnam tibi habeo fidẽ. SOC. Amor populi, ò Callicles, tuo insitus animo, restitit mihi: verũ si sæpius meliusq; hæc eadem cõsiderauerimus, tibi fortè probabilia videbũtur. Recordare igitur duas à nobis narratas esse præparationes tã ad corpus quàm ad animũ permittẽtes. Quarũ altera quidem tẽdat ad voluptatẽ, altera verò ad id quod melius est non gratificans, sed repugnans. Nónne hæc in superioribus definiuimus? CAL. Prorsus. SOC. Et quę declinat ad voluptatem, seruilis: neq; quicq; aliud quàm adulatio est. nónne ita? CAL. Esto. si quidem ita placet. SOC. Altera verò studet, vt quàm optimũ fiat, siue anima sit, siue corpus id quod curamus. CAL. Omnino. SOC. igitur sic rei publicæ ciuiumq; capessenda nobis est cura, vt ciues ipsos bonos efficiamus. Alioquin quemadmodum superius meminimus, nihil prodest beneficium aliud conferre, nisi honesta & bona sit mens eorum qui accepturi sunt, vel pecunias multas, vel imperium, vel aliam quamlibet potestatem. Ponimus sic esse, nécne? CAL. Prorsus, si tibi placet. SOC. Si ergo nos inuicem, ò Callicles, cohortaremur, publice ciuilia pertractantes ad murorum, vel naualium, vel templorum ingentia ædificia: nũquid necesse considerare nosipsos atq; dispicere: primũ quidem an eius artis peritiã habeamus, necne: & à quo didicerimus: an ita oporteret id fieri aut minus? CAL. Prorsus. SOC. Secundo verò, siquando priuatim nobis vel amicis, aliquod construximus ædificium, id ne pulchrũ sit vel turpe. Quod si inuenerimus magistros nobis bonos præstãtesq; fuisse, multaq; ædificia atq; præclara, tum vnà cum magistris, tum à nobis ipsis ædificata, tunc demum rationi consentaneum esset ad publica nos cõferre. At si neq; magistrũ nostrum possimus ostendere: ædificia quoq; aut nulla, aut non benè constructa: stultum certè foret, opera aggredi publica, nosq; ad ipsa inuicem cohortari. Fatemur rectè hęc dici, nécne? CAL. Prorsus. SOC. Nónne similiter & in cæteris omnibus. atq; si in ciuilium rerum tractatione inuicem cohortemur, quasi idonei simus medici, examinare nos mutuo hũc in modũ conueniet? Age per deos, ipse Socrates, quonã pacto affectũ ad sanitatẽ corpus habet, vel quisnã alius Socratis opera euasit à morbo siue liber, siue seruus? Me quoq; de te eadẽ ratione iudicare deceret: atq; nisi aliquẽ per nos vel peregrinorũ, vel ciuium, siue virum siue mulierẽ sanatũ esse cõperiamus per Iouem valde ridiculũ foret, eo amẽtiæ prouehi, vt nullis priuatim tẽtatis nullisq; perfectis rebus, necdũ arte exercitata, figulariam, vt dici solet, in ipso vase discere aggrediamur, & ipsi ad remp. accedentes, & ad eã alios prouocantes. Nõne id conari stulti hominis esse putares? CAL. Nimirũ. SOC. At ò virorũ optime, cum nuper administrare remp. cęperis, ac me insuper exhorteris, quodńe id nõ faciam, reprehendas: nonne ita inter nos considerare debemus? Age dũ Callicles, quẽ nã suorũ ciuiũ reddidit meliorem? Est ne quisquã, qui cũ antea improbus & iniustus & incõtinens atq; imprudens esset, tandẽ verò Calliclis opera honestus bonusq; euaserit, siuę peregrinus, siue ciuis, siue seruus, siue liber? Dic si quis id abs te exigat, quidnam sis responsurus? quẽ adduces aliquando factũ tua cõsuetudine meliorem? An exponere piget si aliquod eiusmodi est, opus priuatim à te confectum prius, quàm ad remp. te conferres? CAL. Contentiosus es Socrates. SOC. At non cõtentionis causa id requiro, sed reuera cupiditate discendi quemadmodũ administrãdi nobis publica censeas: an alia curãda sunt remp. adeuntibus, quàm vt optimi ciues efficiãtur: an non sæpius iã confessi sumus id esse ciuili homini faciendum? Nũ confessi sumus? Responde quæso, profectò, confessi sumus, vt ego pro te respondeam. Si igitur ad id in sua ciuitate te virũ bonũ incumbere decet, nunc in memoriam reuocans mihi, dicas velim, nunquid illi quos in superioribus cõmemorasti, adhuc tibi viri boni fuisse videãtur, Pericles, Cimon, Milciades, Themistocles. CAL. Mihi quidem. SOC. Nónne si viri fuere boni, vnusquisq; illorũ ciues ex deterioribus reddidit meliores? Nónne ita? CAL. Ita. SOC. si ita est: ergo quãdo Pericles primo orare cępit ad populũ deteriores erant Athenienses, quàm cũ postremã ad eos habuit orationẽ. CAL. Forsitã. SOC. Nõ licet, vir optimè, dicere forsitan. Nã ex his quę concessimus necessario sequitur: si quidẽ bonus ille ciuis fuit. CAL. Quid tũ? SOC. Nihil, verùm ad hæc id mihi dicas: nunquid dicãtur Athenięses Periclis opera meliores esse redditi, aut omnino cõtrà ab illo corrupti. Sanè Periclẽ audio Athenienses fecisse pigros, timidos, loquaces, auaros: primumq; mercenaria stipendia induxisse. CAL. Ab his qui fractas habẽt aures, hęc audis, ò Socrates. SOC. At hæc nõ amplius audio, sed apertissimè scimus vterq;: videlicet Periclẽ ab initio magno in precio fuisse habitũ, neq; turpẽ sententiã aduersus eum vllã tulisse Athenienses, dum praui erant: postquam verò honesti & boni ab ipso facti sunt, in extremo eius vitæ furti ipsum cõdemnauisse: parũq; abfuisse quin vltimo supplicio quasi malũ virũ afficerẽt. CAL. Quid tũ? malus ne propterea Pericles vir extitit? SOC. Talis quidẽ asinorũ curator & equorũ atq; boum malus videtur: si cũ eos acceperit, neq; calcitrosos, neq; cornupetẽtes, neq; mordaces: effecerit vt hęc ob feritatẽ habeãt vitia. An nõ tibi videtur ille cuiuslibet animalis malus esse curator, qui cũ acceperit mansuetũ, magis ferũ reddiderit quàm accepit? Videtur tibi nécne? CAL. Concedo equidem vt tibi gratum faciam. SOC. In hoc præterea gratificare mihi, respondens vtrum homo vnum sit animaliũ nécne. CAL. Quid rogas? SOC. Nónne hominum curã Pericles habebat? CAL. Habebat. SOC. Quid ergò? an non oportebat ipsos quẽadmodũ modo cõsensimus, iustiores ex iniustioribus ab illo fuisse factos? siquidẽ ille qui curabat eos in rebus ciuilibus peritus erat. CAL. Prorsus. SOC. Nõne iusti mãsueti sunt, vt ait Homerus? tu verò quid ais? nõne similiter. CAL. Aio. SOC. Veruntamen feros magis ipsos reddidit quàm acceperat: idq; aduersus seipsum, quod quidẽ minimè voluisset. CAL. Vísne tibi assentiar? SOC. Si videor tibi vera loqui. CAL. Sint ista. SOC. Proindę si magis feros, ergò iniustiores atq; deteriores. CAL. Esto, SOC. Quamobrem non bonus ad remp. administrãdam ciuis Pericles erat, vt ratio hæc ostendit. CAL. Non, vt ipse ais. SOC. Per Iouẽ neq; vt tu inquis, per ea quę confiteris. Rursus autẽ mihi de Cimone dicas: nonne relegauerunt eũ illi quos ipse curauerat, vt vocẽ eius decennio non audirent? Prætetea aduersus Themistoclẽ idem fecerunt, atq; exilio insuper damnauere. Milciadẽ verò qui in Marathone pugnauit, in carceris barathrum detrudere decreuerunt, ac nisi obstitisset magistratus, proculdubio incidisset. At verò si boni, vt tu ais, hi fuissent viri, talia nũquam perpessi fuissent. Etenim aurigę boni, non ab initio quidẽ non excidũt: postquã verò equos curauerint, eiusq; artis fuerint peritiores, tum excidunt. id. n. neq; in aurigaria, neq; in alio quouis opere accidere solet. an tibi videtur? CAL. Minimè. SOC. Vera igitur erant quæ a nobis in superioribus dicebantur, nullum videlicet in hac ciuitate nos virum scire extitisse, qui in rep. bonus ciuis esset habendus. Tu verò cõfessus es nullũ, ex his qui nunc sunt, esse talẽ: ex his autẽ qui præcesserunt, extitisse non nullos, atq; inter eos quidẽ hos viros præ cæteris elegisti. Hi verò non aliter se habere hac in re quã qui nũc sunt apparuęrũt. Quapropter si hi oratores fuerũt, neq; vera rhetorica vsi sunt, alioquin nũquã cecidissent, neq; adulatoria. CAL. Multũ tñ abest, ò Socrates, vt quisquam eorum qui nunc sunt talia gesserit, qualia istorum quiuis gessit. SOC. O beate, nec ego, quantum ad ciuitatis administrationẽ pertinet istos vitupero, imò verò hac in re mihi videntur diligentiores quàm hi nostri fuisse, aptioresq; ad illa conficienda, quę ciuitas cupiebat. Verum in eo quod castigare ciuium cupiditates oporteat, neque illis obsecundare, & persuadendo & cogẽdo ad hoc ipsum perducere vnde meliores reddantur ciues: nihil, vt ita loquar, inter hos atq; illos interest.

Prouerbium.

terest.quod quidem solum est bonis ciuis officium. Attamen tibi cõfiteor illos his aptiores fuisse ad naues,naualia mœnia,aliaq; eiusmodi multa reip.cõparanda.in rem ergò ridiculam disputando reuoluti sumus: siquidem in omni hac disputatione in idem assiduè circunferimur, quid dicamus ignari. Ego.n.te sæpius cõcessisse arbitror,atq; cognouisse geminam hanc esse facultatem circa corpus & circa animam curatricem. Et alterã quidẽ ministram, per quam quę corpus cupiat,comparentur:veluti si famescat, cibi:si sitiat,potus:si frigeat,vestes,stramẽta,calcei, cæteraq; quæ ad vsum corporis exiguntur. Et profectò dedita opera easdem per imagines tibi loquor, vt facilius intelligas,horum esse paratorum,vel cauponem, vel mercatorem aut opificem alicuius istorũ: videlicet pistorem, aut coquum,aut textorẽ,aut calceorũ sutorem,infectoremq; coriorum,nec mirũ est eum qui talis sit: videri corporis curatorẽ, tam sibi quàm alijs imperitis,esse præterea artem quandam gymnasticã atq; medicinam, in quibus curatio corporis reuera consistit. Quam decet huiusmodi artibus imperare,earumq; operibus vti, propterea quòd sciẽtiam habeat boni atq; mali,quantũ ad corporis pertinet alimenta atq; valetudinẽ: quod quidẽ ab his alijs omnibus ignoratur. Quam ob causam dicendum est,has quidem seruiles ministrasq; & illiberales esse circa corporis cultũ:gymnasticam verò & medicinam his merito dominari. Hęc igitur eadem esse etiam circa animũ videris mihi interdum cognoscere: mihiq; concedis tanquam quid dicam intelligas. Verum paulò pòst adducis in mediũ viros pręclaros & bonos in hac ciuitate quondam fuisse: atque me quærente quínam isti fuerint, videris simillimos proferre homines circa rempub. ac si me percontante quinam fuerint aut sint boni circa gymnasticam corporum curatores:responderes mox idq; serio, Thearion pistor, & Mithecus qui de Siculorum arte coquinaria scripsit, & Sarambus caupo: quasi hi mirabiles corporum cultores extiterint,quorum hic suaues panes, ille epulas, ille vinum præparabat. Fortasse igitur indigne ferres, si gymnasticam te non intelligere dicerem. Nam ministros in mediũ affers, cupiditatumq; assertores, qui quid honestũ bonumúe sit in his,nequaquam dijudicant,sed vtcunq; contingit,corpora hominum in plent,eaq; saginant. Hi laudantur ab ipsis, cùm tamen ob nimium impletionem carnes illas veteres absumpserint. Atq; postea cùm ingruunt morbi,qui ita nutriti sunt,eos quidem,qui deinceps consuluerunt, ob ignorantiam accusant:eos verò qui ad libidinem nutriuere,nequaquam. Cum,inquam, repletio talis tanquam immoderata tandem infert morbum, tunc præsentes consultores criminantur & improbant, atque iniuria insuper si queant afficiunt, priores verò illos qui causam morbi dedere,laudibus efferũt. Et tu nũc,ò Callicles,simillimũ quiddam facis, dũ eos laudas qui hos nutriuere, atq; his rebus quarum cupido incesserat,impleuere, quos aiũt magnam effecisse ciuitatem. quòd autem tumens & intus malè sanã iam sit ob antiquos illos,non sentiunt. Absq;.n.temperantia & iustitia.portibus,naualibus,mœnibus,tributis,vectigalibus,& huiusmodi nugis ciuitatẽ hanc impleuerunt. Quando igitur morbus erumpit, tunc illi qui in præsentia gubernant remp.improbãtur. Themistocles verò ipse & Cimo & Pericles qui malorum causa fuere, laudantur. Quamobrẽ tu forsitã nisi caueas capieris & amicus meus Alcibiades,quãdo præter illa quæ acquisita erant, vetera quoq; fuerint amissa, quamuis malorũ causa vos non sitis,sed vnà cũ cæteris causa. Atqui ego rem stultã & nunc cerno, & de antiquis illis audio. Sentio.n.quando ciuitas aliquem ex his qui in repub. versantur iniustitiæ damnare aggreditur, grauiter eos ferre atq; discruciari animo, quasi iniqua patiantur qui beneficia in rempub.multa contulerint. Nempe aiũt iniuste se ab illa damnari. Quod omnino falsum est. Nunquam.n.reipub. gubernator iniustè damnatur ab ea cui præest ciuitate. Videtur autem idem euenire his qui in repub.versantur,atq; sophistis. Sophistę enim quãuis in cæteris sapientes, in hoc tamen vno absurde se gerunt,quod cùm se docere virtutes affirment, sępe tamẽ discipulos velut ingratos accusant atq; iniustos, qui cum bona ab eis reportarint, mercedem tamen nullã aut gratiam referant. Quo quidẽ sermone nihil à ratione est alienus,quòd videlicet viri boni iustiq; facti,& ab iniustitia præceptoris opera remoti,atq; iustitia præditi,iniurias ea ipsa iniustitia quam nõ habent pręceptoribus inferant. an non videtur tibi,ò amice,id absurdum? Reuera concionari me coegisti, dũ respondere recusas. CAL. Tu verò per teipsum dicere non potes, nisi quis tibi respondeat? SOC. Videor equidem, & nunc frequentes iam extendo sermones,dum ipse mihi non respondere dignaris. Sed,ò bone vir,per Iouem amicabilẽ mihi dicas, an non præter rationẽ tibi videtur,vt is qui dicat se bonũ aliquem reddidisse, de eodem conqueratur, quasi qui bonus ab ipso factus est, sit & malus? CAL. Mihi quidem videtur. Soc. Nõne audis illos qui docere virtutẽ profitentur,talia conqueri? CAL. Equidem, sed quídnam de hominibus nullius precij dicere potes? SOC. Quid verò de illis diceres qui reip.pręesse se aiunt, atq; vt illa quàm optima sit diligenter excogitare: rursusq; ipsam accusant prout accidit, tanquã pessimã? putásne hos ab illis differre? Idẽ profectò est sophista ac rhetor, vel propinquũ aliquid atque simile: quemadmodũ ad Polũ dicebam. Tu autẽ propter ignorantiã præclarũ quiddã putas esse rhetoricã,sophisticã verò contemnis. Sed reuera pulchrior est sophistica q̃ rhetorica:quo & pulchrior est,conditrix legũ quàm iudicaria & gymnastica quàm medicina. Solis autẽ cõcionatoribus & sophistis minimè arbitror concedendũ, vt de eo quod ipsi docent,quasi sibi sit malum,conquerantur. Alioquin in eadem ipsa accusatione seipsos pariter criminẽtur,quasi nihil eis profecerint quibus vtilitatem attulisse se dicunt. nõne ita se res habet? CAL. Ita prorsus. SOC. Et contulisse beneficiũ absq; mercede, vt consentaneũ est, solis istis conueniebat,si quidẽ vera dicerent. Nã alia quidẽ beneficia cũ quis acceperit,veluti per gymnasij magistrũ celer factus,fortè vtiq; gratiã nõ referret,nisi caueretur, vt mercedẽ solueret quàm primũ celer satis euaserit. Non.n. traditate,vt arbitror,homines,sed.iniustitia iniuriã faciũt. Nõne? CAL. Ita. Soc. Siquis igitur hoc ipsum auferat.s. iniustitiam,discrimen iam iniuria deuitauerit. Verũ per id solum in tuto collocari beneficiũ potest,si quis eos quibus confert,bonos reuera possit efficere. Nõne? CAL. Consentio. SOC. Propterea vt videtur in alijs cõtractibus turpe nõ est sibi cauere veluti pro ędificijs cęterisq; artificijs. CAL. Apparet. SOC. Pro hac autẽ facultate.s.vt bonus quis fiat, optimeq; familiã suã gubernet atq; remp. turpe existimatur nihil prius velle docere,quàm de pecunia caueatur. Nónne? CAL. Certè. SOC. Constat.n.hanc esse causam: quia solũ hoc ex alijs beneficijs eũ qui acceperit facit referendæ gratiæ cupidũ. Quapropter præclarũ videtur esse argumentũ,si is qui officiũ eiusmodi præstiterit vicissim ipse recipiat,cõtrà verò nequaquã. Nũ hęc ita se habẽt. CAL. Ita. soc. Ad vtrã igitur me cohortaris ciuitatis curã? age mihi definias.ad eam ne per quam Atheniensibus repugnẽ,contendamq; vt q̃ optimi fiant tanquã medicus,an ad eã per quam tanquã minister voluptatis illorũ gratię studeã. Et mihi vera dic,ò Callicles,decet.n.te quẽadmodum incepisti audacter prosequi,mihi libere exprimẽdo quæ sentis. Et nũc ergò benè generoseq; responde. CAL. Ad ministeriũ profectò te exhortor. Soc. Ad adulationẽ ergò me, ò vir,generosissimè prouocas. CAL. Si mauis,ò Socrates,Mysijõ vocari,vocaberis vtiq;, nisi mihi credideris. Soc. Ne obijcias mihi nũc quod iam sępius obiecisti,videlicet interficiet,te ò Socrates,quicũq; voluerit,ne ego iterũ ita respondeã,at malus bonũ.neq; iterũ dicas,auferet tibi,ò Socrates, quilibet siquid habes, ne ego quoq; respondeã,at verò qui auferet,nesciet illis tanquã sibi vtilibus vti, sed quẽadmodũ iniuste à me abstulerit,sic ipse vtetur iniuste ꝙ si iniuste, ergò & turpiter denique si

turpiter, male. CAL. Videris mihi opinari, nihil eiusmodi accidere tibi posse, perinde ac si procul hinc habites, neq; deduci posse in iudiciū putas ab ignauissimo quoq; nulliusq; pretij homine. SOC. Amens certè forē, ò Callicles, nisi putarē in hac ciuitate vnūquenq; quodlibet eiusmodi pati posse. Hoc tamen certo scio, si in iudicium venero periclitans ob ea quæ tu affers, improbū fore qui me accusauerit. Nullus.n. bonus hominem accusat insontem: Profectò nihil mirū foret si morte dānarer. vis tibi dicam quā ob causam hęc expectem. CAL. Volo equidem. SOC. Arbitror equidē me vnà cū paucis Atheniensibus, ne dicam solum, ciuilem disciplinam reuera tractare, meq; solū ex omnibus qui nunc sunt ciuilia exercere, vtpotè qui non ad gratiam verba facio, quæ & frequentissimè facio, sed ad id potius, quod optimū sit, quā quod dulcissimum, neq; ea ad quæ quasi præclara quædam tu nunc monēdo exhortaris, recipio me facturū, nimirū quod potissimum iudicio dicā, non habeo. Et nunc quidē recutrit mihi rursus in mentē quod ad Polum dixeram. Ita.n. de me iudicaretur, quemadmodū inter pueros de medico quem accusauerit coquus. Cōsidera.n. qua se rōne defenderet, medicus, dic sibi apud pueros dicta, siquis eum his verbis accuset. Vir iste, ò pueri, multa vobis intulit mala. Nā & vos & minores etiam vestros secando vrendoq; contorquet, & attenuās suffocāsq; affligat. preterea amarissimos præbet potus, & ad famem sitimq; vos vrget. Ego verò contrà multa & varia suauiaq; vobis paro. Si hæc, inquam, coquus deferat accusator, quidnam censes hoc circūuentum malo medicum responsurum? an fortè vera fatebitur dicens, hęc equidē, ò pueri, sanitatis vestræ gratia feci? At.n. quàm vehementer putas iudices eiusmodi reclamaturos? CAL. Vehementer fortasse putandū est. SOC. Nónne igitur in maxima eū ambiguitate inopiaq; suæ defensionis tunc detineri existimas? CAL. Prorsus. SOC. Idem mihi scio, si in iudicium traherer, eueniret, neq;.n. voluptates vllas à me ad eorū libidinem inuentas commemorare possem, quas ipsi beneficij vtilitatisq; loco existimāt, ego verò nequaquam. Nec ministros quidem earum probo, neq; eos ob id quibus præbentur, feliciores existimo. Præterea si quis me dicat vel corrumpere iuuentutem in ambiguitatem inopiamq; deducendo, vel improbare seniores mordacibus quibusdam verbis vel priuate, vel publice non dabitur mihi veri dicendi facultas, me videlicet iuste hęc omnia dicere, eorumq; ipsorum duntaxat vtilitati consuleri, neq; aliud quicquā afferre facile potero. Quamobrem forsitan nihil est, quod aduersus me non decerneretur. CAL. Videtur ergò tibi benè se habere qui in ciuitate talis sit, vt sibi ipsi nequeat præsidio esse? SOC. Modo hoc sit in ipso, ò Callicles, quod tu sępius consensisti, vt sibimet id auxilij præstare possit, quo neq; aduersus homines, neq; aduersus deos iniuste aliquid fecerit, aut dixerit. Hoc.n. auxilij genus pręstare sibi, sępius iam consensimus optimū esse. Si quis igitur me conuincat, eiusmodi auxilium mihi vel alijs afferre non posse, proculdubio erubescerē siue inter multos, siue inter paucos, siue solus à solo fuerim redargutus. Itaq; si propter hanc impotentiā morerer, grauiter ferrem. Sin autem ob adulatorię rhetoricę defectū vltimo suplicio afficerer, certò scio me mortem perfacile ferentem te perspecturum. Nam mori quidem nullus formidat, nisi omnino rationis expers atq; ignauus, iniuste autem agere veretur. Multis.n. peccatis refertam animam ad inferos descendere, extremum omnium est malorum. Proinde si quamobrem sic se res habeat, cō gnoscere cupis, rationem tibi exhibebo. CAL. Imò verò cùm cętera perfeceris, hoc etiā perfice? SOC. Audi igitur, vt aiunt, pulcherrimum sermonem, quem te arbitror fabulam putaturum: ego verò non fabulam, sed sermonem. Nam tanquam vera quæ dicturus sum, tibi narrabo. Profectò quemadmodū ait Homerus, Iupiter, Neptunus & Pluto, regnū quod acceperunt à patre, inter se diuiserit. Extabat autem lex de hominibus sub Saturno, & semper & nunc etiam extat apud deos: vt quicunq; homines iuste pieq; vitam egissent, cū è vita migrarent, ad beatorum insulas profecti, in omni felicitate viuerent, à malis longe seiuncti: qui verò iniustè impieq; vixissent, in punitionis iustiq; supplicij carcerem, quod appellant Tartarum, irent. Horū verò iudices sub Saturno, atq; etiā sub ipso Ioue regnare nuper incipiente, viuentes erant atque viuentiū, atq; eadem die qua mortem quis obiturus fuerat, iudicabāt. quapropter iniuste iudicabatur. Igitur Pluto atq; beatarum curatores iusularum Iouem adeuntes retulerūt, indignos ad eos vtrinq; homines deuenire. Ad quos sic inquit Iupiter. At ego remedium adhibebo. Nunc.n. propterea iudicatur iniquè, quòd vestiti atq; circūdati singuli iudicantur, quoniam antè obitū iudicantur. Itaq; multi prauas circunferentes animas circundati sunt corporis forma, & genere atq; diuitijs. Præterea quādo iudiciū imminet, cōfluit multitudo testiū asserentiū eos iustè vixisse, Quo fit vt iudices ob hæc obstupescant. Accedit quòd & ipsi vestiti atq; circūdati iudicāt, oculos & aures & totum corpus quasi animæ velamē habentes. Hæc.n. omnia illis obstacula sunt, videlicet tā sui quidā quàm eorū qui iudicātur, amictus. Principio prouidendū est, inquit, ne homines mortem suam præsentiant: nūc.n. pręuident, & mādatum est Prometheo, ne eos præsentire permittat. Deinde nudi ex his ominibus sunt iudicādi. Sunt.n. iudicādi pòst obitum. Iudicem quoq; ipsum esse nudū oportet, mortuum videlicet, & ipso duntaxat animo animum ipsum inspicientem statim post insperatum cuiusq; obitum, animum inquam à suis omnibus desertum, omnemq; ornatū exteriorem reliquētem in terra, vt iudicium iuste procedat. Ego igitur vtpotè qui antè vos hæc præuiderem, cōstitui iam meos filios iudices, duos quidem ex Asia, Minoem videlicet, & Radamāthum: vnū verò ex Europa Aeacū. Hi ergò postquā mortui fuerint, iudicabunt in prato quodam, ibiq; in triuio, ex quo geminę tēdunt viæ: altera quidem ad tartarum, altera verò ad insulas beatorū. Et Asiaticos quidem Radamanthus: eos verò qui ab Europa venient, Aeacus iudicabit. Minoi autem id munus iniungam vt ipse dijudicet si quid alijs ambiguum fuerit, vt iustissime, recteq; de transmissione animarum iudicetur. Hæc sunt, ò Callicles, quæ audiui, veraq; esse credo, atq; ex his sermonibus adductus ita mecum reputo. Mors quidem est, vt mihi videtur, nihil aliud quàm rerum duarum, animæ.s. atq; corporis, à se inuicē dissolutio. Cum verò duo hæc desiuncta sunt inuicē, non multū abest quin vtrunq; ipsorum habitum seruet eundem quem viuente homine possidebat. Principio corpus tam naturā suam quàm cultaram passionesq; præfert. Veluti si magnum erat alicui corpus vel natura, vel alimonia, vel vtrisq; dum viuebat, mortuo etiam homine erit magnum. Item si crassum fuerat, erit & crassum. cæteraq; similiter. Præterea si comādi studiosus homo fuerat, seruabit comā. Rursus si quis erat verbero multaq; plagarum vestigia corpori habebat impressa vel à verberibus, vel à vulneribus dū viueret, huius quoq; mortui corpus eadē retinere videmus. Et si qua in parte fractū erat aut distortū, eo quoq; mortuo eadē hęc apparent, atq; vt summatim dicam, qualecunq; viuentis erat corpus, talia ipsius mortui omnia vel plurima ad tempus apparent. Idem quoq; mihi videtur, Callicles, de anima sentiendum, cuncta.n. apparent in anima cùm corpus exuerit, tam quæ ex natura, quàm quæ ex affectibus inerant, quę ob rei cuiusq; studium in eam homo contraxit. Cum igitur ad iudicem peruenerunt, Asiatici quidem ad Radamanthum, Radamanthus eos sistens vniuscuiusquę animam intuetur, cuius tamen anima illa fuerit, non animaduertit. Sed plerunq; magni Persarū regis aut alterius regis, siue potentis obuium animum cōtemplatus nihil in eo reperit sani, sed periurijs atq; iniustitia quasi quibusdā verberibus cicatricibusq; infectum, qualia cuiusq; actio cōtraxit impressitq; animo, omniaq; obtorta mendacijs atq; vanitate nihil q; recti habentē, quia sine veritate fuerat

Nullus bonus accusat insontem.

Inferno tractatur

rat educatus, præterea ob peccãdi licentiã & petulantiam mollemq; lasciuiam & in actionibus singulis intemperantiam, incompositum penitus atq; turpem. Animum igitur contemplatus sic affectum, statim ignominiosè extra custodiã illuc transmittit, vbi meritas subire pœnas oportet. Conuenit autem omnem qui ab aliquo rectè punitur, vel ipsum fieri meliorem vtilitatemq; percipere, vel cæteris exempla dare, vt alij pęnas eius conspicientes meliores ob timorem efficiantur. Qui verò apud deos & homines ita dant penas, vt vtilitatem inde aliquam referant, hi sunt qui peccata sanabilia commiserunt, quibus dolor cruciatusq; prodest & apud homines & apud inferos. Nõ enim aliter quis potest ab iniustitia liberari. Qui aũt extrema in iustitia detinẽtur, ac propter eiusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla sumuntur, ipsiq; nullam amplius vtilitatem inde reportant, vtpotè qui sanari non possint, sed prosunt duntaxat alijs per exemplũ, qui eos intuentur propter flagitia maximis acerbissimisq; & terribilissimis pęnis omni tempore cruciatos, tanquam exemplum monimentumq; & spectaculũ apud inferos in carcere prębentes iniustis omnibus qui ad ea loca descendunt. Quorum vnum dico fore Archelaum, si vera narrat Polus, & alium quicunq; tyrannus talis extiterit. Arbitror autem in eorũ numero qui solum exempla tradunt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, ciuitatũ gubernatores. Quippe cùm hi ob ipsam peccãdi licẽtiam grauissima prophanissimaq; peccata committant. Attestatur autem nobis Homerus, qui reges & potentes inducit apud inferos omni tempore cruciatos, ceu Tantalum, Sisyphum, & Tityum. Thersitem verò, & si quis alius priuatim fuit malus, nullus vnquã velut insanabilem magnis fecit pęnis torqueri, quippe cũ licentiam, vt arbitror, non habuerit. quamobrem felicior erat illis, quibus licentia sceleris perpetrandi dabatur. Profectò Callicles, ex his qui potentiam licentiamq; habent, sunt qui nimium praui fuerunt. Nihil tamen prohibet inter hos etiam bonos quosdam esse viros: & certè qui talis fuerit, mirifice est colendus. Nempe arduum est, ô Callicles, ingentiq; laude dignum, vt quis in magna peccandi licentia constitutus iustã transigat vitam: paucisq; tales reperiuntur. Fuere tamen & hic & alibi, atque vt arbitror, erunt nonnulli præclari boniq; viri, hac videlicet virtute prædití, per quam ea quorũ sibi concessa est autoritas, iusta tractarent, vnus autem Græcorũ omnium probatissimus Aristides Lysimachi filius extitit. Plures autem, ô vir optime, potentum improbi sunt. Quamobrem vt dicebã quando Rhadamanthus aliquem eiusmodi deprehendit, nihil aliud in ipso nouit, neq; quisnam sit, neq; ex quibus ortus, sed vtrum sit malus: cumq; id compererit, dimittit in Tartarum, obsignans vtrum sanabilis vel insanabilis videatur. Ille verò illuc transmissus meritas subit pęnas. Interdum verò alium intuitus animum vel priuati, vel alicuius alterius qui pie atq; integrè vixerit, quod quidem philosophis potissimum contingere arbitror, rem suam agentibus neq; multis se negotijs implicãtibus: applaudit huic, transmittit ad insulas beatorum. Hæc eadem Aeacus efficit. Vterq; verò ipsorũ virgam tenet, dum iudicat. Minos autem cõsiderans sedet solus, aureum habens sceptrũ; quemadmodum de hoc apud Homerum inquit Vlysses, videlicet illum vidisse sceptrum aureum tenentem, iuraq; mortuis dantem. Ego igitur, ô Callicles, ab huiusmodi sermonibus flector, & iam considero qua ratione iudici sanissimum animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, veritatemq; considerans, conabor reuera, quàm maximè potero bonus viuere atque mori. Cohortor autem & cęteros omnes quantũ possum. Te quoq; ad huiusmodi vitã reuoco atq; certamen, quod equidem assero præ alijs certaminibus in hac vita esse homini subeundum. Quapropter & te obiurgo qui non poteris tibijpsi opem ferre, quando de te iudicabitur, instabitq; sententia quam modo dicebam. Sed cùm perueneris ad iudicem Aeginæ filiũ, illeq; te apprehensum ducet, oscitabis vacillabisq; illic non minus quàm ego hic apud iudices vestros. Ibi forsitan percutiet te aliquis turpiter super genam, & contumelia iniuriaq; prorsus afficiet. Hæc forsitan anilis quædã fabula tibi videtur, & quæ dicta sunt contemnis, sed profectò nihil mirabile foret hæc spernere, siquo pacto perquirẽtes meliora his & veriora inuenire possemus. Nunc verò vides, cum tres viri sitis omniũ qui nunc sunt Græcorum sapientissimi, tu scilicet & Polus, & Gorgias non posse vos tamen ostendere alia esse ratione viuendum, quàm ea quæ illuc quoq; conducere videatur. Imò verò in tot sermonibus cum cęteri redarguti fuerint, solus hic remanet firmus, scilicet cauendũ esse iniuriam facere magis quàm pati, idq; viro præ cæteris omnibus meditandum, nõ vt bonus quidem videatur, sed vt reuera sit bonus publicè atq; priuatim. Si quis autem malus quodam modo fuerit, esse puniendum. Idque secundo loco bonum esse, post id quod est esse iustũ, videlicet fieri castigatione bonũ, pœnasq; iniustitiæ luere, omnem pręterea adulationem circa seipsum & alios, siue paucos, siue multos fugiendam esse: Rhetorica deniq; omnique alio actionis genere pro iustitia duntaxat vtendum. Quas ob res mihi credens, sequere me illuc, quo cùm perueneris, & viuens & mortuus beatus eris, quemadmodũ tuus quoq; sermo significat. Atq; permitte vt aliquis te cõtemnat vt stultum, iniurijsq; si libet afficiat, neúe cures, si ignominiose percutiaris. Nihil enim graue patieris, si reuera honestus bonusq; sis, virtutemq; exerceas. Postquam verò sic vna exercitati fuerimus, tunc si tibi operępretium esse videbitur, ad publica iam nos negotia conferemus, aut ad quodcunq; nobis deliberantibus tum, quando melius deliberare poterimus, visum fuerit. Turpe enim est cùm tales simus, quales nunc esse videmur, iactare se verbis quasi aliquid simus, quibus nunquã de rebus eisdem & quidem maximis eadem iudicantur, intantum processimus ruditatis. Hanc igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendẽtem nobis hunc optimũ esse viuendi modũ, vt iustitiam cæterasq; virtutes per totam vitã exerceamus. Huic igitur obtemperemus, aliosq; ad hanc adhortemur. Non autẽ pareamus illi, qua tu confisus ad eandem me exhortaris. Nullius enim est pretij.

COMMENTARIVM
Marsilij Ficini Florentini,
In Conuiuium Platonis, de Amore. Cap. I.

PLATO Philosophorum pater annos vnum & octoginta ætatis natus, septimo Nouẽbris die, quo ortus fuerat, discumbens in conuiuio remotis dapibus expirauit. Hoc autem conuiuium, quo & natalitia, & anniuersaria Platonis pariter continentur, prisci omnes Platonici, vsque ad Platoni & Porphyrij tempora, quotãnis instaurabant. Post verò Porphyrium mille ac ducentos annos, solennes hæ dapes prætermissæ fuerunt. Tandem nostris temporibus vir clarissimus Laurentius Medices Platonicũ conuiuium innouaturus, Franciscum Bandinum Architriclinum constituit. Cùm igitur septimum Nouembris diem colere Bandinus instituisset, regio apparatu in agro Caregio nouem Platonicos accepit conuiuas: Antonium Allium episcopum Fesulanum, Ficinum Medicum, Christophorum Landinum poetam, Bernardum Nutum rhetorem, Thomam Bencium, Ioannem Caualcantem familiarem nostrum, quem propter virtutem animi, & egregiam indolẽ Heroem conuiuæ nuncupauerunt: Marsupinos duos, Christophorum Carolumq; Caroli poetæ filios. Me denique nonum Bandinus esse voluit, vt Marsilio Ficino superioribus addito musarum numerus impleretur. Remotis dapibus Bernardus Nutius Platonis accipit librũ, qui Conuiuium de Amore inscribitur: legitque omnes Symposij huius orationes, quibus lectis reliquos conuiuas orauit, vt singuli singulas orationes exponerent. Assensere omnes: iactisq; sortibus, prima illa Phædri oratio, Ioãni Caualcanti obtigit exponenda. Pausaniæ oratio, Antonio Theologo. Eryximachi Medici, Ficino Medico. Poetæ Aristophanis, Christophoro Poetæ. Agathonis adolescẽtis, Carolo Marsupino. Thomæ

Bencio data est Socratis disputatio. Alcibiadis verò Christophoro Marsupino. Sortem huiusmodi probauere omnes. Verùm episcopus ac medicus, alter ad animorum, alter ad corporum curam abire coacti, partes in dicendo suas Ioanni Caualcanti reliquerunt. Cæteri ad hunc conuersi sunt, paratique ad audiendum conticuere. Tunc heros ille in hunc modum est exorsus.

Qua regula laudandus sit Amor. Quæ sit eius dignitas & magnitudo. *Cap. 2.*

GRatissima mihi optimi cōuiuæ sors ista hodie obtigit, qua effectum est, vt personam Phædri Myrrhinusij gererem. Phædri illius, inquam, cuius familiaritatem tanti fecit Lysias Thebanus summus orator vt oratione lucubrationibus multis cōposita, eum sibi conciliare contenderit: cuius indolem Socrates vsqueadeo admiratus est, vt eius splendore quandoque iuxta Ilyssum fluuium concitus altiusq; sublatus mysteria diuina cecinerit: qui antea non solum cœlestium, sed inferiorum quoq; omnium se inscium prædicauerat. Cuius ingenio adeo delectatus est Plato, vt primitias studiorum suorum Phædro dicauerit. Ad hunc epigrammata, ad hunc elegiæ Platonis, ad hunc primus eius de pulchritudine liber, qui Phędrus inscribitur. Cū igitur huius Phædri me similem, non ego quidem, non enim tantum mihi arrogo, sed fortis casus primo, & vester deinde applausus iudicauerit, his felicibus auspicijs eius in primis orationē libenter interpretabor. Deinde Antonij & Ficini partes pro ingenij viribus exequar. Tria in omni re viri optimi philosophus quisq; Platonis imitator considerat, quæ antecedunt, quæ comitantur, & quæ sequuntur. Hæc si bona sint, rem ipsam laudat: si mala, vituperat. Ea igitur perfecta laudatio est, quæ præcedentem rei recenset originem, præsentem formam narrat, sequentes ostendit euentus. Ab antecedentibus res quæque laudatur, vt nobilis, à præsentibus, vt magna, à sequentibus, vt vtilis. Quare ex tribus illis tria hæc in laudibus concluduntur: Nobilitas, magnitudo, atq; vtilitas. Ideo Phædrus noster in primis præsentem Amoris excellentiā contemplatus, Magnum deum vocauit, adiunxit, Dijs hominibusq; mirandum. Nec iniuria. Nam ea proprie quæ magna sunt admiramur. Magnus ille quidem, cuius imperio homines & dij, vt aiunt, omnes subijciuntur. Nam tam dij apud veteres quàm homines amant, quòd Orpheus Hesiodusq; significant, dicētes mortalium & immortalium mentes amore domari. Admirandus præterea dicitur, quoniam illud quisq; amat, cuius pulchritudinem admiratur. Dij quidem, siue vt nostri dicunt, Angeli, diuinā pulchritudinem: Homines corporum species admirantur, & amant. Atq; hæc quidem laus Amoris est, à præsenti excellentia quæ ipsum comitatur deducta. Laudat deinde ab antecedentibus Phædrus, cùm deorum omnium esse asserit antiquissimum. In quo nobilitas amoris effulget, cum prisca eius origo narratur. Laudabit & tertio à sequentibus, vbi mirifica eius ab euentu apparebit vtilitas. Sed de prisca & nobili eius origine primum, deinde de futura vtilitate tractabimus. Orpheus in Argonautica, cum de rerum principijs coram Chirone heroibusq; cantaret, Mercurij Trismegisti theologiam secutus, Chaos ante mundum posuit, & ante Saturnum, Iouem, cæterosq; deos. Amorem in ipsius Chaos sinu locauit, laudauitq; his verbis.

Quæ proba laudatio. | Orpheus de rerum principio.

Origo amoris ex Chaos. *Cap. 3.*

ANtiquissimum, seipso perfectum, consultissimumq; Amorem, Hesiodus in Theogonia, & in libro De natura Parmenides Pythagoricus, Acusileusq; poeta, cū Orpheo & Mercurio consenserunt. Plato in Timæo Chaos describit similiter, & in eo locat amorem. Atque idem in conuiuio Phædrus recensuit. Chaos Platonici informem mundum vocant: Mundum verò formatū Chaos. Tres apud eos mundi sunt, tria itidem Chaos erunt. Primum omnium est deus vniuersorum autor, quod ipsum bonū dicimus. Hic mentem primo creat angelicam, deinde mundi huius animam, vt Plato vult: Postremò mundi corpus. Summum illum deum, non mundum dicimus, quia mundus ornamentū significat ex multis compositū, ille verò penitus simplex esse debet, sed mundorum omniū principium atq; finem ipsum asserimus. Mens angelica primus mundus est à deo factus. Secundus vniuersi corporis anima. Tertius tota hæc quā cernimus machina. In ijs itaq; mundis tribus, tria & chaos considerantur. Principio deus mentis illius creat substantiam, quam etiam essentiam nominamus. Hæc in primo illo creationis suæ momēto informis est, & obscura. Quoniā verò à deo nata est, ad deum sui principium ingenito quodam appetitu cōuertitur. Conuersa in deum, ipsius radio illustratur. Radij illius fulgore ille suus appetitus accēditur. Accensus appetitus deo totus inhæret, inhærendo formatur. Nam deus qui potest omnia, in mente sibi inhærente creandarum rerū naturas effingit. In ea igitur spiritali quodāmodo pinguntur, vt ita loquar, omnia quę in corporibus istis sentimus. Illis cęlorum elementorumq; globi, sydera, vaporum naturę, lapidum, metallorum, plātarum, animalium formæ gignuntur. Huiusmodi rerum omnium species dei fomento quodā in superna illa mente conceptas, Ideas esse non dubitamus, & formam illam ideamq; cœlorum, sæpe deum Cœlum vocamus. Formam planetæ primi Saturnum deum: Secundi Iouem, atq; in sequentibus planetis eodem pacto. Ignis quoq; huius ideam illam, Vulcanum deum, Aeris Iouem atq; Iunonem, Aquæ Neptunum, Terræ Plutonem. Quare dij oēs certis inferioris mundi partibus assignati, Ideæ illarū partiū sunt in superna illa mente collectæ. Sed eam idearum conceptionem à formāte deo perfectā præcessit illa mentis ad deum appropinquatio. Hanc præcessit appetitus incendium, hoc infusio radij, hanc prima illa appetitus conuersio, hanc informis mētis essentia. Porrò essentiam istam nondum formatam chaos esse volumus. Primam ipsius in deum conuersionem, amoris ortum, radij infusionem, amoris pabulum, incendium sequens, amoris dicimus incrementum, appropinquationem, amoris impetum, formationem, amoris perfectionem. Formarum omnium, idearumque complexionem, Mundum Latinè, Græcè κόσμον, id est ornamentum vocamus. Huius ornamenti gratia pulchritudo est. Ad quā amor ille statim natus traxit mentem, atq; perduxit mentem ante deformem, ad mentem eandem deinde formosam. Ideo amoris conditio est, vt ad pulchritudinem rapiat, ac deformē formoso coniungat. Quis igitur dubitabit, quin amor statim chaos sequatur, præcedatq; mundum, & deos omnes, qui mundi partibus distributi sunt? Cū mentis ille appetitus antē sui formationem sit, & in mente formata dij mundusq; nascantur. Merito igitur antiquissimum hūc Orpheus nominauit. Præterea seipso perfectum, quasi dicat seipsum perficientem. Quoniam primus ille mētis instinctus suapte natura à deo perfectionem suam haurire videtur, atq; eam menti, quæ inde formatur, & dijs qui inde gignuntur, præbere. Consultissimum insuper nominauit, nec iniuria. Nam omnis sapientia cuius proprium est consilium, ideo menti data est, quia amore in deum conuersa, ipsius fulgore refulsit. Eodemque modo mens ad deum, quo ad lumen solis dirigitur oculus. Hic enim aspicit primo, videt deinde solis lumen, tertio in solis lumine rerum colores figurasq; comprehendit. Quare oculus obscurus primo, & chaos instar informis, lumen amat dū aspicit, irridatur aspiciendo, radium accipiendo rerum coloribus figurisque formatur. Quemadmodum verò in deum mens illa statim nata & informis amore conuertitur & formatur, sic mundi anima in mentem, deumq; illinc genita se reflectit. Et cùm primo informis sit, & chaos amore in mētem directa, acceptis ab ea formis fit mundus, non aliter & mundi huius materia, cùm principio sine formarum ornamento informe chaos iaceret, illico amore sibi ingenito, in animam se direxit, seq; illi obedientem præbuit, atque hoc amore conciliante, ab anima formarum omnium quæ in mundo videntur nacta ornamentū, mundus ex chaos effecta est. Tres igitur mundi, tria & chaos. In omnibus denique amor chaos comitatur, præcedit mundum, torpentia suscitat, obscura illuminat, viuificat mortuos, format informia, perficit imperfecta. Quibus laudibus nullæ fermè maiores aut dici, aut excogitari possunt.

De vtilitate amoris. *Cap. 4.*

SEd de origine eius, & nobilitate hactenus. De vtilitate iam arbitror differendum. Singula quidem amoris beneficia generi humano collata referre superuacuū est, præsertim cùm summatim cōprehendi omnia possint. Omnia enim in eo consistunt, vt vitatis malis bona sequamur. Mala hominis & turpia eadē sunt: Bona itidem eadem atq; honesta. Profectò nihil aliud leges & doctrinæ omnes contendunt, quàm ita homines instituere, vt declinent à turpibus, agant honesta. Hoc autem ipsum, quod innumerabiles penè leges & artes vix tandem longo tempore assequūtur. Amor ipse vnus breui tēpore perficit. Nam à turpibus pudor absterret, ad honesta excellēdi studiū prouocat. Duo hæc nihil aliud facilius, ac citius quàm amor hominibus exhibet. Cùm amorem dicimus, pulchritudinis desideriū intelligite. Hæc enim apud omnes philosophos amoris definitio est. Pulchritudo verò gratia quędam est, quæ vt plurimum in concinnitate plurium maximè nascitur. Ea triplex est, siquidem ex plurium virtutum concinnitate in animis gratia est. Ex plurium colorum linearumque concordia, in corporibus gratia nascitur. Gratia item in sonis maxima ex vocū plurium consonantia. Triplex igitur pulchritudo, animorum, corporum atque vocum. Animorum mente cognoscitur, Corporum oculis, Vocum auribus solis percipitur. Cùm ergo mens, visus, auditus, sint quibus solis frui pulchritudine possumus, Amor verò sit fruendæ pulchritudinis desiderium, Amor semper mente, Oculis, Auribus est cōtentus. Quid olfactu? quid gustu? quid tactu opus est? Odores, Sapores, Calorē, Frigus, Mollitiem & duritiem horumq; similia sensus isti percipiunt. Istorum nullum humana pulchritudo est, cū formæ simplices sint, humani autem corporis pulchritudo membrorum requirat diuersorū concordiam. Amor tanquam eius finem fruitionem respicit pulchritudinis, ista ad mentem, visum, auditum pertinet solum. Amor ergo in tribus ijs terminatur,

minatur. Appetitio verò, quæ reliquos sequitur sensus, non amor, sed libido rabiesq; vocatur. Præterea si amor erga hominem pulchritudinem ipsam desiderat, humani autem corporis pulchritudo in quadam concinnitate consistit, concinnitas temperantia est, sola quæ temperata, modesta, decora sunt, exigit amor. Voluptates itaq; gustus & tactus, quæ vsq; adeo vehemētes, furiosæq; sunt, vt mentem è suo statu dimoueant, hominemq; perturbent, amor non modo non cupit, sed abominatur & fugit, vtpotè quæ propter intemperantiam pulchritudini sunt contrariæ. Rabies venerea ad intemperantiam trahit, ideoq; ad inconcinnitatem, quare ad deformitatem similiter videtur allicere, Amor autem ad pulchritudinē. Deformitas & pulchritudo cōtraria sunt. Motus igitur huiusmodi, qui ad ea rapiunt, inter se videntur esse contrarij. Quapropter libido, coitus, & amor non modo non iidem motus, sed & cōtrarij esse monstrantur. Testantur hoc & theologi veteres, qui amoris nomen deo tribuerūt. Quod etiam posteriores theologi summopere confirmarunt. Nullum verò deo congruum nomen cùm rebus turpibus est commune. Ideo sanæ mentis quisq; cauere debet, ne amorem, diuinum nomen, ad insanas perturbationes temere transferat. Erubescat Dicæarchus, & si quis alius Platonicam maiestatem quòd amori nimium indulserit, carpere nō veretur. Nam decoris, honestis, diuinis affectibus, nec nimium, nec satis vnquam possumus indulgere. Hinc efficitur, vt omnis amor honestus sit, & omnis amator iustus. Pulcher enim est omnis atq; decorus, & decorum propriè diligit. Turbulētus autem ardor, quo ad lasciuiam rapimur, cùm ad deformitatem trahat, amori cōtrarius iudicatur. Vt igitur ad amoris vtilitatē aliquando redeamus, pudor qui à turpibus nō absterret, & studium quod ardentes efficit ad honesta, ab amore facilè, citoq; proficiscuntur. Primo quoniam amor, qui pulchra petit, decora semper appetit atque magnifica, & qui odit deformia, necessario turpia obscœnaque fugit. Deinde si duo aliqui se mutuo diligunt, alterutrum se obseruant & placere sibi inuicem cupiunt. Prout alter ab altero obseruatur, vtpotè qui teste nunquā careant, à turpibus abstinent. Prout sibi inuicem placere conātur, magnifica semper ardenti studio aggrediuntur, ne cōtemptui amato sint, sed amoris vicissitudine digni putentur. Sed hanc rationem copiosissime explicat Phædrus, vbi exempla ponit amorum tria. Vnum amoris, fœminæ ad masculum, vbi de Alceste Admeti vxore loquitur, quæ pro marito mori voluit. Alterum amoris masculi ad fœminam, vt Orphei ad Eurydicen. Tertium amoris masculi ad masculum, vt Patrocli ad Achillem, vbi ostendit nihil fortiores homines reddere, quàm amorem. Allegoriam verò, vel Alcestis, vel Orphei, in præsentia perscrutari non est consilium. Vehementius enim ista vim amoris & imperium exprimūt, si tanquam historia gesta narrentur, quàm si per allegoriā dicta putentur. Ergo amorem esse Deum magnum atque mirandum, nobilem præterea & maximè vtilem, sine controuersia fateamur, atque ita amori indulgeamus, vt fine suo, qui pulchritudo ipsa est, cōtenti simus. At nos ea parte fruimur, qua cognoscimus, cognoscimus mente, visuq; & auditu. His itaq; fruimur, cæteris sensibus non pulchritudine, quā desiderat amor, sed quouis alio potius quo corpus indiget, vtimur. Igitur his tribus venabimur pulchritudinem, & per eam quæ in vocibus corporibusque elucet, tanquam per vestigia quædam, animi decorem inuestigabimus. Illam laudabimus quidem, istum probabimus, ac semper id obseruare conabimur, vt tātus amor sit, quanta fuerit pulchritudo. Et vbi corpus quidem pulchrum, animus minimè, tanquam vmbratilem & fluxam imaginem pulchritudinis vix & leuiter diligamus. Vbi solus animus pulcher, stabilem hunc decorem animi ardenter amemus. Vbi verò vtraque pulchritudo concurrit, vehementius admiremur, atque ita ex Platonica familia reuera nos esse testabimur, ea quippe nihil nouit nisi festum, lętum, cœleste, supernum. Sed hæc iam de Phædri oratione sufficiant. Ad Pausaniam veniamus.

In quibus libido non amor.

Vtilitas amoris.

ORATIO SECVNDA.

Deus bonitas, Pulchritudo, iustitia, principium, medium, finis. Cap. 1.

RINITATEM Pythagorici philosophi rerum omnium mensuram esse voluerunt, ob eam arbitror rationē, quod deus ternario numero res gubernat, atq; etiam res ipsæ ternario numero terminantur. Hinc Maronis illud, Numero deus impari gaudet. Nempe summus ille autor, primo singula creat, secundo rapit, tertio perficit. Singula quoque in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur; deinde in eundem refluunt, dum suam illam originem repetunt. postremò perficiuntur, postquam in suum principium redierunt. Hoc vaticinatus Orpheus, Iouem principium, medium, & finem vniuersi vocauit. Principium vt producit: Medium vt producta retrahit ad seipsum; Finem prout redeuntia perficit. Hinc regem illum vniuersorum, Bonum, Pulchrum, Iustum, quod sæpe apud Platonem dicitur, possimus nuncupare. Bonum, inquam, vbi creat, vbi allicit, pulchrum, vbi pro cuiusq; merito perficit, iustum. Pulchritudo igitur, cuius allicere proprium est, inter bonitatem iustitiamque locatur: à bonitate quidem effluit, profluit ad iustitiam.

Quo pacto diuina pulchritudo, amorem parit. Cap. 2.

DIuina verò hæc species in omnibus amorem, hoc est sui desiderium, procreauit. Quoniam si Deus ad se rapit mundū mundusque rapitur, vnus quidem continuus attractus est à deo incipiens, transiens in mundum, in Deum denique desinens, qui quasi circulo quodam in idem vnde manauit iterum remeat. Circulus itaq; vnus & idem à Deo in mundū, à mundo in Deum, tribus nominibus nuncupatur. Prout in Deo incipit & allicit, pulchritudo, prout in mundum transiens ipsum rapit, amor, prout in autorem remeans ipsi suum opus coniungit, voluptas. Amor igitur in voluptatē à pulchritudine desinit. Id sibi voluit Hierothei & Dionysij Areopagitæ hymnus ille præclarus, vbi sic hi theologi cecinerunt, Amor circulus est bonus à bono in bonum perpetuo reuolutus. Necessario enim bonus est amor, cùm à bono natus reuertatur in bonum. Idem enim deus est, cuius speciem desiderant omnia, in cuius possessione omnia requiescunt. Inde igitur desiderium nostrum accenditur, ibi amantium ardor quiescit, nec extinguitur, sed impletur. Nec iniuria soli Deum comparat Dionysius, quia quemadmodū sol illuminat corpus & calefacit, ita Deus animis veritatis claritatem præbet, & charitatis ardorem. Hanc vtiq; comparationem ex Platonis libro De republica sexto hoc quo dicam modo colligimus, Sed profectò corpora visibilia, & oculos videntes procreat, oculis vt videant lucidum infundit spiritum, corpora vt videantur coloribus pingit. Neque tamen proprius oculis radius, proprijue corporibus colores ad visionem perficiendā sufficiunt, nisi lumen ipsum vnum supra multa, à quo multa & propria lumina oculis & corporibus distributa sunt, adueniat, illustret, excitet atq; roboret. Eodem modo primus ille actus omnium, qui deus dicitur, speciem, actumque rebus singulis producendo largitus est. Qui sanè actus cùm in re creata & in subiecto patiente susceptus fuerit, debilis est, & ad operis executionem impotens. Sed diuini solis perpetua & inuisibilis lux vna semper omnibus adstat, fouet, viuificat, excitat, cōplet & roborat. De quo diuinè Orpheus, Cuncta fouens atq; ipse ferens super omnia sese. Vt est actus omnium roboratque, bonum dicitur. Vt viuificat, leuit, mulcet & excitat, pulchrum. Vt in obiectis quæ noscenda sunt tres illas cognoscentes animæ vires, Mentem, Visum, Auditum allicit, pulchritudo. Vt in cognoscente potētia eam applicat cognito, veritas. Denique vt bonum, procreat, regit, & complet: Vt pulchrum, illuminat, gratiamque infundit.

Pulchritudo est splendor diuinæ bonitatis, & deus est centrum quatuor circulorum. Cap. 3.

NEque ab re theologi veteres, Bonitatem in centro, pulchritudinem in circulo posuerunt. Bonitatem inquam in centro vno, in circulis autem quatuor, Pulchritudinem. Centrum vnū omnium Deus est. Circuli quatuor circa id assiduè reuoluti, Mens, Anima, Natura, Materia. Mens stabilis circulus. Anima per se mobilis. Natura mobilis in alio, nō ab alio. Materia ab alio & in alio mobilis. Cæterū cur Deum quidem centrum, quatuor illa cur circulos appellemus exponam. Centrum circuli punctum est, vnum, indiuisibile, stabile. Inde lineæ multæ diuiduæ, mobiles ad earū similem circumferentiam deducuntur. quæ sanè circumferentia diuisibilis circa centrum quasi cardinem voluitur, atq; ea est centri natura, vt licet vnum indiuiduū, immobile sit, in multis tamen, imò in omnibus lineis diuiduis & mobilibus, vbique reperiatur. Vbiq; enim est in linea punctum. Quoniam verò à dissimili suo attingi nihil potest, lineę à circumferentia ad centrū vsq; deductæ, medium huiusmodi punctū singulæ sui quodam puncto vno simplici & immobili coguntur attingere. Quis negat Deum centrum omnium merito nominari, cùm omnibus insit vnus penitus, simplex, atq; immobilis, cuncta verò ab ipso producta, multa, composita, & mobilia sint, atq; vt ab eo manant, ita in eum instar linearum & circumferētiæ refluant? Ita, mens, anima, natura, materia procedentes à deo in eundem redire nituntur, seq; vndiq; pro viribus in illum circumferūt. Atq; vt centrum punctum vbiq; in lineis & in toto circulo reperitur, perque punctum suum singulæ lineę medium circuli tangunt punctum, ita deus omnium centrum, qui vnitas simplicissima est, actusque purissimus, sese inserit vniuersis, nō ob id solùm, quia cunctis est præsens, verumetiā quia omnibus à se creatis partem aliquam, vel potentiam intimam, simplicissimam præstantissimamq; indidit: quę rerum vnitas nominatur,

tur, à qua & ad quam tanquam à centro & ad centrũ suum rei cuiusq; partes & potētię reliquę pendent. Ad hoc planè suum centrum, ad hanc propriam vnitatem se colligant creata prius oportet, quàm suo hæreant creatori: vt per proprium centrũ, quod iam sæpe repetimus, centro omniũ hæreant. In apicem suum caputq; mens angeli ante cõsurgit, quàm ascendat in deum. Anima quoq; & reliqua eodem pacto. Atque illorum inuisibilium circulorum, mentis scilicet, animæ, naturæ, visibilis mundi circulus est imago. Corpora enim animarum mentiúmque vmbrę & vestigia sunt. Vmbra verò & vestigium figura eius, cuius vmbra est, & vestigium refert. Quapropter quatuor illa, non iniuria circuli quatuor appellantur. Sed mens immobilis orbis propterea, quòd tam operatio eius quàm substantia semper eadem permanet, & similiter operatur, intelligit semper eodem modo, vultque similiter. Mobilis autem quandoque mens ex eo solùm dici potest, quòd quemadmodũ cætera omnia à deo procedens in eundem se vertit. Anima mundi, & alia quæuis, circulus mobilis. Hæc enim sua natura discurrendo cognoscit, & temporum curriculis operatur. Discursio autem ab alio in aliud, & operatio temporalis, motus proculdubio nominatur. Si qua verò in animæ cognitione stabilitas est, mentis cõstat potius quàm animæ beneficio. Natura etiã mobilis est circuitus. Cum animam dicimus, priscorum more theologorum vim in ratione & sensu positam intelligimus, cùm naturam, vim animæ in generando locatam. Vim illam in nobis hominem propriè vocauerunt, istam hominis idolum & simulacrum. Hæc sanè generandi facultas ideo mobilis dicitur, quia temporis spatijs suũ opus exequitur. Verum in hoc ab illa animæ proprietate discrepat, quod anima per se, & in se mouetur. Per se, inquam, quia principiũ motus existit. In se etiam, quia in ipsa animæ substantia rationis & sensus remanet operatio. Ex ijs opus nullũ necessario resultat in corpore. Generandi verò vis illa quam vocamus naturam, per se quidem mouetur, cùm animæ per se motæ vis quædam sit. Moueri autem in alio dicitur, quia in mole corporis omnis eius operatio terminatur. Corpus enim nutrit, augetque & generat. Materia verò & corporis moles, orbis est ab alio, & in alio mobilis. Ab alio quidem, quoniã ab anima necessario agitatur. In alio autem, quia in loci spatio motus corporis agitatur. Iam igitur quam ob causam bonitatem in centro, in circulo pulchritudinum, theologi collocent, apertè intelligere possumus. Bonitas siquidem rerũ omnium vnus ipse est deus, per quem cuncta sunt bona. Pulchritudo autem dei radius, quatuor illis insitus circulis circa deũ quodammodo reuolutis. huiusmodi radius omnes rerum omnium species in quatuor illis effingit, species illas in mente ideas, in anima rationes, in natura semina, in materia formas appellare solemus. Iccirco quatuor in circulis, quatuor splendores esse videntur. Idearum splendor in primo, rationum in secundo, in tertio seminum, formarum in vltimo.

Quomodo Plato de rebus diuinis exponatur. Cap. 4.

HOc mysteriũ in epistola ad Dionysium regem Plato significauit, cùm deum affirmauit pulchrorũ omnium causam, quasi totius pulchritudinis principium & originem. Circa omnium, inquit, regem cuncta sunt, ipsius gratia omnia, ipse causa est pulchrorum omnium: Secunda circa secundum. Tertia circa tertium. Humanus autem animus affectat qualia illa sint intelligere, aspiciens in ea quæ sibi cognata sunt, quorum nihil sufficienter se habet. Circa verò ipsum regem & ea quæ dixi, nihil est tale, quòd autem post hoc est, animus dicit. Circa regem, non intra regem, sed extra significat. In Deo enim nulla est compositio. Quid verò dictio illa Circa significat, exponit Plato, cũ addit: Eius gratia omnia, ipse causa est pulchrorũ omnium. Quasi dicat, ideo circa regem omnia sunt, quia ad illum tanquam ad finem pro natura sua omnia reuoluuntur, quemadmodum ab illo tanquam principio producta sunt omnia. Pulchrorum omnium, id est, totius pulchritudinis, quæ supradictis in circulis emicat. Formæ enim corporum per semina, hęc per rationes, hæ per ideas reducuntur in deum, & ijsdem à deo gradibus producuntur. Propriè verò cũ dicit Cuncta, ideas intelligit, nam in his reliqua includũtur. Secundæ circa secũdum: Tertia circa tertium. Tres mundi principes posuit Zoroastes, trium ordinum dominos: Oromasin, mithrin, arimanin. Hos Plato, deum, mentem, animam nuncupat. Tres autem ordines in diuinis posuit speciebus, ideas, rationes & semina. Prima igitur, id est, ideæ, circa primum, id est, circa deum, quoniam à deo menti tributæ sunt, & in eundem mentem cui sunt datæ reducunt. Secunda circa secundum, id est, rationes circa mentem, quandoquidem per mentem in animam transeunt, & in mentem animam dirigunt. Tertia circa tertium, id est semina rerum circa animam: nam per animam transeunt in naturam, in illam scilicet generandi potentiam, rursusque naturam animæ copulant. Eodem ordine à natura in materiam formæ descendunt. Sed eas Plato in ordine posito non connumerat, quia de diuinis à Dionysio interrogatus tres ordines ad incorporales species pertinentes tanquam diuinos induxit: Formas autem corporum prætermisit. Noluit autem deum regem primum vocare, sed omnium regem, ne si primũ diceret, eum vna cùm sequentibus ducibus in aliqua numeri specie, conditionisque paritate collocare forsitan videretur. Neq; dixit prima circa illum, sed cuncta, ne crederemus eum ordinis alicuius potius quàm cunctorũ gubernatorem. Humanus animus affectat qualia illa sint intelligere. Scitè post illos tres diuinæ pulchritudinis splendores tribus in circulis emicantes amorem animi ad illos adiecit. Illinc enim animi ardor accenditur. Quippe par est vt diuinus diuina desideret, aspiciens in ea, quæ sibi cognata sunt. Quoniam humana cognitio à sensibus oritur, per ea quæ in corporibus præstantiora videmus, diuina iudicare sæpenumero consueuimus, per corporalium rerum vires, dei potentiam, per ordinem, sapientiam, per vtilitatem, dei bonitatem inuestigamus. Vocat autem formas corporum animæ cognatas, quasi proximè natas. Sequenti enim gradu post animam formæ corporum disponuntur. Quorum nihil sufficienter se habet. Formæ huiusmodi neq; sufficienter sunt, neq; sufficienter nobis diuina ostendunt. Veræ nanq; res, ideæ, rationes, & semina sunt. Corporum verò formæ, vmbrę rerum potius, quàm veræ res esse videntur. Quemadmodum verò corporis vmbra exactam atq; distinctam corporis figuram non indicat, ita corpora diuinorum naturã propriam non demonstrant. Circa ipsum regem & ea quæ dixi, nihil est tale. Quo enim pacto mortalia immortalibus, & falsa veris similia sint? quod autẽ post hoc est, animus dicit, id est, animus dum diuina per mortalia iudicat, falsò de diuinis loquitur, neq; diuina pronũciat, sed mortalia.

Pulchritudo diuina per omnia splendet, & amatur in omnibus. Cap. 5.

CAeterum vt paucis multa comprehendamus, bonum quidem ipsa supereminens dei existentia dicitur. Pulchritudo actus quidam siue radius inde per omnia penetrãs: Primo in angelicam mentem: Secundo in animã totius & reliquos animos: Tertio in naturam, Quarto in materiam corporum. Mentem idearum ordine decorat, animam rationum serie complet, naturam fulcit seminibus, Materiam formis exornat. Quemadmodum verò solis radius vnus corpora quatuor, ignem, aerem, aquã, terramq; illustrat, sic vnus dei radius mentem, animam, naturam, materiamq; illuminat. Atq; in his quatuor elementis quicunque lumen inspicit, solis ipsius aspicit radium, perq; ipsum ad supernã solis lucem intuendã cõuertitur. Ita quisquis decorem in quatuor illis, mente, anima, natura, corpore cõtemplatur, amatq; dei fulgorem in his, perq; fulgorem hmôi Deum ipsum intuetur & amat.

Passiones amantium. Cap. 6.

HInc efficitur vt corporis nullius aspectu vel tactu amatoris impetus extinguatur: Non enim corpus hoc aut illud desiderat, sed superni luminis splendorem per corpora refulgentem admiratur, affectat, & stupet. Quapropter quid cupiant, aut quærant amantes ignorant. Deum nanq; ipsum ignorant, cuius sapor occultus odorem quendam sui dulcissimũ operibus suis inseruit; Quo quidem ardore quotidie excitamur. Odorem quidem sentimus; Saporem proculdubio ignoramus. Cùm igitur odore manifesto illecti saporem latenter desideremus, merito quid cupiamus, patiamurq; nescimus. Hinc etiã semper accidit, vt amantes amati aspectũ timeant quodammodo atq; venerentur. Quod etiam fortes, dicam equidem, & si vereor ne quis vestrum hæc audiens erubescat, & sapientes inquam viri, coram inferiore quouis amato pati consueuerunt. Nempe non humanũ est quod eos terret, quod frangit, quod occupat. Humana enim vis in fortioribus sapientioribusque semper est excellentior. Sed diuinitatis fulgor ille in formosis emicans quasi dei simulacrum amantes obstupescere, contremiscere, & venerari compellit. Eadem ratione propter amati præsentiam amator diuitias & honores contemnit, & pro nihilo habet. Par.n.est, vt diuina humanis anteponantur. Illud quoque euenire sæpenumero solet, vt se in amati personam quisque transferre cupiat. Nec immerito. Deus nanque pro homine fieri cupit, atque conatur. Quis autem pro Deo hominem non commutet? Fit etiam vt amore illaqueati vicissim suspirent & gaudeant. Suspirant quòd seipsos amittunt, quòd perdunt, quòd perimunt. Gaudent quòd in melius quiddam se transferunt. Calent quoque vicissim & frigent, instar eorum, quos tertiana febris inuadit. Merito frigent, quia calore proprio deseruntur, nec non & calent, cum superni radij fulgoribus accendantur. Frigiditatem timiditas, caliditatem audacia sequitur. Ideò timidi quoque vicissim & audaces apparent. Hebetissimi prętetea quique acutiores amando redduntur. Quis enim cœlesti radio aspirante, non acutissimè videat? Verum de amore ipso, & pulchritudine, eiusq; origine, amantium affectibus ista sufficiant.

De duobus amoris generibus, ac de duplici Venere. *Cap. 7.*

DEinceps de duobus Amorum generibus breuiter disputandum. Cupidinem Veneris comitem esse apud Platonem Pausanias asserit. Totidemque esse Cupidines quot sint & Veneres, necessarium arbitratur. Veneres autem duas commemorat, quas itidem gemini Cupidines comitētur. Venerem alteram quidem cœlestem ponit, alteram verò vulgarem. Cœlestem illam Cœlo sine matre natam: Vulgarem ex Ioue & Dione genitam. Cœlum Platonici summum deum ideo vocant, quia sicut cœlum illud sublime corpus omnia corpora regit & continet, sic summus ille deus omnes spiritus supereminet. Mentem verò plurimis nominibus nuncupant. Saturnum enim modo, modo Iouem, modo Venerem vocant. Est nanq; mens illa, viuit, intelligit. Essentiam suam Saturnum, Vitam Iouem, Intelligentiam Venerem appellare consueuerunt. Animam præterea mundi, Saturnum similiter & Iouem vocamus & Venerem. Prout superna intelligit, Saturnum. Prout cœlestia mouet, Iouem. Vt inferiora generat, Venerem. Venus prima, quæ in mente est, Cœlo natā sine matre dicitur, quoniam mater apud Physicos materia est. Mens autem illa à materiæ corporalis consortio est aliena. Secunda Venus, quæ in mundi anima ponitur, ex Ioue & Dione genita. Ex Ioue, id est, ex ea virtute ipsius animæ, quæ cœlestiā mouet. Ea siquidem istam creauit potentiam, quæ inferiora hęc generat. Matrem quoq; isti ideo tribuunt, quia materiæ mundi infusa cùm materia commercium habere putatur. Deniq; vt summatim dicam, duplex est Venus. Vna sanè est intelligentia illa quam in mente angelica posuimus. Altera vis generandi animæ mundi tributa. Vtraq; sui similem comitem habet amorem. Illa enim amore ingenito ad intelligendā dei pulchritudinem rapitur. Hæc item amore suo ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam. Illa diuinitatis fulgorem in se primum complectitur, deinde hunc in Venerem secundam traducit. Hęc fulgoris illius scintillas in materiam mundi transfundit. Scintillarū huiusmodi præsentia singula mundi corpora, pro captu naturę, speciosa videntur. Horum speciem corporum humanus animus per oculos percipit. Qui rursus vires geminas possidet. Quippe intelligendi vim habet. Habet & generandi potentiam. Hæ geminæ vires duæ in nobis sunt Veneres, quas & gemini comitantur amores. Cùm primum humani corporis species oculis nostris offertur, mens nostra quæ prima in nobis Venus est, eam tanquā diuini decoris imaginē, veneratur & diligit, perque hanc ad illum sæpenumero incitatur. Vis autem generandi, secunda Venus, formam generare huic similem concupiscit. Vtrobique igitur amor est. Ibi contemplandæ, hic generandæ pulchritudinis desiderium. Amor vterq; honestus atq; probandus. Vterq; enim diuinam imaginem sequitur. Quid igitur in amore Pausanias improbat? Dicam equidem. Siquis generationis auidior contemplationem deserat, aut generationem præter modum cùm fœminis, vel cōtra naturæ ordinem cùm masculis prosequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat, is vtique dignitate amoris abutitur. Hunc amoris abusum vituperat Pausanias. Quo qui rectè vtitur, corporis quidem formam laudat, sed per illam excellentiorem animi mentisq; & dei speciem cogitat, eamque vehementius admiratur, & amat. Generationis autem & congressus officio eatenus vtitur, quatenus naturalis ordo legesq; ciuiles à prudentibus statutæ præscribunt. De his diffusius Pausanias.

Exhortatio ad amorem. De amore simplici ac de mutuo. *Cap. 8.*

VOs autem amici hortor & obsecro, vt amorem rem profecto diuinam totis viribus complectamini, neq; vos illud deterreat quod de amante quodam Platonem dixisse ferunt. Ille, inquit, amator animus est proprio in corpore mortuus, in alieno corpore viuens. Neque vos etiam turbet quod de amara miseraq; amantium sorte cecinit Orpheus. Hęc enim quomodo accipienda sunt, & qua via his succurrendum, quæso deinde si placet, diligenter attendite. Amorem Plato rem amaram vocat, nec iniuria, quia moritur quisquis amat. Hunc & Orpheus γλυκύπικρον, id est, dulce amarum nominat. Quippe cùm amor mors voluntaria sit. Vt mors est, amara res est. Vt voluntaria, dulcis. Moritur autē quisquis amat. Eius enim cogitatio, sui oblita semper in amato se versat. Si de se non cogitat, in se certè non cogitat. Ideo nec in seipso sic affectus animus operatur, cùm pręcipua operatio animi ipsa cogitatio sit. Qui non in se operatur, nec in seipso est. Aequa enim inter sese hęc duo, esse, & operatio sunt, nec esse sine operatione est, nec operatio esse ipsum excedit, nec operatur quisquā vbi non est, & vbicunq; est operatur. Non ergo in se amantis est animus, quia in seipso non agit. Si in seipso nō est, nec viuit etiam in seipso, qui non viuit, mortuus est. Quare in se mortuus est quicunque amat. Num viuit, saltem in alio? Profectò. Amoris illæ duæ sunt species, amor vnus simplex, mutuus alter. Simplex amor vbi amatus nō amat amantem. Ibi omnino mortuus est amator, nam nec viuit in se, vt satis iam demōstrauimus, nec in amato etiā cùm ab eo reijciatur. Vbi ergo viuit? nunquid in aere, vel aqua, vel igne, vel terra, aut aliqui bruti corpore? Nequaquam. Animus enim humanus, nō in alio viuit corpore quàm humano. An fortè in alio quodam corpore hominis non amati vitā ducet? Nec istud quidem. Nam si in eo non viuit vbi viuere vehementissime concupiscit, quonam pacto viuet in alio? Nusquā ergo viuit qui amat alium ab alio non amatus. Propterea omnino mortuus est non amatus amator. Nec reuiuiscet vnquam nisi indignatio suscitet. Vbi verò amatus in amore respōdet, in eo saltem vitam agit amator. Hic certè mira res fit, quoties duo aliqui mutua se beneuolentia complectuntur, hic in illo, ille in hoc viuit. Vicissim huiusmodi homines se commutant, & seipsum vterq; vtriq; tribuit, vt accipiant alterum. Quomodo seipsos tribuant dum sui obliuiscūtur, video. At quomodo accipiant alterum, nō intelligo. Nam qui seipsum nō habet, multo minus alium possidet. Imò verò habet seipsum vterque, & habet alterum. Hic quidem se habet, sed in illo. Ille quoq; se possidet, sed in hoc. Equidem dum te amo me amantem, in te de me cogitante me reperio, & me à me ipso negligentia meæ perditum in te conseruante recupero. Idem in me tu facis. Mirum rursus & hoc apparet. Nam ego postquam meipsum amisi, si per te me redimo, per te me habeo, si per te habeo, te prius ac magis habeo quàm me ipsum, tibi propinquior, quàm mihi sum. Quippe cùm mihi non aliter quàm per te medium inhæream. In hoc vtique vis Cupidinis à Martis discrepat violentia. Nempè imperium sic, amorque differunt. Imperator per se alios possidet, amator per alium se complectitur, & vterque amantium longior à seipso, fit propinquior alteri, ac in se mortuus, in alio reuiuiscit. Vna verò duntaxat in amore mutuo mors est, reuiuiscētia duplex. Moritur enim qui amat, in seipso semel cùm se negligit. Reuiuiscit in amato statim cùm amatus eum ardenti cogitatione complectitur. Reuiuiscit iterū, cùm in amato se deniq; recognoscit, & amatum se esse non dubitat. O felicem mortem, quā duæ vitæ sequuntur. O mirum commercium, quo quis seipsum tradit pro alio, nec habet, nec habere se desinit. O inæstimabile lucrum, quando duo ita vnum fiunt, vt quisq; duorum pro vno solo, duo fiat, & tanquā geminatus qui vnam habuerat vitā vna interueniente morte duas iam habeat. Nam qui semel mortuus bis reuiuiscit, pro vna vita geminam, pro se vno, se duos est consecutus. Iustissima certè est in mutuo amore vindicta. Homicida morte plectendus. Quis enim homicidam esse neget qui amatur, cùm animam ab amante seiungat? Quis iterum mori similiter eundem neget, cùm similiter amet amantem? Debita nimium hęc restitutio est, quando hic illi, & ille huic reddit animam quam accepit. Vterq; amando suam tradit. & redamando per suam restituit alienam. Quapropter iure ipso amare debet quisquis amatur. Qui verò non amat amantem, homicidij reus est habendus. Imò verò fur, homicida, sacrilegus. Pecunia à corpore possidetur, corpus ab animo. Qui ergo animum arripuerit, à quo tam corpus quam pecuniæ possidentur, animum simul corpusq; & pecunias arripit, à quo tam corpus quàm pecunia possidentur. Quo fit vt tanquam fur, homicida, sacrilegus, triplici morti sit obnoxius, ac velut infamis penitus atq; prophanus impune à quolibet interfici possit, nisi ipsemet sponte sua legem illā impleat, amet videlicet amatorē. Vbi cùm semel moriente, semel ipse similiter moritur, cum bis reuiuiscente bis itidem reuiuiscit. Superioribus rationibus ostensum est, amatum vicissim amatorem amare debere, non solum verò debere, sed cogi, sic ostenditur. Amorem procreat similitudo. Similitudo natura quædam est in pluribus eadem. Nam si ego tibi similis sum, tu quoque mihi es necessario similis. Eadem ergo similitudo, quæ me vt te amem compellit, te quoque amare me cogit. Præterea amator se sibi aufert, deditque amato. Hunc ergo amatus tanquam rem suam curat, charissima enim sua cuiq; sunt. Accedit quòd amans amati figuram suo sculpit in animo. Fit itaque amantis animus speculum, in quo amati relucet imago. Idcirco amatus cùm in amante se recognoscat, amare illum compellitur. Vicissitudinem amoris inter illos pręcipuam esse astrologi arbitrantur, in quorum genesi luminum, id est, solis & lunæ commutatio fuerit. Videlicet si me nascente sol in ariete, luna in libra. Te nascente sol in libra, luna in ariete. Aut quibus signum idem simile'ue, idemque planeta, similis'ue ascendent, aut benigni planetæ similiter angulum orientis aspexerint, aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemque gradu fuerit constituta. Addunt Platonici, quorum vitam dæmon idem, aut certè similis ducat. Physici verò moralesque, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Consuetudinis, Consilij similitudinem similis affectus causam esse volunt. Denique vbi causæ plures concurrunt, ibi vicissitudo vehementior reperitur. Vbi omnes, illic Pythiæ & Damonis, Pyladis & Orestis, resurgunt affectus.

Quid

Quid quærant amantes. *Cap. 9.*

CAeterum quid isti quærunt cùm se mutuo diligunt? Pulchritudinem quærunt. Amor enim fruendæ pulchritudinis desiderium est. Pulchritudo autem splendor quidam est humanum ad se rapiens animum. Nempè corporis pulchritudo nihil aliud est, quàm splendor ipse in colorum linearumq; decore. Animi quoq; pulchritudo fulgor in doctrinæ & morum concinnitate. Lucem illam corporis, non aures, non olfactus, non gustus, non tactus, sed oculos percipit. Si oculus solus agnoscit, solus fruitur. Solus igitur oculus corporis pulchritudine fruitur. Cùm verò amor nihil aliud sit, nisi fruendæ pulchritudinis desideriũ, hæc autem solis oculis comprehẽdatur, solo aspectu amator corporis est contentus. Tangendi verò cupido, non amoris pars est, nec amantis affectus, sed petulantiæ species, & seruilis hominis perturbatio. Lucem præterea illam & pulchritudinem animi sola mente comprehendimus. Quare solo mentis intuitu contentus est, qui animi pulchritudinem expetit. Pulchritudo denique inter amantes pro pulchritudine commutatur. Iunioris amati pulchritudine vir oculis fruitur. Viri pulchritudinem iunior mente consequitur, & qui solo corpore formosus est, hac cõsuetudine fit & animo speciosus: qui solo animo est decorus, corporis oculos explet corporis pulchritudine. Mirifica planè commutatio est, vtriq; honesta, vtilis & iucunda. Honesta, siquidem par in vtroque, æque enim honestum est & discere, & docere. Iucunditas in seniore maior, qui aspectu & intelligentia delectatur. In iuniore verò maior vtilitas quo enim præstantior est animus corpore, eo pretiosior est pulchritudinis animi, quàm corporis consecutio. Pausaniæ hactenus, nunc Eryximachi orationem interpretemur.

ORATIO TERTIA.

Amor in omnibus ad omnia, creator omnium, magister omnium. *Cap. 1.*

TRia nobis deinceps ex nostri Eryximachi mente tractanda videntur. Primum quod amor omnibus insitus per cũcta porrigitur. Alterum quòd omnium quæ secũdum naturam sunt operum, effector est atq; seruator. Tertium quòd artium singularum est magister & dominus. Tres profectò rerum gradus in natura considerantur, Superiora, Inferiora, Aequalia. Quæ supra sunt, inferiorum sunt causæ. Quæ infra, superiorum opera. Quæ æqualia, eadem inter se natura sunt prædita. Causæ verò opera sua tanquã sui partes & imagines diligunt. Opera quinetiam causæ tanquam sui conseruatrices expetũt. Quæ autem in eo ordine locata sunt, ad sese inuicem quasi vnius & eiusdẽ similia membra mutua charitate afficiuntur. Ideo deus angelos, & angeli cùm deo simul animas, anima cũ illis vna corpora beneuolẽtia quadam regunt atq; gubernant. In quo superiorum ad inferiora dilectio planè conspicitur. Rursus corpora animis suis & iunguntur auidissimè, & ab eis molestissimè seiunguntur. Animi nostri cœlestium beatitudinem cupiunt, cœlestes superni numinis maiestatem feliciter venerantur. atq; hic inferiorum ad superna est amoris affectus. Item omnes ignis partes libenter inuicem cohæerescunt. Terræ rursus, æquæ, & aeris partes inuicem, & in qualibet animalium specie, eiusdem speciei animalia sese mutua consuetudine semper adsciscunt. Vbi amor ad æqualia similiaq; conspicitur. Cui nam igitur dubium erit, quia amor omnibus ad omnia sit ingenitus? Atq; id est quod Dionysius Areopagita in libro De diuinis nominibus ex Hierothei mente ijs verbis significauit. Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritualem, siue animalem, siue naturalem dixerimus, insitiuam quandam intelligimus commiscẽtemq; virtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum prouidentiã mouet, æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat, ac postremo inferiora quæq; admonet, vt ad potiora sublimioraque conuertantur. Hæc ille.

Amor est autor omnium & seruator. *Cap. 2.*

SEcundum verò illud nostræ orationis membrũ, quo amor effector omnium & seruator est dictus, ita probatur. Cupiditas perfectionis, propriæ propagandæ amor quidam est. Absoluta perfectio, in summa dei est potentia. Eam diuina intelligentia contemplatur, atq; inde voluntas eadem cupit extra se propagare, ex quo propagandi amore creata ab eo sunt omnia. Idcirco Dionysius noster, Diuinus, inquit, amor non permisit regem omnium sine germine in seipso manere. Idem propagationis instinctus omnibus ab illo primo autore est inditus. Per hunc sancti illius spiritus cœlos mouent, & sequẽtibus omnibus sua munera largiuntur. Per hunc sydera lumen suũ in elemẽta diffundunt. Per hunc ignis sui caloris communione aerem mouet, aer aquam, aqua terram, ac versa vice terra ad se trahit aquam, hæc aerem, ille ignem. Herbæ quoque, ac arbores cupidæ sui seminis propagandi sui similia gignunt. Animalia quoq; bruta & homines eiusdem cupiditatis illecebris ad procreãdam sobolem rapiuntur. Quòd si amor omnia facit, seruat etiam omnia. Eiusdem enim semper est affectionis & conseruationis officium. Nempe similia similibus conseruantur. Amor autem simile ad simile trahit. Terræ partes singulæ amore mutuo copulante, ad partes alias terræ sui similes sese conferunt. Tota etiam terra ad simile sibi mundi centrum illius auiditate descendit. Aquæ partes ad sese inuicem similiter & ad locum sibi conuenientem cùm toto aquæ corpore perferuntur. Idem partes aeris ignisq; faciunt, ac etiam duo hæc elementa ad supernam regionem sibi congruã & similem regionis illius amore trahuntur. Cælum etiã, vt Plato in libro De regno inquit, innato mouetur amore. Animã enim cæli tota simul est in quibuslibet cæli punctis. Cælum ergo animæ fruendæ cupidũ ideo currit, vt per omnes sui partes vbique tota anima perfruatur. Aduolat autem rapidissimè, vt quoad fieri potest, totum sit simul vbique, vbicunq; tota simul est anima. Præterea sphæræ maioris cõcaua superficies minoris sphæræ locus est naturalis. Et quia quælibet huius sphæræ particula æque cùm qualibet illius particula conueni, quælibet omnes appetit particulas illius attingere. Si quiescat, singulæ tangent singulas, nõ quælibet cunctas. Currendo fermè assequitur quod assequi quiescendo nõ posset. Currit autem velocissimè, vt quælibet pars eodem penè tempore pro viribus cunctas attingat. Quinetiã vnitate partium suarũ cuncta seruãtur, dispersione partium pereunt. Vnitatem verò partium mutuus earundem efficit amor. Quod in humoribus nostrorum corporum & mundi elemẽtis intueri licet, quorum concordia, vt ait Empedocles Pythagoreus, & mundus & corpus nostrum constat, discordia dissipatur. Concordiam verò illis pacis atq; amoris præstat vicissitudo. Hinc Orpheus μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴηκα κρατεῖς. i. Solus horũ oĩum tu regis habenas.

Quòd sit magister artium & gubernator. *Cap. 3.*

REstat post hæc vt quo pacto magister artium omniũ & gubernator sit, exponamus. Magistrũ quidem artium esse intelligemus, si modo cõsiderabimus neminem vnquam artem aliquã aut inuenire, aut discere posse, nisi inuestigationis oblectatio, & inueniendi desiderium incitet, & qui docet, discipulos diligat, ac discipuli eam doctrinã auidissimè sitiant. Gubernator præterea merito nominatur. Artis enim opera diligenter exequitur, atq; exactè consummat, quicunq; & artificia ipsa & personas quibus illa fiunt, maximè diligit. Accedit quòd artifices in artibus singulis nihil aliud quàm amorẽ inquirunt & curant. Eas in præsentia nos artes breuiter percurremus, quas Eryximachus apud Platonem cõmemorat. Quid enim aliud Medicina considerat, quàm quomodo humores quatuor corporis amici inuicẽ fiant, atq; permaneant? quos cibos ac potus, cæterosque viuendi, aut medendi vsus amet natura atque requirat? Duos illos hic quoque amores, Cœlestem & vulgarem, quos Pausanias suprà distinxerat, per similitudinem quandã Eryximachus adinuenit. Temperata enim affectio corporis moderatum, atq; ad res moderatas, conuenientesq; habet amorem. Intemperata contrarium, & ad cõtraria continet. Illi quidem indulgendum, huic nunquam obtemperandũ, in gymnastica etiam exercitatione inuestigandum, qui corporis habitus, quos exercẽdi modos, quos gestus amet & postulet. In agricultura, quod solum, quæ semina, qualem've culturam exigat, quis've colendi modus à singulis arboribus diligatur. Idem in musica obseruatur, cuius artifices, qui numeri, quos numeros aut magis, aut minus diligant, inuestigant. Ij inter vnum ac duo, atq; vnum & septem minimum amorem inueniunt. Inter vnum verò, tria, quatuor, quinque, sex, amorem vehemẽtiorem reperiunt. Inter vnum & octo vehementissimum. Ij voces acutas, & graues natura diuersas certis interuallis & modulis sibi inuicem magis amicas faciunt. Ex quo harmoniæ compositio & suauitas nascitur. Tardiores etiã motus & velociores ita inuicem temperant, vt amici porissimum fiant, & rhythmum concinnitatemq; exhibeant. Musicæ aũt melodiæ genera duo traduntur. Est enim graue quoddã & constans: est & aliud molle atq; lasciuum. Illud vtẽtibus vtile, hoc noxium & libris De republica & legibus Plato iudicat. Illi in cõuiuio Vraniam musam, huic Polymniam præfecit. Alij primũ illud genus, alij secundum amant. Illorum amori obtemperandum, adhibendiq; soni sunt, quos expetunt: horum appetitui obsistendum. Illorum namq; amor cœlestis est, horum verò vulgaris. Inest syderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quã astronomia considerat. In his duo illi quodãmodo amores reperiuntur. Est enim his moderatus amor, quando inuicem mutuis viribus temperatissimè consonant. Est & amor immoderatus, quando vnum aliquid illorũ seipsum amat nimium, alia quodammodo derelinquit. Ex illo aeris grata temperies, aquæ tranquillitas, terrarum fertilitas, animalium sanitas, ex hoc contraria proficiscuntur. Vatum postremo, Sacerdotumq; facultas in hoc potissimum versari videtur, vt quæ hominum officia deo amica sint, qua ratione homines deo amici fiant,

ſant, nos doceant: qui amoris, charitatisq; modus ad deum, ad patriam, ad parẽtes, ad alios tam ad viuos, quàm ad defunctos ſit adhibendus. Idem in cæteris artibus coniectari licet, atque ſommatim cõcludere amorem in omnibus ad omnia eſſe omnium autorem, ſeruatoremq; exiſtere, & artium vniuerſarum dominũ & magiſtrũ. Hunc merito diuus Orpheus appellauit Solertem, bigenium, omnium claues habẽtem. Quomodo enim geminæ naturæ ſit, à Pauſanea primum, deinde ab Eryximacho audiuiſtis. Qua etiam ratio ne claues mundi tenere dicatur ab Orpheo, ex ſuperioribus ſatis comprehendere poſſumus, quippe ſicut oſtẽdimus deſiderium hoc profectionis propriæ propagandæ cunctis ingenitũ, latentem, implicatam cuiuſque fœcunditatem explicat dum ſemina in germen pullulare compellit, & vires cuiuſq; eius educit ſinu, fœtusq; concipit, & quaſi clauibus quibuſdam conceptus aperiendo producit in lucem, quamobrem omnes mũdi partes, quia vnius artificis opera ſunt, eiuſdem machinæ membra inter ſe in eſſendo & viuendo ſimilia, mutua quadã charitate ſibi inuicẽ vinciuntur, vt merito dici poſſit amor modus perpetuus, & copula mundi, partiumq; & eius immobile ſuſtentaculũ, ac firmum totius machinæ fundamẽtum.

Nullum mundi membrum odit aliud membrum. Cap. 4.

QVod ſi ita eſt, nulla operis huius membra inimica eſſe inter ſe vllo pacto poſſunt. Non enim ignis aquam, aquæ odio fugit, ſed ſuiipſius amore, ne ab aquæ frigore extinguatur. Neq; ignem aqua odio ignis extinguit, ſed quodam amplificandi proprij frigoris appetitu trahitur ad aquam ſibi ſimilem ex ignis corpore procreandam. Nam cùm omnis appetitio naturalis ad bonum nullaque ad malum tendat, aquæ propoſitum eſt, non ignem extinguere, quod eſt malum, ſed aquã ſui ſimilem, quod bonum eſt, generare. Quod ſi abſq; ignis interitu explere poſſet, ignẽ vtiq; non conſumeret. Eadem de cæteris quæ contraria & inimica videntur, ratio aſſignatur. Porrò agnus lupi vitam, figuramq; non odit, ſed ſui perniciem quæ à lupo infertur, exhorret, neque lupus agni odio, ſed amore ſui eum lacerat atq; deuorat. Neque homo hominem, ſed vitia hominis horret, neq; potentioribus, aut acutioribus dotes ſuas illorum odio, ſed noſtri beneuolentia inuidemus, metuẽtes ne illis penitus ſuccumbamus. Quapropter nihil obſtat quin amor in omnibus ſit, perq; omnia penetret. Hunc igitur tantum deum, quia vbiq; eſt, omnium inſidet penetralibus, tanquã potentem dominum cuius imperium effugere nõ valemus, tanquam ſapientiſſimum iudicem quem cogitationes noſtræ latere nõ poſſunt, proculdubio metuamus: hunc quia creator eſt omnium atq; ſeruator, tanquam patrem veneremur, tanquam tutorem, præſidiumq; colamus: hunc quia artes ſingulas edocet, tanquam præceptorem ſequamur, quo autore ſumus & viuimus quo ſeruatore perpetuũ permanemus, quo præſide & iudice gubernamur, quo præceptore ad benè beateque viuendum inſtruimur, & formamur.

ORATIO QVARTA.

Narratur textus Platonis de antiqua hominum natura. Cap. 1.

HIs dictis familiaris noſter verbis finem impoſuit. Eum Chriſtophorus Landinus vir doctrina excellens, quem potiſſimũ cognouimus noſtris temporibus Orphicum Platonicumq; poetam, ſecutus eſt in hunc modum, obſcuram & implicatam Ariſtophanis ſentẽtiam explicaturus. Quanquã Ioannes Caualcantes ſua nos diligentia longis diſputationũ ambagibus liberauit: Ariſtophanis tamen ſententia verbis obſcuriſſimis inuoluta enodationem adhuc aliquam lucemq; requirit. Eſt, inquit Ariſtophanes, amor præ cæteris dijs ſummopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atq; medicus. Oportet primum qualis hominum quondã fuerit natura, quæue illius paſſiones animaduertere. Neque enim qualis nunc eſt, olim erat, ſed longè diuerſa. Principio tria hominum erant genera, non ſolũ quæ nunc duo, mas & fœmina, verumetiam tertiũ quoddam aderat ex vtriſq; compoſitum. Præterea integra erat cuiuſq; hominis ſpecies, atq; rotunda, dorſum & latera circulo habens, manus quatuor, & paria manibus crura. Vultus item duos tereti ceruice connexos & omnino conſimiles. Maſculinum genus ſole genitũ erat: Fœmininum terra: Luna promiſcuum. Vnde elati erant animo robuſtoq; corpore, qui etiam cum dijs pugnare tentabant, & in cœlum aſcendere. Ideo Iupiter ſingulos in longum ſecuit, duoſq; fecit ex vno, inſtar eorum qui oua in longum capillo ſecant, atq; iterum ſi faſtu in deos inſanire videantur, minatus eſt eos rurſus ſe ſimiliter partiturum. Poſtquam natura hominum ita diuiſa fuit, quiſque ſui dimidium cupiebat. Igitur concurrebant, iactiſq; circum brachijs ſeſe inuicem complectebantur, redigi in priorem habitũ affectantes: propterea, fame & torpore defeciſſent, niſi deus congreſſui modum impoſuiſſet. Hinc vtique mutuus hominibus innatus eſt amor priſcæ naturæ conciliator, annitens vnum ex duobus efficere, hominumque naturæ mederi. Eſt enim quiſque noſtrum dimidium hominis vtpote ſectus, quemadmodum piſciculi qui pſettæ & auratæ vocantur, ſciſſi ex vno duo efficiuntur. quærit autem ſui quiſque dimidium. Quoties itaque dimidium ſuum alicui, cuiuſcunque ſexus auidus ſit, occurrit, vehementiſſimè concitatur, ardenti inhæret amore, neque momentum quidem ab illo patiatur ſeiungi. Totius itaq; reficiendi cupido, nixus amoris nomen accepit. Qui nos præſenti in tempore ſummopere iuuat, dum in ſui dimidium olim amiciſſimum quenq; conducit, & in poſterum ſpem ſummam inijcit nobis deum piè colentibus in veterem figurã reſtituendo, medendoque ſe nos beatiſſimos effecturum.

Exponitur opinio Platonis de antiqua hominis figura. Cap. 2.

HAec Ariſtophanes & alia narrat permulta, mõſtris portentiſq; ſimilia, ſub quibus quaſi velaminibus quibuſdam diuina myſteria latere putandum. Mos enim erat veterũ theologorum ſacra ipſorum puraq; arcana ne à prophanis & impuris pollluerentur figurarum vmbraculis tegere. Nos autem quæ in figuris ſuperiorũ, & alijs deſcribuntur, ſingula exactè ad ſenſum pertinere nõ arbitramur. Nam Aurelius Auguſtinus, non omnia, inquit, quæ in figuris finguntur ſignificare aliquid putãda ſunt. Multa enim propter illa quæ ſignificant ordinis & connexionis gratia ſunt adiuncta. Solo vomere terra pſcinditur. Sed vt hoc fieri poſſit, cætera quoq; huic aratri membra iunguntur. Quæ igitur nobis exponenda proponitur hæc eſt ſumma. Homines quondã tres ſexus habebant, Maſculinum, Fœmininum, Promiſcuum, Solis, Terræ, Lunæq; filios. erant & integri. Sed propter ſuperbiam cùm deo æquare ſe vellent, ſciſſi in duo ſunt, iterum ſi ſuperbiant, biſariam diſcindendi. Sectione facta, dimidium amore ad dimidiũ trahitur, vt integritatis reſtitutio fiat, qua completa beatũ genus hominum eſt futurum. Summa verò noſtræ interpretationis erit huiuſmodi. Homines, id eſt, hominum animæ quondã, id eſt, quando à deo creantur, integræ ſunt, duobus ſunt exornatæ luminibus, ingenito & infuſo, vt ingenito æqualia & inferiora, infuſo ſuperiora conſpicerent. Deo æquare ſe voluerunt, ad vnicum lumen ingenitum ſe reflexerunt. Hic diuiſę ſunt. Splendorem infuſum amiſerunt, quando ad ſolum ingenitũ ſunt conuerſę, ſtatimq; in corpora cecidere. Superbiores factę iterum diuidentur, id eſt ſi naturali nimium confidant ingenio, lumen illud ingenitũ & naturale, quod reſtitit, quodammodo extinguetur. Tres ſexus habebant, Mares ſole, Fœminæ terra, Promiſcuæ Luna genitæ. Dei fulgorem aliæ ſecundum fortitudinem, quę maſcula eſt, alię ſecundũ temperantiam, quę fœmina, alię ſecundum iuſtitiam, quę promiſcua, ſuſceperunt. Hę tres in nobis virtutes aliarum trium quas deus habet, ſunt filię. Sed in deo tres illę, Sol, Luna, Terra: in nobis Mas, Fęmina, Promiſcuum nuncupantur. Sectione facta dimidium amore ad dimidium trahitur. Animę iam diuiſę & immerſę corporibus, cùm primum ad annos adoleſcentię venerint, naturali & ingenito lumine, quod ſeruarunt, ceu ſui quodam dimidio excitantur ad infuſum illud diuinumque lumen, olim ipſarum dimidium, quòd cadentes amiſere, ſtudio veritatis recipiendum. Quo recepto iam integrę erunt, & dei viſione beatę. Hoc igitur erit interpretationis noſtrę compendium.

Homo eſt ipſa anima, & anima eſt immortalis. Cap. 3.

COrpus cùm ex materia conſtet & quantitate, & ad materiã ſuſcipere, ad quãtitatem diuidi ſolum extendiq; pertineat, atq; ita ſuſceptio & diuiſio paſſiones ſint: conſequens eſt, vt ſuapte natura paſſioni tantum ſit & corruptioni ſubiectum. Siqua verò actio corpori competere videatur, non in quantum corpus eſt agit, ſed in quantum illi vis quędam quodammodo incorporea & qualitas ineſt, vt in ignis mole caliditas, in aquę materia frigus, in corpore noſtro complexio. Ex quibus certè qualitatibus operationes corporum proficiſcuntur. Non enim quia longus, aut latus, aut profundus eſt ignis, ſed quia calidus, calefacit. Neq; qui extenſior ignis, calefacit magis, imò propter diſperſionem minus, ſed qui calidior. Cum igitur virium, & qualitatum beneficio operationes proueniãt, ac vires ipſę & qualitates ex materia & quantitate non conſtent, licet in materia quantitateq; ſint, ſequitur vt pati ad corpus, agere ad aliquid incorporale pertineat. Vires vtiq; hę inſtrumenta quidem ſunt operãdi. Ipſę verò per ſe nequaquã ſufficiunt ad operandum, quia nõ ſufficiunt ad exiſtendum. Quod enim in alio iacet, ſeque ipſum ſuſtentare non poteſt, ab alio certè dependet. Quo fit, vt qualitates, quia à corpore neceſſario ſuſtinentur, ab aliqua ſuperiori ſubſtantia, quę neq; corpus ſit, neq; in corpore iaceat, fiant atq; regantur. Huiuſmodi anima eſt, quę corporibus præſens & inſidens ipſa ſe ſuſtinet & qualitatem vimq; complexionis corporibus tribuit, per quę tanquã inſtrumenta in corpore,

pore, & per corpus varias operationes exercet. Hinc generare, nutrire, augere, currere, stare, sedere, loqui, artis opera fabricare, sentire, intelligere, homo asseritur. Omnia verò hæc anima ipsa facit, ideoq; anima erit homo. Si generare, augere, nutrire hominem dicimus, anima tanquam pater & artifex corporis, ipsum gignit, auget, atq; nutrit. Si stare, sedere, loqui, anima corporis membra sustinet, flectit & vibrat. Si fabricare, currere, anima manus porrigit, & pro arbitrio torquet, pedes agitat. Si sentire, anima per sensuum instrumenta, quasi fenestras, & foramina exteriora corpora percipit. Si intelligere, anima per seipsam sine aliquo corporis instrumento varietatem assequitur. Omnia igitur quæcunq; homo facere dicitur, animus ipse facit, corpus patitur. Quapropter homo solus est animus, corpus autem hominis opus & instrumētum. Eo maximè, quòd animus operationem eius potissimam, intelligentiam scilicet, sine vllo corporis instrumēto exercet, cum res per illam incorporales intelligat, per corpus verò sola corporalia cognoscantur. Itaq; si animus per se agit quicquā, per se certè est, & viuit. Viuit autem sine corpore quod sine corpore operatur. Si per se est, esse sibi quiddam proprium conuenit corpori, non commune. propterea potest proprium sibi seorsum à corporis mole sortiri hominis cognomentum. Quod sanè nomen quia de vnoquoq; nostrum per omnem vitam dicitur, quisq; enim in omni ætate vocatur homo, ideo aliquid significare videtur quod stabile permanet. Corpus iugiter fluit, crescendo, decrescendo, resolutione continua, liquefactione, calore vicissim, & frigore permutatum. Anima semper eadem permanet, quod liquido nobis ostendit veritatis inquisitio, boniq́ue voluntas semper eadem, & firma memoriæ conseruatio. Quis ergo vsque adeo demens erit, vt hominis appellationem in nobis firmissimam corpori fluenti semper & vndique permutato, potius, quàm animo stabilissimo tribuat? Ex his perspicuum esse potest, cum homines Aristophanes nominauit, more Platonico animas nostras significasse.

Quod anima est duobus ornata luminibus, & quare in corpus descendit creatio animæ cum duobus luminibus. Cap. 4.

Porrò anima statim ex deo nata naturali quodam instinctu in deum parentem suum conuertitur, quemadmodū ignis in terra superiorum vi genitus confestim naturę impetu ad superiora dirigitur, conuersa in eum eius radijs illustratur. Sed primus hic fulgor in animæ substātia per se prius informi receptus, fit obscurior, atq; ad illius tractus capacitatem proprius ipsi & naturalis euadit. ideoq; per eum vtpote sibi æqualem, seipsam & quæ infra se sunt, id est, corpora omnia anima videt quidem: Deum verò & alia superiora non videt. Sed enim per primam hanc scintillam deo facta ꝓpinquior aliud iterū clarius accipit lumen, quo etiam superna cognoscat. Lumen igitur habet geminum: Naturale alterum, siue ingenitum: Diuinum alterū & infusum, quibus vna coniunctis ceu duabus alis per sublimem peruolare valeat regionem. Ac si diuino illo semper vteretur, semper diuinis hæreret: Terra rationalibus esset animalibus vacua. Cæterū diuina prouidentia decretum est, vt anima suijpsius sit domina, possitq́ue tum vtroq; simul lumine vti, tum altero. Hinc fit vt natura duce ad propriū sui lumen conuersa prætermisso diuino seipsam viresq́ue suas quæ ad fabricam corporis spectāt, animaduertat, cupiatq; vires huiusmodi in fabricandis corporibus exequi. Hac vt aiunt, cupiditate grauata, descendit in corpus, vbi generandi, mouēdi & sentiendi vires exercet, suaq́ue præsentia terram infimam mundi sedem exornat, quæ ideo ratione carere non debuit, nequa pars mundi esset rationalium viuentium præsentia destituta, quemadmodum & illius autor ad cuius similitudinem mundus factus est, totus est ratio. Cecidit autem animus noster in corpus, cùm prætermisso diuino, solo suo vsus est lumine, ac seipso cœpit esse contentus. Solus deus cui deest nihil, supra quem nihil, seipso contentus permanet, sibi sufficiens. quapropter deo se parem fecit tunc animus, cum se solo noluit esse contentus, quasi non minus quam deus sibi ipse sufficeret.

Quot vijs anima ad deum redit. Cap. 5.

Hanc planè superbiā causam fuisse Aristophanes ait, vt animus qui natus est integer, secaretur, id est, ex geminis luminibus altero posthac vteretur, alterū verò negligeret. Hinc in corporis barathrum ceu lethæum flumen immersus, suiq́ue metad tempus oblitus, sensibus & libidine, quasi satellitibus & tyranno rapiatur. Verùm adulto corpore, purgatis sensuum instrumentis conferente doctrina pabulū, resipiscit, vbi naturalis emicat fulgor, naturaliumq; rerum ordinem indagat, qua inuestigatione architectum ingentis huius machinæ aliquem esse persentit, eum & videre cupit & possidere, ille solo diuino splendore conspicitur. Ideo mens propriæ lucis indagine ad diuinam lucem recuperandā vehemētissimè instigatur. Instigatio verò, appetitioq; huiusmodi verus est amor, quo duce dimidiū hominis alterū, alterū eiusdem dimidium cōcupiscit, quia naturale lumen, quod animi dimidium est, lumen illud diuinum quod alterū eiusdem dimidium dicitur, olim neglectū accendere rursus in animo nititur, atq; id est, quod in Epistola ad Dionysium inquit Plato, Humanus animus affectat qualia diuina sint intelligere, aspiciēs in ea, quæ sibi cognata sunt. Verum cùm Deus lucem suam infudit in animum, ad id potissimum eam accōmodauit, vt homines ad beatitudinem, quæ in ipsius possessione cōsistit, perduceret. Ad hāc quatuor virtutibus perducimur, Prudentia, Fortitudine, Iustitia, Temperantia. Prudentia primo beatitudinem nobis ostendit. Tres illæ virtutes reliquæ, quasi viæ tres ad beatitudinem ducunt. Scintillam Itaque suam in varijs animis deus ad finem huiusmodi variè temperat, ita vt prudentia duce, alij per fortitudinis, alij per iustitiæ, alij per temperantiæ officia suū repetant autorem. Nempe alij huius muneris gratia, pro dei cultu, pro honesto, pro patria pericula mortemq; forti animo subeunt. Alij sic vitam iuste instituunt, vt nec iniuriam cuiquam inferant, neq; inferri pro viribus sinant. Alij vigilia, inedia, labore libidines domant. Hi tribus quidem procedunt callibus, sed ad eundē beatitudinis finem prudentia hunc illis monstrante peruenire conantur. proinde tres hæ virtutes in dei quoq; ipsius prudentia continentur. Harum desiderio accensi hominum animi per earum officia ad eas cupiūt peruenire, illis hærere, perpetuoq; potiri. Fortitudinem hominum masculam robur & audaciam nuncupamus. Temperantiam fœminam propter remissum quendam & frigidiorem desiderij habitum, miteq; ingenium. Iustitiam promiscuam, fęminam quidem prout innocentia sua iniuriam infert nemini, masculam verò prout alij inferri non sinit, & seueriori censura in homines iniquos animaduertit. Quia verò maris dare, fœminæ suscipere proprium est, iccirco solem qui lumen à nullo accipiens exhibet omnibus, marem vocamus: Lunam quæ accipiens à sole dat elementis, à dando & accipiendo promiscuam: Terram cùm accipiat quidem ab omnibus, tribuat nulli, fœminam nuncupamus. Quamobrem, Sol, Luna, Terra, Fortitudo, Iustitia, Temperantia merito maris, promiscui, fęminæ signantur cognomine: atque, vt excellentiorem deo appellationem exhibeamus has virtutes in illo, Solem, Lunam, Terram: in nobis masculinum sexum dicimus, promiscuum, fœmininum. Quibus autem lux illa diuina à dei sole cum fortitudinis affectu in sui ortu fuit infusa, his masculam dicimus lucem fuisse concessam. Quibus à dei luna cum affectu iustitiæ, promiscuam. Quibus à dei terra cum affectu temperantię, fœminam. Lucem illam infusam, atq; diuinam statim ad naturalem reflexi neglexímus. Altera ergo posthabita seruauimus alteram, vbi dimidiū nostri tenemus, dimidiū prætermisimus. Certo verò ætatis tempore à naturali lumine ducti diuinum affectamus quidem omnes, sed diuerso modo diuersi ad eius adeptionem procedimus. per fortitudinem, qui à dei fortitudine illud olim cū affectu fortitudinis acceperunt, per iustitiam alij, temperantiam'ue similiter. Deniq; suum illud dimidium quisq; vt acceperat quærit. Et alij per masculam quidem dei lucem amissam olim, iam recuperaram, dei volūt mascula fortitudine perfrui, alij per promiscuam lucem similiter virtute promiscua, alij per fœminā eodem pacto. Minus profecto tantum hi consequuntur, qui postquā adulta ętate scintilla in ipsis naturalis eluxit, eam non esse ad diuina iudicanda sufficientem existimant, ne scintillę naturalis indicio, aut animatum aut corporū affectibus diuinę tribuant maiestati, putentq; illam non esse corporibus animis'ue præstantiorem. In quo sanè pleriq; errasse traduntur, qui in diuinorum inuestigatione ingenio naturali confisi, aut deum non esse dixerunt, vt Diagoras, aut dubitauerūt, vt Protagoras, aut corpus iudicauerūt, vt Epicurei, Stoici, Cyrenaici, aliiq; permulti, aut animam quandam, vt Marcus Varro, Marcus Manilius, aliiq; nonnulli. Hi tanquam impij nō modo diuinum lumen olim neglectum non recuperauerunt, sed & naturale propter eius abusum deprauauere, quod deprauatū est fractū non iniuria seissumq; putatur. Ideo illorum animi, qui tanquam superbi & fastu tumidi suis confidunt viribus, secātur, vt ait Aristophanes, iterum: cum etiā naturale lumen, quòd illis erat reliquū, opinionibus falsis obscurant, & moribus iniquis extinguunt. Itaq; naturali lumine rectè vtuntur, quicunq; mancum illud, & mutilatum esse recognoscētes ad naturalia iudicāda satisfacere quodammodo arbitrantur ad ea verò quæ supra naturam sunt, sublimiori lumine opus esse putantes exactissima quadam animi purgatione ita se præparant, vt diuina lux iterum illis effulgeat, cuius radijs rectè de deo sentient, & in pristinā illam integritatem restituentur.

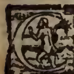
Amor animas reducit in cœlum, Beatitudinis distribuit gradus, gaudium largitur æternum. Cap. 6.

Hunc vos conuiuæ præstantissimi deum, quem prę cęteris dijs generi humano beneficum esse Aristophanes ait, omni sacrificiorum genere vobis propitium facite, hunc pijs precibus inuocate, hunc toto corde capessite. Hic animos sua beneficentia primum ad cœlestem ducit mensam, ambrosia & nectare abundantem:

abundantem; deinde singulos singulis accommodat sedibus; postremo suauiter detinet in æternum. Nulli.n.cœlum repetunt, ni si qui cœlorum regi placuerunt, placent illi, qui eum summopere diligunt. Cognoscere quidem illum vere, omnino præsenti in tempore impossibile est. Vere autem amare quoquomodo cogni tum, & possibile est, & facile. Qui deum cognoscunt, nondum illi placent, nisi cognitum diligant, qui cognoscunt diligunt, nō quia cognoscunt; sed quia qui diligunt amantur, a deo. Nos.n. non eos qui nouerint, sed qui nos amauerint, charitate cōplectimur. Multos namque qui nos cognoscunt, hostes habemus. Quod ergo nos cœlo restituit, non dei cognitio est, sed amor. Discumbentiū præterea ordo in mensa cœlesti diuersos sequitur gradus amantium. Nam qui deum excellētius dilexerunt, dapibus excellentioribus ibi vescuntur. Nempe qui per opera fortitudinis dei fortitudinē coluerunt, ea ipsa fruuntur. Qui iustitiā vero, iustitia; temperantia similiter, qui temperantiam, atq; ita varijs diuinæ mentis ideis & rationibus varij animi pro vario amoris raptu fruuntur. Toto autem Deo fruuntur omnes, quia totus in singulis est ideis. Sed eum totum præstantius possident, qui eum in præstantiori idea conspiciunt. Quisque verò ea dei virtute potitur, quam dilexit. Ideo liuor, vt Plato inquit in Phædro, abest à diuino choro. Cum enim omnium iucundissimum sit, re amata potiri, quilibet in eo potiundo quod amat contentus plenusq; viuit. Quippe si amato res duo deliciarum suarum compotes fiant, vterque in amata sui possessione quiescit, neque curam quidem vllam habebit, ni alter pulchriori potiatur amato. Quapropter amoris beneficio factum est, vt in diuersis felicitatis gradibus portione sua quilibet sine vlla inuidia sit contentus. Fit etiam vt sine vlla satietate animi ijsdem vescantur dapibus in æternum. Vt enim oblectentur conuiuæ, non epulæ, non vina sufficiunt, nisi fames, sitisque ad vescendum alliciant, ac tandiu oblectatio quandiu & auiditas per manet. Auiditatem vero quis amorem quendam esse negauerit? Aeternis igitur amor quo semper in deum afficitur animis, efficit vt deo semper tanquam nouo spectaculo gaudeat. Amorem hunc eadem dei bonitas semper accendit in animo, quæ & beatum facit amantem. Tria igitur, vt breui complectar, amoris beneficia collaudauimus, quòd nos olim diuisos in integrum restituendo, reducit in cœlū, quod suis quenq; collocat sedibus, facitq; omnes in illa distributione quietos, quod oī expulso fastidio suo quodam ardore oblectamentum quasi nouum iugiter accendit in animo, redditque illum blanda & dulci fruitione beatum

ORATIO QVINTA.

Amor est beatissimus, quia pulcher est, & bonus. Cap. I.

Carolus Marsupinus, musarū dulcis alumnus, Landinum poetam secutus, Agathonis orationē sic aggreditur, Amorē deum noster Agatho beatissimū, quia pulcherrimus sit & optimus, arbitrai. Quę ad hoc vt sit pulcherrimus, quęq; itē vt optimus, exiguntur, diligenter enumerat; in quibus enumerādis amorem ipsum effingit. Postremo postquam qualis est enarrauit, beneficia ab eo generi humano tributa cōnumerat. atq; hæc disputationis illius est summa. Nostra interest in primis inquirere, quam ob causam vt beatum ostenderet, pulchrū valde esse dixit & bonum, quodue sit inter bonitatem, pulchritudinemque discrimen. Beatum in Philebo Plato vult esse, cui nihil deest, idque esse illud quòd sit ab omni parte perfectum. Est autē perfectio interior quædam, est & exterior. Interiorem, bonitatem. exteriorem, pulchritudinem dicimus. Propterea quòd bonum penitus est & pulchrum id tanquam ab omni parte perfectum, beatissimum nuncupamus, Hanc vtique differentiā omnibus in rebus animaduertimus. Nempe in lapillis, vt physici volunt, temperatissima quatuor elementorum permixtio quædam interior, nitorem parit exteriorem. Herba præterea & arbores innata radicibus medullisque fœcunditas, florum & foliorum gratissima vestit varietate. In animalibus autem salubris humorum complexio iucundam lineamentorum & colorum speciem procreat. Virtus etiam animi decorem quendam pręse ferre videtur in verbis, gestibus, operibus, honestissimum. Cœlos quoque sublimis eorum substantia clarissimo lumine circūfundit. In his omnibus interna perfectio producit externam. Illam bonitatem, hanc pulchritudinem possumus appellare. Quocirca bonitatis florem quendam esse pulchritudinem volumus; cuius floris illecebris, quasi esca quadam latens interius bonitas allicit intuentes. Quoniam vero nostræ mentis cognitio à sensibus ducit originem bonitatem ipsam in rerum penetralibus insitam nec intelligeremus vnquam, neq; appeteremus, nisi ad eam speciei exterioris indicijs manifestis proueheremur. Qua in re mirabilis admodum formę huius, comitisq; ipsius apparet vtilitas. Per hęc satis osten sum arbitror, tantum inter bonitatem & speciem, quantum inter semen & flosculum interesse, atq; vt flores arborum seminibus orti semina ipsi quoq; producunt, ita speciem hanc bonitatis, florē vt ex bono pullulat, sic & ad bonū amantes perducere; quod quidem noster hic heros abunde in superioribus demonstrauit.

Quomodo pingitur amor, & quibus animæ partibus pulchritudo cognoscitur & generatur amor. Cap. 2.

Post hęc diffusius enumerat Agatho quot ad eius dei formosam speciem requiruntur. Iuuenis inquit est, tener, agilis, concinnus, & nitidus. Nobis autem primo quærendū quid hęc ad pulchritudinem conferant. Deinde cùm deo huic attribuūtur, quo pacto intelligi debeant. Rationem homines habent & sensum. Ratio per seipsam rationes rerum omnium incorporeas comprehendit. Sensus per quinque sui corporis instrumenta corporum imagines & qualitates attingit: Colores per oculos, per aures voces. Odores per nares, per linguam sapores, per neruos qualitates simplices elementorum, calorem videlicet, frigusq; & reliqua. Propterea sex ad cognitionem pertinentes, quantum ad propositam attinet quęstionem, vires animi numerantur: Ratio Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, & Tactus. Ratio numini summo, Visus igni, Aeri auditus, vaporum odori Olfactus, aquę Gustus, Tactus terrę tribuitur. Ratio siquidem cœlesta indagat, nec propriam in membro corporis aliquo sedem habet: quemadmodum neque certam habet sedem in vlla mundi parte diuinitas. Visus in sublimi parte corporis velut ignis in superna mundi regione locatur, & lumē natura sua percipit, quod ignis est proprium. Auditus visum non aliter quam purus aer ignem secutus voces haurit; quę & in aere fracto gignuntur, & per aeris interuallum aures illabuntur Olfactus caliginoso aeri, vaporibus ex aere & aqua mixtis omnino assignatur, quia inter aures & lingua, quasi aerem & aquam, positus, vapores eos apprehendit facile, & diligit maxime, qui ex aeris & aquę mixtione proueniūt, quales sunt herbarum florum, pomorum odores, naribus suauissimi. Quis dubitet gustum aquę liquoribus comparare, qui olfactui tāquam aere crassiori succedit, & iugi saliuæ liquore perfusus, potu vehementissime delectatur, humidisque saporibus? Quis item ambigat terræ tactum ascribere; cum per omnes terreni coporis partes fiat, in neruis qui terreni maxime sunt; expleatur; facilime rā gat quæ soliditatem habent & pondus, quod terra corporibus tribuit? Hinc etiam accidit vt tactus, gustus, olfactus, solùm proximè ipsis apposita sentiant, & patiantur admodum sentiendo? licet olfactus remotiora, quàm gustus & tactus apprehendere videatur. Auditus autem remotiora cognoscit, neq; ita offenditur. Quo etiam longius prospicit visus; & momento facit quod aures tempore, prius enim corruscatio cernitur, quàm tonitrus audiatur. Ratio remotissima capit, neque enim quæ in mundo sunt solùm, & quæ præsentia, vt sensus, sed etiam quę supra cœlum & quæ fuerunt aut futura sunt, percipit. Ex his parere cuiq; potest, sex illatum animæ virium, tres ad corpus & materiam potius; Tactum scilicet & Gustum, & Odoratum; tres autem alias, Rationem videlicet & Visum, & Auditum ad spiritum pertinere. Ideo tres illæ ad corpus potius declinantes corpori magis quam animo congruunt. & ea quę ab illis percipiuntur, cùm corpus sibi congruum moueant, vix ad animam vsque perueniunt. minimeque illi tanquam minime similia placent. Tres vero superiores à materia remotissimæ, animæ multo magis conueniunt, resque eas capiunt, quæ corpus quidem parum admodum, animum verò vehementissime moueant. Quippe, Odores, Sapores, Calor, atque similia, corpori aut nocent plurimum, aut prosunt, paulum quid ad animi aut admirationem, aut iudicium conferunt, ac modice ab illo desiderantur. Ratio incorporeæ veritatis, colores, figuræque & voces, corpus aut nihil, aut vix & minimum mouent, Animi vero aciem ad indagandum potissimum acuunt, atque eius ad se desiderium rapiunt. Animi cibus est veritas. Ad eam inueniendam oculi, ad discendam aures magnopere conferunt. Igitur quæ ad rationem, visum, auditum pertinent, gratia suijpsius affectat, quasi propriū alimentum. Quę vero sensus tres alios mouent, corpori vel nutriendo. vel fouendo, vel generando magis necessaria sunt. Ea itaque animus, non sui, sed alterius, id est, corporis causa quærit. Amare autem ea dicimur, quæ propter nosmetipsos desideramus. quæ autem propter aliud quiddam cupimus, minime. Merito igitur amorem ad scientias, figuras, & voces duntaxat volumus pertinere, atque iccircò gratia illa solum, quæ in tribus his reperitur, animi virtute, figura, voce, quia maxime animum prouocat, ἀπὸ τοῦ καλεῖν; quod voco significat, πρόκλησις, id est prouocatio nuncupatur, κάλλος vero Grece pulchritudinem Latinè significat. Gratus quidem nobis est nos verus & optimus animi, gratia corporis speciosi figure grata vocum cōcinnitas, cumque tria hęc animus vt potè sibi cognata, & quo-

dammodo incorporea pluris admodum quàm tria reliqua faciat consentaneum est, ut auidius asciscat, ardentius complectatur, uehementius admiretur. atque hæc ipsa, seu uirtutis, seu figuræ, siue uocum gratia, quæ animum per rationem uel uisum uel auditum ad se uocat, & rapit, pulchritudo rectissime dicitur. Atq; hæ tres illę gratiæ sunt de quibus sic Orpheus, ἀγλαΐη τε, θάλεια καὶ εὐφροσύνη πολύολβε. Splendor, uiriditas, lętitiaque ubertima. Splendorem quidem uocat gratiam illam & pulchritudinem animi, quæ in ueritatis & uirtutis claritate consistit. Viriditatem uero, figuræ, colorisq; suauitatem. hæc enim summopere in iuuẽtutis uiriditate florescit. Lætitiam denique sincerum illud & salubre & perpetuum, quod in musica sentimus, oblectamentum.

Pulchritudo est aliquid incorporeum. *Cap. 3.*

CVm hæc ita se habeant, necessarium est pulchritudinem esse aliquid uirtuti, figuræ, uocibusque commune. Non enim quodlibet istorum trium pulchrũ similiter uocaremus, nisi una his tribus inesset pulchritudinis definitio. Quo fit ut ipsa pulchritudinis ratio corpus esse non possit, quoniam uirtutibus animi quæ incorporea sunt, pulchritudo si esset corporea, minime conueniret. Atqui tantum abest ut corpus sit pulchritudo, ut non modo quæ uirtutibus animi, sed etiam quæ corporibus, & uocibus inest, nequeat esse corporea. Quamuis enim corpora quædam speciosa dicamus non tamẽ sunt ex ipsa sui materia speciosa. Siquidem corpus hominis unum atque idem hodie formosum, cras autem casu aliquo fœdante deforme, quasi aliud sit esse corpus, aliud esse formosum. Neq; etiam sunt ex ipsa quantitate formosa; quandoquidem grandia nonnulla atque item breuia quædã formosa uidentur: ac sæpe magna deformia, parua formosa; & cõtra parua turpia, magna gratissima. Nonnunquam etiam accidit vt similis sit in magnis quibusdam, & paruis corporibns pulchritudo. Si itaque stante sæpenumero eadem quantitate casu quodam pulchritudo mutatur, & mutata aliquando quantitate permanet pulchritudo ac similis in magnis paruisque videtur, certe duo hęc pulchritudo, & quantitas debent esse omnino diuersa. Quinetiam si corporis cuiusque formositas in ea ipsa sui coporis crassitudine quodammodo corporea esset. non tamen vt corporalis esset, intuenti placeret. Placet animo personæ alicuius species non prout in exteriori iacet materia, sed prout eius imago per visum ab animo capitur vel concipitur. Imago illa in visu & animo cum isti sint incorporei, corpus esse non potest. Quo enim pacto cœlum, vt ita loquar totum parua oculi pupilla caperetur, si modo corporali reciperet? Nullo profecto. Sed enim spiritus in puncto omnem corporis amplitudinem spiritali modo & incorporea imagine suscipit. placet vtique animo ea duntaxat species quæ ab illo suscipitur. Hæc autem licet exterioris corporis simulacrum, sit in eo, tamen est incorporea. Ergo species incorporea placet. Quod placet, id cuiq; gratum; quod gratum, hoc denique pulchrum quo efficitur vt amor ad incorporeum aliquid referatur, atq; ipsa pulchritudo spiritale quoddam potius rei simulacrum sit, quàm corporea species. Sunt autem nonnulli qui certã membrorum omnium positionem, siue, vt eorum verbis vtamur; commensurationem & proportionem cum quadam colorũ suauitate, esse pulchritudinem opinẽtur. Quorum nos opinionem propterea non admittimus, quia cùm huiusmodi partium dispositio in solis sit rebus compositis, nulla essent simplicia speciosa. Nunc autem puros colores, lumina, vocem vnam, fulgorem auri & argenti candorem, sciẽtiam, animã, quæ omnia simplicia sunt, pulchra vocamus; nosq; ista mirifice tanquam reuera sint pulchra delectant. Accedit ad hæc quod proportio illa cuncta includit corporis composita membra, neque est in singulis, sed in cunctis. Singula itaque membra per se pulchra non erunt. Ex singulis autem particulis totius compositi proportio nascitur. Vnde nõ nihil sequitur absurdissimum: vt quæ suapte natura speciosa non sunt, pulchritudinem pariant. Sæpenumero etiam accidit, vt manente eadem membrorum proportione, atque mensura, corpus æque vt ante non placeat. Eadem porro hodie, quæ anno superiori corporis vestri figura, gratia vero non eadem. Nihil tardius quam figura, nihil citius senescit quàm gratia. Ex quo liquido constat, non idem esse pulchritudinem & figuram. Sæpe quoq; videmus rectiorem in vno quodam quam in alio dispositionem partium mensuramq; membrorum; alius tamen nescimus qua de causa, nobis formosior iudicatus amatur ardentius. quo satis admoneri videmur, vt aliud quiddam formositatem, quàm dispositionem partium censeamus. Eadem nos ratione admonet ne formam suspicemur esse colorum suauitatem. Plerunq; enim color in seniore clarior, in iuniore gratia maior. Et in æqualibus fit nõnunquam, vt qui colore superat alterum, gratia tamen ab illo & pulchritudine superetur. Neque tamen audeat quispiam mixtionem quandam ex figura coloribusq;, pulchritudinem affirmare. Sic enim neque scientiæ, neque voces quæ colore & figura carent, neq; colores & lumina quæ certam nullam figuram habent amore digna iudicarentur. Præterea cuiusque cupiditas, eo habito quod volebat, expletur. Nempe fames & sitis, cibo potuq; sedantur, amor nullo impletur aspectu corporis vel amplexu. Nullam igitur naturam corporis ardet, pulchritudinem certe sectatur. Quo fit, vt ea corporeum aliquid esse non possit. Ex omnibus his colligitur, eos qui amore accensi pulchritudinem sitiunt, si modo velint, liquore hoc hausto ardentissimam sitim extinguere, alibi quàm in materiæ fluuio, aut quantitatis aut figuræ, aut colorum quorumlibet riuulis, dulcissimum pulchritudinis huius humorem, quo sitis eorum accenditur, quærere oportere. Quo vos tandem miseri vertetis amantes? Quis vestri cordis flammas extinguet acerrimas? Quis tantum sedabit incendium? Hoc opus hic labor. Dicam protinus. Sed attendite.

Pulchritudo est splendor diuini vultus. *Cap. 4.*

DIuina potestas omnia supereminens statim à se natis angelis, atque animis suum illum radium in quo fœcunda vis inest omnium creandorum, tanquam filiis clementer infundit. Hic in eis vtpote sibi propinquioribus totius mundi dispositionem, & ordinem multo pingit exactius, quam in mundi materia. Quamobrem hæc mundi pictura quam cernimus vniuersa, in angelis & animis lucet expressior. In illis enim sphærę cuiusque figura, solis, lunæ, & syderum reliquorum, elementorum quoque, lapidum, arborum animalium singulorum. Picturæ huiusmodi in angelis exemplaria, & ideæ: in animis rationes, & notiones, in orbis materia, formæ atq; imagines à Platonicis nominantur, claræ quidem in orbe clariores in animo, in angeli mente clarissimæ. Vnus igitur dei vultus tribus deinceps per ordinem positis lucet in speculis, Angelo, Animo, Corpore mundi, In illo tanquam propinquiore clarissime, in hoc remotiore obscurius, in hoc remotissimo, si ad cætera compares, obscurissime. Proinde sancta mens angeli nullo impedita corporis ministerio in seipsam reflectitur, vbi dei vultum illum sinu suo insculptum introspicit, inspectum illico admiratur, auidissime illi semper inhæret. Vultus illius diuini gratiam. pulchritudinem dicimus. Auiditatem angeli, dei vultui penitus inhærentem, vocamus amorem. O vtinam nobis idem contingeret. Sed enim animus noster ea conditione genitus, vt terreno corpore circundetur, ad officium generandi declinat. Qua inclinatione grauatus thesaurum penetralibus suis absconditum negligit. Deinde terreno corpore inuolutus diutissimè seruit corporis vsui, ad hoc opus sensum quidem semper, rationem quoque diutius quam decet, accommodat. Hinc efficitur vt diuini vultus illius candorem in se perpetuo enitentem non prius animaduertat, quàm adulto iam corpore, & ratione expergefacta dei vultum in dei machina refulgentem, & oculis manifestum cogitatione consideret. Qua quidem consideratione prouehitur ad eum qui intus emicat, intuendum. Quoniam vero parẽtis vultus gratus est filijs, necesse est animis dei patris vultũ esse gratissimum. Vultus huius vt idem sæpius repetam, nitor, & gratia, siue in angelo, siue in animo, siue in mundi materia, pulchritudo vniuersalis est appellanda, impetusque ad illam vniuersalis dicendus est amor. Vbique incorpoream esse hanc pulchritudinem non ambigimus. In angelo enim & in animo eam corpus aliquod non esse nemini dubium. In corporibus etiam eam esse incorporalem, & supra monstrauimus, & ad præsens ex eo potissimum intelligimus, quòd oculus nil aliud, nisi solis aspicit lumen. Figuræ nanque, & colores corporum nunquam nisi lumine illustrata perspiciuntur, neque ipsa cum materia sua ad oculos veniunt. Necessarium tamen esse videtur in ea in oculis esse, vt ab oculis videantur. Vnum itaque solis lumen corporum omnium ab eo illustratorum coloribus figurisque depictum sese oculis offert. Sic affectum lumen oculi suo quodam radio adiuuante percipiunt, perceptum ipsum, & quæ in eo sunt omnia vident. Quare totus hic mundi qui conspicitur ordo, non eo modo quo in materia corporum, sed quo in luce oculis infusa est, cernitur. In ea luce cùm à materia secretus sit, necessario est corporis expers. Quod ex hoc etiam euidenter apparet, quòd lumen ipsum corpus esse non potest, cum momento ab oriente in occidentem totum ferme impleat orbem, aeris & aquæ corpus sine vlla offensione vndique penetret: sordibusque immixtum nusquam inficiatur. Hæc verò corporum naturæ nullo modo conueniant. Corpus siquidem non momento mouetur, sed tempore, neque alterum absque sui, vel alterius, aut vtriusque offensione penetrat alterum, ac duo inuicem corpora mixta mutua se contagione inficiunt; Quod in aquæ & in vini, ignis, & terræ confusione conspicimus. Cum igitur solis lumen incorporeum sit, quicquid suscipit, naturæ suæ suscipit modo. Propterea colores, & figuras corporum modo suscipit spiritali, eodemque pacto ipsum ab oculis susceptum inspicitur. Quo factum est vt totus hic mundi decor, qui tertius est dei vultus, per incorpoream solis lucem incorporeum sese oculis offerat.

Quomodo nascitur amor & odium, quodue pulchritudo est incorporea. Cap. 5.

EX his omnibus sequitur, vt omnis diuini vultus gratia, quæ vniuersalis dicitur pulchritudo: non in angelo solum, & animo incorporea sit, sed in aspectu etiam oculorum. Neq; faciem hanc simul totam solummodò, verumetiam partes eius admiratione commoti diligimus. Vbi particularis amor ad particularem pulchritudinem nascitur. Sic & ad hominem aliquem ordinis mundani membrum afficimur: præsertim cùm in illo perspicue diuini decoris scintilla refulget. Affectus huiusmodi duabus ex causis nascitur, tum quia paterni vultus nobis placet imago, tum etiam quia hominis aptè compositi species, & figura, cum ea humani generis ratione, quam animus noster ab omnium autore suscipit, & retinet, aptissime congruit. Vnde hominis exterioris imago per sensus accepta, transiensque in animum, si hominis figuræ quam possidet animus, dissonat, euestigio displicet, & odio tanquam deformis habetur. Si consonat, illico placet, & tanquam formosa diligitur. Quo fit, vt nonnulli nobis obuij continuo placeant, vel displiceant; nosque affectus huiusmodi causam nesciamus. Quippe enim animus corporis ministerio impeditus intimas illas sui formas nequaquam respiciat. Verùm naturali, & occulta quadam incongruitate, vel congruitate fit, vt forma rei exterior imagine sua eiusdem rei formam in animo pictam pulsans dissonet aut consonet, atque occulta hac offensione vel blanditie motus animus, rem ipsam aut oderit, aut amet. Integram sanè creandi hominis configurationem vis illa diuina, in angelo animoque ingenuit, in mundi vero materia, vtpotè ab illo opifice remotissima, hominis constitutio ab integra illa sui figura degenerat. In materia tamen melius affecta similior; in alia dissimilior prouenit. Quæ similior prouenit, vt dei vi, angelique ideæ, sic animi rationi quadrat & congruit. Animus hanc probat congruitatem, In ipsa profecto congruitate pulchritudo in ea probatione, amoris consistit affectus. Quoniam vero idea, & ratio sunt a materia corporis aliena, hominis constitutio illum non ex materia, vel quantitate, sed ex aliquo potius incorporeo similis iudicatur. Vt similis, illis congruit, vt congruit, pulchra est. Idcirco diuersa sunt corpus, & pulchritudo. Quòd si quis quæsierit, quonam pacto corporis forma, animæ mentisque formæ, & ratione similis esse queat, is oro consideret ædificium architecti. Principio architectus ædificij rationem, & quasi ideam animo concipit. Deinde qualem excogitauit domum, talem pro viribus fabricat. Quis negat domum corpus existere, eamque ideæ artificis incorporeæ, ad cuius similitudinem effecta est, esse persimilem? Porrò propter incorporalem ordinem quendam potius, quàm propter materiam est architecto similis iudicanda. Age igitur materiam subtrahe, si potes, potes autem cogitatione subtrahere, ordinem verò relinque, nil tibi restabit corporis, nihil materiæ. Imò vero idem erit penitus, qui ab opifice prouenit ordo, & qui remanet in opifice. Idem in quouis hominis corpore facias. Reperies illius formam animi rationi quadrantem, simplicem esse, materiæque expertem.

Quot requiruntur vt res pulchra sit, & quòd pulchritudo est spiritale donum. Cap. 6.

QVid tandem est corporis pulchritudo? Actus viuacitas, et gratia quædam ideæ suæ influxu in ipso refulgēs. Fulgor huiusmodi in materiā non prius quàm aptissimè sit præparata, descendit, His verò tribus, ordine, modo, specie, constat viuentis corporis præparatio. Ordo partiū interualla, Modus, quantitatem. Species, lineamenta, coloremq; significat. In primis.n. oportet vt membra quæque corporis naturalem situm habeant, suo aures loco sint, oculiq; & nares, & cætera, ac paribus interuallis oculi naso sint, proximi, paribus item aures vtræq; distent ab oculis. Neq; hæc interuallorum ad ordinem pertinens paritas sufficit, nisi partium modus accedat, qui mediocrem debita totius corporis proportione seruata, membris singulis tribuat magnitudinem, vt nasi tres in longū dispositi, vultus vnius impleant longitudinem, aurium vtarunq; semicirculi vna coniuncti, oris aperti circulum faciāt. Idem quoq; coniunctio superciliorum efficiat. Longitudo nasi, longitudinem labij compleat, aurisq; similiter. Gemini oculorum orbes vnum æquent oris hiatum. Capita octo proceritatem corporis comprehendant. Eandem quoq; monstret brachiorum in latus extensio, crurumq; similiter atq; pedum. Necessariam præterea speciem ducimus, vt linearum attractus artificiosi, rugæq;, & oculorum splendor, ordinem illum modumq; partium decorent. Atqui tria hæc licet in materia sint, pars vlla corporis esse non possunt. Ordo membrorum, membrum quidē est nullum. Ordo enim membris omnibus inest; nullum vero membrum, in membris omnibus repetitur. Accedit quod ordo nihil est aliud quàm decens partium interuallum. Interuallum vero quid aliud dicemus quàm distantiam partium? Distantia denique aut nihil est, & vacuum prorsus inane, vt tractus aliquis linearū. Lineas autem quæ latitudine profunditateq; carent, quæ corpori necessaria sunt, quis corpora dixerit? Modus item non quantitas, sed terminus quātitatis. Termini vero superficies sunt lineæque & puncta, quæ cum profunditatis crassitudine careant, corpora non putantur. Speciem quoque in luminum, vmbrarum, linearum iucunda concordia, non in materia collocamus. Ex his omnibus patet pulchritudinem vsqueadeo esse a mole corporis alienam, vt nunquam ipsi materiæ se communicet, nisi tribus illis incorporalibus præparationibus, quas narrauimus, sit affecta. Harum vero fundamentum est elementorum quatuor temperata complexio: vt corpus nostrum cœlo, cuius est comparata substantia, sit similimum, neq; aliquo humorum excessu ab animi formatione desciscat. Sic enim & cœlestis fulgor facile lucebit in corpore cœlo persimili, & forma hominis illa perfecta, quam habet animus in pacatam obedientemque materiam, resultabit expressior. Ad pulchritudinem præterea suam accipiendam, voces ferme similiter disponuntur. Ordo nanque illarum est à graui voce ad octauam ascensus, atque inde descensus, Modus, debita per tertias, quartas, & quintas, & sextas voces, tonos item & semitonos, progressio, Species canora claræ vocis intensio. His vtique tribus ceu quibusdam elementis corpora ex membris multis cōposita, & arbores, & animalia, ac vocum plurium congregatio ad suscipiendam pulchritudinem disponuntur. Corpora vero simpliciora, vt elementa quatuor, lapides & metalla, itemq; voces singulæ, interiori quadam naturæ suæ temperie, fœcunditate & claritate, ad eandem sufficienter aptantur. Animus autem eo potissimum ad illam est natura sua accommodatus, quòd & spiritus est, & quasi speculum deo proximum. In quo quemadmodum in superioribus diximus, diuini vultus elucet imago. Igitur quemadmodum auro, vt appareat speciosum, nihil prorsus addēdum, sed terre sordes si quæ inhæserint, secernendæ, ita nullis adiunctionibus indiget animus, vt formosus appareat, sed deponenda corporis cura, & solicitudo tam anxia, cupiditatis & timoris perturbatio depellenda, confestim naturalis animi species emicabit. Ceterum ne longius digrediatur oratio, ex supradictis breuiter concludamus, pulchritudinem esse gratiam quandam viuacem & spiritalem de radio illustrante angelo primum infusam, inde & animis hominum, corporumque figuris, & vocibus, quę per rationem, visum, auditum, animos nostros mouet atque delectat, delectando rapit, rapiendo ardenti inflammat amore.

De amoris pictura. Cap. 7.

AGatho vero poeta veterum poetarum more deum istum humana vestit imagine, pingitq; ipsum hominum instar formosum iuuenem tenerum, flexibilem siue agilē, aptè compositum atque nitidum. Quorsum hæc? præparationes hæ quidem sunt ad formosam indolem potius quàm formositas. Nā ex quinque his partibus tres primæ complexionem corporis tēperatam, quod primum est fundamentum, significant: duæ reliquæ ordinem, modum, & speciem indicant. Physici temperatæ corporationis indicium teneræ carnis lenem & firmam æqualitatem demonstrauere. Vbi calor excedit nimium, aridum & hirsutum, corpus, vbi frigus, rigidum, vbi siccitas, durum & asperum, vbi humiditas, fluxum, lapsum, inæquale. contortum. Aequalis igitur, & firma corporis teneritudo, affectionem eius indicat in quatuor humoribus moderatam, Hanc ob causam Agatho mollem, delicatum & tenerum appellauit. Cur iuuenem; Quia non solū naturæ, sed ætatis etiam beneficio temperies hæc habetur. Temporis enim diuturnitate partibus humorū subtilioribus resolutis partes restant admodum crassiores, igneq; & aere exhalato, aquæ & terræ regnat excessus. At cur agilem & flexibilem? Vt aptum ad motus omnes promptumque intelligas. ne forte putes cum mollem diceret, aquæ mollitiem, muliebrem, languidam, & ineptam dicere voluisse. Ea siquidem est moderatæ complexioni contraria. Post hæc adiecit, Apte compositum, id est ordine & modo partium honestissime figuratum. Adiecit & nitidum, id est suaui colorū specie refulgentem. Præparationibus his præpositis, quod reliquum erat reticuit Agatho. Nostrum est enim post hæc aduētum gratiæ subintelligere. Hæ quinq; partes in hominis figura ita vt diximus, in amoris autem potentia aliter intelligendę videntur, eius, enim vim & qualitatem ostendunt. Iuuenis ideo dicitur quia iuuenes vt plurimum amore irretiuntur, eiusq; insidijs irretiti ætatem appetunt iuuenilem. Mollis, quia mitia ingenia facilius capiuntur, & qui capti sunt licet ante feroces mansueti redduntur. Agilis, & flexibilis, quia & influit clam, & similiter effluit. Concinnus atq; compositus, quoniam formosa & ordinata desiderat, fugitque contraria. Nitidus, quoniam in florida & nitente ætate hominis aspirat ingenio, & florida cōcupiscit. Hæc qm copiosissime exequitur Agatho, breuiter perstrinxisse sufficiat.

De Amoris Virtute. Cap. 8.

Ea etiam quæ de quatuor virtutibus ab Agathone dicuntur ad amoris bonitatem significandam, sic accipienda sunt, vt iustus ideo affirmetur, quia vbi integer ac verus est amor, ibi & beneuolentię vicissitudo, quæ nullā admittit contumeliam vel iniuriam. Huius charitatis tanta vis est, vt ea sola humanum genus tranquilla possit in pace seruare, quod neq; prudētia, neq; fortitudo, neq; vis armorū, legum, & eloquentiæ sine beneuolentia potest efficere. Vocat prę:terea. Temperatū, quia turpes domat cupiditates. Amor.n.cùm pulchritudinem quærat, quæ in ordine quodam, tēperantiaq; consistit, viles & immoderatas concupiscentias aspernatur: à turpibus gestibus semper abhorret, quod à principio satis ab heroe audiuistis, atq; vbi huius regnat affectus, oēs cupiditates alia contēnuntur. Subiunxit, fortissimū. Quid.n.audacia fortius? Quis item audentius q̃ amator pro amato pugnat? Dijs alijs.i.planetis alijs, Mars fortitudine pręstat, quia fortiores homines efficit. Venus hunc domat. Quando.n. Mars in angulis cœli, vel secunda natiuitatis domo, vel octaua cōstitutus nascenti mala protēdit, Venus sępe coniunctione sua, vel oppositione vel receptione, aut aspectu sextili, aut trino, Martis, vt ita dicamus, cōpescit malignitatem. Rursus quando Mars in ortu hominis dominatur, magnitudinē animi iracundiamq; largitur. Si proximè Venus accesserit, virtutē illam magni animi à Marte datam non impedit, sed vitium iracundiæ reprimit: Vbi clementiorem facere Martem & domare videtur. Mars autem Venerem nunquam domat. Illa siquidem si dux fuerit, amoris præstat affectum. Si Mars proximè duxerit, suo calore Veneris impetū reddit ardentiorem: ita vt si nascente aliquo Mars in Veneris domo, Libra, vel Tauro fuerit, propter Martis præsentiam qui tunc natus est, acerrimis vratur amoribus. Mars iterū sequitur Venerem, Venus Martem non sequitur, quoniam audacia amoris pedissequa est, non amor audaciæ. Non.n.ex eo ꝙ audaces sunt, amore homines illaqueantur, sed ex eo plerunq; ꝙ amore saucij sunt, audacissimi fiunt, ad queque pericula propter amatum intrepidè subeunda. Denique fortitudinis eius omnibus excellētis euidentissimum illud est argumentum, ꝙ amori omnia parent, ille nulli. Nempè cœlestes amant, & animalia, & corpora omnia. Fortes item & sapientes. Diuites viri regesq; maximi colla subdūt amoris imperio, Amor autem nullis istorum subijcitur. Neq;.n.diuitum munera amorem emunt, neq; potentum minæ violentięque, vt amemus, vel desistamus amare, nos cogere possunt. Amor.n.liber est, ac sua spōte in libera oritur voluntate, quam neq; deus etiam coget, qui ab initio liberam fore decreuit. Quo fit, vt amor, qui vim omnibus infert, omniū effugiat violentiam. Huius tanta libertas est, vt cæterę animi affectiones vel artes operationesq; præmiū aliquod, vt plurimùm, à se diuersum exoptent. Amor se ipso tanquā suijpsius pręmio sit contentus quasi non sit præmiū aliud pręter amorem quod amore sit dignū. Nam qui amat, amorem amat pręcipuè. Id.n.vult ab amato potissimum, vt vicissim amet amantem. Est etiam sapientissimus. Qua ratione amor rerum omniū creator sit atq; seruator, & artium singularum magister & dominus, satis in Eryximachi oratione arbitror disputatum. In quibus sapientia amoris ostenditur. Ex omnibus his concluditur amorem idcircò & beatissimū esse, quia pulcherrimus sit, & optimus. Esse verò pulcherrimū ex eo constat, quia pulcherrimis tanquam sui similibus delectatur. Optimū propterea, ꝙ optimos facit amantes. Optimū verò esse illum necesse est, qui alios optimos efficit.

De Donis Amoris. Cap. 9.

Quid amor sit ex nostra illa discursione apparuit. Qualia sit, ex verbis superioribus Agathonis. Quę munera largiatur, facile ex dictis discitur. Est.n.amor alter simplex mutuus alter. Simplex ille quemcunq; comprehenderit, prudentem reddit ad prouidendum, acutum ad differendū, facundum ad eloquendum, ad res gerendas magnanimum, ad iocos facetum, ad ludos promptum ad seria quæque fortissimum. Mutuus periculis pulsis securitatem, submota dissensione concordiā, virata miseria pręstat felicitatē. Vbi.n.mutua charitas, ibi nullæ insidiæ, ibi cōmunia omnia, ibi lites & furta, homicida cessant, & pręlia. Tranquillitatem huiusmodi non animalibus solū, sed cœlis etiam, elementisq; ab amore mutuo tribui, & hic tangit Agatho, & supra in Eryximachi oratione diffusius est ostensum. In oratione huius clarè dicitur amor cantu suo mentes deorum hominumq; mulcere. Quod planè intelliget quisquis meminerit in superioribus demōstratum fuisse, amorem in omnibus esse, atq; ad omnia porrigi.

Amor cæteris dijs & antiquior est & iunior. Cap. 10.

Sed antequam finem faciam optimi viri, tres pro ingenij viribus quæstiones, quę in Agathonis disputatione suborintur, absoluam. Primo.n.quęritur cur Phędrus seniorem Saturno & Ioue amorem, Agatho verò dixerit iuniorem. Secundo quid apud Platonem regnū necessitatis significat. Quid amoris imperium. Tertio qui Dij quas artes regnante amore repererint. Pater omniū deus mētes illas sui ministras, quę Saturnū, Iouem, cęterosq; planetas mouent, amore quodā sui seminis propagandi, & benignitate prouidētiæ genuit. Mentes iterū euestigio natę parentem suū recognitum diligunt. Amorem illum quo creantur cœlestes, seniorem illis, eum verò quo creatori suo afficiuntur, dicimus iuniorem. Prętereà Saturni planetę, & aliorū ideas angelica mens à patre suo nō prius accepit q̃ ad eius faciem amore ingenito flecteretur. Ea rursus postquam illos accepit, flagrantius parentis munus amauit. Sic ergò angeli illius in Deum dilectio, partim antiquior est ideis, quæ dij dicūtur, partim etiā iunior. Igitur amor principium est & finis, Deorum primus atq; nouissimus.

Amor ante necessitatem regnat. Cap. 11.

Verùm vt quæstio secunda soluatur, hic ante necessitatem ideo regnare dicendus: qm̃ diuinus amor omnibus ex se natis dedit originem: in quo nulla necessitatis violentia ponitur. Nā cùm nihil supra se habeat, non coactus, sed sponte quodlibet operatur. Mens aūt quæ illū sequitur, ferēre illo necessario pullulat. Ille igitur amore producit: hæc necessitate producitur. Ibi amoris, hic necessitatis incipiet dominatio. Hæc licet à summa dei bonitate nascatur, ideoq; sit bona, tn̄ qui extra deum processit, necessario ab infinita parentis perfectione degenerat. Nunquā enim effectus totam suscipit cāæ bonitatem. In hac vtiq; necessaria effectus tū processione, tum etiam degeneratione, necessitaris, consisteret imperium. Sed.n. mens euestigio genita suum, vt diximus, diligit autorē, vbi regnum resurgit amoris. Nam & illa amore in deum erigitur, & deus amore eam ad se conuersam illuminat. Verùm hic rursus necessitatis potentia surrepit. Quippe cum lumen illud à deo descendens non tanta claritate recipiatur à mēte natura sua obscura, quanta à deo tribuitur. Cogitur.n pro naturæ suę capacitate recipere. Iō violentia naturæ suscipiētis fit lumen obscurius. Huic necessitati amoris succedit iterum principatus. Illa siquidem primo hoc dei fulgore accensa, ardētius in eū reflectitur & hac re quasi scintilla luminis instigata totā expetit luminis plenitudinē, Hinc & deus prouidentiæ suæ benignitate vltra primū illud naturale lumen diuinum quoq; largitur, atq; ita sibi inuicē alternè succedit amore necessitatisq; potētia. Quæ quidem successio, in diuinis naturæ origine fit. in alijs tpis interuallis: i[illegible] ñ, vt amor primus sit omniū atq; nouissimus. De aīo quoq; & cæteris quæ à deo fiunt, quo ad duo hæc imperia similiter iudicandum. Icirco si absolutè loquatur, antiquius est amoris quam necessitatis imperium, cùm in deo illius, huius in rebus creatis potestas incipiat. Si de rebus à deo creatis intelligamus, necessitatis tyrannis regnum antecedit amoris, cùm res ipsæ prius necessitate procedant atq; degenerent procedendo, quàm ad patrem suum amore se vertant. Duo hęc imperia, duobus hymnis cecinit Orpheus. Necessitatis imperiū ita in noctis hymno, δεινὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει. Grauis necessitas omnibus dominatur. Amoris autem regnū, ita in Veneris hymno, καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δ' ἔτι τὰ πάντα, ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστὶ καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ. Tribus fatis imperas, & generas omnia, quę in cœlo sunt, & quæ in terra, & quæ in mari. Diuinè Orpheus duo regna posuit, & ea inuicem comparauit, pręposuitq; amorem necessitati, cùm dixit illum tribus fatis, in quibus consistit necessitas, imperare.

Quo pacto regnante necessitate Saturnus castrauit Cœliū. Iupiter vero ligauit Saturnum. Cap. 12.

Quo autē pacto dominante necessitate sequentes dij parētes suos aut castrare aut ligare hic ab Agathone dicātur ex dictis facile intelligimus. Non.n. hæc ità accipiēda sunt vt mens angeli deum ipsum, sed munus sibi à deo tributum in seipsa diuidat & discerpat. Satis paulo antè monstrauimus munera dei in recipiente spiritu necessario à summa dei perfectione decidere. Quo fit vt fecunditas illa naturæ in deo quidem integra, sed in angelo comminuta, & quodammodo mutilata, meritò castrata fuisse dicatur. Quod quidem regnante Necessitate contingere dicitur, quia neque dantis, neque accipientis voluntate, sed ea necessitate qua affectus causæ suæ ęquari non potest, necessario accidit. Sic enim Saturnus, id est angelus Cœlium, id est summum deum castrare videtur, Iupiter quoq; id est anima mundi ligare Saturnum, id est vim ab angelo acceptā in seipso naturæ suæ defectu angustioribus limitibus coarctare. Amplior.n.est illius quàm huius potentia. Ideo potentia, quæ in illo expedita propter amplitudinem, & soluta, in hoc propter angustiam ligata iam & coarctata censetur. Omitto quod astrologi opinantur, planetę Saturni malignitatem Iouis coniunctione, vel receptione, vel oppositione, aut aspectu sextilli aut trino sæpissimè coerceri. Sed de his hactenus ad quæstionem tertiam descendamus.

Qui

Qui Dij, quas artes hominibus largiuntur. Cap. 14.

ARtes à dijs propter amorē humano generi traditas Agathon arbitratur. Regnandi ab Ioue. Sagittandi, diuinandi, medendi artem ab Apolline. Fabricam ærariam à Vulcano. Texendi artificium à Minerua, à Musis deniq; musicā. Duodecim Zodiaci signis nomina præsunt duodecim. Arieti Pallas, Tauro Venus, Apollo Geminis, Cancro Mercurius, Leoni Iupiter, Virgini Ceres, Libræ Vulcanus, Scorpio Mars, Diana Sagittario, Vesta Capricorno, Aquario Iuno, Piscibus verò Neptunus. Ab his artes omnes generi nostro traduntur. Signa illa in corpus, Numina quæ illis præsunt in animam vires suas ad singulas artes infundūt. Ita Iupiter per Leonem hominem ad gubernationem deorum & hominū, id est ad res tam diuinas quàm humanas præclarè gerēdas reddit aptissimū. Apollo per Geminos vaticinium, medicinam, & arcus industriam exhibet. Pallas per Arietem texendi peritiam. Vulcanus per Libram ærariam fabricam, & artes reliquas alij. Quia verò prouidentiæ benignitate sua nobis munera magnificè largiuntur, amore instigante dicimus elargiri. Præterea velocissima illa & ordinatissima cœlorum conuersione musicam nasci consonantiam arbitrantur, atq; octo circulorum motibus tonos octo, ex cunctis autem nonum quendā produci concentum. Nouem itaq; cœlorum sonos, à musica concordia musas nouem cognominamus. Huius musicæ ratione noster olim donatus est animus. Cui enim est origo cœlestis, meritò cœlestis innata dicitur harmonia. Quam deinde varijs instrumentis & cantibus imitatur. Idq; munus similiter diuinæ prouidentiæ nobis est amore concessum. Hunc ergo nos viri clarissimi Deum, quia pulcherrimus est, amemus, quia optimus, imitemur, quia beatissimus veneremur, vt sua nobis clementia & largitate concedat pulchritudinis, bonitatis, beatitudinis suæ possessionem.

ORATIO SEXTA.

Introductio ad disputationē de amore. Cap. 1.

HActenus Carolus Marsupinus. Thomas autē Bencius Socratis diligens imitator ad Socraticorū verborum commentationem libenti animo, & hilari vultu se contulit. Socrates inquit noster Græcorū omnium sapientissimus oraculo Apollinis iudicatus amandi artē præ cæteris profiteri solebat, quasi ob artis huius peritiam potissimum & Socrates & alius quiuis esset sapientissimus iudicandus. Artem huiusmodi non ab Anaxagora, Damone, Archelao physicis, non à Prodico Chio, & Aspasia rhetoricæ professoribus, non à Cono musico, à quibus multa didicerat, sed à Diotima fatidica muliere diuino afflata spiritu se accepisse dicebat. Mea quidem sententia, vt ostenderet, sola diuinitatis inspiratione, quid vera pulchritudo sit, quid legitimus amor, qua ratione amandum, homines intelligere posse. Tanta est amatoriæ facultatis potentia, tanta sublimitas. Ergo procul ab his cœlestibus epulis abeste, procul inquam abeste profani, qui terrenis obruti sordibus & Baccho Priapoq; prorsus emancipati, amorē cœleste munus, in terram porcorum ritu cœnumq; prosternitis. Vos autem conuiuæ castissimi, & alij omnes Dianæ & Palladi consecrati, qui animi purissimi libertate perpetuoq; mētis gaudio exultatis, adeste feliciter, diuinaq; mysteria Socrati à Diotima reuelata diligenter audite. Sed antequam Diotimā audiatis soluenda est controuersia quædā, inter eos qui de amore in superioribus tractauerūt, & eos qui tractaturi sunt, orta. Superiores nanq; amorē pulchrū, bonum, beatum, Deum vocauerunt, Socrates & Diotima negāt, atq; illum inter pulchrum & turpe, bonum & malum, beatum & miserum, Deum & hominem medium collocant. Nos vtranque sententiam, licet alia ratione, veram existimamus.

Amor est medius inter pulchritudinem & turpitudinem, atque inter Deum & hominem. Cap. 2.

FErro magnes lapis suam quandam inserit qualitatem, qua ferrum magneti factum persimile ad hunc lapidem inclinatur. Inclinatio huiusmodi prout à lapide orta vergit, in lapidem, lapidea certe inclinatio dicitur, prout in ferro est, & ferrea est pariter, & lapidea. Est enim in ferri materia non pura illa quidem, sed per qualitatem lapidis tam formata. Ideo vtriusque retinet proprietatem. Ignis etiam, vt loquamur apertius, qualitate sua, id est calore linum accendit. Linum caloris qualitate suspensum ad supernam ignis euolat regionem. Volatum huiusmodi prout ab igne excitus vergit ad ignē, igneum planè cognominamus, prout in lino est non mero quidem, sed iam ignito, ab vtriusque tàm lini quàm ignis natura, lineum æquè ac igneum dicimus. Figura hominis sæpenumero propter bonitatem interiorem feliciter à Deo concessam, aspectu pulcherrimum splendoris sui radium per oculos intuentium transfundit in animam. Hac vtiq; scintilla tanquam hamo quodam tractus animus properat ad trahentem. Hunc nos tractum qui & amor est, quoniam à pulchro bono felici dependens in idem reflectitur, pulchrum, bonum, beatum, Deum Agathonis cæterorumque superiorum sententiā nominare non dubitamus. Quoniam verò in animo est per radij illius pulchri præsentiam iam accenso, affectū inter pulchrum & non pulchrum medium cogimur nominare. Quandoquidem animus, qui nullā adhuc pulchræ rei suscipit imaginem, rem illam tanquam incognitam nondū amat, & qui totam possidet pulchritudinem, amoris stimulis nō vexatur. Quis enim quæ habet affectat? Restat, vt tunc ardenti flagret amore, quando speciosum aliquod rei pulchræ simulacrum nactus, ea prægustatione ad plenam possessionem pulchritudinis instigatur. Cùm igitur amantis animus rem ipsam pulchrā partim habeat quidem, partim verò non habeat, non iniuria partim pulcher est, partim non pulcher. Atq; ita amorem ex huiusmodi mixtione medium quendam affectum esse volumus inter pulchrum & nō pulchrum, vtriusque participem. Ob hanc vtique rationem Diotima vt ad eam iam veniamus, amorē dæmonem appellauit, quia sicut dæmones inter cœlestia & terrena sunt medij, sic amor inter informitatem & formam medium obtinet. Mediam hanc eius regionem inter informem formosamque naturam Ioannes in prima & secunda eius oratione satis aperuit.

De Sphærarum animis & dæmonibus. Cap. 3.

SEd quomodo mediam plagam cœlum inter & terram dæmones habitēt, ex verbis Diotimæ in conuiuio, Socratis in Phędro atque in Philebo, Atheniensis hospitis in legibus & Epinomi, ita cognoscite. Vniuersam huius mundi machinam anima quadam regi, atque moueri Plato existimat. Si quidem mundi corpus totum quoddam corpus est, ex totis quatuor elementis compositum, cuius particulæ sunt omnium animātium corpora. Nam animalis cuiusq; corpusculum mundani corporis particula est. Neque ex toto ignis, aeris, aquæ, terræ elemento, sed horum elementorum partibus quibusdam componitur. Quanto igitur totum parte perfectius est, tanto mundi corpus perfectius est singulorum animantium corpore. Absurdum esset imperfectū quidem corpus habere animam, perfectū verò neq; habere animam, neq; viuere. Quis. n. adeo mente captus est, vt partē viuere dicat, totum neget? Viuit igitur totum mundi corpus, cùm animalium corpora, quæ partes illius sunt, viuant. Vnam esse oportet totius animam, sicut & vna est materia, vna constructio. Cùm ergò duodecim sint mundi sphæræ, vt Platoni placet, octo cœli, & elementa sub cœlo quatuor, atq; duodecim hæ sphæræ discretæ inuicem sint, specie, motibus, & proprietate diuersæ, duodecim necesse est illis adesse animas, specie & virtute diuersas. Vna igitur erit vnius primæ materiæ anima. Duodecim circulorum, animæ duodecim. Quis terram, aut aquam neget viuere, quæ vitam animalibus ex se genitis tribuunt? Quòd si feces hæ mundi viuunt, viuentiumq; sunt plenę, cur nō aer, & ignis excellētiores mundi partes viuant, viuentiaq; in se similiter habeant, cœliq; similiter? Sed animalia illa cœlestia, quæ sydera sunt, & terrena, aquatiliaq; videmus quidem, ignea verò & aerea non videmus. Quippe cùm neq; purum ignis, aut aeris elementum perspiciamus. Hoc autem interest: quod in terra duo sunt animantium genera, bruta & rationalia, similiterque in aqua, cum aqua corpore terræ præstantior, non minus quàm terra compos esse debeat rationis. Globi verò decem superiores propter eorum sublimitatem solis sunt rationalibus exornati. Animam mundi. i. materię primæ, & duodecim sphærarum, & syderum animas deos Platonici nominant, tanquam angelicę mentis summiq; dei pedissequas. Aīalia quæ ignis æthereí sub lunā locati, aut puri aeris, aut nebulosi aeris aquæ proximi regionē habitant, dęmones. Quæ terram incolunt rationalia, homines. Dij etiā immortales, & impatibiles sunt: homines patibiles, atq; mortales sunt. Dęmones immortales sunt quidem, sed patibiles. Neq; passiones dęmonibus corporis, sed animi affectus quosdam attribuunt, quibus bonos homines amant quodammodo, malos oderunt seque ipsos proprius & ardentius rebus inferioribus præcipuè humanis gubernandis immiscent. ij omnes ex hoc officio boni videntur. Esse verò alios quosdam malos dęmones Platonici nonnulli, & Christiani theologi voluerunt. Sed de malis dęmonibus nulla ad præsens nobis est disputatio. Bonos autem nostri custodes proprio nomine angelos inferioris mūdi gubernatores, Dionysius Areopagita, quod à Platonis mēte minimè discrepat, vocare solet. Quinetiam quos deos & sphærarum, syderumq; animos Plato nuncupat, angelos dei ministros Dionysij more possumus appellare, quod etiam à Platone ob eam causam non dissentit: quia huiusmodi animos, vt in decimo legum apparet, sphærarum claustris haud quaquā perinde illigat, vt corporibus animas terrenorum. Sed tanta virtute à Deo summo donatos affirmat, vt

Dei viſione gaudere ſimul valeant, & ſine vllo labore, aut ſollicitudine globos mundi pro patris ſui voluntate regere & mouere, hiſq; mouēdis inferiora facilè gubernare. Quare inter Platonem & Dionyſium verborum potius eſt, quàm ſententia diſcrepatio.

De ſeptem Donis quæ à Deo hominibus per medios Spiritus tribuuntur. Cap. 4.

RErum omnium ideis, quas diuina mens continet, ſequentes dij, deorum muneribus dæmones ſubſeruire dicuntur. A ſummo nanque ad imum omnia per media tranſeunt, ita vt ideæ illæ diuinæ mētis cōceptiones, per deos, dæmones, ſua hominibus munera largiantur. Horum ſunt præcipua ſeptem. Cōtemplationis acumen. Gubernandi poteſtas. Animoſitas. Claritas ſenſuum. Amoris ardor. Interpretandi ſubtilitas. Fœcunditas generandi. Horū vim deus primo in ſe continet. Deinde ſeptem dijs, qui planetas ſeptem mouent, angeliq́ue à nobis vocantur, horum potētiam tribuit, ita vt ſinguli ſingula præ cæteris capiant. Illi ſeptem dæmonum ordinibus eis ſubſeruientibus ſingulis præcipuè ſingula exhibent. Iſti tradunt hominibus. Profectò deus hæc animis ſtatim à ſe natis infundit. hi ex orbe lacteo per cancrum labētes in corpus, cœleſti quodam lucidoq; corpore inuoluuntur, quo circundati terrenis corporibus includūtur. Ordo enim naturę requirit, vt puriſſimus animus in corpus hoc impuriſſimū, non prius quàm medium quoddam & purum tegmen accepit decidere valeat. Quod cùm animo craſſius ſit, hoc autē corpore purius & ſubtilius, commodiſſima à Platonicis iudicatur animæ cùm terreno corpore cōpula. Hinc itaque fit, vt planetarum animæ noſtris animis, corpora verò corporibus noſtris ſeptem illorum munerū vires à deo datas ſtatim ab initio, atq; aſſiduè confirment & roborent. Eidem officio præſunt naturæ dæmonum totidem, inter cœleſtes & homines mediæ. Contemplationis donum Saturnus per Saturnios dæmones roborat. Gubernādi & imperandi potentiam Iupiter Iouialium dæmonum miniſterio. Magnitudinem animi Mars per dæmones Martiales. Senſum, opinioniſq; claritatem, vnde vaticinium ſequitur, Sol dæmonum ſolarium adiumento. Amorem per Venereos Venus inſpirat. Pronunciandi & interpretandi ſolertiam Mercurialibus intercedentibus Mercurius adiuuat. Luna poſtremò lunaribus dæmonibus cōferentibus fouet generationis officium. Horum facultatem licet hominibus cunctis impertiant, illis tamen præcipuè, in quorum conceptione & ortu ex cœli diſpoſitione poſſunt plurimùm. Quæ quidē licet infuſa diuinitùs honeſta ſint, poſſunt tamē in nobis quandoq; propter abuſum videri deformia, quod eſt in gubernationis, animoſitatis, amoris generationis vſu perſpicuū. Amoris inſtinctū ne longius digrediamur, à deo ſummo, & à Venere, quæ dea dicitur, & à dæmonibus Venereis habuimus. Qm̃ à deo deſcendit, deus: qm̃ à dæmonibus cōfirmatur, dæmō eſt appellandus. Quapropter iure apud Agathonē deus, apud Diotimā dæmō eſt dictus. Demon, inquā, Venereus.

De ordine dæmonum venereorum, & quomodo iaculantur amorem. Cap. 5.

DAæmon autem Venereus, triplex eſt amor. Primus in Venere cœleſti à Platonicis ponitur. In ipſa ſcilicet angelicæ mentis Intelligentia. Secundus, in vulgari Venere, In ea videlicet potentia, quam habet mundi anima generandi. Qui duo propterea dæmones appellantur, quia inter informitatem & formam ſunt medij, vt ſupra tetigimus, & paulò pòſt latius explicabimus. Tertius ordo dæmonum planetam Veneris comitantium. Horum quoque ſcilicet dæmonum Venereorum, triplicem ordinem ponimus. Alij puriſſimi aeris, alij craſſioris & nebuloſi aeris elemento ſunt aſſignati, omneſque à Græco vocabulo ἔρως, quod amorem ſignificat, Heroes. ideſt amatorij nominantur. Primi in eos homines amoris aculeos iaculantur, in quibus bilis, humor cholericus & igneus dominatur. Secundi in eos in quibus ſanguis, humor aereus. Tertij verò in eos in quibus pituita, & atra bilis, aqueus, & terreus imperat humor. Cupidinis autem ſagittis cùm omnes homines, tum quattour maximè illorum vulnerantur Nam animas Iouis, Phœbi, Martis, Iunonis, id eſt Veneris pediſſequas vulnerari potiſſimū Plato in Phædro ſignificauit, eaſq; ab ipſis generationis primordijs ad amorem pronas, eoſque ſummoperè homines amare ſolere, qui ſub iiſdem ſunt orti ſyderibus. Hinc Iouiales Iouialibus, Martialibus Martiales, atque alijs ſimiliter alij vehementer afficiuntur.

Quomodo capiamur amore. Cap. 6.

QVod de vno dicā exemplo, de tribus alijs intelligite. Quicunq; animus ſub Iouis imperio in terrenum corpus delabitur, certam quandam in ipſo deſcenſu ſibi concipit hominis fabricandi figuram Iouis aſtro conuenientem Hanc in æthereo ſui corpore tanquam optimè affecto exprimit exactiſſimam. Si nactus in terris ſemen fuerit, ſimiliter temperatum, in eo quoq; tertiam figuram pingit primæ ſecundæq; ſimilimam. Sin contrà non ita perſimilem. Sæpenumerò accidit, vt duo quidem animi licet diuerſis temporum interuallis, Ioue tamen regnante deſcenderint, alterq; illorum ſemen in terra nactus idoneum corpus ſecundum priores ideas illas rectiſſimè figurauerit, alter verò propter materiæ ineptitudinem, idem opus inchoauerit quidē, ſed non tāta ad ſui exemplar fuerit ſimilitudine executus. Corpus illud illo formoſius, Ambo ſibi propter quandā naturæ ſimilitudinem mutuo placent. Sed placet magis, qui inter eos formoſior iudicatur. Quo fit vt non formoſiſſimos quoſq;, ſed ſuos, id eſt ſimiliter natos etiā ſi minus quam alij multi formoſi ſint, quilibet maximè diligant. Proinde qui, vt diximus, eodem ſub aſtro ſunt orti, ita ſe habent, vt pulchrioris eorum ſimulacrum, per oculos in alterius animum manans, conſimili cuidā ſimulacro, tam in corpore æthereo, quàm in animi penetralibus ab ipſa generatione formato quadret, & vndiq; conſonet. Ita pulſatus animus obuium illud ſimulacrum tanquam ſuum aliquid recognoſcit. Quod quidem ſi tale eſt pro viribus quale & ipſe iam olim intra ſe poſſidet, & ſuo in corpore vellet effingere, minimè potuit, illud ſuo interiori protinus admouet, & ſi quid illi deeſt ad perfectam corporis Iouialis effigiem, inſtaurat reformando, ipſum deinde reformatum ſimulacrum tāquam opus proprium diligit. Hinc accidit, vt amantes ita decipiātur, vt formoſiorē quàm ſit, exiſtiment. Nam procedente tempore amatum non in mera eius imagine per ſenſus accepta perſpiciunt ſed in ſimulacro iam ab anima ad ideæ ſuæ ſimilitudinē reformato quod ipſo corpore pulchrius eſt, intuentur. Deſiderant inſuper corpus illud vnde primo manauit, ſimulacrum intueri quotidie. Quamuis.n. animus abſente corpore illius apud ſe conſeruet imaginem, idq; ſibi fermè ſit ſatis, ſpiritus tamen animæ inſtrumētum oculuſq; non ſeruant. Tria profectò in nobis eſſe videntur, Anima Spiritus, atq; corpus. Anima & corpus natura longè inter ſe diuerſa ſpiritu medio copulantur; qui vapor quidam eſt tenuiſſimus & & perlucidus, per cordis calorē ex ſubtiliſſima parte ſanguinis genitus. Inde per omnia membra diffuſus animæ vires accipit & trāſfundit in corpus, Accipit iterum per organa ſenſuum, corporū externorum imagines, quæ in anima propterea figi nō poſſunt, quia incorporea ſubſtantia, quæ corporibus præſtantior eſt, formari ab illis per imaginum ſuſceptionem non poteſt. Sed.n. anima vbique ſpiritui præſens imagines corporum in eo tanquam in ſpeculo relucentes facilè inſpicit, perq; illas corpora iudicat, atq; hæc cognitio ſenſus à platonicis dicitur dū eas inſpicit, ſimiles illis imagines multò etiā puriores ſua vi concipit in ſeipſa, huiuſmodi conceptionē imaginationē, phantaſiamq; vocamus, hic cōceptę memoriter ſeruātur imagines. Per has animi acies ſæpenumerò incitatur ad vniuerſales rerū ideas, quas in ſe cōtinet intuendas. Ideoq; vnum quendā hominem & ſenſu cernit & imaginatione cōcipit. Intellectu rationem, definitionemq; hominibus omnibus cōmunem per innatā illi humanitatis ideam cōmuniter contēplatur, & quæ fuerint contemplata conſeruat. Animo igitur formoſi hominis ſimulacrum conceptū ſemel apud ſe reformatumq; memoriter conſeruanti ſatis eſſet amatū quandoq; vidiſſe. Oculo tamen & ſpiritui, quę veluti ſpecula pręſente corpore imagines capiunt, abſente dimittūt, perpetua formoſi corporis præſentia opus eſt, vt eius illuſtratione continuè luceſcant, foueantur & oblectentur. Igitur & illi propter indigentiā ſuam præſentiam corporis exigunt, & animus ijs, vt plurimùm, obſecutus eandem cogitur affectare.

De amoris ortu. Cap. 7.

SEd iam ad Diotimam redeamus. Hæc igitur cùm amorem in dæmonū numerum ob eas quas enarrauimus cauſas retuliſſet, eius hunc in modum originē Socrati demonſtrauit. In veneris natalibus diſcumbentibus dijs Conſilij filius Porus potu nectaris ebrius, cùm Penia in Iouis horto ſe miſcuit, ex eo congreſſu natus eſt amor. In veneris natalibus.i. quando mens angeli, & mūdi anima, quas Veneres ea ratione, quā aliàs diximus, nominauimus ex ſumma Dei maieſtate oriebātur, Dij diſcumbebant, i. Cœlius & Saturnus & Iupiter bonis proprijs veſcebantur. Nā cùm in angelo intelligentia, & in mundi anima vis generandi, quas proprie Veneres geminas appellamus, prodibāt in lucem, iam erat ſummus ille Deus quē vocant cœlū, Eſſentia præterea, & vita in angelo, quos Saturnū vocamus & Iouem, atq; etiam in mundi anima inerat ſupernorū cognitio, & cœleſtiū corporum agitatio, quos iterum Saturnū Iouemque vocamus. Porus & Penia, affluentiam & egeſtatem ſignificant. Porus Conſilij filius.i. ſummi Dei ſcintilla. Deus nempe conſiliū, & conſilij fons appellatur, quia veritas omnium eſt & bonitas. Cuius ſplendore omne conſiliū verum efficitur. Ad cuius bonitatē omne tendit conſiliū Iouis ortum, angelicæ vitæ fœcunditatē intelligit, in quā cùm deſcendit Porus, i. ille dei ſcilicet radius, Peniæ, id eſt, priori huius indigētię mixtus creat amorem. Principio angelus per Deum eſt & viuit, quo ad hæc duo eſſentiam & vitā Saturnus & Iupiter nominatur. Habet inſuper intelligendi potentiam, quam eſſe Venerem arbitramur. Potentia

huiuſmodi

huiusmodi sua natura informis est & obscura, nisi à deo illuminetur, quemadmodū oculi vis antè solis aduentum. hanc obscuritatem Peniam scilicet quasi inopiam & luminis defectum esse putamus. Cæterùm vis ea intelligendi naturali quodam instinctu ad suum reflexa parentem, diuinum ab eo radiū, qui Porus est & affluentia, suscipit. In quo veluti semine quodā, rationes rerum omnium includūtur. Huius radij flammis naturalis ille instinctus accenditur, hoc incendium hic ardor ex obscuritate priori, & accendente scintilla exoriens, amor est ex inopia natus & affluentia, in horto Iouis, id est sub vmbra vitæ progenitus. Quippe cùm post vitæ vigorem statim ardor ad intelligendum exoriatur. Sed cur ebrium nectare Porum inducunt? quia ratione diuinæ viuacitatis exuberat. Cur partim diues, partim egenus est amor? Quia neque quod perfectè possidemus, neq; quo caremus omnino, ardere solemus. Cùm enim id quærat quisque, quo caret, qui totam rem possidet, quid vltra perquirat? Quinetiam cùm incognita nemo desideret, necesse est vt aliquo modo cognitū nobis antè fuerit quod amemus, neque cognitum solùm, multa enim nota nobis odisse solemus, sed vt tanquam bonū nobis & iucundum fuerit iudicatum. Neque id ad flagrantem beneuolentiam satis esse videtur, nisi facilè consequi posse quod iucundū fore censuimus iudicemus. Quisquis igitur aliquid amat, illud quidem re ipsa nondum integerrimè possidet. Animi tamen cogitatione idipsum cognoscit, iucundum iudicat, consequi posse confidit. Hæc ipsa cognitio, iudicatio, spes, quasi præsens aliqua absentis boni anticipatio est. Non enim arderet, nisi idipsum placeret, neque placeret, nisi esset quodammodò prægustatum. Ergò cùm amantes partim quod optant habeāt quidem, partim verò non habeant, haud ab re ex indigentia quadam, & affluentia mixtus est amor. Hac vtique ratione Venus illa superna per primam ipsius diuini radij gustationem accēsa amore fertur ad integram totius luminis plenitudinem, hoc nixu parenti efficacius hærens plenissimo statim illius fulgore corruscat, rerumq; rationes illæ confusæ, quæ in radio, quem Porum dicimus, antè fuerant implicatæ, explicantur, iam impotentia illa Veneris inhærente, & clarius distinctæ lucescunt. Quemadmodum verò se habet ad deum angelus, ita ad angelum deumq;, anima mundi. Ea enim ad superna se flectēs ab illis similiter & radium accipit, & accenditur, gignitq; amorem affluentiæ inopiæq; participem. Hinc formis rerum omnium exornata ad earum exemplar cœlos mouet, perq; potentiam generandi similes illis formas in elementorum materia generat. Venerē hic geminam rursus aspicimus. Alteram sanè vim animę, huius ad superna cognoscenda. Alterā verò vim eiusdem inferiorū procreatricem. Illa quidem non est animæ propria, sed contemplationis angelicæ imitatio, hæc autem naturę animæ propria. Ideo quoties vnam in anima Venerem ponimus, vim eius peculiarem, Venerem eius propriā intelligimus. Quoties duas, alteram communem cùm angelo, alterā ipsius animæ propriam. Sint igitur duę in anima Veneres, prima cœlestis, secunda verò vulgaris. Amorem habeant ambæ, Cœlestis ad diuinam pulchritudinem cogitandam, Vulgaris ad eandem in mundi materia generandam. Qualem enim videt illa decorem, talē vult hæc pro viribus mundi machina tradere. Imò verò vtraque fertur ad pulchritudinē generandam, sed suo vtraq; modo. Cœlestis Venus intelligentia sua effingere in seipsa exactissimam supernorum pulchritudinem nititur, Vulgaris diuinorum seminum vbertate conceptam apud se diuinitus pulchritudinem in mundi materia parere. Amorem illum quādoq; deum iccircò vocamus, quoniam ad diuina dirigitur, Vt plurimùm demonem, quoniam inter inopiam copiamq; est medius. Amorem alterum semper dęmonem, quoniam effectum aliquem ad corpus habere videtur, & ad inferiorem mundi plagam esse procliuior. Quod quidem à deo alienum est, dęmonum naturæ conueniens.

In Omnibus Animis Duo Sunt amores, in nostris verò quinque. Cap. 8.

GEminæ autem Veneres hæ geminiq; amores nō solùm in anima mundi, verumetiam in sphærarum, siderum, demonum, hominumq; animis insunt. Cumq; animæ omnes ad primam illā competenti naturalis ordinis serie referantur, necesse est amores quoq; omniū ad illius amorem ita referri, vt aliquo modò ab illo dependeant. Propterea hos quidem simpliciter dæmones, illum verò magnum dæmonē appellare Diotima consueuit. Qui per vniuersum mundū omnibus imminens torpere corda non finit, sed passim suscitat ad amandum. In nobis autem nō duo tantum, sed quinq; amores reperiūtur. Duo quidem extremi dæmones medij tres, non dęmones solùm modò, sed affectus. Profectò in hominis mente ętnernus est amor ad diuinam pulcritudinem petuidendam, cuius gratia, philosophię studia, & iustitię, pietatisq; officia sequimur. Est etiam in generandi potentia occultus quidam stimulus ad sobolē procreādam, isq; amor perpetuus est, quo assiduè incitamur, vt supernę pulchritudinis illius similitudinē in procreatæ prolis effigie effingamus. Hi duo amores in nobis perpetui, duo sūt dęmones illi, quos Plato nostris animis semper adesse vaticinatur, quorum alter ad superna erigat, alter deprimat ad inferna, alter calodæmon.i.bonus dæmon sit, alter cacodęmon, id est malus sit dæmon. Reuera vtriq; sunt boni, quoniam tā sobolis procreatio, quàm indagatio veritatis necessaria, & honesta censetur. Verùm secundus ideo dictus est malus, quia propter abvsum nostrum sæpe nos turbat, & animum à præcipuo eius bono, quod in veritatis speculatione consistit, auertit maximè, & ad mysteria viliora detorquet. Horū medium amores in nobis tres obtinent, qui cùm non sint in animo æquè vt isti firmissimi, sed incipiant, crescant, decrescāt & desinant, rectius motus atq; affectus quàm dæmones vocabuntur. Horum vnus æquis interuallis ab vtrisq; distat extremis. Reliqui duo in partem alterutram inclinātur. Porrò corporis alicuius figura propter materiæ præparationē talis est maximè, qualē in eius idea diuina mens cōtinet tunc oculis obuia, perq; oculos in spiritum penetrans, animo euestigio placet, cùm illis consonet rationibus, quas veluti rei ipsius exēplaria tum nostrâ mens, tum generandi potentia olim diuinitus accepta conseruat. Hinc triplex, vt diximus, subrepit amor, aut.n.ad contemplatiuam, aut actiuam, aut voluptuosam vitā prompti, & procliues geniti educati ue sumus. Si ad contemplatiuam, statim à formæ corporalis aspectu ad spiritualis atq; diuinę considerationem erigimur. Si ad voluptuosam, subitò à visu ad cuncupiscentiā tangendi descendimus. Si ad actiuam, atq; moralem, in sola illa vidēdi atq; conuersandi oblectatione perseueramus. Illi tā ingeniosi sunt vt altissimè prouehantur, isti tam hebetes vt deprimantur ad infima, hi tanquam medij in media remanent regione. Amor itaque omnis incipit ab aspectu. Sed contēplatiui hominis amor ab aspectu ascendit in mentem. Voluptuosi ab aspectu descendit in tactū. Actiui remanet in aspectu. Illius amor ad supremum dæmonem magis quàm ad infimū se conuertit, istius ad infimum potius q̄ ad supremū deflectitur, huius ab vtroq; interuallis distat æqualibus. Tres isti amores, tria noīa sortiunt. Contēplatiui hominis amor diuinus. Actiui, humanus. Voluptuosi ferinus cognominatur.

Quæ Passiones Amantibus insunt, propter amoris matrem. Cap. 9.

AMorem esse dæmonē ex copia & inopia genitum, & quinque in species diuidi, hactenus declarauimus, quales autē in amantibus affectus ex huiusmodi amoris natura nascātur, deinceps ex Diotimæ verbis tractabimus. Quoniā iquit amor in natalibus Veneris progenitus est, Venerem sectatur & colit, ac pulchri desiderio capitur, cū Venus ipsa pulcherrima sit. Quia inopiæ filius est, aridus est & macilētus & squalidus, nudis pedibus humilis, sine domicilio, siue stramētis & tegmine vllo ad fores in via sub diuo dormiens, ac deniq; semper egenus. Quia copiæ filius est, pulchris ac bonis insidiatur. Virilis est, audax, feroxque, vehemens callidus, sagaxque venator, noua semper machinamēta contexens prudentiæ studiosus, facundus, per omnem vitā philosophans, incantator, fascinatorque potens, veneficus, atque sophista. Neq; immortalis omnino secundum naturam, neque mortalis. Sed interdum eadem die pullulat atque viuit, quoties exuberat, interdum deficit atque iterum reuiuiscit ob patris naturam, quod verò acquisitum est subterfugit, quocirca neq; mēdicus est amor vnquam neque etiam opulentus. Quinetiam in medio sapientiæ & inscitiæ cōstituitur. Hæc Diotima. Nos ea quàm breuissimè poterimus, explanabimus. Hæc licet omnibus insint amorum generibus, in tribus tamen medijs tanquam nobis manifestioribus clariora videntur. In Veneris natalibus genitus Venerem sequitur, id est cùm supernis illis spiritibus, quos vocauimus Veneres, genitus, hominū animos ad superna reducit, ac pulchri desiderio capitur, tùm Venus ipsa pulcherrimā sit, id est animas accendit summæ diuinæq; pulchritudinis desiderio, cū ipse sit in illis spiritibus ortus, qui Deo proximi dei decore summoperè illustrantur, atque ad eosdem nos radios erigunt. Præterea cùm vita omniū animantiū, atq; arborū & terræ fertilitas in humore & calore consistat ad demōstrandam amoris inopiam, vtrūq; deesse illi tam humorem quàm calorem Diotima innuit, cùm aridum, & macillentum dixit, & squalidum. Quis enim ignoret arida & sicca esse illa, quę deserit humor? Quis item pallorem dicat & squalorem aliundè quàm sanguinei caloris defectu venire? Quinetiam diuturno amore pallidi & macilenti mortales efficiūntur. Quippe ad duo simul opera vis naturæ fermè non sufficit. Animi amantis intentio in assidua amati cogitatione tota se versat. Illic & naturalis complexionis vis omnis intenta est. Ideo neque cibus in stomacho perfectè coquitur. Quo fit vt maior pars in superfluas reliquias emittatur, minor & ea quidem cruda trahatur ad iecur. Illic etiam eadem ratione male concoquitur. Ideo sanguis paucus crudusque inde per venas diffunditur, quare membra omnia inopia cruditateque alimenti extenuantur & pallent. Præterea quocunque

animi assidua fertur intentio, illuc & spiritus qui aïæ siue currus, siue instrumenta sunt, aduolant. Spiritus in corde ex subtilissima sanguinis parte creantur. In amati maginem phantasiæ infixam, ipsumq; amatum amantis animus rapitur. Eodem trahuntur & spiritus. Illuc euolantes assiduè resoluuntur. Quapropter frequẽtissimo puri sanguinis fomite opus est ad consumptos spiritus recreãdos: vbi subtiliores quæq; & lucidiores partes sanguinis quotidie in reficiendis spiritibus exhalantur; propterea puro & claro sanguine resoluto, maculosus, crassus, aridus restat & ater. Hinc exiccatur corpus & squalet: hinc & melancholici amãtes euadũt. Ex sicco enim, crasso, atróq; sanguine melancholia, id est atra bilis efficitur: quia suis caput vaporibus oplet, cerebrũ siccat, animam tetris horrendisq; imaginibus diu noctúque solicitare non cessat: quod Lucretio philosopho epicureo propter amorem legimus accidisse. Qui amore primum, insania deinde vexatus, sibi tandẽ ipsi manus iniecit. Hæc illis accidere consueuerunt, qui amore abusi, quod contemplationis est, ad amplexus concupiscentiam transtulerunt. videdi enim desideria facilius quàm & videndi & attrectãdi cupidinem tolleramus. Quæ cùm medici veteres obseruassent, amorem esse dixerunt passionẽ morbo melancholico proximam, eamq; Rasis medicus coitu, ieiunio, ebrietate, deambulatione curari pręcepit. Neq; solùm tales amor homines reddit, verũetiam quicunque natura sunt tales, ad amorẽ procliuiores existunt Tales autem sunt ij, in quibus bilis, quam choleram vocant, vel atra bilis, quam melancholiam, cæteris humoribus præualet. Bilis calida & sicca est. Atra bilis sicca & frigida. Illa ignis, hæc terræ locum in animantium corpore tenet. Aridi ergò melancholici & sicci ad terræ similitudinem, Squalidi & pallentes cholerici ad similitudinem ignis intellguntur. Cholerici propter ignei humoris impetũ in amorem præcipites perferuntur, melancholici ob terrei humoris pigritiam tardius amant. Verùm propter humoris ipsius stabilitatem, postquam illaqueati sunt, diutissimè perseuerant. Meritò igitur aridus & squalens fingitur amor, cũ homines qui tales sunt, præ cæteris amori soleant indulgere. Quod ex eo potissimũ fieri arbitramur, quia cholerici bilis incendio exuruntur. Melancholici atræ bilis corroduntur asperitate, quod Aristoteles in septimo libro de moribus affirmauit. Molestus itaq; humor semper angit vtrosq;, cogitque solamen aliquod maximũ atq; continuum, contrà continuam humotũ molestiam quærere. Huiusmodi sunt musicæ, amorisq; delitiæ. Nullis enim alijs oblectamentis tã assiduè operam impendere possumus, quàm musicæ vocumq; delinimentis pulchritudinisq; illecebris. Reliqui enim sensus citò replẽtur. Visus autem aut auditus diutius voculis & pictura pascuntur inani. Neque solùm horum sensuum firmiores sunt voluptates, verumetiam humanæ complexioni cognatiores. Quid enim humani corporis spiritibus conuenientius est, quàm voces hominum & figuræ? eorum præsertim qui non modò naturæ similitudine, sed etiam pulchritudinis gratia placent. Quamobrem cholerici & melancholici homines tanquam vnicum remedium & solamen molestissimæ ipsorum complexionis, cantus & formæ oblectamenta sectantur. Ideoq; sunt ad Veneris illecebras promores. Et Socrates, quem Aristoteles melancholicum iudicauit, ad amandi artem vt ipsemet profitebatur, erat omniũ propensissimus. Idemq; de Sappho melancholica, vt ipsa testatur, possum iudicare, Necnõ & Maro noster, quem cholericũ fuisse eius effigies indicat, quamuis pudicus, fuit tamen procliuior ad amandum. Nudis pedibus. Talẽ propterea Diotima pinxit amorem, quoniam amator adeò in rebus amatorijs occupatus est, vt in cæteris vitæ officijs tam priuatis quam publicis non cautus quidem incedat vt decet, sed absque vlla discriminum prouidẽtia temerarius quocunque feratur. Ideo in suis progressibus frequentia incurrit pericula, non aliter quàm qui pedes suos corio non suffulciunt, vnde crebris sentibus & calculis offendũtur. Humilis. Græcum Platonis vocabulum humi & per infima volans significat. Vidit.n. sæpennumerò propter amoris abusum sine sensu viuere amantes, & leuibus curis magna perire bona, hi sanè amatis seipsos vsqueadeò dedunt, vt in eos penitus transire nitantur, eòsque tam verbis quàm gestibus in seipsis effingant. Frequẽtissima verò puerorum & puellarum imitatione, quis non effœminaretur? quis non puer, fœminàue exarserit? Sine domicilio. Humanæ cogitationis domiciliũ anima ipsa est, Animę domicilium spiritus. Domiciliũ spiritus huius est corpus. Tres habitatores sunt, Tria sunt domicilia. Quisque horum naturali admisso exulat domicilio. Nã cogitatio omnis non ad animi sui disciplinam & tranquillitatẽ, sed ad dilecti hominis se vertit obsequia, & anima corporis sui deserit ministeriũ, in amati corpus nititur transilire. Spiritus animæ currus, dũ aliò properat animus, alio quoq; euolat exhalando. Propterea itaq; domo exit cogitatio, exit anima, exit & spiritus. Primum exitum insania & inquietudo, Secundum debilitas mortisque formido, Tertium trepidatio, pauor & suspirium comitatur. Quocirca proprijs laribus, naturali sede, optata quiete, priuatus est amor. Sine stramentis & tegmine vllo. Vbi enim quiescat, & quo tegatur, non habet. Cùm enim res quæque suam originem repetant amoris igniculus à formosi corporis obiectu in appetitu amantis accensus, in corpus idẽ reuolare conatur. Quo quidem impetu, & appetitum & appetẽtem secum euehit euolando. O' crudelem amantium sortem. O' vitam omni morte miseriorẽ, nisi forsitan vester animus hac amoris violentia proprio ex corpore captus negligat insuper amati figuram, atque in diuini splendoris æde, vbi tandem quiescet, vbi explebitur, se recipiat. Quis item neget amorem sine tegmine nudùmq; vagari? Quis enim celet amorem, quem toruus, taurinus, affixus prodit intuitus? quem interceptus sermo declarat? rubor, pallórque vultus, crebra suspiria, iactatio membrorum, perpetua querimonia, importunæ laudationes, subita indignatio, iactantia, procacitas, petulantia, vana suspitio, & vilissima indicant ministeria? Sicut in sole & igne calorẽ lux radij comitatur, sic intimũ amoris incendium æxterna sequuntur indicia. Ad fores dormit. fores animi oculi & aures esse vidẽtur, hinc enim multa in animum inuehuntur, & animi affectus & mores clarissimè per oculos emicant. In figuris spectandis & vocibus audiendis amantes, vt plurimùm immorantur. Raròillorum mens in seipsam se colligit. Sępius per oculos, auresque vagatur. Idcircò ad fores dicuntur procumbere. Dicuntur & in via iacere. Nam corporis species, via quædam esse debet, per quam ad speciem incipiamus altiorem ascendere. Qui autem turpibus libidinibus se prosternunt, aut etiam in aspectu vltrà quàm decet versantur, in via ipsa restare vidẽtur, ad eius terminum minimè proficisci. Sub diuo. Merito. Vna enim in re penitus occupati, nihil in rebus agendis considerant. Itaque casu vitam agentes, omnibus fortunæ periculis, tanquam qui nudi sub diuo vitam ducunt, omnibus tempestatibus sunt expositi. Propter matris naturam semper egenus. Sanè cùm prima origo amoris ab indigentia fuerit, & quod naturale est penitus extirpari non possit, semper egenus, semper sitibũdus est amor. Quandiu enim deest ad consequendum aliquid, flagrat æstus amoris. Cùm totum vndique possidetur, cessante indigentia potius desinit ardor quàm sine egestate perduret.

Quæ Dotes Amantium propter amoris patrem. Cap. 10.

HAec inopiam amoris matrem sequuntur, copiam verò patrẽ eius contraria. Quæ verò contraria sint intellectis superioribus, quiuis agnoscet. Suprà descriptus est simplex, incautus, vilis, inermis, horum hic contraria inducũtur. Callidus.n. dicitur, venator sagax, machinator, insidiator, prudẽtiæ studiosus, philosophus, virilis & audax, vehemens, facundus, magus, atque sophista. Idem amor, qui in cæteris negotijs incuriosum & inertem facit amantem, in rebus amatorijs astutum reddit & callidũ, qui miris modis amati gratiam aucupetur, seu dolis implicet, seu captet obsequijs, siue eloquio mulceat, siue cantu deliniat, Idem furor, qui obsequio blandum fecerat, idem inquam furor arma ministrat, Indignantibus aduersus amatum ferocitatem, pro eo pugnantibus securitatẽ roburq; inuictum. Amor vt diximus ab aspectu ducit originem. Aspectus inter mentem & tactum est medius. hinc semper amantis distrahitur animus & sursum vicissim deorsumq; iactatur. Interdum amplexus cupido suboritur, interdũ verò pudicum cœlestis pulchritudinis desiderium, & modò illa, modò hoc peruincit & ducit. In his qui honestimè educati sunt, & ingenij pollent acumine, hoc, in alijs, illa sępius superat. Quicunq; in feces corporis se prosternunt, meritò aridi, nudi, humiles, inermes & inertes esse consentur. Aridi, quia semper esuriunt, implẽtur nunquam. Nudi, quia tanquã temerarij omnibus subiecti periculis, tanquã imprudentissimi & inculti infames habentur. Humiles, quia nihil altum, nihil magnificum cogitant. Inermes, quia flagitiosæ succumbunt copiditati. Inertes, quoniam adeò habetes sunt, vt quò amor eos trahat, ignorent, & in via restent, ad terminum non perueniant. Contrarij verò contrà videntur affecti, nam solidis animi bonis vescentes implentur magis & tranquillius diligunt, pudorem seruant, vmbratilem corporis speciem negligunt atque altius eleuantur, ac velut armis muniti, inanes à se libidines fugant, & sensus rationi subijciunt. Hi tanquam solertissimi omnium & prudentissimi ita philosophantur, vt per corporum figuras quasi quædam vestigia, siue odores prouidentissimè gradantur: ex his sacrum animi numinumq; decorem sagaciter inuestigent, atque ita prudenter venando, quod capiunt feliciter assequã tur. Tantum profectò munus amoris à patre ipsius copia proficiscitur, quoniã pulchritudinis radius, qui & copia est & pater amoris, hanc habet vim, vt illuc vnde venerat reflectatur, secumq; trahat amantem. Descendit autem à Deo primum, inque angelum & animam quasi vitreas materias transiens, & ab anima in corpus eius susceptioni paratum facilè demanans, ab eo ipso iunioris hominis corpore, præsertim per oculos animi fenestras lucidissimas emicat, aduolat per aerem protinus & senioris oculos penetrans transfigit animam, appetitum accendit, sauciam animam, appetitumq; accensum in medelam eius & refrigerium ducit, dum eõdem

dem rapit secum vnde ipse descenderat, gradatim quidem in corpus amati primum, in animam secundo, tertio in angelum, postremò in Deum, primam splendoris huius originem. Hæc vtilis venatio, hoc felix amantium aucupium. Hanc vtiq; venationem apud Platonem in Protagora Socrati nostro familiaris quidam eius attribuit. Vndènam inquit, o Socrates? Arbitror equidem à venatione illa redire te, ad quam honesta Alcibiadis indoles prouocare te solet. Præterea Sophistam amorē vocat & magum. Sophistam Plato in Sophistæ dialogo ambitiosum & subdolum definit disputatorem, qui captiuncularum versutijs falsum pro verò nobis ostendit, cogitq; eos qui secum disputāt sibimet in sermonibus contradicere. Hoc tam amantes, quàm amati quandoq; perpetiuntur. Siquidem amantes amoris nebulis occæcati falsa sępe pro veris accipiunt dum dilectos suos formosiores, acutiores, meliores quàm sint arbitrantur. Sibimetipsi propter amoris violentiam contradicunt. Aliud.n.ratio consulit, aliud concupiscentia sequitur. Consilia sua ad amati imperium mutant: sibijpsi vt morem gerant alijs aduersantur. Sæpe etiam formosi amatorum astutia irretiuntur, & faciles fiunt qui antea fuerant pertinaces. Sed cur magum putamus amorē? quia tota vis magicæ in amore cōsistit. Magicæ opus est, attractatio rei vnius ab alia ex quadā cognatione naturæ. Mūdi autem huius partes, ceu animalis vnius mēbra, omnes ab vno autore pendentes, vnius naturæ cōmunione inuicem copulantur. Ideo sicut in nobis cerebrum, pulmones, cor, iecur, & reliqua mēbra à se inuicem trahunt aliquid, seq; mutuo iuuant, & vno illorū aliquo patiente compatiuntur, ita ingentis huius animalis membra, id est, omnia mundi corpora connexa similiter mutuant inuicem naturas & mutuantur, ex cōmuni cognatione communis innascitur amor, ex amore cōmunis attractio. Hæc autem vera magica est. Sic ab orbis lunæ concauitate propter naturæ congruitatem sursum trahitur: ignis ab ignis concauitate aer, à mundi centro terra ad infima trahitur, à loco etiā suo rapitur aqua. Hinc & magnes ferrum, & electrum paleas, ignem sulphur, sol flores multos ad se vertit & folia, luna aquas, Mars vētos cier solet: & herbæ variæ varia quoque ad se inuitant animantium genera. In rebus etiā humanis trahit sua quenque voluptas. Magicæ igitur opera, naturæ opera sunt. Ars verò ministra. Ars enim vbi naturali cognationi deest aliquid, per vapores, numeros figuras, qualitates opportunis supplet temporibus, quemadmodum in agricultura natura segetes parit, ars præparat. Hanc autem veteres dæmonibus attribuerunt, quia intelligunt qualis sit rerū naturalium societas, quid cuiq; congruat, quomodo cōcordia rerum, sicubi desit, instaurent. His nonnulli vel naturæ similitudine quadā amici, vt Zoroaster, & Socrates, vel cultu dilecti, vt Apollonius Tyaneus, & Porphyrius fuisse tradūtur. Ideo vel vigilantibus signa voces atq; portenta, vel dormientibus oracula, & simulacra à dæmonibus contigisse narrantur. Qui amicitia dæmonum magi euasisse videntur, quemadmodum dæmones magi sunt rerum ipsarum amicitiā cognoscentes, & natura omnis ex amore mutuo maga cognominatur. Quinetiam formosus quisq; teneris nos fascinat oculis. Viri eos eloquentiæ viribus & carminum modulis, quasi quibusdā incantationibus deliniunt, sibiq; conciliant, cultu præterea & muneribus non aliter quàm veneficijs placant & capiunt. Quapropter nemini dubiū est, quin amor sit magus, cùm & tota vis magicæ in amore consistat, & amoris opus fascinationibus, incantationibus, veneficijs expleatur. Neq; mortalis est omnino, neque etiam immortalis. Non mortalis, quoniam duo amores in nobis, duo illi quos dicimus dęmones, insunt perpetui. Nō immortalis, quoniā tres horū medij mutantur quotidie, crescunt atq; decrescunt. Præterea in hominum appetitu à vitæ primordijs inextinguibilis innatus est feruor, qui animum quiescere non permittit, ac semper impellit, vt ad certū aliquid studiosè se applicet. Diuersa hominū ingenia sunt, nec voto viuitur vno. Vnde cōtinuus ille concupiscētię feruor, qui naturalis est amor, alios ad studia literarum, ad musicam alios vel figuras, alios ad honestatem morum seu vitam religiosam, alios ad honores, nōnullos ad pecunias cumulandas, plerosque ad ventris luxuriam, alios impellit ad alia, nècnō eundem hominem in diuersis ætatibus ad diuersa. Idem itaq; feruor & immortalis dicitur & mortalis. Immortalis, quia nūqnam extinguitur, mutatq; materiam potius quàm euanescat. Mortalis, quia nō ad idem semper incumbit, sed aut ex naturæ mutatione, aut ex diuturna rei eiusdē frequentatione orta satietate noua requirit oblectamenta, & qui in re vna fermè defecit, in alia quodammodò reuiuiscit. Dicitur etiam ob eam causam immortalis, ꝙ dilecta semel figura semper amatur, quandiu enim eadem in eodē homine permanet, in eoipso diligitur, cùm verò ab eo defluxerit, non amplius eadem in illo figura est, quam prius amabas. Nouam hanc non ardes quidem, quia nec arseras antè, priorem verò illam amare nō desinis: hoc tamen interest, ꝙ illam prius prospiciebas in alio, iam verò in teipso inspicis solùm, eadémq; memoria semper infixam sēper & amas, & quotiss animi oculis occurrit, toties te vrit amātem. Ideo quoties illum nobis olim clarissimum habemus obuiū, toties commouemur, vel saliunt, trepidāt ue præcordia, vel liquescit iecur, vel tremunt oculi, variósq; trahit vultus aduerso illo colores. Eius.n. præsentia latentē mente figuram animi suggerit oculis, ac velut sopitos sub cineribus flando suscitat ignes. Hac de causa amor dicitur immortalis. Sed hic etiam ideo immortalis habetur, quia licet maneant semper infixi pectore vultus, non tamen æquè se mentis oculis offerunt, quocirca feruere vicissim beneuolentia atq; referuere videtur. Accedit ad hæc ꝙ & ferinus & humanus amor sine indignatione esse nunquam potest. Quis illi nō indignetur, qui ipsi abstulerit animum? Vt.n. præ cæteris grata libertas, ita seruitus onerosa. Itaq; formosos odis simul & amas, odis tanquam fures & homicidas, tāquam specula cœlesti fulgore micantia, mirari cogeris, & amare. Quid agas miser? Quò te vertas, nescis heu perdite nescis. Cùm tui hoc homicida esse nolles, nolles etiā sine beato spectaculo viuere. Cùm hoc esse non potes, qui te perdit, qui enecat, sine hoc non potest viuere, qui tam mitis illecebris te tibi surripit, qui totū te sibi vendicat. Hunc fugere cupis, qui suis te flammis adurit: huic etiā cupis hærere, vt ipsi te possidēti proximus tibi quoq; cohæreas. Teipsum miser extrà te quæris, hæresq; raptori, vt captum quandoq; te redimas. Amare quidē nolles insanè, quia emori nolles, nolles etiam non amare, quippe qui cœlestium simulacro indicas seruiendum. Quapropter hac alteratione fit, vt singulis (vt ita dicam) momentis arescat amor & reuirescat. Ponitur etiam à Diotima inter sapientiam & ignorantiam medius. Porrò amor, quæ pulchra sunt sequitur. Omniū pulcherrima sapientia est. Appetit igitur sapientiam. Qui sapientiam appetit, eam omnino non possidet. Quis enim præsentia quærat? Neque etiam caret omnino. In eo.n. vno saltem est sapiens quòd suam inscitiam recognoscit, qui verò ignorare se nescit, tam res ipsas, quàm suam ignorat inscitiam, neq; scientiā expetit, cuius esse se nescit expertē. Amor igitur sapientiæ, quia partim sapientia priuatus est, partim est sapiens, inter sapientiam ignorantiāmq; locatur. Hæc inquit Diotima, est amoris cōditio ipsius autē pulchri.i. supremæ pulchritudinis natura est, vt delicatū sit, perfectū atq; beatū. Delicatum, inquantū sua quadā suauitate ad se allicit oium appetitum, Perfectū, inquantū quæ illexit accidentia illustrat radijs suis & perficit, Beatum, inquantū illustrata bonis implet æternis.

Quæ Vtilitas Amoris ex eius definitiones. Cap. II.

POstquam verò quæ sit amoris origo, & qualis ipse sit, Diotima enarrauit, iam quorsum tendat, & ad quid cōducat hominibus, aperit. Omnes quidem bona habere cupimus, nec habere solùm, sed semper habere. Singula verò mortaliū bona mutantur atq; deficiunt, ac citò cuncta vanescerent, nisi abeuntium loco noua quotidie fierent. Vt ergò bona semper nobis quoquo modo perdurent, pereuntia cupimus recreare. Generando recreatio fit. Hinc innatus est omnibus generationis instinctus. Generatio autē cùm mortalia diuinis continuatione similia reddat, munus est profectò diuinum; Diuinis vtpotè pulchris, deformia contraria sunt formosa similia & amica. Iccircò generatio diuinum opus in eo quod pulchrū est perfectè & facilè consummatur, in cōtrario contrà. Quapropter generationis ille conatus formosa poscit, contraria refugit. Quid hominum amor sit postulatis? ad quid conducat? Cupido generationis in pulchro ob seruandam vitam mortalibus in rebus perpetuam: hic hominum in terra viuētium amor est, hic nostri finis amoris. Enimuerò eoipso in tēpore quo animalium vnumquodq; viuere dicitur, idemq; esse, vt à pueritia ad senectutē, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in se eadem cōtinet, sed nouū semper efficitur, vt Plato inquit, & vetera exuit secundum pilos, carnem, ossa & sanguinē, & corpus penitus vuiuet sum. Neq; in corpore solùm, sed etiam in anima id contingit. Mores, consuetudines, opiniones, cupidines, voluptates, dolores, atq; timores iugiter permutantur, nec aliquid ex istis idē & simile perseuerat: priora quidem abolētur, noua succedunt atq; adolescunt. Quinetiā quod mirabilius est, scientiæ quoq; non solùm alię euanescunt, aliæ surgunt, neq; semper secundū scientias ijdem sumus, verumetiam vna quęuis scientiarū fermè idem patitur. Meditatio enim & reminiscentia, quasi prætereuntis scientiæ resumptio est. Obliuio nanq; scientiæ exitus esse videtur. Meditatio verò nouā semper memoriā abeuntis loco restituēs, scientiam seruat, vt esse eadem videatur. Hoc vtiq; pacto quæcunq; in animo vel corpore mutabilia sunt, seruantur, non quia semper omnino eadē sint, hoc enim diuinorum est proprium, sed quoniam quod tabescit & abit & nouum & simile sibi relinquit. Hoc certè remedio mortalia immortalibus redduntur similia. Est igitur in vtraq; animæ parte, tū ea quæ ad cognitionem spectat, tum ea qua regitur corpus, amor generationis innatus ad vitam perpetuò conseruandā. Amor qui in hac parte est ad corpus regendū accommodata, statim ab initio nos impellit ad cibum potumq; sumendum, vt his alimētis generētur humores, quibus quod à corpore iugiter defluit, resummat. Quę gnatione nutritur corpus & crescit. Adulto corpore semen ipsum

ipsum lacessit, & procreãdæ sobolis libidinē prouocat, vt quod in seipso semper manere non potest, reseruarum in prole sibi persimili maneat sempiternū. Amor etiam generationis parti animę cognoscenti tributus, efficit vt anima veritatem, alimoniam propriā concupiscat, per quā suo modo nutriatur & crescat, ac si quid per obliuionem animo excidit, aut torpet propter desidiam & incuriā, recordationis & meditationis studio quasi regenerat, reuocatq; in mētem quod per obliuionem perierat, vel torpuerat per ignauiam. Adultū verò iam animum flagrantissima docendi atq; scribendi stimulat cupiditate, vt scientia vel in scriptis, vel in discipulorū animis generata, præceptoris intelligentia, & veritas inter homines æterna permaneat. Atq; ita amoris beneficio cuiusq; hominis tā corpus, quàm anima in rebus humanis post mortem semper superesse posse videatur. Amor vterque pulchra sectatur. Nempè qui corpus regit atque gubernat, corpus propriū ex epulis, quàm delicatissimis, iucundissimis & pulcherrimis alere concupiscit, & prolem formosam cùm speciosa fœmina generare, & qui ad animum pertinet, eum ornatissimis grauissimisq; disciplinis studet imbuere, ac scientiam suę simillimam scribendo ornato pulchròq; in stylo edere, & docēdo in animo quodā pulcherrimo generare, puro inquam animo, acuto & optimo. Animum quidē ipsum non cernimus, ideo neq; eius inspicimus pulchritudinem. Corpus autē vmbram animi, imaginèmq; videmus, itaq; ex eius imagine suspicātes in corpore formoso speciosum esse animū coniectamur. Quamobrē formosos homines libentius erudimus.

De Duobus Amoribus & quòd anima nascitur prædita veritate. Cap. 12.

DE amoris definitione satis iam diximus, nunc autem quę apud Platonē sit ex animi corporisue fœcūditate de amore distinctio, declaremus. Omnium, inquit, hominū prægnans & grauidum corpus est, prægnās & animus. Corpori semina suorum omnium ab initio sunt inserta. Hinc statutis curriculis temporum dētes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis semina defluunt. Si fœcundū corpus est, grauidūq; seminibus, multò magis animus præstantior corpore vberrimus est, atq; suorū omniū ab initio semina possidet. Igitur motū, artiū, disciplinarū rationes iandiu sortitus est animus, suosq; fœtus inde, si rectè colatur, statutis temporibus promit in lucē. Quod autem rationes suorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, cōparatione cognoscimus. Quis neget animū statim à tenera ætate, vera, bona, honesta, vtilia exoptare? optat autem nullus incognita. Ergò insunt istorum aliquę etiam antequā appetat, in animo notiones, per quas ceu formas rationesue ipsorum, ea iudicat appetēda. Idem ab inquisitione & inuentione probatur, si in turba hominum quærat Socrates Alcibiadem, sitq; illum aliquando reperturus, necesse est Socratis mēti aliquam Alcibiadis inesse figuram, vt sciat quem hominem quærat prę cæteris, ac repertum in cœtu multorum, Alcibiadē ab alijs discernere valeat. Ita neque indagaret ea quattuor animus, neque aliquando inueniret, nisi haberet illorum, id est Veritatis, Bonitatis, Honestatis, Vtilitatis, aliquam notionem, per quam illa quæreret inuenturus, vt quoties reperit quę inuestigauerat, recognoscat, atq; ab eorum discernat contrarijs. Neque solùm ab appetitu, indagatione, inuentione, sed etiam à iudicio id probamus. Quicunque enim aliquē sibi amicum iudicat, vel inimicum, quid amicitia, quidue maleuolentia sit, non ignorat. Quo nam igitur pacto multa vera vel falsa, bona vel mala, vt solemus, quotidie iudicaremus, & rectè iudicaremus, nisi esset nobis veritas quodāmodò bonitasq; præcognita? Quomodo rursus structuræ, musicę, picturæ & artium cæterarum opera, nècnon inuenta philosophorum, multi etiā in his artibus non versati probarent sępissimo rectè & reprobarent, nisi illarum rerum forma quædam esset, & ratio illis à natura tributa? Comparatio quoque idem nobis ostendit. Quicūque enim mel vino comparans alterum altero pronūciat dulcius, quis dulcis sit sapor, agnoscit, & qui Speusippum & Xenocratem conferens ad Platonem, Xenocratem censet Platonis similiorem, quàm Speusippum, Platonis figuram proculdubiò nouit. Eodem modo cùm è multis bonis aliud alio melius rectè existimemus, & maiori minoriue bonitatis participatione aliud alio melius deteriusue appareat, necesse est bonitatē non ignorare. Prætereà cùm è multis diuersis philosophorum aut etiam illorum opinionibus, quæ veri sit similior & probabilior, sæpe optimè iudicemus, oportet non deesse nobis aliquem veritatis intuitum, vt quæ sint illius similiora non nesciamus. Quapropter nonnulli in adolescentia, aliqui etiam sine pręceptore, plerique ex paucissimis doctrinę rudimentis à præceptoribus demonstratis doctissimi euasisse traduntur, quod nunquam nisi multum, vt diximus, iuuante natura, fieri potuisset. Hoc abundè Socrates Phædoni, Thæteto, Nenoni, pueris demōstrauit, docuitq; posse pueros rectè in singulis artibus respondere, si quis prudenter eos interroget, quippe cùm à natura sint artium disciplinarumque omnium rationibus præditi.

In Anima Est Veritatis Lumen. Cap. 13

QVo autem modo huiusmodi sint in animo rationes, apud Platonē videtur ambiguum. Si quis eos libros sequatur, quos iunior scripsit Plato, Phędrum, Menonem & Phædonē, putabit forsitan ita fermè illas esse in animi substantia pictas, tāquam in pariete figuras, quod in superioribus sępe & à me & à vobis est tactū, sic.n.ibi videtur innuere. In sexto autē de Republica libro, diuinus ille vir totam rem aperit, dicitq; lumē esse mentis ad intelligenda omnia, eundem ipsum Deum, à quo facta sunt omnia. Solem nanq; & Deum ita inuicem comparat, vt quēadmodum se habet sol ad oculos, ita ad mētes se Deus habeat. Sol oculos generat, vimq; illis præstat vidēdi. Quæ frustà esset, & sempiternis obruta tenebris, nisi solis lumē adesset corporum pictum coloribus & figuris, in quo oculus corporum colores videt atq; figuras. Neq; aliud quicquam nisi lumen, oculus intuetur. Videtur tamen varia intueri, quia lumen ipsi infusum varijs externorū corporum formulis est ornatum. Hoc quidem lumen in corporibus reflexum, oculus percipit, ipsam verò in fonte suo lucem minimè sustinet. Eodem pacto Deus animam procreat, eiq; mentem, vim ad intelligendum largitur, quę vacua esset atq; obscura, nisi Dei sibi lumen adesset, in quo rerum omnium inspiciat rationes. Vnde per Dei lumē intelligit, atq; ipsum diuinū duntaxat lumen agnoscit. Diuersa tamē videtur agnoscere, quia sub diuersis rerum ideis & rationibus ipsum intelligit. Quādo quis oculis videns hominē in phantasia hominis imaginem fabricat, diutiusq; in ea iudicanda reuoluitur, mentis suę aciem tollit ad hominis rationem in diuino lumine existentem suspiciendam, inde scintilla in mēte protinus emicat, ac reuera natura ipsa hominis intelligitur, atque de cæteris omnibus eodem pacto. Itaq; per Dei lumen omnia intelligimus, ipsum verò purū lumen eiusq; fontem hac in vita videre non possumus. In hoc planè tota animæ cōsistit fœcūditas, quod in eius penetralibus lux illa Dei fulget æterna rerū omniū rationibus, ideisq; plenissima, ad quā anima quoties vult, vitę puritate, & sūma studij intētione cōuertitur, conuersa scintillis emicat ideatū.

Vnde Amor Erga Masculos, Vnde erga fœminas. Cap. 14.

ITa prægnans hominum corpus, vt Plato vult, prægnans & animus, & ambo amoris incitamētis stimulantur ad partum. Cæterùm alij vel propter naturam, vel propter educationem ad animi fœtus sunt quàm corporis aptiores, alij & quidem plurimi, contrà. Illi cœlestem sequuntur amorem, hi vulgarem. Illi natura iccircò mares, & illos quidē iam penè adultos potius quàm fœminas, aut pueros amant, quoniā in eis magis admodum viget mentis acumen, quod ad disciplinā, quam illi generaturi sunt, propter excellentiorem sui pulchritudinem est aptissimum. Alij contrà, propter congressus venerei voluptatem, & corporalis generationis effectum. Quoniam verò genitalis illa vis animi vtpotè cognitionis expers sexuū nullū habet discrimen, natura tamē sua toties incitatur ad generādū, quoties formosum corpus aliquod iudicamus, contingit plerunq;, vt qui cùm masculis conseruantur, quo genitalis partis stimulos sedent, illis se misceant, Hi præsertim in quorū genesi Venus in signo masculino & cùm Saturno fuerit, vel in Saturni finibus, vel Saturno opposita. Oportebat autē animaduertere genitalis partis illius incitamenta, non irritū hoc iacturę opus, sed serendi & procreandi officiū affectare, atq; à masculis ad fœminas eā traducere. Huiusmodi quodā errore nefariū scelus illud exortū putamus, quod in legibus suis Plato tanquā homicidij speciē acerrimè detestatur. Quippe nō minus homicida cēsendus est, qui hominē præripit nasciturū, quàm qui natū tollit è medio. Audacior quidē qui pręsentē abrumpit vitam, crudelior autē, qui lucem inuidet nascituro, & nondū natos suos filios enecat.

Supra Corpus Est Anima, Super Animam angelus, super angelum Deus. Cap. 15.

VErùm de gemina vbertate animę, geminisq; amoribus hactenus. Deinceps quibus gradibus Diotima Socratē ab infimis ad superna euehit, disseramus, à corpore in animā, ab anima in angelū, ab angelo reducit in Deum. Hos quatuor rerū gradus in natura esse debere ita licet argumentari. Omne corpus ab alio quodam mouetur, mouere autem seipsum natura sua non potest, quum nec agere per se quicquam valeat. Sed propter animę pręsentiam seipso moueri videtur, & propter animā viuere. Et pręsente quidem anima seipsum mouet quodammodò absente verò, ab alio dūtaxat mouetur, vtpotè quòd hāc ex seipso naturā non habeat, sed anima propriè vim seipsam mouendi possideat. Nam cuicunq; adest, vim ad seipsum mouendum impertit, quod autem ipsa sui præsentia impertit alijs, hoc ipsa multo prius magisq; debet habere. Est igitur anima suprà corpora, vtpotè quæ seipsam secundum essentiam suam mouere queat, atque iccircò super illa debeat esse, quæ non ex seipsis, sed aliorum præsentia vt se

moueant

moueant assequuntur. Cùm dicimus seipsa moueri animam, non transitiue, vt ita dixerim, quemadmodum à Platone accipi voluit Aristoteles, sed absolutè verbum illud proferimus, vt cùm stare per se Deum, lucere solē per se, calere ignem asseueramus. Non. n. pars animæ mouet, pars agitatur: sed tota ex se, id est sua natura mouetur: hoc est, ab alio in aliud rōne discurrit, ac nutritionis, augmēti, generationis opera per interualla temporū transigit. Temporalis illa discursio ex seipsa cōpetit animæ: quia quòd super eam est, non alijs momētis alia, sed vno æternitatis puncto simul intelligit omnia. Quapropter rectè primus à Platone motus, & primū tēporis interuallum in anima ponitur: vnde & motus & tēpus in corpora transeunt. Qm̄ verò antè motum statū esse necessariū est, cùm status sit ratione perfectior, supra motionem animæ mobilē oportet stabilem aliquā intelligentiam reperiri, quæ secundū se totam intelligētia sit, & actu semper intelligētia. Anima. n. non se tota, neq; semper, sed ex quadā sui parte, & quandoq; intelligit, neq; certam habet, sed ambiguam intelligēdi virtutē. Vt ergo quod perfectius est, illud quod est imperfectius antecedat, supra meutē animæ, quę mobilis est, quæ pars, quæ intermissa, quę dubia, ponenda est angeli mens stabilis tota, cōtinua, atq; certissima, vt quemadmodū corpori ab alio agitato, anima per se mota præcedit, ita animæ per se agitatæ mens stabilis per se præcedat. Et quemadmodū corpus per animā habet vt sese moueat: atq; ideo non omnia corpora, sed animata spōte sua moueri videntur: ita anima per mentē habet quod semper intelligat. Si. n. suaptè natura animæ intellectus inesset, omnibus etiā bestiarum cōpeteret animabus, quemadmodū suijpsius agitandi potestas. Nō igitur animæ intellectus per se, primoq; cōpetit, quare eam antecedat oportet, quod per se primoq; mētis est cōpos, huiusmodi angelus est, animis excellētior. Sed enim angeli mentē, rerū illud principiū, summumq; bonū, quod in Parmenide Plato ipsum vnum vocat, necessario supereminet. Quippe super omnem rei cōpositæ multitudinem vnū ipsum simplex debet esse natura, ab vno enim numerus, & à simplicibus cōpositio tota conflatur. Mens autē illa licet immobilis sit, nō tamen vnū ipsum purum simplex existit. Intelligit enim seipsam, vbi diuersa inter sese quoquomodo videntur hæc tria, quod intelligit, quod intelligitur, intellectio. Alia. n. ipsius ratio est, prout intelligit, prout intelligitur alia, alia item prout intellectio est. Habet præterea cognoscēdi potentiā ante cognitionis actū per se prorsus informē, cognoscendo formatur, quę intelligendo veritatis lumen cupit & capit: quod videtur antequam intelligeret caruisse. Habet quoq; in se idearum omniū multitudinē. Cernit quanta sit, quàm varia in angelo multitudo atq; cōpositio. Itaq; ipsi purū vnum & simplex præponere cogimur. Ipsi aūt vni Deo nihil possumus anteponere, quis verum vnum omnis multitudinis, omnis cōpositionis est expers. Quòd si supra se quicquam haberet, ab illo vtique fieret, quare ab eo deperdens in hoc ipso ab eodem degeneraret, vt à causa omnis solet effectus. Ideoq; non vnum iam esset & simplex, sed saltem ex duobus compositū, scilicet ex causæ suæ munere, proprioue defectu. Ipsum itaq; vnū, vt Plato vult, & Dionysius Areopagita cōfirmat, omnia supereminet, excellētissimumq; Dei nomen, vnū ipsum ab vtroq; censetur. Huius sublimitatē ratio quoq; illa nobis ostendit, quod eminentissimæ causæ donum esse debet amplissimū, virtutisq; suæ præstantia se ad cuncta protendere. Vnius munus per vniuersa se propagat. Nā non mens solùm vna est, & anima quælibet vna, corpus quodlibet vnū, sed etiā informis ipsa materies, rerumq; priuatio vna quodāmodo dicitur. Nam vnū silentium dicimus, vnā obscuritatē. Mortem vnā. Mentis tamen & animæ munera ad eā vsq; non extenduntur. Mens. n. speciē artificiosam ordinemq; largitur. Anima vitā pręstat & motū, informis verò & prima mundi materia, rerūq; priuatio speciei & vitę est expers. Ita ipsum vnū mentē & animā antecedit, cùm munus eius latius diffundatur. Eadē rōne mens animā videtur excedere, quia vita, munus animæ, non oībus datur corporibus. Oībus tamen his speciē ordinemq; mēs tribuit.

Quæ comparatio inter Deum, Angelum, animam, corpus. Cap. 16.

ERgo à corpore in animā, ab hac in angelū, ab hoc in Deum ascendimus. Deus super æternitatē est. Angelus in æternitate est totus. Sanè tam eius operatio quàm essentia, stabilis permanet. Status autē æternitatis est proprius. Anima partim in æternitate est, partim in tēpore. Eius. n. substantia eadem semper absq; vlla incrementi aut detrimenti mutatione perdurat. Operatio autem, vt paulo ante monstrauimus, per tēporis interualla discurrit. Corpus tēpori omnino subijcitur. Nam & substantia eius mutatur, & operatio eius omnis tēporis spatium exigit. Igitur ipsum vnū, supra statum motumue existit; Angelus, in statu, Anima, in statu pariter atq; motu; Corpus solo in motu locatur. Vnum rursus super numerū, motum locumq; manet; Angelus in numero super motū & locū ponitur; Anima in numero motuq;, sed super locū, Corpus numero, motui, loco subijcitur. Siquidem ipsum vnum, neq; numerū vllum, aut cōpositionē partiū habet, neq; vllo pacto ab eo quod est, mutatur, neq; loco clauditur vllo. Angelus numerū quidem habet partium vel formarū, sed à motu locoq; est liber. Anima partiū habet & affectuū multitudinem, & ratiocinationis progressione, perturbationumq; varietate mutatur, sed à loci limitibus est exēpta. Corpus aūt his omnibus est obnoxium.

Quæ comparatio inter pulchritudines, Dei, Angeli, animæ corporis. Cap. 17.

EAdem vero inter quatuor hęc, & eorū formas est cōparatio. Nempe corporis forma in multarū partium compositione cōsistit, loco astringitur, tēpore labitur. Species animi tēporis quidē vicissitudines patitur, & partiū continet multitudinem, sed à loci terminis est absoluta. Angeli verò species, numerum habet solū, à duobus alijs immunis existit. Dei autē, nihil istorū perpetitur. Corporis vtiq; formā vides. Vis ne animi quoq; speciem intueri? Detrahe corporali formæ ipsius naturæ pondus, limitesq; locorum, relinque cætera, animi iam speciem habes. Vis & angeli? Deme obsecro nō loci spacia solū, sed temporis quoq; progressum, cōpositionem multiplicem retine, eam protinus nancisceris. Cupis etiā Dei pulchritudinē cernere? Auferas insuper multiplicem illam formarū compositionē: simplicem prorsus relinque formā, confestim Dei speciē fueris consecutus. Verùm quid mihi tandem subtractis istis reliquū supererit? An tu esse aliud q̄ lucem, pulchritudinem ducis? Porrò corporū omniū pulchritudo lumen istud est solis quod vides, tribus illis infectū: formatum multitudine, (nam multis id aspicis figuris coloribusq; depictū) loci spacio, temporali mutatione. Tolle sedē eius in materia, vt præter locū reliqua duo retineat: huiusmodi prorsus est animi pulchritudo. Tolle hinc tēporis, si lubet, mutationē, mitte reliquū, lumē restat sine loco, sine motu clarissimū, sed oībus insculptu omniū rōnibus. Id angelus est, id angeli pulchritudo. Tolle postremò diuersarū illum numerum idearū, vnam simplicē ac merā relinque lucē, instar lucis eius, quę in globo solis ipso permanet, per aerem nō dispergitur; iam Dei pulchritudinem quodāmodo cōprehendis, quę tantū saltem formas reliquas antecellit, quātū lux illa solis in seipsa mera, vna, inuiolata, splendorē solis per nubilosum aera disiectū, diuisum, infectū, obscuratū, exuperat. Fons itaq; totius pulchritudinis Deus est. Fons itaq; totius amoris est Deus. Lumen præterea solis in aqua vmbra quædā est ad clarius eiusdē lumen in aere, Splendor in aere, vmbra similiter ad eiusdem in igne fulgorem. Fulgor in igne, vmbra ad lucē solis eodē ipso in sole fulgentē. Eadem est inter quatuor illas, corporis, animi, angeli, Dei, pulchritudines cōparatio. Deus nunquā ita decipitur, vt suæ speciei vmbrā in angelo amet quidē, propriā sui ac verā negligat pulchritudinē. Neq; angelus vsque adeo capitur aiæ spē quę ipsius est vmbra, vt sui vmbra detentus figurā propriam deserat. Aia tñ nostra, quod summopere dolendum est, hæc. n. est totius nostræ infelicitatis origo, anima, inquā sola ita corporalis formę blāditijs delinitur, vt propriam posthabeat speciē, corporis verò formā, quæ suæ vmbra est, suijpsius oblita sectetur. Hinc crudelissimū illud apud Orpheum Narcissi fatū. Hinc hominū miserāda calamitas. Narcissus quidē adolescens. i. temerarij & imperiti hominis animus, sui vultū non aspicit, propriā sui substantiā, & virtutē nequaquā animaduertit, sed eius vmbrā in aqua prosequitur, & amplecti conatur. i. pulchritudinē in fragili corpore, & instar aquę fluenti, quæ ipsius animi vmbra est, admiratur. Suam quidē figuram deserit, vmbrā nunquā assequitur, qm̄ animus corpus sectando se negligit, & vsu corporis nō impletur. Non. n. ipsum reuera appetit corpus, sed suijpsius speciem, à corporali forma, quæ speciei suæ imago est, illectus, quemadmodū Narcissus, affectat, cumq; id minimè aduertat, dum aliud quidē cupit, aliud sequitur, desideriū suum explere nō potest. Ideo in lacrymas resolutus consumitur, i. animus ita extra se positus & delapsus in corpus, perniciosis perturbationibus cruciatur, corporisq; infectus sordibus quasi moritur, cū iam corpus esse potius q̄ aius videatur. Quam vtiq; mortē vt Socrates deuitaret, Diotima ipsum à corpore ad aium, ab hoc in angelū, ab eo reduxit in Deū.

Quomodo anima à corporis pulchritudine ad Dei pulchritudinem eleuetur. Cap. 18.

AGite conuiuę charissimi, Diotimā fingite ita Socratē alloquētem. Nullū corpus, ò Socrates, vndique pulchrū. Nam aut in hac parte formosum, illa deforme, aut hodie formosum, aliàs minimè, aut ab alio pulchrum, ab alio turpe censetur. Ergo corporis pulchritudo turpitudinis contagione coinquinata, pura, vera, & prima pulchritudo esse non potest. Quinetiā pulchritudinē turpē esse nemo aliquando suspicatur, quemadmodū neq; sapientiā esse insipientē. Corporū verò dispositionē quādoq; speciosam, quādoq; turpē putamus, eodemq; tēpore de illa alij aliter sentiunt. Non igitur prima & vera est in corporibus pulchritudo.

Adde

Adde ꝙ multa corpora, vno pulchritudinis vocantur cognomine. Vna igitur est in corporibus multis pulchritudinis natura cōmunis, per quā similiter pulchra denominantur. Vnā vero naturam huiusmodi, sicut in alio est .i. in materia, sic ab alio depēdere putato. Quod.n. in seipso sustentari non potest, multo minus à seipso pendere. Nunquid à materia dependebit? minime. Nihil.n. deforme & imperfectū seipsum ornare potest atq; perficere. Quod autē vnū est, ab vno debet oriri. Quapropter vna multorū corporū pulchritudo ab vno aliquo incorporali pendet artifice. Artifex vnus omniū Deus est, qui per angelos atq; animas pulchram quotidie reddit oēm mundi materiā. Propterea verā illam pulchritudinis rōnem in Deo eiusq; ministris potius q̄ in mundi corpore reperiri putandū. Ad eam rursus his gradibus facile, vt arbitror, ascēdes, ò Socrates. Si oculos tibi lynceos natura dedisset, mi Socrates, vt aspectu quælibet occurrētia penetrares: formosissimū illud extrinsecus Alcibiadis tui corpus tibi turpissimū videretur. Quantū est quod amas amice? Superficies duntaxat, imò color te rapit; imò quædā reflexio luminū, & vmbra leuissima. Seu te vana imaginatio decipit: ita quod somnias potius q̄ quod videas, amas. Cæterū. ne tibi videar penitus aduersari, sit sane Alcibiades iste formosus: At.n. quota parte formosus? oībus profectò mēbris præterquam naso simo, & elatioribus q̄ deceat superciliis. Hæc tñ in Phædro speciosa sunt. Sed crurū in eo crassitudo non placet. Decora hæc apud Charmidē, nisi gracile te collum offenderet. Ita si hoies singulos obseruabis, nullū ex omni parte laudabis. Quicquid vbique rectū est, colliges: figuram apud te integrā ex obseruatione oīum fabricabis: vt absoluta humani generis pulchritudo, quæ in multis reperitur sparsa corporibus, in aīo tuo sit vnius imaginis cogitatione collecta. Cuiusq; hoīs figuram parui pendes ò Socrates, si ad istam cōtuleris. Illam vero nō tam corporū, q̄ animi tui beneficio possides. Itaq; istā potius quā tuus animus fabricauit & animū ipsum eius artificem, q̄ exteriorem illā mancam, dispersamq; amato. Quid aūt in animo amare te iubeo? animi pulchritudinē. Lux aūt in pulchritudo corporū, lux est & animi pulchritudo, lux animi veritas: quam solam amicus tuus Plato in votis suis à Deo postulare videtur. Da mihi, inquit, Deus vt meus animus pulcher efficiatur, & quæ ad corpus attinent, animi pulchritudinē non impediant, solū sapiētem diuitē putem. In his Plato declarat pulchritudinem aīæ in veritate sapientiaq; consistere: eam à Deo hoībus tribui. Veritas vna est, & eadem nobis à Deo tributa, in variis eius affectibus variarū virtutū cognomenta sortitur, prout diuina demōstrat sapiētia, quā à Deo præ cæteris Plato poposcit; prout naturalia, sciētia, vt humana, prudētia, vt æquos facit, iustitia, vt inuictos, fortitudo, vt tranquillos, dicitur tēperantia. Ex his duo virtutum genera numerantur. Morales, inquā virtutes, & intellectiuæ illis præstantiores. Intellectiuæ sunt. Sapiētia, Scientia, Prudētia. Morales, Iustitia, Fortitudo, & Tēperantia. Morales propter operationes earū ciuiliaq; officia notiores sunt. Intellectiuæ propter reconditā veritatem occultiores. Præterea qui honestis moribus educatur, vtporè purior aliis facile ad intellectiuas virtutes erigit̄. Ideo pulchritudinē animi quæ cōsistit in moribus, primā considerare te iubeo, vt intelligas vnā esse morū omniū rationē: per quā similiter honesti vocātur. Vnā s. vitæ purissimæ veritatē, quæ Iustitiæ. Fortitudinis. Tēperantiæ actionibus, ad verā nos perducit felicitatē. Vnam igitur hanc veritatē morum, lucemq; animi speciosissimā primam diligito. Scito quinetiā supra mores ad sapientiæ, sciētiæ, prudētiæ lucidissimā veritatem te protinus ascensurū; si considerabis hæc aīo optimis moribus educato concedi, atq; in eis normā moralis vitæ rectissimā contineri. Quamuis autem varias Sapiētiæ, Sciētiæ, Prudentiæq; doctrinas cōtuearis, in cunctis tñ vnicam esse veritatis lucē existimato; per quam oēs pulchrę similiter appellantur. Eam tibi vtpote supremā animi pulchritudinem summopere amare præcipio. Sed.n. vna hæc in doctrinis plurimis veritas, primo omniū veritas ideo esse inquit, qm̄ in alio est, quū sit in multis distributa doctrinis. Quicquid aūt iacet in alio, ab alio certe dependet. Neq; tñ veritas vna à doctrinarū multitudine nascitur. Quod.n. vnū est, ab vno debet oriri. Quare oportet vnā quandā esse super aiam hois sapientiā, quæ nō per diuersas sit diuisa doctrinas, sed vna sapientia sit, à cuius vnica veritate veritas hominū multiplex oriatur. Illā ò Socrates, vnicā vnicæ sapientiæ lucē, angeli pulchritudinē esse memēto, quæ tibi super animi speciem sit colenda Ea vt in superioribus demōstrauimus, corporum speciē antecellit; quia neq; loco astringitur, neq; sm̄ materiæ partes diuiditur, neq; corrumpitur. Antecellit & animi speciem; quia æterna est penitus, neq; tēporali discursione mouetur. Qm̄ verò angeli lux in idearū compluriū serie micat, ac supra multitudinē omnē vnitas sit oportet, quæ est numeri totius origo; necesse est eam ab vno rerū omniū principio, ꝙ ipsum vnū vocamus, effluere. Ipsius itaq; vnius lux penitus simplicissima infinita pulchritudo est; quia nec materiæ sordibus inquinatur, vt corporis species neq; vt animi forma tēporali progressione mutatur, neq; vt angeli species multitudine dissipatur. Omnis aūt qualitas ab extraneo additamento secreta, dicitur apud Physicos infinita. Si in seipso sit calor, frigore & humore nō impeditus, materiæ pōdere nō grauatus, calor dicitur infinitus, quia vis eius libera est, neq; vllis additionis limitibus coarctatur. Similiter lumen ab omni corpore liberū infinitum; nam sine modo ac termino lucet, quod natura lucet sua, quando ab illo minimè terminatur. Itaq; Dei lux & pulchritudo, quæ mera est, prorsus ab aliis oībus absoluta, absq; dubio infinita dicitur pulchritudo. Infinita vero pulchritudo immensum quoq; requirit amorem. Quapropter te obsecro Socrates, vt certo quodammodo & termino cætera diligas. Deum vero amore diligas infinito, neq; vllus diuino modus adsit amori.

Quomodo Deus Amandus. *Cap.* 21.

HAec Diotima Socrati. Nos aūt viri clarissimi non solū sine modo Deum, vt iubere Diotima fingitur, sed Deum solū amabimus. Ita.n. mens ad Deum, vt solē acies oculorum. Oculus aūt non modo lumen præ cæteris, sed solū appetit lumen. Si corpora, si animos, si angelos diligemus, nō hæc quidē, sed Deū in his amabimus. In corporibus quidē Dei vmbrā, in animis Dei similitudinē, in angelis eiusdem imaginē. Ita Deum ad præsens in omnibus diligemus, vt in Deo tandē omnia diligamus. Nam ita viuentes eo proficiscemur, vt & Deū & in Deo omnia videamus: amemusq; & ipsum, & quæ in ipso sunt omnia. Et quisquis hoc in tēpore sese Deo charitate deuouerit, se deniq; recuperabit in Deo. Nempe ad suā, per quā creatus est, redibit ideam, ibi rursus, si quid ipsi defuerit, reformabitur; ideę suæ perpetuo cohærebit. Verus autē homo & idea hominis, idem. Ideo quisq; nostrum in terris à Deo separatus, nō verus est homo, cū à sui idea sit formaq; disiunctus, ad eā nos diuinus amor, pietasq; perducet, cùm hic discerpti simus & mutilati. Ideæ tūc nostræ amādo coniuncti, integri hoies euademus, vt Deū primo in rebus coluisse videamur, quo res deinde in deo colamus, resq; in deo ideo venerari, vt nos ipsos præ cęteris amplectamur, & amādo Deū nos ipsos videamur amauisse.

ORATIO SEPTIMA.

Conclusio supradictorum, & opinio Guidonis Caualcantis philosophi. *Cap.* 1.

POstremo Christophorus Marsupinus vir humanissimus, Alcibiadis personam gesturus, his ad me verbis conuertitur. Gratulor equidē Marsilii Ioannis tui familiæ plurimū; quæ inter multos & doctrina & rebus gestis clarissimos equites Guidonē philosophū peperit de Rep. bene meritū, & aculeis dialecticæ cunctis suo seculo præcellentē, qui hunc amorem Socraticū tam moribus, q̄ carminibus imitatus, breui quæcunq; à vobis sunt dicta, perstrinxit. Phædrus n. amoris originē tetigit ex chaos visceribus emanantē. Pausanias iam natū amorem geminā diuisit in speciē, cœlestem. s. & vulgarem. Eryximachus eius aperuit amplitudinē, dum cunctis in rebus eum sic inesse mōstraret in partes geminas distributū. Aristophanes quid agat in singulis tam amplissimi Dei pręsentia, declarauit, ostēdens per hunc fractos homines resarciri. Agatho quanta sit eius virtus, potentiaq; tractauit, cū ab eo solo beatos fieri hoīes disputaret. Socrates tandē à Diotima edoctus, summatim quid sit amor, & qualis, & vnde ortus, quot habeat partes, quorsum tendat, & quantū valeat, explicauit. Guido Caualcantes philosophus, oīa hęc artificiosissimè videtur carminibus suis inseruisse. Quemadmodū solis radio speculū modo quodam percussum splēdet iterū, & proximè sibi appositā lanam reflexione illa splendoris inflāmat, ita ille partem animæ, quā obscuram phantasiam vocant, atq; memoriā ceu speculū, pulchritudinis ipsius solius locum habētis simulacro tanquā radio quodā per oculos hausto censet ita pulsari, vt ipsa sibi ex illo alterum effingat simulacrū, quasi simulacri primi splendorē, quo appetendi vis non aliter q̄ lana accendatur & amet. Addit amorē hunc in appetitu sensus accēsum à forma corporis per oculos inspecta creari, sed eā ipsam formā nō eo modo, quo in corporis materia est, in phantasiam imprimi, sed sine materia, ita tñ vt certi cuiusdā hois signato in loco & tēpore positi sit imago. Rursus imaginis hmōi speciem aliquā statim in mente lucere, quę nō amplius vnius cuiusdā humani corporis vt erat in phantasia, videatur esse similitudo, sed totius æquè generis humani ratio cōmunis & definitio. Itaq; sicut ex phantasię imagine à corpore sumpta, in appetitu sensu corpori dedito amor ad sensum procliuis exoritur ita ex hac mētis speciē rōneq; cōmuni, tanquā à corpore remotissima, amor alius in voluntate nascitur à cōmercio corporis alienissimus. Illū in voluptate, hunc in contēplatione locauit. Illū circa particularē corporis vnius formā reuolui putat, hunc circa vniuersalē totius humani generis pulchritudinē. Hos vtrosq; amores sibiipsis in hoīe repugnare, & illū deorsum ad ferinam & voluptuosam depellere, hunc sursum ad angelicā vitam contēplatiuamq; attollere, hunc absq;

pertur-

perturbatione vult esse, & in paucis reperiri, illum multis passionibus anxium, ac plurimos occupare. Iō istum paucis verbis absoluit. in alterius passionibus enarrandis prolixior; Quā verò eadem apertissimè, & quæ & vos in superioribus narrauistis, hic explicat, ea in præsentia recensere opus esse non censui. Verū cognouisse sufficiat philosophum hunc aliquā chaos informitatem, qualem supra vos posuistis, in amoris procreatione miscuisse, dū diceret obscurā phantasiam illuminari, atq; ex illius obscuritatis & huius luminis mixtione, amorē originē ducere. Amorē præterea geminum illum cœlestem atque vulgarem quis in eius verbis nō videat? Originē quinetiam illius primam in diuinorū, secundam in corporum collocat pulchritudine. Solem nanque Dei lucem, radium, corporum formam intelligit. Finem postremo suum vult eiusdem principiis respondere, dum alios vsque ad formam corporis, alios vsq; ad Dei speciem amoris prouchit instigatio.

Socrates fuit verus amator, & cupidini similis. Cap. 2.

DE amore hactenus. Ad Alcibiadē & Socratem veniamus. Postq̄ cōuiuæ satis amantiū deum laudauerant, reliquum erat vt dei huius cultores legitimi laudarentur. Maximè oīum legitime amasse Socrates ab oībus perhibetur. Is cum per oēm vitam palàm sine vlla prorsus dissimulatione in castris Cupidinis militasset, à nullis vnquam notatus est quasi minus honeste quenquam dilexeret. Huic vitæ seueritas & alienorū scelerum correptio frequens, multos & magnos viros, vt solet veritas, infensos reddiderat. Anytū, Melitum, Lycōnē præsertim ciues in republica potentissimos. Thrasymachum, Polum, & Call[...] oratores. Aristophanem prætereà comicū acerrimū habuit insectatorē. Sed neque ciues illi in acusatione, qua Socratem in iudiciū traxerant, inhonestos amores inscripserunt, neq; oratores eius hostes tale quicquā Socrati obiecere, neq; Aristophanes Comicus, licet alia multa & absurda in Dionysiis colligat in Socratē maledicta. An censetis eū si tam fœda se labe coinquinasset, imò nisi fuisset ab huius criminis suspicione remotissimus, venenosas talium detractorū linguas euasurū fuisse? Nunquid optimi viri illud in superioribus animaduertistis, q dū Plato ipsum fingit Amorē. Socratis oēm pingit effigiē, ac numinis illius figurā ex Socratis persona describit, quasi verus amor, ac Socrates simillimi sint, atq; iō ille præ cæteris verus sit legitimusq; amator? Agite iā Amoris picturā in aīmum reuocate. Videbitis in ea Socratem figuratum. Socratis personam ante oculos ponite. Macilentum, aridū, squalidumq; videbitis hoiem, s. natura melancholicū vt fertur, atq; hirsutū. Extenuatum inedia. Incultū sordidū. Nudū præterea, id est simplici & veteri opertū palliolo. Sine calceis incedentē. Ita semper solitū incedere Socratē apud Platonē Phędrus ostendit. Humilē perq; infima volantē. Humi semper Socratis defixus erat aspectus, vt ait Phędo. Loca insuper vilia frequētabat, aut. n. in Simonis coriarii, aut in sculptorū officinis obseruabatur. Rusticis & incōptis vtebatur vocabulis, quod illi obijcit Callicles in Gorgia. Adeo prætereà mitis. vt multis lacessitus iniurijs, sæpe etiā pulsatus, ne cōmotus quidē aīo fuisse tradatur. Sine domicilio. Interrogatus Socrates cuias esset, Mundanus inquit. Ibi. n. patria, vbi bonū. Sed neq; huic proprij lares, neq; mollis lectus, neq; delicatus victus, neque speciosa supellex. Ad fores in via sub diuo dormiens. Hæc apertū pectus & cor patens oībus in Socrate nostro significant Præterea q & visu delectabatur atq; auditu, quæ fores animi sunt: q etiam securus & intrepidus incedebat. iacebatq; etiā si oportuisset pallio obuolutus vbiq;. Semper egenus. Quis nesciat Socratē sculptoris & obstetricis fuisse filiū? & vsq; ad senectutē in sculpendis lapidibus manu propria victū quæsisse, nec habuisse vnquā vnde se satis & filios aleret? Hic inopiā suæ mentis passim confitebatur, interrogans oēs, nihil scire se prædicās. Virilis erat. n. constantis animi inuictęq; sententię, qui etiam Archelaū Macedonē, & Scopā Cranoniū, Eutilochumq; Larisseum aspernatus est alto aīo: cum ab eis missas pecunias non acceperit: neq; ipse ad eos voluit proficisci, Audax, feroxq;. Quanta eius fuerit in rebus bellicis fortitudo Alcibiades in conuiuio explicat copiosissime, cui Socrates cum in Potidea vicisset victoriā sponte dr concessisse. Vehemēs erat quippe vt rectè Zopyrus Physionomus iudicauerat, concitatissimus. Sæpe vero inter loquendū agente id orationis vehementia iactare digitos solebat, & crines vellere. Facundus, Huic rōnes in vtranque partē fermè pares dum dissereret, suppetebant. Hic licet incōptis verbis vteretur, vt in conuiuio Alcibiades ait, magis tñ quā Themistocles & Pericles, omnesq; cæteri oratores audientiū aīos cōmouebat. Pulchris & bonis insidiatur. Insidiatū sibi semper fuisse Socratē Alcibiades inquit. eorū quippe qui honesta indole pręditi videbantur amore captus, eosdē sermonibus suis ad Philosophię studia Socrates capiebat. Callidus sagaxq; Venator, Socratē venari solitum ex corporis forma diuinam spēm, in superioribus satis est dictum, & in Protagora Plato testatur. Machinator. Multis modis, vt indicant Platonis dialogi, sophistas confutabat, adolescentes exhortabatur, modestos viros erudiebat. Prudentiæ studiosus. Fuit. n. tanta prudentia, & in præsagiendo tam perspicax: vt quisquis contra eius consilium quicquam auderet, perderetur, qđ in Theage à Platone narratur. Per oēm vitā philosophans. Hic in sua illa apud iudices defensione iudicibus edixit, si ea cōditione eum morte absoluerent, vt nunquam postea philosopharetur, se mori male quàm philosophari desinere. Incantator, fascinator, veneficus, atq; sophista. Nā Alcibiades ait se magis Socraticis verbis q̄ Marsiæ Olympiq; excellentium musicorum melodia mulceri. Demonem verò illi fuisse familiarē, & acusatores sui & amici testantur. Sophistā quoq; Socratem Aristophanes comicus appellauit. atq; etiā sui accusatores. Quippe cui ęqua esset hortandi & dehortandi facultas. Inter sapientiā & inscitiam medius. Cùm oēs hoīes ignorantes sint, inquit Socrates, hoc ego tm̄ a cæteris differo, q meā ignorantiā non ignoro: cum alij prorsus ignorent. Ita erit inter sapientiā & ignorantiam medius, quia licet res ipsas ne sciret, suam tñ ignorantiam cognoscebat. Quas ob res Socratem amori simillimum ideoq; verissimū amatorem post amorē ipsum laudandū Alcibiades iudicauit, vt in eius laude intelligamus oēs qui similiter amāt esse laudatos. Quæ Socratis laudes sint hic audistis, & in Platonis verbis Alcibiadis ore patent clarissime: quo ēr pacto amabat Socrates, cognoscere pōt qui Diotimæ doctrinæ meminerit. Ita enim amauit Socrates, vt supra Diotima docuit.

De amore ferino, quod insaniæ species est. Cap. 3.

VErū interroget forte quispiā. Quid hoīum generi Socraticus amor iste conducat. cur tantis sit laudibus celebrandus, quid obsit contrarius, Dicā equidē altius aliquāto exorsus. Plato noster furorem in Phædro mentis alienationē definit. Alienationis aūt duo genera tradit. Alterā ab humanis morbis alterā à Deo prouenire existimat. Insaniam illam, hanc diuinum furorem nuncupat. Insaniæ morbo infra hominis speciem homo deiicitur, & ex homine brutum quodāmodo redditur. Insaniæ duo sunt genera. Vnum cerebri, alterū cordis vitio nascitur, Cerebrū sæpe adusta bili, sępe sanguine adusto, nonnunquam atra bili nimiū occupatur, hinc dementes homines qnq; reddūtur. Qui adusta bili vexantur: vel à nemine lacessiti vehementissime irascuntur, alte vociferātur, in obuios irruūt, seipsos & alios cædunt. Qui sanguine adusto laborant, effusos nimiū in risus prorumpunt, præter oiū consuetudinē se iactant, mirabilia de se pollicentur, cantu gestiunt, exultantq; tripudio. Qui bili prēmuntur atra mœrent perpetuo, ipsi sibi somnia fingunt, quæ vel pręsentia expauescant vel futura formidēt. Atq; hæ quidem tres insaniæ spēs cerebri fiūt defectu. Quando. n. humores illi retinentur in corde, angustiam & solicitudinem pariunt, non dementiam, tunc verò amentiam, quādo caput oppresserint. ideo cerebri vitio dicuntur contingere. Cordis autē morbo eam proprie insaniam fieri arbitramur, qua affliguntur hi qui perdite amāt. His falso sacratissimum nomen amoris tribuitur. Verum ne forte nimis contra multos sapere videamur, dispositionis gratia nos etiam nomine ad istos vtamur.

Amor vulgaris est fascinatio quædam. Cap. 4.

VOs autem auriū, ac mentis intentionē dicendis accōmodate. Sanguis in adolescentia subtilis est, clarus, calidus atque dulcis. Procedente. n. ætate subtilioribus partibus resolutis fit crassior. propterea fit & obscurior. Nempe quod tenue rarumque est, purū est atq; pellucidū, cōtrarium vero contrà. Cur calidus atq; dulcis? quia vita, & viuendi initium, ipsa. s. generatio in calore, & humore consistit, ac semen prima viuentium genitura calidum est & humidum: natura talis in pueritia & adolescētia viget. In sequentibus ætatibus paulatim in contrarias qualitates siccitatem & frigiditatem necessario permutatur. Iō sanguis in adolescente subtilis est, clarus, calidus atq; dulcis, quia subtilis, clarus: quia recens, calidus atq; humidus, quia calidus & humidus est, iō dulcis esse videtur. Dulcedo. n. fit. in calidi & humidi mixtione. Quorsum hæc? nempe vt intelligatis spiritus in hac ætate subtiles & claros, esse calidos atq; dulces. Hi. n. cùm à cordis calore ex puriori sanguine generētur, tales in nobis sunt semper, qualis est & sanguinis humor. Quemadmodū verò spiritus vapor hmōi creatur ex sanguine, ita & ipse similes sibi radios per oculos quasi vitreas fenestras emittit. Atq; etiā sicut cor mundi sol suo circuitu lumen, perq; lumen virtutes suas ad inferiora demittit, sic corporis nostri cor, motu suo quodā perpetuo proximū sibi sanguinē agitans ex eo spiritus in totū corpus perq; illos luminū scintillas, per mēbra diffundit quidē singula, per oculos aūt maximē. Ad altissimas quippe corporis partes spiritus maxime cùm sit leuissimus euolat, eiusq; lumen per oculos cùm ipsi perspicui sint atq; oīum partiū nitidissimi, vberius emicat. Inesse verò oculis & cerebro lumen aliquod licet exiguū aīalia multa quæ noctu vident, testimonio esse possunt, quorū in tenebris coruscāt oculi. ac etiam si quis certo quodam nrō oculi angulū digito presserit, cōtorseritq;, circulum quendā videtur intra se lucidū intueri. Fertur & diuus Augustus oculos adeo claros & nitidos habuisse,

buisse, vt cũ acrius quenquã intueretur, cogeret eum quasi ad solis fulgorẽ vultũ submittere. Tiberius quoq; prægrandibus fuisse oculis traditur, & qui quod mirũ esset, noctu etiam & in tenebris viderent, sed ad breue, & cũ primo è somno patuissent. deinde rursus hebescebant. Quod aũt radius emissus ab oculis vaporẽ secum spiritualem trahat, & vaporis sanguinem, ex eo perspicimus, q̃ lippi & rubẽtes oculi spectantis proximè oculos radij sui emissione cogunt morbo simili laborare. Vbi apparet & radiũ vsq; ad obuium illũ protendi, & cùm radio vnà vaporẽ corrupti sanguinis emanare, cuius cõtagione oculus spectantis inficitur. Scribit Aristoteles mulieres, qñ sanguis menstruus defluit, intuitu suo speculũ sanguineis guttis sępe fœdare. Quod ex eo fieri arbitror, quia spũs qui vapor sanguinis est, sanguis quidam tenuissimus videtur esse, adeò vt aspectum effugiat oculorũ, sed in speculi superficie factus crassior, clare perspicitur. Hic si in rariorem materiã aliquam ceu pannũ, aut linũ incidat, ideo nõ videtur, quia in superficie rei illius nõ restat, sed penetrat. Si in densam quidẽ, sed asperam, sicut saxa, lateres, & similia, corporis illius inæqualitate dissipatur & frangitur. Speculũ autẽ propter duritiẽ sistit in superficiè spũm; propter æqualitatẽ, lenitatemq; seruat infractũ; propter nitorem, spũs ipsius radiũ iuuat & auget; propter frigiditatem rarissimã illius nebulã cogit in guttulas. Eadẽ fermè ratione quoties hiantibus faucibus obnixe anhelamus in vitrũ, eius faciem tenuissimo quodã saliuæ rore conspergimus. si quidem halitus à saliua euolans, in ea materia cõpressus relabitur in saliuam. Ergò quid mirũ si patefactus oculus & intentus in aliquẽ, radiorũ suorũ aculeos in adstantis oculos iaculatur? atq; etiã cùm aculeis istis, qui spirituũ vehicula sunt, sanguineũ vaporem illũ, quem spũm nuncupamus, intendit? Hinc virulẽtus aculeus transuerberat oculos; cumq; à corde ferentientis mittatur, hominis perculsi præcordia, quasi regionem propriã repetit; cor vulnerat; inq; eius durior dorso hebescit, reditq; in sanguinem. Peregrinus hic saugnis à saucij hoïs natura quodãmodo alienus, sanguinẽ eius propriũ inficit; infectus sanguis ægrotat. Hinc duplex sequitur fascinatio. Aspectus fœtidi senis, & mulieris menstrua patientis, puerũ fascinat. Aspectus adolescentis fascinat seniorem. Qm̃ verò senioris humor frigidus est atq; tardissimus vix dorsum cordis attingit in puero, & ineptus ad transitũ, cor nisi propter infantiã sit mollissimũ, parũ admodũ commouet. Hæc ideo leuis fascinatio est; illa verò grauissima, per quã iunior transfigit præcordia senioris. Hoc illud est amici optimi; de quo Platonicus Apuleius conqueritur. Causa, inquit, oĩs & origo præsentis huius doloris, etiam medela ipsa, & salus vnica mihi tute ipse es. Isti.n. tui oculi per meos oculos ad intima delapsi præcordia, acerrimũ meis medullis cõmouent incendiũ. Ergò miserere tua causa pereuntis. Ponite obsecro ante oculos Phædrũ Myrrhinusium, & Thebanũ illum eius amore captũ Lysiam oratorem. Lysias in Phędri vultum inhiat; Phædrus in oculos Lysiæ scintillas suorũ defigit oculorum, cumq; scintillis vnà trãsmittit & spũm. Radius Phędri radio Lysiæ facile copulatũ spiritui quoq; facilè iungitur spũs. Vapor huiusmodi à Phędri corde genitus Lysię statim petit pręcordia; quorũ hebetudine fit cõpactior, & in priorem Phędri relabitur sanguinẽ; ita vt Phędri sanguis, quod mirum est, iam in corde sit Lysiæ. Hinc ad clamorem confestim prorumpit vterque; Lysias ad Phędrum, Cor meum Phędre, charissima viscera. Phędrus ad Lysiam; O spiritus meus, ò meus sanguis Lysia. Sequitur Phędrus Lysiam, quia cor suũ poscit humorem. Sectatur Phędrum Lysias, quia sanguineus humor vas proprium postulat, suã exigit sedem. Verũ Lysias Phędrum sectatur ardentius. Facilius enim cor sine minima humoris sui particula, q̃ humor ipse sine corde proprio viuit. Riuus fonte magis quàm fons riuulo indiget. Igitur vt ferrum qualitate magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem verò non attrahit, ita Lysias Phędrum magis quàm Phędrus Lysiam sequitur.

Quam facilè Amore irretiamur. Cap. 5.

AN potest dixerit quispiam, tenuis radius, leuissimus spiritus, pauculus sanguis Phœdri, tam cito, tam vehementer tam perniciose totum Lysiam inquinare? Hoc vtiq; mirum non videbitur, si cæteros morbos, qui contagione nascuntur, considerabitis, si pruritum, si scabiem, si lepram, pleuresim, phthisim, dysenteriam, lippitudinem, epidimiam. Amatoria vero contagio facile fit, & grauissima omnium pestis euadit. Quippe spiritualis vapor ille sanguisq; ab adolescẽte seniore prorsus iniectus quatuor habet, vt supra diximus, qualitates. Clarus est, subtilis, calidus atq; dulcis. Quia clarus, oculorum & spirituum claritati in seniore maxime consonat, blãditur, & allicit quo fit vt auide ab illis hauriatur. Quia subtilis, celerrime conuolat in præcordia: inde facilime per uenas & arterias in corpus pmanat vniuersum. Quia calidus vehementer agit & mouet, & fortius senioris sanguinem inficit. eumque in suam conuertit naturam. quod Lucretius ita tetigit.

Hinc in te primum veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & successit frigida cura.

Prętereа quia dulcis, fouet viscera quodãmodo, pascit atq; oblectat. hinc fit vt totus viri sanguis in iuuenilis sanguinis naturam mutatus, iunioris illius appetat corpus, quo suas venas inhabitet & recentis sanguinis humor, venas quoque recentes & teneras illabatur. Fit etiã vt voluptate simul & dolore æger hic tãgatur. Voluptate propter vaporis illius, & sanguinis claritatem atque dulcedinem. Illa siquidem allicit, oblectat Dolore propter eius subtilitatem atque calorem. Illa quippe viscera diuidit & discerpit, hic homini quod suum est aufert, & in alterius mutat naturã. per quam sanè mutationem eum in se quiescere non permittit, sed ad eũ sp, à quo infectus est, trahit. Hoc ita Lucretius innuit.

Idq; petit corpus mens unde est saucia amore.
Nanque omnes plerunque cadunt in uulnus, & illam
Emicat in partem sanguis unde icimur ictu.
Et si comminus est hostem ruber occupat humor.

In his carminibus Lucretius non aliter vult sanguinem hominis oculorum radio vulnerati in vulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæsi sanguis prolabitur in cędentem. Huius, vt ita dicam, miraculi si rationem requiritis afferam. Vulnerat Hector Patroclum, ac perimit. Patroclus Hectorem inspicit vulnerantem. Vnde eius cogitatio iudicat vlciscendum. confestim ad vindictam bilis accenditur, ab ea sanguis inflãmatur, & ad vulnus euestigio properat, tum vt partem illam corporis foueat, tum etiam ad vindictam, eodem concurrunt & spiritus; ij quia leues sunt, ad Hectorem vsque volantes in eum migrant, eius calore seruantur ad temp[illegible] duta ad horas septem, eo ipso in tempore si Hector cadaueris vulnus cominus intẽtus inspiciat. vulnus cruorem versus Hectorem eijcit; potest enim cruor versus hostem quodammodo effluere, tum quia nondum calor omnis extinctus est nondum agitatio quieuit interior, tum quia pauloantè in eum concitus fuerat, tum denique quia sanguis spiritus repetit suos, atque etiam spiritus suum attrahant sanguinem. Simili quodam pacto hominis amore saucij sanguinem festinare in ferientem & Lucretius innuit, & nos summopere comprobamus.

De miro quodam effectu vulgaris amoris. Cap. 6.

DIcam ne viri castissimi, quod sequitur, an potius prætermittam? Dicam certe postquam res ipsa postulat, etsi dictum videtur absurdum. At quis turpia non turpiter dixerit? Tanta permutatio senioris hominis vrgens ad iunioris similitudinem facit, vt hic totum suum corpus in illum transferre & totum illius in se transfundere studeat, vt vel recens humor uasa recentia, vel vasa teneriorem consequantur humorem. Hinc multa inter se turpissime facere compelluntur. Cum enim genitale semen a toto corpore defluat, solo huius iactu, vel tractu totum corpus tradere se posse confidunt, & totum accipere. Id in seipso philosophus Epicureus ille præsensit Lucretius amantium omnium infelicissimus.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictus,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans de corpore amorem,
Vnde feritur, eo tendit gestitque coire,
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Affigunt auide corpus iunguntque saliuas
Oris & inspirant pressantes dentibus ora
Nequicquam; quoniam nil inde abradere possunt,
Nec penetrare & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum velle & certare videntur.
Vsque adeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt.

Hęc Lucretius Epicureus. Quòd etiam totum in se capere amatum amantes cupiant, Artemisiã Mausoli regis Cariæ vxor ostẽdit quæ supra affectionis humanæ fidẽ virũ suũ amauisse dicitur, eiusq; defuncti corpus redigisse ĩ puluerẽ, & aquæ inditũ ebibisse.

Vulgaris amor est sanguinis perturbatio. Cap. 7.

ESse vero hanc in sanguine passionem, illud argumento est quòd æstus huiusmodi alterna requie caret. Continua uero febris à physicis in sanguine ponitur, quæ autem horas sex queti relinquit, in pituita, quę diem unum, in bili, quę duos, in atrę bilis humore. In sanguine igitur illam merito collocamus In sanguine uidelicet melancholico, ut in oratione Socratis audiuistis. hunc sanguiniem contagionis semper affixio comitatur.

Quomodo amantes fiunt amati similes. Cap. 8.

IDeo nemo uestrum miretur si quem amantem audiuerit amati sui similitudinem aliquam uel figuram suo in corpore contraxisse. Prægnantes sæpe mulieres uinum quod auidissime cupiunt, uehementer excogitant, uehemens cogitatio, spiritus mouet interiores, atq; in his excogitatæ rei pingit imaginem. Isti sanguinẽ mouent similiter. & in mollissima fœtus materia, uini ima

ginem

ginem exprimunt. Amator autem ardentius quàm prægnantes, suas cupit delicias, vehementius quoq; & firmius cogitat. Quid mirũ si vsq; adeò hærentes & infixi pectore vultus ab ipsa cogitatione pinguntur in spiritu; à spiritu statim in sanguine infigũtur: præsertim cũ in Lysiæ venis iam mollissimus sanguis Phædri sit genitus, vt facilimè possit Phædri vultus in suijpsius sanguine relucere? Quũ verò mẽbra corporis singula, vt quotidie arescunt, ita sumpto alimoniæ rore quotidie reuiuiscũt: sequitur vt in dies corpus cuiusq; hoīs, quod sensim exaruit, paulatim reficiatur. Reficiuntur autẽ mẽbra à sanguine ex venarũ riuulis emanante. Ergo miraberis si certa similitudine pictus sanguis eandem mẽbris impresserit, vt Lysias tandem Phædro in nõnullis vel coloribus vel lineamentis, aut affectibus, aut gestibus eualisse similis videatur.

A quibus præcipue irretiamur. Cap. 9.

QVaret forsitan aliquis, à quibus præcipue & quo pacto illaqueentur, & quomodo soluantur amantes. Fœminæ profectò viros facilè capiunt: facilius autẽ illæ, quæ masculam quandam indolem præ se ferunt, & tanto facilius masculi, quanto similiores sunt viris, quàm fœminæ, & sanguinem spiritumq; habent lucidiorẽ, calidiorem, subtiliorem: qua in re amatoria consistit illaqueatio. Ex maribus autem illi viros, seu meliores velocissime fascinant, qui sanguinei sunt potissimum, & quadam ex parte cholerici, oculos amplos habent, glaucos atq; nitentes; præcipue verò si casti viuant, neque per coitum claro humorum succo exhausto serenos vultus fœdauerint. Hæc enim ad ipsas sagittas proprie emittendas quæ cor vulnerant, vt supra tetigimus, requiruntur. Irretiuntur præterea cito quibus nascentibus Venus fuerit in Leone, vel Luna Venerem vehemẽter aspexerit, & qui eadem complexione sunt prædıti. Phlegmatici in quibus dominatur pituita, nunquam: Melancholici, in quibus atra bilis, vix quidem capiuntur, sed capti, nunquam postea liberantur. Quando sanguineus deuincit sanguineum, leue iugum est, suaue vinculũ. similis nanq; complexio mutuum creat amorem. Huius præterea humoris suauitas spem & fiduciam præstat amanti. Quando cholericus cholericum, intolerabilior seruitus. Vicissitudinem quidem nonnullã beneuolentiæ in his facit complexionis similitudo, sed igneus ille bilis humor crebra illos iracundia turbat. Quando sanguineus cholericum, aut contra, propter suauis simul & acris humoris cõmixtionem alternatio quędam prouenit iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Cum sanguineus melancholicum ligat, nodus perpetuus non miserrimus. Sanguinis quippe dulcedo melancholiæ amaritudinem temperat. Cum verò cholericus illaqueat melancholicum, pestis omnium perniciosissima. Acutissimus adolescentis humor senioris viscera passim illabitur. Est mollis, flamma medullas. Vritur infelix amator. Cholera ad iracundiam cædesq; prouocat. Melancholia ad mœrorem & perpetuam quęrimoniam. Iis sæpe idem qui Phyllidi, Didoni, Lucretio, amoris est exitus. Phlegmaticus autem seu melancholicus adolescens propter sanguinis & spirituum crassitudinem capit neminem.

Modus illaqueationis. Cap. 10.

QVo autem pacto fascinentur amantes, satis supra dixisse videmur, si modo illud addamus, mortales tunc summopere fascinari, quando frequentissimo intuitu aciem visus ad aciem dirigentes, lumina iungunt luminibus, & longũ miseri combibunt amorem. Huius profectò morbi, vt Moseo placet, causa omnis & origo est oculus. Ideo si quis nitore polleat oculorum, licet minus reliquis membris cõpositus sit, sępius intuentes ea ratione qua diximus, insanire compellit. Qui contra dispositus est, ad moderatam quandã beneuolentiam inuitat potius quam ardorem. Reliquorum præter oculos membrorũ concinnitas non causæ vim ad ægrotationem huiusmodi, sed occasionis impulsam videtur habere. Talis quippe compositio eminus prospicientem, vt propius accedat, hortatur; deinde cernentem cominus in ipsa sui consideratione diutissimè detinet; immorantem verò solus ipse, ferit intuitus. Ad moderatum autem amorem illum diuinitatis participem, de quo in hoc conuiuio vt plurimum disputatur, non oculus solus, vt causa, sed partium cunctarum concordia iucunditasque coucurrit.

Curatio Amoris. Cap. 11.

HActenus quomodo & à quibus irretiamur, tractauimus; restat vt quomodo soluamur, paucis doceamus. Solutio verò durò duplex, altera quidem naturę, altera diligentiæ. Naturalis est, quæ certis tẽporis interuallis perficitur. Quæ non ad hunc solum, sed ad omnes attinet morbos. siquidem in cute pruritus eatenus permanet, quatenus tabidi sanguinis fex in venis, aut salsedo pituitæ viget in membris. Defecato sanguine & pituita demollita pruritus desinit, & fœdæ cutis maculæ abolentur. Euacuationis tamen matura diligentia confert plurimũ. Repentina euacuatio, vel vnctio periculosissima iudicatur. Inquietudo quoque amantium tandiu necessario perseuerat, quando infectio illa sanguinis per fascinationẽ iniecta visceribus permaneus graui cor premit cura. Vulnus alit venis, cæcis membra flammis adurit. à corde siquidem in venas, à venis in membra fit transitus. hac denique expurgata amantium, imò verò amentium cessat inquietudo. Id longum in omnibus requirit tẽporis spatium, in melancholicis verò longissimum; præsertim si Saturni influxu, fuerint irretiti. adde & amarissimum, si Saturno retrogrado, vel Marti coniuncto, vel Soli opposito mancipati sint. Aegrotant & illi diutissimè, in quorum natiuitate. Venus in domo Saturni fuerit, vel Saturnum Lunamque vehementer aspexerit. Addenda est naturali huic purgationi diligentissimæ artis industria. Cauendum in primis ne immatura euellere, vel amputare tentemus; neque summo cũ periculo discindamus, quæ tutius diffuere possumus. consuetudinis intermissio facienda. Summopere verò cauendum ne lumina oculorum luminibus coniungantur. Si quid in amati animo vel corpore vitij est, diligenter animo reuoluendum. Plurimis varijs, grauibus negotijs animus applicandus; sæpe minuendus sanguis est, vino vtendũ claro, nonnunquã etiam ebrietate, vt veteri sanguine vacuato, nouus sanguis accedat, nouus & spiritus. Exercitatione sæpe ad sudorẽ vsq; vti præstat; per quam corporis meatus ad expurgationem faciẽdam aperiantur. Ea insuper omnia quæ Physici ad cordis præsidium adhibent & cerebri alimentum. prosunt quàm plurimũ. Sepe etiam coeundum Lucretius pręcipit.

> Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris.
> Absterrere sibi atque aliò conuertere mentem,
> Et iacere humorem coniectum in corpora quæque,
> Nec retinere semen conuersum vnius amore.

Quam noxius vulagris Amor. Cap. 12.

SEd ne diutius de insania loquentes insaniamus, sic breuibus concludamus. Insaniæ species quædã est anxia illa solicitudo, qua vulgares amãtes diu noctęq; vexantur, qui amore durante bilis incendio primũ, deinde atra bilis adustione afflicti, in furias, ignemq́ue ruunt, & quasi cęci quò præcipitentur ignorant. Quàm perniciosus adulterinus hic amor tam amatis q̃ amantibus sit, Lysias Thebanus & Socrates apud Platonẽ in Phædro demonstrant. Hoc itaq; furore homo in bestiæ naturã deuoluitur.

Quam vtilis diuinus Amor, & de quatuor eius speciebus. Cap. 13.

DIuino autem furore super hominis naturam erigitur, & in Deum transit. Est autẽ furor diuinus illustratio rationalis animæ; per quam Deus animã à superis delapsam ad inferas, ab inferis ad supera retrahit. Lapsus animæ ab ipso vno rerum omniũ principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationem, opinionem atque naturam. Nam cum in omni rerum ordine sex gradus existant, quorum summum tenet ipsum vnum, infimum corpus, media verò sunt quatuor quæ prædiximus, necesse est quicquid à primo ad vltimum labitur, quatuor per media cadere. Ipsum vnum rerum omnium terminus & mensura, confusionis & multitudinis expers. Mens angelica multitudo quidem idearum, sed stabilis & æterna. Ratio animæ multitudo notionum argumentationumq; mobilis, sed ordinata. Opinio autem inordinata, & mobilis imaginum multitudo, sed substantia punctisq; vnita; cum anima ipsa in qua est opinio, vna substantia sit nullum occupans locum. Natura, id est, nutriendi vis ab anima, & animalis cõplexio similiter, nisi quod per corporis puncta diffunditur. Corpus autem indeterminata partium & accidentium multitudo subiecta motui, & substantia punctis momentisque diuisa. Hæc omnia respicit anima nostra, per hæc & descendit, per hæc & ascendit. Vt enim ab ipso vno quod omnium principium est, producitur, vnitatem quandam sortita est, quæ omnem essentiam eius vires operationesq; vnit, à qua & ad quam ita cętera, quę in anima sunt, se habent, sicut à centro & ad centrum circuli lineæ. Vnit verò non modò animę partes inuicem & ad totam animam, sed animam totam ad ipsum vnum rerum omnium causam. Vt autem diuinæ mentis radio claret, rerum omnium ideas per mentem actu stabili contemplatur. Vt seipsam respicit, rationes rerum vniuersales cogitat, & à principijs ad conclusiones ratiocinatione discurrit. Vt corpora respicit, particulares rerum mobilium formas atque imagines per sensus acceptas opinione voluitat. Vt materiam attingit natura velut instrumento vtitur, quo vnit materiam, mouet & format. Vnde generationes, augmenta, & eorum contraria

traria proficifcuntur. Cernitis igitur ab vno quòd fuper æternitatem in æternam multitudinem labitur, ab æternitate in tẽpus, à tempore in locum atq; materiam. labitur inquam, quãdo ab ea puritate, qua nata eft, longius corpus amplectendo difcedit.

Quibus gradibus Diuini furores animam extollunt. Cap. 14.

QVapropter ficut per quatuor defcendit gradus, per quatuor afcendat neceffe eft. Furor autem diuinus eft, qui ad fupera tollit, vt in eius definitione cõftitit. Quattuor ergo diuini furoris funt fpecies. Primus quidem poeticus furor. Alter myfterialis. Tertius vaticinium. Amatorius affectus eft quartus. Eft autem poefis à mufis, Myfterium à Dionyfio, Vaticinium ab Apolline, Amor à Venere. Redire quippe ad vnum animus nequit, nifi ipfe vnum efficiatur. Multa verò effectus eft, quia eft lapfus in corpus in operationes varias diftributus, & ad corporalium rerum multitudinem refpicit infinitam. Ex quo partes eius fuperiores penè obdormiunt, inferiores alijs dominantur. Illæ torpore, hæ perturbatione afficiuntur. Totus autem animus difcordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergò furore primum opus eft, qui per muficos tonos, quæ torpent fufcitet, per harmonicam fuauitatem quæ turbantur mulceat: per diuerforum denique confonantiam, diffonantem pellat difcordiam, & varias partes animi temperet. Neque fatis hoc eft. Multitudo enim adhuc & diuerfitas reftat in animo. Accedit ergo myfterium ad Dionyfium pertinens, quod expiationibus, facrifque, & omni cultu diuino partium omnium intentionem in mentem, qua Deus colitur dirigit. Vnde cum fingulæ animi partes ad vnam mẽtem redactæ funt, iam totum quoddam vnum ex pluribus factus eft animus. Tertio verò ad hoc opus eft furore, qui mentem ad vnitatem ipfam animæ caput reducat. hoc Apollo per vaticinium efficit. Nam cum anima fupra mentem in vnitatem furgit, futura præfagit. Demum cum anima facta eft vnum, vnum inquam quod in ipfa natura & effentia animæ eft, reftat vt illico in vnum quod eft fuper effentiam, id eft Deum, fe reuocet. Hoc cœleftis illa Venus per amorem, id eft, diuinæ pulchritudinis defiderium, boniq; ardorem explet. Primus itaque furor inconcinna & diffonantia temperat. Secundus temperata vnum totum ex partibus efficit. Tertius vnum totum fupra partes. Quartus in vnum quod fuper effentiam, & fuper totum eft ducit. Plato in Phædro, mentem diuinis deditam, in anima hominis aurigam vocat, Vnitatem animæ, aurigæ caput, Rationem, opinionemq; per naturalia difcurrentem, equum bonum, Phantafiam confufam, appetitumq; fenfuum, malum equum, Animæ totius naturam, curtum, quia motus fuus tanquam orbicularis à fe incipiens in fe denique redit, dum fuijpfius naturam animaduertit. Vbi confideratio eius ab anima profecta in eandem reuertitur. Alas animo tribuit, per quas in fublime feratur, quarum alteram putamus indagationem illam effe, qua mens affidue ad veritatem annititur, Alteram boni defiderium, quo noftra voluntas femper afficitur. Hæ partes animæ fuum amittunt ordinem, quãdo perturbante corpore confunduntur. Primus itaque furor bonum equum, id eft rationem opinionemque, à malo equo, id eft, à phantafia confufa & fenfuum appetitu diftinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurigæ, id eft, menti fubijcit. Tertius aurigam in caput fuum, id eft, in vnitatem mentis apicem dirigit. Poftremus caput aurigæ in caput rerum omnium vertit. Vbi auriga beatus eft, & ad præfepe, id eft, ad diuinam pulchritudinem fiftens equos, id eft, accommodans omnes fibi fubiectæ animæ partes, obijcit illis ambrofiam, & fuper ipfam nectar potandum, id eft, vifionẽ pulchritudinis, & ex vifione lætitiam. Hæc quatuor furorum ópera funt. De quibus generatim in Phædro difputat, propriè verò de poetico furore in Ione, de amatorio in Conuiuio. Omnibus his furoribus occupatũ fuiffe Orpheum libri eius teftimonio effe poffunt. Amatorio maximè Sappho, Anacreontem & Socratem fuiffe correptos accepimus.

Omnibus his furoribus Amor præftantior eft. Cap. 15.

OMnium potentifsimus & præftantifsimus eft amatorius. Potentifsimus inquam, propterea quòd omnes alij ipfo neceffario indigent, neque enim poefim, neque myfteria, neque vaticinium fine ingenti ftudio, flagranti pietate, & fedulo diuinitatis cultu confequimur. Studium verò, pietatem, cultum quid aliud dicimus quàm amorem? Igitur omnes amoris potentia conftant. Eft etiam præftantiffimus, quoniam ad hunc tanquam ad finem alij referuntur. Hic autem proximè Deo, qui nos copulat. Hos vtique furores quatuor, totidem adulterini affectus falfo imitari videntur. Poeticum quidem mufica ifta vulgaris, quæ auribus duntaxat blanditur. Myfterialem, vana multorum hominum fuperftitio. Fatidicum, fallax peritiæ humanæ coniectio. Amatorium, libidinis impetus. Verus enim amor nibil eft aliud quam nixus quidam ad diuinam pulchritudinem euolandi ab afpectu corporalis pulchritudinis excitatus. Adulterinus autem, ab afpectu in tactum præcipitatio.

Quam vtilis Amor Socraticus. Cap. 16.

QVæritis quid amor Socraticus conferat? Primo quidem ipfi Socrati plurimum ad alas illas recuperandas, quibus in patriam reuolet. Deinde ciuitati fuæ magnopere ad honefte feliciterque viuendum. Ciuitatem profectò non lapides fed homines faciunt. Homines verò à tenera ætate quemadmodum arbores à tenerioribus curandi funt, & ad frugem optimam dirigendi. Puerorum curam parentes habent & pædagogi. Adolefcentes autem limites parentum & pædagogorum non prius tranfgrediuntur, quàm iniqua vulgi confuetudinis deprauentur. Superiorem quippe viuendi normam domi imbibitam fequerentur, nifi ab ea improborum hominum, eorum præfertim qui illis blandiuntur, vfu, confuetudineque deflecterentur. Quid ergo Socrates faciet? Num permittet vt flagitioforum contagione adolefcentia, quæ futuræ reipublicæ femen eft, corrumpatur? At vbi patriæ charitas? Succurret itaque patriæ Socrates, filiofq; illius, fuos autem fratres hac pernicie liberabit. Leges fortaffe confcribet, quibus lafciuos viros ab adolefcentum confuetudine fegregabit. Sed non omnes Lycurgi, aut Solones effe poffumus. Paucis legum condendarum datur autoritas, pauciffimi legibus latis obtemperant. Quid ergò? vim inferet, & manu iniecta feniores à iuuentute depellet? At folus Hercules cum monftris dicitur decertaffe, cæteris periculofiffima eft huiufmodi violentia. Forfitan fcelestos homines monebit, corripiet, obiurgabit. Cæterum perturbatus animus monentis verba contemnit, & quod deterius eft, fæuit in monitorem. Qua de caufa ab alio pugno, ab alio calce, dum id tentaret, percuffus eft Socrates. Vnica reftat iuuentuti via falutis, Socratis confuetudo. Huic ergò Græcorum ille fapientiffimus charitate deuinctus fefe mifcet vbique, & magna fuccedit adolefcentum comitante caterua. Ita verus amator, vtpote paftor, agnorum gregem à falforum amantium, ceu luporum voragine, ac pefte tuiatur. Quoniam verò pares cum paribus faciliime congregantur, parem fe facit iunioribus puritate vitæ, verborum fimplicitate, ludis, iocis, atque facetijs. Seque ex fene puerum facit, in primis vt pueros quandoque reddat domeftica & iucunda familiaritate feniles. Ad voluptatem prona iuuentus fola voluptate tenetur, rigidos effugit præceptores. hinc noftræ adolefcentiæ tutor ad patriæ fuæ falutem rerum fuarum adminiftratione neglecta iuniorũ fufcipit curam, eofq; primum iucundæ confuetudinis captat fuauitate. Ita illaqueatos, monet deinde feuerius. Poftremo cenfura rigidiori caftigat. Hoc pacto Phædonẽ adolefcentulum lupanari publico proftitutum ab ea calamitate redemit, fecitque philofophum. Platonem poefi deditum coegit tragœdias igni tradere, & ftudia preciofiora capeffere. Xenophontem à vulgari luxu ad fapientum traduxit fobrietatem. Aefchinem & Ariftippum ex pauperibus diuites, Phædrum ex oratore philofophum. Alcibiadem ex ignorante doctiffimum reddidit. Charmidem grauem fecit & verecundum. Theagem iuftum, fortemque in republica ciuem. Euthidemum ac Menomen à Sophiftarum captiunculis ad veram tranftulit fapientiam. Quo factum eft, vt non tam iucunda quàm vtilis fuerit Socratis confuetudo, ac multò ardentius ab adolefcentibus, vt Alcibiades ait, dilectus fuerit Socrates, quàm dilexerit.

Quomodo agendæ funt gratiæ fpiritui fancto, qui nos ad hanc difputationem illuminauit atq; accendit. Cap. 17.

IAm igitur Conuiuæ optimi quid amor fit, quis verus amator, quæ ue amantis vtilitas ex veftra primũ, ex mea deinde difputatione feliciter comperiffe videmur. Huius autem inuentionis feliciffimæ caufam & magiftrum eundem ipfum amorem, qui & compertus eft, fuiffe proculdubiò exiftimate. Amore nanque, vt ita dixerim, inueniendi amoris accenfi, amorem quæfiuimus & inuenimus, vt eidem inquifitionis & inuentionis pariter habenda fit gratia. O miram numinis huius magnificentiam. O incomparabilem amoris benignitatem. Cætera fiquidem numina vix tandem poftquam diu quæfieris, fe parumper oftendunt. Amor etiam quæfituris occurrit. Quapropter huic multò magis quàm cæteris homines fe debere fatẽtur. Sunt autem qui diuinam potentiam fæpe audeant execrari, fcelerum noftrorum fulminatricem. Nonnulli etiam fapientiam oderunt noftrorum omnium exploratricem flagitiorum. Amorem verò diuinorum bonorum omnium largitorem non amare non poffumus. Nos autem amorem hunc adeò nobis propitium ea mẽte colemus, vt veneremur, Sapientiam & potentiam admiremur, vt amore duce totum, vt ita loquar, deum habeamus propitium, ac totum amoris flagrantia diligentes, toto etiam deo amore perpetuò perfruamur.

PLATO-

PLATONIS CONVIVIUM, VEL DE AMORE.

Apollodorus, Familiares Apollodori, Glauco, Aristodemus, Socrates, Agatho, Phædrus, Pausanias, Eryximachus, Aristophanes, Diotima, Alcibiades.

VIDEOR mihi in his quę petitis, satis pręmeditatus esse: Heri.n.cũ domo ex Phalero in vrbem redirem, quidem mihi notus à tergo me aspiciens, eminus vocauit, & inter vocãdum iocatus: O Phalere inquit Apollodore, non expectas? Ego aũt expectaui. Tum ille: Quærebã te modò audire cupiẽs qui de amore sermones habiti sunt in ea cęna, ad quam Agatho, Socrates, Alcibiades, nonnulliq; alij conuenerunt. Retulit quidem mihi & alius quidam, qui à Phœnice Philippi filio audiuerat, addiditq; te scire. Verùm nihil certi ea de re afferre poterat. Quare tu mihi referas. Tua enim interest sermones amici tui narrare. Id aũt primum dicas. Ipse affuisti cùm disputarẽt, an non? Reuera, inquã, certè nihil retulisse tibi ille videtur, si quidem conuenisse illos adeò nuper existimas, vt ego potuerim interesse. Existimabam equidem, inquit ille. Vnde nam istud? inquam ego. Nescis, ò Glauco multis iam annis huc Agathonem nõ accessisse? Ex eo verò tempore quo cùm Socrate versari asidue cœpi, eiusq; tum dicta tum facta diligentius obseruare, nondum tres anni fluxere. Antea verò quocunq; cõtingebat oberrans, existimansq; aliquid agere, omniũ miserrimus eram perinde ac tu nunc, qui quodlibet aliud agẽdum censes potius quàm philosophandum. Ne mordeas, inquit ille, sed quo tempore conuiuium celebratum sit, enarra. Ad hęc inquam, Dum pueri adhuc essemus, in primo tragœdiæ certamine victoriam reportauit Agatho. Sequenti aũt die post palmam, sacraq; victoriæ gratia celebrata, parato conuiuio disputatio instituta fuit. Longũ, inquit, certè id tempus est. Sed quis tibi narrauit? Nunquid ipse Socrates? Non per Iouem inquã, imò idem qui & Phœnici Aristodemus quidã Cydathenęus, qui exiguo corpore erat, & nudis semper pedibus ibat. Interfuit enim disputationi: quippe qui maximè omnium qui tunc erant, Socratem, vt mihi videtur, amaret. Quinetiam Socratem ipsum de nonnullis quæ ille retulerat, percontatus sum, qui in his cùm illo cõsentiebat. Cur ergo, inquit, mihi nõ refers? Apta quidem via est quæ ducit in vrbem, & ad audiendum pariter, & ad dicendum. Sic itaq; inter eundum de illis verba fecimus. Quapropter quemadmodũ à principio dixi, in his rebus satis præmeditatus sum. Quòd si iterum vobis recenseri hęc vultis, iterũ recensebo. Nam quoties vel ipse de philosophia sermonẽ habeo, vel dicentes alios audio, præter id quod prodesse mihi id putem, mirificè lætor. Quoties autem sermones alios audio, vestros præsertim, qui cumulãdis pecunijs studetis semper, & ipse angor, & vestri misereor, ꝙ efficere aliquid existimetis, cum nihil efficiatis. Fortè etiã vos me infelicem putatis, quos & ipse de me vera putare arbitror. Ego aũt vos non puto quidem, sed certè scio. FAM. Semper Apollodore æquè tibijpsi & alijs detrahis, ac videris ꝓculdubio te quidem in primis, deinde alios omnes præter vnũ Socratem infelices putare. Vnde verò insani cognomen tibi exortũ sit, nescio. Semper enim loquẽdo te & alios improbas, Socratem vnum probas. APOL. O dilectissime vir, ex eo insanire & delirare me constat, ꝙ ita de me ac vobis existimem. FAM. De his in præsentia contendere Apollodore nequaquã decet: sed præcibus nostris obsequere, & qui sermones illi fuerint, nobis expone. APOL. Tales vtiq; tibi illi fuerũt. Imò verò à principio eodem ordine quo Aristodemus retulit, vobis ipse nunc recensere conabor. Inquit.n. Socratem se offendisse & lotũ & calceis pedes ornatum, quę ille raro faciebat: interrogasse verò quo nam ita ornatus iret. & respondisse Socratem, Agathonis in domum cœnatum. hesternam verò cœnam vitasse, ꝙ turbæ propter Agathonis palmã concursum veritus esset, promisisse aũt sequenti die se affuturum. Ea verò de causa se ornasse, vt pulcher ad pulchrũ iret. Quæsisse insuper, quonam pacto tu Aristodeme ad cęnam proficisceris nõ vocatus? Vt tu iusseris dicebam, inquit. Sequere igitur, inquit me, vt prouerbium perdamus, illud in hunc modum mutantes, ꝙ ad bonorum cœnas boni etiam non inuitati proficiscuntur. Homerus quidem videtur nõ modo non obseruare, sed & violare prouerbiũ. Nam cùm Agamemnonem in re militari strenuum virũ finxisset, Menelaum verò mollem, conuiuiũ celebrante post sacrificium Agamemnone, Menelaũ inducit vltro ad mensam Agamemnonis venientem. Vbi deteriorẽ ad pręstantioris viri mensam nõ accersitum venire fecit. Hæc audiens fortè & ipse, ò Socrates dicebam, inquit, non talis, qualem tu inquis, sed quemadmodum induxit Homerus, vilis homunculus ad sapientis viri conuiuiũ, vltro venire videbor. Cùm ergo me ducas, vide quam aduẽtus mei rationem asignes. Ego.n. me spontè venire non confitebor, sed abs te inuitatum dicam. In ipso itinere, inquit, quid dicturi simus, duo cùm simus, fortasse consultabimus. sed eamus iam. Talia quędam inter se cùm disputassent, iuisse dicebat: & Socratem cogitabundũ lento nimis passu gradientẽ, relictumq; cùm expectasset, tandem iussisse, vt præiret. Cum verò ædibus Agathonis appropinquaret, apertam ianuam inuenisse & contigisse ridiculũ quiddam: in ipso.n. limine famulum quendam occurrisse, & eo vbi accumbebant alij, introduxisse, quos iam cœnaturos reperit. Seque vt vidit Agatho, O Aristodeme dicere, opportune venisti vt nobiscum cœnes. Si verò aliud quicquã vis, in aliud tempus differas. Equidem heri te quęrens inuitaturus te nusquam vidi. Sed cur Socratẽ ad nos nõ ducis? Et ego, inquit, conuersus nusquã Socratem vidi, respondiq; Agathoni: Equidem cùm illo veni ab eo vocatus huc ad cœnam. Rectè, inquit, fecisti. sed vbi nam Socrates? Post me modo incedebat. Quare ipse quoq; admiror, & vbi sit, nescio. Quęres Socratem puer dixisse Agathonem, & ad nos introduces. Tu autem Aristodeme iuxta Eryximachũ accumbe. Heus tu dato huic manibus aquã, vt iam sedeat. Tunc ingressum puerũ quendam nunciasse dicebat Aristodemus, Socratem ipsum in vestibulum proximũ secessisse, & accersitum ingredi nolle. Absurdũ quiddam narras inquit. Voca iterum, neq; dimittas quousque venerit. Non sic, ò Agatho, respondisse dicebat Aristodemus, sed mittite illũ: mos enim Socratis iste. Nõnunquam desistens, vbicunq; accidit cõsistere solet. Veniet autem cito, vt arbitror. Ne turbetis ipsum, sed suo arbitratu venire permittite. Ita si tibi videtur, dixisse Agathonem, agendum est. Cæterum vos, ò pueri, alijs epulas afferte, & quodcunq; lubet apponite. Vobis siquidem nullus præsidet. Id quidem nunquã feci. Quapropter existimãtes nunc me vna cùm alijs conuiuio à vobis exceptum, curate omnia diligẽter, vt vestrã operam comprobemus. Post hæc addebat Aristodemus cœnare eos cępisse, & Socratem Agathonis iussu sæpe vocatum nõ prius intrasse quàm aliquantũ se more suo exercuisset, mediaq; in cœna venisse. Ad quem, Agathonem qui vltimus sedebat & solus, Huc ad me Socrates dixisse, vt te tangens sapienti illa sentẽtia fruar quam in vestibulis excogitasti. Constat enim inuenisse illam te atq; habere. Neque enim prius destitisses. Sedisse itaq; Socratem, dixisseque: Bene se res nostræ haberent Agatho, si sapientia talis esset, vt in vacuum hominem expleniore ipso contactu proflueret, quemadmodum aqua ex pleno calice in vacuum per lanam influens. Si enim sapientia ita se ha-

bet, permulti facio quòd apud te sedeo. Repleri quippe abs te vberrima & preclara sapientia puto. Mea siquidem tenuis est & ambigua insomnij cuiusdam instar, tua verò luculenta admodum atq; præpollens, vtpotè quæ in adolescentia tua heri in cōspectu plus quàm triginta miliū Græcorum, tam clarè emicuit & effulsit. Cōtumeliosus, inquit Agatho, es, ò Socrates. Atqui hæc postea de sapientia ego ac tu dijudicabimus Dionysio iudice: nunc autem cœna. Post hæc, inquit Aristodemus, Socrate simul & alijs discumbentibus, libare inuicem & degustare vina sacrificantium ritu, deumq; cantare cœpisse, & alia quędam, vt mos est, facientes ad potum se cōuertisse: Vnde Pausaniam ita locutum: Videndum est, ò viri, quo pacto leuius suauiusq; bibamus. Nam vt de me in primis verum fatear, grauatū adhuc hesterno mero me sentio, & intermissione quadā indigeo. Opinor quoq; & plurimos vestrum similiter affectos esse. heri.n. ad fuistis. Considerate itaq; quomodo leuius salubriusq; bibamus. Et mox Aristophanem respondisse. Scitè loqueris Pausania, potui moderationem quandam adhibendā esse. Ego quoq; ex his sum qui heri ingurgitarūt. Cum hæc audisset Eryximachus Acumeni filius, Probe dicitis, inquit. Atq; hoc insuper à vobis audire desidero, quātum bibendo valeat Agatho. Minimè quidem, Agathonem dixisse. Confert id sanè nobis, mihi inquā & Aristodemo & Phædro, atq; his alijs, q vos qui ad bibendum valetis plurimū, nunc tanquā bibendo defessi prohibeatis. Nos.n. semper imbecilles excepto Socrate, qui ad vtrunq; idoneus est. Quocirca quodcunq; agamus perinde erit. Hic Eryximachū dixisse, Postquā præsentium nullus ingurgitare mihi velle videtur, fortè si vera de ebrietate dixero, minus ero molestus. Id siquidem ex medicinæ peritia apud me constat, graue quiddam esse hoībus ebrietatem. Nec.n. spontè superuacue bibere vnquam vellem, nec alteri cōsulerem, pręsertim si quis hesternum merum adhuc oleat. Huic Phędrū Myrrhinusium dixisse Aristodemus inquit: Equidem semper tibi fidem habui, in medicina præsertim. Nunc similiter, modo cæteri quoq; consentiant. Hęc cùm audissent omnes, concessisse inquit, nō ad ebrietatem in præsenti cōuiuio, sed ad voluptatem esse bibendū. Tum Eryximachus. Postquam visum est in cuiusq; arbitrio fore quantū bibat, neminē verò supra quàm velit cogi, quod restat exponam. Tibicinam quę modo ingressa est, abigendā puto, sibijpsi tibia personantem, vel si velit, mulieribus quæ sunt intus. Nos aūt cōfabulari inuicem debere hodie iudico. Qui verò esse sermones nostri debeant, si vultis aperiam. Ad hæc omnes explicare iusserunt. Eryximachus deinde, Mei, inquit, sermonis exordiū secundū Euripidis Melanippem erit. Neq; enim mea fabula est quam incœpturus sum, sed Phædri. Phædrus hic mecū sæpe conqueritur, absurdum quiddā afferens, quòd cū in cęteros deos cantilenas & hymnos poetę finxerint, in amorem tn̄ tantum talemq́ue deum nullus vnquā ex tot poetis laudem aliquā scripserit. Atqui si vis, inquit, ò Eryximache quęrere, inuenies profectò Sophistas disertos soluta oratione Herculem aliosq; laudasse, quemadmodum peritissimus Prodicus: quanquā hoc minus alicui mirum videri debet. Sed & ego legi quandoq; sapientis viri librū, in quo Sal ad victus vtilitatem miris laudibus extollebat: aliaq; huius generis multa reperire licet, laudibus celebrata. In his itaq; studiosè versari, Amorem verò tātum deū à nullo adhuc in hunc vsq; diem pro dignitate laudari, sed vbiq; contemni, cui nō grauissimum videatur? Mihi quidem oratio hæc Phędri vera videtur. Quare & huic munus id cōferre gratificariq; cupio, & deum hunc honorari à nobis decens esse censeo. Quod si & vobis videtur, congrua disputatio inter nos orietur. Laudandū quippe amorem ab vnoquoq; nostrū pro viribus arbitror, ad dexterā alterum, alios deinceps alijs succedendo. Incipiat autem Phędrus, cū & primus sedeat, & huius sit sermonis inuentor. Tum Socrates, Nullus tibi, ò Eryximache, inquit, repugnaret. Ergo enim qui isthuc renuerē, cùm nihil pręter amatoria scire profitear? Nec etiam Agatho & Pausanias aduersabūtur, & Aristophanes multo minus, cuius omne studium circa Dionysium Veneremq; versatur, nec alius vllus eorum quos nunc intueor. Quanquā non æqua sors nobis obtigit, qui extremi discumbimus. Nam si priores scite abundeque depinxerint, sat nobis erit. Verùm Phædrus felicibus auspitijs iam exordiatur, Amoremq; honoret. His omnes quę Socrates dixerat, assensere, similiterq; iusserunt. Singula verò singulorum dicta, nec Aristodemus memoria tenebat, nec ego quæ ille recensuit, singula teneo. Eorum igitur orationem vobis nunc referam, qui memoratu digna dixerunt. Principio dixerunt Phædrum hunc in modum exorsum fuisse.

PHAEDRI COLLAVDATIO IN AMOREM.

Magnvs deus est amor, & apud deos hominesq; mirādus, cùm propter alia multa, tū maximè propter eius originem. Cum enim ex antiquissimorū deorum numero sit, honore dignus apparet. Id aūt ex eo constat, quòd parentes Amoris à nullo vel poeta, vel alio quouis traduntur. Sed Hesiodus principio Chaos extitisse his verbis asserit. Terra ampla stabilisq; semper omnium sedes atque amor: post Chaos: videlicet asserens duo hęc extitisse, Terrā atq; Amorem. Parmenides autem de generatione illius inquit. Ante deos omnes primum generauit Amorem. Acusileus quoq; cùm Hesiodo sentire videtur. Atq; ita passim Amorem ex antiquissimis esse cōceditur. Cùm verò talis sit, maximorū bonorū nobis est causa. Nam quid melius accidere possit adolescēti, quàm optimus amator: aut amatori quàm amatus optimus, non inuenio. Duo quidem sunt quæ à pueritia per omnem vitā ducere illū debent qui sit præclarè victurus. In rebus turpibus verecundia, honestis studium. hæc autē nobis, neq; genus, neq; diuitiæ, neque honores præstare citius ac melius, quā amor possunt. Neq; absq; his duobus, aut ciuitas vnquam, aut priuatus præclarū aliquid & magnificū perficere poterit. Assero equidem amatorem, si turpe aliquid agere vel pati ab aliquo per ignauiā, nec repugnare & vlcisci deprehendatur, seu à patre, siue ab amicis, siue ab alio quouis homine, haud tam vehemēter angi, quàm si fortè ab amato deprehenderetur. Similiter adolescentem tunc maximè erubescere cernimus, cū amator eum turpe quid cōmittentē offendit. Si quo pacto fieri ciuitas vel exercitus posset partim ex his qui amāt, partim ex his qui amantur, supra quàm dici posit, fortiter agerēt administrarētq; singula, dum per verecūdiam à turpibus abstinerent, & ad honesta quasi quadam æmulatione contenderent: talesq; homines vel pauci numero, vniuersos, vt ita dixerim, homines prælio superarent. Amator sanè vel deserere ordinem vel arma abijcere coràm amato, vehemētius quàm coram cūctis alijs hominibus erubesceret. Imò obire sępenumero mallet, quàm dilectū derelinquere, & in periculis non succurrere. Nec quisquā adeò ignauus est, quem amor nō inflammet, & ad virtutem diuinū reddat, vt viro fortissimo par euadat. Etenim qđ Homerus inquit, vim furoremq; à deo quibusdam heroum inspiratū, hoc amor amantibus dedit. Quin etiam pro alio mori amantes soli eligunt, nō viri tantū, sed etiam mulieres. Cuius sermonis testimoniū Græcis Alceste Pelię filia manifestū exhibuit, quæ sola elegit pro viro suo perire, cum tū & pater & mater illi adessent: quos illa propter amorē, charitate adeò superauit, vt eos extraneos & noīe duntaxat filio suo coniunctos esse mōstraret. Quod quidem facinus tam præclarū non tantū ab hominibus, verumetiā à dijs est iudicatū, vt cū è multis qui multa & egregia gesserāt, dij reuiuiscendi munus paucis admodum & præstantissimis attribuissent, hanc ab inferis cōtinuò suscitarint, tam egregio facinore delectati. Tanti studiū, virtutemq; circa amorem dij æstimant. Orpheū verò Oeagri filiū voti impotem ex inferis emiserunt. Neque.n. fœminam cuius gratia descenderat, restituere,

Alceste pro viro amās perijt.

Orpheus acitter carpitur.

restituere, sed illius phantasma monstrarunt, cùm non auderet, vt Alceste, amoris gratia mori, sed vtpotè citharœdus, mollitie quadã absterreretur. & machinamenta quędam excogitaret, quibus viuens ad inferna descenderet. Cuius delicti pęnas eum pendere decreuerunt, iusseruntq; à fœminis lacerari. Achillem autem Thetidis filium honorarunt, & in beatorum insulas miserunt, quia cùm accepisset à matre, si Hectorem occidisset, statim sibi moriendum fore: sin minus, in patriam se rediturũ, & senem deniq; moriturũ: audacter elegit pro Patroclo amatore suo pugnare, eiusq; mortem vlcisci, nec pro illo mori solùm, sed & perempto illo interfici. Quod quidem magnoperè probantes dij, insigni eũ gloria decorarunt, quia tanti amatorem suum fecisset. Aeschylus planè delirat, cùm Patroclum ab Achille dicit amatum, qui non Patroclo tantũ, verumetiã cunctis heroibus forma præstabat, eratq; adhuc imberbis, multoq; natu minor, vt inquit Homerus. Reuera virtutem hanc in amorẽ dij plurimi faciunt. Vehementius autem admirantur, delectãturq;, ac maiora beneficia conferunt, quando amatus amatorem tutatur & diligit, quàm cùm amator amatum. Diuinior.n. est amator amato, cùm diuino furore sit raptus. Quamobrem Achillem magis quàm Alcestem honorarunt: illum quippe in beatorum insulas transmiserunt. Ex his omnibus amorẽ assero deorum omnium antiquissimum, atq; summopere venerandum, & maximè omnium ad virtutem & beatitudinem consequẽdam hominibus tam viuentibus quàm defunctis conducere. Talem fuisse sermonem Phædri narrauit. Post Phædrũ verò alios quosdam fuisse locutos, sed è memoria excidisse. Eos igitur prætermittens, hanc quã modo referam orationem, Pausaniæ retulit.

PAVSANIAE COLLAVDATIO.

VIDETVR mihi Phædre haud satis rectè sermo ille nobis esse propositus, quo amorẽ simpliciter laudare iubemur. Nam si vnus esset amor, probè dictũ fuisset: Cùm verò non vnus sit duntaxat, satius eum prius qui sit laudãdus, exprimere, hoc itaq; emendare conabor. Primo enim quem amorẽ laudare deceat explicabo, deinde pro dei istius dignitate extollere nitar. Neminẽ profectò latet, absq; amore Venerem nunquam esse. Quare si vna esset Venus, vnus & amor. Quoniã verò duæ sunt Veneres, geminũ quoq; amorem esse necesse est. Geminam autem deam hanc esse quis neget? Nónne vna quędam antiquior est & sine matre Venus, cęlo nata, quã cęlestem Venerẽ nuncupamus? Altera verò iunior è Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communemq; vocamus? Necessarium itaq; amorem Veneris illius comitem, cœlestem vocari, huius verò vulgarem. Laudare quidem deos omnes decet: sed vtriusq; amoris opera distinguenda. Actionis cuiuslibet hæc est cõditio, vt suaptè natura, neq; honesta sit, neq; turpis, vt ea quæ nunc nos agimus, bibere canere, disputare. Nullum ex his seipso turpe vel honestum. Sed agendi modus actioni certũ tribuit cognomentum. Quod enim benè rectèq; agitur, honestũ: quod non rectè, turpe resultat. Eadem ratione non quilibet amor & quiuis amandi modus, honestus est & laudandus. Imò ille solus, qui honestè amare nos hortatur. Etenim vulgaris cõmunisq; Veneris amor, reuera est & ipse vulgaris, & quodcunq; contingit, peragit. Atq; is est, quo praui abiectiq; homines amant. Amant porrò fœminas non minus quàm masculos, & corpora magis quàm animos, & sine mente homines potius quàm prudentes. Ad explendum sanè desiderium inhiant: honestè verò nécne expleant, omnino non curant. Quo fit, vt quodcunq; sors illis offert, exequantur, & bonum similiter atq; malũ. Affectus enim huiusmodi à Venere illa iuniore, & vtriusque sexus in generationione participe profluit. Amor aũt qui cœlestẽ sequitur Venerem, quæ non fœminæ, sed masculi tantũ sexus in generatione est particeps, ipse quoq; genus respicit masculum. Deinde quoniam antiquioris Veneris

Geminus Amor. Gemina Venus.

pudicæque est comes, & ipse petulantiæ omnis est expers. Quocirca quicunq; amore hoc inspirati sunt, genus masculũ natura robustius & generosius, & mentis magis participes diligunt. Et qui amore hoc syncere perfecteq; sunt rapti, ex hoc perspicuè dignoscuntur, q̃ pueros nõ amant, sed adolescentes, cùm mente valere iam cęperint. Hmõi verò genus exercendę menti propinquius est, ad eamque exercẽdam familiaritas inter illos initur. Parati enim sunt arbitror qui sic amare incipiunt, per omnem vitam simul & cõmuniter viuere, neq; amatum decipere, neq; ab vno in alterum amandũ abire. neq; enim pueros adhuc mentis expertes amãt, quos deinde exoletos irrideant & relinquant. Oportet aũt legibus institutum esse ne quis pueros amet, ne in re ambigua frustra tantũ studium poneretur. Incertum.n. est quo aut corpus, aut anima puerorũ tam secundũ virtutem quàm secundũ vitium postremo euadat. Probi quidem viri legem hãc sibijpsis spontè proponunt. Oportet quoq; eidem legi vulgares illos amatores adhibita necessitate subijcere, quemadmodũ illos ipsos pro viribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hi sunt qui occasionem cõuitijs & quorundã sententiæ præbuerunt, qui amatoribus obsequi turpe dicunt: qui quidem de vulgaribus amatoribus ista loquuntur, quia importunitatem iniustitiamq; illorũ agnoscunt & improbant. Nihil autem quod modestè & legitime fit, vituperare decet. Lex vtiq; de amore in ciuitatibus alijs instituta, intellectu facilis est, q̃m simpliciter traditur. Apud nos autem & Lacedęmonios varia extat. In Elide nanq; & apud Bęotios, & vbi dicendi arte homines carent, simpliciter lege statutũ est, morem amantibus esse gerendum: nec apud eos quisquã aut iuuenis aut senex, turpe id prędicant. Quod quidem ea de causa ab illis arbitror esse factũ, ne in persuadendis adolescentibus elaborandum illis esset, vtpotè qui ad orandum inepti sunt. In Ionia verò & apud alios multos qui Barbaris subiecti sunt, oĩno turpe hoc lege censetur. Nam inter Barbaros quidem propter tyrãnides turpe istud habetur, & sapientiæ præterea atq; gymnasticæ studium. Neq;.n. tyrãnis conducunt ea studia, quę subditorũ mentes acutas generosasq; reddunt, quęue amicitias inter eos indissolubiles, societatesq; frequentes pariunt: quę cũ ab alijs, tum vel maximè ab amore gigni consueuerunt. Hoc aũt ipso euentu tyrãni nostri didicerũt. Nam Aristogitonis amor & Harmodij amicitia cõfirmata, illorũ tyrannidem dissipauit. Atq; ita vbicunq; Amoris indulgẽtia funditus sublata est, prauitate illorum qui leges cõdiderunt, est vetita, principũ quidem iniquitate & violentia, subditorũ ignauia. Vbi verò penitus permissa est, propter eorũ qui sic statuerunt secordiã & segnitiem est permissa. Hic verò multo rectius est institutũ: sed vt dicebam, nõ facile cognitu. Cõcedi planè videtur, si quis animaduertat, quod dicitur, præclarius esse palàm amare quàm clanculũ, eosq; præcipuè qui generosi & optimi sunt, etiam si minus formosi q̃ alij videãtur. Fauet quoq; amatori quamplurimũ communis oĩum cohortatio, quasi nihil turpe aggrediatur. Nam cõmuniter si quis amatũ capiat, pulchrũ quiddã videtur: si non capiat, turpe. Et lex ad amatũ sibi conciliandũ amatori mira quędã machinamenta cõcedit, laudariq; permittit: quæ siquis aliquãdo cuiusuis gratia tentare auderet, maximas apud philosophos vituperationes incurreret. Siquis enim accipiẽdę ab aliquo pecunię, vel magistratus potentiæ gratia, aggrediatur illa quæ erga amatos amantes, passim occurrat, supplex oret, obtestet, ad fores noctu iaceat, & sedula quadam obseruãtia seruiat, & in omnibus obsequatur, quæ seruus aliquis agere nec vellet, nec etiã cogeretur, ab inimicis pariter & amicis obiurgabitur. Illi adulationes seruilesque assentationes vituperabunt. Isti corripient, eosq; seruitutis amici sui pudebit. Amator aũt dum ista facit, gratiam adipiscitur, & quasi præclarum aliquid agat, à lege absque vlla infamiæ nota facere ista permittitur. Quodúe permaximum est, vulgo fertur, quòd solis amatorijs periurijs dij dant veniam. Venereum quippe iusiuran-

Solis amatoris periurijs Dij dãt veniã.

iusiurandum nihil valere aiunt. Itaq; tam dij quàm homines omnem amanti licentiã præstiterunt, vt lex nostra testatur. Si ad ista quę dicta sunt, respiciamus, præclarissimũ quiddã in hac ciuitate existimari videbitur amor, quodúe amanti amatus indulgeat. Si rursus ea quæ dicam, animaduertamus, turpissimum hoc apud nos haberi putabimos. Nam parentes pedagogis filios commendant, qui amatus cum amantibus loqui prohibeant. Socij quoq; & ęquales quoties tale quid vident, vituperant, eosq; dum talia carpunt, senes non reprehendunt, neq; eos quasi errent, corripiunt. Quapropter ita hoc habere se arbitror, vt ipsum secundũ se, sicut principio dictum est, neq; honestũ sit, neq; turpe. Neq;.n. simplex est, sed rectè factum honestũ, contra, turpè. Turpe quidẽ est, prauo ac turpiter obsequi. Honestum verò bono, atq; honestè. Prauus aũt est amator ille vulgaris, qui corpus magis quàm animũ amat. Neq; stabilis est, cùm rem sequatur minimè stabilem. Nam cùm primũ corporis species quã cupierat, deflorescit, abit, nihil eorũ quę promiserat, seruans. Bonorũ verò morum amator, per oẽm vitam in amicitia perseuerat, vtpotè qui rem stabilem sectabatur. Istos vtiq; nostra lex diligenter examinare præcipit, & his morem gerere, illos fugere. Et hos quidem sequi iubet, illos fugere, dijudicans & examinans quæ quis amet, & quę in quouis amentur. Atque ob hanc causam primũ facilè, citoq; capi, turpe cẽsetur, vt tempus intercedat, quod ad examinandos mores exigitur. deinde aut pecuniarũ copia, aut magistratuum potentia capi, absurdum, siue timore quodã potius quàm voluntate irretiatur, siue acceptis pecunijs, ciuilibusq; muneribus acquisitis non contemnat. Nihil.n. ex ijs solidũ firmumq; esse videtur, præter id quod ab ijs amicitia generosa oriri nequit. Vna itaq; secundum legem nostram via restat, qua amati amãtibus iure gratificari possint. Etenim quemadmodũ apud nos de amantibus lex illa relata est, qua dicitur, nullũ voluntarium amatoris in amatũ obsequium, adulatorium & infame putandũ: sic & alia quędam secundũ legem voluntaria seruitus restat, quæ infamiam nullã subit. Hęc autem est quæ circa virtutem versatur. Nam nostris legibus est institutũ, siquis velit aliquem colere, putans per illũ vel sapientia quadã, vel in alia quauis parte virtutis proficere, hanc rursus voluntariã seruitutem neq; dedecori seruienti fore, neq; adulationem vocari debere. Oportet aũt has leges in idem conducere, illã scilicet de amatoribus, & hanc de philosophia, aliaq; virtute conscriptã, si vlla rõne cõtingere debet, vt deceat amatos amatoribus obsequi. Quoties.n. in idem concurrrunt amator atq; amatus, vtriq; legem habentes, hic quidẽ obsecuturis amatis iustè in omnibus ministrare seruireq; paratus, ille rursus scientię morumq; preceptori suo iustè in singulis pariturus: & hic quidem ad sapientiã, aliasq; virtutes conferre potens: ille autem eruditiõne & sapientia indigens, tunc sanè in vnũ his legibus concurrentibus duntaxat euenit, vt honestum sit amatos amatoribus morem gerere: aliàs aũt nullo modo. In hoc vtiq; falli, turpe nõ est. In alijs aũt omnibus, obsequium huiuscemodi turpe censetur, siue obsequẽtem fallat opinio, siue nõ fallat. Si quis.n. amatori tanquam diuiti diuitiarum causa gratificatus, fallitur, neq; voti cõpos efficitur, quũ pauper sit amator, nihilominus vituperatur. Videtur enim hic seruilem animi sui habitũ ostendisse, q̃ pecuniarum gratia in singulis rebus cuiuis seruiret: quod quidem minimè est honestũ. Eadem ratione siquis tanquam bono gratificatus, ipse hac consuetudine sperans euaderè melior, fallitur, cũ ille prauus esse deprehendatur, honesta quædam deceptio est. Nam videtur affectũ suum demonstrasse paratum ad omnia ministeria virtutis cõsequendæ gratia toleranda. Quod sanè præclarissimũ iudicatur. hac itaq; ratione virtutis auiditate gratificari, atq; seruire sem per honestum. Hic aũt est ipsius cœlestis dei amor, cęlestis & ipse: qui tam priuatim, quàm publicè preciosus est, & amantem pariter atq; amatũ virtutis curam studiumq; suscipere cogit. Cęteri verò amores Veneris vulgaris sunt comites. Hęc in pręsentia, ò Phędre, velut ex tempore de Amore vobiscum confero. Cum Pausanias pausam, id est finẽ dicendi fecisset: sic.n. alludere vocabulo sapientes me docent: oportere inquit Aristodemus Aristophanẽ dicere. verũ singultu vel propter repletionẽ, vel propter aliam causam contingente, impeditũ fuisse. Quocirca ad Eryximachum medicũ continuò post ipsum sedentem, ita locutum: O Eryximache tua nunc interest, aut singultũ reprimere, aut pro me loqui donec cesset. Ad ea Eryximachum respõdisse: Vtrunq; efficiam. Equidem vicem tuã sumens, pro te dicam, tu verò pro me, postquam singultus abierit. Interim dum ipse loquor, si vis aliquandiu spiritũ cohibere, singultus cessabit. Si minus id placet, saltẽ aqua multa intus allue fauces. Et si fortè vehemens est, nares cõmodè stimula vt sternutatio irritetur. Nam si id semel, aut bis feceris, etiam si frequentissimus sit, tolletur. Antequam finem dicendi feceris, inquit Aristophanes, quæ iubes, efficiam. Eryximachum igitur ita locutum.

Venereũ iusiurandum.

Carpitur & deridetur Aristophanes.

ERYXIMACHI COLLAVDATIO.

NECESSARIVM inquit mihi videtur, postquã Pausanias rectè exorsus, finẽ imposuit minus sufficientem, quod deest à me nũc impleri. Distinctionem quidem illam qua in duo distributus est Amor, approbo. Verum nostra hac medicinæ arte cõperisse mihi videor, nõ solùm animis hominũ erga pulchros Amorem inesse: verumetiam ad alia multa, atq; in alijs tum corporibus animalium omniũ, tum his quę ex terra nascuntur: ac deniq; in omnibus, vt ita dixerim, quæ in rerũ natura consistunt. Magnũ quoq; atq; mirabilem hũc deum per omnia tam humana, quàm diuina latissimè se porrigere. A medicinę peritia primo exemplũ capiam, vt artem meam venerer. Corporũ sanè natura Amorem hunc geminum cõtinet. Quod.n. in corporibus nostris benè valet, & quod malè, aliud atq; dissimile esse constat. Quod verò dissimile est, dissimile cupit & amat. Alius ergo qui in sano corpore Amor, alius qui in ægroto. Et, vt paulò ante Pausanias asserebat, temperatis hominibus gratificandũ esse, intemperatis verò nequaquã: ita & in ipsis corporibus bonis quidem sanisq; obsequendum est, in quo maximè ratio medicinæ consistit: malis autem ægrotisq; minimè, si modo artificiosus quis vult medicus esse. Est aũt, vt summatim dicã, medicina sciẽtia qua amatorij affectus corporis quo ad repletionẽ euacuationemúe noscuntur. Et quisquis pulchrum & deformem in his amorem discernit, is medicus peritissimus sit. Quiúe ita permutare hęc potest, vt pro altero amore nascatur alter: aut quibus abest Amor, adesse aũt oportet, immittere valeat, & insitũ extirpare: eruditus sit artifex. Posse autem oportet, quę in corpore inimica maximè sunt, cõciliare, & amorem illis inserere mutuũ. Inimica verò maximè sunt, quæ cõtraria maximè, frigidum calido, amarũ dulci, humido siccum, cæteraq; huiusmodi. Cum Amorem his mutuum cõcordiamq; inserere sciret noster ille progenitor Aesculapius, vt hi poetæ testantur, quibus & ipse credo, artem nostrã composuit. Medicina itaq; omnis ea rõne qua loquor, ab hoc deo gubernatur. Similiter quoq; agricultura atq; gymnastica. Quod autẽ eadẽ sit & de musica ratio, perspicuũ esse cuiuis potest, qui vel paulisper aduerterit. Quod Heraclitus forsitan sentit, verbis tamen parũ explicat. Vnum quidem, inquit, secum ipso discrepans conuenire, vt harmonia, arcus & lyrę. Atqui absurdum dictum est, harmoniam discrepare, atq; ex discrepantibus quandiu dissonant esse. Sed hoc fortè significare volebat, quòd ex his quæ prius discrepabant, graui scilicet & acuto, deinde per artem musicam consonantibus, harmonia conficitur. Nunquam enim ex graui & acuto dum discrepant, harmonia conflatur. Harmonia namque concentus est. Concentus verò concordia quædam. Concordia autem ex discrepantibus donec discrepant, fieri nunquam potest. Quod verò discrepat, neque est concors, cõcinere nequit, quemadmodum rhythmus ex veloci

Medicina.

ex veloci & tardo antea discrepantibus, posteà verò concinentibus cōstituitur. Et quemadmodū humoribus medicina concordiam, ita vocibus musica cōsonantiam tribuens, Amorem consensumq; mutuum gignit. Atqui est musica scientia circa harmoniam & rhythmum, affectus amatorios viresque dijudicans. Sanè in ipsa harmonię & rhythmi cōpositione vis amatoria facilè percipi potest: verū geminus Amor nondū hic distinguitur, sed tunc demum, cùm ad alios rhythmo & harmonia est vtendum: vel fingendo, quā melodiæ factionem vocant, vel vtendo rectè his quæ facta sunt, melodijs & metris, quā disciplinam nominant. Vbi difficilis obseruatio est, & perito est opus artifice. Huc iam superior ille sermo reuertitur, ꝙ videlicet modestis hominibus, & his qui nondū satis modesti sunt, vt fiant, gratificandū, horumq; seruādus est amor. Atq; hic est decorus ipse & cęlestis Vraniæ musæ Amor. Polymniæ verò musæ, vulgaris. Cui summa cautione indulgendū est, vt voluptatem quidē homines hauriant, incontinentiam verò deuitent. Sicut in arte nostra arduum est, cupiditatibus quæ ad suaues coquorū epulas nos alliciunt, rectè vti adeò vt absq; bonæ valetudinis detrimēto suauiter his vescamur. Quamobrē & in musica, & in medicina, & in alijs omnibus, tā humanis q̄ diuinis, vtrunque amorem qui omnibus inest, pro viribus obseruare debemus. Quinetiam anni temporū constitutio vtrisq; his plena est. Nam quoties illa quæ modo dicebā, calida & frigida, sicca & humida, congruū inter se sortiuntur amorem, & harmoniam, temperiemq; opportunā suscipiunt, salubrem & fertilem annū hominibus, animātibus omnibus, atq; plantis afferunt, neq; quicquam lædunt. Contra verò cùm petulans & cōtumeliosus amor in anni temporibus præualet, iniuria multa corrumpit. Pestes siquidem ex his oriri consueuerunt, alijq; morbi permulti & varijs brutis ac plantis innasci. Quoniam pruina, glacies, grando, segetumque rubigines, & putredines ex immoderato & excedente qualitatū amore proueniunt: horumq; & cęli motus, & anni temporū scientia, astronomia vocata est. Pręterea sacrificia omnia, & illa quibus vaticiniū præest, communiones videlicet deorū hominumq; inuicem, circa nihil aliud versantur quàm amoris curationē atq; custodiā, omnis enim impietas tūc accidit, qn̄ quis modesto amori haud indulget, nec illū honorans in omnibus veneratur, sed circa amorem alterū peruagatur, nec officio congruè erga parētes viuos & defunctos, & erga deos vtitur. Hos amores discernere atq; curare vaticinij propositū est. Et

Vaticiniū. insuper vaticiniū amicitiæ inter deos & homines opifex, ex eo ꝙ intelligit qui potissimū ex humanis amoribus fas aut nefas attingit. Atq; ita multam & amplam, imò verò omnem vim summatim quidē omnis continet amor: sed qui circa bona cū temperātia & iustitia tā erga nos quàm erga deos versatur, vim summam habet, omnemq; nobis beatitudinem exhibet. Nam & nos inuicem cōmuni vita conciliat, & dijs humana natura præstātioribus amicos efficit. Fortè & ipse multa quæ ad laudandū Amorē pertinent, prætermitto. neq; spontè tamen. Quod aūt deest, tuum est Aristophanes adimplere. Vel si aliter hūc deum honorare vis, honora, quum singultus ipse cessauerit. Iam sedatus est, dixisse Aristophanem, non tū prius quàm ster nutamento repressus. Quo fit vt admirer, si congrua corporis affectio huiuscemodi strepitu & titillatione indiget, qualis est sternutatio. Hęc enim mox expulit. Vide, ò bone Aristophanes, quid agas, respondisse Eriximachū. Risum cōtra te moues, dum alios irrides, cùm iam dicturus sis, & obseruatorē me fieri cogis sermonis tui, siquid fortè ridendū protuleris, cui loqui securè licuisset. Probè loque-

Iterum ta-xatur Aristophanes. ris Eryximache, Aristophanem dixisse. Sint ista mihi nō dicta, ne nobis insidieris obsecro. neque.n. vereor ne quid quod risum moueat, in medium afferam. hoc enim musę nostræ lucrum propriumq; esset. sed ne deridenda proferam, timeo. Emisso, respondisse Eryximachum, in nos iaculo Aristophanes aufugere speras. At mentem dicendis adhibe, tanquam rationem dictorum omnium redditurus: fortè verò, si videbitur, te dimittam.

ARISTOPHANIS LAVDATIO.

ALITER de Amore quàm tu & Pausanias loqui cogito. Mihi planè videntur hoīes Amoris vim omnino hactenus ignorasse. Nam si eam nossent, delubra illi insignia, aras & hostias dedicarent: quorū nihil his temporibus agitur, cùm erga illū maximè omniū obseruare hęc deceat. Est.n. prę cęteris dijs summoperè generi humano beneficus, curator & tutor hominū, atq; medicus, quibus sanatis, summā genus nostrū felicitatem nancisceretur. Conabor itaq; vim illius vobis exponere. Vos autem quæ à me hodie percipitis, alios deinde docebitis. Oportet in primis qualis hominum quondā natura fuerit, quęue illius passiones, animaduertere. Neq;.n. qualis nunc est, olim erat, sed longè diuersa. Principio tria hominum erant genera, nō solùm quę nunc duo, mas & fęmina, verumetiam tertium quoddā aderat, ex vtrisq; compositū. Cuius solùm nobis restat nomen, ipsum perijt. Androgynum quippe tunc erat & specie & nomine, ex maris & fœminę sexu cōmixtum. Ipsum profectò defecit, nomen solùm infame relictū. Pręterea tota cuiusq; hominis species erat rotunda, dorsum & latera circum habens, manus quatuor, totidemq; crura, vultus item duos tereti ceruice connexos, & omnino cōsimiles. Caput vtrisq; vultibus contra versis, vnum. Aures quatuor, genitalia duo, & alia singula, vt ex his quisq; conuenienter excogitare potest. Incedebat tunc & rectus, vt nūc, in vtram vellet partem: & quoties celerius ire cōtenderet, instar eorū qui prono capite crura sursum circunferentes circularē choream exercent, tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur. Ob hanc verò causam tria genera & talia erant, quia masculum Sole genitū erat: Fœmina, Terra: promiscuū deniq;, Luna. Vtriusque.n. luna est particeps. Sphęrica verò erant & figura, & motu, quia parentum similia. Vnde & robusto corpore, & elato animo erāt. Quare cùm dijs pugnare tentabant, & in cęlum ascendere, quemadmodū de Ephialto & Oto scribit Homerus. Iupiter igitur vnaque dij cæteri quid agendū esset, consultauerunt. Qua in re nō parua inerat ambiguitas. Nam neque fulminare homines illos vt gigantes placebat. extincto.n. hominum genere, humanus deorum cultus veneratioq; periret. neq; in tāta insolentia perseuerare illos permittendū censebant. Tandem sententiā Iupiter suā explicuit. Inueni, inquit, qua ratione fieri possit, vt & sint hoīes, & modestiores sint. Idq; erit si imbecilliores fiant. Vnumquenq; nunc duas in partes diuidam. Ex quo & debiliores erunt, & nobis etiā magis id conducit. Numero siquidē plures erunt qui nos colent. Recti duobus cruribus ibunt. Quòd si rursus impiè insurgere videantur, iterum in duo secabo, vt vnico crure nixi, vtpotè claudi, saltare cogantur. Hæc fatus bifariā partitus est singulos, instar eorū qui oua diuidunt, vt sale condiant, vel qui capillo oua secant. Mandauitq; Apollini, vt partitione statim facta, cuiusque vultum ceruicisq; dimidium in eam partē qua sectus est, verteret, vt scissionem suam cōsiderans modestior fieret, reliquis autem mederi iussit. Ille continuo vultū vertit, & contrahens vndiq; cutem in eum qui nunc venter vocatur, tanquam contracta marsupia & os vnū faciens, medio in vētre ligauit. Quem quidem nexum vmbilicum vocant. Et alias quidem rugas maxima ex parte læuigauit, pectoraq; articulatim distinxit, organo quodam tali vtens, quali coriarij cum corij rugas super pedis formulam poliunt: nonnullas verò circa medium ventrem vmbilicumq; reliquit, vt quasi cicatrices quædam passionem nobis veterem semper repręsentarent. Postquam natura hominum ita diuisa fuit, cum quisque dimidium sui agnitum cuperet, inter se concurrebant, circumiactisque brachijs se inuicem complectebantur, cōflari in vnū affectantes. Vnde fame, & torpore deficiebant, eo quòd nunquam seiungebātur. Et cum dimi-

dium vnum moriebatur, restabatq; alterũ, quod superérat rursus aliud asciscebat, similiterq; congrediebatur, siue solius cuiusdã totiusq; fœminæ dimidium esset, quam fœminam nũc vocamus, seu viri. Atq; ita genus hominũ deperibat. Quocirca miseratus Iupiter, remediũ aliud excogitauit, permutauit genitalia, & quę prius retro erant, ad anteriores partes transtulit. Antea siquidem cũ ad nates hæc haberent, nõ inuicem, sed in terrã spargentes semina cicadarum instar cõcipiebant, atq; generabant. Cum verò ad anteriora trãsposuisset, per hæc generationẽ in se inuicem fecit expleri: per masculũ quidem in fęmina, hac de causa, vt si in amplexu vir fęminæ cõmisceretur, genita prole speciem hominũ propagarent. Sinautem masculo masculus, satietate ab amplexu amouerentur, & ad res gerendas conuersi victũ curarent. Hinc vtiq; ex illo tempore mutuus hominibus innatus est amor, priscæ naturæ conciliator, annitens vnũ ex duobus efficere, hominumq; naturæ mederi. Est igitur quisq; nostrum, dimidium hominis, vtpotè sectus, quemadmodum pisciculi qui Psettæ vocãtur, scissi ex vno duo efficiuntur. Quærit aũt sui quisq; dimidium: quamobrem quicunque ex viris promiscui generis portio sunt, quod olim Androgynũ vocabatur, mulierosi sunt adulteriaq;, vt plurimũ, ex his patrantur. Ex hoc sanè genere męchi ducunt originem. Rursus quæcunq; mulieres virorũ cupidæ mœchæq; sunt, hac stirpe nascuntur. Quæ verò mulieres mulieris pars existunt, haud multũ viros desiderant, sed fœminas magis affectant, atq; hinc fęminæ quæ fœminas cupiunt nascuntur. At verò qui maris portio sunt, mares sequuntur. Ac dũ pueri sunt, vtpotè qui maris particula sunt, viros diligunt, virorumq; familiaritate assidua cõgressuq; gaudent: hiq; sunt puerorũ adolescentulorumq; omniũ generosissimi, quippe qui natura præ cęteris omnibus sunt viriles. Hos quidam impudicos falsò appellant. Neq; enim impudentia vlla, sed generositate, & fortitudine quadam mascula virilique natura hoc agunt: nam simili suo cõgratulantur. Huius euidens argumentũ est, ꝙ cum adoleuerint, soli ad ciuilem administrationem conuersi, viri præstantes euadunt, & in ætate virili constituti, ipsos adolescẽtes diligunt, matrimonium verò filiorumq; generationem natura spernunt, nisi lege cogantur. Cælebs porrò vita his placet. Omnino igitur vir talis mares diligit, amicorũq; studiosus efficitur, cognato semper congratulatus. Quoties itaq; dimidiũ suum alicui cuiuscunq; sexus auidus sit, occurrit, vehementissime concitantur, & obstupescunt, amicitiaq; & familiaritate & amore ardent, neq; momentũ quidem, vt ita dixerim, seiungi à se inuicem patiuntur. Atq; hi sunt, qui per omnẽ vitam amare pergunt, neq; quid potissimũ à se vicissim expetãt, exprimere possunt. Neq;.n. venereus coitus id esse videtur, cuius gratia alter alterius cõsuetudine tantopere delectatur. Aliud quiddã est profectò, quod animus vtriusque cupit, nec exprimere valet, sed vaticinaẽ potius conijcitq;, & affectum insitum vestigijs signat obscuris. Atqui si vnà iacentibus illis superne Vulcanus cũ suis instrumentis adstans interrogaret, quid est, ò hoies, quod à vobis vicissim exigitis? & ambigentibus illis iterũ percontaretur: Nunquid hoc exoptatis, in vnum idemq; maximè congredi, adeo vt neq; die neq; nocte inuicẽ separemini? Si hoc affectatis, colliquefaciam vos confundamq; in idem, vt ex duobus vnum efficiamini, & tam in hac vita, quàm apud inferos vnũ semper perseueretis. Videte an hoc sit quod ardetis, satisq; futurũ sit vobis, si huius compotes efficiamini. Si ita, inquam, Vulcanus quæreret, constat ꝙ nemo renueret, aut aliud q̃ hoc expetere videretur. Reuera enim quod olim cupierat, audisse se quisq; putaret, cõgressu videlicet cõmixtioneq; cũm amato vnũ ex duobus confici. Huius causa est, quia prisca hominũ natura hęc erat, integriq; eramus. Totius itaq; reficiendi cupido nixusq;, amoris nomen accepit. Olim quidem, vt supra narrabam, vnũ quisque nostrũ erat. Deinde propter iniustitiã à Deo scissi fuimus, quemadmodũ à Lacedęmonijs Arcades. Verendũ est præterea, ne si minus modesti quàm deceat in deos simus, iterum diuidamur, talesq; efficiamur, quales qui in columnis figurãtur, nates secti euadamus similes tenuissimorũ quorundam animaliũ quæ Lispę vocantur. Sed horum gratia vnũquenq; decet summa pÿetate deos collere, & alios ad hoc exhortari, vt hæc vitemus, adipiscamur illa, quemadmodũ nos dux noster amor & imperator admonet, cui nullus repugnare audeat. Repugnat autẽ huic, quia aduersatur dijs. Nam si Deo reconciliati eum propitium habuerimus, singuli dimidium suũ exoptatũ reperiemus & consequemur. Quod quidẽ pauci his temporibus agunt. Neq; sermonẽ hunc meum Eryximachus iste corripiat, quasi pausaniam Agathonemq; dicã, fortè enim & isti ex his sunt, & natura ambo mares existũt. Assero equidem de omnibus viris ac fœminis, ita demũ genus nostrũ fore beatum, siquãdo amoris impetum expleamus, & suis quisq; delitijs potiatur, in antiquã naturam penitus restitutus. Si hoc felicissimũ quiddam est, sequitur vt ex ijs quæ nunc nobis tributa sunt, quod huic proximum est, id sit & optimũ: hoc est, vt quilibet eos qui natura ipsi cordi sunt, nanciscatur. Cuius vtiq; causam Deum laudantes, amorẽ iure laudare debemus, qui in præsenti tempore nos summopere iuuat, dum in suũ igniculũ quenq; conducit, & in posterum spem summã porrigit nobis deos pie colẽtibus, in veterem figurã restituendo medendoq; se nos beatissimos effecturũ. Hic meus est Eryximache de amore sermo, à tuo diuersus: quem, vt supra oraui, ne carpas, vt audiamus quid quisq; reliquorum afferat: imò quid vterq;. Nam Agatho duntaxat & Socrates restant. Morem tibi geram, dicere Eryximachum. Nam mihi oratio tua placet. Et nisi cognouissem Socratem, & Agathonẽ in amatorijs esse facundos, dubitassem ne verba illis deficerent; eo ꝙ multa variaq; sunt dicta. Verum adhuc illis cõfido. Strenue & ipse certasti. ò Eryximache, Socrates inquit dicebat. Verum si in eo gradu constitutus esses, in quo nunc ego sum, imò in quo ero cũ Agatho quoq; scite dixerit, perinde vt ego nũc maximè formidares, & angustijs vndiq; premereris. Incantionibus circunuenire me vis, ò Socrates, Agathonem respondisse, vt in cõspectu vestro pauescam, ꝙ magna apud vos tanquã in theatro de me expectatio sit, quasi elegantissime sim dicturus. Nimis, ò Agathon, obliuiosus essem, dixisse Socratẽ, si te nunc corã paucis trepidaturũ putarem, quẽ heri tam fortiter, tamq; generose ascẽdisse pulpitium tragicũ vna cùm histrionibus viderim, & sine vllo terroris motu coràm tanta spectantium multitudine, carminũ periculũ fecisse. Ne me adeo, dicere Agathonem, theatri studiosum eiusq; fauori deditum putes, vt ignorem prudẽti viro paucorum sapientum magis, quàm multorũ insipientium iudiciũ esse verendũ. Inique iudicarem Agatho, Socratẽ dicere, si quid in te rusticum existimarem. Noui equidem, ꝙ si quos offenderes tuo iudicio sapientes, magis eos q̃ vulgus curares. Sed vide ne ipsi tales minimè simus. Interfuimus ibi & ipsi, vulgarium numero cõputati. Sinautem alijs occurreres sapientibus, nequid in eorũ conspectu inepte faceres, formidares. Nunquid aliter dicis? Non. Vera.n. refers, dicere Agathonem. Vulgus aũt non metueres, dicere Socratẽ, siquid ineptum cõmittere te putares. Hic Phædrũ, ò amice Agathon, subiecisse, si Socrati respondere pergis, nihil curabit quomodocunq; cætera hic agãtur, modo habeat quicum disputet, pulchro præsertim. Equidem libenter Socratem audio disputãtem. Veruntamen curandũ mihi est, vt amor à singulis ordine certo laudetur. Laudate igitur & vos Deum primo, postea arbitratu vestro inuicẽ disputabitis.

Prudẽti viro paucorũ sapientũ magis quã multorũ insipientiũ iudiciũ esse verendũ.

SECVNDA ORATIO.

PRAECLARE loqueris Phædre Agathonem dixisse, neq; me quicquam dicere prohibet. Cum Socrate quidem sępe alias disputare licebit. Ego vero nunc primum quatenus dicendum sit, mostrabo, postea dicam. Videntur mihi qui hactenus locuti sunt, nõ ipsum Deum laudasse,

Recta ratio laudandi.

laudasse, sed beneficia quæ feliciter ab illo conferuntur, hominibus narrauisse. Qualis verò ipse sit qui horum bonorum causa est, nullus adhuc expressit. Recta autem laudandi ratio sola in omnibus illa est, qua illius de quo agitur natura prius ostẽditur, postea quorum causa est declaratur. Sic & in præsentia qualis ipse sit amor primũ ostendere decet, deinde munera illius exponere. Assero equidem cum dij omnes beati sint, amorẽ, si modo fas est & tolerabile dictu, esse omnium beatissimum, quippe cùm pulcherimus omnium optimusq; existat. Quod verò pulcherrimus sit, ex eo primũ patet, quòd deorum omnium maximè iuuenis est. cuius ipse euidens argumentum pręrebet, cum senectutem fugiat, velocẽ videlicet, quæ citius quàm oportet aduentat, eamq; amor natura odit, fugitq;: iuuenibus verò se miscet. Scite quidem veteri prouerbio fertur simile simili semper hærere. Et cũ multa Phædro concedo, in hoc vno minimè assentior, quòd amor Saturno & Iapeto sit antiquior. Imo præ cæteris dijs iuuenem esse aio, semperq; iuuenẽ: prisca verò deorum gesta, quæ Hæsiodus Parmenidesque describunt, necessitati potius quàm amori attribuenda, si modo illi vera narrarũt. Neq; enim castrari inuicem, & vinciri, aliaq; violonta permulta dijs olim contigissent, si amor illis tunc adfuisset: sed beneuolentia, & pax summa regnasset, quemadmodũ nunc ex quo imperare dijs amor incepit. Ergò iuuenis est & tener præterea, mollisq;. Opus autẽ est tali quodam poeta, qualis Homerus extitit, ad tenerã amoris mollitiẽ demonstrandã. Homerus quidem Aten.i. calamitatem deam inquit esse, & mollẽ. Vtq; illius pedes teneros esse ostẽderet, ait nunquã pauimenta calcare, sed per capita hominũ incedere: perspicua sanè coniectura quod tenera sit, vsus fuisse videtur, quia per dura non graditur, sed mollia tangit. Eodem nobis vtendũ est argumento, quòd tener sit Amor ostendere cupientibus. Neq;.n. per terram, & saxa vadit, quæ aspera sunt, sed mollissimis omnium rebus se infigit atq; permanet. In animis quippe deorũ & hominum sedem suam locat. neq; tñ in quibuslibet animis: nam si durum animi offenderit habitũ, aufugit: sin autem mitẽ mollemq;, inhabitat. Cum itaq; mollissimarum rerũ mollissimas semper partes pedibus totoq; tangat, tenerrimum esse amorẽ necesse est. Quapropter & iuuenis est, & tener præ cæteris amor. Quinetiam aquæ instar liquidus est, & lubricus. Non.n. vndiq; per omnem animam circunfluere posset, & clàm influre, & effluere clàm, si durus ac rigidus esset. Aptæ verò, cõpositæ, flexibilisq; formę, argumento esse formositas potest, hoc est figuræ cõcinitas, qua amor omniũ maximè proculdubio decoratus est. Inter deformitatẽ porrò & amorẽ est pugna perpetua. Coloris quoq; decorem assidua inter flores habitatio huius dei significat. In eo siquidem quod floribus caret aut defloruit, siue corpus, siue animus, seu quoduis aliud sit, Amor ipse non insidet. Vbicunq; verò floridus, & odorifer est locus, gratissimè cõquiescit. De huius dei pulchritudine permulta insuper afferri possent, sed ista sufficiunt. Deinceps de virtute amoris est dicendum. Quod in primis maximi faciendum est, Amor nec iniuriam infert deo, vel homini, nec à deo, vel homine iniuriam patitur. Non.n. ipse qui patitur si quid patitur. Nam violentia non tangit amorem. Neq; vi facit, si quid faciat. Quisque enim sponte amori in singulis paret. Quæcunq; verò volens quispiam cum volente vltro contrahit, iusta habentur, vt regiæ ciuitatis leges statuunt. Nec iustitiæ solũ verumetiam summæ est temperantiæ particeps. Siquidem inter omnes conuenit, temperantiam esse, libidinibus & voluptatibus dominari, nullamq; voluptatem esse amore potentiorem. Quòd si voluptates omnes amore imbecilliores sunt, ab illo vtiq; superantur, ille verò dominatur, amor itaq; quoniam libidinibus, & voluptatibus domitatur, mirum in modum est temperans. Quod ad fortitudinem præterea neq; Mars qui equidem Amori resistit. Neq;.n. Mars amorem, sed amor Veneris, vt fertur, Martem detinet. potẽtius autem

Oẽs voluptates ab amore superari.

est quod detinet quàm quod detinetur. Qui verò cæterorum fortissimo dominatur, omniũ absq; dubio fortissimus iudicandus est. De iustitia igitur, tẽperantiaq;, & fortitudine huius dei satis est dictum. De sapientia deinceps dicendum restat, quod quidem pro viribus est exequendum. Principio, vt & ipse artem meam, perinde ac suam Eryximachus, honorẽ, hic deus poeta est adeo sapiens, vt alios quoq; potas possit efficere. Quilibet enim licet antea rudis, poeta euadit, cum primum amor afflauerit. Ex quo perspicuè coniectare licet amorem peritum esse poetam, omnesq; summatim musicos poesis numeros continere. Nam quæ nec habet aliquis neq; noscit, alteri dare, vel monstrare non potest. Quòd vtiq; per amoris sapientiam animalia cuncta gignãtur atq; nascantur, quis dubitet? Artiũ pręterea facultatẽ, nõ ne ab hoc deo tradi videmus? eumq; hominẽ cuius hic est præceptor, quauis in arte pręcellere, clarumq; euadere? contrà verò eum qui ab amore non tangitur, in obscuro iacere? Sagitandi nãq;, medendi, & diuinãdi peritiam appetitu atq; amore duce inuenit Apollo, qui est Amoris discipulus. Musicam similiter Musæ. Fabricam Vulcanus ęrariã. Texendi artificium Minerua: Iupiter deorum hominumq; gubernationem. Quocirca res deorum amore interueniẽte dispositę sunt, amore, inquam, pulchritudinis: deformitatẽ quippe nõ sequitur amor. Antea verò, vt suprà dicebã, permulta atque atrocia inter deos propter necessitatis regnum, vt dicitur, contigerunt. Postquam verò deus hic ex pulchrorũ desiderio natus est, bona omnia tam ad deos quàm ad homines prouenire. Ita mihi videtur, ô Phędre, amor ipse primum pulcherrimus, optimusq; esse, deinde talia quędam cęteris quoq; largiri. Succurrit mihi in pręsentia metricũ quiddam atq; cõcinnum. Hic deus est qui pacem largitur hominibus, qui mari tranquillitatẽ, qui ventis requiẽ, cubile viuentibus omniumq; securũ. Hic rusticitatẽ à nobis amouet, hic nos familiaritate conciliat, cœtus huiusmodi omnes congregans. In solennibus festisq; diebus, in choris in sacrificijs, dux nobis & pręsidens. Mansuetudinem quidem porrigens, exterminans feritatem, beneuolentię largitor, maleuolẽtię omnis expulsor, propitius beneficus spectandus sapientibus, dijs placidus, exoptandus expertibus, participantibus possidendus atq; tenendus, Delitiarum, mollium illecebrarum, gratiarum dulcis perfusionis & desiderij pater. Bonorum studiosus, malorum spretor: in labore, in timore, in desiderio, in sermone gubernator, perfectus adiutor, seruatorq; pręcipuus. Cunctorum deorum atq; hominum decus, & dux pulcherrimus atq; optimus. Quem profecto sectari debet, pręclarisq; hymnis venerari vir quisq; cãtilenę illius particeps, quã amor ipse concinit, mentem deorum hominumq; permulcens. Hęc igitur oratio mea Phędre deo voueatur, partim iocis, partim serijs rebus pro ingenij mei facultate referta. Dũ hęc Agato dixisset, quemadmodum retulit Aristodemus conuiuę omnes summo quodam applausu orationem ipsam comprobauerũt: vtpotè quę sicut & Agathone & deo dignũ erat, habita videretur. Quapropter Socrates, ad Eryximachum cõuersus, inquit, An non meritò, ô Acumeni fili Eryximache, supra timuisse nunc videor, quod reuera contigit vaticinatus, quòd Agathon elegãtissimè loqueretur. vnde mihi verba defore putabam? Vnum quidem, Eryximachum respondisse, rectè vaticinatũ te puto, scitè locuturum Agathonem: tibi verò defuturã facũdiam, minimè. Qui non, dixisse Socratẽ, & ipse, ô beate, & alius quiuis à dicendo absterreatur, cui post tam luculentam copiosamq; orationem sit loquendum? Et cętera quidem quãuis apte composita, non adeo miranda videntur: elegantiam verò nominum atq; verborum qua in orationis calce est vsus, si quis animaduerterit, protinus obstupescet. Quandoquidẽ & ipse cum intelligerem non posse me eloquentia propè accedere, parũ abfuit quin verecundia motus hinc aliò, si quò licuisset, abirẽ. Etenim Gorgię me sermo admonuit, quòd illud mihi Homericum contigisset.

Quæ quis non habet nec noscit, alteri dare uel mõstrare nõ põt.

Extimui nempe ne finem verbis imponens Agatho, Gorgiæ facundi caput è sermone suo in meum transmittens, mutum me factum, lapidem pro homine redderet. Tunc demum temere promisisse me agnoui, amorem vobiscū pro virili mea collaudaturum, & ineptè amatoria professum fuisse, quum omnino nescirem qua quidq; sit ratione laudandum. Putabam equidem ob ruditatem meam, de quocunq; quod laudatur à nobis vera oportere referri, & hoc quidem adesse atq; licere, ex his aūt pulcherrima seligentes quàm decētissime ascribere nos debere. Quocirca ingenti quadā spe elatus sum, quasi rectè dicturus, quandoquidem veram laudandi rationem, vt videbatur, haberem. Tandem verò haud cōgruus laudationis hic modus apparuit. Oportere nanque videtur, maxima quæque, & preclarissima rei quam laudamus, ascribere, siue reuera illi adsint, siue non adsint. Nihil enim referre falsa ne an vera sint, cum propositum sit non quomodo amor ipse laudetur, imò vt quisq; amorem laudare quàm maximè videatur. Quapropter vniuersa amori tribuitis, talemq; eū esse, & taliū tantorumq; causam affirmatis, vt quàm pulcherrimus optimusq; appareat, ignorantibus videlicet. Nunquam enim intelligentibus laus huiusmodi recta, & pura iudicaretur. Equidem laudationis huius modum penitus ignorabam. Nesciens itaq; vobiscum conueni me quoq; inter alios collaudaturum. Lingua ergo pollicita est, mens verò nequaquam. Absit igitur à me ista laudatio. Neq;.n. sic illum extollere possem. Veruntamen si vultis, ritu meo vera loqui cupio, & ad meipsum respicere potius, quam cùm orationibus vestris certare, ne risum moueam. Vide itaq; Phædre vtrum vobis placeat orationem huiusmodi nunc audire quæ de amore vera duntaxat enarret, verborum nominumq; vtcunque accidit compositione procedens. Phædrum igitur, Mihi sanè & alijs placet, dicere, vt tuo arbitratu loquaris. Concede mihi ò Phædre dicere Socratem, vt pauca quædam Agathonem rogem, vt ab illo confirmatus loquar. Concedo equidem, Phædrum respondisse: Interrogo modo, Socratem.

Reprehēditur collaudatio, in qua vt cūcta & maxima referantur, falsa pferuntur.

SOCRATIS ORATIO.

INDE Phædrum sic exorsum dicebat. Optima, ò amice Agatho, orationis tuę fundamenta iecisse videris, cū diceres primo quid amor sit ostēdendum, postea illius opera numeranda. Hoc equidem principiū valde probo. Age, itaq; postquam de amore cętera ornate atq; magnifice es elocutus, hoc insuper circa illius naturam mihi declara, vtrum talis sit amor, vt alicuius amor sit, an nullius. Haud peto vtrū matris alicuius patrisúe sit, Ridicula nāq; interrogatio esset, vtrū amor patris matrisúe sit amor. Verum si interrogassem, nūquid pater alicuius pater esset, an non, respondisses vtiq;, si modo congruè loqui voluisses, patrem filij aut filiæ patrem esse. An non? Prorsus, Agathonem dixisse. Nónne & matrem alicuius esse matrem? Et istud consensisse. Responde præterea, Socratē dixisse, pauca quędā, vt quod sentio magis intelligas. Frater nunquid ipsum quod est, alicuius est frater? Esse diceres. Nonne fratris aut sororis? Horum profectò. Conare similiter de amore nobis ostendere, num amor alicuius sit amor. Alicuius certè. Hoc itaq; memoriter serua, cuius sit recordatus. Atq; ad hoc responde, vtrum amor, illud ipsum cuius est amor, appetat, nécne. Et maximè quidem. Nunquid hoc ipsum apud se habet, & tamen quod habet appetit atque amat? An potius non habet quod & amat, & appetit? Verisimile est non habere. Aduerte preterea vtrū pro eo quod verisimile est, necessariū sit ita quicquid appetit, id quo eget appetere: & si non eget, nec cupere. Mihi quidem mirum in modū hoc placet, vt necessarium sit. Tibi verò quid videtur Agatho, dixisse Socratem? Quod & tibi, respondisse Agathonem. Bene loqueris. An vellet magnus quispiā magnus esse, & robustus aliquis, esse robustus? Ex his quæ supra concessimus fieri nō posse mihi videtur. Neq; enim indigus esset eorum quæ in seipso iam contineret. Vera dicis. Etenim si ille qui robustus est, vult esse robustus, & qui velox, esse velox, & sanus denique sanus, forte quispiam crederet, & hos, & alios quoslibet, ea quæ habēt appetere. Ne igitur hic decipiamur. Hęc si diligēter animaduertas Agatho, necessariū esse videbis quæcunq; præsenti in tempore hi habent, eadem in tempore eodem habere, seu velint, siue nolint, hoc ipsum verò quis nam cuperet? Cum verò quis addit: at ego sanus dū sum, volo equidē sanus esse, & diues dū sum, esse diues: atq; idcirco, quę habeo cupio: huic protinus respōdemus. O bone vir, ipse diuitias, sanitatem, roburq; adeptus, vis hæc & in futuro tempore possidere: qm̄ in pręsenti velis nolisúe habes. Vides ergo cum dicis, quę mihi adsunt cupio, nunquid aliud quàm hoc inferas, quæ mihi nunc adsunt, & in futuro adesse exopto. Censes hūc hominem Agatho hoc an aliud responsurū? Nihil aliud, dicere Agathonē. Amor profectò huiusmodi, illud respicit quod nōdum in promptu est nec habetur, adesse videlicet & seruari illa in tempore quod sequatur. Sic est omnino. Et hic igitur, & alius quicunq; appetit, quod nondū expositum paratū est, appetit, quodúe nō adest, nec habet, & quod ipse nō est, quoúe indiget. Talia quædam sunt illa, quorum est appetitus, & amor. Talia proculdubio. Age dixisse Socratē, quæ supra dicta sunt repetamus. Primo quidem amor, aliquorum dictus est amor, deinde illorum potissimū quibus indiget. Certè respondisse. Recordare præterea, quorū esse amorem asseruisti. Ego tibi in memoriā si vis reducam. Equidem ita dixisse te arbitror: A dijs omnia propter pulchrorum amorē fuisse disposita. Turpiū quippe amorem omnino nullum esse. An non ita dicebas? Ita profectò. Probabiliter quidē loqueris, ò amice. Et si ita est, amor certè pulchritudinis amor est, turpitudinis verò minimè: Consentio. Nonne concessum est, id quo eget nec habet, amare? Concessum planè. Ergo pulchritudine indiget amor, eamq; non habet. Necessarium. Quid verò? Num pulchrum vocas quod pulchritudinis indigū est, nec eam habet? Nequaquam. Nunquid vlterius, si hæc ita se habent, amorem pulchrum asseris? Nihil eorum quæ supra dixi, intellexisse videor. Rectè dixisti. Sed responde dixisse parumper vlterius, nūquid ipsa bona pulchra esse vñr? Mihi verò. Si igit̄ amor pulchris caret, bona verò pulchra sunt, bonis quoq; caret. Repugnare tibi, ò Socrates, nullo mō possem. Esto igit̄, vt tu ais. Veritati quidē dicere nunquā, ò dilecte Agatho, aduersari posses, Socrati vero facilimè.

VErum Agathonem iam dimittam, vobisq;, ò conuiuæ, referā sermonem de Amore, quem olim accepi à fatidica muliere Diotima, quę & harū rerum perita erat, & alia multa sapiēter intelligebat, & Atheniensibus olim sacris decēnio ante pestem peractis morbi dilationem dedit. Illa me in amatoria facultate instruxit. Quę igitur illa dixit, conabor vobis ex meipso secundū ea quæ inter me & Agathonem conuenerunt, exprimere. Oportet aūt primo, ò Agatho, vt & tu exposuisti, quid & quale sit amor ostēdere, deinde opera illius enumerare. Pręstat, vt mihi videtur, eodem ordine vobis nunc referre quō hospes illa me examinans pertractauit. Fermè enim eadem ego illi quę mihi Agatho, pręd ixeram. Magnum esse deū amorem, & ad pulchra respicere. Eisdemq; rationibus me redarguit, quibus hūc ipse, quòd neq; pulcher esset amor, vt dicebam, neq; bonus. Ad quam ego tunc, Quid ais, ò Diotima, inquam. Turpis ne igitur ac malus est amor? Et illa: dic meliora quæso. an putas necessarium esse, vt quicquid pulchrum nō est, sit turpe? Maximè. Et quod non sapiens, ignorans? An non aduertisti, esse quoddam sapientię & ignorantiæ medium? Quid istud? Rectè opinari, hoc est veri absq; certa ratione participem esse. hoc siquidem neq; scientia est: nam sine ratione scientia nunquam. Neque ignorantia rursus. Quod enim veri compos est, ignorantia non vocatur. huiusmodi quiddam est opinio recta, inter sapientiam, & ignorantiam medium.

Diotima fatidica.

Inter sapiētiā & ignorantiā media est recta opinio.

Qualis sit opinio recta.

Vera, dicebam ego, narras. Ne cogas igitur, inquit, quod

Amor eſt medius, inter turpe & pulchrum.

quod pulchrum non eſt, eſſe turpe, quodúe non bonũ, eſſe malum. Eadem ratione quamuis amorem, neq; pulchrũ neq; bonum eſſe concedas, non tamen putare debes turpem neceſſario eſſe, vel malum, ſed inter iſta medium. At verò in hoc omnes cõſentiunt, magnum eſſe deum amorem. Ignorãtes ne dicis, inquit, omnes? an ſcientes? Cunctos, inquam. Quónam pacto ridicule magnũ eſſe deum hi confiterentur, qui nec deum quidem eſſe volunt? Qui nam iſti, inquam ego? Vnus quidem tu es, inquit, ego altera. Quónã pacto dixiſſe me hoc aſſeris? Facilè tibi oſtendam. Dic age. Nonne deos omnes pulchros ac beatos affirmas? Nunquid auderes deorũ quempiam nõ pulchrum beatumúe dicere? Non per Iouem. Beatos autem nonne illos vocas, qui bona pulchraq; poſſident? Illos duntaxat. Atqui amorem in ſuperioribus admiſiſti propter pulchrorum bonorumq́ue inopiam, hæc ipſa quorum indigus eſt, appetere. Admiſi equidem. Quónam igitur modo deus eſt, inquit, qui pulchrorum bonorumq́; eſt expers? Nullo pacto vt videtur, inquam. Vides ne quod & ipſe amorem deum eſſe non putas? Quid ergo inquam: Num mortalis eſt amor? Minimè. Quid igitur? Superiorum inſtar, mortalis immortalisúe medium. Quid inquam eſt, ò Diotima? Magnus, ò Socrates, dæmon. Etenim omnis natura dæmonum inter mortales deosúe eſt media. Quam vim habet? Interpretatur, inquit, & traijcit humana ad deos, diuina ad homines: horum quidem preces, & ſacrificia, illorum præcepta ſacrosq́; ſolennes, inſtitutiones, & ordinem. In vtroq; medio conſtituta totum complet, vt vniuerſum ſecum ipſo tali vinculo connectatur. Per hanc vaticinium omne procedit, ſacerdotumq́; diligentia circa ſacrificia expiationesq́;, & incantiones, & diuinationẽ omnem, atq; magicam. Deus quidem homini nõ miſcetur, ſed per id medium commercium omne atq; colloquium inter deos hominesq́; conficitur, & vigilantibus nobis, & dormientibus. Quicunq; harum rerũ peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt felix vir, & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates quæ manibus explentur, callent, mercenarij nominãtur. Enimuero hi dæmones multi atq; varij ſunt. Ex his vnus eſt amor. Qui nam parentes, inquam, amoris? Quamuis dictu prolixum ſit, inquit, exponam tamen.

Natura dæmonum. Munia & officia dæmonum.

Diuinatio & magica cõcluditur per dæmones.

Amor vnus ex dæmonibus.

Quando nata eſt Venus, parato conuiuio diſcubuerunt dij cæteri, & μήτιδος, i. cõſilij filius, πόρος, i. affluentiæ deus, Cum cenati eſſent, πενία, i. paupertas mendicatura cibum, vtpotè epulis illic abundantibus venit, & circa fores obuerſabatur. Porus quidem nectare ebrius, vinum nanque nondum erat, Iouis hortum ingreſſus eſt, & ſomno grauatus dormiebat. Penia verò inopia compulſa quo pacto filium quaſi quibuſdam inſidijs ex Poro conciperet, excogitauit. Quare iuxta illum accubuit, Amoremq́; cõcepit. Vnde natus eſt Amor ſectator cultorq́; Veneris, propterea ꝙ in veneris natalibus eſt progenitus. Quinetiam natura pulchri deſiderio capitur, quũ Venus ipſa ſit pulchra. Quoniam verò Pori ac Peniæ Amor eſt filius, ſortem huiuſmodi nactus eſt. Principio aridus eſt, & ſqualidus, nudis pedibus, ſemper humi volans, ſine domicilio, ſine ſtramẽtis, & tegmine vllo, ad fores in via ſub diuo dormiens, naturamq́; matris ſeruans, ſemper egenus. Secundũ verò patris ſtirpem, pulchris ac bonis inſidiatur, virilis, audax, & vehemẽs ſagaxq́; venator, noua ſemper machinamenta contexens, prudentiæ ſtudioſus, facundus, per omnem vitam philoſophans, incantator, faſcinatorq́; potens, veneficus atq; ſophiſta. Neq; immortalis omnino ſecundũ naturam, neq; mortalis: ſed interdũ eodem die pullulat atq; viuit, quoties exuberat: interdũ deficit: atq; iterum reuiuiſcit ob patris naturam. Quod verò acquiritur, continuè ſubterfluit. Quocirca neq; mendicus eſt amor vnquam, neq; etiam opulentus. Quinetiam inter ſapientiã & inſcitiam cõſtituitur. Sic.n. res ſe habet. Nullus deorũ philoſophatur, aut ſapiens fieri cupit. Eſt enim. Nec alius quiuis ſapiens philoſophatur. Neq; omnino ignorãtes philoſophantur, neque ſapientes fieri cupiunt. hoc.n. habet ignorantia peſsimum, quando qui nec pulcher bonus eſt, neq; ſapiens, ſufficiẽter hæc habere ſe cenſet. Nunquam igitur expetit illa quorũ ſe indigum non aduertit. Qui ergo potiſsimũ, inquam, Diotima philoſophantur, ſi neq; ſapientes neq; ignorãtes id agunt? Hoc profectò vel puer intelliget, inquit, ꝙ hi videlicet qui inter iſtos ſunt medij, è quibus eſt amor. Sapientia nempè pulcherrimum quiddã eſt, amor autem circa pulchrum verſatur. Ex quo neceſſario ſequitur Amorem eſſe philoſophum: cumq́; philoſophus ſit, medium ignorãtis ſapientisq́; tenere. Horum in cauſa eius genitura conſiſtit. Nam ex patre ſapiente & opulento eſt genitus, matre verò minimè ſapiẽte, & certè paupere. Natura itaq; dæmonis, ò amice Socrates, iſta. Nec mirũ eſt talem te amorem finxiſſe ex ea opinione, quã de natura eius habebas. Nam, vt ex tuis dictis conijcio, nõ amantem, ſed amatũ amorem eſſe putabas, & idcirco pulcherrimum tibi amorẽ eſſe viſum exiſtimo. Amabile quidem ipſum reuera pulchrum eſt, delicatum, perfectũ & certiſsimum. Amans aũt aliam talem ideam habet, qualem in ſuperioribus figuraui. Eſto, inquam, vt ais, hoſpes, præclare enim loqueris. Cum verò talis ſit amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps, ò Socrates, docere conabor. Talis quidem eſt, & ita genitus amor. Eſt autem pulchrorum, vt ipſe inquis. Verum ſi quis ita quærat, cuius gratia amor pulchrorum eſt, ò Socrates, atq; Diotima? Imò ſic clarius. Qui pulchra amat, quid ab his potiſsimũ expetit? Quid reſpõdebimus? Adeſſe videlicet ſibi. At hęc reſponſio quęſtionem huiuſmodi vltra requirit. Quid erit illi cui pulchra aderunt? Nihil in promptu quod reſpondeam habeo. Siquis verò inquit, mutatis vocabulis, & bono pro pulchro vtens, percontetur. Qui amat bona, quid expetit? Adeſſe ſibi, inquam. Quid huic erit, cui bona aderunt? Facilior ad iſta reſponſio, inquã. Felix enim erit. Poſſeſsione ſanè bonorũ beati ſunt quicunq; beati, neq; requirere vlterius opus eſt, ad quid felix eſſe velit, qui felicitatẽ optat, ſed finem iam reſpõſio habere videtur. Vera loqueris, inquam. Nunquid hanc voluntatẽ amoremq́; cunctis cenſes hominibus eſſe cõmunem? omnesq́ue velle bona ſibi ſemper adeſſe? Communem planè. Cur ergo nõ omnes, ò Socrates, amare dicimus, ſiquidem omnes & eadem & ſemper amant? ſed quoſdã amare, alios minimè? Admiror & ipſe. Sed ne mireris. Nam ſpeciem quandã amantium ſeligentes, Amorẽ denominamus, totius nomen attribuentes. In alijs aũt, nominibus alijs vtimur. Exemplo, inquam, quodã declara. Vt ecce. Scis vtiq; facere, amplum quiddã eſſe. facere ſiquidem generatim dicitur cauſa qua vnumquodq; ex nõ eſſe ad eſſe procedit. Quapropter omnes cuiuſq; artis actiones, effixiones ſunt, & artifices omnes poetę, id eſt factores. Vera narras, inquã. Vides tamen ꝙ non vocãtur poetę, ſed alia nomina ſortiuntur. ex omni verò factione, vna ſelecta particula, quæ.ſ. circa muſicã carminaq́; verſatur, totius nomine nuncupatur. Poeſis.n. id eſt effictio, hæc ſola vocata eſt: quiúe hanc effictionis particulam habent, poetæ. Vera hæc ſunt, inquam. Idem quoq; circa amorem accidit. Nam ſummatim quidẽ omnis bonorũ felicitatiſq́ue appetitio, maximus & inſidiator amor eſt cuiq;. Verum qui ad bonũ ſtudio pecuniarũ vel gymnaſticæ vel ſapientiæ proficiſcuntur, nec amare nec amatores cognominantur. Qui verò ſecundũ certam ſpeciem ad id cõtendunt, totius nomen ſubeunt, amorẽ videlicet, & amare, & amatores. Rectè loqui videris. Nõnulli ferunt, eos qui dimidium ſui perquirunt, amare. Ego, autem, neq; dimidij, neq; totius amorem aſſero, niſi aliquo pacto ſit bonũ: quando quidem & manus & pedes, ſi videãtur mala, vel à ſeipſis homines abſcindere volunt. Nõ enim ſuum quiſque diligit: niſi fortè quiſpiam quod bonum eſt, ſuum ac proprium cuiuſq; vocet, quod verò malum, potius alienum. Quippe cum nihil aliud præter bonũ homines ament. Nonne ſic & tibi videntur? Sic vtique. Simpliciter ergo dicendum eſt, homines bonũ amare? Proculdubio. An non addendum quod adeſſe ſibi

bonum

bonum cupiunt? Addendum. Nec adesse solum, sed & semper adesse? Et semper. Est igitur summatim amor appetitio qua bonum sibi semper esse quis cupit. Vera nimium loqueris. Postquam huiusmodi quidā semper vniuersalis est amor, potes ne dicere quæ potissimum appetendi conditio, quiúe prosequendi modus, & in quali vel actione vel studio, Amor propriè nominetur? Si id ostendere potuissem, nunquam sapiētiam tuā admiratus essem Diotima, neq; discendi gratia ad te venissem. At ego dicam. Est, inquam, hoc partus in pulchro, tam secundum animam, quàm secundum corpus. Vaticinio opus est ad id quod ais intelligendum. hoc.n. nullo modò percipio. Dicam equidem planius. Omniū, ò Socrates, hominum prægnans, & grauidum corpus est. prægnans & anima. Et cum primum ad certam ętatem peruenerimus, parere nostra natura cupit: parere verò in turpi nequit, in pulchro potest. Viri sanè mulierisq; congressu fœtus partusq; prouenit. Est autē opus hoc diuinum, & in animali ipso mortali, immortale hoc est, conceptio, scilicet & generatio. Hæc in eo quod sine proportione & dissonum est, expleri nequeunt. Dissonum autē est quod turpe, ab omni quod est diuinum: pulchrum verò diuino consonum. Parca igitur & Lucina generationi pulchritudo ipsa est. Quocirca quoties pulchro quod grauidum est adhæret, lętitia gestit, hilaritate & voluptate diffunditur, pariterque & generat. Contrà verò cū turpi propinquat tristitia quadam & dolore cōtrahitur, absterreturq; & cohibetur, nec gignit, sed fętū retinens angitur. Quapropter quod concepit, & iam luxuriat, adultumq; ad generationē anhelat, circa pulchrū vt plurimū obuersatur, qm̄ inde acri anxietate leuatur. Est enim amor non pulchri Socrates, vt tu putas. At cuius, inquam. Generationis partusq; in pulchro. Reuera? Reuera, inquam. Cur generationis? Quia amor sempiternū quiddam est & immortale, quēadmodū in ipso mortali generatio: immortalitatē autē vnà cū bono appetere necesse est ex illis quæ supra concessimus, quandoquidem amor est appetitio, qua bonum sibi quisq; semper adesse desiderat. Ex his concluditur Amorem immortalitatis quoq; desiderium esse. Hæc omnia mihi Diotima tradidit, cū de amatorijs sermonem habuit. nec non sic interrogauit. Quam huius amoris cupiditatisq; causam, ò Socrates, arbitraris? An non vides quàm grauiter afficiuntur animantes omnes, & quæ gradiuntur, & quę volant, cum ad generationem toto impetu proferūtur, & amoris ardore insaniunt? Primo quidē generationis causa quàm vehementer congredi concupiscunt. Deinde quantum circa natorum alimenta laborant. Horumq; causa imbecilla etiam animalia aduersus robustissima prelia poscunt, & pro illis occūbere parata sunt, ac fame deficere, modo filios nutriant, & aliud quodlibet audacter aggrediūtur. Homines quidem fortè putaret quispiam rationis discursu hæc agere, brutis autē quę nam amoris tam ardentis causa est? Assignare hanc potes? Minimè, inquam. Credis ne inquam, inquit, in amatorijs peritus fore, dum hęc ignoras? Ob hanc causam ad te, ò Diotima, vt supra dixi, confugio, quia præceptores me indigere cognosco. horū itaq; præcor, & aliorum quæcunq; ad amorē attinēt, causam afferas. Si credis illis naturæ amorē esse cuius sępe iam diximus, ne mireris. Ex hoc.n. similiter vt ex superioribus, natura mortalis, semper & immortalis esse pro viribus nititur: hoc autem generatione duntaxat assequitur, quoniam semper alterum iuuenem veteris loco substituit. Enimuerò eo ipso in tempore, quo animalium vnumquodq; viuere dicitur, idemq; esse, vt à pueritia ad senectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in seipso eadem continet, sed nouum semper efficitur, & vetera exuit, secundum pilos, carnem, ossa, ac sanguinē, & vniuersum corpus. Neq; in corpore solum, verumetiam in anima id contingit. Mores, consuetudines, opiniones cupidines, voluptates, dolores atq; timores, continuę permutantur. neq; quicquā ex istis idem, & simile perseuerant, sed priora quidem abolentur, noua verò succedunt. Quinetiam quod mirabilius est, scientię quoq; non solū alię euanescunt, alię surgunt, neq; semper secundum scientias ijdem sumus, verumetiā vna quæuis scientiarum idem patitur. Quod.n. dicitur meditari, quasi exierit, sciētia dicitur. Obliuio nanq; scientiæ exitus est. Meditatio verò nouam memoriam semper abeuntis loco restituens, scientiam seruat, vt esse eadem videatur. Hoc vtiq; pacto omne mortale seruatur, nō quia semper omnino idem sit vt diuinū, sed quia quod tabescit, & abit, nouum & simile sibi relinquit. Hoc remedio Socrates, quod mortale est siue corpus, seu quodlibet aliud, particeps immortalitatis euadit, quod verò diuinū & immortale, alia ratione. Quamobrem mirari non debes, si omnia germen suum natura charissimum habeant. Nam immortalitatis gratia nixus huiusmodi atq; amor cuilibet inest. Cum hęc audissem, admiratione cōmotus, inquā, Sicci ne Diotima sapiēs reuera de ijs iudicandum? Tum illa, vt perfecti sophistę solent, Certo scito, inquit, ò Socrates. Et enim si gloriæ studium quod hominibus inest, considerare volu eris admiraberis ruditatē tuam, quòd ea quę dixi, non satis comprehenderis. Cernes equidem quàm vehemēter exoptent, notos sese omnibus exhibere, & in futurū immortalem gloriam, cōsequi. Nam huius gratia magis quàm filiorū pericula subeunt, pecunias erogant, laboresq; nullos respuunt, ac deniq; sese morti exponunt. An censes Alcesten pro Admeto mori voluisse, aut Achillem in vltione Patrocli occumbere, aut vestrū Codrum pro filiorum regno perire, nisi immortalē virtutis memoriam, qualis apud nos extat cōsecuturus se præsagissent? Longè abest, inquam, imò pro immortali virtute & honesta opinione cuncta hæc, vt arbitror agunt: & quo meliores homines sunt, eo magis ad ista contendunt. Nā immortalitatem amant. Quicunq; igitur corpore fœcundi sunt, ad fęminas se magis conuertunt, atq; ita amant, & filiorum generatione immortalitatem, memoriam, fęlicitatem, per omne tempus assequi sperant. Sunt & qui animam grauidam atq; fœcundā magis quàm corpus habeant. hi sanè concipiunt ea quæ animæ & concepisse & cōcipere conuenit. sed quid nam conuenit? Prudētiam videlicet, aliasq; virtutes, quarum rerum poetę omnes genitores sunt nec nō artifices illi qui inuentores dicuntur. Maxima verò, & omnium præstantissima prudentia est qua ciuilia & domestica guberuantur, cuius nomen est temperantia atque iustitia. Quisquis ergo virtutū huiusmodi natura plenus & grauidus est, ideoq; diuinus, ętate debita imminente parere iā generareq; affectat, & idcirco passim vagatur, quæritq; pulchrum, in quo generet. in turpi nanq; minimè generaret. Quapropter corporibus speciosis magis quàm deformibus gratulatur, vtpotè prægnans. Quod si animam prætereа pulchram generosam docilemq; reperiat vtraq; pulchritudine concurrente, mirifice delectatur, & coram homine illo confestim de virtute loquendo facundia pollet, qualis esse debeat vir bonus edisserens, quodúe sit eius officium, atq; hac doctrina imbuere illum studet. Adhærens quippe pulchro, eoq; familiariter vtens, quæ quondam conceparat, parit & gignit, illius tam in absentia quam præsentia memor: quodúe inde nascitur, cum illo communiter nutrit atq; educat. Vnde augustiorem communionem, firmioremq; amicitiam vicissim contrahunt quàm mortalium filiorū parentes, vtpotè qui in filijs immortalibus magis pulchrioribusq; vnà communicāt. Etenim huiusmodi filios quilibet potius quàm humanos eligeret, præsertim qui Homerum Hesiodumque consideret, & poetas alios æmuletur, dum cernit quales filios reliquerunt: qui cum immortales sint, immortalē quoq; gloriam memoriamq; parentibus præbuerunt: qualesq; Lycurgus Lacedæmonijs reliquit filios, Lacedęmoniæ ac totius penè Græciæ seruatores. Honoratur & epud vos propter generationem lęgum ipse Solo, alijq; permulti alibi apud Græcos & Barbaros, qui multa atq; præclara opera demonstrarunt, virtutem omnem progenerantes. Quibus

Amor est immortalitatis desiderium.

Assidua mutatio in corpore & anima.

bus sacra ac templa multa, ob huiusmodi sæpe natos dicata sunt, ob humanos verò adhuc alicui nunquam. In his vtiq; amatorijs ô Socrates, ipse forsitan industria tua initiareris. Vtrum verò vlterius procedas, ac perfecta demũ amatoria, quæúe sublime spectant, quorũ gratia hæc sunt animaduertas: Vtrum, inquã, pergere valeas, néc ne, ignoro. Dicã tñ omniq; studio tibi opitulabor. Tu verò ꝓ viribus sequi me nitere, Oportet eũ qui ad hoc recto sit tramite progressurus, statim ab adolescentia pulchra corpora contẽplari: & primũ quidẽ si modo rectè ducatur, vnũ corpus amare, ibiq; rationes pulchras producere, cogitare deinde pulchritudiem quæ corpori cuilibet inest, alterius corporis esse germanã. Et si sequi decet quod in specie pulchrum, absurdũ est credere eam quæ omnibus corporibus inest, non vnã eãdemq; pulchritudinẽ esse. Et qui hoc aduertit, omniũ simpliciter pulchrorũ corporum amator euadere debet, amoris autẽ erga vnũ vehementiã hac ratione remittere, atq; vnius speciẽ parui facere. Post hæc pulchritudinẽ quæ animis inest, illa quæ in corpore præstantiorem existimet, adeo vt siquis animi ingenui sit, quamuis forma corporis alijs qubuldã cedat, sufficere tñ arbitretur, & amet, curetq;, & rationes hmõdi pariat, quæ ratq; sermones omnes qui reddere meliores adolescentes possint: vt hinc ad pulchritudinẽ quæ in officijs ac legibus reperitur, inspiciendã ducatur, intelligatq; illam omnem sibijpsi vniformẽ cognatamq; existere, vt eam quæ circa corpus est pulchritudinẽ parui faciat. Post officia legesq;, ad scientias transeat, vt scientiarũ pulchritudinem contempletur: dumq; id quod ampla exuberat pulchritudine, contuetur, haud amplius tanquam mancipiũ vnius puelli speciem admiretur: neq; vnius hominis vel officij pulchritudine sit contentus. Nã quisquis in hoc delinquit, exilis & abiectus est seruus. Verùm in ꝓfundũ pulchritudinis se pelagus mergat, vbi ipso intuitu multas præclaras atq; magnificas rationes intelligẽtiasq; in philosophia abũdè pariat, donec ibi confirmatus & roboratus, scientiam iam vnã talem intueatur, quæ pulchri talis existit. Aciem verò nunc mentis pro viribus adhibe. Quicunq; hucusq; per amatoria gradatim deducitur, recto ordine pulchra intuitus, ad finẽ iam amatorij affectus perueniens, subitò quandam natura mirabilem inspiciet pulchritudinẽ. Hoc illud cuius gratia labores omnes pręcedentes subiuimus. Principio quidem semper est, nec fit, nec interit, neq; crescit vnquã, neq; decrescit: pręterea non hac ex parte pulchrum, ex illa turpe, vel tum pulchrũ, tum minimè neq; ad hoc quidem pulchrũ, turpe verò ad illud. Vel hic pulchrum, ibi turpe, vt quidusdam pulchrum sit, quibusdã verò nequaquã. Neq; rursus imagnatione quadã ipsum pulchrum ita fingetur, quasi vultus pulcher, vel pulchræ manus, aut aliud quiddam cuius corpus est particeps. Neq; vt oratio quędam, vel ratio, aut sciẽtia quędam. Neq; in alio iacere putabitur velut in animali, vel terra, vel cœlo, aut alio quopiam, sed idipsum per seipsum cũ semetipso vniforme semper existens. Cętera verò omnia quę pulchra sunt, illius participatione pulchra, ea.s.condicione, vt nascentibus & intereuntibus alijs, nihil subtrahatur illi, aut addatur, neq; passionẽ vllam incurrat. Quãdo vero ab his aliqt:is legitimè amando ascendens, illud ipsum pulchrum suspicere incipit, fermè iam finem atingit. Hoc est profectò ad amatoria rectè pergere, vel ab alio duci, quando videlicet quis ab his pulchris gratia pulchri illius ascendere incipit, quasi quibusdã gradibus vtẽs, atq; ab vno primum in duo trãsiens, & à duobus in omnia quę pulchra sunt corpora, ab his in omnia officia pulchra, à pulchris officijs ad doctrinas pulchras conuersus, à doctrinis deniq; multis in illam doctrinam perueniens, quæ nõ alterius est quàm illius ipsius pulchri doctrina: atq; ita demũ quid ipsum pulchrum sit, contẽplatur. In hoc vtiq; vitæ statu, ô Socrates, si vsquã alibi, homini videlicet ipsum pulchrũ spectanti viuendum. Quod si quando videris, suprà quam dici possit pręciosius auro, ornatisq; vestibus & pulchris pueris adolescentibusq; censebis. Quos nunc & tu & alij multi, dum spectatis, nimiũ obstupescitis, & si fieri posset, eligeretis inter illos semper cibo potuq; neglecto versari. Quam felix illud spectaculum fore putamus, sicui contigerit, vt ipsum pulchrũ intueatur, syncerũ, integrũ, purũ, simplex, nõ humanis carnibus, coloribus, non alijs mortalibus nugis cõtaminatum, sed ipsum secundũ se pulchrũ diuinum inspiciat. Num vitam hmõi parui facias? hominis videlicet ipsius qui illuc suspicit, qui tã pręclarum spectaculum contuetur, qui illi cohęret. Non ne cogitas quod sibi solũ cernẽs ille eo oculo pulchrũ quo percipi potest, nõ imagines virtutis vlterius sed virtutes ipsas pariet? quippe cũ nõ simulachrum, sed rẽ ipsam attingat. Cumq; virtutẽ veram pariat, atq; alat, Deo amicus efficietur, & si quis alius hominũ, is maximè immortalis existet. Hęc Socratem referebat, ô Phędre, alijq; conuiuę, Aristodemus dixisse sibi relata à Diotima. Cui fidem adhibeo, atq; alijs persuadere studeo, hominũ naturam haud facilè posse ad beatę immortlitatis possessionẽ quicquã legitimo amore cõducibilius inuenire. Quamobrẽ honorandũ amorem ab omnibus hominibus censeo. Equidẽ amatoria colo, meq; summopere in his exerceo, aliosq; exhortor. Et nũc quidẽ ac semper pro ingenij facultate amoris vim & fortitudinẽ laudo. Hunc ô Phædre sermonẽ, si vis quasi laudationem quãdam amoris existima: sinautẽ aliter appellare placet, appella. Cũ hęc dixisset, vt retulit Aristodemus, reliqui omnes probarunt, Aristophanes solus repugnare tẽtauit, quia mentionem sermonis illius suprà fecerat. Sed repentè vestibuli ostium percussum sonitũ dedit, & clamor debacchantium iuuenum tibicinęq; auditus. Tum Agathonem Videte dicere ministri qui nam homines aduentarint, & si quis familiaris noster intersit, ad nos accersite. Si nullus, nos haud amplius bibere, sed iam quiescere nunciate. At paulò pòst vocẽ Alcibiadis audierunt, ebrietate insultantis, altiusq; in vestibulo clamãtis. Qui vbi esset, Agathonẽ stagitasse, ad seq; duci iussisse. Eum igitur tibicina alijque contubernales ducebant, & ad fores vestibuli sistebãt, corona quadam ex hedera violisq; cõserta redimitũ, vittisq; multis caput circundatũ, clamantemq;, Saluere vos iubeo viri, ebrium valdè hominẽ compotatorem suscipite. Vel abeamus, Agathonẽ solum coronantes, cuius gratia venimus. Heri equidem interesse nequiui, hodie veni vittas ferens, vt à meo capite sapientissimi pulcherrimiq; caput, si ita dicam, reuincirem. An me velut ebrium deridebitis? ego verò, rideatis licet, vera tamen loqui me scio. Respondete clare nunquid ad hęc ingredi permittatis? cõpotetis, an non? Hic acclamasse omnes, iussisseq; ingredi, atq; accumbere, Accersiuit & Agatho cõtubernales igitur adducebant. ille vittas tollẽs & Agathonis caput circundaturus, Socratẽ licet in conspectu esset, non vidit. Propè Agathonem igitur assedit, inter hunc & Socratẽ medius. Ei nanq; Socrates cesserat. Cum sedisset, Agathoni congratulatus est, coronauitq;. Agatho, suscipite, inquit, Alcibiadẽ, pueri vt sic velut tertius accũbat. prorsus dixisse Alchibiadẽ, & quis tertius cõuiua esset, interrogasse, conuersumq; Socratẽ vidisse, cumq; resilijsset, Pro Hercules dixisse, quid hoc est? hic etiam insidiatus mihi, ô Socrates, consedisti? Sic semper soles, vbi minimè omnium expectarẽ, protinus mihi occurrere. & nunc cur huc venisti? Cur hic potius quàm apud Aristophanem sedes? aut si quis alius ridiculus hic est, víderiq; vult? Sed callidè excogitasti, qui iuxtà conuiuarũ pulcherrimũ hic sederes. Socratem autẽ ad Agathonem conuersum Vide, dicere, Agatho si quo pacto mihi succurrere potes. Amor quippe huius hominis, haud leue quiddam mihi extitit. Ex eo nanq; tẽpore quo hunc amare cœpi, nunquã mihi licet aut aspicere pulchrũ aliquem aut alloqui, quin iste zelotypus.i.amatoria suspitione captus, & inuidens mira quędam tentet, conuicieturq;, imò vix se continet quin manus inferat. Vide igitur ne in pręsentia tale quid agat, sed nos concilia: vel si vim inferre conetur, opitulare. Nam huius furor & amatorius impetu

impetus me maximè terret. Ad hęc Alcibiades, Inter me ac te conciliatio nulla cadit, sed horũ causa alias vlciscar: nunc autẽ Agatho mihi aliquas ex his vittis impartias, vt & huius mirabile hoc caput exornẽ, ne mihi succenseat quòd te coronauerim, non ipsum qui omnes homines sermonibus superat, non heri tm̃ vt tu, sed semper. Acceptis itaq; vittis, coronauit Socratem, ac sedit. sedens autem inquit, Nimiũ mihi sobrij conuiuæ videmini, neq; permittendum vobis id censeo. bibendũ est.n. Nam inter nos id cõuenit. Ergò bibendi principẽ donec satis biberitis, me vobis propono. ferri iube Agatho si quod adest amplũ poculũ. sed nihil opus est, imò feras huc puer vas illud, quod plures quàm octo pateras capere videtur. Cum vas impleuisset, prior ipse bibit, Socrati deinde infundi iussit, & inquit, Aduersus Socratem, ò conuiuæ, dolo hoc nihil promoueo. Quantumcunq; quis iusserit, ebibet, nec ebrium vnquã videbitis. Socrates, cum infudisset puer, bibit. Tum Eryximachus, quid agimus Alcibiades? Ita nec loquimur quicquam super calicem, neq; canimus, sed quasi sitientes ingurgitamus? Ad quem Alcibiades, Salue optime Eryximache, optimo & frugi admodũ patre nate. Et tu salue, Eryximachus subiunxit. verũ quid nobis agendũ? Quod inquit Alcibiades tu præceperis. Tibi quidem parendum est. Vir medicus multis alijs æquabitur vnus. Impera ergò quodcunq; lubet. Audi iam, inquit Eryximachus. Antequam ingredereris, visum fuit ab vnoquoq; præsentium facto in dexteram circuitu deinceps Amorẽ pro ingenij facultate laudandũ. Nos quidẽ singuli diximus, tu quoque cũ nõ dixeris, biberis autẽ, iure dicere debes: & cũ dixeris, tunc demũ Socrati quicquid volueris, imperabis. Socrates quoq; illi qui ad dexterã succedit similiter, cæteriq; deinceps. Præclarè loqueris, inquit, Eryximache. Sed nõ æqua ratio videri debet, vt ebrius cũ sobriorũ oratione verba sua cõferat. Sed ò beate vir, persuasit ne tibi Socrates quicquã ex his quę paulò antè narrauit? Vel scis cõtrà esse omnino? Hic.n. si eo præsente quẽquam laudauero, vel Deũ, vel hominẽ alium quàm hunc ipsum, manus non continebit. Bona verba quæso, dixisse Socratem. Nihil ad hęc dicas, respondisse Alcibiadem: per Neptunum.n. neminem alium te presente laudarim. Sic agendũ, inquit Eryximachus, videtur, & si vis Socratem lauda. Quid ais? inquit Alcibiades, Oportere videtur Eryximache, hunc virum aggrediar, & coram vobis vlciscar. Quid cogitas, dixisse Socratem, de ridiculis quibusdam me laudabis? An quid ages? Vera loquar, inquit Alcibiades, permittis ne? Vera quidem, dixisse Socratem, loqui permitto, ac etiã iubeo. Parebo, inquit Alcibiades, quàm libentissimè, modò id assequi possim. Verũ tu obserua, & siquid minus verũ refero, interpella vt lubet, mendaciumq; redargue. Nunquã enim spontè mẽtiar. Neq; mireris, si aliud aliũdè vtcunq; redit in memoriã, reuoco. Nam haud facile est homini sic affecto miros tuos mores facundè, certoq; ordine numerare. Socratẽ ò viri conuiuæ, per imagines laudare conabor. Iste igitur fortè suspicabitur, ne ad ridicula sermonẽ conuertã. Sumetur autem imago veri non ridiculi gratia.

ALCIBIADES COLLAVDANS SOCRATEM.

SOCRATEM assero persimilem Silenis istis, qui sedentes inter alias imagines à sculptoribus figurantur, ita vt fistulas tibiasúe teneant. Qui si bifabriam diuidantur reperiuntur intus imaginem habere Deorũ. Satyro quoq; Marsyæ similẽ esse dico. Et quòd aspectu quidem his es persimilis, ne tu quidem, ò Socrates, negabis. Quòd verò in alijs quoq; similitudinẽ eorũ habes, deinceps iam audi. procax & contumeliosus es, an non? si non fateris, equidem testes adducam. An non tibicen? Et tibicen quidẽ Marsya longè præstantior. Ille.n. instrumentis quibusdam homines demulcebat oris potentia, & nũc etiam siquis modulatione illius vtitur. Nã illa quę Olympus modulatus est, Marsyam qui docuit modulatũ dico. Eius igitur harmonia seu vir quidã benè, seu fœmina malè vtatur, sola animos attrahit, & quia diuina est, ostendit qui nam dijs mysterijsq; indigeant. Tu autem in hoc dũtaxat differs ab illo, quòd sine vllo instrumento nobis quidem verbis hoc idem efficias. Nos certe quoties aliũ audimus alterius verba referentẽ, etsi nimum boni oratoris, tamen nullius, vt ita dixerim, illa facimus. At cũ te quis audit, aut tua verba quouis alio referẽte, quamuis ineptus ille sit qui refert, & siue vir seu fœmina, siue adolescentulus audiat, obstupescimus quidem, ac mente corripimur. Equidem nisi suspicarer, ne forte nimis ebrius videar, iureiurando interposito affirmarem, qualia mihi alias ab huius verbis contigerunt, contingantq; etiam nunc quoties hunc audio. Multò magis quàm hi qui Corybantum more deferuntur, cor in me concitatur ad huius verba, lachrymasq; effundo, videoq; multis alijs hoc idem cõtingere. Et cum Periclẽ audiebam, cęterosq; oratores bonos, videbantur illi quidem mihi præclarè dicere, sed nihil tale mihi contingebat, neq; concitabatur animus, neque seipsum quasi seruiliter viuentem cõdemnabat. Sed ab hoc Marsya nostro sæpe ita inflector, vt existimẽ nullo modo in hoc statu vitæ mihi esse viuendũ. Hæc ò Socrates, ne negaueris. Quinetiã certò scio, si in præsentia aures illi præstare velim, minimè tolerarem, sed eadem illa mihi euenirẽt. Cogit.n. me fateri, quòd cum ipse ego in multis deficiam, tamen meipsum negligo, remq; populi Atheniẽsium curo. Vi ergò quasi aduersus Sirenas obturãs aures, hunc fugio ac vito, ne apud eum sedens consenescam. Patior autem erga hunc solum quod nemo existimaret, vt cuiusquam pudore ac verecundia detinerer. Atqui hunc solũ vereor. Conscius.n. mihi sum, defendere me non posse, quin sint agenda quæ iubet: sed cum ab eo discedo, populari ambitione me superari. Fugio igitur hunc atq; vito, & quoties ipsum intueor, verecundia me quia promissa non seruauerim, capit, vt sæpe cupiam hunc è vita decedere: Rursus verò si acciderit, scio me longè id iniquius toleraturum. Itaq; quo me vertam, aut quemadmodũ hoc vtar, nescio. Et à modulationibus quidem Satyri huius talia mihiq; & multis alij contigerunt. Cætera verò audite, vt similis sit his, quibus ego similem esse dicebam, & vim quàm mirabilem habeat, intueamini. Scitote neminem vestrum Socratem cognoscere. Sed ego vobis ostendam, quandoquidem dicere iã incepi. Cernitis quàm vehemẽter Socrates erga pulchros afficitur? semperq; inter eos versatur & obstupescit? ignorat omnia, nihl nouit. figura profecto hęc Silenis est persimilis. Scitote igitur eum hac habitus forma exteritus amiciri, tanquam sculptum quendam Silenum. Intus verò si aperiatur, mira, ò viri conuiuæ, castimonia & integritas inest. Neq;.n. pulchritudinem corporis cuiusdam quicquam æstimat, neq; diuitias, neq; honores, neq; cætera quæ vulgus admiratur, sed ea cuncta supra quàm existimari queat, longè spernit, ac pro nihilo ducit. Quocirca nullius nos esse apud eum vobis assero: fingit tamen ironicus aliter, ac iocari palã de his rebus nunquam cessat. Serio autem agentis atq; intus aperti, nescio vtrum quisquam vestrum diuinas quæ intus latent imagines vnquam inspexerit. Ego certè quandoq; eas conspexi, atque mihi visæ sunt vsqueadeo diuinæ, & aureę, & formosæ, & mirabiles, vt nullo modo fas existimẽ aliter quàm Socrates præcipit, agere. Ego iam aliquando ò viri conuiuæ, Socratem arbitratus mea specie reuera admodum delectari, occasionem hanc mirificam felicemq; ad id quo affectabam, me nactum esse putaui. Gratificari quippe Sacrati constitui, vt quæcunq; ille nouerat, mecum communicaret. Nam magnum aliquid & mirificũ formositatẽ meam existimabam, eaq; plurimum fidebam. Cumq; antea nunquam sine comite cum eo loqui consueuissem: quandoq; dimisso comite, solus cũ eo restiti. Vera vobis omnia aperienda sunt. Attendite obsecro. Si mentior Socrates, ipse redargue. Restiti equidem ò viri conuiuæ, solus cum solo sperãs eadem hunc mihi dicturum, quæ amatores amatis

cum

cum soli sunt, loqui solent. Qua spe valde lętabar, horũ verò nihil actũ est, sed vt solitus erat, cũ ad vesperã vsq; disseruisset, abijt. Post hæc ad palæstrã hunc citaui exercuiq; quasi in hac aliquid perfecturus. soli itaq; sępe nos simul gymnastica exercuimus. Quid multis opus est verbis? Nihil mihi successit. Postquam verò hac nequaquam successissarat, durioribus machinamentis virũ hunc aggredi statui, nec ab inceptis desistere. Audite quàm vehementer huic insidiatus sum. Cœnatũ accersiui tanquam amator amatis insidiatus. Is non facilè nec primo paruit, tandem verò obsecutus est. Venit ergò: sed sumpto cibo cõfestim abiturus surrexit. Tunc ego pudore detẽtus, abire permisi. Sed alias vehementiores insidias tendens, post cœnam ad multã noctem sermonẽ protraxi: cumq; vellet discedere, obijciens intẽpestam noctem, manere coegi. Quieuit igitur in proximo lecto, super quẽ sedens cęnauerat, nec alius præter nos vllus ibi ea nocte dormiuit. Quæ hactenus dicta sunt, sine rubore vbiq; proferri possunt. Quæ verò sequuntur, nõ prius audietis quàm prouerbiũ illud recensuerim, Vinũ & cum pueritia, & sine pueritia est veridicum. Quinetiam iniustũ videtur, vt is qui Socratẽ laudat, superbum & inuictum facinus illius silentio prætereat. Præterea non aliter affectus sum quàm ille quẽ vipera mordet. Illũ quippe ferũt qualis sit eius passio aperire nolle, nisi his qui similiter ægrotant, quasi hi soli, vtpotè mali nõ ignari, ignoscãt, siquis cruciatu cõpulsus, & loqui & agere cuncta non dubitet. Ego igitur præ cæteris adstrictus vehementiori philosophiæ morsu, qui omniũ est acerrimus, & siue cor, siue animũ, siue quõcunq; id appellandũ sit, saucius cupiditate in philosophia sermonũ, qui acrius quàm vipera mordent, & occupant siquando attigerint iuuenilem animũ qui nõ penitus ignauus sit, compelluntq; ad quicquid tandẽ sit faciẽdum atq; dicendũ, nihil intentatũ relinquere statui, quo Socratem ad explendã hãc sitim mihi quàm coniunctissimũ facerẽ. Non dicerẽ ea quæ dicturus sum, nisi apud eos conuiuas loquerer, quos semper quasi vesano quodam philosophiæ furore correptos bacchantesq; prospexi, Phædros, Agathones, Eryximachos, Pausanias, Aristodemos, Aristophanes, Socratem deniq; ipsum, & cæteros, hæc.n.mihi nisi saucijs, eodemq; modo affectis narranda non essent. Quare vos audientes, mihi veniã dabitis pro his quæ tunc à me facta & nunc dicta fuerint. Famuli autem, & siquis alius adsit prophanus & agrestis, aures obstruant. Extincto lychno, famulisq; absentibus, visum mihi ò viri conuiuæ, haud amplius dissimulandũ differendũq; sed ingenuè quod sentirẽ aperiẽdũ. Tetigi itaq; illũ dicens, Socrates dormis? Nondũ, inquit. Scis ne quid hactenus mihi visum fuerit? inquã. Qua de re, & quid rogas? inquit. Tu mihi solus amator me dignus extitisse videris, inquam verecundior tñ in amore fuisse. Equidẽ cum ita se res habeat, egoq; talis sim, stultũ esse ducerẽ, nisi in hoc quoque tibi gratificarer, & in cęteris omnibus, siue meis rebus, siue amicis indigeas. Mihi quidem nihil est antiquius, quàm vt optimus vir euadam. Ad hoc nemo me magis quàm tu iuuare potest. Ego autẽ tanto viro nõ obsecutus, vehementius sapientium increpationes vererer, quàm obsecutus insipiẽtium verba. quæ cum audisset, solita ironia dissimulans, ita respondit. O amice Alcibiades, videris reuera non ignauus vilisq; esse, si vera sunt quæ de me refers, & inest mihi vis quædã per quam ipse melior effici possis, & miram in me pulchritudinem cõspicis, tua forma longè præstãtiorem. Si ista cognoscens, communicare mecũ exoptas, & pulchritudinẽ pulchritudine cõmutare, tanquã fœnerator multò plus quàm ego reportare cõtendis. Nam pro opinione veritatem pulchrorũ lucrari conaris, & aurum pro orichalco recipere. Sed ò beate, diligentius animaduerte, ne te mea cõditio lateat, cum nullius sim pręcij. Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primũ corporis oculus deflorescit. Tu verò ab hac ætate es procul. Mea quidem talia sunt, qualia dixi, inquam. Neq;.n.in ore vnũ, in corde aliud habeo. Tu autem ita delibera, vt & tibi & mihi melius fore cẽses. Probè, inquit, loqueris: ergò posthàc inuicẽ consultantes agemus, quod vtrisq; tã in his, quàm in cęteris omnibus maximè conducturũ putabimus. Cum hæc audissem, & obiecissem, quasi iaculo quodam saucium existimaui. surgẽsq; ne verbum quidem vlterius loqui permisi: & hunc amictum quem videtis, circundans, erat.n.hyems, substrato huius pallio veteri recubui: & hisce brachijs felicem hunc sapientemq; virum penitusq; mirandum amplexus, noctem sic totam quieui. Hæc scio non negabis ò Socrates Is tñ formam qua ego maximè fidebam, spreuit omnino quasi ridiculã, superbeq; contẽpsit. Deos omnes Deasque testor ò Iudices, estis.n. Socraticę superbiæ iudices, me nõ aliter surrexisse, ac si cum patre, vel fratre natu maiore iacuissem. Quam mihi mentẽ post hæc fuisse putatis, cum me quidẽ contemptũ existimarẽ, eius autem ingeniũ, temperantiam & fortitudinẽ admirarer, virũ talẽ nactus qualem me prudentia & tolerantia reperturũ esse nullum credideram? Quapropter qua ratione illi succenserẽ, ab eoq; discederẽ, haud inueniebam, neq; rursus quibus illecebris ipsum mihi cõciliarem. Noueram equidẽ difficilius hunc pecunijs, quàm Aiacem ferro dominari posse, & id quo facilius irretiri illum sperauerам, me fefellit. Ambiguus itaq;, & huic viro magis quàm alius quisquam alteri mancipatus, circumuagabar. Hæc omnia tunc à me facta sunt. Procedente post hæc tẽpore militia illi simul mihiq; obuenit aduersus Potidæam, fuimusq; Socrates & ego in eo exercitu cõtubernales. Primum quidem laborum patientia non me solũ, sed alios omnes longè superabat: & si quo in loco, vt accidere solet in bello, cõmeatus deficeret, nulli pares huic reperiebãtur ad famem sitimq; perferendam. Rursus verò in abundantia rerum & comessatione mensaq; militari, solus hic frui posse videbatur. Et quamuis bibere nollet, tñ si cogebatur, omnes protinus bibẽdo longè vincebat: & quod mirabile est, ebrium quisquam eum nunquã conspexit. Sed hoc mihi adhuc in posterũ redargui posse videtur. Aduersus autẽ hyemes & frigora, quæ illis in locis asperrima sunt, mirabilia faciebat. Quandoq; enim gelu maximo intolerabiliq; facto, ita vt nulli exire de tabernaculis audirent, & siqui exibant, non nisi suffarcinati admodum, pedesq; & crura pellibus pãnisq; laneis diligenter circonuoluti: Socrates per hoc ipsum tempus ita exibat cũ cæteris militibus, vt nihil ad eam vestem adiungeret, quam primo ferre solitus erat. Nudis verò pedibus per glaciem facilius incedebat, quàm cum calceis alij. Milites verò hæc intuentes, se contemni ab eo suspicabãtur. Et in his quidem talis erat Socrates. Quid aũt fecerit tolerantissimus vir in eodem exercitu, operę precium est audire. Nam cùm aliquando cogitatio quædam incidisset, stetit cogitans eodem vestigio à matutino tẽpore: cumq; explicare id quod cogitabat non daretur, perstabat cogitans, nec dimittebat. & iam meridies erat, milites q; id senserant, ac mirabantur, alterq; narrabat alteri Socratem ab aurora stetisse cogitantem. Demũ verò ab Ionia quidam milites, cum nox iam immineret, cœnati prius, erat.n.tũc æstas, circa eum strata posuerunt, iacueruntq; sub diuo illum obseruantes, an per noctem quoq; perseueraret. Socrates verò stetit vsq; ad aurorã sequentem, ac solis exortum. Posteà verò abijt, cum iam solem nascentem salutauisset. In prælijs quoq; qualis fuerit, non est silentio prætereundum. Nam cum ea pugna fuit ex qua me quasi optimum pugnatorẽ duces exercitus donauerunt, nemo alius me seruauit quàm Socrates. Videns.n.me grauiter vulneratum nequaquam deseruit, sed antè me prosiliens, meipsum atq; arma mea protexit, ab hostibusq; seruauit. Atq; ego tunc ista pręedicans conatus sum, vt non mihi, sed Socrati huic, à quo seruatus eram, dona illa traderẽtur. Neq; ista cõfutaueris, neq; veluti falsa negaueris Socrates. Tunc sanè duces ad meam respicientes dignitatem, donare me maluerunt, te in primis ò Socrates obsecrante, vt mihi non tibi honor exhiberetur. Illud quoq; dignum est memoratũ,

Prouerbium.

moratu, quemadmodum fuga nostrorum apud Delium facta, se Socrates gessit. Nam interfui quoq; huic prælio, & quidem ex equo pugnans, cum Socrates ipse pedes esset. Profligatis igitur nostris, ac fuga iam omnium facta, Socrates vna & Laches pedem referebāt. Atq; ego cum in hos casu incidissem, bono animo esse iussi, meq; nunquam deserturum eos dixi. Hic igitur eo melius aspicere potui Socratem quàm apud Potidæam, quo ipse confisus equo, minus formidabam. Primum igitur intueri licebat, quáta cautione ac præsenti animo Laché superaret. Deinde mihi visus est ô Aristophanes, quod & ipse ais, ibi non aliter quàm hic incedere, superbus & oculis quiete omnia circunlustrans, cauteq; examinans singula. Hostes siquidem ciuesq; vicissim respiciebat, oculis & aspectu præferens, ostendésq; vel remotioribus, si quis eũ inuadat, non esse id impune facturum, Itaq; tute abibat & ipse & alter. fermè.n. qui ita incedunt, nemo eos inuadit, sed eos qui effusa fuga deferuntur. In multis quidem alijs mirifice laudari Socrates potest, sed talia sunt, vt cæteri quoq; forsan nonnulli eádem laudem mereantur: verum illa præcipua in hoc, per quę nemini aliorum hominum, neq; antiquorum, neque nouorum esse similis reperitur. Nam qualis Achilles fuit, talẽ coniectet forsan aliquis fuisse Brasidam, & alios quosdam: & qualis Pericles, tales Antenorem atq; Nestoré. Sunt alij quoq; qui hoc modo conferri inuicem possunt. Sed qualis Socrates est, qualisq; eius mira dicendi ratio, nemo propè ad eius similitudinem accedit, neq; veterum, neq; eorum qui nunc sunt, nisi vt ego nũc dixi, atq; assimulaui. Quippe nulli hominum, sed Silenis & Satiris similis ipse est, eiusq; sermones. Nam & hoc à me præter missum erat prius, sermones eius persimiles esse imaginibus Silenorum ab artificibus factis, deinde apertis. Siquis enim huius sermones audiat, vidẽtur prima, vt fertur, facie nimium esse absurdi. Nomina quippe & verba exteriori aspectu Satyri cuiusdam contumeliosi habitum prę se fecrũt. Asinos enim fabrosq; ærarios, & sutores calceorum, coriariosq; semper habet in ore: eademq; semper dicere de eisdem videtur, vt omnes fere qui minus experti peritiúe sint, verba illius irrideant. Verum si intus aspiciat quis eius sermones, primo quidem reperiet sensuum profunditatem habere solos aliorum omnium, & insuper diuinissimos esse, ac plurimas virtutũ speciosissimas imagines cõtinere, atq; ad plurima se extendere: imò omnia precepta cõprehendere, quibus instrui debet is, qui sit honestè beneq; victurus. Hæc sunt, ô viri conuiuę, in quibus Socratem laudo, ac etiam de quibus conqueror. Audistis enim interim quas mihi iniurias intulit. Nec aduersus me solum ita su gessit, verum etiam aduersus Charmidem filium Glauconis, & aduersus Euthydemum Dioclenatum, aliosque permultos eadem fecit, quos ipse sub specie amatoris fefellit: nã pro amatore amatus euasit. Quamobrem te quoq; Agatho admoneo vt huius simulationes dissimulationesq; caueas, & ex his quæ ego sum passus, hunc cognoscens, rem tuam cures, neq; secũdum prouerbium, infantium instar accepto incommodo sapias. Cum hæc Alcibiades dixisset, eius audacia & loquendi libertate risum omnibus concitatum esse Aristodemus narrabat, quoniam visus est & amore Socratis esse captus. Sobrius mihi videris, ô Alcibiades, Socratẽ dixisse. Alioquin nunquam ita artificiosè longo verborum circuitu facto occultè id studuisses, cuius gratia cętera omnia dixeras: quod in orationis calce, vt præter propositum proferrę videreris, tandem apposuisti, quasi non omnia idcirco dixeris, vt me ab Agathone desiungeres. Arbitraris me neminem præter te vnum amare debere, Agathonem verò à nullo alio quàm abs te amari. Verum non latuit nos quid sibi vellet tuum illud Satyricum Silenicumq; figmẽtum. Sed ò amice Agatho, danda opera est, vt nec isti sua machinamenta proficiant, nec vllius calumniæ inter me ac te iactæ dissidium faciat. Vera ò Socrates, Agathonem respondisse, loqui videris. Nam vt nos seiungeret, inter te ac me se medium interposuit. Sed nihil hoc illi proderit: hinc enim surgens, propè te sedebo. Sic agendum profectò, dixisse Socratem. hic infra me sede. Pro Iupiter exclamasse Alcibiadem. Qualia perpeti me vir cogit? In omnibus superare me vult. Medium saltem hic Agathonem sedere permitte. Nequaquam decet, respondisse Socratem. Tu enim me laudasti. Oportet autem me nunc ad dexteram hunc sedentem laudare. Si ergò post te maneat Agatho, haud me rursus laudabit, prius quàm à me laudetur. Sed dimitte vir fœlix. neq; huic meas laudes inuideas. Equidem laudare illum vehementer desidero. Hui hui Alcibiades, Agathonem ibi dixisse. Quid hic moror? Hinc iam discedo vt me Socrates laudet. Mos is Socratis est, Alcibiadem respondisse, vti eo pręsente nemini liceat alteri formosos sibi conciliare. Vide nunc obsecro quàm facilè & quàm probabili ratione hunc ad se traxerit. Surrexit ergo Agatho, vt apud Socratem requiesceret. Tunc subito debacchantes multi patẽtes fores nacti, nam paulò antè quis contra exierat, ingressi sunt, & circa illos consederunt. Quorum strepitu turbata sunt omnia, nec vllus post hęc modus in bibẽdo seruatus. Eryximachum, ac Phædrum, aliosq; nonnullos abijsse, Aristodemus recensuit, seq; diu dormisse, nam longę tunc noctes erãt, & circa auroram gallis iam cantantibus surrexisse. Somno excitum inuenisse, quòd alij quidem partim dormiebant, partim discesserant. Agatho verò, & Aristophanes, atque Socrates soli adhuc vigilabãt, bibebantq; ampla quadam phiala facto in dexteram circuitu sibi inuicem succedentes. Socrates autem assiduè disserebat. Neque aliorum se recordari Aristodemus, inquit, neque enim ab initio adfuisse, & somno fuisse grauatum. Summam verò disputationis illius extitisse, quòd Socrates illos fateri cogebat, eiusdem viri officium esse tragœdiam, comœdiamque componere, eumque qui arte tragicus est, esse quoq; comicum. Cum hæc illi coacti potius quam persuasi concessissent, se somno dedisse Aristophanem primo, Agathonem deinde exorta iam luce. Socratem verò dormientibus illis in Lyceum, ipso vt consueuerat comitante, fuisse profectum, & lotum solito se more diem totum exercuisse, ac demum ad vesperam domi requieuisse.

PHÆDRVS, VEL DE PVLCHRO.

Marsilij Ficini Argumentum.

PLATO noster poeticæ musæ, quam à tenera ætate, imò ab Apollinea genitura sectatus est furore grauidus, primũ peperit liberum totum penè poeticum, & candidissimum candidissimus, & de pulchritudine simul atque Amore vir pulcherrimus, omniumq; amore dignissimus, vt meritò cæteros quoque liberos deinceps ediderit venustatis & gratiæ plenos à venerea Musa exordium felix auspicatus, solusq; omnium venustatem vbique cum dignitate coniunxerit. Quoniam verò plurima huius libri mysteria in Theologia & libro de Amore exposuimus, argumentum eius breuissimè perstringemus. Symposium de Amore quidem præcipuè tractat, consequenter verò de pulchritudine. At Phædrus gratia Pulchritudinis disputat de Amore. Neque ab re omnino inserta est oratio Lysię, atque oratoria disputatio. Pulchritudo enim & ad mentem, & ad visum, auditumque pertinet. Quo fit, vt vbi de animorum nominumque pulchritudine agitur, itemque de pulchritudine corporis, meritò de orationis pulchritudine disputetur. Statim verò in ipso exordio Socrates inter iocandum seria nimium tradit præcepta, Omnia ob sapientiæ studium penitus contemnenda, Potissimum sapientiæ studium considerare seipsum. Inter hæc artificiosissima loci descriptio allegoricè significat Academiam: Platanus, Platonem: Castum arbustum, amoris Platonici & Socratici castitatem: Fons, in communicanda sapientia largitatem: ornamenta cætera oratorios poeticosque flore quibus Academia Platonis abundat. Reprehenditur iure Lysias quòd qualis sit amoris affectus inquirat, neque prius amorem ipsum definirit neque distinxerit. Considera inter hæc amoris Socratici pudicitiam, nonnulla enim minus honesta pronunciaturus

nunciaturus obuoluto capite exorditur. Mox inuocat Musas vt rem minus honestã ipsæ suo saliẽ splendore elocutionis honestent. Sed antequam turpem vituperet amatorem, ne in eodem sit quo Lysias crimine, turpem amorem definit esse cupiditatem quãdam siue libidinem à ratione rebellem, quæ superet opinionem ad recta tendentem, & ad formæ rapiat voluptatem. Sed dum ad definiendum pergit, duos nobis tribuit duces, vnum quidem appetitum voluptatis ingenitum, alterum verò legitimam quãdam opinionem acquisitam paulatim per disciplinam, & ad honesta ducentem. Verum hos nobis intrinsecos duces, extrinseci duo mouent, Dæmon quidam aereus opinionem, aqueus verò libidinem. Postquam verò definiuit, multis rationibus adolescentes à turpibus amatoribus segregat. Tum verò interea mirabile nota mysterium, Mosaico mysterio simile. Malorum plurimis in ipso statim principio, dæmon aliquis immiscuit voluptatem. Quoniam verò non tam philosophicam quàm poëtico agit personam, subdit se correptum à dæmone, quòd Amorem Dei nomen vituperauerit. Idq; facit, vt distincturus Amorem, poeticus potius quam dialectico more distinguat. In his animaduertes grauissimũ peccatum esse in Dei nomen delinquere. Rursus in animo esse præsagium. Deinde poeticis quibusdam ambagibus artem à furore secernit. Furorem in diuinum diuidit & humanum. Diuinum in quatuor, scilicet in vaticinium, misterium, poesim, atq; amorem. Prouidentiam religionemq; confirmat. Sapientiam diuino furore infusam humanæ sapientiæ longissimè anteponit. Antequam peragat animarum tractatum particularium, animas in medium communes adducit, scilicet mundi animam, quam nominat Iouem, atque sub ea duodecim animas sphærarũ duodecim mundanarum, quibus subdit totidem ordines dæmonum, totidemq; particularium animarum. Singulis verò currus accomodat, id est cęlestia corpora atque sempiterna. De rationalibus animabus disputat, diuinis atque humanis, de circuitu vtrarunque, & qua ratione hominum animæ tam in cęlo animarum cœlestium contemplationem comitentur, quàm super cœlum angelicum sequantur intuitũ. Quid verò in anima Currus vehiculũ, alæ, auriga, equi, Fatum, casusque in corpus, quid iterum Iupiter in cœlo magnus, cæteriq; Dij sequentes, in Theologia exponimus. Satis verò tibi fuerit in præsentia intelligere, geminas alas esse geminum instinctum menti ingenitum, ad superna animum eleuantem: in intellectu quidem instinctũ ad diuinũ verum, in voluntate verò instinctum ad diuinũ bonum pro viribus conuertentẽ. Quando vero hi quidem remittuntur, inclinatio autem vegetalis naturæ intenditur ad corpora gubernanda, animas fractis iam alis in elementa descendere Pythagorici putant. Post hæc cadentem de cœlo animam in nouem distribuit gradus. In his omnibus & poetica licentia vtitur, & Pythagorica potius quàm propria narrat. Inter hæc animaduerte similem animarum describi casum à Pythagoricis, atq; dæmonum à prophetis. Numerum quoque nouenarium, tam choris angelicis quàm lapsis inde dęmonibus cõuenire. Mitto nunc quòd similem quendam casum Pherecydes Syrius narrat dæmonibus accidisse. Additque Ophionem, id est serpentem dæmonicum fuisse caput exercitus rebellantis à mente diuina. Huic & simile, quod in mysterijs diuinis continetur, Iouem, scilicet inferiores dæmones ad inferos deturbasse. Sed ad dialogum redeamus. Denique virum purgata mente deo deditum, omnibus inde bonis impleri, solumque sapientem esse, quamuis quasi extrà se positus, vulgò derideatur velut insanus. Post hæc descendit ad diuinum legitimi amoris furorem, quem accendi putat in animo, quando pulchram aspiciens corporis formam, diuinæ pulchritudinis, quam quondam contemplatus fuerat, facilè recordatur, illiusque recuperandæ desiderio inflammatur, & furit. Sed cõtrarium huic describit furorem quasi ferinum, à forma corporis non ad diuinum intuitum ascendentem, sed ad venereum congressum turpiter descendentẽ. Describit rursus humanum quendam furorem inter diuinum atque ferinum in eius accensum animo qui admiratione formæ corporeæ occupatus, neque obliuioni diuinam tradit omnino, neque penitus recordatur. Quo fit, vt neque intemperatus sit omnino, neque etiam temperatus, sed modo quasi incontinens, modo continens videatur. Quærens postea causas ob quas alij alios, aut magis minusue ament, confugit ad sidera, quorum ab initio sint comites animæ. Tot enim animarum ordines humanarum in Timæo disponit, quot in cęlo sunt stellæ. Hinc reuertitur iterum ad vires animæ diuidendas: & rationem quidem aurigam vocat, geminos verò appetitus equos geminos appetitum rationalem equum bonum, appetitum irrationalem equum malum. sed in hoc genere appetitum vergentem ad iracundiam, minus malum: declinantem verò ad concupiscentiam, magis malũ. Deinde passiones amantium tam continentium quàm incontinentium, mutuumque amorem quasi poeta depingit. Quo fit, vt non aliter his allegorice indulgendum sit, quàm canticis Salomonis. His actis, cum de pulchritudine quę ad mentem, & quę ad visum pertinet, tractauisset, iam ad examinandam orationem Lysię pergit, atque oratoris officium demonstrandum, vt pateat qualis orationis pulchritudo sit, quæ pertinet ad auditum. Pulchritudinem orationis in ordine collocat videlicet vt caput habeat à fine differens, habeat & media, capiti & fini & inuicem necessario copulata. Huiusmodi orationem in primis ab oratore præcipit obseruari: Probat autem neminem oratorem verum esse posse, nisi rerum præsertim humanarum, animorumque scientiam habeat Quo autem orator id assequi possit præcipit vt à dialectico facultatem discat diuidendi atque componendi, quem esse vult præcipuũ veritatis indagandæ inueniendæq; instrumẽtum & in Philebo dei nuncupat donum, propterea quòd sicut in mũdo perpetuum dei officium est diuidere atq; cõponere, ita & dialectici est in arte. Ideoque consumatum dialecticum, id est metaphysicum iudicat tanquam deum esse colendum. comparat posthæc inuicem oratores, vituperatque eos, qui verisimile verò anteponentes, populum fallunt atque seipsos, illusique confidunt quid veri potissimum simile sit etiam absque veri ipsius notitia possę cognoscere. Mox optima quædam nota præcepta. Tria primum oratori necessaria sunt, Ingenium, Doctrina, Exercitatio. Philosophia opus est ad ipsam maximè cuiusque artis profectionem. Ab exercitatione dialectica, rerumque contemplatione sublimium, tandem mentis sublimitas visq; ad agẽdum efficax comparatur. Quæ quidem duo in artium maximarum perfectione magnopere necessaria sunt. Deinde comparat oratorem non legitimum coquis, adulatoribusque, quemadmodum in Gorgia: legitimum verò medico. Proinde regulã tradit qua tam animi quàm corporis, imò rei cuiusque natura sit cognoscenda, statimque redit ad oratoris officium. Subdit ob ipsum scribendi officium literas in Aegypto à dęmone quodam Teuthe vna cum cęteris disciplinis inuentas fuisse. Deridet pręterea scribendi studium, in eo videlicet qui per literas indubitatam posteris confidat patefacere vęritatem. Atque Pythagoreorum more probat contemplationem traditionemq; veritatis in animos, potius quàm in libros. Quod in epistolis quoq; confirmat. Deniq; solum oratorem laudat, qui ingenio sit studioq; philosophus. Concludit verò dialogũ oratione, votisq; pulchritudinem animi à deo petentibus. In qua considera Socratem cęteris omnino spretis sola pulchritudine animi, id est sapientia esse contentum, veruntamen indicare, hanc ipsam non tam humano studio, quàm diuino munere comparari.

SOCRATES, ET PHAEDRVS.

O Amice Phædræ, quonam & vnde? PHAED. A Lysia, ò Socrates, Cephali filio. Pergo autem deambulãdi gratia, extra vrbem. Plurimum enim tempus cum eo sedens à matutino ad hanc vsq; horam illic constiti. à tuo autem meoque sodali Acumeno persuasus deambulando exerceor. quod quidẽ exercitationis genus facilius salubriusq; ille quàm currendi certamen existimat. SOC. Probè ille quidem, ò amice, monet. At enim Lysias erat, vt videtur, in vrbe. PHAED. Erat. Nam apud Epicratem diuertit in hanc Olympio proximã Morychi domũ. SOC. Quid rei agebatur illic? An videlicet orationis epulo Lysias vos accepit? PHAED. Scies, modo tibi ocium sit obambulanti vna mecum audire. SOC. Quid vero? non ne putas me iuxta Pindarum, negotio etiam anteferre, tuam & Lysiæ collocationem audire? PHAED. Perge igitur. SOCR. Dicas modò. PHAED. Atqui disputatio illa, ò Socrates tuis auribus congrua. Sermo nanque fuit qui habitus est, nescio quomodo, amatorius: scipserat enim Lysias sollicitatum ex pulchris istis quendam, sed non ab amatore, in eoq; ipso sese ostentauit, quod probet non amanti magis, quàm amanti gratificandum esse. SOC. O generosum virum. Vtinam scriberet inopi potius, quàm opulento, & seni quàm iuueni, & in cæteris omnibus ita affecto, vt ego & nostrum complurimi sumus, esse gratificandum. Siquidem vrbana & publice vtilis foret oratio. Me tamen cupido tanta cœpit audiendi, vt si Megaras vsq; deambulando proficiscare, atq; Herodici more vbi ad murum accesseris, protinus inde recedas, non te relinquam. PHAED. Quid ais optime Socrates? An putas quæ Lysias multo tempore per otium composuit disertissimus omnium qui nunc sunt scribendi, ea me rudem ita vt illo dignum est commemoraturum? permultum certè absum. atqui mallem equidem id mihi, quam multũ auri adesse. SOC. O Phædre, si ego Phædrum ignoro, mei quoque oblitus sum.

sum.sed horum sanè neutrū est.Id enim certè scio, quòd non semel tantum ille Lysiæ sermonem audiuit, sed iussit sępius recenseri. Lysias autem parebat libens. Nec verò Phędro in satis fuit, verum sumpto demum libro, quæ maximè cupiebat, considerauit. Quod cum fecisset illic à matutino vsq; sedendo fatigatus, deambulatum abscessit, per Canem, vt equidem reor, memoriæ mandans, nisi fortè prolixior erat oratio. Tędebat autem modo extra muros, vt ea ipsa meditaretur. Obuians verò homini sermonum amore insano, eo conspecto lætatus est, quia congaudentem coexultantemq; foret habiturus, ac pergere vna iussit, Deinde verò ab homine ipso sermonum auido rogatus dicere, simulabat grauari, quasi non cuperet referre: tandem verò, & si nemo sponte audire vellet, erat ad audiendum illata ui coacturus. Te ergo Phædre rogarim, quod etiam non rogatus facturus es, mihi nunc vt facias. PHED. Satius est igitur vtcunq; possum dicere. Videris enim non prius me dimissurus, quàm pro viribus dixero. Soc. Vere nimium tibi videor. PHED. Sic igitur faciam. Sed.n. verba quidem ipsa, ò Socrates, non edidici. sententias autem penè omnium, quibus amantem ostendit à non amante differre, teneo equidem, easq; breuiter referre tibi per ordinem pergo. SOC. Ostende amabo, prius quid in sinistra habes sub pallio. Suspicor enim te librum ipsum habere. Id si sic est, ita cogita, me quidē te magni facere, attamen pręsente Lysia, me tibi auditorem præbere non est consiliū. sed age ostende. PHAED: Desistas. Magna de spe me deiecisti, ò Socrates, quam in te habui, nempè ingenium vnà tecū exercitaturus. Sed vbi vis sedentes legamus? SOC. Huc circa Ilyssum fluuium diuertamus, postea vbi videbitur, sedentes requiescemus. PHAED. Peropportune decalciatus sum: nam tu quidem semper. Facile igitur erit nobis per aquulam ipsam vadere, & non iniucundum præsertim hac anni hora atq; diei. SOC. Perge igitur, & simul cōspice vbi sedeamus. PHAE. Vides illam altissimam Platanum? SOC. Video. PHAED. Ibi & vmbra, & ventus modicus, & mollis herba, vbicunq; sedere, vel etiā recumbere velimus. SOC. Perge igitur. PHAED. Dic mihi, ò Socrates. Non ne hic olim fertur Boreas ab Ilysso Orithyam rapuisse? SOC. Fertur quidem. PHAED. An non hic grata, pura & nitida apparet aquula, puellarumq; apta ludis? SOC. Nequaquam sed paulò inferius ad duo vel tria stadia, vbi Dianę tēplum offendimus, atq; ibidem ara quædam est Boreę. PHAE. Non adeo noui. Sed dic per Iouem Socrates, tu ne hanc fabulam putas veram fuisse? SOC. Iam si non putarem, vt sapientes, absurdus non essem: deinde rem commentans ventum Boreæ dicerē proximis è petris, cum Pharmacia ludentem Orithyam deiecisse, atq; ita mortuam, raptam hinc à Borea fingi, vel ex Areopago. Est enim & alia fama non ex hoc loco, sed ex illo raptam fuisse. Ego autem, ò Phædre, iucunda quidem hęc existimo, sed curiosi nimium atq; anxij, nec porrò fortunati viri, non ob aliam causam, quàm quòd ei necesse sit Centaurorum & Chimerę formam interpretari. Atq; etiam confluit turba Gorgonum & Pegasorum, aliarumq; monstrosarum multitudo formarum: Itaq; si quis hæc non ita vt narrantur, esse credat, sed ad conuenientem sensum singula velit traducere, rustica quadam sapientia fretus, ocio nimium indigebit. Mihi verò ad hæc ociū non est ob eam, o amice, causam, quia nondum queo secundum Delphicum præceptum meipsum cognoscere.

Ridiculum est, quum quis sua ignoret aliena scrutari.

Ridiculum igitur puto cum mea ipse ignorem, aliena perscrutari velle. Quare his dimisis, atq; existimationi quam de his paulò antè narrabam, fide adhibita, non ipsa quidem, sed meipsum considero, vtrum ego sim bestia aliqua Typhone multiplicior, ardentiorq;, & furiosior. siue placatius quoddam & simplicius animal diuinæ cuiusdam mitisq; sortis natura particeps. At, ò amice, non ne hæc ad quam inter loquēdum peruenimus, ea erat arbor ad quam nos ducebas? PHAE. Hęc certè ipsa. Soc. Per Iunonem pręclara diuerso Nam Platanus ista patulis admodum ramis & procera & altitudo viticis illius, opacitasq; pulchra nimium & amœna, ac præcipuum nunc habet florescendi tempus, vt omnis circum locus suauitate compleatur odoris. Fons quoque nitidissimus sub Platano fluit aquæ nimium frigidę, vt ex tactu pedis coniectare licet: quem nymphis & Acheloo sacrum esse à puppis & imaginibus istis coniecto. An non aduertis præterea quàm iucunda & dulcis hic aura spiret? Aestiuum insuper quiddam & canorum cicadarum sub resonat choro. Sed omnium scitissimum est, herbam ipsam aspicere, vt in prato suauiter accliui recumbentis caput sit molliter suscipere apta. Itaque tu perquam optimè me quasi hospitē deduxisti, ò amice Phędre, PHAED. O admirabilis vir, absurdissimus quidam videris: & profectò quod ais, hospiti cuidam deducto, non incolæ similis es: ita neq; fines nostros transisse vnquam, neq; extra mœnia ipsa egressus appares. SOC. Ignosce mihi optime Phędre. Nam discēdi cupidus sum, agri verò & arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in vrbe versantur.

Quod inter hoies, non inter arbores viuendum.

Tu autem videris mihi exeundi incitamentum inuenisse. vt.n. famescentibus animalibus frondes. aut fructus porrigentes ea ducunt, ita tu mihi librum porrigēs, per totam Atticam, & aliò quò velis, perduceres. Iam igitur cū huc peruenerimus, recumbere mihi placet. Tu autem in qua potissimū figura videbitur cōmodissimè posse legere, ea assumpta leges. PHAED. Audi igitur.

Oratio Lysiæ contra amatores.

Mearū quidem rerum status sic se habet, & id maximè nobis, vt audisti, conducturum puto. Arbitror autem me non minus ob id abs te si quid petiero consequi debere, quòd amore tui captus minimè sum. Nam amatores cum primum libidinē expleuerunt, collati beneficij pœnitet: eo verò qui amore irretiti non sunt, non est cur pœnitere conueniat vnquam. non enim coacti, sed sponte cū optimè de suis rebus consultauissent, pro rerum suarum facultate beneficia contulere. Præterea amatores mente quandoque reuoluerunt, quàm negligenter res suas propter amorem administrauerint, & quæ suo damno contulerint beneficia, quosúe labores subierint, ideoq; dignam amatis gratiam retulisse existimant. Sed hi qui amore decepti non sunt, neq; rei domesticę negligentiam, neq; labores pręteritos, neque propinquorum discordias, se incurrisse amici causa conqueruntur. Quamobrem tantis malis sublatis, nihil aliud restat, nisi vt prompti sint ad omnia quæ grata illis fore existiment, peragēda. Aiunt pleriq; amatores idcirco pluris facere oportere, quòd maxima erga amatos charitate deuincti sint, semperq; parati, tū dictis, tū factis amatis obsequi, etiamsi ex hoc cæteros omnes offenderint. Quorū sententiam veram non esse hinc facilè cōiectamus, quòd translata ab alijs in alios beneuolētia, posteriores amatos prioribus anteponunt: ac si recentiores iusserint, superiores hostiliter insequuntur. Atqui qua nam ratione decet tale quid illi cōcedere, qui ea calamitate affectus est, quam nunquam expertus quisquam concesserit? Enimuero & ipsi insanire potius quam sapere confitentur, & nosse pręterea insaniam suam, sed continere se minimè posse. At verò qui sapiunt, quo nam pacto eorū qui sic affecti sunt, consilia voluntatesq; probabunt? Præterea si ex amantibus optimum eligere velis, ex paucis tibi optio dabitur: sin autem ex alijs commodissimum tibi sodalem quæsieris, ex multis sanè licebit eligere. Maior verò spes est, hominem amicitia tua dignū inter multos quàm inter paucos repertum iri. Si igitur ex legum constitutione publicam vereris in famiam, meminisse oportet, amatores qui ita se amandos censent, vt ipsi alios amant, solere palam, quòd nō frustra inuigilauerint, gloriari. Eos verò qui non amant, quoniam continere se possunt, solere quod optimum est, potius quàm rumorem multitudinis quærere. Adde quòd vulgus cum sentiat amatores amatos sequi assidue, atque hoc operęprecium putare, suspicatur ne turpis eos cupiditas ceperit, aut fortè iam capiat. Non amantium verò familiaritatē improbare non audet: Scit enim

necessarium

necessarium esse homines inuicem, vel amicitiæ, vel commoditatis alicuius causa sæpe versari: Proinde si te metus inuaserit putantem difficile fore vt maneat amicitia, imò simultate orta accidere cõmunem vtrisq; iacturam: te verò concedente ea quæ multi facis, maximè læsum iri: non iniuria amatores valde timebis. multa.n. illos offendunt, atq; omnia in sui detrimentum accidere arbitrãtur. Quapropter amatos versari inter alios prohibent, metuẽtes ne diuites eos opibus superent, aut docti viri intelligẽtia pręstent: atq; omnino siqui egregiũ aliquid in se habere videantur ab ijs amatos procul arcere conantur. Ita vt ab ijs abstineant persuadẽtes, amicis omnibus priuant. Tu verò si rerum tuarũ ratione habita melius quàm illi deliberaueris, ab eis dissenties atq; abibis. Qui autẽ amore tui capti non sunt, sed propter virtutẽ, quæ oportet efficiunt, aliorum tibi familiaritatem minimè inuidebunt: sed potius oderint eos qui tibi hærere noluerint, arbitrantes ab illis quidẽ te despici, à familiaribus verò iuuari. quamobrem multo maior spes est amicitias ex hoc cõmercio, quã inimicitias prouenire. Accedit ad hæc quòd amantium plurimi prius corpus cupiunt quàm aut mores, aut alia quęuis ad amatũ pertinentia nouerint. Quo efficitur, vt dubium sit an extincta cupiditate in amicitia perseuerent. Non amantibus autem, qui cum prius etiam amici essent, non agebant oblectamenti gratia omnia, consentaneum est non adeo ardentem conflari beneuolentiam, sed ipsorum officia monimenta futurorum accipi. Quinetiam melior euades, si mihi credideris, quàm si amatori præbueris aures. Nam amantes præter modum dicta & facta tua laudibus efferunt, partim quia verentur, ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando fallun tur. Talia.n. quędam amor designat. infortunatos quidem ea etiam quæ alijs molestiam nullam præbent, tristitia putare compellit: fortunatos autem & voti sui cõpotes, quæ lætitia digna non sunt, cogit tanquam iucunda laudare. Quapropter miserari eos magis oportet, quàm diligere. Quod si mihi credideris, primo quidem non ob præsentem voluptatem, sed ob futuram vtilitatẽ adero tibi, non amori mancipatus, sed mihi imperans: neq; ob minimas causas, aliquando graues inimicitias suscitabo, imò verò ob maximas vix tandam commotus, inuoluntarijs erratis ignoscam, voluntaria emendare & deuitare conabor. Hæc sunt duraturę amicitiæ argumenta. Si autem tibi videtur non posse firmam, nisi amore, amicitiam nasci, animaduertere debes, ꝙ hac ratione, neq; filios multi faceremus, neq; parentes, neq; filios eos haberemus amicos, qui non ex amoris huius ardore, sed alijs quibuslibet studijs facti essent amici. Ad hæc si egenis gratificandum est maximè, conuenit omnino nõ meliores homines, sed pauperrimos iuuare. maximis enim liberati malis gratias ingentes habebunt. In proprijs quoq; & priuatis sumptibus non conuocandi amici erunt, sed esurientes & supplices. hi.n. beneficium maximi facient, te sectabuntur, ad fores operientur, applaudent, gratias ingentes agent, vota pro te fundent. Cæterum decet forsitan non egenis maximè indulgere, sed his potius qui referre gratiam possunt: neq; amantibus solum, sed beneficio dignis: neq; his qui forma tua delectantur, sed qui tibi etiam seni profuturi sint: nec illis qui voti sui compotes facti, palàm sese iactabunt, sed qui verecundi tacebunt: neq; illis qui breue ad tempus te colent, sed qui per omnem vitam similiter diligẽt neq; illis qui extincto cupiditatis ardore, inimicitiarum occasiones inquirent, sed qui forma deflorescente, virtutem suam constantiamq; ostendent: tu igitur quæ dixi, memento, atq; id cogita, quòd amantes ab amicis increpantur quasi turpe quiddam sit amor. At eos qui non amant nullus familiarium ob id vituperat, quòd hoc pacto male sibijpsi consulant. Forsitan me rogabis, nũquid omnibus nõ amantibus obtemperare te moneã. Ego autẽ puto neq; ipsum quidẽ amatorem iussurum esse te erga omnes amantes hanc eandem mentem habere. Neq;.n. accipienti id pari gratia dignum, neq; tibi cæteros latere volenti similiter facile. Oportet autem iacturam quidem ex hoc nullam, vtilitatem verò ad vtrosq; aliquam prouenire. Ego iam dicta sufficere arbitror: si quid autem tibi addendum videtur, interroga. Quid tibi videtur, ô Socrates? Non ne mirifice oratio hęc & cæteris rebus & verbis composita est? Mirum in modum, ô amice, ita vt obstupuerim. atq; ita ô Phædre, propter te affectus sum, dum te respicerem, quia mihi videbare in legenda oratione gestire. Putans ergò te talia magis quàm me cognoscere, tibi obsecutus vnà tecum, ô diuinum caput, ipse quoq; bacchatus sum. PHAE. Sicci ne tibi videtur iocandum? SOC. Ego tibi iocari videor? An non serio loqui? PHAE. Nullo modo, ô Socrates, sed verum dic per eum qui amicis præest, Iouem, putas quenquam Gręcorum hac ipsa de re plura atq; maiora dicere posse? SOC. Quid verò? laudandum scriptorem eo solum censemus, quia ea dixerit, quæ oportuerit? ac non eo solum, quia dilucide & rotunde, & eleganter singula verba posuerit? Si.n. vis, tui gratia concedendum est. nam me quidem ob ignauiam meam & imperitiam latuit. Eloquentię enim dicentis solum intendi, ad id verò nec Lysiam quidẽ ipsum sufficere se existimare putabã. Profecto mihi visus est ô Phædre, nisi tu aliud dicas, bis & ter eadem repetisse, quasi deesset illi copia eadem de re multa dicendi, vel quasi nulla sibi de hoc cura esset. Ac mihi visus est sese ostẽtare, quòd posset eandem rem aliter & aliter dicendo vtroq; modo luculente dixisse. PHAE. Nihil ais, ô Socrates, hoc.n. maximè oratio habuit. Nam quæ erãt in re de quibus commode dici posset, eorum nihil prætermissum est, vt præter illa quæ ab hoc dicta sunt, nemo eadẽ de re plura, aut probabiliora dicere possit. SOC. Id ego non iam amplius confiteri possum. prisci enim sapiẽtesq; viri & mulieres qui de his dixerunt scripseruntq;, redarguent me, si tui gratia concessero. PH. Qui nam isti? & vbi tu meliora audisti? Soc. In præsentia quidem nõ satis memini. Sed profecto alicubi audiui, vel Sapphus pulchræ, vel sapientis Anacreontis, vel scriptorum aliorum. Vnde verò hoc ipse coniecto? quia plenum ô beate, mihi sentio pectus aliorũ, & nõ deteriorum, quæ dici possunt, quòd verò ex meipso nihil tale cognouerim intelligo, meæ inscitiæ conscius. Restat igitur me instar vasis hæc ex aliorum fontibus hausisse, sed iterum ob ruditatem meã, & quomodo, & à quibus perceperim, oblitum esse. PHAE. Optimè, ô generose, dixisti. A quibus acceperis, & quomodo, neq; etiam si iussero, dicas. At illud dicas, quod profiteris, rursus habere te plura & præstãtiora his, quę à Lysia scripta sunt. quod si feceris ab istis abstinens, auream tibi promitto in Delphis statuã æquilibrem, quòd nouem illi principes solent, non meã solum sed tuam etiam ponere. Soc. Amicissimus es, & reuera aureus, ô Phædre, si me dicere putas Lysiã omnino aberrauisse, ac posse pręter hęc omnia meliora alia dici. Hoc.n. ne deterrimo quidẽ scripotri arbitror euenire. Principio quantũ attinet ad id de quo sermo habetur, putásne aliquẽ probare volentẽ non amanti magis quàm amanti gratificandum esse, nisi probauerit non amantem prudentẽ esse, amantẽ verò insanum, & illum quidem laudauerit, hũc vituperauerit, quę sanè necessaria sunt, alia deinde quę dicat habiturũ? Sed existimo hæc talia sinenda, & scriptoribus concedenda esse, nec inuentionẽ horum, sed dispositionem esse laudandã. at illorum quę non sunt necessaria, & difficulter reperiuntur, non dispositionẽ solum, sed inuentionem etiam laudandam puto. PHAE. Concedo quod ais: tollerabiliter enim dixisse videris. faciã igitur & hoc ipse modo. Amantem enim quàm non amantem magis ęgrotare. pręsupponere tibi permittam. In alijs autem si plura & præstantiora, quàm Lysias dixeris, iuxta Cypselidas in Olympia aureus stabis. SOC. Serio id accipis, ô Phędre, quòd virum mihi dilectissimũ reprehendi. Ego verò tecum iocabar. Ac me putas reuera hoc aggressurum esse, vt aliud quiddam pręter illius sapientiam ornatius dicam.

PHAED. Hac de re, ò amice, in easdem ansas peruenisti. dicendũ tibi omnino est, vtcunque poteris. Ac, vt ne molestam illam rem comœdorũ sæpius inuicem respondere compellamur, caue, neúe illud me dicere cogas. Si ego, ò Socrates, Socratem ignoro, mei quoq; ipsius oblitus sum. Et cupiebat quidem, sed simulabat grauari. Demum ita cogita, non esse nos prius abituros hinc, quàm tu dixeris, quæ habere aiebas in pectore meliora. Sumus enim soli, & quidem in solitudine. ego autẽ iunior & robustior. Ex his omnibus intellige quid dicã, nec velis coactus potius, quàm sponte loqui. SOC. At enim, ò beate Phædræ, ridiculus ero, si ipse rudis, cum optimo illos scriptore contendero, ac de rebus eisdem ex tempore disputauero. PHAE. Scis, vt se res habet? Missa isthęc facias mecum. Fermè. n. inueni, per quæ te compellam. SOC. Ne dicas obsecro. PHAE. Ne dicã? Imo verò iam dico. Ad iusiurandũ me vertam. Iuro. n. tibi per aliquem Deum, vel si vis, per hanc platanũ, nisi tu dicas in eius conspectu, me nunquam post hac cuiusquam orationem tibi ostensurum esse, vel nunciaturum. SOC. Papę, ò inuenuste, quàm pulchre reperisti, qua arte virum orationis auidum, ad quiduis agendum compelleres? PHAE. Quid ergò cum talis sis, tergiuersaris? SOC. Minime amplius, quando quidem tu ita iurasti. Qui. n. quirem ab his epulis abesse? PHAE. Dic igitur. SOC. Scis quid Agam? PHAED. Qua de re dicis? SOC. Obuolutus dicam, vt celerius trãscurram sermonem, nec ad te respiciens, ob pudorem impediar. PHAE. Dicas modo. cætera vt vis, sic facito. SOC. Iam agite, ò Musæ dulces, siue propter cantus speciem, siue propter musicum genus illud suauium & stridularũ cognomen habetis, meum adiuuate sermonem, quem me dicere optimus iste compellit, vt eius sodalis, qui primo huic sapiẽs videbatur, nũc magis etiam videatur. Erat puer quidam, imò verò adolescentulus egregia indole præditus: huic autẽ erant amatores complurimi: quorum vnus vir sanè versutus cum nihilo, quam cæteri, minus eũ amaret, persuasit puero se nõ amare. Cumq; flagitaret aliquãdo ipsum illud ipsum, non amanti potius, quàm amanti gratificandum esse persuasit, atq; ita inquit. In omnibus, ò puer, vnicum principium ijs qui bene consulere volunt, est intelligere quid illud sit de quo consultatur vel omnino aberrare necesse, plerosq; verò latet quòd nesciant rei substantiã. Tanquã igitur scientes, in dispositionis principio non declarant. procedentes verò quod par est, cõsequitur, vt nec sibi, nec alijs cõsentanea loquantur. Tibi igitur & mihi ne accidat quod in alijs dãnamus, postquã nobis discrepatio est, vtrum cũ amante potius, quàm nõ amante, amicitia sit ineunda, quid amor ipse sit, & quam vim habeat, definitione ex consensu posita cognoscamus: atq; ad id respicientes referentesq; consideremus, emolumentũ ne, an detrimentũ afferat. Quòd igitur cupiditas quædam sit amor, omnibus manifestum: quòd verò & qui nõ amant, pulchra seu bona cupiũt, non ignoramus. Vt igitur quo amans à non amãte discernitur, intelligamus, scire oportet duas in vnoquoq; nostrũ ideas esse dominantes atq; ducentes, quas sequimur quocunq; ducunt. Altera quidem est innata nobis voluptatum cupiditas. Altera verò acquisita opinio optimi affectatrix. Hæ autem in nobis quandoque consentiunt, quandoq; in seditione & discordia sunt: & modo hæc, modo altera peruincit. Quando igitur opinio ad id quod optimum est, ratione ducit ac superat, hęc ipsa viuendi potestas temperantia nominatur. Quando verò cupiditas absq; ratione ad voluptates trahit, nobisq; imperat imperiũ hoc libido vocatur. Libido autem cum multiformis sit, multarumq; partium, multas vtiq; appellationes habet, & harũ formarum quæ maximè in aliquo exuberat, sua illũ appellatione nominatum reddit, nec vllum suis decorum aut dignũ tribuit cognomentum. Circa cibos. n. superatrix rationis, & aliarum cupiditatũ cupiditas, ingluuies appellatur: & eum qui hanc habet, hac ipsa appellatione nuncupatum reddit. Rursus quæ circa ebrietatem tyrannidẽ exercet, ac eum quem possidet, hac ducit, patet quod habebit cognomen: atque alia horum germana, & germanarum cupiditatum nomina vbi aliqua maximè dominã tur, quomodo ponenda sint, manifestum est, Cuius autem gratia superiora omnia diximus, ferè iam patet: siue tamen dicatur, siue non, magis quàm si petermissum sit, patebit. Nam cupiditas absq; ratione quæ superat opinionẽ ad recta tendẽtem, rapitq; ad voluptatẽ formę, & à cognatis cupiditatibus circa corporis formã vehementer corroborata peruincit & superat, ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥώμης .i. robore & vehementia, ἔρως i. amor appellata est Num tibi ò amice Phædre, quemadmodum mihi, videor diuinum quiddam passus fuisse? PH. Profecto quidem, ò Socrates, præter solitũ profluẽs quædã amplitudo te cœpit. SOC. Silẽtio igitur me audi. Nam reuera diuinus hic videtur locus. Quare si sępius nymphis procedente sermone corripior, ne mireris. Ea certè quę modo canebam, à dithyrambis non multum distant. PH. Verissima narras. SOC. Horũ equidẽ tu causa es. sed audi cætera, ne abeat id quod superuenit. At verò Deo curę erunt, nos disputando ad puerum reuertamur. Age igitur, ò optime, quid sit id de quo consulitur dictũ & definitum est. Respiciẽtes ergò ad hoc quod reliquum est, videamus quid emolumenti, vel damni ab amante, & non amante, ei qui obsequitur, sit merito prouenturum. Hominem libidini mancipatum, & voluptatibus seruientem necesse est amatũ suum pro viribus sibi quàm iucũdissimum reddere, Aegrotanti verò quicquid non repugnat, iucũdum: quod vero melius, aut æquale, molestũ. Quare neq; pręstantiorem, neq; parem amator amatum sponte vnquam patietur esse. Inferiorem autem indigentioremq; quoad poterit, semper efficiet. Deterior ignorans sapiente, forti timidus, ineptus ad dicendum rhetorico, hebes acuto. Hæc & plura insuper animi mala cum natura insunt vel fiunt amato, gaudet amator, atq; alia insuper inferre conatur. Alioquin voluptate priuatur. Inuideat ergò necesse est amator amato, atq; eum ab omni consuetudine studioq; vnde vir excellens euadere possit, amouens, vehementer officiat. Maximè tamen ex priuatione illius obest, quod prudentissimũ efficit. Prudentissimum verò diuina facit philosophia, à qua amator procul abducere amatũ compellitur, metuens ne ab eo, si fiat sapientior, contemnatur. Deniq; omnia efficit, quibus ille omniũ ignarus euadat, admireturq; amantem. Qualis cum fuerit, amatori quidẽ iucundissimus erit, sibi autẽ ipsi perniciosissimus. Atq; ita in his quæ ad intelligẽtiam pertinent, noxia est cum amatore consuetudo. Posthac videndũ quo pacto is qui bono dulce anteponere cogitur, corpus illius quẽ amat, si commissum sibi fuerit, sit curaturus. Optabit profecto corpus non solidũ, sed molle & delicatum, nõ sub sole, sed vmbra nutritũ, quod procul à periculis & laboribus siccisq; sudoribus, muliebri & delicato victu fuerit educatũ, coloribus alienis extraneisq; ornamentis ex propriorũ defectu ornatum, cęterisq; horum similibus consuetum. Quæ omnia cum prolixius recẽsere indignũ sit, summatim in præsentia concludemus, vt reliqua prosequamur. Talẽ sanè corporis habitum in prelijs & quauis alia ingenti necessitate, hostes quidẽ audacter inuadunt, amici autem ipsiq; amatores huic maximè metuunt: Sed hoc iam tanquam manifestum dimittendum est. Deinceps verò dicẽdum quid nobis emolumenti, vel damni in rebus externis amantis familiaritas & custodia præbeat. Atqui hoc omnibus amatori præsertim est manifestum, quòd amicissima charissimaq; & diuinissima possessione orbũ fieri amatum desiderat. Parentibus. n. necessarijs, amicis priuari eũ exoptat, existimans eos dulcissimæ ipsius cum amato consuetudini impedimẽto fore. Puerũ prætera vel auri, vel cuiusuis possessionis ditissimum, neq; facile capi posse putat: neq; si captus fuerit, detineri. Quãobrem necesse est amatorẽ, tãquam inuidũ amati prosperitate dolere, aduersitate gaudere. Quinetiã sine vxore, sine filijs, sine domo, diu exoptat viuere adolescentẽ, cupiens plurimum tempus propria dulcedine

dulcedine perfrui. Sunt alia quoque mala, sed horum plurimis in ipso statim principio dæmon aliquis voluptatem immiscuit, veluti adulatori grauissimę bestię maximæq; calamitati inseruit natura oblectamentũ aliquod inconcinnũ. Vituperabit quoq; scortũ aliquis, vtpotè noxiũ, & alia huiusmodi animalia atq; studia, quę nos ad pręsens delectare consueuerunt. Amans verò præter q̃ quòd noxius, est etiam sua cõsuetudine omniũ molestissimus. Pares.n. cum paribus veteri prouerbio iucundissimè cõgregantur. Nam ęqualitas tẽporis, cum ad ęquales voluptates propter similitudinẽ trahat, amicitiam parit. Veruntamen his etiã nimiam satietatẽ affert. proinde necessitas omnibus in rebus cuiq; grauis est. quę quidem simul cũ dissimilitudine in amãte ad amatũ est maximè. Iuniori.n. senior adhęrens, neq; die vlla, neq; nocte ab eo sponte recedit, sed necessitate & furore rapitur. qui illum quidẽ voluptatum illecebris trahit videntem, audientẽ, tangantẽ, & omnino amatũ sensu quolibet attingentẽ, ita vt ingenti cum voluptate illi assidue obsequatur. Amatum verò qua voluptate, quoue solatio æquale tempus adeo detinebit, vt extrema molestia nõ vexetur? cum faciẽ senilẽ deformẽq; aspiciat, cæteraq; similiter, quæ non factu solũ, verũetiam auditu molesta sunt, necessitate quadam ad ipsum captandum semper proposita, dũ sedulis passim insidijs obseruetur, auditq; importunas immoderatasq; tum laudes, tum vituperationes quibus amãs ipsum prosequitur: quę in sobrietate quidẽ intolerabiles sunt, in ebrietate verò nõ intolerabiles solum, verumetiam ob nimiã aperte loquendi licentiã turpissimæ. Præterea dũ amat, perniciosus & importunus est. Cũ verò amare desierit, in posterũ infidus aduersus illũ, quẽ multis iuramẽtis, precibus atq; promissis vix tandem induxerat, vt pręmiorum spe infestã eius consuetudinem sustineret. Demũ cum rependere deceat, principẽ alium in se ac pręsidem accipit, mentem temperantiamq; pro amore atq; insania, factusq; iam alius amatum fallit. Tunc amatus eorum quæ dicta quondam & facta sunt memor, beneficiorũ gratiam exigit, putans cum eodem verba se facere. Sed alter ob verecũdiam, neq; audet mutatũ esse se confiteri, neq; inuenit qua ratione prioris illius principatus insani iuramenta & promissa persoluat, mentis iam & tẽperantię cõpos effectus, ne si eadem quæ & antea fecerit, similis idemq; ac fuerat antè, rursus euadat. Hinc efficitur, vt qui antè amauerat, iam aufugiat, mutatusq; abeat, quasi testa in aduersum cadente: alter verò persequi cogatur, grauiter ferẽs, ad imprecationesq; conuersus. Qui sane ab initio deceptus est, cum ignorauerit non decuisse, amanti necessario amenti gratificari, imò homini multo magis ab amore libero mentemq; habẽti, Alioquin necessarium fore, seipsum committere homini infido, moroso, inuido, molesto, pernicioso ad rerum possessionem, pernicioso ad corporis habitum, lõgè verò ad animi disciplinam perniciosissimo, qua nihil apud deos & homines reuera aut est, aut erit vnquã venerabilius. Hęc, ò puer, cõsideranda sunt, atq; illud insuper animaduertendum, amatoris amicitiam non beneuolentia vlla, sed auiditate quadam expletionis quasi fame constare.

Vt lupus ipse agnum, puerum sic ardet amator.

Hoc illud est quod prædixeram, ò Phædre. Nec dicẽtem me vlterius audies, sed iam finẽ habeat sermo, quanquam putabam dimidium disputationis transactum esse, ac restare tantundem de non amante dicendum, quòd illi potius indulgere deceat, ad idq; quot illi bona insunt enumeranda. PHED. Cur ergo destitis, ò Socrates? SOC. Animaduertisti Phædre, carmina me iam non dithyrambos amplius canere, quamuis in vituperando mea versetur oratio? quòd si laudare alterum pergam, quid facturũ me putas? An non sentis à nymphis, tum opera tua, tum diuina prouidentia me afflari? Quare summatim dico, tot bona inesse alteri, quot mala in altero numerauimus. Sed quid multis opus est verbis? De vtrisq;.n. sufficienter dictum. Atq; ita quod decet, fabula patietur. Ego iam transmisso flumine abeo, prius quam ad maius aliquid abs te compellar. PHED. Nondum, ò Socrates, prius quàm ęstus abscedat. An non vides, vt iã planè meridies sit, in qua hora intensus est calor? sed interim morãtes, ac de his quæ diximus, colloquentes, cũ primũ refrixerit, tũc abeamus. SOC. Diuinus es circa sermones, ò Phędre, ac vere mirabilis: Arbitror equidẽ orationũ quæ his tẽporibus habitę sunt, neminẽ pluribus autorẽ causamq; fuisse, quàm te, siue vltro dicendo, si quoquo modo alios compellendo. Simmiam Thebanũ excipio. Alios verò longè antecellis Et nunc videris in causa fuisse, vt aliqua à me oratio habeatur. PH. Non tu bellum sanè denuncias, sed quonã modo, & quæ oratio? SOC. Cum flumen transiturus essem, dęmoniũ & solitũ mihi fieri signũ factum est: quod sanè quoties accidit, quod facturus eram, agere prohibet. hinc vocẽ audire visus sum, quę abire me vetat, antequã expiauerim, quasi aliquid deliquerim erga Deum. Sum igitur vates quidem, ad nequaquam bonus, sed quemadmodũ, qui male sciunt literas, quantũ ad meipsum sufficiens. Clare itaq; iam intelligo delictũ meum. Siquidem, ò amice, præsagij quiddam etiam est in animo. Me.n. commouit, & antea dum loquebar. vnde quodam modo verebar, ne cum fortè secundũ Ibycũ apud deos deliquerim, apud homines gloriã cõsequar. Nunc sentio in quo deliquerim. PH. Quid est? SOC. Graue, ò Phędere, grauẽ, inquam, sermonem & tu attulisti & me dicere cõpulisti. PH. Quo nã pacto? SOC. Stultũ & quodãmodo impiũ: quo quis grauior esse potest? PH. Nullus, si tu vera narras. SOC. Quid.n. Amorẽ? nonne Veneris filiũ, & Deum aliquẽ putas? PH. Dicitur quidem. SOC. Non tñ à Lysia, neq; ex sermone tuo, qui per os meũ abs te, quasi quadã incãtatione deductus, prolatus est. Si aũt est, vt certè est, Deus aut diuinum quiddã amor, malũ vtiq; non esse. At sermones de illo, quasi malũ esset, habiti sunt. In hoc ergò aduersus Amorẽ deliquimus. At qui valde ineptę disputationes hæ nostræ videntur, quam uis vrbanę: quę cum nihil syncerum verumq; cõtineant, glorientur tamen tanquã plurimũ valeant, si homunculis nonnullis deceptis approbentur. Mihi igitur, ò amice, expiari necesse est. Est autẽ his qui cõfabulando peccant, expiatio quædam vetus, quam Homerus non nouit, sed Stesichorus. Oculis.n. priuatus ob Helenę vituperationẽ, non ignorauit cæcitatis causam, vt Homerus, sed vtpotè musicus eam agnouit. Itaque statim illa fecit carmina,

Non verus sermo ille fuit nec nauibus altis
Existi fuerit fugiens, nec adisti Pergama Troiæ.

Atque ita ædito poemate, quam παλινῳδίαν.i. recantationem, vocant, confestim visum recuperauit amissum. Ego autem in hoc ero vtrisq; sapientior, quòd antequã accidat mihi quicquam mali ob amoris vituperationem, conabor illi palinodiã reddere, & quidem aperto capite, non vt supra, ob verecundiã velato. PHAED. His verò, ò Socrates, nihil mihi gratius efficere posses. SOC. Etenim meministi, o Phædre, quàm impudenter ex libro lectum est, & à meipso quoq; de amatore dictũ. Quod si generosus aliquis vir & modestus, qui similimẽ sibi alium amet amaueritue, nos audeat cũ dicimus amantes ob minimas sępe causas maximas inimicitias suscitare, & inuidos amatis perniciososq; esse homines, audire se arbitrabitur in nauibus educatos, qui liberalem aliquem amorẽ nunquã inspexerint, neq; vllo modo nobis concedet, quę in amoris vituperationem adducimus. PH. Fortè per Ioue, ò Socrates. SOC. Hunc ego hominẽ veritus, & Amorem ipsum metuens, cupio veluti potabili oratione salsum illum auribusq; nostris noxiũ sermonẽ diluere. Consulo quinetiam Lysiæ, vt quamprimum scribat amanti potius quàm non amanti ex similibus indulgendum. PHAE. Ita futurum certo scito. Nam postquã tu amatorẽ laudaueris, necesse erit Lysiã vt eadem scribat à me cõpelli. SOC. Isthuc equidem credo, quãdiu tu, qui nunc es, fueris. PHAE. Dic age forti animo. SOC. Eia vbi mihi puer ille adest, ad quẽ superiorẽ sermonem habui, vt hũc etiã audiat? ne si minus, quàm

quàm audiuerit, temere nō amanti obtemperet. PH. Is tibi proximus semper adhæret, quoad cupis. SOC. Sic ergo, ô egregie puer cogita, priorē sermonem Phædri Pytocle geniti Myrrhinusij fuisse: sequentē verò Stesichori Euphemi filij, viri amabilis fore. huius hoc erit exordiū. Non verus sermo ille est, qui præsente amatore nō amanti magis iubet gratificari, quia amans furit, non amans verò sanus est. Si.n. simpliciter verū esset, furorem esse malū, rectè à nobis dictū fuisset. Nunc autē maxima bonorū nobis fiunt per furorē diuino quodam munere concessum. Nam & quæ Delphis futura prædicit vates, & quæ in Dodona sacerdotes, furentes quidē multa ac magna cōmoda priuatim & publice Græcis hominibus attulerūt: sanæ verò dum sunt, exigua, aut nulla. Quod si referamus Sibyllam, & alios quicunq; diuino vsi sunt vaticinio, quam multa præcedentes in futurum profuerint, prolixū nimis extenderemus sermonē, & rem manifestā omnibus proferremus, Illud tamen dignū est testificari, quòd veteres qui nomina rebus imposuerunt, non turpe quiddā, neq; ignominiosum putauerunt furorē. Non.n. præclarissimæ arti qua futurū discernitur, hoc nomē annectentes, eā μανικὴν.i. furorē nominassent, sed tāquam bonū quiddam sit furor, quando diuina sorte prouenit honestæ arti nomen hmōi indiderunt. At nunc iuniores isti interiecta τ litera, imperite nimiū, μαντικὴν dixerūt. Sanè inuestigationes futuri sanorum hominū per aues & alia ostenta, vtpotè à coniectura humanæ intelligētię procedentes, mentē historiāq; auguralē cognominarūt. Quā deinde posteriores ò paruū in magnū vertētes, honestiori vocabulo exornāt. Quāto igitur perfectius pręstantiusq; vaticiniū augulari cōiectione, & nomē nomine, opusq; opere, tanto testificātur antiqui furorē ex Deo profectum, quàm humanā prudētiam præclarius esse. Atqui aduersus morbos & labores maximos ob antiqua delicta quandoque diuina indignatione mortalibus imminentes gentibus quibusdā alicūde furor adueniens, ac prædicens quibus opus erat, remedia adinuenit, confugiēs ad vota cultusq; deorū: vnde expiationes propitiationesq; consecutus, incolumē reddidit possidentem & in pręsens tēpus & in futurū, absolutionē pręsentiū malorū rectè furenti occupatoq; adeptus. Tertia verò à Musis occupatio, & furor suscipiens teneram intactamq; animam, suscitat illam atq; afflat. Vnde per cātus aliamq; poesim infinita antiquorū gesta exornās, posteros instruit Qui autē absq; furore Musarū poeticas ad fores accedit, confidens arte quadā poetam se bonū euasurū, inanis ipse quidem atque eius poesis prę illa quæ ex furore procedit: qua quidē hęc quę ex prudentia fit, euanescit. Tot equidē, ac etiam plura diuini furoris præclara opera referre possum. Quare hoc ipsum ne formidemus, neúe vlla nos ratio absterreat, ostendēs prudentē & sanum potius, quàm concitatū amicum esse diligendū. At ille insuper ostendat si potest, ac victoriā reportet, non pro vtilitate amantis, & amati amorē à dijs esse cōcessum. Nobis verò nunc ostendendum est contrà, pro felicitate maxima huiusmodi furorem à dijs hominibus esse datum. Demōstratio autem erit cōtentiosis quidē incredibilis, sapientibus verò cōtra. Oportet autē nos, prius de natura animæ diuinę & humanę, affectus & opera intuentes, vera nouisse. Hoc verò demonstrationis huius principiū sit. Animę omnis immortalis. quod.n. semper mouetur, immortale est. quod verò aliud mouet, ab alioq; mouetur, cum terminum habeat motus, terminum habet & vitæ. Solū ergo quod seipsum mouet, quia nunquam se deserit, nunquā cessat moueri. Imò verò & alijs quæcunq; mouentur, id fons & principium est mouendi. Principiū autē sine ortu est. Ex principio.n. necesse est quicquid generatur oriri, ipsum autē ex nullo. Nā si principiū oriretur ex aliquo, ex principio vtiq; non oriretur. Cum verò sit absq; ortu, & absq; interitu sit, necesse est. Nam si principiū interiret, neq; ipsum ex alio neq; ex ipso aliud nasceretur. Siquidem ex principio omnia oriātur oportet. Sic ergo principium motus est, quod seipsum mouet. Hoc autem neq; mori, neq; nasci potest. Alioquin omne cęlum omnisq; generatio concidat desinatq; necesse est, neq; rursus vnquam constare possit, vnde hæc motū nacta oriantur. Cū igitur appareat immortale esse quod seipsum mouet, animę substantiā & rationē hanc ipsam qui dixerit, nō erubescet. Omne.n. corpus cui motus extrinsecus incidit, inanime est. Cui verò intus ex seipso id inest, animatum, tanquam hęc animæ natura sit. quod si ita est, vt non sit aliud quicquā quod seipsum moueat præter animā, necessario ingenita & immortalis est anima. De immortalitate animæ satis est dictū. De idea verò ipsius in hunc modum est dicendū. Quale id omnino sit, diuinæ penitus prolixæq; narrationis foret: similitudinē verò eius quādam describere, humanæ & breuioris. hoc igitur modo dicamus, Similis esto cognatę potentię subalati currus & aurigę. Deorū equi & aurigę omnes boni sunt atq; ex bonis, aliorū verò permixti. Principio quidem nostri princeps bigas habenis moderatur: deinde equorū alter bonus & pulcher, & ex talibus, alter contrarius & ex cōtrarijs. Quo fit vt dura & difficilis necessario sit vectura nostra. Qua verò ratione mortale & immortale animal appellatum est conandum est dicere. Omnis anima totius inanimati curā habet, totumq; per currit cęlum, aliàs videlicet alias sortita species. Perfecta quidē dū est alata sublimis incedit, ac totum gubernat mundū. Cui verò alæ defluxerint, fertur quoad solidū aliquid apprehenderit, vbi habitaculū sortita, corpusúe terrenum suscipit, sese mouere apparēs propter illius potētiam: animalq; totū vocatur, anima simul corpusq; cōpactū, & mortale aīal cognominatur. Immortale ex autē nulla rōne discursu percepta, sed quę fingitur: quippe cum neq; viderimus neq; satis intellexerimus deū, immortale quoddā aīal habēs quidē animā, habens etiā corpus naturaliter omne tēpus coniuncta. Sed hæc iam vti Deo placet, ita se habeant & dicantur: per quā verò causam alę abijciātur, decidātq; ab anima, nunc dicamus, Est autem talis quędam naturalis alarum vis est, graue in sublime attollere, vbi deorū inhabitat genus. Omnium verò, quæ sunt circa corpus, maximè particeps diuini est animus. Diuinū autē pulchrum, sapiens, bonum, & quicquid tale dici potest. His vtiq; alitur maximè, augeturq; ipsa alatio animi: turpi autem & malo contrarijsq; huiusmodi deficit atq; interit. Magnus vtiq; dux in cęlo Iupiter citās alatū currū primus incedit, exornans cūcta, prouideq; disponens. Hūc sequitur deorū dęmonumq; exercitus per vndecim partes ordinatus. Permanet autem Vesta in deorū æde sola. Aliorum verò deorū quicūq; in duodecim numero censetur, suæ quisq; functioni præest, vt quisq; est ordinatus. Permulta igitur beataq; spectacula discursusq; intra cœlū existunt, quibus deorū genus beatorū intēdit suum quisq; officiū peragēs, Sequitur autē semper volens & potens. Liuor.n. à diuino choro procul abest. Cum verò ad conuiuiū ac dapes vadunt, in summū cœli fastigiū sublimes eunt. Deorum quidem vehicula apta habenis, æqualiterq; librata facilè gradiūtur, aliorum verò ęgre. Grauatur.n. prauitatis particeps equus, ad terram vergens atque trahens, cuicunq; aurigarum equus nō bonus nutritus fuerit. Vbi iam labor & certamen extremū animæ proponitur. Quæ.n. immortales vocantur, cùm ad summū peruenerint, extra progressę in cœli dorso consistunt. Ibi constitutas circunferentia ipsa circunfert, atq; illę intuentur, quæ sunt extra cęlū. Locum verò supercœlestem, neq; quisquam nostrorum laudauit adhuc poetarum, neq; vnquam pro dignitate laudabit. habet se verò in hunc modum. Audendū est.n. verum dicere, præsertim de veritate loquenti. Sine colore, sine figura, sine tactu, sine essentia verè existens, animę gubernatore solo intellectu contemplante vtitur, circa quā veræ scientię genus hunc habet locum. Vtpotè igitur Dei cogitatio intellectu & sciētia immaculata te veriēs, cogitatio quoq; omnis animæ quæcunque conuenientem sibi conditionem susceptura est, intuita per tempus id quod est cū tenta veritatis

Maxima bona fiunt per furorē diuinitus cōcessum.

οἰονιστι-κή.

οἰωνιστική.

De animæ immortalitate.

De Idea animæ.

Quo pacto fit animal.

Vide vt Plato ponit aliqua extra cœlum.

Intellectus animæ gubernator.

veritatis contẽplatione nutritur & gaudet, donec circulo in idem circũferentia referat. In hoc autẽ circuitu conspicit ipsam iustitiam, cõspicit temperantiã, conspicit scientiam, nõ qua adsit generatio, nec qua alia alicubi sit in alio

τὰ ὄν.

quales videlicet sunt eorum, quæ nos entia nunc appellamus: sed illam quæ in eo quod est ens verè, scientia est: & alia eodem modo, quæ verè sunt speculata atq; his enutrita, subiens rursus intra cœlum, domũ reuertitur. Cum autẽ redierit, auriga ad præsepe sistens equos, obijcit illis ambrosiam, & post ipsam nectar potandũ. atq; hæc deorum est vita. Cæterarũ vero animarum, alia optime Deũ secuta, similisq; affecta, extulit in supercœlestem locum aurigæ caput, & cùm ipsa circunferentia simul delata est, sed perturbata ab equis, & vix ea quæ verè sunt, intuita. Alia ver amodo caput extulit, modo submisit: at ob violentiã equorum, partim vidit quidem, partim verò non vidit. Aliæ autẽ animæ affectantes quidem omnes superiorem locum sequuntur: cùm verò nequeant, submersæ circunferuntur, calcantes sese inuicem atque incumbentes, alia aliam præire cõtendens. Tumultus igitur & certamen & sudor fit extremus. Vbi quidem aurigarũ vitio multæ claudicant, multæ multas pennas cõfringunt, omnes verò magno implicatæ labore, expertes eius quod verè est intuendi, discedunt: post discessum verò alimento vtuntur opinabili. Cuius quidem gratia multus inest conatus, veritatis cãpus vbi nam sit, intuẽdi. Nam ex huiusmodi prato optima vis animæ conuenientẽ accipit alimoniã, & alarũ natura qua anima eleuatur, hoc alitur. Regulaq; Adrastiæ deæ. i. ineuitabilis numinis, hæc est: vt quecũq; anima Deũ comitata aliquid verorũ inspexerit, ea vsq; ad circuitũ aliũ sit indẽnis: & si semper hoc facere queat, sit semper illæsa. Si verò impotens assequendi nõ inspexerit, & casu aliquo vsa repletaq; obliuione & prauitate grauetur, grauata autem pennas confregerit, in terramq; reciderit, tunc prohibet lex hanc in prima generatione in aliquã brutalẽ ire naturam: sed iubet eam, quæ plurima viderit, in geniturã viri philosophi, aut pulchritudinis cupidi, aut musici, atq; amatorij: eam verò, quæ secundo loco, in regem legitimũ, aut bellicosum virum & imperatoriũ descendere. Tertio in gubernatorẽ reip. aut rei familiaris dispensatorẽ vel quæstuarium. Quarto in laboriosum gymnasticum, aut circa medelam curamq; corporis versaturũ. Quinto in eos qui uates futuri sunt, & circa mysteria quædã. Sexto in poetã, vel aliũ quẽuis eorũ, qui aptè in imitatione versantur. Septimo in artificẽ vel agricolam. Octauo in sophistã & popularẽ. Nono in tyrannicũ. In his autẽ omnibus quicunq; iustè vitã egerit, sortem postea nãciscitur meliorẽ: qui verò iniustè, deteriorẽ. In idem. n. vnde profecta est cuiusq; anima, annis decẽ millibus non reuertitur. Nam alas antè hoc spatium nõ recupera, præter illius animã, qui philosophatus est sine dolo, vel vnà cum sapientiæ studio pulchritudinem amauit. Hæ quidẽ tertio ambitu mille annorum si ter hanc ipsam deinceps elegerint vitam, sic recuperatis alis, post tria millia annorum euolant abeuntes. Aliæ verò animæ primæ vitæ finem consecutæ, iudicantur. Iudicatæ autẽ aliæ sub terra in iudicij locum euntes, meritas illic pœnas sustinent. Aliæ in cœli quendam locũ per iudiciũ eleuatæ, ita degunt, vt dignũ est ea vita, qua in hominis figura vixerunt. Millesimo anno ambæ redeuntes sortem, & electionẽ secundæ vitæ suscipiunt, deligit vnaquæq; eam vitam quam velit. Hic & in bestiæ vitam humana anima transit, & ex bestia rursus in hominẽ, si modo anima quãdoq; prius fuerit hominis. Nam quæ nunquã veritatẽ inspexerit, in hanc figuram venire non poterit: Oportet verò hominẽ intelligere secundum speciem, ex multis procedentẽ sensibus in vnum ratiocinatione conceptũ. Hoc autẽ est recordatio illorum, quæ olim vidit anima nostra cum Deo perfecta, & illa despiciens, quæ nunc esse dicimus, & ad id quod verè est sursum reflexa. Qua propter sola philosophi cogitatio meritò recuperat alas. Nam illis semper quantum fieri potest, memoria inhæret, quibus

Necessitatis animarũ conditiones.

Ad idẽ reuertitur anima post decem millia annorum.

Humanæ vitæ transmutatio.

Deus inhærens diuinus est. Talibus autem cõmentationibus, qui rectè vtitur, perfectisq; mysterijs semper imbuitur, perfectus reuera solus euadit. Ab humanis autem studijs segregatus, diuinoq; inhærẽs, carpitur à multitudine, quasi extra se positus, sed ipse Deo plenus multitudinẽ latet. Tendit igitur huc totus sermo, qui est circa quartum furorẽ, quo quando quis visa hic pulchritudine aliqua veræ illius reminiscens, alas recipit, receptisq; euolare nititur. Cum verò id facere nequeat, tanquã auis superna suspiciẽs, & inferiora contẽnens, crimẽ reportat, quasi furore correptus. Hæc itaq; diuina alienatio omniũ alienationum optima, atq; ex optimis fit, & habenti, & participanti: & qui hoc tenetur furore, cùm amet pulchra, amator vocatur. Vt. n. dictum est, omnis anima hominis ea quæ verè sunt, intuita est, alioquin in hoc animal non venisset. Recordari verò ex his quæ hic sunt illorum, non facilè est omnibus, nec quot ex illis breue tempus illuc inspexerunt neq; quot huc descendentes infortunatæ fuerunt, ita quibusdam consuetudinibus deprauatæ, sacrorũ quæ aliquando inspexerant, obliuionẽ susceperint. Quamobrẽ paucæ restant, quibus satis memoriæ supersit. Hæ verò quando hic similitudinem aliquam eorum, quæ illic inspexerant, intuentur, obstupescunt, & quasi extrà se ponuntur: quæ tamen sit hæc affectio ignorant, quia non satis omnino persentiunt. Iustitiæ quidem & temperantiæ, & aliorum quæcunq; in animis preciosa sunt splẽdorem nullum in his imaginibus cernimus, sed per obscura quædam instrumẽta vix & perpauci in eorũ imagines accedẽtes eius quod repræsentatur, genus aspiciunt. At pulchritudinem tunc licebat videre clarissimã, quando cum beato illo choro felicem visionem cõtemplationemq; sicuti cum Ioue quidem nos, alij verò cum alio quodam deorũ, viderunt, & initiati sunt sacris, quæ fas est dicere sacrorum omnium beatissima: quæ operamur integri quidẽ nos & malorum expertes, quot in posterũ manebant, integra quoq; & simplicia immobiliaq;, & beata spectacula initati inspectãtes pura in luce puri & immaculati, solutiq; ab hoc quod nũc circunferentes, corpus vocamus, in modũ ostreæ huic alligati. Hæc autẽ memoriæ sunt accepta ferenda, propter quam desiderio illorũ quæ quondã vidimus, nunc sermonem extendimus. Pulchritudo autẽ, quemadmodũ diximus, & cum illis progrediens effulgebat tunc, & huc profecti percepimus eam per sensum nostrorũ perspicacissimum clarissimè refulgentẽ. Visus. n. nobis peracutissimus est sensuum omniũ, qui per corpus fiunt, quo sapiẽtia non cernitur. Ardentes. n. excitaret amores, si quod tale ipsius simulacrũ manifestũ oculis proueniret. Eadem est de cæteris quæ sunt amabilia, ratio. At verò pulchritudo sola hanc habuit sortẽ, vt maximè omniũ & perspicua sit, & amabilis. Qui ergò non est mysterijs nuper initiatus, aut potius est deprauatus, haud celeriter hinc illuc ad ipsam pulchritudinẽ excitatur, similitudinẽ hic quandã, quæ ab illa denominatur aspiciens. Quapropter non veneratur dũ aspicit, sed quadrupedis ritu deditus voluptati aggredi & concũbere nititur: petulanterq; congrediens, nec timet nec erubescit voluptatẽ præter naturã sectari. Sed qui nuper expiatus est sacris, quiue aliquando est plurima contemplatus, quando vultũ diuina forma decorũ videt, aptè ipsam pulchritudinẽ imitatũ, vel aliquã corporis speciem, primo quidẽ horret, metusq; vetus aliquis in eum reuoluitur: deinde inspiciẽs tanquam deũ colit: ac nisi vereretur vehementis insaniæ crimen, sacra amatis non aliter quam dei statuæ faceret. Intuentẽ verò ipsum velut ex horrore, permutatio, sudor & ardor insolitus occupat. Quando. n. pulchritudinis influxũ per oculos accipit calefit, quo pennarũ natura irrigatur: postquam verò incaluit, liquescunt quæ ad pullulandum spectant, quæq; diu præ duritie cõpacta, exitum germinis cohibebant. Vbi autem influxerit alimonia, pennarum germina iam ab ipsis radicibus tumescentia impetu quodã per animæ speciem totam nituntur erumpere. tota. n. erat olim pennis suffulta. Feruet itaque

Pulchritudo sola maxime omnium amabilis.

tunc omnis & prosilit: atq; vt infantes quũ dẽtes emittũt, pruritu & dolore gingiuarũ vexãtur: ita & pennas emittẽtis anima feruet, & titillatione, molestiaq; afficitur. Itaq; cum pueri speciem intuetur, cupidinemq; inde effluẽtem imbibẽs irrigatur calescitq;, dolere iam desinit, atq; lætatur. Cum verò procul abfuerit, exaruerintq; meatus quã parte scaturire nititur ala, aridi & constricti, pennarũ germen cohibent. hoc intus vnà cum cupidineo illo influxu occlusum tumescentiumque more resiliens, ipsum sibimet suos meatus vndiq; obstruit pũgitq;. Tota igitur anima vndiq; saucia stimulo concitatur & angitur, rursusque memor pulchritudinis delectatur. Ex vtrisq; vero permixtis passionis huiusmodi vehementia & nouitate vexatur & anxia furit, atq; insanit. Sic affecta, præ furore neq; nocte dormire potest, neq; die vsquã consistere, sed passim discurrit desiderio pulchri videndi perculsa. Videns autẽ & influxũ illum cupidineũ hauriens, abstrusa prius & conclusa, iam aperit & resoluit. Cum verò iam respirauerit, stimulis angustijsq; liberatur. Hac vtiq; suauissima voluptate in præsenti vsqueadeò delinitur, vt nunquam ab eius illecebris sponte discedat, neq; quenquã pluris facit, quàm amatũ, sed parentes, fratres, amicosq; oẽs obliuioni tradit, ac dissipatio per incuriã patrimonio minimè cõmouetur patrias quoq; consuetudines & dignitates quibus gloriari solebat, penitus aspirnatur: & seruire, & iacere parata vbicunq; permittitur, modo igniculo suo inhæreat. Non.n. colit solummodo & veneratur formosum, sed medicum etiam hunc grauissimorum morborũ sibi solum inuenit. Hunc vtiq; affectum ingenue adolescens, ad quem meus est sermo, homines ἔρωτα, i. amorem, appellant. Quo autem modo dij nominãt, si audieris, meritò propter iuuentutem ridebis. Tradũt Homerici quidam, vt arbitror, ex reconditis carminibus, in amorem carmina duo, quorum alterum valde petulans, neq; satis concinnum. Sic autem aiunt. Hunc quidem mortales ἔρωτα. i. amorem vocant volatilem: Immortales autẽ alatum, propter volandi necessitatẽ. His partim licet credere, partim nõ licet. Atqui causa affectioq; amantiũ hæc ipsa est. Quotcunq; igitur ex Iouis pedissequis capti fuerint, grauius constantiusq; alati, illius onus ferre possunt. Qui verò Martẽ coluerũt, cumq; illo circumuagati sunt, amore illaqueati, siquam ab amato sibi inferri iniuriam putant, in cædẽ facilè prouolant, præcipitesq; tum ad seipsos, tũ ad amatos necandos feruntur. Atq; ita secundũ quẽq; deorũ cum quo quilibet chorum egit eundem honorat, imitaturq; semper inuita pro viribus quoad permanet incorruptus, & hoc pacto primã hic vitæ generationem ducit, talemq; seipsum ad amatos & alios exhibet. Amorem ergò pulchrorũ ex suo quisq; deligit more, & tanquam Deus sibi ille sit, quasi statuam fabricat & exornat, vtpotè honoraturus, atq; sacrificaturus. Iouis itaq; cultores cum sibi amandũ quærunt, cuius Iouialis sit animus. Quare cõsiderant vtrũ ad philosophiam & imperium natura sit aptus: & quando illũ amant inuentum, omni opere contendunt quò ille talis euadat. Ac nisi prius quod exoptant, ingressi fuerint, studio suo, tunc contendunt admodum, discuntq; vndecunq; aliquid possunt atq; ipsi etiam ad hoc opus progrediuntur. Inuestigantes ex seipsis dei sui naturam, voti tandẽ cõpotes fiunt, ex eo ꝙ summa quadã attentione mentis aciem in Deũ erigere cõpellantur: deinde cum per memoriam illum attingant, diuinitate afflantur, atq; ex eo mores & studia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. Quoniam verò horum ominũ causas referunt in amatum, dilectione ardentius accenduntur. Ac si ab Ioue hauriant, bacchantium sacerdotũ more, in amati animũ transfundentes, proprio Deo quoad possunt simillimum reddunt. Quicunq; verò Iunonem secuti sunt, regiũ quærũt, quo inuento similiter affecti eadem erga illum omnia faciunt. Apollinis prętereà reliquorũ ue cultores deorũ singuli deos singulos imitantes, eodem modo affectũ natura adolescentẽ quęrunt, eoq; comparato & ipsi imitantes, & adolescentibus persuadentes moderãtesq; in numinis ipsius studiũ & ideam pro viribus agunt. Non inuidia, non illiberali maleuolentia in adolescentes suos vtuntur, sed omni studio illos ad perfectam tum sui, tũ Dei quem colunt similitudinẽ formare conantur. Cura igitur finisq; vere amantiũ, si modo quod cupiunt, fuerint assecuti, talis est profectò, qualẽ descripsimus: & insignis admodũ felixq; ab amico propter amorẽ furente, dilecto suo, si captus fuerit, prouenit. Comprænenditur autẽ quisquis capitur, hoc pacto. Quamlibet animã ab initio huius fabulę trifariã diuisimus. atq; equorum equidem formas geminas, duas quasdã species posuimus: aurigã verò speciem tertiam: eademq; nobis in præsentia maneant. Equorũ autẽ alter bonus, alter non. Quæ autem aut boni equi virtus, aut mali prauitas sit, nondum planè diximus, nunc verò dicendum. Bonus excellentiori habitu est, specie rectus, mẽbris expressus, ardua ceruice, naribus modice aquilinis, nitido colore, nigris oculis, honoris cupidus, temperantiæ pudorisq; particeps, ac veræ opinionis amicus, nullis stimulis indigens, sed cohortatione sola rationeq; regitur. Alter intortus & multiplex temereq; delatus, fususq; & confuse cõpositus, rigenti & dura ceruice, atq; demisso collo, simo vultu, fusco colore, oculis cæsijs sanguineq; suffusis, morosus & contumax, hirsutis auribus atq; surdis, vix flagello stimulisq; obtemperans. Quando igitur auriga amatoriũ aspiciens vultũ, totamq; sensu inflammans animã titillationis & desiderij stimulis concitatur, tum qui aurigę obediens est equorum, vt consueuit, pudore cohibitus seipsum continet ne prosiliat in amatũ. Alter neq; stimulis neq; verberibus coerceri potest, sed exultat, ac violẽtia delatus coniunctũ sibi equum, aurigamq; perturbat, rapitq; ad Veneris voluptatẽ. At illi ab initio aduersantur, indignati quòd ad grauia & iniqua trahãtur. Tandẽ cum malũ id minimè cesset, compulsi feruntur, ceduntq; iam, & consentiunt quod iussi sunt facere: hinc hærent igniculo, aspectumq; ipsius corruscum inspiciunt. Quem intuitus auriga, pulchritudinis ipsius naturam memoria repetit, rursusq; illam cum temperãtia cernit, in casto fundamento firmiter collocatam. Videns autem metuit, ac præ reuerẽtia recidit resupinus: vbi simulq; cogitur vsqueadeò habenas retrahere, vt equi ambo femoribus, aut natibus humi resideant, sed alter quidẽ sponte, quia minimè reluctatur, procax autẽ equus alter prorsus inuitus. Longius verò discedentes, alter quidem propter verecundiam admirationemq; sudore totã animam madefacit, alter verò à dolore liberatus, quem & frenum & casus incusserat, vix tandem respirat, atque resipiscens indignatione motus aurigam equumq; coniunctum increpat, quòd timiditate atq; ignauia constituum ordinem deseruerint. Rursusq; nolentes accedere, cogens, vix tandem concessit illis differri in posterum exorantibus. Accedente autẽ statuto tẽpore, cuius esse immemores, illi quidem simulant, hic verò illis commemorat, vrgens hinniensq; & trahens, compellit iterum ijsdem verbis amatos affari. Postquam verò propè accesserunt, inflexus extensa cauda, frenũ mordet, & impudentissimè rapit. Sed auriga multò magis eadẽ passus, & quasi à carcere statim humi decũbens, habenas longe vehemẽtius trahit, & dentes equi flagitiosi reperimit, atq; impurã linguam, maxillasq; cruentans, crura natesq; humi defigit, ac pœnas dare cõpellit. Quod cum sæpe iam prauus equus ille perpessus est, lasciuire destitit, mansuefactus iã aurigę obtemperat prouidentiæ: atq; etiã cum videt pulchrũ, formidine contremiscit, adeo vt quãdoq; cõtingat amatoris animã iam cum reuerẽtia quadã & metu adolescentũ vestigia sequi. Vtpotè igitur omni cultu, tanquã Deo ęqualis adolescens obseruatus ab amatore, haud quidem simulante, sed reuera sic affecto, præsertim cum & ipse honoratus natura colentis sit amicus, in idem postremò cum amatore conspirat: ac etiam si antea à familiaribus suis condiscipulisque, & alijs per calumniam deceptus fuerit, dicentibus turpè esse amanti hærere, ideoque amantem reiecerit,

tandem

tandem verò procedente tẽpore ætas, & naturæ debitus ordo eum in consuetudinẽ amantis inducunt. Nunquã.n. fato decretum est, vel malum amicum malo, vel bonum bono non amicũ esse. Ergò cum adolescens colloquio & consuetudine receperit amatorẽ, tunc amãtis illius beneuolẽtia iam facta propinquior, amatũ ipsum admirari cõpellit, animaduertentẽ necessariorũ amicorumq; omniũ aliorũ beneuolentiã, si cum amico diuinitus afflato conferatur, nullius fore momenti: ac si senior ille diu sic pergat, hæreatq; & in gymnasijs cæterisúe similibus tangat, tunc iam fluxus liquorisq; illius fons, quem ἵμερον .i. cupidineum influxum Iupiter Ganymedis amore captus vocauit, qui in amãtem vberrimus influxit, partim in ipsum infusus est, partim foris effluit cùm exuberauit: ac veluti aer & Echo à leuibus solidisq; repulsa corporibus eodem vnde venerunt, iterum reflectuntur: ita pulchritudinis ille fluxus rursus in pulchrum per oculos refluens, quà penetrare in animam consueuit, adeò pennarum meatus irrigat, vt & possint iam & incipiant pullulare, atq; ita amati animum mutuo implet amore. Amat igitur, quid verò amet ambigit, affectumq; suum nec nouit, nec eloqui potest: sed perinde ac si lippi alicuius aspectu oculos similiter sit infectus, præsentis morbi assignare causam nescit, nec animaduertit, quòd seipsum in amatore tanquam in speculo respicit. Itaq; præsente illo, dolere vt ille similiter desinit, absente verò desiderat vicissim desideratus, mutuũ amorem tanquã amoris simulacrum possidens, nec amorem ipsum, sed amicitiã & vocat, & putat. Cupit ergò fermè vt ille, quamuis moderatius, videre atq; assidua consuetudine perfrui, & vt par est, posthàc protinus hæc facit. In ipsa igitur consuetudine amatoris quidem intemperãs equus aurigam cõpellans, breuem efflagitat pro multis laboribus voluptatẽ: adolescentis autẽ equus eidem quid dicat, ignorat, sed percitus anxiusq; amantem mutua prosequitur beneuolentia, amantissimo suo congratulatus, atq; in ipsa familiaritate paratus est pro viribus amatoris desiderio obtẽperare. Coniugatus autẽ equus simul & auriga cũ pudore, & ratione his in rebus huic aduersantur. Quare si secundũ rectam vitæ institutionẽ & philosophiæ studia meliores cogitationis partes obtineant, beatam atque concordẽ præsentem vitã agunt, sui ipsorum domini atq; modesti ea parte subiecta cui animæ vitiũ inest, ea contrà liberata ad quam probitas pertinet. In huius autẽ vitę fine recuperatis alis præpetes euolant, cum triũ certaminum verè Olympicorum vnum peruicerint. Quo quidẽ nullum prętantius bonũ, aut humana tẽperantia, aut diuinus furor hominibus afferre potest. Quod si impudentiorem quandã vitam, philosophiæ expertẽ, alioquin ambitiosam secuti sint, fortè in ebrietate, aut alia quauis desidiosa licẽtia, intemperati illorum equi incautas animas inuadunt, easq; in idẽ illud oblectamẽti genus conducentes, sectari compellunt, quod vulgo beatissimũ iudicatur, inq; eius desiderij expletione iam deinde versantur. Hac tamen ideirco raro vtuntur, quia nõ omnis in hoc consentit animi cogitatio. Amici ergò & isti, licet minus; quàm illi superiores, tum feruente amore; tum restincto degunt, fidẽ sibi inuicẽ firmissimã & dedisse & accepisse putantes. nefas.n. esse ducunt, fidem frangere & inimicos quãndoq; ex amicis euadere. Demum cum naturæ concesserint, sic affecti abeunt, vt alati quidem nondũ sint, sed pennas emittere quodãmodo cœperint. Quamobrẽ prẽmiũ amatorij furoris non paruũ reportant. Nam in tenebras locumq; sub terram descendere illos, qui iam iter sub cœlis agere cępe rant, lex prohibet: sed claram vitam agentes beatos fieri iubet, dum vnà pergunt, & simul alas emittunt atque hæc amoris gratia fiunt. Tot igitur ac talia, ò puer, tamq; diuina, amatoris tibi amicitia conferet. Eius autẽ qui nõ amat familiaritas tẽperantiæ mortali coniuncta, mortalibusque & exilibus ministerijs dedita, illiberalitatẽ illã, quæ vulgo virtus habetur, in sodalis sui animo generabit, efficietque vt nouem annorũ millia super terram, & sub terram de-mens pererret. Hanc tibi, ò dilecte Amor, quàm pulcherrimè optimeq; valuimus poeticis tum verbis, tum figuris impulsu Phędri palinodiam cecinimus. Quare & antè dictis ignoscens, & hæc grata à nobis accipiẽs, benignus propitiusq; mihi adsistes: amatoriam artem abs te cõcessam, neq; auferas indignatione aliqua, neq; etiã minuas. Quinetiã da, vt magis quàm nũc apud honestos in pretio sim. Tum si quid numine tuo indignũ à Phædro, & à me dictum sit, Lysiam disputationis huius autorẽ accusans, ab huiusmodi sermonibus desistere facias, & ad philosophiam quemadmodũ frater eius Polemarchus versus est, ita illum conuerte, vt & hic eius amator Phędrus, haud amplius vt nunc modò huc, modo illuc se transferat. sed in amoris simul & sapientiæ studio prorsus vitam agat. PH. Hęc ego quoq; si prętat ita fieri, ò Socrates, Deum oro. Tuum verò sermonẽ iampridem admiror, quod longè superiorẽ antecellat: vt iam verear, ne Lysias mihi humilis videatur si se cum alio cõferre studeat. Atqui cùm nuper ciuis quispiam, ò vir mirifice, hoc ipso nomine vitupe rauit, tota accusatione quędam orationũ compositorem vocans. fortè igitur, vel ob ambitionẽ, à scribendo deinceps abstinebit. SOC. Ridicula hęc, ò adolescens, sententia est, & ab amici mẽte longè aberras, si eum vsqueadeò meticulosum putas. fortè verò obtrectatorem eius existimas rectè dixisse quę dixit. PH. Ita profectò visum est, ò Socrates: neq; te fugit potẽtes in rep. præstantesq; viros vereri orationes cõponere, suaq; scripta relinquere, ne sophistę fuisse posteris videantur. Soc. Prouerbium illud, dulcis cubitus, ò Phędre, te latuit, à longo cubito, qui propè Nilum est, ductũ fuisse. neq; id solũ, sed illud quoq; te fugit, quòd excellentes prudentia ciues in conscribendis posteritatiq; relinquẽdis orationibus summopere student qui vsqueadeò laudatores suorũ operũ diligunt, vt primos eos adscribãt, qui scripta vbiq; laudent. PH. Quo id ais? Non.n. intelligo. SOC. Nescis ꝙ in exordio libri à ciuili viro cõpositi, primus est laudator adscriptus? PH. Quo pacto? SOC. Probatũ est, inquit, scriptũ senatui, aut populo, aut vtrisq; & ille qui dixit seipsum, ambitiosè nominãs, extollensq; sentẽtię autorẽ. deinde etiã dicit post hæc, suã ostentans laudatoribus sapiẽtiam. Idq; sępe postquã prolixam orationẽ habuerit. An aliud quicquã tibi istud videtur, quàm scripta oratio? PH. Nõ aliud certè. SOC. Quod si approbetur, gestiens ex theatro discedit, tanquã poeta: sin autem reprobatur excludaturq; à scribenda sententia, neq; dignus cuius sentẽtia mandetur literis habeatur, męret ipse, eiusq; amici. PH. Et maximè quidẽ. SOC. In hoc planè demonstrant se minime aspernari studiũ huiusmodi, sed multi facere. PH. Summopere. Soc. Quid verò si orator quispiam, aut rex eam nactus sit facultatem, vt quemadmodum Lycurgus, aut Solo, aut Darius immortalis in ciuitate scriptor haberi possit, an non & ipse ęqualem se Deo, adhuc viuentem existimat? & posteri monimenta eius considerantes, de illo similiter iudicant? PH. Vehementer. SOC. An igitur censes talium quempiam, vel quantumcunq; maleuolum Lysiæ studium eius hoc scribendi vituperaturum? PH. Ex his quæ tu dicis id con sentaneum non videtur: nã suum quoq; studium, vt videtur, vituperaret. SOC. Ergò ex hoc perspicuum esse cuiq; potest, non ob hoc ipsum quod scribat, quẽquam esse vituperandum. PHAE. Quid enim? SOC. At illud est, vt arbitror, turpe, turpiter ac malè & loqui, & scribere. PHAE. Manifestum id quidem. SOC. Quæ nam igitur & benè, & non bene scribendi ratio est? Nunquid opus est nobis ò Phędre de his, à Lysia vel ab alio sciscitari, qui vel quandoque scripserit aliquid, vel sit scripturus, seu ciuile publicum opus, siue priuatum, aut carmine, vt poeta, aut tanquam priuatus oratione soluta? PHAE. Rogas an opus sit Cuius enim gratia, vt ita dicã, viuat quispiam, nisi huiusmodi voluptatum? Non.n. illarum gratia, quas dolor necessario antecedit, alioquin voluptas minimè prouenit: quod omnes penè voluptates corporis habẽt. Quare ser-

Prouerbium.

uiles non iniuria sunt appellatæ. SOC. Ocio vtiq; abundamus, ac etiã mihi videntur velut in actu super caput nostrum cicadæ canentes, & inuicem disputantes nos contueri. Si ergò nos viderent, quemadmodum, & alios multos in meridie nõ disputantes quidem, sed dormitãtes, ab ipsis ob mentis desidiam delinitos, meritò deriderent existimantes mancipia quædã ad eas illuc diuertisse, inq; ipso secessu tanquam pecudes sub vmbra secus fontem meridiano somno teneri. Sin autem viderint differentes nos, minimeq; ab illarum, quasi Sirenum illecebris captos quo minus portũ versus enauigaremus, fortè nobis libentissimè præmiũ illud tribuerent, quod deorũ concessione traducere ad homines possunt. PHAED. Quid nã muneris istud est quod possident? Nunquam.n.audisse videor. Soc. Non tamen decet Musarum studiosum virum rerum huiusmodi ignarum esse. Fertur autem hos olim homines ante Musas fuisse. Natis deinde Musis cantuq; mõstrato, illorũ nonnullos voluptate cãtus vsqueadeò delinitos fuisse, vt canentes cibũ potumq; negligerent, imprudenterq; perirent: ex quibus deinceps cicadarum genus sit natum, munus hoc à Musis nactum, vt alimonia nõ indigeat, sed absq; cibo potuq; quandiu vixerit cantet, postea verò ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hic colar, renunciaturum. Ergò Terpsichoræ nunciantes, qui præcipuè illam in choris cœtibusq; celebrauerint, eam ipsis propitiam reddũt. Erato autem eos qui rebus amatorijs honorauerint, atq; alijs eodem modo pro sua cuiq; venerationis specie. Calliopæ autem antiquissimæ, eamq; sequenti Vraniæ, eos qui in philosophia viuunt coluntq; ipsarum musicam, referunt: quæ præ cæteris Musis circa cœlũ, atq; sermones tam diuinos, quàm humanos versantur, vocem pulcherrimè modulantes. Itaq; multis de causis dicendũ est aliquid, neq; meridie dormitandũ. PHAE. Dicendũ certè. SOC. Igitur quod modo statueramus, iam differendum est. qua videlicet ratione quis rectè, aut non rectè & loquatur & scribat. PHAE. Proculdubio. SOC. An nõ necesse est eum qui rectè dicturus sit veram in ea re de qua loquatur, intelligentiam habere? PHAE. Audiui equidem ò Socrates amice, nõ esse futuro oratori necessarium, quæ reuera iusta sunt discere, sed quæ iudicantium multitudini videantur: neq; reuera bona, aut honesta, sed quę sic appareant. ex his.n. potius quàm ex veritate posse persuadere. SOC. Nunquam, ò Phædre, sapientum contemnenda sunt dicta, imò diligenter quid sibi velint considerandа. Itaq; quod modò dicebas, prætereundum esse non arbitror. PHAED. Probè loqueris. SOC. Sic igitur istud consideremus. PHAE. Quo pacto? Soc. Hoc plane. Si tibi suaderẽ, hostes te equo expugnaturũ, vtriq; verò equum ignoraremus, sed ego id tantum de te scirẽ, quòd Phædrus equũ putat esse illud animal, quod ex omnibus domesticis auriculas maximas habet. PHAE. Ridiculum id quidẽ esset, ò Socrates. SOC. Nondũ istud, sed quando obnixè tibi persuadere conarer oratione in asini laudes cõposita equum illũ vocans, affirmansq; pręstãtissimum animal esse, vtile domi & foris, ad bellum prõptissimum, ad sarcinas ferendas aptum, & ad multa alia commodissimum. PHAE. Valde id absurdũ. SOC. Non ne præstat ridiculũ amicũ esse, quàm grauem & inimicum? PHAE. Videtur. Soc. Quando igitur orator boni maliq; ignarus ciuitati similiter affectæ suadeat, non oratione quidem in vmbræ asini laudẽ, tanquam equus illa sit, composita, sed de malo tãquam bonum id sit, differens, vulgiq; opiniones aucupatus, mala facere pro bonis inducat, qualem putas oratorẽ hmôi segetem quam seuit messurũ? PHAED. Haud sanè bonã. SOC. Nũ, ò bone vir, rusticius quàm deceat dicendi artẽ vituperauimus? Illa verò forsitã dixerit: Quid, ò viri mirabiles, deliratis? Ego.n. neminem veritatis ignarũ dicere & orare cõpello: sed siquis consilio meo vsus, percepta veritate me capiet. Hoc sanè affirmo esse maximũ, quod absq; me etiã si quis res nouerit, nihilò magis persuadendi vim tenebit. An non iure hæc dixerit?

Præstat ridiculũ amicũ esse quã grauem & inimicum.

PHAE. Fateor equidẽ, si modo sequentes rationes artem esse illã testentur. Audire nanq; mihi videor rationes non nullas, quæ asserunt, mentiri eam, neq; artem esse, sed aliquem sine arte vsum. Verã autẽ dicendi artem absq; veritate, inquit Laco, esse aliquam. neq; vnquã fore. Has rationes, ò Socrates, sed huc eas adducens, quid dicant, & quo discute. SOC. Adeste animalia generosa, ac Phędro honesto adolescenti persuadete, nisi sufficienter philosophetur, eum nunquam aliqua de re sufficienter esse dicturum. Respondeat Phædrus Socrati interroganti. An non rhetorica omnino ars erit alliciens animam per sermones non in iudicijs modo cæterisq; publicis cœtibus, verumetiam in priuatis cõgressibus eadem de magnis quibusq; rebus & paruis? Nihil.n. honorabilius in magnis, quàm in exiguis ex recta artis ratione se gerere. Nũquid tu hæc audisti? PHAE. Non ita prosus per Iouem. Verum circa iudicia pręcipue ars ista dicitur, scribiturq;, nec nõ circa conciones, vltra verò eam porrigi nõ audiui. SOC. Nunquid artem dicẽdi qua Nestor & Vlysses apud Ilium vsi sunt, audisti? eam verò qua Palamedes, audisti nunquam? PH. Et per Iouem Nestoris orationes audiui: nisi fortè Gorgiam, Nestorem fingis esse, aut Thrasymachũ Theodorumq; Vlyssem. SOC. Forsitan, sed hos mittamus. Tu verò responde. Quid in iudicijs aduersarij faciunt? Non ne cõtradicunt? An quid aliud dicemus? PHAE. Hoc ipsum. Soc. Non de iusto atq; iniusto? PHAE. Ita. SOC. Non ne qui arte id agit, efficiet, vt idẽ eisdẽ tum iustum, tum iniustum appareat? PH. Quid prohibet? SOC. Et in cõcione, vt eadẽ ciuitati modò bona, modo cõtraria videãtur? PH. Certè. SOC. Enimuero Eleatem Palamedem artificio suo efficere solitum accepimus, vt eadem audientibus similia & dissimilia, vnũ & multa, manentia & fluentia viderentur. PH. Maximè. SOC. Facultas ergo contradictoria, non in iudicijs solum & cõcionibus, verumetiam in omnibus, vt apparet, quæ dicuntur, quandoquidem vna quædam ars est, versatur: qua quis poterit omnia omnibus, & quæ possunt, & quibus possunt, similia fingere, & alio similia ista occulente in lucẽ educere. PH. Quo nam pacto id ais? Soc. Hoc equidem. Num deceptio in his quæ multum, an quæ parũ differunt, accidit? PH. In his quę parũ. SOC. Atqui si paulatim trãsieris, latebis magis dum ad contrarium venias, quàm si subitò transilieris? PH. Quid ni? Soc. Oportet igitur eum quicunq; decepturus sit aliũ ipse minimè decipiendus, similitudine & dissimilitudinẽ rerum exquisitè dignoscere. PH. Necessariũ est. SOC. Nunquid igitur singulorum veritatis inscius poterit eius quod ignorat similitudinem in vniuersis paruã aut magnã dijudicare? PH. Impossibile id quidem. Soc. Ergò illos qui præter rerũ naturam opinantur falliq; sunt, cõstet propter similitudines aliquas sic esse affectos. PH. Sic accidit. SOC. Num igitur poterit quisquã si rem quamcunq; ignorauerit, artificiosè aliquem sensimq; à verò in contrarium per similitudines aliquas sigillatim traducere? aut errorem hunc in seipso vitare? PH. Nunquam. Soc. Quambrem, ò amicè, quicũq; veritatẽ ignorat, & opinionibus ducitur dicendi quoq; facultatẽ, vt videtur, inertẽ exhibet atq; ridiculã. PH. Ita videtur. SOC. An vis in oratione Lysiæ, quam in manibus habes, & in nostra disputatione videre, vbi artificiosè, & vbi sine arte agitur? PH. Maximè omnium. Nude.n. in pręsentia loquimur, cum exemplis perspicuis careamus. Soc. At enim fortuna quadam rationes dictæ sunt, vt videtur, exẽplo monstrantes, compotẽ veritatis virũ dum verbis iocatur, trahere auditores. Atq; ego ò Phædre, locales deos huius rei causas arbitror. Fortè etiã Musarum interpretes super capita nostra cantores munus hoc nobis inspirauerunt. Ego.n. dicendi artem habeo nullã. PH. Esto vt ais. Solum quod dicis ostende. SOC. Age itaq;, procemium orationis Lysię lege. PH. Mearũ quidem rerũ status sic, vt intellexisti, se habet: itaq; cum ita sit quemadmodũ nobis conducere putem, audisti. Arbitror equidem me non minus ob id abs te siquid petiero consecuturum,

Ars rectè dicendi nõ absq; veritate.

Circa quæ versetur recta ratio dicendi.

Deceptio in ijs quæ parũ differunt.

Decepturus alium quid nosse debeat.

Conceditur oratoriã sine veritate esse deridẽdã.

secuturum, ꝙ amore tui captus minimè sum. Nam amatores cùm primū amare desierint, collati beneficij pœnitet. SOC. Desine. In quo iste delinquat, & quid sine arte faciat, dicendum. Nónne? PHAED. Profectò. SOC. An non cōstat cuiq;, quod in alijs, dum loquimur, idem sentimus omnes, in alijs verò non idem? PHAED. Quamuis quod ais intelligere videor, planius tamen vt dicas cupio. SOC. Quando quis ferri nomen, vel argenti pronunciat, idem oēs protinus intelligimus. PHAED. Prorsus. SOC. Quid cum iusti, vel boni nomen? nónne alius alio fertur? Atque cùm alijs, & nobiscum ipsi ambigimus? PHAED. Magnopere. SOC. In alijs ergo cōsentimus, in alijs dissentimus. PHAED. Sic est. SOC. Vbinam facilius falli possumus? & in quibus horū rhetorica plurimum valet? PHAED. Patet, in quibus ambigimus. SOC. Oportet igitur eum qui rhetoricam sit assecuturus, primū hæc ordine discreuisse, & quæ vtriusq; speciei figuræ sint percepisse, & vbi maximè falli ambiguitate multitudo potest, vbi non potest. PHAED. Præclaram quandā, ò Socrates, agnosceret speciē, qui cogitatione id caperet. SOC. Deinde oportere arbitror, eum nihil latere, cum ad singula venerit, sed acutè persentire, id de quo dicturus sit, vtrius sit generis. PHAED. Cur non? SOC. Quid porrò amorem? vtrum ambigui generis, an alterius esse dicemus? PHAED. Ambigui prorsus. SOC. An putas eū tibi illa de se dicere concessurum, quæ suprà dicebas? quod videlicet amato simul atq; amanti perniciosus est, ac rursus quod omnium maximum est bonorū? PHAED. Scitè loqueris. SOC. Sed id quoq; dicas, ego.n. propter diuinā illā occupationem non admodùm memini, num amorem in disputationis principio definierim. PHAED. Per Iouem mirificè. SOC. O quāto solertiores Acheloi nymphas, & Pana Mercurij filium Lysia Cephali filio ad orationes cōponendas esse demonstras. An verò nihil dico? sed Lysias quoq; in amatorij sermonis exordio coegit nos intelligere Amorē, certum aliquid esse quod ipse volebat, atq; ad id sequētia referens orationem oēm peregit? Vis ne principiū rursus legamus? PHAED. Vt lubet, quāuis ibi quod quęris, minimè sit. SOC. Lege, vt illū ipsum audiam. PHED. Mearum quidem rerū status, sicut intellexisti, se habet: atq; cùm ita sit, quemadmodū nobis conducere putem, audisti. Arbitror equidē non minus ob id abs te siquid potiero cōsecuturum, ꝙ amore tui captus minimè sum. Nam amatores cùm primū amare desierint, collati beneficij penitet. SOC. Permultū abesse videtur, vt quod quærimus, faciat. siquidem non à principio, sed à fine modo quodam cōuerso & resupino sermonē transigere nititur, incipitq; ab illis, quæ amator extincto amore adolescentibus obijcit. An fortè nihil dixi, ò Phædre mi lepidū caput? PHAED. Finis est profectò, ò Socrates, de quo sermonē habet. SOC. Quid alia? nónne sparsim disiecta omnia vr̄r? An censes quod secundo loco positū est, necessitate quadam ita esse subiunctum? aut aliquid aliud ab illo dictorū? Nam mihi quidē vtpote omnium ignaro, videtur nō ingenerose quicquid incidit à scriptore dictū fuisse. Tu verò necessitatem scribendi aliquam habes, per quā ille sic ea inuicem deinceps disposuit? PHAED. Optimus es, ò Socrates, siquidē me putas scripta adeò subtiliter posse dijudicare. SOC. Sed hoc arbitror te dicturū, oportere orationem oēm tanquā animal quoddā constitui, vt suum quoddā habeat corpus, quod neq; sine capite sit, neque pedibus careat, sed habeat media atq; extrema sibi inuicē & toti cōuenietia. PHAE. Quidni? SOC. Considera quęso, vtrū amici tui oratio sic se an aliter habeat. Reperies eam nihilò ab eo epigrāmate discrepare, quod Midæ Phrygio inscriptum nōnulli fuisse tradunt. PHAED. Quid illud, & quale? SOC. Audi.

Aenea virgo, Midæ regis sum imposita sepulchro,
Dumq; fluunt fontes, arbos dum celsa virescit.
Aeternum durans lugubre insisto monumentum,
Atque Midam viatori narro hic esse sepultum,

Quòd verò nihil interest quamlibet eius partem vt primam, vel vt vltimam ponere, vt arbitror, tu ipse vides. PHAED. Orationem nostrā mordes, ò Socrates. SOC. Hanc ergo, ne nobis succenseas, dimittamus, quamuis in ea multa reperiri posse exempla videātur, quibus inspectis vtilitas nobis ex hoc prouentura sit, ne talia imitemur. Verum ad orationes alias descendamus: habebant illæ quidē nonnihil, vt arbitror, quod à viris dicēdi studiosis sit obseruandū. PHAED. Quid illud? SOC. Erant vtiq; contrariæ. altera siquidem amanti, altera non amanti inhęrendum asseuerabat. PHAED. At strenuè quidem. SOCR. Quod verius est, vt responsurum putaram, videlicet ac furiose quidem. Cæterùm quod quærebā id ipsum est. Furorem quendam Amorem vocauimus. an nō? PHAED. Certè. SOC. Furoris autem duas species ponimus. Alteram ab humanis morbis: Alteram ex alienatione diuina, qua extrà consuetam vitæ constitutionem quis rapitur.

Furoris species.

PHAED. Omnino. SOC. Diuinæ aūt partes quatuor, vt etiam dij præsunt quatuor. Et vaticinij quidem inspirationem Apollini, mysteria Dionysio, poeticā Musis, amatorium furorem Veneri & Amori omnium optimū tribuimus.

Diuini furores quatuor.

Ac nescio quo modo, dum amoris affectū per imagines quasdam effingeremus, veritatem fortè aliquam attigimus, fortè etiā alio transgressi sumus. Ideoq; miscentes orationem non penitus improbabilem, fabulosum quendam hymnum composuimus, & quasi ludentes meum ac tuum, ò Phædre, dominū Amorem pulchrorū præsidem puerorum, modeste laudauimus. PHAED. Hæc mihi auditu nō iniucunda. SOC. Hoc itaq; inde accipiamus, quo pacto à vituperatione ad laudes disputatio pertransiuit. PHAED. Quónam modo id ais? SOC. Mihi quidem videmur cætera reuera lusisse. At siquis duarum specierum in quas modo fortuna incidimus, vim arte comprehenderit, opus nō ingratum fuerit consecutus. PHAED. Quas species dicis? SOC. Vt in vnam ideam cōspiciens passim dispersa cōducat: quo singula definiens, manifestum reddat semper id de quo agitur. Quemadmodum nos in pręsentia quid Amor sit definiuimus, siue benè siue malè id factū sit. Certè hinc disputatio nostra claritatem in se habuit, constantemq; sibijpsi concordiam. PHAED. Alteram verò speciem quam dicis, ò Socrates? SOC. Vt rursus secundum species articulatim pro rerū natura incidat, neq; imperiti coqui ritu vlla membra confringat, sed perinde faciat, vt superiores sermones fecerunt, qui cōcitationem mentis vnam cōmunem speciē acceperunt. Quemadmodum verò in vno corpore membra gemina eodem nomine nuncupātur, dextrum vnum, sinistrū alterum, sic & concitationis speciem in nobis natura vnam sermones illi existimauerunt. Et prior ille quidem partem sinistram diuidens, ac rursus hanc partiens non prius destitit, quàm ibi sinistrū quendam reperiret amorem, inuentumque, vt par est, improbaret. Sequens alter in dexteram furoris partem nos duxit, vbi Amorem nomine priori similem, sed diuinū inueniens & amplificans laudauit tanquam bonorum nobis causam maximorū. PHAED. Verissima loqueris. SOC. Huiusmodi ego diuisiones collectionesq;, ò Phædre, amo, quo & intelligendi, & loquēdi sim compos. Ac si quem alium vnū & multa pro rerū natura perspicere posse arbitror, eius ego vestigia velut numinis cuiusdam sequor. Atq; eos qui id facere possunt, recte ne an contra cognominem, deus ipse nouit. Voco aūt hactenus dialecticos.

Qui diuidere pōt pro rerū natura, is dialecticus est, id est metaphysicus.

Nunc verò dic obsecro, quo nomine tua Lysiæq; sentētia nuncupari oporteat. An hęc dicendi ars est, qua Thrasymachus, alijq; vsi, sapientes & ipsi in dicendo fuerunt, cæterosq; reddiderunt tales, quicunq; illis tanquā regibus offerre munera volunt? PHAED. Regij quidem illi viri, non tn̄ earum rerum periti, de quibus interrogas. Sed hanc speciem re:i e sanę dialecticā appellare videris, rhetorica verò adhuc nos fugit. SOC. Quomodo istud ais? Pulchrum ne aliquid erit, quod ab ijs alienum, arte tn̄ percipiatur? Haudquaquā spernendum id tibi mihiq; est,

sed

sed dicendū quid sit reliquū in rhetorica. PHAED. Permulta, ò Socrates, in libris de arte dicendi compositis tradita. SOC. Opportune cōmemorasti. Procemium arbitror primā orationis partem esse vocandā. Talia quædam egregia illa ornamēta artis appellas? PHAE. Sane. SOC. Sequitur secūdo loco narratio, testimoniorumq; assertio. Tertio cōiecturæ. Quarto verisimilia. Probationē quoq; & approbationem, vt arbitror, optimus orationum faber Byzantius vir induxit. PHAED. Eximium dicis Theodorum? SOC. Equidem. Hic etiam inuenit quo pacto in cusatione & defensione fieri, & geminari redargutio possit. Egregium virū autem Euenum Parium cur in mediū non adducimus? qui subdeclarationes primus inuenit, collaudationes præterea. nec desunt qui dicāt vituperationes huiusmodi quasdam carminibus memoriæ gratia illū inserere. Vir enim sapiens est. Lysiam verò Gorgiamq; valere sinemus, qui verisimilia veris antepofuerunt, ac vi orationis efficiūt, vt parua esse magna, & magna vicissim parua, vetera item noua, & nouissima vetera videantur. Breuitatem quoq; loquendi consciam, rursusq; infinitam verborum prolixitatem adinuenierūt. Quæ cum olim ex me audiret Prodicus, risit, seq; solum inuenisse asseruit, quibus verbis ars illa indigeat. Egere autē neq; paucis neq; multis, sed mediocribus. PHAED. Sapientissime respondisti Prodice. SOC. Hippiam verò nequaquam cōmemoramus. Arbitror.n. cum ipso Eliensem quoq; hospitem consentire. PHAED. Cur non? SOC. Quid porrò de musica Poli cōcinnitate dicemus? Qui geminationem verborum, insignes sententias, comparationes, similitudinesque inuexit, nominumq; vsum ad orationis splendorē, prout à Licymnione didicit. PHAED. Protagoræ autem scripta nonne talia quædam erant, ò Socrates? SOC. Recta sanè ac propria, ò puer, Protagoræ elocutio, & multa in stylo præclara. In cōmiserationibus autem à senectute & paupertate cōmouendis Chalcedonius orator excelluit, in ira item concitanda & sedanda potens, quasi incantatione, vt inquit, mulceret, in cōficiendis soluendisq; calumnijs vnde opus fuerit, summus. De fine aūt orationis omnes conuenire vidētur, sed hunc alij repetitionem, alij aliter nominant. PHAED. Finem dicis summatim supradicta omnia in orationis calce in memoriā auditoribus reuocare. SOC. Hæc inquā, & siquid tu aliud habes quod de hac arte dicas. PHAED. Exigua quidē habeo, neq; memoratu digna. SOC. Mittamus exigua, sed hęc in lucē potius educamus, vt quam, & quando artis vim habeant videre possimus. PHAED. Et maximam quidem, ò Socrates, in hominum cœtibus potentiam habent. SOC. Habent profectò. Sed, ò beate, tu etiam vide, vtrū tibi horum vestis, quemadmodum mihi, rara dissutaq; videatur. PHAED. Ostende modo. SOC. Dic age. Si quis amico tuo Eryximacho, vel patri eius Acumeno dicat in hūc modū: Ego quidem illa scio corpori admouere, quibus & calefcat pro arbitrio meo, & frigeat, vomitū quoq; rursusq; deiectionem, & expurgationes alias prouocare, cæteraq; huiusmodi multa teneo, quibus cognitis, & medicum me esse profiteor, & alium quemlibet medicū me facere posse: quid illos responsuros existimas? PHAED. Quid nam aliud quàm percontaturos, nunquid etiam sciat quibus, quando, quousq; singula horum sint adhibenda? SOC. Ergo si dicat nullo modo se id intelligere, sed oportere eum qui ab ipso didicerit, talia quædam facere posse, quid respondebunt? PHAED. Certè huiusmodi hominē insanire, qui cùm ex aliquo medicorum libro audiuerit quandoq; aliquid, & in medelas nonnullas inciderit, neq; quicquā artis intelligat, medicum euasisse se putat. SOC. Quid verò si ad Sophoclem, & Euripidem diceret quis, scire se parua de re prolixam orationem habere, & cōtra de magna breuissimam & quoties velit misericordiam mouere, atq; eius contrarium, horrorem, & minas incutere, cæteraq; similia, atq; his docendis tragicam poesim se docere putaret? PHAE. Et hi, ò Socrates, vt opinor, illum riderent, qui tragœdiam aliud quicquam putaret esse, quàm horū compositionem, & partibus inuicem, & toti conuenientem. SOC. Non tamen rustice, vt arbitror, increparent, sed facerent perinde ac musicus aliquis offendens hominem, credētem se musicum esse ex eo quòd sciat quo pacto fides tum grauissimæ reddantur, tum acutissimæ. hic.n. non acerbe quidem diceret, ò miser insanis: sed vtpotè musicus, sic mitius admoneret, O vir optime, necesse est omnino hęc illum tenere qui futurus sit musicus. Nihil aūt prohibet eum, qui sic affectus est vt tu, de harmonia nihil penitus intelligere. nempe quæ ante harmoniam necessaria sunt agnoscis, harmoniā prorsus ignoras? PHAED. Rectissimè. SOC. Sic & Sophocles illum sibi obuium, quæ tragediam antecedunt potius quàm tragœdiam habere diceret: & Acumenus medicus medicinæ pręcedentia, non medicinam. PHAED. Ita prorsus. SOC. Quid verò? si mellifluus Adrastus, aut Pericles audirēt, quę nūc ipsi referebamus egregia verborū artificia, breuiloquia, similitudines, & reliqua illa quæ in lucē producta cōsideranda iudicabamus, nunquid censemus illos quēadmodū nos præ rusticitate asperrime illis succensuros qui talia scripserint docuerintq;, tanquam rhetoricam facultatem? An potius vtpotè nobis sapientiores, nos ita increpaturos? O Phedre atq; Socrates, non succensendum est, sed ignoscendum, siqui disserendi ignari definire quid rethorica sit non possint: atq; ita affecti, dum artem antecedentia possident rudimenta, rhetoricā inuenisse se iactēt, & ea docentes oratoriā artem absolutam tradere profiteantur. Singula verò istorū ad persuasionem disponere, totamq; orationem cōtexere, quasi in his pręceptore opus nō sit, oportere discipulos suos propria industria comparare. PHAED. Talis profectò, ò Socrates, ars illa videtur esse, quam isti tanquam rhetoricam docent, & scribunt. Hęc mihi videris vera dixisse. Verùm oratoris persuasorisq; veri artem quónam pacto, & vnde nobis vendicare poterimus? SOC. Consentaneum est, ò Phædre, fortè etiam necessarium, quemadmodum in cæteris, ita & in hoc certamine peragendo perfectum esse. Quippe si tibi natura vt sis orator tribuerit, accedente doctrina & exercitatione excellens eris orator. Si quid verò tibi horum defuerit, mancus eris. Quāta verò ars huiusmodi sit, non ea via quam Gorgias, & Thrasymachus secuti sunt, sed alia potius constare videtur. PHAED. Quanam maximè? SOC. Videtur, ò vir optime, non iniuria Pericles oratorū omniū perfectissimus extitisse. PHAE. Cur? SOC. Magnæ quælibet artes exercitatione dialectica, contemplationeq; sublimium in natura rerū indigent. Ipsa.n. mentis sublimitas, & vis efficax in quauis re perficienda, hinc quodam modo proficisci videntur: quod Pericles ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagoræ nanq; huiusmodi rerū indagatoris familiaritate fretus, contemplationi se tradidit, mentisq; & dementię naturam illā comprehendit, de qua Anaxagoras diffuse disseruit. vnde ad dicendi artem quod ipsi cōducere videbatur, traduxit. PH. Quomodo id ais? SOC. Medendi artis atq; dicendi eadem fermè ratio est. PHAED. Quónam pacto? SOC. In vtrisq; partiri naturā oportet, corporis quidem in vna, in altera animę: si modo non exercitatione solum & vsu, verumetiā arte corpori medicinas, & alimenta ita sis prębiturus, vt & sanū & robustum efficias: animæ aūt per rationes legitimasq; institutiones persuasionem affatim virtutemq; adhibiturus. PHAED. Ita verisimile est, ò Socrates. SOC. Animæ verò naturam absq; totius natura sufficienter cognosci posse existimas? PHAED. Si Hippocrati Aesculapij successori credendum est, neq; etiam corporis naturā sine doctrina huiusmodi comprehendi posse putabimus. SOC. Scite loquitur, ò amice. Oportet autem præter Hippocratem cōsiderare vtrū disputationis nobis ratio cōsonet. PHAE. Assentior. SOC. De naturę igitur perscrutatione quid Hippocrates, & vera ratio dicat, attende. An non ita cuiusq; natura cogitanda est? Primo quidē vtrū simplex illud sit, an multiplex, de quo & ipsi habere artem,

λογοδαίδαλος.

De vi dicendi & tempore.

Quando excellens orator.

Magnæ artes exercitatione dialectica, & contemplatione indigent. Pericles Anaxagoræ auditor.

Vtrū oporteat præter auctoris sententiam & rationem quærere. De naturæ ratione.

artem, & alijs dare posse desideramus. deinde si est simplex, inuestigandum: quam, & ad quid agendo: rursusq; quam, & à quo patiendo natura vim habeat. Quod si species habet multas, his dinumeratis in singulis similiter ac in vno naturalis & agendi & patiendi vis inquirẽda. PH. Sic apparet, ò Socrates. SOC. Sine his verò progressio tanquã cæci iter esse videtur. Non tamen cæco vel surdo, qui arte tractat aliquid, est comparãdus. Sed patet ꝙ quisquis arte alicui sermones accommodat, naturam substantię illius exquisitè monstrabit cui sermones adhibet, id autem est animam. PHAED. Absque dubio. SOC. Nonne ad id studium illius omne cõtendit, vt huic penitus persuadeat? PHAED. Prorsus? SOC. Constat igitur ꝙ Thrasymachus & quicunq; alius tradendæ incumbit rhetoricæ, primo quidem summa diligentia describere declarareq; debebit, verum anima naturaliter vnum, & quiddam simile sit, an secundũ formam corporis multiplex. hoc enim esse dicimus naturam ostendere. PHAED. Omnino. SOC. Secundo quid facere cuique, quidúe à quoque pati queat, ostendere. PHAED. Certè. SOC. Tertio distinctis sermonum animęq; generibus atq; affectibus causas omnes percurrere, singula singulis accommodãs, docensq; qualis anima, qualibus sermonibus, quamúe ob causam necessario hęc quidem mouetur, illa verò nequaquam. PHAED. Præclarissimum, vt videtur, hoc esset. SOC. Neq; igitur hoc, ò amice, neq; aliud quicquam, si aliter tractetur, artificiosè vnquam tractabitur. Nostri verò in hac arte scriptores, quos ipse audisti, callidi sunt, & animæ naturã pulcherrimè cognoscentes nos celant. Nos verò prius quàm hoc modo loquantur, & scribant, nunquã ex arte eos scribere confitebimur. PHAED. Quem dicis modũ? SOC. Verba quidem ipsa nõ facilè dixerim. Quo autem modo scribere oporteat, si arte scripturi simus, quo ad fieri potest exponam. PHAED. Dic obsecro. SOC. Postquam dicendi facultas quædã animi tractio & oblectatio est, futurũ oratorem necesse est quot species animus habet cognoscere. hę verò tot talesq; sunt, vnde tales alij, alij tales efficiuntur. His ita distinctis sermonum quoq; tot talesq; sunt species. Tales igitur animi, talibus quibusdam sermonibus certa quadam de causa ad talia quædã facile persuadentur: aliter verò affecti aliquam ob causam, minimè. Oportet itaq; eum qui hæc satis perspexerit, postea in ipsis negotijs animaduersa deprehensaq; momẽto posse signare, & sensu consequi: alioquin nõdum quicquam plus quàm verba sibi quõdam à doctoribus tradita habet. At cum sufficienter potest dicere, quis quibus sermonibus capiatur, pręsentemq; hominem acute persentit eo ingenio preditũ esse, de quo antea fuerit disputatum, sicque ipsum esse talibus sermonibus ad talia cõpellendum: is ita instructus tunc demum perfectè artem hanc erit consecutus, cũ ad superiora hæc adiunxerit, vt opportunitatem loquendi tacendiq; calleat, & vsum abusumúe breuiloquij, cõmiserationis, vehementiæ acrioris, amplificationisq;, cæterarumq; partium orationis à præceptoribus traditarũ rectè cognoscat, antea verò nequaquam. Eum verò qui horũ quocunq; caruerit dicendo, aut docẽdo, aut scribendo, dixeritq; ex arte verba se facere, qui nõ persuadetur, exuperat. Cæterũ scriptor ita forsitan nos compellabit. O Phędre atq; Socrates, ita ne prorsus an aliter dicendi artem capessendam esse censetis? PHAED. Impossibile est, ò Socrates, aliter, quamuis nõ parumm id opus appareat. SOC. Vera loqueris, atq; horum causa oportet omnibus sursum deorsumq; sermonibus reuolutis perquirere nunquid via ad illã vlla facilior breuiorq; occurrat, ne temere per longam & asperã pererremus, cùm liceat per breuem & planam incedere. Quare si quam opem afferre potes per ea quæ à Lysia, vel aliquo alio accepisti, reuoca in memoriã, & expone. PHAED. Experiundi causa possem quidem, non tamen ad præsens. SOC. Vis ne ego tibi & sermonem recenseam quem aliquando de huiusmodi rebus audiui? PHAED. Quidni? SOC. Igitur quod vulgo dici solet, dicendum est, etiam si lupus sit eius quod dicimus autor. PHAED. Ac tu ita facias. SOC. Aiunt itaq; nihil opus esse hæc adeo tollere. neq; ab alto nimisq; procul disputationem repetere. Quippe sicut disputationis principio diximus, oratorem futurum non oportere veritatem nosse de iustis, & bonis, siue rebus, siue hominibus, natura, vel educatione talibus. Nam in iudicijs nulli prorsus horũ veritatem vnquam, sed persuasionem, curæ esse solere. Id autem esse verisimile, ad quod mẽtem intendere debeat, qui sit arte dicturus. Neq; facta dicenda esse aliquãdo, nisi probabile sit facta fuisse, sed tam in accusatione quàm defensione semper verisimilia inducenda: & omnino dicentem, verisimile quidem persequi, verum autem negligere. hoc enim si in omni oratione seruetur, perfectam artem oratoriam exhiberi. PHAED. Ea narrasti, ò Socrates, quæ dicunt qui artem rhetoricã profitentur. Memini enim id nos in superioribus breuiter attigisse. Videtur autem hoc magnum quiddam esse his qui in hac arte versantur. Sed & Tisiam ipsum grauiter pessundedisti. SOC. Dicat ergo id quoq; nobis Tisias, nunquid aliud probabile, & verisimile nuncupet, quàm quod vulgo videtur. PH. Quid nam aliud? SOC. Hoc præterea scitũ, & artificiosum inuenisse & scripsisse videtur, ꝙ si quis imbecillis & audax cùm robustũ quendam timidumq; verberibus cęsum spoliauerit, in iudicium deducatur, neutrum horũ verum confiteri oportet: sed timidum quidem dicere non à solo audace illo esse se cæsum: audacem verò hoc refellere, solos fuisse monstrantem, atq; ad tale quiddam confugere. Quónam pacto imbecillis cum sim, robustum hunc inuasissem? Ille autem timiditatem suã non dicet, sed falsum aliquid excogitans forte aduersarium arguet. Atq; in alijs etiam talia quædam sunt quæ arte dicuntur. An non sic est, ò Phædre? PHAED. Ita prorsus. SOC. O quàm callide abstrusam artẽ adinuenisse videtur Tisias, vel quicunq; alius fuerit, vel quocunq; alio cognomine delectetur. Sed nunquid hoc, ò amice, dicemus, an non? PHAE. Quid istud? SOC. O Tisia iampridem antequam accederes affirmabamus probabile istud, & verisimile vulgo nõ aliter quàm per veritatis similitudinem fieri. Similitudines autem veri ab eo qui veritatem nouit, aptissimè vbique reperiri posse asserebamus. Quapropter si aliud quicquã de hac arte dixeris, auscultabimus quidẽ: sin minus, his quæ paulò ante diximus, fidem pręstabimus, ꝙ videlicet nisi auditorum quis ingenia nouerit distinxeritq;, atque res ipsas in species suas discreuerit, rursusq; singula idea vna comprehenderit, nunquam dicẽdi artem quoad homini licet, adipiscetur. Hoc aũt sine longo studio assequetur nunquam. In quo nõ ideo insudabit vir prudens, vt dicere & agere ad hoĩes possit, sed vt ea potius & loqui & facere quæ dijs grata sint valeat. Viri.n. nobis sapientiores, ò Tisia, virum mentis compotem aiunt non id meditari debere, vt conseruis suis, nisi prout contingerit, obsequatur, sed vt dominis bonis atq; ex bonis obtemperet. Quamobrẽ si longior sit circuitus, ne mireris. Non enim vt ipse putas, sed magnarum rerum gratia circumeundũ. Erunt autem, vt ratio dictat, si quis voluerit, hæc pulcherrime ex illis effecta. PHAED. Per pulchre admodũ dici hoc videtur, ò Socrates, modo aliquis assequi possit. SOC. At præclarum est, ad præclara semper anniti, & quicquid contigerit tolerare. PHAED. Valde. SOC. De arte hactenus, & inscitia orationis sit dictũ. PHAED. Satis profectò. SOC. Reliquũ est vt scribendo quid deceat, quid dedeceat dicamus. PHAED. Planè. SOC. Scis ne quo pacto maximè de sermonibus dicẽdo vel agendo deo placere potes? PHAED. Minimè. Tu verò. SOC. Audiui equidem nonnulla à veteribus tradita: verum autem ipsi intelligunt. Id verò si nos inueniremus, nunquid humanarum deinceps nobis opinationum cura nulla futura sit? PHAED. Ridicula sanè interrogatio, sed quę audisse dicis recense. SOC. Audiui equidem circa Naucratim Aegypti priscorum quẽdam fuisse deorũ, cui dicata sit auis quã

Ibim

Quomodo arte dicendum.

Prouerbium.

De scribendi decore.

Ibim vocant, dæmoni aũt ipsi nomen Theuth. hunc primum omniũ numerũ, & numeri computationẽ inuenisse, geometriamq́; , & astronomiam, talorũ rursus alearumq́; ludos, & literas. Erat tunc totius Aegypti rex Thamus, & in eminentißima amplißimaq; ciuitate, quas Græci Aegyptias Thebas appellant, deumq́; ipsum Ammonẽ vocant. Ad hũc Theuth profectus, artes demonstrauit suas, dixitq; eas distribui deinceps Aegyptijs cæteris oportere. Verum ille quæ cuiusq; vtilitas foret, interrogauit: & ipso referẽte, quod bene dictum videbatur, probabat quidem: quod contra, vituperabat. vbi multa de qualibet arte in vtranq; partem Thamus fertur Theuthi ostendisse, quorum singula si enarrare pergamus, prolixior erit oratio. Cũ verò ad literas descẽdissent, Disciplina hæc, inqt Theuth, ò rex, sapientiores & memoria promptiore Aegyptios faciet. Memoriæ nanq; & sapientiæ remediũ, id est inuentum. At ille, O artificiosißimè Theuth, inquit, alius quidem ad artis opera fabricãda idoneus est, alius ad iudicandum promptior quid emolumẽti damniúe sint vtentibus allatura. Atqui & tu literarũ pater propter beneuolentiam contrarium quàm efficere valeant affirmasti. Nam illarũ vsus propter recordationis negligentiã obliuionem in animo discentium pariet: quippe qui externis literarũ confisi monimentis, res ipsas intus animo nõ reuoluent. Quamobrem non memoriç, sed monitionis remedium inuenisti. Sapientiæ quoq; opinionem potius quàm veritatẽ discipulis tradis. Nam cum multa absq; prçceptoris doctrina perlegerint, multarũ rerũ periti vulgo cùm ignari sint, videbuntur. Consuetudine quoq; molestiores erunt, vtpote qui nõ sapientia ipsa sint præditi, sed opinione sapientiæ subornati. PHAED. Facile tu, ò Socrates, Aegyptios, & aliós cuiusuis gentis sermones facis. SOC. At, ò amice, qui in Iouis Dodonçi templo versantur, ex quercu sermones primos fatidicos erupisse asserũt. Priscis itaq; illis, vtpote qui non ita vt vos recentiores, sapientes erant, satis erat ob eorum inscitiam petras & quercus audire, modo vera promerent. Tu forsitan interesse censes, quis nam cuiasúe sit, qui dixerit. Non enim id solùm cõsideras, vera ne an falsa dicantur. PHAED. Rectè admodũ increpuisti, ac mihi videtur ita in literis euenire, vt Thebanus ait. SOC. Igitur quicunq; se putat sic artem aut mandare literis, aut mandatam suscipere, vt certum quiddã & firmum ex literis sit futurum, admodum ineptus est, ac reuera Ammonis vaticiniũ prorsus ignorat, cùm plus aliquid in scriptis esse credat, præter id quod scienti res ipsas quæ in literis significantur, cõmemorant. PHAED. Rectißime. SOC. Graue id habet, ò Phædre, scriptura, & picturæ reuera persimile. Picturç nanq; opera tanquam viuentia extant: siquid verò rogaueris, verecunde admodum silent. Non aliter sermones putabis fortasse quasi aliquid ipsos intelligentes dicere. Verũ si sciendi auidus ab ijs dictorum aliquid sciscitaberis, idem in his semper, & vnum significaiur: omnisq́; sermo cũ semel scriptus est, paßim reuoluitur æque apud intelligẽtes, atq; alios, inter quos minime decet, nescitq́; dicere quibus oportet, & quibus non oportet. Iniuria verò immerito contumeliaq; affectus patris semper eget prçsidio. Ipse enim neq; aduersario repugnare, neq; opem ferre sibi ipsi potest. PHAE. Hçc quoq; rectè abs te dicta videntur. SOC. Quid porrò? Aliũ videmus sermonem huius fratrem, quemadmodum legitimus sit, & quanto melior atq; potẽtior quam is nascatur? PHAED. Quem istum? & quomodo fieri dicis? SOCR. Eum, inquam, qui in animo discentis cum scientia scribitur, quia sibijpsi auxiliari potest, intelligitq́; apud quos loquendum sit, apud quos tacendum. PHAED. Scientis sermonem dicis viuentem, & animatum, cuius oratio scripta simulacrũ quoddã non iniuria nuncupabitur. SOC. Omnino. sed hoc quoq; mihi dicas. Mentis compos agricola nunquid charißima sibi semina, quorũ fructus expectat, çstate in Adonidis hortis summo studio & diligentia sparget, vt octo diebus speciosos inde flores aspiciat? An potius si quando id egerit, festi cuiusdam diei ludiq́; gratia faciet? At vbi serio agens agriculturç studiũ adhibuerit, feret quidem vbi conuenit, & satis se consecutũ putabit, si octo mensiũ interuallo satio sua ad fruges peruenerit? PHAE. Ita prorsus, ò Socrates, illa quidem ioco, vt ais hæc autem serio faciet. SOC. Hominem verò iustorum, honestorũ, bonorumq́; scientiam poßidẽtem agricola imperitiorem ad semina sua spargenda putabimus? PHAED. Minimè omniũ. SOC. Non igitur in aqua nigra studiose ipsa calamo cum sermonibus seminabit, cũ succurrere illis periclitantibus nequeat, nequeat & ex ipsis veritatẽ sufficienter ostendere. PHAED. Certè id non est consentaneum. SOC. Non sane. Cçterum hortos quidem literarum, vt ludi causa, vt videtur, feret atq; describet, & postquã scripserit tanquam monimenta thesaurosq́; ad senectutis futuræ obliuionem, tam sibi, quàm cæteris vestigiorum eorundem sectatoribus, lætabitur vtique natos iam tenellos suos fructus inspiciens, cçterisq́; hominibus ludos alios sequentibus, & conuiuia horumq́; similia celebrãtibus, ipse interim his omißis in sermonum oblectamentis vitã ducet. PHAED. Præclarißimũ præ aliorum vilißimo narras, ò Socrates, eius ludum, qui potest in sermonibus ludere, ac de iustitia, & alijs quæ tu dicis, cõfabulari. SOC. Est ita profectò, amice Phædre. sed multo mea sentẽtia in his prçclarius studium, quando quis arte dialectica vtens animam nactus idoneam sermones cum scientia plantat, & seminat, qui & sibijpsis, & satori suo afferre opem possunt fructusúe producũt, & semina reddunt. Vnde alij in moribus alijs nati id semper munus immortale seruare possunt, atq; eum qui hæc habet, beatißimũ quoad homini licet, efficiunt. PHAED. Multo id quoq; præclarius. SOCR. Nunc iam illa, ò Phædre, his concessis discernere poßumus. PHAED. Quç nam? SOC. Ea videlicet quorum cognoscendorum gratia hucusq́; descendimus, vt vituperationẽ Lysiç discuteremus in scribendi arte, sermonesq́; ipsos, qui vel arte, vel sine arte scribuntur: artificiosum quidem, & artis expers, satis iam declarasse videmur. PHAE. Sic apparet. SOC. Meminisse rursus oportet non prius posse aliquem dicendi artem ad summum callere ad persuadendũ atq; docẽdum, vt ratio superior nobis ostendit, quàm veritatem earum rerũ quas dicit aut scribit cognouerit, vniuersamq́; rem definire, & definitione posita rursus secundum species vsq; ad indiuidua diuidere nouerit, atq; hac ratione animã contemplatus & quid cuiq; ingenio congruum est aucupatus, ita maxime disponat exornetq́; sermonem, variç quidem animæ varios, & harmonia multiplices, simplici verò simplices sermones accommodans. PHAED. Sic prorsus apparuit. SOC. Quid autem de illa quæstione dicemus quã suprà tetigimus? honestum ne an turpe sit orationes componere, & quomodo studiũ hoc iure vituperari queat, quomodo nequeat? Num superiora nobis hoc satis declarauerunt? PHAED. Quæ nam illa? SOC. Quippe, siue Lysias, siue alius quispiã scripsit quandoq;, aut scribit, scribetq́; priuatim quicquam, vel publice ciuiles quasdã constitutiones, ita vt suis in scriptis magnam quãdam stabilitatem & certitudinem putet inesse, turpe id esse scriptori, siue dicatur à quoquã, siue non dicatur, putandũ est. Siquidem ignorare quid verum sit, quid falsum, de iustis & iniustis, de bonis & malis, etiam si vulgus vniuersum laudauerit, fieri nunquam potest quin sit reuera turpißimum. PHAED. Turpißimũ. SOC. Contra qui in oratione quacunq; de re scripta ludũ iocumq́; necessarium putat, orationemq́; nullam aut solutam, aut astrictã numeris magno componendi studio dignam esse ducit, instar eorum qui sine dijudicatione & doctrina persuadendi tantum gratia carmina recitare cõsueuerunt: sed reuera sermonum illorum optimos commonendi peritos causa compositos fuisse: in sermonibus autem his, qui docendi discendiq́; causa dicuntur, ac verè in animo de iustis, honestis, & bonis scribũtur, duntaxat perspicuitatem perfectionemq́; in esse, eosq; solos studio dignos

gnos existimat: iudicatq́; sermones huiusmodi filios suos legitimos esse vocandos, eum ante omnia qui ipsi inest, si modo sit inuentus, deinde quicunq; ex hoc fœtu filij, fratresque, vel in ipsius, vel in alijs aliorũ mentibus, sic vt decet, nati sunt, reliquos autem omnes postponit: hic vir, inquam, talis, ò Phædre, videtur esse, quales esse nos exoptaremus. PHAED. Equidem vt dicis, cupio prorsus, & voto precor. SOC. Sed hæc iam satis à nobis de arte dicendi, quasi ludentibus dicta sint. Quare Lysiæ dicas, nos ad nymphæ fontem Musarumq́; cœtum profectos, sermones quosdam audisse, qui dicere iusserunt Lysiæ, cæterisq́; orationum scriptoribus, Homero præterea, & si quis alius nudam poesim, vel cantu exornatã composuit, Soloni postremo, & omnibus qui ciuiles institutiones literis mandauerunt: quòd si veritatis conscij talia composuerunt, possuntque sua in discussionem tracta defendere, ac dicendo efficere, vt præ verbis scripta vilescant, non vtique ab his quæ calamo luserunt, sed ab illis potius quæ serio excogitarunt, cognominandi videntur. PHAED. Quæ nam cognomina, & quo pacto accommodas? SOC. Sapientis cognomen, ò Phedre, magnum solique Deo conuenire videtur. Philosophi verò, aut similis alicuius cognomine eiusmodi viros quales modo descripsimus, conuenientius modestiusq́; nuncuparemus. PHAED. Certè non dedecet. SOC. Eum igitur qui nulla habet in se præstantiora ijs quæ conscripsit, & sursum deorsumq́; retorquens, diuturna emendatione addendo, vel subtrahẽdo composuit, iure poetam vel orationum legumúe scriptorem cognominabis? PHAED. Quid ni? SOC. Hoc itaque amico referas tuo. PHAED. Tu verò quid facies? neque enim amicus tuus prætermittendus. SOC. Quis iste? PHAE. Isocratem probum, inquam. Quid illi nunciabis? ò Socrates. Quem esse dicemus? SOC. Iuuenis adhuc Isocrates est, ò Phædre. Quid autem de illo presagiam, non prætereo. PHAED. Quidnam? SOC. Videtur mihi prestãtiori ingenio esse, quàm Lysiam sua scripta demonstrent. Præterea moribus generosioribus præditus. Quaobrem nihil mirum putarim, si crescentibus annis in arte dicendi cui nunc incumbit, magis quàm viri pueris, omnibus qui eloquentię vnquam se tradiderunt, excellat, atq́; his etiam studijs non cõtentus, ad maiora diuiniore quodam instinctu feratur. Inest enim, ò amice, ex ipsa natura philosophia quædam illius ingenio. Hæc ergo ab ijs dijs accepta, Isocrati mihi dilectissimo nuncio. Tu illa Lysię tibi charissimo. PHAE. Ita fiet. Sed abeamus hinc cùm æstus nonnihil iam efferbuerit. SOC. Vota prius his facienda sunt quàm abeamus. PHAED. Quidni? SOC. O amice Pan, & alij omnes, qui locũ hunc colitis dij, date mihi vt pulcher intus efficiar: & quæcunque extrinsecus habeo, intrinsecis sint amica. Diuitem autem sapientem solum existimem. Tantum verò mihi sit auri, quantum nec ferre, nec ducere queat alius, nisi vir temperans. Nunquid aliud orandum censes? ò Phędre, mihi enim satis est precatum. PHAED. Mihi quoq; eadem opta. Amicorum enim communia omnia. SOC. Abeamus.

APOLOGIA SOCRATIS.

Marsilij Ficini Argumentum.

ANTIQVI gentium Theologi in treis diuisi sunt sectas. Alij quidem dæmonibus solum sacrificabant, diffidentes, vt arbitror, vota hominum ad cęlestia peruenire. Alij verò cœlestia quoq; colebant, putãtes illa non viuere solum atq; intelligere, sed etiam radijs suis circunspicere cuncta atque audire, ideoque tam sacrificiorum ritus ab eis prospici, quàm supplicum laudes precesq́; exaudiri: veruntamen animorum in corporibus his viuentium vota, ad deos illos, qui nullum cùm corporibus commercium habeant, peruenire non posse. Alij deniq; hos ipsos deos in primis venerabãtur, iudicantes à summis rerum caussis effectus omnes etiam humanos tam cognitione, quàm virtute perfectissimè contineri. Deos verò vocabant tum visibiles, id est cœlestes, tum inuisibiles, id est, super cœlestes, quos nostri vocant angelos, & ipsi deos, quasi proximos summi Dei contemplatores atque ministros. Pręterea triplicem hi prouidentiam esse putant. Vniuersalem quidem in Deo, per quã omnibus omnia prospiciat atq; præbeat. Minus verò in dijs vniuersalem, per quam omnibus quidem consulant, non omnia tamen munera, sed quædam omnibus exhibentes. Particularem deniq; in dęmonibus, qua videlicet quędam quibusdam iam largiantur. Et dęmones quidem in totidem distribuunt ordines, quot in cœlo sunt stellæ, vt alij Saturnij sint, alij Iouiales, alijq́; similiter. Cunctos autẽ ordines & in igne collocãt, sed ignea ratione, & in aere puro, sed ratione aerea, & in aere crasso, ratione videlicet aquea. Hos aqueos arbitrãtur alios alijs speciebus viuentium pręsidere, sensualiq́; & vegetali vbiq; naturę fauere. Quos Plato inquit, statim ab initio malorum plurimis voluptatem immiscuisse. Aereos autẽ dęmones rationali potius fauere potentię, eamq́; à vegetali sensualique natura quodammodo segregare. Igneos tandem discursum rationis ad sublimiora contemplanda conuertere. Atq; hoc pacto voluptuosę vitę dęmones aqueos, actiuę aereos, cõtemplatiuæ igneos dominari. Cùm verò deos immortales atq; impatibiles arbitrẽtur, homines verò mortales atq; patibiles, dęmones omnes quidẽ affectu patibiles, superiores verò mediosq́; etiã immortales, infimos verò longæuos. Pręterea in omnibus affectus erga corporea collocant: sed in primis secundum quendam tranquillę prouidentię morem: in secundis humanos quidem, sed moderatos, in tertijs ad perturbationes nostras iam declinantes. Item dæmones alios naturales ab initio constitutos, alios peregrinos, scilicet hominum animos in aerea translatos corpora, hominesq́; ea qua antea consueuerant ratione curantes. Præterea alios dæmones plagis terrę maioribus, alios angustioribus vrbibusq́; præesse. Quosdam etiã homines singulos gubernare, quos animæ labentes in corpus fuerint pro vitæ electione sortitę, deinceps electæ vitæ duces & exploratores & iudices. Proinde animas hoim alias Saturniorum dęmonum, alias Iouialium, alias aliorũ tum siderum, tum dæmonũ naturis accõmodari. Corporũ quoq; nostrorũ cõplexiones simili quadã ratione distingui. Animalia item & plantas, metallaq́; & lapides ad siderum similiter dæmonumq́; varietatem inter se natura discerni, vt alia inter hæc solaria sint, alia verò lunaria, cæteraque similiter. In his quæ diximus, Platonici omnem sacrificiorum, oraculorum, diuinationum vim cõsistere arbitrantur. Profectò & ipse Plato antiquiores theologos imitatus, & Platonici omnes oraculorum historiam vbique tanquam veram accipiunt, rationibusq́; confirmant. Mitto quantam his in Phędro adhibeat fidem, quantam & in Timęo, in Phædro quidem humanam sapientiam pręilla quæ ab oraculis furoribusq́; diuinis habetur nihili pendens: in Timæo autem dicens eatenus à philosopho de rebus diuinis affirmandũ esse, quatenus diuinis oraculis confirmetur. Mitto quàm plurima apud Platonem similia. certè in Apologia totam Socratis sui defensionem ab oraculis vaticinijsq́; auspicatur: imò verò, quod maximum est, totam Socratis & sapiẽtissimi & iustissimi vitam asserit tum ad Apollinis oraculum, tum ad sui cuiusdam dæmonis vaticinium institutã. Si quæras qualis Socratis dæmon fuerit, respondebitur igneus, quoniam ad cõtemplationẽ sublimium erigebat. Item Saturnius, quoniam intentionem mẽtis quotidie mirum in modum abstrahebat à corpore. Attributus quoq; ab initio, non acquisitus. Nam sibi à puero dicit aspirauisse. Non prouocabat vnquam, quia non Martius, sed sępe ab actionibus reuocabat, quia Saturnius. Item non adhibebat calcaria viro satis per se ad honesta propenso, sed cohibebat freno, vbi in eligendis ad finem vijs ob coniecturarum fallaciam posse decipi videretur. Aspirabat menti, ostenta oculis, voces auribus suggerebat. Sed quibus oculis atq; auribus? visui videlicet atq; auditui, qui per omne eduntur corpus æthereum sub manifesto hoc corpore latens. Poterat autem Socrates per æthereos sentire sensus, ab elementalibus sensibus se facilè seuocans. Ostensa cernebat per eosdem sensus & somnians pariter atque vigilans. Similiter Auicenna probat prophetas angelorum & species cernere, & voces audire. At cur Socrates paucíq; similes dæmonem suum animaduertunt? Quoniam pauci vel genitura, vel disciplina dęmonici sunt plures humani, plerique ferini. Cur item aliàs dęmonem, aliàs Deum vocat? Quia sublimis dæmon Socratem, quasi Dei interpres nunciusq́; afflabat. Sed nunquid ipsum Socratis intellectum possumus dęmonẽ nuncupare? Possumus certè. Nam Timęus inquit, Deum nobis supremã animi partem tanquam dęmonem tribuisse. Rursus in Symposio ipse mentis amor ad diuinã pulchritudinem contemplandam, dæmon cognominatur. Verum pręter hęc necesse est superiorem nobis substantiã dæmonis pręsidere, propterea quod vt in Symposio Legibusq́; probatur, humanum genus vtpote à diuinis maxime distans, media quadam natura indiget, qualis est dęmonica, quasi conciliatrice. Neq; iniuria diuina

prouidentia

prouidentia, vt in Politico Protagoraq; probatur, dæmones nobis præfecit propinquiores quasi pastores, siue vt in Critia dicit, gubernatores. Homo siquidem in hac ignorantiæ caligine constitutus, innumerisq; fortunæ vel malis agitatus, vel distractus illecebris, ad constitutum sibi à Deo finem absq; perpetuo Dei auxilio peruenire non potest. Hinc probat, Deum nos dæmonibus purioribus, quasi rectoribus commendasse, qui vaticinijs, augurijs, somnis, oraculis, vocibus, sacrificijs, inspirationibus adiuuarent. Horũ verò ex numero esse vult familiarem Socratis dæmonem à mente Socratica differentem. Hæc enim Socratẽ sæpe prouocat, ille verò prouocat nunquam. Item hæc nisi loquatur, aut scribat, docere nõ potest. Ille verò, vt in Theage probatur, multos etiam silendo docebat. Præterea ꝙ & voce & signis. Socratem corrigat, significat dæmonem hunc aliquid esse præter mentem. At si minus tibi placet & familiarem hominis ducem dæmonem appellare, saltem, vt placet nostris, bonum angelum appellato. Post hæc Apologia nos cogit nonnihil de oraculis statuisque tractare. Principio si quæras quam ob causam dæmones solita illa quondã miracula nostris seculis non efficiant: respondebitur, Christũ & dæmones malos suo illo imperio priuauisse, & hominibus tum omnem dæmonum cultum, tum artem dæmonicã sustulisse. Si rursus interroges, qua ratione vel in statuas, vel in homines dæmonum trahantur influxus, diligenter attende. Trahitur quotidie aliquid naturale per artem: ceu quoties lignũ quod propter densissimã crassitudinem accendi à tenui quadã flamma non poterat, vel oleo illiniunt, vel inficiunt sulphure rapiuntq; in fomite flammam. Trahitur & quotidie diuinum aliquid per naturam, quando fœtus tener in aluo certo affectus figuratusq; modo sic per naturam à Deo humanã haurit animam, vt per magicã statua à mundo accipit dæmonem. Vnde Aegyptij naturam quoq; magam appellauerũt, vim ipsam magicam in attractu quodam similium per similia, vel cõuenientium saltem per conuenientia collocantes. Emittis quotidie vocem, emittis & tui vultus imaginẽ. At nõ vbiq; vox in te tua & imago remittitur. Paries duntaxat ita dispositus, sic oppositus vocem per echo reflectit, & speculare corpus tuã tibi reddit imaginem. Esto igitur specularis & ille paries, subito totus, vt ita dixerim, eris in illo. Ibi. videberis, audieris, intelligeris, fermè vt in statua dæmon. Si Trismegistum cõsulueris, disces ex proprijs mundi materijs certo cuidam dæmoni cõgruentibus cõpositam rite statuam confestim per dæmonem congruum animari. vel per dæmonem, inquit, vel per angelum. intellige, vel per impuriorem, vel per puriorem spiritum afflati solere. Audies quoq; Mercuriũ hunc veteres plerosq; damnantem, ꝙ diffidentes, vel esse numina super cœlum, vel terrenorum vota ad celestia superioraq; peruenire, fabricauere statuas habitacula dæmonum, quos quasi familiares colerent deos. Putabat sanè, quamuis interdum in delubra dæmones salutares aduocarentur, sæpe tamen descendere noxios. Audisti paucis tractum dæmonum in corpora statuarum. Audi quoq; paucis raptum in corpora hominum. Quando vel per atram bilem vel aliquid simile, aut vitium totus in imaginationem cõuertitur animus, facilè fit inferiorum dæmonum domicilium, quorum præsentia & insaniat, & animo simul vexetur, & corpore. Quando per philosophicam purgationem transfertur totus in rationem, euadit ædes dæmonum mediorum, à quibus humanarum rerum sæpius, quandoq; etiam naturalium miras accipiat rationes. Quando per pietatem erigitur totus in mentem, sublimium dæmonum fit spiraculum, seu potius angelorum, quibus vtiq; ducibus mirum in modũ arcana penetret diuinorum. Optas video intelligere, quibus potissimum oraculis, siue per statuas, siue per homines editis, Plato confidat. Scito his duntaxat, quæ certa ratione compertum sit nõ per fallaces dæmones, sed per veridicos, siue per angelos potius promisisse. Nam & ab ipsis Aegyptiorum mysterijs acceperat. Iouem impuriores dæmones ad inferos deturbasse, qui & homines similiter pro viribus ad ima detorqueant: & à Pherecyde Syro, multos ab Ioue dæmones rebellasse, quorum exercitus Ophioneus duxerit serpentinus. Ab his ergo maleficis cauendum esse diligentissime iudicabat. Socrates autem proprijs rationibus atq; singulis adductus, & oraculo cuidam, & suo cuidam dæmoni se committebat pro arbitrio perdiscendum. Deniq; vtcunq; sit, ita suam ad hæc instituit vitã, vt æterna semper temporalibus anteponeret: iniustitiam magis timeret, quàm mortem, pro veritate, pro pietate, pro charitate, non dubitaret labores, penuriã, contumelias, iniurias, verbera, mortemq; subire. Huic apud homines veritas falsas calumnias peperit, charitas odium, pietas accusationem impiam atq; mortem. Sed hæc omnia patui, imò nihili pendit, sperans apud diuinũ iudicẽ pro bonis bona mereri. Ergo hac spe & fiducia fretus, & libenter accessit ad iudices, neq; excusauit se, sed iudices accusauit, atq; tanquam vates, quod euenire ait his, qui sunt propè mortẽ, pœnitentiam illis pœnamq; prædixit post falsum iudicium secuturã, & ipse interim mira mentis lætitia & vultus alacritate ad iudicem migrauit æternũ: Statueram hic satis honestum argumento, seu potius commentariolo finem imponere. Sed duo parumper me dubia remorantur. Primum Socraticũ illud & hic, & sæpe alibi repetitum: Hoc equidem vnum scio, ꝙ nihil scio. Multa tamen & hic & alibi affirmat quasi sciens. Sed hoc illi simile est, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Ait itaq; Socrates, Ego abstractus à corpore, raptus à dæmone, illustratus à Deo, scio equidẽ in diuino lumine hoc vnum, videlicet quod alioquin coniunctus corpori nihil in lumine naturali scio. Nescio, inquam, in naturali lumine res ipsas per ipsum affirmationis modũ. Eiusmodi enim scientia, Dei propria est, qui & naturas ipsas, & naturarum causas comprehendit, quũ ipsemet fecerit. Scio tamen multa per quendam negationis modum. Veluti ꝙ Deus non sit corpus, potius quàm quid sit. Item ꝙ anima non sit mortalis, magis quàm quid sit. Rursus ꝙ bonum absolutũ non hoc est, aut illud bonum, potius quàm quid sit. Atq; hoc pacto Socrates & scit, & docet multa. Hoc illud insuper quod dæmon eum reuocat, non prouocat, id est ad negandũ illuminat eum potius quàm affirmandum. Nonnunquã verò affirmat quædam, & illa quidem magna, tanquam videlicet non à dæmone tantũ raptus, sed Deo iam plenus. Affirmat quoq; vbi sanctorum adducit veterum testimonia, vel animas hominum à mortuis resurgentiũ citat in testimonium. Sequitur altera dubitatio, quam ob causam Socrates, cùm nunquam soleat dubitare, quin animus sit immortalis, in fine tamen Apologiæ hac vtitur disiunctione, Aut nullus post mortem superest sensus, aut superest aliquis. Responde primo quidem, nõ de omni sensu, id est de omni cognitione, sed de nostrarum rerum sensu, vel nostro simili dubitare. Quod quidem significatur, per illa quæ in parte disiunctionis altera deinde subduntur, vbi idem quod & in Repu. dicit, separatas videlicet animas eodem pacto sese illic, quo & hic solebant agnoscere. Vbi considera dictũ contra illos qui dicunt animas de corporibus in corpora transmigrare. Deinde tutius quoq; ita responde. Socratem hac in præsentia disiunctione non vti, quia de illo censeat dubitandũ, quod vbiq; tum per scientiam negatiuam, tum per diuinam inspirationem approbationemq; constantissime tenet, sed aduersariorum suorũ personas in præsenti respicere, qui cum obesse illi omnino studerent, inferebãt ei mortem tanquam proculdubio malam. Socrates ergò contra infert, nullo modo esse malam, siue sic, siue aliter se nostræ res habeant. Vbi illud quod de mortalitate apparet ambiguũ, propter illos est adiunctum, qui tanquam tyranni Epicureo more deridere Socratẽ potuissent, quasi facilè posset decipi, si ex eo solo affirmauisset, mortem nõ esse malam, ꝙ post hanc vitam alia supersint bona. Quæ quidem æterna bona, & si constabant Socrati, illis tamen nullo modo constabant, neq; in angusta illa temporis breuitate poterant demonstrari, quæ in Phædone & sæpe alibi demonstrantur. Tu verò nota certã Socratis nostri fiduciam, amicis propè finem Apologiæ dicentis, Bene de morte sperare debetis. Nihil enim mali bono viro vel viuenti, vel defuncto potest accidere. Res enim hominis quodammodo Deo similis à Deo non negliguntur. Quod autem extrema ad iudices voce clamauit, Ego quidem hinc abeo moriturus, vos verò victuri, vtri verò nostrũ in melius eant, soli Deo est certum. intellige non dubitare illum, quod paulò ante affirmabat, sed dicere soli Deo certum esse per seipsum affirmationisq; rationem, posse tñ homini certum fieri per ipsum Deum negationisq; rationem. Adde ꝙ affirmare non audet se tam purgato tunc animo emigrare, vt præsentem migrationem affirmet omnino animum suum statim cœlesti patriæ redditurum.

VA vos ratione, ò viri Athenienses, affecerint accusatores mei, nescio equidẽ: me certe sic affecerũt, vt mei ipsius penè obliτus fuerim, tanta persuasione dicere visi sunt: quamuis nihil, vt ita loquar, veri ad vos detulerũt. Sed ex multis quæ falsò asseuerabant, id sum potissimũ admiratus, quod vobis cauendum esse monuerunt, ne à me quasi eloquente deciperemini. Quod.n. asserere id minimè erubuerint, cuius ego mox redargutionẽ opere ipso facturus eram, quandoquidem in præsentia vobis appareo longè ab eloquentia alienus, hoc, inquam, mihi super omnia visum est impudẽtissimum, nisi fortè eloquentem isti vocant vera dicentem. Si enim ita dicant, profiterer equidem me, quãuis non eorum more, rhetorem esse. Quippe cùm hi, vt equidẽ dico, veri nihil dixerint, à me verò vos vera omnia audituri sitis. Neq; verò per Iouem, ò viri Athenienses, fucatam à me orationem, quemadmodum ab istis, verborum nominumq; elegantia, neq; aliter exornatam, sed ex improuiso vt coaceruatam audietis. Confido enim me iusta dictururũ, neq; quisquam vestrum speret me aliter esse dicturũ, alioquin neq; ætatem hanc, ò viri, deceret, adolescentulorum more verbis studiose formatis huc ad vos ingredi. Quinimò

imò vehemēter,ò viri Athenienses,id oro, & obsecro,vt si iisdem me verbis in respondendo vtētem audietis,quibus & in foro apud argētariorum mensas, vbi pleriq; vestrum me nōnunquā audierunt,& alibi,vti soleo,ne admiremini, ne ve grauiter id feratis. sic.n.res se habet. venio equidē nunc primū in iudicium, plures quàm septuaginta annos natus. ex quo fit vt in hac iudiciali causa reuera sim peregrinus. Et ꝑfectò quemadmodū si peregrinus Athenas venissem, ignosceretis vtique mihi peregrina voce & forma loquenti,pro educationis meę consuetudine: ita & in præsentia vos precor,neq; id quidē iniuria, vt loquendi formā minimè attendatis,quæ prout contingit, tum melior,tum deterior esse potest, sed idipsum cōsideretis, huc mentem adhibeatis,iusta ne, an iniusta dicam. Hoc enim iudicis officium est. rhetoris autem officium, vera loqui. Iustum est autem,ò viri Athenienses,me primo quidē ad accusationem primam falso confictam,& ad primos accusatores respondere: deinde ad nouissimā atq; nouissimos. Me quidem multi iam multis annis falso apud vos accusarunt, quos equidem magis formido, quàm Anyti adstipulatores, quanquam & hi sunt in persuadendo potētes. Sed illi potentiores, ò viri, qui plerosq; vestrū à pueritia occuparunt, accusantes me procul à veritate, atq; vobis persuadentes: esse videlicet Socratem quendam sapientem, eorum quæ super aerem,quæq; sub terra fiunt, perscrutatorem:qui soleat causam deteriorem, differendo meliorem efficere. hi profectò,ò viri Athenienses, qui hunc de me rumorē diuulgauerunt, mei accusatores potentissimi sunt. Qui enim hæc audiunt,opinantur harum rerum persecutores non credere deos esse. Profectò accusatores huiusmodi & permulti sunt, & longo iam tēpore me accusant, & in ea ætate vobis suaserūt, in qua pleriq; vestrum pueri aut certè adolescētuli perfacile credidistis,deserta in causa, nemine me defendēte. Atq; id quod à defensionis ratione omnium alienissimum est, neq; nomina quidem illorum scire licet,atq; proferre, præter quàm siquis illorū comędus sit. Quotcunq; verò per inuidiam & calumniam hæc vobis rursus persuaserunt, quiue ipsi persuasi persuaserunt aliis, hi omnes infiniti omnino sunt, nec eorū quenquam in iudicium traducere,nec redarguere licet, sed necesse est aduersus istos tanquam in nocte pugnare defendendo,atq; refellendo nemine respondente. Existimate ergo & vos, quemadmodum dicebam, accusatores meos duplices extitisse, & qui nuper accusarunt, & qui iandiu, quales modo describebam. Atq; iudicate me quidā oportere prius respōdere illis,quos & ipsi prius,multoq; magis audiuistis.Sed iam respondendū mihi est,ò viri Athenienses,illis criminibus, conādumq; in hoc tam breui tempore opinionem istam eximere, quā vos per calumnias decepti,longo iam tempore contra me concepistis. Opto autem ita demū aduersarios refellere,atq; obtinere,si modo id vobis & mihi melius sit futurum. Quanquam difficile id fore arbitror. Neq; admodum quale id sit, me latet. Verum,vt Deo placet,ita succedat. Nos aūt legi parere oportet, ac defensionē pro nobis afferre. Repetamus igitur ab initio quę sit accusatio, ex qua aduersus me nata est illa calumnia,qua confisus Melitus mihi diem dixit. Quid ergo aiunt accusatores mei? tanquam.n. si in iudicio adessent, eorum recitetur accusatio,in qua contra me iurant,quę & vicissim à me exigit iuramentū. Socrates iniustè agit,atq; nimiū curiose perquirit quæ sub terra & quæ in cęlo sunt, inferioremque causam reddit superiorem. Præterea alios eadem docet. Talis vtiq; est accusatio. Nempe talia quędam & vos vidistis in Aristophanis comędia: Socrates.n. illic persona circunfertur, affirmans se per aerem perua garí: & complures eiusmodi nugas. Quarum ego rerū neq; multum,neq; parum quicquam scio. Neq; hęc dico,quasi harum rerum scientiam parui faciam, siquis in huiusmodi rebus sit sapiens, quo minus tāti criminis reus à Melito accuser: sed quia reuera,ò viri Athenienses, horū nihil scio. Testes autem huius plerosq; vestrū adduco. Oro vos docere & exponere inuicem velitis, quot me colloquentem aliquando audiuistis. audiuistis aūt pleriq; vestrū. Recensete igitur inuicem, nunquis vestrum aliquando iis de rebus quicquam,siue multum,siue parum audiuerit,disputantem: atq; ex hoc deniq; cognoscetis eiusmodi esse cetera, quæ multi de me circunferunt. At.n. horum nihil est verum. Quinetiam à quopiam audieritis me homines docere,atq; inde pecunias cumulare. neq; id quidem verum est. Atqui pręclarum id mihi videtur, si quis docere homines possit,quemadmodū Gorgias Leontinus,& Prodicus Chius,& Hippias Eleus. Quorū vnusquisq; eam facultatem habet,per quam ad singulas profecti ciuitates,adolescentibus quibus liceret in patria suorum se ciuium disciplinæ gratuito commendare, persuadent vt se aliorū disciplina relicta sectentur, ac data pecunia, gratiā insuper habeant. Est & alius quidam vir hic sapiens Parius,cuius ego ad nos aduentu sum admodum delectatus. contigit enim vt in eum aliquando virum inciderem,qui plus pecuniarū in Sophistas expendit quàm cæteri omnes, Calliam, inquam,Hipponici filium. Hunc ergo ita interrogaui. Duos enim habet filios. O Callia, inquam, si filii tui pulli equini aut taurini essent, haberemus aliquē quem illis mercede adhibita præficeremus,qui eos pulchros & in suo vtrunq; genere excellētem efficeret. esset verò talis aut equestriū aliquis,aut agricolarū. Nunc verò cum filii tui sint homines, quem nam cogitas illis præficere? Et quis nam huius humanæ ciuilisq; virtutis scientiam habet? Arbitror id te cum filios habeas,cogitauisse. Est ne,inquam,talis aliquis, an non? Est profectò, inquit, ille. Quis inquā est? & vnde? & quāta mercede docet? Euenus,inquit,est,ò Socrates, Parius,merces verò quinq; mnæ. Atq; ego Euenum felicem iudicaui,si reuera hanc habet artem,atq; adeò diligenter docet. Nam & ipse quoq; si talia scirem,admodū gloriarer, & magni me facerē. Sed certè,ò viri Athenienses,hæc equidē nescio. Requirat igitur forsan aliquis,quid nam,ò Socrates,tuū est opus? Et vnde aduersus te exortę sunt hæ calumniæ? nisi.n. aliquid præter aliorū consuetudinem ageres, nunquā tantus de te rumor cōcitatus esset. Nam vnde de te sermo tam frequens, nisi egisses aliquid à cæteris alienum? Dic ergo nobis quid tandem id sit, ne nos de te temere aliquid iudicemus. Iusta sanè hæc mihi videtur interrogatio: atque ego vobis conabor ostendere quid nam id sit, quod mihi & nomen hoc, & calumniam pepererit. Sed audite iam, & si vereor ne fortè quibusdā vestrum iocari videar. Veruntamen existimate me vobis vera omnino dicturū. Equidem, ò viri Athenienses, non ob aliud certè quàm ob sapientiam quandā eiusmodi nomen nactus sum. Sed ob quam sapiētiam? Forte ob eam quæ humana sapiētia est. Nam hac reuera sapiens esse videor. illi verò quos paulò ante cōmemorabam, maiorem forte quandam humana sapientiā habent. vel quid dicam, nō habeo: neq; enim ego ea præditus sum. Quòd si quis me hāc possidere dicat, mentitur, & in meam calumniam hæc dicit. Sed ne vobis molestum sit, ò viri Athenienses, si quid vobis magnū dicere videar. neq; enim ex me duntaxat dicam,sed testem vobis afferā fide dignū. Profectò si qua mihi est sapientia, qualis ea sit, testem adhibebo vobis Delphicū deum: Chęrephonrem certe nouistis. Ille familiaris mihi erat ab iuuentute,& Atheniensi populo amicus,ac vna vobiscū fugit,& simul in vrbem reuersus. Nouistis planè qualis erat Chærepho,quàm vehemēs quamcunq; ad rem se conuertisset. Hic ergo quandoque profectus in Delphos vaticiniū id experiri ausus est. Ne grauiter feratis,ò viri,quod in præsentia sum dicturus. Interrogauit vtiq; an esset vllus me sapiētior. Respondit Pythia, sapientiorem esse neminem. De his quidem ipsius hic frater vobis testificabitur:nam ipse Chęrephon vita functus est. Considerate vero quorū gratia hæc dicam. Debeo.n. vobis aperire vnde hæc aduersum me calumnia sit exorta. Profecto cum hæc audissem, ita mecum ipse reputaui. Quid nam Deus ait? aut quid hoc sibi voluit? Ego enim mihi

mihi conscius sum, neq; in magnis, neq; in paruis esse me sapientem. Quid igitur sibi vult, cùm me asserit sapientissimum? Deum quidem mentiri nõ est credendum. neq; enim id fas est Deo. Atq; ita diu ambiguus scrutabar quid oraculum innuisset. Ac vix tandem post longas ambages viam eiusmodi inueni. Aggressus.n.quendã ex his qui sapientes vidẽtur, sperans, si vsquam, in hoc vaticiniũ coargui posse, oraculoq; ostendi, nõ me quidem quem præfecerat, sed illũ esse sapientia præferendũ. Dum ergo illum examinarem: huius verò nomen promere nõ est necessarium, erat aũt quidam ex his qui in rep. versantur: illũ, inquam, dum examinarem, vnaq; differerem, ò viri Athenienses, hunc in modũ affectus sum: visus mihi est vir ille videri quidem sapiens tum alijs, tum vel maximè sibi ipsi, esse verò nequaquam. deinde conatus sum illi ostendere, putare quidẽ eum esse se sapientẽ, sed minime esse. Quapropter & ille infensus mihi redditus est, & multi qui aderant, grauiter id tulerunt. Itaq; ad meipsum reuersus, ita mecum ipse reputaui, Ego profectò sum hoc homine sapientior. Apparet.n. neuter nostrum pulchrũ bonumq; aliquid nosse. Sed hoc interest, quòd hic quidem cũ sciat nihil, scire putat aliquid: ego vero queadmodũ nescio, ita nescire me puto. Videor ergo in hac tãtula re hoc hoĩe sapientior esse, quòd quæ ignoro, neq; scire me arbitror. Post hæc alium audiui, ex his qui illo insuper sapientiores habentur, in eoq; considerãdo omnino similiter iudicaui, atq; illum aliosque multos mihi reddidi infensos. Proinde similiter deinceps processi ad alios, non ignorans quantũ aduersus me odium concitarem, ideoq; non absq; dolore quodam timoreq; procedebam. Veruntamen necessariũ mihi visum est oraculũ diuinũ omnibus anteferre, passimq; progredi perscrutaturũ quid sibi velit oraculum, huiusq; gratia omnes quotcunq; aliquid scire videntur, adire. Et per Canem, ò viri Athenienses, oportet.n. vobis vera fateri, tale aliquid mihi cõtigit hæc ex diuino oraculo perquirẽti, vt qui opinione hominũ maximè probabantur, eos quasi omniũ imprudentissimos inuenirem: qui verò inferiores habebantur, eos quantũ ad prudentiã spectat, probabilius se habere. Operępretium est referre vobis errores laboresque meos, quos equidem propterea sustinui, dum à me oraculũ adeò probaretur, vt redargui iam deinde nõ posset. Post ciuiles homines ad poetas me contuli, tragœdiarum & dithyramborũ aliorumq; carminũ autores, quasi hic perspicuè admodũ deprehẽsurus, esse me his rudiorẽ. Acceptis itaq; eorũ libris, in quibus elaborauisse maxime videbantur, sciscitatus sum eorũ sensa, vt nonnihil ab ipsis perdiscerem. Erubesco, ò viri, verum hic vobis aperire. dicendum est tamen. Alij pene omnes præsentes, vt ita dixerim, melius de rebus his loquerẽtur, de quibus ipsi poemata cõscripserunt. Deprehendi igitur breui id in poetis, eos videlicet non sapientia facere quæ faciunt, sed natura quadam ex diuina animi cõcitatione, quemadmodum & hi qui diuino furore afflati vaticinantur. Nam & hi multa quidem dicunt atq; præclara: sed eorum quę dicunt, nihil intelligunt. Tali quodã pacto poetæ affecti fuisse mihi vidẽtur, & simul animaduerti eos in alijs quoq; propter poesim omnium se sapientissimos iudicare, in quibus nõ sunt sapientes. Abij ergo, & hinc eadem omnino sententia qua & à ciuilibus viris abieram. Tandem verò me ad artifices contuli, vtpote bene mihi conscius quàm nihil istic, vt ita dicam, scirem. hos autem nouerã multa & pulchra scire, neq; in hoc equidẽ deceptus sum. Sciebant enim quę ipse nesciebam, & hac in parte me sapientiores erãt. Sed, ò viri Athenienses, in eodem errore quo & poetas, peritos artifices deprehendi. Nam ob hoc ipsum quòd sua ritè perficiebant, vnusquisq; eorum se in cęteris quoq; vel maximis sapientissimũ esse putabat. Atqui hic error illam quoq; quę ipsis inerat, sapientiam offuscabat. Quamobrem si meipsum oraculi loco interrogarem, vtrũ eligam, ita ne me habere vt habeo, videlicet neq; scientem quę illi sciunt, neq; meam inscitiam ignorãtem, an vtraq; habentem quæ illi habent, planè mihi ipsi simul atque oraculo responderem, præstare ita vt habeo me habere. Ob hanc vtiq; inquisitionem meam, ò viri Athenienses, inimicitiæ multæ difficilimæ, atq; grauissimæ aduersus me coortæ sunt, ex quibus multæ sunt calumnię cõsecutę. Nomen verò sapientis mihi propterea exortum est, quòd præsentes plurimũ illa me putant scire, in quibus alios refello. Videtur aũt, ò viri Atheniẽses, reuera solus deus sapiens esse, atq; in hoc oraculo id sibi velle, humanam videlicet sapiẽtiam parui, imò nihili pendendam esse. Quod verò Socratem nominat sapientem, ob id facere, quo nomine meo tanquã exemplo quodam vtens, quasi sic dicat: Is, ò viri, sapiẽtissimus est: qui quemadmodũ Socrates, nouit reuera sapiẽtiam suam esse nihili pendendam. Hæc igitur ego sic affectus, & nũc perquirere passim deo obsecutus, & perscrutari non desino, cõueniens quemcunq; aut ciuium, aut peregrinorum esse existimo sapientem. Ac si quãdo mihi ille talis non videatur, tunc ipse deo suffragatus, illum sapientem non esse demonstro. Atq; ob occupationes eiusmodi nullum mihi fermè relinquitur otium vel ad publicum aliquid agendũ, vel priuatũ, sed in extrema paupertate ob Dei cultũ sum constitutus. Pręterea adolescẽtes maximè opulenti, quibus à negotijs vacant, me vltro sequentes delectãtur, cum refelli à nobis homines spectant. Quinetiam ipsi nonnunquam me imitati, alios deinde confutare cõtendunt. Qua quidem in re plurimã reperiunt turbam hominũ aliquid se scire putantium, cùm aut nihil sciant, aut perparum, qui verò ab his cõuincuntur, non tam illis quàm mihi redduntur infensi, clamantq; esse Socratem quendam scelestissimum, iuuentutisq; corruptorem. At si quis ab eis sciscitetur, quidnam vel agẽdo, vel docendo corrũpat, nihil quidem assignare possunt imò prorsus ignorant. Sed ne deesse illis materia videatur, ad ista confugiunt quæ cõmuni voce facile philosophãtibus obijci solent, eos scilicet neq; sublimia super terrã, neq; profunda sub terra, neque Deos esse putare, rationemq; inferiorẽ quasi superiorem ostendere. vera enim vt puto, fateri nolunt, se scilicet indignatos, propterea quòd conuicti fuerint, simulare se illa scire quę nesciunt. Vtpote igitur ambitiosi & vehemẽtes, & multi, ac velut ex composito, atq; obnoxiæ diligentisq; persuasionis studio me criminẽtes, vestras aures impleuerunt, & iandiu, & nuper calumnijs in me sedulo confictis. Ex his autem Melitus, & Anytus, & Lycon contra me surrexerunt: Melitus quidẽ ob poetas mihi infestus, Anytus verò ob artifices atq; reip. gubernatores, Lycon deniq; gratia rhetorum. Quamobrem quemadmodum ab initio dicebam, admirarer equidem, si opinionem istã tantis conceptam calumnijs, tam inueteratã, nunc in tam breui tempore amouere à vobis possem. Hæc equidẽ, ò viri Athenienses, vera vobis loquor, neq; celo, neq; subtraho aut magnũ quicquam, aut paruum, quamuis fermè norim in his dicendis me eisdem fore molestũ. Quod quidem argumentũ vobis est, me vera loqui, atq; hanc esse calumniam contra me exortam, eiusq; causas eiusmodi esse. Et siue in pręsentia, siue in posterũ hęc inquiretis, ita esse inuenietis. Ad illa igitur quæ primi accusatores detulerunt, hęc mihi sufficiens apud vos sit defensio. Ad Melitum verò bonũ, & vt ipse ait, patriæ amatorẽ, reliquosq; accusatores deinceps respondere pergam. Ac rursus tanquã alij quidam accusatores sint, accusationem iuramento calumniæ vitãdæ gratiæ præstito susceptam in medium adducamus. Habet verò in hunc ferme modum. Socrates iniustè agit, iuuentutem deprauans, ac Deos quos ciuitas putat, ipse nõ putans, sed alia quędã noua dæmonia. Accusatio quidem est eiusmodi. huius aũt accusationis vnamquanq; partem discutiamus. Iuuenes deprauare me obijcit, atq; in hoc iniuriam facere: ego verò, ò viri Athenienses, contra iniuriari Melitũ dico, propterea quòd serio ludit, tam facile homines in iudiciũ trahens, simulansque serijs se rebus incumbere, earumq; rerũ habere curam, quæ ipsi nunquam curæ fuerunt. Hoc aũt ita esse conabor & vobis ostendere. Heus

Melite,

Melite responde mihi, nunquid ipse maxime cures, vt quàm optimi adolescentes euadant. Curo equidem. Age ergo his nunc dicas, quísnã iuuenes meliores efficiat. Constat enim scire te, cum tibi id curę sit. Me certè corruptorem eorum, vt ais, iam deprehendisti, accusasti his, in iudicium traxisti. ergo age, & eum qui efficit meliores dic his, quísnam sit, ostende. quid nam, ò Melite, taces? Vides ne nihil te habere quod dicas? Atqui nónne turpe id tibi videtur esse, ac sufficiens argumentum eius quod ipse dico, te hęc nunquam curasse? Verum dic iam bone vir. Quis nam eos efficit bonos? Leges. At verò non istud interrogo, ò vir optime, sed quis homo qui & primũ ipsum norit, leges scilicet quibus illi meliores fiant. Hi, ò Socrates, iudices. Quid verò, ò Melite ais? isti ne erudire iuuenes possunt, bonosque reddere? Et maximè quidem. Vtrum omnes? An alij quidem possunt, alij vero nequaquam?

Omnes. Benè per Iunonem loqueris, & magnam eorum qui prosint iuuenibus copiam. Verũ quid nam hi qui audiunt? Faciunt ne & ipsi meliores, an non? Ipsi quoq;. Quid verò senatores? Et senatores. Sed enim ò Melite, cauendũ est ne concionatores fortè adolescẽtes corrumpant. An verò & hi omnes similiter faciunt meliores? Hi quoque. Omnes igitur, vt videtur, Athenienses honestos bonosq; reddunt præter vnum me. Ego.n. corrumpo solus? Ita ne ais? Ita certè, & quidem vehementer. Magna tu quidẽ me damnas infelicitate. Proinde mihi responde, an & de equis idem putes, omnes scilicet hoĩes equos bonos efficere, vnum verò duntaxat esse qui eos corrumpat. An oĩno contra vnum esse, vel certè perpaucos equitandi peritos reddere meliores equos: quàmplurimos autẽ esse, qui si inter equos versentur, illisq; vtãtur, deprauant? Non ne ita se res habet, ò Melite, & de equis, & de cæteris omnibus animãtibus? Penitus ita, siue tu & Anytus non confiteamini, siue cõfiteamini. Etenim permagnam iuuenes nacti essent felicitatẽ, si vnus duntaxat eos posset peruertere, cæteri verò omnes prodessent. Cæterum, ò Melite, satis demonstras te nullam iuuentutis curam habuisse vnquam, ac planè declaras incuriam tuam, teq; nunquã meditatum fuisse ea de quibus me accusas. Præterea obsecro te per Iouem, ò Melite, responde nobis, vtrum melius versari possumus inter bonos ciues, an inter malos. Respõde amabo. Nihil.n. difficile te rogo, nónne mali semper mali aliquid agunt his quibus cõuersantur? boni autem bonũ? Proculdubio. Est ne vllus qui detrimentum suscipere potius quàm emolumentum velit ab his quibus familiariter vtitur? Responde, ò bone vir. Lex enim respondere te iubet. est ne quisquam qui damnum pati velit? Nullus. Age ergo, tu me huc in iudicium vocas quasi iuuentutis deprauatorem. an dicis me id volentem facere, vel nolentem? Equidem volentẽ dico. Nunquid tu, ò Melite, longè minor natu vsqueadeo me grãdiori sapientior es, vt planè cognoscas tu quidẽ malos obesse familiaribus, bonos verò prodesse? Ego aũt in tantã insaniam prolapsus sim, vt neq; id cognoscam, siquem ex familiaribus peiorẽ reddidero, periclitaturum me ne quid ab eo mali perpetiar, atq; hoc tantũ mihi ipsi malum, vt ais, volens inferam? Hæc equidem tibi, ò Melite, non credo. Arbitror quoq; neminem tibi alium cõcessurum. Sed aut non deprauo adolescentes, vel si deprauo, inuitus facio. Quapropter tu in vtroq; mentiris. At si inuitus corrumpo, nõ huc in iudicium inuoluntaria delicta lex trahi iubet, sed priuatim doceri atq; castigari. Constat.n. si didicero, non amplius me id facturum, quod per ignorantiam faciebam. Tu autẽ familiariter me emendare noluisti, sed in iudicium rapis: quo eos trahi lex iubet, qui pęna indigent potius quàm disciplina. Iam verò ex his manifestũ est, ò viri Athenienses, quod modò dicebam, nullam huic Melito aut magnam, aut paruam erudiendæ iuuentutis curam fuisse. Nunc age, dic qua ratione me asseras, ò Melite, peruertere iuuẽtutem. An videlicet quemadmodũ in accusatione scripsisti, quia doceam non putare Deos quos ciuitas putat, sed alia quædam noua dæmonia? An non in his docẽdis affirmas iuuenes me corrumpere? Omnino quidem ac vehemẽter hęc assero.

Per Deos ipsos, ò Melite, de quibus nunc nobis est sermo, apertius & mihi & his enarra. Nam ego quidẽ nondum planè intelligo, vtrũ dicas docere me iuuenes vt putent aliquos quidẽ Deos esse. quod si ita est, ego Deos esse puto, neq; oĩno sum absq; Deo, neque in hoc iniustè ago, quamuis nõ eos quos habet ciuitas, sed alios esse doceam. Vtrum, inquam, hoc est in quo me criminaris, q᷑ videlicet Deos alios introducam? An me ais oĩno negare Deos, rursusq; vt negent alios quoq; docere? Assero equidẽ te omnino negare Deos. O admirabilis Melite, cur nam ista dicis? Neq; solem igitur, neq; lunã esse Deos credo vt homines alij. Per Iouem ita ò iudices. Nam solem quidẽ lapidem esse dicit, lunã verò terram. Anaxagorã tu quidem, ò amice Melite, accusandũ censes, atq; ita hos parui facis, existimãs eos literarum ignaros esse, quasi nesciant libros Anaxagorę Clazomenij eiusmodi opinionibus esse plenos. Iuuenes ais hæc à me discere, quæ liceret interdũ etiã si multa sint, vnius drachmæ precio emere ex orchestra? Socratemq; deridere, si sua esse fingeret, præsertim quum iam absurda sint? Sed per Deum, ò Melite, putas ne reuera nullũ me Deum existimare? Nullũ per Iouem. Incredibile est, ò Melite, quod dicis: & quidẽ vt mihi videtur, etiam tibi ipsi. Mihi.n. ò viri Athenienses, nimis cõtumeliosus ac petulans iste vir, ipsamq; accusationẽ contumelia quadam & petulantia & iuuenili temeritate proculdubio conscripsisse apparet. Videtur.n. ceu ęnigma quoddã componere, tentãs an Socrates sapiens deprehẽdat ipsum quasi ludentem, sibiq; ipsi cõtraria proponẽtem, vel Socrates vna cùm auditoribus ipsis decipiatur. Hic nanq; repugnare sibimet in ipsis accusationis verbis mihi videtur, ceu si dixerit, Contra leges agit Socrates Deos non putans, sed Deos putans. Quæ quidem iocantis nugæ esse videntur. Animaduertite, ò viri, quo pacto Melitus mihi videĩ hæc dicere. Tu respõde nobis, ò Melite. Sed vos quod ab initio oraui, ne ęgre feratis si pro more meo verba facio. Est ne quisquam, ò Melite, qui humana quidem esse putet, homines verò nequaquã? Respondeat mihi, ò viri, neq; modo in his, modo in illis perturbet. est ne aliquis qui equos nõ putet esse, sed equestria? vel tibicines quidem nõ esse, sed tibicinũ officia? Non est quisquam, ò virorũ optime. Ego.n. prò te & tibi & his alijs respondeo. siquidem ipse non vis respõdere. Sed ad hoc saltem quod magis ad rem pertinet, responde. An est quisquam qui dæmonum quidem opera opinetur esse, dæmones aũt minimè? Nullus. Quàm tarde & vix respõdisti ab his coactus? Nónne igitur dæmonũ opera confiteris me & putare & docere siue noua, siue antiqua sint? omnino.n. vt confiteris dæmonia ego assero, atq; hęc quidem in responsione iurabo. Quòd si dæmonia puto, necessarium est oĩno putare me dæmones quoq; esse. an non ita se res habet? Ita certè. Pono.n. te confitentem, quandoquidem respondere non vis. Dęmones aũt, nónne aut Deos arbitramur esse, aut Deorum filios? Fateris ne hoc, an negas? Prorsus. Nónne si dæmones esse arbitror, vt ipse cõcedis, dæmonesq; Dij quidam sunt, id euenit quod modo dicebam? ænigma proponere, & quasi nugari dicendo me Deos nõ existimãtem, Deos tamen rursus existimare, quandoquidẽ dæmones esse duco? Rursus si dæmones Deorum filij sint, spurij videlicet quidam, aut ex nymphis, aut ex alijs quibusdã, vt fertur, quísnam hoĩum filios quidem Deorum esse putet, Deos verò neget? Perinde.n. id absurdum foret, ac si quis equorum quidem filios vel asinorũ multos esse putet, equos autem & asinos esse nõ putet. Sed, ò Melite, videris proculdubio accusationem istã idcirco ita instituisse, vel vt ingenij nostri periculum faceres, vel quia in quo reuera me criminareris, nihil haberes. Tu verò quãnam rõne persuaderes alicui vel minimũ quidẽ mentis habẽti, nõ esse eiusdẽ viri dęmonia simul & diuina putare, ac rursus eiusdẽ neq; dęmones, neq; Deos, neq; heroas? Nulla certa rõne fieri

posse aliter ostendi potest. Cæterũ, ò viri Athenienses, quod quidem ego nõ deliquerim, quemadmodũ Melitus accusat, haud magna mihi purgatione opus esse videtur, sed ea quæ dicta sunt, sufficere iudico. Quod autem ab initio dixi, maleuolentiã plurimam esse cõtra me apud plurimos cõcitatam, id profectò verissimũ est, & hoc me perimet, si quidem perimat, non Melitus, neq; Anytus, sed multorum calumnia & inuidia. Quæ quidem alios quoq; multos viros bonos peremit hactenus, & vt arbitror, perimet. Nihil enim graue vel mirum, si in me obesse non desinat. Forsitan verò ita me quispiam interrogabit. Nónne te pudet, Socrates, tale quiddã exercere, ex quo continuo in periculum venias moriẽdi? Equidem huic obiectioni iustam hanc responsionẽ dabo. Haud rectè, ò vir, loqueris, si putas magnam aut vitæ aut mortis habẽdam esse rationem homini cuius vel parua quædã vtilitas sit: ac non illud potius duntaxat considerandum, quoties aliquid agit, vtrum iusta agat, an iniusta, aut boni viri opera siue mala. Alioquin ex hac ratione tua spernendi fuissent semidei omnes quotcunq; apud Troiam occubuerunt, & alij, & in primis ipsẽ Thetidis filius: qui vsqueadeò mortis cõtempsit periculum, ne turpem subiret infamiam, vt cùm sibi Dea mater properanti ad Hectorem occidendum prædixisset, his fermè, vt arbitror, verbis: O fili, si pro vindicta Patrocli amici tui ab Hectore interfecti, Hectorẽ interfeceris, ipse peribis. inquit enim, Subito post Hectorẽ infelix tibi sors imminet. Cùm inquam ab ea hæc accepisset, vsqueadeo discrimen mortemq; contempsit, vt multò magis timuerit turpem vitam amicorũ multis iniurijs quàm mortem: statimq; responderit, mori se malle pro iusta amici vindicta, quàm moras trahentem apud naues ridiculũ contemptumq; viuere. Hunc ergo periculi mortisque curam habuisse, quis nam dixerit? & profectò ita res se habet, ò viri Athenienses. Quo quisq; in loco vel seipsum constituit, arbitratus id optimũ esse, vel à superiore iubetur consistere, in eo, vt mihi videtur, permanere oportet, periculumq; subire, neq; mortem, neq; aliud quicquã magis quàm turpitudinem formidantem. Equidẽ ò viri Athenienses, grauiter aberrarem, si cùm illis paruerim præfectis, quos ipsi mihi pręposuistis & in Potidęa, & in Amphipoli, & in Delio: tunc enim vbi illi me consistere iusserunt, ibi cõstiti vt quisquã alter, mortisq; discrimen subiui: vbi Deus me posuit, permanereq; voluit, vt opinatus sum atq; existimaui, videlicet philosophantem me viuere, ac meipsum aliosq; scrutari, ibi ob mortis alteriusúe rei metũ ordinem desererem. Pergraue, inquam, id esset delictũ, & tunc reuera me iustè quis in iudicium traheret, quasi Deos nõ putantem, videlicet oraculo non parentem, atq; mortem timentem, putantemq; me sapientem esse, quũ sapiens minimè sim. Nam mortẽ timere, ò viri, nihil est aliud quàm sapientem videri eum qui nõ sit sapiens. Quippe cùm id sit scire videri qui nesciat. Nemo.n. scit vtrũ mors summũ bonorũ oĩum contingat homini. metuũt autem perinde ac si eam scirent maximũ esse malorum. Cui verò dubium esse debet, quin hęc ipsa inscitia sit maxime vituperanda, per quã aliquis se putat scire quæ nescit? Ego aũt ò viri, in hoc forsan à multis hominibus differo: ac si qua in re sapientiorẽ me aliquo esse dicerem, in hac vtique dicerem, quod cùm haud sufficiẽter quę sunt apud inferos norim, similiter me non nosse cognosco. Iniurias aũt inferre, superioriq; non obedire vel Deo vel homini, malũ turpeq; esse scio. Hęc igitur quæ nescio, vtrũ bona sint, nunquam magis timebo, atq; fugiã, quàm illa quæ mala esse cognosco. Quamobrem si me nunc absoluatis nõ credẽtes Anyto, qui dixit aut me in iudiciũ ab initio vocandum nõ esse, aut vocatum necessario esse damnandum. Nam si à vobis absoluerer, fore vt filij vestri Socratis secuti vestigia, omnes oĩno corrũperentur. si inquam, ad hæc vos ita dicatis: ò Socrates, Anyto non credimus, teq; sententijs nostris absoluimus, hac tñ conditione, vt nunquã posthac in hac inquisitione philosophiaq; verseris: ac si id facere deprehendare, mortem obeas. Si igitur, vt dicebam, his cõditionibus dimittere me velitis, respondebo vtiq; vobis: ò viri Athenienses, diligo vos equidem atq; amo, Deo tñ parere malo quàm vobis. Et quandiu spirabo, viresq; suppetent, philosophari non desinam, exhortans & docens quemcunq; nactus fuero, sicut soleo hũc in modũ. Quid tu ò vir optime, cum ciuis sis Atheniensis, ciuitatis amplissimæ ac sapientia & potentia pręstantissimæ, nõ erubescis in eo omnem operã ponere, quo tibi pecuniarũ & gloriæ & honoris quàm plurimum sit? vt aũt prũdẽtia & veritas, & optimus animi habitus in te sit, neq; cogitas, neq; curas? Ac si quis vestrum mecum cõtenderit, id se curare asseuerans, haud statim dimittam illũ, neq; recedam, sed sciscitabor, examinabo, redarguam. Quod si mihi nõ videatur possidere, virtutem attamen profiteri, obiurgabo quod ea quæ plurimi pretij sunt, nihili pendat, vilissima verò pluri faciat. Hoc equidem officiũ præstabo iuniori & seniori quemcunq; nactus fuero, rursusq; peregrino & ciui, magis autẽ ciuibus, quanto mihi genere propinquiores estis. Hoc.n. Deus ipse iubet. Reor aũt quod & vos latere non debet, nullum adhuc bonum vobis in hac vrbe maius contigisse quàm hoc meum ministeriũ, quod Deo parens exhibeo. Nihil.n. aliud agens circumeo, quàm suadens iunioribus, senioribusq; vestrum, neq; corporũ, neq; pecuniarũ, neq; aliarum omnino rerũ curam prius vehementiusq; quàm animi habendam esse, vt quàm optimus sit, docens nõ ex pecunijs virtutẽ, sed ex virtute pecunias, aliaq; bona omnia & priuatim & publice hominibus prouenire. Si igitur hæc docẽs peruerto iuuenes, essent certè perniciosa. At si quis dicat me alia quàm hæc docere, nihil dicit. Horũ gratia, ò uiri Athenienses, profiteor equidẽ siue credatis Anyto, siue nõ credatis, siue dimiseritis me, siue nõ dimiseritis, profiteor me nihil aliud esse factũrũ, nec si mihi sit pluries moriendũ. Ne conturbemini ò uiri Athenienses. Sed quemadmodũ ab initio rogaui, me æquo animo audiatis: erit.n. uobis, ut arbitror, utile, si quę nunc dicturus sum, audietis. Equidem uobis nõnulla dicturus sum, quæ audientes forsitan ad clamorẽ in pręsentia prouocemini, ego uerò silentium à uobis exposco. Scitote si me occideritis talem qualem uobis modo dicebam, nõ me læsuros esse uos magis quàm uos ipsos. Me quidẽ neq; Melitus, neq; Anytus unquã lædet. Neq;.n. posset. Siquidem nefas est, ut arbitror, meliorem uirũ à deteriore lædi. Interficere tñ potest uel pellere, uel contumelia quadã afficere. atq; hęc iste quidem & alius aliquis ingentia putet esse mala: ego uerò non puto, sed multo peius esse illa facere quæ nunc iste facit, aggrediens iniustè uirũ occidere. Quamobrem, ò viri Athenienses, non tam mihi nunc opus est defensionẽ pro me ipso meditari, ut aliquis existimaret, quàm uobis ne quid me condẽnantes cõtra id munus quod Deus uobis tribuit delinquatis. Si.n. me interfeceritis, haud aliũ talem reperietis, verè quidem, & si fortè dictũ ridiculum est, ciuitati vestræ à Deo adhibitũ, velut equo cuidã magno, & generoso, sed ipsa mole pigriori, atq; à tabano aliquo excitari indigenti: qualem videtur me Deus ciuitati addidisse, qui singulos exuscitans & monens & obiurgans, non cesso diem totam vbiq; uobis assistere. Talem uerò alterũ non facile nanciscemini ò uiri Atheniẽses. Ergo si mihi credideritis, me uestris sentẽtijs absoluetis. At uerò si fortè dormitantiũ more grauiter ferentes uos exuscitari, me, ut uult Anytus, temere occideritis, reliquũ omne tempus dormietis, nisi forsan Deus uobis prospiciens alium quendã miserit. Me uerò esse talẽ, ut à Deo ciuitati tributus fuisse uidear, hinc potestis aĩaduertere. Non humanum certè id esse uidetur, quod ego mea quidẽ omnia oĩno neglexerim, atq; in hac rei familiaris negligẽtia tot annos iam perseuerem, uestro semper intentus bono, dum singulos adeò tanquã pater, aut frater natu maior, suadens curam uirtutis habere. Quod si quã pro officio meo mercedẽ reciperẽ, humanã quandã id rõnem haberet. Nunc uerò quod & vos planè videtis, accusatores isti mei quanquã impudentissimè alia contra

contra me omnia coaceruarunt, hoc vnũ tamen solita illa impudentia nequaquam ausi sunt pertentare, testesq; adhibere qui probẽt me vnquam pro his mercedem vllam exegisse aut petisse. Huius autem rei sufficiẽtem vobis, vt arbitror, testem affero, paupertatẽ meam. Sed forsan absurdũ alicui videri potest, me priuatim hæc consulere singulis anxiè nimis circumeuntem, publice verò in concionibus ausum non fuisse hoc idem ciuitati cõsulere. Huius autem causa est de qua sæpe me passim dicentem audiuistis, diuinum videlicet quiddam atq; dæmonicum in voce quadã mihi adesse. Quod quidem Melitus in accusatione derisit. sed mihi quidẽ ab ipsa pueritia hoc adest, vox scilicet quædã, quę quoties fit, me prohibet agere quod acturus eram, prouocat verò nunquam. hoc inquam est quod mihi repugnat, quo minus me ad publica cõferam. & rectè admodũ mihi aduersari videtur. Constat enim ò viri Athenienses, si quondã negotia publica aggressus fuissem, iandiu mihi fuisse pereundum: itaq; nullam vel vobis, vel mihi attulissem vtilitatem. Ne mihi succẽseatis, oro, vera dicẽti. Nemo enim diu saluus esse potest, si aut vestro, aut alteri cuiquam populo legitimè aduersetur, quo multa iniusta atq; iniqua quę fieri solent in ciuitate, prohibeat. Sed necesse est eũ qui reuera pro iustitia pugnat, si modo breui saluus futurus sit, priuatim degere, neq; remp. attingere. Horum equidẽ magna vobis afferam argumenta, non verba quidẽ, sed, quod vos multi facitis, facta. Audite iam quę mihi cõtigerint, vt planius perspiciatis, nulli me quicquam contra iustitiã ob mortis metum concessurũ fuisse, atq; non concedentem, simul fuisse periturum. Referam vobis equidem molestia quædã atq; iudicialia, vera tamẽ. Ego enim ò viri Atheniẽses, nullo adhuc publico functus sum munere, nisi quòd ad consilium sum electus. Contigit autem tribũ meam Antiocheam eo tẽpore præsidere quo vos decem illos exercitus duces, quia nauali pugna interemptos non sustulissent, damnare simul omnes properastis, iniuste quidem, vt cunctis postea vobis notum fuit. Tunc ego solus ex omnibus præfectis me vobis opposui, nequid ageretis pręter leges, meisq; suffragijs restiti. Quo in tempore cum oratores multi parati essent deferre meũ nomen, atq; in iudiciũ trahere, vosq; ipsi ingẽti idẽ clamore iuberetis, existimaui oportere me magis pro lege atque iustitia subire periculum, quàm vobiscũ sentire, non sentientibus iusta ob metum carceris aut mortis. Et hęc quidem facta sunt ciuitate adhuc sub libertate populi constituta: Postquam verò ad paucorũ potentiam deuentũ est, rursus triginta illi qui rempu. occuparunt, vocãtes me vna cũm alijs quatuor in Tholum, iusserunt Leontam Salaminium ex Salamine adducere quo ille necaretur, qualia videlicet multa illi, & alijs multis eo tempore mandabãt, vt complures criminibus suis inuoluerent. Tunc ego nõ verbis quidem, sed re ipsa rursus ostẽdi, nihil omnino, quãuis dictu rusticius videatur, curare mortẽ: illud verò omnino curare, nequid iniustum neúe impium facerem. Me verò potestas illa terribilis nequaquam ita conterruit, vt iniustè aliquid facerẽ. Sed vbi Tholo egressi sumus, reliqui quatuor in Salaminã aduentantes, captũ Leontam duxerunt, ego verò domum abiui: ac forsan propterea me illi interfecissent, nisi breui eorũ potestas dissoluta fuisset. Atq; horum testes vobis erũt permulti. An ergo putatis tot annos me viuere potuisse, si publica tractauissem, boniq; viri officio fungens, iustitiæ suffragatus essem, atque, vt oportet, vnum id officium omnibus prętulissem? Permultũ abest, ò viri Athenienses. neq; enim alius quisquam hominũ, ita se gerens, diu saluus esse potuisset. At ego per omnem vitam sicubi publica tractaui negotia, talem me præstiti, & priuatim idem ipse nemini vnquã præter id quod iustũ est concedens, vel alijs, vel horum alicui quos ij qui me criminantur, meos affirmant esse discipulos. Ego autem nullius vnquam præceptor fui. Sed siquis dicentẽ me ac tractantem audire desiderauit, siue iunior, siue senior, nulli vnquã id negaui. Neq; verò is ego sum, qui pecunijs acceptis disputem, non acceptis verò taceam, sed pariter diuiti atque pauperi interrogandũ me prębeo, ac etiam siquis respondendo audire velit quæ dico. Et si quis horum probus fiat vel non, haud iuste crimẽ subirem: quippe cũm nulli vnquam doctrinam vel tradiderim vllam vel promiserim. Quòd siquis dixerit priuatim à me quicquam vel didicisse, vel audisse, quod nec alijs omnibus cõmune fecerim, non verum dicit. Sed quam ob causam quidam mea consuetudine oblectentur, ò viri Athenienses, audite. Omnino verũ est quod vobis supra dicebam, delectari homines cũm redargutioni eorũ adsunt, qui se, cũm non sint, existimant sapientes. Est enim res nõ iniucunda: mihi verò, vt dixi, à Deo iniuncta & per vaticinia, & per somnia, & per omnem modum, per quem aliqua alia sors diuina homini quicquam mandarit agendum. Hæc, ò viri Athenienses, & vera sunt, & facile arguenda. Enimuerò si ego iuuenum alios quidem nunc corrumpo, alios verò iandiu corrupi, consentaneum esset vt nunc illorũ aliqui seniores facti, quoniã intelligerent me sibi adolescentibus malè consuluisse, contra me insurgerent, ac pœnas deposcerent. At si ipsi nollent, saltẽ necessarios illorũ aliquos, patres & fratres, & alios cognatos, siquid mali à me eorum necessarij passi fuissent, commemorare nunc, & pœnas exigere. Sed adsunt hic quos cerno illorum permulti. Primum quidem Crito istè ęqualis meus atq; cõtribulis Critobuli huius pater. Deinde Lysanias Sphettius Aeschini huius pater. Pręterea Antipho Cephisieus pater Epigenis. Adsunt & alij, quorũ fratres familiariter me vsi sunt, Nicostratus Zotidi filius, Theodoti frater. Et Theodotus quidem defunctus est, vt fratrem præcari nõ possit. Et Paralus hic filius Demodoci, cuius Theages frater erat. Adimãtus quoq; filius Aristonis, cuius frater est iste Plato. Deniq; Acantodorus, cuius Apollodorus hic est frater. Alios permultos referre possum, quorũ vnum aliquem præsertim in eius oratione oportuit à Melito testem produci. At verò si tunc oblitus est, nũc saltem producat, ego permittam. afferat, inquam, si quid tale habet, in mediũ. Sed contra omnino se res habet, ò viri Athenienses. Omnes enim vt videtis, conuenerunt libenter ad opem mihi ferẽdam, qui corrupisse eorũ necessarios detrimentumq; attulisse, à Melito Anytoque accusor. Quòd si ipsi qui deprauati sunt, mihi opitularentur, nihil mirum esset: at propinqui eorum seniores à me nunquã deprauati, qua tandem ratione mihi suffragantur, nisi recta quadam & iusta? quippe cũm & Melitum mentiri, & me vera loqui cognoscant. Quæ igitur pro defensione mea, ò viri Athenienses, habeo, fermè hæc sunt, & alia fortè similia. Sed forsan vestrum aliquis ad se moresq; solitos se recipiens, grauiter ferat, q cũm leuioribus etiam in causis reus multis cũm lachrymis soleat deprecari, atq; supplicare, ac filios in iudicium producere, vt cõmiserationem cõmoueant, & alios domesticorũ amicorumq; permultos: ego nihil horum faciam, quamuis in extremo, vt videtur, discrimine constitutus. His ergo offensus aliquis contra me pertinacius irritetur, atq; ipsa in ira sententiam contra me ferat. Si quis ergo inter vos eius mentis est, ego tamen nõ censeo obsecrandũ, sed hac ratione potius ęquè me hũc allocuturum. Sunt & mihi, ò vir optime, cognati quidam. Neq;.n. vt inquit Homerus, ex quercu vel petra, sed ex hominibus natus sum. Itaq; & cognatos habeo, ò viri Atheniẽses, & filios tres, quorum vnus iam adolescit, duo autem sunt paruuli. Nullum tamen eorum huc adducam, supplicaturus eo pacto à vobis absolui. Cur nam igitur nihil horum faciam? Non pertinacia vlla, neque contemptu viri Athenienses: vtrum verò audacter me habeam erga mortem, an non, alia ratio est. Ad existimationem tamen & mei & vestri & ciuitatis totius non arbitror pertinere, vt hæc faciam hac ætate, & hoc nomine quod nactus sum, siue id verum sit, siue falsum. Attamen iam opinione hominũ persuasum est Socratem, inter multos pręcipuo quodam excellere. Si ergo hi qui inter vos sapientia, uel fortitudine, uel quauis alia uirtute

præstare existimãtur, tales erunt, quales sæpe quosdã cum de illis iudicaretur vidi, turpe nimium erit: Qui cũ esse alicuius pretij existimarẽtur, attamen in iudicio mirũ in modum cõmiserationi studebant, quasi graue aliquid passuri, si ex hac vita decesserint, perinde ac immortales essent futuri, si vos illos non occidatis. Atqui hi mihi videntur ciuitati dedecus afferre, propterea ꝙ existimare peregrinorũ aliquis potest, eos qui inter Athenienses virtute præstant, in magistratibus cæterisq; honoribus superiores habẽtur, nihil à mulieribus differre. Hæc autẽ, ò viri Athenienses, nec vos qui alicuius autoritatis esse videmini, facere decet neq; etiã si nos facere velimus, permittere: sed hoc ipsum ostendere, vos eum multo magis dãnaturos esse, qui commiserationes eiusmodi introducens, ridiculam reddiderit ciuitatem, quàm illum qui quietus iudiciũ expectauerit. Proinde, ò viri Athenienses, accedit ad ea quæ de ciuitatis existimatione dicta sunt, ꝙ nec iustũ mihi videtur esse iudicem precari, neq; precando absolui, sed docere atq; suadere. Non.n.ad hoc sedet iudex, vt per gratiam concedat, sed vt iudicet secundũ leges. Atq; id iureiurando promisit, non per gratiam cuicunq; libuerit condonare, sed iudicare secundũ leges. Non igitur licet vel nobis assuefacere vos deierare, vel vobis assuefieri. Neutri.n.nostrum religionem seruarent. Nolite ergo, ò viri Athenienses, exigere talia me apud vos agere, quæ neq; honesta, neque iusta, neq; sancta esse puto: & id quidẽ omnino, præsertim verò per Iouem, cùm impietatis erga deũ à Melito hoc accuser. Profectò si pergerem persuadere vobis, precãdoq; flectere cũ iuraueritis, docerem vtiq; vos nõ putare deos esse, ac reuera dum pro me defensionẽ paro, meipsum interim accusarem quasi deos nequaquã existimantem. Sed multũ abest vt ita se res habeat. existimo nanq; esse deos, ò viri Athenienses, magis quàm quisquam meorũ accusatorum, ac vobis deoq; permitto de me iudicare, vt & mihi & vobis sit cõducturum. Quod verò non grauiter feram, ò viri Athenienses, me à vobis esse damnatũ, & alia multa faciunt, & illud in primis, ꝙ non præter spem id accidit, verùm multo magis admiror vtrorumq; numerum calculorum. Siquidem nõ putabam tam pauco calculorũ numero ab absolutione abesse. Nunc autem, vt videtur, si tres solũ calculi aliter cecidissent, euadebam. Melitũ certè nunc euasisse videor, neq; euasisse solum, sed vnicuiq; constat, nisi surrexissent Anytus & Lyco me accusantes, mille drachmas illũ fuisse pensurum, qm̃ partem quintam calculorum non accepisset. Capitis igitur vir iste reum me facit, esto. sed ego, ò viri Athenienses, cuius me reum existimem? An non videlicet eo quo dignus sum? Quid ergo? Quídnam dignũ est pati me aut pendere, ob id ꝙ quæ didici, non siluerim, sed neglexerim quæcunque multi facit vulgus, quæstum, rem familiarem, præfecturas, cõciones, cæterosq; magistratus: pręterea vitauerim coniurationes atque seditiones quæ in republica contigerunt, arbitratus meipsum reuera ad æquiora officia esse natũ, quàm vt ab his salutem meã pendere existimarem? Ad hæc, inquam, me non contuli, quibus occupatus, neq; vobis, neq; mihi ipsi profuturus eram. sed vni huic officio duntaxat incubui, vt priuatim vnumquenq; vestrũ salutans, maximam, vt equidem existimo, afferrem vtilitatem, suadens videlicet vnicuique nihil ex rebus suis prius quàm seipsum esse curandũ, vt quàm optimus prudentissimusq; euadat: nec res ciuitatis curandas esse prius quàm ciuitatem ipsam, & aliarum item rerum curam eadem ratione esse habẽdam. Quid igitur cum sim talis, à vobis reportare dignus sum? Bonũ certè, ò viri Athenienses, si modo pro dignitate reuera existimetis, ac tale quidem bonũ, quale mihi conueniat. Quid igitur conuenit viro egeno beneficoq;, cui vacare à cęteris occupationibus expediat, quo vos ad virtutem cohortari queat? Nullum certè est aliud præmium, ò viri Athenienses, quod magis virũ talem deceat, quàm in Prytaneo publico sumptu nutriri, & multo quidẽ magis quàm siquis vestrũ equo aut bigis, aut quadrigis Olympia vicerit. Nam ille quidẽ fecit, vt felices videamini, ego verò vt sitis. Præterea ille nutritione non indiget, ego indigeo. Itaque si pro dignitate ac iustitia æstimari oportet, ego me hoc dignum existimo, alimonia scilicet publice in Prytaneo mihi exhibẽda. Fortè verò hęc vobis dicẽs, ita proteruus videor, vt in superioribus visus sum, vbi cõmiserationes, supplicationesq; detestabar. id autẽ haud tale est, sed eiusmodi potius, ò viri Athenienses. Persuasum est enim mihi, vt nemini sponte iniuriam faciam. quod quidem idcirco vobis nõ persuadeo, quia breue tẽpus habuimus colloquendi. Verum si lex talis apud vos esset qualis apud cæteros, vt vbi mors pœna sit, in eo iudicio nõ diem vnam, sed plures disceptetur, vobis, vt arbitror, persuasissem. Nunc verò haud facilè fuit in tam breui tempore calumnias magnas diluere. Cum igitur mihi persuasum sit, nemini faciendã esse iniuriã, permultũ abest ut mihi ipsi sim facturus. Quid ergo? nũquid veritus ne id subeã quo Melitus me dignum cẽset, quod equidem aio nescire me vtrum bonũ sit, an malũ, vt hoc deuitem, eligam eorũ aliquid quæ planè mala esse scio, atq; hoc me dignũ esse censebo? Vtrũ ergo vincula? Ecquid oportet me in carcere vitam agere, semper vndecemuiris seruientem, vtrũ pecunias soluere, atq; donec solutę sint, in vinculis permanere? At verò id tantundem est atq; quod supra dicebam, cum mihi desit vnde pecunias persoluã. An fortè exiliũ. Fortè enim hoc dignus esse censebor: nimia tñ, ò viri Athenienses, me cupiditas vitę teneret, si adeo imprudens essem, vt si vos ciues mei consuetudinẽ meam sermonesq; perferre non potuistis, sed vsqueadeo grauis inuidiosaque vobis fuit mea cõsuetudo atq; oratio, vt mox liberare vos ab illa iã decreueritis, alios tñ facile me putẽ toleraturos. Permultũ abest, ò viri Athenienses. Pręclara scilicet mihi vita foret in hac ætate exulanti, & aliã ex alia ciuitatem permutanti, & in cõtinua repulsa viuenti. Equidem vt planè intelligo, quocunq; proficiscar, audituri me sicut & hic sequentur adolescẽtes: ac si eos repellam, ipsi vicissim senioribus id persuadentes me repellent. Si non repellam, eorũ patres & cognati ob hos ipsos me expellẽt. Forsitan verò dicet aliquis: nõne potes, ò Socrates, in exilio silentium & quietem agere? At hoc oĩum est difficilimũ aliquibus vestrũ persuadere. Siue.n.respondero, id esse nõ parere deo, ꝓptereaq; me nõ posse quiescere, nõ credetis mihi quasi per ironiam loquenti: siue dixero me ab hoc officio nolle vacare, quia id homini maximũ contingit bonum, diebus videlicet singulis de virtute verba facere, atque de alijs de quibus me quotidie loquẽtem vos auditis, atq; ita me ipsum aliosq; scrutari, vitamq; inconsideratã respuendã esse censere, hæc etiã multo minus mihi credetis. Hęc verò, ò viri Athenienses, ita vt dico, se habẽt, sed haud facile persuaderi possunt. Et simul nunquã malo dignari me cõsueui. Quod si mihi forent pecuniæ, iudiciũ pecunijs licerer quantũcunq; soluere possem, neq; obesset mihi illas amittere. Nunc verò nõ adsunt, nisi fortè quantũ valeo soluere, tanti æstimari velitis. Possum verò fermè argenti minam. Tanti ergo iudiciũ liceor. Plato aũt hic, ò viri Athenienses, & Crito, & Critobulus, & Apollodorus iubẽt me triginta minis liceri. Ipsi verò tantũ vobis promittere parati sunt. liceor ergo tanti. Promissores verò argẽti huius hi vobis erũt sufficientes. Non multi tẽporis gratia, ò viri Athenienses, criminandi materiã prębuistis volentibus ciuitatem vituperare, quia scilicet Socratẽ occideritis, virũ sapientem. Dicent.n.illi, licet nõ sim, me sapientẽ, qui vos vituperare volent. Si ergo breue tempus expectauissetis, absq; vestra opera me contingebat mori. Videte ætatem meam q̃ procul iam sit à vita, morti verò ꝓpinqua. Neq; verò hæc aduersus vos oẽs dico, sed aduersus eos tm̃ qui me morte dãnarunt. Dico etiã hęc ad hos ipsos. Forsan putatis me viri Atheniẽses, in iudicio cõcidisse taliũ verborũ inopia, q̃bus vtiq; persuasissem vobis, si oĩa faciẽda dicendaq; putauissem, quibus à vobis absoluerer. Lõgè verò se res aliter habet: Certè ob paupertatẽ dãnatus sum, nõ verborum

borum quidem, sed audaciæ atq; impudentiæ, & quia talia apud vos dicere nolui, qualia vobis auditu gratissima cõti gissent, audiẽtibus videlicet me deflentẽ atq; lamentantẽ, & alia facitẽem multa atq; dicentem, vt dixi, me indigna, qualia frequenter ab alijs audire consueuistis. Sed neq; ab initio cẽsui decere ob periculũ diuitandũ illiberale aliquid facere, neq; nũc me pœnitet hac defensionis ratione vsum fuisse. Malo equidem tali quadam defensione fretus, mortem obire, quàm contraria superuiuere. Neque.n. in iudicio, neque in bello vel mihi vel alteri, oĩa quibus vitemus mortem, sunt facienda. Nam in prælijs sæpe cõstat interitum vitari, siquis abiectis armis supplex ad insequentes se conuertat. Alia quoq; in singulis periculis machinamenta sunt, quibus interitũ quis effugiat, siquem nõ pudeat facere quælibet atq; dicere. Sed considerate, ò viri Athenienses, haud id quidẽ difficile esse, mortem effugere, sed multo difficilius prauitatẽ. Velocius.n. illa currit quàm mors. Atqui ego nunc vtpote ob senectutẽ tardior à tardiori captus sum, accusatores autem mei vtpote vehementes atq; veloces ab ea quæ velocior est prauitate. Et nunc quidem ego abeo damnatus à vobis, mortem subiturus: isti verò à veritate ipsa dãnati, prauitati iniustitiæq; obnoxij. Atq; ego quidem pœnæ acquiesco, & isti. Hæc igitur fortè sic oportebat se habere, arbitrorq; ea habere se mediocriter. Post hæc aũt vobis qui me condemnastis, cupio diuinare. Nam illuc mihi iam peruentũ est, vbi solẽt homines diuinare, qñ videlicet sunt propè mortem. Prædico.n. equidẽ vobis, ò viri Athenienses, si me interfeceritis, supplicium vobis statim post mortem meam esse venturũ, ac per Iouem multo durius eo quo me affeceritis. Nunc.n. id egistis, putãtes liberare vos, quo minus rationem vitæ vestræ redarguenti cuiquam reddere cõpellamini. Id verò cõtra omnino vobis accidet. Nam plures futuros arbitror, qui vos redarguant, quos ego cõpescebam, & si vos id nõ sentiebatis: tantoq; illi infestiores erunt, quanto & iuniores, ideoq; vos grauius id feretis. Profectò si putatis per interfectionem hoĩm à vituperatione vos absoluere, nimium aberratis. Non.n. est hæc liberatio vel valida satis, vel honesta. Sed illa tam facilima quàm optima est, non disturbare quidẽ alios, sed seipsum cõparare vt quàm optimus euadat. Hæc ergo vobis qui me cõdemnastis, vaticinatus, finem facio. Vobis aũt qui me absoluistis, libenter de huiusmodi re quæ contigit, verba facerem, quandiu magistratus negotio destinentur, necdũ eo vado vbi me oportet mori. Sed, ò viri, assistite mihi id tempus. Nihil.n. prohibet, inuicem dum licet confabulari. Nempe vobis tanquam amicis demonstrare volo quod mihi modo accidit, quidnam menti significet. Mihi quidem, ò iudices, vos.n. iudices rectè appellare possum, mirabile quiddã contigit. Vox enim illa dæmonis vaticinatrix, mihi semper in superiore tempore frequenter oĩno offerre se cõsueuit, & in rebus quidẽ leuissimis se opponens, si quid minus rectè facturus fuissem. Nunc aũt ea mihi quæ videtis, acciderunt, quæ ꝓfectò putaret aliquis atq; existimaret extrema esse malorum. Sed mihi neq; domo exeunti, mane dei signũ aduersatũ est, neq; dum in iudiciũ veniebam, neq; in aliqua sermonis parte dũm verba faciebam, quãuis aliàs frequenter dum loquerer in medio sermonis cursu cõsueuerit cohibere. Nunc aũt in hac re nusquã vel agenti, vel loquenti est aduersatũ. Quam verò huius rei causam esse putem, vobis aperiam. Apparet.n. mihi quod contigit bonum esse. Nec rectè vllo modo iudicatur à nobis, quicũq; mortem opinamur esse malam. Cuius quidem rei magna apud me hæc est coniectura, ꝙ signum mihi vt consueuit, repugnauisset, nisi bonum quid acturus fuissem. Cogitare autem hoc pacto possumus: spem multã esse id esse bonũ. Duorum.n. alterum mors est. Nam aut tanquã nihil omnino sit, sensum nullũ vllius rei retinet is qui decessit è vita: aut quemadmodũ dicitur, permutatio quędã & transmigratio animæ ab hoc in alium locũ. Siue ergo nullus remanet sensus, sed tanquã somnus quidam est, in quo quis somnium cernit nullum, admirabile lucrũ erit in morte. Reor equidem, siquem oporteat ad eam noctẽ, quam tanta transigit quiete, vt ne insomnium quidem vllum videret, alias noctes diesque vitæ totius conferre, atque dicere quot ipse noctes atq; dies in vita melius dulciusq; peregerit: reor, inquam, nedum priuatũ aliquem, sed nec magnũ quidem regem, aliquas numerare posse. Si ergo tale quiddam est mors, lucrũ esse quidem dico. Etenim nihil plus hoc pacto totũ tempus quàm mox vna esse videtur. Sin autem mors est tanquã transmigratio quędam hinc in aliũ locum, ac vera sunt quę dicuntur, videlicet in alio seorsum à nobis loco omnes defunctos esse, quidnã melius quàm hoc esse potest, ò iudices? Siquis.n. illuc profectus liber ab ijs qui se profitentur iudices esse, veros repererit iudices qui iudicare illic perhibentur, Minoem, Rhadamãthum, Aeacum, Triptolemũ, aliosq; quotcunq; semidei iuste vixerunt, nunquid eiusmodi transmigratio parui pendenda censebitur? Rursus Orpheum Musæumq; conuenire, & Hesiodum, & Homerũ, quàm multo aliquis nostrũ redimeret? equidẽ si hæc vera sunt, sæpius mori velim. Quippe cũ mihi in primis mirificè grata sit futura habitatio illa, atq; consuetudo, quandoquidem vna cùm Palamede futurus sum, & Aiace Telamonis filio, & alijs antiquorũ quicunq; falso damnati iudicio decesserunt è vita: apud quos meos casus cùm illorum casibus conferre vtrinq;, vt arbitror, nõ iniucundum foret. Illud prætera maximum, illic degere scrutantem singulos atq; examinantem quemadmodũ hic feci, quis nam illorum sapiens sit, & quis cùm non sit, se tamen existimet sapientem esse. Proinde quanti faciendũ, ò iudices, perscrutari ducem qui tãtum ad Troiam duxit exercitum? vel Vlyssem, vel Sisyphum, aliosq; quàm plurimos quos referre quis potest virosq; & mulieres, quibus cum loqui atq; examinando versari, inæstimabilis prorsus felicitas esset? Siquidem huius causa qui illic degunt haud amplius moriuntur, suntq; illi nobis & in rebus alijs beatiores, & in eo insuper, ꝙ reliquum iam tempus permanent immortales, si quidẽ vera sunt quę dicuntur. Vos quoq;, ò iudices, bene de morte sperare debetis, id.q; vnum cogitare verum esse, viro videlicet bono nihil mali accidere posse, neq; viuenti, neq; defuncto, neq; res illius à dijs negligi. Neq; verò mea nunc casu aliquo acciderũt, sed mihi id cõstat, mori iam & à laboribus liberari, mihi melius extitisse. atq; hanc ob causam diuinũ illud signum mihi nõ obstitit. Equidem haud admodũ his indignor qui accusarũt me vel cõdemnarunt, quãuis non hac mente accusauerint me atq; damnauerint, sed quia detrimentũ mihi inferre sperabãt. Ob hoc vtiq; illis est succensendum. Sed iam ad eosdẽ illos reuersus, sic eos alloquor. Tantum tamen vos precor, ò viri, vt meos quoq; filios cũ adoleuerint, si ipsi similiter atq; ego vobis molesti sint, pœnis similiter afficiatis, præsertim si videantur vobis vel pecuniarum, vel alterius cuiusquã rei maiorem quàm virtutis curam habere: atq; si videri velint putent ve se alicuius esse pretij, cùm nullius sint, illos obiurgetis, quemadmodũ ego vos, ꝙ non illis incumbant quibus est incumbẽdum, ac existiment cum nullius pretij sint, se aliquid esse. Quod si hæc feceritis, iusta à vobis passus fuero egoque & filij. Sed iam hora est hinc abire, me quidem vt moriar, vos autem vt vitam agatis. Vtri verò nostrum in melius eant, omnibus præterquam deo est incertum.

Immortalitas animorum.

CRITO, VEL DE EO QVOD AGENDVM.

Marsilij Ficini Argumentum.

QVEMADMODVM Apologiæ, ita Critonis quoq; tam ordinata, tam plana dispositio est, vt argumẽto nõ egeat. Aduerte tamen in primis Socratem, sicut in Apologia vigilans vaticinatus est, sic in Critone dormientem vaticinari, vt cognoscas sapienti pioq; viro deũ & vigilanti & dormienti

semper adesse. Ex omnibus autẽ collige euangelicæ doctrinę confirmationem. Approbationem martyrum. Exemplar iustitiæ. Incomparabilem fortitudinem. Contemptum mortalium. Desiderium æternorum. Religionis denique fundamentum. Quid memorem, vulgi opinionem contemnendam esse, sapientis duntaxat sententiam, imò veritatem ipsam esse colendam? Quid rursus, nõ viuere quidem, sed bene viuere exoptandum? Item inimicis male faciendũ esse nunquam, neq; iniurias vlciscendum? Rursus & periculum mortis, interitumq́; subeundum potius quàm peccandum? Quid referam, obseruãtiam legum singularem? & inæstimabilem patriæ charitatem? Quam & parẽtibus & vitæ proculdubio anteponit, ob hanc, vt ipse inquit, rationem, quò in alteram profectus vitam, valeat æterno iudici æquã anteactæ vitæ reddere rationem: neq; leges quæ illic imperant humanarum legum sorores expauescere cõpellatur. Concludit deniq; rationes iustitię fauentis mentis suæ auribus vsq; adeò insonare, vt alia audire nõ possit, frustráque conaturum, quicunque pergat dissuadere. Addit ea solùm via esse pergendum, qua deus, id est, ratio diuinitus infusa, perducit.

SOCRATES, CRITO.

CVR hac hora venisti, ò Crito? An nõ valde adhuc est ante lucem? CR. Valde quidem. SOC. Quãdo verò maxime? CR. Profunda aurora. SOC. Admiror quemadmodũ ipse custos carceris tibi obtemperare voluerit. CR. Familiaris iam mihi est, ò Socrates, ob crebrũ huc aduentũ meum. Pręterea beneficij à me nõnihil accipit. SOC. Venisti ne, modo? an iam est dudum? CR. Satis dudũ. SOC. Proinde cur non statim me excitasti, sed silentio assedisti? CR. Nunquam per Iouem, ò Socrates, excitassem. Neq; enim ipse vellem in tãto dolore euigilare. Sed te iandudũ, admiror, sentiens quam suauiter dormias. Et consulto nõ excitaui te, vt quàm placidissime degeres. Equidẽ & per omnem vitã ob huiusmodi morem beatũ te iudicaui, maxime verò in pręsenti calamitate, ꝙ eam tam facilè ac placide feras. SOC. Perabsurdum esset, ò Crito, siquis tam grandis natu imminentem mortem molestè ferat. CR. Sed & alij, ò Socrates, æque senes similibus calamitatibus opprimuntur, quos tñ ætas ab afflictione quam sors præsens affert secum, non liberat. SOC. Ita est. Sed cur nam adeò mane venisti? CR. Nunciũ, ò Socrates, ferens acerbum: nõ tibi quidem, vt mihi apparet, sed mihi potius & familiaribus tuis omnibus & acerbum & grauem. Quod equidẽ inter grauissima, vt arbitror, numerauerim. SOC. Quídnam hoc? Nunquid nauis ex Delo iam redijt? qua reducta mihi est moriendum. CR. Nondũ redijt quidẽ, sed reditura videtur hodie, quemadmodũ nunciant nonnulli è Sunio venientes, qui ibi eam reliquerũt. Constat ergo ex his nuntijs, hodie esse venturam, ideóque necessariũ fore te cras, ò Socrates, è vita decedere. SOC. Bona, ò Crito, fortuna. Si ita dijs placet, ita esto. non tamen existimo illam hodie redituram. CRI. Vnde nam? SOC. Dicam equidem, siquidẽ postridie quàm nauis redierit, mihi est obeundum. CRI. Sic vtiq; aiunt hi, penes quos rei huius potestás est. SOC. Itaq; non hac die venturam puto, sed altera. Coniecturã verò ex somnio quodam accipio, quod paulo ante hac ipsa nocte mihi visum est, opportuneq; videris somnũ mihi non perturbasse. CR. Sed quale id somnium erat? SOC. Videbatur mihi mulier quędam adueniens pulchra & aspectu grata, vestes habens candidas, vocare me, atq; dicere, O Socrates, tertia hinc die Phthiam peruenies latiglebam. CR. Quàm mirũ id insomnium, Socrates. SOC. Manifestũ tamen, vt mihi videtur. CR. Manifestum certè. Sed, ò beate Socrates, etiã nunc crede mihi, ac saluus esse velis. Mihi enim si tu obieris, non vna tantum calamitas imminet: sed præter id quod te orbatus fuero tali necessario, qualem alterum nunquam reperiam, videbor vtiq; multis qui neutrum nostrum satis nouerint, cum potuissem te seruare, si minùs pecunijs pepercissem, te penitus neglexisse. Atqui quæ nã maior potest esse infamia, ꝙ videri pluris fecisse pecunias quàm amicos? Non enim poterit persuaderi cõpluribus te hinc abire noluisse, nobis quo id ageres omni studio contendentibus. SOC. Quid verò à nobis, ò beate Crito, tanti vulgi opinio ęstimatur? Probatissimi enim viri, quorũ magis habenda ratio est, hæc ita gesta esse vt gesta sunt, arbitrabuntur. CR. Attamen vides, ò Socrates, cõpelli nos opinionem quoq; vulgi curare. Præsentia enim hæc declarant posse vulgus non minima malorum, imò ferè maxima, si quis in populo calumnijs agitetur, inferre. SOC. Vtinã, ò Crito, posset vulgus maxima inferre mala, vt vicissim maxima posset bona. & bene quidem se res haberet. neutrũ verò potest, quippe cùm neq; prudentem, neq; imprudentẽ efficere valeat. Faciunt verò quodlibet, vtcunque contingit. CR. Hæc quidẽ ita se habeant. Ad id verò Socrates mihi responde, num fortè mei cæterorumq́; necessariorũ tuorum respectus te retinet, ne si hinc euaseris, calumniatores nos postea vexent, quasi te hinc furati fuerimus, cogamurque vel totum patrimonium, vel permultas pecunias amittere, vel præter hæc aliud quippiam pati. Si quid tale times, curam eiusmodi pone. Iustum nanq; est, nos tuę salutis gratia non hoc solum, verumetiam si oportuerit maius aliud subire periculum. Verum mihi obtempera, neq; aliter facias. SOC. Et hæc equidem & alia multa, ò Crito, considero. CRIT. Ne igitur hæc vereare. Neq; enim multum est argẽtum quod postulant hi qui seruare te atq; hinc educere pollicẽtur. Vides præterea quàm tenues sint calumniatores tui, vt non magna ad eos placandos largitione sit opus. Tibi verò pecuniæ adsunt meæ ad hoc, vt opinor, sufficientes. Proinde si quo mei respectu adductus non putas meas pecunias erogandas, adsunt hospites hi parati soluere. quorum vnus etiam huc attulit sufficientem pecuniam ad hoc ipsum paratam Simmias Thebanus. Ad hoc ipsum promptus est & Cebes, alijque permulti. Quamobrem, vt modo dicebam, nihil tale metuas, quo minus serues teipsum. Sed neq; etiam illud quod in iudicio dixisti, te remoretur, si hac vrbe exires, quo teipsum verteres te minimè habiturum. Alijs enim multis in locis quocunque profectus fueris, te homines colent: ac si velis in Thessaliam te conferre, reperies illic hospites meos, qui te libentes libẽtissime complectentur, tutumq́; pręsidio suo adeò reddent, vt nemo in Thessalia tibi iniuriam sit facturus. Accedit ad hæc, ò Socrates, quòd rem minime iustam aggredi videris, si cùm saluus esse possis, teipsum perdas, taliaque contra te facere studeas, qualia inimici ipsi tui contenderent, contenderuntque te perdere properantes. Proinde filios quoque tuos perdere mihi videris: quos cùm liceat tibi educare atque erudire, deseris omnino, & quantum in te est, eorum mores fortunæ committis. Accident verò eis verisimiliter, qualia euenire orphanis consueuerunt. Profectò oportebat non genuisse filios: aut in eis educandis erudiendisque laborem non recusare. Tu verò mihi videris quæ elegisset vir segnis ac piger, nunc elegisse: decebat autem cõtra viri boni fortisque eligere, præsertim te per omnem vitam virtutis studium profitentem. Itaq; non possum tua nostraq́; vice familiarium tuorum non erubescere, veritus ne tota hæc res tua ignauia quadam nostra sit tractata fuisse videatur. Et primum quidem ille tunc in iudicium ingressus cùm liceret non ingredi, deinde concertatio ipsa iudicij similiter acta, & extremus hic finis, tanquam ridiculum quiddam per ignauiam segnitiemq́; nostram effugisse nos videbitur, quòd nec nos te seruauerimus, neq; tu ipse te, cum id fieri absque magna difficultate potuerit, si vel parum in nobis vsus industriæque fuisset. Hæc igitur, ò Socrates, considera, ne præterquam quòd mala sunt, etiã decori tibi nobisque sint, sed tibi consule. Imò verò non iam amplius cõsulendi tempus, sed consultũ iam esse oportuit. Vnicum verò consilium est, videlicet venienti hac nocte cuncta hæc facta esse oportere. Sin autem vltra tardamus, nihil omnino fieri vlterius poterit. Quamobrem omnino mihi adhibe fidem, ò Socrates, nec vllo modo aliter facias. SOCR. O amice Crito studium hoc tuum

permulti

permulti faciendum esset, si qua ratione recta susceptum esset. Sin minus, quanto vehemētius est, tanto molestius. Considerandum est igitur, agenda ne hæc nobis sint, an non. Nam ego is sum non modo nunc, sed & semper, qui meorum nulli pareani præterquā rationi quę ratiocinanti mihi optima videatur. Rationes itaq; illas quibus superioribus temporibus vsum sum, nec nunc quidem, postquam in hanc fortunam incidi, reijcere possum, sed similes mihi fermè apparent, easdemq; in præsentia quas & prius veneror atque profiteor, adeò vt nisi hunc meliores afferre possimus, planè scire debeas me tibi non concessurū, non si etiam plura quàm nunc multitudinis potentia cōminata nos tanq. pueros laruali terribiliq; facie perterrere conetur, pœnam, & damna, catenas, cædes obijciens. CRI. Quánam igitur ratione paululum considerabimus? SOC. Hac vtique, si id quod tu de opinionibus paulò ante dicebas, resumamus, vtrū semper rectè se habeat nec ne, oportere scilicet quarundam opinionū rationem habere, quarundam verò minime. An forte prius quàm in periculum mortis inciderē, rectè id dicebatur: nunc verò constat frustrà disputationis gratia ita dictū fuisse, cū reuera ioco cuidam nugisq; esset addictū? Cupio equidem, ò Crito, vna tecum considerare, nunquid sermo ille prior alienus appareat mihi nunc in hac fortuna constituto, an prorsus idem qui & prius: atq; vtrū dimittendus sit à nobis vel ipsi obtemperandū. Considera igitur an nō sufficienter tibi dici videtur, non oportere omnes opiniones hominum sequi, sed alias quidem sequi, alias verò negligere, neque omniū quidem, sed duntaxat quorundam. Quid ergo dicis? hæc non rectè dicuntur? CR. Rectè. SOC. An nō bonas honorare decet, malas verò cōtemnere? CRIT. Ita decet. SOC. Bonæ aūt nónne prudentum? Malæ cōtra sunt imprudētum? CR. Quidni? SOC. Age verò quónā modo rursus talia dicebantur. Qui in gymnasijs se exercet, vtrū cuiuslibet hominis laudi vel vituperationi mentem adhibebit, an illius tantum qui medicus sit aut gymnasij magister? CR. Huius solius. SOC. An non timere decet vituperationes, & optare laudes illius vnius potius quàm multorum? CR. Proculdubio. SOC. Hac itaq; ratione illi agendum est exercendumq; & edendum atq; bibēdum, qua illi vnico videatur qui præsideat intelligatque, potius quàm vt videtur vulgo. CR. Vera hæc sunt. SOC. Quid verò si illi vni non pareat, opinionemq; eius & commendationes nihili pendat, honoret verò multorum ignorantumq; commendationes, nunquid à malo tutus erit? CR. Minimè. SOC. Quid aūt est id malum, & quónam tendit, & in quam nō obedientis partem? CR. In corpus videlicet, hoc enim corrūpitur. SOC. Rectè dicis. Nónne & de alijs, ò Crito, eadem ratio est? Ne omnia percurramus, de iustis inquā iniustisq;, de turpibus & honestis, bonisq; & malis, de quibus in præsentia nobis cōsultatio est, vtrum multorū opinionem sequi vereriq; debeamus, an vnius potius qui intelligat, quē decet & venerari & timere magis quàm cunctos alios. Cui nisi obtemperauimus, lædemur & corrumpemur in eo quod iusto quidē melius fieri, iniusto autem corrumpi soleat. An nihil id est? CR. Id quidē, ò Socrates, arbitror. SOC. Age verò, si id quod à salubri quidē fit melius, ab insalubri verò corrumpitur, corruperimus imperitorū potius quàm peritorū secuti iudicia, an nobis eo destructo viuendum erit? Est autem id corpus. nónne? CR. Corpus. SOC. Nunquid ergo viuendū nobis cùm deprauato corpore atq; destructo? CR. Nullo modo. SOC. An forte cum illo viuendū est nobis corrupto, quod iniusto quidē læditur, iusto verò iuuatur? Nunquid vilius illud, quàm corpus existimamus, quicquid illud est è nostris, circa quod iustitia, iniustitiaq; versatur? CR. Nullo modo. SOC. Sed pretiosius? CRIT. Valde. SOC. Non igitur, ò vir optime, admodū nobis curādum est, quid de nobis multi loquantur, sed quid dicat is vnus qui intelligit iusta & iniusta, atq; ipsa veritas. Quamobrē primo quidem nō rectè adduxisti, opinionem vulgarem de rebus iustis & honestis & bonis harumq; cōtrarijs esse alicuius existimandam. At verò dicet aliquis, posse vulgus nos interficere. CR. Nimirum dici id potest, ò Socrates. SOC. Vera loqueris. Sed ò mirabilis, hęc ratio quam percurrimus superiori similis esse videtur, atq; hāc rursus considera, vtrum nobis maneat nec ne, videlicet, non multi faciendū esse viuere, sed bene viuere. CR. Manet quidem. SOC. Sed hoc quoq; manet ne? bene & honeste & iustè viuere idem esse? CR. Constat. SOC. Igitur ex his quæ confessi sumus, hoc cōsiderandum, vtrum iustum sit conari me hinc exire Atheniensibus non dimittentibus, vel iniustū: ac si appareat iustū esse, tentemus: si minus, omittamus. Quas verò tu affers considerationes de pecuniarū sumptu, de vulgari opinione, de filijs educandis: cauendū est, ò Crito, ne excogitationes reuera horū multorū sint, qui facilè interficiunt, atq; eorum qui similiter inquam, si possent, reuiuiscerent, & id quidem absque mente. Nobis verò quandoquidem sic exigit ratio, nihil aliud attendendum est quàm quod modo dicebamus, vtrū agemus iusta pecunias largiendo, gratiamque habendo his qui me hinc educant: vtrum inquam in hoc agamus iusta nos quidem educti, illi verò educētes, an potius vtrinq; in his omnibus agēdis agamus iniuste; atq; si appareat nos iniqua aggredi, ne excogitandū quidem id est, sed mansuete subire decet & mortem & quoduis aliud supplicium prius quàm quicquam agamus inique. CR. Rectè loqui videris Socrates. Considera tamen quid agamus. SOC. Consideremus, ò bone vir, vna. Ac siqua in parte me dicentem redarguere poteris, redargue, ego enim assentiar. Sin minus: desine quæso, ò vir beate, iam toties eadem verba repetere, oportere scilicet me hinc Atheniensibus inuitis abire. Equidē multi facio persuaso te hæc agere, non aūt inuito. Attende itaq; nunquid considerationis initium tibi sufficienter dictum sit, conareq; quod rogatus sis ita respondere, vt maxime censeas respondendum. CR. Conabor equidem. SOC. Dicimus sanè nullo modo spontè esse iniuriādum. An forte quodā pacto iniuria facienda est, aliter verò nequaquam? vel potius iniuriari nullo modo vel bonum est, vel honestum, quemadmodum in superiori tempore sępe confessi sumus? Quòd quidem & nuper est confirmatū. An forte oēs illæ superiores conuentiones nostræ in paucis his diebus prorsus euanuerūt, ac iandiu nos tam grandes natu homines, ò Crito, tamq; studiose inuicem disserentes latuit nihil à pueris nos differre? An potius sic prorsus res se habet, vt iandiu dicebamus, siue affirmet id multitudo, siue neget, & siue grauiora præsentibus, siue leuiora subire cogamur? Attamen iniuriā facere, omnino malum turpeq; esse fatemur illi ipsi qui facit, an non? CRIT. Fatemur certè. SOC. Quamobrem nullo modo iniuriandum est. CR. Nullo modo quidem. SOC. Neq; si iniuriam passus fueris, vlciscēdum, vt vulgus putat. si quidem nullo modo iniuriandum. CR. Ita videtur. SOC. Quid verò? mala alicui facere decet ò Crito, an non? CR. Non certe, ò Socrates. SOC. Quid autē qui mala patitur, num mala vicissim referre illi debet qui intulit, vt vulgo videtur? Iustum ne id esset an iniustum? CR. Iniustum. SOC. Nempe mala inferre hominibus non discrepat ab iniuria. CR. Vere loqueris. SOC. Neq; igitur vlcisci decet, neq; malefacere cuiquā hominum, quodcunq; ab alijs ipse passus fueris. Et vide, ò Crito, nequid dum hæc cōcedis, prеter sententiam tuam nobis assentiare. Perpaucis enim, scio quid loquar, sic vel apparet vel apparebit. At verò quibus sic apparet, & quibus aliter, his non est communis deliberatio, sed necesse est eos cùm vltro citroq; consilia sua respiciunt, inuicē se despicere. Animaduerte igitur & tu diligēter, vtrum tibi mihiq; communis sit hæc opinio, mecumq; sentias, atq; vtrùm ab hoc principio exorsi deliberemus, quasi nunquam rectum sit vel iniuriari, vel vlcisci iniuriam, vel malum referre in eum qui intulit. An hic discedis à nobis in hoc principio non consentiens? Mihi quidem & iandiu, nunc ita videtur. Quod si tibi apparet

Non vindicandum est, etiam si liceat.

aliter, dic & doce. Sin autem in superioribus permanes, iam quid sequatur audi. CR. Consentio equidem & permaneo, dic igitur. SOC. Dico ergò deinceps, imò potius interrogo, vtrum quæ quis confiteatur alicui iusta esse, facere debeat, an fallere? CR. Facere. SOC. Ex his iam ita considera. si nos hinc abeamus præter ciuitatis consensum, vtrū male aliquibus faciemus, & his quidem quibus minime decet, vel non: & vtrū in his permanebimus quę iniusta esse conuenimus, vel contra. CR. Nequeo equidem, ò Socrates, ad hæc respondere. Neq; enim intelligo. SOC. Verum ita cōsidera, perinde ac si volentibus nobis hinc siue aufugere, siue quomodocunq; hoc vocandū est, veniant leges, ciuitatisq; huius respublica, & instantes nobis sic inquiant: Dic nobis, ò Socrates, quidnam cogitas facere? An nō intelligis hac re quam aggrederis, te nobis legibus, totiq; patriæ quantum in te est interitum machinari? An putas ciuitatem vllam amplius stare posse, ac nō subuerti in qua iudicia publica nullam vim habeant, sed à priuatis hominibus cōtemnantur atq; frangantur? Quid ergo dicemus ad hæc ò Crito, aliaq; huiusmodi? Permulta enim in hanc sententiam afferre quis potest, præsertim orator pro lege ita soluta declamans, quæ quidem sententias publico iudicio latas iubet ratas esse. An respondebimus illis ciuitatem non rectè iudicādo nobis iniuriam intulisse? Ita ne, an aliter? CRIT. Ita per Iouem, ò Socrates. SOC. At enim leges ipsæ sic responderent. O Socrates nónne nobis tecum id cōuenit, standum tibi esse iudicijs, quæ ciuitas tulerit? Quod si leges ita loquentes admiraremur, forte dicerent: Noli Socrates quæ modo diximus admirari. imò responde, cū tibi & interrogare & respondere sit cōsuetum. Dic age quidnam nobis ciuitatiq; succenseas, quo dissoluere nos contendas. Principio nōne te genuimus? Atq; per nos pater tuus matrē accepit tuam, & produxit te? Dic ergo, an has inter nos leges quæ sunt circa coniugia improbes, atq; his aliqua in parte quasi minus rectis succenseas. Nihil succēseo dicerem. Sed an his legibus quæ educationi eruditioniq; natorum prouident, in qua ipse quoque eruditus es? an non rectè disposuerunt hæ leges ad hoc officium conditæ, cùm iuberent patrem tuū in musica te & gymnastica erudire? Rectè disposuisse concederem. Age ergo, postquā per nos genitus es educatusq; ac eruditus, primo quidē, num potes negare te nostrum esse & natum & seruū, ipsumq; te & progenitores? Deinde cū id ita se habeat, an putas ius ex ęquo tibi atque nobis esse, & quę nos tibi facere aggrediamur, eadem vicissim in nos abs te referri iustū esse iudicas? An cùm nec ad patrem, nec ad dominū si eum habeas, tibi ius ex æquo sit, vt quæ ab illis patiare in eos referre possis, neq; si iurgio hi te lacessant, cōtra iurgare, neq; si te verberet, vicissim verberare, neq; alia eiusmodi in eos tētare liceat: contra patriam verò ac leges tibi licebit? Adeo vt si nos iudicantes id esse iustū, interficere te velimus, tu vicissim nos leges & patriam pro viribus coneris occidere, dicasque te in his agendis iusta facere, qui virtutis curā reuera habere profiteris. An sic es sapiens vt te latuerit & patri & matri & progenitoribus omnibus patriam esse anteponendam? atq; esse venerabilius quiddam sanctiusq; & in superiori sorte, tum apud deos, tum apud homines mentis compotes esse patriam collocandā, colereq; eam oportere magis, eiq; obedire, ac rigidius se gerēti mitius assentiri quàm patri, & siquid iubeat vel dissuadere illi quantū liceat, vel facere, & patientissime sustinere quicquid iusserit patiendū? Ac siue mādauerit verberari te, siue in vincula conijci, siue in prælium miserit ad vulnera excipienda mortemque subeundam, obediendū est omnino. Ius enim ita dictat, & neq; tergiuersandum, neq; fugiendum, neq; ordinem deserendum. sed & in bello, & in iudicio, & prorsus vbiq; ea sunt quę respublica patriaq; iusserit, facienda: aut certè verbis quatenus iustum est, vti licet ad persuadendum illi, eamq; placandam. Vi autem vti nefas est, vel contra matrem, vel contra patrem, maxime verò omniū contra patriam. Quid nam ad hęc dicemus Crito, vera ne loqui leges, an contra? CRIT. Mihi quidem videntur. SOC. Proinde leges forte dicent. animaduerte, ò Socrates, vtrū verè dicamus te iniusta contra nos aggredi. Nos quidem quæ te & alios ciues genuimus, educauimus, nutriuimus, participes bonorū omnium quę in nostra erant potestate effecimus: tamen permisimus cuilibet Atheniensium cognitis iam ciuitatis moribus legibusque & reipublicæ gubernandæ forma, si cui non placeamus, licere acceptis suis quocunq; placuerit hinc abire. Nec vlla ex nobis legibus impedit aut denegat, siue quis vestrum cui nos ciuitasque minimè placeamus, in coloniam aliquam hinc velit discedere, siue habitationem alio transferre cupiat, quominus id pro arbitrio facere valeat, secumq; sua perferre. At verò quicunq; ex vobis, postquam cognouerit quemadmodum nos iudicia disponimus, & in cæteris omnibus regimus ciuitatem, permanserit tamen, hūc iam asseueramus opere ipso conuenisse nobiscū quæcunq; iusserimus se facturū. Atq; eum qui non paruerit, tripliciter iniuriari censemus, & quòd genitricibus nobis non obtemperat, & quod nutricibus non obsequitur, & quòd pactus nobis obedire, neq; obedit, neque persuadere nobis studet, si quid minus rectè facere videamur. Cumq; præcepta nostra libere proponamus, neq; mandemus rigide, sed permittamus alterū è duobus, aut verbis persuaderi nobis, aut mandata explere, tu horum neutrum facis. His ergo criminibus te, ò Socrates, obnoxium iudicamus fore, si quæ cogitas feceris, nec minimè Atheniensium te, sed maxime omnium. Ac si causam requiram ob quā præ cæteris sim obnoxius, forte iuste me remorderent, dicentes me maxime omniū Atheniensium ciuitatis legibus consensisse. sic enim inferrent, Magna nobis, ò Socrates, horū sunt argumenta, tibi nos ciuitatemq; placuisse. Nunquam enim maximè omnium Atheniensium continuas in ea moras traxisses, nisi tibi mirificè placuisset. Itaque nec spectaculi gratia, vrbe vnquam egressus es, nisi semel in Isthmum, nec alio vsquam nisi in militia, neque aliam fecisti peregrinationem vnquam, quemadmodum cęteri solent, neq; alterius ciuitatis te cepit cupiditas, aliarumúe legum: sed nos tibi nostraq; ciuitas satisfecimus, vsq; adeò vehementer probasti nos, nostrisq; moribus victurum te consensisti, tum in cęteris rebus, tum quia in ea filios procreasti, vtpote quę tibi placuerit. Quinetiam licebat tibi in ipso iudicio exilium postulare si voluisses, atque quod nunc inuita ciuitate aggrederis, tunc ea volente poteras facere. Tu verò verbis tūc te extulisti, quasi nō grauiter ferres si mori te oporteret. Quinimò mortem ipsam, vt dicebas, potius quàm exilium elegisti. Nunc verò nec verba illa tua erubescis, neque nos leges vereris, sed nobis interitum machinaris. Facis autem quod deterrimus faceret seruus, fugam arripere tentans contra pactiones cōuentionesque, in quibus conuenisti nobiscū nostris te præbens institutionibus gubernandum. Primum responde nobis, num idipsum verè dicamus, consensisse non verbis, sed re ipsa moribus nostris gubernari debere. An non vera hæc sunt? Quid ad hæc dicemus Crito, an non confitebimur? CRIT. Necesse est, ò Socrates. SOC. Nónne igitur, leges inquient, conuenta nobiscum & pacta transgrederis, quæ neq; coactus es nobiscum inire, neq; deceptus, neq; ad breue tempus deliberare ad hæc eligenda es compulsus, sed annos septuaginta deliberare licuit? Quo in tempore licuit & abire nisi tibi placuissemus, conuentionesque iustæ tibi visæ fuissent. Tu verò nec Lacedæmonem, neq; Cretā nobis anteposuisti, quas ipse vrbes assiduè prędicas rectè gubernari: neq; aliam vllam, vel Græcarum ciuitatum, vel Barbarorū. Imò ex hac rarius peregrinatus es quàm claudi & cæci mancíq; alij soleant. Vsq; adeò Atheniensis tibi præ cæteris ciuitas placuit, atq; nos, videlicet leges. Cui enim placere potest ciuitas, cuius nō placeant leges? Nunc verò non permanes in his, in quibus iamdiu nobis tibique conuenit. Permanebis certè, si nobis credideris, ne egrediens

vrbe

vrbe deridendus euadas. Conſidera rurſus ſi hæc transgreſſus fueris, & ea quæ iniquè cogitas, perpetraueris, ad quid tandem id vel tibi, vel neceſſarijs tuis cõducet. cuiq; enim cõſtat in periculo neceſſarios tuos fore, ne ipſi quoque in exilium expellantur priuenturq; ciuitate, & patrimonio ſuo expolientur. Tu autem ſiquã in ciuitatem finitimam te contuleris, vel Thebas, vel Megaras, vtræq;.n. gubernantur rectè, hoſtis primum reipublicæ illius accedes, & omnes quibus curę eſt patria, deſpicient abominabunturq; te corruptorẽ legum exiſtimantes. Ideoq; confirmabis eorum qui te damnarunt opinionẽ, vt rectè contrà te tuliſſe ſententiã videantur. Quiſquis.n. corruptor eſt legum, is potiſsimùm & iuuenum imperitorumq; hominũ videbitur eſſe corruptor. Quid ergò, ciuitates ne quæ rectè gubernãtur, & modeſtiſsimos quoſq; homines deuitabis? Atqui ſi id feceris vita ne dignus eris? an fortè impudenter te his admiſcebis, nec erubeſces de eiſdem apud eos diſſerere, de quibus apud nos conſueuiſti? virtutẽ videlicet & iuſtitiã, legesq;, & inſtituta legũ plurimi eſſe exiſtimanda? neq; putas abſurdum, & ab his diſſonans apparere Socratis factum? Proculdubio putandum eſt. Fortè verò ciuitates has declinans in Theſſaliã ad Critonis hoſpites abibis. Illic.n. abſq; ordine & tẽperantia viuitur. Ac forſan libẽter illi te audient, narrãtem quemadmodum è carcere ridicule fugeris, vt faſcem quendam tibi ſuperimponens, aut corio tegens, vel alijs quibuſdã te inuoluens, quemadmodum ſolent qui fugam ſurripiunt, & in alienã figuram te tranſmutãs illinc aufugeris. Quemadmodum verò vir ſenex paruo admodum tẽpore, vt veriſimile eſt victurus, auſus fueris ob viuendi cupiditatem in tam ſordida inopia viuere, maximas tranſgreſſus leges, nullus ne dixerit? Forte ſi neminem offenderis. Alioquin multa, ò Socrates, atq; indigna te audies. Viues autem obnoxius cunctis hominibus atq; deſeruiens. Quid verò facies in Theſſalia? Conuiuia ne frequentabis? vtpotè qui in Theſſaliam, quaſi ad cęnam aliquam aduentaueris. Diſputationes verò illę de iuſtitia, cęteriſque virtutibus vbi nam vlterius nobis erunt? Enimuerò filiorum gratia viuere cupis, vt nutrias eos atq; erudias. An ergo in Theſſaliam eos perduces, vt illic nutrias eos, atq; erudias, hoſpites eos efficiens, vt hoc inſuper commodi abs te reportent? An id quidem non facies, hic verò relicti melius te viuo alentur, atq; erudientur à neceſſarijs tuis te abſente? Vtrum verò ſi in Theſſaliam abibis, tui id curabunt, ſin autem in alteram tranſibis vitam, non curabunt? Profectò ſiquid opus eſt in his qui aiunt ſe tuos neceſſarios eſſe, credendum eſt curaturos. Cæterum, ò Socrates, fidem nobis adhibens nutricibus tuis, neq; filios tuos, neq; vitam, neq; aliud quicquam pluris facias quàm iuſtitiam, vt cum in vitam alteram tranſmigraueris, valeas illic præſidibus horum omnium reddere rationem. Nempe ſi leges tranſgreſſus hæc feceris, neq; melius, neq; iuſtius, neq; ſanctius id vel tibi continget, vel tuis, neq; illuc tibi profectò cõducet. Quin potius iniuriam paſſus abito, ſi abieris, non à nobis quidem legibus, ſed ab hominibus. Verum ſi adeò turpiter aufugeris, etiam verſa vice iniurias malaque referens, conuentiones nobiſcum initas & promiſſa tranſgreſſus, atq; lædens eos quos minimè oportebat, teipſum ſcilicet, & amicos & patriam, noſq; leges: nos vtiq; & viuenti tibi infenſę hic erimus, & in altera vita leges, quæ illic ſunt noſtræ ſorores, haudquaquam te benigne recipient, ſcientes te nos pro viribus diſperdere conatum fuiſſe. Quamobrem, ne Crito aliter tibi quàm nos perſuadeat, caueto. Hæc equidem, ò dulcis amice Crito, audire videor, quemadmodum Corybantes tibias audire ſe putant. Atq; in me ſermonum eiuſmodi ſonitus adeò reboat, vt alia audire non poſsim. Vides quæ in præſentia mihi apparent, quibus ſiquid contradicere aggrediaris, fruſtra conabere. Veruntamen ſiquid te profecturũ confidis, dicas. CRI. Ego verò quod dicam, ò Socrates, nihil habeo. SOC. Deſine ergò Crito, & pergamus hàc, quandoquidẽ hàc nos Deus ipſe ducit.

Qualis ſit corruptor legum.

PHÆDO, VEL DE Animi immortalitate, vel de anima.

Marſilij Ficini Argumentum.

NOSTER de religione liber rem ſatis per ſe notã probat, Chriſti vitam eſſe virtutis totius ideam. Octauus autem Epiſtalarum noſtrarum liber, Socratis vitam, vitæ Chriſtianę imaginem quandam, aut ſaltem vmbram eſſe demonſtrat: & teſtamentum quidem Vetus per Platonem cõfirmat, nouum verò per Socratem. Quod autem ad Socraticam hanc ſpectat ſimilitudinem, ſiquis dubitat, Xenophontem atq; Platonem legat & cęteros qui dicta ſimul actaque Socratis conſcripſerunt, præcipuè Platonis Gorgiam, & apologiam, Critonem atq; Phædonem. Huius ergo Phædonis deinceps argumentum paſſu, imò ſaltu celeri percurremus. Eius enim myſteria ſatis in theologia expoſuiſſe videmur. Vnum hoc in primis admonebimus, ne quis admiretur Socratem inter argumentationes ad immortalitatem animæ pertinentes, prætermiſiſſe hic illam, qua ſola cõfidit in Phędro, Animam ſcilicet eſſe principium motionis, vnde ſequatur eam per ſe perpetuoq; moueri, ſemperq; viuere. Id enim ideo factum eſt à Socrate, quoniam eiuſmodi ratio non ſolum noſtris, ſed cęleſtibus etiam, atque dæmonicis animis eſt communis. In Phædone verò rationes nobis magis propriæ requiruntur. Sed iam ad diſpoſitionem dialogi breuiſſimam veniamus. Principio obſeruandum eſt, quàm mirificè Socrates conſoletur amicos, qui eo pręcipuè die quo venenum bibiturus erat, in carcere, quaſi conſolaturi eum ſalutauerunt. Deinde quàm religioſe obſeruet vel ſomniorum præcepta, quaſi quædam oracula: & quam in eo apprime cautus ſit, ne minimum quid circa diuina mandata delinquat. Tertio memorię mandandum eſt homines ſub aſſidua Dei eſſe cuſtodia, neque licere niſi quando Deus voluerit, hinc emigrare. Quarto aduertendum eſt diligenter quid ſibi velit, vbi ait ſperare quidem ſe in obitu ad bonos viros, deoſque alios bonos iturum: ſed magis affirmare ad bonos deos quàm ad bonos viros iturum. Primo quidem quòd dicit deos alios atq; valde bonos, intelligit præter ſphęratum animas eſſe mentes angelicas ſphæris ſublimiores. In quarum familiaritatem animas quoque noſtras quandoq; admitti poſſe ſperat: neque tamen audet aſſerere, propterea quòd pleriſq; ſapientibus videbatur ſatis fore animæ factum, ſi ad cõſortium animarum cœleſtium quandoque recipiatur. Imò verò dubitatio proprie ſuper eam partem cadit, quæ bonos appellat viros. Non enim audet deinde hominum animos affirmare eadẽ ratione bonos, qua deos dixerat bonos. Poſt hęc ſeipſum ſimul amicoſq; ſub perſona philoſophantis conſolatutus ait, Cum totum philoſophãtis ſtudium ſit quædam à corpore ſeparatio, per eamq; perficiatur quotidie, nimirum ſeparationẽ à corpore quæ fit per mortem, non modò non timere debet, ſed optima cum ſpe letitiaq; expectare. Mox duobus modis oſtendit philoſophum à corpore animum ſeparare. Primo quidem à perturbationibus per moralis diſciplinæ purgationem, deinde à ſenſibus atque ipſa imaginatione per contemplationis ipſius intentionem. Medici ſapientes duplici vtuntur purgatione. Prima quidem leniendo. Secunda vero ſoluendo, ſcientes neq; ſatis eſſe linere, neq; tutum ſoluere antequam lenias. Similiter apud philoſophos moralis antecedit purgatio, quaſi leniens. non enim interiores imaginationis morbos, id eſt, deceptiones extirpat. Sequitur purgatio ſpeculatrix imaginationis quandoq; pro viribus diſcutiens nebulas. Ante verò moralem purgationẽ aggredi ſpeculationis officium non eſt tutum, nequis vitiorum morbis infectus ipſo ſpeculationis acumine abutatur ad iniuſtitiam impietatemq; defendẽdam. Ex his concludit philoſophũ mentis aciẽ quatenus à corporeis ſegregat, eatenus incorporeis rationibus ideiſq; coniungere. Sed quum multa quæ à corpore animo inferuntur incõmoda numeraſſet, ſubiunxit extremũ maximumq; malorũ eſſe fallaciã illam, qua imaginatio mentẽ ad incorporea ſe eleuantem, interim ad imagines quaſdã corporũ ſępiſſimè diſtrahit, cogitq; ipſam modo quodã corporea cogitare. Poſt hæc & ex eo quod animus ipſam ſeparatarũ rerum veritatẽ quam naturaliter appetit, corpori cõiunctus aſſequi nequit, per diſiunctionẽ infert, aut nũquam aſſequi, aut poſt mortem. Nunquã verò aſſequi non eſt cõſentaneum: quippe quũ ab omni mẽte perpetuo appetatur. Proinde improbat illos qui tẽperãtiam eſſe putant abſtinere à minoribus corporis voluptatibus, vt maiores deinde volpates corporis conſequãtur. Rurſus qui fortitudinem definiunt, ſuperare timores quoſdam eorum timorum gratia qui nos iam ſuperauerint. Vult enim omne moralis virtutis officium in quadam animi purgatione verſari ſapientiæ gratia. Alioquin nullam eſſe virtutem. Imò verò humanam

quoq;

quoq; sapientiam nominat purificationem quandã, perinde quasi existimet nihil aliud sapientiæ nostræ meditatione nos consequi, quàm puritatem quandam, quam mox illuminatio diuina sequatur, quæ propriè sapientia sit. Significat præterea non tam habitũ aliquem nostris laboribus acquisitum, quàm purificationẽ ipsam nos Deo coniungere. His actis immortalitatem animæ perturbaturus ait, ex vno contrariorum genere in alterum progressionem fieri, atq; vicissim regressionem. Ideoq; sicut ex viuentibus fiunt mortui, sic ex mortuis viuentes quandoque resurgere. Vbi videtur mortuorum resurrectionem vaticinari, quam & in Politico comprobat. Præterea per longas ambages innuere, sicut & substantia cœli, & elementorum materia infinitè de dispositione alia vicissim pertransit in aliam: sic & animam rationalem, quæ principium motus & vitæ generationisq; est, posse infinitè coniungi corpori vicissimq; separari. Siquidem & multæ natura substantiæ diuturna vicissitudine qualitates mutant, & vbiq; virtute animæ fit circuitus sempiternus. In sequentibus tandem ingenti quadam fiducia resurrectionem, quam innuerat, asserit. Aggreditur deinde rationem de reminiscentia, idem quod & paulò antè probantem, animam & antè corpus viuere, & post corpus. Tu verò eiusmodi rationes esse intellige Pythagoricas. Atque ex illis quod ad veritatem magis conducat, eligito. Ait ergò, si disciplina reminiscentia est vixerunt animæ ante corpus. Reminiscentiam verò esse, duobus præcipuè probat modis. Primo quia rectè interroganti, sæpe vera de his quæ nunquam didicimus, respondemus. Deinde quoniam ex notitia eorum quæ sentiũtur, subita quadam abstractione notitiam ascendimus idearum, ceu cognoscendo hæc æqualia in ipsius æqualitatis cognitionem. Vbi cognoscimus deficere hæc ab illis atq; anniti similia fieri, rursus quantũ accedant, & quæ magis, quę ue minus. Cumq; id per omnẽ agamus vitam necesse est ideam ipsam antè ortum nos habuisse. Non enim perfectè rei notitiam subito ex imperfectis accepimus. Ostendit autem duobus modis ideas esse. Primo, Quodlibet subiectum quod appellatur æquale, potest etiam dum per substãtiam manet idem inæquale & fieri & videri. Aequalitas autem nequit vnquam inęqualitas vel fieri vel videri. Præterea æqualia hæc velut imperfecta inæqualitatem participãt, æqualitas verò ipsa nequaquam. In sequentibus nota quãta asseueratione affirmet ideas, addatq; idearum essentiam esse nostram. Atq; cum animus noster singula referat ad ideas, ipsum ostendere se vnà cum idearum essentia sempiternum esse, atq; eam agnoscere tanquam suam. Nota insuper nulla in re magis elaborandum esse, quàm vt per immortalitatis demonstrationem mortis metum, quasi morbum grauissimum, expellamus. Confestim aliam aggreditur rationem à proportione intellectus ad intelligibile ductam. Intelligibile verò ipsum, ideam ipsam incorpoream sempiternamq; appellat. Cumq; intellectus cum ipsa velut obiectio proprio congruat, concludit hunc incorporeum sempiternumq; esse, præcipue quum dominetur corpori, mortalibusq; repugnet. Proportionem verò mẽtis cum idea confirmat ex eo, quòd quoties non impeditur, ad eam sese confert eiusq; cõmercio gaudet, atque perficitur. Quòd autem postquam dixit animam esse omnino indissolubilem, subiũxit, vel rei omnino indissolubili propinquam, hoc additum intellige, quoniam in Timæo probatur, Deum solum omnino indissolubilem esse: cætera verò si comparentur ad Deum, dissolubilia quodammodo iudicari quia quodammodo & composita: quamuis illa quę optimè composita sunt, id est, seorsum ab elementali materia, non dissoluantur vnquam. Animæ igitur tam nostræ, quàm diuinæ indissolubili Deo propinquæ sunt, ipsæ quodammodo solubiles, sed dissoluendæ nũquam. Præterea vocat id omnino indissolubile, in quo neq; essentiæ, neq; actionis partes vllæ sparguntur. Anima igitur etsi secundum essentiæ partes non spargitur, tamen per actionis partes diffunditur. Tempore enim & mobiliter agit. Proinde subdit purã animam post obitum ad pura & æterna redire, impuram verò terrenisq; infectam ad similia retrahi terrena, sępeq; videri. Profectò affectio erga corpora in anima remanens, non per se propriè facit vt anima videatur, quum affectio non sit visibilis, efficit tamen vt anima nõnihil visibile secum trahat, id est inuolucrum quoddam vel aereum, vel ex spiritibus vaporibusq; corporis sui conflatum, vt vult Proclus, vel nuper ex circunfuso aere congregatum. Certè hic Plato significat quod vult Proclus, scilicet inter corpus æthereum, quod & immateriale est & simplex & sempiternum, atque corpus terrenum, quod est materiale, compositumq;, & ad breue perdurans, esse corpus aereum, materiale quidem, sed quodammodo simplex & longioris æui, in quo animæ diutius habitent etiam post discessum, quòd hoc dissoluto, corpus iterum compositum induantur, videlicet si purgatæ non sint, si verò purgatæ, cum solo æthereo cœlum petant. Quod animarum transitus narrat in bestias, Pythagoricorũ est. Idq; intellige, videlicet animas nostras nõ tam viuificare corpora bestiarum, quàm purgatorij gratia per brutam imaginationem suam quodammodo brutorum imaginationi misceri, quemadmodum impuros aiunt dæmones insanorum imaginationi sæpe permixtos. Sic vtique excepto Plotino plerique exponunt Platonicorum, quod quidem patet ex eo, quòd non dicit animam fieri bestiam, sed induere, subire, transire. Concludit solos in Deum recipi, qui per veram philosophiam purgati decesserint. Audi præter hæc vinculum animæ, cum corpore nihil esse aliud quàm amorem, scilicet naturaliter prouidentem. Item quoties anima per instrumẽtum agit circa formas in subiecto iacentes, nihil syncere, cognoscere, sed solũ quando per seipsum conuertitur ad formas in seipsis simpliciter existentes. Disce hic quoque animam ex eo quòd rebus corporeis oblectatur & pascitur, euadere corporalem, atque hinc vsqueadeo falli, vt sola corporea iudicet esse vera, quum omnino sit contra, fallaciam eiusmodi malorum omnium esse grauissimum. Accedit quòd anima iam facta corpora post obitum quoque ab incorporeis seorsum circa corporea labitur. Conclude animum suæ puritati penitus restitutum, nullo modò suæ immortalitati deficere. Cygni fabula Pythagorica est, atque allegorica. Pythagorica quidem, vbi dicit cygni animam superuiuere. Allegoricè verò intelligitur cygnum in numero solarium animalium contineri, & Socratem solarem esse, tum quia Phębi oraculo approbatus est, tum quia mentibus hominũ medebatur. Adde vaticinium esse quadruplex, diuinũ, dæmonicum humanũ, naturale. Idq; vltimũ in bestijs fieri quodã instinctu naturæ. Intellige etiã cygnos innocentes sine philosophia hnĩcs, qui quum mortem sæpe minimè timeãt, significant philosophos absolutos timere eam nullo pacto debere. Animaduerte deinde difficillimum esse in hac vita substantiã animę intelligere, quoniam videlicet sub corporea eam specie inuenimur. Ideoque tutissimam rationem ad animam comprehendendam esse, tum moralem purgationem tum metaphisicam abstractionem. Vbi verò minus id sufficiat, opus esse diuino quodam verbo, id est, reuelationibus diuinitus factis atque miraculis. Nos verò hic diuini verbi mysterium à Platone significatum considerare debemus. Tradit deinde duo in disputando pręcepta. Primum, ne rationibus vllis absq; longa examinatione credamus. Postquam verò rationi cuidam sufficienti examine crediderimus, ne facile inde ob quaslibet obiectiones similitudinesq; amoueamur. Secundum, ne aut propriam, aut alienam in disputando personam, sed rationem duntaxat veritati consonam cogitemus. Sequuntur dubia contra animam, ne fortè consonantia quędam sit humorum, atq; vel prius corpore, vel vna cum ipso, vel inde ad tempus aliquod dissoluatur. Quædam quidẽ dubia Socrates ita soluit. Si disciplina reminiscẽtia est, ideoq; antè corpus vixit anima nequit anima esse corporis consonãtia, quippe quum consonantia partes ex quarum concursu fit, non antecedat, sed consequatur. Si eadem est consonantiæ ratio, atq; animæ, sicut altera anima non magis anima est, quàm altera, ita neq; consonantior erit, temperans igitur anima nihilo plus cõsonabit quàm intemperans. Si consonantia necessario ea sequitur, ab eisq; ducitur ex quibus ipsa conflatur, non potest anima corporis consonantia esse, quod quotidie ducit, cui sæpe repugnat. Cęterũ antequam dubitationes absoluat, rationesq; imortalitatis omnino perficiat, longo discursu damnat illos qui rerum causis assignandis ad materias quasdam & instrumenta confugiunt, asserens totam historiam naturalem insufficienter per eadem naturalia confirmari, quippe quũ hæc omnia omniumq; motus à diuinis causis efficientibus finalibus idealibusq; omnino dependeant. Optat in primis finalem cuiusq; rei causam atq; vniuersi, id est bonum cuiusq;, & vniuersi bonũ cuius quidẽ boni potestatẽ causam esse dicit efficientem. Quoniam vero ipsam boni amplitudinem comprehẽdere nequit, secundo eligit loco ideales diuinæ intelligentię rationes, ad quarũ similitudines in mũdi materiã expressa sunt omnia. Inter hæc nota Mosaici mysterij confirmationẽ, sicut & in Timæo. Vidit Deus singula esse bona, etiam cuncta valde bona. Ita omnia ipso bono connecti. Rursus animum corporea intuentem, interim ad incorporeum intuitũ obcęcari. Neq; posse veritatem rerũ haberi, nisi ad ideas confugiamus. Pręterea formulas idearũ inesse mentibus nostris, ad quarũ congruitate vel cõtra singula vera esse, vel cõtrà censentur. Socratem nunquã certam idearũ contemplationẽ intermittere cõsueuisse, solasq; affirmare solere. Certã rerũ causam in ideis esse sitam, immortalitatẽ quoq; animę ab ideis potissimũ demõstrari. Processum inter ideas à minus cõmuni per medias ad cõmunissimam fieri. Atque descensum ab ideis ad effectum earũ. Demum rationem disponit imortalitatis ex eo quod rationalis anima corpori præstat vitã, non vt accedentalis forma inhærens corpori, sed vt substãtialis in seipsa permanens, ex se formaliter viuẽs quasi quędam vitæ corporalis idea, atq; per se efficienter corpus viuificans. Ideoq; concludit animam non posse suscipere mortem, cũ mors vitæ opposita sit, anima verò & vitam propriam habeat & maneat in seipsa, adeò vt neq; per se propriè, neque per subiectum aliud mortem suscipere valeat. Posthęc ex eo quòd anima sit immortalis, cohortatur omnes ad moralem speculatiuamque disciplinam, vt animus & per voluntatem & per intellectum purgatus atq; perfectus, his quasi duabus alis in cœlestem patriam reuolet.

uolet. Confirmat interim esse animam immortalem, quia neque virtus tandem obesse, neq; vitium prodesse debeat. obesset autem laboriosa virtutis via bonis, atq; contra prodesset voluptuosa malis vita, nisi foret animus immortalis. Ac ne quis fortasse neget posse post hanc vitam vel vitium obesse, vel prodesse virtutem, subiungit animam affectiones & habitus tam voluntatis quàm intelligentiæ comparatos, siue bonos, siue malos secum ferre, subito vel læsuros, vel profuturos. Dæmonem nanque ducem omnes ad diuinum iudicem vitæ repente perducere in locum communi iudicio deputatum, in aerem scilicet minus puros, & in ætherem puriores, ibiq; iudicatos ab alio rursus dæmone per triuium ad sua, id est sibi similia singulos trahi. Per triuium, inquam, quia alij mittuntur in cęlum, alij in tartarum, alij verò in medias regiones. Ducit autem eos dæmon, in bonis quidem intelligentiam mouens, in malis autem imaginationem affectumq; perturbãs. Quòd autem dicit iniquos absque duce errare, absq; benefico intellige duce. Adde quod neque quò trahantur, agnoscunt, & violentia rapiuntur. Cæterum antequam animarum distribuat sortes, orbem terræ describit, dicens esse quasdam terræ plagas, atque illas quidem amplissimas, & vsqueadeo altas, vt ventis & imbribus non pulsentur, Vbi tẽperatissimus aer sit, sub quo preciosissima quæque nascuntur, homines acutissimi sensibus, vitaq; longæui. Sunt qui velint & homines & alia illic nascentia quàm plurimum ex æthere aereq; componi, quam minimum verò ex crassioribus elementis: vt hominũ corpora quasi aerea sint, fructibusq; maximè aeris nutriantur. Quod ne quis tanquam impossibile, neget, Olimpiodorus Aristotelis adducit historiam, in qua Aristoteles vidisse se inquit hominem qui solo aere nutriebatur & sole. Quod autem terræ sublimis faciẽ in duodecim diuidit plagas, inde prouenit, quia duodecim congruit zodiaci signis, duodecim sphærarum regitur animabus, & duodecima est mundi sphæra, atq; veluti totius fundamentum dodecaedrani illam sibi vsurpat figuram, quam Timæus attribuit mundo. Sed de hac ipsa figura, deq; alijs terræ proprijs quæstionibus, in Timæo dicemus. Tu verò terræ huiusmodi habitationem terrestri Moysi paradiso similem esse memẽto. Proinde flumina sub terra describit, quibus animę nutriuntur. Quę quisquis secundũ nostri corporis humores animiq; perturbationes in hac vita nos affligentes exponit, nonnihil adducit simile vero, veruntamen veritatem integram non assequitur. Plato enim & hic & in Republica significat pręmia virtutum & supplicia vitiorum ad alteram vitam potissimum pertinere. Acheron igitur sub terra flumen locus est purgatorius, atque ad curam pertinet & mœrorem. respondet quoque aeri, partique mundi meridianę. Phlegeton igni respondet atq; orienti, vimq; puniendi continet per calorem, & iræ cupiditatisq; feruorem punit. Styx Cocytusq; respõdet terrę atque occasui, odiumq; per luctum fletumq; puniunt. Differunt verò hoc inter se solum, quòd Styx exoriens appellatur. Cocytus verò progrediens. Tartarum infimum tenere vult inferni locum, in quo scelestissimi non medicinę, sed exẽpli gratia affligantur, quemadmodum hic & in Republica legitur & Gorgia. Addũt quidam ad hæc flumina Oceanum quoq; quodammodo pertinere, aquę septentrionique respondentem, in quo distinguendi definiendiq; virtus intelligatur. Tu verò quod de fluminibus dicitur, potissimum de dęmonibus numinibusq; intellige, flagitiosos tali quodam ordine punientibus. Profecto peccata facilè sanabilia sunt, quæ nondum in habitum sunt conuersa. Difficilè verò sanantur quę iam habitũ genuerunt: veruntamen vnà cum quadam rationis repugnatia committuntur, & committentes afficiunt pęnitentia. Insanabilia verò sunt omnino, quorum habitus & repugnantiam & pœnitentiã procul fugat. Prima purgantur in Acheronte. Secunda, si ad prima vergant, puniuntur in Phlegetonte: si ad tertia, in Styge, atq; Cocyto. Tertia affliguntur in Tartaro, ex quo, vt Plato inquit, nunquam egrediuntur. Quo verò pacto alij aliter id exponant, in pręsentia libentius prætermitto. Affligi verò possunt animę non tantum per imaginationem infeliciter à dęmonibus agitatam, sed per aerea quędam corpora quę vehiculi & cymbę nomine designantur. Pręmia verò sic Plato distinguit. Animę quę iuste & sanctè sine philosophia vixerunt sublimia terræ, qualia supra descripsimus, ascendentes, in tenuissimis spiritalibusq; ibi corporibus habitant. Quę vero ciuiliter propterea philosopharę sunt, cum splẽdidis cœlestibusq; corporibus cœlũ colũt. Sed quę per exactã philosophiã perfectè purgatę sunt, In locum supercœlestem euolant, vbi absque corporibus omnino, vt Plato hic inquit, totum per tempus viuunt. Qua verò id ratione exponãt nonnulli, consultò non recensebo. Porphirius certè atq; Iamblichus tradunt animas Deo perfectissimè restitutas nunquam cadere. Quod quidem congruè respondet oppositis, quę ex tartaro nunquam emergere iudicantur. Quod quidem si ita sit, circuitus iam infiniti tollentur: Temporales verò circuitus adhiberi purgationis cuiusdam gratia videbuntur. Socrates tandem gallum Aesculapio sacrum se debere fatetur, redditque diligentissimè iubet. Prisci Aesculapio medico Phœbi filio gallum sacrificabant diei solisque nuncium, id est, diuinę beneficentię morborum omnium curatrici, quæ diuinę prouidentię filia nominatur, diem, id est, vitę lumen debere se fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus perquirere iusserat morborum animi curatorem. Et quasi iam omni dubitationis metusq; morbo liberati sint, gratiam victimamq; Deo referri iubet. Preterea oracula priscorum tradunt, animas remeantes in cœlum, pæana, id est, triumphalem cantilenam canere Phœbo. Reddit ergo Deo votum, vt alacer Pæana canens, cœlestem patriam repetat.

Echecrates, Phædo, Apollodorus Socrates, Cebes, Simmias, Crito, Minister vndecimuirorum.

IPSE NE, ò Phædo, affuisti qua die Socrates venenũ bibit in carcere? an ab alio audiuisti? PHAED. Equidẽ, ò Echecrates, affui. ECHEC. Quæ nam sunt ea quæ vir ille antequam moreretur, locutus est? Et quomodo è vita discesit? Libenter enim audirem. Nam neq; quisquã Phliasiorum ciuium frequenter proficiscitur nunc Athenas, neq; iamdiu hospes aliquis inde ad nos accesit, qui certum aliquid ea de re nunciare nobis posset, nisi illum potato veneno è vita migrasse. De cęteris verò nihil quod referrent, habebant. PHAED. Nec ergò quæ ad iudicium pertinebant, quo pacto tractata fuerint, audiuistis? ECHE. Audiuimus. hæc.n. nobis quidam retulit. Et admirati profectò sumus, quòd iã peracto iudicio, diu postea obijsse videatur. Quid nam in causa fuit, ò Phędo? PHAED. Sorte quadam id Socrati, ò Echecrates, accidit. nam pridie quàm iudicaretur, ornari contigit puppim nauis eius, quã mittunt Athenienses in Delum. ECHEC. Id verò quid nam sibi vult? PHED. Hæc est illa nauis, vt aiunt Athenienses, in qua Theseus olim bis septem illos secum tulit in Cretam, seruauitq; illos, & ille seruatus est. Vouerat autem, vt fertur, Appollini, si seruarentur, quotannis in Delum spectaculũ quoddam mittere. Quod quidem nunc etiam ac semper ex illo tempore singulis ad Deum mittunt annis. Cum igitur spectaculi principium agitur, ex lege interim lustrant vrbem, neminemque eo tempore publice necant, donec Delum perueniat nauis, rursusque Athenas reuertatur ex Delo. Id verò nonnunquam longo peragitur tempore, quandò eos occupant venti. Initium verò spectaculi est, postquã Apollinis sacerdos nauis illius coronauerit puppim. Id verò, vt modo dicebam, pridie quàm iudicaretur, factum erat. Quamobrem longum tempus Socrates fuit in carcere iudicium inter atq; mortem. ECHEC. Circa verò mortem ipsam, ò Phædo, quę nam sunt ab eo dicta, quæ facta, quiúe familiarium aderant? An fortè magistratus adesse non permittebant? atque ita orbatus decesit amicis? PHAE. Permittebant quidem. Ideoque aderant aliqui, & quidem multi. ECHEC. Hæc igitur omnia parate quàm planisimè nobis referre, nisi quid negocij te impediat. PHAED. Ociosus equidem sum, atq; enarrare vobis conabor. Quippe cũ meminisse Socratis siue ipse loquar, siue loquentes alios audiam, mihi semper omnium sit dulcisimum. ECHEC. Similiter, ò Phædo, hos qui te audituri sunt, affectos habebis. Sed iam pro viribus diligentisime refer omnia. PHAED. At qui mira quadam ratione, ò Echecrates, illic præsens affectus eram. Neque enim misericordia me habebat, vt familiarisimi viri morti præsentem. Sanè beatus vir ille mihi, ò Echecrates videbatur, tum animi illius habitum, tum orationem consideranti: adeo intrepide generoseq; migrabat è vita, vt videretur mihi illum in vitam alteram, non absq; diuina sorte migrare, sed illic quoq; beatũ fore, si quis vnquam alter. Quobrem neq; admodum commouebar, vt consentaneũ videretur hominem rei pręsentem lugubri commoueri: neque rursus efficiebar lætitia, quemadmodum

solebamus

ſolebamus alias, quum in philoſophia verſabamur. Nam ſermones quidem eiuſmodi erant, ſed reuera affectus quidam mirus atque inſolita voluptatis dolorisque permixtio me inuaſerat, conſiderantem paulò pòſt moriendũ fore. Et quicunque aderamus, fermè ſimiliter eramus affecti, alias quidẽ ridentes, alias verò lacrymantes. Vnus autem præ cæteris Appollodorus: noſti enim virum, eiuſq; morem. ECHEC. Quid ni? PHAED. Ille igitur ita prorſus erat affectus atq; ego ipſe alijq; omnes diſtractũ ſimiliter per turbatione animum habebamus. ECHEC. Sed qui nam fortè aderant, ò Phędo? PHAED. Ciues quidem & indigenę aderãt, ipſe Appollodorus, & Critobulus, paterque eius Crito: rurſus Hermogenes, Epigenes, Aeſchines Antiſthenes. Aderat & Cteſippus Pæaneus, & Menexenus, atq; alij quidã indigenæ. Plato autẽ, vt arbitror, ęgrotabat. ECHEC. Sed num aliqui aderãt peregrini? PHAE. Aderant & peregrini, Simmias Thebanus, & Cebes, & Phædondes: Megarenſes verò Euclides, & Terpſion. ECHEC. Ariſtippus autem & Cleonbrotus nunquid aderant? PHRE. Non. In Aegina.n. dicebãtur eſſe. ECHE. Aderant ne inſuper alij? PHAE. Hos ferme quos narraui, interfuiſſe exiſtimo. ECHEC. Dic vero quales fuerũt ſermones? PHAED. Conabor equidem à principio tibi omnia enarrare. Solebamus quotidie diebus ſuperioribus ad Socratem proficiſci ego atque alij, conuenientes mane in illa curia in qua & iudicium factum fuerat. Carceri.n. erat proxima. Colloquẽtes igitur inter nos operiebamur ſemper illic quoad carcer aperiretur. aperiebatur.n. haud admodum mane. Eo autẽ aperto, ingrediebamur ad Socratem, & ad plurimũ diem cum ipſo cõfabulabamur. Tunc ergò prius ſolito cõuenimus. Pridie nanq; eius diei quum è carcere egreſsi eſſemus, veſpere nauẽ ex Delo audiuimus rediiſſe. Itaq; ediximus inuicem ſummo mane nobis fore ad locum ſolitum redeundum. Cum verò reuerſi eſſemus, exiens nobis obuius ianitor qui nos ſolebat admittere, expectare iuſsit, nec prius ingredi quàm ab ipſo acceſſiremur. Soluũt.n. inquit, vndecimuiri Socratem, illiq; denunciant hodie mortem eſſe obeundam. Neq; deinde admodum commoratus redijt ad nos, iuſsitq; intrare. Itaq; introeuntes Socratem quidem inuenimus compedibus paulò antè ſolutum: Xanthippen verò, noſti mulierem, iuxta ſedentem, puerumq; eius manibus tenẽtem. Quæ nos quum vidiſſet, eiulare cœpit, & qualia mulieres ſolent exclamare: ò Socrates, inquit, nũquam amplius aſfabuntur te tui familiares, neque tu illos. At Socrates Critonẽ intuitus, ò Crito, inquit, deducat quis hanc domum. Et illam quidem reduxerunt quidam Critonis domeſtici, vociferantem atq; plangentem. Socrates autem ſedens in lectica, contraxit ad ſe crus, manuq; perfricuit, atq; inter fricandum ſic inquit: Quàm mira videtur, ò viri, hæc res eſſe, quàm nominant homines voluptatem, quamq; miro naturaliter ſe habet modo ad dolorem ipſum, qui eius contrarius eſſe videtur. Quippe cum ſimul homini adeſſe nolint. Attamen ſi quis proſequitur capitq; alterum, ſemper fermè alterũ quoq; accipere cogitur, quaſi ex eodem vertice ſint ambo connexa. Arbitror equidem Aeſopum ſi hæc animaduertiſſet, fabulam fuiſſe facturum: videlicet Deum ipſum cum ipſa inter ſe pugnantia vellet conciliare, neq; id facere poſſet, in vnum ſaltem eorum apices coniunxiſſe, proptereaque cuicunq; adeſt alterum, eidem mox alterum quoq; adeſſe. quod quidem mihi accidit in præſentia. Siquidem modo crus propter vincula afficiebatur dolore, ſed huic ſuccedere voluptas iam videtur. Ad hæc Cebes, Per Iouem, inquit, ò Socrates, oportune id mihi in memoriam reuocaſti. Cum.n. poemata compoſueris, ſermones intendens Aeſopi ſcripto in Apollinẽ proęmio, tum alij multi me interrogauerunt, tum Euenus paulò antè, quo nam conſilio poſtquam in carcerem deueniſti, ea feceris, quæ prius feceras nunquam. Si igitur tibi curę eſt vt habeam quid reſpondeam Eueno, quãdo iterum ex me quęſierit, quod certo ſcio facturũ, dic quęſo, quid ei ſit reſpondendum. Vera, inquit, ò Cebes, reſponde, me id feciſſe, non vt vel ipſi gratificarer, vel cum ipſius carminibus decertarem: ſciebam.n. facile id non eſſe: verum vt ſomnia quædã experirer me ſimul expians, num forte hæc ſit ea muſica quam ſæpius iam exercere me iubent. Nam frequenter ſuperiori tempore inſomnium idem, licet alia atq; alia forma ſeſe mihi offerens, eadẽ ſemper ita pręcepit Fac, ò Socrates, muſicam, atq; exerce. Ego igitur quod in ſuperiori tempore faciebã, hoc mihi præceptum arbitrabar: & quemadmodum currentes adhortari ſolemus, ſic quod ipſe antea faciebã, ad idem me inſomnium cohortari putabam, quaſi philoſophia maxima muſica foret. Poſtquam verò facto iam de me iudicio, mori me interim Dei feſtiuitas inhiberet, cenſui oportere, ſi fortè inſomnium toties iubeat popularem hanc muſicam exercere, non negligere eius præceptũ. Tutius.n. fore arbitratus ſum, antequã è vita migrare, expiare animum, atq; vt monet inſomniũ, poemata facere. Quamobrem primo equidẽ cecini Deũ ipſum, cuius tunc ſacra celebrabantur: atq; poſt Deũ iudicans oportere eum qui poeta futurus ſit non ſermones, ſed fabulas facere, me verò non eſſe fabulatorem, nõnullas ex fabulis Aeſopi quas ſciebã, magisq; in promptu habebam, vt in quãq; prius incidi, modulatus ſum. Hæc igitur, ò Cebes, refer Eueno, & valere iube. Atq; conſule, vt ſi probè ſapit, me ſequatur. migro.n. hinc hodie. Sic.n. Athenienſes iubent: Tunc Simmias, Quale id eſt, inquit, ò Socrates, quod Eueno mandas? Sæpe equidem cum illo fui, & quantũ de illo ſentio, nullo penè modo libens ille tibi parebit. Quid verò inquit? non philoſophus eſt Euenus? Mihi quidem videtur, inquit, Simmias. Volet igitur & Euenus, & omnis quicũq; huius rei dignè eſt particeps. Non tamen fortè ſibi vim inferet. Non.n. fas eſſe aiunt. Et ſimul hæc dicens, crura è lectica demiſit in terram. Atq; ita ſedens, deinceps reliqua diſputauit. Quæſiuit igitur ab eo Cebes, quo nam id modo ais, ò Socrates? fas quidẽ nõ eſſe ſeipſum violare, philoſophum tñ optare morientem ſequi? Quid, ò Cebes, inquit, non ne tu Simmiasq; talia quædã audiuiſtis à Philolao, quo familiariter vtebamini? Manifeſti quidẽ, inquit Cebes, nihil, ò Socrates. Atqui ego quoq; de his rebus, inquit Socrates, ex auditu loquor. Quę igitur fortè ipſe audiui, referre vobis nulla inuidia prohibebit. Etenim forte maximè decet illo migraturum conſiderare atq; effingere qualis fore putanda ſit hæc ipſa migratio. quid.n. aliud vſq; ad ſolis occaſum quis faciat? Quam ob cauſam, inquit Cebes, ò Socrates, nefas eſſe aiunt ſibimet manus inferre Iam.n. quod modo quærebas, egò à Philolao audiui, quum apud nos verſaretur, & ab alijs inſuper nõnullis, nõ decere id facere: apertum tamen hac de re quicquã nihil ab aliquo vnquam audiui. Sed attentione opus eſt, inquit. Nam & ſi audieris, mirum tñ fortè videri poſsit, ſi hoc ſolum ex alijs omnibus ſimplex ſit, nec accidat vnquam homini quemadmodum cætera, quãdo & quibuſdam melius mori quam viuere. Itaq; mirum tibi forte videbitur, ſi his quibus præſtat mori, non liceat ſibimet prodeſſe, ſed alium oporteat expectare qui proſit. Tunc Cebes ſubridens, Pro Iupiter, inquit, Thebanorum more. Atqui videri quidem, inquit Socrates, poteſt id ſic abſurdum. Fortaſſe etiam quandam habet rationem Profecto ſermo ille qui de his arcanis habetur, in quadã cuſtodia eſſe homines, neq; decere quenquam ex hac ſeipſum ſoluere, neq; aufugere, magnus quidem mihi videtur, neq; cognitu facilis. Veruntamẽ id mihi, ò Cebes, rectè apparet dictum, Deos quidem curam habere noſtri, nos vero homines vnam quandam ex poſſeſsionibus eſſe Deorũ. An non ita tibi videtur? Mihi quidem, inquit Cebes. Non ne igitur, inquit, & tu ſi quod ex mancipijs tuis ſeipſum perimeret, quum tu nullo modo id permiſiſſes, iraſcereris vtiq; illi? Et ſi poteſtatẽ haberes pœna quadam afficeres? Omnino, inquit. Forte igitur hac ratione haud præter rationem eſt, non prius decere ſeipſum interficere quàm Deus neceſsitatem aliquam impoſuerit,

fuerit,qualem nobis imposuit in præsentia. Cõsentaneum id quidem apparet, inquit Cebes. Quod verò dicebas modo, philosophos persacilè velle mori, absurdum, ò Socrates, videtur esse, si quidem quod nunc diximus, rationem habet, Deum videlicet nostrum esse curatorem: Nos verò in rebus eius positos esse. Nullam.n.id rationem habet, prudentissimos videlicet homines nõ ęgre ferre ab ea cura se amoueri, quam sibi præstant Dij optimi omnium rerum gubernatores. Nunquam.n.putaret vir prudens ipsum se melius esse curaturum, si liber euaserit: sed demens aliquis forsitan id putaret, fugiendum scilicet esse à domino, neq; cogitaret non esse id quod bonum est fugiẽdum, sed in eo maximè permanendum. Ideoq; absque ratione fugeret. Qui verò mentem habet, semper apud eum qui sit melior esse cupit. Atq; ita, ò Socrates, contra omnino conueniens esse videtur, quàm quod paulò antè dicebatur, Sapientes quidem decere grauiter mortem ferre, insipientes verò libenter. Socrates igitur cum hæc audisset, delectari visus est argutia Cebetis. Conuersusque ad nos, Semper, inquit, hic Cebes rationes quasdã perscrutatur: neq; admodum facile quod quiuis dixerit, vult admittere. Tunc Simmias, Mihi quoq;, inquit, nonnihil videtur Cebes dicere. Quo.n.consilio sapientes viri eos qui meliores reuera quàm ipsi sint, fugiãt, illisq; carere facilè patiantur? Atqui mihi videtur Cebes sermonẽ in te intendere, quòd tam facilè & nos relinquas & Deos, vt tu ipse fateris, principes bonos. Iusta dicitis, inquit Socrates. arbitror.n.vos dicere meipsum tanquam in iudicio oportere purgare. Et maximè quidem, inquit Simmias. Age ergo, inquit. Conabor nunc apud vos accuratius quàm nuper apud Atheniensium iudices fecerim, me defendere. Equidem, ò Simmia atq; Cebes, nisi me migraturum putarem, primum quidem ad Deos alios sapientes & bonos, deinde ad homines defunctos his qui hic sunt meliores, iniusta agerẽ, non moleste ferens mortem. Nunc certũ habetote, sperare me ad viros bonos iturum, sed hoc quidem haud omnino asseuerarem. Quod verò ad deos dominos valde bonos iturus sim, certum habetote, siquid aliud eiusmodi, & hoc vtiq; me affirmaturũ. Propterea haud similiter mortem molestè fero: sed bono aĩo sum, speroq; superesse aliquid his qui defuncti sunt, atq; vt iam diu dicitur, multò melius bonis fore quàm malis. Quid nam, ò Socrates, cogitas, inquit Simmias? Nunquid ipse cum isthac sententia hinc abire? An nos quoq; participes eius relinquere? Nempe commune nobis quoque id bonũ arbitror esse debere. Pręterea ita demum te apud nos purgaueris, si quæ dicis, nobis etiam persuaseris, Dabo equidem operam, inquit. Sed Critonem prius auscultemus. Videtur.n.mihi iandudum nonnihil significare velle. Quid nam putas aliud, ò Socrates, inquit Crito, quàm quòd iandudum mihi dicit is qui tibi venenũ est daturus? iubet.n.te moneri vt quàm parcissimè loquaris, dicens eos qui disputant, nimium incalescere, nihil verò tale bibituris venenũ cõuenire. Alioquin eos qui id fecerint, cogi interdum bis, quandoq; ter venenum biberę. Mitte ipsum, inquit. Tantum id quod officij eius paret, tanquam bis, & si oportuerit ter præbiturus. Et antea quidem, inquit Crito, fermè id responsurum sciebam. Sed ille me iandudũ stimulat, Mitte ipsum, inquit. Ego verò, ò iudices, rationem vobis iam reddere volo, ob quam mihi videatur vir qui per omnem vitam incubuerit philosophię, meritò magna cum fiducia imminentẽ expectare mortẽ, atq; bona spe esse, se ibi postquã hinc migrauerit, maxima bona reportaturum. Quemadmodum igitur id ita se habeat, ò Simmia atq; Cebes, conabor equidem aperire. Quicunque philosophiam rectè aliquando attigerunt, nimirũ videntur latuisse cæteros homines, quòd nihil aliud ipsi commẽtarentur quàm mori, atq; esse se mortuos. Quòd si id verum est, perabsurdum foret, si cum nihil pręter hoc aliud per omnem vitam studuerint, hoc ipso adueniente quod iandiu agitabant exerbantq;, grauiter ferrent. Hinc Simmias arridẽs, per Iouẽ, inquit, ò Socrates, mihi quidem haud multum ridere cupienti risum expressisti. Nam multos arbitror fore qui si id audierint, aptissimè in philosophos dictum putent, nostrosq; homines consensuros & valde quidem, philosophos reuera mori, nec tñ ignorare quàm digni sint morte. Fortè id rectè, ò Simmia, inquit, dicerent, præterquam qꝫ non ignorare addunt. Latuit sanè eos, qua ratione veri philosophi & mori studeant, & morte sint digni. Sed iam relinquamus illos, nobisq; ipsis loquamur. Putamus ne aliquid esse mortem? Aliquid certè, inquit Simmias. Nunquid aliud, inquit, quàm animæ à corpore solutionem? Esseq; id mortuũ esse, s. solutũ ab anima corpus per se seorsum esse? Seorsum quoq; à corpore animã solutam ipsam per seipsam existere? Nunquid mors præter hoc aliud est? Nihil aliud, inquit Simmias. Considera, inquit, bone vir, num tibi idem quoq; & mihi videatur. In his.n.vos arbitror planius quæ perquirimus, inuenturos. Videtur ne tibi philosophi officium esse sectari eas quæ appellantur voluptates, quales sunt epularum, atque poculorum? Minimè quidem, ò Socrates, inquit. Sed nũquid venereorũ? Nullo modo, inquit. Quid reliquum corporis cultum, an multi facere philosophus tibi videtur? Vt habere vestes egregias calceosq; & alia quę circa corpus sunt ornamenta, vtrum multi facere tibi videtur, an nihil pendere, nisi quatenus magna cogat necessitas illis vti? Mihi quidem videtur verus philosophus hęc omnia flocci pẽdere, inquit Simmias. An non tibi videtur, inquit, eiusmodi studiũ haud ad corpus quidem declinare, sed quantum fieri potest ab illo discedere, atq; ad animum se conuertere. Mihi quidem, inquit Simmias. Non ne igitur in eiusmodi rebus primum manifestè apparet philosophus præter cæteros homines animũ quam maximè potest à cõmercio corporis segregare? Apparet, inquit. Putant verò pleriq;, ò Simmia, eum hominem cui nihil talium dulce sit, neque illis fruatur, reuera viuere existimandum non esse, sed penè mortum, cum voluptates corporis non percipiat. Verissima narras, inquit. Quid autem circa sapientiæ ipsius acquisitionem? inquit Socrates. Vtrum impedimento est corpus, siquis ipsum socium ad inuestigandũ assumpserit, nec ne? Quale vtiq; tale aliquid dico. Habent ne visus & auditus veritatẽ in hominibus aliquam? An talia quædã ipsi quoq; poetę semper canunt, nihil nos audire, nihil videre syncerum? Atqui si ij corporis sensus synceri certiq; non sunt, neque etiam alij: quippe cum cæteri omnes his quodammodo deteriores sint. An nõ tibi videntur? Prorsus, inquit. Quando igitur animo veritatem attingit? inquit. Quando.n.aliquid cum corpore tentat inuestigare, proculdubio decipitur à corpore. Verè loqueris, inquit. An nõ sicubi propriè in ipsa ratiocinatione fit sibi aliquid eorum quæ verè sunt manifestũ? Ita est, inquit. Ratiocinatur autem tunc optimè, quando horũ nihil eum perturbat, neq; auditus, neq; visus, neq; dolor, neq; voluptas: sed quàm maximè seipsum in se recipiens, deserit corpus, neq; quicquam quoad fieri potest cum illo communicans, neq; attingens, ipsum quod verè est, affectat. Est ita, inquit. Non ne, inquit Simmias, & in hoc philosophi animus maximè cõtemnit corpus, ab eoq; aufugit, quæritq; secundum seipsum viuere? Apparet, inquit. Quid verò hæc, ò Simmia? inquit. Dicimus ne iustum ipsum esse aliquid, an nihil? Aliquid per Iouem, inquit. Rursus ipsum pulchrũ ipsumq; bonũ aliquid esse? Quid ni? Num aliquando horum aliquid oculis percepisti? Nunquã. An alio quodam sensu corporis attigisti? Loquor autem de omnibus, veluti de ipsa magnitudine, de sanitate, de robore ipso, ac summatim de cæterorũ omnium essentia, id est, quod vnumquodq; sit, nunquid per corpus quod in his verissimũ est, perspicitur? An ita se res habet? Quicũq; nostrũ maximè & syncerissimè cogitare mente se comparat ipsum quod aggreditur cogitandum, hic proximè ad cognitionem ipsius accedit? Prorsus. Non ne igitur ille purissimè faceret, quicunq; ipsa mentis excogitatione quàm maximè se ad vnũquodq; conferret, neq;

Corpus impedimẽto esse philosophãti.

Quod sensus non capiat quicquam syncere.

visum

visum in excogitando adhibens, neq; sensum prorsus vllum ratiocinationi coniungens: sed ipsa secundum seipsam mentis excogitatione syncera vtens, ipsum per se quodlibet syncerum existens studeret venari, ab oculis, ab auribus,& vt summatim dicã, à toto corpore liber, vtpote perturbante ãnimũ,neq; permittente veritatem, sapientiamq; assequi,siquando in cõmunionem recipiatur? An non hic erit,ò Simmia,si quis vnquã alius ipsius quod verè est cõpos? Mirifice verò loqueris, ò Socrates, inquit Simmias. Nõ ne igitur,inquit, ex his omnibus necessario sequitur, opinionem eiusmodi legitimis philosophis vsqueadeo constare debere, vt ad se inuicem ita loquantur? Necessaria iam ratione concluditur nos quadã rationis ipsius via ad id considerando perduci, videlicet donec corpus habemus,animusq; noster tanto malo erit admixtus, nunquam nos id quod desideramus,verum ad votũ consecuturos. Impedimenta.n.penè innumerabilia corpus præbet,propter necessariam eius alimoniã.Prætereà morbi nobis hinc incidentes, inuestigationem veritatis impediunt:amoribus:cupiditatibus,timoribus,multiplicibusq; imaginibus,multis deniq; nugis nos implet, vt verissime dicatur nihil pensi vnquam ac veri nobis afferre. Nam ad bella,ad seditiones,ad pugnas nihil aliud quã corpus,multiplex eiusq; cupiditas impellit. Omnia.n.pecuniarũ gratia fiunt.Pecunias autem quærere cogimur, corporis gratia,vsui eius inseruientes.atq; ita fit vt propter hæc omnia à philosophię studijs abstrahamur.Extremum verò omnium est,quòd siquid ab ipso otij nobis contingat, nosq; ad considerandũ aliquid conferamus inuestigantibus nobis rursus vbiq; sese oponens, tum vultu quodam perturbat animum,& quasi percutiẽs reddit attonitum,adeo vt hoc obstaculo impediti, verum perspicere nequeamus. Cęterũ nobis reuera demonstratũ est,si quando optamus pure aliquid intelligere,recedere à corpore oportere,atq; ipso animo res ipsas cõsiderare. Atq; tunc,vt apparet,cõpotes euademus eius quod affectamus, cuiusúe amatores profitemur nos esse,s.sapientiæ,cum videlicet mortui fuerimus, quemadmodũ significat ratio: dum autẽ viuemus nequaquam. Nempe si nihil cum corpore pure discerni potest,è duobus alterum:aut nullo modo possumus scientiam consequi,aut post mortem. Tunc.n.animus ipse per seipsum erit seorsum à corpore, prius verò nequaquam. Atq; dum viuimus,ita vt videtur,proximè ad scientiã accedemus,si quàm minimũ cum corpore cõmercium habuerimus, neq; quicquã cum illo cõmunicauerimus, nisi quantũ summa cogat necessitas: neq; huius natura replebimur,sed ab eius contagione cauebimus, quoad deus ipse nos soluat:atq; ita puri,& à corporis insania liberati, vt consentaneum est,cũ talibus erimus, cognoscemusq; per nos ipsos syncerũ quodlibet,id est,forsitan ipsum verum, nam impuro quidem purum attingere nefas est. Talia equidem,ò Simmia, iudico necessariũ esse omnes discendi cupidos loqui inuicẽ,atq; opinari. An non tibi videtur? Et maximè quidẽ,inquit Simmias,omnium, ò Socrates. Si hęc igitur,inquit vera sũt,ò amice,magna spes est eunti illuc quò nunc ego proficiscor, sicubi & ibi sufficienter eius rei se compotẽ fieri, cuius gratia tantũ nos negocium in superiori vita suscepimus. Hãc ergo migrationẽ in presentia mihi iniunctã,bona spe suscipio,similiterque quiuis alius, qui modò putauit præparatam sibi mentẽ tanquam purificatam. Ita prorsus,inquit Simmias. Purificatio verò, inquit,nõ ne in hoc consistit quod iandudum dicebamus, videlicet vt quàm maximè possumus, seiungamus à corpore animum? hoc est & in præsenti tempore,& in futuro à corpore tãquam à vinculis resolutum. Maximè quidem, inquit Nõ ne igitur hæc mors appellatur solutio animę,separatio à corpore? Prorsus. Soluere verò ipsum quẽadmodum confitemur, omni tẽpore maximè ac soli student qui rectè philosophantur. Atq; hæc ipsa philosophorum meditatio est,animum à corpore soluere, atque separare. Non ne ita? videtur,inquit Simmias. Quãobrem vt in principio dicebam,ridiculum foret,si vir qui se in vita sic cõparauit,vt quàm proximè ad mortẽ accederet, ea deinde adueniente,perturbaretur. Non ne ridiculũ? Quid ni,inquit Simmias. Reuera igitur, inquit, rectè philosophantes mortem commentantur, atq; ab ea minimè omnium perterrẽtur. Ita verò considera. Cum.n.corpus quidem vbiq; aspernentur, animũ verò ipsum cupiãt secundum seipsum habere,nõ ne summa esset absurditas,si tũc quando id euenit,expauescant, molesteq; ferant, neq; libenter illuc proficiscantur, quò quũ peruenerint, spes est eo quidem quod amabant in vita,potiri,amabant autẽ sapientiam, eo autẽ cuius commercium molestè ferebant, liberari? An verò amatis & mulieribus & filijs defunctis, multi iam sponte voluerũt ad inferos proficisci, sperantes eos ibi visere,cũ eisq; versari quos amauerunt, Sapientiæ autẽ verus amator vehementer in hanc ipsam spem adductus,nõ aliter eã pro dignitate vlla se cõparaturum,quàm si moriatur,iminentẽ mortem ægre feret,ac non libenter hinc illuc emigrabit? Arbitrari quidem,ò amice,oportet, si verè philosophus sit, magnopere apud ipsum hanc opinionẽ valere, vt non alibi puram sapientiam posse assequi speret,quàm in futura post mortẽ vita. Si autẽ hoc ita se habet,non ne quemadmodũ modo dicebam, præter rationem foret omnino,si mortẽ vir eiusmodi formidaret? Per Iouem,inquit Simmias,contra rationem. Sufficiens ergò coniectura erit,inquit,si quem videris molestè mortẽ ferre,eum non esse philosophũ, sed φιλοσώματον, quendam.i. corporis amatorem,atq; eundẽ fermè φιλοχρήματον, & φιλότιμον.i. pecuniarũ honorumq; cupidũ,ac talẽ,vt alterum horũ affectet,aut vtrunque. Omnino ita est vt ais,inquit Simmias. Proinde quæ,ò Simmia, fortitudo nominatur, an non viris eiusmodi maximè conuenit? Maximè. Non ne & tẽperantia,cuius pleriq; aiunt officium esse, nequaquã prosternere se libidinibus,sed parui pendere illas,modestiamque seruare, his duntaxat cõuenit,qui corpus despiciunt maximè,atq; in philosophia viuunt? Necesse est. Si.n.considerare velis fortitudinem tẽperantiamq; aliorũ tibi perabsurda videbitur. Qua nam,ò Socrates,ratione? Scis vtiq; cæteros omnes mortẽ vnum ex maximis malis existimare. Et maximè quidẽ. Non ne igitur maiorũ metu malorum,quicunq; inter eos fortes sunt,sustinent mortem,quando sustinent? Hoc pacto. Metuendo igitur, atq; metu fortes ita sunt omnes præter philosophos,etsi absurdũ est metu vel timiditate aliquem esse fortem. Nimium certè,inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, non ne simili quodam pacto affecti sunt,intẽperantia videlicet quadã temperati? quanquã impossibile id esse dicimus, veruntamen illis euenit affectio quædã huic similis,in isthac eorũ fatua tẽperantia. Timentes.n.ne alijs careant voluptatibus,easq; appetentes,à cęteris abstinent,ab alijs superati: etsi vocãt intemperatiam à voluptatibus superari. veruntamẽ accidit eis, vt superati à voluptatibus, alias superent voluptates. Iam verò id illi simile est quod modo dicebatur,s.quodãmodo per intemperantiam fieri tẽperatos. Simile quidẽ, inquit Simmias. Animaduertendum est, ò beate Simmia, inquit,ne hæc haudquaquã recta sit ad virtutẽ via, voluptates videlicet voluptatibus,dolores doloribus, & metũ metu, & maius minori tanquã nũmos cõmutare,sed,ille duntaxat rectus sit nummus, cuius gratia hæc omnia oporteat cõmutari, atq; venundari,s.sapientia,prudentia,pro qua,& cum qua omnia empta ac vendita reuera sit & fortitudo,& temperantia,& iustitia,ac summatim vera virtus,cum sapientia, siue prudentia,& accedentibus,& recedentibus voluptatibus,& timoribus,cæterisq; generis eiusdẽ. Sin autem à sapientia segregata inuicẽ cõmutatur,adumbratio quædam fit eiusmodi virtus ac reuera seruilis, nihil sani veriq; possidens, virtutis autẽ veritas in horũ omnium purificatione reuera cõsistat,& tẽprantia,& iustita,& fortitudo,& sapientia ipsa sit purificatio quædã. Quamobrẽ hi qui mysteria nobis cõstituerunt, minimè cõtemnendi videntur, sed

sed reuera iandudum oculte nos admonere, quicunq; non expiatus neq; initiatus migrabit ad inferos, eum iacere in luto: quicunq; verò purgatus atq; initiatus illuc accesserit cum dijs habitare. Sunt.n. quemadmodum dicunt, thyrsigeri quidem multi, Bacchi verò pauci. Hi verò, vt equidē opinor, non alij sunt quàm qui rectè philosophati sunt. quorū quidem in numero esse me neq; inferiorem quidem omni studio pro viribus conatus sum. An verò rectè contenderim, aliquidúe profecerim, quū illuc peruenerimus, certo sciemus, si Deus voluerit, paulò pòst, vt mihi videtur. Hæc igitur mea excusatio est, ò Simmia, & ò Cebes, quam videlicet ob causam cū vos eosq; qui hic sunt, dominos relinquam, meritò non ægre feram neq; perturber. spero.n. me & illic non minus quàm hic bonos dominos amicosq; inuenturū. Multi verò id minimè credunt. Si igitur defensio mea vobis magis quàm Atheniensibus iudicibus persuasit, bene se res habet. Cum hæc Socrates dixisset, suscipiens sermonē Cebes, sic inquit. Cætera quidem, ò Socrates, rectè dicta videntur, quantum verò ad ipsam animam spectat, valde ambigunt homines, ne anima à corpore separata nusquam sit vlterius, sed ea ipsa die qua homo mortem obierit, intereat, statimq; seiuncta à corpore dissoluatur, atq; exhalans quasi ventus, aut fumus dissipetur atq; euanescat, neq; vsquā vlterius omnino sit aliquid. Profectò si esset alicubi collecta in semetipsam, & ab his malis quę tu modo narrabas liberata, multa nimirū bonaq; spes esset, ò Socrates, vera quæ dicebas fore. Cæterum ad id fortasse persuasione fideq; non parua opus est vt credatur superesse animam post interitū hominis, atq; aliquam vim intelligentiamq; habere. Vera ò Cebes, loqueris, inquit Socrates. Verum quid agēdum cēses? an fortè de his ipsis confabulandū, vtrum ita fore, an aliter probabile sit? Libenter equidem, inquit Cebes, audire de his rebus quid sentias. Neminē arbitror, inquit, hæc audientem, ne si comœdus quidem sit, esse dicturum nugari nūc me, ac de quibus minimè oporteat verba facere. Si ergo placet oportetq; considerare, id hoc pacto consideremus, vtrum videlicet apud inferos sint mortuorū animæ nec ne. Vetus quidem hic extat sermo, cuius memores sumus, abire quidem illuc animas defunctorū, rursusq; hūc reuerti fieriq; ex mortuis. Atqui si hoc verū est, vt ex mortuis iterū viuentes fiant, essent animæ illic nostræ. Neq;.n. rursus fierent, si alicubi non essent. Atq; hæc sufficiens coniectura est, ita esse, si reuera constet haud aliunde viuentes fieri quàm ex mortuis. At verò nisi id sit, alia opus erit ratione. Omnino, inquit Cebes. Neq; verò id in hominibus solum, inquit, si planius intelligere vis, cōsideres, sed in animalibus omnibus, & plātis, atq; vt summatim dicā in omnibus quę gignuntur. in his, inquā, omnibus consideremus nunquid omnia sic fiant, neq; aliunde quàm ex contrarijs contraria, quibuscunq; tale aliquid contingit: quemadmodum pulchrum turpi quodāmodo contrarium est, & iustum iniusto, aliaq; eiusmodi quamplurima videmus. Ergò vtrum necessarium sit, cuicunq; aliquid est cōtrarium, nullo modo aliunde id quàm ex suo contrario fieri? Veluti quando quid maius efficitur, necesse est ex eo quod antè fuerat minus, postea maius euadere. Ita est, inquit Cebes, Non ne & si minus aliquid fiat, ex eo quod ante maius, postea fiet minus? Sic omnino, inquit Cebes. Quinetiam ex robustiori debilius, ex tardiori velocius? prorsus. Quid verò? Si quid euadat deterius, non ne ex meliori? Et si iustius ex iniustiori? Quid ni? In omnibus igitur satis id exploratū habemus, omnia ita fieri, contraria videlicet ex cōtrarijs. Prorsus, inquit Cebes Quid rursus, inquit? Est ne mediū aliquid inter cōtraria duo? Duæ videlicet inter illa generationes, siue progressiones ab altero quidē in alterū, atq; in alterū vicissim ab altero? Sanè inter maius atq; minus medium obtinet incremētū, & decremētū, dicimusq; id quidē crescere, illud verò decrescere. Ita inquit Cebes. Non ne similiter discerni vicissim, atq; cōfundi, frigescere, & incalescere, omniaq; eodem pacto? Et si nomina nobis desunt alicubi, vbiq; tn̄ ita necesse est fieri, videlicet omnia ex cōtrarijs inuicē, generationeq; esse vtriusq; vicissim in alterū? Omnino quidē, inquit. Quid verò? ei quod est viuere, est ne aliquid contrariū? Quemadmodū ei quod vigilare est dormire cōtrariū? Sic est omnino, inquit Cebes. Quidnam? Mori. An non ex se inuicem hæc fiunt? siquidē contraria sunt. Cumq; duo sint, duæ quoq; inter hæc generationes mutuę, siue progressiones? Nihil prohibet. Alterā quidem coniugationem eorum, quæ modo dicebam, ego tibi dicam, tam ipsam, quàm generationes eorū. Tu verò mihi aperies alterā. Dico autē illud quidē dormire, illud autē euigilare, atq; ex somno vigiliā fieri, & ex vigilia somnum: horumq; generationes hanc quidē conniuere, illam verò expergisci. Satisfeci tibi nec ne? Satis fecisti certè, inquit Cebes. Dic tu mihi quoq; similiter de vita atq; morte. An nō contrariū viuere dicis esse atq; mori? Equidem? Et ex se inuicem fieri? Ita. Ergò ex viuente quid nam fiet? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Necesse est confiteri viuens. Igitur ex mortuis, ò Cebes, viuentia fiunt atq; viuentes. Apparet. Sunt igitur apud inferos animæ nostræ. Videtur. Nonne ergo & generationū quæ circa hæc sunt, altera quidē manifesta est? Mori.n. manifestū est, non ne? Ita prorsus. Quid nam igitur facimus? Non reddemus vicissim generationē huic contrariā, sed hac in re duntaxat mancam dicemus naturā esse? An verò necesse est reddere ei quod mori est contrariā quandā generationem? Omnino. Quam vero istā? Reuiuiscere? Nonne igitur si reuiuiscentia est, progræsio quædā hæc est ex mortuis ad viuentes? Est vtiq;. Conuenit ergò nobis hac insuper ratione, viuentes ex mortuis fieri nihilominus quàm mortuos ex viuentibus. Quod cum ita sit, sufficientē coniecturam hinc haberi, animas mortuorū necessario alicubi esse, vnde iterū reuertantur. Videtur mihi, ò Socrates, hoc ex his quę cōcessa sunt, necessario sequi. Animaduerte ergo, inquit, ò Cebes, haud ab re nos hæc, vt arbitror, concessisse. Nisi.n. continuè altera vicissim alteris redderentur, quasi quodam circulo remeantia, sed directa quædam progressio foret, duntaxat ex altero in eius oppositum, neq; rursus reflecterentur in alterū, facerentq; regressum, omnia tandem, mihi crede, eādem subirent figuram atq; passionem, fieriq; cessarent. Quo nā id pacto dicis, inquit Cebes? Haudquaquā intellectu difficile est, inquit, quod loquor. Perinde.n. ac si in somnum caderetur quidem, ab eo vero in vigiliam nunquam resurgeretur, minimè te latet omnia tandem eo deuentura, vt Endymion ridicula quędam fabula videatur, neq; appareat vsquam, cum cætera quoq; vniuersa somno similiter opprimanť. Proinde si confunderentur quidē omnia, nunquam vero discernerētur. Anaxagoræ illud repente contingeret, vniuersa videlicet esse simul. Eadem ratione, ò amice Cebes, si quæcunq; vitam acceperint, moriantur, mortua verò cū fuerint, mortua relinquantur, neq; iterum reuiuiscant, an non necessariū est omnino, cuncta demum interijsse, nihilq; viuere? Nam si ex alijs quidem viuentia fierent, postea verò perirent, quid obstaret quo minus in interitum cuncta consumerentur? Nihil prorsus, Socrates, inquit Cebes, sed mihi omnino vera loqui videris. Est certè, ò Cebes, inquit, maximè omniū ita, vt mihi videtur: neq; nos hæc ipsa, quasi decepti confessi sumus sed reuera reuiuiscentia est, atq; ex mortuis viuentes fiunt, mortuorumq; supersunt animæ, Atq; bonis quidem melius est, malis verò peius. Atqui & secundū illud, ò Socrates, inquit Cebes, quod frequenter vsurpare soles, si modo verum est, disciplinā videlicet nostram nihil esse aliud quàm reminiscentiā: & secundū hoc inquā, necesse est nos in superiori quodā tempore, ea quorum nunc reminiscimur, didicisse. Id verò fieri non posset nisi prius anima nostra fuisset alicubi quàm in hanc humanam speciem deueniret. Quamobrem & hęc ratione immortale quiddam anima videtur esse. At quales huius rei demonstrationes, inquit Simmias, habes, ò Cebes? Commemora nobis eas. Nō enim satis in præsentia memini.

Proponitur discussio an anima hominis sit post obitū.

Ostēditur nostra sciētia esse reminiscētia

mini. Vna quidem ratio est pulcherrima, inquit Cebes, quod interrogati hõies si quis eos rectè interroget, ipsi oĩa quemadmodum sunt, respondent. Atqui nunquã id facere possent, nisi inesset ipsis scientia rectaq; ratio. Deinde siquis eos ad geometricas figuras descriptionesq;, vel simile aliquid conuerterit, ibi manifeste comperiet, ita id se habere. Si hæc, ò Simmia, ratio, inquit Socrates, tibi nõ satisfacit, attēde, an sic tibi cõsideranti idem quod nobis videatur. Diffidis.n. eam quã disciplinã vocant, reminiscentiam esse posse. Haud æquidē diffido, inquit Simmias. Veruntamen id expedit mihi discere de quo sermo est, s. reminisci. Ac fermè ex his quæ Cebes cœpit dicere, iam recordor, & credo. Nihilo minus tñ & à te, ò Socrates, qua ratione id modo probare ipse aggrediebaris, perlibēter audirem. Hac equidē ratione, inquit Socrates, cõfitemur sanè quodammodo, siquis alicuius reminiscatur, oportere ipsum prius aliquando id sciuisse. Prorsus, inquit Simmia. Nunquid ergo & hoc confitemur, inquit, quoties scientia hoc modo prouenit, reminiscentiam eam esse? Dico autē hoc pacto. Siquis aliud quiddam viderit, vel audiuerit, vel alio perceperit sensu, neq; solũ idipsum cognoscat, verũ etiam cognoscat aliud quiddam, cuius non vna eademq;, sed alia scientia sit, non ne merito dicemus hunc eius rei reminisci, in cuius peruenerit notionē? Quo nam pacto id dicis, inquit Simmias? Hoc, inquit Socrates. Alia quodãmodo hominis sciētia est, alia lyræ. Quid ni, inquit Simmias? An ignoras hoc amãtibus euenire, cũ lyrã, aut vestē, aut quid aliud ex his aspiciãt, quibus vti eorũ amatæ consueuerunt. Nam & agnoscunt lyram, & simul mente formã recolunt puellæ cuius erat lyra. Hoc verò reminisci. Ceu siquis cũ Simmiã viderit sæpe, Cebetis recordetur, & cætera eiusdem generis infinita. Infinita per Iouem, inquit Simmias. An non igitur, inquit, tale quiddã recordatio quædam est? Maximè vero si id nobis in illis cõtingat rebus, quas longitudine tēporis, & negligentia obliuioni iam tradiderimus? Ita certè, inquit Simmias. Quid verò, inquit Socrates? Contingit ne, vt qui equum pictũ viderit pictamq; lyram, reminiscatur hominis? Atq; cum pictum aspexerit Simmiã, veniat illi in mentem, & Cebes? Sic vtiq;, inquit. Non ne euenit etiã, vt qui Simmiã inspexerit pictũ, ipsius, quoq; Simmię recordetur? Euenit certè. An non secundũ hæc omnia contingit, tum à similibus, tum à dissimilibus reminiscentiã prouenire? Contingit. Verũ quoties à similibus quispiam reminiscitur, an non necesse est id insuper intelligere, vtrũ deficiat hoc secundũ similitudinē nec ne, ab illo cuius repetita memoria est? Necesse est. Attende sanè, nũquid hęc ita se habeant. dicimus aliquid esse ęquale? Nõ dico lignũ ligno, neq; lapidē lapidi, neq; aliud eiusmodi quicquam, sed præter hęc omnia aliud quiddã ęquale, ipsum dicimus ne aliquid esse, an nihil? Dicimus per Iouē, & quidē mirifice. An scimus & ipsum quod est æquale? Omnino quidē. Vnde nam scientiam eius accepimus? An non ex his quę modo dicimus, videlicet cõspicati vel ligna, vel saxa, vel alia quædam æqualia ex his illud excogitauimus, quod aliud est, quàm hęc? An nõ aliud quiddam apparet? Considera verò & hoc pacto. Non ne saxa, vel ligna æqualia dum eadem sunt, alias æqualia, alias inæqualia nobis apparent? Penitus. Quid autē ipsa æqualia? possunt inæqualia tibi videri? vel æqualitas inæqualitas? Nunquã, ò Socrates. Quamobrem non idē sunt hęc ęqualia atq; ipsum æquale. Nullo modo idē mihi apparent, ò Socrates. Veruntamē ab his ęqualibus quę alia sunt quàm ipsum illud ęquale, ipsius simul excogitasti scientiam, atq; percepisti. Verissima loqueris. An non siue simile ipsum sit, siue dissimile? Omnino. Nihil sane refert. quatenus.n. aliud cõspicatus, ex hac ipsa perspectiõe aliud intellexeris, siue simile, siue dissimile, necesse est hinc reminiscentiam prouenire. Et maximè quidē. Quid verò ad id? An sic nos habemus circa quæ sunt in his, quæ modo dicebamus æqualia, lignis, saxisq; & alijs? Videntur ne ita æqualia hęc esse, vt ipsum quod est æquale? An deesse potius aliquid quo minus talia sint qualis est æquale ipsum, an nihil? Permultum certè deest. Non ne confitemur quando quis aliquid intuēs, aĩaduertat appetere quidem hoc quod in presentia videt, esse tale quale quiddam aliud ex his quę sunt, verum deficere, neq; posse tale esse æquale, quale sit illud, sed deterius esse, necesse esse eum qui animaduertit, antè cognouisse illud, cui dicit hoc quodam modo simile fieri, sed ad plenã similitudinē non accedere? Necesse est. Quid ergò? tale ne aliquid contingit & nobis nec ne circa hæc æqualia ipsumq; ęquale? Quàm plurimum. Necesse est ergo nos æqualis ipsius sciētiam ante illud tempus habuisse in quo primũ vidētes æqualia, agnouimus conari quidem hęc omnia talia euadere quale est ipsum, attamen à perfectione ipsius abesse. Ita est. Atqui & hoc confitemur, nos neq; aliunde id agnouisse, neq; agnoscere posse, quàm ex visu, vel tactu, vel alio quodã sensu. similiter.n. de his omnibus iudico. Similiter, ò Socrates ad id se habent de quo agitur, ostendendũ. Atqui à sensibus quidem intellexisse oportet, omnia quæ subiecta sunt sensibus, illud quod est æquale appetere, quamuis ipsum nõ assequantur. an aliter dicimus? Haud aliter. Antè.n. quàm inciperemus videre, aut audire, alisq; vti sensibus, oportuit nos æqualijs ipsius scientiã possedisse, videlicet quid ipsum sit, si modo æqualia hæc quæ sensibus subiacent, ad ipsum adeò relaturi simus, vt iudicemus anniti quidē hęc omnia talia quale ipsum est euadere, veruntamē deteriora relinqui. Necessario inquit Simmias, ex superioribus id, ò Socrates, sequitur. An non statim, inquit, nati vidimus, & audimus, aliosque sensus exercuimus? Omnino. Oportuit autem, vt diximus, antè hæc ipsius æqualis scientiam habuisse. Oportuit. Quamobrem, vt videtur, necesse est antequam nascaremur, eam comprehendisse. Sic apparet. Non ne si eam sortiti antè natiuitatem ipsam iam habentes nati sumus, sciuimus & antè ortũ, atq; statim nati nõ solũ ipsum ęquale maiusq; & minus, verumetiam eiusdē generis omnia? Non.n. de æquali magis nunc nobis est sermo, quam de ipso pulchro, de ipso bono, de ipso iusto atq; sancto, & vt dico de omnibus quibus propriè hoc ipsum quod est assignamus, & interrogationibus interrogantes, & respõsionibus respondentes, vt necessarium sit nos antequam nasceremur, horũ omniũ scientiã habuisse. Est ita. Ac si acceptis sciētijs, nõ semper obliuisceremur, oporteret & cum ipsis nasci, semper etiam per omnē vitam scire. Nam scire id est, acceptam alicuius rei scientiã retinere, nec amisisse. An non obliuionem scientiæ iacturam esse dicimus? Ita prorsus, ò Socrates. Sin autē acceptã ante ortũ scientiam, nati amisimus: deinde verò freti sensibus circa ipsas scientias, illas quas antè habueramus, recipimus: nõ ne id quod discere appellamus, esset scientiã propriã recuperare, atq; id reminisci nominantes, rectè nominaremus? Rectè. Fieri.n. id posse apparuit. Videlicet, vt cum quis aliquid senserit, vel videndo, vel audiendo, vel aliter sentiendo, aliud quiddam ex hoc agnoscat cuius erat oblitus, cui quidem hoc quodammodo proprinquabat, siue simile id sit, siue dissimile. Ita quod iampridē dico, è duobus alterũ. aut.n. scientes nati sumus, scimusq; per omnē vitam omnes, aut quos deinde dicimus discere, duntaxat reminiscũtur, atq; disciplna reminiscētia est. Sic omnino se res habet, ò Socrates. Vtrum igitur eligis, ò Simmia? vel cum scientia nos esse natos, vel reminisci postea quorũ prius scientiam acceperimus? Ambigo vtrũ in præsentia Socrates eligam. Quid verò? potes ne eligere quid de hoc videatur tibi? Vir sciens potest ne eorum quæ scit reddere rationē, an contra? Necesse est, ò Socrates, posse. An verò tibi videntur omnes rõnem de his quæ modo tractabamus, afferre posse? Optarem equidē. sed multo magis vereor ne cras nullus hic homo sit, qui pro dignitate id sciat efficere. Nõ igitur, ò Simmia, putas omnes hoc intelligere? Nullo modo. Reminiscuntur ergo quæ aliquando didicerant. Necesse est. Quando verò acceperunt animæ nostræ scientiam? Non.n. postquam homines nati sumus. Non certe. Ergò prius

Quid reminiscentia

Quo pacto fiat reminiscentia

prius. Ita. Erant igitur Simmia animæ etiã prius quàm in humanã speciẽ deuenirent, seorsum à corpore, intelligentiamq; habebant. Nisi fortè, ò Socrates, dũ nasceremur, ipsas sciẽtias acceperimus. Nam id etiã tempus reliquũ est. Esto, sic ò amice. Sed quo nã alio tempore eas amisimus? Non.n. habentes iã eas nascimur, vt modo confitebamur. An in eodem perdidimus, quo & accepimus? an aliud tempus efferre potes? Nullo, ò Socrates, modo, sed nihil me dicere minimè aduertebã. An ergo sic nobis se res habet, ò Simmia? Si quidẽ sunt ea quæ quotidie prædicamus, pulchrum, s. quiddã atq; bonum, & omnis eiusmodi essentia, ad quã oĩa sensibus percepta referimus, quæ & quæ prius erant nostra, & tanquã nostrã quærentes inuenimus, atq; ad ipsius exẽplar referimus, necesse est ita, vt & ipsa sunt nostrã quoq; animã prius etiam quàm nasceremur, extitisse. At si hæc non sunt, frustra vtiq; ratio hęc tractata esset. An non ita se habet, atq; par necessitas est, & ipsa esse, & animas nostras antequã nasceremur, & nisi ipsa sunt, neq; hęc vtiq; sunt? Mirifice, ò Socrates, eadẽ mihi videtur esse necessitas, atq; pulcherrima huc ratio nos perducit, vt similiter tam animã nostrã, quàm, essentiam ipsam quã modo dicebas, ante quã nasceremur extitisse cõfiteamur. Nihil.n. tam certũ habeo, quàm esse eiusmodi omnia & quidem maximè, s. pulchrum ipsum, & bonum, aliaq; omnia quæ tu modo dicebas. Et quantũ ad me attinet, satis demonstratum. Quid verò videtur Cebeti? Oportet.n. illi quoq; persuadere. Satis & illi arbitror persuasum, inquit Simmias, quãuis omniũ repugnãtissimus sit, & ad credendum tardissimus. Opinor tamẽ sufficienter illi probatum, ante ortum nostrũ animã extitisse. An verò post interitũ nostrũ etiã futura sit, nec mihi quidẽ ipsi, ò Socrates, satis adhuc videtur ostensum. Sed nunc etiã restat multorũ dubitatio illa quã in medium Cebes adduxerat, ne videlicet homine moriẽte, simul, anima dissipetur, atq; ita esse desinat. quid.n. prohibet fieri quidẽ illam, & aliunde cõstitui atq; esse prius etiam quàm in corpus hominis laberetur: postquam verò ab eo discesserit, tunc illam insuper interire? Rectè loqueris Simmia, inquit Cebes. Videtur enim quasi dimidiũ eius quod oportet probatũ, antè videlicet quàm nasceremur, nostrã animã extitisse: oportere autem id quoq; ostẽdere, postquam mortui fuerimus, nõ minus fore quàm esset antequã nasceremur, si modo finẽ suum demonstratio sit habitura. Demonstratum quidem est, inquit Socrates, istud, ò Simmia, & ò Cebes, etiam nũc, si modo velitis, & id quod modo probatũ est, & illud quod ante cõcesseramus, videlicet omne viuens ex mortuo fieri, in vnum connectere. Si.n. est anima prius: & quum in hanc venit vitam, fitq; homo, necesse est non aliũde eam quàm ex mortuis proficisci: cur non necessariũ sit, vt etiã post mortẽ corporis maneat, quũ oporteat ipsam ad hanc vitã reuerti? Demõstratũ igitur & nunc est quod dicitur. Veruntamen videmini tu atq; Simmias cupere idem rursus diligẽtius pertractari: ac forsitan puerorũ more formidatis, ne re vera corpore egredientẽ ventus dissoluat, atq; dispergat, prẽsertim, si ventis vehemẽtius flantibus exeat. Ad hęc Cebes subridens, tanquã nobis id formidantibus, inquit, ò Socrates, cõtra persuadere conare, imò vero non tanquã formidantibus nobis, sed fortè est inter nos puer aliquis talia metuens: huic ergo annitamur persuadere, ne mortẽ ceu laruas pertimescat. Oportet certè, inquit, huic mederi carminibus quotidie, quoad sanus efficiatur. Sed vbinam, inquit Cebes, medicum eiusmodi nanciscemur, ò Socrates, quũ tu decesseris? Ampla est, inquit, ò Cebes, Græcia, in qua sunt viri præstantes, quàm plurimæ sunt barbaræ nationes, per hos omnes eiusmodi medicũ debetis perquirere, neq; pecunijs parcentes, neq; laboribus. Nihil est.n. pro quo cõmodius omnia quis expendat. Perscrutandum quoq; est etiam inter vos ipsos. fortè.n. non facilè inuenietis, qui melius quàm vos id queat efficere. Fiet quidem, inquit Cebes, sed redeamus iam, si tibi placet, vnde digressi sumus. Mihi quidẽ placet, inquit. Quid enim prohibet? Rectè respondes, inquit Cebes. An non tale aliquid, inquit, à nobis ipsis sciscitari debemus? Cui nam & quali conueniat ea passio, per quam dissolui possit. Et cui qualiq; sit metuendum, ne id patiatur. Et secundum quam qualemq; eius partẽ, deinde cõsiderare cuiusmodi anima sit: demũ ex his animæ nostræ gratia vel cõfidere, vel timere. Vera loqueris, inquit. Non ne igitur ei quod cõponitur, iamq; cõpositum est, natura id pati conuenit, vt quatenus est cõpositum, dissoluatur? Siquid verò non sit cõpositum, huic soli potissimum nulla accidit dissolutio? Mihi quidẽ sic apparet, inquit Cebes. An non quæ semper secundũ eadem eodemq; modo se habent, inquit, hæc maximè esse conuenit simplicia? Quæ vero alias aliter, nec vnquam secundũ eadẽ, hæc esse cõposita? Ita equidem opinor. Redeamus iam ad illa, ad quæ in superiori disputatione processimus. Ipsa essentia cuius interrogando respõdendoq; definitionẽ hoc ipsum quod est assignauimus, vtrũ eodem modo, & secundũ eadem se semper habet? an alias aliter? videlicet & ipsum æquale, ipsum pulchrum, ipsum vnumquodq; quod est ens, vtrum mutationem aliquãdo aliquam ipsa recipiunt, an ipsorum vnumquodq; semper id quod est vniforme existens ipsum per seipsum, eodem modo, & secundũ eadem se habet, neq; vnquã, neq; vsquã, nec vllo pacto mutationẽ aliquã suscipit, Necesse est, ò Socrates, hæc, inquit Cebes, eodẽ modo & secundũ eadẽ se semper habere. Quid aũt dicemus de multis, inquit, quæ similiter pulchra dicuntur, scilicet hominibus, equis, vestibus, vel alijs quibuscunq; talibus, quę vel pulchra dicuntur, vel æqualia, vel etiam de omnibus, quæ illis synonyma sunt? num hæc secundum eadem se semper habent? An potius omnino cõtra quàm illa, videlicet neq; ipsa sibimet, neq; inuicem vnquam vt simpliciter loquar, vllo pacto secundũ eadem eodemq; modo se habent? Hæc, ò Socrates, inquit Cebes, nunquã eodẽ modo sunt. Et hæc quidẽ tangi, videri, alijsq; sensibus attingi possunt. Quæ verò semper secundũ eadẽ permanent, sola intelligentiæ ratione percipiuntur, suntq; inuisibilia quæ talia sunt, neq; cernũtur vnquam. Vera omnino loqueris, inquit. Vis ergo duas rerum species ponamus, alteram visibilium, inuisibiliũ alteram? Ponamus, inquit. Et inuisibile quidem modo semper eodẽ esse, visibile verò nonnunquã eodem? Hoc quoq; ponamus, inquit. Age iam, aliud ne in nobis est, quàm hic quidem corpus, inde verò anima? Nihil aliud, inquit. Vtri nã speciei corpus esse similius cognatiusq; dicimus? Nemini dubiũ, inquit, quin visibili. Quid verò anima? Visibile ne aliquid est, an contra. Non hominibus, quidem, ò Socrates, inquit. At qui nos de ijs duntaxat, quæ ab hominũ natura videri, vel non videri possunt loquebamur. An de ijs quæ ad aliam naturã spectant, tractabamus? De ijs duntaxat quæ ad humanã, inquit. Quid ergo de anima dicebamus? Nunquid visibilẽ esse? Non visibilem. Inuisibilem ergò? Ita. Anima igitur inuisibili speciei similior est, quàm corpus. Corpus verò visibili. Necessariũ, id est omnino. An nõ & hoc euenire in superioribus dicebamus? Vt cum anima ad aliquid considerandũ sociũ sibi corpus assumit, vel per visum, vel per auditum, vel per aliũ sensum: hoc.n. est per corpus considerare, quia per sensus id agitur: tunc quidem à corpore trahatur ad ea quę nũquam eodem modo sunt, atq; ipsa aberret, perturbeturq;, quasi ebria vacillet, vtpotè quæ talia quædam attigerit. Prorsus. At verò quoties ipse animus per seipsum excogitat, illuc se confert ad purum, sempiternũ, immortale, semper eodem modo se habens: & tanquam ipsius cognatus semper inheret illi, quoties ipse redierit in seipsum, eiq; liceat, cessetq; ab errore: & circa illa semper secundũ eadem eodem modo se habet, vtpote qui talia iam attigerit. Atq; hæc eius affectio sapientia, siue prudentia nominatur. Præclare, inquit, ac verè omnino loqueris, ò Socrates. Viri igitur speciei rursus tibi videtur, ex his quę & in superioribus & modo dicta sunt anima esse similior atq; cognatior? Arbitror equidẽ, ò Socrates, quemlibet, inquit,

Duæ rerũ species, visibile, inuisibile.

inquit, vel indocilē prorsus, & pertinacē ex hac discursione concessurū, animā & per totū atq; per omne, similiorem esse ei quod semper eodē modo est, quàm opposito. Quid autem corpus? Alteri speciei. Considera rursus hoc pacto. Quandiu in eodē sunt anima atq; corpus, hoc quidē seruire atq; subesse natura iubet, hanc verò præesse atq; dominari. Secundū hæc rursus vtrum tibi videtur simile esse diuino, vtrum mortali? An non putas diuinū quidem tale esse natura, vt præsit & ducat: Mortale verò, vt subijciatur ac seruiat? Puto equidē. Vtri igitur horū est anima similis? Cōstat, ò Socrates, animā quidem similē esse diuino, corpus verò mortali. Animaduerte iam, ò Cebes, num hæc ex omnibus quæ dicta sunt, consequātur. Videlicet ipsi diuino, immortali, intelligibili, vniformi, indissolubili, semper eodem modo, & secundum eadē seipsum habenti animā esse similimā: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili nunquam eodem modo sibimet se habenti, simillimū esse corpus. Possumus ne, ò amice Cebes, hæc præter aliud quicquā afferre, quo minus ita sit? Non possumus. Quid ergo? Cum hæc ita se habeant, non ne corpori conuenit, vt breui soluatur? Animæ verò, vt omnino indissolubilis sit, vel aliquid rei omnino indissolubili propinquum? Quid ni? Cernis igitur postquā mortuus homo fuerit, quod in eo visibile est corpus, & in loco visibili positum, quod cadauer appellamus, cui conuenit, vt dissoluatur, concidat, diffluat, nihil horū subito pati, sed multū aliquando tēpus superesse, si quis corpore perbelle affecto decesserit. Corpus.n. seruatū, & rebus quibusdam ad durationē curatum, quemadmodū in Ægypto faciunt, incredibile quoddā tempus fermè integrū manet. Quin etiam si putrescat, tn̄ nonnullæ corporis partes, ossa videlicet, neruiq; atq; similia, vt ita dicam, immortalia permanent. An nō? Ita. Anima verò quæ inuisibile quiddam est, in similem quendam aliumq; locū migrans, excellentem, purū, inuisibilē, nobis occultū, reuera ad bonū sapientemq; Deū, quo si Deus voluerit, paulò pòst meo quoq; animo est migrādum: anima inquam talis, taliq; natura prædita, nunquid cum primū à corpre liberata fuerit, dissipabitur atq; interibit, vt multi putāt? Permultū abest, ò dilecte Cebes atq; Simmia, imò multo magis ita se res habet, si quidem pura discesserit corporeū nil secum trahens, vtpotè quę sua cū illo inuita cōmunicauerit, sed fugerit illud semper, seq; in se collegerit, tanquā semper id meditata: quod quidē nihil est aliud quàm rectè philosophari, mortēq; reuera facile commentari. an non hæc est meditatio mortis? Est omnino. Anima, inquam, si sic affecta discesserit, non ne ad aliquid sibi simile diuinum abit? diuinū, & immortale, & sapiens? quo cum peruenerit, euadit felix, ab errore, dementia, timoribus, durisq; amoribus, cęterisq; humanis liberata malis: & quemadmodum de initiatis dici solet, reuera reliquum tempus vitam cum dijs agit? Ita ne dicendum est, ò Cebes, an aliter. Ita per Iouem, inquit Cebes. Sin autem polluta impuraq; decedat vtpote quæ corpus semper amplexa ipsum duntaxat coluerit, & amauerit, eiusq; voluptatibus & libidinibus quasi veneficijs quibusdam delinita fuerit, & vsqueadeo capta, vt nihil aliud putet esse verū, nisi quod corporeum sit, quod tangi, quod videri possit, quod ue bibat, & quod edat, & quo in venerijs vtatur: quod verò oculis quidem occultū & inuisibile sit, veruntamen intelligibile, & philosophia comprehendendum, habere odio consueuerit, tremereq; & fugere, sic inquam institutam animā putas ne ipsam per se synceram euadere? Nullo modo, inquit. Sed infectam inuolutamq;, vt arbitror, contagione corporea, quam consuetudo congressusq; cum corpore propter cōtinuam familiaritatem, plurimumq; eius cultum effecit quasi congenitā? Ita putamus. Pōderosum verò, ò amice, id putandū est, & graue terrenumq; & visibile, quod anima eiusmodi secum trahit: ideoq; ab eo grauatur, & ad visibilē trahitur locū metu inuisibilis, atq; occulti, & quemadmodum fertur circa monumenta sepulcraq; versatur, circa quę iam nonnulla

Argumentum ab actionibus.

Ægyptii diu seruāt cadauera medicamentis.

Animas grauiorum versari circa sepulchra atq; vmbrosas imagines apparere.

apparuerunt animarum vmbrosa phantasmata, qualia pręferunt simulacra tales animæ, quæ videlicet non puræ decesserunt à corpore, sed visibile aliquid trahentes: quo fit vt videri possint. Consentaneū est ò Socrates. Consentaneum tn̄ ò Cebes, non esse has bonorū animas, sed malorum, quæ circa hæc oberrare coguntur, pœnas dantes vitæ improbè actæ. Itaq; tamdiu circūuagantur, quoad cupiditate naturæ corporeæ comitante rursus induant corpus. Induūt aūt, vt decēs est eiusmodi mores quales in vita exercuerunt. Quales dicis mores ò Socrates? Eiusmodi eos quidē qui ventri dediti per inertiam atq; lasciuiam vitam egerunt, neq; quicquā pensi pudorisq; habuerūt, decens est asinos similiaq; subire. An non putas? Consentanea loqueris. Qui vero iniurias, tyrānides, rapinas, pręcęteris secuti sunt, in luporum, accipitrū, miluorū genera par est pertransire. num alio has migrare dicendū est? Ita potisimū, inquit Cebes. Similiter & in cæteris, abeunt.n. in genera quęlibet, quibus in vita mores similes cōtraxerūt. Manifestū id quidē. Nō ne horū felicissimi sunt, & in optimū proficiscuntur locū quicunq; popularē ciuilemq; virtutem, quam tēperantiam & iustitiā nominant, exercuere absq; philosophia quidē atq; mente, sed ex consuetudine exercitationeq; acquisitā? Quo nam pacto hi felicissimi sunt? Quoniā decens est hos in tale quoddā genus iterum ciuile miteq; demigrare quodā modo apum, aut vesparū vel formicarū, atq; deinde in idē rursus genus humanum, modestosq; ex illis homines fieri. Ita decet. In deorum verò genus nulli fas est peruenire, præter eos qui discendi cupiditate flagrātes, & philosophati sunt, & puri penitus decesserunt. Horū quidē gratia ò amice Simmia atq; Cebes qui rectè philosophantur, ab omnibus corporis cupiditatibus abstinent, atq; ita perseuerant, nec se illis vnquā tradunt, neq; familię iacturam paupertatemq; formidant, quemadmodū multi pecuniarū cupidi, neq; rursus cōtemptum atq; ignominiā, quemadmodū qui magistratus ambiunt & honores, deinde ab his abstinēt. Neq;.n. deceret, ò Socrates. Non per Iouē. Quamobrem hi qui animum suum colunt, neq; corpori fingendo viuūt, spretis his omnibus haudquaquam ea gradiuntur via qua superiores illi quos narrauimus, quia videlicet quo proficiscantur ignorent. Ipsi verò existimantes philosophiæ eiusq; solutioni repugnandū non esse, hanc ea sequuntur via qua eos ipsa ducit. Quo nā pacto ò Socrates? Dicā equidē. Cognoscūt profectò viri sciētiæ cupidi, quemadmodū eorū animā suscipit reuera ligatā in corpore, atq; implicitā, ac per ipsum quasi per carcerē quendā res considerare coactam: cumq; per seipsam id nō faciat, omni prorsus inscitia inuolutam: cognoscunt præterea, quemadmodum philosophia perspiciens quàm callide corporeū vinculū astringat animā: quippe cū per ipsam fiat cōcupiscentiam, per quā deuinctus animus adiutor sit ad seipsum deuinciendū: cognoscunt inquā viri sciētiæ cupidi, quemadmodū: philosophia eorum animam ita constitutā suscipiens, paulatim instruit soluereq; aggreditur, ostēdēs quàm fallax oculorū, quàm fallax auriū, cæterorūq; sensuum sit iudiciū, suadens ab his discedere, quatenus hærere illis summa non cogat necessitas, seq; in seipsam reuocare atq; colligere, nec vlli credere præterquā sibi, quatenus videlicet ipsa per seipsam intelligat quodlibet eorū quę sunt, existēs per seipsum. Quod verò ipsa per alia cōsideret existēs in alijs aliud, nihil existimare verū: esse vero eiusmodi quidē sensibile atq; visibile: quod autē ipsa per se consideret, intelligibile atq; inuisibile. Huic ergo solutioni veri philosophi animus repugnandū non esse iudicās, sic à voluptatibus, cupiditatibus, doloribus, timoribus, pro viribus abstinet: iudicans quādo quis vehementer delectetur, vel metuat, vel doleat, aut cupiat, haud tantum ab his duntaxat pati malum, quantum quis forsan existimarit, videlicet si propter concupiscētias vel ægrotet quispiam, vel pecunias cōsumpserit, sed quod malorum omnium maximum, extremum, turpissimum est, perpeti, neq; tamē illud animaduertere. Quidnā hoc ò

Socrates

Socrates est, inquit Cebes. Quòd videlicet omnis anima cogitur delectari, vel dolere circa aliquid vehemēter, simulq; putare illud circa quod hoc maxime patitur, manifestissimū esse atq; verissimū, cum longè sit secus. Hæc aūt maximè sunt quæ visibilia sunt non ne? Omnino. An non in hac passione anima quàm maximè ligatur à corpore? Quo nam pacto? Quoniā omnis voluptas atq; dolor quasi clauum tenens animam corpori affigit, atq; connectit, efficitq; corpoream adeo, vt iam opinetur ea esse vere quæ suadeat corpus. nempe ex eo ꝙ eadem opinetur cum corpore, eisdemq; oblectetur, cogitur, vt puto, eiusdē moris, eiusdemq; alimoniæ fieri: vt nunquā possit pura in vitā alterā proficisci, sed semper plena corporis labe egrédiatur. ideoq; cito cadat rursus in aliud corpus, & quasi sata iterum innascatur, atq; propterea à commercio diuinę, puræ, vniformis essentiæ aliena prorsus euadat. Verissima, inquit Cebes, narras, ò Socrates. Horū igitur gratia ò Cebes iusti scientiæ studiosi temperantiā, fortitudinemq; sequuntur, non autem illorum, quorū gratia censet vulgus. An tu putas? Minimè quidem. Non certè. Sed ita veri philosophi animus cogitaret, nec vllo modo arbitraretur, cum ipsum philosophia soluisset, oportere iterum verū voluptatibus doloribusq; se dedere, iterumq; vinciri, atq; irritū opus facere, quasi telam Penelopes retexentē. Imò verò horū tranquillitati studēs, sequensq; rationē, ac semper in ea permanens, verū, & diuinū, opinionemq; supereminens contēplatur: à quo nutritus ita viuendū censet quandiu viuat, atq; sperat se vbi decesserit in cognatū atq; tale migrantem ab humanis eximi malis. Ex huiusmodi quidem educatione non est cur metuat, ò Simmia & Cebes, ne cum recedat à corpore, distrahatur, & dissipetur, omnisq; in ventos vita recedat, & supersit nihil quicquam.

CVm hęc Socrates dixisset, longū factū est silentium & ipse quidē Socrates, quę dicta fuerant secum, vt videbatur repetebat, ideq; pleriq; nostrū faciebant. Cebes aūt & Simmias parumper insuper inuicē collocuti sunt. Hos ergò intuitus Socrates, Quid nā vobis, inquit, de his quæ dicta sunt, videtur? An fortè aliquid insuper in his desideratis? Multæ. n. adhuc dubitationes obiectionesq; supersunt, si quis sufficiēter ea sit tractaturus. Si igitur aliud quiddā inter vos agitatis, nihil dico. Sin autē in his quæ dicta sunt, hæsitatis, ne vereamini loqui atq; percurrere, siqua in parte putatis melius dici posse. Quinetiam socium me assumite, si mecum id commodius fieri posse existimatis. Verum equidē, inquit Simmias, tibi, ò Socrates, fatebor. Iandudū ambigēs vterq; nostrū impellit alterū, iubetq; interrogare propter audiēdi cupiditatem. Veremur aūt, ne id tibi ob præsentem calamitatē rogitando simus molestiores. Hæc Socrates audiēs, leniter arrisit, dicēs, Papæ, ò Simmia, quàm difficile alijs persuaderē hanc me fortunā haudquaquā aduersam existimare, quando ne vobis quidē id persuadere possum. Quippe cū metuatis ne difficilior mœstiorq; sim in præsentia, quàm in superiori fuerim vita. Atq;, vt apparet, deterior cygnis ad diuinandum vobis esse videor. Illi quidē qn̄ se breui præsentiūt morituros, tunc magis admodū dulciusq; canunt, quàm antea consueuerint, congratulantes, ꝙ ad Deū sint cuius erant famuli, iam migraturi. Homines vero cum ipsi mortē expauescant, cygnos quoq; falso criminātur, ꝙ lugētes mortem ob dolorem cantū emittant. Profecto haud animaduertunt nullam esse auē quæ cantet, quando esuriat, aut rigeat, aut quouis alio afficiatur incommodo. Non ipsa philomela, nec hirundo, ne epops, quas ferunt per quęrimoniam cantare lugentes. At mihi, neq; hæ aues prę dolore videntur canere, neq; cygni. Sed quia Phœbo sacri sunt, vt arbitror, diuinatione præditi præsagiunt alterius vitæ bona: ideoq; cantāt alacrius gestiuntq; ea die, quàm superiori tempore. Equidem & ego arbitror me cygnorum esse conseruum, eidemq; Deo sacrū, neq; deterius vaticinium ab eodē domino habere, quàm illos, neq; ignauius è vita decedere. Quapropter licet vobis huius gratia dicere, &

Cygnea cantio Socratis.

interrogare quicquid libet, quoad Atheniensiū vndecimuiri sinūt. Præclarè loqueris, inquit Simmias. Itaq; & ego tibi aperiam qua in re dubitem, & rursus hic Cebes quid nam ex superiori disputatione minus admittat. Mihi quidē, ò Socrates, quemadmodū fortasse tibi quoq; videtur, de his quidē rebus manifesta veritas in vita præsenti, aut nullo modo, aut summa cū difficultate itelligi posse. Quæ porrò de his dicuntur, ea nō omni modo & explorare, & non prius desistere, quàm examinando omnia, animū despondeas, mollis nimium iudico esse viri. oportet. n. circa hæc alterutrū efficere: aut discere, inuenireq; quemadmodum se habeant: aut si hæc fieri nequeant, optimā atq; tutissimā humanarum rationū eligere, qua quis tanquam rate vehatur, atq; ita procellas huius vitæ pertranseat, si nequeat firmiori quodā vehiculo, vel diuino aliquo verbo tutius ac minori cum periculo tranare. Atq; ego nunc non verebor interrogare, præsertim cū ad hoc ipse nos adhorteris, ne fortè meipsum quandoq; sim culpaturus, ꝙ nunc quæ mihi videātur minimè dixerim. Profectò mihi ò Socrates, vna cum hoc Cebete tua dicta reputanti haud satis confirmata videntur. Forsitan, inquit Socrates, vere, ò amice, opinaris. Sed dic qua in parte minus sufficiēter dicta fuisse censeas. In hac vtiq; inquit Simmias. Nempe de harmonia & lyra, & fidibus idē posset quispiā dicere, harmoniam videlicet esse inuisibile quiddā, & incorporeum, & perpulchrum atq; diuinum in lyra ritè tēperata: ipsam verò lyrā fidesq; corpora esse, atq; corporea & cōposita terrestriaq; & mortali cognata. Cum igitur aliquis vel lyram fregerit, vel fides inciderit, siue diruperit, poterit quis eadē qua tu ratione probare, necessariū esse illā superesse harmoniā, neq; disperdi. Nulla. n. machinatio foret lyram quidē esse adhuc fidibus iam disruptis, atq; ipsas fides mortalis generis: harmoniā verò, quæ diuini & immortalis cognata erat, prius quàm mortale illud interisse. Ille verò diceret adhuc esse alicubi harmoniā, atq; prius ligna & fides putrefieri, quàm illa aliquid patiatur. Arbitror equidem, ò Socrates, te animaduertisse, nos tale aliquid potissimū esse animā cogitare. Esse videlicet in corpore nostro intētionem, & cōplexionē quandam ex calido, frigido, sicco, humido, cęterisq; talibus, horumq; temperantiā consonantiamq; animam esse, resultantē videlicet in corpore postquam hęc ipsa bene moderateq; inuicē tēperata fuerit. Si ergo anima harmonia quædā est, quoties horū natura in corpore propter morbos aliaq; malę immoderate vel remittitur, vel intenditur, necesse est animā quidem, quamuis diuinissimam subito interire. sicut solent cæteræ consonantiæ, siue quæ in vocibus, siue quæ in alijs artificum operibus fiunt: reliquias autē corporis cuiusq; diutius permanere quousq; vel ardeant, vel putrefiant. Considera igitur quid huic rationi sit respondendum, siquis censeat animam temperamentum quoddam esse eorum quę sunt in corpore, prioremq; in morte perire. Tunc Socrates quēadmodū sæpe solebat, intuens acrius atq; ridens, iustè, inquit, tu quidem loqueris Simmia. Si quis ergo vestrū me facundior est, cur his non respondebat? Non. n. ignaue rationem attigisse videtur. Iudico tamen antequam Simmiæ respondeatur, quid Cebes quoq; damnet, esse audiendum, vt tempore interiecto deliberandi habeamus facultatem. Deinde his auditis, vel his concedendum, si consentanea vero videantur afferre: sin verò minus, rationem superiorē defendendam esse atq; retinendā. Quāobrem dic age, ò Cebes, quidnā potissimū te turbet, quo minus assentiaris. Dicā, inquit Cebes. Mihi quidē videtur eodē reuolui, eidēq; quod in superioribus diximus, crimini obnoxia esse. Quòd. n. fuerit anima nostra prius quàm in humanā descenderet speciem haud equidē retracto, quin bellissimè dictū fuerit: ac nisi dictū esset graue, sufficiēter demōstratū asseuerarē. Attn̄ nobis mortuis superfore, nō sic assentior. Neq; tn̄ Simmiæ concedo obijcienti non esse animā validiorē corpore atq; diuturniorē. Videtur profecto mihi his omnibus aīa præstare quàm plurimum. Hic ergo

ratio superior ad me cōuersa, sic inquiet. Quid nam vlterius ambigis? Cū videas homine defuncto, quod in eo imbecillius fuerat superesse, cur non concedis oportere etiā quod validius diuturniusq; erat, hoc ipso in tempore superesse? Sed aduerte iam quanti momenti sit, quod ad id respondeo. Similitudine mihi quoq; opus est, quemadmodum Simmiæ. Profectò mihi perinde hęc dici videntur, ac siquis de homine textore sene defuncto diceret, nondū interisse illum, sed forte alicubi superesse: coniecturamq; afferret vestis, qua ipse, cū texuisset, vsus fuerit, assereretq; eum adhuc esse incolumē, neq; interijsse: ac si quis id non credat, interrogaretur ab eo, vtrū diuturnuius sit hominis genus, an vestis qua quotidie quis vtatur. quòd si respondeat genus humanum diuturnius esse, tunc demōstratum id esse putaret, videlicet multo propterea magis sospitem esse hominē, quandoquidē quod in eo erat fragilius, nondum perierit. Hoc autē ò Simmia ita se habere non arbitror. Sed considera tu quoq; quid dicam. Profectò quiuis intelligeret, ineptè illud adduci. Nā hic textor qui multas contriuerit vestes, multasq; texuerit, multis quidem posterior obijt, vltima verò prior: neq; propterea magis sequitur hominē esse veste viliorē atq; debiliorē. Eandem fieri similitudinē animę ad corpus posse arbitror: ac si quis de his duobus eadem illa adducat, cōgruè dicere videretur: videlicet animā quidē esse diuturniorem, corpus verò debilius, minusq; diuturnum: verum diceret quemlibet animorū plura cōsumere corpora, pręsertim si multos viuant annos. Si.n. fluat corpus, homineq; etiā viuente dissoluatur, anima verò quod consumitur, retexat continuè, necessarium tn̄ erit quando perierit anima, tunc vltimam habere vestem, eaq; sola priorem perire. Cum verò perierit anima, tunc demum imbecillitatem naturę suę corpus ostendere, cito putrescens atq; euanescens: vt hac ratione nondum confidere valeamus tunc etiā cum dicesserimus animam nostram superfore. Nam si quis dicenti etiam plura quàm quæ tu dicis, concesserit, nec solū antè ortum nostrū animā extitisse, verumetiā nihil prohibere etiam post obitum quorundam nostrum remanere, sepiusq; accedere ac decedere fateatur: adeo.n. naturam animę validam esse, vt sepius corpori indita se corpusq; seruet: hjs tamen concesis, nondum illud tibi daret, non defatigari in multis generationibus animam, sed tandem aliqua ex pluribus morte diciret omnino deleri. Quinetiam adderet, neminem mortem illā dissolutionemq; corporis quę animæ quoque interitum infert, posse discernere: esse.n. impossibile vt quisquam nostrum id sentiat. Quod quidem si ita se habeat, nemo non stultè in morte confidit, nisi demonstrare posit animam omnino immortalem atq; indissolubilem esse. Alioquin consentaneū est necessarium esse, vt qui moriturus est, animæ metuat suæ, semperq; sit solicitus ne in ea quæ proximè imminet, corporis disiunctione prorsus intereat. Omnes igitur cum hæc audiuissemus, conturbati sumus, vt postea inuicē aperuimus, quod cum superiori disputatione nobis fuisset magnopere persuasum, viderentur nos ab eo statu in præsentia deturbasse, atq; eo, iam deiecisse, vt nedum rationibus iam adductis, sed & dicendis insuper, fidem vllam adhiberemus, verentes ne vel nos nequaquā boni essemus iudices, vel res ipsę fide essent indignæ. ECHEC. Veniam equidem per Iouem do vobis, ò Phædo. Nam mihi quidem modo te audiendi, tale quiddam veniebat in mentem. Cui nam deinde rationi credemus? quippe cum ratio illa Socratis vsque adeo paulò antè probabilis, iam fidem amiseris. Mirum est.n. quantū apud me contra posit ratio illa, semperq; potuerit, quæ animam nostrām harmoniam quandam esse probat: & nunc quidem audiat me subito in memoriā reuocauit, quantum mihi quoq; alias persuaserit. Quo efficitur vt alia quadam ratione iterum tanquā ab initio prorsus indigeā, quę mihi persuadeat animā cum corpore non interire. Dic ergo per Iouē pecor, quo pacto disputationem peregerit Socrates, & vtrum ipse quoque, quemadmodū de vobis ipse fateris, grauiter id ferre visus fuerit, an contra benignè suam defenderit rationē: præterea vtrum satis nec ne eam tutatus fuerit: hæc nobis quàm potes diligentisimè refer omnia. PH. Equidē ò Echecrates, sæpe admiratus Socratem, nunquam maiori cum voluptate quàm tunc præsens sum admiratus, meq; affuisse ibi miri sice gaudeo. Habuisse quidē illum quod obiectionibus responderet, fortè non est mirandum: sed hæc in eo potisimum sum ad miratus, primo quidē, quàm iucundè, benignè, amice, adolescentium verba recipit: deinde quàm sagaciter sensit nos illorū rationibus fuisse cōmotos: demū quàm opportunè nobis adhibuit medicinam, & quasi fugientes atq; victos reuocauit nos, cōuertitq; ad prosequendum atq; considerandū. ECH. Quo nam pacto? PHAE. Dicam equidem. Sedebam fortè ad dexterā eius in subsellio quodam humili, iuxta lectulum. Ipse verò Socrates sedebat longè superior. Attrectans igitur caput meum, comprimensq; crines super ceruicē: consueuerat.n. nonnunquam vbi cōtigisset, in meos crines ludere: cras forsitan, inquit, ò Phędo, istas pulchras incides comas. Sic arbitror, inquam, ò Socrates. Non certe, si mihi assensus fueris, inquit. Quid hoc, inquā ego. Imò hodie & ego meas, & tu tuas, si nobis ratio intereat, neque eam ipsi suscitare posimus. Atqui si ego tu essem, ac me fugeret ratio, more Argiuorum iurarem, non prius comam nutriturum, quàm vicissem Simmiā, Cebetemq; expugnauissem. At verò, inquam ego, contra duos ne Hercules quidem dicitur suffecisse. At tu me Iolaū, dum lux est, aduoca, inquit. Aduoco equidem inquā, sed nō tanquā Hercules Iolaum imò tanquā Iolaus Herculē. Nihil refert, inquit. In primis verò cauendū ne id nobis accidat. Quid nam inquā? Ne rationū, inquit, osores euadamus, quemadmodū nonnulli hominū osores fiunt. Nullum.n. maius quàm hoc malum nobis posset accedere, videlicet si rationes odio habuerimus. Fit autē eodem pacto odium & aduersus rationes & aduersus homines. Odium quidem contra homines tunc maximè subit, quādo alicui nimium credimus absq; arte, putamusq; ipsum omnino verum & syncerum fidumq; virum esse, deinde verò mox prauum infidumq; deprehendimus, rursusq; alium eodem pacto. Itaq; quādo quis sæpius offensus ita decipitur, præsertim ab ijs quos pręcipuè familiarisimos amicisimosq; existimabat, odit tandem plurimū vniuersos, putatq; nihil omnino apud quen quam esse syncerum. An te latuit id ita accidere consueuisse? Animaduerti equidem, inquam. An non turpiter, inquit. & absq; humanarum rerum arte hic aggreditur hominibus vti? si.n. ex arte vti studeret, cogitaret vtiq; rem ipsam ita se, vt habet, habere, videlicet homines vehementer bonos aut malos perpaucos esse, medios verò plurimòs. Quo id pacto, inquam, dicis? Quemadmodū videlicet in rebus cōtingit valde aut paruis, aut magnis, inquit. An tu arbitraris quicquam esse rarius, quàm valde magnū aut valde paruū reperire hominem vel canem, vel quoduis aliud? Atq; rursus celerrimū, & tardisimū, pulcherrimum, turpisimū, albisimū, nigerrimum? An ignoras in his omnibus extremorum summa, rara quidem & pauca esse, media verò frequentia atq; multa? Sic arbitror, inquam. Non ne igitur arbitraris, inquit, si improbitatis proponeretur certamen, admodū paucos in hoc genere summos inueniri? Consentaneum est, inquam. Cōsentaneum quidem inquit, verum nō hoc pacto similes rationes sunt atq; homines, sed tē nunc ducentem prosecutus sum: imò verò in hoc similtudo consistit, quando videlicet quis absq; rationum arte, crediderit rationem aliquam esse veram, sed paulò pòst appareat falsa: quę quidem aliquando talis est, aliquando minime, & rursus altera similiter atq; altera. Præcipuè verò illis id euenit, qui plurimū rationes contradictorias agitant. hos enim scis putare tandem se sapientisimos euasisse, solosq; animaduertisse, neq; in rebus, neq; in rationibus esse sanū aliquid aut firmū, sed omnia reuera tāquam in Euripo sursum deorsumq; iactari, nullumq;

Ne Hercules quidē contra duos.

nullumq; tẽpus in aliquo permanere. Verè nimiũ loqueris,inquã. Non ne,inquit, ægritudo hæc. Phædo miserabilis esset, si cum ratio aliqua vera firmaq; sit, cõprehendiq; valeat, postea tñ auditis huiuscemodi rationibus, quæ modo afferre vera, modo falsa videtur, aliquis hinc in ambiguitatẽ deductus, nõ seipsum, neq; eius inertiã ob id accuset, sed tandẽ velut æger libenter culpam omnẽ à seipso, in ipsas transferat rationes, & in reliqua vita eas odio habeat, atq; vituperet, rerũ iam ipsarũ veritate sciẽtiaq; priuatus. Per Iouem miserabilis, inquã, ægritudo. In primis igitur, inquit, diligenter id caueamus, ne persuademus nobis nihil in rationibus esse sanũ, sed multò magis nondũ esse nos sanos. Itaq; totis viribus, vt sani efficiamur, est annitendũ: tibi quidẽ & alijs totius reliquæ vitæ gratia, mihi verò gratia mortis, qui in periculo sum, ne in hoc ipso tẽpore, non vt philosophũ me gerã, sed vt cõtentiosum atq; pertinacẽ, quod quidam homines à disciplina alienissimi facere solent. Illi.n. vbi aliqua de re ambigitur, non vt res ipsa de qua agitur, se habeat, curant, sed vt quæ posuerunt ipsi præsentibus videantur vera obnixè cõtendunt. Atq; ego mihi videor in hoc duntaxat in præsentia ab illis differre, ꝙ non, vt præsentibus probẽ ea quæ dico, annitar, nisi quatenus fortè cõtigerit, sed vt mihi ipsi vera quàm maximè videãtur. Sic.n. cogito dulcis amice, & vide quanto cum lucro sit ratio mea. Si fortè vera sunt quę dico, operæprecium est ita credere: sin autẽ nihil superest post mortem, attamen hoc ipsum tẽpus ante obitum præsentibus minus ero molestus, minusq; deplorabo. Hæc autẽ ignorantia minimè perseuerabit mecũ, malũ id quidem esset, sed paulò pòst delebitur. Sic equidẽ, ò Simmia & Cebes, paratus reuertor ad disputandum. Vos tamen, si mihi assentiamini, nõ Socrati cedite, sed veritati. Si.n. vera vobis loqui videor, concedite: sin minus, omnino contradicite, diligenter cauentes ne ego dum annitor, meipsum simul vosq; decipiã, & velut apes aculeo in vobis relicto, abeã. Sed iam accedendũ est. Primum quidem redigite in memoriam mihi quæ dicebàtis, si minus meminisse vobis videbor. Simmias quidem, vt arbitror, diffidit ac metuit, nè anima, quãuis diuinior pulchriorq; corpore, prius tñ pro harmonię natura intereat. Cebes autẽ mihi visus est concedere diuturniorẽ esse animã corpore, sed is addidit scire posse neminẽ, ne cum multa sępius consumpserit corpora, tandem quandoq; postremum relinquens corpus, ipsa quoq; pereat, atq; mors eiusmodi tantum sit interitus animæ, corpus verò dissolui continue consueuerit. An non hęc sunt, ò Simmia & Cebes, quæ nos oportet considerare? Confitebãtur ambo. Sed nunquid omnia quæ dicta in superioribus fuerant, negatis? An quædam negatis quidem, sed conceditis alia? Quædam inquiunt, quædã non. Quid igitur, inquit, de eo quod disciplinam diximus reminiscentiam esse, atq; si ita res habeat, necessario consequi, alicubi fuisse animã prius quàm corpore clauderetur? Mihi quidem, inquit Cebes, illud dum diceres, mirifice placuit, atq; nũc si qua vnquã in alia, in hac maximè sententia permaneo. Similiter ego quoq;, inquit Simmias, affectus sum, vehemẽterq; admirarer, si mihi vnquam hac de re aliter videretur. At verò necesse est, inquit, hospes Thebane, aliter tibi videri, si in hac opinione permãseris harmoniam videlicet esse compositum quoddam, animam vero harmoniã quãdam ex his, quæ per corpus intensa sunt, constitutã. Nunquam.n. admittes cõsonantiam compositam prius esse, quàm illa ex quibus cõponi consonantiam oportebat. Nunquid admittes? Nullo, inquit, ò Socrates, modo. Animaduertis igitur, inquit cogi te id cõfiteri, quando dicis animum quidem esse prius quàm in humanam speciem corpusq; deueniret, atq; esse corporis consonantiam, videlicet ex his quæ nondũ sunt eam constitui. Neq;.n. talis tibi est consonantia, cui tu simile esse dicis. Imò verò prius est ipsa lyra, & fides, & soni adhuc inconcinni: tandem verò ex omnibus componitur consonantia omnium postrema, primaq; disperditur. Hic itaq; sermo quo nã pacto tuo illi concinet? Nullo modo, inquit Simmias. At verò sicubi, inquit, verba concinnitatẽ seruare debent, præcipuè decet esse cõcinna, vbi de concentu tractatur. Decet nimirum, inquit Simmias. Hic igitur sermo tibi dissonat, inquit. Sed vide vtrum ex his duobus eligas, disciplinam ne reminiscentiam esse, an potius animum esse concentum? Primum quidem potius eligo, inquit. Id nanq; alterum absq; demõstratione admisi ex verisimili quadam conuenientia, quemadmodum videtur & multis. Ego autem ea verba, quæ per id quod cõuenit, demonstrationes faciunt, semper inania iudicaui: ac nisi quis caueat, valde decipiunt, & in geometria, & in cæteris omnibus. Ratio verò de reminiscentia atq; disciplina, fundamento innititur fide digno. Dictum est.n. animam nostram ita esse alicubi, prius etiam quàm laberetur in corpus, vt illa ipsius essentia habeat eius quod verè est cognomentum. Ego verò hanc vt mihimet persuadeo, sufficienter rectèq; admisi, proptereaq; neq; mihi, neq; alijs animam appellantibus harmoniã assentiri possum. Quid verò Simmia? Videtur ne tibi, vel cõsonantiæ, vel alteri cuiquam compositioni congruere, vt aliter se habeat, quàm illa ex quibus conflatur? Nullo modo. Neq; etiam vt aliud quicquã, vt arbitror, patiatur, aut agat, quàm illa vel agant, vel patiantur. Assentior, inquit. Non igitur conuenit consonantiam ea ducere ex quibus composita est, sed sequi. Opinor ita. Quare permultum abest, vt harmonia in contrarium moueatur, aut sonet, aut quicquam aliud edat partibus suis aduersum, Permultum proculdubio. Quid verò consonantia? non ne eatenus pro natura sua consonantia? est, quatenus temperatur? Haud satis intelligo. Non ne si magis plusq; contemperetur, si modo id admittit, magis plusq; consonantia est? Sin verò minus atq; perpaucum, minus perpaucumq; similiter? Omnino. Nunquid de anima id dici potest? Vt vel in minima quadã re alia anima hoc ipsum quod est anima, vel magis, vel plus, aut contra sit quàm alia? Minimè. Dic age per Iouẽ precor, num animam dicimus aliam quidẽ habere mentem virtutemq; atq; esse bonam: aliam verò dementiam & prauitatem? malamq; esse, hæc ne inquã, vere dicuntur? Vere quidem. Eorũ ergo qui animã esse asserunt harmoniã, quis quid nam dicet esse in animabus? hæc scilicet, vitium & virtutem? an aliam quandam consonantiam atq; dissonãtiam? & bonam quidem esse consonantẽ: & cũ ipsa cõsonantia sit, alteram in se cõsonantiam possidere: malam verò dissonantem & ipsam esse, nec aliam in se habere? Quid respondeam, non habeo: Constat tamen eum, qui animam esse consonantiam posuisset, talia quędã responsurum. At verò iam concessum est nihilo magis aut minus aliã alia animã esse. Eiusmodi verò concessio est, neq; magis, neq; plus, neq; minus, neq; sub paucioribus gradibus aliam alia consonantiã esse. Non ne? Prorsus. Eã verò quæ neq; magis, neq; minus consonantia est, nimirũ neq; magis neque minus esse contemperatam. Est ita? Est. Quæ verò neq; magis, neq; minus temperata est, potest ne pluribus paucioribusúe gradibus particeps cõsonantię esse? An potius æquè? Aequè potius. Quapropter anima, siquidem neque magis, neq; minus alia, quàm alia secundũ animæ naturã anima est, consequenter, neq; magis, neq; minus est temperata. Est vt dicis. Cum verò sic affecta sit, nihilò magis consonantię est, vel dissonantiæ particeps. Nihilò magis. Preterea cum ita cõparata sit, num plus aliquid prauitatis, vel virtutis alia, quàm alia possidet? siquidem prauitas quidem dissonantia est, virtus verò consonantia. Certè plus nihil. Quinimò secundũ rectam, Simmia, rationem nulla vsquam anima prauitate erit affecta, si fuerit consonatia. Quandoquidem consonantia vera, secundũ id quod consonantia est, nunquã fit dissonantię particeps. Nunquam certè. Neq; igitur anima, quę omnino sit anima, prauitate inficietur. Quo enim modo, per ea quæ dicta sunt id fieri posset? Hac igitur ratione omnes animalium omnium animę bonę similiter erunt, si secundũ animę ipsius

Prouerbium. Velut apes relicto aculeo abis.

naturam similiter animæ sint. Mihi quidem Socrates ita videtur. Nunquid rectè sic tibi dici videtur, atq; hæc sequi, si vera esset illa positio, animã consonantiã esse? Nullo modo. Quid verò? ex omnibus, quę in homine sunt, aliud ne præter animam asseris dominari, præcipuè prudẽtem? Nihil aliud. Vtrum corporis perturbationibus indulgentem, an potius repugnantem? Dico autem tale quiddam: veluti si sub æstu sitis angat, interea tamen aduersatur animus, retrahitq; in contrarium ne bibat: similiterq; si pręmat fames, ne edat: in alijsq; quàm plurimis videmus corporis affectibus repugnantẽ. Non ne? Et quidẽ maximè. Non ne in superioribus cõfessi sumus, animã si cõsonantia fuerit, nunquã dissonaturã his quibus intenditur, vel remittitur, vel cuibratur, vel quodcunq; aliud patiantur illa, ex quibus ipsa conflatur: sed secuturã illa, nunquã verò ducturam? Confessi sumus. Quid verò nunc? non ne contra omnio videtur agere, quatenus ea ducit omnia, ex quibus dixerit aliquis ipsam cõstitui? atq; fermè omnibus per omnem vitam repugnat, multisq; dominatur modis, interdum rigidius quodam cum supplicio puniens per gymnasticam, atq; medicinam, interdum vero mitius castigans comminando, aut monendo aduersus cupiditates, & iras, atq; timores, tanquam altera quædam res contra alteram loquens, quemadmodum Homerus tradidit in Odyssea:

Tum pectus pulsans, cor sic affatur Vlysses:
Hoc quoq; cor perfer, nanq; & grauiora tulisti.

An putas Homerũ hæc dixisse tanquam harmania quædam sit, ac talis vt corporis passionibus subijciatur, non autem ducat atq; dominetur? an potius quasi quiddam lõgè diuinius quàm harmonia sit animus? Diuinius, per Iouem, mihi videtur significauisse. Nõ ergo vir optime, rectè harmoniam esse animã diceremus. Sic.n. vt apparet, neq; Homero diuino poetæ, neq; nobis ipsis cõsentiremus. Sic est. Age harmoniã Thebanã satis, vt videt, iam placauimus. Rationẽ verò Cadmeã, ò Cebes, quo nam pacto, & qua ratione placabimus? Tu mihi, ò Socrates, viam, inquit Cebes, inuenturus videris. Nempè rationem hanc aduersus harmoniam mirificè præter opinionem nostram excogitasti. Cum.n. audirem Simmiam dubitantem, valde admirabar si quis rationibus eius resistere posset. Itaq; summæ mihi fuit admirationi, ipsum nec primum quidem potuisse rationis tuæ impetũ sustinere. Quapropter non admirarer, si Cadmeus quoq; sermo idem pateretur. Parcius ista, bone vir, ne qua inuidia nobis sequentia interturbet. Sed hæc quidẽ Deo curæ erunt, nos autem, vt ait Homerus, cõminus congressi, periculum faciamus an fortè quid dicas. Summa verò eorũ quæ perquiris, est eiusmodi: demonstrandũ esse iudicas animam nostrã indissolubilẽ immortalemq; esse, ne vir philosophus in morte securus, magnaq; cum fiducia sperãs, in alia vita longe beatiorem ob philosophiæ studiũ se futurũ, insipiens sit, stulteq; cõfidat. Ostendere autẽ validum quiddam esse animam, atq; diuinis persimile, priusq; etiam quàm nos extitisse, nihil impedimento esse ais, quo minus hæc omnia non immortalitatem quidem significent, sed duntaxat animam corpore diuturniorẽ esse, multaq; ante nos secula fuisse, nouisseq; & egisse permulta, nihilo tamen magis ob hoc immortalem esse existimandam. imò hunc ipsum in humanũ corpus ingressum, quasi morbũ quendam interitus eius initium esse: adeò vt & in hac vita sit misera, & in corporis morte depereat. Nihil autẽ differre censes, siue semel tantum, siue sępius labatur in corpus, vt quiuis nostrum pertimescat. Meritò nanq; timendum esse, nisi stultus sit, ei qui neq; sciat, neq; assignare queat imortalitatis animæ rationẽ. Talia quędã sunt quæ dicis, ò Cebes, egoq; ea consultò sępius repeto, ne quid nos fugat. siue addere his quicquam velis, siue demere. Nihil equidẽ in pręsentia habeo, inquit Cebes, quod aut minuam, aut adiungam, atq; hęc sunt quę dico. Socrates, cum aliquantum se recepisset, ad se cõuersus, haud leue quiddam requiris, inquit, ò Cebes, sed cuius gratia oporteat generationis corruptionisq; causam pertractare. Ego igitur, si vis, ea tibi quę mihi euenerunt, enarrabo. Deinde si quid eorum quę dixero ad quęstionis tuę veritatem aperiendam conducere putabis, vtere. Volo equidem, inquit. Audi igitur iam narrantẽ. Equidem, ò Cebes, cum essem iuuenis, mira quadã eius sapientię cupiditate flagrabam, quam naturę vocant historiam. Pręclarissimum.n. esse censebã, causas intelligere, per quas singula fiant atq; intereant, & qua sint ratione: sępiusq; me sursum deorsumq; iactaui, talia quędam primo considerans, nunquid postquam calidũ & frigidũ putrefactionem aliquam acceperunt, quemadmodum nonnulli dixerunt, tunc animalia conualescant. Pręthereà vtrum sanguis sit quo sapimus, vel aer, vel ignis: aut nihil horũ sit, sed cerebrum, quod prębeat sensus audiendi, viuendi, olfaciendi, ex his autẽ memoria & opinio fiat, ex memoria verò & opinione quietẽ accipiante, per hęc sciẽtia oriatur. Proinde horũ corruptiones considerans, atq; eas quę circa cęlum terramq; passiones cõtingunt, tandem adeò mihi ad hęc consideranda visus sum hebes, vt nihil magis. Coniecturã verò ad id afferã tibi sufficientem. Nempè ob eiusmodi considerationem vsqueadeò sum occæcatus, vt ea etiam quæ prius manifestè sciebam, vt mihi alijsq; videbatur, dedisceré, & alia videlicet multa, quę antea me scire putabã, & qua ratione homo crescat. Id nanq; opinabar ante esse cuilibet manifestũ, hominẽ videlicet per cibum potumq; augeri. Quãdo.n. per hęc carnes carnibus, ossaq; ossibus addũtur, eodemq; modo in alijs quando sua cuiq; adhibentur, tunc sanè molem primo paruam deinde magnam euadere, atq; ita paruũ hominem effici magnum. Sic ego tunc opinabar, non ne satis bellè tibi videor? Mihi quidem, inquit Cebes. Animaduerte hęc insuper. Arbitrabar.n. satis rectè mihi videri quoties hominem, vel equum magnum paruo propinquum, alterum altero iudicaram capite ipso esse maiorem. Atq; multo etiã euidentius decem plura apparebant mihi quàm octo, proptereà quòd denarius duo pręter octonarium contineret. Pręthereà bicubitum cubitali maius, quoniã dimidio superaret. Nũc verò, inquit Cebes de his quid iudicas? Procul equidem per Iouem abesse mihi videor, vt alicuius horum causam intelligere putem, qui nõdum mihi ipsi persuadere possum, vt quando quis vni addat vnum, tunc vel illud vnum cui vnum adiunctũ est, fiat duo: vel & adiũctum, & illud cui adiunctum est, propter alterius ad alterum adiunctionẽ euadat duo. Admiror equidem, si cum vtrunq; horum separatũ erat, vtrunq; vnum erat, neq; erãt tunc duo postquam inuicẽ cohęserunt, hęc ipsa causa fuerit, vt duo fierent. congressio videlicet per quam propius iam posita sunt. Neq; etiam si quis vnum diuidat, adhuc possum persuaderi hanc ipsam diuisionẽ causam esse, vt duo euadant. Cõtraria.n. tũc atq; superius causa fit, qua duo fiãt. Tũc.n. quia coniungebantur propius inuicẽ, alterumq; admouebatur alteri: nunc verò q̃m remouetur alterum ab altero, atq; separatur Neq; propter quid vnum fiat, adhuc scire me arbitror, neq; vt summatim dicam, aliud quicquam quare fiat aut pereat, aut sit, per hanc ipsam viã me nosse profiteor: sed alium quendam ipse modũ frustra misceo, hunc verò nullo modo admitto. Verum cum audissem aliquando ex libro, vt ille aiebat Anaxagorę legentẽ quendam hanc Anaxagorę ipsius sentẽtiam, videlicet mẽtem oĩa exornare, omniumq; causam esse: hoc vtiq; causę genere magnopere sum delectatus, existimans quodãmodo consentaneũ mentẽ esse omniũ causam, putabãq; si id ita esset, vt mens oĩa exornaret, singula per hãc ita esse dispo sita, vt optimè disponi potuerant. Proptereà si quis vellet causam inuenire, qua singula fiant, atq; pereãt, aut sint: hoc ipsum esse inueniendũ, qua videlicet rõne optimũ sit vnicuiq;, aut esse, aut quoduis aliud pati, vel agere, Atque hoc pacto nihil aliud considerandũ homini, vel de seipso vel de alijs, nisi quod potissimũ sit & optimũ. Necesse vero est eũ, qui id norit, illud quoq; quod est deterius, cognouisse. Quippe cum eadem horũ scientia sit. Hę vtiq; mecum

cum ipse reputans, gaudebã, inuenisse ratus Anaxagoram magistrũ, qui me id quod tantopere cupiebã, causas rerũ doceret, primũq; mihi diceret, vtrũ plana sit terra, vel rotunda. Et cum hæc dixisset, subiungeret mihi causam atq; necessitatẽ afferẽs videlicet id ipsum quod melius est, me liusq; fuisse eã esse talẽ. Proinde si terrã diceret in mundo mediã esse, mox exponeret melius extitisse, vt media esset. Quod si ille hęc ostenderet, ita me cõparabam, quasi nullã amplius causarũ speciẽ positurus. Prætereà de sole & luna cęterisq; stellis, earumq; inter se velocitate cõuersionibusq;, & de hmôi omnibus me similiter quæsiturũ audi turumq; cõparaueram, ꝙ videlicet & qua ratione hæc melius sit singula vel facere, vel pati, quodcunq; agant, vel patiantur. Neq;.n. putabã cum ab initio dixisset, mẽte omnia exornari, ipsum aliã postea causam rebus assignaturũ, præterquã ꝙ optimũ sit eas ita se vt habent, habere. Itaq; arbitrabar eum in reddẽdis singulorũ, tum cunctorũ communiter causis, singulis quidem assignare quod vnicuiq; optimũ, cunctis verò cõmune bonũ. Neq; verò spes ipse meas parui faciebã, sed summo quodã studio acceptos libros, q̃ velocissimè poteram lectitaui, vt ocyssimè quid optimũ, quidúe eius cõtrariũ esset, cognoscerẽ. Hac igitur mirabili spe ductus cum legere pergo, video hominẽ mente quidẽ nullo modo vtentẽ, nec causam vllã ad ipsum rerum ornatũ referentem, sed aereas naturas, & æthereas aqueasq;, & talia multa incredibilia pro rerũ causis assignã tem. Qua quidẽ in re ille mihi perinde visus est agere, ac si quis diceret Socratẽ quæcunq; facit, mente facere. deinde volens singulorũ quæ facio causas explicare, dicat primum quidem nunc me hic propterea sedere, qm̃ corpus meũ ex ossibus neruisq; componitur: & ossa quidẽ solida sunt, & iuncturarum interualla inuicẽ habẽt: nerui autem sic instituti, vt & extendi & contrahi valeant, cõplectantur ossa cum carnibus atq; cute, quæ res illa continet. Elatis igitur ossibus in suis coniunctionibus, nerui qui & intendũt & remittunt cõmodè, faciunt vt flectendi cuiusq; membri habeã facultatẽ, atq; hanc ob causam hic inflexus sedeã. Ac rursus disputationis meæ, alias quasdã eiusmodi causas assignaret, voces & aerem, & auditũ aliaq; generis eiusdẽ quàm plurima, causas verissimas negligens: videlicet quoniam Atheniẽsibus melius visum fuerit: me condemnare, ideoq; mihi etiam melius sit visum hic sedere, iustiusq; iudicarim expectantem dare pœnas quas illi iubeant. Profectò per Canem iãdiu, vt arbitror, hi nerui, atq; hæc ossa apud Megarenses, aut Boetios essent ipsius quod optimum est, optione delata, nisi iustius honestiusq; censuissem pœnas ciuitati pendere quascunq; à me exigat, quàm subterfugere atq; exulẽ viuere. Verùm talia quædam causas appellare, à ratione est remotissimum. Si quis aũt dixerit absq; ossibus & neruis atq; similibus non posse me, quæ mihi faciẽda videantur implere, verè vtiq; dicet. Attamen asserere propter hæc me facere quęcunq; facio, dum ipsa mẽte ago, non autem eius quo optimum sit optione, multa magnaque sermonis negligentia esset. Nam qui sic est affectus, nequit discernere aliã quidẽ esse veram rei alicuius causam, aliud verò illud sine quo ipsa causa esse non potest causa. Quod quidem multi mihi videntur, quasi in tenebris attrectantes alieno appellare nomine, dum causam nuncupant. Quapropter nonnulli vertiginẽ circumponẽtes terræ, sub cęlo eam stabilẽ faciunt. Alij verò tanquã latũ pistoris alueum aere velut base suffulciunt. Potentiã verò ipsam, qua nunc ita disposita sit vt optimè disponi poterat, neque perquirunt, neq; dęmonicam quandã habere vim putant, sed Atlantẽ quendã robustiorẽ & immortaliorẽ, magisq; omnia continentem inuenisse se opinantur. Ipsum autẽ bonũ atq; decens connectere atq; continere reuera nihil existimant. Ego igitur libẽtissimè cuiusuis essem discipulus, vt quemadmodum se habeat hæc ipsa causa discerem. Postquam verò hac priuatus sum, neq; ipse inuenire, neq; ab alio discere potui, secundam nauigationem ad causam inuestigandã molitus sum. Vis ne, ò Cebes, hanc tibi à me demonstrari? Mirificè cupio, inquit Cebes. Censui tandẽ cum in rebus considerandis iã defessus essem, cauendũ fore, ne mihi idẽ accideret, ꝙ accidere illis solet, qui in solẽ deficientẽ figunt intuitum. orbantur.n. nonnunquam visu, nisi in aqua, vel in eiusmodi aliquo imaginẽ eius aspiciant. Tale quiddam ego reputaui, timuiq; ne animus mihi prorsus occæcaretur, si oculis res aspicerẽ, sensuq; quolibet attingere illas aggrederer. Quapropter operæprecium fore censui, vt ad rationes confugerẽ, atq; in illis rerũ veritatẽ cõsiderarem. Fortè verò nostra hæc similitudo nõ omni ex parte congruit. Non.n. prorsus assentior eũ qui res in rationibus cõtẽplatur, in imaginibus aspicere potius quàm qui in operibus intuetur. Verũtamen hac via iter direxi meũ, supponensq; rationẽ semper quã esse iudico validissimã quæcunq; huic consonare videantur, pono equidẽ tanquam vera, idq; ago & circa rerũ causas, & circa reliqua omnia quæ verò dissonant, vera esse nego. Volo equidẽ quæ dico, tibi apartius explanare. Puto.n. te nondum intelligere. Per Iouẽ haud multũ, inquit Cebes. Verum nouum nihil adduco, sed quæ & sępe alias in superiori dsputatione dicere nunquam destiti. Pergo iam igitur demonstrare tibi causæ speciem quam continuè pertractaui, ac redeo ad illa iam sæpius decantata, ab eisq; exordior, supponens aliquid esse ipsum per se pulchrũ, & bonũ, & magnum, & cętera omnia. Quæ quidem si tu mihi dederis, eaq; esse concesseris, spero tibi ex his ipsam causam demonstrare, itẽq; inuenire esse animã immortalem. At verò quasi iam tibi concesserim, nihil tibi opus est præludio, quo minus iam concludas. Considera iam quę sequũtur deinceps, vtrum in his mihi consentias. Arbitror.n. si quid est aliud pulchrũ præter ipsum pulchrum, non ob aliud quippiam esse pulchrum quàm quia pulchri ipsius est particeps. Atq; omnia dico similiter. Nunquid ob hanc causam recipis? Recipio equidem, inquit. Ergo nondum vltra percipio, neque possum cęteras istas præclaras causas cognoscere. Si quis autem mihi dixerit quare pulchrum sit quodlibet, videlicet quia vel colorem habeat floridum, vel figuram vel aliud quoduis talium, cætera equidem valere sino: in cęteris.n. omnibus soleo perturbari: id verò vnum simpliciter atq; proculdubio, & forte iam ineptè penes me teneo, nihil aliud esse quod aliquid faciat pulchrum, quàm ipsius pulchri, siue præsentiã, siue communionẽ, siue qualicunq; ratione, & quocunq; modo id proueniat. Neq;.n. id adhuc affirmarem: sed pulchro pulchra omnia esse pulchra, id mihi videtur tutissimum, tam mihi, quàm alijs respondere: atq; huic fundamento innixus, puto nunquam cadere, sed & me & quemuis alium tuto respondere posse quæcunq; pulchra sunt, ipso pulchro fieri pulchra. Non ne & ipse consentis? Consentio equidẽ, inquit Cebes. Ergo & quę magna sunt, ipsa magnitudine esse magna: & quæ maiora sunt, similiter esse maiora: & quę minora, paruitate esse minora. Ita est. Igitur neque tu quidem assentieris, si quis aliquem dixerit alio quodam capite esse maiorem: atq; eum qui minor est, eodem capite esse minorem: sed testificaberis te quidem nihil aliud esse dicturum, quàm omne maius alio non alia re vlla quàm magnitudine esse maius, atq; ob hoc maius, ob ipsam scilicet magnitudinem: minus autem, nullo similiter alio, quàm paruitate, & propter hoc esse minus, propter ipsam videlicet paruitatem: metuens, vt puto, ne si quem dixeris capite maiorem esse, vel minorem, quispiam tibi sic obijciat: primũ quidem eadem re & maius fore maius, & minus fore minus: deinde quòd capite, quæ res parua est, maiorẽ affirmes esse maiorem. Hoc autem dicet monstro esse persimile, vt paulo aliquo magnum quiddã esse dicas. Non ne hęc metueres? Tunc Cebes subridens, equidem inquit. Non ne similiter quoq; metueres dicere, inquit, decem plura, quàm octo esse duobus, atq; ob hanc causam superare, potius quàm multitudine, atq; propter multitudinem? Ac similiter bicubitũ cubitali maius esse dimidio potius

quàm magitudine? Id.n.similiter est metuẽdum. Omnino. Quid verò si vni addatur vnum, additamentum ipsum esse causam, vt duo fiant, vel si diuidatur, diuisionem ipsam duorũ esse causam, dicere non formidares? Altiusq́; exclamares, nescire quo nam alio pacto quicquã fiat, nisi participatione quadam essentiæ vnicuiq; propriæ, cuius sit particeps? atq; in his nullã aliam habere te causam cur duo fiant preter duitatis ipsius participationẽ: sed oportere huius participia fore, quæcunq; futura sunt duo: & similiter vnitatis quodcunq; futurum sit vnum? Has verò diuisiones adiunctionesq́;, & cæteras eiusmodi argutias valere sineres, relinqueresq́; sapientioribus te per eas pro arbitrio responsuris: tu verò tuam, quemadmodum dici solet, metuens vmbram & imperitiam, atq; innixus tutissimæ illi positioni, sic vtiq; respõderes? At verò si quis eandem positionem complexus instaret, valere sineres, neq; prius respondere, quàm quæ inde manant, considerasses, vtrũ consonent inuicẽ, aut dissonent? Vbi verò illius ipsius rationẽ oporteret afferre, eodẽ modò afferres, atq; aliam rursus positionẽ adduceres, quę superiorũ optima videretur, quoad ad aliquid sufficiens peruenires? Nunquã verò simul confunderes cõtentiosorum more, vbi & de principio, & de his quæ à principio deducuntur, disputas, si modo velles eorũ aliquid quę verè sunt, inuenire? Nã illis fortasse nullus hac de re sermo est, nulla cura. Possunt.n. præ sapiẽtia & simul omnia cõmiscere, & tñ sibimet placere. Tu verò si ex philosophorũ numero es, quæ dico, vt arbitror, facies. Verissima loqueris, inquit Simmias & Cebes. ECH. Per Iouẽ, ò Phædo, meritò admodũ consenserunt mirificè.n. ille mihi videtur rem ipsam vel hebetissimo cuiq; explanasse. PH. Sic prorsus, ò Echecrates, præsentibus omnibus similiter visum fuit. ECH. Quid mirũ? cũ nobis quoq; qui non interfuimus, nunc similiter audientibus videatur. Verũ quæ nã post hæc dicta fuerunt? PH. Vt equidẽ arbitror, postquã hæc illi Socrati concesserunt, cõsenseruntq́; speciẽ quãlibet aliquid esse, & quæ harum participia sunt ipsarũ denominationem habere, deinceps hunc in modum interrogauit. Si hęc ita se habent, non ne quando Simmiam dicis Socrate quidẽ maiorẽ esse, Phædone verò minorẽ, tunc affirmas in Simmia vtrunq; esse, & magnitudinẽ simul & paruitatẽ? Equidẽ. Attamen Simmiã confiteris excedere Socratẽ, non ita reuera vt verba sonant. Non.n. ita natura institutũ esse existimas Simmiã, vt ea ratione superet qua est Simmias, sed magnitudine quã habet: neq; rursus Socratẽ eo ꝙ Socrates est, excedi sed quia paruitatẽ prę magnitudine illius habeat. Vera loqueris. Similiter nec à Phædone superari, eo ꝙ Phædo sit Phędo, sed quia Phędo prę Simia paruitate magnitudinẽ habet. Ita est. Sic itaq; Simmias denominationẽ parui habet & magni: siquidẽ in amborum medio positus, alterius quidẽ paruitatẽ magnitudine superat, alterius verò magnitudini paruitate cedit. Et simul subridens, inquit: Videor equidẽ affectatius descripsisse: veruntamẽ est vt dico. Sic apparet. Dico aũt, propterea, quia cupio videri tibi quod & mihi videtur. Opinor.n. non solũ magnitudinẽ ipsam nunquã velle magnã simul paruãq; esse, verumetiã neq; hanc quæ in nobis est magnitudinẽ vnquã recipere paruitatẽ, neq; superari velle sed è duobus alterũ accidere: vel fugere, seq; subtrahere quando aduentat contraria paruitas: vel cum aduenerit, interire: nolle autẽ expectare, atq; in paruitate recipiẽda aliud esse q̃ erat. Quemadmodum ego cũ susceperim sustinuerimq́; paruitatẽ, quãdiu is ipse sum qui sum, sic ipsemet sum paruus. Illud autem magnũ quod ipsum est, nunquam sustinuit esse paruum: similiter paruũ quod est in nobis, nunquã vult magnũ aut fieri, aut esse. neq; aliud quicquã contrariorũ, quamdiu est id quod erat, patitur simul contrariũ fieri aut esse, sed aut abit, aut perit cũ aduentat contrariũ. Ita prorsus existimo, inquit Cebes. Tunc quidã eorũ qui aderant, hæc audiens, quis autem ille fuerit, non satis memini. Dij boni, inquit, non ne in superioribus contrariũ eorũ quę dicũtur, nobis est concessum, videlicet ex minori maius fieri, atq; ex maiori minus, esseq́; proculdubio generationẽ contrariorũ ex contrarijs? Nunc aũt videmini fieri id nõ posse dicere. Cũ verò Socrates admouens caput, auscultasset, viriliter, inquit, id recordatus es: non tñ intelligis differentiã inter id quod modo dictũ est, atq; illud superius. Tunc.n. dicebatur ex contraria re rẽ contrariã fieri, nunc verò contrariũ ipsum sibimet contrariũ fieri nunquã: neq; quod in nobis neq; quod in natura contrariũ est. Tunc quidẽ, ò amice, de his quæ habent contraria dicebamus, hęc illorum cognomine appellantes. At nunc de illis ipsis loquimur, quæ his insunt, quorumúe presentia cognomen habent ea quæ nominantur. Illa verò ipsa dicimus nunquã velle mutuã inter se generationẽ suscipere. Et simul Cebetem intuitus, inquit: Num te quoq; Cebes aliquid eorũ quę nunc obiecta sunt, perturbauit: Haud equidẽ, inquit Cebes, ita sum affectus, at tibi affirmo non multum me turbari. Id ergò simpliciter, inquit, confessi sumus, contrariũ nunquã sibimet fore contrariũ. Omnino. Aduerte preterea nunquid & in hoc mecũ sentias. Vocas ne aliquid calorẽ aq; frigus? Voco equidẽ. Num tanquã niuẽ atq; ignem? Non per Iouem. An aliud quiddã calorem esse quàm ignem, & aliud frigus quàm niuem? Ita. Sed hoc quoq; tibi videri puto, niuẽ quamdiu nix est, nunquam suscepturam esse calorẽ, quemamodum in superioribus dicebamus ac esse niuẽ vt erat prius simulq; calidam: sed aduentante calore, aut subterfugere, aut interire. Penitus. Similiter & ignem subintrante frigore, aut subterfluere, aut extingui, nec vnquam posse & suspicere frigus, & simul esse ignẽ sicut prius erat, & frigidũ. Vera narras. Sunt igitur quędã eiusmodi, vt nõ solũ speciẽ ipsam nomine suo dignentur per omne tempus, sed & aliud quiddã, quod quidẽ nõ est primũ illud, habet verò quandiu est, illius formã. In hoc rursus tibi quod volo, fortè manifestius erit. Impar.n. semper oportet nomẽ id quod nunc dicimus possidere. Non ne? Oportet sanè. Nũ id solũ ex oĩbus? hoc.n. quæro: an & aliud quiddam quod quidem est non idipsum impar attamẽ hoc oportet vna cum suo noĩe, hoc insuper noĩe alio semper appellari, propterea quòd ita natura sit institutũ, vt nunquã ab impari deseratur? Dico aũt hoc effectũ esse ceu ternariũ, aliaq; permulta. Considera verò de ternario. An non tibi videtur hunc & sui ipsius noĩe semper nuncupandũ esse, & simul noĩe imparis? Quod quidẽ impar nõ idẽ est quod est ternarius. Veruntamen ita natura cõparatus est & ternarius, & quinarius, & omnis medietas numeri, vt quãuis nõ idẽ sit quod impar, semper tñ eorũ quiuis sit impar. Præterea duo & quatuor, oĩsq; alter numeri ordo, quãuis idem quod par nõ sit, simul tñ quilibet illorũ par semper existit. Cõcedis nec ne? Quid ni? Contẽplare ergo quid velim. est autẽ eiusmodi: videntur quidem non solũ ipsa inter se contraria sese inuicẽ non recipere, verumetiã quæcunq; talia sunt vt licet contraria inter se non sint, semper tñ cõtraria possideant, nunquã recipere speciẽ illã quæ ipsi speciei quã in se habent, cõtraria sit, sed hac aduiniente, aut perire protinus, aut abire. An nõ dicimus tria & deficere, & aliud quoduis pati prius, quàm substinere vt quatenus tria sunt paria fiant? Ita prorsus Non tamen contraria est duitas trinitati. Non certè. Non solum ergò species ipsę contrarię nunquã inuicẽ se recipiunt, sed etiam alia quędam contrariorũ ingressum mutuũ nõ suscipiũt. Verissima narras. Vis ne igitur hęc, si possumus, qualia sint, definiamus? Volo equidẽ. An nõ Cebes hæc erunt quæ quodcunq; occupant, tale reddunt, vt non solũ sui ipsius ideã retinere cogatur, sed etiam cõtrario illi sit opus? Quo nã pacto dicis? Quemadmodũ paulò antè dicebamus. Scis.n. quę trium continentur idea, oportere non solum tria, sed etiam imparia esse. Certè. Ad hoc tale vtiq; dicebamus ideam contrariam formę illi quę id perficit, nunquã accedere. Nunquam. Perfecit autem imparis ideam. Hęc ipsa. Contraria verò huic paris idea. Ita est. Ergo ternario numero idea paris se nunquam insinuabit. Nunquam. Quapropter

Prouerbium. Tuã vmbram metuis.

ternarius

ternarius numerus paris est expers. Expers. Trinitas ergo est necessario impar. Est. Quod ergo definiendũ assumpseram, qualia videlicet sint, quæ etsi alicubi nõ sunt cõtraria, ipsum tamen cõtrarium non admittunt, perinde se habet vt trinitas: quæ cùm pari non sit contraria, nihilo tamen magis ipsum accipit, propterea ꝙ semper eius cõtrarium affert. Similiterque binarius ad impar, & ignis se habet ad frigidum, aliaq; quàm plurima. At vide iam nũ ita definiendum putes, vt non modo cõtrarium non admittat contrariũ, verumetiam illud quod aliquid afferat contrariũ illi ad quod ipsum accedat, ipsum videlicet quod affert, nunquam contrariam eius quæ affertur recipiat formam. Rursus autem recordare: neq; enim inutile sæpius admonere. Neq; quinq; paris speciem admittẽt, neq; decem imparis, quod est duplũ. Hoc quidem ipsum alij contrarium, speciem tamen imparis accipiet nunquam. Neq; etiam numerus sesquialter, neq; alia huiusmodi quæ dimidium habent, formam totius suscipiunt, similiterq; numerus qui partem habet tertiam, atq; eiusdem generis alia, si modo assequeris ista, atq; consentis. Omnino equidẽ consentio atq; assequor. Rursus tanquam à principio mihi dicas. Nec tamen per id quod nunc interrogo, sed per aliud quiddam mihi respondeas me imitatus. Dico autem pręter tutam responsionem illã à principio positam, iuxta tutam quoq; respõsionem, aliã per ea quæ modo dicta sunt, adinuentam. Nempe si me interroges, ò Socrates, quidnã in corpore si sit, calescet corpus, non tutam responsionem illam rudemq; tibi dabo, videlicet si caliditas: sed exquisitiorem ex præsentibus verbis, vt si insit ignis. Similiter si me interroges, quid si in corpore sit ęgrotabit, nõ respondebo si ægrotatio, sed si febris. Rursus si percontaris, quid si insit numero fuerit impar, nõ dicam si imparitas, imò si vnitas, atq; in ceteris eodem pacto. Sed vide an dum quid velim planè cognoueris. Planissimè. Respõde igitur: quid nam si in corpore sit erit viuum? Si anima. Nónne id semper ita se habet? Semper. Anima igitur quicquid occupat, semper ad illud vitam affert? Affert proculdubio.

An est aliquid vitæ contrarium nec ne? Est vtique. Quid istud? Mors. Anima verò cõtrarium eius quod ipsa semper adducit, subibit nunquam, quemadmodũ ex superioribus est cõcessum. Sic est omnino. Quid verò? Quod paris ideam non accipit, quonam modo paulo ante nominabamus? Impar omnino. Quod verò non accipit iustitiam, quodúe non capit musicam? Iniustũ dicimus & immusicũ. Age iam, quod non subit mortem, quomodo appellabamus? Immortale. Et anima quidem mortem non suscipit. Nequaquam. Est igitur anima immortalis. Immortalis quidem. Age vtique, hoc ne iam demonstratum dicemus? An aliter tibi videtur? Et sufficientissimè quidem, ò Socrates. quid ergo Cebes? Si necesse foret quod omnino est impar, & interitus nesciũ fore, nónne tria interitus nescia forent? Quídni? Preterea si quod incalescere nescit, necesse foret interitus nescium esse, quando quis ad niuem calidũ admoueret, nix quidẽ incolumis illiquefactaq; subterfugeret: neque.n. vel periret, vel permanens calorem admitteret. Vera narras. Simili, vt arbitror, rõne, si quod frigescere nescium etiã interitus nescium esset, qñ in ignem aduentat frigus, non extingueretur & euanesceret ignis, sed abiret incolumis. Ita necesse foret. Eodẽ pacto de immortali quoque necesse est dicamus. Si.n. quod est immortale, interire nequit, impossibile est animã imminente morte perire. Nam mortem quidem quemadmodũ ex superioribus constat, non recipiet, neq; interierit: quemadmodũ ternarius nunquã, vt diximus, par erit, neq; rursus impar erit par, neq; ignis frigidus, neq; caliditas quæ inest igni, frigiditas vnquam erit. Cæterum dicet quispiam, quídnam prohibet, quo minus ipsum impar, par quidem non fiat adueniente pari, quemadmodũ inter nos conuenit, attamen eo dissoluto, par pro ipso succedat? Ita dicenti repugnare nõ valeremus, quin sit destructũ. Quippe cum non idem sit impar atq; indissolubile. Alioquin si nobis id cõstitisset, facilè obtineremus, inuadẽte pari, impar ternariumq; saluũ discedere, similiterq; de igne & calido cæterisq; assereremus. Nonne ita? Prorsus. Iam verò de immortali, si nobis id constat quod est immortale esse etiam interitus nescium, cõsequens est animam præter id quod est immortalis interitus quoq; nesciã esse. Sin verò minus id concedatur, ratione alia opus erit. Sed nihil opus est, quãtum ad id spectat, alia ratione. Siquidem quídnam aliud indissolubile posset esse, si immortale ipsum & sempiternũ dissolueretur? Deum verò & ipsam vitę speciẽ, & siquid aliud est immortale, indissolubile quoq; esse omnes cõfiterentur. Vniuersi per Iouem homines, & multo magis ipsi, vt arbitror, dij. Cum igitur quod immortale est, etiam incorruptibile sit, quidnam prohibet animã, si fuerit immortalis, incorruptibilem quoque fore? Necessario sequitur. Imminente igitur homini morte, quod mortale quidem in eo est, interit: quod verò immortale, incorruptum, sospesq; morti se subtrahit. Manifestum est. Itaq; maxime omnium, ò Cebes, anima immortalis incorruptibilisq; est, eruntq; apud manes animæ nostræ. Nihil equidem, ò Socrates, aduersus hæc habeo quo minus rationibus tuis assentiar. Verum siquid aut hic Simmias, aut alius quisquã habet quod dicat, operępretium fuerit nõ siluisse. Nescio.n. in quod aliud quis differat tempus, siquid de rebus eiusmodi, vel dicere, vel audire desideret. Atqui nec ego, inquit Simmias, habeo quicquam quo minus superioribus assentiar rationibus. Veruntamen rei ipsius qua de agitur magnitudinem, & humanam imbecillitatem considerans, cogor intra me dictis nõdum acquiescere. Quinimò & hæc benè dicis Simmia, & positiones primæ quãuis fide vobis dignæ videantur, diligentius tamẽ considerandæ: atque si illas sufficienter, vt arbitror, susceperitis, hanc sequemini rationem quantum fieri ab homine potest. Quod si hoc ipsum fuerit manifestum, nihil vlterius perquiretis. Vera loqueris, inquit.

Hoc aiunt, ò viri, iustum est cogitare, si anima sit immortalis, eam non solum temporis huius in quo viuere dicimur, verum etiã vniuersi gratia curatione plurimum indigere. Nam graue periculũ fore putandũ est, si quis neglexerit animam. si.n. mors totius dissolutio esset, nimirum improbi lucrarentur, cùm & à corpore, & ab eorum prauitate cũm anima liberaretur. Nunc autem cũm anima immortalis appareat, nulla superest malorum declinatio, nulla salus, nisi vt optima & prudentissima fiat. Nihil.n. aliud cum migrat ad manes anima, secũ transfert præter eruditionem atq; educationem. Quæ quidem statim in principio trãsmigrationis illius plurimum vel prodesse, vel obesse dicuntur. Ferunt.n. quemlibet hinc illuc emigrantem, ab eo dęmone quem viuens sortitus fuerat, in locum quendã duci, vbi oporteat omnes vna collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficisci eo duce, cui mandatũ erat vt hinc decedẽtes, ad illa traducat. Sortitos verò illic quæ oportebat sortiri, tempusq; debitum commoratos, ab alio quodã duce rursus huc reduci post multos temporis longosq; circuitus. Est autem iter non tale quale ait Telephus apud Aeschylum. Ille siquidem simplicem, inquit, viam ad inferos ferre. Ego verò, neq; simplicẽ, neq; vnam esse puto. Alioquin nullis ducibus opus esset. Quippe quum vnica via aberrare possit nemo. Quinimò multos tramites, multosq; anfractus habere. Quod quidẽ ex sacrificijs & ritibus coniectare licet. Animus ergo moderatus & prudens ducem sponte sequitur, neq; ignorat præsentia. Sed qui cupiditate corporis est infectus, quemadmodũ supra dixi, per multũ tempus ad ipsum ardẽter allicitur: & circa locũ visibilem multis reluctatus modis multaq; perpessus, vix tandem ab eo adducitur dæmone, cui eius cura erat iniuncta. Cũ verò ad alia loca vbi alij quoq; animi sunt peruenerit, quisquis admodũ immundus est, & huiusmodi obnoxius crimini, qui vel iniustis se contaminauerit cędibus, vel alia his similia, similiumq; animorum opera perpetrauerit, hunc quidem animũ omnes fugiunt:

atq;

atque declinant, nec reperitur vllus, qui vel socius, vel dux eius fieri velit. Itaq; omni auxilio destitutus, eo vsq; pererrat, quoad certa temporum curricula impleantur. Quibus tandem impletis, in habitationem sibi conuenientem ab ipsa necessitate transfertur. Qui verò purā moderatamq; transegerit vitam deos socios, ducesq; nactus ibi habitat, vbi vnicuiq; cōuenit. Multa verò sunt, mirabiliaq; terrarum loca, ipsaq; terra neq; talis, neq; tanta est qualem aut quantā hi qui de terra loquuntur, existimant, quemadmodum mihi à quodam traditū est. Quanam ratione, inquit Simmias, hęc ais, ò Socrates? Equidem de terrarum orbe multa audiui: non tñ hæc quæ tanquam vera accepisse te ais. Libenter igitur ex te audirem. Atqui, ò Simmias nequaquam mihi videtur ars Glauci quæ ea sint narrare, sed ꝙ vera sint probare, artis Glauci facultatem mihi videtur excedere. Præterea ego forsan nō sufficerē. Quinetiam si id scirem, hęc tñ vita mea, ò Simmia, longiori huic narrationi nequaquā sufficeret. Formam tñ orbis terræ eiusq; loca cuiusmodi esse rear, nihil ꝓhibet dicere. Satis id erit, inquit Simmias. Persuasum mihi quidē est, primo si terra in cœli medio rotunda, nihil ei opus esse, vel aere, vel alia necessitate eiusmodi ad hoc vt nunquam decidat. Sed ad eam sustinendam satis id esse, quod & cęlū vndiq; sibijpsi simillimum est omnino, & terra vndiq; æquilibris. Res.n. æquilibris in similis alicuius medio posita, nec magis nec minus potest in partem aliquā inclinari. Cumq; similiter se habeat, ab inclinatione permanet aliena. Primo igitur mihi esse ita est persuasum. Et rectè quidem, inquit Simmias. Præterea ingentem esse terrarum orbem, nosque à Phaside ad Columnas Herculeas habitare, in parua quadā eius particula, ceu formicas atq; ranas circa paludes, atque mare. esse verò & alios in similibus multisq; locis multos habitatores. esse.n. passim per terram multas variasq; concauitates secundū formas & moles in quas aqua, nebulæ, aerq; confluant. Puram verò ipsam terram in puro iacere cœlo, in quo sunt astra, quem pleriq; eorum qui hæc tractant, ætherem nominant. Et quidem subiecta quasi residendo hęc esse, semperque in hiatus terræ confluere. Nos itaq; in his concauitatibus habitātes, adeo falli, vt in terræ superficie alta nos habitare credamus. Perinde ac si quis in profundo pelagi habitans, putet se altiora maris incolere: atq; solē cæteraq; astra per mare prospiciens, mare ipsum esse cœlū existimet: quippe cùm propter tarditatem imbecillitatemq; nunquā ad summū maris euaserit, neq; caput vndis extulerit, planeq; aspexerit quāto hic locus profundo illo purior pulchriorque sit: quinetiā nec ab illo qui hunc intuitus sit, acceperit. Hoc igitur idem & nobis accidere, qui in quadā orbis terreni concauitate habitātes, altam incolere superficiem arbitremur, atq; aerem nominemus cęlum, vtpote qui per ipsum quasi cœlū astrorū motus intueamur. Idq; nobis accidere propterea, ꝙ propter imbecillitatem tarditatemq; ad suprēmū vsq; aerem transcendere nequeamus. Quòd si quis ad summū euaderet, vel alis fretus eò volaret, hinc prodeūtem inde iam prospecturum: quemadmodū pisces emergentes è mari nostra hæc aspiciūt. Ac si natura ad inspiciendum sufficeret, cogniturū protinus cęlū illud esse verum, veramq; lucem, veram quoq; terram. Siquidē quæ à nobis incolitur terra. hiq; lapides, totusq; hic locus exesa sunt atq; corrupta, vt ea quæ in mari sunt à salsedine. neq; nascitur in mari quicquam existimatione dignum: atq;, vt ita dixerim, nihil est in ea perfectū, sed cauernæ, arena, limus incredibilis, atq; sordes vbicunq; sit & terra. Quæ quidē ad has nostras pulchritudines nullo modo sunt cōferenda. Illius verò loci pulchritudo hāc nostrā multo magis apparebit excedere. Proinde si fabulā quoq; narrare oportet perpulchrā, operępretium Simmia est audire quales sint hæ terrarū plagæ quæ subiacent cœlo. Imò verò, inquit Simmias, libentissimè hanc fabulam audiemus. Ferunt igitur, ò amice, inquir, primū quidem talem videri terræ illius faciē, si quis superne despiciat, quales sunt hæ pilæ quæ ex corijs duodecim contextextæ sunt, varijs scilicet distinctam coloribus. quorum hi nostri colores quibus pictores vtūtur, similitudinem quandā retinent. Illic verò vniuersam terrā ex talibus multoq; etiā nitidioribus ac purioribus esse, partim quidem purpuream mira pulchritudine præditā, partim verò coloris aurei, partim gypso & niue cādidiorem. Præterea ex coloribus alijs similiter exornatam, ac etiam pluribus pulchrioribusq; quàm in nostram notitiam peruenerūt. Enimuerò has ipsas ipsius concauitates aqua aereq; repletas speciem quandam coloris splendidam in primis afferre inter cæterorum colorum varietatem, vt vna quædam species eius varia semper appareat. In huiusmodi verò terra conuenienti ratione similes nasci arbores, & flores, & fructus. Præterea montes & lapides ibidē simili ratione habere perfectionē atq; perspicuitatem, coloresq; admodū pulchriores. Quorū quidem particulæ quędam sint lapilli qui apud nos habētur in pretio, Sardia, Iaspides, Smaragdi, cęteriq; eiusmodi. Illic verò nihil esse quod nō tale sit, aut etiā pulchrius. Cuius quidem rei causa sit, quoniam lapides illi puri sint, neq; quemadmodū nostri à putredine salsuginéq; attriti atq; corrupti, quibus in hunc locum confluentibus, lapides & tellus animaliaq; & plantæ inficiuntur, atq; ægrotare coguntur. Terram verò ipsam his omnibus exornari, atq; auro etiā & argento cæterisq; similibus. Præfulgentia quidem hæc ibi nasci & multa & magna, perq; omnem terram, vt eam videre spectatorū felicium sit spectaculum. Proinde ibi esse animalia multa, & homines partim regionem mediterraneam incolētes, partim circa aerem, quemadmodum nos circa maris littora, partim etiam insulas quæ haud procul à continenti positæ aere circundantur: Sed vt summatim dicā, quod nobis aqua est & mare ad vsum nostrum, idem illic esse aerem: quod verò nobis aer, id illis ętherem esse. Tempora verò apud illos tantā habere tēperiem, vt illi & sine morbo continuè & longè diutius quàm nostri viuant. Itē visu, auditu, prudentia, cæterisq; talibus nobis tantum pręstare, quantū & aer aquæ, & æther aeri puritate præstat. Præterea illic esse deorum templa & lucos, in quibus reuera dij familiariter habitent, & responsa & diuinationes, deorūq; sensus familiaritatesq; eiusmodi hominibus ad deos esse. Solem quoq; & lunam stellasque alias quales reuera sunt, apud eos videri: cęteris in rebus beatitudinem eos his rebus congruam possidere. Itaq; vniuersam terrā sic natura institutā, & quæ circa eam sunt, similiter tradunt. esse pręterea in ipsa per eius concauitates loca in circulum multa, partim quidem profundiora, atq; ampliora quàm sit regio à nobis culta, partim verò profundiora quidem, sed hiatū angustiorem habentia nostra hac ratione: esse & alicubi minus profunda, sed ampliora quàm nostra. Hæc autem omnia sub terra sibi inuicem obuiare, atq; irrumpere multis vndique modis, tum per angustiora, tum per ampliora, discursusq; habere & exitus quibus magna aquarū copia ex alijs in alia velut in crateres confluat. Item perpetuorum fluminū sub terra incredibiles magnitudines aquarū, tum calidarū, tum etiam frigidarum, plurimumq; ignem, & ignis ingētes amnes: multos quoq; lutulenti humoris, partim quidem purioris, partim verò sordidioris, ceu torrens luti qui in Sicilia est, & iuxta ipsum amnes lutei inde fluentes. Quibus singula compleri loca quacunq; eos contingit perfluere. Hæc aūt omnia sursum deorsumq; ferri veluti vase pensili quodā sub terram posito, atq; ita librato, vt vtrinq; vicissim inclinet atq; attollat. Est aūt id vas pensile ob naturam quandam eiusmodi. Vnus aliquis ex terræ hiatibus est profectò quàm maximus, perq; vniuersam terram traiectus & patens. de quo Homerus, Longè nimis barathrum stat sub tellure profundū. Quod & ipse alibi, & multi poetarum Tartarū appellarunt. In hoc vtiq; receptaculū omnia cōfluunt flumina, atq; inde rursus effluunt. Talia verò sunt singula, per quales labuntur terras. Quod autē hinc effluant omnia rursusq; refluant, hæc est causa, ꝙ hic humor nec fundamentum habet nec firmamentum.

Ars Glauci.

Nihil dignum nascitur in mari.

Fabula de terra pura, & quę in ea sunt.

Descript. Inferi

mentum. Itaq; eleuatur, & sursum deorsumq; redundat. Idemque facit aer & spiritus qui circa ipsum versatur. Sequitur.n.ipsum, & quando ad superiora terræ, & quãdo ad hæc nostra perlabitur. Et quemadmodũ in respirantibus flatus continuè expirat atq; respirat, sic & ibi spiritus vna cùm humore elatus vehemẽtes quosdam ventos & incredibiles commouet, siue influat siue effluat. Quapropter cùm aqua in locum inferiorem delabitur per meatus terræ iuxta eiusmodi riuos influit, passimq; per eos exundat, & implet velut hi qui hauriũt. Cùm verò illinc huc erumpit, hæc quoq; iterum loca complet. Plena verò cùm sint, per riuos terræq; meatus exuberat. Et cũ humores singuli illuc profluxerint, quo quisq; profluit opportunius, maria, lacus, flumina, fontes efficiunt. Proinde rursus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores pluresq; anfractus, partim verò per pauciores atq; breuiores rursus in Tartarũ confluunt: alij certè multo profundius quàm hausti fuerint, alij verò paulo, omnes aũt inferius influunt quàm effluxerint, & alij per cõtrariam partem elabuntur quàm elapsi fuerint, alij verò per partem eandem. At quidam passim circunfluentes aut semel aut sæpius, spirasque circa orbem terrarũ instar anguium replicantes, quantum fieri potest infra relapsi iterum cõmiscentur. Licet autem vtrinq; ad medium vsq; defluere, vltra verò nequaquam. vlterior.n.prolapsus vtrinque foret ascensus. Proinde sunt & alia multa & magna variaq; fluenta, sed præcipua quatuor. Quorum quidem maximũ atq; extimum, terrã circundans Oceanus appellatur. E contraria verò huius regione fluit Acheron: qui per deserta alia fluens loca, atq; per subterranea, in paludem defluit Acherusiam. Quo pleriq; defunctorum deueniunt animi, ibiq; per fatalia quædam temporum curricula cõmorati, partim quidem longiora, partim verò breuiora, rursus in generationes animalium relabuntur. Tertius verò fluuius horum medius duorum interfluit. Nec admodũ longè progressus in locũ cadit vastum multò ignẽ flagrantem, efficitq; paludem nostro mari maiorẽ, aqua lutoq; feruentem. Hinc verò turbidus lutulentusq; circunfluit, terraq; circundata, & alibi, & ad extrema paludis Acherusiæ peruenit, nec tamẽ illius aquæ miscetur, sed sub terra sæpius reuolutus absorptusq; defluit infra tartarũ. Hunc fluuium Pyriphlegethontem nominant, cuius riui quidam inde velut euulsi quacunque terrarũ contigerit manant. E contraria vero huius regione fluuius quartus primũ in locum erumpit ferum & asperum, vt ferunt. colorem verò locus talem habet totus, qualis est cyaneus: quem Stygium nominant. hic aũt fluuius prolapsus paludem efficit Stygem. In hunc verò incidens locum viresq; vehemẽtes in aqua assumens sub terram se condit, circunuolutusq; aduersus Pyriphlegethontẽ labitur, & in Acherusia palude è cõtraria parte illi fit obuiam. Nec vlli huius aqua miscetur, sed reuolutus in gyrũ cõtra Pyriphlegethontem irrumpit in tartarũ. Poetæ vero hũc appellãt Cocytũ. Cùm verò hæc ita natura disposita sint, quando in eum locum defuncti peruenerint, quo dæmon vnumquenq; perducit, primo illic iudicantur, & qui honeste sanctéque, & qui aliter vixerint. Itaq; quicunq; in vita quodam modo tenuisse medium quoddã comperiuntur, ad Acherontem profecti vehiculis quæ vnicuiq; adsunt, in paludem perueniunt Acherusiam, ibique habitant purganturq; pœnas dantes iniuriarum: & cum purificati sunt absoluuntur, rursusq; pro merito singuli benefactorũ præmia reportant. Qui verò ob scelerum magnitudinem insanabiles esse videtur, qui videlicet sacrilegia multa & magna, vel cædes iniquas, vel alia horum similia perpetrauerint, hos omnes conueniens sors mergit in tartarum, vnde nunquam egrediuntur. Qui autem sanabilia quidem peccata, sed ingentia cõmiserunt, veluti siqui contra patrem, vel matrem irati per vim aliquid fecerint, sed pœnitentia ducti eos in cætera vita coluerint, vel qui simili quodã pacto fuerint homicidæ, eos in tartarum quidem necesse est cadere, sed ibi per annum commorati à fluctu eijciuntur, homicidæ quidem per Cocytum, parentum verò violatores per Pyriphlegethontem. Postquam verò ab his delati fluminibus ad paludem Acherusiam peruenerũt, clamant illic vocitantq; eos quos vel necauerunt vel iniurijs affecerunt, suppliciterq; rogant atq; deprecantur, vt eos permittant progredi per paludem, ibiq; absolui: ac si impetrauerint, penetrant illuc finemq; malorum accipiunt: Sin minus queant persuadere, referuntur in tartarũ, atq; inde rursus in flumina, neque per hæc mala deferri prius cessant, quàm ab his quos affecerant iniurijs, impetrauerint. Hęc enim pœna illis à iudicibus est imposita. Qui aũt pie præ ceteris vixisse inueniuntur, hi sunt qui ex his terrenis locis tanquam è carcere soluti, atq; liberati, ad altiora transcendunt, puramq; supra terram habitant regionem. Inter has autem quicunq; satis per philosophiam purgati sunt, absq; corporibus omnino totum per tempus viuunt, habitationesq; his etiã pulchriores nanciscuntur. Quarũ pulchritudo, neq; facilis dictu est, neq; pręsens tempus ad dicendũ sufficeret. Sed horum quæ narrata sunt gratia, ò Simmia, omni studio est adnitendũ, vt in hac vita virtutem, & prudentiam sapientiamq; consequamur. Præmiũ nanq; pulchrum est, & spes est ingens. Hæc igitur eo se pacto prorsus habere, quo ego disposui, nõ decet virum sanæ mentis asserere: esse tamen vel hæc vel talia quædã circa animos nostros, eorumq; habitationes, quandoquidẽ animus ipse immortalis apparet, & decere mihi videtur, & dignũ quasi periclitantes ista existimare. honestum.n.periculum est, oportetq; hæc quasi carmina quędam magorũ ritu mentibus nostris infundere: quamobrẽ ipse iam diu protraho fabulam. Sed horum gratia bonã spem de animo suo habere debet, quicunq; voluptatibus ornamentisq; corporis neglectis tanquã alienis, ad diuersumq; declinantibus, voluptates quæ in discẽdo percipiuntur studiose sectatus fuerit, animumq; non alieno, sed suo decorauerit ornamẽto, temperantia, iustitia, fortitudine, libertate, veritate, sic ex hac vita migrationem expectans, tanquam cùm fatum vocauerit migraturus. Vos quidem, ò Simmia, & Cebes, alijque præsentes, in posterum quodam in tempore singuli transmigrabitis. Me verò nunc, vt tragicus aliquis diceret, iam vocat fatum. Ac fermè tempus est, vt ad lauandũ diuertam. Præstat.n.vt puto, post lauacrũ venenũ bibere ne in lauando cadauere molestiã mulieribus præbeamus. Cum hęc dixisset Socrates, Crito sic inquit: Dic age, ò Socrates, quidnam his aut mihi mandas agendum, vel erga filios tuos vel circa cætera? Quidúe agendo maximè tibi gratum fecerimus? Nihil equidem, inquit, noui præcipio, sed quod semper vobis pręd ico: videlicet si vestri curam habebitis, & mihi & vobis ipsis grata euadent quæcunq; feceritis, etiam si nunc verbis non concedatis. At verò si vos ipsos neglexeritis, nolentes secundũ ea quę nunc ex superiori tempore dicta sunt, quasi per vestigia vitam dirigere: nihil prorsus proficietis, etsi multa nobis nũc disputantibus concedatis. Ista quidem, ait Crito, curę nobis erunt. Sed quemadmodum sepeliri te iubes? vtcunq;, inquit, libet: si tamen me apprehendetis, ac nisi ego vos effugero. Et simul subridens, & ad nos conuersus, nõ persuadeo inquit Critoni, me esse hunc Socratẽ qui nunc disputo, & singula dicta dispono. Sed opinatur me illud esse, quod paulò post videbit cadauer. Itaq; interrogat quemadmodum me sepeliat. Quod aũt iamdiu plurimis verbis contendo, postquam venenũ bibero, haud vlterius apud vos me esse futurum, sed ad beatorũ profecturum felicitates, hoc quidem mihi videor frustra Critoni dixisse, consolãs vos simul, atq; meipsum. Fideiubete igitur pro me Critoni contraria quadã fideiussione quàm ipse iudicibus fideiussit. Ille.n.me iudicio sistere, vos autem me nõ sistere cùm obiero fideiubete, sed abiturũ, vt Crito obitũ facilius meum ferat, ne ve meum corpus vel cremari cernens vel sepeliri, me deploret quasi dira patientem. Neq; dicat in funere proponi Socratem, aut efferri, aut sub terram cõdi. Certum id habeto optime Crito, ꝙ maledictum est non

solùm

solùm in hoc ipso delinquere, verumetiam animis nonnihil officere. At.n. confidere oportet atq; dicere corpus se peliri meum, atq; ita sepeliri, vt tibi placebit, maximeque iustum esse censebis. His dictis surrexit in trauitque cubiculum quoddā quasi lauaturus. Crito aũt secutus est. Nos verò expectare iussit. Expectabamus ergo de his quę dicta erant inter nos colloquentes, rursusq; considerantes. Præterea conquerebamus fortunam nostram, qui tanquā parente orbati reliquum vitę tempus orphani futuri essemus. Cùm Socrates lotus esset, delati sunt ad eũ pueri sui. Duos, n. filios habebat paruulos, vnũ verò iam grandem. Venerunt & mulieres domesticæ. Ad eas Socrates, cùm præsente Critone verba fecisset, & quæ volebat mandauisset, mulieres quidem & pueros abire iussit, ipse verò ad nos redijt, iam circiter solis occasum: permultum.n. temporis spatium intus fuerat cõmoratus. Cùm verò ad nos venisset lotus, consedit. Nec multa post hæc locutus erat, cum venit vndecimuirorum lictor. Qui illi adstans ò Socrates, inquit, non arbitror eam in te nouitatẽ me deprehensurum, quam deprehendere in cæteris soleo. Illi.n. indignantur mihi atq; execrantur, quando illis denuncio venenum esse bibendum, ita magistratibus compellentibus. Te verò cognoui pręsertim in hoc tempore generosissimum, mãsuetissimumq;, & optimũ virum omniũ qui vnquam hunc in locum deuenerunt: & nunc equidem certò scio te mihi haud infestum fore, sed illis penes quos rei huius causam esse cognoscis. Nunc ergo scis quem tibi nuncium afferam. Vale atq; annitere, quæ necessaria sunt pro viribus facile ferre, & simul his dictis abibat lacrymans. Socrates autem in eum respiciens, & tu inquit vale, & nos id faciemus. Simulq; ad nos conuersus, quàm vrbanus est homo hic, inquit. Neq; solum in hoc, sed in superiori etiā tempore me salutabat, colloquebaturq; nõnunquã, fuitq; semper virorũ optimus. Et nunc quàm ingenuè me deplorat? Sed age, ò Crito, illi pareamus, ac si iam tritum est venenum, aliquis huc afferat. Si nondum est tritum, conterat ille. At reor equidem, inquit Crito, ò Socrates, nondum solem reliquisse montes nec occidisse. Et noui alios postquam id sibi nunciatũ est, valde sero bibere illud consueuisse. largiter cœnatos atq; potos, interdũ verò etiam illorum potitos quorum amore afficiebantur. Quamobrem ne adeò festines, adhuc enim superest tempus. Tunc Socrates, meritò, inquit, ò Crito, illi ista faciunt. Putant.n. hæc facientes lucrari. Atque ego merito ista non faciam. Nihil enim me lucraturum spero, si paulò pòsterius venenum bibero, nisi vt mihi ipsi sim ridiculus, tanquam vitæ cupidus, atq; parcus eius rei seruator, cuius nihil iam amplius mihi adest. Sed age iam mihi obtempera, nec aliter facias. Crito verò his auditis annuit puero, qui longè non aberat. Ille verò egressus, & aliquantulum commoratus, redijt, eum qui venenum daturus erat, secum ducens. attulit aũt in calice id attritũ. Hunc aspiciens Socrates, Cedò inquit bonè vir, tu enim harum rerũ peritiam habes, quid me facere oportet? Nihil, inquit, aliud quàm post potionem deambulare quoad grauari tibi sentias crura, postea verò iacere: atq; ita tu facies. Hæc dicens porrexit calicẽ Socrati. Socrates verò hilariter admodum, ò Echecrates, accepit, nihil omnino commotus, neq; colore, neq; vultu mutato. Sed quemadmodum consueuerat, taurine illum aspiciens, quid ais, inquit? licet nè ex hoc poculo nonnihil spargendo sacrificare? Tantum, inquit, ò Socrates, contriuimus, quantũ satis fore putauimus. Intelligo, inquit. Sed & licet, & oportet orare deos, vt felix sit transmigratio nostra. Quod equidem obsecro, atq; vtinã ita fiat. Et simul his dictis admouens, facile admodum alacriterque ebibit. Plęriq; nostrum eo vsque retinere quodam modo lacrymas potueramus. Ac postquam & bibentem vidimus & bibisse, vlterius nõ potuimus, sed me quidem dolor adeò superabat, vt lacrymæ largiter iã mihi profluerent. Quapropter me protegens deplorabam, nõ illum quidem, sed fortunam meam, qui tali amico orbatus essem. Crito autem etiam prius quàm lacrymas nequiret continere, surrexerat. Sed Apollodorus nec in superiori quidem tempore vnquam lacrymare cessauerat. Tunc verò pręcipuè vociferans, seq; ipsum affligans, neminem reliquit præsentium, cuius vicem non deploraret, pręter vnius Socratis vicem. Ille verò hæc animeduertens. Quid nam, inquit, ò viri mirabiles, agitis? Atqui ego maxime hanc ob causam mulieres abegeram, ne talia facerent. Audiueram enim cũ gratulatione & applausu esse ex hac vita migrandum. Quiescite igitur atq; tolerate. Nos verò hęc audientes erubuimus, destitimusq; à lacrymis. Sed ipse quũ inter deambulandum crura iam grauari sentiret, iacuit resupinus: sic enim qui venenum prębuit, iusserat. Qui paulo post eum tangens, pedes & crura cõsiderauit. Deinde grauius comprimens pedem eius, quæsiuit an sentiret. negauit Socrates. Ille rursus pressit tibias, paulatimque manu ascendens, ostendit nobis frigere eas atque rigere. Et ipse attigit rursus, aitq; quum ad cor peruenerit, tunc esse decessurum. Iam igitur friguerant ei præcordia, cum detegens, erat enim veste coopertus, dixit, quæ vox illi extrema fuit: O Crito, Aesculapio gallũ debemus, quem reddite, neq; negligatis. Fiet, inquit Crito, quod iubes. Sed vide num quid aliud velis. Hęc interroganti nihil vltra respondit. Sed cum paruo tempore interquieuisset, commotus est. Et minister detexit eum, atque ipse lumina fixit. Quod quum crite cerneret, ora oculosq; composuit. Hic finis fuit amici nostri, ò Echecrates, viri nostro quidem iudicio, omnium quos experti sumus optimi, & apprime sapientissimi atque iustissimi.

MENEXENVS, VEL DE ATTICA ANTIQVITATE, VEL EPITAPHIVS.

Marsilij Ficini Argumentum.

CONSILIVM Platonis in Menexeno est, cohortari omnes ad summam patriæ charitatem, idemq; facit, quamuis aliter in Critone, & legibus, atq; Republica. Hic verò duobus præcipuè id efficit modis. Primo quidem, dum laudat illos, qui pro salute patriæ pericula mortemq; intrepide subeunt. Deinde dum ipse patriæ suæ antiquitatẽ virtutesq; laudibus miris extollit. Tu verò statim ab initio nota, philosophiam scilicet moralem viro rempublicã gubernaturo esse summopere necessariã; Mox præclarum esse in bello occumbere, scilicet pro salute patrię, idq; confirmati ex eo, ꝙ hoc apud omnes gẽtes maximè omnium honoretur. Deinde occasione sumpta ex laudibus oratorijs, animaduerte quàm perniciosa sit adulatio. Cõmunem siquidem oratoriam in Gorgia adulationis speciem esse iudicat. In Phædro autem adulatorem appellat bestiam humano generi pestilẽtem. Similemq; affirmat impuro dæmoni, incautos animos subnoxiæ voluptatis esca cõtinuè corporis sordibus inquinanti. Hic præterea præstigiatoribus veneficisq; adulatorem tam priuatũ quàm publicum iudicat esse persimilem: quippe qui tanquã fure & homicida deterior & iniquior, non pecunias, non ipsam corporis vitam duntaxat nobis auferat, imò verò tanquam sacrilegus rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripiat atq; subducat. Et vide quàm valde decipiat. Non enim in rebus solum occultis, sed id quod mirum est, in manifestissimis artificiosissimè fallit. Cui.n. non euidentissima sit auita paternaq; origo? Item ipsa sui corporis magnitudo atq; forma? Veruntamen in his quoq; adulatores venefici nos circumueniunt, tanto Circe crudeliores, quanto grauius inferunt detrimentũ. Illa enim suis poculis exteriora hominis fertur in bestias transformasse: hi verò lenocinijs suis interiora transformant. Proinde deridet Socrates oratores, ꝙ gratiam popularem omnibus machinamentis aucupentur, laudentq; alios supra modum, quo ipsi laudentur, remq; adeo leuem graui quodã studio & diuturna præmeditatione pertractent. Aggreditur præterea ꝙ statuerat ab initio, omnes videlicet ad defendendã patriam cohortari, laudando videlicet eos qui pro patria occubuerant. Hic enim erat mos vetus Atheniensium, publica cõcione illos laudare quotannis, atq; insuper inferias celebrare. Verùm ne supra quàm par est oratoriæ tribuat facultati, afferit se orationem eiusmodi ab alio, & quidem à muliere Aspasia, accepisse: præsertim cùm Socra-

tici

tici ingenij non sit oratorum more concionari. Quò potissimum ordine laudandū sit, præsertim in oratione funebri, manifestè declarat. Quod autem homines ait ab initio in Attica regione solū atq; solos ex terra sponte progenitos: ex alijs verò regionibus, è terra similiter solum bruta, vtcunq; placet, accipito, siue tanquam à philosopho, siue potius oratore. Scito tamen Platonicam esse sententiam, post vastas terræ illuuiones, ex abundanti humore atq; calore sequenti post diluuium, terram adeo fœcundam reddi, vt ex ea non animalia tantum pusilla, qualia nunc, sed grandia etiam, atq; ipsi insuper homines vltro nascantur. Quod quidem & hic & alibi sæpe cōfirmat. Idq; plęriq; senserunt Aegyptiorum atq; Gręcorū, & Arabes multi, deniq; cōfirmarunt præcipuè Algazeles atq; Auicenna. Qua quidem sententia Aristoteles in quæstionibus naturalibus vsus ex antiquorum mente inquit: Quemadmodum in paruis temporū mutationibus parua quædam ex terra pullulant animalia, ita in maioribus quoq; maiora, in maximis deniq; maxima atq; perfectissima. Plato autem vbicunq; ex ipsis terræ visceribus erumt animantes, deos artifices adhibet mundani architecti ministros. Deos, inquam, id est ideas specialesq; rationes in ipsa mundi vita diuinaq; intelligentia consistentes: per quas & statim post diluuia, & quotidie animantium formentur species, vbicunq; corporeum speciei eiusdem semen abesse videretur. Quod quidem fieri oportere satis in theologia probauimus. Vbi verò nascitur homo, non solum sicut cæteris deorū adhibet manus, sed etiam quoddam Dei summi spiraculum expressioremq; imaginem. Deinde statim natis deos ipsos saltem in primis seculis tanquā duces præficit atq; præceptores. Tu verò ex his omnibus quæ Mosaicæ sapientiæ magis consonant, prudenter eligito. Profectò id Moysi maxime congruit, quod hic, & in Protagora, & in Politico, atq; Critia vult hominem aliquādo ex terra autore Deo ad Dei ipsius similitudinem fuisse progenitū. Quales autem illuuiones sint, & quādo, & quam ob causam, docebimus in Timæo. Post hæc insignis pietate vir patriæ suæ laudes mirifica quadam tum charitate, tum arte prosequitur, ab origine prima, ab ipsa reipublicæ forma, à disciplina quotidiana, à rebus egregiè gestis, quæ & hinc & aliunde ex alijs scriptoribus manifestissimæ sunt. Quamobrem argumentū nostrum paucis concludamus, eiusmodi sententias annotantes. Virtuti omnia parent. Prosperitas primo æmulationē parit, deinde inuidiam, demum dissensiones & prælia. Omnis possessio absq; morali virtute non solum inutilis est, sed noxia. Sciētia seorsum à virtute morali, non sapientia, sed calliditas quædam est iudicanda. Maiorū splendor in filijs obscurus euadit, quando per ipsorum ignauiam in posteros non transfunditur. Non est optandum, vt omnia succedant ad votum. Obseruandum est in omnibus prouerbium vetus, Nihil nimis. Qui ita se cōparauit vt ex seipso pendeant omnia quæ ad beatitudinem conferunt, vel quàm proxime ad hoc accedit, hic optime vitam instituit. Noli vel lætitia exultare, vel dolore deijci. Parentes iudicare debent se genuisse filios, non vt immortales, sed vt boni forent. Lugubres lamentationes domesticorum molestæ sunt defunctis, si quidem illas audiant. Perpetuo quodam solenni honore prosequi decet eos, qui pro salute patriæ strenuè se in bello gesserunt: eorum filij cura publica educandi, colendi quoq; parentes. Ne res ipsæ nobis iniquæ sint, æquo sunt animo perferēdæ.

SOCRATES, MENEXENVS.

E Foro venis Menexene? An vnde? ME. E foro, ò Socrates, & à Senatu. SOCR. Quid tu ad senatum? An fortè quia disciplinæ philosophięq; finem adeptum iam & satis perfecisse te putas, maiora posthac aggredi studes, nobisque senioribus ipse adeo iunior imperare, vt familia vestra semper sicut solita est, aliquē nobis exhibeat cōsultorem? MEN. Si ipse permittis, ò Socrates, consulisq;, operā dabo. sin cōtra, nequaquam. Nunc verò idcirco ad consiliū profectus sum, quoniam audieram eligēdum esse aliquē qui laudibus defunctos ornet. Nam, vt scis, inferias facturi sunt. SOC. Audiui equidem, sed quem potissimum elegerunt? MEN. Nullum. Nam in crastinum distulerunt. Arbitror autem Archinū vel Dionem electū iri. SOC. Videtur Menexene apud plurimas gentes pręclarum esse in bello occumbere. Etenim qui sic è vita migrat, funere & sepulchro magnificētissimo honoratur. Et siue pauper quis ita decedat, laudatione non caret, siue etiam vilis quispiam & ignauus, rursus à sapientibus viris extollitur: qui non temere, sed multo tempore cōposita & consulta oratione tam egregiè laudant, vt dum & quæ sunt, & quæ nō adsunt, de aliquo prædicant, verborū elegātia auditoribus animos quasi præstigijs veneficijsúe quibusdā surripiant atq; subducant. Ciuitatem quoq; interim vt lubet, exornant, & eos qui in armis occubuerunt, maiorumque retexunt nostrorum originem. Nos quoq; ipsos adhuc viuentes extollunt. Quapropter ego quidem Menexene ab illis laudatus, nescio quomodo generosum quiddā de me concipio: cumq; illis passim aures præbeo, mirifica suauitate demulceor, statimq; me maiorem, generosiorē, pulchriorem quàm antea reputo: ac sæpenumero hospites aliqui mecū hæc audiunt, egoq; apud illos euestigio præstantior quàm antea reddor. nempe & illis idem quod mihi videtur accidere tam erga me, quàm reliquā ciuitatem. Nam ab oratore protinus persuasi, mirabiliorem quàm prius ciuitatē existimant. Atqui gloriosa hæc venustas mihi plusquam triduum manet. adeò cōcinna oratio canoraq; vox oratoris ore demanans auribus meis infunditur, vt vix tandem quarta post die vel quinta mei ipsius reminiscar, & vbi nam gentium sim, agnoscam. Ac tunc demum fuisse deceptum animaduerto, cùm me ante putauerim in beatorum insulis constitutum vsqueadeò Rhetores apud nos ingeniosi sunt. MEN. Semper Rhetores ludis, ò Socrates. Nunc autem vereor, ne illi qui eligetur desutura sit dicendi facultas. subita nanq; obtigit optio. Quamobrē cogetur fortè quisquis dicturus erit, ex improuiso quodammodo verba facere. SOC. Qui nam, ò bone vir? singulis enim istorū sunt orationes dudum in hoc compositæ. Tum nec arduū est de his rebus absq; meditatione dicere. Si enim oporteret vel in Peloponneso Atheniēses, vel Pelopōnesiacos Athenis orare, facūdo tunc oratore opus esset, qui & persuaderet, & probaretur. Quando aūt apud eosdē se quis exercet, quos & laudat, facile eius verba laudantur. MEN. Facile ne istud existimas Socrates? SOC. Equidem. MEN. An speras eloqui posse te, si opus fuerit, & Senatus consulto eligaris? SOC. Quid mirum Menexene, me ad dicēdum sufficere, qui magistram haudquaquam imperitā in Rhetorica nactus fuerim, quæ & alios multos eloquētes reddidit oratores, & vnum Græcorum omnium præstantissimū filiū Xantippi Periclem? MEN. Quæ nam ista? Nunquid Aspasiam dicis? SOC. Et hanc dico, & filium Metrobij Connum. Hi nanq; duo præceptores mihi sunt, Connus quidem Musicæ, Aspasia verò Rhetoricæ. Ita igitur eruditum virum nihil mirum est in his eloquentē esse. Quinimò & si quis etiā deterius quàm ego doctus fuerit, musicam quidem à Lampro, Rhetoricam verò ab Antiphonte Rhannusio, is tamē poterit inter ipsos Athenienses, Athenienses laudādo, sic eloqui, vt eius ab auditoribus oratio probetur. MEN. Quidnam habes quod in medium afferas, si te verba facere oportuerit? SOC. Ex me quidem fortasiè nihil. Sed heri Aspasiam ipsam audiui funebrem de his orationem dictantem. Audiuerat enim quę & ipse dicebas, Athenienses aliquem electuros esse qui de his orationem haberet. Deinde partim mihi ex improuiso quæ dicenda forent, partim meo quidem iudicio præmeditata exponens, funebrē orationem contexuit, quā dixit Pericles reliquias quasdā ex illa componens. MEN. Nunquid recordareris quę dicebat Aspasia? SOC. Equidem, nisi iniurius sim. Ab ea nanq; edidici, parumque abfuit quin propter obliuionem plagis illa me cæderet. MEN. Cur non refers? SOC. Vereor ne magistra mihi subirascatur, si orōnem illius edidero. ME. Nullo pacto Socrates. Verum gratificare mihi, seu Aspasiæ, siue cuiuslibet alterius orationem dicere placet, dicas modo. SOC. Forte me ridebis, si senex adhuc iocari tibi visus fuero. MEN. Absit, ò Socrates. Dic amabo. SOC. Mos tibi gerendus est. Fermè nanq; si nudatum me saltare iuberes, quandoquidem soli sumus, obsequerer. Sed audi iam. Hunc enim in modum, vt arbitror, loqui cępit, sumens ab ipsis defunctis exordium.

RE quidem ipsa iusta his apud nos exhibita sunt, quę iam assecuti iter fatale peragūt, tam publice à ciuitate, quàm priuatim à suis magnifico sumptu, & frequenti

Præclarū in bello occumbere.

Vt qui in bello ceciderant laudatione ornabantur & funere.

Quòd oratores sint deceptores.

Oratio funebris.

quenti

quenti concursu dimissi. Verbis verò laudationē addi lex iubet, ac profectò ita decet. Bene siquidē rebus gestis ex ipsa verborum exornatione, ad eos qui gesserunt apud auditores memoria perennis splendorq; prouenit. Ea verò opus est oratione, quæ defunctos satis laudet, superstites benignè moneat, filios eorum fratresq; ad virtutis ipsorū imitationem hortetur: parentes autē, & maiores alios siqui supersunt, consoletur. Quæ igitur nobis talis erit oratio? vel vnde potissimum præclaros laudare viros incipiemus, qui viuentes virtute propria suos mirifice delectauere, & pro salute viuentiū offerre se morti non dubitarunt? Videtur itaq; mihi oportere secundum naturam vt boni effecti sunt, ita eos laudare: boni autem ideo prouenerūt, quia ex bonis traxerunt originem. Quapropter generosam primo illorum stirpem laudemus. Deinde educationem & disciplinā. Postremo narremus, ita ab eis fuisse res gestas, vt maxime decebat eos, qui essent ex talibus oriundi, & ita postmodum educati. Prima quidem generis horum laus est, quod maiorum origo haud peregrina fuit, neq; successores hos ita hic reliquit velut inquilinos nouosque homines, ex aduenis genitos: sed indigenas ac reuera in patria habitantes, viuentesque, & nutritos non à nouerca quidem, vt alij, sed ab ipsa matre ipsorum regione quā habitarunt: in qua & nunc conduntur vita functi, ipsis videlicet in visceribus eius quæ peperit eos, & nutrijt & excepit. Par est enim matrē ipsam ante omnia honorare: nam ita maxime horum genus excolitur. Est autem regio hęc non solùm nobis, sed omnibus hominibus celebranda, cū alijs multis de causis, tum ex hoc pręcipue quia Dijs charissima est. Quod testatur Deorum de hac inter se cōcertatio. Ea verò quę à Dijs laudata est, cur non à cunctis hominibus collaudetur? Altera eius laus erit, quod eo tempore quo tellus omnia animalia omuigena producebat, feras, & pascentia omnia, terra duntaxat nostra ad hęc sterilis erat, agrestibusq; animalibus vacua. proprie verò ex omnibus animantibus hominē genuit, qui cęteris intelligentia pręstat, solusq; ius ac Deos animaduertit. Quod verò hęc regio & eorū quos pro concione celebramus & nostros maiores progenuit, hinc euidētissime licet cognoscere: quia omne gignit, alimentū conueniens genito continet. Quo planè discernitur mulier illa quę peperit, ab ea quæ infantem simulando supposuit: nam quę peperit, lacte abundat ad eius quod genitum est alimoniam, alia verò nequaquā. Tellus itaq; nostra materq; perspicuum argumentū præbet, quod homines procreauerit. Nam & sola & prima tunc pabula humana porrexit, tritici hordeique fruges, quibus commodissime genus hominum alitur, vtpote quæ verè animal id produxerit. Potius aūt de terra quàm de muliere coniectare id licet. Neq; enim terra mulierē conceptu partuq;, sed terrā mulier imitatur. huiusmodi verò pabulum sine inuidia non hominibus solum abundè, verumetiam brutis subministrauit. Post hæc oleum laborū subsidium natis suis suppeditauit. Nutritis autem adultisq; filijs principes præceptoresq; Deos induxit. Quorū nunc prętermittenda sunt nomina. Neq; enim nos latet qui vitam nostram munierint, tam artium inuentione ad quotidianum victum spectantium, quàm traditione peritiaq; armorum ad regionis ipsius custodiam. Ita maiores horum geniti atq; educati Remp. instituerunt. qua de, recte habet, si paucis dicamus. Res enim pub. hominum educatio est, bona quidem bonorum, & contrariorū verò contraria. Quòd ergo in pręclara Repu. enutriti sunt nostri maiores, declarādum est, per quam & illi hi boni viri, ex quibus sunt qui è vita migrarunt. Eadem nanq; Respu. quondam & nunc, optimatum videlicet gubernatio, sub qua & his temporibus ac fermè semper ex eo tēpore degimus. Eam quidam popularem vocāt, alij aliter, vtcunq; placet. Est autem reuera hæc optimatū cùm quadam autoritate populi gubernatio. Semper enim nobis reges sunt, aliàs generis successione, aliàs electione creati, sed autoritatis ciuitatis plurimum apud populum, qui semper his qui optimi iudicantur magistratus impertit. Vbi neq; parentū debilitate vel paupertate vel ignobilitate quisquā reijcitur, neq; cōtrarijs de causis honoratur vt in alijs ciuitatibus fieri solet. Sed hæc est summa. Quicunq; sapiens aut bonus habetur, dominatur & imperat. Causa nobis gubernationis huiusmodi, ex æquo generatio est. Aliæ siquidem ciuitates sunt ex varijs dissimilibusq; generibus constitutę: quo fit, vt inæquales sint & gubernationes, tyrannides, paucorumq; potentiæ. In quibus ita homines viuunt, vt se inuicem partim dominos, partim seruos existiment. Nos autem nostriq; vna ex matre omnes, fratres inuicem geniti, haud arbitramur inuicem nos dominos & seruos esse: sed generationis æqualitas nos inducit, vt & legis quæramus ęqualitatem, neq; rei prorsus vlli nisi opinioni virtutis prudentiæq; cedamus. Quapropter & nostri & horum parentes, & hi honestè creati, & in omni libertate nutriti, multa atq; præclara facinora apud omnes gentes notissima priuatim & publicè ediderunt, existimantes libertatis gratia tam aduersus Gręcos pro Gręcis alijs quàm aduersus barbaros pro cunctis Græcis esse pugnandū. Enimuerò quo pacto in bello iuuerint Argiuos quondam aduersus Cadmios, & Heraclidas aduersus Argiuos, cum Eumolpus & Amazones, ac etiam cùm his superiores regionem inuaderent, nimis angustum tempus est pro dignitate referre, & poetæ illorum virtutem eleganter Musica celebrantes in omnes gentes diuulgauerūt. Quare si nos eadem nudo sermone repetere nunc aggrederemur, fortè videremur illis esse secundi. Hæc igitur ob hanc causam arbitror dimittenda, quādoquidem pro dignitate iam satis celebrata videntur. Quæ verò nondum vt rerum dignitas exigit, à poetarū aliquo decantata sunt, nec dum tamen ab obliuione quisquam vindicauit, hæc nobis prædicanda nunc arbitror, vt & nos ea laudemus & adiuuemus, prouocemusq; alios ad eadem odis alijsq; carminibus vt decens est exornanda. Eorum autem quæ dico, prima hæc extant. Persas profectò cum Asiæ imperarent, & Europæ dominarentur, regionis huius homines primi inhibuerunt, hinc quidem oriundi, nostri aūt progenitores: quorum meminisse, virtutemq; laudare & oportet in primis & decet. Eam nanq; nosse oportet, si quis sufficiēter laudaturus sit res ab illis eo in tempore gestas, quo Asia omnis tertio iam regi seruierat. Quorum primus Cyrus magnitudine quadā animi ciues suos Persas in libertatē redigens, simul dominos Medos subiecit, totiq; Asiæ vsq; ad Aegyptū imperauit. Filius autem eius Aegypto quoq; & Libyæ, quousq; penetrare dabatur. Tertius Darius, pedestri pugna vsque ad Scythas extēdit imperium. Nauali autem, mari, & insulis est dominatus. Quo factum est, vt repugnare illi nullus auderet. Animi quidem hominū omnes seruili quadam formidine abiecti iam erant: adeo multæ, frequentes, & bellicosę gentes sub Persarū imperio tenebantur. Nos autem Eretriensesque accusans Darius quasi Sardibus insidiaremur, & hanc belli occasionem nactus, quingenta hominū milia classibus misit, naues verò trecētas, hisq; Datim pręfecit, atq; illi mandauit, vt captiuos ad eum Eretriensesq; & Athenienses duceret, si caput illi suum charū esset. Ille nauibus aduectus Eretriam, vbi viri nō pauci erant, ac prętereà in rebus bellicis inter Græcos eorum temporū illustrissimos numerabantur, triduo eos captiuos fecit, ac omnem regionem sic explorauit, vt ne vlli esset effugiendi locus: hoc scilicet modo. Nempe ad fines Eretriæ profecti milites eius, & à mari in mare sese extendentes, discurrentesq; iunctis inuicem manibus vniuersam regionem protinus percurrerunt, vt regi referre possent, neminē se subterfugisse. Eodem consilio ex Eretria Marathonem descenderunt, vtpote quod illis ad id aptissimū erat, vt Athenienses vna cùm Eretriensibus quasi sub eodem iugo ducerent captiuos. His autem partim quidē ita peractis, partim verò tentatis, nullus Græcorum præter Lacedæmonios Eretriēsibus Atheniēsibusúe succurrit. Et ij sequenti post pugnam die venerunt. Cæteri autē omnes perterriti sunt,

Attica tellus holem primo produxit.

sunt, ac bene secum agi putantes si periculum præsens eua derent, quieuerunt. Ex hoc intueri licet quanta illorũ virtus fuerit, qui in Marathone barbarorum impetum sustinuerunt, eorumque superbiam domuerunt. Primi sanè de barbaris triumpharunt, & exemplo reliquis ostenderunt, Persarũ vim haud inexpugnabilem esse, imò verò & multitudinem omnem, & diuitiarum copiam virtuti parere. Eos equidem viros non modo nostrorũ corporũ genitores, sed & libertatis tum nostræ, tum omniũ qui in huiusmodi habitant continenti, autores arbitror extitisse. His nanq; exemplis prouocati posteriores Græci in sequentibus bellis pericula omnia pro salute sua subire nõ dubitarunt, discipuli profectò illorum qui in Marathone Persas profligauere. Primam itaq; palmam oratione illis tribuere decet, secũdam verò ijs qui circa Salaminam Artemisiumq; hostes prelio nauali vicerunt. Multa nempe ab his viris gesta narrare possemus, quanta pericula terra mariq; imminentia sustinuerint superauerintq;, quod aũt præ cęteris egregium puto, nunc referam. Nam quod restabat post bellum Marathonicũ, perfecerunt. Siquidem qui in Marathone certarunt, hoc tantum Græcis demonstrauerunt, ꝙ terrestri pugna pauci quidem Græci multorũ impetum barbarorũ frangere possent. Maritima verò victoria adhuc incerta, existimabãturq; Persæ in maritimis pręlijs, & multitudine & diuitijs arteq; & robore inexpugnabiles esse. Hoc itaq; in his qui tũc nauibus pugnauere, laude dignũ est, quòd metum Græcis insitum penitus depulerunt, feceruntq; ne amplius nauium virorumq; numerũ pertimescerent. Vtrisq; his factum est, tam in Marathone terra pugnãtibus, quàm mari postea circa Salaminam, vt reliqui Gręci & docerẽtur & prouocarẽtur, ab illis quidem terra, ab his autẽ mari, ad prælia contra barbaros intrepide committenda. Tertium assero quod in Plateis gestum est, & numero & virtute, salutis Græcæ causam extitisse. Cõmune verò id iam Lacedæmonijs, & Atheniensibus facinus. Igitur omnes hi Græci in summis à nobis, & à posteris laudabuntur. Post hęc multæ insuper Græcorum vrbes adhuc sub barbaris erant. Rex autem minabatur Græcos se iterũ inuasurum. Decet profectò illos commemorare, qui superiorũ operibus salutis extremam manum imposuerunt, cùm omnẽ ex mari barbariem depulissent. hi verò fuerunt qui circa Eurymedontẽ classe pugnarunt, & in Cyprũ militaturi se contulerunt: itemq; in Aegyptum nauigauere, plurimasq; alias terrarũ oras peragrarunt. Horũ meminisse oportet, his gratia est habenda, ꝙ regem perterritum coegerunt de salute sua cogitare potius quàm ad Græcorũ perniciẽ insidias tendere. Atq; id bellum per omnes vrbes diffusum fuit, dum Græci seipsos omnesq; linguæ eiusdem homines aduersus barbaros tutarentur. Pace verò demũ confecta, honorataq; ciuitate, contigit ei quod solet ab hominibus in eos quibus prospere res succedunt oriri, primo quidẽ æmulatio, ab æmulatione deinde inuidia, quæ hanc ciuitatẽ inuitam in bellũ cùm Græcis gerendũ traxit. Post hęc inito bello in Tanagra congressi sunt, pro libertate Bœotiorũ aduersus Lacedemonios cõcertantes. Cumq; incertus pugnę esset euentus, quod postea secutũ est, rem ipsam aperuit. Pleriq; sanè aufugerunt, destituẽtes Bœotios, quibus auxilium allaturi conuenerant. Nostri autem die tertia in Enophitis potiti victoria, eos qui iniustè fugerãt, iuste reduxerunt. hi vtiq; primi post bellũ Persicũ Græcis gratia libertatis auxiliati contra Græcos, viri quidem pręclari, & libertatis autores his quibus opem tulerant, his in monumentis honorati à ciuitate priores sunt positi. His verò peractis, cùm increbresceret bellũ, Græciq; omnes sumptis armis regionem deuastarent, vrbiq; non dignã gratiam redderent, eos nostri nauali prælio superarunt, & eorum duces Lacedęmonios comprehenderunt: quos quamuis iugulare liceret, dimiserunt, pacemq; firmarunt, existimantes aduersus eiusdem generis homines ad victoriam vsq; pugnandũ, neq; ob propriam ciuitatis indignationem Græcorũ communionem penitus dissoluendam, sed aduersus barbaros ad necem vsq; certandũ. Hos itaq; laudare viros decet, qui hoc bello peracto hic iacent, quoniã ostenderunt inanem esse illorũ suspicionem, siqui Atheniensium virtuti diffisi opinentur in primo contra barbaros bello alios quosdam præstantiores Atheniensibus extitisse. Hi.n. omnis cùm Græcia seditionibus agitaretur, ipsiq; viros cæteris Græcis præstantiores bello superatos cõprehendissent, declarauerũt eos seorsum se vincere, quibus cùm communiter barbaros expugnauerant. Tertium post pacem hanc bellum improuisum & graue exortum est, in quo cùm multi fortesq; viri occubuissent, hic conduntur. Quorum multi circa Siciliã plurimis sunt potiti victorijs pro salute Leontinorum, quibus iureiurãdo adstricti opem ferebant, quo fœdere ad ea loca nauigauerant. Cùm verò diuturna esset nauigatio, ac interim rerum discrimine penuriaq; ciuitas premeretur, neque illis posset succurrere, negatis subsidijs res eorum haud prosperè successerunt. Quorũ hostes belloq; aduersarij maiorem temperantię virtutisque laudem quàm amici aliorum habent. Multi præterea nauali bello per Hellespontũ die vna omnes aduersariorum naues ceperunt, plurimasq; alias deuicerunt. Bellum verò idcirco insperatum durumq; vocaui, quia nullus existimasset reliquos omnes Græcos contra ciuitatem tam acerrimo studio contentionis accendi, vt regem illũ barbarum infensissimum quem vna nobiscũ expulerãt, rursus per legatos ad bellum Græcis inferendum irritare non dubitarent, & vniuersos tum Græcos, tum barbaros ad hanc vrbẽ obsidendam colligere. Vbi præcipuè potentia, virtusq; ciuitatis huius effulsit. Nam cùm existimarẽt eam iam succubuisse, nauesq; obsessæ circa Mitylenen essent, ipsi auxiliũ laturi sexaginta naues ingressi, viri quidem sine cõtrouersia fortes, hostem profligarunt, liberarũt amicos. cùm indigno casu circumuenti, nõ autem mari interfecti essent, hic iacent. Quorum semper cùm laude meminisse decet. Nam illorum virtute nõ modo tunc ex nauali certamine, sed reliquo etiam prælio victoriam reportamus. Etenim propter illos tantã est nostra ciuitas gloriam consecuta, vt nunquã expugnari posse nec ab omnibus quidem hoĩbus crederetur. Quod certè haud ꝓcul à veritate abest. Neq; enim aliorũ insidijs viribusq;, sed ꝓpria dissensione deuicti sumus. Nẽpe nũc etiã ab exteris sumus inuicti. Sed ipsi nos expugnauimus, nobis ipsis succubuimus. Post hęc tẽpora pacatis omnibus, cumq; alijs pace cõfecta, intestina nobis seditio coorta est, in qua se ita gesserũt, vt si quidem omnino satis decretũ esset homines seditionibus agitari, nemo videatur aliter ægrotare patriã optaturus. Nam ex Piræo & vrbe quàm benigne atq; domesticè preter cæterorum Græcorũ opinionem ciues inuicem conflixerunt? bellumq; aduersus eos qui Eleusine erant cõcitum, quàm moderate transegerũt atq; sedarunt? Horũ profectò omnium alia nulla est causa præter verã ipsam cognationem, quæ amicitiam firmam atq; cognatã non sermone, sed re his hominibus indidit. Oportet aũt eos etiam qui hoc in bello mutuis vulneribus conciderunt, memoria colere, & vtcunq; possumus, inter se eos cõciliare votis sacrificijsq; pro illis qui superauere peractis, quandoquidẽ & nos conciliati sumus. Neq;.n. improbitate inimicitijsq;, sed infelicitate quadã manus inuicem cõseruerunt. Horum verò testes sumus ipsi superstites. Nam cũ illis genere coniuncti simus, mutuo damus veniam, & recipimus, siquid vel in alium intulimus, vel perpessi sumus ab alio. Deinde cũ in summa rerum tranquillitate quiesceret ciuitas, barbaris quidem ignoscebat, quod infestati ab illa satis fortiter repugnauerunt. Græcis aũt indignabatur, quia pro acceptis beneficijs iniuriam quandoq; retulerant, dum societatem cùm barbaris inirent, nauesq; quibus fuerant seruati, diriperent, dissiparentq; muros quibus nos mœnia eorum ne corruerent, quãdoq; defendissemus. Instituit itaq; ciuitas vltra haud tueri Gręcos siquando vel à Græcis, vel à barbaris opprimerẽtur. Cũ verò nos in hac essemus sententia constituti,

constituti, putarentq; Lacedemonij nos libertatis tutores iacere, opus verò suum fore posthac, vt alios subiugarent, sic egerunt. Quid multis opus est verbis? Neq; enim vetera, neq; multis retro seculis gesta dicerem quę sequűtur. Neq; nos latet, perterritos Græcorum primos Argiuos, Bœotios, Corinthios auxiliű ciuitatis huius implorauisse. Quodq; omnium diuinissimű est, rex ipse tanta est indigentia pressus, vt nō aliunde quàm ex hac ciuitate, quam omni studio diruere conatus fuerat, salutẽ suã tutari posse confideret. Enim verò si quis hanc ciuitatẽ incusare iure voluerit, hoc duntaxat obijcere poterit, ꝙ misericordia nimis semper afficiatur, diligentiusq; subleuat succumbentem. Ea siquidem tempestate tolerare nō potuit, quodűe instituerat vltra seruare. Decreuerat sanè nullis vnquã eorum à quibus iniuriam accepisset, succumbentibus opem ferre. Mutauit tamen propositum, & auxilium præstitit. Vnde Græcos liberauit à seruitute, ita vt liberi vixerint, donec ipsi se inuicem subiugarunt. Regi verò succurrere ausa est minimè. verebatur.n. triumphos ex Marathone, Salamina, Plateis antea reportatos. Sed quum fineret exules, & voluntarios adiutores illi fauere, fine cõtrouersia eű quoq; seruauit. Structis aűt muris, fabricatisque nauibus, belloq; suscepto quãdo coacta est bellű gerere, pro Pariorum salute cõtra Lacedæmonios dimicauit. Metuens verò ciuitatem rex, postquã Lacedæmonios viderat nauale bellű renuere, & idcirco deficere volens, postulauit Græcos qui in continenti erant, quos prius ipsi Lacedæmonij exhibuerãt, si propugnandű foret nobiscű cæterisq; belli socijs, arbitratus hoc sibi negatű iri, quo deficiẽdi à nobis occasionem nãcisceretur. Vbi à propugnatoribus socijsq; alijs est deceptus. Nanq; exhibere illi voluerunt, cõuenerűtq; iureiurãdo adhibito Corinthij, Argiui, Bœotij, cęterique belli socij, si daret pecunias, vt eos illi qui in continenti erãt Græcos traderent. Soli verò neq; tradere, neq; iurare tunc ausi sumus, vsqueadeo mos ciuitatis huius generosus, liber, cõstans, integer, & natura barbaris est infensus, propterea ꝙ homines hi absq; vlla barbarorum commixtione puri integriq; sunt Græci. Neq; enim miscẽtur nobiscum Pelopes, aut Cadmij, aut Aegyptij, Danaiűe, alijq; permulti, natura quidem barbari, lege solummodo Gręci, sed ipsi Gręci duntaxat nulla prorsus infecti barbarorum cõfusione perseueramus. Quæ quidẽ puritas odiű huic ciuitati aduersus genus alienum ingenuit. Soli rursus puriq; ex hoc perseuerauimus, ꝙ opus profanum perpetrare noluimus, Græcosq; barbarorum manibus tradere. Ad hæc igitur descendẽtes, ex quibus primo superati fuimus, fauente Deo, felicius quàm tunc bellum posuimus. Nam retinentes naues, muros, nostrasq; colonias, à bello liberati sumus: adeo libenter & hostes ipsi destiterűt. Viros tñ fortes hoc quoque in bello amisimus, partim apud Corinthű regionis asperitate, & angustia interceptos, partim proditione apud Lecheű profligatos. Insignes quoq; viri, qui & regem liberauere, & ex mari Lacedæmonios expulerunt. Quos ego equidem in memoriã vobis reduco. Vos autem viros hmői collaudare celebrareq; decet. Atq; opera quidem hęc virorű hic iacentiű, cęterorumq; omniű quicunq; pro patria obierunt, quæ relata sunt, multa sunt, atq; præclara: sed quæ restant, plura admodű pręstantioraq; sunt. Atqui dies multi vix noctesq; sufficerẽt, siquis omnia cõplecti voluerit. His ergo memoria repetitis, vnumquenq; virű oportet natos horű assiduè exhortari, vt tanquã in bello maiorű suorum ordinem seruent, neq; per ignauiam aufugiant. Equidem, ô virorű præstantium filij, vos ipse & in præsentia exhortor, & in posterű quemcunq; vestrum nactus fuero, admonebo semper, & cohortabor, vt quàm optimi euadere contendatis. Nunc quoq; par est vobis referre quę nobis patres vestri finxerunt, mandaruntque posteris predicare siquid paterentur, cùm foret periclitandű. Recensebo igitur vobis in pręsentia quæ ex illis ipsis audiui, quęűe ipsi nunc vobis, si facultas daretur, libẽter præciperent, coniecturam equidem ex illis quæ quondã dicebãt, facio. Existimate verò nűc quæ referam illos ipsos audire loquentes. hunc aűt in modum exorsi sunt. Quòd ex præclaris parẽtibus orti estis, ô filij, pręsentia vobis testãtur: profectò cùm nobis liceret turpiter viuere, honestè emori maluimus, quàm vos cæterosq; posteros infamiæ cuiquam subijcere, ac parẽtibus nostris maioribusq; dedecori esse, putãtes homini suos dedecoranti nō esse viuendű, ei nanq; neq; in vita, neq; post mortem amicű aliquem esse, vel hominű, vel deorum. Oportet igitur vos verború nostrorum memores, siquid aliud exercetis, cùm virtute exercere, sciẽtes absq; virtute exercitationes & possessiones omnes turpes malasq; esse. Diuitiæ nanq; splendorem afferunt nullum eas cùm ignauia possidenti. neque.n. sibi hic, sed alteri parat possidetq; diuitias. Neq; forma corporis atque robur timido ac prauo cùm insunt, decorem pręstant. Eum nanq; dedecent, notiorem efficiunt, ignauiam patefaciunt. Præterea scientia quęuis remota iustitia aliaq; virtute nō sapientia, sed calliditas esse videtur. Quorum causa & primo, & postremo, atq; per omnia omni studio diligentiaq; contendite, vt & nos, & maiores nostros virtutis gloria superetis. Alioquin scitote, si vobis virtute præstemus, victoriam hanc nobis dedecus allaturam, sin superemur à vobis, felicitatem. Ita verò maxime nos quidem superabimur, vos aűt superabitis, si ea ratione vitã instituetis, vt maiorű gloria nō abutamini, neq; eam vt ita dixerimus, expendatis erogetisq;, scientes viro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere, quàm seipsum honorandű non propriam ob virtutem, sed propter gloriam superiorű præbere. Gloria.n. parentum natis præclarus est magnificusq; thesaurus. Vti verò pecuniarű honorumq; thesauro, & hunc ad posteros non transfundere, propriæ possessionis gloriæq; defectu, turpe, & à viri generositate penitus alienum. Si igitur hæc exercueritis, vitæ demű fatis exactis chari ad nos filij charos parẽtes proficiscemini. Sinautem neglexeritis hæc, & improbi euaseritis, nemo vos libens excipiet. Natis quidẽ nostris hæc sint dicta: patres autẽ nostros, ac matres sicuti nostrű supersunt atq; consolatione indigent, cõsolari oportet, quia deceat facilè quęcunq; acciderint ferre, neq; cùm illis vna deplorandus est casus. lamentationibus enim aliorum non indigebunt: satis enim sors tristitiæ illis inferet. Mederi profectò lenireq; oportet, & in primis illud commemorare, ꝙ maxima eorum quę exoptare solent, exaudientes dij iam tribuerunt. Neq;.n. immortales sibi filios dari, sed bonos & illustres optabãt. Cuius quidẽ voti compotes effecti sunt, quod maximű existimãdum est bonű. omnia verò mortali viro ad votű in vita succedere, haud facile est. Atqui si fortè forti animo tolerabunt, videbuntur reuera fortium filiorű parentes ipsiq; fortes esse. Sinautem dolori succumbẽt, suspitionem hominibus inferent, ne forte aut parentes nostri minimè sint, aut qui nos laudibus efferunt, mentiantur. At horű neutrum euenire oportet, imò verò laudatores nostros re ipsa præcipuè illos esse, ostendẽtes se reuera parẽtes viros esse virorű. Enimuerò vetus illud prouerbiű, Nihil nimis, scite dictű videtur. Nam qui ita se cõparauit, vt ex ipso pendeant omnia quæ ad beatitudinem ei conferunt, aut quàm proximè ad hoc accedat, nec ex alijs pẽdeat hominibus, qui si vel bene vel male agant, hic sua quoq; mutare cogatur: is optimè vitã instituit, temperãs, fortis, prudens is est: hic siue pecunias nanciscatur ac filios, siue amittat, prouerbio semper parebit. Nunquam.n. nimis aut lętitia exultabit, aut dolore deijcietur, propterea ꝙ ipsi pareat. Tales esse & nostros debere iudicamus, & volumus. Atqui & in præsentia nos ipsos tales penitus exhibemus, haud certè perturbatos, vel nimio metu perterritos, si nunc vita decedere nos oporteat. Oramus quoq; patres nostros ac matres, vt similiter affecti vitã futurã agant, scientes ꝙ non lamentationibus eiulationibusq; maxime nobis gratificabunt: verű siquis est his qui defuncti sunt, sensus viuẽtiű, ita maxime nobis molesti futuri sunt, si seipsos perdiderint, & iniquè fortẽ tulerint:

rint: sin autẽ moderatè ac leuiter, nobis summopere obsequẽtur: nostra porrò cùm iam finẽ habebunt, qui hominibus est pulcherrimus. Quamobrẽ collaudanda sunt potius q̃ deflẽda. Profectò si vxores nostras filiosq; tuebuntur, & nutrient, & his incumbent, ita maximè casus obliuioni mãdabunt, pulchrius ue & rectius nobisq; gratius vitam agent. Hęc igitur nostro nomine nostris prędicare sufficiet. Ciuitati verò mandamus, vt parentũ nostrorum filiorũmq; curam habeat, & hos quidem honestè erudiat, illorũ verò senium digne foueat. Cognouimus certè vos, etiam si hæc minimè præceperimus, optime curaturos. Hæc igitur, ò filij defunctorum atq; parẽtes, vt moneremus illi mãdarunt: ego verò quantũ possum, diligentissimè moneo, eorumq; nomine obsecro, iuniores quidem, vt præclaras suorum res imitentur: seniores aũt, vt de se optime sperent. Nempè senectutem vestram priuatim publiceq; alemus: & quęcunq; ex illorum progenie nacti fuerimus, summa beneuolentia cõplectemur. Ciuitatis verò prouidentiã ipsi minimè ignoratis, quę statutis legibus, parentes & filios eorum qui in bello interiere, tutatur, & ante alios ciues summo magistratui talium cõmittit curam, ne vlla prorsus iniuria parentes horum afficiantur. Filios autem educat ipsa, studetq; vt illis ignota sit orbitas. Nam ipsa parẽtis gerit vicem & dum pueri sunt, & cùm ad maturam etatem venerunt, ad officia sua trãsmittit, omni armatura fulcit, & ornat, patris studia ostendit, & memorat, dum paternæ virtutis tribuit instrumenta. Ac simul auspicij gratia iubet tũc primum domum paternam ingredi filium quasi imperaturum, & armis cum robore fultum. Eos præterea qui decesserunt è vita, honorat, ceremonias quotannis lege decretas cõmuniter cunctis instaurans, quæ priuatim vnicuique propriè peragi solent. Gymnica item certamina equestriaq; instituit, musicosq; ludos varios adhibet. Ac profectò quod ad defunctos spectat, hæredis & filij subit conditionem: quo ad filios, patris: quo ad parentes cæterosq; huiusmodi, curatoris, omni diligentia semper omnibus prouidẽs. Quarum rerum animaduersione quæ acciderunt, æquo animo ferre debetis. Nã hoc pacto & mortuis, & viuentibus eritis gratiores, facileq; curabitis, & facilè curabimini. Nunc verò vos, ac cæteri omnes qui communiter secũdum legem eos qui naturæ cesserunt, iam lugubribus expiationibus prosecuti estis, abite. Hic est, ò Menexene, Aspasiæ Milesiæ sermo. MEN. Per Iouem, ò Socrates, beatam dicis Aspasiam, si cùm mulier sit, tales potest orationes cõponere. SOC. At si minus credis, sequere me, dicẽtem ipsam audies. MEN. Sępenumero cũ Aspasia fui, Socrates, & qualis sit, noui. SOC. Cur igitur eam non veneraris? Cur non habes propter hanc orationem illi gratiam? MEN. Ingẽtem equidẽ habeo gratiã mulieri huic, seu viro, quisquis tibi orationem hanc tradidit. Ac prę cæteris multis narrãti gratiam habeo. SOC. Benè quidem. Sed ne me prodas, vt deinceps multas eius præclarasq; de ciuilibus rebus orationes tibi recenseam. MEN. Bono animo es. Nõ prodam. Referas modò. SOC. Fiet vt postulas.

REIPV. PLATONIS, VEL DE IVSTO. DIALOGVS I.

Marsilij Ficini Argumentum.

QVANTO oculos præstat manibus, caput pedibus, ratio sensibus, anima corpori, finis omnibus quæ diriguntur ad finem, status motui, æternitas tempori, tanto contemplatiua vita actiuæ præstare videtur. Contemplatio enim actionis & principium est & finis, ducitq; illam pro arbitrio atque sistit, iubens denique inferiores motus, externamq; desinere actionem, vt intrinseca stabiliasq; actio liberior tandem possideatur. Sic vtique ab ipsa contemplatione Dei cœlestes naturalesq; motus, & actiones omnes tanquam à principio ducuntur, & reducuntur, veluti ad finẽ. Quamobrẽ Plato noster eo saltem cæteris ciuitatũ legumq; conditoribus est excellentior, quo cæteri quidem velut humani ad actionẽ magis ciuitatẽ instituerunt, ipse verò quasi diuinus ad actionẽ ciuitatis oẽm tam publicam q̃ priuatam potissimũ perducit ad contemplandũ, ciuitatemq; constituit sumptius antequã orbis dominam, neq; tam multis timendam, q̃ cunctis gẽtibus venerandã, cœlestẽ quasi Hierusalem pro viribus in terris exortam, in qua sublatis propriæ possessionis gratia contentionibus cõia sint pro ipso iure naturæ oĩbus oĩa, cõis sit copia, firma concordia, cunctorum vna voluntas. ideoq; ad contemplandũ semper expedita tranquillitas. Componit aũt integrã absolutæ Reipublicæ formã denario librorũ numero numerorũ oĩum integerrimo, numeros tũ intra se numeratos continente, tũ ex se innumeros replicante. Atque, vt sæpe his in libris præcipuè in secundo declarat, totã disputationẽ de iustitia à nobis inscribi mauult, q̃ de Republica: docẽs; vt arbitror, rem oẽm actionemq; & publicã & priuatã, non ad copiam, non ad potentiam, non ad victoriam esse, sed ad ipsam iustitiam penitus referendã. Quæ quidem iustitia omni sublata perturbatione, expulsisq; contentionũ impedimentis ciues tandẽ reddit expeditissimos ad verũ inuestigandum, deumq; colendũ. Eiusmodi verò cõtemplationẽ atq; cultum Plato noster iudicat præcipuum reipublicæ finẽ: vt quod neq; vnus, si solus vixerit, neq; plures si simul habitauerint, sine lege efficere possunt, multi saltem ciues cõi lege in vnum ciuitatis cœtum congregati perficiant. Præterea docet nos Timæus, & Critias ante ingentem terrarum inundationem Athenas alias extitisse, & quod Græcos, & apud Aegyptios, similibus inter se legibus gubernatas, quas dea Pallas condidit, educauit, & docuit, eamq; illis tradidit reipublicæ formam quã in his libris Plato conscribit. In libris verò de Legibus rempublicam ex gubernatione Cretensi, ex Lacedæmonia, & Attica noua componit; ipsamq; compositionẽ à Deo inchoat legum oĩum autore. Verũ vt ad præsentia redeamus, hanc quoque rempublicã felicibus auspicijs exorditur ab ipsis diuinę sapientiæ sacris, à seniorum consuetudine atque consilio, à religiosa iustitia atque sanctitate. Ex eo.n. quod & vota Deo, & sua cuiq; reddẽda dixerat, incipit iam de priuata quadam iustitia disputare, per quam ad publicã opportune suo loco transibit. Tu verò memento in his à Platone significari, absq; diuina humanaq; iustitia, seniorumq; consilio, ac sapientiæ diuinæ fauore, non posse ciuitatem vel ab initio cõstitui prospere, vel constitutã feliciter gubernari. Deinceps argumẽtum primi libri perstringens, ex plurimis grauibusq; præceptis necessaria quædam excerpam. Moderata iuuentus facilem efficit senectutẽ, immoderata difficilẽ. Qui corporis obsequitur libidinibus, procul dubio insanis seruit tyrannis. Animus in senectute sedatis perturbationibus quas secũ affert iuuẽtus, segregatus à corpore, diuina proprius & apertius inspicit. Innocẽtia sola optimã in posterũ spem aĩo præbet, vnicũ vitæ solamẽ. Vir sanæ mẽtis ad id in primis pecunias esse vtiles iudicabit, vt quicquid vel Deo vouerit, vel homini promiserit, aliterq; debuerit, impleat, neq; ob paupertatẽ adducatur aut mentiri cuiquã, aut vlla in re defraudare. Pecuniæ nãq; referẽdæ sunt ad iustitiã, iustitia verò ad vitæ vlterius præmiũ. Sed antequã disputationẽ de iustitia prosequamur, considerandũ moneo singula sub allegoria quadã à Platone disponi. Primo quidem Cephalus senex. i. caput, præbet disputationi caput. Deinde Polemarchus, quod & nomẽ significat, princeps. i. primus moderate pugnã aggredit. Deniq; Thrasymachus, i. pugnator ferox agit asperius. Socrates aũt, i. seruator potẽs vbiq; ab errore oẽs, & iniustitia seruat. Sed allegoriã cõmentarijs relinquentes ad definitionẽ iustitiæ iã pergamus. Simonidẽ, Pittacũ, Biantẽ, dixisse ferunt iustitiã esse, vera fateri, ac debitũ vnicuiq; reddere. Quod quidẽ ita nonulli interpretantur: Simplr verum cuilibet aperire, & quod acceperis, restituere. Id autẽ ideo Socrates improbat, q̃m insano neq; oẽ verũ patefaciẽdũ est, neq; arma reddẽda sunt quæ sanus dũ erat apud te deposuerat. Alij sic exponũt: Dare vnicuiq; qd sibi conuẽnit, ceu amicis emolumentũ, inimicis verò dãnum, prodesse quidẽ bonis, malos aũt lædere. Id iterũ improbat, propterea q̃ neminẽ vnquã lædere deceat. Quicũque.n. aliquid lædit, idipsum ad opus suũ propriãq; virtutẽ deterius efficit, & ineptius, vt qui canẽ lædit, ad propriã canis virtutẽ reddit ineptũ. Iustitia verò hois virtus est. Quisquis ergò lędit hoiem, ad iustitiã facit deteriorẽ. At iustitiam nũquam minuit, sicut neq; musica opus musicæ destruit. Quamobrẽ non est iustũ aliquẽ lædere. Inter hæc Thrasymachus, quod & alij multi aliàs, obijcit Socrati, q̃ respondere nunquã velit, semper aũt interrogare. Te verò latere non debet multis de causis Socratem quærere solitum semper potius q̃ docere. Prima, vt arrogantes admoneret in omni ætate discendum esse potius q̃ docendũ. Secunda, vt significaret veritatem mẽtibus per opportunam inquisitionẽ segregatis à corpore atque erroribus, statim infundi diuinitus. Quod & Auicenna magnopere cõprobat. Tertia, vt ostenderet rerum formas esse aĩs nostris ingenitas, per quas ipsa rerũ veritas

animis per intertogationem ad eas conuersis quandoque subtiliter. Quarta, quo declararet humanam sciētiam in negatione quadam falsi potius q̄ in veri affirmatione cōsistere. Adducitur deinde definitio iustitię à Thrasymacho, qualis & à Callicle in Gorgia, iustū esse quod est potentioribus vtile. Semper enim potentiores dominari, atq; ad vtilitatem suā ferre leges, ac subditos gubernare. Tunc verè subditos iuste agere, cum illis pareut legibus, quæ sunt ad vtilitatem gubernantium constitutæ. Socrates hunc ad contradictionem trahit. Quoniam possit princeps per ignorantiam mandare quæ sibimet sint dettimento futura. Quę si obseruet priuatus, tum iustus erit, quia dominanti pareat: tum iniustus, quoniam agat contra dominantis vtilitatem. Addit artem quamlibet absolutam, ideoque minimè indigam, in tractandis materijs, & hominibus, non suæ, sed rerum sibi commendatarum vtilitati consulere, quasi pupillis tutor, medicus ægris, nautis gubernator: similiterque magistratum legitimum subditorum vtilitati prospicere. Siqua verò ars ceu medicina mercedem exigit, non quatenus medicina est, cuius finis est morbi curatio, quęstum facit, sed quatenus cùm mercenaria quadam & quęstuaria commiscetur. Artem ergò ciuilem omnium perfectissimam, ideoque minimè indigentem atque seruilem constat multo minus vtilitatis gratia gubernare. Mitto quæ Thrasymachus temere, & cum quadam suimet repugnantia adducit contra iustitiam. Tu verò nota non decere quenquam petere principatum, & magistratus ambire. Item, si quando bonorum virorum existet ciuitas, non aliter pugnaturos gratia non imperandi, quàm nunc certent imperandi cupiditate. Tria verò nunc aduerte. Primum, malos non esse admittendos ad magistratum. Secundū, ciues non malos, quo libēter graue onus gubernandi suscipiant inuitādos, imposito quodam præmio stipendij atque honoris. Tertium, probos homines qui neque auaritia, neque ambitione mouentur, eo duntaxat discrimine metuq; prouocari ad remp. oportere, ne videlicet ipsi deteriorū iniustæ gubernationi subijciantur. Plato diuinus intelligit, si quis vnquam alius, officium gubernandę patrię, si iustum sit, voluntariū esse debere. Sed probatissimi ciuis exemplo vult iniquam illorum arrogantiam improbare, qui qualibet via semper ambiunt magistratus, dignitatesq; aucupantur. Qua verò ratione dignitatibus ipsi digni fiant, omnino non curant. Vult ergo id officium voluntarium esse simul atque necessariū, vt vir probatissimus libentissimè patriæ suæ suscipiat gubernacula, sed tunc solum id faciat, quādo necessitas postulat, interea verò contemplationem præferat actioni: verùm rebus quandoque vrgentibus actionem circa publicum bonum ad tempus cōtemplationi propriæ anteponat. Id totum ex epistola Platonis ad Archytam Tarētinum comprehendi planissimè potest. Confutatur deinceps tyrannicū Thrasymachi dictū, iustitia quidem in genere insipientiæ malique, iniustitiā verò in genere sapientiæ boniq; collocans. quod quidē ideo falsum esse monstratur, quia quælibet ars, sapientia quædam est, atque circa quæ sapiens est, circa eadem est & bona. Vir autem in quauis arte doctus non plus alio docto in actione artificiosa quærit, imò pariter actionem exequi atque similiter. Et quamuis doctum adæquare tantum velit, indoctum tamē vult superare. At indoctus temere nonnunquam plus sibi assumere tentat quàm doctus simul atq; indoctus. Illi similimus est vir iustus, nihil plus habere cupiēs alio iusto, sed aliquid tamen idest virtutis plus iniusto. Iniustus autem indocto similis tam iusto quàm iniusto plus habere contendit. Conclude contra Trasymachum, iustitiam quidem ad sapientiæ boniq; genus, iniustitiam verò ad genus insipientiæ malique referēdum. Adde iniustitiam esse infirmitatis omnium causam. Nam in quolibet cœtu odium & discordiam pariēs, infirmissimum primo cœtum reddit, deinde dissoluit. Eatenus verò consistere cœtus potest, quatenus nonnihil distributionis iuste seruatur. Per iustitiam ergo consistit, per iniustitiam verò dissoluitur. Per illam & sibi inuicem, & alijs est amicus, per hanc vndique inimicus. Quòd autem in qualibet cōgregatione, idem & in quolibet animo iustitia & iniustitia facit, vt iustus quidem secum ipse consentiat, amicusq; sibi sit, & hominibus, atque superis. Illi enim iustissimi sunt, vt nō mirum sit iustum illis similem etiam amicum esse. Iniustus autem in his omnibus omnino contra se habet. Præterea res quælibet proprium quoddam habet opus. Requirit quoque virtutem propriam, quandam scilicet facultatem: per quam aptissimè proprium perficiat opus, sine qua id efficere nequit. Cum igitur anima proprium quoddā habet, ceu consulere atque gubernare, multoq; prius & viuere, propriam quoque virtutem exigit, per quam hæc cōmodissimè peragat, qua sublata laborat. Virtus aūt aiæ iustitia est, iniustitia verò vitium. Quapropter per iustitiam perfectè consulit, & gubernat, viuitq; feliciter. Sublata verò iustitia, contra. His dictis primus liber cum quadā correctione cōcluditur. Nempe cùm prius dicendum esset quid iustitia sit quàm qualis, factum est hactenus econuerso, dum Socrates partim disputantes sequeretur, partim per notiora principia disputans, audientium tum ingenio indulgeret, tum facultati consuleret.

SOCRATES, GLAVCO, Polemarchus, Thrasymachus, Adimantus, Cephalus.

DEscenderā heri in Pireū vna cū Glaucone Aristonis filio, vt & Deā precarer, & celebritatē spectarē, quo nā modo acturi essent, quæ tunc primū agebant. Pulchra igitur mihi patria pōpa visa est: sed nihilominus, vt videbatur, decens fuit ea quā Thraces mittebāt. Cū verò & preces egissemus, & spectaculo interfuissemus, in vrbem regrediebamur. Aspexerat autē procul nos redeūtes domū Polemarchus Cephali filius, seruulūq; currentē mittēdo, expectare iussit. A tergo igitur veste me apprehendēs seruus, Iubet vos, inquit, Polemarchus manere. Egoq; ad eū cōuersus, vbi nam ipse esset, interrogaui. At te ponè sequitur, inquit. Verū expectate. Expectabimus rñdit Glauco. Ac paulò pòst Polemarchus venit, vnaq; Adimātus Glauconis frater, & Niceratus Niciæ filius, & alij cōplures, qui à pōpa venire videbant. Igitur Polemarchus, videmini, inquit, ò Socrates, tanquā abituri ad vrbē contendere. Non male, inquā, coniectas. Vides ne, inquit, quot sumus? Quid ni? Aut ergò his fortiores esse uos oportet, aut manere. Vnū hoc concedetis, inquā, vos videlicet permissuros abire nos, si persuaserimus dimittēdos esse. Nūquid persuaderetis, inqt, non audituris. Nequaquā, inquit Glauco. Perinde itaq; tanquā audituri non simus, inquit, deliberate. Tunc Adimātus, Nescitis, inquit, vesperi facibus cursuq; equorum ludendū in honorem Deæ? Equorū cursu inquā? Nouū hoc certè, faces ne gestantes, & vicissim illas sibi tradēt, equisq; certabūt? An ita dicis? Ita prorsus, inqt Polemarchus. quare aut potentiores sitis necesse est, aut hic maneatis. Nocturna præterea sacra peragent digna certè spectatu. Surgemus.n. post cenā, eaq; sacra spectabimus, aderimusq; illic inter multos familiares, & cōfabulabimur. Sed manete, nec aliter facite. Atq; Glauco, videt, inquit, manendū esse. Verū si videt, inquā, sic facere oportet. Profecti igit sumus domū Polemarchi, ibiq; reperimus & Euthydemū & Lysiam Polemarchi fratres, Trasymachū Calcedonium, Charmetidem Pœaneū, & Clitophōtem Aristonymi filiū. Erat & intus pater Polemarchi Cephalus, valde quidē senex, vt mihi videbat, diu nanq; eū non viderā. Sedebat aūt coronatus in quodā ceruicali, & sede. In aula.n. sacrificauerat. Cōsedimus igit iuxta eū plerīq; sedibus in orbē dispositis. Quā primū itaq; me conspicatus est Cephalus, salutauit, dixitq;: O Socrates, raro admodū ad nos accedis, in Piræum descendens. Oporteret aūt. Nam si ego adhuc valerē, vt in vrbē venire possem, minimè opus esset vt tu huc ad nos sed nos ad te tenderemus. Nunc aūt te huc crebro aduētare decet. profectò quāto magis me corporis voluptates deficiūt, tanto cupiditas cōfabulandi, & voluptas, quā ex ea re capio, augetur. Hoc igit age, & vna cū istis iuuenibus huc ad nos veni tanquā ad amicos apprime familiares. Atqui inquā ego, ò Cephale valde quidē delector senilibus sermonibus. Videtur.n. mihi audire ab his oportere, qui viā aliquā iam perfecerint, quę & nobis fortasse peragēda erit, q̄ aspra, & difficilis, vel q̄ facilis sit, & peruia. Atq; ex te libenter audirē, quid nā de hac re sentias, cū huc ætatis perueneris, quod in limine senectutis esse poetę aiunt, Vtrū difficultatē vitæ, vel quo ipsum enūncies. Ego tibi per Iouē, inquit, dicā, o Socrates, quod mihi videtur. Sæpe cōuenimus plerique fermè ęquales, antiquum illud seruantes prouerbiū. Plurimi ergo nostrum in eo cœtu lamentantur, voluptatum quibus in iuuentute frui licuit, desiderio affecti, & rem veneream & cōuiuia cæteraq; generis eiusdem recordati, grauiterque ferunt, tanquā maximis priuati rebus, & tunc quidē se bene vi-

Seniles sermones libenter audiendi.

Defectus & obmedis, & incommodis. xisse affirmant, nunc aūt ne viuere quidem. Nonnulli ēt domesticorum conuitia contumeliasq; deplorant, & in hoc senectutem maximè accusant tanquā maximorum sibi causam malorum. Mihi autē hmōi hoīes haud iure senectutem vt horum causam culpare videntur. Nam si hæc cā esset, & ego eandē essem passus propter senectutē, & reliqui oēs qui ad id ætatis deuenerunt, verùm ego etiam multos non ita affectos inueni, & cùm Sophocle nōnunquam fui poeta, qui cùm à quodam quo nā pacto in venereis se haberet, interrogaretur, & an posset mulieribus admisceri, rectè respondit: Bona verba quæso, ò amice, libētissimè hæc tanquam furiosum aggrestemq; dominum aufugi. Perbelle igitur & tunc illi respondisse mihi visus est, & nunc non minus. Oīno.n. ab hmōi rebus in senectute multa pax inest & libertas. Quando.n. deferbuerunt iam cessaueruntq; libidines, oīno hoc Sophocleum accidit, nam à multis dominis, & his insanientibus liberamur. Sed & horum, ò Socrates, & eorum quę aduersus familiares dicuntur, vna quædam causa est, non senectus, sed mores hoīum. nā si modesti & faciles sint, haud nimis senectus his laboriosa contingit. Sin contra, & senectus, & iuuentus, ò Socrates, his difficilis. Tū ego mirifice his quæ dicebat delectatus, pluraque audire cupiens, ita eū ad reliqua prouocaui. Existimo profectò, ò Cephale, multos, quū ita dicas, minimè hæc admittere: verū putare facilè senectutē ferre te propter diuitias potius q̄ propter mores. diuitibus.n. multa solatia adesse dicunt. Vera, inquit, dicis. Non.n. admittūt, & dicūt quidem aliquid, non tn̄ quantum dici posset. Verum illud Themistoclis pulchre se hēt, qui Seriphio cuidā sibi per contumeliam obijcienti, ꝙ nō per seipsum, sed eius patriam tantā esset gloriam cōsecutus, ita respondit. Equidem si ipse Seriphius essem, in eadem gloria viuerē, tu verò si Atheniensis, minimè. Idem quoq; aduersus eos, qui quū non sint diuites, grauiter senectutem ferunt, dici pōt, quod neq; vir ipse modestus iniquè senectutē ferret cum paupertate, neq; immoderatus cum diuitijs facilè. Vtrū, aūt inquā ego, ex his quæ habes plura tibi à maioribus relicta sunt q̄ acquisiuisti, an contra? Nonnihil acquisiui, inqt, ò Socrates: medius.n. in pecunia extiti inter patrem & auū. Auus nempe meus Cephalus tantundem ferè quātum nunc mihi est accipiens suprà id multū accumulauit. Lysanias autē pater minores ēt eas opes q̄ nunc sint, effecit. Ego aūt sat habeo, si nō minores istis relinquo, sed aliquātulo maiores q̄ accepi. Hæc ego ideo interrogaui inquam, qm̄ mihi videbaris nō multum diuitias admirari, quod quidē plurimum ij faciunt, qui sibi Parturam qui e possessori diuitiis amor maior. eas non peperere. Qui autē illas parauerunt, duplo magis q̄ alij amant. Quemadmodum.n. & poetæ poemata sua, & filios patres diligūt, eodem modo qui acquisiuere pecunias, illis student tanquam operi suo, non ad vsum necessitatemq; vt alij. Ex quo difficilis eorum est familiaritas, cum nihil aliud prȩter diuitias laudare velint. Vera, inquit, narras. Et valde quidem, inquam ego. Sed hoc ēt mihi declara. Quid boni maximè ex diuitiarum possessione te existimas consecutum? Quod, inquit, non multis fortè persuaderem, si dixerim. Certo scias, ò Socrates, ꝙ postquā eò deuenit aliquis, vt breui iam moriturum se opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorū quæ in superiori vita neglexit. Etenim fabulȩ quȩ de inferis dicuntur, quemadmodū eos qui iniustè egerūt pœnas illic dare oporteat, irrisæ hactenus mouent tunc animū, ne fortè veræ sint suspicantē. Atq; ipse siue propter senectutis debilitatem, seu quod alteri vitæ propinquior illa acutius inspicit, solecitudinis & timoris plenus redit, atq; reputat examinatq;, siquem iniuria aliqua affecerit. Qui ergo inuenerit multas eius in vita iniqtates, ex ipso somno tanquam pueri frequenter excitus extimescit, & pessima in spe viuit. Qui aūt nullius iniuriæ sibi conscius est, huic iucūda spes semper adest optima senectutis nutrix, quemadmodū Pindarus ait. Scite nāq; ille, ò Socrates, illud cecinit. Quicunq; videlicet iustè sanctéq; vitam exigit, dulcis eū spes comitat̄ cor nutriēs, senectutemq; fouēs, quæ maximè hominum volubilem gubernat animum. Spes nutrix optima senectutis. Bene igitur & apprime mirandum dicit. Ad hæc ego existimo pecuniæ possessionē plurimi faciendā esse, nō cuiuis homini, sed modesto & ęquo. Modestis hominibus plurimi faciēdā esse pecuniam. plurimum ad id confert pecuniarū possessio, vt quis illuc intrepidus proficiscatur, cum neq; inuitum quempiā circūuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat vel votas Deo victimas, vel pecunias homini. Habet præterea & vtilitates alias, ac sanè permultas. Sed si vnū vni conferatur, ò Socrates, non minimum ego ponerem ad hoc homini mentē habenti, imò plurimum conferre pecunias. Egregiè loqueris, inquā, ò Cephale. Hoc aūt ipsum, iustitiam. s. vtrū ita simpliciter veritatē dicimus esse, & reddere quod quis acceperit? vel hæc eadē facere, aliàs iustum, aliàs iniustum est? Quod hinc apparet. Vnusquisque.n. diceret, siquis ab amico sanæ mētis arma acceperit, idem verò insanus repetat, nō oportere ea reddi, neq; iustum esse eū qui reddat, vel rursus homini sic affecto vera oīa dicat. Rectè, inquit, loqueris. Non ergò hæc est iustitiæ definitio, vera dicere, & deposita reddere. Rectè nimiū dicis, ò Socrates, sermonē subijciens Polemarchus inquit, si quid credere decet Simonidi. Hic Cephalus, Sermonē vobis trado, inquit. Nā sacra me curare oportet. Nunquid Polemarchus, inquā, tibi hæres est? Et ille quidem arridēs, est profectò, inquit, & simul ad sacrificandū discessit. Dic, inquā, igitur sermonis hæres, quid rectè dici de iustitia à Simonide asseris? Quod, inquit, iustū esse dicit debitum vnicuiq; reddi. Iusti definitio ex Simonide. Atq; hæc dicens rectè loqui videt̄. Atqui non facilè, inquā, est fidē Simonidi abnegare. Sapiēs.n. & diuinus vir. Verū quod dicit, tu fortasse intelligis, ò Polemarche. ego aūt ignoro. Manifestum.n. est, non eum dicere quod paulò antè dicebamus, s. depositum alicui non sano reposcenti reddere. Atqui debitū quodāmodo est hoc, qđ depositū est. Nonne? Certè, inquit. Reddēdum aūt, neq; tn̄ tunc, quando aliquis non sanus repetat. Vera dicit, inquit ille. Aliud igitur q̄ hoc dicit Simonides, quādo iustum esse asserit, debitum reddere. Aliud per Iouē. Amicis.n. putat amicos benè facere debere, non aūt malè. Intelligo equidem quod minimè debita redderet ille, qui ei à quo depositum accepisset, aurū redderet, siquidem retributio, & receptio noxia foret, amici aūt essent inuicem, qui recipit & qui reddit. Nōne sic dicere affirmas Simonides? Sic prorsus. Quid aūt inimicis reddendū est qđ debitū? Oīno quod illis debet̄. Debet̄ aūt inimico, vt arbitror, ab inimico quod cōuenit, malū videlicet aliquid. Ergo poeticis velaminibus significauit Simonides quid iustum sit. Iudicabat.n. vt apparet, iustum esse, tribuere quod cuiq; conuenit. Hoc autem debitum appellauit. Verum quid putas ipsum dicturum, siquis eū rogett? ò Simonides, quæ nam facultas, & quibus, & quid tribuens debitū & conueniens, medicina vocatur? Quid nobis responsurum existimas? Nempe quæ corporibus medicamenta, cibos, potiones. Atq; eodem pacto si idē percontetur, quæ ars & quibus & quid præstans debitū & cōueniens, coquinaria nominatur, quid illi potissimū respondebit? Quæ suauia obsonijs condimenta. Age itaque quæ ars & quibus & quid tribuens. Iustitia nuncupabit? Si antè dicta sequi oportet, ea est iustitia quȩ amicis vtilitates, inimicis detrimēta reddit. Ergò benè amicos, male inimicos afficere iustitiam dicit. Ita mihi videtur? Quis maximè pōt morbo laborantes amicos bene afficere? Inimicos aūt contra, & ad bonam valetudinem, & ad malam? Medicus. Qui autem nauigantes ad maris periculum? Gubernator. Iustus verò in qua actione, & ad quod opus maximè potest amicis prodesse, inimicis nocere? Impugnando & propugnando, vt mihi quidem videtur. Non ægrotantibus, ò amice Polemarche, medicus est inutilis. Verū dicis. Non nauigātibus, gubernator. Certè. Nū igitur non pugnātibus iustus inutilis erit?

Haud hoc admitto equidem. Vtilis igitur & in pace, iustitia. Vtilis. Agricultura quoq; in pace vtilis. nõne? Et hæc. Ad fructuum perceptionem. Sanè.

Et coriaria. Vtiq;. Ad structurã velut calceorũ. Planè. Quid aũt de iustitia? Ad quẽ vsum aut quæstũ eã in pace vtilẽ dices? Ad cõmercia Socrates. Cõmercia verò dicis cõicationes, vel aliud q.d? Istud ipsum. Nũ igit̃ iustus bonus & vtilis erit in digerẽdis talis cõicator? An ille qui talo ludit? Ille profectò. Atqui in laterũ lapidũm ue structura melior & vtilior socius ipso architecto iustus erit? Minimè. Sed in qua cõione iustus melior erit q̃ citharista cõicator, queadmodũ citharista iusto in pulsandis chordis vtilior? In argento, vt mihi videtur. Non tñ, ò Polemarche, ad vtendũ argento, qñ oporteret equos vendi argento vel emi. Tunc sanè mango vtilior esset. An non? Apparet. Et qñ nauigiũ, faber nauis, siue nauta? Videtur. Ad quẽ igitur cõem vsum auri vel argenti iustus alijs est vtilior? Qñ id deponere volumus, & saluũ esse, ò Socrates, cupimus. Nũquid dicis, qñ nihil oportet ipso vti, sed cõdere? Prorsus. Quando igitur inutile est argentũ, tunc vtilis in ipso iustitia. Apparet. Et qñ falcẽ oportet custodiri, iustitia vtilis est & priuatim & publicè: quando aũt vti, vinearũ cultura? Patet. Dices prçtereà cùm clypeũ & lyram opus est custodire, non aũt in vsum promere, vtilẽ esse iustitiã? Quando autẽ vti his volumus, tunc disciplinã armorum & musicã esse vtilem? Necesse est. Atq; de alijs oĩbus silr̃ est dicendum: Iustitiam. s. in vsu rerum inutilẽ esse, quãdo verò non vtimur, esse vtilẽ? Apparet. Non multo igitur studio, ò amice, digna est iustitia, si tñ sit ad inutilia vtilis. Verùm hoc consideremus. Nõnne qui aptissimus ad percutiendum est in pugna siue pugili, seu quauis alia, idem quoq; & ad cadẽdum? Prorsus quidẽ. Nũ igitur & morbũ quicunq; vitare & occultare poterit, idẽ & inferre valebit? Mihi quidem videtur. Atqui exercitus ipsius idem optimus est custos, qui hostiũ & consilia & alias actiones furatur. Sic est profectò Cuiuscũque ergò quis aptus est custos, eiusdẽ & fur est aptus. Apparet. Ergò si maximè seruare argentũ poterit iustus poterit & furari. Ita ratio iudicat. Fur itaq; aliquis esse iustus ipse apparet, viderisque ab Homero didicisse. Ille. n. Autolycũ maternũ Vlyssis auũ admiratur, eumq; affirmat prç cçteris & furto & iureiurando valuisse. Videtur igitur iustitia & secundũ te & secundum Homerũ atq; Simonidẽ furatoria quçdã facultas esse ad emolumẽtum quidẽ amicorum, detrimentum inimicorum. Nõnne ita dicebas? Minimè per Iouem. sed nondũ noui quid dixerim. Hoc. n. mihi adhuc videtur, prodesse amicis iustitiã, inimicis obesse. Amicos aũt dicis tu esse, vtrum eos qui vnicuiq; boni vtilesq; videtur, vel qui sunt, & si non videantur? & inimicos eodẽ modo? Decens est amare quidẽ quos bonos & vtiles quis putet, odisse aũt quos malos & inutiles arbitretur. Nõnne in hoc aberrant homines? vt videantur multi sibi boni & vtiles esse, quũ mali sint & inutiles? multi autem contra? Aberrant certè. Istis igitur boni quidem inimici, mali autem amici.

Valdè quidẽ. Attamen iustũ tunc istis, malos quidem iuuare, bonos autẽ lædere. Apparet. Atqui boni quidem iusti sunt, talesq; vt nihil perpetrent iniustè. Vera loqueris. Secundum verò sermonẽ tuum eos qui nulla iniuria afficiant, iustum est lædere. Minimè, ò Socrates, praua. n. hæc oratio. Iustũ ergò eos qui iniurientur lædere, iustos verò iuuare. Probabilior hæc oratio q̃ superior. Continget ergò multis eorũ qui in iudicandis amicis errarunt, iustũ esse vt amicos lædant: mali. n. quandoq; amici adsunt: atq; itẽ vt inimicis prosint, cũ quandoq; sint boni. Atq; ita contraria dicemus eorũ quç proferri à Simonide dicebamus. Ita prorsus accidet. Sed retractemus. Videmur. n. non rectè amicũ inimicumq; posuisse. Quid hac in põne dãnas Polemarche? Quòd diximus amicũ esse eũ qui bonus & vtilis. Qũo id in præsentia corrigemus?

Amicũ dicemus eũ qui bonus vtilisq; & videatur, & sit. Eũ verò qui videatur quidẽ, sed non sit, videri quoq; amicũ, non tñ amicum esse. Atq; eadẽ ratio de inimico erit. Amicus igitur, vt videtur, hac rõne bonus erit: Inimicus aũt malus. Prorsus. Iubes nos addere iusto aliquid ad ea quæ dicebamus? Dicebamus porrò iustũ esse amico prodesse, inimico nocere. Nunc aũt vis dicamus iustũ esse, vt amicũ qui bonus est, iuuemus: inimicũ qui malus est, cõtra lçdamus? Perpulchrè mihi quidẽ hoc pacto dici videtur. Est igitur viri iusti aliquem hominũ lædere.

Decet sane prauos & inimicos lçdere. Detrimẽto affecti equi, meliorés ne an deteriores fiunt? Deteriores. Nũ ad canum virtutẽ, an ad equorum potius? Ad equorum.

Nõne & canes læsi deteriores ad canũ non ad equorũ virtutẽ efficiunt? Necessariò quidẽ. Hoĩes itaq;, ò amice, detrimẽto affectos, nõne peiores ad virtutẽ hoĩum iudicabimus? Oĩno. Atq; iustitia nõne humana virtus est? Est planè. Necesse itaq; erit læsos hoĩes iniustiores fieri. Videt̃. Possunt ne igit̃, inquã ego, musici ipsa musica aliquos amusos reddere? Nequaquã. Nũquid & equites equestri, ab equestri peritia alienos? Non licet. An iusti viri iustitia ipsa iniustos? Et ad summã, virtute ipsa boni malos facere possunt? Nõ certè. Nõ. n. caloris existimo opus esse frigidũ aliquod reddere, sed contrarij. Sic est. Neq; siccatis humidũ, sed cõtrarij. Valde quidẽ. Neq; igitur boni lædere est, sed eius contrarij. Videtur. Iustus autem bonus.

Oĩno. Nõ igitur iusti opus est, ò Polemarche, nocere vel amico vel alteri cuiquã, sed cõtrarij eius iniusti. Verissima loqui videris, ò Socrates. Siquis ergò iustum esse duxerit debita cuiq; tribui, deberi aũt intellexerit inimicis à iusto dãna, amicis vtilitatem, haud quaquã sapiens iudicandus. Neq. n. vera hæc. Cõstitit nanq; nullo modò iustum esse, quẽquã lædere. Fateor equidẽ. Pugnabimus itaq; vna ego ac tu, siquis hoc asserat vel Simonidem, vel Biãtem dixisse, vel Pittacũ, vel aliquẽ aliũ sapientũ beatorumq; virorũ. Equidem pugnare tecum vna aduersus eum paratus sum. Sed nosti cuius mihi esse hæc sñia videatur, qua iustũ asseritur prodesse amicis, inimicis obesse? Cuius nam? Periandri esse existimo, vel Perdiccæ, vel Xerxis, vel Ismeniæ Thebani, aut alterius cuiusdã opulẽti viri, maxĩa se posse putãtis. Vera nimiũ loqueris. Postquã hoc minimè apparet aut iustitia esse, aut iustũ, quod aliud hoc esse quis dixerit? Thrasymachus autem sçpius disputãtibus nobis contradicere cõcupiuerat, sed à præsentibus qui nos audire desiderabãt, prohibitus acquieuerat. Postquam verò finẽ dicendi fecimus, atq; ego hæc dixi, non vlterius se continuit, verùm seipsum colligens tanquã fera quædã in nos impetum fecit, quasi nos protinus discerpturus. Itaq; ambo, ego atque Polemarchus, exterriti sumus. Ille verò exclamauit, quæ vos nugæ hactenus, ò Socrates, occuparunt? Quid ue inuicẽ insanitis, vobis ipsis succumbẽtes? Quòd si reuera nosse cupis iustũ quid sit, me interroga solùm, ne ue vincere concupisce reprehendendo, postquã tibi responsum fuerit, aĩaduertens facilius esse interrogare q̃ respõdere. Sed tu ipse responde quid esse iustum existimes: neq; mihi dicas qđ decens sit, neq; quod vtile, neq; proficuum, neq; conducibile, neque conferens: verùm planè & perspicuè mihi edissere quid nã dicas. Neque. n. admittã, si hmõi nugas induxeris. Hæc ego audiens, exterrius sum, & ipm intuitus, metuebã: atq; vt arbitror, nisi prior eum aspexissem q̃ ipse me, mutus pçnitus euasissem. Nunc quando oratione ipsa exasperari cœpit, respexi ad eũ prior quo circa respõdere illi potui, subtremiscensq; dixi, ò Thrasymache, ne nobis sçuias. Si. n. in sermonis inuestigatione lapsi sumus egoq; & hic, pro certo habeto inuitos errasse nos. profectò si aurum rimaremur, nunquẽ spontè ita succũberemus inuicẽ inquirendo vt inuẽtionẽ impediremus. Quare ne existimes, cùm in prçsentia iustitiam perscrutemur, rẽ auro multò precioliorẽ, vsqueadeò inuicẽ nos ignaue cõcedere, vt nõ omni studio annitamur, quo ipsam plane cõperiamus. Sed vtputo eã asseq nõ valemus.

Iusti opus nõ esse nocere alicui

Quapropter

Quapropter nostri multò magis vos sapientes misereri decet, q̃ vrgere. Tunc ille hæc audiens, valde Sardonice profuseq; risit, & ò Hercules, inquit, hæc illa solita est Socratis ironia. Verũ hæc ego cognoui atq; prædixi, ꝙ tu respondere quidem nolles, sed ironia potius vtereris, & deniq; oĩa faceres potius q̃ interroganti cuiquã responderes. Sapiens inquã es, ò Thrasymache, recteq; nosti, ꝙ si quem interrogares, quot duodecim sunt, interrogãsq; prædiceres, ne mihi dicas amice duodecim esse bis sex, neq; ter quatuor, neq; sexies duo, neq; quater tria, alioquin minimè hm̃oi nugas admittã, nemo tibi sic interroganti rñderet. At si tibi dixerit, qũo, ò Thrasymache, dicis, ne respondeã eorũ quę prædixisti quicquã? Vtrũ, ò mirabilis vir, neq; ẽt si horum aliquid est xij. illud rñdeã, sed alienũ quiddam à vero? Vel quo pacto id ais? Quid tu illi ad hæc? Esto, inq̃t. Sed q̃ hoc illi simile est? Nihil prohibet, inquam ego. Quãuis.n. simile non sit, si tñ interrogato illi simile videaẽ, putãs ne illum minus ex hoc quod sibi videbiẽ responsurũ, siue nos interdicamus, siue non? Sic & tu facies, inquit? & aliquid eorum quę interdixerã, respondebis? Quid mirũ, inquã ego, si inquirẽti mihi sic videretur? At si ego aliã responsionem, inquit, de iustitia demonstrauero præter oẽs istas, istisq; meliorem, qua te dignum pęna putabis? Qua nam alia, inquã ego, q̃ ea quę conuenit ignoranti? Conuenit autẽ vt à docto discat. & ego igiẽ hoc pati me dignũ existimo. Quàm facetus es, inquit: verũ m pręter hoc qđ dicis, ẽt pecuniã tribues. Cũ videlicet aderit. Imò verò adest, inquit Glauco, pecunia. Dic iã Thrasymache, neque.n. deerit argentũ. Quinetiã nos oẽs pro Socrate isto spondemus. Ita prorsus existimo. s. vt suã Socrates seruans consuetudinẽ, nihil rñdeat, sed rñdentis orationem accipiens reprehendat. Quo nã pacto inquã vir optime rñdere quis posset, primo quidẽ qui neq; sciat, neq; scire se prędicet: deinde si quid de his existimet, tñ à viro nõ mediocris autoritatis prohibitus sit quę existimat dicere? Sed te magis æquum est dicere. profiteris.n. scire, licetq; tibi disserere. Gere igitur mihi morẽ, neq; inuideas Glauconẽ istũ aliosq; docere. Hæc ego cũ dicerẽ, Glauco cæteriq; hoc idem ipm̃ orabant. Eratq; manifestũ Thrasymachũ maxima cupiditate dicendi affici, vt se ostẽtaret. Arbitrabatur.n. habere optima quæ rñderet, verũ simulabat instare vt ego rñderẽ. Tandẽ verò concessit. Hæcq;, inquit, Socratis est sapĩa, ipm̃ quidẽ nolle docere, sed ab alijs discere, nullamq; gratiã inde referre. Quòd ego ab alijs discã, verũ, inquã, dicis: ꝙ aũt gratiã nõ referã, procul est à vero. Persoluo.n. quã possum; possum aũt laudare tm̃. Argentũ verò non habeo. Quanta verò indulgentia istud efficiã, si quis mihi bene dicere videatur, intelliges mox cũ rñderis. Existimo.n. te bene dicturum. Audi igitur, inquit ille. Affirmo equidẽ iustũ nihil aliud esse q̃ quod potentiori vtile. Cur nõ laudas? Scio noles. Siquidẽ didicero, inquã, prius quid dicas. Nunc aũt nondũ noui cũ dicis iustũ esse quod potẽtiori est vtile, quid velis inferre Thrasymache. Neq.n. tale quid dicis. Si Polydamas nobis fortior athleta sit, & sibi quidẽ conferat bouilla ad corpus, hunc cibũ esse & nobis illo debilioribus vtilẽ simul & iustũ. Molestus nimiũ es, inquit, ò Socrates, atq; hac accipis dicta, qua deprauare maximè sermonẽ possis. Haud est ita vir optime, inquã. Sed tu planius hoc enarra. An ignoras, inquit, ciuitatũ has quidem à tyrannis, illas verò à populo, nonnullas ab optimatibus gubernari? Noui equidẽ. Nõne in quauis ciuitate id plus põt, quod imperat? Quid ni? Fert aũt leges principatus quisq; ad suã semper vtilitatẽ, popularis quidẽ gubernatio populares, tyrannica verò tyrãnicas, in cæterisq; siĩr accidit. Ponentes aũt leges, ostẽdunt id iustũ esse his qui subiecti sunt, quod sibi sit vtile, atq; hoc transgredientem puniunt, tanquam iniustum & contra leges agentem. Hoc igitur est vir optime, qđ ego dico, in cunctis ciuitatibus idẽ esse iustũ quod illi principatui conferat. principatus aũt vbiq; vtpote potẽtior dominatur. Quare cõstat recte colligẽti, vbiq; idẽ hoc esse iustũ quod potentiori conducat. Nunc demũ, inquã, qd dicas intelligo. Verum autẽ id ne sit, tentabo perdiscere. Vtile quidem & tu respondisti iustũ esse Thrasymache, quanquã mihi ne id respõderẽ, interdixeras. Accedit aũt illud vltra vtile, quod dictũ est potentiori. Exigua forsitã, inquit, hæc additio. Nondum manifestum est inquã, magna ne sit an parua. Sed ꝙ hoc inuestigandũ sit an vera dicas, perspicuũ est, postquã iustũ esse cõferens quiddã ego confiteor, & tu addis potentiori conferens, ego aũt ignoro, considerandũ erit. Cõsidera, inquit. Faciã, inquã, ac mihi dicas, parere dominãtibus iustũ esse asseris?

Equidẽ. Vtrũ qui imperant in ciuitatibus quibuscũq; sine errore sunt semper, an errãt quãdoq;? Errare interdũ possunt. Nõne igitur cũ leges ferre aggrediũtur, partim rc̃te ferunt, partim verò nõ recte? Sic existimo. Recte aũt ferunt, cũ sibi vtilia statuunt: nõ recte, cũ contra? Ita ne, an aliter dicis? Ita prorsus. Quæ verò tulerint obseruãda sunt ab his qui subiacent. Atq; idest iustũ. Quid ni? Non solũ itaq; scđm sermonẽ tuum iustũ est id agere quod conducat potentiori, sed contra quoque qđ obsit. Quid ais? Quod & tu, vt quidẽ mihi videor. Verũ diligẽtius inquiramus. Non iam conuenit inter nos, principes nonnunquã ea imperare, quæ ab eorũ vtilitate aberrent: atq; ẽt quæcunq; ipsi imperent, iustũ esse vt qui subiecti sunt obseruent? Nõne hęc inter nos cõuenere? Ita vt opinor. Putato igiẽ inutile imperãtibus & potentioribus facere, iustũ esse, abs te esse cõcessum: q̃quidẽ imperãtes ea quæ sibi mala sunt, ex inscitia imperant. Tu aũt iustũ esse, affirmas, hęc facere quę ab illis imperanẽ. Nõne tũc, ò sapientissime Thrasymache contingit iustũ esse contrariũ facere eius quod tu dicebas? Quod.n. potẽtioribus inutile est, subiectis quodãmodo imperaẽ. Hic Polemarchus, Per Iouẽ, inquit, manifestissima hæc sunt, ò Socrates. Ita prorsus, si tu testis, inquit Clitopho, accesseris. Quid opus, inq̃t, est testibus? Ipse.n. Thrasymachus cõfiteẽ Principes nonnunquã quæ sibi non conducant, imperare: quæ quidẽ perfici ab inferioribus, iustũ sit. Nã facere, inquit Clitopho, quę à principibus imperãtur, iustũ esse posuit, ò Polemarche Thrasymachus. Etenim potẽtiori, inquit Polemarchus, vtile, ò Clitopho, iustũ esse posuit. Hæc aũt vtraq; ponens, cõfessus est rursus q̃nq; potentiores quę sibi vtilia non sunt, inferioribus imperare. Ex his aũt concessionibus sequiẽ, vt non magis qđ potẽtiori vtile q̃ qđ inutile, iustũ sit. Ad hæc Clitopho, Potẽtiori, inquit, vtile hoc vocabat Thrasymachus quod sibi cõferre potentior existimarit, idq; agendũ esse subiectis, atq; esse iustũ. Sed Polemarchus, Nõ sic à Thrasymacho dictũ est, inq̃t. Nihil inquã refert, ò Polemarche. Quòd si nunc ita dicit Thrasymachus, sic & nos accipiamus. & tu mihi dic ò Thrasymache, hoc ne est qđ iustũ dicere volebas potẽtiori vtile, s. qđ ipsi vtile videaẽ, siue conferat, siue nõ conferat? Ita ne? Minimè, inquit. An verò tu me eũ putas, qui aberret, potentiorẽ vocare cùm peccat? Existimabã, inquã, te sic dicere, q̃n principes nõ esse oĩno extra errorẽ, sed peccare q̃nq; confiteris. Sycophãta profectò es in sermonibus Socrates. Siqdem circa ęgrotantes aberrantẽ, statim medicũ appellas, quatenus errat. Vel cõputatorẽ cũ in rõne ponẽda peccet, tũ eũ peccat, scđm hũc errorẽ. Sed vt existimo, ita loqui cõsueuimus, ꝙ medicus & rõnis supputator & grãmaticus errat. Arbitror tñ nullum istorũ quatenus est id quod appellamus quenquã, peccare. Quare scđm exactam rõnem, q̃n & tu ad viuum resecas, nullus artifex peccat. Quisquis.n. peccat, deficiente scientia peccat, in quo sane non est artifex. Quapropter artifex, vel sapiẽs, vel princeps nullus peccat tunc cum princeps est. Sed quiuis diceret & medicũ peccasse, & principem peccasse. Huiusmodi igitur aliquid respondisse me tibi existimato. Illud verò exacta rõne dicendũ, principem quatenus princeps est, nõ peccare: non peccantẽ aũt, quæ optima sibi sunt, imperare.

Hoc verò ijs qui sub imperio eius sunt, faciendum est. Quamobrem vt à principio dicebã iustũ esse aio, quod potẽtiori conducit, facere. Nũ tibi videor, ò Thrasymache sycophãtæ instar calũniari? Et maximè quidem. Putas.n.me ex cõposito, inquam, te ita interrogare aggressum, vt mõ interrogabã? Atqui penitus, inquit, hoc noui. Sed nihil proficies. Neque.n.me tuæ latent insidiæ: neq; cũ lateant, vim verbis inferre valebis. Minimè hoc aggrederer, ò beate, inquam. Sed nequid tale rursus nobis accidat, distingue vtrũ principẽ & potentiorẽ dicas sc'd'm vulgus, an sc'd'm exactam rõnem, quod & tu paulò antè dixisti: cuius vtile, cũ potentior sit, iustũ est vt à subiectis efficiatur. Exactissima, inquit, equidem rõne imperantẽ dico. peruerte hæc tuis istis, si potes, cauillationibus Socrates. Equidẽ nulla in re abs te superor. neq.n.poteris. Putás ne, inquã, adeo me furere, vt leonẽ tondere audeã, & Trasymacho insidias tendere? Certè aggressus es, inquit, cum tñ nihil assequi possis. De his satis dictũ fuerit, inquã. Sed mihi dicito. Qui recta rõne est medicus, quẽadmodum paulo suprà ipse dicebas, vtrum pecuniarum conquisitor, an ægrotantiũ est curator? Atq; de eo dicas q reuera sit medicus. Morborũ certè curator. Gubernator aũt, q reuera sit gubernator, nautarũ princeps est, an nauta? Nautarũ princeps. Nihili existimo hoc esse faciẽdũ, ꝙ in naui nauiget, nec nautã esse vocandum. Non.n. propter nauigationẽ gubernator appellatur, sed propter artẽ ipsam nautarumq; principatũ. Vera loqueris. Nõne istorũ cuiq; aliquid vtile est? Est prorsus. An non ad hoc tendit ars, vt quod vtile sit cuiq;, inuestiget atq; prębeat? Ad hoc ipsum. Nũquid vnicuiq; arti est aliquid aliud vtile, ꝗ vt sit ꝗ maximè absoluta? Quomodo istud interrogas? Quẽadmodum si me rogares, an corpori satis sit esse corpus, an cuiuspiã alterius rei indigeat, responderem oĩno indigere. Et propter hoc ars quidẽ medicinæ nunc inuenta est, qm̃ corpus debile & infirmum est, neq; sibi sufficit. Vt ergò huic vtilitatẽ afferat, ipsa ars est inuenta. Sed num tibi videor vera dicere? Vera prorsus, inquit. Quid aũt? Ars ipsa medicinæ, vel alia ars, per se quidẽ ita debilis sit, vt aliqua virtute indigeat, quemadmodũ oculi visu, aurés ue auditu, propter quod in ipsis opus sit aliqua arte quæ inuestiget præbeatq; quę ad hęc eadẽ conferãt? Vtrũ & in ipsa arte inest defectus aliquis, & indiget vnaquæq; ars alia arte, quæ ipsi quod vtile consideret, & illa itẽ alia indiget alia, ita vt in infinitũ procedatur? Vel quęque sibi ipsa quod cõducat prospicit? Vel neq; seipsa neque alia indiget ad inuestigandũ quod aduersus defectũ eius conferat? Neque.n.defectus, neq; error vllus vlli arti inest. Neq; decet artẽ vtilitatẽ quęrere, nisi illi rei cuius est ars. Ipsa aũt integra & inuiolata semper est, quatenus quæq; tota & immaculata qualis est perseuerat ipsa. Tu igit̃ illi rõne sincera & exacta cõsidera, sic ne, an aliter se res habeat. Sic certè. Ergò nec medicina medicinæ ꝓspicit, sed corpori. Ita est. Neq; equestris equestri, sed equis: neq; alia vlla ars sibiipsi, non.n.indiga est, sed illi cuius ars est. Sic apparet. Atqui, ò Trasymache præsunt artes & dominantur illi, cuius sunt artes. Hoc ille quamuis ægre, tñ cõcessit. Nulla ergo scĩa inquam vtilitatẽ potentioris inquirit aut præcipit, sed imbecillioris, & eius cui imperatur ab ea. Neq; hoc ille negabat, sed parabat ad hæc pugnare. Tũc ego alias his addens, nullus medicus inquã eo ꝙ medicus est medico conferre studet, aut in eo aliquid præcipit, sed ægrotanti. Est.n.concessum, qui vere quidẽ medicus est, eum esse dominũ corporũ, non pecuniarũ cumulatorem. Nonne idest concessum? Consensit. Nõne & exactũ gubernatorẽ nauis nautarũ principem esse, nõ nautã? Et hoc. Haud igit̃ gubernator talis ac princeps id inquirit & præcipit, quod ipsi gubernatori conferat, sed quod nautis qui ab eo reguntur. Hæc quoq; ille ęgre confessus est. Atq; hic ego? Neq; alius vllus inquã Thrasymache in aliquo principatu, & facultate imperãs, quatenus princeps est, quod sibi conferat, cogitat aut pręcipit, sed qđ subiecto conducat, & quæ dicit, quæq; facit, cuncta ad illius vtilitatẽ decoremq; dicit & facit. Cũ huc deuentũ esset, oĩbusq; pateret definitionem iusti in cõtrariũ decidisse. Thrasymachus non rñdit quidẽ vt debuit, sed dicito, inquit, ò Socrates, est tibi nutrix? Quid nã? rñdere inquã decebat magis ꝗ talia quærere. Qm̃, inquit, te negligit, & oppletas tibi nares non emũgit, cum tñ indigeas, qui neq; pecudũ, neq; pastoris cognoscis officium. Cur istud inquam? Quia putas, inquit, opiliones vel bubulcos pecudũ, boũm ue bonũ cõsiderare, pascereq; & colere, ad aliud respicientes ꝗ ad dominorum, & ipsorũ vtilitatẽ. Et illos qui in vrbibus vt decet præsunt, aliter ad eos qui sub illis sunt, existimas respicere, ꝗ tanquam pastor ad oues: & aliud cogitare noctes atq; dies, ꝗ vnde vtilitas ad ipsos proueniat. Atque adeò procul abes ab iusto iustitiaque, & iniusto item & iniustitia, vt ignores iustitiam iustumq; alienũ esse bonũ, ac reuera præsidentis & potentioris emolumentũ, detrimentum verò propriũ obedientis & subditi: iustitiam verò cõtra ignauis iustisq; hoĩbus dominari, qui autẽ parent, facere quæ imperanti potioriq; conducunt, illumq; obsequio beatũ reddere, sibi aũt ipsi nõ consulere. Cõsiderare profectò sic decet, ò ignauissime Socrates, iustũ virũ oĩno minus iniusto habere. Primũ quidẽ in mutuis cõmercijs aliquid contrahunt iustus vna atq; iniustus: in finienda societate semper minus reportare iustus ꝗ iniustus reperiet̃. Cùm verò in rebus publicis aliqua tributa conferẽda sunt, iustus plus confert ꝗ sui æquales, iniustus aũt minus. Quãdo aũt aliquid inde accipiendum est iustus nihil, iniustus multa reportat. Præterea si qñ magistratu quodã vterq; fungit̃, si nulla alia iusto iactura cõtingit, hec saltẽ illi non deest, vt res domesticæ deterius per negligentiã disponant, ex publico autẽ nihil propterea ꝙ iustus sit, lucret̃. Accedit ad hec q' domesticos & familiares sibi infensos reddit, cũ illis obsequi nulla in re vltra iustũ velit. Iniusto verò oĩa contra eueniunt. Dico aũt quod & supra, vt prę cæteris vbiq; lucret̃. Hunc ergo considera, si vis iudicare quanto magis conferat priuatim sibi iniustũ esse ꝗ iustũ. Facilimè autẽ disces, si ad extremã perueneris iniustitiã, quæ iniustè agentẽ felicissimũ efficit: eos contra qui afficiunt̃ iniuria, ac neminẽ iniustè lædere volunt, infelicissimos. Est aũt hæc tyrãnis, quæ nõ paulatim, sed simul oĩa aliena vsurpat, & clã, & vi, & sacra & sancta, & priuata, & publica. Siquis verò in aliqua istorũ parte deliquerit, deprehẽsusq; fuerit, mulctatur, & opprobrio subiacet maximo. Etenim sacrilegi, fures, latrones, surreptores, & oĩno per singulas quasdã partes peccãtes, ab hm̃oi criminibus noĩantur. Sed postquã aliquis vltra hm̃oi rapinas pecuniarũ, ẽt ciues ipsos in seruitutẽ suã redegit, non iam tã probrosis notat̃ vocabulis, sed & beatus & felix vocatur, nõ à ciuibus suis tm̃, verumẽt ab oĩbus qui eũ audiunt nequitiam oẽm adimpleuisse. Non.n.ideo vituperant iniustitiã, quicunq; eã vituperant, ꝙ eam facere, sed ꝙ perpeti metuant. Hoc igit̃ pacto ò Socrates, iniustitia oĩbus suis partibus absoluta, robustius quiddã est, liberalius, & regalius, ꝗ iustitia: vtq; ab initio dicebam, id quod potẽtiori confert, iustũ est: iniustũ verò sibiipsi vtile est, & cõferẽs. Hęc cũ dixisset Thrasymachus, abire iã mẽte conceperat, postquã quemadmodũ balnei custos sermonẽ plurimũ maximo cũ impetu auribus nostris insuderat. Non tñ hoc permiserunt qui aderãt, verũ coegerũt & permanere, & afferrere eorũ quæ dixerat rõnem. egoq; in primis vehementer rogabã: O beate Thrasymache quasi sermone iacto abire festinas prius ꝗ abunde vel doceas, vel discas, sit ne hoc vt dicis, an secus. An forte putas paruam quandã rem te aggressum esse definire? non autẽ rõnem vitę, quã siquis nostrũ acceperit, ꝗ optime viuat? An ego, inquit, putẽ istud aliter se habere? Videris, inquã, nullã de nobis curã suscipere, neq; cogitare vtrum peius viuamus, an melius, id nesciẽtes quod tu te scire affirmas. Sed, ò bone vir, libẽter hoc nobis oñde.

Neq; enim male locaueris beneficiũ, quod nobis qui tot simus, cõtuleris. Dicã equidẽ qđ sentio. Nequaquã mihi persuades, iniustitiã maius ꝗ̃ iustitiã lucrum afferre, et si oĩs ei licẽtia prebeať, vt quęcunq; cupit, efficiat. Esto iniustus aliquis, possitq; iniuriã facere vel furtim, vel vi, nõ tñ mihi persuades maius esse in ipsa iniustitia ꝗ̃ iustitia lucrum. Qua quidem in sententia non ego tñ fortasse, sed alius aliquis nostrum est. Persuade itaq; nobis beate vir non rectè iustitiam pluris quàm iniustitiam fecisse.

Quo, inquit, amplius persuadebo, si his quę modo dicebã, non es persuasus? Quid nã vlterius faciã? An in animũ tibi sermonẽ impingã? Minimè, inquã, per Iouẽ. Sed hoc primũ velim vt dictis maneas: vel si quid im̃mutare vis, hoc palã facias, nẽ ue nos decipias. Nunc autem vides Thrasymache vt superiora iterũ resumamus, quod cũ primo verũ medicũ definisses ægrotantiũ curatorẽ, deinde nõ ita syncerũ pastorẽ definiẽdũ putasti, vt quatenus pastor est dũtaxat custodiat. Imò pasceř ipsum oues quantũ est pastor arbitratus es, nõ ad ouiũ vtilitatẽ, sed ad voraginẽ potius, nõ tanquã pastorẽ, sed cõuiuiã qui vescã debeat, vel pecuniæ studiosum ꝗ sit vẽditurus. Profectò pastorali arti nihil aliud curæ est, ꝗ̃ vt id qđ custodit, se optimè habeat. Nã ipsi quatenus vera pastoralis facultas est, nihil deest quò minus sufficiẽs sit & optima. Sic ego putabã necesse ẽe nos cõfiteri, vnũquenq; principatũ in eo qđ principatus sit, nullius alterius bonũ prospicere, nisi eius qđ sub illo sit, & ab eo cureť, siue priuatus sit siue publicus. Tu aũt Principes in ciuitatibus, qui verè Principes sint, volẽtes ne magistratibus fungi putas? Nequaquã, inqt, puto, sed certè scio. Quid verò, inquã ego, alios principatus, nõne nosti neminẽ volentẽ accipere, sed premiũ ex his requirere, quasi nulla sibi ex imperio tali, sed subiectis potius sit vtilitas prouentura? Dic age, inquãm, nonne quaslibet inter se artes diuersas ex eo dicimus, ꝙ diuersam inter se hñt potentiã? Neq;.n. vir felix preter opinionẽ rñdeas, vt aliqd pficiamus. Hoc ipso videlicet alterã. An nõ vtilitatẽ vnaquęq; propriã nobis aliquã prebet, et nõ cõem cũ alia quemadmodũ medicina quidẽ sanitatẽ, gubernatoria in nauigãdo salutẽ, aliæq; sic? Prorsus qdẽ. Nõne & pretiũ mercenariæ? hęc.n. illius potẽtia. an medicinã tu & gubernatoriã eãdẽ vocas? vel si quidẽ velis absolutius definire atq; distinguere queadmodũ statuisti, et si quis nauẽ gubernãs sanus efficiatur, eo ꝙ sibi nauigatio cõferat, nihilò magis tñ ob hoc gubernatoriã ipsam, medicinã vocabis? Non certè. Neq; ẽt, vt arbitror, mercenariam, si quis mercenarius ipso ministerio sanus efficiať. Neq; hanc. Quid aũt? Medicinã mercenariã, si quis medicans quæstũ faciat? Minimè. Nonne & vtilitatem cuiuslibet artis propriam quãdam esse concessimus? Esto.

Si quã igiť vtilitatẽ cõiter nanciscuntur omnes artifices, patet ꝙ cõi quodam vno eodemq; vtẽtes, ex eo vtilitatem hmõi nanciscuntur. Videtur. Dicimus aũt artifices mercedem accipientes, vtilitatem consequi ex eo ꝙ mercenaria arte vtuntur. Quid tũ? Num igitur à sua arte cuiq; vtilitas hæc, s. præmij acceptio, prouenit. Sed si volumus diligenter inquirere, medicina quidem sanitatem parit, mercenaria quæstum, & architectura ædificium, quæstuaria verò hanc secuta, mercedẽ, & reliquæ oẽs similiter. Suum porrò quæq; opus perficit, & confert illi ad quod est inuenta. Si aũt præmium ipsi nullum detur, num artifex vtilitatem ab arte aliquam accipit? Nullam.

An igitur neq; ẽt prodest tũc cum gratis operať? Ego quidẽ existimo. Nõne igiť, ò Thrasymache, sicut iã manifestũ est, nulla ars nullusq; magistratus sibi quidẽ vtilitatẽ parit, sed quemadmodũ in superioribus dicebamus, ꝙ subiecto confert, paret & imperat, inferioris illius cõmodũ semper nõ superioris inspiciẽs? Ob hæc itaq; ego nuper, ò chare Thrasymache dicebã, neminẽ volentem imperiũ suscipere, & alienorũ malorũ vltrò emendationẽ aggredi, sed premium quærere. qm̃ qui ex arte rectè acturus sit, nunquam in suũ agit commodũ, sed ẽm ipsius artis imperiũ, sed ad inferioris vtilitatem. Quamobrẽ, vt videť, præmiũ ponendũ est ijs, qui libenter gubernaturi sint, seu argentũ, siue honor, siue pœna, nisi imperiũ capiãt. Quo istud ais, ò Socrates? inqt Glauco. Equidẽ duo premia noui, mulctã verò quã dicas, & quo in mercedis parte ponas, nõ noui. Ergò optimũ, inquã, præmiũ ignoras, cuius gratia imperãt optimi viri, quoties admittũt imperiũ? An te latet & ambitiosum esse & auarũ probro haberi atq; esse? Noui equidẽ, inquit Glauco. Hac ergò de cã, neq; pecunia, neq; honore ducti, boni hoĩes imperare volũt. Neq;.n. apertè pecuniã magistratus premiũ accipiẽtes, mercenarij vocari volunt: neq; clanculũ, fures. Neq; rursus honoris cã. Non.n. ambitiosi sunt. Oportet igiť necessitatẽ illis imponi & mulctã, si impellendi sunt vt velint magistratũ accipere. Quaobrẽ videť turpe haberi, vt quis spõtè ad imperandũ accedat, neq; expectet necessitatẽ. Maxima verò mulctarũ est, administrationi malorũ subijci, nisi ipse acceperit reip. gubernaculũ. Hãc vtiq; pœnã timẽtes, magistratus capere probi hoĩes mihi videnť, si qñ capiunt: & tunc ad eos accedunt, non tanquam ad bonũ aliquod, neq; tanquã ex his voluptatẽ aliquã capientes, sed tanquã ad rem necessariã, cũ neq; melioribus, neq; similibus se cõmittere valeãt. Quippe si bonorũ virorũ extaret ciuitas, in ea, vt arbitror, haud aliter nõ imperãdi gratia pugnareť, ꝗ̃ nũc certeť imperandi cupiditate: ibiq; pateret, reuera legitimũ Principẽ non sui ipsius, sed eius qui sub ipso est, cõmoditatem respicere. Quare vnusquisq; qui nõ amẽs sit, potius eliget aliũ sibi prodesse, ꝗ̃ dũ alijs ipse consulit, sese negotijs implicare. Hoc igiť ego Thrasymacho nullo pacto concedo, iustũ quidem esse, potẽtioris vtilitatem. Verùm hoc deinceps considerandum, multò autem mihi maius videtur esse quod nunc Thrasymachus dicit, cùm iniusti vitam meliorem vita iusti esse affirmet. Tu itaque, ò Glauco, vtrũ istorum tanquam verius eligis? Iusti, inquit Glauco, vitã potiorem existimo. Audisti, inquam ego, quot paulò antè iniustæ vitæ bona Thrasymachus numerabat? Audiui equidẽ, inquit. Nõ tñ assentior. Vis ne illi mõstremus si quo modò possumus, vera eũ minimè dicere? Quid ni velim? inquit ille. Si orationẽ contrariã orationi illius obijciẽtes, quasi cõparatione quadã proposita, enumeremus quot insuper bona qui iustus sit consequať, ac ille rursus conferat sua, oportebit vt tertius aliqs enumeret iterũ metiaturq; bona, quotcũq; vtriq; in vtroq; colligimus. atq; ita iudicibus quibusdã altercationẽ hãc dirimentibus opus erit. Sin aũt, queadmodũ nuper cœpimus, alternis concessionibus adductis in mediũ rẽ ipsam discutiamus, oratores ipsi nos simul & iudices erimus. Sic, inqt, oĩno est. Vter tibi modus magis placet? Iste, inquit, Age igiť, ò Thrasymache, rñde nobis à principio. Affirmas tu quidẽ extremã iniustitiã extrema iustitia vtiliorẽ ẽe? Affirmo equidẽ, & rõnem attuli. Quid ad hoc? Nunquid istorũ vnũ virtutem, alterũ vitiũ vocas? Quid ni? Nonne iustitiã quidem virtutem, iniustitiã aũt vitiũ? An istud fateri vir lepide mihi cõuenit, ꝗ iniustitiã prodesse dicã, iustitiam minimè? Quid ergò? Contrarium. An fortè iustitiam vitium appellabis? Non, sed valdè generosam stultitiam. Iniustitiam ergò nequitiã vocas? Ne isthuc quidem. At bonum consilium sagacitatemq;. Nũ iniusti viri Thrasymache, prudẽtes ac boni esse tibi videnť? Quicũq; videlicet ciuitates iniuria afficere possunt & nationes sibi subijcere. Tu aũt me fortasse loqui putas de his, qui loculos clanculũ surripuerint. prosunt & hæc quidẽ, si lateant, sed æstimatione digna nõ sunt. Imò quę paulò antè dicebã, plurimi facienda. Equidem quod vis intelligo. Sed admodũ miror, si in parte virtutis & sapiẽtiæ iniustitiam ponas, in contrarijs verò iustitiam. Oĩno sic pono. Durius hoc iam, ò amice, neq; amplius inuentu facile quod quis dicat. Si.n. conducere quidem iniustitiam posuisses, vitium tamẽ vel turpe quoddã esse ipsam cõfessus esses, quemadmodũ alij quidam, aliquid ad hæc

Alia falsa iustitiæ definitio.

Cõfutatio eius definitionis.

secundum ea quæ existimantur dicere possemus. Nunc aũt perspicuum est dicturum esse te & pulchrũ & robustũ quiddã iniustitiam esse, ceteraq; illi daturum oĩa, quę nos iustitię tribuimus, quandoquidem & in virtute, & in sapientia ponere eã nõ dubitasti. Verissima profectò vaticinaris. Non tñ desistendum est inquirere disputando, quoad te putem quæ cogitas dicere. Nãq; videris Thrasymache, in præsentia minimè cauillari, sed quæ tibi vera videntur afferre. Quid tua refert, siue id videatur mihi, siue non videatur, cùm rõnem meam non confutes? Nihil certè. Sed hæc prætereà mihi responde: An iustus videatur tibi plus iusto habere velle. Nullo pacto. Nõ.n. vrbanus esset vt nunc & simplex. Quid aũt? plús ne iusta actione? Neq; iusta ẽt actione. Iniusto aũt vtrum dignũ putaret plus habere, idq; iustũ existimaret, vel cõtrà? Existimaret vtique, dignumq; putaret, sed nõ posset. Atqui ego isthuc non interrogo, sed vtrũ iusto quidẽ plus hẽre neq; dignũ putet, neq; velit iustus: iniusto aũt contrà. Sic est profectò. Quid aũt iniustus? An æquum censet plus habere & iusto & actione iusta? Quid ni? cùm oĩbus plus habere se dignũ existimet. Nũ igitur & iniusto hoĩe iniustaq; actione iniustus plus habebit, & certabit vt in habẽdo oẽs exuperet? Vera hæc sunt. Sic itaq; dicimus. Iustum quidẽ simili nõ plus habere velle, plus aũt dissimili: Iniustum verò vtroq; plus accipere velle. Rectè dixisti. Atqui prudens & bonus, iniustus ipse est: iustus autem, neutrum. Rectè & illud.

Ergò prudenti & bono similis est iniustus, iustus autẽ minimè. Quid obstat, inquit, quominus qui talis talibus quoq; similis sit: qui verò nõ talis, similis nõ sit? Ais bellè. Talis igitur est vterq; ipsorum, quales hi quibus similis est. Et quid aliud? Sit ita sanè. sed dicas Thrasymache, vtrum musicũ aliquem voces, aliquẽ verò non musicũ. Equidem. Vtrũ istorum prudentem, vtrũ imprudẽtem? Musicũ sanè prudentẽ, expertẽ musicæ imprudentem. Nõne in quibus prudentẽ, in eisdem & bonũ: in quibus imprudentẽ, & malũ? Nempè. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodẽ. Videtur tibi vir optime, cũ musicus vir lyrã temperat, velle in intẽsione & remissione chordarũ, musicum virum exuperare, vel dignũ putare, vt eo plus assequatur. Minimè. Expertẽ verò musicę superarẽ contendit? Necesse est. Quid medicus? in cibo aut potu dicẽs ne plus assequi, q̃ aut medicus alter, aut res ipsa cupit? Nequaquã. Plus autem q̃ medicinæ artis imperitus? Proculdubiò. Vniuersas deniq; contemplare scientias & inscitias, siquis tibi videtur, qui quidem scientiã habeat, plus sumere velle vel dicendo, vel faciendo, q̃ alter sciẽs, non aũt eadẽ ad actionem eandem quę & ille qui ipsi similis est. Fortè sic se res habeat, necesse est. Quid aũt indoctus? nõne plus docto sibi assumere vellet, atq; ẽt indocto? Fortasse. Sed doctus, nõnne sapiens? Cõcedo. Sapiens aũt, nonne bonus? Et isthuc etiã. Bonus ergò & sapiens non volet plus sibi q̃ sui similis vendicare: plus tñ quam dissimilis & contrarius volet. Videtur. Malus aũt & indoctus tã simili q̃ dissimili sibi plus arrogabit. Apparet. Nõnne iniustus Thrasymache, plus vsurpare cõtendit, q̃ vel similis, vel dissimilis? An ita dicebas? Dicebam equidem. Iustus aũt simili quidẽ non plus volet, sed dissimili. Fateor. Est itaq; similis, iustus quidem sapienti & bono: iniustus autẽ & malo & inscio. Apparet. Atqui cõcessimus, talem vtrunq; esse, qualis sit is cui similis est vterque. Cõcessimus planè. Iustus itaq; nobis bonus esse sapiẽsq; apparuit: iniustus aũt indoctus & malus. Hæc oĩa concessit Thrasymachus, nõ tñ ea facilitate qua ego nunc refero, sed vix atq; pertractus plurimo cum sudore: erat quippe tunc æstas. Et vidi ego tunc primũ quod nunquam antea videram, erubescẽtem Thrasymachũ. Cùm igitur constitisset iustitiã & virtutem esse & sapiẽtiam, iniustitiam verò vitium & inscitiam: Maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebamus aũt validum ac potens quiddã iniustitiã esse. Nõnne meministi Thrasymache? Memini equidem, inquit. Sed mihi quæ nunc dicis, non placent: habeoq; aduersus ea quæ dicã. quæ si adducerẽ, certè noui te esse dictur ũ me concionari. Quare aut sine me dicere quę velim: aut si tu vis interrogare, interroga. Ego aũt tibi veluti aniculis fabellas narrãtibus, assentiar, & annuam, & abnuam. Nullo pacto preter sñiam tuam.

Vt tibi in oĩbus gratificer, postquam nõ sinis loqui, an quid aliud vis? Nihil per Iouem, si istud feceris. sed facito: ego aũt interrogabo. Interrogo iam. Hoc interrogo nũc quod & paulò antè, vt ordine suo insequẽti sermone consideremus, qũo se iustitia aduersus iniustitiã habeat. Dictum.n. est potentiorẽ atq; robustiorẽ esse iniustitiã q̃ iustitiã. Nunc aũt quid noui affers? Si quidem sapientia & virtus est iustitia, facilè, vt arbitror, apparebit robustius esse q̃ iniustitia, quandoquidẽ iniustitia inscitia est. nec vllus hoc ignoraret. Verum non ita simplr agere cupio, sed hac via considerare. Ciuitatẽm ne aliquam affirmares iniustã esse? & alias ciuitates velle iniustè in seruitutem redigere, seruasq; sub se multas habere? Cur nõ? Imò verò hoc summoperè faciat illa quæ prẽstantissima erit, & quæ ad extremam peruenerit iniustitiã. Intelligo equidẽ ꝙ tua hæc erat oratio. Sed hoc circa istam considero, vtrum hæc quæ prestãtior sit ciuitas ciuitate, absq; iustitia hanc sit potẽtiam habitura, vel necesse sit vt habeat cùm iustitia. Si quidẽ, vt tu paulò antè dicebas, iustitia ipsa sapientia est, necesse est cum iustitia. Sinautem vt ego, sine iustitia. Responsionibus tuis, ò Thrasymache, valde delector, quoniam nõ modo annuis, & abnuis, sed & præclare respondes. Vt tibi gratum faciam.

Facis tu quidẽ benè. Sed in hoc quoq; gratificare mihi, & dicitò. An censes ciuitatẽ aliquã vel exercitum, seu latrones, siue fures, vel alium quemuis cętũ hoĩum iniustè aliquid vna aggredientiũ, perficere posse quicquã, si iniuria inuicem se affecerint? Nequaquam. Quid autẽ si ab iniuria abstinuerint? Nõne magis? Prorsus. Seditiones nanq; Thrasymache, iniustitia, inimicitias, contentionesq; parit: iustitia verò, concordiam & amicitiã. Nõne? Esto, ne à te dissentiamus. Bene agis vir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniustitiæ opus est, vbicunq; insit odium gignere, nõne inter liberos & seruos si fuerit, efficiet vt inuicem odia atq; contentiones exerceant? nulloq; pacto possint aliquid ex cõi cõcordia facere? Oĩno.

Quid aũt? Si inter duos hæc sint, nõnne dissentiẽt inter se, insequenturq; odijs, & inimici erunt & sibi & iustis? Erunt sanè. Sinaũt in vno insit, ò mirifice vir, iniustitia, nõnne ipsius potentiã dissipabit? Vel nihil minus habebit? Nihil minus habeat. Nõne talẽ aliquã vim habere videẽ, vt cuicunq; insit, siue ciuitati, siue genti, siue exercitui, siue alteri cuilibet, primo quidẽ impotẽs reddat id cui inest aliquid secũ agendi, propter dissensionem atq; discordiam, deinde inimicũ efficiat ipsum & sibi, & cõtrario cuilibet, atq; iusto? Nõnne ita? Ita. Atqui & in vno si fuerit, hæc eadem faciet oĩa quæ ad naturam suam sequuntur. Primum quidem impotentem agendi eũ reddet, quũ secũ ipse dissentiat, neq; sibimet cõstet. Deinde & sibi & iustis faciet inimicum. An non? Certè. Iusti aũt, ò amice, sunt & dei. Sint. Ergò deis inimicus erit, Thrasymache, vir iniustus: iustus aũt, amicus. Explere Socrates pro libidine, orationis epulo. Non.n. tibi aduersabor, ne istos mihi infensos reddam. Age itaq;, reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulò antẽ rñdens. Constat, profectò, sapientiores, meliores, potentioresq; ad agendũ, iustos esse: iniustos autẽ ne inuicem quidem tractare quicquã posse. Verum quod dicimus validissimè, in cõe simul aliquid conficere illos posse, qui oĩno iniusti sunt: haud oĩno verùm est. Non.n. abstinerent inuicem ab iniuria, si prorsus iniusti essent. Sed liquet in ipsis esse iustitiam quandam quæ ipsos ita afficiat, vt se inuicem lędere nolint simul atq; alios, per quam agũt quęcunq; agũt. Impulsi aũt sunt ad iniuste agendum, iniustitia, cum semimali essent. Nam qui ad summum nequitię & iniustitiæ per-

tiæ peruenerũt, perficere omnino nihil possunt. Hæc quidem quòd ita se habeant, non aũt vt tu suprà ponebas, intelligo. Vtrum aũt & melius viuant iusti quàm iniusti, & feliciores sint, quod quidem postea considerare proposueramus, considerandum est. Et, vt mihi quidem videtur, hoc ex his quæ diximus, sequitur. Sed tamen melius considerandum. Non.n.de re quadam vili spernendaq́; sed quo nam modo viuendũ sit, habetur oratio. Considera iam. Ecce considero. Dic igitur, opúsne equi tibi aliquid esse videtur? Mihi quidem. Num hoc quidem diceres, & equi & alterius cuiuslibet opus, quod vel solo illo, vel maximè quis expleret? Haut intelligo. Attẽde sic fortè intelliges. Aliáne re quàm oculis vides? Minimè. Quid verò? alia ne audire quàm auribus? Nequaquã. Ergo hæc horũ opera rectè diceremus. Rectè. Posses ne gladio, & scalpello, & multis alijs, vitis Palmites amputare? Quidni? Veruntamen non ita commodè vt falce ad vsum hunc fabricatã. Est vt dicis. Ergo nonne hoc istius opus esse dicemus? Dicemus profectò. Existimo melius te nunc tenere, quæ paulò ante dicebam, quum interrogarem an id cuiusque opus esset, quod vel solo illo, vel melius quàm cæteris efficitur. Intelligo iam. Idq́; mihi cuiusq; opus esse videtur. Nónne & virtus tibi esse videtur, cui aliquod opus adscribitur? Reuertamur igitur ad priora. Oculorũ dicimus esse opus aliquod? Certè. Ergo nónne & virtus oculorum est? Et virtus. Et aurium opus? Et aurium. Est ergo & virtus. Est. Nonne de reliquis oĩbus eodem modò dicendum? Eodem. Nunquid oculi opus suum pulchre aliquando exercerent, virtutem propriam non habentes, sed pro virtute vitium? At quo? Cæcitatẽ nanq; fortasse pro visu dicis. Quæcunque illorum sit uirtus. nam ad præsens non id quæro, sed vtrũ propria virtute rectè suum opus exerceant, vitio verò nõ rectè. Vera loqueris. Nónne & aures sua priuatæ virtute malè suũ opus exercebunt? Malè. Idémne sentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hæc preterea contemplare. Estne animæ aliquod opus, quod nulla re alia faceres, veluti curare, imperare, consulere, & alia generis eiusdem? Nunquid hæc alteri rei q̃ aĩæ iure tribuere possemus, dicere musq́; ipsius propria esse? Nulli alteri. Quid autẽ ipsum viuere? An non animæ opus esse dicemus? Maximè. An non & virtutem quandam animæ esse dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoque, ò Thrasymache, propria virtute priuata opera sua benè explebit? Vel nullo modo poterit? Non poterit. Necesse est igitur malam animam malè imperare atq; curare, bonã verò hæc oĩa benè facere. Necesse. Concessimùsne virtutẽ animæ iustitiam esse, iniustitiam vitium? Concessimus. Iusta ergo anima iustusq́; vir benè viuet, iniustus aũt malè. Ita secũdum rõnem tuã apparet. Qui aũt benè viuit, beatus est & felix. Qui malè, contrà. Quidni? Igitur iustus felix est, iniustus miser. Sint. At miserum esse nõ prodest. prodest aũt esse felicẽ. Proculdubiò. Nunquã igitur ò beate Thasymache, conducibilior erit iniustitia quàm iustitia. His epulis crassatus fueris in Dionysijs, ò Socrates. Apud te quidem comedi Thrasymache, postquã mitior mihi effectus es, difficilisq́; esse cessasti. Non tamen abunde vescì contigit, atq; id mea quidẽ causa potius quàm tua. Nã quemadmodum epularum auidiores hoĩes incontinentesq́; rapiunt semper quodcunq, in cõuiuio superfertur, gustantq́; illud antequã prioribus dapibus satis vescatur: ita & ipse, vt mihi videor, prius q̃ inuenirẽ quod principio fuit propositũ, quid ipsum videlicet iustũ sit, eo pretermisso ad considerandũ me contuli, vtrum prauitas sit & inscitia, siue sapientia virtusq́;. Ac postremo incidente oratione illa quæ afferebat, conducibiliorem iniustitiam esse quàm iustitiã, non me continui, quin ab illo ad hoc descenderem. Quapropter mihi in præsentia ex hac disputatione contingit, vt nihil norim. Quando enim iustũ quid sit ignoro, nullo pacto sciam virtùsne sit an contrà, atq; vtrum qui id possidet, beatus sit vel non beatus.

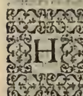
SECVNDVS DIALOGVS, DE REPVBLICA.

Marsilij Ficini Argumentum.

SECVNDVS Dialogus à trina exorditur diuisione bonorum. Bonum profectò idem est atque expetendum. Expetimus autem aliquid sui ipsius gratia tantum, vt voluptates & gaudium. Aliquid alterius solum gratia, qualia quæcunque laboriosa sunt. Aliquid & gratia sui, & aliorum quæ inde sequuntur, ceu cognitionem ad prosperam valetudinem. Iustitiam verò dicit, cùm aliorum ex ea sequentium, tum vel maximè sui ipsius gratia expetendam. Sed antequam de iustitia perfectè quicquam definiatur, Glauco, quæ prætermissa sunt à Thrasymaco, pro iniustitiæ patrocinio copiosius elegantiusq́ue prosequitur, adde & modestius. Ait enim non quia ita sentiat, sed vt prouocet Socratem ad iustitiam actius defendendam, iniustitiam se laudaturum. Similia quædam habemus & in Gorgia. Post eum Adimantus, & primum pro iustitia verba facit, præmia illi & humana tribuens & diuina. vbi notabis religiosæ quædam mysteria poetarum. Deinde nonnulla pro iniustitia adducit in medium, personam videlicet & Socratisq́, & Thrasymachi referens, addens etiã se non iustitiam vituperare velle, sed quodam modo Socratem irritare. Optat autem laudes audire iustitiæ, quæ non ab externis, sed ab intrinseca iustitiæ natura ducantur, quales afferri ab alijs non consueuerint. Tu verò animaduerte non temere Platonem multa hic rursus ad poetas sacerdotesq́; pertinentia posuisse. ostendit enim in his sæpe à poetis, sæpius à malis sacerdotibus peccandi licentiam prouenire. Vbi gentium superstitiones irridet. Præterea haud ab re in his libris omnium sibi charissimis charissimas sibi personas inseruisse, Glauconem Adimantumq́; fratres eius patremq́ue Aristonem. Rursus Socratem nihil in omni eius uita propensius contemplatum, quàm seclusis externis affectibus, quid nam sit, quid ue faciat virtus ipsa, vitiumq́; in animo. Quod quidem & sponte & prouocatus deinceps de iustitia & iniustitia demonstrabit. Sed ego hic iniustè nimium prætermisi mirum illud iustitiæ præmium ex Musæi mente adductum, perpetuam inquam ebrietatem. Quod quidem Musæus accepit ab Orpheo, idipsum per Dionysij sacra significante. Hoc illi prophetico simile, Inebriabor ab vbertate domus tuæ. Ebrietas ergo sit duplex. Altera quidem sub luna, Letheo inducta potu, per quam anima extra se posita, & infra se posita obliuiscitur diuinorum circa terrena delirans. Altera verò super lunam nectarea proueniens potione, per quam animus extra se positus, supra se positus morborum mortalium obliuiscitur, suspiciensq́ue diuina quasi primo illorum splendore caligat, siue potius saporem gustans nouo quodam calore è priori habitu permutatur. Mox verò perspicuè cernit gustatq́; salubriter, imò verò nutritur. Profectò idea diuina per quam factus est animus, redeunti illabitur animo, ceu gustui sapor. Ab eo primum suauiter siquid alienum est diluit. Deinde penitus implet, magisq́; implendo delectat. Tertio redigit in seipsam inæstimabili voluptate perfundens. Vbi animus ex anima primum factus est intellectus, ex intellectu denique Deus. Neque vlterius sicut prius sapit, neque quæ prius, sed sapit aliter atque alia. Et quemadmodum apud nos imaginatio vehemens mouet formatq́; corpus, ita & ibi corpus subiectum animæ sensusq́ue eius à potentissima cogitatione mentis mouetur protinus & formatur, adeo vt ineffabili dulcedine mentis mirabiliter & sensus dulcescat & corpus. Sed iam ad iustitiam reuertamur. Hanc Socrates, tanquam disputationis suæ finem atque obiectum, per singula quærens, quia difficile inueniretur in animo, prius quærit in ciuitate, tanquam in ea manifestiorem futuram, vt per hanc demum, animi iustitiam manifestè definiat. Vt autem iustitiam in ciuitate considerare queat, constituit ab initio ciuitatem, dicens primo quæ sit eius origo, scilicet indigentia mutua. deinde quæ materia, scilicet res artesq́ue necessariæ. postremò quæ forma, videlicet regula victus, legitimaq́; gubernatio. Et videto quantum laudet uitam sobriam, quamtum vituperet delicatam atque luxuriosam. Illa quidem sana atque sufficiens, hæc autem insana & indigens plurimorum. Deniq; quum ob hanc nascatur bellum, opus est in eiusmodi ciuitate militibus. quapropter ad diligentem militaris artis institutionem descendens, quot necessaria sint militi strenuo & custodi patriæ, accuratè prosequitur. In omnibus verò memento, neminem ad diuersa aptissimum nasci posse. Ideoq́; nullum diuersas artes exercere debere. Præsertim quum ex alterius opere impediatur alterius. Oportere & vnumquemque artem suam statim à puero & per omnem vitam continuè exercere. Præterea militem patriæ custodem talem & nasci & educari debere, ut canum instar & erga notos sit mitis, & aduersus ignotos ferox, semperq́; vigil & sagax. Proinde asserit Socrates principiũ cuiuslibet operis maximũ quiddam esse, in

tenera

teneta præsertim ætate facilè vtrinque formabili. Idcirco futuros milites à teneris vnguiculis & secundũ animũ primo per musicam, & secũdum corpus deinde per gymnasticã ritè formar, sub musica comprehendẽs fabulas quoq; poeticas. Quas præcipit assiduè puerorũ auribus adhibere. Sed tales solũ, quales ad militare studium quasi præludia quædam & prouocent & erudiant. Similiter q; cæteros his à pueritia fabulis iubet assuefieri, quæ studio potissimum futuro conducant. Contrarias verò longius arcet. Id verò maximũ est præceptum. Detestatur mox poeticam impietatẽ turpia de dijs fingentem. Atq; eiusmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit gemi nas theologiæ figuras. Primam, Deum omnino bonum esse bonorumq; duntaxat causam Mali verò nullius causam esse Deum. Itẽ si quem Deus punit, punire gratia boni. Secundum verò, Deum esse penitus immutabilem, ex eo, quòd simplicissimus, potẽtissimus, optimus, sapientissimus. Quo fit vt neget Deum aliquando quenquam fallere, vel fictis simulachris, vel signis atque verbis. Neque enim in varias mutatur formas, neque cùm non mutetur, simulat permutari. Concludit librum aurea quadam sententia. Mendaciũ maximè omnium & dijs & hominibus est odiosum. Quòd si mendacium in sermone odiosum est, idq; simulachrum est mendacij ipsius quod est in animo, nimirùm mẽdacium quod in animo est, & dijs & hominibus est admodum odiosum. Eiusmodi verò mendacium est ignorantia, per quam circa rerum veritatem sibimet aius ipse mentitur. Quoniam verò veritas ad id quod esse dicitur, spectat, ideoq; falsum ad non esse declinat, meritò mendax quatenus in falsum labitur, eatenus in nihilum quoque prolabitur.

HAEC quum dixissem, à disputatione liberatum me esse putabam, verum hoc, vt videtur, proœmium modò fuit. Glauco enim & semper aliàs vir, certè ad omnia fortissimus, & tunc quidem Thrasymachi defatigationẽ haud probauit, sed dixit: Vtrum, ò Socrates, nobis persuasisse videri cupis, an reuera persuadere, quòd omnino præstet iustum esse quàm iniustum? Ego quidem, si in mea optione esset, reuera persuadere mallem. Non igitur facis, inquit, quod vis. Dic enim mihi, videtur ne tibi huiusmodi aliquid esse bonum, quod quidem, eligeremus, haud certè quæ ex eo sequantur cupientes, sed ipsum gratia ipsius amantes? quemadmodum gaudere, & voluptates quæcunque sine nocumento sunt, & quæ in posterum nihil præter gaudiũ allaturæ sint eas habenti. Mihi sanè videtur, inquam, esse aliquid tale. Quid aũt est ne aliquid, quod & ipsum gratia ipsius, & eorum quæ ab eo fluunt, amemus? Quemadmodum sapere, videre, valere: hæc enim huiusmodi propter vtrunq; eligimus. Certè inquam. Tertium aũt vides, inquit, genus boni, in quo est exerceri, malè valentem curari, medicationemq; & pecuniariam exercere? Hæc vtiq; laboriosa fatemur esse, prodesse autem nobis. Et ipsa quidem sui gratia nunquã expeteremus, sed quæstus & aliorum quæ ab eis proficiscuntur gratia. Est hoc planè, inquam, genus tertium. Quid tum? In quonã istorum, inquit, iustitiam ponis? Mea quidem sententia in pulcherrimo, quod tam propter seipsum quàm propter ea quæ efficit ab eo qui beatus sit futurus, expetitur. Haud ita multis videtur, sed laboriosi generis esse, quod quidem propter præmia & honores & gloriam sit expetendum, propter seipsum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem ilthuc multis videri, quocirca iampridem à Thrasymacho quasi tale quiddam sit, vituperatur: iniustitia verò laudatur. sed ego hebes sum, vt videor: Age itaque & me audi, inquit, si tibi quoq; hæc videantur. Thrasymachus nempe prius quàm oportet tanquam serpens carminibus delinitus abs te fuisse videtur. Mihi autem nondum ex sententia demonstratio vtriusq; euenit. Cupio enim audire quid sit vtrunq;, & qualẽ vim habeat ipsum secundũ seipsum existens in animo: præmia verò & quæ ex ipsis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam, si & tibi placet. Renouabo equidem Thrasymachi orationem, & primum dicam quale quid iustitiã esse dicant, & vnde exortam fuisse velint. Secũdo verò loco, omnes quicunq; iustitiã colunt, inuitos, quodãmodo eã sequi, tanquã rem necessariã, sed non bonã. Tertio, meritò id agere. Multo ergo melior iniusti vita q̃ iusti, vt tradut. Mihi quidẽ, ò Socrates, non ita videtur. Ambigo tñ plerunq;, quia obtundor quotidie Thrasymachũ aliosq; innumeros audiẽs. Orationẽ verò pro ipsa iustitia q̃ melior q̃ iniustitia sit, ex nullo adhuc audiui vt vellẽ. Cuperẽ quippe iustitiã ipsam secundũ seipsam audire laudatã. maximè verò ex te hoc me arbitror auditurũ. Quapropter dicã latius iniustã vitã laudans, dicendoq; ostendam tibi, quo nã maximè modò audire te velim, vituperantẽ quidẽ iniustitiã, iustitiam verò laudantẽ. Sed vide an hoc tibi placeat. Maximè, inquã, oĩum: de qua. n. re quis sanæ mentis libẽtius & audiat & dicat? Præclare, inquit loqueris. Enim verò quod primum de hoc dicere pollicitus sum, iã audi quale sit, & vnde sit orta iustitia. Natura quidẽ dicunt iniuriã facere bonũ esse, iniuria aũt affici malũ. sed longè plus mali esse in patiendo iniuriã, q̃ in inferendo boni. Quamobrẽ postquã vicissim iniuriã & intulerint & acceperint, & vtrunq; gustauerint: qui ne queunt vitare illud, id cõsequi operę preciũ fore ducunt, vt ita inuicẽ cõponantur, vt neq; in ferri, neq; accipi possit iniuria; hincq; volũt originẽ habuisse leges constitutionesq; & nominata esse præcepta legũ legitima atq; iusta. Hãc itaq; iustitiæ originẽ & substantiã esse volũt quæ media quodãmodo sit optimũ īter & pessimũ. Quãdoquidẽ optimũ est īferre iniuriã, nec dare pœnas; pessimũ verò pati, nec vlcisci posse. Iustũ ergo horũ in medio constitutũ amari non tanquã bonũ, sed ex imbecillitate iniuriandi tanquã iniuriarũ inferendarũ obstaculũ. Eũ sanè qui hoc efficere possit, vereq; sit vir, cũ alio pacisci nunquam decernereq; ne vltrò citroq; iniuria inferiatur, alioquin insaniret. Hæc est, ò Socrates, natura iustitiæ atq; hmõi & talibus, vt ferunt, progenita. Quod aũt qui iustitiam seruant, inuiti id agãt, cùm ex imbecillitate iniuriã īferre nequeant, planè perspiceremus, si tale quiddã aio fingeremus: si vtriq; licentiã largiremur quodcunq; liberet agẽdi, & iusto pariter & iniusto: deinde ponè sequeremur, explorãtes quò rapiat vtrũq; libido: inueniremus profectò iustũ plus habẽdi auiditate cõpulsum ad eadẽ se atq; iniustũ cõferre. Hoc siquidẽ natura oĩs vt bonũ expetit, lege aũt ac vi ad ęqualitatẽ seruandã ducitur. Erit aũt licẽtia quã dico, talis istis si detur, qualẽ aliquando ferunt fuisse Gygæ Lydi progenitori. fuisse. n. ipsum ferunt mercenarium pastorem eius qui tũc Lydis imperabat. Magna aũt imbriũ tempestate exorta, motaq; terra, ferunt terrã hiatũ fecisse in ea regione, vbi ille armẽta pascebat. Quæ cũ vidisset, mirabũdus in hiatũ descendit, conspexitq; & alia quæ fabulantur miranda, & æquũ æneũ concauum, & per fenestrã cadauer in aluo equi aĩaduertit, maius quidem humana forma. hoc nihil habebat aliud præter aureũ digito anulũ. Quo sublato abijt, ac paulò post ad pastoralẽ peruenit conuentũ, in quo legatus de rebus peculij ad regẽ per singulos menses referendis creandus erat, iuxtaq; alios assedit. Acciditq; vt cũ forte gemmã introrsum ad manũ Verteret anuli, quẽ à cadauere arripuerat, subitò à nullo cõspiceretur, alijq; de illo tanquã absente loquerentur. Admiratus ergo, gemmã rursus extrorsum cõuertit, quo facto, rursus apparuit. Hoc ille aĩaduertẽs, diligentius periculũ fecit, vtrũ hanc annullus vim haberet: atq; ita illi cõpertum fuit, q̃ versa ad se gẽma à nemine videretur: versa aũt ad alios, conspicuus fieret. Quod quidẽ expertus, curauit vt legatus ad regẽ vnà cùm alijs mitteretur, profectusq; vxorẽ eius stuprauit, & de rege interficiendo cũ ea consiliũ inijt, quo cęso, regnũ assumpsit. Si igitur duo tales anuli essent: alterumq; iustus, iniustus alterũ possideret ac ferret, nullus profectò esset, vt videtur, adeo adamãtinus, vt in ipsa iustitia permaneret, & ab alienis abstinere vellet, cũ liceret illi ex foro intrepidè quodcũq; vellet arripere, ingrediq; alienas domos, & clanculũ pro libidine cuiq; congredi, & pro arbitrio quẽlibet interficere, & ex carcere soluere, & alia, quasi par deo sit, inter hoĩes pro arbitrio facere. Hæc igitur cùm vterq; faceret, nequaquã alter ab altero in agẽdo differret, sed

ret, sed ambo eodẽ tenderẽt. Quæ quidẽ maxima apud oẽs esse pôt coniectura, neminẽ volentẽ, imò inuitũ esse iustũ, quasi id secundũ se, & priuatim non sit bonũ. Quoniã vbicunq; iniustè agere quisq; se posse confidit, agit protinus: prodesse.n.quisq; priuatim multò magis existimat iniustitiam q̃ iustitiã: rectèq; sentit quisquis ita iudicat, vt sermonis huius peribent autores. Quòd si quis huiusmodi facultatẽ nactus, velit ab iniustitia abstinere, neq; aliena tangat, infelicissimus oĩum & stolidissimus apud eos qui hoc aduerterent, putaretur. laudarent tñ illũ palã vicissim se decipientes, quia maximè timẽt ne afficiãtur iniuria. Atq; hæc quidẽ ita sint dicta. Vitã verò vtriusq;, iusti videlicet & iniusti, ita planè dijudicabimus, si iustissimũ virum seorsum & iniustissimũ distinguemus, aliter verò nequaquã. Sit aũt hæc discretio talis, vt nihil auferamus iniustitiæ ab iniusto, neq; quicquã ab iusto iustitiæ, sed perfectũ vtrunq; in suo studio ponamus. Primũ igitur iniustus tanquam optimi artifices faciat: videlicet quemadmodũ gubernator summus vel medicus, quæ in arte sua cõfici possunt, & quæ non possunt, sentit: & illa quidẽ aggreditur, ista relinquit: & siqua ꝑtereà in re peccauerit, corrigere pôt: ita & iniustus rectè iniurias aggrediens, lateat si maximè inistus futurus est. Sin aũt deprahensus fuerit, iners existimãdus est. Extrema.n. iniustitia est, iustũ videri eũ qui nõ sit iustus. Danda est igitur iniustissimo extrema iniustitia, neq; auferenda: sed permittẽdũ, vt is qui iniustè multa patrauit, apud oẽs iusti habeat opinionem, & si qua in re peccarit, corrigere possit, sitq; ad persuadendum idoneus, si quid de ipso mali facinoris nũciatur, & ad vim, si opus fuerit, inferendã, fortitudine & robore, opumq; & amicorũ copia. Cùm hunc talẽ finxerimus, iuxtà ipsum virũ ponamus iustũ, simplicẽ hominẽ & ingenuũ, qui secundũ Aeschylũ non videri, sed esse bonus studeat. Remouẽda quippe ab eo iustitiæ oĩs opinio, ne iustus cuiquã videatur. Si.n. videbitur iustus esse, aderunt sibi honores & præmia. Incertũ igitur erit, iustine, an honorum munerumq; gratia talis sit. Priuandus itaq; rebus oĩbus præterquã iustitia, atq; ita ponẽdus, vt superiori contrariũ sit: cùm nihil agat iniustè, iniustissimus esse credatur: vt quasi quodã examine ad iustitiam sit probatus, ex eo ꝙ nec infamia, nec his rebus quę eam sequuntur, à proposito suo dimoueatur, sed vsq; ad mortẽ immobilis perseueret, dũ per oẽm vitam iniustus existimatur, est tamẽ iustus: vt cũ vtriq; ad extremũ peruenerint, hic quidẽ iustitiæ, ille aũt iniustitiæ, iudicetur vter eorũ sit beatior. Papę, quàm vehementer, ò amice Glauco, vtrunq; virũ quasi statuã quandã in iudicium manifestũ inducis. Quàm maximè, inquit possum. Cũ ergo talis sit nihil iã, vt arbitror, difficile narratu est, qualis vtrũquẽ vita maneat. Dicendũ igitur ꝙ si asperius aliquid dicatur, ne existimã me Socrates, hæc dicere, sed eos qui præ iustitia iniustitiam laudant. Dicent.n. quòd ita affectus iustus cædetur, torquebitur, & vincula patietur. Eruentur illi oculi, atq; demum oĩa mala perpessus suspendetur, atq; cognoscet, non esse, sed videri iustũ concupiscendũ esse. Aeschyli aũt carmẽ rectius intelligi poterat de iniusto. Dicẽt profectò iniustũ vtpotè veritati consona sectantẽ, neq; ad opinionẽ hoĩum viuentẽ, appetere quidẽ nõ videri, sed esse iniustũ, profundũ sanè sulcũ & frugiferũ, mentẽ habentẽ, ex quo gloriosa germinent cõsilia. Primũ quidẽ magistratus capere in sua ciuitate, cũ iustus appareat: deinde quã velit vxorem ducere, & suas cui velit elocare: cũ quibuslibet cõgredi cõmunicareq;, atq; ad hæc oĩa vtilitatẽ capere quæstũ facientẽ, cùm inferre iniuriã minimè vereatur: in certaminibus tũ publicis, tum priuatis superiorẽ euadere, plusq; emolumenti q̃ aduersarios inde excerpere: atq; hinc effici ditẽ, vnde & prosit amicis, & inimicis obsit: Deos autẽ donarijs & sacrificijs magnificè colat, & multò melius q̃ iustus cõciliare sibi possit quẽlibet vel hoĩum, vel deorũ, ex quo cõsentaneũ esse volunt, vt deo charior sit q̃ iustus. Hac ratione aiũt, ò Socrates, & apud deos, & apud hoĩes melius iniusto vitã institutã esse, q̃ iusto. Hæc cùm dixisset Glauco, egoq; ad hæc respondere aliquid cogitarẽ, frater eius Adimantus, Nondũ, inquit, ò Socrates, satis de hac re dictũ. Quid igitur? inquã. Quia id, inquit, dictũ nõ est, quod maximè dici oportuit. Frater, inquã ego, adesto viro, vt habet prouerbiũ. Prouerbium. Quare tu si quid hic reliquit, adiuua. quanquã me quę dicta sunt ab isto, cõuincere possunt, atq; afficere, vt defendere iustitiã nequeã. Nihil est, inquit. Audi & hæc prætereà. Decet.n. & cõtrarias orationes inducere earũ quas hic attulit, quibus laudatur quidẽ iustitia, iniustitia contrà vituperatur, vt manifestius fiat quod mihi Glauco velle videtur. Præcipiunt sanè patres filijs, atq; oẽs qui curã aliquorũ habent, oportere iustum esse, nõ propopter seipsam iustitiã laudãtes, sed propter eos q inde sequuntur honores: vt qui iustus habetur, ex ea optione magistratus, & connubia, & quæcunq; de eo qui iustus habetur, paulò antè dicebat Glauco, assequatur. Enimuerò gloriæ illi præmiũ quoddã in primis inducunt. Nã inferentes deorũ beneuolentias, summa referre possunt à dijs beneficia sanctis viris collata. Quod generosus Hesiodus Homerusq; testantur. Ille.n. iustis deos hoc concedere perhibet, vt quercus in ramis altioribus glãdes ferã, in medijs apes, & oues lana onerẽtur, multaq; alia generis eiusdẽ bona. His similia dicit & alter. Quẽadmodũ.n. inquit, probo regi quiq; dei similis sit, bonũ cõferat nomen, ferat terra nigra triticũ atq; hordeũ, pomis grauẽtur arbores, fœcundæ pecudes facilè pariant, mare pisces subministret. Musæus itẽ atq; eius filius excellẽtiora ẽt bona iustis ab ipsis dijs tribui voluerunt. Apud inferos.n. agentes, ipsosq; in sanctorũ cõuiuijs collocãtes, coronatos faciũt magna semper in voluptate ebrios viuere existimãtes pulcherrimũ virtutis præmiũ æternã ebrietatẽ. Qui aũt longiora his præmia à dijs dari volũt, filios dicunt posterosq; iusti fidelisq; viri genus suũ per secula propagere. His & hmõi iustitiã laudãt: prophanos verò atq; iniustos cœno quodã apud inferos obruunt, & aquã cribro ferre cogunt. Viuentes etiã infamia notant. Ac demũ quæcunq; supplicia eorũ narrabat Glauco, qui iusti sunt, & videntur iniusti, eadẽ insuper iniustorũ enarrant, alia verò non habent. Laus igitur & vituperatio sic vtrunq; se habent. Præter hæc cõsidera Socrates, aliã quãdam de iustitia iniustitiaq; orationis speciẽ & priuatim & à poetis inductã. Omnes.n. vno ore canũt bonũ quid temperantiam & iustitiam esse, difficilè aũt & laboriosum: Intemperantiam verò & iniustitiam, iucundũ quidem & facile comparatu, opinione tantum legeq; turpe. Vtiliora quinetiã iustis iniusta, vt plurimũ, vulgò dicunt. Et malos quidem diuites potentesq; facilè honorant, priuatimq; ac publicè beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes sunt, quamuis concedãt ipsos meliores cæteris esse. Horum verò oĩum maximè mirãdi de dijs & virtute sermones circũferuntur. Deos plurimis bonis hoĩbus infelicẽ vitã dedisse, malis aũt cõtrà. Vates insuper & arioli ad ianuas diuitũ accedentes, persuadent vim habere, à dijs sacrificijs & carminibus acceptã, purgãdi per celebritates & oblectamenta quædã, si quod scelus ab his, aut eorũ maioribus patratũ fuerit, & nocendi paruo ẽt sumptu cuicunq; velint inimicorũ & iusto pariter & iniusto: Asserũt quippe tum blandimẽtis quibusdã, tũ vinculis se deos inducere, vt sibi in his hominibus obsequantur. Ad hæc omnia poetarũ afferũt testimonia, partim quòd facilè labamur in vitium.

Mortales uitium penitùs labuntur in omne
Præcipites, quoniam facilis via ducit ad ipsum,
Hoc quia vel nobis iam tum nascentibus hæret.
Virtutem ante ipsam dij proposuere laborem,
Difficilesq; vias cunctis adeuntibus illam.

Partim ꝙ deus precibus nostris muneribusq; flectatur, Homerũ adducunt testem, qui inquit: Exorabiles conuertibilesq;

uertibilesq; & dei sunt, & hos quidem sacrificijs, votis, libationibus, & hoĩes cùm peccauerint, præcantes vertũt.

Sunt faciles superi, precibus flectuntur, & ijdem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipsis
Nimirum votis hominum, quæ siquis in illos
Errarit, veniam rogitans, concepit in aris.

Libros autem circunferunt Musei & Orphei, Lunę & Musarum filiorũ, secundum quos sacra celebrant, persuadentes non priuatis solùm, verumetiam ciuitatibus solutiones & purgationes scelerum per sacrificia cùm ludorũ oblectamentis fieri, & viuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id est, expiationes vocant, quæ nos ab illis quæ illic mala sunt, liberent: sacrificijs autem prætermissis grauia nos manent. Hæc omnia, ô Socrates, talia ac tanta de virtutis vitijq; præmijs quo ad deos & homines pertinet, dicimus. Quid putamus acturos hæc audiẽtes animos eorum iuuenum, qui solertes ingenio sunt, & ad omnia dicta commodè celeriterq; cõuersi ex seipsis deliberare possunt, qualis aliquis existens, & quorsum tẽdens quàm optimè vitam agat? Consentaneum est iuuenem talem Pindari illud animo voluere. Vtrum iustitiæ conscendam alta mœnia? an obliquas doli vias ingrediar, meq; ita fulciens vitam agam? Ea enim quæ dicta sunt, mihi quidem si iustus sim non tamen appareã, nihil prodesse dicunt, labores autem & pœnas certas esse. Iniusto verò opinionem iustitiæ assecuto, vita diuina adesse dicitur. Nonne igitur postquam existimatio hęc iustitiæ, vt sapientes tradunt, veritatem cogit ac violat, & ad beatitudinem est præcipua, ad eam omnino tendendũ est? Induere itaq; imaginem oportet iustitiæ, & quandam præ se ferre virtutis adumbrationem, à tergo verò illã sapientis Archilochi vulpem astutam ac variã trahere. At dixerit fortè quispiam, haud facile esse vt malus quis semper lateat. Nos verò respondebimus, nihil magnum esse facile. Veruntamen si beati esse volumus, hac eundum est, qua rationum vestigia ducunt. Etenim vt nostra improbitas occulta permaneat, coniurationes societatesq; inibimus. Adsunt quinetiam persuasionis magistri, qui sapientiam concionatoriam & iudicialẽ tradunt: ex quibus partim persuadebimus, partim cogemus, vt dũ nobis plura arrogamus, pœnas minimè persoluamus. Sed deos quidem neq; latere, neque cogere possibile est. Verũm si non sunt, vel humana non curant, haud nobis curandum est vt eos lateamus. Sin autem sunt & curant humana, nos nõ aliundè id nouimus, vel audimus, quàm ex multorum sermonibus, & ex poetis genealogiam ipsorũ scribentibus. Iidem verò ipsi perhibent posse deos precibus, sacris, & muneribus flecti. Quibus vel vtrunq; credendum est, vel neutrũ. Si ita credendum, & iniustè agẽdum, atq; ex ipsa rapina dijs sacrificandum. Iusti enim si simus, illæsi à dijs erimus: sed quæstus qui per iniustitiã comparantur, respuemus. Iniusti autem diuitias parabimus, sceleribusq; patratis, illos precibus flectentes, à pœna liberabimur. Sed enim apud inferos pœnas dabimus eorum quæ hic iniustè commiserimus, vel nos, vel nati natorum. At, ô amice, dicere quadam ratione licebit. Supremæ pro peccatis commissis expiationes multũ possunt, exorabilesq; dij sunt, vt maximæ ciuitates dicũt. Et deorũ filij poetæ, prophetæq; deorũ, hæc ita se habere testãtur. Ergo quę ratio vlterius nos inducet, vt præ summam iustitia iustitiã eligamus, quandoquidẽ si iniustitiã sub adulterina specie honestatis occultauerimus, & apud deos, & apud homines oĩa nobis ad votum succedent, & viuentibus, & defunctis, quemadmodum multorum excellentiumq; virorũ testatur oratio? Ex oĩbus iã dictis, ô Socrates, quis crediderit eum hominẽ iustitiam seruaturũ, cui sit aliqua vis aut fortunæ, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius subrisurum, si laudari eam audiuerit? Quinimò si quis falsa ostendat quæ diximus, rectéq; norit iustitiã optimum esse, vehementer ignoscet,

Pindarus de iusto & iniusto.

neq; irascetur iniustis, cum intelligat, nisi quis diuina quadam natura iniquitatem oderit, vel doctrina abstinuerit ab iniustitia, neminẽ sua sponte esse iustũ: sed præ timiditate, vel senectute, vel alia quadã imbecillitate vituperare iniustitiã, cũ eam exequi nequeat. Quod quidẽ ex eo patet, quoniã vt primũ quis potestatẽ adeptus est, primus pro viribus agit iniustè: horumq; oĩum alia nulla est causa, quàm ea vnde hęc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduersum te profecta est. Quoniam ex vobis, ô mirifice Socrates, quicunq; laudes iustitię profitemini, à priscis illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, vsq; ad nostros homines, nullus vnquã aliter laudauit iustitiam, vel iniustitiã vituperauit, q̃ ad gloriã muneraq;, vel pœnas respiciens, quæ ab illis proficiscuntur. Ipsum verò vtrunq; suapte natura quid agat in habentis animo latẽs deos & homines, nullus vnquam vel in poematis, vel alio sermones ad sufficientiam enarrauit, quòd videlicet iniustitia sit maximum malorum omniũ quotcunq; sustineat aĩus, iustitia verò maximum bonum. Si .n. sic ab oĩbus vobis fuisset à principio dictum, & nobis ab ipsa pueritia persuasum, non inuicẽ cohiberemur, ne quid in alium ageremus iniustè, sed vnusquisq; sui ipsius custos esset, timens ne iniustè agẽs, maximo malo adhæreret. Hæc, ô Socrates, hactenus. fortè verò & plura Thrasymachus, aut aliquis alius de iustitia & iniustitia vtriusq; cõuertentes vim diceret, & onerosè admodũ. Vt mihi videtur. Sed ego nihil abs tẽ celari volens, cupiẽsq; ex te audiri cõtraria, orationem protraho. Ne ergo nobis solum ostẽdito iustitiam iniustitia præstantiorẽ esse, sed quõ ipsa per se afficiens vtraq; aĩum, hæc quidẽ malũ, illa bonũ sit. Opiniones aũt auferas, vt etiã Glauco iusserat. Si .n. non abstuleris vtrinq; veras, falsas aũt apposueris: non iustũ dicemus laudare te, sed id, quod iustum videatur: neque iniustũ vituperare, sed quod videatur iniustum, iubereq; iniustum iustitiam occultare, assentiente Thrasymacho: Iustum quidem alienum bonum, potentiori conferens: Iniustum autem ipsum conferens atque vtile, imbecilliori tamẽ inutile. Postquam igitur assensus es iustitiã his bonis annumerari, quæ & propter illa, quæ sequuntur, & multo magis ipsa propter se sunt expetenda, videlicet videre, audire, sapere, bene valere, & quæcunq; alia bona suapte natura fœcunda sunt & preciosa, non opinione constant: hoc vtique ipsum lauda in ipsa iustitia, quòd per se ipsa habentem iuuat, cum iniustitia lædat. Opiniones autem & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iustitiam laudarent, vel vituperarẽt iniustitiã, ferre possem, vt opiniones & pręmia laudare, vel vituperare viderentur. Te aũt minimè, nisi forte tu iusseris: quoniam omnem vitam nulla in re alia, quàm in hac speculatione consumpsisti. Ne igitur nobis solum oratione ostende præstantiorem iniustitia iustitiam esse, sed quo nam modo vtraq; ipsarũ sui participem afficiens, siue lateat, siue non lateat deos & hoĩes, hæc quidem bonũ sit, illa malũ. Hæc ego cùm audissem, quãuis & aliàs semper Glauconis & Adimanti ingenium adamassem, tunc tñ vehementer admiratus sum, dixiq;: Nõ male in vos, ô filij illius viri, principium elegorũ carminũ amator Glauconis inscripsit, qui cũ in Megarẽsi prælio fortiter pugnauissetis: ô filij, inquit, Aristonis incliti viri, diuinum genus. Hoc bene dici videtur amici. Diuinè .n. affecti estis, si non estis persuasi, iniustitiam iustitia meliorẽ esse, cùm adeo pro ipsa abunde loquamini. Videmini autem mihi persuasi non esse. Coniecturam capio ex vestris moribus, quoniam secundũ orationẽ ipsam vobis minimè credidissem. Quo aũt magis credo, eo magis quò me vertam ambigo. nam quomodo adiuuem nescio. Videor quippe non posse. Illud autẽ signum est, quòd ea quibus ego suprà aduersus Thrasymachũ sufficienter ostendisse putabam, iniustitia meliorem esse iustitiã, non admisistis. Neq; rursus quomodo nũc succurã inuenio, veritus ne fortè impiũ sit, vt qui iustitiam

stitiam coràm vituperari intelligit, subterfugiat: neq; pro eius defensione verba faciat, quam diu spirare, & loqui cóceditur. Præstat itaq; pro viribus suffragari. Túc Glauco & cæteri oés rogarút, vt omni ope auxiliarer, neq; disputationé relinquere, sed perscrutarer quid esset vtrunque, quæ ue reuera veriusq; vtilitas. Dixi igitur, vt mea erat opinio, quæstioné hanc quá aggredimur, nó esse cóténendá, sed hoís acutè cernétis opus, vt mihi videretur: ac postquá nos aliter nó valemus, perinde inuestigandá, esse iustitiá, ac si quis nó acutè cernentibus literas paruas procul q; positas legendas mandasset: deinde animaduertisset aliquis easdé literas esse alibi in maiori quodá loco maiores atq; inde operæ precium censuisset, vt eas primo legentes, ita demú minores si eædem sunt, considerarent. Ita prorsus. Adimantus inquit. Sed quid tu simile in hac de iustitia inquisitione vides, ò Socrates. Dicam, inquam. Dicimus ne iustitiá hominis vnius esse? Dicimus totius ciuitatis? Planè, inquit ille. Atq; ciuitas nóne maior vno viro. Maior, inquit. Fortasse igitur iustitia amplior in maiori inest, facilior q; est cognitu. Quare si vultis, prius quæremus in ciuitatibus, quidnam sit. Idq; deinde in singulis considerabimus, maioris ipsius similitudiné in minoris idea contéplantes. Scite, inquit, loqui mihi videris. Si ciuitatem oratione constitutam inspiceremus, iustitiá quoque eius & iniustitiam videremus. Fortassis, inquit ille. Quo facto spes erit facilius cognoscendi quod quærimus. Maximè. Opus est igitur istud efficere. Nam non parua res, vt arbitror. Considera itaq;. Ecce consideramus, inquit Adimantus. Sed tu ne aliter facito. Fit vtiq;, inquá ego, ciuitas vt existimo: quandoquidem nullus nostrú ex seipso sufficiens est, sed multorú indiget. An uerò tu putas aliud extitisse ciuitatibus constituendis initium? Nullú aliud, inquit ille. Sic itaq; alius aliú alium q; sibi & ad usum aliú adiungentes, cú multis indigeamus, multos in habitationem vnam cóicatores adiutores q; congregauimus. Quem cœtum, ciuitatem nos appellamus. nóne? Oíno. Impertiunt ergo vicissim sua, & aliena vicissim accipiunt, códucere sibi vicissitudiné hanc existimátes. Ita prorsus. Age iam cóstituamus oratione nostra à principio ciuitaté. Faciet aút ipsam, vt videtur, indigentia nostra. Quidni? Prima verò & maxima omniú indigentiá, est præparatio victus, vt & simus & viuamus. Certè. Habitationis secunda. Tertia vestitus & hmói. Est vt dicis. Age igitur. Sed quo nam modo ciuitas ad hanc præparationé sufficiet? An nó unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriariú ibidem annumerabimus, vel aliqué alium rerú ad corporis vsum pertinentiú curatoré? Maximè. Erit itaq; ipsa ciuitas saltē ex quatuor aut quinq; viris. Apparet. Quid igitur? Vnúquenq; istorú oportet suú opus alijs cóicare? videlicet agricolam vnú viris quatuor victú præparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura consumere, atq; alijs cóicare? an potius aliorú cura neglecta quartá sibi soli partem cóparare, præparationé videlicet alimentorú in quarta temporis parte? Reliquarum aút partium temporis vnam in cóstruenda domo, aliam in vestitu, aliam in calceis conficiendis conterere, neq; curiose alijs rem suam cómunicare, sed ipsum sibi sine alterius auxilio prouidere? Fortè hoc modo, ò Socrates, inquit Adimantus, facilius esset quàm illo. Minimè per Iouem, inquá. absurdú enim. Ná te loquente cósidero, nasci nos quidé non admodú similes, sed differentes inuicem, singulos q; ad singula opera próptos natura produci. An non tibi videtur? Mihi verò. Quid aút? ageréť ne melius aliquis vnus oés simul artes, vel singuli singulas? Singuli singulas. Atqui & hoc manifestú esse existim, qꝫ si nobis in alio quodam negotio occupatis, opportunitas alicuius operis præterit, eiusdé perit & actio. Patet. Nó. n. quod faciendú est, facientis otiú expectare vult, sed necessitas cogit facienté, opus ipsum obseruata semp occasione prosequi. Necesse est. Ex his patet singula fieri & plura, & melius, & facilius, quando singuli singula secundú naturá occasione seruata ab alijs cessantes efficiunt. Sic est oíno. Pluribus igitur, ò Adimáte, opus est ciuibus ꝙ quatuor, ad ea quæ diximus cóparanda. Nó enim agricola, vt videtur, sibi aratrú cóficiet, si cómodum operi futurú est, neq; ligones & rastros, neque alia instrumenta quibus agricultura indiget. Neque rursus ædificator. Multis. n. & huic opus est. Idem q; de textore & coriario dicendú erit. Idé. Fabri igitur lignarij & ferrarij, alijq; hmói plures artifices, nostri in eo oppido conciues facti frequentius ipsum efficiét. Vera loqueris. Sed nondú satis amplú hoc esset, nisi ipsis bubulcus & opiliones & pastores alios adderemus, vt & agricolæ ad arandú boues haberét, & architecti iumentis ad conuectandú materié vterentur, textores aút & coriarij pellibus ac lanis. Haud sanè parua esset ciuitas, quæ oía hæc haberet. Atqui cóstituere ciuitaté in eo loco in quo aductionibus non indigeat, fermè impossibile est. Impossibile certè indigebit igitur & alijs, qui ex alia vrbe importent, quibus hæc indigeat. Indigebit. Vanus aút esset minister nihil adducés earú rerú, quibus indigét hi, à quibus affert ea quorum sua ciuitas indiget. Vacuus. n. rediret. Nóne? Videtur. Oportet igitur non solú ea cófici, quæ illi ciuitati sufficiát, sed qualia & quot ijs quibus illa indiget. Oportet sanè. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus est in ciuitate. Pluribus certè. Et alijs insuper ministris qui & importét & exportét singula. Isti aút mercatores sunt. An non? Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certè. Et si quidé maritima mercatura erit multis ét opus erit, qui maritimæ mercaturæ periti sint. Multis planè. Quid aút in ipsa ciuitate? quó inter se impertié ea quæ singuli operantur? Cuius impertionis gratia, cóicationem induximus, ciuitatem q; construximus. Patet qꝫ emendo & vendédo. Forú itaq; nobis & númus in commercijs ex hoc permutationis gratia instituetur? Oíno. Nú igitur ferés in forú agricola aliquid ex his quæ facit, vel aliquis alius artifex, si nó in eodé tépore veniant quo & illi quibus cú est hæc permutaturus, cessabit ab opere, in foro cósistens? Nullo modo. Sed sunt qui cum hoc animaduertát, seipsos ad hoc ministeriú præparent. In ciuitatibus. n. rectè institutis id agút hoíes quidá imbecilles corpore, & ad aliud opus inutiles, qui illic cóstituti circa forú partim quidé argéto cómutant cú his qui aliquid véndituri sunt, partim res dát pro argéto his qui empturi. Hæc ergo necessitas nobis caupoNú genus in vrbe procreat. An non caupones eos vocamus, qui se in foro ad venditioné emptioné q; cóstituút? Qui verò ad alienas vrbes migrát, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij præterea, vt arbitror, ministri, qui cú huic societati parú animi viribus cóferre possint, robur corporis sufficés ad labores habét. Isti ergo roboris vsum vendétes, quia ipsum præmiú mercedé appellant mercenari nuncupátur. Nóne ita? Ita prorsus. Cóplementú itaq; ciuitatis & mercenarii sunt. Videtur. Nunquid, ò Adimáte ita iá à nobis adaucta est ciuitas vt sit perfecta? Fortè. Vbínam in ipsa iustitia erit & iniustitia, & cui simul innata atq; insita ex his rebus quas tractauimus? Equidé, ò Socrates, nescio, nisi fortè cósistat in mutuo quodá vsu eorú quæ dixim⁹. Forsitá benedicis: Cósiderádú tñ, neq; desistédú. Et primú quidé intueamur qua ratione victu vtétur, qui ita instituti sunt ciues. An nó cibos parabút, & vinú, & vestes, & calceaméta, & domos? Aestate quidé vt plurimú, sine veste, & sine calceis erút: Hyeme aút vestibus & calceis sufficiéter ornati. Nutriétur aút ex hordeo & fruméto farinā cóficiétes & partim quidé pinsendo, partim cógeréndo, placétas ægregias panes q; super calamis, aut puris fródibus imponétes, in lectis q; ex herbis smilace atq; myrto factis, discúbentes comessabútur ipsi & eorú filij, vini pocula sumétes coronati, & deos laudátes, iucúdè simul viuent, nec ultrà césum filios generabút, cauentes & paupertaté & bellú. Et Glauco respondens, Sine obsonio, vt videtur, inquit, cóuiuas fecisti. Verú dicis, inquá. Oblitus enim

Caupo qui sit.

enim hoc eram, quòd quidem habituri essent obsoniũ, sal videlicet & oleas & caseum & porrum. prætereа holera quasi agrorum pulmenta suscipient. Et bellaria ipsis addemus, ficuum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeste bibentes. Sicq; quiete & salubriter viuentes ad senectutẽ vsq; aliam eiusmodi vitam posteris suis relinquent. Si suibus, ò Socrates ciuitatem, instituisses, quæ nam alia ipsis cibaria præparasses? Quid ergo agendum? ò Glauco. Quod multi solent, inquit, super thoris discumbendum, nisi misere velimus viuere, epulisq; ex mensa vescendum, obsonijsq; & bellarijs quibus his temporibus vtuntur. Esto Glauco, inquam ego. Intelligo: nõ.n. vrbem, vt videtur, consideramus solum qũo fiat, sed delicatam vrbem. Fortè igitur non male se habebit. Hanc.n. intuentes, forsitan deprehendemus vbi nã iustitia & iniustitia ciuitatibus innascantur. Vera vtiq; mihi ciuitas esse videtur quã diximus, tanq̃ sana. verùm si vultis, ciuitatẽ quoq; turgidã cõsideremus. Nihil.n. prohibet. Profectò hæc, vt videtur, quibusdã nequaquam sufficient, atq; hic victus non placebit, sed & thori addentur & mensæ, & alij apparatus, & vasa, & obsonia, vngentaq; & suffitus, scorta, aromata, condimenta, oblectamentaq;, & hæc oĩa profuse. Neque solum ea quæ suprà retulimus, necessaria ponenda sunt, domus, vestes, & calcei, sed addenda rursus pictura, & varietatis artificia, aurũ, & ebur, cæteraq; eiusdem generis oĩa nónne? Oĩno, inquit, Nõne igitur maiorem ciuitatẽ oportet constitui? illa.n. sana non amplius sufficiens est, sed mole quadam & multitudine replenda est, eorũ qui non amplius necessitatis causa in ciuitatibus sunt: quales sunt venatores oẽs, & mimi, immitatoresq; partim circa figuras atq; colores, partim circa musicã, poetæ scilicet, eorumq; ministri rhapsodi, recitatoresq; carminum, actores, cantores, saltatores, redẽptores, & apparatuũ instrumentorumq; variorũ artifices, tũ aliarũ rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatũ pertinent. Quinetiam ministris pluribus indigebimus. An nõ opus esse tibi videtur, pædagogis, nutricibus, educatoribus, tõsoribus, cæterisq; ornandi ministris? His preterea qui obsonia & culinam parent, prætereа & subulcis egebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate nõ erant. non.n. erat opus. In hac autem & hac, & alijs escis cõpluribus ex animaliũ carnibus indigebimus, an nõ? Quidni? An nõ & medicis indigebimus multo magis: ita viuentes, quàm vt antea dicebamus? Valde quidẽ. Atqui & regio, quæ tunc eos hoĩes sufficiẽter alebat, parua erit. An quo modo dicimus? Est vt dicis. Nõne igitur de finitimorũ regione nobis aliquid vsurpabimus, vt satis agri habeamus ad pascendũ atq; arãdũ, & finitimi quoq; de nostra, si & alij ad cumulũ diuitiarũ se conferẽt infinitũ, necessitatis, terminos excedentes? Longe necesse erit, ò Socrates. Pugnabimus ergo? vel quid agemus? Pugnabimus. Atq; nondum dicimus, quid aut mali, aut boni bellũ afferat: sed hoc solũ, q̃ originem bellorũ inuenimus: ex quibus cũ eueniunt, & publice, & priuatim magnæ vrbẽ calamitates inuadunt. Sic prorsus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus est ad exercitũ maximum cõparandum, qui ob ea quæ dicta sunt, incurrentibus hostibus obuius sit. Nõne ad pugnandũ isti sufficiant quos narrauimus? Non, siquidẽ tu atq; nos omnes rectè superiora cõcessimus, cũ vrbẽ constituentes, in hoc conuenimus, impossibile esse unũ plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen bellicum non artificiosa facultas est? Est, & maximè quidẽ. Nunquid igitur de coriaria magis q̃ de bellica est curandum? Minime. Prohibuimus aũt ne coriarius opera simul aggrederetur agricolæ, vel textoris, vel architecti, & in sua duntaxat arte versari præcipimus, vt opus ipsius q̃ optimè nobis conficeretur: singulisq; alijs singula pro cuiusq; ingenio tribuimus, vt quisq; id vnũ ad quod natura ducit aggrediatur, ociumq; à cæteris agẽs, & temporis opportunitate seruata, optimè illud efficiat. An verò parum quid interest, vtrũ bellica rectè peragãtur nec ne. An fortè vsqueadeo facile hoc studiũ, vt possit quis bellicosus simul vir esse & agricola, vel coriarius, vel aliquis alius artifex? lusor aũt talorũ vel alearũ, nullus quidẽ idoneus esset, ni à pueritia studium illi arti adhibuisset, sedulusq; incubuisset. Et scutũ quidem accipiens, vel alia quædã militaria arma & instrumenta vno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorum aũt instrumentorum nullum aliquẽ artificem faciet vel athletam, neq; vtile erit illi qui in eo studio peritus non fuerit, & sufficienter exercitatus. Precio sa admodum instrumenta essent. Nõne quãto maius custodiæ opus est, tãto maiori otio indigebit, arteq; & exercitatione maiori? Ita existimo. Nõne & natura ad studiũ ipsum idonea. Quidni? Nostrũ igitur erit officiũ, vt uideatur, quo ad fieri possit deligere, quæ & quales naturæ sint ad vrbẽ custodiendã idoneæ. Nostrum planè. Per Iouẽ, nõ humile negotium sumpsimus: nõ tamen est formidandũ quatenus vires suppetunt. Nõ certè. Existimas ne differre naturã generosi canis, & generosi adolescẽtis ad custodiã agendã? Quorsum hæc? vtrũq; ipsorũ sagacem oportet esse ad sentiendum, & velocem, deinde ad insequendũ, ac demum robustum, cùm assecutus fuerit, ad pugnandum capiendumq;. Opus certè est oĩbus istis. Atqui audax & fortis sit oportet, si quidem bene pugnaturus sit. Quidni? An verò fortis erit & audax qui iracũdus nõ sit, siue equus, siue canis, seu quóduis aĩal? An non animaduertisti inexpugnabilem inuictamq; esse iram? qua præsente aĩa oĩs intrepida ad omnia est & inuicta? Animaduerti. Manifestũ est qualem corpore custodem esse oportet. Manifestum. Quinetiam qualem & aĩa, scilicet iracundum. Et hoc Qũo ergo, ò Glauco, asperi nõ erunt aduersus se inuicem ciuesq; alios, cùm tali natura præditi sint? Haud facile istud per Iouem. Veruntamen oportet erga suos mansuetos: aduersus aũt hostes, immites esse: alioquin haud expectabunt donec ipsos alij perdant, sed ipsi seipsos perdẽt. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbinam mansuetũ simul & iracundum ingenium reperiemus? Cõtraria nanq; iracundæ naturæ mitis apparet. Verum qui alterutro horum carebit, custos bonus non erit. Hæc autem in unum congredi non posse videntur. Atq; ita sequitur, vt bonus custos inueniri nõ possit. Videtur vt dicis. Et ego hæsitans, mecumq; ipse animo superiora reuoluens, meritò, inquã, dubitamus amice. Nã ab ea quã suprà induximus cõparatione digressi sumus. Quo pacto id ais? An nõ inuenimus tales quasdã esse naturas, quales minimè putaueramus, habentes hæc simul in se contraria? Vbinã? In alijs animalibus hoc vtiq; videre licet, & non minimè in eo custode, cùm quo nostrum custodem comparabimus. Nosti.n. generosi canis hunc à natura morem esse, vt aduersus familiares & notos mitissimus sit, contrà verò aduersus ignotos. Noui certè. Ergo neq; impossibile est, neq; præter naturã quod quærimus. talem videlicet esse custodẽ. Sic apparet. An videtur prætereа tibi opus esse, vt qui futurus sit custos, ad ferocitatem illã addat vt natura philosophus sit? Quomodo istud ais? Non.n. intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in bestia dignum admiratione sit. Quale istud? Quẽ enim ignotũ viderit grauiter fert, & si nihil mali ab eo sit perpessus. Noto autem blãditur, quamuis nihil boni ab eo susceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud valde hucusq; animaduerti, quòd autem hoc facit, manifestum est. At enim videtur hic naturæ ipsius effectus ingenuus, ac verè philosophus. Qua ratione? Quoniam aspectum nulla re alia amicum & inimicum discernit, quàm quòd hunc quidem nouit, illum aũt ignorat. Nonne igitur meritò dicendum erit discendi cupidũ, atq; studiosum, quòd cognitione & ignorantia discernit domesticum ab extraneo? Erit. Quidni? Porrò discendi studiosus & philosophus, idem. Idem. Cur igitur audacter nõ ponamus & in homine, siquidẽ aduersus familiares & notos mitis futurus est, philosophum ipsum esse

Qualis de beat esse custos.

esse & discendi cupidū oportere? Ponamus. Philosophus igitur & iracundus, & velox, & robustus natura erit, qui ciuitatis custos optimus est futurus. Sic est omnino. Talis itaq; custos sit. At quo pacto nutrientur à vobis, erudienturq; custodes? Atq; hæc consideratio nunquid vobis conferet ad id cuius gratia consideramus oīa, comperiendū, quomodo scilicet in ciuitate iustitia insit & iniustitia? Id certè cogitandum est, ne fortè vel necessaria dimittamus, vel superuacua prosequamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, disceptationem hanc summopere ad id quod nobis propositū est, conducere. Ita & ipse per Iouem, ò amice Adimante, existimo. Non igitur desistendum, neq; etiā si hæc longiora essent. Non certè, inquit. Age itaq; quemadmodum in fabulis otium agentes confabulantesq;, oratione hos homines instruamus. Nēpè sic decet. Quæ igitur erit disciplina? Nū difficile erit inuenire meliorem illa quæ hactenus longo tempore est inuenta? est autem hæc ad corpus quidē pertinens gymnastica, ad animum musica. Est planè. An nō musica eruditio hæc prius q̄ à gymnastica, incipere debet? Certè. Cum musicam dicis, sermones etiam ponis necne? Pono. Orationis autem species duę, vera & falsa. Ita est. Erudiendus vtique in vtraq; custos futurus, priusq; in falsa. Haud intelligo quid dicas. Nescis quòd pueris fabulas prius narrauimus? hæc autem, vt simpliciter dicam, falsæ sunt, licet quædam etiam veridica iudicentur. prius autē fabulis ad pueros quàm gymnasijs vtimur. Est vt dicis. Hoc ergo volebam, cùm dicerem attingēdam esse prius musicam quàm gymnasticam. Probè. An nescis in vnaquaq; re maximum quid principium esse? præsertim iuueni & tenero cuique. Maximè. n. tunc formatur induiturq; figura quàm quis vnicuiq; imprimere velit. Omnino quidem. An adeò facilè permittemus quaslibet fabulas à quibuscunque formatos audire pueros, animisq; imbibere opiniones vt plurimum contrarias illis, quas cùm adoleuerint, habere illos debere existimamus? Nullo modo id permittemus. Primum igitur, vt videtur, fabularū fictoribus præficiendi sunt, qui siquam bonam fabulam fecerint, eligant, reliquas aūt abijciant. Quas deniq; elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, vt ipsorum animi fabulis multo magis informentur quàm corpora manibus. Ex his verò quas nunc recensent, multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquam ego, planè minores videbimus. Oportet. n. eandem figuram esse, eandemq; potentiam & maiorum pariter & minorū. An non censes? Censeo equidē. Verū quas maiores appelles, nequaquā intelligo. Quas Hesiodus & Homerus relinquūt; poetæ scripserūt. hi nāq; hoībus falsas fabulas effinxere, quæ quotidie circunferūtur. Quas fabulas dicis? quidue in ipsis damnas? Quod & primo & maximè damnari oportet, præsertim cum aliquis nō benè mentitur. Quid istud? Quādo quis verbis malè fingit, quales dij & heroes sint, instar pictoris nulla ex parte similia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atqui talia meritò vituperantur. Verum quō dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primum quidē & maximū, & de maximis rebus mendaciū, quod non probè mentitus est Hesiodus, quādo gesta illa à Cælio fingit, additq; quēadmodum Saturnus eum puniuit, quæue egit Saturnus recenset, & quæ à filio perpessus est. Quæ quidem & si vera essent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adolescentesq; proferenda, sed tacēda potius. Sin autem necessitas adesset loquēdi, in arcanis audiēda paucis non porcū sacrificantibus, sed preciosam quandam raramq; victimā, vt q̄ paucissimos audire cōtingat. Profectò duri sunt hi sermones. Neq; dicendi, ò Adimāte, in ciuitate nostra. Neq; dicendū iuueni audiēti, quòd qui iniquissima facinora perpetrat, nihil mirum committat: aut qui peccantem patrē supplicio afficit, nō multum præuaricetur, imò faciat quod primi maximiq; deorum fecerunt. Nō per Iouē. Nam neq; mihi quidē digna hæc videntur, quę dicantur, Neq; omnino quòd cum dijs dij bellum gerant, insidientur, & pugnent. Neq; enim vera: siquidē oportet futuros apud nos ciuitatis custodes turpe putare inter se inuicem dissidere. Quare nec vllo pacto narrandū illis gigantum bellum, præliáue permulta deorum & hereū cognatus suis proximisq; indicta: sed si quo pacto persuasuri sumus, nullū vnquam ciuem ciui aduersatum esse, neq; esse hoc sanctū, talia quædā potius & pueris statim, & adolescētibus à senioribus aniculisq; narranda sunt: cogendiq; poetæ, vt ad hęc fabulas suas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta, & Vulcanū cœlo à patre proiectū, cum ille matri verberatæ subuenire vellet, aut deorū pugnas quotcunq; Homerus scripsit, minime in ciuitate recipere debemus, siue per allegoriā dicta hæc sint, siue sine allegoria. non. n. adolescens hæc dignoscere potest, sed quæ in ea ætate opinionibus accipiuntur, altius adhærere, difficiliméque eradicari consueuerū. Quorū fortè gratia danda oīno est opera, vt hæ fabellæ quas primas audiēt, optimè institutæ ad virtutem sint. Non est procul à ratione quod dicis. Verū si quis interroget hæ quæ sint, & cuiusmodi fabulæ, quídnā dicemus? ò Adimante, poetæ quidem nos in præsentia neq; ego, neq; tu sumus, sed ciuitatis institutores: hos autē nosse oportet figuras, in quibus fingere poetæ fabulas debeant: quas si excesserint, fabulæ huiusmodi admittendę non sunt. Neq; tantum ad ciuitatis institutores pertinet fabulas fingere. Rectè loqueris. sed hoc mihi declara, quales istæ circa theologiā figuræ? Tales quædam, qualis ipse Deus est, talis semper est describendus, siue carminibus describatur, siue cātibus, siue ēt tragœdia. Ita decet. Nonne bonus & ipse Deus est, & ita dicēdum? Proculdubio. Atqui nullū bonum noxium est. Nullum, vt arbitror. Quod innoxium est, nunquid nocet? Nequaquam. Quod nō nocet, nunquid malū facit? Neq; istud quidē. Quod aūt nihil mali facit, nullius mali est causa. Nullius. Item nōne conducibile bonum est? Prorsus. Ergo bene feliciterq; agendi causa est. Est. Non igitur omniū causa bonum est, sed eorum quæ bene se habent causa: eorum verò quæ malæ, nequaquam. Sic est omnino. Non igitur Deus, quum bonus sit, omnium causa est, vt multi dicūt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorū verò extra causam. Multo enim pauciora nobis sunt bona q̄ mala. Et bonorū quidem solus Deus causa est dicendus. Malorum aūt quamlibet aliam præter Deū causam quærere decet. Verissima loqui mihi videris. Neq; Homeri igitur, neq; alterius poetę accipiendum est peccatū, stultè de dijs dicētis, in Iouis limine duo iacere dolia plena sortibus, bonis vnum, malis alterū. Cumq; ex his Iupiter, inuicem cōmixtis impertit alicui, aliàs huic bene, aliàs male est. Cui verò ex altero datur, hunc vesana fames super terras exagitat. Neq; verò admittendū est Iouē nobis penuarium esse bonorū atq; malorum. Confusionem verò iuramentorum induciarumq; à Pandaro factam, siquis per Iouem & Mineruam factā fuisse dixerit, nequaquam laudabimus, neq; deorum controuersiā dissensionemq;, & iudicium per Themim atq; Iouem. Neq; quod dicit Aeschylus, adolescentes audiant Deum mortalibus causam præbere, quando vult funditus domum subuertere. Verū si quis iābica inducat, in quibus passiones Niobes referātur, vel Pelopidarū, vel Troianorū, aut aliquid hmōi, vel sinendū non est eum dicere hęc dei esse opera: vel si dei sunt, seducēda est in his ea quam nūc quærimus ratio, dicēdumq; Deū quidē bona iustaq; egisse, atq; eos puniendo iuuisse. Quod verò miseri sint qui pęnas pendūt, sitq; Deus qui sic affligit, poetā dicere nō est permittendū. Sed si diceret malos homines, vtpotè miseros, pœnis egere, easq; soluentes à Deo iuuari, permittēdum. Malorū autem alicui causam esse ipsum Deū quum bonus sit, refellēdum est oīno, neq; permittendū hoc quenquam dicere in sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet: neq; insuper quenquā audire, siue sit il

le nuor

Principiū in vnaquaq; re maximum.

Deum causam eē bonorum, nō malorum.

le iunior, siue senior, siue carminibus hæc inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquã quæ neq; dictu sancta sint, neq; nobis vtilia, neq; inter se consona. Consuffragator tibi sum hac in lege ferenda. mihi nēpe hæc placent. Hæc itaq; vna sit lex atque figura ex his quæ circa deos ferendę sunt, in qua cogatur vnusquisq; & dicere, & inducere Deũ non oĩum causam, sed bonorũ. Sufficit. Quid aũt hæc secunda? Nũ existimas præstigiatorē esse Deũ, & tanquã ex insidijs aliàs alia sub specie apparere? & aliàs quidē in multas formas speciē suam mutantem, aliumq; effectũ, aliàs aũt nos decipientē, vanasq; de se nobis imagines offerentē? vel simplicem potius minimeq; oĩum sua ex specie discendentē? Nescio quid in præsentia de his dicã. Quid aũt hoc? Nōne necesse est si quid à specie sua discedat, vel ipsum à se mutari, vel ab alio? Necesse. Haudquaquã ab alio quæ optimè se habent, mutãtur atq; vertũtur quẽadmodũ corpus à cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria oĩa ab æstu tēpestatibusq; ventorũ, & huiusmodi passionibus: vbi quod integerrimũ est, & robustissimũ, minimè permutatur. Ita certè. Nōne aĩum quoq; fortissimũ, & sapientissimũ externa perturbatio minimè permutaret? Sanè. Quinetiã composita oĩa vasa, ædificia, vestimenta eadē rōne benè constructa, ac bene se habentia, minimè vel tēpore, vel passionibus alijs immutãtur. Est vt dicis. Quicquid igitur benè se habet, vel natura, vel arte, vel vtrisq;, minimũ permutationem ab alio suscipit. Videtur. At verò Deus ipse, & quæ dei sunt, omni ex parte quàm optimè sese habent. Quidni? Hac igitur rōne minimè formas plures Deus susciperet. Minimè. Nunquid aũt se in se verteret mutaretq; Deus? Manifestũ hoc est, si quidē mutaretur. Vtrũ igitur in melius, & pulchrius, vel in peius ac turpius? Necesse est in peius, si modo mutatur. Non.n. indignũ pulchritudinis & virtutis esse Deũ dicimus. Rectè nimium loqueris. Verũ cũ hęc ita se habeãt, credisne tu sua spōte aliquem, siue Deũ, siue hoĩem, deteriorem se facere? Impossibile certè istud. Impossibile igitur Deũ mutarē se velle. Sed vt videtur, pulcherrimus optimusq; cũ sit deorũ quisq;, quoad fieri potest, omnes sua in forma sempiterna & simplici perseuerant. Necessarium esse omnino hoc arbitror. Nullus igitur poetarum nobis ò vir optime, dicat deos hospitibus similes varijs in formis vrbes adire. Neq; aliquis de Proteo, & Thetide similia mentiatur. Neq; in tragoedijs, aut alijs poematis inducat Iunonem in sacerdotis speciē permutatã Inachi Argiui fluminis filijs vita donatis munera colligentē. cæteraq; talia nemo audeat fingere. Neq; matres vanis his fabulis pueros terreant, deos quosdã noctè vagari peregrinis quibusdã varijs sub formis persimiles, ne simul & in deos male dicant, & ipsos pueros timidiores reddãt. Nullo modo. At verò nũquid dij ipsi immutabiles sunt, sed quibusdã præstigijs nos decipientes varias in formas mutari videntur? Forsitã ita. Quid verò, mentiri ne Deus vult, aut verbis, aut re falsam obiectans imaginē? Nescio istud. An nescis quod ipsum reuera mendacium, si modo dici id potest, oēs homines dijq; oderunt? Quid istud ais? Sic inquam. Nullus enim sponte vult ipso quodã sui præcipuo præstãtissimoq;, & circa res præcipuas præstãtissimasq; mentiri, sed summopere illud ibi mendaciũ timet. Neq; nunc ēt intelligo. Putas me magnũ aliquid dicere. Ego aũt dico ꝙ ipsa ánima circa res ipsas mentiri, & mentitũ esse, & inscitia falli, atq; in ea habere accepisseq; mendacium, nullus vnquã eligeret. Mendacium quippe habere in aĩo summopere oēs oderũt. Summopere. Atqui rectè quod modo dicebam, hoc reuera mendacium vocaretur, in animo mentientis inscitia. Quoniam quod est in sermone mendacium, imitatio quædam est passionis eius quæ est in animo, & posterius procedens simulachrum, haud oĩno purũ mendaciũ. Nōnne ita? Ita prorsus. Ipsum itaque reuera mendaciũ non solũ dijs, sed hominibus etiã est odiosum. Mihi quidē videtur. Quid aũt ipsum in verbis mendacium, quandónam, & cui adeo vtile est, vt non sit odio dignum? Nonne aduersus hostes atque eos qui vocantur amici, quando ob furorem atque aliquam inscitiam malum aliquod facinus aggrediuntur? Tunc porrò auertendi gratia tanquam medicina quædam vtile est, & in his quas modo dicebamus cōfabulationibus, eò quòd non cognoscamus in quo antiquarũ rerum consistat veritas, assimilantes veritati mendacium. ita.n. maximè id vtile facimus. Sic est prorsus. Secundum ergo quid istorum, mendacium est vtile Deo? An quia non cognoscat vetera, sub veritatis imagine mentiatur? Rediculũ istud quidem. Poeta igitur mendax in Deo nō est. Non mihi videtur. Nunquid metu hostium mētietur? Longe abest. An propter familiarium dementiam atq; insaniam? At nullus stultorum & insanorum, Deo amicus est. Non igitur est cur Deus mentiatur? Non. Ergo omnino sine mēdacio est deorum dæmonumq; natura. Omnino. Quare & simplex omnino Deus, & verax dictis ac factis, neque mutatur ipse, neque alios decipit, neque per visiones, neque per sermones, neque per signa, neq; nobis dormientibus, neq; vigilantibus. Ita quoq; mihi de hoc te dicente videtur. Concedis ergo hanc secundam esse figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquam qui neq; præstigiatores sint, neq; se mutent, neq; mendacijs nos, aut dictis, aut factis seducant? Concedo. Multa igitur ab Homero dicta laudantes, somniũ ab Ioue Agamemnoni missum nequaquam laudabimus. Neq; Aeschylũ, cùm Thetidem inducit dicentem, quòd Appollo filium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs discumbens cecinerat, bonam Thetidis stirpē fore longæuã, morbisq; intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortunasq; meas Deo amicas fore predixit, & letitia me laudationibus suis affecit. Atque ego os Phœbi sperabam diuinum, veridicum, fatidicumq; esse. Ipse verò idē qui laudabat, in mensa & ipse discumbens, ipse hæc fatus, ipse idem mihi filium interfecit. Talia quædam quoties de dijs dicentur, protinus reclamabimus exibilabimusq;, neque permittemus, vt ludorũ magistri ad iuuentutis disciplinam istis vtantur, si custodes apud nos pij atque diuini quo ad homini possibile est, futuri sunt. Accipio equidem hanc formam, proq; legibus vbique vtar.

DIALOGVS TERTIVS, de Republica, vel de Iusto.

Marsilij Ficini Argumentum.

Dialogus tertius custodum educationem in secũdo inchoatam prosequitur. Atq; sicut in secundo prohibuit eos audire falsa turpiaque de dijs, ita hic vetat tragica audire de inferis, quæ reddere illos possint timidiores. Item & comica, quæ effusiorem concitant risum. Tam enim mollis euadit, qui quotidie in lacrymas risu profusiore resoluitur, quàm qui dolore lacrymare compellitur. Quoniam verò non solum procul à timiditate custodes arcēdi sunt, verum etiam ab intemperantia & auaritia, atq; iniustitia, ideo rursus audiri vetat carmina poetarum, quibus vel deorum, vel heroum magnorumq; virorum libidines, rapinæ, iniquitatesq; finguntur. Hęc autem educatio militaris omnibus ferè ciuibus est æque cōmunis. Inter hæcque de mendacio dicit attende. Mendacium ciuitatis calamitas est, videlicet quando priuati inter se mentiuntur, maxime verò si magistratibus mētiantur. Perinde ac si ægroti medico, vel nautæ mentiantur gubernatori. Licet autem gubernatoribus interdũ vti mēdacio salutis publicæ gratia. & priuato quandoq; erga priuatum, solum gratia mali cuiusdam grauissimi deuitandi. Licet & confabulari moderate de rebus antiquis, quarum veritas ignoratur, & quasi per imagines quasdam res illas, quarũ certam formam vix habemus, effingere. Proinde orationem in species tres distinguit. Aut.n. simplex narratio est, aut imitatio simplex, aut ex vtrisq; permixta. Omnē verò sermonem reprobat, qui vilissima quæq; refert absq; delectu, & agit hominē perturbatũ. Quisquis.n. diu studiose aliquid imitatur, in eius transit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantem, tanquam iuuentuti noxium iubet vel mutato stylo constantem,

tem habitũ imitari, vel ex vrbe procul abire. Dicit quoq; eum qui plura, vel imitando, vel faciendo pertractat, in singulis tandẽ ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit verò deinceps ex prima musica, id est poesi, ad sequentẽ, eamq; in tres distribuit species; Orationẽ, harmoniã, atq; rhythmum. Principio phthongũ musici vocẽ vocant harmonicã, id est consonantiæ aptam: quæ neq; adeo grauis sit vt nequeat ab eodẽ cantore grauior fieri, neq; tam acuta, vt edi non possit acutior. Harmoniã deinde ex phthõgis cõstituit, congruã videlicet mensurã in excessu atq; defectu grauiũ, vocum, & acutarum, atq; mediarum. Sunt hic voces quatuor, grauis atque acuta, & surgens in acutam, & declinans ad graue. Item primò proportiones quatuor, dupla inter duo atq; vnum. Sesquialtera inter tria atq; duo. Sesquitertia inter quatuor atq; tria. Sesquioctaua inter nouem atq; octo. Proportionem duplã sequitur consonantia vocis octauæ: Sesquialterã, quintæ: Sesquitertiam, quartæ: Sesquioctauam denique tonus. Sed his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id est ordo quidã motionis, & temporis, vt ex secundo Legum percipitur. Postquam enim voces harmonica quadã excessus defectusq; mensura per intentionẽ remissionemq; conciliasti, opus est rhythmo, per quẽ vocum acutarũ, grauium, mediarũ motus ac tempora metiaris, & in singulis, & inter singulas. Motus dico blandiores, seueriores, & medios. Tẽpora dico, lõgiora, breuiora, æqualia, per accẽtus longos breuesq; & medios. In his nota basem vocabulũ esse diuersum: nã vt res exigit significat, fundamentũ, sedẽ, pedum, progressumq; & terminũ. Præter hæc considerandi sunt nouẽ consonantiæ, & dissonantiæ commundissimæ gradus. Primus in ratione, id est opinio cum ipsa rei veritate consentiens. Cuius contraria est opinio falsa à veritate dissentientis. Secundus in imaginatione. Cuius consonantia est consecutio rationis. Dissonantia verò prosecutio externorũ. Tertius in affectu, vel tẽperanter rõnẽ sequente, vel imaginationẽ intemperanter. Quartus in sermone decoro, vel indecoro, quatenus vel rectã rõnem, vel imaginationẽ tumultuariã sequitur. Quintus in cantu. Cuius cõsonantia est, decorum imitari sermonẽ, dissonantia indecorũ. Sextus in sono cantum aliter vel aliter imitante. Septimus in saltu concinno, vel incõcinno ad choreã pertinente. Octauus in quadã membrorũ corporisq; totius cõpositione, tã spectaculo grata, quàm exercitio gymnastico prõpta. Nonus in artificiosis cuiuslibet artis operibus, mũsica quadã proportione cõpositis. Hi nouem gradus Musas tibi referant nouẽ. Memento verò optimam oĩum harmoniã esse animi temperantiã. Quam & sequentes cæteræ imitantur, & uicissim eã frequentantur, augent. Quapropter iubet eas dũtaxat consonantias exerceri, audiri, spectari, quæ habitũ mentis constantẽ referãt, non superbia elatũ, non iracũdia efferatũ, nõ voluptate mollitum atq; resolutũ, non fractum dolore, non misericordia, vel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauẽm atq; constantem, improbat aũt extremos, id est concitũ atq; mollem: damnat quoque multiplicẽ, laudat præ cæteris simplicẽ. Plurimum verò in animum posse iudicat harmoniã. Si quidẽ harmonia quædam diuina sit animus, cœlestiq; harmoniæ aliquãdo, vt Platonice dixerim, assuetus. Rursus harmonia quadã cõsistit corpus, conflatur & spiritus. Præterea consonantia vocum aerea aereum spiritum motu penetrãs, affectumq; canentis & aĩum secum transferens, audientis affectum mouet affectu, & animũ afficit animo, sensimq; mores infundit. In omnibus animaduerte quàm non ciuili solum, sed etiam religiosa admodum obseruantia Plato suam erudiat ciuitatem, semper quoquod & præcipit in Politico, temperantiam cum fortitudine misceat. Deniq; quàm turpem, quàm dissonantem esse censeat venereram voluptatem, ideoq; ab amore legitimo procul eam segreget, pulchra semper & consona solùm desiderãte. Plurima verò de musica tractat atq; gymnasticã. maximi.n. momenti erant omnes.n. his incumbebant, debentq; incumbere. Illa.n. animũ spiritumq;, hæc corpus animi gratia mirificè format atq; componit. Addit, nõ ex corpore bono bonũ aium, sed ex aĩo bono corpus fieri bonum. Subiungit simplicem musicã animi victumq; simplicem corporis sanitati prodesse, multiplicem verò vtrisq; nocere, homines q; dum sobrij viuerent, nẽ indiguisse medicorũ auxilio physicorum. Damnat superstitiosas corporis obseruationes circa victũ, atq; medelas. Signumq; præcipuum ciuitatis mã'ẽ institutæ dicit esse, si diligenti medicorũ iudicumq; indigent opera. Describit medici iudicisq; officium, & iudicem eligit ingenio bonum prudentem, senem, multos homines & bonos & malos expertum. Asserit prauitatẽ, quasi priuationẽ quandam, neq; se, neq; virtutẽ cognoscere. Virtutẽ verò quã habitum, per se solam cognoscere se, per se quoq; addito rerũ vsu de vitijs iudicare. Meminisse verò semper oportet, Platonem non solùm hic, sed etiam in Legibus, & Politico, & protagora confirmare nihil magis necessarium esse omni quidẽ viro. præcipuè verò ciuili atq; philosophico, quã copulam ex fortitudine pariter tẽperantiaq; conflatã; vt per illam alta petantur, per hanc non spernantur humilia, & vtrinq; nihil vnquam nimis, aut audeas, aut metuas, Per illã rursus priuatas publicasq; propulses iniurias, per hãc abstineas ab iniuria. Per illã ad honesta voceris, per hanc cohibearis à turpibus. Quo fit, vt gymnasticam simul & musicam ad duo hæc deniq; referas, vt per illã fortitudo, non tã corporis quàm animi, per hanc temperantia comparetur. Iubet autem ambo ritè inuicem commisceri, Siquidẽ sola gymnastica parit ferocitatẽ, musica sola mollitiẽ, ambo verò fortitudinẽ atq; tẽperantiam. Ex eorũ deniq; numero qui sic educati sunt, eligit & custodes id est magistratus, & defensores. i. milites. Ad magistratũ verò assumi vult senes, prudentes, fortes, publici amatores boni, atq; in hoc ipso per experientiam cõprobatos. Probari item præcipit iuuenes in medijs voluptatibus, & doloribus, quo discernatur, verũ temperati fortesq; sint, an contrà: atq; vtrum sententiam boni publici conseruandi, propter fallacias, aut minas, aut illecebras, sint aliquãdo facilè mutaturi. Deniq; ingenia hominum metallis similia esse dicit, & aptũ quidẽ ad gubernandum auro, aptum verò ad militiam argento, ad opificium verò, & agriculturã ferro, & æri. Iubet singula ingenia ad illa quibus, apta sunt conuerti: itaque gubernatorum filios interdum pro ingenio ad viliora: atque vicissim inferiorum filios ad munera nobiliora similiter. Prohibet quoque milites proprium aliquid possidere, ne per auaritiam ex canibus conuertantur in lupos.

HAEC igitur sunt, vt mihi videtur, quæ de dijs audienda aut non audienda sint ab ipsa statim pueritia, his qui deos & parentes honoraturi sunt, cõmunemq; amicitiam non parui facturi. Existimo, inquit Adimantus, nobis sic rectè videri. Quid aũt his qui fortes futuri sunt? nõnne ea dicẽda, quæ ipsos mortem minimè metuentes reddant? an putas aliquem fortem esse vnquã, qui hæc timeat? Minimè per Iouem, inquit. Sed & qui ea quæ de inferis dicuntur credat, & terribilia esse existimet, putásne eum intrepidũ ad mortem futurum, in ipsaq; pugna mortem seruituti & captiuitati præpositurum? Nequaquam. Oportet itaq; nos, vt videtur, præcepta dare etiam his, qui de his rebus fabulantur, precariq;, ne ita simpliciter, quæ apud inferos sunt vituperent, sed magis laudent: tanquam neque vera dicant, neque vtilia his qui pugnaces futuri sunt. Oportet sanè. Delebimus igitur eiusmodi omnia, ab hoc versu sumentes exordium: Mallem equidem in re rustica conseruo inopi seruire, quàm defunctis omnibus imperare. Et illud; Domus profectò mortalibus immortalibusq; horribilis, vasta, fœtensque videatur, quam etiam dij odio habent. & illud, O miseri nunquid nam apud inferos anima atque imago? At verò mens adest nulla. & illud, Soli sapiunt: cœteri vmbræ volitant. Item, Anima soluta membris ad inferos volat, suam deplorans calamitatẽ, cum & fortẽ & tenerã ętatẽ reliquerit. Itẽ, Anima sub terras veluti fumus, eiulans abijt. Item, Quemadmodũ noctuæ vasto sub antro vlulantes volant, postquam aliquæ de ordine ceciderunt ex petra in qua cohærebant, sic illæ simul stridentes ibant. Hæc vtique & cætera talia, bona Homeri & reliquorum poetarũ venia abijciamus, nõ quia poetica non sint, & apud multos auditu iucunda, sed quoniã quanto magis poetica sunt, tãto minus audienda pueris atq; viris quos liberos fore oportet, seruitutem magis quàm mortem timentes. Sic est oĩno. Nónne insuper noĩa quæ his imposita sunt horrenda terribiliaq; abijcienda sunt? Cocytos inquã, & Styga, & inferos mortuos, aliaq; eiusdẽ generis nomina. Terrent vehementer quippe omnes quicunque audiunt, ac fortè ad aliud quippiã conferunt. Nos aũt custodibus nostris ab hmõi noĩbus valde metuimus, ne ex hoc pauore molliores, quàm decet reddantur. Et merito formidamus. Auferenda sunt igitur. Auferenda. Forma verò his contraria dicenda, & inducenda est. Videlicet. Ergo lamentationes commiserationesq; magnorum virorũ auferimus. Necesse est, si quidem superiora sublata sint. Contẽplare igitur, rectẽne an contra id faciamus. Dicimus ne moderatum virũ moderato viro amico suo orbatũ non malũ quid illi mortẽ existimaturũ? Dicimus quidẽ. Non igitur in morte illius tanquã grauia passus lamentabitur. Non. Enimuerò & hoc asserimus, hoĩnẽ hmõi seipso ab benè viuendũ contentũ esse, minimeq; oĩum alio indigere. Vera narras. Minimè igitur molestè feret liberis, aut fratribus,

Ho. meri cari mina.

Quæ dicta a poetis de inferis, nõ sunt audiẽda pueris.

bus, aut diuitijs reliquisq; hmôi priuari. Minimè certè. Itaq; neq; lamentabitur, sed moderatissimè feret, cùm in aliquã hmôi sortem inciderit. Certè. Meritò igitur clarorum virorũ ploratus è medio tolleremus, relinqueremus aũt mulieribus, neq; his quidem inter mulieres aliquid egregiũ sapientibus, ac viris insuper duntaxat muliebribus, & ignauis, vt dedignētur apud nos illi quos ad regionis custodiã educamus, similia istis facere. Probè. Rursus Homerũ, & cæteros poetas orabimus, ne Achillē deę filiũ nunc in latus cubantē faciat, nunc supinũ, nonnunquã ēt in faciem: aut exurgentē errare tristitia affectũ in littore maris: aut vtraq; manu arentem puluerē capientē in caput fundere: neq; alia eiulantē, & lamentantē, quot & qualia ipse fecit. Neq; Priamũ, qui iuxta deos fuit, supplicantē, & luto se prouoluentem, singulosq; noïatim clamantē. Multoq; magis Homerũ eundem orabimus, ne deos in hunc modũ plāgentes inducat, Hei mihi miserę, Hei mihi quàm infeliciter optimũ filiũ peperi. Quòd si quos deos, saltē non deorũ maximũ vsqueadeò dissimili figura imitari audeat, vt eũ ita inducat dicentem, Heu q̃ charũ mihi virum circa vrbem meis oculis profligatum cerno. Vnde mihi cor mœret. Atq; item, O me miserũ, quandoquidē dilectissimum mihi oïum Sarpedonē fatum cogit à Patroclo Menetiade domari. Si.n.ó amice Adimāte, studiosè iuuenes hæc audirent, neq; ridicula putarent tanquã præter dignitatem dicta, nunquam cum se hoïes esse scirent, aut illa se indigna existimarent, aut se continerent, cùm quid illis eiusmodi vel dicendũ, vel faciendũ in mentē veniret. Quinimò sine vllo vel pudore, vel tolerantia, in minimis etiã quibusq; iacturis in maximos ploratus eiulatusq; erumperēt. Vera nimiũ loqueris. Neq; verò id decet, vt ratio nobis paulò ante dictabat: cui nisi quid melius interim nacti fuerimus, credendum est. Non decet profectò. Sed neque in risum nimiũ profusos nos esse oportet. Nam effusum risum vehemēs mutatio sequitur. Ita mihi quoq; videtur. Non igitur admittendũ est, quando quis summæ autoritatis viros in risum solutos inducit, & multò minus quãdo deos. Multò certè minus. Ergo neq; Homerũ audiemus, cum dicit: Inextinguibilis risus dijs concitatus est, dũ Vulcanũ per domũ properantem viderent, vtpotè qui claudus esset. Haud.n. admittendũ est hoc secundũ tuũ sermonem. Si meũ vis sermonē hunc ponere, nequaquam admittere decet. Quinetiã pluris facienda veritas est. Si.n. rectè paulò antè dicebamus, dijs inutile est mendaciũ, hominibus autem pro medicamento est vtile. quare publicis medicis concedendũ, priuatis autē hominibus minimè attingendum. Patet. Igitur rempublicã administrantibus præcipuè si quibus alijs, mentiri licet, vel hostium, vel ciuiũ causa ad communem ciuitatis vtilitatem. Reliquis autē à mendacio abstinendũ est. Sed aduersus huiusmodi principes priuatim mentiri, maius peccatum est quàm ægrotum mentiri erga medicum, vel se exercentem erga ludi magistrum circa sui corporis vitia, vel erga nauis gubernatorem de naue & nautis minimè vera dicere, quemadmodum vel sua cuiq;, vel sociorum sese res habeat. Vera narras. Si quem ergo deprehenderis alium in ciuitate mētientem ex eorum genere qui artifices sunt, vatē videlicet, vel morborum medicũ, vel lignitarium fabrum, eũ punito, tanquam rem quandam inferentē ex qua ciuitatis ipsius veluti nauis submersio & pernicies sequitur. Sic planè agendum: siquidem sermone opera peraguntur.

De vtilitate temperantiæ.

Quid præterea? nónne temperantia nostris adolescentibus opus erit? Absq; dubio. Temperatiæ aũt nónne hæc talia quo ad subditos maxima sunt, vt videlicet obtemperent magistratibus: quo ad ipsos autē principes, vt ad venereorũ, epularumq;, & compotationũ vsum continētes sint? Nihi sanè videtur. Hæc itaq; talia bene dicta asseuerabimus, qualia apud Homerum Diomedes ait. Eia age silentio confide, ac meis verbis obtempera. & alia his similia. Ibant robur spirantes Achiui silentio duces timentes. Et alia quæcunq; in hanc sententiam dicuntur. Probè. Quid autem hæc? Vinolente, canis oculos habēs, cor aũt cerui: & cætera quę sequuntur, nunquid rectè? & alia huiuscemodi ipsorum priuatorum in superiores superbè dicta, siue quis soluta in oratione, siue poemate inserat, an rectè dicuntur? Nequaquam. Nõ.n. existimo ad iuuenum temperantiam hæc, vt audiantur, conferre: nihil aũt mirum, siquo modo delectent. Vel qũo tibi videtur? Ita. Quid autē? videtur ne tibi idoneum esse hoc iuueni ad continentiam consequendã, si quãdo audierit virum sapientissimum apud poetã ita loquentem, Pulcherrimũ oïum esse mihi videtur, cùm plenæ sunt mensæ dapibus carnibusq;, Vinũ aũt ē cratere hauriens pincerna poculis infundit atq; circunferet? Vel illud, Miserrimũ esse fame perire, & sortem subire aduersam? Siue cùm dicitur, Iouem cæteris tum dijs, tum hoïbus dormientibus omniũ quę vigilãdo tractauerat coitus cupiditate oblitũ, & usq; adeò libidine & amore Iunonis pcussum esse, vt nec cubile ipsum ascendere sustinuerit, sed ibidē humi cōgredi statim voluerit, dicens vehementiori se cupidine inflammari, quàm olim cùm primùm clàm parentibus inuicē congressi fuerũt? Siue cùm narratur quemadmodũ Vulcanus Martē at Venerem coeuntes reti comprehendit? Non per Iouē mihi videtur idoneũ. Verũ sicubi modestè, & cōstanter virorũ excellentium facta vel dicta narrantur, ea aduertenda & audienda hæc sunt. Veluti cùm dicitur, Pectus percutiens increpuit dicens, Perpetere, ò cor, nã longè alias grauiora tulisti. Omnino sic est agendũ. Neq; etiam muneribus corrumpi ipsos ciues permittendũ est, neq; auaros esse. Nullo pacto. Non ipsis igitur canendum: Munera crede mihi placant hoïesq; deosq;. Neq; laudandus Phœnix Achillis præceptor, quasi probè locutus fuerit, dum consuleret ipsi munera accipienti Achiuis auxiliũ ferre: nõ accipiēti verò ab ira nequaquã recedere. Neq; rursus Achillem ipsum dignũ existimabimus, consentiemusq; adeò pecuniæ cupidũ esse debere, vt ab Agamemnone recipiat munera, atq; vt Hectoris cadauer sine pretio reddere nolit. Certè talia laudare non decet, inquit. Vereor equidem, inquam ego, propter Homerum dicere, nempè non esse fas hæc de Achille asseruisse, alijs ue asserentibus credere. Et eundem rursus aduersus Apollinem dixisse, Perdidisti me Apollo deorũ perniciosissime oïum, quem certè vlciscerer, si mihi potestas esset. Item ad fluuium Deum quàm peruicaciter se habuerit, etiam pugnare paratus. Rursus alteri flumini Sperchio sacratis comis, Patroclo inquit heroi, mortuo iam, comã ferendam dabo. Nec credendum est hoc illũ egisse. Tractus autē Hectoris circa Patrocli sepulchrũ, & iugulationes captiuorum suprà rogum, cunctaq; huiusmodi, neq; vera esse affirmabimus, neq; sinemus nostris persuaderi, quòd Achilles deæ filius, & Pelei temperatissimi viri, & ab Ioue tertij, à Chirone sapientissimo educatus, tanta perturbatione agitatus sit, vt duobus contrarijs morbis animi laborauerit, illiberalitate cum auaritia, atq; item deorum hominumq; contemptu. Rectè admodum loqueris. Rursus neque hæc credamus, neque dici sinamus, Theseum Neptuni filium, & Pirithoũ filiũ Iouis in rapinas adeò maximas irruisse, neq; alterius dei filium siue heroem ausum esse vnquam tam grauia impiaq; patrare, qualia de his quotidie mentiuntur. Verùm poetas ipsos cogamus, vel negare horum hęc esse opera, vel nõ affirmare filios deorũ esse: ambo verò hæc simul nequaquam asserere, neq; operam dare, vt nostris iuuenibus persuadeãt, quód ex dijs mala aliqua oriantur, quód ue heroes hominibus nihilò meliores sint. Quoniam, vt iam dictũ est, neq; sancta hæc sunt, neq; vera. Ostendimus.n. ex dijs mala aliqua prouenire non posse. Ostendimus planè. Quinetiã audientibus hæc nocent. Oẽs quippe prauitati suæ ignoscent, persuasi talia quędã facere fecisseq; & illos qui proximè ex deorũ genere nati sunt, de quibus illud dicit: Dijs proximè nati, Ioui ꝓpinqui, quorum

De muneribus & corruptelis.

rum circa idæũ verticẽ Iouis patrij ara extat in æthere. & nequẽdum ipsis euanuit sanguis deorũ. Quamobrem fabulæ hmõi recipiẽdæ nõ sunt, ne facilẽ occasionem ad nequitiam nostris adolescentibus præbeant. Sic prorsus agendũ. Quę deinceps reliqua nobis species est sermonum, disserentibus quales cuiq; narrandi, vel nõ narrandi sint? De dijs.n. quemadmodũ loqui decet est dictum. Itemq; de ipsis dæmonibus & heroibus, & his quæ sunt apud inferos. Satis abundè. An esset fortasse reliquũ, vt de hoĩbus diceremus? Certè. Impossibile istud in præsentia, ò amice, disponere. Cur nã? Quoniã existimo nos dicturos, poetas oratoresq; de hoĩbus circa ea quæ maximi momenti sunt malè dicere cũ scribunt, Iniustos quidẽ multos felices esse, iustos aũt infelices: cõducereq; iniustè agere si clàm. Ipsam verò iustitiã alienum bonũ, esse, iacturã verò propriam: Hæc inquã & cætera hmõi nos vetaturos esse ne dicant, contraria verò vt canant & fabulis inserant, mandaturos esse puto. nunquid? Certè noui. Nónne igitur si cõfitearis rectè me dicere, dicã te concẽssisse, quę iandiu quærimus? Rectè, inquit, prorsus accepisti. Nónne & de hoĩbus, quod talibus oporteat sermonibus vti, tunc concedemus, cùm qualis iustitia sit inuenerimus, & ꝙ natura ipsa prosit habenti, seu videatur esse iustus, siue non videatur? Vera loqueris. De his ergo quæ dicenda sunt, quæ ue non, satis est disputatũ: deinceps de dicẽdi rõne, vt arbitror, est disserendũ: atq; ita nobis, & qua, & quõ discenda sint compertũ erit. Quid dicas, inquit Adimantus, non satis intelligo. Oportet tamẽ id te intelligere, atq; ita fortasse clarius hoc intelliges. An non quæcunq; à poetis, vel fictoribus fabularũ dicuntur, narrationẽ esse dicimus, vel pręteritorũ, vel præsentiũ, vel futurorũ? Quid.n. aliud? inquit. Num ergo vel simplici narratione, vel per imitationem facta, vel etiã vtroque modo narrant? Clarius hoc quoq; exponi requiro. Ridiculus equidem præceptor, & in primis obscurus videor. Quẽadmodũ igitur qui dicẽdo parum valent, efficere solent, ita ego nunc, non vniuersum ipsum, sed partẽ aliquã sumens, in ea tibi quòd volo conabor ostendere. Et primum mihi dicito, nostín, Iliados principia, in quibus ait poeta Chrysem Agamẽnoni supplicasse, vt sibi filiã restitueret, Agamẽnonẽ verò turbato aĩo denegasse. Quod postquã non impetrauit, imploratũ ipsi contra Achiuos Deũ? Equidẽ. Et illud credo nosti, ꝙ vsq; ad hos versus, Precatus est oẽs Achiuos, in primis Atrei filios, gentium duces: ipse poeta loquitur, neq; tentat aliò mentẽ nostrã conuertere tãquam alius, quàm ipse loquatur. Deinceps verò ita loquitur ac si Chryses ipse sit, conaturq; nõ Homerũ se nobis, sed sacerdotẽ illum senẽ ostendere. In cæterisq; ita semper exponit, tũ rebus gestis apud Ilium, tũ apud Ithacam, in Odyssea cantatis. Sic est oĩno. Nónne igitur narratio est, & quando orationes continuas affert, & quãdo ea quæ inter ipsas intercedũt? Quidni? Verùm cùm orationẽ profert tanquã alius quidã sit, nónne tunc dicemus orationẽ suam ei quàm simillimã reddere, quẽ loquentẽ introduxerat? Quidni dicamus? An nõ alteri se similẽ raddere vel figura, vel voce, est eũ imitari cui facit se similẽ? Proculdubiò. In hoc igitur, vt videtur, & ipse, & reliqui poetę per imitationem narrant. Assentior. Vbi aũt se nõ celat poeta, vniuersa illa poesis & narratio sine imitatione est. Ne aũt dicas te neq; hoc quidẽ intelligere quomodo fiat, ego dicam. Si.n. Homerus cùm dixisset, Chrysem venisse filiã redemptură, & supplicasse Achiuis precipueq; regibus, deinceps non tanquam Chryses, sed Homerus esset locutus, nosti profectò imitationem illã non fuisse futurã, sed simplicem narrationem. Sic verò se res habuisset. Dicã.n. sine versu cùm non sim poeticus. Profectus sacerdos pręcabatur, vt dij eis darent, qui incolumes ipsi Troiã caperent, sibiq; acceptis donis filiã restituerent, Deũ Apollinem venerantes. Hæc cùm dixisset, reliqui sacerdotis dicta probarunt. Agamemnon verò nimiũ perturbatus, ipsum protinus abire iussit, ita vt ne rursus rediret: neq;.n. ipsi dei vel coronam, uel sceptrũ profutura; asseruitq; priusquã ipsi filiã redderet, fore vt illa secũ in Argo consenesceret. Quamobrẽ abiret, seq; vt saluus abire posset, nõ irritaret. Quæ cũ audisset senex, extimuit, tacitusq; discessit. Castra autẽ egressus, supplex Apollinẽ multa eius agnomina commemorans orauit, si quid vnquã aut in ædificãdis tẽplis, aut hostijs litandis illi gratũ fecisset, vt puniret Achiuos, easq; lachrymas sagittis vlcisceretur. Hunc in modum, ò amice, simplex narratio sine imitatione procedit. Intelligo iã. Et illud prætereà scito, contrariũ huic esse, cũ remotis poetæ verbis, quæ inter orationes intercedere solent orationes ipsæ vicissim cõtinuatę relinquuntur. Id quoq; intelligo. Est.n. hmõi tragœdia atq; comœdia. Rectè admodũ accepisti, existimoq; tibi iam nũc aperire, quod in superioribus percipere nõ valebas: poesim videlicet fabularũq; figmenta, aut esse oĩno per imitationẽ quemadmodum ipse dicebas in tragœdia atq; comœdia: aut per enunciationẽ poetæ proferri. quod maximè in dithyrambis inspicitur: aut per vtraq; cõfici, vt in heroicis alijsq; multis apparet, si modò intelligis. Intelligo iã quod tunc inferre volebas. Atqui etiam antè hoc memento, ꝙ dicebamus quæ dicenda essent iam expositum esse: quo autem modo dicendum esset deinceps exponere oportere. Memini quidẽ. Hoc igitur erat, quod oportere dicebã inter nos conuenire, vtrũ sinamus poetas imitatione perpetua vti, an partim imitari, partim minimè, & qualia vtraque sint, an nihil penitus imitari. Auguror equidẽ consideraturũ te, vtrũ recipienda sit comœdia, & tregœdia in ciuitate, nécne. Fortasse aũt & his plura. Nondũ.n. noui: sed quò ratio vt ventus feret, eò eundum est. Præclarè loqueris. Hoc igitur, ò Adimante considera, vtrum imitatores nos habere custodes oporteat, nec ne. Vel hoc ex superioribus pẽdeat, ꝙ singuli singula rectè cõficere possunt, plura verò minimè: ꝙ si quis plura tractare aggrediatur, in singulis ita deficiet, vt in nullo euadat egregius. Sic prorsus accideret. Nónne & de imitatione eadẽ ratio ꝙ plura aliquis æquè ac vnũ benè imitari non potest? Non certè. Nunquam igitur studiò alicui æstimatione digno quis simul incũbet, & imitabitur multa, erit ue imitator idoneus, quãdo neq; duas quidẽ imitationes, quæ parum differre inter se videntur, ijdẽ hoĩes benè simul tractare possunt, vt comœdiã simul & tragœdiam. An non imitationes quasdã paulo antè istas esse dicebas? Equidem, ac vera dicis, ꝙ ijdem nequeant. Neq; etiam rhapsodi idest cantores heroicorũ, simul esse, & histriones possunt. Vera. Sed neq; tragœdis aut cõœdis, tragici aut comici ijdẽ. Hæc aũt oĩa imitationes quædã sunt, an nõ? Imitationes. Quinetiã in minora his videtur, ò Adimante, natura hominis esse concisa, vt nullo modò possit benè plura imitari, vel etiam ea facere quorum imitationes ipsæ similitudines quædã sunt. Est vt dicis. Si ergo rõnem superiorẽ ratã haberi volumus, custodes nostros à reliquis oĩbus artificijs alienos patriæ libertatis artifices esse oportere, valde quidẽ solertes, neq; aliud quicquã curare quod huc nõ tendat, nihil aliud agere eos, vel imitari oportet: vel si imitẽtur, imitari quæ istis cõsentanea sint, statim à pueritia, fortes scilicet, tẽperatos, sanctos, liberales, & reliqua eiusmodi: illiberalia aũt neq; facere neq; imitari posse, neque aliud quicquã turpe, ne ex ipsa imitatione tales efficiantur, quale in quod æmulantur. An nõ animaduertisti imitationes si à teneris annis incipiãt perseuerẽtq;, in mores & naturã abire, tũ quantũ spectat ad corpus, tũ ad vocẽ, tũ ad cogitationẽ ipsam? Et maximè quidẽ. Non permittimus igitur vllo modo eos quorũ habere curã dicimus, quos ue pstãtes viros fore desideramus, cũ viri sint, mulierẽ imitari, puellã, vetulámue, vel marito cõuitiantẽ vel cũ dijs cõtendentẽ, exultãtẽq;, cũ se felicẽ esse putet, vel quę ęrũnis circũuenta fleat atq; eiulet, doleat, amore accẽdatur, dolore partus opprimatur. Nullo modò. Neq; seruas, & seruos, ea quę seruorũ sunt facietes. Neque hoc

quidē.Neq; viros item prauos,vt videtur, timidos,& cōtraria eorū quæ diximus faciētes, conuiciantes, iurgātes, turpiaq; inuicē obloquētes,siue ebrios, siue vigiles sobriosq; & alia quecunq; hoīes isti & in verbis, & in operibus,tū in seipsos, tū in alios peccāt.Neq;ēt debēt,vt arbitror,similes se p imitationē,vel verbis, vel actionibus,in saniētibus reddere. Cognoscēdi.n.insani & mali sunt, tā viri q̃ mulieres:nihil tñ ex eorū dictis & factis,vel agēdū est,vel imitandū.Verisśima loqueris.Quid aūt,artificēsne ex ære aliquid fabricātes,vel aliud quippiā molientes, vel remiges nauiū,vel pcipiētes istis,vel aliud aliquid circa hæc imitari eos decet? Quónā pacto,cū neq; rebus vllis hmōi mentē adhibere his liceat. Nūquid equos hinnientes, vel mugiētes tauros, aut fragorē immurmurationéq; fluuiorū,aut maris fremitū,vel tonitrus, vel cætera eiusdē generis imitabūtur?Atqui prohibitum illis est,aut insanire,aut insaniētibus se similes reddere.Si igitur quæ dicis intelligo,est quædā orationis, & narrationis spēs,in qua vir optimus,cū quid dicturus est enarrat:& alia quæ dā huic dissimilis, quā seruat qui cōtrà ac ille, natus atq; nutritus est.Quales verò hæ sūt?Videt̃ mihi vir moderatus quando in narratiōe deuenerit ad aliquā viri boni vel orationē,vel actionē perinde ac si ipse ille esset pronūciaturus,& sine vllo rubore,aut dedecore imitationē hmōi suscepturus:maximè quidē,& vt plurimū imitās virū bonū,prudenter & sine errore agentē:rarius aūt ac minus, morbis,vel amore labantē,aut ebrietate, aut casu quouis alio.Quādo aūt ad aliquē indignū se venerit,nolet,vt arbitror, dedita opera similē se deteriori pbere, nisi breuiter quidē,& cū boni quicquā peragit: sed erubescet,cum rudis sit ad hos imitādos,& ęgreferet deteriorū formā induere,spernens imagines huiuscemodi,nisi forte ioci oblectamentiq; cā id fecerit. Nō iniuria.Nōne igitur narratione vtetur tali,qualē paulò antè in versibus Homeri dicebā?eritq; oratio ipsius particeps vtriusq;,imitationis videlicet,& narrationis alterius?Exigua verò pars imitationis lōga in oratione erit?Dicóne aliquid,an nihil? Dicis certè,qualē necesse est esse rhetoris istius figurā.Nōnne igitur qui talis nō erit,quo erit ineptior & indoctior, eo plura narrabit,& oīa imitabitur,nihilq; se indignū esse existimabit? Quare oīa imitari aggredietur,& in conspectu quidē multorū, ea præsertim quæ paulò antè cōmemorabamus, Tonitrus,murmura ventorū,& grandinis,axis rotarū,tubarū,tibiarū fistularū,& oīum denique organorū sonitus: ptērea canū,pecudū, & auium voces. Eritq; huius oratio vniuersa penè per imitationē, voce, ac gestu,vel paulū quid narrationis habebit. Necessariū quoq; illud.Atq; hæ sunt orationis species duæ,quas suprà dicebā.Sunt planè.Nōne ipsarū vna quidē parū quid mutationis habet? & siquis decentē cōsonantiā & rhythmū orationi tribuat, fermè ad eandē orationis formam semper dicendū est rectè loquēti, atq; in vna insuper cōsonātia?exiguæ nanq;mutationes,eodemq; mō in rhythmo fermè consimili? Oīno sic se res habet.Quid aūt alterius species?nōne cōtrarijs indiget,oībus videlicet cōsonātijs,oībusq; rhythmis,si propriè dicēda est,cū multas & varias habeat mutationū formas?Sic est oīno.Nonne & poetæ, & alij oēs qui aliquid dicūt, vel harū vna dicendi figura vtuntur,vel altera,vel vtrisq; cōmixtis? Necesse est.Quid igitur faciemus?Vtrum has oēs in ciuitate suscipiemus,vel alterā simpliciū, vel permixtā?Si in mea opinione cōstiterit, simplicē decori imitatricē. Atqui, ò Adimante,mixta quæq; iucūda est: multa aūt iucundior pueris,& pedagogis cōtraria illius quā tu eligis, & plurimæ turbæ.Iucundissima prorsus. At fortè, vt arbitror, reip. nostræ cōuenire eā non existimabis,quoniā non sit duplex vir,neq; multiplex apud nos,quandoquidē singuli singula faciūt. Nō cōuenit certè.Nōne igitur sola in ciuitate hmōi coriariū inueniemus duntaxat coriariū esse, nō gubernatorē præterea?Et agricoltorē duntaxat agricoltorē,nō insuper iudicē?Militē quoq; militem, nō etiā

nūmularium? cæterosq; eodē modo? Vera hæc sunt. Si quis ergo in nostrā vrbem venerit,qui animi sapientia in oēs possit sese vertere formas, & oīa imitari, volueritq; poemata sua ostentare, venerabimur quidē ipsum,vt sacrū,admirabilem & iucundū:dicemus aūt non esse eiusmodi hoīem in repu.nostra,neq; fas esse,vt insit, mittemusq; in aliā vrbē, vnguento caput eius perungētes, lanaq; coronātes. Nos austeriori minusq; iucundo vtemur poeta fabularumq; fictore,vtilitatis gratia,qui decori nobis rōnem exprimat, & quæ dicūtur dicat in his formulis,quas à principio pro legibus tulimus, quando milites erudire agressi sumus.Ita prorsus,si esset in nobis,efficeremus. Videmur iā, ò amice, satis de ea musice parte dixisse,quæ circa orationes fabulasq; versatur. Nā & quæ dicēda sunt,& quō exposuimus.Mihi quoq; idē videtur. Restat de cātus & melodię rōne differere.Certè. An nō oīs iam inueniret quæ nobis de his dicēda sunt,qualia esse oporteat,si quidē antedictis concinere debeamus? Tū Glauco arridens, Ego,inquit,extra oēs esse videor. Non .n.satis in præsentia possum conijcere, qualia dicēda sint. Opinamur tamen oīno hoc primū nos posse dicere, Melodiam ex tribus cōstare,oratione,harmonia, rhythmo. Hoc equidē possum. Nōnne melodiæ pars oratio nihilo differt ab oratione illa,quæ sine cantu est, quo ad hoc,vt oporteat in eisdē formulis exprimi,de quibus paulò antè dicebamus,& eodē moō?Vera loqueris.Atqui harmonia,& rhythmus orationē sequi debēt. Quidni? Quinetiā lamentatione luctuq; dicebamus in orationibus nos minimè indigere.Nō certè. Quænā igitur querulæ harmoniæ sunt?Dic mihi. Tu.n.musicus es. Lydiæ mixtæ, Lydiæq; acutæ, cæteræq; hmōi. Nōne remouendæ hæ sunt? Inutiles.n.ēt mulieribus,bonis saltē,nedū viris, Valde quidē.Præterea vinolētia, mollities,& pigritia custodes minimè decēt. Minimè. Quænā igitur molles & temulētæ harmoniæ? Ionicæ & Lydiæ quotcunq; relaxæ remissęq;& resolutę vocātur.His igitur,ò amice nū quo quo modo vteris ad militū vtilitatē? Nullo modo.Sed videtur iam tibi reliqua esse Dorica & Phrygia harmonia. Haud equidē,inquā,harmonias noui,sed eā relinque harmoniā,quæ vt decet,imitatur fortiter euntis in plium,& ad quodlibet negotiū violentū viriliter segerentis,voces atq; accentus,& periclitātis, siue in vlnera,siue in mortē irruentis, siue in aliā grauē sortē incidentis, in oībus istis fortunā constanter atq; viriliter propulsantis.Aliamq;iterū relinque harmoniā quæ voces imitatur atq; accentus hoīs in trāquilla & minimè violēta actione versantis, vel aliquid alicui persuadētis, vel supplicātis, vel votis Deo, vel doctrina & admonitione hoī,vel ecōtra hoīs alij supplicāti,aut docēti,aut dissuadēti facilē se pbentis,& qui licet voti cōpos sit factus, nō tamē superbia efferatur,sed in his oībus tēperatè & modestè se gerat,sortemq; vtrāque rectè ferat, hasq; duas sequatur harmonias, violentā,volūtariam,fortunatorū, infortunatorū, tēperantium ac fortiū:& oīno quęcunq; ipsorū accentus pulcherrimè imitantur,has oēs relinque harmonias. At verò nō alias eligi iubes,q̃ eas quas ego suprà dicebā. Non igitur opus erit nobis in cantibus & melodijs harmonia quæ multis cōstat chordis,oībusq; cōcentibus. Nō,vt mihi videtur. Ergò Trigonorū, Pactidarū,& quorūcunq;instrumētorū,quæ multis constāt chordis, & plurimis cōsonantijs, fabros non nutriemus.Non,vt videmur.Quid aūt? tibiarū fabros,& tibicines in ciuitate relinques?an non instrumenta multarū chordarum, harmoniarumq; omnium, tibiam imitantur?Patet,inquit ille. Lyra itaque restat,& cithara in ciuitate vtilis, & fistula in agris pastoribus commoda.Ita ratio nobis ostendit. Nihil alienū inducimus ò amice,dū Apollinē ipsum,& Apollinis instrumēta, Marsiæ ipsi,& organis,quæ Marsyæ sunt, præponimus. Nō per Iouē,vt mihi videtur. Per Canē ipsum sensim & clāculū purgare cœpimus ciuitatē,quam suprà nimijs delicijs deditam dicebamus.Ipsi nos videlicet tēperatè agētes.

Scurra.

tes. Age, purgemus & reliqua. Sequitur ad ea quæ de harmonijs dicta sunt, vt rhythmos ita ꝓsequamur, ne per varios admodū circūuagemur, néue ꝑ quoslibet motus, sed q̃ vitę fortis & tẽperatæ rhythmi sunt, dignoscamus. Quibus cognitis, pedē cātumq; cogamus orationē hm̃oi viri sequi, nō orationē sequi pedē, & cātū. Qui verò sint rhythmi tales, tua interest declarare, quēadmodū harmonias exposuisti. Per Iouē, quid dicā nō habeo. Quod.n. tres q̃dā spẽs sunt, ex q̃bus motus isti texūtur atq; plectūtur, quēadmodū in vocibus quatuor, vnde oẽs harmonię cōficiūtur, aīaduerterim, dicere possē. Quales aūt qualis vitę imitationes sint aperire nequeo. At de his quidē cū Damone deliberabimus, quīnā pedū motus propriè sint illiberalitatis, petulātię, insanię, ac reliquæ prauitatis, quīue rhythmi cōtrarijs cōgruant. Arbitror aūt audiuisse, quāuis nō satis apertè, cū ipse motū quēdā pedū bellicosum noīaret cōpositū dactylū heroicumq;, quē nescio qūo digerebat, supraq; infraq; ęqualē & in breuē longūq; cuadentē, vtq; existimo iambū, & aliū quendā trochæū appellabat. Lōgitudines aūt & breuitates adhibuit. Et in aliquibus istorū arbitror eum vituperare vel laudare ductiones pedis, nō minus q̃ rhythmos ipsos, vel aliq̃d ex vtrisq; cōmixtū. Neq;.n. declarare satis hæc possum. Verū hęc, vt dicebā, in Damonē ipsum reiecta dilataq; sint. Prolixa quippe oratione ad hæc distinguēda opus esset. Nūquid putas? Prolixa per Iouē. Hoc aūt ita discernere potes, q̃ cōcinnitas atq; ineptitudo cōgruitatē & incongruitatē rhythmi sequunt̃. Quídni? Atqui cōgruū quidē pulchrā orationē sequitur, & tāquā simile imitatur: incōgruū verò cōtrariā. Quinetiā consonū ipsum, & dissonū eodē modo: quādoquidē rhythmus & harmonia, vt paulò antè dictū fuit, orationē sequunt̃, nō ipsa oratio rhythmū & harmoniā sequitur. Certè orationē sequi hæc debēt. Quid verò loquēdi modus ipsaq; oratio? nōne aī affectionē sequitur? Absq; dubio. Orationē verò cętera quoque sequūtur? Nēpè. Sermonis itaq; decor, cōsonātia, venustas, & rhythmi cōgruentia affectionē aī moderatā sequūtur, quā εὐήθειαν appellāt. Non eā dico quā sæpe cum inscitia q̃dā sit, blāda quadā derisione bonitatē noīamus, hoc noīe fatuitatem quandā significantes: imò verò eam εὐήθειαν inquā, quæ reuera cogitationē significat moribus optimis ꝑditā. Sic est oīno. Nōnne igitur vbiq; hæc iuuenes sequi debēt, si rē suā agere volunt? Debēt equidē. Est aūt ars pingēdi vniuersa horū plena, & oē hm̃oi artificiū: plena quoq; texēdi facultas, & variorū ingeniositas operū, studiumq; ædificandi, oīs ꝑtereà cæterorū suppellectiliū instrumentorumq; effectio: quin & corporū plantarūq; natura. Porrò in oībus istis, aut cōdecentia quædā inest, aut indecētia. Et indecētiæ quidē & rhythmi incōcinnitas atq; dissonantia sermonis turpis & improbi moris sorores sunt: contraria verò cōtrarij tẽperati & optimi germana, & imitationes q̃dā sunt. Est vt dicis. Nunquid poetis solis insistendū cogendumq; vt imaginē boni moris in suis poematis exprimāt, vel apud nos nō scribant? An prætereà curādū ne artifices alij mali moris simulachrū aliquod nō benè castigatū opus, illiberale, deforme, & indecēs, siue in figuris aīaliū, siue in ædificijs, siue in quouis alio artificio faciāt? Vel si quis hoc ꝑstare nō pōt, ne quid apud nos agat prohibēdus est, ne in prauitatis imaginibus nobis enutriti custodes tanquā noxio in gramine, & multa quotidie paulatim à multis decerpentes pascentesq;, vnū aliquod maximū malū ignari in aīo cōtrahant? Quamobrē illi inquirēdi sunt artifices, qui naturali quadā industria possint tanquā per vestigia exprimere pulchri ipsius decoriq; naturā, vt tanquā in loco salubri habitātes iuniores vndiq; adiuuētur: quādoquidē à pulchris honestisq; operibus siue ad oculos, siue ad aures eorū honesti aliquid peruenit, veluti suauis aura quædā à locis salubribus afferēs sanitatē, quæ quidē statim afflare à primis annis incipiēs, sensim aīos hoīum in similitudinē, amicitiā, & concordiā, honestæ orationi rōniq; conciliat. Egregiè admodū isto pacto nutrirentur. Ob hanc igitur causam, inquā ego, ò Glauco, ex ipsa principali secundū musicā nutritione rhythmus & harmonia interiora animi penetrāt, pulsantq; vehemētissime aīum, decorā quandā figurā ferētia, per quā decorus & pulcher efficitur, quisquis rectè in musica eruditur: cōtrà verò, si contrà quis fuerit educatus. Et quoniā rursus deficiētia, neq; rectè fabricata, aut nō bene orta acutissimè sentiet, qui illic, quēadmodū oportet, nutritus fuerit: meritò ęgre hęc ferēs, pulchra quidē laudabit, eaq; amās, auideq; arripiēs, ipsis aletur, ac bonus inde efficietur & pulcher. Turpia verò iure vituperabit, oderitq;, ét in ea ætate in qua rōnē nondū susceperit. Aduentantē deniq; rōnem, qui ita nutritus erit, libēter amplectetur, eā ex ipsa propinquitate, familiaritateq; prorsus agnoscens. Mihi quoq; harū rerū gratia in musica nutriēdi vidētur. Quēadmodū tūc profectò literas satis rectè callemus, quādo elementa nos nō fugiunt, pauca quidē in oībus quibuscunq; insunt, neq; in paruis, neq; in magnis ea spreuimus, tanquā nō oporteret intelligere, sed vbiq; discernere, illa proposuimus, vt potè qui prius grāmatici futuri nō simus, q̃ nos ita cōparauerimus. Vera loqueris. Imagines ꝑterea literarū sicubi vel in aquis, vel in speculis appareant, nō prius cognoscemus q̃ ipsas literas nouerimus. Est.n. hoc artis & exercitationis eiusdē. Est vt dicis oīno. Quorsum hæc inquā? Nempe eadē rōne, neq; musici prius erimus, vel nos, vel ipsi quos ad vrbis custodiā erudimus, q̃ temperantiæ species, & fortitudinis, liberalitatis, & magnificentiæ, & quęcunq; harū sorores sunt, ipsisq; cōtraria cognouerimus, vbicunq; insint: ita vt & hæc, & ipsorū imagines quibuscūq; insunt, persentiamus, neq; in paruis, neq; in magnis contempserimus, sed eiusdē esse putauerimus & artis, & studij. Necesse est oīno. Siquo in homine hęc concurrāt, vt in aīo pulchri mores insint, & in corporis specie illis singula correspondeant consentiantq; eandē suscipientia rōnē, pulcherrimū hoc erit ei qui inspicere possit spectaculū. Valde quidē. Atqui quod maximè pulchrū & amabile maximè. Prorsus. Tales quosdā hoīes maximè vir musicus adamaret: si quid verò absonū aduerteret, minimè. Nō certè si defectu animi dissonaret: siquid verò dūtaxat deesset corpori, sufferret q̃dē adeo vt diligere gratularíq; velit. Intelligo equidē quia tales quidā vel amanē abs te, vel amati iam sunt, atq; assentior. Sed hoc mihi dicas. Est ne vllum tẽperantiæ cum soluta nimiaq; voluptate cōmercium? Quónam pacto? Quippe cū voluptas hm̃oi non minus, quàm dolor mentē è suo statu dimoueat. Alijs verò virtutibus? Minimè. Quid aūt? petulentia intemperantiaq; habent cum excedente voluptate cōmunionem? Maximè omniū. Habésne maiorē & vehementiorem voluptatē, quàm quę circa venerea? Neq; vehementiorē vllam habeo. Neq; furiosiorem. Rectus aūt amor ipsa sui natura temperate & musice amat pulchrū atq; decorum. Prorsus. Nihil ergo furiosum vel intemperantiæ propriū recto amori est admouendū. Non certè. Neq; igitur iungenda illi est voluptas ipsa venerea. Neq; in ea cōicare debēt amatores, cū legitimè dilectis adolescentibs amātesq; cū amatis. Per Iouē nullo modo, ò Socrates. Sic igitur, vt videt̃, in ciuitate rectè instituta legē condes, amatorē amare, vnà esse, & tangere amatū, si persuaserit, tanquā filium honestorū causa, atq; in oībus sic versari cum eo quē amat, vt nihil vnquā præter honestum videatur ab adolescēte requirere. Si cōtrà faciat, ignominiam subeat, tanquam qui nihil oīno sapiat musicum, pulchrum ue. Sic prorsus. Nōne tibi videtur finē suū iam sermo de musica cōsecutus? Quo.n. finiri debet, iā applicuit. Oportet.n. musicā in amatoria pulchri finiri. Assentior equidē. Post musicā verò gymnastica exercendi sunt iuuenes. Quídni? Oportet.n. & in hac per oēm vitā diligenter à pueris educari. Id aūt ita se habet quodam modo, vt opinor. Animaduerte & tu. Mihi quidem non videtur bene affectū corpus, virtute sua bonum aīum facere,

cere,sed cõtrà benè affectus aĩus, virtute sua corpus quo ad fieri pôt, optimũ reddere. Tibi verò quídnã videtur? Quod & tibi. Nõne si postquã mentẽ sufficiẽter instruxerimus, tradẽmus ei, vt quæ ad corpus pertinẽt, diligenter & exactè inquirat & curet, nos aũt quasi quasdã formulas proponemus, ne lõgiores simus, rectè vtiq; faciemus? Oĩno. Ab ebrietate itaq; ipsis diximus abstinendũ. Vnicuiq;.n. magis cõceditur q̃ custodi, vt ebrietate grauatus vbi terrarũ sit, nesciat. Nẽpe ridiculũ esset, custode indigere custodẽ. De his aũt quid dicemus? Athletæ.n. hi viri sunt & maximi quidẽ certaminis. Nõne? Maximi planè. Nunquid aliorũ Athletarũ habitudo custodibus cõueniens esset? Fortasse. At verò somnolenta hæc est, & ad valetudinẽ dubia. An nõ vides q͂ vitã edormiunt? & si parũ quidẽ ab instituto victu discedũt, grauiter ægrotant exercitatores hmõi? Video equidẽ. Elegantiore igitur aliqua exercitatione opus est bellicosis Athletis, quos tanquam canes insomnes esse oportet, & quàm acutissimè videre atq; audire, & multas mutationes in exercitu aquarũ ciborũ, æstus & frigoris ita perpeti, vt se à morbis defendant. Ita mihi videtur. Optima igitur gymnastica soror esset simplicis musicæ de qua paulò ante tractauimus. Quõ istud? Simplex vtiq; & cõueniens gymnastica, militum exercitatio. Quo pacto? Ab Homero quidem id discere possumus. Nosti.n. quẽadmodũ in belli expeditionibus in heroũ mẽsis, neq; pisces ipsis parat quãuis ipsi in Hellespõto mari essent, neq; elixas carnes, sed assas, quæ facilius à militibus præparãtur. Vbiq;.n. facilius est, vt ita loquar, ipso igne vti, q̃ vasa circũferre. Neq; vnquã variorũ cõdimẽtorũ, vt arbitror, Homerus meminit. Sed hoc & alij sciũt quicunq; exercẽtur, quod cui corpus robustũ esse debet, à cũctis hmõi rebus est abstinẽdũ. Rectè quidẽ & sciũt & abstinẽt. Syracusanas itaq;, ò amice, mẽsas & Sicula, vt videris, admodũ varia non laudas obsonia, si quidem hæc ita tibi rectè se habere videtur. Nõ certè, vt mihi quidẽ videor. Vituperas & Corinthiũ luxũ bladentiũ puellarũ in his qui optima corporis habitudine futuri sunt. Summopere. Quinetiã Attica bellaria cõdimentaq; quæ iucunda plurimis & delicata videntur. Necesse est. Oẽm.n. vt existimo, hmõi victũ, si similẽ esse dicemus melodiæ & cantilenæ quę in oĩ genere harmoniæ, omnibusq; rhythmis versantur, rectè nimiũ cõparauerimus. Planè. Ibi quidẽ intẽperantiã varietas parit, hic morbũ: simplicitas aũt secundũ musicã in aĩs temperantiã, secundũ verò gymnasticã in corporibus sanitatẽ. Verissima loqueris. Intẽperantia verò & morbis in ciuitate multiplicatis, & iudicũ & medicorũ ope plurimũ indigemus. Vnde iudiciaria & medicina in precio habentur, quando & liberi multi his summopere studeant. Quídni? Igitur malæ & turpis disciplinę in ciuitate nullã maiorẽ potes cõiecturam capere, q̃ summis iudicibus ac medicis indigere, nõ modo abiectos hoĩes & mechanicos, sed eos etiã qui liberali disciplina se educatos esse gloriãtur. Nõne turpe videtur, & malæ educationis magna coniectura, vt cogatur ob propriæ virtutis inopiã iustitia vti externa, ab alijs videlicet tanquã dñis & iudicibus iuste operari cõpulsi? Omniũ profectò turpissimũ. An nõ hoc quoq; turpius esse putas? qñ aliquis non modo omne vitæ tẽpus in iudicijs, tũ accusando, tũ defendẽdo conterit, sed rudi quadã elatus iactãtia, in his ipsis negocijs gloriatur, quasi sit potens ad iniuriã inferendã, suisq; versutijs vsqueadeo tergiuersari valeat, vt nullas iniuriarũ soluat pœnas, qui sæpe minimarũ vilissimarumq; rerũ causa tã anxiũ subit negotiũ, ignorãs quanto præclarius ac melius esset, ita se cõparare, vt nullo obseruatore egeat, etiãsi stertat iudex? Certè hoc illo turpius est. Absurdũ præterea existimandum est, hoĩes medicis egere non ad vulnera sanãda dũtaxat, morbosq; curandos intemperie aeris, & pro anni tẽpore aliter atq; aliter incidentes, sed plurimũ ad distillationes & spiritus interioris intumescentis impetũ ob molitiẽ atq; desidiã, & quẽ in victu suprà damnauimus, luxũ. Quibus effectũ est, vt hoĩes lacunarũ instar aqua flatuq; exuberantiũ, nimis oppleti coegerint peritos Aesculapij successores morbos quosdam nouo nomine, distillationes, inflationes appellare. Noua sanè hæc morborũ, inquit, nomina, nimiumq; absurda. Hæc, vt arbitror, Aesculapij tempore non erant. Quod hinc planè conijcio, q͂ eius filij apud Troiã, poculũ Patrocli iussu oblatũ saucio Eurypylo nõ dãnarunt, cũ tamẽ in eo mixta esset Pramnio vino farina, & insuper attritus caseus, quæ pituitã augent. Profectò absurdũ id poculũ, minimeq; ita affecto cõueniens. Nõ. Quia si aduertis, inquã, hac nostra medicinaria facultate morborũ pedissequa, Aesculapij sectatores ante Herodicũ, vt fertur, minimè sunt vsi. Herodicus aũt quũ esset exercitandorũ magister iuuenũ, essetq; valetudinarius, miscens gymnasticam medicinæ, primo quidẽ seipsum, deinde & posteros multos tædio affecit. Quõnã pacto? Longã quippe sibi mortẽ præstitit. Nam dũ morbũ qui letalis erat, subsequeretur, neq; curare, vt opinor, se poterat, & medelæ studio occupatus, omissis reliquis oĩbus, vitã in hac corporis indulgẽtia cõterebat, male quidẽ affectus si paulò à cõsueto victu descederet, ægrè tamen moriens, hac sapiẽtia sustinuit se, senexq; è vita decessit. Egregiã palmã ex arte sua reportauit. Nẽpe quã decebat reportare illũ, qui ignorabat Aesculapiũ nõ ignorantia quidẽ & imperitia medelæ huius posteris genus hoc nõ ostendisse: sed quoniã videbat in ciuitate optimè instituta, suũ cuiq; opus assignatũ esse, quod perfici necesse sit, nec vlli superesse otiũ, vt per oẽm vitã valetudinarius in corpore curãdo occupetur. Quod quidẽ, modo quodã ridiculo in artificibus animaduertimus, in illis verò qui opulenti felicesq; censentur, nequaquam. Quõ istud. Faber si quãdo in morbũ incidit breuem à medico curationẽ exigit, vel per vomitũ, uel defluxũ ventris, vel vstionẽ vel incisionẽ. Si quis autẽ diuturnã illi victus obseruationẽ præcipit, capitisq; suffarcinationes, cæteraq; hmõi, statim obijcit nõ esse sibi ad ægrotandũ ociũ, neq; præstare sibi ita vitã trahere cõtinuis curationibus incũbẽti, suũq; opificiũ negligẽti. Deinde medico hoc dimisso, ad cõsuetũ victũ reuertẽs, si cõualescit, opus suũ exequitur: sin aũt sustinere corpus morbũ nõ pôt, vita functus negocijs liberatur. Ita profectò medicinis vti artifici cõuenire videtur. Atq; idcirco opus illi propositũ esse dixi, qđ nisi peragat, viuere ipsi nõ pręstat. Cõstat. Diues aũt, vt diximus, opere nullo vrgetur, à quo si qñ vi arceatur, nõ amplius sit ei viuendum. Nullo prorsus, vt fertur. Phocylidẽ fortè nõ audis dicentẽ, oportet virtutẽ exercendã esse, dũ viuẽdi facultas iã suppetit. Arbitror aũt & prius. nihil in hoc illi aduersemur, sed ipsi nos doceamus vtrũ id hoc pacto meditari diues debeat: aut si minus in alendis morbis tẽpus terat, non sit illi viuendũ. Fabrili siquidẽ arti ac cæteris impedimẽto id est. Nã ab opere mẽtẽ diuertit. Præceptũ verò Phocylidis nihil impedit. Per Iouẽ, inquit, fermè oĩum maximè, siquidẽ magis q̃ gymnastica superuacua ista curatio corporis vbi producitur, nos occupat. Etenim rei familiari, & militari, & vrbanis oĩbus magistratibus obest plurimũ, quódue deterrimũ est, discẽdi studiũ, & oẽm intelligẽdi meditãdiq; diligentiã impedit, dũ capitis dolores semper & vertigines suspicatur: studiũq; sapiẽtię causatur, quasi ex eo ista nascãtur. Quamobrẽ ad virtutis exercitationẽ, probationemq; nobis oĩno impedimẽto est. Efficit.n. vt semper ægrotare putemus, neq; desinamus vnquã de habitu corporis queri. Cõsentaneũ est. Hęc cũ videret, arbitror Aesculapiũ, hoĩbus natura educationeq; benè valẽtibus, deinde verò morbo quodã exterius lato & subito ęgrotãtibus, eã ostẽdisse medicinã, qua pharmacis & incisionibus infirmitas tolleret, videlicet cõsueto deinde victu seruato, ne ciuilia negocia disturbaret. Corpora verò penitus interiori corruptione morbosa nequaquã aggressum fuisse diligẽtia victus & diuturna obseruãtia ĩ vita ꝑducere, ita vt & ægrè viuerẽt hoĩes, & valetudinarios, qđ inde sequit̃, filios generarent.

nerarét. Neq; verò cēsuit corandū, qui nō posset in cōsti tuto & solito victu ac regula viuere, tanquā neq; illi ipsi neq; ciuitati id cōferret. Ciuilē virū dicis Aesculapiū ex titisse. Constat planè, filijq; ipsius talē eum fuisse testātur. An ignoras illos apud Troiā in rebus bellicis claruisse? quāquā & medicinæ studio, quēadmodū ego dicebā, vte bantur. Nō meministi ꝙ Menelao Pandari manibus vul nerato, cruorem vulneris absterserunt, et vnguētis miti gantibus perunxere: legē verò certā circa cibos ac potus nihilo magis ꝗ Eurypylo præscripserunt: quasi pharma ca ad curandos sufficerēt hoīes, q antè accepta vulnera & firmi corporis habitu & victu moderati fuissent, licet ꝑ tinus dictū illud poculū ebibissent? hoīes aūt & natura & incōtinentia morbosos viuere, neq; ijs ipsis, neq; alijs conferre putabant, neq; circa illos versari artē, neq; esse curandos, etiā si Mida locupletiores essent. Scitos admo dū viros fuisse perhibes Aesculapi filios. Decet sanè, quā quā nobis tragici & Pindarus parū astipulantur. Aescula pium enim ferunt Appollinis filiū extitisse, atq; auro in ductū vt hoīem pecuniosum cū extrema ægritudine ad mortē ferente opprimeretur, in vitā restitueret. Vnde & fulmine percussum. Sed nos propter illa quæ suprà diximus, illis hęc vtraq; nō cōcedimus. Imò si dei filius, fuit, lucri turpis auidū fuisse negabimus: sin turpis auidus lu cri, dei fuisse filiū reijciemus. Probè quidem ista dicūtur. Sed de hoc quid ais, ò Socrates? An non bonos medicos habere oportet in ciuitate? Essent aūt tales maximè, qui cunq; fuissent cū sanis plurimis, plurimisq; ęgrotantibus cōuersati. Iudices itē similiter, qui varia hoīum ingenia essent experti. Et valde quidē bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales esse arbitror? Si dixeris. Tētabo equi dē. Tu tamen non similē rē sermone eodē interrogabas. Qua rōne? Medici quidē sufficientissimi euaderent, si ab ineunte ætate vltrà discendæ artis studiū inter plurimos corpore malè affectos cōuersarentur, ipsiq; oī morborū genere laborarent, naturaq; imbecilla essent. Neq;.n. cor pus, vt arbitror, corpore curant. Impossibile nanq; esset, ipsa quandoq; mala vel fuisse, vel esse. sed aīa corpus cu rat. An nō fieri pōt, vt, quæ fuerit sitq; mala, bene aliquid curet? Rectè quidē. Iudex aūt, ò amice, ipso aīo ipsi aīo imperat. Nōne possibile est à pueritia animū aliquē cum malis animis conuersatū, & iniusta quæq; facinora ope ratū, acute deniq; ex seipso aliorū scelera coniectare, quē admodū ex ipso corpore morbos. Nū insontē ipsum im peritumq; malorū morū, dū esset iuuenis, extitisse opor tet, si bonus & honestus existens iusta syncere est iudica turus? Quapropter modesti hoīes, dū iuuenes sunt, stoli di esse videtur, & qui facilè ab iniustis decipi possint, tan quā qui nō habeant in seipsis eadē quæ habent improbi, affectuum exempla malorū. Omnino certè id patiūtur. Verumenimuerò non iuuenem, sed senem esse bonum oportet iudicem, qui sero quale quid iniustitia sit, didice rit: tanquā qui non propriam in animo suo eam senserit, sed alienam in alienis animis longo tēpore nouerit, atq; idcirco cuiusmodi sit malū discernat, scientia potius quā propria experientia iudicās. Generosissimus certè iudex hmōi esse videtur. Et bonus preterea, quod ipse quærebas. Qui enim bonum habet, animum bonus est. Versutus aut ille ac mala suspicans, qui multa agit iniuste sagaxq; & sapiēs habetur, quando cùm sui similibus ver satur, cautus callidusq; apparet, cùm ad exempla quæ in eo sunt, mentem dirigens sibi satis caueat. Quando verò bonis senioribusq; adhæret fatuus, cum vltrà quàm de cet, diffidat, sanumq; & syncerū morem ignoret, quippe qui exempla illius non habeat. Cùm verò frequentius cum malis quàm cum bonis versetur, sępius quoque sapientior quàm insipientior sibi alijsq; videtur. Vera pro culdubio loqueris. Nō ergo talē quęrere oportet iudicē tanquā bonū & sapientē, sed qualē paulò antè dicebam. Prauitas.n. neq; se, neq; virtutē cognosceret vnquā. Virtus aūt naturæ tēpore addita disciplina, & seipsam simul, & prauitatē intelliget. Nō igitur malus, vt mea fert opinio, sed hic sapiens euadit. Mihi quoq; ita videtur. Nōne igitur & medicinā qualē diximus, vnà cū hmōi iudiciaria æquitate in ciuitate lege cōstitues, quæ quidē eos ciues qui natura, tū aīo, tū corpore bene se habēt, enutriāt? eorū verò, qui tales nō sunt, quotcunq; corpore deficiūt, mori sināt: quotcunq; malo ingenio procreati, insanabiles sunt, morte mulctēt? Hoc fortasse & ipsis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit. Cōstat quinetiā curaturos iuuenes ne in iudiciariæ vsum indigentiamq; descendant, simplici illa vtētes musica, ex qua nasci diximus tēperantiā. Cur nō? An nō per eadē hæc vestigia musicus gymnasticā sequēs, si volet, aget, assequeturq; vt nihil egeat medicina, nisi necessitas cogat? Assentior equidē. Exercebit aūt in gymnasijs corpus, respiciēs magis ad animositatē naturæ illāq; excitans, quàm ad robur: neq; quēadmodū Athletæ alij corporei roboris gratia victū instituet, labo resq; adhibebit. Rectè admodū. Qui ergo cōstituunt, ò Glauco, musica & gymnastica hoīes erudire, non ea cau sa qua multi existimant, studia hæc aggrediuntur, vt hac quidē corpus, illa animum curent. Cur nō? Videtur enim vtraq; animi gratia plurimū exercere. Quo pacto? An nō vides vt afficiant animum, qui gymnasticā per oēm vitā exercent, musicam non attingunt, vel qui contrà faciūt? De quonam dicis? De rustica inquā, duritia ferocitateq; atq; itē de mollitie, & mansuetudine. Noui equidem eos qui sola vtuntur gymnastica, agrestiores quā oportet euadere. Qui autē duntaxat musica, molliores quàm eos deceat, effici. Atqui vis ipsa agrestis ad iracundæ naturę animositatem pertinet, quæ si rectè nutritur, fortis euadit: sinautem suprà quàm decet, excrescit, ferox, vt consentaneum est, ac dura. Assentior. Quid aūt vim ipsam mitem & mansuetam, nonne philosophi natura habet, quæ si nimium coalescit, mollior fit quàm decet: bene autem si enutritur, suauis atq; modesta? Est vt dicis. Dicebamus autem oportere ipsos custodes vtrasque naturas habere. Oportet sanè. Nonne cōgruere inuicē & cōcinere oportet? Quid ni? Eiusq; animus in quo hæc consonant, tēperatus est & fortis? Omnino. Eius aūt animus in quo disso nant, timidus & agrestis. Et maximè quidem. Quicunq; permittit vt musica aīum suū assiduè circunsonans occu pet & demulceat, perq; aures veluti per infundibula harmonias infundat, quas suprà commemorauimus, suaues, blandas, molles, ac flebiles, atq; ætatem suam in modulis animū delinientibus cōsumit, is primū quidē, siquid iracundū habebat, tāquā ferrū demollit, & vtile ex inutili duroq; efficit. Quando aūt incūbit diutius, magis demul cet: post hoc iā liquefacit aīum & resoluit, donec destillā do exhauriat animositatē oēm, exscindatq; tāquā neruos ex aīo. ex quo aīum quasi segnē militē efficit. Sic est oīo. Ac si principio hoīem nacta sit natura sine animi robore, cito hoc perficit. Sinautē aīosum, vires animi frangēs ad irā reddit ꝓcipitē, vt nimis quibusq; offensiūculis irritetur, ac facile iterū efferuescat. Vnde ex aīosis iracūdi at que morosi effecti, sunt molestia & fastidio pleni. Ita ꝓr sus accidit. Quòd si quis gymnasticæ victui exercitationiq; se dedat, musica philosophiaq; neglectis, primū qui dē firmū corporis habitū cōsecutus animi viribus magni tudineq; replet, fortiorq; ꝗ esset, euadit. Valde quidē. De inde si in hoc ita ꝑseueret, vt nihil aliud agat, neq; musicā prorsus attingat, certè si quis erat eius in aīo instinctus discēdi flagrās cupiditate, imbecillus, surdus, ac cæcus efficitur: vtpotè qui neq; doctrinā gustauerit vllā, neq; inda gationē rerū, neq; vllā penitus rōnē, neq; musicā aliā vnde expergisci potuerit, coalescereq;, sensusq; suos puros accipere. Sic planè. Rationi aduersus, vt arbitror, vir huiusmodi, & à musis redditur alienus, ac nulla alterius persuasione rationibus inducta vtitur: sed vi & aggresti immanitate tāquā fera quædā ad oīa fert, inq; inscitia & ruditate sine rhythmo & gratia & vrbanitate viuit. Oīno sic se res habet. Postquam duo hęc sunt, vt apparet, artes

duas assererē deum aliquē hominibus tribuisse, musicam & gymnasticam, ad animositatē, philosophicāmue naturā, nō ad animū & corpus, nisi per accidens fuerit, sed ad illa, vt inuicē consonarent, intensa videlicet atq; remissa quatenus deceat. Sic apparet. Eū igitur qui pulcherrime gymnasticā cū musica miscet, moderatissimeq; hæc aīo adhibet, meritò absolutissimū musicū diceremus, & summa harmonia cōpositū, magis q̃ eū qui chordas vnà contēperat. Et meritò quidē, ô Socrates. Nōne ergo hmôi aliquo ꝑside semper in ciuitate nobis opus erit Glauco, si debet salua fore respublica? Erit certè summoperè. Hi ergo disciplinę educationisq; modi essent. Choreas.n.huius esse rectè dicat aliquis, venationesq; cæteras, & quæ canibus fiūt, gymnica itē certamina & equestria. Fermè .n.constat sequi hæc ista debere, neq; inuentu difficilia fore. Fortè nō sunt difficilia. Quid nobis præterea distinguendū. Nōne horū oīum qui nā imperare debeant, qui parere? Cur nō? Cōstat quidē seniores imperare oportere, iuniores subesse. Cōstat profectò. Et hoc liquet, ex his esse optimos eligendos. Liquet certè & isthuc. Agricolarū optimi nōne hi sunt, qui maximā agrorū habēt colendorū peritiā? Prorsus. Nunc aūt cū ex custodibus optimos eligi oporteat, nōne eos qui maximā custodiēdæ ciuitatis peritiā habēt? Eos planè. Prudentes ergo ad hoc esse eos oportet, potentesq;, & qui Reip. curā habeant. Et ista. Curat aūt quisque maximè id quod maximè diligit. Necesse est. Atq; ad hoc diligit maximè, cui conferre eadē ac sibi existimat, & ex cuius felicitate suā arbitratur felicitatē infelicitatem ue pendere. Sic est. Eligēdi igitur ex oībus custodibus hi maximè qui nobis considerantibus videantur per oēm vitā summo studio ea facere, quæ è republica esse ducūt: quæ verò cōtrà, cauere. Cōmodissimi certè hi sunt. Obseruādi itaq; sunt, vt arbitror, in singulis ætatibus. Vtrū præceptū hoc seruēt, neq; tāquā pręstigijs quibusdā decepti, neq; vi vlla cōpulsi, suiq; ipsorū obliti eijciant eā opinionē, qua ea sola censentur agenda, quæ sunt optima reip. Quā eiectionē dicis? Dicā tibi. videtur mihi opinio mente excedere, vel spōte, vel inuite. Sponte quidē falsa, in eo qui dedidiscit falsa, vera discit. Inuite aūt, vera quæq; opinio. Quod de volūtario abscessū dicis, intelligo: quod aūt de inuito, discere cupio. Nōnne putas bonis hoīes inuite priuari, malis aūt spōtè? An non mentiri, verūq; nescire malū est, vere aūt iudicare bonū? Nōne opinari ea quę sunt, verè putare tibi videtur? Probè loqueris, mihiq; videt hoīes inuiti vera opinione priuari. An non vel surreptione, vel deceptione, vel vi hoc patiūtur? Neq; istud intelligo. Tragice porrò loq videor. Surripi.n.opiniones ijs dico, qui sñiam mutāt, vel sensim tēpore obliteratā, vel clàm aduersa rōne subtractā. Nunc intelligis? Intelligo equidē. Vim aūt illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter sentire cogūt. Istud intelligo equidē, ac rectè dicis. Subduci aūt quasi præstigijs eos, vt arbitror, tu quoq; diceres, qui priorē deponunt opinionē, vel voluptate permulcti, vel metu perterrefacti. Vidētur sanè quæcūq; decipiūt, præstigijs nos seducere. Quod igitur nuper dicebā, quærendū est quīnā cōstanter seruent eā, quæ apud ipsos est sententiā, id semper agendū esse, quod reipublicæ cōducere arbitrantur. Obseruandi sunt igitur statim à pueritia, eaq; illis opera proponēda, ex quibus aliquis maximè præceptū illud obliuisci, falliq; possit. Atq; is qui seruat illud memoriter, neque subducitur, eligēdus: qui cōtrà, abijciendus. an nō? Certè. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponenda, in hisq; hæc eadē obseruāda. Scitè. Nōne secundū speciē illā tertiā, hoc est: quasi quandā præstigiorū hallucinationē pugnādū est, & quemadmodū qui inspicere cupiunt, nunquid pulli pauidi sint, nécne, ad strepitū illos, & tumultū ducunt, sic iuniores in terribilia quędā impellendi, atque itē oblectamenta, in hisq; multo magis q̃ igni aurū examinādi? vt ita comperiamus, si extet aliquis inter eos qui nō facile irretiatur, sitq; cōpositus in oībus, suijpsius custos optimus, & eius quā didicit musicæ cōseruator, concinnumq; & consonū se in his oībus prębeat. Qualis vir esset & sibi & patriæ vtilissimus. Atq; is qui singulis ætatibus semper pueritia, adolescentia, matura ætate probatus est & immaculatus existit, custos & princeps est ciuitatis cōstituendus. Honores huic tribuendi & viuenti & mortuo sepulchrorū & aliorū monimētorū maxima munera sortienti. Qui verò talis nō sit, abijciendus est. Huiusmodi igitur, ô Glauco, delectus & institutio principū & custodū esse debere mihi videtur, vt summatim potius q̃ exacte sit dictū. Idē & mihi videtur. Igitur verissimè vocabūtur hi quidē custodes oī ex parte, tā externorū hostiū quàm internorū amicorū, vt isti nolint, illi nequeant malū aliquid machinari. Iuuenes aūt quos paulò antè custodes nominabamus, rectè auxiliarij defensoresq; institutionū ipsorū principū appellabuntur. Sic & ipse sentio. Quis itaq; modus erit quo ex his mendacijs quę aliquādo decent, quēadmodū & nos in superioribus generosum quiddā mentiētes induximus, persuadeamus prius quidē principibus? sin minus, saltē reliquis ciuibus? Quale istuc ais? Nihil noui equidē, sed Phœniciū quiddā quod antè quidem apud multos factū est, vt poetæ dixerunt, & persuaserunt. nostris verò temporibus minimè: nec scio si futurū vnquam, persuadere certè est arduum. Quàm pigre ad dicendū videris accedere. Videbor equidē tibi postquā dixero, haud ab re piger. Dic age, nec timeas. Ecce iā dico, quāquā nescio qua audacia quibusq; verbis fretus dicā, atq; aggrediar primū ipsis principibus & militibus suadere, deinceps aūt & reliquis ciuibus, ꝙ ea quibus nos ipsos enutriuimus erudiuimusq; tanquam somnia visi sunt circa seipsos oīa habere. Erant aūt tunc reuera sub terra, intus formati & enutriti ipsi, & arma eorū & supellex oīs. Postquā verò oīno perfecti fuerūt, terra ipsos vt mater eduxit. Et nūc quidē tanquam matri ac nutrici, regioni huic in qua sunt, cōsulere debēt, atq; succurrere, si quis eā inuaserit, deq; ceteris ciuibus, tāquā de fratribus terra genitis, cogitare. Nō ab re iā antè pudebat hoc mēdaciū dicere. Rectè admodū, sed audi iā reliquū fabulæ. Estis vtiq; oēs in ciuitate tanquā fratres (sic enim dicemus apud eos fabulātes) sed cū deus formaret, quicunq; vestrū ad imperandū idonei nati sunt, aurū in eorum generatione ipsis admiscuit, propter quod honoratissimi sunt. Illis aūt qui ad auxiliandū, argentū indidit. Ferrū deniq; atq; æs agricolis & alijs opificibus. Tanquā igitur eiusdē generis oēs, similes vobis plurimū generatis. Eūenit aūt quandoq;, vt ex aureo nascatur argenteus, & ex argento similiter aureus: cæteraq; ita vicissim. Quapropter ipsis principibus & primo & maximè deus præcepit, vt nullius rei maiorem curā custodiamq; suscipiāt quàm natorū vt dignoscant quid ex quatuor his potissimum illorum, aīs sit immixtū: & si quis ex ipsis nascatur æneus aut ferreus, nullo pacto misereantur, sed honorē illi naturæ conuenientem tribuentes, inter opifices vel agricolas mittant. Rursusq; si ex illis nascatur aliquis aureus vel argenteus, honorantes extollāt, partim quidem in custodes, partim auxiliarios: quasi oraculum sit, tum remp. peritura, cùm ipsam vel æneus custos vel ferreus gubernabit. Habésne quō huic fabulæ fidem adhibeant? Nullo modo, quo pacto isti: quo aūt modo istorum filij ac reliqui posteri, habeo. At hoc bene se haberet ad maiorem curā sui & ciuitatis habendā. Fermè quod dicis intelligo. Et hoc quidē illuc tendet, quò oraculū perducet. Nos autem hos terra genitos armantes ducentibus principibus producamus. Profecti aūt explorent vbínam in ciuitate sit optimū castra ponere, vnde & eos qui intus sunt, maximè cohibeāt, si quis nolit legibus ipsis obtēperare, & eos qui extrà, repellant, si hostes tanquā lupus ad ouile perrexerint. Cùm verò castra posuerint, & quibus oportet sacrificauerint, tabernacula struāt. Sic ne? an aliter? Sic certè. Nū huiusmodi qualia contra hyemes & calores sufficiant? Quídni? habitationes.n.dicere mihi videris.

deris. Sic aio, sed militares nõ opulentas & mercatorias. Quo differre asseris hoc ab illo? Conabor equidẽ declarare. Grauissimum quippe oĩum, & turpissimũ pastoribus esset, si ita canes gregis custodes futuros nutrirent, vt ex intẽperantia, aut ex fame, aut ex aliqua alia mala consuetudine, canes ipsi aggrediãtur pecuaria lædere, & pro canibus similes lupis efficiantur. Graue nimium. Oĩno itaq; nobis cauendũ, nequid tale aduersus ciues efficiãt, qui defensores adhibentur, cùm ipsis valentiores sint, neq; beneuolorum loco sociorũ, agrestibus dominis se similes præbeãt. Cauendũ sanè. Nõne maxima esset adhibita cautio, si reuera pręclare educati sint? Sunt quidẽ. Hoc quidẽ, ô amice Glauco, asseuerare non decet, ꝙ aũt nuper dicebamus, nimirũ decet, ꝙ oportet ipsos rectã, si qua est, consequi disciplinam, si modò mites futuri sunt & sibi inuicem & his quos custodiũt. Et rectè quidem. Ad hanc igitur disciplinã quisq; sanæ mentis diceret, habitationem & reliquã suppellectilem ita adhibẽdam, ne ipsos quominus optimi viri essent prohiberet, neq; eos ad cæteros ciues lædendos induceret. Et verè quidẽ. Inspice igitur an tali quadã rõne eos oporteat & viuere & habitare, si quidem futuri sint tales. Primo quidẽ nemo propriũ quicquã possideat, nisi quatenus summa cogat necessitas. Deinde neq; domũ neq; pęnu habeant, quò non oĩbus pateat aditus. Quæ verò ad victum pertinẽt, tanta sint apud eos, quãtis indigent militares athletæ tẽperati ac fortes: accipiantque ex instituto ab alijs ciuibus mercedis tm̃ custodiæ gratia, vt exacto anno, neq; desit quicquam, neq; supersit. Conferẽtes aũt se ad comessationes, perinde atq; in castris, cõi vescantur cõuiuio. Dicendumq; est illis, aurum & argentum diuinum à dijs in aĩo eos habere, neq; humano auro indigere, neq; sanctũ esse, illius possessionem admixtione mortalis auri inquinare. Nẽpè ex vulgi pecunijs multa impia prouenerunt: quod verò inest illis aurum, prorsus immaculatũ. Profectò solis ipsis ex oĩbus qui sunt in ciuitate, tãgere aurum aut argentum, aut sub tecto suo recipere, aut circũferre, vel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & sibi & ciuitati salutẽ parerent. Si quando verò domũ sibi aut agrũ aut pecuniã priuatim possederint, administratores familiæ, & agricolę pro custodibus erunt, & vice eorum qui ciuibus auxilio sint, domini eorũ infensi efficientur: & ipsi odio habiti, odioq; alios habentes, & insidias parantes, pariterq; patientes, vitam vniuersam degent. Vbi multo magis ciues q̃ externos hostes timebũt, accedẽtq; iam tunc proximè ad perniciem tam ipsi q̃ reliqua ciuitas. Horum igitur omnium causa dicamus custodes ipsos circa domũ & reliqua omnia ita instructos esse debere. Hæcq; lata sit lex, an non? Sic esto.

DIALOGVS QVARTVS DE IVSTO.

Marsilij Ficini Argumentum.

TRADITVR in quarto libro modus possessionis atq; ciuitatis, vt neq; diuites nimium ciues sint, neq; pauperes. Putat enim, tam ex nimia copia q̃ inopia seditiones oriri, ciuitatemq; dissipari. Iudicat præterea ciuitatem illam non esse vnam, sed plures, in qua alij quidem pauperes sint, alij verò diuites. atq; vt fieri solet, diuites contemnant pauperes: hi verò erga illos, & inuidia afficiantur & odio. Vnde sensim descendit ad mysterium suum, vt omnia videlicet sint cõmunia, ne alij minus, alij verò plus habeãt, & inde inuidiæ, mẽdacioi, furta, & hinc luxuria, superbia, pigritiaq; nascantur. Adde ꝙ possessio rerũ tam excedens q̃ deficiens, non solum moribus & concordiæ, sed ingenio et & artibus obest. Docet non diuitijs, sed virtute seruari ciuitatem, magnaq; gerere. Item quamliber ciuitatis partem non ita disponendam esse vt in seipsa q̃ optimè habere se videatur, sed vt cũctis conferat, cõmuniq; ciuitatis totius conducat bono. Alioquin neq; ciuitatem ipsam, neque partes vllas posse cõsistere. Addit prætereа ciuitatis augendæ modũ, quatenus scilicet ciuitas vna permaneat. At cùm primũ perdi vnitas posse videtur, non esse vlterius augendam. Præcipit ergò, vt neque exigua, neq; vasta sit ciuitas sed mediocris æqualisq; & concors, quo eius vnitas conseruetur. Quoniã verò messem frustra sperat qui negligens fuit in seminando, idcirco totum studium circa pueritiam adolescentiamq; adhibendum esse iudicat, quasi circa messis vrbanæ sementem, adeo vt etiã verborum, ludorum, gestumq; singulorum ratio diligens circa pueros adolescentesq; habeatur. Alioquin si negligantur hæc ætas, nõ aliter circa leges quotidianas frustra laboratũ iri, quàm si quis pharmacis eum quotidie curare contenderit, qui nullum seruare velit in victu temperantiæ modum. Inter hæc cõsidera ludos in studia sensim, moresq; conuerti. item sicut homini & natura robusto, & victu prudenti atq; temperato, nullis pęnè vnquam opus est medicinis: ita ciuitati & optime ab initio constitutæ, & in ea forma perseueranti, neq; multis ab initio legibus, neq; quotidianis deinceps cõstitutionibus opus esse. Malas verò resp. in quotidiana quidem per nouas leges curatione versari, nunquã verò bene valere. Quapropter in hac rep. tãquam optima Plato nullum circa leges adhibuit studium, sperans prudentes bonosq; viros leges esse viuentes. De legibus verò sacris quid? Multo certè minus in his censuit laborandum. Nemo. n. qua rõne colẽdus sit deus, intelligit vnquam, nisi prius intelligat deũ. Diuinum verò solem nisi ipso diuino sole se monstrante, videre non possumus. Petẽdas ergò religionis leges ab Apolline. i. diuino lumine, iudicat: petendas inquam, non lingua, sed purgata mente atque serena. Mitto quid hic de historia tangat oraculorum. Hæc. n. notissima sunt. Allegoricè verò significat Apollinem, i. diuinum lumẽ: sedere, i. firmiter adesse: mediæ terræ, i. vbiq; rerum oium penetralibus. In vmbilico conquiescere, id est, in mente à sensibus segregata, atque instar figuræ motionisq; sphæricæ in se reflexæ. Præterea Apollinem omnibus esse patrium, i. præsentem & familiarem, atq; proprium: patrem quidẽ nascẽribus, patriam deniq; reuertentibus. Constituta verò repub. deinceps quatuor in ea virtutes agnoscit. Prudentiam in principibus, i. rectè custodiendi consulendiq; scientiam. Fortitudinẽ in militibus. i. firmam sentẽtiam inuictis tam illecebris q̃ minis audendi pro patria in periculis, quatenus leges magistratusq; præcipiunt. Temperantiam in principibus simul & militibus, atq; artificibus, id est, consensionem quandam qua libenter cuncti conueniunt, vt alij quidem imperent, alij pareant: & inter eos qui parent, alij quidem in bello, alij in opificio pareant: neq; ob voluptates vllas consensio talis impediatur, imò cupiditates inferiorum, superiorũ imperio consilioq; obtemperent. Iustitiam quoque in omnibus, per quam suum quisque, id est, ad quod & natura & studio est aptissimus, opus munusque exequitur tam publicè quàm priuatim cõis commodi gratia, neque quisquam sibi vẽdicat alienum. Quòd aũt temperantiam appellauit Diapason harmoniam, intellige Diapason consonantiam resultantem ex dupla tensionis, velocitatis, vehementiæ proportione ad id quod duplo remissius est, tardiusq; & lenius. Ex qua quidem proportione dupla cõsurgit acutæ, id est, octauæ vocis excessus ad grauem. nec immeritò. Prima enim proportio dupla inter duo & vnum. In qua quidem proportione binarius numerus dum superare videtur, vnum recreat, & geminat vnum. Binarius deinde dũ mouetur ac reuoluitur in seipsum, octo producit numerum solidum. Bis enim duo, bis octo cõficiunt. Dicitur autem Diapason, id est, per omnia. Consonantia enim eiusmodi, & omnes intra se continet, & replicatur in omnibus. Nec ab re Plato inquit, temperantiã, quasi diapason extendi per summos ciues infimosq; & medios. In octaua enim & grauis vox, & acutissima est. sunt, & mediæ. Sed vt ad iustiam redeamus, quemadmodũ in diapason consonantia vox octaua cùm graui adeo consonat, vt quæ vox gemina est appareat vna: sic in benè composita ciuitate temperantiæ grauitas cum iustitiæ robore tam aptè congruit, vt duæ hæ virtutes vix inuicem discernantur. Et vide quàm opportune ex diapason consonantia vocis octauæ Socrates, se conferat ad iustitiam apud Pythagoricos octonario numero designatã. Cùm enim iustitia sit æqualis oĩno pro cuiusq; meritis distributio, ciuitatisq; solidum fundamentum, iustè per octonariũ describitur numerum. Hic. n. numerus & solidorum primus est, primusq; omniũ in numeros ita soluit pariter pares, hoc est in bis quaternos, vt nihilominus in numero æquè pariter pares diuisio quoq; ipsa soluatur, id est in bis binos. rursusq; qua æqualitate resoluitur, eadem quoque contexitur. Nam bis bini, bis octonariũ, vt dixi, constituũt æqualitatis iustæ simulacrum. Quapropter Orpheus vbicunq; diuinam iustitiam obtestari volebat, per numina octo iurabat, ignẽ, aquam, terram, cœlum, lunam, solem, phanetamque, & noctem. In Aegyptia quoq; columna in signum iustitiæ posita numina octo notabãtur inscripta, quemadmodum testatur Euander, Saturnus, Rhea, Osiris, spiritus, cœlum, terra, nox, dies. Denique cœlestis iustitiæ ordinẽ sphæris octo digestum esse omnis arbitratur antiquitas. Socrates, post hæc ostendit iniustitiam esse subitũ ciuitatis exitium, qñ aliena singuli vsurpantes oĩa perturbant atq; confundũt.

Iustitiam

Iustitiam verò ciuitatis ordinem esse atque salutem. Proinde ex manifestiori hac ciuitatis iustitia, ad occultiorem transit in animo quasi latentem. Diuiditq; trifariam animi vires, in rationem loco principis, & vim irascendi vice militum, naturamq; concupiscendi opifici similem. Probatq; vnam in nobis esse animam, cuius, & in qua hæ tres sint vires, non loco intra se, sed proprietate distinctæ. Quod quidem & Peripateticos quosdam latratores refellit, & cuilibet diligenter legenti potest fieri manifestum. Hanc verò distinctionem adducit, vt pateat quomodo inter se anima atque ciuitas, & illius & huius iustitia sint persimiles. Inquit ergò, Cũ nequeat aĩa per eãdem sui vim circa idem simul opposita facere, necesse est eam tres saltem vires habere. Quippe cum eodem in tpe per libidinem rapiatur ad voluptatem, & per ratione interim reuocetur. Item per libidinem retrahatur à prælio, per iracundiam prouoceẽ ad pugnam. Ex quibus patet rationem esse à libidine differentẽ, & ab eadem differre etiam irascendi vigorem. Differre quoque hũc à ratione patet, tum in pueris nondum vtentibus ratione, iracundia tamẽ valde feruentibus, tum in alijs multa per iram præter rationis legem agẽtibus. Propinquiorum verò irascendi vigorem rõni ex eo esse probat, q̃ indignatio sæpe rationi opitulatur contra libidinem. Concludit deinceps iustitiam vna cũ temperãtia esse legitimam quandam consensionem, tum in cuiuslibet aĩo triũ quas diximus partium, tum in ciuitate trium his partibus consimiliũ. Consensionẽ inquam in gubernando, exequendo, obediendo, atq; in proprijs muneribus peragendis, & alienis non vsurpandis. Nec immeritò hic iustitiam tẽperantiæ germanã, nominat harmoniã, ex acutis vocibus & grauibus medijsq; cõstantem, vocibus inquã principes & quæstuarios mediosq; horũ milites referẽtibus. Deinde vt quæstioni iandiu adductæ respondeat, quærenti quidnam iustitia iniustitiaq; in animo pariant, dicit virtutẽ esse animi sanitatem pulchritudinemq; & robur: vitium verò morbũ, turpitudinẽ, imbecillitatem. Siquidem virtus cunctas animæ partes, vt statuit natura, disponit & seruat. Vitium verò contra, naturæ ordinẽ confundit atque perturbat. Quoniam verò quando deprauata omnino corporis est natura, præstat mori q̃ viuere, etiam si externa nobis abunde suppeditentur, idcircò concludit illius vitam tanquam miseram esse ab omnibus fugiendam, in quo anima per quã viuimus per vitiũ est deprauata. Postremo in ipso libri huius calce asserit eiusmodi aĩam ciuitatemq; quam descripsit, optimã esse atq; felicissimam. Animam ciuitatemq; regiã, à regina videlicet hominis ratione dispositam. Addit eiusmodi gubernationem tum regiã appellari, quando inter multos bonos excellat quidam manifeste omnium præstantissimus: tum rempub. optimatum, quando plures pariter videantur excellere. Omnino verò eandem esse gubernationem existimandam. Annuit quoq; se in sequenti libro quatuor reliquas, tam animorum, tum rerum publicarum affectiones ordine distincturum.

HIc Adimantus respondens, quid, ò Socrates, afferes, inquit, si quis te dicat non multum hos viros beatos efficere, cùm tamen ipsi sint quorum reuera est ciuitas, nihil aũt ex bonis ciuitatis accipiant, quemadmodũ alij, qui & agros & magnificas domos supellectilemque hmõi domibus conuenientem possident, sacraq; dijs priuata faciunt, hospites excipiunt, quæ tu nunc dicebas, aurum & argentum adepti, & quæcunque ad felicitatẽ conferre putantur: isti verò tãquam auxilij quidã mercede cõducti in vrbe sedent, nihil agentes aliud q̃ custodiã? Certè, inquam ego, vt qui victum præterea solum recipiant, neq; mercedẽ vltra victũ, vt alij solent. Quocirca neq; si proficisci priuatim aliò velint, licebit ipsis, neq; quicquã scortis largiri, aut ad quæuis alia pecunias erogare, eorũ more qui beati putantur. Quæ tu & alia multa hmõi reprehensione digna prætermittis. Atqui, inquit Adimãtus, sint & ista in accusatione cõprehensa. Quæritur igiť, inquam, qua rõne defendamus superiora? Nempe istud quæro, inquit. Eandem, inquam, viam illã ingredientes, inueniemus, vt arbitror quę sint dicenda. Dicemus porrò nihil mirũ fore, si ita isti felicissimi sint. Non tamẽ ad hoc respicientes constituimus ciuitatẽ, vt vna aliqua nobis gens sit præcipue felix, sed vt q̃ maximè ciuitas vniuersa. Speramus.n. in hmõi ciuitate iustitiã maxime inuenire: contra verò in ea quæ pessimè instituta esset, iniustitiam. Quibus inspectis, facilè nos quod iandiu quærimus, iudicaturos existimauimus. Nũc sanè, vt opinamur, beatã fingimus, nõ vt pauci quidem in ea beati sint, sed vt ciuitas tota. Deinceps aũt contrariã cõtemplabimur: quemadmodum.n. si quis nos figuram hoĩs depingentes vituperet, q̃ pulcherrimis aĩalis partibus non pulcherrimos etiã colores apponamus: oculi enim pulcherrimũ membrum nõ purpura, sed nigro colore essent depicti: decenter vtiq; respondere videamur, nõ oportere adeo nos pulchros oculos pingere, vt ne oculi quidem esse videantur, ac neq; cætera membra: sed cõsiderare debere, si singulis decorem suum attribuentes, totum pulchrum reddamus. Sic neque nunc nos cogas, diceremus, ea custodes felicitate afficere, quæ illos quiduis aliud potius q̃ custodes efficiat. Possemus enim & agricolas hortari, vt preciosissimo corporis cultu auroq; ornati animi tantũ gratia colerent terram: & figulos vt à dextra discumbẽtes, atq; ad focũ conuiuium celebrãtes, missa rota quantum animo lubeat, figulinam exercerent: & alios omnes hoc modo beatos efficere, quo vniuersa ciuitas felix esset. Sed ne nos ita moneas. Porrò si tibi parebimus, neq; agricola, agricola erit, neq; figulus, figulus, neq; vllus alius formam habebit eorum ex quibus fit ciuitas. Sed aliorũ quidem ratio leuior. Sutores.n. facti deteriores deprauatiq;, & simulantes id esse quod nõ sunt, ciuitati nihil inferunt graue. Custodes autem legum & ciuitatis si non sint, sed appareat, vides ne vt omnem ciuitatẽ simul perdant? Rursusq; custodes ipsi bene eam cõstituendi, beatamq; reddendi soli opportunitatem habent. Quamobrẽ si veros ciuitatis custodes quærimus, minimè eos eligere debemus, qui noceant ciuitati. Qui verò illud dicit, & agricolas non tanquam in ciuitate, sed tanquam in festa quadam celebritate discumbẽtes felices facit, aliquid certè aliud q̃ bonum cõsiderat ciuitatis. Videndũ igitur vtrum ad hoc respicientes custodes constituamus, vt q̃ maximè felicitate abundẽt, an potius totius ciuitatis rationem habeamus, vt tota sit felix, auxiliarios autẽ istos atq; custodes cogere & persuadere deceat illa facere, ex quibus optimus sit sui quisque operis artifex, cæterosq; omnes similiter. Atq; ita vniuersa aucta ciuitate, recteq; instituta, sinendũ vt singuli quatenus cuiusq; natura capax est, beatitudinis sint participes. Probè, inqt ille, mihi loqui videris. An & quod huic est proximũ, inquã ego, videbor tibi rectè dicere? Quid maximè? Contemplare nunquid ista cæteros quoque artifices ita corrumpat, vt praui sint. Quæ nam ista? Diuitiæ videlicet & paupertas. Qua ratione? Ita. figulus diues factus videtur ne tibi vlterius curam suæ artis habere? Minimè. Pigrior certè negligentiorq; reddetur. Valde. Quare & deterior figulus. Et istud. Rursus autem si propter inopiam instrumentis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipsa deteriora faciet, & filios ac cæteros quoscunq; docebit deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex vtrisque igitur tam opulentia quàm paupertate, & praua artificum opera, & praui artifices ipsi fiunt. Sic apparet. Alia ergo quædam inuenimus nostris custodibus obseruanda, ne ipsis inscijs in ciuitatẽ irrepant. Quæ nã ista? Opulentiam, inquam, & inopiã. Illa si quidem delicias, desidiam, seditiones, rerũ nouarum studium parit. Hæc aũt cùm rerum innouatione illiberalitatem, & maleficia gignit. Sic est prorsus. Veruntamẽ, ò Socrates, animaduerte quæso, quo pacto nostra hæc ciuitas cũ pecunijs careat, bellum gerere poterit. præsertim si quando aduersus amplam opulentamq; ciuitatẽ arma capere cogetur. Constat vtiq; q̃ aduersus vnã difficile, sed aduersus duas tales, certè facilius. Q̃re istud ais? Quod equum est vtiq; dico. Principio si cõmittenda pugna est, nõne hi bellicis rebus exercitati, aduersus diuites pugnabũt? Fateor equidem istud. Quid verò Adimante? Vnus pugil optimè ad hoc instructus, nonne contra duos huius facultatis ignaros, diuites insuper ac pingues videtur tibi facilè pugnaturus? Haud forte simul. An fortè neque etiam si liceret subterfugiendo eius qui primus inuadit ictus euitare, deinde subita conuersione eum cædere? Quin si sæpius in sole

Quæ mala ex opulentia & paupertate oriantur.

sole et æstu id egerit, plures hmôi homines vir talis subiget. Nempe nihil mirum. An non putas diuites pugilũ artis plus vsu & notitia consecutos esse quam bellicæ? Equidem. Facile itaque athletæ nostri, vt consentaneum est, cùm duplis triplisq; ipsorum certabunt. Id quoque admittam. Nam probè loqui videris. Quid si missa in ciuitatem aliam legatione, vera dixerint: quòd nos quidẽ auro et argento nõ vtimur, neq; nobis fas est, vos ergo bellũ nobiscum gerẽtes, quæ alij possidẽt, habe tote: censes vero aliquos his auditis, contra canes duros aptosq; pugnare malle potius, quàm vnà cũ canibus huiusmodi contra pingues oues ac molles? Haud quaquã mihi videtur. Verũ si in ciuitate vna cæterorum pecuniæ cumulentur, caue ne minus pecuniosę periculũ inferat. Beatus es, quandoquidem putas decens esse aliã quãdam appellare ciuitatem, q̃ talem, qualem ipsi constituimus. Quid prohibet? Ampliorem appellationẽ exigunt aliæ. Nam quæq; illarũ, ciuitates multæ sunt, non ciuitas, vt his qui, quod prouerbio dicitur, ciuitates ludunt. Vna quæq; sanè duæ est saltem, inuicem dissidẽtes. Vna quidem pauperum, diuitum altera. Rursus in vtraq; istarũ permultæ: quibus, si vt vni intẽdas, pęnitus aberrabis: sin vt multis, tribuens ea quæ aliorũ sunt alijs, tã pecunias q̃ potentias, aut & ipsos præterea, socijs auxiliatoribusque semper multis vteris, hostibus aũt paucis. Et quatenus ciuitas ita vt nuper ordinata est, tẽperata existet, maxima erit. Nõ opinione, inquam, sed reuera maximam fore, et si mille duntaxat propugnatoribus constet. Ita.n. magnã ciuitatem vnam haud facilè vel inter Græcos, vel inter Barbaros quandoq; reperies: quæ tñ huiusce modi ciuitates multò maiores videãtur multis, inuenies. An aliter sentis? Non aliter per Iouem. An nõ hic igitur pulcherrimus erit nostris principibus augendę ciuitatis terminus, cui cũ tanta fuerit, tantã regionẽ tribuere decet, reliquã aũt dimittere? Quis nam terminus? Arbitror equidem, quousque ad aucta ciuitas vna permaneat, eo vsq; augẽdam esse, non vltrà. Præclare. Hoc præterea præceptum custodibus seruandũ mandabimus, vt nec parua ciuitas, nec magna videatur esse, sed vna atq; sufficiẽs. Atqui leue quid forsan illis præcipiemus. Et istud leuius præterea, cuius in superioribus mentionẽ fecimus, cùm diceremus oportere siue quis custos ignauus nascať, ad alios mittere: siue ex alijs probus, ad custodes ipsos trãsferre. In quo planè oñdere volebamus, quod & aliorũ ciuium vnumquenq; ad vnũ id opus dũtaxat ad quod natura est aptus, ducere decet, vt quisq; vnũ aliquod suũ opus exercens, non multi, sed vnus existat, atq; ita ciuitas tota vna fiat, nõ multę. Est hoc et illo minus. Haud quaquã, ò bone vir Adimãte, hæc multa ac magna, vt existimaret aliquis, illis præcipimus, sed leuia oĩa exiguaque, si vnũ, vt dici solet, magnũ seruent, imò verò pro magno, sufficiẽs. Quid istud? Educationẽ, inquã, & eruditionem. Nam si bene educati, viri moderati euaserint, facilè oĩa ista discernent, tũ alia quotcunq; nos in presentia pretermittimus, tum mulierũ virorumq; cõiunctiones, & procreationes filiorum, q̃ videlicet oporteat amicorum oĩa hęc secundum prouerbium q̃ maximè esse cõia. Rectissimè profectò ita fieret. Etenim respub. si semel cœperit bene; progrediť tanquã circulus semper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona seruata, ingenia quoq; bona efficit. Rursusq; bona ingenia educationẽ hmôi consecuta, meliora et q̃ prius euadũt, tũ ad alia, tum ad filios generãdos, quemadmodum in cæteris aĩalibus. Consentaneum id quidẽ. Denique, vt summatim dicã, hoc diligẽter est à ciuitatis tutoribus obseruandũ, ne clã illis ignorantibus corrũpatur. Imò istud in primis curent, ne quid præter ordinẽ à nobis datũ circa gymnasticã & musicã innouetur, sed illũ q̃ maximè fieri põt quisque sequatur. Et cũ dixerit aliquis poeticũ illud, hoĩes videlicet nouis cantibus admodũ delectari, metuere debent isti custodes, ne sæpenumerò poetã quis putet non cãtilenas nouas, sed modos canẽdi nouos dicere, eosq; laudet. Oportet aũt neq; laudare quicquã tale, neq; suspicere. Cauendũ sane speciem musicæ nouã inducere, tanquã in toto naufragiũ. Nusquam.n. musicæ modi mutanť, absq; maximarũ legũ ciuiliũ mutatione, vt ait Damon, cui & ipse assentior. Me quoq; scito, ò Socrates, assentiri. Arcẽ igitur quandã custodię gratia, hi ipsi custodes circa musicã struere debent. Nempè eiusmodi præuaricatio clàm ac facilè surrepit. Certè ioci cuiusdã instar, atque ita vt nihil lædere videatur. Atqui paulatim nobis familiaris effecta, sensim in mores serpit & studia: ex his deinde ad cõmercia emergit amplior: demũ à cõmercijs in leges respublicasq; erũpit magna, ò Socrates, cùm petulãtia atq; lasciuia, quousq; tandẽ priuatim ac publicè cuncta peruertat. An hoc ita se habet? Ita mihi videtur. Ergò vt à principio diximus, statim à primis annis pueri honestis in iocis assuefaciendi sunt. Nã si iocis minus decẽtibus assuescant, nunquam legitimi probiq; viri euadere poterunt. Quid ni? Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimũ per musicã morem imbibunt, in cõtraria his oĩno ac superioribus musica tẽdit, atq; prosequiť erigere, si quid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris. Quæ igitur exigua videnť esse ciuitatis instituta, vt dixi, hi reperient, quæ superiores oĩa perturbabant. Qualia? Hæc videlicet. Quẽadmodũ tacere debent corã senibus iuniores, cedere illis locũ atq; assurgere, parẽtes colore: quis tonsuræ modus seruandus cuique, quibus vestibus calceis ue vtendũ, & omnino quis corporis ornatus cõueniat, ac cętera generis eiusdem. An non putas? Equidẽ. Atqui legibus hæc præscribere, ineptum, vt arbitror, videretur. Nã neq; id vsquam fit, neq; constaret hæc verbis literisq; mandata. Quõ enim? Apparet, ò Adimante, quale cuiusq; fuerit puerilis educationis initium, talia fore et quę sequũtur. An non simile semper simile prouocat? Cur non? Ac tandẽ dicendũ id est in vnum aliquod summũ & potens, siue bonũ, seu malum desinere. Quid prohibet? Hac equidem rõne nunquam statuere legibus hæc contenderẽ. Et meritò quidẽ. Dic per Deos, nunquid negotia ipsa forensia mutuaq; cõmercia & pacta in mechanicis artibus, itẽ conuicia & verbera, citationes in iudicia, constitutiones iudicũ, & si qua vel circa forũ, vel portus, aut imponenda aut exigenda sunt vectigalia, vel oĩno forensia quæq; iura, vel vrbana, vel naualia, & reliqua id genus, an hæc, inquã, vel horũ quicquam legibus cõstituere aggrediemur? Haud quaquã decet viris bonis præclarisq; præcipere. Hæc.n. plurimùm qualia & qũo statuenda sint, facilè ipsi reperient. Nimirũ, ò amice, si Deus illis legum illarũ quas suprà posuimus, salutẽ præstiterit. Sin minus, ita vitam ducent, vt multa eiusmodi legibus statuant, corrigantq; semper & innouent, putantes ita se quod est optimũ assequi. Dicis nẽpè istos perinde victuros, ac illos qui cũ ægrotent, propter intemperantiã insalubrẽ victũ mutare nolunt. Sic prorsus. Enimuerò ridiculo quodãmodo isti in morbis perseuerare videntur, curationibusq; suis nihil aliud assequuntur, q̃ q̃ plures vehementioresq; morbos efficiunt, confiduntq; semper, si quis pharmacis agi consulat, bene se valituros. Omnino tales sunt ita laborantium morbi.

Quid verò? nonne hoc in illis gratiosum? q̃ oĩum inimicissimũ eum putent, qui vera monet, dicitq; nõ prius pharmaca, vstiones, incisiones, incantationes, ea ue quæ extrinsecus admouentur, aut eiusmodi aliqua profutura, q̃ desinat quis ebrietati, voragini, veneri, otio indulgere? Haud admodũ gratiosum istud. Nã indignari aduersus eũ qui vtilia cõsulit, gratiã habet nullã. Ergò viros hmôi, vt videris, nequaquã probas. Minimè per Iouẽ. Neq; et si ciuitas tota id agat quod modò dicebamus, laudabis. An non idẽ quod isti facere tibi ciuitates videntur, quæcunq; male institutæ, ciuibus interdicũt ne totum ipsum reip. statum moueãt, alioquin capite damnenť quicunq; res innouant? Contra quisquis præsentem gubernationẽ approbat,

De educatione.

Prouerbium.

Institutio puerorũ in iocis honestis.

approbat, confirmatq; uoluntatesq; gubernātium aucupatus assentitur, suffragatur, & explet, hic demum bonus vir, hic in rebus maximis sapiens, hic honore dignus existimetur? Idem prorsus facere mihi videntur, neq; vllo pacto hmōi respub. laudo. Quid aūt? nónne eorum fortitudinem, propensioremq; affectum miraris, qui has ciuitates curare cōtendūt? Admiror equidem, his exceptis qui ab ipsis falluntur, putantq; reuera ciuiles esse, quòd vulgò laudentur. Quid ais? An non istis ignoscis? Nunquid existimas eū qui metiendi sit ignarus, siquando cæteri multi tales quadricubitum esse eū prædicent, effugere posse quin & ipse de se idem existimet? Non istud quidē. Ne igitur ægrè feras. Sunt.n.hi quidem oīum modo quodā ridiculo gratiosissimi, qui leges ferunt in his quæ diximus, emendantq; semper, confidentes se finem aliquem reperturos circa ea quæ inique in cōmercijs committūtur, & circa illa quæ ego paulò antè dicebam, ignorantes quòd reuera tanquā hydræ capita amputant. Certè nihil aliud faciunt. Equidem speciē hāc institutionum circa leges ac respub. arbitror verum conditorem legū, neq; in male disposita, neque in bene constituta ciuitate curiosè tractare: in illa quidem, qm̄ inutilia sunt, hmōi instituta, neq; mouent quicquā: in hac autē, quia partim quisq; reperiet, partim suaptè natura ex superioribus studijs proficiscuntur. Quid pręterea restat nobis lēge pręcipiendum? Nobis quidem nihil. Apollini aūt Delphico maxima, præclarissima, prima instituta. Quæ nam ista? Templorū constitutiones & sacrificia, cæteriq; deorū & dæmonū atq; heroum cultus, sepulchra prætereà & funera defunctorū, & quæcunq; sunt ad eos placādos ministeria subeunda. Talia profectò neq; ipsi scimus, & in ordinanda ciuitate nulli credemus alteri, si sapiemus, nulloq; alio vtemur interprete, nisi patrio deo. Hic nempè deus in rebus hmōi cunctis hoībus patrius interpres, in media terra super vmbilicū sedens, exponit. Scitè loqueris, atq; ita agēdum. Constituta iam tibi, ò Aristonis fili, sit ciuitas. Deinceps aūt & luce aliunde magna illata, per eam & ipse circunspice, & fratrem aduoca tuum, & Polemarchū, & alios insuper, vt experiamur, si quo pacto iustitia & iniustitia vbi locorū sint, videre queamus: quo ue inter se discrepent, atq; vtrū horū consequi debeat is qui beate victurus sit, siue lateat, seu non lateat deos oēs & hoīes. Nihil, inqt Glauco, agis, ò Socrates. Tu.n.inuestigare pollicitus es, quasi impiū futurū sit, si nō pro viribus fueris suffragatus iustitiæ. Vera admones, inquā ego, & ita certè agendū. Oportet tamen & vos mihi adesse.

Sic agemus, inquit. Spero itaq; hac rōne id inuenire. Nēpè arbitror ciuitatē, si rectè nobis fuerit cōstituta, absolutè bonam existere. Necesse est. Constat vtiq; ꝙ sapiens est, fortis, & temperata, & iusta. Constat. Quocunque horū in ciuitate comperto, reliquū erit quod nondū inuentū. Quid ni, inquit? Si ex alijs quibusdam quatuor, vnū aliquid in subiecto aliquo inquireremus, illudq; primo pateret, satis nobis esset factū: ꝙ si tria reliqua prius cōperiremus, ex hoc ipso quæsitū cognosceremus, quia cōstaret nihil esse aliud q̄ quod restaret. Probè loqueris. An non de istis ēt, quandoquidem quatuor sunt duntaxat, eodem modò quærēdum? Planè. Atqui ex his oībus prima in ciuitate sapientia præfulgere videtur, aliquid ue mirandum circa ipsam apparet. Quid nam?

Sapiens mihi reuera ciuitas quā descripsimus, esse viditer. Nā consulta est. Nonne? Est profectò. Etenim hæc ipsa in consilijs perspicacia, scientia quædam est. Non enim inscitia, sed sciētia potius homines bene cōsulunt. Perspicuum id quidem. Multæ verò ac variæ in ciuitate scientiæ sunt. Sunt. Nunquid propter ipsam fabrorum scientiam, sapiens & bene consulta ciuitas appellanda? Nullo modò propter istam, sed fabrilis. Non ergò sapiēs appellanda est ciuitas, ex eo ꝙ propter fabrilem scientiā de operibus ligno conficiendis, qua ratione peragantur, bene consultet.

Non certè. An non fortè propter sciām, quę ęnea opera fingit? vel aliam talē? Certè propter nulla huiusmodi.

Neq; ēt propter sciam consiliumq; fructum ex terra producendorū colligēdorumq; sapiens noīatur, ac bene cōsulta, sed agricolaria. Sic opinor. Quid verò? Est ne aliqua scientia in ciuitate nuper à nobis condita, apud ciues vllos, qua nō de re aliqua in ciuitate priuata deliberatur, sed de vniuersa potius ciuitate, qua ratione & ipsa ad seipsam & ad alias ciuitates optime sese gerat? Est nimirū. Quæ nam hæc, & in quibus? Ipsa.s.custodiendi diligentia, & in his principibus quos modò custodes perfectos appellabamus. Propter hanc ergo sciam, quo noīe ciuitatem nuncupas? In cōsultando perspicacē, ac reuera sapientem. Vtrū plures in ciuitate fabros ærarios, q̄ veros hosce custodes esse putas? An cōtra? Multò certè plures ęrarios fabros. An non & reliquorum omnium artificū, quicunque aliqui esse dicuntur, isti paucissimi erunt?

Paucissimi admodū. Ergò ex minima quadam gente suiq; parte, & ex scientia quæ in præsidente & principe parte inest, tota sapiens erit secundū naturā ciuitas instituta: atq; id, vt videtur, natura paucissimū rarissimum ue genus, cui cōuenit esse huius scientię particeps, quā solā ex oībus alij decet sapientiā appellare. Verissima narras. Hoc itaq; vnū ex quatuor, non vides qua ratione inuenimus? Et ipsum. Et qua sit ciuitatis in parte locatum? Mihi quidem sufficienter videtur inuentū. At verò neq; inuentu difficile est, quid fortitudo sit, qua ue ciuitatis in parte locetur, propter quam fortis ciuitas nuncupatur. Quo nam pacto? Quis nam ad aliud quicquā respiciens ciuitatē vel timidam, vel fortem noīat, q̄ ad eam partem quæ pro ipsa pugnat ac militat? Certè nullus ad aliud. Neque.n.alij in ipsa vel timidi, vel fortes existētes, autoritatem habent, qua eam vel timidam vel fortē reddant. Non certè. Fortis igitur ex parte sui aliqua ciuitas erit, ex eo ꝙ in ea vim quandam habeat, quæ ratam in oībus seruat opinionem, ꝙ ea duntaxat terribilia sint, & talia, quæ & qualia legislator in eruditione pronunciauit. An non hanc fortitudinē vocas? Non satis quod dixisti, percepi, dicas iterū. Conseruationem quandam fortitudinē esse dico. Quā cōseruationem? Opinionis videlicet lege per educationem conceptæ, qua iudicantur quæ terribilia sint, & qualia. In oībus aūt eam conseruationē esse dixi, hoc est, vt rata semper & vbiq; seruetur, siue quis doloribus afficiatur, seu voluptatibus, aut cupiditatibus, aut timoribus, nec vllo pacto quis propter hæc ab ea dimoueatur. Cui aūt simile esse id arbitror, si vis, tibi aperiam. Cupio equidem. Nescis ꝙ fullones, quoties volunt lanas purpureo colore inficere, primo quidē ex tot coloribus albū eligunt, deinde non mediocri opera pręparant, vt q̄ maximè florē suscipiant, atq; ita demū colore inspergūt purpureo. Quod aūt ita est tinctū, indelebile permanet, neq; sola aqua dilui, neq; ēt additis his purgatiōibus, quę ad abstergēdū pertinēt, aboleri flos ille coloris pōt. Quę autē non ita præparata sunt, scis qualia euadant, seu alijs coloribus, seu istis tingat aliquis, cū minus antea excolue rit? Certè deformia sunt, coloresq; eorū facilè diluuntur.

Definitio fortitudinis.

Tale aliquid facere studuisse nos pro viribus cogita, quando milites ipsos eligebamus, eosq; & in musica & gymnastica erudiebamus: atque existima nihil nos aliud excogitasse, q̄ vt nobis q̄ optime persuasi leges instar coloris cuiusdam imbiberēt: adeò vt eorū opinio de rebus terribilibus, deq; cæteris oībus immobilis perseueret, ex eo ꝙ optima natura geniti fuerint, & decenti educatione nutriti, neq; colorationē eorum delere valeāt purgamina ista ad diluendum vehementissima: voluptas scilicet omni saponis acrimonia, aluminisque, & calcis ad expurgandū acrior, dolor item, metus atq; cupiditas omni alio purgamine ad abstergendū potentiora. Hanc vtiq; vim passim rectæ legitimæq; opinionis conseruatricē circa terribilia eorūq; contraria, fortitudinē voco equidē atq; assero, nisi tu fortè quid aliud dixeris. At ipse nihil aliud.

Videris.n.opinionē eandem de eisdem absq; disciplina conceptam, ferinā videlicet & seruilem, haud quaquā existimare legitimā, sed aliud quiddā q̄ fortitudinē nūcupare. Verissima loqueris. Admitto igitur hāc fortitudinē esse. Intellige insuper & ciuilem, atq; ita rectè accipies. Deinceps aūt de hac, si volueris, aliàs diligētius pertractabimus. In præsentia verò nō istud quidē, sed iustitiā quærebamus. Ad cuius inuestigationē, satis de hac, vt arbitror, dictū. Præclarè loquæris. Duo restant præterea in ciuitate consideranda, tempérātia.s.& cuius gratia oīa indagamus, iustitia. Prorsus. An quoquo modo iustitiam iam ipsam reperire potuimus, ne rursus in inuestiganda temperantia immoremur? Haud video equidē qua rōne id fieri possit, quin neq; vellē prius nobis iustitiā innotescere, q̄ temperantiā considerauerimus. Quare si mihi obsequi vis, prius hoc q̄ illud inuestigato. Volo equidē, ne sim iniurius. Inquire iam. Ecce perquiro, atq; vt hinc intueri licet, consonantiæ & harmoniē magis q̄ superiora similis est. Quo pacto? Ornatus quidā est temperātia, & à voluptatibus cupiditatibusq; quibusdā, vt perhibēt, abstinentia. Dū verò temperatum hoīem seipso potentiorem, suiq; victorem nescio quo modo esse dicunt, & quædā similia, tanquā vestigia nonnulla temperantiē signant. An non? Maximè oīum. Nonne quod seipso potentius nuncupatur, ridiculum quodammodo apparet? Quisquis.n.seipso potentior, seipso quoque imbecillior erit: rursusq; qui imbecillior & potētior. Idē quippe aliquis in his oībus appellatur. Quid ni? Atqui videtur mihi id velle sibi hic sermo, q̄ in hoīs aīa duo quædam sunt. Vnum quidem melius, alterū verò deterius. Et quando quod natura melius deteriori dominatur, tunc aliquis se ipso potentior dicitur, atq; hoc sermone laudatur. Quoties aūt propter improbam nutritionem vel cōsuetudinem aliquam, quod est melius, quū minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc ex opprobrio quodā seipso imbecillius dicitur: & qui ita affectus est, intéperās appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper à nobis conditā ciuitatem, inueniesq; ipsi alterum horū inesse. Potētiorem quippe ipsam seipsa iure vocatam fateberis. Nam si melius in ea peiori imperat, tēperata dicēda est, & seipsa melior. Contemplor equidem, ac vera loqueris. Enimuerò plurimas variasq; cupiditates, voluptates, dolores, in his oībus reperire maximè quisq; poterit, mulieribus & ministris, & eorū qui liberi esse dicuntur in ipsis plebeis abiectisq; hominibus. Omnino quidē. Simplices aūt & moderatas, quæ cùm mēte & opinione recta; ipsa ratiocinatione ducuntur, in paucis sanè reperies, & his quidem natis optime & optime educatis. Vera hæc sunt. An non hæc in ciuitate hac esse vides, atq; hic cupiditates vulgi viliumq; personas superatas cupiditatibus & temperantia paucorum modestorumq; virorum?

Cerno equidem. Si qua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & voluptatibus, atq; itē ipsa seipsa, hæc maximè talis appellanda est. Prorsus. Itaq; nōne iusta hęc oīa & temperata? Maximè. Atqui si in vlla alia ciuitate tam subditis q̄ imperantibus opinio, quibus deferre potissimum imperium deceat, hęc inest, in hac precipuè inesse oportet? an non ita censes? Magnoperè istud quidē. Quibus itaq; potissimum ciuibus inesse temperātiam dices, quoties sese ita habuerint? in principibus ne? an in subditis? In ambobus quodammodò. Cernis q̄ aptè vaticinati sumus paulò antè, harmoniæ cuidam esse similem temperantiam? Cur nam? Quia non quemadmodum sapiētia & fortitudo in partibus quibusdam iacentes, illa quidem sapientem, hæc fortem efficit ciuitatem, ita modestia quoque: sed instar harmoniæ quæ diapason dicitur, per totā ciuitatē diffunditur, efficiēs vt in idē debiliores hoīes fortioresq; & medij, prudentia, potentia, multitudine, pecunijs item, aut alio quodā hmōi consonēt. quapropter rectissimè possumus temperantiam hāc appellare concordiā, deterioris videlicet & potioris secūdum naturā consensionem, quæ doceat, quem vel in ciuitate, vel in vnoquoq; conueniat dominari. Assentior equidē. Cū ita sit, tria iā nobis in ciuitate cōperta sunt, vt ex his apparet. Reliqua verò spés, propter quā præterea virtutis particeps ciuitas esset, quæ nā erit? Constat hāc esse iustitiā. Constat planè. Nunquid iā nos oportet, ò Glauco, tanquā venatores hunc cespitē circundare, circūspicientes nequa ex parte iustitia subterfugiat, & ab oculis euanescēs, sese occulat? Patet.n.hic esse. Fige itaq; passim intuitum, atq; annitere, si quo modo possis prior me eā cernere, ipsamq; mihi oñdito. Vtinā possem. Verū satius me vteris, vt tali quodā comite, qui possim demonstrata prospicere. Sequere igitur, mecum Deū antè præcatus.

Efficiā quod mones. Ducas modò. Inaccessibilis hic locus atq; vmbrosus esse videtur, abdita certè imperscrutabilisq; latebra. Veruntn̄ pergendū est. Pergēdum planè. Hic ego Glauconem inspiciens, Hui hui, inquam, mi Glauco, videmur vestigia quędam eius quod quęrimus, nacti, apparetq; istud haud diu nos effugiturum. Faustus certè nūcius. Quàm molles hebetesq; sumus, ò Glauco.

Quid istud? Iampridē nobis ab ipso principio, vir beate, qđ quærimus, ante pedes voluitur, neq; ipsum inspeximus, sed æquè ridendi fuimus, vt illi qui sæpe qđ in manibus habent, perquirunt. Nos quoq; longè petebamus quod propè nos erat, vel fortè nos latuit. Quo istud ais?

Ita. Nempè videmur mihi dicentes istud pridē & audientes, haud quaquā aīaduertisse id quoquo modo nos dicere. Prolixum sanè proœmium audire cupienti. Attēde si quid dico. Nā quod principio passim statuimus faciendum, cū ciuitatem condidimus id est vt arbitror, vel spēs quędam ipsius, iustitia. Nam diximus sæpenumerò, si recordaris, vnūquenq; oportere vnū aliquid exercere eorum quę ciuitati conducant, ad quod ipsius natura esset aptissima. Diximus proculdubiò. Etenim q̄ sua agere, neq; in alienis curiosè occupari, iustitia est, & ex alijs multis audiuimus, & sæpe ipsi diximus. Diximus planè. Hoc vtiq; videtur amicè cùm fit, quodammodò iustitia esse, sua scilicet agere. Scis vnde istud conijciam?

Nequaquā. sed dicas. Videtur mihi quod reliquū nobis est in ciuitate, præter illa quæ considerauimus, tēperantiā, fortitudinem, prudentiā, hoc esse quod oībus illis vim præbuit, qua & innascerentur, & innata perseuerarent, quatenus ipsum adest. Atqui diximus iustitiam fore quod restaret, si tria nobis cōperta essent. Necessarium id quidem. Veruntamen si iudicādum sit, quid horū potissimum cùm inest, bonam efficit ciuitatem, ambiguū erit, vtrum consensio imperantium & subiectorum, an legitimę opinionis seruatio in militibus, iudicantis secūdum legem quæ terribilia censenda sint, quæ ue non: vel in principibus ipsis prudentia, & custodia. An id potius bonam ipsam præ cæteris reddat, cū inest pueris, mulieribus, seruis, liberis, artificibus, magistratibus & priuatis, quod videlicet suū quisq; vnus vnū egerit, minimè per aliena vagatus. Ambiguum certè. Quid ni? Ergò vis ipsa sua qua quisque in ciuitate agit, de ipsius ciuitatis virtute ex æquo cū sapiā eius tēperantiaque & fortitudine certat. Valdè. An nō igitur iustitiā pones, quod cum istis ex æquo de ciuitatis virtute concertat? Omnino equidem. Considera præterea & hac rōne, nunquid tibi sic videat. An principibus in ciuitate mandabis vt iustè snīas ferāt? Cur non? An iudicabunt alterius cuiusquam auidi magis q̄ huius ipsius, vt singuli neq; vsurpent aliena, neque suis priuentur? Nō alterius certè, sed istius duntaxat. Tanquā id iustū sit? Nempè. Et hac quoq; rōne asseritur sui cuiq; & proprij possessionē actionemq; esse iustitiam. Est ita. Vide nunquid & tibi idē quod mihi videat. Si faber opa coriarij aggrediatur, vel coriarius fabri, vel instrumenta inter se cōmutent vel pręmia, aut si idem vtraq; exercere contendat, oīaq; talia inuicem permutentur, nunquid cōmutationem hanc existimas magna quadam iactura afficere ciuitatem? Haud certè nimium. Quoties autem aliquis

Tempe- rantia.

Inuestigatio iustitię.

Iustitia.

aliquis artifex vel alius natura quęstuarius, diuitijs elatus,
vel multitudine copiaque, vel robore, aut eiusmodi alio
quopiam, in militaris hoīs ordinem transire conatur, vel
miles cum sit indignus, in consularis nititur & custodis
ascendere dignitatem, & instrumenta vicissim isti præ-
miaq; permutant, aut idē aliquis hæc oīa simul peragere
tentat, tunc arbitror confusionē peruagationemq; eius-
modi videri tibi ciuitatis totius interitum. Et maximè
quidem. Cū ergò tria in ciuitate sint genera, horū cōfu-
sio, alteriusq; in alterū cōmutatio extrema ciuitatis cala-
mitas est, & maxima corruptela. Penitus. Corruptelam
verò summā ciuitatis tuæ, nonne iniustitiam esse dices?

Quid ni? Hoc igitur iniustitia est. Rursus aūt sic dici-
mus. Quæstuarij, auxiliarij, consularis generis actio pro-
pria, vnoquoq; suū opus peragente in ciuitate, contra ac
confusio illa superior, & iustitia erit, & ciuitatē iustā effi-
ciet. Haud aliter ꝙ sic se habere videtur. Nondum oīno
istud debemus asserere. Verùm si & in cuiusq; hoīs aīo
species eadem considerantibus nobis iustitia esse asseue-
retur, tū demū consentiemus. Nā quid aliud dixerimus?
alioquin tunc aliud quicquā excogitabimus. Nunc autē
disceptationi huic finē iam imponamus, secundum quā
existimauimus, si plurīū habentium iustitiam in maiori
prius eā contemplaremur, facilè deinde in hoīe vno nos
quale hoc sit inspecturos. Visumque nobis est maius
ipsum, ciuitatē existere, atq; ita ꝙ optimā potuimus eam
condidimus, scientes in bona rep. inesse iustitiam. Quare
quod in illa nobis apparuit, referamus ad vnū: & si idem
ibi cōstet, satis nobis erit factum. Siquid aūt aliud in vno
appareat, rursus ad ciuitatē conuersi, hęc examinabimus.
ac fortè alterna cōparationē disceptātes, velut scintillas,
ex his iustitiā excutiemus, eamq; iam cū clarè micuerit,
apud nos ipsos stabiliemus. Scitè loqueris, atq; ita agen-
dū. Nunquid quod idem appellamus tā maius ꝙ minus,
dissimile est quatenus idē, an simile? Simile certè. Ergò
vir iustus à ciuitate iusta quo ad iustitiæ spēm pertinet,
nihilò differt, sed similis erit. Similis. Atqui ciuitas iusta
esse tunc visa est, cùm in ipsa tria hoīum gñā pro natura
cuiusq; sic instituta erūt, vt vnusquisq; suum opus exer-
ceat. Temperata rursus & fortis & sapiens, propter alios
quosdā eorūdē gñum affectus & habitus. Vera hęc sunt.
Vnū quoque, ò amice ita censebimus, habentē easdē has
eius in aīo spēs, propter affectus eosdē, eadē noīa meritò
cū ciuitate sortiri. Necesse est oīno. In leuē ne rursus ami
ce de aīa cogitationem incidimus, vtrū tres in se species
has habeat, nec ne? Minimè mihi in leuem disceptationē
Prouerbium. delapsi videmur. Fortè. n. quod dicitur, verum est, ò So-
crates, pulchra difficilia esse. Apparet vtique. Ac certè
scito, ò Glauco, nos, vt mea fert opinio, nūquā ex discur
sibus huiuscemodi, qualibus in præsenti disputatione vti
mur, exactè id cōprehensuros: longior porrò via est, quę
ad hoc nos ducit. Fortè tñ secundū ea quę suprà dicta &
considerata sunt, facilius discernetur. An non sat istud vi-
deri debet? Mihi sanè in præsentia id sufficiet. Mihi quo
que valdè sufficiēs. Ergò ne te pigeat, sed cōsidera. Pro-
fectò nobis necesse est confiteri, easdē in nobis spēs atq;
mores inesse, quas & in ciuitate. Neque. n. aliūdè in ciui-
tatē hæc deuenerūt. Ridiculū quippe esset, si quis iracū-
dam aīositatē, existimaret nequaquā ex priuatis hoībus
in ciuitatibus inuectā esse, quorū idem est captus, qui &
Thracū, Scytharū, superiorūq; gentiū: aut sapientię stu-
diū, non ex tali priuatorū instinctu, qualis natura nostris
hoībus est tributus: aut quęstus auiditatē, nō ex ea singu-
lorū hoīum cupiditate, qua affecti apprime dicunt Phę-
Quæstio de anima. nicij, Aegyptijq; nonnihil. Et maximè quidē. Hoc qui-
dem ita se habet, neq; difficile cognitu. Haud certè diffi-
cile. Id aūt difficile iam, vtrum vno quodam eodem sin-
gula hæc agamus, an potius tria quædā habeamus in no-
bis, quorum singulis, singula operamur: vno quidē disci-
mus, irascimur alio, tertio concupiscimus voluptates eas
quæ ad nutritionem gñationemq; pertinent, cæteraque
hmôi: vel tota aīa vnūquodq; explemus, cùm conciti rē
aggredimur. Hęc haud facilè pro rei dignitate discerne-
rent. Mihi quoq; idē videtur. Sic autē aggrediamur hęc
distinguere. Nunquid eadem sunt inuicem, vel diuersa?

Quo nam pacto? Constat planè idem cōtraria facere
seu pati secundū idem & ad idē simul non posse. Quam-
obrem si quando reperiemus in ipsis hæc fieri, intellige-
mus non vnū idē hæc esse, sed plura. Esto. Animaduerte
quod dico. Dic. Stare simul atque moueri idē secundum
idē nunquid potest? Nullo modò. Prætereà hæc diligen-
tius confirmemus, nequa procedētibus nobis ambigui-
tas fortè suboriatur. Siquis. n. dixerit hoīem stātem qui-
dem, mouētem verò manus & caput, eundē stare simul
atque moueri, haud quaquām ita dicendum cēsebimus,
sed partem quidem eius manere, partē verò moueri? An
non ita? Ita prorsus. Quòd si artificiosius & argutius iste
luserit, asserens turbinem trochumq; totum moueri si-
mul & stare, quādo in eodem puncto centrū aculeumq;
figens reuoluitur: vel aliud quicquam, dicēs idem agere,
cùm eidem affixum cardini circūfertur: nequaquam as-
sentiemur, ꝗ non secūdum eadē sui hæc tunc moueanť
& maneāt. Dicendū quippe habere ipsa rectū in se atq;
rotundum: & secūdum rectum quidem stare, cùm nulla
ex parte declinēt: secundum verò rotundum, circūmo-
ueri. Quoties aūt dum quid reuoluitur, in rectum quoq;
deuehitur siue ad dexterā siue ad sinistrā, vel antè vel re-
trò, tunc nusquā permanet. Rectè admodū. Quare nulla
ex his obiectionibus nos perturbabit, persuadebitque,
quod idem quandoq; simul secundum idem atq; ad idē,
contraria sit, vel agat, vel patiatur. Me quidem minimè
ista mouebunt. Veruntñ ne in istis obiectiunculis enar-
randis reijciendisq; vtpotè falsis, diutius cogamur insi-
stere, supponētes iam id ita esse, vlterius progrediamur,
confessi inuicem, si quādo aliter ꝙ sic se habere hæc ap-
pareant, quæcunq; ex his dicuntur, fore soluta. Sic nimi-
rum decet. Nonne annuere & renuere, aggredi & decli-
nare, asciscere & reijcere, inter se contraria pones, siue
actiones seu passiones? Nihil enim interest.

Contraria. Quid aūt hæc? esurire, sitire, & oīno cupe-
re, velle, eligere, nōne ad eorū species referes, quę modò
diximus? Veluti semper cupientis aīam nōne vel aggredi
dices illud quod appetit, vel asciscere quod sibi adesse eli
git, vel quatenus vult aliqui sibi porrigi, annuere, & il-
lud ad se trahere, amantis more vt isthuc fiat affectantē.
Equidem. Quid verò, nolle, aspernari, negligere, non cu-
pere, nonne in reijciendi repellendiq; speciem, & in oīa
illis cōtraria referemus? Quid ni? Cùm hęc ita se habeāt,
speciem aliquā cupiditatum esse dicemus, & manifestis-
simas omnium aliarum cupiditates, sitim & famem?

Dicemus vtiq;. Et hanc quidē potus, illā cibi? Ita est.
Nūquid inquantū sitis est, alicuius prętereà cupiditas est
alterius ꝙ cuius nos dicimus, potus scilicet & sitis? Huius
duntaxat sitis. Nunquid calidæ potionis, vel frigidæ, vel
multæ, vel paucæ? Vel in pauco qualis cuiusdam poculi?
Vel potius si calor sitienti inest, frigidi appetitum indu-
cit: sinaūt frigus, calidi? Et si propter præsentiam multi-
tudinis, multa sit sitis, multi auiditatē infert: sinaūt pauca,
pauci? Ipsum verò sitire nunquā alicuius alterius appeti-
tio est, ꝙ cuius suaptè natura est, ipsius videlicet potio-
nis: rursusq; esurire, comestionis? Ita certè ipsa cupiditas
quæq; ipsius cuiusq; est solū, cuius ipsa natura est. Talis
aūt vel talis cuiusdā propter additamenta quędā dicitur.
Cauendum est aūt, ne quis nos improuidos turbet, infe-
rens neminē potū cupere, sed potū bonum, vel cibū, sed
bonū cibū. Nēpè bona oēs expetunt. Quare si sitis appe
titio est, boni est, siue potionis seu cuiusuis alterius est
auiditas. Sicq; de cæteris. Fortè nonnihil efficere vide-
bitur, qui talia dixerit. Veruntñ quotcūq; eiusmodi sunt
vt alicuius sint, talia quędā talis cuiusdā sunt, vt arbitror.
Ipsa aūt quæque ipsius cuiusq; duntaxat. Haud intelligo
equidem. Non intelligis maius ipsum eiusmodi esse, vt
semper

semper aliquo maius existat? Planè. Nonne minore? Minore. Multò autem maius, multò minore? an non?

Sic est. Et quondã maius, quondã minore, & futurum maius, futuro minore? Nihil prohibet. Atq; etiã plura ad pauciora, dupla ad dimidia & oĩa talia, itemq; grauiora ad leuiora, & velociora ad tardiora, & calida item ad frigida, oĩaq; horũ similia eodem modò inuicem referunt?

Certè. Nõne & de his quę ad scĩas spectãt, eadẽ ratio? Scĩa quidẽ ipsa rei ipsius quę scitur, scĩa est, vel cuiuscunque alterius dicẽda est esse scĩa. At verò scĩa quędam, & scĩa talis rei, cuiusdã, & talis esse dicitur. Tale verò aliqd dico. Postquã ædificandarum ædium scĩa extitit, ab alijs scientijs discreta est, adeò vt ædificatoria appellata sit. Quid ni? Nõne ex eo ꝙ talis sit, qualis aliarũ nulla? Nẽpè. Ergò quia talis cuiusdam, ideò talis quædam effecta est. Eodemq; modò cæteræ artes omnes atque scientiæ.

Et ita. Hoc itaq; inferre me voluisse tũc dicito, si modò nunc intellexisti, ꝙ quęcunq; eiusmodi sunt, vt alicuius sint, ipsa quidem sola ipsorũ sunt duntaxat, taliũ verò quorundã talia quædã. Neq; verò ideo dico, ꝙ qualium sunt, sint & talia, quia. s. & ægrotantiũ & bene valentium scĩa, bene vel male valens & ipsa sit: bonorũ item atque malorũ, bona rursus ac mala: sed q̃m non illius ipsius dũtaxat cuius absolutè scĩa est, euasit scĩa, imò talis cuiusdã, hoc aũt est salubre & insalubre, talis quædã ipsa quoque effecta est. Ex quo factum est, vt nõ amplius scĩa simplr appelletur, sed quali quodã addito, medicinaria scĩa. Teneo iam, mihiq; hæc ita sese habere vidẽtur. Sitim verò, nonne his annumerabis, quæ id quod sunt, alicuius existunt? Est aũt sitis? Annumero equidẽ, & potionis sitim esse dico. An non qualis cuiusdã poculi, qualis quædã sitis? Ideoq; sitis ipsa, neq; multi, neq; pauci, neq; boni, neque mali, neq; vt vno verbo cõplectar qualis cuiusdã, sed potionis ipsius solũmodò, sitis ipsa natura est? Sic est oĩno. Sitientis igitur aĩa quatenus sitit, non aliud appetit q̃ bibere, idq; affectat, & ad ipsum fertur. Cõstat. Siquid ergò ipsam quandoq; retrahit sitientẽ, aliud quiddã erit in ipsa ab ea parte diuersum quę sitit, & quasi bestia quædã ad bibendum impellit. Neque. n. fieri posse dicimus, vt idem aliquid eodem sui circa idẽ simul agat cõtraria. Nõ certè. Quemadmodum absurdum dictu est, eandem sagittarij manum simul arcum intendẽdo protrahere atq; contrahere. Porrò dicendum est, alterã esse manum quæ protrahit, alteram verò quæ contrahit. Ita prorsus. Fatemur ne esse aliquos, qui cùm sitiant nonnunquã bibere nolint? Multos, ac sępe. Quid de ijs aliquis dicet? nõne inesse in horũ aĩa aliquid, quod ad bibẽdum allicit? aliquid contra quod cohibet? quod quidẽ & aliud est, & ei quod allicit, dominatur. Mihi quidem videtur. An non igitur quod prohibet ista, ex rõne inest, quoties operatur? Quę verò cõcitant atq; trahunt, ex affectibus perturbationibusq; sunt? Apparet. Meritò igiť duo hęc inter se diuersa existimabimus, & illud quidẽ quo rõcinatur aĩus, rõnale ipsius denominabimus. Illud verò quo amat, esurit, & sitit, & ad alias libidines pronior labiť, irrationale, & auidum repletionum quarundã & voluptatũ. Diuersa profectò, inqnit. Meritoq; ita censebimus. Hæ itaq; duę iam in aĩa species, inquam ego, distinctæ sint. Illud aũt quod ad irascibilẽ pertinens, quo ue irascimur, vtrum tertium quiddam est? an alterius horũ cognatũ? Fortè eius quod voluptates cupit, est cognatum. Atqui credo hoc equidẽ ex eo quod audiui quondam: ꝙ videlicet cùm Leontius Aglaionis filius ex Piræo sub boreali muro ad ciuitatem ascendens sentiret extrà cadauera propè littus iacentia, simul & videre cupiebat, & horrebat tñ, absterrebaturq; vultumq; tegebat, secum ipse pugnans. cupiditate deniq; superatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduẽtauit, dicens: Ecce iam vobis licet, ò infelices, desiderium vestrũ pulchro explere spectaculo. Audiui & ipse. Itaq; sermo testatur, irã sæpe pugnare aduersus concupiscentiam, tanquã hæc inter se diuersa sint. Id certè significat.

Nonne & alibi frequenter animaduertimus, quando distrahunt aliquem præter rõnem cupiditates, obiurgantẽ ipsum sese, & aduersus id sui quod trahitur indignantẽ? Et quasi duobus dissentientib. adiutricem rõni iram accurrere? Cupiditatibus verò coniunctam, rõnis volũtati contrarium moliri: nec te arbitror vnquam asserere, vel in te ipso, vel in alio tale quiddã depræhendisse. Nunquã per Iouẽ. Quid porrò? Quãdo quis iniuriã inferre se putat, nonne quo generosior est, eo minus irascitur, dũ esurit & alget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere censet? Et quod iam dixi, ira istius in eũ quodam modo non irritatur? Vera loqueris. Quid aũt? quãdo iniuriam se pati quis putat, nonne tunc satagit & sæuit, & auxilium præstat ei quod iustum videtur, famẽ, frigus, & cętera talia tolerans? Et ad victoriã contendit, neq; à generoso opere cessat prius q̃ vel trãsegerit, vel obierit, vel tanquã canis à pastore, ita deniq; reuocatus ab ea quæ in ipso est rõne mitescat? Oĩno hæc vis ei similis est, cui tu comparas. Etenim in nostra ciuitate auxiliarios, ipsos tãquam canes posuimus obtemperãtes, principibus quasi quibusdã pastoribus ciuitatis. Optime quod dicere volebã intellexisti. Sed vnũ & hoc insuper aĩaduertis? Quid istud? Quòd in præsentia contra ac suprà de iracũdia iudicamus. Tunc sanè irascendi vim ad concupiscendi naturã referebamus. Nũc verò multũ interesse dicimus, ac multò magis irã asserimus aĩę partibus inter se dissidentibus pro rõne arma capessere. Ita prorsus. Nunquid & irascendi vis est à rõne diuersa, vel quędam spẽs rationis, adeò vt non tres in aĩo, sed duæ species sint, rationale & cõcupiscens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerunt tria quędã genera, quę ipsam continent, quęstuarium, auxiliarium, consulatus, ita & in aĩa tertia quædam vis est iracundia, quæ natura ipsa rationis tutať partes, nisi ex improba educatione fuerit deprauata? Necesse est vt tertia sit. Nempè etiã si alia q̃ ratio apparuerit, quemadmodũ suprà visa est, à concupiscentia differens. At verò facilè id quidem patere potest. Nam in puerulis quiuis istud intelligat, qui statim nati iracũdia pleni sunt. Rationis aũt aliqui nunquam, multi sero compotes fieri mihi videntur. Per Iouem pręclarè loqueris. Pręterea in bestijs ita esse quisque, vt ipse dicis, comperiet. Testatur & istud Homeri illud quod suprà induximus, Pectora castigans monitis affať acerbis: Perpetere, ò cor, nã tu longè aliàs grauiora tulisti. In his porrò Homerus tanquam hæc inter se differant, alterũ horum obiurgare alterũ facit, ipsam videlicet rationem de meliori peioriq; consultantem, irrationalem iracundia impetũ cohibere. Rectè admodũ loqueris. In his itaq; vix tandem consensimus, satisq; inter nos constitit, eadem in ciuitate, eadem & in cuiusq; aĩa genera esse ac numero paria. Sic certè. Quin & hoc necessarium est, quemadmodum & quo sapiens erat ciuitas, ita & eodẽ sapientem esse priuatum? Planè. Item quo fortis est priuatus aliquis & q̃uo, eodem & ita fortem esse ciuitatẽ, & in cæteris omnibus ad virtutem vtraq; sibi se habere. Necesse est. Atqui & iustũ, ò Glauco, virũ dicemus eadem rõne, qua dicimus ciuitatẽ. Necessariũ id oĩno. At nondum illud obliti sumus, ꝙ ciuitas ex eo iusta visa est, quia cùm tria in ea sint hoĩum genera, suum quisque explet officium. Haud certè mihi obliti videmur. Meminisse ergò oportet ꝙ quisq; nostrum, cuius singulæ animæ partes quod suũ est agunt, & iustus erit & sua peragens. Meminisse prorsus. Nõne rationali potentiæ conuenit imperare, cum sapiens sit, geratq; totius animæ prouidẽtiam? Irascendi verò naturæ obsequi rationi, perq; illam pugnare? Penitus. Nõne vt suprà tractauimus, musicæ & gymnasticæ mixtio atq; temperãtia vt concordia ista sint, efficit? Vnũ quidem horum intendens augensq; & nutriens præclaris sermonibus, & disciplinis: alterũ verò remittens, sedans, mansuefaciens per harmoniam atq; rhythmum? Maximè. Cumq; ita nutrita hæc fuerint, & quę sua sunt, reuera didicerint, &

optime

optime fuerint erudita, ardori concupiscentię præsidebunt: quæ pars aĩæ in quocunq; est plurima, neq; vnquã pecuniarũ possessione repletur: cauebuntq; ne corporalium voluptatũ expletione adaucta grādior robustiorq; euadat, nolitq; suo dũtaxat officio fungi, sed subijcere sibi illa contendat, quibus imperare natura non debet, atq; ita vniuersam oĩum vitam peruertat. Sic prorsus. Quinet ab externis hostibus hæc aĩam oẽm corpusq; custodit, dũ illud quidẽ prouidè cõsulit, hoc aũt propugnat, obtẽperat principi, fortitudine quę cõsulta sunt, peragit. Vera hæc sunt. Fortẽ profectò hac ex parte virũ quẽq; vocamus, quando in ipso iracundiæ vigor ita institutus est, vt in medijs voluptatibus & doloribus, in snĩa sua persistat, non aliter esse de terribili & nõ terribili iudicandũ, q̃ ratio ipsa dictauerit. Probè. Sapientem verò breui illa ex parte quę & imperauit in ipsos, & ista dictauit, habens in seipsa sciẽtiam qua discernit quid potissimum ex vsu sit tam singulis q̃ vniuerso ex his tribus cœtui constituto. Certè. Temperantem rursus aliquem appellamus horũ ipsorum amicitia atq; concordia, quando & quod presidet, & quod subest, in snĩam eandem cõueniunt, rõnem scilicet imperare decere, neq; ab illa desciscendũ esse. Tẽperantia profectò nihil est aliud & priuatim & publicè.

Iustus deniq; ex eo atq; ita erit quisque, ex quo sæpe iam diximus, & quemadmodũ exposuimus. Necesse est inquit, prorsus. Quid porrò? inquã. Est ne aliquid quod hãc nostrã vsqueadeò snĩam interturbet, vt aliud videaẽ esse nobis iustitia, q̃ quod in ciuitate cõstitit? Mihi quidẽ non videtur. Quinimò, si quid adhuc inter nos in cõtrouersia sit, sic iterum superiora penitus confirmabimus, absurda illa huic obijcientes. Qualia? Veluti si in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, deq; hoĩe eodem cũ illa pacto nato atq; nutrito, nũquid vir talis cũ depositũ auri vel argenti acceperit, videatur quandoq; fraudẽ excogitaturus. censes aliquem iudicaturum eiusce modi virum fraudem cõmittere potius q̃ secus affectos hoĩes? Neminem prorsus. An nõ à sacrilegijs hic, furtis, proditionibus tam priuatim aduersus sodales, q̃ publicè aduersus remp. innocens erit? Innocens. Atqui neq; perfidus vel iureiurãdo, vel quibuscunq; commercijs. Nullo pacto. Adulteria quidẽ, parentũ contemptus, impietas in Deos, cuilibet alteri potius q̃ huic conueniunt. Ita prorsus. Nonne horum oĩum causa hæc est, quia quicquid in ipso est, suum opus exequitur, siue imperando, siue exequendo? Nulla certè alia. Quid? quæris aliud esse iustitiã q̃ hanc ipsam vim, quæ tales viros, & tales efficit ciuitates? Ego quidem minimè. Tãdem nobis absolutũ somnium illud est, quod nos coniecisse diximus: nempè ꝙ mox incipientes cõdere ciuitatẽ, Deo quodã fauente, in aliquod principiũ imaginemq; iustitię ingressi videmur.

Oĩno quidem. Hoc aũt erat, ò Glauco, propter quod confert quoddã iustitiæ simulacrũ. Nẽpè debere qui natura coriarius est, artem hanc exequi, aliud nihil aggressum: qui verò faber, fabricare. Similiterq; in cæteris.

Apparet. Reuera quidẽ talis iustitia est, sed non circa actionẽ exteriorẽ, imò circa interiorem suarũ partium actionẽ verè ad ipsummet aĩum, & ad sua: dũ nihil permittit ex suis aliena tentare, neq; sinit animę genera opa inuicem confundentia per plura vagari: sed reuera propria rectè digerit, suiq; est dominus, sese exornat, amicus sibi ipse effectus, in se tria ipsa contemperans tanquam tres terminos harmoniæ, neates, hypates, & mediæ, hoc est, octauę vocis, & grauis, & quintę, seu quæuis alia media fuerit. Itaq; hęc oĩa nectens, ipseq; vndiq; vnus effectus ex multis temperans atq; concinens, ita demũ agit si quid agit, vel circa pecunias acquirendas, vel corporis cultum, vel etiam circa ciuilia, aut priuata commercia, in his oĩbus actionem illam iustam & pręclarã existimans, quæ habitum hunc peragit atq; seruat. Sapientiam verò operationi huic presidentem scientiam: iniustam autem operationem, quæ hanc dissoluit, insipientiam: denique operationis huius ducẽ, opinionem. Vera prorsus, ò Socrates, loqueris. Si ergò nos inuenisse dixerimus iustũ virum, & ciuitatem iustam, quid ue in vtrisque iustitia sit, haud forte multum, vt arbitror, mentiri videbimur. Nõ per Iouem. Asserendũ igitur. Proculdubiò. Esto itaque. Enimuerò deinceps de iniustitia considerandũ videtur.

De iniustitia.

Planè. Seditionem quandam horum trium iniustitiam appellare decet, curiosamq; & variam alieni operis vsurpationem, & insolentem partis cuiusdam præuaricationem aduersum totam animam rebellantis, insurgentisq; ad imperandum regio animi generi, cui seruire eam natura iubet. Talia quędam, vt arbitror, atq; horum turbationem erroremq; iniustitiã esse dicemus & intẽperantiam, ignauiam, insipiẽtiam, & vniuersam deniq; prauitatẽ. Hæc prorsus ita se habent. Nonne satis iam perspicuè patet, quid est iniusta facere & iniuriari, ac rursus qd agere iusta, quandoquidem iustitia & iniustitia patent. Quo nam pacto? Quia nihil à salubribus & insalubribus differunt. Nempè vt hæc circa corpus, sic circa aĩum se habent & illa. Qua rõne? Salubria quidem sanitatẽ inducũt, insalubria morbũ. Planè. Similiter quoq; iusta agere, iustitiam gignit in aĩo: iniusta facere, iniustitiam. Necesse est. Est aũt sanitatem inferre, ita quæ in corpore sunt disponere, vt secundum naturæ ipsius ordinem inuicẽ superentur & superent. Morbum aũt inducere, vsqueadeò corporis partes inficere, vt contra naturæ legem dominentur inter se subijciantur que. Et ista. Eadem rõne iustitiam præstare cuiquam, nihil est aliud q̃ animæ partes in ordinem suum digerere, vt ad naturę normam pareãt atq; imperent. Iniustitiam verò vt contra naturam exuperent inuicem ac succumbant. Prorsus. Virtus igitur, vt apparet, sanitas quædam est, & pulchritudo, & robustus animi vigor. Prauitas cõtra morbus, turpitudo & imbecillitas.

Virtus sanitas. Prauitas morbus.

Est vt dicis. Nonne igitur exercitationes honestę ad virtutem acquirendam conducunt, turpes ad prauitatem deducunt? Necesse est. Restat vt videtur, discutiendum, nunquid prosit agere iusta, honesta colere, esse iustum, siue occultum id cuique sit, siue non: An iniuriari & iniustum esse, si modò nõ det pœnas, neque fiat castigatione melior. Mihi quidem, ò Socrates, ridicula disceptatio ista fore videẽ. Siquidẽ corporis natura corrupta, videtur non esse viuendum, neq; etiam in summa epularum & poculorum omnium affluentia, cunctis diuitijs, & totius orbis imperio. Natura verò eius quo viuimus, polluta atque corrupta, num viuendum erit, si quis quodcunque lubet aliud agat quàm hoc vnum, vnde ab improbitate iniquitateque liberetur, iustitiam verò & probitatem adipiscatur, postquam talia hæc vtraq; qualia narrauimus, apparuerunt. Ridiculã profectò. Verum postea quã eò deuenimus, vt quàm certissimè fieri potest, ꝙ hæc ita se habent, perspiciamus, minimè desistẽdum. Per Iouem minimè omnium. Age igitur, inquam ego, huc accede, vt videas quot species improbitas habet, vt mihi videtur. Attende nunc. Nempè hæc digna spectatu. Sequor equidem, dicas modo. Atqui tãquam è specula quadam, postquã huc rõcinando consedimus, vna mihi species virtutis occurrit, prauitatis innumeræ.

Virtutis vna species, prauitatis innumeræ.

Ex quibus quatuor quidem modi potissimũ sese offerunt, quorũ meminisse oportet. Quõ istud ais? Quot sanè rerum pub. modi sunt species suas habentes, totidem esse & animæ ipsius apparent. Quot? Quinque rerum pub. quinque rursus & animæ. Dic quales.

Rerũpub. modi quinque.

Vnum aliquẽ reipub. modum esse hunc assero, quem exposuimus. Duabus verò appellationibus declarari potest. Nam si inter principes ciuitatis vnus quidam sit oĩum præstantissimus, regnum vocabitur. Sin autem plures, gubernatio appellabitur optimatum. Vera narras. Hanc vnam ideo speciem esse dico, quia siue plures gubernent, siue vnus, nullus qui ita, vt diximus, educatus & eruditus fuerit, quicquam existimatione dignum in reipub. legibus permutabit. Neque enim consentaneum esset, inquit.

DIALOGVS QVINTVS DE IVSTO.

Marsilij Ficini Argumentum.

NON sum nescius fore nōnullos qui Apologiam à nobis expectent, quæ quintum hunc dialogum communionem omnium in ciuitate ponentem, defendamus contra calūnias, tum maledicorum, tum etiam ignorantium. Verum legant Platonem ipsum, precor, legant diligenter, ac sine inuidia iudicent: Apologiam (scio quid loquar) nullam desiderabunt. Plato igitur Phœbeus humani generis medicus, qùum animaduerteret & singulos hoïes & familias & ciuitates semper & vbiq; grauiter ægrotare, neq; vllis hactenus ciuilium medicorum medicamētis tot secula iam frustra curantium, vel liberari morbo, vel saltem leuari paulum, atq; minimum conualescere, tam prudenter q̃ pie ad legem illam se contulit præcipuā apud medicos, qua medicinæ sauciūt autores, si quis medicamētis talibus, puta frigidis, diu adhibitis minimè conualescat, esse tandem rite ad calida trāseundum. Cognoscens ergò genus humanum per leges distribuētes propria tot seculis nihil proficere, imò verò in deterius quotidie labi, non iniuria ad amicitiæ se trāstulit leges, communia inter amicos omnia fore iubentes, vt diuisione diuisionisq; & miseriæ sublata causa concordiam, vnionem, felicitatem consequeremur. Sed aliter rursus exordiamur. Socrates in principio quarti disciplinam educandæ iuuentutis cunctis legibus anteponens, raptim attigit, videri optimam disciplinam fore, si vxorum, filiorum, rerum cōio fiat. At quoniam res est & noua q̃ plurimis & plurimis inaudita, reuocatur ad eam statim in principio quinti declarandam apertius & firmius comprobandam. Iam verò & si à Critia & Timæo didiceris disciplinam similem extitisse quōdam apud Græcas Aegyptiasq; Athenas neq; nimium admiraberis tanquam nouam, neq; diffidēter audies tanquam pęnitus arduam, neq; inuitus admittes quasi non bonam. Mitto ꝙ multi tradunt apud Boemos Placam vrbē aliquando similiter gubernatam. Atqui Diodorus insulā in Oceano meridiem versus describit, in qua præter cætera cões ēt sint vxores, viriq; philosophiæ plurimum astrologiæq; studiosi. Pōponius quoq; Mela testis est Garamantes in extremis Aphricæ partibus cōia habere in rep. omnia. Similem præterea bonorum fuisse cōionē inter philosophos Brachmanas, Gymnosophistas, Esseos, Pythagoricos, & deniq; inter sanctos quondā Christianæ reip. fundatores, compertum habemus. Videmus quoque seculis nostris illos dūtaxat religiosos ad virtutem felicitatemq; accedere. inter quos nihil est proprium. At enim si vxorum te cōio turbat, primo quidē permittito apud Platonem rite ex lege fieri, quod apud adulterinos sacerdotes in cōe fit sacrilegio. Deinde Platonem ipsum audito prius quam iudices, altius in sua causa declamantem. in sequētibus nota primo quidem Socraticam prouidentiā, peius esse censentem in legibus constituendis errare, q̃ hoiem interficere. Eiusmodi nanque error multos per multa secula interficit animos simul & corpora. Deinde modestiam difficilia diffidenter aggrediētem, & quasi inuitam atque compulsam. Tertio pietatem diuinū auxilium pro suo more in rebus grauibus inuocātem. Ac ne in legibus erret condendis, ab Adrastia dea petit opem, cuius mētionē quoque fecit in Phædro. Adrastia hæc apud priscos theologos est potentissima ineuitabilium regina legum, legum inquam tam Saturniarum ad mentes pertinentium, q̃ Iouialium pertinētium ad naturas. Adrastiam dico diuinam prouidētiam, quatenus nihil vel oculos eius subterfugere, vel manus potest effugere. Nec ab re vbi optat firmissimas leges condere, quas neque obliuio deleat, neque defraudet astutia, neque violentia frangat, & omnino nullus deuitet. Adrastiam obsecrat ineuitabilia sancientem, quæ nullus queat effugere. Deinceps paulatim ad communem progreditur disciplinam, à virorū videlicet institutione ad institutionem simul mulierum, mandans omnia priuata publicaque, tum pacis, tum belli studia, mulieribus cum viris communia fieri, ne mancū sit genus humanum, eo tamen pacto vt in singulis grauiora viris, leuiora mulieribus committantur. Similiter & alibi docet brachia quoque sic assuefacienda, vt singuli vtrinque sint dexteri. quos nominat amphidexteros. ostendit autem id fore vtile atq; possibile, & quo pacto fieri debeat. Deinde aliam adducit communionem, videlicet vxorum atque filiorum. Et ibi aduerte quanta ordinis prouidentia constituat Magistratus, præsides nuptiarum, & sacra, & tempora, & ætates, cauens nequid intēperate fiat, vel inutile ciuitati. Ac post generationem q̃ diligenter de natis cogitet nutriendis, ita tamen vt neque vir, neque mulier proprium agnoscat filium, neque filius proprios genitores, neque alios alij, sed seniores opinari cogantur, oēs ponè iuniores esse filios vel nepotes: iuniores vicissim suspicari oēs seniores esse progenitores, æqualesq; similiter esse fratres. Inter hæc vbi nutritionem eius spernit, qui vel præter legem, vel ex inutili natus fuerit, vel inutilis, intellige non esse perdendum, sed in loco occultiori, vel in suburbijs vilius nutriēdum, extra exactissimam regulā illam qua nutriuntur hi qui assumendi ad custodiā iudicantur. Illum verò inferiori alendū regula ad minutiora vrbis vel agri ministeria suo tempore transmittēdum, vel fortè ad vrbes alias transferendum statim natū. Mox agnosce cōis charitatis inuentū, vbi sic disponit singula, vt singuli eadem vel re, vel persona oculis demonstrata, æquè iudicent, dicantq; hoc est meū. Quumq; sua cuiq; charissima sint, singuli cuncta curabunt, præcipuè quū ad eiusmodi curā legibus quoq; magistratibusq; adducant. Hinc ergò incuria & negligētia nostra, qualis in oïbus est circa plurima, quasi à nobis sint aliena, tollet. Tollet & quotidiana fallacia qua iudiciū nostrum in eo colendo quod proprium esse censemus, stultè decipitur. Tolletur denique extrema perturbatio, sollicitudo, miseria quæ ex insano propriorum amore nos angit. Mitto quòd adempta discordiæ causa & communis erit & integra charitas. Proinde attende quàm diligentes, quàm iustas, quàm mites statuat belli leges, quæ præmia victores maneant, diuinitas scilicet quædam. Transferri enim hos, inquit, in beatos dæmones hominum curatores, & quasi deos charos rite colendos. Quod verò de puerorum osculis dicitur, iocosum quiddam est Glauconis, & leuādi tædij gratia dictum. Adde & triumphale quiddam atq; festiuū. Restabat probandum, cōionem hanc fieri posse, postquā fore optimā fuerat affirmatum. Primo igitur ēt si nequeat fieri, ostendit se non frustra hanc in medium adduxisse, videlicet tanquam exemplar in formandis ciuitatibus pro viribus imitandum. Deinde demonstrat tunc demū posse fieri qñ philosophi gubernabunt, neque prius requiē vllam fore malorum. Quamobrē ad formandos philosophos tanquā futuros ciuitatis gubernatores opportunè descendit, docēs quale sit philosophi ciuilis ingeniū, qualis affectus atq; disciplina. Principio quantū plebei circa percipienda sensibilia hæc inferiora auidi curiosiq; sunt, tm̄ ingeniū philosophicū ad inueniēdas ideales horū oïum rōnes auidum & propensum est, & sagax ipsius veri venator. Qm̄ verò verę quidem res ideæ sunt, naturales autē formæ sunt & imagines idearū, non iniuria plebeios inquit somniare, putantes quæ imagines sunt, esse res veras. Philosophū verò solū inter alios vigilare. Et qm̄ inter ens atq; nō ens medium ponit, memento quinq; gradibus oia cogitari. Et non ens quidem purū dici quicquid fingitur infra materiam. Ens verò purū, puram mentem, ideamq; existere. Aïam cœlumq; ens dici simul atq; nō ens, videlicet propter motū, magis tñ esse q̃ non esse. Materiā cōtra magis quodāmodo nō esse q̃ esse. Sed quæ natura cōposita sunt sub luna, esse pariter atq; non esse. Circa ea quæ verè sunt cognitio ipsa versatur. Circa ea quę verè non sunt, ignorantia. Circa ea quæ pariter & sunt & nō sunt, se reuoluit opinio. Ignorantiā quidē & opinionē tum plebeis tribuit, tum Sophistis. Cognitionem verò, id est sciētiam duntaxat philosophis. Quod autem scientiam opinionemq; potentiam quandam nominat, intellige potentiam non informem, sed partim naturali forma, partim habitu præditā. Præterea vbi de ideis agit, ad quas philosophi refertur scientia, more suo inquit bonum, pulchrum, iustum. Ternarius hic numerus, modis tribus exponitur. Primo bonū sit Deus, Pulchrū mens angelica multiformis. Iustum cœlestis aïa mundana iustè distribuens. Secundo bonum, forma ipsa actusq; diuinæ naturæ, Pulchrum eiusdem intelligentia. Iustum voluntas eiusdem. Tertio bonū inter ideas est exemplar formæ actusq; cuiusq; atque naturæ. Pulchrum exemplar ordinis qui ex qualibet forma in seipsa resultat. Iustum, exēplar ordinis qui à qualibet forma atque re refertur ad alias. Quādo verò ipsi bono subdit malum, pulchro turpe, iusto iniustum, caue tria hæc opposité colloces in ideis. Pone verò hæc tum ipsa informitate & deformitate materiæ, quam in libro De scientia vocat exemplar diuinitatis expers, & in Politico dissimilitudinis locum, tum etiam in anima iam deprauata, & ad materiam omnino cōuersa. Denique quod eunuchi ænigma puerile tangit, est eiusmodi: Vir non vir, videns non videns, percussit non percussit, lapide non lapide, auem non auem, super arbore non arbore id est eunuchus luscus percussit pumice alam vespertilionis super Sambuco. Sed id ridebis scio. Quod & ridiculi gratia est appositum.

BONAM equidem ciuitatem huiusmodi rectamque Rempublicam voco, virumque talem bonum esse dico. Ac si recta hæc respublica est, alias prauas appello, vtpotè quæ circa ciuitatis ipsius gubernationem & priuatorum disciplinam aberrent, quæ quidem in quatuor speciebus prauitatis sunt. Quæ nam istæ? inquit. Tunc ego narrare pergebam, qua ratione mihi singulæ ex sese inuicem dependere viderentur.

Verum Polemarchus, paulò enim à me longius aberat q̃ Adimantus, Adimanti post tergũ sedens extendit manũ præhendensq; superne Adimanti palliũ circa humeros, & eũ paulisper ad se traxit, & os ad aures eius admouit, submissa voce susurrans. Ex his aũt quę dixerit, nihil ipsi percepimus, nisi id vnum, quod ait, permittemus ne? aut quid agemus? Cui Adimantus altius respõdens. minimè inquit. Ad hæc ego. Quid nam istud est quod non vultis permittere? Te, inquit ille. Quid adeò? inquã ego. Declinare nempè nobis videris, inquit, speciemq; totam disputationis huius non minimã subticere, ne nobis exponas, atq; surripere: putasq́ue latere nos, quod male dixisti, de vxoribus quidem & pueris, constare scilicet omnibus sicut inter amicos communia esse debere. An nõ rectè, ò Adimãte, dixi inquam? Rectè nimirum, inquit, sed quẽadmodum in alijs, ita in hoc explanare oportet, qua ratione ita se rectè id habeat, quis cõmunionis sit modus. Nã multi esse possunt. Ne igitur id prætermittas, quo minus nobis aperias quem tu potissimũ dicas. Profectò nos diu iam expectamus, sperantes expositurum te iam circa filiorum procreationẽ quæ sit generationis conditio, q̃ circa nutritionem quæ educationis futura sit ratio, qualisq; debeat esse hæc oĩs quam tu dicis, vxorum liberorumq; cõio. Plurimũ quippe, imò verò totũ referre istud ad rempublicam ducimus, rectè ne an non agatur. Nunc autem quum rempublicam aliã aggrediaris priusquam sufficiẽter tractaueris hęc, visum id nobis est, quod & ipse audisti, ne te aliud quicquam aggredi permittamus, antequã hæc omnia quẽadmodũ cætera exposuisses. Me quoq;, inquit, Glauco, vobiscum sentire existimate. Equidẽ & Thrasymachus in hoc proculdubio nos conuenire, inquit, omnes, ò Socrates, puta. Quid agitis obsecro, quid me ita reuocatis? q̃ grauem rursus tanquã à principio disputationem de Rep. suscitatis? Nẽpè ego quasi hãc iam peregissem, mihi ipse congratulatus sum, satis esse factũ existimans, si quis hæc boni consulat, sic hæc accipiens quemadmodũ sunt dicta. Quæ vos nunc exigentes, nescitis q̃ frequens disputationum instigetis examẽ. Quod ego tunc prospiciens, libens cessi, prætermisique, ne crebro nos tumultu turbaret. Quid verò, inquit Thrasymachus, cõuenisse huc hos arbitraris, ò Socrates, vt aurum funderent, potius q̃ vt sermones audirent? Vt sermones audirent, inquã, sed moderatos. Modus verò & terminus horum sermonũ audiendorum, ò Socrates, inquit Glauco, oĩs vita est viris mentem habẽtibus. Sed nos quidem mitte, tu verò ne graueris, si tibi videtur, ea quæ perquirimus, declarare, quæ uostris custodibus circa mulieres & filios sit futura cõio, quę ue nutriendorum puerorum ratio eo ipso in tẽpore adhibenda, quod generationẽ inter & disciplinam labitur, quæ laboriosissima certè esse videtur. conare nobis hæc aperire. Haud facile, inquam, ò vir beate, explicari hęc possunt: plures enim in his q̃ in superioribus insunt ambiguitates. Primo quidem an fieri hæc possint, dubitaretur. Quinetiam si possint, vtrum optima ista sint, & qũo, dubitabitur. Quapropter difficultas hæc me dehortatur, verentem, ò dulcis amice, ne votum quoddam & fictio esse mea hęc oratio videatur. Ne pigeat, inquit, obsecro: neque enim auditores habes ingratos, vel incredulos, vel maleuolos. O vir optime, inquam, ego, num vt exhorteris me, hæc affers? Nempè. Contra, inquam, omnino facis. Nam si ego persuadeam mihi nosse quę dico, pulchre habet adhortatio hæc. Nẽpè tutum est & audendum, inter amicos prudẽtesq; viros vera quæ quis cognoscit, de maximis preciosisq; rebus pronunciare. Cum diffidentia verò & ambiguitate verba facere, quemadmodum ipse facio, cauendum & fallax. Haud formidandum, inquam, ne risum audientibus moueam: nam puerile id quidem: sed ne à vero procul aberrans, & ipse falsitati succumbam, & amicos mecum traham in ruinam, & in his vna decipiamur, in quibus minimè oĩum errare cõueniat. Adoro itaq; supplex.

Adrastiam ob ea quæ dicturus sum Glauco. Reor enim minus eũ delinquere, qui non sponte aliquem perimit, q̃ qui circa constitutiones de honestis & bonis, iustisq; fallit. Hoc autem discrimen subire præstat inter inimicos hoĩes, q̃ amicos. Quare melius, ò Glauco, me consolare. At enim, ò Socrates, inquit Glauco, si quo pacto nos ex hac disputatione errare contigerit, absoluemus te velut ab homicidio, & insontem in hac deceptione pronunciabimus. Ergo audacter disputationẽ ingredere. Porrò innocens est, inquam, qui illic absoluitur, vt leges docẽt. Ergò & qui hic absoluitur, innocens. Dic igitur, inquit, hanc ob causam. Dicere nunc rursus oportet, inquã, quæ fortè deinceps dicenda erant. Fortè aũt operæpreciũ est, postea q̃ integrũ virile opus expressimus, deinceps quæ sunt mulierũ referre, pręsertim cũ ad hoc ipse me cohorteris. Hoĩbus quidẽ natis & eruditis, quẽadmodũ suprà narrauimus, vt mea fert opinio, nulla est alia recta filiorũ mulierumq; adeptio atq; vsus, q̃ ea via gradientibus, quã ipsi à principio ingressi sumus. Etenim conati sumus tãquam gregi custodes, viros fœminæ præficere. Nempè, inquit. Sequamur igitur generationẽ, nutritionemque q̃ similimã adhibentes, consideremusq; vtrum ita deceat, necne? Quo nam pacto, inquit. Ita. vtrũ inter canes gregis custodes, fœminas ipsas censemus vnà eadem custodire debere quæ & mares, & vnà venari, ac cætera oĩa cõiter facere. An fœminas quidẽ intus quasi domestica asseruare, tanquam ad forẽsia opera impotentes propter ipsum catulorum partũ & nutrimentum: masculos aũt labores subire, omnemq; armenti curam gerere? Cõiter his, inquit omnia tribuimus: nisi q̃ fœminis vt imbecillioribus, maribus vt robustioribus vtimur. Fieri ne põt, vt animali aliquo ad eadem vtaris, nisi eadẽ ratione nutrieris, erudierisque? Nullo modo. Si ergo fœminis ad eadem vtemur ac viris, in eisdem erudire decet. Certè. Musica autem & gymnastica viros in superioribus erudiuimus. Sanè. Mulieribus igitur artes hę similiter & res bellicæ tribuendæ sunt, ad eademq; vti his decet. Consentaneũ istud quidem ex his quæ dicis. Forsitan multa præter consuetudinem ridicula videbũtur dicta circa ea quæ nunc induximus, si agantur vel dicant. Et maximè quidẽ. Quid in his maximè ridiculũ cernis? An quia nudas fœminas conspecturus sis in palæstris cũ viris certãtes, non modo iuuenes, sed & vetulas, quemadmodũ senes viros in gymnasijs, quando vna exercẽtur, licet iam rugosi veternosiq; sint? Ita per Iouem. Nam ridẽdum id quidẽ, vt nunc res sunt, videatur. Nos igitur postquã dicere cœpimus, haud quaquã vereri debemus facetorum hoĩum dicacitates, quotcunq; & qualescunq; iaciant aduersus hmõi mutationẽ, quam circa musicã gymnasticamq; indicimus, neq; minus circa armaturã equestrẽq; facultatẽ. Probè loqueris. Ergo postquã dicere cępimus, pergamus ad legis seueritatẽ, rogantes istos ne solito more nugentur, sed seria cogitent admonentesq; haud longum præterisse tempus, ex quo Gręcis turpia & ridicula videbant, quæ hodie barbarorũ plerisq; ridenda vident, nudos videlicet spectare viros: & quãdo primum exercitationes hmõi aggressi fuerunt, in primis quidẽ Cretẽses, deinde ẽt Lacedęmonij, licebat profectò vrbanis viris qui tũc erant, hæc oĩa carpere. an non putas? Equidẽ. Verùm postquam, vt arbitror, vtẽtibus visum est cõmodius nudato corpore q̃ operto hoĩes exerceri, factũ est vt quia optimum id fuerat ratione iudicatum, oculis ridiculum minimè videretur. Ex quo perspicuũ est inanem esse eum hoĩem, qui deridendũ quicquã pręterquã quod est malum existimat, qui irridere res ipsas aggreditur, aliã quãpiam sibi proponens derisionis causam, q̃ quod insipidum atque malũ, aut honestũ quicquam & studio dignum existimat, aliò respiciẽs q̃ ad bonum. Sic est oĩno. An non in hoc primũ conuenire oportet, vtrũ possint hæc fieri, necne? Concedere insuper cuiq; vt pro arbitrio aduersus hęc ambigat, siue ioco, siue serio, qs ad dubitare

dubitare voluerit, vtrum in hoīum natura posſit fęmina cũ maſculo in oībus operibus cõicare, vel in nullo, vel in quibuſdam valeat, in alijs verò nequaquã, ipſaq; res militaris vtro in genere horum ſit? Nonne quiſquis ita rectè exorſus fuerit, vt decens eſt, rectè ẽt peraget? Maximè. Vis ergò vt nos pro aliorũ cãm, nobis ipſis dubitationibus aduerſemur, ne ſine defenſione, quę ſunt rationis alterius, oppugnentur? Nihil prohibet. Dicã igitur ſub eorum perſona hunc in modum. Nihil opus eſt, ò Socrates atq; Glauco, vt alijs nobis repugnẽt. Nam inter nos ſtatim à principio condendæ ciuitatis cõſtitit, oportere ſecundum naturam vnumquenq; vnum quiddã quod ſuũ eſſet peragere. Conſtitit. quid ni? Eſt ne igitur, vbi nõ lõgè mulier ipſa natura à viro differt? Cur non differat? Ergo nõne opus vtriq; aliud pro natura vtriuſq; eſt tribuẽdũ? Proculdubiò, Quid reſtat igitur, quo minus aberretis nunc, vobiſq; ipſis contradicatis? quandoquidem aſſeritis viros & mulieres oportere eadẽ operari, cum tñ natura valde inter ſe diſcrepent. Habebis ne, ò mirifice vir, quid ad iſta pro noſtra defenſione reſpõdeas? In pręſentia quidem, inquit, haud ſatis facile, ſed orabo te atq; oro vt quid potiſsimum in noſtri ſermonis defenſionẽ afferri poſsit, exponas. Hæc quidem, ò Glauco, inquam, cæteraq; generis eiuſdem permulta iandudum proſpiciens timidus atque inuitus ad hanc legem deſcendebam de mulierum & filiorum adeptione atq; nutricatione.

Profectò, inquit, non leue iſtud apparet. Nõ certè. Sed ita res ſe habet. Siue quis in ſtagnũ breue prolapſus eſt, ſiue profundũ in pelagus, nihilominus, aqua in media natat. Prorſus. An non & nobis quoque natandum, conandumq; vt diſputationis vndas incolumes euadamus, ſperantes aut delphinum nos aliquem ſuſcepturum ſubleuaturumq;, aut aliam quandã occultam ſalutis cauſam nobis fore? Ita videtur. Circũſpice obſecro, ſi qua exitũ nãciſcamur. Attende itaque. Conuenimus profectò naturã aliã aliud opus tractare debere: Mulieris aũt & viri diuerſam eſſe naturã. Diuerſas naturas in pręſentia ijſdẽ ſtudere rebus iubemus. In hoc illi nos accuſant. Valde. Quàm generoſa, ò Glauco, contradictorię artis potẽtia eſt? Cur, inquit? Quia videnť mihi permulti ẽt inuiti in eam incidere, arbitrariq; nequaquã litigare, ſed diſſerere, ex eo ꝙ nequeant ſecũdum ſpẽs diuidentes, quod illis propoſitũ eſt contẽplari, imò verò ſecundum ipm nomen contrarietatem propoſiti proſequãtur, contẽdentes potius inuicẽ q̃ diſputantes. Contingit equidem multis. ſed nunquid & nobis idem nunc accidit? Et maximè quidẽ. Videmur ſanè inuiti contradictionẽ attingere. Qua rõne? Quod natura eadem opera eadẽ tractare nõ debeat, fortiter admodũ & contentioſe, ſi verba inſpicias, contẽdimus. Conſiderauimus autẽ nullo pacto quę ſpẽs alterius eiuſdem ue naturæ ſit, & quorſum reſpicientes tunc deſcripſerimus, quando diuerſæ naturæ ſtudia diuerſa, eidẽ verò eadem attribuebamus. Certè nequaquã id cogitauimus. Cęterũ licet nobis, vt videtur, à nobisipſis exquirere, nunquid eadem natura caluorũ ſit & comatorũ, an contraria potius: ac poſtquã cõceſſerimus eſſe contrariã ſi calui coria incidant calceoſq; conficiant, haud quaquã ſinere comatos hoīes eadem facere: ſin aũt comati, caluos nequaquã permittere. At riſu dignũ id eſſet. An ob aliud ridendũ iſtud, q̃ ꝙ tunc non oīno eandem & diuerſam naturã poſuimus, ſed illã dũtaxat diſsimilitudinis & ſimilitudinis ſpẽm obſeruauimus, quę ad ipſa eadẽ ſtudia pertinebat? Quemadmodũ medicũ & hoīem habẽtem aīum medicinæ ſtudijs aptũ, naturã eandem habere diximus. an non cenſes? Equidẽ. Medicinæ verò aptũ aliã, & aliã virum prõptum ad fabricãdum. Oīno. Nonne & genus virorũ mulierumq; genus, ſi in arte aliqua aut ſtudio nihil inter ſe differant, hoc vtriq; aſsignandũ eſſe dicemus? ſin aũt hoc ipſo duntaxat diſcrepare inuicẽ videãtur, ꝙ fœmina quidem concipit, vir gignit, nihilo magis admittemus oñſum fuiſſe, ꝙ ad id quo de nũc nos loquimur, à viro fœmina differat, ſed adhuc cẽſebimus, tã cuſtodes q̃ mulieres ipſorũ eadem apud nos exercere debere? Rectè nimirũ. Nõne poſt hęc iubemus eũ qui cõtraria dicit, hoc ipm nobis oñdere, ad quã artem, quodue officiũ ex ijs quæ inſtituendæ ciuitati conducũt, non eadẽ ſit, ſed diuerſa viri mulieris ue natura? Sic vtiq; decet. Fortè quod tu paulò antè dicebas, alius quoq; diceret: ſubitò quidẽ quantũ ſatis ſit dicere, non facile eſſe: ſin autẽ cogiteť, haud multũ difficile. Diceret vtiq;. Vis ergò oremus eũ qui hæc nobis opponit, vt aures nobis præſtet, attẽdatq; ſi qua rõne illi oñdere queamus, nullũ eſſe ſtudiũ ad res ciuitati ſubminiſtrandas, mulieris proprium? Oīno. Age itaq; ad eũ dicamus, rñde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquẽ apto inepto ue à natura ingenio præditũ eſſe, ex eo intelligi ꝙ ille facile quicquã percipit, hic difficile: & ille ſi breue quid à quoquã didicerit, ex eo ipſe plurimũ inueniat, hic aũt cùm plura didicerit excogitaueritq; paulò pòſt obliuiſciť: & illi quidẽ corpis mẽbra ſufficienter menti ſubſeruiũt, huic aũt repugnãt? An alia præter hæc ſunt, quibus hoīem ad aliqua natura bene inſtitutum, ab inſtituto male diſtinguis? Nullus alia dicet. Scis ne aliquid ab hoībus exerceri, in quo non oīa eadem virorum genus & excellentius habeat q̃ mulierũ genus? an late verbis vagabimur, texendi artificiũ commemorantes, placentarumq; & obſoniorũ confectionẽ, in quibus aliquid mulierũ genus eſſe videť, vbi perridiculũ ſanè apparet cum vinciť? Vera loqueris, quia longè in oībus, vt ita dixerim, genus à gñe ſuperať. Mulieres autẽ multæ multis viris ad multa præſtantiores. Vniuerſum verò ipſum ſe habet vt dicis. Nullũ igiť eſt, ò amice, inter eos qui ciuitatẽ curãt, officiũ mulieris propriũ quà mulier eſt, aut viri proprium quà vir, ſed æquè diſperſæ in animantibus vtriſq; naturæ: & oīum quidẽ operum natura cõpos eſt fœmina, oīum & vir eſt compos: in oībus aũt imbecillior fęmina. Sic eſt prorſus. Nũ viris oīa præcipiemus, mulieri aũt nihil? At qũo? Eſt vtiq; vt nos aſſeremus, inter mulieres quoq; alia medicinæ apta, alia minimè: alia muſica, alia natura à muſica aliena. Quid ni? Et alia quidem ad exercitationes gymnaſticas & rem militarem prompta, alia verò ad hæc inepta. Sic arbitror. An non & vna quidẽ ſapientię ſtudioſa eſt, altera ſapientiam ſpernit: & vna elato aīo, altera verò depreſſo? Et hoc aſſero. Eſt ergò & inter fœminas quædã ad cuſtodiendum idonea, quædã minimè. An non naturã quandã hmõi ciuitatẽ cuſtodientiũ virorum elegimus? Eiuſcemodi certè. Mulieris itaque & viri eadem hæc natura ad ciuitatẽ cuſtodiendam, niſi ꝙ mulieribus vt imbecillioribus, viris vt robuſtioribus eſt vtẽdum. Apparet. Mulieres itaq; tales eligendæ ſunt, vt vna cùm viris & colant & cuſtodiant ciuitatem, poſtquam idoneæ ſunt, & natura ipſis cognatæ. Prorſus. Studia verò nõne eadem naturis eiſdẽ ſunt tribuenda? Eadem. Longò tandem circuitu ad priora illa reuoluti ſumus, conceſsimuſq; haud eſſe cõtra naturam vt cuſtodũ mulieres muſica & gymnaſtica exerceãtur. Summopere. Quare neq; impoſsibilia, neq; pro deſiderio cõmentitia, lege ſtatuimus, quandoquidem ſecundũ naturam legem tulimus. Imò quæ his tẽporibus contra hæc fiunt, multò magis pręter naturã fiunt, vt videtur. Videtur. Nonne diſceptandum nobis erat, vtrum poſsibilia & optima diceremus, necne? Erat. Quòd poſsibilia quidẽ, conſtitit. Planè. Quòd aũt optima, poſt hæc aſſerendũ. Patet. Ad hoc vt mulieres ad cuſtodiam ſufficientes euadant, non alia opus eſt diſciplina q̃ ea qua viros ad idem inſtruimus, præſertim cum eadem reperiať in vtriſque natura. Non alia. Quid porrò de hoc ſentis. Quod petis? Quæro equidem vtrum exiſtimes inter viros alios meliores, deteriores alios eſſe, an ſimiles omnes. Nequaquam ſimiles. In ciuitate igitur quam condimus, nũquid cenſes nobis præſtantiores viros effici cuſtodes, eam quã dedimus diſciplinã adeptos, q̃ coriarios peritia coriaria imbutos? Ridiculam rem quæris, inquit.

Taxatur elenchus sophisticus.

Sic legendũ videtur quãquam aliter habet exemplar græcum.

Fęmina & vir æquè ad oīa apti sed fęmina ĩbecillior.

Intelligo equidem. Quid aũt? nõne & reliquorũ ciuiũ hi optimi? Et reliquorũ. Quin & mulieres tales, erunt optime mulierũ? Valde? Est ne aliquid melius ciuitati, q̃ viros q̃ optimos, & mulieres optimas effici? Non est. Hoc autẽ musica & gymnastica, vt suprà narrauimus, perficere possunt. Proculdubiò. Itaq; non solum possibile, sed & optimum quiddã ciuitati, lege statuimus, Ita est. Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodũ, quandoquidem pro vestibus virtutem induent. Cõmunicandumq; in bello & alia omni ciuitatis custodia atq; tutela, neque aliud agendũ. Horum tñ officiorum leuiora quæq; p̃p generis imbecillitatem mulieribus tribuenda. Qui verò nudas riserit mulieres, optimi cuiusdam gratia ita nudatas, inanẽ circa ridiculas nugas carpens sapientiæ fructũ, neq; quid rideat, neque quid agat, intelligit. Scite nanque istud & dicitur & asseritur: quod vtile quidẽ, honestũ: noxiũ aũt, turpe. Et maximè quidẽ. Hũc itaq; vnum veluti gurgitẽ enatasse dicamus, de mulierũ lege tractãtes, adeò ne oĩno submergi cõtigerit, dum asseueraremus oĩa cõiter exercere debere custodes apud nos tã viros q̃ mulieres. Imò verò sibimet oratio nostra consonuit, q̃ videlicet & possibilia & vtilia ferret. Profundũ certè pelagus euasisti. Haud ingens id esse dices, cũ deinceps quod sequitur, videris. Dic iam vt videam. Hãc quidẽ & priores cęteras, vt puto, hęc quoq; lex sequit̃. Quæ nam? Mulieres scilicet has horum virorum oẽs oĩum esse cões, nullamq; priuatim alicui adhęrere, ac rursus cões filios, neq; patrem filium suum nosse, neq; filium suum agnoscere patrem. Multo certè difficilius istud creditur, q̃ vel possibile, vel vtile sit. Haud quidẽ arbitror dubiũ id cuiquã fore, quin vtile sit, maximumq; bonũ mulieres esse cõmunes, cões & filios, si modo fieri possit. Verũ arbitror plurimam in eo versari cõtrouersiã, nunquid fieri possit, necne. De vtrisq; sanè summopere ambiget̃. Dicis vtiq; sermonũ conspirationẽ. Ego aũt rebar me iã ab altero liberatũ iri, si tibi visum fuerit vtile esse. Nã reliquũ mihi fore, vt perquirerẽ vtrũ poſſe sit an non. At latere nõ potuisti, dum fugeres. Redde de vtrisq; rõnem. Sustinenda mihi certè pœna est, sed hoc mihi indulge. Sine.n. paulisper meo me arbitratu reficiã, quemadmodum qui pigri mẽte sunt, pascere se cogitatione, quoties soli proficiscũtur solent. Etenim huiuscemodi hoĩes, antequã cõpertũ habeant quo pacto fieri possit quod petunt, omittentes hanc curam, ne nimio labore grauentur, dum de possibili & impoſſi deliberent, quasi id iam sit quod affectãt, sibi persuadent: ac deinceps reliqua digerunt, oblectanturq; dũ cogitant qualia pręsente illo facturi sint, atq; ita torpentẽ aĩum & languidiorem reddunt. Haud secus & ipse pigresco, cupioq; in aliud tẽpus disceptationẽ illam differre, possibilia ne ista sint an nõ. In præsentia verò quasi possibilia sint admittens, perquirã si ipse permiseris, qua ratione hæc existentia principes ipsi disponent, quod ue oĩum vtilissimè erunt ista si fiant, tam custodibus q̃ ciuitati. Hæc conabor equidem prius tecum cõsiderare, illa verò posterius, si concesseris. Cõcedo equidẽ, considera iam. Arbitror igit̃, si modo erunt principes hoc noĩe digni, eodemq; modo horũ ministri, hos quidẽ velle exequi quæ mandantur, illos aũt præcipere, partim ipsis parentes legibus, partim imitãtes, quatenus illis nos permiserimus. Probabile id quidẽ. Tu igitur legis cõditor ipsis, quemadmodũ viros elegisti, ita & mulieres eligens, præbebis quoad fieri põt consimiles inter se ingenio. Isti aũt vtpotè ædes & comessationes cões habentes, proprium verò nihil talium possidentes, vna habitabũt, & inuicem congredientes in gymnasijs ac reliquo victu, ab innata, vt arbitror, necessitate ad mutuam trahentur cõmixtiõnem. An nõ necessaria tibi dicere videor? Haud quaquã necessaria, geometrica quadam necessitate, sed amatoria, quæ multo acrior est q̃ illa ad persuadendum vulgò atq; trahendum. Nimirum vehemẽter, inquam ego. Verum post hæc, ò Glauco, sine ordine denudari inter se, vel aliud quicquam facere, neque sanctum est in beatorum hominum ciuitate, neque iudices id permittent. Neque enim iustum esset. Constat vtique q̃ nuptias deinceps, quoad fieri potest, sacras instituemus. Essent aũt sacræ q̃ vtilissimæ. Summopere. Quo nã pacto vtilissimę erunt? hoc mihi dicas, ò Glauco. Video equidem tuis in ædibus & venatorios canes, & generosas aues frequentes. Nunquid ad istorum coitum generationemque quandoque animaduertisti? Quorsum istud? Primũ inter hos ipsos licet generosos, nonne sunt & fiunt præstantissimi quidam? Sunt. Vtrum ex quibuscunq; æque fieri generationẽ permittis? An curas potius, vt ex optimis generetur? Ex optimis. Num ex tenerrimis quibusque, an senio cõfectis? an ętatis in flore potius cõstitutis? Ex his ipsis potius. Ac nisi hunc in modum generatio deducatur, longè deterius fore canum & auium genus existimas? Equidẽ. Putas in equis cæterisq; animalibus aliter euenire? Absurdum id esset. Papæ, ò dulcis amice, q̃ perspicacibus ac summis nobis est opus principibus, siquidem in hominum genere siľr se res habet. Habet vtique, quid tum? Quia necesse est vt medicinis multis vtantur. Quando enim medicinis nullis indigent corpora, sed victus duntaxat institutionem exigunt, medicum certè debiliorem sufficere arbitramur. Cũ verò medicinis est agendum, scimus fortiori quodam medico opus fore. Vera narras. Sed quorsum hæc? Nempè necessarium fore videtur, vt frequenti mendacio & deceptione vtantur principes ad subditorum vtilitatem. Diximus aũt suprà huiusce modi omnia pharmaci medicinæq; loco necessaria esse. Et rectè quidem. In nuptijs itaq; & filiorum procreatione videtur rectum hoc fieri, non mediocriter. Quo pacto?

Mulieres cõmunes.

Oportet profectò secundũ ea quæ suprà cõcessimus, optimos viros mulieribus optimis vt plurimũ congredi, deterrimos aũt cõtra, deterrimis. Et illorum quidẽ prolem nutrire, horum minimẽ, si armentum excellentissimum sit futurum. Et hæc oĩa dum agãtur, ab oĩbus prę terquam à principibus ignorari, si modò armentum custodũ debeat seditione carere. Probè admodum. Igitur festa quædam erunt legibus designata, in quibus sponsos & sponsas congregabimus, sacra fient, & hymni à poetis nostris, celebratis nuptijs conuenientes. Numerum autẽ nuptiarum arbitrio principum cõcedemus, vt ad hostes ac morbos cæteraq; huiusmodi respicientes, eundem q̃ maximè ciuium numerum seruent, ne ue populosa ciuitas nimis sit quoad fieri põt, neq; vacua. Rectè loqueris. Sortes igitur quædam tali quodã artificio instituendę, vt deterior ille in qualibet copulatione fortunam nõ principes culpet. Et maximè quidem. Enimuerò his qui inter iuuenes præstantiores sunt in rebus siue militaribus, siue alijs quibusdam, munera ac præmia danda sunt, & talia permulta: quin & vberior mulieribus congrediendi licentia, vt ex hac simul occasione filij plures quàm ex alijs, ex his ferãtur. Probè. Itaque filios qui ex his oriuntur, suscipient ij qui talibus præsident magistratus, siue virorum, seu fœminarum, siue vtrorumque. communes enim viris & mulieribus magistratus. Est ita. Accipientes vtique præstantum hominum prolem, ad ouile portabunt, ad nutrices quasdam seorsum in ciuitatis parte aliqua commorantes. Eos verò qui nascẽtur ex deterioribus, siue etiã ex quibuscunq; alijs, sed membro aliquo manci, in abditis vt decet locis abscondent. siquidẽ debet custodum genus purũ fore. Nutritionẽ pręterea & hi curabunt. Matres.n. ad ouile cũ lacte exuberabũt, trãsmittent, procurantes ne vlla suũ agnoscere valeat. Ac si hæ minus sufficerint, alias insuper lacte plenas adhibebunt. Prouidebunt quoq; vt mediocre tempus in lacte sugẽdo seruetur. Vigilias item laboresque cæteros nutricibus imperabunt. Plurimũ facultatis ad procreandam prolem custodũ mulieribus tribuis. Sic decet. Sed age deinceps, quod maximè intendimus, percurramus. Diximus planè ex robustissimis oportere filios procreari. Diximus.

De nuptijs & matrimonijs.

An non

An nõ tibi quoq; videtur moderatũ adulti roboris tempus esse mulieri quidem annos viginti, viro aũt triginta? Quis horũ modus? Vt videlicet mulier à vigesimo ętatis anno incipiẽs, vsq; ad quadragesimũ pariat: vir aũt postquam acutissimũ sui cursus vigorẽ transierit, annos scilicet triginta, inde vsq; ad annos quinq; & quinquaginta procreet. Profectò in ijs ętatibus vigor animi corporisq; consistit. Si igit̃ senior istis, siue iunior, gñationem in cõi attigerit, prophanũ & iniquũ scelus hoc esse cẽsebimus, quasi fętus is in ciuitate feratur, qui si latuerit, orietur nõ sub sacrificijs quidẽ & votis, quæ singulis in nuptijs peragent sacerdotes oẽs tam viri q̃ mulieres, & ciuitas vniuersa, pręcantes vt ex bonis meliores, ex vtilibus vtiliores, nascantur: imò verò sub tenebris ex acri quadam incontinentia. Rectè loqueris. Eadem quoq; erit habenda ratio de illo, qui cũ adhuc in generandi ętate fuerit, principeq; non copulante, mulierem in ætate iam adulta cõstitutam attigerit. Nempè hũc asseremus puerum generare, spurium, incestum, atq; prophanum. Scite admodũ. Quando igitur iam mulieres & viri ætatem generationi aptam egressi fuerint, licere viris dicemus, cuicunq; voluerint, prætérquã filię atq; matri, & filiarũ natis matris ue maioribus cõmisceri: licere & mulieribus cuilibet copulari, prætérquã filio atq; patri, ac superioribus & inferioribus eorundem. Cũ verò hęc oĩa mandauerimus, interdicemus partum talem, si contigerit, in lucẽ produci. Siquid aũt coegerit, ita exponere pręcipiemus, quasi eius nulla nutritio sit. Hæc quoq; probè dicuntur. Patres verò & matres & cęteri cognati quos memorabas, qũo inuicem discernentur? Nullo modo, sed oẽs quicunq; nascentur decimo mẽse, vel septimò ex ea die qua quis liberis operam dedit, masculi ab hoc filij fęminæ filię nominabuntur. Nati aũt eum patrem vocabunt, natorũ siir filios ille nepotes esse dicet, isti autem superiores auos & auias nominabunt: at eos qui illo tp̃e nascerẽtur, quo patres ipsorum matresq; inuicem generabant, fratres atq; sorores. Atq; ita quod modo dicebã, nullo modo se mutuo tãgerent. Fratribus aũt & sororibus lex cohabitationẽ concedet, si sors dederit, & Pythia simul per responsa firmauerit. Rectè admodum. Talis vtiq; erit, ò Glauco, inter ciuitatis custodes mulierum filiorumq; cõio. Qđ aũt congruat reliquo ciuitatis ordini, sitq; admodũ optima, oportet deinceps ratione confirmare: aut quid agemus? Hoc oĩno. An non cõuentionis huius hoc est principium, vt à nobis ipsis sciscitemur, quid maximum bonũ ad ciuitatis cõstitutionẽ inueniamus, ad qđ respiciens legislator, leges condere debet, quid ue maximũ malum? Consideremus deinde, an ea quæ modo narrauimus, ad boni ipsius vestigationẽ nobis conueniant, à mali aũt vestigio dissonent. Maximè oĩum. Habemus ne vllũ perniciosius ciuitati malum, q̃ quod eã diuidit, & ex vna plures facit? vel melius quicquã eo quod ipsam vincit simul, & vnã efficit? Nõ habemus. Nonne voluptatis dolorisq; cõio vnit, quando ciues oẽs maximè ex earundem rerũ accessu vel decessu pariter gaudent ac dolẽt? Et maximè quidem. Horũ verò diuersitas eã dissoluit, quando eisdẽ ciuitatis & eorum qui in ciuitate sunt casibus alij vehementer dolent, alij gestiunt. Quid ni? Ex hoc autem tale quid prouenit, quando non simul in ciuitate hæc verba vulgantur, Meũ scilicet, & non meũ, ac de alieno eodem modo. Valde. In quacunque igitur ciuitate complurimi ad idem secundũ eadem hoc dicũt, Meum & non meũ, ea optime gubernatur. Prorsus. Et quęcunque q̃ optime vt vnus homo affecta sit. Porrò quoties alicuius nostrũ percussus est digitus, tota corporis cõio ad animam pertingẽs, in vnã coordinationem eius quod in ipsa aĩa dominatur sensit protinus, totaq; simul afflicta parte condoluit. Atque idcirco hoĩem dolere digitũ dicimus. Eademq; est de quauis alia parte & passione hoĩs ratio: de dolore videlicet, cũm pars aliqua dolet: ac de voluptate, cum aliqua sui parte reficitur. Eadẽ ratio certè: & quod quæris, ciuitas quæ optime regitur, q̃ proximè ad hoc accedit. Quoties, vt arbitror, ciuiũ cuiquã boni aliquid, vel mali continget, talis vtiq; ciuitas suũ esse clamabit eũ qui sic afficitur, atq; ideo tota vel lętabitur vna, vel dolebit. Necesse est ita in ciuitate optimis legibus gubernatã cõtingat. Sed hora iam est vt ad ciuitatẽ nostram redeamus, & quæ nũc inter nos cõstiterunt, exquiramus vtrũ ciuitati huic conueniant maximè, an alteri potius. Licet prorsus. Sunt & in alijs ciuitatibus principes & populus, & in ista similiter? Sunt. Atqui oẽs isti ciues se alterutrũ appellabunt? Quid ni? Sed pręter ciuis nomẽ, qũo in alijs ciuitatibus populus principes vocat? In pluribus quidem dominos, in populari aũt gubernatione principes. At nostrę ciuitatis populus, quomodo vltrà ciuis nomen principes nuncupabit? Seruatores auxiliariosque. Quo autẽ modò isti populum? Mercedis tributores & nutritores. Qui verò in alijs præsunt, populum?

Seruos. Principes ipsi se inuicem? Cõprincipes. Nostri autem? Cõcustodes. Putas esse aliquem inter aliarum ciuitatum principes, qui ex collegis alium sibi propinquũ, alium extraneum vocet? Equidem multos. Propinquum igitur tanquam suum & putat & dicit: extraneum verò, vt nõ suum. Planè. E nostris aũt custodibus, est ne vllus qui collegarum quempiã extraneũ arbitretur ac vocet? Nullus. Cuicunque.n. quis occurret, vel fratri, vel sorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filiæ, siue horũ natis, seu maioribus putabit occurrere. Præclarè loqueris. sed ad hoc quoq; responde. Vtrum ciuibus tuis noĩa duntaxat inuicem propinqua familiaria lege statues? an prætereà propinquitatis officia, vt videlicet ita se gerant, vt appellationis ipsius dignitas postulat, seruentq; erga parentes, quæcunq; lex exhiberi illis præcipit, reuerentiam, curã, obedientiã: alioquin & deos & hoĩes infensos habeant, vtpotè qui neq; sancta, neq; iusta agãt, si cõtra fecerint? Alij ne in hac tua ciuitate sermones q̃ hi, cũctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorũ circũsonabunt, & aduersus parentes quoscunque illis qui indicauerit, & aduersus alios gñe proximo? Hi certè ipsi. Absurdum.n. id esset, si domestica noĩa tm̃ ore, sine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maximè oĩum, vno aliquo bene, vel male affecto, vno ore clamabunt omnes, Meũ bene se habet, vel meũ se habet male. Vera loqueris. Cũm hac opinione ac verbis hmõi sequi dicebamus, vt & voluptates cõmunes sint & dolores. Et rectè quidẽ. In eo igitur maximè nostri ciues inuicem cõicabunt, quod meũ dicent: ex qua cõione sequetur, vt voluptates & dolores cões habeant. Penitus. Horum verò causa vna cũm reliqua ciuitatis constitutione, est ipsa custodum circa mulieres filiosq; cõmunio. Sic est omnino. Enimuerò summũ hoc ciuitati bonum esse confessi sumus, cũm ciuitatem rectè gubernatam similẽ esse diceremus corporis, cũm singulis partibus suis circa voluptatẽ & dolorẽ quoquo modò communicantis. Et meritò quidem concessimus. Maximi itaque boni causa ciuitati nobis patuit esse ipsa inter auxiliarios mulierum filiorumq; communio. Valdè.

Atqui & superioribus hęc consonant. Diximus enim neque domos proprias his esse debere, neq; agros, neq; possesionẽ aliquã, sed ab alijs accipere nutrimẽta mercedem custodiæ, & cõiter omnes consumere, si veri custodes futuri sunt. Probè. Nõne quod ipse aio, & quæ suprà, & quę nunc inducta sunt, maximè faciunt, vt veri hi custodes euadant, neque diuidãt ciuitatem, dum meum dicant non idem omnium, sed aliorum aliud esse, & alius in propriam domum trahat quodcunq; seorsum ab alijs vsurpare voluerit, alius in suam ab alijs diuersam domũ: & ex proprijs mulieribus ac filijs, diuersi diuersis lætentur & doleant: imò verò vt ex vna proprij eiusdem omnium sententia, in idẽ tendentes omnes quoad fieri potest, similibus voluptatibus, & doloribus iisdem, siquid accidat, afficiantur? Maximè. Quid autem? iudiciorum controuersię accusationesq; mutuę, nonne cessabũt oẽs,

Aetas gñationi apta.

Quę affinitas seruãda sit.

Nihil perniciosius ciuitati q̃ diuisio, vt nihil melius q̃ vnio.

Quæ vim in ciuitate habeãt verba hæc, meũ & nõ meum.

De nominibus ciuiũ ac magistratuum.

Quãdo optime ciuitas habeat.

quãdoquidẽ nec proprium quicquã præter corpus quisquam habebit, reliqua verò cõia? Vnde sequitur, sine seditione illos fore, quantũ ad eas lites attinet, quæ pecuniarum, vel filiorum, vel propinquorũ causa oriri solent. Necesse est oĩno hęc abesse. Quin neq; de vi illata vsquã contendetur. Nempè asseremus honestũ & ęquũ esse, vt æqualẽ æqualis ab iniuria arceat, tutãdis corporibus necessitatẽ imponentes. Probè. Atqui & hoc rectum lex hæc continet, ꝙ siquis alicui irascat, iramq; explere contendat, minus ad maiores maiorum ue transibit seditiones. Sic est prorsus. Seniorẽ quippe lex nostra constituit pręesse oĩbus iunioribus, eosq; corrigere. Perspicuum id quidem. Constat prætereà ꝙ iunior in seniorẽ nisi iussu principũ sæuiet nunquã, neq; cædere audebit, vt decens est, neq; ignominia vlla afficere. Metus nãq; & pudor custodes sunt ad hæc prohibenda sufficientes. Pudor quidẽ non permittet eos quos parẽtes suspicãtur, violare. Metus aũt ab iniuria absterrebit quẽque, timentẽ scilicet ne cęteri oẽs, partim vt filij, partim vt fratres, partim vt patres oppresso succurrant. Ita prorsus accidit. Omnino igitur ex his legibus ciues inuicem in pace vitam agent.

Metus & pudor custodes sufficientes.

Sũmoperè. His aũt inter se minimè dissidẽtibus, haud metuendum est ne quando ciuitas alia vel aduersus hos, vel ipsi inter se pugnent, seditionesq; moueãt. Nõ certè.

Pudet referre, quia minus deceat, minutissima quæq; mala à quibus liberi ciues erũt. Adulationes certè aberũt quibus aduersus diuites, inopes vti solent. Solicitudines item indigentiũ atq; dolores, quibus in filijs nutriendis, quęrendisq; pecunijs propter necessariã domesticorum seruorumq; nutritionẽ vexantur, dũ & fœnoribus dant operã, & negant quæ acceperunt, & quæstui vndecunq; student. Seponunt prӕterea apud mulieres ministrosq; permulta quę ad tẽpus condant. Nam q̃ multa, & qualia in ijs hoĩes patiunt, ò amice, & ipsa per se cuiq; patẽt, & illiberalia sunt, & indigna narratu. Patent planè vel cæco. Porrò ab his oĩbus liberi erunt, vitamq; agent beatiorẽ beatissima illa eorũ vita qui vicerũt Olympia. Qua rõne? Nẽpè illi ob exiguã eorum quę hi possident partem, beati putantur. Nã & victoria horũ præclarior, & perfectior ex publico alimonia: horumq; victoria, ciuitatis totius est salus. Alimenta prætereà & quæcunq; ad victum necessaria ipsi eorumq; filij coronationis loco accipiũt. Honores insuper & pręmia ab ipsa Rep. viuentes cõsequunt, & vita functi digna sepulchrorũ suis virtutibus monimẽta. Hæc certè admodũ egregia sunt. Meministi quod in superioribus nescio cuius oratio nobis obiecit, tanquã custodes minimè beatos efficeremus? vtpotè qui nihil haberet, cũ tñ liceret illis ciuium oĩa possidere. Ipsi aũt rñdimus, in posterũ nos sicubi contigerit, consideraturos: Nã in pręsentia custodes quidem, reuera custodes facere nos, ciuitatem verò quoad possemus beatissimã: neq; ad vnã quandã eius partẽ, sed ad totã respicientes, beatitudinẽ illã exquirere. Memini equidem. Nũc certè auxiliariorũ vita, quando longè præclarior ac melior, q̃ eorũ qui Olympia vincunt, apparet, nequaquã coriariorum, aut aliorum artificum, aut agricultorum vitæ similis esse videtur. Nõ certè, vt & ipse arbitror. Veruntamẽ quod & suprà dixi, par est vt hic repetam: ꝙ si ita custos beatus fieri studeat, vt non sit custos, neq; sufficiat ipsi vita adeò moderata & stabilis, &, vt nos asserimus optima: sed insana & puerilis exorta felicitatis, opinio rapiat eũ ob ipsam potentiam ad oĩa quæ in ciuitate sunt sibi vẽdicanda: cognoscet Hesiodum sapienter illud dixisse, dimidium esse plus q̃ totum. Si me consultore vtetur, hac in vita manebit. Probas igitur communionem, quã mulieribus cum viris tribuimus, quo ad disciplinam, filiorũ susceptionem, custodiam ciuium, vt vnà cũ viris in pace gubernent, in bello militent, custodiant vnà, & canũ instar venẽtur, omniumq; officiorũ oĩno quoad fieri potest, participes sint. Ac dum hæc agunt, optima agere illas concedis, neq; contra naturam fœminæ, qua instituta est vt cũm mare cõicet. Probo equidẽ. Nonne restat deinceps vt id declaremus, vtrũ esse possit hęc in hominib. quemadmodum reliquis aĩalibus cõmunio, & quo pacto possit. Occupasti prior qđ ego interrogaturus eram.

De re quidem bellica manifestum esse arbitror, quo pacto eam tractauit. Quo nam pacto? Militabunt profectò cõiter, tam mares q̃ fœminæ, ducentq; adultos filios secum ad prælium: vt quemadmodum aliorum opificũ filij, & hi patrũ suorum opera cernant, quę ipsi quoq; cũ ad maturam ætatẽ peruenerint, effecturi sunt: atq; insuper vt parẽtibus auxilio sint, ministrentq; oĩa quę ad bellum spectẽt, patresq; & matres curent. An non aĩaduertisti ꝙ in artibus accidit, veluti q̃ diu figulorum filij fingentes patres spectant, eisque ministrant, antequam ipsi quicquam fingant? Maximè. Nunquid diligentius illi q̃ custodes filios suos erudire debent peritia & inspectione operum cuiq; conuenientium? Ridiculum id quidem esset. Quinetiam omne genus animãtium natis præsentibus ardentius pugnat. Est ita. verùm periculum est permaximum, ò Socrates, ne si fortè, vt accidit in bello, sors aduersa contigerit, filios quoque secum perdant, ex quo ciuitas nimis multis orbata hoĩbus, resurgere rursus ad prælium nequeat. Vera loqueris. Sed tu forsan in primis ita se comparare quenq; oportere existimas, vt nullum vnquam periculum subeat. Nullo modo. Quid? Nõne tunc in discrimẽ veniendũ, vbi qui se egregiè gesserint, prestantiores euadent? Perspicuũ est. Nũ parum interesse cẽses, indignum ue quod pp periculum suscipiatur, vt spectent, vel nõ spectent res bellicas pueri, qui milites futuri sunt? Imò verò referre ad id quod ais. Danda igitur opera est, vt bellũ pueri spectent duntaxat, & qua rõne tuti sint, excogitandum, atq; ita rectè fiet. Nempè. Principio parentes eorum haud quaquam ignari erunt, sed quoad hoĩbus cõcessum est, ad discernendũ perspicaces quibus in castris periculum insit, quibus non insit periculum. Verisimile id quidem. Ad tutiora itaq; ducẽt eos, ad alia minimè. Probè. Deinde rectores illis præficient, non ignauissimos quosque, sed homines & vsu rerum & ætate idoneos duces & pædagogos. Ita decet.

Mulieres & filios adultos militare.

Verũ multa dicemus preter opinionem multi hoĩbus euenisse. Et maximè quidẽ. Horum causa, ò amice, statim à teneris annis alæ quædam applicẽdæ puerulis, vt si quando opus fuerit, volãtes protinus aufugiãt. Quõ istud ais? Equitare consuescant primis ab annis pueri: cumq; hoc didicerint, equis ad spectaculũ belli ducentur, nõ ferocibus quidem, aut nimium bellicosis, sed q̃ velocissimis, & habenis facilè obsequentibus, atq; ita cõmodissimè opus suum prospicient, securissimeq; euadẽt siquid aduersi contigerit, seniores duces sequẽtes. Scitè admodum loqui mihi videris. Quid de his quę ad bellum attinent, dicendum? Quæ seruanda militibus ad se inuicem & aduersus hostes? Nunquid rectè sentio, nec ne. Quid nam? Arbitror eum qui in acie ordinẽ deseruit, vel arma abiecit, vel tale aliquid propter timiditatem cõmisit, ad opificum ordinem vel agricultorũ esse transmittẽdum.

Pueri docti di sunt ad spectãdas pugnas.

Sic decet. Eum verò qui viuus ab hostibus captus fuerit, etiã gratis reddere volentibus, relinquendũ, vt prẽda quomodocunq; libet, vtantur. Omnino. Qui aũt egregiè sese gerẽs excelluerit, primo quidem in ipsa expeditione ab ijs qui vna militant adolescentibus ac pueris, sigillatim à quolibet coronandus, nõne tibi videtur? Mihi verò. Quid? nonne & dexteras iungere illi debebunt? Et hoc. At hoc prætereà tibi forsitã nõ videt? Quid? vt oscula à quolibet accipere debeat ac dare. Imò verò maximè oĩum. Atqui & legi huic addendũ existimo, & quoad in ea expeditione fuerint, nemini renuere liceat, quẽcunq; osculari ipse desiderauerit, vt si qs alicuius amore captus fuerit vel maris vel fœminę, acrior sit ad victoriã consequendam. Præclarè. nam ꝙ nuptiæ strenuis viris facilius paratæ q̃ alijs, & cooptiones frequentiores erunt, vt q̃ plurimi ex his nascãtur, iam dictum est. Diximus certè.

Etenim secūdum Homerum eiusmodi iuuenes iustum est maximè honorare. Nā ipse Aiacem bello præcellentē, dixit assiduis ab humeris honoratum, quasi hic pubescenti homini ac forti conueniens sit honor, ex quo cū honore simul & robur augeatur. Rectè admodū. In his ergò Homero parebimus. Etenim nos in sacris cęterisq; hmôi viros bonos quo magis excellēt, eo magis & hymnis, & his quæ modò diximus, honestabimus, sedibus itē & carnibus, plenisq; pateris, vt & honoremus vna viros præstantes mulieresq; & exerceamus. Bellissimè loqueris. Eū verò qui in militia quū se strenuè gesserit, obijt, primū aurei generis esse dicemus. Maximè oīum. Deinde Hesiodo fide adhibita, asseremus, quicūq; hoc ex gñe decedunt è vita, dæmones effici sanctos terrestres, optimos expulsores malorum, custodesq; mortaliū. Ita certè credemus. Consulemus ergò oraculū, quo pacto beatos diuinosq; viros cōdere deceat, & quibus insignibus pręcipuè decorare, atq; ita condemus vt iusserit. Proculdubiò. Reliquum itaq; tempus sepulchra eorum veluti dæmonū colemus, atq; adorabimus. Eadē quoq; seruabimus erga illos, qui cū præcipua probitate pollere in vita iudicati fuerint, senio aut alio quodā modo è vita cesserunt. Decet sanè. At quomodo aduersus hostes nostri se milites gerent? Qua in re? In primis quidem de seruitute quæro, vtrum iustum esse censeas, vt Græci Græcas vrbes in seruitutem redigant: an potius, vt neq; ab alijs fieri istud permittant, ac pro viribus obstent, consuescantq; Græcorum generi parcere, cauētes ne barbaris ipsi seruire cogantur. Omnino & ad oīa refert Græcis parcere. Ergò nostri exercitus neminem Græcum facere seruū debet, sed & Græcis alijs consulere potius, vt ipsi ab hoc caueant. Prorsus. Nam ita facilius ac fortius cōtra barbaros insurgent, & ab se inuicem abstinebūt. Quid autem? spoliare mortuos præter arma, postquam vicerūt, honestum est, an non? An occasionem hoc præbet timidis, ne aduersus hostem aduentēt, quasi magnificū aliquid moliantur, quando inter cadauera volutantur? At enim rapiendi cupiditate multi iam exercitus perierunt.

Maximè. An non illiberale quiddam, cogitationisq; auaræ, muliebris, ac vilis esse videtur cadauer expoliare, hostemq; putare mortui corpus, cū aduersarius ipse abierit, eo quo pugnabat relicto? Nū censes eos qui hoc agūt, differre à canibus aduersus iactos lapides irascentibus, eo qui iacit dimisso? Nihilò equidē differre arbitror. Quare à rapinis hmôi abstinendum est: victoriæ nanq; obsunt. Abstinendū penitus. Neq; ēt in templū arma transferemus, ea Deo sacraturi, præsertim arma Græcorū, si modò nobis curæ est cū Græcis alijs beneuolentia. Maximè verò formidabimus, ne scelus impiū sit, talia à proprijs in sacrū trāsferre, nisi quid aliud deus dixerit. Rectè admodum. An tui milites, Græcorum quibuscū pugnabunt, agros depopulabuntur, ac domos incendent? Libēter quid tu de hoc sentis, audirē. Mihi quidem nihil tale videtur agendum esse, sed fructus annuos dūtaxat auferēdos. Vis causam dicā? Equidem. Videtur mihi sicuti noīa hęc duo sunt, bellū ac seditio, ita & duo quędā duabus subesse differentijs. Dico aūt duo hæc, aliud quidem propriū & cognatum, aliud alienū atq; extraneum. Inimicitiam quæ inter nos est, seditionem: quę inter extraneos bellū vocant. Haud ab re est quod ais. Animaduerte nunquid & hoc ad rem dicam. Aio equidem Gręcos oēs inter se propinquos esse gñe atq; cognatos, à barbaris aūt diuersos atq; extraneos. Præclarè loqueris. Quoties igitur Græcia aduersus barbaros, vel contra Græcos barbari ipsi pugnabūt, bellum gerere asseremus, Ac hostes esse natura, & has inimicitias bellū vocabimus. Quādo verò Græci aduersus Gręcos insurgent, dicemus eos natura quidem amicos esse, morbo aūt laborare in hoc Gręciā, & seditionibus agitari, & seditionē hāc inimicitias appellabimus. Assentior equidē. Si in seditiosa ciuitate vtriusq; factionis hoīes aduersariorū agros deturbarent, inflammarentq; domos, vides q̄ perniciosa futura seditio sit, neutriq; illorum patriæ suæ cultores? Quippe si eam amarent, nunquam certè auderent nutricem matremq; vastare: sed satis esse factum putarent, si victores aliorū raparent fructus, existimantes nō semper se inuicē pugnaturos, sed qñq; reconciliandos. Mitiorū profectò hoīum hæc est sñia. Ciuitas hæc quam condimus, nonne Græca? Decet. Ergò & æqui & mites in ea ciues.

Maximè. Quare Græcorū amici. Nempè oēm Græciā sibi coniunctam existimabunt, & sacra habebunt vt alij, inter se cōia. Summoperè. Itaq; contentionem sibi aduersus alios Græcos exortam, tanquam cum suis geri putabunt, seditionemq; vocabunt, non bellū. Sic prorsus agent. Ergò tanquā qui reconciliandi quandoq; sint, altercabuntur. Ita certè. Pia itaq; sñia & temperato aīo rē agent, non ad seruitutem aut necē respicientes, tanquam qui hostes minimè sint. Hoc vtiq; modo. Nō ergò Græciā, cū Gręci sint, destruent, neq; domos incendent, neq; putabunt in singulis ciuitatibus oēs sibi aduersos esse & viros, & mulieres & pueros, sed paucos admodū inimicos, eos dūtaxat qui fuerint discordiæ causa. Quamobrē neq; regionem deuastabunt eorum quasi vt plurimùm amicorū, neq; domos subuertent, sed eatenus decertabunt, quatenus qui discordiæ cām dederunt, insontibus pœnas soluant. Assentior equidē ita esse Gręcis pugnantibus repugnandū, cōtra barbaros aūt, ita aīatos esse debere, vt nunc Greci cōtra Græcos affecti sunt. Ponamus itaq; legem hanc custodibus, vt neq; populentur agros, neq; igne ędes absumant. Ponamus profectò, & hęc vna cū superioribus rectè se habere, asseueremus. Sed mihi quidem videris, ô Socrates, siquis te alia quędam narrare permittat, nūquā illius te recordaturū, q̄ in superioribus prætermittens, hæc oīa in mediū adduxisti: q̄ videlicet possibile sit hāc remp. fieri, & quo pacto fieri possit. Nā si extiterit, q̄ bona oīa ciuitati ipsi proueniant, nō dubito: quin & ea ēt quæ tu prętermittis, q̄ videlicet ciues illi contra hostes strenuè pugnabunt, eò q̄ se inuicem nequaquā deserent, cognoscētes se inuicē esse propinquos, perq; hæc noīa mutuo se vocantes, fratres, patres, filios. Quod si & fœminę militent vna, siue eodē in ordine, siue sequenti acie, vt & terreantur hostes, & cū necessitas postulauerit, viris auxiliū afferatur, certè scio inexpugnabiles eos fore: & quot bona eos domi sequātur, etsi dicta oīa non sunt, intelligo. Verū tanquā concedente me hæc oīa & alia permulta, si fiat hæc resp. prouentura, ne plura de ipsa superinducas, sed hoc ipsum iam conemur nobis persuadere, q̄ possibile sit, & qua rōne possibile hāc extare remp. Cætera verò mittamus. Subita quadā incursione sermonē meū iterum inuasisti, neq; mihi ignoscis militię laboribus iam defesso, neq; aduertis forsitā q̄ vix me duobus è fluctibus emergentē, nūc in tertiū retrudis pelagus profundissimū. Quod postquā videris audierisque, dabis certè mihi veniā, cognoscēs haud iniuria extimuisse me sermonē adeò ab opinione hoīum abhorrentē ingredi. Quo plura in hāc sñiam cōgeres, eò minus dimitteris à nobis, quo minus ondas qua rōne fieri possit hęc resp. Quare dicas iam, nec vltra cuncteris. In primis meminisse oportet, q̄ nos inquirētes quale quid iustitia & iniustitia sit, huc disputādo deuenimus. Oportet sanè, sed quorsum hęc? Nēpè si quale quid iustitia sit cōspexerimus, nū virū iustū cēsebimus, nihilò debere ab illa differre, sed talē esse oīno, qualis ipsa iustitia est? an satis esse factū putabimus, si quā ꝓximè ad eā accesserit, & maximè oīum illius sit particeps? Ita planè satis habere putabimus. Exemplis igit̄ eā quale quid iustitia sit, quęsiuimus, & qualis vir perfectè iustus si extet: Iniustitia rursus qualis, & iustissimus hō: vt quales ipsi quo ad beatitudinē & miserā esse nobis cōtuētib. viderent, cogeremur & de nobis ipsi fateri, talē nostrū quēq; forte habiturū, qsqs è nobis illis se pręstiterit q̄ simillimū. Nō aūt ob id perscrutati hęc sumus, vt mōstraremus ea fieri posse. Vera hęc sunt,

Græcos cognatos esse. Quid bellum. Quid seditio.

Censes aliquẽ ex hoc minus bonũ fore pictorẽ, ꝙ postquam humanę pulchritudinis exẽplar absolutum ediderit, nihilq́; de specie prætermiserit, nequeat demõstrare, hoĩem talem reperiri posse? Nequaquam. Nonne & nos pręstãtissimę ciuitatis oratione exẽplar effinximus? Prorsus. An igit eo minus nos rectè loqui existimas, si oñdere non possumus, talẽ extare posse ciuitatẽ, qualẽ ipso sermone depinximus? Minimè. Sic vtiq; se veritas habet Quòd si & hoc præterea tui causa demonstrãdum, quo modò, & secundum quid maximè effici possit, rursus ad hanc ostensionẽ hæc ipsa mihi fateare oportet. Quæ nã? Nunquid sic fieri quicquã possit vt dicitur, vel ita natura comparatum est, vt actio minus ꝗ sermo veritatẽ attingat, licet alicui non videat? Tu verò vtrũ das istud, an nõ? Do equidẽ. Ne me cogas igitur vt qualia verbis hæc figurauimus, talia pęnitus digito indicare debeã. Sed si valeamus adinuenire qua rõne ꝗ proximè ad hæc accedat Reip. institutio, fatendum est comperisse nos quẽadmodũ quę tu pręcipis, effici possunt. An non satis esse factũ duces, si horũ cõpos efficiaris? Nã ego quidẽ sat haberẽ.

Ego quoque. Conemur igitur declarare posthãc, quid istud sit propter quod in ciuitatibus malè agat, quo minus sic regantur, & vtrum vnius cuiusdam exigui mutatione ciuitas ad hanc formã instituatur, quid ue illud sit: & nunquid maximè vnius mutatione id fiat, vel saltem duorũ, an plurium, sed ꝗ paucissimorum, & potẽtia minimorum. Sic oĩno. Vno quodã mutato ostẽdere id possumus quod caderet, quod quidem non est paruum nec facile, possibile tñ. Quid istud? Ad id redeo equidẽ, quod ingenti fluctui cõparauimus. Dicetur igitur, quanquam suspicor ne effusiore peruicaciorum risu inundante pęnitus obruatur. Considera quod dicturus sum. Dic iam. Nisi philosophi ciuitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potentesq́; dicuntur, legitimè sufficienterq́; philosophentur, in idemq́; ciuilis potentia & philosophia cõcurrant, neq; quod nũc fit, à diuersis duo hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati, vel, vt mea fert opinio, hoĩum gñi requies vlla malorũ, neq; prius hæc resp. quã verbis exposuimus, orietur pro viribus, & lumen solis aspiciet. Hoc est, quod ego iãdiu dicere vereor, quasi sit incredibile dictu. Nã haud facilè persuadet, nullã aliã gubernationẽ priuatim vel publicè futuram felicem. Ex hac tua oratione, ò Socrates, existimato lacessitos plurimos, nec viles quidẽ homũculos, abiectis vestibus, susceptisq́; vndecunq; contigerit armis, impetũ in te facturos, & magnũ quiddã conaturos. Quibus nisi oratiõe occurris, defendisq́; te, verè plurimis cõuicijs laceratus dabis pęnas. An non tu horũ mihi cã es? Et rectè quidẽ. Verũm haud te prodã, imò certè defendam quibuscunq; potero. Possumus certè beneuolẽtia exhortationibusq́;, ac fortè diligentius, ꝗ quiuis alius respondebo. Quamobrẽ tanquã hoc defensore adiutus conare his incredulis demõstrare, ita esse vt dicis. Annitendũ profectò, postquã & tu acriter propugnaturus videris. Necessariũ mihi videt, si eos effugere volumus, declarare illis in primis, quales viros esse philosophos arbitremur, cùm illis exhibemus imperiũ: vt his patefactis possit aliquis opem ferre, ostendens ꝙ hos quidẽ decet ex ipsa natura, & philosophiæ studiũ, & reipub. administrationem attingere: alios autem nequaquam attingere, sed ducentibus illis obtemperare.

Aut philosophos regnare, aut reges philosophari oportere, si ciuitas debeat eẽ felix.

Declarandum iam. Age hac me sequere, si quo modò exponere quod satis sit, valeamus. Duc. Nunquid admonendus es? an satis ipse meministi, ꝙ qñ aliquem amare aliquid dicimus, videatur oportet, si verè id dicit, nõ partim illud diligere, partim minimè, sed erga totum affici? Admonitione equidẽ egeo. Nam non satis teneo. Alium quẽuis potius decebat, ò Glauco, ita loqui. Virũ aũt amori plurimùm indulgentem ignorare non decet, ꝙ oẽs in ætatis flore constituti, puerorũ amatorẽ quoquo modo stimulant atq; concitant, cũ digni cura ac dilectione esse videant. An non sic erga speciosos adolescentes affecti estis? Alius quia simus, gratiosus à vobis iudicatur laudaturq́;, aquilinũ verò regium appellatis. Alius quia medius istorũ est, concinnus admodũ vobis esse videt. fuscos viriles vocatis: candidos, deorũ filios. pallidum aũt adolescentem quis, nisi amator ipse blandiens quodammodò, & suffusci appellatione appellauit, in ephebis scilicet pallorẽ facilè ferens? Et, vt summatim dicam, quascunq; captatis occasiunculas, quo neminem oĩno florentis ætatis adolescentẽ reijciatis. Si in me ostẽdere cupis quo pacto amatores afficiant, disputatiõis gratia hoc accipio. Quid vini auidos? nonne silr affectos vides? quodlibet vinum quacunq; capta occasione vehementer expetere? Valdè.

Quinetiam aĩaduertisse te arbitror, ꝙ ambitiosi homines, si exercitus totius præfecturam assequi nequeũt, saltẽ tribuni effici volunt: ac nisi à magnis venerandisq́; hominibus honorentur, honorem ab ignobilibus accipiunt, vtpotè qui honorẽ prorsus affectent. Magnoperè. Fateberis hoc, an non? Num eum quem amare quippiã dicimus, oẽm illam rem ardere dicemus? an partim exoptare rem eam, partim nequaquam fatebimur? Omnẽ.

Quis philosophus sit.

Nõne ergò philosophũ sapiẽtiæ studiosum esse dicemus, non huius quidem auidum, illius nõ, sed oĩs potius sapientiæ? Vera loqueris. Eum igitur qui aliquam spernit doctrinam, præsertim dum est iuuenis, neque dũ ratione delectum habet quid conferat, quid ue non conferat discernentem, nequaquã discendi cupidũ, vel sapientię amatorem esse asseuerabimus: quemadmodũ illũ qui fastidit epulas, neq; esurire dicimus, neq; epulas cõcupiscere, neq; amatorem cibi, sed cõtemptorẽ vocamus. Et meritò quidem. Hoĩem verò ad quãlibet doctrinã degustandam propensiorem, ad discẽdumq́; promptissimũ, & inexplebiliter inhiantem, meritò philosophũ nuncupabimus. Nonne? Nuncupabimus. At verò multi & absurdi quidem hoĩes tales esse comperientur. Nã qui spectaculorum auidi sunt, discendi cupidi oẽs esse videntur & ad audiendum curiosos hoĩes, absurdum est philosophos dicere, qui ad rationẽ dicendi disserendiq́; haud libenter accedunt: verũ ad oẽs choros protinus audiendos quasi auribus mercedè conductis, in Bacchanalibus obuersantur, cantusq́; omnes, siue in vrbe, siue in suburbijs agãtur, audire percupiunt. Nunquid istos oẽs ac alios talium quorundam percipiẽdorum cupidos, & artibus vilissimis incũbentes, philosophos noĩabimus? Nullo modò, sed philosophis similes. Veros aũt philosophos, quos appellas? Veritatis inspiciendæ cupidos. Rectè quidem istud, sed quõ id dicis? Haud facilè istud ad alios eloqui. Te aũt hoc mihi daturum arbitror. Quid potissimum?

Philosophi veri.

Postquã cõtrarium est turpi pulchrum, duo hæc esse?

Quid ni? Et postquam duo hæc sunt, singula vnum erunt. Et hoc. De iusto quinetiam & iniusto, bono & malo, speciebusq́; omnibus ratio eadem. Nã quodlibet istorum, vnum ipsum est: corporum verò actionum & alterna cõmunione passim apparentia, singula multa videntur. Scitè loqueris. Hac equidem ratione distinguo, seorsum quidẽ quos tu modò dicebas, curiosos ad vidẽdum, audiendum, artesq́; tractandas, seorsum quoque & illos de quibus est sermo, quos solos meritò quis philosophos appellabit. Quõ istud ais? Homines oculis & auribus dediti, pulchris vocibus, coloribus, & figuris, & omnibus quæ ex talibus constant, admodũ delectant, ipsius autem pulchri naturam cogitatio eorum non potest attingere. Sic est. Qui verò ad ipsum pulchrum ascendere valeant, & secundum seipsum inspicere, nonne rari? Rari admodum. Qui res istas pulchras existimat, ipsam verò pulchritudinem neq; putat esse: neq; siquis ducat, ad perceptionẽ, eius attingere potest: verè sapere tibi videtur, an insomnijs ludi? Considera itaque. somniare non id est, quando siue dormiens quis, seu vigilans, quod alicui simile est, non simile, sed ipsum esse censet cuius est simile? Somnia videre hunc ego dicerem. Quid verò? qui cõtra affectus est, intelligitq́; quid ipsum pulchrum, ac discernere

φιλήκοος καὶ φιλοθεάμων, à philosopho differant.

Somniant qdã nõ philosophãt.

ac discernere valet & ipsum, & quæ ipsius participant, adeò vt neq; ipsum illa eē, neq; illa ipsum putet, vigil ne viuit, an oscitans? Certè peruigil. Huius igitur cogitationem vt cognoscentis, cognitionē iure vocabimus: huius tanquam opinantis, opinionem. Omnino. Si nobis succenseat is quem opinari dicimus nō cognoscere, negetq; nos vera loqui, qua rōne eum mitigabimus, sensimq; & blande persuadebimus sanæ mentis eū non esse? Oportet sanè. Aduerte quid ad eū dicemus. Si vis, sanè hunc in modum ab eo sciscitabimur, dicētes, quòd siquid nouit, nulla inuidia: sed gratū erit nobis & ipsum scire aliquid, & quid sciat, nouisse. Sed mihi id dicas. Quicunq; cognoscit, cognoscit ne aliquid aut nihil? At tu mihi eius loco responde. Aliquid certè. Vtrū quod est an quod non est? Quod est. Quo enim modo quod non est, cognosci posset? Sufficienter istud constabit, si varia sub rōne peruestigetur, quòd videlicet oīno ens, oīno & cognosci potest: nullo modo ens, nullo modo cognosci. Sufficientissimè. Siquid aūt ita se habet, vt & sit & non sit, nōne medium erit inter id quod est oīno, & id quod nullo modo est? Mediū. Circa id quod est, cognitio ipsa versat. Ignoratio ex necessitate circa id quod non est. Circa medium istorum, medium quoddā inuestigandū, scientiā inter & ignorantiam, siquid hmōi reperitur. Prorsus. Nū aliquid esse opinionem dicimus? Quidni? Vtrū eandē potentiā cùm scientia, an diuersam? Diuersam. Ergo circa aliud quidem versatur opinio, circa aliud aūt scientia, vel secūdum potentiam eandem, vel secundum eandem vtraq; suipsius potentiam. Est ita. An non scientia quidem circa id quod est, ea rōne qua ens est cognoscit? Imò verò necessarium esse censeo, vt prius ista distinguā. Qui? Dicemus vtiq; potentias esse genus aliquod eorū quæ sunt, quibus & nos possumus quæcunque possumus, & aliud, quodcunq; aliquid potest. Veluti visum & auditum potentias quasdā voco, si modò quod loquor intelligis. Intelligo equidē. Audi quod mihi de his videtur. Nam ego quidē ipsius potentiæ neq; colorē video aliquē, neq; figurā, neq; quicquā taliū, qualia pluriū reliquorum, ad quæ respiciens, aliqua apud me distinguo, hæc alia esse, alia illa. In potentia verò ad aliud solum aspicio ad quod est, quódue agit: & hac rōne, qualibet ipsarum, potentiā nuncupaui; & illam quidē quæ ad idem tendit, idemq; agit, eandem voco: aliam voco illam quæ ad aliud spectat, & aliud operat. Tu verò quid in his agis? Quod & tu. Age rursus ad hæc cōuertere, ò vir optime. Vtrū scientiā potentiam quandam esse dicis? an in genus aliud refers? Potentiam, & oīum profectò validissimam. Opinionē verò, potentiam ne, an aliud quiddam esse dicemus? Potētiam certè. Nā quo opinari possumus, nō aliud est quàm opinio. At paulò ante confitebaris, non idem esse scientiam & opinionem. Quo pacto quis mentē habens idē assereret quod falli potest, & quòd nō potest? Optimè quidem. Constat itaq; aliud esse apud nos ab opinione scientiam. Aliud planè. Vtraq; igitur circa aliud, aliud operari suapte natura potest. Necesse est. Scientia quidem, circa id quod est, ipsum ens vt se habet cognoscere. Sanè. Opinio aūt opinari. Et hoc. An idē quod & scientia nōscit? eritq; idē quod opinione percipitur, & quod scientia? an potius impossibile? Impossibile certè ex his quæ concessimus. siquidem circa aliud alia potentia ipsa ex natura versatur: potentiæ verò vtræque sunt, scientia scilicet & opinio: alia itē vtraq;, vt est dictū. Ex his aūt fieri non potest, vt idē sit quod scientia cōprehenditur, & quod opinione concipitur. Nónne igitur si ipsum ens cognitione percipitur, id quod concipitur opinione, aliud quiddam preter ipsum ens est dicendū? Aliud. Nunquid non ens opinatur? an impossibile est opinari nō ens? Sic autē cogita. Nōne quisquis opinatur, ad aliquid opinionē dirigit? an possibile est opinari quidē, opinari aūt nihil? Impossibile. At vnū aliquid opinatur, quisquis opinatur? Procul dubiò. Quod verò non est, non vnum aliquid, sed nihil potius est dicendum. Prorsus. Non enti quidem ex necessitate ignorantiam tribuimus, enti verò cognitionem. Rectè admodū. Ergo neq; ens, neq; non ens, opinatur. Sic est. Quare nec ignorantia neq; cognitio erit opinio. Non, vt videtur. Nū extrà hæc est supergrediens vel cognitionem perspicuitate, vel obscuritate ignorantiam? Neutrum istorum. An fortè tibi videtur opinio cognitione obscurior, ignorātia clarior? Maximè. Inter vtraq; igitur iacet? Certè. Media ergo istorum erit opinio? Media. An non suprà diximus, siquid apparet tale vt simul esset & non esset, illud inter verè ens, & omnino non esse ponendum? neq; scientiam ad illud, neq; ignorantiam pertinere, sed quod medium inter ignorantiam rursus appareat & scientiam? Scitè. Nunc aūt apparuit medium istorum esse, quod opinionem vocamus. Planè. Illud itaque nobis, vt arbitror, restat inueniendū, quod vtriusque sit particeps, ipsius esse scilicet & nō esse, neutrumq; illorū syncere dici debeat: vt si nobis pateat, opinabile quiddam meritò nuncupemus, extremis quidem extrema, medijs autem media tribuentes. An non ita? Ita prorsus. His ita suppositis percontabor eum, qui ipsum pulchrū, & pulchritudinis ideam vnam esse negat, semper eodem modo secundum eadem se habentem: multa verò pulchra esse ducit, & pulchris rebus spectandis deditus, nullo modo admittit vnum esse pulchrum, vnū iustum: similiterq; de ceteris, percontabor inquam hunc in modum, Est ne aliquid ex hisce multis pulchris vir optime, quod non turpe etiam videatur? Itemq; ex iustis quod non iniustū: & sanctis, quod non prophanum? Non, sed necesse est pulchra ipsa turpia etiam & quotcunq; alia interrogas, apparere. Quid multa dupla? num minus dimidia, q̄ dupla videntur? Nihilò minus. Et magna insuper & parua, leuia item & grauia, nunquid magis talia quàm contraria uocabuntur? Non, sed singula semper vtraq; participabunt. Vtrum est magis quam non est vnumquodque multorum; id ipsum quod quis illud esse dicit? Simile hoc est ijs que in conuiuijs ad vtranq; partem plerunq; dicuntur, & enigmati puerorum circa eunuchū de vespertilionis percussione, quomodo & in quo illum aue arguunt percussisse. Hæc.n. ambigua sunt, neq; esse, neq; non esse ipsorum aliquid, neq; vtraq;, neque neutra firmiter respōderi pōt. Habésne qua ratione his vtaris? Vel cōuenientiorem positionē istorū inducere potes, quàm mediam inter assentiam & nō esse? Neq;.n. obscurior quàm nō ens apparebit ad hoc vt minus sit, neq; clarior quàm ens, ad hoc vt sit magis. Vera loqueris. Inuenimus igitur, vt videtur, q̄ multa illa quę à multis pulchra, aut alia quoquo modo existimantur, media inter omnino ens & omnino non ens voluuntur. Inuenimus planè. Confessi aūt antea fueramus, quòd si quid tale apparuerit, non cognitione, sed opinione percipi dicendū, & cùm mediū peruagetur, media comprehendi potentia. Concessum fuit. Eos igitur qui pulchra hæc multa conspiciunt, ipsum verò pulchrū non vident, neq; eum sequi possunt qui ad id perducat, & multa cōtuentur iusta, ipsum aūt iustū minimè, & alia similiter, eos opinari cuncta dicemus, cognoscere aūt nihil eorum quæ opinantur. Necesse est. Quid eos, qui ipsa quæq; contemplantur, semper eodē modo secundū eadē se habentia, nōne cognoscere potius quàm opinari? Necesse est & hoc. Nōne amare hos & admirari ista dicemus, in quibus versatur cognitio: illos aūt, in quibus opinio? An non recordamur quòd voces & colores quosdā, & talia quædam, diximus hósce diligere & intuēri: ipsum verò pulchrū quod aliquid sit non admittere? Recordamur. Quare nō aberrabimus, si istos, φιλοδόξους, i. opinionis amicos, potius quàm philosophos appellauerimus: quanquam acriter succensebunt nobis, si ita dicamus. Non si mihi parçant. Nam veritati irasci nefas est. Itaque eos qui ipsum vnumquodque per se ens admirantur & diligunt philosophos, nō φιλοδόξους, vocabimus. Ita decet, inquit.

Dialogus

De cognitione & cognoscibili.

Circa aliud scientia, circa aliud opinio.

DIALOGVS SEXTVS DE IVSTO.

Marsilij Ficini Argumentum.

CVm leges omnes vel obtimæ absq; probatissimis magistratibus mortuæ sint, magistratus autẽ optimi vel absq; legibus scriptis ipsi sint viuæ leges, merito Plato noster, quemadmodum aliàs exposuimus, in excellẽti republica non in condendis legibus, sed in formandis magistratibus omni diligentia elaborat: atq; id quidem non solum à tenera ætate, verum etiam ab ipso fœtu studiosè cõtendit, quo ex electis seminibus, cõtinuaq; cultura ad optimam frugem perueniat. Quoniã verò hos appellat custodes, custodum autem maximè proprium est prospicere atq; circunspicere, idcirco ingenium præcipuè philosophicũ, omnium sine controuersia perspicacissimum eligit ad humanum gregẽ custodiẽdũ. Quippe cùm soli huius oculo pateat boni ipsius iustitiæq; exemplar, ad cuius imaginem benè, iustè, beatè pingenda sit ciuitas. Præterea pertinet ad custodem esse veridicum, liberalem, temperatũ, fortem, iustũ, magnanimũ, mansuetum. Eadẽ quoque probabit propria esse philosophi, vt deniq; concludatur custodiendi officiũ præ cæteris philosopho cõmittendum. Quãobrem eiusmodi esse naturam philosophi, primò probabit; deinde quia generosa natura absq; recta cultura, & semper inutilis fit & sæpissimè noxia, tradet excolendi huius ingenij disciplinam. Interea verò de spurio & adulterino tractat philosopho legitimum philosophum simulante. Itẽ de abusu quodã philosophandi. Rursus de philosophandi forma ad illum præ cæteris pertinente, qui rempublicã sit quandoq; recturus. Docet aũt philosophi maximè proprium esse, perpetuum veritatis ipsius circa res æternas amorem. Ideoq; & amorẽ temporalium & mendaciũ à philosopho maximè oĩum alienũ. Ostendit præterea philosophi mentẽ in ipsa veritatis indagatione seiungi à corpore, atq; ex quadam sui cognatione diuinæ menti coniungi, ac per insitas sibi ab initio formulas idearũ, ideas ipsas attingere, ab eisq; ipso contactu lumen excutere, quo mox facta fœcundior cõcipiat, imò facta validior pariat veritatẽ, id est, per ipsas suas conceptiones ideis vndiq; cõgruat. Tu verò hic aduerte intelligendi actũ, quemadmodũ & in Symposio, generationẽ partumq; vocari. Quod quidem cùm christiana consentit theologia, ostenditq; non imaginariã tantũ, verùmetiam naturalẽ quandam inesse menti formã atq; veritatem. Proinde ingenium eiusmodi, & raro admodũ, & in paucis nasci putat, & tunc quidẽ multis tũ conditionibus indigere, tũ obstaculis impediri. Præcipuè verò deprauari sermone & opinione vulgi, multoq; magis vulgi eiusdẽ opera. Rursus à vulgaribus præceptoribus qui & ipsi vitam orationemq; suam vulgò quasi adulatores accõmodant, similemq; tradunt auditoribus disciplinã. Et vide quàm congruẽ Plato vulgus vasto cõparat bruto. Item ciuitates oẽs nauibus casu quodam rectis à nautis gubernandi prorsus ignaris, virumq; peritia gubernatoria præditum deridentibus. Nota optima quæq; siue naturæ, siue fortunæ munera, si vel negligenter culta fuerint, in mala, vel malè culta, in pessima tandem euadere. Præterea quòd interdũ, quamuis admodum raro, aliquis in ciuitate malè disposita, quales esse omnes iudicat, vir magnus probatissimusq; appareat, id non arti, non naturæ, sed diuinitati duntaxat attribui. Vbi verò de Momo reprehẽsionis deo mentionem facit, intellige Momum esse diuinam curã prospicientem quid reprehẽdi potuisset in singulis, si aliter quàm sunt facta fuissent, ideoq; ita singula disponentẽ vt iure reprehendi non possint. Assignat proinde causas quibus ortæ in philosophos sint calumniæ, quasi vel mali sint, vel inutiles reipublicæ. Primò quidẽ multi quotidie ad philosophiæ studium ineptissimi, tam prauo ingenio, quàm paruo iudicio, non parua tamen ambitione vel auaritia philosophiã inuadũt, ac prehensant, ex eiusq; cõmertio opiniones procreant adulterinas, atq; deridẽdas, malis præterea moribus facultatẽ dedecorant philosophicã. Deinde si qui ad id studiũ nati sunt, vel statim educatione consuetudineq; improba deprauantur, vel si moribus integri perseuerant, non tamen conuenientibus disciplinarũ gradibus instruuntur: vel instructi quidem, ad rempublicam non admittuntur, vel ipsi potius publicis se fluctibus immergere nolunt, certa timentes pericula, desperantesq; se posse inter homines passim corruptos sanis cõsilijs ciuitati prodesse. Inter hæc animaduerte actiuæ vitę procellas, contemplatiuæ tranquillitatẽ, excelsam philosophi mentẽ, mortalium contemptum, studium diuinorum, formulam quandam pro ætatis gradibus doctrinarum. Omnino autem simili ratione erudit philosophum atque ciuem, neque id quidem iniuriæ. Asserit enim in Politico & Sophista eundem esse virum regium & ciuilem atque philosophum. Oportere vero probat in hoc concurrere duo quædam genera rarissimè in hominibus concurrentia. Naturam videlicet ingenio acutam, contemplationi aptam, veritatis auiditate flagrantem: vnà cùm natura graui, ad agendum strenua, boni publici prouida. Ingenium eiusmodi per omnes disciplinarum gradus perducit, vt patebit in septimo. Iubet quoque exerceri ciuilibus actionibus, atque inter voluptates, dolores, labores, pericula, velut aurum igne diligenter examinari atque probari, prius quàm ciuitatis gubernacula sibi credantur. In primis autem ipsius boni scientiam omniũ præstantissimam huic iudicat necessariam, affirmans quemadmodũ res omnes absque boni possessione inutiliter possidentur, sic rerum quoque omnium artiumq; cognitionem absque ipsius boni intelligentia esse prorsus inutilem: neque posse ciuem vel priuata vel publica ad bonum ritè dirigere, nisi quid bonum sit, ratione cognouerit. Etsi diuini huius boni scientia videri Aristotelico potest, superflua ad rempublicam humanis moribus gubernandam, necessaria tamẽ est ad hanc ipsam gubernationem, per quã Plato in superioribus inquit, conandũ esse, ciues Deo similes amicosq; reddere. Subiũxit præterea gubernatorẽ circa singula bona, ad bonum ipsum disponenda & cæcutire, & casu quodã ferri, nisi primam ipsam boni perspexerit formam, omnium exemplar causamq; bonorũ. Vt aũt animaduertas Aristotelem in Ethicis circa ideam boni aduersus Platonem ludere, leges Platonis verba diligentissimè ac planè perspicies ideam boni non esse speciem hanc, aut illam, hic aut ibi, sed ipsam eminentissimæ diuinitatis fœcunditatẽ, per omnia sese potenter, suauiter, salubriter propagantem. Cuius imaginem quãdam in mundo visibili solem vult esse visibilẽ, vires suas similiter per oĩa diffundentem. Verùm antè hunc quẽ videmus solem, Plato alterum in mundo cogitat inuisibili; imaginem dei patris primã, verumq; filium. Ideo filios dixit boni, vt super visibilem hunc imaginariumq; filium posses inuisibilem & archetypum contemplari. De hoc patre atq; filio in epistola ad Hermiam legimus. De hoc Platonicus Philo in libro de causis, inquit: Conandum est in primis ad ipsum ens, de quo dicitur. Ego sum qui sum, ascendere. Aut saltem ad ipsius imaginẽ sacratissimamq; rationem verbumq; primogenitũ. Per eiusmodi rationẽ atq; verbum fieri omnia secundũ Heraclitũ & Platonem, Amelius Platonicus asserit, vtiturq; testimonio Ioannis euãgelistæ. Itẽ in Epinomide testatur & Plato. Et quamuis Platonicorũ nõnulli Dei patris filium Deum, per substantiam à patre, Arianorum more distinguãt, præsertim Iulianus in libro De sole: Iuliani tamen præceptor Iamblichus Aegyptiorum adducit mysteria, in quibus patris & filij diuersa quidem ratio, sed eadem videtur esse substantia. Sed audi mysterium. Primus Deus & vnus primi pater est dei, quem gignit in solitaria sui ipsius permanens vnitate. Est autẽ exemplar filij qui nominatur suimet filius, sui pater atq; vnipater, Deus verè bonus. Ille enim fons est idearum: à quo vtique vno, Deus per se sufficiens, seipsum explicauit in lucem. Propterea sufficiens per se nominatur suiq; pater. Est enim hic principium, Deus deorum, vnus ex vno, super essentiam omnẽ, prĩcipiumq; essentiæ. Mysteriũ hoc Iamblichus testatur esse Mercurij. Quemadmodum verò ipsum bonũ sit super voluptatem, & mores, & sapientiã, Plato hic significat breuiter. Super uoluptatem quidem, quia si voluptas ipsa bonum ipsum esset, nulla voluptas mala esset & noxia. Item super mores, quoniam multi satis circa mores habere se putant, si mores honestos videantur habere. Quod autẽ iudicant verũ esse bonum, non opinione quæiũt, sed rẽ ipsa prorsus habere. Præterea super scientiam, quia neq; quolibet modo, neq; quælibet scire præcipuè optas, sed bene potius atque bona. Alioquin sciẽtiam, aut respuis, aut negligis. Neq; dicas ipsum bonum esse boni scientiam, ne per idem stulte definias idẽ. Rursus super intellectum. hic enim assiduè bonum quærit. Ipsum verò bonũ non quærit bonum. Adde & super veritatem. Quod.n. magis iudicas bonũ, magis & eligis. Morbũ verò damnumq; minus verum eligis potius quàm magis verum. Denique super ens. Nam vt benè sis, esse desideras. Sed & de his, & quemadmodum boni ipsius lumine omnia vera intellectus intelligat, in Theologia latius disputamus. Sequitur distinctio rerum in genera duo, visibile & inuisibile, & vtriusque in duo, scilicet antecedens atque sequẽs, similisq; perceptionis humanæ distinctio. In quibus Brẽtinum sequitur, & Archytam: sed elegantius simul & latius explicat.

QVALES philosophi sint, inquam ego, & quales qui alieni à philosophia, ò Glauco, vix tandẽ lõga oratione cõstitit. Erat fortassis, inquit, haud paucioribus facile explicare. Non, vt apparet. Planius verò id, vt arbitror, eluceret, si hoc duntaxat solũ enarrare oportuisset, neque per alia multa peruagari, si quis ostendere velit quo nam, vita iusta ab iniusta distet. Quid posthac nobis restat agendum? Quid aliud quàm quod deinceps sequitur? Postquam philosophi sunt qui

attingere

attingere poſſunt id quod ſemper ſecundum eadem eodem modo ſe habet: qui verò id nequeũt, ſemper autem per multa mutabiliaque vagantur, philoſophi non ſunt: quos nam ex his duces eſſe ciuitatis oportet? Quo pacto ad hoc rectè poſſumns reſpondere? Quicunq; cuſtodire leges poſſunt, & ciuitatis officia, his gubernacula ſunt rei publicè cõmittenda. Probè. Ac perſpicuũ eſt, utrum cæcum an acutè cernentẽ eſſe oporteat, cui mandemus aliquid ſeruandũ. Quid ni perſpicuũ? Videntur ne tibi à cæcis differre, qui cognitione in vnaquaq; re eius quod vere eſt, carent: neq; perſpicuũ vllũ habent in animo exemplar: neq; poſſunt tãquã pictores ad exemplar veriſsimũ reſpicientes, referenteſq; ad illud, & ipſum quàm ſynceriſsimè contuentes, ita demũ leges hic ferre de pulchris, iuſtis & bonis, ſi oporteat, & latas leges cuſtodire atque ſeruare? Profectò nõ lõgè differũt. Nũ iſtos potius ad cuſtodiã eligemus, q̃ eos qui vnumquodq; quod verè eſt, cognoſcũt, peritia quoq; aut alia quauis in parte virtutis nihilo inferiores exiſtũt? Abſurdũ eſſet vtiq; alios quoſuis eligi, præcipuè ſi cætera nequaquã deſint. Hoc certè maximo ſuperant. An nõ iſtud iã dicemus? quo nã pacto ijdẽ poterunt illa ſimul & hæc habere? Omnino. Quod ergò in huius diſputationis exordio diximus, naturã ipſorũ perdiſcere in primis oportet: atq; arbitror, ſi de illa inter nos ſatis cõueniat, etiã hoc cõuenire, fieri ſcilicet poſſe, vt ijdẽ hęc aſſequantur, neq; alios præter hos ciuitatis

Propria philoſophorum ingenijs.

duces eſſe debere. Quo nam pacto? Hoc itaq; inter nos primũ conſtet de philoſophorũ ingenijs, q̃ ſemper eam diligunt diſciplinam, qua illis notior fiat natura illa quæ ſemper eſt, neq; generatione & coruptione mutatur. Cõſtet. Quinetiam quòd eam totam affectant, neq; ſponte partem eius vllam ſpernũt, nec paruam, nec magnam, neque honorandam, neque vilem, quemadmodum ſuprà de ambitioſis, & amore captis prædiximus. Rectè. Præterea & hoc animaduerte, nunquid neceſſen ſit naturæ eorum ineſſe, qui tales futuri ſunt, quales narrauimus? Quale iſtud? Vt mendacij omnis natura expertes ſint, neque ſpõte mentiatur vnquã, ſed oẽm oderint falſitatẽ, diligant veritatẽ. Probabile eſt. Nõ ſolum probabile eſt, ò amice, ſed penitus neceſſariũ, eũ qui ex natura ad aliquid amore afficitur quicquid cognatũ & familiare eſt amato, diligere. Scitè. Nũ familiarius aliquid ſapientiæ, q̃ veritas reperitur? Nihil. An ergo poſsibile eſt naturã eandẽ eſſe philoſophicam & mendacem? Nullo modo. Ergo diſcẽdi cupidum neceſſe eſt ſtatim à pueritia veritatem omnem ſummopere affectare. Prorſus. Quem verò ad certum quiddam ardenter rapiunt cupiditates, huic ad alia cupidines remiſsiores ſunt. cùm aliò tanquam riuuli defluant. Nulli dubium. Quicunq; igitur ad diſciplinas, & cętera talia omni deſiderio flagrant, puram ipſius animæ expetunt voluptatẽ, corporis aũt oblectamenta deſpiciunt, niſi quis fictus, ſed verus philoſophus ſit. Sũmopere neceſſarium iſtud, Tẽperatus itaque vir talis erit, neque pecuniæ cupidus. Nam ad quemuis pertinet potius quàm ad hũc cumulãdis pecunijs inhiare, cuius gratia cęteri maxima cùm iactura pecunijs quærendis inſudant. Ita eſt. Pręterea id conſiderandũ, quoties naturã eius, qui philoſophus ſit, & eius qui nõ ſit, diſcernere cupis. Quid nã? Ne fortè latens quędã inſit illiberalitas. Nam aduerſa oĩno eſt puſillanimitas animo vniuerſum ipſum ſemper diuinum atq; humanũ indagaturo. vera loqueris. Nempe cui cogitationis adeſt magnificentia, & totius tẽporis totiusq; ſubſtantię contemplatio, humana vita magnum quid videri nõ põt. Non profectò. Nũ Martẽ hic terribilem exiſtimabit? Minimè. Timidæ itaq; illiberaliq; naturæ, philoſophia vera nõ conuenit. Nõ, vt mihi videtur. vir aũt modeſtus, non quæſtui deditus, nõ puſillanimis. non ſuperbus, non timidus: num in commercijs difficilis erit, aut iniuſtus? Nullo modo. Quinetiam quum diſcernere cupies, quis animus philoſophus ſit qui non, ſtatim à teneris annis id obſeruabis, nunquid iuſtus & mitis, an iniquus atq; agreſtis. Maximè. Neq; hoc, vt arbitror, prętermittes. Quid nam? Vtrum ad percipiendum velox, an tardus. num cẽſes quempiam illud vnquã diligere, quod cum aggreditur, ſumma cùm difficultate agit, & vix tandem parum quid proficit? Nunquam profectò. Quid ſi nihil ſeruet eorum quæ diſcit, obliuiſcaturq́; omnium, non ne erit ſcientia vacuus? Vacuus. Cum verò irritus illi labor omnis ſuſcipiatur, an non cogetur tandem ſeipſum & actionem talem odiſſe? Nihil prohibet. Obliuioſum igitur animum legitimorum philoſophorũ ingenijs conuenire nequaquam exiſtimemus, ſed admodum memorem. Ita prorſus. Abſona præterea & inconcinna natura ad intemperiem ſemper trahit. Semper. Veritatem verò an cũ intemperie & immoderatione cõgruere putas, an cum temperie potius? Cùm temperie. Ergo cõpoſitam, & gratam præter cætera cogitationem huic ingenio tribuamus, quod ſuaptè natura propenſum eſſe volumus ad ideam cuiuſq;, quod verè eſt, inſpiciendam. Nempè. An non tibi videmur ſingula percurriſſe, quę neceſſe eſt continuata ſerie ſibi inuicem ſuccedentia aĩo ei competere, qui veritatem rerum perfectè ſit conſecuturus? Ita prorſus: Nũ potes quoquo modo ſtudiũ id dãnare, quod nullus ſufficienter exequi põt, niſi natura ſit perſpicax, memor magnificus, gratioſus, amicus, familiariſq; veritatis, iuſtitiæ, fortitudinis, temperantiæ? Ne Momus quidem id carperet. Non ne his ſolis eruditione tandem & ætate prouectis, rempublicam præbebis adminiſtrandã? Ad hæc Adimantus, Nemo, ò Socrates, poſſet, inquit, cõtradicere. At verò ſic afficiuntur, qui audiunt ea paſsim quæ tu narras. Putant enim interrogandi reſpondendiq́; imperitia à ratione in ſingulis quæ rogantur, paululum ſe abductos, collectis tandem erroribus, errorem ingentem contrariumq́; quiddam ei quod prius aſſeruerant, aſſerere. & quemadmodum qui talis ludere neſciũt, ab his qui in eo ludo periti ſunt, tandem vſqueadeò coercentur & concluduntur, vt quod ferant, nequaquã habeant: ita & ſeipſos putant cogi tandem concludiq́;, nec habere quod dicant, verbis veluti calculis circunſcriptos: quãdo quidẽ verũ nihilò hic magis ſit, quàm illic. Aio verò, ad hæc noſtra quidẽ. diceret .n. tibi quiſpiam, his quæ proponuntur, verbis aduerſari non poſſe: re autẽ ipſa compertum habere, quotcunq; philoſophiæ ſtudiũ aggreſsi, ita in eo verſantur, vt nõ eruditionis gratia deguſtatis philoſopiæ præceptis, iuuenes adhuc inde diſcedant, ſed diutius immorentur: eos vt plurimũ abſurdos admodũ euadere, & à rebus hominũ alienos, ne iniquiſsimos dixerimus. ſiqui verò præſtantiores videãtur, tamẽ hoc ſtudio quod ipſe laudas, ita inquinari, vt inutiles euadãt ad rẽpublicã gubernandam. Cenſes, inquam, illos qui hæc aiunt, mentiri? Haud noui equidẽ, ſed quid ipſe ſentias, libenter audirẽ. Audies certè, ſi id roges, quòd vera loqui mihi videntur. Qua rõne igitur rectè id dicitur, quòd non prius erit vlla malorũ requies ciuitatibus, quàm in ipſis philoſophi dominẽtur, quos reip. inutiles eſſe fatemur? Quod petis, reſponſione indiget per imaginẽ quandã inducta. At tu per ſimilitudinẽ loqui, vt arbitror, non conſueuiſti. Eſto, inquã, an mordes, cum me in ſermonem impuleris adeò demõſtratu difficilẽ? Audi ergo ſimilitudinem, vt apertius cognoſcas quàm lubrice ſimilitudinibus vtar. Vſqueadeò durum eſt quod præſtantes in philoſophia viri in gubernãda rep. patiuntur, vt nihil aliud ſit vnum quod hoc patiatur. Quare oportet hoc ex multis colligẽdo, comparere, cum his deniq;, & de eis rationem reddere. Veluti quum pictores tragelaphos, & cætera hmõi multiplicia figmẽta depingunt. Finge aĩo quendã nauis, aut claſsis gubernatorem hmõi, magnitudine & robore corporis reliquos nautas excedentẽ, ſurdum verò, & caligantibus oculis, & mẽte gubernationis inſcia: nautas aũt de gubernatione inter ſe certantes, dũ vnuſquiſq; putet ſe imperio dignum, quanquã nec artẽ didicerit vnquã, nec præceptorẽ in ea re vllũ poſsit oſtẽdere, neq; quo tẽ-

pore

pore didicerit, assignare queat: negantes quinetiam artem illã doceri posse, eumq; qui doceri posse contendat, ferro petentes. Ipsos autem cogita circa gubernatorẽ illum confluere, obsecrare, obnixè contendere, qui ipsis gubernacula tradat. Vbi si nõ ipsi, sed alij persuaserint, cæteros vel perimere, vel è naui eijcere: ac postremũ generoso illo nauis principe mãdragora, aut mero prius occupato, gubernationem nauis arripere, præsentibus rebus vti, vino & epulis indulgere, ac ita gubernare, vt hmõi hoĩes verisimile est. Omnes præterea eum laudare, eũ nautam & gubernatorem vocare, eum quæ ad nauem regendam spectant callere, quicunq; ad vsurpandũ nauis principatũ, vel persuasione, vel ui gubernatore submoto opitulari ipsis possit: eũ verò qui id nequeat, tanquam inutilem vituperare: veri aũt gubernatoris officiũ ne cogitare quidem: quòd videlicet ad eum spectet rõnem habere anni, & temporum, cœli, syderum, & ventorum, & omnium quæ ad artem illam attinent, si dux nauis est re uera futurus: vt verò gubernet, seu volentibus quibusdã siue inuitis, huius ipsius artem nullã putantes accipi posse simul & gubernatoriam facultatem. Hæc si in naui ita habeant, an non verum gubernatorem cẽses ab illis qui talibus vehuntur nauibus, inanem & curiosum rerũ sublimium inspectorem, & naui ipsi inutilem vocitari? Et maximè quidem, inquit Adimantus. Haudquaquã opus esse arbitror, inquam ego, vt tibi latius explicem, quẽadmodum ad propositæ comparationis imaginẽ ita in ciuitatibus affecti ciues sunt aduersus veros philosophos, vt in huiusmodi nauibus ad verum gubernatorem nautæ. intelligere enim te existimo. Summoperè. Primum itaque illi qui admiratur philosopos in ciuitatibus minimè honorari, imaginem hanc expone, & persuadere conare, multò mirabilius fore si honorarentur. Faciã equidem. Adijcias & hoc præterà, vera loqui eos qui dicunt inutiles esse vulgò eos, qui philosophiæ studio pollent. verùm quod inutiles sint, non esse ipsos in causa dicito, sed eos potius qui his philosophis non vtuntur. Neque enim naturæ consentaneum est, vt gubernator quasi indignus nautas oret, quo eius se gubernationi committãt, vel sapientes ad diuitum fores accedant. Sed qui hoc primus iactauit, profectò mentitus est. Reuera aũt ita natura comparatum est, siue diues, seu pauper ab aduersa valetudine teneatur, vt necessariò fores medicorũ petat, & oẽs qui superioris gubernatione indigent, domos adeant hoĩum gubernare potentium, non gubernatores, si modò alicuius precij sint, orent, vt ab his gubernentur inferiores. Quin si eos qui his tẽporibus Respu. administrãt, cùm eis cõparaueris nautis, quos modò commemorabamus, nõ aberrabis: ac si illos qui ab ijs appellãtur vani, & superstitiosi reconditarũ rerum indagatores, veris gubernatoribus cõparabis, rectè quidem facies. Rectè, inquit, admodum. Ob has igitur causas in his quoq; haud facile est, vt honestũ studiũ ab his probetur, qui contrarijs sunt moribus assueti. Maxima verò & vehementissima philosophiæ calumnia oritur, propter eorum mores qui philosophiæ studia profitentur. ferunt quippe hi qui philosophiam criminãtur, vt ipse ais, plurimos eorum qui ad philosophiam se conferunt, prauos admodum esse: siqui verò eorum cæteris excellũt, esse inutiles: atq; ego hæc tibi concessi, nõn ne? Vtiq;. An non causam exposuimus, ob quã legitimi philosophi esse inutiles videãtur? Certè. Cur autem & plurimi praui sint, vis ne deinceps aperiamus? quod ue philosophiæ culpa nulla est, pro viribus declaremus? Volò equidem. Pergamus ad hæc, repetentes quod suprà induximus, qualem esse natura oporteat eum qui honestus sit bonusq; futurus. Dux aũt eius in primis erat, si memoriæ tradidisti, ueritas, quã sequi oĩno ac passim debet: aut si uanus sit veræ quoque expers philosophiæ sit, oportet. Ita prorsus est dictũ. Vnũ hoc igitur alienum est oĩno ab ijs quæ nunc de ipso existimantur. Alienissimũ. An non decenter hunc in modũ eius causam defendemus? dicentes hoĩem scientiæ cupidum ita natura institutũ esse, vt ad id quod verè est, semper contendat, neque moras trahat in his singulis ac plurimis circa quæ versatur opinio, sed vltrò progrediens non antè quiescat quàm propriã cuiusq; naturã ea animi vi attigerit, qua id apprehendere conuenit. Conuenit autẽ vi quadam cognata. Qua cùm adhęserit, seq; ei quod verè est, miscuerit, atq; inde reuera intelligentiã veritatemq; genuerit, cognoscet vtiq; verum, vereq; viuet atq; aletur. Ex hoc deniq; partu molestia eius omnis cessabit, prius verò nequaquam. Probè admodũ ista dicuntur. An hic vllo modo amabit mendacium? vel oĩno potius oderit? Oderit certè. Nẽpe vbi dux veritas est, malorũ chorũ subsequi, vt arbitror, non dicemus. Quo.n. pacto? Imò verò syncerum sequi iustumq; morem. hunc quoq; dicemus subsequi temperantiam? Scitè. Quinetiam reliquum naturæ philosophicæ chorum quid opus est à principio recẽsere? Recordaris enim ꝙ cum his congruit, vt dicebamus, fortitudo, magnificentia, acumẽ ingenij, atq; memoria. Cùm verò tu obiecisses, ꝙ quilibet necessariò fateri cogeretur quæ dicebamus, verbisq; nostris omissis, cõuersus ad eos de quibus erat sermo, diceret videri se illos partim inutiles, partim oĩ prauitate corruptos: nũc sanè nos huius calũniæ causam perscrutari cœpimus, & cur multi eorũ mali sint, atq; hac de causa rursus legitimorũ philosophorũ naturã repetiuimus, necessarioq; hanc definiuimus. Est ita. Quærendũ est deinceps qua rõne in multis natura philosophi deprauatur (parũ aũt quiddã nos subterfugit.) Nẽpe & hoc aĩaduertendũ, quos videlicet nos malos quidẽ, sed inutiles vocãt. Deinde ẽt qualia hoĩum ingenia sint, quæ hanc imitãtur naturã, eiusq; opus vsurpãt, & indignũ se studiũ ac supra vires aggrediẽtia, delinquũt sæpe, & opinionẽ philosophiæ passim, quã narrabas, inducũt. At quas deprauationes dicis? Ostẽdã si potero profectò id arbitror nobis quẽlibet concessurũ, ingenium tale quale descripsimus, & oĩbus hisce præditũ, qui bus perfectus indiget futurus philosophus, rarò in paucisq; oriri. An non ita existimas? Maximè. Atq; horum etiã paucorum vide quàm multi sint maximiq; interitus. Qui nam? Nam quod pręter cætera auditu mirabile est, vnumquodq; eorum quæ in philosophi ingenio nuper probauimus, habentẽ inquinat aĩum, & plęrunq; à philosophia detorquet: fortitudinem dico, & temperantiã, & cætera quæcunq; narrauimus. Absurdum hoc quidẽ auditu. præterea quæcunq; bona vulgo dicuntur, deprauant aĩum atq; impediunt, forma, diuitiæ, corporis vires, & genus in ciuitate potens, & cætera generis eiusdem. Habes.n. quandã eorũ quæ dico, formulam. Habeo equidem, ac libenter exactius quæ dicis, audirẽ. Vniuersum ipsum rectè comprehendito, ac tibi perspicuum apparebit: neq; absurda tibi quæ de his dicta sunt, videbuntur. Quo istud præcipis? Scimus.n. omne semen & plantarũ & aĩalium, quod non fuerit ea quæ cuiq; conuenit nutritione potitum, neq; tempore, neq; loco, quo generosius ac vehementius, eo pluribus oportunis carere. bono nãque malũ contrariũ magis quàm non bono? Quid nisi est igitur, vt arbitror, consentaneũ, naturam optimam, si sub aduersa forma nutriatur, deteriorem euadere quàm ignauam. Est vtiq;. Hac itaq; rõne dicimus Adimante, aĩos præstantissimo ingenio præditos, si malè fuerint educati, pessimos fieri. An putas infanda scelera, & extremam nequitiã ex ignauo potius ingenio quàm generoso educatione corrupto procedere? Imbecillem verò naturam, ingentium vel bonorum, vel malorum quãdoq; causam fore? Nõ certè. Si ipsa igitur natura philosophi conueniẽtem nanciscitur disciplinã, necesse est eam semper proficiendo ad oẽm peruenire virtutẽ. Sata aũt si fuerit, genitaq; peruersè atq; ita nutrita, ad contraria oĩa rursus delabitur, nisi fortè deorum aliquis eã adiuuerit. An tu quoque putas, quemadmodum multi, verum esse quod dicũt quosdã adolescentes à sophistis corrũpi, corruptores verò eorum

Epilogus.

De non veris philosophis.

rò eorum sophistas quosdam esse priuatos, ac nõ eos potius qui ita loquũtur maximos esse sophistas credamus, qui doceant, talesq; prorsus vnumquenq; & senũ & iuuenum, & virorum & mulierum reddant, quales volunt? Quando id potißimum? inquit. Quando, inquam frequẽtes multi vel in concionibus, vel iudicijs, vel theatris, vel castris, vel alio quodam hoĩum ingenti cœtu cõfidentes, eorum quæ dicta facta ue sunt, alia vituperant, alia laudant, ad vtraq; ingenti cùm tumultu acrius efferuntur, dum explodunt, & applaudunt summo quodam strepitu & clamore: vnde parietes quoq; & laquearia circum resonant altius, suoq; sonitu vehementer exaugent laudãtium ipsorum vituperantiumq; tumultum: tunc adolescentem illum quo animo (quemadmodũ dicitur) hac in turba esse censes? vel quam priuatam disciplinam rumoribus hisce putas obsistere, quo minus ab hmõi vituperationibus laudationibusq; diluta dispersaq; eò protinus feratur, quò fluctus hinc deuehit? Vnde eadem quæ & illi, vt honesta approbabit, eadem quoq; reprobabit, vt turpia. Iisdem præterea quibus illi incũbet studijs, eorumq; euadet persimilis. Necesse id omnino est, ô Socrates. Nõdũ tamen vehementißimam induximus necesitatem. Quam? Quam operibus inserunt, non persuadentes verbis præceptores sophistæq; isti. An non cernis quòd hominem illis non obsequentẽ infamia notant? iactura pecuniarum, mortis supplicio damnant? Summoperè. Quẽ igitur alium sophistam putas, aut quos alios priuatos sermones aduersari istis & resistere posse? Nullius certè orationem. Nullius sanè. Quin & his reniti, summa stultitia est. Neq;.n. fuit vnquam, nec est, nec erit mos alius ad virtutem institutus, præter istorum disciplinam. Humanus, inquam, ô amice. Nam diuinum quidem, iuxta prouerbium, excipiamus. Certò.n. id scito, quisquis immaculatus & integer ex hac constitutione rerum publicarum euaserit, talem diuino auxilio euasisse. Haud aliter mihi videtur. Illud præterea tibi videri debet. Quid nã? Quisq; eorum qui priuatim accepta mercede hoĩes erudiunt, quos quidẽ sophistas, & æmulos artium appellant, nihil aliud docendum putat, quàm multorum sententias in quibus cõsentiunt, quoties congregantur, atq; hanc sapientiam vocat: veluti si quis vasti cuiusdam aĩalis bruti, robusti admodum, & ab hoĩe enutriti, iras & cupiditates singulas obseruauerit, qua ue rõne adire hoc deceat, qua attrectare, item quando vel ferocius est, vel mitius, & ex quibus causis tale fiat. Voces itẽ quas in singulis quisq; solet exprimere. Quibus præterea vocibus aliorũ irritatur id aĩal vel placatur. Postquam verò ob diuturnam consuetudinem percepit singula, peritiam hmõi, sapientiam vocet, & tanquam arte quadam collecta ad docendum se conferat, reuera ignorans quæ potißimum harum opinionum cupiditatumq;, honesta vel turpis, bona vel mala, iusta sit vel iniusta. Nominet verò singula ad ingentis bestiæ illius opinionẽ, bona videlicet quibus delectatur ipsa, mala quibus offenditur: nec aliam prorsus vllam de his afferat rõnem, sed quæ necessaria sunt, iusta nuncupet & honesta: quo verò boni ipsius necessarij ue natura differat, neq; ipse perspexerit vnquam, neq; alijs ostẽdere posit. Siquis, inquam, ita affectus sit, non ne per Iouẽ absurdus præceptor esse tibi videbitur? Mihi verò. An differre tibi ab hoc ille videtur, qui multorũ variorumq; hoĩum in vnum conuenientium iram & voluptates callere, sapientiam esse, ducit, siue in pictura, siue in musica, siue in administrandæ reipu. disciplina? Patet.n. quòd si quis cùm his versetur, eisq; ostendat, vel poesis, vel alterius artis opus, vel ad remp. attinens ministerium, exhibeatq; vulgò iudicandi operis autoritatẽ, vltrà necessaria, Diomedea, vt aiunt, necesitate cogetur ea facere quæ isti probauerint. quod verò bona hæc reuera atq; honesta sin an audisti quandoq; ipsorum aliquẽ rõnem verisimilẽ asignantẽ? Nec audiui quidem vnquam: nec, vt arbitror, audiã. Hæc intuitus oĩa, recordare & illud: Nũ potest vulgus, vel alio dicente admittere, vel ex se attingere ipsum per se pulchrũ, non aũt multa hæc pulchra, & de cæteris eodẽ modò, non quidẽ esse singula hæc quæ patent multa, sed ipsam vnã cuiusq; naturam? Minimè. Philosophus ergo vulgus esse non põt. Nõ. Quinetiã necesse est ab eo philosophantes vituperari. Necesse. Et à quibusq; populo placere volẽtibus. Patet. Ex his ergo quam rõnem seruandi ingenij philosophici vides, vt suo in studio perseuerans, ad finẽ philosophandi deueniat? Sic aũt ex his quæ dicta sunt, cogita. Concessum est, discẽdi acumen, memoriã, fortitudinẽ, magnificentiã ad hoc ingenium pertinere. Planè. Non ne statim apud oẽs talis, in cunctis primus erit, præsertim si corpus natura nactus si aĩo conforme? Nihil prohibet. Volẽt igitur & domestici oẽs & ciues ad sua negotia peragenda hoc vti cũ adoleuerit. Sic certè. Quare præcibus, supplicationibus, honoribus, blandimentis præoccupabunt futurã ipsius virtutẽ atque potentiã. Ita fieri solet. Quid hoĩem talẽ arbitraris tunc effecturũ? præsertim si ampla in ciuitate natus sit, & in ea diuitijs insignis ac genere, honesta præterea indole sit atq; procerus. non ne immensa spe elatũ iri hunc censes? putantẽ se ad res tã Græcorum quàm Barbarorũ gerendas sufficere. Vnde & seipsum extollere, fastidioso habitu lasciuientẽ, inaniq; fastu, & insana inflatũ superbia. Vehementer. Si quis hoĩem sic affectum amicè moneat dicens, mentẽ ipsum nequaquã habere, egere tamen: sed à nullo cõparari posse, nisi se eius adeptioni subijciat, an facilè illũ tantis occupatũ malis, præstare monẽti aures putas? Longe abest. Sin autẽ bonitate naturæ, & illato quodã erga rõnem affectu iuductus aliquis auscultet flectaturq; & ad philosophiam trahatur, quid eos facturos existimamus, qui putãt monitoris illius vsu & cõsuetudine adolescentẽ corrũpi? Non ne & loquendo, & agendo oĩ studio certaturos, vt nec adolescens monitis pareat, nec exhortator ille aliquid persuadeat, eũ tã priuatis insidijs, quàm publicis accusationibus insequentes? Valdè necessarium est. Restabit ergo huic vlla ad philosophandum facultas? Exigua planè. Vides ne haud ab re nos suprà dixisse: philosophicæ naturæ partes, si peruersa adhibita sit educatio, causas esse quodãmodo, vt quis ab eo studio auertatur? quinetiã impedimento esse ea quæ vulgo bona putãtur, diuitias scilicet, & oẽm hmõi suppellectilẽ? Rectè nimirũ est dictum. Hic est, ô mirifice vir, interitus & corruptio talis ac tanta naturæ ipsius ad excellens officium optimæ, quæ quidem rara admodum, vt diximus, reperitur. Atq; huius ingenij sunt hi viri qui nefaria scelera patrant, & priuatim, & publice: atq; itẽ qui sunt & priuatis, & ciuitatibus bonorum ingentiũ authores. Exile verò ingenium nihil vnquã vel priuatim, vel publicè magnũ efficit. Vera nimirũ loqueris. Cũ pleriq; ad philosopandum natura idonei ab hoc studio detorquẽtur, philosophiãq; imperfectam & desolatã destituunt, vitã neque decentẽ, neq; veram ducunt: philosophiam verò tanquã cognatis orbatã, alij quidam ea certè indigni aggredientes, dedecorãt ipsam nimium, eaq; afficiunt infamia, qua notari ipsam à detractoribus illis cõmemorabas, obijcientibus ꝙ eorũ qui philosophiæ dant operã, nõnulli parui facien di sunt, multi verò nequißimi. Dicta certè hæc sunt. Ac meritò dicta. Conspicientes profectò alij pleriq; homunculi sedẽ hanc vacuã quidem, præclaris tamen cognomẽtis dignitateq; illustrẽ, instar eorũ qui ex carcere ad tẽpla confugiunt, libẽter ex artibus ad philosophiã prosiliunt, quicunq; præsertim in artiuncula sua excellunt. nempè philosophia quanquã ita se habet, artibus tamen cæteris dignitate & magnificentia præstat. Quam affectant pleriq;, natura quidẽ imperfecti, & artibus opificijsq; sicuti corpora læsi, sic & aĩos mechanicis ministerijs depresi atque confracti. an necessarium est? Maximè. An censes eos aspectu quicquã differre à fabro ærario, diuite paruo caluo que, qui è vinculis exijt, balneisque se lauit, & noua se veste tãquam sponsum ornau.t, & filiam domini sui

Prouerbium. (margin, beside "prouerbium, excipiamus")

Prouerbium. (margin, beside "Diomedea, vt aiunt")

ni sui inopia pressi, nec alium cui daret habentis in matrimonium sibi coniunxit? Haud lōgè differre existimo. Qualem ex his prolem nasci putandum est? non ne nothā scilicet & abiectā? Necesse est omnino. Homines aūt disciplina indignos, quoties ipsi præter dignitatem adhærēt, quales cogitationes opinionesq; producere dicimus? nōne vt nominare decet, sophismata? nihilq; legitimum, nihil dignum, nihil prudentiæ vere conueniens? Sic omnino dicendū. Itaq; pauci admodū restant homines, Adimante, qui dignè in philosophia versentur: hiq; sunt qui bona indole nati ac benè enutriti, ocium ad philosophiā, vel exilio deprehensi nāciscuntur. vnde philosophiæ aduersis occupationibus liberi, natura duce suis in studijs perseuerant: vel quum magnificus quidam animus angusta in vrbe natus, spretis reipublicæ ipsius muneribus, ac multò magis contemptis, reliquarū artium opificijs, pro naturæ dotibus, ad philosophandū se confert. Foret autem & Theagi familiaris nostri frenum ad cohibendum satis validū. Theagi.n. nostro omnia ita sunt, vt à philosophando excludant. Corporis verò debillitas ipsum à rebus ciuilibus prohibet. Dæmonis aūt nostri signum referre nunc non decet. Vel.n. cuidam alteri duntaxat, vel nulli superiorum contingit. Horum verò paucorum qui cunque gustant quàm dulcis hæc sit beata possessio, & insaniam plurimorū vident: quia videlicet nullus, vt breuiter ita simpliciterq; dicam, rectè quicquam in rebuspublicis agat, neque socius aliqui, & adiutor reperiatur, qui cū defendendæ iustitiæ curam suscipiens aliquis, sospes euadat: sed tanquam homo in bestias incidens, cum nec vnà iniustè agere velit, nec solus ipse omnibus feris possit resistere, antè pereat, quàm quicquam vel ciuitatem, vel amicos iuuet: atque ita & sibi & alijs sit inutilis. Hęc, inquam, oīa quicunque diligenter animaduertunt, quietem agunt, & sua duntaxat curant, ac velut in procella, dū & turbo agitatur, & venti perflant, & offunditur puluere cœlum, intra parietes tuti permanent: aliosq; intuiti nequitia inuolutos, satis habituros se putant, si puri ipsi ab iniustitia & iniquis facinoribus vixerint, & exactis vitæ curriculis bona cùm spe hilares pijq; decesserint. Haud parua certe is egerit, qui ita vitam transiget. Neq; maxima tamen, si nactus non fuerit conuenientem sibi rempublicam. Nempè in ea & ipse proficiet, emicabitq; magis, & priuata simul publicaq; seruabit. Hactenus quam ob causam philosophia calumniam subijt, quod úe iniusta ea calumnia sit, satis dictū arbitror, nisi aliud ipse forsan adieceris. Nihil ad hæc ego præterea dicerem. Sed earum quæ nunc extant rerumpub. quam potissimū philosophis conuenire putas? Nullā prorsus, atq; idcirco cō queror, quia nullā video ex his quæ nunc extant rerumpu. instituionem ingenio philosophi dignam. Quamobrem mutari hanc naturā ac verti necesse est. Vtq; peregrinū semen in alienum solum iactū debilitatur, ac degenerans ad indigenā vertitur loci seminisq; naturā, ita & hoc genus propria nunc amissa virtute, in alienā speciē permutatur. Sin autē optimam rempu. nanciscatur, sicut & ipsum est optimū tunc demū diuinū quiddā se esse, reliqua verò humana oīa tam ingenia quàm studia, declarabit. Videris aūt mihi statim quæ nā ista resp. sit, quæsiturus. Haud rectè pręsagisti. Non.n. hoc abs te desiderabā, sed nunquid hæc ipsa sit quā in condenda ciuitate induximus, án alia? Quo ad alia quidē hęc ipsa. hoc aūt tunc etiā dictum est, oportere aliquid inesse semper in ciuitate, quod rōnem reip. eandem habeat, quā & tu legislator habebas, dū leges conderes. Dictū planè. Non satis tamen explicatum. Quippe nos oratio vestra deterruit, obijcēs prolixā hanc & arduā demonstrationem fore. Nā quod sequitur, haud dictu facile est oīno. Quid istud? Qua potissimū rōne ciuitas philosophiā suscipere debeat, adeò vt non perdatur. Nā magna quælibet fallacia esse solent, &, vt vere prouerbio fertur, pręclara difficilia sunt. Verū tamen quū istud inter nos cōstet, finē iam accipiat demō-

Prouerbium.

stratio. Facultas fortè deerit mihi, voluntas certè nunquam. Tu verò præsens studium meū intelliges. Aduerte, age, & nunc qūàm promptè & intrepide sim dicturus, quod contrà ac nunc fit, ciuitatem oporteat studium hoc attingere. Quo nam pacto? Equidem hoc tempore adolescentuli quū statim à teneris annis inter rei familiaris quæstuariæq; negotia difficilimā huius studij partem aggrediantur, paulò pòst discedunt, ēt qui sapientiæ apprimæ studiosi fore existimātur. Difficilimā verò partē, inquā, peritiā disserendi. Deinde verò si ab alijs id agentibus, acciti auditores fieri patiantur, magnū quid cogitāt, exequendumq; obiter putāt. In senectute verò, exceptis paucis, multo magis quàm sol Heraclitius extinguūtur, quū nunquam iterum accendantur. Quid ergo agendū? Contra oīno. Nam iuuenes ac pueros puerile disciplinā philosophiamq; tractare conuenit, corporumq;, quatenus adolescant, firmenturq; ad philosophiæ ministeriū, curā agere, procedente verò ætate, in qua aīa iam perficitur, exercitationes augere. Cum aūt vires ex vetustate defecerint, tūc à ciuilibus militaribusq; laboribus liberi, tāquam emeriti & immunes ad votum viuant, nulloq; certo officio sint astricti, quicunq; feliciter victuri sunt, & post migrationem animæ, fortè suscepturi anteactę vitę conuenientem. Promptè admodū reuera loqui mihi videris, ò Socrates. Arbitror aūt plurimos quū hæc audiuerint próptius quoq; repugnaturos abs te minimè persuasos. Et in primis Thrasimachū id acturum existimo. Ne mutuę inter me & Thrasymachum beneuolētia insidieris. Nā nuper amici effecti sumus, nec eramus antea inimici, neq; verò, antè desistemus, quàm huic & alijs persuadeamus, vel saltem agamus conferens aliquid ad eam vitā in quam cùm peruenerint hæc dicta reperient. Breue ad tempus dixisti. Imò verò ad nullum, si ad vniuersum id conferatur. Quòd autē multi his quæ dicta sunt, fidem non pręstent, nihil mirum. Nunquam enim quod modo dictum est: euenisse viderunt sed talia quædā verba potius de industria in similitudinem quandā composita, nō casu vt nuuc concurrentia. Virum aūt quoad fieri pōt virtute perfectū, ac summopere factis tali quadā in ciuitate potentem, nunquam aut vnum, aut plures intuiti sunt. An putas? Nullo modò. Neq; vnquam, ò beate sermonibus aures adhibuerūt honestis ac liberis, quibus obnixe, & omni studio noscendi gratia verum inquiritur. hæc autem plena versutijs, & subornata litigiorū machinamenta nihil aliud appetentia quàm opinionem, inanem gloriam, contentionē, tam in iudicijs quàm priuatis colloquijs, omittuntur. Non certè. Quamobrem cum hæc ipsi præuideremus metueremusq;, veritate coacti diximus, neq; ciuitatem vllam, neq; rempublicam, neq; virum perfectum fore prius quàm paucis hisce philosophis, qui nec mali, nec inutiles sunt, vt vulgo existimantur, necessitas quædam fortè contigerit, vt seu velint, seu nolint, ciuitatis curā suscipiant, vel à ciuibus exaudiātur, vel saltem his qui dominantur, aut eorum filijs, diuina quadam inspiratione, veræ philosophiæ verus amor inhæserit. Quòd autem horum vel alterum, vel vtraq; impossibilia sint, demonstrari nō posse arbitror. Alioquin iure ipsi irrideremur, quasi res pro animi voto effingentes. An non ita? Ita prorsus. Siquando igitur olim infinito tēpore anteacto, uiri in philosophia præstantes necessitate impulsi, rempublicā gubernarunt, vel hisce tēporibus regunt barbarica quadā in regione nobis inacessibili, vel in futurum administrabunt, in hoc certè rerum statu procul dubio asseueramus rempublicā suprà descriptā, fuisse, esse, ac fore. Quādo ciuitati hæc Musa præsit, fieri certè id potest, neq; nos impossibilia fingimus. Difficilia tamen hæc esse à nobis quoq; cōcessa fuerunt. Mihi quoq; ita videtur. Addes forsitan, vulgo id nō videri. Fortè. Ne vsqueadeo vulgus culpes, ò vir beate. Verū quid eos opinaturos existimas, si nō cōtentonis studio, sed amicis monitis, dissoluta philosophiæ aduersa calūnia, ostēdas quos potissimum

potissimum viros appellas philosophos, & vt nuper distinguas, & ingenium ipsorum & studium, ne te suspicentur eos dicere, quos ipsi cogitant: vel si ita conceperint, falli eos opinione dixeris, nec ad proposita respondere? an censes, inquam, aduersus mitem virum irritari aliquẽ? aut hominem sine inuidia & malignitate, viro non inuido inuidere? Equidem pro te respondeo, non in multitudine hominum, sed in paucis admodum, adeo immitem inesse naturam. Idem & ipse cogito. An & hoc cogitas? Causam ob quam mulitutdo philosophiã iniquo animo fert, eos esse qui cùm inepti ad philosophiam sint, eã pro fessi homines, conuitijs passim lacessunt, & quasi inimicitijs delectentur, semper de hominibus obloquuntur, rẽ agentes philosophię minime congruam. Omnino. Neq; .n. viro illi, ò Adimante, qui omnem mentis aciem ad ea quę verè sunt, direxit, ocium superest, quo negotia hominum inferiora respiciat, cumq; illis pugnans, inuidiã sibi & maleuolentiam conflet. Sed ea quæ semper eundẽ seruant ordinem contemplatur, quæ neq; inferunt inuicẽ, neq; patiuntur iniuriam: omnia verò ornate, & secundũ rationẽ disposita sunt. Atque hęc imitatur, seq; his quàm simillimum reddit. An putas fieri posse, vt illud non imitetur aliquis, cui cùm amore admirabundus adhæret? Nullo modo. Quare quum philosophus diuino atq; decoro frequenter adhæreat, diuinus ipse atque decorus, quo ad homini possibile est, efficitur. Calũnia verò in omnibus multa. Sic est oĩno. Si ergo necessitate aliqua inducatur, vt ea quæ illic intuetur, ad mores hoĩum priuatim & publice transferat, neq; se tantũ, sed & alios formet, nũquid inertem temperantiæ, iustitiæq;, & vniuersæ popularis virtutis opificem, fore ipsum existimas? Minimè. Si sentiat vulgus vera nos de hoc perhibere, an philosophis succensebit? nobisq; nòn credet dicentibus, non aliter ciuitatem fore beatam, q̃ si eam qui diuino vtantur exemplo, pictores forment? Nequaquã succensebit, si senserit. Verùm quem pingendi modũ dicis? Cùm pictores hi ciuitatem, & mores hominum, quasi tabulam quandam acceperint, in primis eam purgabunt, quod nequaquam facile est. An nescis hoc præcipuè ab alijs philosophos discrepare, quòd neq; priuatũ, neq; ciuitatem tangere, neq; leges condere tentant, antequã vel hæc purgata susceperint, vel ipsi purgauerint? Et rectè quidẽ. An non describere eos post hæc putas reip. formam? Quid ni? Deinde agentes hæc vt arbitror, ad vtraq; frequenter respicient, ad illud scilicet quod natura iustum, honestũ & temperatum existit, cæteraq; hmõi, atq; iterum ad humana: & ad superioris illius exemplar humana disponent, ex hoĩum officijs naturam humanam cõtemperantes, ad figuram eius, quod Homerus quoq;, cùm in hoĩbus fit, Dei speciem & imaginẽ similitudinemq; appellauit. Scite. partim ergo delebunt philosophi, partim etiam colorabunt, quousq; humanos mores quã maximè fieri potest, Deo in amore coniunxerint. Pulcherrima nimirum hæc est pictura. An persuademus illis, quos inuehi in nos dicebas talẽ esse rerũpublicarũ pictorem, eũ virum quem suprà apud eos laudauimus, illiq; indignati sunt q huic ciuitatẽ gubernandã cõmitteremus, nunc verò æquiori aĩo hoc audiunt? Et maximè quidẽ, si sapiunt. Qua nunc in parte nobis aduersabuntur? Vtrum eorũ quæ sunt, veritatisq; ipsius amatores non esse philosophos asserent? Absurdũ quidẽ id esset. An fortè negabunt naturã philosophorum quã narrauimus optimi ipsius esse familiarem? Neq; hoc quidem. Quid verò? hanc cõgnitis instructã officijs, absolute bonã fore, ac præ cæteris sapiẽtiæ proximã, renuẽt? Vel eos probabunt magis quos ipsi secreuimus? Nequaquã. An succẽsebunt adhuc dicentibus nobis, q nisi philosophorum genus ciuitatis suscipiat gubernacula, nec ciuitati, nec ciuibus erit requies vlla, finisq; malorum? nec respub. quam oratione describimus, in lucem exorietur? Fortè minus. Vis ne dicamus eos non parum, sed prorsus mites, persuasosq; fuisse? ne fortè erubescẽtes aliquid aliud confiteantur. Absq; dubio. Hoc igitur isti persuasi iam sint. De hoc aũt quis ambiget, quin regum potentiumq; virorum filij philosophi nasciturí nõ sint? Nemo. Posset aũt quis adijcere, q etiam si tales nascãtur, inquinari eos necesse sit. Quòd enim seruari à maculis purũ arduum sit, nos quoq; concedimus. Quis autem illud insuper addet? in omni tempore ex oĩbus hominibus ne vnũ quidem vnquam integrũ immaculatumq; euadere posse? Nullus hoc dixerit. At verò vnus natura sic institutus, ciuitatemq; nactus obedientem, sufficiens est ad hæc oĩa perficienda, quę nunc, vt impossibilia reprobantur. Sufficiens vtiq;. Pono, si princeps aliquis leges & officia, quæ narrauimus, mãdet, haud impossibile est ciues his obsequi velle. Non certè. Atqui sentire & alios eadem, quæ & ipsi sentimus, nũ mirum, aut impossibile est? Non, vt arbitror. Quòd aũt optima hæc sint, siquidẽ possibilia, satis supra est, vt arbitror, disputatum. Satis. Quare ex his quæ dicta sunt, sequitur, vt optima futura sint, quæ de legibus ferendis prædiximus, si agentur difficilia itẽ factu, non tamen impossibilia. Sequitur planè. Postquã vix tandem finem his imposuimus, ad reliqua iã pergendũ, qua rõne videlicet, quibus ue disciplinis & studijs instructi erunt huius nostræ reip. seruatores, & qua in ætate singuli singula exercebunt. De his certè iam dicendum. Haud quaquam sapiẽtes à me actum est, cùm in superioribus reliquerim matrimoniorum difficultatẽ atq; molestiam, filiorumq; procreationem, & constitutionem principũ. noscebã.n. quàm inuidiosa res esset, factuq; difficilis, vel omnino vera. Nunc aũt nihilo minus transigere hæc cogimur: atq; ea quidẽ quę ad mulieres ac filios pertinent, iam peregimus: quæ verò ad principes, tanquã, à principio rursus percurrenda videntur. Diximus aũt, si memoria tenes, amatores eos ciuitatis esse oportere, in voluptatibus doloribusq; probatos, atq; ex hoc proposito, neq; laboribus, neq; metu periculorũ, neq; mutatione alia dimoueri. Eum verò qui hoc nequeat, abdicare oportet: at illum qui passim syncerus & incorruptus euadit, tanquã aurum in ignis examine comprobatum gubernandæ ciuitati præficere, muneribusq; ornare & viuentẽ & mortuum. Præmia verò talia sint, qualia cõiter dicta sunt, breuiter hoc percurrente, & quasi tergiuersante sermone: quippe cũ res, vt nunc sunt, mouere timeremus Vera loqueris. Memini equidem. Verebar.n. ò amice, quæ ausus sum, dicere. Nos verò in pręsentia id asserere audeamus, quòd custodes dilgentissimi, optimi esse debent philosophi. Ratum id habeatur. Animaduerte quàm pauci tales erunt. Illius siquidẽ naturæ partes quã inesse illis oportere diximus, vnà rarò concurrunt, & vt plurimũ disiunctæ nascuntur. Quo pacto id ais? An ignoras quòd ijdem hoĩes, dociles, memores, ingeniosi, acuti non sunt, ac etiã fortes, atq; magnanimi, vt moderatè, tranquillè, constanter viuant? Tales siquidẽ viri acuminis ipsius feruore quocunq; contigerit, proferuntur, stabilitatis oĩs & grauitatis expertes. Vera loqueris. Habitus aũt ipsi animorum stabiles, & à leuitate penitus alieni, quorum in grauitate maximè confidendum, vtpotè qui in bello intrepidi sunt, vt in his immobiles sunt, ita ad disciplinas tardiores & habetes. Torpent siquidem atq; oscitant, quoties eis est contemplationi inuigilandum. Est vt dicis. Nos autem in superioribus principem oportere diximus, vtrorũq; optima rõne participem esse. Alioquin nõ esse illi supremã disciplinam exhibendam, neque honores magistratusq; impertiẽdos. Rectè. Nõne rarò hoc euenturũ existimas? Rarò admodũ. Examinare igitur futuri principis oportet ingenium in his quæ suprà diximus, laboribus, timoribus, voluptatibus. Addimus prætereà, quod suprà dimisimus, oportere videlicet illud ĩ disciplinis plurimis exercere: vt pateat nũquid maximè ipsius doctrinæ percipiẽdæ sit cõpos, an deficiat potius, queẽadmodum qui in alijs operibus trepidant, atq; deficiũt. Ita certè inuestigare decet. verũ quã maximã doctrinã vocas? Meministi puto

cùm

cùm tres in aïa species posuissemus, quid iustitia esset, tẽperantia, fortitudo, sapientia, nos definientes, inuicẽ conuenisse? Si non recordarer, haud dignus essem qui reliqua abs te audirem. An & illud memoria tenes, quod antè hæc dictum fuit? Quid nam? Diximus certè ampliori quodam alio orationis circuitu exactius ea posse cognosci: verùm commodius esse, vt demonstrationes superioribus magis cõsentaneas induceremus. Quod & vos sufficere respõdistis. Atq; ita tunc ea pingui Minerua, vt mihi visum est, tractata sunt. Sin autẽ placet vobis, ipsi hoc dicite. At satis mediocriterq; dictũ & mihi, & alijs est visum. Sed in his rebus, ò amice, modus quancunq; veritatis partem omiserit, immoderatè fit. nil. n. deficiens vllius est mensura, quanquam nonnullis quandoq; videtur sufficienter statim esse tractatum, neq; longiori inquisitione opus esse. Permultis id propter socordiam accidit. Vitium hoc à custode ciuitatis & legum esse debet alienissimum. Consentaneum. Ergo amplior quidem amici huic agendus circuitus, neq; breuior discẽdo quàm exercitando impendenda est opera: alioquin, vt paulò antè diximus, ad summæ penitusq; necessariæ doctrinæ finem nunquam perueniet. An hæc maxima non sunt? Estq; aliud insuper iustitia, & cæteris quæ narrauimus excellẽtius? Nempè præstantius. Et horũ quidem ipsorũ nequaquam decet adũbrationem quandam qualẽ nunc, aspicere: sed absolutam rõnem comprehendere. An non ridiculum. i. in rebus minimis omne studium ponere, & obnixè contendere, quo quàm diligentißimè, & syncerissimè peragantur: in maximis autẽ leuẽ operam satis esse putare? Ridiculũ prorsus. At. n. putas aliquem quieturũ, nisi abs te nunc exquirat, quæ nam disciplina illa sit, quã maximam vocas, & circa quid versetur? Non equidem. Sed & ipse interroga, quanquã sæpenumerò te arbitror audiuisse. Nunc aũt, vel non aduertis, vel potius interturbare me tuis scrupulis cogitas quod ego potius arbitror. Nam sæpe audisti boni ideam esse maximam disciplinã. Qua quidem & iusta, & alia si vtantur, vtilia, & conducibilia fiunt. Atq; hoc fermè dicere me velle scito, & istud prætereà, ꝙ ipsam nõ sufficienter agnoscimus. Sin verò ipsam nescimus, & sine ipsa alia quam maximè nouerimus, scito nullam ex alijs nobis vtilitatẽ fore: sicut neque prodesset nobis quicquã, quod sine bono possideremus. An maius quid esse putas, sine possessione boni alia oĩa possidere, quàm sine boni ipsius & pulchri intelligentia, cætera intelligere? Nõ certè. Pluribus verò bonum voluptas videtur, elegãtioribus sapientia. Proculdubiò. Quin etiam & hoc nosti, ꝙ qui sapientiam bonum existimãt, si interrogentur, quæ nã potissimũ sapiẽtia, declarare nequeunt, sed coguntur tandem boni sapientiam dicere. Quã ridicula responsio. Cur nõ ridicula videatur, si cùm nos vituperẽt quòd ignoremus bonũ, de bono rursus nobiscum tanquã intelligentibus illud loquantur? Aiunt. n. bonum esse, sapientiã boni, quasi nouerimus, quid ipsi dicant cũ boni nomen pronunciant. Vera loqueris. Qui verò bonum voluptatẽ esse definiunt, nũquid minus errãt quàm cæteri? Nõne & isti coguntur fateri voluptates esse malas? Valdè. Eadem igitur & bona esse, & mala, fateri coguntur, An non? Planè. Non ne constat plurimas circa hoc, & maximas ambiguitates consurgere? Constat. Nõ ne & hoc perspicuũ? quod quæ iusta, & honesta videtur, et si nõ sint, multi eligerent agere, possidereq;, & videri hominibus hæc habere: nemo aũt satis habere se putat si quæ bona duntaxat videtur possideat, sed quæ reuera bona sint, oẽs quærunt, opinionẽ verò in his quisq; contẽnit? Et maximè quidem. Bonũ quidem aïa omnis expetit, eiusq; gratia agit oĩa, augurans esse aliquid: dubitat tamen, neq; sufficienter quid sit cõprehendere põt, neque fidei stabili inhærere, quali vtitur circa alia: atq; idcircò & in alijs fallitur, cũ quid vtile sit, iudicare pergit. An circa id cũ tale sit ac tantũ, similiter cęcos esse debere dicemus illos quoq; præstantissimos in ciuitate viros, quibus vniuersa committimus? Minimè oĩum. Reor equidem, cum qui nesciat, vt nunc ferè accidit, qua ratione iusta & honesta, bona sunt, haud multi faciendum sanè custodẽ seipsum exhibere posse. Auguror aũt neminẽ ipsa prius quàm bonum sufficienter cognosciturum. Scitè augураris. Perfectè igitur disposita nobis erit Resp. si custos horũ peritus eam reget. Ita necesse est. Verùm tu, ò Socrates, vtrum bonum ipsum dicis esse scientiam, vel voluptatem, vel aliquid aliud præter hæc? Iandiu compertum habeo Adimante tibi nõ satis fore, si sententias aliorũ retulero. Haud decere mihi videtur, ò Socrates, opiniones aliorũ referre posse, suam verò nequaquam, hoĩem præsertim tãdiu in his versatũ. An decere putas, vt de ijs quę quis ignorat, quasi sciens loquatur? Nullo modo quasi sciens, sed vt quasi ex opinione proferens quæ sentit. An nescis opiniones omnes absq; scientia turpes esse, quarũ quæ optimæ, cæcæ sunt? an eos qui absq; intelligentia verum aliquid opinãtur, differre ab illis existimas, qui licet cæci sint, recto tamen tramite gradiũtur? Nihilò. Vis ergo turpia contemplari cæcaq;, & obliqua, cùm liceat ex alijs perspicua pulchraq; audire? Age per Iouem Socrates, ne desistas, cũ ad calcem ferè perueneris. Sufficiet. n. nobis, si quemadmodũ de iustitia temperantiaq; & alijs tractauisti, ita quoq; de bono tractaueris. Mihi quoq;, ò amice, valdè sufficiet. At vereor ne vires deficiant, atque ego supra vires ausus, ineptior appaream, risumq; audientibus moueam. Ceterum, ò viri felices, quid ipsum bonũ sit in præsentia dimittamus. Est. n. vt mihi videtur, præsentem supra contemplationẽ. Quis aũt appareat boni ipsius filius, quisq; simillimus ei sit, si vobis placet, dicam: sin minus, dimittã. Dic age. patrẽ verò posteà declarabis. Vellẽ equidem, vt & ipse explicare possem, & vos percipere, non solũ boni partus vt nunc, sed ipsum bonũ. Hũc ergo ad præsens partũ boni ipsius filiumq; accipite. Cauete tamẽ, ne inscius ipse vos decipiam, vanam reddens de filio rationem. Cauebimus id pro viribus. Dic modò. Dicam equidẽ, si prius repetamus inuicẽ cõfirmemusq; quæ suprà memorata sunt, & aliàs sæpenumerò dicta. Quæ nam? Multa quidẽ pulchra, & multa bona, & singula similiter esse dicimus, & oratione distinguimus. Dicimus profectò. Atqui & ipsum pulchrũ, & ipsum bonum inducimus, ac similiter in oĩbus, quæ vt plura ponebamus, vnũ rursus ponimus secundũ ideã vnã cuiusq; tanquã vna sit, & quod vnumquodq; est, appellamus. Vera hæc sunt. Et hæc quidem videri dicimus, non aũt intelligi: ideas aũt intelligi, non videri. Sic est oĩno. Qua potẽtia è multis quas habemus, quæ patent oculis cernimus? Visu. Non ne & auditu quæ audiuntur, & alijs sensibus omnia quę sentiuntur? Quid ni? Nunquid animaduertisti quàm perfectã sensuũ autor vim fabricauit ad id quod videre, & id quod videri dicimus? Non satis. Sic autem cõsidera. Est ne auditui, atq; voci alio genere opus ad hoc, vt ille quidẽ audiat, hæc audiatur? Quo tertio absente, ille non audiet, ista non audietur. Nequaquam. Arbitror equidem, neq; alijs multis, ne dicam nulli, tali quodã opus esse. An tu talẽ aliquã vim reperis? Minimè. An non aduertis visus ipsius & eius quod visui subiacet vim, tali aliquo indigere? Quo pacto? Præsente oculis visu, ipsisq; ad spectandum directis, præsente item colore, nisi adsit & genus tertium propriè ad hoc natura aptum, neq; visus videbit quicquã, neq; videri colores poterunt. Quid nam id esse dicis? Quod tu lumen vocas. Vera loqueris. Profectò visibilis ipsius vis, & videntis potẽtia iugo quodam aliorũ oĩum coniugantiũ maximè honorando iunctæ sunt, non exigua quadam specie, si modò contẽnendũ nõ est lumen. Longè abest, vt contemnendũ sit. Quẽ potissimũ deorũ cœlestium huius causam putas, cuius lumen efficit, vt & visus noster q̃ optimè cernat, & oculis obiecta cernantur? Quẽ tu putas & alij. Nempè de sole interrogas. Ita verò ad hunc Deum se visus habet. Quõ? Visus sol non est, neq; oculus cui inest visus, sol est. Non certè.

Ideæ præstantia, & vtilitas in cognoscendis rebus.

Quæstio de bono difficillima.

Filius boni hoc est sol.

De medio inter sensum & sensile.

Lumẽ medium inter visum & colorem.

Sol vt intercedat inter visum, & visibile.

certè. Sed ex oĩbus ſenſuũ organis id maximè ſolis particips. Multũ ſanè. Nõne & vim quam habet, ex ſole infuſam ſeruat? Prorſus. Quinetiam ſol viſus non eſt. Cauſa verò ipſius eſt, ab eo proſpicitur. Sic planè. Nunc me vocare boni filiũ dicito, quem ipſum bonum in hac ſecũ genuit cõparatione conſimilẽ: vt quemadmodũ ipſum in loco intelligibili ad intellectũ, & ea quæ intelliguntur, ſe habet, ſic & iſte in loco viſibili ad viſum ſe habeat, & ad ea quæ videntur. Quo pacto? Latius explica. Oculi porrò, quoties non ad ea vertuntur, quorũ colores diurnus fulgor illuminat oſtenditq́;, ſed ad illa quæ nocturnis radijs attinguntur, cæcutiunt hallucinanturq́;, & propè cæci eſſe videntur, ac ſi purus in illis viſus nõ inſit. Sic accidit. Quoties verò ad ea quæ ſol illuſtrat, perſpicuè cernũt, iiſdemq́; ipſis in oculis eſſe viſus apparet. Eſt ita. Sic & de aĩo cogita. Quando.n. illi inhæret in quo veritas & ipſum ens emicat, intelligit illud cognoſcitq́;, & intellectũ habere videtur. Sed cũ ad id fertur, quod tenebris eſt permixtũ, quod videlicet generat atq; corrumpitur, eius obtunditur acies, opinionesq́; verſat varias, ac mentis expers eſſe videtur. Sic apparet. Illud igitur quod veritatẽ illis, quę intelliguntur præbet, & intelligenti vim ad intelligendum porrigit, boni ideam eſſe dicito, ſcientiæ & veritatis, quæ per intellectũ percipitur, cauſam. Cum verò adeò pulchra duo hæc ſint, cognitio ſcilicet ac veritas, ſi bonũ ipſum aliud quàm iſta & pulchrius æſtimabis, rectè putabis. Et quemadmodũ lumen ac viſum ſolis ſpeciẽ quandã habere exiſtimare decet, ſolem verò ipſum eſſe nequaquam: ita cognitionem & veritatẽ, boni ipſius ſpeciem habere quidem aliquam, eſſe verò ipſum, minimè. Auguſtior.n. eſt ipſius boni maieſtas. Decus narras inæſtimabile, ſi ſcientiam quidem & veritatem præbet ipſum, verùm decore hæc ſuperat. Neque enim voluptatem ipſum eſſe dicis. Bona verba quæſo. Atq; ita planius eius imaginem contemplare. Quomodo? Solem quidẽ dices, vt arbitror, ijs quæ videtur non modo videndi prębere potentiam, verumetiam generationem, augmentũ, nutritionẽ, cùm ipſe tamen generatio non ſit. Quo enim pacto? Atque ita dicas bonum ijs quæ cognoſcuntur dare, non modo vt cognoſcantur, ſed eſſe inſuper & eſſentiam elargiri, cum ipſum eſſentia non ſit, ſed ſupra eſſentiam, dignitate ipſam & potentia ſuperans. Aedepol mirabilis hic exceſſus. Huius certè tu cauſa es, qui me compuliſti ad ea quæ mihi de hoc viderentur aperienda. Neque dum etiam deſiſtas, ſed abſolue pręcipuè ſolis comparationem, ſiquid eſt prætermiſſum. Atqui multa prætermittuntur. Ne minimũ quid omittas. Reor equidem multa præterea ſuperfore, veruntamen quotcunq; ad præſens referri poterunt, haud ſponte dimittam. Ita precor. Cogita duo hæc eſſe, & vnum quidem in genere locoq; intelligibili regnare, alterum inuiſibili, ne ſub cœlo, inquiens, videar te circa nomen decipere. Attamen ſpecies duas habes, viſibile ſcilicet & ipſum intelligibile. Habeo equidem. Perinde ac ſi acceperis lineam in duas æquales ſectam portiones, & vtranq; rurſus partem ſimili rõne diuiſeris: ita nũc oblatũ tibi genus vnum viſibile, intelligibile alterum, in duo rurſus ſecundũ claritatem & obſcuritatem vtrunq; diſtingue. In genere quippe viſibili portio vna imagines continebit. Voco autẽ imagines, primum vmbras. Deinde ſimulacra quæ in aquis apparent, & quæ in corporibus dẽſis, lenibus, terſis ac lucidis, & omne quodcunq; tale, ſi tenes. Teneo. Portio verò altera comprehendet ea quorum hæ ſimilitudines quædã ſunt, animalia videlicet quæ apud nos ſunt & plantas, & vniuerſum fabricæ genus. Sic pono. An vis præterea ſecundum verum & non verum dicere genus hoc diſtinguĩ? vt quemadmodum ſe habet quod opinione fingitur ad id quod ſcientia noſcitur, ita ſimulacrũ ad illud cuius eſt ſimile? Valde. Cõſidera iterũ intelligibilis ſectionem. Quo pacto? Vnum quidem ipſius genus eſt quod inquirit animus his vtens velut imaginibus quæ prius diuiſa ſunt, compulſus ex ſuppoſitionibus nõ ad principiũ, ſed ad finem procedere. Alterum verò quod excogitat animus, ex ſuppoſitione procedens ad principiũ non ſuppoſitũ, nec imaginibus vtens quibus ad genus alterũ vti ſolemus, ſed in ipſis ſpeciebus per ipſas progrediens. Haud ſatis quæ dicis intelligo. At.n. facilius per hæc intelliges. Arbitror te nõ latere, quòd qui circa geometriã & arithmeticã & cęteris generis eius verſantur, ſupponunt quidẽ par & impar & figuras ac tres ſpecies angulorũ, & horũ ſimilia in argumentationibus ſingulis, & his poſitis tã quã cuilibet manifeſtis, rõnem de his nullã exigendã putant. Atq; hinc incipientes ad alia iã deſcendunt, & ad illud tandẽ perueniunt quod quærebant. Prorſus id noui. Enimuerò & illud noſti, quòd & ſupradictis ſpeciebus vtuntur, deq; illis verba faciũt: quanquã non ad eas mentẽ dirigunt, ſed ad illa potius quorũ iſta ſimulacra ſunt, ad quadrangulũ ipſum videlicet, ipſumq́; diametrũ, non ad ea quæ ſcribunt. Et in alijs eodẽ modo, ſpeciebus quidẽ hiſce quas deſcribũt figurantq́;, quarum & vmbræ ſunt, & in aquis imagines, tanquam imaginibus quibuſdam vtuntur, affectantes illa conſpicere, quæ non aliter quàm cogitatione percipiuntur. Vera loqueris. Hanc generis intelligibilis ſpeciem ſuprà dicebam, ad cuius inueſtigationem cogi aĩum ſuppoſitionibus vti, ad principium non euntẽ, vtpotè qui ſuprà ſuppoſitiones aſcendere nequeat, vtaturq́; imaginibus his quæ ex inferioribus ſunt ad ſuperiorũ ſimilitudinẽ cõparatę, atq; ita opinione cõceptæ diſtinctæq́; ſunt, quaſi ad illa perſpicuè cõferant. Intelligo equidẽ dici abs te quod in geometria & alijs eius germanis artibus fieri ſolet. Alterã intelligibilis partẽ ad illud referre me ſcito, quod ipſa ratio per demõſtrãdi facultatẽ attingit, dum ſuppoſitiones nõ pro principijs habet, ſed reuera pro ſuppoſitionibus accipit, tanquã gradibus quibuſdã & adminiculis vtẽs, quouſq; ad illud quod non ſupponitur, ad principium videlicet veniẽs vniuerſi ipſum attingat, & rurſus adhæreat illis quæ principio hærent, atq; ita ad finẽ vſq; perueniat, nullo prorſus ſenſibili vtens, ſed ipſis ſpeciebus, per ipſas, atq; ad ipſas progrediens. Intelligo tandem, quanquam minimè ſufficienter, vt cuperem. Videris.n. mihi magnum opus proponere. Moliris quidẽ differere, partẽ illam verè exiſtentis & intelligibilis generis, quã per demonſtrationis ſcientiã ſpeculamur, illa eſſe clariorem quam ex illis ſcientijs, quæ artes appellantur, inueſtigamus. In quibus pro principijs ſuppoſitiones habentur, & qui iſta conſiderant, cogitatione coguntur non ſenſibus intueri. Quoniam verò ad principium non aſcendunt, ſed ex ſuppoſitionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquã videntur, licet cũ principio intelligibilia ſint. Videris aũt mihi geometricarũ & ſimilium rerũ habitum cogitationẽ potius appellare quàm intellectũ, quaſi cogitatio inter opinionem & intellectũ medium teneat. Sufficienter admodum percepiſti. Atq; ad has quatuor proportiones, quatuor itidem animi affectiones accipe. Intelligentiã quidẽ ad ſupremum ipſum, ad ſecundum cogitationem, ad tertiũ fidem, ad poſtremum verò aſſimulationẽ ſiue imaginationem. Hæc præterea inuicẽ alternæ ratione proportionis ordina, vt ita hæc claritatem participent, quemadmodum illa circa quæ ſunt, veritatem. Intelligo equidẽ, & quod dicis admitto, & ut iubes ita diſpono.

Quomodo bonum genuit filium ſibi conſimilem.

Vt viſus ad ſolem, ita anima & intellectus ad bonum & intellectum.

DIALOGVS SEPTIMVS DE IVSTO.

Marſilij Ficini Argumentum.

SApientes diuino ingenio prædit i omne mentis ſtudium à terrenis ad cœleſtia, à mobilibus ad immobilia, ab his quæ ſentiuntur, ad illa quæ ſuperant ſenſum pro viribus conuertetunt. Conſiderantesque mundi machinam & vnam eſſe, & mirabiliter

mirabiliter ordinatã, neque tamen ex seipsa posse consistere, cùm ex diuersis componatur atque mutetur, merito cognouerunt ab alio dependere: ab alio inquã vno, atq; sapientissimo, qui & vnum conficiat opus ex multis, & id vnum vbique ordinet sapienter, regat præterea & potenter, opus videlicet ingens atque multiplex, motu quidem perpetuo, atque rapidissimo, non tamen aberrante reuolutum: ducat quoque benignissimè singula ad bonum mirifica tum commoditate tum facilitate currentia. Quamobrem communi quadam conceptione Deum esse pariter cõsenserunt, vnum vniuersi regem potentem & sapientem atque clementum: quem & terreni reges, rerumque publicarum gubernatores pro viribus debeant imitari. Post communem hanc de Deo conceptionem gemina rursus via ad Deum cœperunt planius atque proprius proficisci, per alteram quidem negando, per alteram referendo. Nam illa quid ipsum bonum, id est, quid Deus non sit argumentantes, probauerunt neque esse quicquam ex his quæ capiuntur sensibus, neque ex his quæ mente comprehenduntur. In hac autem & creaturas ad creatorem, & vicissim creatorem referentes ad creaturas, excogitauerunt qua ratione & creator singula faciat atque perficiat, & creaturæ ad ipsum sese vel habeãt, vel imitari, vel consequi possint. Hactenus procedere philosophantis ingenium Plato noster & in Parmenide monstrat, & libro superiore cõfirmat. Quod Dyonisius quoque Areopagita maximè comprobat. Procedere in quam hucusque tum radio quodam ab initio menti semel infuso, tum accedente lumine diuinitus mentes assiduè collustrante. At verò quid ipsum in se bonum sit, id est diuina substantia, quemadmodum & in Parmenide, & hic ostendit, nemo per eiusmodi vias assequi potest, solùm verò per has illuc denique peruenire, vbi diuinum bonum ob solam benignitatem suam amatorem suum proprius accedentem & propria luce format, & calore fouet, & potestate transformat mentem, tum demũ cognoscentem Deum cùm ipsa iam facta sit Deus. Quod quidem in epistolis quoque significat. Postquam verò deum philosophus contemplatus fuerit cœlestia gubernantem, tunc solum, & solus poterit terrena diuinitus gubernare. Qua quidẽ in re Plato Minoem laudat ab Ioue prius contemplando petentem leges quam ad homines promulgaret. Mitto quãtum multi laudent Scipionem, quòd Ioue magistro ad remp. accedebat. Quid de Numa Pompilio dicam, ciuitatem religiosis legibus gubernãte? Nonne & Mosaicæ leges quibus Dei populus diuinè gubernaretur, Deo ipso docente ad homines peruenerunt? Hinc Aristoxenus narrat philosophorum Indorum mysteria, quibus continetur, absque diuina regula, & hac quidẽ à Deo demonstrata, non posse quicquam vel priuatim vel publicè rectè feliciterque vnquam administrari. Quoniam verò idem Aegyptij compertum habebant, solis philosophis, & his quidem absolutis atque insuper sacris regni gubernacula concedebant. Atque vsqueadeo putabant nihil absque diuino auxilio posse feliciter agi, vt omnia publica à sacris votisq; auspicarentur. Nihil rursus absque diuina quadam inspiratione intelligi posse adeo asserebant, quemadmodum refert Iamblicus, vt omnes apud illos philosophantium libri Mercurij Dei nomine sint adscripti, quasi non hominum sint inuenta, sed Dei. Quòd Timæus quoque significat dicens philosophiam donum esse diuinum. Ciuilem quoque peritiam esse diuinum munus in Protagora & Politico docet. Atque vt ad hunc septimum redeamus, non admittit quenquam ad hanc suam rempubl. gubernandam, nisi quem constiterit diuina quadam tam indole quàm educatione vtrunque donum diuinitus accepisse: quem solum vbique legitimum ciuem philosophumque appellat. Sed cur diuino ad id munere opus esse dicit? Mitto nunc alias rationes. Quia videlicet cùm difficilimum cuique sit seipsum feliciter gubernare, certè impossibile est ciuitatem, ex tam multis, diuersisque compositam, cui & quotidie innumerabiles incertique imminent casus, beatè vnquam absque Deo beatitudinis autore componere. Hinc factum est vt quælibet ciuitas proprium quoddam numen agnouerit, quasi patronum. huius verò numinis vicarium & interpretem esse Plato vult ciuitatis gubernatorem qui instar numinis & diuina contempletur, & humanis inde prouideat. Quamobrem malos homines quasi diuini muneris omnino expertes à repub. procul expellit. Solos autem accipit bonos. Neque tamen omnes. Nam ignaros theologiæ appellat cæcos atque somniantes, vtpotè qui rerum imagines pro rebus accipiant: stultum verò censet ciuitatis custodiam cæcis somniantibusque commendare. At verò theologos, qui nullum adhuc humanarum rerum vsum teneant, non prius ad publicas res gerendas admittit, quàm priuatis leuioribusque tractandis assuefecerit. Concludit interea nulli magistratum esse dandum, nisi cuius vita sit melior magistratu, ipsumque magistratum neque petat neque etiam appetat. Tu verò vbi Plato in erudiendo ciuili philosopho imaginem proponit speluncæ, & vinculorum, & luminis cuiusdam, vmbrarumque & aquæ, Speluncam intellige hunc quem videmus mundum, qui ad mundum inuisibilem comparetur. Vinculum verò corpus humanum, siue potius perturbationem animum corpori alligantem. Vmbras autem res omnes quæ sensus mouent. Sunt enim hæ verarum rerum, id est idearum vmbræ. Quòd autem dicit animum non absque offensione repente tum ab inuisibili mundo descendere ad visibilem, tum vicissim ascendere, duobus more Platonico modis potes accipere, tum in hac vita, quando videlicet absque medio ab hoc humanorum studio, ad ipsum supremum diuinorum studium, atque contra transitur, tum inter hanc vitam atque alteram. Quando scilicet anima vel impura à corporis tenebris ad diuinum migrat lumen, sub quo caligat prorsus & cruciatur, vel à diuino lumine in corpus elementale descendens diu cæcutit atque turbatur. Memento verò luminis proprium esse omnia facere atque demonstrare, idque est triplex, diuinum, intellectuale, visibile. Diuinum appellari solis vtriusque solem. Intellectuale, solem angelicum nominari, solis mundani solem. Visibile denique lumen, esse cœlestem solem eiusq; fulgorem. Quemadmodum verò fulgor à cœlesti sole per omnia se diffundens, est imago actusq; solis, ita & lux quæ inest soli, imago est actusq; mentis angelicæ. Lumen deinde in angelo diuini luminis actus est & imago. Et quemadmodum visibile lumen in natura perspicua duntaxat recipitur, sic inuisibile in perspicaci natura. Tres eiusmodi soles Iulianus Platonicus in libro De Sole describens, addit ex Phœnicum theologia, visibile lumen esse diuina angelicæq; intelligentiæ actum quendam perennem per solarem fenestram ad oculos emicantem, atque inde per materias passim perspiuas quasi conuenientes sibi diffusum. Cæterum ne diffidas lumen hoc apparens esse luminis non apparentis imaginem, scito id lumen non esse corpus. Corpora enim absque offensione infectioneq; penetrat. Item non fieri propriam compositi corporis qualitatem. Alioquin & propriam requireret qualitatem elementorum calidam siue frigidam in eo præcedentẽ quod ipsum fit susceptiurum, & recedente sola ad tempus in perspicuo remaneret. Item dimensioni propriæ non astringi. Non.n. tempore peruenit, vel partem nunc illuminat, & post partem. Adde ꝙ amplum absque sui dissipatione implet, vicissimq; in angustum sine vel sui vel vasis coarctatione momento se colligit. Neq; propriè corporeũ est, sed inter incorporea & corporea medium, & profectò propria cœli qualitas, cuius natura incorporeis est quàm proxima. Cõmunicatur quoq; elementis duntaxat perspicuis, in hac ipsa perspicuitate cœlo similibus: perspicuis inquã primo lumen, deinde calor, opacis aũt calor lumẽ, verò primò nõ prius q̃ per calorem ad naturã perspicuã redigantur. Corporibus autẽ opacis, in quibus natura terrea dominatur, non infunditur. Non quia penetrare nõ possit, quandoquidem & crystallũ penetrat opacis multis solidius, sed quia natura terrea à natura cęlesti alienissima cęlestis qualitatis capax esse non potest. Cõicat tamen opacis calorem vt dixi, nõ tam proprium cœlo quàm lumen. Cœlũ enim quia lucet, ideo calet. Quòd aũt lumen à cęlo in perspicua nostra diffusum, solis imago rursus debeat appellari, hinc apparet, quòd ipsum est imaginum omnium cõis propriaq; origo. Imagines.n. rerum sub ipsius fulgore resiliant, ipsumq; est imago tam potens, vt appareat non solũ quando à speculari corpore resilit, sed etiam quãdo à sole prosilit, quod cæteris imaginibus minimè conuenit, oẽs tamen incorporeæ sunt, siquidẽ per totũ momento se fundunt eodemq; in puncto absq; mutua confusione sunt multæ. Incorporeum ergo est & lumen, cuius id uirtute perficitur. Proinde momento solis radiũ secum ferre actũ lucis vimq; caloris. Ac per lucẽ quidẽ referre diuinę & angelicæ intelligentiæ claritatẽ. Per calorem verò vtriusq; voluntatis charitatisq; affectum. Cũ verò superi quemadmodũ & artifices, opera per voluntatem potius quàm per intelligentiã agãt, meritò visibilis hic radius ex inuisibili illorũ radio profluens, per calorem agit singula quæ gignuntur, potius quàm per lucem. Imò verò per lucem agit, sed rerum imagines spirituales, per calorem verò corporeas qualitates. Calorque hic ita dependet à luce, quemadmodum in diuinis per intellectum idealiter repræsentantur omnia, per affectum inde surgentem omnia generãtur. Nos verò hinc admoniti si natura terrea lumen cœleste non recipit, terrenos à nobis affectus longius expellamus, vt diuino lumine impleamur. Ac si vltimum corpus non accipit primi lumen, nisi caleat in de prius simileq; reddatur: eia nos quoq; mentium vltimi flagremus prius amore primæ, vt amore purgati factiq; similes luceamus deinde diuinitus, ac pleno iã lumine gaudeamus. Sed reliqua iam huius septimi perstringamus. Quoniam igitur triplex lumen est, vt diximus, visibile scilicet, & intellectuale super visum, & diuinum super intellectum, ideo Plato in tribus gradibus mentionem hic facit de lumine, scilicet in cauerna, in nocte, in die, tria videlicet lumina illa significans. Ter quoque mentionem facit de aqua, in cauerna, in nocte, in die. sicut enim lumen & facit & demonstrat omnia, sic aqua lauat omnia atque repræsentat. per primum quidem significat mores, per secundum verò contemplationem. Et vtrunque tribus gradibus peragit. Nempe per moralem ter lauat & purgat, primo quidem amputando secundos motus per virtutes ciuiles, deinde eusdem per virtutes purgatorias extirpando, tertio per virtutes animi iam purgati motus primos absolutissimè moderando, vnde iam ad

exemplares

exemplares quæ in Deo sunt, virtutes perueniatur, præsertim per contemplationem. Cuius quidem tres sunt gradus, quos refert aqua ter nominata, quatenus ipse imagines repræsentando, refert intelligentiam. Diuina siquidem in tribus, vt ita dixerim, aquis repræsentari videntur. Primo quidē licet confusius, in rationibus physicis: Secundo distinctius in mathematicis: Tertio clarissime in metaphysicis penitus absolutis. Formas quidē physicas Plato oīno materiales appellat, quia & cōi & propria materia indigent, & absq; illa cogitari non possunt. Mathematicas verò formas nō adeo materiales, quia & propria nō egent materia, sed aut cōi tantum vt dimensiones, aut nulla, vt numeri: atq; hæc sine materia licet excogitare. Diuinas denique formas oīno immateriales existimat, easq; veras, quarū imagines quidē sint mathematicæ formæ, vmbræ verò res naturales, mysteriū verò hoc est Pythagoricū. Cū ergo animaduerteret Thaletem, Democritū, Anaxagoram, tā negligentes in rebus diuinis fuisse, quàm diligētes in naturalibus, Pherecydem contrà & Pythagorū Phytagoreosq; oēs mathematicorū principes, pariter summos extitisse theologos, moribusq; diuinos, meritò partim rōne, partim experientia conclusit curiosum naturalium studiū aīam sæpissime à diuinis auertere. Quā & Salomon propterea occupationē pessimam iudicauit, & miseros qui nimiū occuparentur in ea. Eosdem in Phædone Socrates detestatur, eos inquam qui naturaliū effectuum causas, duntaxat ad qualitates quasdam elementales curiosius referentes, in eiusmodi principio & fine quiescunt, neq; summum vniuersi principium finemq; perquirunt: quamobrem Septimus hic liber vbi aīam ad summū bonū solemq;, id est Deum, ideasq; diuinas quasi stellas conuenientibus perducit gradibus, nullā in ipso ascensu naturalis peritiæ efficit mentionē: Sed mathematicos quosdam gradus ad diuina cōmodius perducentes adducit in mediū, inter quos duo sunt puri. Arithmetica enim circa puros versatur numeros, & geometria circa puras dimensiones. Tres verò gradus sunt mixti. Nam Musica numeris addit voces motusq; ad auditum præcipuè pertinentes. Stereometria verò dimensionibus addit pondera. Astronomia numeris dimensionibusq; cœlestes sphæras motusq; metitur. Vtitur aūt Plato naturali peritia in descensu potius quàm ascensu, quemadmodū in Timæo & Philebo atq; Permanide, & alibi sæpe docet. In descensu n. per diuinas naturalium causas, naturalia vult principalia demonstrari. In ascensu verò per anxiā naturalium curam, tanquā à diuinis valde remotam, diuertere ab illis animam putat potius quàm conuertere. Omnino aūt & actiones omnes etiam si honestissimæ videantur, nihili pēdit, nisi ad diuini boni imitationē consecutionemq; conducant: & speculationes similiter omnes vel negligit, nisi ad diuinū bonum inueniendum conferant, vel etiam detestatur, si quo pacto nos inde diuertant. Proinde totum philosophiæ studium esse vult à sensibilibus cōuertere ad intelligibilia, ad ipsumq; bonum, quod intelligibilium lumen est supremū, ascendere. Atq; quemadmodum se habet visus ad visibilium summū, id est solē, sic intellectum ad summū intelligibilium lumen, scilicet Deū se habere. Ergo sicut sol generat oculū, & generando vim videndi largitur, & genito actum videndi continuè præstat: sic Deus & intellectum creat, creandoq; intelligendi vim præbet, & creato continuè actum intelligendi. Rursus quemadmodū circa oculum nihil opus est ab arte fieri, nisi purgare ipsum atq; conuertere: ita circa intellectū duo duntaxat præstat philosophia, purgando scilicet ipsum tum à perturbationibus, tum à falsis opinionibus, atq; cōuertendo per rationes exhortationesq; à sensibilibus formis ad intellectuales nobis insitas formas, perq; has ad formas intelligibiles .i. ideas. Rursus per ideas ad diuinā mentē, qua comprehenduntur ideæ, ab hac deniq; ad diuinū bonum, idearum principium atque lumen. Cùm ergo dicit aīam à lucerna ad lunam, à luna ad solem attolli, significat à formis naturalibus ad mathematicas, ab his ad diuinas deniq; eleuari, non docendo quidem: diuina enim, vt tradit in epistolis, doceri non possunt: sed purgando potius atq; conuertē do. Nam his peractis, sicut sol qui est visibilium lumen, monstrat oculo visibilia, ita ipsum bonum quod intelligibilium lumē est, intelligenda intellectui patefacit. Sed de his in Theologia nostra latissime. Itaq; nemo mirari debet Platonē, doctrinali scribendi ordine vti rarius, purgatorio verò atq; exhortatorio, id est cōuersorio semper. Post hæc nota ex eorum numero quæ sentiuntur, illa potissimum intelligentiā excitare, quæ haud planè per sensum à suis oppositis discernuntur, ideoq; intelligentia indigēt discernēte. Itē numeros nō esse corporeos. Siquidē nihil aliud numerus est quàm vnitas repetita. Vnitas autem non est corpus: non. n. in partes diuiditur: quæ si fingatur diuidi, nō secatur, sed potius multiplicatur, multiplicatur inquàm in seipsam, non in partes vllas: pars enim quælibet toto solet esse minor. Nulla verò vnitas vel maior, vel minor est vnitate. Atqui hæc ipsa vnitas numerusq; ad incorporeā nos essentiā erigunt: similiter quoque figuræ quarū ratio vera in mente reperitur potius quàm in corpore: Similiter astronomia ex ordine cœli motoris rationē indagare videtur. Eū Plato astronomū negat superna suspicere, qui ab ipso cœlo nō prospexerit super cœlum, præsertim quia cœlestia cū integrū non impleant ordinē, nimirū à superiore quodā & integro ordine pendent. Deridet & musicū nisi à consonantia vocis ad intellectualē se recipiat cōsonantiæ rationē. Deniq; dialecticam, id est metaphysicam siue theologiam omnibus facultatibus anteponit, & ducentem omnes, & ad suum officium vtentē ministerio singularum. Officium verò eius esse, per totā ipsius quod dicitur ens, progredi latitudinem, atque ad ipsum bonum totius entis causam se conferre, & in ipso entium ordine quid vnumquodque sit definire, rationē cuiusque essentiæ assignando, quid ue quamlibet sequatur essentiā demonstrare. Cæteras autē facultates præ huius nobilitate iudicat esse seruiles. Aut enim ad opiniones hominum declinant, vel ad generationes compositionesq; inferiorum, vel ad cultum eorum quæ gignuntur: aut saltē & si ad incorporea sese pro viribus erigunt, nihilominus circa illa quodammodo somniant. Quales esse inquit mathematicas disciplinas. Mox verò duo subiungit genera, essentiam scilicet, atque generationem. Ad illam quidem intelligentiam, ad hanc autē opinionem existimat pertinere. Rursus in intelligentia scientiam quidem dicit essentiam consequi ad dialecticum pertinentem, cognitionem verò sequi essentiam, & ad mathematicū attinere. In opinione similiter fidem imaginationemq; connumerat: & per illam quidem corpora percipi, per hanc verò imagines corporum atque vmbras. Deinde concludit cæteras facultates absque dialectica esse cæcas. Atque eas simul & dialecticam insuper vanas esse, nisi ipsam boni ideā perspicuè nouerint, perq; ipsam in singulis sciant à falso vera bona discernere. Eum verò qui boni ignorauerit rationem, & insomnijs hic illusum turbari, & ad inferos descendentem illudi magis atque vexari. Subdit eum hominem esse claudum qui ad alterutrum, siue ad agendum, siue ad speculandum ineptus sit atque imperitus. Quapropter ad gubernandum eligit illos, qui ad vtrunque & apti natura sint, & disciplina sufficienter instructi. Interea nota mendacem quasi mancum & mutilatum à rep. excludēdum. Mendacem verò nominat, & qui dedita opera mentitur alijs, & qui per ignorantiam mentitur ipse sibi. Mēmēto & labores animi grauiores esse quàm corporis, ideoq; in iuuentute discendum, liberalesq; disciplinas procul à seruitute docendas. Neq; tamen dialecticam adolescentibus esse tradendam. Quod philebus quoque nos docet. Nam vt Phædrus quoque distinguit, duo nobis omnium insunt duces, innata videlicet cupiditas voluptatū, & acquisita quædam per educationē opinio, dictans honesta & iusta nobis à legibus difinita in omnibus esse seruanda. Duo verò hi duces sæpissimè in contraria distrahunt. Quoniam verò differendi facultas si tradatur adolescentibus, opinionem honesti debilitat, vnde euadūt intemperantes, imò & superbi & impij, vt in Philebo quoque & Legibus legitur, idcirco antè trigesimum ætatis annum in mathematicis erudiendi sunt, atque in publicis negotijs per interualla pariter exercendi. Cùm verò ad trigesimum peruenerint, ad dialecticam admittendi, ita tamen, vt rursus per interualla reuocentur ad publicas actiones. Tu verò differendi industriam à forma quidem sua Dialecticam nomina, ab exordio Logicam, à fine Metaphysicā atque Theologiam. Scito & ad eiusmodi dialecticæ finem quasi diuinum homines in quinquagesimo ætatis anno vocari, propterea quòd ad diuinorum intuitum purgata mente opus est atque serena. Interea hic animaduerte, quod & hic & in Theologia sæpius vsurpamus, à Platone notari tria quædam, radiū scilicet, lumenq; & lucem. Radium quidem esse singulis mentibus sicut & oculis proprium & naturaliter insitum. Lumen verò cunctis oculis esse commune. Lucem denique diuinam præesse lumini mentium omnium communi, quemadmodum lux in sole præest lumini oculorum æquè communi. Concludit ciuem postquam boni ipsius lucem & per radiū inde sibi naturaliter insitum, & per lumen eiusdē rursus infusum fuerit contemplatus, oportere ciuitatem ad boni ipsius exemplar pro viribus gubernare.

POST hæc naturam, inquam, nostram, quod ad eruditionem & ruditatem attinet, tali quadam imagine contemplare. Finge animo subterraneū specus instar domicilium, cuius ingressus longissimus versus lumen in antrum totum pateat. In eo homines nutritos à pueritia ceruicem & crura ita deuinctos, vt & immobiles permanere cogātur, & ad interiora solū prospicere, capita verò vinculis astricta circumagere nequeant. Post tergum aūt supernè ac procul ignis fax suspensa sit, interq; ignem & vinctos homines via superior paulò, secus quam paries sit constructus exiguus, sicut plerunq; præstigiatoribus septa quædā, super quibus sua miranda demonstrant, coram spectantibus opponuntur. Esto inquit. Cogita rursus hoīes intra *Specus Platonis.*

parietem, ferentes vasa varia, supra parietem eminentia, statuasq; hominum & aliorũ animalium lapideas & ligneas imagines, modisq; varijs fabricatas. Atq; vt cõsentaneum est, qui hæc circũferunt, partim sileant, partim loquantur. Quàm portentosa hæc figmenta sunt? At similes isti nobis sunt. Nam primũ quidẽ putas istos aliud quicquã vel suijpsorum, vel proximorum hoĩum videre præter vmbras quæ ab igne in aduersam speluncæ partẽ cadunt? Nihil aliud, quando nunquam in vita mouere capita potuerunt. Quid aũt eorum quæ circunferuntur, nõne vmbras duntaxat? Nempè. Si ergo inuicem loqui licẽret, nõne vmbras rerum nominibus appellandas esse putare eos credamus? Necesse est. Quòd si echo ex aduersa parte carceris resonaret, quoties prætereũtium aliquis loquetur, putes ne ipsos alium quenquã, quàm transeũtiũ vmbras loqui existimaturos? Non per Iouem. Oĩno igitur isti nihil verum esse nisi fabricatarum rerum vmbras arbitrarentur. Ita prorsus necesse est. Contrà verò nunc aĩaduerte qualis foret eorũ à vinculis solutio ignorantiæq; curatio. Nempè si quis eorum solueretur, cogeretur q; repentè surgere, collũ vertere, ambulare, lumen ipsum aspicere, doleret protinus, nec propter splendorẽ intueri posset illa, quorũ vmbras antè cernebat. Huic si quis nugas hactenus spectauisse dicat, nunc aũt rebus veris esse propinquiorẽ veriusq; inspicere, ac prætereuntium quenq; monstrans, quid sit quæsiuerit, nonne vacillaturũ putas arbitraturumq; veriora esse, quæ antè cernebat quàm quæ nunc ostenduntur? Multum. Et si coegerit eum lumen aspicere, nonne dolore oculorum affectũ iri putas? oculosq; ad ea quæ facilè prius viderat, retorquere, certiora ea existimantem, quàm quæ subitò tum offerabantur? Ita nimirũ. Si verò quis eundem per aspera atq; ardua sursum traheret violenter, neq; permitteret quicquam aspicere antequã ad solis lumẽ extraxisset, nõne dolere ipsum & ęgreferre dũ raptaretur, existimas? & cũ ad lumen euectus fuerit, oculos splẽdore suffusum hęrere, nihilq; ex his posse cõspicere, quæ uera nunc ab hĩbus existimantur? Nihil certè subitò. Cõsuetudine igitur primum opus, si supera inspecturus sit. Vmbrasq; primũ facilius intuebitur, post hæc in aquis hominum cæterorumq; imagines. Ipsa verò deinde quæ in cœlo sunt, & ipsum cœlũ nocte facilius contẽplabitur, dum astrorũ & lunæ lumẽ spectabit, quàm si solẽ ipsum die solisq; fulgorẽ intueatur. Proculdubiò. Atq; ita demũ solẽ ipsum suspiciet, neq; iam in aquis & aliena in regione simulacra ipsius spectabit, sed ipsum secundũ seipsum in sede propria speculabitur, & qualis sit cognoscere poterit. Necesse est. Animaduertet tandẽ ipsum esse, qui tẽpora & annos temperat, qui oĩa regit, quæ sub cœlo sunt, qui oĩum quæ antè ab ipsis visa sunt, modo quodã est autor. Certũ est huc illũ hisce gradibus ascensurũ. Quid si habitationẽ pristinam memoria repetat, & illorũ hoĩum sapientiam atq; vincula? an non censes eum beatũ se loci mutatione existimaturũ, illos aũt miseraturũ? Et maximè quidem. Preterea si qui honores ibi inuicẽ exhibebãtur & laudes, dabanturq; præmia illi qui trãseuntia quælibet acutè cerneret, recordareturq; maximè, quæ ex illis priora, quæ posteriora, quæ pariter progredi soleant, atq; ex his futura optimè præsagiret, hęc ne desideraturum putas? beatosq; illos qui apud eos honorantur & dominantur existimaturũ? vel quod ait Homerus malle, in alieno.f.rure serui alicuius exortis mancipium effici, & quidlibet perpeti potius quàm opinionibus istis illudi, & in ea miseria versari. Arbitror eũ quæcunq; alia potius quàm vitã eiusmodi electurũ. His si rursus descendat, & sedẽ quã antea nanciscatur, non ne cùm repentè à sole discesserit, tenebris offundetur? Vehementer. At si vmbras illas discernere oporteat, deq; ipsis disceptare cùm illis qui perpetuis vinculis præssi sunt, proferendaq; sententiã sit eo ipso in tempore, quo oculi ipsius hallucinãtur, antequã acies expurgetur, quod quidẽ non breui fiet, an non risum cõcitabit? eiq; ab oĩbus dedecori dabitur, ꝙ postquam sursum ascendit, corruptis reuersus est oculis? diceturq; nunquã ad supera contendendum esse, & eum qui soluere tẽtet, & sursum ducere si deprehẽdatur, protinus occidendũ? Tota hæc imago, ò amicè Glauco, referenda est ad illa, quæ suprà dicta sunt. Carcer quidẽ is ad eam quę cernitur oculis, mundi machinã: fax verò ignis in specu, ad solis potentiã: postremò si ascensum ad supera eorũq; cõspectũ, ritè ad eũ qui ad intelligibilem regionem tendit, ascensum retuleris, vt ego quidẽ spero non aberrabis, postquam mẽam meã audire desideras. Deus aũt nouit an vera sit. Quę igitur mihi apparent, huc tendũt. Nẽpè arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideã supremã existere, vixq; videri: si aũt visa fuerit, asserendũ eam omnibus oĩum rectorum atq; bonorum causam esse, cùm ipsa in loco visibili lumen creauerit, & luminis autorẽ: in ipso verò intelligibili regnet ipsa, veritatemq; & mentẽ protulerit. Quam nosse necesse sit oẽm quicunque sana mẽte quicquam vel priuatim, vel publicè est acturus. Ita & ipse cogito vtcunq; possum. Age & hoc cõsidera: neque mireris, ꝙ hi qui huc descendunt nolint humana tractare, sed ipsorum mentis acies semper ad supera dirigatur. Probabile quippe id est, si quidẽ superiorem imaginẽ sequitur. Probabile sanè. Quid aũt hoc? Mirandũ putas, si quis à diuinis spectaculis ad humana hæc mala prolapsus ineptior sit ad agendũ, rideaturq;, præsertim si antè quàm præsentibus tenebris assuescat, dum adhuc titubat, cogatur vel in iudicijs vel alibi de iusti vmbris, aut statuis illis quarũ vmbræ hæ sunt, certare, deq; eorũ qui iustitiam ipsam nunquã viderunt persuasione iudicijsq; disserere? Nullo modo mirandũ. Verum si mentem quis habuerit, recordabitur ꝙ duobus modis, & duabus ex causis turbari oculi consueuerunt: & cùm ex lumine ad vmbram descendimus, & cùm ex tenebris in lucem prodimus: eodẽmq; modo affici animum arbitrabitur, quoties turbatum viderit, & ad aliquid cernendum hebetiorẽ. Ideoq; haud temere in risum prorumpet, sed diligenter inquiret, vtrũ à lucidiori vita descendens, nouis tenebris obruatur: vel ab insipientia plurima ad fulgidũ spectaculũ surgens, sub corrusco nimiũ splendore deficiat. Et huius quidẽ affectum probabit, vitamq; eius beatam fore censebit: illius miserebitur: aut si fortè ridere volet, haud tam ineptè hunc ridebit, quàm eum qui à lumine superno deciderit. [Consentaneum. Hæc igitur si vera sunt, ita de his cogitandum est, eruditionem non esse talẽ qualẽ aliqui prædicant. pollicentur. n. aĩo scientiæ prorsus experti scientiã se tradituros, quasi oculis cæcis visum. Profitentur certè. Præsens autem ratio nobis innuit, primum vim quæ est in animo cuiuscunque, deinde instrumentum, quo rem discere quisq; potest. perinde ac si oculum impossibile esset aliter quàm vnà cũ toto corpore ad clarum obiectum ex obscuro conuertere: ita tota mente à generatione vsq; ad id quod ens dicitur circumagere oportere, vt quod clarissimũ est posit speculando transcendere. hoc autem ipsum bonum esse dicimus. Nempè. Ad hoc igitur ipsum eruditio competẽs, erit facultas quædam animi dirigendi, vt ipsius oculus quàm facilimè & efficacissimè cõuertatur. quę huic oculo aciem visumq; nõ dabit, sed eũ potius cùm visum quidẽ habet, neq; tamen rectè conuersus sit, neq; quò decet aspiciat, cõuertere oĩ machinatione contendet. Ita videtur. Cætera igitur quę virtutes aĩæ nuncupãtur, in hoc videntur virtutibus corporis similes. Nã cũ natura nõ insint, paulatim cõsuetudine & exercitatione cõparari videntur. Sapientia verò maximè oĩum diuinioris cuiusdã virtus existit, ꝙ vim quidem suam nunquam amittit, ab ipsa verò circunductione vtile & cõferens, ac inutile rursus noxiumq; euadit. At nõdũ animaduertisti, quàm acute videt celeriterq; discernit illorũ animula, qui licet mali sint, tamen sapientes habentur, ea ad quæ conuersa est, tanquã aciem habeat nequaquam hebetẽ, sed prauitati seruire

Declaratio similitudinis specus.

Qui malus est & sapiens habetur, eo plura peragit mala quo acutius cernit.

seruire coacta sit? Atque idcirco quo acutius inspicit, eo plura peragit mala. Omnino quidem. Si ab hoc ingenio statim à pueritia amputentur quæ sunt generationis affinia ceu plumbea pondera, quæ comestionibus & hmõi voluptatibus & libidinibus, atq; delicijs inhærentia mentis acié ad inferiora detorquent, cõfestim expeditus eius intuitus, & ea ad quæ vera sunt conuersus, ipse scilicet idẽ & in eisdem hoĩbus tam acutè illa discernet, quàm hæc quibus in presentia est intẽtus. Probabile est. Quid istud? Nõne probabile ac necessarium ex prædictis, neq; rudes homines & veritatis ignaros remptib. sufficienter administrare, neq; eos qui semper in studijs literarum versati sunt? Propterea ꝙ illi quidem finem sibi certũ non proposuerunt in vita, ad quẽ respicientes oportet omnia agere quæcunq; agant & priuatim & publicè. Hi autẽ haud sponte tractabunt ciuilia, existimantes se etiam hac in vita à negotijs humanis semotos, in beatorum insulis habitare. Vera narras. Nostrum igitur qui cõdidimus ciuitatem, erit officiũ, optimas hoĩum naturas impellere ad eã quam suprà diximus maximã disciplinam, bonumq; cognoscendum, adeò vt & rursum ascendant, & postquam ascenderint ac satis inspexerint, ne ipsis quod nunc cõceditur, permittamus. Quid istud? Vt in eo videlicet studio permaneant, neq; velint rursus ad homines istos carcere clausos huc descendere, neq; laborũ istorũ honorumq; seu viliores seu preciosiores fuerint participes esse: An ipsis iniuriã inferemus, cogemusq; eos deteriorẽ vitam subire, cũ frui meliores possint? Oblitus es, ò amice, hoc legi curæ non esse, vt vnum quoddã genus in ciuitate in primis sit beatũ, sed vt tota ciuitas. Profectò ad hoc ciues ipsos persuasione & impulsione conciliat, facitq; vt mutuo sese adiuuent, cõmunemq; pro viribus vtilitatẽ cõferãt. Nẽpè lex ciuili cœtu hoĩes congregat, non vt permittat vnumquenq; quò lubet ferri, sed vt ipsis ad copulam ciuitatis vtatur. Vera loqueris. Id me fugerat. Considera itaq; Glauco, quẽadmodũ philosophos qui apud nos reperiũtur, iniuria nulla afficiemus. Sed cum cogemus eos aliorũ curã gerere, iure in hunc modũ dicemus: ꝙ videlicet quicunq; in alijs ciuitatibus philosophi reperiuntur, ob hanc causam meritò administrãde Reip. labores refugiunt, quia in qualibet ciuitate ipsi per se nascũtur, Rep. nõ curãte. Par aũt est vt quod per se nascitur, cũ nulli pro alimentis acceptis sit obnoxiũ, nulli exhibeat nutrimenti mercedẽ. Nos aũt vos tã vobismet ꝙ reliquis ciuibus tanquã in apium examine duces ac reges creauimus melius perfectiusq; ꝙ cæteri eruditos, aptioresq; ad vtramq; curã suscipiendã. Descendere ergo vicissim debetis singuli in aliorũ hoĩum cœtum, & ad obscura inspicienda assuefieri. Nã cũ assuefacti fueritis, multo acutius illa cernetis quàm qui in eis quotidie obuersantur, & quælibet simulachra quæ & quorũ sint agnoscetis, vt qui reuera noueritis, quæ honesta, iusta, bonaue sint. Atq; ita nobis vnà ac vobis ciuitas quasi vigilãtibus recteq; sentientibus coletur, nõ tanquã somniantibus, quẽadmodũ nunc plurimæ habitantur, ab his videlicet, qui de vmbris inter se decertant, deq; principatu tanquã maximo bono contẽdunt. Veritas aũt ita se habet. Ciuitas profectò in qua ciues ad expetẽdos magistratus minimè ambitiosi sunt, optimè & procul à seditionibus permanet: cõtrà verò, quę aliter affectos habet ciues. Sic est prorsus. An renuẽt monitus nostros alumni, cũ hæc audiuerint? nolentq; vicissim singuli ciuitatis administrationẽ suscipere, sed in contẽplationis otio diutius cõmorari? Minime. Nã iusta viris iustis præcipiemus. Sed oĩno tanquã ad rẽ necessariã ad magistratũ accedet eorũ quisq;, contrà ac illi qui nũc in singulis ciuitatibus dominantur. Nẽpe sic res se habet, ò amice. Si vitã inueneris eorũ qui magistratibus præfuturi sunt, ipsis magistratibus meliorẽ, tunc primũ tibi optimè instituta ciuitas elucebit. In ea siquidẽ sola verè diuites dominabũtur. non auri dico, sed cuius oportet virum beatũ, diuitẽ esse, vitæ probæ atq; prudentis. Si autẽ inopes, bonisq; proprijs vacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix esse nõ poterit. Nã vbi de principatu cõtenditur, cùm propriũ hoc sit & intestinũ bellũ, tum eos qui ita pugnant, tũ reliquã ciuitatẽ perdit. Vera narras. Habes aliquos qui ciuiles honores spernant, præter viros philosophos? Non per Iouẽ. At. n. magistratus dandi sunt hominibus imperij minimè cupidis alioquin simultas inter æmulos orietur. Certè. Quos nam igitur alios ad custodiã ciuitatis induces, præter eos qui optimè hæc intelligũt, per quę rite ciuitas colitur, habentq; & honores alios, & vitã ciuili præstantiorẽ? Nullos equidẽ alios. Vis ergo nunc inquiramus, quo pacto tales in ciuitate viri euadant? & qua ratione eos aliquis in lumen educat? quemadmodũ ab inferis ad deos ascendisse aliqui memorantur. Quid ni velim? Hæc, vt videtur, nõ erit testæ reuolutio, sed animæ circunductio, à nocturno quodam die ad eius quod verè est contemplationẽ. Quẽ quidẽ ascensum veram philosophiam esse dicemus. Omnino. An non inuestigandũ est, quæ disciplina potissimũ hanc habeat facultatẽ? Quid ni? Quęnã igitur erit, ò Glauco, disciplina, per quã animus ex his quę fluunt, ad ea quę verè sunt, reducatur? Nunc interim dum loquor cogito, Nõne. n. eos esse belli athletas diximus: sed necessarium dum iuuenes sunt, tales esse? Diximus planè. Oportet ergo hanc præterea superiori adderẽ disciplinã quàm quærimus. Quam potissimum? Quæ scilicet non inutilis sit bellicosis hominibis. Oportet sanè, siquidem est possibile. Gynastica porrò & musica in superioribus à nobis sunt eruditi. Ita prorsus est actum. Gymnastica quidem circa id quod augescit & deficit, versari videtur. Nam incrementum corporis & decrementum considerat. Apparet. Hæc ergo non erit ea quam quærimus disciplina. Non. An fortè genus illud musicæ, quod suprà narrauimus? At erat illa quidem, si tenes memoria, proportione quadam gymnasticæ correspondens, consuetudine moribusq; custodes erudiens, præbensq; secundum harmoniam, compositionem & concinnitatem quãdã potius quàm scientiam, & secundũ rhythmũ modulationẽ numerosamq; decentiam. Quinetiam in oratione alia quędam generis eiusdem continet, tam quo ad fabulosos sermones, quàm quo ad veros. Cognitio verò talis cuiusdã boni, quale tu nunc inuestigas, in ea nulla prorsus existit. Diligenter admodum me commonuisti. Nam reuera tale nihil habere comperta est. Cæterum, ò beate Glauco, quæ nam talis erit facultas? Etenim artes mechanicæ illiberalesq; omnes esse quodammodo visæ sunt. Quid ni? At verò, quæ nã alia præterea restat doctrina à Musica, & gymnastica, artibusq; diuersa? Age itaq; si nihil ab his seorsum accipere possumus, aliquid saltẽ ex ijs quæ per omnia discurrunt, accipiamus. Quid nam? Cõmune scilicet illud quo oẽs vtuntur artes, cogitationes, atq; scientiæ, quod cuique in primis necessario est discendũ. Quale istud? Leue hoc & puerile, cognoscere scilicet vnum, duo, tria. quod summatim numerum & cõputationem voco. An non ita natura comparatum est, vt oĩs ars atq; scientia cogatur horũ particeps fieri? Et maximè quidẽ. Nonne res bellica etiam? necessariũ est omnino. Ridiculũ ducem Palamedes Agamemnonẽ fuisse passim in tragœdijs ostendit. An ignoras quòd se profitetur numeri inuentorem, asseritq; apud Troiam belli acies ordinasse, nauesq; & reliqua oĩa numerasse, quasi horum numerus antè fuisset incognitus, & Agamẽnon, vt videtur, neque quot pedes haberet, agnouerit? siquidem erat cõputationis ignarus. Qualem itaq; tunc fuisse ducem existimas? Absurdũ equidem, si vera hæc erant. Necessariam ergo numerorũ cognitionem militi esse dicemus, vt & numerare & cõputare valeat. Maximè oĩum, si modo ad ordinãdas acies oĩno rudis esse nõ debet. Imò verò si homo futurus est. An tibi in hac disciplia quod mihi venit in mentem? Quid? Videtur natura ex eorum numero esse, quæ ad intelligentiam hoĩes eleuãt, qualia nos perquirimus.

Arithmetica & computatoria sunt necessaria militi.

mus. Cumq; talis sit vt oīno mentem ad essentiam attollere posit, nemo vt decet hac vti cognitione videtur. Qua rōne id ais? Conabor equidem sententiam tibi meā explicare. Animaduerte obsecro quemadmodum mecū ipse genera rerum ita distinguo, vt quædam ad intelligentiam ducant, qualia nos dicimus, quædā minime: & quæ dicam confirma, vel nega, vt clarius dignoscamus, an hoc tale sit, quale vaticinor. Ostende iam. Ecce ostendo: si modo res quæ sensus mouent, vides partim tales esse, vt ad considerandū intelligentiā minime prouocēt, vtpotè quæ sufficienter sunt à sensibus iudicatæ, partim tales vt prouocēt, quasi sensus in eis nihil syncere dijudicet. Quę procul admodū prospiciuntur dicis, & quę quodammodo adumbrata sunt. Haud satis quę nam dixerim conieci sti. Quæ nam igitur? Ea porro inquam mentem minimè prouocant, quæcunq; in contrariū simul sensum nō incidūt. Quæ verò incidunt in contrariū, prouocāt, postquā sensus nō hoc magis q̃ contrariū monstrat, siue eminus seu cominus intueatur. Sic aūt quod dico, magis tibi patebit. hos vtiq; tres esse digitos dicimus, pollicē, indicem hac mediū. Plane. Ita me loqui existimato, quasi ꝓximè videantur. Atq; id in ipsis considera. Quid? Digitus quidē esse similiter quisq; eorum apparet, atq; ad hoc nihil interest, siue medius offeratur, siue postremus, albus seu niger pinguis aut tenuis, & quicquid generis eiusdem. In oībus siquidem huiuscemodi non cogitur aīus intelligētiam ad disceptandū prouocare, quid è multis sit digitis. Neque. n. sensus ei simul significauit digitum contrariū esse quàm digitum. Non certè. Merito igitur quod tale est, mentē nec mouebit, nec excitabit. Merito. Ipsorū verò magnitudinē & paruitatē nunquid aspectus satis cernit? nihilq; ad eum refert, siue in medio quædā illorum iaceant, siue in extremis? Eodemq; modo pingue, tenue, vel mollitiem & puritiem tactus ipse? Atqui & alij sensus nunquid non imperfectè talia quædā declarant? Vel sic agit eorū quisq;? Nam primum quidem sensus qui ad durum attinet, cogitur & ad molle pertingere, aīoq; ita renunciat, quasi idē & molle & durum esse senserit. Ita certè. An non necessarum est in rebus huiusmodi animū dubitare, quid significet duri hic sensus, si quidem idem molle insuper asserit? Itē sensus ipsius grauis & leuis, quid graue & leue, si leue graue esse, & graue leue significat? Absurde profectò hæ ad animū interpretationes deueniunt, & consideratione indigent. Meritò igitur in his rebus primo quidem animus nititur rōnem & intelligentiam prouocans considerare, nūquid vnum, aut duo sint singula quę nunciantur. Cur non? Nōne si duo apparent, alterum & vnum apparet vtrunq;? Ita. Si ergo vnū vtrunque, ambo autē duo, separata duo intelliget aīus. Nam si indistincta perceperit, nō duo, sed vnum intelliget. Rectè. Magnum quidē & parum, aspectum videre dicimus non discretum aliquid, sed confusum. an non? Planè. Propter huius autem declarationem, magnum rursus & paruum intelligentia cogitur intueri, non confusa, sed distincta potius contra ac sensus. Vera loqueris. Hinc ad sciscitandum protinus incitamur, quid magnum sit, quid paruum. Maximè verò. Atq; ita aliud quidem intelligibile, visibile aliud nuncupauimus. Scitè admodum. Hæc sunt quæ nuper differere aggressus sum, quòd videlicet quædam animum ad intelligentiam erigunt, quędā minimè, quod ue ea erigunt, quæ in sensus vnà cùm suis cōtrarijs incidunt: quæ verò non ita, mentem non suscitant. Intelligo iam, atque ita mihi videtur. Quid verò numerus & vnum? Vtro in genere tibi esse videntur? Haud intelligo. At ex suprà dictis aīaduerte. si enim sufficienter ipsum secūdum seipsum inspicitur, aut alio quopiam sensu vnū comprehenditur, haudquaquàm ad essentiam mentem deducit, quemadmodum de digito diximus. sinautē aliquid semper contrarium illi simul suboritur, adeo vt nihil magis vnum quàm contrariū videatur. iudicis discretione iam indiget, cogiturq; in ea animus dubitare atque

Repetit altius rem.

Cōmoda philosopho arithmeticam primo omnium.

perquirere, & mouens in seipso intelligentiam, sciscitari quid nam vnū ipsum est. Atq; hoc pacto vnius consideratio ex eorum numero erit, quæ attollunt animum, cōuertuntq; ad eius quod verè est, contemplationem. At enim tale nonnihil habet vnius inspectio. Simul nanque ipsum vt vnum cernimus, & vt multitudinem infinitā. Si vnū id patitur, idem omnis numerus patietur. Absq; dubiò. Enimuerò computandi, & numerandi scientia omnis circa numerum. Maximè. Hęc autem ad veritatem conferre videntur. Mirum in modum. Hæc itaque disciplina ex earum genere erit quas quærimus, militi quidem cognitu maximè necessaria ad acies ordinādas, philosopho aūt vt è fluctibus generationis emergat, essentiamq; attingat, sine qua disciplina computare ratiocinariq; non poterunt. Est ita. Custos aūt noster & miles est & philosophus. Nempè. Conueniens vtiq; institutio erit, ò Glauco, persuadere illis qui ciuitatis muneribus functuri sunt, vt se ad computandi scientiā conferant, neque rudes adhuc inde discedant, sed persequātur quoad ipsa mente ad numerorum naturam contemplandā perueniant, non vendendi emendiq; gratia, tanquā mercatores vel caupones: sed vt ad bellum instructi sint, facileq; animū à generatione ad veritatē essentiamq; conuertāt. Præclare loqueris. Atqui his ita de ratiocinandi disciplina dictis, equidē mecum ipse cogito quàm numerorum cognitio decora sit vtilisq; nobis passim ad id quod volumus, siquis eam cognoscendi, non cauponandi gratia sequitur. Qua ratione? Hoc ipsum inquam, quod modo diximus, q̄ videlicet vehementer subleuat animum deq; ipsis numeris differere cogit, nullo modo admittentem siquis disputando pro numeris corpora quę & videntur & attrectantur, induxerit. Nosti. n. quemadmodū qui in his periti sunt, quoties aliquis ipsum vnum verbis discerpere nititur, subrident protinus, neq; hoc tolerant: Verū si tu secas, ipsi multiplicant, cauentes nequando ipsum vnū non vnū appareat, sed particulæ plurimæ. Vera loqueris. Siquis eos ita percontetur, ò mirifici viri, quibus de numeris disputatis quibus vnū tale inest, quale vos traditis, æquale. vnumquodq; est, & omne penitus omni, neq; minimo quouis discrepans, partē tamen nullā continēs in seipso? Quid eos ad hæc, ò Glauco, existimas responsuros? Reor equidē responsuros illos, de ipsis se numeris loqui, qui cogitari dūtaxat possunt, aliter aūt attrectari nequaquā. Cernis igitur, ò amice, hanc reuera peritiā huius disciplinæ nobis necessariā esse? quādoquidē vt apparet aīum ad hoc inducit, vt ipsa intelligētia vtatur ad veritatē ipsam percipiendā. Vehemēter id efficit. An & hoc aduertisti, q̄ hoīes natura arithmetici ad oēs doctrinas, vt ita dixerim, acuti videntur? Quinetiā siqui ingenio tardiores huic se studio dederint, si nullā vtilitatē aliā susceperint, tamē hoc assequūtur, vt acutiores q̄ antea sint. Sic est. Sed. n. haud facile multa reperiet, vt existimo, quę maiori cū difficultate quàm ista discantur. Nō profectò. Propter oēs quas adduximus rationes, haudquaquam negligendam hæc sint, sed in his præcipuè erudiendi qui optimis sunt ingenijs. Assentior equidem. Hoc itaq; nobis ita positum sit: post hoc quod huic proximū est, considerεmus nunquid nobis cōducat. Quid istud? nū Geometriam dicis? Hanc ipsam. Quatenus. n. ad bellicā rem confert, eatenus certè nobis cōuenit. Nā ad castra ponenda, regionē occupandā, colligendas turmas, vel ēt spargēdas, & ad cętera machinamenta, quibus circa acies, vel in obsidione, vel itinere vti solent, permultū interest Geometricus ne aliquis sit, an non. Ad hæc vtiq; exigua quædam Geometrię Arithmeticæq; particula sufficit. Inquirendum est aūt, vtrū diuturnius studiū vberiorq; perceptio conferat ad ideā boni facilè dignoscendā. cōferunt verò ad hoc omnia, quæ animū illuc conuertunt, vbi est essentiæ beatissimū, quod ipsi est penitus cognoscendū. Rectè. Ergo si essentiā intueri Geometriæ studiū cogit, conuenit quidem: sinautem generationē, non conuenit,

Homines natura arithmetici ad omnes doctrinas sunt apti.

Geometria sit vtilis.

Ita

Ita diximus. Profectò nobis hoc nõ negabunt quicunq; vel paululũ quid Geometriæ gustarunt, quin hæc sciẽtia contrà oĩno se habeat quàm ad ea loquantur, qui in ipsa versantur. Quo nã pacto? Quippe ridicule ad modũ & quasi coacti sæpe loquuntur. Nã velut operatores quidã operisq; gratia verba faciunt, dũ & quadrare aiũt, & perducere, atq; addere, cæteraque similiter. Doctrina verò hæc oĩs cognitionis gratia quæritur. Sic est oĩno. An non id quoq; nobis est concedendũ. Quid? Quod quæritur cognoscendi illius gratia quod semper est, non eius quod & oritur quandoq; & interit. Concedendum planè: nam Geometria eius quod est semper, cognitio est. Attollet igitur, ô generose vir, ad veritatem aĩum, atq; ita ad philosophandũ præparabit cogitationem, vt ad supera conuertamus, quæ nunc cõtrà quàm decet, ad inferiora deijcimus. Quàm maximè fieri potest. Quàm maximè igitur præcipiendũ est, vt qui præclarisimã hanc habitant ciuitatẽ nullo modò Geometriam spernant: nam & quæ præter ipsius propositum quodammodo esse videntur, haud exigua sunt. Qualia? Quæ tu circa rem bellicã commemorabas. Scimus quinetiã ad disciplinas omnes facilius perdiscendas interesse oĩno, attigerit ne Geometriã aliquis, an non. Prorsus. Hanc ergo doctrinã secundo loco discendã iuuenibus. Statuamus. An tertio in loco ponemus Astronomiam? Quid censes? Ponendam equidẽ nã mutationes opportunitatesq; temporum præsentire non minus rei militari q̃ agriculturæ nauigationiq; conuenit. Quàm dulcis vir es. Nampè vereri videris, ne multi te putent inutiles disciplinas inducere. Est aũt non leue illud, sed difficile admodũ persuadere, ꝙ ex huiusmodi disciplinis instrumentum quoddã cuiusq; animi expurgatur reuiuiscitq;, quod ante ex alijs studijs infectum occæcatumq; fuerat, cùm potius id seruandũ sit, quàm oculorũ corporis decẽ milia. Solo.n. hoc inspicitur veritas. Eis ergo qui idem hoc sentiunt, mirum in modum bene loqui videberis. Qui aũt id nunquam excogitarunt, meri to nihil te dicere arbitrabuntur. aliam enim ab ipsis vtilitatem æstimatione dignã non cernunt. Hic ergo tu videris vtris cũ potisimum disseras. An fortè cùm neutris, verũ tui gratia maximè verba facis, neq; tñ vlla detineris inuidia, si quis aliquam ex his vtilitatẽ capiat. Hoc potius eligo, mei scilicet gratia in primis interrogando & respõdendo disserere. Age igitur inquã, retrogredere: nã nunc haud rectè quod Geometriæ succedit accepimus. Quare? Quia post planum, statim solidum illud quod circunfertur accepimus antequã ipsum secundũ seipsum comprehenderemus. Decet autẽ statim post augmentũ secũdum tertium capere: est autem hoc circa cuborũ augmẽtum, atq; id quod profunditatis est particeps. Est certè. Sed hæc, ô Socrates, nondum reperta videntur. Huius duæ sunt causæ, quia videlicet nulla in ciuitate hęc honorantur: & cùm inuentu difficilia sint, haud ardenter quæruntur, & qui ista perquirunt, duce indigent, sine quo minime reperirent. Quem esse primo difficile est: deinde etiam si sit, dum tamen ita se habent vt nunc qui hæc indagant, fastu elati nequaquam parerent. Sin autem ciuitas tota huic operi præsideat, honorificè deducẽs, & isti obtemperabunt quidẽ, & hæc sedulo studioseq; discussa, clarius emicabunt. Quippe etiam nunc quanquã & vulgus hæc contemnit & prohibet, & qui hæc perscrutantur, qua ratione vtilia sint ignorant, tamen vi gratiæ cuiusdam valent. Neq; mirũ si hęc ita apparuerint. Nempè quod gratum est, id præcipuum. sed mihi apertius quæ nunc dicebas explana. Studiũ quod circa planũ versatur, Geometriam vocabas. Equidem. Post Geometriã continuo Astronomiã ponebas. Sed paulò post retro retulisti pedẽ. Enimuerò quo magis propero, eo peruenio serior. Nam cũ mox illi succederet facultas illa quæ de augmẽto in profundũ agit, quia ridiculosa eius habetur inuestigatio, eã trãsgressus post Geometriã, Astronomiã protinus attigi, quæ in profundi ipsius agitatione consistit.

Quo pacto conducat Geometria ad philosophandum.

Vide vt tempore Socratis, non erat mathematicæ pars, quę de corporibus reperta.

Probè loqueris. Ergo quarto in loco ponamus Astronomiã, tanquam adsit ea facultas quæ nunc fuerat prætermissa, si modo in ciuitate suscipiatur. Sic decet. Atq; eam Astronomiæ laudationẽ, ô Socrates, in qua tu me interpellasti, quasi importunius ipsam extollerem, ex tuo progressu nunc prosequor. Nã cuiq; patere existimo hanc animi oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere. Forte hoc oĩbus præterquã mihi perspicuũ. Quoniã mihi quidem non ita videtur. At quo nam modo? Porro vt nunc eam tractant, qui philosohiæ ipsam iungunt, ad inferiora deijcere animi oculos mihi videtur. Qua ratione id ais? Nõ ingenerosè mihi videris recũ ipse supernorũ intelligentiã definire. Constat.n.q; siquis laquearia varijs coloribus depicta suspiciẽs quicquã perciperit, eũ nõ oculis intueri, sed intelligere arbitraberis. Ac forte rectè sentis, ego aũt inepte. Reor equidẽ nullã aliã disciplinã ad supernã inspectionem aĩum excitare, nisi eam quæ circa essentiã & id quod videri non põt versatur. Quòd si quis sursum inhians nunquã cõuersus deorsum, sensibile aliquid percipere studet, discere ipsum nequaquã assero. scientiã.n. adipisci hũc nego, & eius aĩum non sursum, sed deorsum aspicere censeo, etiã si resupinus in terræ littore vel maris æquore iacens, quicquam perceperit. Haud iniuria me corripuisti. Verũ quæ ratio discendæ Astronomię preter eã quã isti sequũtur, si eius nobis cognitio sit ad ea quæ dicimus profutura? Hæc vtique. Existimãdũ est has quæ in cęlo sunt varietates, postquã in loco visibili sunt, si ad cæteras eiusmodi cõparentur, optimè integerrimeq; dispositas: sin autẽ ad veras, lõgè deficere. Veras inquã varietates & motiones, quibus, ipsa quæ verè est velocitas, & ipsa quæ verè est tarditas in vero numero, verisq; figuris oĩbus & inuicem feruntur, & quæ insunt ferunt. Quæ quidẽ oĩa rõne & cogitatione cõprehendi possunt, visu verò nequaquã. Quid cẽses? Idem prorsus. Nõne igitur cęlestiũ varietate vtendũ est velut exemplo quodã ad supernarum rerum contemplationẽ: perinde ac si quis videat figuras à Dædalo, vel alio artifice vel pictore egregiè cõpositas & elaboratas. Nempè si esset is qui eas videt Geometriæ peritus, artificiũ ipsum laudaret, ridiculũ tamen esse censeret, si quis attentius talia cõsideraret, tanquã in ipsis veritatẽ æqualium, vel duplorũ, vel alicuius proportionis alterius reperturus. Cur non absurdũ id videatur? Idem quoq; facturũ putare debemus verũ Astronomum, quando motus syderum intuebitur: arbitraturum scilicet quo ad in operibus hmõi posibile est, quàm pulcherrime ab ipso cœli conditore & cœlũ ipsum & quæ in eo sunt, fabricata: absurdũ tamen existimaturum, si quis noctis ad diem comparationẽ, horumq; ad mensem, mensisq; ad annum, & aliorũ astrorum inuicem & ad ista, semper similiter fieri censeat, neq; vnquam quoquo modo mutare tenorem, cúm & corpus habeant & videantur, quęratq; in his omni studio veritatem. Mihi certè in præsentia te audienti idem videtur. Itaq; propositionibus vtemur vt in Geometria, ita & in ipsa Astronomia: & quæ in cœlo sunt, dimittemus, si modo ita percepturi sumus Astronomiã, vt quod in nobi sapientię cõpos natura existit, vtile ex inutili efficiatur. Quanto amplius laborũ imponis astronomo, quàm hodie impenditur vulgo? Arbitror aũt & alia nos præcipere eodem modo debere, siqua ex nobis tanquam legum conditoribus sit vtilitas prouentura. At quã nunc ex conuenientibus disciplinis cõmemorabis? nullam ad præsens habeo, quam cõmemorem, inquit. At tamen non vnam tantum, inquam ego, sed plures species motus nobis præbet. Omnes quidem depromere, qui sapiens est, poterit. Quæ verò mihi occurrunt, duæ sunt. Quales? Vna quidẽ Astronomiæ consimilis & æquipollens. Qualis inquã? Quemadmodũ ad Astronomiã oculi, sic ad harmonicũ motũ videntur aures fabricatæ. Vnde & has inuicẽ esse germanas scientias, & Pythagorei putant, & nos, ô Glauco, assentimur. Vel quid nam agemus

Musica.

mus inquã ego? Ita prorsus, inquit. Nõne quia grãde hoc opus est, eos percontabimur, quo pacto de ipsis loquuntur, & nunquid aliud præter ista, nos aũt ad hæc oĩa nostrũ illud seruabimus? Quid? Nequando dent operam, vt nostros alumnos quicquã ex his minus perfectũ doceãt, ꝙ non illuc tendat semper quò proficisci omnia debent, quemadmodũ paulò antè de Astronomia narrauimus. An ignoras ꝙ circa harmoniam tale aliquid agunt? Nam dum concentus & tonos qui percipiuntur auribus, metiuntur & comparant, irrito labore quemadmodũ Astronomi tempus conterunt. Per deos ridiculè admodũ isti crebrius voces frequentant ingeminantq;, & aures proprius admouent, velut è viciniore loco vocem ipsam rectius venaturi. Atq; eorũ alij dicunt in medio adhuc sonitum aliquem se audire, minimumq; esse interuallum hoc, quo metiri quis debeat: alij verò ambigunt, quasi sonus iam similis audiatur. & vtiq; aures mẽti præponunt. Tu verò, inquam ego, vtiles ne eos musicos vocas, qui chordas iugiter vexant examinantq;, & clauiculis tũ intendendo, tum remittendo pulsationes cõtorquent? Sed ne longius similitudo in pulsatione quæ plectro fit, & illa iactãtia peruicaciaq; chordarũ accusanda prouehatur imagini huic finem imponã: aioq; non hos, sed illos potius, vt de harmonia dicant, rogandos. Nam idem faciũt quod & illi qui in Astronomia versantur. Nempè numeros eos sectantur qui in concentibus ad aures pertinẽtibus insunt. Sed ad inuestigandum inde non trãseunt, qui consonantes numeri sint, qui non, & quam ob causam vtriq; sint tales. Rem egregiam narras. Adde & vtilẽ ad boni ipsius pulchriq; indaginem, quæ si aliter quæratur, sit prorsus inutilis. Probabile istud quidem. Arbitror aũt supradictorũ omnium tractationem, si mutuam ipsorũ cõmunionem cognitionemq; attigerit, inuestigaueritq; qua secum ista inuicem ratione cohærent, ad ea quæ expetimus cõducturã, neq; frustrà in his hoĩes, sed vtiliter admodũ versaturos: inutiliter aũt, si aliter actum fuerit. Atqui & ego ita vaticinor, sed magnũ est quod iubes, ò Socrates. Quid? initium, inquis, an aliud quiddã? An ignoramus hæc oĩa ipsius legis, quam discere decet, initiũ esse? nondum. n. dialectici de his rebus differere tibi posse videntur. Non per Iouem, nisi perpauci quidam omniũ quos vnquam cognouerim. At enim nisi quis, inquam, & accipere posit & reddere rõnem, nũquam sciet quicquam eorum quæ esse dicimus cognoscenda. Nunquam prorsus. Non ne hæc iam lex est, ò Glauco, inquam, quæ per differendi artem ostenditur, quam rursus intelligibilis cùm sit, ea vis imitatur aspectus, quã suprà diximus, ad ipsa iam animalia sese conuertere, & ad stellas, & ad ipsum deniq; solem? Haud secus cùm quis ad differendũ se conferet absq; sensibus, rõne duntaxat ad ipsum quod est, quodlibet nititur: qui si non destiterit prius, quàm ipsum quod est bonum, intelligentia ipsa perceperit, tũc demũ ad finẽ intelligibilis ipsius ita peruenit, vt ille alter ad visibilis finem ascendit. Omnino sic accidit. Non ne dialecticam hanc progresionem vocas? Quid prohibet? Atqui queãdmodum solutio illa à vinculis, conuersioq; ab vmbris ad simulacra ac lumen, & ex antro ad solis lumen exitus, ibiq; animalium & plantarum inspectio, solisq; & siderũ in aqua propter imbecillitatẽ oculorũ intuitus, ipsum quod in corporibus est clarissimum ad id conuertunt, quod est in corporali & visibili regione omniũ fulgentissimũ: Ita omnium supradictarum artiũ studium deducit animum per vmbras nõ simulacrorũ, sed eorũ potius quæ verè sũnt: dijudicareq; eas facit, ad aliud quoddã lumen tanquam ad solem, habetq; vim quãdam extollendi id quod est in aĩo præstantissimum, ad contẽtẽplationem eius quod in ordine rerũ est optimũ. Equidem sic accipio: quanquã mihi talia hęc esse videntur, vt neq; facilè admitti possint, neq; facilè reijci. Veruntamẽ cùm non in præsentia solùm audienda, sed deinceps sæpius repetenda sint, his ita positis, vt nunc traditũ est, ad

Dialecticã esse necessariam philosopho.

ipsam iam legem deueniamus, atq; ita eã percurramus, vt proœmium iam transegimus. Quare dic amabo, quis potentia differendi modus, & quas in species distribuitur, & quæ viæ sint: hæ nanq; sunt, vt videtur, quæ illuc perducunt. quò quisquis peruenerit, illic demum tanquã in itineris termino requiescet. Nondum, ò amice Glauco, assequi poteris. Profectò quantum in me est, nihil tibi deerit studij, quo voti compos efficiaris. Neq; imaginem amplius eius quo de agimus, sed rem ipsam veram qualis mihi videtur, aspicies. Vtrum autem reuera talis sit, nec ne, haudquaquam affirmare decet. Sed illud duntaxat asseuerandum, quòd tale aliquid est cognoscendum. nõne? Nihil prohibet. Quinetiam & istud, quod sola differendi facultas homni in his quæ diximus, erudito id ostendet. Aliter vero cognosci penitus impossibile. Hoc quoq; asseuerandum. Nemo aũt aduersabitur nobis dicẽtibus, quòd differendi facultas duntaxat conatur ordine certo circa vnumquodq; quid ipsum sit inuenire. Siquidem cæteræ artes, aut opiniones hnũm cupiditatesq; respiciunt, vel ad generationes & cõpositiones, vel ad culturam eorum quæ generantur & cõponuntur. Reliquæ verò quas diximus, verarum rerum quoquo modò participes esse, Geometria scilicet, eiusq; comites, circa ipsam essentiã quodamodo somniant, syncerè autẽ quicquã ab illis cerni impossibile est tantisperdũ suppositionibus hærent, easq; ratas & impossibiles adeò seruant, vt illarum rõnem reddere nequeant. Nã vbi principiũ quidem ponitur id quod est ignotũ, finis autem & media ex ignoto tracta, inuicem connectuntur: collectã inde assertionem quo nam pacto scientiã vocemus? Nullo. Dialectica verò sola sublatis suppositionibus oĩbus, ad ipsum principiũ vt compertum habeat, pergit, ac reuera animi oculũ cęno barbarico obrutum, paulatim sursum trahit, ac ducit, tanquã adiutricibus ac ministris quibusdã vtens his artibus quas narrauimus. Eas porrò nos sæpe sciẽtias propter consuetudinẽ nominauimus. Indigent autẽ alio nomine clariore quidem quàm sit opinio, obscuriore verò quàm scientia. Cogitationẽ certè nos in superioribus earum notionem cognominauimus. Neq; tamen est de nomine controuersia inter eos quibus de rebus tantis, quantis nobis ad præsens est discrepatio. Non certè. nam solã exigunt ad rerum habitum interni cõceptus expressionem. Placet igitur quemadmodum suprà primã partem vocare scientiã, secundam cogitationem, tertiam fidem, postremam imaginationem vel assimilationẽ. Et ambo illa simul intelligentiam, hæc aũt ambo simul opinionem: & opinionem quidẽ circa generationem, intelligentiã verò circa essentiam esse. Quod autem est ad generationẽ essentia, id ad opinionem intelligentia. Quod ue intelligentia est ad opinionem, id & ad fidem scientia, & ad imaginem deniq; cogitatio. Cõparationem verò illorũ in quibus ista versantur, diuisionemq; vtriusq; geminam, opinabilis scilicet intelligibilisq;, ò Glauco, omittamus, ne prolixior de his oratio quàm de superioribus habeatur. Equidẽ quantũ mea mens potest, reliqua consequi libet. An non dialecticũ vocas eũ qui rõnem cuiuslibet capit essentiæ? Illũ verò qui hanc rõnem non habet, quatenus nec sibi, nec alteri põt reddere rationẽ, eatenus intelligentiã circa hoc habere negabis? Certè non aliter est dicendũ. De bono etiã similiter iudicandũ. Nam quicunq; boni ideã ratione definire nõ potest, à cæteris oĩbus eam distinguens, & tanquã in pręlio per omnia penetrando, cætera cuncta reijcere, non secundnm opinionẽ, sed secundum substantiã arguens & refellens, perq; hæc omnia stabili & inconcussa progredi ratione: hunc tu ita affectum, neque bonum ipsum dices cognoscere, neque aliud quicquam bonũ: verùm si quod fortè simulachrũ attigerit, opinione potius quàm scientia illud attingere, atque hac in vita insomnijs dormitantem illudi, & antequã expergiscatur, ad inferos descendentẽ, extremo tandẽ occupari sopore. Per Iouẽ oĩa hęc prorsus asseuerabo.

De ratione differẽdi.

Cuius artis sit diffinire.

Cæterum

Cæterũ liberos tuos quos nunc oratione instruis, si quãdo re ipsa erudires, vt arbitror, non permitteres maximarum rerum in ciuitate potestatẽ habere, dum linearũ instar non possent cuiusq; reddere rationem. Non certè. Legem itaq; feres, qua iubeãtur eam potissimum disciplinam capessere, ex qua ad interrogandum & rñdendũ vt scientẽ decet, aptissimi sint. Tecum vna istud præcipiam. An ergò videt tibi doctrinis oĩbus dialectica velut apex esse præposita, nec vlla doctrina vlterius ac eminẽtior reperiri, sed hic iam doctrinarũ oĩum esse finis? Mihi quidem videtur. Restat ergò deinceps aperiendũ quibus distribuendæ hæ disciplinæ sint, & qũo. Videlicet.

Vide præ fationẽ fi. in dialog.

Recordaris in prima illa optione quales delegerimus principes? Quid ni recorder? Quo ad alia quidẽ naturas illas eligendas existimato. Nam & grauissimos hoĩes & fortissimos decet eligere, & quoad fieri pôt speciosissimos, neq; solùm quærendi sunt hoĩes generosi, atq; terribiles, sed qui insuper eas habeant naturę dotes, quas disciplina hæc exigit. Quas? Acumẽ, inquam, facilitatemq; ingenij oportere ad doctrinarũ perceptionẽ adesse. Magis.n. absterret aĩum disciplinarum q̃ gymnasiorũ corporis, difficultas. Siquidem magis proprius illi labor est, qui soli competit, q̃ qui corpori etiã est cõis. Vera loqueris. Quærendus itaq; vir est memoria valens, integerrimus, tolerantissimus. Nam quem alium censes libenter labores corporis subiturum, tamq; arduum doctrinę meditationisq; studium ad finem vsque prosecuturũ? Neminem prorsus nisi qui optima natura sit præditus. Ex eo quippe errore, vt suprà dicebam, aduersus philosophiã oborta est infamia, q̃ nõ pro dignitate ipsam attingunt. Neque enim à spurijs, sed legitimis est attrectanda. Quo pacto? Principio ad labores suscipiendos claudus esse nõ debet quisquis est philosophię sacris initiãdus, vt partim eos adeat, partim recuset. Contingit autem hoc, quoties aliquis gymnasijs & venationi & reliquis corporis exercitationibus deditus, disciplinarum studium refugit, neq; audiendo delectatur, nec inquirendo, sed oẽm hanc odit curam. Claudus præterea & ille est, qui exercitationibus animi delectatus, contemnit alias. Vera narras. An nõ & quo ad veritatẽ similiter mãcum eum ponemus animũ qui voluntarium mendacium odit, & ęgrè fert ipse secũ, & alijs mentientibus indignatur, inuoluntariũ verò mẽdacium facile tolerat: & si ignorare aliquid deprehendat haud grauiter perfert, sed libenter veluti suis ignorantiæ sordibus volutatur? Oĩno quidem. Quinetiam circa tẽperantiam & fortitudinem magnificentiamque, & reliquas virtutis partes non minus obseruandum est, qui nã legitimus sit, qui spurius. Quando enim hęc minus considerant, & priuati, & ciuitas, ignari vtuntur mãcis & spurijs ad quodcunque istorum contigerit, priuati quidem amicis, Respublica verò principibus. Sic accidit prorsus. Nobis hæc omnia præcauenda sunt. Nã si homines quo ad corporis ac mentis habitum integerrmos ad tantam doctrinam exercitationemq; ducemus, atq; erudiemus, & ius ipsum nobis minimè succẽsebit, & ciuitatem Rẽpublicamq; seruabimus. Sin aliter affectos homines ad ista ducemus, contraria faciemus oĩa, & philosophiã multò etiam magis dedecorabimus. Turpe quidem id esset. Mirum in modum. Cæterùm nonnihil mihi in præsentia risu dignum contigisse videtur.

Quid istud? Latuit me nimirum, q̃ iocabamur, quare acrius egi, q̃ deceret. Quippe inter loquẽdum ad philosophiam ipsam conuersus, eam dedecore affectã aspexi. Quod & grauiter perpessus fuisse videor, & his qui in culpa sunt, tanquam indignatus seuerius hæc dixisse. Nõ per Iouem, vt mihi audienti videtur. Mihi tñ dicenti sic apparet. Hoc aũt ne nos fugiat, q̃ in priori electione senes elegimus, in hac verò nequaquã licebit. Neq; Soloni credendum est, hominem senescẽtem posse in dies plurima discere, qui minus id potest q̃ currere. Iuuenibus.n. conueniunt multi maximiq; labores. Necesse est. Illa igit quæ ad arithmeticam, & Geometriã, oẽmq; doctrinam eã pertinent, quæ dialecticam antecedere debet, pueris tradenda sunt, atq; is docendi modus accipiẽdus est quo minimè coacti ad discẽdũ esse videantur. Cur istud? Q̃m non decet liberũ hoĩem cùm seruitute disciplinã aliquã discere. Quippe ingẽtes labores corporis vi suscepti, nihilò deterius corpus efficiunt. Nulla verò aĩæ violẽta disciplina est stabilis. Vera loqueris. Ergò non tanquam coactos pueros in disciplinis, ò vir optime, sed quasi ludentes enutrias, vt & magis ad quod quisque natura sit aptus, possis agnoscere. Consentaneum est, quod dicis.

Quæ ætates ad discendum aptæ.

Quo pacto pueri sint docẽdi

An non recordaris à nobis, in superioribus dictũ, pueros esse equis spectandi gratia in castra ducẽdos, & si tutò id tentari possit, propius admouẽdos, vt catulorũ instar sanguinẽ incipiant degustare? Recordor equidem.

Quicunque verò ad hos labores, disciplinas, pericula, prõptiores acrioresq; apparent, in numerũ aliquẽ seligẽdi sunt. Qua in ætate? Quãdo à necessarijs negocijs exercitationibusq; soluti sunt. In hoc siquidẽ tpe siue biennium sit seu trienniũ, facere aliud nequeunt. Labor.n. ac somnus disciplinis aduersi sunt. Et simul hæc examinatio aliarũ nõ minima esse videtur, qualis videlicet quisq; in gymnasijs ipsis apparebit. Quid ni? Post id tẽpus quicunq; ex viginti annis vt cæteris præstãtiores electi fuerint, maioribus, q̃ cæteri afficiantur honoribus: & quæ disciplinæ istis in pueritia sparsim ostensæ sunt, vnà his iterum offerãtur, ad ipsam disciplinarum inter se cognationem, & ipsius quod verè est naturam cõspiciendam. Sola hæc cognitio quibuscunq; traditur, stabilis permanet. Atqui & hac experientia cognoscitur maximè qui ad dialecticam optime à natura est institutus, qui non. Nempè quisquis ad hoc dignoscẽdũ est perspicax, dialecticus est: qui verò hebes, nequaquã. Teneo equidem. His igitur aĩaduersis oportebit eos qui apprime tales in ipsis reperiuntur, stabiles in disciplinis, constantes in bello, in alijs legitimis officijs perseuerantes, postquam trigesimum egerint, ex electis præelectos in maioribus honoribus constituere, & ipsa disserendi facultate diligẽter examinare, quis eorum potest sine oculorum & aliorũ sensuum ministerio ad ipsum quod verè existit cùm veritate trãscẽdere. In quo maxima, ò amice, opus est cautione. Cur nam inquit? Non animaduertis inquam, quãtum nunc malum circa disserẽdi peritiã inolescat? Quale istud? inquit. Iniquitate prorsus abundant, inquam. Summoperè, inquit. Mirum aliquid perpeti ipsos existimas, nec ignoscis? Qua rõne maximè? Si quis suppositius puer multis in delicijs à nobili familia nutriatur: inter adulatores complurimos: adultus autem persentiat, q̃ ex eis quos parentes existimat natus nõ fuerit, veros tamen genitores nusquam reperiat: nunquid uaticinari potes qualis huic animi affectus futurus sit erga adulatores, & erga eos qui ipsum supposuerunt, tam eo tempore quo nihil de suppositione suspicabat, quàm postquam rem ipsam agnouit? An uis præsagium meum audire? Volo equidem. Vaticinor itaq; illum dum suppositionem penitus ignorabit, magis eos honoraturum quos parentes & propinquos existimat, quàm assentatores: minusque eos siquando egeant neglecturum: tardioremq; fore ad iniuriam ipsis inferendam, uel conuicium dicendum, magisq; illis in rebus grauibus quàm adulatoribus pariturum. Verisimile quidem. Sin persenserit, hos certè minus honorabit curabitq: assentatores uerò magis q̃ antea colet, illis propensius obsequetur, ad eorum exemplum uitam instituet suam, cum illis palam ac libere conuersabitur. De his uerò quos parentes & propinquos putauerat, nisi alioqui ꝓbo natura sit ingenio, nihil prorsus curabit. Omnia prorsus vt narras, cõtingerent. Sed quid hæc similitudo ad eos qui disputationes sectantur? Audies modo. Sunt nobis à pueritia opiniones de honestis iustisq; officijs, sub quibus tanquã parentibus educati sumus: his paremus, has prætęteris honoramus. Sũt planè.

Quæ res studia remorentur.

Offerunt

Offerunt se nobis & voluptates, quæ ad contraria nos alliciunt:& dum animæ blandiuntur, ad illa detorquent. Non tñ ab his flectuntur, qui vel paulò q̃ cæteri moderatiores sunt, sed illa veluti paterna colunt, eisq; obtẽperãt. Sic euenit. Si dialectica vis aggressa aliquem ita affectum interroget quid honestum sit, ac respondentem id quod ex legislatore perceperat, ratio confutet, crebrisq; & varijs redargutionibus eò deducat, vt opinetur illud nõ magis honestum esse q̃ turpe, deq; iusto ac bono siñr arguat, & de cæteris quæ summo in honore antè habebat, pari ne illa posthac honore & obseruãtia prosecuturum putas? Minori admodum puto. Quãdo igitur neq; ista quis censet domestica vt antea vel honoranda, neq; reperit vera, in vitam potius blandam q̃ in aliam, vt cõsentaneum est, prolabitur. Verisimile id quidẽ. Ex iusto igitur fiet iniquus. Necesse est. An non merito vt nuper dicebã, affectio eorũ qui ita se ad disserendũ comparant, talis est, vt plurimã exigat veniã? Et misericordiam insuper. Vt igitur miserabilis hic euentus vitetur, triginta annos nati duntaxat, caute admodũ dialecticas argumẽtationes degustent. Ita prorsus. An non hæc prudens cautio est, vt eas videlicet iuniores hoĩes nõ attingant? Neq; enim te latet, vt arbitror, q̃ cũ primum adolescentuli disputationis artificiũ gustãt, eo protinus quasi ludo quodã ad refellendũ vtuntur, eosq; qui confutant alios, studiosè sectantes, & ipsi alios quoq; redarguunt, ac distrahendis lacerandisq; proximis catulorũ more assiduè delectãtur. Mirũ in modum. Cùm verò plures cõuicerint, & à pluribus ipsi cõuicti fuerint, eò cõfestim deueniũt, vt ex pristinis opinionibus ratã nullam habeant. Atq; ex his & ipsi & oĩs philosophia apud alios calũniam reportarunt. Vera refers. At vir natu grandior, ab hac insania diligentius declinabit, ac hoĩem inuestigandæ veritatis gratia disserentem imitabitur potius, q̃ eum qui iocandi cã versutijs captiũculisq; incumbit. Quin & ipse modestius sese geret, & disputãdi studiũ ex infami reddet illustrius. Scite. Ad eiusmodi preterea cautionẽ supiora dicta sunt oĩa: oportere videlicet moderatos & graues esse illos, qui ad disputationis studiũ asciscuntur, neq; cõicandum esse id ineptis hoĩbus, &, vt nunc fit, oĩbus quoscũque sors obtulerit. Summopere. Siquis disputationi diligenter assidueq; det operã, nihil ue agat aliud nisi q̃ vicissim quãdoq; gymnasijs corpus exerceat, huic ad perceptionẽ hmõi anni duplices superiorũ sufficient. Nunquid sex dicis? an quatuor? Quinq; adhibeas. Deinde ad antrum illud erunt iterũ deducendi, cogendiq; eos principatus assumere qui ad bellum spectãt, & siqui sunt iuuenum principatus, ne vsu rerũ ab alijs superentur. Atq; in his quoq; examinandi sunt, vtrum constãtes permaneant, dum trahũtur vndique, aut nutent. Quot aũt annos istis ascribis? Quindecim. Qũ verò ad quinquagesimum annum peruenerint, quicunq; integri inter eos rebusq; gestis & scientijs præcellentes apparent, ad finem iam perducendi sunt, cogendiq; vt animi radium ad supera dirigentes, ipsum quod oĩbus lumen præbet, suspiciant: quumq; ipsum bonũ nouerint, exemplo illius freti ciuitatem, priuatos, seq; ipsos per oẽm sequẽtem vitam, & singula vicissim exornẽt. Ac plurimũ quidem in philosophia versentur: cũ verò ad magistratus accersentur, in ciuilibus negocijs inuigilẽt, sigillatimq; gubernẽt reipub. gratia, ita vt non tanquam bonum aliquid & optandum ministerium, sed necessarium potius exequi videãtur. Atque ita quũ alios siñr ipsi instruxerint, eos vicissim reipublicæ custodes relinquent, ipsi verò in beatorũ insulas transmittentur. Monumenta verò illis & sacra tanquam dæmonibus si Pythias oraculo cõfirmauerit, publicè dicabuntur: sin minus, saltem vt beatis atq; diuinis. Mirificos prorsus, ò Socrates, principes quasi sculptor figurasse videris. Quod de viris dixi, idẽ & de mulieribus intelligendum. Neq; putes, ò Glauco, magis me de viris q̃ de mulieribus fuisse locutum, quæcũque videlicet natura aptæ ad hæc officia sunt. Rectè se id habet. si quidẽ pariter in oĩbus, vt narrauimus, cũm viris cõicabunt. Nũ cõcedis nos de repub. oĩa non quasi pro desiderio effinxisse, sed pro veritate locutos, difficilia quidẽ factu, possibilia tñ, ea duntaxat ratione qua diximus? Quando scilicet hoĩes reuera philosophi, vel vnus, vel plures nacti in ciuitate potentiã, præsentes honores despiciẽt, illiberalesq; eos & nullius existimabũt: ipsum aũt quod rectũ est, & honores qui ab eo proficiscuntur, plurimi facient, maximũ verò & summopere necessariũ quod iustũ: & huic ministrantes, idq; adaugentes ciuitatẽ suam rite disponent. Quo pacto? Oẽs quicunq; in vrbe decẽ annos impleuerint, in agros transmittent: filios aũt ipsorum suscipientes, procul ab his moribus quibus hodie parentes vtunt, moribus legibusq; suis educabũt, quales verò sint, enarrauimus. Atq; ita celerrime atq; facillimè ea ciuitas & respublica orieẽ, quam suprà diximus, si quando extiterit, beatam fore & genus hoĩum in quo condita fuerit, plurimũ iuuaturam. Maximè quidem. Atq; vt constitui possit eiusmodi ciuitas, si q̃n constituatur, ò Socrates, adinuenisse videris. Nonne ergo abũde, tum de hac ciuitate, tum de hoĩe eius persimili iam nobis dictum? Cõstat enim qualem eius similem esse debere dicemus. Constat planè, & quod quæris, finem mihi iam habere videtur.

DIALOGVS OCTAVVS DE IVSTO.

Marsilij Ficini Argumentum.

SOCRATES perfectam reipubilcę formam septem iam dialogis absoluit, septenario Palladis numero consecratam. Eamq; tum regiam, tum optimatum appellat gubernationem. Optimatum quidem, quoniã in ea plures virtute præclari publicis funguntur muneribus. Senatumq; constituunt. Regiam verò, quoniam & vna omnium ad publicum bonum est voluntas, vna mens quasi regina, & siquis inter eos probitate est singularis, singulariter honoratur. Neque tñ huic tãtum tribuitur, vt absq; Senatu, id est, probatorum omnium numero possit publica permutare. Reliquum erat post optimam & beatam reip. formam in medium inferiores adducere. Has autẽ numerat quatuor. Primam quidem esse vult eam, in quam optima mox degenerat, quã nominat ambitiosam, Secundam verò potentiam paucorũ ex ambitiosa nascentem. Tertiam popularem ab hac procedentẽ. Quartam postremò tyrannidẽ ex populari præcipuè pullulantẽ. Quoniam verò rerum publicarum formæ à formis proueniũt animorum, quinque deinceps animorum affectus & habitus, totidemque ciuitatum & similes esse similiter nominatos mira quadã arte describit. Summatimq; regium animum optimũ esse concludit atq; beatissimum, & similem similiter ciuitatem. Tyrannicũ verò pessimum atq; miserrimum. Ciuitates quoque à tyrannis oppressas, pessimas similiter atq; miserrimas. Medios autem animos gubernationesq; medias modo quodam medio se habere concludit. Ex omnibus his apparet q̃ perniciosa tam in ciuitate quàm in animo sit iniustitia, & vtrobique iustitia q̃ salutaris. Vbique autẽ permutationis tam animorum q̃ ciuitatum ex alijs formis in alias mirabili explicat diligentia. Præcipuè verò mutationem beatæ reipublicę, &, vt ita dixerim, aureę in ambitiosam siue argenteam, siuè ferream, ab altiori ducit exordio, fingitq; Musas id tanquam oraculum effundentes, siue potius confundentes. Profectò si beata respub. proprio defectu in deteriorem labi non potest, & tñ quandoque labitur, communi quodam defectu & causa labitur. Qua quidem in rẽ Aristotelicas ridere licet calumnias. Neq; enim debuit Aristoteles in quinto Politicorum à Platone suo, imò nusquam suo, propriam beatæ reipublicę permutandę exigere causam, quũ nulla sit propria. sed cõmuni debuit esse contentus. Quemadmodum enim homo & validissimus & tẽperatissimus, sic & eiusmodi ciuitas nõ tam propria q̃ communi causa morbi laborat, id est, fatali quodam ordine, ita per cœlestes circuitus qui infra lunam sunt, perpetuo reuolnente, vt quę certis sphęrarum configurationibus temporumq; curriculis composita sunt, quandoq; dissoluãtur aduersis. Quoniam verò eiusmodi causę assignatio pręsentis ciuilisq; facultatis terminos procul excedit, ideo Socrates vaticinio musarũ vtitur. & profectò ita vtitur, vt & nobis ad hęc interpretanda opus sit Apollinis vaticinio. Nec immeritò Tullius vbi rem esse obscurissimã breuiter vult exprimere, id inquit numero

Platonis

Platonis obscurius. Neq; miror Theonem Smyrnęum mathematicę in primis Platonicę professorem eiusmodi mysterium tanquam inexplicabile astute prętermisisse: Quod quidē Iamblichus Chalcideus dū explicare voluit, implicuisse videtur. Quid verò? si in eiusmodi verbis plus difficultatis sit q̃ ponderis? Quippe quum & ipse fingat Musas tragica quadam tumiditate nugantes perterrentesq; animum puerilem atque simplicem, stuporemq; adducētes. Denique qualecunque id sit opportunius ex commentarijs in Timæum expositionem nostram accipies. Cęterum moralia hęc pręcepta cōsidera. Impossibile est diuitias honorarij in ciuitate simul atque virtutem. Item tradere diuitioribus reipublicę gubernacula perinde est ac si nauis non peritiori in nauigādo, sed locupletiori gubernanda tradatur. Nempè & hęc & illa periclitabitur. Rursus custos contra omnia vitia tutissimus est scientia. Prętereà contrarij vnius summum, alterius est principium. itaque extrema libertatis licentia, extremę seruitutis est principium. Sicut in qualibet qualitate, rerumque & temporum excessus omnis verti protinus in contrarium consueuit. Idem in epistolis ait, moderatam probans antè omnia libertatem.

ESTO inquam, constitit equidē inter nos, ò Glauco, in ciuitate optime instituta cōmunes esse debere mulieres & filios. Cōmunem quoq; oēm eruditionem. Cōia sitr oīa, tum belli, tū pacis officia. Reges aūt ipsorū esse hoīes debere in philosophiæ & rei militaris studio præstantissimos. Constitit planè. Quin & hæc concessimus, q̧ scilicet cū tales principes iam fuerint cōstituti, in expeditionem euntes, habitationes militibus quales prædiximus, assignabunt, cōes scilicet oībus, in quibus nihil cuiusquā sit proprium. Neq; de habitatione solum, verūetiam de supellectili & possessionibus si recordaris quales debeāt esse, conuenimus. Memini equidem, inquit, cēsuisse nos nihil eorum quæ nunc possidēt alij, esse ab aliquo possidēdum, sed tanquā belli athletas atque custodes in mercedem custodiæ annua ab alijs alimenta suscipientes, eos oportere & sese & ciuitatē tueri. Probè, inquā. Sed postquam hęc absoluimus, repetamus iam vnde huc digressi sumus, vt per eadem rursus proficiscamur. Haud quaquā difficile istud. fermè. n. quemadmodū nunc, quasi de ciuitate satis egisses, adiecisti, q̧ talem ciuitatem bonā vocares, qualem descripseras, bonumq; virū quicunq; illius foret persimilis: cū talem posses adhuc, vt apparuit, meliorem ciuitatē virumq; referre. Dixisti præterea si hæc recta sit respub, cæteras aberrare. Reliquarum verò rerumpublicarū, vt memini, species esse quatuor, de quibus verba facere oportere, earumq; defectus inspicere, & hoīes ipsarum similes declarare: vt eos oēs intuiti, & quis optimus sit vir, quis pessimus declarantes, consideremus nūquid vir optimus felicissimus, pessimus aūt sit miserrimus, an se res aliter habeat. Cum verò abs te ipse quęrerem quas potissimum quatuor respub. diceres, tūc sanè Polemarchus & Adimātus mihi sermonem interruperunt, vnde tu orationem sumens huc denique peruenisti. Rectè admodū meministi. Ergo rursus tanquam luctator eandem ansam præbe, & me idē interrogante, conare nunc ea dicere, quæ tūc eras declaraturus. Si quidem potero. Equidem audire percupio, quas nā respub. quatuor suprà dicebas. Haud difficile istud audies. Sunt enim quas dico, illæ quæ & nomina habent, ipsa videlicet quæ à multis laudatur Cretensis & Laconica. Secunda verò & secundo loco laudata ea quę paucorum potētia nominatur, plurimis plena malis respub. Item quę ab hac differt plurimū, eamq; sequitur, gubernatio popularis. Præterea generosa tyrannis, ab his oībus differens, quartus ciuitatis extremusq; morbus. An aliā habes reip. formā, quæ in perspicua & distincta quadā rōne sit sita? Nam & minores quidā principatus, & regna venalia, & tales quædā ciuiles potentiæ inter hęc quodāmodo medium obtinent. Quarū non pauciores inter Barbaros q̃ inter Græcos reperiuntur. Multæ certè, & absurdę memorantur. Totidem quoq; sunt hoīum quodammodo species atq; mores. An ex quercu fortè existimas, aut silice resp. fieri potius, q̃ ciuiū moribus, qui quocunq; fluxerint, cætera secum rapiunt? Ex moribus proculdubio. Quare si gubernationum spēs quinq; sunt, priuatorum quoq; aīorum affectus quinq; erunt. Nil obstat. Virum certè similē optimatum gubernationi vidimus, quē bonū, & iustū rectè assernimus. Vidimus. Deteriores deinceps narrare decet, contentiosumq; hoīem secundū Lacedæmoniorum remp. institutum: prætereà paucorum imperij cupidum, & popularem hoīem, & tyrannicum: vt iniustissimū discernētes, cū iustissimo comparemus, perfecteq; dignoscamus, q̄uo summa meraq; iustitia ad summam se ac merā iniustitiā habeat, quo ad hoīs iusti, vel iniusti beatitudinē, vel miseriā pertinet: vt vel Thrasymacho obtemperantes, iniustitiam prosequamur: vel præsentibus rōnibus persuasi, iustitiam. Ita prorsus agēdum. Nū sicuti cœpimus antè in rebuspub. mores aīaduertere q̃ in priuati personis, quia illic magis pateant: ita & nunc in primis considerāda est ambitiosa respub. cuius nullum habeo nomen præter ambitiosam potentiā, & principatum: post eam verò virum talē considerabimus: deinde paucorum potētiam, talemq; virum: postea multitudinis gubernationem, & hoīem popularem: demum tyrannide pressam ciuitatēm considerantes, & inde tyrannicum cognoscentes aīum, conabimur ea quæ præposuimus, sufficienter diiudicare? Rectè in hūc modnm inspectio iudiciumq; procedet. Age itaq; explicare conemur, quo pacto ambitiosum imperiū ex optimatum gubernatione nascatur. Quin hoc simpliciter verū est, omnem remp. ex eo quod dominatur, mutari, quando in ipso seditio oritur: dum verò secū ipso consentit, ēt si valdè exiguum sit, mutari impossibile est. Est ita.

Resp. ambitiosa.

At verò quo nam pacto, ò Glauco, ciuitas hæc nostra è suo statu mouebitur? principes, & defensores inuicem, & inter se dissidebunt? An vis imitantes Homerū Musas oremus, vt nobis explicent, qua rōne seditio primum incidat? Dicamusq; ipsas tragicorū ritu, nobiscum veluti pueris iocantes nugantesq; ita loqui, vt dū nugantur, seriò agant, magnumq; quiddā loquātur? Quo nam pacto? Ita fermè. Difficile quidē est ita constitutā ciuitatē è suo statu moueri. Verùm cùm omne quod genitum est, corruptioni sit obnoxium, talis ēt cōstituto semper manere non poterit, sed soluetur. Solutio verò hæc est: non solū circa plātas, sed terrena ēt aīalia, fertilitas, & sterilitas aīæ, corporumq; contingit, quādo reuolutiones singulis circulorū coniunxerint ambitus: his quidē quæ breuis sunt ęui, ambitus breuiores, contrarijs verò cōtrarios. Illi verò quos ad ciuitatis gubernationē educauistis, quāuis sapientes fuerint, nihilò magis vestri generis vel fœcundā vel sterilem generationē, rōne vna cum sensu assequantur, sed latebit eos opportunitas generandi, & plerunque cū non opportunū fuerit, gignendis filijs operam dabūt. Est aūt ei quod diuinitus generandum est circuitus, quē numerus continet perfectus. Humanæ verò genituræ is vtique in quo primo augmentationes superantes, & superatæ tres distantiæ, atque quatuor terminos accipientes, similantium & dissimilantiū, & crescentiū & decrescentiū, cuncta correspondentia, & comparabilia inuicē effecerunt, quorū sesquitertia radix quinario coniuncta duas harmonias præbet ter aucta. Vnam quidē ęqualem æqualiter, centū centies. Alterā verò æqualis quidē longitudinis, sed oblongiori, centū quidē numerorū ex diametris cōparabilibus inuicem quinarij, indigētibus vno ex singulis, duobus verò qui inuicē dici nequeant, centū verò cuborum trinitatis ipsius. Vniuersus aūt hic numerus geometricus talem autoritatē habens ad potiorem deterioremq; generationem vim habet. Quòd si ciuitatis vestræ custodes ignorauerint, nec opportuno in tpe spōsas sponsis coniunxerint, haud quaquā ingeniosi felices ue pueri inde nascenī. Ac licet maiores ipsi eos cōstituant principes, qui inter illos præstantiores fuerint: tamen quia indigni erunt parentum successione, in ipsis magi-

Ex gubernatione optimatum ambitiosū imperium quomodo oriatur.

Mutatio Rerumpu. qūo fiat.

Quot modis homines, tot dem resp.

f 1

magistratibus subiectos negligent, neq; musicæ curã vt decet habebunt, neq; gymnasticæ, vnde iuuenes nimis erunt à musica alieni. Ex his aũt principes constituentur negligẽtiores q̃ decet ad examinandũ gña illa quæ apud Hesiodum, & quæ apud vos referuntur, aureum scilicet genus, argenteũ, & æneũ atq; ferreũ. Q̃m verò mixtum erit argento ferrum, & æs auro, dissimilitudo & inæqualitas discors exorientur. Quæ vbicunque nascuntur, bellũ semper & inimicitias pariunt. Genus aũt hmôi hoĩum vbicunq; adest, semper seditionibus agitatur. Recta admodum r̃ndere illas dicemus. Necesse est.n. cùm Musæ sint. Quid verò posthac Musę dicent? Postquã orta seditio fuerit, vtraq; gña ferentur, ferreũ quidem & æneũ ad quęstũ, agrorumq; & domorũ possessionẽ, auriq; & argenti copiam. Quod verò inest aureũ, & argenteũ, quasi nõ inopi, sed opulenta natura, ad virtutẽ statumq; pristinũ. pugnantia verò inuicẽ & in contraria retrahentia in mediũ tandẽ conuenient, vt diuisis agris & domibus priuatim quæq: possideantur: illi verò qui antè ab eis seruabantur tanquã liberi, amici, & nutritores in seruitutẽ redigantur, & velut subditi atq; serui, belli custodieq; ipsorũ curã gerere compellantur. Hinc & mihi certè videtur mutatio hæc accidere. Hæc vtiq; gubernatio inter optimates, & paucorũ potentiam erit media. Erit certè.

Mutabitur quidẽ ita. Cũ verò in id fuerit permutata, quem potissimũ gubernationis modũ seruabit? Vel constat ꝙ partim priorem remp. imitabitur, partim paucorũ potẽtiam, vtpotè quæ in medio locata est, partim etiam quiddam sui propriũ obtinebit? Ita prorsus. priorẽ quidẽ imitabitur in eo ꝙ principes honorabũtur, & milites ab agricultura mechanicisq; artibus & alijs quęstibus abstinebunt, & cõia fient conuiuia, gymnasticiq; ludi, & belli certamina frequẽtabuntur. Profectò. Sui aũt ipsius propria, talia quædã habebit, ꝙ sapientes metuet ad principatus admittere, quia non simplices, neque integerrimos hmôi viros, sed mixtos possideat: & aĩosiores potius simpliciores q; homines ad gubernandũ asciscet, qui ad bellum potius q̃ ad pacẽ nati videantur? Dolos quinetiã, & machinamenta belli plurimi faciet, semperq; pugnabit? Certè. Atqui pecuniarũ cupidi erunt isti, quemadmodũ qui in paucorũ potentia vitam agunt, & tenebris obruti aurum & argentũ rusticius honorabunt, vtpotè qui grataria propriosq; thesauros habeant, quibus ista recondant, ac etiam circunsepta domorũ ceu proprios nidos, in quibus multa cũ mulieribus & alijs pro libidine erogabunt. Vera loqueris. Nonne & in rebus proprijs parci magis erũt q̃ deceat? quippe qui magnifaciant pecunias, nec palàm acquirãt: in alienis aũt propter libidinem profusiores, & clanculum voluptatibus indulgebunt, haud secus legem passim refugientes, ac pueri patris aspectum, non persuasione, sed vi educati, ex eo ꝙ veram musicam quę cùm sermonibus & philosophia coniuncta est, neglexerint, multoq; magis ac prius gymnasticam q̃ musicã honorauerint? Remp. ex malo bonoq; mixtã refers. Mixta est profectò: præ cęteris autem in ipsa propter aĩositatis iracundiæq; imperium, contẽtionis ambitionisq; studia inualescunt. Vehementer. An non hęc resp. ita coalescet, talisq; erit, quantũ licet sermone reip. figuram non summa omnino diligentia describere, quia sufficiat ex ipsi descriptionis summula virum iustissimum iniustissimũue discernere, sitq; fermè opus inextricabile, siquis omnes resp. oẽsq; mores nullo pęnitus prætermisso enarrare aggrediatur. Probè. Quis igitur secũdum hanc remp. vir? quomodo efficitur? qualis existit? Reor equidem, inquit Adimantus, similem esse Glauconis huius, contentionis gratia. Fortassis, inquam ego, in hoc est similis. Verùm in his haud natura similis esse videtur. In quibus? Contumaciorem sanè esse eum necesse est, & à musica quodam modò alieniorem, musicę tñ cupidũ & audiendi quidẽ studiosum, rhetoricum verò nequaquã. Atqui & aduersus seruos agrestis erit hmôi vir, haud seruos despiciens, quemadmodũ vir tolerabiliter eruditus: erga liberos autem erit mitis: erga principes quidem obediens maximè, sed & principatus & honorum auidior, oportere existimans nõ arte dicendi, vel alia quauis simili facultate, sed rebus bellicis, similibusq; excellere & cæteris præesse, cùm sit & gymnasticæ & venationis admodũ studiosus. Est certè, inquit, mos hic illius reip. Nonne & pecunias iste in iuuentute contemnet? quo verò senescet magis, eo magis pecunias diliget, ex eo ꝙ auarę naturæ sit particeps, neq; sit integer ad virtutẽ, quia ab optimo custode deficiat? A quo nam? inquit Adimantus. Ratione & operatione inquam musicę cõmixta, quę sola cùm adest, per oẽm vitam virtutẽ in eo cui pręest seruat. Preclarè loqueris, inquit. Est vtiq; talis adolescens ambitiosi imperij cupidus, tali similis ciuitati. Prorsus. Efficitur aũt hic talis in hunc modum interdũ: videlicet cùm iuuenis aliquis filius est patris boni in ciuitate nõ bene gubernata habitantis, honores, principatus, & iudicia fugientis, & reliquã huiuscemodi negociorum curam, libenterq; se subijcientis, vt labores vitet. Quo nam pactõ efficitur? Quando scilicet matrẽ audit ægrè ferentem, ꝙ maritus magistratibus minimè fungat, & idcircò inter alias mulieres sese contẽptam haberi: tũ indignantem quoties virũ aspicit pecunijs cumulandis minimè indulgere, neq; pro illis vel priuatim vel in iudicijs & publicè cõtendẽtem sollicitumque: sed ad hæc oĩa negligentiorẽ, talemq; vt secũ ipse viuat vt plurimũ, vxorẽ verò nec aspernetur quidem, neq; admodũ colat: Ex quibus sæpe filio mater prędicet ignauũ esse patrẽ nimisq; remissum, & alia, quęcunque de talibus garrire mulieres consueuerunt. Multa profectò, inquit Adimãtus, talia suiq; similia obloqui mulieres solẽt. Neq; te latet quòd & serui, & domestici, pręsertim qui maximè videnĩ esse beneuoli, talia quædã auribus puerorũ sæpe insusurrant. Et si quẽ viderint, vel pecunias patri debentẽ, quẽm ipse nequaquã conueniat, vel in alio quodã iniuriantẽ, edicunt puero, si qñ vir euadat, hæc oĩa vlciscatur, virq; magis sit q̃ pater extiterit. Idem ille filius domo egressus alia horũ similia multa audit, videtque; hoĩes scilicet qui sua in ciuitate officia colũt alienorũ minimè curiosi, stolidos vocitari, pęnitusq; contẽni: horum verò dissimiles honorari laudariq;. Cùm hæc adolescẽtulus audit, videtq;, rursusq; patris sermones audit, & studia videt proximè præter studia cęterorum, ab vtrisq; attractus: à patre quidẽ rõnalis eius vis fouetur & augetur, ab alijs autẽ concupiscendi & irascendi natura. Quapropter cũ non malo sit ingenio natus, mala tñ cæterorũ consuetudine vsus, & in medium ab his tractus, mediæ se cuidã potentiæ contentiosæ iracundæq; subijcit, sitq; vir elato aĩo, gloriæq; cupidior. Naturam huius sufficienter enarrasse mihi videris. Habemus itaq; secũdam remp. virumq; secundum. Habemus profectò. An non post hæc Aeschyli illud dicimus, Alterum hoĩem alteri ciuitati conuenientẽ? Imò verò secundũ superiorem illam suppositionem, alteram ciuitatẽ alteri congruã? Ita prorsus. Quæ verò huiuscemodi resp. sequitur, paucorũ, vt arbitror, potentia est. Quam potissimũ reip. institutionem paucorũ vocas potentiam? Eam in qua magistratus à census æstimatione ciuibus tribuunĩ, & in qua diuites dominanĩ, pauperibus verò nulla reip. est cõio. Intelligo equidẽ. Nonne dicendũ, quo pactõ à gubernatione ambitiosa in hanc transgressio fit? Dicendũ certè. Vel cæco id quidẽ perspicuũ est, quo pacto transgressio fiat. Quonam pactõ? Aerariũ illud cuiusq; auro plenũ, talẽ perdit remp. Nã primum quidẽ nouos sumptus reperiũt, & ad leges deducunt, quibus neq; ipsi neq; mulieres ipsorum obtẽperant. Consentaneũ id quidẽ. Deinde alter alterius exẽplo & ęmulatiõe perciti multi tãdẽ tales euadũt. Veri simile. Hinc effesius ad pecunias cumulãdas delapsi, quãto id preciosius, æstimãt, tãto virtutẽ existimant viliorẽ. An nõ ita virtus à diuitijs discrepat, quasi vtraq; in lance stateræ sint posita, semperq; in contrariã partẽ declinẽt?

Ex optimatũ rep. quõ fiat cõ in potentũ respub.

De diuitijs & virtute.

Ita

Ita prorsus. Quando igitur in ciuitate diuitiæ ac diuites honorantur, virtus probiq; viri despiciuntur. Cõstat. Incedũturq; ad ea studia oẽs quæ in honore sunt, eaq; frequentãt: quæ verò nullo honore censent, apud quosq; iacere solẽt. Atq; ita ex victoriæ honorisq; cupidis, quæstus & pecuniarũ auidi tandẽ efficiuntur. Et diuites quidẽ viros laudant, & admirant, & ad magistratus euehunt pauperes verò despiciũt. Oĩno sic accidit. An non & lege statuunt principatus fines, dũ statuũt vbi maior est pecuniarũ copia, ibi talẽ principatũ esse maiorem: vbi minor, contrà minorẽ: prohibentq; aliquem imperare, qui non ad certũ aliquẽ censum peruenerit? Hæc autẽ aut vi armisq; efficiunt: aut postq̃ metũ incusserint, talẽ cõstituerunt remp. Nõne ita? ita prorsus. Cõstitutio quidẽ, vt ita dicã, hæc est. Est certè. Sed quis nam reip. modus? qui ue defectus sunt, quos habere eã remp. dicebamus? Principio qualis sit præscriptus hic in ea terminus, aspice. Siquis in nauis gubernatione, à census æstimatione gubernatores eligat, pauperẽ verò licet gubernandi peritiorẽ haud quaquã admittat, quid ex hoc secuturum cẽses? Vt male nauẽ ducant. An non eodem pacto in quouis alio principatu? Sic equidem arbitror. Sic ne in oĩbus præterquã in ciuitate? An & in ciuitate præterea? Multò etiã magis, q̃m hæc grauissima est, & maxima gubernatio. Vnũ quidẽ hunc & tñ paucorũ potentia defectum patitur. Apparet. Quid aũt hoc? Nũquid leuius? Quale istud? Quod necesse est nõ vnam hanc, sed duas esse resp. vnã quidem pauperũ, diuitum alteram, & hoĩes intra mœnia eadem habitantes sibi inuicẽ semper insidiari. Certè nõ leuius istud. Sed neq; hoc pulchrũ est, bellũ scilicet gerere non posse: quia cogũtur, siue populo vtantur armato, eũ formidare magis q̃ hostes: siue non vtantur, reuera in ipso prælio paucorũ potentiæ studiosi videri: ac ẽt pecunias in eũ vsum erogare detrectabunt, vtputa hoĩes auari: isthuc inquã an decorum est? Non certè. Nunquid rectè fieri illud existimas, quod suprà vituperauimus, vt in hmõi ciuitate ijdem hoĩes in diuersis simul officijs occupentur, terram colant, pecunias cumulent, militent? Nullo modo rectè. Vide vtiq; si horum malorũ oĩum hęc prima id grauissimum patitur. Quale id? Vt liceat cuiquã sua oĩa alienare, alteri verò illius oĩa possidere: atq; ei qui alienauit, habitare in ciuitate, dũ nulla ciuitatis pars existat, neq; nũmularius, neq; opifex, neq; eques, neq; armiger, sed pauper & egenus passim cognominatus. Prima hæc certè. Hoc profectò in ciuitatibus quæ paucorum subijciuntur imperio, minimè prohibetur. neque.n. alij opulentioris essent q̃ decet, alij prorsus mendici. Rectè loqueris. Hoc autem considera, nunquid q̃n diues hmõi erogabat, conducebat ne magis ciuitati ad ea quæ paulò antè dicebamus: an videbatur quidem è principium numero esse, reuera aũt neq; princeps, neq; minister erat, sed propriorũ cõmodorumq; consumptor. Sic vtiq; visum est. Erat aũt nihil aliud q̃ consumptor. An vis dicamus, quemadmodũ in fauo fucus ortus examinis apum morbus est, ita & hoĩum huiuscemodi dominatũ, postẽ reip. fore? Prorsus inquit, ò Socrates. Nonne volatiles fucos oẽs sine aculeis deus fecit? hos aũt terrestres, partim sine aculeis, partim diris armatos aculeis cernimus. Et ex his qui aculeos non habent, inopes tandem in senectute fiunt: aculeis aũt instructi sunt hi qui vocantur malefici. Vera loqueris. Constat ergò in ciuitate, vbi medicos vides, & fures inesse clàm, & latrones & sacrilegos, & horum omniũ scelerũ autores. Constat certè. Nonne in ciuitatibus quę reguntur à paucis, egenos inesse vides? Oẽs fermè, exceptis principibus. An non igitur arbitramur, maleficos in ea esse multos aculeis ipsis armatos, quos diligentia ac vi principatus detinent?

Paucorum duo gña.

Vbi mendici viden tur fures esse & latrones & omnium scelerum autores.

Arbitramur planè. Nõne ob prauam educationem, & disciplinæ defectũ, & iniquam reip. dispositionem, homines ibi tales euadere asseremus? Asseremus. Talis vtique erit ciuitas paucis subiecta principibus, totaq; premetur malis, fortè ẽt pluribus. Sic fermè. Constituta iam nobis sit ea resp. quam paucorum potentiam vocant, à cẽsus æstimatione principes eligentẽ: post hæc aũt inuestigemus quo pacto vir aliquis similis istius efficiatur, & postquã similis est effectus, qualis sit. Sic prorsus. Nonne hac rõne maximè ex ambitioso in paucorũ imperij cupidũ transit? Qua? Quando ibi adolescens aliquis primo quidem patrem imitat suũ, eiusq; vestigia sequitur: deinde ipsum aspicit, vt qui in ciuitatẽ tanquam in scopulũ offenderit, subitò ex culmine dignitatis prolapsum seipm suaq; oĩa dispergẽtem, siue post belli expeditionem, siue alterius magistratus maximi dignitatẽ, in iudiciũ ab insidiatoribus tractũ, à calũniatoribus circũuentum, eiectũ, depressum, patrimonio spoliatũ. Cõsentaneũ quidẽ. Ille, ò amice, hæc intuitus atq; perpessus, amisso patrimonio, propter formidinẽ, confestim ex animi throno ambitionem illam & audaciam deijcit, & humilior propter paupertatẽ factus sese ad quæstũ cõuertit, & angusto admodũ aĩo aride nimiũ, & parce viuens, seq; in obeundo negocio vexans pecunias congregat. An non huiuscemodi hoĩem tunc existimas in ea animi sede auaritiam & lucri cupiditatem locare? eiq; in aĩo regiũ locum concedere? ornamẽtisq; regijs exornare, coronis, balteis, fibulis, fimbrijs, ense Persico? Equidẽ. Atq; hic quidem rationalem vim, & aĩositatis ardorem humi hinc inde depositã seruire huic cogit, & nihil aliud inquirere, & considerare permittit, q̃ vnde ex pauciorib. pecunijs plurimæ congregẽtur: hanc aũt nihil aliud mirari, & colore q̃ diuitias atq; diuites, neq; dignitatem ex re alia quam ex pecunijs quærere, & siquid aliud ad id conferat. Nulla certè alia mutatio est vsqueadcò velox & vehemẽs ex iuuene ambitioso in pecuniæ cupidũ. Nonne igitur hic paucorum imperij studiosus est? Mutatio quidẽ ipsius ex hoĩe similis est illius Reip. ex qua paucorum potentia extitit.

Cõsideremus vtiq; nunquid similis sit. Cõsideremus.

Principio in eo q̃ pecunias multi facit, similis erit.

Quid ni? Quinetiã & in eo q̃ parcior est, & ad lucrũ auidior, solasq; necessarias cupiditates explet, cęteris verò sumptibus nequaquã indulget, sed alias appetitiones tãquam superuacuas cohibet. Magnoperè. Aridior itaq; & squalidior viuit, vndiq; summa parsimonia rem familiarem augens, coaceruando intentus thesauro, quos quidem hoĩes vulgus probat. an non hic erit talis Reip. similis? Mihi quidẽ videt. Pecuniæ itaq; maximè honorant & ab hoc, & ab omni ciuitate. Neq; enim hic, vt arbitror disciplinæ applicuit animũ. Non, vt opinor. Neq; enim cęcũ sibi ducẽ pręposuisset. Optimè quidẽ. hoc aũt aĩaduerte. Nõne fucorũ naturæ similes cupiditates ob disciplinę defectum inesse dicimus, partim mendicas, partim maleficas, vi quidẽ ab alia diligẽtia detentas? Et maximè quidem. Scis ne quò inspiciens, ipsorũ maleficia cernes?

Quo nam? Ad orphanorũ tutelas, & si quid ipsis tale contingit, quo licentiã plurimã ad iniuriam nãciscantur.

Vera narras. An nõ id constat, q̃ in alijs commercijs vir talis, in quibus probus habetur, cũ iustus esse videat, æquitate quadam vitæ cęteras cupiditates prauas quę in ipso sunt, cohibet: non idcircò obtẽperans, quia nõ pręstet, neq; rõne mansuefaciens, sed necessitate ac metu circa reliquã substantiã cõtremiscẽs? Sũmoperè. Enimuerò ò amice, in multis eorũ reperies, quãdo aliena oportuerit erogare, fuci persimiles cupiditates. Maximè. Nõ igit seditione intestina is carebit, neq; vnus quidam erit, sed duplex, habebitq; in se cupiditates vt plurimũ cupiditatum dominatrices, meliores scilicet deteriorum. Est ita.

Quãobrẽ modestior hic alijs multis erit. Consentiẽtis tñ & compositæ mentis vera virtus longè hũc effugiet.

Mihi quidẽ videt. Quinẽt ad certũ erit tardior vir parcus, quoties priuatim in ciuitate de victoria aliqua honesta, & magnificẽtia erit certãdũ, cũ pecunias erogare nolit decoris & cõtẽtionũ hmõi gratia, metuẽs ꝓdigas libidines suscitare, ꝓuocareq; ad ꝓpugnãdũ cõtendẽdũq;.

Cùm

Cùm paucis eorum quæ circa se sunt, optimatũ ritu pugnans, vt plurimum vinci patitur, & diuitias auget. Summoperè. Nunquid vltrà dissidimus, ad ciuitatis eius exemplum quæ gubernatur à paucis, hominem parcum atque auarum institutum esse? Nullo modò.

De popularis guber nationis cõstitutione, & conditione.

Post hęc inuestigandum videtur, quó pacto popularis gubernatio constituitur, & quæ sit eius cõditio, vt eandẽ in tali hoĩe conditionem recognoscentes, eum in iudiciũ deducamus. Ita sanè inter nobis inceptũ sitr peragemus. Nonne hunc in modum ex paucorum potẽtia in popularem gubernationem ciuitas permutatur, ex eo ꝙ ciues optimum esse proposuerint, vt q̃ ditissimi sint?

Quo pacto? Quia principes in ea propter diuitias dominantur, prodigalitatem dissolutorum iuuenũ lege prohibere negligunt, vt emptionibus & fœnoribus eorum vsurpãtes bona, opulentiores et honorationesq; euadãt.

Maximè omnium. Constat itaq; impoĩe esse in ciuitate diuitias honorare simul, & tẽperantiã possidere, sed necessarium est ad alterius æstimationem alterũ semper istorũ negligi. Cõstat planè. Dum igitur in paucorũ potentia iuuentutis educationem negligunt, permittuntq; ad libidinẽ viuere, cogunt sæpenumerò hoĩes nõ ingenerosos ad paupertatem redigi. Maximè. Sedent, vt arbitror, isti in ciuitate aculeis armati, partim alieno ęre grauati, partim ignominia afflicti, partim vtrisq; malis oppressi, insidiantes illis quos sua nouerunt possedisse, atq; alijs, atq; idcircò res nouas quotidie moliuntur.

Est ita. Hoĩes aũt auari, dum lucro incumbunt, hosq; non animaduertere videntur, & reliquorum insuper vt quisq; maximè cedit, maximè argento immisso vulnerantes, & patri natos fœnusq; plurimum reportantes, ita fucis egenisq; hoĩbus ciuitatem replent. Maximè. Neq; volunt tanti mali incendiũ ita extinguere, vt nõ permittant quenq; res suas pro arbitrio agere. Neq; ita rursus & secundum alteram legem talia quædam prohibetur. Secundum quam potissimum? Secũdum eam quæ post illã proximè sequitur, cogitq; ciues virtutis curam suscipere. Siquis.n. multa ex volũtarijs cõmercijs sui periculo tractare iubeat, non vsqueadeò impudenter pecunias congregabunt, pauciora q; in ciuitate mala nascẽt talia qualia diximus. Sic oĩno. Nunc autẽ his de causis principes subditos sic in ciuitate disponunt: seipsos verò, & suos, & iuniores, delicatos, & molles, & secordes reddũt, nullum aut animi, aut corporis laborẽ tolerantes, voluptatibusq; & doloribus succũbentes. Prorsus. Et ipsi quidem tales euadunt, vt nihil aliud præter quęstũ ęstiment, neq; maiorẽ virtutis curã habeant q̃ mendici. Sic certè. Ita igitur instituti, quoties cõgrediũtur inuicem principes ac subditi siue in itineribus siue in alio quopiam cõi cõmercio, atq; opere, aut circa spectacula ad exercitũ, vel nauigantes vnà, vel militantes, vel ẽt in ipsis periculis sese inuicẽ spectãtes, nullo modo in his pauperes à diuitibus despiciunt, sed frequẽter hõ pauper, macer, cutimq; sole duratus cũ in acie ad opulentũ collatus est, in vmbra molliter enutritũ, atq; obeso corpe oneratũ, eũq; inspicit anhelãtẽ & anxiũ, nonne censebit ignauia cęterorũ viros hmõi diuites fieri? alterq; alteri vbi priuatim conuenere, narrabũt locupletes illos suos crassosq; hoĩes precij nullius ẽẽ. Noui certè ita eos solere. Nõne igiť quemadmodum debile & valetudinarium corpus, vel minima mutatione extrinsecus iniecta in morbos incidit, sæpe ẽt nulla extrinsecus re nocẽte, ipsum intra se dissidet: ita & ciuitas malis ijsdem affecta parua occasione, aliundè sibi, vel his ex optimatum, vel illis ex populari repub. auxilium adiungentibus, ægrotat, & secum ipsa dissentit. Sæpe etiam absque externorum opera, seditionibus agitatur.

Prorsus. Popularis vtiq; gubernatio fit, vt arbitror, qñ pauperes superãtes, diuites partim necant, partim in exilium pellunt, reliquos aũt ęquis reip. honoribus muneribusq; afficiunt, atq; vt plurimum in ea sorte magistratus obtingunt. Hmõi certę est popularis ciuitatis cõstitutio, siue armis fiat, seu metu discedentibus alijs. Quæ nã erit igitur horũ ciuiũ vita? qualis gubernatio? Cõstat.n. ꝙ vir talis popularis aliquis apparebit. Perspicuum. An nõ primũ quidẽ liberi erunt oẽs, ciuitasq; libertatis plena, sũmaq; licentia pro libidine oĩa oẽs audebũt? Fertur equidẽ. Vbi aũt licentia, ibi quisq; arbitratu suo vitã instituet. Patet. Omniformes in hac ciuitate nascunť hoĩes. Valdè. Videtur vtique hæc oĩum esse rerumpub. pulcherrima: atq; vt palliũ varijs depictum coloribus speciosissimum esse videtur, ita ciuitas ista diuersis ex moribus varia, pulcherrima prorsus apparet: ac perindè vt pueri & mulieres varietate distinctis opificijs & spectaculis delectanť, sic multi propter hanc varietatẽ pulcherrimã arbitranť. Et maximè quidẽ. Atqui facile est, ò beate, in hac ciuitate rempub. quærere. Quamobrem? Q̃m oĩa rerumpub. genera propter licentiam habet ac videtur: necessariũ illum qui remp. instituere cupit, quod modò nos fecimus, popularem ciuitatẽ ingressum, eam reip. cõstitutionem quę magis placeat sibi, diligere, quasi rerũp. nũdinas adeuntẽ, atque ita eligentẽ ciuitatis modum statuere. Fortè exẽpla huic nequaquã deerunt. Quid verò? an nõ dulcis hæc prima fronte, atq; diuina videtur vita, vt neq; cogaris in hac ciuitate magistratibus fungi, nec ẽt si ad id sufficias, neq; parere si nolis, neq; bellũ gerere alijs bellũ gerentibus, neq; pacẽ agere agentibus alijs, nisi id placeat? Vel ẽt si quã te lex imperare vetet, & sñias ferre, nihilo minus & imperes, & sñias feras in iudicio: modò tibi hoc visum fuerit? Fortè sic primũ videtur. Quid aũt mãsuetudo dãnatorum quorundam? nonne decora? an nõdum hac in ciuitate vidisti hoĩes morte vel exilio cõdẽnatos nihilominus vrbẽ incolere, ac prodire in mediũ, & sæpe quasi nemo id videat, aut curet, instar heroum quorundã per vrbem incedere? Vidi equidem multos. Indulgẽtia verò ipsius nimia, & sine vlla obseruatione negligentia eorum quæ nos dicebamus, rem ipsam honestantes, quãdo ciuitatem constituebamus, ꝙ videlicet nisi fortè quis excellenti sit ingenio præditus, nũquam vir præclarus euadet, nisi à prima pueritia statim honestis sese exerceat ludis, & eiuscemodi oĩa frequenter exerceat, tanquã quæ alto aĩo hæc pessundat oĩa: ea inquã, negligentia nihil pensi habet ex quibus studijs aliquis se ad ciuilia conferat, sed honorat, siquis duntaxat ametur à vulgò. Valdè admodũ generosa. Hæc vtiq; habebit & horum similia, gubernatio popularis, eritque, vt apparet, dulcis respub. & sine duce, ac varia æqualitatem quandam similiter æqualibus inæqualibusque distribuens.

Manifesta admodũ narras. Contẽplare quis nam vir talis priuatim sit. an fortè primo inuestigandum est, quẽadmodoum in rep. fecimus, quonã pacto talis efficiatur?

Ita prorsus. Nonne ita maximè accidit, vt auari patris & paucorũ potentię cupidi filius aliquis sub parẽtis moribus nutriatur? Quid ni? Hic vi voluptates suas coercet, quæcunq; ad sumptus alliciunt, non ad lucrum, quę quidem voluptates non necessariæ appellantur. Manifestũ est. Num lubet, ne in ambiguitate versemur, vt in primis quidem quæ necessariæ sint cupiditates, quę non necessariæ, discernamus? Lubet equidem. Necessariæ quidem illæ meritò vocarentur, quas amouere non possumus, & quæ cũ percipiunť, nos iuuant, has.n. ambas quærere naturam nostrã necessarium est. Nonne? Maximè. Iure igiť eas necessarias appellabimus. Iure. An non rectè eas necessarias esse negabimus, quæ remoueri possum, si quis assuescat à teneris, quæ ue cũ adsunt, nihil afferunt boni; imò plerunq; nocent? Præclarè quidẽ. Accipiamus earũ exẽplar, vt quæ vtraq; sint, cognoscamus, & figura quadã eas inspiciamus. Sic oportet. Cupiditas vtiq; comedẽdi, cibique, & obsonij vsq; ad salubritatem, & bonã corporis valetudinẽ, necessaria est. Arbitror. Certè cibi vsus duplici de causa necessarius, & quia sine ipso vita nõ sufficit, & quia vtilis. Ita est. Aliorum verò condimentorũ, quatenus ad bonã corporis habitudinẽ confert. Prorsus.

Quæ volu ptates necessariæ, quæ non.

Sin aût nihil confert vel horum vel aliorũ appetentia superuacua, tum ẽt coerceri à teneris potest, obstat aût & corpori & menti ad prudentiam temperãtiamque, meritò non necessaria noĩabitur. Meritò. Has igiť sumptuosas cupiditates, illas verò quæstui deditas, quia conferant ad agendum, vocabimus. Quid ni? Idemque de venereis alijsq; dicemus. Idẽ profectò, quẽ fucũ paulò antè noĩauimus, hunc esse dicebamus qui talibus voluptatibus & libidinibus plenus est, & cupiditatibus nõ necessarijs est mancipatus: cũ verò qui necessarijs, parcũ, & paucorum potẽtiæ cupidũ. Proculdubio. Rursus dicimus quemadmodũ ex paucorũ potentiæ cupido popularis efficitur. Videtur aût mihi hoc pacto, vt plurimùm, fieri. Quo nã? Quando iuuenis, vt modo diximus, nutritus ruditer, & auide nimium, fucorum mel gustat, adhæretq; ardẽtibus vehementibusq; & callidis animalibus quę possunt omniformes & varias voluptates vndique comparare: hinc vtiq; existima eam oriri mutationẽ, qua iste ex paucorũ potentia quæ in eo est, transit in popularem. Necessariũ est. Nunquid quemadmodũ ciuitas mutabatur, dum extrinsecus præsidiũ alterũ partiũ præstaretur à simili simile: ita adolescentis mutatur ingenium, dum rursus externarũ cupiditatũ species cognata & similis, alteri cupiditatum speciei earum quæ in eo sunt, suffragatur? Prorsus quidẽ. Quòd si quæ suppetiæ ingenio eius paucorũ imperij studioso, siue à patre, seu à domesticis alijs ferãtur, admonentibus, increpantibusq; seditio, & reluctatio, & pugna in ipso ad seipsum tũc nascatur. Quid ni? Et quandoq;, vt arbitror, popularis cõditio paucorũ statui cedit, & nonnullæ cupiditates partim intereunt, partim excidũt, pudore aliquo in animo iuuenili exorto, vnde rursus excolit. Fit nonnunquã. Rursus pręter eas quę exciderũt cupiditates, aliæ coalescentes cognatæ propter inscitiam paternæ educationis multæ vehementesq; fiunt. Sic certè fieri consueuit. Trahunt porrò ad se consuetudines, ac dum clàm serpunt, magnũ excrescunt in numerũ? Quid prohibet. Tandem iuuenilis animi arcem occupãt, præsentientes vacuam esse doctrinarum, honestorumq; officiorũ, & verarũ insuper rationũ. Qui sanè optimi oĩum custodes seruatoresq; in hoĩum piorũ mentibus extant. Summoperè. Falsæ verò, & superbæ petulantesq; rõnes & opiniones eorum in locum succedentes, eundem talis hoĩs locum obtinẽt. Maximè. Nonne iterũ ad lotophagos illos accedẽs, manifestè istic habitat? Ac si ab amicis subsidiũ aliquod laboranti meliori animi eius parti submittatur, superbæ petulantesq; rõnes claudentes regij in eo muri portas, neq; subsidium ipsum admittũt, neq; legatos priuatorũ senum monitus excipiunt, sed ipsæ pręlio superant: & pudorem quidem appellantes fatuitatẽ, in exilium turpiter expellunt: temperantiam verò ignauiã vocantes, reprobantesq; eijciunt: modestiã quoq; in moribus, & in sumptibus moderationẽ, tanquam rusticitatẽ & illiberalitatẽ pœnitus detestanť & fuganť, & ipsæ vnà cũ multis futilibusq; cupiditatibus inualescunt? Magnoperè. Cũ hęc depulerint ex eius aĩo quę occuparunt & purgarunt, magnis impensis iam initiato, post hęc petulantiam, prodigalitatẽ, impudentiam, splendidas ingẽti caterua coronatas deducunt, extollentes applaudẽtesq;: dum petulantiã quidem, ingenuam educationẽ: licentiã verò & libertatem & prodigalitatẽ, magnificentiam: impudentiam fortitudinẽ vocant. An non ita quodammodò iuuenis transit ex innutrita necessariarũ cupiditatum affectione, in resolutam licentiam non necessarium futiliũq; voluptatũ? Planè id cõstat, inquit ille. Viuit deinceps talis, vt arbitror, nihilò magis necessariarum q̃ superuacuarũ voluptatũ gratia erogans pecunias, labores, exercitationes. Verũ si ita fortunatus est, vt neq; vltra modum debacchetur, sed senior factus, & ingenti voluptatũ turba adueniente, non oẽs, sed aliquas admittit, exclusis interim ceteris: nec ingressis illis totũ se dat, sed ita viuit, vt æqualiter singulis impertiat se: ei quę fortè tũ incidit, velut magistratui summo imperiũ sui committens dum ea expleatur, & rursus alteri nulla neglecta, dũ vnamquãq; apud se alat. Sic accidit. Hic quidem rõnem verã non accipit, neq; in custodię suę arcẽ admittit, si quis dixerit voluptates partim esse bonarũ honestarumq; cupiditatum partim verò malarũ, & illas exercendas esse, & honorãdas: has contrà, moderandas & cohibendas. Verũ oĩbus his annuit, affirmatq; similes oẽs esse, & pariter honorãdas. Profectò quisquis ita affectus est, id agit. Nõne ita in dies viuit, vt incidentibus præsentibusq; semper cupiditatibus obsequať? dũ videlicet aliàs ebrietati modulationibusq; indulget, aliàs aquæ potu contẽtus est & inedia: interdũ verò gymnasticæ studijs se exercet, nonnunquã remissiori aĩo torpet: quandoq; philosophiæ attingit studia, sæpe ẽt se ad remp. confert, proditq; in mediũ, quicquid obtulit sors, & dicens, & faciens, ac si q̃nque milites admirať, ad eos fertur; sin mercatores, ad hos rursum aduentat, neq; ordine vllo aut necesitate vitã suam dirigit, sed iucundam & liberalẽ, & beatam hanc vitã appellans, hanc assiduè colit. Scitè vitam popularis hoĩs nullũ delectum viuendi habẽtis narrasti. Arbitror equidẽ plenum hũc diuersis plurimisq; moribus esse, pulchrumq; & varium, quemadmodum ciuitatẽ illã videri, quẽ sanè multi atq; multæ feliciter viuere arbitrarenť, cũ rerump. atque morũ in se multa exẽpla cõtineat. Ita est nimirũ. Esto nobis vir talis populari reipub. similis, vtpotè qui popularis meritò noĩetur. Esto. Reliquũ est, vt de pręclara illa rep. viroq; pręclaro dicamus, tyrannide atq; tyranno. Oĩno. Age videamus, ò dulcis amice, quis nam tyrãnidis ipsius sit modus. Principio q̃ ex populari oritur, fermè est perspicuũ. Manifestũ. Eadem igitur rõne ex populari tyrannis oriť, qua ex paucorũ potentia, popularis. Qua? Quòd sibi ciues in paucorũ potentia tãquam bonũ proposuerunt, per quod & paucorũ potentia inoleuit, id erat diuitiarum copia. Nonne? Isthuc ipm. Inexplebilis itaq; diuitiarum sitis, cæterorumq; officiorum negligẽtia propter ipsum quæstũ eam perdunt. Verùm id quidem. Quin ẽt eius quod in populari bonum cẽsetur, cupiditas inexplebilis, ipsam quoq; peruertit. Quid in ea potissimũ cẽseri bonũ dicis? Libertatẽ. Nã istud in populari ciuitate censeri præclarissimũ audies. Ideoq; in hac sola habitare par est cũ virũ qui natura sit liber. Certè nomen istud libertas, in hac ciuitate frequentius prædicatur. Nonne quod dicturus erã, huius ipsius cupido insatiabilis, cæterorũq; negligentia hanc mutat remp. cogitq; tyrannide indigere? Quo pacto? Qñ videlicet popularis ciuitas sitiens libertatẽ, malos pincernas præsidentes nãcisciť, & ea profusius q̃ decet, sese ingurgitãs debacchať, & princeps velut rigidiores & tyrãnicos accusans punit, nisi mites admodũ sint, plurimumq; licentiæ concedant. Sic prorsus accidit. Atqui & eos qui principibus parẽt, obiurgat tanquam seruiles & præcij nullius hoĩes: principes aût subditis pares, & subditos pares principibus, priuatim & publicè laudat atq; honorat. an non necesse est hac in ciuitate ad summã libertatẽ hoĩes peruenire? Proculdubio? Atq; hanc insitã obedientię impatientẽ licentiam, o amice, priuatas irrepere in domos, seq; vsq; ad bruta protendere? Quo pacto hoc dicimus? Quale videlicet, si pater filio fiat similis, filiosq; metuat, & filius patri sit par, neque vereať parentes, neq; metuat, vt sit maximè liber: inquilinus præterea ciui, & inquilino ciuis æquetur, peregrinusq; siľr. Sic accidit. Hæc vtiq; & alia nonnulla minora similia his eueniunt. Nẽpe ea in vrbe pręceptor discipulos timet, eisq; blandiť, discipuli præceptores spernũt, & siľr pedagogos: atq; vt summatim dicã, iuniores senioribus se similes præstãt, verbisq; & operibus aduersantur. Seniores aût iuniorũ gerũt vicẽ, & tanquã scurrę facetijs eos delectãt, ne seueri imperiosiq; videanť. Maximè. Vulgi aût libertas extremas, o amice, tali in ciuitate quãta, qñ quidem empta mancipia nihilominus libera sunt q̃ emptores: & quãta mulieribus erga viros, virisq; erga mulieres

De tyrannide & tyranno.

lieres æqualitas libertasq; sit, fermè dicere obliti sumus An non secundũ Aeschilũ dicemus, quod nunc nobis in buccam venit. Sic prorsus, inquã, atq; ego quidẽ ita dico: profectò bestiæ quæ ab hoĩbus nutriuntur, quanto liberiores hac in ciuitate sint q̃ alibi, nemo nisi expertus crediderit. Nã & catellæ, vt habet prouerbiũ, perinde ac heræ sunt. Et equi, & asini tanta per vias libertate progredi consuescunt, vt in obuiũ quenq; impetũ faciant, nisi cesserit. Cæteraq; oĩa summa agunt licentia. Meũ certè mihi narras insomniũ. Nã mihi rus proficiscenti frequẽter ista contingunt. Vides quò tandem oĩum supradictorũ summa contendat? Ita siquidẽ hinc delicatus ciuiũ aĩus reddit, vt siquis paulũ quid seruitutis afferat, egre ferant, neq; tolerẽt. Demũ verò leges oẽs tã scriptas, q̃ nõ scriptas cõtẽnunt, ne quis illis prçsit dñs. Manifestũ id quidẽ.

Prouerbium.

Hæc, ò amice, egregia illa & elegãs resp. est, ex qua vt mihi videt, tyrannis nascitur. Elegans certè. sed quorsum hæc? Morbus porrò qui in paucorũ potentia serpens, eã labefactauit, idẽ & in hac pullulans excrescẽsq; nimia ex licentia, popularẽ ciuitatẽ iugo seruitutis subigit. Ac summatim excessus oĩs verti penitus in contrariũ consueuit, in tpibus, in arboribus, in aĩalibus, & in rebusp. maximè. Haud iniuria. Nimia.n. libertas haud in aliud videtur q̃ nimiã in seruitutẽ conuerti, & priuatim, & publicè. Certè id consentaneũ. Quare non ab re dicebã non ex alia rep. q̃ populari tyrannidẽ surgere: extrema ex libertate, grauissimã & acerrimã seruitutem. Sic ostendit ratio. At non hoc, vt arbitror, ipse quærebas, sed quinam morbus idem in paucorũ potẽtia populariq; gubernatione innatus eã in seruitutẽ redigit. Vera narras. Dicebã vtiq; ocio sorũ & prodigorũ hoĩum genus partim fortius & virilius esse, partim ignauius: & illud quidẽ ducere, hoc autẽ sequi. quos quidẽ hoĩes fucis in superioribus comparauimus: illos quidẽ fucis aculeatis, hos aũt aculeis carentibus fucis. Et meritò. Isti quidẽ in quacunq; fuerint ciuitate, eã turbant, quemadmodũ pituita ac bilis corpus. Quos oportet bonũ medicũ & legũ fundatorẽ, non minus q̃ solertẽ apum cultorẽ, eminus præcauere, primũ quidem ne oriantur in ciuitate: ac si oriunt, vt cum ipsis fauis protinus excidantur. Ita prorsus agendũ. Sic igitur accipiamus, vt perspicacius quod quærimus, cognoscatur. Quo pacto? Trifariam popularẽ ciuitatẽ, vt re ipsa est, partiamur. Vnũ quidẽ hoc genus in ea propter licentiã nascit, nõ minus q̃ in paucorũ potẽtia. Est ita. Longè aũt acrius in hac q̃ in illa. Qua rõne? Ibi quia contemptui est, & priuatũ viuit, imbelle propter desidiam fit. In populari aũt id genus omne exceptis paucis præsidet, & quod in eo acerrimũ dicit & agit: aliud aũt iuxta tribunalia inhærens susurrat, nec tolerat, siquis alia dixerit. Quapropter oĩa ab hoc gñe paucis exceptis in ciuitate hmõi administrãtur. Ex maximè quidem. Aliud igitur tale semper ex multitudine excernitur. Quale? Omnibus.n. quæstum consectantibus, qui natura elegantissimi sunt, vt plurimũ ditissimi efficiuntur. Consentaneum. Hinc vtiq; mellis copia & vberior & facilior fucis exprimitur. Quomodo enim ex his qui pauca possident copia mellis exprimeretur? Diuites, vt arbitror, tales fucorũ herba vocantur.

Sic fermè. Populus aũt tertium erit genus, quodcunq; ipsi sua dũtaxat curant, nec alienis se implicãt: haud multũ pecuniosi. Quod quidem genus & plurimum est & in populari ciuitate principalissimũ, quoties congregatur. Est certè. at non frequenter id facere vult, nisi particeps mellis efficiatur. Nõne semper est particeps, quatenus hi qui prçsidẽt, expoliant diuites, dispertiuntq; populo, sibi verò vt plurimũ vsurpant? Profectò ita fit particeps. Coguntur itaque repugnate hi qui spoliati sunt, pro viribus apud populum tum dicendo, tum agendo. Quid ni? Occasionẽ itaq; ab alijs acceperunt, cũ ipsi nõ cuperent, rerũ innouandarũ, nempè vt insidiẽtur populo, & ad paucorũ imperium intendant animum. Cur non? Tandem verò postquam populũ viderunt non spontè, sed per inscitiam à calumniatoribus seductum conari ipsis iniuriã inferre, tunc sanè velint nolint, reuera paucorũ potentiæ studiosi euadunt, haud vltrò volentesque, sed q̃ illis hoc malum ingerat fucus stimulans ac pungens.

Valdè quidem. Accusationes igitur, litigia, contentionesq; mutuæ oriuntur. Et maximè. Ideoq; populus cõsueuit vnum aliquem sui defensorẽ creare, eumq; nutrire, & vti magnum efficiat, confouere. Consueuit certè.

Ex quo patet tyrannũ ex radice tutoria pullulare. Certum id quidem. Quę nam origo mutationis ex tutore in tyrannũ, an videlicet postquam cœpit qui preest id agere, quod circa templũ Lycæi Iouis in Arcadia fabula refert? Quid nã? Quod quisquis humana viscera cũ aliarũ victimarũ incisa visceribus forte gustarit, lupus fieri cogitur. Nõne fabulam audiuisti? Equidem. Eodem modo & hic cuius imperio vulgus oĩno obtemperat, cognato non abstinet sanguine: sed falsis, vt solent, confictis criminibus in iudiciũ trahit eos à quibus timet, & iniusta se cçde cruẽtat viri vitã extinguns, gustásq; lingua impura & prophano ore generis ꝓximi sanguinẽ: ac nõnullos pellit, necat alios, suasorẽ se æris alieni decidẽdi, agros distribuẽdi prçbẽs. Quare necesse est eiusmodi hoĩem vel ab inimicis interfici, vel tyrãnidẽ, exercere lupũq; ex hoĩe fieri. Necesse est oĩno. Hic quidem aduersus opulentos hoĩes seditiosus. Certè. Nonne ab inimicorũ vi huic periculũ imminet, qui si expulsus, inuitis redierit inimicis, tyrannus effectus reuertitur? Constat. Ac si eum calumnijs publicis expellere nequeunt, vel occidere, violẽtam illi mortẽ intentãt, clamq; insidiantur. Ita certè fieri cõsueuit. Hinc illa solita tyrannis postulatio sequitur. Nẽpe oẽs qui huc ascenderũt, custodes aliquos corpori, vt auxiliator populi saluus sit, solent à plebe requirere. Maximè. Dat itaq; eos plebs de illo nimis sollicita, de se aũt nimis secura. Magnopere. Cùm hæc vir pecuniosus aĩaduertit, q̃ ob pecunias plebi hostis est, tũc certè iuxta oraculum Crœso datum calculosum ad Hermũ fugit, neq; moratur, neq; timidus dici veret. Haud quaquã secundo iterũ vereretur. Sanè quisquis comprehensus fuerit, vltimo supplicio afficitur. Necesse. At populi ille defensor magnus magnifice haud quaquã sese gerit, sed alios prosternit plurimos, ipse in curru ciuitatis consistit tyrãnus ex tutore effectus. Quid ꝓhibet? An vis enarremus beatitudinem viri huius, & ciuitatis, in qua vir talis innascit? Prorsus quidem. Principio quidẽ oẽs salutat, arridẽs quibuscunq; obuius fuerit, & nomen tyranni recusat, pollicetur multa, & priuatim, & publice, ære liberat alieno, agrosq; distribuit populoq; & familiaribus suis, ac denique oĩbus mansuetus & mitis esse simulat. Necesse est. At cũ primum externos hostes partim sibi conciliauit, partim extinxit, rebus iam pacatis, statim vt populus duce semper indigeat, bellũ aliquod nirit excitare. Consentaneũ est. In quo illud insuper efficit, vt qui sub eo sunt plurimis exhausti sumptibus, ad quotidianũ victum cõuerti cogant, minusq; aduersus tyrannũ insidias meditentur. Patet. Quinẽt siquos agnouerit liberali esse ingenio preditos, talesq; vt imperiũ eius recusaturi videant, vt ad eos extinguẽdos occasionẽ habeat, hostibus obijcit. His de causis necesse est tyrannũ semper noua bella mouere. Necesse. Qua de re ciues sibi infensos reddit. Summopere. Verisimile est, vt nonnulli eorũ qui tyrannidi suffragati sunt, & apud tyrãnũ plurimũ possunt, audacter tam inter se q̃ cum eo, quę geruntur, improbent, præsertim siqui altiori aĩo sint. Verisimile. Consentaneũ est, vt hosce oẽs tyrannus è medio tollat, si modo sit dominaturus, quousq; neminem relinquat amicorũ vel hostium qui alicuius momẽti sit. Manifestũ id quidẽ. Acute igit inspicere illũ oportet, quis fortis, quis magnanimus, quis prudẽs aut diues sit. Nempè vsqueadeò beatus est, vt seu velit, seu nolit his inimicus futurus sit, eisq; insidietur, quousq; ciuitatẽ purgauerit. Egregiam sanè purgationem narras. Contrariam planè medicorũ purgationi. Siquidem

Tyrannus ex radice tutoria.

Lupus ex homine.

Siquidem medici à corpore quod deterrimũ est, abstergunt, quod verò optimũ est relinquunt. Cõtrà tyrannus efficit. Ille quidẽ sic facere cogitur, si modo sit dñaturus. Beata nimirũ necessitate adstrictus est quæ illi præcipit, vt vel cum plurimis improbis vitã agat, à quibus ẽt odio habeaẽ, vel oĩno non viuat. Talis profectò eius conditio est. Nonne quo infensiores habet ciues, dum hęc agit, eo pluribus & fidelioribus satellitibus indiget? Quid prohibet? Qui nã igiẽ huic fideles maximè? Vnde illos accerscet? Vltro aduolabũt vndiq; multi mercede pellecti. Fucos iterũ mihi videris per Canẽ quosdã dicere, externis & varijs ex gentibus confluentes. Vere tibi videor. Quis aũt ex indigenis? Nõne aliqs, si voluerit? Quo pacto? Scilicet si proprijs seruis sublatis voluerit ciues aliquos liberare & satellitibus suis asciscere. Maximè quidẽ, qm̃ fidelissimi sibi hi sunt. Quàm præclaram narras tyranni possessionem, si quidẽ talibus amicis fidisq; hoĩbus vtiẽ, cũ priores illos perdiderit. Attamen talibus vtitur. Atqui mirantur eum amici tales, conuersanturq; cùm eo noui ciues, boni aũt viri oderunt ac fugiunt. Quid vetat? Non temere igiẽ tragœdia sapiens artificiũ esse, atq; in ea Euripides excellere videẽ. Quamobrẽ? Quòd & hoc profunda mente cecinit, sapientes tyrãnos esse sapientũ cõsuetudine, dixitq; hos sapientes esse qui cum his cõuersantur. Quinetiã tyrannidem tãquam rem diuinã extollit: aliaq; permulta hic, alijq; poetę. Enimuerò poetę tragici vtpotè sapiẽtes nobis ignoscẽt puto, & illis qui perinde ac nos rempub. administrant, si eôs in nostrã remp. non admittamus, tyrãnidis scilicet laudatores. Ignoscẽt, vt arbitror, quicunque inter eos viri elegantiores sunt. Cæteras verò circumeunt ciuitates, turbam congregantes egregijs grandibusq; & probabilibus vocibus quibus precium non deest, respub. in tyrannidẽ trahunt, & popularẽ statũ. Vehementer. Nonne pro his preciũ capiũt, honoranturq; in primis quidẽ vt verisimile est à tyrannis, deinde ẽt à populari illa republica? At verò quo altius ascẽdunt in arduũ rerũpublicarum verticẽ, eo magis eorũ deficit honor, vt qui defessus crebriore anhelitu progredi nõ valeat. Ita nimirũ. Sed ne postquã huc digressi sumus, lõgius progredimur, dicamus vnde tyrãnus exercitum illũ suum præclarũ, variũ, semperq; diuersum alat. Constat in primis ꝙ siquę sunt sacrę opes in ciuitate, eas surripiet, consumetq; quousq; illa sufficiẽt quę venduntẽ, dũ leuiora exigit à plebe tributa. Quid si opes hæ defecerint? Patet ꝙ ex paternis aletur & ipse & collegę ipsius contubernalesq; & scorta. Intelligo equidem ꝙ populus qui tyrannum genuit, ipsum amicosq; eius enutriet. Ita cogitur. Quid verò si succenseat populus, dicatque, haud æquũ esse vt adultus filius à patre amplius enutriaẽ, sed contra à filio pater, neq; se ad hoc eum creasse, vt adulto iam filio, pater ipse, seruis eius seruiens, & ipsum nutriat, & ipsius seruos, & alios preterea omnes vndiq; confluẽtes eius astipulatores, verum vt à diuitibus his qui præclari & boni existimantur in ciuitate, hoc pręside liberetur: atque ita iubeat populus abire illum è ciuitate, eiusq amicos, perinde ac pater filium domo vnà cùm debacchantiũ turba depellens? Agnoscet per Iouem tũc demũ populus qualis ipse, & quali bestia delectatus, dum eam generaret, atque educaret, tũ quanto ipso debilior potẽtiorem eijcere tentet. Quid ais? Audebit tyrannus patri vim inferre, & si non obtemperet verberare? Imò verò. nam auferet arma. Patricidam ergò dicis esse tyrãnum, durumq; senectutis educatorem. Atque vt videtur, hæc proprie est tyrãnis, vtq; fertur, populus seruitutis liberorum hominum fugiens fumum, in flammam seruilis dominationis incidit, loco ingẽtis illius & importunæ libertatis, durissimam acerbissimamq; seruorum subiens seruitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probè à nobis dictum fuerit, si sufficienter pertractatum dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione nascatur: & nata quum est, qualis sit? Valde quidem sufficienter.

DIALOGVS NONVS DE IVSTO.

Marsilij Ficini Argumentum.

SOCRATES quàm plurima de regia optimatũ vita tractauit, multa etiam de contraria eius tyrannide disputat, vt & illam tanquam beatissimam comprobemus, & hanc reprobemus quasi miserrimam. Quod nõ solũ agitur in octauo, sed nono insuper agitur de tyrãnide, qua scilicet ratione potissimum fiat ex populari, qualis quoque sit, q̃ noxia, q̃ infelix: quo videlicet primam quæ in animo fit tyrannidem, totis viribus deuitemus, vicissimq; regnum animo intimum complectamur. Per hæc statim ad primum redibit disputationis vniuersæ propositũ. Quo vtiq; statuit demonstrare iustitiam non opinione duntaxat humana esse laudabilem, sed etiam ipsa sui natura & honesta mirũ in modum, & salutari esse antè omnia venerandã. Iniustitiã quoq; non ob metum vel legum vel infamiæ solum vituperandam esse, sed etiam propter ipsum maleficæ naturæ suæ venenũ procul effugiendam. Iustitiã verò cũ nominat, aliàs legalem cõemq; designat iustitiam, virtutem scilicet vniuersam sub legum prouidẽtia institutã: aliàs iustitiam magis propriam siue distributam, per quã & in ciuitate pro meritis honores, præmia, pœnę distribuuntur, & in aĩa partibus animæ pro dignitate naturæ actiones & munera tribuuntur; siue cõmutatiuam, per quam & in ciuitate æquo & legitimo precio res, vel rebus, vel pecunijs cõmutantur, & in animo ita quasi similiter commutantur officia, vt quãtum ratio inferioribus consuluit, tantundem vires inferiores pro rationis imperio necessaria subministrẽt. Inter hæc nota tyranicum animum ita perturbatum esse, vt proprie iudicetur libidine perditus & temulentus, & furiosus atque immanis. Quippe cùm quasi fera immanibus ijs libidinibus rapiatur, quarum feritatem cæteri solum somniãtes interdum experiuntur. Quæ verò hic ad falsitatem & veritatem & vaticinium somniorum, pertinent, in theologia abũde tractamus. Considera q̃ diligenter mala connumeret omnia, quibus ciuitas oppressa tyrãnide premitur, quã vt apte totidem mala ac etiã plura in tyrãni animo numerat, adeò vt nihil miserabilius possit effingi. Mox disputationẽ totam huc tendẽtem, vt sapiens iustaq; vita vitæ contrariæ præferatur, in tria redigit capita. Primum esse vult, quod hactenus est tractatum, ex comparatione videlicet insipientis iniustiq; hominis ad ciuitatem quandam nulla sapientia & iustitia gubernatam. Vbi profectò apparet & ciuitatem illam, & hominem æqua ratione pessimè & infelicissimè se habere. Secũdum verò caput nunc aggreditur, distinctionem illam partium animæ repetens in ratiocinandi & irascendi & cõcupiscendi naturas, quibus tres quoque vitas accõmodat, philosophicam, ambitiosamq; & cupidam, cupidam inquam pecuniarũ gratia voluptatũ, ideoq; auara etiam nominatur. Tres similiter disponit partes in ciuitate, magistratus, milites, quæstuarios. Probat deinde vitã virtute præditam magis eligendam esse q̃ vitiosam. præterea quòd sit reuera suauior. Nempè cum trium illorum quilibet vitæ suæ voluptatem cæteris præferat, solus id philosophus potest rectè diiudicare. Opus enim est ad iudiciũ experientia, prudentia ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philosophus quidem & sui propriã & aliorum voluptates est expertus, quo fit vt facilè quæ sit præferenda, cognoscere possit. Cæteri verò philosophantis gaudia nunquã degustauere, ideoq; voluptates suas cum philosophantis gaudio comparare non possunt. Præterea solus philosophus perfecta pollet prudentia, & assignandarum industria rationum. quæ quidẽ duo reliqua sunt ad iudiciũ necessaria. Cùm ergo philosophus sapientis iustæq; vitæ gaudia ambitiosę libidinosæq; vitę anteponat oblectamentis, iure ex ipsius iudicis veri sententia vitam virtute rectã vitę vitio dissolutę anteferre debemus. Tertiũ deniq; caput inde potissimũ exordiur, ꝙ in solo sapiente iustoq; viro voluptas vera reperiri põt. In cæteris aũt voluptatem falsam & vmbratilẽ esse cõstat. Quod quidem ita probatur, voluptates vt plurimũ vehementes, repletiones quędã sunt indigẽtię. Atq; vbi & quod impletur & quod implet verius perfectiusq; est, impletionis modus purior atq; efficacior, ibi verior est voluptas, & perfectior, & ingẽtior. Cũ igitur intellectus veritasq; intelligenda veriorẽ perfectioremq; naturã habeãt, q̃ sensus atq; sensibile, ac veritas interius penetret intellectum q̃ sensibile sensum, & sine mixtione doloris accidat, sequitur voluptatẽ intelligentię veriorẽ esse atq; perfectiorẽ. Inter hęc casu quodã nescio quid interserit mathematicũ, cuius declarationẽ ex cõmentarijs in Timęũ accipies opportunius. Attẽde deinceps ad illam animę naturę figuram. In qua sub multiplicis bestię nomine intellige cõcupiscendi naturã, sub figura leonis, irascendi vigorẽ, sub forma hoĩs, rõnem. Et vide q̃ expresse depingat ambitiosi, iniusti, libidinosi hoĩs vitã, imò miseram seruitutẽ.

Item ibidem accipe formulã, qua poſſis tranſitũ aïarum in beſtias ita interpretari, vt in beſtiarũ affectus & habitus potius q̃ in corpa migrare dicanť. Præterea memento, quemadmodũ in corpe perſpicacia ſenſus, ſanitas, robur, pulchritudo, nõ opinione, ſed natura ſunt bona, eorumq́; contraria mala ſiťr, ſic in aïa prudentiam, tẽperãriã, fortitudinẽ, iuſtitiã naturaliter eſſe bona, naturaliter quoque horũ contraria mala. Deniq; accipe totius vitæ formã, per quã ita corporea cuncta diſponas, vt animi tẽperantiæ conſonent. Atq; eatenus eligas ſingula, quatenus conferant ad animi ſanitatem, & contrà quæ hanc impediunt, procul effugias, habites ſemper mẽtis arcem, atq; ab ea nullis aut illecebris, aut minis te præcipitari permittas. Cum verò & teipſum & alios ita formare volueris, ſuſpice perſpicuum reipu. huius exemplar in cœlo, in cœlo inquam id eſt ordine cœleſtium motionum, atque altius in mente diuina, vt inde tandem ad ipſius imaginem, teipſum primo, deinde familiam, tertio ciuitatem, iuſtè feliciterque componas.

De voluptatibus diſtinctius

DEINCEPS conſiderandũ reſtat, inquam ego, qua rõne vir tyrannicus ex populari fiat, qualisq́; ſit, & nunquid vitã ducat miſeram, an beatã. Certè id reliquũ eſt, inquit ille. Scis quid adhuc deſiderem? Quid? Nondũ ſufficienter diſtinxiſſe videmur, quot ſint, & quales cupiditates. Ac niſi id cõſtet, obſcurior erit eius quod quærimus inquiſitio. Opportunũ verò adhuc erit. Prorſus qdẽ. ac vide quid in eis noſſe velim. eſt aũt tale. Earũ voluptatũ cupiditatumq́; quæ non neceſſariæ ſunt, videnť mihi quędam legibus repugnantes, oïbus ineſſe quidẽ: legibus aũt & melioribus cupiditatibus pariter cũ ratione caſtigatæ, in quibuſdam hoïbus vel oïno obſoleſcere, vel adeo reprimi, vt raræ admodũ exileſq́; reddãtur: in alijs aũt vehementiores frequentioreſq́; euadere. Quas potiſsimũ iſtas vocas? Quæ in ſomnis ſæpius excitanť, quoties animi pars illa, quæ rõnis particeps manſuetaq́; & illius domina eſt, dormit, ferina aũt & agreſtis, cùm ſit immoderato potu atq; paſtu repleta, exultat, tentatq́; excutere ſomnũ, & ſolitis libidinibus indulgere. Tunc quippe nihil eſt quod non audeat, veluti ſoluta & libera omnibus verecundiæ prudentiæq́; præceptis: vt aut cũ matre corpus miſcere videatur, aut cũ quouis alio hoïe vel Deo, ſępe & belua, atq; etiam trucidare aliquem, & impie cruẽtari, & à nulla prorſus voragine abſtinere: necvt breui cõplectar, ab vlla inſania vel impudentia temperare. Vera nimium loqueris. At cũ quis rectè moderateq́; habens, quieti ſe tradiderit, ea parte animi in qua eſt ratio, excitata & recta, ſaturataque bonarum cogitationũ epulis, & ad ſeipſam contẽplando conuerſa: ea verò quæ voluptate alitur, nec inopia preſſa, nec ſatietate affluenti, vt quieſcat maximè, neq; optimam partem illam aut geſtiendo, aut mœrẽdo perturbet, ſed ſinat eam per ſeipſam ſolam ac puram conſiderare, indagare atq; percipere quicquid ignotum hactenus vel præſentiũ, vel præteritorũ, vel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarũ æſtuat ardor, ſedata atq; reſtincta, vſqueadeo vt nulli infenſa quieſcat: atq; ita inquam partibus quidem duabus pacatis, mẽte verò erecta, ſomno ſe comparet: tunc demum mens pura veritatem attingit, neq; inſomniorum viſa nefaria ſeſe obijciũt. Sic prorſus exiſtimo. Quid plura? Id ſummatim voluimus: Vnicuiq; ineſſe ſpeciẽ quandã cupiditatũ diram, agreſtẽ, atq; iniquã, atq; ẽt in his qui inter hoïes maximè moderati videtur. Quod in ſomnis fit manifeſtum. Num quid igitur dicam, & vtrũ conſentias tu videris. Conſentio equidem. Recordare qualẽ virum eſſe diximus popularem. Erat aũt is, qui ab ineunte ętate ſub parco nutritus eſt patre, qui lucri cupiditati indulſit ſolum, cęteras verò non neceſſarias, ſed ludi ornatusq́; comites ſpreuit. Nonne ita? Ita prorſus. Conuerſatus deinde cũ m elatioribus viris pleniſq́; libidinibus his quas modo narrauimus, declinare cœpit ad petulantiam oẽm, eorumq́; mores, paternæ parſimoniæ odio. Cũ verò ingenio meliore eſſet q̃ corruptores, vtrinq; distractus, mediam nactus eſt vtriuſq; moris affectionẽ, moderate vtrunq; ſecutus vt ipſe putat, neq; illiberalẽ neq; diſſolutam uitam agens, ex paucorum potentie cupido mutatus in popularẽ. Erat vtiq; & eſt circa huiuſcemodi virũ hæc opinio. Põne rurſus huius iam natu grandis filiũ, primis ab annis paternis moribus imbutũ. Pono. Ponas iterum eadem huic accidere quæ patri contigerãt, vt ad omne trahatur flagitium, & laſciuientis vitæ licentiã, quam tamen hi qui viuunt, integram nominent libertatem: pater aũt alijq́; domeſtici iſtis cupiditatibus quas in medio quodam eſſe diximus ſuffragentur: alij item opẽ ſuggerant. Vbi verò iam ſperauerint vehementes illi incantatores, nutritoreſq́; tyrannidis, adoleſcentem ſe nõ aliter continere poſſe, amorem in eo aliquem quibuſdã machinationibus excitent, præſidem tutoremq́; otioſorum, & ad libidinem illi ſubminiſtrantium deſideriorũ, alatũ certè, & ingentẽ fucũ. Nunquid aliud amorẽ taliũ eſſe putas? Nihil aliud. Quando verò circa ipſum ſuſurrantes cupiditates aliæ refertæ nidore, vnguẽtis, coronis ac mero, reſolutisq́; conſuetudinũ talium voluptatibus coaugent prorſus aluntq́; deſiderium illud, atq; ita fuco aculeum addunt, tunc iam hic animi præſes furit omnino, dementiaq́; feruet: atq; ſtipatus inde ſatellitibus, ſtimuloq́; percitus, ſiquas intra ſe frugales, & verecundas opiniones cupiditateſque offenderit, protinus extirpat expellitque, quouſque temperantiam omnẽ aïo eijciat, ſeque noua inſania repleat. Egregie tyrannici viri refers originem. Nonne & olim hanc ob cauſam amor tyrannus eſt dictus? Videtur planè. Et ebrius vir, ò amice, nõne tyrannicũ gerit animum? Sanè. Quinetiam furioſus & extra ſe poſitus, nõ ſolum hominibus, ſed & dijs imperare contendit, ſperatq́; ſe id conſecuturum.

Vehementer. Tyrannicus aũt, ò beate, vir reuera fit, quando vel natura vel ſtudijs vel ambobus temulentus, amori obnoxius, furioſus euadit. Prorſus ita ſe res habet. Ita igitur talis vir, vt apparet, efficitur. Viuit aũt quo pacto? Id verò, vt aiũt qui iocanť, mihi tu dices. Dico equidem. Poſt hęc, vt arbitror, feſtis indulgẽt bacchanalibus, comeſſationibus, ſcortis, cæteriſq́; huiuſcemodi oïbus, hi quorum tyrãnus amor intus animi incolens penetralia, regit omnia. Neceſſe eſt. Itaq; multę profectò dieſq́; nocteſq́; vehemẽtes cupiditates multorũ indegæ pullulant. Multæ quidẽ. Cito igitur ſiqui prouentus extiterint conſumuntur. Quid ni? Poſt hæc vtiq; fœnora, & patrimonij diſsipatio. Proculdubio. Quando verò deficiunt oïa, neceſſe eſt cupiditates vociferari atque cõqueri, quæ quidem frequentes ardenteſq́; in nido animi deliteſcũt: eos aũt veluti ſtimulis quibuſdam perculſos, libidinibus ſcilicet alijs, præſertimq; amore aliarum oïum tanquam ſatellitũ duce, iactari efferriq́; ad explorandũ ſiquis quicquã poſsideat, quod vel fraude ſurripi, vel vi eripi poſsit. Maximè. Quapropter cogũtur vel vndiq; vſurpare, vel ingentibus ſtimulis & doloribus cruciari. Cogunť planè. Num quemadmodum nouæ cupiditates ipſius adultæ, priſtinas exuperarunt, & quæ illarum erant, vſurpauere, ita & ipſe iuſtum eſſe cenſebit, vt ipſe iunior plus habeat q̃ parentes, & ſi portionem ſuam conſumpſerit, paterna inſuper eroget? Cur non? Quod ſi parentes illi nequaquã permiſerint, principio furari, eoſque decipere aggredieť. Omnino. Sin iſtud non poterit, rapiet iam, vimq́; parẽtibus inferet. Sic arbitror. Ac ſi pater materque ſenes, ò mirifice vir, reſiſtant repugnentque, nunquid eos verebitur, atq; ita ſe continebit, vt nihil agat tyrannicum? Patri equidem ac matri ſic affecti hoïs timeo. Per Iouem, ò Adimante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatæ cuiuſdam concubinę non neceſſarię, amicam iam olim neceſſariamq́; matrem, aut gratia ſpecioſi alicuius nuper amati adoleſcentis nõ neceſſarij, deformem & neceſſariũ ſenem patrem, & amicorũ oïum antiquiſsimum, tibi vir talis videť verberibus obiecturus, eoſq́; illis ſubiecturus, ſi eandem in domũ induxerit? Per Iouem, oïno. Quàm beatum eſſe videtur tyrãnicum filium genuiſſe.

Non

Non multum. Quid verò? cùm parentum supellectilis nõ sufficiet, in eoq; iam erit examen cõfertissimũ voluptatum, an non primo parietẽ alicuius perfodiet domus, vel nocte serius euntis pallium rapiet? deinde ẽt templũ aliquod expoliabit? atq; in his oĩbus eas quas olim à pueritia de honestis & turpibus, quasi iura quædam quibus iudicabatur, opiniones habuerat, illæ quæ nuper seruitutẽ exierunt, tanquam satellites stipantes amorem, ũnà cũ eo iam superabunt, quæ quondã dormiente illo per insomnia tñ soluebantur, cũ adhuc sub legibus paternisq; præceptis populari in seipso institutus esset conditione: tandem verò amoris tyrannide irretitus, qualis raro erat in somnis, talis semper erit vigilans? Nã cæde impia nulla abstinebit, nec ingluuie, nec facinore: sed tyrannice in ipso amor omni cũ licentia & transgressione viuens, vtpotè qui solus sit dominus, subiectũ sibi hoĩem tanquã ciuitatem impudenter ad oĩa rapiet: vnde & seipsum & turbam suorum satellitũ nutriet, partim extrinsecus ingressam ex improba quadã cõsuetudine, partim intrinsecus ex eisdẽ moribus ab ipso solutã & manumissam. Nõne hæc talis hoĩs vita? Hęc prorsus. At si pauculi tales in ciuitate sint, reliqua verò multitudo oĩs modesta, quia istic locus non sit, profecti, tyrannũ aliũ stipabunt: acceptaq; mercede, sicubi ei bellum est, iuuabũt, si verò locus ipsis sit in eadẽ istic ciuitate mala multa minuta cõmittẽt. Qualia? Furabunt, parietes perfodiẽt, marsupia incident, expoliabunt prædabunturque, sacra rapient, captos hoĩes seruire cogẽt, nec non calũniabunt quandoq; si dicendo valent, periurijsq; decipient hoĩes, & muneribus corrũpentur iudices. Minuta hæc dicis mala, si pauci tales sint? Hæc quidem si ad maiora cõparentur, dicuntur exigua. Atq; hæc oĩa ad tyrannũ cõparata malitia miseriaq; ciuitatis haud quaquam, vt prouerbio dici solet, ad scopum accedunt. Quoties.n. in ciuitate tales multi reperiunt, eosq; alij sequuntur multi, sentiuntq; ingentem suorũ copiam, tyrannũ procreant inscitia plebis, eũ præ cæteris, qui inter illos ita est affectus, vt in aĩo suo tyrannũ habeat potẽtissimum. Consentaneum id quidẽ. Tyrãnus quippe is erit potissimus. Nõne facile id fit, si cesserint oẽs? Sin autem ciuitas tyranno huic obstiterit, tunc sanè is, quemadmodum in superioribus patrẽ matremq; subegit, sic rursus & patriã pro viribus subiget, alios inducens iuuenes, hisq; seruire coget olim sibi charam patriam matriamq;, vt more Cretensium loquar, tam educatione q̃ habitu: atque is erit cupiditatis eius hoĩs finis.

Sic prorsus. Nõne isti tales priuatim fiunt antequã dominentur? Principio cũ his conuersantur vt plurimum, qui blandiuntur illis, & in oĩbus assentantur. Ac si qua re indigeant, idem & ipsi agunt, submittunt se, & quancunque gerunt personam tãquam domestici. Voti verò cõpotes cũ facti sunt, extraneos se esse declarant. Et maximè quidem. Oẽm ita ætatem agunt. Amici quidẽ nemini vnquam, semper aũt dominantes alicui, vel alicui seruientes. Libertatẽ verò & amicitiam veram nunquã ingenium tyrannicum gustat. Maximè. Nõne hmõi hoĩes iure infidos nominabimus? Iure. Quinetiam iniustos q̃ maximè fieri potest, si modo in superioribus rectè inuicem quale quid iustitia sit concessimus. Rectè quidem. Concludamus igitur, qui sit vir pessimus. Est autẽ is qui talis est vigilãs, qualem suprà figurauimus somniantem. Omnino. Talis vtique fit, quisquis cum natura tyrannicus maximè sit, vt solus dominet̃ assequitur. & quo diutius in tyrannide viuit, eo magis est talis. Ita necesse est, inquit Glaucõ, partibus respondendi susceptis.

Quisquis iniquissimus apparet, & miserrimus apparebit: & qui diutissime maximeq; potitur tyrannide, maximè diutissime iniquissimus reuera est & miserrimus. Multis aũt multa videbuntur. Ita se hæc habere necesse est. Tyrãnicus vir ciuitati tyrãnide oppressæ similimus. Popularis vir populari, cęteriq; sic̃r. Quid ni? Sicut se habet ad ciuitatẽ ciuitas virtute & felicitate, ita vir quoque se habet ad virum. Nihil prohibet. Qũo se habet tyranno subiecta ciuitas ad eam quæ regi paret, qualẽ primo descripsimus? Cõtrà oĩno. Nam vna quidem optima, altera pessima. Haud interrogabo quam dicas. Constat.n. Verũ de beatitudine atq; miseria eodem modo an alio iudicas? Neq; verò tyrannicæ ciuitatis speciem admiremur, ad solũ tyrannũ respicientes, aut ad eos paucos qui cùm eo rerum potiuntur, sed vt decet oẽm penitus ciuitatem ingressi, lustremus singula, & ad cuncta conuersis oculis feramus sñiam. Probè admones. Constat aũt apud quemlibet nullam ciuitatem tyrannide pressã esse miseriorem: nullamq; rege gubernata, beatiorem esse. Si idẽ circa viros obseruari iuberem, num rectè præciperẽ? videlicet si censeam ei iudicium permittendum, qui cogitatione possit tyranni mentem irrepere, ac mores penitus introspicere, neque vt pueri solent, exteriora intuẽns obstupescat, dũ tyrannicam illam aspicit põpam, quam procul illi intuentibus frequẽter ostentant, sed perspicaciter iudicet. Si inquam eũ nobis audiendũ censeam, qui discernere valeat, quiq; vnà & habitauerit, & domesticis actionibus interfuerit, tũ qui nouerit quo pacto erga familiares singulos ille sit affectus. Nã in his maximè qualis sit apparet, oẽm scilicet tragicũ exutus apparatũ: rursusq; popularibus in periculis, hæc oĩa dignoscẽtẽ si iubeã declarare quo pacto se ad alios tyrãnus habeat, quoad beatitudinẽ miseriãq; pertinet, nunquid rectè iuberẽ? Rectè admodũ & ista iuberes. Vis ne fingamus & nos ex eorum numero esse, qui iudicare possint, atq; illis adhæserint, vt aliquẽ habeamus qui ad ea quæ interrogamus rñdeat? Volo equidẽ. Age itaq; sic considera similitudinẽ, memoriam repetẽs & ciuitatis, & viri, atq; ita sigillatim vicissimq; vtriusq; affectus aĩaduerte. Dic quales. Principio, liberam ciuitatẽ tyrãnicam dices, an seruã? Maximè oĩum seruam. Attamen in ea dominos ac liberos inspicis. Planè, sed exiguum quidẽ istud: vniuersum verò, vt ita dicam, in ipsa & præstantissimum genus, turpiter ac misere seruum. Si igit̃ ciuitati vir similis, necesse est in illo eundem esse ordinem, multaq; illiberalitatẽ & seruitute eius animum opprimi, easq; animi partes seruire, quæ pręstantissimę sunt: exilem verò partem, ignauissimam, demẽtissimam dominari. Necessarium. Quid porrò? Seruum an liberum hmõi animum appellabis?

Seruum. Atqui serua & tyranno subdita ciuitas, minimè quæ vult agit. Nimirum. Tyrannicus igitur animus minimè quę vult efficiet, vt sic de toto aĩo dicam: sed stimulo semper percitus violento, perturbatione pœnitentiaq; redundabit. Quid ni? Tyrannicam ciuitatẽ, diuitemne, an pauperem esse necesse est? Pauperem. Animum quoque tyrannicum, mendicum semper & inexplebilẽ necesse est esse? Est vt dicis. Metu verò solicitari an non necessarium est ciuitatem talem, talemq; virum. Valde.

Lamentationes pręterea, suspiria, fletus, angustias censes in alia ciuitate frequẽtiores te reperturũ? Nullò pacto. In homine insuper alio talia quædam plura inesse putas q̃ in tyrannico isto, qui cupiditatibus amoribusque insanit? Quo nam pacto? Profectò ad hęc respiciẽs omnia, cæteraque generis eiusdem, ciuitatem tyrannicam ciuitatum omnium esse miserrimam iudicasti. An nõ rectè? Summoperè. Verùm de viro rursus tyrannico quid ais, quoties eadem hęc animaduertis? Longè cũctorum dico hunc esse miserrimum. Hoc non rectè dicis. Quamobrem? Nondum hic est, vt arbitror, talis maximè. Quis ergò? Iste forsitan tibi hoc miserior esse videbitur. Quis inquam? Qui cum natura tyrannicus sit, vitam non agit priuatam, sed est infelix, & sorte quadam eo deducitur, vt tyrannide potiatur. Ex his quæ dicta sunt, vera te loqui coniectò. Ita est. Verum talia quædam non opinari oportet, imò verò diligẽtissimè ratione tali inuestigare. De maximo enim quodam nobis disceptatio est, bona scilicet vita, ac mala. Scitè. Attendite itaq; si quid dicam. Videtur enim mihi ex his de hoc esse considerandum.

Ex quibus? Ex vnoquoq; scilicet priuatorũ, quotcunque ita diuitijs abundant, vt multa habeãt mancipia. Isti namque id tyrannis habent simile, ꝙ multis imperant. Interest autẽ, ꝙ tyrannus pluribus dominatur. Interest vtique. Nosti ꝙ hi securi cum familia viuunt, neque famulos metuunt? Nempè. Quid enim metuant? Nihil. Sed nũquid causam tenes? Equidem, quoniam videlicet ciuitas vniuersa singulis priuatorum succurrit.

Cur pater familias nihil metuat multitudinẽ seruorũ

Præclarè loqueris. Quid si quis deorum virũ vnũ cui quinquaginta vel plura mancipia sint, educat è ciuitate vnà cũ vxore ac liberis, constituatq; in solitudine, cũ rebus suis oĩbus, atq; mancipijs, vbi liberorũ hoĩum nullus ferre huic auxiliũ possit, quali eũ & quãta formidine vexatũ iri existimas, ne fortè mãcipia ipsum & filios & vxorẽ interimãt? Sũma, vt arbitror. An nõ cogeť seruis quibusdã blãdiri, polliceriq; multa, & manumittere, cũ sibi nihil opus sit? Vũ & ad ministros suos ipse adulator erit. Cogeť pęnitus vel ita facere, vel perire. Quid si alios adhuc deus in ea regione disposuerit proximos illi cõplurimos, qui nequaquã sustineant, vt alter alteri dñetur, ac si quẽ deprehẽderint sibi dñium vendicantẽ, supplicijs extremis afficiãt? Deteriorẽ admodũ eius conditionẽ fore cẽseo, si hostiũ vallo includať. An non tali quodã carcere clausus est tyrãnus, natura talis existẽs, qualẽ in superioribus explicauimus, multis videlicet diuersisq; timoribus & amoribus agitatũ? Cũ verò ingenio sit apprime cupido, huic soli neq; egredi vsquã licet, neq; inspicere quę liberis hoĩbus lubitũ est: sed intra ædiũ parietes formidolosus veluti mulier cõmorať, inuidens ciuibus alijs siquis extra mœnia spatiať, & boni quicquã spectat. Sic prorsus. An nõ ab huiuscemodi malis plura insuper incurrit vir ille, qui male seipsum gubernans, quẽ & tu modò miserrimũ iudicabas tyrannicũ, haud quaquã priuatus viuit, sed fortunæ vi quadã vt tyrãnidẽ exerceat cogiť: cumq; sibi ipsi imperare nõ possit, alijs imperare cõtendit? perinde ac siquis imbecillo corpe, & suis se viribus nõ sustinẽte, cogať vt quietẽ agat secũ ipse nunquã, sed aduersus alia corpa certet ac pugnet. Similima inducis, ò Socrates, atque verissima. Nõne igitur, ò amice Glauco, miserabilis oĩno hæc est cõditio, duriorq; vita est hoĩs nacti tyrannidẽ, ea vita quã tu suprà durissimam iudicabas? Valdè. Est aũt re ipsa, quãuis alicui nõ videať, verè tyrãnus verè seruus, extremæ adulationi seruitutiq; astrictus, libidinibus nequissimorũ hoĩum adulator: qui appetitus suos explet nunquã, sed plurimis indiget semper, atq; inops reuera esse apparet, siquis penetralia animi ipsius inspexerit. Pauore quinẽt perpetuò territus, & solicitudine angustiaq; vexatus, si modo ciuitatis eius statui cui præest, ipse est similis. Similis aũt existit. An nõ? Et maximè quidẽ. Pręter hęc viro huic illa ẽt tribuemus quę antea memorauimus ꝙ necesse sit eũ & esse prius, & posteà multò magis cũ tyrannidẽ est adeptus, inuidũ, iniustũ, expertẽ beneuolẽtiæ, impiũ, oĩsq; nequitiæ sentinã ac somitẽ fieri, ex hisq; cunctis esse miserrimũ, atq; alios ẽt qui adherent ipsi, similes reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit. Age, quẽadmodũ iudex oĩa circunspiciẽs de singulis iudicat, ita tu in præsentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui secundus: cæterosq; gradatim qui in numero quinq; sunt, enarra: Regiũ, honorifici imperij studiosum, paucorũ potẽtiæ cupidum, popularem, atq; tyrannicum. Ac facile iudiciũ istud. Nam velut sim ingressus, istos quasi choros virtute & prauitate, beatitudine, & huic contrario inter se comparo atq; iudico. Nũ præconẽ conducemus? an ego hæc potius pronũciabo? Aristonis filiũ iudicasse, virũ optimũ & iustissimũ esse beatissimũ, eumq; esse dixisse hoĩem maximè oĩum regiũ, seq; ipsum regentẽ. pessimũ verò & iniquissimum, esse miserrimũ, talemq; eum esse qui maximè tyrannus sit, seq; ipsum & ciuitatẽ tyrannide pręmat? Ita sit promulgatũ. Nũquid adijciã, siue lateant sic affecti hoĩes, siue nõ lateant hoĩes pariter atque deos? Adijce. Esto igitur. Etenim vna hęc demonstratio sit: secundam verò si videť, hanc cõuenit intueri. Quæ nã ista? Postquam sicuti ciuitas tres in species diuisa est, ita & cuiusq; aĩa trifariã diuidetur, vt arbitror: atq; hinc demonstrat: o secũda nasceť.

Miserrima res tyrannus tyrannidem nactus.

Quę nam? Hęc. Cũm tres aĩę partes sint, tres quoq; voluptates esse videnť, sua cuiusq; partis propria. Cupiditates quoq; totidẽ principatus. Quo pacto? Partẽ vnam dicimus, qua hõ discit. Alteram, qua irascit. Tertiam verò propter varietatẽ vno non potuimus proprio ipsius vocabulo noĩare, sed ex eo, ꝙ in se continet maximum vehementissimũque, concupiscibile appellauimus, propter vehemẽtiam earum cupiditatũ quæ ad cibum potumq; & venerea rapiunt, & ad ea quæ ista sequuntur: nec non auarum cognominauimus, quoniam pecunijs maximè huiusmodi cupiditates explentur. Rectè. Ac si voluptatem affectumq; eius lucri dixerimus esse, in vnam maximè summam reducemus orationem, vt aliquid nobis certũ ipsi significemus, quoties id ipsum partem hãc aĩæ dicimus. Atq; si totum hoc pecuniarum & lucri cupidũ noĩemus, rectè admodum appellabimus. Mihi quidem ita videtur. Quid verò? Irascendi natura nõne ad potentiam, victoriã, gloriam, trahit tota? Magnoperè. Si igitur eam contentiosam ambitiosamque appellabimus, nunquid rectè? Rectissimè. At verò partem illam qua discimus, constat cuiq; oẽm ad veritatẽ inuestigandam semper anniti, pecuniarumq; & glorię minimam curam habere. Oĩno. Si tertium hoc discẽdi cupidum & philosophum nominabimus, haud ab re erit nomen impositũ.

Est vt ais. Nonne dicimus in aĩs quorundam vnam illarũ partium dominari, in alijs aliã, quãcunq; contigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hoĩum prima genera esse, philosophum, contentiosum, auarũ. Prorsus. Voluptatum quoq; species tres hisce subiectas, cuiq; suam.

Oĩno. Si vnũquenq; istorum seorsum interroges, quę vita istarum dulcissima, suam quisq; cæteris anteponet. Auarus quidem lucri ipsius cõparatione, honorũ vel disciplinarũ oblectamẽta nullius existimabit, nisi quid forsan ad argentum conferant. Vera loqueris. Ambitiosus aũt quæstus delectationẽ molestam putat, rursusq; eam quæ discendo percipitur, nisi doctrina inanẽ & vmbratilem hoĩum pariat gloriam. Ita res se habet. Philosophũ quoq; ponamus cæteras voluptates flocci pendentem, dum eas ad iuge discẽdi gaudiũ, quo ipse fruitur inuestiganda veritate, comparat: cæteras aũt nõ necessarias vocantem, quia illas secuturus non sit, nisi necessitas cogat. Benè id nosse oportet. Quando igitur cuiusq; vitę voluptates ipsaq; vita in contentionẽ venient, non de hoc qđ est honestius aut turpius viuere, vel melius, aut deterius, sed de suauiori pacatiorìq; vitæ statu, qua rõne discernemus cuius sit sñia verior? Haud satis habeo quid respondeam. Sic aũt animaduerte. Qua nã re iudicare oportet, quæcunq; rectè diiudicanda sunt? Nonne peritia, prudẽtia, rõne? An habet quisquã alia, quibus melius iudicet? Nullo modo. Attẽde igitur: Cũ tres sint, quis nam horũ maximè expertus est oẽs quas narrauimus voluptates? Vtrum auarus discendo qualis sit veritas, magis tibi videtur expertus discendi iucũditatem, ꝙ̃ philosophus lucri? an potius cõtrà? Permultũ interest. Philosophũ nãq; necesse est voluptatẽ alterius à pueritia degustasse. Auarum aũt haud quaquã necesse est in veritatis inuestigatione quãta insit oblectatio percepisse, expertumq; fuisse. Imò verò si nitatur, non facile istud assequitur. Longè igitur auaro philosophus, vtrarumq; voluptatum experientia præstat. Longè. Ambitiosus verò nunquid magis sapiæ ꝙ̃ philosophus honoris oblectamẽta gustauit? Honor quidem oẽs eos sequitur, si propositum sibi officiũ exequanť. Etenim diues à multitudine honoratur, & fortis & sapiẽs. Qua propter oẽs quanta prouenit ex honore voluptas vsu ipso intelligunt. Quanta verò sit in veritatis contemplatione suauitas, solus philosophus sentit. Igitur quantũ ad experientiam attinet, optimè philosophus

phus præ cęteris iudicat. Valdè. Quinetiã vnà cùm prudentia solus erit expertus. Nihil prohibet. Præterea organũ illud per quod iudicandum est, nõ auari aut ambitiosi hoĩs, sed philosophi est instr̃m. Quale istud? Per rationes enim esse diximus iudicandum. Diximus.

Rationes aũt præcipuè philosophi sunt instrumenta. Patet. Si diuitijs lucroq; optimè vnũquodq; iudicaret, quæ laudaret vel improbaret vir quæstui deditus, necesse esset hæc esse verissima. Pęnitus. Sin aũt honore, victoria, fortitudine, quæ ambitiosus & ad victoriã ardẽtissimus iudicaret. Cõstat. Postquã verò experiẽtia, prudẽtia, rõne, necesse est, quæ philosophus & rationũ vir studiosus laudat, esse verissima. Quare cũ tres voluptates sint, voluptas partis eius quà discimus erit vtique suauissima, eiusq; dulcissima vita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obstat. Nẽpè Philosophus apud quẽ verè iudicãdi est autoritas, suã laudat vitã. Quã verò secundã esse vitam, aut quã secundam voluptatẽ arbiter ille ponat? At constat ꝙ bellicosi ambitiosiq; hoĩs. Propinquior enim illi hæc ꝙ̃ auari. Postremam igitur lucri cupidi vitam locare videt̃. Quid ni? Duo hæc itaq; sibi inuicem ita succedunt, bisq; iustus iam vicit iniustum. Tertium verò Olympicorum ritu, seruatori & Olympio Ioui tribuens, contẽplare nullius prætequã prudẽtis voluptatem veram prorsus existere, neq; syncerã, sed vmbratilem atq; inanem, vt ego ex sapientũ aliquo audisse mihi videor: atq; hic erit grauissimus iniusti casus atq; ruina. Mirũ in modũ. Verùm quo pacto istud ais? Ita certè inueniã, te respondẽte perquirens. Quære. Dic obsecro, nõne dolori contrariã dicimus voluptatem? Dicimus. Medium quinẽt quoddam ponimus, quod neq; lætari est, neq; dolere? Ponimus. Et cùm mediũ sit, quietẽ vacationemq; animi ab vtroque? Nõne ita hoc dicis? Ita planè. Meministi qualia esse solẽt ægrotantiũ verba, dũ morbo laborant? Qualia dicis? Nihil esse dulcius sanitate, sed eos latuisse aiũt ꝙ̃ dulce id sit, antequã ægrotarent. Recordor equidem. Necnon acerbissimis doloribus vexatos hoĩes exclamantes audis, nihil esse dulcius ꝙ̃ ea afflictione vacare. Audio. Quinetiã alijs permultis hmõi afflictiõibus cruciatos hoĩes audis, dum cruciantur, vociferantes, asserentesq; dulcissimum esse nullo dolore affici, pręsentiq; molestia esse liberum, non aũt dicunt dulcissimum esse lætari. Nempè hęc illis quies tunc fortè gratissima. At verò cũ lætari quis desinit, voluptatis cessationem illam molestam existimabit?

De medio inter voluptatem & dolorem.

Fortè. Quies igit̃ illa quam paulò antè vtrorũq; mediam esse diximus, quãdoq; vtraq; erit, tũ dolor scilicet, tũ voluptas. Videtur. Nũ fieri potest, vt quod neutrũ est, sit vtraque? Non, vt arbitror. Atqui quando in aĩo voluptas est, aut dolor, ambo motus quidam insunt? Vtique.

Tertiũ verò illud quod neq; dolor est, neq; voluptas, nonne quies aliqua & istorũ mediũ esse nuper apparuit?

Planè. Quo pacto igitur rectè putabimus, non dolere quidem suaue, nõ lætari verò acerbum esse? Nullo. Istud igitur nõ est, sed apparet, si ad molestum quidem conferas iucundũ, si ad iucundum verò, molestum: idq; tunc mediũ est, & quies. Neq; visa hmõi veri quicquã de voluptate nobis offerunt, sed deceptione quadã proueniũt. Sic monstrat ratio. Vide igitur voluptates quæ dolorem nullũ sequuntur, ne sæpius id in præsenti disputatione ita natura comparatũ existimes, vt voluptas quidẽ doloris, dolor verò voluptatis priuatio sit. Quorũ inquit, & quas voluptates dicis? Multæ quidem & aliæ sunt, sed præsertim, si animaduertere vis, voluptates quę circa olfactum fiunt: hæ nanq; nullo prius antecedente dolore, repentè ingentes proueniunt: & cùm cessant, dolor eas nullus sequitur. Verissima narras. Ne credamus igit̃ doloris cessationẽ, purã voluptatem esse: neq; dolorẽ, voluptatis absentiam. Non. At verò earum quæ per corpus ingrediuntur in aĩum, voluptatesq; dicũtur, fermè maximæ quæq; ac plurimæ tales sunt, vt dolorum liberationes sint. Sunt profectò. Et quæ circa hæc futura ab expectatione nascuntur, prægustationes quædam voluptatis, atq; doloris, eodem modò se habent. Eodem. Scis quales hæ voluptates sunt, & cui maximè similes? Cui? Putas aliquid in natura esse supremum, infimum, medium?

Equidẽ. Censes aliquem cùm ab infimo ad mediũm fertur, aliud arbitrari ꝙ̃ ad summum ascendere? & dum stat in medio, deflectitq; oculos illuc vnde venerat, alibi esse opinari ꝙ̃ in supremo, cùm id quod reuera est, summum non cernat? Per Iouẽ, non aliter hoĩem talem opinaturum existimo. Si iterũ deferatur, deorsum ferri opinabitur, ac verè putabit? Quid ni? Nonne hæc illi eam ob causam contingunt oĩa, quia nondum expertus est quid verè supremum sit, quid medium, quid ue infimũ? Manifestũ est quidem. Nunquid ergò miraberis, si veritatis imperiti hoĩes, tum de multis alijs non rectè sentiunt, tũ ẽt circa voluptatem & dolorem, horumq; mediũ sic afficiuntur, vt quoties in dolorẽ incidũt, verè iudicent, doleantq; reuera: quoties verò à dolore surgunt in mediũ, & repletionẽ & voluptatem assequi arbitrent̃? Et quẽadmodũ qui iuxtà nigrũ, solùm aspiciunt suscum, qm̃ nõ vident albũ, clarissimum illud existimant: ita & qui doloris vacuitatẽ cõparant cùm dolore, veram aũt experti non sunt voluptatem, iudicando decipiantur? Per Iouem non istud mirabor equidẽ. Imò verò si contrà eueniret, potius mirarer. Sic autem considera. Nonne fames ac sitis & cætera gñis eiusdem vacuitates quędã sunt corporis ipsius habitudinis? Quid ni? Ignorantia verò & imprudentia vacuitas quædam est habitus animi. Maximè.

Impletur aũt & illud, dum alimenta capit, & hic dum intelligentiam. Quid ni? Quæ nã repletio verior? Vtrum quæ per ea fit quæ magis veriusq; sunt, an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis sunt. Quæ nam censes purioris esse substantiæ? Nunquid cibi, potus, obsonij, alimentorumq; quorũcunq; gñã? An veræ opinionis species, sciẽtiæq; & mentis, summatimq; vniuersæ virtutis? In hunc aũt modum iudica. Quod inhæret semper simili immortaliq; & veritati, ac ẽt tale existit, & in tali quodã fit, magis esse tibi videtur: an illud potius quod re nunquã simili atq; mortali, necnon est tale, & in tali quodã efficitur? Longè præstat quod semper simili est cognatũ. Essentia vtique rei semper similis nunquid essentiæ magis est ꝙ̃ scientiæ particeps? Non. At veritatis? Neq; hoc. Sin autẽ veritatis minus, nonne & essentiæ? Necessariũ est. Nonne cõiter oĩa circa corporis cultum genera minus veritatem essentiamque participant generibus his quæ circa animi cultum versantur? Minus. Nunquid & corpus sit̃ minus ꝙ̃ aĩus. Et corpus. Nonne quod repletur his rebus quæ magis veriusq; existunt, quod ue magis veriusque existit, magis quoq; repletur, ꝙ̃ quod his rebus impletur quæ minus sunt, ipsumq; est minus? Quid prohibet? Si ergò repleri rebus naturæ consentaneis, est iucundum, ipsum vtiq; quod reuera verioribusq; rebus implet̃, naturalius ac verius vera afficit voluptate. Quod autem ea quæ & minus sunt, & minus vera sunt, accipit, minus verè firmiter ue repletur, fallaciorisq; & falsioris voluptatis fit particeps. Necesse est oĩno. Homines igitur prudẽtiæ virtutisq; expertes, & epulis rebusque similibus dediti, deorsum ferũtur, rursusq; ad medium vsq; perueniunt, & circa hæc per oẽm vitam oberrant: super hæc verò emergunt nunquam, & quod verè summum est, nequaquam suspiciunt, neq; ad supera euehuntur, neq; vera vlla re quandoq; fruuntur, neq; stabilẽ puramq; gustãt voluptatẽ: sed veluti pecora humum proni spectant, ventriq; obedientes pascendo coeundoq; ætatem cõterunt, proq; his rebus vberius potiũdis calcibus inter se & cornibus ferreis, vnguibusque decertant, sese inuicem ob inexplebilem libidinem trucidantes, vtpotè qui neq; veram & firmam sui partem, neque pabulis veris implent̃. Oĩno, ô Socrates, vulgi vitam quasi quodã pandis oraculo. Hos necesse est voluptates doloribus mixtas prosequi, quæ simulacra voluptatis veræ & vmbræ sunt,

vsqueadeò inuicẽ doloris cõparatione mutua inquinatę, vt & voluptates & dolores ex ea cõparatione vehemẽtiores appareant, amoresq; ipsarum hmõi voluptates rabidos insipientibus pariant, inflammentq; ad pugnam. Quemadmodũ Stesichorus Troianos inquit verè ignaros Helenæ de imagine ipsius inuicẽ decertasse. Necessarium est oĩno ita id se habere. Quid verò circa irascendi naturã? Nõne & alia quædã horum similia contingant necesse est, qñ quis id ipsum peragit, vel inuidia propter ambitionem, vel violentia propter contentionis cupiditatẽ, vel ira propter morũ difficultatem absq; ratione ac mente sequens honoris, victoriæ, iręq; expletionẽ? Talia necesse est & hic fieri. Asserere igitur audeamus, ꝙ & circa partem quæstus auidã, & aliã victoriæ studiosam, quęcunq; appetitiones tales sunt, vt sciẽtiæ rationiq; obtemperẽt: easq; voluptates sequãtur & capiant, quas ratio ipsa concedit, verissimas vtiq; voluptates quoad earũ natura verarũ voluptatũ est capax, adipiscentur, quippe cũ pareant veritati, ac insuper sibi proprias voluptates percipiãt: siquidem quod cuiq; optimũ, id & maximè propriũ. Propriũ maximè. Quando igitur totus aĩus cũ ea parte in qua est philosophia, procul ab omni seditione cõspirat, tunc euenit vt quæq; pars officio suo fungatur, & iusta sit, & proprias sibi voluptates atque optimas, adde quoad fieri põt verissimas cõsequatur. Valdè. At verò cùm partiũ reliquarũ aliqua superat, id protinus euenit, vt neq; ipsa sui propriã reperiat voluptatẽ, & partes alias cogat alienã minimeq; veram voluptatẽ sequi. Sic accidit. Nonne quæ longissimè à philosophia rationeq; distãt, maximè talia quædã efficiunt? Prorsus. Longissimè autẽ distat à rõne, qđ & à lege & ordine. Videlicet. Longissimo aũt interuallo seiunctæ esse visæ cupiditates illę amore ardentes atq; tyrannicę. Oĩno. Minimo aũt discrepare apparuerunt regię appetitiones & moderatæ. Ita. Tyrãnus igitur à vera & propria voluptate procul admodũ erit: Rex autẽ illi quàm proximus. Necesse. Amarissimã ergo tyrannus vitã aget: Rex verò dulcissimam. Necesse id prorsus. Scis ne quãto viuit tristior rege tyrãnus? Sciam certe, si dixeris. Cùm tres cupiditates sint, & vna quidem legitima sit, adulteræ duæ, adulterarum tyrrannus suprema fortitus fastigia, dum legẽ fugit & rationem, seruis quibusdam & satellitibus voluptatibus se cõmiscet, & quàm longissimo interuallo à voluptate legitima sit seiunctus, haud facilè aliter, nisi forsan hũc in modũ exprimi potest. Quemadmodum? Ab homine paucorũ imperij cupido, tertius apparuit esse tyrannus. Medicus nanq; istorũ vir popularis erat. Ita est. Cum tertio itaq; voluptatis, quod veritatem quidẽ attinet simulachro post illũ congreditur, si vera in superioribus diximus. Sic est dicendũ. Quinetiã paucorũ potẽtiæ deditus, tertius à rege est, si in eodẽ optimatẽ ac regem locamus. Tertius vtiq;. Tripli igitur triplũ, numero quidẽ à vera voluptate tyrãnus distat. Apparet. Planum itaq; simulachrum secũdum longitudinis numerum tyrannicæ voluptatis est. Prorsus. Secundum potentiam verò & tertium augmentum, manifestum est quãto discrepet interuallo. Manifestum quidẽ computatori. Siquis cõuerso ordine quantum voluptatis veritate superat rex tyrannum, quæsiuerit, peracta multiplicatione, inueniet regem vitę dulcedine superare tyrãnum & tyrannũ vitæ amaritudine regem, gradibus vigintinouem & septingẽtis. Mirabile nimiũ interuallum hoc inter iusti & iniusti viri vitã quoad voluptatẽ atq; dolorem cumulauisti. Verus hic certè & cõueniens vitis hominum numerus: siquidem ipsis conueniunt dies, noctes, mensesq; & anni. Conueniunt quidem. Atqui si in tantũ voluptate bonus iustusq; vir malum & iniustum exuperat, mirum certè est, quanto etiã magis ornamento, decore, virtuteq; vitæ exuperabit. Mirũ certè. At.n. postquam huc disputãdo deuenimus, repetamus quę à principio dicta sunt, ex quibus ad ista delati sumus. Dictũ quandoq; fuit, iniuste agere illi prodesse, qui cùm oĩno iniustus sit, iustus tamẽ existimatur: an non ita dictũ? Ita. Ad hęc igitur ita in præsentia disseramus, postquã vnà cõuenimus, quã vim & iusta & iniusta habeat operatio. Quo pacto? Imaginem animæ figuremus, vt qui illa dixit, qualia dixerit, recognoscat. Qualem talẽ aliquam, quales quondã memorãtur fuisse naturæ Chimerę ipsius, Scyllę & Cerberi, & aliæ multæ, in quibus feruntur varię in eodẽ formæ congenitæ. Feruntur quidem. Finge itaq; figuram vnam bestiæ variæ admodum, & capita circũ multa habentis, capita inquã, partim bestiarum domesticarũ, partim agrestiũ, quæ & permutare & producere ex se hæc omnia possit. Noui pictoris artificiũ narras, tñ cum ad fingẽdum sermo q̃ cera facilior sit, fingatur. Vnam prætera his adiũge supernè leonis formam: huic vnã insuper hoĩs. Et amplissimũ quidem primũ sit, angustius verò secundũ atq; tertium. Facilia quidẽ ista, quare & formata sint. Coniunge igitur hæc tria, vt ad vnum conficiendum inuicẽ cohærescant. Iuncta sunt. Circumpone extrinsecus ipsis hoĩs vnius imaginẽ, vt illi qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat operimentũ, vnum aĩal, homo scilicet videatur. Circundedi. Dicamus itaq; illi qui asserit prodesse homini huic iniustè agere, iustè verò viuere nequaquã prodesse, eũ nihil aliud asserere, nisi prodesse illi vt bestiã illam multiplicẽ pascat, & leonẽ, & fortiorẽ illã leonemq; efficiat, hoĩem verò perire fame permittat atq; eneruet, vsque adeo vt propter imbecillitatẽ trahatur quocunq; cætera illa rapiunt, neq; alterũ cum altero mansuefaciat, inuicem ue conciliet, imò sinat singula se inuicẽ morsibus lacerare, ac pugnãtia se mutuo deuorare. Oĩno hæc diceret, quisquis laudaret iniuriã. Ergò siquis dicat officia iusta prodesse, hęc agẽda dicẽdaq; monebit, ex qbus hõ ille hmõi aĩalis interior, summã potentiam consequat̃, ferẽq; illius pluribus capitibus redimitæ, tanquã colonus curam habeat, domestica quidẽ capita fouens, irrigans ac nutriens, agrestia protinus amputãs, dũ leonis naturã ad hoc adiutricẽ accipit, cõiterq; curat oĩa, & inuicem mutua beneuolentia sibiq; cõciliat. Profectò hęc ait, qui iustũ laudat. Omni itaq; rõne qui iusta laudat, vera loquitur: qui verò iniusta, mentit̃. Nã & quo ad voluptatẽ, & quo ad decus, & quo ad emolumentũ, iusti laudator vera pronunciat. Vituperator aũt neq; veri quicquam affert, neque nouit quod improbat. Nullo modo vt mihi quidẽ videt̃. Mitibus itaq; verbis illi persuadeamus, neq;.n. spontè delinquit: sic interrogantes: O beate vir, nõne & honesta vitę instituta & turpia, ob talia quædã esse dicimus? Honesta quidẽ, quę partẽ naturę ferinã homini, imò fortassis diuino subijciunt? turpia verò, quæ agresti domino mancipãt mãsueta. Consentiet, necne? Consentiet, si mihi crediderit. Est ne aliquis cui prosit ex hac rõne iniustè aurũ vsurpare, si quidẽ accidit, vt dũ accipit aurũ, præstantissimam sui partẽ ignobilissimæ seruire cõpellat? Etenim si accipiẽs aurũ, filiũ suum, vel filiã mancipiũ efficeret agrestiũ & improborum hoĩum, haud quaquã accepisse prodesset, neq; ẽt si multũ caperet: sin aũt partẽ sui diuinissinam, parti prophanissimæ scelestissimæq; seruire cogit, neq; misericordia tangitur, nõne erit miser? ac multò cũ grauiori sui pernicie, auri muneribus est corruptus, q̃ Eriphyle, quæ vt perderet viri sui vitã monile illud accepit? Valdè quidẽ, vt ego tibi pro illo rñdeam. Nõne & intẽperantiã olim appellatã tali quadam de cã putas, qm̃ in ea, dira illa ingẽsq; & multiplex fera vltra q̃ deceat vagatur? Patet. Contumacia verò & insolentia improbat̃, qñ leoninum & serpẽtinum illud genus ita superat, vt præter oẽm modestiam inualescat? Prorsus. Delicata verò mollities in huius ipsius libera nimiũ relaxatione, quando in ipso timiditatẽ & ignauiã procreat, reprehenditur? Quid ni? Assentatio insuper illiberalitasque, cum aliquis hunc ipsum aĩositatis vigorem turbulentæ multicique bestiæ submittit, ac propter quæstum, eiusq; inexplebilẽ cupiditatem

Quod cui que optimũ, id maximè proprium.

Iustus vir iniustũq; tum superet voluptate.

cupiditatem deijcit, atq; ita à primis annis assuefacit, vt ex leone in simiam vertatur. Magnoperè. Mechanicus verò mercenariusq; affectus cur infamis habetur? Tunc certè hęc in nobis infamia sunt, quando quis partis optimæ speciem natura sortitus est imbecillam, adeò vt bestijs quæ in eo sunt, dominari non posśit: colere verò tãtum & posśit & studeat, & earum blãditias solum nosse. Videtur. Nonne vt huiusmodi vir, à tali quodam duce regatur, à quali & optimus quisque regitur, seruũ ipsum esse debere dicimus optimi viri, diuinumque in seipso Imperatorem habentis: neque ad subiecti iacturam, parere illum debere superiori censemus, quemadmodum de subditis omnibus Thrasymachus existimabat, sed qa præstat cuique, diuino sapientique principi subijci, maximè quidem si talem in seipso principem habeat: si nõ habeat, principi huic saltem exteriori: vt omnes simus, quoad fieri potest consimiles & amici, eidem principi subiecti? Rectè nimium. Perspicuum quidem ex lege fit, ꝙ tale quiddam ipsius est consilium, cùm omnibus ciuibus æquè prospiciat: tum illud etiam in pueros imperium idem ostendit, quo prohibentur sui iuris esse tantisper, dum & in ipsis quemadmodum in ciuitate Rempublicam constituamus, optimamque ipsorum partem colentes, ex optima nostri parte exterioris huius principis loco similem quẽdam in ipsis custodem sibiipsi imperantem creemus, ac tunc demum liberos esse permittamus. Cõstat planè. Qua igitur ratione, ò Glauco, prodesse alicui asseremus iniustè vel intemperatè vel turpiter aliquid facere, ex quibus operibus deterior erit, dũ pecunias ampliores, aut aliam quamuis potentiam consequetur? Nulla. Quo pacto iniurianti prodesse dicemus, vt & lateat omnes, & non det pœnas? Nonne qui latet, etiam fit deterior? hominis autem deprehẽsi castigatiq; pars illa ferina sedatur & mãsuescit, domestica verò pars liberatur. Et animus totus in naturã optimã restitutus, eo preciosiorem sumit habitum, temperantiam & iustitiam cum prudentia adipiscens, quàm corpus cùm robur & formam tum sanitatem consequitur, quo anima est corpore preciosior. Sic est omnino. Quamobrem quicunque mẽtis est compos, huc omnem instituet vitam. Nempè in primis eas disciplinas plurimi faciet, quæ talem animum ipsius efficiunt, cæteras autem spernet. Manifestum. Atqui neque corpus colet & nutriet, vt ferinæ irrationaliq; voluptati indulgeat, neque ad sanitatẽ id referet, neq; studiosè id quæret, vt robustus, vel sanus sit, vel formosus, nisi vnà cum his colat & temperantiã, ita vt corporis harmoniam propter animi consonantiã moderetur. Ita prorsus, si quidem reuera futurus sit musicus. Sed neque vulgi æstimatione commotus, ordinem concordiamq; in pecunijs posśidendis, cumulandisque mirabitur, in infinitum ue augebit, infinitis malis obnoxius. Non certè, vt arbitror. Verùm ad interiorem sui Rẽpub. semper respiciens cauebit nequid in ea loco suo moueat propter vel indignitatem, vel copiam pecuniarum. Atque ita semper & in optandis & in erogandis pecunijs, pro viribus aget. Summopere. Quin & honores eodem referet. Nam eos duntaxat gustabit, ex quibus meliorem euasurũ se sperat, eos autem & priuatim & publicè fuget, quibus deturbari posse, quandoq; præsentem animi sui statum veretur. Nunquã rem ergo volet publicam administrare, si id curauerit. Imò per canẽ, inquam, sed in ipsa suiipsius ciuitate. Et maximè quidẽ. Non tamen in patria forsan, nisi sors quædã diuina contigerit. Intelligo equidem, ꝙ ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præsentia, quæ & verbis solum, in terris verò nusquam, vt arbitror, extat. At fortè in cœlo illius extat exemplar, conspicuum ei qui & intueri voluerit, & seipsum ad illud, cum intuitus est, instituere. Nihil aut refert, siue vspiam sit, siue erit. Quæ enim illius officia sunt, aget solum: quæ alterius sunt nequaquã. Consentaneum est.

DIALOGVS DECIMVS DE IVSTO.

Marsilij Ficini Argumentum.

HACTENVS Socrates diligentissimus humani generis pædagogus ad legalem iustitiam, id est vniuersam virtutem per ipsam iustitiæ pulchritudinem genus hominũ prouocauit, ab iniustitia verò per iniustitiæ turpitudinem similiter reuocauit. Deinceps aũt & ad illam per sempiternũ eius fructum præmiumq; cohortabitur, & ab hac per sempiternum detrimentum eius & supplicium absterrebit, atq; id est potissimum decimi huius officium. Sed antequam præcipuo hoc fungatur officio, procœmio quodã vtitur, in quo diligenter absoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine non reliquerat, admodũ saluti publicæ necessarium Profectò noster hic morborum medicus humanorũ in ea morbi specie curanda est diligẽtior, quàm cæteri non solũ negligenter curant, sed ne curant quidem vnquã, imò verò quod deterius est, quasi rem saluberrimam diligunt, & omni studio complectuntur: imitationem poeticam, qua ingeniosi poetæ dum perturbatos aĩos acrius exprimũt, interim audientium legentiumq; aĩs perturbationes similes vehementius & profundius imprimunt. Ac tanto magis oẽs inficiunt, quanto laudanẽ & placẽt. Procœmium verò eiusmodi finem noni congruè sequitur, ibi enim aĩa in rõnem distribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitatas, quatũ imperium in anima primum, deinde in ciuitate tyrannicũ appellatur. At quoniam poetica imitatio partes eiusmodi suscitat, fouetq; & auget, irritans iram, titillans libidinem, soluens risum, effundens lacrymas & querelas, idcirco rõnis quidem regnũ labefactare, perturbationis verò tyaannidẽ videẽ adducere. Quãobrem Socrates pestem eiusmodi alioquin iucundam, sed maximè venenosam perdit, ne ipsa nos perdat. Ac vide quãta charitate Plato noster vbique humano gñi consulat, ea videlicet disquirens circũspiciensq; pericula, quæ alius oĩno nullus suspicaretur, adde insuper eo naturæ educationiq; propriæ id est poeticæ valde repugnans, modò strenuè pro publica salute propugnet. Quamobrem nemini mirũ videri debet Platonẽ hic ob veritatis amorẽ vel Homero suo non parcere, quandoquidẽ ob iustitiæ cultũ, neque genio quidẽ indulget suo. Homero aũt præcipuè derogat, vt per ipsum imitatorũ principẽ, cæteros multò magis damnatos existimemus. Et qm̃ dicit ab Homero neq; diuina, neq; humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, nõ ex Platonis sententia, sed ex cõi opinione deductas. Probat aũt imitandi periciã esse, vt narrauimus, valde periculosam, prætereа seruilem atq; vilissimã. Siquidem imitatores, neq; res ipsas intelligunt, neq; faciunt, sed apparentes sensibus rerũ formas secuti, vulgaresq; de his opiniones aucupati, & imagines quasdã referũt, & sensibus perturbationibusq; obsequunẽ, nulla rõnis habita ratione. Quantũ verò poetas improbat vbi perturbant, tm̃ probat si ad virtutem & pietatẽ per honestas heroum laudes diuinosque hymnos hortentur. Verùm vt q̃ vilis sit oĩs imitatio exprimat, artiũ genus in tres diuidit species, vtentem, fabricantem, imitantẽ. Et vtentem quidẽ lyra id est musicã, ait superare artem lyræ fabricatricem, qm̃ certò sibĩ præscripto fine, formã illi proponit operis fabricandi. Fabricantẽ verò superare pictorem, lyrã coloribus imitantem. Qualem iudicat & poetam, sic ad aures rerũ imagines, sicut pictor ad oculos, referẽtem. Sed inter hæc theologica quædam de ideis mysteria inseruntur, quæ quoniã in theologia latius aperuimus, raptim in præsentia perstringemus. Ascende age Platonice contemplator ab ijs formis quas in mũdi materia sentis, ad naturam formarũ eiusmodi genitricem. Quam & si non sentis, cogita tñ infusam mũdi materiæ ceu vitalem spiritum & plenũ seminum, & per semina artificiosè singula disponentem. Naturã hanc in mundo talem esse scio, qualem in te scis esse potentiã vegetalẽ. Ergò quemadmodũ in te vegetali naturæ intelligis præesse sentiẽdi virtutẽ, ita & in mũdo naturã similem, sed cõissimam, in fontẽ redige sentiendi quasi similem, sed cõissimum. Deinde & in te sensum in rõnem, rõnem in intellectum, & in mundo similiter sentiendi genus in rationalẽ naturã, atque hãc in genus intellectuale reducas. Præterea cũ percipias in te ipso intellectũ id quod intelligibile est appetere quasi perfectius, ab eoque formari velut potentiore, præpone tã in mũdo, q̃ in te naturam intelligibilẽ intellectuali naturæ. Intelligibile verò idẽ oĩno atq; ipsum ens appella. Huic deniq; quod & intelligibile & ens appellasti, ipsum præpone bonũ. Nã & vt bene sis esse cupis, & intelligibile gratia ipsius boni desideras. Postquã huc ascẽderis, percipies vniuersum sacro quodã septenario designatum, ab infimaq; materia surgens per sensibiles qualitates, per naturã, per sensum, rõnem, intellectũ, intelligibile, ad ipsum bonum. Præterea spiritũ bonũ cuncta sub senario numero, quasi die sexto perfecisse, & in gradu septimo, velut septimo die idest in seipso conquieuisse.

Aliorum nanque oīum finis est ipsum bonum. Boni igitur nullus extra se finis, vel potest esse, vel fingi. Si bonū quo perficiantur appetunt oia, conclude à bono effici oīa. Item si intrinseca propriaq; virtute omnia facit, intellige ipsum vniuersum in seipso cōplecti. At qm̄ prima ideoq; simplicissima natura est, idcirco formas in eo oium, formam ipsius vnam esse memēto, quam Plato boni ipsius vocat ideam, in qua dixit Timæus Deum mundi opificem cū creauisset mundum requieuisse, dicens mundi opificem in circunspectū suū se recepisse. Proinde ipsa idea boni, ideas, id est, speciales oium formas, specie dūtaxat inter se distinctas, in natura intelligibili generat, qua ens vniuersum modo quodā intelligibili cōprehendit, intelligentia quoque oīs mira quadam super intelligentiam rōne. Io hanc naturam intelligibilem oēs suspiciunt intellectus, ab eaq; suscipiunt stabiles formulas idearum. Suscipiunt & rōnes animæ, vnde & formulas, licet quodammodo mobiles acceperūt. Post has rationaliū formulas animarum, virtutem quoque sensualē idearū descendunt imagines. Deinceps in vegetalem quoque naturam semina, perq; qualitates deniq; in materiā. Quādo igitur Plato inquit, Deum Ideas facere in natura, intellige in natura mūdoq; intelligibili angelicarum capite mentium. Quod aūt lectum dixit & mensam, exempli gratia dictum sit, vt per hæc artificia intelligas naturalia id est per lectum & mensam, eum qui his vtitur homīoē. Præterea exemplum in arte præpositæ quæstioni accommodatius videbatur. Fortè verò & formas regulis artiū necessarias ab ideis abesse non putat. Neque mirum videri debet hominem artiū formas habere diuinitus, quum imaginationes artium bestijs quoq; non desint. Ac si eiusmodi formę diuinitus in aia fiant, idcirco dicentur fieri in natura, quia naturaliter inferantur. Quòd si quis ad artificia quædam videatur ineptior, dicent eum Platonici vel per varia distractum fuisse, vel se totum ad opposita conuertisse. Nota Platonis verba dicentis, Deum non intelligere solum, sed & velle, significantisq; Deum intra se intelligendo cōcipere, & extra se fabricare volendo. Nota rursus Deum naturalis vnius speciei vnam tm̄ specie expressisse ideam in ipso intelligibili mundo, puta speciei humanæ idealem humanitatē vnam; si enim in materia vbi innumerabilis mobilisq; varietas est, in singulis hoībus vnio quædam cōis naturæ seruatur, multo magis in simplici stabiliq; natura, pro vna specie naturali idea vnica sufficit. Imò verò diuersa hæc & instabilia vnam in se naturæ cōionem non aliunde habere possunt, q̄ ab ipsa sublimis vnitate naturæ. Rursus si ponantur humanitates duæ, certè qua ratione vtraq; humanitas est, inter se non differunt, imò sunt vnum. Ergò si differant, profectò per additamenta quædā vtrisq; subiuncta, inuicem discrepabunt. Itaque neutra erit absoluta humanitas ipsa, sed humanitas quædam atq; talis, & humanum quiddam potius q̄ humanitas. Et vtrunq; tanquam eiusdem humanitatis particeps, humanum similiter appellabitur: atq; præter hæc erit humanitas in seipsa prius vna, q̄ à subiectis pluribus capiatur. Meritò Deus cùm sit simpliciter causa, non est dicendus autor quidam hominis, vel equi cuiusdam, sed autor hoīs atq; equi. Ideo vnam absolutamq; pro qualibet rerum specie procreauit ideā. At quando apud nos hic homo generat illum, haud quaquam homo hic hoīs simpliciter dicendus est autor, sed quidā hoīs cuiusdam autor. Neque enim solus homo causa est, sed est in causa in numero videlicet causarum, neque totum facit: non enim materiam primam, aut aiam, neque ipsi homini dat principiū: antè hūc enim passim erat hō, & sine huius opera fit vbiq; fietq; homo. Vbi verò Plato dicit Deum ideam vnam progenuisse, quia videlicet, vel nolebat plures fore, vel aliqua necessitas inerat non fore plures, intellige in Deo ita necessitatem cùm voluntate conuerti, ideo vt necessarium sit ita esse, quia Deus ita vult esse. Siquidem in summa diuinitatis simplicitate non aliud est necessitas q̄ volūtas. Ergò si dixeris, necesse est Deum ita velle vel facere, conuertā sic, vult Deus ita necessariū esse. Meritò vbi summa bonitas cùm summa potestate cōcurrit, ibidem summa libertas cùm summa necessitate conspirat. Cōsideranda sunt inter hæc diuulsa quædam, valde tn̄ vtilia. Quale illud, Lectio vel doctrina, nisi ad optimam rationem vitæ conducat, est inutilis. Qua quidem in re admiranda fuit vita & disciplina Pythagoræ, ac iure maximæ apud omnes autoritatis, Platonis etiam tempore. Itē poemata, si harmonica verborum compositio adimatur, momenti nullius euadunt. Præterea virtus, aut hominis, aut rei, in facultate quadam consistit ad finem illum præcipuè conferente, cuius gratia & res ipsa facta est, & homo natus. Apparet interea quædam inter sensum rationemq; distinctio, ꝙ sensus plerunque circa magnitudinem & figuram numerumq; falluntur, & pondus, interim tamē ratio per ipsam metiendi & numerandi liberandiq; facultatē iudiciū sensus emendat. Constat aūt aiam non posse eodem in tpe per eandem sui potentiam de re modo contrario iudicere. Apparet etiam vires appetēdi nobis inesse diuersas. Quippe cùm rem eandem simul appetamus atq; respuamus. Aduerte non esse exigendū à probo ciue, vt oīno nihil doleat, sed vt nascentē dolorem eiusmodi rationibus consoletur. Vbi apparet aliam esse animi partē quæ velut ægra indiget medicina, aliam quæ tāquam sana medetur. Hæ verò rationes aduersus dolorem sunt præcipuè quatuor. Prima quia incertum est, bonum ne id sit quod accidit, aut malum. Secunda, ꝙ qualecunq; sit, certè parui pendendum est. Nihil enim inter somnia humana magni pendendum. Tertia, ꝙ nihil omnino dolendo proficiamus. Quarta, quia dolor id semper, quod subito nobis præsidio esse potest, impediat. Confirmat hęc ex eo, ꝙ & superari turpissimum est, & superare pulcherrimū. Qui verò dolore vel alia quauis perturbatione præmitur, iam est turpissimè superatus. Ideo præcipit vt in aduersis atque perturbantibus maximè medici dūtaxat vtamur officio, qui dolentibus non condolet, sed medetur. Comparat talorum iactibus quotidianas vitæ sortes, quas ira vult rationibus emendari, quemadmodum iactus talorum artificio quodam ludi emendari videntur. Sed superiora præcepta ad ea quæ sequuntur, quasi quędam prçludia sint. Maximum quidem omnium id nobis in vita propositum sit certamen, quo superemus vitium, virtuteq; consequamur, cunctaq; omnino quę inter homines habentur bona, vt ipsi boni simus, pro nihilo habeamus. Siquidem proprium iustitię prçmium maius est, quàm cuncta quę inter homines possunt præmia reportari, quippe cùm & ipse iustitię splendor supra modum hæc omnia superet, & in rebus mobilibus, breuibus, vmbratilibus reperiri nequeat prçmium iustitiæ immobili, sempiternę, verissimęq; conueniens. Ex his concluditur immobilem iustitię habitū propter immobile prçmium exoptari debere. Quod quidē post prçsentis vitæ curricula laboribus iustitię manet. Alioquin iustitia ipsa, quę excellentissimū iudicatur bonum, iustis hominibus foret mala ob amores iustitię continuè laborantibus, sępeq; affectis iniuria, neq; iniuriam vlciscētibus, adde & bona pręsentia ęterorum desiderio cōtemnentibus, neq; prçmium apud homines iustitię, imò verò pro iustitia iniustum sępe supplicium reportantibus. Quamobrem ne bonum noceat, & iustitia careat præmio, & Deus vel minus prouideat, vel pro meritis non rependat, iudicādum est fore animos immortales. Præsertim, vt tā iniusti, qui viuentes pœnas iniustitię non dederunt, saltē defuncti persoluant, q̄ iusti inter mortales omnino spreti, apud superos coronentur. Hinc nobile tradit prçceptum. Animus immortalis non debet pro breui hoc, sed pro vniuerso tempore esse sollicitus. Immortalitatē animę Plato in Phędro & Phędone, alibiq; ostendit. Eiusmodiq; ratione esse certas demonstrationes ostendit in libro de Scientia, dicens verba eorum qui contraria sentiunt, examināti ridicula tandem euadere. Item in Gorgia, affirmans mysteria hęc adamantinis rationibus esse probata. Prçterea in hoc decimo, vbi post argumentationem subdit, tum per talem argumentationem, tum per alias multas cogi nos ad id cōfitendū. Arbitror equidem in Platonis verbis vim quandam latere mirabilem à paucissimis intellectam, vt non mirum sit, si per argumentationes Platonicas alij quidem demonstratum id existiment, alij verò nondū demonstratum. Demostheni certè auditori Platonis tanta efficacia per viuam vocem persuasum fuit, vt dixerit, malle se honestè mori, q̄ turpiter viuere, postquam Platonem atque Xenocratē de animorum immortalitate disserētes audiuerat. Eandem quoque in scriptis Platonicis vim percepit Cleombrotus, & apud Cyreoen multi Egesię auditores, qui sese è corporis carcere ob desideriū alterius vitę liberauerūt. Eandem Platonicus percepit Boethius philosophia reste concedens hoc sibi certis rationibus demōstratum. Eandem Aurelius Augustinus persensisse videtur, vbi ait hac de re se nunquam dubitasse. Confirmantur hęc ab Auicenna, rationes quasdam ad hæc demonstrationes esse dicente. Neque solum demonstrari posse Plato hic inquit, sed etiā facile demonstrari, apud illos, vt arbitror, qui cùm ipsi purgatam segregatamq; à corpore mentem habeant, meritò non diffidunt posse quandoque animā segregatam à corpore viuere. Quandoquidē experiuntur ipsi mētem suam seiunctam à sensibus viuere melius q̄ coniunctam. Cōpertum etiam habent aliorum animas immersas corporibus atq; ideo vitiosas, vitio tamen morboq; proprio non interimi, & idcirco multo minus alieno, id est corporeo morbo posse corrumpi. Siquidem & corpus ipsum externo malo non prius perimitur, q̄ intrinsecū inde inferatur malum, quo proximè perimatur. Cęterū ne quis animę suę diuinitate diffidat, iubet illam à contractis ex amore corporeo sordibus pęnitus expurgare, purgatamq; perspicere, q̄ pura, q̄ simplex, q̄ diuinorum auida, tanquam diuinitati cognata, q̄ cito, q̄ bene luminis diuini sit capax. Quod autem dicit animas in dies non fieri numero plures, intellige nō ita fieri, vt ex corporibus oriantur & componantur. Quod quidem sequens ratio manifestat, dicens, si diuina de corporibus componantur, tandem cùm diuina nunquam resoluantur in corpora, fore vt nihil reliquum sit corporum in natura. Rursus aduerte, quod subdit animam non esse compositam, alioquin indissolubilem fore non posse. Atque intellige essentiam ad hoc, vt dissolui non possit, oportere vel nullis compositam esse, vel si sit composita, non tamen ex materijs vllis componi, atque ita rursus conflari, vt in eius compositione multitudo non superet vnitatem, imò verò

vnitas

vnitas per harmonicam vnionem superet multitudinē, statusque motum. Conclude mysterium, partim ad prouidentiam, partim ad immortalitatem præmiumque iustitiæ pertinens. Iustus quidem Deo euadit similis, iniustus verò dissimilis. Cumq; nō lateat Deum, hunc sibi esse similem, illum verò dissimilem, rationi consentaneum est, iustum Deo charum esse atq; amicum, iniustum cōtrà. Propterea Deum iustos tanquam amicos nullo pacto negligere, sed illis semper ita prospicere, vt eis singula quamuis videantur aduersa, tandem euadāt prospera, vel viuentibus, vel defunctis. Verum cur nam hic historico quodam exemplo potius quàm argumentationū diligentia mysterium immortalitatis asseruit? Quoniam ciues ad iustitiam non tam verborum artificio, quàm & exēplo & opere sunt prouocandi. Præterea cur ad id confirmandum producit in medium hominem à mortuis resurgentem? Quia etsi rationibus immortalitas constet, & communis quædā iustitiæ executio, tamen locum, formam, dispositionem vel præmij, vel supplicij ab illo qui interfuerit, oportet accipere. Quod nobis propè Phædonis finem significatur. Neq; ab re resurrexisse testatur Herum Pamphylium, pro salute patriæ in prælio mortuum, vt significet eos qui pro publico moriuntur bono, ad verā vitam resurrecturos, quanquam ex multis vnus resurrexit ad nostram. Sed nunquid historia hæc est, an fabula? Historiam esse vult Iustinus Platonicus, martyrq; Christianus. Quod equidē non refellam. Vbi verò Plato apologum fabulamq; nominat, exponi poterit historiā dici posse fabulam, quoties vltra res gestas augustiorem habet allegoriam: Quam ob causam Olympiodorus quoq; ait Platonem historias & rationes sæpe fabulas appellasse. Et quoniam manes & iustitiæ loca figurasq; aliter in Phædro, aliter in Gorgia, aliter in Phædone, & hic alibiq; disponit, perspicuè patet hæc præter loci formam sensum quoq; allegoricum continere. Vtitur autem hic circa resurrectionem duodenario numero, qui sphærarum mundanarum apud priscos est numerus, putantes octo super quatuor elementa esse cęlos: quasi dicat opus esse virtute diuina vniuersi domina ad mortuum suscitandum, idq; interdum ad hominum doctrinam diuina prouidentia fieri. Sunt & qui dicant annum magnum, quo hominis anima suum explet circuitum, per quem in idem redeat, duodecim annorum millibus comprehendi, tribusque annis eiusmodi annum mundi exæquari magnum, quo mūdi anima per firmamenti motū, suum peragit ambitum, triginta sex annorum milibus peragendū. Circuitum verò animæ nostræ per duodecim agi annorum milia inde volunt, quia oporteat per omnes discurrere sphæras, chorosq; dæmonū & deorū, qui in Phædro per duodecim ordines digeruntur. Sed quid nam sibi volunt hiatus in terra duo, totidemque in cœlo? vt intelligas animas alia quidem via ad terrena descendere, s. habitu quodam corporeo, alia verò à terris ascendere, scilicet habitus illius purgatione. E cœlo similiter labi in elemēta corporis elementalis amore, ac vicissim resurgere in cœlestia amore hoc restincto, cęlestique accenso. Hinc ait Orpheus, Amorem omnium tam supernorum, quàm inferorum claues habere. Iudices animarum in aere & æthere collocat angelos, prouidentiæ diuinæ ministros. Post sententiam, iusti cœlum petunt coram se & opera & iudicia præferentes: quia videlicet & seipsos nouerunt, tam sibimet quàm alijs lucent. Iniusti contrà descendunt, sua ferentes à tergo. Neq; enim cognouere seipsos, neque profuere sibi, sed cæteris exemplo sunt potius quàm sibimet auxilio. Pratū in quo & ascendentes & descendentes ad tēpus animę requiescunt, media quædam regio est inter inferos & cœlestes, ac dispositio inter bonum habitum atq; malum, & status beatitudinem inter atque miseriā, limbo similis in aere designatus. Hic aduerte animas quę in superiori vita mutuam notitiam habuerunt, in altera inuicem se agnoscere. Item in eiusmodi prato diutissimè residere animas secundum Platonicos, eorum qui in infantia decesserunt: de quibus Herus quędam memoria parum digna recensuit. Quia cū in neutram partem declinauerint eligendo, neq; obduxerint habitum, Platonici eas in lumine tātum naturali relinquunt. At verò beatos quidē super naturale lumen, miseros autem infra id lumen positos esse putant. Agitur hic pręterea de supplicijs purgatorijs. Sed cur nā culpa doloribus aboletur? quia videlicet voluptatibus inoleuit. Non ne & medici morbos plurimum à cōtrario curant? Animaduerte Platonem non temere ad delendam culpam numero vti denario, & centenario insuper, atque millenario. Sanè pro quolibet voluptatis gradu decem adhibet supplicij gradus. Primo quidem quęritur quam ob causam plures penduntur gradus pœnę quàm percepti fuerint voluptatis. Respondetur ob lęsę maiestatis diuinæ crimen ita deberi. Pręterea sicut beatitudinis gaudia iustitię humanæ dolores exuperant, sic miseriæ cruciatus iniustitiæ voluptates. Denique neque tam facilè delentur notæ, quàm facilè imprimuntur: neque qui peccati habitum confirmauit, si vixisset vltra delinquere desiuisset. Quæritur deinde cur gradus decem. Quid si Plato Mosaicum decalogum est imitatus? cumque arbitratus sit eum quodammodo contrà præcepta diuinæ legis decem agere, qui aliquod ex decē omnino neglexerit, iure decies iudicat cruciandum? proinde denarius numerus dicitur vniuersus. Omnes enim numeros, vel infra se implicat, vel per se suosque explicat replicādo. Vniuersus autem numerus opportune animis purgandis accommodatur, vt per hunc significetur vniuersam corporis labē deponendam esse prius quàm ad vniuersi peruenias principem, penes quem nihil potest esse corporeum. Quæritur post hæc, cur præter gradus pœnarum decem, annos centum affligantur iniusti. Respondeo quia si ad centum vsq; vixissent annos, quo termino vita hominum quodammodo designatur, continuè peccauissent. Attribuitur autem cuilibet decem gradum numerus centenarius, vnde numerus conficitur millenarius. Hinc illud: Centum errant annos. Item & illud: Mille rotam voluere per annos. Præterea centū pro vno accipietis. Nam his plato numeris, non solum in supplicio, sed et in quibusdam præmijs vtitur. Profectò si denarius in se ducatur multiplicando decies decem, ex eo nascitur centenarius. Deinde si reducatur in semetipsum, computando decies decem decies, millenarius procreatur. Itaque & denarius vniuersus est numerus, & centenarius millenariusque vniuersales sunt numeri. Item si ab vno procedas in decem, numerus nascitur linearis. Si à decem in cētum, superficialis fit numerus. Si à decem in mille, fit solidus. Vt ergo allegoricè exponamus, iniusti hominis anima à seipsa discessit in corpus, labeque est infecta corporea. Hanc vtique labem per denarium, qui uniuersus est numerus, expurgatura est vniuersam. Quod verò denarium oporteat in se duci centenarium procreando, significat animam à corpore ad se per rationē emergere oportere. Deinde quòd opus sit denarium in seipsum reducere millenarium generando, allegoricè docet animam non solum erga se verti debere per rationem, sed per intelligentiam quoque in se cōuerti, atque ita in vnitatem reduci propriam, qua denique possit Deo frui summa omnium vnitate. Linearis autem numerus & superficialis & solidus, mysticè docent ad mentem purificandam, nō solum extrinsecam operum, verborum, cogitationum superficiem, sed etiam profundissima quæque penetralia diligentissimè perquirenda. Post limbum & purgatorium descendit ad inferos. Sed Platonicos velle scito, non solum in purgatorio temporales esse pœnas, verumetiam in cœlesti quadam regione temporalia gaudia, vt vtrinque par pari respondeat. Sic enim distinguunt. Aut sensus in vita omnino paruit rationi, aut omnino ratio sensui, aut semper inuicem pugnauerunt: atq; in ea pugna vel sensus plurimum vel ratio superabat. Aiæ igitur in quibus sensus rationi per habitum cōfirmatum prorsus obtemperauit, sempiternum præmium consequuntur. Contrà verò affectæ, sempiternis supplicijs condēnantur. Medię verò, si superauit ratio ad tēporalia præmia, sin verò sensus, ad temporalia supplicia transferuntur. Quibus verò nullum consultandi datum est tempus, limbus apud Platonicos seruatur eligendi locus, hic sub prati nomine designatus. Et si prata interdum Platonici cœlestia præsertim suprema nominant, hic tamen prata aeream significant regionem. Quo enim pacto hic per prata significaret sublime cœlum, cū dicat ad hæc animas è cœlis alias descendere, alias è terræ visceribus subitò peruenire? Sint ergo eiusmodi prata sublimes quædam aeris plagæ, contiguæ sublimibus illis terræ plagis quas in Phædone describit in paradisi terreni formam, felices sub vere perpetuo habere cultores. Ibidem campos quoque ponunt Elysios, terrenos inquam. Nam cęlestes Elysios cœlum habet octauum. Hinc illud.

Astra tenent cœleste solum, formæq; deorum.

Mitto in præsentia Proclum & Plotinum, qui vbi Plato sempiternū dicit, exponunt vniuersum anni amplissimi tēpus, quo singulorum temporū curricula peraguntur. Porphyriū quadam ex parte in hoc & Iamblichū magis probo, vt hinc intelligatur æterna. Vbi enim Plato insanabilē dicit aium, & talem qui purgari possit nunquam, satis indicat æterna supplicia, atq; vicissim gaudia infinita. Quo verò pacto alij quidā hæc exponant, memoria dignū esse nō censui. Præterea si Platonis verba consideraueris, agnosces Euangelicum illud: Ligatis manibus & pedibus, in exteriores tenebras eum mittite. Sed addit hic, ligato capite. Vinculum quidē capitis significat rationis impedimentum, & luminis orbitatē. Nodus verò manuum, actionis profectusque priuationem. Deniq; ligati pedes, non ducunt, non progrediuntur, non perueniunt, sed vt illata raptantur. Cognosces quoque sub igneorum hominum figura vltores dæmones, pœnasq; corporeas, idemque ex multis percipies coniecturis. Notabis & proprium exterioris vocabulū. Præterea tenebras, vbi clauduntur hiatus. Sub nomine quoq; mugitus, stridorem dentium atq; fletum. Postquam verò loca & pœnarum disposuit, & gaudiorū per oppositā formā significauit, & media tetigit, ad illas iā reuertitur aias, quæ in prata partim è cœlo post præmium tēporale, partim è terra post temporale supplicium confluxerunt. Quas in elementalē rursus generationē dicit oportere reuerti, perq; illam eatenus progredi, quoad firmiorem statum, siue firmissimū quandoq; promereantur. Has, inquit, septem in prato dies cōquieuisse. Hunc tu septenariū, si per septem planetas interpreteris, item per septem dierum septenarios quibus ante motum

fœtus

fœtus in aluo quieſcit, ac etiam per ſeptem quoſq; dies in quibus gradatim in vtero formæ mutantur, fortè nonnihil afferre videbetis. Sed quid iſtud ad animas? quæ neq; amplius in planetis ſunt, deſcenderunt enim: & nondũ aluo clauduntur, deſcenſuræ enim ſunt in vterum, poſtquam ad tria fata peruenerint: Interea aereo corpore aeream incolunt regionem. Verum eſto, ſi placet. Forte etiam quia interim quodam modo viuunt ſteriles, ſterili quodam numero deputantur: & quoniam ſeptenarius neq; ex aliquo numero gignitur aliquoties repetito, neq; gignit aliquem intra decem, aptiſſimè conuenit animabus adhuc vtrinq; à generatione vacantibus. Attribuunt Pythagorici eundem numerum Palladi, quia neq; ex matre genita ſit, neque genuerit. Cõuenire volunt & animis à terrena adhuc matre ſemotis, & vniuerſum ſub Palladis ſapientia cõtemplantibus. At quum primum ab eiuſmodi vacatione conſurgunt, ſubeunt octonarium, qui & gignitur, & primus eſt inter numeros ſolidus. Ideo cùm anima congruit propemodum ad corpus ſolidum acceſſura. Solidum verò octonarium appellamus, quoniã ex binario per ſeipſum ter repetito, & in ſe redeunte creatur, dimẽſionem trinam ſignificante. Nam ex bis duo bis, octo complentur. Adde ſi colis muſicam, vocem ſeptimam eſſe penitus diſſonam, octauam verò omnium maximè conſonantem. Cõſonare autem oportet tam corpus animæ, quàm vtrunq; fato, vt cœleſtis anima ineat cum corpore terreno commercium. Cuius quidem conſonãtiæ tandem expletis numeris, animæ iam ipſi & terra diſſonet, & conſonet cœlum, ſi modo futura ſit felix. Proinde quòd quatuor dies ad generationis progreſſum, octo diebus Plato ſubiungit, intellige in natura animæ vegetali vim & effectum quendam quodammodo iam regnare ad formandum corpus ex elementis quatuor conſtitutum. Item ſub octaua conſonantia opus eſt quarta quodammodo ad conſonatiam accedente, & quinta vera iam conſonantia. Quinque verò fiunt, ſi ſequentes quatuor vna cum præcedente comutare volueris. Quinetiam videbis hic duodenarium aſſignatum, quo animæ ad exordia generationis accedunt. Duodecim enim ad id opus eſt ſphærarum & diuinorum dæmoniorumq; ordinum adiumento. Vox inſuper & conſonantia duodecima perfectiſſima eſt ax diapaſſon & diapente, ex octaua & quinta reſultans, ſua quadam gratia rebus congruens amatorijs, conueniens quoque nuptijs. Eiuſmodi verò animæ iamiam amorẽ quodam, vt ita dixeris venereo duce, terrenis conciliandæ ſunt nuptijs. Sed cur Plato cùm duodenarium conputaturus eſſet, ac poſt ſeptem, reſiduum eſſet ſubiuncturus, non ſubitò dixit quinque? vt videlicet per octo & per quatuor innueret myſteria quæ audiſti: rurſuſq; per diei vnius iter additum ad complendum duodenarium, animaduerteres corpus ex quatuor compoſitum elementis nõ prius ad animã præparari poſſe, quàm & ipſum in vnam quintam que formam quaſi cœlo ſimilem, fuerit temperatum, & anima vnum ex ſe vitalem actum corpori facilè imprimat figurato. Quoniam verò animæ ad compoſita declinantes corpora, fati legibus magna ex parte ſubduntur, & viciſſim fato duce ad illa labuntur, idcirco inquit, has animas in conſpectum fati procedere. Principio igitur naturam ipſam ſub lumine columnari depingit, quod ſit vinculum vniuerſi. Naturam intellige vitalem ſeminariam que virtutem ab ipſa mundi anima infuſam materiæ mundi: Quæ propterea lumen dicitur, quoniam penetrans & vitalis. Item recta nuncupatur columna, quia quaſi per longum totam vbique materiam penetrat, multos que formarum gradus producit deinceps ſpecie & genere differentes. Dicitur etiam per omnem extendi partem, & cœlum vndique alligare, quia tota vbique adeſt & continet, multa que tanquam per latera quædam inter ſe ęqualia & ſimilia propagat: ita tamen, vt ex longitudine perueniatur ad latitudinem: quoniam penetrando diffunditur: & quatenus diffunditur, implet, regitq; implendo. Hinc illud: Spiritus intus alit. Varietas verò colorum, ſeminalium virtutum declarat varietatem.

In hac vtique natura, fatalis latet fuſus: ſecundum imaginationem quidem, ipſe ſphærarum axis geminis polis centro que decorus, ſecundum verò rationem quoddam animæ mundanæ ſimulacrum, vegetalis que virtus eius naturæ præſidens, eamq; velut inſtrumentum mouens ad naturalia nõ ſolum artificioſè, ſed etiam ineuitabiliter fabricanda, vt non ſolum ordo à natura ſit in mundo, ſed etiam à fato ineuitabilis ordo. Hinc illud in Politico, Mundus à naturali cupiditate fato que ducitur. Sed tanta naturæ cùm fato cognatio eſt, vt vix inter ſe à philoſophis diſcernantur.

Vt autem immutabilem fati naturam exprimeret, fuſum eius eſſe dixit ex Adamante. Vertigium autem, id eſt, cœlum ex Adamante rurſus, alijsq; materijs, ſcilicet aſtris non ſolum fixis, ſed & mobilibus atque cõmunibus, multiplicíq; formarum varietate. Euidenter deinde octo depingit ſphęras, quæ à natura quidem agitantur, ſed à fato naturæ præſide immutabiliter agitantur, & inſtrumenta fati eſſe dicuntur. Inculcantur inter hæc multa ad menſuras, profunditates, interualla, motiones, harmonias, formas, virtutes ſphærarum cœleſtium pertinentia, quæ in Timæi commentarijs oportunius explicabimus. Summatim verò ex velociſſimo & ordinatiſſimo cœlorũ motu, potentiſſimoq; contactu melodiam ingentem & variam & ſuauiſſimam cogita procreari, grauiores quidẽ voces ex motibus tardioribus, acutiores autẽ ex velocioribus, ex medijs verò medias. At quoniam elementalis auditus ad cœleſtẽ melodiam caret proportione ſonus eiuſmodi non auditur. Hic nouem Muſas atque Sirenes eſſe cogitamus, octo ſphærarum tonos, concentumq; ex tonis harmonicũ. Proinde fatalem fuſum, id eſt tractum, inquit inter genua deæ Neceſſitatis verti. Cui tres ſint filiæ, Lacheſis, Clotho, Atropos, quæ vna cũ matre cœleſtia voluant. Mitto qui de his ſentiat Proclus, non ſolũ ponens Iouem vnum vniuerſalem mũdi totius opificem, ſed tres inſuper ſub eo Ioues particulares opifices. Deinceps pari proportione deã vnã eſſe Neceſſitatem in ordine illo cuſtodiẽtem omnia, in quo communis Iupiter cuncta compoſuit. Præterea tria fata, id eſt tris deas huius Neceſſitatis filias, quarum alię alia ſub matris imperio procul à tranſgreſſione conſeruent. Et neceſſitatem quidẽ deam omnino collocat ſuper mundum, filias autem partim quidem à mundo ſemotas, partim etiam declinantes ad mũdum. Mihi verò ſicut & pleriſq; alijs Platonicorum, magis placet, Neceſſitatẽ eſſe mundi animam. Filias autem tres eſſe tres huius animæ vires ad fatalia pertinentes. Vocat autem Neceſſitatem, non quia vel naturæ, vel rationi inferat violentiam, ſed quia omnia in ſuo quodam ordine ab opifice rerum inſtituto conſeruat, neq; permittit quicquã leges illius adeo tranſgredi, quin mox regrediatur in leges illius.

Cęlo voluit genibus, id eſt infima parte ſui, tanta videlicet facilitate, vt expeditiſſime interim contemplationis gaudio perfruatur.

Sed hanc ipſam vegetalẽ eius partem tribus appellat nominibus. Lacheſim quidẽ, quia rerum ſeminibus grauida eſt, & vitarum fortibus atq; formis, quas deſcenſuris inſerit animabus. Clotho deinde, quoniam inſitas vitæ ſortes ordine ſuo euoluit in actum viuendi, & explicat in effectum. Poſtremò Atropon, quoniam vitas iam euolutas in actũ progreſſu quodam indeclinabili, ad ineuitabilem vſq; terminum conſeruat atq; cuſtodit. Nonnulli primam nominãt Veſtam. Secundam Mineruam. Tertiam verò Martẽ ſiue Martiam. Deinde quòd dicit Parcas ad Sirenũ motus harmonicos canere, accipe, fatales vitas ad effectum per cœleſte motiones influxuſq; procedere. Sedes Neceſſitatis filiarum que eius oſtendut fatalis ordinis firmitatẽ, quaſi oporteat mobilium progreſſionẽ ab ipſa motoris immobilitate regi atq; ordinari. Sediũ verò paria interualla iuſtam, tum inter fata, tum per fata diſtributionẽ fieri euidenter oſtendunt. Veſtes albæ tum fatorum naturam inuiolatam oſtendunt, tum innocentem. Non enim agit vniuerſo malũ, quòd ab optimo vniuerſi duce dependet. Corona deſcribit imperium.

Cantare eſt per temporum interualla ea congruitate digerere ſingula, qua diuina mens memento quidem intuens temporibus digerenda præſcribit. Hinc fit vt Parcæ omnes temporanea cantẽt. Et cur Lacheſis præterea, Clotho præſentia, Atropos verò futura? Reſpondeat Proclus, in præterito quidem tria tempora cogitari. Nam & præteriſſe iam dicitur, & quandoq; fuiſſe præſens, & antequam præſens eſſet, fuiſſe futurum. In præſenti verò ipſum cogitari præſens, quod prius fuerat & futurum. In futuro denique futurum duntaxat agnoſci. Poſt hæc verò declarari præcipuam eſſe Lacheſim. Secundo dignitatis loco Clotho. Tertio Atropon. Verum cur nam Parcæ globos tractant manibus, mater verò nequaquam? quoniam infimæ illius animæ vires cognatiores globis ſunt quàm animæ ipſius ſubſtantia. Cur item Lacheſis geuiina tangit manu? quia in exordio & medium continetur & finis. Cur deinde Clotho ampliorem, & ab extrinſeco tangit ambitum atq; dextra? Atropos autem anguſtiorem ab intrinſeco atque ſiniſtra? Quia euolutio vitæ per media & ab extrinſeca exorditur cauſa, & amplius eſt, contingit quoq; proſperior. Ineuitabilis autem terminus, & ab intrinſeca iam prouenit proprietate concepta, & deſinit in anguſtum. Adde quòd clam ſurrepit, & vt plurimum contra uotũ. Quòd autem Parcas inquit, cœlum intermiſſione quadam temporis tangere, ne putes fatales mundanæ animę vires modo regere mundana, modo non regere. Si enim mutabilitas ſit in fato, cuius propria immutabilitas ipſa eſt, nihil fingi poterit nõ mutabile. Plato igitur humano quodam more atq; ſermone diuina pingẽs officia, innuere vult, fata partim res ipſas tractare, partim verò nequaquam, tum quia mundanę animę virtus in ipſa ſuę integritates dignitate conſiſtens, actionem ſuam rebus gubernandis accommodat, ac viciſſim dum accommodat, non miſcetur, tum quia temporalem in operibus viciſſitudinem exhibent, & quã intermiſſionem in operatione ſua dicuntur habere, non in ſe quidem, ſed in effectu demonſtrant, tum quia naturalia quidem tractat, ſupernaturalia non attingit.

Quę enim ad rationem puram liberam que vel ad diuinam intelligentiam fato ſuperiorem pertinent, minimè tangit. Talia enim ad ſublimem dei prouidentiam cœleſti fato ſuperiorem miro quodam ordine reducuntur. Similiter in Politico ſcribitur, mundanas alias à fato, alias à prouidentia regi, non quia intermiſſa quadam viciſſitudine temporum fiat eiuſmodi cõmutatio,

ſed

sed quia quotidie quædã sub fato fiant, quædã per prouidentiæ leges super fatalem seriẽ disponantur. Accedit ad hæc ꝙ animæ nostræ aliás in prouidẽtia sunt oĩno, aliás prorsus in fato, aliás in vtroque simul. Quum enim expedita tantum mente contemplatrice viuunt, in prouidentia solum, penitusq; libere viuunt. Quum verò in vegetali parte ad corpus hoc inclinatio inualescit, atq; ad imaginationem vsq; talis inclinatio propagatur, ad fatum iam declinantes, pariter à libertate degenerant. At dum composito corpori coniunguntur, iam in ipsum corporis sui fatum sese mergunt, minusq; admodum pristinæ retinent libertatis. Deniq; postquam affectus corporeos in habitum contraxerunt, fato iam funditus obruũtur, omni libertate priuatæ. Quæritur quam ob causam hic animæ naturali quodam instinctu ad Lachesim videantur accedere. Profectò in generali natura corporeæ machinæ oĩum sunt semina specierum, certis non solũ formis & modis, sed temporibus quoq; pullulatura. Quinetiã in propria qualibet & cuiuslibet speciei natura similis quidã est seminalis ordo, sed ad speciem propriã pertinens propagandã atq; seruandã. Similis & in quolibet sub specie indiuiduo fomes procl uirasq; ad singula modis temporibusq; proprijs producenda. Tres hæ naturæ deinceps ita dispositæ sunt, vt indiuidualis sequatur specialem, specialis simul & generalem, adeo vt plurimum quod ex vnius natura est, pariter fit ex alijs, & particularis natura cum vniuersa consentiat. Eadem fermè ratione se habet fatũ, id est, præfiguratio quædã rerum explicandarũ, tum in ipsa mundi anima, tum in duodecim sphærarũ & siderum animabus, tum & in animabus iam quasi particularibus, quatuõ in numero sunt humanæ. In vegetali ergo virtute animæ nostræ proprium quoddam inest fatum, & inuoluta series futurorũ, consentiens in forma modoq; & tempore vnà cùm fatis cœlestium animarũ, animæq; mundanæ. Quemadmodum igitur plantæ cuiuslibet germen proprijs quibusdam figuris & suo tempore pullulans, sponte videtur vnà cũ vniuersali temporis verni natura ad idem prouocante concurrere sic & animæ suapte natura suoque fato opportunè proprias quasdam tunc promunt vitas, quando ad easdem similiter vniuersale conuocat fatum, ita vt animarum chorus suis quibusdam saltandi figuris variorumq; simul diuersitate saltantium, fatalem imitetur cantum atque sonum. Cantum quidem intelligi malim in cęlestibus animabus, in sphæris verò sonum, in nobis denique saltum. Tali quodã instinctu ad Lachesim animæ in auspicijs vitæ peruenĩũt ad sortes suas per sortes Lachesis confirmandas. Confirmantur igitur per prophetam quẽdam. Propheta hic duo quędam significat, tum vniuersalem primumque prouidentiæ influxum in animam, tum opportunitatem, sub qua eiusmodi fit concursus, vt animæ ad id ferantur, quò & fatum perfert vniuersale. Quod ergo dicit prophetam disponere in ordinem animas, sortesque à Lachesi in eas transferre: significat hæc omnia confirmari, tum per prouidentiæ diuinæ fauorem, tum per concursus illius oportunitatem. Neque ab re dictum est, Parcas vniuersum quidem manibus gubernare, sortes uerò animarum è genibus Lachesis accipi. Nam quum uniuersi gubernatio præstantior sit quàm dispositio animarum, meritò illa quidem manibus, hæc autem genibus perfici iudicãtur. Sedere autem in tribunali, autoritatem exprimit & iudiciũ. Inter sortes uerò uitarum atq; exempla, talis quædam uidetur esse distinctio: ꝙ sortes quidẽ ad uires pertinent uegetales, exempla uerò ad imaginationes, superiores quidem uegetali potentia, sed propinquas. Nempè eum primum in hac potentia talia quædam futuræ uitæ semina præ cæteris inualescunt, simul in imaginationem quoq; uitæ similis, figuræ & machinamenta consurgunt, affectusq; feruescunt: perinde ut apud nos sanguineam corporis affectionem hilaris imaginatio sequitur, cholericam iracundia, melancholicam uerò tristis, fęcũdam luxuriosa. Hactenus fatalis procedit necessitas. At enim ratio imaginatione superior, cuius est ratiociatio, consilium & electio, ideoq; motus ad utrunque liber, percipiens imaginationis figuras atque affectus, potest eiusmodi uitæ descriptionem probare pariter atque reprobare. Quàm ob causam dicit uirtutem esse à fato liberam, culpamque in uitæ deterioris electione, eligentis esse, non fati. Nam & si ex fato est tam in communi quàm proprio, nouam iam uitam & nunc ut prius eligere: ex consilio tamen est, talem propriè eligere aut talem. Quippe si primam uiuendi formam ab imaginatione oculis rationis oblatam, ratio examinando reiecerit, non deerit statim, alia melior, rursusq; alia. Hinc illa prouidentiæ inspiratio propheta cognominatur. Præmonstrat enim rationi quodam iudicij lumine, eam habere liberam consultandi eligendique facultatem, quidue potissimum ex temeraria electione sequatur. Dicitur & propheta sortes fundere, exempla uiuendi proponere: non solũ quia prouidentiæ diuinæ influxus quodãmodo fatalia sancit, sed quia fatales sortes & exempla fatalia producit in rationis examen atque iudicium. Quòd autem in præconio nunciat animas esse diurnas, exprimit eas & ibi esse in perpetuo die, & vitam quam tanti faciunt, vnum esse diem atque nocturnum. Addit initium alterius fore circuitus, vt aperiat mysterium animarum à cœlo in terram vicissimq; remeantium. Appellat humanum genus non mortale solum, sed vt animæ sua mala præsagiant, addit mortiferum, quasi dicat corporis vitam esse animæ mortem. Pronunciat deinde & si ratio à principio in eligenda vita sit libera, postquam tamen elegerit, in hac quidem reijcienda non amplius fore liberam, licet quandoq; libera futura sit in ea, qualiscunque sit, aliter atque aliter componenda vel temperanda. Si quæras quare aliæ hominum animæ vitas alias eligant, respondebunt alij speciales quasdam in animarum naturis differentias esse, alij indiuiduales quidem atque proprias, addent que differentias illi multas ax superioris vitæ diuersitate deductas. Quod & Plotinus valde confirmat, & sequentibus maximè consonat. Proinde animæ eligentes vitam, simul dæmonem sortiuntur electæ vitæ ducem. De hoc alibi multa diximus. Hic ita distingue. Deos Platonici alios cogitant extra mundũ mẽtes scilicet seiunctas à corpore tãquam intellectuales sphæras, colẽtes deum vnum tanquam ipsarum centrum firmissimum, & stabilissimam vnitatem. Alios mundanos appellant, videlicet vltra diuinum cultum voluendis mundi sphæris accommodatos. His dæmones subdunt, quasi ministros ad ea quæ vel in specie vel in sphæris vel ex sphæris fiunt, disponenda atque componenda. Totidem igitur numerant genera dæmonum, quot in dijs mundanis dæmonũ ducibus vires inueniuntur. At verò in quolibet mundano deo vnitas ipsa suprema est substantiæ suę, qua diuinam refert vnitatem. Post eam est intellectus, simul omnia contuens, per quem mentes repręsentet angelicas. Item ratio per formas quadam progressione discurrens, talium propria animarum. Pręterea imaginatio quędam eatenus per particulares congrediens formas, quatenus per vniuersales ratio ipsa progreditur. Deinceps natura sequitur vegetalis sphęrę viuifica simul & motrix. Secundum has quinque vires genera quinque dęmonum computantur. Quorum ex numero cęlestes quidem dęmones deorum mundanorum vnitatem accomodate sequũtur: ętherei verò dæmones, id est, ignei deorum eorundem intelligentiam: aerei dæmones rationem: aquei imaginationem: terreni verò naturam, quam in dijs appellauimus vegetalem. Sub his Orphici dæmones collocant subterraneos mundanorum deorum corpora infimo quodam ordine referentes, scelerum que vltores. Quorum hic Plato mentionem fecisse videtur. Si quæras quales potissimum dęmones duces sint animarum in corpora descendentium, respondebitur non cœlestes, non ignei. Hi enim tanquam sublimiores reducunt animas, non deducunt. Item nec aquei, neque terreni. Hi enim tanquam infimę generationis artifices, non tam ducunt in fatali itinere animam, quàm in præcipitia fati pręcipitant. Aerei ergo restant demones medij per media duces, qui rationis diuinę comites humanam rationem in hoc itinere ducunt. Ex horum verò genere dęmonum alij alias ducunt animas, Saturnij quidẽ Saturnias, Martij verò Martias, alijq; similiter alias, accommodati potissimum singuli singulis, tum ex affectione animi propria, tum ex prouidentia fato que communi, maxime verò secundum electę vitę formam. Hoc deinceps vitę duce subeunt iam animę tria fata, quę solum antè conspexerant, videlicet & ita statuente dęmone ordinis totius executor, & iam affectu corporeo gradatim præponderante. Demum post tres Parcas ad Parcarum transeunt matrẽ: Necessitatem ipsam, cuius iã experiuntur impulsus. Deinde sub vehemẽti ęstu ire animas, tria significare potest: scilicet corporei amoris ardorẽ crescere, simulq; curam & sollicitudinem augeri. Item per ignis sphęram è cœlo descendere. Pręterea caloris naturalis ministerium ad terrenũ corpus viuificandum. At quoniam nimia terrenorum cura, cœlestia obliuioni mandantur, atq; per obliuionem ex fertilitate sterilitas accidit, idcircò mox in Letheum, id est obliuiosum descendunt cãpum penitus sterilem. Et quia ob diligentem mortalium curã, negliguntur ęterna, vnde & obliuio nascitur & iactura, & reminiscentię difficultas, inquit animas in campo Letheo ad flumen Ameletam, id est, negligentię fundum vsq; descendere, ibiq; sub nocte recumbere. i. sub diuini luminis priuatione prosterni. Verum quid significat Ameletę aquã nullo vnquam vase contineri posse? Poetica hęc quidẽ metaphora est, significans inferiorem materiã, quę flumen dicitur, fluitare per formas iugiter atq; fluctuare. Itẽ obliuionis vitium, quod est retinere nihil, sed statim effundere. Adde quòd nullum extrinsecum sustentaculum seruat aĩam propria negligẽtia pereuntẽ. Quod prætetea necesse sit ex obliuionis fluuio bibere, patet, quoniã ita fieri ex natura propria, & cõi fato & prouidentia est institutũ. Bibere autem aut plus aquę aut minus, ex effectu ad corpus prouenit magis minus ue procliue; ideõq; maioris minoris ue obliuionis est causa, siue potius maioris aut minoris ad reminiscentiã facultatis. Has vtiq; passiones quodammodo experitur aĩa in corpore quodam ex aere crassiori cõposito in superiori campo, antequã terreæ matris vtero concludatur. A' cœlestibus. n. corporibus ad terrena, non solũ per elementum, sed per corpus aereũ fit descensus Subiungit animas in hoc aereo corpore ad mediã vsq; noctẽ dormire, ostendens mox sub terreno corpore non dimidiã iam, sed integram ignorantiæ noctem fore. Somnus testatur

& rationis

nus respondendũ, quòd fatuus est, & in magum quendã præstigiatorẽ inciderit, cuius imitationibus sit deceptus: idcirco.n. nullum visum sapientissimum quòd ipse nequiuerit scientiã ab inscitia, & imitationem ab ipsa re discernere. Verissima loqueris. Nõne post hac tragœdiã discutere decet, ducemq; ipsius Homerũ? postquã à nonnullis accepimus, tragicos poetas artes intelligere, humanaq; omnia tam ad virutem quàm ad vitium pertinentia, nec nõ & diuina: porrò poetam bonũ oportere, si rectè quæ componit, sit tractaturus, eorum habere scientiã, aut nihil posse componere. Quare discernere debemus, vtrũ qui eos laudant, imitatoria poetarum industria decepti sint, eorumq; opera dum aspiciunt, haud plane persentiãt tertio gradu distare à veritate, faciliaq; factu esse vel homini veritatis ignaro. Vmbras quippe non res veras faciunt. An fortè nonnihil dicant, ac reuera poetę boni intelligant ea de quibus vulgò benè loqui videntur? Discernendũ oĩno. Siquis possit ambo perficere, & id quod in imitationem cadit, & eius simulachrũ, nunquid eã putas in simulachris fingendis immoraturũ? idq; opus sibi in vita tanquam optimũ præpositurũ? Minimè. Nempe si veram eorum quæ imitatur, peritiã habeat, multò magis operibus ipsis quàm eorũ imitationibus, vt reor, incumbet: conabiturq; multa & præclara opera sui monimẽta posteritati relinquere, satiusq; cẽsebit, vt ipse ab alijs laudetur, q̃ vt semper alienorũ operũ sit laudator. Ita equidem arbitror. neq;.n. æquus honor aut æquũ emolumentũ. Cæterũ de alijs quidẽ rationẽ minimè exigamus, Homerum aut aliũ quemuis poetarum interrogantes, siquis eorũ medicus reuera fuerit, non solũ verborũ ad medicũ spectantium imitator, quos nam vel veterum, vel nostrorum hominum sanos poeta reddiderit, quemadmodum Aesculapius, aut quos reliquerit artis medicinæ discipulos, quemadmodũ ille filios. Sed neq; ab eis de alijs artibus sciscitemur. mittamus.n. reliqua. At verò de maximis illis præclarissimisq; rebus quas tentat Homerus, bellis, castris, respublicis, & hoĩum disciplinis, par est ita eũ interrogare, O' dulcis Homere, si non es à veritate tertius, fingis ue virtutis imaginẽ, quem imitatorẽ in superioribus definiuimus, sed es secundus, poetisq; narrare, quæ studia hoĩes vel meliores, vel deteriores priuatim publiceq; efficiant, dic obsecro, quæ nam ciuitas per te rectius disposita est? sicuti Lacedæmõ per Licurgũ, perq; alios multos multæ & paruæ ciuitates & amplæ. Cuius potissimũ vrbis hoĩes legũ tę optimũ prædicant conditorẽ, & beneficia in se tua cõmemorant? Charondã quidẽ Italia & Sicilia celebrãt. Nos Solonem. Te verò quis pędicabit, & qualẽ? Nullus, vt arbitror, beneficia eius cõmemorat. Quin neq; ipsi Homeri assertores testari hoc audent. Quod precipuè bellũ Homeri tẽporibus ipso cõsultore vel duce feliciter expeditum cõmemoratur? Nullũ. Præterea quæ viri huius tanquã in his rebus sapientis inuenta ad officia vitæ & artis aptissima referuntur? vt Thaletis Milesij, & Anacharsis Scythæ. Nihil tale. Si minus publicè, at saltẽ priuatim, quibus nam Homerus ipse dũ viueret, disciplinæ dux dicitur extitisse, qui & eius cõsuetudine delectati sint, & posteris Homericã aliquã rõnem vitæ tradiderint? Quemadmodum & Pythagoras in hoc summa cũ autoritate vixit, & posteri etiã his tẽporibus vitã Pythagoreã celebrantes, inter cęteros illustres habẽtur. Neq; talẽ quid rursus de homero narrat. Creophilus.n. ò Socrates, forsitã Homeri familiaris, disciplina ẽt magis quàm nomine rediculus apparebit, si quidẽ vera sunt, quæ de Homero narrãtur. Dicitur.n. negligẽtior in eum fuisse, dum sub hoc ipse viueret. Dicitur sanè. At enim, ò Glauco, si reuera poterat Homerus instruere homines, ac reddere meliores, vtpote qui in his rebus non imitationis tantũ esset, verũ etiã intelligentiæ cõpos, cur non multos sibi vendicauit amicos? cur non viuens honoratus est? cur non amatus? Profectò Abderites Protagoras, & Prodicus Chius, alijq; permulti pussunt hominibus sui temporis suadere, priuatim singulas adeuntes, nunquam eos rem familiarem & publicã rectè gubernaturos, nisi ipsi eos erudiant: & ob hanc sapientiã tam ardenter amantur, vt vix sectatores eorũ se contineat quin capite eos circunferant. Homerũ aũt vel Hesiodũ, illorũ temporum hoĩes, si quidem poetæ illi quicquam iuuare eos ad virtutẽ potuerunt, nunquid permisissent oberrare tamdiu carmina passim decantantes? Quin potius magis hos quàm aurũ cõplexi fuissent, induxissentq; ad domesticũ familiaremq; conuictum: quẽ nisi impetrassent, secuti fuissent passim, dum quantũ satis erat, ijsdem studijs imbuti fuissent. Vera prorsus mihi loqui videris, ò Socrates. Ponamus igitur omnes ab Homero incipientes poeticos homines, virtutis imaginũ imitatores esse, cæterorumq; similiter quæcunq; canũt, veritatem verò nequaquam attingere. Sed vt paulò antè diximus, pictor visibilem coriarij pinget imaginem, quum & ipse de coriaria nihil intelligat, & imago illa coriarius ipse appareat illis qui rem ipsam nequaquam intelligunt, sed à coloribus figurisq; spectant. Prorsus. Haud secus poetam dicemus colores quosdam artium singularũ nominibus verbisq; exprimere, quum ipse horũ nihil intelligat, sed imitetur duntaxat, adeo vt his qui hæc à verbis iudicant, benẽ dicere videatur, siue de coriaria, versu rhythmoq; & harmonia, siue de re militari, aut de quibuslibet alijs dicat. Vsqueadeo natura quadã aures poetica ista demulcent. Arbitror aũt nosse te qualia videãtur hęc opera poetarũ, cùm musicæ coloribus spoliata considerantur. Animaduertisti ne vnquã? Animaduerti. Nõne perinde se habent ac facies eorũ, qui propter adolescentiã formosi potius sunt, quàm pulchri: quales aspectu sunt postquã ipsos flos ipse destituit? Omnino. Age igitur & hoc animaduerte. Imitator, simulacri autor, rem ipsam haudquaquã intelligit, sed apparentem rei ipsius imaginẽ. Ita est. Ne imperfectũ id relinquamus, sed quod satis est, contẽplemur. Dicas. Pictor habenas pinget ac frenũ. Planè. Faciet autem coriarius, ærariusq; faber. Valde. Nunquid intelliget pictor, quales esse debent habenæ, quale frenũ? Vel neq; ipse quidem factor, siue ærarius faber, siue coriarius, sed solus ille, qui his vti scit, eques? Vera loqueris. An non circa oĩa sic esse dicemus? Quo? Circa quodcunque has esse tres artes, vtentẽ, facientem, & imitantem? Certè. Virtus igitur, pulchritudo, rectitudo cuiusq; instrumenti, animalis, & actionis, non ad aliud refertur quàm ad vsum, cuius gratia vnumquidq; est & factum, & genitum. Ita est. Necesse igitur eũ qui vtitur aliquo, peritissimum esse, & operis factori significare, qualia bona vel mala facit in vsu eius quo vtitur. Qemadmodum tibicen tibiarum fabro ostendit, quæ tibiæ ad vsum aptissimæ sint, ordinatq; quales oporteat facere: ille aũt ministrum se prębet. Quid ni? Non ne hic intelligens, de aptis & ineptis tibijs pronunciat alteri? Ille verò credens efficit? Planè. Circa idẽ igitur instrumentũ, factor quidem rectam habet fidem de pulchritudine & prauitate, adhærens intelligenti, coactusq; ab intelligente audire: vtens autem, scientiã. Prorsus. Imitator autem nũ habebit scientiã ex vsu eorum quæ pingit, vtrum pulchra sint & recta, vel contrà? Vel opinionem rectam ex eo quod necessario intelligẽti adhæreat, instruaturq; ab eo qualia queq; pingẽda sint? Neutrũ. Ergo neq; intelliget, neq; rectè opinabitur imitator, circa eorum quę imitatur, pulchritudinem, contrarium ue? Non videtur. Bellus erit in effectione imitator quod sapientiam attinet, in ijs quæ facit? Non multum. Veruntamen imitabitur, haud intelligens, quo pacto vnumquodq; vel rectè habeat, vel contrà. Sed vt apparet, quod credat multis ignarisq; esse pulchrũ, hoc imitabitur. Quid.n. aliud? Hæc sufficienter nobis asserta videtur, imitatores scilicet nihil æstimatione dignum intelligere de his rebus, quas imitantur: sed esse iocũ quẽdã imitationẽ potius quàm rẽ seriã, omnesq; eos qui tragicã poesim iãbis heroicisq; carminibus tractãt, imitatores

Tragœdia carpitur.

res vel præ cæteris esse. Et maximè quidem. Per Iouem, inquã ego. Imitatio aũt hæc tertio gradu distat à veritate. Nõne? Est vt dicis. Ad quale igitur eorũ, quæ in homine sunt, pertinet, quatenus vim habet eiusmodi? De quonam interrogas? De tali quodã. Magnitudo eadẽ eminus atq; cõminus conspecta non æqua videtur. Non. Eadem quoq; obliqua & recta in aqua nobis & extra aquã aspicientibus, cauaq; iterũ & prominentia propter visus circa colores errorem, videntur. Omnisq; hmôi in anima nostra turbatio comperta est. Quã quidẽ naturæ nostræ debilitatẽ adumbrationis facultas, & præstigiorũ ingenio sitas, reliquaq; machinatio aggressa, nihil magicę seductionis intentatũ relinquunt. Vera loqueris. An non metiendi, numerandi, librandi disciplinæ aduersus hæc oportuna sunt homini adiumẽta, ne id in nobis præualeat quod apparet maius vel minus, aut grauius, sed numero, metro lance deprehẽsum? Quid ni? Atqui hoc rationalis animi partis est officium. Huius ipsius. Hoc autẽ sæpenumero mentiente iudicanteq; maiora esse nonnulla vel minora alijs alia, vel æqualia, contraria simul circa eadem hęc nobis apparent. Sic accidit. An non aliàs diximus fieri non posse, vt eadem vi animæ simul & circa eadem contraria opinemur? Ac merito diximus. Vis igitur animę, quæ præter mensuram opinatur, haud eadem erit atque illa, quæ cum mensura. Nõ certè. Sed. n. quod mensuræ ratiocinationisq; credit computationi, animi pars optima est. Nihil obstat. Quod ergo repugnat isti, ignobilis aliqua nostri pars erit. Necesse. Istam confeßionem exprimere volens, suprà dicebam ꝙ pictura & omnis imitandi facultas procul veritate posita suũ opus exerceat: rursusq; cùm aliqua nostri parte, prudentię, prorsus experte, cõgreditur, & amicitiam cõtrahit: ad syncerum verumq; nihil. Maximè. Vilis ergo imitãdi facultas vili cuidam se cõmiscens, vilia procreat. Apparet. Vtrũ talis est ea duntaxat, quæ ad visum spectat? An ea etiã quæ ad auditum? quã poesim vocamus. Probabile est hanc insuper esse talem. Ne igitur ei soli credamus quod ex pictura verisimile nobis apparet, sed ad eam ipsam cogitationis naturam, cui sese accomodat poetica imitatio, veniamus, videamusq; num vile quiddam sit, an preciosum. Sic oportet. Hunc ergo in modum proponamus. Imitatur quidẽ poesis homines aut vt aliquid, aut spontè agentes, existimantesq; ex actionibus, vel bonum sibi aliquod esse vel malũ, ideoq; vel dolore affectos, vel voluptate. An aliud quicquam? Nihil aliud. Nunquid in his omnibus homo secum ipse cõsentit? Vel potius quemadmodum secundum visum dißidet, vt narrauimus, deq; eisdem contrarias in seipso simul habet opiniones, ita & in agendo secum ipse dißidet atq; pugnat? At nunc mihi in mentem venit, nihil esse de hoc nobis in presentia disceptandum. Nam in superiori disputatione de his satis vnà conuenimus, animum videlicet nostrum confeßi multis & varijs huiuscemodi contentionibus sibi eodẽ tempore aduersantibus agitari. Probè id quidem. Verùm quod tunc à nobis est prætermissum, nunc mihi videtur expediendum. Quale istud? Vir probus, menteq; præditus tali, si filiũ amiserit aut aliquid aliud sibi charißimũ, facilius q̃ cęteri feret, vt diximus. Planè. Nunc aũt & id consideremus, vtrum oĩno non dolebit. Vel hoc quidem impoßibile, dolorem verò quodã modo moderabitur. Hoc certè est verius. Hoc mihi de ipso in præsentia dicas, vtrum hunc censeas dolori magis repugnaturũ, quando à similibus spectatur hoĩbus, vel quando solus est, aliorũ consortio destitutus. Permultũ interest, si in aliorũ cõspectu sit. Porrò cùm solus erit, multa dicet, quæ emittere coram alijs erubesceret. Multa faciet, quæ conspici ab alis nunq̃ vellet. Est ita. Quod obstare iubet, ratio est & lex: quod aũt ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cùm homo circa idem simul contrarijs motibus agitetur, necessario duo quædã illa esse dicimus. Proculdubio. Alterum quidẽ legi obtemperare paratum est, vtcunq; iniunxerit.

De viro probo vt dolorem toleret.

Quo pacto? Lex vtiq; dictat optimum esse in aduersis, quàm maximè fieri potest, quietem agere, neque conqueri: quod incertũ sit, bonum ne id sit, an malum, quod accidit, tum ꝙ nihil dolor ad sequentia conferat, neq; vlla humanarũ rerum magni pendenda sit, eiq; quod subitò præsidio esse potest, dolor impedimento sit. Cui inquis? Consultare inquã circa ea quę acciderunt, in primis oportet, & tanquam in talorum iactu, prout cecidit, quo modocunq; ratio melius rẽ habere dicat, negotia disponere. Neq; verò siquid aduersi inciderit, prosternere nos debemus, atq; vt pueri solent cùm offendunt in lapidẽ, procidentes circa id quod læsit, eiulando morã trahere: sed aĩum assuefacere, vt ad sanandũ præsto adsit, & quicquid ęgrotat, dimißis lamentationibus corrigat. Oportunum hoc quidem est aduersus fortunæ ictus remedium. Quod sanè optimũ est, rationi huic libenter obtemperat. Constat. Quod verò ad perturbationis recordationẽ luctumq; rapit, in eisq; diutius detinet, irrationale est, languidũ, formidolosum. Ita dicendũ. Quod quęrulum est, imitationem plurimã ac variã suscipit. Prudentem verò pacatumq; morem semper sibijpsi similem, neq; facilè possumus imitari: neq; si imitemur, facilè percipietur à turba, præsertim in theatrum varijs ex gentibus cõfluente. alieni nanq; affectus ipsis imitatio fit. Sic est oĩno. Imitatio verò poetæ haud ad hoc intendit, vt huic animi naturæ sua sapientia placeat, si vulgo sit placitura, sed querulum animi morem variumq; obseruat, qui imitatione facilè poßit effingi. Patet. Meritò igitur imitationem poeticam reprehendemus, pictorisq; imitationi eandẽ prorsus esse dicemus. Primo quidem, ꝙ vtræq;, si veritatem spectes, vilia operantur. Deinde etiam ꝙ parti animæ rationis experti similiter suffragantur, & optimã deserũt. Atq; idcirco iure eã in ciuitate legitimè gubernanda nequaquam recipiemus, quoniam hanc animi partem suscitat atq; alit: quam dum corroborat, rationis compotem vim disperdit. Atq; vt ille qui in ciuitate eos qui plurimũ possunt improbos reddens, proderet ciuitatẽ, probos destrueret: ita & imitator poeta, peruersam in aĩum cuiusque remp. inducit, dum illi animi parti blanditur, quæ sine mente est, neq; maiora minora ue discernit, sed eadẽ tum parua, tũ magna existimat, huicq; simulacra fingit, à veritate vehementer alienus. Lõgè quidem. Nondum quod maximum ex ea malum proueniat enarrauimus. Maximũ quidem hoc existimandum est detrimentum, ꝙ probos quoq; viros paucis admodũ exceptis corrumpere poßit. Cur non poßit? si quidem id facit. Ausculta inquã, ac vide. Nõne & optimi quiq; nostrũ cũ audimus Homerum, aut alium quẽuis tragicũ, qui heroum aliquẽ dolore afflictum, vociferantem, & quærulis fortunam suam modulis deflentem, & pectora pugnis percutientẽ. imitetur, delectamur quodãmodo, inhiantesq; ad illa sequimur ea, vnaq; afficimur, ac seriò studioseq; illum, vt poetam bonũ laudamus, qui adeò nos vehementer moueat? Animaduerti. Quoties aũt aliquem nostrum domesticus verusq; inuadit mœror, scis vt de contrario gloriemur: nempè si quo pacto quietem agere, & tolerare dolorẽ valeamus: quasi hoc quidẽ viri sit, mulieris illud qđ antea laudabamus. Planè. Quàm præclara hæc laus? quin absurdum est, vt qui talem spectat virum qualem esse se minimè velet, puderetq; maximè, non abominetur, sed delectetur, laudet. Absurdũ prorsus. Certè, si & hoc modo istud animaduerteris. Quo modo? Quod videlicet id quod in proprijs calamitatibus vi cohibetur, prohibeturq; in lacrymas fletusq; erũpere, & naturæ suæ lacrymarum auidæ indulgere, illud ipsum est quod poetæ explent, cui penitus blandiuntur. Tunc certè, & quod natura in nobis est optimum, vtpotè nec ratione, nec vsu sufficienter instructum, quærulum istud desinit custodire, quasi alienas spectet perturbationes, nihilq; sibi dedecori sit, si dum vir alius qui virtute præstare se prædicat, immoderatius defleat, ipse eum laudet & misereatur.

Quin

Quin oblectationem illam lucrari se putat, neq; vllla ratione ex contemptu poesis illa carere se vellet. Paucisanè animaduertunt, vt arbitror, quod ex alienis in propria transferre aliquid necesse est. Nempè si in alienis ærumnis flebile illud ingeniū nutriueris, vehementiusq; reddideris, in proprijs haud facilè sistes. Vera nimium loqueris. Nōne eadem de risu est ratio? Quod enim ipse effusiori risu imitari erubescas, id cùm in comœdia vel priuata imitatione audis tanquam ridiculū libentissimè auscultas & imitaris, idemque hic facis quod in imitatione flebili fieri diximus. Nā ingenium illud tuū ad risum pronius, quod ipse in te à risu veritus scurilitatis crimen continebas, hic iam resoluis in iocos, vehementioremq; sensim reddis risus ipsius affectū, vt & proprijs in gestibus in risus vltrà quàm deceat differri incipias, & scurra ridiculus comœdiæ iocis excitus euadas. Vehemēter quidē. Idem quoq; de venereis & iracūdia dicimus, deq; oībus animi cupiditatibus affectibusq;, tristibus & iucundis, quos in oī actione insequi nos in superioribus diximus, & talia quædā poeticā imitationē in nobis effingere: Nutrit.n.ista, dū fouet atq; irrigat, quæ potius ariditate extenuanda sint: efficitq; vt hæc dominentur in nobis, quæ subesse potius deceat, vt meliores beatioresq; ex deterioribus & miserioribus euadamus. Haud aliter dicere possum. Si quando itaq; Glauco Homeri laudatores offenderis, audierisq; dicentes Homerum oēm Græciā erudisse, proq; rerū humanarū gubernatione & disciplina poetā hunc asciscendū, & ad eius instituta oēm vitam instruendam, memento ferendos & amandos esse tanquā pro facultate sua optimos viros, concedendumq; Homerum apprime poeticū esse, tragicorumq; præcipū. Scito autē hymnos in deos & in optimos viros laudationes duntaxat ex poesi in ciuitate admittere oportere. Si aūt voluptuosam musam in canticis & carminibus acceptaueris, voluptas in ciuitate ac dolor, pro lege & pro illo qđ semper optimū visum est, ratione scilicet, dominabuntur. Vera loqueris. Hæc itaq; in eam sententiā dicta sint nobis, ꝙ meritò è ciuitate poesim, quæ talis sit, expulimus. Sic .n.ratio cogebat. Id quoq; adijciamus, ne rigiditatis nos rusticitatisq; accuset, quia vetus quædā extat inter poesim philosophiamq; dissensio. Cuius certè contentionis argumentū dicta hæc esse possunt, quæ subijciam, aliaq; permulta. Nēpè, canis illa garrula ad aures dñi latrans. Et, magnus ille in dementiū vaniloquijs. Et, turba superstitiosorū sapientū exuperās. Itē, qui minuta & tenuia meditantur, paupertate præmuntur. Atq; alia innumerabilia simultatis eius veteris signa. Veruntamen id dicatur, quod voluptatis ministra poesis, imitatioq;, si quicquam ad eā rōnem afferre possit, vt in ciuitate rectè instituta accipi debeat, libēter accipiemus, vt eius oblectamentis fruamur. Ita.n.nobis ipsi cōscij sumus. Enimuerò quod verū videtur, prodere nefas est. Nā & tu, ò amice, nonne ab ea mulceris? præsertim Homerica. Valdè. An nō ęquū est eā prodire in mediū sese defendentē, vel cātilena, vel metro quouis alio? Oīno. Cōcedamus vtiq; ipsius defensoribus quicunq; poetæ quidē nō sunt, sed poetarū amici, vt absq; carmine eā defendant, asserentes eā non modo iucundā, sed vtilē esse ad remp. & hoīum vitā instituendā. Quā quidē defensionē ęquo aīo auscultabimus. lucro.n.id nobis fore existimamus, si non suauis tantū, verumetiam vtilis nobis appareat. Quid obstat, quin lucro id futurum sit? Alioquin, ò dulcis amicè, quemadmodum qui quandoq; aliquid amauerunt, si deinde censeant amorem sibi illū inutilem fore, licet ægrè amare desistant, desinunt tamē: ita & nos propter ingenitū nobis talis poesis amorē ex pulchrarum rerumpu. educatione, benigne quidem expectabimus, vt optima verissimaq; appareat. Quousq; tamē rōnem pro seipsa afferre non poterit, ita eā audiemus, vt oratione suprà à nobis exposita nosmetipsos veluti quadā incātantione aduersus pericula imminentia muniamus, cauentes ne delicijs amatorijs vulgiq; amoribus rursus irretiamur. illud quoq; sentiemus, non ita esse hmōi poesi studendum, quasi vera sit aut seria: sed cauendum ab ea audienti cuiq; esse, interioriq; animi sui reipub. metuendum. Et quæ de poesi narrauimus, de ea prorsus existimāda. Consentio equidē. Ingens porrò, ò amice Glauco, ingens, neq; quantū videtur, est certamen bonum efficit aut malū. Quamobrem neq; pecuniarū gratia, neq; honoris, neq; potentiæ, neq; poetici vllius oblectamenti, iustitiam cæterasq; virtutes negligere decet. Assentior ex his rationibus quæ narrauimus. arbitror aūt & quemuis aliū eadem cōfessurum. Atqui ingentia virtutis præmia mercedesq; illi propositas, nequaquā narrauimus. Immensa dicis præmia, siqua maiora sunt his quæ retulimus. Quid magnū breui in tēpore esse potest? Nempè omne hoc tpš à pueritia ad senectutis extremum, exiguum quiddam est ad vniuersum. Imò verò nihil. Immortalē verò rē censes breui hoc pro tēpore quidē, pro vniuerso verò nequaquā debere esse solicitam? Pro oī certè. Sed quorsum hæc? An ignoras immortalē esse hoīs aīam, & ab interitu liberam? Tū repente conuersus in me Glauco, admiratusq; intulit. Per Iouē ignoro equidē. Tu verò nunquid ostendere potes? Certè, nisi iniurius esse velim, puto aūt & te id posse, neq; id difficilè. Nihil quidē difficile istud. Te verò libenter audirē, id quod negas esse difficile, declarantem. Audies iam. Dic. bonū aliquid vocas? & malū aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod & mihi videtur? Quid? Malum puto omne quod dissoluit atq; corrumpit. Quod verò seruat & iuuat, bonum. Et ego. Bonum ne cuiq; aliquod, & aliquod malū esse dicis? Veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbū, frugibus cibisq; æruginē, lignis cariē & putredinem, æri ferroq; rubiginē, atq; vt dico, fermè in oībus secundum naturam proprium cuiq; malū ac morbum? Equidem. Quoties huiusmodi quicquam, alicui accidit, deterius illud efficit, ac deniq; totum dissoluit & perdit? Quid ni? Proprium igitur cuiusq; malum, suaq; prauitas, quodlibet corrumpit. At nisi id corruperit, nihil aliud vnquam corrumpet. Neq;.n.quod bonum est, aliquid destruit: neque rursus id quod nec bonum, nec malum. Quo.n.pacto? Si quid igitur tale est, vt ei malum aliquod sit, quod ipsum deterius efficit, dissoluere tamen ipsum nō valet, certè ita naturaliter affectę rei nullus esse potest interitus. Consentaneū est. Est ne aliquid quod aīam prauam faciat? Et maximè quidem quæ cōmemorauimus, iniustitia, intemperantia, timiditas, & inscitia. An quicquam ex his animam perdit? Atqui animaduerte, ne decipiamur, existimantes iniquum & insanum hominem cùm in flagitio deprehensus est, tunc ab iniustitia quæ animę vitium est, corrumpi. Dic age. Nonne corpus proprium eius vitium morbus liquefacit, resoluit, eoq; deducit, vt non sit corpus? & quæ paulò antè diximus omnia proprio malo quatenus inhæret, inquinante, esse desinunt? Non ne? Ita prorsus. Nunquid & animam eodem pacto iniustitia, & reliqua prauitas, cùm inest sua ipsa præsentia dissipat & tabefacit, quousque in mortem trahens à corpore separet? Nullo modo istud. At verò absurdum illud est, vt alienū vitium interimat aliquid, cui proprium vitiū non præbet interitū. Præter rōnem profectò. Attende, inquam ego, ò Glauco. Ex ipsa ciborum propria prauitate, qua vel vetustate corrupti, vel putridi, vel quouis alio pacto comparati dicūtur, corpus perire posse non arbitramur. Verū si ciborū vitium corpori proprium ipsius vitium intulerit, dicemus per illos corpus ab eius vitio, morbo scilicet, perdi. Corpus verò ipsum cùm aliud sit, ciborum, quorum alia natura est, alieno defectu, nisi proprium defectum induxerit, dissipari posse nunquā existimabimus. Rectè nimiū loqueris. Eadem ratione, nisi corporis detrimentum ipsi animæ ipsius animæ proprium intulerit detrimentum, haudquaquā existimare debemus, ex alieno malo absq; propria prauitate, animam interire, neque alterius malo

Demōstratio de animi immortalitate.

alterum

alterum dißipatur. Ita ratio monet. Aut igitur hæc redarguamus, quasi non rectè dicantur. Aut quoad hæc integra permanēt, neq; ex febre aut alio quouis morbo, neq; iugulatione, neq; ēt siquis corpus in minutißima quæq; discerpat, dißipari aīam concedamus, prius q̄ ostenderit aliquis ꝓpter has corporis paßiones aīam ipsam iniquiorē prophanioremq; fieri. Quatenus aūt alienum malum adest alteri, nec proprium cuiquā malū adhæret, corrūpi quicquā posse, minimè concedamus. At.n. nemo id unquā ostendet, morientiū aīas, propter mortē iniustiores effici. Si quis autem obijcere nobis audeat, ꝙ deterior & iniustior fit qui moritur, ne cogatur immortales esse aīas confiteri, oportere dicemus, si vera his dixerit, viro iniusto letiferam iniustitiā esse, sicuti morbū, & ab hoc ipso perimente sua quadā natura, eos qui suscipiant, perimi: ocyus quidē illos qui maximè, serius contrà qui minus: neq; fieri duntaxat, quod nunc fit, vt iniusti propter iniustitiam tunc demum moriantur, cùm eos alij pœnis afficiunt. Per Iouem haud grauißimum quiddam malū iniustitia esse videbitur, si erit viro iniquo letifera. Malorum siquidem liberatio erit. Arbitror aūt cōtrà esse omnino, vt & alios pro viribus interficiat, & hoīem sui participē, viuacem maximè faciat, & apprime peruigilem: vsqueadeò longe abest, vt ea sit letifera. Scitè loqueris. Quādo sua cuique prauitas suum cuiq; malum animam perdere nequit, nūquam malum ex alterius pernicie atq; ad aliud institutum vltra id cui proprie accidit, vel animam, vel aliud quicquā dissoluet. Nunquam, vt probabile est. Cū à nullo prorsus malo siue proprio, siue alieno interimatur, patet eam semper esse, necessarium, esse. Si semper esse, & immortalem existere. Necesse. Hoc igitur ita se habeat. Ac si ita se habet, animaduertas easdem semper animas fore. Neq; enim pauciores vnquam erunt, cùm nulla prorsus intereat. Neq; rursus plures. Si enim immortalium quicquam plus efficiatur, ex mortali efficietur, eruntq; demū immortalia omnia. Vera loqueris. At verò id nequaquam existimamus, ratio nanq; prohibet. Neque iterum arbitramur animam verißima sui natura talem esse, vt varia, dissimilis, atq; differens in seipsa sit. Quomodo istud ais? Haud facile est sempiternum esse quod ex pluribus constitutum est, neq; optimam compositionem est sortitum, vt nobis de anima nunc apparuit. Consentaneum est. Animam igitur immortalē esse & ratio præsens & aliæ preterea conuincere possunt. Siquis verò qualis ipsa reuera sit, inspicere cupit, haudquaquam intueri eam debet communione corporis malisq; alijs inquinatam, quod ipsi nunc intuemur, sed qualis cū pura fuerit, diligēter ratione discernere. Vbi certè & multo pulchrior apparebit, & clarius cùm talis erit, quid iustum sit, quid non, & reliqua quæ suprà diximus, iudicabit. Nunc quidē vera de ipsa, qualis videtur in præsentia, diximus. Non aliter verò eam spectauimus, quàm multi marinum inspiciant Glaucum. Illi siquidem non facilè possunt Glauci antiquam considerare naturam, eo quòd antiquæ corporis partes partim fractæ, partim contritæ sint, & ab vndis penitus dißipatæ, aliaq; illi rursus inhæreant conchylia, alga, lapides, ex quibus multò magis feræ præ se fert imaginem, quàm naturæ prioris vultum. Ita & animam nos semper aspicimus malis innumeris inquinatam. Sed enim illuc oculos cōuertere decet, ò Glauco. Quo nam? Ad ipsius, inquam, philosophiam, & circa illam oportet animaduertere, quæ attingit animus, & quibuscum consuetudinem inire affectat & nititur, vtpote qui cognatus sit diuino, immortali, & sempiterno. Qualisq; prætereà futurus est, siquando eiusmodi totus naturam sequatur, per hunc affectum nixumq; eductus ex pelago quo ad præsens mergitur, nudusq; emergens excusso sabulo & ostreis, quæ et nunc tanquam ex terra nutrito, terrena, lapidosa, & agrestia plurima inhærescūt propter eam vtiq; alimoniam, quam pleriq; beatam existimant. Tunc demum veram naturā ipsius animi contemplabimur, agnoscemusq; vtrum varia sit, an simplex qualis ue sit omnis eius conditio. Nunc autem animi humana in vita affectus ac formas satis, vt arbitror, declarauimus. Prorsus quidem. Non ne cætera quidem in hac disputatione exposuimus? præmia verò ipsius & honores nequaquam attulimus, quemadmodum Homerum vos & Hesiodum adduxisse dicebatis: sed iustitiā ipsam ipsi animæ optimum præmium esse cōperimus, iusteq; agendum esse monstrauimus, siue Gygis habeat annulum, siue etiam Plutonis galeam? Vera loqueris. Cæterū nunc quoq; præter hæc nulla inuidia prohibet, quo minus iustitię & vniuersæ virtuti ea pręmia tribuamus, quę ipsa animę tam apud homines quàm apud deos comparat, tam viuenti qnàm defuncto. Magnoperè. Nunquid ergo restituitis mihi, quæ in sermone mutuati estis? Quid maximè? Dedi equidem vobis, iustum virum videri iniustum, iniustumq; iustum. Vos.n. petieratis. licet.n. fieri non posset, vt ista homines deosq; laterent, tamen concedi hoc disputationis gratia placuit, vt iustitia ipsa ad iniustitiam ipsam comparata iudicaretur. Non recordaris? Quid ni recorder? Postquam iudicium peractum est, iam iterum postulo, vt exponatis, quam iustitia mercedū à dijs & hoībus referat, vt & palmam ab opinione & manifesta existimatione reportet, qua cultores suos ipsa quoq; decorat, postquam apertè visa est etiam ipsa sui præsentia beneficia nobis conferre, neq; eos decipere, qui verè poßident. Debita postulas. Primum quidem hoc mihi reddetis, ꝙ qualis vterq; eorum sit, & iustus & iniustus, deos non latet. Reddemus. Si deos id non latet, hic quidem à deo amabitur, ille odio habebitur, id quod principio confeßi sumus. Est ita. Deorum aūt amico oīa quoad fieri pōt à dijs optima tribuuntur, nisi quid mali ex priori dilicto, ei neceßitate quadam immineat. Oīno. Sic itaq; de iusto viro existimandū, siue paupertati, seu morbis, siue quibusuis alijs eorū quæ mala videntur, obnoxius sit, huic demum vel viuenti vel mortuo ad bonū aliquod ista conducere. Neq;.n. à dijs vnquā negligitur, quicunq; iustus euadere virtutisq; officijs, quoad homini licet, deo similis fieri conabit. Decens est talē virū simili non contemni. De iniusto aūt cōtrà oīno est sentiēdum. Vehementer. Apud deos igitur iusto viro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud hoīes aūt non ne sic euenit, si vera fateri debemus? Calidi quidē hoīes & iniqui perinde faciunt ac cursores illi, qui ab inferioribus currūt benè à superioribus minimè. Nā primo celeriter exiliūt: tandē verò risum reportant, auribus demißis, & sine corona discedentes. Veri autē cursores ad finē perueniunt, adeptiq; præmium coronantur. Viris iustis similiter idē, vt plurimum, accidit. Nempè in fine cuiusq; actionis cōsuetudinisq; & vitæ, probantur, muneraq; ab hominibus referunt. Magnopere. Sustinebis ne vt ego de his, quę tu de iniustis, adducā? Dicam equidē. Iusti.n. cum ad maturam ætatē peruenerint, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur: matrimonia quibus cū voluerint, & dando & accipiendo vicißim ineunt: ac summatim quæcunq; de illis tu, ego nūc de his affirmo: rursusq; de iniustis hoībus assero. Pleriq;.n. ipsorum quamuis ad tempus sua vitia celent: tandem in curriculi calce, quales sint deprehenduntur: ridiculi prorsus euadunt: & in senio miseri à peregrinis & ciuibus obiurgantur, verberantur, oīa patiuntur quæ tu aspera esse reuera dicebas. torquebuntur.n. & inurentur. porrò quęcunq; ipse commemorabas, audire iterū ex me putato. Sed vt dicebā, vide an sis hæc tolleraturus. Perferam equidem: dicis enim quæ decent. Hæc itaq; sunt præmia, mercedes & munera, quæ iusto viro præter ea bona quæ ipsa in se iustitia continet, à dijs & hominibus tribuuntur. Egregia valde hæc sunt & certa. At.n. hæc & numero & magnitudine nihil sunt, si ad ea comparentur, quæ vtrunq; defunctum manent. Audienda verò & ista sunt: vt aīa sufficienter quæ vtriq; conueniunt, comprehendantur. Dicas verò, non quidē vt iam

nimis

nimis multa, sed tanquam libētissimè audituro. Equidem tibi non Alcyni apologū, sed præstantissimi viri Eri Armenij, genere Pamphilij, referabo. Qui cū occubuisset in prælio, sublatis decimo die cadaueribus cæteris iam corruptis, integer quidem incorrupto corpore repertus fuit: domumq; delatus vt sepeliretur, duodecima iam ab obitu die, dum pyræ impositus esset, reuixit: & quæ interim viderat, retulit. Inquit ergo, postquam anima fuisset à corpore separata, vna cū pluribus quendam in locū dæmonum peruenisse. In quo terræ duos proximos vidit hiatus: duos item alios, è cōspectu superne in cœli regione conspexit: inter hos verò hiatus iudices sedere: qui postquam animos iudicarūt, iustos quidē ad dextram supra per cœlum ascendere iubent, in aduersa ipsorum parte signa eorum quę iudicauerint, suspendentes: iniustos contra, ad sinistrā infra, omniū quæ fecerāt in vita, post tergum signa ferentes. Cum verò ad iudices ipse quoq; accessisset, illos aiebat respondisse: redire eum hominibus nunciū de his quę illic videat, oportere, iussisseq; illū audire & intueri quęcunq; eis in locis fierent, diligenter. Viderat igitur illic per vtranq; cœli terræq; portam animas lata sententia abeuntes: per alias item duas, ex terra quidem ascendentes, animas puluere, squalore, macieq; confectas: è cœlo autem alias nitidas descendentes. Videriq; inquit animas vndiq; venientes tanquam longa peregrinatione fatigatas, libenter in prato quod ibi est, tanquā celebri in cōuetu recumbere: ac se inuicē quæcunq; mutuā notitiā habuerint, salutare: easq; omnes, tam quæ ex terra quàm quæ è cœlo conuenissent, sese vltro citroq; de his quæ suis in locis viderint percontari, sibiq; vicissim ad singula respondere: has quidem dolentes ac flentes memoria malorum quæ in præterito sub terris itinere & perpessæ sunt & viderūt. Esse autem iter illud mille annorum. Illas verò quæ de cęlo descenderant, narrare delicias, pulchritudinisq; ingentis spectacula. Multa quidem illa referre, quæ longo ordine recitabat, prolixæ nimium narrationis, ô Glauco. Summam vero hanc esse dixit. Quoscunq; alijs iniurias intulisse cōstaret, pęnas singulatim pro quolibet decies reddidisse. i. spatio annorū centū: quasi hęc vitę humanę sit meta, vt animæ decuplam iniuriæ darent pœnam. Itaq; si qui cędis multorū causa fuerint, ciuitatesq; & exercitus prodiderint, vel homines in seruitutē egerint, vel alicuius alterius flagitij & sceleris cōscij fuerint, in his omnibus pro quolibet facinore pœnas decuplas pendere. Atq; iterum siqui beneficia quædam contulerint, iustitiamq; & pietatem coluerint, eadē ratione pręmia reportare. De his verò qui statim ac nati sunt decessere, aut breue tēpus vixere, quædam paruū digna memoria recensebat. Erga deos autem & parentes pios vel impios, & homicidas qui cęde manus proprias polluerunt, maioribus & præmijs & pęnis affectos esse narrabat. Inquit. n. se intersuisse, cū alium interrogaret quispiam, vbinam Ardieus magnus esset. hic autem in quadam Pamphyliæ ciuitate tyrannus fuerat, annis iam mille ab isto tempore exactis: qui senē patrem & maiorem natu fratrem occiderat: aliaq; plura impia scelera perpetrauerat. Interrogatumq; illum aiebat respondisse: Non venit Ardieus, neq; veniet. O dirum spectaculum. Dum. n. egressuri hiatum peteremus, cætera omnia perpessi, illum protinus vidimus aliosq; cum eo, omnes ferme tyrannos, inter quos & priuatos nonnullos, qui magna scelera perpetrauerant, quos ascendere iam se propemodum ausos hiatus ille minime permittebant, sed horride mugiebat, quoties aliquis eorum qui vel insanabiles essent, vel nondum purgati, egredi niteretur. Aderant igitur illic feroces quidam viri aspectu ignei, qui cum mugitū subitò perpendissent, hos seorsum rapiebant, Ardieum scilicet eiusq; persimiles, manibusq; & pedibus & ceruice deuinctis, posternebant eos, excarnificabantq;, & secus viam quandam ad exteriorem partem raptatos, tribulis lacerabant, prætereuntibus indicantes, quam illi ob causam talia paterētur, quodúe in Tartarum proijciendi agitarentur. Vbi cum multa variaque eos terrerent, hic pauor vehementissime vexabat, cum in ascēsu mugitus excitabatur, quo silente quisque libentissime ascendere videbatur. Ac pœnas quidem & supplicia huiusmodi recensebat, contra verò beneficia eiusmodi. Cum verò animæ illæ quibus de supra diximus, in prato dies septem requieuerint, oportere eas dicebat octauo surgētes die illinc recedere, & quarto demum die ad locum aliquem peruenire, vnde superne per totum cœlum, atque terram extensam videatur lumen tanquam columna erectum Iris simillimum, clarius tamen ac purius. In id vnius diei itinire venisse, vidisseque ibi medio in lumine extrema cœlestium ligaminum à cœlo tensa. Esse. n. lumen istud cœli vinculum: quemadmodum triremium succincturæ. atq; ita circunferentiam omnem esse contentam. Ex apicibus verò suspensum Necessitatis deæ pensum: per quod omnes circuitus peragantur. Cuius fusus quidem & cuspis ex adamante: verticulum verò ex hoc alijsq; generibus mixtum. Cuius natura huiusmodi sit secundum figuram quidem, qualis apud nos cernitur. Animaduertendum tamen ex illius sermone, perinde se habere ac si vno quodam amplo concauoque verticulo, & per totum sculpto, aliud minus simileque insertum iaceat: ita congruens, vt plerunque cadi, qui inuicem inseruntur: atque ita tertium & quartum: & alia quatuor. octo enim illa verticula esse, insertos inuicem circulos, labia superne ostendentia: dorsum verò vnius verticuli continuum circa fusum efficientia. Fusum verò illum per medium octauum, perque totum esse traiectum. Primum igitur extimumque verticulum labij circulum habere latissimum. Sexti autem secundum. Tertium quarti. Quartum octaui. Quintum septimi. Quinti sextum. Tertij septimum. Octauum verò secundi. Primi item atque maximi circulum varium esse. Septimi lucidissimum. Octaui autem verticuli circulum colorem à septimo irradiante suscipere. Secundi verò ac quinti similes inuicem, illis aliquantulo flauiores. Tertium sanè colorem candidissimum possidere. Quartum, subrubeum. Secundum verò sextum albedine superare. Ac fusum quidem totum volutione simili circunferri: cum verò totum voluatur, septē interiores circulos motu totius contrario tardius circumuerti. Ex his plane octauum motu rapidissimo agitari: secundos verò alterum alteri consequenter: septimum, sextum & quintum. Tali verò tertium motu ferri, vt quartum circumuoluere videatur. Quartum autem tertium, & quintum secundum. Fusum verò in necessitatis genibus circumuerti. Superne præterea cuilibet circulo hærere sirenem vna cum globo delatam, vocem vnam tonum vnum videlicet emittentem. Vnam tamen harmoniam ex omnibus octo concinere. Alias autem tres Necessitatis filias æquali inuicē interuallo in throno sedere: parcas vestibus albis, capite coronato: Lachesim, Clotho, Atropon. Quę ad sirenē harmoniam canant. Lachesis quidem præterita. Præsentia Clotho. Atropos verò futura. Et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis, dextra manu tangentē fusi extimā circumferentiam circumagere. Atropon verò sinistra iterum interiores similiter. Lachesim deniq; vicissim vtraq; manu vtrinq; tangere. Illuc animas ergo cum venerint, statim oportere ad Lachesim accedere: Vbi illico propheta aliquis primum singulas disponit in ordinem: postea cum ex genibus Lachesis sortes, & vitarū exempla susceperit, aliquod sublimè tribunal ascendēs sic fatur. Sic hæc Lachesis, ô vnidunæ animæ, Necessitatis filia dicit: circuitus alterius initiū, mortalis ac lætiferi generis, non vos dęmon sortietur, sed vos dęmonem eligetis. Qui prior sortem cœperit, prior eligat vitam: cui necessario inhærebit. Virtus inuiolabilis ac libera. Quā prout honorabit quis, aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit: Eligentis quidem culpa est omnis: deus autem extra culpam. Hæc fatus, sortes super omnes fundit: ex quibus quilibet eam rapit: quæ super ipsum

Narratio Eri quæ re...

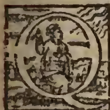
Parcæ.

ipsum ceciderit. Neque licet cuipiam quotus ordine sit agnoscere, nisi cum cœperit. Tunc enim duntaxat quotus sit, sortitus intelligit. Post hæc item exempla vitarum coram ipsis in pauimento disponit: multo plura quàm quę hic ad præsens apparent. Esse verò hominum atque omnium animalium vitas omniformes asserebat. Tyrannides enim in illis extare: partim perpetuas, partim ad tempus: quæ medio in spacio corruant, in paupertatem delapsæ, exilium, & inopiam. Extare & præclarorum virorum vitas, partim specie, decore, viribus, certaminibusque præstantium, partim maiorum prosapia & virtute nobilium. Et mulierum vitas eodem modo. Animæ verò ordinem & conditionem non inesse, eo quòd necesse sit, vt aliam vitam eligens conditionis alterius efficiatur. Cætera verò inuicem, paritm diuitijs & paupertatibus esse commixta, partim morbis & sanitate, partim istorum medium obtinere. Vbi profectò, ò Glauco, omne hominis consistit periculum. Quamobbrem omni studio danda opera est, vt quisque nostrum omissis cæteris disciplinis, hanc quærat, assequaturque pro viribus disciplinam, per quam & possit & sciat vitam bonam à mala discernere, & quoad fieri potest, ex ombus eligere meliorem, animaduertens quæ nunc diximus omnia, quid coniuncta inuicem vel disiuncta ad virtutem vitę conducant. Nec non intelligat quid pulchritudo cum paupertate vel diuitijs iuncta & quali cum habitu animæ, malum operatur vel bonum: quidúe nobilitas ignobilitasúe, vita priuata & imperium: robur & imbecillitas, velox ingenium & tardum, cæteraque huiusmodi quæ natura circa animã sunt & quę acquiruntur, inuicem copulata faciunt vt ex his omnibus singulorum naturam valeat considerare ad animæ naturam respiciens, & meliorem vitam à deteriori discernere, deteriorem eam appellãs quæ iniustiorem animam efficit: potiorem autem, quæ iustiorem, reliqua verò contemnat. Vidimus enim & viuenti & mortuo electionem hanc optimam esse. Cum hac igitur opinione instar adamantis firma atque rata oportet ad inferos proficisci, ne quis illic diuitias malaque huiusmodi admiretur, neue in tyrannides & alias hiusmodi actiones incidens, multa & insanabilia scelera perpetret, ipseque rursus deteriora perpetiatur. Imò verò sciat mediam semper istorum omnium missis extremis vitam eligere, & in hac vita & in futura. Ita enim quisque sit beatissimus. Enimuero qui tunc redijt illinc nuncius, ostendebat hoc pacto prophetam in edicto adiecisse, si quis postremus etiam accedit, eligat modo prudenter constanter viuat, vita occurret expetenda non mala. Primus ne oscitanter eligat, vltimus ne despe ret. Cum hæc dixisset, eum cui primo sors obuenerat, illico inquit properantem tyrannidem maximam elegisse, ac propter inscitiam auiditatemque haud satis singula prius examinasse, & iccirco ignorauisse, quòd in ea vita fato decretum erat, vt filios suos voraret, aliaque mala plurima sustineret. Postea verò vbi per otium electam vitam considerasset, eiulasse, electionem noxiam deplorantem, quòd non cauisset quæ propheta prædixerat, neque seipsum tanquam malorum causam damnantem, sed fortunam dæmonesq; & reliqua omnia potius quàm seipsum. Fuisse verò illum ex his qui de cœlo descenderant, qui sane in superiori vita, in ciuitate aliqua moderata vixerat, virtutemque vsu quodam, absque philosophiæ tamen studijs exercuerat. Neque pauciores ex his qui ex alto cadunt, quàm ex alijs, vtpote malorum ignaros decipi eligendo. Eorum verò qui è terra venerunt, plurimos, quia & ipsi calamitatibus laborauerint, & laborantes alios viderint, haud temere vitam eligere. Quamob causam, ac etiam propter sortis fortunam, bonorum malorumq; multis animis mutationem cõtingere. Porrò si quis semper cum in hãc vitam venerit, sincere philosophetur, neq; electionis sors vltima ei cõtingat, eum ex his quæ illinc nunciantur apparet, non hic solum felicem fore, sed & profectionem hinc illuc, regressionẽ huc iterum haud sane terrenam & asperam subiturum, sed lenem atque cœlestem. Hoc quoque consideratione dignum spectaculum esse dicebat, quomodo singulæ animæ vitas singulas eligebant. Miserabile quippe illud, ridiculum, visuque mirum, electionem scilicet secundum vitæ prioris consuetudinem, vt plurimum facientes. Animam enim inquit, quæ olim Orphei fuerat vidisse, cygni vitam odio muliebris generis eligentem, nolentem videlicet ex mulieribus à quibus occisus fuerat, nasci; Thamiris verò philomenæ. Cygnum etiam conspexisse ad humanę vitæ electionem conuersum, aliaque musica animalia, vt consentaneum est, similiter. Quandam etiam, cum oblatę sortes essent, leonis elegisse vitam, hanc verò Aiacis Telamonij fuisse dicebat, detestantem homines quoties iudicij illius, vbi pro armis cum Vlyxe contendit, in mentẽ venisset. Post hunc Agamẽnonis animam propter ærumnas, odio humani generis vitam aquilæ asciuisse. Atalantes autem animã, cui media quædam sors contigerat, intuitam dixit quàm maximis honoribus vir athleta afficiatur, continere se non potuisse quin vitam athletę eligeret. Animam deinde Epei Panopeensis ad artificiosæ mulieris naturam protinus migrasse. Longe verò inter nouissimas ridiculosi Thersitis animam simiam induisse. Casu verò, Vlyssis animæ sortem vltimam contigisse. Quocirca & ad eligendum vltimam aduenisse dicebat. Præteritorum autem laborum memoria, ab ambitione cessantem, diuque prius quàm eligeret circumeuntem, quæsisse priuati hominis minimeque curiosi vitam. Eamque vix tandem alicubi iacentem & ab alijs neglectam reperisse, dixisseque non aliam se vitam electurã fuisse, etiam si sortem primam nacta esset, quare vitam illam libenter fuisse complexam. Ex feris item alijs in homines transire animas asserebat, & inuicem commutari, iniustas quidem in feras agrestes. iustãs autem mansuetorum animalium vitam capessere, atque omnes hunc in modum confici mixtiones. Cum vitas, omnes animę gradatim, vt sors dederat, elegissent, longo ordine ad Lachesim accessisse narrabat. Lachesim verò cuique dæmonem quem ceperat quæq;, ipsius vitę custodem pręscripsisse, electorũq; operum executorem. hunc in primis ad Clotho animam ducere, & sub illius manu reuolutioneq; & vertigine fusi, approbare quã sortitus fortunam elegerat. Hanc vbi tetigit, mox hinc ad Atropon mentem, quæ immutabilia stamina reddat. Illinc postea propere Necessitatis thronum adire, per quem cum transierint omnes, sub vehementi calore & ęstu in campum Letheum proficisci, arboribus & omnibus quęcunq; terra nascuntur, penitus destitutum. Recumbere igitur ipsas aduentante nocte iuxta Amelitam flumen dicebat, cuius aquam vas nullum contineat. Atq; ipsius aquę bibere aliquantũ cuiq; necessarium. Eos autem qui prudentiam ducem non habent, vltra quàm deceat bibere. Semper verò bibẽtem omnium obliuisci. Vbi verò ad mediam noctem dormierint, subito tonitru & terræ motu excitos repente alium alio sursum ad generationem consurgere stellarum instar prosiliẽtes. Se verò flumine ex illo potare prohibitum fuisse narrabat. Quomodo autem in corpus redierit, ignorare, sed cum diluculo subito circunspiceret, seipsum pyræ impositũ animaduertisse. Atq; ita, ò Glauco, seruata est fabula, neque perijt, nosq; seruabit pariter, si ipsi parebimus, & Letheũ, id est obliuionis fluuium benè transibimus, nullaq; macula animam inficiemus. Quamobrẽ si sermonibus meis obtemperabimus, immortalem fore animam arbitrãtes, talemq; vt & mala possit & bona omnia sustinere, viam semper ad superiora ducẽtem sequemur, iustitiamq; cum prudentia omni ratione colemus, vt & nobis ipsis simus, & dijs amici, dum hanc ducimus vitam, & postquam virtutis pręmia reportauerimus, tanquam potiti victoria & triumphis, & hic, & in millenario annorum itinere, quo de diximus, feliciter habeamus.

COMPEN-

COMPENDIVM
MARSILII FICINI IN TIMÆVM.

De Subiecto Libri. Cap. I.

VEMADMODVM in Parmenide cuncta diuinorum genera pro viribus cõprehendit, sic omnia in Timæo cõplectitur naturalia, & vtrobiq; plurimùm Pythagoricus est, sub persona Pythagorica disputans. Atq; in Parmenide quidem, Parmenidem & Zenonem Eleates Pythagoricos, qui de diuinis scripserant, imitatur. In Timæo autem, Timæum Locrum, Pythagoricum, qui librum de vniuersi natura cõposuit, sequitur. Ita tamen, vt his non eloquentiã solùm adiungat, sed mysteria. Quoniam verò diuina quidem naturaliũ principia & exemplaria sunt: naturalia verò diuinorũ effectus atq; imagines: iccircò & in Parmenide dum de diuinis agit, interim descendit ad naturalia, & in Timæo naturã tractans, surgit sæpius in diuina. Neq; iniuria diuinitatem simul naturamq; copulat. Natura.n. diuinitatis est instrumentum. Atq; ita vel de naturalibus agit diuinè, quemadmodum Aristoteles, vel de diuinis naturaliter agit. Interserit quoq; mathematica tanquam vtorumq; media, diuinorum scilicet atq; naturalium. Quæ videlicet, per numeros quidem diuina, per mensuras verò significent naturalia. Sit ergò huius libri subiectum ipsa vniuersa natura, id est, seminaria quædam & viuifica virtus toti infusa mundo; animæ quidem mundanæ subdita, materiæ verò præsidẽs, eodemq; ordine singula patiens, quo & anima ipsa concepit, tam diuinam suscipiens mentem, quàm appetens bonum.

De ordine libri & partibus eius. Cap. 2.

PAtebit autem naturam vniuersi ipsumq; vniuersum non ex se quidem consistere, sed ex superiori diuinaq; causa dependere. Patebit insuper quot in gradus natura distribuatur, cœlestes, elementales, simplices; compositos, rationales, ratione carentes. Patebit totam sub luna generationem ad animal rationale quasi finem dominumq; referri. Multa præterea de hoc ipso animali, tum ad animam, tum ad corpus spectantia tractabuntur. Multa quoque de rebus quę à natura infra rationale animal componuntur. Et vt summatim dicam, de triplici mundo tractabitur, scilicet de diuino cœlestiq; & humano. Ostendetur quoque omnium quæ in mundo componuntur, ipsiusque mundi duo quædam præcipua intrinsecus elementa esse, scilicet materiã atq; formam: tria verò extrinsecus esse principia, scilicet efficientem mundi causam, & exemplarem atque finalem. Et efficientem quidem esse diuinam potentiam, & intelligentiam atque voluntatem: Exemplarem verò ideas intelligentia diuina conceptas, Finalem denique bonum.

De introductione, ad Dialogum. Cap. 3

CAeterum, vt ad ipsam dispositionem dialogi veniamus, Plato quinq; continuos disputationibus destinauerat dies. In primo quidem Socrates in Piræo vna cum Polemarcho, Glaucone, Adimanto, Thrasimacho Sophista de republica disputauit. Secundo verò die in vrbe recensuit eadem Timæo & Critiæ atq; Hermocrati & quarto cuidam absque nomine peregrino, forsan Timæi comiti. Tertio die horum epilogum faciunt. Quo quasi exordio mox facto Timæus disputauit de natura præsentibus tribus Socrate, Critia, Hermocrate. Quartus.n. qui absq; nomine secundæ interfuit narrationi, iam abest à tertia, non.n. cuiuslibet est, secretioribus interesse. Quarto autem die orationem habuit Critias. Quintus deniq; nondũ dies illuxit. Commode admodum post diuinæ apud homines reipublicę tum dispositionem, tum epilogum ad cœlestem rempublicam huius exẽplar in Timæo accessit ab ipso deo cõpositã, deinde ad mũdi generisq; humani antiquitatem, & res miras à veteribus strenue gestas.

Allegoria Historiæ, quæ narratur in prologo. Cap 4.

NArrat autẽ inter dialogi huius exordia historiam de bello quodã inter Athenienses Atlanticosq; cõmisso. Hãc itaq; Crantor tẽpore primus Platonis interpres nudam absq; allegoria historiam accipit. Quidam vero contra, tanquam solam allegoriam. Sed hos redarguunt probatissimi quiq; Platonicorũ, affirmãtes quidẽ historiã, quia Plato dixerit. Sermo futurus est valde mirabilis, sed omnino verus. Sẽsum pręterea Platoni nihil vnquam temere molienti allegoricum existimant exhibendum. Bellum illud igitur inter Athenienses atq; Atlanticos imaginem præ se ferre putant oppositionum quę in vniuerso sunt omnium. Bellum.n. id est oppositionem apud Heraclitum esse omniũ patrem. Amelius quidem oppositionem adducit inter firmamentũ, atq; planetas, presertim qm̃ in Critia dicitur, Atlanticam insulam in septem circulos fuisse diuisam, Origenes verò oppositionem superiorum dæmonum ad inferiores, atq; victoriã, illis potentia, his numero excedentibus. Numenius autẽ dissensionẽ excellentium animarum sequentiũ Palladem, aduersus alias animas generationẽ sub Neptuno sequentes. Porphyrius pugnam inter dæmones deducentes in generationẽ, & animas ad supera cõtendentes. Distinguit tripliciter dęmones, alios esse diuinos, alios esse secundum habitudinẽ quandam, quorũ numerum particulares impleãt animæ fortẽ nactę dęmonicã, alios esse malos & noxios animabus. Hos igitur dęmones infimos conflictare cũ animabus in ascensu semper atq; descensu, præsertim occidentales dęmones. nam eam ab Aegyptijs plagã noxijs accõmodari dæmonibus. Proinde Iamblichus, Syrianus, Proculus, his addunt oppositionẽ ipsam in vniuersis vigentem perpetuo, inter vnum & multitudinem, terminum & infinitatem, idem & alterum, statum & motum, ex quibus sub primo omnia cõponuntur. Item ens, aut per se, aut non per se. Rursus essentia vel incorporea, vel corporea. & incorporea quidẽ vel non declinat ad corporea, vel declinat. Corporeo vero vel non caduca, vt cœlestis, vel caduca, vt elementalis. Deniq; in cœlo quidem oppositi inter se motus, & diuersæ virtutes. Sub cœlo autem repugnãtes inter se qualitates. Summatim verò horum omnium discrepantia per antiquũ illud bellũ significatur, & vbiq; superiora præstantioraq; per Athenienses, alia per occidẽtales significantur. Eiusmodi verò allegoria disputationi Timæi non mediocriter conuenit. Confirmatur etiã per ea quæ in Critiam cõmentamur.

Casus phaethontis. Diluuia, Incendia. Mineruæ descriptio. Cap. 5.

HIc iterum te admoneo vt memineris nouem annorũ milia ab Eudoxo milia mensium cõputari. Item Phaethontem Solis filium fulminatum exussisse terram, significare apud quosdam vastam cometam natura solarem tandem dissolutam intollerabiles æstus concitauisse. Fortè etiam incendia quæ narrat Moyses missa diuinitus. Vbi verò ad diluuia peruenit, memento ignem quidem omnium efficacissimum esse, aquam verò efficaciorem esse terra, & patibilem minus aere. Item ignem diuidere potẽter atq; penetrare, aquam vndiq; valde percutere. Ideo per duo hæc elementa vastiores calamitates accidere. Adde & finalem causam, quia videlicet per exitium factum ab his duobus, sequitur maius bonum, id est, fœcundior regeneratio quàm per aeris pestes terręq; hiatus. Ideo prouidentiam ad amplissimum exitium his duobus pręcipue vti. Cui sic rotę cœlestes inde rectè obtemperant, vt quibus temporum interuallis exitiũ imo reformationem fore Deus instituit, ijsdem planetæ omnes ad astra vel ignea, vel aquea stellis quoque fixis ad idem conducentibus rite cõcurrant. Memineris præterea Neptunũ quidem prouidentiam naturalem, Palladem verò prouidentiam intellectualem significare, atq; hanc ipsam Palladem à Platonicis describi, diuinitatem sapienter simul atq; potenter tum cœlestia exornãtem, tum quæ sub cœlo fiunt ędificantem, Inter astra Arieti præcipuè præsidentem, & ęquinoctialis circuli ducem, vbi potissimum vigere putãt motricem vniuersi virtutẽ. Mandabis memoriæ autem epigrãma, quod Proculus in Aegyptiorum historijs legit Mineruę tẽplum inscriptum, Ego sum quę sunt, quę erunt, & quę fuerunt. Velum meum reuelauit nemo. Quem ego fructum peperi sol est natus.

Præcepta de votis & precibus electissima. Cap. 6.

VBi verò Plato ad Deum peruenit suppliciter adorandũ: audi Porphyrium diuinas supplicationes ita probãtem. Cum Deus nobis prouideat, ac res nostræ possint aliter se habere, certè pro rerum nostrarum vsu vtiliter adoramus, videlicet si boni simus. sic enim vtpotè similes facti Deo propius cõiungemur. In qua quidem coniunctione adorationis vis tota consistit: Nempè cum dei filij simus, sed ab eo quasi in exilio & carcere segregati; suppliciter adorare docet, quo hinc liberati reuertamur ad patrem. Alioquin similes eorum erimus, qui parentum patrocinio sunt orbati. Profectò cum vniuersi partes simus, vniuerso proculdubiò indigemus. Ipsa enim ad totum conuersio partibus salutem præstat. Siue igitur virtutem sectaris, adorandus est tibi qui totam virtutem continet. Ipsum nanque amare bonum, causa erit, & tibi eius quod tibi expedit boni. Siue corporeum

optas bonum, extat in vniuerso virtus omnia continens corpora. Inde igitur prouenire necesse est partibus quibuscunque salutem. Compertum verò habemus excellētissimos quosq; apud omnes gentes sapientia viros diuinis potissimum votis incubuisse; præcipuè Indorum Brachmanas, Persarum magos, Græcorum theologos. Chaldeos autem, & aliud quiddam adorauisse. Ipsam enim superorum virtutem appellantes Deum, vno hoc nomine venerati sunt. Hæc Porphyrius. Post hunc discipulum eius diuinum Iamblicum audiamus, hac in re in primis à Proculo comprobatum. Omnia ex Deo ita sunt, vt nusquam vel minima quæq; deserantur à Deo. Vbique enim diuina viget vnitas; per quam res quæq; cōsistunt: ac perpetuò quodam intimoq; circulo ad Deum ipsum à quo & in quo sunt mirabiliter reuoluuntur. alioquin in nihilum repente proruerent. Ab vnitate diuina omnia prodeuntia prodeuntiaq; vnitatem quandam ipsis impressam retinēt diuinæ vnitatis imaginem; qua reuocantur in illam, & reuocata perficiuntur. Hæc ipsa animas rapit ad vota, quibus vnio cum Deo nobis penitus impleatur. Quòd si natura ex Deo manans quasdam rebus quibusdam conuenientes cum superis proprietates inseruit, per quas quodammodo ad superos sese vertant, ceu ad solem solatia, ad lunam verò lunaria: multò magis animatū patet rapientes ad se vires eis impressit. Quæ quidem in primis in diuina quadam vnitate intellectu superiore, necnon in ipsa intellectuali reflexione site videntur. Ipsam verò nostrā in Deum restitutionem adoratio supplex hinc orta absolutè consummat; diuinam in nos beneficentiam naturali trahens congruitate, copulans adoratores cum adorato, coaptans superorum intelligentiæ vouentium preces; mouens voluntatem eorum qui bona in se omnia cōplectuntur, ad bona nobis ad votum impartienda, diuinæ persuasionis effectrix, nostra omnia in superorum stabiliens firmitate. Ad voti verò profectionem quinque præcipua pertinent. Primū quidem est notio quædam eius quod adorandum est, & qua ratione colendum. Secundū verò assimulatio quædam vitæ nostræ ad diuinam vitam, puritate, castitate, sanctimonia, disciplina, ordine proficiscens, diuinamq; captans beneuolentiam, & animas diuinæ largitioni subijciens. Tertiū est contactus aliquis; per quem essentiam diuinam fermè iam attingimus, & in ipsam summitate quadam animæ vergimus. Quartum ingressio quædam in luminis diuini vestibulum. Quintum denique vnio, vnitatem animæ propriam diuini vnitati insinuans penitus & cōnectens; vnamq; iam actionem eandem animæ deiq; conflans; adeò vt nec vltra nostri iuris, sed dei simus, splendore obruti & circunfusi diuino. Huius autem adorationis quæ absque intermissione agenda est, supremus est finis, vt videlicet conuersionem animæ cum ipsa permansione coniungat, & quicquid à diuina vnitate processit, rursus idem firmiter restituat vnitati, lumenq; nostrum superno lumine circundat. Sola igitur adoratio recta aīas beat ę reddit patriæ. Sola sanctimonia est plena virtus. Solus vir bonus, vt Plato scribit in legibus Deū decenter feliciterq; præcatur. Sola cum superis consuetudo beatos facit. Ab hac flagitiosi omnino sunt alieni, & tanquā profani à votis & sacrificijs segregandi. Puri verò decenter ad supplicandū accedunt, ducentes videlicet secum tres præcipuè comites, fidem, veritatem, & charitatem. quibus stipati spem bonorum concipiant firmam, atque extra cætera seque ipsos positi diuinæ seipsos luci protsus immergant. Frustra enim Deum quæritat, qui non adhibet se solum soli, immobilemque stabili, & simplicem simplicissimo. Quemadmodum enim non possumus enti per non ens coniungi: sic neque vnitati per multitudinem & stabilitati per motum, & simplicitati per mixtionem, sed relabimur potius in oppositum. Hæc Iamblicus atque Proculus, His addit magnus Theodorus, Siquis naturas rerum diligētius explorauerit, inuenturum non animas tantum atq; mentes, sed quodammodo omnia excepto primo adorare atque vouere.

Mundum habere supra se tres causas, ac dependere à causa incorporea. Cap. 7.

Post hæc autem actis precibus Timæus, quia mundum existimat esse factum, ideoq; ab alio factum, triplicem eius cām perscrutatur. primo quidem efficientem, id est diuinam mentem, secundo exemplarem, id est idearum seriem diuina mente conceptam, tertio finalem id est, bonum. Mundum verò esse ab alio ex eo indicat, quòd etsi pro natura corporea perfectissimus est, tamen pro absoluta natura non est omnino perfectus, cum propter materiam patiatur informia vel deformia, proptet dimēsionem subeat virtutis defectum diuisionemq; expectet, si diuisor accesserit, propter compositionem dissolutioni sit obnoxius, ob partium repugnantiam machinetur malum, ob motum indigentiam præ se ferat, & priuationem patiatur ad mixtam, deniq; ob ipsum ex diuersis congressum vno quodam superiore indigeat connectente, qui perfectissime sit, quoniam ex seipso sit, quemadmodum mundus quia non est perfectissime, cognoscitur ex seipso non esse. Omnino autem omnia rerum compositarum genera reducuntur ad aliquid quod in eo genere non est compositum, sicut dimensiones ad signum, quod ex dimensionibus non componitur, numeri ad vnitatem, quæ non sit ex numeris, elementa ad id quod ex elementis non miscetur, ergo & entium vniuersus ordo ad ens, quod non constat ex entibus. Id autem erit substantia accidentibus nullis admixta. Igitur neque quanta erit, neque qualis, sed totam partibilisq; substantia. Neque ex eo quòd vnicum & simplicissimum erit solum, minus habebit, quàm quæ præter substantiam subeunt accidentia. Quæ enim in sequentibus accidentia sunt, in supremo debent esse substantia, & illa quidem optima. Quo vero plura addideris optimo, eo coges longius ab ipsa optimitate discedere. Siquidem ex admixtione nouà illic resultat qualitas, atque degenerans. Non solum ergo hic mū dus, quia omnino compositus est, sed etiam si quis est superior, & tamen aliquo pacto compositus, à superiori simplicitate dependet. Quæ etiam super æternitatem extat. à qua & in diuinis mentibus integra fit æternitas, & in animalibus rationalibus æternitas mixta tempori, & in mundi sphæris sempiternitas temporalis In his autem quæ sphęrarum motu virtuteque fiunt, quædam portio temporis. Quæ igitur super animam cogitantur, semper quidem sunt, & nunquam fiunt. Ipsa vero & est & fit semper. Mundus est quidem nunquam sed fit semper. Quę in mundo gignuntur, sunt quoque nunquam sed aliquando fiunt. Fieri quidem dicimus tempore transigi. Quoniam vero perpetuo motu temporeq; peragitur mundus, ideo semper fieri iudicatur. Quare nus vero fit nondum est. itaque dicitur esse nunquam. perinde ac si in torrente iugiter fiat restituaturque imago montis, semper quidem in ipso fieri ducta, nunquam in esse consistens. Id vero inter animam & mundum differre Platonici putant, quod cœlum non modo per actionem, sed etiam per essentiam continue fiat. Anima vero per actionem, quidem fiat, per essentiam vero sit potius à Deo, quàm fiat à Deo, & quoniam essentia impartibilis est habeat vim quandam suiipsius quodammodo productricem, per quam edat in seipsa vitam propriam atque motum, Cœlum vero vndique pendeat aliunde. Summatim quemadmodū ab eodem scopulo, inter stagnum torrentemque sito, assidue in stagno quidem est, in torrente vero fit imago, & euanescens iugiter recreatur, sic à Deo semper pendet vtrunque, sed aliter atque aliter. Nā ab ipso anima quidem semper est mundus vero fit semper. Sed ab alio principio rursus exordiamur.

Ipsum bonum est omnium causa magis quàm sequentes causæ, nec vllam habet cum cæteris proportionem Cap. 8.

Vniuersum hoc à summo Deo habere omnia, & actionem & virtutem, pariter & essentiam Platonici omnes absque controuersia confitentur. Id enim à platone ex omnibus eius libris accipiunt. Audiunt & idem in epistolis confirmantem. Vbi profecto ingenti cum mysterio tertios effectus in causam tertiam, secundos retulit in secundam, cunctos vero in vnam omnium causam. Neque dixit primos effectus in primam causam reducendos, ne pronunciando duntaxat primos suspicaremur eos solos à Deo pendere, ne ue Deum nominando causam primam, suspicaremur ipsum & cum cæteris causis in quodam genere conuenire, & cum effectibus in quadam dominationis proprietate congruere. Itaque cuncta ab ipso procedere simul ostendit, & ipsum interea ab omni procedentium communione esse penitus absolutum, Idque ob absolutam simplicitatem nominat ipsum vnum, ob exuberantem vero beneficentiam per quam & tanquam principium producendo efficit omnia, & tanquam finis eadem perficit reducendo, nominat ipsum bonum. Putat autem quęcunque fiunt magis ab ipso, quam a cæteris causis dependere. Siquidem ipsum in quouis opere & prius agit, & diutius, & vehementius quam reliquæ causæ: & reliquæ quicquid sunt, eo faciente sunt, & quicquid agunt, eo ducente agunt. Vt autem ostenderet singula ab ipso magis quàm ab alijs causis emanare, ter replicauit ipsum omnium esse principium. Inquit enim Circa omnium regem omnia. Item eius gratia omnia. Rursus ipse omnium causa, vt intelligeremus & cuncta maxime inde oriri. & Deum esse cunctorum effectorem & exemplar & finem. Proinde vnum ipsum, atque bonum esse super essentiam omnem & intellectum, atque esse causam vtriusque in sexto Reipub. atque in Parmenide & Sophista euidenter ostendit. Constat autem idem esse vnum atque bonum, ne si diuersa sint duo cogamur esse principia summa. Principium profecto & simplicissimum esse debet & optimum. Nihil autem vel vnitate simplicius, vel melius bonitate. Neque etiam vnitas melior bonitate neque bonitas vnitate simplicior. Vnum ergo sunt ambo summusque Deus. Idque totum super essentiam esse atque mentem satis in Theologia & alibi confirmauimus.

De

De dependentia materiæ ab ipso bono: & de actione mentis & animæ in materiam, & de mundo intelligibili. Cap. 9.

AB hoc vtique vno bonoq; super omnem essentiam eminente Plato in Parmenide & Sophista omnes entium deducit gradus; tum eorum quæ verè sunt.i. formarum separararũ tum eorum quæ non vere sunt.i. formarum materiæ inhærentiũ, tum infimum materiæ gradum. Qui vsque adeo non vere est, vt proximus ei sit, quod fingitur iam verè non esse. Hanc vtiq; materiam in Parmenide ab ipso bono in vltimo rerum gradu deductam accipit in Timæo quasi iam genitam, & architecto mundi ad effectum mundani operis subditam. Sed nunquid Deus mundi autor idem & materiæ est effector? Respondebit hic Ammonij & Origenis schola, eundem esse. Et in Parmenide quidem tractari, quéadmodum materia esse, à Deo accipit: in Timæo vero, qua ratione ab eodem accipit bene esse prius autem quodammodo esse quàm bene esse excogitati. Respondebit aliter communis Platonicorum schola; non eundem esse Deum, qui materiam facit, & qui format proxime. Imò materiã à summo quidem bono esse ab intellectu vero formari; ab anima postremo moueri. Imò verò omnia hæc à primo, sed esse à primo tantum. Formari à primo per intellectum: moueri, & mouendo formari mobiliter, à primo per intellectum simul & animam. Perinde ac si fingamus figulum quendam, qui manu propria lutum faciat, factum per rotam formet, formando ligneo quodam distinguat pectine atq; figuret: Nemo vtiq; dixerit vas à pectine atq; rota magis fieri quam à figulo, quamuis à figulo per rotam fiat & pectinem. Vniuersum hoc similiter ab ipso bono iudicant per intellectum quendam diuinum animãq; vniuersi procedere. Merito ab ipso mundũ proximè fieri maximè vnum, ab ipso bono maxime bonum. At quoniam visibilis hic mundus ob multiplicem partium distantiam, qualitatum repugnantiam, effectuũ diuersitatem, materialium deformitatem, neque maximè vnus est, neq; maximè bonus, ideo ante hunc existimant ab ipsa vnitate bonitateq; diuina mundum alterum proximè emanare, & prout natura patitur quam simillimum, non visibilem quidem, sed intelligibilem, intellectualemq; exemplaria omnium quæ in hoc gignuntur habentem. Quem quidem diuinum intellectum nominant. non ipsum bonum, sed optimum, boni filium. Quem si vnius cum primo substantiæ esse intelligamus, Platonem Christianæ theologiæ magis conciliabimus. Sed cæteri Platonis interpretes reclamabunt.

Sol, Lux, Lumen, Splendor, Calor, generatio, similiter, vnitas, bonitas, intellectus, anima, natura, corpus mundi, imago mundorum superiorum. Cap. 10.

MAnet ergo Christiana & Mosaica veritas. Ac interim, si pluribus placet interpretum, forsan fuerit hæc vel Platonis opinio. vel Pythagoræ, Intelligibilem mundum inter visibilem atq; ipsum bonum esse medium: imaginem quidem boni, exemplar vero corporei mundi, ita à bono pendentem, sicut lumen extra solem à luce intra solem. Præterea producentẽ, ex se proxime mundi animam, sicut, & lumen fundit ex se splendorem; perq; animam singula quotidie generantem, sicut splendor per calorem corporea gignit. Quemadmodum igitur sex hi gradus ordine disponuntur. Primo quidem ipsa solis substantia, Deinde lux substantialis & intima: Tertio lumen inde manans. Quarto splendor resultans ex lumine. Quinto calor splendore succensus, Sexto generatio caloris flagrantia coalescens, ita sex alij digerantur. Primo quidem vnitas deinde bonitas, neq; tamen re ipsa duo hæc, sed ratione quodammodo distinguantur. eadem namque diuinitas, & quia omnia supereminet, vnitas, & quia per omnia rursus exuberat, bonitas appelletur. Hanc vtiq; exuberandi virtutem Plato in sexto de Republ. ideam appellat boni. In epistolis vero bonorum, boni quidem, idest suipsius, bonorum quoq; quæ ab ipso proficiscuntur. Tertio in gradu ponatur diuina quædam mens quasi lumen de luce manans, multiformesque vt ita loquar, ideas in se concipiens duplici quodam supernæ lucis ideæque vnius diuinæ fomento; non aliter quàm in lumine multi iam radij ex vno lucis radio deriuantur. Non solum verò in hac mente rerum comprehenduntur ideæ quasi fonte, sed & ad hanc multi mentium reducuntur exercitus quasi ducem, ab eadẽ videlicet diuina luce à qua & ipsa æque prosilientes. Totum vero id genus mundus superior nominatur: sed quantum ad mentes spectat sequentes, intellectualis mundus, quantum vero ad ducem intelligibilis. Sed ipsa quoque mens dux mentium, partim quidẽ intellectus, partim intelligibile nominatur. Intellectus quidem qua rationibus rerũ discernendis incumbit. Intelligibile vero qua rationes eiusmodi in suis continentur ideis. Idea deniq; boni non modo super intellectum, sed etiam super intelligibile regnat. Post archetypum hunc mundum quarto gradu sequatur corporei mũdi anima, Mundus iam rationalis ex intellectuali mundo progenitus, quasi splendor ex lumine. Et sicut splendor iam motui per miscetur, sic anima immobilium idearum rationes mobili quodã pacto attingit atq; percurrit. Quintus huic succedat gradus, ipsa videlicet natura rerum, mundus iam seminarius, ex rationali animę mundo, quasi calor splẽdore resultans. Sexto tandẽ gradu mũdus hic corporeus collocetur, ex seminario ita proximè ductus, sicut rerum generatio ex calore. At si cæteris omissis aptius comparare volueris, cogitabis in architecto quodã sapientissimo vim primo bonitatemq; naturalem. Deinde geometricũ contemplatoremq; intellectum, cões rationes mensurarum habentem. Tertio rationem, vt aiunt, practicam iam per rationes ipsas de artificio consultantem. Quarto imaginationem figuras iam & modos cõducentes operi effingentem. Quinto affectum. Sexto mouẽdi virtutem. In eiusmodi vero comparationibus videbis effectus multo magis ab antecedentibus fieri quam sequentibus.

Singuli ordines ad singula capita reducuntur, vniuersus ordo ad vniuersale caput, à quo omnia componuntur ex actu & potentia. Cap. 11.

NEque vero latere nos debet propria rerum genera ad capita propria, vniuersum genus ad vniuersum caput oportere referri. Cuncta enim mundi corpora ad corpus vnum. Naturæ omnes ad vnam quoq; naturam, Animæ ad animam. Mentes ad mẽtem, ad bonum denique bona. & quia bona, & ideo cuncta. Sic vtique omnia conuersione quadam naturali bonum appetũt tanquam finem, quoniam ab ipso bono, cõi quadam processione tanquam principio prouenerunt, atq; adeo cuncta ipsum appetunt, vt materia infima appetat appetitu non infimo. Perpetuo siquidem in omnibus generandis ad ipsam boni vergit similitudinem, vt appareat hanc à bono pendere. A bono inquam potius, quàm à mente. Quippe cum mẽtis actio quæ per formas fit ideales, terminetur ad formas. Actio vero boni, vt potè amplissima, vltra formas descendat etiam in materiam, efficiatque bonorum auidam, & capacem, Sed quam hunc voco materiam. Plato in Philebo latiori nomine infinitudinem nuncupat, dicens ipsum bonum proxime infinitudinem ac terminum pepetisse, statimq; inuicem miscuisse, atq; ex hac mixtione cuncta composuisse, id est ex potentia quadam formabili & accedente forma. Potentiam.n. formabilem quasi ex se nondum diffinitam nec perfectam vocat infinitudinem. Formam vero huic adhibitam nominat terminũ, quod videlicet indefinitam potentiam definiat & in specie iã optata perficiat. Ex his ergo duobus & intelligibilem mundum proximè à Deo volunt esse conflatum, & sensibilem deinde ab intelligibili ex eisdem vel similibus constitutum. Ita vt intellectus ille proximus mundi visibilis architectus, materiam acceperit ab ipso bono quodammodo spiritalem, sed iamiam sub se in dimensionẽ molis degenerantem informemque & vacuam, ac si forsan ex se moueatur absq; ordine nutaturam, sed per idearum ordinem ab eodem bono susceptum, formauerit eam, redegeritq; in ordinem antequam extra ordinem vagaretur. Præsertim cum animã ipsi rationalẽ in primis infuderit, motionis ordinatissimæ dominã. Nõ solũ vero materiã per se informẽ fore, sed animã quoq; fore in formẽ, inquit nisi Deus vtranq; formet. Quod vero est inmateria corporali species, id rõ est intelligentiaq; in anima qua si caruerit, materiam inordinate mouebit. Quo aũt id exprimeret, materiam consideraauit in formam & animam rationalem, viditque motum inde sine ordine prouenturum.

Materiam non fuisse inordinatam ante mundum tempore, sed quadam ordinis ratione. Cap. 12.

EX his omnibus colligere possumus materiã non esse æqualem mundi fabro; non esse ante mundum vllo temporis intervallo, licet origine quadam & ordine; non iactari inordinatè ante ordinem, sed erraturam fuisse procul ab ordine, quantũ in se est, nisi statim desuper ordinata fuisset. At ne quis hunc loquendi modum improbet in Platone fingente materiã ante mundum inordinate iactatam, audiat & Moysen ante mundi distinctionem dicentem terram fuisse inanem & incompositam, & super faciem abyssi tenebras extitisse. Mitto in præsentia poeticum chaos. Adducere iuuat in medium Philonem Iudæum similibus, verbis Moysis Genesim exponentem. Si quis causam quare vniuersum hoc creatum sit velit exquirere, non errabit meo iudicio si id existimabit quod quidam ex veteribus protulit, bonum esse creatorem ipsum, & genitorem, & autorem vniuersi, & bonitatis suæ gratia nulli substantiæ inuidisse, quæ sua natura nihil boni haberet, & tamẽ fieri omnia posset. Erat enim sua ipsius natura inordinata, informis, inanimata, omnino varia, incongrua, inconcinna, inconstans, apta quæ in contrarium mutaretur, & optimarum rerum rationem susciperet, formæ videlicet, animationis similitudinis

dinis, congruitatis, concinnitatis, omnium denique rerum ideæ melioris. Item in secundo eiusdem libri volumine, Cum, inquit, creator substantiam inordinatam & natura sua confusam in ordinem ex inordinatione, & in discretione ex confusione traduciam formare cœpisset, terram atque aquam medio loco firmauit. Hæc Philo. Proinde si gradus rerum sex in superioribus adductos consideraueris, perspicies forte quàm similis sit Plato Moysi, sex diebus mundi Genesim absoluenti, quàm similis & Pythagoras, probans senarium numerū Genesi nuptijsq; prorsus accōmodari. vnde & Gamon appellat; propterea quod partes suæ iuxta positæ ipsum gignant similemq; reddant genitum genitori.

Duplex opinio de origine mundi. Cap. 13.

SI quis interroget nunquid apud Platonem mundus fuerit sempiternus; Respondeo equidem interpretibus Seuero & Attico, & Plutarcho, aliisq; vt Proculus narrat multis, nō fuisse semper. Sed interpretantibus Crātore, Plotino, Porphyrio Iamblico, Procul, & plerisq; alijs, semper quidem fuisse. & fuisse semper a Deo, imò fluxisse. Deū.n. semper esse aiunt. Mundū vero fieri semper & fluere. Ac si initio temporis, carentem consideraueris, ingenitum dici mundum, finautem perpetuum à Deo eius effluxum, assiduè genitum, neq; minus ex Deo penderet, si dependerit pēdeatq; semper, quàm si aliquando cœperit depēdere. vel desinat. Quemadmodū lumen nō minus à sole ducit originē, neq; minus, seruit soli, si semper, quam si aliquādo profluxerit, effluatq; à sole.

Triplex coniectura Platonicæ opinionis de mundo, & quę sit certitudo sententiæ Platonicæ de mundo. Cap. 14.

CAeterū in rebus Platonicis, vel coniectura incedimus, vel sciētia. Quantū ad coniecturā spectat, ita & ipse loquitur, & sui disputant, vt opinionē eius de origine mundi in tria capita, colligere liceat. Aut enim putauit materiam aliquando ex nihilo à Deo creatam, simulq; formatam tempore. Quamuis in hoc opere quod componitur ex materia, secundum quendam productionis ordinē materia ipsa prius cogitetur fieri quàm formari, & esse materiā prius quā esse formatā, atq; ante opus ex materia factum materia quæri soleat ex qua fuerat opus conficiendū. Aut Deū materiā non aliquando nouam peperisse, sed ab æterno, similiterq; ornasse, quāuis inornata prius quàm ornata fingatur. siquidem natura sua caret ordine, quē expectat ab alio. cūq; res quælibet prius cogitetur ē id quod est, quàm secundum id quod accipit merito seorsum ab ordine potest ipsa in se ordinis expers excogitari. Aut vt dixi, materiam semper à Deo fuisse, atq; continue, sed non continue ordinatam, imò per temporum interualla, ita vt Dei sit stabiliter ordinare, materiæ vero ordinari mobiliter, accipiatq; temporalē ordinis sui temperationem nō aliter quàm à fabro accipit horologium: peractisq; pro natura sua certis temporum interuallis amittat ordinem paulatim ac denique totum redeatq; in Chaos, sed Deus subito extremam confusionem minimè tolerans in priorem dispositionem vnico nutu re temperet, id que fiat infinitè vicissim, nunquam mutato Deo, infinitè reformata materia. Hactenus humana in Platonicis præcesserit coniectura, Quantum verò habemus scientia, affirmamus Platonē nostrum affirmauisse Mundum non ex se existere, sed ex causa, non ex causa fortuita, sed ex certa; nō ex naturali duntaxat causa, sed intellectuali, nō ex intellectu per modū naturæ determinato sed potius voluntatio, non voluntate ex naturali quodā instinctu cōpulsa sed libera. Nihil enim magis liberum quàm quod per se est, & per se agit omnino, neque tamen contingente aliqua voluntate. Nihil.n. contingens, vbi idem est voluntas atq; necessitas. Nihil iterum violētum, vbi idem est vicissim necessitas & voluntas. Vt aūt id aperiret, nō minus replicauit, in fabricando mundo voluntatis diuinæ quàm intelligentiæ nomē. Atq; addidit ipsam voluntatem boni esse summam causam, & certissimam causarum. Quam ex eo ostendit liberam esse, quod sæpe ait Deum architecti more consultauisse, atq; deliberauisse de opere construendo. quibus in verbis non ambigentem intelligi Deum vult, sed libere eligentem. Proinde mundanum opus non semel tantum processisse inquit à Deo, sed procedere seruariq; assiduè. Quinetiam suprema mundi numina vna cùm mundo ex se ipsis dissolubilia fore, nisi diuina voluntate regantur. Satis ergo fuerit, & id quidem quàm maximum, talia de affirmante philosopho affirmasse. his enim concessis facile poteris Deum dicere quando prouidente & libera effecit voluntate, mundum absq; nouitate sui nouū composuisse. Ac si audieris non aliquando nouum, sed ab æuo potius edidisse, poteris maiestatē simul suā seruare Deo, cuius voluntate, & hac quidem libera, mundus nō minus eget & pēdet, si eget pēdetq; semper quàm si quandoq; processerit. Quoniā vero Plato sæpe ait, eatenus de diuinis asseuerādū, quatenus diuinis oraculis cōprobetur, & nos sacris literis potius quā cōiecturis nostris assētire debemus

Mundus boni gratia procreatus ad diuinæ rationis verbiq; diuini similitudinem. Cap. 15.

MVndum ergo fecit voluntate. i. bonitate sua, tam voluntarie quàm naturaliter ob immensam fœcunditatem exuberante. quæ primum quidem seipsa gaudet, ob idque deinde sua hac delectatur imagine, ita tamen, vt non in hac imagine, sed in ipso exemplari, atque principio delectationis huius constituat finem. Quoniam igitur bonitate fecit mundum, idcircò boni gratia fecit ipsum. non. n. vt esset, viueret, intelligeret simpliciter, procreauit. sed vt bene esset, viueretq; & bonum intelligeret atq; compararet, Id illi Mosaico valde cōsonat. Vidit Deus hoc & illud esse bonum, & cuncta valde bona. Et qui a pulchritudo splendor est bonitatis, ideo subdit ab optimo Deo mundum esse pulcherrimum procreatum, temporalem quidem, sed ad æterni exemplaris imaginem. Dicet & sępe, quot species sunt in archetypo. i. principali mundo, id est intelligibiles atque imitabiles, totidem rerum formas in hoc mundo disposuisse, atque ita sibi similē effecisse: vtpote qui intelligat ideas rerum non inter nubes, vt maledici quidam calumniantur, sed in mundani architecti mente consistere. Vbi vero ait in ipsa vita ideas esse, vaticinari videtur euangelicum, illud. Quod factum est in ipso vita erat. Et vbi ait repetitque sæpe mundum diuina prouidentia constitutum, totam confirmat religionem. Quod quidem cum obseruasset, Theophrastus tanquam in philosopho mirum, ait Plato solus, vel certe maximè omnium, à diuina prouidentia rerum causas assignauit. Sed, ò Theophraste, quacunque id mente de Platone dicas, proculdubio confiteberis Platonem solum vel omnium maximè prouidentem esse atque diuinum.

Cur mundus sit vnus, & sphæricus, & moueatur in sphæram. Cap. 16

OStendit vero deinceps diuinum ipsum mundi exemplar; quod euāgelista, sed diuiniore sensu diuinum appellat verbum, esse vnicum, quia quod contineat omnia, nihil relinquat extra seipsum, ideoq; sit necessario vnicum. Sed de hoc ipso in Theologia diffusius. Cum autem mundus hic in cæteris quoad fieri potuit, mundum intellectumque diuinum referat, adeo vt qui formas in hac materia conspicit, quasi diuinum vultum contueatur in speculo, certe in ipsa etiam vnitate omnium effectrice atque seruatrice repræsentat illum, vt architecti vnius vnum sit opus. Vnus igitur dei vnius est mundus. Profecto si posset architectus humanus dominari materiæ, postquam plura ædificia effecisset, quorum quodlibet in se sit vnum, cuncta vno quodam tandem circumuallaret: Deus autem potest omnino, cum sit materię dominus. Neq; somniare licet mundos plures quasi pilas, alios extra alios. Sic enim diuinum opus dissipatum foret, atq; inter mundos spatia vacua forent. Probabilius existimabis, si quot orbes fingis per vacuum sparsos, tot excogites sphæras potius intra sphæras, vt quælibet sphæra sit mundus in mundo, vniuersumque opus vnum sit, atq; inuicem ordinatum, nihilq; vel vacuum vel ordinis vnionisq; exprs reperiatur. Si aūt figura mundi sphęrica. sic enim est maxime vniformis capax, indissipabilis, agilis, atque ita nec aliter potest moles in mole, & sine vacuo collocari & sine offensione moueri, id est, si non quadrata quadratis, aut circulis, sed orbes orbibus inserantur. Denique pręcipua mundanæ huius sphære causa est, quod & orbicularis est diuini mūdi natura, quæ in seipsam intelligēdo & amando reflectitur. Motionis verò sphæricæ ratio est tū figura ipsa quæ motū recipit, tum mundanę ipsius aīę quæ mouet intima per intellectuales species reuolutio.

Cur mundus diuidatur, vel in quinque, vel in sex plagas: & quomodo ei conueniat septenarius, et numerus circularis, & quomodo distribuatur ad intelligibilis mundi similitudinem. Cap. 17.

DVamobrē mundanæ diuisioni non iniuria accōmodāntur numeri, in quibus radices primæ sunt circularium numerorū. Quinarius videlicet ex imparibus, ex paribus verò senarius. Dicimus autem numerum vigintiquinque ex quinario in circuli morē multiplicati, quoniā ab eodem quodāmodo redeatur in idem, dum quinquies quinque computantur vigintiquinq; Item simili circulo numerum centum vigintiquinq;. Quinquies enim viginti quinq; tot conficiunt. Eadē est ad triginta sex, itēq; ad ducentos sexdecim, circularis senarij ratio, Sexies enim sex implet sex atq; triginta. Item sexies triginta sex ducentos implet & sexdecim. Et si superiore numeros ratione ortus sui alios quadratos, alios oblongos nominant, tamen ratione casus atq; finis nū cupāt circulares. Itaq; per quinarium & senarium radices primas circularium numerorum, mundi corpus circulare diuidimus. Primo quidē in partes quinq;. s. ignem cœlestem, ignem æthereū sub

lunā,aerem,aquā,terram, Quę quidem diuisio in Epimonide cōprobatur.Deinde distribuimus per senarium; vbi cœlestem ignē in non erraticum diuidimus et erraticum. Quę partitio a Platone frequentius vsurpatur. Verum sensibilis mundi distributionem ab ipsa exemplaris sui distributione cōmodius hunc in modū more Platonico deducemus. Excogitat quidem Deus in mundo penes ipsum intelligili alteram quidem vim formabilem,alterā formatricem. Illam,vt dixi,infinitudinem.hanc terminum Pythagorici & Platonici nominant. Excogitat & mutuam harum virium mixtionem; intelligitq; tertiam quandam ex hac mixtione formam protinus coalescere. Sed & hanc ipsam formam quasi triplicem animaduertit, habere enim nonnihil infinitudinis,non nihil & termini, nonnihil & proprij. Quo fit, vt post binarium numerum,infinitatis scilicet atque termini, ternarius euestigio surgat, addita his tertia forma. Surgat quoque quinarius, eiusmodi forma tripliciter distributa. Senarius deniq; nascitur, vbi mundi illius munus ad inferiora producenda porrigitur, Nascitur & septenarius,vbi mundus ille velut imago refertur ad patrem. In quo quidem gradu septimo quasi die septimo conquiescat. Si vero reddideris singula singulis animaduertes corporeum hunc mūdum ab ipso superni mundi termino ceu formam habere ignem, ab infinitudine vero ceu materiam habere terram. A media vero illius forma humorem ignis terræque conciliatorem, qui & conglutinet terram, natura propria dissipabilem, & nutriat ignē ex se facile resolubilem. & tria quædam in seipso possideat ; hinc quidem igneum.inde vero terreum, sed nonnihil in medio proprium purumq; aereum, cùm aliunde per sublime vergat ad ignē aliunde per infimum vergat ad terram. Post hunc mundi quinarium fit senarius, si communem cunctorum excogitaueris formā Fit iterum septenarius, si hanc ipsam mundi formam reformaueris exemplari, in quo quidem die septimo conquiescat.

Quare sint in mundo partes distinctæ & quare contrariæ, & de quatuor elementis. Cap.18.

NOn solum vero distinctionem formarum,sed etiam repugnantiam videmus in mundo.procedit enim à primo,&procedendo degenerat. Processio quidem distinctionem facit: degeneratio repugnantiam. Quinimò diuisionis ipsius origo est fœcunditas causæ foras exuberantis,seque propagantis in amplū. procedente vero per gradus multos diuisione, in repugnantiam deniq; peruenitur: præsertim quum mundi materia ob imbecillitatem nequeat ita inuicem formas conciliare, vt mundus ille superior in seipso conciliat. Quo factum est vt Deus materiam dimensione protenderit, vt repugnaturas inter se formas hospitijs diuersis exciperet. Denique quum & illa dicamus inter se contraria,quæ in eodem genere maxime distant, & illa diuersa, quæ inter se generibus separantur, ex eo quidem quod contraria sunt in mundo, apparet genus quodlibet species habere quamplurimas, ex eo autem quòd diuersa,cōstat vniuersum genera possidere permulta. Quoniam vero & species omnes ad genera, & genera ad vniuersum,cōemq; eius formam deniq; reducuntur, concluditur sicut superior mundus vniformis est atq; oīformis, ita hunc oīformem esse atq; vniformē. Cōducit aūt contraria elementorum cęlorumq; qualitas & figura,ad nouas formas quotidie generandas; conferente videlicet motione. Siue.n.vnicū fuerit elementū, nihil vtiq; generabitur,quod & Hippocrates asserit. Siue plura inter se similia noui nihil efficietur,quod probat Heraclitus. Oportet tñ hunc mūndum perpetua nouarum generatione formarum ęternam superioris oiformisq; mūdi actionē pro viribus imitari. Esto itaq;,vt poesis canit Empedoclis,contraria inter se elementa. Esto & inter contraria mediū,qñ contraria & maxime distant, & absq; medio minime congruunt. At mediū hoc indiuisibile esse nequit. alioquin per ipsum contraria non distabunt. habet ergo dimēsionē. Sed qua parte alterū tangit nō tangit, alterū. Et habet insuper partē necessario mediam per quam æque discrepet ab extremis. Propterea Plato inter contraria semper media saltem interserit duo, quemadmodum ex verbis eius euidenter apparet. Interserit & tertiū, vbi ait, medium vim habere per quā non solū extremorum, sed suam quoque custodiat vnionem. Sed ponat manifeste duo,neq;.n.nunc id contendimus, ceu inter ignem & terram, duo quędā, aerem scatq; aquam. Opus aūt esse duobus saltem medijs inter cōtraria omnino corpora, ostendit ex numeris atq; dimensionibus, quæ naturalia corpora quodammodo antecedunt.

Numeri lineares, plani, solidi, & quare inter planos unum sufficit medium: sed inter solidos non satisfacit. Et quomodo mathematicę rationes ad physicas referantur. Cap.19.

TRiplices esse numeros apud Pythagoricos alibi declarauimus Leneares, Planos, Solidos. Lineares quidē quos sola metitur vnitas quasi punctum : vt Binarius Ternarius, Quinarius, Septenarius atq; similes. Planos aūt qui multiplicantur ex numeris quasi lateribus. Ceu senarius ex bis tribus fit ter ue duobus. Atque ex planorum numero eos quadrangulos,& æquilateres appellamus, qui ex numeri alicuius in seipsum ductu conficiuntur. Ceu quaternarius ex bis duobus, & nouenarius ex ter tribus & sedecim ex quater quatuor. Inæquilateres autem, qui ex ductu minoris numeri in maiorem, qualis fit senarius ex duorum in tria deductione. Dicimus & oblongos: qui ex ductu numeri admodum minoris, in numerum longe maiorem conficiuntur, qualis est denarius ex deductione duorū in quinque resultans. Siquidem ex bis quinque fit decem. Hunc si in decimo de Repub. appellauimus quodammodo linearum, intelligi volebamus oblongum. Præter hos autem, eos solidos dicebamus, qui ex deductione atq; reductione numeri alicuius in seipsum efficiuntur, instar molis solidæ in trinam, quasi producti dimensionem ; vt bis duo bis, octo. Ter tria ter, vigintiseptem, Quater quatuor, sexaginta quatuor. Accipe duos planorum primos, qui videlicet à primis linearibus procreantur, vtputa hinc quidem quaternarium à binario, inde vero nouenarium à ternario procreatum ; Hos sanè planos duos, nouenarium scilicet atque quaternarium, poteris vnico competenti medio inuicem deuincire. hoc est senario. Quæ enim proportio est nouem ad sex, eadem sex erit ad quatuor, vtrobique enim est proportio sesquialtera siquidem nouem continet sex, & insuper alteram eius partem, id est ternarium. Similiter sex comprehendit, quatuor, atque insuper binarium, alteram, id est, dimidiam quaternarij partem. Senarium vero esse competens medium inde patet, quod ex vtrisque componitur, Latius enim quaternarij quidem est binarius, nouenarij vero ternarius. Ex multiplicatione autem binarij in ternarium fit senarius. Similiter si acceperis vltra nouem alium quadratum, scilicet sexdecim, medius erit duodecim; qui ex lateribus horum nascitur. Latus enim nouenarij quidem tria, sexdecim vero quatuor. At si tria ducas in quatuor, duodecim reportabis, qui horum medius pari vtrunque ratione connectit, sesquialtera videlicet ratione. Nam sexdecim comprehendit duodecim, ac tertiam insuper eius partem. similiter duodecim vltra nouem includit tertiam nonenarij portionem. Cernis itaque quod inquit Plato, planos numeros vnico posse medio colligari. Accipe præterea numeros solidorum primos, eos inquam qui primi ex primis efficiuntur linearibus in se ductis atque reductis, hinc quidem octo à binario inde vero vigintiseptem à ternario procreatum. Hos vtique non poteris vnico inuicem medio copulare, sed cogeris duo saltem accipere media, scilicet duodecim, atque decem & octo. Accipies enim duodecim ex bis duo ter ; decem vero & octo ex ter tria bis, perq; hos numeros conciliabis extremos sexquialtera ratione. Nempe vigintiseptem numerus, decem & octo complectitur, & alteram rursus eius partem, id est, nouem, similiter decem & octo exuperat duodecim. Item duodecim æqualiter excedit.octo. Per hęc perspicuum est. solidos numeros pluribus semper quibus congrue copulentur, medijs indigere. Quod autem exposuimus in numeris, idem possumus in dimensionibus tum planis, tum solidis demonstrare, ostendentes inter plana comparabilia inuicem vnum sæpe sufficere medium, inter solida vero comparabilia plura vera media esse ponenda. Quod quidem & prolixum nimis foret, & satis iam à Iamblico,& Proculo,& Chalcidio est ostensum. Quoniam vero Plato mathematica hæc non propter seipsa quidem,sed propter naturalia hic accepit, his prætermissis consideremus breuiter quæ potissimū naturæ mysteria per mathematicas imagines subintelligat. Principio quod in sacris literis legitur, Deum omnia in numero,mensura,pondere perfecisse, manifeste tangitur à Platone, numeros, mensuras, solida in medium adducente. Per solida enim comprehendit & pondera, quæ etiam significat vbi post dimensiones commemorat vires inclinationum quasi ponderum causas. Per numeros quidem intelligi vult ipsas rerum naturalium species formasque substantiales, quas etiam Aristoteles numeris comparauit. Per mensuras autem certas instrumentalesque figuras, vel magnitudines speciebus certis accommodatas. Per solida denique atque vires. significat qualitates, & quę cum molibus penitus protenduntur, & præstant motionibus actionibusque momentum. Iudicant autem omnes in vniuerso, tum rerum species, tum specierum figuras magnitudinesque tum qualitates, geometrica & inuicem & musica proportione cōpositas ; vt qua ratione infimę à medijs, eadem mediæ à superioribus excedantur. Item per numeros designat medium arithmeticum, quod numerorum paritate cōnsistit. Per dimensiones atq; mensuras medium geometricum, quod in rationis proportionisque identitate locatur. Per pondera & vires, medium musicum, quod in portionis æqualitate vel similitudine situm, velocitatem, tarditatemque motionum, & acumen grauitatemque vocum virtute comprehendit.

Prima discußio, quare quaternarius elementorum numerus mundo conueniat. *Cap. 20.*

SEd de his alibi latius. Iam vero ad partitionem mundanarū partiū reuertamur, quo harmonicam ipsarū compositionem conspicere videamus. In superioribus quidē quinariū & senariū circulari mundi figuræ cōgruere dicebamus. Nunc insuper quaternarium eiusdem plenitudini dicimus conuenire. Profecto quaternarius primus implet oēm differentiā numerorum: primum parem ac primū imparē in se complectens. Implet & simplicem numerorum progressionē, qñ terminis quatuor explet denariū. vno, duobus, tribus quatuor, denariū perfecte consumans. Implet processum quoq; dimensionum, terminis videlicet quatuor assequens, signo, longitudine, latitudine atque profundo. Implet musicam cōsonantiam. Nempe intra quaternarij limites dupla, tripla, quadrupla, sesquialtera, sesquitertia, diapason, disdiapason, diapente, diatessaron, coercentur. Implet naturam ad quatnor vsq; terminos procedentem, substantia, quantitate, qualitate, motu. Implet denique vniuersum, siue quod in natura, siue quod supra naturam, essentia, esse, virtute, atque actione. Merito igitur Pythagorici quatrinitate plenitudinem mundani, tum corporis, tū animi designabant, eamq; iureiurando testabantur naturæ perpetuo fluentis fontem esse quadruplicem, Ex hoc nimirum fonte manat quaternarius elementorum numerus. Hinc quadruplicitas in cœlo quadruplex. Hinc sub cęlo tpa quatuor. Hinc sub tpe, quatuor humores, complexiones, affectus. Hinc super tempus quatuor virtutes surgunt. Hinc in æternitate quatuor exempla virtutum

Secunda ad idem probandum discussio. *Cap. 21.*

PRæterea nisi vererer partim proxilitatem, partim etiam nouitatem, recenserem mira quædam Iamblici & Syriani Proculiq; cōmenta gradus quatuor super mundum supernum. s. vnum, terminum, infinitudinem, mixtionem. Proinde supernum mundum. i. primam intelligibilemq; mentem, post eam ponentium mētem mundumq; partim intelligibilem, partim quoq; intellectualem, post hanc intellectualem simpliciter mentem atq; mūdum. Quarto verò loco mentem iam mundumq; aialem, sensibilis mundi ducem Item supremam menrem & suspicere quatuor illa, vnum, s. terminumq; & infinitatem atq; mixtionem, & habere suapte natura quatuor, videlicet hinc quidem vnitatem, inde vero essentiam. Rursus vnitatem essentialem, & essentiam vniformem, atq; omnes omnino rerum ideas quadruplicis simili ter naturæ participes. Item mentē ipsam intellectualem iouialēq; mundi opificem in fabricando mundo suspicere in mentem intelligibilem atq; supremā velut exēplar, & in bonū veluti finē. Et qua ratione in mundo intelligibili, quod & ipsum ens ipsumq; viuens nominant, principia & ideas suscipi naturæ quadruplicis, in quatuor similiter plagas digerere mundum. Quarum prima à primo cœlo, postque cœlum per ignis sphæram vsque ad aeris principium protendatur: Secunda inde ad aerem vsque medium. Tertia inde ad terram. Quarta vero sit terra, atque huiusmodi partitioni quatuor in qualibet plaga respondeant exercitus rationalium habitantium, deorum, s. mundanorum, item angelorum, deinde dæmonum, postremo particularium animatum. Sed his omissis ad institutum nostrum regrediamur.

Tertia ad idem confirmandum discussio. *Cap. 22*

QVatuor apud methaphysicum sunt elementa. essentia, esse, virtus & actio. Quatuor apud mathematicum, signū, linea, planum atq; profundū. Quatuor apud physicū, seminatia naturæ virtus, pullulatio naturalis, & adulta forma atque compositum. Redde vero singula singulis, Essentiæ quidem signū atq; semen, ipsi vero esse lineam, pullulationemq;, virtuti planum atque formam, actioni profundū atq; compositum, & vbiq; extrema velut solida duobus consilia medijs; Manifeste vero quod in mathematicis signum est, Plato in physicis virtutem seminariam indiuiduamq; & stabilem esse putat. Quod autem in mathematicis linearis in longū productio, id in physicis germinantis formæ pullulationē, vt ita loquar, existimat. Itē quod ibi planū, hic proprie formā, vt. n. planicies corpus terminat, ita forma materiā. deniq; quod ibi profundū, hic est cōpositū, cōpositū inquā duplex, tū formale. i. ex pluribus formis cōplexio quędā sphæræ solidæ similis, tū materiale. i. ex forma atq; materia. cubo similior. Quod ergo ait inter duo plana vnū sufficere mediū, intellige inter duas formas medium vnicum satisfacere. i. formale. Formæ. n. cū formis deinceps vbi per extrema sui sese contingunt, vno quodā formali medio congruunt, vtrinque partim quidem conueniente, partim etiā differente. At vero quod inquit, solida solidis medio duplici copulari significat inter composita naturalia duo diuersæ naturæ genina media interponi. Quorum alterum quidem formale sit alterum vero materiale. In quolibet enim composito, hinc principalis forma, inde accommodatum formæ subiectum consideratur. Hinc efficitur, vt inter diuersa composita consurgat discrepanria duplex: altera quidem magis ratione formę, altera vero magis ratione subiecti.

Quarta ad idem discussio, & de viribus proportionibusq; elementorum. *Cap. 23.*

EAdem hæc alia insuper ratione corroborantur, si à quatrinitatibus mō descriptis, ad quatrinitatē sphæræ descendas, in hac vtiq; cōsideratur, & natura med.j, cōsideratur & natura circunferentiæ lōgissimæ inter se distantes tā proprietate, q̄ situ. Consideratur insuper hinc quidem spatium, quatenus propria virtus centri porrigitur. inde vero spatium, quatenus propria magis circuuferentiæ vis protenditur. Hinc quatuor computantur plagæ mundi, & quatuor similiter elementa.

	A substantia,	A virtute,	Ab actione.
Ignis,	subtilis,	acutus,	mobilis.
Aer,	subtilis,	obtusus,	mobilis.
Aqua,	crassa,	obtusa,	mobilis.
Terra,	crassa,	obtusa,	immobilis
	Alia positio earundem.		
Ignis	acutus,	subtilis,	mobilis.
Aer,	obtusus,	subtilis,	mobilis.
Aqua,	obtusa,	crassa,	mobilis.
Terra,	obtusa,	crassa,	immobilis.

Quorum quod in circunferentia ponitur naturā eius sequens, amplissimum est, ideoq; oīum subtilissimum per substantiā, per virtutem vero acutissimum, penetrationiq; aptissimum, per actionē denique promptissimum est admotum. Quod autem situm est in medio, naturam quoque sequens medijs, angustissimum est, & dēsissimum per substantiam, per virtutem vero obtusum, per actionem denique ad motum est ineptissimum. Media verò duo medio in his modo se habent. Proinde sicut maxime distant in sphæra ambitus atque centrum, ita per situm & naturam ignis terraque plurimum discrepant. Ille enim ita petit ambitum, vt nunquam naturaliter medium, hæc ita centrum vt nunquam naturaliter ambitum. Aer vero interdum descendit, si videlicet in sublimi ignis regione ponatur. Aqua etiam ascendit, si sub terrā cohibeatur. Quemadmodum vero in igne & terra tria considerantur, scilicet, substantia, virtus, actio, sic & tres potissimum proprietates, videlicet in igne quidem per substantiam crassitudo, per virtutem acumen, per actionem mobilitas. In terra vero òpposita, per substantiam crassitudo, virtutem obtusitas; per actionem immobilitas. Dicuntur autem horum naturę apud Platonem solidę, quia instar dimensionis trinæ, trinas possident qualitates, quòd si dunraxat haberent planorum instar, vnum sufficeret medium, quod videlicet in qualitate quidem vna congrueret cum extremis, in altera vero differret. At quoniam tres inuicem oppositas habent duobus, vt vinciantur, opus est medijs, quorum vtrunque cum proximo quidem, tum extremo, tum medio duplici conueniat qualitate, in vnica discrepet, cum remoto vero extremo, in vna qualem congruat, sed differat in duabus. Sic vtique ignem sequitur aer, in subtilitate & mobilitate igni persimilis, sed quadam virtutis obtusitate dissimilis, in qua etiam vnica quodammodo cum terra consentit, cum aqua vero duabus, scilicet obtusitate atque mobilitate. Aqua sequitur aerem in duabus. scilicet obtusitate atque mobilitate. Aqua sequitur aerem in duabus his aeri similis, sed vna similis igni, scilicet mobilitate duntaxat, at dissimilis igni duabus, crassitudine obtusitateq; simul, dissimilis terræ mobilitate quadam, sed crassitudine obtusitateque similis. Profecto quòd ignis ad terram analogia quadam, id est rationis similitudine atque proportione comparabilis sit, apparet. Quemadmodum. n. se habet subtilitas ignis ad terream crassitudinem, uc ignis acumen ad obtusitatem terræ, sic iterum ad immobilitatem terræ mobilitas ignis, Quod etiam coparabilis sit, sed potiori aliqua ratione, ignis ad aerem, aer ad aquam, aqua ad terram, ex consensione qualitatum est manifestum. Videtur autem elementi proximi quidem ad proximum conuenientia ad discrepantiam esse dupla: ad remotum vero contra, dupla esse ad conuenientiam discrepantia. Videtur ignis aere duplo subtilior, triplo mobilior, quadruplo verò acutior. Item aer aqua acutior duplo, triplo mobilior, quadruplo esse subtilior. Rursus aqua quam terra acutior duplo, triplo subtilior, quadruplo ad motum esse paratior. Procedere vero inter cognata ad quadruplam vsque proportionem duntaxat apud musicos est concessum. Lōgiori enim progressione aures offenduntur. Quin etiam in his perfectæ rationis musicæ continentur. In his vtique per tres qualitates quasi per trinas dimensiones, & solida quædam, ter

quoque

quoque solideque ad solida usque procedimus. Nam per duplam quarto gradu ad octo peruenimus, qui primus est solidus. Item per triplas quarto similiter gradu ad viginti septé, qui solidus est secundus. Rursus per quadruplas rationes, quarto deniq; loco ad sexaginta quatuor, qui tertium inter solidos numeros obtinet locum, octo enim a binario solide, id est, ter accepto, siue ducto, viginti septé à ternario ducto ter, sexaginta quatuor à quaternario similiter in seipsum ter multiplicato creatur. Cæterum vt notius sit quanta apud Platoné congruitas mathematicus inest ad physica, repetenda sunt duo illa primorum media solidorum. Posuimus.n. inter octo atque vigintiseptem, competentia media duo, videlicet duodecim atq; decem & octo. Duodecim quidem numerus, tum ex octo, tū ex vigintiseptem nascitur. Latus siquidem ex quo multiplicantur octo, biuarius est. Latus auté ex quo vigintisepté, est ternarius. sed ex binario atq; tenario, ita fit duodenarius, si egeris bis duo ter, vbi duodenarius oriens duo ab octonario accipit latera, vnum verò à vigintiseptem. Item ex binario atq; ternario ita fit decem & octo, si egeris ter tria bis, vbi decem & octo numerus nascens, ab octonario quidem remoto latus accipit vnū, vbi dicitur bis, sed à numero vigintiseptem latera duo, vbi ter tria. Similiter elementa duo inter ignem terramq; media, dum ex extremis contemperantur, interim à proximo quidem naturas reportant geminas, à remoto verò vnicam mutuantur.

Quod totus mundus ex quatuor componitur elementis: & quomodo hæc alia ratione sunt in cœlo: aliter infra lunam. Cap. 24.

EX his quatuor elementis geometrica & musica inuicem ratione côiunctis, vniuersum mundum esse compositum Pytagorici Platonicíq; omnes existimant, ita tamen, vt consonantia horū in cœlo nullam vnquam dissonantiam patiatur, sub cœlo autem, dissonātia quædā alicubi oriri videatur interdum, sed statim per superiorem concentū in formam consonantem mirabiliter redigantur. Esse vtiq; elementa hæc sub luna, nemo negabit. Esse verò in cœlo, physici nonnulli negabunt. Sed isti audiant metaphysicos precor, probātes elementa per ideas suas esse in ipso mundi opifice, esse inde in anima mūdi per rationes suas, esse in natura per semina. Ergo & in cœlo per virtutes, & sub cœlo per formas. Quo.n. pactò à causis cœlo superioribus elementorū naturæ transeunt infra cœlū, & ibi quidé protinus nutaturæ, nisi virtutes horū moderatrices cœlo interim infundantur? Quinimò sicut agricola quidem non regit architectum, quoniā architecturæ nullas côtinet rationes, geometra verò has possidens, regit illum, sic & cœlū nisi elemétorum elementaliumq; côprehendat vires, hæc gubernabit nunquam, gubernas verò complectitur, imò côplectendo gubernat. Audiant & astronomos tam in signis quàm in planetis naturas designantes elementorū, & effectu probantes. Audiant deniq; sacras literas ponentes sæpe in cœlis aquas: ponētes terram quoq; viuentiū. Quòd si duo hæc ibi cœlestium dissimiliora ponuntur. multo magis ignis & aer cœlestium similiores ibidé à sacris litteris collocantur. Respondebunt vt arbitror, aliqui vires illic quidem elementorū excellentissimas per modū causæ ponendas esse, in sphæris auté elementorū sub luna naturas eorū secundum formā, in compositis tandé participatione quadam, sed naturas ipsas elementorū in cœlo esse negabunt. Ad hæc adducét Platonici virtutes vbiq; proprias in propria natura fundari. Itaq; si sunt horum virtutes in cœlo, esse quoq; naturas. sed quemadmodum virtutes illic in genere quodam longè his excellentiore consistunt, ita naturas in excellentiore, imò, vt rectius loquar, excellentissimo. Et naturam illā ignis eminentissimam præbere cœlo sensibile lumen, viuificū calorem, motumq; promptissimū. Naturā terræ largiri solidam firmamq; stabilitatem. Item & stellis densitudiné qua videri possint, & lunæ qua radios repellat solares. Naturam aeris præstare perspicuā qualitatem, quam nominant translucentem. Naturam aquæ afferre delicatissimā, & æquabilissimam lenitatem. Et ꝙ maximum est, ipsis sphærarū labijs quibus se contingunt, inserere virtutem illā frigoris & humoris, per quā fiat, vt quàuis ex velocissimo motu rapidissime & vehementissime se contingant, æstus tamen illic resolutioq; non accedat. Has quidem in cœlis aquas Hebræi valde probabunt. Probabunt etiā, vt arbitror, si audierint per naturā illc terræ viuentium fieri, vt materiæ alioquin tenuissimæ ex tanto motu non dissipentur. Meminisse oportet, tantā esse in cœlesti substantia virtuté, tamq; ad conciliandū efficacem, vt qualitates & motiones quæ apud nos sunt, inter se repugnantes, ibi nō pugnent. Ité vt reliqua illic elementa statim à prima genitura mundi in formā præstantissimi. i. ignis redacta fuerint, quemadmodū per motum cœlesté elementa quatuor apud nos in quauis genitura ad vnā reducūtur mixti formā. Neq; miraberis in vnum illic elementa conflari, si cogitabis etiā infra lunā in vnam molé esse compacta, & ignem esse soliditatis terrenæ participé, ne ob tenuissimā mobilissimamq; naturā côtinuo dispergatur, terrā quoq; per se torpentem, ignis consortio actioné vitamq; nancisci. Quòd si extrema miscentur, nimirū & media medijs extremisq; misceri. Item si tanta est infra Lunā vnio, super Lunā esse multo maioré: sed terræ soliditaté siue stabilitaté illic absque crassitudine in vaporea quasi forma regnare. Rursus æquabilitaté lenitatemq; aquæ procul à lapsu: agilitatem aeris ab effluxu seorsum, efficaciam ignis in lumine salubriq; calore intelligētiæ vitæq; persimili dominari, seorsum ab ea côbustione ad quā efficiendam apud nos cogitur, tū lumen inter concaua repercussum, tū calor igneus aspera quadā materia, & mordaci conclusus. qui certe quatenus à terrena crassitudiue soluitur, eatenus lucet purius, caletq; salubrius. Ergo vnà cū Heraclito & Empedocle, dicemus ignis ipsius qui in idea est, intellectuale lumé, in cœlo quidem visibile lumen ad oculos emicare, sub cœlo autem in æthere puram ipsius & innoxiam vigere flammā, in terra vero carboné in aspera materia côburentem. Dicemus postremo cum Orpheo esse insuper apud inferos quatuor eleméta, Pyriphlegethontem, Acheronté, & Oceanum, & Cocytum. Dicemus cū Platone quemadmodum in Archetypo mundo oia sunt in omnibus, ita in hoc imaginatio mundo oia in omnibus esse, sed pro natura suscipientium vbiq; singula suscipi: vt cœlestia in elementis elementalia sint, elementa in cœlo cœlestia atq; tantam esse cœlestis regionis super alias excellentiam, vt cœlestis ignis præter elementalem ignem triaq; reliqua elementa dici quintū valeat elementum. Hinc mundos quinq; appellari posse ait, Siquidem oia rerum genera in quolibet horū quinq; sint pro sua cuiusque natura. Concludemus deniq; concordiam inter Moysen & Platonem, quem Numenius alterum cognominat Moysen. Quòd.n. Moyses ait, In principio fecit Deus cœlum & terram. Plato ait, Deus primo ignem fecit & terram, ignem intelligens præcipue cœlum. Principio enim in sphæra mundi centrum considerauit & ambitum. Reliqua horum gratia interiecit.

Circularis motus omnis, sphæræ semper mobili proprius est. Item ignis maximè proprium est lumen. Cap. 25.

SEd neq; nos turbent qui cœlū idcirco igneum esse diffidunt quia cœli quidem motus fit circularis, ignis vero fit rectus. Nam etiam cœli portio quælibet, si forte ponatur in medio, repente ascendet in rectum, breuiori videlicet tramite patriā peti tura, & tamen cœli motus proprius est circuitus, & terra si separe tur à centro, descendet, & tamen eius proprium est quiescere. Profectò quælibet sphæra mobilis tā elementalis quā cœlestis, pro figura sua naturaliter mouetur in orbem, sic loco suo plenius fruitura. Motus autem rectus vbicunq; est, nō tam naturalis est, quàm reditus in naturam. Si cui vero corpori circuitus conuenit, maximè conuenit igni. Cum enim à terra distantissimus fit etiam per naturam, sicut terra est semper immobilis, ita ille semper est mobilis. Si semper mobilis, ergo in orbem. Quòd enim mouetur in rectum, peracto spatio quod finitum est, finit & motum. Moueri vero in circulum tam ignem quàm aerem, ostendit circuitus cometarum. Circuitum quoque aquæ testatur influxus perpetuus & effluxus. Manere vero oportuit terram, vt indiuisibili & stabili centro foret similior, eoq; commodius frueretur. Moueri autem superiora, vt varia semper promotionis varietate producerent. Neque negent aliqui cœlum esse calidum, sed negent potius esse vrens. Neque dicant solis lumen sola repercussione calefacere, sed sola comburere. Nam Lunę radij repercussi nihil calefaciunt, cum in ea virtus aquea dominetur. Calefaciunt autem Solis radij salubriter pro ignea solis viuificaq; natura. Neque obijciant ex tardiori Lunæ motu contingere, ne Lunę radij calefaciant. Nam etsi ponitur esse tardior, tamé tanto propinquior est quàm Sol hominibus, vt debeat si non tantum, aliquantum tamen calefacere, si repercussione duntaxat proueniat calefactio. Neque adducant æstum esse ignis proprium. Siquidem quo minus alienæ miscetur materiæ, minus vrit. Sed dicant lumen ignis proprium; Quo.n. purius, eo lucidius, licet oculis quibusdam non manifestius, & lucet longius quàm calefaciat, & prius illuminat, & momento, & calorem largitur calefacto post ignem ad tempus seruante calorem, lumen vero largitur nulli vtpote sibi proprium. Siquidem abeunte igne, simul abit & lumen.

De spiritu mundi, id est, de intellectu & anima, & intelligentia, & natura. Cap. 26.

POstquam vero tractauit quemadmodum Deus corpus construxit mundanum, deinceps quemadmodum mundanam animam temperauit, aggreditur disputandum. Ostendit interea se ante oculos posuisse prius & informé molem quàm formatam, & mox formatam quodammodo prius quàm animatam non quia vel informitas ante formationem fuerit, vel formatio corporalis

corporalis ante animam, sed vt cognosceremus tam formabilem naturam formationis corporeæ gratia, quàm corpoream formationem gratia animæ tanquam finis, esse diuinitus institutam. Volens itaque Deus opus perfectum facere, viuum & intellectualem effecit mundum, atque vt ex ipso spiritu, & materia mundi commodius animal vnum connecteretur, materiam distinxit in quatuor, vt diximus elementa, quasi animalis huius humores, quia & spiritum eius in quatuor voluerat esse distinctum. Quatuor enim ad mundi spiritum pertinent. Primum quidem intellectus, in se manens immobilis, sphæræ motor siue rector, ita regendis sphæris ab autore rerum omnium institutus. Secundum sphæræ anima, motor mobilis quidem, sed mobilis per seipsum. Tertium intelligentia quædam, huic animæ à Deo, & intellectu superiore diuinitus insita. Quartum natura, id est, seminaria vitalisque virtus, ab anima passim infusa materiæ. Intellectus quidem & anima substantiæ sunt, intelligentia vero atque natura sunt qualitates. Illa quidem animæ, hæc vero materiæ. Horum quatuor imagines sunt quatuor elemẽta. Ignis enim intellectum refert, Terra naturam, Intelligentiam Aer, Aqua denique animam. Et sicut igni tria propria sunt, tria quoque opposita terræ, medijsq; media quadam ratione conueniunt, sic tria intellectui propria eorumq; opposita propria sunt naturæ, medijs quoq; media. Intellectus enim indiuiduus est, vniformis, æternus. Natura diuidua, & multiformis, & temporalis. Anima vero inter hæc media per intelligentiã quidem magis intellectus ipsius particeps euadit quàm naturæ. per animalem vero potentiam, cum natura potius quàm cum intellectu consentit. Quamobrem partim indiuidua dicitur, partim quoque diuidua. Item vniformis similiter & multiformis. Rursus æterna partim & temporalis. Proinde quatuor vitæ secundum quadruplicem mundi spiritum numerantur. Saturnia quidem vita in intellectu suspiciente patrem suum cœlum, id est, deum cœli fabrum. Iouialis autem in intelligentia ad actionem iam mobilem declinante. Venerea in animali virtute iam amante materiã. Dionysiaca in natura quasi ebria, id est, immersa materiæ. Præterea sensus simili ratione quatuor in vniuerso connumerantur. Primus vtique sensus in anima mundi, communis inquam sensus, & vnus, id est, imaginaria quædam virtus sic intelligentiam eius comitans, & formas rerum particulares attingens, vt illa vniuersales, attingens inquam intrinsecus, ideoque nullis indiget instrumentis, neque extra procedit vsquam, neque patitur. Secundus vero sensus in animabus sphærarum est atque stellarum, communis certe impatibilisque similiter, sed extra procedens. Tertius in particularibus animabus, vltra vim communem iam per instrumenta singula distributus, & extra se porrigens, atque à passione exoriens, sed desiuens in iudicium. Quartum denique sensum Pythagorici cõcedunt plantis, imò sensus simulacrum, & id quidem stupidum, nullum iam habens iudicium qualitatis, sed in sola positum passione voluptatis cuiusdam atque doloris. Sensus primus intellectum repræsentat. Secundus intelligentiam. Tertius vim animalem. Quartus denique naturalem. Meminisse vero oportet ipsam mũdi materiam, neque aliter suscipere animam quàm per naturam, neque aliter intelligentiam quàm per animã, neque aliter intellectum quàm per intelligentiam. Quemadmodum per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc & ignem. Cæterum quod deinceps his simile sequitur, animaduerte. Ait n. Deus, animam in medio posuit, eamque inde extendit per totum, ac demum per ipsam extrinseca mundi protexit. Primo quidem significat animam & implere totam mundi molem, alijs scilicet virtutibus alias mundi partes moderantem, & suprema sui circa mundum virtute, id est, intellectuali prouidentia, mundum exuperare. Quod autem virtus animæ ab ipso medio porrigatur per vniuersum, bis per quatuor gradus exponitur. Primò quidem à media terra passim virtutem connectendi protendit, à media aqua diffundit vim vitalem, ab aere similiter sensualem, ab igne rationalem. Deinde à media mundi sphæra vim, vt diximus, connectendi, à sphæra Lunæ generabilium ingenerabiliumq; media vim vitalem, à Sole mundi corde sensualem, à Zodiaco medio firmamẽti rationalem. Cum vero duplex sit ad Deum ordo rerum, alter quo ab eo procedunt, alter quo procedentes conuertuntur ad ipsum. Plato processionis ordinem secutus est, vbi ait, Deus intellectum in anima, animam locauit in corpore. Conuersionis quoq; ordinem cogitans, ait, Deus animam in medio positam protendit eam inde per totum, & interim aliquid eius eduxit extra mũdum, quo videlicet, dum prouideret mundo, conuerteretur ad Deum.

De cõpositione animæ, & quod per quinarium in ea componenda opportune proceditur. Cap. 27.

QVoniam multa quæ pertinent ad sphærarum animas, mentes, motiones, compositionem animæ, in Theologia planius exposuimus, idcirco in illis exponendis hic & fuimus, & erimus breuiores. Nam ad nonnulla magis propria iam properamus. Principio quinarium numerum cõpositioni partitioniq; animæ conuenire tribus de causis arbitramur. Prima quia sicut quinarius ex primo pari primoq; impari constat, sic anima ex diuidua indiuiduaq; natura. Scis autem parem numerum appellari diuiduum, imparẽ vero indiuisibilem, quoniam in partes æquales diuidi nequit. Secunda, quoniã genera etiã quibus à Deo componuntur omnia, per quinque distribuuntur. Sunt n. essentia, idẽ, alterum, status, motus. Animã vero velut omniũ mediam præcipua quadam ratione ex ipsis quinque omniũ generibus compositam arbitrãtur. Tertia quia cũ anima sit mediũ vniuersi, naturaliter quinariũ suscipit, vniuersi numeri mediũ. est enim quinarius perfectũ denarij mediũ. Nã quũ quinquies rite denariũ diuidamus, mediũ est æque distans in qualibet diuisione quinarius. Primò quidem si decem in nouẽ diuiseris atq; vnum, videbis quinarium inter vnum nouemq; esse medium pariter vtrinq; distans. Si secũdo in octo atq; duo partiri decem volueris, rursus quinariũ æquale inter hęc mediũ reportabis. Si tertio in septẽ atq; tria, vel quarto in sex & quatuor, iterum medium verũ accipies inter extrema quinarium. Mediũ vbiq; dicimus Arithmeticum. Quod aũt quinto decem partitus in quinq; atq; quinque, medium quinarium habeas, dictu superuacuum est. Quas ob res Plato in distributione vniuersi, tũ corporis, vt ita dixerim animabilis, tũ animi, quinque potissimũ capita adducit in mediũ. Nam vtrobiq; primũ agit de ipsa rei ipsius, vt ita dixerim, subsistentia atq; fundamento, siue corporis inquã, siue animæ. Secundo de partiũ vtriusq; concordia. Tertio de specie ex partiũ cõcordia resultante. Quartò de virtutibus speciei. Quintò de actionibus quæ à virtutibus oriuntur. Volunt verò Platonici ad essentiã animæ tria illa. s. subsistentiam, concordiã, spẽm pertinere: per hæc sequi virtutẽ & actionem. Concordiã inquam. i. congruã contemperantiã, & hanc quinariam: s. generum, partium, rationũ, virium, actionũ. Constat. n. anima ex illis rerum quinque generibus per quæ & partes eius propriæ assignantur. Suscipit rursus à Deo rerum omnium rationes. Habet hinc vires multas propriasque per quas edit & actiones. Vbi vero animã appellat concordiã vel concentum, memineris Platonem in phædone quidẽ negare animã esse harmoniam. s. partium corporaliũ ex ipsis confectã, in eisq; iacentẽ. In Timæo autem affirmare aiam harmoniam esse. s. partiũ suarũ in se manentem, & ex se corpus contẽperantem. Præterea vbi ait, Composuit Deus ex indiuisibili semperq; eodem se modo habẽte essentia, itemq; ex illa quæ circa corpora sit diuisibilis, mediam essentiæ speciem. i. animã expone hæc per illa quæ dicit alibi, Fecit Deus mundũ viuentem, animatũ, intellectualem. Vbi. n. dicit viuentẽ, designat vitam quandã naturalem per mundi corpora sparsam, vna cũ corpore mundi extensam mobiliterq; agentem. Vbi verò ait intellectualẽ, intelligit intellectus angelicos qui propriè regendis sphæris præfecti, & indiuisibiles sunt secundũ locum, & immutabiles secundũ tempus, opposito se modo habẽtes, atq; naturalis vita formaq; corporea diuisibilis atq; mutabilis. Ac vbi ait animatũ, significat ipsam animæ mũdanæ substantiã, cuius essentia quidẽ, & indiuisibilis est, & immutabilis, vt intellectus. Dici tamen potest quodãmodò diuisibilis atq; mobilis, quia fons proprius est virium quarundã ad diuisibilia & mobilia declinantium. Virtus autẽ actioq; partim indiuidua & immobilis, quatenus cõgruit cũ diuinis, & stabiliter agit, partim verò & diuisibilis est quodammodo, tũ quia multiplex, tum quia ad corpus multiplex diuisumq; declinat, & mobilis, quia tẽporaliter operatur. Hanc itaq; animã appellat essentiæ speciem tertiã, inter indiuidua æternaq;, ac rursus diuidua atq; temporalia mediã. Quod autẽ vbi mũdum denominat intellectualem, significare velit intellectus angelicos ex eo probatur, quod mundi corpus per vitã paratur ad intellectum. ergò quemadmodũ se habet ad vitam, similiter ad intellectũ. Itaque sicut non solùm habet naturalẽ vitam in materia mundi iacentem, sed vitã etiam animalem. i. animã in se existentem, ita nõ modo habet intellectualẽ qualitatem infusam animę, verumetiã intellectualẽ substantiam in seipsa manentem. Vbique. n. qualitates certæ ad certas substantias reducũtur, vt quemadmodum vitalis qualitas ad vitalem substantiam, ita intellectualis quoq; qualitas

litas ad intellectualem substantiã referatur. Componit autẽ animam quinque potissimũ modis. Primum scilicet ex ipsis quinque rerũ generibus. Item ex numeris. Tertio ex concẽtibus numerosis. Quarto ex initijs figurarum. Quinto ex principijs motionũ, videlicet vt possidens metaphysicorum mathematicorumque rationes ita cũcta cognoscat, scilicet essentias, numeros, concentus, figurasque & motus. Item quatenus anima diuinis cognata est, ex rerum generibus quæ primo diuinis insunt, dicit esse compositam. Quatenus cognata est naturalibus, miscet eam figuris & motibus. Quatenus autem inter vtraque medium obtinet, numerosis eam concentibus rationibusque contemperat. Quinque verò illa, scilicet essentiam, idem, alterum, statum, motũ, genera rerum nominat, quòd ex illis præter primum omnia componatur. Essentia quidem manifestè significat rationem rei cuiusque formalem. Innuit quoque esse, tanquam actum essentię proprium. Idem verò dicitur, quoniam quodlibet, & secum in primis, & cùm alijs congruit. Rursus additur alterum, quia quandam tum intra seipsum, tum ad alia differentiam habet. Præterea status, quippe quum aliquandiu suam quandam retineat vnitatem. Denique motus hoc in loco exitum quendam ex potentia in actum, siue essendo, siue quomodolibet intrinsecus extrinsecusùe agendo significat. At super hæc quinque genera ponuntur tria, terminus, infinitudo, mixtio. Super tria hæc, ponitur ipsum vnum. Essentia quidem diuinum ipsum vnum sequitur. Idem verò statusque, terminum. Sed alterum atque motus, infinitudinem comitatur. Denique sicut ipsa mundi quatuor elementa per summum gradum locamus in cœlestibus, per medium sub luna, per infimum vero sub terra, sic genera quinque summa quadam ratione ponimus in diuinis, media in anima, infima vero sub anima. In diuinis enim & vnitas multitudinem, & terminus infinitudinẽ superat, & idem excedit alterum, & status præualet motioni. In rebus autem inferioribus omnino contrà fit, & quæ ibi superabant, hic vicissim iam superãtur. In anima potissimum æqualis euadit singulorum ad singula temperatio, vt non immeritò hãc pręcipue, tum rerum mediam, tum musicis rationibus temperatam esse velint. Congruunt animæ mathematica. vtraque enim inter diuina & naturalia media iudicãtur. Congruunt musici numeri animæ plurimum. Mobiles enim sunt, proptereaque animam, quæ est principium motionis, ritè significant. Non solum vero per numeros, sed etiam per figuras describitur anima, vt per numeros quidem incorporea cogitetur, per figuras autem cognoscatur ad corpora naturaliter declinare. Conuenit triangulus animæ. Quia sicut triangulus ab vno angulo in duos protenditur, sic anima ab indiuidua diuinaque substantia profluens, in naturam corporis labitur pœnitus diuisibilẽ, ac si cùm diuinis cõsetatur, diuisa videtur. Quæ enim illa per vnã & stabilem virtutem agunt, atque subitò, hæc per plures mutabilesque vires actionesque peragit, ac temporis interuallis. Sinautem conferatur cùm naturalibus, indiuisa censetur. Non enim alibi habet partes alias loco disiunctas, vt illa, sed est in qualibet totius parte tota, neq; omnia mobiliter temporeq; persequitur, sicut illa, sed nonnihil etiam subitò consequitur, æterneque possidet. Licet in hoc insuper animam cùm triãgulo comparare, quòd triangulus prima figura est earum quæ pluribus constantes lineis producuntur in rectum. Anima similiter prima omnium in plures distribuitur vires, quæ in ipsa intelligentiæ subiguntur, ac produci videtur in rectũ, dum à diuinitate labitur in naturam. In quo quidẽ descensu ab intelligentia summa in tres profluit vires inferiores, id est in discursum quendã rationalem, in sensum, in vegetandi virtutem. Quemadmodum & triangulus à signo productus in tres deducitur angulos. Dico autem animã ex omnium genere primam, & ex pluribus quodãmodò viribus commisceri, & in rectum, vt ita dixerim, cadere. Mẽs enim angelica super animã inferioribus intra se nullis indiget viribus, sed pura mens est, totaque mens atq; sufficiens. Item ad inferiora non vergit, sed in diuinitatem solã, vnde est, circuli more conuertitur. Ideoq; eius actio circulo comparatur. Vna.n. actio est & æqualis, sicut ex vna & æquali linea circulus, & mira quædam vtriusque capacitas. Præterea circulus prima est & vltima figurarum. Prima quidem, quia vna circum contentus est linea. Vltima, quia figuræ ex pluribus lineis constitutæ, quo plures subeunt facies, eo propinquius paulatim ad circuli formam quasi finem videntur accedere. Similiter & intellectus omnium primus procreatur à Deo, & intellectualis vultus.i. absolutus ordo rerum vltimus omniũ in speculo naturæ refulget, ad quem naturales formæ quasi finem magis gradatim magisque accedunt. Sed de intellectu alias. Nunc ad animam reuertamur.

Cur anima rei compositæ comparatur. cur consonantiæ musicæ. Cap.28.

TRia potissimum de anima in præsentia quærimus. Primũ, quamobrem Plato animam fingit rei compositæ similem. Secundum, quam ob causam rei concordia quadam compositæ. Tertium, cur consonantiæ musicæ. Principio anima, & si indissolubiliter composita est, tamen tanta est multiplicitate cõposita, vt naturali quadã inclinatione ad ea vergat quæ sunt omnino cõposita. Idcircò compositis, quibus cum naturali quadam non dico consanguinitate, sed affinitate consentit, quodammodo similis figuratur. Deinde quia media rerum est, meritò & ex omnibus componitur, & concorditer cuncta deuincit: ideoque cuidam vel concordiæ, vel concorditer composito comparatur, præsertim quoniam quæ in natura inter se pugnant, anima conciliat inuicem, conciliata connectit, connexa conseruat. Itaq; non iniuria concordia quædam substantialis, siue substantia maximè concors indissolubilisque anima iudicatur. At cùm illa etiam quæ cæteris sensibus apprehenduntur, sæpissimè concorditer composita sint, quærebatur tertio, cur Plato concordię potissimum musicę similem expresserit animam. Respondetur ad hæc, Musicam cõsonantiam in elemento fieri omniũ medio, perq; motum, & hunc quidem orbicularem ad aures peruenire. vt non mirum sit eam animæ conuenire, tum medię rerum, tum motionis principio in circuitum reuolubili. Adde quòd concentus potissimum inter illa quæ sentiuntur quasi animatus, affectum sensuumque cogitationem animæ, siue cantentis, siue sonantis perfert in animos audientes, ideoque in primis cùm animo congruit. Præterea quæ ad visum quidem spectant, & si pura quodam modo sunt, tamen absq; motionis efficacia, & per imaginem solam absque rei natura sæpius apprehenduntur, ideo parum admodum mouere animos solent. Quæ verò ad olfactum, gustum, tactum, quasi valde materialia potius instrumenta sensuum titillant, quàm animi intima penetrent. Concentus autem per aeream naturam in motu positam mouet corpus, per purificatum aerem concitat spiritum aereum animæ corporisque nodum: per affectum, afficit sensum simul & animum, per significationem agit in mentem, denique per ipsum subtilis aeris motum penetrat vehementer, per contemplationem lambit suauiter, per cõformem qualitatem mira quadam voluptate perfundit: per naturam, tam spiritalem quàm materialem, totum simul rapit & sibi vendicat hominem. Et profectò si quis tãta Musarum arte diligentiaque concentus offerret auditui quanta naturæ artis'ue cura vel sapores gustui, vel mollia tactui offeruntur, proculdubio cognosceremus Apollinem multò magis animum rapere melodia, quàm vel Bacchus vino gustum, vel Venus pruritu tactum soleat occupare. Accedit ad hæc, quòd vbi Plato mundi fabrum inducit loquentem, tum secum ipso ratiocinando, tum ad reliqua imperando, eloquium ipsum quasi Apollineum cantum apprime musicum, originem mundam tam animi quàm corporis esse putat, & animam inde natam musica similiter ratione citharam pulsare cœlestem. Et profectò quod in cœlesti melodia est, tum ex tardiori motu grauis tonus, tum ex motu velociori tonus acutus, idem sub cœlo est grauitas, & leuitas, item frigus & calor, rursus humor siccitasque elemẽtorum. Idem in generatione rerum, materia est & forma. Idem in humanis ingenijs, mansuetudo & magnanimitas, temperantia atq; fortitudo. Et quemadmodum ex graui acutaque voce, sic ex geminis cunctis quas narrauimus naturis vbique fit vnum. Cum igitur cõsonantia musica quasi viua sit, & rationalis & efficax, item vt potè quàmsimillima, animo quàm gratissima, rursus totum sibi hominem vendicet, & quod maius est, per ipsam factus sit animus, facta sint omnia, per ipsam conseruentur, per ipsam & moueantur, haud ab re Plato noster animam effectricem, seruatricem, motricem omnium naturaliũ musicis præcipuè numeris rationibusq; descripsit, numeris inquàm non mathematicis accidentibus, vt quidam calumniatur, sed idealibus numerorum metaphysicisque rationibus constitutam.

Propositiones & proportiones ad musicam Pythagoricam & Platonicam pertinentes. Cap.29.

PHthongum, id est sonum melodijs aptum vocant, quo & grauiorem & acutiorem facilè quis ædere possit, vt neque tam profundus remissusque sit, vt sit silentio similis, neque tam altus & intentus vt perstrepat. Grauem sonum motu remisso, & tardo, acutum intentiore & velociore cieri putant. Quemadmodum verò remissus admodum, & tardissimus motus ad quietem quasi videtur accedere, sic sonus grauissimus ad silentium. Rursus sicut vehementissimus celerrimusque motus ad violentiam, sic ad offensionẽ sonitus acutissimus. Interualla verò sonorum appellant certos excessus inter eos in acumine grauitateq; mutuos. Compositionis autem congruentiam sonorũ ex opportunis proportionibus consonantium coniunctiones. Coaptationes quoq; fidium in musicis instrumentis, siue in vnico tetrachordo, quale & inuenit Mercurius, & Orpheus confirmauit, siue in duobus tetrachordis per chordas septem vna coniunctis, qualia Terpander dicitur effecisse, siue in geminis tetrachordis per chordas octo dispositis atque disiunctis, quorum Lycaonem Samium fuisse afferunt autorem, siue in tetrachordis quatuor cõiunctis, atque ex fidibus quinde-

quindecim Græcorum tandem omnium approbatione constanti bus, in his omnibus tetrachordis gradatim diatessaron resonat consonantia. Iam vero post sonorum, intervallorum, compositionum mentionem ad proportiones, ex quibus fiunt consonantiæ, procedamus, Proportionem æqualitatis nominant, quæ fit inter terminos omnino inter se pares & æquales, vt inter vnum hoc, atque vnum illud,& cubitum atq; cubitum. Inæqualitatis autem quæ inter impares vel inæquales, vt inter vnum atque duo, & cubitum atque bicubitum. Et hæc quidem altera maioris inæqualitatis, vt dupla, altera vero minoris, vt subdupla.

Prętcrea proportionem inæqualitatis triplicem in pręsentia considerare debemus. Primam quidem, quam multiplicem nominant, vt duplam, triplam, quadruplam, quæ per maiorem numerum non diuidit minorem, sed resumit multiplicatque totum, siue bis, siue ter: atque ita per modum numeri infinitè multiplicabilis infinitè procedit. Secundam verò, quàm super particularem nuncupant, in qua maior numerus præter id quod minorem comprehendit semel totum, diuidit ipsum deinde, partemque diuisam superponit toti, sed partem quam vocamus aliquotam idest ex qua aliquoties replicata fit totum. Harum prima est sesquialtera, inter binarium & ternarium. Ternarius enim binarium comprehendens, addit insuper vnitatem, quæ bis resumpta binarium efficit. Secunda sesquitertia, inter quatuor, atque tria, atque ita in infinitum per modum continui diuisibilis infinite proceditur. Tertia est superpartiens, quæ toti superaddit partem, quæ aliquoties accepta totum proprie creare non valeat. qualis est inter quinarium & ternarium. Nam quinarius vltra ternarium adiungit binarium, qui & semel sumptus non implet ternarium, & bis acceptus excedit. Proportio hæc quia totum diuidit in partem restitutioni totius ineptam, inepta videtur ad consonantiam, in qua omnis diuisio in totum, & multiplicatio in vnum necessario restituitur. Secunda vero apta censetur, quoniam & si diuidit, tamen ab ipsa restitutionis facilitate non errat, & in ipsa termini esse inuicem commensurabiles iudicantur. Differentia enim inter duo atque tria est. vnitas hæc verò communis est vtriusque mensura. Accepta enim bis, metitur binarium: ter accepta, ternarium. Sed inter quinarium & ternarium differentia est binarius, hic autem non potest aliquoties acceptus vel ternarium, vel quinarium vllo pacto metiri. Proportio verò prima concentibus accommodatissima est. Non enim diuidit, sed & multiplicando restituit, & restituendo multiplicat. Neque quærit aliunde mensuram, vt super particularis, sed minor terminus maiorem metitur, in dupla bis, in tripla ter replicatus. Neque ab integritate, neque à simplicitate cadit. Super particularis autem ab integritate quidem labitur, diuidit enim: sed seruat simplicitatem per vnam enim quandam diuidit partem. Super partiens verò non modò amittit integritatem, sed etiam simplicitatem, vbi plures commiscet partes, in vnum quiddam restitutioni totius ineptum. Idcirco hæc à consonantia dissonat, duæ verò superiores, consonant, magis autem multiplex, maximè dupla. Nempe in hac nō videtur aliud propriè aliud superare, sed superari quodlibet à seipso. Nam in dupla binarius superat vnum vno, Quaternarius binarium binario, similiterque deinceps. Adde quòd prima est inter primos numerorum terminos, vnitatem scilicet binariumque, progenita. Progenita inquam sola, absque aliarum commercio, quasi libera, & ab omnibus absoluta. Tripla verò, dum inter vnum oritur, atque tria, sociam habet sesquitertiam simul inter duo triaque nascentem. Quadrupla quoque videtur sesquitertiæ commisceri. Nam cùm primum quadrupla nascitur quatuor inter & vnum, oritur simul & sesquitertia quatuor inter & tria. Item dupla proxime oritur ab ipsa æqualitatis proportione, ab hac tripla & sesquialtera. Item à tripla quadrupla & sesquitertia nascitur, aliæque similiter. Quod quidem nisi prolixitatem vererer, perspicue demonstrarem. Ad duplam igitur tanquam ad principium atque finem omnes aliæ rediguntur, eamque vel diuidunt, vel multiplicant. Dupla enim prima, integra, simplex, absoluta & æqualissima est, vt non mirum sit consonantiam ex hac ipsa nascentem esse omnium perfectissimam, & appellari Diapason quia & ipsa per omnia protendatur, & omnes proportiones reducantur ad ipsam. Verum antequam consonantias prosequar, admonendi sumus, quem Græci Logon nominant, nos rationem proportionemq; nominare, & quam illi Analogiam, nos rationis comparationem siue similitudinem rationis & proportionalitatem rursus, appellatione verè tam eleganti quam propria. Et proportionem quidem inter duos fieri terminos, & quando rite fit, conducens videlicet ad melodias, definiri mutuam duarum quantitatum inter se commensurabilium habitudinem, vt dupla inter vnum atque duo, & sesquialtera inter duo atque tria, similesque deinceps. Proportionalitatem verò definiri mutuam duarum proportionum comparationem. Ceu quando dicimus, quemadmodum se habent duo ad quatuor, ita quatuor se habent ad octo per rationem videlicet vtrobique duplam. Quæ quidem comparatio quia inter tres fit terminos, continua nominatur. Discreta vero est quoties inter plures efficitur, ceu quando ita conferimus. Sicut duo ad quatuor, ita octo ad sexdecim sese habent. Item comparationem eiusmodi esse triplicem, scilicet arithmeticam, geometricam & harmonicam. Arithmeticam in numeri paritate consistere. Sic inter tria & septem medius est quinarius, numero eodem scilicet binario alterum terminū superās, ab altero superatus, per proportionem vtrinque bipartientem. Geometricam verò in rationis æqualitate sitam esse, in qua sunt multiplex atque superparticularis, quando videlicet ita comparamus, sicut se habent tria ad nouem, ita nouem ad septem atque viginti, nam vtrobique tripla. Item quod est nouenarius iuxta senarium, idem est senarius iuxta quaternarium. Nam & hic, & ibi est proportio sesquialtera. Denique proportionem harmonicam in quadam similitudine collocat, per quam tribus terminis in ordinem positis, sicut maximus terminus aspicit minimum, similiter differentia inter terminos maior minorem respicit differētiam. Si enim ponas tria, quatuor, sex, differentia inter sex & quatuor est binarius, differentia inter quatuor, & tria, vnitas. sicut autem inter sex & tria dupla ratio est, ita inter duo & vnum est ratio dupla. Viget hic altera quoque similitudo, scilicet portionum, Simili nanque extremorum portione medius terminus excedit atque exceditur. Quaternarius enim superatur à senario per tertiam senarij partem, superat quoque ternarium tertia ternarij parte. In hac vtique artificium versatur harmonicum, quod proportiones quidem superpartientes quasi disgregatas dissonasq; deuitat, multiplices autem & superparticulares admittit, componens duplas ex sesquialtera atque sesquitertia, per harmonicam qualem diximus rationem concordi varietate gaudentem. Amat verò, quemadmodum dicebamus, comparationes multiplices, nec non superparticulares, ea insuper ratione quòd in his tanta est ad idem restituēdum procliuitas, vt quando plures rationis eiusdem inuicem componuntur, medium in se ductum tantundem multiplicet, quantum extrema si inuicem perducantur. Pone duo, quatuor, octo, sicut autem bis octo, sic & quater quatuor, sexdecim procreant. Item pone, quatuor, sex, nouem, sicut ergo quater nouem, sic etiam sexies sex multiplicant sex atque triginta. Similiter si duo inter extrema media interieceris, puta inter duo atque sexdecim posueris quatuor atque octo. Omnes enim hi deinceps numeri dupla proximum ratione conspiciunt, Si ergo duo in sexdecim ducas, tantundem, reportabis, ac si quatuor in octo perduxeris. Idem contingit in cæteris tam super particularibus quàm multiplicibus. In superpartientibus autem non fit idem. Dispone tria, quinque, septem. Sicut à septenario ad quinarium est habitudo superbipartiens, sic à quinario ad ternarium. Vtrobique enim duæ quędam partes toti insuper apponuntur. Si ducas ternarium in septenarium, non eundem numerum procreabis, ac si quinarium in seipsum. Primo itaque gradu sunt multiplices, quoniam præter id quod modò dicebamus, per eas numeri omnes respiciunt etiam vnitatem, dum aspiciunt numeros. Secundo gradu superparticulares, quia etsi vnitatem ipsam non spectant, semper tamen vnā quandam spectant partem ad integrum vnum accommodatam. Tertio superpartientes, quia horum neutrum videntur aspicere. Quam ob rem hanc odit habitudinem facultas, harmonica, tanquam concordię reluctantem. Optat enim, vel ex ipsa æqualitatis proportione vniuocum vnisonumque conficere, vel ex rationali, id est, multiplici & superparticulari inæqualitatis proportione, æquiuocum æquisonumque conflare. Talem verò æquisonum conflat ex dupla, qualis vnisono, fit quàm proximus, quia in dupla & minor terminus maiorem metitur, metiendoq; adæquat, & maior vbi minorem superat non alio numero quàm ipsomet minore, vt ita dixerim, exuperare videtur.

Quod in musicis consonantijs vnum ex multis efficitur per quod consonantia definitur. Cap. 30.

Qvemadmodū medici peritissimi certos inuicē succos certa quadam ratione commiscent, per quam in vnam nouamq; formā plures atque diuersæ materiæ coeāt, & vltra vim elementalē virtutem quoq; cœlestem mirifice nanciscantur, quod in Mithridatis confectione, & Andromachi Theriaca est manifestum, similiter artificiosissimi Musici grauissimas voces quasi materias frigidas, voces item acutissimas quasi calidas, rursus mediocriter graues vt humidas mediocriter, & acutas vt siccas tanta ratione contemperant, vt vna quędam forma fiat ex pluribus, quæ vltra vocalem virtutem consequatur insuper & cœlestē. Quod quidem ex eo quod Democritus Theophrastusq; aiunt, & Pythagoras effectu probauit, euidenter apparet. nam certis concentibus morbi quidam tam corporis quàm animi mirabiliter curari dicuntur, vt non mirum sit veteres sapientes in idem, id est, Appollineum numerum, tam medicinę quam musicæ originem retulisse.

retuliffe, Vtraque enim medicina eft. Sed altera quidem ex corpore animam, altera verò ex anima, curat corpus. Accomodatiffime etiam Appolline melodiæ fonti vaticinium tribuerunt. Sola enim melodia ab omnibus quorcunque diftrahunt animum retrahens, contrahit, in seipfum,in auditum quendam, vt ita loquar, interiorem, quo non voces folùm, fed & rationes vocum percipiuntur: fedatisque perturbationibus cœlefti contemperat harmoniæ, diuinaque cœlitus effundit oracula. Sed ne quis forfan neget ex acuta grauiq; voce tertiam fieri communemque vocalem formam, cogitandum eft graues voces acutis perfectius commifceri poffe, quàm fuccis fucci permifceri dicautur. Primo, quia vocales materiæ ob fubtilitatem fuam continuumque motum vniformemque in cunctis corporis aerei qualitatem, facilius confumatiusque quàm fucci & craffi, & ad motum ineptiores, & qualitatibus admodum difcrepantes, conflantur, in vnum. quòd fi in vnum ergo & ad vnam nouamque formam aptius parantur concipiendam. Deinde quoniam inftrumentum vocis naturale, intrinfecum, virtuti vitali, animali rationali quàm proximum, atque obedientiffimum, facilius perfectiusque arti obtemperat muficæ,ad vnum ipfum quo fpectat, conficiendum, quàm extrinfecea medicis inftrumenta, atque etiam fi pulfetur cithara digitis, fidelis obfequentur mufici voto fides, quàm medicis herbæ. Ac fi in herbarum congeftam molem vltra induftriam & operam medicorum agit deinde natura, & tempore quidem certo, multo magis in vocalem materiam tractabilem admodum, & formabilem agit natura fubito, natura inquam vbique viuens viribusque munita cœleftibus in materiam cœlo fimiliorem, & quafi viuam. cui quidem repente nouam, viuam, mitificam adhibet formam, per quam occulta virtute vires fuas in corpus experiatur & animum. Proinde quemadmodum in corpore ex elementis quatuor naturaliter conftituto, qualitates elementorum quatuor, vnam, & vt quidam nominant, quintam conficiunt complexionem, videlicet fubiectam virtuti fpeciali occultis modis cœlitus prouenturæ, fic & voces plures rite commixtæ vnum quendam inuicem refonant reboatum virtutis nouæ atque mirabilis fundamentum. Nam fi ex fonante cithara in citharam fimiliter temperatam refonat repente nonnihil, & ex chorda vibrata, ftatim in chordam æque tantam tranfit vibratio fimilis, cuinam dubium, fit ex pluribus vocibus vna quadam ratione conflatis, vnam fubito nafci quafi formam communem cunctis, per quam plura fint vnum, ideoque vt vnum percipiantur à fenfu, & in vnum quendam congrediantur effectum. Conftat enim idem ex voluptate fenfus, in quo cum vna forma fit ex multis oblectatio plena prouenit ex vna fimiliter forma,quæ congrue conficiatur ex multis. Hinc fit, vt audire diutius vnifonum tædeat, in quo fine vlla inæqualitate fentiatur æqualitas. Fit infuper, vt diffonus offendat fonus, in quo in vnum differentia non confpirant. ideoque multa perfpicue difcernuntur à fenfu, & ab ipfo quafi guftantur vt multa. Guftantur inquam,quia fic fermè aduocum,vt guftus ad faporum afficitur mixtionem. Hinc propheticum illud; Dulciora mel le ori meo eloquia tua domine. Denique fiue graues foni acutos abforbeant, fiue acuti graues occupent, non prouenit delectatio, & tamen vnio quædam vbique requiritur. Quum vero vnio vel ex abforbente, vel ex occupante non placeat, reliquum eft vt fola placeat,quæ noua & efficax ex moderata quadã conflatione refultat. Hinc igitur confonantia definitur, foni grauis & acuti mixtura vniformiter ad aures fuauiterq; accedens. Eft autem mixtura hæc ei fimilis, quæ in faporibus guftui fatisfacit, in quibus fapor dulcis nimium atque pinguis, voci remiffiori admodum grauiorique fimili iudicatur, fapor autem acutiffimus, acutiffimæ. Sed dulcis fapor acrimoniæ mixtus,vocem refert immoderate grauem. Mixtus vero falfedini, vel acumini mediocriter, acutam repræfentare videtur. Ac tum demum permixtio multiplex implet fenfum, quum non difcernitur, vt multiformis, fed feipfam infinuat vniformem. Tradunt Phyfici fonum in orbicularem figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter quàm qui in ftagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad littus. Concentum vero ex grauibus acutisque conflatum, velut vnam formam, & hanc rotundam quidem, fed oualem illabi auribus arbitrantur. In qua quidem, octaua vox quafi per acutiorem verticem, vocis primæ latitudinem fibi continuans, ex feipfa atque prima vnam iam conflat vocem, atque ficut oculus oualem rotunditatem tanquam vnam uidet figuram, quamuis hinc latam magis, inde minus, fic auditus vocem ex graui octauaq; refultantẽ haurit tanquam unam,ab amplo quodã profundo quafi in acutã fublimitatẽ oui inftar gradatim fefe ac fuauiter attollẽtem. Hinc fieri arbitrantur, ut & natura eiufmodi quafi figurã audiendi inftrumento tribuerit,fimilemq; inftrumento loquendi, & ars præterea fimilem quoad fieri potuit muficis inftrumentis. Ea certe cõfonantiora funt, quę ouali figurę propinquiora,

Quæ confonantiæ ex quibus proportionibus oriantur. Cap. 31.

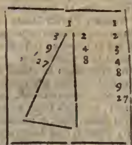
Pythagoram ferunt, quum apud ærarios fabros annotauiffet ex malleorum ictibus confonantiam lege ponderum prouenire,collegiffe numeros,quibus fibi confentiens diuerfitas põderum continebatur. deinde tetendiffe neruos tam varijs ponderibus alligatis quàm varia in malleis fuiffe didicerat:atq; hinc manifefte confiderauiffe, ex neruo qui fuper alium fefquioctaua ratione protendebatur,aduerfus alium difcerni tonum,id eft plenũ integrumq; fonum,qualis erat nouem ad octo proportio. Neque potuiffe tonum in duo hemitonia inter fe æqualia diftribuere, qñ neque nouenarius in partes duas fecaretur æquales. fed inueniffe hemitonium alterum quidem effe paulò maius dimidio, alterum verò paulò dimidio minus, quod ille Diefim, Plato Limma vocauit. Quantum verò deficiat hemitonium minus, ab integro tono & à verò hemitonio, Plato in interuallo horum indicat numerorum, fcilicet inter ducenta quadraginta tria, atq; ducenta quinquaginta fex. Quum enim octaua pars minoris illius numeri fit, triginta, & prope femis, hic vero maior numerus fuper minorem illum addat duntaxat tredecim,neque tonum reddit, neque integrum hemitonium. Animaduertit deinde Pythagoras integrã plenamque toni, vt ita dixerim,latitudinem duobus fonis & vno interuallo conftare, atque ita prima confonantiæ adeptus eft elementa. Quarum prima diapafon extitit,ex prima videlicet proportione, id eft, dupla refultans, vbi fcilicet chorda hæc fuper illam ex duplo pondere duplo magis tenta, dum pulfarentur ambæ duplo vehementius citiusq; in fuam fefe recipiens rectitudinẽ, vocem longe acutiorem viciffim longe grauiori reddebat,adeo tamen amicam,vt quafi vnicus appareret fonus feipfo hinc auguftior, inde amplior. Sonum hunc vbi occurrebat acutior, modulãdo meritus eft in octauo altitudinis gradu à graui, connumerato videlicet graui, effe locatum, item octo quidem fonis & interuallis feptem, tonis autem fex ferme conftare. Præterea vbi inter fides ratio intentionis remiffionisq; fefquitertia erat inuenit confonantiam diateffaron, tonos quidem duos, & hemitonium minus, fonos autem quatuor & interualla tria comprehendentem. In fefquialtera vero reperit diapente, & in hac tonos tres. & hemitonium minus, fonos vero quinq;,& quatuor interualla percepit. Animaduertit deinde diapafon ex diateffaron & diapente cõponi,quia ratio dupla quæ gignit diapafon,vbi medium,ex fefquitertia & fefquialtera. ex quibus illa fiunt, conftituatur. Prima.n. dupla medium habens duorum eft ad quatuor compofita ex fefquialtera inter tria atque duo,& ex fefquitertia inter quatuor atq; tria. Sed in habitudine tripla diapafon diapente confiderauit, habentem fonos quidem duodecim, fed vndecim interualla. Nam diapafon quidem in dupla diapente vero in fefquialtera fedem habet. At fefquialtera duplæ continuata efficit triplam. Sex.n aduerfus tria dupla eft. Adde nouem, vnde ad fex nafcitur fefquialtera, ftatim triplam à nouem habebis ad tria. Neque tamen fit tripla, fi duplæ adieceris fefquitertiam, vtpote fi illi fenario adiunxeris octonarium. deeft.n. fefquioctaua,fcilicet nouem ad octo. Et quoniam fefquitertia duplæ addita, fit fuperpartiens, vt octo ad tria; eft enim hic habitudo dupla fuperbipartiẽs per biffefquitertiam; ideo Pythagoras prohibuit vltra duplam, id eft diapafon repente continuare per fefquitertiam diateffaron, quamuis Ptolemæus alicubi fubiunctionem hanc admittat. Commode vero adiungitur fefquitertia triplæ. Hinc enim fit proportio quadrupla, & per quadruplam confonantiam difdiapafon,habens fonos quindecim & quatuordecim interualla, puta fi pofita tripla inter nouem atque tria fubiunxeris duodenarium qui eft aduerfus nouenarium fefquitertius acquires fubito quadruplam ex duodecim ad tria nafcentem. Vltra vero quadruplam progredi vetat gratia meliodiæ non folum quia ex vehementiori motu fractioneque in fenfum prouenit violentia,fed etiam quia cum primum vltra primã quadruplam quincupla nafcitur inter quinque atque quatuor, oritur fimul fuperbipartiens inter quinque atque tria, quæ diffonantiam intermifcet. Sed vt citra quadruplam redeamus, vetat etiam vitandi torporis gratia infra fefquitertiam fæpe defcendere. Vetat fefquitertias fæpe duas continuare,tum quia alioquin difplicent, tum quia non implent duplam atque diapafon. Si difponas nouẽ duodecim, fexdecim, fefquitertias quidem duas habes, duplam vero nequaquam, deeft enim fefquioctaua, fcilicet decem & octo, ad fexdecim, vt dupla à decem & octo nafcatur ad nouem. Neque libenter geminas continuat fefquialteras, hæ nanque continuæ duplam fuperant fefquioctaua. Quod quidem fi quatuor, fex, nouẽ defcripferis, deprehendere poteris. Hic enim duæ funt proximę fefquialteræ à quatuor vfque ad nouem. Nouenarius autem octonarium,qui duplus eft ad quatuor, fefquioctaua fuperat portione. Ex hoc apparet potentiam fefquialteræ vero duplæ dimidio effe maiorem. Ex quo etiam patet potentiam fefquitertiæ tantundẽ dimidio effe minorem, quandoquidem ex ambabus dupla creatur.

Supera-

Superatur quidẽ ſeſquitertia à ſeſquialtera per octauam vnicam portionem. Ab octo enim ad ſex habes ſeſquitertiã, ſed à nouem ad ſex habes ſeſquialteram. At verò à nouem ad octo ſeſquioctauam, & hac ipſa ſeſquioctaua parte comprehendis ſeſquitertiam à ſeſquialtera ſuperari. Meminiſſe verò oportet diateſſaron. i. cõpa rationem ſonorũ quatuor ad quartam altitudinem aſcendentium per ſe quidem auditam non approbari: recipi tamen ex eo libenter, quia facile tono addito fit diapente gratiſſima vocis quintæ concordia. item quia ſi cum diapente connectitur, diapaſon conficit omnium perfectiſſimam. Neq; verò turbare quenquam debet, quod cum dixerimus diateſſaron quidem quatuor, diapente verò quinque ſonos habere, tamen diapaſon ex vtriſq; compoſitam ſonos non plures dicamus habere quàm octo. Nam vbi de compoſitis agimus conſonantijs, ita in quatrichordis inuicem coniugatis fides ipſas diſponimus, ſonoſq; continuamus, vt vltimus primæ conſonantiæ ſonus, ſit primus ſecundæ in ipſa compoſitione ſequentis. Hinc ergò res admonet, vt ad ſeptichordum Terpandri regrediamur, in quo quarta chorda bis pulſatur, vt quodammodo euadat octochordum. Quam quidem coniugationem propterea ſecutus, vt arbitror, eſt Terpander, quia multiplicatio vocum manifeſtè inter ſe diſcrepãtium ad ſonum vſq; ſeptimum augetur. Octauus autem iam mira quadam ſimilitudine redit ad primum; quemadmodum & ratio dupla per quam creatur, reſtituit minorem quem ſuperat numerum, dum eundem excedit eodem. Nonus reuertitur ad ſecundum, & diſſonat vt ſecundus. Decimus ad tertium, & conſonat ſicut tertius. Vndecimus ad quartum. Duodecimus ad quintum. Ad ſextam tertiuſdecimus. Sed quartuſdecimus redit ad ſeptimum. Denique quintuſdecimus ad octauum, & cum octaua ſimul ad primum. Primum verò grauiſſimumq; ſonum Hypaten nominant Sequentem, Parypaten. Tertium, Lichanon Quartum, Meſen. Quintum, Parameſen aut Triten. Sextum, Paraneten. Septimum ſonum verò, Neten. Præterea ſi in qualitate motuque diuturno comparatio fiat Hypaten cum Saturno, ſequenteſque ſequentibus planetis ordine conferemus. Sin autem in motu diurno eiuſq; celeritate vel tarditate, viciſſim Hypaten cum Luna ſequenteſq; deinceps cum planetis ſuperioribus cõparabimus. Inueniemuſq; graues in cœlo ſonos mixtos acutis, eoſdemq; orbes altero quidem motu acutum tonum edere, altero verò grauem. Item ex ingentibus globis ingentes, ex diuinis diuinos, ex multiplicibus reuolutionibus pari ratione multiplices. Et quemadmodum vltra ſeptimum ſonum reuolutio fit in idem, ſic ſuper planetarum ſeptem diſtinctos orbes, omnia reuolui in vnum orbem, in ſeipſo eiuſmodi ſeptenarium mirabiliter complectentem. Sed de his altiùs. Redeamus ad cõſonantias, eaſq; jam fine quodam proprio concludamus. Hæ quidem tres apud veteres numerantur. Prima Diatonica, in qua quodlibet quadrichordum per hemitonium minus procedit, & tonum atq; tonum quam tum ſapientes alij, tum Plato vel maximè ante alias comprobabant, tanquam maximè omnium naturalem. quandoquidem ab hemitonio minore quaſi molli materia ritu naturæ procedit ad validiorem toni materiam, formamq; habet ſimplicem, & manſuetam ſimul atque robuſtam. Adde quod potiſſimum conuenit quadrichordo, in quo Diateſſaron ex geminis tonis & hemitonio procreatur. Secunda conſonantia, Chromatica nuncupatur, quæ per hemitonium minus atque hemitonium maius, & triemitonium, diſcurrere conſueuit. ſed hanc vtpotè molliorem philoſophi reprobant. Tertia nominatur Hormonica, progrediẽs per quartam fermè toni partem, ruſuſque per quartam ſimilem atque Ditonum. Hanc quoque non probant ob perceptionis, & vſus ſuperſtitioſam difficultatem. Multa verò quæ in præſentia ad eadem ſpectantia prætermittimus, in octauo Epiſtolarum noſtrarum libro diligentius pertractamus.

De harmonica animæ compoſitione. Cap. 32.

DEus Animam mundi procreaturus, eam ex indiuidua atq; diuidua conflauit eſſentia. Prima hæc apud Platonem diuiſio, in eſſentiã ſcilicet & indiuiſibilem proprietatem atq; diuiſibilem, eſt communiſſima. Nam quod indiuiduum dicit, continet in ſe quod neq; ſecundum locũ ſecatur in partem extra partem, neq; ſecundum tempus à priori diffluit in poſterius. Per primum quidem appellatur idem, per ſecundum ſtatus & ſtabile. Similiter quod diuiduũ nuncupatur, in ſeipſo cõplectitur & quod loco diffunditur, & quod tempore labitur. Per primũ quidem appellatur alterum, per ſecundum motus & mobile, motus inquã in naturalibus. Quapropter ſub illa diuiſione quæ dicebat animã ex eſſentia indiuidua & diuidua glomerari, quinq; rerum genera quodammodo cõtinentur, eſſentia, idem, alterum, ſtatus, motus. Plato verò breuitatis gratia nõ replicat quinq;, ſed tria. Repetit enim eſſentiam, idem, alterũ, quaſi ſufficiant. Nam ad idem quidem ſequitur ſtatus, ad alterũ verò motus Atq; viciſſim ad ſtatum ſequitur idem, ad motum ſimiliter alterum. Inquit aũt deum ex eſſentia, & eodem, & altero, vnam cõflauiſſe naturam tam exacta commixtione, vt in eſſentia eius vbiq; idem ineſſet & alterum: atq; viciſſim in ipſo eius eodem ineſſet & alterũ & eſſentia: rurſus in ipſo eius altero & eſſentia lateret & idem. Nam eſſentia per idẽ habet vt & ſecum ipſa alijſq; congruat, per alterũ, & quodammodo in ſe diſtinguitur, & multo magis à cæteris. Idem verò & alterum ambo vt exiſtant ab eſſentia ſortiuntur. Sed idem à ſeipſo conuenientiam poſſidet, ab altero differẽtiam. Ipſum verò alterum à ſe quidem differentiã, ſed ab eodem cõgruitatem ſimul & ordinem. Horum verò congeriem generũ Plato conducere putat animæ ad res omnes tum iudicandas, tum etiam peragendas. Nempe, quoniam ex eſſentia conſtat, quid ſit vnumquodq; definit, quia ex eodem, cognoſcit quid ſimplex, & ſi compoſitum, qua vnione coniunctum, & quomodo ſecum ipſo alijſq; conſentiat, quia ex altero, quid ſit diuerſitatis in quolibet, & qua cõditione vel in ſe digeratur, vel ſecernatur à cæteris, quoniam ex ſtatu, quale & quo pacto, quoduis ſeipſo permaneat, quia ex motu cõſtat, agnoſcit à quali res queq; & quali ratione dependeat, item qualia & quomodo faciat. Præterea per eſſentiam, dat eſſe rebus, per idem, res ſibi cõiungit & alijs, per alterum verò ſeiungit, per ſtatum in natura propria confirmat & ordine, per motũ mouet, & efficit vt moueãtur & agant Quam obrem non immerito Plato in anima fabricanda, rerum omnium genera certa quadam ratione cõmiſcet. Mixta verò hæc inuicem ait harmonica ratione, nõ arithmetica, alioquin iniuſta foret alicubi diſtributio, neq; geometrica tantum proportione, alioquin tanta foret æqualitas in mixtura, vt cùm extrema corporũ diuerſitate proxime conſpirare non poſſet. At harmonica ratio variorum ſimilitudine conſtans, & diſſimilia facit ſimilia, & inæqualia cõmuni quadam æqualitate cõnectit. Eiuſmodi autem eſt animæ, tum ad ſeipſam, tum ad corpora qualitas & officiũ. Siue enim agat ſecum ipſa, tam intelligentiæ, vt ita loquar, identitati quandam miſcet alteritatem, quàm rationis alteritate quandã identitatem. Similiter in imaginatione facit & ſenſu Siue agat in corpus, in ordine quodam ſtabili quaſi identitate producit motionis alteritatem, quod apparet in cęlo, item ſub cœlo in ipſa generationis alteritate per continuatũ ordinem ſeruat identitatem, & vtrobiq; conſeruat eſſentiam atq; reſtituit. Quamobrem deus animã mundi componens, vtitur harmonica ratione, tum in rerũ generibus inuicem commiſcendis, tum in portionibus ipſis, quas ab eis accipiebat ad animam componendam, tum in animæ viribus ortum eius veſtigio comitãtibus, tum in mundi ſphæris animæ cõgruentibus. Talem verò mixturã animæ conuenire, Plato non ſolum rationibus perſcrutatus eſt, ſed etiam coniecturis acceptis à mundo diligenter auſpicatus. Cum.n. mundi corpus, & ſub anima poſitũ, & eius gratia factum, & ab ea rectum, motum reformatum iudicauit, vt à figura mundi velut imagine, naturæ cõſentaneum formam quãdam eius animæ tanquam exemplar conjectaremus. Quibus itaq; proportionibus ſphæras mundi compoſitas, diſpoſitas, agitatas, ſuſpiciebat, eiſdem fermè, id eſt harmonicis rationibus eius animam auguratus eſt eſſe contemperatam, vt quemadmodũ apud muſicos à concentu artificioſæ mentis profluit, & concentus in vocem, ſic ab harmonia cœleſtis animæ in mundũ tranſeat harmonia. Sed Platonem ipſum iam audiamus. Vnam principio accepit portionem ex vniuerſo. Secundam verò primæ partis duplam. Deinde tertiam, quæ ſecundę quidem ſeſquialtera eſſet, primæ verò tripla. Poſtea quartam, ſecundæ duplam. Quintam deinceps, tertia triplam. Sextam primæ octuplam. Poſtremo ſeptimã, quæ partibus ſex & viginti primã excederet. Hæc ille. Conſtituamus ergo triãgulũ in cuius apice locata ſit vnitas, à qua termi vtrinque numeri profluant, hinc pares, inde ſimiliter impares, hac videlicet ratione, vt à parte altera poſt vnitatem primum duo, deinde quatuor, demum octo, altera ex parte ſub vnitate ſimiliter primũ tria, deinde nouẽ, poſtremo ſeptem atq; viginti. Prima itaq; portio, quam accipit deus ex ipſo generum, vt ita loquar, fermento ad animam effingendam, eſt vnitas. Secunda binarius, primæ duplus. Tertia verò ternarius, cuius ratio tripla eſt primæ, hoc eſt vnitatis, ſeſquialtera verò ſecũdæ, id eſt binarij. Quarta portio quaternarius, duplus ſecũdę, hoc eſt binarij. Quinta nouenarius, cuius tripla ratio tertiæ, id eſt ternarij. Sexta octonarius, cuius octupla ad primam, id eſt, vnitatem proportio.

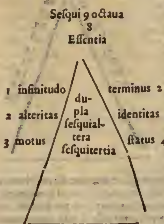

Septima viginti ſeptem, ratio quidem ad nouenariũ tripla, vnitatem verò excedens partibus ſex atq; viginti. In his vtiq; numeris rationes omnes comprehendit harmonicas. Nam ſit ſeſquioctaua inter nouem & octo proportione, progenuit tonum Muſis nouem obtemperantẽ. in ſeſquialtera inter tria & duo Diapente, grattã vocis quintæ Venereant. In ſeſquitertia, inter quatuor atq; tria

tria Diatessaron Mercurialem vocis quartæ naturã, sese consonantijs accommodantem. In dupla, inter duo & vnum, item inter quatuor & duo, rursus inter octo & quatuor. Diapason, id est vniuersam & absolutam octauæ vocis peperit melodiam Apollini dedicatam. In tripla inter tria & vnum, item nouem inter & tria, rursus viginti septem atq; nouem, Diapason Diapẽte, id est octauæ simul & quintę Iouialem composuit symphoniam. In quadrupla inter quatuor & vnũ, & octo atq; duo, symphoniam contexuit Disdiapason, iterũ per sonos quindecim Apollini concinẽtem. Venustatem verò, tum vocis tertiæ, principijs inseruit Diatissaron, tũ vocis sextæ, finibus subnexuit Diapente: vt delicatiori vocis vtriusq; mollitie, hinc quidem secundæ vocis, inde verò septimæ asperitas leniretur. Ita enim tertia vox, & sexta sunt mollitie similes, sicut secũda cadens à prima, item septima degenerans ab octaua, sunt asperitate persimiles. Principio vbi deũ ait accepisse portiones septem, mysterium tetigit, tum in musica, tum etiam in natura. In musica quidem, qm̃ ad septimum vsq; gradum omnis vocum progreditur discrepantia, post quem fit ad eandẽ reuolutio. In natura verò, tum quia multa per septenariũ in naturalibus transigũtur, qua de re cęteri Platonici satis multa dixerũt, tum quia septenarius vnitatem habet, vt copulam geminæ trinitatis, atq; ex his geminis & seipsa rursus explicat trinitatem. Eiusmodi verò est vniuersi similitudo. Quod quidem in tria principio distribuitur. Vnde Plato hic ternarium commendauit. Distribuitur inquam in æterna & temporalia, horumque media Aeterna sub trinitatis proprietate possident in essentia quidem simplicitatem, in virtute verò stabilitatem, in actione reflexionẽ. Temporalia vicissim in trina dimensione compositionem habent essentiæ. Iterum virtutis mobilitatem, actionis deniq; transitum. Inter has verò trinitates ęternorum atq; temporalium, anima medium obtinens, gradum efficit septimum. Efficit quoq; nonum, hic etiam à Platone laudatum. Nonũ inquam, quoniam ipsa tres habet vultus. Nam & ad seipsam, & ad superiora, inferioraq; conuertitur. Iuuat hic antequam reuertar ad septenarium parum per adhuc ternarium vna cùm nouenario cõmendare. Trinitas numerorum prima, principium & medium, finemq; rerum continere videtur, atq; sola inter numeros ratione quadam indiuidua continere. Siquidem singula hæc singulis significat vnitatibus. Præterea siue causas rerum percurrere libeat, triplicem in causis inuenies proprietatem. Sunt enim causæ in seipsis, efficiunt effectus, & factos reducendo perficiunt. Siue ad effectus descendas considerandos, deprehendes similiter trinitatem. Nam & effectus sunt in causis, procedunt ab illis, conuertuntur ad illas. Siue ad animam te contuleris, quæ sublimes causas cũ infimis connectit effectibus, aspicies eam in seipsa manentem & declinãtem ad effectus, & ad causas ascendentem. Atqui hæc anima triplici septenario regit mundum, Primo quidem ocultis quibusdã septem viribus planetarũ in firmamento per causas dominantium. Secundo septem planetarum formis, in globis septem firmamento subiectis. Tertio septem muneribus planetarum, generationem sub Luna regentibus. Quippe cum sub Luna, viuificum quidem lumen Soli, calor autem vrens Marti subijciatur, in terra superficies varia Mercurio, moles autem tota Saturno. At in medijs regnat humor, & aerius quidem obtemperat Ioui, Aqueus verò Lunę, Mixtus deniq; Veneri. Item agentes causæ sequũtur Solem, Materiæ Lunam: Fœcunditas causarum agentium Iouem: Materiarum fœcunditas Venerem: Expeditio ad effectum velox Martem atque Mercurium. Illum quidem propter vehementiam, hunc autẽ ob ipsam dexteritatem multiformemq; virtutem. Cunctorum verò continuatio permanens Saturno potissimum dedicatur. Cæterum hic per tres septenarios ordo progreditur à septenarijs, qui secundum tres animę mundanæ vires distribuuntur. In hac enim intelligẽtia est circulus stabilis. Circulus quidem, quia illuc vnde est, reflectitur. Stabilis, quia subito. Sub intelligentia quasi sub firmamẽto tres sunt vires, scilicet ratio vniuersalis, imaginatio, vegetatio. In ratione sunt tres circuli quodammodo mobiles atq; temporales. Primus ab anima ad causam amandam, atq; vicissim, naturali quodam instinctu clam ita ferente. Secundus à rerum causis ad effectus considerando, atq; conuerso. Tertius à formis Ideisq; magis vniuersalibus ad minus vniuersales decursus vicissimque recursus. In reliquis duabus animæ viribus omnino sunt circuli quatuor similiter temporales, in vtraq; bini. Primus ad causam suam reflexio naturalis. Secundus ab eisdem formis ad easdẽ certa quędam interuallis certis & perpetua reuolutio, per quam & in cœlo configurationum, & sub cęlo transformationum temporalis & certa reuolutio prouenit. Itaq; circuitus generationis necessario cœli circuitũ sequitur, hic verò circuitum animæ. Reuolutio animæ orbem intelligentiæ comitatur. Motus quidem animæ si ab intelligentia penitus deseratur, statim tam in percipiendo q̃ in agendo, solum transibit in rectum. Quod autẽ repetat semetipsam, similesq; per alia gyros glomeret, sortitur ab intellectu quod à superiore, qui & manens in se, & subito conuersus in causam, largitur intelligentiã animæ, per quam quasi porrectam manum sistit animam natura propria vagabundam motumq; eius irrequietum, & ad rectam extra se lineam naturaliter proniorem, retorquet in orbem medium inter motum rectum atque quietem. Hinc anima in semet reditura meat, mentemq; profundam circuit, & simili cõuertit imagine cęlum. Sed de his in Theologia diffusius. Redeamus ad numeros.

Summa numerorum harmonicorum ad compositionem Animæ conducentium. Cap. 33.

VNitas in superiori figura significat ipsam animæ vnitatem, simplicitatemq; sublimem, & propriã diuinæ vnitatis imaginem, & in ipsa manentem. Dualitas processum animæ in proprietatem suam vnitate inferiorem, & quadã iam ratione multiplicem. Trinitas regressum eius ad vnitatem, tum propriam, tum diuinam. Quatrinitas progressionem animæ à se in materiam quatuor elementorũ gradibus digerendam. Septenarius virtutem eius per septem planetarum sphæras elementa recturam. Octonarius vim per octauam sphæram planetas gubernaturam. Nouenarius munus animæ octo sphæras in vnam formam conciliaturum. Viginti septem numeri summa, plenitudinẽ eius omnia in omnibus collecturã. Nam viginti septem summa supradictos numeros continet, atq; ex illis deinceps ordine positis, vt computanti patet, impletur. Neq; ab re pares in figura, & impares numeri describũtur, quo per pares quidẽ natura animæ diuisibilis, per impares autem indiuisibilis cogitetur, & fœminea simul virtus, & mascula. Colliguntur quoq; numeri lineares, & superficiales, & solidi, vt cognoscamus animam penetrare per omnia, & amplificari passim penitusq; implere. Descendit vtrunq; figuræ latus ad solidum vtrinq; numerum. Hinc quidẽ ad octo inter pares, inde verò inter impares ad septem atq; viginti. Vt cogitemus animam vtraq; solida, scilicet tam cõposita quàm simplicia prorsus implere. Interualla verò numerorũ dupla & tripla & reliqua quæ prædiximus, quid proprie in anima sibi velint, & si apud Platonicos adhuc est ignotum, licet tamen in præsentia forsan hunc in modum, vt ita dicam, vaticinari. Describatur itaq; triangulus iterum, in cuius summitate sit essentia. In latere verò vbi numeri impares describantur, designetur infinitudo, & deinceps alteritas atq; motus. At in latere vbi disponebantur pares, sit terminus, deinde identitas per ordinem statusq; sequatur. Hic quidem septem similiter habebimus limites, quorũ anima sub eadẽ ad se inuicẽ ratione forsitan particeps fingi potest, sub qua initio descripti limites numerorum inuicem se respiciunt, vt aĩa eiusmodi proportione tam quinq; rerũ genera, quàm duo generũ elementa, id est terminũ infinitudinemq; participet. Si igitur exẽpligratia comparatio essentiæ ad cuncta simul cõiuncta, sesquioctaua. Forma.n. totius communis vno saltem excedit gradu quasi tono, ꝓprias partiũ qualitates. Sit sub essentia infinitudo, id est, formabilis aptitudo. Comitetur hanc terminus, velut ipsius forma. Sitq; termini ad infinitudinem proportio dupla. Superari.n. oportet ab actu potentiam patiendi. Infinitudinem sequatur alteritas, sed terminum comitetur identitas. Atq; hæc ipsa identitas alteritatem superet sesquialtera ratione. Post hæc sequatur motus alteritatem, status autem identitatem, superetque status motum proportione sesquitertia. Quod Plato significauit, dicens hæc ab illis vix superari. Quod si proportiones hic explicatas cõsideraueris, inuenies insuper triplas & quadruplas, sicut ab initio patuit in figura. Nam motũ quidem ad infinitudinẽ, inuenies esse triplum, Statum verò ad eandẽ quadruplum. Cæterum vt excogitare possimus harmonicam participandi proportionem in anima, non solum secũdum quinq; rerum genera & elementa duo, verumetiam secundum vires proprias, septem gradibus distributas, reddamus iam singulas animæ vires, singulis vel generibus vel elementis Sunt autem hæ vires, vnitas, intelligentia, voluntas, ratio, imaginatio, vis connectendi, vis generandi. Postremas verò has duas vires sæpe sub vna vel naturæ vel vegetationis appellatione complectimur. Conferamus igitur hoc pacto, scilicet animæ vnitatem, essentiæ: Voluntatem infinitudini. Intelligentiã termino: Imaginationẽ alteritati: Rationem identitati: Generandi vim, motui. Connectendi virtutem, statui. Similesq; superiorum inter has vires, proportiones excogitemus. At si æquales in anima proportiones terũ alibi esse diximus, nõ Arithmeticam paritatẽ, sed æqualitatẽ harmonicã intelligi volebamus.

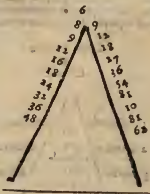
Per

Per interualla sphærarum Plato interualla rationum inter animæ partes aucupatur. *Cap. 34.*

Quemadmodum ex imaginis lineamētis sæpe viuentis formæ lineamēta conijcimus, sic ex hoc imaginario cœlestis animæ vultu, quem in speculari materia mundi conspicimus, veram eius faciem pro viribus coniectamus. Dupla igitur & tripla & cætera interualla in prima numerorum figura descripta. Plato inueniri arbitratus in sphæris, ad animæ partes & vires, vnde in sphæras translata sunt, retulit. Putauit enim quantū spatij à terra vsq; ad lunam extat, duplum à terra ad solem vsq; protendi, quantumq; ab ipsa vsq; ad solem, triplum ab eadem esse ad Venerem. Rursus quantum à terra ad Venerem, quater tantum ab eadem ad Mercurium. Item quantū ad Mercurij stellam ab ipsa terra, nouies tantum à terra ad Martem. Et quantum à terra ad Martem, octies tantum à terra ad Iouem. Quantumq; à terra est vsq; ad Iouem, septies & vicies tantum à terra vsq; ad Saturni circuitū. Hic inter cætera vides grauiores planetas Iouem atq; Saturnum vtrinq; per solidos numeros designari. Et si alibi ex nonnullorum Pythagoricorum opinione, alias interuallorū mensuras recensui, Platonicas tamen probabiliores existimo. Per hæc autem forsan intelligi possunt quæ in decimo de Repu. de sphæris obscurius inuoluuntur. Item per illa quæ de numerorum proportionumq; virtute tractauimus, coniectari possunt quæ in octauo de Rep. de cęlesti circuitu, & numeris, & proportionibus implicantur.

Quomodo repleantur duplorum triplorumq; numerum interualla. *Cap. 35.*

Plato postquam primam excogitauit figurā septem limites continentem, in qua duplæ atq; triplæ rationes comprehenduntur, deinceps alterā effingi iubet figuram, adeo maiores numeros complentem, vt vbi duplæ sesquitertijs sesquialterisq; replentur, hæ quoq; mediæ sesquioctauis sic impleantur, vt sesquitertiarum spatia tonum capiant. Describamus ergo figurā primæ similem, sed sēnariū ponamus in apice, post quem longo spatio subdamus eius duplum, id est duodenarium, idq; spatium occupemus octonario simul & nouenario. Deinde similiter longo spatio viginti quatuor post duodecim describamus, & in hoc ipso spatio sexdecim decemq; & octo ponamus, eodem ordine inter vigintiquatuor & quadraginta octo, velut media triginta duo & triginta sex inferentes. Hactenus duplorum latus absoluimus. Deinceps vero triplorū spatio consumemus, procul à senario secernentes decem & octo senarij triplum, atq; inter eos nouem & duodecim designemus. Similiter inter decem & octo & quinquaginta quatuor eius triplum, viginti septem & triginta sex collocemus, postremo à quinquaginta quatuor ad eius triplum, centum sexaginta duo, per gemina similiter media, scilicet octoginta vnū centumq; & octo progrediamur.

Vt ergo ad primā figuræ huius duplam habitudinem reuertamur, consideremus inter sex & duodecim medietates duas, octo scilicet atq; nouem. Et octonarium quidē inter sex & duodecim ratione harmonica se habere. Nam & excedit senarium, tertia senarij portione, & exceditur à duodenario, proportione similiter duodenarij tertia. Item ad senariū sesquitertius est, sed duodenarius ad ipsum est sesquialter. Præterea differentia inter duodecim atq; octo quaternarius est. Differentia verò inter octo atq; sex, binarius. Sic igitur quatuor ad duo, sicut duodecim ad sex, duplicem continent rationem. In his verò, quæ diximus, artificium versatur harmonicū. Comparemus quoq; nouem & ad sex per sesquialterā, & ad duodecim per sesquitertiam qualitatem, & ad octo per sesquioctauam proprietatē, qua resonet tonus, intelligemus profectò hac ipsa sesquioctaua duos sesquitertios colligari, id est octo ad sex, nouemq; ad duodecim. Neq; deest medietas his numeris arithmetica siquidem nouenarius senarium quidem excedit ternario, & à duodenario pariter ternario superatur. Similiter per rationes easdem in duplis sequentibus procedamus, colligantes duplas quidē per sesquitertias & sesquialteras, has vero sesquioctaua proportione sesquitertias geminas conectentes. Similiter fermè excepto tono per triplas discurrere licet. Quoniam verò sesquitertiæ rationes non solum ex duobus tonis fiunt, verumetiā ex hemitonio, & hoc quidē minore, cui deest ad plenum hemitonium particula quædam, idcirco Plato inquit, in sesquitertijs portiunculam quandā esse relictam. Cæterum quidnā sibi velit in anima figura hæc per ampliores numeros explicata nondum satis videtur à Platonicis explicatum, neq; nos in præsentia explicabimus, nisi forsan dum plura ac saltem duo media inter extremos terminos collocat, subintelligi velit genera rerum elementaq; in anima, quæ opposito se inuicem modo respiciunt, qualitates duas inter se inuicem reddere. Velut si vbi terminus tangit infinitudinem, indefinitā reportet termini qualitatem, atq; vicissim vbi infinitudo tangit terminum, determinatā infinitudinis subeat passionē, præterea & in termino sit infinitudo quodammodo terminalis, & vicissim in ipsa infinitudine terminus indefinite progrediens. Accedit ad hæc quod & inter ipsas animæ vires talia quædā cogitari media possunt, & anima ad suijpsius exemplar in mundo inter ea quæ longe distant, duo saltē media inserere consueuit. Tonus aūt plenum significat motū pulsumq; animæ tam in seipsa quàm in cœlo. At hemitoniū remissiorem in elementis, & vsqueadeò à primo deficientē, vt perfectionis eius dimidia minorem suscipiat portionē. Totus deniq; superior de harmonia tractatus triplicem cōcordiam significare videtur, s. inter animā atq; corpus, & inter aiæ partes inuicē, atq; inter partes corporis inuicem.

Diuisio animæ, motus & tempus. *Cap. 36.*

Quod verò ait ipsam generum commixtionem in consummatione animæ fuisse cōsumptam, intellige animā à deo processisse perfectam, vt suā ferme ideam impleuerit. Diuisio præterea in longum, ostendit proprium animæ motum naturaliter esse rectum, scilicet in sensum, & vegetandi siue mouendi naturam. item ob id secat in duo, vt ostēdat tum in anima duplicem esse rectum motum, scilicet ad sentiendum atq; mouendum, tum ab anima in corpore similiter esse geminū, scilicet vniformem atq; multiformem. Interfecat verò lineas duas ad animā figurandam, deinde eas reflectit in gyrum, indicans naturam animæ ex se ad rectum motū procliuiorem, ab ipso deo per intelligentiæ munus circulari motui prorsus accommodari, geminis inquā circulis, firmamento scilicet non erranti, ac post firmamentū orbibus peruagantium planetarum. Firmamenti quidem circuitus ipsam identitatis intelligentiæq; naturam proprie refert. Anfractus autem multiplices planetarum, proprie naturam alteritatis inferiorumq; animæ partium reprę̄sentant. Sed ex ipso interiori animi motu simul & tempore, tempus in mundo vna cùm motu consequatur. Tangit inter hęc pauca quędam atq; cōmunia, quę ad Astronomiam pertinēt, sed hæc facile quiuis vel mediocriter eruditus intelligit, & de his itimis multa Platonici quidam, tum Gręci, tum Latini pertractant. Surgit mox quęstio de ideis ac de generibus animaliū mundanoiū, de quibus in theologia latissime pertractauimus. Pręterea quod de ipsa deorum quorundā dęmonumq; genealogia recenser, quidnam habeat verisimilis, in Theologia sitr & alibi declaratur.

Quæ à deo proxime, & quę per media fiant. *Cap. 37.*

Hactenus patere cuiq; potest, ab intellectu diuino mūdi opifice animos deosq; mundanos & dęmones, & omnes mundi sphæras, speciesq; ipsas rerum absq; medijs causis processisse. Quæ autem de materia prima sit inter Platonicos ambiguitas, narrauimus ab initio. Mandat ergo posthac architectus mundi filijs suis, id est, animabus sphærarū stellarumq; & dæmonum, vel etiam inferioribus angelis, vt ad imitationem sui, mixtionem sub luna rerū aggrediantur, hominiq; subijciant omnia, rationalemq; eius animā ab ipso acceptam, corpori caduco concilient per vitam quandam irrationalem, partim ab ipsis, partim ab anima hominis dependētem. Notabis autem in ipsis dei verbis quicquid proxime fit à Deo, sempiternum esse, & quicquid vlla ratione componitur, quatenus compositum est, esse etiam dissolubile. Sed quatenus per diuinam voluntatem composita quędam ita conflantur, vt in eis vnitas superet multitudinem, indissoluta seruari. Notabis insuper, vbi ait deum in suo habitu permanere dum mandat, ministros autem sequi, nihil mutabilitatis in Deo esse, dum mobilia regit & mouet, in ministris autem eius prouidentiam esse mutationi cuidam propinquiorem. Deniq; in his omnibus Mosaicum illud, Ego sum qui sum, cognosces mirifice confirmatum.

De homine quoad pertinet ad animam atque corpus. *Cap. 38.*

Rationalem hominis animam ait à deo ex eisdem rerū generibus eodem in cratere cōmixtis, atq; mundi animā fuisse cōflatam. Crater significat ipsam vitę rationalis ideam. Sed adiungit ex reliquijs superioris cōmixtionis fuisse confectam, significās particulares vitas vniuersali vita inferiores esse Tum verò deus animas, id est singulos ordines animarū, singulis stellis accommodat. Adhibet & vehicula. i. ęthereа corpora. Docet & fatales leges, dum animabus infundit formulas idearum, per quas animę in se quandoq; conuersę, rōnes rerū agnoscere possint. Quod autē de animę descensu fatali atq; circuitu inquit, alibi est expositum. Post hęc ministri dei fabricā humani corporis prosequuntur, occultis

occultis eā vinculis cōnectentes. Per uincula hæc occulta intellige complexionem hominis esse adeò tēperatam cœloq; persimilē, vt vix in ea elemētalium qualitatum excessus appareat. Subdit dein de circuitus animę in mole corporis impediri. Hic tu ante alia memento animam nostram simili ratione atq; mundi animam cōtextam fuisse similesq; circuitus possidere. Circuitum ergo intelligē tiæ impedriri ait, rationis verò circuitū distrahi, duabus præcipuè rationibus: tum quia prius quàm adultum sit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur: tum quia quæ extrinsecus sensus mouent, in teneriori ætate offendunt vehementius, & propter nouitatem rerum animam circa corporea reddunt admirabundā. His ergo de causis, diu & intelligentia à diuino vacat officio, & rationalis ipse discursus circa inferiora distractus, quasi demens, turbatur & fallitur. Sic igitur totus animus peruersam figuram subit, vitamq; ducit laboriosam, dum ratio cedit sensibus, perinde ac si quis caput pro pedibus humi figat, pedes vero pro capite tollat in altum. Iam verò quæ de membrorū corporis dispositione adducit in mediū, satis à medicis pertractantur. In quibus id potissimum obseruabis, caput dici non principale solū, sed etiam totū in corpore. reliqua. n. solum vt capiti seruiant, adiuncta fuisse. Ex quo colliges hoiem cō templationis gratia esse natum. Sequitur de sensuum instrumentis. Quæ verò in his de visu dicuntur, à Chalcidio satis, & quæ de somnijs, alibi satis exponuntur à nobis. Considerabis mox firmā de causis Platonis nostri sententiā res qualitatesq; corporeas quę non ex se, imò ab incorporea quadam causa mouentur, & diriguntur ad finē, non esse reuera causas appellandas, sed latentis prouidentiæ instrumenta. Causam verò præcipuā esse voluntatē prouidentiæ, ad exemplar sui sic omnia disponentis, vt optimè se habere iudicat, & decernit. Itaq; finalē causam præscriptam in prouidentia, summā Plato asserit causarum. Tum confirmat iterum hoiem esse natum ad cœlestia cōtemplanda, imò verò ad ipsum cœli motorem pro viribus imitandum. Et quemadmodum dixerat visum, sic & auditum contemplationis & disciplinæ gratia nobis esse tributum: item vt per sensibilem harmoniam animi quoque motus harmonicè componamus. Cæteros autē prœter visum auditumq; sensus quasi minus conducant ad speculandum, nihili pendit.

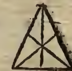
Quomodo mundus ex mente & necessitate compositus sit. Cap. 39.

Postquam tractauit de formali mūdi ordine, quē ideo vocat intellectū quoniā est intelligentię diuinæ simulacrum, tractat iam de materia mundi: quā ideo necessitatē nominat quia non propter seipsam, sed tanquā formis vltimis necessaria, est introducta. Itē quia mundus ob eius admixtionē deforme nōnihil necessario patitur. Hinc illud, Mundus est ex intellectu & necessitate cōpositus, id est, ex ipso formarū ordine atq; materia. Possumus quinetiā sub necessitatis nomine intelligere non materiā solū, sed animā quoq; eius in primo processionis suæ signo vel ut in formem materiæ instar consideratam. Vtraq; enim, tam anima, quàm materia, in primo originis suæ signo informis quidem est, sed facilè est formabilis per intelligentiæ munus. vnde & ipsi animæ rationes seminaq; formarum naturalium infunduntur, & materiæ qualitates atque formæ. Quod autem ait, ante mundi dispositionem elemēta quodammodo extitisse, intellige quasdā elementorum vires tum formatrices in anima, tū formabiles in materia. Item quod inquit, materiam ante mundum absque ordine fuisse iactatam, expone potentiam animæ motricem etiā ante intelligentiæ munera potuisse materiā agitare, sed procul ab ordine. Prætereà vbi ait mundum à Deo exornatum fuisse persuasa prius Necessitate, sic accipe, vt prima illa materię animæq; natura quā uis cogitetur informis, tamē præparationē à Deo ad formas adeò formabilem susceperit ab initio, vt non potuerit esse paratior. Obseruanda inter hæc est illa distinctio, qua dicitur vniuersum, in exordio libri in duo fuisse diuisum, id est, exemplar atq; simulacrū nunc vero distinguendum esse in tria, id est, exemplar, & simulacrum, & materiā. Hic primo quidem videri potest re ipsa idē esse, ipsum exemplar mundi & efficientem eius causam & finalē. Deinde totum mundi ordinem non tam substantiale quiddā esse, quàm inuisibilis mundi simulacrum. Prætereà quòd materiam & suprà secreuit à mente, & hic à mentis secernit simulacro, coniectare possumus materiam non tam per ideam propriam quàm per ideam formæ à Deo procedere, neq; antecedēti proposito, sed quodāmodo consequenti, ab intelligentia, vt ita dixerim, adinuentam. Tum verò & materam esse, & quid sit, & quo pacto se habeat, ex perpetua transmutatione formarum diligenter ostendit, ex qua etiam materiales formas esse quodammodo falsas argumentatur. Deinde per, eas ad veras idealesq; formas ascendit, quæ omnia in Theologia planius declarantur. Adduxit in medium multa materiæ nomina, scilicet speciem inuisibilem, Sinum informem omniumque capacem formarum. Naturam, Potentiam, Matrem mundi, Nutricem formarum. Subiectum, Receptaculum, Locum. Sed ex hoc loci nomine ridere licet Peripateticum adeo ineptum, siue maleuolum potius, vt dementiæ Platonē insimulet, quasi materiam voluerit locum esse propriè mathematicum. Quod quidē per cætera materiæ nomina euidentissimē confutatur. Deniq; ex eo quod materia propriā sibi vendicat informitatē, argumentare vnitatem sibi pariter vendicare. Si enim informis, ergo & indistincta. Si ita, ergo & vnum. At ex eadem informitate non sibi vendicat esse, sed per ipsam potius cadit ab esse. Cum igitur vnum, atq; ens, non æquè materiæ congruant, eadem inter se esse nō possunt. Est autem vnum superius ente, quoniam latius sese fundit, præsertim cum priuationi insuper cui non conuenit ens, tamen conueniat vnum. Ex hoc rursus argumentamur materiam à summo tantum principio rerum posse produci.

Quomodo physica constent ex mathematicis ac de elementis & mixtis. Cap. 40

Deinceps Physica per mathematica probaturus, in primis mathematicorū doctrinā laudat tanquā oīs eruditionis ingenuæ viā. Longū Laurenti foret in pręsentia recensere quot nostri temporibus mathematicam ingressi viā, ad finē prouenerint exoptatum. Petrū Leonem Spoletinum nouimus mathematicorū maximè beneficio, nō Aristotelicos, tātum verumetiā Platonicos iam sensus penetrauisse. Florentiæ verò Baptistam Leonē Albertū ab eisdem disciplinis exorsum, opus in architectura pulcherrimū edidisse. Quid dicā de Francisco Berlingherio nostro Nicolai filio? nōne hic mathematicorū beneficio fretus de Cosmographia versibus scripsit egregiè? Neminem verò turbet, quod Plato Pythagoreorum more ex mathematicis physica cōponere videatur. Nō. n. intelligi vult naturalia corpora ex figuris & numeris tanquā ex elementis & partibus, sed tanquā ex terminis, quadā resolutione componi, quod videlicet naturalia in illa quasi priora, ac veluti terminos resoluantur. Nōne termini coporū dimensiones sunt atq; figuræ? Numeri et termini figurarū? Præterea species naturales subiecto non solū cōi, sed proprio indigent. Figuris aūt satisfacit cōe subiectum, At numeri, neq; proprio, neq; cōi, neq; vllo prorsus corporeo indigent fundamento. Ex quo patet figuras quidē naturalibus speciebus, numeros autē figuris esse priores. Triplicē ergo in rebus ordinē Phytagoras Platoq; cogitabant, specierū, figurarū, & numerorum. Triplicem sic inter ideas, adeo vt & in rebus & in id eis, species in figuras, figuræ resoluātur in numeros, atq; certę species figuris certis, certę figurę certis numeris quodā modo congruāt, rerum ordine omnino sic exigente. Quamobrem vbi aiunt speciē ignis ex pyramidali figura, & pyramidem solidā ex triangulis quatuor, & hos ex quoternario ternario ue constituit, significare volunt proprietatē quandam in his cūctis communiter esse persimilē, & comparanda hęc inter se potius quàm componenda. Hac vtiq; ratione figuram igni pyramidalem tribuit, Aeri figurā facies habentem octo, quam nominat. Octaedram. Aquę facies habentē viginti, quam Icosaedrā vocat. Terrę facies sex habentem, nomine Cubum atq; Talum. Vniuerso deni que duodecim facies possidentem. Et pyramidalem quidem figurā ideo conuenire vult igni, quia tenuis & ad incisionem prę cęteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta, ideoq; omnium leuissima figurarum. Figuram verò cubicam terrę, quia solidissima atque stabilissima sit. Figuras alias medijs elementis, quoniam ad motum atq; statum inter ignem & terram modio modo se habēt. Dodecaedrā, quę duodecim facies habet, congruere putat mundo ppter sphęras duodecim, ac signa duodecim in Zodiaco. Resoluit aūt solida in plana plana verò in triāgulos, pręcipuè in eos qui recti anguli nominantur. Quorum vnus Scalenus sit idest scalaris, latera omnia inęqualia possidens. Alteri Isosceles, id est ęquicrurus, duo habens ęqualia latera. Nam triangulum ęquilaterem, in quo neq; rectus angulus, neque linea in perpēdiculū recta sit, minus componendis planis aptū existimat. Constituit ex Scalenis pyramidalē & octaedram, Icosaedramq; molē, cū pyramis ex triāgulis quatuor ęquilateribus cōstituatur, quorū quilibet in sex triangulos Scalenos diniditur. Octaedra figura ex octo similibus, quorū quisq; in sex triāgulos Scalenos similiter distribuitur. Icosaedra figura ex viginti similibus, quorū quilibet simpliciter in sex Scalenos euadit. Isosceles aūt tringulus figurę cubicę dicitur elementum. Quatuor. n. Isosceles triāguli cōcurrentes quadrāgulū cōplent. Ex hmōi verò quadrāgulis sex Cubus efficitur. Deniq; Dodecaedram figurā mūdo, vt dicebam, accōmodauit, quoniā siderū formę duodecim suspiciuntur in zodiaco, quorum quęlibet in partes triginta secatur. Similiter in figura dodecaedra intueri licet pentagonos duodecim, figulatim in triangulos ęquilateres quinq; diuisos, ita vt vnusquisq; rursum ex triangulis sex Scalenis conficiatur, & in oī mole dodecaedra trecen-

 ti sexaginta

ti sexaginta reperiantur trianguli, quot etiã in Zodiaco portiones existunt. Tractat verò deinceps de motibus passionibusq; elementorũ. Itẽ quo pacto distinguantur in partes, & inuicẽ misceantur, & quos effectus mixtione conficiant. Præterea qualis sit tum elementorum, tum mixtorum inuicem commutatio. Inter hæc de mixtis imperfectis agitur, & de perfectis, de liquoribus, & lapidibus, & metallis. Sed hæc fermè omnia Pytagorico more sub obscuris metaphoris inuoluuntur: apertioribus autem verbis Platonem auditoribus suis tradidisse putamus, & Aristotelem præ cæteris manifestius eadẽ literis cõmendasse. Horum itaq; omnium à libris Aristotelis de generatione atq; Meteoris interpretatio requiratur. Tractat insuper de passionibus quæ ab elementis animalium sensibus inferuntur. De passionibus inquam, & occultis, & manifestis. De voluptatis dolorisq; speciebus. Quæ in Philebo, & nostro de Voluptate libro perspicuè declarantur. Agit præterea de sensibus ipsis, eorumq; obiectis. Distinguit sapores, odores & voces atq; colores.

Iterum de homine quantum ad animam spectat & corpus. Cap. 41.

Consideratione dignũ est, quantũ nos admoneat Plato noster dandã esse operam, vt nos ipsos pro viribus cognoscamus, meminerimusq; oĩa infrà lunam fuisse nobis à deo subiecta, nequando ipsi contra dignitatẽ nostrã inferioribus nos vicissim subijciamus. In ipso.n. totius disputatiõis exordio decretũ est de vniuerso tractari vsq; ad ipsam hoĩs geniturã. Rursus in medio disputationis cursu dijs à patre præcipitur exornare hominẽ, dominũ aĩalium, quẽ ad imaginem & similitudinem suã esse uelit atq; præesse. Deinde paucis interiectis reditur ad hoiem. Demum prope finem resumitur, quod primo fuerat institutũ, videlicet de vniuerso vsq; ad genituram hoĩs fuisse tractandũ. Atq; in cũctis Mosaico more probatur hoiem in diuino hoc opificio, & inprimis propoqi, & postremũ fieri quasi finem. Ergo nunc & omittens alia repetir diuinũ in homine generando mandatũ, & in hoc absoluendo diuinorũ obsequiũ ministrorum, neq; id quidem iniuria. Prædixerat.n. solum in terris hoiem iustitiam & superos esse culturum, vt maximè rationi sit consentaneum, deos geniturã hominis diligẽter excoluisse. Sed his omissis, quæ sequuntur expediamus. Iterum de aĩa irrationali tractatur nõ à deo proximè, sed per sequentes mobilesq; causas constituta, quæ rationali subiecta sit, cœlitus à deo demissæ. Irrationalem verò aĩam Platonici nõ tam substantiale aliquid, quàm accidentale quiddã esse putant, quasi rationalium vestigium animarum, in quo sensus quidem sint, sed per diuersa corporis instrumenta diuisi atq; patibiles. Sensum aũt in ipsa animæ rationalis substantia ponunt cõem, simplicem, impatibilem, qui non propriè accipiat illatas à corporibus passiones, quẽadmodum sensus alter, sed alterius sensus percipiat, siue potius iudicet passiones. Proinde rationalis aĩæ substantiã indiuisam, & in se consistentẽ esse probant, neq; capiti velut sustentaculo, cõmendatam, sed quasi vel instrumento ipsius accommodatam, vel cuidã in suo genere simili comparatam. Irrationalem verò in membris quodammodo residere, & partem quidẽ eius audaciæ & iracundiæ compotẽ cordi, partem verò cõcupiscentiæ deditam, iecori cõmendatam. Verum de hoc ipso iecore miram Pythagoricorũ notabis opinionem, videlicet id membrũ ex certa soliditate & clara pariter lenitate sic esse contemperatũ, vt speculi modo imagines rerũ accipiat facile admodũ atq; reddat. Profectò quemadmodũ imaginatio vehemens grauidæ mulieris in fœtu tenerrimo sæpe exprimit rei desideratæ notas, ita vehemẽs siue mẽtis notio, siue sensus imaginatio naturã iecoris specularẽ facilimè format. in hoc ipso speculo dæmones superiq; futurorũ effigunt imagines, quoties pacato prorsus aĩo aliunde illic imagines non pinguntur. Itaq; futurorũ notæ speculo hinc infusæ in mentem protinus imaginationemq; resultant, sed illic sæpe imaginibus alijs adeo confunduntur, vt futura portendere nequeant. Quando videlicet vel mens prudentiæ officijs occupata circa gubernãda distrahitur, vel imaginatio similibus negotijs occupatur. Vbi verò orationis imaginationisq; vacat prudens & continuata & laboriosa discursio, sæpe imagines futurorũ à superis in speculũ nostrum prosiliẽtes, inde in indiciũ manifestè resiliunt. Verũ quidnam portẽdant discernere illius est officiũ, qui ab antecedẽtibus in consequentia prudenter sagaciterq; discurrere consueuit. At verò discursio talis impedit vaticiniũ, vt meritò alij sint qui præuident, ali qui præuisa interpretantur & explicant. Post hæc prosequitur materiã latissimè à medicis explicatam de humoribus cõplexionibusq; & mirabili humani corporis artificio. Atqui elegantiam Platonis in hoĩs corpore describendo adeo admiratus est Bartholomeus Fontius noster rhetor egregius vt præclara oratione probauerit, neq; Lectantium, neq; Corneliũ Celsum, neq; Ciceronẽ ipsum in re describenda ad miram Platonis eloquentiã accedere potuisse. Inter hæc præceptũ religiosum considerabimus, non esse de diuinis vlterius affirmandũ quàm diuinũ confirmet oraculũ. Item prouidentiam in homine cõponendo nullam oĩno aliã habuisse rationem, nisi vt contemplationi foret aptissimus. Rursus res naturales in effectibus producendis non esse proprie causas, sed diuinæ prouidentiæ instrumenta. Principalem nanq; causam singulorũ in ea intelligentia sitam esse, quæ bonĩ rationẽ habens, singula futuræ cõmoditatis gratia fabricat. Definit deinceps quid sanitas corporis sit, quid morbus. Distinguit quoq; morborũ, tum aliorum, tum febium species, singulorumq; rationis assignat. Quales esse potissimum rationes quas apud Galenũ Platonicum legi, iandiu existimaui, ac nuper à Georgio Cyprio insigni medico sum in sententia cõfirmatus. Hic.n. his diebus cum ad me curandæ matris meæ gratia frequẽter accederet, meq; reperiret hæc ipsa legentem, miro quodã ordine Galeni mentẽ cu Platonica mente coniunxit. Post hæc aũt perfectam hoĩs valetudinẽ definit cõem corporis animiq; concordiam. Quam tunc demum possideri putat, quando tã corpus quàm aĩa in seipsis disponuntur benè, deinde simul optimè componuntur. Optimè inquã, id est, æquali quadam mensura, vt neq; robur animi nimis excedat modum corporis, neq; robur corporis superet animi modũ. Sed antequam perfectã hanc definiat sanitatem, animi morbũ distinguit in duos, scilicet ignorantiã & insaniam. Insaniã verò duplicem esse ait. Vnam quidem occultam, quæ in continua pronaq; ad insaniã affectione consistit, puta habitum quendam ad perturbationem aliquam propẽsissimũ. Alteram verò manifestam, scilicet quã vel aliqua perturbatio supra modũ adaucta detegit, vt in gradu summo cupiditatis & voluptatis, timorisq;, & doloris, & iræ, vel vapores humorum inclusi membris inducunt, vt atra bilis ex sanguinis, vel bilis, vel salsæ pituitæ adustione proueniens. Interea vbi ait, neminem sponte esse malum, sed propter naturã consuetudinemq; deprauatam, intellige naturalem procliuitatẽ non mediocriter per oppositam consuetudinem cohiberi ab initio potuisse, sed procliuitatẽ illam diuturna consuetudine confirmatã extirpari quidem oĩno non posse, exacta nihilominus doctrina exhortationibusq; amputari. Docet post hæc colere corpus simul & animũ, perpetuo quodã exercitationis motu. Exercitationis inquã moderatæ, motu inquã proprio, & ad bonũ proprium rite directo, quo vtcunq; exercitatum atq; nutritũ tantum virium consequatur, vt alteri non succumbat. Optat quidem Plato corpus aĩo cedere, sed non ita succumbere, vt motus animi sustinere nõ possit. Optat corpus validũ atq; firmum, sed sub animo longè ualidiore Mox quantum exercitationem laudet, attende, quantum temerariũ pharmacorum vituperet vsum. Proinde quemadmodum tã corpus quàm animã proprijs exercere & cõfirmare motibus iusserat, sic tres animæ vires. i. rationalem, animosam, cupidam, suis quamlibet motibus præcipit conseruare, Veruntamen rationalẽ alimentis frequẽtioribus enutrire, ne cæteris succumbere compellatur. Ait intellectũ homini pro dæmone datum. s. intimo. Alterum.n. dæmonem habet externũ. Item rectum corporis habitum quasi cœlesti tributũ. Rursum eũ qui vires irrationales supra modũ nutrit, mortalem euadere, quasi doceat quõ accipiendũ sit, vbi ait hominem fieri brutũ, id est bruto persimilem. Addit eũ qui præcipuè alit mentem, sic immortalẽ fieri, vt immortalitatis nulla pars desit. Imperfecta.n. immortalitas est, quæ motũ agit perpetuũ; perfecta verò, quæ manet. qualis vtiq; est in eo qui sola iam intelligentia viuit, euaditq; ex hoĩe dæmon. Ex quo intelligitur etiam, quando ait hominem effici brutũ, id non propriè, sed quadam similitudine dici. Præterea ex eo quod subdit, fœminas ortas ex masculis, si placet, obscure nobis referat Mosaicũ illud, Euam ex viro fuisse productam. At verò gradus brutorum oẽs paulatim ex grauiori rationalis animę lapsu multiplicari, intellige animã nostrã ob quandam liberi motus infinitatẽ posse & intra se in brutorũ oĩum affectus habitusq; proruere, & extra se supplicij loco inter similia bruta, vel brutorũ loca diuino quodam transferri iudicio. Item oẽs inferiorũ viuentiũ dotes in hoĩs aĩa tanquam perfectissima contineri, atq; brutorum aĩas in ipso rerum generationisq; ordine ad nostram referri, quasi finẽ. Si hunc in modum progressionem animę rationalis in alias, atq; vicissim in hanc aliarũ regressionem acceperis, forsan à Platonico sensu non aberrabis. Ipse.n. hic sub persona Pytagorica loquens, fabulã opportune confingit Pythagoricarum similẽ fabulatum. Atq; ne hæc quasi sub historica veritate forsan admitteremus, non aliter quàm poetę soleant aĩalium trasformationes adducit. Atqui Timęus Locrus in libro de Mundo fabulosa hęc esse fatetur. Hęc igitur sic accipito, Timæiq; librum eo fine concludito, qui doceat nos, Deum antè aĩa colere, qui bona oĩa sola benignitate prouidentię procreauit. Decreueram magnanime Laurenti breuiora hic quemadmodũ argumentum decere videbatur, afferre, multaq; amplioribus cõmentarijs, quę in Timęũ iam designauimus, reseruare, Sed Philippus Valor Platonicorum studiosissimus, penes quem vniuersũ Platonico operi in agro Maiano extremam manum imposui, plura me hic coegit effundere, Philippus Valor Valoriq; virtutis generosissimus hæres. Cui ego plurimum debere me fateor, tum quia Platonica egregiaq; omnia magnopere colit, tum quia singulari amore erga te tuosq; omnes afficitur.

Timæus

TIMÆVS, PLATONIS.

Socrates, Timæus, Critias, Hermocrates.

VNVS, duo, tres. Quartus autem, ô amice Timæe, eorum qui à me heri conuiuio accepti, vicissim me accipiunt nunc, vbi nam est? TIM. Aduersa aliqua valetudine laborat, ô Socrates. Non enim sponte ab hoc cętu & disputatione abstinuisset. SOC. Ergo tuum, ô Timæe & horum erit officiũ, quarti illius absentis partes implere. TIM. Ita prorsus. Sanè nihil quoad fieri poterit, prætermittemus. Nam cum laute abs te heri accepti fuerimus, haud æquum sit, si non pari alacritate qui hic sumus vicissim accipiamus. SOC. Non recordamini quæ vobis & quàm multa tractanda proposui? TIM. Partim quidẽ recordamur, partim verò tu si exciderint, suggeres. Imò verò nisi molestũ sit breuiter illa ab exordio repete, quo magis ea nobis cõstent. SOC. Faciã equidẽ. Summa disputationis hesternæ erat, Resp. qualis mihi, & ex qualibus viris optima posse fieri videretur. TIM. Nobis certè oĩbus valde probata sunt, ô Socrates, quæ dixisti. SOC. Principio agricolas cæterosq; artifices à militibus separauimus. TIM. Certè. SOC. Cũ verò cuiq; qđ pro naturę instinctu pręcipuè suũ est & singula tantũ singulis artibus officia tribueremus, illis quoque quos præ cæteris bella gerere oporteret, id vnũ duntaxat, protegẽdæ. s. ciuitatis munus iniunximus, & aduersus externos hostes, & aduersus ciues reip. euersores: ita vt erga subiectos tanquã natura amicos mites sint, contra hostes verò pręlio ferocissimi. TIM. Ita prorsus. SOC. Duplicẽ sanè naturam in custodũ animis esse debere diximus, & iracundam, & philosophico ingenio præcipuè accommodatam, vt rectè in suos mãsueti sint, in alienos autem feroces. TIM. Proculdubio. SOC. Quid aũt de educatione dicemus? Non ne gymnicis exercitationibus, & musica, cęterisq; decẽtibus disciplinis, eos à nobis institutos fuisse? TIM. Valde qđẽ. SOC. Ita educatos hoĩes neq; aurũ, neq; argentũ, neq; aliud quicquã propriũ, aut habere, aut putare statuimus, sed tanquã adiutores publicosq; ministros sola mercede cõtentos esse, tanta ab his quos tuentur exibita, quanta moderate viuẽtibus sufficere videatur. Stipendio præterea publico in cõe vti voluimus & ad cõmunẽ inter se victũ impendere, vt cæteris posthabitis oĩbus solius virtutis & custodiæ curam habeant. TIM. Hæc quoq; ita abs te dicta fuerũt. SOC. Naturã pręterea mulierũ nõ aliter q̃ virorũ effingi præcepimus, studiaq; oĩa tam belli q̃ pacis mulieribus cũ viris esse cõia. TIM. Id quoq; dictũ. SOC. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Fortè verò ob rei ipsius nouitatẽ firmiter tenuistis. Cõmunes quippe nuptias liberosq; statuimus, vt nemo natos suos discernat, sed oẽs ab oĩbus cõsanguinei existimentur, dũ ęquales fermè natu fratres sororesq; vicissim se iudicant, maioribus verò patrũ vel auorũ reuerentiã exibent, erga minores autem tanquã filios & nepotes afficiũtur. TIM. Hæc quoq; memoratu facilia sunt. SOC. Vt aũt q̃ optimi ab ipso initio ꝓ viribus gignerẽtur, magistratus vtriusq; sexus nuptijs præposuimus, qui clã sortibus quibusdã operã darent, vt praui prauis, boni cõtra bonis mulieribus miscerẽtur, neque vlla ob hoc discordia orireť, cũ in congressu minus prospero, quisq; fortunã potius sit, quàm consiliũ principũ culpaturus. TIM. Recordamur. SOC. Præterea sanximus bonorũ fœtus in patria alẽdos esse, aliorũ verò alios aliò clã mittendos. Adultos demũ vtrosq; diligenter cõsiderandos: vt si qui inter relegatos bonæ indolis sint, in patriã reuocentur: si qui verò inter domesticos cõtra videãtur affecti, similiter relegentur. TIM. Ita statutũ est. SOC. Nũ satis iam hesternã disputationẽ quantũ cõpendio licet, narrauimus? an aliquid ẽt à me prætermissum, ô amice Timæe, recenseri desideras? TIM. Nihil sanè. hæc .n. fermè sunt quæ tractabas. SOC. Audite deinceps quo pacto erga hanc quam descripsimus remp. sim affectus. Cõparatione planè vobis aperiã. Quemadmodũ si quis aĩalia eximiæ pulchritudinis intuitus seu picta, seu viua quidẽ sed torpentia, motus gestusq; viuentium certamẽ aliquod eorũ spectare desideret: sic ego nunc libenter aliquẽ narrantẽ audirem quo pacto suprà descripta ciuitas cũ finitimis ciuitatibus decertaret, quid ue tanta eius educatione disciplinaq; dignũ, vel bello vel pace, tam dicẽdo quàm agendo erga ciuitates singulas demonstraret, equidẽ, ô Critia, & Ermocrates, mihi conscius sum nõ posse me meã vrbem virosq; pro dignitate laudare. Me quidẽ non posse nihil mirũ, sed de veteribus quoq; & huius seculi poetis idẽ existimo: non quo poeticũ genus contemnã, sed ꝙ euidens vnicuiq; sit, imitationis studiosos ea facilè & optimè imitari, in quibus fuerint educati: aliena verò longeq; ab eorũ educatione remota, operibus quidẽ difficilè, verbis ẽt difficilius posse prout cõuenit æmulari. Sophistas vtiq; & dicendi & aliarum fermè præclarissimarum artium peritos esse arbitror: sed quia multas quotidie ciuitates pererrant, nec proprias sedes vllas habent, vereor ne coniectura quidẽ assequi nequeãt, quàm multa & qualia viri philosophi atque ciuiles, tam bello quàm pace erga singulos verbis & operibus agant. Sola igitur vestra professio superest, tum natura, tũ disciplina philosophię & rerũ gerendarum studio pollens. Timęus quidẽ hic ex Locris, quæ vrbs in Italia iustissimè gubernatur, nobilitate & opibus præstantissimus, summis magistratibus & honoribus functus est, & ad summa totius philosophiæ festigia, vt opinor, ascẽdit. Critiã quoq; scimus hæc vtraq; consecutũ. Hermocratis ẽt naturã educationemq; his oĩbus quę diximus tractandis esse accõmodatã, cũ multis testimonijs moneamur, dubitare non licet. Quapropter rogantibus vobis heri de republica disputari, libentissimè parui, cũ cogitarem, quod deinde instituto operi superforet, à nomine cõmodius quàm à vobis, modo velitis, posse tractari. Cum .n. ciuitatẽ ad bellũ idoneã constitueritis, soli oĩum vos quæ eam decent, vicissim oĩa tribuetis. Cum verò in superioribus, quę mihi iniuncta fuerant perfecissem, quæ modo retuli vobis tractanda cõmisi: vos aũt cõi cõsensu imperatũ munus mutuo mihi parandi nunc sermonũ cõuiuij recepistis. Ego igiť adsum ad promissas epulas paratissimus. HER. Nos quoq; oẽs, ô Socrates, vt pollicitus est modo Timęus, qđ iubes pro viribus exequemur, pręsertim cũ nulla excusandi sit ratio, quo minus id facere debeamus. Nã præterito die cum disputatione peracta mox ad hospitiũ quo apud Critiã suscepti sumus, rediremus, & inter eundum primo, & domi rursus de his rebus verba fecimus. Hic igitur nobis veterẽ narrauit historiã, quã velim, ô Critia, Socrati modò recenseas, vt cũ audiuerit, iudicet nũquid ad eã rẽ quã nos exequi iussit, conducere videatur. CRI. Faciundũ est, si ita Timęo quoq; videtur, tertio disputationis huius participi. TIM. Videtur sanè. CRI. Audi Socrates miram quidẽ, sed plenam veritatis historiam, quã Solo septem sapientũ sapientissimus recensebat. Erat .n. domesticus admodũ amicusq; Dropidis proaui nostri, quod in carminibus suis ipsemet sæpe testatur. Auo autẽ nostro Critiæ, vt ipse nobis senex postea referebat, quandoque narrauit res gestas huius vrbis memorabiles, diuturnitate temporis hominumq; interitu obliteratas.

Vnũ verò præ cęteris facinus insigne recensuit, quod vobis nunc narrandũ censeo, vt & tibi morem geramus, & deã cui hodierna pompa dicata est, hac narratione quasi quodam hymnorum cantu, vt par est, honoremus. SOC. Rectè loqueris. sed quid istud tandem est, quod Critias, non quasi verbis descriptum, sed quasi ab hac ciuitate quondam gestũ ex Solonis narratione vobis aperuit?

fuit? CRI. Referã priscã mihi puero traditã ab auo historiã. Cum ageret Critias annos, vt ipse dicebat, circiter nonaginta, ego vero decẽ, celebrareturq; solẽnis ille dies, in quo ad canendũ carmina pueri conuocari solent, cõgregati sumus & nos vnà cũ proximis notisq; pueris, nobisque à parentibus carminũ canendorũ certamen est iniũctũ. Vbi multorũ poetarum carmina non pauca memoriter pronunciata sunt, & Solonis versus à plurimis puerorũ vtpotè nouitatẽ poematis admirantibus decantati, tũ contribulis quidã, seu ꝙ ita iudicaret, siue quòd Critię blandiri vellet, videri sibi inquit, cùm in cæteris sapientissimum fuisse Solonẽ, tũ in carminibus poetarũ oĩum generosissimum. His verbis, vt rectè memini, valde lætatus est senex. atq; ita ridens, inquit: Si Solo, ò Amynãder non tantum relaxandi animi gratia, sed dedita opera serioq; sicut alij poesim esset secutus, vel historiã quam ab Aegypto reuersus instituerat absoluisset, à qua quidẽ seditionibus cæterisq; ciuitatis fluctibus deturbatus medio in cursu destitit, nec Homero, nec Hesiodo, nec alio quoquã poetarum, vt opinor, inferior extitisset. Ad hæc ille: Qua de re, ò Critia, tractare Solo instituit? De maximis, inquit, rebus ab hac ciuitate quondam gestis, quarũ memoria apud nos temporis diuturnitate & interitu hominũ extincta est. Dic quæso, inqut, ò Critia, quid illud opus, & qũo actum, & à quibus habitum tanquam verũ Solo narrabat. Est, inquit, Aegypti regio Delta, cuius è vertice scinduntur fluenta Nili. Eius campi, Saitica præfectura noĩantur. In quibus maxima ciuitas est, quã Saim vocant. vnde Amasis fuit rex. Vrbis eius fundatrix dea fuit, quã Aegyptij Neithen, Greci Athenan noĩant. Ipsi porrò hoĩes Atheniensium amici sunt, eisq; genere quodam coniunctos esse se prædicant. Quò Solo profectum se honorificè acceptum fuisse referebat. Et cùm de vetustatis memoria ab illis sacerdotibus qui in hac re cęterorũ peritissimi erãt, quæsisset, expertũ se esse dicebat, neq; seipsum neq; alium Gręcorum quenquã cognitionẽ antiquitatis vllã habere. quandoq; verò corã sacerdotibus, vt eos ad sua narranda prouocaret, de antiquissimis illis Athenarum gestis rebus verba fecisse, Phoroneo primo & Niobe, postq; innundationẽ mũdi de Pyrrha & Deucalione, eorumq; posteritate, & de tẽporibus quibus singula cõtigerunt. Tunc ex sacerdotibus quendã grãdem natu dixisse: O' Solo Solo, Græci pueri semper estis, nec quisquam ò Græcia senex. Cur istud diceret, percontãte Solone, respondisse sacerdotẽ: Quia iuuenis semper vobis est aĩus, in quo nulla est ex vetustatis cõmemoratione, prisca opinio, nulla cana scientia. Quod ideo vobis cõtingit, quia multa & varia hoĩum exitia fuerunt, eruntq;. Maxima quidẽ aut ignis conflagratione, aut aquę inundationibus prouenire necesse est: minora verò alijs quibuslibet calamitatibus fieri. Nã quod apud vos fertur, Phaetontem quondã Solis filiũ currus ascẽdisse paternos, nec patris aurigatione seruata, exussisse terrena, ipsumq; flãmis cœlestibus conflagrasse, quamuis fabulosum videaẽ, verum quodammodo esse putandũ est. Fit. n. longo temporum interuallo cœlestis circuitus permutatio quædã, quam inflammationis vastitas necessario sequitur. Tunc hi qui edita & arida incolunt loca, magis pereunt, quàm mari fluuijsq; vicini. Nobis porrò Nilus cũ in plerisq; rebus salutaris est, tum hmõi à nobis arcet exitium. Quando verò dij aquarũ colluuione terræ sordes diluunt, pastores ouium, atq; bubulci qui iuga montiũ habitant, periculũ illud euadunt, vestræ autem ciuitates in planitie sitæ impetu fluminũ ad maria rapiuntur. Sed in hac nostra regione neq; tunc, neq; aliàs unquam aqua in agros supernè descendit, contrà verò sursum è terrę visceribus scaturit. Quamobrem antiquissimarum rerum apud nos monimenta seruantur. Proinde vbicunq; nec imbrium tempestas nimia, nec incendium ingens contingit, licet aliàs pauciores, aliàs plures, semper tamẽ homines sunt. Quæcũq; verò à nostris, siue à vestris, siue alijs nationibus gesta sunt memoratu digna, modo ad aures nostrorum peruenerint, nostris in templis descripta seruantur. Apud vos quidem, & alias gentes res gestę nuper, literis monimentisq; traduntur, sed certis temporum curriculis illuuies immissa cęlitus oĩa populatur. Ideo qui succedunt & literis & musis orbati sunt. Quo fit vt quasi iuuenes iterum sitis & rudes, præteritarum rerum omnium prorsus ignari. Nam & ea ipsa quæ modo ex vestris historijs recensebas, à fabulis puerilibus, ò Solo, parum distant. Primo quòd vnius tantum innundationis meminetitis, cùm multæ præcesserint. Deinde quòd genus maiorum vestrorum in regione vestra clarissimum & optimũ ignoretis, ex quo tu & Athenienses cæteri nati estis, exiguo semine quondam publicę cladi superstite. Quod propterea vos latuit, quia superstites illi eorumq; posteri literarũ vsu multis seculis caruerunt. Fuit enim antè exitialem illam terræ illutionem, ò Solo, Atheniensium ciuitas tam belli quàm pacis officijs præstantissima, eiusq; opera legesq; oĩbus quorum memoria ad nos peruenit, excelluerunt. Tunc admiratũ Solonẽ obnixè sacerdotes obsecrauisse ait, vt oĩa diligenter priscorum ciuiũ opera reuelarent. Atq; illi sic à sacerdote quodam fuisse responsum: Nulla hoc inuidia prohibet Solo. Dicam equidẽ libenter tui & ciuitatis vestræ gratia. Maximè verò gratia deæ, quæ & vestram illam, & hanc nostrã condidit, educauit, instituit, priorem vestram annis mille, ex terra & Vulcano accipiens semina. posterioris autem huius nostræ vrbis res octo annorum milibus gestæ in sacris literis continentur. Illorum ergo ciuium qui in hoc nouem milium annorum tempore ante nos fuerunt, instituta & præclara facinora, breuiter Solo in pręsentia tibi perstringam. Deinceps verò cum plus dabiturotij, accepto historiarum libro latius exponemus. Ac primum leges illorum considera quo pacto cum his nostris conueniant. Multa enim hic similia illis reperies. Principio ꝙ sacerdotes separati ab omni turba vitam agunt. Deinde varia opificum genera ita inter se discreta sunt, vt suum quisq; agat, promiscuè verò nullus. Similiter pastorum, venatorum, agricolarum inter se distincta sunt opera. Milites quoq; hic, vt nosti, ab alijs omnibus segregati, bellica dũtaxat tractare legibus iubentur. Armatura ẽt vt clypeorum iaculorumq; vsus, apud vtrosq; persimilis. his primi nos in Asia vsi sumus, & dea vt illis in locis, sic vobis primis hæc tradidit. Prudentiæ quoq; & modestiæ magna, sicut vides, nostris legibus ab initio cura fuit, diuinationis insuper & medicinæ, & sanitas nobis per hæc diuinitus procurata. Demũ quęcunq; ad hęc attinẽt disciplinę, diligenter institutæ à lege reperiuntur. Huiusmodi institutione & ordine priorem vestram vrbem dea à primordijs exornauit, cũ in vrbe condenda eã regionẽ elegisset, quæ ob aeris tẽperiem prudẽtissima ingenia procrearet. Vtpotè. n. bellicosa & sapiens dea regionẽ eligendã censuit talem, quæ esset sui similes homines editura. His itaq; legibus, vel etiam honestioribus institutionibus formati veteres Athenienses omni virtutum genere prę cæteris omnibus excelluerũt, vt decebat eos qui dijs geniti editiq; essent. Multa quidem & mirabilia vestræ ciuitatis opera in monimentis nostris leguntur, sed vnum magnitudine & uirtute præcipuum facinus. Traditur enim vestra ciuitas restitisse olim innumeris hostiũ copijs, quę ex Atlantico mari profectæ propè iam cunctã Europã Asiamq; obsederant. Tunc enim erat fretum illud nauigabile, habens in ore & quasi vestibulo eius insulam, quas Herculis Columnas cognominatis: ferturq; insula illa Libya simul & Asia maior fuisse, per quam ad alias proximas insulas patebat aditus, atq; ex insulis ad omnẽ continentem è conspectu iacentẽ vero mari vicinã. Sed intra os ipsum portus angusto sinu fuisse traditur. Pelagus illud verum mare, terra quoque illa verè erat continens. In hac Atlantide insula maxima & admirabilis potentia extitit regum, qui toti insulæ illi, multisq; alijs, & maximę

De veteribus Athenienſibus & Aegyptiacis bellis.

& maximæ terræ continentis parti, prætereà & his quæ penes non ſunt, dominabantur. Siquidem tertiæ mundi parti quæ Libya dicitur, vſq; ad Aegyptum imperauerunt, Europæ verò vſq; ad Thyrrenũ mare. Horum vis omnis vna collecta noſtram, ò Solo, veſtramq; rigionẽ, & quicquid intra columnas Herculis continebatur, inuaſit. Tũc veſtræ ciuitatis virtus in oẽs gentes enituit. Quę cùm oẽs magnanimitate bellicisq; artibus antecelleret, partim vnà cũ alijs Græcis, partim ſola cęteris deſerẽtibus, extrema diſcrimina ſubijt, hoſtesq; expugnauit, amicis ſeruata vel reddita libertate. Poſt hæc ingẽti terræmotu iugiq; diei vnius & noctis illuuione factũ eſt, vt terra dehiſcens veſtros illos vnà oẽs bellicoſos hoĩes abſorberet, & Atlantis inſula ſub vaſto gurgite mergeretur. Quã ob cauſam innauigabile pelagus illud propter abſorptæ inſulæ limum relictum fuit. Hæc, ò Socrates, eorum quę Critias maior à Solone accepta narrabat, ſumma eſt. Sed dũ præterito die de repu. ciuibusq; ſuis diſſereres, ſubijt mihi quædã ex recordatione admiratio, cogitanti videlicet diuina quadam ſorte factũ eſſe, vt ſimilima quædã haud ab re Solonis hiſtoriæ traderes. ob eã verò cauſam nihil tunc protuli, quoniã ex diuturna negligentia non ſatis reminiſcebar. Satius igitur ipſe cẽſui, vt prius quàm referre vobis inciperẽ, mecũ ipſe repeterem. Ideo verò ſtatim imperio tuo conſenſi, quia confidebã vt in rebus huiuſmodi maximè decet, aliquid me quod propoſitæ rei congrueret reperturũ. Ita heri, vt iſte ait, poſt diceſſum protinus his prout tunc recordabar, recenſui. A nocturnis deinde vigilijs penè oĩa recuperaui. Profectò quæ in pueritia diſcimus, diutius firmiusq;, vt fertur, meminiſſe ſolemus. Atq; haud ſcio, an quæ heri audiui, referre nunc oĩa memoriter poſſim: quæ verò puer accepi, mirabor equidem ſi quid eorũ memoria mihi exciderit. Ea quippe cum voluptate & ioco audiebam, cùm & ſenex ille libenter me doceret, & ego ab illo ſedulo ſciſcitarer. Quapropter quaſi quædã literarũ inuſtæ indelebiliter notæ, eã mihi oĩa infixa memoriæ permãſerunt. Atq; his etiã ante ſolis ortum ipſa narraui, vt vnà mecum eſſent ad hãc orationem paratiores. Verũ vt ad id quò hæc oĩa ſpectant, me conferã, paratus ſum, ò Socrates, nõ modo ſummatim, ſed ſigillatim ſicut audiui oĩa enarrare. Ciuitatẽ vtiq; & ciues quos quaſi per fabulã heſterna diſputatione finxiſti, rem veram eſſe ponemus. Ciuitatem quidẽ illam, Athenienſem hanc vrbẽ eſſe. Ciues quoq; quos ipſe excogitabas, noſtros illos maiores à ſacerdote narratos fuiſſe cenſebimus. Nempè omnino hæc congruent, neq; ab re fuerit, ſi ciues tuos reuera priſcos illos extitiſſe dixerimus. Quare communiter rem ipſam inter nos partientes conabimur omnes muneri abs te nobis impoſito pro viribus ſatis facere. Sed vide, ò Socrates, nunquid ſermonem hũc probemus, an alium exigamus. SOC. At enim quem, ò Critia, ſermonem magis quàm iſtum probabimus? qui præſentibus deæ ſacris propter propinquitatẽ quandam mirificè congruit. Maximum verò illud eſt, non fictam à nobis fabulam, ſed veram hiſtoriam recenſeri. Quo nam igitur pacto & vnde, hac ſpreta, diſputationem aliam exordiemur? Certè non licet. Ideo bonis fortunæ auſpicijs oportet iam tam vos differere, quàm me pro heſterna narratione, hodie ſilentio vos audire. CRI. Conſidera. Socrates, an commodè mutuũ tibi conuiuium diſpoſuerimus. Viſum nobis eſt, vt Timæus tanquam in Aſtronomia noſtrorum oĩum peritiſsimus, maximeq; in rerum natura cognoſcenda verſatus, primus ediſſerat, ita vt à mundi generatione exordiens vſq; ad generis humani naturam deueniat. Atq; ego deinde ſuſcipiens homines à Timæo quidem genitos, à Critia verò vt plurimum inſtitutos, ſecundum Solonis ſermonẽ legemq; in iudiciũ veſtrum adducã, ciuitatisq; iſtius ciues efficiam eos qui priſci illi Athenienſes fuerunt, quos iam extinctos ſacrę Aegyptiorum literę in lucem è tenebris eruerunt, adeo vt de illis deinceps tanquam de veteribus Athenienſibus verba fiant. SOC. Copioſam & ſplendidam diſputationis mẽſam apparauiſſe mihi videris. Tua ergo intereſt, ò Timæe, inuocatis ſecundum legem dijs, diſputationem iam exordiri. TIMAE. Probè conſulis Socrates. Nam cùm omnes qui mentis quoquo modo cõpotes ſunt, in operis cuiuſlibet vel magni vel parui principio inuocare deum ſoleant, quanto nos æquius eſt de vniuerſo ſiue genitum ſit, ſiue ingenitum diſputaturos, niſi fortè deſipimus, inuocare diuinam opem? Ergo deos oẽs deasq; precamur, in primis quidem, vt ea dicantur à nobis, quæ illis placeant: deinde vt nobis ipſi conſtemus. Quantum ad deos attinet, ſic à nobis oratũ ſit. Sed quod ad nos ſpectat, poſcendum eſt, vt & vos facilè aſſequamini, & ego ſecundum mentis propoſitum rem ipſam qua de agitur tranſigam. Principio ita mihi diſtinguendum eſſe videtur, quid ſit quod ſemper eſt carens generatione: quid vero quod gignitur quidem, neque eſt vnquã. Illud intellectu per rationis indaginem percipi poteſt, cùm ſemper ſit idem. Hoc opinione per irrationalem ſenſum attingi, cùm gignatur, & intereat, neque verè vnquam ſit. Quicquid autem gignitur, ex aliqua cauſa neceſſariò gignitur. Sine cauſa verò oriri quicquam impoſſibile eſt. Quando igitur opifex in operis alicuius cõſtructione ad id quod eodem modo ſe habet ſemper aſpicit, & huiuſmodi quodam vſus exemplo ideã vimq; in opus educit, pulchrum fieri tunc opus omne neceſſarium eſt: quando verò ad id quod factum eſt reſpicit, minimè pulchrum. Vniuerſum igitur hoc, Cœlum, ſiue Mundum, ſiue quo alio vocabulo gaudet, cognominemus. De quo primum conſideremus, quod in quæſtione de vniuerſo antè omnia inueſtigari debet: Vtrum ne ſemper fuerit ſine vllo generationis principio, an genitum ſit ab aliquo principio ſumens exordium. Id profectò cernitur, tangiturq; & corpus habet. Omnia verò huiuſmodi ſenſus mouent. Quæ ſenſus mouent, opinione per ſenſum percipiuntur. Hæc verò talia eſſe conſtat, vt gignantur & genita ſint. Quicquid autem gignitur, ab aliqua cauſa neceſſario gigni aſſeruimus. Opificem quidem & patrem inũdi inuenire difficile, & cùm iam inueneris prædicare, eloqui vulgo impoſsibile eſt. Rurſus cõſiderandum eſt vtrũ mundi faber ſit imitatus exemplar: id ne quod idẽ ſemper & ſimile eſt, an id quod genitum fuerit. Atqui ſi pulcher eſt hic mundus, & opifex mundi bonus, ſempiternum certè exemplum maluit imitari. Sin ſecus, quod ne dictu quidem fas eſt, generatum exemplar eſt pro æterno ſecutus. Cùm verò & mundus omnium genitorum pulcherrimus ſit, & eius autor cauſarũ oĩum optimus, dubium nõ eſt quin ſempiternũ ſit ſecutus exemplum. Sic igitur generatus, ad id eſt effectus, quod ratione & ſapiẽtia ſola cõprehendi poteſt, & immutabile permanet. Ex quo efficitur, vt neceſſe ſit hunc mundũ alicuius ſimulacrũ eſſe. Rõnem verò originis naturaliter explicare difficilimum eſt. Ideo de ſimulacro & exemplo ſic diſtinguamus. Rõnes vtiq; cũ his rebus quas exprimũt, cognationem quandã habere videntur. Ergo cũ de re firma & ſtabili & mente cõprehendenda diſſeritur, ſtabiles ſimiliter immutabileſq; & quàm maximè fieri põt inexpugnabiles rõnes eſſe oportet. Cùm verò de ipſius rei firmæ ſtabiliſq; ſimulacro diſputatur, veriſimiles rõnes ſufficiunt, quæ ita ſe ad ſuperiores habeant rõnes, vt ſimulacrũ ad exemplũ. Nempe quod eſt ad generationẽ eſſentia, id ad fidẽ eſt veritas. Cum ergo, ò Socrates, multa de dijs mundiq; generatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rõnes de ijs probatiſsimas exactiſsimasq; afferre nõ poſsim. Satis.n. factũ putare debebis, ſi non minus probabiles q̃ quiuis alius rõnes attulerim. Aequũ eſt meminiſſe, & me qui diſſeram & vos qui iudicabitis, homines eſſe: vt ſi probabilia dicentur, nihil vlterius requiratis. SOCR. Scitè loqueris, ò Timæe. Quare nos, vt iubes, agendum putamus. Exordium quidẽ hoc orationis mirifice approbauimus. Sed age deinceps diſputationẽ

De vi rationum.

perage. TIM. Dicamus igitur quam ob causam ille rerũ autor generationem & hoc vniuersum constituit. Bonus erat. Bonum autem nulla vnquam aliqua de re inuidia tãgitur. Ergo cum liuor ab eo alienissimus esset, omnia sibi quantum fieri poterant simillima fieri voluit. Si quis hãc gignendi mundi causam præcipuam à prudentibus viris acceperit, rectissimè profecto accipiet. Itaq; cum vellet deus bona omnia fore, nihil verò quoad natura pateretur malum, quicquid erat quod in cernendi sensum cadere posset, asumpsit, non tranquillum & quietum, sed temere agitatum & fluitans, idq; ex inordniata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse præstantius. Fas autem neq;, erat neq; est, quicquam nisi pulcherrimum facere eum, qui est optimus. Cum igitur excogitasset, inuenit nihil eorum, quę secundum naturã aspectui subiecta sunt, si expers intelligentiæ sit, intelligente alio totum toto pulchrius vnquam fore, intellectũ verò alicui sine anima dari non posse. Hac ratione mentẽ quidem animæ, animã verò corpori dedit, totumq; ita mundum constituit, vt pulcherrimũ natura opus optimumq; foret. Quocirca sicut ratio nobis hæc probabilis persuadet, dicendum est, hunc mundum animal esse, idq; intelligens, reuera diuina prouidentia constitutũ. Hoc posito, quod sequitur videamus, ad cuius animalis similitudinẽ deus mundum constituit. Vni cuidam propriæq; animalium speciei similem fecisse, ne arbitremur. Nam si imperfecto animali similis esset factus, pulcher certè nõ esset. Imo verò illius amimalis eum simillimum esse dicamus, cuius animalia cætera & singulatim & generatim partes sunt. Illud siquidem viuentia omnia, quę sola mẽte perspiciuntur, in seipso complectitur, quemadmodũ mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animalia continet. Volens itaq; deus omniũ quæ intelligi possunt pulcherrimo & vndiq; absoluto mundum hũc simillimum reddere, animal vnum ipsum effecit, aspectui subiectũ, animalia cuncta naturæ suæ conuenientia intra suum limitem continens. Proinde recte ne mundum diximus? an rectius plures innumerabiles ue dici oportuit? Vnum profecto, si modo ad vnius similitudinem sit formatus. Quod enim viuentia omnia quæcunq; intelliguntur cõtinet, socium alterum habere non potest. Alioquin aliud animal, quod hæc duo contineat, esse oporteret, cuius duo hęc partes sint, nec illorum, sed tertij huius, mundus hic simulachrum rectius diceretur. Vt igitur hic mũdus esset animali absoluto simillimus, ex eo ꝙ solus atq; vnus esset, idcirco neque duo neque innumerabiles procreati sunt, sed vnus mundus vnigenitusq; factus est & erit. Quoniã verò corporeus, spectabilisq; & tractabilis erat futurus, ac sine igni videri nihil potest, nihilq; sine solido tangi, & solidum absque terra nihil, ideo in operis huius exordio deus ignem primo terramq; creauit. Sed duo sola absq; tertio quodam commode cohærere nõ possunt, mediumq; aliquod vinculum vtrunq; desiderant. Vinculorum verò id est aptissimum atq; pulcherrimum, quod ex se & ex ijs quę astringit, quàm maximè vnum efficit. Hoc maximè proportio ratioq; alternæ comparationis assequitur. Quando enim in tribus numeris aut molibus aut uiribus medium ita se habet ad postremum, vt primum ad medium, vicissimq; vt postremũ cùm medio, ita medium cum primo congruit, tunc quod mediũ est, & primum fit & postremum, postremum quoq; & primum media fiunt. Ita necessitas cogit, vt omnia quæ sic deuincta fuerint, eadem inter se sint. Eadem verò cum facta sint, efficitur vt omnia sint vnum. Quod si vniuersi corpus làtitudinem habere debuisset, nullam verò pro funditatem, vnum sanè tum ad seipsum, tum ad extrema vincienda interiectum medium suffecisset. Sed cum soliditatem mundus requireret, solida verò non vno, sed duobus semper medijs copulentur, inter ignem & terrã deus aerem aquamq; locauit, eaq; inter se inuicem quoad fieri poterat, comparauit, vt quemadmodum ignis ad aerem, ita aer ad aquam: vt aer ad aquam, sic aqua ad terram congruè conferatur. Qua ex coniunctione ita constitutus est mundus, vt aspici tangiq; possit. Propterea ex hmôi rebus numero quatuor, mundi corpus conflatum est, ea connexum cõparatione qua dixi. Ex quo seipsum amicitia cõcordi complectitur, atq; ita aptè cohæret, vt nequeat dissolui vllo modo, nisi ab eodem à quo est colligatum. Quatuor igitur earum rerũ quamlibet integram mundus accipit. Ex omni quippe igni, aere, aqua, terra, ipsius faber ita ipsum cõposuit, vt nullam cuiusquã istorũ partem aut vim extrà relinqueret. Idq; ea ratione fecit, primum quidem, vt totũ hoc animal quàm maximè perfectum ex perfectis partibus esset. Deinde vt esset vnũ, cum nihil extrà relictum fuerit, ex quo alterum generetur. Postremò ne quis ipsum morbus aut senectus attingeret. Videbat.n.eam esse naturam corporis, vt importuna caloris vel frigoris aliarumq; rerum nimis vehementium accessione lædatur, & in morbos seniumq; impulsum deficiat. Quam ob causam rõnemq; vnum totũ ex omnibus totis & perfectis perfectum, morbi & senectutis expertẽ deus mumdum constituit. Cui & figurã maximè congruã & decoram dedit. Aĩal quippe hoc, quod intra suũ ambitum erat animalia oĩa cõtenturum, eam figuram præcipue requirebat, in qua figuræ oẽs continerentur. Quapropter sphæricũ fecit, in quo oĩs extremitas partibus à medio radijs attingitur. quæ quidem figura oĩum perfectissima sibiq; ipsi simillima iudicatur. Putabat.n.simile dissimili multo pulchrius esse. Lenẽ præterea hunc globũ extrinsecus vndiq; expoliuit. Nec immeritò summa eũ æqualitate tornauit. Nec.n.oculis indigebat, quia nihil extrà quod cerni posset, relictum erat. Nec auribus, cum nihil superesset foris quod audiretur. nec erant aere circunfusa externa mundi, vt respirationẽ requireret. Nec membris quidem talibus opus erat, per quæ noua alimenta susciperet, aut decocti cibi excremẽta emitteret: nulla decessio fieri poterat, nulla accessio. Nec.n.erat aut quo aut vnde talia fierẽt. Ipsum.n.se cõsumptione & senio suijpsius alit. Ita nempe diuina arte fabricatus est mũdus, vt oĩa in seipso & à seipso patiatur, & agat. Ratus.n.est ille autor, mundũ si sibi ipse sufficiat, præstantiorẽ fore, quàm si aliorũ adminiculis egeat. Nec ei manus necessarias esse duxit, quia neq; capiendũ quicquã erat neq; repellendũ. Nec pedibus aut alijs ad progressum statum ue membris opus erat. Motum.n.illi cõgruum suo corpori tribuit, qui ex septẽ motibus vnus ad mentẽ maximè & intelligentiã pertinet. Ideoq; cum illũ per eadem, & in eodẽ, & in seipso circunduxisset, effecit vt circulari cõuersione moueretur. Sex aũt reliquos motus separauit ab eo, & ab eorũ errore & peruagatione penitus liberauit. Ad hanc igitur conuersionẽ quæ pedibus nõ egebat, crura pedesq; nõ dedit. Cũ hæc igitur deus ille qui semper est, de aliquando futuro deo cogitaret, lenẽ eũ effecit æqualemq;, & à medio ad summum vndiq; parem, corpusq;, ex corporibus totis & perfectis totũ atq; perfectum: Animã aũt in eius medio collocauit, perq; totũ tetendit, atq; ea corpus ipsum et extrinsecus circuntexit, mundumq; hunc vnũ & solũ solitariumq; & circularem volui in circulum statuit, qui propter virtutẽ secũ ipse facile coercere possit, nullius alterius indigẽs, satisq; ipse sibi notus atq; amicus. Itaq; omnibus his de causis mundum opifex eius beatũ deum effecit: sed aĩam haud ita, vt modo dicere cœpimus, tum denique cum corpus ei effecisset, procreauit. neq; enim qui hæc coniunxit, parere iuniori antiquius permisisset. Sed nos multa vtpotè fortunæ participes inconsideratè & temere loquimur. Ille verò tã generatione quàm virtute priórem antiquioremq; aĩam corpore constituit, vtpotè quę obediẽti corpori esset imperatura, ex his videlicet, atq; hoc pacto. Ex ea substantia quæ indiuidua & semper eadẽ similisq; est, & ex ea rursus quæ circa corpora diuidua fit, tertiã substantię speciẽ cõmiscuit media, quæ rursus esset naturæ ipsius

Ordinatũ ſ ordinato præstare.

Desinio mundi.

De causa exẽplari.

De vnitate mundi intelligibilis.

Vnus an plures mũdi.

Vbi terra & ignis.

Mũdus ex tota materia constat

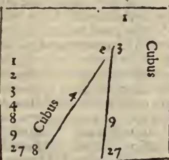
Senium & morbus ab externis causis ex quibus vide mundum esse æternum à defectu causæ non a materia.

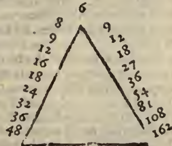
Motus localis septẽ species.

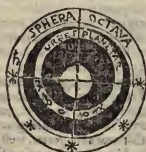
Partes substantiæ animæ.

ipsius eiusdem, & naturæ ipsius alterius particeps, eáq; per hæc mediam constituit inter indiuiduam substātiam, & eam quæ circa corpus diuiditur. Et cum tria sumpsisset, in vnā speciem omnia temperauit. Vbi naturam eius quod alterum diuersumque vocamus, cōmixtioni repugnantē, cum eo quod idem dicitur vi quadam conciliauit. Postquam verò duo illa cum substantia commiscuit, & ex tribus vnum fecit, rursus id totum in ea quæ decuit membra partitus est, quorum quodlibet ex tribus, eodē, altero, substantiaq; cōstaret. Fuit autem talis illa partitio. Vnam principio accepit ex vniuerso portionem. Secundam autem primæ partis duplā. Deinde tertiā, quę secundæ sesquialtera esset, primæ tripla. Postea quartam, secundæ duplam. Quintam deinceps tertię triplā. Sextam primę octuplam. Postremo septimam, quæ partibus sex & viginti primam excederet. Post hæc dupla & tripla interualla repleuit. partes rursus ex toto desecans. quas inter uallis ita locauit, vt bina essent in singulis media siue vt ita dixerim, medietates: quarū vna eadē parte excedit alterū extremorū, eadē ab altero superatur. Alterā medietas pari numero extremū vnū superat, pari superatur ab altero. Cum verò sesquialtera interualla, sesquitertia & sesquioctaua sumpsisset, ex his nexibus in primis spatijs, sesquioctauo interualo sesquitertia oīa explebat, particula singulorū relicta. Huius aūt particulæ interuallo assumpto ea inde habebatˀ numeri ad numerū in terminis cōparatio, quæ est inter ducētos quinquaginta sex, & ducētos quadraginta tres. Iā verò cōmixtū illud vnde ista, secernebat, totū hmōi partiū sectione cōsumptū erat. Tūc seriē hanc vniuersam in longū secuit, & ex vna duas fecit mediāq; mediæ in specie χ, Græcæ literę accōmodauit. Deinde in orbē intorsit. quò ad ita coirēt inter se capita, vt lineæ ipsæ & secū & seinuicē eregione intersectionis ipsius coniūgerētur, atq; eo motu qui in eodē & similiter semper reuoluitˀ, vndiq; est eas circūplexus: & circulū alterū exteriorē, interiorē alterū fecit. Exteriorē quidem lationē eiusdē naturæ, interiorē verò alterius nominauit. atq; illā quæ erat ipsius eiusdē naturę cognata, in latus ad dexterā partē: eā verò quę alterius, ꝑ diametrū ad lęuam flexit. Sed principatū dedit eiusdē ipsius similisq; agitationi. Eā nanq; solā indiuisam reliquit, interiorē verò cū sexies diuisisset, septemq; orbes inæquales dupli & tripli interuallis effecisset, singula cū tria sint vtriusq; cōtrarijs inter se cursibus orbes peragere iussit, & ex septē interioribus tres quidē pari celeritate, quatuor verò & ad se & ad reliquos tres celeritate quidē impari, debita tñ rōne cōuerti. Postq̄ igitur secundū creatoris illius mentē tota aīæ constitutio absoluta fuit, mox oē corporeū intra ipsam effinxit, mediūq; mediæ accōmodans apto modulamine copulauit. At illa à medio per oē vsq; ad cęli extrema se porrigēs, eiq; extrinsecus circūfusa, seq; in seipsa cōuertens, ita sempiternę sapientisq; vitę in vniuersum tps diuinū dedit exordiū. Et corpus quidē cœli spectabile factū est, aīa verò oculorū effugit obtuitū, rōnis & modulaminis cōpos ab autore suo oīum quæ semper sunt & ad intelligentiam pertinent optimo, ipsa quoq; optima oīum quę genita sunt effecta. Quoniā igiꝰ ex tribus partibus, eodē. s. & altero, & essentia cōflata est, rōne proportionis distincta atq; cōpacta, nec non in seipsam orbe reflectitur, quoties aliquid attingit quod essentiā diuiduam habet & quod indiuiduā, in seipsam oīno conuersa quid sit vtrunq; discernit, & cui quid idē sit, à quo alterū & diuersum, ad quid quæq;, & vbi, qūo, & qñ esse hmōi aliquid vel pati contingat, tā in ijs quæ gignuntur, q̄ in illis quæ semper sunt eadē. Ratio porrò ad ipsum quodidē vergens atq; veridica, tā circa alterū quàm circa idē versata, & sine sono strepituq; oī in eo quod seipso mouetur reuoluta, quando ad sensibile aliquid se conuertit, si tunc ēt alterius diuersęq; naturę circulus rectè per oēm ipsius aīam rē ipsam nūciet, opiniones fideiq; assensiones firmas verasq; producit. Quando rursus circa rōnale se versat, & ipsius quod idē est circulus se aptè reuoluens rē denunciat, intellectus necessariò scientiaq; perficitur. Hæc quisquis in alio q̄ in aīa fieri dixerit, à vero penitus aberrabit. Cùm igitur hoc à se factū sempiternorū deorū pulchrū simulacrū moueri & viuere pater ille qui genuit aīa duerteret, delectatus est opere, & hac ductus lętitia opus suo multò ēt magis primo illi exēplari simili reddere cogitauit. Itaq; queādmodū illud sempiternū aīal est, ita vniuersum hoc pro viribus tale facere statuitꝰ. Illius quidem aīalis æterna natura est: qđ genito operi congruere oīno non pōt. Idcirco imaginē ęui mobilē effingere decreuit, ac dū cœlū exornaret, fecit æternitatis in vnitate manentis æternā quādā in numero fluētē imaginē, quā nos tps vocamus. Dies porrò & noctes, & menses, & annos, qui ante cœlū non erant, tūc nascente mūdo nasci iussit. quæ oīa tēporis partes sunt. Atqui erat & erit, quę nati tēporis species sunt, nō rectè æternæ substantię assignamus. Dicimus. n. de illa, est, erat, & erit. Sed illi reuera solū esse cōpetit. Fuisse verò & fore deinceps, ad generationē tēpore procedentē referre debemus. Motus. n. quidam duo illa sunt. Aeterna aūt substantia cū eadē semper & immobilis perseueret, neq; senior seipsa fit vnquā neq; iunior, neque fuit hactenus, neq; erit in posterū, neq; recipit eorū quicquā, qbus res corporeæ mobilesq; ex ipsa generationis cōditione subijciunꝰ. Nēpē hæc oīa tps imitātis ęuū, seq; numero reuoluētis, species sunt. Sæpe ēt dicimus qđ factū est, esse factū: quod fit, in generationi esse: quod fiet esse faciendū: & quod nō est, nō esse. Quorū nihil rectè & exacta rōne dicimus. Sed exquisitā de ijs discussionē præsens disputatio nō requirit. Tēpus verò vna cū cœlo factū est, vt vnà orta, vnà ēt dissoluātur, siqua his dissolutio vnquā contigerit. Et ad exēplar æternæ naturæ ideo factū est, vt mundus hic illi præstantiori quoad pōt similimus sit. Ille. n. mundus, hujus exēplar oē per æuum est. hic verò perpetuo per oē tps fuit, fitq; solus, & erit. Hac rōne consilioq; dei tempus creare volentis, Sol & Luna, & aliæ quinq; stellæ quæ vocantur erraticæ, factæ sunt, quo tēporis numerus distinguatur atq; obseruetur. Cum verò stellarum hmōi corpora septem fecisset deus, septē orbibus qui alterius ipsius diuersæq; naturę circuitu voluuntur, adhibuit. Lunam in primo supra terrā circuitu posuit. In secūdo Solem. Luciferi deinde globū, & Mercurij sacrū vt dicitur orbē circulis affixit, Soli velocitate æqualibus, potētia verò illi cōtrarijs. Quo fit vt apprehēdāt se inuicē, & à se vicissim apprehēdantur similiter hæ stellæ, Sol, Lucifer, & Mercurius. Cęterarū stellarū ordines ꝓgressusq; & rōnes siquis oīno percurrere velit, plus erit opere ipso, quod operis gratia sumetur. Hæc. n. fortè à nobis pro dignitate rei aliàs si dabitur otiū tractabūtur. Postquā verò singula quę ad seriē temporis pertine-

De genitura temporis

bant, cōueniētē sibi progressum sortita sunt, corporaq; nexibus cōpacta vitalibus aīalia euaserunt, præscriptū te norē & institutū ordinē tenuerunt: vt videlicet secundū alterius diuersęq; naturę obliquā agitationē eiusdē ipsius agitationi subiectā, orbes illi partim ampliorem, partim angustiorē circulum peragant: & quæ minorē, velocius: quæ maiorē, tardius reuoluantur. Secundum verò ipsam eiusdē naturæ lationē, quę velocissimè percurrunt comprehendentia, à tardioribus comprehendi videntur. Oēs quidem eorū circulos superna illa vertigo varia circuitione reuoluens, propterea ꝙ isti duobus simul contrarijs motibus agitantur, id quod tardissimè ab ipsa quæ velocissima est recedit, proximū declarauit. Vt autem esset quædam velocitatis illorum tarditatisq; mensura certissima, oīumq; octo motuum prodiret in lucē chorea, accendit lucem clarissimam deus in secundo à terra circulo, quam modo Solem vocamus. Cuius splendore cœlū omne illustraretur, & animantes oēs quæcunque natura numeri capaces sunt, ipsius participes efficerentur, vsum numerandi discentes ab illo eiusdem similisq; naturę circuitu. Hinc quoq; noctis dieiq; varietas orta est. Propter hęc etiam vnius sapientissimiq; circuitus reuolutio, Mēsis verò prouentus, quando Luna lustrato circulo suo Solem cōsecuta est. Anni, vbi Sol suum peragrauit orbem. Cæterorum autem siderum ambitus ignorantes homines, præter admodum paucos, neq; nomine certo illos appellant, neq; numeris inter se distinctis cōmetiuntur. Itaq;, vt ita dixerim, nesciunt horum peruagationes idipsum esse quod ritè dicitur tēpus, multitudine infinita & varietate mirabili præditas. Est tamē intellectu facile, ꝙ perfectus numerus temporis, perfectū tunc demū compleat annum, cum octo ambitus confectis suis cursibus, quos orbis ille semper idē similiterq; procedens metitur ad idem se caput retulerint. Has ob causas nata sunt ea astra quæ per cœlum meātia cōuersiones habent, vt hoc omne aīal quod videmus, esset perfectissimo animali illi quod mente perspicitur, harmonię imitatione simillimū. Iam verò cætera vsq; ad tēporis ortū, ad imaginē propositi exemplaris effinxerat. Sed quia mundus hic nondum animalia oīa inter suū ambitū continebat, ex ea parte deficiebat ad illud exēplar imaginis huius similitudo. Hoc igitur quod deerat, superni illius exemplo deus explebat. Quot igitur & quales mens ideas in eo quod est animal inspicit, totidē & tales hoc mundo cōtineri oportere excogitauit. Sunt aūt quatuor. Vna quidē deorū cœlestium genus continet. Alia volatile & aeriuagū. Tertia aquę liquoribus accommodatū. Quarta terrenorū animantium genus. Diuini quidē aīalis speciē ex igni maxima ex parte cōponebat, vt splendidissimū esset visuq; pulcherrimū. Cumq; illud vniuersi figuræ simile vellet fore, rotundū fecit, posuitq; in ipsius optimi sapientia, atq; illud sequi iussit, circumq; oē cœlū distribuit, vt verus illi vbiq; ex hac varietate ornatus accederet. Dedit āt diuinis duo genera motus. Alterū quo in eodem semper & similiter voluerentur, cùm de eisdem semper secū ipsis eadē cogitent. Alterū quo in anteriorē partē ab eiusdem ipsius similisq; vertigine ducerētur. Reliquos aūt quinq; motus ab his esse voluit alienos, vt vnumquodq; illorū quoad fieri pōt, optimū esset. Qua ex causa facta sunt astra illa erroris expertia, quę diuina aīalia sunt, propterea q; in eodem semper circuitu perseuerant. Quę verò vaga sunt, & mutabili rōne labuntur, ita deinceps vt suprà diximus sunt. Terrā aūt altricē nostram circa polū per vniuersum extensum alligatā, diei noctisq; effectricē & custodem esse voluit, nec non primā antiquissimamq; deorū oīum qui intra cœlū sunt geniti. Horū verò deorū choreas, & inter ipsos concursiones, circulorumq; ipsorum reuolutiones varias & accessus, quales præterea fiāt coniuncti sibi inuicē vel oppositi, siue ante inter se, siue retrò, quid ue ex illorū serie nobis proueniat, quibus temporibus & quo pacto delitescant singuli, vel emergant, quid ue por tendant quando orientes hoībus harū rerum peritis timorem incutiunt: Hæc inquā oīa absq; diligenti simulacrorum ipsorū inspectione explicare velle, inanis est labor. Sed de his satis: & iam quæ de natura deorum illorū qui tales geniti sunt vt cernantur, dicenda erant, finē habeant. Cęterorum verò qui dæmones appellantur, & cognoscere & enuntiare ortū, maius est opus quàm ferre nostrū valeat ingeniū. Priscis itaq; viris hac in re credendū est, qui dijs geniti vt ipsi dicebant, parentes suos optimè nouerāt. Impossibile sanè deorū filijs fidē non habere, licet nec necessarijs nec verisimilibus rōnibus eorū oratio cōfirmetur. Verū quia de domesticis rebus loqui se affirmabant, nos legē secuti fidē præstabimus. Sic igitur vt ab his est traditū, horum deorum generatio habeatur atq; dicatur. Terræ cœliq; filij Oceanus & Tethys fuisse traduntur. Ab ijs Phorcyn, Saturnus, & Rhea geniti: & reliqui horū fratres. Ex Saturno & Rhea Iupiter, & Iuno, & reliqui, quos eorū fratres quotidie memorari audimus, nati dicuntur. Ex his deinceps vt traditur alij. Postquā orti sunt oēs, & qui cœlo voluuntur dij nostris oculis manifesti, & qui eatenus nobis cōspicui fiunt, quatenus ipsi volūt, tū ad eos mūdi genitor ita fatur: Dij deorū quorū opifex ego & pater sum, hæc attendite. Quæ à me facta sunt, me ita volente indissolubilia sunt. Omne siquidē quod vinctū est, solui pōt. Sed mali est, quod pulchrè cōpositū est, seq; habet benè, velle dissoluere. Quapropter quia generati estis, immortales quidē & indissolubiles oīno nō estis. Nec tamē vnquā dissoluemini, nec mortis fatū subibitis. Nā voluntas mea maius præstantiusq; vobis est vinculū ad vitæ custodiā, ꝗ nexus illi, qui bus estis tunc cū gignebamini, colligati. Sed nunc iā quid iubeā, cognoscite. Tria adhuc genera mortaliū nobis generanda restant, absq; horū generatione cęlū imperfectū erit. Oīa.n.animantiū genera ambitu suo nō cōtinebit. Cōtineat aūt oportet, si est mundus oīno perfectus futurus. Hęc verò si à me fiant solo, vitaq; donentur, dijs adęquabūtur. Quapropter accedite vos secundū naturā ad aīalium generationē, ita vt vim imitemini meā, qua in ortu vestro sum vsus. Atque eius quidem aīalis quod in ipsis tale futurū est vt cū immortalibus appellatione conueniat, diuinūmq; vocetur, principatumq; teneat, & iustitiā simul ac vos vltrò colat, ego vobis semē & initium tradam: vos cætera exequi par est, vt immortali naturæ mortalē attexentes, faciatis generetisq; aīalia, subministrantesq; alimenta augeatis, & consumpta rursum recipiatis. Hæc fatus, in eodē rursus cratere, in quo mundi totius aīam permiscens tēperauerat, superioris temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quodā eodē, non tamen perfectas similiter, sed & secundo & tertio gradu à primis deficientes. Deniq; cū vniuersum constituisset, astris parem numerum distribuit animarum, singulis singulas adhibens, eisq; tanquā vehiculo impositis monstrauit vniuersi naturā, ac leges fatales edixit: ostendens quidem primam omnibus generationem ordine quodam vnam fore, nequis ab eo minus aliquid sortiatur. Satis autem & quasi sparsis animis per singula singulis conueniētia temporum instrumenta, fore vt animal nasceretur, quod omniū animalium maximè esset diuino cultui deditum. Esse autem naturā hominis geminam: cuius id genus fore prestantius, quod viri nomine sit appellandum. Cùm verò animæ corporibus necessitate quadam inser tæ fuerint, & corporibus earum accesserit aliquid vicissimq; abscesserit, primum vtiq; necessariò sensum vnū omnibus intimum, & naturæ coniunctum illic à violentis passionibus excitari, deinde voluptate & dolore mixtum amorem, post hæc metum & iram, & quæcunque vel ista sequuntur, vel ab istis vt contraria dissident. Hæc qui superauerint, eos iustè victuros, iniustè verò qui ab his fuerint superati. Atq; illū qui rectè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad illud astrum cui accomodatus fuerit, reuersum beatam vitam acturum.

Contrà

Genera animaliū.

Quatuor ideæ animalium.

Terra antiquissima deorū [qui intra cœlum.

Cuiq; generi animarum vnum tributum esse astrum.

Amor mixtus voluptate & dolore.

Contrà verò agenté cogi in ortu secūdo sexu mutato fieri mulierem. Et qui ne tum quidem finē peccandi faciet, quatenus deprauatur, eatenus in brutorum naturam suis moribus similē permutari: nec prius à mutationibus laboribusq; cessare, q̃ illam sibi insitam eiusdem ipsius similisq; naturæ conuersionem securus ipse, eiq; subijciēs turbulētos multiplicesq; affectus postea ex igni, aqua, aere, & terra contractos, rōne sedauerit, & ad primū optimumq; sui habitū iam redierit. Quæ cū illis ita designauisset, nequa penes se futuræ prauitatis causa esset, alios in terram, alios in lunam, alios in alia tēporis instrumenta spargens quasi serebat. Pòst hmōi sementem, quod reliquum erat, dijs iunioribus agendum mandauit, vt corpa mortalia fingerent, quantumq; esset humanæ aīæ quod reliquum huic deberet accedere, id omne & quæ consequentia essent, adiungerēt, regentq;, & q̃ optimè & pulcherrimè fieri posset mortalis animalis naturam gubernarēt, nisi ipsum sibimet malorū causa esset. Atq; is quidem qui hæc cuncta disposuit, rite in suo habitu permanebat. Quo quidem permanente, eius filij cum parentis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur. Itaq; accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, sui effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas, quas rursus redderent, à mundo mutuabātur: easq; inter se copulabant, haud iisdem illis indissolubilibus vinculis, quibus ipsi fuerant colligati, sed talibus quę propter paruitatē cerni non possent: crebrisq; hmōi clauis coniunctis vnū ex oībus corpus efficiebāt, atq; in hoc ipsum tū influente, tū effluente corpore aīæ diuinæ circuitus illigabant. Itaq; hi circuitus in profundū flumen immersi, neq; tenebant neq; tenebantur, sed vi ferebātur, atq; ferebant. Ex quo factū est, vt totū aīal moueretur, sine ordine tñ, & fortuita quadam iactione. Cui quidē sex peruagári motibus contingit vndique per sex loci differentias progrediendo, videlicet antè & retro, ad dextrā & læuā, sursum atq; deorsum. Cū verò plurimus inuaderet fluxus atq; deflueret: vnde aīal nutriretur, multo ēt maior à passionibus extrinsecus illatis turba sequebatur, cū corpus aliquod ignis exteriōris incurrisset offensionē, vel à terræ soliditate, aut aquæ humore, aut aeris flatu læsum esset. Porrò ab ijs oībus, per corpus motus vsq; ad aīam transeunt, qui propterea & initio & nūc sensus cognominati sunt. Hi quidē ab initio cōtiuuè multos & maximos motus ciēt, riuo iugiter fluēte, atq; his fluctibus vehemēter aīæ circuitus quatiunt. Et circuitū quidē illū eiusdem similisq; naturę in ipso cursu prorsus impediunt: alterius verò circuitū distrahūt, vsqueadeo, vt dupla illa & tripla vtrinq; disposita interualla tria, medietatesq; & colligationes sesquitertia, sesquialtera, sesquioctaua rōne interiectas, quæ dissolui à nullo nisi ab eo qui cōiunxit possunt, omni reuolutionis genere torqueant, oēsq; anfractus & varietates orbiū, quotcunq; contingere queunt, inducāt: ita vt ambitus ipsi vix sibi inuicē connexi, ferant quidē, sed sine ratione ferantur, tum cōtrà, tū ex obliquo, tū re supina quadā dispōne. ceu siquis caput pro pedibus humi figat, pedes verò pro capite tollat in altū. tūc arbitror tā eius qui sic affectus est, q̃ eorū qui spectāt, dextræ partes sinistræ, & contrà sinistræ dextræ sibi inuicē esse videnī. Itaq; cùm hoc ipsum cætera ue hmōi animi quoq; ambitus maximè patiunī, si tūc extrinsecū aliquid eiusdē ipsius vel alterius gñis inciderint, falso quid idē alicui sit, quid ue alterum ab aliquo indicāt. Ideoq; mendaces, tūc dementesq; fiunt, nec vllus princeps & dux in eis tūc est circuitus. Cumq; extra pōsiti sensus pulsauerint aīam vehementius, totamq; eā possederint, tunc illi subiugati quidē & seruientes dominari videntur. Quas ob res ab initio aīa cū mortalis corporis vinculis includitur, amēs efficitur. At postquam nutritionis & augmenti riuus lenius minusq; fluit, animiq; circuitus tranquilliore motu iter suum peragunt, processuq; tēporis sedatiores fiunt, & in figurā naturæ suæ congruam restituuntur: tunc singulorū circulorū directæ cōuersiones, eiusdē & alterius naturam probè discernunt, hoīemq; sic institutū prudētem efficiunt. Quòd si quis educationi rectęq; nutritioni disciplinā quoq; & eruditionē conuenientē adiunxerit, morbo grauissimo deuitato sanus & integer prorsus euadet: sin aūt neglexerit, claudū vitæ iter ingressus, tanquam mancus & oīno inutilis rursus ad inferos decidit. Sed hęc quidē pòst ortū contingunt. Nūc verò de prima hoīs compōne exactius disserendū, ac probabili ratione monstrandū, qua cā & prouidentia deorū singula membra corporis ad singula aīæ officia sint accōmodata. Principio dij figurā capitis ad rotunditatem mūdi finxere, in eoq; duos illos aīæ diuinos circuitus statuerunt. Est aūt caput membrum corporis diuinissimum, reliquorumq; membrorū princeps: cui totū corpus cōnexū dij subesse & parere iusserūt. Excogitauerūt.n. motuū oīum quotcunq; esse queant, compos id fore. Cùm verò inæqualis & aspera, ac partim quidē accliuis, partim decliuis terra sit, si humi caput serperet, perq; terræ superficiem volueretur, hos anfractus sine offensione transire nō posset. Quod sanè malum vt vitaretur, procerum hunc habitū corporis ad faciliorem progressum dij pro vehiculo capiti subiecerunt. Corpori præterea quatuor in longum porrecta & flexibilia mēbra annexuerunt, quibus facile diuina prouidentia moueretur, apprehenderet videlicet obiecta quæq;, staret, & sisteret, perq; oīa graderet caput supernè subsistens diuinissimi sacratissimiq; habitaculū. Hāc igitur ob causam nobis crura manusq; dedere. Anteriores aūt partes posterioribus pręstantiores & ad imperandum aptiores arbitrati, in anteriorē quoq; partem moueri nos vt plurimū voluerūt. Oportebat porrò anteriora discreta & dissimilia esse. Quapropter primū globo capitis faciē adiecere, facieiq; infra quæ ad minicula renī oīa aīæ prouidentiæ, assignauerunt, decreueruntq; naturale hoīs imperiū in hac parte anteriori prioriq; cōsistere. Sed ex oībus faciei partibus primi luciferi oculorum orbes corruscāt, hac causa dati. Ignis certè illius qui non vrit quidem, sed illuminādo suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes dij fecerunt. Intimū siquidem nostri corporis ignem huius ignis germanum synceremq; per oculos emanare voluerūt, in quibus lenis congestusq; vbiq; ignis hmōi sit, sed per eorum dūtaxat solidiorem angustamq; medietatem ignis purior euolet, crassior verò cohibeatur. Itaq; cùm diurnum lumen applicat se visus radio, tunc ea duo inter se similia concurrentia neq; commixta, quò oculorum acies diriguntur, ibi in vnius iam domestici corpis cohærent speciē, vbicunq; videlicet tam intimi q̃ externi luminis fit concursus. Totū igitur hoc propter similitudinē passionem eandē sortitum, cùm quid aliud tangit, vel ipsum ab alio tangitur, motum hmōi ad corpus omne perq; id ad aīam vsq; diffundēs sensum efficit, qui visus vocatur. At postquam in noctem discesserit cognatus ignis, visionis radius euanescit. Nam in aerem sibi dissimilem erūpens permutatur atq; extinguitur, cùm nullā habeat cùm proximo aere, vtpotè ignis splendore carente, naturæ cōionem. Idcirco videre desinit, somnumq; inducit. Etenim salubre palpebrarū tegmē dij oculis machinati sunt, quibus obductis vis illa ignis intimi conniuentia tegminis coercetur, cōpressaq; interiores motus perfundit & mulcet, quibus relaxatis atq; mollitis quies orit. Si profundus ob multā quietem motuū nos occupat sopor, exigua sequuntur insomnia. Sin vehemētiores aliqui motus quasi vigiliarum reliquiæ relicti sint, quales quidē & qualibus ex locis haustæ reliquiæ sunt, talia somniorū simulacra nascuntur, eorumq; nobis expergefactis restat memoria. At verò simulacrorum quæ vel in speculis oboriunī, vel in perspicua leniq; cernūtur superficie, facilis assecutio est. Nā ex vtriusq; ignis tā intimi q̃ extrà positi cōione, eiusq; rursus cōcursu & congruētia, qui passim terso leniq; corpi accōmodatus est, necessario hæc oīa oriunī, cum

Cur seniores prudentiores.

Caput membrum diuinissimum.

Proceritas

De oculis multa.

cum ignis oculorũ cum eo igne qui eſt, è cõſpectu effuſus, circa lene nitidumq; corpus ſeſe confudit. Dextera verò videnť quæ læua ſunt, quia contrarijs partibus oculorũ inſolito more contrarias partes attingimus. Rñdent aũt dextera dexteris, læua læuis, quando cõmixtum lumen cum eo cui permiſceť, tranſilit. Id cùm ſpeculorum lenitas hinc illincq; altitudinem aſſumpſit, & ita dexterã oculorum partem in læuam ſpeculi, læuamq; in dextrã detorſit. Quòd ſi ſpeculum ad vultus longitudinem cõuertatur, vultum reddit reſupinum, cũ ſuperior luminis pars ad inferiora, inferior verò ad ſuperiora vertať. Atq; hæc oĩa ex eorũ gñe ſunt, quæ principales rerũ adiuuant cauſas, quibus vt miniſtris vtitur deus ad optimi, quoad fieri põt, ideam perficiendam. Sed exiſtimant pleriq; nõ adminicula hæc principalium cauſarum, ſed has ipſas eſſe oĩum cauſas, quæ frigoris & caloris, rari & denſi, cęterorumq; ſimiliũ naturã habeant, rõnem verò mẽtemq; nequaquam. Mẽtem enim à nulla re alia, niſi ab aĩa poſſideri conuenit. hæc verò aſpectum effugit oculorũ. Sed ignis, aqua, aer, ac terra corpora ſunt, atq; cernunť. Oportet aũt mentis & ſcĩæ amatorem principales ſapiẽtis cãs quærere, atq; eas quæ neceſſario ab alijs quidẽ mouenť, alia verò mouent ſecundas cauſas arbitrari. Quo circa à nobis ſic cenſeo faciendum, vt de vtroq; cauſarum gñe diſſeramus, ſeparatim aũt de his quæ cùm intelligentia effectrices ſunt pulchrarum rerũ atq; bonarũ, de ijs rurſus quæ vacantes prudẽtia quodlibet paſsim ſine ordine faciunt. Ac de ſecũdis quidem cauſis oculorum ad eam vim quam habent conducentibus, ſatis eſſe dictũ puto.

Cur oculi dati hominibus.

Maximũ verò opus cuius gratia vtiliter nobis à Deo donati ſunt, deinceps explicandum cenſeo. Rerum.n. optimarum, vt arbitror cognitionem nobis oculi attulerũt. Nam hæc quę de mundo diſputantur, nunquam inuenta eſſent, ſi neq; ſidera, neq; ſol, neq; cœlum ſuſpici potuiſſent. Cognitio verò diei ac noctis ab oculis orta fecit, vt dinumeratione quadã menſiũ annorumq; ambitus metiremur, tempus cognoſceremus, vniuerſæ naturę ordinẽ ſcrutaremur. Quibus ex rebus philoſophiam adepti ſumus. Quo bono nihil vnquã maius mortalium gñi datũ eſt deorum munere, neq; dabitur. Hoc igitur maximum oculorum beneficium eſſe dico. Minora alia prætereo. Quibus qui à philoſophia alieni ſunt, orbati ſi querãtur, fruſtra querentur. Nobis verò aſſerendũ eſt ob hãc potiſsimum rõnem deum oculos genuiſſe, vt mentis circuitus qui in cœlo peraguně intuiti, in vſum redigamus noſtræ mẽtis: cogitationiſq; noſtrę diſcurſiones illis cognatas, ſed perturbatas quodammodo ad illorum temperiẽ reuocemus. Et cùm illos agnouerimus, & recta ratione ſecundum naturam prędití ſingulorum ordinem perceperimus, conuerſiones dei quæ ſine vllo errore aguntur, imitemur, atq; ad earum exemplũ diſcurſiones noſtræ cógitationis vagas & erraticas cõponamus. Vocẽ quoq; auditumq; eiuſdẽ rei gratia deos dediſſe nobis exiſtimo. Nam ad hæc ipſa ſermo pertinet, plurimumq; conducit, omniſq; muſicę vocis vſus harmonię gratia eſt tributus. Atqui & harmonia, quæ motiones habet aĩæ noſtræ diſcurſionibus congruas atq; cognatas, homini prudenter muſis vtenti non ad voluptatem rõnis expertem, vt nũc videtur, eſt vtilis: ſed à muſis ideo data eſt, vt per eã diſſonantem circuitũ aĩę componamus & ad concentũ ſibi congruum redigamus. Rhythmus quoq; ad hoc videť eſſe tributus, vt habitũ in nobis immoderatum gratiaq; carentẽ aptiſsimè temperemus. Hactenus opera mẽtis paucis exceptis tractauimus. Oportet aũt de his quoq; quæ neceſsitas inuehit, dicere. Mundi.n. huius gñatio ex neceſsitatis mentiſq; coitu mixta eſt. Nã cùm mens neceſsitati dominaretur, propterea ꝙ perſuadendo eam ad optimos vt plurimum rerum euentus induceret, ipſaq; hac rõne cedens ſapienti perſuaſioni pareret mũdi huius exordia conſtiterunt. Oportet igiť eum qui mundi conſtitutionem verè narraturus erit, erraticę cauſæ ſpeciem

De voce & auditu.

Mundi generatio.

naturę ipſius inſtinctu miſcere. Quod ita cõmodè fiet, ſi horum ipſorum cõuenienti principio ſumpto, ſic de his queadmodũ de ſuperioribus ab ipſa rurſus origine diſſeramus. Naturam ergò & paſsiones ignis, aquæ, aeris, atq; terræ, generationẽ cœli præcedentes cõſideremus. Nullus profectò ad hoc vſq; tẽpus eorum gñationem oñdit, ſed quaſi notũ ſit quid ſit ignis & reliqua, ſic de illis verba facimus eaq; mundi primordia cõſtituimus, cùm nec ſyllabarum quidem, nedum elemẽtorum vicem tenere apud hoĩes mentis quoquo modo cõpotes debeant. Nos verò in præſenti nihil de principio vniuerſorũ, ſiue principijs, ſiue quomodocunq; aliter id appelletur, dicẽdum putamus. Cui quidẽ diſputationi nihil aliud impedimẽto eſt, niſi ꝙ difficile ſit preſenti diſputãdi modo quæ de his videntur exprimere. Neq; igitur vos id expectabitis, neque ego mihi perſuadebo rectè me tñ opus aggredi poſſe. Quod aũt ab initio dixi, veriſimilitudinis vim ſeruabimus, ſtudebimus in rõnibus veriſimilibus circa hæc aſsignandis nulli cedere. Atq; ita & ſingula & vniuerſa à principio exponemus. Deum igitur ẽt nũc diſputationis ſeruatorẽ in primis oremus, vt nos ex admirabili & inſolita expoſitione ad veriſimilem doctrinã traducat, atq; ita inſtituti diſputationem exordiamur. Sed hãc de vniuerſo diſputationem ab ampliori diuiſione ꝗ ſuprà ducãmus. Tunc.n. duas in ſpẽs facta diuiſio eſt. Nunc tertiũ genus addẽdum. Duo.n. in ſuperioribus ſufficiebãt. Vnũ quidem exemplaris loco, ſemper idem, ſolãq; intelligẽtia comprehendẽdum. Alterum ſimulacrũ ab hoc exẽplari deductum, generationi oculiſq; ſubiectum. Cũ verò duo hæc ſufficere putaremus, tertiũ non adiunximus. Nunc aũt cogere nos ratio videtur, vt difficilem & obſcuram ſpeciem declarare conemur. Quam igitur vim, quam ue naturam habere putãdum? Hanc vtiq; gñationis horum oĩum receptaculũ & quaſi nutricẽ eſſe. Quod quamuis verè dicatur, paulò tñ apertius eſt dicendũ. Arduum id quidem, eo maximè, ꝙ ad huius rei demõſtrationem dubitare prius neceſſe eſt & inquirere de igni & reliquis quæ elementa vocantur, quid illorum aquã potius ꝗ ignẽ, aut aerem potius ꝗ terram, aut certũ aliquid vnũ magis ꝗ cuncta vocare oporteat. Difficile ſanè certum aliquid & firmũ de iſtis aſſerere. Quo nã igitur pacto, & qua ratione, & quod probabile in hmõi inquiſitione dicemus? Principio id corpus quod modo aquã nominauimus, quando in ſolidam concreſcit materiã, lapis & terra fieri videtur: quãdo verò liqueſcit & diffluit, ſpiritus atq; aer. Itẽ aer exuſtus ignis efficiť. Ignis extinctus & corpulentior factus aerem creat. Rurſus craſsior factus aer, in nebulas nubeſq; cõcreſcit. His ẽt magis cõpreſsis pluuiæ defluunt. Ex aqua rurſus terra lapideſq; gignunť. Atq; ita videmus hæc oĩa circuitu quodam ſibi inuicem vires fomentaq; generationis viciſsim tribuere. Quę cũ nunquam eadem appareant permanere, quis nã ſine rubore redargutioniſq; ſuſpicione poterit iſtorum aliquid vnum potius ꝗ aliud certè & firmiter appellare? Nemo certè. Quare tutiſsimus in his hic erit loquendi modus. Hoc quod ſemper aliàs aliter formatum videtur, & plerunq; iuxta ignis effigiem, nõ eſt vtiq; ignis hoc aliquid, ſed tale, id eſt igneum quiddã: nec aqua hoc aliquid, ſed tale quid id eſt aqueum, nec aliud quicquam velut vllam habens ſtabilitatẽ. Deniq; nec pronominibus quidẽ vllis hæc ſignãda ſunt, quibus in rei cuiuſlibet demõſtratione cũ hoc vel illud dicimus, vti ſolemus. fugiunt enim nec expectant vel eam demonſtrationem, quę hoc & huius & huic deſignat: vel appellationem, quæ de his tanquam de exiſtentibus & ſtabilibus habeatur. Igitur huiuſmodi omnia neque hoc, neque illud, ſed tale potius, aut tale propter ſimilitudinem aliquam appellare debemus. Et ignem quidem vbique tale, ac de cæteris quæ gignũtur eodem pacto. At verò illud in quo fieri ſingula hæc videntur, ac deinde diſſolui ſolum ijs pronominibus quibus hoc vel illud ſignamus, appellandum puto.

Quòd ignis & alia nõ ſunt vere hoc aliquid ſed tale.

Vide v[…] quę elemẽta vocan[…] ne pro no[…]minibus q[…]dem mon[…]ſtrari poſ[…]ſint.

Quale

Quale verò quodámodo, calidũ scilicet vel albũ, vel aliquid tale contrariorũ, vel ex contrarijs illud minimè appellãdũ. Sed apertius qđ volumus exponamus. Siquis.n. cunctas figuras ex vna eadẽq; auri materia fictas continuè in alias, & alias reformet, deq, vna quadã illarũ præsens aliquis quid sit quærat, verè admodum & tutissime r̃ndere possumus aurũ illud esse: triãgulum verò esse aut aliam figuram earum quę impressæ eo sunt & continuò permutantur, quasi reuera sint nõ licet dicere. Sola quippe illa responsione tanquam tutissima cotenti esse debemus. Eadẽ de illa natura quæ cũcta recipit corpa, rõ est: idẽ semper esse dicenda est. Siquidem ex propria potẽtia recedit nunquã. Suscipit.n. semper oĩa, nec vllam vnquã ijs similem vllo pacto sibi formã contrahit. Oĩs sanè natura fictioni subiecta est, agitataq; ab ingrediẽtibus & figurata quodammodo, aliàs aliter se habere videtur. Quę verò ingrediuntur & exeunt, verè ac semper existentiũ rerũ simulacra sunt, miro & vix explicabili mõ ab ipsis rebus quæ verè sunt, figurata, quemadmodum deinceps narrabimus. Tria in præsenti gñá sumenda sunt. Vnum quod gignitur. Aliud in quo gignitur. Aliud à quo similitudinẽ trahit qđ nascit. Idcirco cõparare hæc ita decet. Quòd recipit, matri, vnde recipit: patri, naturam istorũ mediam, proli, Sed ita intelligẽdum est, quod cũ esse debeat effigies rerum omni formarum varietate distincta, nunquã illud ipsum formationis huius gremiũ bene erit præparatum, nisi informe sit, & suapte natura oĩbus formis quas recepturum est, careat. Nã si erit alicuius eorũ quæ in se recipit simile, cùm contrariam eius cuius simile est naturam aut aliam prorsus suscipiet, nequaquã eius similitudinem & effigiem exprimet, cum præ se tulerit suã. Quo fit, vt nullam sibi propriam habeat speciẽ, quod est oĩa genera suscepturum. Vt qui vnguẽta suauiter redolentia consecturi sunt, humidã materiam quam certo condire odore volunt, ita pręparant, vt odorẽ nullũ propriũ habeat: & qui materijs mollibus impressioniq; cedentibus figuras imprimere aliquas volunt, nullam omnino priorem in eis figurã apparere patiuntur, sed exactissima quadam læuigatione eas poliunt. Ita illud quod in omnibus passim æternorum omnium simulacris rectè figurandũ est, his oĩbus formis natura sua carere necesse est. Quamobrẽ vniuersi, quod & genitũ est, & sensibus oĩbus manifestum, matrem ipsam receptaculumq; neq; terram, neq; aerẽ, neq; ignẽ, neq; aquam esse dicamus, neq; rursus ex his aliquid cõstitutum, aut aliqua ex quibus proprie hæc ipsa subsistũt: sed inuisibilem potius speciem quãdam & informem sinum oĩum capacẽ; qui modo quodã ambiguo & vix explicabili diuinę & intelligibilis naturæ sit particeps. Ipse quidẽ comprehẽdi per se nullò pacto põt: sed quantum ex supradictis naturam eius attingere licet, sic vtiq; rectè possumus dicere? Ignẽ quidem, partẽ eius ignitã videri, humefactã verò partẽ, aquam? Terram quoq; aeremq; simr, quatenus ipsorũ simulacra suscipit. Sed de his ita distinguẽtes rõne considerare debemus, sit ne ignis aliqs seorsum à materia ipse permanens in seipso, & cætera quę sæpe dicimus per seipsa manere, an hæc solã sunt, quæ corporis sensu percipimus, & talẽ in se cõtinent veritatẽ, nec ullo pacto præter hęc vlla sunt vspiã, sed frustra intelligibilem vniuscuiusq; spẽm aliquam ponere solemus, nec aliud hæc sunt q̃ verba. Quod quidẽ neq; ita vel aliter se habere temere & sine examinatione asserendum, neq; ad præsentẽ disputationem natura sua prolixã, alia quoq; prolixa, & ad rem minimè pertinens addenda videtur. Ea verò circunscriptio quæ breuibus magna comprehẽdat, admodum opportuna videbitur. Ita igitur ipse meam hac de re sententiam feram. Si intellectus & vera opinio duo genera sunt, necesse est huiusmodi species esse, quæ per se ipsæ sint, & intelligentia potius q̃ sensibus comprehendãtur. Sinautem, vt quibusdam videtur, vera opinio ab intellectu nihilo differt, oĩa quæ corporis sensus attingit, certa habẽda sunt. Sed opinor duo esse dicenda, quia seorsum sunt facta, & dissimilia sunt. Quippe quorum alterũ doctrina nobis insinuat, alterum persuasio: & illud quidem semper cũ ratiõe vera, hoc aũt sine rõne: illud nulla persuasione mutabile, hoc contrà huic mutationi subiectũ. Verę quidem opinionis vir, quilibet particeps. Intelligẽtiæ verò dij quidem oẽs, hoĩes verò pauci admodũ participes sunt. Quæ cũ ita se habeãt, fateri oportet esse speciem quæ semper eadem sit, sine ortu atq; interitu, quæ nec in se accipiat quicquã aliud aliũde, nec ipsa procedat ad aliud quicquã, sensuq; corporis nullo percipiatur. atq; hoc est quod ad solã intelligentiam pertinet, eiusq; intẽtionis est proprium. Sed est aliquid post hoc quod cum ipso non ratione, sed nomine conuenit, eiusq; similitudinem gerit, genitum sensibus manifestũ, quod fertur & sustentatur ab alio semper, & in aliquo loco gignitur, rursusq; inde recedit opinione per sensus comprehẽdendũ. Tertium genus locus est, qui interit quidem nunquã, sed oĩbus quę gignunt, sedẽ exhibet. hic sine tangentis sensu tangitur, adulterina quadam rõne vix opinabilis. Deniq; cùm ad hanc aĩo respicimus, somniamus quodammodo necessariumq; putamus, vt quicquid est, in aliquo sit loco positũ, regionemq; obtineat aliquam: & quod neq; in terra, neq; in cęlo sit, minimè esse credimus: atq; has oẽs & similes passiones à peruigili vereq; existẽte natura ipsi hmõi somnijs occupati secernere non valemus. Ideoq; nec discernere id ẽt possumus, q̃ imagini quidem postquam idipsum in quo facta est, nõ ipsius est, sed ea semper alterius fertur simulacrum, non iniuria cõuenit vt in alio quodam sit, atq; ita quodammodo essentiæ fiat particeps, aliter verò esse nullo modo possit. Ei aũt quod verè est, vera hæc & exquisita ratio suffragatur, docens q̃ dum res ita se habet, vt hoc quidẽ aliud sit, & illud aliud, neutrum in neutro vnquã factũ vnũ simul idem & duo fient. Hęc tandem meæ mentis summatim sententia sit, esse, & antè cœli ortũ ratione triplici fuisse tria hæc, existẽs, locum, & generationem. Generationis verò nutricem, ignitam & humefactam, terrę item & aeris formas suscipientem, passionesq; horum pedissequas perpetiẽtem, omniformẽ aspectu videri. Verũ quia nec similibus neq; ad põdus exæquatis viribus referta est, nulla ex parte æquilibrem esse, sed inæqualiter vndiq; vergentẽ declinãtemq; ab illis quidem quæ diximus agitari, rursusq; ipsam cõmotam eadem agitare. Quo pulsu cõcita in diuersa raptari atq; discerni, perinde vt quę in frumẽti purgatione pistorijs instrumẽtis iactata atq; excussa discerni videmus, atq; aliò solida grauiaq;, aliò rara & leuia ferri. Sic illa tunc quatuor gñá ab ipso eorũ receptaculo instr̃i illius pistorij instar tumultuante & discernente cõmota, dissimilia quæq; à dissimilimis longè separabantur, similima verò rursus coibant: atq; idcirco ẽt ante mũdi exornationẽ sedibus diuisa erãt, sed neq; his ratio inerat, neq; modus. At verò vbi cuncta redigi ad modũ placuit, deus ignẽ primo ac terram aeremq;, & aquam, quæ quidem elementorum præferebant vestigia, sed ita erant affecta vt par est illa à quibus deus abest, distinctis figuris, speciebus, & numeris exornauit. Ea verò apud nos sẽtẽtia semper rata indubiaq; præ cæteris habeatur, q̃ deus illa cũ talia nõ essent, q̃ pulcherrime optimeq; fieri poterat, ordinauit. Nũc iam dispõnem genituramq; ipsorum sigillatim demonstrari cõuenit, nouo quidem & inusitato demonstrationis gñe, sed vobis qui oẽs eruditionis ingenue vias peragrauistis, plano atq; perspicuo. Principio q̃ ignis, & terra, aqua, & aer, corpora sint, nemo vtiq; dubitabit. Omnis aũt corporis species profunditatem habet. Profunditatẽ verò planis constare necessariũ est. Rectitudo porrò planæ basis ex triangulis cõstituit, atq; trianguli omnes ex duobus initium habent, habẽtibus vtrisq; rectum angulum vnum, acutos duos. Quorum alter vtrinq; anguli recti partẽ obtinet, equalibus distincti lateribus, sed in altero inæqualibus inæqualia distribuunt.

Igitur

Vide vt materia analogia monstratur.

Materia nunquã recedit à potentia.

Quæ i materia fiunt, sunt simulacra rerũ verarum.

Videvt materia est informis.

Probat abre esse ideas. [?]

Hoĩes pauci esse intelligendę particeps.

Quòd materia est locus.

Dispositiones & genituræ elemẽtorum.

Igitur per rõnes probabiles necessitati coniunctas incedẽtes, ignis cęterorumq́; corporũ hmõi ponamus exordium. Superiora verò his horũ principia deo nota sunt; atq; ei qui dei sit amicus. Videamus igit̃ qua potissimum rõne quatuor corpora pulcherrima fiant, dissimilia quidem inter se, sed quæ in se inuicẽ dissoluãtur, & ex se inuicem generentur. Si id comprehenderimus, veritatem ipsam de gñatione ignis terræq́; & eorum quæ competenti rõne seruata horũ media fiunt, tenebimus. Tũc.n. nemini concedimus dicenti alicubi esse oculis patentia pulchriora his corpora, quorum quodlibet secundũ vnũ sit genus. Conãdum igitur quatuor corporũ genera pulchritudine præcellentia cõstituere, atq; ita asserere horũ nos naturam sufficienter comprehẽdisse. E duobus quidem triãgulis Isosceles id est qui cruribus cõstat æqualibus, vnicã habet naturã: qui verò altera parte est oblongior, infinitas. Ergò si rectè exordiri volumus, infinitorũ quoque pulcherrimũ præeligere nos oportet. Ac si quis pulchriorem à se electum ad horũ constitutionẽ afferre voluerit, eius non tanquam aduersarij, sed tãquam amici sit sententia prior. Vnum itaq; reliquis posthabitis, triangulorum multorum pulcherrimũ ponimus, à quo ęqualiter triangulus ex tertio constitit. Ratio verò cur ita sit, prolixior esset. At eum qui diligenti discussione ita esse comperiet, dulce manet victoriæ prǽmiũ. Propositi sanè nobis sint duo è multis trianguli, ex quibus ignis cęterorumq́; corpora composita sunt. Horũ vnus Isosceles sit ęqualibus cruribus constans triangulus. Alter verò sit ille qui longius latus semper breuiore latere potẽtia triplo maius hẽt. Verũ quod securi nimiũ in superioribus diximus, nunc magis est distinguendum. Videbãtur quidem nobis, neq; id quidem satis rectè, omnia quatuor genera ex se inuicẽ generari. Profectò quatuor genera ex triangulis quos elegimus generantur. Tria quidem ex vno, inæqualia habente latera. Quartum verò vnicũ ex triangulo Isoscele componitur. Nõ igitur possunt omnia ita in se inuicem resolui & commutari, vt ex multis paruis pauca ingentia vel conuerso efficiantur. Tria certè possunt. Cùm enim ex vno hæc facta sint omnia, quando maiora soluuntur, multa exigua ex eisdem constituunt: paruas congruasque sibi figuras adepta. Rursus quando multa per triangulos disperguntur amplificata, vnum vnius molis faciunt numerum, magnamque aliam speciem vnam perficiunt. Hæc vtique de mutua ipsorum generatione dicta sint hactenus. Reliquum est, vt qualis quæq; eorum facta sit species, & ex quibus cõcurrentibus numeris coaceruata, dicamus. Erit vtiq; prima species, quę ex paucissimis composita fuerit, elemẽtũ eius, quod latus oblõgius breuiori latere duplo maius habet. Cum verò bini hmõi secũdum diametrum componatur, terq; id fiat, & diametri latera breuiora in idem quasi centrũ ducãtur, vnus triangulus æquilater ex triãgulis numero sex conficitur. Trianguli autẽ æquilateres quatuor compositi secũdum ternos planos angulos, vnum solidum faciunt angulum: qui angulum planorum omnium obtusissimum deinceps ortu subsequitur. Atqui triangulis hmõi quatuor natis prima solida species totius circũferentis distributiua in partes ęquales ac similes oritur. Secunda verò ex eisdẽ quidem triangulis, sed secundum æquilateres triangulos octo constitutis, vnum faciẽtibus solidum angulum ex planis quatuor, factisq; sex huiusmodi, corpus secundum absoluitur. At tertiũ ex elementis bis sexaginta copulatis, & angulis solidis duodecim, quorum quilibet quinque planis triãgulis æquilateribus continetur, habens viginti æquilateres bases, nascitur. Iam igitur elementum alterum sic hactenus ista genuerit.

Verum isosceles triãgulus quartũ generauit naturam secundum quatuor constitutus, & ad centrum rectos cõgregans angulos, vnumq́; quadrangulum æquilaterẽ faciẽs. Sex verò hmõi copulati angulos octo solidos, quorum quilibet per tres planos rectos coaptatus est, effecerunt. Corporisq́; ita constituti figura cubica facta est, sex planos quadrãgulos ęquilateres bases adepta. Est & quinta quædam compositio, qua deus ad vniuersi cõstitutionem est vsus, eaq́; descripsit & figurauit, quæ cõtemplatus aliquis non absurde dubitauerit vtrum infinitos esse mundos an finitos existimandum sit. Infinitos quidem dicere illius putabit esse proprium, qui nullam rerũ cognitione dignarum peritiam habeat. Sed vtrũ vnus mũdus an quinq; re vera nati sint inquirere, minus vtiq; putabit absurdum. Ratio quidem nostra vnũ ipsum verisimili probatione asserit esse natũ. Alius verò quis ad alia respiciens aliter opinabitur. Sed hæc dimittenda sunt. Et iam genera quatuor à nobis paulò antè digesta, in ignẽ, terram, aquam, aeremq́; distribuamus. Terræ cubicam speciem assignemus. Nam omniũ quatuor maximè immobilis terra est, & corporalium omnium cõpacta maximè. Tale verò illud præcipuè factum esse necessarium est, quod firmissimas tutissimasq́; possidet bases. In triãgulis porrò à principio positis, qui æquilateres sunt, firmiorem tutioremq́; q̃ inęquilateres basem possident. Et quod ex vtroque compositũ est planũ æquilaterẽ æquilateri quadrãgulum, certè triangulo tam quo ad totum, q̃ quo ad partes stabilius necessario prouenit. Quamobrem si conuenientem probabilemq́; sequi rationem velimus, terræ id tribuamus: Aquæ deinde, quod tribus reliquis est immobilius: Igni quod mobilissimũ: Aeri mediũ. Et corpus quidem minimũ igni, aquæ maximũ, aeri mediũ: acutissimũ quoq; igni, secundũ ab hoc aeri, aquæ tertium. Ex his oĩbus quod bases paucissimas habet, velocissimũ esse necessariũ est. Est.n. ad penetrandũ promptissimum, quippe cũ prorsus sit oĩum acutissimum. Leuissimum quoq;, cùm ex paucissimis partibus eisdẽ cõstet. Quod secundũ est, secũdo loco habeat hęc oportet. Tertio tertiũ. Igitur secundũ rectã probabilemq́; rõnẽ pyramidis species solida elementũ semenq́; sit ignis. Secundã verò gñatione speciẽ aeri, aquæ tertiã tribuamus. De his oĩbus adeo paruis ita putandum est, q̃ si singula duntaxat singulorum generũ capiantur, nullum eorum propter paruitatem cerni à nobis poterit: sin multa inuicẽ congregent̃, eorum moles magnitudinesq́; cernent̃. Quinẽt hæc oĩa à deo tanta vbiq; quo ad multitudines, motus, atq; potẽtias proportione exactè absoluta cõnexaq́; sunt, quantã necessitatis natura libẽs & persuasã capere poterat. Ex oĩbus sanè quorum gña suprà narraui- mus, ita meritò se res habere videtur. Terra cùm in ignẽ inciderit, eius acumine dissoluta fert̃ resoluta in ignẽ, aut aerem, aut aquam, quousq; partes ipsius congressę iterũ, sibiq; inuicẽ copulatæ terrã reficiant. Non.n. in aliã vnquã speciẽ trãsmigraret. Aqua pręterea ab igni vel aere diuisa in partes, vnũ, partibus suis recõciliatis, ignis corpus, aeris duo facit: portiones verò aeris ex vna dissoluta parte duo ignis corpora faciunt. Rursus quando ignis ab aere vel aqua vel terra aliqua occupatur, & ipse quidem paucus in multis mouetur, atq; in agitatis pugnat, iactatusq́; distrahit̃, duo corpora ignis in spẽm aeris vnã concrescũt: deinde superato aere atq; disperso, ex totis duobus atq; dimidio vna aquę tota species coalescit. Deniq; sic ea rursus cõsideremus, quoties ab igne cõprehensum aliorũ genus aliquod angulorũ laterumq́; ipsius acumine scindit̃, tũ demũ discerpi desinit, cũ in ignis naturã transierit. Simile.n. idemq́; genus quodlibet à simili eodẽque minimè patit̃: quousq; verò in aliud permutat̃, imbecilliusq́; cũ potẽtiore luctat̃, dissolui nõ desinit. Rursus quando minora à multis maioribus circũuenta sunt, & pauca lacerata extinguuntur, cum in vincentis ideam constitui velint, cessant extingui, fitque ex igni aer, ex aere aqua.

Quod si in hæc trāsitus fuerit, & aliorum aliquod genus impugnet, non cessant agitata dissolui prius q̃ aut oīno cū dissolubilia sint, depulsa ad cognatū refugiant, aut expugnata in vnū quiddam ex multis superanti simile tandē euadant, familiariterq; cū victore permaneāt. Enimuerò per has passiones sedes vicissim cuncta cōmutant. Generis nanq; cuiuslibet multitudines per locū propriū distinguūtur, ob sedis ipsius agitationē. Quæ verò dissimilia inuicē facta sunt, propter fluctū cōcussionemq; ad locū eorū quibus similia euasere, feruntur. Corpora igit̃ immixta ac prima ex causis hmōi fabricata sunt. Quòd aūt in eorum speciebus alia quoq; innata sunt gñā, causa est elementi vtriusq; constitutio: quæ non solū ab initio vnum cū magnitudine triangulū peperit, sed ēt maiora & minora tot quidem numero, quot in speciebus sunt gñā. Quapropter mixta hæc in seipsis atq; inuicē, infinitā habent varietatem: cuius peritos esse eos oportet qui de natura sunt rōnem probabilem reddituri. Igitur nisi quis quo pacto & cum quibus vnà motus & constitutio fiat certè cōprehenderit, multa disputationi quæ manet à tergo, impedimento futura videnť. De his partim quidem dictum est, partim verò restat dicendū. In ipsa leni planaq; natura motus esse nunquam solet. Nā agitādum absq; agitaturo, vel agitaturū absq; agitando difficile est, imò impoſſe, reperiri. Motus aūt horū oīum minimè est, hæc verò leuia planaq; esse nunquam possunt. Sic itaq; statum quidem in planitie lenitateq;, motū verò in contraria semper natura ponemus. Inęqualitas porrò naturę huius est causa, quæ leni planoq; contraria est. Inæqualitatis verò gñationem iam tractauimus. Sed quo nā modo singula secundū gñā non diuisa moueri inuicem ferriq; desinunt, nequaquā exposuimus. Id ergo deinceps sic explanabimus. Vniuersæ naturę circuitus cū circulari ambitu suo gñā complexus sit, & secū ipso congredi studeat, cōstringit oīa, locūq; vacuū relinqui nusquam patitur. Quo circa ignis per oīa maximè penetrauit, deinde aer, vtpote qui ipsi tenuitate est proximus, & alia simili ratione deinceps. Quæ.n.ex maximis partibus sunt cōposita, vacuitatem quoq; in sua cōstitutione maximam reliquere, minima contra minimā. Coactionis aūt ipsius angustitia, parua in magnorum contrudit inania. Quare cū parua magnis insinuata sint, & ipsa quidem parua quę magna sunt discernant, maiora verò minora coerceant, oīa sursum deorsum ue in sua loco feruntur. Nam quodlibet mutata magnitudine sedem mutat. Sic vtiq; & has ob causas naturæ lenitati cōtrariæ semper generatio cōseruata horū motum & in præsenti & in futuro perpetuū exhibet. Post hęc sciendū est multa esse ignis gñā: flāmā videlicet: & quod ab ea est accensum, quod vrit quidem, lumē verò nullū oculis affert: quod ue extincta flāma intra illa quæ accensa fuerant, remanet. Sīr aeris genus aliud purissimū agilissimumq;, quē ętherem nuncupant: aliud turbulentissimū, caligine nubibusq; obscurū, aliasq; species sine noīe esse putādum est, propter ipsam triangulorū inæqualitatē. Aquæ gñā duo sunt præcipua. Vnum humidū, alterum fusile. Humidū quidē, quia generibus aquæ paruis & inæqualibus cōstat, facile à seipso & ab alio propter inæqualitatis cōditionē & figuræ speciē moueri solet. Quod aūt ex grandioribus æqualibusq; & lenibus est cōpositū, stabilius illo. Et graue propter lenem æqualitatē cōpactū est, sed propter ignis penetrantis dissoluētisq; impetū ęqualitate amissa motus fit particeps factumq; agile mobileq;, à proximo aere pulsum extensumq; per terrā duo quędā patiť, nam & liquescit & in terrā decidit. primū illud molis purgatio, hoc fluxus cognominať. Rursus igne hinc euolante, quippe cū nō fiat in vacuū exitus, proximus aer pulsus mobilē adhuc molē humidam in ignis sedes impellit, ipsiq; ipsam cōmiscet. Moles deniq; cōpulsa, iterūq; lenē æqualitatē adepta, cū ignis inæqualitatis artifex iā abierit, in idē secū coaceruat, atq; ignis abscessum frigefactionē, copulā verò cōgressumq; igni abeunte factū, cōglutinationē gelidāq; rigiditatē vocamus. Ex his verò quas aquas fusiles appellauimus, quæ ex tenuissimis lenissimisq; fit dēsissimū, vniforme, splēdidū, flauumq;, preciosissima res est, aurū florescens per petrā cōpactū est. Auri aūt ramus propter densitatē durissimus, & nigro præterea colore suffusus, adamas appellať. Sed quod auro proximas habet partes, pluresq; vnà species cōtinet, aut quoq; densius, & terrenæ partis paucæ tenuisq; particeps, adeo vt asperius duriusq; sit, verū ex eo quod interualla intrinsecus hēt magna, leuius est, hoc genus nitentiū concretarumq; aquarū vnū est, atq; æs noīatur. At qñ terrena pars huic immixta propter vetustatem à cæteris partibus eius secernitur, ad extremamq; emissa superficiē per se ipsa aspectui patet, rubigo iam nascitur. Cætera generis eiusdem verisimilibus rōnibus assequi, haud quaquā laboriosum est. Quòd si quis remittendi studij gratia rōnibus eorū quæ semper sunt intermissis considerauerit verisimiles de gñatione probationes, atq; eiusmodi cōsideratione sine penitentię accessione delecteť, moderatū in vita prudentemq; ludū consequeť. His vtiq; nunc ita concessis, deinceps quæ de eisdem probabilia videbunť, ita percurrenda videnť. Igni sępe miscetur aquę pars tenuis, atque humida fluidaq;, sic ideo noīata, quia lubrica terra circū fluit; mollis quoq; ob eā cām, quia eius bases minus firmæ stabilesq; q̃ terræ, facile cedunt atq; labunť. Hęc qñ ab igni destituta, ab aere quoq; deserit̃, fit lenior, & alienis expressis cogitur in seipsam: atq; ita cōpacta, si supra terrā id contigerit, grando fit: si in terra, glacies, quæ quidem tunc fiunt, cū riget cohærescitq; maximè gelu, cum verò minus congelať, si supra terrā accidit, nix: sin in terra ex rore crassior facta, pruina. Verū quando plurimæ aquæ spēs inuicem cōmiscentur, vniuersum aliud genus à terra per arbores stillans, liquor humorq; vocať. Liquores verò singulis propter mixtionis dissimilitudinē nacti multa quidē alia sine noīe faciunt gñā, sed quatuor ignee spēs euidentes & perspicuæ maximè, sortitæ sunt noīa. Quod.n.animam simul cum corpe calefacit, vinū dicit̃. Quod uerò lene est, discernitq; visum, ideoque aspectu splendidū, atq; nitens, & pingue nobis apparet, vncta & olearia spēs est, pix, gūmi, & oleū cæteraq; id genus. At qđ oris angustos meatus ad penetralia vsq; naturæ perfundit, hac vi dulcedinē adhibens, mel cōiter nuncupať. Deniq; quod carnē dissoluit vritq; & spumeū est ex oībus secretū liquoribus, succus vocatur. Terræ verò spēs per aquā emergens hoc modo fit lapis. Cōgelata.n.aqua quando in cōmixtione deficit, in aeris spēm transit, hic aer in suū locū recurrit, vacuum aūt ipsorum nihil, proximū ergò aerē pulsat. Iste si grauis sit pulsus, circūfususq; terrenę moli, vehemēter illidit, seq; ipm in eas sedes vnde nouus ascēderat aer, cōducit. Terra deniq; ab aere indissolubiliter cū aqua coacta, lapides concreat, pulchriores quidē illos, qui perspicuè ex ęqualibus planisq; partibus emicāt, deformiores verò qui cōtrà. Vbi verò ignis acumine humor oīs resoluitur, corpusq; illo aridius redditur, ea restat spēs, quæ solida vocať futilisq; tellus. Quādoque ēt humore relicto, terraq; fusili per ignē facta, ac deinde accedente gelu, niger fit lapis. Quando verò idipsum similiter ex commixtione multo priuatur humore, sed tenuioribus terræ partibus constat, falsūmque est, & semiglaciale fit, perq; aquam emergit partim quidem olei terræq; purgatorium genus, nitrum dicitur, partim verò quotidiano victui commodissimum legitimè, sal deo amicum corpus. At enim communia ex vtriusque, aqua quidem non solubilia, igni verò propter tale aliquid ita conglutinantur. Ipsas terræ moles, ignis & aer non liquefacit. Cum enim duo hæc tenuissima sint, & vacuitatibus terræ minutiora, ita per capacissimos eius meatus sine vlla violentia permanant, vt neque eam dissoluant, neque liquefaciant. Aquę verò partes quia maiores sunt, violēto fluxu liquefaciunt. Terram itaq; male compactam

Ignis multa genera.

Aeris multa genera.

Generatio metallorū & adamantis.

De grandine, glacie, niue, pruina.

Liquores quatuor.

De lapide, nitro, sale, vitro, & c̃ teris.

compactam sic sola aqua vi soluit, cōpactam verò duntaxat ignis, nihil.n.præter ignē hanc penetrat. Aquæ rursus concretionē, violentissimā quidem solus ignis, debiliorem verò vtraq; & ignis, & aer diffundūt, aer inquam per vacua, ignis et per triangulos. Aerem verò vi cōstrictū, nihil nisi per elementum soluit: sine vi cohærentem solus resoluit ignis. Corpora ex aqua terraq; ita cōposita vt aqua terræ inania vi coarctata obstruat, sic prorsus se hñt, vt aqua exterior influere per ea nō possit, ideoq; minimè liquefaciat, sed ignis aquæ meatus penetrans, quēadmodum & aqua terræ inania, atq; ita aquā afficiens vt ignis aerem, cōi corpori liquefactionis causam præbeat. Hæc verò partim aquæ minus habent q̃ terre, quemadmodum vitri genus, & lapides illi qui fusiles appellantur: partim contrà plus aquæ, qualia sunt oīa quę cōglutinata sunt, cereaq; euadunt, & vapores emittunt. Hactenus eas spēs quæ figuris, cōmutationibusq; inuicē variant, penè iam demōstrauimus: quas verò ob causas passiones earū nascant, deinceps demōstrare conabimur. Principio sensum his quę dicta sunt, adesse semper oportet. Carnis verò & eorū quæ ad carnem attinēt, gñationem, aīę quoq; quantū mortale est, nondū declarauimus. Sunt.n. hæc à passionibus quęcunq; cum sensu sunt, minimè separata, & illæ sine his exponi sufficienter non possunt, simul verò expleri fermè nequeunt. Prima igit alia ponēda sunt: deniq; quę sequunt, expedienda. Vt ergò deinceps in disputando gña passiones ipsæ sequantur, prima nobis extent quæ ad corpus & aīam pertinēt. In primis qua rōne ignis calidus dicitur, videamus. quod ita demū perspiciemus, si discretionē diuisionemq; ab eo in nostro corpore factā consideremus, q̃.n. acumē quoddam ea passio est, fermè est oībus manifestum. Tenuitatē verò angulorū laterumq; subtilitatem, paruitatem particularum, motus velocitatem, quibus oībus vehemens & penetrans est, velociterq; quod occurrit, diuidit semper & dissipat, cōsiderare debemus, figurę ipsius gñationem memoria repetentes. ea quippe, non alia natura corpora nostra diuidens, & in partes exiguas partiens, meritò passionē illam quæ legitimè calor noīatur, inducit. Contraria verò huic passio licet cuiq; manifesta, sua tñ explanatiōe nō careat. humidæ nanq; partes corporum, partibus nostris humidis grandiores, cū in corpus influunt nostrum, minores quidē partes extrudunt, sed in earum sedes sese insinuare nō possunt, humorē aūt nostrū coagulāt, atq; ex inęquali & agitato immobilē propter æqualitatē coagulūq; faciūt, inq; angustū cogunt. Quod aūt præter naturam coactū est, secundum naturā renititur, seq; reuocat in cōtrariū. In hac reluctatione quassationeq; tremor rigorq; cōsistit, oīsq; hmōi passio, frigus quodue eam infert, frigidū noīatur. Durū aūt dicimus illud cui caro nostra cedit, molle quod carni: resq; ipsas inuicē & duras & molles, eadem ratione vocamus. Cedit autē quicquid paruo nititur. Quod verò ex triangularibus basibus firmamētisq; est, vtpotè plano vehementer innixum, renitit maximè atq; resistit: quod ue summoperè densum est, contra venientia vehementer repercutit. Graue præterea & leue cū ea natura simul quæ sursum deorsum ue dicitur, cōmodissimè declarabitur. Sed illud dictu absurdum est, esse duo quædam natura loca à se inuicē longo interuallo distincta: & vnum quidem deorsum vocari, ad quem locum ea deferant oīa, quæcunq; molē quandam corpis hñt: alterum verò sursum, ad quē vi oīa moueant. Cū.n. cœlum omne rotūdum sit, quæcunq; à medio æquè distātia extrema facta sunt, sīr esse oportet extrema. Medium quoq; ęqualibus lineis ab extremis vndiq; distans, èregione æquè oīa respicit. Qm̃ igitur ita mūdus dispositus est, siquis dictorū quicquam sursum esse dixerit vel deorsum, non iniuria errare videbitur. Medius.n. locus in ipso, neq; sursum, neq; deorsum dici debet, sed medius. Quod rursus vndiq; circuit, neq; medium est, neq; partem in se habet aliam ab alia differentem, quo ad ipsum medium, & oīno quicquid sit è regione locatum. Ei verò quod suijpsius simillimum est, contraria noīa iure nullus attribuet. Siquid.n. solidū equilibratūq; in vniuersi medio sit, ad nullā extremorū partē propter perfectā ipsorum similitudinē declinabit: at siquis circa illud obambulet, sæpe sibimet plantis stabit oppositis, eandemq; illius partē, tum sursum, tū deorsum vocabit. Itaq; vniuersum, quēadmodum paulò antè diximus, cū sit rotundū, locū habere superiorē aut inferiorē vir prudens minimè affirmabit. Sed vnde noīa sunt ista, & in quibus ex intuiti ex illis ad mundū totum transtulimus, hmōi quędam in primis ponentes, inuestigemus. Siquis in ea mundi regione quam vt plurimū sortitus est ignis, & ad quam vndique fertur, insideat, vimq; aliquam nanciscat, per quam ignis partes arripiat libretq;, aut vbi in stateræ lancibus collocauit, vt deorsum in dissimilem detorqueat aerem, constat planè minorē ignis portionē maiori facilius coactū iri. Vbi.n. duo simul vno robore suspendunt, minus quidem magis, plus aūt minus inferenti vim cedit. Et vnum quidem graue deorsumq; ferri dicit, alterū verò sursum ac leue. Idē nobis terram habitantibus accidit. Nam terræ innixi, perq; eam gradientes, terrena gña inuicem separamus atq; distinguimus, & sæpe terram in dissimilē aerem iacimus violenter, præterq; naturam, sæpe partes vtrasq; cognatæ naturæ participes. Hic portio minor facilius q̃ maior ad dissimilē locū iacta, prius violentiæ cedit, eamq; leuem cognominauimus, & locū ad quē cōpellimus, sursum. Contrariam his affectionē graue quiddam, atq; deorsum. Hæc vtiq; differre inuicem necessariū est, propterea q̄ generū multitudines locū alijs contrariū obtinēt. Quōd.n. in alio loco leue est, leui quod in loco est cōtrario: & graue sīr graui: & ei quod deorsum dicit, id quod deorsum: eiq; quod sursum, id quod dicitur sursum. oīa.n. hęc transuersa inuicem & contraria ac penitus differentia esse fieriq; reperient. Vnum tñ id de his oībus cogitandum, q̄ via gressioq; singulorum ad simile atq; cognatum ferens, graue facit id quod fertur, locū verò in quem tale quid fertur, deorsum. Quæ aliter se habent, aliter efficit. Harū igitur passionū hmōi quædam dictæ sint causæ. Lenis & asperæ passionis causam quilibet intuitus aperire alijs poterit. Durities.n. hāc inęqualitati permixta, illā verò æqualitas exhibet densitati. Sed earum passionum quæ circa totum corpus cōiter accidūt, ea restat maxima quæ voluptatis dolorisq; est causa in his quę diximus. Similiter quæcunq; per corporis partes sensibus patent, doloresq; & voluptates cient. Ita igit oīs tā sensibilis q̃ insensibilis passionis, causas capiamus, in primis memoria repetentes quod de ea natura quę facile mouetur, deq; ea quæ mouetur difficile, suprà distinximus. hoc.n. pacto ea persequi debemus oīa quæ comprehendere cupimus. Quando in id quod facile moueri solet, aliqua vel breuis incidit passio, pars eius quælibet sequentibus partibus vndiq; passionem ipsam transfundit, quousq; ad prudentiæ sedem perueniat, vbi per hos quasi nuncios potentia illius quod passionem intulit, noscit. Quod verò contrà est affectū, & immobile quodāmodo permanet, circularem illam transfusionē non habet, & ipsum quidem patitur solum, proxima verò minimè mouet. Qua propter cum partes aliæ alijs passionē primam nō impertiant, totumq; aīal hinc minimè agitetur, sensus expers id quod patitur extat. Id profectò circa ossa capillosq; & reliquas partes quæ terrenæ vt plurimū in nobis sunt, accidit. Visus verò & auditus instrumenta aliter omnino efficiunt, quia illis ignis aerisq; vis maxima inest. Quod præterea ad voluptatem attinet & dolorem, ita consideretur. Passio violenter præterq; naturā abundè simulq; nobis illata, molesta fit. Rursus quę in naturam abundè simulq; reuertitur, dulcis: quæ contrā sit, cōtrā. Passio verò magna cūm facilitate illata sentitur quidem maximè, voluptatis autē & doloris minimè particeps. hmōi sunt, quæ ex aspectu proueniunt.

Cui quidem

Cur ignis calidus, & de caliditate.

De frigore

De duro & molli.

Sursum & deorsum.

De leui & aspero.

De voluptate & dolore.

Cui quidē corpus nostrum cognatum fieri in dic suprà narrauimus, huic adustiones sectiones ue & quæcunque passiones hmói, dolorem non inferunt, nec ēt quando in suam speciem fit restitutio, voluptatem. Sensus tñ vehementes clarissimiq; ipsi competūt quatenus aliquid patitur, incurritq; in aliquid & attingit. Violentia siquidem huius discretioni cōcretioni ue nulla penitus inest. Corpora verò ex partibus grandioribus cōstituta, & vix agēti cedentia, quando motiones illatas in totū corpus traijciunt, voluptates doloresq; continēt, quando videlicet è suo statu mouentur, dolores, quando redeūt, voluptates. Quæcūq; paulatim abscessus euacuationesq; sui perpetiunt, repletiones verò simul atq; abundè, cū euacuationis quidem sensum habeant nullum, repletionis aūt habeāt, mortalitate ipsius potētiæ dolores nullos, voluptates verò maximas afferunt. Quod ex suauium odorum perceptione cognoscit. At quæ è sua natura simul & abūdè pelluntur, paulatim verò vix in eam restituuntur, cōtrà q̄ superiora affici solent. hoc planè in secandis vrendisq; membris apparet. Iam cōes toti corpori passiones, easq; inferentium cognomen attractauimus. Nunc igit eas quę certis nostri corporis partibus accedunt, & vnde proueniunt, quibus ue causis inferuntur, pro viribus exponamus. Principio quę suprà qñ de humoribus agebamus reliquimus, cū linguæ passiones sint, si quō possumus declaremus. Videntur aūt hæc quemadmodum & alia multa discretionibus quibusdam & concretionibus fieri, ac prętérea lenitate asperitateq; magis q̄ cętera vti.

Sapores. Tenduntur à lingua venæ ad cordis sedem, saporū nunciæ, in quas si qua ita inciderint vt humidam carnis mollitiem penetrantia terrestri sua natura modicè liquefacta venas ipsas cōtrahant arefaciantq;, sapores hmōi pariūt. Videlicet si asperiora sunt acerbos acresq;, sin aspera minus, austeros & ponticos. Quæ & illas purgant, & siqua linguæ inherescunt, abluunt, si vltrà modū id faciant, naturæq; ipsius nonnihil liquefaciant, qualis est in nitro potentia, amara oīa nominantur. Sin aūt vim nitro temperatiorem habent, leniusq; abstergunt, salsa sine amaritudinis asperitate, magisq; amica nobis apparent. Quæ aūt applicata oris caliditati, ab eoque mollita & feruefacta ipsum vicissim feruefaciunt, suaq; leuitate sursum ad sensus capitis eleuantur, suoq; attractu singula diuidūt, propter hmōi vires acuta vocant. Quandoq; verò hæc eadē ex putredine attenuata angustas venas ingrediuntur, coguntq; partes interiores tam terrenas q̄ quodammodo aereas iactatas inuicem cōmisceri, permixtasq; circūlabi alias, & alias ingredi, ingressuq; suo penetratas concauas tensasq; efficere, vbi cōcauus & ampullosus humor aeri circūfundit, isq; humor aliàs terreus quoquo modo est, aliàs purus, fitq; ex aqua cōcaua vasculum aeris humidū atq; clarū. Sed quod ex pura nascitur aqua, perlucet vndiq;, ampullaq; vocat. Quod aūt ex lutulento magis humore simul agitato quidē elatoq; & circūtenso conficit, ebullitio, bulla, fermentumq; dicitur. harum oīum passionum causa acida qualitas appellatur. His oībus quę de his dicta sunt contraria passio, à cōtraria causa proficiscitur. Quando verò ingredientium qualitas humida est linguę qualitati naturaliter concors & cōsentanea, ac lenit mollitq; eam, contractamq; demulcet asperitatem, & quæ in nobis præter naturam contracta vel sparsa fuerunt, relaxat vel colligit, ac summatim naturalem singulis restituit habitum, suaue hmōi omne amicumq; est oībus, violentarum quoq; passionum medicina atq; remediū, dulceq; vocatur.

De odore. Circa nariū vim species non sunt. Semigenia.n. odorum natura. Speciei verò nulli competit odorem vllum habere. Sed nostræ circa hæc venæ ad terrę & aquę genera angustiores sunt, ad ignis verò aerisq; genera latiores. Quocirca nemo vnquam istorum aliquem sensit odorē. Sed in madefactione quorundam, vel putredine, vel liquefactione, vel euaporatione gignūtur odores. Cū enim in aerem aqua vel aer in aquam transit, in medio istorum odores fiunt, omnisq; odor aut fumus est, aut caligo. Sed horum quod ex aere mutatur in aquam, caligo, quod verò ex aqua in aerem, fumus. hinc fit vt aqua odores tenuiores sint, aere crassiores. Quod maximè perspicuum fit, quando certa quadam re naribus occurrēte aliquis in seipsum vehementer spiritum retrahit. Tūc sanè nullus simul influit odor, spiritus aūt ab odore nudus solus sequitur. Duæ igitur hæ in his varietates absque noīe sunt, nec ex pluribus, nec ex simplicibus speciebus, sed duo ibi noīa tm̄ manifesta sunt, suaue scilicet & molestū. Hoc quidem disturbat violatq; oēm eam capacitatē quę à summo capitis vertice ad vmbilicū protenditur. Illud verò eandē mulcet, & amico quodā ingressu naturalem eius seruat habitū. Tertia præterea vim sentiendi, auditū videlicet, ita considerare debemus, vt quibus ex causis passiones eius proueniāt, exponamus. Oīno igit vocem ponamus pulsationem quandam ab aere, per aures cerebrumq; & sanguinem vsq; ad aīam penetrātem. Natam quoq; ex ea motionem incipientem à capite, & in sedē iecoris desinentem, auditum vocemus. Motio quidē velox, acuta prouenit: tarda, grauis. Vna æqualis atq; lenis, contraria verò aspera. Magna quæ multa, parua quæ pauca. Harum vocum concordiā consonantiasq; in sequentibus declarabimus. **De auditu**

Sequitur quartū sentiendi genus exponendū, quod varietatem in se plurimā cōtinet: & quæ sub eo sunt oīa, colores vocantur. Est aūt color veluti flāmula quædā fulgorq; à singulis corporibus emanans, partes habēs visui ad sentiendum accōmodatas. Causas verò ex quibus visus gignitur, suprà tractauimus. Nūc de coloribus potissimū hoc pacto probabilia dicenda videnf. Quæ ab alijs delata partibus in aspectū cadūt, partim minora, partim maiora, partim visus ipsius partibus ęqualia sunt. Aequalia quidē sentiri non possunt, quę diaphana id est vtrinq; perspicua noīantur. Minora verò aut maiora partim discernere, partim cōtrahere visum dicimus, instar eorū quæ caliditate vel frigiditate carnē, aut eorum quæ acrimonia vel acumine caliditate ue linguā contrahunt vel discernūt. Atq; ea quæ visum sic afficiunt alba nigra ue vocamus, quæ quidem passiones eorū sunt quæ modo narrabā, & illorū quidē germana eademque quodammodo, sed in gñe alio, diuersa tñ propter has cās esse videnf. Sic vtiq; appellāda sunt ista: quod visum disgregat, albū: nigrū verò, quod congregat. Motionē profectò acutiorē alteriusq; gñis ignis, incidentē dispergentemq; visum vsq; ad oculos, orbesq; ipsos oculorū meatusq; vi diuerberantē, liquefacientemq; ignē esse dicimus ex opposito obuiantē, cuius occursu lachryma, corpus ex igni & aqua mixtū, effundit. Et vno quidē igne velut è corruscatione quadā exiliente, altero verò penetrāte, & ab humore extincto, varij creātur ex hmōi mixtione colores: atq; ipsam passionē fulgorē corruscationemq; vocamus: quod ue id facit, splendidū atq; corruscū. Horū medium ignis genus ad oculorū humorē perueniens, illiq; se miscens, minimè quidē corruscū, sed ex ipsa ignei radij ad humorē admixtione, sanguineū creante colorē, rubeum noīauimus. Splendidū albumq; rubeo mixtū flauū procreat. Quo aūt mēsuræ modo singula singulis misceanf, ēt siquis nouerit, narrare prudentis non est, pręsertim cū neq; necessariā, neq; verisimilē de his rōnem afferre vllo modo possit. Rubeū cū albo nigroq;, purpureū gñat. Paulò obscurior moreus lutheolusq; fit color, qñ his inuicē conflatis adustisq; magis est adiuncta nigredo. Fuluum, flaui fusciq; temperatione producitur. Fuscū verò albi & nigri confusione. Pallorē albi flauiq; copula gñat. Splendidū albo adiunctū plurimaq; obfusum nigredine cæruleū efficit. Cæruleū cum albo glaucum creat. Fului nigriq; temperie color viridis nascitur. Cætera fermè ex his oīa manifesta fiūt. Siquis enim superiores mixtiones imitatus reliquos colores exequitur, probabilibus rationibus disputabit. At siquis horum discussionem probationemq; opere ipso aggredietur, quid inter humanam; **De coloribus.**

diuinamq

diuinamq; naturam intersit, ignorare videbitur. Nempè deus multa in vnū colligere, rursusq; vnū in multa producere sufficiēs est. scit.n. simul ac pōt. Homo aūt nullus qui alterutrū valeat, aut est nunc, aut vnquam erit. Hæc sanè oīa ita tunc naturaliter affecta ex necessitate ille pulcherrimi optimiq; operis fabricator in his quæ gignebā tur assumebat, quando deum seipso sufficiētem, & perfectissimum generabat: vtens quidem causis ad hęc ministris, quod aūt bene se habebat, ipse in singulis agens. Duas.n. causarum species distinguere decet. Vnam quidē necessariam, alterā verò diuinam. Ac diuinam in oībus quærere, vt beatam vitā quo ad naturæ nostræ possibile est, adipiscamur. Necessariā quoq; causam illorū gratia perscrutari. Cogitare.n. oportet absque his illa in quibus studium ponimus, non posse intelligi, vel comprehendi, vel qūocunq; aliter percipi. Qm̄ verò nobis in pręsentia veluti fabris materia subiacet, causarum videlicet gña vicem fermè iam præparatæ materiæ obtinentia, ex quibus est sequens disputatio contexenda, rursus ad principium breuiter redeamus, citoq; illuc regrediamur, vnde hucusq; processimus, atque ita demum finem apicemq; disputationi, qualē superiora exigunt, imponamus. Quēadmodū ab initio diximus, cū hæc ordine carerent, singulis deus, & ad sese, & ad alia inuicē eatenus modū rōnemq; proportionis indidit, quatenus suscipere singula poterāt. Tunc profectò nihil erat ordinis, nisi fortè casu aliquo, particeps: nec quicquā tūc aqua vel ignis vel aliud corū quę modo apud nos noīantur, iure vocandum erat. Verùm hęc primū oīa exornauit, deinde ex ijs hoc vniuersum constituit, aīal vnum, aīalia in se oīa mortalia & immortalia continens. Et diuinorū quidē ipse est autor, mortalium verò generationē natis suis tradidit absoluēdam. Illi igitur suū imitati parentē, principiumq; aīę immortale suscipientes, aīam ipsam mortali corpe clauserunt, totumq; corpus aīę, quasi vehiculū subdidere, atq; in eo aliam aīæ speciem mortalē fabricauerunt, quę grauibus necessarijsq; perturbationibus afficeretur. Quarū prima foret voluptas esca maxima mali, Dolor deinde fuga impedimētumq; bonorum, Audacia prætereà metusq; consultores amētes: accederet & implacabilis iracundia, Spes ēt blanda conciliatrixq; cum irrationali sensu, amoreq; oīum inuasore. Illi ergò hæc miscētes necessariò mortale genus composuerunt. Cæterùm ne diuinū vlla mortalium cōtagione, nisi quantū summa necessitas cogeret, pollueretur, seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt: atq; à pectore caput, ceruice & collo interiecto separauere. In pectore igitur & thorace mortale genus aīæ posuerunt: cūq; id naturaliter partim melius, partim deterius esset, disposuerunt rursus thoracis capacitatē, discernentesq; sedem tanquam virorū alteram, alteram fœminarū. Cartilaginem.n. quādam noīe diaphragma, quod ēt phrenas vocant, inter hęc mediam interiecerunt. Partē igitur aīæ fortitudinis iracundiæque participem cōtentiosamq; capiti propinquiorem facere inter diaphragma ceruicemq; mediam, vt hæc obediēs rationi, vnà cum ipsa cupiditatū genus vi illata coerceat, si quando rōnis in arce capitis habitantis iussa cupiditas respuat. Cor verò venarum originem fontemq; sanguinis per omne corpus impetu quodam manantis in stipatorum regione suspendere voluerunt: vt quando iræ vis exardescit, ratione nunciante siquid extrinsecus iniustè fiat, vel intrinsecus aliqua concupiscentia turbet, tūc celeriter per angustos quoslibet meatus quicquid in corpore sensus est particeps, iussa minasq; persentiat, atque ita obediat obsequaturq; oīno, toleretq; in oībus præstātissimi illius imperium. Cum verò cognoscerent cor rerū terribilium obiectu trepidaturū, & ira sępius flagraturū, idq; opus omne per ignem fore, ęstus hm̄oi temperandi gratia, pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primū atq; exangue, deinde cauis extrinsecus fistulis spongiæ instar distinctum, vt spiritu potuq; hausto cordis ardorem hm̄oi respiratione & refrigerio tepefaciat. Quā ob causam arterias tanquā aquæductus per pulmonum substantiam deriuarunt, eamq; cordi, quasi mollem saltum circūdedere: vt quando nimia feruet ira, inde ad faciliorē obedientiā tēperatū deserueat, sedatoq; tumultu rōni facilius cum ira ministrare & obsequi valeat. Postremò eam aīæ partē, quę esculenta & poculenta cupit, & reliqua oīno quibus corpus indiget cōcupiscit, mediæ regioni inter diaphragma & vmbilicū applicauere, vbi quoddā quasi pręsepe ad totius corporis alimoniam extare volebant, & ibidem illam vim aīæ tanquam agreste aīal allegauerūt. Hic sanè illam corpus suū alere necessariū est, siquidem mortale quandoq; futurū est genus. Vt ergò ad præsepe semper illa pascatur, habitetq; procul à consultore, ideoq; illum clamore & strepitu suo minimè turbet, sed permittat, præcipuū nostri ducem tranquillo in otio cōi oīum vtilitati consulere, regionē idcircò inferiorē ipsi habitandam dij dedisse videntur. qm̄ verò videbat deus partem illā aīę talē fore, vt rōnem non exaudiret: & siquo sensu pulsaretur, nullo modo rōnibus obtemperaret, sed simulacris visisq; nocte dieq; maximè raperetur, idcircò naturam iecoris procreauit, & in eius habitationem disposuit, densam inquam naturā, lenem, claram, dulcē, & amaritudinis non expertē: vt cogitationū ex mente descendens potentia in ipso iecore velut in speculo figuras suscipiente, aspectuiq; simulacra reddēte, quandoq; recepta terreat ipsum, quādocunq; cognata amaritudinis parte vsa, minasq; intendens, & toti repentè suffusa iecori selleos terribilesq; colores ostentat, cōtrahens prætereà ipsum rugosum & asperū totū reddat, ac fibras eius bilē, eiusq; ventriculum, & venas quæ portæ vocant, sic afficiat, vt partim ex habitu recto deflectens atq; contorquēs, partim obstruens & cōcludēs, dolores detrimentaq; præbeat. At rursus quando mansuetudinis ex mēte inspiratio cōtraria visa effingit, amaritudinē quidem sedās ex eo quod aduersam sibi naturā neq; ciere neq; attingere velit, dulcedine verò illi ingenita vtens, & oīa recta, lenia, libera in ipso dirigerens, tunc sanè pacatam mansuetamq; partē animę in iecore habitantē facit, adeo vt ēt in somno moderatè affecta sit, vaticinioq; vtatur, quando rationis prudentięq; est expers. Qui enim nos cōposuerūt paterni illius mādati memores, quo mortale genus pręceperat q̄ optimum pro viribus fieri, ita deteriorem nostri partē instituerunt, vt ipsa quoq; veritatis foret quodā modo particeps. siquidē in ea expleri vaticiniū statuerunt. Quòd aūt dementię humanę deus diuinandi vim dederit, illud argumento esse nobis potest, q̄ nemo dum sanæ mentis est, diuinum & verum vaticinium vllum assequitur, sed cum vel somno prudētiæ vis præpedita est, vel oppressa morbo, vel diuino aliquo raptu è suo statu dimota, fieri diuinatio solet. Prudentis verò duntaxat officium est, quæ à fatidico furenteq; ingenio dormiendo vel vigilando pronunciata sunt, intelligere, & quæcūq; visa illuxerint, ratiocinatione ita discernere, vt qua quidq; rōne, & cui futurum aliquid, vel præteritum, præsens ue bonum vel malū portendere videatur, explanet. Illius aūt qui mansit manetq; adhuc in furore, non est officium quæ viderit aut protulerit iudicare. Scitum profectò priscum id dictū: Agere sua, seq; ipsum cognoscere, solius prudētię est opus. Hinc lex iubet diuinis vaticinijs iudices præesse prophetas, quos Vates quidam noīant, ignorantes prorsus eos oraculorū visorumq;, quæ obscuris voluminibus inuoluūtur, interpretes esse, non vates. Quare qui vaticinia iudicant, non vates illi quidē sed prophetæ id est vaticiniorū interpretes pronunciatoresq; vocādi. Atq; iecoris quidē natura ob hanc causam talis facta est, & in ea sede qua diximus collocata. diuinationis scilicet gratia. Ac etiam viuente vnoquoq; talium signa clariora exprimi solēt: vita verò priuato, cæcitas accidit, nec euidens quicquā fit vaticinij signū. Proximum huic ad sinistram locatū est huius

Marginalia (left): Duę causarum spēs. — Perturbationes. — Diaphragma. — Cor venarum origo & sanguinis fons. — Pulmo.
Marginalia (right): Prudentis opus. — Iecur.

huius gratia membrum, vt purũ hoc semper clarumq; reddat, & instar speculi nitens atq; perspicuũ, ad imaginesque exprimendas accommodatũ. Quapropter quãdo propter corporis morbum sordibus iecur abundat, lienis raritas id purgans, eas combibit, cùm membrũ hoc cõcauum sit & exangue. Vnde purgamẽtis impletum, excrescit tumetq; sanie. Ac rursus cùm mundatum corpus est, restrictum in seipsum considet. Quid igitur anima mortale, quid diuinũ habeat, & vbi, & quibuscum, & quare hęc inter se disiuncta sint, diximus. At q̃ reuera ita sit vt diximus, ita demũ asseremus, si diuinum cõfirmaret oraculũ, quod verò verisimile sit ita esse, & nunc & deinceps diligentius etiã inuestigando asseuerare non dubitamus, atq; in presentia ita sit nobis assertum. Quod autem hęc sequitur, similiter est tractandum. Reliquum est enim qua ratione cætera corporis membra digesta sunt, enarrare. Itaq; hac potissimũ ratione cõstare hęc decet. Cognoscebãt illi profecto nostri generis fabricatores nos ad cibum potumq; intemperatos fore, ac propter ingluuiem plus quàm modus aut necessitas postularit, ex his sumpturos. Igitur ne subitus propter morbos interitus proueniret, atque ita imperfectum mox genus mortale desineret, inferiorem ventrem fabricauerunt ad esculẽtorum poculentorumúe superabundantiam capiẽdam. Eum preterea spiris intestinorũ circumplicauere, ne subito alimẽta nobis assumpta defluerent, ac rursus noui alimenti confestim necessitas immineret. Ob illam enim inexplebilem perpetuamq; voraginem genus nostrũ philosophiæ musicæq; & moderationis omnis expers relictum fuisset, illi parti quę in nobis diuinissima est, minimè obsecutum. Ossium verò & carnis cęterorumq; huiusmodi ita est natura composita. His nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit. Vincula enim vitę illius quam anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eaq; per omne diducta, vinciunt fulciuntque corporis nostri constructionem. Ipsa verò medulla est ex alijs generata. Sunt quidem trianguli primi quidam & indeflexi, lenesq; ad ignis, aeris, aquæ, terræ, exactissimam generationem accommodatissimi, è quorum generibus singulis deus secernens singulos, & inuicem cõtemperatos permiscens, totius generationis mortaliũ sementem fomitemq; constituit, dum medullæ ex his substantiã procrearet. Postea verò serens in ea, animarum genera alligauit. Figuras preterea quotcunq; & qualescunque ex singulis speciebus adesse medullæ oportuit, tot penitus, atque tales statim in prima illa distributione distinxit. Et illam quidẽ medullæ partem, in quam velut agrum quendam diuinũ semen iaciundũ erat, globosam & vndiq; teretem finxit: atq; encephalum, id est cerebrum, idcirco voluit nominari, quia vnoquoq; animali deniq; absoluto vasculũ cerebri capax, cephalum, id est caput, vocandum erat. Quod autem reliquas mortalesq; animæ vires comprehensurũ erat, rotundis simul oblongisq; figuris ornauit, totumq; medullã voluit nominari: atq; ex ijs quasi quibusdam ancoris iaciens totius animæ vincula, circa illas iam vniuersam nostrũ corpus absoluit, ossiumque textura extrinsecus eas sulciuit. Os verò ipsum ita composuit, terram atterens puram lenemq; miscuit, madefecitq; medulla. Id postea in ignem iecit, deinde in aquam mersit, rursus in ignem, iterũ & in aquam. Atq; ita sæpe transferens in vtrunq;, tale reddidit, vt à neutro liquefieri posset. Hoc igitur vsus sphæra ossea quasi torno facta cerebrũ circumsepsit. Huc angustos reliquit meatus, & circa ceruicis simul dorsique medullam ex ipso rotulas vertiginesq; effingẽs, quasi cardines subdidit, ita vt à capite per totũ protenderit. Sic vtiq; semen omne seruauit, dum lapideo ambitu circũuallauit. Articulos insuper addidit, alterius ipsius natura vsus in ipsis tanquã media quadam existente potentia motus flexionisq; gratia. Arbitratus verò ossium naturã aridiorem rigidioremque quàm oporteat fore, & cùm ignita euaserit atq; etiam frigefacta, illisuram corrupturamq; citò semen internũ, neruorumq; carnisq; genus effinxit: vt neruis quidem membra reliqua vincientibus, intensis remissisq; circa cardines ipsos, corpus omne ad flexionem tensionemúe promptum & agile redderet: caro verò tegmen foret aduersus frigus atq; calorem: & quemadmodum externa corporis fulcimenta solent, ad casus varios munimentũ: præsertim quia talis erat futura, vt molliter leniterq; corporibus cederet. Cui calidum idcirco humorem indidit, vt æstate quidem roscida madidaq; extrinsecus, toti corpori domesticum præbeat refrigeriũ, hyeme verò rursus proprio igni exteriorem glaciem moderate repellat. Hæc cùm fictor ille nostri corporis cogitaret, mixtione quãdam ex aqua, igne & terra contemperata, & acuto illis salsoq; fermento adhibito, succi plenam ac mollem carnem conflauit: naturam verò neruorũ ex osse & carne non fermentata vnam ex vtrisq; potentia mediam temperauit, flauoq; infecit colore. Hinc fit vt carne quidẽ tensior & aridior, ossibus autem agilior molliorq; sit neruorũ substantia. His deus medullã simul & ossa deuinxit, & hæc omnia carnibus cooperuit. Quæ igitur ossa animata maxime erant, paucissimis carnibus adoperuit: quæ verò minime, contra plurimis atq; crassissimis. Iuncturis insuper ossium, pręterquã vbi necessitatis ratio aliter postulabat, paucas carnes adiecit, ne flexionibus impedimento forent, tardaq; ad motũ corpora facerẽt, neúe sua quadam solida crassitudine obtusioriq; mole sensuũ aciem hebetarent, memoriam impedirent, ingenij acumen obtunderent. Quamobrẽ inguinum, tibiarũ, iliorum, brachiorum, lacertorũ ossa, & cętera omnia quę articulis carent, quęúe intus latẽtia ossa propter animæ paucitatem in medulla, prudentiæ vacua sunt, multis sunt carnibus adoperta. Paucioribus verò quę prudentiam habẽt, nisi fortè carnosa quædam moles propriè ad sensum aliquẽ aptata sit, qualis est lingua. In cęteris est, vt diximus. Natura.n. ex necessitate genita atque nutrita nullo modo os compactum carnemque multam simul & acutũ sensum admittit. Maxime nanq; omnium ea capitis cõpositio habuisset, si vna concurrere potuissent: genusq; hominũ pingue, neruosum, robustumq; habens caput, vitam duplam, ac etiã multo diuturniorẽ, validiorem, placidiorem quàm nos possedisset. Cæterùm nostris illis fabricatoribus de nostro genere consultantibus vtrũ diuturnioris quidẽ, sed deterius, an breuioris quidem vitæ, sed melioris, efficerent, visum fuit vitã breuem melioremque diuturnæ & deteriori esse oĩno anteponẽdam. Itaq; caput osse rarò texere, sed carnibus neruisq; quia flexiones non erat habiturũ, non fulciuerunt. His omnibus de causis caput membris omnibus acutius ad sentiendũ prudẽtiusq;, sed imbecillius est constitutũ. Neruos aũt ob hanc rationem atq; hoc pacto deus extremę parti capitis circumponens, spinę dorsi eos quadam similitudine circumplicauit, summasque illis maxillas sub vultu deuinxit, reliquos per omnia membra disseminauit, articulũ connectens articulo. Nostri pręterea illi exornatores, oris naturã dẽtibus, lingua, labijs, ita vt nunc videmus, necessariorũ simul & optimorum gratia ornauerunt. Nam ingressum quidẽ necessariorum, egressum verò optimorũ gratia excogitauere. Nempe necessariũ est quicquid ad alimoniã in corpus admittitur. Verborum aũt effluxio ministra prudentię, effluxionum oĩum optima est atq; pulcherrima. Caput pretterea nudo osse relinqui omni alio tegmine destitutũ nõ poterat, propter caloris frigorisq; excessum: neq; rursus carnium pondere prægrauatũ, sensus expers obtusumq; reddendũ erat. Carne igitur non penitus desiccata residuum quod maius supererat segregatũ est, cutisq; ipsa circa cerebri humorẽ sibi ipsi iuncta & germinans caput circunuestiuit. Humiditas aũt sub iuncturas scaturiẽs irrigauit, compegitq; ipsam ad verticem. Iuncturarũ verò species varia propter circuitionũ alimonięq; potẽtiam facta est: & his quidẽ magis inuicem pugnãtibus plures, minus verò pauciores. Hanc oẽm cutem vndiq; igne pupugit percussitq; deus. Per cutis inde quasi sauciæ rimulas humor effluxit: quodúe illic humidũ calidumq; syncerũ erat, abijt: quod

verò ex ijsdem quibus & cutis, erat permixtū, emanationis impetu extra productum, in longum extensum est, tenuitatem punctationi penetrationique illi equalē habens. Sed propter tarditatem à spiritu circunstāte retusum, rursusq; sub cutem reuolutum, radices egit. His vtiq; causis capilli in cute sunt nati, secundum pellis corijq; similitudinem cuti quàm proximi, sed propter coagulationem à frigiditate factam duriores cute atq; densiores. Nempe capillus extra cutē productus frigore riguit. Hoc pacto constipatū hirsutumq; caput nobis deus instituit, causis quidē vsus illis quas diximus: tegmen verò ipsum ad cerebri tutelam nō carnibus ponderosum, sed leue esse voluit, quod ad frigoris calorisúe intemperiem repellēdam sufficeret, & sensus acumen minimè impediret. Ea verò quæ in digitis est, nerui, pellis, & ossis cōplexio, aridior facta, communi quodam vno duriorią; cutis tegmine est adoperta. Cuius quidem accessoria ministraq; causa in ijs quæ diximus constitit: principalis aūt causa in ea intelligentia quæ id futuræ commoditatis gratia fabricauit. Quòd enim ex viris quandoq; mulieres & ceteræ animantes erant futuræ, nostri illi opifices nō ignorabant. quinetiam quòd vnguium vsum bestiæ quoq; multę ad opera multa erant habituræ, intelligebant. Quapropter homines statim genitos vnguibus armauerunt. Hac vtiq; ratione, & his de causis pelle, capillis, vnguibus extrema mēbra operuere. Quoniam verò partes & membra omnia mortalis animātis in mutua quadam cognatione genita erant, vitamq; necessario igne ac spiritu possidebant, ne animal ipsum ab his resolutum exhaustumq; cito deficeret, hoc dij consilio prouidere. Quippe humani generis naturam quandā cognatam alijs formis sensibusq; miscētes, quasi animal quoddā aliud plantauerunt. Talia sunt domesticæ arbores, plantę, semina, quæ consita nunc cultaq; ab arte mitia nobis sunt: quondam verò sine cultura, agrestia. Quicquid enim vitę est particeps, iure animal nominabitur. Quod autem nūc dicimus, tertiæ animæ speciei est particeps, quā inter diaphragma & vmbilicū locauimus. Cui opinio, ratio, mens nulla penitus inest. Sensus verò suauis & tristis vna cùm cupiditatibus conuenit. Omnia siquidem continuè patitur. Cùm verò in seipso ad semet cōuertatur, externumq; respuat motum, & proprio motu domesticoq; vtatur, idcirco huic natura non tribuit, vt quicquam pensi habens, suorū aliquid cōsideraret. Quapropter vita quidem fungitur, nec est ab animali diuersum. quia verò illa vi qua quid seipsum transfert, orbatum fuit, stetit rigens, & fixum radicibus hæsit. Cum hęc omnia superiores illi nostri ad nutrimentū nobis inferioribus suppeditassent, in nostro corpore quasi quodam horto meatus veluti aquæductus varios diduxerunt, vt liquoris deriuatione irrigaretur. Principio meatus occultos sub cōflatione cutis & carnis, duas scilicet venas in tergo diuiserunt, secundū geminam corporis ipsius figuram, ad dexteram & sinistram. Has vtiq; ad spinam demiserunt, mediamque medullam genitalem comprehendere, vt & hæc quàm maxime vigeat pulluletque, & vberior hinc ad alia quasi decliuis effusio, irrigationem æquabilem prębeat. Post hęc partientes circa caput venas, easq; inuicem ex opposito implicantes, partim à dextris ad sinistra, partim à sinistris ad dextra corporis dispertierunt, vt capiti ad reliquum corpus vna cùm cute connexio foret, postquam neruis quidem non erat circulo quodam secundū verticem comprehensum atq; distinctum: atque etiam vt sentiendi vis ab vtrisq; partibus per totum corpus vndiq; demanaret. Hinc verò aquæductum hoc ordine deduxerunt: quem planè perspiciemus, si hoc inter nos primū asseuerabimus. Quæcunq; ex minutioribus componuntur maiora detinent: quæ verò ex grādioribus, minutiora cohibere non pñt. Ignis aūt prę cæteris generibus, minutissimis constat particulis. Ideoq; aquā, aerem, terrā, & quæ ex his cōponuntur oīa, penetrat, transilitq; vsqueadeò, vt nihil ipsum valeat cohibere. Idē quoq; de nostro vtero cogitādum. Nempe cibos & potus ingestos retinent. Spiritum verò & ignem, quia eius compositione tenuiores sunt, demorari non potest. His igitur vsus est deus ad irrigationem ab vtero in venas perficiendam. Rete enim quoddā ex aere atq; igne instar gibbosæ sagenæ contexuit. Vbi duo sunt ad ipsum introitum gibbi conuexa: quorum alterum bifariam bino pulsu iterum implicauit, & ab ipsis gibbi conuexis veluti funes per totum corpus vsque ad texturæ illius extrema circuntendit. Interiora igitur ipsius tricæ omnia ex igne cōposuit, conuexæ verò & receptaculum ipsum ex aere. Demum hæc assumēs in animali formato hoc pacto disposuit. Conuexa quidē in os dimisit. Cùm verò cōuexum gibbosumq; sit duplex, per arterias alterū in pulmonem vsque traiecit, alterum circa arterias in vterum. Alterum verò partitus vtranq; illius partem ad fistulas narium communiter, duxit, ita vt quando alterum ad os non peruenit, ex hoc ipso omnes illius fluxus meatusq; repleantur. Alterā verò gibbi retisq; capacitatę circa omnes partes corporis cōcauas esse voluit. Idq; omne alias quidem in conuexa incuruaq; confluere molliter, quasi aer illic sit, effecit: alias aūt conuexa incuruaq; ipsa refluere. Rete verò quoniam rarū sit, corpus penetrare per ipsum, rursusque emergere. Radios aūt ignis interiores successione cōtinua subsequi, in vtrāq; partem aere transeunte. Idq; donec mortale consistit animal, fieri nunquam cessat. Huiusmodi agitationem, merito expirationem respirationemq; nominatam esse censemus. Omne autem hoc opus omnisq; nostra hæc passio in corpore fit, irrigatione quadā & refrigerio ad vitam & nutrimentum. Quando enim expirante & respirante halitu, ignis simul interior sequitur, perq; vterū diffusus poculenta esculentaq; offendit, liquefacit protinus ipsa, partitur in minima, per exitus qua progressio patet tanquam ex fonte quodā educit: in meatus videlicet venarū traijcit quæcunq; exhausit, atq; per corpus quasi vallem venarum fluenta diducit. Sed videamus iterū quibus causis respiratio hunc in modum quem nunc cernimus fuerit instituta. Cuius quidē rei talis erit consideratio. Quoniam vacuum nusquam est, quo quicquam eorum quæ perferuntur, ingredi queat, spiritus autē è nobis euolat, cuius constat in vacuum quidem hunc spiritum euolare, sed proximum sibi è sua sede depellere, depulsum rursus illum proximum sibi semper extrudere, ac secundum necessitatem huiusmodi quicquid in sedem illam percutitur atq; impellitur, vnde exclusus est halitus, ingressum illuc replensque halitum ipsum subsequi. Idq; totū simul reuolutione quadam, qua nusquam sit vacuum, fieri. Quamobrem cùm pectus pulmonesq; spiritū efflauerint, mox aere corpori circunfuso meatus corporis penetrāte replentur. Ac rursus euolans à corpore aer & emissus anhelitus inspirationem intro retrahi cogit per oris nariumq; meatus. Causas verò quæ his principiū dant, huiusmodi ponimus. Omne vniuersi huius animal in venis & sanguine calorem quasi fontem ignis aliquem possidet. Idq; reti sagenæ comparauimus, per medium extensum, totumq; ex igne contextū, cùm exteriora omnia ex aere sint. Calorem sanè putandū est natura sua in regionem suam extra ad id quod sibi cognatū est emanare. Cùm verò discursiones duæ sint, vna per corpus extra, altera rursus per os ac nares, cùm anhelitus ad alia impetum facit detruditque, alia contra retrahit atq; repercutit. Quod autem retractum est, in ignem incurrens calescit: quod exhalauit, friget. Dum ergo caliditas permutatur, & quæ alio transitu vtuntur, calescunt, ac rursus quod feruet ad naturam suam emigrat, & hac emigratione alia in aliud iter repercutit, rursusq; hęc idem perpetiuntur aguntq; semper, certè anhelitus hic circulo quodam hinc & illinc iugiter fluctuans expirationem & inspirationem continet. Quinetiam causæ passionum quæ ex attractu ampullarū ex corpore à medicis fiunt, atq; etiam potionis, & eorum insuper quæ iaciuntur, siue emittantur sublimia, seu deferantur humi, hac vtique ratione tractandæ videntur. Voces præterea, quæcunque veloces &

tardæ,

tardæ, acutæ & graues audiri solent, aliàs dissonæ propter motus eius qui in nobis ab ipsis fit, dissimilitudinem, aliàs propter similitudinem consonæ. Priorum enim velociorumq; cessantes motus, iamq; ad simile quiddā progressos, tardiores ipsæ voces succedentes illis, eosq; mouētes, occupant: comprehendentes verò non aliū quidem motum inijciendo perturbant, sed tardioris lationis initiū secundum principium velocioris inducunt. Dum verò desinentis motionis similitudinem sibi quādam accommodant, vnum ex acuta & graui concentum contemperant. Vnde insipientibus voluptatem, sapientibus gaudium propter diuinæ harmoniæ imitationem in lationibus mortalibus repertam, tribuunt. Eadem ratio est de aquarū fluxibus, de fulminum impetu, de electri mirabili illo attractu, lapidisúe illius qui Heraclitus nominatur. Reuera nullius horum attractio fit: sed cum nusquam sit vacuum, & hęc se inuicem pulsent, atq; repulsent, concretaque & discreta suum locum singula poscant, diligenti harum rerū inuestigatori ex his mutuis passionibus euētus illi mirabiles contingere videbuntur. Atqui respiratio, vnde huc digressi sumus, ab his causis, & hūc in modū, vt supra diximus, prouenit. Dum videlicet ignis cibos diuidit, eleuaturq; intrinsecus assecutus spiritum, venas à ventre communi eleuatione huiusmodi replet, ex eo quòd attrita inde haurit, & ob hanc rationem per totum animalium omnium corpus alimentorū liquores penitus diffundūtur. Statim verò attrita & à cognatis suis ablata partim fructibus, partim graminibus, quæ deus ad alimoniā corporis nostri produxit, colores propter mixtionē omnino varios habent: sed plurimus in his rubeus præualet color, cuius natura ex ignis portione & abstersione in humido facta prouenit. Propterea eius quod in totum corpus permanat, color, talis aspectu est, qualem diximus. Id sanguinem nominauimus, carnium & vniuersi corporis pabulum: vnde irrigatio distributa passim exhausta cuncta replet. Modus autem impletionis euacuationisúe talis est, qualis in vniuerso cuiuslibet latio, per quam cognatū quodlibet ad seipsum se confert. Quæ enim nobis extrinsecus circūfusa sunt, resoluūt nos assiduè, & singulas nostri portiones ad species suas foras emittunt. Sanguinea verò in vobis attrita inclusaq; visceribus, vt par est in quolibet animali fieri sub cœlo cōstituto, totius lationem imitari coguntur. Cùm igitur attrita quęlibet in nobis cognatū poscant, exhausta quęlibet implent. Porrò quando abscedit plus quàm accesserit, decrescit animal: quando contra fit, augetur. Recens igitur animalis cuiuslibet cōpositio cùm nouos velut ex ligneo quodam contextu triangulos habeat, validam quidem eorum structuram possidet: moles autem eius tenerior tota coaluit: quippe quæ ex recentiori medulla concreuit nuper, & lacte nutrita est. Susceptos ergo triangulos illos extrinsecus incidentes ex quibus cibi potusq; conflantur, triangulis proprijs antiquiores imbecillioresque, iuniorum vi peruincit & conterit, & grande animal ipsum reddit, dum ex multis similibus alit. At cùm triangulorum suorum radicem compagemque relaxat, ex eo ꝙ magnis laboribus longo tēpore aduersus multa certando fatigata & domita sit, tunc sanè alimenta suscepta in similitudinem suam nō potest cōminuendo redigere, sua verò membra ab ingredientibus facile dissipantur. Hinc iam minui ac deficere omne incipit animal, cùm superatur, detrimētumq; istud senectus appellatur. Finis verò tunc obuenit, quādo triangulorum illorum ex quibus medulla conficitur, olim coaptata vincula, nihil amplius nectunt, sed defatigatione iam relaxata nexus animæ deserunt. Anima verò clam secundum naturam cùm voluptate protinus euolat. Quicquid enim cōtra naturam fit, molestum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors quàm morbi & vulnera intulerunt, violēta est atq; molesta: quę verò senio paulatim ad finem deducēte naturaliter surrepit, inter omnia mortis genera leuissima est, & cùm voluptate potius quàm dolore cōtingit. Morbi autem vnde nascantur, quis dubitet? Nam cùm quatuor illa sint ex quibus compactum est corpus, Terra, Ignis, Aqua, Aer, horum non naturalis excessus, defectusq;, & ex loco proprio in alienū translatio, per quam quod sibi conueniens est, nō tenent, intestinam quandā seditionē & morbos inferunt. Quando enim pręter naturam vnumquodq; fit aut transfertur, calescunt vtiq; quæ ante frigebant, arida madent, grauescunt leuia, & cætera omnia similiter permutantur. Solummodo verò idem aliquid sibimet secundū idem, atq; similiter & debita proportione seruata accedens vel decedens, permittet se idē sibijpsi sospes integrumq; manere. Quod autem aberrat, siue accedendo seu decedendo, mutationes varias, morbos, corruptiones infinitas inducit. Ex secundis quoque compositionibus secūdum naturam constitutis secunda bonæ vel malæ valetudinis coniectura id quærenti cuique dabitur. Cùm enim medulla ex illis & os & caro & nerui constiterint, sanguis pręterea ex ijsdem quamuis alio modo concreuerit, cæteri quidē euentus plurimi quemadmodū superiora contingunt, maximi verò morbi atq; grauissimi hoc pacto nascuntur. Quando videlicet ordine conuerso ista ex se inuicem fiunt, proculdubio corrumpuntur. Nempe secundum naturam carnes & nerui ex sanguine generantur: nerui quidem à villis & ligamentis propter cognationem, carnes autem à coagulatione quadam eius quod secretum à villis & ligamentis cōcreuit. Quod rursus à neruis & carnibus emanat glutinosum & pingue, simul quidem carnem, vt plurimū ad ossium naturam, ac etiam os ipsum medullam circundans nutriendo exauget. Quod rursus per ossiū crassitudinem stillat purissimum genus triangulorum, lenissimumq;, & pinguedine abundātissimum, dum defluit ex ossibus, atq; delabitur, medullā irrigat. Quatenus igitur singula hunc in modum fiunt, bona valetudo seruatur. Mala verò sequitur valetudo, quando fit cōtra. Nam quoties eliquata caro tabem rursus transmittit in venas, sanguis vna cùm spiritu multus ac varius in venis, coloribus diuersis amaritudineq; & acidis salsisque infectus saporibus, bilem, cruorem, pituitam gignit quàm plurimam. Quæ quidem omnia rursus sic genita & corrupta sanguinē ipsum in primis inficiunt, & ipsa nullum nutrimentum adhibētia corpori, ferūtur passim per venas nullo prorsus naturalis circuitus ordine obseruato. Inimica sanè inter sese ista sunt, propterea quòd nullum sui sibi inuicem præbent vsum. Naturali prærerea corporis habitudini suoque in statu perseueranti dissoluēdo & liquefaciendo plurimum aduersantur. Portio nanque carnis vetustissima cùm liquescit, ad digestionem concoctionemq; ineptissima, propter veterem exustionem nigrescit: quia verò contabuit, penitusque exesa est, amaritudinem cōtrahit, cæteris omnibus corporis partibus nondū contaminatis aduersam: & tum quidem pro amaritudine niger ipse color acerbitatem & acrimoniam habet, eo iam quod amarum fuerat magis attenuato: tum verò amaritudo rursus sanguine tincta colorem habet rubeum, sed nigro huic admixto felleū. Præterea flauus color cùm amaritudine coit, quando ob ignis flammā noua caro liquescit. Et nomen quidem omnibus his commune bilem imposuit vel medicus aliquis, vel certè eo ingenio præditus quispiā quo multa & dissimilia dispicere posset, ac rursus genus in multis vnum vno cognomento dignum inspicere. Quæ verò bilis species appellantur, pro colorū varietate rationem singulis propriam acceperunt. Cruor pręterea, qui sanguinis residuū & defluxus est, lenis est ac mitis: qui verò bilis atræ acrisque, agrestis, quando propter caliditatem salso sapori miscetur, hmōi quiddam acida pituita nuncupatur. Sępe verò tenerioris recentisq; carnis portio quędā vna cùm aere colliquescit, deinde vēto inflatur incluso, humiditate protinus circunfusa: fiuntq; ex hoc ampullæ, quæ sigillatim propter paruitatem videri non possunt: iunctæ verò simul & in grandiorem tumefactę molem, cōspiciuntur, coloremq; propter spumę generationem habent albū. Omnem hanc tenerioris carnis eliqua-

eliquationem vna cùm spiritu factam, quę ex humiditate vento circunfusa tumescit, albam pituitã appellamus: recentis item pituitæ residuum defluxumq; lacrymas atque sudorem, & quotcunq; alia in quæ quotidie corpus resoluitur. Atq; hæc omnia instrumenta morborum, quando scilicet sanguis non cibis & potibus secundũ naturam, sed ex contrarijs præter naturæ leges excrescit. Quando igitur caro quęlibet circunciditur, eiusq; radix permanet, dimidia quædam est calamitatis potentia. Facilè enim restauratur. Quando verò quod carnes ossibus alligat, ęgrotat, & sanguis ex illis ac neruis defluens haud amplius nutrit ossa, carnẽ ue reuincit, sed ex pingui & glutinoso asper, salsus, siccus, & squalidus iniquitate victus est factus, tunc certè quod omnia ista perpetit, abscissum ab ossibus sub carne neruisq; riget. Caro etiam à radicibus decidens nudos relinquit neruos, & salso obductos humore, & in fluctu sanguinis permanans, morbis quos supra diximus numero etiam plures reddit. Graues quidem hæ corporibus passiones: quæ verò has præcedunt, admodum grauiores. Quando videlicet os ob carnis crassitudinem respirationem non habet sufficientem, ideoque putredinis calore vexatum atq; restrictum, alimẽta non suscipit, rursusq; ipsum in illam contra decidit frigefactum. Illa verò in carnem, caro in sanguinem rursus delabitur. Vnde acriores superioribus morbi nascuntur. Extremum verò omnium est, quando medullæ natura propter defectũ aliquem aut excessum ægrotat. hinc enim omnium vehementissimi & ad mortem periculosissimi morbi proueniunt. tunc.n. omnis compago corporis necessario dissipatur. Tertiam post hæc morborum speciem tripartito diuidimus. Alius enim spiritu, alius pituita, alius bile creatur. Nam cùm spiritus ipsius custos, & quasi penuarius pulmo distillatione occlusus libera & expedita spiracula nobis nõ exhibet, & hinc quidem nullus mittitur spiritus, illinc verò plusquam oportet accipitur, tunc quæ respiratione & refrigetio carent, marcescunt. Quod verò accipitur nimium, per venas traductum eas contorquet, liquefacitque corpus, eius in medio diaphragma, medium scilicet interpositum occupans. hinc morbi admodum molesti multo cùm sudore innumerabiles oriuntur. Sæpe etiã intra corpus discreta & rarefacta carne innascitur spiritus: qui cùm foras egredi nequeat, ijsdem quibus & ingressi aliunde spiritus, doloribus afficit. Sed ingẽtibus tũc affligit doloribus, quãdo neruis proximisque venulis circunfusus hæc inflat, & ligamenta continuosque neruos à tergo intendit atq; detorquet. Qui sane morbi ab ipsa intendente & inflante passione tensiones, & à tergo contortiones cognominantur, quorum difficile remedium est. Suborte enim febres hos maxime soluunt. Alba vero pituita propter ampullarum spiritum intus inclusa difficilis: ad exteriorem cutem delapsa, mitior, sed corpus varijs sordibus aspergit, albisque inficit maculis, atq; morbos alios eiusmodi generat. Atræ verò bili permixta, cùm diuinissimos capitis meatus illabitur, dissipare eos solet atque turbare. Si dormientibus id contingat, mitior: sin vigilantibus, expulsu difficilior. Cùm verò sacræ naturæ languor hic sit, haud abs re sacer morbus est appellatus. Proinde pituita acida atque item salsa, languorum omnium qui distillatione fiunt, origo est: quoniam verò plurima loca illabitur, malas gignit valetudines plurimas. Quæcunq; autem partes corporis tumescere dicũtur, à bilis incendio, & combustione vexantur: quę cùm expirat, extrinsecus varios ęstu suo tumores producit: intrinsecus verò cohibita, vrentes edacesque morbos plurimos procreat. Tunc autem pessima est, quando pus sanguini mixtũ & villorum ligaminumque fila suo ex ordine dimouet. quæ ideo in sanguinem diductæ & sparsæ sunt, vt mediocrem tenuitatis & crassitudinis habitum cõsequatur: neq; propter caliditatẽ cùm ipse sit lubricus, raro ex corpore defluat, neq; si crassior sit, ad motum fiat ineptior atq; ægrè per venas fluat & refluat. Ad hanc vtique naturæ cõmoditatem, huiusmodi peropportuna sunt ligamenta, quæ siquis etiam mortuo, & ob frigius rigente sanguine inuicem conducat, & contrahat, reliquus sanguis omnis diffunditur. Cùm verò missæ fuerint, illico cũ præcedente frigore restringuntur. Quoniam verò hanc vim villi huiusmodi in sanguinem habent, cum bilis natura sanguis vetus euaserit, ac rursus ex carnibus in hunc fuerit resoluta, calida & humida paulatim primã incidens villorum illorum vi compressa restringitur. Compressã verò extinctaque violenter, procellam intus tremoremq; ciet. Cæterum quando vberior affluit, calore proprio ligamenta exuperans, præterq; modũ exæstuans, seruat quidem, ac si continuè ad finem vsq; idonea victoriæ sit, penetrat in medullas, adustisq; radicibus inde animæ vincula, quasi nauis funes resoluit & amputat, libetamque dimittit. Sed cùm inferior adest, corpusq; liquescens ei resistit, ipsa deuincta, aut per totum corpus excidit, aut per venas in ventrem inferiorem superioremue compulsa tanquã transfuga ex seditiosa ciuitate, sic effugit è corpore, morbosque eos inducit, quos Diarrhœas vocant, & Dysenterias, id est fluxus ventris lubricos, fluxusque mordaces, necnon multas generis eiusdem alias molestias infert. Quando igitur corpus ignis potissimum excessu languet, continua febre laborat: quando verò aeris, quotidiana discreta. Aquæ tertiana, propterea quòd aqua segnior est, quàm ignis & aer. Terræ demum excessu, quartana. Terra siquidem omnium tardissima, quarto gradu cùm sit, temporis circuitu quarto feruet, deferuetque: hinc quartanas inuehit febres, quæ vix seroque sanantur. Atque hoc quidem pacto corporis morbi contingunt. Animæ verò morbi propter corporis habitum ita nascuntur. Morbum animę dementiam esse censemus. Eius genera duo ponimus. Insaniam & Imperitiam. Quæcunque igitur passio alterutrum istorum infert, animi ægritudo est nuncupanda. Idcirco voluptates doloresq; admodum vehementes, morborum animæ omnium grauissimi iudicandi. Quisquis enim vel nimia gestit lætitia, vel nimio dolore deprimitur, dum illam auidius importuniusque asciscere, hunc vitare obnixe conatur, neq; cernere, neq; audire rectè quicquam potest, sed rabie furit, & in eo habitu cõstitutus, minime rationis est compos. Qui verò fluido stupidoq; circa medullam abundat semine, vtq; arbor pluribus quàm cõueniat fructibus grauida nimia vbertate luxuriat, is profecto multis passim doloribus, multis item voluptatibus in libidinibus ipsis earumque fœtibus, fructibusque affectus, per omnem fermè vitã ob ingentes voluptates doloresq; insanit, ac furit: cumq; huius animus propter corpus æger sit atq; insipiens, vulgo tamen non æger, sed pro voluntate sua, vt libet affectus falsò putatur. Veritas autem sic habet. Nempe venereorum intemperantia maxima ex parte propter generis vnius habitum per ossium raritatem in corpore lubricum madidumq;, animi infirmitas est. Ac fermè omnis voluptatum incontinentia, quæ perinde ac si sponte improbi simus vituperari solet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter prauum quendam corporis habitum rudemque educationem, malus omnis fit malus. Omnibus autem aduersa inimicaque hæc sunt, & mala noxiaq; contingunt. Rursus dolore afflictus animus similiter propter corpus in prauitatem plurimam incidit. Acris enim & infesta pituita, amari item salseiq; humores, quando oberrantes per corpus non exhalant, sed per viscera reuoluti vaporem suum penetralibus animæ ipsius infundunt, languores animæ varios & magis, & minus, tum plures, tum pauciores efficiunt. Perferuntur sanè ad tres animę sedes humores varesque huiusmodi, ac pro loci diuersitate vnusquisque varias species generat, difficultatis, atque molestiæ, audaciæ rursus timiditatisque, obliuionis præterea, atque hebetudinis. Sæpe etiam ad prauum hunc corporaturæ, & affectionis habitum accedunt mores ciuitatis iniqui, sermonesque & priuati, & publici non parum omnino noxij, nec vllæ doctrinæ ad tantorum malorum remedia à

Diarrhœa & Dysenteria. Defebribus.

Voluptates & dolores vehementes morbi animæ grauissimi.

tenera

teneræ ætate discuntur. Atq; ita quicunque nostrum praui sunt, duabus ex causis præter voluntatem maximè contingentibus, praui fiunt. huiusmodi quidem malorum causæ serentibus potius quàm satis, educantibus, quàm educatis attribuendæ. Conandum tamen pro viribus, educationis, studiorum, doctrinarum, diligentia improbitatem reijcere, assequi probitatem. Sed horũ quidem tractatio alio constat differendi modo. Nunc iam cõuerso quo cultu quibusúe causis corporis animiq; salutem adipiscamur, decet exponere. Iustius.n.est de bonis quàm de malis verba facere. Omne bonum pulchrum: pulchrum verò sine mensura & moderatione esse non potest. Ideoque animal quod tale futurũ est, conuenienti mensura moderatũ esse oportet. Ex eorum aũt numero, quę commensurata moderataq; dicũtur, exigua quædam persentimus & iudicamus. pręcipua verò & maxima ignoramus. Porrò ad bonam & malam valetudinem, ad virtutes & vitia nulla moderatio vel immoderatio maioris momẽti, quàm animæ ad ipsum corpus esse videtur. Horum nihil cõsideramus, neq; animaduertimus, ꝙ quando robustã magnamq; animam imbecillior inferiorque vehit species, vel qñ contra ista iunguntur, totum ipsum animal pulchrũ esse non potest. maxima.n.mensura & moderatione caret. Quod autem cõtra affectum est, spectaculorum omnium ei qui id valeat intueri, pulcherrimum amabilissimumq; apparet. Corpus quidem quod grandioribus vel inæqualibus cruribus, aut quouis alio modũ excedente membro secum ipso dissentit, & deforme est, & in ferẽdis laboribus contorquetur, vacillat, lassatur, & cõcidit, innumerabiliumq; malorum sibi causam præbet. Idem quoq; iudicãdum de eo ex anima & corpore cõposito, quod animal appellamus. Quando.n.anima corpore admodũ potentior est, exultat in eo atq; effertur, totũ ipsum intrinsecus quatiens languoribus implet. Quando etiã ad discendũ inuestigandumq; collectis in vnũ viribus vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & labefactat. Deniq; cum ad docendum differendumq; priuatim & publicè ambitiosa quadã concertatione cõtendit, inflammat corpus atq; resoluit. Non nunquam etiã distillationes fluxusq; cõmouens medicorum plurimos decipit, cogitq; illos contrarias causas iudicare. Rursus qñ corpus grande & pigriori mole superexcedens pusille exiliq; cogitationi animi copulatur, cùm geminæ sint in homine secundũ naturã cupiditates, vna quidem per corpus alimentorum, altera verò per id quod diuinissimum nobis inest, prudentię: tunc sanè potentioris illius pręualentes agitationes quod suũ est adaugent, quod verò animi, hebes, indocile, obliuiosum reddũt, atq; ita infirmitatem maximã videlicet imperitiam generant. Vna demũ est ad vtrunq; salus & conseruatio, vt neq; animam sine corpore, neque corpus absq; anima moueamus, vt in mutua cõtentione exæquatis inuicem viribus insurgentia bonam totius valetudinẽ tueantur. Quapropter quicunq; mathematicis doctrinis operam dat, aut cuiuis mentis indagationi vehementius studet, debet etiam motũ corporis adhibere, & in gymnastica exercitatione versari. Ac rursus qui summa corpus diligentia firmat & roborat, animę quoq; vicissim motus adiungere, musica & omnibus philosophiæ studijs vsus, si modo quis iure bonus simul & pulcher sit appellandus. Similiter quoq; partes curare debemus, totius speciẽ imitati. Cum.n.corpus ab ingredientibus incendatur intus, frigidumúe fiat, & iterũ ab extremis aridum madidumúe reddatur, & quę deinceps hęc sequuntur perpetiatur, qñ quis otium agens corpus motionibus his cõmittit, superatum ab his dissoluitur. At si quis in curãdo corpore illam imitetur naturam quam altricem vniuersi vocauimus, ita vt nunquã torpore permittat, sed moueat semper iugiq; agitatione internis externisq; motibus secundũ naturam vbiq; resistat, & moderata quadã cõmotione aberrantes passiones corporis partesq; cognationis ratione seruata vicissim in ordinem redigat & exornet, secundũ sermonem illum superiorem quem de vniuerso habuimus, nequaquã sinet inimicum inimico admotum prælia in corpore morbosq; ciere, sed efficiet potius vt amicum adhærens amico sanitatem corporis tueatur. Omniũ verò motuũ optimus ille est, qui in semet ex seipso fit. Nam & mentis, & totius ipsius motioni cognatissimus est. Qui verò ab alio fit, deterior. Deterrimus autem motus, qñ iacens & quietẽ agens corpus, ab alijs secũdum partes mouetur. Quapropter purgationũ constitutionumq; omnium corporis, quę exercitatione gymnastica fit, saluberrima est. Proxime ad hãc accedit vectio facilis, siue naui, seu quouis alio vehiculo peragatur. Tertia cõmotionis species tunc demũ cum summa cogit necessitas, vtilis, aliter verò nullo modo sanæ mentis homini suscipiẽda. Medicorũ illa purgatio est, quæ pharmacis, id est solutiuis medelis, fieri solet. Morbi.n.nisi periculosissimi sint pharmacis irritandi non sunt. Omnis nanq; morborũ constitutio animalium naturæ quodammodo similis est. Sanè animalium compositio ab ipso generationis exordio certis temporum curriculis terminatur: idq; & genus vniuersum patitur, & animal vnumquodq; ab ortu fatale viuendi spatiũ in seipso exceptis necessarijs passionibus, cõtinet. Etenim trianguli ab ipso initio singulorum vim possidẽtes vsq; ad certum tempus sufficienter ad vsum vitæ cohærent, vltra id vita nemini prorogatur. Idem quoq; cõstitutionis modus languoribus conuenit. Quos siquis citra fatalem temporis cursum pharmacis amputare contenderit, ex paruis ingentes, ex paucis multi euadere cõsueuerunt. Quapropter diligentia victus corrigẽdi & gubernãdi sunt morbi, prout cuiq; datur otium, neq; difficile infestumq; malum pharmacis instigandũ. Ac de cõmuni quidem animali & parte illius corporea, qua diligentia regenda & gubernãda sint, vt ratio viuẽdi seruetur, satis est dictum. Ipsum verò quod gubernaturum est, multo magis ac prius ita pro viribus instruẽdum est, vt quàm optime atq; pulcherrime ad regendũ sit præparatũ. Exacta quidem huius rei discussio propriam sibi & integram disputationẽ exigeret. Quantũ verò fortè ad id quo de agimus attinet, si quis per superiorum vestigia gradiatur, nõ absurde sic maxime procedendo ad commodũ istorũ finem perueniet. Sepe in superioribus diximus tres esse animæ species in nobis trifariã distributas, singulasq; suos motus habere. Ita nũc paucis concludamus, quęcunq; illarũ torpet, & à suis motibus otium agit, imbecillissimam necessario reddi: quæ verò agit assidue, robustissimam. Quapropter danda est opera, vt species singulæ motus suos inter se moderatos cõuenienti tenore conseruent. De præstantissima igitur animæ nostrę specie ita est sentiendũ. Nempe hanc Deus, vt dęmonem nostrũ cuiq; tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atq; ad celi cognationẽ à terra nos tollere, tanquã animalia cœlesti potius quàm terreno semine nata. Quod quidem rectè admodum dicitur. Vnde.n.primus aĩæ datus est ortus, inde diuina vis caput radicemque & originem nostrã pendentẽ suspendens, totũ dirigit corpus. In eo igitur qui cõcupiscẽtiæ ambitiosæ & iracundię affectibus explendis incũbit, necesse est opiniones omnes mortales fieri, atq; eum quàm maxime fieri potest mortalem prorsus euadere cùm mortalem naturã pro viribus auxerit. At eum qui totus discendæ veritatis cupiditate flagrauerit, atq; oẽm eius operã pręcipuè in hoc vno impenderit, necesse est oĩno si quidem veritatẽ attingat, immortalia & diuina cõprehendere: & quatenus humana natura immortalitatẽ assequi potest, eatenus hunc penitus immortalem euadere, nulla videlicet immortalitatis parte dimissa. quinetiam cũ semper diuinũ colat, ipsumq; familiarem dæmonem in se habeat ornatissimũ, precipuè beatũ fore. Cultura aũt cuiusq; omnino vna est, proprium cuiq; pabulũ motumq; tribuere. Ei verò quod in nobis diuinũ est, motus cognati sunt, vniuersi ipsius cognationes atque circuitus. Hos itaq; secutũ vnumquenq; nostrũ oportet discursiones illas nostras in capite olim à prima generatione corruptas, per ipsam mundanę harmonię reuolutionisque

Quis optimus motuum.

De purgationibus.

Diligentia victus corrigendi morbi.

intelligentiam ita corrigere, vt intellectæ rei intelligẽtem vim ſecundũ priſtinam naturã ſimilem reddat, per quã ſimilitudinẽ vitæ à Deo optimè nobis propoſitę, & in pręſenti tẽpore, & in futuro finẽ adipiſcamur. Sed iam diſputatio illa de vniuerſo vſq; ad generationẽ hoĩm nobis propoſita finem penè ſuũ adepta videtur. (De generatione fœminæ.) Cæterorũ verò animantiũ generationẽ quatenus duntaxat neceſsitas poſtulat, paucis perſtringemus. Sic.n. modũ in hac diſputatione tenere ſibi quiſq; videbitur. Verũ de his iam ita dicamus. Quicunq; virorũ iniuſti timidiq; vixerũt, quemadmodũ probabilis ratio nobis oſtendit, in generatione ſecunda in fœminas ſunt conuerſi. Quo quidẽ tempore hanc ob cauſam dij coitus amorem machinati ſunt. Igitur in viris vnũ quiddam, in fœminis alterum vitæ & animæ compos ita compoſuerũt. Ipſum potus diſcurſum, quo per pulmones ſub renes in veſicã defluens & ſpiritui mixtus eliſusq; depromitur, dij in fiſtulæ modum in compactam medullã à capite per ceruicem & ſpinã deriuauerunt. quod quidem (De spermate.) Sperma, id eſt ſemen, in ſuperioribus nuncupauimus. Hoc autem vtpotè animatum ac reſpirans, qua parte ſpirat, per eandem vitale effluendi deſideriũ gignit, atq; ita generandi amorem nobis inſeruit. (Generandi cupiditas.) Quocirca pudendorum naturę in viris inſita vis, inobediens atq; imperioſa, & quaſi animal nõ exaudiens rationem furioſarum libidinũ violentia ſubijcere ſibi cuncta conatur. Vulua quoq; matrixque in fœminis eadẽ ratione animal auidũ generandi, qñ procul à fętu per ætatis florẽ, aut vltra diutius detinetur, ęgre fert morã ac plurimum indignatur: paſsimq; per corpus oberrans, meatus ſpiritus intercludit, reſpirare non ſinit, extremis vexat anguſtijs, morbis denique oĩbus premit, quouſq; vtrorunq; cupido amorq; quaſi ex arboribus fętum fructumúe producũt: ipſum deinde decerpunt & in matricem velut agrũ inſpargunt: hinc animalia primum tali, vt nec propter paruitatem videantur, necdũ appareãt formata, concipiunt: mox quæ cõflauerant, explicant, ingentia intus enutriunt, demum educunt in lucem, animaliumq; generationũ perficiunt. (Generatio auium.) Mulieres hunc in modum & fœminæ oẽs ſunt genitæ. Auium autem genus ex noſtro ita eſt apte formatũ, vt pro pilis pennas acciperet. In hoc illi homines tranſeunt, qui ſimplices & innocentes cũ ſint, leues tñ ſunt, & fruſtra in rebus ſublimibus curioſi: quiúe adeo fatui ſunt, vt oculorum iudicio confiſi, hoc altiſsima quęque firmiter demonſtrari poſſe non dubitent. (Generatio ferarum.) Greſsibilium verò ferarũ genus ex his natum hoĩbus, qui à philoſophia penitus alieni ad cœleſtia nunquam oculos erexerunt, ex eo ꝙ volutionibus illis, quæ in capite peragi ſolent vſi nunquam ſunt, ſed illas animę partes ſecuti quæ in ventre & pectore dominantur. Ex his vtiq; ſtudijs anteriora membra & capita ob ipſam cognitionẽ humi penitus defixerunt: in longũ productũ ac diuerſum corporis verticem tenuere: quãdoquidem ibi propter deſidiam ſingulorũ colliſi ſunt & confracti circuitus, & ideò ꝙ quatuor pedum ac etiã plurium eſt inſtituta figura, vt inſipientioribus deus maiorẽ ex pedibus multis atq; progreſſu occaſionem præſtet, per quã magis etiã deflectantur ad terram. Eos aũt qui horum inſipientiſsimi erant, corpusq; in terrã penitus proſternebant, quaſi nihil vltra pedibus opus foret, in corpora carentia pedibus, & humi ſerpentia per- (Generatio aquatiliũ.) mutarunt. Quartum genus aquaticũ eſt, ex illis natum qui ſtolidiſsimi & imperitiſsimi fuerant, quos noſtri illi tranſformatores pura reſpiratione dignos idcirco nõ iudicauerunt, quia propter extremę tranſgreſsionis iniquitatẽ animam impuriſsimã prorſus habebãt. Ideo ex tenui ac pura aeris illa reſpiratione, in aquæ reſpirationẽ profundam turbidamq; merſerũt. Vnde piſcium & oſtrearum ac deniq; aquatilium oĩum orta eſt multitudo: in qua certè mutatione illi ex ſediũ extremarũ habitatione inſcitiæ quoq; extremæ dant pęnas. Hunc in modum & olim & nunc in ſe inuicem animalia migrant, dum mẽtis & dementiæ iactura vel adeptione mutantur. Iam igitur noſtra hęc de vniuerſo diſputatio finem habeat. Mortalia.n.& immortalia viuentia mundus hic ſortitus, atq; inde cõpletus, ita deniq; factus eſt viſibile viſibilia comprehendens animal, intelligibilis dei imago, ſenſibilis, maximus, interminatus, pulcherrimus, perfectiſsimus cęlũ vnũ hoc atq; vnigenitum.

CRITIAS, VEL ATLANTICVS.

Marſilij Ficini Argumentum.

PLATO noſter officioſſimus patriæ ſuæ filius laudauit eam in Menexeno ex rebus cõtra orientales, laudat rurſus in Critia ex rebus cõtra occidentales ſtrenue geſtis. Atq; vtrobiq; commendat ex multis, tum dei, tum naturæ artiſq; muneribus, ſimulq; commonefacit omnes ne patriæ ſint ingrati, ac dũ virtutem Atticam tam orientem quàm occidẽtem plagam ſuperaſſe commemorat, interea docet & omnia domari virtute, & viros virtute pręditos, tũ in occidentibus, id eſt rebus aduerſis, tum in orientibus, hoc eſt ſecundis rectè feliciterque ſe gerere. Nec iniuria poſt Timæum de mundi generatione, legi vult Critiam de antiquitate mundi. Videtur autem neq; huic hiſtoriæ finem impoſuiſſe, neque ſequentem hiſtoriam ſub Hermocratis titulo promiſſam compoſuiſſe. Hanc autem non fictam quidem, ſed veram hiſtoriam extitiſſe, conſtat. Primo quidem, quia vbicunq; fingit aliquid, ſolet fabulam nominare. Hic verò tanquam hiſtoriam audet aſſeuerare. Deinde idem omnino aſſerit in Timæo, appellans rem miram quidem, ſed omnino veram. Et à quibus accepta ſit diligẽter vtrobiq; recenſet, ſcilicet à maioribus ſuis atq; gentilibus. Critias enim hic ab auo Critia, ille verò à Solone patruo ſuo, qui literis quoq; mandauit, Solo ab Aegyptijs ſacerdotibus. Præterea Proclus Marcelli cuiuſdam de rebus Aethiopũ adducit hiſtorias, in quibus hæc maniſeſtiſſime confirmantur Aethiopũ rebus geſtis inſerta. Et ſi Platonicorum nullus hiſtoriam negat, Porphyrius tamen, Proclus, & ante hos Origenes, allegoriam inſuper volunt phyſicam continere. Quos equidem vereor ne ſi conentur ſingula allegorię ad vnguem accommodare, ab ipſo Platone derideãtur, in exordio Phędri curioſas nimiũ in huiuſmodi rebus allegorias ſub perſona Socratis irridente. Verùm ne Anagogicum ſenſum, quo prorſus neglecto nemo ſit Platonicus, omnino negligere videamur, Pallas quidem ſit numen intellectuali vitæ præſidens, Neptunus verò numen fouens generationẽ atq; gubernans. Athenienſes figuræ ſint animarum intellectu ſolo viuentium, numinumq; ſimilium. Atlantici verò figuræ numinum generationi fauẽtium, animarumq; corporibus coniunctarũ ad generationis officium totiusq; ornatũ. Conuenientiſſime verò per occidens, per mare, per inſulas, per varias locorũ partitiones, ipſa generationis materia mobilitasq; diuerſa ſignificatur. Bellum præterea ſit ſtudioſa contentio, per quã ſuperiora numina, inferiora aſſidue in ſe cõuertunt, & animas quaſi ferro & igni à materia motuq; ſegregant. Proinde quod Neptunus ex muliere filios procreauit, intellige vel ex terra genuiſſe, vel afflatu quodam ex priori viuendi forma in alterã formam regeneraſſe. Quicunq; verò partus, quinq; ſunt formæ corporum, quas in hoc materiæ mari perpetua agitatione componit, ſcilicet lapides, metalla, plantæ, animalia partim ratione carentia, partim prædita ratione. Decem verò filij ſunt, quolibet.n. partu gemini concreantur. Nempe in quouis cõpoſito elemẽtalis coaleſcit virtus, ſimulq; virtus quædam cœleſtis infunditur, quam medici virtutem nominant ſpecialem. Ex geminis autẽ quinq; partubus decem filij computãtur. At quinq; zonæ ſiue ſpiræ arcem Neptuneam circundantes, quinq; ſunt ſphærarum naturæ, cęleſtis, ignea, aerea, aquea, terrea. Partim verò terrenas ait, partim aqueas, vt ſtatum in rebus ſignificaret & motum. Cõmunis verò per omnes meatus, mutuam inter ſe rerum ſignificat genituram. Commemorat & metalla, vt per ſeptem metalla, ſeptem planetarum influxus intelligamus, generationem omnium moderantes. Aurum quidem Soli, Argentũ Lunæ, Plumbum Saturno, Electrũ Ioui, Ferrum & æs Marti, Veneri Orichalcum, Mercurio Stannũ Platonici tribuunt. (Metalla Planetis dicata.) Menſuræ verò earumq; numeri partim ex hiſtoria, partim ex architecturæ ratione ducantur. Nonnihil tum operis, tum eloquij gratiæ decorisq; attribuendum. Sed de allegoria fermè iam ſatis. Iam verò ſic libri huius myſteria confirmemus. Platonici deos quidem alios, vt eorũ verbis vtar, ſupercęleſtes, alios verò cœleſtes, & alios ſubcœleſtes eſſe putant. Et primos quidem filios dei, ſequentes verò oẽs deorum filios nominant. Rurſus in primis ampliſſimã prouidentiam, in ſecundis minus amplam, in tertijs ad anguſtiora redactam collocant, vtpote qui iam certis terræ plagis rerumq; generibus diuina diſtributione præſint, quemadmodũ & cęleſtes alij, alijs cœli partibus ſtellisq; præponũtur. Hi ergo ſubcœleſtes dij certo quodam ordine, alij gentes alias gubernãdas ab initio ſuſceperunt. Ab initio inquã vel geniti mundi, vel generis humani regeniti. Siquidem poſt

dem post ingentes terreni orbis illuuiones, Plato homines arbitratur eiusmodi deorũ opera ex ipsa terra veluti matre diuinitus generari. Posse enim illos gignere: per Ideam videlicet humanam quasi semen. Posse & terram parere, nouo abundanteq; humore perfusam, & accedente calore fœcundam, siue post aquarum colluuiones sequantur tepidi soles, siue post vasta quædã incendia pluuiæ vberius affluant. Homines verò à dijs è terra progenitos, Heroes nominant, qui à parentibus exculta quadã mẽtis ad mentem persuasione recti ab initio multa per secula fuerint. Quoniã verò longo temporũ tractu tam diuina virtus ingenijs insita, quàm terræ fœcunditas minuitur paulatim, vnde & animi diuinitatis omnino expertes, & corpora antiquæ fęcunditatis vacua prorsus euaderent: Deus iterum terram, vel diluit, vel incendit, genusq; nostrũ in antiquam restituit dignitatem, cęlestibus videlicet motionibus sic à motore contemperatis, vt cœleste fatũ semper cùm prouidentia diuina cõcurrat. Profectò quemadmodum medici de quolibet humano corpore, ita Platonici de toto genere iudicant. Medici.n. aiunt, vitam in naturali quodã humore, & tanto & tali consistere, posseq; perpetuo prorogari, si modo & quantus ille instauretur & qualis, non prorogari verò, vbi nõ talis refluit, qualis effluxerat, & si tantus. Perinde ac si quis ex dolio vini pleno impleret quotidie pateram, statimq; dolio, aquæ tantundẽ infunderet. Sic enim continuè æqualis in dolio esset humor, sed non similis, dissimiliorque quotidie, donec tandem ex mero iam non aqueum vinum tãtum, sed aqua prorsus euaserit. Similiter Platonici diuinã fęcundamq; qualitatem & ingenio à dijs humano, & corpori à cœlo quondam infusam, paulatim putant in qualitatem humanam verti, humano hoc subiecto eam naturaliter ita trahẽte, donec sensim ad ferinam vsq; degeneret. sed degenerationem tantam non posse à Deo rerũ ordinatore perpetuo tolerari. Quod autẽ Plato deos diuersas sortes fuisse nactos, & hic & alibi sæpe ait, intellige illos vni summo sortes distribuenti parere, atq; necessario assignatam prouinciam gubernare. Sed necessitatem in diuinis esse penitus voluntariam. Siquidẽ apud eos vna est patris summi filiorumq; voluntas. Atqui sicut elementorum partes ea necessitate ad loca propria perferuntur, quæ & volũtas futura est, si modo cognouerit, sic apud superos ipsa gubernationis assignatæ naturalisq; effectæ necessitas idẽ est atque voluntas. Præterea quod & hic, & in Timæo & Menexeno Atticam regionem esse ingenijs inquit in primis accommodatam, meminisse oportet in rationibus hac de re assignandis inter se Platonicos dissidere. Panætius enim temperiem aeris inter æstũ atq; gelu causam arbitratur, idq; ex ipsis Platonis verbis in quinto Legum, & Epinomide probat. Panætiũ Longinus arguit, quia regio illa sæpe gelu atq; æstu pulsetur, assignatq; in causa qualitatẽ loci cõmixtam ex multis atq; occultam. Quem reprobat Porphyrius, quòd propriam ingenij causam esse putet corpoream. Origines in commentarijs in Timæum cœlestes aspectus influxusq; assignat, id ipsum ex octauo de Republica asserens, vbi dicitur, cœlestes quosdam circuitus esse causas fertilitatis ac sterilitatis, tum corporum, tum etiã animarum. At Originem Proclus ibidem ait veram quidem ex parte causam assignasse, sed nondum integram perfecisse. Ipse verò vna cùm Porphyrio rem altius repetens ait: Intellectũ opificem mundi intellectualem esse mundum, ideoq; quasi multiplicem. Animam verò mundi esse animalem rationalemq; mundum magisq; multiplicem, atque proximè adesse vniuerso mundi spatio cõtinuo prorsus atq; immobili, ex materia prima & dimensione constanti. Rursus in ipso spatio ante omnes quæ generandæ sunt formas, animã ex rationibus suis ideas sequentibus, alibi alias vires imprimere, quasi animæ mentis plenæ vestigia, ac peculiaria quædã receptacula formas alibi alias familiariter susceptura. Tum deos varios varias sortitos prouincias, eiusmodi hospitia illustrare, alia quidem alios, atq; formare. Animas ergo rationales, postquã elementalẽ vitam, propriamq; elegerint, si fortè reuolutione cœlesti ad ea loca præ cæteris dirigantur, quæ electæ iam viuendi formæ potissimè congruant, vitæ ipsius officium prorursus implere. Itaq; quando ad Martiam vel Apollineam vergentes vitam, mox plagam à Marte, vel Apolline illustratã nanciscantur, perfectæ vel fortitudinis, vel vaticinij opus absoluere. Quæ verò philosophicã vitam elegerint, si regionem afflatam Pallade, sapientia magnanimitateq; simul excellere. Itaque hic & in Timæo inquit, Atticam regionem rectam à Pallade sapientiæ atq; militiæ conuenire, & in quinto Legum ait inspirationem localium deorum atq; dæmonũ circa loca, maximi ad ingenia & mores esse momẽti. Requirit verò nonnullam aeris temperantiam, nõ vt causam, sed ne causæ ipsius opus impediatur. Quamobrem loci huius diuersitas non tam efficit diuersitatem ingenij apud Platonicos, quàm suscipit & declarat. Tria enim esse putant ad id potiora elemẽtali loco, scilicet tum animæ ipsius affectionẽ siue naturalem, siue electam, tum inspirationem numinum propriorum, tum cœlestes influxus, posse verò id impediri, vel elemẽtali mixtione, vel planetarũ noua coniunctione, vel ab ipsis hominibus illata calamitate: & quæ bona desuper infunduntur, inferiorum obstaculo reddi non bona. Quade re in Legibus disputauimus. Sed de his iam satis. Ex omnibus autem huius libri mysterijs collige vna cùm prouidentia cõcurrere humani arbitrij libertatem. Collige & sentẽtiam Mosaico mysterio similem, homines quondam quandiu in eis diuina quædam gratia iustitiaq; innata vigebat, beatos in quodam, vt aiunt, deliciarum paradiso vixisse. Postquam verò per intemperãtiam & superbiam gratia illa euanuit, in scelera simul & calamitates grauissimas incidisse. Deum autem aquarum diluuio peccata hominũ diluisse. Quod verò huic historiæ deest, potest summatim ex Timei procœmio resarciri. Est autem historia de rebus gestis ante diluuiũ. Post verò diluuiũ narraturus, vt arbitror, erat Hermocrates. Neq; te turbabunt nouem illa annorum milia, si Eudoxum audietis dicentem annos illos Aegyptiorũ non solares fuisse, sed lunares. Vltima tandem huius libri sententia docet, Iouem, id est Deum architectum mundi è sua sede, id est ex suiipsius intuitu remotissima quæq; minimaq; prospicere, atq; ad eandem sedem, id est diuinam contemplationem deos omnes subditos sibi cõuertere, vnde instructi inferiora gubernent. Neque vicissim duo hæc illos agere, imò vere assidue cõtemplando diuina, per illa simul temporalia dispensare. Hanc ipsam sedem ideo medium mundi appellat thronum, quia & inde tanquam à centro effluunt omnia, & illuc refluunt, & illinc facilè cuncta circunspiciuntur atque reuoluuntur.

VAM grata longũ post iter defesso quies, ò Socrates, tam mihi post longas disputationis ambages, dulce silentium. Mundũ autem hunc re quidẽ ipsa iamdiu, sermone verò nuper deum effectũ, obsecro, vt si quid rectè dictum est seruet ipse nobis atq; custodiat: sin autem indecens quicquam in superioribus non sponte protulimus, meritas à nobis exigat pœnas. Debita verò eius qui per ignorantiã negligentiamúe errauit pœna est, vt sciens & diligẽs efficiatur. Quamobrem vt posthac rectius de eorum generatione loquamur, medicinam nobis à deo medicinarũ omnium perfectissimam saluberrimamq; dari scientiã exoptamus. Actis deniq; votis sequentẽ disputationẽ Critiæ, vt inter nos conuenerat, iam cõcedimus. CRI. Accipio equidem ò Thimæe, & quã tu supra veniam petisti tanquã de rebus magnis disputaturus, eandem ego nunc peto. Imò verò maiorem quoq; veniam in ijs quæ restant tribuendam existimo: quanquã scio procacem quodãmodo rusticamq; petitionem hanc meam videri posse. Dicendum tñ. Quòd quidem non rectè abs te superiora dicta sint, nemo sanæ mentis obiecerit, quod autem quę restant dicẽda, vtpote difficiliora, maiorem exigant indulgentiam, conabor ostendere: quandoquidẽ facilius apparet, vt qui de dijs disserit, satisfacere hominibus videatur, quàm qui de mortalibus. Imperitia nanq; & ignoratio audientium magnã copiam ad ea quæ ignota sunt, effingenda, pręstare dicẽtibus consueuit. Quomodo verò simus circa deos affecti, nõ ignoramus. Vt aũt quod sentio planius vobis aperiã, sic attendite. Quæcunq; à nobis dicũtur, tanquã imitationẽ quandam similitudinisq; expressionem existimare debemus. Neq; nos latet quę in pictorũ effectione circa diuina humanaúe corpora vel facilitas vel difficultas sit, ad hoc vt sufficienter ea reprę sentasse spectantibus videantur. Profectò cũ terram pingunt & montes, flumina, syluas, cœlumq; omne, quæúe circa cęlum cõsistunt & quæ vagantur, primũ quidem satis putamus factũ, siquis vel exiguam quandã referre posit earum rerũ imaginem, deinde vtpote talium prorsus ignari, no examinamus quidem pictorũ opera, neq; etiam redarguimus, sed cõfusa quadam adumbratione fallaciq; vtimur. Cum verò quis fingere aggreditur nostrorũ corporũ similitudinem, tunc propter familiarem ipsam rerum nostrarũ animaduersionẽ acutius errata persentimus, seueriq; & acres iudices exactoresq; sumus aduersus eum qui nõ singula lineamẽta coloresq; expresserit. Idem quoq; in sermonibus intueri licet. Nam satis esse putamus, si de cęlestibus diuinisq; rebus quicquã, vel parũ quod cõueniens est afferat. Mortalia verò humanaq; opera exacte nimiũ examinare solemus. Quamobrẽ si minus pro dignitate q̃ statim sunt dicẽda, tractabimus, ignoscere decet. Neq; enim facilè, imò certe difficile mortalia

ad opinionem imitatione ipsa exprimi posse putāda sunt. Hæc itaq; omnia dixi, ò Socrates, cupiens & vos admonere, & maiorem à vobis veniam ad ea quæ restant, expetere. Vos autē si iusta petere videor, vltro hanc veniam largiamini. SOC. Nihil obstat, ò Critia, quo minus tibi quod postulas tribuatur. Quinetiā Hermocrati hoc idem à nobis tertio detur. Constat enim hunc paulò post cùm dicturus erit, eadem precaturū. Vt igitur aliter exordiatur, neq; eadem cogatur repetere, sciat veniam sibi esse tributam: & quasi id constet, ad dicendū protinus accingatur. Prędico autem tibi, ò amice Critia, iudicium auditorū. mire.n. poeta qui ante dixit, persuasit. Quapropter admodū tibi venia opus erit, si ea sufficienter es cōprehensurus. HER. Idem mihi, ò Socrates, quod & huic nuncias. Cæterùm segnes pusillanimesq; nunquā palmam cōsecuti sunt Critia. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisq; vocatis, antiquos ciues, excellentes viros, summis laudibus illustrare. CRIT. O amice Hermocrates, quia postera tibi dies aßignata est, dicētemq; alium es secuturus, ideò confidis. Quale verò id sit, ipse forsitan declarabit. Exhortanti itaq; tibi, & ad rem ipsam penitus inflammanti parendū. Ac pręter deos, quos tu memorabas, alios insuper inuocare decet, præcipueq; Mnemosynem, id est memoriā: in qua dea pręcipua orationis nostrę momenta sunt sita. Nempe si sufficienter meminerimus recensuerimusq; nunc vobis, quæ quondam à sacerdotibus tradita, à Solone huc aduecta fuerunt, videbimur theatro huic, vt arbitror, satis officio nostro functi. Hoc itaq; iam agendum, neq; vltra cunctandum. Primum aūt commemoremus summam esse annorū nouem miliū ex quo bellum extitisse traditum est inter eos oēs qui vltra, & eos qui circa colūnas Herculis habitabant, quod in præsentia enarraturi sumus. Horū quidem dux fuit hęc ciuitas, bellumq; omne, vt dicitur, cōfecit. Illorum aūt insulæ Atlanticę reges, quam insulam Libya Asiaq; maiorem fuisse quādoq; perhibuimus, postea verò cęnū ibi inuium submersa insula ex terræ cōcusßione relictū, quod quidem hinc illuc altum in mare nauigātibus obstat, ne vltra enauigare liceat. Gentes quidem barbaras, quę tunc erant, Græcasq; generatim orationis ipsius ꝓgressus paßim prout occasio dabitur, enarrabit: Atheniensium aūt, qui tunc erant, aduersariorumq; vires in primis respublicasq;, & belli ordinē atq; successum exponere decet. Horum verò ipsorum, nostra primū narrabimus. Dij quondam vniuersæ terræ orbem sigillatim sortiti sunt, in regiones singulas distributū. Neq; partitionem hanc cōtentio fecit. Nam procul à ratione id esset: ꝙ dij vel quæ vnicuiq; ipsorum cōueniunt, ignorarent: vel cognoscentes quæ potius alijs competunt, aliena iura vicißim vsurpare cōtenderent. Cæterum iudicij iurisq; sortibus sua quiq; ad votum suscipientes, curantesq; amicorū singula, regiones habitādas disposuerunt. Hosq; veluti greges ipsorū possessionesq; & armenta nutriuere, hoc tamen excepto, ꝙ corporibus corpora cogere noluerunt, quemadmodū plagis pecora iumentaq; pastores solent. At verò tanquā docile & obediens animal, quasi ex puppe nauem agilem dirigentes, persuasione pro gubernaculis vtebantur, eaq; animam attingebant, & pro arbitrio suo ita ducētes mortale genus omne gubernabant. Et alij quidem dij aliorū locorum gubernationem sortiti ea instituebant: Vulcanus aūt Mineruaq; naturam habētes communem, tum quia eodē ex patre sunt, tum quia per sapientiæ studium perq; artium diligentiam ad eadem tendunt, ita cummunem sortem hanc nacti sunt regionem, vtpote virtuti prudentiæq; natura propriam atq; cōgruam: procreantesq; in ea viros indigenas admodū generosos, eorū mentibus reipu. ordinē insuderunt. Quorū duntaxat nomina supersunt: opera verò eorū qui successerūt interitu, & longo temporum interuallo, è memoria hoīum deleta sunt. Semper.n. superstes hominum genus, vt in superioribus diximus, montiuagum atq; rude, cui potentū in regione virorū nomina solùm audita. At præter hæc ex rebus gestis exiguæ quędā notæ fuerunt. Quapropter filijs suis posteri quodam amoris affectu nomina priscorum imposuerunt, virtutū legumq; superiorum ignari. nihil enim de his habebant præter famam, & eam non satis certā. Cùm verò multa per secula rebus ad victum necessarijs indigerent, ipsiq; & filij mentem his adhiberent, quorū penuria premebantur, deq; his verba facerent, rerum antiquarum memoriam neglexerunt. Confabulatio.n. priscarumq; rerum inuestigatio in ciuitatibus cùm otio simul oriri consueuerunt, cùm necessaria vitę parata iam sunt, prius verò nequaquam. Atq; ita priscorum nomina sunt absq; operibus reseruata. Dico autem hęc ita coniectans, qm̄ inquit Solon sacerdotes illos in veteris belli narratione plurima inseruisse nomina posteris persimilia, vt Cecropem, Erechteum, Erichthonium, Erisichthonem, aliaq; ex his quę supra Thesεum memorantur. Mulierum quoq; nomina similiter atq; opera eadem, dexęq; Palladis figuram & statuam, ita vt belli studia viris tūc essent mulieribusq; communia. Nempe ea tempestate armatā deam palam cultā fuisse, exemplū daturam omnibus, ꝙ in singulis animaliū gregibus, mas, fœminaque fortis eiusdem, pro generis cuiusque virtute ita natura instituta sunt, vt aggredi oīa communiter valeant. Habitabant profectò tunc in hac regione alia genera ciuium, qui in artium operibus & agrcultura versabantur. Milites autem à diuinis viris principio segregati seorsum viuebant, habētes omnia tum ad alimenta, tum ad educationem cōferentia. Quorum nullus proprium aliquid poßidebat. Nam cōmunia inter se cuncta existimabant. Vltra verò victus ipsius sufficientiā nihil ab alijs ciuibus exigebant, exercebantq; ea omnia quæ heri de custodibus quos descripsimus, exposita sunt. Quinetiā verè illud & probabiliter de regione nostra est dictū. Primum quidem illis temporibus fines suos hinc quidem ad Isthmum habuisse porrectos: istinc verò versus Epirum ad summum Citheronem atq; Parnethen. Qui fines ipso descensu ad dexteram Oropiam attingant, ad sinistrā versus mare, Asopo excluso. Virtute verò vniuersam terrā ab hac exuperatam fuisse traditur. Quapropter potuisse tunc regionem hanc, vniuersum accolarū exercitum alere. Argumentum planè virtutis eius euidētißimum, quia quod ex ea reliquū est, cùm quauis alia hoc ipso certare potest, quòd & fert omnia, & fructus profert optimos, pascuisq; abundat animali cuiq; accōmodatis. Tunc verò non modo spetiosa hæc omnia, sed etiam vberrima producebat. Qua nā ratione id probabile? Quibusúe indicijs has esse reliquias illius terrę coniectari potest? Omnis ab alia continēti in pelagus longa velut promōtoria porrigens iacet, Quā altitudo maris proxima paßim profunditate circundar. Cùm itaq; multa ingentiaque diluuia annorū nouem milium interuallo prætererint, tot enim ex illo tēpore ad præsens anni fluxere, tellus his tēporibus colluuionibusq; è sublimioribus locis defluens, ne collem quidem, vt alibi locorum solet, accumulauit, dignum saltem mentione: & semper circum desidens in profundū occulitur. Quapropter relicta sunt, quemadmodū in angustis insulis pręsentia hæc, si cùm illis conferantur, quasi corpore per morbū extenuato ossa detersa nudataq; terra molli quondā & pingui: solumq; tenue corpus atq; aridum mansit. Olim integra terra altißimos montiū colles habebat: & agri qui nunc Phellei nominantur, solo pingui fertiles erant. Sylua in montium vertice frequens. Cuius nunc etiam coniecturæ quędam apparent. Sunt enim montes nonnulli, qui solas nunc apes pascunt, olim verò nec multo tamen anteacto tempore ingentes inde incisæ arbores operimentis & contignationibus conficiendis aptißimæ. ex quibus ædium amplißimarum structuræ adhuc extant. Erant & aliæ multę arbores domesticę, mites atq; proceræ. Quinetiam pascua pecorū vberrima. Præterea regio hęc quotannis, ab Ioue frugiferā pluuiam hauriebat. Neq; vt nunc per decliue præruptumque effusa ex terra in mare aquam fundebat, sed hanc absorptam tenaci quadā concauitate è

sublimibus

sublimibus venientem recondens combibensq; in viscera demittebat. Vnde passim iuges fluuiorum fontiumque riui scaturiebant, quorũ etiam nunc in veteribus fontibus sacra quædam signa relicta conspiciuntur. Quapropter in præsentia de his vera narrãtur. Atq; hæc erat regionis huius cõditio. Excolebatur preterea tunc ab agricultoribus, vt consentaneũ est, & veris & ad eadem hæc intentis, ingeniosis profectò viris & honestorum admodũ studiosis. Solum fertile nactis, aquam copiosissimam, temperiẽ aeris singulis anni tẽporibus saluberimam. Vrbs autem eo tempore sic instituta erat. Primo quidem arcis tunc alia quàm nunc erat dispositio. Nunc.n. vna saltem nox pluuiosa, tenue solum cum liquefecisset, terremotum induxit. & ante illud Deucalionis exitium, tertia prius illuuione fatali. Superiori verò tempore magnitudo eius vsque ad Eridanũ Illissumq; protensa Pnycem intus & Lycabetũ comprehendebat, terminum è regione Pnycis habens. Erat glebosa omnis, paucis locis exceptis à superiori parte plana. Habitabantur exteriora eius ad læuam ab artificibus agricolisq;, qui proximè agros colebant. Superiora milites soli propè Mineruæ Vulcaniq; templum inhabitabant, veluti ædis vnius viridarium vno ambitu circundantes. Loca.n. eius ad Boream versa colebant, qui communes ædes, atq; cœnacula quibus hyeme vtuntur, parabant: & quęcunq; communi ciuitatis vita cõueniebant, tum has, tum sacras, sine auro & argento omnia extreundo. Nulla siquidem in re vnquam his vtebantur. Verum medium inter superbiam illiberalitatemq; secuti honestas habitationes struebant in quibus & ipsi consenescentes & nati natorum eas posteris sibi similibus relinquebant. Hortis verò gymnasijsq; & cœnaculis austrũ versus expositis vtebantur æstate. Erat fons vnus, vbi nunc arcis est locus. Quo ob terræ motum exhausto, riuuli circũ exigui relicti sunt. Tunc autem affatim omnibus liquorem suggerebat, irriguum: cuius erat æstate atq; hyeme temperies salutaris. Hac illi ratione loca hęc habitabant, ciuium quidem suorum custodes, cæterorum verò Græcorum volẽtium duces, obseruantes in primis vt semper idem illorum esset numerus, virorum videlicet fœminarumq; iam in re bellica fortium: neq; minor erat vnquam numerus militum quàm viginti milia. Cum igitur tales illi essent, semperq; ratione huiusmodi patriam suam & vniuersam Gręciam iustè administrarent, per omnem Europam & Asiam, tam egregio corporis habitu, quàm innumeris animi dotibus omnium, qui tunc erant, probatissimi & clarissimi habebantur. Deinceps quales aduersariorum ab initio res fuerint, nisi forte, quæ pueri audiuimus memoria exciderunt, vobiscum tãquam amicis communicabimus. Sed antequam referam admonendi estis, ne miremini si plurima barbarorũ nomina Gręce nunc audieritis. Id enim ex eo contigit, quia Solo cum cogitaret illa carminibus suis inserere, vim ipsam est nominũ perscrutatus, inuenitq; primos illos Aegyptios harum rerum scriptores in lingam suam ea nomina transtulisse. Quare & ipse rursus vniuscuiusq; nominis sensum accipiens, in vocem nostram conuertit. Atq; hæc scripta apud auum meum erant, & nunc apud me sunt, cogitata iam olim puero mihi. Si ergo talia nunc audieritis nomina, qualia apud nos sunt, ne miremini: nã huius rei causam intelligitis. Longa verò oratione sit opus si à principio narrem id quod iam antè dixi: de sortitione deorũ, vt terrã inter se vniuersam distribuissent, partim in ampliores portiones, partim angustiores, templaq; & sacra sibi instituissent. Sane Neptunus insulam sortitus Atlanticam filios ex mortali fœmina in quodam insulæ loco progenuit huiusmodi. Secus mare plana erat, sed in media insula planities erat quę omniũ speciosissima feracissimaq; dicitur extitisse. Propè planitiẽ rursus in medio mõs erat breuis, stadijs quinquaginta distans: hic à quodam eorum qui principio terra nati sunt, nomine Euenore colebatur. Is ex Leucippe vxore Clitonem vnicam filiam genuerat. Parentibus mortuis & matura iam puella, Neptunus eius desiderio captus illi se miscuit, circũsepsitq; collem quem habitabat spiris aquæ circumfluis terræque zonis alterne, partim amplioribus, partim angustioribus. Ex quibus duo quidẽ terræ, tres vero maris fuere circuitus, qui veluti torno descripti pari vndiq; interuallo per insulam mediam distabant, inaccessibilemq; hominibus collem ipsum reddebant. Neq;.n. tunc naues erant, neq; nauigandi peritia. Ipse verò vtpotè Deus facile mediam insulam exornauit, humoremq; duplicis aquæ frigidæ & calidæ ex terræ abditis per fontes exteriores erumpere, alimenta item varia & abundantia per terras pullulare iussit. Quinq; præterea masculorũ filiorũ partus geminos progenuit & nutriuit. Atq; omnem Atlanticã insulam decem in plagas partitus, primo genito maternã habitationẽ & plagam quę circum erat tribuit, maximam profectò sortem atq; potissimam: Regemq; illum statuit reliquorũ, cæteros verò multarum gentium regionumq; principes. Singulis imposuit nomina. Primogenitũ quidem vocauit Atlantem, totius insulę regem. Vnde & pelagus cognominatur Atlãticum. Eum verò qui eodem partu statim illum secus est, patria voce Gadirum, quem Gręce dicimus Eumelum. Qui extremas insulę partes ad columnas Herculis est sortitus, suo q; locum nomine Gadiricum nuncupauit. Secundi partus vnum Ampherem, alterũ Eudemonẽ nominauit. Tertij, primum natum Mnesèum, secundum Autochthonem. Quarti autem Elasippũ priorem, Mestorem verò posteriorem. Quinti demum, primum Azaem, Diaprepem verò secundnm. Hi omnes posteriq; ipsorum multa ipsa ibi secula habitarunt, multis per mare insulis alijs dominãtes, etiam his quę Aegyptum vsq; Tyrrhenniamq; habitantur, vt prædiximus. In maxima certe generatione vniuersum Atlantis erat genus, semperq; rex antiquior regnum primogenito relinquebat. quod imperiũ multa per secula conseruarunt. Tanta vero illis diuitiarũ copia, quanta nullis antea regum superiorũ fuerat, nec vllis vnquam posterorũ facile comparabitur. Structa ordinataq; illis erant in ciuitate totoq; regno omnia, quorũ vsus expetitur. Multa quidem ad eos extrinsecus proprer imperium accedebãt, permulta quoq; insula ipsa ad omnẽ vitę visum pertinentia producebat. Primum quidem omnia quęcunq; ex terræ visceribus eruuntur, & quæ solida permanent, & quæ funduntur, quodúe nunc nominatur solum, tunc certe plurimum effodiebatur Orichalcũ multis ex insulę locis insigne metallũ, tunc apud eos cęterorũ, excepto auro, preciosissimum. Et quæcunq; sylua producit architectis, ferebat abunde. Pascua quinetiam animantibus tam feris, quàm domesticis suggerebat. Elephantũ preterea ingens ibi copia. Alebat nempè sufficienter, quęcunq; per paludes, lacus, & flumina, siue montes agrosúe pascuntur: & hoc quoq; vastũ animaliũ genus & voracissimum. Tum quęcunq; tellus nunc odorifera nutrit, radices, gramina, ligna, liquentes succos, flores ac fructus. Suauem preterea vitis humorem & solidum alimentum, quibus ipsi nutrimur. Illa item quibus pro cibo vtimur & obsonij gratia, quę legumina vocitamus. Necnõ liquores ex arboribus atq; eleas ad sitim famemq; extinguendam. Neq; deerant his vnguenta. Accedebant & deliciarum gratia fructus variarum arborum copiosissimi. Aderant quoq; satietatis solatia bellaria, laborantibus grata. Hęc omnia insula quę quondam erat, sacra, speciosa, miranda, vberrima producebat. Atq; hęc colligẽtes ex terra, templa, & regias ędes, portus, naualia, & vniuersam regionem struebant hoc pacto spiras illas maris, quę antiquam circundabant metropolim, disponentes. Primò quidem constructis pontibus transitum ad exteriora & ad sedem regiam prębuere, vbi in dei ipsius maiorumq; suorum sedibus statim ab initio regias ędes ędificarunt. Alterq; ab altero ornata suscipientes continua successione superiores in exornando pro viribus superabat, quoad moles magnitudine decoreq; mirandas fabricauerunt. Foueã porro mari ad extimum circulum deduxerunt, quę tria iugera in latitudinem protendebatur,

tendebatur, centũ pedes in altum, in longum stadia quinquaginta. Atq; vt ex hoc mari ad circulum illum velut ad portum applicare naues possent, effecerũt patefacto illius ore, vt naues maximas caperet. Zonas item terræ quibus spiræ maris distinguebantur, pontibus secuerunt, vt vna triremi nauigare ex alia in aliã liceret. supra vero texerunt vt traiectus nauigio esset. Terrenarum nanq; zonarum labra alta, mare supereminebant. Maximus plane circuitus per quem inũdabat mare, latitudine stadia cõplebat tria: proximus huic orbis terræ prorsus æqualis: sequẽtium verò duorum, aqueus quidem orbis stadia duo, terreus autem humido præcedenti rursus æqualis, stadium deniq; vnum, qui ipsam insulam in medio positam circundabat. Insulæ vero in qua regia erat, diametrus, stadia quinq;, & hanc circum orbesque & pontem latum ad pletri mensuram hinc atq; inde muro quodam lapideo clauserunt, turres portasq; in singulis super pontes secundũ maris transitus fabricantes. Saxum tum medijs insulæ ædificijs, tum spiris illis intus forisque construendis sub insula circumquaq; eruebatur, atrum, cãdidum, rubrum, quæ latomiæ, obiter cauitate petræ, naualia duo egrægia præbebãt. Aedificia verò partim simplicia, partim è varij coloris lapidibus fecerunt, ipsa varietate voluptatem secuti. Eius insuper muri, qui exteriorem orbem claudebat, superficiem omnem ære tenui vestierunt: eius verò qui interiorẽ, stanno: eius deniq; qui circundabat arcem, orichalco igneo fulgore corrusco. Regia vero ipsa intra arcem, ita constructa. In medio sacrum & inaccessibile Clitonis Neptuniq; templum, aureo ambitu circundatũ. Illuc à principio conuenientes genuerũt decem regum genus, atq; ibidẽ quotannis ex decem regionibus congregati vnicuiq; illorũ sacra solemnia peragebãt. Erat Neptuni templum stadium vnum longum, iugera latum tria, altum verò quantũ longitudo eius latitudoq; exigere videbantur. figura eius speciesq; barbarica. Exteriora præter suprema fastigia argento omnia exornauerũt. Nam culmina ipsa & apices, auro. Intus autẽ loquearia tota eburnea, auro, argento, orichalco varie cælata conspiciebantur. Verum parietes, columnas, pauimenta orichalco exornauerunt. Statuas quinetiã ex auro erexerunt. Deum quidẽ curru insistentem, tenentemq; equorum alatorum habenas, laquearia alta ceruice tangentẽ. Circa hunc delphinis insidentes Nereides centum. Tot.n. esse tunc existimabantur. Aderant & statua donariaq; complurima priuatorũ. Extrinsecus extabant imagines aureæ mulierum omnium regiarum, virorumq; quicunq; ex generibus decem descenderant, multaq; & ingentia simulacra donariaq; alia regum & priuatorum tum ea ex vrbe, tum ex alijs eorum imperio subditis. Aderat itẽ altare magnitudine & artificio quod ad reliquum apparatum spectabat, decentibus. Eadem ratione & regia tam amplitudini regni, quàm ornamentis sacris conuenientia. Vtebantur autem fontibus tam calidis, quàm frigidis, iugi scaturigine exuberantibus, quibus inerat ad vtrunq; vsum mirifica cum iucũditate salubritas. Porrò circa fontes habitationes constructæ erant, & arbores consitæ, receptacula quoque aquarum circumposita, partim quidem sub diuo potentia, partim verò sub tecto calidis lauacris hyberno tempore accomodata, regia seorsumq; priuata, atq; alia mulieribus, alia item equis, cæterisúe iumentis. Decens planè & conferens vnicuiq; seruabatur. Defluum verò irriguumq; humorem in Neptuni deduxere lucum, ob fecũditatem soli arboribus varijs & altitudine spetieq; mirandis refertum. Atq; inde in exteriorem circuitum per aquæductus iuxta pontes deriuauerunt. Vbi templa multa delubraq; deorũ, viridaria, atq; gymnasia, partim hominum, partim equorum, seorsum in vtraq; orbiũ insula. Sed circa mediam insulã omnium maximam præcipuus erat hippodromus. Cuius latitudo stadium, longitudo per omnem circulum porrigebatur ad equestre certamẽ. Circa hippodromum vtrinq; erãt stipatorum custodumq; dispositæ domus. Fidis quidem militibus intra ipsum angustiorem circuitum arci quàm proximum, commissa custodia: his autẽ qui cęteris omnibus fide maximè præstabant, in arce ipsa, circa reges habitationes concessæ. Naualia præterea triremibus, omnibusq; ad eas pertinẽtibus instrumẽtis referta, singulaq; sufficienter exposita. Atq; hic erat regiarum ædium apparatus. Transeunti verò portus qui foris tres erant exteriores, apparebat circumquaq; murus à mari incipiens valli instar, & stadijs quinquaginta ab amplissimo circulo ac portu vndiq; distãs, qui ad os fouee quod versus mare erat redibat. Totum verò id colebatur. & reliquũ quidem spatium multis & frequentibus ædificijs abundabat, sinus autem ipse portusq; latissimus plenus erat nauib. mercatoribusq; vndique confluentibus. Vbi ob frequẽtem turbam die nocteq; clamor continuus ac strepitus ingens audiebatur. Atque ita de vrbis & antiquæ sedis dispositione, vt olim traditum est, in præsentia iam retulimus. Deinceps verò commemorare conabimur quæ natura quiúe cultus reliquæ regionis extiterit. Principio locus oĩs editus admodũ, iuxta mare abruptus. Regio vero circa vrbẽ campestris omnis, ambiens quidem vrbem, ambita vero ipsa montibus à mari surgentibus facilis & equabilis. istius longitudo tota in alteram partem erat stadiorum termille: à medio verò supra, vsque ad mare millium duorum. Situs autem insulę ad austrũ vergebat, ab excelsioribus locis Boreæ expositus. Montes eius frequentia, altitudine, pulchritudine omnes qui nunc extant, exuperabant. In eis vici cõ plurimi accolarum, atq; ditissimi. Neq; deerant amnes, lacus, prata, quibus animalia omnia tum fera, tum domestica abundè nutriebantur. Sylua item crebra ac varia singulis operibus materiam affatim suppeditabat. atq; ita locus ille tam natura dispositus, quàm multorum regum diligentia opibusq; longo tempore erat excultus. Quadrata regio fuit plurimum recta in longum vergẽs, sed propter foueam circumerutam recta amissa figura. Cuius profunditas, longitudo, & amplitudo incredibiles dictu. Impossibile nanq; videtur tam vastum opus, cum alijs collatum operibus, manibus hominũ esse factum. Dicendum tamen quod audiuimus. Iugeris vnius erat profunditas, latitudo omnium stadium: cumq; esset per vniuersum campum acta, longitudo eius stadiorum decem milia. hæc sane fluenta ex mõtibus demanãtia suscipiebat, perq; agros reuoluta ad vrbem hinc atq; illinc perueniens, hac tãdem erumpebat in mare. Desuper autẽ ab ipsa latæ pedes centum fouee, recteq; excisę per agrum rursus in foueã mari proximã demittebantur: Altera verò ab altera stadij centum seiungebatur. Deducebant ex syluis ligna in vrbẽ, & alia suis quæq; collecta temporibus duplicibus per foueas nauibus: fouearũ.n. tractus obliquè sese vsq; ad vrbẽ intersecabãt. Geminos ex terra fructus ac fruges annis singulis colligebant: hyeme quidem Iouis beneficio pluuijs tellus madebat, ęstate riuis ex aquęductibus irrigabatur. Circa numerum vero virorum in campestri regione ad rem militarem vtilium hic erat ordo, vt suum quæque ducem pars eligeret preberetq;. Partis aũt cuiusq; magnitudo decies decem stadia: vniuersorum vero numerus, milia sexaginta. Sed eorum qui montes & alia loca colebant, infinitus: per loca verò & plagas in huiusmodi sortes secũdum duces distributi erãt cuncti. Igitur institutum erat, vt dux in bellum inferret sextam curruum bellicorũ partem, ad millia curruum decem, equos binos, & equites, rursusque bigam absq; sella. Vbi esset & qui paruo clypeo munitus descẽderet, & qui ambos habenis vicissim regeret equos. Armigeros itẽ binos, & sagittarios & funditores vtrinq; binos: leuis armaturæ milites, iactores lapidum, iaculatoresq; tres vtrosq;. Nautas quatuor, ad ducẽtarum milium nauium complementum. Hac itaq; ratione in regia ciuitate erant res bellicæ præparatæ. Reliquarũ vero nouem vrbium apparatus alibi aliter, & aliter habebat, quarũ rerum prolixior narratio fit. Magistratus autem honoresq; sic erant principio instituti. Vnusquisq; decem regum in

sua

sua prouincia, suaq; in ciuitate hominibus, tum etiã legibus plerisq; dominabatur, puniebatq; pro arbitrio vnumquenq;, ac morte damnabat. Imperium profectò & communio inter illos secũdum Neptuni mandata dirigebantur, quemadmodum leges illis, & literę nunciabant à maioribus in columna quadam ex orichalco circa medium insulæ, in tẽplo Neptuni ipsius inscriptæ. Illi igitur quinto & per vices sexto quoque anno conueniebant, tam pari quàm impari æquam partem distribuentes. Congregati verò de publicis rebus deliberabant: diligentiq; examine iudicantes, siqua in re præuaricatus quis esset, damnabant. Cum igitur foret iudicium ineundum, tali se iuramẽto inuicem astringebant. Nam cum essent in templo Neptuni soluti tauri, ipsi decem seorsum ab alijs vouebant deo gratam illi victimam se sine ferro capturos. Vnde lignis & laqueis solis venabantur. Et quemcunq; ceperãt taurum, ad columnam tractum, in eius columnæ vertice, vbi scriptis erat mandatum, protinus iugulabant. Extabat autem in columna præter leges iuramentum execratioque terribilia his qui non parerent imprecans. Quando itaq; sacrificijs de more paratis, iam crematuri erant singula tauri membra, impleto cratere guttam sanguinis pro vnoquoq; infundebant. Reliqua dabant igni, lustrantes columnam. His deniq; actis, phialis aureis haurientes ex cratere & super ignem libantes iureiurãdo interposito promittebant, iudicaturus se secundum inscriptas columnæ leges, punituros q; eos qui antea deliquissent: Preterea literarum illarum normam sponte nunquam se transgressuros. Addebant; neq; præter patris ipsius leges, vel imperaturos se vnquam, vel imperanti obedituros. Hęc vnusquisq; illorum sibijpsi posterisq; præcatus, bibensq; & offerens deo phialam, ad cœnam se & necessaria conuertebat aduentante nocte: igneq; victimarũ ferme iam extincto, singuli ceruleam colore, & quam pulcherrimã induti vestem, ac penes hostias ambustas humi sedentes noctu, totũq; ignem in sacris accensum extinguentes, iudicabantur simul & iudicabant, siquis eorum quempiam tãquam legum transgressorem accusauisset. Postquam verò iudicauerãt, diesq; illuxerat in aurea tabula sententias insculpentes, eas vna cum vestibus monumenta futura posteris, suspendebant. Leges autem & aliæ multa circa sacra, regum proprię singulorum, sed præcipuæ. Ne vnquam sibi inter se bellum inferrent, imò succurerent omnes, siquis aliqua in ciuitate genus ipsorum regium extirpare agrederetur. Cumq; in commune quemadmodum superiores, de bello deque cęteris actionibus deliberassent, imperij ius Atlantico generi tribuebant. Cędis autem autoritatem aduersus aliquem cognatorum, regi non concedebant, nisi plures ex decem quàm quinq; in eandem sentẽtiam conuenissent. Talem itaq; tantamq; potentiam quæ in illis tunc erat locis deus certo quodã ordine ad hæc rursus loca deduxit, tali quadam, vt fertur, occasione. Multa sanè per secula, quoad natura illis diuina perseuerauit, legibus obediebãt, & erga diuinum genus ipsis cognatũ benigne affecti erãt. Magnificæ nanq; illorũ animis, & verę cogitationes inerant. Vnde & modestia vtebantur, prudentiaq; & in his quę aliunde & quę inter se incidissent. Quo circa spernentes præter virtutem omnia, pręsentia parui faciebãt, neq; efferebantur, sed tanquam onus quoddam existimabant, auri cęterorumq; copiam. Neq; velut ebrij gemino ex alimento facti in aliquo per incontinẽtiam aberrabant: imò verò vtpote sobrij acutè cernebant hęc omnia communi ex amicitia vna cum virtute in crementum suscipere: horum verò studio & admiratione, disperdi hęc, & virtutem amicitiamq; deficere. Quoad in eis mẽs talis & natura diuina viguit, creuerunt quę supra narrauimus omnia, postquam verò diuina sors in eis longo abusu crebrisq; mortalium rerum affectibus inquinata euanuit, mosq; humanus pręualuit, tunc primum quia non possent ferre pręsentia, dedecori succubuerunt. Nam apud eos qui cernere poterant, turpiter affecti existmabantur, cum pulcherrima ex preciosissimis perdidissent. Qui autẽ rectã ad beatitudinẽ viam inspicere non valebãt, ij eos pręclaros beatosq; putabant maxime, cum maxime iniqua plus habẽdi cupiditate & violentia abundarent. Tunc sanè deus deorum Iupiter qui regit omnia legibus, quiq; potest hęc talia cernere, cum de prauari generosam stirpem animaduerteret, hominesq; eos punire vellet, vt adepti temperantiam modestiores concinnioresq; euaderent, deos omnes in sedem eorum honoratissimam conuocauit, vnde tanquã ex medio mundi throno, quęcunq; generationi subiecta sunt, conspiciuntur. Vocatoq; concilio sic est exorsus.

DEEST FINIS DIALOGI.

PLATONIS

DE LEGIBVS,

Vel de legumlatione, ut libri vnius,

DIALOGVS PRIMVS.

Marsilij Ficini Argumentum.

SECVLVM apud priscos pene idem magnanime Laurenti, tria potissimum habuit sapientiæ lumina, Pythagoram, Socratem, & Platonem. Compertum autem habemus sapientiam quidem Pythagoræ magis in contẽplando, Socratis verò in agendo magis, Platonis deniq; in contemplando pariter atq; agendo consistere. Præterea disciplinam tam Pythagorę speculatiuam, quàm Socratis moralem, à communi hominum consuetudine videri remotiorem. Platonis verò doctrinam speculatiuam pariter, & moralem, vbiq; ita diuinum cum humano contemperare, vt & communi hominum consuetudini facilè posit accommodari, & simul homines ad diuina æternaq; conuertere. Neq; verò putandum est propterea Platonem à Pythagora & Socrate, quos quasi numina colit, esse diuersum, sed mixtum potius, atq; vtriusq; ingenij quasi quendam, vt ita loquar diuini ad humanum moderatorem, vt quodammodo dici possit, in illis quidem ingenium duntaxat diuinum fuisse, in Aristotele vero & cæteris post Platonem philosophis humanum tantum, sed in Platone diuinum pariter & humanum. Quorsum hæc? Vt meminerimus præsentẽ legum dispositionem, quoniam ab ipso Platone non per Pytagoricã personam, vel Socraticam, vt solet cætera, imò verò per propriam Platonis ipsius personam nobis traditur, non iniuria viam quandam inter diuina & humana mediam obtinere, neq; nos per abdita & inuia quædam trahere, neq; tamen ad inferiora deducere. Quamobrem decem illi de Rep. libri Pythagorici magis sint atq; Socratici: præsentes verò leges magis Platonicæ iudicentur. Illa Respublica vouentis fuerit & optantis, dispositio præsens sit eligentis: vt qui in arduũ illud ascendere nequeunt, ad hos saltem clementiores colles non dedignentur accedere. Considera quanta diligentia humanæ saluti noster Plato prospiciat, qui non solum per ardua vult videri hominibus admirandus, verũetiam per decliuia quædam facilis & propitius esse omnibus atq; salutaris. Hic ergo non coget homines si noluerint inter se facere cuncta communia, permittet vt fieri solet propria singulos possidere. Neq; tamẽ cautissimus auriga noster omnino laxabit habenas. Nam præter summam aliarũ diligentiã legum, prudẽtissimè sanciet, ne cui liceat, vltra certum & illum quidem mediocrem terminũ census amplificare, ne alijs quidem copia nimia, alijs obsit inopia ne'ue cogantur, id quod miserabile esse putat, multi inter patriæ suæ vlnas esse mendici. Quòd autem persona hic Platonis sub ipso Atheniensis hospitis nomine, & id quidem modestię gatia lateat, legẽti deinceps ex multis perspicuè apparebit, ex eo præcipuè, q affirmabit se geminas tractauisse Respub. Conditurus autem leges Grecis, iure à tribus Græcarũ legum optimis conditoribus leges accipit, Minoe, Lycurgo, Solone, adimens, addens, mutans, inueniens: atq; ita optimam ex cunctis cõponit formã. Et quamuis ab initio constituat ciuitatẽ & regulã gubernandi, tamen legum positionem nominat potius quàm Rempub. Quoniam in ea ciuitate in qua possessiones sunt propriæ singulorũ, propter varias controuersias, lites, iniurias, multis opus est legibus. In quibus constituendis admirandum simul & clementissimum notabis diuini Platonis ingenium. excogitat. n. insignis benignitate vt singulis legibus proœmia quædã exhortatoria, quibus humanissime ciues adducti, libenter parere velint, ac sponte velut filij legum illis obtemperent,

perent, quibus alij solent quasi tyrãnis inuiti parere, ac pro viribus vel fraude vel violẽtia eorũ imperiũ subterfugere. Addit verò post multa etiam minas, addit & pœnas propter illos, qui patriam suã non matrẽ iudicant, sed nouercã. Descẽdemus iam ad primi Legũ dialogi proprium argumentum, si prius omnes admouerimus, vt Dialogum Minoem, argumentumq; illius legant, antequã ad has leges accedant. Accedant inquam tanquam & lectionibus eas diligenter obseruaturi, & actionibus penitus seruaturi. Alioquin nisi his obedierint, intelligũt se post tam exactam iustitiæ iniustitiæq; notitiã & minori excusatione & maiori crimine peccaturos. Atheniensis hospes. i. Plato, profectus in Cretam propè Cnosum offendit Megillum Lacedæmonium, & Cliniam Cretensem, quem vna cum nouẽ alijs Cnosij accersiuerant, vt coloniam inde deducerẽt, vrbem conderent, eiq; leges darent. Hi ergo duo ad sacrum Iouis antrũ consulturi de hoc accedebãt, his factus obuius Atheniensis hospes, quid nã acturi irent interrogauit. Illi leges excogitaturos esse se respõderunt. Verum cũ multa de legibus interrogati ab hospite, quæstionẽ haud satis absoluerẽt, & hospes illis ad leges aptissimus videretur, obsecrauerunt eum, vt ad ciuitatem legibus instituendã vnà cum ipsis adiutor accederet. Obtemperat ergò hospes & ante omnia principiũ à quo & per quod leges ad homines peruenerunt, exponit, deum. s. atq; philosophum. Deinde legum perquirit finem, docens eiusmodi finem fore tranquillam animorũ ciuilium puritatem, veritatis cõtemplationi quoad fieri potest sufficientem. Tertio ad ipsam legum formam materiamq; descendit. Leges autem à Deo hominibus inspirari, testis est omnis antiquitas, testes & multi Platonis libri, testes & rationes nostræ in multis dialogorum argumentis adductæ, atq; in Thelogia nostra, vbi de religione agitur, confirmatę. Profectò si natura quæ nihil aliud est quam infimum diuinæ prouidentię instrumentorũ, atq; vbicunq; prouide videtur incedere, nõ ducit ipsam seipsam, sed ab ipsa prouidentia ducitur, fines omnium ordinesq; & in seipsa præscribẽte, & naturæ, prout vult scribente, si inquam natura talis neq; abũdat superfluis, neq; in rebus deficit necessarijs, certè diuina prouidẽtia in rebus necessarijs nunquã deficit. Necessaria verò est hominum generi aliter non potenti viuere congregatio mutua. Necessaria quoq; lex congregationi similiter procul à lege subito perituræ. Necessaria rursum legibus diuina est autoritas, ne vel negligentia obsolescant, vel fraude & violentia confringantur. Necessaria tamen comparãdæ autoritati, diuinæ, tum sactimonia vitæ, tum pœna super humanas vires omnibus admiranda. Quamobrẽm prouidentia dei quæ singulis elementorum, plantarũ, brutorum, membrorum speciebus & vsibus necessaria prospicit, multo diligentius perfectissimæ animalium speciei colenti diuitatem, insanciendis legibus apprime saluti hominum necessaris deesse non debet. Adde quòd neq; potest princeps vllus vastam ciuitatis nauem quolibet momento procellis & periculis innumeris agitatam, absq; cælesti flamine ad portum vsque perducere. Ergo deus tum oculis inspirationibus animorum, tum miraculis manifestis, quoties necessitas exigit, & reuelat mysteria legũ, & sancit palã atq; promulgat. Propterea exordium Plato legum adeo iustis felicibusq; inchoat auspicijs, deũ non abs re ter statim in principio nominans. Tres enim hic disputant fundatores legum, singuliq; diuino indigent patrocinio. Tres quoq; imitantur autores legum, Minoem, & Lycurgum, atq; Solonem. Qui & leges in tria numina retulerunt, Iouem, Apollinem, & Mineruam. Neq; id quidem iniuria. Sol. n. planetarum dominus potentiã, Iupiter clementiam, Minerua sapientiam continet. Quæ quidem tria totam legis naturam perfectionemq; complectuntur. Quid n. aliud esse dicimus legem, præter rationalem quãdam regulam certo quodam ordine ad bonũ subditos perducentem? vt autem ratio & regula & ordo insit, necessaria omnino sapientia est. Præterea vt perducat ad finem atq; seruetur, in primis potentia effluit. deniq; vt ad bonum, id est, ad cuiusq; cõmodum, & cõmode benigneq; conducat, magnopere clementia prouidet. Tria itaq; apud priscos numina diuinam referentia trinitatem, legibus necessario consulunt. Atq; ideirco tres similes dotes in principe ad ferendas leges necessariæ iudicantur. At quoniam perfectas inquam has oportet concurrere ad perfectas leges constituendas, id verò humana facultas præstare non potest, nimirum ad legũ exactissimam sanctionẽ diuino est opus auxilio. Quod autem nouenariũ annorum numerũ Plato & in Minoe, & hic sæpe repetit, quasi necessarium ad leges ab ipso Ioue discendas hominibusq; tradendas, fortè significat nouem angelicarum mentium ordines, per quos velut interpretes ipsa legis sanciendæ ratio ad homines vsq; transfertur. Omnes verò hos ordines legum interpretes sub vno Mercurij nomine significat in Protagora. Neq; verò te lateat nouenario hoc in angelis numero non Christianos solum vti, sed & Platonicos, præcipuè Proclũ atq; Syrianũ, quod in Theologia satis ostendimus. Quid verò? si nouenarius hic significet trinum potentiæ vsum, trinumq; sapientię, triplicem quoq; clemẽtiæ? videlicet vt triom quodlibet tum in lege ipsa sit, tum in iudicio magistratus, tũ in ministris & ipsa executione iudicij? Præterea in ipsis rerum actionumq; ne principijs medijsq; & finibus? Tria verò ter repetita nouenarium manifestè perficiunt. Sed cur nam in Repub. ab ipsis Mineruæ sacris, hic verò à sacris Iouis disputationis fundatur exordium? An fortè, quoniam disputatio illa Athenis habetur, & de antiqua Athenarum vrbe Mineruæ dicata tractatur, hic verò in Creta de Cretensi vrbe ædificanda consulitur, prope ipsum Iouis templum, deq; legibus Minois Iouis filij in principio verba fiunt? An potius forma illa Reipub. prior castior erat atq; seuerior, Palladi maximè congrua: hæc verò paulò indulgẽtior, & sua quadam humanitate Ioui conueniens? Summatim & hic & ibi à votis sacrificijsq; ciuitatis nascentis felicitatẽ auspicamur. Mitto descriptionem longi huius itineris, & sacros lucos, & arbores templo dicatas, & alia multa quæ cõmentum desiderarent potius quàm argumentum. Post verò nonnulla quæ allegorice docet res humanas præsertim publicas non posse absq; diuino quodã patrocinio rectè componi, ideoq; ab ipso deo, qui legum & principium est & finis, esse legum exordium faciẽdum, incipit iam paulatim de legũ fine perquirere, significans harũ finem esse diuinum cultum, quandoquidem eiusmodi legum disputatione ad templum Iouis proficiscuntur. Cum igitur legum finis vltimus sit Iouis illius cultus qui fecit mundum, deditq; & mundo leges & nobis, non immeritò statim negat finem legum esse Martis cultũ, interim modeste Minois & Lycurgi leges emendans, quòd non tam ad virtutẽ ipsam simpliciter respexerint, quàm ad bellicam declinauerint. Profectò leges debẽt illud potissimũ in ciuitate habere pro fine, ad quem quasi ad signum omnia dirigant, quod à cunctis ciuibus maximè omnium est expetendum. Pugna verò atq; victoria cum laborũ malorumq; plena sit, non propter se quidem optanda est, sed eligenda potius propter pacem, tutamq; vitæ trãquillitatem, quemadmodũ nemo ita exoptat viuere, vt in perpetua contra morbos pugna, victoriaq; versetur. Concluditur tandem non decere studia pacis ad bellica, sed contra, bellica potius ad paucis studia officiaq; referre, parẽ verò ad expeditũ liberumq; veritatis deiq; cultum. In his vero probandis ipsum bonorum genus in multas distribuit species, dicens alia quidem esse humana alia vero diuina, & à diuinis humana pẽdere, humanorum autem, quæ longe diuinis inferiora iudicat, primum esse sanitatem, secundum formam, tertium vires, quartum diuitias. horum verò bonorum ducem vult esse prudentiam, ducem insuper diuinorum post prudentiam sequi existimat temperantiam, post hanc iustitiam, post iustitiam fortitudinem. Profectò & hic significat, & in quarto de Republica explicat, tres animæ partes, rationalem, scilicet irascibilem, concupiscibilem, & prudentiam quidem in sola rationali, fortitudinẽ in sola irascibili esse. Tu quoq; pone in sola concupiscibili cõtinentiam. Ponit verò in cunctis simul partibus temperantiam atq; iustitiam & vtranque nominat totius animæ consonantiam. Sed temperantia quidem in affectibus, iustitia verò in actibus consonantia fit. Et illa fit animæ sanitas, hæc animæ pulchritudo. At prudentia, oculus: fortitudo verò manus. Si substantiã animæ puritatemq; contemplationi necessariam spectas, iustitiæ temperantiam antepone, si humanam spectas consuetudinẽ, præpone iustitiam, Omnino vero prudentiam cũctis quasi oculum pedibus atq; ducem. At fortitudinem continentiæ antepone. Nam fortitudo & circa difficilius versatur, doloris. s. tolerantiam, & continentiæ officium, quod est vincere voluptates, in se ipsa complectitur. Vtraoq; verò iudicato temperantia iustitiaq; inferiorem. Hæc. n. duo integrum animę totius ordinem magis possident duce prudentia constitutum. Ex his colligit oportere latorem legum & ipsum referre, & referri iubere, humana quidem ad diuina, diuina verò, id est, virtutes ad mentẽ veritati diuinitatiq; deditam. Dum verò de fine legum disputat, officium quoq; ipsarum conditoris exponit, idq; summatim esse vult, summa cum diligentia totam ciuitatem colere quasi agrum, vt exquisitam de eligendis serendisq; seminibus habeat rationem. Deinde de opportuna plantæ cuiusq; cultura. Item de extirpandis statim ab initio noxijs herbis & sentibus. Deniq; de omnibus ad maturitatem suo ordine perducendis. Tu verò inter hæc aduerte, turpiorem haberi qui voluptatibus cedit, quàm qui succumbit doloribus. Item fortis viri officium esse nõ solum metus & pericula superare, sed cupiditates etiam coercere. Præterea neminẽ securè iudicari posse fortem, nisi diu inter labores & pericula versatus strenuè fuerit. adde & nisi in ipsa licentia & illecebris voluptatum, in quibus probãtur propriè continentes, ipse quoq; fuerit comprobatus. Aduerte non esse tutum vel hominẽ qui fortis sit futurus, procul à timoribus, vel eum qui futurus sit temperatus, seorsum ab omnibus voluptatum illecebris educare. Præterea totum conditoris legum studium circa voluptates & dolores oportere versari, vt duo hæc quasi bruta freno non careant. Si. n. freno cohibeantur. facile felixq; vitę iter euadit. Si nullo coerceantur, difficile admodum & infelix. Notabis & illud de Atheniensibus dictum, probos Atheniensẽs esse pręcipue probos, propterea quòd soli suaptè natura, & diuina quadam sorte, nullo cogente vel perterrente, sint probi. In his Plato significat,

significat, in ciuitate male institutã, raros quidẽ fore ciues bonos, sed illos fore omnium præstantissimos. Quoniam cum nulla disciplina tales euaserint, profectò diuina quadam sorte & perfecta natura facti sint tales, quorum etiam tanta sit excellẽtia, vt communi contagione non inquinentur. Post hæc singulatim id cuiusq; artis totiusq; vitæ præceptum considerabis. Oportere eos qui præstãtes viri quouis in studio euasuri sunt, statim à teneris annis idipsum tam ludendo quàm studendo in singulis ad id conducentibus meditari, adeo vt viriliũ studiorum accõmodatissima pueris præludia proponãtur, atq; ita ludentium animi in amorem illius potissimum adducantur, quòd in virili ætate serio sunt acturi. Inter hæc disciplina sic definitur. Disciplina est, ea vitæ statim à pueritia institutio, quæ in amorẽ virtutis paulatim adducit animum puerilẽ. Illius inquã virtutis præcipuè per quã vir factus imperare sciat atq; parere. Hominem verò oportere & insuper posse disciplinam eiusmodi à teneris annis habere, per illam quæ sequitur humanæ naturæ descriptionẽ apte confirmat, inquit. n. hominẽ etsi vnum quiddã sit, habere tñ multa in se atq; diuersa, inter quæ sint tyranni duo amentes quidẽ & inter se contrarij, animũ distrahẽtes, Dolor atq; Voluptas præterea opiniones futurorũ bonorũ atq; malorũ ex quibus appetitus confidentiaq; ad bona, timor aũt ad mala nobis suboritur, perturbationesq; animi similes. Præter hæc adest iudiciũ rationis, dictans quid horũ melius sit, quid peius. Iudicium verò eiusmodi in vno quoq; lex priuata est, & in ciuitate lex publica. Quoniam verò animal vnũ ex rebus tam diuersis dixerat esse compositũ, haud ab re subiungit, hominẽ inter animalia miraculum esse diuinum. Mercurium imitans, dicentem, miraculum ingens hominem esse. Animalium tria sunt genara. Aut. n. tam ex corpore quàm ex animo immortalia sunt, aut ex vtroq; mortalia, aut ex animo quidem immortalia, ex corpore verò caduca. In primo quidem genere cœlestia & ætherea, & aerea sunt, siue dij siue dæmones nominentur. In vltimo verò sunt bruta. Sed in medio homines dæmonesq; aquei atq; terreni. Cum. n. horum quoq; dæmonum corpora sicut humana ex cõtrarijs componantur, dissolui quandoq; possunt, perturbationesq; aliquas afferunt. Sed cæteris iam omissis cur nam homo miraculum? Quia & cum diuinus sit, mirum est eum à mortalibus infici: & cum sit mortalis, mirum quoque affici ad diuina, Sed cur diuinum miraculum appellatur? Quoniam ita est diuina prouidentia institutum: & vt Timæus docet, à deo quidem opifice mundi rationalis animæ substantiam ipsam accepimus, à dijs autem cæteris naturã quandam vitalem ratione inferiorem, à demonibus deniq; corpora. Quòd autem addit, hominem à dijs fuisse vel ludo vel studio quodam effectum, sic intellige, ludo quidem factũ esse, si anima semper à cœlestibus ad terrena atque vicissim quasi ludendo transmigrans nunquam immutabili apud Deum sede quiescat, factum verò studio, si modo penes effectores deos, effectorem deum animus quandoq; sit immutabiliter permansurus. Vtram verò disiunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hic Plato non audet. Probabile tamen habet, vt hic alibique significat, hominem studio quodam potius quàm ludo fuisse diuinitus cõstitutum. Si quis autem ambiguum hunc Platonis textum legere ita velit, vt significet vel hominem esse à diuinis animalibus constitutum, ab altris intelligat, vel esse ex animalibus multis compositum, intelligat partes affectusque animæ nominari à Platone poeticæ animalia. Quod quidem apparet in nono de Republica & in principio Phædri. Sed ista tu videris. Descendit post hæc ad quædam, quæ & si leuiora videntur, ad perfectam tamen disciplinæ traditionem morumq; probationem necessaria sunt, qualia sunt studia musicæ, consuetudinesq; persimiles. Musica vero communissima quadam significatione comprehendit proportionis cuiuslibet ordinem, nõ solum in sermone, cantu, sono, saltu, sed gymnastico quoq; ludo gratiaq; conuiuij. Hæc quidem omnia ita in ciuitate composita esse debent, vt omni perturbationum vitiorumq; incitamento sublato corpus & spiritum animumq; contemperent. Exorditur autem disputationis opportunitate quadam à conuiuijs, atque vino, dicens primo cauendum esse, ne ad innatas nobis perturbationes accedat quoque ebrietas. Hæc enim si temere accesserit, & rationis officia minuit, & perturbationis impetus auget. Probat tamen conuiuium atque meri vsum, ea videlicet cautione adhibita, quam in libro sequenti planius explicabit. Hic verò ad id potissimũ conferre iudicat, vt ex liberiori interdum vsu meri, mores hominum in conuiuijs detegantur, solet. n. impudentiores audacesq; reddere. Illic ergo prudẽs iuuentutis custos deprehensis iuuenum præsertim vitijs, impudentia, & mederi facilius poterit, & assuefacere iuuenes etiam in ebrietate omnium impudentissima seruare pudorem. Quanti verò sit pudor, id est, dedecoris & infamiæ timor, ex eo constat, quòd ob huiusmodi metum iuuenes, & turpia in primis metuunt, & honesta quamuis ardua audacter aggrediuntur. Quæ quidem duo reipubli. maxime omnium tam pace quàm bello necessaria iudicantur. Ideoque ad hæc ciuium animis infundenda, legum lator dilgenti studio debet intendere.

Atheniensis Hospes, Clinia Cretensis, Megillus Lacedemonius.

DEVM né an aliquem hominum, ò hospites, condendarũ legum causam existimatis? CLIN. Deum, ò hospes, deũ inquã, vt decet asserere apud nos quidẽ Iouẽ, apud Lacedæmonios verò, vnde hic est, Apollinẽ dicturos istos existimo. Non ne? MEG. Certè. ATH. An Homerum secutus ita dicis? Nempe Minoa per nouenniũ patris collocutionem petere solitũ, eius monitis, ciuitatibus vestris leges quemadmodum ille canit, posuisse. CLIN. Sic nostri ferunt. Fratrem quoq; eius Radamãthum (audiuistis. n. nomen) iustissimum fuisse. Eumq; nos Cretenses, quia tunc rectè ius vnicuiq; distribuerit, hanc laudem consecutum censemus. ATH. Egregia profectò laus, maximeq; filio Iouis digna. Verũ quia in huiusmodi moribus atq; legibus ambo educati estis, tu scilicet atq; hic, spero nobis non iniucundum fore, si inter eundum de cõstituendis ciuitatibus ac legibus disseramus. Est autem à Gnoso in antrum templumq; Iouis via, satis, vt audiuimus, longa, diuersoriaque per ipsam sub altis arboribus, vt in æstu conuenit, vmbrosa sunt. Nostræ igitur ætati conueniens erit, frequenter in his requiescere, mutuoq; orationis solamine sine molestia iter hoc omne transigere. CLIN. Atqui cum progressi fuerimus hospes cupressos offendemus in lucis proceritate specieq; mirabili, prata quoque amœna, in quibus requiescentes libenter commorabimur. ATH. Rectè nimirum loqueris. CLIN. Prorsus, verum hæc magis affirmabimus, quum viderimus. Sed nũc bonis auibus eamus. ATH. Fiat. Sed dic mihi oro, quamobrem conuiuia publica, gymnasia, armorumq; artem lex vobis instituit? CLI. Arbitror equidem, ò hospes, nostra hæc esse facilima cognitu. Naturam. n. regionis huius vniuersam videtis non esse vt Thessaliæ, planam. Idcirco equis illi magis nos cursibus vtimur. Inæqualitas hæc locorũ ad pedestrem exercitationem cursumq; est aptior. Quapropter armaturam quoq; leuiorem esse necesse est, ne põdere suo cursum impediat. Arcuũ ergo sagittarumq; leuitas maximè cõgruit. Hæc igitur omnia ad bellum nobis accommodata sunt: ad idq; respiciens legislator, cuncta, vt mihi videtur, instituit. Quippe huius gratia ipsam etiam cõueniendi legem sanxisse videtur, quum omnes videret in militia re ipsa coactos, custodiæ suæ gratia, conuiuia habere communia. In quo sanè arbitror eum stultitiæ crimine cæteros condemnasse, quòd minimè intelligant bellum ciuitabus omnibus cum omnibus iuge atq; perpetum esse. Nam si dum est bellum, custodiæ causa conuiuiã in vnũ celebrare, præfectosq; aliquos vnà cum subiectis suis armatos tueri cæteros oportet, idipsum est pacis etiam tẽpore faciundum. Quam. n. pleriq; pacem nominant, id esse nomen solummodo existimandum. Re verò ipsa omnibus ciuitatibus aduersus omnes non indictum bellum natura esse. ac reperies ferè, si consideres, Cretensium legum latorem omnes leges tam priuatim quàm publicè ita nobis conscripsisse, quasi ad bellum respiceret, atq; ita illis parere iussisse, quasi cæterarum rerum nulla esset vtilitas, non possessionum, non artium, nisi quis bello superet: cum omnia bona eorum qui victi sunt, ad victores ilico transeant. ATH. Probè, ò hospes ad exponendum Cretensium leges exercitatus mihi videris. Sed id planius dicas. Nam rectè dispositam ciuitatem ita demum dicere visus es, si sic instituta sit, vt cæteras bello vincere posit. Ita ne? CLI. Ita prorsus. hunc etiam arbitror consensurum. MEG. Haud aliter Lacedæmoniorum quispiam, ò diuine vir, responderet. ATH. Vtrum ciuitas ad ciuitatem ita se habet, pagus autẽ ad pagũ aliter? CLI. Non aliter. ATH. Similiter ergò se habet. CLI. Similiter. ATH. Nunquid & domus ad domum, quæ eodem in pago sunt, & singuli viri ad singulos

Leges non ppter bellum latas esse.

gulos? CLI. Similiter & ista. ATH. Quid porrò de viro quolibet ad seipsum est dicendum? Vtrum quemlibet ad seipsum quasi hostem ad hostem affici dicemus? An aliter? CLIN. Atheniensis hospes. Non.n.ego te Atticum nominare volo. Videris nanq; deæ ipsius Athenas.i. Palladis cognomento dignior esse. Nempe vniuersam hanc rationem ad principium reductam planam fecisti, quo facilius inueniri queat probè isthuc iam fuisse dictum, hostes videlicet omnes omnibus esse tam publice quàm priuatim, & singulos sibijpsis. ATH. Quomodo id ais, ò vir mirifice? CL. Primam, ò hospes, & optimã esse dico victoriam, vt seipsum quis vincat. Turpissimũ verò quiddam & pessimũ, vt à seipso vincatur. Atq; hæc omnia singulis aduersus seipsos bellũ esse significant. ATH. Orationem igitur illam resumamus. Nam cum quisq; nostrũ, aut superior seipso sit, aut inferior, dicendum ne est eodem se modo domũ, pagum, & ciuitatem habere? An aliter? CL. Sit ne superior aliqua seipsa, aliqua inferior, dicis? ATH. Idipsum. CL. Id quoq; rectè quæsisti. Non.n. minus ciuitatibus id contingit, imò maximè hoc in eis perspicuũ. Nam vbi meliores multitudinẽ peioresq; superant, rectè profecto ciuitas illa superior seipsa dicetur, & hęc victoria non iniuria laudabitur. Contrà verò, vbi contrariũ fit. ATH. Sed vtrum quod peius est, meliore aliquãdo superius & potẽtius sit, ad præsens prætermittatur. longiore nanq; oratione indiget. Quod autẽ abs te dictũ est, sic intelligo, quòd ciues quandoq; cognati & ciuitatis eiusdẽ multi & improbi aduersus iustos, paucos illos, conspirabũt, vimq; inferent vt eos subijciant. Ac si vicerint, ciuitas illa seipsa inferior, prauaq; dicetur: sin autem victi fuerint, superior atq; proba. CL. Mirum est hospes quod dicitur. sic tamen fateri necesse est. ATH. Age iã & hoc rursus consideremus. Multi ab vno patre matreq; eadem fratres nasci possunt: nec mirũ, si plures eorũ iniusti erunt, iusti vero pauciores. CL. Nihil mirũ. ATH. Nec me decet arbitror aut vos illhuc captare, domũ, s. & cognationem vniuersam inferiorẽ seipsa videri si praui superẽt, superiorem si vincãtur. Neq;.n.hoc agimus, vt elegatiã vel ruditatem verborũ obseruemus, quod multi facere solent sed vt quæ recta ratio secundum naturam in legibus sit, quis error, indagemus. CL. Vera loqueris hospes. MEG. Probè profectò hucusq; mihi quoq; dictũ videtur. ATH. Hoc prǽterea cõsideremus. Vtrum dictis modo fratribus iudex quispiã præesse poterit? CL. Proculdubio. ATH. Vter igitur melior erit iudex? Num qui improbos perdet, efficietq; vt probi sibijpsi imperẽt? An qui probos quidẽ faciet imperare: improbos autem, cum sponte subire imperium persuasfuerit, viuere patietur? Tertium virtute iudicem his addamus, siquis talis reperietur, qui dissidentem cognationẽ ita cõmendatam habeat, vt neminem perdat, sed reconciliatis leges cõscribat, quibus inter se perpetuò amici futuri sint. CLI. Longe melior talis iudex legumq; conditor erit. ATH. Atqui contra quàm ad bellum respiciens ipsis leges conscribet. CLI. Vera loqueris. ATH. Quid autem? Qui ad bellum respiciens, ciuitatem constituit, vtrũ ad externa bella respiciet, & ad illa vitam ciuiũ referet: an intestina, quę seditiones appelantur: quæ minime omnium & esse in ciuitate suã quiuis cupiat: & si sint, quæ ocissime abolere? CL. Ad hæc planè. ATH. Vtrũ verò perdita ciuiũ parte pacẽ ex seditione consequi, cum altera pars potita victoria sit, malit quispiã, an potius per reconciliationẽ facta pace amicitiaq; firmata, ad externa bella totius animũ ciuitatis conuerti. CL. Hoc profectò potius q̃ illud ciuitati suæ accidere quisq; optabit. ATH. Non ne & legũlator similiter? ATH. An non ipsius optimi gratia leges omnes ferendæ sunt? CL. Ipsius nempè. ATH. Atqui optimũ nec bellũ nec seditio est, omnes.n. deprecantur, nequid horũ sibi incundum sit, sed pax, mutuaq; beneuolentia. Sed neq; victoria illa qua ciuitas ipsa seipsam superat, optimũ quiddã est, sed necessariũ potius. putare autem optimũ ciuitatis statũ in pugnando & vincendo consistere, simile est ac si quis optimè cum ægrotante agi putet, dũ curatur, de eo verò ne cogitet quidem, qui nunquã ægrotauerit. Et siquis similiter de ciuitatis vel priuati hominis felicitate existimet, nec ciuilis reuera vnquam vir erit, dum extrema solum atque in primis bella respiciet, nec exquisitus legum conditor, nisi gratia pacis de bello potius quàm belli gratia de pace leges cõscribat. CL. Rectè hæc hospes dicta esse videntur. Ego verò mirarer, siquis forte tam nostras quam Lacedæmoniorũ leges non belli gratia sedulo positas esse contendat. ATH. Fortasse ita sit. Oportet autem non cõtentiose, sed quiete rem inquirere, studio quàm maximè tam à vobis quàm ab illis huiusmodi rebus adhibito. Attendatis igitur oro. Incipiamus à Tyrtæo, natura quidem Atheniense, Lacedæmoniorũ postea ciue, qui præ cæteris hominibus maximè hmõi rebus incubuit. Non si opibus superet cũctos, & plurima solus possideat bona (numerat.n. ferè omnia) vir mihi nomine dignus abibit, Tractãdis quisquis nõ est accomodus armis. Hęc tu quoq; forsitan carmina audiuisti. Nã hunc obtusum iam esse audiendo arbitror. MEG. Vulgatissima hæc apud nos sunt. CL. Ad nos quoq; hęc Lacedæmone aduecta peruenerunt. ATH. In cõmune igitur hoc modo hunc poetã interrogemus: O diuine poeta Tyrtæe, sapiens certè ac bonus nobis esse vederis, qui excellẽtibus eos extulisti laudibus, qui in bello excelluerũt, de quo iam ego & hic & Clinias Gnosius valde tibi assentire videmur. Vtrum aũt eisdem de viris dicamus, an non planè scire vellemus. Quare nobis explana, nũ tu quoq; sicuti, & nos, duo belli genera arbitreris, an aliter. Ad hęc arbitror non Tyrtæum solũ, sed & quẽuis illo longe deiectiorẽ, duo protinus responsurũ. Alterũ quod seditionem appellamus, omniumq; grauissimum esse modo concessimus. Alterũ verò belli genus, quod omnes ponimus multò mitius illo, quo aduersus externos & alienigenas viuimur. CL. Cui dubium? ATH. Dic igitur nobis, quos viros in quo belli genere ita valde laudasti, & quos vsqueadeo vituperasti? Videris enim eos laudasse, qui externa magno animo bella gerunt. Sic.n. in carminibus dixisti, Quisquis non ausit cædem spectare cruentam, Et durum corã manibus lacessere Martẽ, Despicio. Hinc nos o Tyrtæe, eos te laudare colligimus, qui in externis bellis gerendis præ cęteris clareãt. Cõcedet ista Tyrtæus? CL. Quid ni? ATH. Nos autem, cùm hi clari sint, longè clariores eos existimamus, qui maximo in bello præstãt. Testemq; & nos poetam habemus Theognim Megarẽsem ciuem ex Sicilia, qui ait: Argento fuerit, fuluo æquiparandus & auro Fidus in Insana seditione manẽs. Hunc itaq; dicimus in grauissimo bello, tanto illo esse meliorẽ, quãto sola fortitudine melior est iustitia, temperatia, sapientia, fortitudini coniuncta. Nemo.n. integer & fidelis sine omnium virtutum numero in seditionibus reperiri poterit. Multi autem etiam mercenarij, quod non negabit Tyrtæus, repe riuntur qui externo in bello intrepide pugnant: quorum plurimi feroces, iniurij, contumeliosi, paucissimisq; exceptis, omniũ amentissimi. Quorsum hęc? quidq; ex his declarandum? Quod videlicet omnino tam ille qui leges hic ab Ioue dedit, quàm alius omnis legũlegator, si quid modo profuturus est, ita leges condet, vt non ad aliud quàm ad amplissimam semper virtutẽ respiciat. Est autẽ, vt inquit Theognis, fides illa, quæ maximè in periculis lucet. Quam iustitiam perfectã quis nominabit. Ea verò quam summopere Tyrtæus laudauit, & si pulchra est, & à poeta oportune laudata, virtute tñ, quæ ex honorabilium genere dicitur, & numero quarto loco rectissimè honoranda est. CL. Ergò hospes legum nostrarũ conditorẽ inter vltimos legũ conditores reijcimus? ATH. Non illum, ò vir optime, sed ipsi nos ipsos, si quidẽ putemus, & hic, & apud Lacedæmonios Lycurgũ, & Minoẽ ad bellũ respicientes leges condidisse. CLI. Quomodo igitur de hoc dicere nos oportebat? ATH. Vt veritas & iustitia postulat eos dicere, qui de diuina rep. disserunt: non ad particulam virtutis,

tutis, & præsertim ad deiectioré, sed ad vniuersam ipsos virtuté respexisse putandū,& per singulas earū species,leges,quę sisse,nec eas species inuestigasse,quas multi modo proponētes,quærunt.Id.n.quisq; maximè quærere solet, quo maximè indiget, alius de hæreditate, alius de iniuria, alius de cæteris hmōi multis. Nos aūt tūc de legibus benè quæri putamus cū ita vt nos modò incepimus, quæritur. At tuū equidé ingressum ad exponendas leges valdè probo.Quod.n.à virtute fecisti principiū,dicens leges virtutis gratia cōditas, rectè quidé aggressus esse videris:ꝙ aūt ad particulā virtutis & eā minimā respexisse cōditoré legū affirmāsti,haud rectè mihi visus es dicere,atq; idcirco lōgiore postea oratione vsus sum.Qūo aūt te nobis distinguere voluissem si,vis,tibi dicā. Cl. Volo equidé. Ath. Hunc in modum dicere oportebat,ô hospes.Cretensium leges non temere omnibus Græcis in primis probantur. Rectē.n.positæ sunt,cum vtentęs eis beatos efficiāt. Omnia.n. bona his porrigunt Duplicia verò bona sunt, alia humana, diuina alia: dependentque à diuinis humana. Si qua verò ciuitas maiora suscepit minora quoq; possidet: sin autem illis caret, vtrisq; priuatur.

ORDO BONORVM.

BONA

Diuina	Humana
Prudentia	Sanitas
Temperantia	Forma
Iustitia	Vires
Fortitudo.	Diuitiæ

Minorū primū est sanitas,forma secundum,tertium vires ad cursum cęterosq;corporis motus, quartum diuitiæ.quæ cæcæ non sunt,sed acutè cernunt, si prudentiā sequuntur. Quæ quidem prudentia diuinorum bonorum dux primus existit. Deinde post menté temperatus animi habitus. Ex his duobus cū fortitudine mixtis iustitia tertio emergit.Fortitudo quartū tenet locū.Quę omnia humanis illis natura prę ponūtur.Quare oportet vt legum quoq; lator & ipse hunc ordiné sequatur, & mandet, oībus vt semper ad hæc ipsa respicientes in singulis operentur.humana.n.ad diuina, diuina verò ad mentem principem referenda. Curet prætera oportet nuptias inter ciues, & generationes educationesq; liberorum, masculorum pariter & feminarū, tam iuuenum quàm ætate prouectorū:& eos qui rectè in hisce se gerunt,vt decet,honoret:cōtra verò dolores, voluptates,& cupiditates in omni cōuersatione vituperet.Considerabit etiā diligenter ad quæ studia queq; raptat amor,rectaq; officia per leges laudabit,vituperabit contraria. Docebit item atq; definiet quid in cuiusq; affectu honestū sit, quid turpe, circa iram videlicet atq; metū, & alias quæcūq; vel aduersis in rebus accidunt perturbationes, vel secundis delicias, atq; circa omnes deniq; motus,qui ex morbo,bello,paupertate,vel horum contrarijs homines vexāt.Post hæc necesse est vt legislator quæstus impensasq; ciuium diligenter obseruet & qūo fiant agnoscat, cōmercia item in his omnibus ac solutiones,quas vel spōte vel coactè faciant: quicquid horū inter se contraxerint vbi iustitia adsit, vbi absit,animaduertat:& parentibus quidé honores,non parentibus debitas pœnas constituat. Demum omnibus ad finem vsq; Reip.pertractatis,animaduertat statuatq; necesse est,qūo monumenta mortuis extrui,quiúe defunctis singulis honores impendi debeant. His deniq; declaratis, legislator omnibus istis custodes præficiet,alios prudentia,alios vera opinione ré administrātes: vt mens in vnū hæc omnia colligens eo deducat vt temperantiam & iustitiam potius quàm diuitias ambitionem úe sequatur.Ita equidem hospites voluissem,atq; etiam volo à vobis exponi, quo pacto in legibus Iouis, & Apollinis Pythij, quas Minos & Lycurgus scripserunt,insint hæc omnia,& quonam ordine posita pateant illi qui artificio vel vsu quodam legū peritiam habet, nobis verò alijs nullo modo pateant. Cli. Quo pacto igitur hospes quæ sequūtur tractāda sun? At. Ab initio rursus, vt supra cœpimus,tractāda in primis,ea mihi videntur,quę ad fortitudiné pertinent.deinde aliam atq; aliam virtutis speciem transigemus,si vobis etiam ita placet.ac primum iam pertractemus,ad eiusq; exemplar cætera,vt confabulatio leuamen nobis itineris adferat.postremo verò cū de vniuersa virtute tractauerimus, ea quę modo retulimus,illuc respicere,si deus voluerit, ostendemus. Cl. Rectè dicis,conareq; primo nobis Iouis hunc laudatoré excutere. Ath. Conabor & te simul,& me ipsum.Ad vtrunq;.n.pertinet & me & te hæc oratio.Dicite igitur.Num conuiuia ea quæ in cōe fiunt exercitiaque,ad bellū à legumlatore inuenta fuisse diximus? Cl. Vtiq;. Ath. An tertium vel quartū ad idé inuentū fuisse dicendum?Forte.n.ita dinumerare oportet, tum in hoc virtutis genere,tū in cęterarū virtutū siue parte,siue qūocunq; aliter declarationis dūtaxat gratia noīare deceat. Meg. Tertium verò ipse diceré, nec Lacedæmoniorū quisquā negaret,venationé excogitatam fuisse. Quartū autem & quintū inuenire conemur. Quartū itaq; pono apud meos præcipuū,s.doloris tolerantiam:quæ res pugnis inter se ac rapinis quibusdam, multis cū vulneribus quotidie adhibetur.Ad hæc occultatio quædam mirabilis, & ad tolerantiam valida,nudis in hyeme pedibus, nudo etiā sæpe reliquo corpore, sine ministris die nocteq; per omné regionem errātum enarratur. Præterea in nudorum exercitationibus adolescentū mirabilis apud nos tolerantia, cum intensi caloris vi restituendū sit.Multa hmōi apud nos alia sunt,quæ non facilè quispiam enumeraret. Ath. Probè loqueris hospes Lacedæmonie.sed vtrū ad timores solum atq; dolores fortitudini pugna est duntaxat? an etiam ad cupiditates voluptatesq;, ac vehementer quasdam blanditias,quæ eorum etiam qui honesti videntur, animos flectunt,& quasi cæreos faciunt? Meg. Aduersus hæc omnia. Ath. Si rectè dictorū meminimus, hic ciuitaté aliquam seipsa inferiorem, & virū aliqué inferiorem seipso esse dicebat. Ita ne hospes Gnosie? Cl. Ita prorsus. Ath. Vtrū igitur eum qui dolore frangitur,an eum qui voluptate superatur, deteriorem vocare oportet? Cl. Eum arbitror qui superatur à voluptate: omnesq; voluptate illaqueatum hominé,inferiorem seipso magis, & quidē cum opprobrio,ꝙ dolore demollitum putant. Ath. An igitur Iouis & Apollinis legumlatores claudā fortitudinem posuerunt, quæ ad sinistrā quidé aduersis resistere posit: ad dextrā vero, rebus secūdis & lætis, blandiētibusq; succūbat:imò ad vtrunq; sufficientem. Cl. Ad vtrunq; arbitror. Ath.Exponamus itaq; similiter quæ nā officia vestris in ciuitatibus sunt, quæ gustēt quodāmodo voluptates,non fugiant oīno,queādmodū nec dolores refugiunt, sed perinde vt in doloribus fit ducant in medias voluptates, ad easq; superādas hoīes partim vi impellātur, partim honoribus inuitētur. Vbi nā vestris in legibus id cōspicit, quod æque contra voluptates sicuti contrà dolores,hoīes fortes efficiat?victoresq; quorū oportet,ostēdat,nec vllo modo patiatur à ꝓximis cuiq; intra se, & grauissimis hostibus superari?Dicite obsecro,quid apud vos tale? Meg. Non ita facile hospes,queādmodū multas dolori oppositas leges,ita etiā voluptati possem producere:nec magnas perspicuasq; partes aduersus voluptates habeo, paruas verò forsan reperiā. Cl. Nec ego in Cretensiū legibus similiter id ostendere possem. Ath. Nec mirū est,optimi hospites. Verū siquis inter nos veri & optimi diligēs inuestigator nōnihil in patrijs cuiusq; nostrū legibus reprehēdat, nō graui quidē, sed æquo animo vicissim ferre debemus. Cl. Probe loqueris Atheniēsis hospes.Quare tibi parendū censeo. Ath. Profectò nō aliter Clinia huius ętatis & cōditionis qua vos estis hoīes,facere decet. Cl. Nō certe. Ath. Vtrū rectè nec ne,Laconicā & Cretensem Remp. quis reprehēdere posit,alia quæstio est.Quę verò à multis dicuntur, forsitan ego magis quàm vterq; vestrū referre posim. Vobis quidé rectè nec ne cōstitutæ sint leges, vna certè lex est optima,quę iubet ne quis iuuenū quęrere audeat,rectè ne an cōtra se leges habeant, sed vno omnium ore, vnaq; voce rectè tanquā à dijs positas concedi præcipit, nec vllo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari:

Lex optima.

cogitari: Senem autem siquid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. Cl. Rectè loqueris hospes. ac licet tunc à mente cõditoris absfueris, tamen tanquã vates scitè illa nunc coniecisse videris, veraq; penitus dicere. At. Itaq; nobis ad præsens iuuenes nulli adsunt. ipsi verò propter senectutẽ sine peccato soli de his inter nos disserere à legislatore permittimur. Cl. Est vt dicis. Quare ne parcas, sed liberè leges nostras reprehende. Neq;.n. turpe est discere, siquid non probè se habet in quo delinquit. Nam hinc siquis non cũ inuidia, sed cum beneuolẽtia accipiat, remediũ inuenitur. Ath. Preclarè tu quidem. Ego verò non antè reprehendam quàm pro viribus diligenter cõsideraro, imò dubitando potius verba faciã. Solis.n. vobis Grecorum barbarorumq; omnium quorũ notitiam habemus, legislator præcepit à maximis voluptatibus iucũdissimisq; ludis cauere, nec ex his quicquã degustare. De doloribus autẽ & timoribus, quod modo diximus, sic censuit, siquis à primis annis eos declinare assuescat, fieri vt quoties dolores, metus, atq; labores necessarios subire oportet, fugiat illos qui in his exercitati sunt, eisq; seruiat. Hoc ipsum vt ego arbitror, oportuit, eũ de voluptate etiam cogitare, ac istud secum cogitare: si ab ineũte ętate maximarũ ciues voluptatũ expertes erũt, nec docti continere se in voluptate, nihilq; turpe iucunditatis voluptuariæ gratia facere, ita succumbent, quẽadmodum qui timore vincũtur, & modo quodã alio ac turpiore seruient quàm illi, qui medijs in voluptatibus sese continere assueti sunt: & qui inter voluptates conuersantes, oblectamenta sibi suppeditare possint, pessimi forsan homines. Atq; ita animũ partim seruũ, partim liberũ habebunt nec omnino fortes ac liberi appellari debebũt. Considerate igitur siquid ex dictis probe vobis dici videtur. Cl. Videtur quidem. Sic.n. oratio est. Sed iuuenum, imò verò amentium penitus esset. de tantis rebus statim ac facile assentiri. Ath. Quid igitur? num quæ proposuimus nunc prosequemur, ò Clinia hospesq; Lacedæmonie: post fortitudinem.n. de moderatione dicamus quę differentia sit inter has & cæteras Resp. aut quæ casu nõ lege gubernari videtur, quemadmodũ nunc de bello? Meg. Non est sermè id facile. Cl. Videntur tñ cõmunia conuiuia certaminaq; gymnastica cõmode vtrisq; adinuẽta fuisse. At. Videtur sanè, ò hospites, arduũ esse in Rebusp. vt verbis, ita & re ipsa, vndiq; tutũ aliquid certumq; inducere. Nam quemadmodum in corporibus fieri nõ potest, vt aliquod vnum vni corpori studiũ accomodetur, quod non idem alijs prodesse, alijs obesse videatur: sic & in ciuitate. Nempè exercitationes eædem comessationesq; alibi quidem ciuitatibus conferunt, in seditionibus autem obsunt omnino. Cuius rei Milesij, & Bęotij, & Thurij nobis exẽplo sunt. Atqui hęc studia prisca, videntur veteres & naturales circa venerea voluptates non in hominibus solũ sed in bestijs peruertisse. Qua in re primæ ciuitates vestræ possent accusari, & alię omnes quibus cura gymnasticarum exercitationum maximè fuit. Ac seu ioco siue serio cogitare oportet, cogitandũ est, ꝙ cũ fęmina & masculus ad generandũ conueniunt, hmõi voluptas secundum naturã his tributa videtur. Quod mares aũt maribus aut fœminæ fœminis cõmiscentur, præter naturam voluptas ea est. Et qui primũ tale facinus ausi sunt, voluptatis incontinentia id fecerunt. Omnes porrò Cretẽsium fabulam de Ganymede vehementer culpamus, ꝙ aduersus Iouem ficta sit: vt cũ ab eo leges ipsorum originem habuisse credantur, cum deũ imitantes qui leges tradidit, hac etiã voluptate fruãtur. Sed fabula quidẽ valeat: eorũ aũt qui de legibus considerant, cogitatio pene omnis de voluptatibus & doloribus tam circa publicos quàm circa priuatos cuiusq; mores esse debet. Duo nanq; hi fontes natura scaturiunt: à quibus qui haurit, vnde, quando, quantumq; oportet felix est, priuatus.s. & ciuitas omneq; aïal: qui aũt insipienter & preter opportunitatẽ cõtra viuit, infelix. Meg. Rectè ista dicuntur, ò hospes, nec quid aduersus hæc dici

Duo fontes dolor & voluptas.

possit, videmus. Videtur autem mihi Lacedemoniarum legum conditor rectè fugiendas esse voluptates iussisse. Gnosijs autem legibus Clinia hic, si volet, opitulabitur. Nã apud Spartiatas, quæ ad voluptates pertinent, optime omniũ disposita esse arbitror. Quo.n. oẽs homines summopere in voluptates vehementissimas, petulentiamq; & insaniam incidũt, id ab vniuersa regione lex nostra exterminauit: nec in agris, nec in vrbibus quas Spartiatæ gubernant, compotationes videbis, sed nec cõpotationibus cõiuncta, quibus ad omnes voluptates mouemur. Nec vllus est, qui cuidã ebrietate lasciuienti obuiam factus, non maximo ipsum supplicio statim afficiat, neq; Bacchanalium tempus ipsum liberet. Quemadmodum apud vos in curribus vidi, & apud Tarentinos qui nostri colori sunt, omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatẽ Apud nos autẽ nihil tale conspicitur. Ath. Laudanda hæc omnia sunt, ò hospes Lacedæmonie, vbi continentia quędã est: vbi autẽ omnino permittuntur, emolliunt. Cito.n. aliquis nostra defendens, te reprehendat, si mulierũ apud vos licentiam ostendat. Vna certe in omnibus his & Tarẽtinos & nos, imò vero & vos respõsio liberat, quod hęc probè nõ improbè se habeant. Quisque.n. peregrino admiranti ꝙ insolita videat, respondere poterit. Noli mirari, ò hospes. hęc apud nos extat lex. Apud vos autem ijsdem de rebus forsan alia lex est. Nobis vero in præsentiã, ò amãtissimi viri, non de hominibus alijs sermo est, sed de conditorum ipsorum virtute ac vitio. Verum latius de vniuersa ebrietate dicamus. Non.n. exigua res est, neq; ad abiectum aliquẽ iudiciũ eius spectat. Non dico vtrũ bibẽdum sit vinũ necne, sed de ebrietate quęrendũ inquam, vtrum ita vtendum sit, quemadmodũ Scythæ ac Persæ vtuntur, Carthaginẽses pręterea & Celtiberi & Thraces, quæ omnes gentes bellicosissimæ sunt, vel quemadmodũ vos, qui vt ais omnino abstinetis. Scithę verò ac Thraces mero penitus vtuntur tam viri quàm mulieres, ac mero vestes perfundunt, preclarum hoc & beatum vite genus existimantes. Persę verò alijs quoq; delicijs, quas vos spernitis, valde vtuntur, quãuis moderatius quàm isti. Meg. Sed omnes istos nos tũ cum arma cepemus fundimus atq; fugamus. Ath. Noli hęc, ò vir optime, dicere. Permulti nãq; & fugarũt alios, & ab alijs fugati sunt, de quibus certa quædam eiusmodi causa reddi nõ potest, fieriq; id sępius. Quare non certũ, sed ambiguum argumẽtum signumq; de honestis officijs & contrarijs in vita sumemus, si ad victoriam belli fugamq; respexerimus, pręsertim cum minores ciuitates à maioribus in seruitutẽ pugnando redigantur, vt à Syracusanis Locrenses, qui optimis inter eas gentes legibus vsi sunt, & ab Atheniensibus Cei. similiaq; hmõi multa liceat intueri. Igitur victoria & ostensione belli prætermissa, conemur de vnoquoq; officio secundũ se cõsiderantes, quod in quoq; verũ est nobis persuadere. Dicamus aũt quemadmodũ hoc quidem tale, bonũ est: illud aũt tale, non bonum. Sed in primis me audiatis, qño in hmõi rebus bonum malumq; considerari debet. Meg. Quo pacto id ais? Ath. Quicunq; rem aliquam statim in disputatione propositã vituperant aut laudãt, delinquere mihi videtur, idemq; facere, ac siquis cerealem cibum ab aliquo laudatũ vt bonum, statim vituperet prius quàm eius affectus percipiat, & qua ratione, quibus, cũ quibus, qũo pręparatus, & quomodo affectis corporibus offerri debeat. Quod nos modo facere in disputando videmur. Qui cum primũ ebrietatis facta mentio est, statim alij vituperamus, alij verò laudamus, & valde quidem id absurde. Testibus.n. assertoribusq; vtrinq; vtentes, alij quia plures habemus, aliquid fide dignũ afferre putamus, alij quia vino abstinentes vincant in pugna. quod tñ ambiguũ nobis est. Si ergò hoc modo etiã in alijs procedemus, nihil mea quidem sententia faciemus. Sed vt mihi quidem videtur conabor, si potero, ipsius ebrietatis exemplo, viam nobis ac rationem rectam in hmõi oĩbus aperire, præsertim cũ gentes innumerabiles de eisdem dubitãtes, duabus

cum

cum ciuitatibus vestris contendant. MEG. Audiendum est omnino si qua de his recta consideratio inuenitur. ATH. Consideremus itaq; sic. Siquis caprarum curam, & genus id animantis habendum ac possidendum probet, alius vero vituperet, cum absq; pastore eas per sata pasci damnumq; facere viderit, & omne ideo pecus vel sine pastore, vel malis pastoribus gubernatum conspexerit: nunquid iustam eius vituperationem censebimus? MEG. Nullo modo. ATH. Gubernator verò nauis num si gubernandi solum modo artem habeat, an si nausea exagitetur aut non? aut quo tandem pacto bonus dicetur? MEG. Nihil ad artem nausea facit. ATH. Quid autem ductor exercitus? Si bellandi probe teneat artem, nunquid ex hoc sufficiens dux putandus est, etiam si timidus sit, & in periculis ebrietate quadam metus ipsius nauseet? MEG. Quo nam modo? ATH. Quid porrò, si neq; artem habeat, & sit timidus? MEG. Ignauum & inutilem narras omnino, neq; virorum, sed vilium quarundam mulierum principem. ATH. Qui verò laudat aut vituperat societatem aliquam, cuius esse dux aliquis possit, sitq; vtilis societas quoties suum nacta est gubernatorem, ille verò nunquam eam rectè viderit gubernatā, sed semper aut absq; principibus, aut cum improbis, nunquid rectè vnquam vituperare eam, aut laudare poterit? MEG. Quo pacto id faciet qui nunquam societatem rectè gubernatam prospexerit? ATHE. Age iam attende. Compotatores compotationesq; non ne societatem quandā de multis vnam dicemus? MEG. Summopere. ATH. Hanc verò nunquid vnquam rectè gubernatam aspexit quisquam? Sed vobis respondere facilimum, nūquam id perspexisse. Neq;.n. id vobis ex patrijs legibus consuetum. Ego autem multis passim interfui, diligenterq; de omnibus, vt breuiter dicā, quæsiui, nullamq; ferme rectè vniuersam administrari aut vidi vnquam aut audiui, sed particulas quodāmodo paruas, quasdam & paucas. Multas autē vt sic dixerim, penitus aberrare cognoui. CL. Qua ratione hæc dicis, ò hospes? Apertius enodato. Nos.n. vt aiebas, cum nullam huius rei peritiam habeamus, non illico quid rectè, quid minus in ea fiat, cognoscere possumus. ATH. Consentaneum id quidē. sed conare me dicente perdiscere. In omni cōuentu atq; cōmunitate quaruncunq; rerū gerendarum principem esse oportere fateris? CL. Proculdubio. ATH. Atqui paulò antè dicebamus fortem esse pugnātium principem oportere. CL. Dicebamus. ATHEN. Fortis autem vir à timore minus quàm timidus perturbatur. CL. Est ita. ATH. Siquis modus inueniri posset vt exercitui ducē prorsus intrepidum præficeremus, non ne ad id omni studio niteremur? CL. Maximè. ATH. Nunc autem non de exercitu, nec imperaturo aduersus hostes in bello, sed de gubernaturo in pace iucundam amicorū inter se cōsuetudinem dicimus. CL. Sic est. ATH. Ea societas, si quidem ebrietas aderit, num tumultu carebit? CL. Prorsus. ATH. Primum igitur etiam his opus est duce. CL. Maximè omniū. ATH. Vtrum igitur principem, quia nō perturbetur, si fieri possit, diligere oporteat? CLI. Oportet sanè. ATH. Societatis conciliandæ peritum hunc principem esse oportet. eius enim officium esse debet, vt & præsentem amicitiam illis conseruet, & maiorem insuper ex eo contubernio fieri procuret. CL. Vera loqueris. ATH. Non ne igitur sobrius & sapiens ebriorū princeps, haud contra, constituendus est? Nam & si iuuenis & non sapiens, sed ebrius erit, ebriorumúe princeps, bonæ fortunæ, non consilio in putabitur, si temeritate sua non euertet omnia. CL. Optimè sane. ATH. Siquis ergo compotationes, dum quoad fieri posset, rectè in ciuitate dispositæ sint, accusaret, rē ipsam accusans, rectè faceret forsan. Sin autē propter compotationem vnam turbulentam quam vidit, omnē compotationem vituperet, pimum quidē patet ignorare eum non rectè dispositam eam fuisse deinde constat omnia eodem modo, etiam si sobrio domino ac principe fiant, improba visum iri. An nō animaduertis quòd ebrius nauis aut cuiusuis rei alterius gubernator euertit omnia, siue naues, siue currus, seu exercitus, seu quoduis aliud ab eo regatur? CL. Verè omnino id dixisti hospes. sed & hoc pro nobis expone. Quid nobis cōpotationes, hæ si rectè aguntur, conferent? vt quod modo dicebamus, rectè ductus exercitus victoriam in bello afferret, bonū profectò, non paruum. Idemq; de cæteris iudicandum. cōpotatione vero rectè gubernata, quid magni vel ciuitati vel priuatis accederet? ATH. Quid autē puero vno, vel vno quodam cętu rectè instituto, magni ciuitas adipiscetur? At.n. ita de hoc interrogati respōdebimus, paruam ex vnius duntaxat educatione ciuitati vtilitatem accedere. Si autem in vniuersum de iuuenum benè institutorum eruditione quid potissimum cōferat reip. quæras, haud difficile dictu erit. Bene enim eruditi, viri probi euadent. Probi autem facti, tum cætera bene agent, tum etiam hostes pugnando vincent. Disciplina vtiq; victoriam præstat, victoria nonnunquàm negligentiam & ruditatem gignit. Multi enim in victoria elati, alia quoque vitia multa per insolentiam cōtraxerunt. Et disciplina quidem nulla vnquam Cadmea fuit. Victoriæ verò multę huiusmodi & fuerunt & erunt. CLI. Videris, ò amice, quasi magnam disciplinæ partem, communem in vini potu consuetudinem, si rectè fiat, laudare. ATH. Profectò. CLI. Poteris ergò deinceps verum id esse ostendere? ATH. Vera hæc ita esse, ò hospes approbare, cum multi de eis ambigāt, solius dei est: tamen si quod sentio dicam, nulla arbitror inuidia obstabit. de legibus enim & rep. verba obtinere in præsentia statuimus. CL. Age conemur quod tibi de his ambiguitatibus videtur, perdiscere. ATH. Ita decet. Oportet autem vt vos ad discendum, ego ad docendum, orationem omnem conuertamus. Ac primum illud audiatis. Græci omnes ciuitatem nostram & eloquentiæ studiosam iudicāt & verbosam. Lacedæmonem verò atque Cretam, alteram breuiloquam, alteram intelligentiæ magis quàm verbis studentem. Vereor itaque ne vobis tanquam verbosus parua de re loqui multa videar, dum de ebrietate re quidem parua, nimis longa vtor oratione. Compotationis autem ipsius recta secundum naturam constitutio nunquam poterit sine recta musicæ regula aperte & sufficienter oratione tractari, nec musica sine vniuersa disciplina. Quæ omnia profectò multis indigent verbis. Videte igitur quid agendum sit. An his in præsentia prætermissis, ad aliam quandam legum quæstionem iam transeūdum? MEG. Ignoras forsan, Atheniensis hospes, familiam nostrā communem ciuitatis vestræ hospitem esse. Et quod omnibus arbitror pueris accidit, vt cum audiunt maiores suos ciuitatis alicuius hospites fuisse, beneuolentia quædam erga illam quasi alteram patriam confestim à teneris vsq; annis eorum illabatur, mihi quoque contigit. Audiebam equidem pueros Lacedæmonios quoties aliquid vel succenserent Atheniensibus vel laudi darent, ita dicere, vestra Megille vrbs nobis id mali intulit aut boni. Atq; hæc audiens pugnabam aduersus eos qui vos vituperabant magna erga vos affectus beneuolentia. Ac mihi quidē nunc vestra vox valde iucunda est, quodq; vulgo fertur. Probos Athenienses, præcipue probos esse, vere prorsus mihi dictum videtur. Soli enim suapte natura, diuina quadā sorte, non coacti neque ficti, sed vere probi sunt. Quare mea quidem causa libere quodcunq; velis enarrato. CLIN. Si me quoq; audies hospes, quęcunq; in mentem tibi veniant, summa fiducia proferes. Fortasse nanq; audisti Epimenidem virum fuisse diuinum: qui ex familia nostra fuit, ac decem annis ante Persicum bellum dei oraculo monitus ad vos peruenit, & sacrificia quædam dei oraculo edita fecit, Atheniensibusq; Persicam formidantibus classem prædixit, decennio Persas nequaquam venturos: sed & postquam venerint, infecta re discessuros, pluraq; perpessos mala quàm fecerint. Tunc quidem maiores nostri vestros hospitali affectus complexi sunt, & ex illo tempore parētes nostri egoq; vobis beneuoli sumus. ATH. Parati

Athenienses bonus valde boni.

Epimenides.

ergò vos quidem estis audire vt videmini. Ego autem ad dicendũ voluntate promptus sum potius quàm facultate paratus. Conabor tamẽ vt potero. Primum verò quod ad hunc sermonem, quid disciplina sit, quamq; vim habeat, definiamus. Per hanc.n.eundum est disputationi nobis in præsentia institutæ, quousque ad deum ipsum perueniat. CL. Ita certè faciendum est, si tibi placet. ATHE. Dum ego quid disciplina sit dico, considerate nunquid mea vobis sententia placeat. CLIN. Dicas. ATHEN. Assero equidem eos qui præstantes viri in aliquo euasuri sunt, ab ineunte statim pueritia oportere id ipsum tam ludendo quàm studendo in singulis ei negocio conuenietibus meditari. Nempe si quis peritus agricola aut ædificator futurus est, ludentem oportet à prima ętate vel colere terram, vel pueriles quasdam domos ędificare: atq; eum qui educat vtrunq;, vtrique instrumẽta quædam parua, verorum instrumentorum imagines, præparare. Ex doctrinis quoque eas perdiscere debent, quæ ad rem suam faciũt. Quippe futurus faber mensurare ac regula vti: Eques futurus equitate ludendo, aut aliquid huiusmodi facere. In omnibus enim ludendo conari debemus, vt eo voluptates, & cupiditates puerorũ vertamus, quo eos tandem peruenire cupimus. Caput autem disciplinę rectam educationem dicimus, quæ ludentis animum in amorem præcipuè illius perducit, quod virili ętate perfectè sit comparata virtute artis eius iam acturus. Sed considerate nunc, vt dicebam, si quæ dicta sunt hactenus, vobis probantur. CLI. Quid prohibet? ATH. Neq; tamen indeterminatum relinqui debet, quid potissimum disciplinam esse dicamus. Cum enim vituperamus aut laudamus singulorum educationes, dicere solemus, disciplina instructum hunc esse, illum disciplinæ expertem, quamuis cauponariam & nauigandi artem cæteraq; huiusmodi optimè calleat. Quippe non hanc disciplinam putamus, sed eam quæ à pueritia desiderari amariq; virtutem facit: & quidem illam, qua perfectus quispiam ciuis effectus, iure imperare sciat, atq; parere. Hanc educationem hic sermo solam disciplinam appellandam esse docet. Illam verò quæ ad colligendam pecuniam, vel ad corporis robur augendum, vel ad peritiam quandam aliam absq; mente & iustitia conquirendam tendit, mechanicam atq; illiberalem, & disciplinæ appellatione indignam ducit. Sed nos de verbo quidem non contendamus: hoc autem paulò antè assertum inter nos conueniat, quòd qui rectam nacti sunt disciplinam, omnes ferme probi euadunt: qui contra, improbi? Quare nulla in re disciplina negligenda est, quæ præclarissimarum rerũ prima præstantibus hominibus adest. Et si quis in re aliqua excidit, potestq; corrigi, seipsum emẽdet, idq; per totam vitam pro viribus faciat. CLI. Rectè loqueris, Idcirco quæ dicis concedenda sunt. ATHEN. Atqui olim iam concessimus, bonos esse illos qui sibimet imperare possunt, malos autem qui nequeunt. CLI. Scitè admodum. ATHE. Resumamus igitur idipsum, vt clarius innotescat quod dicimus. Ac vos per imaginem id vt liqueat accipiatis, si quo modo possim rem vobis hanc aperire. CL. Diciam. ATH. Non ne quemlibet nostrum vnum putamus? CL. Vnum. ATH. Habentem videlicet in se consiliarios duos, contrarios atq; amentes, quos voluptatem ac dolorem appellamus. CL. Et hoc. ATH. Ad hos futurorum opiniones accedunt, quibus commune nomen spes est: proprie verò quæ ante dolorem spes est, timor: quæ ante contrarium, confidentia. Ad hæc omnia rationis iudicium, dictãs quid istorum melius sit, quid peius. Hoc si commune decretum ciuitatis efficitur, lex nominatur. CL. Vix ego te sequor. Dic tamen quæ restant, perinde ac si sequerer. MEG. Idem mihi quoque accidit. ATH. Sic autẽ de his cogitemus, vt miraculum quoddam diuinum in animantium genere vnumquenq; nostrum existimemus, siue ioco siue serio (nõ enim id nouimus) à superis constitutum. Illud autem nõ ignoramus, ꝙ hi affectus in nobis quasi nerui aut funes ingeniti trahunt nos inuicem retrahuntq; ad contrarias actiones, vbi virtus, & vitium discreta versantur. Ratio.n.tractionem vnam sequendam semper, neq; vnquam relinquendam, sed hac cæteris omnibus obnitendum esse edicit, eamque rationis productionem esse auream atq; sacram, quæ ciuitatis lex cõmunis vocetur. Et cęteras duras ac ferreas esse, hanc mollem, ꝙ aurea sit: & vniformem prætera, cæteras multiformes. Oportere itaq; pulcherrimam nos legis ductionem sequi semper, eiq; fauere. Nam cum rationis iudicium honesta res sit, & mitis quidẽ potius quàm violenta, ministris ductionem ipsius egere, vt aureum in nobis genus alia genera superet. Et sic fabula, qua mira res homo esse narratur, virtute seruabitur: & qua ratione superior quis & inferior quodammodo seipso dicatur, planius cognoscetur: & ꝙ oporteat vnumquenq; vera in seipso de his tractationibus ratione percepta, ad eam ipsam vitam omnem suam dirigere: Ciuitatẽ verò, vel à deorum aliquo, vel ab hoc ipso qui hoc cognouit, ratione accepta eam habere pro lege, ad eiusq; normam officia sua secum & cum alijs ciuitatibus instituere, atq; ita virtus & vitium clarius nobis distincta patebunt: quibus plane perceptis, & disciplina & reliqua studia magis forsan elucescent. Et ille in potationibus receptus nũc mos, quo de vile fortasse putabitur, si pluribus dicam. CLIN. Forte non videbitur prolixa oratione indignum. ATH. Probe loqueris, quare dicamus quid in ea maximè dignum videatur. CLI. Prosequere iam ATH. Si miræ huic rei ebrietatem addamus, qualem ipsam reddemus? CL. Quid istud rogitas? ATH. Nondum dico quid. Sed si mira hæc res illi se cõmisceat, qualis redditur? Verũ appertius etiam quod volo, dicere conabor. Tale quiddam interrogo. An vini vsus voluptates, dolores, iras, amores, vehementius concitet. CL. Maxime quidem. ATH. Vtrum etiam sensus, memoriam, opinionem, intelligentiã similiter vehementiora efficiat. An Prorsus extinguat, si quis ebrietate fuerit occupatus. CLIN. Omnino certe extinguit. ATH. Ad eum igitur animi habitũ redit, quem puer primis ab annis habebat. CLIN. Profectò. ATHEN. Quare minimè tunc suijpsius compos erit. CLIN. Minimè. ATHEN. Erit itaq; pessimus. CLIN. Valde. ATH. Non solum igitur senex, vt videtur, bis erit puer, sed ipse etiam temulentus. CLI. Optimè id hospes est dictum. ATH. Poterit ne ratio nobis aliqua suadere hanc rem aliquo pacto gustandam esse? neq; esse totis viribus fugiendam? CLI. Poterit forsitan, vt ais, & modo paratum te dicere ostendebas. ATH. Optime meministi. Nempe & nunc paratus sum, quãdoquidem vtriq; haud grauatim audire promisistis. CLI. Quid ni audiamus, & si non ob aliud, tamen quia mirum absurdumq; videtur, si oportebit quandoque hominem sponte seipsum in omnem prauitatem abijcere? ATH. Animi ne dicis? CL. Animi. ATH. Nunquid autem mirabimur, ô amice, si quis in corporis prauitatem, maciem dico, deformitatem imbecillitatem sponte deueniat? CLIN. Quidni? ATHENIEN. An igitur putamus eos qui vltrò medicorum pharmaca accipiũt, ignorare se paulo post ita corpus per aliquot dies affectum habituros, vt si affectum similiter perpetuò sint habituri, viuere nolint? An etiam ignoramus eos qui gymnasia, & labores subeunt, imbecilles lassitudine cõtestim fieri? CLIN. Hæc omnia nouimus. ATHEN. Atqui & istud, quòd cuncti futuræ vtilitatis gratia ad hæc vltrò tendunt. CLIN. Præclare. ATHENIEN. Non ne eodem modo de cæteris rebus existimandum? CLIN. Eodem prorsus. ATHEN. Non aliter quoque de compotatione vini cogitandum est, si datur hoc in istis rectè considerari. CLIN. Sic certè. ATHEN. Si vtilitatem aliquam habere perspicietur nihilo inferiorẽ, quàm quæ in corporali exercitatione inest, bene quidem. principio tamen in hoc exercitationem corporis superat, quòd hæc dolorem habeat, illa non habeat. CLIN. Rectè id quidem. Sed mirarer equidem, si quid tale in eo possemus

Nocumenta a vino.

Temulentus etiam bis puer.

possemus percipere. ATHE. Hoc ipsum iam explanare conãdum. Quare mihi dicas. An duas timoris species inuicem pene contrarias possumus cogitare? CL. Quas dicis? ATH. Has inquam. Timemus profectò mala, cum futura expectamus. CL. Timemus. ATH. Metuimus quoq; sæpenumero existimationem, cum formidamus ne dicendo aut faciendo aliquid minus honestũ, mali videamur. Quem quidem timorem nos, imò omnes, vt arbitror, pudorem appellamus. CLI. Cui dubium? ATH. Hos equidem timores duos dicebam, quorum alter contrarius quidẽ est doloribus cæterisq; timoribus, cõtrarius est & plurimis ingẽtibusq; voluptatibus. CL. Rectè admodũ. ATH. Non ne igitur, & legislator, & quiuis alius qui prodesse hominibus quoquomodo possit, hunc timorem maximo honore colat, vocetq; pudorem? confidentiam verò huius contrariã impudentiã nominet, ac maximũ priuatim & publicè malum hominibus arbitretur? CL. Rectè dictum. AT. Is vtiq; timor & in alijs multis ingentibusq; nos maximè seruat, & in bello, si vnũ vni cõpatetur, hic certe maximè omnium victoriam nobis solutemq; largitur. Duo.n. sunt quæ victoriam pariunt aduersus hostes quidem audacia, aduersus amicos autem turpis infamiæ timor. CLI. Est ita. ATHE. Intrepidum itaq; vnumquemq; nostrũ, & timidũ fieri oportet. Quamobrem verò ita vtrũq; oporteat, iam distinximus. CL. Omnino. ATH. Atqui quoties intrepidum aliquem reddere volumus, in multarum terrorem formidinum lege impulsum, talem efficimus. CLI. Ita videtur. ATH. Quem verò, vt timeat quæ timẽda sunt, inducere volumus, cum profectò debemus rebus ad impudentiam declinantibus tentare, in pugna contrà voluptates domesticas, aut anteactæ vitæ institutum exercere, & ad victoriam cohortari, atq; ita vincentẽ vere fortem reddere. Qui verò nec periculũ sui fecerit vllum, neq; in his certaminibus exercitatus fuerit, ne mediam quidem suarum virium partẽ ad virtutem habebit. Temperatus autem quõ erit perfecte nisi voluptatibus atq; cupiditatibus plurimis ad impudẽtiã & iniuriam compellẽtibus fortiter repugnauerit, ac ratione opereq; & arte tã iocosis quàm serijs in rebus deuicerit? An temperans erit inquam qui nihil huiusmodi sit perpessus? CLI. Haudquaquam verisimile est. ATH. Sed dic oro, num aliquod ad inducendũ timorem pharmacũ deus quispiam hominibus dedit, vt quanto plus ex eo quis bibat, tanto ex qualibet potatione infeliciorẽ se fieri putet, cum omnia tã præsentia quàm futura sibi metuat, atq; ad omnem formidinem etiam si fortissimus omniũ sit, tandem deueniat: cumq; dormierit, & à potione huiusmodi liberatus fuerit, rursus sibi idem quotidie accidat? CLIN. Et quam, ò amice, huiusmodi potionẽ in hominũ vita fuisse vnquã dicemus? ATH. Nullam vtiq;. Tamẽ si reperiretur hæc potio, esset ne ad fortitudinem cõditori legũ idonea, vt tale quid de ipsa dicere ad latorem legis possemus? Age primum dic legũ conditor, siue Cretẽsibus, siue quibuscunq; alijs leges conscribis. Vtrũ velles de ciuibus tuis posse fortitudinis, & ignauiæ periculũ facere? CL. Velle se profectò quilibet responderet. ATH. Deinde vtrum id tuto, neq; magno imminẽte periculo, an contra? CLI. Tuto, atq; secure quilibet confitebitur. ATHE. Num igitur potione hac vteris ita eos ad terrores compellẽs, & in ipsis perturbationibus arguens monitu tuo ac iussu, vt ciues tuos imperterritos facias, alios honorãs, alios autem vituperans, si tuis monitis nõ paruerint? Atq; eos qui strenue exercendo se gesserint impunes relinquas: at eos qui cõtrà, pœna afficias? An nullo modo vteris, quamuis nihil habeas quod in ea potione accuses? CL. Cur non vtatur hospes? ATH. Exercitatio quidem, ò amice, præter consuetas miræ facilitatis est, qua vel vnus vel pauci possunt aut quotcunq; volueris exerceri. Ac siue quis solitario in loco solus ignominiam ab oculos ponens, quod priusquam profecerit videri nolit, ita aduersus formidinem se exerceat, potione hac sola præ multis rebus alijs præparata, probè aliquid profectò efficiet: seu quis confidens natura se & vsu satis instructum, non formidet cum multis compotatoribus exercitari, vinumq; in poculo necessario exhauriendo perdendoq; ostendere adeo præualens & exuperans, vt nulla in re magna per impudentiã erret, & propter virtutẽ statu non moueatur, ac iuxta vltimam potionem ante ebrietatem discedat apprime cauẽs meri in omnes homines violentiam. CL. Certe & hic, hospes, ita se gerens, moderatus euadet. ATH. Rursus ad conditorem legum ita dicamus. O legis cõditor, neq; deus tale adhuc hominibus timoris dedit pharmacum, neq; ipsi excogitauimus. Ipsos nanq; veneficos inter cõuiuas non numero. Confidere autem valde, & intrepide præterquam oportet audere in quibuscunq;, vtrum potio quædam an nulla est, quæ facit. CLI. Vinum esse dicet. ATH. Porrò contra id facit quàm ea potio de qua modo facta est mẽtio. Nam cũ biberit quis, primo alacrior fit quàm prius erat: deinde quo plus biberit, eo maiore & meliore spe est, & fortiùs de se sentit. Tandem quasi sapiens, ea homo confidentia, libertate, audaciaq; repletur, vt intrepide & dicat, & faciat quicquid placet. CLI. Arbitror equidem omnes id concessuros. MEG. Certe omnes. ATH. Recordemur itaq; nunc duo quædam esse quę in nostris animis curãda superius diximus. Alterum vt maximè confidamus, alterum vt maxime formidemus. CL. De pudore dicta hęc existimamus. ATH. Rectè tenetis. Sed quoniam fortitudinem imperterritiq; animi habitum in timoribus addiscere oportet, considerandum nunquid contrarium addiscere in contrarijs conueniat. CLI. Consequens, id est. ATHE. In ijs igitur quæ perpessi confidentes audacesq; maximè fieri natura solemus, cogitãdũ videtur, vt quàm minimè impudentes & audaces simus, sed contra formidolosi ad dicendum, aut patiẽdum, aut agendũ quicquam turpe. CLI. Ita videtur. ATH. Non ne hæc ita sunt, in quibus tales sumus, ira, amor, petulantia, inscitia, auaritia, secordia, & ad hęc illa, diuitiæ, forma, vires, & quæcunq; voluptatis ebrietate quadam homines amantes faciunt? Ad horum omnium leue & innocuum periculum faciendum, inducendamq; exercitationem, nullã habemus voluptatem commodiorem ea, quæ potione mores examinat, si modo prudens quædam cautio adhibeatur. Videamus enim. Duri & agrestis animi, vnde iniuriæ nullæ pullulant, vbi experimentum capere tutius sit, in commercijs ne quæ vel maxime ingeniũ declarare videntur, an Dionysij spectaculis, aut venerea in re animo succumbente, vt mores alicuius in periculum vel filię vel filij, vel vxoris pudicitia exposita, probes? Equidẽ si infinita commemores, nunquã inuenies in quo per iocum, sine omni prorsus periculo spectare ingenia sic vt in vino licet. Qua de re neq; Cretenses, neque alios hominum vllos dubitaturos vnquam putamus, quin huiusmodi morum examinatio conueniens sit, ac præ cæteris facilis, tuta, breuis. CL. Verum id quidem. ATH. Hoc igitur vtilissimum quiddam erit, naturas & habitus animorũ arte illa cognoscere, quã ista curanda sunt. Est autem hoc, vt arbitror, ciuilis facultatis officium. An non? CLIN. Sic est omnino.

DIALOGVS SECVNDVS De legibus, uel de legumlatione.

Marsilij Ficini Argumentum.

PLato noster mirifica in genus hominum charitate, nihil in disputationibus suis intentatum relinquit, quod ad humanam salutem quauis ratione conducere videatur. Atq; dum id studiose contendit, mauult vel prolixi nimium, vel etiam curiosissimi crimen subire, quàm negligentis. Ergò exquisitam in secundo etiam libro ætatis teneræ prosequitur disciplinam. Animaduertens enim pueros fermè vt bestias, quasi nihil pensi habere sed & quocunq; voluptas trahit, prorumpere, & vndecunq; retrahit,

hit dolor, protinus aufugere, nõ iniuria prius quàm male vel prosequendi, vel fugiendi procliuitas in habitum inolescat, aurigam pueritiæ equis imponit, voluptatis videlicet, & doloris habenas manu tenentent. Quem quidem aurigam nominat disciplinam, virtutũ scilicet, quæ primo pueris aduenit, qua voluptas, & amor, dolorq́; & odium per alienam rationem rectè in animos influunt, antequã ratione proprie moueãtur: ratione deinde præsente, propriæ insuper rationi consentiunt, propter superiorem bonorũ morum consuetudinem. Hanc ipsam consensionem, vniuersam vult esse virtutem. Ipsam verò decẽtem circa voluptates & dolores assuetudinem, per quam ab initio vsq; ad extremum vitæ homines oderint, quæ odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, quàm diu sub alterius regitur ratione, nominat disciplinam. Deinde verò, cum rationi propriæ iam expergefactæ consentit, nomine virtutis appellat. Eiusmodi vero vitæ moralis fundamentum maximi esse momenti, vel Aristoteles ipse in Ethicis magnopere comprobat. Cum verò inquieta sit puerorum natura, oblectamentorumq́ue per omnia cupida, & idcirco seueram non suscipiat disciplinã, meritò sub honesta musicæ illius communissimæ voluptate virtutis vestigia præferente, iubet pueros educari: imò verò & seniores interdum, quibus ad laboriosæ vitæ solamen oblectamẽta quædam honesta sunt adhibenda. Hanc vtique ob causam inquit deos laboriosam vitam hominum miseratos, haud ab re in laborum remissionem solemnia illis sacra festaq; instituisse. Musas quinetiam & Appolinem, & Bacchum ad hęc concelebranda duces adhibuisse, qui morum lasciuiam emendarent, & naturam auidam motionis per musicam motionum rationem moderarentur, honesteque delectarẽt. Hæc autem verba non solum musicæ vsum laudant diuinitus comendatum atq; concessum, verumetiam allegorice docent hominem multis de causis brutis fore miseriorem, nisi diuina prouidentia atq; cognatione diuinum cultum religionemq́; susceperit. In qua quidem Musæ diuinam significant veritatis inuentionem religiosis à Deo concessam; Opollo autẽ inuentionis eius gratam expressionem atq; vaticinium. Bacchus deniq;, tum mentis abstractionem, tum opera religiosorum hominum admiranda. Animaduerte harmonicam rationem nobis præcipue à diuina prouidentia esse tributam, per quam omnes inquietæ naturæ motus qui suapte natura inconcinni forent, concinnaremus. Sed à Musis quidem habemus motionis animi consonantiã, ab Apolline prætera concentũ in sermonis cantusq́; motu, à Baccho deniq; festiuã in motu membrorum concinnitatem. Dum verò de hac per musicam disciplina, & ad pueros omnino, & ad seniores etiã pertinẽte, diligentissime disputat, eadem quæ & in Rẽpub. posuit, repetit instituta, per quæ poetis, musicis, pictoribus, nunquam licentia concedatur quodcunq; voluerint imitãdi, sed honesta duntaxat & grauia pro salute spectantiũ & audientiũ imitẽtur. Imitationis autem iudices esse vult peritos homines, atq; grauissimos, iubetq́; vt per honestam imitationem quotidie frequentatã adolescentes assuefiant in ludis omnibus pariter atq; studijs semper rebus eisdẽ, quibus & leges senioresq́; gaudere atq; dolere. Quam quidem assuefactionem totum virtutis fundamentum iudicat continere. Inter hæc nonnulla memoriæ comendato ad præcepta morum plurimum conducentia. Iniustus etiam si cuncta quæ inter homines habentur bona, possideat, est infelix: & quandiu ita viuit, præstare ei dicendum est mori quàm viuere. Item quicunq; honestum, vtile, iucundũ, inuicẽ loquendo discreuerit, non est audiendus. Et quamuis honesta iustaq; vita possit interdum videri laboriosa, nũquam tamen id pueris est dicendum, imò verò iustissimam vitã fore omnium iucundissimam. Quod tandem fore necessarium Plato asserit, quamuis fortè ijs quibuscum disputat, aliter videatur. Idq; tacere iubet. Veritas tamen pulchrum quiddã est, & stabile. Descendit post hæc ad vini vsum, quem vult à iuuenibus ante annum ætatis decimum & octauum penitus ignorari. Alioquin ignem inquit ad ignem tam in animam, quàm in corpus infundi. Post hanc ætatem vinum moderate bibi permittit. Post quadragesimum verò annum in conuiuijs inter deorum hymnos concedit vinum liberius bibere quasi remediũ aduersus duritiam senectutis, per quod reiuuenescere videamur, & mœstitiæ nos obliuio capiat, ipsaq; affectio animi, sicuti ferrum in igne, ex duritia in mollitiẽ deducta flexibilior fiat. Quo effici vult vt seniores qui alioquin cantare nollent, facti hilariores in conuiuijs ad iuniorum aures cantare velint, atque vnà eorum animis, vt ita dixerim, incantare. Qua quidem incantatione per melodiam grauiter conuenientem iuniorum animi temperentur. In his legendis, notabis gratiam ipsam, in rebus quidem pulchritudinem, in cognitione verò voluptatem cognominari. Notabis nullum animal præter hominem rhythmi & harmoniæ sensum habere. Atque rhythmum esse ordinem in tẽpore atq; motu: Harmoniam verò esse ordinem in ipsa vocum per acutum & graue contemperantia. Quod sæpe harmoniam dicimus concentum Latine propriè dicimus. Quod autem rhythmũ, commode numerũ dicere possumus, modo intelligas numerũ in tempore atq; motu. Notabis qua in re vini cõsistat vtilitas, & qua cautione sit bibendum, præsentibus videlicet conuiuio cõditoribus legum siue custodibus, sobrijs quidem & mores bibentiũ obseruantibus corrigentibusq́;, & tunc opportune quando per vinum molliores facti fuerint, reformantibus. Concludit denique, si eiusmodi cautionibus ciues in conuiuijs vtantur mero, tanquam ad ea quæ dicta sunt vtile concedendum: vsum verò eius ad suam cuiusq; libidinem ciuibus suis procul arcendum. Quippe cum sacras Palladis arces, quæ ante omnia colendæ sunt, impudentissime pulset.

DEINCEPS autẽ de his cõsiderandum est, vtrum id solũ bonum habeant, vt perspiciamus qũo natura habeamus, an magna etiã vtilitas multo studio digna in vini potatione, si rectè fiat, insit. Quid igitur dicimus? Inest vtiq;, vt ratio hæc insinuare videtur. Vbi autẽ, & qũo, attente obsecro audiamus, ne ex ea re pręcpediamur. CL. Dic igitur. AT. Repetere itaq; memoria cupio quid rectam esse disciplinã dicamus. Huius.n. vt in præsentia conijcio, est in hoc officio quãdo rectè institutũ est, salus. CLI. Magnũ dicis. ATH. Primũ profectò puerorũ sensum esse dico voluptatis atq; doloris: atq; hæc duo esse in quibus primũ virtus & vitium animo innascuntur. Sicui autẽ prudentia, & vera opinio ac stabilis vel in senectute affuerint, felix est. perfectus porrò vir est, qui hæc & quæ in his sunt omnia possidet bona. Disciplinã appello virtutem quæ primo pueris aduenit. Si voluptas, & amor dolorq́; & odium rectè in animos influant antequã ratione moueãtur, & ratione deinde pręsente, rationi consentiant propter superiorem bonorum morum consuetudinem, hęc ipsa consensio vniuersa quidem virtus est. Ipsam verò decentem circa voluptates & dolores assuetudinem, per quam ab initio vsq; ad extremum vitæ homines oderint quę odisse oportet, & ament quæ amanda sunt, si per seipsam seorsum ratione consideratam disciplinam vocaueris, rectè, vt ego arbitror, appellabis. CL. Etenim quæ antea hospes, & quæ nunc de disciplina disseruisti, probè dicta videtur. ATH. Bene igitur est. Huiusmodi verò voluptatum atq; dolorũ rectam institutionem, quæ disciplina dicitur, transgrediuntur homines in vita, ac sępe peruertunt. Dij autẽ genus hominũ laboribus natura pressum miserati, remissiones laborum ipsis statuerunt, solẽnia videlicet festa vicissim in ipsorum deorum honorem instituta præbentes. Musas quinetiam & Apollinem Musarum ducem & Bacchum concelebratores, deorumq́; consilio emendatores morũ inter solennia adhibuere. Considerandum igitur vtrum hic sermo secundum naturam nobis ac verus est, qui dicit: teneriores ætatis omnes, vt vno verbo cõplectar, non posse nec corpore, nec voce quiescere, sed moueri semper, & loqui velle, alios exultantes ac gestientes & veluti cum voluptate saltantes ludentesq́;, alios varijs vocibus conclamãtes. Ac cætera quidem animalia ordinem ordinisúe defectum; qui sanè ordo in motibus inspicitur, & rhythmus harmoniaq́; vocatur, nequaquam aduertere. Nobis autem ab ijs dijs, quos cõcelebratores datos esse nobis diximus, rhythmi, & harmoniæ participem sensum esse tributum, eosq́; mouere nos cum voluptate, chorumq; nobis ducere cantibus & saltationibus nos inuicem copulantes: quem quidem chorum ἀπὸ τῆς χαρᾶς.i. lætitia nominauerint. Primo verò considerandũ, num cõcedamus, disciplinã primam per Musas & Apollinẽ esse. An quomodo? CL. Ita prorsus. ATH. Disciplinæ igitur expers dicendus est, qui nunquam chorea vsus est. Disciplinę verò cõpos contra, qui satis id fecit. CL. Sic ponimus. ATH. Chorea verò omnis tripudiũ simul est, & cõcẽtus. CL. Necesse est. ATH. Quisquis ergò bene disciplina instructus est, & saltare, & cantare bene potest. CL. Videtur. ATH. Sed videamus quid est quod modo diximus. CLI. Quid istud? ATH. Cũ bene cãtare, & bene saltare quempiã dicimus, vtrum etiam bona cantare, & bona saltare, addendũ sit, an non? CLIN. Addendum. ATHE. Quid porro? Siquis honesta, vt sunt, ita honesta esse arbitratur, & turpia similiter turpia,

Primus sus puerorum est voluptas & dolor.

Omnes teneræ ætatis nõ posse quiescere.

Qui rhythmus, & harmonia.

Quæ chorea.

turpia, atq; ita his vtitur, melius choream musicamq; tenebit quàm ille qui corpore atq; voce quod honestũ putat, sufficienter exequi passim valet, nec honestis tamen gaudet, nec odit turpia? an ille qui quãuis voce corporeq; non potest, vt decet, assequi, voluptate tamẽ & dolore assequitur, vt bonis quidem gaudeat, praua autẽ oderit? CL. Magnum verò disciplinæ discrimen, ò hospes, narras. ATH. Si ergo cantus tripudijq; bonũ nos tres non ignoramus, cognoscimus vtiq; & qui disciplina rectè potitus est, & qui contra. Sin autem hoc ignoramus, neq; siqua disciplinæ cõseruatio sit, & vbi sit, scire vnquam poterimus. Non ne ita? CL. Ita prorsus. ATH. Deinceps igitur sicuti canes per vestigia decẽtem figuram, melodiam, cantum, & saltationem inuestigemus. Nam si ista nos fugiãt, frustra de recta disciplina siue Græca, siue barbara disputabimus. CLIN. Sic arbitror. ATH. Quam igitur figuram, & melodiam bonam vocare decet? Num Fortis animi, & timidi similes figuræ vocesq; in eisdem æquisq; laboribus sunt? CL. Quomodo similes, quando neque colores? ATH. Scite, ò amice. sed in Musica, & figuræ sunt, & concentus, quum circa rhythmum & harmoniam versetur. Quare boni rhythmi harmoniæq; figuram & cantum licet dicere: boni autem coloris non possumus rectè dicere, perinde imaginantes, vt magistri choreæ solent. Ignaui autem & fortis viri figura quædam est & cantus: atque hæc rectè in viris fortibus honesta, in ignauis turpia nominantur. Sed ne in his longior sim, omnes simpliciter virtuti animi, vel corporis, aut virtutis imagini adhęrẽtes figuræ atque concentus, honesti: contrarij verò, turpes. CLIN. Rectè tu quidem, atq; ista sic se habere in præsentia iudicamus. ATH. Præterea & hoc cogitandũ, vtrum omnes omnibus choreis similiter delectemur, an multum intersit. CLIN. Multum omnino. ATH. Quid igitur esse dicemus, quod in errorem nos impulit? Vtrum non eadem sunt honesta bonaq; nobis omnibus? An ipsa quidem eadem sunt, non tamen eadem esse videtur? Neq; verò dicere quisquam audebit, vitiosam choream virtutis participe meliorem esse. Neque fatebitur vnquam aliquis se quidem figuris prauis lætari, alios autem contrariis quadam musa. Quanquam plerique prædicant rectam musicæ rationem in vi quadam consistere, quæ voluptatem animis afferat. Quod neque ferendum est, neque dicendum omnino, nefas enim. Hæc autem potius erroris causa est. CLIN. Quænam? ATH. Quoniam in chorea variorum morum, variarumq; rerum varijs in fortunis moribusq; gestarum imitationes fiunt, quibus illa quæ dicuntur, aut declarãtur, aut sub specie saltationis exprimuntur, vel natura, vel consuetudine, vel vtrisq; probantur, atque animo eorum conueniunt, quos gaudere illis, laudareq;, & honesta nuncupare necesse est. Quibus autem præter naturam vel morem vel consuetudinem aliquam accidunt, hi neque gaudere ipsis possunt, neq; ea laudare, imò turpia appellare necesse. At verò quibus hęc natura rectè contingunt, consuetudine autem contra vel consuetudine quidem rectè, contra verò natura, isti laudes voluptatibus contrarias proferunt. Singula enim horum iucunda asserunt esse, sed & praua esse concedunt. Atq; idcirco coram alijs, quos mentis compotes putent, verentur corpus eo pacto mouere: verentur quoq; ea cantare, honestaq; & studio digna asserere. Ipsi verò secum ijs omnibus delectantur. CLI. Verissima loqueris. ATH. Nunquid damnum aliquod infertur illi, qui prauis figuris aut cantibus delectatur: vel vtilitas eis, qui voluptates in contrarijs capiunt? CLIN. Verisimile id quidẽ. ATHEN. Vtrum verisimile tantum, an etiam necessarium sit ita id se habere? sicuti cum quispiam cum hominibus improbis conflictatur, neq; mores eorum odit, sed delectatur his potius & indulget: & tamen ioci loco vituperat, quasi per somnum ipse in se eorũ percipiens prauitatem, tunc quippe necesse est vt similis efficiatur illis, quibus gaudet, etiã si laudare vereatur. Qua quidem rẽ quid nam maius aut bonum, aut malum ex omni necessitate accedere nobis existimemus? CLIN. Nihil puto. ATHEN. Nunquid arbitramur vbi leges bene constitutæ sunt, aut & in posterum ita erunt, in disciplinis iocisq; musarum eam poeticis fore licẽtiam, vt quicquid poetã delectet vel rhythmo, vel cantu, vel verbo poetico, idem & docere ei liceat? & bene institutorum ciuiũ pueros adolescentesq; in choreis quacunq; contingit, vel ad virtutem, vel ad vitium flectere? CL. Præter rationem, id est. MEG. Certè. ATH. At isthuc, vt breuiter dicam, vbiq; fere præterquam in Aegypto agere licet. CLI. Quo autem pacto in Aegypto hanc legem sancitam esse dicis? ATH. Mirum hoc quidem auditu est. nam id olim, vt mihi videtur, illi cognouerunt, oportet quod nunc nos diximus, in ciuitate iuuenes, bonis figuris & bonis cantibus assuescere. Quæ verò & qualia sint huiusmodi, in sacris ab eis est institutum, ac præter illa neq; pictoribus, neq; alijs figurarum, vel quorumcũq; artificiorũ fabris noua vlla licebat inducere, neq; etiam excogitare aliã præter patria, neq; hodie licet aut in his, aut in vniuersa musica. Itaq; si obserues, inuenies ibi quæ decem annorum milibus retrò depicta, formataúe quomodocunq; fuerunt, quasi non adeo vetusta sint, vt ita dicam, nec pulchriora, neq; turpiora his quæ hodie depinguntur, sed eadẽ arte confecta. CL. Mirabile auditu est, quod dicis. ATHEN. Imò ciuile nimium maximeque legũ positioni conueniens. Inuenies ibi alia quędã leuia: sed hoc circa musicam verũ est, dignumq; animaduersione: quod videlicet poterat de rebus huiusmodi certa stabiliq; lege caueri, & legumlatorẽ ausum fuisse concentus tales, qui natura rectitudinem exhiberẽt inducere. Quod quidem aut dei, aut diuini alicuius viri opus est. Quemadmodum & ibi ferunt antiquissimos illos apud eos concentus Isidis esse poemata. Quamobrẽ, vt dicebã, siquis quoquo modo istorũ possit rectitudinẽ intelligere, ei audendũ est hęc ad ordinẽ legemq; reducere. Nam noua semper circa voluptatem & dolorem appetitus ipsius affectio, quę quidem noua semper musica vti studet, haud magnam fortasse vim habet, vt eas choreas vetustatis incusatione corrumpat, quæ sunt sacris legibus constitutæ. Nempe Aegyptiorũ choreas nequaquam tanto tempore corrũpere potuisse videntur sed contra omnino. CL. Ita se res habet, vt ex tuis verbis colligitur. ATH. Dicamus igitur confidenter, choream cũ ludis & musica rectè cohęrere. Lętamur quoties feliciter viuere nos opinamur: quotiesq; lætemur rursus feliciter viuere ducimus. nonne ita? CLI. Ita prorsus. ATH. Atq; dũ lætamur, quiescere non valemus. CLI. Est vt dicis. ATH. Non ne igitur qui iuuenes inter nos sunt, ad saltandum apti sunt? Nos autem qui seniores sumus in his spectandis decenter versari putamus, dum illorum ludis celebritate gaudemus, quandoquidẽ nos corporis leuitas destituit, cuius desiderio, certamina his ponimus, qui quàm maximè queant ętatem illam iuuenilem in memoriam nobis reuocare. CL. Vera narras. ATH. An igitur frustra omnino illud à multis de id genus hominibus sacros ludos peragentibus dictũ esse putamus, eum sapientissimum & victorię compotem iudicandum esse maximè, qui nos lætari atq; gaudere quàm maximè faciat? Nam postquã ludere in istis permittitur, conueniens esse videtur, vt eũ qui quàm plurimos, & quàm maximè ad gaudiũ prouocet, pręcipue honoremus, & vt modo dicebã victorẽ esse dicamus. Rectè ne id ita dicitur? rectèq; fieret, si ita fieret? CL. Fortè. ATH. Sed, ò beate, ne tam pręcipitanter sententiã feramus, sed hoc ipsum in partes distinguentes hoc modo consideremus. Siquis certamen aliquando qualecunq; proponat, sed nec gymnicum, nec musicũ, nec equestre adijciat, sed omnibus ciuibus cõgregatis, voluptatis gratia, certũ dũtaxat instituat, pręmiaque ei proponat, qui spectatores maximè delectet, optimeq; omniũ id fecisse iudicetur, cũ nullus delectãdi modus expressus sit, quid nã ex pręconio euenturũ putamus? CLI. Qua de re dicis? ATH. Par est vt alius sicut Homerus

Rhapsodiam ostendat, alius Citharam, Tragœdiam alius, alius verò Comœdiam. Neq; deerit qui miraculo ostendendo victoriam se opinetur consecuturum. Quum tales & alij generis eiusdem certatores multi cõfluxerint, possumus ne dicere, quis rite victor sit abiturus? Cl. Absurdum quid rogas. Quis. n. scite id respondere poterit, prius quam ipse istic præsens singulos certatores audiuerit? At. Vultis ne igitur vt ipse ad absurdum istud respondeã? Cl. Quid ni? Ath. Si pueri admodũ parui sententiã dicant, præstigiatorem vicisse cęteros iudicabunt. An non? Cl. Quid obstat? Ath. Pueri verò maiusculi comœdum cęteris anteponent. Sed mulieres eruditæ atq; adolescentuli, & ferme multitudo tota, Tragœdiam fortasse laudabunt. Cl. Fortasis ita continget. Ath. Seniores autẽ nos iucundissimè Rhapsodum forsitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada, vel Odisseã, aut aliquid Hesiodicũ bene cecinerit, victoremq; omnium prędicabimus. Quis ergo iure victor sit, non ne declarandum restat? Cl. Sanè. Ath. Perspicuum quidem est, vt & mihi videtur, & vos necessario conceditis, eum reuera esse victorem, qui vicisse à nostris æqualibus iudicabitur. Vsus. n. rerũ quem ab ætate habemus, omnium quidem ciuilium magnum quiddam vbiq; est & optimũ. Cl. Proculdubio. Ath. Concedo igitur ipse hoc multis, voluptate Musicam iudicandam, non tamen quorumuis hominũ voluptate, sed illam fermè Musam esse dico pulcherrimã, quæ optimos satisq; eruditos delectet, præcipue vero, quæ virũ virtute & disciplina pręstãtem. Quapropter virtute egere harum rerũ iudices affirmamus. Nam & prudentiæ eos & fortitudinis oportet esse participes. Prudentię quidem, quia nõ debet verus iudex quæ determinanda iudicio sunt, ab alio discere, & quasi stupefactus tam clamore multorũ, quàm ignorantia sua ita ferre sententiam. Fortudinis autẽ, quia nec etiã si per seipsum intelligit, debet propter ignauiam & formidinem ex eodem ore, quo iudicaturus deos inuocauit, ignauiter iniquum iudicium promulgare. Non. n. vt discipulus, sed vt magister spectatorũ, sicut par est, iudex sedet pro tribunali, ineptis spectantium voluptatibus aduersaturus. Licebat prisca Græcaq; legẽ, quemadmodum nunc Sicula & Italica: quæ multitudini spectatorum rem permittens, & manibus sublatis victorem declarans, deprauauit quidem poetas ipsos, qui ad iudiciũ vulgarium, prauamq; voluptatẽ componunt omnia, ita vt ipsi spectatores poetas, & seipsos erudiant. Corrupit & ipsius spectaculi voluptates. Nam cum eos oporteat qui intersunt, meliora semper moribus suis audire, atque ita meliorem consequi voluptatem, nunc eis ex theatro contrarium accidit. Quid igitur hæc ita dicta sibi volunt? Animaduertite num hoc sit quod volunt. Cl. Quid nam? Ath. Ter iam aut quater ad idem reuoluta oratio mihi videtur, disciplinam educationem esse puerorum, quæ ad eam viuendi rationem perducit, quam lex rectam esse dictat, & viri æquitate præstantes senioresq; vsu rerum sicuti rectam vere comprobarunt. Vt igitur puerorum animus legem ita sequatur, vt non cõtrarijs, sed iisdem quibus lex & senior, doleat gaudeatq;, prorsus legum conditor suadebit: & si opus fuerit, coget poeticũ hominẽ honestis verbis temperatorũ, & fortium, & omnino bonorum hominum gesta describere, tam figuras eorum rhythmis quàm accentus harmonijs vt decet effingentem per eos cantus quas Odas vocamus, quæ reuera ἐπῳδαὶ, id est, incantationes circa animos sunt, de industria ad id compositę vt hominum animi dolendo gaudendoq; legibus obsequantur. Quia verò teneriores animi seria studia nõ suscipiunt, ioci & cantus ista dicãtur & fiant: ideq; in his efficitur, quod agere solent qui homines corpore ægrotantes curant. hi nanq; alimenta conuenientia quidem iucundis condimentis illiniunt, noxia verò amaris inficiunt: vt asciscere altera, altera reijcere consuescant. Cl. An igitur in alijs ciuitatibus nunc hospes seruari hæc cẽses? Nam quantum ego scio, quæ tu pręcipis, nusquam nisi apud nos & Lacedæmonios fiunt. Noua. n. semper & in saltationibus, & in alia musica excogitantur, non à legibus mutata sed à voluptatibus quibusdam vagis, quæ nullo pacto aut eædem sunt, aut eodem modo permanent: sed variæ semper fiunt contra mores illos Aegyptiorum, quos narrasti. Ath. Probe, ò Clinia. Si autẽ visus sum tibi quæ modo dicis, quasi vbiq; nunc fiant, supra dixisse, non mirarer si minus clare quæ sentio, exposuerim. Dixi equidẽ quæ in musica fieri vellem, & ea tibi quasi fiant dicere visus sum. Vituperare. n. rem insanabilẽ, & errore longè prouectam, nullo modo iucundũ, interdũ verò necessariũ est. Verum postquam in his consentimus, non ne quæso apud vos & apud istos hęc magis quàm apud alios Græcos fieri asseris? Cl. Cur non asseramus? Ath. Si & apud cæteros similiter fieret, non ne melius quàm nunc agerentur? Cl. Multo certe præstantius, si ita disposita essent, quemadmodum apud istos & apud nos, & vt paulo ante tu præcepisti. Ath. Age videamus nunquid hæc sint quæ apud vos in omni disciplina & musica prædicantur. Poetas carminibus dicere cogitis, bonum virũ quia temperatus iustusq; sit, felicem esse atq; beatũ, siue magnus atq; robustus, siue paruus ac debilis, siue pauper sit, seu diues. Iniustum aũt hominem etiam si ditior sit, quàm Cinyras aut Midas, miserũ esse, & in mœrore vitam ducere. Itaq; poeta nobis si rectè loquatur, inquiet, Nunquam ego de illo mentionẽ faciam, neq; virum appellabo, qui non omnia quæ bona dicũtur, cum iustitia possideat atq; disponat. Is igitur iustitia exornatus, comminus pugnare cũ hostibus delectetur. Iniustus aũt sanguinolentam cędẽ videre non audeat, neq; currẽdo Thracium queat Boream superare, nec ei quicquam eorũ quæ bona dicuntur, vnquã affuerit. Quæ. n. vulgo appellantur bona, non rectè bona dicũtur. Aiunt nempe optimũ esse sanitatem, ei proximũ bonum formam, vires tertiũ, quartũ verò diuitias. Innumerabilia fermè cætera hmôi bona narrantur. Nam & acutè cernere atq; audire, alijsq; sensibus integre vti, bona videntur, & ad hæc omnia posse tyrãnica licentia facere quęcunq; cupias. Sumamq; totius beatudinis esse ferũt, si cum istorum omniũ possessione immortalis statim euadas. Ego autem ac vos vna cõuenimus iustis sanctisq; viris optimam esse iustorum omniũ possessionem, iniustis autem omniũ pessimam, à sanitate initio sumptõ. Sanũ nanq; esse, & videre atq; audire, ac omnia facilè sentire, & omnino viuere vel immortalem, pessimũ est, si cum horũ omniũ possessione semper vixeris expers iustitię ceterarumq; virtutum. Minus autem malum, si quàm breuissimo tempore sic affectus vitã finieris. Hæc vtiq;, & ipsi vestros hortabimini, & cogetis poetas dicere, perq; his cõsentaneos numeros & concẽtus adolescentiam erudire. Num ipsi hoc animaduertitis? Ego. n. assero quę vulgo mala dicũtur, iniustis bona esse, iustis autẽ mala. Quæ verò dicũtur bona, bonis quidẽ verè bona, malis aũt mala. Cõuenimus ne igitur adhuc, an non? Cl. Partim quidẽ cõsentire videmur, partim minimè. Ath. Forte vobis nõ persuadeo nõ esse beatũ illũ, sed miserum qui iniustus & contumeliosus est, etiã si sanitatẽ habeat, & diuitias perpetuãq; tyrannidem, inuictas pręterea corporis vires, & animositatem, immortalitatemq; possideat, nihilq; ex his perpetiatur quæ vulgò mala dicuntur. Cli. Vera loqueris. Ath. Esto, sed quid deinde dicendũ? Et si viribus pollet, formosusq; est & diues, cunctaq; per omnẽ vitam facit quę concupiscit, non ne vobis videtur si iniustus cõtumeliosusq; sit, ex hoc duntaxat necessario turpiter viuere? An turpiter quidem conceditis? Cl. Prorsus. Ath. Quid autem? non ne & male. Cli. Haud similiter istud. Ath. Iniucũde vero atq; incõmode non cõceditis ei? Cl. Quo pacto hęc concedemus? Ath. Q̃uo? Si deus quispiã, ò amici, consensum nobis (vt videtur) animi tribuat: vt nunc quidem, inter nos dissentimus. Mihi. n. ista magis necessaria videntur esse, ò amicè Clinia, quàm Cretã esse insulam: ac si Cretensibus ipsę leges conderem, tam poetas quàm cæteros

Quæ debent cantare poetæ.

Iniustus & si cætera omnia cõsequantur quæ bona vocantur, infelix, vel idcirco sit, quia iniustus

cæteros omnes ciues sic loqui compellerem, ac pœnam pene omnium maximā intentarē, siquis ea in regione asfereret esse aliquos quandoq; homines prauos qui iucūde viuant, vel alia esse vtilia & conducibilia, alia iustiora. Multaq; equidē contra ea quæ nūc à Cretensibus & Lacedæmonijs dici videntur, imò verò à cæteris quoq; hominibus, dicere ciuibus meis persuaderē. Agite igitur per Iouē atq; Apollinē optimi viri, si hos ipsos deos qui leges nobis dederunt, interregemus: sit ne iucūdißima vita iustißima: an duæ quædam vitæ sint, altera iucūdißima, iustißima altera: nobisq; ita quærentibus ipsi duas esse respondeant: ab eis forsan iterū percontabimur, si rectè sciscitari voluerimus, vtros beatiores oporteat dicere, iustißimè, an iucundißime viuentes: ac si iucundißime viuentes respon derint, turpis erit responsio. Vellem autem de patribus legumq; latoribus viris potius quàm de dijs tale aliquid esse dictum. Quare quæ petij, à patre legisq; latore me petijsse existimetis, respōsumq; mihi esse, beatißimum esse illum, qui iucundißime viuat. Ego autem ita deinde opponam, O pater non ne quàm beatißime volebas me viuere? Certè. At nūquam cessabas iubere vt quàm iustißimè viuerem. Quisquis autem hæc vnà concedit siue legum lator siue pater, & absurde loquitur, & sibijpsi non cōstat. Quòd si iustißimam vitam, beatißimam esse respōdeat, quæret, vt arbitror, quicunq; id audiet, quid nā ea in vita bonum & pulchrum, tanquā voluptate melius, lex ipsa laudat? Quid.n. à voluptate superatū iusto boni adesse potest? Dic obsecro an laus & gloria tam apud homines quàm apud deos bonum quidem est atq; honestum, iniucūdum autem? Infamia verò contra? Minime dicemus, ò legislator. Sed iniuram neq; inferre, neque pati num iucundum quidem sit, bonum verò atq; honestum: cætera autem iucunda quidem, turpia verò & mala. Quo pacto id? Ratio igitur, quæ neq; iucundū à iusto, neq; bonū separat ab honesto, probabilis est: & si non ad aliud, attamen ad hoc, vt sanctè ac iuste quis viuere velit, multum conducit. Quocirca legislatori turpißima, & admodum contraria oratio est, si hæc ita habere se neget. Nemo.n. sponte id aget, cui non plus lætitiæ quàm doloris inest. Quòd verò procul aspicitur, omnibus, vt ita dicam, vel ipsis pueris caliginosam affert vertiginem. Quare virtigine tenebrisq; ablatis in contrarium legislator opiniones ciuium ducet, & tum laudibus, tū consuetudine, tum rationibus quodammodo ipsis persuadebit, tam iusta quàm iniusta esse obumbrata, atq; iniusta quidē cōtra apparere quàm iusta. Nempe iniusto ac prauo iucunda videri, cui iusta videntur iniucundißima. Iusto autē vtraq; cōtra omnino videri. CL. Sic apparet. ATH. Reuera autem vtram sententiam potiorem existimabimus? melioris ne an deterioris animi? CL. Milioris necessariò. ATH. Necesse est igitur iniustam vitam non turpiorem solum ac peiorem iusta sanctaq; vita esse, verum etiā iniucundiorem. CL. Ita certe ex hac ratione, ò amice videtur. AT. Legis itaq; lator ex quo exigua sit prouātura vtilitas, etiam si non ita id se haberet vt modo diximus, non alienum tamen sua grauitate putaret ad iuuētutis vtilitatem falsò aliquid, si modò qui vnquam aliud falsò dicendum sit, dicere maximè cum nullū mendacium hac falsitate vtilius excogitare poßit, quòd videlicet ita trahere audientes valeat, vt non vi, sed sponte iustitiam velint suscipere. CL. Pulchrum certe, ò hospes, & stabile quiddam est veritas. Videtur autē plerunq; non facile persuadere. ATH. Esto. At.n. Sidonij fabula illa & si nihil verisimilitudinis habuit, facilè nihilominus persuasit, aliæq; permultæ similiter. CL. Quæ nā? ATH. Quod à dentibus quondam satis armati milites nati sint. Magnum.n. id legislatori exemplū est, posse animis iuuenum quodcunq; velit persuadere. Quapropter nihil aliud scrutari debet, quàm quibus rebus persuasione acceptis maximum bonum conferat ciuitati: ad idq; omni incumbere studio, vt ciuitas vniuersa de his rebus vnum atque idem quàm maximè ac semper in cātibus, fabulis, & omni sermone decantent. Equidem ita sentio. Si vero vos aliter, nulla inuidia sit contradicere. CL. Neuter nostrum posse vnquā de his dubitare videtur. AT. Prosequar igitur, asserens choros omnes qui tres sunt, teneris adhuc & molibus puerorum animis, & alia bona quæ diximus, & quæcunq; narrare poßimus, quasi incantione quadā insinuare oportere. Caput autē illud sit, ꝙ vitam eandem optimam & iucundißimam iudicari à dijs asseruimus, & vera loquemur, & magis illis quibus opus est, persuadebimus, quàm si aliter diceremus. CL. Concedenda sunt quæ dicis. AT. Primus itaq; puerilis musarum chorus hæc studiose toti ciuitati dicantaturus ingrediatur. Secundus illorū chorus qui ad triginta vsq; annos prouecti sunt. Pæana testem veritatis dictorū inuocet, & iunioribus propitiū suppliciter esse precetur. Tertius eorū sit chorus qui triginta annos inter & sexaginta ætate agunt. His aūt seniores, quia non amplius de eisdem moribus fabulas potuerunt decantare, dimittendos diuino oraculo censemus. CL. Quos nam hospes tertio hos choros dicis? non.n. clare quid de his dicere velis comprehendimus. ATH. Hi profectò sunt, quorum gratia pleraq; superius sunt inducta. CL. Nondum intelligimus. Quamobrē apertius dicito. ATH. Dictum est disputationis principio, si recordamur, ita ardentem iuuenum omniū naturam esse, vt neq; corpore neq; voce quiescere poßit, sed sine ordine semper clamet & saltet: atq; ordinis vtrorumq; istorū nullū aliud animal præter solam hominis naturā sensum habere. Ordinis aūt qui in motu cōspicitur, nomen Rhythmus.i. numerus esse potest: sed eius qui in voce, acuto & graui simul contemperato, Harmonia, id est, concentus. Vtrunque verò simul Chorea nominabatur. Deos quoq; diximus nostri misertos choreæ cōcelebratores ac duces dedisse nobis Apollinā & Musas. Tertiumq; si recordamus Dionysiū numerauimus. CL. Cur non recordari debeamus? ATH. Atqui Apollinis & Musarum chori dicti iam sunt. Tertius autē qui reliquus est Dionysio necessario tribuetur. CL. Quo pacto? latius expone. Nā primo auditu valde absurdus Dionysiacus seniorū chorus esse videtur, si vltra trigesimū annum, & ad quinquagesimū iam prouecti, & vsq; ad sexagesimū eo vtantur. ATH. Vera loqueris. Sed ratione ad hæc opus esse arbitror, vt appareat quo pacto opportune id fieri poßit. CL. Quid ni? AT. Nunquid superiora illa inter nos constant? CL. Quæ nam? ATH. Quòd oporteat viros omnes & pueros, liberos & seruos, mares & fœminas, & vniuersam ciuitatem toti ciuitati quotidie quæ diximus varijs modis & carminibus decātare, vt ex innumerabili hymnorum varietate, inexplebili quodāmodo voluptate concinentes afficiātur. CL. Nihil obstat quo minus concedatur ita fieri oportere. ATH. Sed quo optimā hæc ciuitatis pars, cui propter ætatem atque prudentiam summa inest ad persuadendum autoritas, optima canendo maximorū bonorū causa erit? An id stulte ommittemus, in quo optimorum & vtilißimorum cantuum vis inest præcipua? CL. Haud omittere licet, vt modo apparet. ATH. Qūo igitur decenter id fiet? Videte quæso an ita. CL. Quo pacto. AT. Vnusquisq; senior circa cantus iam satietate affectus, his minime delectatur: & cū res postulat canere, quāto senior atq; modestior est, tanto magis canere veretur. An non ita? CL. Ita prorsus. AT. Sed multo etiā magis in theatro corā multitudine rectus cantare præ pudore non tolerabit. Presertim si seniorū chori, quemadmodū qui de victoria contendunt, & ijs quidem quo clarior vox sit, tenues atq; ieiuni cātare cogātur. Sic.n. non sine molestia & pudore cātabunt, & ad ista tardiores accedēt. CL. Necessaria narras. AT. Quo igitur pacto paratos eos ad cantū reddemus? Principio leges sanciemus, vt pueri vsq; ad duodeuigesimū annū vini vsum prorsus ignorent. Nēpe eos monebimus nō oportere ignē igni in corpus atq; animā suggerere, antequā viri effecti subire labores incipiāt. Furiosum nanq; habitū iuuentutis cauere oportet. Deinde vino moderatur vsq; ad annū ætatis trigesimum.

Pueris interdicitur vinum.

Vinum remedium aduersus senectutis duritiam.

gesimũ. Ab ebrietate verò & vini repletione iuuenes omnino abstineant. Sed cum ad quadragesimũ peruenerint, tūc in conuiuijs liberius discumbentes, cū alios deos, tum Dionysium ad sacra senum & ludos inuocent, qui hominibus vinum quasi remedium aduersus senectutis duritiam est largitus, vt reiuuescere videamur, & mœstitiæ nos obliuio capiat, ipsaq; affectio animi sicuti ferrum in igne ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Primum quidem sic affectus quisque sumpta fiducia minus verebitur inter aliquos ac suos, non tamē multos & alienos canere, & vna quod iam sæpius repetiuimus, incantare. Cl. Et maximè quidem. Ath. Ad eos igitur inducendos, vt cātibus interesse velint, modus hic haud indecēs erit. Cl. Non certe. Ath. Qua autem voce & qua musa hi viri cātabunt? An ea videlicet quæ ipsis conueniat? Cl. Ea duntaxat. Ath. Quæ nam igitur diuinis viris cōueniens erit. Nonne ea qua chori decantant? Cl. Nos quidem hospes & ij non possumus aliud canere quàm quod in choro didicimus. In hoc.n.cantu assueti sumus. Ath. Par est, Optimum.n.cantum non didicistis. quasi.n.castrēsem Remp. habetis potius quàm vrbanam. propterea iuuenes profecto tanquam pullos gregatim pascentes habetis. Vnde nemo vestrum arripit suum, & ad cohibendam eius ferocitatem, cuidam quasi equorum magistro cōmittit, qui erudiat ipsum leniter tractans & mansuefaciēs, & cætera quę educationi conueniunt peragens, ex quo non modo probus miles efficiatur, sed ciuitatũ quoq; & vrbium idoneus gubernator: quem quidem principio diximus Tyrtæi militibus fore bellicosiorem, quarto virtutis loco non primo semper & vbiq; priuatim & publicè fortitudinis munere colentem. Cl. Nescio quo modo rursus, hospes, legum latoribus nostris derogas. Ath. Non ex animo id facio, bone vir, si quidem facio. sed pergamus quo ratio ducit, si vultis. Nam si musam habemus choroorũ & theatri communi musa præstantiorem, hanc illis exhibere, conemur, quos diximus illam quidem vereri, & aliā quærere meliorem. Cl. Omnino. Ath. Omnibus igitur quæcunq; gratia quædā sequitur, inesse id oportet, vt vel ea ipsa gratia sola in his alliciat sitq; præcipuũ, vel rectitudo, vel vtilitas. Exemplo quod dico, exponam. Cibus ac potus & alimentum omne gratiā habet, quam voluptatem dicimus? Rectitudinem verò & vtilitatē, si cōfert ad sanitatē. Cl. Prorsus. Ath. Sic & discendo gratia inest, quæ voluptas nominatur. Rectitudo etiā atq; vtilitas & bonus habitus atq; pulcher, quæ ab ipsa veritate efficiuntur. Cl. Ita est. Ath. Quid porrò in artibus, quibus similia efficiuntur, nō ne idipsum inspicimus? Voluptas profectò ex illis quādoq; prouenit, quā par est gratiā nominare. Cl. Certè. Ath. Rectitudinē verò talium, vt in vniuersum dicam, æqualitas ipsa tanti talisque efficit potius quàm voluptas. Cl. Præclare. Ath. Voluptate igitur sola id merito iudicabitur, quod neq; vtilitatem, neq; veritatem, neq; similitudinem, neq; rursus damnum efficit, sed solũ causa gratiæ illius fit quæ concomitatur alia, quam voluptatem recte possumus nominare, quando videlicet nihil istorũ ipsam sequitur. Cl. voluptatem dicis solam, quæ minimè noceat? Ath. Nempè. & iocum ac ludum rursus eam ipsam appello, quando nec nocumēti neq; vtilitatis aliquid affert æstimatione dignũ. Cl. Vera loqueris. Ath. Sequitur ex his quę diximus, nullam imitationem voluptate & opinione non vera iudicandam esse. similiter etiam æqualitatem nullam. Non.n.quia huic videatur, aut quoniā hic gaudeat, idcirco æquale, ipsum æquale est, aut commēsurabile ipsum est cōmensurabile, sed nullo alio quàm veritate sola. Cli. Sic est omnino. Ath. Atqui musicam omnem imitatricem, & similium effectricem esse dicimus. Cl. Cui dubium? Ath. Cum ergò quis sola voluptate musicā asserit iudicari, minimè audiendus est, minimeq; hmōi musica, si alicubi colitur, quærenda est, sed illa quæ per imitationē boni similitudinem possidet. Cl. Vera hæc sunt. At. Qui ergò cantus speciem & musam quærunt optimā, non eam quę iucūda, sed quæ recta est, quærere debent. Rectitudo.n.imitationis in hoc consistit vt dicebamus, si tantũ & tale fiat quod imitatione exprimitur, quantum & quale in seipso est. Cl. Cui dubium? Ath Atqui illud de musica omnes concederent, omnia videlicet poemata eius imitationem esse atq; assimilationē. Quod & poetę omnes, & auditores, histrionesq; concederent. Cl. Magnopere. Ath. Oportet igitur circa vnumquodq; poema & figmentum, vt videtur, quid sit quod effingitur cognoscere illum qui in ipso non sit erraturus. Nam qui nec nouit quid essentia ipsius velit, nec cuius imago sit, nunquam rectitudinem eius & errorem intelliget. Cl. Nunquam certè. Ath. Qui autem rectitudinem operis non intelligit, num benè an malefactum sit, cognoscet? Obscurius equidem loquor. Fortè uerò planius ita mihi dicetur. Cl. Quo pacto? Ath. Multæ ad aspectum pertinentes similitudines fiunt. Cl. Certè. Ath. Siquis corporis depicti modum non teneat, cognoscet ne unquam utrum rectè sit pictum? Vt puta vtrum articulos corporis & singulas particulas habeat, & numerum, & qualitatem, & locationem singulorum pro ut decet ad singula, colores prætere a atq; figuras: uel contrà utrum perturbate hæc omnia picta sint? An censes hæc aliquem cogniturum, qui animal quod pingitur minimè nouerit? Cl. Nullo modo. Ath. Si autem cognoscat aliquis hominem esse id quod pictũ, uel quoquo modo formatum est, suasq; partes omnes & figuras & colores ab arte accepisse, num idem necessario sicubi defectus aliquis pulchritudinis in eo sit, continuò agnoscet? Cl. Omnes fermè hoc modo hospes quę in animalibus pulchre se habent, cognosceremus. Ath. Rectè loqueris. Nonne igitur in imagine omni siue per picturam siue per musicam, siue quomodocunq; aliter fiat, tria hęc prudentem iudicem habere oportet? Primum ut cognoscat quid sit quod in imitationem cadit: secundũ ut rectè, tertium ut benè quælibet similitudo uerbis, concentibus, numeris effecta sit, nouerit? Cl Videtur. Ath. Ne pigeat igitur difficultatem quę in musica est, exponere. Porrò quoniam magis hæc, quàm aliæ similitudines, celebratur, maiore quàm in cæteris opus est diligentia. Nam qui in hac aberrat, maximè lęditur, cum sub eius suauitate malos imbibat mores. Difficile autem id cognitu est, quoniā poetæ non ita ut Musæ artem poeticam tenent. Nunquā enim illæ tantum errare possent, ut in effingendis uirorũ uerbis, colorem mulierum cōcentusq; rederent, Vel in concentibus figurisq; liberorũ, seruorum & illiberalium numeros, vel in nummeris figurisq; liberis, cōcentum vel sermonem numeris contrarium. Nunquam insuper ferarum voces atq; hominum, pulsandorumq; instrumentorum, & strepitus omnes quasi vnum aliquid imitarētur, in vnum confunderent: Humani vero poetæ huiusmodi multa perturbant & sine ratione cōmiscent, risumq; hominus commouent: quos Orpheus delectationis gratiam secutos, ait. Omnia enim & cōfusa cernunt, & ipsi quoq; distrahunt poetæ, numerum quidē atq; figuras à cōcentu seorsum, orationes nudas absq; concentu metricæ componentes, atq; etiam concentus & numeros absq; verbis, nudæ citharæ pulsationi & tibiæ sono accommodantes. Qua in re difficilimũ est cognoscere quid numerus & cōcentus qui sine verbis fit, sibi velit, & cui imitationi similis sit earũ quæ rōne sunt dignę. Putare aũt oportet multa ruditate esse refertũ id oē quodcunq; siue velocitatē seu tarditatē vocēque ferarũ proximè sequitur, vt aliter tibia, citharaq; vtaris, ꝗ ad tripudiũ opus sit atq; cantũ. Nudo autē vtroq; vti, abusus est pręstigiatrici ostentationi persimilis, & à Musis admodũ alienus. Sed horũ quidē hęc ratio est Nos aũt hęc non consideramus, ꝙ triginta quinquagintaque annos & vltra nati Musis nostris vti non debeant, sed vti quando debeant videamus. Ex istis aũt oratio hęc nobis id significare videtur, quod ad quinquagesimũ annum prouectos quibuscũq; canere opus est, melius cęteris chori

Quæ spectāt ad iudicem prudentem.

chori Musam tenere oporteat. Necesse namq; est, vt acutè côcentus & numeros sentiant atq; cognoscant: Quomodo enim aliter quispiam rectitudinem cantus cognoscet, cui vel conueniat vel nô conueniat Doricû, & numerum quem illi poeta adiunxit, vtrû rectè iunxerit, necne? CL. Nullo certe pacto. ATH. Vulgus autem deridêdum est, cùm se putet quod boni concentus numeriq; compos est, & quod contra, satis cognoscere. Hi inquam qui ad numeros accinere & saltare iam olim coacti sunt. ꝙ verò singula istorum ignorent, nô isthuc apud se ita reputant, ꝙ quilibet cantus si omnia sibi conuenientia côtinet, recte se habet: si non continet, contra. CL. Sic omnino necesse. ATH. Quid porrò? Siquis rationem eius quidûe habeat non intelligit, nunquid quod diximus, quo pacto rectè se habeat in aliquo vnquam cognoscet? CL. Quo pacto id fieri posset. ATH. Hoc itaq; nunc in his inuenisse videmur, quod cantores eos seniores, quos prius quidê nolentes ita prouocamus, vt libenter quodammodo canât, vsq; adeo hæc didicisse necesse est, vt eorû quilibet tam numerorum progressus pondera, quàm sonos fidium harmonicos consequatur: vt côcentus & numerus intelligentes illos eligere possint, quos tantis ac talibus decantari oporteat, atq; ita canêtes & ipsi voluptates innocuas côfestim percipiant, & iuuenes ad probos mores de cantibus perdûcant, & oblectamentis. Eatenus autem docti, exquisitiorem quàm vulgus & poetæ ibi disciplinam habebunt, tertium quidem illud siue bona, siue mala imitatio sit, nô est necesse vt poeta cognoscat, côcentum verò numerumq; necesse. Isti autem omnia tria cognoscere debent, vt optimum & secundum eligere queant. Aliter autem nunquâ sufficienter veluti incantationibus quibusdâ poterunt iuuenum animos ad virtutem allicere. Enimuerò ꝙ ab initio voluimus, vt videlicet Dionysij choro rectam opem sermo noster afferret, pro viribus dictum est. Verum consideremus an hoc ita sit factum. Talis vtiq; concentus hominum necessario compotatione progrediente turbulentior redditur. Quod à principio supposuimus, in his quæ fiunt hodie, necessario fieri. CLI. Necesse. ATH. Vbi certe vnusquisq; seipso leuior factus extollitur & exultat, audaciaq; repletur, nec audit proximum, sed tam suijpsius quàm cæterorum omnium ducem se sufficientem existimat. CL. Absq; dubio. ATH. An nô diximus, quoties ista fiunt, bibentium animos, sicut in igne ferrum, ita vino feruentes molliores iunioresq; fieri, & idcirco facilius deduci, veluti quando iuuenes erant? si quis & possit & sciat erudire eos ac fingere. Fictorê verò eundê esse qui & tunc probus legislator dicebatur. Cuius in legibus côpotationi modus est præscribendus, vt possint hæ leges côfidentem illum audacemq; & impudêtiorem quàm deceat factum, qui ordinem vicissim silentio, sermone, compotatione, & musica seruare nô vult, cohibere, atq; ita instruere, vt contra in omnibus facere velit quàm faciat, contra insurgentem ac turpem confidentiam admouentes timorem optimum cum iustitia. quem quidem timorem diuinum, pudorem & verecundiam nominauimus. CLI. Est vt ais. ATH. Harum legû autores atq; custodes à perturbatione & ebrietate remotos esse oportet, vinolentorû duces. Sine quibus contra ebrietatê pugnare durius est, quàm sine ducibus sobrijs cùm hostibus dimicare. Siquis autê neque obtemperare velit his, neq; ducibus Dionysij vltra annos sexaginta natis, equale vel etiâ maius dedecus ferat, quàm qui ducibus Martis nô paret. CL. Rectè. ATH. Nonne si talis ebrietas talisq; ludus adhiberetur, compotatores magnam inde vtilitatem consecuti, & maiori quàm prius inuicem beneuolentia iuncti, non autem sicuti nunc inimici discederent? cum legitimè inuicem côuersati essent, & ducentibus sobrijs temulenti quoq; legibus obtemperassent. CL. Sic certè, si talis esset ebrietas qualem modo narrabas. ATH. Ne igitur Liberi patris munus simpliciter ita vituperemus, quasi malum sit, neq; dignum vt in ciuitate recipiatur. Atqui plura etiam in hanc sentêtiam referri possent, quamuis maximum illud bonum quod largitur Dionysius, efferre in multos verear, quoniâ homines cùm audierint, non rectè accipiant, nec intelligant. CLI. Quid istud? ATH. Rumor quidam & fama defluxit ad nos, hunc deum à nouerca Iunone mente olim deturbatû fuisse: atq; idcirco vlciscêdi gratia bacchantum choream, omnemq; insaniam induxisse, & vinum ad hoc ipsum tribuisse. Ego autem hęc illis permitto dicere, qui tutum talia de dijs dicere arbitrantur. Illud tamen scio, quòd nullû animal tùm tanta ac tali nascitur intelligentia, quanta, & qualis ei cùm prouectum fuerit, conuenit. Hoc porrò in tempore, quo prudentiam suam nondum possidet, furit omne, & sine ordine clamat, & fastu elatum lasciuiensque salit. Recordemur autem ꝙ musicæ & gymnasticæ hæc esse principia diximus. CL. Recordamur. ATH. Nónne etiam quod numeri & concentus sensus nobis solis sit, ex hoc principio constare diximus? Apollinê verò & Musas & Dionysium duces ad hæc nobis esse tributos? CL. Vtique. ATH. Vinum verò, vt ferunt multi, ad vltionem hominibus datû est, vt insaniant. Vt aût sermo habet noster, remedium, & medicina in côtrarium, vt animus quidem pudorem, corpus autem sanitatem & vires adipiscatur. CLIN. Egregiè hospes superiorem orationem commemorasti. ATHEN. Sed iam media pars eorû quæ ad choream pertinent, dicta est. Reliquam verò, vt videtur, perficiemus ne? an prætermittemus? CL. Quásnam dicis partes, & quomodo partiris vtrasq;? ATHEN. Tota quippe chorea vniuersa nobis dicta est disciplina, choreæ verò pars vna in voce est per numeros & concentus. CL. Ita est. ATH. Altera in corpóris motu per numerû atq; figuram. Sed numerum quidem habet cùm motu vocis communem, figuram verò propriam. In prima autê illa parte cantus ipse vocis est motus. CLIN. Vera narras. ATH. Sed vocis quidem habitum, qui ad disciplinam virtutis animi peruenit. nescio quo modo musicam nominauimus. CL. Rectè admodum. ATH. Si autem corporis motus in ludo quem saltationem appellauimus, ad corporis vsq; virtutem attingit, artificiosam hanc ad id ipsius deductionem gymnasticam nominemus. CL. Rectissime. ATH. De musica quidem, quam mediam choreę partem diximus, satis actû putauimus, atq; ita de ea sit dictum. Quare de reliqua iam dicamus, vel quid agendum? CL. O vir optime, qui cum Cretensibus & Lacedæmonijs differis, quando iam satis tractatum de musica est, sed de gymnastica hactenus minime quid nam responsurum tibi ad interrogationem huiusmodi vtrumuis nostrû existimas. ATH. Affirmabo equidem te, cùm hęc interrogaueris, aperte iam respondisse. Intelligo enim ꝙ hęc tua interrogatio responsio quædâ est, vt dixi, ac iussio simul, vt transigantur quæ ad gymnasticam pertinent. CLIN. Optime intellexisti, & sic facias. ATH. Faciundum est, neq; enim difficile est, quæ vobis vtrisque notissima sunt, transigere. Nempe huius artis vtriq; multo magis quàm illius periti estis. CL. Vera ferme dicis. ATH. Nónne huius quoq; ludi principiû est? quia vnumquodq; animal natura saltare consueuit. Homo autem, vt tetigimus, cùm numeri sensum acceperit, saltationê peperit. Cantus item numerû excitat. Quæ ambo inuicem copulata choream & ludum pepererunt. CLI. Ita est. ATH. Huius partem alteram iam peregimus, alteram deinceps aggrediemur. CL. Prorsus. ATH. Sermonem igitur de ebrietatis chorea primùm hac, si placet, sententia concludamus. CL. Quonam pacto? ATH. Si ciuitas aliqua tanquâ re seria compotationibus & cùm legum ordine vtatur, exercitationis cuiusdam ad temperantiâ gratia, & alias voluptates non fugiat, sed eadem ratione vt ipsas superet, exercitetur, hoc vtiq; pacto omnibus his vtendum. Sin verò tanquâ ludo vtatur côpotationibus ciuitas, & liceat cuiq; quando velit & quibuscum velit combibere, & alia queq; pro libidine exercere, non essem huius sentêtiæ, quòd deceat ciuitatem istam, aut hunc virum ebrietati aliquando indulgere.

Sicut igne ferrum, ita vino corpora senû molliri.

Cur vinû datum hominibus.

Tota chorea & chorea pars.

indulgere. Sed multo magis quàm Cretensium Lacedæmoniorumq; vsum Carthaginensium legem probarem, vt nunquam in castris quisquā gustare vinum audeat, sed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquā vini vsum seruo vel serue concederem, Sed nec magistratibus toto eo tempore quo magistratu funguntur. Gubernatores etiam atq; iudices munus suum subituros à vino penitus prohiberem. Deliberaturos quoq; de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdiu vinum concederem, nisi exercitationis corporeæ morborumque causa hoc potu opus fuerit, neque etiam nocte viro vel mulieri quando liberis operam dare volunt. Plura etiā referri possent, in quibus homines legis rectæ mentisque compotes vino abstinerent. Quapropter secundum hanc rationem, nec multis ciuitati vineis opus esset. Atqui & reliqua agricultura, omnisq; viuendi norma ordinem suum teneret, ac vini vsus fermè omnium moderatissimus & parcissimus esset. Hic itaque sermoni de vino hospites, si vobis quoque videtur, colophon impositus sit. CLIN. Probè dictum. Quare & nobis ita videtur.

DIALOGVS TERTIVS DE LEGIBVS, VEL *de legumlatione*.

Marsilij Ficini Argumentum.

QVEMADMODVM medicus sanitatem corporis, ita legum autor spectat animi sanitatem. Quoniam vero omnibus optabilius est valetudinem prosperam retinere ne pereat, quàm recipere pereuntē, idcirco præcipuū vtriusque tam ciuilis, quàm medici institutum est, seruare siue corporis siue animi sanitatem: sequens verò vtriusq; consilium esse videtur optimum, siue corpori, siue animo habitum, siquando amissus fuerit, restituere. Quamobrem & apud Platonem & apud veritatem scriptores illi legum contemnendi censentur, qui subito qua censura scelera perpetrata sint punienda, decernunt: Qua verò ratione homines ita oriantur, nutriantur, erudiantur, vt scelera perpetrare nolint, nō prouident. Nemo igitur admiretur Platonem nostrum firmissimę sanitatis animi studiosum, tam in libris Legum quàm de Repub. diu per multa quæ videntur leuia, & ad educandos pueros adolescentesq; pertinent, accuratius diuersari. Sic enim decet diligentissimum animorum medicum facere. eosque statim natos ita componere, vt vel quasi vna cùm firma sanitate geniti videantur, vel saltem ætate adolescente, sanitas animi pariter coalescat. Hinc itaq; præcedens illa libri Legum primi secundiq; diligentia in omni musicæ ludiq; genere atq; cōuiuijs. Dum enim de autoris legum officio disputat, præcipuū eius, id est, circa pueros, & adolescentes studium, ante omnia iudicat declarandum. Vbi meminisse te volo, quanta cautione ad potū vini iudicauerit accedendū, vt non liceat quotidie bibere, neq; cuilibet, neq; ad cuiusq; libidinem, sed in solennibus duntaxat conuiuijs, & tunc quidem viris & moderate, raro verò merum, sub arbitro tamen & iudice. Alloqui memineris & quantum probet, vt nō liceat in castris militibus gustare vinum, neq; in ciuitate seruis, neq; magistratibus, neq; gubernatoribus & iudicibus ipso iudicij tempore, neque viris mox de rebus magnis deliberaturis, postremo neq; viro vel mulieri ea hora qua liberis operam dare constituunt. Hæc operæpretium fuerit diligenter commemorasse. Pergamus iam ad proprium libri tertij argumentum. Cum igitur lex ipsa ciuilitatis, id est disciplinæ ciuilis forma sit, ciuilitas autem forma sit ciuitatis, haud ab re de legibus tractaturus multa de ciuitatis ciuilitatisq; initio disputat. Ambigit autem vtrum genus humanum fuerit ab æterno necne, similiterq; de mundo. Et quod alicubi tempus nominat infinitū, haud quaquam sine principio proprie atq; fine significat, sed nostris potius cōputationibus infinitum, ideoq; dicit sæpe tempus inæstimabile potius quàm immensum. Atqui & in sexto similiter ambigēs sententiam ita disiungit. Hominum generatio aut nunquam incepit, aut inæstimabili ante nos temporis longitudine cœpit. Inæstimabile verò forsan dicit, siquis non solum annos solares, sed etiam lunares, & dies & horas numerare cōtenderit. Satis aūt Christiano fuerit philosophum mundi æternitatem non affirmasse. Sed quidnam de mille annorum millibus his Mosaici dicent? Fortè Platonem Aegyptiorū more breuiusculos annos computauisse. At verò & de his, & de mundi illuuionibus opportunius agitur in Timæo. Iam verò ad ipsam materiam legum, id est ciuitatē ciuilitatemque reuertamur. Quatuor ciuilitatis figuræ præcipue numerātur. Prima quidem statim post generis humani calamitatem in superstite quodam eius semine seruato, vel altissimorū montium beneficio, vel diuina potius prouidētia. Tunc enim probabile est filios nepotesq; patrisfamilias imperio paruisse. Quod quidem imperiū sola constat lege naturæ. Secunda figura inter familias plures iam inter se vel oppido, vel vallo quoddam simili congregatas, congregatas inquam tum indigētia mutua, tum metu ferarum. Sed ab ipso cœtus huius exordio verisimile est tot gubernādi formas, quot & domicilia extitisse, opinionibus inter se moribusq; longe diuersas. Ob quam diuersitatem mutuis subortis iniurijs coacti sunt communes quosdā arbitros & iudices rectoresq; constituere. Vnde tertia iam orta est, ciuilis disciplinæ figura, à præcedente videlicet iniustitia ducens originem. Probabile verò est eiusmodi rectores vrbis, communes præscripsisse ciuitati leges, postquam honestissimas quasq; dimiciliorum leges cōsiderauerunt, per easq; rei familiaris disciplinam ad disciplinam Reip. transtulerunt. Quarta denique figura est, in quodam gentiū regno, vbi plures inter se vrbes in eandem voluntatem communemq; legem ita cōueniunt, quemadmodum in vrbem vnā familiæ plures. Prima quidem figura extra vrbem est, per leges singulas, natura, ratione, voluntate cōsistens. Secunda verò iam in vrbe, sed per singulas adhuc domiciliorū leges, indigētia quadam metuq; congregata. Tertia in ciuitate per leges iam communes, occasione iniustitiæ, iustitiam colens. Quarta ex pluribus ciuitatibus per eandem voluntatē legemq; similem congregatur. Inter hæc admonētur poetæ ad canenda diuina: Vbi dicitur poetarum genus diuinum esse, agiq; deo. Admonētur quoq; autores legum, vt neq; arduas neq; violētas ferant leges, sed leues, quoad fieri potest atq; suaues. Præterea exemplo quodam historico, principale prosequitur disputationis huius consilium, de præcipua condendarū legum & optima ratione. Quæ quidem hinc maximè sumit exordium, si autor in his ferendis vniuersam quidē ciuium virtutem spectet, maxime verò maximam omnium atq; ducem. Nemo verò dubitat virtutes alias à prudentia tanquam inferiora membra à capite duci. Hanc vtiq; tam necessariā nobis esse quàm nobilem ex eo confirmat, quod omnes cōmuni voto id optant in primis, vt humana omnia pro sui desiderio succedant atq; gerantur, eumq; cui ad votum cuncta succedunt, beatissimum fore omnium arbitrantur. Plato verò cōtra infert, miserrimum fore illum cuius cupiditates quotidie sequantur euentus, nisi tanta sit prudentia præditus, tantaq; per prudentiam animū moderatione regat, vt vera discernat bona, & quæ ratione secreuit neglectis alijs appetat. In his admonet non esse optandum vel orandum vt omnia cupiditatem nostram sequantur, imò vt cupiditas rationem. Tangit & congruam filij ad patrem, patris ad deum cōparationem. Cupit certe & precatur sibi puer euenire quàmplurima quasi bona, quæ pater interea ne accidant deprecatur tanquā mala. Similiter vana & noxia vota hominum cœlestis pater quotidie detestatur. Neq; refugium ad euitanda fallacia vota vllū nobis est, excepta prudentia. Huic ergo per ciuium animos propagandæ legifer in primis incumbet publicæ studens felicitati. Tanta enim prudentiæ perfectio est, vt & optanda doceat exoptare atq; comparare, & comparatis ea potissimum vti ratione qua prosint. In his autem felicitas ciuitatis tota consistit. Quemadmodū verò ciuitatem seruat prudentia, ita destruit imprudentia, quam nominat ignorātiam. Non ignorantiam inquam vel literarum propriè vel artis cuiusdam vel externorum quorundam à nobis alienorū, sed ignorātiam boni, vt alibi sæpe dicit atq; hic significat. Sed addit eam esse & priuatim & publicè perniciosissimam ignorantiā, per quam quis nesciat ita suū animum temperare, vt rationis suæ tanquā reginæ legibus sensus quasi populus legitime educatus obediat, adeo vt nō alia prosequatur & fugiat, nec alijs aliter ue gaudeat atq; doleat quàm rationis instituta præscribant. Quicunq; ignorantia eiusmodi occæcantur, etiam si ingeniosissimi atq; literatissimi sint, ignorātes à Platone censentur. Qui verò temperati sunt, prudētes ab eo iudicātur atq; scientes, etiam si literas nesciant. Prohibet deinde magistratū illi tribui gubernandum qui propter incontinentiam gubernare se nesciat. Neq; confidit ciuitatem sub eo rectè feliciterq; componi, in cuius animo ciuitas quædā est incōposita simul & misera. Quamuis aūt septem numeret deinceps rationes quæ ad dignitatem imperandi conducere apud plurimos iudicantur, scilicet, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors, tamen vnicā ipse præ cæteris eligit, id est prudentiam, dicens hanc esse propriam dignitatis imperatoriæ rōnem, scilicet, vt prudētiores vbiq; imperent, imprudentiores obtemperent. Quemadmodum & oculorum officium est ducere, pedū verò ministerium peragere. Item sicut in qualibet arte præsertim nauigatoria & militari & medicina, eius quidem qui plus intelligit, est præcipere, eius verò qui minus ea in re cognoscit, est exequi, ita & in arte ciuili, partim vniuscuiusq;, partim familiæ, partim ciuitatis gubernatrice, illi apprime omnes parere debent, qui præ cæteris quid potissimū humanæ saluti cōducat intelligit. Lex ergo cōmunem optans prudentiam,

prouidebit,

prouidebit, vt præter puerilem eruditionem ad prudentiam conferentem, munerum quoq; publicorum gradus pro ipsius prudẽtiæ gradibus vbiq; distribuantur. Ac ne imprudenter horum gubernacula committantur, sanciet ne mera & ingens imperãdi autoritas cõcedatur, sed omnes quidem subijciet legibus, reges autem cùm senatu coniunget, senatum cùm consilio populari. Cauebit in primis ne vnquã superba lasciuia cupiens plus posse quàm leges, dissensionem pariat & ruinam. Studebit vt totũ ciuitatis corpus quoad fieri potest liberum sit, prudens & amicum. Liberum quidem, vt possit quilibet patriæ suę consulere, prudens autem vt sciat, amicum rursus vt velit. Meminerit tria hæc in ea ciuitate facilius conuenire, quę inter vnius ac populi potentiam obtinet medium, vt neq; vnius se totam subdat imperantis arbitrio vel potentiæ paucorum, neq; quemlibet absq; delectu recipiat consultorem, sed plurimum quidem optimatũ constet gubernatione, nõnihil quoq; habeat regij, nonnihil insuper popularis. Circunspiciet mores fortunasq; principium, quo perspiciat ciuitatum regnorumq; exitium maxime omnium ex delitiosu luxuriosoq; adolescentũ, virorumq; victu procedere. Quippe cũ nemo ex huiusmodi vita virtute præstans euadere possit, sed æger necessario fiat, fragilis, & inflatus, & cæcus. Mandabit propterea temperantiam ab omnibus maximè coli, sanciens eos potissimum honorari, qui temperatissimi omniũ iudicio comprobentur. Neq; patietur fortitudinem ab vllo absq; temperantia possideri, quasi rem ciuitati valde periculosam. Quin imò neq; multarum rerum peritiam absq; iustitia tanquam grauiter nociturã. Summatim vero in primo honoris gradu, dotes animi, si cùm temperantia mixtæ fuerint, collocabit, his corporis subijciet bona, bonis corporis simul & animi externa seruire mãdabit. Prohibebit quoq; nimiam libertatem, vetabit & nimiam seruitutem. Nam nimia quidem seruitus amicitiã, id est & beneuolentiã populi erga principem, & charitatem erga patriam è medio tollit, adeo tollit vt leui de causa vel princeps, vel patria pereat. Libertas verò nimia lasciuiam primo parit, deinde cõtemptum legum, post hæc frequentes seditiones, & extremã deniq; seruitutem. Nemo verò miretur Platonẽ & hic, & sæpe alibi ludos, siue potius studia musicæ magni facere, quasi ad permutandos in vtranq; partem mores tam publice quàm priuatim possint quàm plurimũ. Nam ea tempestate & familiare omnibus & palam frequentissimũ erat huiusmodi studium, quod autem ab omnibus fit atq; continue, nõ minorem fermè in animum vim habet quàm aer in corpus. Prętereа quę apud medicos parũ cautos habentur leuia, apud Platonem obseruantissimũ humani generis medicũ haud contemnenda censentur. Descendit post hęc ad superiorũ epilogum. In quo epilogo posset quisquã clausulã illã, Si verò quicquã, & quę sequuntur, ita forsitan legere, an verò quicquã cõtulerimus nec ne? Quis redarguet? Cum inter nos omnia dicta fuerint. Sed ista tu videris.

Initium ciuilis disciplinæ.

HAEC quidem ita se habeãt. Ciuilis autem disciplinæ initiũ quodnã fuisse dicemus? An nõ hinc facilimè ipsum quis optimeque inspiciet. Cli. Vndenam? Ath. Vnde ciuitatũ quoq; incrementum & ad virtutem & ad vitiũ licet inspicere? Cl. Vnde dicis? Ath. Reor equidem à longitudine infinitateq; temporis, rerumq; in eo mutationibus. Cl. Quo pacto id ais? Ath. Age dic, si habes, ex quo vrbes ciuilesq; hominũ institutiones cœperunt, quanta temporis præcesserit, multitudo. Cl. Nequaquam id facile. Ath. Infinitũ vtiq; hoc & impossibile cogitatu. Cl. Sic est oĩno. Ath. Nonne innumeræ in hoc tempore cõditæ sunt ciuitates, totidemq; destructę, quę omni ciuilis vitæ cõditione passim vsæ sint, factæq; modo maiores è minoribus, modo minores è maioribus, peiores quoque ex melioribus, & contra, ex peioribus meliores? Cl. Necessariũ id quidem est. Ath. Huius igitur mutationis causam excogitemus, si possumus. Fortassis.n. primam vitæ ciuilis causam mutationemq; nobis ostendet. Cl. Probe loqueris. Quare & te oportet quid hac de re sentias diligẽter exponere: & nos attẽte auscultare. Ath. Num igitur prisci sermones veritatem aliquam habere videntur? Cl. Quinam? Ath. Multos videlicet hominũ interitus ex diluuijs, morbis, alijsq; pestibus olim accidisse, ex quibus pauci hoĩes superstites fuerint. Cl. Valde id cuiq; verisimile. Ath. Age iam de multis vnũ hoc exitiũ quod illuuione factũ est perspiciamus. Cl. Quid in hoc cogitare nos iubes? Ath. Nempe eos qui cladem tunc euaserunt, montanos quosdam & pastores fuisse, in montium cacuminibus pauca semina ad propagandũ genus hominum conseruata. Cl. Patet. Ath. Atqui necesse est eos & aliarum artium fuisse expertes, & auaritiæ contentionisq; studia inter ciues, cæterasq; aduersus alios astutias ignorasse. Cl. Consentaneũ id quidem. Ath. Ponamus etiã campestres, & maritimas vrbes subito illo tẽpore perijsse. Cl. Ponamus. Ath. Instrumẽta igitur oĩa & quęcunque artium siue ad disciplinã ciuilem, siue ad facultatem aliam pertinentium, extabant inuenta, concidisse illis temporibus asseremus. Quomodo enim, ò vir optime, si hæc in sempiternũ ita se vt modo habentia permansissent, nouum quicquam alicui esset inuentum? Cl. Nempe quia innumerabilis quędam multitudo annorum ignorabatur ab illis. Mille autem anni vel duo milia intercessere ex quo quicquam dicitur, partim Dædalo, partim Orpheo, partim Palamedi inuẽtum. Sicut quæ ad musicã pertinent, Marsyę, & Olympo: quę ad lyram, Amphioni attribuuntur: aliaq; alijs multa, vt ita dicam, heri & nudiustertius adinuẽta. Ath. Vides ne, Clinia, prętermissum abs te esse amicum, qui verè heri fuit? Cl. An Epimenidem dicis? Ath. Hunc equidem. Longe enim hic nouarum rerum excogitatione omnibus apud vos excelluit, ò amice. Quod sane verbis olim Hesiodus diuinauit, re autem Epimenides ipse perfecit, vt vos asseritis. Cli. Asserimus planè. Ath. Ex ea vtiq; deuastatione magnã terribilemq; humanis in rebus desolationẽ accidisse tunc arbitramur. Fertilium agrorũ magnitudinem desertam, cęterisq; animalibus corruptis vix boum caprarumq; genus & illud quidem rarũ relictum fuisse, quibus pascendis tunc homines vitam agebant. Cl. Cui dubium? Ath. Ciuitatis verò & disciplinæ ciuilis & legum de quibus pręsens à nobis sermo habetur, nunquid memoriam quidem vllam, vt ita loquar, fuisse putamus? Cl. Nullam prorsus. Ath. An nõ ex illis ita dispositis nobis hæc omnia prouenerunt, ciuitates, disciplinæq; ciuiles, artes, leges, & vitiorum atq; virtutis non parua copia? Cl. Quo pacto id ais? Ath. Nunquid arbitramur, ò vir mirifice, eos homines cùm multorũ quę inter ciues honesta habentur vel turpia, ignari essent, summos vel in virtute, vel in vitio extitisse? Cl. Probè dixisti, & quoduis intelligimus. Ath. Tempore igitur progrediente, ac genere hominũ multiplicato, ad eum quem nũc videmus habitũ prouecta omnia sunt. Cl. Rectè admodum. Ath. Neq; tamen subito vt verisimile est, sed paulatim longoque in tempore. Cl. Valde sic decet. Ath. In campos.n. ex cacuminibus montiũ recens formido descendere prohibebat. Cl. Certè. Ath. Nonne & propter paucitatem illis temporibus mutuo inter se aspectũ congratulabantur, pręsertim cum neq; terra, neq; mari transitus ad alios facilis fuerit, omnibus fermè ad transitus instrumẽtis deletis vna cùm artibus? quapropter inuicem cõuenire non poterant. Ferrum nanq; & æs & metalla omnia cõfusa perierãt, vt inueniri & in lucem erui non possent: vnde & lignorum fabri non erant. Nam & si aliquod instrumentũ relictum quandoq; in montibus superfuerit, cito tamen contritum euanuit: nec alia fieri poterant, antequã ars metallica hominibus iterum inueniretur. Cl. Quo enim pacto aliter fieri potuisset? Ath. Quot autem generationibus postea id factũ esse putamus? Cl. Profectò multis. Ath. Igitur artes quæcunq; ferro vtuntur & ære cæterisq; huiusmodi omnibus, eodem tempore, imò etiam maiore ignorantiæ tenebris obsitæ ignorabantur. Cl. Certum id est. Ath. Quinetiam neq; seditio illo tempore, neque bellum erat. Cl. Qua ratione? Ath. Primo ꝙ propter desolationẽ ardenti se inuicem beneuolentia cõplectebantur. Deinde ꝙ cibus bellum non concitabat: Pascuorum.n. nulla erat inopia, nisi fortè quibusdã paucis ab initio. Pascuis aũt plurimum illis temporibus vitã agebant. Lactis item & carnium copia non deerat. Ac venatio facile alimẽta, nec illa quidem mala suppeditabat. vestitus præterea, stramentorum, habitaculorum, vasculorumq; tam ignεorum, quàm non igneorũ copiam habebãt. Artes quippe fingendi atq;

texendi ferro nõ indigẽt, quibus hęc omnia dei nutu consequimur, vt si quãdo homines in talem calamitatem deciderint, propagare genus humanũ possint. Hac de causa non valde inopes erãt, neq; inopia cõpellebantur ad bella. Diuites etiam fieri minimè poterant, quum neq; aurum, neq; argentũ haberent. in quocunq; verò hominũ cœtu, nec inopia, neq; diuitię sunt, huic iustissimi mores aderũt. Neq; enim ibi contumelia, neq; iniuria locum habet. Aemulatio quoq; & inuidia procul abest. His igitur de causis boni erant, ac maxime propter simplicitatem. Quæcunq; enim audiebant honesta esse vel turpia, propter simplicitatem credẽtes esse vera, monitis obtemperabant. Nec vllus propter sapientiæ opinionem, vt modo fit, de mendatio suspicabatur, sed quæ de dijs & hominibus dicebantur vera putantes, quiete ad hęc vitã suã instituebant. Quamobrem tales erant omnino, quales paulo ante narrauimus. CL. Ego quidem & hic tibi in his consentimus. ATH. Diximus porrò generationes multas ita viuentes, tam illis qui ante diluuium fuerunt, quàm hodiernis hominibus minorem peritiam habuisse, cùm cęterarum artium, tum bellicarũ quæ terra vel mari hodie exercentur: ludicrorũ quoq; & seditionum quæ in ciuitate & verbis & operibus sedulo cõtendunt ad iniuriam alijs inferendam: simpliciores aũt fuisse & fortiores, ac simul modestiores, & in omnibus iustiores. Horum verò causam iam diximus. CL. Rectè loqueris. ATH. Dicta igitur ita hæc nobis sint, & quæ sequũtur idcirco exponantur omnia, vt intelligamus cur illis, opus legibus fuerit, & quis leges eis cõdiderit. CL. Probè dixisti. ATH. An igitur illi nec legumlatoribus indigebant, neq; dum illis temporibus id fieri consueuerat? Literas enim nõdum habebant illius temporis homines, sed consuetudinem & mores maiorũ sequentes viuebant. CL. Verisimile est. sed ciuilis disciplinæ quis modus fuit? ATH. Hic. CL. Quis? ATH. Omnes mihi videntur disciplinam viuendi ciuilem illius temporis imperium appellare, quod etiam nũc multis in locis & apud Gręcos, & apud Barbaros viget, quod quidem id habitatione Cyclopum extitisse, ita testatur Homerus: Ad consultandũ nunquã coeunt publice, nec exercẽda iudicia: sed in altis montibus caua antra inhabitant, spretisque publicis priuatim quiq; vxoribus filijsq; dant iura. CL. Iucundus hic poeta vobis fuisse videtur. Atqui & alia nonnulla ipsius vidimus, valde illa quidẽ vrbana, nõ multa tamen. Nos quippe Cretenses alieno poemate parũ vtimur. MEG. Nos aũt vtimur. Videturq; nobis poetas huiusmodi superasse, quamuis nõ Laconicam, sed Ionicam vitam potius vbiq; doceat. Bene aũt verbis hic tuis attestari videtur, quũ antiquitatem hominũ per fabulas ad syluestrem viuẽdi modum reduxerit. ATH. Attestatur nimirum. Quapropter testimonio illius inducti credamus gubernationes huiusmodi aliqñ fieri. MEG. Rectè. ATH. Nónne gubernatiõnes hæ fiunt ex hoĩbus ipsis qui per habitationes singulas, singulaq; genera propter egestatẽ ex vastationibus factam dispersi viuũt? in quibus semper antiquior dominatur; ex eo quòd principium ex patre matreq; sumpserunt: quos quidem quasi aues secuti gregem vnũ conficiunt, patris voluntate pro lege vtentes & regno, omniũ iustissime gubernati. MEG. Ita prorsus. ATH. Postea verò communiter pluresq; confluẽtes maiores ciuitates cõstituunt, atq; ad agriculturas primũ in montium radicibus cõuersi ex sepibus ambitus quasi muros vrbium ferarũ causa condunt, vnam domum amplam communemq; condentes. MEG. Verisimile id quidẽ videtur. ATH. Quid autem hoc nónne etiam verisimile? MEG. Quidnam? ATH. Cum habitationes hę maiores è minoribus primisq; sunt factæ, adesse paruarũ singulas, quarum vnaquæq; adducat seniorem principem propriosq; mores, ex eo q seorsum vixerint, & idcirco alios ab alijs parẽtibus educatoribusq; mores susceperint, quibus assuefacti sunt singuli ad deos colendos, seq; ipsos curãdos, modestiores quidem à modestis, à fortioribus fortiores, & in cæteris omnibus prout singuli filios aut nepotes erudierunt, quorũ ritus quasi leges proprias ad maiorẽ habitationẽ ferunt. MEG. Quid prohibet? ATH. Atqui necesse est leges suas cuiq; in primis placere, aliorum verò leges loco secundo. MEG. Ita est. ATH. Sed videmur iam in ipsa quasi legũ incunabula & exordium inscij ingressi. MEG. Vtiq;. ATH. Post hęc necesse est, vt qui conueniunt, aliquos ex seipsis communiter eligant, qui omniũ instituta nouerint, & quæ maxime ex his probauerint, ad communes quosdam populi duces quasi reges deferant. Earum verò legũ quæ comprobatæ fuerint, ipsi latores nominabuntur: constituentesq; optimatum gubernationem ex imperijs, aut regnum aliquod, in hac ciuilis disciplinę mutatione conueniunt. MEG. Ita certe conuenienti successione cõtinget. ATH. Tertiam itaq; disciplinę ciuilis figuram iam dicamus, in qua species omnes & affectus rerumpublicarũ & ciuitatum reperiuntur. MEG. Quæ nam ista est? ATH. Ea certe est, quam Homerus post secundã tertio factam ita significauit. Dardaniam verò tunc terram ille ædificauit. Nondum enim sacra Ilij męnia erecta in campis stabant, multarum gentium ciuitas. Sed ad radices montis Idæ fontifluę habitabant. Profectò carmina hæc & superiora illa de Cyclopibus diuinitus & secundum naturam ipsam cõscripta sunt. Diuinum.n. poetarum genus est: dijs agitur, & sacros concinit hymnos. Vnde vera passim cũ musis atq; gratijs tangere solent. MEG. Summopere. ATH. Prestantem igitur fabulam prosequamur. Forte enim aliquid ex ea patebit ex ijs quæ volumus. An non sic oportet? MEG. Sic prorsus. ATH. Conditũ igitur ex altioribus locis in magno pulchroq; campo Ilium accepimus, in colle quodam nõ alto, quò multi desuper ex Ida fluuij defluebãt. MEG. Sic traditũ est. ATH. An non longo post diluuium tempore id factum putamus? MEG. Quis non ita putarit? ATH. Magna igitur eos deuastationis illius cepisse videtur obliuio, quando iuxta multos fluuios, & ab altioribus locis fluentes vrbem condiderunt, seq; ipsos collibus exiguis credidere. Vnde perspicuũ est multis seculis eos post illuuionis vastitatẽ fuisse. Alię præterea multæ vrbes, iam tunc longius propagato genere hoĩm colebantur. MEG. Quidni? ATH. Quæ scilicet & aduersus Ilion militarũt. Atq; per mare forsan, quasi iam omnes confidenter intrepide vterentur. MEG. Apparet. ATH. Decẽnio autem Achiui Troiam oppugnantes euerterunt. MEG. Planè. ATH. In eo igitur decennio quo Troia obsidebatur, multa mala domi obsidẽtibus Achiuis propter seditiones iuuenũ acciderunt, qui nec honeste, nec iuste in sua redeuntes milites recepere, sed ita vt multi morte, multi exilio afficerentur. Qui rursus expulsi deducti sunt, Dori pro Achiuis mutato nomine appellati, propter Doricũ quendam à quo exules congregati & restituti fuerunt. Atq; hæc omnia vos, ò Lacedæmonij, hinc narratis. MEG. Procul dubio. ATH. Cùm sermo nobis de legibus institutus esset, in disputationem de musica & ebrietate digressi sumus. Nunc tandem quasi diuinitus ad idem nobis oratio reuoluta est, nobisq; quodam modo ansas præbuit. Ad eam n. ciuilem disciplinã delapsa est, quã & Lacedęmone, & in Creta rectè quasi fraternis legibus institutam asseritis. Tantum verò ex hac orationis digressione lucrati sumus, vt dum per disciplinas ciuiles vrbiumque habitationes transueheremur, primã & secũdam & tertiam ciuitatem perspexerimus, alteram ab altera in tractu quodã longissimo temporis, vt nostra fere opinio, dependentes. Nunc verò quarta hęc nobis ciuitas venit, aut si vultis quartum hoc hominum genus, quod & quandoq; alicubi habitabit, & nunc iam habitat. Ex quibus omnibus si intelligere poterimus, quid bene vel contrà in habitatione sit institutũ, & quęnam leges ipsorũ conseruant ea quę conseruãtur, & quæ corrupta corrumpunt, & qualis institutionũ ciuilium commutatio beatam, ò Megille & Clinia, efficit ciuitatem, satis nobis factum putabimus. Hęc omnia inquam, rursus tanquam ab initio nobis tractanda sunt, nisi forte aliquo pacto quæ dicta sunt, respuamus.

Vnde Dori.

ſpuamus. Meg. Siquis nobis hoſpes deus polliceretur: ſi diſputationem de latione legum rurſus aggrediamur, neq; pauciora, neque peiora his quæ dicta ſunt, audituros eſſe e longum ipſe hac de cauſa iter facerem, & breuis mihi hęc dies videretur, quamuis ab æſtiuali ſolſtitio ad hyemalia dies modo vertatur. Ath. Conſideranda igitur iſta videntur? Meg. Maxime. Ath. Illa deniq; tempora cogitatione complectamur, in quibus Lacedæmon, Argi, Meſſeneq;, & eis coniuncta omnia maioribus veſtris Megille ſubiecta fuerunt. Tunc.n. illud ipſis, vt dici ſolet in fabula, placuit, vt tripartito exercitu diuiſo, vrbes tres habitarent, Argos, Meſſenen, Lacedæmonem. Meg. Sic factum. Ath. Et Argorum quidem rex Temenus factus eſt, Meſſenes verò Creſphontes, Lacedęmonis aũt Euryſthenes ſimul atq; Procles. Meg. Sic vtiq;. Ath. Coniurarunt item omnes eum hoſtem futurũ, qui cuiuſquam ipſorum regnum deuaſtare aggrederetur. Meg. Planè. Ath. Dic verò per Iouem, nunquid regnum vel principatus quiſpiam deponatur, vel depoſiti quandoq; ab alijs ſint, quàm à ſeipſis? An paulò ante cùm in hunc ſermonẽ incideremus, id ita eſſe putabamus, nunc autem obliti omnino ſumus? Meg. Minimè. Ath. Nónne idem magis nunc confirmabimus? ab hiſtoria.n. rerũ geſtarum in quam incidimus, ad hoc affirmandũ admonemur. Quare non circa vanum aliquid orationem reuoluemus, cùm rem geſtam ac veram dicamus. Facta verò hæc ſunt. Tria regna, & tres gubernatæ regno ciuitates legibus cõmuniter de imperando parendoq; poſitis iurarunt inuicem. reges quidem ne genere ac tempore progrediente violẽtius regnarent: populi autem ſi reges iuſiurandum conſeruarent, ne vnquã regno deponerent, imò verò defenderent ſiquis vnquam aggrederetur. Reges quoq; regibus & populis, atq; etiã populi populis & regibus, ſe ad mutuo propulſandas illatas iniurias iuramẽto obſtrinxerunt. Nónne ita? Meg. Ita prorſus. Ath. Quod aũt in conſtituenda diſciplina ciuili maximũ eſt, id ſiue reges, ſiue alij, leges tulerint, tribus illis ciuitatibus adfuit. Meg. Quid illud? Ath. Vt duæ ſimul cõtra vnam inſurgerent, quæ poſitas leges tranſgrederetur. Meg. Manifeſtum id quidem. Ath. Illud etiam legiſlatoribus multi pręcipiunt, vt leges huiuſmodi ferant, quales multitudo & populus libenter ſuſcipiant, perinde ac ſiquis gymnaſij magiſtris medicisúe præciperet, vt cũ voluptate corpora curent, eisq; iucundè medeantur. Meg. Sic omninò. Ath. Pulchre tamen ſæpenumero habet, ſiquis parua cum moleſtia bonã habitudinem & ſanitatẽ corporibus reddat. Meg. Quidni? Ath. Hoc præterea ipſis aderat non paruũ ad ferendarũ legum facilitatem. Meg. Quidnam? Ath. Non erat illarum legum latoribus bonorum æqualitatem efficientibus maxima illa difficultas, quæ conuenientibus in vnam legem ciuitatibus multis ſolet accidere, ſi agrorũ quærant poſſeſſionem turbare, & nouas tabulas introducere, quoniam videant non ſatis poſſe abſq; his æqualitatem fieri. Nam aduerſus eum qui mouere ex his aliquid tentat, omnes reclamant, ne moueat nõ mouenda. Agros quippe diuidenti, & nouas tabulas introducenti apertè omnes maledicunt, vt quiſque quo ſe vertat ignoret. Doris autẽ hæc difficultas turbatioq; nõ fuit. Nam agros abunde ſine controuerſia poſſidebant, debitaque ipſis æris alieni iam olim conflata & magna nõ erant. Meg. Vera narras. Ath. Quónam igitur optimi viri ita male conſtitutio illa & legiſlatio ipſis abiuit? Meg. Quo id pacto? Quidúe culpas? Ath. Quòd ex tribus ciuitatum conſtitutionibus, duæ citò & diſciplinã ciuilem & leges perdiderunt, & veſtra ciuitas vna relicta eſt. Meg. Haud facile eſt quod interrogas. Ath. Atqui opus eſt vt id modo cõſiderantes, diſſerentesq; de legibus ſenili quodam modeſtoque ioco, iter hoc, quemadmodum à principio diximus, ſine moleſtia conficiamus. Meg. Proculdubio faciendũ eſt vt dicis. Ath. An igitur pulchriorem de legibus conſiderationẽ habere poſſumus, quàm de his legibus quę ciuitates huiuſmodi exornarunt? aut etiã ciuitates vllas inſtitutioneſq; honeſtiores ac maiores his cogitare? Meg. Non facile quiſpiam his alias anteponat. Ath. Nemo autem ambiget quin illi ita coniuncti non Peloponneſum tantũ, verum etiam vniuerſam Græciam, ſi Barbarus quiſpiam iniuriam intentaret, defendere poſſe crediderint, Troianorum exemplo excitus, qui Aſſyriorum potentia freti, quę à Nino traxit originem, bellũ contra ſeipſos concitarunt. Erat.n. adhuc principatus illius non contemnenda potentia. Quare quemadmodum nunc regem nos magnũ formidamus, ita gentium illarum conſpirantium in vnũ potentiam tunc omnes expaueſcebant. Magnã verò his inuidiam ſecunda Troiæ euerſio conflauit. Aſſyriorũ enim principatus particula quædam, Troiæ potentia fuit. Aduerſus igitur eam potentiã in tres diuiſus ciuitates exercitus à fratribus, Herculis filijs tunc regnãtibus optime atq; ornatiſsime habere videbat, & multo melius inſtructus, quàm ille ipſe qui Troiam obſedit. Primum enim Heraclidas principes excellentiores quàm Pelopidas habere ſe arbitrabantur: deinde hunc exercitũ illi qui Troiam petijt, virtute præſtare. Hos enim viciſſe, illos ab iſtis fuiſſe ſuperatos, à Doris Achiuos. Nõne ſic illos cogitaſſe, eaq; de cauſa ſic ſe pręparaſſe credimus? Meg. Oĩno. Ath. Veriſimile igitur illos firmam quoq; cõſtitutionem hanc ſuam fore putaſſe, longumq; tempus duraturã, præſertim quia multa pericula & labores vna ſubierũt, & à fratribus regibus gubernabantur. Necnon multis vſi fuerant vatibus, tum alijs, tum Apolline Delphico. Meg. Veriſimile admodum. Ath. Hęc verò quę maxima fore exiſtimabantur, breui tunc, vt videtur, euanuerunt, præter paruam, vt modo diximus, partem, quæ veſtram habitat regionem. Hæc nunquam ad hunc vſq; diem bello contra duas partes ſuſcepto quieuit. Nam ſi facta tunc cõſtitutio concors manſiſſet, inuicta profecto bello fuiſſet. Meg. Quidni? Ath. Quomodo igitur & qua ratione diſſoluta eſt? Nónne conſideratione dignum apparet, quænam fortuna tantam ac talem conſtitutionem euertit? Meg. Nunquam profectò aliud conſiderans quiſpiam vel leges vel reſpubl. alias intelligere poterit, quibus pulchræ magnæq; res ſeruentur, vel contra perdantur, ſi iſta neglexerit. Ath. Feliciter ergo in hanc tam accõmodam conſiderationẽ incidiſſe videmur. Meg. Summopere. Ath. Nunquid ergo noſter nos error omnes latet, & in pręſentia maxime, dum putamus ſingularem quandã perſpexiſſe rem, & quam mirabiles euentus ſequentur, ſiquis bene illa vti modo debito non ignorabit? Nos aũt modo neq; recte forſan, neq; ſecundam naturam de hoc ipſo ſentimus: Et alij omnes in omnibus errant, quibus de ſimiliter cogitant. Meg. Quid ais? Et qua de re illud maxime dicis? Ath. Ipſe me, ô bone vir, nunc certè riſi. Cùm enim illum exercitum, de quo modo ſermo habitus eſt, conſideraſſem, egregius profectò atq; mirandus mihi viſus eſt, & præclara quędã facinora Græcis deſignaturus, ſiquis tunc ipſo benè vſus fuiſſet. Meg. An nõ prudenter & tu cuncta dixiſti, & nos probè laudauimus? Ath. Fortaſſe. puto tamen omnes qui magnum aliquid & ingenti potentia præditum viderint, ſtatim ſic affici, vt opinentur, ſi ſciret qui ipſum poſſidet, tãta re taliq; vti, multis præclariſq; inde rebus geſtis felicem fore. Meg. Nonne & hoc rectũ? vel quomodo dicis? Ath. Conſidera iam quorſum reſpiciens, qui ſic laudat ſingula, recte dicat. Ac primum de quo dicebamus, quo pacto ſi recte ſciuiſſent exercitũ ordinare qui tunc præfuerũt, feliciter vſi occaſione fuiſſent: nónne ſi tutiorem illo tempore conſtituiſſent, ſemper ſeruaſſent, ita vt & ipſi liberi eſſent, & alios quos vellet, ſubiugarent? atq; omnino & ipſi & eorum poſteri tam apud Græcos quàm apud Barbaros, quicquid cuperent, conſequerentur? An nõ omnia huius gratia cupiebant? Meg. Imò etiã valde. Ath. Quicunq; igitur cùm diuitias ingentes perſpexerit, aut honores generis excellentes, aut aliquid eiuſmodi, eadem ipſa dixerit, ad hoc reſpiciens dicet,

quaſi

quasi per hoc ipsi futura sint omnia quæ desiderat, vel plurima atq; potissima. MEG. Ita videtur. ATH. Vna certe omnium hoiũm communis quædã cupiditas est, quam præsens sermo significauit. MEG. Quænam? ATH. Vt secundum animi sui desiderium omnia, vel saltem humana gerantur. MEG. Cui dubium? ATH. Quando omnes semper hoc volumus, & in pueritia & adulta ætate & senio, sedulo id proculdubio habere precamur. MEGIL. Vtiq;. ATH. Amicis etiã hæc præcamur, quę ipsi quoq; sibi præcarentur. MEG. Et hoc. ATH. Amicus autem filius patri, cùm puer sit, viro. MEG. Profectò. ATH. Atqui eorum quę puer cõtingere sibi precatur, multa pater ne accidant, deprecatur. MEG. An id fieri dicis, quando iuuenis est & amens filius qui præcatur? ATH. Imò etiam quando pater siue senex, siue admodũ iuuenis, cùm nec honestorũ neq; iustorum quicquã cognoscat, sic affectus vt Theseus erga infelicem Hippolytum, impensius imprecatur, filius aũt cognoscit, putas ne tunc filium cum patre eadem oraturum? MEG. Intelligo quod dicis. Dicere.n. mihi videris, non esse precandum conandumq; vt voluntatem nostram cuncta sequantur, sed vt prudẽtiam nostram voluntas. Idq; tam ciuitati quàm singulis, precibus petendum, studendumq; vt mentem habeant. ATH. Idq; prorsus inquam. Quin etiam ꝙ ciuilis vir legumque lator ad hæc semper respiciens leges ferre debet, & ipse recordatus sum, & vos nunc recordari volo. Nempe vos in disputationis principio dicebatis, probũ legumlatorem ad bellum omnia referre debere. Ego aũt dicebam, ad vnam solum modo virtutem, cùm tamen sint quatuor, id respicere: respiciendumq; nõ ad vnam tantũ, sed omnes: maxime verò ad primam, quæ & cęterarũ omnium dux est, hæc verò prudentia est, & intellectus, & opinio, vna cùm amore & cupiditate ista sequente. Eodem iam oratio nostra reuertitur. Et ego qui tunc ea dicebam, eadem nunc etiam dico, siue ioco vultis, siue serio. Assero equidem nõ esse tutum, voto vti, & voto potiri, si mentem nõ habeas, sed cõtraria eorum euenire quæ petis, satius esse. Si serio dicta hec existimare vultis, existimate. Spero.n. nunc vobis persuadere quod paulo ante proposuimus: perditionis regum, totiusque constitutionis illius dissoluendæ causam non timiditatẽ fuisse, nec rei militaris ignorantiã seu principum siue subditorum, sed vniuersam reliquam prauitatem, & pręsertim humanarum rerum maximam ignorantiam. Quod hæc tunc ita contigerint, & nunc sicubi fiant, aut futura quandoq; sint, nõ aliter eueniant, si vultis conabor, vt ratio deinceps ostendet, adinuenire, vobisque tanquam amicis, pro viribus explanare. CLI. Verbis te hospes laudare molestũ, re autem valde laudabimus, vltro quę dicas audiendo, qua in re liberalis verusq; laudator vel maxime perspicuus fit. ATH. Optime tu quidem Clinia. Quare quod ais efficiamus. CL. Erit ita, si deus voluerit. Tu modo dic. ATH. Censemus ergo, per sequentem disputationis huius viam deinceps progredientes, maxima tunc ignorantia potẽtiam illam fuisse perditam, similesq; rerum euentus, & nunc eadẽ ex causa proficisci. Quapropter si hoc ita se habet, legislator conari debet prudentiam, quoad fieri potest, ciuibus dare, ignorãtiam quàm maxime auferre. CL. Manifestum id quidem. ATH. Quænam igitur maxima inscitia iure dicetur? Considerate si mihi assentimini. Ego enim hanc censeo. CL. Quam? ATH. Quando aliquis quod honestũ sibi aut bonum videtur, non amet, sed oderit: quod aũt malum atq; iniustũ, id diligat atq; amplectatur: hanc voluptatis dolorisq; dissensionem aduersus eam quæ rationem sequitur opinionem, extremam esse inscitiam assero. quã etiam maximã dico, quia in multitudine animi est. Quod.n. in eo doloribus voluptatibusq; mancipatũ est, quasi plebs ciuitatis est atq; multitudo. Quando igitur scientiæ, vel opinioni, vel rationi quæ natura dominantur, aĩus aduersatur, hoc ego ignorantiam appello: & ciuitatis quidem, quando principibus legibusq; multitudo non paret: & vnius etiam viri,

Non præcãdum vt voluntatẽ nostrã cuncta sequãtur, sed vt prudentiã nostrã voluntas.

Quæ maxima inscitia ciuium.

quando licet bonæ in animo rationes sint, nihilo tñ magis secundum ipsas agitur, sed contra omnia peraguntur. Has equidem ignorãtias perniciosissimas esse assero ciuitatis, cuiuslibetq; ciuis, non aũt opificũm ignorantias, si modo quod dico hospites intelligitis. CLI. Et intelligimus, ò amice, hæc, & concedimus. ATH. Hoc itaq; ratum habeatur, ꝙ ciuibus qui hoc modo ignorant, nihil ad principatum pertinens committendũ sit: imò verò vt ignorantes, improbandi, etiam si acutissimi & disertissimi sint, & quæ ad ornamentum & acumen ingenij spectant, cuncta complexi. Qui verò contra affecti sunt, sapientes habẽdi etiã si neq; literas, vt dicitur, nouerint, neq; natare sciant. Magistratus quoq; istis quasi prudentibus committendi. Quomodo enim ò amici, vel minima prudentiæ species sine consensu cõsistere poterit? CL. Nullo modo. ATH. At verò pulcherrimus maximusq; cõsensuum omnium, maxima iure sapientia esse dicetur. Cuius quidẽ particeps sit necesse est qui secũdum rationem viuere debet. Quisquis aũt expers est, & suæ domus euersor, & ciuitatis nunquam seruator, sed contra omnino ad hęc semper ignarus esse videbitur. Hæc igitur, vt paulo ante diximus, ita se habeant. CL. Ita prorsus. ATH. Imperantes verò & parentes nõne in ciuitatibus esse debent? CL. Vtiq;. ATH. Esto. rationes autem pro dignitate imperandi parendiq;, tam in ciuitatibus seu magnis seu paruis, quàm priuatim in domibus similiter quales & quot sunt? Nõne prima dignitatis recta ratio erit, vt pater ac mater, & simpliciter genitores vbiq; natis imperent? CL. Maxime. ATH. Secunda, vt ignobilibus generosi? Tertia, vt iunioribus seniores? CL. Et hoc. ATH. Quarta, vt domini seruis? CL. Proculdubio. ATH. Quinta, vt potentiores dominentur, imbecilliores seruiãt? CL. Principatũ modo dixisti admodũ necessarium. ATH. Imò verò qui plurimus, & secundum naturam, vt Thebanus Pindarus ait, in omnibus ãnimalibus reperitur. Maxima verò dignitas sexto collocanda est, qua ignorãtes quidem sequi iubentur, prudentes aũt ducere atq; dominari. Quod ego quidem imperium, ò sapientissime Pindare, non præter naturam, sed secũdum naturam legis & sponte susceptũ, non violenter fieri affirmarem. CL. Probè dictum. ATH. Septimum principatũ ad sortem aliquam producamus, eum dei gratia & felicitate quadam obtingere asserentes: & iustissimũ esse ducamus, vt is quem sors delegerit, imperet: ille verò quem repulerit, pareat. CL. Vera narras. ATH. Dicemus ergo ioco quodam ad aliquem eorũ qui facile ferendarum legum munus aggrediuntur. An vides, ò legumlator, quot circa imperãtes dignitates expendendę? & quomodo inter se oppositę sint? Profectò nũc fontem aliquẽ seditionum inuenimus, à quo tibi est cauendum. Primum nobiscũ diligenter considera, quidnam & quomodo pręter hæc malè agentes isti apud Argos Messenamq; reges seipsos simul & Græcorũ potentiam, quæ tunc mira erat, euerterũt. Nõnne quia rectissimè dictũ ab Hesiodo ignorarunt, Dimidium nonnunquam plus esse quàm totum? Quando videlicet totũ comprehendere noxiũ est, dimidium verò moderate se habet, tunc sanè moderatum immoderato plus esse censuit, vt pote deteriore melius. CL. Rectissime. ATH. Vtrum regibus hoc pernitiosum esse prius, quàm plebi credamus? CL. Probabile est regũ maxime hunc morbum esse, qui superbè propter delicias viuunt. ATH. Perspicuum igitur hoc primũ reges eos habuisse, ꝙ plus quàm leges contenderent posse voluerunt, nec in eo cõcorditer permanserunt, ꝙ verbis & iureiurando laudauerant. Verùm dissensio, vt vobis videtur, quæ cùm maxima ignorãtia sit, sapientia tñ apparet, ea omnia propter errorem & ruditatem acerbam, euertit. CL. Videtur. ATH. Quid igitur hoc de morbo timentem legislatorem oportuit cauisse? An per deos neque sapientię laudem habet nunc huius agnitio, neq; difficile dictu? Siquis aũt id tunc præuidisset, certe is nobis sapientior extitisset. MEG. Quid illud dicis? ATH. Licet nũc Megille quod

Prouerbium.

Septem dignitates imperãdi.

Quomodo intelligendum, Dimidiũ plus esse quàm totum.

quod olim à vobis factũ sit animaduertere, atq; inde rem ipsam cognoscere, faciliusq; ita quod tunc fieri potuit, dicere. Meg. Dic planius. Ath. Ita certe apertissimum fiet. Meg. Quónam pacto? Ath. Siquis minoribus potẽtiam maiorem neglecta mediocritate, nauibus vela, cibum corporibus, animis principatũ committet, omnia peruertentur. Nam supra modum elata lasciuiunt: & alia quidem in morbos incidunt, alia in iniuriam elatioris lasciuiæ filiam. Quid itaq; dicimus? Nónne hoc? quòd nullũ prorsus ingeniũ humanũ sit, quod si & iuuenile, & nemini subiectum existat, ita ferre potẽtiam maximam possit, vt ne mente amẽtia morbo maximo referta, in proximorũ etiam amicorũ inuidiam incurrat: quod cùm accidit, animum statim perdit, & omnem eius vim obscurat. Hoc autem cauere mediocritatis ipsius obseruatione, excellentiũ legumlatorũ opus. Quod igitur tunc factum, facile modo perspectu est, hoc esse videtur. Meg. Quidnam? Ath. Deus quispiam vt arbitror vestri curã habuit, qui cùm futura præsciret, geminam vobis ex vnica regũ generationem constituit, atq; ita ad mediocritatẽ magis contraxit. Præterea natura quædam humana viribus diuinis coniuncta tumẽtem vestrũ perspiciens principatũ, moderatas vires eorum qui in iudiciali foro versantur, superbæ nobilitatis potentiæ iunxit, viginti & octo senũ sententiæ, in rebus maximis regũ potentiæ adæquata. Ad hæc tertius seruator affuit, qui luxuriantem adhuc & frementẽ considerans principatum, Ephororũ censura proxime ad potentiam sorte electã conducta quasi frenũ ipsi immisit. Hac igitur ratione regnũ vestrum, ex quibus decebat compositum, & moderatè cõstitutum, & ipsum quidem seruatũ est, & salutis aliorũ causa fuit. Quoniam Temeno & Cresiphonte cęterisq; qui leges eis condiderunt, quicunq; fuerint, nec factio quidẽ ipsa Aristodemi seruata fuisset. Neque.n. satis erant ferendarum legũ periti. Quoniã si fuissent, nunquam iuuenilem animũ accepto principatu vnde tyrannis fieri poterat, iureiurãdo cohabituros existimassent. Nunc aũt deus ostendit, qualem oportebat oportetq; potissimum cõstitui principatum. Quod quidem à nobis intelligi postquam factũ est, vt dixi antea, nihil mirũ. Non enim arduum est videre, si exemplo commonearis. At si quis id tunc prospexisset, moderarique principatus & vnũ ex tribus perficere potuisset, magnificas omnes eorũ cogitationes seruasset, nec Persica classis, nec alia vlla vnquam contemptis nobis vt nulla re dignis, in Gręciam nauigasset. Cl. Vera narras. Ath. Turpiter ergo illis repugnarunt, ò Clinia. Turpiter autẽ dico, non quia qui tunc terra mariq; vicerunt minus quàm deceret fortiter pugnãdo se gesserint: sed turpe illud inquam, ꝙ vna de tribus illis ciuitatibus pro Græcia decertauit: duę aũt ita deprauatæ fuerunt, vt altera Lacedæmonem quoq; ne succurreret, prohiberet, non paruo ipsi bello illato: altera Argiuorũ quamuis prima illis distributionis temporibus in Græcia esset, tamen ad depellendũ Barbarum accersita, nec orãtes audire voluit, neq; defendit. Multa referre possem quæ ea tempestate in Græcia facta, vt turpia possunt accusari. Neque qui Græciam se defendisse dicunt, verè dicunt. Nisi enim Atheniensium Lacedęmoniorumq; commune cõsilium atq; potentia imminẽtem seruitutẽ populisset, fermè iam omnia cõfusa essent, & Gręca cum Græcis inuicem, cùm Græcis item Barbara, Græcaq; cum Barbaris. Quemadmodũ Græca illa quæ nunc Persarum tyrannidi subiecta sunt, sine ordine vllo confusa sunt inuicem, ac male etiam dissipata. Hęc habemus, ò Clinia & Megille, quę tam priscis viris ciuilibus legumq; latoribus, quàm iunioribus opponamus, vt causas eorum rimantes, quid pręter hęc aliud fuerit agendũ inueniamus: quale est quod nunc exposuimus, quòd videlicet nõ oporteat magnos impermixtosq; principatus cõstituere, illud semper memoria tenentes, ꝙ ciuitatem & liberã semper & prudentem & sibijpsi amicam esse oportet. Ad quæ respiciendũ est illi qui leges laturus est. Ne miremini aũt, si sæpe iam alia quædam proposuimus, ad quæ sit legumlatori respiciendum, quæ quidem non eadem esse atq; hæc appareant. Sed meminisse oportet, quando ad temperantiam, vel prudentiã, vel amicitiam respiciendũ dicimus, non aliam atq; aliam, sed eam nobis esse intentionem: ac si multis etiã alijs huiuscemodi verbis vtemur, ne turbemini. Cl. Conabimur ita facere, verba ordine repetentes: Sed nunc expone quod dicturus eras, quando amicitiam, libertatem, prudentiamq; spectare legumlatorem debere dicebas. Ath. Audiatis modo. Duæ gubernationum ciuilium quasi matres quædam sunt, ex quibus siquis alias dixerit originẽ ducere, recte vtiq; dicet. Quarũ alteram principatũ vnius, alteram populi, appellare decet. Alterius quoq; summũ tenere Persarum genus, alterius nos putandum. Cæteræ verò formę omnes hinc, vt dixi, variæ cõponuntur. Necesse est autem harum vtrarunq; participem fore ciuitatem, si libertas in ea atq; amicitia cùm prudentia futura sit. Quod quidem oratio præcipere nobis vult, cùm dicit, ciuitatem horũ expertem bene gubernari nunquam posse. Cl. Quo enim pacto? Ath. Cùm igitur altera Monarchiam, vnius scilicet principatũ: altera libertatem duntaxat magis quàm oportuerit, complexa sit: neutra mediocritatem seruitutis libertatisq; seruauit. Vestrę autem, Laconica dico & Cretica, magis. Sed Athenienses ac Persæ, quondam hoc ferè pacto, nũc verò minus. Sed causas quoq; dicemus, an nõ? Cl. Omnino, si modo quod propositũ est, absoluere cupimus. Ath. Audiamus ergo, Persæ quidẽ quãdo Cyri tempore seruitutis libertatisq; mediocritatem magis habebant, primũ ipsi liberi fuerunt, deinde multos alios subiecerunt. Nam cùm principes ipsi libertatem subditis impartirent, & rem ad æqualitatem magis reducerent, milites ducibus magis erãt amici, paratosq; se in periculis exhibebant. Ac siquis inter eos prudentior erat, consilioque valebat, cùm rex inuidus nõ esset, sed dicendi facultatem libere omnibus daret, honoraretq; consilij compotes, facultatem prudentiæ communem in medium deducebat. Cuncta igitur tunc illis libertate, amicitia, mentisq; communione facilia reddidit. Cl. Videntur hæc vt dicũtur, ita gesta fuisse. Ath. Quo pacto igitur Cambisæ tempore regnũ id ferè cecidit, & rursus Darij tempore restitutum est? Vultis ne vt quasi diuinatione vsi dicamus? Cl. Quidni velimus? Confert.n. hoc ad illud quo tendimus. Ath. Ita igitur de Cyro vaticinor: in cęteris quidem ipsum & ducem bonũ & ciuilis vitæ amicum fuisse, rectam verò disciplinam nudo pacto attigisse, nec ad rei familiaris administrationem animum vnquam applicuisse. Cl. Cur ita? Ath. A iuuenta per totam vitam militia occupatus, mulieribus filios tradidit educandos: quę ipsos vt felices statim pueros atq; beatos nullius indigẽtes rei sic educabant, vt prohiberent ne quis eis vtpote beatis aliqua in re aduersaretur, cogẽtes omnes quicquid ipsi dicerent aut facerent, laudare. Ita ipsos tales quosdã educauerunt. Cl. Bellam certe educationem narrasse videris. Ath. Fęmineam nempe, quã induxerunt regiæ mulieres nouis elatæ diuitijs, desertæq; à viris bello & periculis occupatis. Cl. Consentaneum id quidem. Ath. Pater verò ipsorum, ouium, hoĩum, multorumq; aliorum, quorum ad eos spectabat possessio, greges multos habebat: sed ignorauit ꝙ filij quibus hac relicturus erat, paternã ipsam Persicamq; artem nõ docebãtur, cùm Persæ pastores essent in regione aspera geniti, & ipsa ars Persica dura esset, sufficiensque robustos eos pastores efficere, qui & custodias agere & vigilare possent, & militare, si res postularet. Permisit autem vt mulieres & eunuchi Medorũ ritu filios eius nutrirent: quorũ educatio ab ea quę vulgo existimatur felicitas, corrupta est. Vnde tales euaserũt, quales fieri cõueniebat eos, qui in summa rerũ licentia nutriti fuissent. Cũ igitur mortuo Cyro, rerum potiti sunt, vtpote qui resoluti delitijs nutriti essent, primũ alter æqualitatem non ferens, alterũ interfecit: deinde ipse ignorantia ebrietateq; furens principatum perdidit. Medi.n. ac quidam Eunuchus tunc dictus ipsum

Oportere ciuitatẽ & liberam et prudentem & sibi amicam esse.

Duæ matres ciuilium gubernationum.

Multa de gubernatione Cyri, Cambisæ & Darij.

ipſum quaſi amentem contempſerunt. CLI. Sic fertur, atq; ſic fermè contigiſſe videtur. ATH. Atqui & hoc fertur, per Darium ſeptemq; illos viros principatū in Perſas iterum rediſſe. CL. Plane. ATH. Inſpiciamus igitur rationē ſequentes. Darius nec regis erat filius, nec in delitijs enutritus. Is cùm ad principatum perueniſſet, ſeptimusq; ipſum accepiſſet, ſeptem in partes ipſum partitus eſt, quorum hodie adhuc parua quędam ſomnia reſtant, cenſuitq; viuendum eſſe ſub legibus ad cōmunem quandam conſerentibus æqualitatem: atq; id ita ſanxit, diſtributionemq; illam quā Cyrus Perſis pollicitus fuerat, lege cōplexus eſt, amicitiam communitatemq; Perſis omnibus præbens, ac Perſarū populū pecunijs & muneribus attrahens. Ità dilectus à militibus, nō pauciores quàm Cyrus reliquerat, regiones ipſe ſubiugauit. Poſt Darium Xerxes, qui regijs eſt delitijs quidem educatus. Sed te nunc iure appello Dari, qui Cyri malo cōmonitus non fuiſti, ſed in eiſdē Xerxem moribus educaſti, in quibus Cambiſem Cyrus nutrierat. Ipſe igitur vtpote eodē pacto educatus, ſimilia quoq; perpeſſus eſt. Ex illo tempore nullus vnquam fermè Perſarum rex magnus niſi nomine fuit. Neq; fortunā fuiſſe cauſam arbitror, ſed vitam malam, quā filij valde diuitum tyrānorumq; plurimùm viuunt. Nunquam.n. puer & vir & ſenex ex huiuſmodi vita virtute præſtans euadere poterit. Quæ quidem & legumlatori cōſideranda, & nobis in præſentia animaduertenda cenſemus. Atqui & vobis par eſt, ô Lacedęmonij id tribuere, quòd nec paupertati, nec diuitijs, nec regno, nec priuatis, excellētem magiſtratū vllum committitis, quem iam à principio vox dei alicuius committi non iuſerit. Neque oportet.n. in ciuitate excellentes cuiquam conferre honores, quia diuitijs præſtet, aut quia velox, aut formoſus, aut robuſtus ſit, ſi virtute careat. Sed neq; ſi virtutem etiam aliam habeat quandam, temperantiam verò non habeat. MEG. Quo pacto id hoſpes ais? ATH. Nónne fortitudo vna quædam pars virtutis eſt? MEG. Eſt. ATH. Tu ipſe igitur, cùm audieris, iudicato. Velles ne vicinum aut domeſticū quempiam habere, fortem quidem maxime, minime verò temperatū, quinetiā impudicū? MEG. Dij meliora. ATH. An verò artium quidem multarū peritum, & in his ſapientem. ſed iniuſtū? MEG. Nullo modo. ATH. At verò iuſtitia ſine temperantia originem habere nullā poteſt. MEG. Quomodo enim aliter? ATH. Sed neq; etiam ille, qui modo ſapiens à nobis dictus eſt, quod voluptates atq; dolores rectæ rationi concordes & obſequētes habeat. MEG. Non certe. ATH. Id præterea cōſideremus, vt quomodo inter ciues honores recte, vel non recte diſtribuantur, inſpiciamus. Quidnam? ATH. Temperātia ſi ab omni alterius virtutis genere in alicuius animo deſtituta ſit, honorādá ne iure eſt, an contra? MEG. Non habeo quid reſpondeam. ATH. Modeſtè, ſatisq; reſponſum eſt. Alterutro.n. illorū cōceſſo, inconcinne, vt arbitror, reſpōdiſſes. MEG. Benè igitur factū eſt. ATH. Eſto. Nempe acceſsio ipſa & honores & opprobria nō reſponſu, ſed ſilentio potius irrationabili digna erunt. MEG. Temperantiam dicere mihi videris. ATH. Hanc ipſam dico. Quod igitur ex alijs nobis prodeſt plurimū, ſi cùm additione maximè honoretur, rectiſsime honorabitur: & quod ſecundo loco prodeſt, ſecundo honorandum. Atq; ita ſecundū ſucceſsionis rationem, ſi vnūquodq; honores qui deinceps ordine ſequuntur nanciſcatur, recte vtique nanciſcetur. MEG. Eſt ità. ATH. Quid porrò? an hęc quoq; à legiſlatore diſtribuenda eſſe dicemus? MEG. Maxime. ATH. Vis ne partitionem cunctorū in opera ſingula & minima quæq; illi relinquamus? Tripartitā verò diuiſionem, quoniam & ipſi legum quodámodo ſtudioſi ſumus, teneamus, maxima & media & minima inuicem ſecernentes. MEG. Summopere. ATH. Oportere itaq; dicimus ciuitatem, quæ pro humanis viribus ſalua felixque futura ſit, rectè honores & opprobria diſtribuere. Recta aūt diſtributio eſt, vt prima & maximè honoranda cenſeatur animi bona, ſi adiuncta illis temperātia ſit. Secundo dignitatis gradu corporis bona ponatur. Tertio, externa poſſeſsio & pecuniæ. Hæc ſiquis legiſlator ciuitaſúe tranſgreditur, vel pecuniam præ cæteris honorando, vel poſterius aliquid honore prius collocando, neq; ſanctè, neq; ciuiliter faciet. Rata hæc nobis habenda? an quomodo? MEG. Prorſus quidem. ATH. Hæc latius dicere nos induxit Perſicæ gubernationis conſideratio. Inuenimus autem eos peiores adhuc factos eſſe. Cauſamque eſſe dicimus, quia nimiū populi libertate ſublata, dominandiq; poteſtate magis quàm oporteret adaucta, ſocietatē in ciuitate & amicitiam ſuſtulerunt. Quibus corruptis, principes quoq; non ſubditis ac populo, ſed proprio imperio conſulunt. Quinetiā ſæpe exigui ſui cōmodi gratia, funditus euerti ciuitates, gētesq; amicas igne abſumi nō curant. Ita hoſtiliter & abſq; miſericordia oderūt, & odio ſimiliter habentur. Ac ſi quādo opus ſit vt pro eis populi pugnent, nullū rurſus communem in ipſis conſenſum inueniunt, vt velint ex animo ſubire pericula, & pro principibus dimicare: ſed cū innumeris penè hominibus dominentur, inutiles tamen omnes habent ad bellum, & tanquam hoīm indigentes, alios mercede conducunt, per mercenarios extraneosque milites ſaluos ſe fore putātes. Pręterea & inſanire coguntur: cùm re ipſa pręd icent nugas eſſe ea, quæ in ciuitate honeſta eſſe & honorāda dicuntur, ſi ad argentū & aurū conferātur. MEG. Ita fit. ATH. Sed de rebus Perſarum, quòd propter nimiam dominationē ſeruitutemq; non rectè modo ſe habeant, iam ſatis ſit dictum. MEG. Omnino. ATH. Atticam deinceps gubernationē ſimiliter percurrere decet, vt pateat quemadmodum libertas nulli ſubdita magiſtratui non paulo deterior eſt, quàm illa quæ mediocritatē magiſtratuū dominatione conſequitur. Nobis.n. tempore quo Perſæ Græciam, imò vniuerſam penè Europā aggrediebantur, priſca quædam erat Reſpublica, & magiſtratus aliqui ex cenſu quadrifariam diuiſo erant, pudorq; inerat, quaſi dominus, cuius cauſa legibus ſubiecti viuere volebamus. Pręterea magnitudo terreſtrium maritimarumq; copiarū vſquęadeò nos exterruit, vt obſeruātius nos legibus & magiſtratibus obſequi & obedire coegerit. Quibus de cauſis maior inter nos exorta eſt beneuolentia. Fermè nanque decennio ante quàm bellū nauale in Salamina geſtū ſit, Datis ipſe à Dario miſſus claſſem Perſicam in Athenienſes Eretrienſesque duxit. Cui mors à Dario niſi has gentes ditioni ſuę ſubijceret, eſt indicta. Datis igitur ipſe Eretrienſes breui tempore innumerabili militū copia penitus expugnauit, terribiliſq; inde rumor ad vrbem peruenit noſtram, neminem Eretrienſium effugiſſe, ſed manibus inuicem milites iunctis, atq; ita vniuerſa regione Eretrienſium circundata, omnes penitus cōprehendiſſe. Hic rumor ſeu verus ſiue non, cùm cæteros Gręcos, tum vel maxime Athenienſes perterruit. Quibus cùm vniuerſam Græciam paſsim legationibus miſsis ad opem ferendā cohortarētur, nemo præter Lacedemonios auxiliari voluit. Et iſti quidem ſeu bello quod aduerſus Meſſenem gerebāt impediti, ſiue alia quadam cauſa, non.n. ſcimus, ſequenti poſt pugnā Marathonicā die opitulaturi venerunt. Poſt hæc magna in dies parare, multaq; minari rex dicebatur. Interea Darius naturæ cōceſsiſſe nunciatur, ac filius eius atrox iuuenis imperium accepiſſe, nec à cœptis paternis deſiſtere velle. Cuius apparatus oēs in ſe cōuerti Athenienſes propter Marathonicam ſtragem credebāt. Porrò audientes defodi Athon, coniungi Helleſpontū, claſsis immenſam magnitudinem cumulari, neq; mari, nec terra ſalutem ſibi fore putabant: pręſertim quia in nullius pręſidio cōfidebant: quippe qui memoria tenerent, neq; tūc cùm primo illorum ingreſſu capti Eretrienſes fuerant, quenquā ſibi opem ferre, & pro eorū ſalute ſubire periculū voluiſſe. Idem igitur tunc terra ſibi euenturum putarūt. Mari verò nullā prorſus ſalutem inueniebant, cùm naues plus quàm mille aduehererentur. Vnam verò ſalutem quāuis tenuē dubiamq; ſolum modo videbant. Nam cùm reſpicerent quę antea geſta fuerunt, & quòd

Attica democratia.

& quòd desperata salute, tamen vicerunt, hac spe euecti, in seipsis ac dijs tantũ inuenerunt sibi refugium fore. Hęc igitur omnia eos maiori inter se beneuolẽtia copularunt, præsens inquã metus, & qui à legibus iam pridem inerat, quem seruientes legibus assecuti sunt. Hunc sæpe pudorẽ in superioribus nominauimus: cui seruire omnes oportere diximus, quicunq; boni futuri sunt. quo quisquis afficitur, liber est & interritus. Ac si nisi præsens ille metus pudori huic iunctus fuisset, nunquã ex huiusmodi cõcursione illi prouocati & vna conuenientes, deorũ templa, maiorum sepulchra, patriam ipsam, cæterosq; familiares atque amicos defendissent, vt fecisse narrant, sed sparsi alius alio abissent. MEG. Probe hospes, ac sicut te patriamq; decet, dixisti. ATH. Vera hæc sunt, ò Megille. Nam quæ tunc gesta sunt, ea par est tecum, qui parentum naturã seruas, referre. Sed & tu & Clinias attente cõsiderate, si quæ ad legumlationem pertinent, dicimus. Neq; enim confabulandi gratia hæc enarro. Cuius autem gratia ista dicam videte. Vt scilicet intelligamus idem nobis ac Persis quodammodo accidisse, dum illi quidẽ in omnem seruitutem plebem traherent, nos contra in meram libertatem. Quo modo verò & quid deinceps dicamus, habita iam verba & commodè dicta quodammodo demonstrant. MEG. Probe loqueris. Sed conare quod modo dicebas apertius eloqui. ATH. Faciam. Non erat, ò amici, apud nos ex veteribus legibus alicuius rei plebs domina, sed sponte quodãmodo legibus seruiebat. MEG. Quibus legibus? ATH. Illis inquã quæ de musica positæ fuerunt, vt quo pacto libertas hæc nimia iam paulatim aucta sit repetamus. Distincta enim nobis tũc per species & figuras erat musica. Fuitq; vna species cantus ad deos precibus placãdos, quos hymnos vocabant. Huic altera cantus contraria species. Querulos hos cantus quis maxime appellaret. Alia species Pæon. Alia Dionysij generatio, quam Dithyrambũ arbitror appellatam. Erat & alia cantus species, quam leges citharœdicas nominabant. His itaq; alijsq; quibusdam legẽ statutis non licebat alio genere cantus pro alio abuti. Autoritas autem cognoscendi hæc iudicandiq;, & damnandi quis cõtra fecisset, nec sibilo, nec ineptis clamoribus multitudinis, vt modo tribuebatur: nec rursus laudandi licentia plaudenti strepentiq; turbæ, sed præstantibus doctrina viris erat cõcessa, dabaturq; ipsis ad finem vsq; magno cũ silentio audire. Adolescentes aũt, pædagogi & plebs vniuersa castigatione virgæ admonebantur. Hęc cum ita ordine fierent, multitudo ciuium libenter parebat, nec audebat tumultuose quicquã iudicare. Tempore deinde procedente autores quidẽ transgreßionis à musica alienæ, poetæ ipsi fuerunt: qui ingenio quidem valebant, sed quod iustum atq; legitimũ in musica esset, non satis obseruabant, debacchantes vtiq;, & voluptati magis quàm oportuerit, indulgentes. Hi sanè & lugubria hymnis, & dithyrambis pœnas coniunxerunt, Tibiarumq; sonos & cãtus, citharæ cantibus imitati sunt, omnibus omnia cõmiscentes. Qui & præter sententiam ex inscitia contra musicam mentiti sunt, asserentes eam quidem nullã rectam in se normã habere, sed audiẽtis voluptate, siue probus ille vir sit, seu contra, rectißime iudicari. Cùm igitur huiusmodi poemata componerent, & talia vulgo dicerẽt, iniquum adeo & audax aduersus musicam vulgus hominum reddiderũt, vt se plane posse sententiam de musica ferre crederet. Hinc spectacula frequenter exclamare cœperunt, cum silere antea cõsueuissent, quasi quid pulchrũ in Musis, quid non, acute sentirẽt, atq; ita ex optimatũ potestate, in prauam theatri potentiam res ipsa desiluit. Si.n. popularis potentia solum liberorũ hominum extitisset, nullũ vtiq; magnum incommodũ fuisset. Nunc autem ex musica nobis incepit oẽum ad omnia opinio sapientiæ, præuaricatioq; secuta est & libertas. Intrepidi.n. erant, quasi scientes, hæc licentia impudentiã peperit. Nempe si melioris opinio propter audaciã nõ timetur, idipsum penè perniciosa est impudẽtia, quæ à libertate quadã temeraria proficiscitur. MEG. Verißima loqueris. ATHEN. Hanc libertatem ea licentia sequitur, quæ facit, ne magistratibus subesse velimus. Ex hac originem habet & illa, per quã patris matrisq; & seniorũ seruitutem & præcepta contemnimus. Cumq; propè transgreßionis huius extremũ simus, legibus quoq; parere recusamus. In ipso aũt extremo, iusiurandum, fidem, & omnino deos negligimus. Vnde ad priscã illam tyrãnicamq; reuoluti naturam, eadem illa iterũ patiemur, duraq; secula rursum degemus, nec malorũ finem vllũ reperiemus. Sed cur hæc vobis dicta sunt, repetendũ mihi videtur, vt oratio quasi equus retrahatur ne si os effrenatũ habeat dicẽdi concita impetu, ab asino, vt prouerbio ferunt, excutiatur. Interrogandũ est igitur, cuius causa hęc dicta sunt. MEG. Est vtiq;. ATH. Hæc ergo illorũ gratia diximus. MEG. Quorum. ATH. Diximus. Nempe ad tria quædam esse latori legum respiciendum, vt ciuitas, quæ legibus instituitur, libera sit, sibijpsi amica, & mentem habeat. hæc dicta sunt, an nõ? MEG. Dicta prorsus. ATH. Propterea duas gubernationũ species in medium adduximus, vnã in qua arctißima seruitus, alteram in qua resoluta libertas. Considerauimusq; vtra recte gubernaretur. Perspeximus autẽ mediocritate alteri dominandi, alteri libertatis addita, feliciter nimium vtrasq; se habuisse: infeliciter verò, cũ seruitus in altera, in altera libertas ad extremum vsq; peruasit. MEG. Vera narras. ATH. Atqui huius quoq; ipsius gratia Dorici exercitus cõstitutionẽ considerauimus, & radices montium Dardani, habitationemq; maritimam, primos præterea illos, qui à vastitate diluuij relicti fuerãt. horumq; causa de musica, de ebrietate, deq; prioribus etiam habita nobis oratio est. Hęc.n. omnia ob eam causam dicta sunt, vt intelligamus, quomodo optime gubernari ciuitas poßit, & quo pacto priuatim quisq; optime suam vitam disponat. Si verò quicquam operępretij fecimus, quęnam nobis ipsis aduersus nos, ò Megille & Clinia, redargutio erit? CL. Ego mihi hospes videre quędã videor. Peropportune superiora omnia nobis dicta videntur. His.n. ego quodammodo indigebam. Commodumq; ambo, tu dico & Megillus hic, me reperistis. Neq; celabo vos quod mihi accidit. Quasi.n. augurio his sermonibus confirmatus sum. Maxima profectò Cretensium pars coloniã deducere quandam cogitat, ac Gnosijs. eius rei curam committit. Gnosiorũ verò ciuitas mihi alijsq; nouem viris id mandat curandũ. Leges autem ponere iubet, & quæ nobis ex Cretẽsibus placeant, & quæ aliunde colligi poßint. Edicitq; nobis, ne peregrinas leges horreamus, modo probentur. Nunc igitur & mihi & vobis hanc gratiam præbeamus. Collectis vndiq; legibus, oratione condamus ab initio ciuitatem. Sic.n. & illud quod à nobis quęritur, diligentius considerabitur, & mihi forsitan disputatio hæc ad futuræ ciuitatis constitutionẽ conferet. ATH. Non bellum indicis, ò Clinia. Quare nisi id Megillo incommodũ, mea quidẽ pro viribus tibi parata sunt. MEG. Probe dicis, ego quoq; paratus sum. CL. Optime ambo dixistis. Quare conandũ est primum oratione ciuitatem condere.

DIALOGVS QVARTVS de legibus, vel de legumlatione.

Marsilij Ficini Argumentum.

QVARTVS hic dialogus, quemadmodũ & tres superiores, ac etiam pars quinti prima, in ipso conditoris legum consilio officioq; versatur. Huius verò consiliũ circa ciuitatis materiam atq; formam. Materiam inquam, situ, & compositionem, dispositionemq; vrbis. Formam verò modum publicæ gubernationis & ordinem. At quoniã forma hæc formosa esse nunquã potest, nisi ciuium animi sint formosi, idcirco in formandis à tenera ætate, perq; omnem vitam suorũ ciuium animis legifer inuigilare iubetur. Materiam igitur ciuitatis paucis expedit verbis, formã verò eius & animorũ ipsorum formationem accuratißime tractat, vtpote qui præ animorum dignitate exteriora omnia

nia quamuis amplissima videatur, nihili pendit. Profectò Plato noster si corporū esset medicus, in eligendo aere saluberrimo ad firmam validamq; corporis habitudinem conferente incumberet diligentius. Sed qui in eligenda pro se Academia insalubri loco, non corpori, sed animo moribusq; consuluit, is nimirū in vrbe cōdenda non admodū accuratus apparet, in formandis vero vna cùm ætate moribus tanquā medicus animorum, vt ita loquar, curiosissimus. Præterea si tanti fortunæ faceret bona, quanti cæteri solent, certe agrum, & situm, & modū ad diuitias cumulādas amplificandumq; imperium cōmodissimum diligēter exquireret. Contra verò facit omnino. Sit ergo vrbs procul à mari atque portu, non mercaturæ præsertim cauponariæ dedita, non luxuriosa, non diues. Sit temperata ciuitas, & sobria, & pudica, prę cæteris verò pia. Quidnā aliud mandaturum putas sanctum aliquem religiosæ vitæ pontificem in ædificandis templis habitaculisq; sanctorū, quàm quod Plato noster iubet in vrbe cōdenda? Et qui pauca hic de vrbis corpore verba facit, idem in beata illa Repu. decem Dialogis expressa, nullum de vrbe condenda fecit verbū. neq; id quidem iniuria. Illa nanq; reliquit cœlo, hāc in terris ædificat, ad exemplaris illius quoad fieri potest imaginem. Propositū igitur erit legiferi, quæ præter animi bona sunt, præ bonis animi parui facere, in omniq; eius institutione ad vniuersam virtutem tanquā ad signum intendere. Ideoq; nihil vel in ciuitate, vel circa vrbem permittere, vnde ciues malis aliquando moribus assuescere possint, etiam si inde victoria multarum gentium, potentiaq; amplissima & copia rerū omnium abundantissima cōsequatur. Lex enim nō extra animū, sed in animum ipsum aciem suam dirigit omni ex parte perficiendum. Itaq; iubebit ne ciues habeāt summo in pretio falsæ huius vitæ salutē. Neq; tam vt sint, saluiq; sint, procurent, quàm vt quandiu sunt, optimi sint. Ad vniuersum verò legiferi institutū perficiendum tria in primis conducere arbitratur, Deum videlicet, fortunamq; & artem. Quæ tria humana omnia gubernare dicuntur. Et quo difficiliora quàm cæteri autor legum molitur, eo maiori ab his tribus quàm cæteri indiget patrocinio. Quod autem Plato dicit Deum, & fortunam atq; artem simul cùm Deo humana omnia gubernare, breuiter sic expone. Deus in omnibus per omnia mouet omnia. Mouet mundi sphæras. Quarū concursio fatum quidē alicubi, sed hic fortuna libētius nominatur. Hinc casus varij circa externa corporaq; proueniunt. Mouet & animas, lumen mentibus inspirādo, vnde ars non speculandi solū accenditur, sed agendi. Ab arte tandem dispositio externorū & corporis proficiscitur. Quamobrem à Deo quidē cuncta dependent, qui, vt ait Paulus, omnia in nobis operatur. Verùm ab ipso Deo alia quidem per fortunam procedunt, alia verò per artem. Quo fit, vt neq; fortuna, neq; ars aliqñ Deo valeat aduersari. Quippe quū semper ab ipso vtraq; moueantur. Inter se verò duo hæc ita se habent. Aut.n. consentiunt inuicem, aut fortè dissentiunt. Si dissident, aut fortuna superat artem, aut ars fortunā. Id autem accipe hoc exemplo. Dum mouet deus sphæras interdū per fortunam in mari commouet tempestatem. Tempestas quatit nauem. Interea mouet Deus idem eandē nauem per animū quoq; gubernatoris, id est per artē ipsam à Deo continue dependentem. Quādo igitur ars nauem ad certū dirigit portum, atq; ad eundem tempestas quoq; vehit, tunc ars simul cùm fortuna consentit. Qñ verò alio quidem impellit ventus, alio verò ars certat ducere, tunc ars & fortuna dissentiunt, ac tandem vel ars cedit fortunæ, vel arti fortuna. Interim prouidentia Dei vtrobiq; agit vtrunq; ad finem sibi soli notū, cui nihil vnquam dissonat, cuncta videlicet in vniuersam sui corporis harmoniam occultis modis cōtemperanti. Cęterum illa ipsa cōcursionum cęlestium dispositio, qñ talis prouenit, vt artem necessario superatura sit, Fatū dicitur potius quàm Fortuna, quando verò talis vt exuperare inertem possit, & superari ab arte, Fortuna potius nominatur. Neq; diffidas artē quandoq; vincere posse fortunam. Vt enim fortuna, sic & ars procedit ex Deo. Animaduerte verò vbi Plato de occasione disputat, quàm vir magnus nouas cōditurus leges exoptet, ad id magnopere opportunā, sub illius tyrāni nomine iuniorem Dionysium significare, seipsum verò sub appellatione legiferi, atq; indicare fauorē fortunæ sibi integrū defuisse. Item Platonem in Sicilia apud Dionysium quendā harum legum prooemia inchoasse, vt ex epistolis intelligi potest: Opus verò id legū expulso Dionysio perfecisse. Deniq; per hæc dicta reditū in Siciliam suum ab infamia vindicasse. Scito aūt Platonem in eo itinere atq; reditu nihil aliud cōtendisse, quàm vt salua Dionysij prosperitate, violenta tyrannis in regnū moderatū conuerteretur. Inter hæc aūt vbi de temperātia & prudentia principis loquitur, memento Platonem, mediocrem quidem temperantiā à prudentia distinguere, mediocrem quoq; prudētiam à sapientia simili ratione discernere, consumatā verò temperantiā sæpe appellare prudentiam, absolutā quoq; prudentiam, nonnunquā sapientiā nominare. Quod quidē in Phædone, & tertio Legū, & hic, & alibi sæpe, patet. Adducit præterea naturales quasdā ingenij dotes, virtutibus quidem similes, sed tūc demū, quando recte fuerint excultæ, ad virtutū munera conducentes. Qua quidē de re latius in Repu. disputat. Mandabis interea memoriæ, quales sunt principum mores, tales quoq; fieri ciuiū reliquorū. Neq; vlla de causa mores ciuium facilius citiusq; quàm ex hac mutari posse. Item beatū esse prudentem & temperatū doctorem populi, beatū quoq; populum qui audit verba ex ore doctoris eiusmodi profluētia. Præterea neq; Remp. felicem fore, neq; leges bonas exorituras, prius quàm in gubernatore potentia vnà cū sapientia temperantiaq; cōcurrat. Proinde diuinū ad ciuitatem cōstituendam auxilium inuocandū. Hactenus quartus hic liber munus legiferi circa materiā ciuitatis, & formam cōmunis pertractauit. Pergit verò deinceps ad figurā muneris huius distinctiorem, quærens vtrū ciuitatis forma regnū esse debeat, an optimatū senatus, an potentia paucorum, an popularis. Quoniam verò nihil inter homines bonum reuera dici potest, nisi diuinū imitetur bonum, nō iniuria formā prius diuinæ gubernationis exponit, quàm ex humanis gubernationibus alijs alias anteponat, videlicet diuinæ similiorem absq; cōtrouersia cæteris præfecturus. Probat aūt gubernationem diuinam esse regnū, optimatumq; senatum regno coniunctū. Censetq; ex omnibus ciuibus illos eligendos esse ad gubernandū, quotcunq; sint qui tantū cęteris prudentia & temperātia præstant, quantū viri pueris præstare solent. Atq; si quis inter electorū numerū simili fermè interuallo cæteros antecellat, regem esse cōstituendum. Id verò tum ex præsenti Saturni mysterio, tum ex simili quodam in Politico, tum ex epistolis & republica potest esse perspicuum. Cæterum vt præsens Saturni mysteriū apertius intelligi possit, meminisse oportet, Platonicos coniectare mundū à vita quadā & anima contineri atq; duci, ex tribus potissimū argumentis, ex firma videlicet diuersarū mundi partium copula, ex mirabili motu cœli, ex perpetua rerū generatione sub cœlo. Coniectare rursus mundū à mente regi ex triplici quodam ordine, scilicet ex ordine qui & in ipsa partiū mundi copula, & in sphærarū motu, & in rerum generatione cōspicitur. Vtrunq; verò, scilicet animā atq; mentem, Platonicus ille noster breuiter comprehendit. Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus Mens agitat molem. Coniectare tandem & animam & mentem ab ipso bono vnoq; dirigi ad regendū, ex eo præcipuè q & connexio partium motusq; & generatio & omnis horū triuin ordo in vnū tendit, bonumq; dirigitur. Quamobrem sub ipso bono regnū geminū cōtinetur, intellectus videlicet atq; animæ. Illud quidem Saturni, hoc aūt Iouis regnū omnis appellat antiquitas. Quæ Iouem idcirco fingit Saturni regnū occupauisse, qm̄ vtrisq; ad regnum proprium vocātibus animas, scilicet illinc ad intelligibile, hinc ad sensibile bonum, paucissimæ quædam animæ ad intelligibile Saturni bonū contemplationemq; se cōferunt, quamplurimæ verò ad sensibile Iouis bonū actionemq; quotidie cōfluunt. Tradunt antiqui animas quondā beatas sub Saturni regno vixisse, duobus id modis intelligentes. Primo quidē dum inter diuinas angelicasq; mentes viuebant, antequā in corpora laberentur. Deinde etiam quoties & quotcunq; voluptuosam quidem vitā negligentes, actiuā verò parum admodū diligentes, contemplatiuæ vitæ ardentissimo amore se dedunt. Vtcunque verò accipiatur, in vita intellectuali, beatæ, in animali, sunt miseræ. Accedit q sub hac miseria ita fallūtur, vt cū duo in cœlo planetæ sint, primus quidem superioris Saturni nuncius, secundus aūt nuncius Iouis superioris, laudent quidem Iouis stellam, Saturni verò vituperent, cum tñ hæc quidem ad temporanea magis prouocet bona, illa verò reuocet ad æterna. Atq; quoniā homo gregabile animal à cōmuni hominum commercio segregatus, mediocrem viuendi habitū seruare nō potest, cōgiturq;, vt ita dixerim, vel infra hominem descendere, vel ascendere super hominem: factū est vt Saturnus hominū segregator crimen & infamiā apud inscios reportauerit, eorū videlicet culpa, qui vel mixtione quadā ineptiori, vel educatione peruersa tales euadunt, vt quādo à Saturno extra hominē seuocantur, descendant ab homine potius, quàm ascendant. Verùm de his alibi diligentius, reuertamur ad argumentum. Addit Plato Saturnū quondā homines distributos in greges custodiæ dæmonū commēdasse. Id aūt pluribus modis exponitur. Primo quidem diuinā mentem animas hominum, vt Timæus ait, in varios ordines ab initio diuisisse stellarū, animarum numerū comitantes. Differentiam verò nostrarū inter se animarū, alij inter Platonicos numeralem tantū esse putant, alij etiam specialem, vt vnū animarum nostrarū sit genus, in eo multæ animarum species, sint etiam multæ sub eadem specie. Vtcunq; verò distribuantur, diuersis non solū stellis, sed dæmonibus etiam accommodari dicuntur. Alioq; modo exponi potest mysteriū; vt videlicet vel ab orbis initio, vel statim post diluuium rudiores hoīes diuina prouidētia angelorū, siue dæmonū meliorū ministerio rexerit, donec paulatim facti peritiores ipsi se regerent. Rationi verò consentaneum est rectius feliciusq; à superis quàm à seipsis homines gubernari. Exponitur insuper tertio hunc in modū, vt quotidie quicunq; vitæ rationem eligunt ab alijs quodāmodo segregatā, riteq; educati fuerint, statim in cōtemplatiuū beatumq; Saturni regnū cōmigrare dicantur. Sed quatenus sub cōtemplationis officio in ritus varios discernuntur, eatenus & in multos greges secerni vnt, & alijs atque alijs

pro

pro vitæ similitudine inspirari numinibus atq; regi. Mitto in præsentia multas præstantium philosophorū scholas, quasi greges sub Saturno pastore mirabiliter congregatos. Sub Saturno inquā, tribus præcipuè modis. Sub mente diuina & angelica primū, deinde sub anima planetæ primi eiusq; sphæræ, tertio sub ipsius planetæ corpore. Sed mens ipsa facit, anima cōficit, planeta portendit. portendit inquam, quādo in magnis Saturni cùm Ioue coniunctionibus, Saturnus ipse vel exaltatione sua, vel domicilio gaudet, & tanquam coniunctionis dominus fouetur quidē ab Ioue, vtitur & Solis Mercurijq; & Veneris beneficio. Sic magicā Zoroastris eiusq; sectatorū peperit, seu portēdit potius disciplinā, Trismegisti quoq; theologiam, Orpheique mysteria, arcana Pythagoræ, Socraticam sanctimoniam, Platonicā maiestatem. Ita esse manifestis quibusdam argumentis compertum habemus. Hinc & Plato in præsenti libro Saturnum esse affirmat dominum eorū qui mentem habēt. Guberoationem verò eiusmodi sub Saturno regiam optimatumq; extitisse demonstrat. Siquidem genus humanum ab ipso Deo tanquam rege per electos optimosque dæmones asserit gubernatum. Hos multi angelos appellarent, & Plato in Critia vocat deos, facilitatemq; gubernationis & hic indicat, & in Critia: dicens occulta quadā persuasionis inspiratione fuisse homines gubernatos, gubernandos quoq; similiter, quoties ab inferioribus vocantes motibus sese superis subiecerint perducendos. In his Plato monet, primo diuinā prouidentiam nunquā deesse hominibus, modo sibi ipsi non desint. Deinde humanū ingenium in summa rerū licentia potentiaq; lasciuū superbumq; euadere. Tertio sicut bestiæ non possunt à bestijs absq; humano quodam pastore, sic neq; homines ab hominibus absq; duce deo optime gubernari, & quandiu mortalis aliquis sine deo dominabitur, tandiu laboriosam miseramq; vitam fore, quasi frustra vigilaturus sit quilibet ciuitatis custos, nisi deus ipse custodiuerit ciuitatem. Quarto, ipsam mētis distributionem esse legē, eiq; in omni & priuata & publica gubernatione semper obtemperandū, vt per nostrā mentem feliciter à diuina mente ducamur. Quinto, nullas constitutiones appellandas esse leges, nisi cōmune ciuitatis totius bonum procurent. Sexto, qui obseruātius parent legibus, his magistratus maximeq;ue diuini cultus munera cōmitti debere. Septimo, interitū ciuitati paratum esse, in qua non leges magistratibus, sed magistratus legibus dominentur. Octauo, iuuenes quidem vt plurimū hęc obiuse videre, senes autem acute perspicere, nisi forte quandoq; deus vel iuuenilem probet pietatē, vel senilem reprobet impietatem. Multa iam verba Plato facit ad ipsum legislatórem pro suo officio instruendū. Nonnulla facit deinceps ad populum leges eiusmodi suscepturū, vt & accipiat libentius & feruet impensius. Cohortatur autem ad sacras leges in primis perq; illas ad humanas à diuinis inuentas & confirmatas. Sed vna cùm exhortatione venerationē terroremq;ue cōmiscet, dicens deum mundi totius artificem, totū in seipso cōplecti, ideoq; inspicere singula ne quis confidat præuaricando posse latere, perq; omnia circunuolui, ne quis speret manus eius post delictū subterfugere posse. Hunc esse ostendit legū omniū fundatorem, vbi ait: Recta definit & peragit, id est recta quadā legis regula determinat singula. Determinat inquā primo singulis naturæ suæ modum, quę, qualia, quot quantaq; sint, & vbi, & quando, & quomodo moueantur. Deinde animis quid agendū sit, quidq; cauendum. Determinationem eiusmodi legem esse cōstat rerum omnium penes deum omniū autorem, eamq; eodem actu ab ipso deo sanciri, quo & omnia ab eo intelliguntur & fiunt, actu scilicet circulari, quem Timæus ait esse diuinæ intelligentiæ naturalem, ex seipsa videlicet seipsam respicienti, seq; respiciendo omnia semper cōspicienti: Forsan verò vltra circularem, vt ita dixerim, motum deo intimū, subinsinuat motum quoq; rectum, id est rerum à deo processum deiq; per res omnes influxum, ideo recta dixit, & peragit. Et motū rectum à circulari pendere signauit. Item vbi ait deum rerū principia & fines & media continere, intellige deum esse causam rerum efficientem atq; finalem, seruare omnia, omnibusq; adesse. Ac ne quis putet irritam legem, addit hanc semper iudiciū comitari, quo & perspicaciter seruatores legis præuaricatoresq; discernantur, & efficaciter quid potissimū debeatur cuiq;, decernatur. Quod quidem iudiciū, quoniā potenter & discernit, & decernit, ineuitabilis sequitur vltio peccatorum, & præmium obseruantium. Seruari verò maxime diuinam inquit legem ab his, qui humillime ceruicem suā diuinæ legis iugo subijciunt, quorum præmium futura beatitudo censetur, respui verò maxime à superbis, qui mox sicut dei legem derelinquunt, ita deseruntur à Deo. Deserti aūt & peccant atrocius, & miserabilius cruciantur. Tu verò euangelica hæc aureaq; præcepta seruabis alta mente reposta. Quòd autem mysteria hæc antiquo ait sermone cōstare, Mosaico possumus intelligere. Possumus quoq; & Mercuriali quodā & Orphico, apud quos eiusmodi multa perlegimus, & illa quidem euidentissima, quę recensere grādius iam prohibet argumentum. At si Orphicos de Ioue, de lege, de Iudicio & iustitia & Nemesi hymnos legeris, hæc ad verbum inuenies omnia. Post hæc Plato populū exhortatur, vt vnusquisq; magnopere studeat in eorum numero esse qui deum sequuntur, contendens in omnibus placere deo, atq; vt id consequatur similē deo se reddens similem inquam per temperātiæ puritatem, qua tanquam regula examussim sua omnia metiatur. Siquidem mensura, quod & Pythagoras inquit, omnium optima iudicatur, similimumq; deo efficit animū. Quippe cùm deus omnium sit mensura, præcipuè nobis, qui videlicet eatenus vel prosequi vel fugere debemus singula, quatenus diuinæ menti voluntatiq; vel cōsonare vel dissonare censentur. Hinc illud in Platonis epistola: Sapienti quidem viro lex deus est, insipienti verò libido. Ambiguus verò hic legitur textus. Alibi enim legitur vt tradnxi. Quibus verbis Plato videtur Protagoram confutare, dicentem rerū mensuram hominem esse. Cuius error in libro de scientia subtiliter confutatur. Alibi verò legitur non quam quiuis homo, sed si quis homo, hunc in modum: Deus omniū nobis est mensura, multoq; magis si quis, vt ferunt, homo est. Tu hanc particulam, si quis, vt ferunt, homo est: exponere potes, si quis homo mensura est, multo magis deus est mensura. non enim nobis, sed deo per quem viuimus, debemus viuere. Posses forsan exponere, si deus aliquis homo est, id est si quando fiat homo. vt ferunt, id est, oracula prophetarū. quæ quidē expositio vtinam quàm pia est apud multos, tam accepta foret apud Platonicos. Vt aūt appareat quanti fructus sit obseruatio legum, subdit solis harū obseruatoribus licere atq; expedire vota dijs sacraq; facere: Cæterorū verò preces & munera à deo respui. hoc ipsum verò quod est placere deo, dicit esse signū, quo singulas vitæ actiones quasi sagittas debemus intendere. Sagittas autem in hanc ipsam dei gratiam attingendam, esse ait sedulū religionis cultum. In quo eosdem disponit gradus, quos & in carminibus Pythagoricis legimus. Iubet enim hic sicut & ille, vt cœlestes primū omnes colamus deos, illos præcipuè quibus patria quasi patronis est dedicata. deinde sequentes sub cęlo deos. Quos oēs terrestres appellat. Mos enim Platonis est, & si omnia sub cœlo elemēta ponit, omniaq; in cęlo modo cœlesti, tamen omnia sub cœlo appellatione terræ cōprehendere, omnia item in cœlo cęli ignisq; nomine. Cęlestes quidem deos, tum angelos intelligit superiores, tum sphærarum cœlestiū stellarumq; animas. Deos verò terrestres, tum inferiores angelos, tum elemētorum quatuor animas. Tertio mandat coli dæmones, scilicet puriores, quasi deorū ad nos interpretes. Quarto heroas, id est, hominū animas deo acceptorū à corpore separatas. In his omnibus ita distribui præcipit cultū, vt maioribus numinibus maiora, minoribus minora, æqualibus æqualia munera cōferantur. Quinto nō tam coli & adorari, quàm ornari & quodammodo honorari deorū patriorum statuas imperat, legibus consecratas. Quoniam verò omnem ad diuinū cultum exhortationem ab vno inchoauit deo, euidenter ostendit cætera numina neq; per se, sed participatione primi dici deos, neq; propter se, sed illius gratia esse colēda. præsertim cùm vniuersum eiusmodi cultū, duntaxat vt illi vnico placeas, dicat suscipiendū. Sexto parentes quasi dei vicarios præcipit venerari. Septimo propinquos genere, & familiaritate cōiunctos, & hospites peregrinosq; ex diuino iussu amare charitate nō ficta. His aūt præceptum inseritur euangelicū, vanorum scilicet verborum exactam rationē diuino iudici esse reddendam, cuius angelus nobis præest quasi superioris iudicis vicarius & minister, vt nos à turpibus reuocet, prouocet ad honesta, & cōsentientes quidē tranquillitate cōscientiæ nutriat & delectet, dissentientes verò perturbatione cōscientiæ vexet. Vbi delectat, ab antiquis gratia nominatur, vbi vexat, furia. Et gratia quidem triplex, quā præteriti, præsentis, & futuri gratia bonos oblectat. Furia quoq; triplex, quia malos similiter cruciat. Et vtrobiq; Fatum, & Parca triplex cognominatur. Dicitur & Nemesis, præsertim ab Orpheo, vbi in superbos animaduertit. Profectò veteres vt indicarent superbiā. Deo maxime omnium dissonare obedientiam humilimā exigenti, dixerunt superbos non solū diuina censura, vt cætera vitia, sed etiā indignatione puniri, propriumq; ad punitionē eiusmodi numen introduxerunt, Nemeseos nomine nuncupatū, quod quidem facit potentiam in brachio suo, dispergitq; superbos mēte cordis sui. Collige è multis omnibus præcipue quatuor, legem, iudiciū, iustitiam, Nemesim. Horum exemplū accipe in teipso. Habes in mente legem, quid agendū sit, quid non, cōmuni norma dictantem, & honestum quidem prosequendū esse, turpe verò vitandū. Habes & in ratione iudiciū distinctiori quadā argumētationum discussione discernens, id quod in hac vel illa actione positum est, honestū esse vel turpe. Habes in voluntate iustitiā, eligente ita prosequi, ita fugere, vt ratio per mentis leges prosequendū iudicauit vel fugiendū. Habes in imaginatione eiusq; affectu Nemesim turpib' actionibus verbisq; succensentem atq; legitimè indignantem. Similiter in Deo lex iudicium, iustitiaq;, & Nemesis, sed modo diuino. Distinctius autem in Deo quidem lex angelisque superioribus. In animæ verò mundanæ ratione, iudicium. In eiusdem voluntate iustitia. In angelis inferioribus seu dæmonibus medijs Nemesis. Vtcunq; distribuas, hæc omnia diuinæ legi mirabili quadam connexione subseruiunt ad virtutum præmium, & supplicium peccatorum.

AG. iam quam nam fore ciuitatē cogitare debemus? Neque verò nunc de præsenti eius nomine, aut de futuro interrogo. Id enim forsan aut ipsa coloniæ deductio dabit, aut locus, vel etiā fluuij, aut fontis, aut deorum qui in ea regione sunt alicuius cognomentum ciuitati nouę fama sua nomen imponet. Sed illud potius quęro, vtrum maritima erit, an mediterranea? CLI. Distat ferè hospes à mari hæc de qua loquimur, ciuitas, stadijs octoginta. ATH. Portus verò sunt ne propè? an mare illud penitus importuosum? CLI. Portuosa est hospes ea regio, quàm maxime fieri potest. ATH. Heu, quid ais? Ager autem ille fert omnia? An aliquorum indigus? CLIN. Fert penè omnia. ATH. Ciuitas verò aliqua ne illi proxima? CLIN. Non valde. atq; idcirco habitatores illuc cōducere cogitamus. prisca enim quadam hominum inde facta propulsione, magno temporis spatio iacet regio desolata. ATH. Quo ad campos autem montesq; & syluas pertinet, quo pacto disposita est? CLIN. Similis est reliquæ totius Cretę naturę. ATH. Asperam igitur ipsam potius & syluestrem quàm campestrem esse dicis? CLI. Aio equidem. ATH. Non est igitur ad acquirendam virtutem incommoda. Nam si mari proxima esset & portuosa, nec ferret omnia, sed multarū rerū egeret, maximo sibi salutis fundatore opus esset, diuinisq; legum latoribus, ne multos ac varios mores, simulq; prauos huiusmodi regionis natura cōtraheret. Nunc verò iuuat, quia stadijs octoginta remota est à mari, propinquior certe quàm oportet mari eo fermè quòd portuosior est, vt ais. Satis tamē & hoc esse videtur. Profectò mare ciuitati proximum quotidiana quadam iucunditate eam afficit. Veruntamen vicinitas ea nimium reuera salsa est atq; amara. Nam cùm mercibus & pecunijs cauponando ciuitas repleatur, dolosi animi instabiles & infidos mores parit. Vnde parsi & ipsa ad seipsam & ad gētes alias fidem & amicitiam colit. Aduersus hæc tamen illud habet remedium, quod omnia fert. Cumq; syluosa sit & aspera, licet omnia ferat, non tamen abunde omnia. Nam si esset ad omnia ferax atq; fœcunda, multum auri atq; argenti ex emissione rerum colligeret. Qua vna re nihil, vt breuiter dicam, perniciosius est, si vnum vni conferas ad generosos iustosque mores, vt in superioribus quoq;, si recordamur, est dictū. CLIN. Recordamur quidem. Et illa tunc & nunc ista recte dicta concedimus. ATH. Materia verò ad fabricandas naues, nunquid illic abundat. CLIN. Neq; illic abies est mentione digna, nec arbor picea. Cupressi item copia parua, pinumq; & platanum illic raram inuenies. Quibus necessario fabri nauium ad interiores nauium partes vtuntur. ATHEN. Atq; in his etiam non male se habet regionis ipsius natura. CLI. Quid ita? ATHEN. Quoniam operæpretium est, vt ciuitas facilè imitari hostes improba imitatione non possit. CLIN. Cuius nam supradictorū potissimum gratia ista dicis? ATHEN. Obserua me vir præclare. Nempe illius gratia quod est ab initio de Cretensium legibus dictum, quas vos ad vnum aliquid, id est bellum respicere dicebatis. Eas ego, quoniam ad virtutē quodammodo referrentur, probè positas esse dixi: quoniam verò nō ad vniuersam, sed ad virtutis partem ferme, equidem non valde laudabam. Nunc igitur me quoque vos in pręsenti legumlatione diligēter obseruate, siquid aut quod ad virtutem nō pertineat, aut quod ad partem solummodo, legibus sancio. Eum quippe solū recte ferre leges existimo, qui veluti sagittarius illuc animum semper intēdit, vnde continuo aliquid semperq; sequatur, eorum quæ bona sunt, cætera verò relinquit, siue diuitias, seu huiusmodi aliud quod à virtutibus sit separatum. Imitationem verò hostium improbam tunc fieri dicebam, cū iuxta mare quispiam habitans, lædatur ab hostibus. Quale illud fuit. Dicam enim non tamen præteritæ iniuriæ commemorandæ studio. Minos olim naualli copia fretus crudele Atticæ tributum imposuit. Athenienses verò nondū naues vt nunc

Minos coegit Atticam ad dedendos septem pueros.

ad bellum paratas habebant, nec illa in regione arborum copia erat, vnde naues facile fabricarentur. Quare non potuerunt rerum imitatione naualium ipsi quoque nautę facti, statim hostes tunc suos vlcisci. Meliusq; secum actum esset, si sæpius septem adolescētes amisissent, quàm quod illis accidit perpeti. Nam pro terrestribus firmisq; copijs, nauales factę cōsueuerūt, cursim naues insilire, ac cito decedere, nihil turpe facere arbitrātes, si minus audeant hostium impetū expectare, ac mori, sed causas hn̄t idoneas, vt armis amissis, minime, vt aiunt, turpiter fugiant. Huiusmodi verò ex nauali bello voces audire cōtingit, non laude quidē vlla, sed vituperatione summopere dignas. Nunquam enim malis moribus, præsertim optimam ciuium partem assuefacere decet. Apud Homerum quoque nauium refugium hoc reprobatum videtur. Vlysses nanque Agamemnonē reprehendit, qui prelio Grecis apud Troianos occupatis naues in mare deducere iubebat. Quòd moleste ferens Vlysses ait: An iubes instante belli turbine bene tabulatis instructas naues in altum deducere, vt Troianis ad votū cuncta succedant, nos autem perniciosa strages cladesq; sequatur? neque enim graui sese pugnę committent, quum naues mari ad fugam paratas aspicient, sed neglecto bello cedent, atq; inde volabunt. Vbi quale consilium hoc tum fuerit, apparebit. Patet igitur Homerum quoq; sensisse, obesse triremes ad pugnantium fugā paratas. Quippe vel leones his moribus vsi ceruos fugere consuescerent. Præterea ciuitatū potentiæ quę naualibus copijs fretę salutem consequuntur, honores optime bellicarum rerum parti haudquaquam retribuunt. Nam cū arte gubernatoria, & quinquaginta virorum principatu & remigio, virorumq; & vilium hominum opere res naualis geratur, non potest quispiam recte honores singulis reddere. Quomodo verò recte se habere ciuitas potest, si hoc ipso priuata fuerit? CLIN. Ferme impossibile. Veruntamen hospes nauale apud Salaminam Græcorum aduersus Barbaros prælium vniuersam nos Cretenses Greciam seruasse putamus. ATHEN. Atqui multi istud tam Græcorum quàm Barbarorum affirmant. Ego autem, ò amice, & hic Megillus, pedestrē in Marathone & in Plateis pugnam, alteram principium salutis, alterā finem fuisse dicimus: & his quidē pugnis meliores Græcos factos fuisse, alijs non meliores, vt ita de prælijs quibus tunc pariter seruati sumus, dicamus. Bello enim apud Salaminam gesto, illud addo quod in Artemisio commissum fuit maritimum. Verum spectantes nunc ciuilis disciplinæ virtutem, & regionis naturam, & legum ordinem consideramus. Non enim seruari ac esse solum, hominibus summo in pretio habendum existimamus, vt vulgus putat: sed vt quam diu sunt, optimi sint. Quod & in superioribus, vt arbitror, à nobis est dictum. CLIN. Dictum planè. ATHEN. Id itaque tantum animaduertamus, si eandem ipsam agamus viam quæ ciuitatibus optima sit in constituenda habitatione legibusq; ferendis. CLIN. Mirum in modum. ATHEN. Dic ergo quod sequitur, quę multitudo habitatura coloniam sit. Vtrum quicunque velint ex tota Creta, quasi magna in singulis ciuitatibus turba superfluat? An ad ipsius agri vires electi? Non enim volentes ex Græcis omnes colligitis. etsi nonnullos video ex Argis & Aegina alijsq; Græciæ partibus regionem hanc habitare. Sed in præsenti mihi dicas, vnde futura sit vobis horum nunc ciuium multitudo. CLIN. Ex vniuersa Creta futuram existimo, & inter Græcos alios, qui ex Peloponneso venient, maxime, vt opinor, recipientur. Quodúe modo dicebas, verum est, ex Argis scilicet istos esse. Etenim quod maxime modo hic genus laudatur, Gortynicum est, quod ex ipsa Peloponnesiaca Gortyne huc migrauit. ATHENIEN. Sed non æquè facilis ciuitatibus illa in vnum commigratio solet fieri, quando non examinum more fit, vt genus vnum amicum inter se ab amicis veniens ex vna quadam regione, aut agri angustijs pressum, aut alia huiusmodi necessitate coactum in

aliena

aliena commigret. Quandoque verò accidit, vt ciuitate seditionibus agitata alio ciuium pars vna secedat. Vniuersa etiam ciuitas bello victa quandoq; simul fugisse reperitur. Hæc autem omnia partim facilia sunt, vt noua in habitatione disponantur, & legibus denuo positis gubernentur: partim etiam difficilia. Nam quod genus vnum est vnius linguæ earundemque legum, cum sacrorum & huiusmodi omnium communionem habeat, amicitia quidē inter se aliqua copulatur, sed leges alias, gubernationisque modum à pristino discrepantem nō facile suscipit. Quod verò propter legum suarū improbitatē seditionibus concitum fuit, cum primos illos propter consuetudinem quibus corruptum est mores desideret, durū se & inobediens gubernanti legesq; ponenti præbet. Quod autem ex varijs confluxit generibus, libentius fortasse nouas leges audiet: sed arduum est omnino, & longo tempore indiget, vt conspirare, & tanquam sub vno iugo equi, vnū idemq;, vt dicitur, efflare possint. Sed enim legum sanctio ciuitatisq; constitutio est ad virorum virtutem omnium perfectissima. Cli. Probabile id quidem, sed clarius expone, bone vir, quorsum id dixeris. Ath. Dum considerare legumlatores & laudare vellem, ad vile quid dictu videor lapsus. Quod tamen si opportune dicatur, nihil negotij dabit. Ac quid ego conturbor, cùm omnia humana ferè ita habere videantur? Cli. Qua de re dicis? Ath. Dicturus eram nullum vnquam hominum aliquid lege sancire, sed fortunas casusq; varios incidentes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminētis violentia belli, priorē peruertit rempub. legesq; mutat: aut summa quædam penuria. Morbi quoq; multa innouare compellunt. Pestis etiā diutina, multorumq; annorum incommoda, & importuna tempestas. Hæc siquis animaduertat, nō verebitur idē quod ego nunc, exclamare, mortaliū neminem leges condere, sed humana omnia fortunis agi. Quod si quis in nauigatione, gubernatione, medicina, militari imperio asseuerit, recte videbitur dicere. Sed rursus & illud similiter de ijs ipsis bene dicitur. Clin. Quidnam? Ath. Deum quidem omnia, & fortunam opportunitatemq; simul cū deo cuncta humana gubernare. Mitius tamē concedendum, tertium superiora, artem videlicet sequi. Tempestate enim imminente multū interesse arbitror, gubernatoriam habeas artem, nec ne. An quo modo dicēdum? Clin. Ita prorsus. Ath. Nonne & in alijs eadem ratio? Atqui & legum lationi idem est tribuendum, vt concurrentibus alijs quęcunq; ad felicem regionis habitationem conducunt, legislator veritatis cōpos ciuitati ipsi nō desit. Clin. Verà loqueris. Ath. Nónne qui in singulis illorum artem habet, precari poterit, vt aliquid à fortuna sibi feliciter adsit, nec alia re præterquā artificio opus sit? Clin. Valde. Ath. Cæteri quoq; omnes, quos modo diximus, siquis quæsierit, suas preces votaque aperient. An non? Clin. Plane. Ath. Idem & legislator, vt arbitror, faciet. Clin. Sic puto. Ath. Age itaq; sic eum interrogemus. O legislator qualem tibi ciuitatē tradi desideras, vt ipse ex reliquis postea sufficienter eam disponere possis? Quid rectè deinde dicetur? An legumlatoris responsio afferri debet? Clin. Vtiq;. Ath. Tyrannidi subiectam mihi tradite ciuitatem, dicet. Tyrannus autem iuuenis sit, memoria valens, acutus, fortis, naturaq; magnificus. Et quod in superioribus omnes virtutis partes sequi debere dicebamus, id animo quoq; tyrannico insit, siquid modo cætera profutura sint. Clin. Temperantiam mihi videtur hospes, ò Megille, dicere tyranni animo inesse oportere. Nónne? Ath. Popularem, ò Clinia, dico, non temperantiam illam quam extollens aliquis prudentiam appellandam esse monstraret, sed eam ipsam affectionem quæ in bestijs & pueris illico apparet innata, vt alij ad voluptatē proniores, continentiores alij nati esse videantur. Quam quidem continentiam à bonis alijs separatā, parui faciendam esse duximus. Tenetis quod dico? Clin. Maxime? Ath. Hanc ergo naturam ad superiores illas naturæ qualitates tyrannus habeat, si debet ciuitas celerrime & optime prout possibile est eam gubernationem assequi, qua felicissime viuat. Nulla enim velocior, nulla melior dispositio ciuitatis aut est, aut esse potest. Clin. Quomodo verò & qua ratione hospes id asserēs aliquis, recte dici sibi quispiam suadebit? Ath. Facile intellectu est, ò Clinia, hoc ita natura esse. Clin. Quid ais? Nunquid esse illud asseris, si tyrannus iuuenis sit, temperatus ingenijq; acumine & memoria pollens, fortis, magnificus, atque felix? Ath. Adde nihil aliud, nisi vt tempore ipsius laude dignus legislator reperiatur, & fortuna quadam eos in idem cōducat. Hoc enim si accesserit, omnia fermè Deus dederit quæ dare solet, quoties ciuitatem aliquā felicem maxime vult fore. Deinde si duo tales principes sint. Tertio loco si tres. Et successionis eadem ratio, ne seruata eo difficilius, quo plures: atq; contra, quo pauciores, eo difficilius. Clin. Ex tyrannide optimā fieri rempublicam affirmare videris, cum summo certe legislatore, modestoq; tyranno facilime & celerrime ex illa in hanc mutationem fieri. Secundo ex paucorum potentia. Tertio ex populari. An non ita? Ath. Minime. Sed ex tyrannide primo. Deinde ex regia gubernatione. Tertio ex quadam populari potentia. Postremo paucorū potentia optimæ reipublicæ generationem difficilime suscipit. Plurimi enim in ipsa potentes sunt. Tunc verò hæc fieri dicimus, cùm verus natura legum cōditor inuenitur, & ei potentia quædam communis cum illis contingit, qui plurimum in ciuitate possunt. Vbi autem paucissimi quidem numero sunt, potentia verò summi, quod tyrannidi accidit, ibi celer & facilis fieri mutatio solet. Clin. Quo pacto? Non enim intelligimus. Ath. At verò non semel id à nobis, sed sępius, vt opinor, est dictum. Vos autē fortasse ciuitatem tyrannide pressam nunquā vidistis? Cli. Ego quidē videre eam minime cupio. Athen. Atqui quod modo diximus, in ea inspicies. Clin. Quidnam? Ath. Quod nō multo labore nec longo tempore tyranno opus sit, ciuitatis mores mutare volenti. Nam siue ad virtutis officia, siue contra ciues perducere velit, ipse primus viam per quam sequantur cæteri, ingrediatur oportet; omniaque in seipso primum expressa præscribat agendo, alia quidem laudans atque honorans, alia verò vituperans, & eos qui non obediunt in singulis actionibus semper dedecorans. Clin. Quomodo verò vbiq; magnū quid aut arduum existimabimus, vt ciues eum statim sequantur, qui ita suadet & cogit? Ath. Nemo vobis persuadeat, ò amici, aliter vnquā citius & facilius quàm principū exemplo leges in ciuitate mutari. Neq; aliter ocyus aut fieri nunc existimetis, aut futurum. Profectò hoc nobis neq; impossibile est, neq; factu difficile. Sed illud difficile factu est, raroque longo in tempore factum, quod si quando contigerit, innumera ciuitati cui eueniet & immensa bona efficiet. Clin. Quid illud? Athen. Siquando diuinus amor temperate iusteque agendi magnæ potentiæ innascatur, quæ aut in vnius sita sit potestate, aut in plurium principatu diuitijs vel nobilitate generis excellentium: aut siquando naturam Nestoris quis reduxerit, quem & dicendi facundia, & temperantia vitæ, multo magis omnibus excelluisse ferunt, qualis quidem vir Troiæ temporibus fuisse dicitur, nostris autē minime, si inquam talis quandoque vir fuit, aut erit, aut nunc inter nos est aliquis, & ipse beatè viuit, & illi quoquo beati sunt, qui fluentia ex ore modesto audiunt verba. Eadem quoq; de vniuersa potentia ratio est, quòd videlicet cùm in eodem homine bene, cum prudentia & temperantia simul potentia summa conuenerit, tunc demum gubernationis optimæ, optimarumq; legū elucebit origo, aliter autem nunquam. Verum hęc tanquam fabula quędā oraculorum ritu dicta sint, ostensumq; sit, partim difficile esse, ciuitatē bonis fundari legibus, partim verò si cōtigerit id quod diximus, longe oīum facilimū & breuissimi temporis opus. Cl. Quo pacto. Ath. Sed conemur iam ciuitatis tuæ rē omnem

Quæ sint, quæ leges ponunt.

Deum & fortunā opportunitatemq; cuncta gubernare, artē sequi.

Difficile est fundare ciuitatē bonis legibus.

accommodantes tanquam seniores pueris, leges oratione confingere. CL. Aggrediamur iam id sine mora. ATH. Deum in primis ad ciuitatis constitutionem inuocemus. Qui vtinam audiat, exaudiensq; propitius & benignus nobis adueniat, vnà nobiscum ciuitatem & leges exornaturus. CL. Veniat opto. ATH. Sed qualem nam disciplinam ciuitati tradere volumus? CLIN. Declara si placet, quid dicere velis, vtrũ populi potestatem, vel paucorũ, vel optimatũ, vel regnum. Neq; enim tyrannidem te dicere arbitramur. ATH. Age iam vter vestrum prior mihi respondere vult, quænam ex his suæ patriæ respublica est? MEG. Num par est, quia senior sum, vt ipse prior respondeam? CLI. Fortè. MEG. Cum Lacedęmonicam hospes rempublicam mente reuoluo, non facile tibi possum dicere, quomodo sit appellanda. Etenim tyrannidi similis esse videtur. Nam Ephororum potestas mirum in modum ibi tyrannica. Nonnunquam tamen præ cæteris ciuitatibus populari gubernationi apparet simillima. Negare autem eam esse optimatũ rempublicam omnino absurdum. Regnum quoq; in ea perpetuum, quod omnium antiquissimum, tam à cæteris hominibus, quàm à nobis ipsis esse dicitur. Quare ita subito interrogatus, reuera, vt dicebam, nõ possum in præsentia tibi distincta, quæ illarum sit respondere. CLIN. Mihi quoq; Megille perinde ac tibi contigisse videtur. Nescio enim quam illarum potissimũ Gnosiam esse affirmem rempublicam. ATH. Veræ enim, ò viri optimi, reipu. vos participes estis. Quæ autem modo nominatę sunt, nõ res publicę, sed vrbium habitationes quædã sunt, in quibus pars vna seruit alteri dominanti, & à partis dominantis potentia, totã nomen accipit gubernatio. Oportebat autem si hoc modo nominanda sit ciuitas, Dei ipsius nomine nuncupari, qui illorũ qui mentis compotes sunt, verus est dominus. CLIN. Quis autem iste Deus? ATH. An fabula paulisper vtendum, si volumus commode quod modo quęsitum est, declarare? An non sic faciendum? CLI. Sic omnino. ATH. Multo ante habitationes vrbium, de quibus in superioribus facta nobis mentio est, principatus quidã & gubernatio sub Saturno valde felix fuisse dicitur. Cuius imitationẽ quandam habet, quæ nunc ab optimatibus gubernatur. CLI. Attentius ergo de ipsa, vt videtur, est audiendum. ATH. Mihi quidem ita videtur, proptereaq; in medium modo produxi. MEG. Recte tu quidem, ac probe facies, si sequentem fabulam quatenus conuenit, exposueris. ATH. Faciam vt dicitis. Fama profecto beatæ illius vitæ ad nos vsque peruenit, copiosa ipsam omnia, suaq; sponte parata habuisse. Cuius rei causa fuisse hæc traditur. Cùm intelligeret Saturnus, quemadmodum ipsi narrauimus, nullam hominis naturã res humanas ita gubernare posse, vt si omnibus arbitratu suo dominetur, lasciuiori superbia iniustitiaq; non repleatur: cum hæc inquam, non ignoraret, non homines sed diuinioris præstantiorisq; generis dęmones, ciuitatibus nostris reges principesq; præfecit. quod nunc nos in ouium gregibus aliorumq; cicurum armentis facimus. Non.n. bobus boues, nec capris capras præficimus, sed nos ipsis genus melius dominamur. Similiter Deus homines amans genus dæmonum generi nostro prestantius nobis præfecit, quòd summa tam sua, quàm nostra facilitate nostrarum rerum curam habebat, pacemq; & pudiciam, libertatem & iustitiæ copiam præbens, procul à seditione, ac felix hominum reddebat genus. Hic vtiq; sermo veritate vsus asserit, ciuitatibus omnibus, quibus non Deus, sed mortalis aliquis dominetur, nullã vnquam malorum laborumque fore quietem. Sed omni studio imitari nos iubet vitam, quæ sub Saturno fuit, & quantũ in nobis est immortalitatis, ipsi obtemperantes, priuatim & publice domos ciuitatesq; gubernare, ipsam mentis in quali bet re dispensationem, legem nuncupãtes. Nam si homo vnus aut paucorum, aut etiam populi potestas, voluptati, & cupiditati deditum animum habeat, hisq; repleri desideret, cumque id minime assequatur, inexplebili inextinguibiliq; ardore & insanabili morbo vexetur, dominetur autem ciuitati aut priuatis nonnullis, statim spretis legibus non est, vt modo dicebamus, spes vlla salutis. Considerare decet, ò Clinia, vtrum huic rationi credẽdum sit, an aliter faciendum. CLI. Necesse est vt credamus. ATH. Perspicis tot legũ species, quot & gubernationum à quibusdã existimari. Gubernationum verò species, quot multi ponunt, paulo ante narrauimus. Neq; de re vili nunc, sed de re maxima nobis esse quæstionẽ existimes. Nam quo iustum & iniustũ respicere debeat, rursus in ambiguitatem incidit. Nec enim ad bellum, nec ad omnem virtutem referri leges debere aiunt, sed ad illud potius quod cõstitutæ reipu. conferat, quæcunque illa sit, vt dominetur semper, nec pereat. Iustiq; definitionem sic natura optimè se habere contendunt. CLIN. Quo pacto? ATH. Quod potentiori confert. CLIN. Apertius dicito. ATH. Sic accipe. Leges, vt aiunt, semper in ciuitate ponit, quod dominatur. Nónne? CLIN. Vtique. ATH. Nunquid existimas, inquiunt, vel populũ superantem, vel aliam quampiam rempub. vel tyrannum, ad aliud potius sponte leges laturum, quàm ad vtilitatem suam, hoc est sui principatus stabilitatem? CLIN. Non ad aliud. ATH. Siquis autem huiusmodi leges transgrediatur iam positas, vt iniquus puniatur ab eo qui has institutiones induxit, iustasque appellat. CLIN. Sic apparet. ATH. Sic itaq; iustum se semper habebit. CLI. Sic sanè hæc asserit ratio. ATHEN. Vna profectò hæc iniquitas ex illis est, quæ de principatu sunt. CLIN. Ex quibus? ATH. Ex his inquam quas supra narrauimus, quos quibus imperare oporteat, exponentes. Diximus autem parentes filijs atq; nepotibus, seniores iunioribus, generosos ignobilibus dominari debere: & alia quędam, si tenetis, quorũ alijs alia impedimento sunt; ex quibus vnum hoc erat. Adiecimusq; Pindarum existimare, secundum naturam ac iustum imperium esse, vt potentiora imbecillioribus dominentur. CLIN. Hęc certe tunc dicta fuerunt. ATH. Considera iam quibus nostra ciuitas cõmittenda. Millies nanq; in ciuitatibus nonnullis id contingit. CLIN. Quidnam? ATH. Cùm de principatu certatũ esset, qui vicerunt, adeò ad se solos rem contraxerunt, vt nullum victis eorumque posteris magistratum cõcesserint, cauentes semper ne quis ex victis potentiam adeptus, insurgat priorũ memor malorum. Has quidem nos negamus esse respublicas, neque censemus rectas esse eas leges, quę non sint communiter totius ciuitatis gratia positæ. Qui autem aliquarum partium gratia leges condunt, eos non ciues, sed seditiosos putamus, & iura sua frustra sic ab eis vocari censemus. Hęc autem eam ob causam dicimus, quia nos tua in ciuitate nõ ideo magistratus alicui dabimus, quòd diues sit, aut huiusmodi quicquã possideat, vt robur, magnitudinem, generis claritatem. Ei verò qui positis legibus parebit maxime, & hac re cęteris in ciuitate præstabit: deorum quoque cultum & ministerium dabimus, maximum quidem primo, secũdum verò illi qui secundo loco excellet. Eademque ratione sequentibus singula pro dignitate distribuemus. Magistratus autem legum ministros appellaui, non quia innouare vocabula cupiam, sed quia putem salutem hinc maxime ciuitati fore, & contrarium ex contrario. Interitum enim paratum illi ciuitati video, in qua nõ lex magistratibus, sed legi magistratus præsunt. Salutem verò illi, vbi lex seruientibus magistratibus dominatur. Cuncta certe bona, quę dij ciuitatibus præbent, huic affore cerno. CLIN. Per Iouem hospes acute, vt ætas tua postulat, perspicis. Iuuenis enim hęc obtuse admodũ, senex acutissimè cernit. MEG. Vera loqueris. ATHEN. Quid verò deinceps? Nonne venisse iam ac adesse colonos arbitrari debemus, reliquumq; ad eos sermonem peragere? CLIN. Quid prohibet? ATHENIEN. Sic itaque ad eos dicamus. Deus, ò viri, sicut antiquus quoque sermo testatur, principium, finem, & media rerum omnium continens, recta peragit secundum naturam circuens. Hunc semper iudicium comitatur,

Deus ante omnia opera inchoãda inuocãdus.

comitatur, eos qui à diuina lege desciuerint puniens. Cui quidem iudicio quicunq; felix futurus est adhærens, humilis subsequitur atq; compositus. Qui autem superbia elatus est, quod pecunia vel honoribus antecellat, vel corporis forma polleat, qua cùm iuuenilis animus dementia simul ardeat & petulantia, quasi nec principe nec duce vllo indigeat, sed aliorũ ipse sufficiens ductor sit, is penitus à Deo deseritur. Desertus autẽ, & alios huiusmodi nactus, exultat omnia simul perturbãs, multisq; videtur minime contemnendus. breui tamen postea inculpabili dei punitus iudicio, seipsum, domũ suam, ciuitatemq; vniuersam simul euertit. Cum hęc igitur ita disposita sint, quid facere & cogitare, quidúe cauere prudẽtem oportet? Nemini dubiũ quin cogitare quisq; debeat qua ratione ex eorum numero sit, qui deum sequantur. Quæ nam igitur actio à Deo amatur, Deumq; sequitur? Vna certe rationem vnam antiquam habens atq; præcipuam, quod simile simili, quod moderatum sit, amicum est. Immoderata verò neq; inuicem, neq; moderatis sunt amica. Deus profectò nobis rerum omnium maxime sit mensura, multoq; magis quàm quiuis, vt ferũt, homo. Qui igitur huic tali amicus fore studet, eũ necesse est, vt quàm maxime pro viribus talis efficiatur. Atqui secundum hanc rationem quisquis hominũ temperatus est, Deo est amicus: Similis enim, Intemperatus autem, dissimilis, differens, & iniustus, cæteraq; similiter. Sed intelligamus ad hęc rationem illam sequi oĩum rationum, vt arbitror, pulcherrimam atq; verissimam, quod bonum virum decet sacrificare dijs, & interesse diuinis. Nempe illos prosequi orationibus, muneribus, alioq; cultu diuino, pulcherrimum, optimum, cõmodissimum ad beatam vitam, idq; præ cæteris est decorum. Malo autem contra cõtingunt omnia. Impurus enim mali est animus, boni autem purus. Ab impuro autẽ capere munera, neq; bonum virum, neq; Deum decet. Frustra itaq; circa deos prophani laborãt, quod opportune faciunt omnes sancti. Atqui signum quidem hoc est, quo aciem debemus intendere. Sagittæ verò ad illud quæ nam? & quis proprius ipsarum impetus, rectissime diceretur? Principio post cęlestium, ciuitatisq; præsidentium deorũ honores, siquis terrestribus dijs paria, secunda, præcipua munera tribuat, rectissime signum ipsum pietatis attinget. Quæ verò horũ supra positorum imparia, & alterna voce respondentia supra dictis, post deos istos dæmonibus vir mentis compos sacrificabit, heroibusq; post dæmones. Sequuntur statuæ patriorum deorum proprię secundum legem consecratę. Demum viuentium cultus parẽtum, quibus fas est prima & maxima debita omnium antiquissima debitorũ persoluere. putare enim quisq; debet, omnia quæ possidet, eorũ esse qui genuerunt & educarunt, ita vt illis hęc omnia pro viribus ministrare debeat, primũ quidem externa bona, deinde etiam corporis, postremo quæ ad animum pertinent, hæc omnia videlicet mutuo data persoluens, & pro curis doloribusq; priscis parentũ, in senecta recenter reddens, quando maximè indigent. In verbis quinetiam per totam vitam parẽtes venerari maxime decet. Leuium.n. volatiliumq; verborum grauissima imminet pœna. Nam omnibus præposita est Nemesis iudicij angelus, huiuscemodi omniũ cõsideratrix. Oportet itaq; iratis animumq; explẽtibus cedere seu verbis siue rebus id faciant, nõ ignorantes patrem iure admodũ filio valde succensere, siquando ab eo iniuriã sibi fieri arbitretur. Mortuis verò parentibus monumẽta decentissima, quæ temperatissime structa. Neq; cõsuetam magnitudinẽ oportet excedere, neq; minora illis facere, quę maiores genitoribus suis struebãt. Annuas quoq; curas defunctorum, quę ornamentum afferunt, instaurare decet, & noua quotidie repetita memoria semper parentes summopere honorare, impendio moderate pro fortuna vtentes. Si hæc seruabimus, vitamque semper ita agemus singuli, digna à dijs cęterisq; natura nostra superioribus omnibus pręmia reportabimus, plurimũ bona cùm spe viuẽtes. Quæ verò erga filios & nepotes, cõsanguineos, amicos, ciues, peregrinos, deos semper colendo tum in congressu horum omnium operari quisque debeat, atq; ita vitam suam secundum legem illustrare, legum ipsarum tractatio demonstrabit, partim quidem suadendo, partim verò duriores mores vi supplicioq; cogendo: atq; ita ciuitatem nostrã fauentibus dijs, felicem beatamq; efficiet. Quæ verò rursus oportet necessariumque est, vt legislator, qui eadem quæ & ego agitet, edisserat, neq; tamen sub ipsa legis forma commode dici posse videntur, horum exemplum in primis tam ipsi legumlatori, quàm his qui lege instituendi sunt, arbitror afferẽdum: deinde legũ positionem incipiendã, reliqua omnia pro viribus discutiendo. Talia verò quomodo maxime habeãt, haud sane facile vna quadã formula comprehendi potest. Sed ita de ipsis modum aliquem capiamus, siquid de ipsis asseuerare possumus. CLIN. Dic age, quem modum? ATH. Vellem equidem eos ad virtutis officia persuasos maxime & obtemperãtes esse, idq; legislator facere vbiq; conabitur. CL. Quidni? ATH. Quæ igitur dicta sunt, nonnihil ad illud conducere mihi videntur, vt si non crudus omnino audientis animus sit, mitior beneuolentiorq; in audiendis præceptis efficiatur: beneuolentior verò factus, facilius perdiscat: quod si non omnino peragatur, aliquo saltem modo factũ satis esse putãdum est. Non enim magna est eorum copia, qui optimi quàm maxime & celerrime conentur euadere. Hesiodum verò sapientẽ multi prædicant, cum dicat viam ad vitia planam esse, ac sine sudore peragi, cum breuissima sit. Ante virtutẽ verò, inquit, sudorẽ dij immortales posuerunt. Ac via quę ad eam ducit, longa, ardua, & aspera primũ: sed postquam ad summa fastigia peruentũ est, quæ ardua via fuerat, facilem pręstat callem. CLI. Bene dicere videtur. ATH. Ita certe est. Verũ quo sermonis spectabat progressio, volo in medio vobis proponere. CL. Ponas. ATH. Orationem ad legislatorem sic vertamus. Dic nobis, ò legislator, Si scires quid agendũ dicendumq; nobis sit, nónne diceres? CL. Necessario. ATH. An non paulo ante dicentem audiuimus non debere legislatorem poetis permittere, vt quæcunq; sibi placent, effingant? Non enim intelligunt, quæ dicta contra leges noceant ciuitati. CLI. Vera loqueris. ATH. Si de poetis hæc ad eum dixerimus, erunt ne nobis modeste dicta? CL. Quænam hæc? ATH. Vetus, ò legislator, fabula passim à nobis fertur, atq; à cæteris omnibus confirmatur: poetam quando in Musę tripode sedet, non esse mentis cõpotem, sed quasi fontem fluere, & quę cunq; influunt, prorsus effundere. Cumq; ars eius imitatio quædam sit, & contrarios affectus hominũ exprimat, sæpe cogi poetam sibijpsi cõtraria dicere, neq; scire vtrũ hæc an illa vera sint. Legislatori autem nõ licet duo quędam diuersa de vno in lege loqui, sed vnum debet semper enunciare de vno. Id autem ex his quę modo dicebas, animaduertes. Cum sepulchrorũ alia excedant, alia deficiant, alia medium teneant, mediocria tu simpliciter laudasti, sicque sola iussisti. Ego autem si vxor mihi ditissima esset, iuberetque vt eam magnificè sepelirem, in poemate excedens sepulchrum laudarem: pauper autem vir atque auarus, deficiens. Qui verò mediocres diuitias possidet, & ipse quoque moderatus sit, medium laudabit. Sed tibi non ita dicendum, sicut dicebas modo, vt scilicet mediocre solummodo dicas, sed quid quantumq; mediocre sit, exponendum. Aliter ne putes orationẽ huiusmodi legem esse. CL. Vera loqueris. ATH. Vtrum qui legibus condendis incumbit, nihil tale in legũ exordio dicet, sed statim quid faciendum sit, & quid non, exponet: mulctaq; imposita ad aliam se legem vertet, nulla ratione ad exhortandũ persuadendumq; allata? Afferamus autem in mediũ modos medendi duos, quibus alij medici aliter curare consueuerunt, vt quemadmodũ pueri medicũ orãt, vt modo quàm facilimo eos curet, ita & nos legumlatorem. Quod vt fiat apertius, nónne dicimus quosdã medicos esse, & quosdam medicorũ ministros, quos etiã medicos appellamus? CL.

Nemesis.

Sic omnino. Ath. Siue liberi sint, siue serui, qui dominorum iussu, cōsideratione, vsu, & experientia artem possideant, nō autem secundum naturam, sicuti liberi, qui & ipsi sic didicerūt, & suos filios instruūt? An ponis duo hęc genera medicorum? Cl. Quid prohibet. Ath. Num igitur intelligis cum serui & liberi in ciuitate ægrotent, ser uos à seruis plerunq; curari? Qui & in medicorū officinis versantur, & omnia circumeunt, nec rationē vllam de sin gulis seruorum morbis, aut reddunt, aut accipiunt, sed quę vsu prodesse videntur, quasi exactè scientes, tyrannorum instar superbè & pertinaciter imperant, atq; ita à seruo ad seruū medentes transoluant. In quo sane ad curādos ęgro tantes domino facilitatem parant. Liber aūt medicus libe rorum vt plurimum morbos curat atq; considerat, ita vt à principio morbi naturam perquirat, cōmuniterq; cum ægrotante atq; eius amicis versetur, tum discendo ab illis nonnihil, tum quoad fieri potest docendo, nec ante impe rat quicquam quàm persuaserit. Atq; ita persuadēdo sem per mansuete ad sanitatem perducere ægrotātes conatur. Vter melior est & medicus & exercitator, qui sic, an qui modo illo medetur, atq; exercet? Qui videlicet dupliciter vim vnam perficit, an qui simpliciter, & cum qui deterior ex duobus atq; atrocior modus est, exequitur? Cl. Multum præstat hospes, qui hoc dupliciter peragit. Ath. Vis ergo duplex hoc atq; simplex, quomodo in legibus ferendis fiat, consideremus? Cl. Volo equidem. Ath. Dic age per deos, quam legis conditor primam legem conscribet? An nō secundum naturam, primum generationis in ciuitate principium ante omnia legibus exornabit? Cl. Plane. Ath. Principium autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conuentus atq; communio. Cli. Vtique. Ath. Quare si nuptiales primum leges ponantur, bene ad omnem ciuitatem recte constituendā positæ videbūtur. Cl. Sic est omnino. Ath. Simplicem ergo primū dicamus, quæ sic se forsan habebit. Vxorem quisq; à trigesimo anno vsq; ad trigesimū quintum ducat. Si nō duxerit, pecunia mulctetur atq; dedecore: pecunia quidē tanta vel tanta, dedecore autem tali quodā vel tali. Et simplex quidem lex de nuptijs talis sit, duplex aūt talis. Vxorem ducere quisq; debet ab anno trigesimo ad trigesimū quintum, cogitans ꝙ natura quadam humanū genus quodammodo immortalitatem consequitur. Cuius rei quisq; natura summopere cupidus est. Nemo enim est, qui non desideret perpetuum apud posteros nomen habere. Genus itaq; hominum immortale hoc modo in sempiternū perdurat, ꝙ filiorum filios relinquendo vnū & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autē est immortalitate seipsum sponte priuare. Hac verò ex animo ille se priuat, qui filios & vxorem negligit. Quicunq; legi huic obtemperauerit, indemnis est. Qui verò non paruerit, & quinq; ac triginta annos natus vxorē non duxerit, ne solitariam vitā lucro sibi & voluptati fore censeat, tanta in annos singulos mulctetur pecunia, neq; eorū particeps honorum sit, quos iuniores quotidie in ciuitate senioribus exhibent. Duabus his legibus inuicem compa ratis, de singulis iudicare licet, vtrū oporteat eas duplices longitudine quàm breuissima cōscribere, vt persuasiones simul interponantur & minæ: an minis vti solūm, & simplices longitudine leges condere. Meg. Laconici moris est, hospes, breuiora semper eligere. Siquis autē in his me iudicem faceret, vt eligere mihi liceret ex his vtrā velim legem in ciuitate, longiorē eligerem: in cæterisq; legibus omnibus, si duo hæc proponātur, ad hoc ipsum exem plar idem facerem. Oportet tamen pręsentes leges & Clinię huic probari. huius enim ea ciuitas est, cuius vsui leges hæ conduntur. Cli. Probe tu quidem Megille. Ath. De prolixitate quidem vel breuitate scribendi curare nimis ineptū est. Non enim breuissima aut longissima, sed optima sunt, vt arbitror, eligenda. Atqui & in legibus paulo ante propositis, non duplicitate solū altera magis quàm altera ad virtutem confert: sed quod de duplici medicorū genere dictum est, rectissime est appositum. Quod quidem legislatorum nullus vnquā cogitasse videtur. Nam cùm liceat duobus quibusdā ad ferendas leges, vi persuasioneq; vti ad turbam disciplinę expertem, quoad possunt altero solū vtuntur. Non enim persuasioni minas coniungunt, sed vim puram solummodo inferunt. Ego autem, ò viri beati, tertium quiddā etiam faciundum in legibus video, quod fieri nusquā videmus. Cl. Quidnam? Ath. Quod per ea de quibus disseruimus nobis Deo quodam aspirante factum est. Mane enim disputare de legibus cępimus, & iam meridies est, & hoc amœno in loco cōmodissime requiescimus, de legibus solummodo disputātes. Et nunc primum tractandarum legum principium facere mihi videmur. Superiora verò cuncta exordia legum erant. Quorsum hæc? quia volebam dicere, ꝙ sermonū omnium cæterorumq; quibus vocis imitatio est, exordia sunt, & quasi quædam pręludia, quę artificiosam aliquam & vtilem ad rem dicendam tractationem habent. Nempe illis quæ citharœdici cantus leges vocantur, & reliquæ musæ, procemia mire adiuuenta præponuntur. Verarum aūt legum, quas ciuiles esse dicimus, nemo vnquam proœmium aliquod aut pronunciauit, aut cōscriptum in lucem protulit, quasi nullum natura sit. Nobis autem mora hæc & disputatio nostra esse aliquod significare videtur. Leges autem quæ modo duplices appellatæ sunt, non duplices sunt simpliciter, sed duo quædam, lex, ac legis exordiū. Atq; ea quam tyrannico & medicorum seruilium imperio comparauimus, lex mera est. Quod verò ante positū fuit dictum, ad hoc persuasorium, reuera ad persuadendū spectat quidem, sed vim habet exordij. Nam vt beneuolentius audiant legislatoris imperium, quæ lex est, & propter hoc facilius suscipiant ciues, idcirco tota illa oratio habita est, quæ ad persuadēdum est inducta. Quapropter vt mea sententia fert, non legis ratio, sed proœmium, totum hoc merito appellabitur. Post hęc autem quid insuper addi desidero? hoc sane. Oportere legislatorem exordium semper omni legi pręponere, & in singulis in quo à seipsis differant, quātenus duo illa, quo modo relata sunt, differebant. Cl. Ego quidem hunquam aliter virum harum rerum peritū leges ferre desiderarem. Ath. Probe mihi, ò Clinia, eo dixisse videris, quòd omnibus legibus proœmium quoddam pręerit, & quod oportet in omnis legum conscriptionis principio, omni sermoni præponere exordium legibus singulis accōmodatum. Non enim parum est quod postea dicitur, nec parū refert clarē ne an obscurè talia cōmemorentur. Si autem magnarū paruarumq; legum exordia similiter confici iubeamus, nōn recte iubebimus. Non enim in omni cantu neq; in omni sermone id faciendum. Nam etsi possit in omnibus inueniri, non tamen omnibus vtendum est. Id autem ipsi rhetori, cantorique, & legum conditori semper est concedendum. Cl. Vera loqueris hospes. Sed ne vlterius immoremur, imò verò ad sermonem propositum iam reuertamur, & ab illis incipiamus, si tibi placet, quæ supra haud quasi procemio vtens dixisti. Quare iterum, vt ludentes aiunt, meliora ab initio secunda resumamus, quasi certum proœmiū non quemlibet sermonem vt nuper tractantes. Incipiamus itaque, & exordiri profiteamur. Ac de honore quidem deorum maiorumq; nostrorū cura satis fit dictum: cætera transigere annitamur, donec tibi videaris sufficienter totum procemium absoluisse. Denique post procemiū leges aggredieris. Ath. Cùm de dijs deoque sequentibus & parentibus siue viuentibus siue defunctis satis per exordium dixerimus, vt nunc affirmamus: quod restat, vt tu iubere videris, in lucem est educendum. Cli. Prorsus quidem. Ath. Post illa verò quę ad animos, quę ad corpora, quæ ad externa pertinent, quo studio colēda sint communiter disserendo, ita determinare oportet, vt & dicentes & audientes disciplinam pro viribus cōsequamur. Hæc ergo post illa nobis reuera dicenda audiendaq; sunt. Clin. Recte admodum loqueris.

Homo generatione fit sempiternus.

De exordijs.

DIALO-

DIALOGVS QVINTVS
De legibus, uel de legumlatione.
Marsilij Ficini Argumentum.

Mirabilia quotidie fieri videmus à magnete in ferrum, à succino in paleas, à fulguribus in solida, ab ignito sulphure in bombardam, à tota natura vel in motu cœli, vel in artificiosa rerum quæ gignũtur, formatione. Causas quidem ignoramus, neq; tamen ob causarum ignorationem negamus effectus fieri, quos videmus. Mirabilia rursus fieri nonnunquam ab animis nostris in oraculis cæterisq; prodigijs testis est non solũ omnis historia sed autoritas etiam Mercurialis & Pytagorica atq; Platonica. Et si stupendorũ nostræ mentis operum rationem certam facile omnes assignare non possumus, negare tamen opera vel facta fuisse, vel posse fieri, non debemus. Videmus ignem quo cœlo similior est quam cætera elementa, eo mirabilius agere, vt breui ad suam trahat formam, quæ cetera tẽpore vix longissimo trahunt, neq; mixtionem perpetiatur, & cum videtur diuidi diuidat, longiusque admodum quàm cætera suum protendat effectum, longissimè per lumen agat atq; momẽto. Verum habet hoc à cœlo, & cœlum imagine sui agit, id est lumine, quæ ignis vix naturali efficit qualitate. Quis.n. dubitet cœlestia per radios suos tam nobis occultos, quàm manifestos ab ipsis velut imagines profluentes, mouere inferiora semper atq; formare? ferme non aliter, quàm vultus speculum & speculum concauum materiam siccam positam è conspectu. Sed age iam in hoc spectaculo & superos in animam speculemur. Quanto efficacior est ignis cæteris elementis, & igne cœlum, tanto efficaciores cœlo sunt spiritus, qui vel viuificant, vel mouent cęlum, vel viuificantium & mouẽtium sunt consortes. Spiritus ergo superiores in nostros vtpotè consortes, imaginum duntaxat suarum influxibus operantur, queadmodum vultus in speculum: atq; agendo in eas formant, similimasq; efficiunt vsqueadeo vt animæ sæpe tam fermè mirabiliter, quàm cœlestes soleant, operentur. Quemadmodum verò speculum ad imagines à vultu suscipiendas quinque modis præcipue præparatur: primo quidem natura vitrea, deinde perspicuitate, tertio lenitate, quarto resistẽtia, quinto positione: sic & animæ nostræ ad influxus numinum præparantur. Primo quidem, quod intellectuales natura sunt sicut & illa. Secundo, quando per intellectum, fide illis hærent indubia. Tertio, per voluntatem amore in illa sese ardentissimo transferunt. Quarto, tota in illis firmiter memoria sperant. Quinto, si corpus habeant, & natura illis accommodatum, & diligentia præparatum, tunc in mentes nostras à superis ita labuntur instinctus, vt à fidibus lirę in fides similiter temperatas. Tũc prodigia, sõmnia, vaticinia, oracula veniunt. Mitto quòd Iamblicus Porphyriusq; narrant, oracula quædam per aquã fieri solita, quædam per aerem, quædam verò per ignem: forte quia à dæmonibus, vel aqueis, vel aereis, vel igneis mittantur. Forte etiam quoniam locis & temporibus alijs atq; alijs, per occultas causas contigerit mentium humanarum affectus ad superiora conuerti conuersosq; inde formari: Profecto nostræ mentes in varia nimium distrahuntur. Verum si quando integra virtute sua ad certum opus vtantur, sicut & ignis tota intentione naturæ comburit, & cęlum toto agit influxu, tunc Plato non dubitat mirabiliora à nostris mentibus quàm ab igne vel cœlo, facilimè prouẽtura. Non dubitant & Auicenna Algazelesq;, nescio qua forte sępe Platonici. Sed de his in Theologia latius disputamus. Quibus euangelicum illud de fide montes permutatura, maximè confirmatur: confirmãtur & plurima quæ Plato in libro superiori & hoc quinto, imò & sequentibus omnibus de oraculis asserit, adeo vt nõ aliter, vel vrbis dispositio, vel reip. forma, vel sanctio legum sese habeat, quàm per oracula comprobetur. Verum quamuis oracula tria commemoret, tamen cæteris insuper vaticinijs quæ veriora forsan reperiri possunt, autoritatem suam ad idem manifestè concedit: Sed iam ad argumentum quinti proprium veniamus. Cum igitur animus noster speculum sit diuinorũ, merito post diuinorũ cultum in quarto descriptum, mox in exordio quinti animum ipsum iubet coli, quasi rem sacram, & qui in superioribus Pythagorea carmina est imitatus, in præsenti quoque animi cultu libenter Pythagoram suum sequitur præcipientem, Post deos maximè omnium reuerere teipsum. Quanti verò momenti sit eiusmodi reuerentia ad obseruantiam legum, explicare non possem, Sed facit hæc, vt summatim dicam, vt quisquis animi sui quasi numinis conspectum assiduum reueretur iudicem habeat, intra seipsum, ad cuius legem, vel absque legibus scriptis vitam suam perfectissimè dirigat, ac tandem facilè naturalis legis amore faciat, quæ cæteri vix scriptarum legum formidine faciunt. Proinde dum de colendo animo disputat, omnia de officijs præcepta tradit, tum ad seipsum, tum ad alios ad omnesque virtutes priuatim & publice pertinentia, quæ discere quisq; debeat atque ediscere. Post hæc finem imponit exordio legum. Vbi apparet totam de legibus disputationem in tres præcipuè partes esse diuisam. Primo quidem in proœmium, ab initio libri primi ad hãc vsque partem quinti productum, Deinde in ipsam legum dispositionem. Et primo in leges ad rempublicam magistratusque potissimum pertinentes. Deinde ad singulas spectantes ciuium actiones. Meminisse verò te arbitror singulas pręterea leges, singula habere proœmia. Principio legifer purissimos pro viribus colonos eligat, atque pastorum more puros segreget ab impuris. Lustret quoq; ciuitatem, ac nisi summa cogat necessitas, non inferat violentiam. Adæquet census pro viribus, ne alij ditissimi sint, alij vero mendici. Caueat nequis iniuste diuitias cumulet. Neq; luculentissimam conetur ciuitatem reddere, sed iustissimam. Prædicet veritatem & apud homines, & apud deos esse maximè omnium venerandam. Item in peregrinos hospitalitatem, in supplices indulgentiam. Moneat vnumquenq; animam erga seipsam amore falli atq; peruerti solere. Præcipiat, ne quis abundans ipse patiatur proximum esurire. Collocet vrbem si potest in media regione singulas circunspectans comoditates. In duodecim partes vrbem diuidat, totamq; similiter regionẽ. Sed cur in partes duodecim? vt intelligas molem tantam tamq; laboriosam vniuersi ipsius auxilio indigere, quod est in spæras duodecim distributũ. Item ciuitatem ad imaginem regni cęlestis esse gerendam. Cęlestis autem ciuitas insigna duodecim, quasi duodecim tribus, est distributa. Nec ab re dijs duodecim ciuitatem cõmendat suam. siquidem dij duodecim, signis cœli duodecim pręesse dicũtur. Imò verò dij sex, sexq; deæ. Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venusque, Mars, Mercurius, Iupiter, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Præpone singula singulis, membris quidem nostris signa, Signis præterea deos. Arieti quidem & capiti nostro Palladem, Tauro vero & nostræ ceruici Venerem. Geminis & humanis brachijs Apollinem. Cancro pectorique Mercurium Leoni humerisque Iouem. virgini ilijsque Cererem. Libræ & natibus, quod honestè dictum sit, Vulcanum. Scorpio & pudibundis Martem. Sagittario femorique Dianam. Capricorno & genibus Vestam. Aquario cruribusque Iunonem. Piscibus pedibusque Neptunum. Intellige per hæc ciuitatem totam non aliter vnum ex ciuibus multis, quàm vnum corpus ex multis membris esse debere. Alia verò numina masculina, alia fœminina idcirco dicuntur, vt cognoscas & quæ ad materiam passionesque, & quæ ad formam actionesq; pertinent, à superis gubernari. Verum cur Plato præcipuuam vrbis arcem, Vestę, Ioui, & Palladi consecrat? Intellige in diuinis tres omnium fontes existere: Vestam quidem essendi fontem, Iouem viuendi, Mineruam intelligendi. Atq; in his omnibus auxilium à superis obsecrandum. Vbi verò Plato commẽdat partitionem domiciliorum agrorumque in quinqu es mille & quadraginta, ostendit eiusmodi numerum commodissimas in se multasque deinceps distributiones partium continere. Quod quidem & in sequentibus paulatim aperietur, & vel mediocri arithmetræ potest esse perspicuum. Notabis vbi de communi ciuium vita disserit, preceptum de euangelica dilectione & charitate mirandum. Item patriam magis quàm matrem esse colendam. Quod ue patriam inquit immortalem deam esse, vel de diuina terreni orbis anima, vel de numine patriæ patrono, vel de cęlesti patria dictum puta.

AVDIAT iam reliqua, quicunq; paulò antè de dijs charissimisque genitoribus audiebat. Cuiusq;.n. animus, omnium suarum rerum post deos, cum sit maximè suus, diuinissimus est. Quæ verò sua sunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidem ac meliora dominantur, imbecilliora verò deterioraq; seruiunt. Profectò quæ dominantur, præ illis quæ seruiunt, semper sunt honoranda. Qua propter meritò post dominantes deos eosq; qui illos sequuntur, animum nostrum colendum, secundoq; loco habendum iubeo. Nemo autem, vt breuiter dicã, rectè animũ suum honorat, quamuis videatur. Diuinum.n. bonum est honor. Malorum autem nihil est honorandum. Quisquis igitur putat vel sermonibus quibusdã, vel muneribus vel obsequijs animum suum posse extolli, si meliorem ipsum ex deteriore non reddit, quanquam honorare videtur, minime tamen id facit. Nam statim à pueritia vnusquisq; sufficiẽtem ad omnia cognoscenda se putat, & honorare suum animũ opinatur laudando, permittendoq; sibi quicquid libuerit agere. Nos autem dicimus eum qui hæc agit animum non honorare, sed lædere, quem tamen secũdo loco post deos dicimus honorandũ. Sed neq; ille eum honorat, qui peccatorum

Verus & falsus animi cultus.

catorum suorum, plurimorumq; & maximorũ scelerum, nõ seipsum, sed alios causam ducit. Qui sanè seipsum semper excusans honorare videt animũ, longè tamen abest, cum obsit. Neq; etiam cum præter rationem laudemque legumlatoris voluptatibus quis indulget, animũ suum honorat: deijcit.n. ipsum, cum malis & pœnitentia repleat. Neq; etiam tunc honorat, quando labores lege laudatos, metusq; ac dolores ferendos non suscipit, sed cedit atque succumbit. Hæc.n. agens omnia, animũ suum dedecorat. Sed nec quādo hanc vitam summum bonum censet, imò tunc etiã vituperat. Nam animo existimanti omnia apud manes mala esse, protinus assentitur, neq; resistit, docens ipsum atq; redarguens, quasi ignoret, vtrũ cõtrà quę apud deos inferos sunt, omnium bonorum nobis maxima sint. Pretera qui virtuti formã corporis anteponit, animã verè penitusq; dedecorat. Nẽpe corpus anima venerabilius arbitratur. In quo certè vehementer errat. Nihil.n. terrenũ rebus cęlestibus venerabilius est. Et qui de animo aliter sentit, quàm mirabilem rem negligat, prorsus ignorat. Nec rursus qui pecuniam iniuste cupit, aut possidens iniustè, non dolet, muneribus animum suum exornat sed ab hoc longissimè abest. Quod enim venerabile pulchrumq; in animo est, prauo pro auro prodit, cum totum quod super terrã quodúe sub terra est aurum, virtuti compensari dignè non possit. Deniq; vt summatim dicã, quicunq; illa quæ legislator turpia malaq; putat esse, omni studio non fugit, nec pro viribus sequitur ea quæ bona & pulchra statuit, non videt in his omnibus, quàm turpiter, & absurde diuinissimum animum suum afficiat. Maximam enim secundum iustitiam vltionem male agẽdi, nemo, vt vno verbo dicã, animaduertit. Maxima verò est, vt quis malis hominibus similis efficiatur, factusq; similis bonos & viros & sermones fugiat: seq; ipsum ab eis seiungat, improbis autem adhæreat, & eorum consuetudinem amplectatur. Eum verò qui se immiscuit, necesse est eadem pati & agere, quę tales agere & loqui inter se consueuerunt. Ac passio quidem huiusmodi iustitia non est. Iustitia.n. & iustum, honestum est, Vltio verò passio iniustitiæ sequax: in quam & qui non incidit & qui incidit, malus miserque est, ille quoniam non sanatur, hic quoniã vt multi seruentur, ipse perit. Honor autem est, vt totum simul complectar, meliora sequi, & ex peioribus quæcunq; meliora fieri possunt, ad melius quàm optimè reducere. Homini profectò nihil animo aptius & sagacius est ad fugendum malum, ad vestigandum eligendumq; quod est omniũ optimum, eiq; per omnem vitam firmiter adhærendum. Idcirco illi secundo statutus est honor, Tertium deinde honorem secundũ naturã quiuis intelliget corpori conuenire. Considerare oportet qui veri honores sint, quiúe adulterati: quorum differentia à legislatore declarãda mihi videtur. Vt puta honore dignum corpus esse, non quod formosum aut robustum est, aut velox, vel magnum, vel sanum, quāuis multis id videatur, neq; quod contrarijs modis affectum. Nempe quæ medium istorum omnium habitum tangunt, ea longe moderatiora tutioraq; censenda sunt. Altera.n. inflatos & audaces animos reddunt. Altera deiectos atque illeberales. Similiter pecuniarum prædiorumq; & census possessio se habet. Excedens.n. & priuatim & in ciuitatibus inimicitias seditionesq; parit. Deficiens autem vt plurimũ seruitutem. Nemo igitur liberorum gratia pecunijs cumulandis incumbat, vt ditissimos eos relinquat. Neq;.n. ipsis, neq; ciuitati id conducit. Sed census iuuenum tum adulatione vacuus, tum rerũ necessarium non indigens, omniũ decentissimus & optimus est. Nam hic nobis ad omnia consonans accomodatusq;, vitam à doloribus tutam reddit. Liberis ergò non auri, sed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem verbis impudentiam iuuenũ castigando id nos impetraturos. Sed non ex ea castigatione, qua iuuenibus incutiunt, dicentes ꝙ adolescẽtem oporteat in omnibus verecundũ esse. Sapiens itaq; legumlator, senioribus præcipiet potius, vt

Tertius honor corpori habendus.

sint coram iunioribus verecundi, ac summopere caueant ne quis iuuenum in eos aut videat, aut audiat agẽtes turpe aliquid, vel loquentes. Nam vbi senes minus pudici sunt, necesse est ibi iuuenes impudentissimos esse. præstans.n. & iuniorum & seniorum disciplina est, nõ verborum increpatio, sed vt quæ increpando quis diceret & monẽdo, eadẽ ipse in omni vita facere videatur. Quisquis præterea cognationẽ & vniuersam sub eisdem penatibus generis communionem honorat & colit, hos deos merito propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoq; & sodalium in vitæ consuetudine summam beneuolentiam consequetur, qui illorum in se obsequia maiora præstantioraq; putabit quàm illi, sua verò in illos beneficia minora quã ipsi existimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optimè ille se coget, qui omni victoriæ quæ in Olympicis, alijsq; tam belli quàm pacis certaminibus cõparatur, illam gloriam anteponet, quam patrijs legibus ministrando nãciscitur: atq; in hoc ministerio cæteris omnibus per totam vitam præstare conabitur. Ad peregrinos verò sanctissima esse fœdra quisq; cogitet. Fermè enim omnia peregrinorum & cõtra peregrinos peccata præ illis quæ inter ciues committuntur, vltori deo curæ sunt. Nam cum peregrinus amicis cognatisq; careat, maiorẽ & apud deos & apud homines meretur misericordiam. Quare qui magis vlcisci potest, is ad ferendum auxilium est paratior. potest autem maxime hospitalis cuiusq; dæmon ac deus, hospitalem secuti Iouem. Diligenti igitur cautione cogitandum cuique, cui nonnihil est consilij, vt innocens ab iniuria in peregrinos semper viuat. Sed omnium tam in peregrinos quàm in ciuies peccatorum maximum est, quod in supplices est commissum. Deus enim per quẽ supplex fędus est consecutus, diligẽtissimus eius est custos. Quare nullus in supplices sceleratus impunis abibit. Hactenus officia cuiusq; in parẽtes, seipsum, sua, patriã, amicos, cognatos, peregrinos, atque colonos pene omnia exposuimus. Qualis verò quisq; quo ad seipsum esse debeat, qui optime viuere velit, nunc iam exponamus, vt non lex, sed laus & vituperatio singulos docẽs, refrenet magis, & obtemperantiores ferendis legibus faciat. Atq; hæc nobis deinceps dicenda sunt. Veritas profectò tum dijs, tum hominibus dux omnium est bonorũ. Cuius qui felix beatusque futurus est, statim ab initio particeps esse debet, vt in veritate plurimum tempus vitam agat. Fidis hic certè est: infidus autem qui sponte mentitur: qui verò non spontè, amens. Quorum neutrum optabile est. Nam & infidus & amens ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantam in odiosa senecta vitæq; termino solitudinem incidit, vt seu viuāt siue decesserint amici ac filij, penè similiter orbam vitam miserè agat. Honorandus certe est qui nihil iniuriatur. Qui verò nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiã magis est honorandus. Ille enim vni, hic multis hominibus cõparatur, cum principibus cęterorum iniuriam nunciet. Qui autem vnà etiam cum magistratibus iniuriam quoad potest vlciscitur, is magnus perfectusq; in ciuitate vir pręconio prędicetur. Nam virtute cunctis excellet. Eadem quoq; temperantiæ & prudentię laus est. Et qui alijs bonis abundat, quæ in alios quoq; transfundi possunt, si cæteros participes efficit, tanquam vir summus est honorandus. Qui autem id facere vellet quidem, sed non potest, secundo loco habendus est. Inuidum verò qui spontè nihil boni cęteris conferat, vituperare debemus, nec propter hominem qui malè possideat, rem ipsam vituperare, sed eam pro viribus adipisci. Certet prætereà apud nos quisq; de virtute absque inuidia. Qui enim sic agit, ciuitatem suam amplificat, cum ipse quidem contendat, & alios calumnijs non detineat. Inuidus verò dum cæteris derogando putat præstare, & ipse minus rectè ad veram tendit virtutẽ, & concertatores iniusta vituperatione tardiores efficit. Ideoque vehemens acquirendæ virtutis studium è ciuitate tollens, ipsam pro virili parte gloriæ amplitudine priuat. Oportet

Officia erga patriã.

Erga peregrinos.

Erga supplices.

prætereà

præterà vnumquenque animosum esse, ac maximè mitem. Nam aliorum iniurias quæ vel difficilè, vel nullo modo sanari possunt, non possumus aliter effugere, quàm pugna, defensione, victoria, & nullius peccati remissione, quod absq; animositate facere nemo potest. In ijs autem iniurijs quæ tales sunt vt sanari possint, nosse in primis oportet, nullum iniustum, sponte iniustum esse. Nemo enim vnquam maximorum malorum alicubi vellet habere, multoq; minus in his quæ sibi præstantissima sunt. Est autem animus vt diximus reuera in omnibus omniũ præstantissimus. Quapropter in eo cum maximè sit honorandus, nemo sponte summũ accipiet malum, voletq; per totam vitam id possidere. Porro miserabilis omnino est iniustus omnis, & qui mali quicquam habet. Misereri autem decet eorum qui sanabiles sunt & cohibere iram ne aduersus eos muliebri iracundiæ feruore animus efferatur duriusque insistat. Qui autem ita sunt flagitiosi vt incurabiles sint, eis ira vehementius immittenda. Propterea diximus animosum, id est, generosæ iracũdiæ non expertem, ac simul mitem, bonum virũ semper esse debere. Omnium verò maximum quiddam malum in multorum hominum animis est innatũ. Cuius quidem, cum facilè sibi ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc quod dicere solent, quòd natura sibi quisq; amicus est, recteq; est, ita id se habere. Sed reuera nimius in se ipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Occæcatur quippe circa amatũ qui amat. Quapropter qui se amat, cum se ipsum magis quàm veritatem honorandum putet, quid iustum, bonũ, pulchrum sit male iudicat. Decet sanè eũ qui magnus vir futurus est, neq; seipsum, neq; sua diligere, sed iusta semper, siue à seipso, seu ab alio quouis gerãtur. Ex hoc ipso delicto accidit omnibus, vt ignorantiam suam esse sapientiam opinentur. hinc fit, vt quamuis nihil vt ita dicam sciamus, scire tamen omnia arbitremur. Cum verò nec alijs cõmittamus facultatem agendi quæ ipsi facere ignoramus, faciẽtes ipsi errare cõpellimur. Quamobrem nimium sui ipsius amorem fugere quisq; debet, & meliores sequi, nullo rubore verecundiæ impeditus. Sunt & alia nonnulla, quæ & minora his sunt, & sępe dicuntur. Sed cum nihilo minus vtilia sint, ea quoq; dicẽda. Nam cõmemoratione opus est. Semper. n. quasi aliquid effluat, contra aliquid oportet influere. Recordatio verò est, prudentiæ deficientis influxus. Profectò à risu nimio, & lachrymis abstinẽdum, omnibusq; est ab omnibus præcipiendũ vt lætitia nimia tristitiaq; compressa, honesto in habitu se cõtineant: siue in felicitate quẽquam dæmon cuiusq; sistat, seu per fortunę casus tãquam ad ardua difficiliaq; tẽdentibus operationibus quibusdam dæmones auersantes insurgant. Sperare semper boni viri debent, munera quæ talibus viris dare deus solet, sibi non defutura. Ac siqui graues labores inciderint, deum leniores eos facturum, & pręsentia in melius commutaturum: bona verò contra omnia vnà cum bona fortuna sibi affore. Hac spe singuli viuant, & tam ioco quàm serio, & se & cæteros ad frequentem horum commemorationem sedulo adhortentur. Sed iam quæ facere vnusquisque debeat, & qualis esse, quo ad diuina spectat officia, dictum est. Humana verò nondum explanauimus. Dicẽda autem sunt. Hominibus. n. non dijs præcipimus. Sunt porrò natura maximè humana, voluptates, dolores cupiditatesq;. Ex quibus necesse est mortale omne animal quasi pẽdere & maximo quidem cum studio. Laudãda certe honestissima vita est, non solum quia gloriæ habitum superat, verumetiã quia siquis velit gustare, nec inde statim à iuuentute fugere, eo quoq; superat, quod omnes expetimus, vt per totam vitam lætemur magis quàm doleamus. Quòd verò erit ita, si quis recte gustet, facilè valdeque patebit. Quo autem pacto rectè id fiat, ratione iam considerandum est, siue ita nobis secundum naturam insit, siue aliter præter naturam. Vitam itaq; ad vitam iucundiorem & molestiorem ita cõferre oportet. Voluptatem adesse nobis volumus. Dolorem verò nec eligimus, neq; volumus. Medium autẽ statum pro voluptate nequaquã volumus, doloris tamen loco accipimus. Dolorem etiam minorem maiore cum voluptate volumus. Voluptatem minorem cum maiore dolore nequaquam. Pari autẽ modo vtrunq; horum habere nos nolle, possumus declarare. Hæc omnia multitudine, magnitudine, intensione, æqualite, horumq; contrarijs ad electionem singulorũ voluntatemq;, & differunt, & non differunt. Cũ hæc necessario sic se habeant, eam quidem vitam, in qua cum vtraq; multa magna, intẽsaq; fiunt, voluptates tamen excedunt, volumus. Eam autem in qua contraria, nolumus. Atq; eam rursus, in qua licet vtraq; parua, remissa sunt, molesta tamen superant, nolumus: sed eam in qua contraria, volumus. Si autem ęqualia sunt, de æquali vita vt diximus cogitandum. Volumus enim quæ illo excedunt quod nos diligimus, & nolumus quæ cotrario superant. Considerare oportet quemadmodum omnes vitæ nostræ in his connexæ naturaliter sunt, & quas natura velimus. Siquid autem præter hæc velle nos dicimus, ignorantia quadam imperitiaq; vitarum id dicimus. Quæ nam igitur & quot vitæ sunt in quibus nosse oportet quod nollendum, quod volendum, quod sponte fieri, quod contra soleat: hisque cognitis legem sibijpsi præscribere: atque inde quod sibi amicum sit simul & iucundum & optimum pulcherrimumque eligere, vt quis quoad homini licet beatissime viuat? Temperatam vitam vnam esse dicamus, prudentem alteram, tertiam fortem, sanam denique quartam. Et quatuor his alias contrarias quatuor statuamns, imprudentem, ignauam, intemperatam, ęgrotantem. Quisquis vitam temperatã rectè nouerit, mitem in omnibus & moderatam dicet: quęq; dolores quietos, voluptates remissas, molles cupiditates, amores minimè furiosos habeat. Intemperatam verò in omnibus acrem, quæ doloribus vehementibus & vehementibus voluptatibus, cupiditatibus ardentibus furiosisq; & insanis mirum in modum amoribus agitetur. Sed superant in vita quidem temperata, voluptates, dolores autem superantur. In vita intemperata contra voluptates à doloribus superantur, magnitudine, multitudine, atq; frequentia. Quo fit vt necessario altera nobis secundum naturam vita iucũdior sit, altera tristior, & volentem iucunde viuere, sponte, intemperanterq; viuere non permittat. constat. n. si quod nunc dictum est, recte est dictum, ꝙ necesse sit intemperatum omnem pręter sententiam esse talem. Quippe vel per ignorantiã, vel incontinentiam, vel vtranq; omnis humana turba expers temperantiæ viuit. Similiter de sana & ægrotante vita est cogitandum: ꝙ & dolores & voluptates habeant, sed in sanitate voluptates excedant, in ægrotatione dolores. Nostra verò voluntas in deligẽdo genere vitæ, non est vt dolor superet. Vbi aut superatur, eam vitam iucũdiorem iudicauimus. Temperatus igitur intemperato, prudens imprudente, fortis ignauo, vtraq; pauciora, minora, rarioraq; habet, & alter voluptatibus, alter doloribus superat, ita vt fortis ignauum, prudens amentem temperatus petulantem, sanus ægrotantẽ voluptate superet. Vtq; in summam redigantur, quę vita virtutis corpore aut animo particeps est, ea est iucundior altera, & pulchritudine, rectitudine, potentia & gloria præstat: ita vt qui in ea constitutus est, felicius contrario in omnibus viuat. Verùm exordium legum iam finem accipiat. Post exordium, legem sequi necesse est. Imò verò leges deinceps reipubl. reuera conscribendæ sunt. Quemadmodum igitur quæcunq; texuntur, non ex similibus omnino trama stamineq; texuntur, sed staminis genus robustius atq; firmius est, tramæ mollius vt facilius cedat: ita homines qui magistratus gesturi in ciuitate sunt, eodẽ modo discerni semper oportet, eos qui in leuiori quadã facultate experimentũ sui dederunt. Duę verò sunt in rep. species. Altera magistratuũ, altera legum constitutio. Ante verò hęc omnia ita cogitandũ est. Cum pastor atq; bubulcus, equorumq; curator, cęteriq; huiusmodi,

De eligẽda vita quoad voluptatẽ & dolorẽ.

De vita temperata & intẽperata.

Oĩs humana turba expertem temperantiæ viuit.

Quod vitę genus deligitur.

modi, greges & armenta susceperint, non antea curant, quàm singulis conuenientem purgationẽ adhibeant. porrò sanis ab ægrotantibus, generosisq; ab ignauis segregatis, altera in greges alios mittent, altera verò curabût, non ignorátes alter frustra se tam pro corpore quàm pro anima laboraturos. Nẽpe naturæ & educationis prauitas ita corrumpit, vt nisi quis segreget sanorum integrorumque morum ac corporũ genus, in singulis contagione interimant. Sed de cæteris quidem animalibus minor cura, & exempli causa solum eorum mentio facienda. De hominibus verò maximũ studiũ legislator habebit, ac diligenter rimabitur oĩa, vt singulis consentanea scribere queat, tũ de lustratione, tum de cæteris omnibus actionibus. Sic igitur ciuitatis lustrationes se habent. Multæ, n. sunt, & aliæ leuiores, grauiores aliæ. Ac siquis tyrannus simul legisq; lator sit, difficilib' & optimis lustrationibus vti poterit. Legis autẽ latori absq; tyrannide, qui leges nouas atq; remp. fundet, satis erit factum, si purgationem mitissimã adhibuerit. Nam exactissima purificatio, quemadmodũ medicina quæ validior corporibus adhibetur, doloris plena est, & cum voltione iusta pœnã infert, morte peccantem aut exilio damnãs. Eos. n. qui maxima peccata patrarũt, si insanabiles sint, quoniã ciuitati maximè noceant, remouere omnino solet. Mitior verò purgatio huiusmodi nobis est. Qui. n. ob inopiam victus duces quærunt, hisq; sponte se offerũt secuturi ex egestate aduersus eos qui nõ egent, hos tanquam morbum, qui ciuitatem labefactet, honesto coloniæ nomine benigne expellit. Hæc omni legumlatori quodamodo à principio, vt diximus, facienda. Nobis autem difficiliora quædam in præsentia euenerunt. Nam neq; coloniam neq; delectum aliquem purgãdi gratia ad præsens excogitare oportet, sed quasi ex multis fontibus torrentibusq; aqua ad lacunas easdem cõfluat, necesse est obseruare, vt qui vndique confluit humor, partim exhauriendo effundendoq;, partim deriuando atq; diuertẽdo q̃ mũdissimus sit. Labor autem, vt videtur, & periculum est in omni constitutione ciuili. Quoniam verò non re nunc sed verbis agitur, perfectus tam nobis sit delectus, sitq; vt desideramus facta purgatio. Nam malos qui hanc ciuitatem adire gubernaturi contendunt, cum satis longo tempore examinauerimus, omni persuasione accedere prohibebimus, probos autẽ pro viribus beneuolos propitiosq; facientes alliciemus. Sed neq; latere nos debet, quàm feliciter nobiscum actum sit. Quippe quemadmodum Heraclidarum coloniã, felicẽ fuisse diximus, qm̃ diuidendorũ agrorũ innouandarumq; tabularum grauem & periculosam contentionem effugit, quam quidem rem veterum ciuitas leges ferre coacta, neq; præmittere potest omnino, neque mouere quodammodo, ita ferme & nobis accidisse videtur. Solum ergo, vt ita dicam, restat votum, paruaq; mutatio cauta, parum longo in tempore trãsmutantibus. Est autem hæc, vt in his mutationibus faciendis vna cum debitoribus multis multos quoq; agros ciues possideãt, velintq; humaniter cum egenis cõmunicare, partim mittendo, partim accipiendo, colentes mediocritatẽ, existimantesque paupertatem non in diminutione pecuniarum, sed in acquirendi insatiabili cupiditate cõsistere. Hoc enim ciuitati maximum est salutis initiũ, super quo quasi stabili fundamẽto, ædificare postea quicquid ciuitati decorum & huic constitutioni congruũ sit, facile quisq; poterit. Sed si fundamentum hoc debile ruinosumq; fuerit, nulla ciuilis opera prospere deinde succedet. Itaq; nos id fugientes, imò verò verbis quo pacto fugiendũ sit ostendentes, dicimus nullam esse aliã aut latam aut angustam fugiendi viam nisi vt colamus iustitiam, neq; acquirendi cupiditatem sequamur. Atq; hoc iam nobis quasi quoddam ciuitatis sustentaculum, & præsidium sit fundatum. Census. n. quos sibi ciues parauerint, careãt quodãmodo crimine oportet, vel vlterius in acquirẽdo progredi vltro desistant, quibus inuicem vetera crimina habentur, quiq; vel paulum mentis compotes sint. Illi autem quibus deus dedit quemadmodum & nobis nouæ ciuitatis cõstitutionem, in qua nullæ inimicitiæ sunt, si propter habitationũ agrorumq; distributionem inimicitiarum sibi causas dederint non humanæ cuiusdam, sed pessimæ ignorantiæ crimine notabuntur. Quis erit igitur rectę distributionis modus? Primum quidem, quantum esse oporteat numerum, constituendum censeo. Deinde asseuerandum, per quot qualesq; partes distributio sit ciuibus facienda: postremo agros habitationesq; ipsas æqualiter quàm maximè diuidendum. Quanta autem mulitudo sufficiẽs sit, non aliter rectè dicitur quàm agrorũ vicinarumque ciuitatum collatione. Ager quidem tantus sit, vt tot moderatis hominibus sufficiat, neq; maiori opus. Tot verò esse debent vt iniuriantes vicinos possint depellere, & iniuriam patientibus auxiliari. His inspectis, & agrum & vicinos & re & verbis definiemus. Nunc verò exempli descriptionisq; causa, vt res ipsa perficiatur, ad ferendam legem sermo descendat. Quinquies mille & quadraginta sint ob cõmoditatẽ numeri huius agricolę, quiq; pro finibus depugnẽt. Ager autem & habitationes similiter in partes easdem distribuantur, vt vir & portio distributione conueniant. Et in primis duas in partes totius numeri partitio fiat, deinde in tres, licet & in quattuor, & in quinq;, & vsq; ad decem deinceps. Oportet certè omnem legislatorem tantum de numeris intelligere, vt quis qualisq; numerus singulis ciuitatibus commodissimus sit, non ignoret. Dicamus autem eum numerum aptiorem esse, qui plurimas & præsertim deinceps ordine dispositas in seipso distributiones recipit. Neq; enim omnis numerus omnes in omnia sectiones habet. Sed quinquies milium & quadraginta numerus, & ad bellum, & ad pacem, ad contraria omnia, societates, tributa, distributiones, non in plures quàm vnam de saxaginta partes incidi potest. Ab vna autem ad decem vsq; continuas. Verum per ocium hæc illis solidè percipienda, quibus lege res ista commissa sit. Atq; hæc non aliter quàm ita se habent. Dicenda hæc sunt huius rei gratia illi qui ciuitatẽ cõdit. Nempe siue ab initio nouam fundet, seu veterem dissipatamq; restituat, circa deos & sacra quęcunq; singulis in ciuitate cõstitui decet, & à quibuscunque dijs vel dæmonibus nominari, nemo mentis compos innouare illa conabitur, siue ex Delphis aut Dodone aut Hammone accepta sunt, vel prisca quadam fama per visiones inspirationesq; deorum sunt asserta: quibus approbatis veteres sacra solẽnitatibus mixta constituerint, siue ab indigenis orta, siue Tyrrhena dicãtur, siue Cypria, siue vndecunq; volueris: & his sermonibus famã traditam simulucraque consecrarint: aras quoq; & templa, sacrosq; horũ singulis lucos statuerit. In his omnibus nec minimum quid legum conditor innouabit, sed deum partibus singulis vel dæmonem vel heroem aliquem tribuet. Et in agrorum distributione primis lucos agrosque eximios & consentanea omnia dedicabit, vt singularum partium cętus statutis facti temporibus, & facultatem sui facilius ad quoslibet vsus exhibeant, & sacrificando alter alterum benigne accipiãt: vnde & domestici fiãt inuicem, seq; cognoscant. Quo quidem nihil ciuitati melius, quàm videlicet vt ciues inuicem, seq; cognoscant. Vbi. n. nõ lux inter ciues est in eorum moribus, sed tenebræ, ibi nec honores pro dignitate, neq; magistratus rectè dabũtur, neq; ius suum cuique tribui poterit. Nihil est autem, si vnũ vni conferas, in quo maius studium in omnibus ciuitatibus ponere quisq; debeat, q̃ in hoc, vt nec ipse adulterinus esse vnquam videatur, simplex semper ac verus, nec alius ipsum talis fraudet. Verum iactus qui modo sequitur in ipsa legum positione, sicut in tesseris, vt prouerbium habet, à sacro, cum insolitus sit, forte primum mirari auditorem faciet. Cogitanti tamen atq; experto videbitur, secundo loco optime sic ciuitas institui. Fortasse quispiam ipsam non suscipiet, quia legislator more tyrannico in ferendis legibus non vtatur. Rectè sanè agetur, si optima respublica & secunda & tertia proponatur, deturque optio cuique arbitratu

De diuidẽdis agris, & de numero partiũ.

De numero apto ad plurimas distributiones, qui est quinquies mille & quadraginta.

arbitratu suo quamlibet electuro. Id nunc similiter nos agamus. Et cum primam virtute rempu. secundamq; & tertiam exposuerimus, Cliniæ optionem demus, & cuiq; volenti hæc suo more deligere, partiq; suæ quod sibi placet, tribuere. Prima igitur ciuitas est resp. legesq; optimæ, vbi quàm maximè per vniuersam ciuitatem priscum illud prouerbium locum habet, quo fertur verè, amicorum omnia esse communia. Certe in hoc præcipue virtutis erit terminus, quo nullus poni rectior poterit, si alicubi videlicet aut fit istud, aut vnquam fiet, vt communes mulieres sint, cõmunes & liberi, communis quoq; omnis pecunia, omniq; studio quod proprium dicitur, vndiq; è vita remotum sit: vsqueadeo vt ea etiam quæ propria singulis natura sunt, communia quodammodo fiant, vt & oculi & aures & manus communem in vsum cernere, audire, agere videatur, laudentq; & vituperent eadem similiter omnes, eisdẽ rebus gaudentes eisdemq; dolẽtes, ac deniq; pro viribus sub his legibus viuant, quæ vnam quàm maximè ciuitatẽ efficiũt. Talem vtiq; ciuitatẽ siue dij alicubi, siue deorũ filij vna plures habitent, ita viuẽtes, eamq; seruãtes, omni certe referti gaudio viuunt. Quapropter reip. exemplar non alibi considerare oportet, sed hac inspecta, talem maximè pro viribus quærere. Ea verò quàm hic nos aggressi sumus, si fiat, proximè quodammodo ad immortalitatem accedet, ac si non primo, saltem secundo loco erit. Sed de tertia postea, si voluerit deus, determinabimus. Nunc verò quæ nam hæc sit, & quo pacto talis fiat, consideremus. Primum igitur domos agrosq; sortiantur, nec agros communiter colãt. Nam maius hoc est, quàm hæc generatio nutritioq; & educatio ferre possit. Sed hac mente ita distribuant, vt putent singuli sortem suam toti ciuitati esse communem. Quippe cum ea regia patria sit, magis eam colere debẽt, quàm filij matrem. Hæc.n. cum dea sit, domina mortalium est. Idem quoq; de indigenis tam dijs quàm dæmonibus est censendum. Sed vt hæc sic omne per tempus durent, danda opera est, vt quot nunc foci numero distributi sunt, totidem semper futuri sint, neque plures vnquam, neq; pauciores. Quod ita firmiter in omni ciuitate fiet, si sortem nactus quiq; semper vnum de filijs suis tantum, quem malit, domus ipsius heredem relinquat & successorem, cultoremq; deorum & ciuitatis & generis tam viuentium quàm defunctorum: ex reliquis autem filijs si plures vna sibi nati sunt, fœminas quidem secundum legem quæ sancietur, collocet: mares autem ciuibus illis, quibus filij non sunt, adoptione committat, maxime quidem per gratiam. Si verò gratiæ quosdam deficiant, aut si plures vel mares vel fœminæ singulis nascantur, aut contra si pauciores, cum mulieres fortè fœcundæ non fuerint, de omnibus istis maximus prestantissimusq; magistratus quid fieri oportet, diligenter consideret: viãq; omnino inueniat, siue abundet filiorum fœtura siue deficiat, vt quinquies mille & quadraginta habitatione solũmodo semper maneant. Multæ autem sunt viæ, nam & prohiberi procreatio, cũ nimis affluit, potest, & cõtra cum opus est, vt augeatur, curari: ac vel honore vel dedecore monitionibusq; senum ad iuuenes, licet ad eam homines adhortari. Deniq; hinc omnis defectus oritur & inopia, cum quinq; millium & quadraginta domorum numerus non seruatur. Quòd si ob nimium in procreandis liberis studium sic aucta sit ciuitas, vt numeri modum excedat, atq; ita inopia rerum prematur, vetus illud repetatur consilium, quod sæpe iam dictum est, vt colonia mittatur chara à charis, quo commodius agi posse videbitur. Si verò contra morborum lues bellorumúe calamitas veluti quadam illuuione ita deuastauerit ciuitatem, vt multo paucio res statuto numero superstites sint, sponte quidem alicubi ciues adulterina educati disciplina succipiendi non sunt. Necessitatem autem nec deus, vt dicitur, violabit. præsentem igitur orationem existimemus hunc in modum nostrorum auribus insonare. O virorum omnium optimi, similitudinem & æqualitatem, quodúe idem est & cõsentiens, honorate secundũ naturam: neq; id vnquam transgrediamini, siue secundum numerum, siue secundum potentiam, bonarum rerũ atq; pulchrarum. Et nũc quidem in primis per omnem vitam numerũ quem prædiximus conseruate. Deinde rursus modum quem ab initio mediocrem sortiti estis, ne contemnatis, emendo inuicem & vendendo. Alioquin neq; deus ipse distributor, neq; legis conditor vobis fauebit. Nunc.n. primũ refragantibus lex præcipit hoc prædicens, vt si arrideat sortiantur, sin minus discedant. perinde ac si regio ipsa in primis, dijs omnibus sit sacrata, deinde sacerdotes omnes tam mulieres quàm viri præcaturi sint, primis in sacris secundisq; & tertijs, vt & emptor & venditor domiciliorũ & prædiorũ quæ sortiti sunt, quæ in his perpeti cõuenit, patiantur. Scribent autem in sacris ad posteritatis instructionem cupressea monimenta, præterea vt ista seruentur eorum custodiam magistratui illi cõmittent, qui acutissimè videtur inspicere: ne lateat eos, siqua fortè præter rationem hanc commercia fiant, sed quicunq; legi ac deo non obtemperat puniatur. Atqui quantũ bonũ sit quod modo præcipitur, si quo deinde ostendemus fiat, quantumq; prosit obsequentibus ciuitatibus, secundum antiquũ prouerbium, nullus vnquã prauus itelliget, sed expertus dũtaxat & æquis in moribus educatus. Quæstus in hac ciuitate nõ multus, neq;.n. oportet in ea, neq; licet illiberali quæstui quenquam incumbere neq; mechanicum illud & in fame quærere lucrũ, quod mores generosos inquinat, neq; existimare vllo pacto vilibus ex rebus & turpibus pecunias cumulandas. Accedit ad hæc & alia lex, quæ iubet ne quis priuatus vel aurum habeat vel argentum. Sed quia nummis opus est quotidianæ commutationis gracia, quæ inter artifices & huiusmodi fermè est necessaria, cum mercenarijs & seruis & colonis merces aliqua debeatur, idcirco nũmos habere concedimus tales, vt apud eos quidẽ habeantur in precio, à cæteris verò gẽtibus contẽnantur. At verò cũ & bella sæpe gerenda sint, & peregre proficiscendum, qñ ad externas gentes legati nunciiq; mittuntur, necesse est vt ciuitas semper cõem Græciæ monetã possideat. Siqua verò necessitas priuatum peregre proficisci coegerit, magistratuũ venia proficiscatur. Reuersus autem, si peregrinis nummis abundat, cum ciuitatis nummis eos commutet, ciuitatiq; restituat. Quòd si quis occultare eos, & in priuatum vsum conuertere deprehensus fuerit, publicũ fiat quod occultabat. Conscij autem qui non accusauerunt, maledictis atq; opprobrijs vna cum illo subijciantur, atque etiam non minore mulcta puniantur, quàm allatus peregre nummus fuerit. Nemini præterea aut dare dotes aut accipere liceat neq; pecuniam deponere apud eum cui nõ adhibet fidem neq; fœnerare: liceatq; siquis in fœnus acceperit, nec vsuram nec sortẽ reddere. Hæc aũt ciuitati optima esse, sic rectè quispiam iudicabit, si ad præcipuã ipsam recti legumlatoris semper referat voluntatẽ. Nam viri ciuilis mẽtem habentis non ea voluntas est vt nos asserimus, quam in legumlatore optimo esse debere multi affirmant, vt quàm maximã & ditissimam esse velit ciuitatem auro & argento refertam, ac terra mariq; plurimum dominantẽ, quibus addũt, vt quàm optimam etiam ac felicissimam esse velit, si rectè leges laturus est. Sed horũ quidẽ alia fieri possunt, alia minimè. possibilia igitur volet fundator legũ, impossibilia nec volet, nam vana esset cupiditas, neq; aggredietur. Felices ergo & probos esse, quæ simul necessario fermè fieri solẽt, volet quidem. Diuites aut valde simulq; probos esse impossibile. Dico aut diuites, vt multi existimant, asserentes eos esse diuites, qui pauci è multis pecunias plurimas possident, quas etiam posset malus quilibet possidere. Quod si ita est, nunquã ego his concedam, diuitem reuera esse felicem, nisi etiam bonus sit, fieri verò non potest vt diuitijs aliquis simul præstet & probitate. Cur ita? forte quispiam dixerit. Quia, dicemus, acquisitio tam iniustè quàm iustè facta, plus quàm duplo eam superat, quæ solũmodo iustè fit. Et impendia quæ nec honeste nec

Prima ciuitas et resp. vbi amicorum omnia cõmunia.

Secũda ciuitas & resp. vt oĩa patriæ sint cõmunia.

Prouerbium.

Prouerbium.

De quæstu.

De auro habendo & nummis.

De dote et fœnore.

nec turpiter impendútur, duplo minora sunt illis quæ honesta sunt, honesteq; impenduntur. Nunquam igitur illo qui duplo plus acquirit & dimidio minus erogat, ditior is erit qui contrà facit. Est autem alter istorum probus, alter non malus quidem, quando duntaxat parcus est, nonnunquam verò malus omnino, bonus autẽ vt modo diximus nunquam. Nam qui & iustè pariter & iniustè pecunias cumulat, neq; iustè impendit neq; iniustè, diues fit quãdo est parcus. Sed qui omnino malus, quoniã vt plurimũ nepos & prodigus est, valde pauper fit. At qui honestè expẽdit, & iustè solũ acquirit, neq; facile diuitijs excellet vnquam, neq; premetur inopia. Rectè itaque sermo noster asserit, valde diuites, bonos viros non esse. quòd si boni non sunt, felices quoq; non erunt. Nobis autem legũ huc sanctio respicit, vt felicissimi ciues sint, ac maximè inter se amici.

Valde diuites bonos non esse.

Qui sanè amici nunquã erũt, si mutuis iniurijs vexati plurimis litigando vti cogantur iudicijs, sed si quàm minima hæc sint atq; paucissima. Quapropter oportere dicimus nec aurum nec argentum esse in ciuitate, neq; quæstũ insuper multũ in mechanicis operibus cauponationibusq́ue & fœnore, nec ex pecoribus turpiter, sed ab his quæ agricultura offert ac præbet, atq; hoc ita, vt quæstus nõ cogat ea negligere, quorũ causa quæruntur pecuniæ. hæc verò anima & corpus sunt, quæ absq; gymnastica, & alia disciplina, nullius precij vnquam erunt. Quare pecuniarum cura, vt sæpius iam dictum est, vltimũ honoris teneat locum. Quippe cum tria sint omnia in quibus homines studium ponunt, vltimum ac tertium est, si rectè habeatur, pecuniæ studiũ, medium corporis, animi primum. Atqui hæc ipsa, quam nunc condimus respublica si honores ita distribuit, recte disponitur. Si qua autẽ lex, aut temperantiæ sanitatem corporis, aut sanitati & temperantiæ diuitias anteponit, non rectè posita esse videtur. Sæpius itaq; legislator protestari debet, quid ipse velit, quod si cõtigerit, bene succedet. Sin minus, instituti sui spes eũ frustrabitur. Atq; ita forsan & ipse à ferendarum legum onere & sese & cæteros vindicabit, aliter nullo modo. Qui ergo partẽ suam sortitus est, eam qua diximus conditione possideat, probè autem fieret, si cætera omnia quæ veniunt in coloniam, æqualiter possiderent. Cum autem fieri id non possit, sed alius veniẽs plus habebit pecuniæ, alius minus, multorum & equalitatis in ciuitate temporum opportunitatumq́; causa, opus est vt inæquales in ea census constituantur, vt magistratus, vectigalia, distributionesq; secundum dignitatem singuli, non solum suæ maiorumq́ue virtutis aut forma aut virium corporis, verũetiam secundum diuitiarum & paupertatis vsum quoad fieri potest æqualiter, videlicet inæquali quidem portione, sed facile coæquabili accipientes, nequaquam contendant. Horum causa quatuor magnitudine differentes bonorum census fieri oportet: Primos, Secundos, Tertios, & Quartos, aut quibusuis alijs nominibus appellatos, vt alij eodem in censu permaneant, alijs ditiores pauperioresúe facti, in censum sibi conuenientem transeant. Ad hęc legis figuram, quæ sequitur, ego ponam: Nempe oportere dicimus, vt in ciuitate quæ summi morbi expers futura sit, quod dissidium aut seditionẽ rectius appellarim, nec extrema in aliquibus ciuium inopia sit, nec ingentes diuitiæ. Nam vtraq; illa ab vtrisq; his pariuntur. Quare oportet vt à legislatore vtriusq; terminus statuatur. Sit itaque paupertatis terminus, census sortis, quam stabilem esse oportet, quamúe minorẽ alicui esse nec magistratus vllus patitur, nec alius quisquam, cui curæ sit virtus. Cum legislator his mensuram suam præscripserit, duplum ad hãc & triplum & quadruplum haberi permittet. Plura verò si quis habeat siue reperta, seu donata, siue quæstu parta, seu quauis alia fortuna huiusmodi comparata, si omne quod superest ciuitati & dijs ciuitatis tutoribus dederit, indemnis & laudabilis sit. Sin autem legi non obtẽperauerit, quisquis hoc detulerit, dimidium consequatur. Ille autem æquali suorum bonorum parte mulctetur. Quæcunq; verò possident vltra sortem, apud magistratum horum custodem à lege constitutum, aperte scribantur, vt omnia de pecunijs iudicia facilia sint, & valde clara.

Tria quibus homines studium ponunt, bona animi, bona corporis, & pecuniæ.

Post hęc vrbs primum in medio regionis quoad fieri potest condatur, in loco qui cętera quoq; ciuitatis habeat commoda: quæ nec intellectu nec dictu difficilia sunt. Deinde in partes duodecim partitio fiat. Vt Vestæ prima Iouiq́ue & Palladi consecretur, eaque arx, circulo circunducto, à quo & regionem & vrbem partes duodecim partiantur. quæ quidem ita æquales fiant, vt agri fœcundi minores sint, infęcundi maiores. Sortes vero quinquies mille & quadraginta scindantur, quarum bipartitò quælibet diuidatur. Consortiri quoq; oportet portiones duas, quarũ vtraq; remotioris & propinquioris sit particeps, ita vt pars vrbi proxima cum remotissima parte sors vna fiat, secunda quoq; ab vrbe cum secunda à remotissima, cęteraq́; omnia eodẽ pacto. Danda etiã opera est, vt in geminis his partitionibus, quod modo de fęcunditate regionis & infęcũditate diximus, peragatur, vt videlicet in eis multitudine, & paucitate distributionis æquatio fiat. Quinetiam diuidere in partes duodecim vicos oportet, quemadmodũ & cætera bona, omnium prorsus ęqualitate seruata, omniaq́; describere. Deinde duodecim sortes, dijs duodecim attribuere, partem quamlibet sortis participem suo cõsecrare deo, tribumq́; ipsam vocare. Sed & duodecim vrbis membra, sicut in reliqua regione factum est, sigillatim in habitationes duas diuidenda sunt, vnam quidem circa medium, circa extremum alteram. Et habitationis quidem ordo hunc habeat finem. Illud autẽ cogitare omnino debemus, quod ea quę diximus, nunquam talem opportunitatem nacta, omnia ita concurrent, vt quemadmodum descripta sunt fiant, & viri habitationẽ huiusmodi non ferant molestè: sed ęquo animo patiantur: pecuniasq́; habere velint per totam vitam, vt statuimus. Mediocres filiorũ præterea generationes ita singulis sint vt diximus, ac auro & argento careant & cæteris omnibus quæ legislator ex supradictis dicturus esse videtur: ad hæc regionis & vrbis in medio & in extremis sicut ordinauimus vbiq; habitationes: quæ quidem omnia quasi somnia quædam dicuntur, ciuesq; per hæc & ciuitas quasi ex cera formantur. Hæc vtiq; modo quodam non male opponuntur: sed ea quoque narranda, quæ legislator aduersus diceret. Ne fugere me existimetis amici, quod modo dictum est, vere quodãmodo dici. Sed par est, vt arbitror, in singulis, is qui exemplar proponat ad cuius similitudinẽ opus fieri debeat, nihil omnino prętereat, quod ad verissimã eius conueniat pulchritudinem. Si quis autem ex his nonnulla imitando assequi nequit, quę supra vires sunt prætermittat: & quod his proximum est, eorumq́; quæ fieri conuenit cognatissimum, omni studio prosequatur, permittatq́; legislatorem voluntati suæ finem imponere. Quo facto communiter cum illo consideret quid ex dictis conferat, quidúe ferendis legibus aduersetur. Nam opus vndiq; sibijpsi consentiens, artifex omnis vbiq; agere debet, etiam in re minima, si modo sit laudem consecuturus. Nunc iam post duodecim partium distributionem animaduertendum est, quòd cum duodecim partes hæ plurimas in se portiones, portionibusq; connexa & orientia ex connexis habeant vsq; ad quinq; millia & quadraginta, vnde & tribus & gentes & vicos habent, ad rem bellicam ordines atq; ductus, nummos præterea & mensuras siccorum atq; humidorum & pondera similiter, hęc omnia commensurata, & consona inter se à legislatore ordinari debent. Præterea timenda non est pusillanimitatis opinio, quasi parua nimium considerentur, si quis iubet vt vasa & supellectilia ciuium omnia mensuram habeant suam, nullumq́; sine certa mẽsura possideatur: & communi rationi censeat ad omnia per vtiles esse numerorum partitiones varietatesq́;, secundũ quas & ipsi inter seipsos varij sunt, & in longitudine & profunditate ac vocibus varietatem accipiunt: in motibus quoq; tam recto motu ascendendo vel descendendo, quàm circuitu.

De situ vrbis.

Diuisio agrorum.

De mensura supellectilium.

Ad hæc

Ad hæc omnia ita respicere debet legislator, vt ciuibus omnibus præcipiat, ne ab huiusmodi numerorum ordine quoad possunt, discedant. Nulla enim alia vna pueritiæ disciplina, ad rei familiaris gubernationem, ad rempublicam, ad artes deniq; vniuersas tantam habet vim, quantam huiusmodi numerorũ cognitio: quodq; maximum est, somnolentos etiam, & natura rudes exuscitat: & dociles, memores solertesq; facit, præter naturam suam diuina arte proficiẽtes. Quæ quidem omnia, si modo legibus alijs atq; officijs illiberalitas & auaritia eorum animis extirpata sit, qui ea sufficiẽter & vtiliter suscepturi sint, bona rudimenta, & commoda sunt. Sin minus, malitia hinc potius quàm sapientia clam originem trahet: quod Aegyptijs & Phœnicibus multisq; alijs gẽtibus nunc videmus contingere, propter cæterarum artium facultatumq; illiberalitatem: siue quis rudis legum lator id fecerit, siue fortuna infensa, siue alia huiusmodi quædã natura, nec enim illud, ô Clinia, & Megille nos fugiat, magnam esse locorum ad ferendos meliores peioresque homines differentiam: quibus diuersa prout expedit legibus sanciẽda sunt. Quippe alij varietate ventorum & turbine, difficiles & propterui sunt: alij propter aquas: alij porpter cibos, qui ex terra non solum corporibus commodi aut incommodi oriuntur, verum animis quoque non minus. Maximè autem loca regionis differunt, in quibus inspiratio quędam diuina est, & quæ dęmones sortiti sunt: qui habitantes, propitij, vel contra suscipiunt. Quibus pro humano ingenio consideratis, mentis compos legum conditor, se ad leges ferendas conuertet. Quod & tibi est, ô Clinia, faciendum. Prius enim hęc tibi animaduertenda sunt, quàm habitari facias regionem. CLIN. Egregie, ô Atheniensis hospes, hęc abs te dicta sunt. Quare & mihi ita est faciendum.

DIALOGVS SEXTVS
De legibus, uel de legumlatione.
Marsilij Ficini Argumentum.

TRia sunt genera causarum, quibus diuersa diuersis in locis hominum ingenia fiunt. Quæ quidem tria genera Plato in superioris libri fine breuiter comprehendit. Ego verò operæpretium fore arbitror, hac ipsa materia quasi quodam modo sextum cum quinto ligare. Sit ergo plurimum in loco discriminis ad meliores deterioresque homines generandos. Causa verò fit vel humana, vel naturalis, vel diuina. Humana quidẽ, lex, educatio, consuetudo diuersa. Naturalis autem, elementorum alimentorumq; diuersitas. Diuina verò, vt cœlum quoq; diuinum vocem, siderum numinumq; potestat. Siquidẽ Plato indicat quemadmodum alię cœli plagæ alijs reguntur stellis, alijsq; dijs, superioribus angelis: sic alias terræ plagas, alijs quoque dęmonibus, inferioribusq; angelis gubernari. Accedit ad hæc astronomorum sententia, & plagas terræ cœli plagis, & vrbes ascendentibus signis accommodans. Mitto in præsentia quantum ingeniorum discrimen afferat familiarium cuiusque hominis varietas dæmonum. Quod autem spirituum superiorum vires, nostris quomodocunq; id fiat, spiritibus influant, negare non possumus, quando manifeste videmus corpora nostra corporibus superioribus agitari: assiduéque ab aere aliter permutari. Quòd si spiritus illi in nostros, agunt spiritus, agunt insuper & in corpora. Passio verò corporum humanorum, siue à spiritibus illis, siue à corporibus superioribus inferatur, eatenus redundat in anima, quatenus tam comparato, quàm naturali affectu animus sese mergit in corpus. Verùm hoc interest, quod corpora illa per corpora nostra mouent animas: spiritus autem tum animas per corpora mouent, tũ per animas, tum etiam per illum spiritum, quem physici sæpe nodum animę inuicem corporisq; cognominant. Memento verò vim omnem atque motum à superioribus in nos descendentem, semper ad bonũ sua pte natura conducere, quandoquidem & cœlestes influxus, semper ad bonum. Sed neque tu hic vel rigidiorũ hominum, tristitiam & parsimoniam reijcias in Saturnum, vel temeritatem ferocitatemq; in Martem, vel fraudulentam malitiam in Mercurium, vel lasciuos amores in venerem. Quid verò, si Saturni grauitas in nobis cõplexionis naturæ, nutritionisq; & educationis vitio, in simile quiddam grauitati vitiũ cõuertatur, similiter magnanimitas Martia in audaciam magnanimitati quodãmodo similem, Mercurialis industria similiter in malitiam, Venerea charitas in libidinẽ, Non ne sub solis radijs, qui natura sua ad videndum conferunt & viuendum quotidie accidit alios visum, alios vitam amittere, & qui in aere libero salubriter calefaciunt, in concauis vrunt? Quemadmodum verò sub beneficio radiorum influxu ob inferiorem naturam resultat alicui malum, non vniuerso, sic sub stellarum viribus natura bonis atq; sub numinum muneribus optimus, potest interdum inferioris vel naturæ, vel consuetudinis vitio, vitium vel corporis, vel animi suboriri. Nihil verò vniuerso vitium aut malum, quemadmodum in concentu secunda vel septima vox, quæ seorsum audita dissonat, interim coniuncta cæteris consonat vniuerso. Solent verò Platonici infimos dæmones malos aliquando nuncupare, quoniam ad infimum generationis & sensibile bonum suo quodam, vt aiunt, officio nos alliciant. diuertere autem à summo bono ad minimum, cõparatione summi malum iure cẽsetur. Missum facio in præsenti quod aiunt supremos dęmones ad contemplationis, medios ad actionis, infimos ad concupiscentiæ bonum ducere: quodue his omnibus & vti possumus, & abuti, & vtentibus quidem bona contingunt, abutentibus verò mala. Appellat verò Plato dęmones & deos indigenas patriæ, non quia inde geniti, sed quia ciues inde genitos peculiari quadã cura custodiunt. Dicit præterea beatam ciuitatem à dijs deorumq; filijs coli, intelligens partim quidem cœlestem Hierusalem, ab angelis purisq; animis habitatam, partim quoq; felicem illorum vitam, quos in Phędone inquit editissimas terræ partes incolere numinum familiaritate beatos. Descendit post hæc in sexto ad magistratus constituendos, scilicet quot esse oporteat, & quo pacto creari, quid ue magistratus cuiusq; sit officium. Inquit autem diligentiam in his creandis tanti esse momenti, vt vel bonarũ constitutio legum absq; magistratibus bonis, non modo minimè profutura sit ciuitati, verum etiam plurimum nocitura. Oportere verò ait tam eos qui magistratus electuri sunt, quàm qui eligendi, esse ab adolescentia probatissimos, maioribusq; probatissimis genitos, & qui conciuium mores perfectissime calleant. In his notabis miram Platonis prudentiam in ordine magistratuum, eorumq; officio in rebus humanis sacris, bello & pace, in vrbe atque agris. Cognoscesq; & probabis optimatum gubernationem, aliquid regij, nec non popularis habentem, & quodammodo inter vnum & populum mediam constitutam. Animaduertes in ciuilibus muneribus distribuendis seruandam semper æqualitatem, non arithmeticam quidem, per quam numero vel etiam mensura & pondere paria singulis tribuuntur, quę sępe iniustissima est, sed geometricam potius, per quam considerantur merita singulorum, atq; ea ratione singulis distribuuntur, vt quę proportio meritorum est ad merita, eadem quoq; munerũ sit ad munera, neq; æqualia sint munera muneribus, sed munera meritis. Geminam ergo considerabis æqualitatem, tum muneris ad munus, tum muneris ipsius ad meritũ. Et illam quidem sępe noxiam, raro vtilem, & tũc demum vtilem si fiat sorte. Hanc verò quotidie necessariam. In hac vtiq; totam consistere iustitiæ rationem. Atque hanc ipsam in Iouis iudicio esse positam, eiusq; notionem hominibus vix paucisq; tribui, sed quantacunque nobis adsit, per hanc solam cuncta seruari. Nec immerito ęqualitatis huius officium suprẽmi iudicis ascribit iudicio. Qui cum solus secreta omniũ penetret, ideoq; merita perfectè cognoscat, uimirum solus perfectè potest meritis ęqualia reddere. Idq; ita facit in cœlo primum, deinde in vniuerso, vt hac sola pro cuiusq; naturę capacitate vbiq; distributione fieri cunctã atq; seruari, & ab antiquis probatum, & in Gorgia fuerit comprobatum. Sed inter hęc Plato iterum, qui mos eius est frequentissimus, pueris educandis incumbens, peculiarem ad id procreat magistratum, cumq; haberi vult omnium in ciuitate summorum magistratuum pręstantissimum, existimans absq; colende pueritis sementis prouidentia, totam ciuitatis culturam fore vanam. Aduertes hic humanum ingenium bene quidem cultum tandem mansuetissimũ diuinissimumq; euadere, cõtra verò, si contra. Sed cur nam humanum ingenium ferocius euadere posse dicit quàm ferarũ? Quia quod maximam vim habet ad bonum, maximam quoq; habere potest ad malum. Item optimum quando deprauatione sui vertitur in oppositum, fit pessimum. Quod quidem in repub. disputat. Pręterea ferocitatem in homine deprauato auget machinatio perspicacissimę mentis ad malum. Adde quòd subtilitas spirituum humanorum in ira, conuertitur in furorem. Accedit & quorundam dęmonum irritatio, quod Plato in epistola ad Syracusanos significat, & Homerus Aegypciorum sentẽtia frequenter vsurpat, Heroas inducens à dijs, id est, dęmonibus ad iras & sanguinem animatos. Commendat iterum numerum illum quinquies mille & quadraginta, in magistratuum domiciliorũ, agrorum, partitione omnium cõmodissimum vtpote qui in multas deinceps portiones integras diuidatur. Sane si vniuersum hunc numerum in duas diuiseris partes, pars dimidia duo millia continebit, quingentaq; & viginti. Si verò in tres, pars

pars tertia, mille sexcenta octoginta. Si in quatuor, quartas quælibet, mille ducenta sexaginta. Si in quinq;, quinta quælibet mille continebit atq; octo. Si in sex, sexta omnis octingenta, & quadraginta. Si in septem, septima, septingenta viginti. Si in octo, octaua, sexcenta triginta. Si in nouem, noua, quingenta atq; sexaginta. Si in decem, decima, quingenta & quatuor. huc vsque partes omnes sunt integræ. Sed si in vndecim, vndecima, quatercenta quinquaginta & octo, atq; insuper duas vndecimas portiunculas. Quòd si in duodecim, duodecima, quatercentum atq; viginti. Hic siste pedem. At quoniam nobis sexaginta commemorat, si vniuersum illum numerũ in sexaginta partes diuiseris, pars sexagesima octoginta & quatuor comprehendet: ac si conuersione quadam in partes octoginta quatuorq; secueris, pars quæque sexaginta tenebit. Videtur autem Plato plurimi facere, quòd ille numerus duodecies diuidatur in quatercentum atq; viginti: quodue hic rursus duodecies in trigintaquinq;. At verò hic duodecies in duo atq; insuper vndecim duodecimas vnius partes. Atqui & ipse numerus quatercentum atque viginti multiplicatur ex numero vigesies viginti & vno. Nam viginti numerus vigesies semelq; replicatus, quatercentum vigintiq; complet. Laudat duodenarium numerum & vniuersum illum, qui duodenario prorsus accommodatur, propterea quòd duodecim sint apud eum mundi spæræ: & signa duodecim in zodiaco, & partes duodecim in elementis. Siquidem quodlibet ex quatuor elementis in tres diuiditur regiones, in summam & infimam, atq; mediam: non solum situ, sed virtute etiam differentes. Adde elementorũ alterum duodenarium. Quo & substantiæ elementorum quatuor & qualitates octo comprehenduntur. Qualitatum verò quatuor quidem masculæ sunt, scilicet calor, frigus, leuitas, & grauitas. Quoniam primæ duæ alterationis principia sunt sequentes duæ principia motionis ad locum. Quatuor verò fœminę sunt, quę passioni magis subijciuntur, scilicet humor, siccitas, rarumq; & densum. Hæc verò Aegyptiorum mysterijs contineri, Iamblicus asserit. Accedit quòd duodenario mensium numero Sol dominus planetarũ & cursum peragit proprium, & varios producit effectus. Deniq; singulas vult ciuitatis partes Deo consecratas existimari, proprie verò dijs duodecim. i. duodecim sphærarum animabus. Itē dijs duodecim zodiaci signa regētibus. Rursus duodecim ordinibus dæmonum cœlestia signa sequentium: Quùm verò dicit partes vrbis duodecim sequi circuitũ vniuersi, fortè etiam intelligit rotum octauæ sphæræ circuitum triginta & sex millibus annorũ perficiendum. Qui sanè numerus tribus annorum mille duodenarijs perfectè cōpletur. Adeo vt in primo mille annorum duodenario intelligas ex antiquorum sententia iuuenilem mundi totius habitum: in secundo virilem: in tertio verò senilem. Verum de his opportunius in Timæo. Conuenit his, quod in Phædro inquit: deorum dæmonumq; exercitum sub duce Ioue in duodecim ordines esse dispositum. Concludit hic ciuitatis partes, partim quidem per duodenarium tribuum templorumq; numerum, partim verò per diuinum cultum bis quolibet duodecim mensium solenniter instauratum, sic ad dei munera præparari, vt dijs ipsis quasi insidentibus gubernentur. Bis autem instaurari præcipue vult, publicaq; solennia, quo & duodenario tribuum, & ciuitatis reliquæ agriq; duodenario satisfiat. Quod autem sacra iubet fieri dijs deorum ue filijs, deos quidem intelligi vult spærarum animas: filios autem, dæmones posteriores. Cuncta verò hæc Iouis vnius omnium principis gratia iubet fieri. Neq; verò silentio prætereundum est: duodenarios quos pertinentes ad vniuersum commemorauimus, à duodenario cuiusque hominis proprio, quasi repræsentari. Qui sanè ex quattuor corporis humoribus, totidē sensus ipsius perturbationibus, ac totidē virtutibus constare videtur. Post sacra deorũ ad nuptiarum sacra descendit. Vbi leges ritusq; nuptiales, exhortationem ad matrimonium: officia viri & vxoris tum inter se, tum erga liberos & generandos & educandos considerabis. Notabis ante omnia, non decere in ebrietate, vel alia mentis perturbatione procreandis liberis operam dare. Atq; ob huiusmodi delictũ filios quotidie nasci tam animo, quàm corpore ægrotantes. Mandabis quoq; memoriæ mysterium, vbi ait, Principium & numen hominibus insitum, si conuenienti sibi honore à singulis munere ipsius vtentibus afficiatur, omnia seruat. Quid ergo principium, quid numen insitum aut insidens? Principium quidem idea est formationis humanæ principium. Nomen verò familiaris dæmon, dæmon quoque generationis princeps sæpe sub nomine Lucinæ significatus, At cur insitum, aut insidens, aut incubans? vt intelligas numen non adesse solum, sed inesse assidue atq; fouere, Præcipue verò fauere, & fauēdo seruare, si grate colatur ab his qui munere eius vtuntur. Post mutua viri vxorisq; officia, consequenter ad mutua dominorum seruorumq; descendit officia. Post hæc solita quadam arte redit ad mœnia, templa, palatia, quę ante nuptias tractanda fuisse dicit. Vbi notabis in primis curias iudicum magistratuumq; palatia, idcirco tēplis proxima collocari, quo humani iudices semper iudicando meminerint se à Deo, dum iudicant homines, iudicari. meminerint quoq; custodes vrbis nisi custodiente Deo custodire non posse. Item nihil in ciuitate vel minimũ sine certo quodam ordine esse debere. Siquidem quod caret ordine, alia insuper ordinata confundit. Maximè verò ordine & continua cura muliebria indigere, Alioquin si mulierum res negligantur, duplo plus, imò & supra duplũ detrimenti prouenit ciuitati, quàm si virorum neglectę res fuerint. Inter hæc vbi mundi antiquitas repetitur: quod dicitur ipsum generationis principum nos inæstimabili temporis magnitudine pręcessisse, intellige si obseruas Moysem, inęstimabili dierum horarumq; numero. Conclude librum ea sententia, vt triplicem impetum, scilicet ad cibum, potum, coitum, nequādo præcipitemur, triplici cohibeamus freno, timore scilicet, atq; lege, veraq; ratione, præterea moderato honestorum ludorum à pueritia vsu. Quo per honesta solatia reuocemur à turpibus, & ad seria paulatim studia prouocemur.

POST omnia quæ hactenus diximus, fermè iam magistratus in ciuitate constituendi videntur. CL. Ita certè. ATH. Duæ profectò hæ species in ornatu reipu. sunt. Prima magistratuum cōstitutio, quot esse oporteat, & quo pacto constitui. Altera de legibus magistratui attribuendis, quæ, quot qualesque sunt singulis accomodatæ. Sed parumper antequam magistratus eligamus, commorati, nonnulla ad ipsorum electionem pertinentia declaremus. CLI. Quæ nam hæc? ATH. Audi iam. Nemini dubium est, quin cum magna res legumlatio sit, si quis ciuitati per leges bene paratę non idoneos magistratus cōstituat, quamuis leges bene positę sint, tamen non modo id nihil proderit risumq; mouebit, verumetiam calamitates maximas ciuitatibus pariet. CL. Planè. ATH. Hoc itaq; considerandum amice, quemadmodum in hac tua ciuitate republicaq; cōtingit. Vides. n. eos, qui rectè magistratus accepturi sint oportere primo satis ab adolescētia probatos fuisse tā ipsos quàm suos, vsq; ad ipsam electionem. Deinde eos etiam qui suffragia ferunt, legitimis esse moribus educatos: vt facilè queant admittendos & repellendos cognoscere, & erga vtrosq; pro dignitate se gerere. At verò qui nuper conuenerunt, cum nec se inuicem satis cognoscant, neq; adhuc eruditi sint, quomodo rectè vnquam magistratus eligere poterunt? CL. Nullo fermè vnquā pacto. ATH. Sed. n. certamen excusationes non facile suscipit. Hoc autem & mihi nunc & tibi faciendum est: postquam & tu ciuitatis Cretensibus instituendę officium libenti animo suscepisti, ac decimus es in hoc opere, vt ipse dicis, & ego tibi auxilium pręsenti consabulatione afferre promisi. Quare sermonem hunc nostrum sine capite & mutilũ esse non patiar. Nam si vagaretur, deformis omnibus appareret. CL. Optimè dixisti hospes. ATHE. Imò etiam si pro viribus faciam. CL. Faciamus sic prorsus vt dicimus. ATHE. Faciemus vtique, si deus voluerit, sic vt etiam senectam in hac parte superemus. CL. At deum velle, credēdum est. ATH. Credendum profectò. Quare ipsum sequētes, hoc etiam dicamus. CLI. Quid nam? ATH. Quàm audacter simul atq; periculosè ciuitas hoc nobis tempore constituetur. CL. Quorsum hęc? ATH. Quia facile & intrepidè rudibus hominibus leges damus, vtq; ipsas suscipiant, iubemus: cum omnibus fermè, o Clinia, etiam nō multum sapientibus, perspicuum sit neminem leges nouas facilè suscepturum. Si verò tam diu expectaremus, donec legibus instituti pueri, vnaq; & diu sub eisdem legibus cōuersati suffragia vniuersæ ciuitati ferre possint, atq; id pro viribus rectè fieret, certè & tunc & in posterum, procul ab errore sic instructa ciuitas permaneret. CL. Sic ratio monet. ATH. Perspiciamus ergo si modum quēdam ad hęc commodum ita ferre possumus. Gnosios oportet, ò Clinia, præ cæteris Cretensibus, non solum quasi libando inchoare quam nunc rempublicam conditis: sed omni studio prouidere, vt quam tutissimè atq; optimè primi magistratus constituantur. In alijs quidem constituendis opera breuior: legum autem custodes ante alios creare summa diligentia necessarium est. CL. Qua via istud ratione q; faciemus? ATH. Hoc ò Cretenses, inquā. Oportet Gnosios

Gnosios quando multarũ ipsi ciuitatum primi sunt, communiter cum his qui in eandẽ conuenere coloniã, à seipsis & ab illis septẽ & triginta viros eligere. Decem & nouem quidem ex eorum numero qui coloniam habitabunt, ex Gnoso ipsa reliquos. Hos vtique Gnosij tuę dent ciuitati, te quoq; ipsum, vt huius coloniæ ciuem & vnum de octo decemq; viris. hæc aut persuadendo, aut vi mediocriter cogendo faciant. CL. Quid verò? non ne & tu hóspes & Megillus hic reip. huius nobiscũ participatis? ATH. Plurimum sibi, ò Clinia, Athenienses, plurimum quoq; Lacedæmonij tribuunt, & procul vtriq; incolunt. Tibi autem omnia cómodè se habent: & habitatoribus alijs similiter secundum ea quæ de te modo dicta sunt, & quæ tibi atq; illis hac tẽpestate conuenientißimè fieri possunt, exposita. Progressu autẽ temporis & rep. permanẽte, huiusmodi magistratuum designatio fiat. Quicunq; siue equites siue pedites arma ferre possunt, bellisq; tum, cum ætas ferret, interfuerunt, suffragium ineant, comitiaq; in templo habeantur, quod præstantissimum ciuitas ducat. Vnusquisq; autẽ vndecunq; venerit, in ara dei nomen suum & patris & tribus & gentis in tabula scriptũ deponat, liceatq; cuiq; si velit, quamcunq; tabulã nõ rectè scriptam suspicabitur in loco publico ponere, vbi non minus quam triginta dies permaneat. Trecentasq; tabulas sic approbatas vniuersæ ciuitati magistratus ostendant, quæ quos velit de istis iterum & accipiat & reijciat: centumq; ita secundo delecti rursus omnibus ostendantur. tertio verò nominet de centum viris quilibet quemcunq; voluerit. Septem autem triginta q; viri, eos qui pluribus delecti suffragijs sunt, magistratus declarent. Quinam igitur, ò Clinia Megilleq;, hæc omnia de magistratibus eorumq; probatione in ciuitate constituent? Num intelligimus in ciuitatibus sic ab initio conciliatis, esse quosdam oportere? Qui verò ex omnibus magistratus deligantur, in eis nequaquã reperiuntur. Cũ tñ eos esse oporteat, non viles quosdã, sed summos viros atq; præstantes. Principium. n. dimidiũ totius operis esse, prouerbio dicitur: atq; eum qui benè cœpit omnes laudamus. Mihi autẽ hoc plus quàm dimidiũ esse videtur, rectumq; principium nunquã satis ab aliquo laudatũ fuisse. CLIN. Rectè loqueris. ATH. Quare cum nos id non lateat, ne silentio prætereamus: sed quõ fiat, perspicue declaremus, quamuis ego nihil in præsentia nisi hoc vnũ necessarium atq; perutile hebeã dicere. CL. Quid nam? ATH. Equidem ciuitatis huius quam cõdituri sumus, neminẽ aut patrem aut matrem esse aio, præter ciuitatẽ illam quæ coloniam mittit. Nec ignoro fuisse multas ac fore colonias, à ciuitatibus quæ miserũt, dissidio distractas. Quemadmodum verò erga parentes se gerit filius, qui quamuis aduersaturus illis quandoq; sit, in ipsa tñ pueritiæ indigentia genitores diligit ac vicissim diligitur, & ad suos semper refugiẽs in his solis præsidiũ reperit: ita quoq; nouã arbitror ciuitatem erga curatores eius Gnosios, & Gnosios erga ciuitatem nouã affici. Repeto igitur quod modo dixi. Nõ. n. nocet bis dicere, quod bene dicitur. Oportet vt Gnosij horum omniũ curam suscipiant, & de colonis viros seniores atq; optimos non pauciores quàm centum deligant, deq; ipsis Gnosijs alios centum. Quos in nouam ciuitatẽ profectos oportere arbitror operam dare, vt magistratus secundũ leges cõstituantur, & statuti comprobentur. His factis Gnosum Gnosij redeãt: noua verò ciuitas seipsam seruare ac feliciter viuere conetur. Qui autẽ in septem & triginta virorum numero cõputati sunt, & nunc & postea semper istas res curent. primo quidẽ legũ custodiã habeãt: deinde etiã tabularũ, vbi quisq; magnitudinem sui census conscripserit. Sitq; maximus cẽsus minarum quatuor: secundus triũ: duarũ tertius: quartus vnius. Quòd siquis plus quàm in tabella scriptũ dederit, habere deprehẽdatur, qđ superest, publicum fiat: preterea reus sit volentis eum tanquam infamem accusare, quando propter lucrum spernere leges inueniatur. Atq; eum quicunq; voluerit, turpis lucri nomine, apud legum custodes accuset. Et qui damnatus erit, publicarum possessionum sit expers, ac siqua bonorum in ciuitate distributio fiat, nihil præter sortem primam assequi posit: damnatumq; ipsum esse quandiu viuit ibi scribatur, vbi quicunq; voluerit, possit legere. Custos autem legum non plus quàm annos viginti hunc habeat magistratũ, nec pauciores natus quàm quinquaginta, eum gerat. Ac si sexagesimũ ætatis annum agẽs magistratum hunc nactus est solum præsit decenniũ: hac vtiq; ratione, vt qui septuagesimum annum excesserit, tantũ magistratum non teneat. Hęc igitur tria de legum custodibus præcepta sint. proficiẽtibus vero legibus quiuis poterit his viris præcipere quorum maximè curam pręter ea quę modo diximus, habere eos oporteat. Nũc verò nos deinceps de aliorum magistratuum delectu dicamus Post hæc duces exercitus eligendi sunt, eorumq; ministri in bello, magistri equitũ, tribuni militũ, peditumq; ordinatores, quos merito multorum more præfectos ordinum nuncupabimus. Igitur ipsi custodes legum duces futuros exercitus aliquos ciuitatis huius ciues nominent, approbent vero aut reijciant ij omnes qui bellis in ætate conuenienti interfuerunt, aut iam intersunt. Quod si quis aliquẽ eorum qui nominati non sunt, nominatorum alicui præstare existimet, ei liceat loco illius nominare aliũ, si modo prius quod ita iudicet, iureiurando confirmauerit. Et nominatus maiore suffragiorum numero deligatur. Tres autem quibus faueatur plurimum, duces exercitus, bellicarumq; rerum curatores quemadmodum custodes legum comprobẽtur. qui pręfectos ordinum duodecim, vnum cuilibet tribui nominent. Nominare autẽ nõn nominatũ, eumq; nominato pręponere ita liceat hic quoq;, vt de militibus dixim⁹. Comitia vero in præsentia antequã creetur consiliũ, & pręfecti consilio deligãtur, custodes legum in sanctissimo sufficientissimoq; loco habeant: seorsum pedites & equites sedeant, tertioq; deinceps cæteri, quicunq; in armis versantur. Et in eligẽdis quidẽ ductoribus & magistris equitum omnes suffragium ineãt: in præfectis ordinum, solùmodo qui scuta ferũt: in tribunis militum, equites omnes. At leuis armaturæ aut sagittariorum cæterorumq; huiusmodi præfectos ipsi duces exercitus sibi constituant. Restat magistrorũ equitũ designatio. hos igitur illi nominẽt qui ductores etiam exercitus nominarunt: suffragiumq; feratur similiter. similiter quoq; cõparatio pro nominando fiat. Ferant verò suffragiũ præsentibus peditibus equites. Atq; duo qui maiori suffragiorũ numero delecti sunt, omnibus præsint equitibus. disceptationes autẽ de suffragijs bis fieri liceat. Tertio siquis dubitet, illi suffragia iudicent, qui comitiorum modum in singulos statuere. Cõsilium triginta constet duodenarijs. Nam distributio huic per sexaginta trecentosq; viros cõuenit. Et in quatuor partes per nonaginta distribuatur: ita vt à censibus singulis consiliarij nonaginta ferantur. Et primum quidem necessario ferant omnes qui maximo censu sunt: & qui ferre supersederit, pro arbitrio cõdemnetur, postquam verò delati sunt, conscribantur, sequenti die à secundo censu, eodem pacto ferantur. tertia à tertio feratur quicunq; velit. Necessarium verò sit hoc triũ cẽsuum viris. quartus autem minimusq; census à pœna sit liber, si quis eorum ferre noluerit. quarta die ex quarto minimoq; censu omnes ferant, hac conditione, vt si quis tertio vel quarto censu nõ tulerit, minimè damnetur. Sin verò quispiam primi secũdiue census ferre neglexerit, condemnetur: ita vt qui secundi census est, in triplo primi damni condemnetur, qui verò primi est, in quadruplo. Die quinta magistratus ad omnes ciues descripta efferãt nomina: de quibus omnes ferant. qui noluerit, primo damno condẽnetur. Eorum verò qui ex omnibus censibus electi fuerint, dimidium, hoc est centũ octoginta, sorte ad annui senatus ordinem comprobetur. Sic vtiq; magistratuũ creatio facta inter vnius & populi potestatẽ erit media. Quarum mediũ tenere semper oportet rempublicam. Serui enim & domini amici nunquam erunt. Nec probi & improbi, si ęqualibus afficiantur honoribus.

Prouerbium.

Quod be. ne dicitur repetere nõ nocet.

Maximus census ciuium quem vult Plato

Inæqualibus.n.ęqualia inęqualia fiunt, nisi mensuram accipiant. Nam propter hæc vtraq; seditionibus replentur respublicę. Verus.n.priscus ille sermo, ab æqualitate amicitiam proceari, rectè admodum & concinne fertur. quoniam verò non satis apertum est quæ nā sit æqualitas qua id efficitur, idcirco nos valdè turbamur. Duæ quippe sunt æqualitates eodem quidē nomine appellatę, sed effectu in multis penè contrariæ. & alterā omnis ciuitas legumq; lator sorte disponendo potest in distribuendis honoribus adhibere, eam dico quæ numero, pondere, & mensura est ęqualis. Sed verissimam optimamq; ęqualitatem non facile quiuis perspiciet: Iouis enim iudicium est. & hominibus quidem pauca semper suggeritur: quatenus autem suppetit, tam priuatis quàm ciuitatibus bona omnia affert. Hæc sane maiori plura, minori pauciora tribuit, vtrisque videlicet secundum eorum naturam moderata. Atqui & honores, virtute maioribus semper maiores: minoribus autem virtute & disciplina, minores: & vtrisque secundum rationem, quod decet, impertit. Ea enim certè nobis est ciuilis iustitia. hanc & nos appetere debemus: atq; ad hanc ipsam, ô Clinia, æqualitatem respicere, dum hanc nouam cōdimus & disponimus ciuitatem. & quisquis aliam instituit, eodem debet in legibus ferendis aspicere. Non autem ad paucos tyrannos vel ad vnum vel populi potestatem, sed ad iustitiam semper inspiciēdum. Ea est quam modo diximus, æqualis ipsius secundum naturam quotidie inæqualibus distributio. Veruntamen necesse est, vt his duabus æqualitatibus in denominatione similibus ciuitas vniuersa vtatur, si tota velit procul ab omni seditione manere. Aequabilitas enim illa laudabilis, & æqua dijudicatio perfecti atque exacti, cum præter rectum iudicium fit, violatur & frangitur. Ideoque æqualitate sortis vti eam necesse est ad multorum indignationem penitus deuitandam. Qua in re Deum bonamq; fortunam precibus inuocare oportet, vt sors ad id quod est iustissimum dirigatur. Sic igitur necessario vtrisque æqualitatibus vti debemus: sed in rebus admodum paucissimis, ea æqualitate cui fortuna opus est. Hęc ita ob hanc causam, ô amici necesse ab ea ciuitate, quę salutem sit consecutura, seruari. Quemadmodum verò nauis in medio pelago, die noctéq; custodibus indiget: ita quoq; ciuitas in medio aliarum ciuitatum fluctu posita, varijs subiecta seditionibus ac semper captiuitatis periculo proxima, perpetua eget cūstodia. Propterea & ex die in noctem, & ex nocte in diem succedere sibi inuicem magistratus & custodes oportet, vt tradentium suscipientiumq; custodiam successio nunquam desinat. Quorum nihil multitudo celeriter facere potest. Est autem necessarium, vt maxima senatorū pars plurimum tempus permittatur in priuatarum suarumque rerum administratione versari: duodecima verò pars eius, in mēses duodecim distributione facta, alia post aliam sigillatim custodiat. Quæ vnicuique siue ciuitate ipsa, siue aliunde venienti parata sit, seu nunciare quicquam seu interrogare quispiam velit de his rebus, de quibus ciuitatem oporteat vel respondere cæteris ciuitatibus, vel ab eis interrogationum responsiones accipere. Nouarum etiam gratia molitionum quę sępe fieri solent, maximè quidem ne fiant. ac si acciderint, vt quàm celerimè sentiat ciuitas, & remedium afferat. quod per cœtum ciuitati præsidentium fieri semper oportet, vt & quæ legibus, & quæ repente ciuitati difficultates accedunt, dissoluantur. Hæc omnia curet duodecima consilij pars, quietem in menses vndecim habitura. Quam quidem custodiam hæc consilij pars cōmuniter cum alijs magistratibus in ciuitate semper agat oportet. Atq; vrbana quidem probe hoc pacto ordinata erunt. Totius autem reliquæ regionis quæ cura, quis ordo? An cum ciuitas tota & vniuersa regio in partes XII. sit diuisa, in ciuitate quidem ipsa viarum, habitationum ædificationum, portuū, fori, fontium, sacrorum locorum templorū, ceterorumq; huiusmodi omniū constituere curatores oportet? CLI. Cur non? ATH. Dicamus igitur templis ædituos, & sacerdotes tam viros quàm mulieres pręfici oportere. Ad viarum autē ædificationumq; exornandarum curam, ne aut homines iniurientur, aut ipsę ferę noceant, sed vt tam in ipso vrbis ambitu quàm suburbijs, ciuitatibus consentanea quæq; gerantur, tres sunt magistratuum species eligendæ. Et rerū modo dictarum curatores, appellentur ędiles. Qui verò fori venditionisq; curam habebunt, rerum venalium curatores. Sacrorum autē, sacerdotes. Et sacerdotia quidem quæ à parentibus per successionem seu viris siue mulieribus tradita sunt, nequaquam mouenda. Si verò aut nullis aut paucis aliqua huiusmodi sunt, quod accidere par est illis qui in nouę ciuitatis habitationem cōueniunt, vbi hęc desunt, sacerdotes tā viri quàm mulieres & ęditui constituendi sunt. Quę omnia partim delectione, partim sorte fieri oportet. Atq; in omni regione ciuitateq; plebs cum illis qui extra plebem sunt, per amicitiam coniungenda, vt maxima sit in omnibus his cōsensio. Et quę ad sacerdotum creationem attinent, deo cōmittenda sunt, vt quemadmodum illi placet, ita diuina fortuna cui tributū id sit, sortes ferat. In eorum aūt qui sortis suffragiū assecuti sunt, examinatione, ille est comprobandus, qui integer sit atq; legitimus, dein de à domo quàm maximè munda: expers quoque cędis omniumq; huiusmodi, quę aduersus diuinam rem cōmittuntur: cuius & pater materq; similiter vixerint. Leges autem de rebus diuinis à Delphis petantur, constituanturq; illarum interpretes, atq; his vtendum. Sacerdotium non diuturnius sit quàm annuum. Nec pauciores annos quàm sexaginta natus sit, qui secundum sacras leges res diuinas sufficienter est tractaturus. Eademq; de mulieribus sacris quę & de viris statuta intelligantur. Interpretes autem ter quatuor ferant tribus ipsę quatuor, ex earum ordine vnaquęq; tres: ac tribus probatis, qui maiori suffragio delecti sunt, reliquos nouem Delphos mittant, vt ex quaq; trinitate vnus oraculo deligatur. Comprobatio ipsorum ętasq; talis, qualis & sacerdotum dicta est. Hi per totam vitam interpretandi & exponendi habeāt potestatem. Et in defuncti vicem quatuor tribus inde alium eligāt, vnde prior ille defecit. Quæstores & asseruatores sacrę pecuniæ in templis singulis, qui lucorum agrorumq; ipsis dedicatorum, & fructuum, cōductionumq; & locationum domini sint, tres de maximis censibus pro templis maximis eligantur, duo pro minoribus: pro medijs maximeq; concinnis vnus. Qui non aliter quàm duces exercitus eligantur & cōprobentur. Atq; hęc in rebus sacris, vt diximus, peragantur. Danda verò opera est, vt quoad fieri potest, nihil sine custodia sit. Ciuitatem quidem curent exercitus duces. ordinum pręfecti, magistri equitum, tribuni, consilij principes, ędiles, atq; censores, postquam electi suo ordine fuerint. Reliqua regio ita custodiatur. Duodecim in partes æquales pro viribus regio tota diuisa fuit. Vna itaq; tribus parti cuilibet sorte data, quinq; in annū quasi agrorum curatores tribuumq; principes deligat. quorum quisq; sua ex tribu duodecim iuuenes habeat, non minoris ętatis quàm quinq; & viginti annorum, neq; maioris quàm triginta. his singulis singulę regionis partes per sortem menstruo tempore tribuantur, vt totius regionis omnes peritiam habeant. biennio autem imperandi & custodiendi curā habeant principes & custodes. Cum primum partes custodiendas sortiti sunt, per menses singulos loca permutent: ad proximū quemq; locū, & ad dexteram primum circulariter custodiæ principes ducant, dexteram verò plagam appello quę solem orientem spectat. Deinde in altero anno ad sinistram cōmutentur, ne regionis quo ad vnū anni tempus solum periti sint, sed & quid in quolibet tempore in quacunq; regionis parte contingat, agnoscant. Tertio autē anno quinq; alij agrorum & custodiæ principes à primatibus tribuum deligantur ipsorum duodecim curatores. Cura verò & opera singulis in locis talis sit. Primum vt quàm maximè aduersus hostium impetum regio munita sit. Foueis vbicunq; opus sit effosis turribusq;

Aediles.

Sacerdotes

Quæstores.

Finis regionis.

turribusq; & claustris pro viribus, circũductis, nocere volentes arceãt. Ad hæc vtiq; facienda subiugalibus seruisq; indigenis vtantur, quando minimè in suis operibus occupantur, nonnullos ipsis præficientes loca omnia ita disponant, vt per ea difficilè transire inimici possint, amici verò homines, pecudes, iugalia, facile: quibus maximè peruia regio fiat. Diligenterq; procurent, vt pluuiales aquæ nõ solum non noceant, verumetiam conferant ab altis montibus cauas in valles fluentes, vbi foueis parietibusq; stagnare eas cogant, vt illic alueis pluuiales aquæ combibitæ, inferioribus locis agrisq; omnibus scatebras fontesq; aquarum efficiant, locaq; isto modo siccissima humore multo salubriq; irrigent. Fontes autem & fluuios arboribus ædificationibusq; exornent. lucos quinetiam iugi irrigatione & dedicatos dijs agros aquis immissis pingue facere curent, & metallis humorem scatabrasq; adhibeant. Atque ita & abundantia omnia, tẽpla deorum reddant ornatiora: Vbiq; autem in his gymnasia iuuenes tam sibi cõmoda quàm senibus preparent, calidis balneis constitutis, & copiose siccis appositis lignis, vt & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defessis beneuole afferatur, quæ sane curatio lõge melior est quàm medici parum periti medela: Hæc omnia cæteraq; huiusmodi his locis ornamẽto vti-

Aediles. litatiq; sunt, grato quodam cum ludo. Summatim autẽ circa hæc studiũ hmõi fit. Sexaginta viri singuli ascriptũ sibi locum custodiãt, non hostium causa solum, sed eorũ etiam qui se amicos dicunt. Et si quis inter vicinos ac ciues seu seruus siue liber alicui iniuriam inferat, iudicent in paruis quidem ipsi quinq; principes: in maioribus autem decem & septẽ viri vna cũ duodecim, vsq; ad minas tres de quocunq; alter de altero conqueritur. Nemo autẽ iudex magistratusúe sit, qui gesti officij sui rationem non referat: præter eos qui regum instar finem rebus imponunt. Atqui & agrorum curatores, si quid aduersus eos quorũ habent curam, contumeliose gerant, inæqualiter onera inferentes, aut vi aliquid ab agricolis accipientes, siue adulatorum largitionibus, quibus iudicium corrumpatur: muneribus quidem adulationibusq; capti, opprobrio per vniuersam vrbem afficiantur: in alijs autem iniurijs vsq; ad animã sponte sua vicinis colonisq; dent mulctam. Quod si nolunt in maioribus vel minoribus iniurijs quod debent, persoluere, quia sperent, cum de loco ad locum per singulos mẽses transeant, iudiciũ ac pœnam effugere, in cõi iudicio accusentur, & qui damnabitur, duplum reddat ei quem iniuria oppressit. Viuant autem tam principes quàm cæteri curatores agrorum duos annos hoc pacto. Primum quidem omnibus communia singulis in locis habeantur cõuiuia: qui verò vno die nocteúe, aut absfuerit, aut alibi ederit, cũ nec princeps ita ordinarit, neq; necessitas vlla coegerit: si quinq; viri eum damnent, scribantq; in foro deseruisse custodiã, magnis afficiatur opprobrijs, vtpote qui quantum in se est, rempublicam prodidit. Et à quocunq; obuiã facto, volentiq; cædere, impune cædatur. Omnes autẽ sexaginta viri obseruent, ne de principibus aliquis quicquã tale committat: & qui sensit audiuitque si non accusauerit, similiter eademq; lege reus sit, quia qui peccauit: ac acriori iuuenum censura punitus in omnibus iuuenum magistratibus contẽnatur. Atq; hæc quidem omnia custodes legum diligenter præuideant: primo quidem ne fiant:

Qui nõ seruiuit, nõ potest esse laudatus dominus. deinde vt facta, prout ius postulat, puniantur. Existimare de omnibus hominibus id quisque debet, quod qui nunquam seruiuit, is laude dignus esse dominus nunquam poterit. Ideoq; gloriari quenq; oportet magis quòd bene seruierit, quàm quòd bene fuerit dominatus: primũ quidem legibus, quibus qui seruijt, dijs seruit: deinde senioribus qui honeste vixerũt. Postremò totum hoc biennium custodes agrorum humillimum tenuissimumq; victum vsurpẽt. Itaq; duodecim viri cum quinq; cõgregati inter se sic consultent, quasi serui, quiq; alios seruos non sint habituri. Nam agricolis quidẽ colonisq; non in proprio ministerio, sed in publico solum vtantur. In cæteris sic cogitent, vt seruientes sibi ipsis victuri, æstate præterea atque hyeme semper armati regionem omnẽ perlustraturi; vt custodiant diligentius, dum loca omnia nouerint. Nulla quippe cognitione minor hæc esse videtur, qua exquisitè ab omnibus regio vniuersa cognoscitur. Atq; huius gratia non minus quàm voluptatis vtilitatisq; alterius, adolescentes alendis canibus, & reliquæ venationi dare operam debent. Hos ipsos studio etiã illo vti oportet, quod ab occultando à nonnullis appellatur, sed siue sic, siue agri custodia sit nominanda, siue quomodocunq; aliter quisquã velit; oportet vt qui ciuitatis suæ salutem exoptant, in ea se re pro viribus diligenter exerceant. Sequitur vt de censorum ædiliumq; electione dicamus. Sexaginta illos curatores agrorum tres sequuntur ædiles tripartito duodecim De ædilibus legendis.
partes vrbis complexi; qui sane illos imitantur: viarum vrbis curam habent, vulgariumq; itinerum, quæ à regione in vrbem tendunt: ædificationum quoq; vt secundum leges omnes fiant. Aquarũ præterea, quas custodes deduci in vrbem curãt: vt in fontes quàm liquidissimę sufficientesque ducantur, ac ciuitatem iuuent pariter & exornent. Oportet hos esse tales, vt intermissa suorum cura, otium habeant ad publica procuranda. Quapropter quisq; à maximo cẽsu quem velit ædilem futurum nominet. Et de sex qui suffragio cæteros superabunt, tres sorte deligant quibus curæ hæc sint. Denique comprobati, magistratum secundum præscriptas sibi leges peragant. Censores Censores.
deinceps, rerum vænalium curatores, à primo secũdoq; censu quinq; diligantur. Eorumq; electio eodẽ fermè modo quo ædiliũ transigatur. Quippe de decem, qui cæteros suffragio superarint, quinq; sorte designentur, & comprobati, magistratus declarentur. Nominet autẽ quemlibet vnusquisq;. Qui autẽ nolet, si accusabitur, drachmis quinquaginta dãnetur, atq; etiã iniquus existimetur. Comitia cõemq; cœtũ quicunq; velit ingrediatur: atq; ad id primi secundiq; census omnes cogantur. Porro qui de his absfuerit, decẽ dãnetur drachmis. Tertij verò quartiq; cẽsus homines nõ cogantur, Idcirco qui non interfuit, indẽnis sit: nisi forte principes vrgente quadã necessitate, adesse omnibus edixerint. Est autẽ censorũ officiũ, fori ordinem legibus statutum seruare. Fontium quoq; & templorũ quæ in eo loco sunt, curã habere, vt ne quis illic iniuriose quicquam agat, & si fecerit, seruus quidem & peregrinus verberibus & vinculis pęnas luat. Ciuis aũt à cẽsoribus drachmis centũ iure censorio condemnetur. Maiori verò mulcta vsq; ad huius duplam isti, nisi ædiles quoq; adsint, condemnare non possint. Eadem quoq; ædilibus in proprio magistratu mulctãdi & puniendi conditio sit. Nã vsq; ad minam condẽnandi ipsi habeant potestatem. Ad duplam verò mulctã censorũ simul autoritas requiratur. Post hæc musicæ & gymnasticæ magistratus dúplices vtriusq; facultatis constituantur, alij disciplinæ, alij exercitationis causa. Qui disciplinæ præsunt, gymnasiorum doctrinarumq; Doctores artium.
ornatum & discendi ordinem curent, operamque dent vt tã mares quàm fœminæ in adolescẽtia honeste ad ista proficiscantur, honeste etiã cõmorentur. Exercitationis curam habeant in gymnastica & musica ipsi athlothetę qui munera imponunt atq; declarant athletis, ipsis scilicet certatorib. Atq; hi similiter duplices esse debẽt, circa musicã alij, alij circa gymnasticã. & in gymnastica quidẽ ijdẽ pariter in hominũ equorumúe certaminibus, in musica verò alij in monodia, id est cantu & oratione funebri, & imitatione ipsa, sicut rhapsodorum, eorum. s. qui decantatorium componunt carmen, citharistarum, tibicinium, cæterorumque talium: alij in chori cantu. Primum igitur in chori ludo, vbi viri, pueri, & puellæ tripudio cęterisque musicæ modis exercẽtur, principes eligendi. Vnus autem illi sufficit princeps, non pauciores quàm quadraginta annos natus. Vnum quoq; in monodia sufficere arbitramur, qui triginta annos expleuerit, qui & introducat homines in certamen: & de ijsdem sufficienter cognoscat & iudicet. At verò principem ordinatoremq; chori, sic oportet

eligere. Qui huic rei vacant, in concilium proficiscantur, mulcta imposita, nisi accesserint. huius rei legum custodes iudices sint: cæterosq; si nolint, nemo cogat. Designent etiã qui periti sunt, vnaq; hæc astipulatio seu calculũ adijciens, siue minus, valeat vt peritus vel imperitus sit qui designatur. Qui verò ex designatis decem cæteros suffragio superauerit, & deinde cõprobatus fuerit, vnus annuo tempore choro secundum legem præsit. Similiter etiam in monodia & tibicinio designatio fiat, electioq; & comprobatio, & qui assecutus fuerit, eodem modo à iudicibus confirmatus, anno præsit. Deinceps autores declaratoresq; munerum in exercitatione gymnastica tam equorum quàm hominum, à secundo tertioq; censu ita cõstituantur. Comitia ingredi trium censuum homines compellantur, minimus autem census liber sit. Et de viginti qui præ cæteris suffragio designati fuerint, tres ante alios sorte electi, principes declarentur, quos comprobantium suffragium cõfirmauerit. In cuiuscunq; autem magistratus sorte atq; iudicio siquis reprobatus & repulsus fuerit, alius loco eius eodem ordine designetur & cõprobetur. Restat princeps qui totius disciplinæ in his quæ narrauimus tam fœminarum quàm marium curam habeat. Vnum quoq; hunc secundum leges principem esse volumus: non pauciores natum annos quàm quinquaginta, qui legitimos habeat filios, vtriusq; sexus maxime: si verò minus, alterius sex omnino. Cogitare debet & qui elegit & qui eligitur, hunc magistratum omnium in ciuitate summorũ magistratuum esse admodum præstantissimum. In omnibus quippe viuentibus prima ipsa germina si aptè cœperint ad naturæ suæ virtutem, vim habẽt summam ad finem sibi debitum imponendum. Quod & in plantis euenit, & in brutis tum siluestribus tum etiam mansuetis, & in hominibus. Hominem autem mãsuetum animal esse dicimus. Porrò si cum natura felici rectam quoq; dsciplinam fuerit assecutus, in diuinissimum mansuetissimumq; animal solet euadere: sin vero non satis aut non bene fuerit educatus, ferocissimum omnium quæ in terris nascuntur, animal redditur. Quamobrem non debet legum conditor rem summopere necessariam pueritię educationem postponere, sed operam dare in primis, si rem hanc diligenter est curaturus, vt omnium ciuium ad officia quæque optimus vir eligatur, qui quàm maximè pro viribus educandis pueris prępona tur. Omnes igitur magistratus præter senatum & quæstores in Appollinis templum profecti, suffragium clam legum custodibus ineant, diligentes singuli quem optimè puerorum disciplinæ existimant præfuturũ: & qui suffragio superabit, à magistratibus qui delegerunt, exceptis videlicet legum custodibus, comprobatus, quinquennium præsit. Et in sexto anno alius princeps similiter statuatur. Siquis autem in magistratu publico constitutus pluribus quàm triginta diebus antequã munus suum peragat, è vita decesserit, illi quibus id curæ est, alium similiter eligant. Sin autem orphanorum tutor mortem obierit, cognati atq; affines ex vtrisq; parentibus vsq; consobrinos & patrueles, qui præsentes sunt, alium intra dies decem constituant: alioquin drachma quotidie mulctẽtur singuli, quousq; orphanis tutorem præficiant. Sed nulla ciuitas reuera ciuitas erit, nisi debito ordine iudicia fuerint constituta. Iudex autẽ mutus, qui nec instar arbitri aliquid plus quàm litigantes dixerint, in causis discutiendis percũctatur, nunquam ad ius declarandum sufficiciens erit. Quapropter nec si multi sint, facile vnquã bene iudicabunt, nec si pauci & ignaui. Oportet autem semper, vt quod quæritur ab vtrisq; declaretur. Tempus autem & mora, frequensque inquisitio, ad aperiendã controuersiam conferunt. Idcirco qui litigant, ad vicinos primum & amicos, & maxime rei de qua quæritur conscios se conuertant. Quod si per eos non sufficienter fuerit iudicatum, ad aliud iudicium proficiscantur. Tertium verò, si per duo superiora reconciliati non fuerint, finem imponat. Profectò iudiciorum constitutiones quodammodo magistratuum electiones sunt.

Tutores.

Iudiciorũ & sortitio.

Iudex.

Arbitri.

Omnem nanq; magistratum necesse est quorundã etiam esse iudicem. Non tamen iudex omnis necessario est magistratus & princeps: quãquam iudex ea die qua iudicium peragit, quodãmodo magistratus est non vilis. Igitur quasi iudices ipsi magistratus aliqui sint, de his iam qui quarũq; rerũ & quot in vnaquaq; re esse debeant, differamus. Augustissimum certè iudicium sit quod sibimet aliqui præfecerunt, cõmuni consensui iudicem eligentes. Reliqua iudicia duo sint. Alterũ quando priuatus iniuriam à priuato pati conqueritur, eumq; in iudicium trahit. Alterũ quãdo reipu. iniuriam à ciuiũ aliquo fieri arbitratus aliquis communibus rebus auxiliari conatur. Dicendũ est igitur, quos & quales iudices esse oporteat. Primũ iudicium cõmune omnibus priuatis qui tertio inter se litigãt, ita fiat. Omnis magistratus tam annui quàm maioris tẽporis pridie calendas mẽsis illius, quo post æstiuũ sol stitiũ nouus incipit annus, in tẽplum vnũ conueniant. Vbi iureiurando interposito ex singulis magistratibus veluti quasdã deo primitias offerẽtes, vnũ iudicem deligãt, qui optimus esse, & optimè atq; sanctissimè iudicia illo anno redditurus ciuibus videatur. Ac postquã iudices designati sunt, ab eisdem qui designarunt, singuli cõprobentur. Et siquis reprobatus fuerit, alius similiter eligatur. Comprobati, illis qui per præcedentia reconciliati non sunt, iudicia reddant, & aperte suffragium ferant: audientibus spectantibusq; necessario consultoribus, reliquisq; magistratibus qui eos declarauerunt. De cęteris autem intersit pro arbitrio quisq;. Quod siquis aliquem iniustam sponte sententiam tulisse incuset, apud legum custodes hoc faciat. Et qui damnatus fuerit, dimidiam damni partem iniuriam passo persoluat. Si autẽ mulcta dignus maiore videatur, iudices ipsi, qui condẽnarunt, quid aut pati aut reddere debet vel reip. vel iniuriam passo cognoscant. In publicis autẽ accusationibus necesse est in primis multitudinem iudicij participẽ facere. Nam quando aduersus ciuitatem peccatur, omnibus infertur iniuria. Ideoq; merito grauiter patiuntur, nisi ad iudicandum ipsi etiam admittantur. Sed & principium iudicij huius & finis deferri ad populum debet, examen autẽ & approbatio ad tres maximos magistratus, de quibus conueniant litigantes. ac si conuenire nequeant, consiliũ ipsum electionem vtriusq; cognoscat, & iudicet. Oportet præterea priuatorũ iudiciorũ omnes pro viribus participes esse. Nam qui à iudicãdi potestate omnino repellitur, is à ciuitate se prorsus existimat alienum. His de causis per ipsas quoque tribus necesse est iudicia fieri, iudicesq; sorte statim incorruptos precibus iudicare. Et demum iudicium illud cũcta definiat, quod intemeratum omnino quo ad humanis rebus fieri potest, esse debere diximus ad eas lites determinandas, quæ nec per vicinos neq; per contribules dirimi potuerũt. Verum de iudicijs, quæ magistratus esse nec affirmare nec negare facilè sine controuersia quisquam poterit, hæc quasi exterius circunducta descriptio, nonnulla complexa est, nonnulla etiam reliquisse videtur. Nam iudicialium legum exacta positio atq; partitio, longè rectius in calce ferendarum legum locabitur. Quare ad idẽ tempus has differamus. Cæteri autẽ magistratus maxima iam ex parte dispositi sunt. Tota verò atq; perfecta ciuilium dispensatio, siue ad vnum, siue ad omnes pertineat, non antea liquido declarari poterit, quàm tractatio ipsa principia & sequentia media omnesq; partes suas cõplexa, ad exitum vsq; peruenerit. quæ quidem in præsentia vsq; ad magistratuum creationem progressa, vt antecedentium finis sufficiens est, ita ferendarum legum principium, nec moram aut segnitiem amplius patitur. Cl. Quamuis superiora omnia ex animo meo dixeris, hospes, multo tamen gratius in præsentia mihi id contigit, quòd cum dictorum exitu, dicendorum initium iunxisti. Ath. Belle igitũ prudens seniorũ ludus hucusq; nobis sit perlusus. Cl. Pulchrũ sane studiũ virorũ significare videris. Ath. Consentaneũ est. Verũ aĩaduertamus, si hoc tibi quoq; vt mihi videtur. Cl. Quod nã? & quibus de rebus? Ath. An nescis

Prætor.

nescis idem in hac re quod in pictorum facultate contingere? Illa quippe nullū in pingendis animalibus terminum habere videtur, sed semper inumbrando, & deumbrando vel quomodocunq; aliter à pictoribus id vocetur, exornare conatur, nec cessat vnquā. Non.n. potest fieri, vt ad pulchriora expressioraq; incrementū non habeatur. Cl. Intelligo fermè audiens quæ dicis. Nullum.n. huius artis vsum habeo. Ath. Nihil tibi id obsuit. Sed hac forte nobis allata similitudine sic vtamur. Si quis pulcherrimū animal pingere voluerit, quod non ad peius, sed ad melius futuro semper tempore progrediatur, non ne vides cum mortalis sit, nisi aliquem artis successorem reliquerit, qui siquid vel tempore ex animali abolitum fuerit, instaurare, vel per imbecillitatē artis ab artefice prætermissum adijcere possit, atq; ita fulgentius in dies animal reddere, laboriosum illud opus pauco tempore duraturum? Clin. Prorsus. Ath. An non legislatoris voluntas hęc tibi esse videtur? Principio quidem vt leges sibi sufficienter & exquisite pro viribus cōscribantur: deinde procedente tempore, & periculo rerum facto, putas ne sic amentē legislatorem aliquem esse, vt ignoret necessarium esse talia sibi multa relinqui, quæ emendatione successoris alicuius indigeant, ne peior quidē, sed melior respublica semper ornatiorq; efficiatur? Cli. Probabile est. Nam quomodo nolle id poterit? Ath. Quacunq; igitur via poterit, tam re quàm verbis alium siue maiorem siue minorem docebit quomodo conseruandæ & corrigendæ leges sunt, nec vnquam in his dicendis defatigabitur, nisi ad finem perduxerit. Clin. Ita certè. Ath. Non ne id mihi & vobis in præsentia faciundum? Cli. Quid ais? Ath. Quoniam leges laturi sumus, & legum custodes creati sunt, nos autem ad occasum vitæ appropinquamus, & custodes isti nobis iuniores sunt, oportet nos, vt diximus, leges ferre simul atq; hos tam legulatores quàm custodes quoad possumus facere. Cl. Quid ni? dūmodo id satis fieri queat. Ath. Veruntamen impensius annitamur. Cli. Nihil prohibet. Ath. Sic ergò ad eos dicamus: O amici legum conseruatores, permulta in singulis nos qui leges ponimus, necessario relinquemus, quæ tamen nō parua erūt; imò & rem omnem pro viribus exteriore quadam circunscriptione significabimus, quam quidem impleri à vobis oportebit. Quo verò id facturis vobis respicēdum est, audite. Megillus, egoq;, & Clinias hæc inter nos sæpe numerò diximus & probè nos dixisse cōuenimus. Vosq; rogamus vt & indulgere nobis, & imitari quasi discipuli magistros velitis, ad ea ipsa respicientes, ad quæ legum custodi & latori respiciendum cōcorditer nos consensimus. huius consensionis vnum est caput, vt homo bonus efficiatur, habens virtutem animi hominis propriā, studio aliquo partam, aut vsu, aut certa quadam adeptione, vel cupiditate, vel opinione, vel aliquo genere doctrinarum, seu masculus sit, siue fœmina, siue iuuenis, seu senex. Atque ad hoc ipsum quod dicimus, quisq; per totā vitam omni studio tendat, cætera quæ impedimento huic rei sunt, negligens. Pro patria prætereà, si necesse est, mori paratus sit, antequam velit aut euersam videre ciuitatem, iugoq; seruitutis subiectā à peioribus gubernari, aut fuga ipsam deserere. Quippe extrema omnia subeunda sunt potius, quā in eam gubernationem ciuitas commutanda, quæ peiores solet homines facere. In his iampridem nos consensimus, & nunc vos ad hæc vtraq; respicientes, laudate leges & vituperate. Eas inquam vituperate, quæ hæc assequi minimè possunt, eas quæ possunt, amate: libenterq; illas amplexi, in ipsis vitam agite. Cætera verò studia quæ alio tendunt, & ad vulgaria bona respiciunt, spernite. Sed initium sequentium legum, hoc nobis sit à sacris exorsum. Oportet primū repetere, quòd numerus quinq; millium & quadraginta partitiones commodas habuit, atq; habet, tum totus ipse numerus, tum qui per tribus ipsas porrigitur, quem totius partem duodecimam posuimus, vnam & viginti vigesies rectissimè natam. Atque vt totus numerus duodecim constat partibus, ita tribus ipsa in duodecim scinditur. Singulas itaq; partes sacrum esse dei munus existimare debemus, cum & menses & circuitum vniuersi sequantur. Quapropter & ciuitatem omnem ducit, quod ipsis innatum est, ad eas sacrandas. Alij forsan rectius quàm alij partiti sunt, ac dijs partitiones suas felicius dedicarūt, nos aut nūc rectissimè arbitramur quinq; millium & quadraginta numerum elegisse, qui omnes ab vna vsq; ad duodecim decisiones habet, vndecimo numero solum excepto, qui minimo quodam remedio redintegratur. Restituitur.n. si duæ ad alteram partem domus accesserint. Hæc vera esse, sermo nequaquam prolixus in otio demonstraret. Credentes igitur præsenti sermoni & rationi, distribuamus, & vnicuiq; parti deum vel deorum filium inuocantes aris cæterisq; huiusmodi dedicatis, in sacrificijs conuentus duos singulis mensibus faciamus, vt duodecim singularum tribuum, & duodecim ciuitatis distributioni accommodentur. Hæc deorum primo diuinorumque colendorum gratia ita fiant: deinde amicitiæ quoque & cognitionis alternæ, & communis deniq; consuetudinis gratia, quæ ad matrimonia conficienda summopere necessaria est: vt sublata ignorantia, nemo in his quoad fieri potest decipiatur: sed quisq; cui collocat, & quam & à quibus ducit, agnoscat. Necessariè admodū huius rei gratia, ludi etiam choriq; puellorū & puellarum simul fieri debent, nudatis corporibus quatenus modestus pudor patitur, vt cum ratione in ætate conuenienti, conspiciant alterutrum atq; conspiciantur. Quæ quidem omnia curent, ornentq; chori principes, & cum legum custodibus conditores, vt à nobis relicta suppleāt. Necesse namque, vt diximus, in his præsertim quæ multa paruaq; sunt, nonnulla in prima positione legum prætermitti, quæ magistratus sequentes vsu rerum commoniti, quotannis mouebunt & corrigēt, donec tempus illud aduenerit, quo instituta hæc discussa & approbata sufficienter fuisse videantur. Tempus autem ad hoc periculum faciundum, moderatum & sufficiens decennium erit, quo ad sacra & choreas, ad omnia deniq; atq; singula. Quæ quidem per experientiam emendatio, viuente legumlatore, communiter cum illo fiat. Si decesserit, singuli magistratus ad legum custodes de sui magistratus defectu referant, emendentq; donec approbationis finem suum nacta singula videātur. Tunc demum ratas has leges habeant, eisq; vna cum alijs quas ab initio legislator conscripsit, vtantur. In quibus nihil vnquam sponte mouebunt. Siqua verò necessitas aliquando vrgere videbitur, de hoc vna cōsulent magistratus omnes, & populus vniuersus, & omnia deorum petantur oracula. Si horum omnium vnus erit consensus, moueant: aliter verò nunquam, sed vnus qui prohibet, vincat secundum legem. Quandocunq; igitur aliquis quinq; & viginti annos iam natus, alios aspiciens, ab alijsque aspectus, adinuenisse sibi credit conuenientem animo suo, atque decentem societatem ad communionem generationemq; liberorum, intra quinque & triginta ætatis annos vxorem ducat. Quo autē pacto decorum illud & aptum quærendum sit, in primis audiat. Oportet enim vt ait Clinias, ante leges proprium singulis exordium ponere. Cl. Opportune meministi hospes, tempusq; commodū orationi cepisti. Ath Probè loqueris. Dicamus itaq; sic: O fili, qui ex bonis parētibus ortus est, eas nuptias sequi debet quas prudentes viri honestas ducunt. Qui sanè monerent, nec pauperum fugere, neq; diuitum affinitatem sectari præcipuè oportere, sed cæteris paribus pauperiorem semper honorare, cumq; ipso societatem inire. Nam & ciuitati & familijs quæ iunguntur, id conducit. Quippe quod moderatum est & mediocre, immoderato & excedente mirum in modum ad virtutem præstat. Ergo quicunq; ferocioris velociorisq; quàm oportet ad agendum animi sibi conscius est, is det operam oportet, vt quàm quietissimorum parentum filiam ducat, & qui contra natura affectus est, contrariam sibi asciscat affinitatem.

Pro patria moriendū.

Quæ uxores sint contrahendæ.

Sed vna tandem sit communis ratio nuptiarum, vt quisq; non iucundissimum sibi, sed ciuitati vtile ineat matrimonium. Et.n. singuli semper ad sibi simillimum natura feruntur. Vnde ciuitas tota & diuitijs & moribus inæqualis quã maximè redditur, ex quibus quæ minimè nobis euenire vellemus, maximè ciuitatibus plurimis accidũt. Sed si hęc per rationem lege sanciremus, ne diues diuitis, aut potens potentis societatẽ admittat, cogeremusq; velociores animos cũ tardioribus, & tardiores contra cum velocioribus copulari, non modo ridicula nostra oratio videretur, sed & iram multitudini concitaret. Non.n. intellectu facile est quòd ciuitas similis esse debeat pateræ, in qua merũ quod primo infusum bullit, statim alterius dei sobrietate castigatum, atq; optimè temperatum, bonus & moderatus potus efficitur. Quemadmodum verò id in mixta filiorum procreatione fiat, nemo, vt breuiter dicam, potest conspicere. Quamobrem non lege cogendi, sed persuasione inducendi ciues, vt æqualem temperatamq; liberorum suorum generationem pluris faciãt, quàm opulentissimæ affinitatis æqualitatem; Et eum qui in cõnubio pecunijs inhiat, non lege scripta arcere debemus, sed opprobrijs & increpationibus absterrere. Ad nuptias igitur vt decet celebrandas & hæc exhortãtur, & illa quæ in superioribus diximus, asserentes oportere filiorum filios relinquendo, nostros videlicet in diuino ministerio successores, naturam assequi sempiternam. Hæc omnia atq; etiã plura quis de nuptijs ineundis exordiendo rectè diceret. Si quis autem sponte nõ pareat, & alienus ab hoc cõsortio viuat in ciuitate, & sine cõnubio quinq; & triginta egerit annos, singulis annis, si de maximo censu est, drachmis centũ mulctetur: si de secundo, septuaginta: si de tertio, sexaginta: si de quarto, triginta. Quæ quidem pecunia deę Iunoni consecranda est. Siquis autẽ singulis annis nõ persoluerit, decuplũ debeat. Cuius pecuniæ exactor sit deæ ipsius quæstor, ac nisi exegerit, ipse debeat, atq; huius rationem referre quisq; debeat. Sed pecunijs quidem qui nolit vxorem ducere, ita mulctetur, honore autẽ sic. Primum honores nullos à iunioribus consequatur, nec iuuenum vllus aliqua in re sponte ipsi obtemperet. Deinde si aliquem cædere ausus fuerit, quilibet aduersus ipsum insurgat, & ei auxilium ferat, qui accepit iniuriam. Siquis autẽ præsens hoc non fecerit, timidus malusq; ciuis à legibus habeatur. De dote verò dictũ est prius, & modo rursus dicatur, æqualia pro æqualibus esse. siquidem neq; qui acceperit, neq; qui dederit, pecuniarum inopia consenescet. Necesseria.n. in hac ciuitate abundè omnibus sunt. Mulieribus præterea contumeliosus fastus minor erit. Minor & viris humilis illiberalisq; seruitus. Qui paruerit, vnum sanè hoc aget præclare. Qui verò non paruerit, sed aut dederit aut acceperit quod quinquaginta drachmas excedat vestimenti gratia, alius minam, alius tres semiminas, alius minas duas, & qui censum habet supremum tantundem rursus persoluat ęrario, & quicquid datum fuerit vel acceptum, Ioui atq; Iunoni consecretur. Huius pecuniæ exactores esse volumus horum deorum quæstores, quemadmodũ modo dictum fuit, cum de his qui nuptias fugiunt, loqueremur, quod ab eis debetur, esse à Iunonis quæstoribus exigendũ. Qui si neglexerint, de suo persoluant. Fideiussio autem primum patris firmissima sit, aui deinde, tertia fratrũ ex eodem patre natorũ. Si nullus istorũ superstes sit, tunc ex patre matris similiter fideiussio valeat. Sin autem insolita contigerit desolatio, propinquiores agnati atq; gentiles vna cum tutoribus fideiubeant. Siqua verò sacra initiato, aut diuina alia expiatio ad futura vel præterita vel præsentia in nuptijs agenda videatur, diuinorum interpretes consulant, putentq; si illis paruerint, moderate singula peregisse. Ad nuptiale verò conuiuium non plures quàm quinq; amici & amicæ quinq; ex latere paterno vocentur: ex cognatis & propinquis totidem. Impensa secundum diuitias fiat. Ditissimus minam expẽdat, alius semiminam, deincepsq; proportione seruata, quod decrescit cẽsus, decrescat similiter & impensa. Qui legi paret, laudetur ab omnibus. Sed eum qui non optemperat, damnent custodes legum, tanquam à decoro alienum, legisq; sponsalium Musarũ prorsus ignarum. Bibere ad ebrietatẽ vsq;, neq; alibi vnquam decet, præterquã in solennitatibus eius dei qui largitus est vinum, nec tutum est. maximè verò connubio coniũcti sponsus & sponsa tunc mentis cõpotes esse debent, quando non paruam ineunt vitę mutationem, præsertim vt ex quàm maxime moderatis semper generatio fiat. Ferme enim incertum est quæ nox aut dies cum deo ipsam peragat. Quare vt solidus, stabilis, & quietus conceptus fiat, non oportet corporibus ebrietate diffusis, dare operam liberis. Qui autem vino refertus est tam animæ quàm corporis rabie concitatus, quouis & trahit & trahitur. Idcirco ebrius tanquã mente captus, ad ferendũ est inutilis. Nempe verisimile est eum fętus inæquales, instabiles, obliquos tam membris quàm moribus procreare. Quamobrẽ per totam quidem vitã, & maximè quamdiu generationi vacat, abstinebit quisq; cauebitq; ne faciat, vel quæ suapte natura & sponte morbos inducunt, vel quæ ad petulãtiam iniuriamq; declinant. Hęc.n. in animos & corpora nascentium necessario trãslata illic imprimuntur, peioresq; inde nascuntur. Sed præcipue die illo ac nocte à talibus abstinendum. principiũ nanq; & numen hominibus insitũ, si conuenienti sibi à singulis munere ipsius vtentibus honore afficiatur, omnia seruat. Oportet autem alteram ex duobus sortem domibus à parentibus separatam quasi ad pullorum generationem educationemq; sponsum existimare, atq; ibi nuptias celebrare, vbi sit cũ liberis suis habitaturus. Nam si quoddam in amicitijs desideriũ inest, mores omnes quasi glutino quodã connectit & vincit. Consuetudo autem satura, nec vllum habens per intermissionem temporis desiderium, alterum ab altero satietate disiungit. Quapropter parentibus vtrisq; affinibusq; relictis, seorsum quasi ad coloniã proficiscantur, ac vicissim seipsos respicientes habitent, liberos generando, & educando; & vitã quam ab alijs acceperunt à se quasi tædas ardentes alijs tradant, deos semper secundũ leges colẽtes. Post hæc considerãdum est, quarũ rerum maximè honesta possessio sit. In plurimis quidẽ seu cognoscẽdis siue cõparandis & possidendis, nulla est difficultas. In seruis autẽ id omnino difficile. Causam vero, & rectè quodammodò & non rectè rursus de ipsis dicamus. Nam & contra vsum & iterum secũdum vsum de seruis verba dicunt. Meg. Quo pacto id dicimus? Non.n. intelligimus hospes quid modo dicere velis. Ath. Non iniuria, ò Megille. Fermè.n. illa Lacedæmoniorũ seruitus, quam Hilotiam vocatis, præ cæteris Græcis maximã dubitationem & contentionẽ facit, cum alijs bene, alijs contra instituta videatur. Heraclidarũ verò minorẽ quam Mariandynorũ disputationem habet: postremò seruilis apud Thessalos turba est. Hæc vtiq; & huiusmodi omnia respicẽtibus, quid de seruorum possessione agendum est? Hoc certè mihi nũc excidit, & tu merito me interogasti quid dicerem. Hoc autẽ huiusmodi est. Scimus profecto quod fatemur omnes, seruos quàm beneuolẽtissimos atq; optimos habẽdos esse. Multi.n. iam serui quibusdam meliores ad virtutem omnem quàm fratres & filij domos rem dominorũ omnẽ & dominos ipsos seruarũt. Hæc de seruis prædicari nõ ignoramus. Meg. Certe. Ath. Contrà etiam dicitur, nihil in animo seruiente intergrũ inesse, nec quicquam seruorum generi esse credẽdum. Quod & sapientissimus poetarum testatur nobis, cum de Ioue sic loquitur: Dimidium mentis Iupiter illis aufert, qui seruitutis sorti subiecti sunt. Hęc itaq; adeo diuersa de seruis homines cogitantes, alij nihil generi seruorũ credunt, sed stimulis atq; verberibus quasi ferarum naturam, non ter tantum, sed sæpius ministrorum animos seruiles efficiunt. Alij cõtra omnino faciunt. Cl. Ita est. Sed cum tam diuersa de seruis homines sentiant, quid nobis hospes hac in nostra regione de possessione castigationeq; seruorũ est agendũ? Ath. Perspicuum mihi

Marginal notes: Quanta pœna mulctetur qui ducere vxorem refugit. — De dotibus. — Cõuiuium nuptiale. — Ebrietas vitanda. — De seruis.

Difficilis possessio homo. mihi videtur, ô Clinia, quãdo difficile domatur homo, & ad necessariã distinctionem serui à libero & domino re ipsa deduci ęgre patitur, difficilẽ possessionẽ hominem esse. Quod exemplo in crebris Messeniorũ rebellionibus patuit. Ciuitates præterea quæ multos eiusdẽ linguæ seruos habent, planũ fecerunt, quot quantaq; hinc mala sequãtur. Piratarũ quoq; furta & latrocina, quæ maximè circa Italiam abundabant, hinc oriuntur. Quæ omnia si quis animaduertat, quid de his faciundum sit, dubitabit. Duę igitur solũmodo restant viæ, vt qui facile seruituri sunt, nec eiusdem patriæ sint, & quàm maximè fieri possit, inter se dissoni. Educenturq; rectè, non solũ ipsorũ gratia, sed dominorum multo magis. Est autem recta horum educatio vt nulla ipsis contumelia inferatur, iniuriaq; his multo minus, si fieri possit, quàm æqualibus inferenda. Liquido.n. cognoscitur qui natura non fictè iustitiã colit, oditq; reuera iniquitatem, quum cauet ne ijs iniuriam faciat, quibus facile potest. Qui ergo circa mores actionesq; seruorum nihil nunquã facit impiè, nihil inique, atq; ita in his se seruat immaculatũ, ad producẽdas virtutis fruges erit aptissimus. Idem quoq; de domino, & tyranno, omniq; potentiore aduersus imbecilliores rectè dici potest. Castigandi cædẽdiq; semper iure sunt serui, neq; ita monẽdi vt liberi, ne molliores fiãt. Allocutio omnis ad seruos quodãmodo imperium sit, neq; iocus vllus cum ipsis seu fœminis siue masculis habeatur: Quod multi stultè facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorẽ vitam & sibi ad imparandum, & illis ad obediendum reddunt. CL. Rectè loqueris. ATH. Hoc igitur pacto seruos quisq; & numero & facultate ad singula vitæ ministeria aptos habeat. Verum De habitationibus. post hæc habitationes oratione describendæ sunt. CLI. Prorsus. ATH. Ad nouam profectò ciuitatem, & antea nullis hominibus habitatam, in primis ędificia procuranda sunt, & modus templorum murorumq; habẽdus. Quę sane nuptias præcedere debeant, ô Clinia. Sed quoniã verbis nunc agitur, ita nimirum licet ponere. Quando verò rẽ ipsam aggrediemur, hæc ante nuptias si deus voluerit, collocãtes, reliqua deinceps omnia peragemus. Nunc autem tanquã in figura quadam hæc breuiter percurramus. Situs vrbis. CLI. Fiat. ATH. Vrbs quidem tota in circulum in locis sublimibus deducatur, vt munitior sit & mundior. Templa circa forũ struantur. Iuxta hæc magistratuũ iudicumq; palatia, in quibus quasi sacratissimis iustam & accipient & ferent sententiam, partim quidem tanquam de rebus sacris iudicaturi, partim verò tanquã iudicantiũ deorum ibi sint delubra. Ibi etiã iudiciaria domicilia, in quibus de homicidijs, cæterisq; capitalibus iniurijs iudicantur. De muris. De muris autem, ô Megille Spartiatis ego consentio, murosq; in solo iacere facile patiar. Probè.n. poeticum illud laudatur, quo æneos & ferreos magis muros quàm terreos cõdere admonemur. Apud nos vero id insuper valde ridiculũ est, quòd singulis annis in agrum iuuenes emittantur, qui caucis, foueis, ædificijsq; confectis, longè hostes à finibus arceant. Et muros quidem circunducimus, quod primum ad sanitatem ciuibus nihil confert, deinde animos ciuium emollire & eneruare consueuit. Efficiunt.n. vt facile intra eos se recipientes, hostes minimè fugner, putentq; se non Quies à laboribus originem trahit. diurna nocturnaq; custodia vigilãtes sed murorum septo & vallo dormiẽtes saluos fore, quasi ad desidiam nati sint, ignorantes certe quietem à laboribus originem trahere, atq; è turpi otio & negligentia nasci labores solere. Verum si muris aliquibus muniendi homines sunt, sic ab initio priuatæ domus quæq; condantur, vt tota vrbs æqualitate & similitudine vnus sit murus, habeantq; domus omnes sic tutum ad vias aditum. Quæ certè dispositio & intuentibus erit grata, cum domus vnius figuram tota ciuitas habeat, & ad custodiæ facilitatem erit longè omnium commodissima. Hæc ita à principio construi, qui habituri sunt ciues maximè curent. Aediles quoq; prouideant, & eos qui negligunt, mulcta compellant. Curentq; vt vrbs quàm mundissima sit, nec à priuatis vnquam patiatur aut ædificando aut fodiendo publicũ aliquid occupari. Aquarum etiam pluuialum vt abunde & facile defluant curam habeat: Item oĩum quæcũq; vel in ciuitate vel extra sunt habitãda. Sed hæc oĩa & cætera quæ à legibus prętermissa sunt, legũ custodes vsu docti ordinent. Postquam verò hæc & circa, forum ędificia & gymnasia, & theatra spectantium, & docentium discentiumq; domicilia disposita sunt, ad ea quæ nuptias sequuntur, in ferendis legibus deinceps pergamus. CLI. Sic est faciendum. ATH. De nuptijs igitur ita vt diximus, ô Clinia res se hebeat: post De modo viuendi sponsi & sponsæ. quas viuẽdi regula quæ filiorum procreationem pręcedit, non breuior quàm annui tẽporis sequitur. Sed qua ratione in præstantissima ciuitate sponsus sponsaq; conuenire debeant, facile dictu non est. Imo verò cum multa in superioribus difficilia sint, quæ de his dicenda sunt, difficilius cũctis vulgus accipiet. Quod tamen verum rectumq; videtur, dicendum etiam, ô Clinia. CL. Dicendum omnino. ATH. Quicunq; itaq; publica solum atq; communia censet legibus ordinanda, propria verò etiam quę necessaria sunt, non curat, ac licentiam singulis quotidie viuendi, vt volũt, præbet, neq; certo ordine putat omnia facienda, sed priuatis neglectis, publica & cõmunia secundum legem gesturos homines opinatur, non rectè opinatur. Quorsum hæc? Nempe quoniã oportere sponsos asserimus reip. nostræ non minus nec aliter alijs temporibus, quàm ante nuptias in cõmessatione publica viuere. Mira quippe res qñ apud vos primum cõmessatio instituta est, visa fuit, quam vestri bello vel alia re huiusmodi in hominum calamitate coacti instituerunt: cumq; propter necessitatem vsi fuissent, plurimumq; ad salutem conferre res visa periculo esse, legibus statuta est. CL. Videtur. ATH. Mirum igitur id fuit, imperantiq; primo arduum. Quod nunc si quis ita lege sancire aggrediatur, minus certe erit difficile factu. Verũ quod deinceps sequitur, & dictu & factu arduum est: quod quãuis nusquam fiat tñ. si alicubi fieret, rectè vtiq; fieret, sed tale est, vt in eius descriptione legislator sicuti ludentes ignẽ disiecare, & alia quęuis impossibilia aggredi videatur. CL. Quid istud est hospes, quod dicere adeo formidas? ATH. Audiatis iam, ne longiorẽ vos mora frustra detineam. Quicquid.n. in ciuitate legis ordinisq; est particeps, cuncta ex eo benè procedũt. Quę Debene et male ordinatis. verò ordine carent, vel malè ordinata sunt, ea etiam quæ bene sunt ordinata, confundunt. Quod huic quoq; rei accidit. Nam vobis, ô Megille & Clinia, præclare, & vt dixi mirificè ex diuina quadam necessitate virorum constituta est commessatio. Fœminarum autem cõmessatio non De ingenio & natura fœminæ. probe relicta in tenebris iacet. Quod quidem genus aliud hominũ est & differens, nobisq; occultius & versutius natura est propter imbecillitatẽ: atq; ita minus ordinari potest. Idcirco cessit legislator, neq; rectè prætermisit. hoc enim prætermisso, multa nobis corrũpũtur, quæ lõgè melius se haberent quàm nũc, si hoc ipsum fuisset legibus ordinatũ. Non est.n. res muliebris, si iacere inordinata relinquitur, humanarũ rerum, solũ vt videri posset, dimidium, sed quanto natura sua ineptior est ad virtutem quàm virilis, tanto excedit, vt plus quàm duplum esse videatur. Repetendum igitur hoc, & corrigendum, omniaq; fœminis cum viris communia ad ciuitatis felicitatem studia cõstituenda sunt. Nunc verò si infeliciter ad hoc humanum ducitur genus, vt non sit prudentis, huius rei mentionem in alijs regionibus & ciuitatibus facere, vbi nunquam cõmessationes publicæ conspectæ sunt. Vnde igitur quisquã non ridicule ad manifestã cibi potusq; assumptionem mulieres cogere posset? nihil est profecto quod molestius laturum genus hoc videatur. Nam cũ timide & obscure degere consueuerint, latorem legis in lucem conantem educere omni reluctatione repellent. Hoc inquã genus alibi quidem, quemadmodum dixi, nec orationem ipsam rectè dicentis sine ingenti reclamatione audiet, hic autem forsitan sustinebit. Quare si vobis quoque videtur, collocutionis gratia, ne disputatio de republi. manca relinquatur,

tur, dicere volo quàm bona decensq; res hæc sit. Si vobis placet inquam, aliter verò dimittam. CL. Mirum in modum hospes audire desideramus. ATH. Audiamus iam igitur. Sed ne admiremini, si rem altius repetere visus fuero. Nam otio abūdamus, neq; aliud quicquam nos vrget, quo minus omnia vndiq; quæ ad leges spectant, consideremus. CL. Rectè loqueris. ATH. Prima itaq; repetamus. Scire omnes oportet, hominū generationē vel nullū prorsus vnquam initium habuisse, neq; terminum habituram, sed fuisse omnino semper & fore: aut si cępit, inestimabili iam ante nos tēporis magnitudine incepisse. CL. Plane. ATH. Non ne per omnem terram, vrbes multas conditas arbitramur atq; destructas, & diuersa præcessisse hominū studia, partim cum ordine, partim etiam sine ordine? Cibi itē potusq; & vescendi condiendiq; vsus quàm plurimos, & mutationes temporum varias, in quibus animalia diuersis modis transmutata fuisse credendum? CL. Nihil prohibet. ATH. Quid porrò. Vites putamus cœpisse olim, cū nō essent similiterq; oliuas & Cereris atq; Proserpinæ munera, quæ Triptolemus aliquis ministrauerit? Animalia verò, tēpore quo ista nō erant, non ne sicuti modo, alterum ab altero deuorabātur? CL. Proculdubio. ATH. At verò quod ad sacrificia pertinet, homines ab hominibus sacrificari apud multos videmus: contrarium etiam de alijs audimus, sicuti quādo nec bouillas quidem carnes gustare audebamus, nec animalia dijs immolabamus, sed liba & fructus melle madētes, cæteraq; huiusmodi sacrificia pura dijs offerebantur. Carnibus autē abstinebant. Nam vesci carnibus, & deorū aras polluere sanguine impium vidabatur. Ita Orphica quædam vita tunc vigebat. Inanimatis quippe omnibus vescebantur, & ab animalibus omnibus abstinebant. CL. Ferūtur hæc passim vt dicis & valde credibilia sunt. ATHENIE. Sed quorsum hæc à nobis omnia dicta modo sint, forsan aliquis percontabitur. CL. Probe, ò hospes, id coniecisti. ATH. Propterea, si potero Clinia, quę sequuntur deinceps, declarare conabor. CL. Dic iam. ATH. Trina quadam indigentia, atque cupiditatē omnia hominibus dependere perspicio, in quibus si rectè ducātur, virtus, sin contra, vitium nascitur. Harū duæ sunt in animalibus statim natis cibi potusq; cupiditates. Ad quæ cum omne animal innatum habeat appetitum, impetu rapitur, nec verba illius auscultat, qui monet aliud agendū esse, quàm vt horū cupiditates voluptatesq; expleantur, & dolores contrarij deuitētur. Tertia verò nobis indigētia ingens, & cupiditas acutissima quæ ad propagationē generis inest, posterius quidē innascitur, sed ardentissimo furore & maxima petulantia hoīes vrit, & agitat. Hi tres morbi ad id quod iucūdissimū dicit, rapiētes, ab eo ad id quod optimū est, trib⁹ maximis rebus vertendi sunt, timore, lege, vera ratione. Quibus cum Musę & dij certatorij adhibeantur, vt incrementum & affluentia hoc pacto extinguantur. Procreationem quidem liberorum post nuptias collocare debemus. Post ipsam verò procreationē, educationē & disciplinā. Sic. n. forsan procedente oratione lex quęq; in propria progressa in cōmessationes deniq; producetur, quando in cœtus & cōmuniones huiusmodi peruenerimus: atq; vtrū viris solis an etiā mulieribus hæ cōmuniones imperandæ sint, tunc planius conspiciemus, cū propius accesserimus, & quæ illas pręcedere debent, necdumq; lege disposita sunt suū digesta in ordinē, ipsis præposuerimus. Ita sane, vt modo dicebam, cōmessationes acutius inspiciemus, conuenientioresq; de illis leges trademus. CLI. Scite loqueris. ATH. Teneamus itaq; memoria, quæ modo dicta sunt. Forte. n. vsui nobis quandoq; erunt. CL. Quæ tenenda iubes. ATH. Ea quæ cibi, potus, venerisq; vocabulis appellauimus. CL. Fiet omnino hospes vt iubes. ATH. Præclare quidem. Sed veniamus ad rem sponsalem, & spōsum ac sponsam quomodo liberi procreādi sunt, doceamus, ac nisi persuaserimus, legū quarundam positione minemur. CLIN. Quo pacto. ATH. Cogitare omnino sponsus & sponsa debent, quo pacto quàm pulcherimos, & optimoss ciuitati liberos poterunt procreare. Omnes autē homine qui communiter aliquid operantur, quandocunq; & ad se inuicem & ad opus ipsum intendunt animū, bene & pulchre omnia faciunt. Si verò vel non habuerint mentem, vel non adhibuerint, contrà. Quare sponsus ad sponsam procreationemq; liberorum animū vertat, & sponsa similiter ad sponsum, atq; ad opus in eo tēpore præcipue quo adhuc non genuerunt. Harum rerū curam habeant mulieres siue plures seu pauciores, prout placuerit principibus, electę. Quę quotidie in Lucinę cōgregentur tertiam horæ partē cōmoraturæ, atq; ibi alijs aliæ nuncient, siquē virū mulieremúe illorū qui matrimonij copula adstricti gignendi habent facultatem, alio intendere animum videant, quàm ad ea quæ in sacrificijs nuptiarum iussa fuerunt. Procreatio aūt liberorū, & eorum qui illi vacant obseruatio, decenniū non excedat, quando adsit generandi fœcunditas. Siquæ ad id tēpus infœcūdæ perseuerauerint, consilio cū propinquis & mulieribus harum rerū curatricibus habito, prout commodū vtrisq; est, disiungātur. Siqua vero de vtriusq; cōmodis acciderit altercatio, decem de legū custodibus delecti quos ipsi voluerint, cognoscāt. Sed & mulieres ipsæ iuuenū domos ingressæ, partim monitis, partim minis ab inscitia ipsos & delicto depellant. Quod si nequeant, legum custodibus nuncient, atq; illi id curent. Qui si prohibere non potuerint, rem ad populū deferant, & scriptis errantium nominibus iureiurando firment se illos meliores facere non potuisse. Et qui scripto delatus est, nisi accusatores conuicerit, infamis sit: nec nuptijs procreandisq; liberis vlterius det operā. Ac si id tentauerit, liceat cuilibet cædere ipsum impune. Eædem sint & mulierum pœnæ. Expertes. n. muliebriū degant honorum, nec ad nuptias partusq; liberorum profectę recipiantur, si in iudiciū arcessitæ dānatæ etiā fuerint. si postquam secundū leges filios procreatūr, alienę quisquā vxori coniungitur, vel mulier viro illis scilicet adhuc generantibus, pœnis eisdem subiaceant, quibus & dum ipsi gignebant. Sed viri & mulieres post liberorum procreationem castè viuentes, in his omnibus summopere honorētur, qui contra, vituperentur. Si contigerit vt plures in rebus eiusmodi moderatè se gerant, quę præcipimus silentio sine scriptis legibus habeantur & fiant. Sin autem plurimi se minimę continebunt, legum conscriptione declarentur, & ad eorum normā de singulis huiusmodi iudicetur atq; agatur. Vitæ totius initiū primus annus omnibus est, quem in sacellis paternis vt viuendi initiū tam puero quàm puellæ, scriptū esse oportet. Adscribatur aūt in pariete dealbato in vnaquaq; tribu, vt qui ad magistratus idonei sunt, annorum numero constet, & cuiusq; tribus viuentes homines proximè scribantur semper, & naturę cedentes similiter deleātur. Nuptiarum tempus puellæ sit à sextodecimo in vigesimū, idq; sit longissimū tempus ad hoc institutum. Masculo à trigesimo ad quintum & trigesimum. Bellis ab annis viginti ad sexaginta in viris: in mulieribus postquam filios pepererunt, vsq; ad quinquagesimū ętatis annum. In quibus obseruandū est, vt ad eum belli vsum potissimum qui & possibilis eis sit & decens, accipiantur.

Secula & mores ante dicti.

Orphica vita.

Aetas maritandorum.

DIALOGVS SEPTIMVS

De legibus, uel de legumlatione.

Marsilij Ficini Argumentum.

REgreditur Plato in septimo rursum incōparabili diligentia ad prima ætatis teneræ rudimenta, imò verò progreditur. Nunquam enim, vt ita dixerim, ab hoc ipso digreditur, indicans totum reip. bonū aut malum, in bonis aut malis moribus priuatorum, atq; hos præterea omnes in bona vel mala ætatis primæ educatione consistere. Præcipue verò id efficit in primis statim libris, atque hoc iterum septimo, vtrobiq; pictor diligen-

diligentissimus. Sed ibi quidem adumbrando, hic verò, vt pictorū more dixerim, colorando. Rursus ibi einsmodi diligentiam progmium legum vult haberi, hic verò figuram iure substantiam legū antecedentem. Leges.n. scriptas fore irritas inquit, nisi eiusmodi præcesserit diligētia. Ibi præterea simul & hic post puerilem ad iuuenilem deinceps atq; virilem progreditur disciplinā. Neq; ab re post nōnullas sacrorū leges in superioribus ad nuptiales euestigio processit leges quasi sacras, vt diuini animalis ortum auspicaretur à sacris. Mox verò post connubia ad formādos pueros se accingit, nec natos tantum, sed & nascentes, imò etiam nascituros, non minus in hac ipse seminis humani cultura, sagax, prouidus & accuratus, quàm in frugum seminibus agricultor. Quorsum verò spectare cēses, quod ait in re muliebri multo plus discriminis esse, quàm virili? Item muliere abstinere à vino oportere qua nocte generandi sint filij, imò etiam & proximo præcedenti tempore, & toto conceptionis anno ab omnibus animū perturbantibus? Hæc proculdubio eò spectant, vt nihil exactissimæ curæ ad humanā culturam spectantis prætermittatur. Animaduerres aūt ex his Platonē existimauisse, non virū tantum, sed etiam mulierem in filijs generandis vicem agentis causæ obtinere. A quo quamuis quodammodo dissenserit Aristoteles, consenserunt tamen plurimi apud medicos probatissimi. Profectò si suum quisq; opus diligit, proptereaq; pater filium diligit magis quam diligatur à filio, materque ardentius quàm pater amat natum, cōiectare licet causam esse vna cùm viro huius operis effectricem. Quod quidem hinc etiam cōfirmari potest, ꝙ filij non minus, ac sæpe etiam magis matribus similes sunt quàm patribus. Similitudo verò tam propria tamq; frequens indicat fœtuum substantiā nō à patris tantum, sed matris etiā effectione suscipere. Omnis.n. causæ conatus fertur ad simile producendū. Deniq; cum speciei eiusdem sit mas & fœmina, vires habent rationis eiusdem. Vtrinq; igitur efficaces ad formam eiusdem rationis, & si non pari, simili saltem ratione perficiendam. Sed hæc ad leges minime pertinent. Tangit insuper quæstionē de atra bile non paruam, cuius vitio infantes formidolosi sunt, difficilesque & queruli. De hoc ipso humore eiusq; cura, in libro De curanda literatorum valetudine, diximus diligentius. Quantum verò ad præsens pertinet institutum, humorem in pueris melancholicū non ex constitutione propria esse scito, quæ quidē sanguinea est maximeq; aerea: sed ex reliquijs quibusdam materni menstruiq; sanguinis in puero putrefactis, & adustione quadam in atram bilem deinde conuersis. Accedit ad puériles formidines in causa, rerum nouitas, quæ quidē facit, vt & auditæ voces quasi tonitrus, & visæ formæ quasi laruæ & fulgura terreant. Ratio interea, quoniam nondum expergefacta, imagines à rebus ipsis nequaquam discernit: animā relinquit imaginationi pro arbitrio concitandam. Ex hac ipsa formidine perpetuo dolent, queruntur q; infantes. Præsertim cùm facilime & à tractantibus offendantur, & lædantur ab aere, & ab agitatione naturæ plurimū in exordio laborātis agitentur ipsi atq; vexentur. Quam obrem motu quodam ferme perpetuo atq; numeroso in curandis infantibus adolescentibusq; vti iubet. Primo quidem, quia motu geniti, seruātur & motu. Secundo quia eiusmodi motione vitæ moderata immoderatæ agitationi tū intrinsecus à natura, tum extrinsecus ab aere factæ resistimus. Tertio quoniā motus calorem excitat naturalem, corpusq; totum æque viuificat. Quarto nutrimentum concoquit digeritq; per membra. Quinto superuacua excrementa secernit. Sexto obstrusa aperit, & adæquat humores. Septimo conducit ad augmētum. Octauo membra apta simul reddit & solida. Non solum verò moderatione quadā æqualitatis, verumetiam numeri cuiusdam proportione, motū nobis oportet congruere. De musicæ quidem potentia, multa in multis epistolis disseruimus. Nunc verò satis sit intelligere, si per ipsam sæpe in contraria, scilicet tum ad voluptatem tum ad dolorē distrahitur animus, nimirum posse ab vtroq; ad stabilem quendā vtriusq; medium sæpe reduci. Ac si à motu corporis in quietē, & vicissim à quiete in motum reuocatur animus atq; prouocatur, certe posse quibusdā musicæ modulis à motu ordinis experte ad ordinatā, atq; hinc ad stabilem habitum quandoq; reduci. Quem quidem habitū & hic & in epistola ad Dionysium secunda inquit, & dei proprium esse, & humanæ vitæ tutissimum. Vtrum verò voluptas ac dolor in motione quadam consistant, & quo pacto definiantur, in libro De voluptate, & in Philebi Cōmentarijs latius disputamus. Satis in præsentia factum fuerit, si concludamus hunc in modum. Voluptates gustus & tactus in restitutione quadam in habitum corporis naturalem nasci videntur. Dolores verò contra, in casu quodam ex habitu naturali. Siue vtrunque euacuatione fiat, siue repletione, siue motu, seu quiete vel alteratione aliqua qualitatum. Præterea voluptates, odoratus, & auditus, & visus, in reditu quodā ad ordinem sensualem, à quo multis cōtingentibus quotidie deturbamur. Deinde voluptas imaginandi in regressione similiter ad ordinē imaginalē, à quo deijcit perturbatio. Ordo verò tam Imaginalis quàm sensualis in quodam spirituum temperamento fundatur, cui quoties contemperata similiter admonentur, fit voluptas in mutua quadam sensus imaginationisq; cùm rebus, quæ influunt, congruitate resultans. Post hæc rationis lætitia in reformatione quadā nascitur, per quam ratio quæ perturbatione corporea facta informis fuerat, vel deformis, formatur pro natura sua, atq; reformatur. Deniq; mēris gaudium reformatione perficitur, per quā intellectuali quodā intuitu reformatur aliquando in ideam, à qua ceciderat ob negotiosæ vitæ tumultū. Si inductionem hanc recte consideraueris, videbis humanam voluptatem summatim fieri in reditu quodam in habitum naturalem, neq; tam reditus ipsius, quàm habitus gratia fieri & optari. Igitur eiusmodi habitus si fieri possit, perpetuo firmus, maxime omniū est optandus. At cur cogitanti cuilibet occurrere videtur optabilior oblectatio in motu perpetuo, quàm status ille perpetuus? Quoniā fallit nos imaginatio & opinio animæ mobili coniunctæ corpori, perq; coniunctionem eiusmodi voluptatem mobilem appetentis. Quam merito neglectura sit præ naturalis habitus firmitate, si quando posita fuerit supra motum. Si enim reuera gustaremus saporem ipsius habitus naturalis, extra quem in terris positi sumus, sicut motionis ad ipsum vergentis saporem gustamus, proculdubio longo interuallo habitū regressioni præponeremus. Profectò quemadmodum omnes bonorū gradus, meliori modo se habent in ipsa stabili ratione boni, quàm in materia mobili, sic expetendorum omnium rationes in ratione habituq; eiusmodi potius quàm in materia mobili collocantur. Per hæc probatū sit proprium dei diuinorumq; gaudium in statu quodam cōsistere incōparabiliter motibus cunctis iucundiore. Quem quidē prudentes & ipsi debent eligere, & cæteris, præsertim iunioribus, adhibere. Præterea cunctis persuadere, voluptatē quæ sit ex motu, nō solum breuem esse ac leuem molestiæq; permixtam, sed etiam in multos & diuturnos ingentesq; dolores cōtinuo prolabi. Distinguit aūt numerosum motum per quem inconcinnos motus ætatis tenerę moderamur, in duo genera, in musicā scilicet & gymnasticam. Prima enim spiritum atq; animum, secunda verò humores membraq; componimus. Sub nomine quidem musicę nō modo cātus & sonos, sed poesim etiam & quę ad figurarum ordinem pertinent, cōprehendit. Sub nomine verò gymnasticę, motus omnes corporis in præludijs ludisq; certaminum atq; prælijs. Ar choream saltationemq; ex vtrisq; quodāmodo mixtā intellige. Tum his omnibus quasi prēludijs infantes, pueros, adolescentes, tam fœminas pariter, quàm mares ad officia & belli & pacis diligēter erudit, eiusmodi verò rudimenta patrias appellat leges, ac reipu. vincula. Quibus subductis quasi columnis tecta reipu. corruant. Iubet singula in his haud aliter fieri quàm publicis regulis statuātur, iudicans à delictis eiusmodi, delicta omnia tandem in republica prouenire, atq; ex mutabilitate ludorum iocorumq; & ornamentorū, mutationem quoq; legū & reipu. proficisci. Notabis mutationem prēterquam in malis, esse rerum omnium periculosissimam, adeo vt etiam si mutetis in melius, saltem ad tempus sis periculū subiturus. Inter hęc sacrificandum in ludis ait dijs & deorum filijs, atq; dæmonibus. Dæmonibus inquam puris, vt deorū filijs nos concilient. Deorum verò filijs, vt deos nobis propitios reddant. Dijs denique, quo summi Dei muneribus nos reddāt paratiores. Sic vtiq; prisca consueuit religio, quemadmodū de sphæra in sphęram gradatim corpore pertransitur & visu, sic de propinquis numinibus ad remotiora deinceps suo quodā ordine progredi in omnibus, id prę cipue venerans, quod splendorem summi prēcipue refert. Neque verò ego nūc, vel de ciuili, imò plebea, vel de poetica, imò verò insana superstitione loquor, sed de philosophico diuinorum cultu à priscis sapientibus, prout cognitus vniuersi ordo dictauerat, instituto. Quem solum vbiq; commendat Plato, reliquos duos reuera deridens. Et vbi duos tantum commemorat, id est deos deorumq; filios, dęmones & heroes intelligit filios. Vbi verò connumerat deos, & deorū filios & dęmones, intelligit deos numina super sphęras, filios numina in sphęris, dęmones numina infra sphęras. Post hęc vbi legitimorū ludorū disciplinam cōmendat, ludos inquit studiorum gratia potius quàm contra, esse constituendos. Addit, res humanas si comparentur ad diuinas, nullo studio dignas esse, id est nulla existimatione, nulloque amore, nec tanquam serias, sed tanquam nugas esse censendas. Sinautem ad naturales, magni faciendas esse consentit. Tum optimū ait homini cōtigisse, vt ingenium sortitus sit aptum ludis, & deditum, scilicet tum ad laboriosę vitæ solamen, tum ad disciplinam paulatim per ludos congruos comparandā. Quod verò anima per varias viuendi formas circuitū, quasi chorea ludens efficiat, id vniuerso optimū esse putant. Rursus vniuersæ quoq; naturæ animę, videlicet vt quęcunq; in eius potentia latent, vicissitudine quadam educantur in lucem. At cur non dicit cætera quoq; animalia ludos esse deorū? Quoniam nec adeo dijs familiaria sunt, vt cùm his illi ludant. Nec comparantur ad deos, vtpote quæ seipsa Deo non cōparant, neq; diuina aliquando metiuntur, vnde cogantur de illis sicuti non mentiri. Et profectò si dei ridere sit, humanum rideat ludū conantem immensa metiri. Considerabis hic Platonis verba eiusmodi, scilicet, ea quæ ab aurora ad hanc horam non sine quadam deorum inspiratione narrauimus,

poesi

poesi quodammodo similia mihi videntur. In his significat omnia eius scripta in eam vsq; diem, id est senum, esse quodammodo diuinitus inspirata, atq; poetica figura disposita, vt sint allegorice pluribus exponenda. Idem quoq; innuit statim post exordiū Phędri, vt sciamus, & quæ in adolescentia, & quæ in vltimo composuit senio, poesim maxime redolere. Ob id in epistolis ait, mētem suam vel à nullo, vel à quam paucissimis, & vix tandem & quadam vaticinij sagacitate posse cōprehendi. Præterea contemplare hic quàm diligenter Plato effrenem cohibeat pueritiam, quantū somnolentiam quidem detestetur, commendet verò vigiliam, quàm opportune sua cuiusq; ætatis disponat officia, iubens inter ludendum primo quidem tradi literas. Deinde musicam. Tertio gymnasticam. Quarto arithmeticā. Quinto geometriam. Sexto astronomiam. In septimo verò loco dialecticam, id est metaphysicā, collocat in fine legum atq; reipublicæ. Quoniam verò dicit Deum cùm diuina quidē necessitate pugnare nunquam, cùm humana verò pugnare, distingue necessitatem alterani quidē esse in ipso naturali rerū ordine ita vt est diuinitus instituto, vt res tales sint & tot & tantæ, sic agant, sic moueantur, hæ præcedant, hæ comitētur, illæ sequantur, aliæ simul sint, aliæ verò seorsum, atq; vt sunt, ita quoq; sint iudicandæ. Alteram verò necessitatem in casu quodā ab ordine naturali, vbi vel deforme, vel mōstruosum, vel dissidens dissolutumq; videtur. Cùm prima necessitate non pugnat Deus. Eius.n. præcipua voluntate necessitas eiusmodi constat. Sed nunquid pugnat cum altera? Certe nusquam pugnat Deus. quid.n. repugnet omnipotenti? Veruntamen ob id quasi pugnare fingitur, ꝙ hæc à diuina similitudine prolapsa longius in dissimilimam Deo cadit deformitatem, quasi iam rebellātem, sed à Deo interim quasi repugnante atq; expugnante miris modis in ordinem quandoq; redactam. Animaduerte post hæc nō parui momenti dictum, Non est pessimum rerum omnium imperitia. Imò verò pessimum est multarū rerum peritia acquisita male. Ac si præcedentem quoq; sententiam animaduerteris, quæ hominē cognominat & Deum & dæmonem atq; heroem, cognosces qua ratione exponi possit Plato, vbi animam inquit humanā in varias species pertransire. sed hoc in theologia latius. Proinde vbi ad doctrinas mathematicas iuuenes adhortatur, reprehendit Græcos, ꝙ in geometria & astronomia omnes errauerint. In geometria quidem, ꝙ dimensionem quamlibet cùm qualibet commensurabilem esse putauerint. Quod quidem non posse fieri primum apud Barbaros est inuentum. In astronomia quoq; ꝙ errare planetas dixerint, cùm tamen in diuinis nullus sit error. Item motum velocissimorum, tardissimum nominauerint, tardissimorumq; velocissimum. Mentiri verò contra deorum dignitatem per ignorantiam natā ex negligētia, iudicat non stultum solummodo, sed prophanum. Sed damnat plurimū Græcorum errorem cōtra diuinæ prouidentiæ voluntatem, dicentium non esse inuestigandum ipsum autorem mundi Deum, mundiq; ipsius originem, nec eorum quæ in mundo sunt causam, quasi inuestigatio hęc non pertineat ad pietatem: cum tamen maxime omnium pia sit, vtpote præcipue cùm diuina voluntate consentiens, quæ & vniuersum eo disposuit ordine, qui ad inuestigationē eiusmodi semper alliceret, & mētem ipsam inuestigationis huius auidissimam procreauit. Platonem verò ipsum existimare verissimam pietatem præcipue in vnius dei cultu sitam esse, probauimus alias, & per superiora eius verba in præsentia confirmamus. Nam & si in plurali numero sępe ait deos colēdos esse, cōcludit tandem numero singulari, & singulari cultu Deum ipsum esse omni beato studio dignū. Præterea in antecedētibus, iudices creaturus congregauit magistratus omnes in templo & in ipso anni principio. Principium verò ab æstiuo fecit solstitio. Neq; te turbet, ꝙ in calendis proxime solstitium sequentibus. Id enim certioris apud populum principij gratià dictū puta, verum autem initium apud eum in ipso proprie solstitio fieri. Quod quidē allegotice sic exponatur, vt quando solis lumen, id est, dei lumen rectius vberiusq; à nobis accipitur, tunc reuera sit principiū viuendi & cogitandi atq; iudicandi, & huius vnius gratia cuncti simul in vno templo, id est, vna religione colant quicquid colant. Lumen verò solis in libris de Republica inquit, vnius omnium patris imaginem esse, & quasi simulacrū eius in mundano hoc templo à patre omnium collocatum. Quid plura? Vnū Deum in primis adorandū, cuius gratia cætera numina sint colēda, alibi sæpe docet, atq; in epistola ad Dionysium, rursusq; ad Hermiam, & in Parmenide qui totus agit de vno & in Timæo qui omnia producit ab vno & in Philebo qui omnia metitur vno, & in Epinomide qui oīa reducit ad vnū, manifeste demōstrat.

De educatione liberorum.

ATIS igitur de liberis tam masculis, quàm fœminis, de ipsorum educatione & disciplina post hæc nobis est dicēdum. Quam omnino silentio præterire, impossibile est, ac si dicatur, mentioni cuidam doctrinæq; potius quàm legibus cōgrua videatur. Quæ enim priuatim & per singulas domos tum multa, tū parua & occulta quotidie fiunt, cùm facile ex voluptate, dolore, & cupiditate singulorū præter legumlatoris consiliū agantur, varios & dissimiles mores ciuium reddunt. quæ res ciuitatibus officit. Quum verò parua & frequētia sint, singulis mulcta imposita, ea legum positione vetare non satis honestum esset atq; decorum. Quinetiam scriptis legibus derogaret, cū in paruis & multis ad contemnendas leges homines consuescerent. Quapropter & leges de his scribere difficile est, & silere impossibile. Sed conabor ostendendo quasi digito, quæ dico in lucem efferre. nunc enim obscurius dicta videntur. CLI. Vera loqueris. ATH. Iam verò recte alias dictū est, existimandū esse, rectam educationē posse & corpus & animum quàm pulcherrima & optima reddere. CL. Ita est. ATH. Corpora verò pulcherrima simpliciter ea fore censeo, quę rectissima in tenera ętate cōcrescunt. CL. Certe. ATH. Quid illud? Nonne intelligimus quàm maximum atq; plurimum incrementi primi progressum in omnibus animalibus esse? adeo vt cōtendendi ansas multis præbuerint, corpora humana à primis quinq; annis in reliquis viginti in duplum non crescere. CLI. Vera narras. ATH. Quando sine multis moderatisq; laboribus incremētum influit plurimum, an non multa hinc mala corporibus innascuntur. CLI. Omnino. ATH. Pluribus ergo laboribus ipsis tūc opus est, quādo summopere affluit nutrimentum. CL. Quid ais hospes? Nunquid statim natis & tenerrimis pueris labores plurimos afferemus? ATH. Nō his primis, sed prius etiam illis qui adhuc in vtero matris aluntur. CL. Quomodo vir optime faciendum id iubes? Num ij qui adhuc in vtero parētis geruntur, laborabunt? ATH. Certe. Nec sane mirū est si vos exercitationem tantillæ ætatis ignoratis, quā vobis, licet videatur absurda, cupio aperire. CLI. Omnino. ATH. Apud nos quidē huiusmodi quiddam magis intelligi potest: propterea ꝙ ibi nonnulli in ludis quibusdā magis quam decet, versantur. Nam apud nos non pueri solum, verumetiā seniores aliqui auium pullos alunt, & ad mutuam inter ipsas aues pugnam exercent: ac lōge absunt, vt labores in quibus ipsas exercentes agitant, moderatos ipsis putent: sed ad hęc minores in manibus, maiores sub vlna capientes, nō suę, sed harū auium bonę habitudinis gratia per multa stadia gradiuntur. In quo sane hominī intelligenti compositi significant, corporibus omnibus motū agitationemq; non laboriosam prodesse, siue à seipsis, siue in vehiculis, seu naue, siue aquis, siue quomodocunque aliter moueantur. Et propter hæc ciborum potusq; alimentum superantia, sanitatem, pulchritudinem, & vires nobis præbere possunt. Quæ cū ita se habeant, quid posthac faciundū censemus? Vultis ne cū risu verba faciamus, leges ponentes, vt prægnans deambulet: & natus quasi cera fingatur, quādiu tener est, ac ad biennium vsq; institis adstringatur? Nutrices pręterea per leges imposita mulcta cogamus vt vel ad agros, vel ad tēpla, vel alio ad suos, donec per se stare possint, pueros perferant? Ac etiem cùm stare cœperint, ne ponderis violentia mēbra propter mollitiem distorqueantur. gestent adhuc, quousq; triennium infantes exegerint? Sint aūt robustæ quoad fieri potest nutrices, nec vna solū, sed plures. Et in singulis pęnam nisi fiant, scriptis legibus imponamus? Vel nullo modo sic agamus? Quod.n. modo diximus, abunde nobis accideret. CLIN. Quidnam? ATH. Risum profectò in nos ingētem ꝓuocaremus. Nā mores nutrientiū muliebres, atq; seruiles nobis obtemperare nollent. CL. Cuius gratia igitur dicenda hæc putauimus? ATH. Quia domini & liberi ciuium animi, forsitan cū hęc audiuerint, probe intelligēt, quod nisi priuata recte administrētur in ciuitate, frustra res cōes sperat quis firmitatem aliquam in legibus habituras: atq; hæc intelligētes his quæ modo diximus, tanquā legibus quibusdā vtentur: quorū vsu, & familia & respu. bene gubernata feliciter viuent. CL. Valde consentaneū est quod dixisti. ATH. Ne desinamus ergo ab huiusmodi legumlatione ante, quàm animorum

animorum quoque studia quę ad teneros admodū pueros pertinent, describamus: & ita simili quoque modo, vt de corporibus incepimus, sermonem absoluamus. Cl. Recte nimirum. Ath. Hoc igitur tanquam elementum ad vtriusq; tam animi quàm corporis infantium cultum accipiamus, perpetuā die nocteq; nutritionem agitationemq; adhibitam, omnibus quidem conferre, maxime verò tenerrimis, vt si fieri posit, sic habitent quasi perpetuo nauigarent. Quoniam aūt fieri nequit, quàm proxime ad hoc in curandis infantibus accedendum. Quod aūt fieri oporteat, coniectare hinc licet, quòd periculo tam puerorū nutrices quàm quæ remedijs Corybantum dant operam, id esse vtile cognouerunt. Quandocunq; enim dormire pueros ad somnum tardiores matres cupiunt, nō quiete hoc, neq; silentio, sed contrarijs faciunt. In vlnis enim portant agitantq; semper, & illos vocis modulatione tanquam tibicinio quodam mulcent. Et quemadmodū in debacchationū furentium remedijs fit, huiusmodi agitationis chorea musaq; vtuntur. Cli. Quæ nam horum potißimum causa nobis est hospes? Ath. Non est valde difficilis cognitu. Clin. Quo pacto? Ath. Vtræq; hæ paßiones in metuendo consistunt: sunt enim formidines quędam, propter malū aliquem animi habitum. Quando igitur ab exterioribus aliquis ad hos affectus agitationē infert, vincit exterior motus interiorem illum terribilem atq; furiosum. Cumq; vicerit, tranquillam animo præstat quietem, saltu cordis aliquantisper sedato: atq; ita alijs inducit somnum, alios vigilātes per tibiam & tripudium, cùm auxilio deorū quibus supplices litabant, à furioso affectu ad sanæ mentis habitum reuocat. Atq; hęc vt orationis huius breuitas fert, rationem aliquam probabilem habent. Clin. Omnino. Ath. Si hęc igitur talem aliquam vim habēt, hoc præterea cogitādum, animum omnem ab infantia in metu nutritum, magis vtiq; quouis ferri per formidinem consuescere. Nec cuiquam dubium est, quin ad timiditatem ista, non ad fortitudinem exercitatio fit. Clin. Ita prorsus. Ath. Contra verò eum ad fortitudinem exercitari dicemus, qui à tenera etate metus terroresq; omnes vincere consuescit. Cli. Scitè. Ath. Vnum igitur hoc ad virtutis animi partem summopere conferre dicamus, exercitationē videlicet infantiū quæ in motibus fit. Cl. Maxime. Ath. Atqui facilitas animi vel morositas, nō parum momenti habent ad bonitatē animi vel prauitatē. Clin. Est ita. Ath. Est autem à nobis pro facultate dicendum, quo pacto vtrumuis horū infantium statim animo innascatur. Cli. Plane. Ath. Nobis profectò videntur delitiæ, difficiles, morosos, iracundos, & leui de causa excitabundos iuuenū mores efficere. Contra verò, nimia seruitus atrox, cùm abiectos & illiberales & humana perosos facit, ad humanam consuetudinem ineptißimos reddere. Cli. Quomodo autem ciuitas vniuersa infantes qui nondum voces intelligunt, nec disciplinā aliam gustare possunt, vt iubes, erudiet? Ath. Sic plane. Omnę animal statim natū voce & clamore vti solet. Nec minus hominū genus, quod præ cæteris ad clamorem addit ploratum. Cli. Sic est. Ath. Nutrices ergo quid infantes cupiant, volētes cognoscere, quod appeti credunt offerunt: si tacent, rectè: si clamant flentq; non rectè se obtulisse his signis conijciunt. Argumenta sane in infantibus quas res amēt, quas oderint, clamor fletusq; sunt, signa minime fortunata. Huius rei tempus triennio minus nō est, quod spatiū non est parua vitæ particula ad eam rectè vel contra ducendam, si ipsum rectè, vel contra ducitur. Cl. Rectè. Ath. Nónne videtur vobis difficilis homo, nec vllo modo tranquillus, esse etiam querulus atq; gemebundus vltra quàm bonū virum deceat? Cl. Mihi quidem. Ath. Siquis omni ratione pro viribus conetur, vt in hoc triennio puer quàm minimū dolore, metu, tristitiaq; afficiatur, nónne pueri animus pacatior tranquilliorq; reddetur? Cli. Perspicuum est hospes, multoq; etiam magis, siquis eum in multis voluptatibus educarit. Ath. Hoc ego tibi non concedam, ò mirifice Clinia Nam talis educatio cùm in principio statim adhibeatur, omnium maxima pernicies est. Videamus igitur an quicquam dicamus. Cli. Dic. quid ais? Ath. De re non parua à nobis agi nunc assero. Attende & tu Megille, ac sententias vtriusq; dijudica. Mea quidem ratio, rectam vitam censet nec voluptates sequi omnino, nec fugere omnino dolores debere, sed medium potius illum habitum sequi, quem & ipse modo tranquillitatem vocabam, & omnes dei proprium esse, diuino quodam oraculo rectè conijcientes fatemur. Hunc habitū sequi debet quisquis hominū diuinus est futurus, adeò vt nec ipse ad voluptates omnino procliuis sit, alioquin procul à dolore non erit, nec alium quenquā siue senem, siue iuuenem, aut masculum, aut fœminam indulgere voluptatibus patiatur, minimeq; omnium statim natos infantes. firmißimi enim tūc omnibus mores omnes propter consuetudinē innascuntur. Ego verò nisi vererer ne forte iocari vobis videar, dicerem vtiq;, grauidas etiam mulieres maxime omnium illo anno ita regendas esse, vt nec ad voluptates multas furiosasq; ferantur, neq; doloribus agitētur: sed tranquillam pacatamq; & mitem vitam agant. Cl. Non opus est hospes vt Megillū interroges, vter nostrum rectius sit locutus. Ego.n. assentior tibi meræ voluptatis meriq; doloris vitam fugiendam omnibus esse, & mediam quandā semper tenendam. Quare & dixisti rectè atq; audisti. Ath. Rectè nimium Clinia. Sed illud ad hęc simul omnes tres cogitemus. Cl. Quidnam? Ath. Quòd quæ dicuntur à nobis, ea leges non scriptæ à multis appellantur, nec aliæ sunt quæ leges patriæ nominantur, quàm huiusmodi omnia. Atq; quod paulo ante tetigimus, nec leges hæc esse vocanda, neq; silentio prætereunda, probè dictum est. Hæc enim totius reipu. vincula sunt, mediumq; tenent inter scriptas scribendasq; leges, videlicet tanquā primæ prisceq; omnino institutiones. Hęc si probe posita sint, seque in eis hoīes rectè assuefecerint, conscriptas leges stabili salute tutantur. Sin cōtra factum sit, contra continget: quemadmodum in ędificijs accidit, vbi si ædium sustentacula subtracta de medio fuerint, concidere omnia cogunt, aliaq; ex alijs deijci, & quæ benè sustructa sunt, dirutis prioribus corruunt. Atq; hæc quidem cogitantes nouā hanc tuam ciuitatem, ò Clinia, vndique vincire debemus, nihilo prorsus relicto quoad fieri pōt, quod vel ad leges, vel ad mores, vel studia pertineat. his enim omnibus ciuitas nectitur. Alterum verò istorum sine altero permanere non potest. Quare non est mirandum, si quæ nobis multa simul & parua legitime videntur instituenda velut consuetudines confluentia longiores leges efficiunt. Cl. Rectè tu quidem, & nos similiter cogitauimus. Ath. Si quis igitur ad eum qui tres agit annos colendum seu masculum, siue fœminam hęc diligenter adhibeat, ac sedulo supradictis vtatur, non parum afferent nuper enutritis vtilitatem. Atq; id ingenio eorū qui tres & qui quatuor & quinque & sex agunt annos conueniens erit, à quibus delitiæ remouendæ sunt, & castigatio sine contemptu adhibenda. Cæterum quemadmodū seruos diximus castigare sine cōtumelia oportere, ne in iracundiam efferātur: castigare tamen omnino, ne nimium delitiosi reddantur: ita & liberos volumus. Horū ludi quidam sunt ipsis quodammodo naturales: ad quos quando conueniunt, sponte feruntur. Congregandi hi pueri sunt à triennio ad sex vsq; annos, singuli in suæ tribus solēnitate: quorum & adhuc tantillorum nutrices modestiam incontinentiamq; obseruenr, & cuiq; cœtui nutricibusque vna quædam præsit de mulieribus duodecim annuo tempore imperatura, prout legum custodes ordinauerint. has deligant mulieres nuptiarum curatrices, ex quaq; tribu vnam ætate ipsis æquales. Quæ ad hunc magistratum assumpta est, ita se gerat vt in sacrū quotidie proficiscatur, semperq; iniuriantem puniat. Seruum quidem & seruam, peregrinum & peregrinā ipsa per vrbanos quosdā ministros: ciuem autem, cuius animaduersio in cōtrouersia sit, ad ędilium

Exercitatio infantium confert ad virtutē capessendam.

Delitiæ in animis puerorū.

lium trahat iudicium: de qua autem non sit controuersia, puniat ipsa. Post annorū sex ætatem fœminæ à maribus discernantur, puerique deinceps cum æqualibus maribus, & puellæ cùm fœminis æqualibus conuersentur. Et ad scientias vtrique se vertant. Mares quidem ad magistros equorum, arcuum, telorū, & fundæ: fœminæ quoque ad eadem si concedatur, vsque ad scientiam tantum, & maxime ad armorum vsum. Quo pacto autē nunc in his se res habeat, pene ab omnibus ignoratur. CLIN. Quid ais? ATH. Quòd videlicet dextera à sinistris, quo ad manus pertinet, differre iam videantur in singulis operationibus natura. Pedes enim inferioresque partes ad opera nihilo differre videntur. Manibus autem matrū nutricumque simul ignorantia quasi claudi facti sumus. Nam quum natura fere ad vtranque partem ęquè se habeat, ipsi per consuetudinē non recte vtentes, differentiam fecimus. Et certe in quibusdā parum id refert. Nihil enim interest ad vitam, si lyra in sinistra sit, in dextera plectrū, in cæterisque huiusmodi similiter. Quorum exemplo idem in reliquis omnibus nō facere, dementia est. Hæc ita esse lex Scytharum ostendit. Non enim sinistra solùm arcū, dextra sagittā tenent, sed vtrisque similiter ad vtrunque vtuntur. Multa exempla huiusmodi in aurigarū aliorumque operibus reperiuntur. Ex quibus intelligere licet eos qui dextris sinistra imbecilliora reddunt, præter naturā id facere. Quæ res, vt diximus, in corneis plectris, instrumentisque talibus impedimento non est. Sed permultum interest, quando in pugna ferro, arcu, hasta, cæterisque huiusmodi vti necesse est, plurimum autem quando armis arma pelluntur. Differt autem multum qui didicit, ab eo qui nō didicit: & exercitatus, ab eo qui minime exercitatus est. Nam quemadmodum qui aut in pugili certamine, aut lucta, aut vtroque simul perfectè se exercuit, potis est congredi à sinistris, & pręsto se accommodat, quando ad partem alteram transferre cogitur: id ipsum arbitror in armis ac cęteris rebus rectissimum esse. Quare oportet si duo quædam quis possidet, quibus se defendat, & alios cędat: vt nihil horum pro viribus otiosum inexercitatumque relinquat. Et si quis Geryonis aut Briarei naturam habeat, quum centimanus sit, centum oportet ab eo iacula mitti posse. Horū omnium curā habeant principes, tam mulieres quàm viri: & mulieres quidem ludos alimentaque cōsiderent: viri autem disciplinas, vt omnes pedibus manibusque vtrinque æquè potentes facti, per consuetudinem naturę non noceant. Disciplina verò duplici vti cōuenit: & corporis quidem, gymnasticam: animi, musicam vocari. Sed gymnastica rursus est duplex, saltatio & luctatio. Saltatio quoque alia musæ verba imitatur, magnificentiam ipsius libertatemque obseruans: alia bonę habitudinis, leuitatis & formæ tū corporis ipsius, tum partium membrorumque eius gratia, apte flectit tenditque singula: ita vt sufficienter motus harmonicus diffundat, consequaturque vniuersum saltationis ordinem. Luctationis autem genera illa quæ Anteus & Cercyo in artificiū inutilis contentionis gratia deduxerunt, vel Epius vel Amycus in pugili concertatione: quum nihil ad pręlium conferant, digna mentione non sunt. Quę verò in recta luctatione à collo, manibus, laterumque motu cùm victoriæ studio, honestoque habitu adhibentur, & ad sanitatem viresque conducunt: quum ad omnia vtilia sint, prætereunda non sunt. Sed discentibus docentibusque simul præcipiendum, vt quando ad hoc in condendis legibus venerimus, alteri beneuole hęc largiantur, alteri gratiose suscipiant. Nec verò omnes imitationes capessendæ quę in choreis sunt, sed hic quidem armatorum Curetarum ludi, in Lacedęmone Castoris atque Pollucis. Apud nos quoque non est negligendum, quod Minerua ludis choreæ delectata, non nudis manibus ludendum censuit, sed armis tota ornata, saltandi officio est perfuncta. Quæ quidem adolescentulis sunt maribus & fœminis imitanda, deæ munus ad vsum belli solennitatumque ornamentum honorantibus. Pueros verò antequam prodire in bellum possint, armis equisque oportet

Puellarū separatio.

Gymnastica.

Saltatio.

Luctationis.

in deorum omniū pompis ornatos, modo velociores, modo tardiores in chorea & itinere ad deos deorumque filios supplicationes fundere. Ludi porro atque præludia si rerum aliquarum gratia, nullarum certe nisi harum sunt adhibenda. Hęc enim in pace & bello tam priuatim, quàm publice vtilia sunt. Cęterę verò corporis exercitationes seu ludo, siue serio fiant, ô Clinia, atque Megille, non sunt liberales. Eam iam gymnasticam quam tractandam in primis sermonibus dixi fermè peregi, atque hęc tota & perfecta est. Vos autem si meliorem habetis, in medium proferatis. CLI. Non est facile hospes his neglectis, narrare alia de gymnastica & certamina meliora. ATH. Reliquū est, vt de Musarū Apollinisque muneribus disseramus. de quibus ita satis dictum esse putabamus, vt de gymnastica solum restare videretur. Nunc autē patet nonnulla esse relicta, quæ dicenda in primis sunt, quare deinceps illa dicemus. CLIN. Dicantur omnino. ATH. Audiatis igitur. audistis enim & in superioribus, quamuis & in dicendo & audiendo, quod tardè mirum est & insolens, cauere decet. Equidem in præsentia nōnihil dicturus sum, quod dicere meritò vereri quis debeat: dicam tamen. CLI. Quid illud est hospes? ATH. Nusquā cognosci assero, quàm magnam ludorum genus ad legum conditarum stabilitatem & mutationem habeat potestatem. Quippe si hoc ita ordinatum fuerit, vt ijsdem ludis secundū eadem, & eodem modo, ijdem homines semper vtantur & delectentur: leges quoque serio positas stabiles manere permittit. Sin autē mutetur id genus, nouique ludi quotidie inducantur, semperque nouis delectetur iuuētus, tum figuris gestibusue corporis, tū reliquo apparatu & supellectili: ac decens & indecens in his rebus aliter in dies & aliter iudicent, atque inuentores nouarum rerum, colorum scilicet & figurarum cæterorumque huiusmodi semper honorent: pestem hac nullam ciuitati maiorem fore censemus, recte admodū iudicantes. Mutat.n. iuuentutis mores occulte, facitque vt prisca quidem vilia, noua verò digna honore videantur. Qua oratione & opinione, nihil rursus assero pernitiosius ciuitatibus esse. Sed audite quantum id malum esse censeo. CLI. Vituperari ne prisca malum esse in ciuitatibus ais? ATH. Aio equidem valde. CLIN. Non malos ad hanc orationem nos auditores habebis, sed quātum fieri potest beneuolentissimos. ATH. Consentaneum est. CLIN. Dic iam. ATH. Agite, audiamus hæc diligētissime, atque ita inter nos disseramus. Mutationem aio omnibus in rebus pręterquā malis esse periculosissimam: in temporibus omnibus inuentis, in dięta corporum, in moribus animorum, in omnibus simpliciter pręterquam in malis, vt modo dicebam. Corpora quidem cùm primis cibis aliquibus & potibus laboribusque vtuntur, turbātur quodammodo, deinde ex diuturno harum rerū vsu cōcrescunt, pinguiaque redduntur: atque huiusmodi victu vtpote iam consueto, familiari & amico, delectātur admodum, & optime valent: at si ex probabili aliqua causa ad aliā cogantur transire diętam, in morbos initio conturbata incidunt, antequā nouo victui consuescant. Idem quoque in cogitationibus hominum animorumque naturis fieri cogitādum. Omnes enim eas leges colunt, & innouare formidant, in quibus educati sunt: si illę diuina quadam fortuna longis temporibus stabilitæ fuerint: adeo vt nullus aut recordetur, aut audiuerit eas vnquam se aliter habuisse. Quapropter excogitare debet legislator, qua via id in ciuitate quodammodo fiet. Hunc igitur ipse modum excogitaui: adolescentum ludos quotidie variatos, vt supra diximus, existimant omnes nihil aliud esse, quàm nugas, neque quicquā ad officia vitæ habere momenti. Quare cedunt & mutationem hanc innouationemque fieri facile patiuntur. Nec intelligūt, quod necesse est pueros diuersis ac priores ludis gaudentes, diuersos differentesque à prioribus viros fieri: diuersos verò effectos, diuersam quoque vitam quęsituros, atque hinc noua studia legesque desideraturos. hinc nemo formidat pestem quam dixi maximā ciuitati futuram. Sed cætera quidem, præsertim

præsertim circa figuras mutata, minus nocent. Crebra vero in laudandis vituperandisq; moribus innouatio grauissima etiam, vt arbitror, & plurimum formidanda. CLI. Quidni? ATH. An non superioribus sermonibus credimus, in quibus diximus, q rhythmi & cætera musicę genera, imitationes quædam sunt morum, tum bonorũ hominum, tum malorum? Vel quid dicemus? CLI. Nullo modo aliter sentiemus. ATH. Omni igitur ratione conandum ne pueritia in cantibus & saltationibus noua vnquam audeat imitari, ne ve vllus ad nouitatem pueros voluptatum blandimentis alliciat. CLIN. Optime dicis. ATH. Habet ne quisquam nostrum artem ad hæc Aegyptia meliorem? CLIN. Quam illã dicis? ATH. Vt tripudij cantusq; genera dijs omnia consecrentur: & primũ quidẽ festi dies singuli in certis anni temporibus, dijs singulis deorumque filijs, & dæmonibus statuantur. Deinde quæ sacrificia, quibus dijs offerẽda sunt, ordinetur. Quiúe cantus & choreæ quibus conueniant sacrificijs distinguatur. Quæ postquam distincta sunt, cõmuni ciues omnes libatione, tum Parcis, tum dijs alijs sacrificent, certosque cãtus & choreas, certis dijs, eorumúe filijs, & dæmonibus dedicent. At siquis aliter quàm cõstitutũ sit, hymnis choreisq; in deorum sacris vtatur, sacerdotes tam viri quàm mulieres vna cùm legum custodibus, eum sanctè & legitime arceant: & qui repulsus erit, nisi libenter obtemperauerit, per totam vitam volẽti cuiq; pœnas impietatis persoluat. CLIN. Probe. ATH. Verum quoniam huc oratione deuenimus, vt nos decet, afficiamur. CLI. Quorsum hæc? ATH. Omnis nõ senex tantum, verumetiam iuuenis, quoties mirum quid, & insolens viderit vel audiuerit, non vtiq; accurrat illico, quodq; dubium est concedat: sed quasi ad triuium siue solus siue cùm alijs venerit, ignoretq; viam, perquirat sane nec vlterius progrediatur, antequam certior fuerit, quo iter ferat. Similiter nobis in præsentia faciundum. Nam cum in sermonem de legibus mirum & insolitum inciderimus, diligentissime considerare debemus. Non enim decet subito tantos viros de re tanta ferre sentẽtiam, & quasi planam protinus affirmare. CLIN. Vera loqueris. ATH. Ergo tempus ad hoc assumamus, tunc demũ affirmaturi, cum satis fuerit consideratum. Verum ne frustra consequentem legũ præsentium ordinem relinquamus, ad finem propositorũ festinemus. Forte nanq; si deus voluerit, finem suũ hęc tractatio consecuta, planè quod modo dubitatur aperiet. CL. Pręclare loqueris hospes. Quare sic faciamus. ATH. Decreto igitur mirum hoc & insolens, vt dicimus, affirmetur, quo nobis odæ cantusq; constare legibus videantur: sicuti prisci de citharędia dicebãt: vt illi quoq; nõ longe à nostro absint proposito, sed tanquam in somno, aut etiam in vigilia vel somniauerint, vel vaticinati hoc sint. Hoc igitur ita decernatur. Nemo audeat præter publicos sacrosq; cãtus aliquid canere: & pręter constitutã iuuentutis choream moueri tripudio, quemadmodũ neq; contra leges alias quicquam facere licet. Qui paret indemnis abeat. Eum verò qui non obtemperauerit, quemadmodum paulo ante dictum, legũ custodes sacerdotesq; tam mulieres, quàm viri puniant. Sed hæc quidẽ ita se habeant. CL. Ita prorsus. ATH. Quomodo autẽ legibus hæc quispiam ita sanciet, vt ridiculus nõ videatur? Atqui ita consideremus. Tutissimus ad hęc mihi modus videtur, vt imagines quasdã oratione fingamus: quarũ vnam hanc esse dico, sacrificijs factis, & victimis de more perustis, accedat priuatim quispiam ad aram sacraq;, filius aut frater, qui miserabilẽ prorsus & noxiam orationem fundat, nónne dicemus hunc patri & suis male ominatum fuisse? CLIN. Dicemus sane. ATH. In nostris ciuitatibus fermè omnibus, vt breuiter dicam, hoc ita fit. Nam postea quàm magistratus quispiã publice sacra fecit, non vnus, sed multi solent chori conuenire. Qui cum propè aras steterint, miserandis vocibus sacram rem temerant. Quippe verbis, numerisq; & cõcentibus flebilibus audientium inficiunt animos, & qui turbã ad lacrymas vehementius cõmouet, victoriæ præmia refert. Hanc nos legem nonne abrogabimus? & si quærulam orationẽ audiri à ciuibus quandoq; oporteat, non fastis diuinarum solennitatũ diebus, sed nefastis potius conuenire dicemus? Tunc eant si placet pręmio cõducti chori, externiq; cantores, quemadmodũ in funeribus fieri videmus: vbi quidam mercede conducti, Caricę gentis instar misere defunctum ipsum deplorant. Hoc certe hmõi cantibus cõuenire videtur, eosq; cùm flebiles męstiq; sint lugubris quoq; vestis, vt breuiter dicam, non coronę neq; ornatus aurei decent. Igiť à vobis ipsis hoc rursus exquiro, vtrum primã hanc imaginem placeat cantibus adhiberi? CLI. Quam? ATH. Bonũ inquam omen, ipsumq; cantuum genus semper in benedicendo & feliciter ominando versetur. An forte nihil interrogandũ, sed id potius sanciendum? CLI. Imò verò sanciendum prorsus. Cunctis enim hæc lex digna suffragijs. ATH. Quæ nã igitur post benedictionem, laudes, bonumq; omen, musicæ secunda lex erit? Nónne vt preces dijs, quibus libamus, effundantur? CLIN. Certe. ATH. Tertia verò, vt arbitror, erit lex: vt cùm poetæ preces ipsas, petitiones hominũ à dijs esse nõ ignorent, diligenter animaduertant, ne mala quasi bona postulent. Ridicula nimiũ illius conditio, qui ita precatur. CLI. Proculdubio. ATH. Nónne supra concessimus, non oportere in ciuitate aureas & argenteas diuitias esse? CLI. Omnino. ATH. Cuius igitur exemplar sermonem hunc esse dicemus? Nõne huius? quod videlicet poetarum genus non omne quæ bona sunt, quæ non, satis cognoscere potest. Quare si quisquam poetarũ verbis aut cantu pręter ipsam rationẽ preces nõ rectas nobis tradiderit, is contraria in rebus maximis petere ciues faciet. Quo quidem errore, sicut diximus, nõ multos maiores reperiemus. Vnam igitur hãc quoq; in musica legem formamq; ponamus. CLIN. Quam? Dic apertius. ATH. Nemo poeta præter ciuitatis leges, & iusta, vel honesta, vel bona fingere quicquam audeat. Nec liceat quæ cõposuerit, vlli priuatorũ ostendere, antequam cõstituti hac de re iudices legumq; custodes & viderint & approbauerint. Qui verò musicæ & disciplinæ præsideant, ferme ostensum est. Nunquid ergo, q sæpe iam quæro, lex ista nobis formaq; & imago tertia sancietur? An aliter? CL. Sanciatur omnino. ATH. Post hæc rectissimũ erit, vt hymni laudesq; deorum precibus mixtæ canãtur, deinde dæmonum heroumq; similiter, cum laudibus preces idoneæ. CL. Nil prohibet. ATH. Ad hęc sequitur confestim hæc sine inuidia lex, Decens est eos ciues laudibus exornare qui cessêrunt è vita, si corporis vel animi viribus res arduas preclarasq; gesserint, & legibus libẽter paruerint. CL. Quidni? ATH. Viuentes autem adhuc, laudibus hymnisq; honorare tutum non est, priusquã vita functus quispiam finem viuendi præclarũ fecerit. Hęc omnia viris mulieribusque virtute insignibus communia sint. Cantus aũt & tripudia ita constituantur, Multa priscorũ sunt circa musicam antiqua poemata, & saltationis genera, de quibus decentia & cõmoda constitutę ciuitati deligere, nulla inuidia est. Quorum electores, nõ pauciores quàm quinquaginta sint annos nati. hi quæ sufficienter dicta esse videantur, eligant, quæ verò improbe dicta, omnino reijciãt. Et quæ minus sufficienter, poetis viris musicisq; adhibitis corrigãt & absoluant, atq; virtute ipsorũ poetica, non voluptatibus neq; cupiditatibus, nisi in paucis quibusdã vtantur, ita vt legum latoris exposita voluntate, saltationem, cantumq; & omnem choream, prudenter ad eam dirigant. Omnis profectò ordinata Musa, quamuis suauis Musa nõ adiungatur, longe melior est quàm cùm est sine ordine. Suauitas autẽ atq; iucunditas Musis omnibus est cõmunis. Nam in quacunq; à primis annis, ad ætatem vsq; maturã versatus aliquis fuerit, eam iucundam arbitratur. Quippe si in Musa temperata atq; ordinata fuerit educatus, contrariam cum audit odit, illiberalemq; appellat. Sin vulgarẽ incultamq; semper audire consueuerit, huius contrariam, frigidam & asperam

Qui mortui, laudandi.

Viuentes non laudandi.

aſperam eſſe ducit. Quapropter, vt modo dicebã, iucunditatis & moleſtię in vtraq; pro cõſuetudine noſtra par ratio eſt, ſed emolumenti & detrimẽti ratio impar. Nempe altera meliores, altera deteriores facit vtentes. Cl. Pręclare. Ath. Pręterea cantus, qui viris conueniant, & qui fœminis, forma quadã diſtinguere debemus, & cõcentibus numeriſq; accommodare. Abſurdum eſt.n. concentui vniuerſo vel numero diſſonare, & his ſingulis non idonea reddere. Horũ igit̃ formę neceſſario legibus ſtatuendę ſunt, & vtriſq; conuenienter attribuendæ. Et quid virũ quid ue mulierem deceat, ex ipſa vtriuſq; naturæ differentia declarare. Porro quod magnificum eſt, & ad fortitudinem tendit, virile dicendũ. Venuſtũ autem modeſtumq; magis, fœminis eſſe accõmodatius & diſputatione aſſeuerandum, & legibus ſanciendũ. Atq; ordo quidem hic ſit. Deinceps declaremus quo modo hæc & quibus tradenda aperiendaq; ſint, & quando agenda. Quemadmodũ verò nauium faber carinulas primũ ad nauis formam ſupponit, ſic ego mihi facere videor. Nam dum vitæ conor figuras diſtinguere, ſecundũ animorum naturales formulas quaſdam quaſi carinulas iacio, vt qua via & ratione, huius vitæ nauem per hæc maria ducturi ſimus, recte conſpiciatur. Humanæ quidem res magno ſtudio dignę non ſunt. Studere tñ neceſſe eſt, quod informatum dixerim. Poſtquam verò hic ſumus, ſi modo quodã conuenienti id fecerimus, ſatis forſan nobis erit factũ. Sed quid dicam, recte fortaſſis aliquis quæret. Cl. Recte admodum. Ath. Oportere igitur aio quod ſtudio dignum eſt, ſtudioſe ſectari, nõ digna verò nequaquam: Ac deum quidẽ omni beato ſtudio dignũ, Hominem verò, ſicut etiam ſupra diximus, dei ludo eſſe fictum, atq; id vere ipſius optimũ eſſe. Ita igitur affectos homines conſequenter & mares & fœminas verſari in ludis quàm pulcherrimis oportere, cõtra quàm modo cogitantes. Cl. Quo pacto? Ath. Nunc certe ſtudia ludorũ gratia ſequenda eſſe ducunt. Nam rem bellicã putant ſtudio dignam pacis gratia benè diſponẽdam eſſe, cùm in bello nec ludus ineſſe ſoleat, neq; diſciplina ratione digna fuerit vnquam, nec ſit modo, neq; futura ſit. Nos aũt eam diſciplinam ſtudio digniſsimam arbitramur, qua hoĩes inſtituti quàm longiſsime atq; optime in pace vitã agant. Quæ aũt ludendi in vita recta ſit ratio, & quales ludi in ſacrificijs canẽdo ſaltandoq; adhibendi ſint, vt & dij nobis reddantur propitij, & hoſtes fundantur in pugna, & quas potiſsimũ res cantu & ſaltatione imitati hęc vtraque conſequi valeamus, quibuſdam quaſi formulis præſignatũ eſt, & viæ per quas eundum, cõſtratæ ſunt. Qua ſane in rẽ credendũ eſt poetã bene ceciniſſe, cùm ait: Telemache, alia quidem tu mente verſabis, alia tibi dæmon ſuggeret. Non enim te puto ſine numine diuum genitũ & nutritũ. Hoc ipſum alumnos quoque noſtros cogitare oportet, & ſuperiora quidẽ ſufficienter dicta exiſtimare, & ſi qua deſunt dæmonem deumq; ſperare ſibi ſuggeſturum, quibus ſcilicet ſacrificijs choreiſq; & quando & quæ numina ludendo placare debeãt, ſecundum modũ naturæ viuentes; cùm ipſi res quædam miræ ſint, vt plurimum veritatis parum participes. Meg. Genus hominum hoſpes penitus parui facis. Ath. Non mireris, ſed ignoſce, ò Megille. Nam cum ad deum reſpexerim, cõmotuſq; fuerim, hæc dixi. Genus ergo noſtrũ, ſi tibi ſic placet, non vile, ſed aliquo dignũ ſtudio ſit. Poſt hæc gymnaſiorũ, doctrinarũq; publica ædificia tripertito in media vrbe locata ſunt. Foris quoq; equorum gymnaſia in ſuburbijs ſimiliter tripertito. loca inſuper ampla ordinata, vbi iuuentus ad arcum & telorum iactũ inſtruatur exerceaturq;. Quod in ſuperioribus non ſufficienter de his eſt dictum, nunc & ſermone dictũ ſit, & lege ſancitũ: illorumq; omniũ peregrini magiſtri pretio conducendi, qui illic habitantes, & ad rem militarem & ad muſicam, venientes inſtituant. Ac non illos tantũ quos parentes voluerint oportet diſcere, quos verò noluerint, diſciplinas miſſas facere, ſed vt dicitur, viri omnes quoad fieri poteſt, & pueri, vtpote qui ciuitatis magis

Homo ludus deorum.

quàm parentũ liberi ſint, neceſſario diſcãt. Eadem quoq; de fœminis quæ & de maſculis lex mea ſanciet. eadem.n. ab vtriſq; volumus exerceri. Neq; verebor dicere equeſtrem diſciplinam atq; gymnaſticam, ita mulieribus vt viris, honeſtam eſſe. Hoc enim ex veteribus audiui fabulis, fidemq; adhibeo. Noſtris etiam temporibus, non ignoro eſſe circa Pontum innumera mulierum milia, Sauromatidasq; vocari, quibus nõ equorum modo, verumetiam arcũũ cæterorumq; armorũ æqualis cura cùm viris & exercitatio ſit inſtituta. Sed rationem quoq; ad hæc, hanc habeo. Aio equidem ſi hæc ita fieri poſſunt, ſtultiſsimũ hoc in noſtris regionibus eſſe, vt nõ iiſdem ſtudijs mulieres ac viri omni conatu conſenſuq; dent operam. Ferme.n. ciuitas omnis hoc modo pro dupla, dimidia ſit, ex eiſdẽ laboribus atq; tributis. Qui ſane legiſlatoris error eſt ingentiſſimus. Cl. Sic appaŕet. Verùm multa nobis hoſpes pręter rerumpublicarũ cõſuetudinem dicta ſunt. Ath. Totam primo diſputationem decet percurrere, deinde quod potiſsimũ videtur, eligere. Cl. Scite admodũ modo dixiſti, feciſtique vt meipſum reprehendam, ꝙ illa dixerim. Quare deinceps, vt lubet dicas. Ath. Hoc ipſum mihi placet Clinia, quod modo dicebam. Nam ſi re ipſa non ſatis pateret fieri hæc poſſe, cõtradici forſan nonnihil poſſet. Nunc verò ſiquis legem hanc aſpernatur, aliud certe quęrat oportet. Præceptũ verò noſtrum nõ ceſſabit aſſerere, ꝙ oporteat doctrinę cęterorumq; quàm maxime mulieres cùm viris participes fieri. Sic.n. de his cõſiderare oportet. Dic age, ſi mulieres cùm viris in omni vita participes non ſint, an nõ neceſſe erit ipſis alium quendam ordinem aſsignare? Cli. Neceſſe. Ath. Quem alium eorũ qui nunc ſunt potius, quàm noſtræ communionis ordinem aſsignabimus? Vtrum ſicut Thraces, multæque aliæ gentes, agriculturã, bubulcorũ paſtorumq; officia, & reliqua opera nihilo à ſeruorum miniſterijs differentia mulieribus tribuemus? An quemadmodũ nos, viciniique omnes noſtri, reconditis in vnam domũ rebus, vt dicitur, omnibus fœminis penu cuſtodiam, radios, lanificium, & ſimilia committemus? Vel Laconicum, ò Megille, quaſi mediũ eligemus? vt virgines quidem gymnaſijs & muſicę vacent, mulieres aũt in ocio quidem lanificium curẽt, vitam tñ non abiectam & tenuem, ſed ſolertiorem quandam agant. Quin etiam domeſtici cultus, cuſtodiendi penu, educãdorumq; liberorũ mediam quandam curã ſuſcipiant. Nec bellis interſint: vt ſi patriam liberoſq; tueri neceſſe ſit, nec ſagittas emittere vt Amazones, nec cum reliquis ciuibus iaculationem ſcite obire queant: nec ſcuto haſtaq; ſumpta, imitari deam, ac pro patria obſeſſa generoſe reſiſtere, vt ſi nihil aliud maius, terrorem ſaltem in acie viſę hoſtibus ipſis incutiant. Quippe ſi ita vixerint, Sauromatas imitari nunquam audebunt: ſed apud ipſas mulieres, mulieres illorum videbũtur viri. In his itaq; veſtrarũ legum latores probet qui velit. Ego profectò aliter nunquã dicam. perfectum namq; officium, non mediũ à legumlatore requiro, qui nõ ſinat reſolui delicijs mulieres, nec maribus ſolis attendat: ne pro felicitate ciuitatis duplici, ſimplicẽ ſolum efficiat. Meg. Quid hic agemus, ò Clinia? An patiemur, vt Spartam ſic hoſpes inuadat? Cl. Certe. Nam cùm dicendi libertas ei cõceſſa ſit, quouſq; ſatis de legibus tractatum nõ fuerit, interturbandus nõ eſt. Meg. Probe dicis. Ath. Meum igitur eſt, quæ ſequuntur explanare. Cl. Proculdubio. Ath. Quis igitur vitæ modus erit, quibus neceſſaria mediocriter ſint præparata? Artes verò alijs relictę, agricultura ſeruis cõmendata, qui fructus ex agris reddãt, qui ſatis ſint hominibus modeſte viuentibus. quibus prętereа conuiuia publica ſint inſtituta: virorũ quidem ſeorſum: & proxime propinquorum, filiarumq; vna atq; matrum. hiſq; cõuiuijs principes quidã & viri & mulieres præpoſiti ſint: qui in eis obſeruent quotidie animaduertantq; ſingula: deinde cœtus ipſos diſſoluãt. & poſtquam tam principes, quàm cæteri, dijs ipſis, quibus dies illa vel nox dicata eſt, libauerint, domũ proficiſcantur. His igitur

Circa Pontum mulieres militare, q Sauromatides vocantur.

hominibus

hominibus sic institutis nullum ne erit reliquum opus necessariũ ipsisq; conueniens? sed dediti ventri, more pecorum viuent? At verò nec iustũ, nec honestũ id ducimus. Neq; posibile est, ita viuẽtem hoĩem in id tandem quod sibi conuenit non incurrere. Conuenit aũt desidi obesoq; per inertiã animali, vt ab alio laboribus exercitato & quasi extenuato fortiq; raptũ dilanietur. Hæc vtiq; si sufficienter exacteq;, vt modo videmur, perquiramus, forte nunquam fierẽt, donec mulieres & liberi & domus & reliqua propria cuiq; essent. Si tũ, quę secunda ad ea sunt & modo tractãtur, fierent, mediocriter certe fient. Opus igitur ita viuentibus non paruũ neq; vile restare dicimus: sed maximum omniũ à iusta lege mandatum. Nam cum singuli viuendi modi à cæteris omnibus operibus distrahant, vt siquis Pythia, vel Olympia vincere studeat, is alijs rebus vacare nequeat: duplici, imò verò multiplici adhuc cura, vita illius plena est, qui recte animi corporisq; virtuti vacat. Nihil.n. exercitationis corporeæ, nihil doctrinarũ animi morumq;, propter alia negotia negligendũ est. Ferme.n. tota dies totaq; nox ista diligenter curãti vix satis est, vt ea prorsus assequatur. Cum igitur hęc ita se habeant, ordo totius temporis liberis hominibus ab ortu solis perpetuus ad alterũ solis ortum est habendus. Ridiculus fortasse legislator habebitur, si multa frequẽtiaq; & minima quæq; de familiari administratione narrauerit, cum in alijs tum etiam in nocturna vigilia, quã necesse est, vt conseruaturi ciuitatem exhibeant. Nam siue lex siue officiũ id appellandũ sit quod modo præcepimus, certe omnibus turpe illud & illiberale videri debet, vt ciuiũ aliquis per totã dormiat noctem: nec primus excitetur & surgat, ita vt hoc toti familię pateat. Quinetiam vt domina ab ancillis, nõ ancillę ab ipsa primũ excitetur, turpe dicẽdũ apud seruos, ancillas, pueros, & domũ deniq; si posibile sit, vniuersam. Nocte igitur exurgant: & magistratus publicũ aliquid, patres verò matresq; familiæ in domibus proprijs rem suam curẽt. Somnus.n. multus, nec corporibus, nec animis, neq; rebus gerendis, natura cõducit. Nemo quidem dum dormit, alicuius pretij est, nõ magis quàm si nõ viueret. Quare quicunque viuere & sapere cupit maxime, quàm longissimo tempore vigilet, sola sanitatis cõmoditate seruata. Ad hãc verò nõ multo opus est somno: si bene assueueris somnis. Magistratus, pfectò nocte in vrbibus vigilãtes malis hominibus tum hostibus tum ciuibus terrori sunt, amãdi honorandiq; iustis & temperatis, sibi & ciuitati vtiles vniuersæ. Sed nox quidem ita peracta, ad ea que diximus fortitudinem quoq; in animis ciuium creat. Sole verò surgente, pueri ad magistros proficiscantur. Qm̃ verò nec pecudes nec alia prorsus vlla sine pastore viuere debent, nec pueri etiã sine pædagogis sint, neq; absq; domini serui. Est aũt puer omni bestia intractabilior. Nam cùm prudentię fontem nõdũ perfectum habeat, insidiosissimus est acerrimusq; & petulãtissimus oĩum bestiarũ. ideo multis quasi frenis vinciendus est. Et cùm primũ à matribus nutricibusq; seiungitur, pædagogis cum ad puerilem lasciuiã regendam commẽdare oportet: deinde vt liberũ quidem, doctrinarũ potissimũ gratia præceptores: vt aũt seruum, castiget quicunq; ex liberis forte deprehẽderit, puerũ ipsum & pædagogũ & præceptorem, si qua in re delinquere eos conspexerit. Si verò præsens quis iure non castigauerit, maximo subijciatur opprobrio. Rem hanc ille qui de custodibus legũ ad principatũ puerorum electus fuerit cognoscat: siue ille qui eos deprehendit non castigauerit cũ oporteret: siue nõ more castigauerit. Acute aũt videat hic oportet, diligẽtissimeq; educationem puerorũ curet, naturas eorũ secũdum leges ac bonũ ipsum dirigens semper & conuertens. Quomodo aũt hunc ipsum nobis lex sufficienter erudiet? Non.n. satis, nec aperte adhuc dictũ est: sed alia tacta, alia pretermissa. Oportet aũt pro viribus nihil relinquere, sed rationẽ omnem exponere, vt interpres hic alijs & educator sit. De chorę quidem, cantus, & saltationis forma dictum est: quæ eligenda, corrigẽda, dedicanda sit. De scriptis autem oratione soluta nondum diximus: quæ nam horum, & quo ordine, ò optime pueritiæ cultor, alumnis tradẽda sint, quamuis quæ in re bellica discenda exercẽdaq; ipsis sunt, iam habeas. Etenim ꝙ percipienda sint, quæ ad literas pertinẽt primum, deinde quæ ad lyram, à legislatore dictũ est. Pręterea quæ ad computationem numerorũ spectãt, quibus opus esse diximus: & omnino quæcunq; ad bellũ ac rem familiarẽ publicamq; conducunt. Item quæ ad diuinorũ astrorũ solis lunæq; circuitum, perquirendũ: vt vniuersa ciuitas nõ ignoret, ordinem dierũ in mensem, mensiumq; in annũ. atq; ita tempora, solẽnitates, sacrificia vt decet disposita naturali quodam ductu, viuam ciuitatem vigilãtemq; reddant, & dijs honorem tribuant, & homines ad hæc prudentiores efficiant. Hęc tibi sic, ò amice, à legislatore sufficienter distincta sunt. sed quæ sequuntur animaduerte. Nam de literis nõdum satis distinctũ fuisse dicimus: quoniam quatenus his vacandũ sit, non est declaratũ, vtrum videlicet exacte eas comprehendere debeãt, qui mediocres futuri sunt ciues, an nihil oĩno. Similiter quoq; de lyra. Ad literas ergo decennes pueri proficiscantur, triennioq; insistant. Et qui tres ac decem egerunt annos, lyrę similiter tres annos incumbant. Nec liceat aut patri plus vel minus in his liberos detinere, aut liberis siue tædio affectis citra id tempus, siue desiderio cõpulsis vltra, his rebus, contempta lege, vacare. Siquis nõ paruerit, honores qui disciplina præditis dantur, quos postea narrabimus, nõ consequatur. Sed quid in his annis docere magistri, adolescentesq; discere debeãt, audi. Literas donec legere scribereq; posint, perdiscant. Velociter aũt aut perpulchre faciant, nec ne, nisi natura in hoc temporis spatio iuuerit, nõ est curandũ. Monimenta verò poetarum in quibus lyra nõ vtuntur, partim metrice scripta, partim sine metro: quæ quidẽ rhythmo harmoniaq; carẽtia fallacia scripta sunt nobis à nõnullis huiusmodi hominibus tradita, qua ratione vsui dabitis, ò omniũ optimi custodes legum? Legum quoq; latorem, qualem istorum vsum vobis recte tradat, dubitaturũ arbitror. CL. Quid hospes tecum ita dubitasti. ATH. Recte tu Clinia. sed ad vos qui de legibus cõmuniter mecum cõsideratis, necesse est vt & quæ certa & quæ dubia mihi videntur, aperiam. CL. Quid ergo de his modo dicis? quid te mouit? ATH. Dicam equidem. Profectò innumeris hominibus nõ est facile cõtradicere. CLI. Nunquid parua & pauca de legibus iam dicta putas multis cõtraria? ATH. Vere prorsus id dicis. Iubere nanq; videris, vt quãuis multis hoc iter arduum odiosumq; sit, peragam tamen confidenter: perq; legum semitam, præsentibus sermonibus patefactam nihilo prætermisso progrediar: cùm iter huiusmodi forsan nõ paucioribus, & si paucioribus, nõ deterioribus placeat. CL. Certe. ATH. Nihil igitur prętermittã. Dico equidẽ, poetas multos hexametro carmine, multos trimetro alijsq; que generibus metrorũ scripsisse, ac alios seria, alios iocosa fuisse cõplexos. Quæ cuncta multi facultatis huiusmodi professores asserunt recte educandis iuuenibus ediscenda, vt ex variorũ poetarum peritia facundi reddãtur. Alij capita quedã ex omnibus electa, & in idem conducta, memoriæ cõmendanda contendunt, si modo quis nostrũ ex multorũ peritia atq; notitia, probus vir & sapiens est futurus. Tu verò quid ab his recte dicatur, quid contra, libere à me nunc explicari iubes? CL. Quidni. ATH. Ego igitur quid potissime de his omnibus vno verbo sufficienter dicam? hoc equidẽ arbitror, quod mihi ab omnibus concedetur. Multa à poetis probe, multa etiã cõtra esse dicta. Quod si ita habet, multorũ discendorum studium iuuenibus periculosum esse assero. CLIN. Quomodo ergo, & quid custodi legũ præcipis. ATH. Qua de re dicis? CL. Quónam sibi respiciendũ quasi ad exemplar quoddã, vt alia per discenda iuuenibus, alia ne attingenda quidem iubeat, ne dicere id graueris obsecro. ATH. O bone vir Clinia, videor quodammodo fortunatus. CL. Qua in re maxime? ATH. Quòd penitus exemplo nõ carea. Nempe cùm

De famil. iari admi nistratione pauca.

De somno multo & vigilijs.

Puer omni bestia intractabilior.

Discenda quæ sint.

cùm ea quę ab aurora ad hanc horam nō sine quadā deorum inspiratione, vt mihi videmur, narrauimus, animaduerto: poesi quodāmodo similia mihi videntur. Nec mirum est, si ꝓprios sermones, quasi simul omnes collectos respiciens, sic afficior, vt admodū læter. Omnino.n. quæ aut poetice aut soluta oratione dicta didici & audiui, moderatissima hæc mihi, instruēdisq; iuuenibus idonea maxime videntur. Quamobrem quòd melius exemplū legū custodi atq; doctori proponam, nō habeo, quàm vt magistros cogant pueris hæc exponere, & quęcunq; alia his similia: siue poetice siue soluta oratione scripta sint: siue simpliciter dicta quidē, & huic disputationi consentanea: quę nullo modo pretermittat oportet, sed operam det, vt scribantur. ac primū pręceptores ipsos compellat dicere hęc, atq; probare, & eos qui non probent, repellat: ijs verò qui probant, erudiendos instituendosq; adolescētes cōmittat. Sed de literis, earumq; magistris, iam satis. Cl. A proposito quidem hospes, vt mihi videtur, non aberrauimus: sed vtrum recte totam rem, an cōtra agamus, forsan difficile dictu. Ath. Tunc demū Clinia, id quoq; patebit, vt decens est, quando sicut sępenumero diximus, legū tractatio finem accipiet. Cli. Recte. Ath. Verùm post literarū magistrum nónne de citharista dicendū. Cl. Cur non? Ath. Si superiorū memores erimus verborum, citharistis congruū & docēdi & educandi, quantū ad sua spectat, vt reor, officium dabimus. Cli. De quibus dicis? Ath. Oportere diximus Dionysiacos cātores sexaginta annos natos rhythmorū naturas, harmoniarumq; cōstitutiones acute sentire: vt in cātibus affectus animi imitātibus, probi animi imitationes, ab imitationibus improbi secernere possint, & has quidem reijciāt, illas in medium deductas, adolescentū auribus concinant, trahantq; eorum animos imitatione quadā perductos ad virtutis ipsius possessionē. Cl. Vera loqueris. Ath. Quapropter citharistam disciplinamque eius oportet lyræ vocibus vti eius expressionis gratia, quæ ex canoris fidibus prouenit, & vocibus voces consonas reddere. Diuersitatem verò varietatemq; lyrę, cùm alios fides modulos reddant, alios poetæ cātus ipsius autor, vt spissitudinem prætere a raritati, velocitatem tarditati, acumen grauitati, & omnino consonū simul & dissonum præstat, rhythmorumq; vniuersa varietas, lyrę vocibus accommodetur, afferre illis nō licet, qui triennio vtilitatem musicæ sunt facile percepturi. Contraria.n. cùm se inuicem cōfundant difficile discuntur. Oportet aūt facile iuuenes discāt. Nam nec parua nec pauca sunt, quæ necessario illis perdiscenda mandamus. Hæc aūt oratio progrediens cū tempore simul ostendet. Hæc de musica doctores procurent. Quæ verò verba cantusúe chorearū magistri docere debeāt, ea nobis in superioribus distincta sunt, quæ dedicanda commode solennitatibus diximus, vt vna cùm felici oblectamētō vtilitatem quoq; ciuitatibus præbeant. Cl. Vere hæc etiam distinxisti. Ath. Hæc itaq; vere distincta electus ad Musam magistratus suscipiat, curetq; feliciter. Nos verò sicut Musicæ docendi modū qui restabat, adiecimus, ita nunc saltationi & vniuersæ corporis gymnasticæ, cùm idem reliquū sit, idem quoq; adijciamus. Pueros etenim puellasq; oportet tripudiū & gymnasticam discere. Nonne? Cl. Sic oportet. Ath. Saltandi igitur magistri pueris, ac puellis magistri dētur, vt his apte exerceantur. Cl. Dentur prorsus. Ath. Rursus virum illum plurima negotia subiturū, vocemus pueritiæ curatorem, qui cùm & musicę & gymnasticę curā habeat, nunquam otio abundabit. Cl. At quo pacto tantam, cū senior sit, curā sufferre poterit. Ath. Facile, ò amice. Lex enim ipsi concessit, concedetq;, vt ad eam curā quos velit ciuiū & virorū & mulierū accipiat socios. Ille aūt qui deligendi sint cognoscet, voletq; socios probos deligere, cùm magistratus ipsius magnitudinem prudēter & cognoscat & vereatur, nec ignoret quòd si pueritia recte educata sit, educaturq;, omnis in vita recta fit nauigatio. Sin contra, quid cōtra sequatur, nec dictu dignum est, neq; nos dicimus, perniciosum in ciuitatem nouā omen fugientes. Multa iam de saltatione, deque omni motu gymnastico diximus. Gymnasia.n. omnes etiā exercitationes bellicas appellamus, vt sagittandi, iaculandi, peltasticen quoq;, & omnes armatorū dimicationes, acierū ordinationes, ductiones exercitus, castrorū positiones, & quæcunq; ad equestrem pertinent disciplinā. Quorum oīum publicos oportet esse magistros à ciuitate conductos, qui pueros & puellas, viros & mulieres doceant, vt oēs qui in ciuitate sunt, hæc omnia sciant. Et puellæ quidē saltare pugnareq; cum armis cōsuescāt: mulieres aūt castra mouere, ordines struere, & arma sumere atq; deponere, si nullius rei alterius gratia, attamen si res cogat vt in militiam viri oēs proficiscantur, possint ipsę interim siquid aduersi acciderit, ciuitatem defendere, vel si tanta hostiū multitudo agros inuaserit, vt necesse sit mulieres quoq; pro ciuitate arma capere: quorum nihil est, quod nō facile euenire possit. Magno certe reip. vitio dandū est, ita ignauè mulieres educari, vt nec velut aues quidem pro filiolis cōtra feroces audeant bestias pugnare: moriq; potius velint, cunctaque subire pericula, quàm statim ad aras templaq; cōfugere, opinionemq; dę genere hoīum dare, oīum ignauissimū animaliū esse. Cl. Per Iouem hospes, & dedecori hoc & detrimēto est ciuitati. Ath. Legem igitur hāc sanciamus, vt rem bellicam mulieres nō negligant: sed ciues oēs tam mulieres, quàm viri, illi dent operam. Cl. Sanciamus. Ath. De luctatione quidem partim nobis est dictū. Quod verò, vt arbitror, maximū est, nō diximus, nec facile dictu est, nisi quis verborū declarationi corporis gestus adiungat. hoc ergo tunc iudicabimus, quādo verba rebus coniuncta apertius aliquid etiā de cæteris significabunt, & luctationem maxime oīum motuum prælio affinem esse, & oportere non prælio huius causa, sed huic gratia prælij operā dare. Cli. Probe id quidem. Ath. Sed de luctandi quidem facultate hactenus sit dictū. Cæteros verò corporis totius motus, quorū plurimi saltationis nomine recte appellari possunt, in duas species distribuimus. Nam alius quidē motus decentioribus gestibus corporis, honestum dignumq; aliquid imitatur, alius contra indecentioribus, ad vile aliquid imitando deducit. Et vtriusq; rursus duę sunt species. Honestus.n. digniorq; motus alius est, cùm in bello violētisq; laboribus egregio corpore fortiq; aīo implicamur. Alius, dum animus in rebus secūdis moderate lætatur. Hunc si quis pacificum appellet motum, secundū naturam appellare videbitur. Illū verò à pacifico diuersum Pyrrhichen recte quisq; vocabit, qui imitatur flexus corporū, quibus tela plagæq; vitantur, declinādo, retrocedendo, exiliendo in altum, humiq; se contrahendo: contrarios item gestus, quibus videlicet aduersus alios quicquā infertur sagittando, iaculando, cędendo. In his omnibus arbitrari oportet, quādo intrepidus & cōstans habitus in membrorū rectitudine & fortitudine animi adhibetur, recte fieri: quando verò contra, non recte. Sed & paci cōuenientem saltationem hoc pacto in singulis cōsideremus, vtrum recte nec ne pro natura honestæ saltationis decenter quis in choreis optima lege eruditorū virorum versetur. Primū verò ambigua quæ in controuersiam cadit saltatio, à nō ambigua distinguēda est. quæ nam igitur hęc? & quo pacto vtraq; distinguenda est? Ambiguam arbitramur, quę Bacchida, Bacchumq; sequētium est, quas Nymphas, Panes, Silenos ac Satyros vocant. quę quidem, vt aiunt, vinolētos imitatur, lustrationes & sacra facientes. Totum hoc saltationis genus, neq; quod bello conueniat, neq; quod paci, neque quid sibi velit, facile determinari potest. Rectissimū igitur mihi videtur, id ita distinguere, vt seorsum etiā à pacis saltatione id ponamus, negātesq; hoc esse ciuile, atq; ideo relinquentes ab belli pacisq;, quę sine cōtrouersia est, saltationē ad nos pertinētem iam reuertamur. Genus aūt illud Musæ, quo in pace & prosperitatis opinione vtimur deos deorumq; filios honorantes, bipartito distinguitur. Alterum enim cū pericula laboresq; euasimus, & bona adepti sumus,

Cur mulieres oporteat castra & arma tractare.

sumus, adhibetur, quod maiores continet voluptates. Alterum prioribus bonis seruatis auctisq; agi solet, in quo remissior est voluptas. In huiusmodi verò rebus, ex maiori voluptate concitatius, ex minores remissius quisq; mouetur. Modestior etiam quilibet, & ad fortitudinem exercitatior pacatius mouetur. Ignauus contra, & ad temperantiam minime exercitatus, maiorē vehementioresq; mouendi permutationes agit. Cōmuniter aūt seu cantu, siue aliter quis loquatur, quieto id corpore facere nequit. Qua propter verborū imitatio corporis figuris expressa, artem omnem saltatricem peperit. qua cōcinne nōnulli, alij inconcinne mouenē. Cumq; in alijs multis nominibus bene & secūdum naturam positis laudanda antiquitas sit, in hoc quoq; probanda est, quod saltationes cunctas moderatorum hominum in rebus secundis temperate gaudētium, recte admodum musiceq; & secundū rationem concinnitates, quisquis ille fuerit, nominauit: duasq; honestas saltationis constituit species. & belli quidem Pyrrhichen, pacis commode concinnitatem vocauit. Hæc debet legislator figuris quibusdam exponere, custos autem quærere, & inuenta cùm alia musica coniungere, atq; in solennibus sacrificijs distributa, singula singulis dedicare: & ita ordinata stabilire, vt nihil eorum postea nec in saltu, nec in cantu aliter fiat, sed in eisdem voluptatibus ciuitas eadem perseuerans, ciuesq; ijdem similes semper pro viribus permanentes, bene beateq; viuant. Sed iam de honestis pulchrorum corporum, generosorumq; animorum choreis diximus. Deformium verò corporum cogitationumq; motus, qui ad risum & comœdiā, verbis, cantu, saltatione, omnibusq; huiusmodi imitationibus spectant, considerare & cognoscere necesse est. Nam seria sine ridiculis, & omnino sine contrarijs contraria cognoscere quidē impossibile est, si quis prudens est futurus. Fieri aūt ambo minime possunt, siquo pacto virtutis participes euasuri sumus. Sed hæc huius gratia cognoscenda sunt: ne propter ignorantiam ridiculum aliquid agatur aut dicatur, cum minime oporteat. Serui igitur & peregrini pretio conducti talia imitentur, studium verò ipsis nullum adhibeatur. Nec adeo liber sit ciuis, seu vir, siue mulier, qui discere ista cernatur, sed noua semper in his appareat imitatio: atq; ita ad risum spectantes ludi qui comœdię vocabulo appellantur, ratione ac lege dispositi sint. Tragędiæ verò poetæ qui res, vt aiunt, seTragici. rias narrant: si nos sic interrogent: licet ne, ò amici, in regionem ciuitatemq; vestrā nobis venire, poemataq; nostra ad vos perferre? An aliter vobis de re tragica visum est? quid ad hæc diuinis viris recte nos respondebimus. Nam mihi quidem ita videtur. Nos verò, ò viri optimi, tragœdiæ quàm pulcherrimæ & optimæ quoad fieri potest, sumus poetæ. Nempe vniuersa respu. nostra pulcherrimæ optimæq; vitę imitatio est: quam rem nos certe tragœdiam verissimā arbitramur. poetę ergo vos estis: poetæ quoq; eiusdem poematis ipsi sumus: & quasi æmuli ad opus pulcherrimum tragœdię cōtendimus, quod sola lex vera, vt speramus potest perficere. Verum nolite credere facile à nobis admitti, vt scenas in foro cōstituatis, & clamosos conducatis histriones, qui altius quàm nos exclament, atq; ita ad liberos nostros, ad vxores, ad turbam vrbis omnem, de eisdem rebus non eadē quæ nos, sed contraria sępe cōcionemini. Insaniremus enim & nos omnino & ciuitas omnis, si antequā magistratus viderint quę composuistis, & dicenda ad populum iudicauerint, admitteremini. Nunc igitur, ò viri optimi, mollium musarū alumni istos cantus vestros cùm nostris apud principes cōparauimus, & siquæ dicentur, eadē aut meliora nostris esse videbuntur, chorum vobis dabimus. Sin verò aliter, ò amici, nunquam dare poterimus. Hęc ita de omni chorea eiusq; doctrina legibus & moribus cōstituta sint, & seruorum quidem seorsum à dominorū officijs, si vobis quoq; videtur. CLI. Videtur certe. ATH. Sed liberis tres adhuc restant doctrinæ. Vna computatio numerorum. Altera longitudinis, latitudinis profunditatisq; mensura. Tertia circuitus astrorū notitia. Quæ omnia non exacte multi perdiscent, sed pauci quos ad finem progressi significabimus. Sic enim decet. Multitudini verò quæ necessaria sunt, rectissimeq; dicuntur, turpe est nescire. Sed exquisite cuncta perquirere, nec facile est, nec omnino possibile. Quod ex ipsis necessariū est, reijci non potest. Imò verò ad hoc ipsum respexisse videtur, qui prouerbio primus ita de deo est locutus, quod nec deus vnquam cùm necessitate pugnabit. quod equidem de diuinis necessitatibus intelligēdum arbitror. Nam si hoc de humanis necessitatibus dicaē, ad quas multi respicientes tale quid aiunt, longe omniū stultissima erit oratio. CL. Quæ nam igitur hospes nō humanæ, sed diuinæ doctrinarū necessitates sunt? ATH. Illas arbitror, quas qui non discit vllo modo nec experitur, nunquā hominibus deus fit, nec dæmon, nec heros, vt curam hominum studiose habere possit: longe etiam aberit, vt homo diuinus fiat, si nec vnum, nec duo, nec tria, nec paria oīno atque imparia potest cognoscere, si nec numerare nouit, nec dies & noctes dinumerare, nec solis ac lunæ cæterorumq; astrorū lationes accepit. Quæ siquis necessaria neget homini pulcherrimarū doctrinarū quamlibet percepturo, stultissime cogitabit. Sed qualia horū singula sint, & quot, & quādo discēda, & quid cùm alio, & quid sine alijs solum, & quæ sit vniuersa istorū mixtura, recte ante omnia est discendū. Deinde de his doctrinis ducibus ad alias gradiendum. Sic enim natura necessitas ipsa obtinuit, qua cum deorum nullū dicimus aut pugnare nūc, aut vnquam pugnaturum. CL. Recte hospes, ac secundum naturam quæ dicis ita dici videntur. ATH. Sic se res habet, ò Clinia. Sed difficile est de his hoc ordine propositis leges ferre. Quare in aliud tempus si videtur dilata diligentius hęc legibus sanciemus. CL. Videris hospes nostrā de his rebus imperitiam formidare. Neq; id iniuria. Veruntamen exponere coneris. nihil hac de causa veritus. ATH. Formido equidem quod dicis, sed multo magis eos perhorresco, qui has doctrinas gustarunt quidē, sed male gustarunt. Non enim graue admodum quiddam est, & durum rerū omnium imperitia, nec summum malum, sed multo perniciosius est, male comparata multarum rerū peritia atque notitia. CLI. Vera loqueris. ATH. Oportet igitur liberos homines ea discere, quę vna cū literatura magna puerorum turba in Aegypto perdiscit. Primū enim computationis doctrina sic est pro ingenio puerili excogitata, vt cū ludo & voluptate percipiatur: Pomorū coronarumq; pluribus paucioribusue distributio fit, ijsdem competentibus numeris. Pugilum quoq; & luctatorum consessus, & consortij alternus & cōsequens ordo, vt fieri solet, digeritur. Phialas autē aureas, æneas & argenteas, similesq; alias ludendo immiscentes, vel totas aliter alteri tradentes, necessarios, vt dixi, ludis numeros aptant, atq; ita vtilitatem præbent discentibus ad exercitus ducendos, castrorum ordines, ad rempublicam disponēdam, & ad reliqua omnia, vigilantioresq; ipsos reddunt. Deinde cum natura ignoratio turpis atq; ridenda de mensura lōgitudinis, latitudinis, & profunditatis oēs homines teneat, hac eos procul abducunt. CLI. Quam igitur & qualem ignorantiam dicis? ATH. O amice Clinia, ego etiam cum aliqn̄ audiuissem, sero tandem hanc nostram ignorantiam miratus sum, nec hominum, sed suum pecorumq; considerāti mihi visa est. Ideoq; non mea solummodo, verumetiam Græcorū omnium causa vehementer erubui. CL. Dic planius hospes, quid hoc est. ATH. Dicam equidem. Imò verò interrogando aperiā. Responde quęso. Longitudinē nosti? CL. Quid ni? ATH. Quid latitudinem? CL. Certe. ATH. An quod hæc duo sunt, & profunditas tertium? CL. Et hoc. ATH. Videntur tibi hęc omnia inuicem posse commensurari? CL. Sane. ATH. Longitudinem inquā ad longitudinem, & latitudinem ad latitudinem, & profunditatem similiter cōmensurari posse natura. CL. Vehemēter quidem. ATH. Quod si aliqua neq; vehemēter, neq; remisse id possunt: sed alia possunt quidē, alia minime: tu aūt putas omnia

Quę necessaria sunt, turpe est nescire.

Nunquam deus cum necessitate pugnabit.

omnia posse, quomodo ad hæc es affectus? CLI. Male. ATH. Quid rursus longitudinem latitudinemq; & profunditatem, vel latitudinem longitudinemque inuicem? nónne Græci omnes opinātur quodammodo posse commensurari? CLI. Omnino. ATH. Quod si nullo pacto possunt, omnes autem Græci, vt dicebā, posse existimant, nónne par est nos omnium causa rubore cōmotos ad eos dicere: hoc vnum de illis est, ò Græcorū optimi, quę ignorare quidem turpe esse dicebamus, nosse autē necessaria, non admodum præclarum. CLI. Cur non? ATH. Pręterea alia quędam sunt his affinia, in quibus similiter erramus. CLI. Quæ nam? ATH. Qua natura factum sit, vt alia inuicem commensurari posśint quidem, alia verò non posśint. hæc sane cognoscere necessariū est, vel omnino inutilem esse illū qui ignorat. In his ergo animi causa trahere morā oportet. Senilis enim hic ludus multo iucundior erit quàm talorum & tesserarum, liberoq; homine dignior. CLI. Quidni? Multum enim tesseræ hæq; doctrinæ inter se distare vidētur. ATH. Hęc ipse, ò Clinia, discenda iunioribus censeo. Nam nec noxia, neq; difficilia sunt, & ludendo percepta, proderūt ciuitati, oberunt autem nunquam. Attendendum est autem, si quis aliter dicat. CL. Quidni. ATH. Si hæc ita habere se videbuntur, probabimus vtique. Sin aliter, reprobabimus. CLI. Ita certe. Nónne igitur hospes hæ nobis tanquam necessariæ doctrinæ modo sanciendæ sunt, ne inanis sit nobis legum tractatio? ATH. Sanciantur quidem, sed ea conditione, vt solui à reliquo disciplinæ ciuilis ordine posśint, si forte nullo modo vel ponētibus nobis, vel vobis quibus posita fuerint, prolabuntur. CLI. Iusta hęc est constitutio. ATH. Sed aduertamus nunc vtrum stellarum nobis doctrina placeat. CLI. Dic modo. ATH. Mirum quid in his accidit, quod tolerari minime potest. CLI. Quid illud? ATH. Maximum deum, totumq; mundum dicimus inquirendum nō esse, nec rerum causas multo studio indagandas. nec pium id ducimus: quum tamen contrarium videatur recte fieri posse. CLI. Quo pacto dicis? ATH. Nempe hęc aliena quidē à senioribus doctrina videbitur: sed quum probam, veram, ciuitatique vtilem ac deo ipsi amicam putem, silere non possum. CLI. Consentanea loqueris. Sed nunquid circa stellas doctrinam talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc, ò boni viri, de magnis dijs, sole dico ac luna, vt breuiter dicā, Græci omnes. CLI. Qua ratione mentimur? ATH. Solem ac lunam nunquam iter idem facere opinamur, & alias quasdā cùm his stellas errare dicimus, quas planetas vocamus. *Sol & luna magni dij.* CLI. Per Iouem hospes verū est, quod dicis. Sępe nanq; ipse oculis vidi Luciferum & Hesperum & alias quasdam nunquam eundem facere cursum: sed omnino errare: solem autem ac lunam errare semper, omnes cognouimus. ATH. Hæc, ò Megille, & Clinia sunt, quæ iunioribus ciuibusq; nostris de dijs cœlestibus vsqueadeo discenda censeo, vt in eos prophanum nihil loquantur, sed sacrificando pieq; vouendo laudibus semper honorent. CLI. Rectū quidem hoc: si modo posśibile primū est, quòd dicis perdiscere: deinde etiā si minus recte de his nunc loquimur, postquam verò didicerimus, recte loquemur. si inquā ita est, ego quoq; talem doctrinā eatenus discendam esse concedo. Hæc igitur ita se habere, conare tu quidem diligenter exponere: nos verò audiemus atq; discemus. ATH. Non est facile, quod dico, percipere, nec rursus omnino difficile: nec longo vt discutiatur, indiget tempore. Cuius signum est, q̄ ipse nec nuper nec iam olim audiui, & nunc breui tempore significare vobis possum. Quæ tamen si difficilia penitus essent, nec ego declarare, nec vos percipere hac ætate possetis. CLI. Vera dicis. sed quę nam hęc est doctrina, quam mirabilem esse dicis, & iunioribus necessariam, nobisque ignotam? Conare apertisśime istud ostendere. ATH. Conabor equidē. Non est, ò viri optimi, vera hæc de sole & luna cæterisq; stellis opinio, quòd vnquam pererrent, sed contra se res habet. Eandem enim quoduis illorum viam non multas circumeundo peragit, quamuis videatur per multas ferri. Quod verò in eis velocisśimum est, non recte tardisśimum, & contra contrariū iudicamus. Peccareq; ita opinantes patet. Nam si in olympico ludo, cursu certantes spectaremus, & velocisśimū tardisśime, tardisśimum velocisśime currere prædicaremus: laudibusq; vicisse victū caneremus: non placerent, vt arbitror, laudes nostræ cursoribus. Nunc verò cum de dijs similiter peccemus, nónne ridiculi sumus, similiterq; aberramus à recto? CLI. Ridiculi quidē. ATH. Nulloq; pacto accepti deo, dum falsa de ipsis canimus. CL. Si hęc ita se habēt, vera dicis. ATH. Atqui si ita habere se ostenderimus, discenda vsqueadeò hæc omnia. Sin minime, dimittenda: nobisq; ita de his concessum sit. CL. Prorsus. ATH. Sed instituta iam de doctrinarum disciplina finem habeant. De venatu autem similiter iudicandū, ac de huiusmodi omnibus. Videtur enim legū latoris officium nō solū hoc esse, vt leges conscribat, sed etiam vt medio vtatur illo, quod inter admonitionem est & leges, quo & nos sæpius vsi sumus, præsertim cùm de educatione infantiū loqueremur. Nam in hac re multa esse diximus, quæ non ita dici possunt, vt leges de ipsis ponantur, idq; tentare dementis esse. Ita verò conscriptis legibus & repu. constituta, nō est præstantis virtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonū esse ciuem, qui legibus quàm optime ministrauit, & quàm maxime paruit: sed perfectior illa est, eum esse talem, qui legumlatoris, leges ferentis & laudantis vituperantisq; scriptis omnino per totam vitā paruit. Hæc ciuis præcipua laus est. Nempe oportet, vt legis conditor leges non solum conscribat, sed etiā declarationem quandam his adiungat, qua quæ honesta turpiaúe sibi vidētur, significet. Ciuem quoq; summū oportet non minus hæc quàm quę mulcta imposita à legibus mandata fuerint obseruare. Ad hoc verò rem, qua de agitur, quasi testem adducimus. Magis enim quod volumus, aperit. Venatus.n. res latior est, nomine vno comprehensa. Alius aquaticorum, alius volatilium, alius pedestrium, nec ferarū solum, verum etiam hominum, horumq; non bellicus tantummodo, verumetiā qui per amicitiam: & alius quidem laudem, alius vituperationem habet. *De venatione.* Rapinæ quoque latronum, castrorumq; venatus sunt. Quamobrem qui de venatu leges est cōditurus, nec ista præterire potest, neq; singulis ordine certo atq; mulcta, minaces leges imponere. Quid ergo de his faciendū est? Oportet vt legislator quę in venatione laudanda sunt, laudet; quę contra, vituperet, ad iuuentutis exercitationem. Iuuenes autē cùm audiuerint, ita parere debent, vt nec labore nec voluptate reuocati aliter faciant quàm legislator consuluit. Imò verò magis honorēt, quæ cùm laude dicta & exhortādo proposita sunt, quàm quæ minaci & vindice lege firmata. His itaq; propositis cōgrua deinceps laus & vituperatio venationis conscribi potest: vt quæ meliores animos iuuenum facit, laudetur, quę cōtra, vituperetur. Dicamus igitur deinceps ad eos sic, precibus interpositis. Vtinam vos, ò charisśimi, nunquam marinę venationis hamiq; cupiditas capiat: nec omnino aquaticorū animalium die siue etiam nocte per otiosam venationem sagena capiendorum, nec piraticæ amor, per maria venatores hominum iniquos atque atroces vos faciat. Furti verò latrocinijque cupiditas in vrbe, vel regione cōmittendi nec in mentē quidem veniat vestram nec volatilium iucūda venatio seruilis magis quàm libera? Pedestriū ergo venatio vobis sola relinquitur, sed nec dormientium quę vicibus quibusdam interpositis fit, nocturnaque vocatur, & ociosorum hominum est, laude digna habetur. neq; etiam quæ in laboris remisśione fit, & retibus laqueisq; non constantis animi viribus ferarum domat atrocitatem: Sola ergo quadrupedū venatio illa restat omnibus optima, qua equis canibus, corporis viribus agitur. Nam quibuscunq; diuina curę est fortitudo, ij quadrupedes oēs cursu, vulneribus telisq; manu ꝑpria venando vincere debēt. Sed laus vituperatioq; venādi ita distincta sit.

cta sit. Lex autem ista. Sacros quidem hos venatores vbicunq; venari velint, nemo prohibeat. Venatorem nocturnum retibus & canibus suis fidentem nemo vspiam sinat venari. Auceps per incultos agros montesque vagari permittatur. A cultis locis, sacrisq; incultis à quocunq; pellatur. Piscator nec in portubus, nec sacris fluuijs, paludibus, stagnisq; venetur: in alijs liceat, dummodo succorũ non vtatur permixtione. Sed iam institutiones de disciplina finem habeant. CLI. Præclare loqueris.

DIALOGVS OCTAVVS de legibus, vel de legumlatione.

Marsilij Ficini Argumentum.

QVAE modo de præcipuo singulariq; vnius Dei cultu ex multis Platonis nostri testimonijs allètuimus, possumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum absq; controuersia confirmare. In his enim vniuersam deorum, vt ita dixerim, synagogam, vnico subdit regi, prout vult singulis imperanti: aliaq; alijs officia iuste dispertienti, & humana per illos ordine dispensanti, nõ quasi absente hiuc illo, sed vt apparet in quarto legũ, potius ita volente. Iubet itaque Plato primum quidem deum propter se adorari. Sequentes verò qui participes eius dij quoq; dicuntur, amari tanquã illi similiores. Honorari etiã vt vicarios, imò & aduocari quasi conciliatores, audiri etiam vt diuinæ mentis interpretes. Exaudiri denique ceu maiestatis diuinæ pręcones. Iubet & templa condi in vrbe, & vrbem ipsam quasi ædem sacram in partes distribuit duodecim. Quemadmodum & deus templum sibi ipse construxit mundum duodecim sphærarum choris ornatum: Sacerdotibus quoq; munitum, id est, spiritibus præditis ratione, deum vbiq; laudãtibus. Diuinum verò id templũ Plato pro viribus imitans, & multos in suis templis admittit deos, quemadmodũ deus ipse multos admittit in suo, & varia disponit simulacra, sicut & deus stellas locauit in cœlo, quasi suorũ statuas angelorum. Præterea inter multas multorum aras altare primum consecrat primo, quemadmodum stellas inter peculiarem sibi statuam deus elegit solem, vt in Republica Plato inquit. De quo forte dictum videri possit: In sole posuit tabernaculum suum. De sacrificijs autem statuitq; diligentius alibi pertractabitur: verũ vt in præsentia summatim dicam, primum deum vtpote materiæ aut similis naturæ nihil habẽtem, vnica vult mente coli. Sequẽtibus verò numinibus hostias & sacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum cęlestium igneorumq; sacris, figuras & lumina multaq; ad visum spectantia inserebant. In sacris autem aereorũ, musicos quoq; concentus, & odores vaporesq; addebant. At in sacrificijs aqueorum atq; terrestrium, ijs insuper quæ ad gustum & soliditatem attinent, vtebantur. Quamobrem nemini mirum videri debet, Platonem philosophũ adeo grauem leges suas, omnes quidem, præcipue verò sacras, non nisi consultis oraculis promulgare. Principio videbatur temporibus indulgendum. Necessarium quidem erat humana diuino quodam consilio & autoritate firmare. Impossibile verò ea tempestate eos homines ita natos, & ita educatos, ratione vlla à consuetis alienissima in diuina reuerentia conseruare. Deinde Plato prudentissimus iudicabat: & si possent impuri spiritus homines per oracula fallere, sæpe tñ abstractas ob diuinam reuerentiã à corpore mẽtes, quasi iam puras à puris subito numinibus corripi, & quemadmodũ ligna quæ casu exiccauit ventus, sæpe mox natura ignis accendit, similiter posse animos ex religioso quodam ritu, quamuis apud sapientes minus probato, perfunctos occultis modis meliori numine corripi, vt qui nescientes quomodo in mentem ipsam seorsum à sensibus ascenderant, ex alto iam feliciter accendantur. Neq; tam attendendum Plato vult, quo ritu colas diuina, quàm cuius gratia colas. Si enim id summi omnium regis gratia æternorumq; bonorum desiderio feceris, probabile est vndecunq; & quomodocunq; cœperit, te quandoq; per eiusmodi venerationem ad summũ proprius accedentem, vel immenso illius lume circunfundi, vel exuperanti saltem bonitate seruari. Quapropter eiusmodi Plato fiducia fretus, de sanciendis legibus sacrificijsq; oracula consulit, præcipitq; quotidie aliquem ex magistratibus sacra publice facere, pro salute patriæ primum, deinde pro sua atq; suorum. Et certo quodam ordine post iuuenilis ętatis rudimẽta in septimo tradita, mox in octauo ad sacra descendit, vtpote qui intelligi vult homines ob idipsum rectè à primis annis institui, vt rite interesse sacris & velint pariter atque possint. Si quis autem vel cauillator, vel meticulosus tot dijs dæmonibusque in ciuitate Platonica interesse formidat, huic pariter adire licet vrbem Peripateticam, non dæmonũ deorumq; tantũ, sed dei etiam vacuam. Sed profecto operæpretium est superstitioso supercilio, stomachoq; posito ex omnibus eligere potiora, pietatemq; probare Platonicam, neq; exigere Christianũ fuisse illum quem solum temporis interuallũ prohibuit esse Christianum. Prima quidem sacra sunt duodecim, in mensium Calendis. Secũda quoq; duodecim, in medijs mensibus. Tertia sunt tercentũ & sexaginta quinq;. scilicet quotidiana. Fiunt autem præcipua dijs cœlestibus, terrestribus verò media scilicet dijs sub luna regentibus. Omnes. n. sub cœlo terrestres appellat. Inferiora dæmonibus. Infima heroibus. Oportere verò putat sacra his omnibus duodecim distingui generibus. Siquidem secundũ sphærarum signorumq; duo denarium, etiam in qualibet sphæra dæmones, heroesque duo denario distinguantur. Commemorationem verò solennitatũ, earumq; distinctionẽ quotannis declarari populo iubet mense vltimo, quem more cõmuni accipimus Februarium. Præcipue verò Platonico more mensem ante æstiuum solstitium. Vltimum mensem meritò Plutoni dicant. Est enim Pluto prouidentia proprie & separans animas & iudicans separatas. Inquit autem coniunctionem cum corpore animæ non esse meliorem separatione. Intellige de corpore caduco, & quatenus caducum est: non de cœlesti, vel cœlo simili: quali corpori coniungi præstat: huic autem quatenus caducũ est, non præstat. Ac si operępretium esse dicatur huic quoq; coniungi, non propter hoc ipsum proprie, sed alterius finis gratia id dicendũ. De his aũt in Theologia diffusius. Sed nunquid dæmonibus etiam impurioribus Platonici litant? Nonnulli his insuper, partim quia naturalibus præsint officijs, partim verò ne inuidia noceãt. Plato verò id nequaquã concesserit. Quippe cum purgandæ mentis gratia primiq; dei veneratione duntaxat sacra iubeat facere. Affirmat autẽ ciuitatem legibus consilio diuino vtentem fore felicem. Addit ad felicem tum ciuis tum ciuitatis vitam id maxime pertinere, vt nec alijs iniuriam inferat, neq; afficiatur iniuria. Vtrunq; verò virtute consequi posse. Ac ne ciuitas afficiatur iniurijs, statuit sacrificia, in quibus & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam solennes festiuiq; frequentẽtur, bellicas pugnas quàm maxime imitantes. Quibus exerceri vult ad pugnam tam fœminas quàm mares, & in singulis quidem tam sinistram manũ quàm dextram: vt & ciuitas ex vtroq; sexu æque vtili integra sit: & quilibet ex vtraq; manu pariter vtili, sit integerrimus. Inter hæc notabis quàm detestetur auaritiam, ob id maxime ciuitati noxiam, quòd proprijs vilibusq; lucris occupatos animos à publicæ salutis cura detorqueat. Notabis iterum quanta cautione Musicam, choreas, poesimque in sacris bellicisq; ludis admittat. Deinde solum illud imperium legitimum esse pariter atq; tutum, in quo volens volentibus imperat. At quoniam in iuuenilium ludorũ cœtibus sæpe amores incidunt, & ij quidẽ turpissimi, idcirco his diligentissime præcipit occurrendum, quamuis ex parte iam occurrerit, vbi aurum & argentũ ciuibus sustulit, & in laboribus assiduis educauit, & oculis iudicũ mores vbiq; circunspicientiũ subiecit assidue omnes, maxime iuuentutem. Quæ quidem tria esse remedia censet aduersus lasciuiæ & petulantiæ morbum admodum salutaria. Occurrit & quarto quodã pręsenti remedio, vt videlicet ab auditoribus legũ magistratibus fama quotidie diuulgetur, per quam cuncti cõmuni consensu consuescant existimare, concubitus cõtra naturam, non minus turpes esse, nec minori apud deum odio haberi, quàm concubitum inter filios & parentes. Putat verò Plato cõmunis famæ consensum miram ad mores habere potẽtiam. In his audies feliciter eum viuere, qui superat voluptatem, infeliciter qui superatur. Audies & pręceptum ad abstinentiam maxime salutare, à Paulo apostolo summopere comprobatum, vt si athletæ corporeę victoriæ studio voluptatibus abstinẽt, multo magis omnes gratia victorię ad animũ pertinentis debeant similiter abstinere. Præterea geminã esse beneuolentiam, alteram quidem morum similitudine, alteram verò ex quadam indigentia procreatam. Et vtranq; cùm sit vehementior, amorem cognominari. Amorem quoq; quantum ad propositum spectat triplicem. Aut enim pulchritudinem animi, aut corporis tantum, aut vtriusq; simul amari. In his cõsidera quàm caute in legibus ferendis incedat, vt qui nonnunquam in dialogis honesto formæ corporeæ amatori nonnihil indulserit, hic tamen nihil indulgeat. Nempe corporis solius amorem euidenter exterminat. Vtriusq; verò coniuncti quamuis moderatum, in legibus non audet admittere. Solum deniq; erga animum solum manifeste approbare videtur. Tum verò homines deprauatæ naturæ sui dominos esse negat, neq; iniuria. Quisquis enim à ratione discedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirũ & libertatem quę rationis munus est, simul amittit, neque tamen amittit culpam, dum quasi delinquit impulsus, quippe cùm ipsemet causam necessitati eiusmodi dederit. Homines aũt his cõtrarios, id est, integræ naturę appellat eos, qui deum colunt, & inter humana maxime omniũ timent infamiam, nec corporis vllius scilicet, vel sui, vel alieni, sed animi morumq; pulchritudinem diligunt. Quod autẽ in superioribus dixit officiũ esse Dei, eiusmodi delictis obsistere, si ab eo hæc

ordinari possent, sic accipe, vt dei naturarũ ordinatoris proprium sit, quæ ab ordine naturæ collapsa sunt, in ordinem restituere: præsertim cùm multorum opinio sit animam in eiusmodi scelera non tam sensibus, quàm dæmonibus quibusdam instigantibus, vel ab initio corruisse. Vbi verò ait, si ordinari à deo possent, non de diuina potentia, sed humana diffidit, potest quidem deus quãtum in ipso est ordinare, sed non tam facile ordinari homo potest. Posset & deus cogere, si modo vellet necessario trahere, quem vult modo quodam libero ducere. Mox etiam de conuiuijs, quæ inter solẽnia sacra ludosq; celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiuijs de victu legibusq; ad hunc pertinentibus. Opportune verò post educationem animi, legesq; ad hanc attinentes, ad corporis nutrimentum legesq; eiusmodi iam descẽdit. Tum de agris, terminis, aquis, fructibus, pecoribus atq; pascuis, similibusq; leges tradit. Vbi verò de terminis loquens, præuaricatorem terminorum puniri dicit ab Ioue contribuli atq; hospitali, Iouem vnum intellige contribulis pariter & hospitis curatorem. Et quoniam statutos lege terminos præterire, & alienum sibi dominium vsurpare, superbiæ proprium est, idcirco dicit Iouem ad hanc iniuriam vlciscẽdam excitari, atq; insurgere cùm prælijs inimicissimis, quasi dicat Deum cõtra superbos non tam vt iudicem, quàm vt hostem vltorem insurgere. Post verò multas constitutiones inquit, ad seniorem philosophum non pertinere, minimas quasque leges accurate describere, præsertim quæ ad lites rerumq; cõtrouersias pertinent. Sed de rebus quidem externis paucas quasdam communesq; leges adducere, quas in minima quæq; iniurijs deriuent interpretes, de moribus autem & animi disciplina ad vnguem diligentissime pertractare. Ac dum de varijs opificibus verba facit, tria de his præcepta tradit admodũ memoranda. Primum quidem, nullum ciuem, id est publicis aliquando muneribus perfuncturum, vllo debere opificio occupari, neque etiam eius seruũ. Quippe cùm ars reipub gubernandæ longa exercitatione multisq; doctrinis indigens integrum sibi hominem vendicet. Secundum verò, neminem artes duas vel studia exercere vel debere vel posse. Tertium deniq; artificem non decere alterius artis opifici præsidere. Vetat prudenter & exportare ciuibus necessaria, & importare superflua, & in primis cauponari, præsertim quęstus gratia. Tum vrbis partes vicosq; ac templa & foros duodecim digerit: forisq; tam sobrias quàm diligentes leges imponit.

De sacris.

SEQVITVR deinceps vt leges de solẽnitatibus per Delphica oracula sanciamus, quæ sacra, quibusq; dijs sacrificare feliciter ciuitas debeat. At quando, & quot numero sacra facere oporteat, forte nostrũ est nonnihil lege sancire. CL. Fortasse numerũ. ATH. De numero igitur primo dicamus. Quem ego trecentorũ & sexaginta quinq; esse oportere censeo, vt vnus aliquis semper ex magistratibus deorũ alicui, aut dæmonũ, pro ciuitate, pro seipsis, pro rebus suis sacrificet. Interpretes verò & sacerdotes tam viri quã mulieres, vatesq; vna cùm legum custodibus congregati, ea ordinent quæ in his legum lator necessario omiserit. Nam omissorũ cognitores istos esse oportet. Lex ergo videbit, vt duodecim solẽnitates dijs duodecim quibus singulę tribus cognominantur, ciues peragãt, dijsq; ipsis sacra per singulos menses faciant: choros præterea ludosq; musicos & certamina gymnica, prout dijs singulis & temporibus conuenit. Erunt autem solẽnitates distinctæ, vt constet, quas sine viris, & quas non agi oporteat. Terrestrium quoq; cęlestiumq; deorum, cęterorumq; qui hos sequuntur solennitates miscendæ non sunt, sed separandæ in duodecimo mense, qui Plutoni dicatus est, vt legitime celebrẽtur. Non enim abijciendus bellicosis hominibus is deus est, sed colendus, tanquã generi hominũ semper optimus. Nam animæ corporisq; coniunctio, nullo modo melior est quàm solutio, vt ego serio loquens affirmo. Præterea quicunque sufficienter hæc distincturi sunt, illud cogitare omnino debent, nostram hanc ciuitatem quo vacationem temporis & possesionem rerũ attinet, talem esse qualis hoc seculo nulla reperiri posit. Verũ oportet ipsam perinde atq; hominem vnũ bene viuere. Feliciter autem viuentibus hoc necessario inesse in primis oportet, vt nec ipsi alijs, nec alij ipsis iniuriã inferant. Quorũ alterum nõ est admodũ difficile. Alterũ verò vt nulla posis iniuria lædi, difficilimũ: nec perfecte id quisquã aliter assequi potest, quàm vt perfecte bonus efficiatur. Idem est & in ciuitate. nam si bona erit, in pace vitã aget, sin autem praua, & intestinis seditionibus & externis bellis asidue infestabitur. Cùm hæc ita ferme se habeant, non belli tempus expectandum, sed in ipsa pace ciues ad rem bellicam exercendi sunt. Ergo ciuitas nisi mẽte capta sit, singulis mensibus bellicas vires experietur, non minus vno die: sed pluribus etiam prout magistratibus ipsis videbitur, viri simul & mulieres & pueri, nec hyeme nec æstu vitato, vt parati sint omnes, quandocunq; vniuersum quodammodo educere populum magistratibus visum fuerit: ad idq; ludi etiam conuenientes vna cùm sacrificijs excogitandi, vt pugnę quædam solennes festiueq; fiant bellicas pugnas quàm maxime imitantes, & victoribus præmia laudes: victis contra, vituperationes fiant, prout singuli in certaminibus, & in omni vita se gesserunt. Sic optimus quisq; laudibus efferatur, & vituperatione contrarius deprimatur. Nec omnes harum rerũ poetæ sint, sed primum, qui nõ pauciores quàm quinquaginta annos natus sit. Deinde qui non solũ poeticam musam sufficienter posideat, verumetiam præclarum & insigne aliquid fecerint. Eorũ ergo qui boni viri, honoreq; digni sunt in ciuitate, & res præclaras gesserunt, poemata etiam si minus musica sunt, decantentur. Cuius rei iudicium, puerili doctrinæ præpositus, cæteriq; custodes habeant legum. Hi probis viris honorem hunc tribuant, vt solis libertatẽ in musis præstent, cęteros verò prohibeant. Nemo igitur audeat musam horum iudicio nõ probatam canere, etiamsi Thamyræ Orpheiq; hymnis sit suauior. Sed canantur poemata sacra, quę iudicio approbata, dijsq; dicata sunt, virorum quoq; bonorum poemata, quibus laudantur vituperanturq; aliqui, & moderate id facere iudicata sunt. Hęc eadem de militia & de libertate poetica iudico mulieribus & viris similiter facienda. Sed oportet legislatorem secum ita pleraq; loqui. Cedo, in ciuitate instituenda quales ciues educare studeo? An non certaminum maximorum Athletas, quibus in numeri sunt aduersarij? Prorsus. ita recte quilibet respõdebit. Si ergo pugiles, aut pãcratiastas, aut alios similes educaremus, ita ne in ipsum certamen educeremus, vt cum nullo antea vnquã pugnauerint? Vel si pugiles essemus, nõne pluribus ante diebus pugnare didicissemus, omnia facientes quibus in vero certamine vbi ad victoriam contenditur, vti oporteat, quàm proxime ad id quod simile est, accedẽtes, pro loris cæstuũ orbibus ferreis indueremur, vt vulnera & inferre, & vitare præmeditatione disceremus? Quòd si nulli quibus cũ exerceri possemus, socij nobis darentur, nunquid stultorũ veriti risum nos cõtineremus, quin in anime simulacrum ex aduerso ad quod exercitatio fieret, suspenderemus? Ac si nec animati, nec anima carentis aduersarij copia nobis esset, nónne ipsi soli ad vmbram propriam pugnaremus? An ad aliud quicquam, manuũ huc & illuc flexus, & pręparatio huiusmodi excogitata est? CLIN. Ad nihil aliud ferme quàm ad hoc ipsum. ATH. Quid igitur ciuitatis pars quæ militię studet? An peius quàm certatores huiusmodi præparata audebit ad certamen maximum deuenire, pro vita, pro liberis, pro rebus suis, pro patria pugnatura? Non ergo verebitur legislator, ne gymnasia hęc inuicem aliquibus ridicula videãtur: sed lege statuet, vt res militaris agatur maxime quidẽ minori exercitatione sine armis, choros omnemq; gymnasticam ad hæc inducens & concitans: maiorẽ verò non rarius quàm semel in mense, vt certent singuli ad capienda vel retinenda loca, & insidias omnemq; rem bellicã imitentur, & pila se exerceant, vndiq; se vertentes: ac telis vtantur ad vera & periculosa tela quàm proxime accedẽtibus, ne omnino absq; timore ludus huiusmodi inter ciues agatur, sed formidinem inferat: atq; ita qui magno sunt animo ignauosq; ostendat, vt his honores, illis opprobria, vt cõuenit, tribuantur: & hac ratione ciuitas oĩs per totam vitã ad verum certamẽ viriliter præparetur. Si quis aũt cæde inuoluntaria in his certaminibus moriet, qui interfecit lege expiatus mũdus sit in posterũ. Putare.n. debet legislator, paucis ita mortuis hominibus,

minibus, cæteros non deteriores futuros. Timore verò in omnibus his extincto, nihil amplius se inuēturū, quo à deterioribus meliores discernat. quod ni fiat, multo maius ciuitati malum est, quàm illud. CLIN. Concedimus hospes ita hæc esse lege sancienda, & vniuersæ ciuitati agēda. ATH. Nunquid causam nunc oēs cognoscimus, ob quam modo in ciuitatibus chorea talis atq; certamen nusquam ferme nisi raro admodum fiant? An propter multitudinis legumq; latorum ignorantiā ita fieri affirmabimus? CL. Forte. ATH. Nequaquam, ò beate Clinia. Sed duæ huius rei sufficientes causæ sunt. CLI. Quænam? ATH. Vna quidem, quòd diuitiarū cupiditate cæteris omnibus neglectis, solummodo rem priuatā curamus: ad idque incumbens ciuium animus, nulli prorsus nisi pecunijs quotidie cumulādis dare operā potest. Nam artes & studia quæ ad lucrum conducunt, libentissime cōplectuntur omnes, cætera spernunt. Hæc igitur vna causa est, ne ciues id aut aliud quicquam honestum bonumq; officium curent, sed insatiabili auri & argenti cupiditate, & honesta pariter & inhonesta artificia complectātur, & quiduis agant, seu fas siue nefas id habeatur, vt pecunias cumulent, quibus subministrātibus veluti pecora, ventri ac veneri seruiant. CL. Recte dicis. ATH. Hæc inquam vna sit causa, qua fit vt nec aliud quicquam preclare, neq; rem bellicam sufficienter ciues exerceant: sed qui natura modesti sunt, ad mercaturam, nauigationem, viliaq; ministeria conuertantur: qui viriles & generosi, ad furta, latrocinia, sacrilegia, insidias, sceleraque tyrannica: qui cùm bene à natura constituti fuerint, infelices tamen hac consuetudine euaserunt. CLI. Quomodo istud ais? ATH. Imò cur non eos omnino infelices appellem, qui fame coguntur per omnē vitam suam animam cruciare? CLI. Hæc vtiq; vna causa est: alteram verò causam, hospes, quam dicis? ATH. Recte commonuisti. CLI. Ergo, vt ais, hæc est vna, perpetua & inexplebilis diuitiarum cupiditas: qua occupati singuli, prohibentur rem bellicam, vt decet, curare. Sed alteram iam expone. ATH. Num vobis videor, quia ad alteram desit facultas, in hac nimium immorari? CLI. Non ita: sed odio percitus videris hos mores hominū ad quos sermo hic incidit, magis quàm deceat insectari. ATHEN. Optime, ò charissimi, me nunc increpatis. Quare quod sequitur audietis. CL. Dic tantum. ATH. Causam equidem esse assero gubernationū genera illa, de quibus sæpe iam diximus, popularem gubernationem, paucorū potentiam, & tyrannidem. Nulla certe potestas huiusmodi, respub. est: sed seditiones appellari oēs rectissime possunt. Nulla enim volentibus volens, sed volens nolentibus semper vi aliqua dominatur. In quibus cùm princeps subditos timeat, nec bonos, nec diuites, nec robustos, nec fortes, nec omnino bellicosos sponte vnquam fieri patietur. Hę duæ omnium quidem quodammodo, horum certe precipuę causæ sunt. Quas vtrasq; respu. hec cui nunc leges damus, effugisse videtur. Nam & in otio maximo est, & penitus libera: & ex his legibus hoīes pecuniarum cupidi minime fiunt. Ideo verisimile est, vt hæc sola omnium quæ nunc sunt rerū publicarū disciplinam bellicam, ludumque simul, de quibus recte disseruimus, suscipere possit. CLI. Probe. ATH. Deinceps de omnibus gymnicis possumus certaminibus dicere, vt his præmia ponantur, quæ ad bellum conducunt, cætera dimittantur. Sed quæ ista sunt, à principio recensenda sunt, & legibus sancienda, & primo quæ ad cursum velocitatemq; pertinent. Nónne? CLI. Omnino faciendum. ATH. Omniū igitur maxime agilitas corporis, altera pedum, altera manuum, ad bellū conducit: ad fugiendum quidem insequendumq; pedum, in pugnando autem luctandoq;, manuum robore indigens. CLIN. Certe. ATH. Neutra tamen absq; armis, magno vsui est. CLIN. Vere. ATH. Stadium ergo cursurum, quemadmodum nunc in certaminibus fit, preco primum vocet. Ille verò cùm armis ingrediatur. Nam nudo absq; armis certatori præmia nos minime ponimus. Primus igitur stadiū cursurus, armatus ingrediatur. Deinde qui δίαυλον. Tertius qui equis. Quartus qui δόλιχον. Quintus qui leuiori armatura ornatus. quem primum sexaginta stadiorum spatio ad aliquod templum Martis peruēturum emittemus. Alius etiam grauiore armatus armatura, breuius, ac planius spatium cursurus. Alius sagittarius omni arcuū ornatu munitus, centum stadia per montes variamq; regionis naturam ad Apollinis Dianæque templum certans perueniat. Certamine igitur constituto, quousque veniat, expectabimus, & victoribus singulis præmia dabimus. CLI. Recte. ATH. Tripartito hęc certamina distinguamus. Vnum puerorum. Alterum imberbium. Virorum tertium. Et imberbibus quidem duas cursus de tribus, partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cùm sagittarijs, cæterisq; armatis concertent. Fœminis verò, puellis quidem nondum pubescentibus nudis stadium ponemus, & δίαυλον, & equestrem, & δόλιχον, quę in ipso cursu concertent: vltra verò tertium ac decimū ætatis annum, donec nupserint, non longius vigesimo nec breuius decimo atq; octauo ad certamen cursus descendant. quæ quidem congruo vtantur vestitu. Hæc de cursu & virorum & mulierum dicta sint. Ad robur verò augendū, luctationis similiumque loco, quæ nunc habentur, grauiora capiantur. Et vnius ad vnum, duorū ad duos, & vsq; decem ad decē armis pugna fiat. Quæ verò quotq; facere aut non pati victorem oporteat, sicut modo in palæstra determinatū est à præfectis luctationum, quid sit bene aut non bene luctantis opus: ita & in his armorū certaminibus periti inducendi sunt, vt lege sanciant, quid aliquis non patiens, aut quid faciens vincat, & victum similiter quisnam ordo discernat. Eadem hęc de fęminis quoq; ad ętatem vsq; nubilem lege sancita intelligantur. Peltastica verò vniuersa pugnę pancratiacę opponatur: certeturq; arcu, pelta, lanceis, lapidumq; manu & fundę proiectione. Et qui se optime in his quoque gesserit, huic lege honores victoriæ tribuantur. Nunc de equorū certaminibus videamus. Equorum vsus in Creta magnus non est. Quare necesse est studium in nutriendis equis, certādoq; cum eis minori curæ Cretensibus esse. Nam currus quidem nemo vestrum tenet: neq; in hoc operā ponere præclarū esse ducitis. Cum igitur consuetum id non sit, certatores huiusmodi lege statuere, demētis esse videtur. Singulis autem equis: ijsq; qui pullinos dentes nondum iecerint, pullis, & horum medijs perfectisq;, equestrem ludū pro regionis natura tribuere licet. Huiusmodi ergo certamen secundum legem fit: in eoque iudicium magistris equitū & tribunis tam de omni cursu equorum, quàm de his qui cum armis descendunt, cōmuniter tribuatur. Non armatis verò, neq; in gymnasticis ludis, neq; hic certamen præmiumque imponimus. Sed non est Cretę inutilis qui sagittam aut iaculū ex equo immittit. Quapropter in hoc etiam ludendi gratia cōtentio concertatioq; habeatur. Ad hæc autem legibus fęminæ cogendæ non sunt. Verum si priori disciplina consuetudineq; puellas virginesq; natura concitat ad hæc, facitq; ne abhorreant, admittendę sunt. Sed de exercitatione disciplinaq; gymnastica, siue quæ in certaminibus exequimur, seu quæ sub magistris quotidie exercemus, satis iam diximus. De musica etiā maiori ex parte. At verò de rhapsodis, id est carminū cantoribus, deq; his qui eos sequuntur, & de contentione chororum, quotcunq; necessario solennitatibus dijs dęmonibusq; constituuntur statutis diebus mensibusq; & annis, hæc omnia quomodo disponenda sint, & si per tres, aut etiam per quinque annos fieri debeant, consilio deorū intelligentur, agenturq;. Tunc verò certamina musicæ vicissim fient, prout athletæ ipsi præmiorum declaratores, & doctor iuuenū, legumque custodes, qui in his ferēdarum legum autoritatem habent, vna congregati, hęc ordinauerint. Hi nanq; & quando, & qui, & quibus cùm singula certamina in omnibus choris choreisq; exercere debeant, ordinabunt. Qualia verò singula hęc quo ad orationem vel cantus, vel harmonias numeris

saltationibusq; mixtas, esse debeant, sæpenumero à primo legumlatore est dictũ: quem posteriores sequentes, vt singulis sacris temporibusq; conueniet, ita certamina quæq; distribuent, festosq; dies statuent ciuitati. Hæc quidem & cætera talia, nec intellectu difficilia sunt, quo pacto sint legibus ordinanda: neq; si hoc vel illo modo commutẽtur, multũ prosunt ciuitati, vel obsunt. Sunt aũt non nulla plurimi facienda, quę persuadere ita difficile est, vt dei maxime opus hoc esse videatur, si ab illo possent cõstitui. Nũc autem audacis alicuius hominis opera indigent, qui libertate dicendi maxime fretus, quæ ciuitati ciuibusq; optima fore censet, ita statuat, vt corruptos ciuium animos ad decentem habitũ legumq; obseruationem reuocet, dum ardentissimis eorũ cupiditatibus aduersetur, omniq; etiam auxilio carens solam solus rationem secutus nõ vereatur. CLIN. Quidnam dicis hospes? Hoc enim non intelligimus. ATH. Verisimile est. Verũ conabor planius dicere. Nam cùm disciplinam ipsam vitę animaduerterem, viderem q; adolescẽtes & adolescẽtulas inuicem humaniter conuersari: timui, vt par est, cõsiderans qua in re quispiam ea ciuitate vtatur vbi adolescẽtulę adolescentuliq; delicati sint, qui non magnis durissimisq; laboribus, quibus libido petulantiaq; extinguitur, domiti sint: sed festis diebus sacrificijsq; & choris omnes plurimum vacent. Quomodo igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abstinebunt, quę multos in extremum duxerunt, ita vt ratio quæ abstinere imperet, lex efficiatur? Profectò si leges superiores, multas à nobis pellunt cupiditates, nihil mirũ est. Nam institutio illa qua nimiæ diuitiæ prohibentur, non parum ad temperantiã confert, & disciplina illa omnis supra à nobis exposita leges ad hæc commodas habet. Præterea & principum oculi coacti non alio intueri, sed semper adolescentiã obseruare, cæteris quidem humanis cupiditatibus modũ adhibent, sed adolescentulorũ adolescentularumq; contra naturam amores, & virorum pro fœminis & mulierũ pro viris abusus, vnde innumera hominibus & priuatim & publice mala secuta sunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in singulorũ periculis remedium inueniet? Omnino difficile id est, ò Clinia. Nam in cæteris quidem multis vniuersa Creta Lacedæmoniaq; nobis ad leges ponendas à multorum moribus alienas valde opitulantur, sed quo ad mores pertinet, aduersantur dissentiuntq; omnino. Quoniam siquis naturam secutus illam quæ fuit ante Laij tempora, legem posuerit, nõ permittens maribus pro fœminis abuti, testemque bestiarũ naturam citauerit, in quibus mares inter se Veneri operam non dent, quia secũdum naturam id minime fit, verisimili forsan ratione vtetur, vestrisq; ciuitatibus non consonabit. Accedit ad hæc quòd minime id assequetur, quod à legislatore semper est obseruãdum. Semper enim obseruari oportet quid ad virtutem conducat quod lege sancitur, & quid non. Age verò si id honestum aut non turpe nunc lege statui assentimur, quidnam ad virtutem proderit? vtrũ in eius qui persuasus est, vt rem in se turpem admitteret animo fortitudinis habitum, an in eius qui persuasit, temperantiæ speciem generabit? Vel hæc quidem nullus vnquam, sed potius horum cõtrarium credet? Quippe voluptatibus seruientis quisq; mollitiem vituperabit. In eo verò qui fœminas imitatur, nõne muliebrem ipsam imaginẽ quilibet improbabit? Quis igitur hominum hoc cùm tale sit, legibus sanciet? Ferme nullus, qui veram in mente legem habuerit. Quomodo ergo verum hoc esse dicimus? Amicitiæ vtiq;, cupiditatis, amorumq; naturam cõsiderare necesse est, siquis hæc recte sit inspecturus. Nam cum ipsa duo sint, & tertia ex ambobus species, vno comprehẽsa nomine dubitationem omnem & tenebras faciunt. CL. Quomodo? ATH. Amicum.n. simile simili virtute, & æquale ęquali asserimus. Amicum rursus egenũ diuiti, quamuis genere contrarium sit. Quando verò vtrunq; vehementius fuerit, amorem nuncupamus. CLIN. Recte. ATH. Amicitia quæ à contrarijs proficiscitur, dura est & aspera, & sępe vicissitudinẽ in nobis non habet. Quæ verò à similibus, placida, cõmuuisq; per vitam. Vbi vero ex vtrisq; componitur beneuolentia: primo nõ facile cognoscitur, quid sibi velit qui tertio hoc amat amore: deinde ab vtrisq; in contraria tractus, & ipse quid faciat, dubitat, cùm ab altero, ætatis vti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiusque formã quasi fructum quendã esuriens petit, is satiari duntaxat quærit, nullumq; animo amati præbet honorẽ. Sed qui minus de corpore curat, & animo considerat potius quàm desiderat, cum ipsum, vt decet, animum diligat, corporis vsum petulantiam & cõtumeliam arbitratur: cumq; temperantiam, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam vereatur & colat, cùm casto amico castus viuere volet. Amor autem ex vtrisq; his compositus, ipse est quem modo loco tertio ponebamus. Cùm ergo tres sint amores, vtrum omnes lege pellendi sunt? An videlicet eum in ciuitate suscipiemus qui virtutẽ respiciat, & adolescentem fieri quàm optimum cupiat: duos autem alios, si fieri poterit, repellemus? Nunquid aliter tibi, ò amice Megille videtur? MEG. Probe admodum de his modo dixisti hospes. ATH. Non frustra, ò amice, conijciebã te mihi adstipulaturum. Non oportet autẽ me nunc quid de his vestra lex sentit inquirere, sed quod admittis accipere. Cliniæ verò postea id persuadere conabor. Quod à vobis datum est, modo accipiatur, legesq; diligenter cõsideremus. MEG. Rectissime loqueris. ATH. Artem in hac lege ferenda quandã habeo, partim quidem facilem, partim omnino difficilem. MEG. Quomodo istud? ATH. Cõstat nunc quoq; plurimos hominũ quamuis iniqui sint, bene, & diligenter, & sponte à pulchrorũ coniunctione sese abstinere. MEG. Quando id fit? ATH. Quãdo frater aut soror eximia pulchritudine alicui sit. à filio quoq; filiaque lex eadem, quãuis scripta non sit, sufficienter repellit, prohibetq; & manifestum & furtiuum istorum cõcubitum. Imò verò facit, vt ne cupiditas quidem vlla rei huius vulgus aggrediatur. MEG. Vera narras. ATH. Vnum ergo verbum atq; breuissimum omnes huiusmodi voluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATH. Quod fas nihil horũ esse dicitur, sed apud deum odio haberi, & turpium omnium esse turpissima. Causa autem non ne hæc est? Quia nemo aliter prædicat, sed statim ab ineunte ætate & ioco simul & serio dicta, & sæpius in tragędijs hæc eadem audiuntur, quãdo vel Thyestem, vel Oedipodem, vel Macareum mortem sibi debitam sceleris pœnam conscijsse propter huiuscemodi Venerem narrant. MEG. Recte istud dictum est. Miram enim famæ potẽtiam nouimus, quãdo nemo aliter quàm iubeat lex, ne respirare quidem audeat. ATH. An nõ recte dictum est à nobis, quòd volenti legislatori cupiditatem aliquam carũ quę vehementer sibi subigunt homines, rationi subijcere, facilis cognitu modus est? Quippe si famam huiusmodi, apud omnes seruos & liberos, masculosq; & fœminas, & vniuersam ciuitatem, quasi sacrum quiddã dicauerit, firmissimam hãc legem efficiet. MEG. Ita prorsus. Qua verò ratione id assequi poterit, vt libenter idem omnes prędicent? ATH. Probe obiecisti. Ideo enim à me dictũ est, artem me ad hanc legem habere, vt secundum naturam ad procreationem Venere homines vtantur. Abstinendũ igitur à maribus iubeo. Nam qui istis vtuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes, vbi radices agere quod seritur nunquam poterit. Abstinendum quoque & ab agro illo fœminino, vbi semen germinare nolit producere. Hæc lex si perpetuo in alijs sicut in necessitudine paterna conseruabitur, innumerorum erit bonorum causa. Nam primo secundũ naturã statuta erit. Deinde ab omni amorum rabie atq; furore, adulterijs, potusque & cibi nimio luxu repellet. Vxoribus quoque viros conciliabit, & alia plurima pariet bona, si apud quenque fuerit stabilita. Sed forsan si vehemẽs aliquis iuuenis multo spermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta voce clamabit, impossibilia stultaque à nobis lege sanciri.

Quod

Quod quidem cùm cõsiderarem, dixi artem me habere, quodammodo facilimam, quodammodo etiam difficilimam, ad legem hanc obseruandam. Facile nanq; intellectu est, quomodo id possibile est. Nam cùm apud omnes legitima hæc sentẽtia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietq; vt metu latis legibus pareant. Sed eo iam res peruenit, vt nunquã effici posse videatur: sicut nec conuiuij quidem studiũ credebatur ab vniuersa ciuitate perpetuo posse obseruari. Et tamen apud nos re ipsa fieri videtur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem vestris fieri posse putatur. Hac equidem ratione propter huius incredulitatis vim difficilimũ esse dixi hæc vtraq; lege seruari. MEG. Et recte quidem. ATH. Quòd autẽ supra vires humanas nõ sunt, sed fieri possunt, vultis vt veri similem quandam rationem vobis exponam? CLI. Cur non? ATH. Vtrum facilius quispiam à venereis abstinebit: voletque ordinem his impositum moderate seruare, cùm bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectũ fuerit: an cùm contra? CLI. Multo magis cùm bene atq; ex arte. ATH. Num igitur de Tarentino Iceo non audiuimus: qui propter olympica aliaq; certamina, artificioso circa hæc studio temperãtiam simul & fortitudinem animi consecutus, nullam vnquam in toto exercitationis suæ tempore Venerẽ cognouit? Idem quoque de Chrysone, Astylo, & Diopompo alijsq; quàm plurimis fertur. quanquã, ò Clinia, multo peius animos bonis artibus excoluerant, quàm tui meiq; ciues, corporibus certe multo magis vigebant. CLI. Vera narras quòd à priscis ista ab athletis facta fuisse prædicantur. ATH. Illi igitur vt luctando & currendo cęterisq; huiusmodi vincerent alios, ab ea voluptate quæ beata vulgo existimatur, abstinere voluerunt. Nostri adolescẽtes victoriæ causa longe præstantioris, nõ poterunt? quam nos carminibus fabulisq; & soluta oratione & cantibus esse optimã pueris statim à teneris occinemus, & vt verisimile est oblectando persuadebimus. CL. Quam victoriam dicis? ATH. Vt voluptate inquam victa feliciter viuant, victi autem contra. Prætera metus ille, ne quod minime fas est, cõmittatur, nónne ad idem potissimũ conferet: vt ea videlicet superent, quę alij quamuis deteriores, superasse dicuntur? CLI. Consentaneum id quidem? ATH. Pòstquam huc in lege hac ferẽda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationẽ incidimus, audacter iam manifesteq; dicamus, non oporre vt ciues nostri auibus multisq; beluis sint peiores. Permultos enim greges ipsarum videmus integre atq; caste, antequam procreandi tempus aduenerit, viuere: sed cum hanc ætatẽ attigerint, mas fœminæ & fœmina mari coniunctæ, iuste, sancteq; in prima perseuerantes amicitia reliquam peragunt vitã. Oportet igitur esse eos bestijs meliores. Quòd si à cæteris Gręcis Barbarisq; plurimis corrumpãtur, nec possint se cõtinere, cùm videant audiantq; inordinatam apud eos Venerem plurimũ posse, alterã prętereа legem custodes legum ad ferẽdas leges autoritatem nacti, excogitent. CLI. Quam modo ferre legem consulis, si hanc nõ susceperint? ATH. Quæ hanc ò Clinia sequitur. CLI. Quæ nam illa est? ATH. Vt quàm maxime laboribus corporis Veneris robur infringãt, & alio vires suas cõuertant. Quod erit, si nõ impudenter ipsa vtentur. Nam si rarius ꝓpter ruborem id fiat, imbecillior erit domina. Clam ergo cõsuetudo & lex non scripta hęc fieri suadeat: contra autem fieri velut turpe dissuadeat? turpeq; sic non omnino agere. Sic enim & secundo seruabimus honestum loco, & genus vnum hominũ, tria genera continens, homines deprauatæ naturæ, quos sui dominos esse negamus, coget vtiq; ne leges cõtemnant. CL. Quę tria genera? ATH. Cultores inquã deorũ, honoris amatores, & qui non corporum, sed animi morũ pulchritudinem diligunt. Hæc quasi per fabulã dicta votoq; similia: multũ tamen ciuitatibus omnibus si ea seruare potuerint, collatura. Fortasse autem si deus voluerit, duorũ alterũ in amatorijs assequemur. Vel ut nemo generosas liberasque mulieres præter vxorẽ audeat tangere: nec vllus nothos ex concubina suscipiat: nec infœcundos mariũ agros pręter naturam serat. Vel alterum quidem omnino tollemus: nequis cum maribus congrediatur. Siquis autem alijs mulieribus cõmisceatur quàm cùm his quę cum dijs sacrisq; nuptijs domum venerunt, emptis videlicet, vel alio quocunq; modo acquisitis: nisi viros simul mulieresq; oẽs lateat, infamis lege, omnibusq; ciuitatis honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus sit. Hæc lex siue simplex siue duplex sit: de rebus venereis amatorijsq; omnibus, quas inter nos propter huiusmodi affectus recte vel nõ recte agimus, lata sit. MEG. Ego equidem hãc legem valde probo. Clinia verò hic, quid sibi videtur, nobis aperiat. CLI. Faciam, ò Megille, cùm occasio dabitur. Nunc autem sinamus hospitẽ vlterius in ferẽdis legibus progredi. MEG. Probe. ATH. Sed adeo iam progressi sumus, vt ad conuiuia deuenerimus: quam quidẽ rem alibi difficilem esse dicimus: in Creta aũt nemo frustra existimabit fieri oportere. Quomodo autem? vtrum vt hic, aut quemadmodũ apud Lacedemonios, an tertius quidã modus vtrisque his melior inueniatur, nec inuẽtu difficile id mihi videtur, nec inuẽtum cum fuerit, maxime profuturum. enimuero concinne & nunc cõstituta videntur. Sequitur nunc vt de victu, quomodo haberi possit, dicamus. Victus in alijs ciuitatibus multiplex varijsq; ex locis, maxime verò duplici ex loco in cæteris comparatur. Nam ex mari ac terra plurimis Gręcorum ciuitatibus aduehitur, cùm istis terra solummodo aduehatur. Quæ res legumlatori facilior. Multo enim minor quàm dimidia pars legum sufficiet. Prętereа cõuenientiores liberis hominibus leges ponentur. Naualium enim & mercatorum, cauponum, diuersorij, publicanorum, permutationum, fodinarumq; metallicarum, & mutui fœnoris, ac mille huiusmodi leges ferre nõ admodum cogitur. Quare in ciuitate hac nostra legum cõditor his omissis duntaxat agricolis, pastoribus, apum curatoribus, taliumq; custodibus, atque ministris leges dabit, cùm de nuptijs liberorumq; procreatione, educatione, disciplina, magistratuumq; designatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de victu deq; ijs qui labore suo ipsum parant, venire necesse est. Et agriculturæ leges primo ponãtur: primaq; terminalis Iouis hæc. Nemo fines atque terminos agri moueat, nec ciuis vicini, nec finitimi peregrini, si agri extrema possideat. sed putet id esse vere quod dici solet, hic immobilia mouet: malitq; vnusquisq; saxum ingens mouere, quàm paruum lapidem iureiurando à dijs firmatum, quo amicitiæ & inimicitiæ terminentur. Alterius enim Iupiter contribulis, alterius hospitalis, est testis: qui hostili prælio semper insurgũt. Qui legi obtemperat, indemnis vtiq; sit: qui eam dispunxerit, duplices pœnas luat: primo quidem deo vindice, deinde lege: quæ iubet vt nemo sponte vicini agri terminos moueat. Eum verò qui mouerit, quicunque voluerit, ad agricolas deferat, agricolæ ad iudicium ducant, à quo damnatus vtpote terminorum clam viq; turbator, reddat, patiaturque, prout iudices iudicauerint. Multa deinde partiaq; damna in vicinia sæpius facta, magnas inimicitias pariunt, vicinitatem difficilem & amaram reddunt. Propterea caueat vicinus ne vicino noceat, cùm in alijs, tum vel maxime in agris colendis. Nocere nanq; non difficile, sed cuiuslibet hominis est, prodesse verò non cuiuslibet. Quicunq; verò fines egressus, vicini coluerit agros, damnũ restituat, & impudentiæ atque illiberalitatis pœnas luat, duplumq; loco mulctæ ipsi deponat cuius agrum coluit. Cognitores verò & iudices censoresque huius rei, agrorum curatores sint. In maioribus quidem, vt supra dictum est, vniuersus duodecimæ partis ordo, in minoribus verò, qui custodijs præsunt. Siquis pascuis noceat, illi consideratis damnis iudicent atque condemnent. Si aliena examina quis persequitur, atque æra pulsans delectatione apes ad se trahit, damnum restituat. Siquis ignem in materiam sic immiserit, vt vicino non cauerit, prout magistratibus vide-

Seruitutes rusticanæ.

videbitur, condemnetur. Similiter qui in plantando mensuram vicini agri non reliquit, ita plectatur, vt à plerisq; legumlatoribus sufficienter est dictũ. Quorum legibus vti debemus, nec putare multa & minima quæ cuiuslibet legumlatoris sunt, à maiori ciuitatis cõditore esse facienda. Nam & de aquis priscæ leges & bonæ sunt. Quæ profectò recitatione deriuandæ nõ sunt. Sed qui aquam ad sua voluerit ducere, à publicis fontibus ita deducat, vt nullius priuati manifestũ fontem perturbet. Deducat autem qua velit, præterquam per domos, aut sepulchra, aut loca dijs consecrata: nec aliud damnũ inferat, nisi quod ab ipso riuulo efficitur: Quod si aquæ inopia solo insita in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes nõ retinet, cùm necessitate quispiam opprimatur, in loco suo ad cretam vsq; effodiet: & si hac in profunditate nihil aquæ inuenerit, tantum à vicinis aquetur, quantum necessitas postulat. Sed si vicinis quoq; pauca sit, aquandi modus, quo vtatur quotidie, sibi ab agri curatoribus statuatur. Si verò aquæ pluuiales abundent, & qui inferiores partes habitant aut colunt, defluxũ ita prohibeant, vt superioribus noceant: aut contra si superior inconsiderate fluere aquas permittens, inferiori noceat, & conuunire inter se nequeant: in vrbe quidem ædilis, in agris verò, qui agris pręest, modũ imponat: quem siquis non seruauerit, inuidiæ & peruersitatis pęnas persoluat: & vicino damnum in duplo restituat. Autumni autem fructuum cõmunis huiusmodi participatio sit. Bina nobis gratiæ dona hic deus largitur. Vnum Dionysiacum, quod recondi nõ potest: alterum verò quod reponi aptũ est, Hæc igitur lex de fructibus sanciatur. Qui vuas aut ficus de rusticis fructibus ante vindemiæ tempus gustauerit, quod cum arcturo cõcurrit, quinquaginta drachmas, si de suo agro collegerit, Dionysio dedicãdas persoluat: sin à vicinis acceperit, minam: sin ab alijs, duas minę partes. Vuas autẽ ficusq;, quos generosos nominauimus, neq; commode recondi possunt, quomodo & quando velit, si sua hæc sunt, colligat. sin verò aliena, nisi impetrauerit, quoniam lex est, vt nemo moueat quæ non deposuit, qui accepit, mulctetur. Quod si seruus quispiam, non persuaso agri domino, eas acceperit, pro singulis ficubus vuarumq; acinis ęqualia numero verbera patiatur. Inquilinus fructibus emptis, si quidem condi nõ possunt, si cupit, vescatur: peregrinus autẽ in ipso itinere si transeat solus, aut cùm vno tantummodo, fructus non reponendos si velit hospitali cùm venia gustet. Alios autem gustare quos rusticos dicimus, peregrinos quoq; lex prohibeat. Sin verò qui condi possunt inscius tetigerit, seruus quidẽ plectatur, Liber autẽ dimittatur admonitus ficus vuasq; solummodo quę condi nõ valent, gustare licere, eas verò, ex quibus passę vuę & vinum & caricę fiunt, minime. Pyra verò & mala tum alia, tum punica cæteraq; huiusmodi clam auferre, turpe non sit. Siquis verò deprehensus fuerit, pauciores annos quàm triginta natus, sine vulneribus verberetur, atq; puniatur. nec pęna vlla propter huiusmodi verbera libero sit. Aduenæ quoq; de his fructibus perinde ac de ijs quos superius diximus qui non conduntur, carpere liceat. Si senior quispiam comederit, nec asportauerit, vt aduenę permissum est, & ipse quoq; omnium huiusmodi fructuũ particeps fit. quòd si legi nõ paruerit, ad virtutis certamen impotens habeatur, si iudicibus huic rei presidentibus tũc relatum hoc fuerit. Aqua nutriendis hortis maxime omnium confert: sed facile corrumpi potest. Terra verò & sol & aer, quæ cũ aqua simul ea nutriunt quæ terra nascuntur, nõ facile veneno, vel diuersione, vel ablatione corrumpi possunt. his autem modis facile aquæ damnũ infertur, ꝓpterea legis auxilio indiget. De hac igitur lex sanciatur. Siquis sponte alienam aquam, siue scaturientẽ è fontibus, siue collectá veneno, aut foueis aut ablatione corruperit, ad ædiles deferatur: vbi si deliquisse cõuincitur, damnum restituat: & fontes, aut aquarum vas, vt interpretes singulis semper faciundam purgationem iudicarint, ita purget. In aduectione aũt omnium quæ animi agris colligũtur, liceat cuiq; res suas qua velit aduehere, modo aut nulli damno sit, aut sibi triplum proueniat lucrum eius damni quod vicino infertur. Horũ cognitores, magistratus sint, & cęterorum omniũ quæ per iniuriam sponte quis, aut vi, aut clàm, vel per se, vel per illa quæ possidentur ab eo, in personam, aut in rem intulerit. Hæc inquã ad magistratus omnia deferantur, si tres damnũ minas non excedit: sin verò maius sit, ad constituta publice iudicia causa deferatur, & qui iniuriam intulit puniatur. Quod si magistratuũ aliquis iniuste de damno alicuius sentẽtiam tulerit, duplum ei qui passus est iniuriam, debeat. Et omnino si quid per iniuriã fecerint magistratus, causa ipsa à quolibet volente in publico iudicio agitetur. Infinita pene parua restãt instituta, quibus corrigãtur errores in iudicij termino, in citationibus, citatoribusq;, siue inter duos siue inter multos citatio sit, & cæteris huiuscemodi, quæ nec à legibus præteriri possunt, nec tamen seniore legumlatore digna videtur. Ea igitur omnia iuniores priscas leges imitati, & parua ex magnis intelligentes, necessariumq; vsum experientia cognoscentes, legibus donec sufficienter se habeant, ordinent. Deinde sufficienter positis, immobiliter his vtantur. De cæteris aũt opificibus leges ita constituantur. Primo nullus ciuis opificio vllo detineatur, sed nec seruus quidem cuius alicuius. Arte.n. magna quæ longa exercitatione, multisq; doctrinis indiget, occupatus est ciuis, cùm communem ciuitatis ornatum procuret: quæ res nõ leui quadam opera contenta est, sed præcipuũ studiũ exigit. Duas verò artes aut studia duo diligẽter exercere humana natura nõ potest. Nemo etiam satis potest arti quidẽ vni vacare, & alterius artis opifici pręsidere. Hoc igitur in ciuitate statutum sit, vt nemo ærarius simul & lignarius faber sit, nec lignarius faber fabris ærarijs magis quàm opificio suo pręsideat, occasionem hinc forte nactus, ꝙ dum curam gerit multorum, quasi ministrorum ipsi elaborantium, inde suę arti fiat accessus, ac per illos artem melius curet suam: sed singuli opifices singulis artibus vacẽt, & ab eis victum acquirant. Hanc legem ædiles ita obseruari procurent, vt si quis ciuis ad artem aliquã, magis quàm ad virtutis curam declinauerit, opprobrio atq; infamia notatum ad cursum suum cõuertant. Sin autem peregrinorum aliquis duabus artibus vacet, vinculis, mulcta, expulsione, vnam tantum complecti cogatur. De mercede autem opificum, de operis ipsorũ approbatione aut improbatione, de iniuria etiã quam vel patiuntur vel inferunt, ædiles vsq; ad drachmas quinquaginta cognoscãt. Maiora verò ad publica iudicia delata secundũ legem iudicentur. Vectigal aũt importandarũ exportandarumq; rerum, nullũ penitus sit. Thus verò cæteraq; huiusmodi quæ dijs incenduntur, peregrinaq; sunt, purpuram similiter & colores alios, qui à regione nõ producuntur, oĩa deniq; peregrina, nisi necessaria sint, nemo adducat: nec rursus aliquid quod regioni necessarium sit, exportet. Hæc omnia legum custodes duodecim, qui reliqui sunt, exceptis quinq; senioribus, procurent atq; cognoscant. Arma verò & instrumenta bellica si aduectitia arte est opus, cõuehant. similiter quę ad hęc idonea sunt, plantæ, ænea instrumenta, funes, animalia, quæ ad bellum conferunt: Quorum magistri equitum & doctores exercitus curam habeant, vt ciuitas in euehendi uehendiq; simul cum opus sit facultate nõ priuetur: de quibus legum custodes sufficientes decentesq; leges ferent. Nulla verò in re pecuniæ colligendæ gratia, vel in ciuitate vel in vniuersa regione cauponatio fiat. Annonæ autẽ quæ ex agris percipitur distributio, rectè iuxta Cretensium legem constituetur. Nam quæ à regione producuntur, in duodecim partes ab omnibus distribuẽda sunt, & similiter cõsumenda. Duodecima verò pars quęq;, vt tritici, hordei, cęterarumq; frugum & fructuũ, venalium quoq; omnium animalium tripartitò & competenti ratione distribuatur, & pars vna liberis, altera seruis, tertia opificibus ac omnino aduenis tribuatur: siue aliunde venerint aliquãdiu vrbem habitaturi, & necessarijs egeant, siue propter publicam

Vectigal nullum.

Annonæ ratio.

vel

vel priuatam ciuis alicuius vtilitatem accesserint. Hæc igitur tertia omnium necessariorum pars, venalis semper ac necessario tantúmodo sit. De duabus verò partibus nihil necessario vendatur. Qúo igitur hęc rectè distribuentur? Patet aūt in primis rectè id fieri posse, si partim ęqualiter partim inæqualiter distributio fiat. CL. Quo pacto? AT. vtiq; vel deteriora istorū singula, necesse est terram producere atq; augere. CL. Quid ni? ATH. Cū tres partes sint quod huc attinet nemo plus habeat, nec dominus, nec seruus, nec aduena, sed æqualis eademq; similiter sit omnis distributio. Quilibet autem ciuis, cum duas partes accepe rit, seruis & liberis quot & qualia velit, suo arbitratu distribuat. Quod verò plus istis est, mensura & numero sic dispertiendū est, vt cum omnium animalium, quibus à terra victus præbetur, numerus habeatur, ita demū fiat partitio. Habitationes postea seorsum ordinandę sunt. Ordo autem talis maximè decet: duodecim viros per media in singulis duodecim partibus vnum esse oportet: & in vnoquoq; vęnalium rerum loca, deorumq; tēpla & deos sequentium dęmonum esse constructa, siue indigetum. Magnesiorum, siue aliorū, quorū statuæ antiquissima memoria consecratę sint. Atq; his priscorū virorū honores reddendi sunt. Vestę quoq;, Iouis, Mineruę, singulorūq; aliorum singulis duodecim partib. pręsidentium templa construenda sunt. Et primum quidem iuxta templa in altissimis locis ędes custodū sint vndiq; munitissimę. Reliqua deinde regio opificibus in tredecim partes distribuatur. Et pars vna in vrbe habitet, per duodecim vrbis partes diuisa, alię exteriorem vndiq; teneant locum, atq; in singulis vicis opifices ad agriculturę cōmoditatem idonei habitare compellatur. Horum omnium curam magistratus qui agris præsunt, habeant, pręuideantq; quot quibus úe singuli opificibus egent, & vbi habitantes impedimēto agricolis non sint, sed magnam ipsis vtilitatem conferant. Vrbanorum quoq; similiter opificum curam ędiles habeāt. Res autem vęnales curæ censoribus sint, qui primo rem sacram curent: deinde nequis vendendo emendoúe iniuriam faciat, vehementer prouideant: & immoderatos, contumeliososque omnes compescant. Hi considerent nunquid ciues peregrinis res singulas conuenienter atque vt lege cautum est, vendant. Primo verò mensis cuiusque, ciues eorumq; ministri duodecimam tritici partem emendam peregrinis proponant, ementq; peregrini pro mensis totius tempore triticum & similia quę primo foro venduntur: decimo verò die venditio, emptioque mensi sufficiens statuatur, vigesimotertio animalium venditio, quibus homines egent, supellectiliumq;, vt corij vestiúq; ac similium fiat. Necesse autē est peregrinos omnia à possidentibus emere, ne cauponatio in tritico & hordeo, circa farinā ac cętera alimenta, vlla fiat. Nec ciuibus nec seruis eorum cauponari omnino liceat. In peregrinorum tamen foro pregrino liceat opificibus, eorumq; seruis vinū cibumq; cōmutare ac vendere, carnesq; coctas similiter: quę res à plurimis cauponatio nominatur. Materiam vero ignis vniuersam quotidie peregrinus ab ijs qui in agris id curant, emere possit, cęterisq; peregrinis prout velit & quando velit reuendere. Cæterarum omnium rerum & suppellectilium quibus vtimur, in communi foro venditio fiat, in locis determinatis: vbi legum custodes, censoresq; vna cum ędilibus locum designauerint, & precia venalibus imposuerint. Hic nummi commutentur rebus, ac res nummis. Commutet autē vnusquisq; per seipsum nemini committens. Quod si cōmiserit, siue receperit, siue non, quiescat oportet. Nullum.n. commutationum talium iudicium est. Si quid vero venditū emptumq; pluris minoris úe est quàm lex iusserit, qua rerū venalium mensurę & precia constituta sunt, apud legum custodes plus illud conscribatur, & cōtrarium deleatur. Eadem ipsa de conscriptione bonorum, quę ab incolis peregrinisq; possidentur, fiant: liceatq; cuiuis certa conditione ad vrbem migrare, & hoc ita vt artem aliquam exerceat, nec plures quàm annos viginti à die conscriptionis permaneat: quo in tempore incolendi vectigal soluere nullum cogatur nisi frugalitatis exemplum, nec emptionis venditionisq; gratia ęrario quicquam debeat. Cum autem vinginti anni exacti fuerint accipiat rem suam, & abeat. Quod si magnū aliquod beneficium intra viginti annos ciuitati contulerit, velitq; plus temporis, aut etiam per vitam in ciuitate manere, fiat ipsi quod petierit, ratumq; habeatur, si modo concilio concioniq; persuaserit. Incolarum autem filijs si ipsi quoq; opifices sint, post quintumdecimum ętatis annum ita coloniæ tēpus incipiat, vt viginti postea maneant annos, deinde quò velint proficiscantur, & si manere voluerint, maneant, postquam similiter persuaserint. Qui autem recedit oblita descriptione, quæ sibi apud magistratus erat conscripta, sic abeat.

DIALOGVS NONVS
De legibus, uel de legumlatione.

Marsilij Ficini Argumentum.

Nonus dialogus post communem morum disciplinam & legum multarum traditionem, aggreditur iam iudicia. Et valde quidem opportune. Nam & qui moribus eruditi legibusq; instructi sunt, iudicare iam possunt; & qui eruditioni instructioniq; precedenti nō paruerunt, iam sunt iudicandi. Prudenter omnino noster hic animorum medicus seruare hactenus salutaribus studuit monitis integram animi sanitatem: iam verò perditam cunctis machinis reparare molitur. Verum quæ charitas Platonica est, misericors, dolens, cōplusus ad secūdum quasi trahitur & vrendum: & id quidem tam benigna cautione, vt graui set ægrotantes verbis blandissimis consoletur: contendatq; verbis quasi magicis carminibus sanos efficere antequam medicam adhibeat manum, quam etiam deinde sic admouet, vt languens & vix persentiat, & plus admodum spei concipiat, quàm doloris, & ex dolore non perniciem reportet, sed salutē. Insignis clementia vir neminem absque consolatione punit: neminem punitum perdit, omnes pro viribus seruat, & quos nece punit, profitetur à morbis animi liberare, ac minimo mortis malo, interim ingēti & in dies crescenti obsistere animi malo. Præstare verò asserit hinc abire, quàm in morbo vel animi, vel corporis incurabili viuere. Atqui neq; hac vita priuat, nisi quem cognouerit insanabilem, neque supplicium vllum à lege, quæ bona est illatum tendere vult ad malum. Quinimo pęnam ipsam multis de causis esse bonam, tum quia iusta est, iustitia verò bona, tum quia vel præsens purgat vel futurum præpedit malum, tum quia in puniēdo vno interim exemplo prodest & multis, ciuitatemq; purgat malis. Et vt summatim dicam, iustitiam vbique mirum in modum cum clementia miscet, neque rigiditate torquet durius, neq; mollitia quicquam relinquit inultum. Quemadmodum verò in superioribus prius diuina præcepit officia, quàm humana, sic in præsentia prius in sacrilegia, quàm in cætera delicta prudenter animaduertit. Ac dum quam graue sit læsæ maiestatis diuinæ crimen, ostendit, afflante deo significat nihil tale ab hominibus quondam quàdiu diuina quædam in eis gratia viguit, fuisse aliquando perpetratum. Sed postquā propter alia delicta gratia illa est amissa, homines iam quasi alienos à Deo in Deū ipsum peccare per sacrilegia incepisse, vt sacrilegiū ipsum non modo peccatum sit, sed etiam pœna peccati, pœna inquam non purgans aliquē, sed interimens. Non.n. lege, sed transgressione legis, pœna talis infertur. Quod aūt dicit, priscos legūlatores fuisse dei filios, legesq; heroibus, qui etiam ex dijs erāt geniti, tradidisse, exponēdum est, per ea quæ in Critia & Politico & sæpe alibi pertractantur, deorum filios hic intelligi deos sub Luna, alios alijs terræ plagis gubernandis accōmodatos. Quos possumus more etiam Platonico angelos nominare. Per quos sub Mercurij nomine in Protagora leges genus hominū accepisse docet. Per quos in Critia quoq; dicit homines primos ex terra natos accepisse iura, hominesq; illos hic nominat heroes ex dijs ortos.i. deorū opera ex terra progenitos. Sed leges illas, inquit in Critia, non scriptas ad aures, sed inspiratione quadā à mentibus diuinis in mentes humanas fuisse transfusas, hominesq; sub illis quādiu paruerunt, vixisse beatos. Addit ob huiusmodi legum transgressionē homines diuinam gratiam amisisse, qua quidem amissa felicitatem quoq; amiserint, & infelices in sacrilegia iam prorupetint, & per sacrilegia pessimi tandem infelicissimiq; euaserint. In his & terrestris illius paradisi, & electionis ex eo mysterium licet agnoscere. Considera vero vbi perquirit

perquirit sacrilegij causas, tres assignari causas grauiū delictorum. Primam quidem communem hominum fragilitatem consuetudine confirmatam. Secundam verò dæmonicam persuasionem siue suggestionem. Tertiam deniq; culpam perniciosam ex antiquis inexpurgatisq; peccatis insitam, ad grauissima scelera stimulantem. Quæ quidem originali culpæ, de qua multi multa theologi disputant, videtur esse simillima. Quamobrem vbi Plato diuinus sacrilegum alloquens inquit, Non humanū ad sacrilegium te impulit malum, neq; diuinum intellige humanū malum, humanam fragilitatem ad inferiora procliuem: Diuinum vero malum, diabolicam, vt inquiunt, fraudem. Negat verò duo hæc, non quia nō sint in causa sacrilegij, sed quia non sola sunt causæ. Accedit. n. his tertia propriaq; sacrilegij causa, quam subiungit dicens. Sed stimulus quidam exitialis à priscis inexpiatisq; peccatis ingenitus. Per quem videlicet animus non humanus amplius, sed ferinus, nimirum sacrilegio, peccat in Deum, nullam vlterius dei rationem habens, quando rationem humanam iam amisit diuinæ rationis imaginem. Mox verò primæ ad sacrilegium instigationi Plato quasi nascenti morbo tribus occurrit remedijs: quemadmodum morbus hic tribus ex causis oritur. Primo quidē, vt immanis impetus comprimatur ad sacras mittit expiationes, quas Christianorum more pœnitētiæ, cōfessionis, elemosinæ, ieiunij nomine possumus nuncupare. Deinde vt diabolicis resistat insidijs, ad orationes supplicationesq; mittit, per quas à superis liberatoribusq; spiritibus contra inferos præsidium impetretur. Postremo quo imbecillitatem humanam continere possit, mandat vt malorum hominūm familiaritatem deuitans, bonorum asciscat consuetudinem. Proinde, quoniam post Deum more Pythagorico coli patriam iusserat, merito post sacrilegia quæ in personas aut res Deo consecratas perpetrantur, pergit ad punienda scelera & delicta, quæ propriè contra patriam committuntur, quæ non solum sacrilegijs proxima iudicat, sed annumerat, plectitque similiter. Hæc verò tria esse iudicat. Peccare. n. in patriam, hostemq; patriæ habendum esse, & qui posthabitis legibus principatum ad humanam voluntatem libidinemq; reducit, & qui cū possit, periclitanti patriæ non succurrit, & qui vel auaritia vel alia de causa pro filio euadit patriæ proditor. Inter hæc officium legiferi repetit. Id autem esse vult, vt non tanquam dominus seruis, sed tanquam pater filijs conscribat leges, non minus persuadens quàm minitans, nec minus docens quàm imperans, nec minus alliciens quàm perterrens, vt legislatoris opus non tam mandatorū præscriptio sit, quàm disciplina morum finis. n. eius est, quacunq; id ratione fiat, ciues bonos beatosq; efficere, punire verò malos, necessitas est in eo potius, quàm voluntas. Et quia solæ inter humanas Platonicæ leges hæc omnia cōplectuntur, humanarum omniū perfectissimæ sunt, ac penè inter diuinas potius, quàm humanas annumerādæ. Neq; ab re primū disputionis huius exordiū à Deo factum est, deinde additum à Platone, videri sibi hæc omnia diuinitus inspirata. Demū ex hac ipsa disputatione ad beatū summi Iouis templum. i. cœlū recto tramite peruenitur. At quoniam nō solum in sacrilegijs parricidijsq;, verumetiam in cæteris sceleribus pro alijs culparū gradibus, alij quoque pœnarum gradus, & à legislatore discribendi, & à iudice sunt censendi, cōmodissimam ad gradus eiusmodi descernēdos distinctionem adducit in medium. Habitus quidem omnis aut virtutis est, aut vitij. Si virtutis, omnino volūtarius est quoniā consilio libero & expedita electione & proprijs animi actionibus est acquisitus. Sin verò vitij habitus est, inuolūtarius omnino censetur. Quia ita morbus est animi, sicut humorū intēperantia morbus est corporis Nemo verò morbum dixerit voluntariū, quamuis nonnulla, quæ præter opinionem inferunt morbum, possit quodammodo voluntaria dicere. Præterea eiusmodi habitus ex impedito consilio, distractaq; electione, & passionibus potius, quàm actionibus inolescit. Ex his conficitur Platonicum illud sæpissime decantatum. Vitiorum habitus inuoluntarios esse, neminemq; fieri sponte malū, quemadmodū & nemo fit sponte ægrotus & deformis & inops. Post hanc habitū distinctionē sequitur distinctio actionū. Quæ quidem aut ad virtutis, aut ad vitij habitum gignēdum propriè vergunt. Si ad virtutis, ita voluntariæ sunt, vt dictus est habitus voluntarius. Sin verò ad vitij, partim quidem voluntariæ dicuntur, propterea quòd & animo quodāmodo consentiente fiunt, & poterāt non fieri antequā fierent, partim verò inuoluntariæ, tum quia ad detrimētum, deformitatē, morbum clam deducunt, hæc autē vellet nemo, tum quia ex quadam finis exitusq; ignoratione consurgunt. Quatenus verò per ignorantiam fiunt, eatenus præter ipsam rationis voluntatem fieri iudicantur. Distingue rursus hoc pacto. Actiones humanæ quantū ad legem iudiciorumq; materiā attinet, in quinque capita rediguntur. Aut. n. ex affectibus cōcupiscentiæ pullulant, aut ex impetu irascibilis naturæ prorumpunt, vel simplici quadam veniunt ignorantia, per quam quis res ipsas ignorat, quauis se ignorare non nesciat, vel ignorantia duplici fiunt, per quam quis & res ipsas nescit, & ignorantiam suam simul ignorat, videlicet scire se putans, vel tandem ex rationali quadā opinione proueniunt, opinione inquam de iustis atq; iniustis rationi legibusq; credēdi. Post distinctionem eiusmodi distinguit & iudicij regulas, per quas aliter animaduertatur in eos qui concupiscentia, aliter in eos qui ira peccant: atq; in his discernatur, vtrum consulto, an inconsulto, delinquerint. Præterea vtrum vi palamq;, an potius clam atq; fraude. Deinde nunquid per ignorantiam sit erratum, siue per simplicem, siue per duplicem ignorantiam. Vbi verò de homicidiorum iudicijs agens priscum adducit mysterium de interfectis interfectores vlciscentibus, attende ex Platonis sententia, perturbationes ad sensibilia pertinentes posse in anima seiuncta ab hoc corpore remanere. Siquidem ex eiusdem sententia remanet & prima quædam sentiendi natura substātialis origo sensuum reliquorum, per quam anima & in hoc corpore in hæc instrumenta vires explicat sentiendi, & discedens ab hoc eas quodammodo replicat in seipsam, siue, vt magis Platonice loquar, exercet in aereo corpore. Quo inuoluta & hoc ingreditur & ex hoc egreditur, De his Platonici ita distinguūt, vt anima in corpore hoc crassiore ad breue habitet: in aereo verò multa per secula: in cœlesti per omnia. Quorsum hæc? Ne mireris perturbationes in defuncti anima superesse, si harū rerum sensus memoriaq; supersunt. Probabile vero esse putabāt antiqui theologi animas hominū repente interfectorem, vtpote inexpiatas, perturbationibus agitari, quin & hostes exagitare, id videlicet non humana tantum indignatione efficiente, sed diuina etiam ne mesi ac dæmone prouidente. Superesse verò ex ai [illegible] quorū opinione in anima sensum perturbationemq; vltricem [illegible] aereo vti corpore, Platonicus noster Maro testis occurrit. [illegible] sibi vult, Et nunc magna mei sub terras ibit imago? Platonice admodum imaginem rationalis animæ nominat primam ipsam sentiendi naturam. Sed cur magnā? Quia & fons est sensuum reliquorū communisq; sensus, & magno post hoc corpus vtitur corpore, scilicet aereo: qud quidem & huic insinuatum quodammodo fit angustum hoc exutum explicatur in amplum, elementi aerei exigente natura. Præterea, Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas: inter imaginem distinguit & vmbram & imaginem quidē animæ esse vult sensum in aereo corpore. Ipsum verò corpus aereū, esse animæ vmbram. Sed terrestre corpus cæcum nominat carcerem. Quod autem in iudicijs de homicidio præsertim de parricidio dicit, de regressione animæ humanæ in corpora rursus humana, in quibus sæpe det pœnas pares omnino culpis in superiori vita conceptis, vetus magorum Aegyptiorumq; sacerdotum sententia est. Nullum. n. conuenientius humanorum delictorum esse purgatorium iudicabant, quàm in corporibus humanis eadē animas quandoq; pati quæ fecerint. Qua quidem ratione Plotinus Aegyptius in libris de Prouidentia vtitur ad soluenda dubia aduersus prouidentiam iustitiamq; diuinam quotidie insurgentia. Inquit enim, quæ à diuina prouidentia in præsenti vita non rependuntur, in altera & quidem humana pari prorsus ratione rependi. Rependi insuper & in brutis: in quibus sæpe anima quondam hominis, fiat anima bruti. Sed in vltima hac sententia solus extitisse videtur. Cæteris enim Platonicis displicet, animā hominis propriam, aliquando fieri bruti propriam. Consentiunt tamen vicissim in homines alios trasmigrare. quod quidem etsi Plato non habet certum, habet tamē valde probabile. Quòd verò migret in bestias, sæpe quidem recēset, sed dedita opera adeo præter solitā grauitatem ridicule narrat, vt plane demonstret negandam quidem esse rem ipsam: allegoriam verò quærendam, scilicet vt transire in brutum duobus modis accipias. Primo quidem in affectū, imaginationem, habitumq; bruto conuenientem. Deinde in habitationem consuetudinemq; inter feras ad tempus supplicij gratia. consuetudinem nanq; affectionemq; brutam, esse pœnam duntaxat antiqui putāt: regressum verò in hominem, vbi paria & similia subeantur, non solum supplicium esse, sed purgatorium. Post hæc in mentionem de legis necessitate incidens oportune, asserit necessariam humano generi esse legem. Nam absque legibus nihilo ab atrocissimis feris discrepaturū. Huiusq; causam afferens, nullius hominis ingenium ita natura institutum inquit, vt omnia quæ ad publicum bonum necessario cognoscenda sunt, cognoscat sufficienter: ac si forte nouit, vt optimum id quod nouit agere, possit semper & velit. Quòd si diuina quadam gratia mēs quædam inter homines surgeret, quæ publicum omnino bonum cognosceret, ad idq; generose ac semper intenderet, nullis vel huic, vel patriæ suæ eo tempore legibus opus fore. Mentem nanq; veram ac liberam omni lege præstantiorem esse, atque ipso iure cunctis dominaturā. At quoniam id nullius ingenio est tributū, concludit necessario sub legibus esse viuendum. Ait quoq; studium quidē proprij boni ciuitatem penitus dissipare: studium verò publici boni cōnectere. Item pestem in ea ciuitate dominari perniciosam, vbi iudiciū à magistratibus, vel mutuū agitur, vel clamosum. Atq; vbi familiarem dęmonē inquit multis sępe malis obsistere, si dæmonis horres nomē, vel cōcedēte Platone angelū nominato. Ac memēto nostrū dæmonē geniūq;, non solū, vt quidam putant, nostrū intellectū esse, sed numen. Præcepit mox seniores paterna reuerentia adeo coli, vt etiā ab his verberatus

verberatus succensere non debeas, sed patienter ferre. Sed natales quos hic commemorat deos, non ascendentia signa, signorumque dominos planetas astronomico more debemus accipere, sed ideã generis humani principium, dæmonemq; nostræ vitę custodem. Deniq; monet timendam esse superorũ indignationem, & inferorum punitionem. Monet mortẽ non esse supplicium vltimum, sed vltra hanc esse supplicia inferorũ eaq; verissimè omnino narrari.

IVDICA verò si post hæc superioribus actionibus conuenientia reddantur, naturalis vtiq; ferendarum legum ordo seruabitur. Sed de iudicijs quidem agriculturæ, similibusq; dictum est: de maximis verò iudicijs & iudicibus sigillatim non dum diximus, de his ergo deinceps dicemus. CL. Probè. ATH. Turpe quodammodo videri potest, leges de huiusmodi rebus, quales tractabimus, illi ciuitati tribuere, quam dicimus rectè se omnino ad virtutis possessionẽ habituram. Nam cui absurdum non videatur, si quis in ciuitate institu ta putet hominem nequissimum sicut in alijs nasciturum: adeò vt opus sit legum minis hunc præuenire, ne talis fiat, neúe tale cõmittatur, & commissa positis legibus punian tur: quasi possint in hac quoq; rep. flagitiosissimi homines reperiri? Verum quoniam non vt prisci legumlatores agimus, qui cum deorũ filij essent, heroibus, qui & ipsi è dijs nati dicuntur, leges ferebant: sed homines hominibus ista sancimus, vereri par est, ne quis ciuium ita natura indomitus & inexorabilis nobis gignatur, vt quasi legumina fulminis tactu prædura, igni legum etiam fortissimarũ deco qui nequeat. Quamobrem siquis forte sacrilegium committere audeat, legem de hoc feremus, quãuis onerosam nobis atq; molestam. Enimuero educatum rectè ciuem, nec volumus, nec valde timemus tam graui morbo laboraturum. Sed serui istorum forsan & peregrini, peregrinorumq; serui, huiusmodi multa aggredientur. Quorũ gratia maximè, & quia vniuersa natura hominum imbecillis est, tam de sacrilegio, quam de alijs, quæ aut vix, aut nullo modo sanari possunt, leges conscribam. Sed proœmia primum secundum ordinem in superioribus institutum, his omnibus, quàm breuissime pręponenda. Ad eũ igitur qui nefaria cupiditate, & die tractus, & nocte excitus tẽpla, vt furetur, petit, hęc aliquis instructionis & monitionis gratia diceret. O mirabilis vir, non humanum te malum, neque diuinum ad sacrilegia vertit: sed exitialis quidam asylus, à priscis atque inexpiatis flagitijs innatus hominibus circumagitans, quem cunctis viribus effugere debes. Quomodo autẽ effugies, audi. Cum talis oboritur in animo cogitatio, confuge ad expiationes obsecro. Confuge ad liberatorum deorum sacrificia supplex. Confuge ad bonorum virorum consuetudines, vbi partim audias, partim tu quoque dicas iusta honestaq; ab omnibus esse colenda. Malorum verò consuetudines apprime fugias. Quę si feceris, cessaueritque morbus, benè tecum actum erit. Aliter autem mori satius fore arbitratus, desine viuere. Cum illis hæc exordia cecinerimus, quorum in animos incidit impia quædam & ciuitati pestifera cogitatio, quicunque ex his paruerint, eos à lege liberos dimittemus: sed hominibus proœmio non persuasis, ferentes post hæc legem, altius intonabimus. Qui deprehensus in sacrilegio fuerit, si seruus peregrinusúe erit, in facie ac manibus, calamitate ipsius literis inusta, verberatus prout iudicibus videbitur, nudus extra fines pellatur. Forte enim supplicio continentior factus, euadet denique melior. Nullum quippe supplicium lege factum, ad malum tendit. Sed duorum alterum fere semper solet efficere. Nam aut melior, aut certe minus prauus, qui pœnas dedit, fieri solet. Si verò ciuis quispiam aliquid tale in deos, aut in parentes, aut in patriam perpetrare, & ad maximam iniuriam induxisse animum deprehendatur: hunc iudex, quia ex puero benè doctus educatusque à maximo scelere non abstinuit, sanari non posse existimet. Pęna huic mors malorum minimum. Vituperatus autem, vt exẽplo alios iuuet, extra fines perdatur. Filijs verò eius, & generi vniuerso si mores paternos fugerint, quia nati ex malo fortiter virtutem secuti sunt, honor exhibeatur & laus. Nullius autẽ istorum pecuniæ in fiscum redigantur, in republica in ea qua sortes easdem semper & æquales permanere oportet. Sed quãdo quis ea patrauit quæ pecuniarum mulcta luenda sunt, quod supra sortem possidetur, id impendatur, sors integra maneat. Cuius rei exactam veritatem à descripto censu legum custodes semper iudicibus deferãt, nequis vnquam propter indigentiam pecuniarum sua sorte priuetur. Quòd si quis maiore dignus damno videatur, nec fideiussione liberalitateq; amicorum liberetur manifestis diuturnisq; vinculis & cæteris opprobrijs puniatur. Peccatum nullũm impuni tũ sit, neq; profugus vllus, & impunis abeat, sed aut morte plectatur, aut vinculis aut verberibus, aut ignobiliter sedendo standoq; in sacris ad extremitates regionis productus, aut pecunijs, ea ratione quam diximus, mulctatus, pę nas luat. Iudices autem capitalis criminis legum custodes sint, & optimi quique ex eorum numero electi, qui anno proximè præterito functi magistratibus fuerint. Quo autem modo accusationes citationesque & similia fieri debeant, posteriores legũlatores determinent. Suffragiorum autem sententiæq; modum, nostri officij est lege perscribere. Manifeste igitur ista ferantur. Sed ante hæc coram accusante defendenteq; quàm proximè seruata ipsorum dignitate iudices sedeant. Vbi ciues qui otio abundãt, omnes adsint, taliaq; iudicia diligenter audiãt. In quibus cum prima oratio ab accusatore fuerit habita, defensor alterom dicat. Deinde senior de iudicibus, quę dicta sunt, omni adhibita diligentia sufficienter examinet, post eum cœteti omnes considerent, quodcunque ab aduersarijs dictum vel non dictum perquirendum singuli putant, qui autem nihil discussione sua dignum cẽset, alteri examinationem ipsam relinquat. At tandem in Vestæ sacrario scripta quę tunc conclusa fuerĩt, insertis omnium iudicum signis, deponantur. Postridie rursus eodem in loco congregati eodem modo examinent, iudicẽtq;: & signis appositis omnibus quæ dicta fuerint, deponant. Cumq; hoc similiter tertio fecerint, signis testibusq; sufficienter assumptis, sacrũ singuli ferentes suffragiũ iureiurando per Vestam vere iusteque pro viribus se iudicaturos affirment: atque ita huic iudicio finem imponant. Post peccata in deos commissa, de his dicatur quæ in reipublicæ perniciẽ committuntur. Qui principatum ad hominis arbitrium redigit, eique leges subigit: atq; ita ciuitatem subijcit factionibus, & vi adhibita contra leges seditionibus eam replet, hic vniuersæ ciuitati hostis est maximus omnium iudicãdus. Secundus ille hostis est, qui quãuis particeps huius sceleris non sit, tamen cum amplissimis fungatur in ea republica magistratibus, eas coniurationes non animaduertit, & si animaduertit timiditate quadã patriæ nõ succurit, quare vnusquisq; vir, qui modo alicuius præcij ciuis fore studet, hęc iudicibus referat, eumq; in iudicium trahat, qui patrię insidiatus vi ad iniquam gubernationem vertere illam conatur. Iudices autem huius sceleris sint, qui & sacrilegij, totumq; iudicium similiter peragatur, & suffragia quæ multitudine vincunt, morte condẽnent. Et vt breuiter dicam, peccata patris non luant filij: nisi pater, auus, ac pro auus deinceps capitis rei sint. hos aut cum bonis suis, sorte semper excepta, in antiquam ciuitas patriã mittat. Et de filijs ciuiũ, quibus plures quàm vnus sunt, non pauciores, quàm decem annos nati eos sorte deligant, quos patres, aut aui paterni materni úe nominauerint, nominaq; ipsorũ Delphos mittãt, & qui oraculo Appollinis approbabitur, huic feliciore fortuna sors & domus destituta reddatur. CLI. Rectè id quidem. ATH. Communis præterea tertia lex de iudicibus iudicijq; modo, aduersus eos qui proditionis accusati sunt. Et de mansione filiorum atq; nepotum siue exitu è patria vna lex aduersus tres similiter sit, proditorem, sacrilegum, & violẽtum legum ciuilium euersorem. De furto autem, siue magnum quid, seu paruum quis furarus

κέραυ-βολα Vide Chiliades.

tatus sit, vna lex pœnaq; similis omnibus sit. Damnatus enim quispiam furti, si vltra sortem bona sua sufficiunt, duplum reddat: aliter vinciatur, donec aut illi persuaserit cui debet, aut reddiderit. Quod si publicum furtũ fuerit, tum demum à carcere liberetur, cum ciuitati persuaserit, vel duplum reddiderit. Cl. Quonã modo dicimus hospes nihil differre siue magnum seu paruum sit furtum, siue à sacro loco, seu non sacro sublatum sit, seu quomodocunq; aliter id fiat? Quippe cum multis modis cõmitti furtum possit, sceleris varietatem dissimilitudinemq; conijcere legislator debet, nec similibus pœnis quæ similia non sunt, punire. Ath. Opportune ò Clinia impetu currentẽ me retraxisti, & in memoriam quæ olim quandoq; cogitaueram redegisti, ad hunc vsque diem leges nullò modo recte constitutas fuisse, vt nobis præsentia considerantibus succurrit dicere. Clin. Quomodo rursus id dicimus? Ath. Congrua profectò imagine vsi sumus, quãdo omnes qui hactenus leges recipiũt, seruis illis cõtulimus, qui ab alijs seruis curarentur. Illud certè ignorare non decet, quòd si medicus quispiam eorum qui vsu quodam absq; ratione medentur, liberum medicum philosophiæque studiosum ægrotanti libero colloquentem audiat, dum morbi initia rationibus indagat, & de natura corporum diligentius differit, ridebit protinus: & aduersus illum ea dicet quæ hac in re plurimis medicorum in promptu semper esse solent, non mederis, inquiet ægrotanti ò fatue, sed quasi doctrina non sanitate indigeat doces. An non rectè sic loqui videbitur? non ne & nobis merito idem obijciet, quod quicunque de legibus vt modo nos, differit, non leges condit, sed ciues erudit? Cl. Fortasse. Ath. Sed feliciter in præsentia nobis contingit. Clin. Quid nam. Athe. Quod nihil ad ferendas leges nos vrget, sed ipsi sponte hac consideratione suscepta, de omni reipublicæ disciplina, quid optimum atque necessarium sit, quomodoq; id peragatur, perspicere nitimur. Cum ergo liceat si volumus quid optimũ sit, aut quid maximè necessarium in legibus considerare, vtrum nobis videtur, tractandum in præsentia eligamus. Cl. Ridicula hæc hospes optio est manifesteq; nos illis similes facit, qui necessitate ingenti leges ferre ita in præsentia cõpelluntur vt in crastinum licere non videatur. Nobis autem dei auxilio, quemadmodum illis qui ex lapidibus vel ex alia quauis materia aliquid construunt, licet fusim ea colligere, ex quibus, futura cõmoda operi absq; vlla festinatione deligẽtur. Quasi ergo ædificatores minimè festinantes, alia modo fundemus, alia hinc ad edificandum sumamus, adeo vt in ferendis legibus, alia quasi modo ponantur, alia vero quasi iam positis apponantur. Ath. Sic vtique secũdum naturam magis ò Clinia compendiaria nobis fiet legũ conspectio. Sed illud per deos de legumlatoribus consideremus. Cl. Quid nam? Ath. Multorum scripta sermonesq; in ciuitatibus extant. sunt autem & legislatoris scripta & sermones. Cl. Quid ni? Athe. Vtrum igitur poetarum cæterorumq; scriptorũ operibus de ratione viuendi compositis animum applicabimus: legum verò latorũ, nequaquam? an his maximè omniũ? Cl. Istis omnino. Ath. Legislatorem ergo scribentium solum oportet de honesto, bono iustoq; consulere, docereq; qualia hæc sint, & quomodo his agenda, qui felices futuri sunt. Turpe enim est, cũ Homerus, Tyrtæus, cæteriq; poetæ probe de vita studijsq; hominum scripserint: turpe inquã Lycurgo atq; Soloni, cæterisque legumlatoribus minus id facere. Rectum igitur ipsum præ cæteris omnibus scriptis leges mirifice præ se ferre debent: cæterorum verò scripta probari, si legibus consentanea sunt: sin dissona, derideri. Sic igitur leges ciuitatibus conscribantur, vt patris matrisq; personam lator legum penitus gerat: scriptaq; charitatis prudentiæq; virtutem habeant potius, quàm domini tyranniq; imperium minitantis tantum & describentis, rationem verò nullam penitus assignantis. Consideremus igitur an hac via nobis progrediẽdum sit, siue possimus, siue non. Sed accingamur iam: & prò viribus hac via procedẽtes, etiam si pati quicquam necesse sit, toleremus. quod vtinam felix sit: eritq; profectò, si deus voluerit. Cl. Recte locutus es: quare sic faciamus. Ath. Considerãdum est ergo primum vt cœpimus, diligenter de sacrilegio, de furto, de cæteris omnibus iniurijs, nec grauiter ferendum si in ea ipsa legum descriptione, aliã iam posuimus, de alijs disceptamus. Non. n. legũlatores iam sumus, sed efficimur modo, & cito fortassis erimus. Verum si de his quæ proposui, ita vt dixi differendum videtur, edisseramus. Cli. Sic omnino. Ath. De honestis igitur iustisq; rebus omnibus, inspicere id conemur, quo nos, qui cæteros si non possumus, certè cupimus præcellere, nobis ipsis conuenimus, & quo discrepamus, quo item alij à seipsis. Clin. Quas quæso inter nos differentias dicis? Ath. Conabor exponere. De iustitia omnino iustisque hominibus & rebus & actionibus omnes quodãmodo cõsentimus quòd videlicet omnia hæc honesta pulchraq; sint: ita vt si quis iustos homines etiam si corpore deformes sint, secundum ipsum iustitię habitum pulcherrimos afferat, nemo sit iudicium illius reprobaturus. Cl. Nemo fere qui ita loquatur perperam loqui videbitur. Ath. Rectè igitur. Cli. Fortè. Ath. Sed videamus age, si omnia quę iustè fiunt, honesta pulchraq; sunt. Omniũ verò passiones nobis sunt fermè actionibus similes. Cl. Quid hoc? Ath. Actio vtique quæcunque iusta est, quatenus iustitiæ, eatenus & honesti est particeps. Cli. Cur non? Ath. Quare passio quoq; iusta, si æqui, honesti, atq; iustitiæ particeps esse dicatur, haud dissona nobis erit oratio. Clin. Vera loqueris. Ath. Si autem passionem aliquam iustam quidem esse affirmabimus, honestam verò negabimus, iustum & honestum inter se dissonabunt. Iusta enim turpissima esse dicentur. Cli. Quomodo id dixisti? Ath. Nihil difficile cognitu. leges enim quæ prius nobis positę sunt, contraria penitus præcipere his verbis videbuntur. Clin. Quo pacto. Ath. Sacrilegum censebamus iustè moriturum, legum quoq; bene positarum hostem similiter. Cumq; multas huiusmodi leges scripturi essemus, retraximus nos considerantes has passiones tam multitudine quàm magnitudine infinitas esse, iustimas quidem omnium passionum, sed turpissimas quoq; omniũ. Non ne sic honesta iustaq; modo quasi eadem, modo quasi contraria, videbuntur? Cl. Ita videt. Ath. Multi igitur dissone sic honesta iustaq; quasi discrepãtia, nuncupant. Cl. Ita prorsus apparet. Ath. Sed rursus videamus ò Clinia, quomodo nos de his consentimus. Clin. Quem dicis consensum? Ath. In superiobus manifeste mihi dictum arbitror. Cl. Quo pacto? Ath. Quòd si suprà dictum non est, nunc saltem me dicere existimate. Cli. Quid nam? Athe. Malos omnes omnino non sponte malos esse, quod si ita est, illud quoque sequi necesse est. Clin. Quid? Ath. Iniustum esse malum, & malum non sponte huiusmodi esse. non sponte verò fieri, quod volũtarium est, nulla vnquam ratione potest. Qui igitur iustitiam inuoluntariam putat, iustè agentem hominem iniustè agere non sponte putabit. Mihi quoque mecum modo conueniendũ est, cum omnes non sponte iniuriari fatear: quamuis possit quispiam ambitionis contentionisúe caussa illud nobis obijcere: iniustos quidem non sponte iniustos esse, multos tamen illorum sponte iniuriari. Mea quippe sententia non hæc, sed illa est. Quomodo ergo verbis meis ipse conueniam, si me ita ò Clinia & Megille interrogabitis? Si ita hæc se habent hospes, quid nobis de Magnesiensium ciuitate cõsulis? Dare ne leges ipsis, an non? Ego verò dare leges consulam. Tum vos ita: Distingues igitur ipsis sponte, atque item non sponte factas iniurias: & illarum maiores, harum verò minores mulctas conscribes? An omnium pares, cum nullæ penitus iniuriæ sponte fiãt? Clin. Rectè tu hospes. Sed his quæ modo dicta sunt, ad quid vtemur? Ath. Probe interrogasti. Vtemur enim in primis ad illud. Cl. Ad quid nam? Ath. Memoria

repetamus probe in superioribus nos dixisse, multam magnamq; de re iusta turbationem inter nos esse atq; dissensionem. Quod resumētes, nos ipsos interrogemus, deceat ne cum differentiam horum nequaquam declerauerimus: quæ in qualibet ciuitate ab omnibus priscis legumlatoribus quasi duæ iniuriarum species positæ sunt, sponte scilicet & non sponte factę, atq; ita varie puniuntur: opinionem hanc nostram quasi diuinitus dicta sit, in medium inducere, nec eam vlla ratione quomodo rectè se habeat confirmare? Minimè verò sic decet. Verū necesse est antequam leges ponamus, quemadmodum hęc duo sint, & quam differentiam habeant, significare, vt quādo supplicium vtriq; imponimus, quisq; intelligat, iudicareque valeat quodammodo, conuenienter ne an cōtra impositum fuerint. Cli. Rectè nobis loqui videris hospes. Oportet enim alterū de duobus nos facere, vel non dicere, nullas iniurias sponte fieri, vel antequam de alia pergamus, quomodò rectè dicatur, exponere. Athe. Horum ego alterum minime patiar, vt videlicet quod ita esse existimo negem. Nec officij mei id esset, neque pium. Quomodo autem hæc, si in eo quod est sponte fieri, & non sponte minime differant, duo sint, & quo alio differant, quodammodo aperire conemur? Cli. Non aliter certe hospes ista nos intelligere possumus. Ath. Ita fiet. Age igitur, non ne multa inter ciues in cōmutatione cōsuetudineq; damna & incommoda fiunt, in quibus voluntarium & inuoluntarium abundare videntur? Cl. Quid ni? Athen. Nemo verò non incōmoda nocumentaq; iniurias putet, duplicem quoq; in ipsis esse iniuriā arbitretur, non sponte alteram, alteram sponte commissam. Damna enim omnium non sponte facta, nec numero, nec magnitudine, minora illis sunt, quæ sponte fiunt. Sed cōsiderate quæso vtrū deinceps veri aliquid afferā, an penitus nihil. Num enim ò Clinia & Megille, si quis cuiquam nocet nolens, dicam iniuriari nolentem? aut propterea quasi iniuriā non sponte factam in legibus istud ponam? imò nullam id damnum iniuriam dicam, siue maius siue minus sit. Sæpe etiā eum, qui vtilitatem minus rectè contulit, iniuriari dicimus, si hæc minimè superat. Nam fermè ò amici, nec si quis conferat, nec si contra quicquā auferat, par est vt iustus aut iniustus ita simpliciter appelletur. Non igitur id, sed si probis moribus iustoq; modo prosit alicui, vel obsit, an contra, hoc est legumlatore considerandum: & ad hęc duo illi respiciendum, ad iniuriam dico & nocumentum: ita vt ad indēnem integrumq; statum pro viribus quęq; perducat, amissum restituatur, quod decidit, rursus consurgat, occisum vulneratumq; reparetur: semperq; conandum vt discordiæ nocumentis suscitatæ, per leges in amicitiam redigantur. Cl. Probe ista dicuntur. Athe. Iniusta itaque damna emolumentaq;, si quid fortè ex iniuria sequatur lucri, quasi morbos animi, si sanabilia sunt, curare oportet. Cura verò iniustitiæ illuc feratur. Cl. Quo nam. Ath. Vt quisquis iniurias seu magnas siue paruas commisit, per doctrinā corrigatur à lege, cogaturq; omnino, vt vel nunquam amplius tale quid audeat sponte cōmittere, vel rarius admodum, pęnæ impositione deterritus. Profectò legum optimarum officium esse dicimus, ita animos hominum instituere, vt oderint iniustitiam: iusti verò naturam vel diligant, vel saltem non oderint: siue operibus seu verbis legislator id assequatur, seu voluptate siue dolore, vel honore vel infamia, aut pecunia mulctando aut donis, aut alio quouis modo id faciat. Quos verò insanabiles legislator esse senserit, vltimo supplicio hos afficiet, non ignorans satius fore his qui insanabiles sunt, mori quā viuere: ac si vita priuantur, dupliciter prodesse cæteris. Nam horum exemplo à peccato cæteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitas ipsa mūdatur. Hac de causa insanabiles homines morte legis conditor plectet, alia minimè. Cl. Moderate admodū hæc abs te dicta videntur. sed iterum iniuriæ damniq; differentiam, & quomodo sponte fiant, clarius te dicentē libenter audiremus. Athe. Et facere conabor, & dicere, vt iubetis. Cōstat sane, quod de anima inter vos differentes hoc sæpe dicitis, & auditis, vnum in ea affectum siue partem natura inesse, quam iracundiam dicimus, contentiosam atq; difficilem, quæ in cōsiderata vi multa euertit. Cl. Proculdubio. Ath. Voluptatē autem non eandē cum ira dicimus, sed ex contraria potentia dominantem: quæ persuasione simul & violēta quadam deceptione compellit, vt quicquid ipsa velit, hoc peragas. Cl. Et maximè quidem. Athe. Tertiam delinquendi causam quisquis ignorantiam posuerit, nō errabit. Sed qui hanc bipertito distinxerit, legumlator melior erit: alteram quippe simplicem is ponet, alteram dupilcem. & simplicem quidem leuium peccatorum causam arbitrabitur: duplicem verò vocabit, quando non ignoratione solū quispiam detinetur, sed etiam sapientiæ opinione inflatus, quæ omnino ignoret, ea scire se prorsus existimat. Hanc si vires roburque consecuta fuerit, ingentium turpissimorumque scelerum causam esse censebit: si nautem imbecillitate prematur, peccata & puerorum & seniorum inde profecta, peccata quidem esse putabit, & illis tanquam peccantibus leges præscribet, sed mitissimas omnium, plurimaq; venia & indulgentia plenas. Cl. Aequum, id est. Ath. de voluptate atque ira consentimus ferme omnes, alios quidem homines illas vincere, alios vinci. Atque ita est omnino. Cl. Ita prorsus. Ath. Ignorantiam verò alios superare, & ab alijs superari, nunquam audiuimus. Clin. Vera narras. Athen. Singula hæc ad se rapere hominem dicimus, sæpe simul ad contraria tractum. Cl. Imò sæpissime. Atheni. Nunc iam tibi quid iustum, quidúe iniustum dico, clare absque vlla ambiguitate exponam. Iræ nanque atq; timoris, voluptatis & doloris, inuidiæque cupiditatis tyrannidem in animo, siue noceat, siue non, omnino iniustitiam nomino. Sed opinionem optimi, qua videlicet ratione ciuitas, vel priuati aliqui putabunt sit animo dominata omnem virū exornet, etiam si quid minus rectè illi successerit, iustitiam nomino: & quicquid inde gestum est, iustum appello: atq; eos qui huiusmodi principatui libenter parent, optime viuere duco. Illiusmodi verò damnum iniuriam non sponte commissam plurimi opinantur. Nos autem de vocabulis non contendimus. Verum quoniam tres peccatorum species dictæ sunt, memoria hæ primo diligentius repetendæ. Doloris quidem quem iram timoremq; vocamus, vnam speciem arbitramur. Cl. Prorsus. Ath. Voluptatis rursus cupiditatumq; alteram. Spei autem ac de optimo verę opinionis appetitionē desideriumq;, speciem tertiam. Quibus rursus bipartito diuisis, species quinque conficiuntur, quibus leges inter se differentes speciebus quinq; in duobus generibus sunt ponendæ. Cl. Quæ sunt ista genera? Ath. Alterum quod vi & aperte cōmittitur: alterū quod clam & cū deceptione in tenebris. At nonnunquā vtroq; agitur. Quod si iure tractabitur, asperrimis legibus coercebitur. Cl. Aequum est. Ath. Sed redeamus illuc iam, vnde huc digressi sumus, terminādisq; legibus incumbamus. Erat autem nobis propositum de sacrilegis, de proditoribus, de his qui mutando rempub. leges corrumpunt. Horum aliquid quis forte committet, propter insaniam, vel morbo, vel senio pressus, vel in ætate puerili constitutus ita vt ab istis nihilo differat. Ac si tale quippiam electis iudicibus fecisse declarabitur, ipsoq; aut defensionē referente sic affectus iudicabitur commisisse, damnum quod intulit simplex omnino restituat: cætera sibi remittantur, nisi homine interfecto, mundus adhuc à cæde non sit. Sic enim alio profectus, annū peregrinetur. Et si prius quàm constitutum à lege tempus prēterierit, reuersus fuerit, aut etiam intra fines deprehendatur, in publico carcere biennio à legū custodibus detineatur, posthac liber à vinculis esto. Sed vt incepimus, de vnaquaq; specie cędis leges absolutius cōscribamus. Et primo quidē de vi & non sponte factis dicamus. Si quis in certamine publicisq; gymnasijs nō sponte, siue confestim, siue postea ex vulneribus secuta mors

mors sit, amicũ hominẽ interfecerit, vel in bello similiter, vel in exercitatione bellica magistratibus instituta, siue nudis corporibus, seu ad imitationem veri belli armatis, secundum legem à Delphico Appolline latam mundus sit. Omnes autẽ medici qui curantes non sponte occiderint, mundi sint. Quòd si manu sua quispiam non sponte, siue nudo corpore, siue instrumẽto, velo, vel cibo potuve, ignis frigorisúe & fluctus adiectione, aut priuatiõe spiritus, siue id suo corpore, siue per alia quædam faciat, aliquẽ interfecerit, omnino vt manu propria interfector existimetur: atq; ita vt dicã plectatur. Si alienũ seruũ interemit, suumque putauerit: domino damnũ restituat, vel duplũ precij reddat. Quãti verò precij fuerit seruus, à iudicibus statuatur. Purgationibus verò pluribus maioribusque vtatur ꝙ qui certando aliquẽ interfecerunt. Quarum idonei sunt interpretes, hi quos dei comprobauit oraculum. Sin verò seruum suũ, purgatus secundũ legẽ, sit absolutus. At si liberum quis non sponte hoĩem interefecerit, ijsdẽ purgationibus vtatur quibus qui seruũ peremit. Et priscum mysterium non contẽnat. Fertur.n. interfectũ vi hoĩem qui libere vixit, interfectori proximo statim post mortẽ tẽpore irasci, ac propter violentã mortem, terrore turbationeq; plenũ, maximè si viderit interfectorẽ inter suos more solito viuere, interfectorẽ ipsum eiusq; actiones, vim ad hoc suppeditãte memoria, cũctis viribus terrere, atq; turbare. Quare opus est vt homicida interfecti hoĩs gratia anno integro exul à patria, omniq; ea regione procul vitã ducat. Sin verò qui interijt peregrinus fuerit, à patria quoq; peregrini annuo tẽpore homicida pellatur. Huic legi si obtẽperauerit, genere proximus interẽpto, qui vtrũ paruerit attendet, illi veniam præstet, qui etiã pace ipsi recõciliatus & æquus oĩno erit. Sin verò nõ obedierit, sed cũ immundus sit, tẽpla deorũ petere sacrificareq; audeat, vel statuto tẽpore vniuerso nõ peregrinabitur, genere proximus interempto id iudicibus deferat, cumq; de cæde accuset, & dupla oĩa sumat ab eo supplicia. Quòd si proximus ille neglexerit, quasi scelere in ipsum reuoluto, ipso videlicet interempto passionẽ in illũ conuertẽte, à quolibet volẽte accusetur, & quinq; annos patria carere cogatur. Si peregrinus nõ sponte peregrinũ in ciuitate occiderit, eadẽ lege à volente quocunq; id iudicibus deferatur, & similiter iudicetur. Sin verò incola id fecerit, anno exulet vno. Quod si peregrinus oĩno peregrinũ, siue incolã siue ciuẽ necauerit, vltra purgationẽ tota etiã à regione in qua leges hmõi dominantur, per omnẽ exulet vitã. Ac si cõtra leges redierit, morte à legum custodibus puniatur, & bona si qua possideat, proximo interfecti tradantur. Quòd si nõ spõte quispiam in eam regionẽ delatus fuerit, tẽpestatis quidem vi & fluctu maris depulsus, nauigandi oportunitatẽ pedibus mare tangens expectet, vi aũt per terrã ab aliquibus adductus, à magistratu cui primo res delata fuerit, soluẽdus est, & intactus in exiliũ retrudendus. Siquis vero manu sua liberum hoĩem ira cõcitus interfecerit, bipartitò irã primo oportet distinguere. per iram.n. facit & qui subito absque volũtate interimẽdi verberibus, vel quouis modo interfecit, ita vt cõfestim post impetũ pœnitẽtia sequatur: & qui contumelia vel iniuria lacessiti, ideoq; in vindictæ cupiditate perseuerãtes, postea volẽtes interfecerũt: nec pœnitet ea fecisse. Duplicẽ igitur cædẽ ponere placet, vtrãq; ira factã. Quas inter volũtarias & inuolũtarias actiones medias iure posuerim. Neutra.n. volũtaria reuera vel inoluntaria est, sed altera alterius est imago. Nam ille quidẽ qui irã seruat, nec repente, sed cũ insidijs se postea vindicat, homicidæ voluntarij est persimilis, & qui non seruat, sed primo iræ impetu fertur & absq; præmeditatione interficit, inuolũtarij homicidæ similis iudicatur. Non tñ omnino inuoluntarius est, sed in voluntarij habere similitudinẽ dicitur. Quocirca per iram cõmissę cædes difficile determinantur, vtrũ voluntariẹ an contra, ponendę sint. Optima igitur & verissima sentẽtia est, vtrasq; imagines appellare, easq; seorsum ita distinguere, vt altera consulto, altera inconsulto committi dicatur. Maiora vero supplicia illis decet imponere qui consulto per irã interfecerunt. Illis contra, qui repente & inconsulto, leuiora. Nẽpe quod grauiori malo simile, asperius, quod verò leuiori, mitius puniendũ. Ita certè nostris legibus agendum est. CLI. Ita prorsus. ATH. Sed de ira iterum repetẽtes ita dicamus. Siquis manu propria liberũm hominẽ ira concitus inconsultò occiderit, cætera quidẽ eadẽ patiatur mala quæ & homicidæ, qui non per irã occiderit, debentur, sed duobus oĩno ad iram suã coercendã exulet annis. Qui verò per irã quidẽ sed ex insidijs liberũ quenquam occiderit, cætera similiter ac primus cogatur facere. Non aũt bienniũ tm̃ vt ille, sed triennium exulet, vt ira eius diuturnior diutius puniatur. Vniuersalis aũt istorũ hęc dispositio sit. Nempe difficile est sigillatim exacteq; de his leges ponere. Aliquãdo.n. quæ truculẽtior cædes lege statuta est, leuior videtur, nonnunquã contra, quæ leuior, truculẽtior, prout atrocius, aut mitius gesta est. Vt plurimũ verò quemadmodũ modo diximus, ista contingunt. Sed hæc oĩa legũ custodes cognoscent. Cũ verò restituendorũ exulũ tẽpus aduenerit, XII. ad fines regionis mittant, qui diligẽter consideratis oĩbus per id tẽpus exulũ actionibus, pudoris eorũ receptionisq; iudices fiant. Illi verò horũ magistratuum iudicio acquiescant. Quòd si post restitutionẽ alteruter horũ ira cõmotus similiter peccauerit, perpetuo exulet, & si rursus rediẽrit, nõ aliter quàm peregrinus rediens puniatur. Siquis ita seruũ suum necauerit, purgetur: si aliẽnũ, damnũ domino in duplo restituat. Siquis homicida legibus non paruerit, sed nõdũ purgatus, forũ, gymnasia, cæteraq; sacra ingressu suo contaminauerit, quicunq; velit tã istũ quàm interfecti cognatũ hęc negligentẽ, in iudiciũ vocet & in duplo tum pecuniã tum cętera persoluere cogat: quodq; solutũ est, ipse secundũ legẽ accipiat. Si seruus ira concitus dominum suũ interimat, occisi hoĩs cognati qũo velint ipsum interficiant, mundiq; à crimine sint, dũmodo viuum non conseruauerint. Sin verò seruus non dominum suum sed alium liberũ per iram necarit, à domino suo interfecti cognatis tradatur: qui vtcunq; velint, omnino ipsum interimant. Si pater aut mater (accidit enim quamuis rarò) per irã verberibus seu quouis modo filium vel filiam interficiat perinde ac cæteri homicidæ purgetur, & triennium exulet. Ac post ipsam restitutionẽ maritus ab vxore, vxorque à marito separẽtur. Nec simul amplius liberis procreãdis operã dent, neuterq; horũ simul cũ eo habitet, cuius filium vel fratrẽ occidit: nec vna cum eo sacris communicet. Et qui his legibus nõ paruerit vt impietatis reus à volente quolibet accusetur. Si vir vxorem, aut vxor virum per irã necauerit, purgetur similiter, & trienniũ integrum exulet. cumq; redierit, nec sacris cum liberis suis cõicet, nec vna mensa vtatur. Quod si non seruet genitor aut filius, impietatis reus à volente quolibet accusetur. Frater verò si fratrem aut sororem, & soror si sororem, vel fratrem ira occiderit, non aliter quàm parentes qui liberos interfecerũt. & purgetur & exulet: nec post reditum sacris & mensa cum illis cõmunicet, quos fratribus aut sororibus filijsúe priuauit. Qui legem hanc transgredietur, iure vt impius condemnabitur. At verò cum quis adeo victus ab ira fuerit, vt insano iracundiæ furore parentem interemerit, si parens antequam mortem obiret, sponte interfectorem suum à cæde liberauit, sicut qui sponte cędem cõmiserunt purgatus, cæterisq; similiter factis, mũdus sit: sin verè non liberauit, multis legibus reus sit, qui necauit. Nam vltimis supplicijs, cędis, impietatis sacrilegij subiectus erit: quia sacrilegio genitoris animam abstulit. Quare si possibile esset sępius aliquẽ mori, iustissimũ esset sæpius parricidã interfici. Nã cui ne pro defensione quidẽ sua si à parentibus interficiatur lege vlla conceditur vt parentes à quibus in lucem editus est interimat, sed omnia potius sustinere pręcipitur, quàm quicquã hmõi facere: qũo aliter iuste punire hunc oportebit? Lege igitur ira concitato ad patricidium mors sanciatur. Si orta seditione vel quouis modo

Ira vel incõsulto, vel consulto.

modò frater fratrē in se impetū facientē pro defensione sua interimat, quasi hoste perēpto purus sit. Quinetiā si ciuis ciuē, aut peregrinus peregrinū, vel peregrinū ciuis vel ecōuerso, defendendo se interfecerit, similiter mūdus sit. Eodē modo, si seruus seruū. Sin verò seruus liberū se defendens interimat, ijsdem legibus quibus & parricida sit subiectus. Quod verò de liberatione à cæde parētis diximus, idem quoq; de liberatione omniū dictū intelligatur. Siquis ergo aliorū omniū alicui spōte dimiserit, quasi non sponte cæde cōmissa purgetur qui interfecit, & annū exulet vnū. Sed violenta iam & inuoluntaria ac per iram commissa de cæde mediocriter exposita sunt. Quæ verò sponte in his secundū omnem iniustitiā ex insidijs propter voluptatum cupiditatumq; inuidiæq; tyrānidem committuntur, deinceps dicamus. Cl. Recte dicis. Ath. Primum igitur quot vluntariæ cædis causæ sint, pro viribus declaremus. Maxima verò huius causa est, cupiditas animæ libidinibus exagitatæ dominans: quæ in eo ardore consistit maximè qui multorū aīos vehemēter inflāmat. hæc sane ea vis est, quæ propter naturā & ignorantiā diuitiarū inexplebilē gignit auiditatē. Ignorantiæ verò causa est, quòd non recte laudantur diuitiæ. Quippe tam Græci quàm barbari, diuitias cum tertiū bonorū teneant locum, in primo ponunt: atq; hac sententia seipsos simul & posteros perdunt. Optimè sane & pulcherrime viueremus, si vera de diuitijs sententia vbiq; prædicaretur. ea est q̄ diuitię corporis gratia sint: corpus autē animi gratia. Quare cum bona ea sint, quorū gratia possidendę diuitię sunt, tertium gradum post virtutem animi corporisq; tenebunt. Hæc ergo ratio nos tanquam magistra docebit, non oportere hominem qui felix sit futurus, diuitias quomodocūq;, sed cum iustitia & temperantia quærere. Sic. n. cędes cędibus puniendæ in ciuitatibus nullæ cōmitterentur. Nunc verò quemadmodum in huius disputationis principio diximus vnum hoc est, & maximum, quòd voluntariæ cædis maxima supplicia facit. Alterum est, ambitiosi animi habitus: vnde inuidiæ nascuntur, primū quidem ipsi inuido truculētæ, deinde etiam optimatibus ciuitatis. Tertium locum ingentes iniustæq; formidines possident: quæ cædes multas pariunt, quando ea sunt alicui gesta, vel ad præsens geruntur, quorum neminem vellet esse conscium. Quare illos qui talia indicaturi videantur, si non aliter potest, morte è medio tollit. Ad hæc omnia, procemia sint quæ diximus: ac præterea sermo quem multi ex his qui sacris student solennitatibus, & audiunt & credunt, quòd homicidæ apud inferos puniuntur: & rursus huc reuersi, pęnas necessario secundū naturam debitas pendunt. Quippe quæ alijs fecerūt, ab alijs quoq; perpeti simili sorte in hac vita cogūtur. Illi igitur qui persuasus fuerit, q̄ huiusmodi procemio monitus talia supplicia extimuerit, nullā ad hæc opus est legem ponere: sed homini contra affecto, lex ista scribatur. Qui consulto ciuem suum manu propria per iniuriam interfecerit, primum, à templis à foro, à portubus, & ab omni cœtu communi, ne præsentia sua hæc maculet, procul absit, siue quis adesse interdixerit, siue nullus. Lex enim ipsa interdicit, atq; ita id vetat, vt pro vniuersa ciuitate interdicere semper, & interdictura esse videatur. Deinde qui eum nō prosequitur vt decet, nec ab his arcet, de cognatione interfecti vsque ad patrueles & consobrinos, primū scelus deorūq; odia in ipsum vertant, sicut vulgo legis imprecatio & maledictio dictat: deinde reus sit cuiq; interfectum vlcisci volenti. Qui autem persequi volet, cum oīa fecerit, quæ vel de luendi criminis obseruatione vel de alijs quibuscunque facienda deus instituit, & quæ prædicenda sunt prædixerit, pergat, homicidamq; secundum legem dare pœnas cōpellat. Hæc autē facienda esse, precibus sacrificijsq; deorum, quibus ne cędes in vrbibus fiant, curæ est, facile legislator suadere potest. Sed qui dij sint isti, & quomodo secūdum dei mentem maximè hęc iudicia peragantur, legum custodes cum interpretibus aruspicibusq; & deo declarent, atq; ita iudicia pęnasq; dispo-

Quæ à voluntatibus & sceleribus.

nant. Iudices verò harum rerum illi sint, quibus sacrilegij puniendi data est autoritas. Qui autem cōdemnatus fuerit, morte pœnas luat. & quoniam non impie solū, sed impudenter quoq; peccauit, in regione interfecti sepeliri nō debet. Quòd si fugerit, neq; iudicium sustinuerit, perpetuo exulet. Et si vnquam citra fines fuerit deprehensus, qui primus illi obuius erit cognatorum interfecti vel ciuiū, impune interimat: aut vinctum magistratibus tradat huius rei iudicibus occidendum. Quòd siquis hunc defensurus accesserit, pro eo fideiubeat quem tutatur, trisq; is fideiussores quos iudices ipsi sufficientes putauerint, afferat: qui iudicio illum se sistere promittant. Id siquis facere noluerit vel nō potuerit, vinctus à magistratibus, iudicio reseruet. Verum siquis non propria manu, sed voluntate, consilio, insidijsq; hominē interfecerit, & cum causa cædis sit animoq; impurus, in ciuitate habitet: condemnatus similter puniatur: præterquam quòd fideiussores non præbebit, & condemnatus propria non carebit sepultura. Cętera huic quemadmodum de superiore diximus fiant. Hæc eadem peregrinis aduersus peregrinos, ciuibusq; ac peregrinis vicissim & seruis aduersus seruos, de cæde propria manu facta, & de illa quæ consilio insidijsq; commissa est, statuta sint: nisi quòd fideiussionem præbere istos, quemadmodum illos qui propria manu interfecere, censemus. Si seruus liberum sponte siue manu sua siue consilio interemit, condemnatusq; fuit, trahatur à publico lictore ac vindice ad interfecti monumentum, vel vnde illud cernere queat verberatusq; prout iubet qui iudicio eum conuicit, si ita cęsus adhuc viuat, ad necem vsq; cædatur. Siquis seruum nihil iniuriantē timens ne turpe quid à se factum indicet, vel alia huiuscemodi causa īductus morti tradiderit: quasi ciuem necauerit sic puniatur. Accidunt quandoq; nonnulla, de quibus leges ponere graue est atq; molestum: & non ponere impossibile. Huiusmodi sunt cognatorum voluntariæ & iniustæ cædes, siue manu propria siue consilio insidijsq; illatæ, quæ in ciuitatibus male gubernatis plurimū committuntur: sed nonnunquā etiam vbi non credideris, fiunt. Ad hæc scelera deuitanda, oratio superior repetatur. Fortè nanq; his auditis à sceleratissima cæde spōte aliquis abstinebit. Fabula. n. vel sermo, vel quouis alio noīe appellanda oratio, manifestè priscis sacerdotibus dicta est, iustitiā speculatricē omniū atq; vindicem, ad cognatū sanguinem vlciscendum, lege quam modo diximus, vti. Nempe illā constituisse, vt quisquis aliquid huiusmodi perpetrauit, idē necessario patiatur. Vt siquis patrē morti tradidit, ipse postea certis tēporibus violenter à filijs occidatur. Sin verò matrē peremit, ipse postea particeps naturæ muliebris effectus necessario tandē à filijs suis interimatur. Cōmuni. n. sanguine maculato, non esse aliam purgationem, nec posse aliter abstergi maculā: nisi cędē cæde simili similem aīa scelerata lustrauerit, totiusq; cognationis iram sedauerit. Ab his ergo sceleribus coercere homines oportet suppliciorū eiusmodi quæ à dijs inferuntur, metu. Siqui verò in tam miseram calamitatē inciderint, vt patrem vel matrem, fratrē, vel filiū sponte atq; consulto vita priuare audeant: mortalis legūlator sic de huiusmodi scelere sanciet: vt & arceantur à publicis sacrisq; locis, vt supra dictū est, & vades similiter requirantur. Et qui cędis hmōi condemnatus fuerit, tam à iudicum ministris, quàm à magistratibus occidatur, trahaturq; extra vrbē in statutū triuiū nudus, vbi singuli magistratus pro vniuersa ciuitate in mortui caput lapidē mittant atq; ita ciuitatem omnem purificēt. Demū vltra regionis fines portatū, secundū leges insepultū eijciant. Sed quid de illo iudicandum, qui proximum atq; amicissimū cęde perdiderit: qui dico seipsum vita & sorte fatorū vi scelerata priuauerit: non iudicio ciuitatis, nec tristi & ineuitabili fortunæ casu coactus, neq; pudore aliquo extremo cōpulsus: sed ignauia & formidolosi animi imbecillitate, iniustè sibi mortem consciuerit? Quę purgationes, & quę sepultura huic lege conueniat, deus ipse nouit: proximi tn̄ huic generi ab interpretibus legibusq;

Interfectores sui ipsorum.

legibusq; harum rerū hęc exquirant: & quemadmodū ab his statutū fuerit, ita faciant. Sepultura igitur istis solitaria fiat, vbi alius nemo cōdatur. deinde in his locis sepeliātur quæ de duodecim regionis partibus vltima, deserta, innominataq; sunt, sic obscuri, vt nec statua, nec inscripto nomine sepulchra notentur. Si iumentū aut aliud animal hominem interficiat, nisi publico in certamine id fecerit, interfecti hoīs propinqui iudicibus deferant. Et agrorū curatores illi quibus quotq; propinquus ipse mandauit, iudicent, & damnatū iumentū extra regionis fines interficiāt. Quòd siquid inanime præter fulmen aut aliud telum diuinitus missum, anima hominem cadentē ipsum, aut ipsum cædens priuauerit, genere propinquus interfecto, proximum in vicinia ad hoc constituat iudicem atq; hæc & cætera prout erga mortuum ipsum conuenit, pro suijpsius & cognationis totius expiatione perficiat. Quod verò damnatum fuerit, vt de animalibus dictū est, exterminetur. Si quispiam vita priuatus reperiatur, & ignotus homicida sit nec diligenter quærētibus inueniatur, prædictiones vt in alijs fiant, & in foro publicè præconio prædicetur, vt qui hūc vel hunc necauit, quia cædis reus sit, sacra loca nō ingrædiatur, & vniuersam deserat regionē, nā si deprehēsus fuerit, occidetur, atq; extra regionis fines insepultus eijcietur. Vna ergo lex ista nobis præcipua da cæde, sancita sit. Ac de his satis. Nunc dicamus, in quibus rectè mundus est qui occidit. Qui noctu furē domū suam ingressum interemit, mundus sit. Et qui spoliatorem in defensionem suam similiter. Et qui mulierem liberā aut puerū ad rem veneream vi subegit, impunè non ab eo solū, cui vis est illata, verumetiā à patre, fratribus, filijsq; vita priuetur. Maritusq; si vim vxori inferentem perimat, lege mundus sit. Ac si quis etiā patri haudquaquā per scelus cædem patrāti; aut matri aut filijs fratribus ue, aut coniungi opem ferens quempiam interfecerit, mundus sit. Hactenus de viuentis animæ educatione & disciplina, qua si prædita est, viuendum illi sit, sin cōtra, non sit viuendū, leges conscripsimus. Præterea de cædibus violentis, qūo puniendæ sint, ac etiā de nutritione disciplinaq; corporū satis in superioriobus dictū fuit. Deinceps quæ violentæ sunt actiones & voluntariæ & inuolūtariæ, quæ & quot sint, & quibus supplicijs cōmode reprimēdæ, pro viribus determinetur. Rectè.n. hæc post illa tractātur. Vulnera nanq; membrorumq; per vulnera truncationes vilis etiā legumlator post cędē locabit. Hæc sicut cædes distinguuntur. Nā alia nō sponte, alia ira, quędā timore, quædā sponte consultoq; fiunt. Quorū oīum hmōi exordiū fit. Necesse est leges hoībus ponere, vt secundū leges viuant. Nā si absq; his viuerent, nihilo à feris atrocissimis discreparēt. Cuius rei causa est, quia nullius hoīs ingeniū ita natura institutū est, vt quæ ad publicū humanæ vitæ bonū cōferunt, sufficienter cognoscat: & si cognouit, vt optimū id quod nouit, semper agere posit ac velit. Nam primū difficile est nosse quòd ciuili vereq; arti non propriū, sed publicū necessario est curandū: Publicū quippe ciuitates connectit atq; coniungit, propriū dissipat, quòd ue tam publice quàm priuatim prę̄stat cōmune quàm propriū bene disponere. Deinde, licet aliquis forsan hęc ita se habere sufficienter arte cognoscat, tñ si tanta cū licentia ciuitatis imperiū teneat, vt nulli rationū relationi subiectus sit, nunquā in ea sententia per totā vitam permanere poterit, vt publicū in ciuitate tanquam præcipuū bonū augeat, priuatū verò post publicū ponat. Sed ad vtilitatē propriā, priuatamq; cōmoditatē natura ipsum semper mortalis impellet: quę absq; rōne tam dolorē fugit q̄ voluptatē prosequitur, atq; hec vtraq; iustiori meliorīq; præponet, & tenebris obruta, malis oībus tandē seipsam oīno ciuitateq; replebit. Profecto siquis hominū diuinæ sortis fauore ea natura præditus esset, vt cognosceret publicum bonū, ad idq; generosè ac semper intēderet, nullis legibus sibi dominaturis egeret. Q̄m nulla lex, nullus ordo, sciētia melior præstantiorq; habetur: nec fas est mentem alicui subijci atq; seruire, sed potius si ita vera liberaq; sit, omnibus dominari. Nunc verò nusquam hæc reperitur: sed minimum quid ipsius apparet. Quare quod secūdo loco est, eligere decet: ordinē atq; legē, à quibus plurima quidē perspiciuntur, omnia verò videri nequeunt. Sed his horū gratiā propositis, statutamus iam quid pati vel soluere debeat qui aliū vulnerauit, vel aliter obsuit. Cuiq;.n. facile est singula hmōi rectè cōprehendere: vtrū videlicet quis vulnerauerit, an non: quem, qua in parte, quo pacto. Hæc.n. singula innumerabilia pene sunt, & inter se maximè differunt. Hæc autē iudicio cuncta, vel nihil horum cōmittere, impossibile est. Quippe illud vnum in omnibus cōmittere necesse est: vtrum factū vnumquodq; horū sit, an nō. Nihil etiā de mulcta iniuriantis cōmittere, sed magna par uaq; oīa lege determinare impossibile est. CL. Quomodo igitur post hæc dicendū est? ATH. Sic vtiq;, quod quædam iudicio concedere legislator debet, quædam nō debet: sed ipse determinare. Cæterum vt intelligatur, quæ arbitrio & prudentiæ iudicum relinquenda sunt, quæ ue ab ipso legum conditore determinanda, sic exponemus. Grauis profecto & toti ciuitati cōmunis ibi pestis innascitur, vbi iudicia ignaua mutaq; sunt: opiniones iudicum inuicē occultæ manent, & clam sententiam ferunt. At id præterea durius, quando non silentio agitur: sed ceu theatra clamore omnia personant: & rhetores quidem tum laudant, tum vituperant: atq; ita vicissim dijudicant. Talibus quidem iudicijs, siquis necessitate quadam vrgeatur dare leges, infortunatum esse ducimus. Sed qui dare cogetur, minimas duntaxat mulctas iudicibus ijs cōmittat: plurima verò & maxima quæq; in ferendis legibus ipse declaret. Vbi verò iudicia rectè pro viribus cōstituta sunt, iudicesq; bene educati, & omni diligentia approbati, rectissimè multa iudicibus de punitione conditioneq; condemnatorum cōmitti possunt. Nemo igitur nos incuset, si ipsis nunc maxima multaq; præterea legibus non ordinamus: quæ vel minus eruditi iudices possent conspicere: dignamq; singulis delictis mulctā pęnamq; accōmodare. Quoniam verò eos quibus nos leges describimus, nō ineptos harum rerum iudices futuros speramus, multa eis committenda censemus. Verum quod sæpe in superioribus diximus fecimusq;, putantes descriptione formaq; punitionum dicta, exempla iudicibus, quæ nunquam transgrediantur, dari oportere, id & tunc rectè factum est, & nunc quoq; obseruare volumus, ad leges ferendas iterum redeūtes. De vulneribus igitur ita sancimus. Siquis voluerit cogitaueritq; amicum hominem ex ijs quos prohibet lex, interficere: vulnerauerit autem, nec interficere potuerit, hunc omni remota misericordia, non aliter quàm si vita priuasset, dare cædis supplicium cogeremus, nisi fortunam eius non omnino proteruā dęmonemq; coleremus, qui tam vulneratum quàm vulnerantē misericordia prosecutus, infelicitati vtriusq; obstitit, fecitq; ne vulnus huic læthiferum, illi fortuna calamitasq; execranda infligeretur. Huic ergo dæmoni habebimus gratiam, veq; eius beneficio minime aduersati, ab eo qui vulnerauit, supplicium mortis auferemus, & in vicina ciuitate per totam vitam exulare statuemus, nullo rerum suarum omnium fructu carentem, damno tamen prius restituto, siquid obsuit vulnerato, quod à iudicio rei huius fuerit constitutum. Iudices aūt sint, qui cedis essent, si vulneratus obijsset. Si parentes filius, aut seruus dominum consulto similiter vulnerauerit, atq; ita fecisse condēnatus fuerit, scelus morte luat. Quinetiam si frater fratrē aut sororem similiter, vel soror sororem, aut fratrē, vxorq; si virum interficiendi consilio vulneret; aut vir vxorē similiter, perpetuo exulet. His si filij filiæ ue pueri adhuc sunt, rem familiarem exulantis tutores administrēt, qui eos orbos tutētur. Sin adulti sunt, res quidē ipsas permittantur habere, alere tamen exulem non cogantur. Siquis verò liberis carens in hmōi calamitates inciderit, cognati eius vsq; in sobrinos cōsobrinosq; tam ex virorū, quàm ex mulierum parte conueniant, & vna cum legum custodibus sacerdotibusq; cōsilio habito in hanc

Quos impune est occidisse.

De violentis.

Publicum ciuitates connectit, priuatum dissipat.

Quæ ex legibus, quæ ex æquo et bono.

Vulnerum leges.

in hanc exultātis domū vnam de quadraginta & quinq; milibus domibus ciuitatis hæredem constituant. In quo sanè id cogitare debent, nullā domū de quinque milibus & quadraginta, habitātis ipsius suiq; generis magis esse, q̃ ciuitatis & priuatim & publicè. Oportet vtique vt ciuitas q̃ sanctissimas & felicissimas pro viribus domos suas possideat. Quando igitur aliqua domus infortunio & impietate aliqua inquinatur, quia qui possedit, sine liberis obijt, voluntariæ cædis aut cuiusuis in deos vel ciues facinoris condēnatus, cuius mors vel sempiternum exiliū pena est: primo domus ipsa secūdm legē expiet: deinde cognati, vt diximus, cū legū custodibus conuenientes, genus in ciuitate aliquod virtute præstantissimū fortunatumq; perquirāt, in quo plures adolescētes sint. quorū vnum patri deficientis illius suisq; superioribus quasi filiū adoptent, deū pręcati hunc felicioribus patris familias auspicijs prolis propagatorē, successorem domus sacrorūq; & reliquorū oīum cultorē fore, tandem hæredē ipsum secūdm legem constituant. Eū verò qui peccauit, sine noīe, sine liberis, sine sorte vlla iacere, quandoquidem hmōi calamitatibus premitur, patiant. Non est aūt in oībus rebus, terminus termino coniunctus. Nam vbi confiniū aliquod cōe est, ibi hoc inter rerū terminos vtrisq; conuentū, medium fit. Atqui inter ea peccata quæ spontè, & ea quę non spontè cōmittuntur, quod per iram fit, tale quiddā esse diximus. Vulneris igitur ira facti qui cōdemnabitur, si sanabile fuisse vulnus euentus ipse monstrabit, duplū dāni restituet, sin verò insanabile, quadruplū. Quod si sanabile quidem sit, turpitudinē aūt vulnerato ingentē afferat, quadruplū soluet. At verò siquis nō solū obfuit vulnerato, verumēt patriæ nocuit, quod milite ipsam aduersus hostes priuauerit, silr puniat: ac præterea dānum ciuitati restituat, & vltrà eam quā ipse debet militiā, pro vulnerato ēt militet, & quicquid illi gerēdum erat in bello, ipse agat. Quod si non fecerit, reus sit secūdm legem volenti cuiq; ipsum tanquam neglectorem militiæ accusare, & damnū duplū triplū ue aut quadruplū prout iudicibus visum fuerit, restituat. Si germanus germanū silr vulnerauerit, contribules & cognati vsque ad sobrinos consobrinosq; ex viris simul & mulieribus conuenientes tā mares q̃ fęminę iudicent, genitoribusq; ipsum tradant, vt ipsi secūdm naturā puniant. Quòd si punitio ambigua fuerit, propinqui ex parte viri determinent. Qui si ipsi non possint, tandem ad custodes legum causam deferāt. Si nati nepotes ue tale quid genitoribus intulerunt, solū hi iudicent qui annū sexagesimū transegerunt: quibus veri non adoptiui liberi sint. Et condemnatus, aut morte, aut maiore aliquo, vel non multò minore supplicio puniatur: nec de genere suo quisquam etiā si ætatem à lege præscriptam impleuerit, iudicet. Sin verò seruus liberum ira concitus vulnerauit, à domino tradat vulnerato, vt arbitratu suo iniuriam vlciscatur, nisi velit damnum ipse recuperare. Quod si serui vulneratiq; malitia per compositionē factum fuisse quis ambigat, ad iudices deferat: quod si non conuicerit ita esse, triplum dāni restituat: sin verò cōuicerit, seruitutis reum habeat eū qui dolose cum seruo egit. Qui verò nō spontè aliquem vulnerauit, simpliciter damnum persoluat. Nullus quippe legumlator imperare fortunæ potest. Iudices aūt sint, qui & natis nepotibusq; ad parentes, à quibus quantum damnum fuerit, declaretur. Violentæ quidem passiones sunt omnes quas diximus. Violentum quoq; omne verberandi genus. Oportet igitur oēs homines, mulieres simul ac viros, adolescentes ac senes, ita de his semper existimare. Seniorem non paruo interuallo iunioribus pręponendum esse, & apud deos, & apud homines, qui feliciter victuri sint. Cædi ergò senē à iuniore, & turpè est, & odio à dijs habetur. Decet autē iuuenem verberatum à seniore id ob senectutis reuerentiam patienter ferre. Sic itaq; sanciamus. Quiliber seniorem & re, & verbo colat. Ac si viginti annis maior est, quasi patrē si vir fuerit, aut matrem si mulier, reuereatur. Atque adeo oībus semper abstineat, qui in ea ætate sint qua procreare parereq; ipm potuerint, natales deos veritus. Abstineat in quam non solum ciue, sed seniore etiam. Peregrinum verò audentē ciuem cædere, si qui cæditur, puniendum censet, ad tribunos plebis perducat, nec ipse verberet, vt eo magis à cædendis ciuibus suis abstineat, quando etiā à peregrinis se cōtinet. Peregrino silr aduenaq;, sic vt neq; inuadendo, neq; se defendēdo verberibus cædere ipsum audeat. Hic verò magistratibus hospitalē deum veritus rem diligenter inquirat, & si peregrinus iniuria ciuē percusserit, verbera totidē ei publico flagello reddātur: nequid tale amplius impudenter audeat. Sin verò innocens peregrinus videbit, minis eo castigato qui perduxit, ambos dimittant. Aequalis aūt si æqualē vel paulò maiorē, nōdum tñ patrem, aut senex senem, siue iuuenis iuuenē verberibus cædāt, secundum naturam nudis manibus se defendant. Siquis vltra quadraginta natus annos, siue dū alium inuadit, siue dū se defendit, cædere quēquam audeat, seruilis rusticusq; habitus, hoc opprobrio satis punitus videbitur. Quicunq; his monitis obtemperabit, modestus & mansuetus habebitur. Qui verò procemia hæc spernet, hac lege coerceatur. Qui aliquem viginti annis vel pluribus natu maiorem pulsauit: primum quidē qui fortè interfuerit, si nec iunior nec æqualis sit, prohibeat, & si nō prohibuerit, secūdm leges improbus habeatur. Sin aūt verberato equalis aut iunior sit, quasi fratrem aut patrē aut quasi superiorē defendat. ac pręterea iudicio subiectus sit, qui seniorem, vt diximus, verberauit, & si dānabitur, non minore q̃ annuo tpe vinciatur. Imò ēt maiore, si modo iudicibus id videbitur. Si peregrinus vel incola viginti annis vel pluribus seniorē pulset, præsentes ea lege qua diximus opitulentur, & qui condēnatus fuerit, si peregrinus quidem est, sed non incola vrbis, bienniū vinciatur: sin aūt incola vrbisq; habitator legibus nō obtemperat, triennium, nisi iudices decreuerint diutius detinendum. Qui verò præsens fuerit, nec opitulatus secūdm legem sit, si de primo maximoque sit censu, mina damnetur. Secundi verò census si fuerit, drachmis quinquaginta. Tertij, triginta. Quarti, viginti. Horum iudices sint ductores exercitus: præfecti ordinum, tribuni, equitumq; magistri. Legū verò, vt videtur, aliæ ad bonorum hoīum doctrinā ponuntur: vt per eas intelligant, quo pacto inter se amicè versentur. Aliæ ad compescendam illorū pertinaciam, qui indomiti natura sunt, spretaq; omni disciplina, nulla rōne mouētur, quin ad oēm ruant improbitatē. Hi sequentiū verborum causa sunt: his legislator necessitate coactus leges imponit. Ipse nanque nullū vellet vsum necessitatemq; legū vnquam fore. Quicunque igitur parētibus aut auis inferre manus ausus fuerit, nec superorum indignationem deorum, nec inferorum supplicia veritus: sed quasi sciat quæ nescit, dicta à priscis oībus despiciens, pręuaricatur: is vltimo vt auertatur expieturq; remedio indiget. Mors aūt vltimū non est: sed extrema magis sunt inferorum supplicia: quæ licet verissimè narrentur, auertere tñ hmōi animos nequeūt. Q ṁ si auerterent, nulli qui parentes scelerate pulsarent, vnquam reperirentur. Quare oportet horum flagitiorum supplicia in hac vita non inferiora illis quæ apud inferos sunt, sed æqualia pro viribus ponere. Ita igit sanciamus. Siquis non furiosus patrem aut matrem, eorum ue superiores pulsare audebit, primum vt in superioribus, opem præsentes ferant. Et incola quidē vel peregrinus, si opitulabitur, in publicis certaminibus tanquam præses alijs præponatur: sin minus, à regione vniuersa perpetuò exterminetur. Sin autem incola non sit, auxiliatus quidem laudem, non auxiliatus, vituperium consequatur: Seruus opitulatus liberetur: non opitulatus, centies publico cædatur flagello. Et si in foro id contigerit: ibidem à venalium rerū curatoribus puniatur. In alijs partibus vrbis similiter ab ædilibus qui præsentes fuerint.

Senum verberatio.

Eodem modo extrà vrbem in agro ab his qui curandis agris tunc præsident. Quod si ciuium aliquis parentibus à filio verberatis præsens fuerit, siue vir, seu mulier, siue adolescens, seu senior, defendat protinus, scelus conclamans. Qui auxiliari noluerit, Iouis patrij ac generis seruatoris imprecatione per legem prematur. Demũ quicunque pulsasse parentes condemnabitur, primum perpetuò exulet: deinde & à sacris omnibus arceatur. quibus si minus abstineat, à principibus agri verberibus & omnino vtcunque voluerũt plectatur. & si ab exilio reuertatur, morte peccata luat. Quisquis verò liber, cũ huiusmodi hoĩe comedet aut bibet, vel aliquo pacto vnà quicquam geret, aut spontè loquetur, is nec in templum ingrediatur, nec in forum, nec oĩno in ciuitatem proficiscatur, antequam mundetur. putare nanque debet scelerato se commercio contaminatum. Quod si non obtẽperauerit, sed ciuitatem & tẽpla iniquè coinquinet: quicunque magistratus fieri hoc senserit, nisi confestim punierit, maximarum iniuriarum reus est habendus. Si seruus liberum hominem, seu ciuem, siue peregrinum pulset, præsens quilibet auxilium afferat. Sin minus, prædicta secundum censum mulcta puniatur. Qui ergò præsentes erũt, pulsato succurrant: vinciantq́, pulsantem, & ei vinctum tradant, cui fecit iniuriam. Qui in compedibus teneat, verberibusq; vt velit, ita pulset, vt nullum domino inferat damnum, deinde ipsum domino habendũ reddat secundum legem, quæ ista sit. Si seruus liberum hominem non imperantibus magistratibus verberauerit, dominus à pulsato vinctum ea conditione accipiat, vt non antea soluat, q̃ pulsato seruus ipse solutione se dignum esse iam persuaserit. Hæ verò eædem leges ad hęc omnia mulieribus inuicem ad viros, virisq; ad mulieres communes esse debent.

DIALOGVS DECIMVS

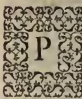
De legibus, vel de legumlatione.

Marsilij Ficini Argumentum.

EXORDIVM decimi epilogum supplet noni, admonens tractanda esse judicia de vi in rem ipsam illata, post judicia de vi in personam in nono disposita. Quoniam verò nulla vis durior & intolerabilior est, q̃ quæ cõtemptu quodam infertur: nimirum contumelias & iniurias vel in personam, vel in rem ex cõtemptu propriè natas in propria capita seligendas esse decernit: & has quidem sub quinque capitulis. Aut enim in sacra publica, aut priuata sacra; aut contra parentum reuerentiã: vel contra præstantiam magistratus, vel contra ciuilem gentilemq́; alicuius ciuis dignitatem committuntur. Hæc ergo exactissime iudicanda cæteris tam autoribus legum q̃ magistratibus iudicibusq́; committit. Distinguit post hæc à ceteris ea quæ in deorum contemptum fiunt, quasi omnium vltrà q̃ dici possit grauissima: in quibus decimi huius omnis versatur intentio. Sed primo quidem quid intersit sacrilegium inter atque impietatem, innuit. Sacrilegium sanè rapinã nominat, siue res, seu persona cõsecrata superis rapiatur. Atque id quidem velut species quędam sub ipso impietatis gñe continetur. Nam vltra sacrilegium sub impietate comprehenduntur, & cætera multa in deorum cõtemptum siue cogitata siue dicta seu facta, & commissa pariter & permissa atque etiam prætermissa. Ac ne quid nos lateat, ad impietatem etiam pertinet familiaritas & communio omnis seu in cibis seu verbis cum ijs inita, qui ob nefaria scelera arcentur à sacris, qui & contaminati cæteros quoq; vel ipsa propinquitate contaminant. Qua quidem de re in calce noni ita pertractat, vt vaticinari visus sit execrationes quotidie factas à nostris prophanos à communione ecclesiæ propellentibus. Proinde medicus noster animos impietatis morbo languentes diligentissimè purgaturus, in primis causas huius morbi perquirit. Ac dum inquirit, Euangelicam tradit sentẽtiam. Quicunque enim, inquit, de deo crediderit secundum leges, religiosus erit, neque prophanũ quicquam vel aget aliquando, vel loquetur. Quàm rectè à fide hic dedit exordium? & à fide legibus adhibenda? Sed ne turbet quæso deorum numerus, quem nõ turbat numerus angelorum. Nihil.n. plus apud Platonem tot possunt dij, q̃ apud nos tot angeli, totque beati. Cæterum quid nam leges scilicet sacræ, & omniũ antiquissimæ de dijs id est de deo angelisq́; deo seruientibus aiunt? Profectò tria. Primum quidem, hos deos esse. Secundũ, omnibus prouidere. Tertiũ, iustè pro meritis merita suppliciaq́; repẽdere. In ipsa huius sententiæ fide obseruantiaq́; pietas tota consistit. Quis igitur impius? Qui videlicet vel negabit eiusmodi deos esse, vel & si sunt, prouidere: vel & si prouident, iustè rependere, id aũt est putare superos iudicum humanorum more solis muneribus vel ab iniusto collatis facile posse placari. Plato igitur tres impij morbi causas expulsurus probabit esse deos, & qui in mundo sint sphærarũ mũdi rectores, & qui super mundum dei summi cõtemplatores. Probabit deos omnibus vel minimis prouidere. Probabit cõstanti iustitiæ rectę bilance libraq́; non extrinseca munera manuũ, sed intima animorũ merita pensitare. Denique hac doctrina veluti quodam legis exordio ab omni diuinorum contemptu dehortabitur oẽs, & cohortabitur ad pietatẽ. Prętetea legum minis flagellisque perterrebit impios, atq; torquebit. Principio deos esse duabus cõibus indicat argumentis. Primum quidem ab vniuerso rerum gñe, ſm verò à specie humana deducitur. Primum igitur est eiusmodi. Compertum habemus ordinem vbique à rõne procedere, & ordinem quidem nusquam & nunquam interruptum à rõne potenti, ordinem quoque commodissimum ab optima ratione: Cum igĩ vniuersi tum dispositio, tum progressio ordinatissima sit, ac semper & vbique talis, neque id quidem absque mirifica quadam cõmoditate, necesse est mundum ab optima potentissimaq́; ratione disponi, atque moueri. Et cum vnum sit vniuersum, vnum verò ex diuersis non fiat nisi ab vno, cõsequens est vnam esse summã eiusmodi rõnem. Esse præterea rõnes plures diuinas sub summa ratione diuina, quemadmodum in vno mundano opere rationabiliter ordinato, multi sunt globi inter se specie & virtute distincti, atque oẽs rationabiliter ordinati, adeo vt mundi quodãmodo multi, in amplissima videantur mundi vnius circũferentia cõtineri. Itaque similiter multi mundorum quasi angustiorum rectores deinceps dispositi, sub vno amplissimi mundi rectore comprehenduntur. Qui sanè cum nõ solum ordinator sit, sed ipse, vt ita dixerim, immensus ordo, multo magis ordinatore gaudet q̃ ordinato. Quocirca si multis in vniuerso ordinatis proculdubio delectatur, multis quoque oblectatur ordinatoribus. Quippe cum amplissimi regis excellentissima in hoc amplitudo cõsistat, vt non angustos tm̃ seruos, sed amplos quoque & multos habeat infra se reges. Secundum verò ad idem argumentum à specie humana deductum, est eiusmodi. Naturalis speciei cuiusque instinctus inanis esse nõ põt. Naturale quoque speciei animalium perfectissimæ iudicium oĩno falsum esse nõ debet. Cum verò humana species animalium perfectissima in oĩbus vbiq; semper naturali instinctu immutabiliq́; judicio ad religionem feratur, necesse est esse superos qui religione colantur, superesse quoque corporibus animas. quod quidem religionis est potissimum fundamentum. Attende Platonis dictum, rõnes de diuinis, etsi interdum nũ nimis argutas, esse tñ veras. Itẽ occasiones duas ad impietatẽ. Intemperatam scilicet corporearũ voluptatum concupiscentiam, rursusq; ignorantiam ex absurdis poetarũ physicorumq́; quorundã opinionibus ortã. Poetas in tribus circa deos errasse. Primo ꝙ ex confusione, quã chaos noiant, erupisse deos cecinerint. Secundo ꝙ alios ex alijs absq; recta rõne, & quasi per humanũ concubitũ progenitos asseruerint. Tertio ꝙ oẽs hoium perturbationes, errata, flagitia in deos nefaria impietate transtulerint. Physicos quoq; illos in religione peccasse, qui vel cũ Democrito casu quodã temerario potius q̃ rõne diuina cõponi somniãt vniuersum, mirabili rõne digestum, vel cũ Anaxagora & Archelao cœlestia nihil habere in se diuinitus opinãtur q̃ elemẽta. Præterea formas eorum quæ gignuntur, manifestè ad finem vbiq; directas, aiunt ex elemẽtali potius impetu prouenire, q̃ ab arte mẽtis ad certum finem singula dirigentis. Qm̃ verò in his confutandis, atq; insuper in confirmandis quæ & modo probauimus, & deinceps ex mẽte Platonis in hoc cõpendio afferemus, in theologiæ nostræ libris fuimus longiores, idcirco in præsentia breuiter percurremus. Considera quãta sit Platonis nostri religio, & q̃ exploratũ habeat deum esse, qui contra negantes deum disputans, vix ab ira continere se potest, vir alioquin supra modum omnium & in vita & disputatione mitissimus. In his certè admonet, non esse eos qui deum negauerint, tolerandos. Nota Platonem probare illos, qui in ortu & occasu solis ac lunæ adorant non solem propriè atque lunam, sed diuinam potius beneficẽtiam, cui quotidie gratias pro tanto luminum dono iubet agi. Iudicat illum inter homines esse quasi monstrum, qui cõtra tum naturalem instinctum, tum educationem, tum cõem consuetudinem superos esse negat. Mox verò admonet iuuenes, quos fortè absurdæ quædã ex auditu contra deum opiniones inuaserint, vt quandiu iuuenes sunt, iudicio de rebus diuinis abstineãt, senioribus credãt & legibus, donec ætas, experiẽtia, ratio doceat. Affert præterea in mediũ opiniones quorundã qui sapientes habiti sunt, per quas hoies facile ad impietatẽ iniustitiamq́; declinãt. Opiniones inquã asserẽtes quatuor elemẽtorũ naturas fortuito quodã motu inuicẽ cõfluentes cũcta coaceruasse.

Preterea religioné iustitiamq; nulla veritate, sed hoīum opinione cōsta e. Quamobrē cōcludit, hæc tanquam & priuatim & publice oium perniciosissima esse rationibus confutanda, neque cogendos hoīes ad legum obedientiam & obseruationem minis duntaxat atque tormētis, sed persuasionibus insuper atq; rationibus. Alioqui hominem rationale animal, ideoq; liberū, nisi rationis vinculo comprehenderis, neque debere aliter, nec posse ligari. Excitandam igitur legibus rationem, cuius tanta vis est ad inueniēdum deum, vt post rationalem inuestigationem certior fit rationem in natura esse q̄ in seipsa, & tanto certior, quanto naturales effectus ordinatiores conspicit q̄ humanos. Vnde etiam tanto perfectiorē esse in natura artē q̄ in hoīe animaduertit. Hinc rursus animaduertit artem operibus naturalibus præsidentē, eum perfectior sit humana, & humana non solum sit, sed etiam vitæ sit atque intelligentiæ particeps, nimirum viuām & intelligētem esse, imò verò vitam & intellectum adde & voluntatem. Cum enim singula manifestè ad proprios dirigat fines, certum est præuidisse finem atque voluisse, imò verò præuidere semper & velle, quemadmodum ordo in singulis semper cōseruatur integer, vel vbi interrumpi videtur, citius q̄ dici possit, instauratur. Hanc verò esse diuinam prouidentiam, minime dubitamus. Prouidentiam inquam neque minima negligentem, non enim hæc minus sunt ordinata q̄ maxima, neque in maximis laborantem. Non enim ordinationi resistunt ordinatori q̄ proxima, quæ eodem nutu voluntatis assiduè ordinantur, quo & fiunt, & procul ab omni præuaricatione seruantur. Hinc illud, In altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra. sicut & cœlum ipsum dum suum in se absque labore peragit cursum, interim absque negligentia terram vberrimo radiorum suorum munere circunfundit. Inter hæc verò q̄ ait legem & artē natura vel non minus q̄ natura constare, quia proles sint mentis, intellige nō minus veras q̄ naturæ formas existere, gignique ab intellectu diuino tanquam patre, & à mente humana velut matre. Et aduerte solitā Platonis nostri pietatem inuocantis deum ad confirmādos deos. Deum in quam vnum, vt doceat deos omnes referēdos ad vnum. Dicit aūt se dei summi auxilio fretum tutissime de diuinis disputaturū. Principio quidē eos physicos improbat, qui summa rerū principia corporea posuerūt, ex quibus deinde vita intelligentiaq; procederet, cū dicere potius debuissent, corporea à vita intellectuali pendere. Id aūt ita esse, profitetur noua non dico snia, sed rōne se probaturum. Sententia enim eiusmodi priscorum est antē Platonem theologorum, Argumentatio verò qualis hic fiet à motu, Platonis est propria. Distinguit autem ipsum motionum genus in species decem, scilicet in Circuitum, Localem transitum, Condensationem, Rarefactionem, Augmentum, Decremētum, Generationem, Corruptionem, Mutationem, siue alterationē in alio ab alio factam, & Mutationem ex se, tum in se, tum in alio factā. Admiratur motum orbicularem, siquidem in eo stat centrum indiuisibile, mouentur reliqua. Item in sphæra longē profunda q̄ plurimi circuli designantur, alij deinceps, alijs ampliores. Atq; id quod mirum est, eodem momento angustissimus circulus & amplissimus circuitum peragunt, adeo vt & huius tarditas in continuo corpore, & illius velocitas sit pariter admiranda. Medij verò & ad dimēsionem & ad motum secundum certas proportiones medio quoq; modo se habent. Multa de his in expositionibus theologiæ tractauimus. Dicit aūt & de illo, quod mutat locum, mutare centrum id est cētrum loci, ad quod corporis mobilis circūferentia comparatē. nonnunquam verò præter id quod centrum mutat, situate etiam quodammodo idem centrū, quando scilicet non fixum, sed trāslatum loco per æqualem quandā circūferentiam circumagitur. Præterea vbi de generatione loquitur, ait, principium in naturā motricem atque seminariā, quando alteratione proficit, per tres procedere gradus, id est in longum, latum atque profundum, item attingere vsq; ad quantitatem, & qualitatem, formamq; substātialē per effectus suos sensibus manifestam, rursus peruenire ad esse formale & vitale atque sensuale. Putat autem in his motibus molem quidem corpoream moueri, sed non mouere, formas verò corporeas & mouere moles & moueri ab anima. Animāq; mouere quidem duo hæc, sed ipsam non aliò, imò ex seipsa moueri, sed ita mouere, vt vnà cum rebus mutatis ipsa interim suo quodā pacto mutetur. Præstantiores ergò animabus diuinas angelicasq; mētes existimat, quæ inferiora moueant, ipsæ interim minimē permutatæ. Eminentibus denique ipsum bonum mentibus esse iudicat. oēs.n. boni gratia appetunt veritatem. In his tangit multa ad naturam per se mobilem pertinentia, tanquam ad proprium motionis generationisq; principium. In quo motto quædam formalis & generatio spiritalis suaptē natura viget, motionum generationumque exemplar. Confirmat super oia quæ mouentur ob alio, esse naturam mobilem ex seipsa, videlicet ne procedatur in infinitum. Imò verò vt quemadmodum vltra illa quæ per aliud lucent aut calent, peruenitur ad aliquid per se lucidum, per se calidum, sic præter res ab alio mobiles ad rē per se mobilē veniatur. Quippe si nunc quiescant oia, & paulò pòst aliquod præ cæteris moueri debeat, quid nam primo mouebitur? Non quidē diuina substantia prorsus immobilis. Neque ēt corporea vlla quæ motum ab alio mutuantur. Solū ergò quod ex se mobile est, primo mouebitur, exercensq; suū in seipso motū, traducet in alia. Id enim ita præstat corporibus vt moueantur, sicut immobile rerū principium rebus præstat vt moueant. Animam verò esse naturam per se mobilem, patet tū intrinsecus, quando suapte natura libere ratiocinando discurrit atq; cōsultat, tum extrinsecus, quandiu sua præsentia præstat corpori vt per se quodāmodo moueatur. Sed de ijs oibus, & præterea quod sūper animas sphærarum rectrices oporteat esse angelos atq; deū, in theologia abūde tractamus. Vbi verò Plato animam appellat motionem generationemq;, intellige per modum causæ, idest propriū motionis generationisq; principiū. Et vbi ait à seipso moueri, esse animæ rationem, Nota ibidem dici etiam rationem animæ esse q̄ possit mouere seipsam, ne actū motionis intelligas esse aīam, sed potentiam, non accidentalem inquam. Nam & substantiā ibidem vocat animam. Sic ergo definies. Anima est substantia propriam, habēs potentiam, qua & moueatur ex se, & cætera moueat. Quēadmodum verò res ex se mobilis rem ab alia mobilē antecedit, sic animam dico rationalem antecedere putat totā machinā corporalem, dum nullū corpus valeat ex seipso moueri. Antecedere Platonici aiunt, & dignitate simul & tempore. Siquis verò Platonem à Christianis minus dissentire velit, exponat animam nostrā vel momento quodā temporis, vel saltem dignitate creatorisq; intētione præcedere. Ex eo aūt q̄ animæ substātia prior est substantia corporis, affectus quoque & motus, & dotes familiares animæ, cōcludit passionibus corporis esse priores. Vbi numerat animæ proprium, memento quæ actionem significant, esse animæ nostræ superioribusq; communia. Quæ verò passionem, propria nostræ, vel cum dæmonibus infimis tantum communia. Naturalem tamen motum qui in corpore passio est, esse in anima actionem. Et quod in corpore est longitudo, latitudo, profunditas, qualitas, motus, id esse in anima acumen, iudiciū, memoriam, habitum & affectum. Cætera eiusmodi habes in theologia distinctius. Dicit & animam etiam esse malorum causam, scilicet per accidens, & quia anima nostra liberum habet arbitrium. Caute vbi dicit mundum gubernari ab anima scilicet sua, quod addit geminam esse animam, vnā quidem beneficam, alteram verò contrariam, nec substantiam accipias geminam, sed potentiam Si quidem in anima mundi atque cœlesti, potentia est, altera quidem motrix corporum, intellectualis altera Intellectualis certē benefica est, ordine cuncta dispones, motrix verò eatenus benefica id est ordinatrix, quatenus subest alteri. Cui quidem nisi subesset, quanto efficacior est ad motum, tāto magis carens arte præcipitaret vniuersum atque confunderet. Aīam verò cœlestem habere mentem, probat ex ordine quem in omni motu gnationeq; semper obseruat. Profectò amantes videmus quatenus à mente alieni sunt, eatenus ab ordine alienos. Ordinem in præsentia dicimus mutuam inter se rerū actionumq; cōnexionem congrua successione dispositam, & ad finem certū propria quadā ratione directam, atq; in cunctis quoad fieri pōt, simile æquale, idemq; seruantem. Eiusmodi ordinem ab his dūtaxat qui mētis cōpotes sunt, seruari videmus, atq; in ipsa vniuersi progressione prorsus impleri. Impleri inquā tam cōmodissime q̄ pulcherrime. ex quibus apparet ab aīa quæ mentem habeat & artificiosissimā & optimam gubernari. Neque ab re circuitum dixit propriū esse mentis. In circuitu enim indiuisibile centrum manet, dum circūferentia redit in idem, & in figura motuq; seruatur æqualitas. In mente sit, simplex fixusq; ad ipsum verum directus manet intuitus, dū causæ in effectus per media explicantur, vicissimq; effectus sit replicantur in causas. Reditq; interim aiaduersio mentis in seipsam considerandam, & simili, æquali, eadem, intelligendo, volendo, agendo, intētione, regula, progressione procedit. Postq̄ verò & cœlestes sphæras animabus, & animas mentibus optimis præditas esse probauit, significauitq; & vniuersum aiæ vna, & multas sphæras multis agi, iam distinguit paucis modo tres, quibus aiæ cœlestibus coniunguntur, dicens animam vel ita globo inesse sicut aia nostra corpori, vt inde animal vnum efficiatur, vel sic adesse vt nō viuificet quidem globum, sed moueat tm̄ atque regat, siue mirabili quadam solum mouendi potentia, siue quodā insuper medio. Etsi ex tribus propositis nullum præ cæteris manifestè hic eligat, Platonici tñ oēs primum absque controuersia eligunt, idemque oino sensisse Aristotelem Theophrastumq; existimant. Putant.n. Platonē idem probabilius habuisse. Nam argumentatio ipsa per quā hic cœlum efficit animatum, animā ipsam innuit vnā cum moto cœlo moueri. Quod nisi ex ea & globo vnum fieret aial, certē non mobilis motor esset, sed motor immobilis. Idē confirmat in Phædro. Idē & in Timæo, dicens, cum vellet mūdi architectus, mundū intellectuale aial facere, neq; posset intellectus absq; medio adesse corpori, coniunxisse intellectū quidem animæ, aiam verò corpori, atq; adeò vt medio infunderit mundo, & inde per cuncta diffuderit. Cæterum cur nam Plato hic cœlestes tantum deos manifestē cōfirmat? Quoniam superiorum contemplatio est à legum materia

admodum aliena, & per cœlestes deos qui mouentur, & proprijs mancipantur officijs, satis admonet superiorem esse quærendum, qui & immotus ipse moueat omnes, & cōmunis dux, propria singulis assignet officia. Quid plura? Manifestè super cœlestes animas diuinam esse mentem mentesque angelices demonstrauit, vbi ait, cœlestem animam, vtpotè quæ ex se non habeat, si intellectum semper diuinum acceperit rectè cuncta perducere, prout apud deos recta feliciaq; habentur: alioquin penitus aberrare. Ideo Plato vbi ab anima procedit ad mentē, quasi qui ab oculo ad superius ascendat lumen, veretur admodū ne caligare cogatur. Postquam verò deos esse monstrauit, prouidere demonstrat, à singulari quadam sententia sic exordiens: Natura quædam diuinitati cognata homines non omnino à specie humana degenerantes ducit ad affirmādum esse deum: quamuis interdū de prouidentia dei apparens prosperitas improborū, quæ falsa prosperitas est, quæ & statuto tempore dabit pœnas, dubitare nos cogat. Profectò deus in intelligēdo facit, consequenter quod facit intelligit, ac si totum facit, intelligit quoque totum. Si cognoscit totū, cognoscit & partes ex quibus totum necessario constat: si partes, ergo particulas ex quibus necessario partes. Potest ergo & scit vniuersum regere: qui potest & scit prouidere. Vult quoque vtiliter gubernare totum opus suū. Gubernari verò bene non gubernatis partibus, nunquam potest. Ita neque medicus, neque architectus opus totum absq; partibus ad id necessario conducentibus, optimè curat. Non negligit deus minima gubernare, qui facere minima non neglexit. Neque difficilis est gubernatio deo, cui est procreatio facilis. Neque mollitie ad curandum tardior est, qui omnium est fortissimus, qui accuratius cuncta gubernat, q̃ vel ars vel natura quæ ab arte natura uefiunt. Nam quanto magis à deo dependent opera dei, q̃ artis vel naturæ opera ab arte siue natura, tam deus operibus suis prouidet diligentius, per cuius prouidentiam cætera quoque id habēt, vt similiter suis quæque prouideāt. Quoniam verò ars quo perfectior est, eo facilius parua simul expedit atque magna, In deo autem ars est immensa, nimirum minima simul & maxima summa facilitate gubernat. In quibus vtique dispensandis, nō totum gratia partium, sed partes totius gratia disponit, bonumq; cuiusque propriū refert ad vniuersi bonum. Inter omnia verò sub luna maximam habet circa humanam speciem diligentiam, tum quia perfectissima est: tum quia ipsa colit deum: quasi ipsa singulariter excolatur à deo. In his notabis, à deo summo per singula rerum genera speciesq; diuinos distributos esse rectores, vel minimarum actionum passionumq; curatores. Qui sicut per potentiā eius possunt, quicquid possunt, ita per prouidentiam ipsius vel minimorum procuratricem, minima quæque procurant. Notabis in sideribus esse sensus, & vt Plotinus Hermiasq; disputant, visum propriè atque auditum. sed in alio quodam genere longeq; præstantiores q̃ sensus animalium terrenorum. Notabis & animam humanam semper corpori esse coniunctam, assiduè quidem æthereo corpori, per successionem verò tum terreno, tum aereo corpori. Item motū animæ, quia primus est atq; ex se, ideoq; liber, posse in formas varias deriuari, vsqueadeo, vt anima aliàs in habitum inferiorem homine, aliàs in superiorem homine conuertatur, & illo quidem quasi quadam grauitate ad loca inferiora descendere, hoc autem ceu leuitate sublima petere. Ex quo apparet conceptos ex proprijs motibus habitus cum diuinæ voluntatis lege concurrere. Sicut enim lex illa dictat, bonis quidem animis cœlestia, malis verò terrestria conuenire, sic omnino nullo extrinsecus impellēte, & quasi naturali quodam instinctu, & bonorū habitus sponte superiora petunt, malorum verò ad inferiora labuntur. Hic profectò si lōgius commentari liceret, exponerem illud obscurissime dictum, vbi inducit aliquem transmutare conātem ignem in aquam animatam, quasi difficilima molientē. Nam cum & aqua igni cōtraria sit, & anima creari non possit ex igni, nimirum impossibilia tentat, qui ignem in aquam animatam transmutare molitur. Neque minus obscure dictum est, quod de resolutione & diuisione dialectica est exponēdum. Nempe si quis diuidendo procedat per tres gradus scilicet à genere quodam generalissimo ad species subalternas, ab eisq; ad specialissimas, denique species facile diuidit, similiter qui per eosdem gradus resoluit, à specie specialissima ad subalternum genus, & inde ad generalissimum, facile quoque resoluit. At verò qui per singula numero infinita peruagari voluerit, irritum opus aggredietur. Sed de his in commentarijs in Philebū. Inter hæc notabis Platonis verba Dauidis prophetæ oraculo quàmsimilima, neque ascensu in cœlum neque descensu in infernum diuinum posse iudicium euitari. Posthæc ostendit deum à prauis non posse muneribus iniuste placari. Vbi considerabis deum diligentiorem esse humani generis curatorem, q̃ pastores ouium, gubernatores nauiū, duces exercitus, agrorum rustici, equorum aurigę, medici ægrotātium. Præterea omnia sub cœlo plena malorum, perpetuumque circa animas bellum. In quo vitia deorsum trahunt, dij verò demones sursum. Considerabis viuas esse in deo virtutes, imò vitas, quarum scintillis quibusdam in animā inde succensis anima ad sublimia eleuatur. Post verò procemia seueriori censura animaduertit in impios, neque solum nefarias actiones, sed impudentiā quoque verborum, imò & cogitationes ipsas contra diuinam dignitatem diligenter explorat, ac tres species impietatis in superioribus positas, in sex deducit, videlicet in duo quamlibet partiendo. Tres enim illæ in opinione contra deū falsa consistunt. Potest aūt vnà cum falsa opinione iniquitas quoque morum concurrere, potest & tolerabilior æquitas. Cognosces hic & pœnas maleficorum, hæreticorum, superstitiosorum, illorum præterea qui Pseudo prophetæ cognominantur. Rursus quātum plebeam damnet superstitionē. Damnauit & suprà poeticam, à qua plebea ēt confirmatur. Vbiq; verò Plato tam poeticam q̃ plebeam superstitionem improbat, & antè omnia humana officia, pietatem philosophicam veneratur.

POST leges de cæde vulneribusq; & uerberibus, cōmunis lex illa de omni vi sanciatur, vt nemo ferat asportetq; rem alienam, aut vicini re vlla vtatur, nisi possidēti antea persuaserit: hinc enim mala omnia quæ narrauimus, dependerunt, pendentq; iam & in posterum dependebūt. Reliquorum verò maxima sunt, petulantium iuuenū cōtumeliæ atq; iniuriæ. quæ tunc maxima, quando in sacra cōmittuntur: præsertim cùm in publica atq; sancta, vel in tribuū aliquarum cōmunionem, vel aliorum huiuscemodi. Secundo uerò loco habenda sunt, quando in sacra priuata atque sepulchra. Tertio quæ in parentes seorsum ab his quæ narrauimus. Quartum contumeliæ iniuriæq; genus est, quando quis contemptis magistratibus, rem illorum abducit, vel ea vtitur, antequam illis persuaserit. Quintum, cū ciuis alicuius ciuilis dignitas læditur uel offenditur, quod genus omnino vltionem poscit. atq; his singulis cōmuniter prouidere lex debet. De sacrilegio quidem summatim dictum est, quid fieri oporteat, si vi aut clàm peragatur. De his aūt quę verbo vel opere in deorum contemptum aguntur, quomodo puniēda sunt, deinceps prooemio quodam proposito dicendum videtur. Huiusmodi verò prooemium sit. Qui deos esse putat secundum leges, nec facit unquam sponte impiū quicquam, nec loquitur. Faciunt autē, aut dicunt impium aliquid in deos, vel quia deos esse negant, uel quia etsi putāt esse deos, de rebus tamen humanis curare ipsos minimè arbitrantur, uel tertio quàuis & sint, & de hominibus curam habeant, facilè tamen placari eos votis & sacrificiis opinantur. CL. Quid faciemus igitur? quid ad ipsos dicemus? ATH. Audiamus, ò bone vir, prius quid in nostrum contemptum ioco quodam dicturos illos conijcio. CL. Quid nam dicent? ATH. Ita fermè in nos nugabuntur. O Atheniensis hospes, vosq; Lacedæmonie atque Gnosie, verè illud dicitis, quòd nostrū alij nequaquā esse deos, alij nihil nostra curare, alij muneribus facile placari existiment. Quod igitur vos in oībus legibus ferendis faciendū esse putauistis, hoc & nunc à vobis fieri volumus, vt scilicet antè legum minas sufficientibus signis deos esse nobis persuadeatis, nec posse illos præterquā fas est, muneribus vllis moueri. Nunc enim hæc & similia quædā audientes prædicari quotidie ab ijs qui excellere putantur, poetis, oratoribus, vatibus, sacerdotibus, alijsq; permultis, ab iniuria quidem facienda non remouemur: sed cum fecerimus, placare deos conamur. A vobis aūt qui atroces nullo mō, sed mites legūlatores esse gloriamini, poscimus, vt persuasione prius adhibita, φ dij sint, ita doceatis, vt ēt si non multo sublimiora q̃ alij, veriora tū loquamini. Fortè nanq; vobis credemus. Quare si æquū quid postulamus, morē gerite. CL. Atqui, ò amice, facile est veritatē hāc ostendere φ dij sint. ATH. Quo pacto? CL. Primum quidem terra, sol, sidera, ipsumque vniuersum, tēporum quoq; ornatissima varietas, annis, mensibusq; distincta id ostendunt. Græcorum præterea barbarorumq; omnium consensus, deos esse fatentium. ATH. Timeo, ò beate vir, scelestos homines, timeo inquam, non erubesco, nec vereor, ne fortè vos contēnant,

Vos

Vos.n. differentiæ istorũ causam ignorantis, & incontinentia voluptatũ cupiditatumq; tm̃modo putatis ad impiam alios eorũ vitam corruere. CL. Sed quæ nam præter ista, alia istorum causa hospes est? ATH. Quod vos ipsius expertes penitus fugit. CL. Quid hoc? ATH. Ignorantia quædã certè grauissima, quæ maxima videtur esse prudentia. CL. Quo pacto inquis. ATH. Feruntur apud nos sermones, partim metro, partim soluta oratione conscripti, qui apud vos propter disciplinæ ciuilis excellentiam, vt audio, non reperiuntur. Quorum antiquissimi primã cœli aliorumq; naturam deorum factã fuisse affirmant, nec multum progressi, deorum gñationem consuetudinemq; inter se narrant. Quæ q̃m prisca sunt, quantũ ad alia quidem siue rectè, siue non rectè se habeant, reprehendere non facile est, ad cultum tñ honoremq; genitorum, nec vtilia ipsa, nec vera esse fatebor. Prisca igitur dimittamus, deq; illis, vt dijs placet, dicamus: iuniorũ verò sapientum verba sicubi mala hoĩbus afferant, incusemus. Profectò istorum verbis illud efficitur, vt cum ego & tu hæc ipsa signa esse, ꝙ dij sint, asserimus, solemq; ac lunã, sidera & terrã, quasi deos & res diuinas in mediũ adducimus, tũc iuuenes ab istis sapientibus aliter persuasi, terram & lapides hæc esse dicant, nullamq; humanarũ rerũ curam habere posse, sed verbis tm̃ ornatis verisimiliter sermonem de istis esse digestum. CL. Graue id certè hospes, ẽt si solummodo vnus dixisset. Nũc verò eo grauius & molestius est, quo plures sunt qui dicunt. ATH. Quid ergo dicere, quid ue facere nos oportet. Vtrũ quasi apud impios hoĩes accusati simus, ꝙ falsos deos esse legibus affirmauerimus, ad defensionem accingemur? An his dimissis ad legum tractationẽ iterũ reuertemur, nè proœmium legum nobis hoc excrescat in longum: cum oratio breuis futura non sit, si pronis ad impietatem hoĩbus quæ requirunt, sufficienter ostendere voluerimus, atque etiam terrore illos à scelere amouere, demum verò quẽadmodum conuenit, leges ferre? CL. Sępenumero in hoc breui tp̃e hospes à nobis dictũm est, breuitatem nõ esse prolixitati anteponendam. Nihil.n. nos, vt dicitur, vrget. Quare ridiculũ simul & prauum esset, si breuiora melioribus præferremus. Multum enim conferet, si verisimili rõne sermo noster ostenderit ꝙ dij sint, & boni sint, iustitiamq; multo magis q̃ hoĩes colant. ꝙ ferè optimum pulcherrimumq; legum oĩum erit exordium. Quamobrẽ absque vlla molestia atque festinatione, pro viribus nihil prætermittamus, quod ad hanc rem persuadendam pertineat. ATH. Iste sermo tuus adeo te paratũ promptumque ostendit, vt ad preces votumq; videatur prouocare, nec morã amplius patiatur. Verũ quõ absque offensione esse aliquis deos disserat? præsertim cum necesse sit, grauiter ferre odisseq; eos, qui horũ verborũ causam præbuerũt. Hi certè à pueritia ad deos affirmãdos eo maximè inducere aĩum potuerunt, ꝙ dum lacte nutrirentur, à nutricibus matribusque, multa de illis ioco & serio dicta decantataq; in orationibus audiebant, & in sacrificijs videbant consentanea quæque illis fieri, quæ suauissime pueri & vident & audiunt, dũ parentes eorũ summo studio pro se liberisq; sacrificare, orareq; ue supplices, deos, quasi q̃ maximè dij sint, viderent: necnon quotidie in ortu & occasu solis ac lunæ Græcos & Barbaros oẽs tam in rebus aduersis q̃ secũdis conspicerent, suppliciter adorare: atque ex hoc non suspicionem ꝙ dij non sint afferre, sed testimonium ꝙ sint absque controuersia perhibere. At verò qui hæc oĩa, nulla rõne, vt mentis compos quilibet diceret, moti despiciunt: proptereaq; nos ad hæc dicẽda cõpellunt, quo pacto eos nunc mãsuetis verbis corrigere, & primũ ꝙ dij sint docere possumus? Audeamus tñ: nec.n. decet, cũ illi voluptate perdantur, nos quoq; ira in eos corrũpi. Qua propter omni concitatione animi extincta proœmiũ ad eos qui ita mente corrupti sunt, aggrediamur: & quasi ad vnũ eorum ita orationẽ mãsuete vertamus. O fili, iuuenis adhuc es: nec dubito, quin progressio tp̃is faciat, vt de multis aliter q̃ nunc, sentias. Expecta igitur oro, vt tunc de rebus maximis iudices. Maximũ aũt est qđ tu modo nihil arbitraris, vt rectè de dijs sentiẽtes, bene viuamus. Verum si hoc in his permagnũ tibi certificauero, minimè mẽtiar. Non tu solus nec amici tui primi, hanc de dijs opinionẽ habetis, sed aliqui semper, tum plures, tum pauciores hoc modo laborant. Qđ verò plurimis illorũ contigit, tibi narrabo. Profectò nullus eorũ ab adolescentia vsq; ad senectũ in hac opinione ꝙ dij non sint perseuerauit. Reliqui aũt duo morbi quãuis non multis, nonnullis tñ permanserũt: ꝙ dij sint quidem, sed de rebus humanis nihil curent. Vel ꝙ curẽt, sed facile præcibus sacrificijsq; placentur. Tu igitur si mihi credes, expectabis, donec planè constet tibi pro viribus quid de his iudicandũ sit. Vtq; id assequaris, diligẽter cõsiderabis, siue sic siue aliter se res habeat, & à cæteris oĩbus, & à legũlatore maximè sciscitaberis. Interea noli tã temerarius esse, vt impie de dijs sentias. Is.n. qui tibi leges ponit, & nunc & postea, quõ ista se habeant, docere conabitur. CL. Optimè hucusq; hospes nobis est dictũ. ATH. Prorsus est ita, ò Megille, atq; Clinia. Sed in mirabilem sermonem nescientes incidimus. CL. Quẽ nam. ATH. Qui à multis sapientissimus esse putatur. CL. Dic clarius. ATH. Res oẽs nonnulli aiunt, quæ fiunt, quę futuræ, quæq; factę sunt, vel natura, vel fortuna, vel arte fieri. CL. Et probè quidem. ATH. Certè non absurdum est viros sapiẽtes probè dixisse. Quare sequamur ipsos: inquiramusq; quid nã intellexerunt. CL. Oĩno. ATH. Maxima dicũt atq; pulcherrima natura fortunaq; fieri: Arte verò minora: eamq; dicũt accepta à natura magnorũ primorũq; operũ gñatione, fingere, fabricareq; minora oĩa, quę artificiosa ab oĩbus appellantur. CL. Quõ id ais? ATH. Sic planius dicã. Ignẽ, aquã, terram, aerem, oĩa hæc non arte, sed natura & fortuna esse dicunt. Corpora ẽt quæ post hæc sunt, rerũ terrenarũ, solis, lunæ, stellarũ oĩum, ex istis anima prorsus carẽtibus facta fuisse aiunt, fortunaq; quo vnumquodque vis suã impulit lata, singula singulis, frigida calidis, sicca humidis, mollia duris, & oĩno contraria contrarijs, duce fortuna conuenisse, ac necessario contẽperata fuisse. Hoc pacto cœlum totum, & quę in eo sunt oĩa, aĩalia quoque, & plantas, & anni tp̃a fuisse producta: non per intellm̃, neque per deum aliquem, sed natura, vt diximus, atque fortuna. Ex quibus artem postea mortalẽ à mortalibus factã, posteriores quasdam res genuisse, nõ penitus veritatis participes, sed simulacra quædam sibi ipsis cognata, qualia pictura, musica, cęterę; artes his similes generant. Si quæ verò artes serium aliquid faciunt, eas esse quæ vim suam cũ natura cõicant: qualis est medicina, agricultura, gymnastica. Ciuilem præterea peritiã aiunt, parua quadam parte cum natura, magna verò cum arte concurrere: atq; ita vniuersam legũ positionem nõ cum natura, sed cum arte, cuius positiones veræ nõ sint, conuenire. CL. Quõnam pacto? ATH. Deos, ò beate vir, nõ natura, sed arte & legibus quibusdã constare volunt, eosque alijs alios, prout singuli secum consentientes lege sanxerunt. Pulchra verò vel honesta, alia natura, alia lege consistere. Sed iusta natura minimè esse: imo verò hoĩes de his semper inuicẽ disceptare, & noua quotidie cõstituere: & quæ nuper statuerũt, quatenus illis sic placet eatenus esse iusta, non natura quidẽ, sed arte & legibus stabilita. Hæc sunt, ò amici, quæ sapientes viri, tũ poetæ, tũ scriptores alij iunioribus tradiderunt, dicentes iustã esse eam possessionẽ, quæ vi & victoria cõparatur. Vnde iunioribus impiatas innascitur, vt credant non esse deos, quales credere leges iubent. Hinc ẽt seditiones oriuntur, per quas ad eam hoĩes vitam quasi secđm naturam rectã trahũtur, qua ita viuant, vt cæteros vincant, nec secundũ leges alijs seruiant. CL. O qualem hospes rẽ narrasti, qualemq; pestem iuuenum & publicè ciuitatibus, & priuatim domibus suis illatam? ATH. Vera narras, ò Clinia. Sed cum ita rẽs se habeat, quid legumlatori agendum censes?

Res oẽs uel natura, uel fortũa, uel arte fieri.

An solum minari oībus hībus debet? eos oīno pęnas daturos, nisi deos esse credant, talesq; opinentur, quales à legibus tradūtur: deq; honestis & iustis & maximis quibusq; rebus, ac de virtute & prauitate, ita oīno arbitrent & agant, vt legūlator præscripserit. Si igitur non paruerint, alios mortis supplicio, alios flagellis & vinculis, alios dedecore, alios exilio, egestateq; puniēdos. Ita ne minabitur quidem tm̄ legumlator, vt aūt in legūlatione persuasionem minis adiungat, qua mitiget, nihil curabit? CL. Minimè hospes, sed si qua in huiuscemodi rebus vel modica persuasio inueniri pōt, non debet legūlator qui modò alicuius precij sit, labore inde deterreri, sed q̄ maximo, vt dicitur, clamore pōt, priscæ legi auxiliū ferre, rationibusq; ostendere ꝙ dij sint, & quæcunq; ipse paulò antè dicebas: atq; ipsi legi & arti ita suffragari, vt vel natura, vel non minus q̄ natura constare affirmet, cū mentis ipsius proles sint, vt recta ratio monstrat: quā tu modò dicere mihi videris, & ego credo. ATH. O paratissimi animi Clinia, nonne arduū est, ea rōnibus prosequi, quæ ita per oēs diuulgata sunt, ipsaq; prolixa sunt, nec breuitatē patiuntur? CL. Quid hospes? cū tam multa de ebrietate & musica dicerentur, eam prolixitatem æquo aīo tulimus: de dijs verò talibusq; rebus plura dicentē non auscultabimus? Enimuerò legumlationi prudēter dispositæ, magnum hinc patrocinium est futurum, cū legum mandata literis tradita quæ toto tpe futuro redargutioni subiecta esse solent, sic comprobata quiescāt. Quare terreri non debemus, si auditu ardua principio sunt, quę vel tardi ingenij homines sæpius repetēdo aīaduertere poterunt. Hæc igitur licet prolixa, si modo vtilia sunt, nō videntur abijciēda. Nec æquum est hos sermones pro viribus non defendere. MEG. Optimè mihi hospes Clinia loqui videtur. CL. Et maximè quidē, ò Megille, quare faciendū est, vt dicit. Profectò nisi sermones isti inter oēs, vt ita dixerim, hoīes vulgati essent, nihil opus esset, deos esse rationibus demonstrare. Nunc verò necesse est. Cū igitur maximè leges ab improbis hoībus corrumpātur: cuius nā magis q̄ legumlatoris officiū est, auxiliū ferre? MEG. Nullius certè. ATH. Verū dic mihi Clinia, participem.n.te rōnis huius esse oportet. Nonne qui hæc dicit, ignem, terram, aquam, & aerem, prima oīum putare videtur? atq; hæc eadem naturam vocare, & ex his posteriorem aīam arbitrari? Imò non videtur solum, sed ista nobis oratione sua verè significat. CL. Ita prorsus. ATH. Num igitur per Iouem quasi fontem quendam inuenimus stultæ illorum opinionis, qui nunquam quæstiones rerum naturalium attigerunt? Considera obsecro, & rōnem oēm scrutare. Non.n. parum interest, si ondērimus eos qui impijs rōnibus innititur, cæterosq; ad impietatē trahunt, non rectè, sed peruersè disserere. Mihi igitur de his ita videtur. CL. Probè dicis, sed coneris ista ostēdere. ATH. At videbor rōnibus vti non consuetis. CL. Ne verearis amice. Intelligo enim ꝙ putabas lōgè te à proposito ferendarum legum abire, si disputationem hanc ingrediamur. Verum si non aliter cōuincere possumus rectè se habere quæ de dijs secūdum legem modo dicunt, dicendum est oīno. ATH. Dicam iam nouam hanc pęnè inauditāq; rōnem. Quod gn̄ationis corruptionisq; oīum prima causa est, non primum, sed posterius factū illi sermones affirmarunt, qui aīos impios effecerūt. Quod verò posterius, id prius. Quare veram deorum substātiam ignorarunt. CL. Nōdum intelligo. ATH. Qualis aīa sit, & quam habeat vim, oēs fermè ignorasse videntur, tū quo ad alia, tum quo ad eius generationē, ꝙ ante oīa corpora nata sit, & transmutationis decorisq; corporum ipsa sit maximè oīum princeps. Si hæc ita sint, nonne quæ aīæ ipsius propria sunt, necessariò priora his erunt, quæ ad corpus pertinēt, cum ipsa corpore sit antiquior? CL. Necesse est. ATH. Ergò opinio, cura, intellectus, et ars & lex, duris & mollibus, grauibus atque leuibus priora sunt. Quare ingentia & prima opera, operationesq; ipsę artis

Refellit opinio dicentium oīum principia esse corpora.

in primis erunt, quæ verò natura sunt, & natura ipsa, quā non rectè sic appellant, posterius sunt, & artem intellectumq; sequūtur. CL. Cur non rectè? ATH. Quia naturā gn̄ationum circa prima dicere volunt, primaq; ponunt corpora. Si aūt non ignis, nec aer, sed aīa primo esse videbitur, aīa ipsa corpore antiquior rectissimè affirmabitur: & hæc ipsa ita natura constare, si aīam corporibus antiquiorem esse constiterit: aliter verò nequaquam. CL. Vera loqueris. ATH. Nū deinceps ad hæc ita pergemus? CL. Ita prorsus. ATH. Rationem cauillatoriā fallacemque fugiamus, ne si fortè iuuenilis ipsa nos senes fefellerit, ridiculos reddat, videamurque magna aggressi, ne parua quidem consecuti fuisse. Si amnē profundum rapidumq; tres ipsi transire vellemus, & ego iunior vobis, fluctusq; magis expertus dicerem, periculum me primū vobis in tuto relictis facere oportere, vtrū transiri fluuius à vobis senioribus possit, an nō, & postea facto periculo, aut adhortari vos ad transitū, aut si transiri non possit, me solū periculū subijsse, modestè loqui viderer. Non aliter modo cū ratio profundior adeunda sit, fermeq; vestris viribus non accessibilis, ne vertiginem tenebrasq; vobis faciat, ad eas vos q̄ones deducens, quibus cōsueti nō estis, atq; hoc pacto dedecore tristitiaq; afficiat, periculum in me primo ita faciundū censeo, vt & me ipsum interrogē, & mihi ipsi respondeam, & hoc pacto vobis in tuto audientibus, totam hanc de aīa disputationē pertrāseam, qua prior esse corpore ostēdatur. CL. Optimè hospes loqui videris, facitoque, vt dicis. ATH. Age igitur mō magis q̄ vnquam deum omni studio inuocemus, cū deos esse diligenter demonstrare conemur, rationemq; ingrediamur, rudentibus tutissimè tensis. In hac aūt disputatione interrogationibus hmōi sic securissimè rn̄dere videor, si quis roget, O amice, stant ne oīa, nihilq; mouetur: an cōtrà, stat nihil, cuncta mouentur? vel aliqua mouentur, aliqua permanent? Huic vtiq; respondebo manere alia, alia verò moueri. Nonne in aliquo loco stant & mouentur? Quid ni? Nonnulla in vna sede id faciunt, nōnulla in pluribus. Ea ne dicis quæ stantium in medio vires capiunt, in vno moueri: quemadmodū circuli stare dicuntur, licet circūferentia eorum vertatur? Ita prorsus, Intelligimus aūt quod in hac circulatione, cum hmōi motus maximū simul minimumq; circulum circūducat, secundum proportionem, se ipsum maioribus minoribusq; dispertit; & ipse quoque proportione seruata maior est & minor. Propterea cūctorū factus est fons mirabilium. Vnā.n. cū magnis paruisq; circulis velocitates tarditatesq; conuenientes ita transigit, vt incredibile quiddam peragere videatur. Vera narras. In multis verò moueri, dicere mihi videris, quæcunq; ex alio in alium semper trāseunt locū: & nonnunquā alicuius centri vnius obtinent basim, nōnūquam plura: eò ꝙ circūuoluantur: & cum singula sibi inuicē passim occurrant, si stantibus resistētibusq; obuia fiunt, scinduntur: sin verò contrà latis, vnū facta tam hęc q̄ ipsorum intermedia coniunguntur, atq; cōdensantur. Fateor vtiq; hæc ita se habere, vt tu ais. Atqui coniuncta densataq; augentur, disiuncta verò rarefactaq; minuuntur, quando prior singulorum habitus permanet: quādo verò nō permanet, propter vtraque corruptio sequitur. Fit igitur oīum gn̄atio, quando passio quædam fit: cum videlicet principium capto incremento ad secundā perueniat trāslationem, & ab hac in proximā: cumq; ad tres vsq; peruenerit, in sentientibus sensum habuerit. Hac ergò transmutatione atq; translatione quodlibet gignitur. Verè aūt est, quando permanet. Quod si in alium habitū permutatum sit, iam pęnitus est corruptū. Species motuū oēs pręter duas, ò amici, iam diximus. CL. Quas illas? ATH. Illos, ò bone vir, motus nōdum diximus, quorum pœnè gratia tota hæc consideratio est. CL. Dic planius. ATH. Animæ gratia disputationem hāc aggressi sumus. CL. Maximè. ATH. Sit ergò alter motus, quo quid alia semper mouere potest quidem, seipsum verò nō potest. Alter

Aggreditur demonstrare deos &c.

Alter quo quid & seipsum semper & alia pōt moueri, coniungendo, disiungendo, augendo, & contra: generādo praeterea & corrumpendo. Qui motus à caeteris oībus est distinctus. CL. Sint vt vis. ATH. Nonne motum illum nonum ponemus: quo aliquid ab alio mouet, & alia mouet? Decimū vero collocabimus illum, quo & se mouet & alia: qui certè oībus actionibus & passionibus se accōmodat: rerumq; oīum quęcunque sint, reuera & trāsmutatio nuncupatur? CL. Ita prorsus. ATH. Quem potissimum ex decē motibus caeteris oībus tanquā robustissimum & efficacissimum preponemus? Necesse est eum quo quid & se & alia mouere pōt, benignissimo interuallo praecedere, caeteros aūt oēs esse longe posteriores. CL. Probè. ATH. Sed vnum vel duo non rectè locata, aliter ponenda sunt. CL. Quę nam? ATH. Quod de motu decimo diximus, non rectè est dictū. CL. Quare? ATH. Quia qui decimo enumeratus est, tam gnatione q̄ robore secundū rōnem primus est. Secundus verò, quē nono absurdè loco enumerauimus. CL. Qūo hec dicis? ATH. Sic. quādo aliud ab alio mouetur: idq; rursus semper ab alio: erit ne in talibus aliquid quod primo moueatur? At qūo id cum ab aliquo moueatur, eorum quae mouentur, primum erit? Certè impoīe id est. Sed qū aliquid seipsum mouens, aliud quoque mouebit: illudq; aliud, & sic deinceps plurima mouebuntur: an aliud totius motus principiū erit, q̄ mutatio eius quod seipsum mouit? CL. Egregiè dictū id, & cōcedendū est. ATH. Praeterea sic nosipsos interrogemus, & ipsi nobis respondeamus. Si quouis modo vniuersa simul steterint, vt plurimi talium audent dicere, quem motum potissimum ex oībus primum in ipsis fieri asseremus? Eū profectò, quo quid seipsum mouet. Motus enim dependens ab alio, non prius incidet, q̄ alia quędā ipsis inciderit permutatio. Quapropter initiū oīum motionum primumq; motum, qui & instantibus factus sit, & in his quae mouētur modo insit, illum fateri necesse est, quo quid seipsum mouet, & hanc esse antiquissimā oīum potentissimamq; mutationem: secundā verò illā, qua quid ab alio mutatur, & alia mouet. CL. Verissimè dicis. ATH. Postquam hucusque disputādo deuenimus, hoc quoque respōdeamus. CL. Quid nam? ATH. Si primū motum in terreno vel aquatico vel igneo corpore, siue simplici, seu mixto viderimus, quā inesse ipsi passim dicemus? CL. Nunquid rogas, si viuere ipsum dicendum sit, qđ à seipso mouetur? ATH. Idipsum. CL. Viuere certè. ATH. Quid verò cum aīam esse in aliquo viderimus, nū ob aliud viuere ipsum q̄ ob hoc putabimus? CL. Ob hoc ipsum. ATH. Attende per Iouem obsecro nunquid velis tria in re qualibet intelligere. CL. Quo pactò. ATH. Vnum substantiam ipsam. Vnum substantiae rationem. Vnum quoque nomē ipsum. Interrogationes etiam de omni re duas esse? CL. Qūo duas? ATH. Quod videlicet nonnunquam nomine nobis proposito, rationem ipsam quaeramus, nonnunquam rationem assecuti, nomen iam inuestigemus. Sed volumus ne hoc iterū dicere? CL. Quid nam? ATH. Bipertita distinctio, & in alijs, & in numero reperitur. Et in numero sic diuiso, nomen quidem, par est: Ratio aūt, numerus in duo aequalia diuisibilis. CL. Certè. ATH. Tale aliquid dico. Nonne idem in vtroq; significamus, siue nomen interrogati, rationem: siue rationem interrogati, nomē reddamus? quādoquidem vnā eandemq; rem nomine quidem parem, rōne verò numerum in duo aequalia diuisibilem appellamus. CL. Idem oīno. ATH. Rei verò illius cui nomen est aīa, quae nam ratio est. Num habemus aliam rōnem, praeter eam quā modo diximus, q̄ ipsa possit seipsam mouere? CL. A seipso moueri asseris rationem esse illius substātiae quam nomine omnes animam appellamus? ATH. Assero equidem. Quod si ita est, an adhuc desideramus sufficientius demonstrari, idem esse animam, & primam generationem ac motū rerū quae sunt quae si erunt, quae q; futurae sunt, omniumq; rursus istis contrariorum qua-

Quae antiquissima & potentissima mutatio.

Animae rō q̄ potest se ipsam mouere.

doquidē trāsmutationis motusq; omnis oībus causa esse apparuit. CL. Minimè. Nam sufficientissimè monstratū, est, aīam oībus antiquiorem esse, cū motus principium sit. ATH. Nonne igitur motus qui ab alio in alio fit: quo ve nihil vnquam seipsum mouet, secundus est, & quoto quis velit numerorū interuallo superiori motui post ponendus? siquidem corporis verè inanimati mutatio est. CL. Probè. ATH. Rectè igit & proprie, vereq; & absolute diximus, prius corpe aīam factam fuisse, corpus verò posterius atq; secundo, aīe scđm naturam dominanti subiectum. CL. Verissima haec sunt. ATH. Recordamur nos in superioribus concessisse, si antiquior corpore aīa declaretur, illa ēt quae aīae competunt, ijs quae corporis propria esse simul declarari? CL. Maximè. ATH. Affectus ergò, mores, volūtates, cogitationes, verae opiniones, curae, memoriae, omnia haec longitudine corporū, latitudine, profunditate, robore, prius facta sunt, sicut & anima corpore. CL. Necesse est. ATH. Num ēt concedere cogimur bonorū & malorum, honestorum & turpiū, iustorum & iniustorum, caeterorumq; contrariorum causam esse? siquidē causam oīum ipsam asserimus. CL. Cur non? ATH. Animā cuncta gubernantem, & in omnibus quae mouentur habitantem, nonne & coelum gubernare necessario confitebimur? CL. Oīno. ATH. Vnam an plures? Plures certè, vt ego pro vobis respondeam. Nec pauciores q̄ duas ponere debemus, vnam beneficam, contrariā alteram. CL. Rectè admodum. ATH. Vniuersa ergò quae in coelo sunt, quae in terra, quae in mari, suis motibus aīa ducit: quibus noīa sunt, velle, considerare, curare, consultare, rectè & nō rectè opinari, laetari, dolore, audere, metuere, odisse, diligere: & caeteris praeterea motibus omnibus, qui horum affines primiq; sunt, qui & secūdos corporū motus suscipientes, oīa in augmentum decrementumq; perducunt: concretionem, vel condensationē, & discretionem, vel rarefactionem: & in ea quae ista sequūtur, caliditates, frigiditates, grauitates, leuitates, durum, molle, album, nigrum, austerū, dulce, amarū: & denique omnibus, quibus anima vsa si intellectum quoque semper diuinum acceperit, rectè cuncta dijs recta faciliaque perducit: sin verò amentia coniuncta fuerit, oīa his contraria facit. Damus ne ista sic se habere: an adhuc ambigui sumus? CL. Nullo modo ambigimus. ATH. Vtrū ergò animae genus, coelum, terram, totumq; orbem regere arbitramur? quod mente virtuteq; refertum est? an quod caret vtrisque? Vultis ne, vt ita respondeamus? CL. Quo pacto? ATH. Ita dicamus, ò mirifice vir, si vniuersus coeli circuitus, & omnium quae in eo sunt, progressio, mentis motui & circulationi, & rationi similem habet naturam & simili quadam ratione peragitur, constat optimā animum totius mundi curam habere concedendū esse, vnde tali ratione circumuoluatur. CL. Rectè. ATH. Sin vero furiose & sine ordine mouetur, malam. CL. Haec quoq; rectè. ATH. Quam igitur mentis motus naturam habet? Sed ad hanc quaestionē, ò amici, prudenter respondere difficile est. Quare par est, vt ego vobiscum respōdeam. CL. Probè loqueris. ATH. Cauere itaq; debemus, ne quasi ex opposito ad solē conuersi, & in meridie noctē agentes, perinde respondeamus, ac si mortalibus oculis mens sufficienter conspici cognosciq; possit. Tutius.n. videbimus, si ad imaginē eius respiciamus. CL. Quo pacto dicis? ATH. Videamus cui potissimum decem illarum agitationū similis sit intellectus, vt tanquā imagine hac vtamur. Eam ego in memoriā vobis reducam, & pro oībus respōdebo. CL. Optimè. ATH. Meminisse oportet & illud à nobis in superioribus esse dictum, oīum quae sunt, alia stare, alia verò moueri. CL. Sic dictū fuit. ATH. Quin etiam eorum quae mouentur, nonnulla vno in loco, nōnulla in pluribus agitari. CL. Hoc quoque. ATH. Motus aūt qui semper in vno fit, necessario circa medium aliquod agitur, & circuli torno confecti similis est: ideoque mentis circuitū pro viribus imitatur. CL. Qūo id dicis?

Quae sint noīa motuum aīae. Anima cōiūcta intellectui producit oīa rectè.

Quām reuerenter censendum sit de deo. Trāslatio disputationis.

ATH. Per eadẽ certè, eodem modo, in eodẽ, circa eadẽ, ad eadẽ, vnâ rõne, & ordine vno ferri vtraq; assero. Nẽpè si dicamus mentem motumq;, qui in vno fit, sphæræ torno confectæ lationibus similes, nũquam rudes bonarum imaginum opifices erimus. CLIN. Rectè admodũ. ATH. Contrà ergò motus qui nunquã sitr, nec per eadẽ, nec in eodem, neque circa eadem, neq; ad eadem, neque in vno ferẽ, nec ordine nec ornatu rationeq; aliqua, omni profectò amentiæ cognatus est. CL. Proculdubio. ATH. Iam ergò aperte possumus clamare, cũ ab aĩa cũcta circunducanẽ, necessariũ esse cœli circuitum à procurante exornanteq; aĩa circũduci, siue optima illa quidem, siue contraria. CL. At hospes ex dictis iam apparuit, nefas esse aliter dicere, q̃ ab aĩa, omni virtute referta, siue vna seu pluribus hæc oĩa circumagi. ATH. Optimè tu Clinia citoq; hæc intellexisti. sed illud adde. CL. Quid nam? ATH. Si solem, lunam, cæteraq; sidera aĩa ducit cuncta, nonne singula quoque. CL. Quid ni? ATH. De vno igiẽ verba faciamus, quę astris oĩbus possunt acõmodari. CL. De quo? ATH. Solis quidem corpus oẽs hoĩes vident, aĩam nemo, nec ẽt alterius aĩaliũ corporis, nec viui, nec mortui. Idq; genus cum nullo corporis sensu percipiaẽ, sola mẽte cõprehenditur. Quare & nos de ipso, hoc sola intelligentia capiamus. CL. Quid nam? ATH. Cum solem aĩa moueat, si triũ modorũ aliquo ab ea fieri hoc asserimus, fortasse nõ aberrabimus. CL. Quos dicis modos? ATH. Quod vel intus in hoc rotundo corpore inest, & quò libet ipsum transfert, quemadmodum nos aĩa nostra quò ducit. Vel ipsa foris quidẽ est, & corpus aliquod ignis vel aeris nacta, vt quidã aiunt, per vim corpus corpore pellit. Vel tertio, quamuis ipsa nuda corpore sit, quia tñ alias vires suprà modũ mirabiles habet, facile ducit. CL. Certè vno istorum modorum ab aĩa agitari cũcta necesse est. ATH. Præstat aũt, vt siue curru quodã intrinsecus teneat corpus illud eius aĩa, lumenq; ita cunctis effundat, siue foris sit, seu qũocunq; quis excogitet, deum esse ipsam oẽs arbitremur. An aliter? CL. Ita certè, nisi quis extrema dementia teneaẽ. ATH. De vniuersis præterea stellis & luna, annis, mensibus, cũctisq; tpibus, quid aliud q̃ hoc ipsum dicemus? Qm̃ aĩa & aĩæ oĩbus virtutibus præditæ horũ oĩum causæ demonstratæ sunt, deos esse eas affirmabimus: siue in corporibus sint, & tanquam aĩalia quædam cœlum totum exornent, siue qũocunque aliter agere id dicantur. CL. Oĩno. ATH. Ita ergò istis concessis, poterit ne aliquis negare plena deorũ oĩa esse? CL. Nullus adeò mente captus est hospes. ATH. Ei ergò qui deos esse negat, positis terminis, ò Clinia, & Megille, sermonem iam relinquamus. CL. Quos terminos imponemus? ATH. Vt vel doceat nos non rectè opinari, cum aĩam gñationem primam oĩum dicimus: cæteraq; à nobis consequenter dicta, vera non esse. Vel si nihil melius q̃ nos dicere põt, nobis credat: & ita in posterum viuat, vt de dijs non ambigat. Verum consideremus nunc vtrũ sufficienter deos esse aduersus negantes ostendimus, an non. CL. Sufficiẽter dictum est hospes. ATH. Disputatio igitur aduersus istos, finẽ habeat. Sed ille iam, qui quamuis deos esse dicat, curam tñ humanarum rerum negat habere: sic à nobis est persuadẽdus. O vir eximie, dicamus, natura quædam diuinitati cognata ad rem tibi coniunctã affirmandam colendamq; ducit, quando deos esse asseris. Sed improborũ iniustorumq; hoĩum publicè priuatimq; successus, qui licet reuera felices non sint, vulgò tñ felices habentur, & carminibus frequenter cæterisq; sermonibus extolluntur, temere ad impietatem te præcipitem agunt aut ẽt cum scelestos hoĩes videas ad senium vsque ita deuenire, vt filios atq; nepotes in maximis relinquãt honoribus, valdè turbaris. Audisti fortassis, aut etiã ipse vidisti nonnullos, quamuis iniustè & impiè multa gesserint, propter ipsa tñ scelera ex re parua in magnam, & ex infimo gradu ad tyrannidem peruenisse. Propterea cum ideos harum rerum autores esse propter ipsam cum illis coniunctionem incusare, & aduersus eos peccare nolis, nonnulla ductus absurditate, ac dijs ipsis succensere non volens, huc tandẽ delapsus es, vt licet deos esse arbitreris, humanas tñ res ab illis negligi credas. Ne igiẽ hęc opinio ad grauiorem te trudat impietatis morbum, remedium pro viribus opinionem hanc refutantes, adhibeamus. Quocirca sequentem disputationem cũ pręcedẽte illa ratione iungemus: qua aduersus eos ẽt qui deos esse negabãt, vsi sumus. Tu verò Clinia & Megille, pro adolescente, vt fecistis hactenus, respondete. Atq; ego si arduũ quid inciderit, vos suscipiẽs, vt nũc feci, trans fluuiũ ducam. CL. Rectè dicis: & ita facito. nos quoq; pro viribus faciemus. ATH. Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum q̃ maximarũ curam habere: præsertim cũ paulò antè dictum fuerit, eos omni virtute refertos, prouidẽtiam oĩum sibi propriam vendicare. CL. Et maximè quidem. ATH. Quod sequiẽ, cõiter inuestigemus: quæ sit virtus eorum qua boni esse conceduntur. Age, nonne temperatum esse, mentemq; habere, virtuti dantur, & cõtraria vitio? CL. Certè. ATH. Quid porrò? Nonne fortitudo virtuti ẽt datur, timiditas vitio? CL. Valdè. ATH. Et horum alia turpia, alia honesta dicuntur? CL. Necesse est. ATH. Et quæ in his vitia sunt, nobis quidem inesse posse: deos verò eorum participes nullo modo dicemus? CL. Hęc etiam quiuis concederet. ATH. Nunquid negligentiam, delicias, otium, animi virtutem putabimus? An aliter? CL. At qũo? ATH. Num cõtrà? CL. Ita sanè. ATH. Horum ergò contraria in contrariũ. CL. Sic vtique. ATH. Qui delicijs, negligentiæ, otioq; deditus est, quem Hesiodus ignauis maximè fucis similẽ dicit, nonne odio nobis habetur? CL. Rectissimè profectò poeta ille cecinit. ATH. Non ergò dicendus deus eos mores habere, quos odit, nec permittendus est vllus ita dicere? CL. Nullo modo. ATH. An ille, ad quẽ operis alicuius effectio et cura maximè pertinet, magna in eo ope curabit, parua cõtemnet? Qũo si hãc opinionẽ laudauerimus, non errabimus? Sed ita istud consideremus. Nonne siue homo siue deus, duabus de causis negligit? CLIN. Quibus? ATH. Vel quia nihil interesse totius putat, si parua negligun tur: vel quia licet interesse opinetur, pigritia tamen mollitieq; detentus, negligit. Aliter.n. negligentia non contingit. Nam quando quis non potest oĩum curã gererẽ magnorum paruorumque, atque ideo imbecillitate impeditus nõ curat, negligent ia tunc in eo esse non dicitur, siue homo quidam sit impotens, siue deus aliquis non posse fingatur. CL. Non certè. ATH. Sed nũc illi duo tribus nobis respondeant, qui licet deos esse concedant, alter tamen facile placabiles, alter in rebus paruis negligentes putat, primumq; sic interrogentur. Ambo deos asseritis scire, videre, audireq; oĩa: nihilq; ipsos effugere posse eorũ quæ aut sensu aut intellectu percipiũtur? hæc ne ita se habere dicitis? an aliter. Sic. Deinde omnia eos posse quæcunque mortales immortales ue possunt? CL. Absque dubio ita esse concedent? ATH. Bonos etiam, imò optimos esse omnes quinque confessi sumus. CL. Omnino. ATH. Nulla ergò pigritia, nulla mollitie capi eos possibile: quando quidem tales sunt, quales esse confensimus. Nam à timiditate in nobis otium nascitur: pigritia verò ab otio atque mollitie. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nullus ergò deorũ otio pigritiaque corruptus quicquam negligit. Nullius enim timiditatis deus est particeps. CLIN. Probè. ATHEN. Ergò relinquitur si paruas paucasque in vniuerso res negligunt, vt ita negligant, aut quia contemnẽda illa esse sciunt, aut quid nam aliud reliquum est, quàm huius contrarium? CLIN. Nihil penitus. ATHEN. Vtrum ergò, ò vir eximie, te dicere affirmabimus? an quod propter ignorantiam, cum prouidere debeant, non prouideant? an sicut improbos homines dicimus, meliora quidem videre, sed voluptate aut dolore fractos deteriora sequi, sic deos quamuis sciant prouidendum esse, similiter non prouidere? CLIN.

Quomodo

Margin notes: Solem mouet anima. — Deos humanarum rerum curã habere. — Virtus deorum.

Quomodo id fieri potest? ATH. Præterea res humanæ, viuentis naturæ participes sunt: & homo ipse præ cæteris aĩalibus dei cultor diligentissimus est. CLI. Apparet. ATHE. Quinetiam mortalia cuncta viuentia à dijs fieri possideriq;, quemadmodum & cœlum vniuersum, dicimus. CL. Proculdubio. ATH. Iam ergo seu parua hęc siue magna quis dixerit dijs esse, nullo modò cũ prouidentissimi atq; optimi sint, negligẽda sibi sua possessio est. Sed istud pręterea cõsideremus. CL. Quid nam? ATH. Num sensus & vires contrario inter se modo ad facilitatem difficultatemq; se naturaliter habeant. CLI. Quid ais? ATH. Parua quippe difficilius quàm magna videntur & audiũtur. Facilius aũt tenenturferunturq; & prouidentia gubernantur parua oĩa & pauca, quàm eorum contraria. CL. Certè multò facilius. ATH. Quid verò? cũ medicus totum corpus curare velit ac possit, si magnis prouiderit, parua contempserit, an bene huic vnquam se totum habebit? CL. Nunquam. ATH. Sed nec gubernatores, nec imperatores, nec patresfamilias, neq; ciuitatum moderatores, neq; vlli oĩno tales, paucis paruis neglectis rectè multa & ingentia gubernabunt. Nam lapides quoq; magnos sine paruis bene strui negant architecti. CL. Certè. ATH. Caueamus autem ne deum mortalibus opificibus viliorem putemus. Isti sanè quanto peritiores sunt, tanto arte vna in proprijs ipsorum operibus & parua simul & magna exquisitius absolutiusq; perficiunt: Deus verò qui sapientissimus est, & curare põt ac vult: magnis quidem prouidebit solum, parua autem quæ facilius gubernari possunt, propter pigritiã & ignauiam negliget? CL. Nullo modo hanc hospes de dijs opinionem admittendam putamus. Nefaria.n. hæc & falsa penitus cogitatio. ATH. Satis iam aduersus eum, qui negligentiæ crimine deos incusat, disputasse videmur. CI. Certè. ATH. Verũ hactenus quodam modo rõne coegimus, vt falsa se opinari confiteretur. Indigere quoq; persuasione, qua veluti cãtu quodam capiatur, existimo. CL. Quæ nam hæc persuasio est? ATH. Huic adolescenti persuadeamus, eũ qui toti prouidet, ad virtutem salutemq; totius oĩa ordinare, cuius pars quæq; pro viribus quod sibi conuenit agit & patitur: atq; his singulis præpositi principes sunt, qui minimarum etiam actionum passionumq; per singulas & extremas vniuersi particulas distributione ad vltimũ vsq; peracta curã hæbent. Quarũ vna tua. ò miser, particula est, quæ ad totum semper respicit, quamuis, minima sit. Tu verò ignoras oẽm singulorum generationem illius gratia fieri, vt vniuersi ipsius beata vita sit. eius substantia nõ tui gratia est, sed illius tu gratia factus es. Medicus enim & artificiosus opifex oĩs totius gratia singula facit, & ad communem perfectionem dirigit omnia: nõ totum ad partem, sed partes ad totum singulas referens. Tu autẽ molestè fers, quia ignoras quo pacto quod tibi optimum est, vniuerso simul & tibi pro comunis generationis viribus conuenit. Quoniam verò aĩa cum corpore semper, modò cum alio, deinde cum alio coniuncta, varijs mutationibus, aut propter seipsam, aut propter aliam animam cõmutatur, nihil aliud harum rerum ordinatori tanquã talos iacienti restat, quàm vt quasi transponendo permutet, meliores quidem mores in meliorẽ locum, in deteriorem verò deteriores, prout singulis cõuenit, vt sortem sibi congruam singula consequantur. CL. Quomodo id ais? ATH. Ea rõne mihi dicere videor, qua facillimè dij cunctis prouideant. Nam si qus ad totũ semper respiciens fingit quæq;, & ad ipsum oĩa transfigurat, vt ex igne aquam aĩatam, nec multa simul ex vno vel ex multis vnũ, primæ, aut secundę, aut tertiæ generationis participantia multitudine infinita transpositi huius ornatus erunt. Nunc aũt mira facilitas in eius opere est, qui toti prouidet. CL. Quo pacto id rursus ais? ATHEN. Quoniam rex ille noster actiones hoĩum omnes aĩatas esse perspexit, multamq; ipsas in se virtutem, multam ẽt prauitatem habere, quod ue factum est aĩam & corpus, perditionem non pati, neq; tamen æternum esse, qua lege dij sunt: nam si alterutrum horum perderetur, oĩs cessaret animalium generatio: præterea quod ipsius animæ bonũ est, iuuare, quod malum, contrà nocere: hec inquã oĩa quoniã perspexit, idcircò excogitauit vbi pars quæque locata maximè, optimè, facilimeq; virtuti victoriã, vitio verò ne vincat, impedimentum in vniuerso præbere posit. Adinuenit igitur ad vniuersum hoc, quale factũ quodlibet, qualem sedem habitationemq;, & qualia loca sortiri debeat. Causas verò huius vel illius generandi, voluntatibus nostris permisit. Vbicunq;.n. quis cupiat, qualisq; animus sit, ibi fermè semper habitat, & talis fit vt plurimum. CLI. Congruè. ATH. Quæcunq; igitur aĩam habent, transmutantur: quippe cũ trãsmutationis in seipsis causam habeant. Ttransmutata secundum ordinem legemq; fatorum feruntur. Et quæ minus peccarunt, minus profundè, ac in regionis superficie vagantur: quę magis atq; atrocius, decidunt in profundum, & in regionem inferiorem delabuntur, quam inferiorum vocabulo similibusq; nominibus appellantes, tam viuentes quàm à corporibus soluti somniãt atq; formidant. Anima verò quę maioris virtutis vel vitij compos est, quando propria voluntate & assidua consuetudine vehemẽtius permutata, diuinæ virtuti adhæsit, talisq; præcipuè facta est, in locũ similiter longe meliorem sanctumq; transfertur: quę verò contrario modo affecta est, in contrarium translata, vitã peragit suam. Hoc deorũ qui cœlum habitãt, ò puer & adolescens qui à dijs negligi putas, iudicium est: vt qui peior sit, ad peiores, qui melior, ad meliores aĩas, tam in vita quàm in omni morte proficiscatur, patiaturque & agat quæ à similibus ad similes fieri oportet. Quare nec tu, nec alius vllus, optet confidatq; se adeò felicem fore, vt iudicium hoc deorũ effugiat atq; exuperet. Nam qui hoc sanxerunt, firmius, quàm cætera oĩa stabilierunt, vt cauendum oĩno sit. Nunquam.n. ab illo negligeris, nec si ita paruus sis vt in terræ profundum ingrediaris, nec si adeò sublimis fias, vt pẽnis elatus in cœlũ voles: sed conuenientia supplicia dabis, siue hic manens, siue ad inferos profectus, siue ad remotiorem aliquẽ inaccessibilemque locum translatus. Eadem quoq; de illis ratio sit, quos per nefaria scelera ex paruis in magnos viros euasisse intuitus, putasti ad felicitatem ex miseria peruenisse. Quorũ in operationibus velut in speculo, deorum ad oĩa negligentiam inspexisse existimasti, ꝙ videlicet ignorabas ad quid eorũ progressus vniuerso conducant. Non oportet aũt hoc, ò vir præstantissime, ignorare, quod qui nescit, nec viuendi formã vnquã conspiciet, nec verba de vitæ beatitudine vel miseria facere poterit. Quare si Clinias hic, & vniuersus hic seniorũ cœtus tibi persuasit, te quid de dijs dicas penitus ignorare, satis tibi deus fauerit: sin verò rõnem adhuc aliquã desideras, audi quę ad tertium illũ dicemus, si quo pacto mentis es particeps. Profectò deos esse, hoĩbusq; prouidere, satis arbitror demonstratum. Sed iniquorum hoĩum eos muneribus corrumpi, nullo modo dici permittendũ est: & si dicatur, oĩno pro viribus refutandum. CL. Pręclarè dictum: & sic agamus: ATH. Age igitur per deos ipsos, quo nam modo placabiles fiunt, siquo pacto fiant: & qui & quales sunt, si placantur? principes enim esse eos necesse est, qui totum cœlũ perpetuo gubernaturi sunt. CL. Certè. ATH. Sed quibus nam principibus similes sunt? qui ue illis principes similes, vt posibile nobis sit, minores maioribus comparare? Vtrum aurigæ aliqui certantium bigarum tales sunt? aut nauium gubernatores? Fortasse autem exercituum ducibus conferri possunt, vel medicis: qui bella morborum ab humanis corporibus arceant atq; propulsant: aut agricolis inimicas orientibus stirpibus tempestates timentibus cauentibusq;, aut etiam gregum armentorumq; pastoribus. Nam cum inter nos conuenerit, multorum bonorum, multorumq; malorum, & quidem plurium, plenum esse cœlum, immortale aliquod bellum hoc est, & mirabili

mirabili custodia indiget. sed opitulatur nobis dij simul & dæmones. Nos aũt deorum dæmonumq; possessio sumus. Verũ iniustitia & intemperantia vnà cum imprudẽtia nos corrumpunt. Iustitia verò & temperantia cũ prudentia, quæ in viribus deorum aĩatis inhabitant, salutem nobis afferunt. Breue aũt aliquid horum habitare in nobis manifestè hinc licet conspicere. Nã aĩæ in terra quędam habitantes iniustæ, & ferarum instar atroces, aduersus custodum aĩas, canum puta aut pastorum, vel ẽt præcipuorum oĩum dominorum insurgunt, verborumq; lenocinijs, deprecationeq; quorundã cantuũ persuadent, vt fama malorum est, licere malè agẽdo inter hoĩes sibi plurima vsurpare, nec aliquã inde pœnã persoluere. hoc nos delictum, quo ad vsurpationem plurium inhiatur, in corporis aĩalium morbum vocamus; in anni temporibus pestilentiam, in ciuitatibus rebusq; publicis cõmutato nomine iniustitiam. CL. Oĩno. ATH. Necesse est igitur eum qui credit deos veniam hoĩbus iniustis præbere, siquis ipsis rapinæ partem tribuerit, dicere eos esse veluti canes, quibus lupi particulam rapinæ concedant, & illi muneribus his placati, greges diripi patiantur. Nõne hic eorum sermo est, qui placabiles esse deos prædicant? CL. Hic certè. ATH. Sed quibus prædictorum custodũ deos aliquis conferens nõ erit oĩum hoĩum ridiculosissimus? Vtrũ gubernatoribus, qui libatione vini atq; nidore carnium deuoluti, nauẽ simul nautasq; euertunt? CL. Minime. ATH. Sed neq; aurigis, qui dum certant, corrupti muneribus, aduersariorum curribus victoriam ipsam concedant. CL. Non certè. Turpis. n. hæc in deos comparatio. ATH. Atqui nec imperatoribus, nec medicis, nec agricolis, nec pastoribus siler persuasis, nec etiam canibus astutia luporum blande seductis. CL. Bona verba quęso. Hęc enim audienda non sunt. ATH. Non ne custodum oĩum maximi & in maximis rebus dij omnes? CL. Ita prorsus. ATH. An optimarum rerum custodes, & in virtute custodiæ nimiũ excellentes, deteriores esse dicemus quàm canes hominesq; mediocres, qui nunquam muneribus ab iniustis hoĩbus impie acceptis iustitiã proderent? CL. Nequaquam hic sermo ferendus est, & qui hac opinione laborat, impiorum oĩum iure pessimus & profanissimus iudicabitur. ATH. Tria igitur illa quę proposuimus, deos videlicet esse, omniumq; curam habere, nec preter iustum precibus vllis flecti posse, sufficienter ostendisse videmur. CLIN. Certè & his nos rationibus assentimus. ATH. Vehementius quodammodo propter improborũ hoĩum controuersias diximus. Sed hac de causa, ò amice Clinia, contentiosã vsi sumus oratione, ne praui dicendo se vicisse putantes, licentiam sibi datam credant faciendi quęcunq; velint, & qualiacunq; aduersus deos existimẽt facienda. hac inquam de causa, noua quadam, & vehemẽtiori dicendi rõne vti voluimus. Quòd siquid ad persuasionem attulimus, vt iam velint mores suos odisse & cõtrarios complecti, probè nobis exordium legum de impietate dictum est. CLI. Speramus ita fore. sin minus, at genus orationis legumlatori dedecori nõ erit. ATH. Post exordium sermo legũ interpres rectè sequitur: qui impijs oĩbus prædicet, vt à suis moribus ad pietatem sese conuertant. Aduersus eos autem qui non paruerint, lex ista de impietate ponatur. Si quis impiè quicquã agit vel loquitur, qui fortè præsens fuerit, deos defendat, magistratibus significet. Quorum qui primi audierint, ad harum rerum iudicium, secundum leges deferant. Quod si quis magistratus audierit neque detulerit, ipse impietatis reus fiat, & qui velit, pro vltione legũ prosequatur. Et si quis cõdemnatus fuerit, iudices hunc pro singulis impiè commissis, singulis quibusq; afficiant supplicijs. Carceribus quidẽ oẽs coerceantur. Tres verò sunt in ciuitate carceres. Vnus plurimis cõis in foro rerum venaliũ vbi multi ne fugiant, custodiuntur. Alter vbi cœtus eorum fit, qui nocte congregantur, correctionis noĩe appellatus. Tertius in media regione: vbi quàm maximè desertus

Carceres.

syluestrisq; locus est, supplicij noĩe notatus. Tres quoq; impietatis, vt suprà narrauimus, causę sunt. Cumq; in singulis hmõi causis duo quędã proficiscantur, sex erunt aduersus deos genera peccatorum, quæ vt dijudicentur digna sunt, nec æquali similiq; pœna indigent. Nã alij quãuis deos esse non credant, tamen propter iustum aliquẽ naturæ affectum, malos oderunt, & odio quodam aduersus iniustitiam moti ab iniurijs abstinent: iniquos fugiũt, iustos hoĩes diligũt. Alij verò ad hanc opinionẽ, q̃ deorum pręsentia destituta oĩa sint: proniores quoq; ad voluptates doloresq; sunt: acumine ẽt, & memoria pollẽt. Vtrisq; id est cõe, vt esse deos negent. In hoc aũt differunt, q̃ cæteris hoĩbus ille minus, hic plus nocet. Ille qui dem libere aduersus deos, sacrificia, iusiurãdum obloquitur: atq; ita alios deridendo, nisi puniatur, multos forsan sibi similes faciet. Hic verò eandem habet opinionẽ, sed acriori ingenio pręditus vulgò putatur, doloq; & insidijs plenus est. Ex istis multi sortilegi fiunt, & ad omne veneficij maleficijq; genus prompti. Fiunt præterea ex istis nonnunquam tyranni, exercituum duces, cõcionatores; & qui solennitatibus priuatis insidiantur, & qui hoĩes captiunculis sophistarum decipiunt. Horum profectò multæ quidem sunt species: sed legum positione dignæ duę. quarum quæ dissimulatione referta est, scelera parit non vna tantum morte vel duabus digna, sed pluribus. Altera castigatione simul, & vinculis indiget. Similiter opinio qua dij negligentes existimantur, duo gignit: & qua facile votis muneribusq; placabiles, alia duo. Cũ ita impij distincti sint: eos quidẽ qui nõ malis moribus, sed amẽtia quadã tales facti sunt, in correctionis carcerẽ nõ minus quàm quinquenniũ permãsuros iudex conijciat. Quo in tempore nullus cum ipsis ciuiũ colloquatur, præter eos qui nocturni cętus participes sunt, hi verò admonentes, ad salutem aĩæ colloquantur. Cum aũt vinculorum tempus exactũ fuerit, qui modestior factus est, vnà cũ modestis habitet, q̃ si rursus impietatis crimine condemnabitur, morte plectatur. Sed sunt nõnulli qui ad eã opinionem q̃ dij sint, vel negligẽtes vel placabiles sint, immanes quoq; fiunt, hominesq; despiciunt, & viuentes ad se multos alliciunt, attrahuntq;: nec nõ defunctos se trahere consolariq; dicunt, profiteturq; se deos ipsos cantibus sacrificijs, votisq; mulcere. Et hoc lenocinio conantur domos & ciuitates vniuersas pecuniarum gratia perdere. Eorum qui dãnatus fuerit in mediterraneis carceribus vinciatur, nec vllus liber vnquã ad eum accedat: sed statutum ipsi à legũ custodibus cibũ serui afferãt. Vita deniq; functũ, extra regionis fines insepultũ eijciant. Quẽ si quis liber sepelierit, à volente impietatis crimine accusetur. Quòd si filios reliquerit ciuitati sufficientes, orphanorum tutores horũ non minus quàm reliquorũ, ab eo die quo damnatus fuerit curam habeant. Sed cõis de oĩbus his lex ista ponatur, quæ faciet vt multi minus verbo & re in deos peccent, & vt ab amentia reuocentur: ex eo quod non licebit deos sibi deorumq; sacra pręter leges effingere. Sit aũt lex hmõi simpliciter cũctis imposita. Sacella nemo in priuata domo habeat. Cum verò aĩum quis ad sacrificandũ induxerit, ad publica sacrificaturus accedat & sacerdotibus hostias præbeat, qui curã harum rerum castissime gerunt. Quibus cũ & ipse oret, & quicunq; cũ eo simul orare velit. Hæc ideo ita fiant, quia sacella & deos instituere non facile est. Quippe magni ingenij est rectè rem istã facere. Solent aũt mulieres pręcipue, ac imbecilliores, & in periculo cõstituti & indigentes vbicunq; quispiã indigeat, & cõtrà qñ facultas rei alicuius affluit, quod adesse videtur semper consecrare, hostiasq; vouere, & staturas dijs atq; dęmonibus & deorum filijs polliceri. Phantasmatibus cõmoti vigilantes, & in somnijs siler multa se vidisse præ formidine recordati, vbi remedia singulis afferre conãtur, aris sacellisq; oẽs domos vicosq; replerũt. Quorũ oĩum gratia lex ista ponenda est, ac præterea impiorũ cã, ne ista sibi operationibus

Nemo sacella in domo priuata habeat.

nibus vsurpantes, sacella & aras suis in domibus statuant, putentque deos clàm votis, sacrificijsq; placere: atq; ita in infinitum suam iniustitiam augeant, vnde tam ad se quàm ad eos qui sibi ista permittunt, quamuis illi meliores sint, indignationem deorum prouocent: quo pacto tota ciuitas iure quodammodo impietatis crimine teneatur. Legum quidem latori deus minime irascetur. Lex enim sit. Sacella deorum neminem in priuatis domibus possidere. Si verò quispiam habuisse, sacrificasseq; alibi quàm in publicis deprehendatur: qui sensit, ad legum custodes deferat. Ipsi autem si nihil magni sceleris à fœmina siue à viro factum sit, ad publica templa iubeant priuata sacra deferri: & si non illico delata fuerint, mulctent donec deferantur. Siquis autem non puerilem sed nefariam impietatem commiserit, siue in suis priuatim, siue in publico deorum cultu sacrificādo deliquerit, morte vt impure sacrificans condemnetur. Puerile verò esse vel non, custodes legum iudicent, tractosq; ita impios iniudicium, impietatis reos esse declarent.

DIALOGVS XI.

DE LEGIBVS, VEL DE LEGVMLATIONE.

Marsilij Ficini Argumentum.

PLato noster quemadmodum & philolsophorum omnium sapientissimus, & eloquentissimus oratorum, ita iurisconsultorum omnium prudentissimus, ne in contractibus cogeretur, vt solent cæteri, vastum legum interpretationumq; & id quidem frustra, opus conficere, meritò, antequam descenderet ad contractus, forensiaq; commercia, studuit disciplinis, legibus iudicijs, religione ciues bonos efficere. sperans iustos homines, vel absque legibus sponte fidem & veritatem in omni commercio præstituros. Et profecto admodum oportune post leges de iudicijs pertinētibus ad personas, leges iudiciorum ad res spectantium adducit in mediū quibus tam aduenæ quàm ciues discant, iustè deponere, seruare deposita atque pacta, aliena non mouere, sua cuiq; reddere, vti liberis, & libertis, & seruis, vendere, emere, reddere, ducere militare, tueri pupillos, testari, testamenta seruare, hæreditates administrare, nuptias conciliare, diuortium facere, familiam gubernare, præ cæteris verò parentes religiose vereri, nihil adulterare, veneficia odisse, iram insaniamq; vitare, iurgia, contumelias, detractiones fugere, restituere damna, veritatem in testimonijs iuramentisq; seruare, atq; hæc fermè est vndecimi huius libri materia. Post hęc aūt, vt solemus, obscuriora quædā arbitramur breuiter exponenda. Principio deā itineris geminā esse scito, indicatricem. s. atq; seruatricem. Et illā quidem esse lucem sub nomine Lunæ, hāc verò sub Dianæ noīe īdem. & quicquid casu quodā alienū in itinere repertum est, deo esse dicandū, vt agnoscas fortunā prosperam esse ad dei prouidentiā referendam. Contemplare Platonicam bonitatem, videlicet vetantē emendo atq; vendendo, non solum rem adulterare, mentiri peierare, sed iurare etiam, imò verò ad rem venalem laudare, & in eadē die precīū permutare. Vbi illud edisce. Nemo dijs inuocatis mendaciū dicat, aut decipiat, aut adulterare verbo vel re quicquā audeat, nisi deo velit odio esse, cui quidem primum odio est, qui falso iurans deos parui pendit, deinde qui corā maioribus se mentitur. Et uide iterum atq; iterum quàm libera & integra Plato, propter ingenia ciuium, à quibus oēm caupōnandi licentiā procul expellit. Addit quoq; tum opulentiam, tum egestatem esse morbum ingeniorū. Inde. n. inflatiores, hinc debiliores abiectioresq; hoīes fieri. Vbi verò ait Palladē, Vulcanumq; & Martem artibus præsidere, ex multis Platonis mysterijs alibi atque alibi traditis collige, Ioui summo mundi architecto trinitatem quandā numinum, quā opificium Platonice nominamus, semper astare. In qua quidē trinitatē prima sit Pallas, secundus autem Vulcanus, Mars verò tertius. Sed quemadmodum trinitas tota ad Iouē ipsum, à quo est, refertur, ita fermè Vulcanus & Mars referūtur ad Palladē, Mitto nunc quod in Marte potentiā, in Pallade sapientiā, in Vulcano igneum spiritum somniasse videtur. Tria certè ad ipsam Iouis artē qua uniuersum perficit, requiruntur. Primū quidē ratio ipsa per quā singula sit facturus. Secundū efficax eorū quæ rōne conceperat, expeditio. Tertium eorū quæ in effectū expedienda sunt salus atq; defensio, Ideā primi Palladē, secundi Vulcanū, tertij Martē noīat. Et quia vtrunq;. s. tam cōseruatio siue defensio, quàm expeditio vel expressio rerū, indiget rōne atq; sapientia, ideo Pallas & Vulcano præest & Marti, & quicquid vel à Vulcano fabricatur, vel à Marte postquā fabricatum est, defenditur, & in sua forma seruatur, Pallade duce peragitur. Horū verò triū in arte diuina regnantium, tria quoq; in natura videmus vestigia, per Palladē quidem, ordinē quo singula disponuntur, per Vulcanū verò, efficacē progressum & prōptum quasi partū ad quæ oīa properāt, per Martē deniq; munitissimā structurā à generantibus adhibitā genitis, & varia propugnacula naturā propriā à contrarijs defendētia. Tria siſet in arte humana quidē omni, maximè verò ciuili esse debent, vt singula & sapienter prius quā fiant excogitentur, & mature strenueq; expediantur, & ea forma qua ex cogitata ex prōptaq; sunt, seruentur atq; fortiter descendantur. Et vt cognoscantus artē humanā in his oībus absoluendis nō minus q̄ naturā ab ipso deo ideisq; pēdere, inquit tres illos deos humanis artibus præsidere. At ne solas à dijs artes habuisse putemus, addit deos vitæ datores, reuereri maximè oīum oportere, adeo vt vel eorū noīa non sint vel impudēter vel temere proferenda, sed oīa vel minima ad eos pertinētia, pure, reuerenter, casteq; tractanda. Quibus præceptis nihil pōt sanctius excogitari, si modo non deos. sed deū nominasset. Sed ecce vnā Iouis summi substantiā introduxit, neq; multiplicauit substantias, dū multiplicaret ideas, quid nam vltra in eo desideramus? Quinetiā vbi deos nominat, non aliter sentit quàm qui dixit. Millies mille ministrabant ei. Neque verò silentio prætereundum est, quod ait aīam à deo vitā accipere, intelligendam esse vitam mediā inter illā quæ in æternitate manet, qualis est angelica tota simul, atq; illam quæ quodā tempore clauditur. Mediam inquā, ex æternitate temporeq; compositam, in qua cœli instar substantia quidem semper manet, actio verò & affectio fluit semper. Ideoq; in libro superiore, aīam dixit & esse simul & fieri, esseq; imperdibilem, non tamen æternam, qua lege sunt dij id est non oīno manentem Dixit aūt deos. i. angelos manere, non ex se quidem, sed lege diuina eos per se mobiles æterne sistente. Ait corpus quoq; imperdibile esse, corpus certè cœleste. Fortè verò & elementale, quatenus & elementorum moles, & materia prima non disperduntur, ex quibus in Politico inquit corpus idem quandoque diuinitus recreari. Notabis vbi de testamentis loquitur, & personam & rem cuiuslibet ciuis, non suijpsius esse, sed patriæ. Item vbi de orphanorū curā tractatur, aīas defunctorum res nostras sentire atq; curare, sentire inquam per corpus cœleste atque aereum, & curare præ alijs alia, ad quæ vel natura, vel habitu, vel diuina prouidentia magis afficiūtur. Præsertim animas quæ cum mediam tenuerint vitam, mediā quoque obtinent regionem. Mediam dico tum situ, tum qualitate. Situ quidem inter cœlum & terram, qualitate verò inter beatitudinem summam extremamq; miseriam. Meminisse nanq; oportet in libro superiore fuisse dictum, quemadmodum certæ quædā naturæ congrua loca & conuenientes naturas asciscunt, sic animas cum factæ ex se tales fuerint aut tales, consequenter pro similitudinis ipsius natura ad gradus sedesq; & similes & similium, transmigrare, vt cœlestes quidem factæ cœlestia, terrenæ verò terrena, aereæ aūt aerea petant. Profectò cū alia nonnulla circa animas Plato affirmare non audeat, hucusque tamen, & hic & in libro de sciētia euidentissima asserit, atque alibi sæpe significat. Vnde & ait, cauendum esse pupillos lædere, ne parentum animæ nobis iure succenseāt. Idemq; in nono, dum ageret de homicidijs, inquit, animas scilicet interfectoribus indignari. Huic illud simile. Marianorum animæ Syllam sollicitabant. Hinc & tragœdiæ furentem Orestem agunt. Animaduerte post hæc vbi de parentum cultu tractatur, honorandas quidem sacratas deorum statuas, non propter se, sed quia deos nobis significant, sed magis honorandos esse parentes, quasi animata deorum simulacra. Addit imprecationes parentum in filios exaudiri à deo neque quicquam accidere filijs pestilentius. Audies post multa iterum, quod est valde Platonicum, Pœnis maligni vexantur, non quia fecerunt (nam quod factum est, infectum esse non potest) sed nequid tale posthac fiat, & vt iniustitiam odio tam qui puniuntur, quàm qui puniri intelligunt, persequantur, aut saltem minus in simili vitio delinquatur. Præterea iudicem legumlatoris interpretem esse, iustitiæque ministrum. Punit deinde susurrones, destractoresque, & qui in ira obiurgant aut conuiciantur, & qui grauiores personas mordacibus iocis offendunt, & qui inter iocandum acrius irascuntur. Audies maximè timendam esse diuinam vindictam, si quis in testimonijs iuramentisq; mentitur. Audies denique in testimonio, atque iureiurando, veritatem ipsam per Themidem, Iouemq; & Apollinem esse firmandam. Per Themidem quidem significatur ius fasq;, & ciuile & sacrum, & apud homines & apud deum, vt intelligat quisquis iurando testificandoque mentitur, contra ius fasque humanum, diuinum, contra homines, contra deum grauiter se peccare. Per Iouē verò, qui nutu omnia concutit, cognoscat, si peccauerit, diuinæ potentiæ vltionem se nequaquam euitaturum. Per Phœbum autē, ne confidat delicta sua, pręsentia, vel pręterita, eum latere posse qui futura omnia vaticinio pręsagit.

Sequitur

SEQVITVR vt dicamus de pactis: conuenientemq; ijs ordinẽ tribuamus. Simplex aũt illud sit: vt nec mea quisquã pro viribus tangat, nec moueat meorũ quicquam ẽt minimum, nisi mihi persuaserit: Atq; ego idem dum mentis cõpos fuero, alienis in rebus efficiã. In primis quidem thesaurũ cum dicimus quẽ sibi quisq; & suis deposuit, qui meorum parentum non erat, nec reperire vnquã optarim, nec si repererim, mouerim: nec ariolis depositum accipere consulentibus credã. Nunquam.n. mihi tantum pecunia proderit, si accepero: quantum virtute animi iustitiaq; excellam, si non accepero. Pro possesione igitur pecuniæ melior mihi possesio animi iustitia erit, si virtutem diuitijs præposuero. Quippe cũ benè de multis dicatur: quæ immobilia sunt, mouenda nõ esse: perpulchre ẽt de hoc vno dicetur. Sed vulgatæ quoq; de his rebus famę credẽdum est, generationi hæc liberorum nõ conferre. Siquis verò de liberis nõ curet, legisq; latorem negligat: ac ideo quæ nec ipse, nec suorum aliquis deposuit, eo inuito qui deposuit, auferat: is legem illam optimã & simplicisimã aspernatur, quam generosus vir promulgauit, qui dixit, Quę nõ deposuisti, ne tollas. Quid ergo hunc pati oportet, qui hos duos legislatores despexerit, quodq; ipse nõ deposuit, sustulit: nec paruum quiddã quod abstulit, sed magnus thesaurus fuerit? Quæ pœna huic à dijs debeatur, deus quidem ipse nouit. Quæ verò ab hoĩbus, declarabimus. Qui primus viderit, iudicibus indicet. Ac si in vrbe delictum est, ædilibus: sin verò in agro, agrorũ curatoribus, eorũmq; principibus: si in foro rerũ venalium, earundem curatoribus id significet. Req; ita patefacta Delphos ciuitas mittat, & quod oraculo dei tam de pecunia quàm de illo qui pecuniã mouit, dictum fuerit, id ciuitas deum secuta confirmet. Et qui fecit indicium, si liber fuerit, in virtutis veniat opinionẽ, & contrà vitij, si sciens celauerit: sinautem seruus fuerit, precio à ciuitate domino eius collato, liberandus est. Seruus verò qui celauit, morte plectendus. Hanc legem illa deinceps similis de paruis simul & magnis sequitur. Siquis rem suam alicubi volens, vel contrà, reliquerit, nõ tangat qui fortè repererit, sed putet deam itineris à lege sibi hæc consecrata seruare. Quicunq; verò hac lege spreta, domum hæc suã asportauerit, si seruus sit & parui precij, à quocunque obuiã facto, & vltra annos triginta nato verberibus multis pulsetur. Sinautem liber, illiberalis primo præuaricatorq; habeatur, deinde ẽt decuplum precij rei illius quã mouit, ei qui reliquit retribuat. Quando quis magnũ aliquid de suis, vel paruũ ab aliquo teneri cõqueritur, quod ille habere quidem fatetur, sed eius qui petit, esse negat: si res apud magistratus conscripta est secundum legem, vocetur ad magistratus qui tenet. Req; ipsa patefacta, si conscriptum est alterius de aduersarijs rem esse, ille ipse habeat. Quòd si neutrius esse, sed absentis cuiusquam inueniatur, qui sufficientem fideiusionem non dederit, illi se absenti cuius est, rem traditurum, is tantundem deponere cogatur. Verũ si apud magistratus res qua de agitur, conscripta nõ sit, tunc apud tres inter magistratus seniores vsq; ad latam sententiã deponatur: ac si aĩal est de quo ambigitur, lata sñia qui cecidit causa, magistratibus ipsis impendium alimentorum restituat. Tribus verò diebus id iudiciũ absoluatur. Mentis quilibet cõpos seruum suũ honestè ipso vsurus, ducat quò velit: ducat ẽt amicorum necessariorum ue nomine, vt fugitiuũ restituat in gratiã. Quòd si quis aliquẽ vt seruũ ductum ad libertatem vendicet, dimittat quidẽ qui duxit, qui verò ita adducitur, si tres fideiussores dignos præbuerit, sic iure sit ereptus. Aliter si abduxerit, vim intulisse videatur, dãnatusq; duplũ dãni ei restituat, à quo abstulit. Libertum quoq; suũ vnusquisq; ducere posit, si ab eo non colitur, aut si non sufficiẽter colitur. Cultus aũt est, primum vt ter domini domum mensibus singulis veniat: paratumq; ostendat facere quicquid honestum posibileq; sibi sit: deinde vt de matrimonio quicquid domino videtur, faciat. Nec ei liceat maiores sibi diuitias comparare quàm ille posideat qui liberauit: sed quicquid plus habuerit, domino detur. Libertus aũt sicut & peregrini, vltra viginti annos in ciuitate non maneat: sed post id temporis, bonis suis acceptis abeat: nisi domino quondam suo & magistratibus persuaserit. Si autem liberti & peregrini alicuius bona tertiũ censum excesserint, trigesimo die postea quàm hoc factum deprehẽsum ue sit, rebus suis acceptis recedat, nec vlla ipsi vlterius manendi facultas à magistratibus concedatur. Huic legi siquis non obtemperasse condemnatus fuerit, morte plectatur, & bona sua in publicum redigantur. Hæc tribuum iudices cognoscant: nisi prius per vicinos, & arbitros, litigantes cõciliati fuerint. Siquis animal aut rem aliam suam esse dicit: qui habet, ad eum referat qui vel vendidit, vel legitimè sufficienterq; donauit: vel quomodocunq; aliter valide firmiterq; tradidit: & veritas si ad ciuẽ vel vrbis incolam ille retulit, intra triginta dies inueniatur: sinautem ad externos, mensibus quinq; quorum medius ille sit mensis in quo ab æstiuo sol circulo ad hyemalem recurrit. Quæcunq; emendo vendendoq; cõmutantur, in statuto fieri loco permutentur, dando accipiendoq; vltro citroq; rem & rei precium illico, nec alicubi alibi. nulla verò emptio venditioq; ad terminũ fiat. Quod si aliter aut in alijs locis permutatio facta fuerit, nullum sit secundũ legem de ipsa iudiciũ. Sed nec de collatione conuiuijsq;, cũ nonnulli ad aliquid inter se agendum, pecuniam vel quoduis aliud conferant, iudiciũ reddatur. Venditor, qui preciũ rei venditę nõ minus quàm triginta drachmas accepit, decẽ in ciuitate necessario dies expectet: nec diuersoriũ eius emptor ignoret. Id verò quærelarũ redditionumq; legitimarũ gratia, quę in his contingere solent, ita fieri volumus. Redditio autẽ legitima à non legitima ita discernitur. Qñ quis seruũ vẽdidit phrenesi, vel calculo, vel stranguria, vel eo morbo quem sacrũ appellant, aut alia quauis plurimis occulta & longa & ægrè sanabili corporis siue mentis ægritudine laborantẽ, si medicus aut gymnasticus emit, reddere nõ liceat. Sed nec etiã qñ venditor emptori cuiuis veritatẽ prædixerit. Sinautẽ artifex aliquis hmõi rerum peritus, ignaro & rudi cuipiã tale aliquid vendidit, qui emit, citra sex menses in alijs, in morbo verò sacro vsq; ad annũ integrũ reddere posit. Iudicium verò harum rerum apud medicos agatur: quos cõi consensu litigantes elegerint. Et qui cõdẽnatus fuerit, duplũ precij eius quo vendidit emptori persoluat. Quòd si imperitus imperito vẽdidit, quẽadmodum de superiorib. dictũ est, redditio iudiciũq; fiat: & qui conuictus fuerit, simplex preciũ deferat. Quãdo quis homicidã vendidit, si sciens quidẽ scienti, nõ reddatur: si nescienti, tunc reddatur qñ senserit emptor. Id verò iuniores de legũ custodibus quinq; cognoscant. Ac si non ignorasse inuenietur, emptoris domũ primo secũdũ legẽ interpretũ à piaculis purget: deinde precij triplũ illi deponat. Qui nũmos pro nũmis, aut quæuis aĩalia, & cætera quęcunq; velit, cõmutat, nec afferat nec accipiat adulteratũ quicquã, legemq; istam diligenter obseruet. Sed huic quoq; legi, quemadmodum legibus alijs, exordium præponatur. Adulterationẽ quidẽ, mendaciũ, deceptionemq; quasi genus vnũ putare oportet. In quo sanè multorũ damnãdus est sermo: qui hoc ipso, quandocũq; opportunè fit, rectè se vti affirmant. Cumq; occasionem ipsam vbi & qñ non determinet, & sibi & alijs hoc verbo multũ officiunt. Legis aũt lator ita interminatũ istud non omittet: sed diligenter pluribus paucioribus ue terminis declarabit. Atqui & nunc ita determinetur. Nemo dijs inuocatis mendaciũ dicat, aut decipiat, aut adulterare verbo vel re quicquã audeat, nisi deo velit odio esse. Cui quidẽ primũ odio est, qui falso iurans, deos parui pẽdit. Deinde qui corã maioribus se mentitur. Maiores verò alijs præstant: vt seniores cõiter iunioribus, parentes natis,

natis, viri mulieribus atque pueris, principes subditis. Quos reuereri par est, cum in omni principatu, tum vel maximè in ciuili, cuius gratia in hunc sermonem incidimus. Quicunq;.n. aliquid in foro adulterat, mentitur certè ac decipit, dijsq; aduocatis aduersus rerũ venalium curatores eorumq; iura peierat. qua certè in re nec hoĩes veretur, nec deos colit. Aequũ profectò est nomina deorũ non facilè inquinare, nec ea huc atq; illuc deuoluere, sed oĩa quæ ad deos pertinent, pure casteq; seruare. Qui his rõnibus non persuadetur, hac lege vrgeatur. Qui vendit in foro aliquid, nunqnã suæ rei venalis duo precia dicat, sed cũ simplex inposuerit precium, si non vẽdiderit, referat: iterũ, & eadẽ die, nec maius, nec minus precium petat. Laus aũt rei venalis & iuramẽtum longè absit. Eũ verò qui hanc legẽ transgreditur, quilibet ciuis non pauciores quàm triginta natus annos, cum iurantẽ audierit, impune verberibus cædat: quod si non fecerit, legũ proditor habeatur. Eũ verò qui legi non obtẽperauerit, rẽq; adulteratam vendiderit, quicunq; aduertit, poteŝtq;, arguat, & qui corã magistratibus redarguerit, seruus quidẽ aut inquilinus rẽ adulteratam secũ asportet. Ciuis verò si accusare neglexerit, quasi dijs sustulerit, improbus habeatur: sin accusauerit conuiceritq;, dijs qui foro præsunt, dedicet. Huius aũt rei qui deprehensus fuerit manifestè vẽditor, non solum reipsa priuetur, verumetiam tot verberibus publice cedatur, quot drachmis vendebat, præconum voce cã cur verberetur, declarata. Sed vendentium oẽm malitiam adulterationesq; ipsę rerũ venaliũ curatores custodesq; legum ab hoĩbus harum rerum peritis diligenter inquirant, & in columna conscriptas in foro proponant, vt planè ex his pateat, quid oportet, & quid non, vendentes facere. De ædilium verò legibus satis suprà diximus. Et si quid deesse ædilitijs legibus videatur, ædiles ipsi cum legum custodibus habito consilio suppleant, deinde in columna primas secundasq; institutiones inscribant. Post adulterationem sequitur vt de cauponatione dicamus, de qua consilium primo & rõnem dabimus, legem deinde ponemus. Cauponatio oĩs in ciuitate non nocendi gratia, sed contrà oĩno naturaliter adinuenta est. Quomodo.n. ille non prosit, qui rem pecuniariam immoderatã & inæqualẽ, ad æqualitatem modumq; redegit? Quod nũmularius, mercator, mercenarius, & hospitalis diuersorij magister faciunt. hi.n. cæteriq; hmõi, siue honestiores, siue turpiores, indigentiam supplere, rebusq; æqualitatem præbere conantur. Sed cõsideremus quæ nam huic rei causa calumniæ sit: & cur honesta non videatur: vt etsi non totũ, attamen partẽ legibus ordinemus. CL. Res hæc, vt videtur, nec exigua est, nec paruam virtutẽ postulat. ATH. Quomodo dicis Clinia? Pauci admodũ natura hoĩes, & ij quidem optima educatione prędití, qñ egestate cupiditateq; rerum aliquarum afficiuntur, ita continere se possunt, vt moderatè se gerant: & cũ liceat magnam pecuniam capere, modica contenti sint, mediocritatemq; excessui anteponant. Vulgus autem cõtrà facit oĩno. Immoderata.n. cupit: & cum mediocriter lucrari liceat, inexplebili lucri cupiditate vexatur. Quocirca oĩa genera hoĩum quæ in cauponatione, mercatura, diuersorioq; versantur, calumnię & opprobrio subiacent. Nam siquis, quod absit, neq; fiat vnquã: modo cogeret (dicam.n. etsi dictu ridiculum est) siquis inquã, cogeret optimos vbiq; viros ad aliquod tempus diuersorijs præesse, aut cauponari, aut hmõi aliquid facere, mulieres quoq; sanctissimas aliqua fati necessitate ad hæc similiter descendere: cognosceremus planè honesta & approbanda hæc oĩa esse. Quippe nisi corruptè fierent, matrũ nutricumq; personam gerere non iniuria qui hęc faciũt, putarentur. Nunc verò in desertis locis ad quæ multæ lõgæq; ducunt viæ, cauponandi gratia domos ædificant: optato diuersorio tempestate pulsos suscipiunt, & caloribus pressos recreant: deinde non tanquam amicos hospitalibus muneribus donatos remittunt: sed vt inimicos atq; captiuos crudeliter se redimere cogũt, rebusq; oĩbus spoliant. Hæc autẽ cæteraq; hmõi in his oĩbus turpiter acta, faciunt vt hmõi studia quę indigentibus opẽ ferunt, calumniæ sint subiecta. Quorum remediũ à latore legũ excogitãdum est. Rectè igitur iam olim trito prouerbio dicitur: Arduum esse aduersus duo contrariaq; pugnare. Quemadmodũ in multis alijs morbis, & in isto contingit. Pugna.n. nunc nobis ad duo imminet, diuitias atque egestatẽ, quorũ alterum hoĩum aĩum delicijs mollitieq; corrumpit, alterum doloribus ad impudentiam trudit. Quod igitur remedium in ciuitate prudẽter instituta ad pellendum hunc morbũ excogitabimus? Danda est opera primũ, vt quàm minimo pro viribus cauponũ genere in ciuitate vtamur. Deinde his hoĩbus cauponandi artes cõmendandę sunt, quibus corruptis non magnum ciuitas detrimentum incurrat. Tertio inueniẽda via & ratio est, ne facilè impudentia atq; illiberalitate illorum hoĩum animi repleantur. His dictis hæc Magnesiensibus lex de hmõi rebus bona fortuna feratur, quorũ vrbem deus erigens, coli iterum facit. Nullus eorum qui de quadraginta & quinq; millibus domorum sunt caupo mercatorq; nec sponte, nec inuitus fiat, nec priuati cuiusquã fiat minister, qui non ex æquo in eadem sorte sibi respondeat, nisi patris ac matris, aliorumq; genere maiorum cæterorumq; seniorũ quiliberi sunt & liberè viuunt. Liberum verò & nõ liberũ, non facilè põt legibus exquisitè distingui. Discernatur tamen ab optimatibus, ac odio & amore ipsorum dijudicetur. Eum verò qui illiberali cauponationi in aliqua arte operam dederit, volens quilibet ad optimates, virtuteq; primos quasi generi suo dedecori sit accuset. Et si paternã domum indigno studio maculasse deprehẽdatur, ab hoc opere vinculis annuis arceatur. Qui si iterum lapsus fuerit, biennium vinciatur. Ac deinceps quoties peccasse deprehenditur, duplo tpe semper detineatur. Altera lex iubet, vt peregrini duntaxat, & aduenæ cauponarias artes sequantur. Tertia lex cauendum monet, vt peregrinus ille vel incola, aut quàm optimus aut quàm minimè malus sit. Nec ignorare legum custodes debent, non solũ obseruatores illorũ se esse, quos ab iniquitate prauitateq; amouere difficile non est, qui benè nati educatiq; sunt, verumetiã illorum multò magis, qui tales nõ sunt, & in artibus his versantur, quibus ad improbitatẽ facilius impelluntur. Quum verò cauponatio multiplex atq; varia sit, cũ peritis singulorũ eius generũ custodes legũ cõueniant, & vt paulo ante de adulteratione huic affini dicebamus, quæ necessaria ciuitati videbũtur, ei fieri primo cõstituant. Deinde impendio & emolumento diligenter examinato, quid mediocre cauponi lucrũ sit, videant, & tã impendiũ quàm emolumentum conscribant. Obseruentur aũt alia ab ædilibus, alia à rerũ venaliũ curatoribus, alia ab agri magistratibus. sic fermę cauponandi artes singulis proderunt, & minimè oberũt. Si quis non videatur pacta fereuasse, nisi lex aut decretũ prohibeat, aut necessitas & vis illata coegerit, aut inopinatus casus inuitũ detinuerit, in alijs non seruati causam pacti, tribuum iudices cognoscant, nisi vicini aut arbitri prius reconciliauerint. Vulcano & Palladi opificũ genus qui vitã nobis suis artibus instruxerũt, consecratum est. Marti verò & Palladi genus eorum qui artificum opera cęteris quibusdã ad tutandũ auxiliandumq; paratis conseruant artibus. Nec ab re horũ genus his dijs est cõsecratum. Hi.n. oẽs regionem populumq; curant. Alij quippe bellicis certaminibus præsunt. Alij stipendiaria opera instrumentaq; efficiunt. Hi profectò deos autores veriti neminẽ mendacio decipere debent. Si aũt artificum aliquis in tpe statuto opus per malitiã non absoluerit, ac deũ vitæ datorẽ cæcitate quadam animi ignoscere sibi tanquã domesticum suũ aliquẽ arbitratus, ipsum minimè vereatur, primũ deo ipsi pœnas dabit, deinde hac lege reus factus, operis quod in tpe non fecit, mercedẽ persoluat, ac ab initio rursus in eodẽ spatio tẽporis opus gratis efficiat.

Prouerbium. Arduum aduersus duo pugnare.

Opificum dij.

Sed

Sed quod venditori de rerũ venaliũ precio lex cõsuluit, idipsum opifici quoq; cõsulit. Caueat ergò ne pluris q̃ æquũ est, ipse suum liceatur opus, sed q̃ simplicissimè, & vt dignũ est licitatio fiat. Non.n. ignorat opifex quo precio dignũ opus suũ sit. Nec debet in libera ciuitate artifex arte ipsa quæ aperta res est, & à mendacio longe remota, rudes decipere. In his igitur iniuriã patienti aduersus facientẽ iudicium reddatur. Siquis opifici mercedem secundũ pacta non dederit, sed Iouẽ ciuitatis tutorẽ, Mineruamq; huius rei participẽ neglexerit, & paruo lucro motus, maximã hoĩum societatẽ pro virili parte dissolue rit, lex vnà cũ deorum auxilio ciuitatis vnioni patrocinetur. Qui pauperis accepti mercedẽ tpe quo pactus est, non obtulerit, duplũ reddat, ac si annus præterierit, (quã uis pecuniæ acceptæ mutuo sine vsura reddi debeãt,) hic tñ pro singulis drachmis singulas sextas drachmæ partes mensibus singulis dato. Harũ rerũ causas tribuũ iudices cognoscãt. Verùm qm̃ de opificibus mentionẽ fecimus, & imperatores cæteriq; bellorum artifices, modo quodã opifices sunt, non alienum est, vt de his quoq; dicamus. Si ergo quispiã horum opus aliquod publicũ, siue spõte, siue iussus susceperit, rectèq; quod cœpit, absoluerit: iuste huic lex honores qui bellicosis viris præmia sunt, ita reddet vt laudare nunquã desinat. Sin autẽ ei qui rem bellicã bene gesserit, nihil redditur, iuste conqueretur. Itaq; lex quædã de his cũ laude mixta, quæ non cogat quidẽ, sed consulat multitudini ciuiũ, ponatur. Honorentur boni viri, qui aut fortitudine, aut bellica quadã peritia, ciuitatem totam seruauerint: & maximi honores illis primo attribuantur, qui bonorum legum conditorũ leges præcipue coluerunt. Iã igitur de pactis quæ maxima hoĩes inter se tractãt, præterquã de orbis atq; tutoribus, fere iam dictũ est: de quibus nũc necessario est dicendũ. Horum oĩum initium est, eorũ quidem qui mortui sunt, vt libuit, testãdi cupiditas: eorum verò qui nihil testati sunt, fortuna. Ob id aũt necessario dicendum, ò Clinia dixi, qm̃ huius rei difficultatem considerabam: nec.n. possibile est absq; ordine id relinquere. Nã multa singuli diuersaq;, & inter se ac legibus & viuentiũ moribus maioribusq; suis cõtraria propere testabuntur, si quis statuet, quodcunq; testamentũ in fine vitæ conditũ fuerit, id oĩno fore inuiolatũ. Stulta enim & abiecta quadã morositate fermè omnes premuntur, qñ morituros se iam arbitrantur. CL. Quomodo id ais hospes? ATH. Difficilis quædam res est, ò Clinia, homo iam moriturus, hisq; verbis frequẽtissime vtitur, quæ legumlatores terrent atq; fatigant. CL. Qũo istud? ATH. Nempè quum velit suorum oĩum esse dominus, hæc solet, & quidem cum ira dicere. CL. Quænam? ATH. Graue inquit est nimium ò dij, si mea mihi non licebit cuicunq; volo relinquere: & alijs plura, alijs pauciora, prout erga me boni mali ue liquido inuenti sunt, tum in morbo, tum in senio, tũ in alijs fortunis meis sufficienter comprobati. CL. An non rectè hospes tibi loqui vidẽtur? ATH. Prisci legumlatores, ò Clinia, molles fuisse mihi videntur, & ad minimum quid humanarum rerum in ferendis legibus respexisse. CL. Quo nam pacto? ATH. Illis morituri hoĩs verbis, ò optime vir, commoti legem illam scripserunt: per quam licet cuiq; vtcunq; velit simpliciter sua disponere. Ego aũt & tu in ciuitate tua morituris commodius respondebimus. CL. Quomodo? ATH. O amice, dicemus, ac breui proculdubio morituri, difficile vobis est res vestras atq; etiam vosipsos secundũ Delphicũ epigramma cognoscere. Ego qui leges condo, nec vos vestros esse arbitror, nec rem familiarem hanc oẽm esse vestram, sed totius vestri generis præteriti atq; futuri: multoq; magis vniuersæ ciuitatis & genus omne & diuitias esse. Hęc cũ ita sint, siquis assentatiunculis in morbo & senio vos agressus, preter honestum, testamentum condere persuasuerit, nunquam id fieri sponte concedã. sed quod ciuitati vniuersæ generiq; conferat considerãs, ita leges conscribam, vt singulorũ cõmoda minoris quã cunctorũ, vt par est, æstimẽ, vos igitur mites atq; beneuoli nobis ita modo, quò naturæ humanæ vos necessita vocat. Nobis aũt reliqua vestra curæ erunt, qui non alijs magis quàm alijs rebus studemus: sed oĩum æque pro viribus curãgerimus. Hæc in prooemio solamina & viuentium & morientiũ, ò Clinia, sint. Lex aũt sit ista, Qui liberos habet, & testm̃ conscribit, primo hæredem de filijs vnum quẽ dignum putauerit, constituat. Deinde quemcunq; aliorũ adoptandũ alijs dederit, conscribat. Et si filiorũ aliquis superest, nulla hæreditate munitus, quem secundũ legem in coloniam sperat profecturũ, huic liceat patri de alia pecunia quantum velit legare, paterna sorte semper excepta, & oĩbus quæ ad illam pertinent. Quòd si plures sint, eis pater quæcunq; vltra sortem sunt, vt velit, distribuat. Ac si alicui eorũ iam domus est, ei pecunias nõ tribuat: neq; filię siĺr quę viro sit desponsata, si despõsata non fuerit, tribuat. Et si filiorũ filiarum ue alicui sors aliqua in regione post conditũ testamentũ aduenerit, testatoris ipsius hęredi relinquatur. Si aũt non filios, sed filias habet, qui testatur, cuius filiæ velit virũ hæredẽ sibi ac filiũ fore conscribet. Et si alicuius filius siue naturalis, siue adoptiuus, antequã togã virilẽ assummat, decesserit, has ẽt fortunas suas testator significet, & quẽ velit loco illius melioribus auspicijs filium sibi fore, declaret. Siquis absq; liberis oĩno testamentũ condit, decimã partem fundi vltra sortẽ acquisiti leget cuicunq; ciui voluerit. Cætera oĩa futuro per adoptionẽ filio, benigne, sine querela & secundũ legem tribuat. Si cui liberi tutoribus indigent: & idẽ moriens testõ tutores quoscunq; & quotcunq; velit constituerit, qui tutandi officiũ suscipere velint, ita fiat sicut descripserat. Sin verò vel intestatus naturę concesserit, vel tutores non conscripserit, qui genere proximi sunt, duo ex parte patris, duoq; ex parte matris, atq; vnus ex mortui amicis, tutelã suscipiant. Quos legũ custodes indigentibus pupillis statuere debent. Nã quindecim ipsorũ cæteris seniores, orphanorũ oĩum quinquennio curã sic habere volumus, vt terni pro dignitate singulis annis curent: & exacto quinquennio siĺr quindecim alios. atq; id pro viribus nũquam deficiat. Siquis aũt nihil testatus decesserit, filiosq; tutela egentes reliquerit, ijsdem legibus eis prouideatur. Qui verò inopinata fortuna decesserit, filiasq; reliquerit, latori legũ veniam concedat, si ad duo de tribus respiciens, eius filias collocet: ad propinquitatẽ videlicet generis sortemq; seruandã. Tertiũ autẽ quod paterni officij est, vt moribus ciuiũ diligenter consideratis, idoneũ & sibi filium, & filiæ spõsum deligat: id qm̃ impossibile consideratu est, pętermittat. Lex igitur pro viribus hac de re hmõi sit. Siquis ex intestato mortuus filias reliquerit, frater eius ex patre aut ex matre, si absq; sorte sit, mortui filiam, & sortem suscipiat. Quòd si frater non extat, eius filius, nisi ętas obstet, accipiat. Tertius sororis filius, si nullus illorũ extat. Quartus patris frater. Quintus filius eius. Sextus sororis paternæ filius. Et similiter per fratres consobrinosq; generis semper propinquitate seruata, si filias reliquit, ita procedatur, vt in eodẽ genere mares fœminis anteponantur. Conuenientiam verò ætatis ad nuptias & contrà, iudex nudos oĩno mares, nudas quoq; ad pubẽ vsq; fœminas conspiciens iudicet. At si ad fratrũ vsq; auorumq; filios, cognatorũ penuria sit, quemcunq; ciuium sponte puella cum tutorum consilio deliget, is si voluerit, eã in vxorẽ atq; insuper hęreditatẽ accipiat. Quod si magna in penuria illorũ qui vrbẽ habitant, aliquem in coloniã missum puella hæredem facere sui patris optauerit: is si ex eodẽ genere fuerit, hæreditatem secũdum legem adeat: sin verò ciuis quidem, sed non ex genere sit, ducat eam si voluerit, secundum tutorum puellæq; electionem: & hæreditatem domum reuersus adeat. Siquis absq; liberis omnino, masculis fœminisq; ex intestato decesserit, cætera, quidem secundũ superiorem legem aguntur. Mas verò, & fœmina ex eodem genere tanquam consortes, deleĩ tam domũ ingrediantur.

diantur: quibus sors proprie cōpetat. Prima soror: deinde fratris filia. Sororis filia, tertia. Quarta paterna soror. Paterni fratris filia quinta. Sexta paterna sororis filia. hęc cū illis, vt fas est, qui genere proximi sunt, vitā agent: quēadmodum in superioribus sanximus. Sed ne fugiat nos quàm graue sit carū legum imperiū, quibus genere propinquam ducere vxorem iubemus. Quppe qui hmōi legem fert, minimè cōsiderare videtur, quàm plurima impedimenta reperiri posse, quę faciant, ne quis his praeceptis velit obtemperare. Multi etiā quiduis potius perpeti volent, quàm ducāt, nubant ue illi, cuius vel corpus ęgrotum, mancum ue sit, vel insanus aīus. In his ergo legūlator fortè nihil pensi habuisse videbitur. Et profectò in plerisq; non rectè ita videbitur. Quare tam pro conditore legū, quàm pro subiectis cōe hmōi sit exordium. Veniam dare legumlatori hi quibus leges ponuntur, debēt, qm̄ publicis gubernandis incumbens, nunquam poterit priuatis quoq; calamitatibus simul consulere. Subiectis prȩterea ignoscendum, si legislatores ea nonnunquā pręcepta cōpelecti nequeant, quæ singularū calamitatū ignarus conscripsit. CL. Quid igitur hospes hac in re agere decet? ATH. Arbitri, ò Clinia, qui legibus his ciues concilient, eligendi sunt. CL. Qūo id dicis? ATH. Nonnunquā diues aliquis iuuenis, delicijs deditus, & ad maiores, nuptias inhians, patrui auunculi ue filiā aspernatur. Nonunquam calamitate maxima puellæ seu corporis, siue animi coactus, legi illi non obtemperat, qua ad insana connubia inuitus trahitur, quibus implicitus viuere nollet. Quare nobis hæc lex de istis sanciatur. Si qui testamenti aut nuptiarū aliorumq; gratia de legibus querantur, asserantq; legislatorem si viueret, minimè impulsurū hanc ducere, vel huic nubere, & propinquus aliquis seu tutor legislatorē affirmet orphanis tutandis conciliandisq; tanquam arbitros & parentes quindecim de legum custodibus reliquisse, ad hos ipsos litigantes cōfugiant, eorumq; iudicijs pareant. Quòd si alicui maiora legum custodes vrgere videantur, rem ad electissimū iudiciū deferat, expetatq; sniam, & qui dānatus est, infamia notetur, quod pecuniarū multarū mulcta apud eum qui sapit longè maius suppliciū est. Sequitur post hæc quasi secunda quædā orphanorū procreatio. Est aūt post primam educatio disciplinaq;, de qua dictū est, post secundum verò operam dare debemus, vt priuati parentibus quàm minimè miserabili calamitate premantur. Legū ergo custodes quasi alteros istorū parentes, primis non peiores constituimus & per singulos annos quasi suis prouidere iubemus. Sed in primis de orphanorū educatione tam pro legū custodibus, quàm pro tutoribus ita exordiamur. Oportune videmur in superioribus narrasse defunctorū aīas vim quādam habere, qua de rebus humanis curā habent. Id verū quidē, sed lōga oratione approbatur. Quamobrē & alijs tritis antiquisq; de hac re sermonibus, & legūlatoribus sic se habere ista sancientibus credere debent, nisi oīno dementes sint. Cū verò hæc ita natura sint, primū deos maximè superos timeant, qui de puerorum desolatione procurant, deinde ēt mortuorum manes, quibus natura inest, vt præcipua illorū cura teneantur, qui ab eis geniti sunt, adeo vt honorantibus eos propitij, contēnentibus infensi sint. Præterea seniorū viuentium aīos, qui maximis in ciuitate felici funguntur honoribus. Quos filij nepotesq; dū colunt, iucundissimè viuunt. Hi acutè hęc audiunt: & acutè perspiciunt: eisq; qui iustè orphanos tractant, beneuoli sunt: Illis autē maximè indignantur, qui contumelijs parentibus orbos afficiunt. Orphanos quippe maximū sacratissimumq; depositū putant. His oībus tutor & magistratus cōmonitus, mētem si quā habet, ad hanc rē adhibebit: ac de disciplina educationeq; orphanorum ita prouidebit pro viribus, vt sibi & suis prouidere videatur. Quicunq; hoc ante legē exordio persuasus ab oī in orphanos contumelia se continebit, irā legū effugiet. At qui præfationem hanc aspernatus, aliquem patre aut matre priuatum iniurijs afficit, damnum duplū restituat, ac si quem parentes ambos habentē læserit. Sed leges quæ sequuntur, tutoribus prout ergа orphanos se gerant, magistratibus prout de cura tutorū inquirant, conscribimus. Si ergo educationis liberorum ipsi propria & distincta quædem haberent exēpla: ac ipsos educātes, de rebus suis aliter prouiderent, legesq; de istis mediocriter distinctas haberent: non absq; cā tutoris leges, qm̄ multum ab illis differrent, seorsum ederemus: alijs studijs orphanorū vitam, alijs non orphanorū munientes. Nunc verò ad hæc vniuersa, orbitas eiusq; cura non multū differt, quātum ad leges attinet, à gubernatione paterna: sed honore, contemptu, cura ex æquari minimè solet. Quapropter lex consolando minandoq; orphanorū curæ studet. Neq; ab re fuerit, si hunc in modum minemur. Qui fœminā marem ue tutatur, & qui de legū custodibus tutorem obseruare constitutus est, non minus orphanos q̄ si genuisset eos, diligat. neq; res illorū peius quàm suas gubernet, imò ēt affectu animi melius. Vnam verò hanc legem semper in aīa habentes tutelā peragant. Siquis huic legi derogauerit, tutor quidē à magistratu cōdemnetur: Magistratus aūt ad electorum iudiciū à tutore vocatus, duplo damno afficiatur. Id damnum snīa iudicum æstimetur. Quòd si tutor negligere, aut malitiosè agere pro pinquis aut cęterorum ciuium alicui videbitur, in idē iudiciū adductus, quadruplū damni restituat: cuius pars altera puero, accusatori altera deferatur. Postquā verò ad pubertatē orphanus venit, si male secū egisse tutorē duxerit, ad quinquenniū vsq; ab exacta tutela in tutorē sibi agere liceat. Et si tutor quispiam condemnabitur, quid pati dare ue debeat, à iudicibus decernatur. Si magistratuū aliquis per negligentiam obfuisse orphano videatur: quid ipsi restituendum sit, iudices statuant. Sin verò etiā per iniuriam, non solum damnū restituat, verūetiam magistratu legis custodum priuetur, & alius pro eo ciuitati regioniq; à populo confestim creetur. Solent patrū aduersus filios querelæ fieri, filiorū quoq; in parentes, maiores q̄ deceat: quarum cā patres scribi oportere à legislatore fortè putēt, liceat sibi si velint publico præconio filium abdicare, ne amplius secundū legem filius sit: & filijs parētes morbis vel senio turpiter affectos liceat amētiæ accusare. Hæc oīa vbi pessimi oīno mores homniū sunt, accidere solent. Nam si dimidium solum, esset malum, vt si parentes mali vel filij solū essent, tam grauium inimicitiarum calamitates non euenirēt. Profectò in alia quauis repub. abdicatus filius, non necessario ciuitate priuatur. In ea verò quæ his legibus gubernabitur, alio abire patre priuatum necesse est. Quippe cū è quadraginta & quinquies mille domibus ad nullā possit accedere. Quapropter oportet filiū iure abdicandū nō à patre solo, sed à genere vniuerso depelli. Itaq; in rebus hmōi tali quadā lege agendum. Quando aliquis infelici indignatione cōmotus, siue iure seu iniuria irascatur, quem genuit educauitq; à cognatione sua cupit reijcere, non liceat leuiter subitoq; id facere: sed primū genere sibi propinquos vsq; ad patrueles, propinquos item filio ex prate matris conuocet. Apud quos accuset filium, ostendatq; dignum esse qui propinquis suis oībus depellatur. Deinde filio quoque causam suam dicendi potestatem concedat: ꝙ videlicet talis non sit, vt reijci debeat. Postremo suffragia pręter parentes & filiū ipsum propinqui oēs tam viri quàm mulieres conferant, nisi ætas impedimento sit. Et si plura quàm dimidię partis suffragia patri suffragantur, liceat ei filium abdicare: aliter minimè. Siquis aūt ciuium, abdicatum adoptare voluerit, nulla id lege vetetur: Iuuenum .n. mores sæpe in dies varieq; mutantur. Ac si nemo citra decennium, reiectum filium coniungere sibi adoptione voluerit, curatores prolis supra modum adauctæ, quā constituimus transmissis colonijs amputari, de his quoque prouideant, vt eiusdem coloniæ participes congruè fiant. Siquis morbo, aut senio, aut morum acerbitate,

aut

aut his oĩbus magis quàm alij exagitatus in dementiam incidat, lateatq; id oẽs præter domesticos: ille vero tanquam dominus rem familiarem dissipet: & filius dementiæ patrem accusare formidet: lex ita fieri iubeat. primo quidẽ filius ad seniores legũ custodes profectus calamitatem patris enarret, qui re satis inspecta, accusandus necne pater sit, cõsulant. dein si accusandum decreuerint, testes simul & adiutores sint accusanti. Et si pater damnabitur: nec minimũ quidẽ de rebus suis in posterũ disponere queat: nec tanquam paterfamilias amplius, sed quasi filius ac puer domũ habitet. Si vir & vxor propter morũ acerbitatem inuicẽ non conueniant, decem viri de legũ custodibus qui medij sint, & decem mulieres de curatricibus connubiorũ prouideant. Quorum sñia si ita conciliati fuerint, valida & stabilis habeatur. Sinautem illorũ animi vehementius etiam iracundia fluctuent, facto diuertio, illos pro viribus quærant, qui vtrisq; conueniant. Videntur aũt in eismodi hoĩbus acerbiores natura mores inesse. Quare maturiora mitioraq; ingenia istis accõmodanda sunt: ac quicunq; sine filijs sunt, aut paucos procreauerunt, dissentiuntq; procreandorum liberorum cã coniugiũ rursus quærere cõpellendi. Quòd si filios non paucos habent, atq; dissentiunt, senectutis mutuo curandæ gratia diuortio facto, aliud cõiugium ineãt. Si mulier liberis maribus fœminisq; relictis mortua est, lex virum non cogat quidem, sed persuadeat, filios suos educare adducta nouerca. at si defuncta vxor filios nõ reliquerit, duci alterã cogat, de qua tum familię suæ, tum ciuitati quantum satis sit, sobolem procreet. Si vir sufficientes reliquit filios, mater ipsos vidua educato. Quòd si iunior esse videatur, quàm vt sana sine viro viuere posit, propinqui eius cũ mulieribus connubiorũ curatricibus consilio habito, quod sibi illisq; videbitur, id exequantur. Si verò liberis egeant, liberorum quoq; gratia ducant nubant ue. Liberorum aũt sufficiens numerus, mas & fœmina secũdum legem. Quoties vtrinq; conceditur, natos pueros eorum filios esse qui sibi eos vendicant, sed res iudicio eget, vtrum parentum potius sequi natus debeat, sic agatur. Serua si seruo aut libero aut liberto coniuncta peperit, seruę domino natus detur, sin ex seruo libera peperit, serui dominus, nati similiter dominus esto. Quòd si quispiam ex serua sua natum susceperit, aut quæpiam ex seruo peperit proprio, idq; pateat, natum quidem ex serua & libero mulieres in aliã regionẽ cum patre simul emittant. Natum verò ex libera & seruo legum custodes vnà cum matre extra fines expellant. Parentes negligere, nec deus, nec homo mentis compos alicui vnquam cõsulet. Sed quod de cultu deorum ignorare non oportet, id rectè dictũ ad honorandos parentes procemiũ erit. Leges de dijs antiquæ apud oẽs dupliciter positæ sunt. Nempè alios deorũ cernentes, eos ipsos quos cernimus, colimus. Alios verò non videmus quidem, sed deorum imagines fabricamus, easq; licet inanimes dum honoramus deos ipsos viuentes existimamus ob id maximè nobis gratos & propitios fore. Cuius ergò pater, aut mater, vel horum parentes senio confecti quasi thesaurus quidam domi iacent: is putet nunquam aliud sibi tale simulacrũ magisq; efficax domui suæ affuturum, si recte, vt decet, ab eo colitur. Cli. Quisnã rectus colendi modus? Ath. Dicam. Dignam enim ò amici hæc auditu sunt. Cl. Age igitur dic. Athen. Oedipus cõtemptus à filijs ea illis imprecatus est, quę exaudita effectaque à dijs apud omnes feruntur. Amyntora quoq; Phœnici filio iratum, illi maledixisse ferunt: & Hippolyto Thesea: plurimosque alios alijs. Quibus apertissimum factum est, à dijs preces parentum aduersus filios exaudiri. Nihil enim imprecatione parentis non iniuria perniciosius filio. Nemo verò cùm pater aut mater ab eo contemnitur, tunc nõ solum à deo putet orationes eorum secundum naturam exaudiri, sed cùm etiam honoratur, ac ideo cùm lætiores bona liberis à dijs petunt, exaudiri eos similiter existimare debemus, atq; ideo nobis æqua inde distribui. Nam aliter in bonis distribuendis iusti non essent, quod longe à dijs abesse necesse est. Cli. Certe. Ath. Quapropter existimãdum est, vt paulo ante diximus, nullũ apud deos magis honorandum simulacrum habere nos posse quàm patres & auos senio confectos matresq; similiter. Quibus honoratis deus gaudet. alioquin eos minime exaudiret. Mirabilius. n. parẽtum simulacrum nobis quàm inanimes quæq; imagines videri debet, Nam quę animã habent, quãdo coluntur à nobis, pro nobis orãt fauentque quotidie, quãdo despiciuntur, contra. quæ verò anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parentes & auos cęterosq; huiusmodi recte se gerit, is ad deos sibi cõciliandos simulacrorũ omnium optima possidet. Clin. Præclarè dixisti. Ath. Omnes igitur non insani verentur coluntque parentum orationes, nõ ignorantes multis sæpe profuisse obfuisseque. Cùm hęc ita natura constituta sint: probis quidẽ viris seniores parentes pro magno quæstu habentur, si ad senium vsque peruenerint: sin verò iuniores decesserint, valde desiderantur. Improbis aũt contra valde terribiles sunt. Quapropter quilibet rationibus his inductus, parẽtes suos secundũ legem honoret. Siquis verò surdus ad hęc exordia sit, hanc legem recte statutam audiat. Siquis in hac ciuitate minus quàm decet parentes colat, nec magis eos quàm filios nepotesq; & seipsum diligat, prę cęteris eorum voluntati in omnibus obsequens, qui ita negligitur per se vel per alium ad tres de legũ custodibus seniores rem deferat: & ad tres similiter de connubiorum procuratoribus, qui re inuestigata, in eos qui iniuriã intulerant, animaduertant. In viros quidem si trigesimũ annum nõ excesserint, & in mulieres si quadragesimũ, vinculis atq; verberibus. Si autem prouectiores ętate quàm diximus sint: neque desinant parentes negligere: imò eos etiam affligant, ad iudicium ire compellantur. Iudicent autem ciues, qui ætate cæteros omnes maxime antecedunt: & cõdemnatus soluat patiatur ve, quod à iudicio statuetur, ita vt nihil prætermittatur, quòd dare hominum aliquis pati ve possit. Siquis verò cum afflictus sit, deferre non potest, quicunque liber audierit, magistratibus nunciet, aut improbus habeatur, & à volente quolibet damni illati accusetur. Si autem seruus detulerit, liber esto. Quod si affligentis vel afflicti seruus sit in libertatẽ à magistratibus vendicetur, sin aũt alicuius alterius ciuis seruus fuerit, preti domino publice persoluatur. Curę verò magistratibus, sit, ne quis ei qui detulerit, noceat. Quę veneno alijs ab alio fiunt, letalia quidem diuisa sunt. Cætera verò siue potu, siue cibo, siue iniunctione sponte & consilio peragantur, nondum distinximus. Bipertito enim generi humano venena officiunt. Primo enim vt modo diximus, corporibus corpora secundum naturã læduntur: deinde magicis veneficijs & cãtibus nodisq; quibusdam persuadetur, ijs quidem qui officere studẽt, posse id assequi, ijs verò facile admodũ ab illis veneficio lædi posse. Hæc verò cęteraque huiusmodi quo pacto natura se habeant, nec facile sciri possunt, nec siquis sciat, alijs persuaderi. Sed animis hominũ circa hęc ęgre suspiciosisq; inter se affectis, haud admodũ dignum est conari persuadere, vt si cerea simulacra siue in ianuis siue in triuio siue in monumentis parẽtum viderint, hæc omnino despiciant, cùm certam de his opinionem nullã habeant. Quare bipertito legem de veneficio partientes, primũ hortamur, monemus atq; cõsulimus, ne talia faciãt, ne multos quasi pueros terreant, nec legumlatorẽ & iudicem cogant huiusmodi hominũ timori mederi. Quippe qui veneno nocere nitit, si corporibus id illaturus est, nisi medicinę peritus sit, quid agat, ignorat. Similiter qui magicis cantibus id tentat, nisi aruspex, monstrorumque interpres sit. Sed iam lex ista de venenis hmói sanciatur. Qui nõ ad mortem hoĩs, sed pecorum aut examinũ, veneno vtitur, siue etiam vt aliter q̃ morte bestijs noceat, si medicus sit, & veneficij

Quãdo & quomodo filius accusabit patrem.

De diuortio.

Preces parentum aduersus liberos sæpe audiri.

veneficij reus fuerit iudicatus, morte supplicium luat. Sin verò medicinæ ignarus, iudiciū quid pati dare ue ipsum oportet, constituat. Quādo verò quis nobis, inductionibus, cantibus, similibusq; veneficijs ad nocendum paratus deprehēsus est, si aruspex aut prodigiorum interpres sit, occidatur. Sin verò nō fuerit, iudiciū de ipso sitr quid dare pati ue debeat, statuat. Qui clàm aut vi nocuit, magna reddat, si in magnis nocuit, minora, si in minoribus, & in omnibus tm̄ reddat, vt damnum exequetur. Preterea in singulis iniurijs vt penitus moderatior fiat, mulcta afficiatur, leuiore quidē, si propter iuuentutis imprudentiam, aliena malitia fuit impulsus, grauiore aūt, si dementia sua, aut immoderatis voluptatibus & doloribus aut timore, aut inuidia, aut iracōdia insanabili. Pęnis verò maligni vexantur, non quia peccauerunt, nam quod factum est, infectū esse non potest: sed vt posthac & peccatores ipsi, & qui puniri iniquitates viderunt, iniustitiā oderint, aut saltē minus in simili vitio peccent. Quorū omnium gratia oportet vt ad hæc leges respiciant, & boni sagittarij similes ad hoc signum tēdant, punitionis magnitudinē in singulis, & quod dignū est, considerantes. Idipsum iudicē legūlatoris ministrū facere decet, cum à lege sibi cōmittitur, vt ipse statuat, quid dare pati uē dānatū oporteat. Qui sanè non aliter quod reliquū est, superiora imitatus exequi debet, q̄ pictor ita pingere vt exēplaria diligenter sequatur. Quòd nobis ò Clinia Megilleq; faciēdum q̄ pulcherrime atq; optime censeo: & pœnas tam eorū quæ furto & clàm, q̄ eorum quæ vi agantur, quales esse oporteat, dicendum, prout dij nobis deorumq; filij leges ponere concedunt. Nemo furiosus palàm in vrbe cernatur: sed furiosum propinqui domi quomodocunq; possunt custodiant. Quòd nisi fecerint, mulctentur, qui maximi census sunt, drachmis cētum, siue seruum seu liberum minus diligenter custodiant. Qui secūdi, quatuor de quinque minę partibus, qui tertij tribus, & duabus qui quarti. Multis autem modis homines furore agūtur. Alij morbo, vt hi de quibus modo diximus. Alij per iracūdiā, prauę naturę vitiosamq; educationē, qui paruis inimicitijs moti altius inclamant, & turpiter inter se cōuiciātur. Nihil verò tale in ciuitate bonis legibus instituta, fieri decet. De cōuicio igitur hæc vna omnibus lex ponatur. Nemo alicui conuiciet. Sed quicūque cū alio de re quapiam ambigit, discat potius doceatq; tam ambigētem q̄ præsentes, ita vt omni conuicio prorsus abstineat. Cum enim sibi inuicē verbis turpibus maledicunt, muliebres habentur, & in primis ex verbis, quæ certè leuissima res est, odia grauissima & inimicitiæ sæpe nascuntur. Profectò qui iræ rei pęnitus ingratę morē gerit, ipsamq; quasi alimētis quibusdam noxijs explet, is quantū per disciplinam antea excultus fuerat, tm̄ exacerbatus postea iracūdam animæ partem, efferatusq;, difficilem sibi viuendi reddit rōnem, & hanc amaram ab ira gratiā suscipit. Ex his penè oēs ad id deuenire solent, vt ridiculū aliquid in aduersarium dicant, qua in re quicūque se assuefacit, aut bonos mores pęnitus, aut magnanimitatem maxima ex parte amittit. Quāobrem nemo in templo obiurgationibus his vnquā vtatur, nec vbi publica sacrificia vel certamina peraguntur, nec in rerū venalium foro, nec in iudicio, aut alio quouis cœtu communi. Eum verò qui in hoc deliquerit, magistratus harū rerum præsens libere puniat. q̄ si non fecerit, quasi legum proditor, pręceptorumq; legislatoris spretor nunquam ad publici cuiusquā muneris certamen quasi de virtute certaturus ascendat. Siquis aūt alijs in locis maledicto vel prouocādo, vel respondēdo vtatur, quicūque senior præsens fuerit, pro legum defensione hunc verberet: & eos qui ira alieno malo concitati sunt, cōprimat. Alioquin vt prediximus, puniatur. Neminē præterea in his conuicijs dicacitatibusq; versari arbitramur, qui non sępe ridiculose aliquid obloquatur. Atque hoc ipsum est, quod damnamus: quando cum ira fit. Quid porrò? comicorum ne satyrorumq; sales & ridiculosa conuicia quibus aduersus ciues vtunt, si absq; ira sic mordeāt, admittemus? An id bifariam distinguemus, in iocosam & seriam orationē: Et ioco quidem vti liceat sic, vt ridiculum absq; ira dicatur: Concitato verò per iram animo, nemini, vt antè diximus, tale quid dicere liceat? Hoc igitur nullo modo admittēdum. Cui verò liceat, & cui non, lege iam declarandum. Poetę comico vel iambicæ musicę ue melodię autori nec verbo, nec imagine, nec persona cuiquā ciuiū detrahere liceat, siue id ira, siue absq; ira faciat. Et eum qui cōtrà fecerit, qui dādis præmijs præsunt, eodem in die exterminē: taliter tribus minis mulctentur, Deo in cuius honorem certatum fuerat, consecrandis. Cęteris verò de quibus suprà diximus, sine ira & cum ioco ridiculū aliquid dicere liceat, serio aūt & cum ira nequaquā. Cuius rei cognitio, cōis iuuenum disciplinæ curatori cōmittatur. Et quod probauerit, proferre in medium licet: quod aūt reprobauerit, hoc neq; ipse vlli vnquam ostēdat, neq; aliū siue seruum, siue liberum doceat. Si contrà fecerit, prauus legumq; contemptor habeatur. Miserabilis autem, id est misericordia dignus existimandus est: non qui fame vel re alia hmōi premitur, sed qui cū temperans sit, & virtute alia vel parte virtutis sit pręditus, calamitate tñ ad hæc aliqua fortè vexatur. Quare mirū profectò erit, si vir talis vsqueadeo neglectus fuerit: vt siue liber seu seruus in ciuitate moderatè gubernata in extremā paupertatem deueniat. Idcirco non iniuria legislator talē de hac re legem tuto ponere potest. Nullus in ciuitate nostra mēdicus sit. Quicunq; verò id tentauerit: victumq; inexplebilibus precibus colligere cęperit, à rerū venaliū curatoribus è foro pellatur, ab ædili magistratu ex vrbe eijciatur, ex tota deniq; regione ab agri magistratu exterminetur, vt ab eiusmodi animali omnino vniuersa regio munda sit. Si seruus vel serua alienę rei offecerit siue imperitia, seu immoderato aliquo vsu id fecerit, nec qui dānum passus est, causam prębuerit, dominus eius aut satisfaciat, aut seruum seruam ue illi, qui damnum passus est tradat. Quòd si cōi quadam nocentis patientisq; astutia, vt seruus sibi auferatur, serui dominus factum contendat, de malitiæ crimine agat aduersus eum, qui de seruo conqueritur. Et si conuicerit, preciū serui à iudicio constitutū à damnò duplicatū accipiat. Sin aūt cōuictus fuerit, & damnū restituat, & seruū insuper tradat. Si iumentū, aut equus, aut canis, aut domesticū aliud aīal proximi rem attriuerit, aīalis dominus similiter dānum restituat. Si quis sponte testimoniū ferre noluerit, citetur ab indigēte, citatusq; tpe idoneo adsit: & testimoniū prout sciuerit, afferat. Sin nescire dixerit, iureiurando tribus dijs, Ioue, Apolline, Themide nominatis, nescire se affirmet ac abeat. Qui ad ferendū testimoniū citatus nō venerit, damnum ei, qui citauit secundum legem deponat. Si iudex aliquis in testimonium citatus fuerit: testimonio allato, nullā in eadem causa sententiam ferat. Mulieri liberæ si quadraginta annos excesserit tam ad testandum, q̄ ad dicendum interesse iudicio liceat, imò verò & agendum, si sub viro non sit. Viuente verò marito testimonium perhibere solūmodo liceat. Seruo autem & seruæ & pueris de homicidio solū dicere testariq; liceat, si idoneum fideiussorē dederint se vsq; ad latam sententiam permansuros, si fortè falsi testimonij fuerint accusati. Siquis falsi testimonij agere voluerit, quod & in toto & in parte testimonij & vti isq; aduersarijs licet, antequā sententiam iudices ferant, falsos fuisse testes obijciat. Falsi verò testimonij criminatiōes ab vtrisq; illatas magistratus ipsi cōscriptas seruēt, & ad iudicium posteat de falso testimonio referant. Siquis falso testimonium bis dixisse inueniatur, à nulla lege tertio testari cogatur. Si verò ter, nullo modo postea testimoniū ipsi dicere liceat. Quòd si ter in falsitate deprehensus, testari vlterius ausus fuerit, à volente quolibet ad magistratum deferatur, & à magistratu tradatur iudicio, & si conuictus fuerit, moriatur.

Corpendis maligni vexantur.

Quando in lite, falsa testimonia intercesserint, per quæ aduersariũ superasse videri quis potuerit, si plures q̃ medietas testiũ condẽmati fuerint, iudiciũ secundũ illa nullũ procedat. Disceptare verò conuenit, vtrũ secundũ illa testimonia quicquam iudicatum sit necne, vt quocunq; iudicatum fuerit, hoc pacto iustum lis finem consequat. Verum cũ multa in vita hoĩum bona sunt, pluribus eorum, quasi quædã diræ calamitates insident, quæ maculant illa atq; coinquinant. Iudicialis aũt disceptatio iudiciumq; cur homini bonum nõ est, quod humana omnia mansuefecit? Atqui cum disceptatio talis, bonum sit cur, & adesse in lite alicui, & causæ iustę fauere, bonũ non sit? Hæc cum ita sint, peruersa calumnia bonũ artis subit nomen, quæ artificium inuenisse in litibus asserit, quo agẽda & dicendã, siue honesta, siue turpis sit causa, superare facile quis posit, victoresq; facere, quibus ipsa rationibus suis fauet, si pro artis ipsius beneficio pecunia dabit. Hęc siue ars, siue artis expers exercitatio quædam sit, danda opera est ne in nostra ciuitate aditum habeat, sed legum verita conditorem, nihil aduersus leges proferat, & aliò profecta vires suas ostendat. Si quis verò non pareat, hac lege deterreatur. Si quis iustitiæ vires in animis iudicum in contrarium vertere conetur, ac præter opportunitatẽ multa litigia mouet, aut mouentibus adest, agat in eum quicunq; voluerit, male agendi aut deniq; defendẽdi crimine, iudiciumq; huiusmodi apud electos iudices agitetur. Et si damnatus fuerit, discutiatur vtrum auaritia an ambitiosa quadam contentione id fecerit. Ac si contentione, certum ipsi iudices tẽpus præscribant, in quo neq; pro se, neque pro alio vllam agat dicat ue causam. Sin aũt auaritia, peregrinus quidem à regione, nunquam rediturus abito, & si redierit, moriturus. Ciuis autẽ si auaritia fecisse id deprehendatur, q̃m pecuniam tanti fecerit, oĩno moriatur. Quòd si ambitiosa contentione bis tale quid fecisse iudicicatus fuerit, idipsum suppliciũ subeat.

Aduersus rabulas & corruptos auaritia causidicos

DIALOGVS
DVODECIMVS
DE LEGIBVS, VEL DE LEGVMLATIONE.

Marsilij Ficini Argumentum.

PLATO diuinus in omnibus legum dialogis, diuini operis similitudine, ideoq; numero duodenario delectatus, nimirũ duodecimum dialogum ita communem legum arcam esse voluit, quemadmodum duodecimus mundi circulus cõmune stellarum est firmamentum. Et quemadmodum si quis circulũ duodecimum penetrauerint, perfectionem felicitatemque animæ statim inueniet, imò etiam consequetur, sic Plato vltrà librum duodecimum progressurus, non tam leges q̃ beatam animæ perfectionem legibus acquisitam in Epinomide demonstrabit. In superioribus quidem libris leges partim ad officia publica, partim ad priuata negocia pertinent, partim ad vrbana partim ad externa, siue in pace siue in bello. In duodecimo verò, omnes quodammodo congregantur ad omnia pertinẽtes, non leges inquam singulæ, sed nonnullæ ex quolibet genere singulatum. Additur legibus id quod maximum est, ratio videlicet & conseruatrix legum & emendatrix. Additur magistratibus id quoque quod maximum, ratio videlicet repetundarum referendarumq; rationum, non aliter publicis magistratum officijs præposita, q̃ priuatis actionibus animorum, conscientiæ ipsius examen. Hoc vtique examine tum priuato omnis animorum salus, tum publico ciuitatis salus vniuersa consistit. Atque id est compendiarum duodecimi argumentum. At quoniam mox in principio, & in sequentibus, & sæpe in antecedentibus deorum commemorat filios, atque tum deos alios aliorum, tum homines deorum filios nuncupat, meminisse oportet duobus modis apud Platonem deos deorum filios esse, duobus quoq; modis homines filios esse deorum. Primo quidem, vt Timæus docet, omnes sphærarum mundi rectores, siue ipsi sphærarũ animi, siue dæmones citra spęras, siue intellectus angelici vltra spheras, filij sunt omnipotentis Dei, tanquam volũtate ipsius benefica procreati. Deinde in quolibet horũ trium genere, inferiores superiorum filij ideo nuncupantur, quia a superioribus continuè radios formasq; suscipientes, quodãmodo inde formantur, & illis quasi patribus obsecundare videntur. Homines similiter geniti dicũtur à superis, vel quoniam ab initio rerum è terræ visceribus superorũ fomento in lucem editi fuerint, vel quoniã nonnulli quotidie superorum inspiratione vehementer afflati, mox ex humana solitaq; affectione, in diuinum quendam vitæ statum quasi renati diuinitus transferuntur. Quo quidẽ in gradu & pios philosophos principes sępenumero collocat. Quod aũt statim in principio libri Iouem Mercuriumq; legatis nuncijsq; prępponit, intelligendum est primo quidem, & per Iouem, Deum architectum mundi, & per Mercurium, omnẽ numerum angelorum, deinde per Iouem rursus planetam secundũ imperatorum legumq; significatorem, per Mercurium verò planetam alium interpretationis expeditionisq; omnis significatorem. Significatores dico planetas. Quoniam vt testatur Timęus, & Plotinus disputat, planetę cœlestiaque omnia significant vtcunque possunt & nunciant, quę vel superi iam iam facturi sint, vel nos interdum quidem facturi, sępe vero passuri. Detestatur mox poetas, qui scelera hominum transferentes in superos, & contra diuinitatem impie deliquerunt, & malo superorũ exemplo hominibus grauiter nocuerunt. Pręterea furta cęteraq; facinora, ex intentione peccãtis & habitu vel sanabili, vel insanabili, magis q̃ ab affęctu putat esse censenda. Pręcipit inter militię leges, quod & in omni vitã optimum omnium arbitratur, vt nemo cognoscat quid sit sibi tantum viuerẽ vel seorsum ab alijs quicquã agere, sed ad prudentis superiorisq; nutum, & ad cõmunem vsum singuli singulas dirigant actiones. Docet iudices ne vel sponte, vel etiam coacti pręter ius sententiam ferant. Iudicium enim ipsum ex antiquorum sententia, pręcipuę Orphei & Hesiodi, esse virginem quandam pudicam. Pudori aũt atque iudicio in primis odio esse mendacium. Deam verò iudicij pręsidem, diuinam esse existimant prouidentiam, humanis iudicibus venerãdam. Post hęc vbi dãnat eos qui arma turpiter proiecerunt, & illos insuper belli duces, qui eos sub signis suis iterum militaturos recipiunt: denarium minarũ numerum hic à nobis trãslatum, leges alicubi millenariũ. Paulò pòst reip. nodum esse asserit repetundarũ iudicium bonum, vt nullus in rep. iudex sit absq; iudice. Alioquin per solutam iudicandi licentiam, primo quidem iustitiam perituram, deinde ciuitatem amissa iustitia velut anima morituram. Templum verò Solis atque Apollinis, intelligi ędem non solum planetę animęq; solari, sed multo magis summi boni luci, cujus imago sol est, dedicatã. Audies ex absentia religionis in iudicijs peccata cõmitti. Sed impiorũ oĩum pessimos esse, qui precibus hostijsq; ita Deũ placaturos se confidunt, vt ob hanc confidentiã impune sibi liceat grandẽ pecuniã extorquere. Tradit cautissimas post hęc leges de peregrinis excipiẽdis, peregrinationeq; ciuium, ne vel mores ciuiũ aliena & inconsiderata consuetudine confundantur, vel alienorũ peritia reip. desit. Notabis hic paucis quoq; nonnullis diuinam quandam vim inesse, per quam discernant captus ingeniorum. Quod quidẽ ostendit diuinitatem quandam non solum à nobis acquiri, sed vt ita loquar, innasci. Pręcipit non esse parui faciendum, vtrũ probus an improbus videaris. Sed existimationẽ quoq; virtutis quęrendã esse, & ipsa duntaxat virtute quęrendam. Cõmemorat diuinos nõ nunquam viros vel in ipsa plebe & in ciuitatibus male gubernatis existere. Post hęc de actione causarum, accusatiõe, defensione, appellatione, fideiussione, pręscriptione, cęterisq; huiusmodi tractat multa. Miscet & his sua quadã opportunitate quę donaria vel simulacra dicãda numinibus. Quę quidem symbolica Pythagoreo ritu traditio est. Terram inquit, & Vestam deorum oĩum habitationẽ sacrã existere. Quòd Vestam adiunxit, significauit sub terrę huius nomine altius intelligi debere, & terram hanc elementalẽ, & terram lunarem, & terram postremò stelliferam. Item tres terrarũ trium animas, tresq; angelos. Memento verò, apud antiquos quicquid in vniuerso est efficax ad formandum atq; mouendum, metaphorice ignem dici. Item quicquid vsquã facilimè est formabile, dici aerem. Quod aũt purgatorium, aquam, quod solidum vel stabile & consistens, terram cognominari. Talis quidem natura ob qualitatem vel densam, vel consistentem, & hic & in luna & in firmamento terra à Platonicis nũcupatur. Cui ergo mirum sit Terram deorũ omnium habitationem sacram existere, si tribus terrarum trium terminis comprehenditur vniuersum? Cumq; sacratã ab initio dijs esse dixerit, vetat iterum consecrari, admonẽs, ne cõfidas Deo quicquam quod non prius ipsius dei sit, offerre te posse. Ex auro quoq; vel argento statuas fieri vetat, ne confidamus magno horũ precio nos grandia scelera purgaturos. Ex ebore rursus prohibet, cum ab anima scilicet sensuali fuerit destitutũ, ne absq; sensu id est vigilantia & animaduersione operemur in sacris. Aes ẽt & ferrũ respuit, culpans videlicet bellica instrumenta. animo enim intra se & alijs dissidente frustra sacrificia operamur. Recipit denique lignum atque lapidem, ex quibus deorum simulacra fiant,

In lapide

In lapide quidem commendās habilitatem mentis in sacris. In ligno verò ignis escam id est flagrantiam animi, qui in diuinis facile accendatur. Iubet ex vno siue lapide siue ligno imagines integras fabricari, simplicitatē in primis integritatemq; cōmendans. Neq; verò silentio prætermittēdum est, legatos in superioribus ad quatuor oracula missos fuisse, vt cognosceremus deum oīum autorē, oībus æque mundi partibus prouidere: quæ per quatuor quasi angulos designantur orientis, occidentis, septētrionis, meridieiq; nomine: & quocunque ritu colatur deus, modo pura mente gratiaq; sui colat, acceptū quodāmodo esse deo. Sed de his alibi diligētius. Inter hæc, vetat illos qui patriæ aliqua in re ministrant, accipere munera. Agit & de tributis. Ait nihil melius à quoquā disci posse, q̄ id quo ipse fiat melior. Ait legem esse rem mirandam atq; diuinam: nomenq; ab ipsa mente apud Græcos habere, à mente inquā tū diuina, velut patre, tum humana, velut matre. Legē verò sequi vult iudicium. Quæ quidem duo humanorū bonorū maxima sint. Sed hic redit in mentē, ꝙ in fine vndecimi, bona inquit nostra plerunque à quibusdam suis calamitatibus inquinari. Et legis quidē calamitatem alibi esse inquit magistratus ipsius improbitatē. Calamitatē verò iudicij iudicialisq; disceptationis ibi appellauit peritiam quandā causidicam, quæ nulla iuris habita rōne, sed auaritiæ ambitionisq; studio oēm absq; delectu cām accipit defendendam. Quam veluti reipub. pestē præ cæteris detestatur. Post hæc vbi funeribus imponit leges, hoīem ipsum præcipuè vult substantiam ipsam animæ rōnalis haberi, corpus aūt hominis huius simulacrū, & vt alibi noīat, vmbram. Quidnā homo in nobis sit, quid aīal, ex Timæo, & Alcibiade, & Plotino cognoscitur, quod quidē in Theologia latius disputamus. Vbi concludit hominem quidem esse aīæ rōnalis substantiam, vltra rationem, habentē quoque sensum quēdam intimum, impatibilem, & communem. Animal verò compositum quiddam ex figurato corpore, atque ex quodam vitæ vestigio impresso ab anima. In quo quidem vestigio impressus quoque fit sensus, secundus à sensu primo, iam per instrumēta varia distributus atque patibilis. Id quidem nonnullis quoq; apostoli Pauli dictis maximè consonare videtur. Qn̄ verò aīam inquit ad alios abire, rationem suorum operū reddituram, alios deos noīat, mentes angelicas extra corpora, qui alij dicuntur dij vltra sphæratum aīas. Animæ siquidem nostræ his coniunctæ corporibus, nimirum sub animarum superiorū regno ponuntur, separatæ verò ad separatorum iudicium transferuntur. Hactenus quidem leges cōdidit, sed frustra cōstitui leges ait, nisi de legū salute stabilitateq; cogitet. Ergo ad harum stabilitatem cœtum quendam magistratuum mirabilem excogitabit. Sed antè cœtus eiusmodi creationē, de vi fatorum nonnihil attingit, vtpotè qui intelligat ad operis tāti salutem humanam hominū prudentiā non sufficere, si vis fatalis penitus aduersetur. In his profectò videtur probare eos, qui in ædificandis vrbibus, condendis legibus, creandis magistratibus, imò & plantandis hominibus aduersam nimis syderum dispōnem diligēter euitant. De fato quidem alibi multa, quibus & hic consentanea

Fatum. hæc q̄ opportune, tam breuiter adducuntur. Fatum est immobilis quædam in aīa mundi rerum mobiliū dispō. Fati verò instr̄m est natura cœlestis. Sed materia in quam agit per instrumentum, & moles elementorum. Tria verò nomina, Lachesim, Clotho, Atropon, tum quantum ad instr̄m, tum quantum ad materiā pertinet, accipit. Nam Lachesim nominare possumus firmamentū, in cuius stellis vires sortesq; inferiorum omnium cōtinentur. Clotho verò planetarum cœtum in euoluendis rerū sortibus firmamento subministrantem. Atropon denique Saturnū præcipuè, stabilitate sua euolutas in effectum sortes ineuitabiliter cōfirmantem. In materia quoque fati ideo tres Parcas cōnumeramus, quoniā vis fatalis per instrumentum cœleste elemētis infusa, agit in materiā & formam atq; compositum. Item in essentiam & virtutem & actionē. Item in principium mediumq; & finem. Quoniam verò non solū agit in corpora, verumetiam eatenus in aīos, quatenus afficiuntur corporibus, vel vtuntur, idcirco Plato hic ait, Parcas tum corporū, tum animorum legumq; prosperitatem posse seruare. Et quoniā mens natura sua vtpotè mentis diuinæ prouidentia quandoq; freta, vel fatum superat, vel fato feliciter vtitur, subiunxit ad ipsam vitæ tam publicæ q̄ priuatæ salutem, coniungendum esse cū mente sensum, adeò vt sensus mēti pareat & ministret. Similemq; huic copulæ quæ ex mente & visu audituq; cōponitur, procreat cœtum quendam magistratuum in repub. stabilitati legum prospicientē, qui finem ipsum primo prospiciat reipub deinde quiæ viæ potissimum perducāt ad finem, studeatq; omnino, vt singula in ciuitate siue priuatim siue publicè fiant, vna quadam ratione conducāt ad vnum, cuncta quidem ad virtutem dirigens, virtutes verò cæteras ad prudentiam. Hanc denique ad sapientiam, quam sub nomine mentis sæpe significat. Cuius quidem ratione vna, virtutes omnes comprobandæ censentur, quatenus videlicet conducunt ad sapiētiam, quam etiam ea ratione probat, ꝙ vnius diuini boni sit particeps. Asserit exquisitissimam rerū considerationem esse, quæ non solum multa, quatenus multa sunt, conspicit, sed etiam quæ sit in cunctis natura vna cōis. Item à quo vno principio hāc habuerint. Rursus ad quem finem vnum per hanc conducere possint. Absq; eiusmodi contemplatione, neminem posse vitam perfectè vel priuatam, vel publicam gubernare. Cū verò hæc speculatio ad philosophum, præsertim diuinū pertineat, non iniuria inter ciues in cœtu illo electissimo congregatos, ad diuinos philosophos rerū summam iudicat referendam. Diuinos inquam rerum diuinarū inspectores atq; cultores. Itaque eos qui ad diuina vel inspicienda sunt hebetes, vel colenda sunt pigri, vel docenda inepti, ab amplissimis reipub. muneribus procul arcet. Mox verò probat ad firmam summæ diuinitatis fidem duo esse potissimū necessaria. Primū, vt sciamus genus ipsum rationalium animorum, diuinū esse, corpibusq; antiquius, quo moueantur mundi sphæræ, & intra spæras oīa generētur. Secundū, vt cogitemus genus mentiū scilicet angelicarū, animorum gn̄e esse præstantius. Et animas ob ipsam mentis participationē spheras ordinate mouere. Siquis enim duo hæc nouerit, facile cognoscet, sicut mēs aīæ forma ordoq; est, ita diuinū bonum esse tum mentis, tum aīæ vitam atque lumen. Hæc vero tria, scilicet diuinū bonū mentemq; & animā. Plato proculdubio penè in oibus eius scriptis aut demōstrat aut innuit oīum esse principia. Quod quidē in epistola ad Dionysium obscurioribus verbis inuoluit. Animam verò nostram corpore antiquiorē esse, si non placet tempore antiquiorem dicere, dic saltem dignitate præstantiorem, atq; ex eo priorē, ꝙ à principio corporibus superiori habet originem, ideoque motū in anima ex se locauit, in corpore verò ab aīa. Et quia crescit in corpore mutabilitas, ait à mutabili aīæ, corpus non actione tantū, sed etiam substantia mutabili dependere. Reprehendit & Anaxagoram, ꝙ cum inter mentem & corpora non posuerit aīam, compulsus, fuerit naturales effectus non ab intelligentia per animam, vt pars est, disponi, sed elementali potius natura contingere. Asserit verò hic quemadmodum in Timæo atq; Phædone, oīa siue per mentes angelicas, siue per animas, siue per corpora fieri dicantur, præcipue volūtate diuina boni gratia fieri.

SI LEGATVS aut præco falsò quæ sibi commissa sunt nūciauerit, dicenda ue tacuerit, vel rursus ab hostibus amicis ue rediens quę ab illis accepit, aliter q̄ acceperit retulisse reperiatur, quasi Mercurij Iouisq; mandata legationesq; contrà legem contempserit, in iudicium deferat̄. Et iudices pro magnitudine rei quid pati dare ue ipsum oporteat, si damnatus fuerit, statuant. Pecuniæ furtum illiberale profectò est: rapina verò turpissimū. Nullus aūt filiorum Iouis aut vi aut dolo delectatus quicquā hmōi vnquā fecit. Ideo nemo vel à poetis vel à fabulosis alijs hoībus ita decipiat̄, vt credat si furto aut vi vsus sit, nihil se turpe, sed quod dij quoq; fecerint, cōmisisse. Nam nec verum id, nec verisimile est. Et qui præter legem horū alterum facit, is nec deus, nec deorū est filius. Hæc legūlatori magis q̄ cunctis poetis cognoscēda sunt. Igit̄ quicunq; huic nostro sermoni paruerit, felix est, & in posterum semper erit. Qui contrà fecerit: hac lege arcebitur. Siquis aliquid publicū furatus fuerit, siue paruū seu magnum id sit, pari supplicio puniat̄. Nam qui rem paruam sustulit, etsi minori vi q̄ qui magnam rapuit, æqua tn̄ cupiditate furatus est. Et qui magnū aliquid inde remouit, vbi ipse non deposuerat, is oīno iniquus est. Lex igit̄ non furti paruitate alterum minus q̄ alterū puniendū censet, sed eo forsitā interesse putat, q̄ alter sit insanabilis, sanabilis alter. Si seruus aut peregrinus furti publici accusatus & cōdemnatus sit, tanquam sanari quodammodo posse videatur, quid pati dare ue debeat iudicio statuatur. Ciuē autem ita educatum vt ipsi instituimus, siquis publicum aliquid furatum esse vel violasse conuicerit, siue in ipso furto & scelere siue aliter quocunque deprehenderit, tāquam insanabilem mortis supplicio cōdemnamus. Militiæ gratia merito magnæ habētur deliberationes, & leges multæ conduntur. Sed illud omnium maximum est, nequis mas fęmina ue sine magistro ac principe quicquā agat, nec ciuis cuiusquam animus siue ioco siue serio aliquid facere solus & suo duntaxat arbitratu consuescat: sed tam in bello q̄ in pace ad principem magistratumq; semper respiciat, & eum quocunq; sequatur: atq; ita ad ejus nutum suam vitam instituat, vt vel minima quæque

ab eo gubernatus faciat: stet cum iubetur, & rursus iussus proficiscatur, exerceatur, lauetur, comedat, surgat nocte, custodiam agat: det signa, & vicissim accipiat, & in ipso prælio nec insequatur vnquã, nec cedat, nisi princeps & magister significauerint. Et vt summatim dicã, nemo penitus cognoscat, quid sit seorsum ab alijs agere: sed simul semper cõisque q̃ maximè oĩbus vita sit. Nihil.n. hac re melius, nihil præstantius, nihil artificiosius vnquã erit ad salutẽ & victoriã bello acquirendã. Hoc ipsum ẽt in pace ab ipsa pueritia seruẽt assuescantq; alios ducere, & ab alijs duci. Soluta verò licentia è vita penitus expellatur, non hoĩum solum, sed etiam bestiarum quæ sub hoĩbus sunt. Omnes quoq; choreæ ita vt bene geratur bellum, celebrandę sunt: atq; oĩs dexteritas, facilitas, promptitudo eiusdẽ rei causa comparanda. Ob eandẽ cãm consuescere debemus à cibo & potu abstinere, frigus æstumq; & cubilis duritiem pati: & in primis capitis pedumq; virtutem alienis tegmentis non corrumpere: nec pileorum calceorumq; à generatione datorum naturam perdere. Nam extremitates hæ cum naturam conseruant suam, maximas toti corpori vires præbent: contrà verò contrarium. Et altera quidẽ vniuerso corpori maximè ministrat: altera totum ducit cũ principales eius sensus oẽs natura possideat. Sed hmõi quidem laudes bellicosæ vitę iuuenes audiant, Leges verò has, Militet quicunq; conscriptus est, aut parti alicui deputatus. Siqs verò propter ignauiã imperatore non permittente militare detrectet, ad principes bellicũ redierit, accusetur. Iudicent aũt qui militarunt oẽs, seorsum quidem pedites, & equites seorsum, cæteriq; silr. Pedites quippe ad pedites, & equites similiter ad equites, cæteriq; singuli ad eiusdẽ sortis principes deferẽdi sunt. Vbi quicunq; damnatus fuerit, & in certamẽ postea quodcunq; descendere, & alium neglectę militię accusare prohibeatur. Pretereà quid dare pati uè ipsum oportet, iudices statuant. Sed desertæ militiæ iudicio peracto, peditum rursus equitumq; & aliorũ cetus à principibus habeantur, vt militaria his qui strenuè se gesserunt, dona dẽtur. Iudicet aũt de victoria quisquis velit inter ordinis sui participes, ita præteritorum certaminum nec coniecturas neq; testes adhibeat: sed eã quę nuper gesta est pugnam duntaxat consideret. Donentur deinde qui præclarè certasse videbuntur, corona ex frõdibus arboris perpetuò virentis conserta. Quam postea qui consecuti sunt in bellicosorũ templis deorũ vtcunq; placuerit cũ inscriptione tituloq; suspẽdant, vt testimonium virtutis sit diuturnum. Secũdo quoq; ac tertio loco declarati sic faciant. Siquis aũt in militiam profectus, antequam principes dimiserint, ab exercitu abierit, apud eosdẽ iudices hic derelicti ordinis accusetur, apud quos & ille superior neglectæ militiæ accusatus est: & dãnatus silr puniatur. Cauere autẽ pro viribus debet quisquis aliquem iudicaturus est, ne spõtè aut inuitus supplicium mulctam ue falsò & nõ meritò inferat: iudicium.n. virgo quædam pudica esse verè dicitur. Pudori autem atq; iudicio secundum naturam odio mẽdacium est. Quamobrem cum in alijs omnibus, tum maximè in bellicorũ armorum proiectione cauẽdum est, ne deã iudicij præsidẽ offendamus: ne quis necessarias armorũ abiectiones quasi turpes per ignorantiam arbitratus, aliquẽ pœna indignum immeritò puniat. Arduũ quidem est hæc distinguere. Oportet tñ vt lex distinguere per singulas partes conetur. Fabula igitur ad hæc vtatur. Si absque armis semimortuus ad tentoria Patroclus fuisset delatus, quod pluribus accidit: & arma quæ à dijs, vt poeta dicit, in dotem Thetidi data fuerãt, ab Hectore rapta fuissent: vtrũ Menœtiades quasi arma abiecerit, à detractoribus vituperandus fuerit. Pretereа siqui ab alto præcipitarũt, aut in mari, aut in tempestatis aquarumq; colluuione, aut in alijs huiuscemodi permultis, quę ad purgandam ignauiæ suspitionem afferri possunt, coacti arma amiserint, erunt ne vituperãdi? Dãda verò opera est, vt maius grauiusq; malum pro viribus à cõtrario secernamus. In ipsa igitur vituperatione, vocabulorũ ipsorum prolatio differentiam quandam ostendit. Nam sicuti abiector nõ de omnibus meritò dicit: armorum verò amissor de omnibus: nec similiter qui vi amisit, & qui spõtè abiecit, sicuti abiector, est iudicandus. Omnino enim vndiq; differunt. Sic igitur sanciamus. Siquis ab hostibus circũuentus cum armatus esset: non defendit se versus ad eos, sed arma spontè dimisit, aut abiecit: turpemq; vitam velocitate comparare sibi maluit, q̃ fortitudine honestam felicemq; mortem, de huiusmodi armorũ proiectione iudicium habeatur, de superiori verò nullum. Mali enim ignauiq; semper puniendi sunt, vt meliores fortioresq; euadant. Infortunati verò, minimè. Nihil.n. proficit. Sed quæ nam abiectionis armorum damnato & à virili fortitudine degeneranti pœna congrua erit? presertim cum impossibile sit huiusmodi in contrarium commutari, vt Ceneum Thessalum ferunt diuina quadam vi in naturã viri ex fœmina commutatum. Abiectori enim armorũ contrarium maximè cõueniret, vt in mulierem ex viro translatus sic puniatur. Nunc verò q̃m id fieri non põt, proximũ aliquid excogitemus, vt postquam ille vsqueadeò viuendi cupidus est, deinceps nullum periculũ subeat, sed reliquam vitam & quidem q̃ longissimam improbus & cũ dedecore viuat. Hæc igitur lex sit, Eo qui arma turpiter proiecisse dãnatus est, nec imperator neq; præfectus aliquis pro milite vnquam vtatur, nec in aciẽ recipiat. Si contrà fecerit, rationum referendarum iudex id cognoscat: & si maximi census sit, decem minis: si secundi, quinque: si tertij, tribus: si quarti, vna ipsum condemnet. Proiectionis aũt damnatus non solum ob naturæ eius ignauiam à virilibus periculis arceatur, sed etiam si maximi census est, decẽ similiter mulctetur minis: si secundi, quinque: tribus, si tertij: vna verò, si quarti. De repetendis autem rationibus quas magistratus annui sorte creati, vel plurium etiam annorum consilio quodam delecti referre debẽt, quid dicemus? Quis enim sufficiẽs repetundarum iudex erit, siquis magistratus rerum põdere pressus, dixerit fecerit ue suo aliquid indignũ principatu? Difficile inuẽtu hoc est. Nam cum delecti magistratus virtute alios antecellant, quo pacto præstantiorẽ eis inueniemus? Et tamen diuini aliqui viri rationum referendarum exactores & iudices nobis quærendi sunt. Sic enim se res habet. Multæ occasiones soluendæ reipub. quemadmodum nauis aut animalis cuiusdã esse videntur. Quarum licet vna natura sit vbiq; diffusa, eas tñ intentiones, fulcimentaq;, & neruorum extẽsiones multisq; alijs nominibus appellamus. Sed hæc tam salutis q̃ euersionis Reipub. occasio nõ minima est. Nam si iudices qui gesti magistratus rationem exigunt, virtutẽ magistratibus præstent, atque ita id fiat, vt nemo iure conqueri possit, vniuersa sic regio feliciter ciuitasq; florebit. Sin aliter iudicium repetundarum processerit, tunc eo iudicio soluto, quo in vnũ ciuilia omnia vinciuntur, omnes magistratus, alius ab alio distrahuntur: ipsiq; ex vno multi iam facti, ex vna multiplicem ciuitatem efficiunt. hinc plena seditione citò oĩa euertuntur. Quare exactores rationum oportet in omni virtutum genere cunctis excellere. Goc igitur modo ipsorum gñationem machinemur. Singulis annis post æstiuale solstitium ad locum Soli atque Apollini cõmuniter dedicatũ ciuitas vniuersa conueniat, tres viros electuri, quem vnusquisq; meliorẽ se solo excepto iudicet: qui nõ paucioresq̃ quinquaginta natus sit annos. Electorum deinde dimidiam partem, qui à pluribus prælati fuerint, si pares sunt anteponant: sin verò impares sint, vno excepto cui pauciora suffragia contigerunt, dimidiã similiter reliquorum partem accipiant, suffragiorũ numero præiudicãtes. Quòd si equalia numero suffragia multis fuerint, dimidiumq; numerum auxerint, iunior postponatur. Acceptisq; alijs rursum ferãtur suffragia, quousq; tres inæquales obtineant.

Repetundarum.

At si

At si omnibus his vel duobus equalia suffragia sint, bonę iam fortunæ res committatur: forte hi discernantur. Eũ qui suffragijs superat, i ursumque secundo loco & tertio declaratum, corona ex semper virentis arboris fronde contexta coronet. Datis præmijs præconio declarent, quemadmodũ Magnesiorũ ciuitas rursus deo duce nacta salutẽ, ciues eius oĩum optimos, Soli & Apollini cões primitias prisca lege quatenus iudiciũ secuturi sunt consecrat. Qui primo anno duodecim repetundarũ rõnum examinatores cõstituant. Idq; faciant donec singulis septuagesimusquintus annus exactus sit, deinde singulis annis tres semper addãtur. Hi magistratus omnes in partes duodecim distributos omni libera examinatiõe iudicaturi, diligẽter obseruent. Habitent aũt tpe quo rationes ipsis redduntur, in loco vbi electi fuerunt, Soli atq; Apollini dedicato. Et tũ per se solum quilibet, tũ cõiter omnibus diligẽter perquisitis, de singulis magistratibus publicè perscribant, quid pati eos dare ue ex repetũdarum iudicum sñia deceat. Ac siquis magistratus horum iudicio non rectè damnatum esse se queritur, ad electũ iudicium repetundarum iudices deferat. & si euaserit, accuset eos si velit. sinautẽ ibi quoq; damnetur, atq; antea ab ipsis repetundarum iudicibus morte fuerit condẽnatus, quemadmodum necessitas exigit moriatur. Quòd si ea mulcta ab illis dãnatus fuerit, quæ dupla ab ipso persolui potest, duplam persoluat. Sed iam audiendũ est, quę horum de repetundis sententiæ, & qũo ferendę sint. His igitur qui totius ciuitatis consensu oĩbus præpositi sunt, donec vixerint primi consessus semper in oĩbus solennitatibus præbeantur. Et quandocunq; ad cõia Græcorum spectacula sacrificiaq; mitti iudices ac præsides aliquos à ciuitate necesse est, ex istis mittãtur. Hi soli in ciuitate, corona laurea coronentur, hi Solis & Apollinis sacerdotes sint. Põtifex ẽt summus singulis annis ex his ille sit, qui superiori anno cæteris excelluisse sacerdotibus iudicabitur. horum noĩbus quousq; ciuitas habitatur tpa distinguantur. Defunctis aũt funera & sepulchra excellentius q̃ cæteris ciuibus fiant. Indumenta quælibet alba sint. luctus ploratusq; absit. Chori quoq; duo, vnus puellarum quindecim, alter totidem puerorũ, feretro vndiq; circundato vicissim sacerdotem carminibus laudent, felicitatemq; eius per totã diem decantent. Mane verò ad monumentum feretrum iuniores ferant qui gymnasijs operam impendunt, quos defuncti hoĩs propinquiores delegerint. primiq; cœlibes quasi ad pugnã armati præcedãt, cum equis equites, & cum leuibus armis pedites, cæteriq; similiter. Pueri verò antè feretrum, patriũ cantum concinant, & puellę post eos, ac mulieres iam effœtæ sequãtur. Postremò vtriusq; generis antistites quamuis alijs monumentis arceantur, tñ si Pythius quoq; cõfirmauerit, ad hoc sepulchrum quasi purum quiddã sit, nil prohibet deuenire. Monumentum huic sub terra sit fornix quædam longior ex durissimis pulchrisq; lapidibus, vbi lapides lectuli vtrinq; sint, hic beatum illum sepeliant, arboresq; in circuitu plantent, vna excepta solũmodo parte, vt hoc sepulchrum augeri possit. deinde singulis annis musico, gymnico, equestriq; certamine hos viros honorent. Hæc præmia illis reddantur, quorum de latis rationibus iudicia damnata non sunt. Siquis aũt horum iudicio confidens quo prælatus fuit, naturę humanę fragilem cõditionem detexerit, lapsus videlicet in errorem postquam egregius habitus est, sanciatur lege, vt à volente quolibet accusetur. Iudiciumq; de ipso sic agaẽ. Primo legũ custodes adsint, deinde accusati ipsius collegæ, electi præterea iudicij iudices. Adducat autem accusator, indignum esse illũ qui accusatur, & magistratu & magistratus præmijs. Si ergò damnatur, magistratu, sepulchro, cæterisq; illi magistratui competentibus præmijs priuetur. Sin verò accusator quintam suffragiorum partem non habuerit, qui primi census est XII. qui secũdi, octo: qui tertij, sex: qui quarti, duas minas persoluat.

Magna autem in iudicando admiratione dignum fuisse Rhadamãthum video: Ille siquidem perspiciebat, in illis temporibus deos esse, omnes vno ore hoĩes confiteri. neq; id iniuria, cum multi illis temporibus ex dijs progeniti essent, quorum in numero ipse ẽt habebaẽ. Itaque videẽ putasse dijs non hoĩbus esse iudicia committenda. Quocirca simpliciter velociterq; iudicia peragebat. Nã iureiurando in singulis causis à litigãtibus requisito, citò simul ac tutò iudicare solebat. Nunc verò alij deos esse negant, alij res humanas curare nõ putant, plurimi verò & passimi vilibus hostijs multisq; blanditijs ita conciliari sibi eos existimant, vt impunè liceat grandẽ pecuniam extorquere. Quocirca Rhadamãthi iudicandiq; modus ille his hoĩbus minimè congruit. Nam cũ opiniones hominũ de dijs mutatæ sint, leges quoq; cõmutandæ sunt. Itaq; prudẽs legislator in iudiciorum executione iusiurandum litigantium prohibebit, vt tam accusatoris intẽtio q̃ defensoris deprecatio sine iureiurando in iudicijs conscribatur. Nam si iurãdi licentia in ciuitate cuiq; dabitur, vbi plura ad iudices quotidie deferuntur, oẽs penè periuri erunt, præsertim qui pręsentibus conuiuijs aliaq; cõsuetudine ac priuata necessitudine cõiuncti sunt. Lege igitur statuatur, indicaturum iudicem iurare, atq; eos etiam qui reipublicæ magistratus suffragijs constituent: Choreæ quoq; iudicem, & oĩs musicæ, gymnicorum ẽt equestriumq; munerum in certamine præsides atq; datores: & summatim in quibuscũque hoĩum opinionem nulli emolumento periurium sit. In quibus autem vtilitatem ex periurio aliquis assequitur, ea sine iureiurando iudicentur. Et qui iudicaturi sunt nullo modo litigantes permittant aut iurare persuadẽdi causa, aut sibi generiq; suo imprecari, aut turpiter supplicare, aut cõmiseratione muliebriter vti: sed quod iustum putant, mansuetè doceant, & docentem audiant. quod si ab his aberrat, ad rẽ à magistratu reducaẽ. Peregrini aũt inter se litigantibus, quemadmodum nũc si velint, iurare liceat. Nam cum in ciuitate consenescere non debeant, non formidandũ ne alios corrumpant. Eodem aũt modo inter liberos hoĩes executio iudicij fiat, siquis liber ciuitati non obtemperat in ijs quæ nec verberibus nec vinculis nec morte plectũtur. Ac siquis ad choream vel ad pompam celebrandam non venit, vel aliam huiuscemodi rem cõem, vt ad ministerium sacrificij pacisq; sacra, vel belli, tributum nõ cõtulit: in his oĩbus q̃ primum damnum restituatur, aut pignus cui ciuitas lexq; cõmiserit, deferaẽ, exactoq; tpe pignore vendito pecunia in ærarium conseratur. Quòd si maiore multa opus est, magistratus singuli pertinaces hoĩes in iudicium vocent, & debita mulcta imposita legibus parere compellant. Sed ciuitati quæ colligẽdę pecuniæ operã nondat, & sola ex agricultura pecunias habet, cũ neque mercaturæ neq; peregrinationibus vacet, neq; peregrinos aliundè suscipiat, deliberare necesse est quid faciendum sit. Quare legislator suadẽdo primũ ita pro viribus consulat. Solet gẽtium diuersarum cõmixtio varios mores confundere, & peregrinorũ cũ peregrinis cõsuetudo plurima innouare. Quòd ciuitati bene rectisque legibus institutę maximè oĩum nocet. In ciuitatibus aũt male institutis nihil refert, si tam senes q̃ iuuenes pro arbitrio, & aliò peregrinentur, & aliundè peregrinos suscipiantur. Contrà verò nullos vnquã recipere aduenas, nec aliò ipsos proficisci, tum impote est, tũ crudele atq; superbum cæteris hoĩbus videaẽ necesse est, qui ciuitatẽ turpi vocabulo notẽt, peregrinorum hostem & difficilẽ atq; inhumanam appellantes. Non oportet aũt vnquam parui facere, vtrũ probus an improbus alijs videaris. Multi.n. quamuis virtutis expertes sint, qui tamẽ probi sint, qui improbi, iudicant. Nam prauis quoq; hoĩbus diuina quędam conijciendi vis inest, perquam multi vel passim rectè tum opinione, tum verbis à melioribus deteriores distinguant. Quocirca vtiliter ciuitatibus præcipitur, vt bonam apud multos existimationem non parui pendãt.

Iuramentum quando offerendum.

Causasq; ... dicendas.

Maximum sanè atq; rectissimum est, vt cum sis probus, ita gloriam quæras, aliter minimè, si modo perfectus vir futurus es. Quapropter Cretēsis quoque ciuitas ista conari debet, vt quamoptimā virtutis existimationē apud cæteros hoīes consequatur. Maxima verò spes est eam ratione viuentem, meritò Solē cæterosq; deos cùm alijs ciuitatibus regionibusq; benè gubernatis visurā esse. Sic igitur de peregrinatione aliò, & de peregrinorum receptione sanciendum est. Ei primū qui pauciores annos q̃ quadraginta natus est, nullo modo peregrinari liceat. priuato quoq; nemini liceat. publicè aūt præconibus, legatis, atque exploratoribus liceat. Profectò verò extra regionem ad gerendum bellum, ciuilis peregrinatio putāda non est. Ad Pythium verò Apollinē, ad Ioue Olympicum, Nemeam etiam & Isthmum mittēdi sunt aliqui, per quos sacrificia ludosq; his dijs ciuitas nostra cōmuniter cōferat. Mittantur autem pro viribus plurimi, pulcherrimi, optimi, qui in sacris pertinentibusq; ad pacem communionibus ciuitati suæ honorē & gloriam bellicæ gloriæ respondentem comparent. Cumq; redierint, iuniores doceāt, ciuiles aliorū institutiones suis multò posteriores esse. Spectatores quoq; alios qui otio abundantes aliorū res hoīum considerare cupiunt, ex legum custodū instituto lex nulla prohibeat. Nam ciuitas bonorū malorū ue hoīum ignara, & externæ consuetudinis expers, nunquam satis humana atq; perfecta esse pōt, nec leges seruare moribus & consuetudine solum, nisi ēt notitia legum prudentior fiat. Existūt vel in vulgò & multitudine hoīes quidam diuini quamuis pauci, attamē digni quibuscum consuetudinem habeas. hi non magis in bene gubernatis ciuitatibus q̃ in alijs oriūtur. Quicunq; igitur in ciuitate rectè gubernata incorruptus erit, horū vestigia à patria profectus, terra mariq; sequetur, vt tandem reuersus, legum patriæ alias probet, alias si qua in re deficiūt, corrigat. Quippe sine hac inspectione inuestigationeq; nunquam optimè ciuitas permanebit, neq; ēt si male inuestigetur. CL. Qūo hæc vtraque fient? ATH. Hoc certè pacto. Primo spectator hmōi annos plures q̃ quinquaginta natus sit: deinde cū in cæteris, tū maximè in bello probatus, si modo legum custodum exemplū in alijs ciuitatibus sit relicturus. Is vltra sexagesimum annū non amplius vagetur. Sed citra decimum annum quādo voluerit domum reuersus eorum ineat cœtum qui leges examinant. Hic cœtus è iunioribus atq; senioribus constet, quotidieq; mane donec sol oriatur, conueniant: primum de sacerdotibus qui tanquam cæteris excellentiores muneribus affecti sunt, deinde decem de legū custodibus seniores, postremò disciplinę vniuersæ censor, qui magistratum hunc gerit, & qui iam exegerunt. Nec vllus istorum solus, sed cū iuniore aliquo quē delegerit à trigesimo ad quadragesimū annū nato. hi de legibus semper & de Republica disserant, conferantq; inuicē siquid de his excellens audierint. De disciplinis ēt ad id conducentibus colloquanē, quas qui sciunt, facilius, qui nesciūt, difficilius legum intentionē intellecturi sunt. Quæ verò ex his seniores probauerint, magno studio iuniores perdiscāt. Quòd siquis iunior adductus indignus videbitur, totus cœtus ei exprobret, qui adduxit. Iuuenes aūt qui se in his rectè gesserūt, tota ciuitas honoret atq; conseruet. Sed si peiores alijs se reddūt, maiori q̃ alij dedecore afficiantur. Ad hunc cœtum qui aliorum leges & mores inspexit, ilicò profectus, si quid de ferēdis legibus aut disciplina aut educatione apud alios reperit, exponat. siquid ēt ipse inuenit, cœtui vniuerso declaret. Qui si nec peior reuertisse videbitur, laudetur, quia quod potuit, libenter effecit. Sin multò melior, & viuus magnis afficiatur honoribus, & defunctum cœtus omnis decoret. At si corruptus redijsse videbitur, cum se sapientem esse simulet, cū nemine iuniore vel seniore audeat se miscere. Hic si magistratibus paret, priuatus viuat. Sinautem cōtrà magistratuum voluntatem de disciplina legibusq; ciuilibus

Peregrinationes.

disputare condemnatus in iudicio fuerit, moriatur. Et si cum in iudicium deduci iure debuerit, à nullo magistratuum sit adductus, quando de muneribus postea decernitur, opprobrio hęc res magistratibus sit. Atq; aliò quidem profecturus, hmōi esse & ita peregrinari debet. Sed & aduenę benignè suscipiendi sunt. Quatuor autem peregrinorum genera sunt, de quibus facienda mentio est. Primum eorum qui semper æstiuales sunt, & quasi aues per mare vt plurimum acquirendæ pecunię gratia, ęstatis tempore ad alias deuolant ciuitates. hos foro, portubus, publicisq; domibus extra vrbem in ipsis suburbijs magistratus locis illis præfecti suscipiant, obseruātes nequis eorū noui aliquid faciat. Iudicia ēt illic eis iustè reddantur, ita nihilò plus q̃ necessitas cogat, cum ijs familiaritas habeatur. Alterum est eorum qui spectaturi veniūt, & ciuitatis musas illic audituri: hi oēs diuersoria iuxtà tēpla habeant, quę suscipiendis hospitibus commodissima sint. Sacerdotes verò & æditui curam ipsorum habeant, vt iucundè possint sufficiēti tempore permanere, & videre, audireq; illa quorum gratia venerunt, & tādem sine detrimento & suo & aliorum recedere. Quòd siquis eorum iniuriam cuiquam intulerit, aut affectus iniuria sit vsq; ad drachmas quinquaginta sacerdotes cognoscant. Crimina verò maiora ad curatores rerum venalium deferantur. Tertium peregrinorū geuus publicè suscipiendum est, cū aliundè quispiam publica causa missus aduenerit. hunc imperatores, magistri equitū, tribuni militū soli suscipiant. Et is apud quē diuertit, cū principibus cōsilij curam huius habeat. Quartū genus rarissimum est. Accedere tamē aliundè aliquis poterit spectatoribus nostris altera parte respondens. hic ita recipietur: primo si quinquaginta annos impleuerit, deinde si ea mēte venerit, vt vel consideret quæ apud alios præclara habentur, vel suā doceat. hic sanè diuitum sapientumq; ianuas iniussus adeat, cum ipse huiusmodi sit, & quasi hospes disciplinæ pręfecti domum rectè peccat, nō dubitans hospitalem eā propter virtutis coniunctionem sibi futurā. Cumq; ab alijs didicerit atq; docuerit quę discenda docendaq; putauit, honore sibi congruo muneribusq; affectus, vt ab amicis amicus abeat. His legibus peregrinos peregrinasq; suscipiamus, nostrosq; similiter emittamus hospitalem veriti Iouem. Non.n.esu & hostijs, quemadmodum apud Nilū fit, peregrini pellendi sunt: nec atroci edicto à finibus nostris arcēdi. Fideiussor quilibet, palàm fideiubeat, totumq; negocium cōscriptum corā tribus nec paucioribus testibus fateatur, si citramille drachmas fideiussio fiat: sin vltra mille, quinq; adminus testes adhibeantur. Fideiussor aūt sit qui prius vēdidit, eius de quo an iure possit vēdere dubitatur: atq; eius qui videtur minus ad promissa sufficere: sitrq; tam qui præuēdit, q̃ qui vendit tanquam obnoxius iudicio subijciatur. Siquis in domo alterius quęrere quippiam tanquā suum velit, is primo iureiurando affirmet sperare quod quęrit, ibi se inuenturum: deinde nudus aut interula indutus ingrediatur præcinctus, præbeaturq; ipsi domus, & supellectilia signata simul & nō signata. Quòd siquis scrutari volentē non permiserit, qui prohibitus est, precio amissę rei statuto actuset eū qui ipsum depulit, & ille si damnatus fuerit, duplū restituat. Si dominus ipsius domus abfuerit, non signata solummodo à præsentibus prębeanē: signata verò ipse quoq; obsignet, & custodem ad quinq; dies relinquat. Quo in tempore si patronus non venerit, ædilibus secum acceptis obsignata resignet, & cum ante oculos domesticorum & ędilium quæsierit, rursus obsignet. In rebus ambiguis spatiū temporis ad præscriptionem determinandum est. De domibus quidem & agris nulla hac ratione disceptatio erit. Aliarum verò rerum si qua à quoquam habetur, isq; in vrbe, foro, sacris, apertè anno integro re illa vsus fuerit, atq; hunc non occuluisse constet: nec quisquam interea quamuis quærens eā exegerit, nemini liceat deinde rem illā quasi suā reposcere. Verum

Peregrinātium gña.

Fideiussori.

Præscriptio.

Verùm si non in vrbe, sed in agris manifestè vtatur, nec in annis quinq; rei dominus compertus sit, quinquennio exacto repeti nequeat. Sin verò in vrbe domi vtatur, ad triennium vsq; apprehendere posit qui amisit. In agris aût si occultè habet, vsque ad decenniũ. Sin extrà regionem, semper quandocunq; inuenerit, apprehẽdat. Quãdo aliquis vi eum qui litigat seu testes venire in iudicium prohibet, si seruus ille sit, siue suus, siue alterius, nullius momenti lata sit: sin verò liber, & sñia irrita sit, & anno vinciatur qui depulit, & si quis latrocinij eũ accusare voluerit, fas esto. Siquis aliquem secum musica vel gymnica vel alia quauis facultate certaturum in certamẽ descẽdere vi prohibuerit, quisquis velit munerum declaratoribus id significet, qui procurẽt vt quilibet liberè certare posit. Id si facere nõ potuerint, victorię munera prohibito dent, si prohibitor vincet, & ipsius tanquã victoris nomen in quibuscunq; velit templis inscribatur. Prohibenti verò nec nomen inscribere, nec victoriæ offerre insignia liceat. Ac seu vincat certando seu vincatur, illati damni crimine reus sit. Si quis rem furto sublatam sciẽs receperit, in eadem culpa sit qua ille qui furatus est. Qui exulem seu quemuis huiuscemodi fugientẽ susceperit, moriatur. Quippe quem ciuitas amicũ sibi vel hostem decreuerit, eundem sibi quisq; siĺr existimare debet. Siquis consilio suo absq; autoritate cõi pacẽ iniuit, aut bellum mouit, vltimo supplicio cõdemnetur. Quòd si pars aliqua ciuitatis id tentauit, huius rei autores à militię imperatoribus tracti in iudicium, & dãnati morte plectantur. Qui patriæ in aliqua re ministrant, nullo modo munera recipiant: nec vlla occasione aut ratione nobis persuadeamus, in rebus quidem bonis suscipienda esse munera, in alijs minimè. Nã nec cognoscere facile est, neq; cum cognoueris, cõtinere. Idcircò tutius est, legibus obtemperare, dicẽtibus nulla pro patriæ ministerio munera esse suscipienda. Siquis verò minus obtemperasse dãnatus fuerit, moriať. Tributa verò sic publica disponanť. Primo quidem multorũ gratia rerum oĩum cuiuscunq; ciuis census habeatur. Deinde annuos fructus tribules ad agrimagistratus conscriptos deferant, vt cum duo tributa sint, Respublica posit alterutro, vt videbitur, annis singulis vti, scilicet, vel vniuersi cẽsus vel annui fructus parte. Vnde quæ ad alimenta tribuuntur, semper excipianť. Donaria dijs moderata à moderatis hoĩbus offerantur. Terra quidẽ & Vesta, sacra deorum oĩum habitatio est. Nemo igitur ex hac materia iterum simulacra dijs constituat. Aurum atque argentum & priuatim & in templis, in alijs ciuitatibus inuidiosa possessio est. Ebur verò cùm olim ab aĩa destitutum fuerit corpus, ad deorũ simulacra ineptũ est. Aes atq; ferrũ bellica sunt instr̃a. Ex ligno igitur vno vel vno quouis lapipe, integræ deorum imagines in templis cõibus statuantur. Texturę quoque opus offeratur non maius q̃ quod ab vna muliere mense vno fieri potuit. Colores albi tã in alijs q̃ in textili artificio, dijs cõgrui sunt. Tincta verò coloribus alijs, ad bellica insignia solum exhibeatur. Diuinisimæ verò oblationes sunt aues, atq; picturæ, quas singulas vno die pictor vnus depinxit. cętera quoq; oĩa his similia sint. Post verò vrbis partes quæ & quot esse debẽt, distinctæ sunt, & leges de pactis cõmercijsq; maximis pro viribus positæ: superest vt de iudicijs iam dicamus. Primam igitur arbitrari iudices quos litigantes elegerint, locũ habeant. hi conciliatores commodius q̃ iudices appellari possunt. Deinde vicini & tribules secundũ partẽ duodecimã distributi. Apud quos si reconciliati à primis non fuerint, maiori cũ damno litigent. Vbi si debitor iterũ condẽnabitur, quintã debiti partem persoluet. Quicunq; verò ab hoc quoque iudicio appellat, ac tertio certare volet, electos iudices petat. Et si ab ijs ẽt condemnabitur, & quãtũ debitum ipsum est, & dimidiam supra debitũ partem afferat. Ac si accusator à primo iudicio repulsus non quieuerit, sed in secũdo iudicio iterum certare voluerit, quintã si vicerit partẽ accipiat, victus aũt tãtundẽ amittat. Quando verò per primos & secũdos iudices nondũ reconciliati, tertios petunt, debitor quidem victus, tantundẽ & dimidiã insuper debiti parte, vt diximus, victori deponat: accusator aũt superatus dimidiã. Sed de creãdis declarãdisq; iudicibus, de istorum oĩum administratione, de temporibus, in quibus singula facienda sunt, de ferendis suffragijs, de mora & dilatione iudicij, termino, citatione, repulsa, ac de cæteris oĩbus quę iudicijs necessaria sunt, quamuis in superioribus tetigimus: tñ quæ pulchra sunt, vt hẽt prouerbiũ, & bis & ter rectè dici possunt. Parua verò quæq; & inuentu facilia, si legũlator antiquior pretermiserit, iunior repleat. Sed de priuatis quidẽ iudicijs satis iam dictũ est. Publica verò atq; cõia quibus vsi magistratus, quæ ad hos pertinent peragunt, in multis ciuitatibus à prudentibus viris rectè cõstituta reperiuntur. Vnde custodes legũ oportet quæ huic nouæ reip. cõgruant accipere, ita vt singula periculo examinata & corrigant diligenter & probent, donec sufficienter se habere putentur. & deniq; discussioni fine imposito his tanquã immobilibus per totã vitam vtantur. De silẽtio vero, laude, vituperationeq;, & de iustis, bonis, honestis, quæ in alijs ciuitatibus differunt, & dictum est, & in fine dicetur. Ad quæ oĩa æquus futurus iudex respicere debet, atq; operã dare, vt has legũ cõstitutiones ante oĩa discat, & mente firmiter teneat. Nam ad sanciendum eũ virum qui didicit bonum, scripta legum præ cęteris doctrinis si rectè se habent, maximè cõferunt. Neq; enim temere miranda diuinaq; lex nomen menti proximum posidet. νοῦς enim mentem, νόμος verò leges significat. Nam cum multi sermones de laude vituperationeq; nõnullorum partim carminibus, partim soluta oratione tũ scripti circũferantur, tum quotidie in coronis seu contẽdendo, siue falso assentiendo habeantur, horũ oĩum perspicuũ examen legislatoris scripta nobis sunt. Hec quasi remediũ medelamq; aduersus aliarum orationũ venena probè iudex secũ semper tenebit: quibus seipsum ciuitatemq; emendabit, bonos cõfirmabit atq; extollet, prauos ex ignorantia, incontinẽtia, timiditate, & vt summatim dicã, iniustitia vniuersa pro viribus si sanabiles sunt, reuocabit. Nã si sanari nõ possunt, qui eos morte afficiũt apud oẽs laudi digni iudices iudicumq; principes nõ iniuria sępius dici posse videntur. Sed postquã annua iudicia exacta sunt, legibus his vtantur. Primum magistratus qui iam iudiciũ exercet, debitoris dãnati pecuniam petitori omnẽ tradat, necessarijs tm̃ ad vsum relictis. Idq; statim post lata suffragia fiat nunciante præcone, & iudicibus audientibus. Deinde si secundus à lata sñia aderit mẽsis, neq; victori victus spontè iustè persoluerit: iudices qui sñiam tulerunt, cunctam debitoris pecuniam victori tradant. Quòd si præsentia minus sufficiunt, nec minus q̃ drachma deficit vna, non liceat deinde debitori prius alium quenquã in iudicium trahere, q̃ debitũ creditori totum restituat. Trahi verò ab alijs posit. Si quis in iudicio dãnatus iudices ipsos lęserit, aut quicquam eorum iniustè abstulerit, ijdẽ ipsi iudices ad custodes legũ deferant: A quibus si criminis huius dãnabitur, quasi ciuitatem oẽm legesq; euerterit, moriatur. Qui sub his legibus geniti educatiq;, liberos similiter genuerunt, atque educauerũt, ita cum alij versati vt moderatũ fuerit eorũ cõmercium, illatæ iniuriæ pœnas dederint, acceptę exegerint, sicuti iustè legibus his vsq; ad senectutem viuũt, ita secundum naturam è vita decedunt. Mortuis verò tã viris q̃ mulieribus parẽtationes quidem, & quæ ad deos siue inferos siue superos pertinent, secundum responsa interpretum fiant. Nullum in loco fœcundo & agro ad culturã apto sepulchrũ fiat. Sed is locus corpa defunctorum recipiat, qui ad cætera inutilis & ad id tm̃ commodus viuẽtes minimè lædit. Nec.n. à viuis neq; à mortuis terræ matris fœcunditas impediẽda est. Nemo ergò aut viuens aut mortuus viuum aliquem alimento priuet.

Quæ dijs offerenda.

Iudicia priuata.

Publica.

Locus sepulchrorũ.

Agger non altior sit eo cumulo, quē viri quinque diebus quinq; cōstruere possunt. Lapides quoq; superstruantur nō maiores q̃ vt possint defuncti laudes quatuor solum heroicis versibus editas cōprehēdere. Elationes aūt nō breuiori vel longiori tpe intus fiant, q̃ verè mortuus significari cognosciq; possit. Ac vt humana se habent, triduana elatio ad sepulchrū mediocris videtur. Credendū est aūt & de alijs legūlatori & de aīa, cum eam dicat omnino à corpore differre, nec aliud præter ipsam esse, qđ in hac vita facit vt quilibet nostrum hoc ipsum sit quod sumus. Corpus verò tāquā imaginarium quiddā hoīem sequi. Cōmodè ēt mortuorū simulacra corpora vocari. Ac reuera vnumquenq; nostrū aīam ipsam immortalē esse, eamq; ad deos alios proficisci, rationē suorum operum redditurām, vt lex patria continet. In quo certè bonis viris confidendū esse, malis aūt formidādum: quippe cum post mortem omni auxilio careant. viuentibus aūt necessarios omnes consulere debuisse, vt q̃ iustissimè atque sanctissimè viuant, ne maxima eos scelerum post mortem supplicia maneant. Hæc cùm ita se habeant, rē familiarem atterere minimè debemus, quasi arbitremur hanc carnis molem quæ sepelitur, nostrum illum esse, cū ille filius aut frater aut quiuis alius à nobis desideratus, quem sepeliri putamus, hinc aliò fatis suis exactis profectus fuerit. Probè igitur factū erit, si tanquam ad maniū aram aīa carentem moderato vtamur impēdio. Moderatum verò quantum sit, à legumlatore meritò statuef. Lex igitur ista sit, vt qui maximi censūs est, ad funus & sepulturā non plus q̃ minas quinq; impendat: qui secūdi tres, tertij duas, quarti vnam: atq; ita singulorum moderata erit impensa. Cęterùm custodes legū cum alia multa, tum hoc maximè curare debent, vt pueri & viri, & vt summatim dicam, cuiuscunq; sexus vel ætatis homines ab illis iugiter obseruati benè viuant, & ciuis cuiusq; decessū, vnus ipsorum quem mortui hoīs coniuncti elegerint, funus totum obseruet, prouideatq; vt benè moderateq; oīa, non contrà gerāt, & illud sibi honori, hoc dedecori sit. Expositiones vtiq; & elationes & cætera oīa secundum leges de his conscriptas fiant. Ciuilis aūt legis latori cōcedantur ista. Lachrymis mortuos decorare aut non, turpē legumlatori cogere est: plāgere verò & extrà domum vociferari, prohibendum est. Cadauer etiā manifestè per vias vrbis frequētiores efferre, & palàm eiulare, aut antè diem extra vrbem se affligtare, non liceat. Hæc ita de his statuta permaneant. Quibus qui paret indemnis esto. Qui verò vni legum custodi non paret, ab omnibus vt cōmuniter videbitur, puniatur. Cætera quę vel ad mortuorum monumenta, vel ad eos qui propter patricidium sacrilegiumq; sepultura indigni sunt, pertinent, superioribus legibus comprehendimus. Quare legum positio fermè finem habet. Omnino verò finis est, non in eo q̄ facta sint vel possessa vel habitata, sed in eo potius, q̄ sicut rectà sunt facta, ita firmiter stabilia sint. In huiusmodi enim conseruatione putandum est quantum oportuit factum esse: aliter minimè. CL. Probè loqueris hospes, sed quorsùm ista, explanatius dicito. ATH. Multa, ò Clinia, priscorum præclarè dicta laudantur: nec minus Parcarū noīa. CL. Quæ nā? ATH. Quòd Lachesis prima sit, Clotho altera, Atropos tertia, quæ salutē prædictis affert. Hæc ad ignē contortis, quia vim inconuertibilem continent, cōparata sunt. Quæ quidē in ciuitate & Rep. oportet nō solùm sanitatem corporibus stabilē, sed animis quoq; legū cultum, imò verò legum salutem afferre. Sed mihi videtur negocio legum adhuc illud deesse vt disseratur, quo pacto illis secundum naturam vis incōuertibilis possit inesse. CL. Nō paruū est quod dicis, si inuentu possibile est, quo pacto in vnaquaque rectè id fiat. ATH. Possibile est profectò, vt mihi ad præsens videtur. CL. Ne igitur abeamus hinc obsecro, antequā nostris legibus id tribuamus. Ridiculū est. n. frustrà in aliqua re sumpsisse laborem, nec stabile aliquid fundauisse. MEG. Rectè tu admones: me quoq; talem inuenies. CL. Probè dicis. Quę igitur salus ista est? & qua ratione Reip. nostrę & legibus aderit? ATH. Non diximus cœtum in ciuitate huiusmodi esse constituendum quo decem de legū custodibus semper seniores conueniant? His accedant oēs qui muneribus præmijsq; honorati sunt. Præterea & illi qui multas vrbes peragrauerunt, vt aliquid ad patriarum legum conseruationē conferens reperirent. sed hi ad cętum hmōi non recipiantur, nisi ex ea peregrinatione incorrupti & integri redijsse, & cœtu digni esse probētur. Atq; horum singuli singulos sibi iuniores asciscant, non pauciores annos q̃ triginta natos, qui natura educatiōeq; digni esse asciscenti primum, deinde & vniuerso cœtui videātur. Quòd siquis indignus adhibeatur, nullius momenti sententia sit. Hunc cœtum antè lucem conuenire diximus oportere, quando à cæteris tam priuatis q̃ publicis negotijs vacatur. An non tale aliquid in superioribus diximus? CL. Certè. ATH. De hoc cœtu iterum illud dicam. Aio enim, siquis hunc quasi ancoram vniuersę ciuitatis quæcunq; ad hoc exiguntur in se continentē, iaciat, oīa quæ volumus, seruaturū. CL. Quo pacto? ATH. Opportunè modo dicemus, totisq; viribus incūbemus. CL. Probè dixisti, & vt cogitas facito. ATH. Oportet sanè, ò Clinia in vnaquaq; re cōgruum singulorum operū seruatorem excogitare. Qualem maximè locum in animalibus anima & caput habere videntur. CL. Qua rōne rursus id ais? ATH. Horum nempè virtus omni animali salutem præbet. CL. Quo pacto inquam? ATH. Nam aīæ quidem ad alia mens infusa est: capiti quoque ad alia visus auditusq; insertus. Atq; ita summatim pulcherrimis sensibus mens coniuncta, & in vnum redacta, salus singulorum efficitur. CL. Ita videtur. ATH. Certè. Nam & mens sensibus coniuncta nauibus in tempestate & tranquillitate salutem afferre solet. An nō vides q̄ gubernator & nautę simul cū mente gubernatrice sensum coniungentes seipsos nauemq; tutantur? CL. Quid ni? ATH. Non multis exemplis opus est. Sed in exercitu & medicina consideremus, ad quod signum respicientes imperatores & medici, salutem rectissimè cōsequuntur. Nōne illi ad hostium fugā & victoriam suam? isti ad corporis sanitatē? CL. Proculdubio. ATH. Si medicus corporis sanitatem ignoret, aut victoriā imperator, & cætera quę dicebamus, mentem ne habere scireq; aliquid in his videbuntur? CL. Nequaquam. ATH. Quid porrò ciuitate? si quis finem ad quem vir ciuilis respicere debet, ignorare videatur, an primū iure princeps poterit appellari? Deinde seruare id poterit, cuius finem prorsus ignorat? CL. Minimè. ATH. Oportet igitur & nunc, vt videtur, si nouæ huius vrbis constructio bonum exitum habitura sit, aliquid in ea esse quod cognoscat primum quis nam ciuilis sit finis: deinde quomodo illum assequamur: & demum quæ lex primum, deinde quis nam hominū rectè ad illū consulit, aut non rectè, quippe quæ ciuitas his carebit, non erit mirum, cum mēte sensuq; capta sit, si fortè casuq; singula faciat. CL. Vera loqueris. ATH. Nūquid dicere possumus in qua maximè ciuitatis nostræ partæ vel quo studio hmōi aliquod ad salutem præsidiū sufficienter constitutum sit? CL. Quamuis nō liquido id asserere audeā hospes, conijcio tñ hāc orationē tuam ad nocturnum illum cœtum quem modò dixisti, contēdere. ATH. Rectè, ò Clinia, coniecisti. Oportetq; illum vt rō præsens significat, omni virtute præditū esse. Virtus aūt eius prima atq; pręcipua est, ne per multa variaq; vagef: sed ad vnum respiciat semper, quò omnia quasi tela sibi semper dirigenda sunt. CL. Ita prorsus. ATH. Nunc ergò intelligimus non esse mirū, si ciuitatum leges lōgè aberrēt. Nam in qualibet ciuitate alia legum positio ad aliud, & alia ad aliud respicit. Et alijs iustorum finis est, vt aliqui siue meliores illi quidem siue peiores in rep. dominentur. Alijs vt ditentur, siue seruiant, siue non. Aliorum studium vertitur ad libertatem. Alij leges ad duo condunt,

De corpore & anima quadā

Cur ciuitatum leges longè aberrent.

dūt, vt & ipsi liberi sint, & alias vrbes subigāt. Qui verò sapientißimos se putant, ad hmôi oīa simul. Vnum verò præcipuū ad quod cætera dirigant, non habent. CL. Nos igitur hospes rectè iandiu legibus nostris ad vnū respiciē dum putauimus, idq; virtutem appellari concessimus. ATH. Ita est. CL. Et virtutem quatuor quædā ponebamus. ATH. Certè. CL. Mentem verò horum omniū ducem, ad quam & cætera omnia, & tria illorum respicere oporteret. AEHEN. Pulcherrimè sequeris, ò Clinia. Et in cęteris similiter sequere. Mētem quidem gubernatoris, medici, imperatoris, ad certum quiddā respicere dicebamus. Ciuilē verò redarguentes huc processimus, & nūc veluti hoīem, ita ciuilē hanc mentē percontemur. O mirifice vir quò tendis? Quid illud vnum est, quod in arte sua medicus planè assignare potest, & tu qui cæteris prudentibus præstare te dicis, in tua facultate nō poteris? An vos, ò Clinia, & Megille pro ipso respondere potestis quid hoc ipsum sit, vt ego sæpe ad vos pro alijs feci? CL. Nequaquam hospes. ATH. An non quærendum putatis, quid illud sit, & in quibus? CL. Dic planè. ATH. Cum quatuor virtutis species posuerimus, patet earum quamlibet vnā esse, si quatuor simul conficiunt. CL. Quid ni? ATH. vnam etiam cuncta hæc noīamus. Fortitudinem.n. virtutem esse dicimus, prudētiam virtutem, & reliqua duo similiter, quasi reuera non multa sint, sed vnum id solū, quod virtus est. CL. Omnino quidem. ATH. Inquantum igitur duo hęc inter se differunt, & duo nomina acceperunt, atq; alia duo similiter, difficile dictu non est. in quā tum verò in vtriusq; vnum posuimus, idq; virtutē vocauimus, & in duobus reliquis similiter, non ita facilè. CL. Quomodo istud ais? ATH. Non est arduum quod dico, explanare. Agitē ergo interrogandi respondendiq; munus inter nos partiamur. CLIN. Quo pacto? ATH. Interroga tu me quid nam vnum appellantes virtutem, duo vtraq; rursum diximus, alterum fortitudinem, alterum verò prudentiam. Causam equidem tibi affero, quòd alterum circa timores versaretur. Vnde beluæ quoq; fortitudinis participes sunt, & infantiū animi. Natura enim quodammodo & sine ratione animus fortis efficitur, sed absq; ratione prudens anima & mentis compos nec fuit vnquam, nec est, nec erit. Aliud ergo hæc est quàm illa. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Quomodo ergo duo hęc & differentia sunt ratione, à me accepisti. Quomodo vero vnum & idem, tu rursum me doceas, ita vt dicturum te putes, quo pacto cùm sint quatuor, rursus vnum sint, & me postea tibi rursus quomodo quatuor sint, declaraturum. Deinceps autem consideremus, vtrū qui res aliquas sufficienter intellecturus est, quæ & nomen habent & rationem, nomen solummodo scire debeat, rationem minime. An potius si precij alicuius est, turpe est rerum magnitudine & pulchritudine excellentium tā nomina quàm rationes ignorare. CL. Ita videtur. ATH. Legum verò conditori atq; custodi, & ei qui virtute pręstare cæteris opinatur, & munera pro his rebus accipit, est ne maius aliud quàm fortitudo, temperantia, iustitia, atq; prudentia? CL. Quomodo aliud? ATHEN. De ijs igitur interpretes, doctores, legum conditores, aliorum custodes, nōne cæteros qui scire cupiunt, vel punitione & increpatione indigent, docere debent, quas vires virtus, quas vitium habeat, atque hæc significando excellere cæteris? An verò poeta quispiam aut iuuentutis magister vrbem nuper ingressus, eo præstantior iudicabitur, qui omni se virtute excellere profitetur? & deinde mirum videbitur, si ea ciuitas vbi custodes virtutis nomen rationemq; non tenent tanquam deserta custode, eadem patiatur quæ & aliæ multę hodie patiuntur? CL. Nihil certè mirum. ATH. Ad hoc itaq; incumbamus. Quomodo igitur custodes in virtute cęteris tam re q̃ verbo exquisitiores reddemus? Vel quo pacto prudentū capiti atq; sensibus similis ciuitas nostra propter hmôi custodiam fiet? CL. Quo nam pacto hāc, ò hospes, similitudinem facie-

Fundamēta legum omnium.

mus? ATH. Patet quia ciuitas capitis quędā capacitas erit, custodes autē iuniores sagaces solertesq; supremo in verticecollocabuntur. Vnde vrbem totam circunspiciēt, & custodiendo quæ sentiunt, memoriæ commendabunt, omniaq; senioribus nunciabunt, qui mentis ob rerū multarum cognitionem persimiles, ciuitati consulent iuuenum ministerio vsi. Atq; ita vtriq; communiter ciuitatem omnem conseruabunt. Sic ne an aliter ipsos præparandos putamus? An equales omnes habendos esse censemus? nec exquisitiori ratione educari erudiriq; nonnullos volumus, eosq; cæteris anteponi. CLIN. At id quidē ò mirifice vir, impoßibile est. ATH. Ad exquisitiorē ergo disciplinam quàm superior illa sit, veniamus. CLIN. Sic fermè. ATHIN. Atqui ea fortè quā modo tetigimus, hæc ipsa est quam quærimus. CL. Omnino. ATH. Dicebamus autem pręcipuum in singulis opificem atq; custodem, non solum oportere, vt multa cernere poßit, sed vt ad vnum etiam tendat, illudq; cognoscat, & cum cognouerit, cuncta illo quæ perspicit, dirigat. CLIN. Rectè. ATHEN. Est ne igitur exquisitior consideratio alia rerū quàm vt poßit ad vnam ex multis dissimilibusq; ideam aspicere? CLIN. Fortasse. ATHEN. Ne Fortasse dicas, sed reuera, ò beate vir, nemo certiorē hac viam rationemq; vnquam habebit. CLIN. Tuis rationibus hospes persuasus concedo, quare ita prosequamur. ATHEN. Compellēdi ergo diuinæ Reipublicę custodes nobis sunt, vt exactè inspiciant, primum quid in omnibus quatuor idem sit quod cum in fortitudine, temperantia, iustitia, & prudentia insit, vno virtutis nomine iure volumus appellari. Id, ò amici, si vultis, modo apprime teneamus: nec dimittamus antequam satis pateat quid nam illud sit, ad quod siue quasi ad vnum, siue quasi totum, siue ad vtraque, siue quomodocunq; se habeat, respiciendum sit. An putamus si hoc nos effugerit, satis nobis patere, quæ ad virtutem pertinent, de qua nec si multa, nec si quatuor, nec si vnum, explanere poßimus. Aut igitur si nostro consilio creditis, modum adinuenire conabimur quo id in ciuitate nobis aderit, aut si videbit, dimittemus. CLIN. Minimè per hospitalem deum, ò hospes, dimittendum hoc est. Rectißimè nanque id idcere videris. Sed quo pacto quis hoc inueniet? ATHEN. Nondum quomodo agēdum dicamus: sed primum inter nos, oporteat nec ne, cōueniamus. CL. Oportet certè, si poßibile est. ATHEN. Quid porrò de honesto ac bono? vtrum quod solummodo multa sint, custodes nobis cognoscent? an etiam quomodo vnum cognoscent? CLIN. Necessarium videtur vt etiam quomodo vnum sunt, intelligant. ATHENIENS. Quid deinde? Intelligere ne solum debent, oratione autem declarare non posse quod intelligunt? CLIN. Quo id pacto? seruilis.n. habitus esset. ATH. Nū etiam de oībus studio dignis eadē ratio est, vt eos qui veri custodes futuri sunt, oporteat veritatem legū optimè intelligere, orationeq; sufficienter exponere, & operibus assequi, quæ rectè fiunt, quæ non, secundum naturā diiudicante? CL. Cur non? ATH. Nōne vna de rebus optimis est ea de qua suprà serio disputauimus? Vbi q̃ sint dij, & quòd vires maximas habeant, demonstrauimus: idq; pro viribus homini esse sciendum: ita vt multis ignoscamus, si legū tantummodo sententiā sequantur, custodiā verò nulli cōmittamus qui nō multo labore firmaq; fide quæcunq; ad deos pertinent, fuerit assecutus: vt neminē vnquam custodem legum eligamus aut cæteris virtute anteponamus, nisi diuinus sit, diuinisq; studijs operam dederit. CL. Par est igitur, vt ais, si quis in re diuina tardus & ineptus sit, vt is longè à rebus pulcherrimis arceatur. ATH. Scimus ne igitur duo esse, quæ faciunt vt quæ suprà de dijs exposita sunt, credantur? CL. Quæ nam? ATH. Vnum quidem illud de anima supradictum, quòd antiquißima diuinißimaq; omnium sit, quorum motus generationē sortitus substantiā semper fluentē produxit. Alterum de ordine: quo astra cæteraq; feruntur quæ

intellectus

intellectus ducens, omnia exornauit. Nemo.n.qui hæc diligenter cōsiderauit, atq; percepit, adeo impius vnquā fuit, vt contrà non sit affectus quàm multi suspicentur. Pleriq;.n.putant eos qui hęc tractant astronomię & alijs hmōi ad hæc necessarijs artibus dediti, à religione alienos esse. Quippe cū necessitatem pro viribus qua res fiunt, inspexerint, non voluntate diuina boni gratia omnia gigni credere illos arbitrātur. CL. Quō igitur id se habet? ATH. Contrà se habet penitus nunc, & quando sine aīa esse hæc putabantur. Quamuis & tunc quicunq; diligentius alijs illa perscrutabantur, mire veritatem tangebant: q videlicet nunquam si aīa carerent tam exquisita ratione vterentur, mentis expertia, audebant affirmare nōnulli mentem cœlestia omnia ornauisse. Sed ijdem ipsi nescientes animæ naturam antiquiorem esse corporibus, oīa rursus, vt ita dixerim, imò verò seipsos euerterunt, cùm iunioré putauerint. Nam & quæ ante oculos sunt, hæc & in cœlo esse crediderunt. Itaque terra, lapidibus, alijsq; inanimatis corporibus referta esse cœlestia credētes, his causas totius mundi dederunt. His igitur factum est, vt qui hęc tractant philosophi, tanquam impij vulgò existimarentur, & à poetis compararentur canibus frustra latrantibus, aliaq; in eos plena stultitiæ dicerentur. Nunc autem, vt diximus, contrà oīno se res habet. CLI. Quo pacto? ATH. Nunquam mortalis quispiā poterit deum firmiter colere, qui hæc duo antea non acceperit. Primum, quod rerum omniū quæ generationis participes sunt, antiquissima anima est, atq; etiā immortalis: cumq; talis sit, oībus dominatur. Deinde quod sæpius diximus, veram esse mentē in astris non ignoret, & quæ antecedunt ad hæc disciplinæ ipsum non lateant. Musæ etiam his conuenientis non ignarus ad mores componendos legesq; seruandas ipsa vtatur, possitq; earū rerū rōnem reddere, quæ rōnem habent. Qui verò ad virtutes publicas, hęc insuper non possederit, is nunquam fermè totius ciuitatis sufficiens princeps erit: sed aliorū minister. Considerandū verò nunc, ò Clinia & Megille, vtrum prædictis legibus hunc vt apicē custodemq; illarū apponere debeamus vt salutis gratia nocturnus principū cœtus adsit, disciplina, quam prædiximus, præditus. Quid ergo agemus? CLIN. Quid prohibet optime vir, quo minus quātulumcunq; possumus, apponamus? ATHEN. Certè ad id contendere oēs debemus. Ego quidē libēter vobis opitulabor. fortè etiā ob harū rerum peritiā alios quoq; multos adiutores inueniam. CLI. Hac via, ò hospes, maximè proficiscamur, qua deus ipse ducere videtur. Sed modum nunc quo rectè hoc fiat, excogitemus. ATHEN. Leges de istis, ò Clinia & Megille, nō antè scribi possunt, quàm ciuitas vniuersa fuerit exornata. Tunc enim debita cum autoritate constituendæ videntur. Sed eæ nō aliter rectè q doctrina multa & longo disputationis examine probabuntur. CLIN. Quid hoc iterum sibi vult? ATHEN. Primum igitur cœtus eorum hominū qui ætate, doctrina, moribus, consuetudine, ad custodiam idonei sunt, constituatur. Deinde quæ discenda sunt, ea nec inuenire facile, & inuentionis discipulum fieri arduum. Tempora præterea in quibus percipere oportet singula, frustra scribentur. Nec enim possunt ipsi qui discunt, cognoscere quādo quid oportune discatur: antequā in eorū animo rei ipsius scientia sit. Quæ igitur in his palam dici non possunt, non rectè tentantur. dici autem non posse inquam, quoniam si dicatur, nihil planius explicant. CLI. Cum hæc ita se habeant hospes, quid nobis agendū censes? ATHEN. Quod, vt prouerbio dicitur, in communi & medio positum est, id nobis, ò amici, nunc competit, ac si de vniuersa republica periculum subire velimus: faciunda omnia sunt ita, vt ter sex, vel tres talos iaciamus. Equidem periculum id vobiscum subibo, dicēdo atq; exponendo, quæ mihi de hac disciplina & educatione quam modo tetigimus, videbuntur: periculum autem paruum non est, nec alijs simile. Quod tibi, ò Clinia, curæ modo esse iubeo. Tu.n.in Magnesiensium vrbe, vel illa cui deus ipsum cognominem faciet, summa flo rebis gloria, si rectè ipsam constitues. Certè nunquā effugies quin posteriorum omniū fortissimus videaris. Si ergo diuinus hic cœtus nobis, ò amici constituetur, huic ciuitas erit tradenda. Neque his reliqui legumlatores tanquam minus sufficientibus aduersabuntur. Profectò quod paulò antè quasi somniantes verbis tetigimus, quando capitis mentisq; communionem per imaginem quandam attulimus, id penè vigilantes perficiemus, si nobis hi viri exquisite docti conuenerint, & in arce regionis habitauerint custodes ciuitatis constituti, quales nunquam nos in præterita vita ad custodiam agendam fuisse cognouimus. MEGIL. Ex omnibus quæ diximus, ò amice Clinia, patet, aut huiusmodi ciuitatis constitutionem prætermittendam esse, aut hunc hospitem non dimittendum, sed precibus modisq; omnibus socium ad disponendam ciuitatem accipiendum. CLIN. Probè loqueris, ò Megille. Ego quidem sic prorsus efficiam, sed tu quoque opem feras. MEG. Feram equidem.

PLATONIS EPINOMIS, VEL PHILOSOPHVS.

Marsilij Ficini Argumentum.

THesaurum diuini platonis, magnanime Laurenti, latere in hoc Epinomide qui philosophus rursus inscribitur, Platonicorum ambigit nullus. Sed ad hunc in lucē penitus ex promendum, multis opus est machinis. Marsilio verò tuo argumenta promittenti, non licet prolixiora præstare. Præsertim eū & scriptorū expressorumq; tabellarij opus assiduè vrgeat, & argumenta procacius è manibus extorquentes, vis permittant in singulis voluminibus summa sequi fastigia rerum. Præcedentiū legū consilium est, animos ciuium pro viribus ita componere, vt expedi tam adepti tranquillitatem, diuinorum operum rationes & causas perscrutentur, & in his quasi speculis autorem deū speculentur, & colant. In speculatione quidem sapientia, in cultu verò religio, in ambobus tota consistit humana felicitas finisq; legū. Eiusmodi finem superiores quidē promittunt leges: epinomis verò præstat donante deo. Itaq; perfectum hunc mentis habitum in exordio vaticinatus deinceps supplici quadam oratione petit à deo. Felicitatē alij in hac vita haberi posse iudicauerūt, alij in altera, alij verò nusquam. Profectò quicunque in hac vita humanis eam viribus acquiri putant, totius vitæ testimonio reclamante manifestè falluntur. At verò qui nusquam, ij tanquam vani, vanum quoq; esse volunt naturæ totius instinctum. Sapienter admodū Plato noster felicitatem in altera vita sperat, tum præsentis vitæ virtutibus, tū dei munere comparandam. Non diffidit tamen paucissimos quosdam in hac quoq; vita felicitatem degustare posse. Quos in Phædro, in Phædone, in Republica tales esse vult, vt extra corpus viuant potius quàm in corpore, deoq; ipsi potius quàm sibi viuant, quo efficiatur, vt aspirante deo vel inter ipsos fluminis Lethei fluctus, libare nonnihil ætherei nectaris videantur. Neq; ab re hunc Epinomidē præterea inscripsit Philosophū. Siquidem vt in Reipublicæ sexto & septimo, & in præsenti libro patet, philosophi officium est rerum oium rationes inuestigare, vt diuinam ipsam qua factæ sunt, inueniat rationem, inuentā colat, culta fruatur. In hoc aūt libro dū ad felicitatem, quam in sapientia religiosa proculdubio collocat, perducere nos contendit, proprium legitimè philosophantis depingit ingenium, & conuenientibus disciplinarum gradibus erudit & format. Atque vbiq; non minus, imò multo plus virtutis & pietatis, quàm scientiæ à philosopho videtur exigere, & quicquid sciētiæ ab hoc exigit, idcirco requirit, vt deum ipsum verum tam scientiæ magistrum quàm autorem rerum quæ sciuntur, præ cæteris veneretur. Primo verò vim nobis ad diuinam felicitatem naturaliter insitam ex eo probat, q omnes in omnibus actionibus ipsam & vaticinamur & quęrimus, & alijs omnino nullis implemur. Deinde singulas ordine facultates enumerans, ostendit hanc neq; naturalibus, neq; necessarijs, neque ludicris & iocosis, neque auxiliatricibus facultatibus comparari. Tertio demonstrat virtutibus tum moralibus, tum speculatiuis acquiri sapientiam & pietatē beatitudinis fundamēta. Vbi verò speculatrices doctrinas enumerat, primo quidē arithmeticam non laudat solū, verumetiā admiratur. quam in libris superioribus maximè omnium inquit ingeniū acuere memoriam confirmare, animū ad omnem speculationē actionemq;

nemq; aptissimũ, promptissimumq; efficere. Atq; hic addit numerũ ab ipso deo hominibus traditũ velut rationis discursionisq; necessarium instrumentũ Quo sublato, & animus amens appareat, & scientiæ artesq; penitus euanescant. Laudat præterea geometriã mensuras spectanté, & stereumetri..m librantem pondera, & astronomiam cœlestia obseruantem, & musicam concentũ cęlestiũ imitantem. Commendat quoq; physicam, vbi de corporũ generibus, cõpositionibus, animalibus motionisq; & generationis principio tractat: sed ita, vt minutissima quæq; naturalium relinquat medicis, tanquam ab eo qui ad diuina se confert, nimium aliena. Dialecticam deniq; i. metaphysicam, & apicem huius theologiã velut reginam omnibus anteponit, videlicet singulis ceu gradibus vtentem ad inueniendum deum atque adorandum. Tria verò reginæ huius circa cæteras facultates munera esse probat. Primũ, vt multitudinem harum omnium circunspiciat. Secundum, quæ nam vna in cunctis cõmunio connexioq; sit conspiciat. Tertium, qua ratione ad vnum ipsum diuinumq; bonum, & multitudo hęc, & huius vnio conferat, manifeste suspiciat. Addit aũt, nisi eiusmodi vnio doctrinarũ ad diuinum vnum conducens, comprehendatur, cunctas omnino inanes euadere, neq; quid in eis vnum sit percipi posse, nisi comparentur ad vnum, à quo & ipsam accipiunt vnionem. Menté verò hęc omnia consecutam, atq; ita vnitam sibi, rursusq; per se vnitam deo, & hic ait pro viribus beatam esse, & in altera fore vita omnino beatam. Id aũt libri totius est argumentum. Paulò post exordia, vbi traduximus hæc verba, scilicet, Breue autem tempus, quod deinde sequitur, alibi legitur. Ad rationis discursum idoneũ, & id quidem non solum in deprauatis, sed & moderatis hominibus relinqui videtur. Vbi verò cœlum laudat tanquam & prudentiæ & bonorum omnium causam, eiusmodi laudes à cœlo corporeo ad incorporeum cœlum. i. ideam cœli vult transferri. Quam ibidem adorari iubet per cœlum visibile, quasi per simulacrũ significatam. Tu verò hic attende, homines in genere terrestriũ dæmonum iudicari, vbi inquit, dæmones alij simul oẽs, & quæ sequũtur. Post hæc ait, siquis quod diuinum est generatione cognouerit, verũ numerum pietatemq; cogniturum. Diuina in generatione duo significat, tum spiritalem quandam motionem quæ in anima est, siue vim motricem corporeæ motionis, generationisq; originẽ, tũ speciem naturalem, quæ in perpetua generationis successione seruatur. In motu quidẽ animæ verus est numerus musica, vt Timæus ait, proportione concentuq; consonans. In specie quoq; mens numerus. Rerũ nanq; species certo quodam numero & ordine disponuntur. Per hæc vtiq; religio confirmatur. Nam ex libero animæ motu diuinã substantiam per se existentẽ vaticinamur, & ex perpetua in speciebus perseuerantia idearũ auguramur æternitatem. Audies sententiã Mosaico mysterio similem. Ait enim, si quid mali ab aeris qualitate & plantis & animalibus nobis infertur, non diuinam naturam culpandam esse, sed humanam, quæ iniustè vitam suam distribuit, In sequentibus, legum finem manifeste cognosces his verbis. Finis hic legum tibi propositus est, vt dei cultu & vitæ puritate optimum atq; pulcherrimum exitum consequaris. Mox repetit tria pietatis capita. Primum, vt deum esse credas. Secundũ, vt maximorum simul & minimorũ curam habere confitearis. Tertiũ, vt nullis precibus aut donis iniquè flecti eum existimes. Cõfirmat & iterũ diuinitatis fidẽ ex ipsius animæ excellenti quadã diuinitate. Putat autem quicquid ita corpore melius est, vt sit & diuinius, id est diuinis similius quàm corporeis, idem corporibus cunctis antiquius esse, propterea quod in quolibet rerum genere siue ordine, quod perfectius est, esse quoq; magis possidet, ideoq; causam imperfectioribus exhibet existendi. Quòd verò alteri esse præbet, nimirũ est & antiquius. Addit, quando ex congressu aiæ cum corpore, conficitur aial, vnam quandam ibi formam in corporę resultare. i. vitam corporeã in subiecto ex accessu vitæ incorporeæ procedentem. Ponit & duo rerum genera. Alterum quidem corporeũ, incorporeum verò alterum. Et huic quidem actionem, illi verò attribuit passionem. Huius item vnam esse dicit formam, ob id potissimum, quod & simplex est, & in ipsa semper forma substantiæ permanet. Sed quod legitur, Non enim est aliud, & quæ sequũtur, alibi ita legitur, Nam quod in alia transmutatur, non est incorporeũ, & omnino coloris expers præter diuinissimum reuera animæ genus. In genere verò corporum quinq; collocat corpora. Quæ ideo vocat solida, quia & in profundum adacta discernuntur à planis, & in omni corpore vel liquidissimo est aliquid solidi, tum per ipsam naturæ propriæ consistentiam, tum Platonice per quandam terrenæ naturæ similitudinẽ ad cœlum vsq; diffusam Cœlum quidem ex eo ignem nominat, quòd propriam habet lucem, quæ præcipua ignis est qualitas. Habet & perennem motum, qualem videmus in igne, & instar ignis non patitur mixtionem, & quia nondum naturali depellitur loco, ideo nõ cogitur ascensu redire, sed reuoluitur. Et actu quidem lucet, virtute verò calet. omnino verò diuersissimi generis est, à nostro. Post cœlestem ignem, alteram collocat ignis speciem, calentem iam magis quàm lucentem sub luna ætheris nomine nuncupatam. Cuius quidem vestigium quoddam est noster ignis, iam non solum calens, sed adurens, adurens inquam ob nimiam asperitatis terrenæ permixtionem. Qui verò in tenui viget materia, lucet purius, caletq; suauius, præsertim vbi à nullo coarctatus spatiatur in amplum. Huic subdit aerem aquamq; & terrã. Putat aũt quamlibet mundi sphæram ex his quinq; cõponi, vt perfectissima inter oẽs sit, tã in substantia connexio quam in virtute & actione cõio. Verum in qualibet sphæra vnum esse præcipuũ, ac pro natura sua reliqua insuper contineri. Sic & æther in terra terrenus est, & terra in æthere euadit ætherea, similiter & in cœlo. Sed de his nonnihil in Theologia, nonnihil in Timæi cõmentarijs diligentius. Proinde animalia in cœlo, æthere, aere, aqua, terra rationalia collocat. Quæ dicit ab anima fieri, ab anima inquam triplici. Vult enim vltra vnam mundi totius animam, duodecim esse sphærarũ, duodecim animas, deinde in qualibet sphęra duodecim esse ordines animarum. Hi ordines in cœlo sidera sunt & stellæ, in terra homines, in æthere, aere, aqua, scilicet sublimiori, sunt dæmones. In his singulis animatis animam rationalem corpori suo coniunctam aial procreare. i. compositũ quiddam ex proprio corpore, vitaq; corpori prorsus infusa. Quæ quidẽ vita iam facta corporea à triplici dependet anima. Nam & à propria, & ab anima sphæræ, & à mundi totius anima. Quòd aũt cœlestia animas habeant, argumento sunt apud Platonem diuinitas substantię cœlestis, quantitatis amplitudo, qualitatis virtus viuifica omnium, motionis velocitas atq; efficacia. Quòd insuper animæ cœlestes mentem habeant, ex ordine tenorisq; eiusdẽ perseuerantia cõijcit. Subdit necessitatem animę mentem habentis esse quàm maximam, duobus id modis intelligens. Primo quidẽ, quia naturalis necessitas, puta in hac vel illa ignis parte ad comburendum & ascendendum, agit aliunde ducta. Animę verò intellectualis natura, quatenus participat intellectũ, eatenus suę actionis est domina. Deinde quia motus animę cũ sit natura liber, præuaricari facilè potest, vicissimq; peruagari nisi mente velut auriga regatur, mente inquã perfecta, & optimum actionis finem, & electissimã viam ab initio prouidente. Quę quidẽ cum optima optimę adest animę, qualis est in stellis, necessario pręscriptum opus assequitur. Nã & optimæ animæ, id est potentissimę non reluctantur corpora, & mens optima consiliũ non permutat. Hinc ergo ait tres Parcas conseruare perfectũ quicquid certo consilio cœlestes dij deliberarunt. Tres ait parcas, fatũ vnum ad diuinarum mentium nutũ tria disponens, principia scilicet, ac media, finesq; rerum. In superiori verò libro, quę fatis cõstituta sunt, materijs ad ignẽ elaboratis, siue directis, siue contortis dixit esse similia. Nam vt hę materię in oppositũ vltrà flecti non possunt, ita neq; fatalia. Neq; iniuria ad ignem contorta commemorauit. Nam igneę cœlorũ spęrę fati sunt instrumenta. Pręterea vbi stellas ait vel sempiternas esse vel longęuas, sufficienter Orphicam, & forte mercurialem tangit opinionem, Mundũ scilicet post multa secula in ignem resolutum iri. Nã & dissolubile esse tandem quod compositum, & ignem velut maximum oĩum atque potentissimum in se omnia tandem mirabiliter assumpturũ. Mentem verò diuinam operis huius artificem ex igne rursus opus simile & simili fato facilimoq; nutu reformaturam. Quam quidẽ sententiam Anaxagoras, Empedocles, Heraclitus, & Stoicorum pleriq; confirmauerunt, fatentes deum quidem omnipotenté posse opus suũ semper in ordine simul tradito conseruare, at opus ipsum, quia & finitę naturę est, & intra se repugnans, non posse seruari, deum verò quod formationi deest, reformatione rependere. Sed hęc illi viderint. Tu verò notabis hic Platonem eos redarguere, qui cœlestia idcirco negant viuere, quia semper eodem modo ferantur. Quod quidem non absentis vitę, sed pręsentis sufficentiæ atq; sapientię esse omnibus debuit argumentũ. Memento præterea animã à corpore adeo diuersam existimari, vt nihil sit vtrisque cõe, id est nulla communis materia. Item quia anima ex materia non dependet, rursus quia natura corporea, neq; vera substantia, neque vera essentia iudicatur, appellat animas stellarum deos, eorum verò corpora deorum simulacra. Proinde in dijs cœlestibus Iouem nominat prouidentię munus, Iunonem verò, vim animalem prouidentię subditam. Ait & stellas singula acutè sentire, per sensum videlicet à nostro longè diuersum. Describit quoq; naturã dęmonum prudentia, sensu, memoria, motu potentem, inter deos hominesq; mediã, intercessionis, interpretationisq; gratia honorandam, cogitationes nostras cognoscenté, ex nostris videlicet figuris & motibus & affectibus, diligentẽ bonos, malis infensam. Omnes hic dæmones videtur bonos existimare, quos videlicet doceat coli. Alibi verò nonnullos significat esse malos. Et ęthereos quidẽ aereosq; inuisibiles. Aqueos verò, quos nominat semideos, videri ait nõnunquam & vix, visu scilicet intimo potius quàm externo. Addit admoneri animos à dęmonibus per somnia, voces, vaticinia, ostenta, maximè verò quo tẽpore animus migrat è corpore. Multa his admonentibus religioni addita esse inquit. Ait præterea non licere quæ in religione legibus firmata sunt, mortali naturę mutare. Mortali inquit, diuinæ. n. licet. Edisce diuinum dictum. Ratio omnium diuinissima visibilem constituit mundum, quẽ vir

felix admiratus charitate accenditur diuinitatis inueniendæ, vnde felix & hic & in altera vita euadit, fitq; per sapientiam verè vnam verè vnus: ad congrua virtuti loca translatus reliquum etiā omne tempus diuina contemplaturus. Mox vbi traductum est, Res.n.diuinas, & quę sequuntur, alibi legitur. Non.n.prudentis est diuinorum alia quidem honorare, alia verò negligere. Narrat inter hæc astronomica quædam notissima. Laudat ad ingenij virtutem temperatam aeris qualitatem. Deinde vbi ait motionem, ad bonum tendentem à bona anima proficisci, desinentem verò in malum, contrario se modo habere: ne cogites alteram quidem mundi animam bonam esse, alteram verò malam sed ab ipsa mundi anima proficisci bona, quatenus mentis est particeps. Alioquin prouentura inde mala.i.ordine numerorum omnino carentia. Mala.n.in superioribus nominauit, quæ concordi numero & pulchritudine carent. Bona vero quæ consentientibus numeris coaptantur. Subdit mala.i priuationem ordinis, victa fuisse à bonis.i.ab initio rerū ab ipsis diuinæ mentis ideis. Item vinci oportere, scilicet mundo perseuerante. Hæc verò fuisse dicta secundum iudiciū impios puniens, quia videlicet diuinum iudicium malos puniens, iniustitiæ malū vincit iustitiæ bono. Notabis virtutem maximam esse religionē, negligentiamq; religionis causam infelicis ignorantiæ hominibus extitisse. Item optimum ingenium esse quod ex tēperantia & fortitudine mixtum sit, docile, memor, ad diuina propensum. Cumq; eiusmodi ingenia rectè educata sunt, religionis cultum ab ijs in alios verissimum proficisci, ciuitatiq; omnium vtilissimum. Et sapientiam nisi adiuuante deo disci non posse: ab eo aūt qui modum in docendo non seruat, satius fore non discere. Item deorū plena esse omnia, adeo vt superi neq; obliuiscantur nostrarum rerū, neq; nos deserant. Quæ verò de numeris attingit raptim, vbi opportunius fuerit, latius explicabimus. Nunc ita perstringe. Numeri in se quidē incorporei sunt, quando nihil aliud sunt quàm repetita vnitas. hæc aūt indiuidua est. At cum primum situm sortiri putantur, fingi possunt in puncta conuerti. Item ex tractu quodam à puncto in punctum nasci lineam, ex cuius ductu superficiem, ex cuius descensu profundū. Numeri lineares quidam sunt, superficiales alij, alij verò cubi, atq; solidi. Primi sicut binarius vnitati quàm proximus. Secundi sicut quaternarius, per binariū ab vnitate procedens. Tertij, vt octonarius ex binario in se reuerso profectus. Perfecta item proportio dupla putatur. Primo quidem, quia prima est, inter vnum scilicet atque duo progenita. Secundo, quia dum videtur discessisse ab vno, geminando restituit vnum. Tertio, quoniam oēs proportiones intra se continet. Nam & sesquialtera & sesquitertia similesq; velut partes sunt infra duplā. Hanc natura obseruat in cœlo, seruat & huius gratia sesquialtera etiam sesquitertiam, ex quibus dupla componitur. Pytagorici.n.vbi sphærarum interualla dimetiuntur, terram ad firmamentum comparant, Item ad Lunā & Solem. Solem.quoq; ad firmamentum. In quibus sanè comparationibus interuallum à terra ad Solem, cōparatum ad interuallum ab eodem ad firmamentum, efficit quidem inter terrā ac solem sesquialteram, inter hunc verò & firmamentum sesquitertiā, & in illa quidē proportione diapente consonantia nascitur, ex hac aūt diatessaron. Ex quibus certè ambabus conficitur proportio dupla consonantiaq; diapson. Volunt & à terra ad lunam fieri diatessaron, sicut ad solem fit diapente, & à sole ad firmamentum iterū diatessaron. Quemadmodum verò natura proportiones eiusmodi obseruat in sphæris, ita in actionibus passionibusq; elementorum. vt enim actio perfecta proueniat, oportet agens duplo potentius esse subiecto. Sed quare? Quia cum intendat in agendo geminare seipsum, nimirum proportione indiget geminātē. Alioquin si minore spatio superarit, reluctans subiectum perfectā impediet actionem. Sicut verò dupla conducit ad substantialem speciem generandam, ita sesquialtera ad familiarem speciei effectionem atq; figuram, & sesqaitertia ad accidentia quædam communiora. Pręterea proportionis eiusdem modus in nostris seruatur humoribus. Duplum enim esse volunt sanguinem ad pituitam, duplam & hāc, ad bilem, hanc similiter ad atram bilem. Quòd si duplas habent, consequenter sesquialteras & sesquitertias, quæ in dupla sunt, continent. Similes quoque in auditu consistunt. In quo quatuor aeris insunt gradus, Tres ignis, Duo aquæ, Terræ vnus. Scis autem inter quatuor atq; tres proportionem fieri sesquitertiam. Continet.n. quaternarius ternarium, ac insuper vnitatem partem ternarij tertiam. Scis quoq; ternarium inter atq; binarium sesquialteram collocari, quando ternarius binarium continet, insuperq; vnitatē alteram.i.dimidiam binarij portionem. Quamobrē in ipsa auditus affectione proportiones oēs manifestius quàm alijs insunt. Itaq; & consonantiæ. Diapason quidem.i.octauæ vocis, in dupla. Diapente verò.i.quintæ, in sesquialtera. Diatessaron aūt.i.quartæ vocis, in sesquitertia. Mitto q in quatuor elementis proportione possunt similes cogitari. Sed de his alias. Consentiunt his & medici in ijs quæ ad tactum & quodammodo ad gustum pertinent, gradus quatuor numerantes. Primum quidem qui vix sensu percipiatur. Secundum verò qui manifestè percipiatur, sed non offendat. Tertiū iam offendentē & deinde lædentem. Quartū breui interimentē.

Proportio humorum nostri corporis.

In his quidem gradibus, dupla & sesquialtera & sesquitertia reperitur, sed hec medici viderint. Adducit hic Plato vnum, duo, quatuor, sex, octo, duodecim. A quatuor ad duo, dupla est, ab octo ad quatuor quoq; dupla. hi quidem excessus duo, proportione sunt pares. vterq; enim fit per duplam, non tamen pares numero, octonarius enim quatuor superat quaternarium, hic verò binario excedit binarium. Compara rursus senarium, hinc quidē ad quaternarium, inde verò ad octonarium. Hinc certè fit sesquialtera, inde verò fit sesquitertia. Hi ergo excessus proportione sunt impares, numero verò pares. Vtrobiq; enim per binarium fit excessus. Rursus compara sex ad duodecim proportione dupla, & inter hæc ad vtrunq; conferas octonariū Certè à duodenario ad hunc sesquialtera nascitur. Ab hoc ad sex, oritur sesquitertia, ex quibus dupla inter sex duodecimq; componitur. in qua duo illi excessus tam proportione quàm numero impares euidenter apparent. Hæc omnia in commentarijs Timæi commodius pertractantur.

CLINIA, ATHENIENSIS HOSPES, MEGILLVS.

IAM, vt cōmuniter statueramus, huc tandem omnes tres, ò hospes, rectè peruenimus, ego & tu, & hic Megillus de prudentia quæsituri, qua ratione illud attingere valeamus, quo intellecto humanus habitus optimè se quantū natura fert, ad prudentiam habet. Cætera enim quæ ad ferendas leges pertinebant, iam tractauimus. Quod verò & inuentu & dictu maximum est, quonam videlicet si cognitum sit, sapiens homo fiat, neq; inuenimus, neq; diximus. Verum nullo pacto prætermittendum censeo, ne fortè imperfectum illud relinquamus, cuius aperiendi gratia hucusque profecti sumus. ATH. Scità loqueris, ò amice Clinia. Sermonem verò quendam nunc mirum, & rursus quodam modo nō mirum auditurum te puto. Multi.n.fluctibus huius vitæ iactati illud prædicant, humanum genus felix atq; beatum esse non posse. Attende igitur & considera vtrum & ipse rectè hac de re dicere videar. Impossibile arbitror homines in hac vita præter ad modum paucos felicitatem & beatitudinem assequi. Bona tamē spes est, vt post mortem quis ea omnino consequatur, quorum desiderio accensus, optimè pro viribus egit vitam atque exegit. Nec inauditū aliquid nouumq; adduco, sed quod Barbari omnes & Græci modo quodam cognoscimus. Nemo enim ignorat quanta sit in prima generatione animalium difficultas, in conceptione & vtero primum, deinde in natiuitate & partu, postea in nutritione atque educatione. Nam per mille labores fieri hęc ignoramus. Breue autem tempus est, non solum respectu diuturnitatis malorum, verumetiam quocunq; modo quis cogitet, quod quasi circa humanæ vitæ mediū respirare parum per nos facit. Sed cito tristis senectus superueniēs efficit ne quis optet rursus in vitam redire, cum præteritas molestias cogitet, nisi puerili opinione feratur. Quæ omnia ita se habere, illud mihi argumento est, quod modo quæritur. Quęrimus enim quonam pacto fieri sapientes possimus, quasi aliqua huiusmodi vis singulis insit. Quæ quidem tunc nos fugit, quando ad aliquam earum facultatum, quæ artis vel prudentiæ vel scientiæ nomine communiter appellantur, quis perrexerit, tanquam nulla istarū in huiuscemodi humanis rebus digna sit sapientiæ vocabulo nuncupari, animus tamen valde confidat, vaticineturq; aliquam huiusmodi vim sibi secundum naturā inesse, quæ verò sit, & quando, & quomodo adsit, facilè inuenire non possit. Nonne dubitatio & inquisitio hæc nostra de sapientia, huc spectat maximè? plena nimirum spe in singulis quicunq; & seipsos & alios prudenter concorditerq; possunt in omni genere sermonis disputationisq; examinare. Ita ne, an aliter hæc se habere dicemus? CL. Nos quidē hospes ista concedimus, sperantes videlicet vna tecū deinceps ad verissimam de his sentētiam peruenturos. ATHEN. Alias igitur artes, quæ cum sciētiæ appellentur, hominem sapientem nō faciūt, primum

per-

percurramus, vt illis remotis, eas quibus egemus admoueamus, comparemusq́; & facta cōparatione discamus. Atque eas in primis videamus, quibus humanum genus maximè indiget. Verè.n. hæ primæ sunt, & maxime omnium necessariæ. Quarum artifices quamuis ab initio sapientes visi sint, nunc tamen & sapientes non habentur, & propter eas artes vituperantur. Dicendum igitur quænam hæ sint, & quòd quicunq; optimi viri cupiunt videri, artium huiusmodi studia fugiant. Prima verò sit, quæ ab humanarum carnium esu, qui ferarum ritu quondam inter homines inoleuerat, vt fabulæ ferunt, abstinere iussit, & ad victum modestiorem nos reuocauit. In quo sanè prisci homines quamuis mansuetè & humaniter nobis consuluerint, valeant tamen, nec sapientię nomē vsurpent. Deinde cibi Cerealis artificiū vtile quidem & pulchrum, sed sapientem absolutè vitam nunquam efficiet. Difficultatem enim & molestiam potius quàm sapientiam afferet. Neq; etiam agricultura id faciet. Non enim arte, sed natura & dei quodam fauore terræ culturam aggressi videmur. Sed nec domorum cōstructio, & reliqua omnis ædificatio, suppellectilium ue effectio, nec ęraria, vel lignaria fabrica, aut figulina, aut textura, nec instrumētorum omnium artificia, quæ plebi accommodata, quicquam ad virtutem afferunt. Venatrix etiam ars omnis quamuis varia & ingeniosa sit, magnificentiam tamen sapientiamq́; non tribuit. Sed nec diuinatio aut interpretatio vlla. Nam & si quę dicuntur cognoscit, vtrum tamen vera sint nec ne, non intelligit. Postquam verò nullam earum artium quibus necessaria parantur, sapientem hominem facere nobis constitit, reliqua est imitatrix quędam facultas minimè seria. Sæpe enim instrumentis imitatio fit, plerunq; deformibus corporum gestibus & figuris. In eloquio etiam & musis imitatio est, & in fingēdo pingendoq;, vbi multa & varia in corporibus tā duris quàm mollibus exprimuntur. horum nihil hominem imitationi deditum, sapientem reddit: imitatione verò sublata, artes aliæ restant quæ in ferendo auxilio versari videntur. hæ quidem multæ & variæ sunt, sed omnibus bellatrix, quam imperatoriam vocant, excellit. Hæc summoperè propter vsum probatur, sed felicitate maximè indiget, & fortitudine magis naturali quàm sapientia perficitur. Medicina quoque nobis opitulatur contrà immoderati frigoris & coloris impetum, cæterorumq́; huiusmodi quibus natura animalium læditur. sed horum nihil ad sapientiam veram conducit, incertis enim coniecturis, opinionibusq́; procedunt. Nautas quinetiam gubernatoresq́; ferre auxilium non negabimus. Nec tamen eorum quenquam sapientem vocari ab aliquo permittemus. Nullus enim eorum iram ventorum amicitiam ue cognoscit, quod & optimum est, & maximè in gubernandi arte requiritur. Neq; etiā sapientes dici eos volumus, qui litigātibus dicendi viribus adsunt. Quippe cū memoria & vsu opinionis moribus se accommodent, & à veræ iustitiæ intelligentia procul aberrent. Reliqua est mira quædam vis, quæ sibi opinionem sapientię similiter vendicat, quā naturam magis quàm sapientiam multi dicerent. Hęc in eo cōsistit, quando facilè quispiā discit, quę velit, & multa diu ac firmiter meminit, & quod vnicuiq; idoneū est cum oporteat, cito, & commodè reddit. Hæc.n. oīa alij naturam, alij sapientiam, alij naturæ solertiam nuncupabūt. Sed nullus mentis compos verè sapientem propter hæc esse quenquam concedet. Veruntamen necesse est scientiam aliquam inueniri, quam quisquis habuerit, non solum videatur, sed reuera sit sapiens. Attentione opus est. Nam arduā oīno rem aggressi sumus, qui aliam prædictas artes scrutemur, quæ iure sapientia vera dicatur: quā qui adeptus est, nec abiectus, nec stultus erit, sed sapiens bonusq; propter ipsam ciuis, modestusq́; ciuitatis princeps & subditus. Hanc igitur primā inspiciamus, quæ ex oībus humanis artibus ita se habet, vt si hæc vna remoueatur, amentissima & insipientissima hoīs natura reddatur. Non est aūt hoc inuentu difficile. Nam si vni vnam conferes, illa quæ numerum mortalium generi dedit, id profectò efficiet. Deum aūt aliquem magis quàm fortunam ad salutem nostrā hoc munus nobis arbitror contulisse. Quem verò deum putem, vobis dicam, etiā si absurdus videbor, & rursus modo alio non absurdus. Nā ipsum bonorum oīum autorem, cur non ēt maximi boni, prudentiæ dico, causam arbitrabimur? Quē verò deū laudibus, ò Megille, & Clinia effero? Cęlum fermè, quod par est, sicut dæmones alij simul oēs cæteriq; dei faciūt, nos quoq; honoribus colere, ac præcipuè adorare. Atq; cæterorum oīum bonorum causam nobis cœlum fuisse, oēs confiterentur. Dedisse præterea numerum, atq; ēt si quis obseruare velit, daturū, nos affirmamus. Quod quidem is assequetur, qui in rectam eius speculationē ascenderit, siue mundum, siue olympum, siue cœlū id libeat appellare, dummodo varietates ipsius consideret, & qūo anfractu circuituq́; astrorum diuersa efficiat tempora, alimentaq́; aīalibus largiatur, ac sapientiam vna cum numero cæterisq́; bonis, hoībus tribuat. Id verò maximū est, siquis numerorum munus ab eo suscipiens, oēm percurrat circuitum. Sed memoria repetamus, dictū & rectissimè quidē in superioribus à nobis fuisse, si quis ab hominum natura numerū auferat, nunquā prudentes nos fore. Nūquam.n. fermè animalis huius anima virtutē oēm percipiet, à qūo rationē abstuleris: nec animal quod duo & tria, & par & impar, ac numerum prorsus ignorat, rationem de rebus reddere vnquā poterit, quas sensu solū atq; memoria percipit. Reliquam verò virtutem, fortitudinem dico & temperantiā, habere nihil prohibet. Qui autem veræ rationis est expers, is quomodo sapiens vnquam euadet? Cui verò deerit sapientia, vniuersæ virtutis pars maxima, is cum bonus absolutè esse non possit, nunquam beatitudinem assequetur. Ita necesse est oīno numerum presupponere. Idq; necessarium esse, pluribus etiam rationibus monstrari licet. Sed rectè nunc ratione hac ostenditur, quòd cæterę artes quas omnes paulo ante enumerauimus, sublato numero penitus euanescent. forte verò qui de artibus cogitabit, pauca esse arbitrabitur, in quibus humanum genus numero indiget, quamuis & hoc magnum sit. Verū siquis, quod diuinū in generatione, & quod mortale est, inspexerit, qua in re pietas erga deos & verus numerus cognoscetur: is profectò inueniet, nullum vatem quantæ virtutis nobis causa numerus sit, si modo vniuersus affuerit, comprehendere posse. Nam & tota musica motus & vocum numero indiget. Et quod maximum est, bonorum quidem omniū, mali verò nullius causam esse numerum, hinc facilè cognoscere possumus, quòd irrationalis & inordinata, deformis, inepta, inconcinnaq́; agitatio, omnia denique in quibus mali quippiam inest, omni numero carēt. Quod sanè qui beatus tandem futurus est, ignorare non debet. Et qui iustum, bonum, honestum, cæteraq́; hmōi ignorauerit, nec veram opinionem de his acceperit, ad seipsum & alios persuadendos numeri rationisq́; vi vti non poterit. Sed consideremus iam qūo numero vti didicimus. Age, vnde vnum & duo percipimus? vt illud aīaduertere mus, ad quod cognoscendum ab vniuerso naturā vimq́; accepimus. Profectò cum multis aīalium natura negauerit, ne à patre queant vsum numeri discere, nobis id primum indidit deus, vt possimus in eo quod ostēditur, numerum intelligere. Deinde ostendit apertius, idemq; assiduè facit. In qua explicationererum nihil aliud, si vnum vni conferatur, pulchrius aspicere possit quàm diei lucē. Vnde & noctem oculorum officio vicissim consideres, vbi maxima apparet diuersitas. Nā si reuoluere hæc non desinas, multas noctes, & multos dies videbis, quibus cęlum nunquam cessat docere homines vnum atq; duo, vt etiā qui tardissimus est, hinc vti numero discat. Sic.n. & tria, & quatuor, & multa quilibet cernendo, hæc intelliget. Sed de his vnam deus Lunam formauit, quæ modo minor,

Arithmetica.

De præstātia numeri in cognoscendis rebus.

Vnde didicimus numerum.

minor, modo maior apparens, ita quotidie varia ad quindecim vsq; dies ac noctes cernit. Hic aũt circuitus est, si quis totũ circulũ in vnũ conferre voluerit. Quare, vt ita dicã, tardissima ẽt aĩalia, quibus naturam aliquã deus dedit, vt possint discere, numerũ perciperẽt. In his igitur ad hæc vsq;, quodcunq; aĩal discendi potestatẽ habet, vnũquodq; per seipsum cõsiderando, ad numerandũ idoneũ maximè factũ est. Sed numerum oẽm ad numerum conferre, maius opus est, atq; idcircò lunam, vt diximus, modo crescentẽ, modò decrescentem fecit. Hinc menses ad annum constituit, numerumq; oẽm felici quadã fortuna conferri ad numerum docuit. Hinc terra fœcundior facta concipit, fructusq; ad alimentũ aĩalium oĩum parit, cum & suauiter venti flant, & imbres in terræ gremium salubriter defluunt. Ac siquid mali in his accidit, non diuina culpã da natura est, sed humana, quæ iniustè vitã suã distribuit. Nobis aũt de legibus modo scribentibus cętera quæ hoĩbus optima sint, facilia cognitu esse videntur, & quemlibet posse sufficienter quæ de ijs dicuntur, intelligere, ac præterea facere, postquã quid confert, & quid non confert perspexerit. Cętera inquã nobis visa sunt, & modo videntur non nimium ardua: quo aũt pacto hoĩes boni efficiantur, penitus difficilimũ. Reliqua rursus bona, possibile est, vt dicitur, & non arduũ possidere, opes quatenus oportet, & quatenus non: & corpus quale decet, & quale non decet. Animum quoq; bonum habere oportere quisq; fatetur. Quomodo etiã bonus futurus sit, interrogatus quisq; ita responderet, si iustus, moderatus, fortisq; sit, cæteraq; hmõi. Sapientem quoq; animũ esse debere, quis neget? Quę verò sapientia comparanda sit, vt nuper disseruimus, nullos de multis inter se conuenire cognouimus. Nunc ergo præter oẽs quas suprà narrauimus sapientias, non vilẽ quandã ad hoc ipsum inuenimus, vt qui iam dicta didicerit, sapiẽs videatur. Vtrum vero sapiens bonusq; sit, qui hæc didicit, ratione quęrendũ. CL. Scitè nimiũ locutus es hospes, cũ affirmares magna te de magnis dicturum. ATI. Certè non parua sunt hæc, ò Clinia: & quod maius est penitus vera. CL. Ita sanè, ò hospes. Labori ne cedas, quin vt cœpisti progrediare. ATH. Dabo operã: sed vos etiã labori audiendi ne cedatis. CL. Sic vtiq; faciemus, vt ego pro vtrisq; respondeam. ATH. Probè. Quare altius repetendum: & primo quidẽ si quo modo possumus, vno nomine comprehendendum videtur, quę nam ea facultas sit, quam sapientiã esse arbitramur. Sin minus id fieri potest, saltem alterum declarandũ, quæ nam, & quot sunt artes, quibus habitis, sapientem more nostro hoĩem appellamus. CL. Dic iã. ATH. Omni crimine legũ lator carebit, si melius de dijs quàm prisci sentiat, & optima vsus disciplina, deos hymnis colat, beatitudineq; extollat, atq; ita vitam transigat. CL. Rectę tu hospes, quandoquidem finis hic legum tibi propositus est, vt dei cultu & vitæ puritate optimum atq; pulcherrimũ exitum consequaris. ATH. Quomodo ergo dicemus, Clinia? An deos hymnis magnopere honorabimus? supplicabimusq;, vt sequentẽ de ipsis disputationem optimè & pulcherrimè transigamus? Ita ne, an aliter agendum censes? CL. Ita prorsus. sed, ò vir felix, dijs fide habita precibusq; præmissis, benè de dijs atq; deabus loquaris. ATH. Sic erit, si deus ipse nos duxerit. Et dummodo mecum ores, dubitandum non est. CL. Prosequaris ergo. ATH. Principio deorum animaliumq; progeniẽ, qm̃ male maiores nostri de dijs tradiderunt, nunc melius tractandam ita suscipere operæpreciũ est, vt superiorem aduersus impios disputationem à nobis habitam resumamus, qua asseritur esse deos, rerumq; oĩum maximarum simul, & minimarum curã habere, nec precibus vllis muneribusq; præter iustum placari. Recordamini ne hæc dicta esse, ò Clinia? Profectò ita tunc accepistis, vt meminisse debeatis, præsertim quia maximè vera esse constitit. Oĩum verò maximum illud habitũ est: Antiquiorẽ omni corpore omnem aĩam esse. Nũ recordamini? Vel maximè id quidem. Nam quod melius id & antiquius, atque quod diuinius est, id inferiore ac viliore prius est. Et similiter dux ducto, & princeps subiecto natura prius. Id igitur admittamus, animam corpore antiquiorem esse. Quod si ita se habet, quod in generatione primi primũ est, verisimile profectò est præiuisse. Quare ponamus principatũ principiumq; principij decẽtius se habere, & sic rectissimè in sapientiã de deorũ generatione nos ingredi. CL. Maneant ista pro humanis viribus affirmata. ATH. Age igitur, nõne verissimè aĩal secundũ naturã tunc affirmamus, cũ vna aĩæ corporisq; constitutio, vnã suo concursu formã parit? CL. Rectè. ATH. Aĩal ergo hmõi aliquid merito nũcupatur. CL. Certè. ATH. Solida verò corpora quinq; conuenienter dicere possumus, ex quibus pulcherrima optimaq; finguntur. Alterũ aũt genus vniuersum vnam possidet formam. Non. n. est aliud quicquam quod incorporeũ esse queat, & oĩno coloris expers extrà diuinissimũ illud genus in quo est anima. Cuius generi soli fingere fabricareq; conuenit, corpori verò fingi, gigni, atq; oculis cerni. Sed animæ generi, vt iterum repetamus, conuenit vt inuisibile sit, cognitionis compos, intelligibile, memoriæ rationisq; in ipsis imparibus paribus ue transmutationibus particeps. Sed cũ quinq; sint corpora, ignis, aqua, tertiũ aer, quartum terra, quintũ æther: horũ principatibus multa variaq; singula aĩalia producuntur. Quod in vno sic discere possumus: ponamus. n. primo terrenum aĩalium genus esse hoĩes, aĩalia multipeda pedibusq; carentia, progressiua simul, & stabilia, radicibusq; connexa. Vnũ aũt id vbiq; existimandum, vt quamuis oĩa ex omnibus corporum generibus sint: plurimũ tamen in hoc terræ solideq; naturæ insit. Alterum aĩalium genus ponendũ, quod etiã gignitur cerniq; potest, & ignis plurimũ possidet. terræ quoq; & aeris cęterorumq; oĩum paruas particulas habet, variaq; idcirco hinc oĩno animalia & visibilia gigni dicendum. Hæc cœlestia putamus aĩalia esse, diuinũ astrorũ genus, corpore pulcherrimo, animaq; beatissima & optima cõstitutum. His vtiq; aĩalibus è duabus sortibus alterã tribuendam putamus. Nã aut absq; pernicie immortalia prorsus atq; diuina necessaria singula sunt: aut vitã longęuam agunt, singulis adeo sufficientem, vt longiore non egeãt. Hæc inquã duo esse aĩalium genera cogitemus. Rursusq; dicamus vtraq; visibilia esse, quorũ alterum ex igne totũ, ex terra alterum videatur. Sed terrenum quidem absque ordine: igneum verò oĩ ordinis rõne mouetur. Quod absq; ordine fertur, amens esse putandũ est, quod plerunque faciunt, quæcunq; apud nos aĩalia sunt. Quod aũt ordine in cœlo progreditur, id mentẽ habere sufficienter eo vestigio demonstratur, ꝙ per eadẽ semper & similiter proficiscitur, agitq; & patitur eadem. Animę verò intellectũ habentis necessitas oĩum necessitatum maxima est. ducens. n. sed nõ ducta gubernat. Quando aũt aĩa quę res optima est, consilio secundũ optimũ intellectum se gerit, tunc sine persuasione id quod verè secundũ intellectũ perficitur, necessario eueniet, nec adamas solidius immobiliusq; esse poterit. Sed tres profectò Parcæ, quod singuli deorũ optimo deliberarunt cõsilio, perfectũ conseruant. Oportebat igitur hoĩbus argumẽto esse, ꝙ astra vniuersusq; ille circuitus mentẽ habeant, quia eadẽ semper agunt. Maximo. n. atq; mirabili tẽporis spatio iam antè quid sibi agendum sit, delibararunt. Nec sursum deorsumq; modo hoc modo illud cõsilio probant. Quare nec errant, nec præter antiquũ ordinem reuoluuntur. Multis aũt nostrũ contrà visum est, hæc quia eadem & similiter semper agunt, aĩam non habere. Hanc insanã opinionẽ sequutum vulgus, genus humanũ quia moueatur, vitam mentemq; habere putauit: Diuinũ verò quia in eisdem permanet lationibus, mẽte carere. Decebat aũt pulchriora melioraq; & dijs gratiora sentire, ꝙ propterea mentẽ habeant, quia per eadẽ similiter profecta, eadem semper agunt. Hanc astrorum naturam esse, visu pulcherrimam, quæ

Quę facultas sit illa quam sapientiam esse arbitramur.

quæ progressũ & chorea optima vtens, omniumq; cho rearum magnificentissima, cunctis animalibus cõmoda præbet. Quod autem non immeritò animata hęc esse di camus, magitudo quoq; ipsorum testatur. Non.n. tanta sunt duntaxat, quanta cernuntur: sed incredibili magnitudine singula sunt. Quod ideo credendum est, quia sufficientibus demonstrationibus id ostenditur, quibus solẽ totum tota terra maiorem esse, & quæcunque feruntur astra mirabilem habere magnitudinẽ intelligemus. Cogitemus igitur quomodo fieri possit, vt tanta magnitudo ab aliqua natura possit tantò tẽpore circunferri. Ego igitur assero deũ causam esse, nec aliter fieri posse. Animatum.n. non aliter quàm propter deũ fieri posset, vt nos declarauimus. Quoniam ergò id facere deus potest, facilè ipsi fuit primum oĩ corpori magnitudiniq; vitam tribuere: deinde qua ratione optimè fieri cogitarit, hac ducere. Demum de his oĩbus veram hanc sententiam ferri volumus; impossibile esse terrã, cęlũ, stellasq; oẽs, & quæ ex his constant moles, nisi aĩa singulis aut adsit, aut insit, adeo exquisita rõne annis, mẽsibus, diebusq; circũuolui, nobisq; oĩbus bona omnia facere. Hominem verò decet quo vilior est, eo minus de ipsis nugari: sed conari potius certi aliquid dicere. Siquis autem impetus corporum, aut naturas, aut hmói quicquam ordinis huius agitationisq; causam esse dicet, perspicuum nihil adducet. Verum quod diximus, iterũ consideremus, vt pateat vtrum oratio illa probabilis sit, an oĩno futilis iaceat: qua primo dicitur, duo quædam esse, animam atq; corpus, & quę ad vtriusq; genus pertinent esse multa: eaq; ab alijs in genere suo differre, & vtraq; genera à se inuicẽ esse diuersa: adeo vt tertiũ nihil sit vtrisq; commune. Animam verò ita differre à corpore, ꝙ illa mentem habeat, hoc non habeat. Illa dominetur, hoc subijciatur. Illa omniũ passionũ corporibus, hoc nullius causa sit. Quocirca siquis cœlestia ab alio quoquam facta fuisse nec ex anima & corpore, vt diximus, constare contendat, stultus omnino imperitusq; habendus est. Igitur si rõnes in his oĩbus adductæ quicquam valent, atq; hæc oĩa diuina prorsus iudicãda sunt, duorum alterum arbitrari oportet. Nã aut deos esse hæc & rectissimè quidem putabimus: aut deorũ imagines, & quasi statuas esse ab ipsis dijs prudentibus dignissimisq; artificibus fabricatas credemus. Alterum inquam horũ decernamus, & quod decreuerimus firmiter teneamus: multoq; magis hæc quàm alia quælibet simulacra veneremur. Nunquam.n. pulchriora cunctisq; hominibus cõmuniora simulacra reperientur: nec in excellentioribus locis locata, puritate, maiestateq;, & perpetua vita pollentia, quàm hæc quæ vndiq; similiter cõstructa sunt. Sed nunc id quoq; de dijs asseueremus. Nempè cũ duo aĩalia nobis visibilia cognouerimus: quorum alterũ immortale: alterum verò quod terrenum est, omne mortale sit: iam tria de quinq; medium sortita locum probabili rõne declarare conemur. Aethera post ignem ponamus, ex quo aĩam animalia gignere arbitremur: quę similiter, vt in cæteris generibus fit, plurimũ de suo habeant, minimum autẽ copulæ gratia de generibus alienis: post æthera ex aere alterũ aĩalium genus: tertiũ ex aqua similiter ab aĩa fingi. Quæ oĩa cum aĩa finxerit: totũ aĩalibus cœlũ impleuit, oĩbus quoad fieri poterat generibus vsa. quæ omnia vitę participia sunt. Secunda verò & tertia, quarta & quinta à manifestorum generatione deorũ incipientia ad nos tandẽ hoĩes deducuntur. Deos igitur Iouem & Iunonẽ cæterosq; oẽs quõcunq; aliquis velit locato, modo legem eandem seruet, atq; hanc rõnem stabilem teneat. Visibiles itaq; deos maximos, summopereq; honorandos, acutissimeq; vndiq; cuncta videntes ac primos, naturã astrorum & quæ cũ astris facta sentimus, fatendum. Deinceps verò sub his dæmones genus aereũ in tertia mediaq; regione, qui interpretationis causa sunt, collocatos, orationibus colere, gratia laudabilis intercessionis interpretationisq; debemus. Horum quidẽ duorũ aĩalium alterũ ex æthere, alterum deinceps ex aere est. Ac neutrũ conspici totũ potest: sed quamuis hi dæmones propè nos sint, nunquam tamen manifestè nobis apparent. Prudentiæ mirabilis participes sunt: acuto quippe ingenio, tenaciq; memoria cogitationes nostras oẽs cognoscunt. Honestos bonosq; hoĩes mirificẽ diligunt, improbos vehementer oderunt, vtpotè qui doloris participes sunt. Sed deus qui diuinã sortẽ perfectè possidet, à doloribus voluptatibusq; liber, sapientia cognitioneq; penitus fruitur. Cũ aũt refertum aĩalibus cœlũ sit: & dij summi & dęmones se inuicem interpretantur. Media.n. animalia tum ad terrã, tum ad cœlũ leui motu feruntur. Quintum verò, quod ex aqua est, rectè semideũ vocabimus. Id nonnunquã cernitur, nonnunquam aspectui nostro se subtrahit, & cũ videtur, tenui visu perceptum admirationem affert. Cũ igitur quinq; hæc aĩalia sint, quæ aut somnijs, aut vaticinio, audituq; per vocẽ sanorũ, aut ægrotantiũ auribus percepta, aut ẽt in ipso è vita excessu nobis sese offerentia, nostros aĩos mouent, vnde multa multis sacra & priuatim & publicè his opinionibus instituta sunt, instituenturq; in posterũ: horum oĩum legislator qui vel minimũ mentis habeat, nunquã aliquid innouabit. Cauebit.n. ne ad nouũ minus certæ religionis cultũ ciuitatẽ suã vertat. Nec quæ patria lege vel consuetudine de sacrificando firmata sunt, mouere audebit. Scire nanq; debet, mortali naturę non esse possibile certi quicquam de his cognoscere. Eadem rõne pessimi habendi sunt hi, qui deos verè oculis manifestos nõ prædicant, & sine sacrificijs debitisq; honoribus relinqui eos ab hominibus patiuntur. perinde.n. faciunt, ac si quis Solem Lunamq; oĩa lustrare, nulloq; in honore haberi videat: nolit tamen pro virili sua parte clara hęc hoĩbus reddere, vt solennes dies eis sacrificiaq; agantur, ac tẽpora maiorum minorumq; sæpe annorũ certa distribuantur. Nõne malus & sibijpsi & cognoscenti cuiq; si dicatur, merito dici videbitur? CL. Imò verò pessimus. ATH. Idipsum, ò Clinia, scias nunc mihi accidisse. CL. Quonam pacto? ATH. Scitote octo in cęlo esse virtutes, sibi inuicẽ sorores, quas ego inspexi, nec magni aliquid feci. cuius.n. hoc facile est. Harũ tres hæ sunt, solis vna, lunæ vna, stellarũ oĩum, de quibus antè diximus, vna, atq; alię quinq;. Has oẽs & eos qui in his sunt, siue ipsi progrediantur, siue in vehiculis ferantur, nullus ita habere se putet, vt alij eorum dij sint, alij minime, alij legitimi, alij tales quales nefas est dicere: sed oẽs fratres, & in fraternis sortibus viuentes dicamus, ijsq; honores reddamus, non alij annũ, alij mensem, alij nullã sortẽ, nullum ue tp̃s, in quo circulum suũ percurrit mundũ ornatumq; vna perficiens, quem ratio oĩum diuinissima visibilẽ statuit. Hunc vir felix primũ summopere admiratur: deinde cupiditate ardet ea discendi quęcunq; à natura mortali percipi possunt: sic arbitratus optimè atq; felicissimè se victurũ: & cum decesserit ad cõgrua virtuti loca venturum. Atque ita verè initiatus, & ipse vnus vnam reuera sapientiam nactus, reliquum tempus in rerum omnium pulcherrimarũ contemplatione versatur. Post hæc quæ & quot sunt, dicendum est. Equidem affirmare audeo, nunquam nos in hoc mendaces fore. Iterũ octo esse dicimus. Quarũ tres dictæ sunt, quinque restãt. Quarta verò & quinta latio & anfractus ęquali fermè velocitate cum sole feruntur. itaq; neque tardiores sunt, neq; velociores. Atq; harum trium semper sufficiens ductor est intellectus. Solis dico & Luciferi, & tertij illius, quòd cum ignoretur, nominari non potest. Quod propterea factum est, quoniã primus harum rerũ spectator Barbarus fuit. Antiqua.n. regio illos aluit, qui propter æstiui temporis serenitatem, primi hęc inspexerunt. Talis Aegyptus & Syria fuit, vbi stellæ semper oẽs, vt ita dixerim, clarè cernuntur: quia cœli aspectum nubes & pluuiæ non impediunt. Inde huc & alio quocũque infinito tenpore probata ista manarũt. Quapropter magna cum fiducia hæc legibus sanciãtur. Res enim diuinas

uinas non eſſe venerandas arbitrari;aut hæc nequâquam eſſe diuina,extremæ dementiæ foret. Quod aũt noībus caruerunt, cauſa dicta eſt agnomina tamẽ deorũ tenent. Lucifer.n.qui & Veſper eſt,ſtella ἀφροδίτης ideſt. Veneris eſſe dicitur. Quod dictũ Syrio noīum autori valde congruũ eſt. Stella verò quę æqualiter fermè cũ ſole & hoc currit,Mercurij. Reſtant tres adhuc lationes eorũ qui ad dextram cũ ſole lunaq; mouentur. Octauum prætera circa vnum oportet dicere: quem iure mundum ſupernũ quis nuncubabit, qui contrà quàm cæteri mouetur, cæterosq; ſecũ trahit: vt hoībus pauca de ijs ſcientibus videtur.Sed neceſſe eſt ea dicere,quæ ſufficienter cognoſcimus.Vera.n.ſapientia hac rõne quodãmodo illi apparet,qui vel modicũ quid rectę diuinæq; intelligentiæ nactus eſt. Reliquæ ſunt ſtellæ tres:quarũ vna cæteris tardior eſt,quę Saturni noīe à quibuſdã cognominatur.quę poſt hãc ſitu & tarditate ponitur, Iouis eſſe dicatur.dein de Martis,qui cæterorũ maximè rubens eſt. Hæc intellectu, ſiquis exponat, difficilia non ſunt.ſed poſtquã intellexeris,ita de dijs,vt diximus exiſtimandum eſt. Illud etiã cuilibet Græco ſciendũ eſt:nos regionem ad virtutẽ oīum penè optimã habitare. In hoc maximè laus regionis huius conſiſtit,quòd inter hyemalũ æſtiuamq; naturã media eſt. Quoniã verò magis quàm Barbari,vt diximus, ab æſtiua ſerenitate diſtamus:horũ deorũ ordinẽ tardius intelleximus.Verũ quicquid Greci à Barbaris accepere, melius reddiderunt. Quod & in his quæ modo tractamus, cogitare debemus: quod quãuis inuentu hęc difficilia ſint, magna tamen ſpes nobis eſt Græcos præſtantiori cultu quàm à Barbaris acceperint,hos deos oẽs honoraturos,ac tũ diſciplina,tũ Delphicis oraculis monitos oī legitima obſeruatione diligẽter proſecuturos.Nec Græcorũ quiſpiã exiſtimet non oportere mortales de diuinis rebus tractare:ſed contrà oīno putet,nec mente carere deũ,neq; naturã humani generis ignorare. Scit.n.ſe docentẽ ita ſecuturos hoīes,vt quæ docentur perdiſcant. Quod autẽ numerũ numrareq; docet, quodq; nos id ipſum diſcimus, nõ ignorat.ſi.n.id ignoraret, eſſet oīum amentiſsimus:certè & quod fertur,accideret.Ipſe.n.ſeipſum ignoraret, ſi potentibus diſcere inuideret magis q̃ gratularetur,quòd propter deum boni efficiantur. Profectò veriſimile eſt, quando primũ hoīes de dijs cogitare cœperunt,quod eſſent,& quales,quid ue agerent,non vt prudentes quidẽ,nec vt ſecundi iudicauiſſe,qui antiquiſſima eſſe putauerunt ignẽ & aquã & cætera corpora:mirabilem autẽ aīam poſteriorẽ. Vnde & corporis motum potentiorem,honorabilioremq; ducebant. Nempè ſeipſum calore & frigore,cæteriſq; hmōi agitare. Animam verò neq; corpus, neq; ſeipſam mouere. Nunc verò cũ dicamus,ſi aīa corpori adſit,nihil mirum eſſe,vt & ſeipſam moueat, & corpus circunferat, dubiũ nobis nullum eſt quin pondus ab ea circunferri poſsit. Cum autẽ vniuerſi cauſa aīa ſit,& rerũ aliæ bonæ ſint,aliæ malæ,lationis quidem oīs motusq; cauſam aīam eſſe dicendum:ſed lationẽ motumq; ad bonũ ab optima aīa proficiſci, motũ verò ad contraria,contrarium.Mala aũt à bonis victa eſſe,vinciq; oportet. Hæc nobis ſecundũ iudiciũ impios puniens,dicta ſunt oīa. Quantũ verò attinet ad id quod modo probatur:dubitandum non eſt,quin bonus vir ſapiens ſit dicendus.Sed videamus nunquid hanc ſapientiã quã iandiu quærimus, per diſciplinã vel artẽ aliquã aſſequamur. quod ſi ignorauerimus, expertes, ignariq; iuſtitiæ futuri ſimus. Ita profectò mihi videtur, quare dicendũ eſt.Quod igitur ſurſum deorſumq; inueſtigando cognoui,oratione vobis aperire conabor. Nam maxima virtus neglecta ignorantiæ cauſa fuit, vt prædicta nobis ſignificare videntur. Maiorẽ verò virtutẽ religione pietateq; in deum, nullã in humano genere inueniri quiſquã ſibi perſuadeat.Id ex maxima ignorantia in optimis naturis factũ nõ eſt.Optimæ autẽ naturæ ſunt quæ rariſsimè reperiuntur, & ſi quando reperiantur, maximè proſunt.Animus certè facilis ille eſt, qui tardam contrariamue naturã manſuetè & mediocriter poſsidet, fortitudinẽ admiratur & temperantiam diligit, & quod maximum eſt in his naturis, ad diſcendũ promptus eſt ac memor, & huiuſmodi rebus maximè delectatur, diſcedi ſtudio deditus.hæc vtiq; nec facilè innaſcuntur, & cum innatà fuerint, ſi educationem diſciplinamque idoneam conſequantur, plurimos inferiores ita moderari & continere poſſunt,vt cogitando, loquendo atq; agendo ſingula erga deos,vt oportet, & quod oportet,in ſacrificijs purificationibusq; eorem quæ in deos & hoīes facta ſunt,non ſimulatione,ſed veritate virtutẽ maximè colant,quod ciuitati oīum vtiliſsimum eſt. Hanc igitur partem naturã principaliſsimam eſſe aſſerimus, poſſeq; q̃ maximè atq; optimè ſi quis doceat, diſcere. Nemo autẽ docebit niſi deus adiuuerit. Ab eo verò qui modũ in docendo non ſeruat, præſtat non diſcere.neceſſariũ tamen ex his quæ modo dicta ſunt, videtur hæc diſcere, & à nobis naturã hanc optimam dici. Quare conemur exponere quæ & qualia ſint,& qũo perdiſcenda, idq; pro meis qui diſſero viribus agatur, & eorũ qui exaudire poterunt quo pacto cultus diuini nonnulla diſcantur. Inuſitatum quid forſan audietis,nomen tamen rei dicamus,quod nullus propter huius rei imperitiã arbitraretur. Nolite ignorare Aſtronomiam ſapientiſsimũ quiddam eſſe. Nẽpè neceſſe eſt verum aſtronomum eſſe, non eum qui ſecundũ Heſiodum omneſque huiuſmodi, occaſum ortumq; conſideret, ſed eum potius qui circuitus octo, & quomodo ſeptem ſub primo verſentur, quo ue ordine circulos ſuos ſinguli peragant. Quod nulla natura niſi mirabilis ſit facilè vnquã inſpiciet,vt modo diximus,& dicemus,declarantes quid oporteat & qũo oporteat diſcerẽ. Primo igitur id dicatur, q̃ Luna celerrime circulum ſuũ euoluit,atque ita pleniluniũ primũ & menſem peragit. Sed deinde inſpiciendus eſt, qui ſolſtitia verſionesq; temporũ circuitu efficit ſuo,preterea & qui vnà cũ Sole currunt,cõſiderandi.Deniq; ne eadem de eiſdem ſepius differamus, cur omnes quos paulò antè tetigimus, qui ue non facilè intelliguntur,contẽplari debemus,ita vt naturæ prius doctrinis ad hæc pertinentibus longo vſu laboreq; à iuuenta,imò verò & à pueritia præparentur.Quo circa doctrinis quæ mathematicæ appellantur,opus eſt,primo verò ac maximè numeris, non ijs dico numeris qui corpus habent,ſed qui omnẽ paris imparis ue generationẽ atq; virtutẽ, quã ad perficiendam cognoſcendamq; rerũ naturã conferunt. Quibus perceptis illa deinceps, quã ridicule Geometriã appellant,diſcenda eſt. Numerorũ verò inter ſe natura diſsimiliũ ſimilitudo ad planorũ partẽ relata clareſcit.Quod quidẽ non humanũ,ſed diuinum miraculũ,ſi quis planè intelligat,videatur oportet. Poſt hanc numeri,qui in tres vſq; dimenſiones adaucti ſunt, naturæ ſolidæ ſimiles,ac rurſus diſsimiles,alia quadã arte,ſtereometria videlicet huic ſimili, conſiderandi ſunt: ſed hanc quoq; qui in ea obiter verſati ſunt,Geometriã nominauerunt. Illud aũt mirum diuinumq; intelligentibus eſt,quòd cũ rerum virtus in duplo ſemper,& in ſuo oppoſito reuoluatur,in ſingulis proportionibus per genera ſpeciesq; vniuerſa natura formatur. Prima igitur dupli virtus ſecundũ numerũ, per vnum ad duo proportione procedit,duplũ potentia poſsidens. Sed in ſolidũ & tangibile rurſus ab vno in octo dupli ratio proficiſcitur,alio verò dupli in mediũ: ſed forte minore maius, & minus maiori æqualiter. Verũ aliud eadẽ parte extremitates excedit,ab eiſq; exceditur. In medio verò ſenarij ad duodenariũ numerũ,ſeſquialtera,& ſeſquitertia emerſit proportio. horũ in medio vis hmōi ab vtraq; verſa concinnũ hoībus vſum cõmodumq; attribuit, ludi & tẽporalis numeri cõcentusq; gratia, choreæ muſarũ felici tributa. Hæc igitur ita fiant,& ita ſe habeant. Horum finis eſt,vt ad diuinam generationem,& eorũ quę cernuntur oculis pulcherrimã diuinamq; naturã conſiderandã nos cõſeramus,

Aſtronomiæ laus & dignitas.

ramus quatenus hanc hominibus inſpiciendam deus largitus eſt, quam nũquam ſine dictis artibus aſſequemur. Ad hæc ſingula quæq; ad ſpecies ſuas, oĩa deniq; ad vnũ in diſputationibus referenda, interrogando & arguẽdo, ſi qua minus rectè dicantur. Rectè.n.omnium pulcherrima & prima hominibus hmói examinatio eſt. Vbi verò non talis reuera, ſed ſimulata inquiſitio eſt, fruſtra cõtenditur. Præterea temporum conſiderandus eſt ordo, quàm exactè cœleſtia omnia perficit, vt quicunq; verè dictum fuiſſe crediderit antiquiorem diuiniorémq; corpore aĩam eſſe: putet præclare ſufficienterq; illud quoq; eſſe dictum, deorum plena eſſe oĩa: adeo vt ſuperi neque obliuiſcantur noſtrarum rerum, neq; nos deſerant. Sed hoc in his omnibus aduertendum eſt, maximè illi qui rectè perceperit, profutura: ei verò qui non rectè, deum inuocandum eſſe: Modus verò hic eſt (neceſſe enim eſt id quoq; tangere) Omnem linearum deſcriptionem, conſtitutionemq; numeri, & cõcentus rationem, circuitusq; aſtrorum cunuenientiam, & quę vna cunctorum conſpiratio eſt, perſpici oportet ab eo qui modo congruo diſcit, perſpicietur aũt ſiquis quod dicimus ad vnum rectè reſpiciens diſcat. Vnum.n.horum omnium intelligenti vinculum apparebit. Qui verò aliter hæc adipiſci ſtudet, fortunam vt dicimus inuocet. Nunquã.n.abſq; his natura in ciuitatibus vlla felix efficietur. Etenim hic modus eſt, hæc educatio, hæ diſciplinæ. Per hæc itaq; ſiue facilia ſiue difficilia ſunt, eundũ. Nefas aũt eſt deos negligere, quum felix oĩum illorum doctrina omnibus recta ratione patuerit. Eum ſanè qui cuncta hæc ita percepit, verè ſapientiſsimum appellamus. Quem ego etiam ioco & ſerio affirmo, cum diem ſuum obierit, non amplius multorum ſenſuum, vt nunc, ſed vnius ſortis participem fore, vnumq; de multis factum, felicem, ſapientiſsimum atq; beatum: & ſiue quis in continenti, ſiue in inſulis, ſeu publicè ſeu priuatim vixerit, modo ita ſe geſſerit, eãdem à deo ſortem reportarum. Sed quod in principo diximus, nunc quoque verum nobis apparet, non poſſe homines præter pauciſsimos perfectè beatitudinem conſequi. Quod quidem rectè nobis aſſertum eſt. Nam qui diuini modeſtiq; ſimul, alijs virutibus natura præditi ſunt, diſciplinas præterea felices cõſecuti, quas diximus, ijs ſolummodo ſatis ad felicitatem omnia ſe habere videntur. His igitur qui ita & priuatim & publicè in his elaborarunt, cum ad ſenectam peruenerint, maximos tradi magiſtratus iubemus, cæteros verò ſequi, & deos ſimul deasque laudare, ac cœtũ nocturnũ ad hanc ſapientiam omnes diligẽti examinatione peracta quàm rectiſsimè adhortari.

ARGVMENTA
MARSILII FICINI,
In Epiſtolas duodecim Platonis.

Argumentum in Epiſtolam Primam.

DIon Syracuſanus vir profectò magnus, Platonis non auditor ſolum, ſed etiam imitator, à tyranno expulſus, & magno animo pecuniam quam miſerat tyrannus, ſtatim remittit: & vtporè Platonicus, pro ſumma iniuria, ſummo quodam Dionyſium afficit beneficio, tribus ſcilicet præceptis ſalutaribus ad mónens. Primum eſt, principes non pecuniarum, ſed amicorum defectu perire. Secundum, nullam potentiam maiorẽ eſſe bonorum prudentiumq; conſenſu. Terium oportere errata præterita recognoſcere, & quanto nobis detrimento ſint augurari, quo à futuris delictis abſterreantur.

Argumentum Marſilij Ficini in Epiſtolam ſecundam, quæ eſt Platonis ad Dionyſium Siciliæ tyrannum.

IN hac epiſtola quã Plato ſcribit ad Dionyſium iuniorem poſt primũ ab eo diſceſſum, & expulſo Dione, quatuor ſunt præ cæteris obſeruanda. Primũ quidem, ꝙ ait magnam potentiã naturali quodã inſtinctu, atq; ſapientiam ſeſe inuicẽ petere, quo in vnũ congrediantur. Id quidẽ in diuinitate, in natura, in arte compertũ habemus. Principio penes deũ infinitam dei potentiã immenſa ſapientia comitatur. Quod hic ſub Iouis & Promethei nomine indicat, Iouẽ quidẽ potentiam, Prometheum verò prouidentiã eſſe iudicans. Nempè diuinæ intelligentiæ fontẽ atq; ſpeculum eiuſdem potentiã eſſe putat. Siquidẽ & quia poteſt intelligere, iccircò intelligit, & potentiã eandem contemplatur intelligendo. Apparent & horũ veſtigia in natura. In his.n.quæ naturaliter compoſita ſunt, ſiue lapides & metalla, ſiue plantæ & aĩalia, imò & in primis in ipſo cœlo, ita natura comparatum eſt, vt ex intima naturæ potentia naturaliq; vigore procedat ordo quidam tum in ipſis horum formis, tum in actionibus atq; effectibus. Ordo verò eiuſmodi extrinſecus euidens, interioremq; vigorem potentiæ comitans ſapientiã quandã præ ſe ferre videtur. Non.n.aliter in progreſſibus ordinatis natura procedit, aliter ſapiẽtia, ſed ſimilis oĩno eſt vtriuſq; progreſſio. In arte quoq; humana ſiue priuata, ſiue publica, ſimilis quidam videtur potentiæ ſapientiæq; congreſſus. Naturalis quidem ingenij, memoriæ, voluntatis virtus ad potentiam pertinet. Ex hac verò acquiſita oritur ſapientia, & in actionibus ipſe ad ſapientiam pertinens ordo ſeruatur. Huius aũt myſterij diuinitate, natura, arte conſtantis, in cõſuetudine eleganti habemus exempla, quæ hic Plato recenſet, in mutua videlicet potentum ſapientumq; familiaritate, & quaſi naturali quadã neceſſitudine. Qua de re nos admonet cœlum, in quo planetæ ſignificatores principum his proximi ſunt, qui ſignificant ſapientes. Nã & Iupiter Saturno eſt ſitu proximus, & Sol fermè à Mercurio non diſcedit. Morale igitur apud Platonem præceptum eſt, Principes ſapientes honorent, ſapientes libenter principibus conſulant. Nam & ſapientia abſq; potentia prodeſt paucis, & potentia remota ſapiẽtia obeſt multis. Potentia quidem expers ſapientię quo maior eſt, eo pernicioſior. Sapientia verò procul à potentia manca videtur. Docẽt hoc magnę planetarum coniunctiones. Iupiter quidem dominus eſt, Saturnus verò philoſophus. hi profectò niſi coniungantur, nihil vel magnũ, vel ſtabile moliuntur. Felicem quidem familiaritatẽ Plato vult eſſe ex potente ſapienteq; conflatam. Feliciſſimam verò copulam vbi vtraque in eodem animo coniunguntur. In quo & ipſum Palladis ſedet numen, potentiam vnà cum ſapientia copulans. Pallas.n.ſola & artes callet ſimul, & vibrat haſtam. Hactenus de primo epiſtolæ huius miſterio dictum ſit. Ad ſecundum iam pergamus. Animi bonitate excellentis, eſt gaudere bono, maximè verò diuino, hoc eſt ampliſſimo. Tale verò eſt, quod & quàmplurimis, & quàmdiutiſſimè prodeſt. eiuſmodi eſt vera virtutis gloria ad doctrinam & mores tam poſteris quàm præſentibus conferens. Hac ergo viri optimo ingenio præditi, duabus de cauſis maximè oĩum delectantur, tum quia ſicut intimam virtutis lucem amãt, ſic exteriorem quoq; diligunt virtutis ſplendorem, tũ quia ſplendore hoc optant ſemper prodeſſe quàmplurimis, & hoc certè perpetuo in genus humanũ beneficio gaudent. Gaudent inquam, quatenus ſentiunt. Quũ verò ſempiterna gloria ſtudeant poſteritati prodeſſe, ſperantes videlicet, ſicut nunc, ita & tunc ſplendore hoc & beneficio ſe gauiſuros, profectò id ſe poſt hanc vitam perſenſuros vaticinantur. Naturæ ſiquidem diuinioris inſtinctu ad tantum beneficiũ inſtigantur, non tam quia hoc ipſo gaudent, quàm vt gaudeant. Ac ſi multæ aĩalium ſpecies in ipſa nidorum eſcarumq; opera inſtigante natura non fruſtra futuro vſui conſulunt, multò minus diuinos aĩos ſperantes ſe ſempiterno quodã officio gauiſuros, fruſtratur euentus. Eiuſmodi verò virtutis ſplendorem, & beneficium tam in doctrina quàm in moribus his verbis propheta Daniel cõprehendit. Fulgebunt docti tanquam ſplendor firmamenti, & qui multos erudiunt ad iuſtitiam, ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. In quibuſdam verò animis à ſua diuinitate degenerantibus, beneficium veræ gloriæ ſtudium vel extinguitur, vel in vanam gloriam permutatur. Tertium epiſtolæ huius myſterium ſurgit altius. Sed quoniã in theologia, & in libro de Amore latius expoſuimus, ſatis fuerit in præſentia leuiter delibaſſe. Quando diligenter formas ab artifice factas conſideramus, paulatim qua ratione factæ fuerint, animaduertimus, & qũo rationes per quas efficit formas apprehẽdimus, facilè per eas ad ipſas ideas artificioſæ mentis accedimus, ad quarum exemplar rationes ſuas ad formas direxit efficiendas. Quemadmodum verò in artificijs à formis ad rationes, ab his ad ideas.i.exemplaria proficiſcimur, ſic in ipſo rerum ordine contemplando, pulcherrimas rerum formas cognoſcimus artificioſiſſimis rõnibus eſſe cõpoſitas, ac ſi rationibus, ergo ideis.i.exemplaribus, ad quorum ſimilitudinem ipſa ratio forma producit in ordinem. Tres ergo in vniuerſo ſunt ordines, formarum ſcilicet & rationẽ, & idearum. Ordo quidem formarum quæ patent ſenſibus, ad animam ipſam mundi reducitur, quæ vtiq; velut principium motus, formas in materia generat. generat autem alias alijs rationibus atque ſeminibus. Hunc verò ordinem in anima rationum ad mẽtem redigimus anima altiorem, à cuius ideis anima gubernãdarum rerum ſuſcipit rationes. Ordo denique idearum in mẽtem ab immẽſo & ſimplici diuini boni ſplẽdore deſcendit. Siquidem vna hoium

idea bonorum idest ipse deus, alias aliorum bonorum menti angelicæ ideas infundit. Quamobrem tres rerum ordines ad tres principes fontesq; reducuntur. Ordo quidem formarum ad mundi animam, ordo verò rationum ad mentem angelicam, ordo denique idearum ad ipsum bonum. Et quia per ideas cuncta referuntur ad bonum, ideo Plato inquit: Circa omnium regem cuncta sunt idest circa ipsum bonum sunt ideæ, perq; ideas omnia. Circa secundum, id est, mentem sunt secunda idest rationes; quæ sequuntur ideas. Circa tertium verò tertia, id est circa animam mundi formæ. Significauit autem deum esse rerum causam exemplarem, vbi dixit Circa. Item finalem, vbi ait, Eius gratia. Rursus efficientem, quando subiunxit, Ipse causa est pulchriorum omnium. quòd enim nonnulla sint deformia, non ob id habent quòd ab ipso sunt, sed quatenus ab eo degenerant. Neque mirum Platonici videri volunt, quòd Plato quodlibet illorũ trium principium nominauerit. Nominasse enim similiter, sed non æque. Deum quidem per se vnum bonumq; existere. Cum verò vnitas bonitasq; amplissima sint, sequitur vt deus per se sit omnino. Mentem verò summam Deo proximam per deum esse, quatenus vnum quiddam est & bonum: præterea & per se, quatenus mens est & ordo naturæ secundæ. Mundi denique animam productam quidem & ipsam à primo deo, quà vnum atque bonum. Productam quoque ab ipsa mente, quà mẽs. Sed quà per se mobile est, à seipsa, productam. Hucusque ait Plato procedere diuinorum origines, rerumq; principia. Præterea animum nostrum esse diuinum, quando addidit affectare diuina, verũ non comprehendere quandiu aspicit in ea quæ sibi cognata sunt idest vel sensus & sensibilia, vel formas horum obiectu conceptas ab anima. Hæc enim omnia à diuinis longè diuersa sunt. vnde animus in hæc aspiciens cogitur de diuinis aliter sentire, & pronunciare quàm sint. Sequitur quartum mysterium de diuinorum perceptione. Primo quidem ait inuestigationem diuinorũ non rectè factam, id est non debitis, tum purificationis, tum disciplinarum gradibus instructam, malorum esse omnium causam. Quia videlicet qui sic inuestigant deum, tandem eò perueniunt; vt vel negent deũ esse, vel de deo affirment quæ non sunt dei. Hinc vera perit religio, extincta religione mala omnia confluunt. Deinde ait stimulũ inuestigandorum diuinorum esse malorum causam idest si hoc abutamur, & omnino quomodocunque vtamur, non permittit præsentibus oblectamentis frui, & hac in vita quiescere, altioribus anhelantes. Verum quid sibi vult, vbi ait, Nisi quis hunc ex animo stimulum erant, veritatem nunquam assequetur? Profectò negat veritatem rerum à deo dependentium haberi posse, nisi ipsa de deo veritas habeatur. Præterea per illa quæ mox subiungit, scito Platonem ipsum assiduè in diuinorum inuestigatione versari cõsueuisse, & qui Platonem primo audiebant diuina contemplantem, solitos sub nimio diuinorum splendore protinus caligare, diuq; vexari, donec videlicet mentem deniq;, tum ab affectibus sensuum, tum à phantasiæ imaginibus segregarent. quo quidẽ facto diuina quadam sorte idest luce veritatem non prius inuentam reperiebant. Propterea Pythagoras quem Plato noster in omnibus veneratur, sacra doctrinarum mysteria ab exactissima expiatione mẽtis exordiebatur; præcipiebatq;, & Plato similiter præcipit, ne efferantur in vulgum, ne vulgus accepta peruertse vel contemnat, vel incidat in errores. Si enim in vulgum edideris, deum nihil ex ijs quæ sentiuntur in se habere, vel te ridebunt, vel deum esse negabunt. Hinc illud Lysidis Pytagorei ad Hipparchum, Haut pium est, mysteria philosophiæ cum his communia facere, qui ne somniare quidẽ purificationem animi potuerunt. Sunt præterea nonnulla mysteria theologorum circa deum, quæ non vulgũ modo, verumetiam elegantes plerosque fatigent. E quibus id vnum est, nihil ex his quæ intelliguntur, absolute de deo affirmari debere. Quicquid enim intelligentia definitum est, infra infinitum deũ extare compellitur. Ad hæc itaque secretiora mysteria ita plerique docti adhuc sunt inepti, sicut & vulgus ad leuiora; vsqueadeo vt etiam nõnnulli quãuis acumine, memoria, iudicio valeant, diuq; hæc audierint, nondũ tamen perfectè comprehendant, quia videlicet etsi ad alia quædã, tamen ad theologica nati non sunt: vel si nati, non tamen congruè ad hæc eruditi atq; educati; vel si educati & eruditi, nondum tamen ætatis maturioris beneficio à perturbationibus segregati. Perturbatio verò, quia & mouet, & per diuersa distrahit, & ad materiam trahit, iccirco alienam reddit mentem à deo, quo nihil à motu, à diuersitate, à materia potest remotius cogitari. Non ergo iniuria Lysis Hipparchum sic admonuit, Operæprecium est recensere quantum temporis in abstergendis maculis, quæ nostris inustæ pectoribus erant, consumpserimus; antequam præcepta Pythagoræ percipere digne possemus. Accedit ad hæc, quòd si quis etiam tranquillo & erudito ad deum intellectu se conferat, ita fermè ab ipsa intelligentia circa deum decipitur, quemadmodum & vulgus sensu imaginationeq; fallitur, & plerique docti perturbationibus repelluntur. Intelligentia enim pro natura sua iudicans, compellit nos deum ipsum, vel intellectum quendam, vel intelligibile quiddam asseuerare, Immensum verò bonum, neque intellectus est, qui velut egenus ad intelligibile se vertit, tanquam bonum quo illustrante proficiat, neque intelligibile est dicendum, quod quidem communem quandam cum intellectu naturam habet, per quam etiam proportionem habet cum intelligentia congruam. At nulla est immenso bono ad finita bona naturæ cõio, nulla proportio. Hinc in Parmenide probat nos neq; nomen, neq; definitionem, neq; scientiam habere de deo, vtpotè qui sit super intelligentiæ limites. Idem ante ipsum Mercurius asserit. Idẽ post ipsum Dionisius Areopagita, probans deum non esse dicendum ens atq; intelligibile, sed super vtrũq;. Quamobrem cum deus intellectum atque intelligibile infinito superet interuallo, nemo vlla intelligentiæ actione diuinam substantia potest consequi, potest tamen quandoq; assequi passione. Passione inquã benigna, per ipsam beneficam infiniti boni actionem nobis illatam. Illatam inquam in vnitatẽ ipsam nostræ mentis caput, quando videlicet mens in vnitatem suam, quæ expressa est diuinæ simplicitatis imago, totã vndiq; se collegerit. Verum quod menti vnitatem hanc inductæ sub diuino Sole subtutilat, tunc fermè abit, cum vnitatem exuta rursus induit multitudinem. Ex his vtiq; patet ex Platonis nostri sententia, diuina à nobis non inueniri, sed potius desuper reuelari, neque mente comprehendi posse substantiam proprietatemq; diuinorũ, nedum verbis & literis explicari. Ideoq; de his ea mente disserendum describendumq;, vt per verba & literas exhortari & præparare aĩos ad diuina speremus, potius quàm demonstrare. Sic & Plato de substantiæ proprietatisq; diuinæ definitione scribit nihil. Scribit tamen multa, quæ vel per negationes, vel per relationes, vel exhortando, vel instruendo ad eũ mentis statum qsique perducant, cui tandem ex alto panditur domus omnipotentis Olympi. Vbi postquam se & ab inferioribus receperit ad seipsam, & à seipsa ad superiora conuerterit, statim vno quodã statu simplici ipsam vnitatem, stabilitatem, simplicitatem, vt ita loquar, attingit. Sed quæ attigerit, non licet apud Paulum homini loqui, & apud Platonẽ multo minus licet scribere, ne detur sanctum canibus. Cũ verò neque verbis neq; literis in diuinorum explicatione confidat, tutius tamen cõmittenda verbis censet quàm literis. literæ nanq; cuiuis cõia faciunt. Atqui & quàm electissimis dicenda permittit. Omnino verò iudicat diuinorum dignitatẽ exigere, vt ex mente in mentem verbis potuis quàm scribendo in exteriores materias traducãtur. Hac ratione Iudei aiunt mysticum suæ legis sensum ab ipso deo per Moysen non tam literis traditum, quàm aminis cõmendatum. Sed hoc illi viderint. Pythagorici certè id obseruabãt, & Plato seruauit. Nam & hic pollicetur nonnulla per Archedemum potius quàm per literas se missurũ. Asserit aũt quæ ab ipso scribũtur, esse Socratis; cuius proprium in purificando erat officium. Sed cur additum est Socratem etiam & in iuuentute fuisse pulchrum. i. diuinitus illustratum? Vt intelligamus Socratẽ tam educationis primæ perfectione quàm naturæ felicitate à deo per familiarẽ dæmonem mox accepisse quæ cæteri vix tandẽ multis laboribus assequuntur. Rursus mysteria eadem per diuinam reuelationem accepta in Platonem transfusa fuisse, & per Platonis exhortationes in hoĩes siter affectos posse trãsfundi. At ne quis me in hac expositione existimet somniare, audiendus est Proculus hæc ita confirmans. His qui ad summũ bonum peruenire cupiunt non scientia & exercitatione ingenij opus est, sed firmitate, quiete, tranquillitate. Quæ quidem diuina fides est, quæ nos ad summum bonum diuinaq; oĩa ineffabili ratione trahit atq; coniungit. Profectò non per scientiã, aut actionem vllam ingenij exquirere summũ bonum, aut ad ipsum aspirare debemus, sed offerre cõmendareq; nos diuinæ luci, & præclusis sensibus in illa incognita & occulta entiũ vnitate quiescere. Hoc. n. fidei genus omni doctrina antiquius est. Hæc Proculũ à Plotino accepisse constat. Si quis aũt hæc diligenter considerauerit, nõ exigat à Platone in dialogis suis consuetum illũ apud humanos disputatores ordinem doctrinalẽ, sed eo duntaxat stylo cõtentus erit, qui rectiori tramite perducat ad deum Eiusmodi verò stylus siue ordo in purgando & conuertendo consistit. Oportet. n. mentis oculum & purgare à caliginosis materiæ sordibus, & purgatum in ipsam diuini Solis lucem rite dirigere. Vlterius vero perquirere, aut contendere non oportet. Immensa. n. lux vbiq; præsens sua prorsus natura, creato ad ipsam mentis oculo, cum primũ in eam purus rite respexerit, se infundit. Ac si ad suscipiendum deũ intellectus assiduè actione vtatur propria, quæ & accidens quiddã est & multiplex, & modo quodam suo mobilis, profecto per ipsam à dei substantia simplicissima, & ab omni motionis imagine remotissima, quodammodo disiungetur. Sat ergo fuerit post conuenientem inquisitionem purificasse mentem, atque direxisse. Reliquum Mercurius sacro mentis silentio tribuit. Deum enim à mente suo quodam silentio potius quàm sermone suo censet pronunciari. Omnes itaque Platonis dialogi in hoc ipso versantur, & alij quidem in purgando solum, alij verò solum in conuertendo, alij in vtroque consistunt. Mysteria verò hæc in epistola ad Syracusanos iterum confirmantur. Atque hæc confirmata mirum in modum præcepta euangelica comprobant.

Argumentum

Argumentum in tertiam Epistolam.

HAec Platonis epistola scribitur ad Dionysium iunioré post secundum Platonis ab eo discessum. Et primo quidem ad Dionysij quæsita respondet: deinde calumniā in se à Dionysio cōflatam dissoluit. In responsione igitur ad quæsitioné docet non esse in Deo voluptatem. Illam scilicet quæ dolorem habet oppositum, & in motu quodam, vel indigentiæ expletione versatur. esse autem in Deo totum id bonum cuius causa bona videtur voluptas, non negat. Addit voluptatem, scilicet mobilem, esse causam detrimenti, scilicet in pecunijs & honore. Item doloris in corpore. Rursus auferre acumé, memoriam, iudicium, grauitaté. Post hæc contra Dionisij insimulationem probat se iustissimis de causis in Siciliam profectum, de restituendis vrbibus olim dirutis, ac de aqua gubernandi forma consilium manifeste dedisse.

Argumentum in quartam Epistolam.

POost Dionysium expulsum Tyrannide, scribit ad Dionem in patriam iam reuersum admonens eum atq; etiam Heraclidé & Theodotem cæterosq; amicos, penes quos rerum potestas erat, vt procul à tyrannide viueret, formamq; gubernandi teneret ex optimatum gubernatione plurimum atq; ex populari quodam modo temperatam. Sunt hic præcepta quædam memoriæ commendanda. Primum quidem ad principes proprie pertinere, cunctis excellere veritate, iustitia, magnificentia, temperātia. Omnino autem prudentia tantū cæteros superare, quantū viri pueros prudentia superant. Secundū verò, oportere tales præstare seipsos, quales videri volunt. Tertium, circunspicere oculos omnium in se esse cōuersos, vt meminerint, neq; vitia sua latere posse, neq; mediocri dūtaxat virtute se expectationi maximæ satisfacturos. Quartum, probatissimos imitari legumlatores, & discordiam inter collegas quasi pestem vitare. Quintum, meminisse communem beneuolentiam esse ad res agendas summopere necessariam. Hanc verò sola humanitate comparari posse atque seruari.

Argumentum in quintam Epistolam.

ET si quintam hanc consuetudo quædam Platoni inscribit epistolam, videtur tamen potius esse dionis Platoné in seipso totū pro viribus effingentis. Instruit aūt Perdiccam principem constitutum in monarchia, vt meminerit se iuuené esse, ideoq; consilio ac ministerio seniorum indigere, non quidem omniū, sed probatissimorum, non quauis in re, sed in gubernandi forma, qui intelligant, quid potissimum gubernationis cuiusq; sit proprium, siue gubernet vnus, siue pauci, siue multi. Vocem verò gubernationis esse vult spiritum vitamq; eius, id est legem, quæ officia & erga deū & erga homines congrua instituere debet & exequi. Alioqui falsa esse non possit. At quoniam significat se & Euphreū disciplina Platonis imbutos, tenere quæ ad ciuilem pertinent disciplinam, iccirco ne Perdiccas hac de re diffideret, propterea quòd Plato ipse nunquam populo suo in ciuili disciplina profuerit, subiungit Platoné cognouisse populum suum morbo insanabili laborare, ideoq; medicorum prudentum more noluisse, & frustra, & cum sui discrimine bestiam insanabilem curandam suscipere.

Argumentum in sextam Epistolam.

PLato diuinus, Hermiam, Herastū, Coriscum, finitimos inter se principes, ad verissimā concordiā cohortatur, hac sola saluos fore vaticinans, perq; hāc aspirante deo, qui vnione gaudet, bona oia cōsecuturos, præterea eo deniq; peruēturos, vt rebus rite cōpositis diuinā sapientiā propensiori studio quàm humanam vt par est, prosequi valeant. Concordiam verò stabilé firmari inter illos posse tradit pacto duntaxat atq; lege, pacto inquam legitimo sacris rite peractis inuicem stabilito, ac iureiurando interposito, deum ipsum testando atq; obsecrando tanquam vnionis autorem atq; seruatorem. Testando inquam, & obsecrando sub impari, quo Deus gaudere dicitur, numero. Tria enim summa rerū principia, quæ in prima quoq; epistola attigit, hic adducit. Vbi enim ait, omnium ducem præsentium atq; futurorum, mundi animam vult intelligi, quæ vtpote principium motus, res omnes à futuro in præsens, à præsenti in præteritum temporali ratione perducit. Vbi verò patrem dicit & dominum, summum Deum ipsumq; bonum significat. Sed mediam inter duo hæc mentem quandam diuinam videtur inserere, quando dum repetit ducit, subiungit & causæ. Nā apud Platonem sæpe rex significat ipsum bonum, causa verò mentem, dux denique animam. Et quoniam causam refert ad menté, ideo in Timæo Platonici disputant, Intellectum ipsius boni filiū, mundi architectum proximū extitisse. De quo in Epinomide scribitur, Ratio diuinissima, siue diuinissimum verbum, mundum visibilem exornauit. Appellat autem hic ipsum bonum, tum patré, tum dominum, vt per primum quidem designaret mentis patrem, per secundum verò animæ dominum. Ita forsan Platonicus numerus exponet. Ita quoque Platonicus Christianus, sed Arrianus. Poterit & quispiam per ducem, sanctum spiritum intelligere, per mentem verò filium. Nam vbi Plato patrem dicit, filium pariter subintelligit. Ac si quis vnam trium ponat essentiam, Platonicis quidem multis videbitur aduersari, Platoni tamen manifesté non repugnabit. Exhortatur autem ad grauiora simul studia doctrinarum, atque ad iucundiores quasdam disciplinas his cognatas, scilicet eloquentiæ, poesisq; & musicæ. Quibus omnibus eo consilio iubet incumbere, vt per hæc quasi vestigia odorem diuinum inuestigantes, ipsum solum ament, & amando saporem insuper consequantur. Inquit ergo, si verè vel si ita deum philosophemur idest vel amando inuestigemus, vel inuestigando amemus, ipsum deinque omnes proculdubiò cognoscemus. Profectò philosophiæ nomen, etsi indagationem quandam præ se ferre videtur, amorem tamen fert proprie, amatoriamq; indaginem. Cognouit ergo Pythagoras, cognouit & Plato aliter nos habere ad finita bona, aliter ad infinitum bonum, & finita quidem bona cognosci à nobis prius quam amentur, & vt cognoscantur amanda; infinitum verò amari antequam cognoscatur, neque tantum vt cognoscatur, quantum vt ametur, inuestigandum. At cur amandum prius quàm intelligatur? Quia videlicet amor amantem transferens in amatum, quod proportioni deerat, transformante supplet affectu. Nonne Deus in sacris, ignis sæpe cognominatur? Eadem ergo metaphorica venia, angelus quidem corpus diaphanum, anima verò opacum corpus cognominetur, quamdiu videlicet cæco hoc carcere clauditur. Itaque quemadmodum sub igne corpus diaphanum idest perspicuum, velut aer, & aqua subito lumen & extra & intus admittit, terrena verò corpora vehementer calefacienda sunt prius, & calore in diaphani similitudiné prius extenuantur quàm igneam suscipiant lucem, sic spiritus à corpore segregati, diuinum lumen subito capiunt, spiritus verò terrenis coniuncti corporibus transformantis amoris incendio indigent, quo quidem purgati, & in diuinam transfari similitudinem, diuinitus tandé splendore scientiæ collustrētur. Hinc Porphyrius ait, inquisitio quidem diuinorū purificat animum, amor verò deificat. Proprio enim rem sic exprimit verbo, neque id quidem iniuria, nam & nulla materia ex eo fit ignis quod lumen, sed ex eo quod calorem suscipiat igneum. Platonica ergo sententia est, inuestiganda esse diuina, scilicet illa esse, & qualia quoque sint communi quadā perceptione, sed interim non communi, sed singulari incomparabiliq; charitate amāda, sic enim duntaxat ea nos alicubi apertè quid sint, intelligere posse atque fore beatos. Quantum verò hæc sacris consonent literis, nemo nisi prophanus ignorat.

Argumentum in septimam Epistolam.

SEptima epistola Platonis est ad propinquos amicosq; Dionis scripta, iam liberata per Dioné patria, & iniquè occiso Dione. Verū vt multa ad historiā pertinentia, tum in hac epistola, tū in alijs planè intelligantur, paulò altius repetendum. Plato ter Syracusas profectus est. Semel quidé superioris Dionysij tépore quadraginta ætatis annos natus. Bis verò postea iuniore Dionysio tyrannidé obtinente. Quid aūt in singulis profectionibus egerit, aut qua de causa profectus sit, partim in ipsa eius vita à nobis scripta, partim in his apparet epistolis. Dio verò ex eadem familia qua & Dionysius fuisse videtur, affinitate insuper cum illo varie implicatur. Quoniam Dionis sororé Aristomachen superior in matrimonio Dionysius habebat. At ipse Dionysij filiam, nomine Aretam, habebat vxoré. Dionysius aūt iunior non ex sorore Dionis, sed ex alia vxore natus erat, nomine Dorade. Prima profectione Dio auditor Platonis effectus, vitam ad virtutem traduxit, & concupiscere cœpit publicum patriæ bonum. Itaq; defuncto Dionysio seniore, quum iunior Dionysius in tyrannidé successisset, ac puer adhuc ferè consilio Dionis gubernaretur, optans Dio ipsum in philosophicæ vitæ cupiditaté traducere, Platoné multis precibus Syracusas vocauit, ac Dionysiū vt accerseret, induxit. Paruit ergo Plato hac in primis spe ductus, se suis consilijs effecturum, vt illic ex tyrannide respub. fieret aut regnum. Sed quarto ferè post Platonis accessum mense Dionysius falsis adductus calumnijs, Dionem quasi tyrannidi insidiantem expulit. Platoné tamen libenter amplectebatur. At Plato indignatus re infecta in patriam redijt. Tertio accessit, Dionem Dionysio reconciliaturus, & ab vtroq; iterum atq; iterum obsecratus, rogatus etiam ab Archita & Archedemo Pytagoricis, nobilibusq; permultis. Tunc & Dionis reuocationem pollicitus est Dionysius, & optimam insuper gubernandi formā se seruaturum. Sed nihil eorum quæ pollicitus fuerat, præstitit. Cum verò Plato palam Dionysium redargueret, quod fefellisset fidem, tum sibi de reuocando Dione, tum Theodoti suo de Heraclide seruando, in sensum deinde habuit Dionysium. Itaq; in summo viuebat discrimine, ne à militibus interficeretur. Sed Archytas Tarētinus Salmiscum oratorem misit ad Dionysium vna cum naui, rogans vt Pla-

Platonem dimitteret. Ille eum dimisit, ac præbuit commeatum. Plato in patriã rediit sospes. Dionysium paulo post Dio clàm collectis copijs, Syracusasq; profectus expulit, Syracusanis reddita libertate. Ipse verò paulo post dolo suorum inuidiaq; interficitur: Post hæc Hipparinus Dionis filius, & Hippatinus Dionysij frater, Dionis ex sorore nepos, Syracusas tenentes consilio nobilium freti de honestiori gubernandi forma deliberabãt. Interea Dionysius hostibus coniunctus redire in principatum conabatur. Plato igitur ad hos scribit, cohartans eos & instruens ad optimam speciem gubernandi, id est, regnum parens legibus, & optimatum autoritate suffultũ. Sparsim verò præcepta eiusmodi ex hac epistola colliguntur. Non est alienum à bono ingenio optare gubernacula reip. præsertim quando necessitas postulat. à bono ciue alienũ est optare hæc cum omni licentia obtinere. Non est prudentis temere publicis se negotijs implicare: præsertim vbi absq; salutis publicæ spe periculum subeatur. Sola philosophia in re tam publica quàm priuata quid bonum iustumq; sit, quid non sit eiusmodi, potest discernere. Humanum genus non prius desinet in malis versari, quàm aut philosophi dominentur, aut qui dominantur, Deo illustrante, philosophentur. Delicata luxuriosaq; educatio ingenia vel diuina deprauat. Nullus intemperans potest esse prudens. Ciuitas in qua ciues incontinentes sunt, nulla legum potentia contineri potest, quin frequentes mutationes, ac semper in deterius patiatur. Violentia neq; patriæ, neq; parentibus inferenda, sed vtrisque procul à violentia consulendum. Autoritas antiquorũ sacrorumq; sermonum cæteris opinionibus anteponenda est. Bono viro nihil mali potest contingere. Anima ab hoc corpore seiuncta sub diuini iudicis sententia scelerum luit pœnas. Præstat grauissimas iniurias pati quàm inferre. Auari atque intemperati, ad res diuinas cæci surdiq; sunt, adeo vt neq; ipsi videantur, neq; ab alijs vel audire sustineant, vel auditas percipiant. Impietas omnibus peccatis mixta est, atque vicissim. Impietas ipsa mixta peccatis, stimulus est quo præcipuè peccatores tum in hac vita solicitantur, tũ in altera cruciantur. Post hæc vbi de consuetudine sua cum Dionysio, ac de philosophiæ studio scribit, probat neminẽ in philosophia aliquid profecturum, nisi amore sapientiæ accensus, oẽs eius gratia & labores substineat, & oblectamenta contemnat. Tum verò quoniã sapientis est contemplari diuina, opportune ostendit diuina, neq; literis vnquam vulgo, neq; verbis exprimi posse, imò etiam non debere. Non posse quidem, quia quod maius est, neq; etiam mente oĩno comprehenduntur. Non debere etiam, quia & qui in plebe infimi sunt, tanquam monstrosa riderent, & qui paulo in plebe superiores, his auditis vel in hæresim falsam inciderent, vel ob leuem quãdam altiorũ rerum opinionẽ vani supra modũ contentiosiq; euaderent. Nõ inquit Plato vsquam nihil veri certiq; de diuinis intelligi posse, sed neq; posse exprimi, quod de his intelligitur, neq; propriam horum veritatem intelligi eadem ratione qua cætera. Formæ quidem aliæ oĩno sunt coniunctæ corporibus, aliæ penitus segregatæ. Illæ naturales, hæ diuinæ vocantur. Sunt & mediæ coniunctæ quidem quodammodo, & quodammodo separabiles, id est rationales animæ, inter diuina & naturalia mediæ. Quæ quatenus corporibus coniunctæ sunt, quatenus à diuinis necessario distinguũtur. Coniungi enim formis à materia separatis, nisi separatione nõ possunt. Separantur aũt in materia duobus præcipue modis, tum mortali purgatione, tum resolutione cõtemplatiua. Philosophiæ studium vtrunq; facit, & quemadmodũ qui humidum lignũ exiccat prius sole, deinde admouet igni, occasionem quidẽ ligno præbet, vt accendatur, neque tamen ipse, sed ignis accendit lignum, ita studium philosophicum & per moralem disciplinam, & purificando præparat animam ad diuina, & per contemplatiuam resoluendo admouet mentem diuinis atq; contingit, neq; tamen ipsum diuina veritate format mentem, sed deus ipse ignis instar mentem quasi materiam philosophiæ beneficio paratam, & propinquantẽ veritatis suæ luce perlustrat. Plato igitur cum dixisset diuina neq; literis, neq; verbis exprimi posse, significauit præterea, neque posse doceri vel inueniri eadem ratione qua cætera In alijs enim percipiendis inquisitio nostra intellectũ & parat & format, cũ tamen in diuinis percipiendis inquisitio vel purgatissima atq; eminẽtissima paret quidem, sed non formet. Icirco inquit opus esse diuturna cũ diuinis consuetudine, significans speculationis assiduitatem, item vitæ coniunctione, siue communione, significans purificationem morali disciplina perfectam. Addit in mentem denique sic affectã non paulatim quidem humano quodam amore, sed subito lumen veritatis accendi. Sed vnde nam ab igne i. deo, prosiliente siue scintilante. Per scintillas designat ideas exempla rerum in mente diuina. Designat & formulas idearum nobis ingenitas. Quæ per desidiam olim consopitæ, excitantur ventilante doctrina, atq; velut oculorum radij emicantes, ideis velut stellarum radijs collustrantur. Subdit eiusmodi lumen non accendi solum, sed fieri in animis, vt ostendat tum formulas esse inatas animæ, tum splendorẽ eiusmodi familiarẽ euadere. Ac ne putes in eo statu mentem ambiguã solicitamq; esse, addidit, Seipsum iam alit, id est lumen hoc primũ diuinitus in mente accensum, deinceps sua virtute diuinorũ haurit copiam radiorum, atq; almo mentem gaudio complet. Hic animus seipsum nutrit, id est nihil quærens extrinsecus viuit in seipso contentus: & quàm beate intus afficiatur, etsi velit, nequit tamen, & nescit exprimere. Plato quinq; in hac cõtẽplatione meditatur gradus quos in theologia legito diligentius à nobis expositos. Iubet enim cupidum veritatis, tum per auditum ab ipso rei nomine, tum per visum aliosq; sensus à rei ipsius accidentibus ad ipsam rei diffinitionem procedere, per hanc ad formulam rei innatam menti, per formulam denique ad ideam tam formularum quam rerum procreatricẽ. Docetq; interea ideam à reliquis longè differre, quatuor præcipuè modis. Quia scilicet idea substantia est, simplex, immobilis, contrario non permixta. Reliqua verò quatuor, id est, nomen & accidentale simulacrũ & definitio & formulæ notio, à substantia, simplicitate, stabilitate, puritate ideæ degenerans. Iccirco haud sufficienter ideam nobis imprimunt, sed ad diuinam impressionem nos, vtcunque possunt, accommodant. Denique mens impressa diuinitus, si quando studeat idearum characteres verbis literisq; exprimere, pulcherrimarum rerum deformes reddet imagines. Verum si crediderit Pythagoricis, non tam contendet vt depingat ideas, quàm vt audientium animos excolat, ac velut tabellas expoliat, quibus tandem diuinæ formæ diuino digito depingãtur. Ipsa sane cœlestes suspiciens radios, nõ conabitur apud cæcos radiorum formas frustra describere, imò si insanabiles sint, dimittet, si sanabiles, duntaxat purgare aciem aggredietur, sursumq; erigere, vtpotè quæ intelligat alio se pacto frustra laboraturam.

Argumentum in Epistolam octauam.

IN superiori epistola principes Syracusanos instituẽs, latius in connubijs, præceptis, & in rebus à se Dioneq; gestis versatus est. In hac verò propria iam instituta breuioribus conprehendit, medium semper inter vnius ac populi gubernationẽ obtinens, maximè verò omnium studens, vt concilientur ciues potius quàm expellantur, & quantum fieri potest sine aliena iniuria reipublicæ status rite stabiliatur. Mox in principio asserit homines impio scelere pollutos insanabiles esse, neq; his vllum consilium profuturũ. Item omnibus in rebus & dicendis, & cogitandis à deo principiũ faciendum. In tota verò epistola obseruabis quàm cautus simul & clemens gubernator sit Plato, quàm ue diligens animorum conciliator. Comprobat vt sui moris est, gubernationem Lacedemoniæ similem. In qua plurimum sit optimatum, sit quoq; regia quædam forma, sit & populare nonnihil. Damnat extremam seruitutem, per quam omnia libidini humanæ subduntur. Improbat & extremam libertatem siue licentiam, in qua quilibet fermè absq; delectu sortitur reipublicæ gubernacula. Medium verò probat. Nota aureum dictum, Moderata seruitus est, qua seruitur deo, immoderata qua hominibus. Temperatis quidem hominibus lex deus est, intemperatis verò libido.

Argumentum in nonam Epistolam.

IN epistola ad Architam philosophum publicis rebus occupatissimum, consilium dat contemplanti, ne honestam simul & necessariam deserat actionẽ. Prodesse enim hominibus & publicè & priuatim, actionem honestam vocat & necessariam. Honestam quidem, quia quemadmodum quodlibet corporis membrum non suijpsius tantum est, sed aliorum etiam, maximè verò totius, ita homines alij aliorum sunt, ac potissimum speciei. Necessariam verò, quia, & nisi alijs vixeris, non potes tibi viuere, & nisi domesticis patriæq; succurreris, res profecto familiaris & publica vel destituta gubernatore nutabit, vel à deterioribus gubernata periclitabitur, ac denique faciet naufragium.

Argumentum in decimam Epistolam.

ARistodemum Dionis familiarem elegantia motum in primis philosophantem, in sua opinione & vita confirmat, asserens substantiam quidem philosophiæ moralem virtutem esse, quod & nomen ipsum declarat, amore quodam cultuq; definitum. Speculationes verò humanas esse vel ornamenta quædam philosophiæ extrinseca, vel vias ad ipsam mentis firmam puritatem quæ ad mores pertinent, comparandam. Qua comparata diuina potius quàm humana, & infusa de super potius quàm acquisita, sequitur contemplatio, ad quam speculatio illa prior si conferatur, ludus quidam à Platone cognominatur. Id autem Pytagoræ Socratisq; maximum est præceptum. Vbi verò ornamenta traducimus, Græcum vocabulum ornamentum significat argutæ cuidam vanitati & superbiæ mixtum. Quasi dicat, Scientia inflat, charitas ædificat. Item In maleuolam animam sapientia non intrabit. Synceritatem quidem siue sanitatem ponit in animo simplici & tranquillo, fidem verò in verbis, firmitatem deniq; in gestibus atque actionibus.

Argumentum

Argumentum in vndecimam Epistolam.

PRincipi Laodamanti de gubernatione optima consultanti consuetum illud suum dat consilium, leges quidem oẽs fore vanas nisi præterea probatissimi viri per quos viuunt leges ingentem in republica habuerint potestatẽ, ac nisi constitutus sit magistratus quidã in ciuitate, & his quidem maxima cũ autoritate, qui morum censor per exploratores singulorum actiones diligenter obseruet, ad id semper intentus, vt quotidiana ciuium vita animos ad fortitudinem temperantiamq; perducat.

Argumentum in duodecimam Epistolam.

EPistola duodecima nobis argumento est, quàm liberalis & simplex Plato fuerit: vtpote qui secretiora quædam cõmẽtaria sua nondum absoluta Architæ crediderit. Argumentũ quoq; id est, Architam non minus moribus quàm verbis philosophantem, dignum fuisse cui charissima quæq; commodo traderentur. Fortè verò commentaria hæc ad explendum Critiam non absolutum, & ad conscribendum Hermocratem nondum compositum pertinebant. Epistolam verò ad Dionysium quæ ab ignorantibus his adiungitur, ideo nõ traduximus, quia & ipsa epistolæ verba, & docti omnes negant esse platonis. Est autem operæprecium in his epistolis animaduertere, quàm magno & constanti animo Plato noster, præsertim in amicorum rebus fuerit, & quàm grauia sæpe discrimina pro amici salute subierit. Præterea quàm liberè atque benignè tyrannum sæpius corripuerit, ab adulatione quidem maximè omnium alienus, charitate verò atque officio nemini cedens, vt non minus vita & moribus quàm disputationibus conducere nobis possit ad bene beateq; viuendum.

LIBER XXXVI.
PLATONIS
EPISTOLARVM XII.

Dio Dionysio bene agere. Epistola. 1.

EGo dum apud vos diuturna opera ita imperium vestrum administrarem, vt cæteris vtilitates vestras captantibus fidei dignitate præstarem, graues calumnias sustinui. Noui.n.quòd me vobis adstipulante crudele nihil omnino factum videbitur. Omnes autem qui eadem in gubernatione versati sunt, testes mihi esse possunt. Quorum ego permultos summo conatu à damnis non mediocribus liberaui. Imperio quinetiam apud vos fungẽs, ciuitatem vestram sępius custodiui. Tandem verò ignominiosius à vobis expulsus sum, quàm vilissimum aliquem expelli cõueniat, iussus à vobis abire, qui tam diuturnã operã vestris sum cõmodis impertitus. Igitur posthac modo quodã inhumaniori mihi ipsi consulam. Tu aũt talis tyrannus gubernabis solus. Pecuniam verò illam egregiã abs te in viatieũ missam. Per Bacchium hunc vnà cum his literis ad te remitto. Neq;.n.ad viaticum sufficit: neq; ad cæteram vitam satis est vtilis: tibiq; danti dedecus allatura maximum, & mihi non multo minus accipienti. Itaq; illã accipere nolui. Tua verò nihil interest, & dare & accipere tantundem: sed illa recepta tuorũ quemuis alterum honorabis, quemadmodũ me honorasti. Ego.n.abs te satis iam sum honoratus. Et mihi opportune nunc Euripidis illud venit in mentem: te rebus quandoq; poscentibus talem tibi virum asistere optaturũ. Meminisse autẽ te volo, & alios tragicos plurimos, cũ tyrannum aliquẽ pereũtem inducunt, hmõi illi voces attribuere. Heu miser, pereo nullis fultus amicis. Auri verò defectu pereuntẽ aliquem nullus adhuc retulit poetarũ. Illud quoq; poeticũ, mentem habentibus valde probatur, Non auri fulgor in misera mortalium vita rarissimi, non adamas, non argenteæ mensæ quæ apud homines habentur in pretio, ita oculis corruscant: neq; lati fundi, aut pinguia culta tantũ valent ad vitam, quantum mens bonorum virorum inter se consentium. Vale, atque considera tantum erga nos erratum, quo erga cæteros rectius te geras.

Plato Dionysio bene agere. Epistola 2.

AVDIVI ex Archedemo te censere nõ solũ me, sed familiares ẽt meos præter vnicum Dionẽ nihil mali aduersus te loqui debere vel agere. Hoc autem quod de Dione excipis, ostendit me in familiares meos imperiũ non habere. Si.n.haberem cũ in alios, tũ in Dionem ac te imperiũ, tam vobis quàm cæteris Græcis bona, vt arbitror, plurima prouenirent. Nunc aũt hoc dũtaxat magnus sum, ꝙ meipsum præsto rõni meæ obedientẽ. Quæ ideò dico, quia nihil synceri Cratistolus & Polyxenus ad te detulerunt. Quorũ alterũ dicere ferũt, audisse Olympijs multos eorũ qui mecũ erant obtrectãtes tibi. Forsitam acutius quàm ego, ille audit. Ego.n.tale nihil audiui. Videtur aũt mihi posthac quoties huiuscemodi aliquid ad te defertur, te ita facere oportere, vt scribas ad me, & rẽ ipsam perquiras. Ego.n.verũ fateri nec formidabo, nec erubescam. Mihi aũt & tibi ita se res inuicẽ habet. Neq; nos alicui, vt ita dicã, Græcorũ incogniti sumus, neq; familiaritatẽ nostrã huius seculi hoĩes cõticescunt, certum quoq; illud habeto, neq; posteros tacituros. Tales sunt qui eã exceperũt, vtpotè neq; paruã, neq; obscurã. Quorsum hęc? Statim aperiã, altius rẽ aliquãto exorsus. Naturæ quidẽ lege sapientia potẽtiaq; excellens in idẽ tendunt. Semperq; ista duo se inuicẽ affectant, persequũtur, cõgrediũtur. Deinde ẽt istis hoĩes admodũ delectanſ, quoties siue in carminibus poetarũ, siue priuatis colloquijs hmõi quædã referunt, aut audiunt: ceu cũ de Hierone & Pausania Lacedęmonio loquũtur hoĩes, gaudẽt Simonidis familiaritatẽ quæ cũ illis fuit cõmemorare: & quæ ad eos dixit, fecitq; referre. Siſr Periandrũ Corinthium, & Thaletẽ Milesiũ vnà celebrare cõsueuerũt, Periclẽ & Anaxagorã, Crœsum atq; Solonẽ, vt sapiẽtes, & Cyrũ, vt potentem. Atqui hæc imitati poetæ Creontẽ & Tiresiam simul inducunt: Polydumq; & Minoa, Agamemnonẽ & Nestorẽ, Vlyssem & Palamedẽ, atque vt mihi videtur, eadẽ rõne prisci hoĩes Ioui Prometheũ cõiunxerunt. Horũ verò alios consentientes, alios dissentientes inducunt, alios aũt qñq; concordes, quandoq; verò discordes. Eorumq; tã dissensiones ꝗ cõsensiones canunt. Cũcta verò hæc ideò dixi, vt illud ostenderẽ, quod ẽt cũ mortui fuerimus, de nobis hoĩes nõ silebunt. Quocirca non est negligendũ à nobis, sed cura habenda tpis subsequẽtis. Fit.n.natura quadã, vt ignauissimi hoĩes nihil curent quæ sit de ipsis futura opinio: probatissimi aũt viri cuncta faciant quo in futuris seculis bene inter hoĩes audiant. Quã ego coniecturã facio, esse aliquem sensum ijs qui mortui sunt, rerũ nostrarũ. Quoniã optimi animi sic fortè diuinant, deterrimi aũt nequaquã. Validiora verò sunt diuinorũ virorũ præsagia, quàm aliorũ. Puto aũt, si liceret superiorib. illis defunctis, de quibus loquor, suã cõsuetudinẽ emẽdare, plurimã operã adhibituros, vt meliores de se ꝗ nũc opiniones circunferrentur. Hoc nobis quidẽ ẽt nũc, fauẽte deo, facere licet. & si quid in superiori familiaritate nostra est peccatũ, tã factis ꝗ dictis emendare illud atq; corrigere, vt vera & optima ꝑsertim quantũ ad philosophiã attinet, de nobis superſit opinio, ac fama nostrarũ rerũ, si quidẽ bona est, melior, sin mala bona efficiaſ. Atqui nos ista curantes, nihil magis piũ agere possemus & negligentes, nihil æque impiũ & prophanũ. Queadmodũ aũt & hoc fieri conueniat, ac iuste fieri possit, ego iam dicã. Quãdo in Siciliã veni, fama erat me per multũ inter eos qui tũc philosophabãtur, excellere. Cupiebã ẽt cũ Syracusas venissem, opinionis illius testẽ habere, vt ẽt apud multitudinẽ in honore mihi philosophia esset. Verũ nõ satis prosperè mihi res illa successit. Causã verò huius nõ illã fuisse dico, quã pleriq; existimarẽt, sed illã fuisse cãm assero, ꝙ tu nõ satis mihi credere visus es, sed me quodãmodo dimittere velle, alios verò vocare, et ꝗd mihi esset negotij inquirere, diffidẽs.f. vt mihi videbatur. Et qui de ijs loquebãtur permulti erãt, affirmãtes ꝙ me

me quidē contēneres,atq; ad alia aīum intendiſſes. Hæc igitur tunc fama increbuit. Quid aūt poſt hæc fieri oporteat iā audi, vt ad illud quod interrogaſti reſpondeā,quo pacto nos inuicē gerere debeamus. Si tu quidē oīno philoſophiā ſpernis,valere ſinamus. Sin autē vel ab alio audiſti, vel ipſe per te inueniſti meliora quàm ea quæ à me traduntur,illa complectere. Quòd ſi noſtra tibi placent, nos quoq; maximè honorare debes.Nunc aūt tanquam ab initio tu ducas,ego ſequar. Honoratus.n.à te,te honorabo:non honoratus aūt,conquieſcā.Præterea ſi tu honorare prius me cœperis, philoſophiā videberis honorare: idq; apud multitudinem quod tu in primis cupiebas,tibi gloriā pariet, tanquam ſapientiæ amatori.Sin autē ego te honorauero me minimè honorantē,diuitias admirari videbor & ſequi. hoc verò quàm turpe ab oībus cēſeatur, non ignoramus.Vt aūt ſummatim dicam,te honorante, ambobus honor erit: me aūt honorante,ambobus infamia. Et de his quidē ſatis. Summa verò ipſa non rectè ſe habet. Narrabit verò ipſe tibi Archedemus,cū ad te redierit.Illud aūt precioſius & diuinius,de quo per illū me interrogas, oīno ipſi eſt oſtendendum. Ais.n.vt ille fert, non ſufficienter tibi à me de prima natura demonſtratū fuiſſe. Dicendum eſt igitur tibi nunc per ænigmata quædam:vt ſi quid huic tabellæ vel mari vel terra contingat, qui eam legerit,intelligere non poſsit. Eſt autē ita. Circa oīum regem cuncta ſunt: ipſius gratia oīa:ipſe pulchrorum oīum cauſa:circa ſecundū ſecunda: tertia circa tertiū.Humanus aīus affectat qualia illa ſint,intelligere:aſpiciens in ea quæ ſibi cognata ſunt. Quorū nihil ſufficienter ſe habet. Sed in rege ipſo, & in his quæ dixi,nihil eſt tale.Quod aūt poſt hoc eſt animus dicit.At.n.qualis hęc tua interrogatio eſt Dionyſij & Doradis filij,quæ malorum omnium cauſa eſt. Imò verò magis huius ſtimulus quidem aīo noſtro ingenitus.Quē niſi quis eruat,veritatē certè nunquā aſſequetur. Tu hoc ad me in hortis cū eſſemus ſub lauris,excogitauiſſe dixiſti, ac tuā fuiſſe inuētionē. Atq; ego inquā,ſi hoc ita ſe habere tibi videretur, multis me diſputationibus liberaſſes. Nec aliū vnquam huius inuentorē reperiſſe,plurimāq; inueſtigationē meā circa id verſari. Verū tu forſan audito aliquo diuina quadam ſorte eo progreſſus es. Demōſtrationes aūt eius rei nunquā firmas tenuiſti, ſed aliàs protuliſti aliter: quatenus phantaſia coniectabas. Hoc aūt nihil eſt tale.& hoc nō tibi ſoli contigit. Sed certe ſcito neminem qn̄ primū me audit,aliter affici. Et alius quidē magis,alius verò minus defatigatus vix tandē à labore ceſſant. Oēs autē fermè laborant non parū. Hæc autē cum ita ſint & fuerint, ferè inuenimus, vt opinor, quod tu per epiſtolā petijſti, quemadmodū oportet inuicē nos habere. Poſtquā verò hęc & per ſe diſcuſſeris,& cū aliorum opinionibus cōparaueris,modo rectū examen peregeris,conſentientē nobis te & noſtris præbebis.Quo nam igitur pacto hæc & alia quę diximus,fient? Rectè tu quidē ea de cauſa Archidemū ad nos miſiſti.Ac poſtquā ad te reuerſus ſnīam tibi meā retulerit, dubitationes aliæ te forſitan capient:tu verò ſi rectè tibi conſules, mittes iterū ad me Archidemū.ille rurſus quaſi mercator,non ſine lucro redibit. qđ ſi bis aut ter feceris,atq; illa quę mittimus,diligenter examinaueris, mirabor equidē ſi non multo melius quàm nunc ad ea quę dubitas,te habeas.Audacter igitur id agatis.Neq;.n.vel tu,vel Archidemus negociationem vllam ſuſcipere poteſt,quę aut honeſtior ſit,aut deo acceptior. Caue tamen ne excidant hæc vnquā in aures hominum diſciplinæ eruditioniſq; expertium. Nulla ſunt enim, vt mea fert opinio, quæ dicta ad populū magis ridicula videantur:neq; quę apud ingenuos prolata,magis mirabilia & diuina. Sæpe verò dicta ſemperq; audita & multis annis, vix tandem velut aurum cum magno labore purificantur.Nam quod in hac re mirabile contingere conſueuit, id audi.Sunt cōplures hoīes qui iſta iam audierūt, pollentes acumine, pollentes memoria, in examinando & iudicando ſolertes, prouecti iam ætate neque minus triginta annis hæc audierunt.hi tamen affirmant quæ auditu quondā incredibilia maximè videbantur,ea ſibi nūc primū valde credibilia videri atq; perſpicua,& quæ tunc probabiliſsima,ea nunc ſibi contrà videri. Hæc igitur intuens,caue ne quando te pęniteat eorū quæ tibi indignè nunc exciderunt. Maxima verò huius rei cuſtodia eſt,nihil ſcribere,ſed addiſcere.Nam quæ ſcribuntur, contineri non poſſunt. hac de cauſa nihil ego de ijs ſcripſi vnquā, neq; eſt Platonis opus præſcriptum aliquod,neque erit. Quæ aūt modo dicuntur, Socratis ſunt,qui vir etiā dum iuuenis eſſet, virtute claruit. Vale,& nobis crede. Atq; hanc epiſtolam, cum ſæpius eam legeris,ſtatim cōbure.Et de his quidem ſatis. Miraris aūt quòd ad te Polixenum non mittam.Ego autem de Lycophrone et & reliquis qui apud te ſunt,idem iamdudum & nunc prorſus affirmo, te.ſ.iſtis tum ingenio, tum diſſerendi arte præſtare quàm plurimum, nec illorum quenquā ſponte tibi in diſputando, vt aliqui ſuſpicantur, cedere, ſed inuitos. Atqui videris admodum modeſtè illis fuiſſe vſus, & honeſtis eos muneribus proſecutus.Sed de ijs quidē perinde atque de talibus talia multa licet dicere. Philiſtione ſi vti contigerit,vtere quā maximè. Et ſi fieri poteſt,Speuſippi vtere opera:atq; remittas. Eget quidem tui & Speuſippus. Pollicitus autem mihi eſt Philiſtio,ſi abs te dimittatur,ſe Athenas è veſtigio petiturum. Lithotonienſem verò illum dimiſiſſe, laudabile fuit. Leuis autem petitio tam de illius neceſſarijs,quàm de Egeſippo Ariſtonis filio. Nam & ad me ſcripſiſti:ſi quis huic vel illis iniuriam velit inferre, ac tu id perſenſeris, te minimè permiſſurū. De Lyſiclide præterea vera fateri decet. Nempe ſolus iſte ex ijs qui Sicilia Athenas profecti ſunt, nihil in tua meaq; conſuetudine immutauit.Sed quæ facta ſunt,quotidie verbis pro viribus magis honeſtat.

Plato Dionyſio. Epiſtola 3.

PETIS an rectius ponatur in ſalutationibus gaudere, an quemadmodum ego ſolitus ſum ſcribere ad amicos, bene agere. Tu quidem, vt aiunt hi qui tecum in Delphis affuerunt, ita Deum ipſum blandè alloqui,ac ſimiliter ſcribere conſueuiſti,Gaude,vitamq; tyranni iucundam ſerua. Ego autem neq;Deum hoc modo,neq; hominem ſalutarim. Non Deum,quia contrà illius naturam loquar. Nam procul à moleſtia & voluptate diuinitas.Non hoīem,quia ſępius detrimentum & dolorem ſibi affert voluptas, hebetudinē in aīo & obliuionem,inſipientiam & petulantiā pariens. Et de ſalutatione quidem hæc mihi dicta ſint.Quæ tu poſtquā legeris, ſicuti voles ita capies.Ferunt verò nō pauci te dicere ſolitum ad legatos quoſdā, dum te adeunt, in aīo habuiſſe Græcas ciuitates in Cicilia reſtituere,& Syracuſanos releuare,ac pro tyrānide regiā gubernationē illis inducere. Audientē verò hęc me tibi ne faceres illa obſtitiſſe,cum tu vehementer id cuperes.Nunc autem illa ipſa vt facias Dionē docere, ac tuis proprijs cogitationibus imperiū à nobis tuū labefactari, Vtrū ſermones hmōi aliquam tibi vtilitatem ferant,tu ipſe cognoſcis, iniuria certè me afficis,cū contraria dicas quàm veritas ſit. Et profectò ſatis ſuperq; hactenus à Philiſtide & alijs compluribus inuidia mihi conflata eſt & apud milites & apud Syracuſanos.Nā cū in arce vna tecū habitantem,oīa maleſacta in me conuertebantur, aſſerentibus qui extrà erant, te ſingula meo conſilio facere. Cū apertè ſcias perpauca me tecū de gubernatione ciuili ſpōte mea, atq; id ab initio tractauiſſe,dū aliquid poſſe me proficere arbitrarer,& alia quædā exigua, Legū procemijs mediocriter incūbentē. Quibus tamen poſtea vel te vel aliū audio quædā preter mentē meā inſeruiſſe.Quę facilè inter noſcent ij qui poſſunt morē ingenij noſtri diſcernere. Sed vt modo dicebā, nō egeo calūnia & apud Syracuſanos & apud alios,quibus me iſta dicēs criminaris: ſed multo magis purgatione contrà

ne cōtrà primā calumniā, & contrà nouā nuper exortā, maiorē quidē ac vehementiorē. Ergo aduersus duas calumnias necesse est excusationem me duplicē aggredi. Primū quidē meritò noluisse me de gubernatione reipublicę tecū agere: deinde meū illud consilium nō fuisse quod tu ais, vt suaderē tibi ne ciuitates Græcas restitueres. Et primū quidē de primo sic accipe. Veni Syracusas à te vocatus & à Dione: qūu esset ipse Dio magnæ apud te dignitatis, mihi iampridē hospes, ætate verò media atque perfecta, quibus oīno vel mediocriter prudēs, opus esse ad res hmōi gerendas quales tuæ erant, existimarit. Tu verò eras admodū iuuenis: & oīum quorum oportebat te peritiā habere ignarus, mihi quoq; valde ignotus. Post hæc, siue quis homo, siue deus, siue fortunā quædā tecū, Dionē pepulit. Tu solus relictus es. An igitur cōionem mihi aliquā tecū rerum ciuiliū tunc relictā putas: cum viderē prudentem quidē consultorē abs te pulsum, te aūt imprudentum cum multis flagitiosis ita fuisse relictum, vt non imperares, licet imperare arbitrareris, sed hmōi hoībus reuera seruires. Tunc ergo quid oportebat me facere? An non id in quod faciebā? Abstinere videlicet oī gubernatione, ne inuidia maleuolorū in calumnias vocarer. Et illud oīno conari, vt vos inuicē dissidentes, & longe diuisos in pristinā amicitiā gratiamq; reducerē. Tu mihi testis esse potes quāto conatu hoc à me negotium susceptū fuerit, neq; vnquā desertū. Tandē vix cōuenimus, vt domū remearē, finitoq; bello quod tūc erat, ego & Dio Syracusas rediremus: tu aūt nos aduocares. Hæc sunt acta in prima illa profectione ad te mea, & in patriā reditu. Facta deinde pace iterū me vocasti, non tamē vt inuicē cōueneramus, vnà cū Dione, sed solū. Scripsisti .n. vt ipse tūc venirē, Dionē verò postea te vocaturū. Ea de cā ego tunc nō veni, quod quidē Dioni displicuit, qui præstare putabat vt parerem tibi atq; venirē. Transacto post hæc anno, triremis vnà à te missa est: & simul cum illa literę tuæ. Quarū caput erat, si venirē, Dionis res ita fore vt ego maximè optabā. cōtrà verò, si nō venirē. Pudet referre quàm multæ tunc epistolæ scriptę sunt, tā abs te quàm ab alijs tua cā, ex Italia atq; Sicilia ad me & ad multos propinquorū familiariumq; meorū, quę oēs exhortabantur, precabanturq; vt tibi obsecutus accederē. Visum est igitur oībus, & in primis Dioni, absq; dilatione eundū esse quanquā ego ob ætatē me excusabam: & de tua constantia me diffidere dicebā: quasi nequires obtrectatoribus maleuolisq; meis dissidiū inter nos quærentibus resistere. Conspexerā .n. iampridem, & nunc ēt perspicio opes tā priuatorū quàm principū, quanto maiores sunt, tāto magis insidiatores: & turpiū noxiarumq; voluptatū machinatores nutrire. quo nihil perniciosius gignit opulentia atq; potestas. Veruntamen omissis his oībus, venire decreui ne querelæ materiā alicui familiariū meorum relinquerem, quòd cum possent eius res saluæ esse, ob negligentiā meā perijssent. Quæ verò post aduentū meum secuta sint, tu optime nosti. Censebā equidē vt secundum promissa epistolarū tuarum quàm primū Dionē reuocares, & pristina familiaritate reciperes. cuius ego rōnē habendā esse putabā. In quo si mihi paruisses, fortè melius tuæ & Syracusanorū cęterorumq; Græcorū res, vt mea vaticinatur opinio sese haberent. Arbitrabar deinde bona Dionis, suis restitui debere, nec illis diuisoribus quos tu præfeceras, eorū administrationē amplius relinqui. Iudicabā pręterea pecuniā singulis annis Dioni solitā mitti, esse mittendā, non diminutā ob pręsentiā meā, sed magis adauctā. cū aūt horū nihil abs te impetrare possem, abire cōstitui. Tu verò annū me vt expectarē, rogasti, affirmans te Dionis bona oīa redditurū, ita vt media pars Corinthū ad Dionē ipsum mitteretur: reliqua verò pro eius filio Syracusis maneret. Multa præterea referre possum, quæ promissa à te seruata nō sunt. Sed ea ob multitudinē omitto. Cū .n. bonorū Dionis oīum venditionem faceres, absq; vllo eius consensu: quanquā ita demū hoc faciendū dixeras, si ille assentiretur, promissis oībus, ò vir mirabilis, Colophoniū, vt aiunt, suffragiū, finemq; gloriosissimū imposuisti. Rē profectò non honestā, neq; honorificā, neq; iustā, neq, vtilē machinatus, me deterrere conatus es tanquā rerum illarū nesciū: quo ego pecunias ad Dionē mittendas postulare desisterē. Nam cū Heraclidē pelleres: quod neq; Syracusanis, neq; mihi iustū videbatur, egoq; vnà cū Theodoto & Eurybio per Heraclide deprecarer, accepta hinc quasi sufficienti quadā occasione, iampridē te deprehendisse dixisti, nullā mihi curā esse rerū tuarum, sed Dionis solū, eiusq; amicorū & propinquorū. Itaq; cum Heraclides & Theodotus Dionis amici suspicione criminis nō carerēt, me oīa facere quo meritas pœnas non darent. Hæc quidē in nostra illa ciuilis administrationis cōione, & quamcunq; aliā dissensionē nobis accidisse quid mirum? Prauus .n. à prudentibus viris merito existimari possem, si potentiæ tuæ magnitudine adductus, veterem amicū & hospitē meum à te patria pulsum, nulla in arte, vt ita loquar, te deteriorem prodidissem atq; destituissem, te verò iniuriantem illi præposuissem, & omnia fecissem quæ imperares, tuarum scilicet opum gratia. Certè si illum tui gratia prodidissem nemo aliam mutationis meæ causam fuisse dixisset. Hęc igitur ita gesta, causa fuerunt succensendi inter nos, & nihil cōicandi. Verum mihi oportune iam sermo in eam transit partē: de qua secundo mihi loco dicendū proposui. Attende obsecro diligēter, si verū tibi dicere videor. Dico te Archidamo præsente & Aristocrito, cum esses in hortis viginti fermè dies ante recessum meum è Syracusis Athenas, dixisse mihi illa quæ nunc etiam dicis: quòd Heraclidis & aliorum omnium, magis quàm tui curam haberem. Præterea me in presentia illorum rogasti, an meminissem cū primo Syracusas veni, suasisse me tibi ciuitates Græcas restituere. Egoq; concessi meminisse me: & addidi ēt tunc optimum mihi videri. Fatendum est, ò Dionysi, quod subinde dictū est. petij equidē vtrū id solū tibi consuluissem: an aliud preterea. Ad hęc tu iracundè nimium & contumeliosè respōdisti: & alia ēt me præcepisse. Itaq; contumelia tunc in me id fuit, vt putasti: nunc aūt asseueratio pro somnio est. Rogasti aūt me apertè nimiū, si benè quid memini, me deridens, an ista præcepissem tibi quasi docto, an nō. Respondi te id optime meminisse. At ipse ad hęc adiecisti. Vt docto in geometria, an qūo? Tūc ego quod respōdere poterā, reticui: veritus, ne verbi alicuius exigui causa, nauigatio illa à me expectata, mihi prolata angusta fieret. Cæterum ad illud iam redeamus, quò tendunt hæc oīa. Noli inuidiā conflare mihi dicens te prohibitum fuisse à me ciuitates Gręcas dirutas à Barbaris, restituere: ac Syracusanis gubernationem pro tirannica regiam mutare. Nihil .n. de me potes mentiri, quod à meis sit moribus alienius. Atqui si foret alicubi sufficiens huius rei iudicium, ēt alia dicerem superioribus clariora: probaremq; manifestè me suasisse tibi vt illa faceres: te aūt recusauisse. Nequaquā difficile est ostēdere illa futura fuisse optima & tibi & Syracusanis & Siculis oībus. Si ergo negas te ista dixisse cum dixeris: satis equidem habeo quo te criminer. Quod si fateris, Stesichorum sapientem puta, atque eius palinodiam cantum superiori contrarium imitatus, ex mendaci sermone te ad verum traducas.

Plato Dionysio bene agere.

Epistola. 4.

PVTO manifestā esse per omne tēpus propensissimā voluntatem meam circa singula quæ contigerint, neq; occultū esse vobis, studiū cōficiendi fuisse mihi non aliā magis ob causam, quàm vt in rebus honestis honorē consequerer. Cēseo .n. esse iustum, vt qui reuera boni sunt viri, & talia faciunt, dignā gloriam consequantur. Præsentia igitur, deo gratias, rectè se habēt. De futuris verò maximum vobis propositū est certamen. Nam

fortitudine quidẽ, celeritate, ac robore præstare tale est, vt aliorũ quoq; esse posit, sed veritate, iustitia, magnificentia, & hmői quadã honestate & dignitate precellere, ad eos qui ista gerunt, & taliũ sibi gloriam vendicãt, præ cæteris attinet. Manifestũ sanè est quod dico. Meminisse autẽ debemus, oportere nos, vt te non latet, plus ab alijs quàm viros à pueris differre. Itaq; constare oĩbus debet, teles nos esse quales videri volumus, præsertim cũ deo iuuante perfacile sit futurũ. Cæteris siquidem hoc contigit, vt multa loca obire cõpulsi fuerint ad id consequendũ, rerũ verò tuarũ status hmői est, vt ex vniuerso, vt ita dixerim, terrarũ orbe vnũ in locũ, & in illo ipso in te vnũ maximè, oculi oĩum sint conuersi. Tanquã igitur subiectus oculis spectatusq; ab oĩbus, conare Lycurgũ illũ antiquũ exprimere, & Cyrũ, & siquis alius videatur vnquã moribus & publicis institutis excelluisse, præsertim quũ sit multorũ ac penè oĩum vestrorũ opinio, post Dionysium sublatũ res esse perituras, propter tuã & Heraclidis & Theodoti cæterorumq; nobiliũ ambitionẽ & excellendi cupiditatẽ. Primũ quidẽ optandũ est, ne quisquã talis existat. q̃ siquis apparuerit talis, tu medebere, vt res in melius deducantur. Ridiculũ tibi fortè videtur, me ista monere, cũ tibi sint nota. Sed ego in theatris conspicio, certatores à pueris prouocari, nedũ ab amicis, qui beneuolentiæ studio cohortari putantur. Vos certè nunc tanquã in theatro quodam certatis. In quo si nostra opera opus est, certiores nos facite. Hic autẽ perinde se res habent, vt cũ vos aderatis. Scribite mihi quid actũ sit, quid ue agatur. Nam licet audiamus multa, certi nihil habemus. Multæ à Theodoro & Heraclide feruntur epistolæ Lacedæmona & Aeginã. Nos aũt, vt dixi, audientes multa de rebus vestris, nihil apertè percipimus. Nec te lateat eã esse de te apud quosdã opinionẽ, quasi de hoĩe aliquãto minus quàm decet, officioso atq; affabili. Memẽto igitur necessariam esse ad res gerendas, hoĩum beneuolentiam, austeritas verò solitudinẽ amicorũ parit. Felix esto.

Dio perdiccæ bene Agere. Epist. 5.

EVPHREO suasi quemadmodũ ad me scripsisti, vt in rerum tuarum administratione perseueraret. Est autẽ meum tibi quoq; & de alijs rebus, quemadmodum religio & hospitalitas postulat, consiliũ dare, & quẽadmodum Euphreo vti debeas. Profectò vir ille ad multa vtilis esse potest. Maximè verò ad id, cuius tu plurimũ indiges ob ætatẽ, presertim cũ haud multi reperiantur, qui de his rebus consilium iuuenibus cõmodè afferre possint. Est.n. vox quẽdã vniuscuisq; ciuilis gubernationis, velut aĩalium quorundã. Nam aliam popularis, aliã paucorũ, aliã vnius gubernatio vocem emittit. Has intelligere multi profitẽtur, sed longè absunt ab intelligẽdo, præter admodũ paucos. Quæ igitur gubernatio propriam vocem erga deos & erga homines emittit, consentaneasq; voci actiones reddit, ea viret semper atque seruatur. quod si vocem alterius imitatur, interitum recipit. Ad hæc Euphreus tibi perutilis esse poterit, quamuis & ad alia vir fortis sit. Rõnes enim monarchiæ idest principatus vnius, nõ minus quàm eos qui apud te sunt, eum inuenturum esse spero. Ad hæc igitur illo fretus, vtilitatẽ ex eo percipies, & referes ipsi tu deinde quàm plurimam. Quòd siquis hæc audiens obijciat, Plato quidem profitetur quæ ad popularem statũm conferant intelligere, nunquam tamen licet occasio data fuerit, in ciuitate sua surrexit ad consilium populo exhibendum, ad hæc respondebitur, Platonem sero tandem fuisse in patria, populumq; offendisse iam senescentem, assuefactumq; per illos qui antè se fuerant, multa diuersa facere à consilio suo. Nam libentisimè vt parenti illi consuluisset, nisi frustra se ipsum periculo subiecturum existimasset. Idem quoq; circa consilium mihi futurum existimo. Si enim insanabiles videremur, re dimissa, omni de me meisq; consilio abstineret. Esto felix.

Plato Hermiæ, Erasto & Corsico bene Agere. Epistola. 6.

MIHI quidẽ videtur deorũ aliquis fortunã vobis optimã, modò rectè eã recipiatis, benignè abundeq; parasse. Quippe finitimi estis, & vtilitatẽ vobis mutuã cõferre valetis per maximã: Hermię siquidẽ neq; multitudo equorũ, neq; alius belli apparatus, neq; auri magnitudo vsqueadeò vires augeret, quantũ amicorũ bonorũ constantia atq; fidelitas. Erasto aũt & Corisco prẹter sapientiã istã de speciebus pulcherrimã, alia insuper affirmo, & si sum senex, opus esse sapiẽtia aduersus improbos iniustosq; cauendi, & ad resistendum potẽtia. Sunt.n. inexperti fraudũ: quia penes nos cũ hoĩbus viuere diu cõsueti sunt minime malis. Quapropter illos huiusmodi quadã indigere dico cautionẽ, ne cõpellantur verã negligere sapientiã, & humanã hanc necessariamq; sapientiã, plus q̃ deceat, meditari. Rursus verò eam ipsam vim mihi videt Hermias inprimis natura vsq; & arte cõsecutus. Qud igiť dico? Equidẽ Erasti & Corisci mores ingeniaq; expertus magis q̃ tu cõfirmo tibi, ò Hermia, denũcio, testor, nõ facilè magis fidos hoĩes istis finitimis essete reperturum. Tibi itaq; cõsulo, vt quoad fieri põt ac licet, oĩ studio hos viros complectaris. Vobis quoq;, ò Eraste, & corisce cõsulo, vt Hermiã vicissim suscipiatis, certantes mutuo amore & beneficio, vno maximè amicitiæ nodo vinciri, At si quis vestrũ coniunctionẽ illã dissoluere videatur, nã humana quidẽ mobilia sunt, huc ad me meosq; mittite accusatoriã in delinquentẽ epistolã. Puto.n. iustitiã & pudore refertos: qui à nobis proficiscũtur sermones, nisi quid magnũ subsit, magis, vt dicitur, oĩ incantatione vos in pristinã amicitiã & cõionem copulaturos. Ita si philosophemur oẽs, vtriq; quãtũ valebimus, & nostrũ cuiq; cõcedetur, rata hæc modo edita oracula seruabuntur. Quòd si ista negligamus, nihil equidẽ præsabor. Omen nanq; bonum vobis prædico, atq; vaticinor, hæc bona oĩa vos ita demũ esse facturos, si deus voluerit. Hãc verò epistolã à vobis tribus simul legendã cẽseo: aut saltẽ duobus vnà legentibus, & sæpe ẽt repetentibus. Vtendumq; vobis pacto & lege certa: etiã iureiurando vt æquũ est interposito, non sine eleganti studio atq; huius studij sorore disciplina, testando deum rerũ oĩum ducem præsentium & futurarũ, ac ducis & causæ patrẽ dñum. Quẽ si verè philosophemur, cognoscemus aperte omnes, quatenus felicis hoĩs natura pertingere potest.

Plato Dionis propinquis, & Amicis bene Agere. Epistola. 7.

SCRIPSISTIS mihi censere vos eandem mentem in rep. esse vobis conseruandã, quam Dio habuisset: meq; rogatis in cõionem accedere quantũ verbo factoq; viriũ habeam. Ego aũt si eam voluntatem opinionemq; quã ille habuit, habetis, assentior vobis, & in cõmunionẽ accedo. Si non habetis, de ea re consultandum etiã atq; etiã dico. Quæ verò fuerit illius mẽs atq; voluntas: non vt coniectans, sed tanquã sciens referre possum. Qñ ego primũ Syracusas profectus sum, annos circiter quadraginta ætatis agens: Dio in ea erat ætate, qua nunc Hipparinus. & in ea quam tunc cõprehẽderat opinione semper pseuerauit, Syracusanos putãs esse liberos oportere: atq; optimis legibus gubernari. Itaq; non sit mirandum, siquis deorũ hunc in eadem opinione reip. gubernande ipsi cõsentientẽ prẹstitisset. Qua verò rõne id fuerit faciẽdum, digna res est, quẹ & seni & iuueni audiatur. Conabor aũt, qm̃ presens tẽpus id poscit, rẽ oẽm à principio vobis referre. Equidẽ adolescẽs dũ essem, eandem quã pleriq; habui cupiditatẽ. Statuerã.n. cum primũ mei ipsius cõpos factus essem, ad remp. cõferre. Interim talia quẹdã circa remp. cõtigerunt. Nã cũ præsens reip. status à multis improbaretur: secuta mutatio est. Tunc vnus & quinquaginta viri gubernatione suscepta: vndecim in vrbe, decem

be, decem

be, decem verò in Pireo forensium vrbanarumq; rerum administrationē habebant. Sed penes triginta viros summa erat oīum autoritas constituta. Horū nonnulli domestici & noti erant mihi: qui me statim ad remp. capessendā inuitauerunt. Atq; ego nihil mirabile sum ob iuuentutem perpessus. Quippe existimabā illos ab iniusta vita ciuitatē ad iustos mores debere conuertere. Itaq; diligenter in dies quid facerent obseruabā. Verum aīaduerti eos breui admodū tēpore ita se gerere, vt prior ille reip. status fuisse aureus putaretur. Nā & alia multa iniustè fecerunt, & amicū meū seniorem Socratē, quem ego iustissimū oīum qui tunc erāt, appellare nō vereor, vnà cū alijs quibusdā ad adducendū ciuiū quendā ad se miserunt, vt vltimo supplicio afficeretur: Socratemq; ipsum vel spontè vel inuitum quasi participē sibi coniungerent. qui tamē parere noluit, ac potius cuncta pati grauissima cōstituit, q̃ impiorū scelerū illis socius existere. Hæc igitur cū viderē, & alia quædā nō parua, grauiter tuli & ab illis malis me recepi. Nec multo post secuta horū triginta euersio est, totaq; resp. mutata. Rursus igitur quanquā moderatius, cupiebā tamen adire remp. Sed agebantur tunc ēt vtpotè turbata rep. quæ improbares permulta. Nec sanè mirū fuerit in hmōi mutationibus inimicos quosdā pœnas dare grauiores, quanquā qui redierāt, magna vterentur clementia. Iterū sorte quadā accidit, vt socratem hunc amicū nostrū potentes in rep. quidā accusarēt, impiū crimē obijcientes, ac minimè oīum ipsi conueniens. quasi.n. nō rectè de dijs sentiret, alij quidē in iudiciū traxerunt, alij sniam in eū dixerunt, condēnaueruntq;, & eū hoīem necauere, qui superiori tēpore quò nihil impiè faceret, vnū ex ipsis tunc exulantē ducere, atq; rei impiæ nullo mō particeps fieri sustinuerat. Cū hæc igitur aīaduerterē, & hoīes qui in reip. gubernatione versabantur, legesq; & mores, quanto magis considerarem, quantoq; magis ætate progrederer, tanto difficilius arbitrabar esse rectè remp. gubernare. Neq;.n. hoc fieri pōt absq; amicis socijsq; fidelibus. Quos tū reperire haud facile erat, non.n. amplius patrijs moribus institutisq; ciuitas nostra gubernabatur, & parare nouos impossibile erat sine summa difficultate; vtpotè simul legibus moribusq; penitus corruptis. Itaq; ego ille q̃ primus exarserā incredibili cupiditate me ad remp. conferendi, intuens cuncta in præceps deferri, tandē quo me verterē, nesciebā. Et ab inuestigatione quidē nequaquā desistere placuit, si quid fortè melius eueniret & circa hęc ipsa & vniuersam remp. agēdi verò opportunitatē aliquā expectare. Tandem verò cōpertum est mihi, resp. oēs quæ nunc sunt, improbè gubernari. Nā quantum ad leges attinet, insanabiles fermè sunt, nullo instituto egregio, sed fortuna quadā viuentes. Quapropter dicere adductus sum, laudās rectā philosophiā, quid iustū sit & quid nō, tā in rep. quàm in priuata per eam duntaxat discerni. Itaque non prius desinere humanum genus in malis versari, quàm aut homines rectè vereq; philosophātes rerūpub. gubernationē adepti fuerint: aut hi qui gubernant, diuina quadā sorte verè philosophentur. Hac ego mēte Italiā Siciliamq; adiui. hęc fuit prima in ea loca profectio mea. Eò aūt cū peruenissem, vitā illam quā beatā vocant, Italicarū Syracusanarumq; mensarū plenā nullo modo probaui: bis videlicet in die saturū fieri, & noctę nunquā iacere solum: & cætera quę vitam hmōi subsequuntur. Nemo enim omniū qui sub cœlo sunt, si in hmōi moribus ab adolescentia nutriatur, quamuis natura & ingenio excellenti præditus, vnquam tamen prudens euadet. Temperatus esse certè nunquam curabit. Eademq; erit de cæteris virtutibus ratio. Ciuitas autē nulla legibus acquiescere poterit, si cuncta in superfluos sumptus eroganda ciues existiment: cæterisq; posthabitis oībus, conuiuijs duntaxat & venereis oblectamētis obnixè putent operam impendendam. Necesse est hmōi ciuitates modo in tyrannidem, modo in paucorū potentiā, modo in popularem statū mutari: neq; vnquā

quiescere: iustę verò æquabilisq; gubernationis, eos qui in his ciuitatibus potentes sunt, ne nomē quidē ipsum audire velle. Hæc ego vnà cum superioribus illis considerans, Syracusas profectus sum: fortè quidē fortuna quadam. Videtur autem alicuius eorum opera qui suprà nos sunt, principiū tūc fuisse datum oībus quę nuper Dioni Syracusisq; contigerunt: ac vereor, ne pluribus insuper, si vos mihi nunc iterum consulenti nequaquā assentiamini. Quemadmodū verò dicā oīum fuisse principiū, profectionē tunc Syracusas meam accipite. Ego cū Dione tunc iuuene conuersabar frequens, & quæ hoībus optima fore arbitrabar, quibus poterā rōnibus suadebam, & vt faceret consulebā. Sed his dicendis videor latenter & præter intentionem tunc eā tyrannidis ruinā quæ secuta est, parauisse. Dio.n. cum esset acerrimo ingenio, cum ad cætera oīa, tum ad ea quæ tunc dicebantur à me perdiscenda, ita celeriter ac vehementer illa arripuit: vt nemo ex oībus iuuenibus quos vnquā conuenerim. Ac reliquā vitā ducere statuit multò præstantius q̃ alij muliti. Italicorū atq; Siculorū, virtutem potius quàm voluptatē deliciasq; sectatus. Itaq; infensus viuebat illis qui in tyrannicis institutis degebant; atq; hoc vsq; ad Dionisij mortē. Postea verò aīaduertit eam sentētiam quam ipse rectis conceperat rationibus, nō in se vno solū, verumetiā in alijs quibusdam licet non multis existere, in quorū numero Dionysium iuniorem dijs benè iuuantibus sperabat fore: quod si accideret, & ille ipse & cæteri Syracusani mirificam felicitatē nancisicerentur. Quapropter censuit me quàm celerrimè Syracusas debere accedere, vt horum socium adiutoremq; me adiungerē: memoria tenens quàm facilè dudum mea consuetudo ipsum in cupiditatem vitæ pulcherrimæ atque optimæ traduxisset. Quam cupiditatem si in Dionysio vt aggressus erat perficeret, magnam spem habebat absq; cædibus & sanguine, & absq; ijs quæ nunc euenerunt malis, verā viuendi rōnem ac beatam vitam in vniuersa illa regione constituere posse. Hæc Dio rectè considerans, Dionysio suasit, vt me vocaret: & ipse quoq; rogauit vt accedere cunctis posthabitis festinarē: prius q̃ vlli alij Dionysio adhærētes, neglectis optimis vitę institutis ad alia illū deflecterent. Cohortationē insuper precibus longam adiunxit. Quod nam, inquit, tps aliud iam expectamus ad agendū opportunius, quam quod nunc nobis est diuina quadam fortuna concessum? Narrabat præterea magnitudinē imperij Dionysij per Italiā atq; Siciliam, eiusq; in his ipsis locis potentiam, iuuentam quoq;, atq; cupiditatem eius ad philosophiæ & disciplinæ studia vehementissimam. Quinetiā quàm propensi forent eius necessarij atq; domestici cum ad eam quā suaderē disciplinā vitę recipiendam, tum etiā quàm in ipso quoq; Dionysio ad hoc prouocando valerent. Itaq; si vnquam aliàs, nunc certè maximā adesse spem, eosdē fore & philosophos & magnarū principes ciuitatū. Ille igitur his me rationibus alijsq; generis eiusdem permultis adhortabatur. Ego verò quò tandem affectus iuuenū euasurus esset, formidabā. Taliū .n. cupiditates & veloces sunt, & sæpe sibimet contrariæ feruntur. Dionem tamen tum natura grauem, tum ętate iam satis maturum esse sciebā. Itaq; cogitanti ambigentiq; mihi vtrū eundum parendumq; foret, nec ne: subijt tandem, obsequēdum esse. Atq; siquis vnquam ea quæ de legibus & rep. cogitauerat, perficere velit, nunc fore tentandū. Quippe cum iudicarē si vni duntaxat persuasissem, me bona sufficienter oīa perfecturum. Quamobrem hac snīa fiduciaq; domo abiui: non qua opinabātur quidam: sed quadam scientiæ verecundia in primis adductus, ne quādo mihi ipsi viderer verba solum habere: effectum verò officiumq; nullū sponte præstare: prodereq; primū Dionis hospitalitatē amicitiamq; non paruis subiecti periculis. Cui siquid aduersi accideret, vel pelleretur à Dionysio cęterisq; inimicis, atq; profugus ad nos his verbis confugeret: O Plato, venio ad te patria pulsus,

cũ neq; militibus neq; equitibus carerem,quorum viribus reſiſterẽ inimicis,ſed verbis perſuaſioneq; indigerẽ: qua maximè ſciebam te poſſe, iuuenes ad probitatem iuſtitiamq́; exhortãdo in amicitiam neceſsitudinemq́; deuincire. Quarum defectu rerũ,modo per te factum eſt vt ego Syracuſis expulſus huc acceſſerim. Et mea quidẽ fortuna abs te deſerta minus tibi vituperationis affert. At verò ipſa philoſophia, quam ſemper laudas, quam ue apud alios carere honore conquereris, nõne abs te nunc vnà mecum prodita eſt? Quòd ſi Megaris fuiſſem,veniſſes vtiq; mihi adiutor, cũ te vocaſſem : alioquin te oĩum ignauiſsimum iudicauiſſes. Nunc autem ob itineris longitudinem,periculumq́; nauigationis atq; labores te excuſans infamiam euitare te putas,periculum certè aberit. Si inquam hæc ille diceret:quæ nam mihi eſſet probabilis reſponſio?Certè nulla.Quas ob res rõnibus quoad fieri poteſt probabilibus atq; ipſo iure adductus acceſsi,relinquens conſuetudines meas ſatis quidem honeſtas, ſub tyrannidem neq; meis ſermonibus,neq; mihi conuenientem. Veniens autem me liberaui, ne vel hoſpitalis Iupiter,vel philoſophica ſors accuſare me poſſet. Certè philoſophię dedecori fuiſſem , ſi ob mollitiẽ timiditatemq́; vituperari potuiſſem. Cæterum cum eò veniſſem, neq; enim oportet longius euagari , omnia apud Dionyſium ſeditionis plena offendi , atq; calumniarum in Dionem, quaſi tyrãnidem affectaret. Defendi igitur quantum valui.ſed parũ potui . Quarto.n.fermè menſe poſt aduentum meũ Dionyſius accuſans Dionem quaſi tyrannidi inſidiaretur, in paruũ coniecit nauigiũ ac turpiter expulit.Amici verò Dionis,quotquot eramus, cũcti formidabamus , ne fortè aliquem noſtrũ Dionyſius quaſi ſociũ illius criminis ſupplicio afficeret.Rumor aũt exortus eſt Syracuſis , me occiſum eſſe à Dionyſio, quaſi omnium quę tunc acciderint,autorem.At ille ſentiens nos omnes ſic affectos, veritus ne ex metu noſtro aliquid forſan accideret grauius,benignè admodũ oẽs recepit . Me certè ipſum conſolatus bonam habere ſpem iuſsit, atq; vt permanerem,oĩno rogauit. Erat.n.ſibi in fuga quidem mea nihil honeſti : ſed in permanendo . Atq; idcircò precari me maximè ſimulabat. preces aũt tyrannorum neceſsitati permixtas eſſe non ignoramus . Cũ verò ne abirem machinaretur, collocauit me in arce:atq; his locis habitare voluit, vnde nullus poſthac nauta non modo prohibẽte illo℞, ſed niſi iubente atq; mittente foret abducturus: neq; quiſquã ſiue mercator ſiue alicuius prouinciæ magiſtratus,me ſolũ exeuntẽ conſpexiſſet, qui non me captũ ad Dionyſiũ repentè reduceret: præſertim cũ iam contra quàm prius vulgatũ eſſet, Dionyſiũ rurſus Platonẽ vehementer cõplecti.Et quodãmodo ita erat.Neq;.n.tacendum eſt verũ. Complectebatur ille quidẽ in dies me magis atq; magis,& gaudebat moribus noſtris atq; conſuetudine. Cupiebatq́; à me laudari magis q̃ Dionem,& amicũ longè magis exiſtimari.Et ad id quidem maximè contendebat . Rationẽ verò qua id optimè fuiſſet factũ, ſi modò id fieri potuiſſet,neglexit. Hæc.n.fuerat,vt mihi videlicet in audiendis addiſcendisq́; philoſophiæ rõnibus liberius adhęreret,męcumq́; conueniret.At verò ad hoc ille diffidentior erat:timens ne quemadmodũ aſſerebant calumniatores, ſi rõnibus illis implicaretur, Dio quæ cupiebat,iam eſſet oĩa conſecutus.Ego aũt oĩa pertuli,in eadem ſententia perſeuerans,qua ab initio profectus eram : tentans ſiquo pacto fieri poſſet,vt in cupiditatem vitæ philoſophicæ perueniret.At ille contrà nitẽs me vicit.Et primum quidem tempus meæ profectionis in Siciliã,actionumq́; illic mearum per hæc oĩa traductũ eſt : poſteris verò temporibus in Siciliam iterũ ſum reuerſus:quò me oĩ ſtudio Dionyſius reuocabat.Quã verò ob cauſam rurſus acceſſerim, q̃d ue illic egerim,neq; id quidẽ abſq; rõne, tunc demũ vobis referã,cum vobis quid potiſsimũ rebus ſic ſe habẽtibus agendum ſit, cõſuluero. Referã inquã eorũ gratia qui interrogãt quo nam cõſilio ſecundo redierim.Sed ne quę acceſſoria ſunt pręcipuis anteponantur,ad conſiliũ iam deuenio.R eor equidẽ hoĩem conſulentem ęgroto & circa victũ intemperato,in primis hoc ſuadere debere,vt modũ viuẽdi mutet: ac ſi ægrotus in hoc obediat, tunc alia iã illi ad medelam cõſerre . At ſi parere nolit,tunc conſulentẽ ipſum virum putabo & medicũ, ſi eum omiſerit : quod ſi conſulendo vlterius perſeuerauerit,contrà putabo,ignauum.ſ.atq;artis expertem.Idẽ quoq; de ciuitate,ſiue vnus eam gubernet,ſiue plures,exiſtimo. Si.n.probabili quadam ratione rectaq; via incedenti , populo vtile aliquid conſulatur,id quidem agere, ſapientis officiũ arbitror . Si autem penitus à ciuili ratione deſciſcat, neq; veſtigia quidem eius ſequi velint,dicantq́; conſultori:præſtare vt rempublicam omittat,neq; quicquam in ea commoueat,vtpotè ſi cõmouerit periturο:voluptatibus autem libidinibusq́; ipſorum indulgeat:atq; ea ratione conſulat,quã facilimè ſemper celeriterq́; ſatis eorum voluptatibus fiat,equidẽ eum qui in eiuſmodi gubernatione perſtiterit,nequaquam virum putabo : ſed eũ potius qui prorſus omiſerit . In hac ergo ſententia conſtitutus , quoties aliquis me de rebus grauioribus conſulit, ſiue ad diuitias,ſiue ad corporis vel animi purgationẽ pertineant,ſi quotidiana illius vita modum aliquem ſeruare poſſe videatur,vel ſaltẽ conſulenti mihi videatur obtemperaturus, libenter conſulo, neque prius deſino quàm initium pro viribus ad finẽ vſq; perduxerim . Si aũt aut oĩno non petat à me conſilium , aut qui petit,manifeſtè appareat conſulenti mihi nullo modo obtẽperaturus,vltro quidẽ non accedo ad conſultandum,per vim verò, ne ſi meus quidẽ ſit filius . Seruo tamen ẽt inuito conſulerem , ac vi adhibita compellerem. At patrem vel matrẽ per vim cogere nefas eſſe arbitror, niſi propter morbũ mente alienatos.Quòd ſi ſuo quodã more viuant,qui mihi nequaquã probetur,neq;inſenſus aduerſarer fruſtrà monendo,neq;rurſus blandiendo eorum cupiditatibus aſſentarer ea porrigens , quibus ego ſi indulgerem, viuere nolim . Hac eadẽ mente circa patriã vir prudens eſſe debet, vt ita reprehendat ciuitatis errores, ſi neq; fruſtrà ſit reprehenſurus, neq; ob reprehenſionis ſtudiũ periturus,vim autẽ patriæ per reipub.mutationem afferet nunquam,quando abſq;expulſione & cęde ciuium emendari nõ poſsit.Sed quietem aget,votoq́; precabitur optima & ſibi & patriæ . Hoc igitur pacto ego vobis conſulerẽ. Conſulebã ſimiliter Dionyſio vnà cũ Dione,ea videlicet ratione quotidie viuere, qua ſui ipſius compos maximè redderetur,amicosq́; & familiares fidos haberet,ne idem ſibi quod & patri accideret . Qui cũ multas in Sicilia magnasq́; vrbes ſuſcepiſſet , quondã à Barbaris deuaſtatas,easq́; reſtituiſſet,non potuit in ſingulis illarum gubernatores rerumpub.conſtituere fidos, neq; ex domeſticis ſuis,neq; ex alijs vndecunq; comparatis,neq; ex fratribus ſuis iunioribus quos ipſe educauerat,ſed tũ ex priuatis hoĩbus præſides, tũ ex pauperibus admodũ diuites fecit. Horũ tamen nullũ fidũ ſibi gubernationis ſociũ potuit adhibere, vel ſuadẽdo,vel docẽdo, ſiue largiendo,ſiue in neceſsitudinẽ recipiẽdo,ſepties deterior Dario,qui neq; fratribus cõfidẽs, neq; his qui ſub eo educati fuerãt,ſed ſocijs dũtaxat Midæ eunuchiq́;,captiuitatis partes diuiſit ſeptẽ, ſingulas maiores totã Sicilia, aſsignauitq́; ſingulis . Atq; eos fidos nactus eſt regni ſocios,neq; vel ſibi vel inuicẽ inſidiantes.Pręterea exemplũ dedit,qualẽ oportet ſeipſum legũlatorem regemque bonũ pręſtare,quippe cũ leges tulerit, quibus adhuc Perſarũ ſeruatur imperiũ. Accedit ad hæc,quòd Athenienſes cũ multas Græcorum vrbes non à ſe quidem, ſed ab alijs cũſtitutas, deinde occupatas à Barbaris in poteſtatẽ ſuam recepiſſent,annos ſeptuaginta in eas tenuerunt imperium, vtpotè qui amicos ſibi in ſingulis ciuitatibus cõparauerant . Dionyſius aũt cũ in vrbem vnã vniuerſam Sciciliam congregaſſet,ob ſapientiã nulli confidens ęgrè ſeruatus eſt . Carebat.n.amicis fidisq́; hominibus , quo

nullum

nullum maius eſt argumentū, vel improbitatis ſi deſint, vel probitatis ſi adſint. Hæc igitur Dionyſio ego ac Dio conſulebamus poſtquam paternę res ſic ſe habuiſſent, vt neq; eruditorū virorum familiaritates, neq; decētes haberet conſuetudines. Admonebamusq; vt aīum ad hæc intendens, in primis amicos ſibi alios ex domeſticis & æqualibus cōpararet, ad virtutemq; cōcordes. Maximè verò vt ſeipſum ſibi conſentientē conſtantemq; præſtaret, huius.n.rei defectū apud eum eſſe q̃ maximū, oſtendebamus, non apertis quidem nūc verbis, neq; enim tutum fuiſſet: ſed rōne quadam latentiore idem tñ ſignificante, docentes ita demum vnumquenq; hoīum tā ſe q̃ illos quibus imperat poſſe ſeruare, ſi hæc obſeruauerit: ſin aūt contrà ſe geſſerit, contrà prorſus accidere. Quòd ſi ita vt dicebamus ſe compararet, ſeq; ipſum prudentē temperatumq; præſtaret: ſi rurſus deuaſtatas vrbes Siciliæ reſtitueret, ac legibus inſtitutiſq; ad rēpub. pertinentibus eas muniret, vt & ſibi beneuolæ, & inter ſe inuicē contrà vim Barbarorū auxilio forent, nō duplicaret modo regnum paternū, verumēt multiplicaret. Fore quidē ſi ita ſe gereret, vt Carthaginēſes multò magis faciliuſq; ſuæ poteſtati ſubijcerētur, q̃ Geloni ſubditi fuiſſent: cōtrà, q̃ patri accidit ſuo. ille.n.pendere tributum Barbaris coactus fuerat. Hæc erant quæ dicebamus præcipiebamuſq; Dionyſio, nos videlicet inſidiantes ſibi, vt multi diuulgauerant. qui & cum nos apud Dionyſium ſuperauiſſent, Dionē quidem expulerunt, nos aūt in formidinē coniecerūt. Verum vt nō pauca paucis cōprehendamus, Dio profectus ex Peloponneſo atq; Athenis, rebus iam ipſis Dionyſium cōmonefecit. Cū ergò liberaſſet ciuitatē Dio: eamq; iam bis ciuibus reddidiſſet, codē pacto affecti fuerunt aduerſus Dionē Syracuſani, quò & antea Dionyſius. Nā olim Dionyſium Dio educare atq; erudire cōtenderat, quò eum regem regno redderet dignū: talemq; ſe illi per oēm vitā pręſtare ſtatuerat. Obtrectatores aūt calumniatoreſq; Dionyſio perſuaſerunt, Dionem quaſi tyrannidi inſidiantē in eo tpe hęc oīa machinari: vt mens Dionyſij diſciplinæ ſtudijs irretita, dominationē negligeret, eamq; Dioni totā relinqueret. Dio verò gubernationē dolo vſurpans, illū expelleret. Quēadmodum verò tunc apud Dionyſium, ita poſtea inter Syracuſanos hæc eadē dicta iactataq; peruicerunt, infami prorſus turpique victoria his ipſis qui ſuperauerunt. Sed quale id fuerit, audire vos oportet, qui me ad res nūc veſtras cōponendas vocatis. Veni ergò Athenienſis homo Dionis amicus atq; adiutor eius aduerſus tyrānum, vt pro bello amicitiam facerē: at pugnans contrà calumniatores ſuperatus ſum. Cum verò Dionyſius conaretur non verbis ſolum, ſed pecunijs ēt & honoribus me ſibi cōciliare atq; detinere, vt mea cū ipſo familiaritas teſtimonio foret Dionem non iniuria expulſum fuiſſe: nihil apud me hac in re tanto ſuo conatu conſequi potuit. Poſteris verò tpibus Dio rediēs domū fratres duos Athenienſes ſecū duxit: non ex philoſophia ſic amicos, ſed ex hac cōi vulgariq; familiaritate: quæ hoſpitalitate quadā & frequēter inter ſacra ſpectaculaq; conſuetudine, amicitiam contrahere cōſueuit. Sīr illi tum ex his quæ dixi, tum quia redeunti obſequia præſtiterunt, amicitiam cū Dione cōflauerant. Hi ergò cū in Siciliā profecti eſſent, intelligerentq; calūnias inter illos ipſos qui ab ipſo liberati erant, in Dionē coniectas, quaſi tyranidē affectaret, non prodiderūt modò amicū & hoſpitem, ſed ceu proprijs manibus, ipſi percuſſores fuerunt. Arma.n.tenētes interfectoribus palàm auxiliati ſunt. Et facinoris quidē illius turpitudinem impietatemq; neq; prætereo equidē neq; enarro. Multi.n.hæc diligentius narrauerunt, atque narrabunt. Sed aduerſus infamiā ciuitatis noſtræ rñdeo. Nam ſi Athenieſes fuerunt illi qui prodiderūt: ille quoq; Athenienſis fuit, qui neq; pecuniarum neq; honorū pollicitatione, vt proderet illū adduci vnquā potuit. Non.n. per vulgarem mercenariamq; beneuolētiam factus erat amicus: ſed per liberalis diſciplinæ cōionem. Cui certè vni, qui ſapit, plus adhibet fidei, q̃ vlli & amicorum coniunctionis & corporum conſanguinitati. Itaq; non tanti æſtimandi ſunt illi: vt dedecus ciuitati ob Dionis cædem afferre potuerint, quaſi alicuius precij vnquam fuerint. Hæc dicta ſunt oīa, quo Dionis amicis propinquiſque cōſuleretur. Conſulo aūt præterea & tertio vobis quoq; iam tertijs idē prorſus eademq; rōne: ne Sicilia, ne ue ciuitas vlla aliquibus hoībus, ſed legibus dūtaxat ſubijciaſ, vt noſtra fert ratio. neq; enim dominantibus ipſis, neq; ſeruientibus id vtile eſt, neq; eorum filijs aut natis natorum, ſed pernicioſorum oīno hoīum eſt id aggredi. Anguſti verò & illiberalis animi eſt eiuſmodi lucra præripere, nihil vel in præſens vel in futurū tempus bonorū iuſtorumq; vel diuinorū humanorū ue intelligētis. Hęc ergò Dioni primū perſuadere conatus ſum, deinde Dionyſio, tertio verò nūc vobis. Ergò pareatis mihi Iouis tertij ſeruatoris gratia. Præterea Dionyſij Dioniſq; exitū aīaduertite. Dionyſius quidē non obtemperans conſilijs meis, viuit ēt nunc non honeſtè, Dio verò cum obtemperauiſſet, honeſtè interijt. Ei nāq; viro qui præclariſsima ſibi patriæq; affectat, nihil vnquam niſi rectum pulchrumq; pōt accidere. Nec verò quiſquam noſtrū natus eſt immortalis, neq; ſicui id contigerit, eſſet is propterea felix, vt vulgò videt. Rebus quidem carentibus aīa nihil vel bonū eſt vel malū exiſtimatione dignū, ſed vnicuiq; aīæ id accidet, aut dū eſt cū corpore, aut à corpore ſeparatę. Credēdum eſt reuera ſemper antiquis ſacriſq; verbis, quæ nobis nūciant immortalem eſſe aīam, iudiceſq; habere, ſuppliciaq; pati maxima, poſtquā à corpore fuerit ſeparata. Quamobrē minus malum exiſtimandū eſt, perpeti grauiſsimas iniurias à delinquētibus illatas, q̃ inferre. Quæ quidem homo cumulandæ pecuniæ deditus, & in paupertate animi conſtitutus non audit, ac ſi audiuerit, quaſi ſuo iudicio deridenda contēnit, atq; impudēter rapit vndiq; quicquid exiſtimat ſibi veluti beſtiæ, voluptates ventris ſuppeditaturū, oblectationēq; venereā, ſeruilē certè atq; ingratā & abſurdā, nec veræ voluptatis noīe dignam, & quaſi cæcus non cernit ſe fruſtrà contēdere inexplebilē explere concupiſcentiam. Neq; rurſus cernit quantū ſit impietas malum, quibuſq; inſit rebus ſemper iniuſtitię mixta. Quam quidem neceſſe eſt aīam quæ perpetrauerit iniuſta, ſecū habere, & dum per terrā reuoluitur inter hoīes, & dum ſub terram paſsim turpiter oīno atq; miſerè circuūfertur. Cum igitur hæc aliaq; generis eiuſdem Dioni dicerē, perſuaſi. Interfectoribus aūt eius iuſtiſsimè quidem iraſceret, eodem quaſi modo atq; Dionyſio. vtrique.n.& mihi & alij, vt ita dixerim, oībus dāna grauiſsima intulerunt. Illi quidē cū interficerent eum qui volebat iuſtitia vti. Hic aūt cū nullo pacto vellet iuſtè agere, in vniuerſo regno maximam potentiā obtinuit. In quo ſi philoſophia vnà cum potētia verè in idem quaſi domicilū concurriſſet, per oēs hoīes & Gręcos & Barbaros elucentem veramq; opinionē ſufficienter oībus oſtendiſſet: neq; ciuitatem neq; hoīem vnquā fore felicē, niſi & cū prudentia, & ſub iuſtitia vixerit, ſiue per ſe illas poſsideat, ſiue ſub ſanctorum principū moribus ritè educeſ atq; erudiaſ. In his quidē nocuit Dionyſius. Cetera verò ſi ad hæc comparentur, damna perexigua mihi videntur. At.n.qui Dionem interfecit, non intellexit idem, quod Dionyſius, ſe feciſſe. Equidē certè ſcio, quātum homini de hoīe affirmare licet, Dionem ſi regni gubernacula diutius tenuiſſet, nunquam in aliā dominandi formā fuiſſe conuerſurum, q̃ cū ab initio patriā ſuam Syracuſas, expulſa ſeruitute in ſuo iure conſtituit libertatis iam ſplendore lætiſsimam: deinde omni ſtudio ciues cōgruis optimiſq; legibus ornaturū: præterea oēm diligentiam adhibiturū fuiſſe: quo tota inhabitareſ Sicilia, liberareturq; à Barbaris, alijs quidē expulſis, alijs verò ſubactis facilius q̃ fecerat Hieron. Cum verò hæc per virum iuſtū, fortē, temperatū, vel philoſophum geſta fuiſſent,

sent, eadē apud multos virtutis floruisset opinio, quæ & salua re apud oēs, vt ita dixerim, hoīes viguisset, si Dionysius nobis ab initio paruisset. Nūc aūt siue quis dæmō, siue perniciosus aliquis his sese obijciens, iniquitate & impietate: & quod pessimū est ignoranti audacia, ex qua mala oībus oīa & radicibus hærent, & pullulāt, & in posterum producunt fructū ijs qui nascentur amarissimū: cuncta hæc peruertit rursus & perdidit. Sed nunc tertio felicium auspiciorum gratia, bona duntaxat ominemur. Consulo igitur vobis amicis, vt Dionē imitemini: amorē illius in patriam vitæq; temperātiam magis magisq; cōplectētes. Quibus aūt auspicijs cōsilia eius perficere conandum vobis sit, & qualia consilia fuerint, apertè quidē ex me audistis. At si quis est inter vos, qui Dorice nequeat viuere secundū patriæ instituta, sequaturq; Siculū viuendi morē, & eos qui Dionē occiderunt, neq; eū recipere, neq; existimare velitis vlla in re fidelē atq; syncerum. Cæteros aūt adhortari potius debetis ad habitationem totius Siciliæ disponendā, legumq; paritatem: tū ex ipsa Sicilia, tum ex omni Peloponneso: nec Athenas horrere. Sunt.n. & ibi viri virtute oīum præstātissimi, & qui odio habeāt eorum crudelitatem, qui hospitum cæde se polluant. Verum si hæc tardiora iam sunt, vrgentq; vos quotidianæ, multiplicesq; seditiones atque discordię: intelligere vnumquenque oportet: cui modo vel paulùm rectæ opinionis sors quædam diuina largita sit, nullū fore finem seditionum, malorumq; ex seditione nascentiū, prius q̄ illi qui vicerint prælio, à cædibus pulsionibusq; ciuium, atque ēt iniuriarum cōmemoratione vindictæq; cupiditate temperantes inimicis concilientur, suiq; ipsius compotes fiant: præterea leges ferant cōes nihilo magis ad voluptatem suam q̄ eorū quos vicerint: cogantq; illos his legibus vti. Cogant inquam gemina necessitatis via: metu scilicet & pudore: metu quidem, propterea ꝙ potentiores sint, suam vim demonstrantes: pudore verò ex eo, ꝙ rursus potentiores promptioresq; appareant, tū in voluptatibus superandis, tum in legibus obseruādis. Aliter aūt nulla prorsus est via finiendorum malorum ciuitatis in seipsa seditionibus laborantis: sed seditiones, inimicitię, odia, proditiones in repub. vt in ciuitatibus ita se habentibus intra se atq; vicissim fieri consueuit, semper exorietur. Quamobrem qui tanquā potentiores rēpub. tenent, si salutem exoptant, ipsi inter se eligere atque in honore præferre eos debent, quos esse audiuerint optimos: primum quidem senes qui filios & vxores habeāt, atque domiciliū, ac maiores eorum q̄ plurimos, & probatos, & insignes, sufficiésq; oēs patrimoniū possidētes. Ciuitati verò decem millium virorū, quinquaginta eiusmodi sufficient. Hos ergò precibus honoribusq; q̄ maximis domo euocare debent, euacatos aūt precari, atque iureiurando astringere, vt leges condant, quæ neque victoribus, neque victis plus tribuāt, sed ius vniuersæ ciuitati æquum atque cōe. Latis denique legibus in hoc iam oīa cōsistunt. Si.n. victores subesse legibus voluerūt, magis ēt q̄ illi qui victi sunt: oīa iam erūt salutis, felicitatisq; plena: malaq; oīa procul aberūt. Sin minus, nec me, nec alium in cōe consilium ad eum vocare oportet, qui præceptis eiusmodi non acquieuerit. Hæc vtique germana sunt eorū quæ iandiu ego ac Dio Syracusis efficere recto iudicio aggressi sumus: posteriora tñ. Nā prima quidē illa fuissent, quę apud Dionysiū ipsum primo, bona oībus cōia agere conati sumus. Sed fortuna quędam hominibus potētior illa dissoluit. Nūc aūt vos ista conemini bona quadā forte diuinaq; fortuna fortunatius agere. Atque hic finis epistolę de consilio, deq; prima in Siciliā nauigatione mea. Quod aūt sequens profectio & nauigatio mea, neque ab re, neq; temere suscepta fuerit, sicui id curæ sit, audire iam licet. Primū quidē habitationis in Sicilia meæ tempus mihi trāsactum fuerat, quemadmodum suprà dixi, prius q̄ amicis necessarijsq; Dionis cōsilium darē: postea verò quantum potui Dionysio persuasi, vt me abire permitteret. Conuenerat aūt inter nos, vt cum pax facta esset ex bello, quod tunc in Sicilia erat, statusq; illius tutius cōfirmatus, Dio reuocaretā, atq; ego simul accederem. Voluit aūt Dionē intelligere atque existimare se non quasi in exilio, sed in secessu quodā constitutū esse certo tpe rediturum. Ego verò consentiens recepi me ita facturū. Sed cū postea pax secuta esset, me quidem accersiuit Dionysius: Dionē verò ad annū insuper hortatus est absentiā tolerare. Me aūt, vt oīno ad eū properarē, rogauit. Dio igit, vt illuc accederē, & iubebat, & precabatur. Increbuerat.n. ex Sicilia fama, Dionysiū miro quodā rursus philosophiæ desiderio affici. Qua re cōmotus Dio ne profectionē omitterē, magnoperē flagitabat. Ego verò quanquā sciebā iuuenes plerunq; erga philosophiā affici ita solere, existimaui tñ tutius fore, vt rem totā dimitterē, neque Dionysio, neque Dioni parerem. Odiosè igit vtrique respondi, me videlicet idcircò non profecturū, quia senex iam essem, & eorum quæ in pręsentia fierent, nihil ita vt cōuenerat, fieret. Audiui aūt Architam Tarentinū interim ad Dionysium accessisse. Ego.n. illum antē discessum meū nonnullosq; alios Tarentinos in Dionysij familiaritatē adduxeram. Erant & alij quidam Syracusis nonnunquā Dionis auditores, atq; inter hos alij quidā, qui alia plurima in philosophia audiuerāt, qui mihi visi sunt cōtendisse de rebus hmōi apud Dionysium disputare; quasi ille oīa quæ excogitauerim, audiuisset. Ille verò nec hebes est ad perdiscendū: & honoris cupiditate vehementer incensus. Placuerunt igitur sibi forte quę dicebantur: manifesteq; erubescebat, nihil à me cum ad eū profectus sum, audiuisse. Itaque partim amor planius audiendi eū inuaserat: partim cupiditas gloriæ stimulabat. Quam verò ob causam in prima illa peregrinatione mea nō audiuerit, in superioribus enarraui. Cū ergo domū ego hospes rediissem, atq; illi iterū reuocanti negauissem, vt dixi, visus iam nihil est Dionysius honoris sui cura prorsus ardere: veritus ne sic acciperent hoīes negationē meam, quasi illum prorsus cōtemnerē, cum eius ingenium moresq; & vitā ipsa experientia cognouissem. Iustum est autē me verū fateri, ferreq; æquo aīo, si quis quę contigerint audiens, meā quidem spernat philosophiā, tyrannū verò mentē putet habere. Misit.n. Dionysius tertio ad me triremem, qua facile nauigarē. Misit & Archidemum, quē ex oībus Architæ in Sicilia familiaribus plurimi à me fieri existimabat, atque vnà alios ex Sicilia nobiles oēs ijsdē mihi verbis affirmarunt Dionysium mirum in modum philosophię deditū esse. Misit ipse præterea pergrandem epistolam, cum sciret quemadmodum & ipse erga Dionem afficerer, & Dionis cupiditatē id prorsus expetere, vt Syracusas me cōferrem. Ad hæc igitur oīa composita epistola fuerat, tali quodā exordio: Dionysius Platoni legitima & consueta ratione in his pręfatus: nihil deinceps prius ait, q̄ ꝙ in Siciliam pro nostra volūtate veneris. Primum quidem de Dione ita fiet vt ipse volueris: Voles aūt, vt arbitror, moderata: atque ego concedā. At verò nisi veneris, nihil impetrabis eorū, quę pro Dione optas: neque in rebus alijs, neque in ijs quæ ad personā suā spectantia in primis desideratis. Hæc ita scripsit. Cętera verò prolixa forēt, neq; satis opportuna relatu. Venerunt aliæ quoq; epistolæ ab Archita alijsq; Italis & Tarentinis, laudantes, in Dionysio sapientiæ studium. præterea his addebant, nisi proficiscerer amicitiā illam quā ipsis cū Dionysio conflauerā neque paruam quidē quantū ad ciuilia spectat, me oīno calumnijs subiecturum. Cū igitur eo tpe sic accerserer, alijs quidē ex Sicilia atq; Italia me trahentibus, alijs verò precibus Athenis quasi me impellentibus, ratioq; mihi dictaret non decere Dionem Tarentinosq; hospites & amicos prodere, atque mihi ipsi succurreret, nō esse mirum siquis ingeniosus iuuenis cū prius sermones de rebus magnis audire noluerit, mutata deinde snīa ardorę quodam vitæ optime accendat. Oportereq; ipsum euidenter

denter arguere, vtrã in partem declinet, nec ipsum prodere: nec me ipsum causam illi præbere tantæ vituperationis suæ: si modo res eius reuera, ità vt fertur, sese habeãt: harũ inquam rõnum patrocinio protectus iter ingredior multa quidem timens, multaq; fore diuinãs, nec rectè quidẽ vt videtur. Profectus deniq; sum tertio sub seruatore. Id.n. reuera consecutus sum. nã rursus feliciter sum seruatus. At horũ post deum Dionysio habeo gratiã. qm̃ cum pleriq; me interficere cuperent, restitit ipse, partemq; aliquã pudoris sui meis in rebus exhibuit. Cũ itaque ad eum peruenissem, operæpretiũ in primis fore censui, hoc ipsum examinare, vtrum reuera Dionysius amore philosophiæ accensus velut igne flagraret, an varius de eo rumor Athenas vsque fuerit peruagatus. Est modus quidam experientiæ circa hæc sumendæ: nõ ingeniosus ille quidem, sed tyrannis reuera conueniens, his præcipue qui plurimos iam audierint. quod quidem ego statim veniẽs perſensi prorsus Dionysio cõtigisse. Ostendendũ est vtique q̃ magna res philosophia sit, quantoq; studio egeat, & quantis laboribus comparetur. Qui igiẽ hæc audierit, si reuera sapientiã amet, eiq; natura cognatus atque ipsius possessione sit dignus, quasi qui diuinus sit, viam sibi mirabilẽ esse putat ostẽsam, perq; eam sibi omni conatu existimat gradiendũ, aliterq; facienti viuẽdum esse non censet. Itaque seipsum atque ẽt huius viæ ducẽ impensius cohortatur, neq; prius desinit, q̃ vel finẽ oĩum fuerit consecutus, vel saltem eam sibi cõparauerit facultatem, per quam ipse se iam sine duce ad terminum perducere valeat. Hæc igiẽ atque hm̃oi rõnibus ille considerans, per vniuersam vitam, quicquid oĩno agat, ante oĩa est philosophię semper intentus, victuq; quotidiano vtitur quo maximè queat ingeniũ & memoriã & iudicium conseruare, sese sobrium præstans, contrariumque huic victum semper odio habens. At verò qui non sunt reuera sapiẽtiæ amatores, sed opiniobus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qui sub sole vrũtur atq; colorantur, cũ audiuerint quot discenda sint, quãto labore, qua quotidiani victus temperantia philosophiæ studijs necessaria, rẽ protinus sibi durã impossibilemq; rati, vt operã dent adduci non possunt. Plerique vero sibimet persuadent, sufficiẽter se oĩa iam audiuisse, neq; studio prorsus vllo vlterius indigere. Hæc vtique faciendi periculi rõ perspicua est & minimè fallax aduersus eos qui prosequi præ mollitie nequeunt vt crimen in præceptorem reijcere nunquam possint, sed ipsi iam seipsos ad ea quæ philosophiã decent peragenda redarguant, vt impotentes. Hac vtique examinis rõne apud Dionysium tũc vsus sum, cuncta verò nec ego percurri, neq; Dionysius requirebat. Nã erant permulta & maxima, in quibus se satis doctũ ob ea quę ab alijs audiuerat, existimari studebat. Audio verò ipsum de his quæ tunc audiuit scripsisse postea, quasi artẽ propriã componentẽ, cũ nihil tamẽ horũ reuera ipsi inesset, vt equidem audio. De his verò ego nihil certi scio. Alios: tñ quosdã noui de rebus eisdẽ scripsisse. quicũq; verò hi fuerint ne ipsi quidem seipsos cognouerunt. Tm̃ verò dicam de his oĩbus qui aut scripserũt, aut scripturi sunt, se scire affirmãtes quæ sint ea quæ ipse tanquã seria studiose meditor, siue à me, siue ab alijs audiuerint, siue tanquã inuentores ipsi fuerint, nihil eos ipsa de re meo iudicio percipere posse. Nec enim de ipsis scripsi vnquã neq; scribã. Id nanq; nullo pacto verbis exprimi põt, quemadmodũ, cæteræ disciplinæ, sed ex diuturna circa idipsum consuetudine, vitæq; ad ipsum coniunctione, subito tandem quasi ab igne scintillanti lumẽ refulgens in aĩa seipsum iam alit. Atqui tñ equidẽ scio, videlicet scripta à me vel dicta optimè dicerentur, male verò scripta non minimã mihi afferrent molestiã. Quod si scriptis vel voce proferẽda mihi in vulgum viderenẽ, quid nã pulchrius nobis in vita fieri posset, q̃ rem valde vtilẽ hoĩbus afferre, atq; naturam oĩbus proferre in lucem? At verò studium in his edendis vtile esse non reor hoĩbus,

hoĩbus, nisi admodũ paucis, qui videlicet exiguis antè vestigijs demõstratis, ad inueniendũ ipsi sagaces sint. Alios verò partim contemptu nefario, partim elata spe vanaq; impleuisset, quasi preclara quędam iam didicissent. Proinde longiora de ipsis dicere cogitaui. Fortè.n. si hæc dicanẽ, nõnihil de his quę dico clarius apparebit. Est nanq; sermo quidã verus, obstãs illi qui de rebus eiusmodi nihil oĩno audet scribere, sępe quidem à me alias dictus, & nũc, vt videẽ, dicendus. Vnicuiq; ipsorum quæ sunt, tria sunt, ex quibus sciam fieri necessariũ sit. Quartũ ipsa scia est. Quintum verò oportet ipsum ponere quo quid est cognoscibile, id est quod agnosci põt, atque vere existit: horũ vnum est nomen, secundum oratio siue ratio quędam, tertium simulacrum, scia quartum. De vno quouis igiẽ accipe, cupiens quod modò dictum est discere, deq; oĩbus silr̃ cogita. Circulus aliquid diciẽ, cui nomẽ.i. quod modo pronunciabamus. Sequitur aũt eius oratio quædã ex noĩbus verbisq; composita. Quod enim ab extremis ad medium ęqualiter vndique distat, illius ratio est, quod rotũdi & circũferentiæ & circuli noĩe designamus. Tertium verò est, q̃ pictus circulus sit vel deletus, aut torno factus vel destructus. Quorũ nihil ipse circulus circa quẽ hæc singula sunt, patitur, vtpotè aliud quiddam existens. Quartum aũt scia est intellectus, atq; vera circa hæc opinio. Hoc rursus totũ tanquam vnũ est ponendum, quod nec in vocibus nec in corporũ figuris est, sed aĩs. Ideoq; manifestũ est, aliud esse q̃ sit ipsa circuli natura, rursusq; aliud q̃ tria illa quę supra diximus. Horũ vero ex numero, intellectus, cognatione, similitudineq; quinto proximus hæret, cætera remotiora sunt. Idẽ quoque de recta & curua dici põt figura, atque colore, deq; bono & pulchro & iusto. rursus de quocũque corpore, vel manu facto vel naturali, siue igni siue aqua, cęterisq; hm̃oi. silr̃. de omni aĩali, ac de moribus aĩorum, atque de actionibus passionibusque vniuersis. Nisi.n. quis in his illa quatuor quodãmodo capiat, nunquam scię circa quintũ perfecte particeps erit. Proinde illa non minusquale quid sit vnũquodque, q̃ quid sit aggrediuntur ostendere, propter rationũ debilitatẽ. Qua propter nemo mentis compos audebit vnquam in idẽ atq; id quidem immutabile, referre quæ ab ipso intelliguntur, atque quatuor illa. Quod vtiq; patiuntur, quę designãtur figuris. Id verò quod nunc dicimus rursus est cõsiderandũ. Sanè circulus quilibet horum qui inter hoĩum manus vel pinguntẽ vel torno fiũt, plenus contrarij est ad quintũ. Recti nãque vndequaque fit particeps. Ipsum verò circulũ affirmamus neque minus neq; magis aliquid id est nihil oĩno habere se naturæ contrariæ. Præterea nullius horum nomen firmitatẽ dicimus vllam habere. Nihil.n. prohiberet quę nunc rotũda noĩamus, recta vocari, rectaq; rotunda, nec firmitatẽ vllam maiorem fore noĩbus in contrarium permutatis. Eadem quoque de oratione ratio est, cum ex noĩbus verbisq; componatur nullam oĩno habẽtibus firmitatẽ. Multipliciter rursus probari põt, nullum horũ quatuor certum firmumq; esse. Maximũ verò oĩum, quod paulò antè dicebamus, q̃ cum duo sint, essentia & qualitas, qñ aĩus non quale, sed quid sit quærit, nisi quodlibet horum quatuor quæsitũ prius ab aĩa tam ratione q̃ affectu, denique sensibus bene discussum, per oĩa quę dicunẽ atque ostenduntur euaserit, omni ambiguitate & obscuritate, vt ita dixerim, oẽs impleuit. In quibus igiẽ haud quaquã consueti sumus ob prauã educationem verũ perquirere, sed satis nobis factũ putamus, si apposita simulacra attigerimus, minimè derisui sumus inuicẽ interrogati interrogantibus, potentibus duntaxat quatuor illa discutere atq; arguere. Vbi verò necessitas cogit quintũ ostendere, quiuis eorum qui possint subuertere atq; retractare peruincit: facitq; vt qui exponit sermonibus vel literis vel disputationibus, apud audientiũ multos nihil eorum quę vel dicere vel scribere aggreditur, intelligere videaẽ. qua in re sæpę ignoratur non aĩum scribentis vel dicẽtis

redargui

operæprecium esse vt vnà mecũ ipse quoq; ad eũ scriberet, significans hæc nostra consilia, atque interrogans vtrũ sibi hæc satisfaciãt,necne: & nunquid aliud præter ea quiddã exigat. Idq; ꝙ primum inquam scribendũ esse: Interea verò nihil in re Dionis ab eo noui esse tentandũ. Hæc inter nos dicta sunt. In his fermè, vt nunc dico, cõuenimus. Post hæc aũt cum iam naues abijssent, ideoque nulla mihi foret vlterius nauigandi facultas, Dionysius quasi nonnihil prætermisisi reminiscens, Dimidia inquit bonorũ Dionis pars filio iure manere debet, dimidia verò ad Dionem mitti. hanc ergò vendi curabo. Qua vendita, pecuniarum dimidium tibi tradam, quod ad Dionẽ perferatur, reliqua verò pars penes nos pro filio reseruabitur. ita.n. ius ipsum exigit. His ergò illius dictis percussus, ridiculum putaui amplius ea de re loqui. Dixi tñ decere nos expectare à Dione rñsum, atq; rursus hæc ipsa ad illũ rescribere. At ille pòst nimis audacter patrimoniũ Dionis totũ quantò libuit prætio, & quo pacto hæc, & quibus placuit vendidit. Mihi verò ea de re verbũ oĩno fecit nullũ. at ego siĩr posthac de re Dionis nihil vlterius locutus sum, quippe cũ nihil amplius me profecturũ existimarẽ. Hactenus hac rõne & philosophiæ & amicis auxiliũm præstiti. Post hæc aũt ego & Dionysius ita viximus, vt ego quidem semper extrà spectarem quasi auis, quædã aliundè cupiens euolare: ille verò assiduè, quo pacto me cohiberet machinaretur, de rebus quidem Dionis cõcedens nihil. In cæteris tñ negocijs per vniuersam Siciliã amicos inter nos esse fatebamur. Eo aũt tpe Dionysius veteranis militibus stipẽdia minuere tẽtauit, præter parentis consuetudinem. Irati verò milites in vnum conuenerunt, neq; id se toleraturos cõminabanẽ. Itaque ille clausis arcis ipsius portis, coercere illos conabaẽ. At illi repentè aduentarunt ad mẹnia, clamorẽ quendã barbarũ ac bellicũ attollentes. Quo metu conterritus Dionysius, cũcta illis consueta, atq; ẽt plura confluentibus illis cõcessit. Rumor aũt fuit Heraclidẽ tumultus oĩs cãm extitisse. Quòd Heraclides quidem persentiẽs clàm fugã arripuit. Dionysius verò cum illũ capere affectaret, neq; inueniret, Theodotẽ ad se in hortos accersiuit. Erã fortè tunc & ipse in hortis perambulans. Cætera quidẽ, quæ inter illos tractata sunt, neque scio, neque dum colloquerenẽ, audiui: sed quę me præsente inquit Dionysio Theodotes & noui & memini. O Plato ait, Dionysio suadeo huic, si Heraclidem huc adducere potero, criminibus in se delatis rñsponsurũ: ac si nolit deinde cũ Dionysius in Sicilia permanere, saltẽ permittat vxorem filiumq; suscipere, atq; in Peloponnesum abire: ibiq; habitare, nihil ibi molientem contra Dionysium, & bonorũ quæ hic possidet, frũctus percipiẽtem. Hac ergò fiducia Heraclidẽ iam vocaui: atq; iterũ vocabo. Siue igiẽ ex prima vocatione, siue ex secũda huc ille venerit, cũ Dionysio constituebã rogabamq; nequid mali Heraclidi inferatur vel extrà vrbẽ vel in vrbe. tñ verò si videbitur, extra fines mittaẽ: donec aliter Dionysio videaẽ. Hęc inqt, Dionysi, concedis ne? Concedo rñdit, neq; ẽt si quando in ædibus tuis appareat, aliud quicquã mali esse passurũ. Sequẽti verò die in ipso crepusculo Eurybius & Theodotes ad me mirũ in modũ perterriti conuolarunt. Cõfestimq; Theodotes, ò Plato, inquit, affuisti heri cõditionibus in quibus de Heraclide Dionysius mecũ tecumq; conuenit. Affui, inquã. At ille: nunc, inquit, discurrunt satellites ad Heraclidẽ cõprehẽdẽdum: atq; periculũ est, ne ille propè alicubi sit. Sequere ergo nobiscũ omni studio ad Dionysium. Iuimus itaque: & ingressi ad ipsum, illi quidẽ silentio stabant lachrymãtes: ego verò inquã, verentur hi Dionysi, ne tu contrà ꝙ heri conuenerit, noui quicquã agas aduersus Heraclidem. Nam videẽ ille mihi propè alicubi diuertisse, manifesteq; adesse. Dionysius verò his auditis exarsit in iras, in variosq; se mutauit colores, quales ira cõsueuit afferre. Et Theodotes ad pedes eius procũbens, manu eius apprehensa multis cũ lacrymis ne quid tale faceret deprecabatur. Tunc ego sermonem suscipiens eum cõsolaturus, Bono sis aĩo, inquã, ò Theodotes. Nõ.n. aliter facere audet Dionysius ꝙ heri promisit. At Dionysius tyrãnico nimiũ vultu me intuitus, Tibi, inqt, ꝑtomisi nihil, siue magnũ siue paruũ. Imò verò per deos, inquam, promisisti non facturum te hæc ipsa, quæ nunc ne facias hic deprecatur. Hec ego locutus egredior. Post hæc Dionysius quidẽ Heraclidem capere conabaẽ. Theodotes aũt hæc per nuncios illi significans, vt fugam arriperet admouit. Miserat quidem Dionysius & Tisiam quendã cũ satellitibus, iubẽs passim Heraclidẽ insequi. Sed ille, vt fertur, anticipãs & paruo quodam diei spatio satellites deuitans, intra Carthaginensium fines se recepit. Iam verò ex inimicitijs contra me exortis probabilẽ Dionysius occasionẽ quã ꝓ insidias diu captauerat, ne videlicet ad Dionẽ pecuniæ mitterẽtur, assecutus fuisse videẽ. Ac primũ quidem ex arce me emisit, occasionem præferens ꝙ mulieres sacra decem dierum in quibus habitabã hortis essent facturæ. Itaq; me per eos dies extra arcẽ apud Archedemũ manere iussit. Interea Theodotes me ad se vocans, multa circa ea quę tunc facta erant, de Dionysio conquestus est. Dionysius verò cũ audiuisset ad Theodotẽ me profectũ fuisse, nactus & hanc rursus occasionẽ cõtrà me odij priori similẽ, misit ad me, qui percõtaret, nunquid apud Theodotẽ vocatus aliqñ fuissem. Atque ego adfuisse liberè confessus sum. Tunc ille: Iussit ergò, inquit, Dionysius me tibi edicere, nõ rectè facere te: quòd Dionem Dionisq; amicos pluris ꝙ ipsum semper æstimes. Hęc dicta fuerunt. Nec vnquam pòst hac me in suas ædes vocauit, quasi manifestè Theodotis Heraclidisq; amicum: sibi verò inimicum: ac propterea infensum, ꝙ res Dionis iã oĩno perissent. Habitabã deinde extrà arcẽ inter milites mercede conductos. Adeũtes verò me, & alij quidã, & ministrorũ aliqui Athenienses patria, significarũt calũnias aduersus me inter milites fuisse diffusas. Præterea quosdam cõminatos esse, sicubi me nanciscantur interfecturos. Excogito igiẽ euasionem eiusmodi. Mitto Tarentũ ad Architã, aliosq; amicos, significans in quo essem discrimine constitutus. Illi verò occasionẽ quandã legationis patriæ noĩe excogitantes, Salmiscum eorum vnũ, vnà cũ naui ordinis triginta remorũ mittunt. Qui veniens ad Dionysium, rogauit vt me oĩnò pro voluntate mea saluũ abire permitteret. Ille aũt assensus me dimisit commeatum prębens. Pecunias verò Dionis neq; ego petij, neq; quisquã dedit. Posthęc cũ in Pelopõnesum peruenissem, ibiq; offendissem Dionem ludos spectantẽ Olympiacos, quæ facta fuerant, enarraui. Ille verò Iouem testatus, statim mihi meisq; propinquis & amicis edixit, se pęnas à Dionysio exacturum: tũ ꝙ me illic hospitẽ decepisset, sic.n. ille & dixit & sensit, tum ꝙ ipsum iniustè admodũ expulisset. Hæc ego audiẽs, suasi vt ad hęc si videretur, amicos alios cõuocaret. Me aũt qm̃. & sua & aliorum opa quasi violenta impulissent in Dionysij familiaritatem, habitationis, victus, sacrorum cõione astrictũ, putarent quasi medium quendam, æquumq; vtrinque esse debere, præsertim cum iandiu multis apud Dionysium me calumniãtibus quasi tecum ipsi tyrannidiq; eius insidiantem, ipse non occiderit quidem, sed reueritus sit. Ad hæc ætatem meam rebus bellicis ineptam esse addidi, simulq; mediũ quendã me inter eos esse, si qñ conciliatore quodã opus sit, qui resarcire optantibus amicitiam possit. Quandiu verò odijs certabitis, ad hęc tanꝗ propugnatores alios aduocabitis. Hæc ego inquã, perosus errorẽ fortunamq; in Sicilia mihi aduersam. Qm̃ verò illi rõnibus meis non obtemperauerunt, oĩum quæ secuta sunt malorum ipsimet sibi cãm præbuere. Profectò si Dionysius res Dioni suas restituisset, vel potius si oĩno placatus fuisset, nihil prout cõditio fert humana, accidisset aduersi. Nã Dionẽ quidẽ pro voluntate mea, & consilio, & autoritate facile continuissem. Cõtrà verò nunc, in se inuicem impetum

facientes

faciẽtes oĩa calamitatibus impleuere. Dio certè eandem habebat volũtatẽ,quã ego dicerẽ & mihi & alijs quicũq; moderati ſunt,habẽdã eſſe:videlicet vt poteſtas vel propria,vel amicorũ,vel ciuitatis optetur,quo in ipſis honoribus & potentijs quis cõſtitutus præſertim in maximis, ſe & ſuos & patriam beneficijs iuſtis afficiat. Neq; verò id fit,ſiquis ad id dũtaxat incũbat, vt diuitijs ſe amicosq;, & vt libet ærariũ expleat per inſidias crudeliũq; cõiurationes: ipſe pauper videlicet impotens ſe continẽre, ſed præ animi anguſtia voluptatibus ſuccumbens, præterea opulentos hoĩes tanquam inimicos decernens trucidet, rapiatq; pecunias,atq; interea ſocijs, familiaribusq; edicat,ſibi quidẽ in his cum ſit egenus, ſuccẽſendũ nõ eſſe. Eodem modo ſiquis ſiſt ciuitatem ſuã beneficijs afficiẽs honoretur ab ipſa: dum multis res paucorũ ciuiũ per ſua decreta diſtribuit, vel ſiquis magnæ prçſidẽs ciuitati pluribus minoribusque ciuitatibus imperanti pecunias minorũ ciuitatũ iniuſtè attribuat ſuæ. Hoc.n.pacto, neque Dio, neq; alius vnquam ſpõte ſua ad potentiã progrediẽ perniciosã & ſibi & poſteris perpetuo futurã: Prudens verò ad conſtituendam accedit. Rempublicam legesq; condendas iuſtiſsimas atq; optimas. & id quidem abſq; cædibus,expulſionibusq; ciuilibus. Quæ modo cũ ageret Dio conſtituens pati prophana potius q̃ facere, cauẽs quoque ne ipſe pateretur, cecidit tñ,cũ iam ad ſummum ſuperandorum hoſtium perueniſſet. Neque mirũ alicui qd accidit Dioni, videri debet. Piũ.n.virũ temperatũq; & prudentem,oĩno quidem in rebus eiſmodi impij nũquam fallunt. Sed neq; mirandũ eſt ſi idẽ ipſi,quod probo gubernatori forſan acciderit, quem futura tempeſtas haud admodũ latet, ſed inſueta & idcirco improuiſa tẽpeſtatũ magnitudo latere põteſt, ac vi latẽdo ſubmergere. Hoc vtiq; modo Dionẽ ſors aliquantũ feſelliſſe videtur. Quòd.n.mali eſſent,eũ non latebat,quãuis quã profunda eſſet in eis inſcitia & iniquitas voracitasq; latuerit. Qua quidẽ in re deceptus occubuit, Siciliã incredibili dolori ſubijciens. Quæ igiẽ poſt hçc quę narrata ſunt vobis conſulo, hactenus quidẽ dicta ſint. Quibus aũt de cauſis ipſe in Siciliã quaſi cõpulſus redierim, oñdere arbitratus ſum oportere, ne cui reuerſio mea abſurda, ac pter rõnẽ ſuſcepta videreẽ. Quãobrẽ ſi cui quę nũc dixi probabilio ra viſa ſũt, ac ſufficiẽtes extitiſſe occaſiones cur ita fieret videnẽ, ſatis qdẽ ſufficienterq; iã fuiſſe dictũ putabimus.

Plato Dionis propinquis & amicis. Epiſt. 8.

QVA potiſsimũ viuendi rõne proſperè ſuccedãt res, reuera conabor vobis pro viribus enarrare. Spero aũt non vobis ſolum, quæ in rem veſtrã ſint,me conſulturum,quanquã vobis quidẽ maximè,ſed & oĩbus qui ſunt Syracuſis: tertio inimicis etiã veſtris & hoſtibus, præterquã ſi quis illorũ impio ſeipſum ſcelere polluit. Hęc.n.inſanabilia ſunt,neque expiare vnquã hęc quiſquam poſſet. Cõſiderate verò quod in præſentia dicã. omne iã veſtrũ circa Siciliã oẽm diſſoluta tyrannide conſiliũ atque ſtudiũ in his verſaẽ. Nẽpe alij quidẽ affectant tyrannidẽ iterũ ſuſcitare, alij tyrannidis memoriã oẽm prorſus extinguere, cõſiliũ verò in eiuſmodi rebus apud multos rectũ vbiq; videri ſolet,ſi ita res cõſtituanẽ, vt hoſtes q̃ maximis afficianẽ malis,amicis aũt beneficij plurimũ afferaẽ. At verò nequaquam id facile eſt, vt qui multa alijs inferunt dãna, ipſi non multa viciſsim ab alijs patianẽ. Neq; nũc opus eſt horum exẽpla longè perquirere,quippe cũ quę nuper in Sicilia acciderunt,ſatis exẽplo nobis eſſe poſsint. Cuncta.n.ſic accidiſſe videnẽ,dũ alij quidem inferre mala,alij verò repellere & vlciſci cõtenderent. In quibus enarrandis idonei aliorum magiſtri vbiq; eſſe poteſtis. Vt in his ergo percipiendis nulla fermè ſit difficultas. Quæ verò aut cunctis tam inimicis q̃ amicis vtilia ſint,aut ſaltẽ quæ his q̃ minimũ obſint, hæc certè ipſa,nec facile eſt perſpicere,neq; poſtquã perſpexeris,ad votũ perficere. Hæc igiẽ conſultatio atq; inquiſitio voto perſimilis eſſe videẽ. Ideoq; ſit nobis ipſa oĩno tanquam votũ & deprecatio quędam. Oĩbus.n.in rebus & dicẽdis & cogitãdis principiũ ſemper à dijs eſt ſumẽdũ. Votũ vtique eiuſmodi abſolutũ talẽ nobis ſignificabit rõnem,quę vobis ſimul,inimicisq; conducat. Principio ex quo tpe bellũ in Sicilia geſtũ eſt,familia vna continuè dominata eſt:quã publicis rebus præfecerũt veſtri maiores,in ſummo tunc periculo cõſtituti,cũ à Carthaginenſibus premerẽtur,veniſſetq; res in extremũ diſcrimen,ne Sicilia quę excolebatur à Grçcis,iam à Barbaris euerterẽtur atq; deuaſtareẽ. Tunc igiẽ Dionyſium quidẽ elegerunt,vt iuuenẽ bello ſtrenuũ, qui rebus bellicis cõuenientibus ſibi prçeſſet. Hipparinũ verò vtpotè ſeniorẽ,conſilio res moderari voluerunt. Atq; pro totius Siciliæ ſalute abſolutã his autoritatem cõcedentes,tyrannos, vt fertur,appellauerũt. Proinde ſiquis fortunã quandam diuinã,deumq; ſiue eorum quibus cõmiſſa res eſt,virtutẽ,ſiue vtrunq; vnà cũ tpis illius ciuibus,ſalutis illius cãm extitiſſe cẽſeat:eſto id quidẽ,vt quiſque exiſtimat. Salus certè hoc pacto tũc illis parta eſt. Quãobrem cũ ita ſe illi geſsiſſent,iuſtũ erat gratiã ab illis qui ſeruati erãt, referri. Siquid autem poſtea mali tyrannis ipſa munere ciuitatis abutens patrauit,hẽt quidem ſceleris ſui iudices: vnde & pœnas perſoluat. Sed quæ nam illis pœnæ ob ea quę acta ſunt,neceſſario recteq; admoueri poſſunt? Si.n.vel vos illorũ vim facile propulſare poſſetis,& abſq; magnis periculis laboribusq; id facere, vel illi ſe dominationẽ facile recepturos arbitrarentur, haud ſanè poſſemus ea vobis quæ nunc dicturi ſumus conſulere. Nũc verò vtriq; cõſiderare,atq; meminiſſe debetis,quoties iam alterutri in ſpẽ propè certã perueniſtis cõſequendi quod optabatis, paulum deeſſe opinantes ad cuncta pro arbitrio conſequenda. Idipſum tñ paulũ ingentiũ plurimorumq; malorũ vbiq; cã extitit, neque dũ peruenit ad terminũ, ſed continuata quadã ſucceſsione,inueterati iam mali apparẽti terminò principiũ ſuboriẽ nouũ. Eiuſmodi verò circuitus perditurus videtur tyrãnicũ genus ſimul atq; populare,& quantũ veriſimili rõne formidandũ portendiẽ tota Sicilia in Græcæ linguæ obliuionẽ lapſura videẽ, ad Phænicum Opicorumq; ptãtem,dominationemq; trãſlata. Quamobrem contrà hæc Græci oẽs omni prouidentia remedium afferre debent. Siquis igiẽ rectius meliusq; conſilium eo quod à me diceẽ, adducat in mediũ, meritò Grçcorum amator cognominabitur. Quæ verò quodammodo ſit mea ſnĩa,conabor nunc libere prorſus cõi rõne,legeq; fretus exponere. Ego igiẽ perſonã mihi arbitri aſſumens,quemadmodũ iandiu cõſueui, tã exercenti q̃ perferenti tyrannidẽ cõiter conſulam. Atque in primis omni tyrãno, vt appellationẽ hanc, remq; ipſam fugiat,atque in regnum,ſi põt fieri,transferat. Fieri verò poſſe,Lycurgus vir bonus & ſapiẽs re demõſtrauit. Is.n. cum videret genus propriũ Argis,& apud Meſſenios ex regno in tyrannidẽ,iam tranſlatum,ideoq; hos populos vtroſq; tam ſeipſos perdẽtes q̃ ciuitates vtrinq; vtraſq;, timens patriç ſimul & gñi remedium adhibuit,ſenatum procreãs, Ephororumq; magiſtratum in regni ſalutem. Qua propter tot iam ſecula ſeruaẽ cum gloria, poſtquã videlicet lex autoritatis plena hoĩum regina facta eſt,nõ aũt hoĩes legum tyranni. Ad hoc ipſum in præſentia rõ mea oẽs hoĩes cohortatur, ſuadens his qui tyrannidem affectant, declinare ac fugere indefeſſo quodam ſtudio eiuſmodi fameſcentiũ ſtultorumq; hoĩum felicitatẽ:atq; ad regiã gubernationis formam pro viribus ſe transferre, legibusq; regijs obtemperare, maximos honores ab hoĩbus, legibusque volentibus quandoque reportaturis. Qui verò oĩbus viuendi prçferunt libertatem,iugũ verò ſeruile fugiunt tãquam malum, ij caueant moneo,ne inſatiabili importunæ libertatis auiditate in maiorũ ſuorũ incidant morbũ. Quem quidẽ illi propterea paſsi ſunt,q nulli parere volẽtes libertatis amore intẽperanter abuſi ſunt. Qui enim ante Dionyſium & Hipparinũ in Sicilia gubernabant,

gubernabāt,beate ſibi viuere videbant, libidinibus diſſoluti,principibus imperātes. Propterea decē ante Dionyſiū præfectos depoſitos,profligarūt, neminē ſcd'm legē iudicantes,quo nulli ſubeſſent homini iuſte iudicanti,aut domināti legi,ſed oīno in ſingulis liberi forēt. Qua quidē cā illis tyrānides exortę ſunt. Seruitus.n.ac libertas,ſi modū excedat,vtraq; mala eſt:ſi modū obſeruet,vtraq; bona. Moderata quidē ſeruitus eſt,quæ deo exhibetur,immoderata verò quæ hoībus. Deus quidē hoībus tēperatis lex eſt:intēperatis verò voluptas. Cū igiť hæc ita natura ſe habeāt,quæ conſulo,mādo Dionis amicis,ea Syracuſanis oībus promulganda, ex cōi Dionis meaque ſnīa. Equidē vobis exponā quæ ille adhuc ſpirans locutus eſt. Quā igiť rōnem,quæret quiſpiam,circa præſentia nobis Dionis conſiliū affert? hanc verò oīum primā nunc accipite. Principio leges tales ſint,quę nō ad opes pecuniaſq; cōparandas,neq; ad libidines mentes conuertant, ſed cū tria ſint,aīa,corpus,pecunia,virtutē animi maximè anteponant. Secundo verò loco virtutē corpis virtuti animi ſeruientē, Tertio vltimoq; gradu pecuniarū preciū collocent,aīo,corporiq; miniſtrans. Quæcūq; lex hæc efficit,recta eſt,reuera beatitudinē vtentibus afferens. Locupletes verò beatos appellare,ſermo amens eſt,& infelix, mulieribus pueriſq; cōueniēs,atq;eos qui id credūt,tales efficiēs. Quòd aūt ego nunc ad vera vos bona cohortor ſi quę modo dixi de legibus,deguſtetis,opere ipſo intelligetis,quę quidē examinatio in cūctis veriſsima eſſe videť. Receptis verò hmōi legibus,cū Sicilia in diſcrimine poſita ſit,neq; ſufficienter vos ſuperetis, neq; rurſus admodū ſuperemini, iuſtū fortè atq; vtile vobis oībus erit mediū incidere, tū vobis dominatiōis acerbitatē fugiētibus,tū alijs dominationē adipiſci deſiderātibus. Quorū maiores olim,quod maximi faciendū eſt, Græcos à Barbaris ſeruauerunt,adeò vt in pręſentia liceat de Rep. cōſultare. Alioquin ſi tūc perditæ res fuiſſent, neq; nunc de his loqui liceret,neq; ſpes vlla ſupereſſet. Nunc igiť alijs quidem libertas ſit cū regia ptāte:alijs aūt poteſtas regno ſubiecta,legibus dominātibus nō alijs tm̄ ciuibus,ſed ipſis ēt regibus ſiquid egerint cōtra leges. In his aūt oībus mente à dolis aliena atq; ſana,cū dijs reges create. Primū quidem filium meū duplici gratia,mei ſcilicet gratia atq; aui ſui. Ille.n.ſua tēpeſtate patriā à Barbaris liberauit:ego verò iam bis à tyrānis. Quorū quidē teſtes mihi vos ipſi eſtis. Scd'm verò regē create eum qui idē quod & pater meus nomē hēt,Dionyſij inquā filiū. Atq; id facite præſentis eius in patriā officij memores,piorumq; eius morū,qui patre tyranno natus, patriā ſpōte liberare aggreditur,pro breuiſsima iniuſtaq; tyrānide gloriā ſibi gňiq; comparans ſempiternam. Tertiū deniq; ad regnū Syracuſanū inuitare oportet volentē ciuitate volēte Dionyſium Dionyſij filiū,nunc exercitus hoſtiū ducē. Si velit inquam regię dignitatis forma contentus viuere,timens videlicet fortunę vices,& patriā miſeratus,ſacraq; & ſepulchra maiorū,ne cōtentione prorſus oīa perdat, Barbaris ex patriæ infelicitate gratificans. Hos verò tres reges, ſiue illis autoritatē eandem quā Lacedemonij reges hn̄t,dederitis:ſiue quid ademeritis, cōi conſenſu conſtituetis tali quodā pacto,vt prius dictū eſt,atq; iterum nūc audite. Si Dionyſij & Hipparini genus voluerint pro Siciliæ ſalute his calamitatibus quæ nūc vrgent,finē imponere, honores ſibi totiq; familiæ cōparantes nō ad pręſens ſolū,ſed in poſterū,hac inquam conditione, quemadmodū & prius dictū eſt,ad regnum vocate: & legatos quos ipſi velint cōcordię gratia cū publica autoritate deligite:ſiue ex veſtris ciuibus,ſiue ex alienis,ſiue ex vtriſq; totq; præterea quot illi conceſſerint. Qui cōi ſnīa leges condant,atq; Rempub. ita conſtituant,vt in ea reges eſſe deceat ſacrorū dominos,aliarumq; rerū quaſcunque decet his concedi, quorū beneficia in patriam extant,proinde belli paciſq; arbitriū habeāt cuſtodes ipſi legū creati numero quinq; & triginta vnà cū populo atq; ſenatu. Iudicia verò diſtincta ſint alia aliorū. Mortis quidē atq; exilij autoritas ſit pœnes tringinta & quinq; viros & preter eos, pœnes alios quoſdam iudices ex illis electos qui magiſtratibus ꝓximè perſūcti ſunt: ita vt vnus ex quolibet magiſtratu eligatur, qui optimus iuſtiſsimuſq; appareat. Hi ſequenti anno de morte & carcere & exilio ſnīam ferant. Regi verò his iudicijs intereſſe non liceat: vtpotē ſacerdoti:quē in ferenda necis,carceris,exilij ſnīa cōtaminari nefas ſit. Hæc equidem & dū viuerē cogitabā:& nunc ēt cogito facienda:atq; tunc, cū inimicos ſuperauiſſem vnà vobiſcū,niſi externi, furieq; obſtitiſſent vt decreuerā,conſtituiſſem. Proinde ſi ad votū res proceſsiſſent,colonis reliquam Siciliā repleuiſſem. Barbaris quidē ex his locis quæ nunc occupant expulſis, præterquam ſiqui eorum pro cōi libertate contrà tyrannidem pugnauerunt. Priores aūt Græcorum locum colonis in antiquas,patriaſq; ſedes reſtituiſſem. Hæc igiť eadem in pręſentia oībus conſulo cōi conſilio deliberare & agere, atque ad hæc agenda oēs cohortari, ꝙ ſiqui diſſenſerint, eos cōi ſnīa hoſtes exiſtimare. Neque verò hęc talia ſunt vt fieri nequeāt. Quę.n. in duorū animis cōſiſtūt,atq; his qui cōſultādo perquirūt optima, mox facileq; occurrūt, ea qui impoſsibilia iudicat, non rectè ſentit. Dico autem duos, Hipparini ſcilicet Dioniſij filij, atque inſuper mei filij animos. Arbitror enim ſi hi conſenſerint, alios quoque Syracuſanos & omnes quibus patria curæ eſt,cōſenſuros. Sed dijs omnibus honores cū precibus offerentes, & alijs pręterea quibuſcunque vnà cum dijs vouere decet:pręterea cohortātes, inuitāteſq; amicos & inimicos oīno atq; benignè,nolite prius deſiſtereq́ ea quę à nobis dicta ſunt, quaſi diuina ſomnia vigilantibus ſuperueniētia, perſpicua quidē atq; felicia perfectiſsimè impleatis.

Plato Architæ Tarentino bene agere. Epiſto. 9.

VENERVNT ad nos Archippi Philonidiſq; familiares,ferētes epiſtolā quā eis dederas, ac de rebus tuis,quę oportuit nūciantes. Publica quidem ciuitatis negocia abſque difficultate peregerūt. Neque enim admodū laborioſa erant. Te verò narrauerūt permoleſtè ferre, ꝙ à publicis ciuitatis occupationibus liberari non valeas. Quod igitur dulciſsimū vitę genus ſit agere ſua, præſertim ſiquis talia e egerit faciēda,qualia tu,oībus ferme eſt manifeſtū. Sed illud quoq; te cōſiderare oportet, nullū noſtrū ſibi ſoli natū eſſe: ſed ortus noſtri partē ſibi patriā vendicare:partē parentes:partē amicos. Multa inſuper pro tpum diuerſitate nobis accidere: quibus vita noſtra occupata eſt. Vocante igiť te patria ipſa ad remp. gubernandam,abſurdum forſan eſſet non parere:præſertim cū ſimul accidat, vt aditus prauis hoībus relinquať, qui nulla ipſius quod optimū eſt rōne proficiſcuntur ad publica. De his ergò iam ſatis. Echecratis aūt curā habemus in præſentia habebimuſq; in poſterum: & tui gratia,& patris eius Phrynionis,& ꝓp ipſum adoleſcentem.

Plato Ariſtodoro bene agere. Epiſtola. 10.

AVDIO te ante alios & nūc familiarem eſſe Dionis,& per omne tempus ſapiētiam morū ad philoſophiam ſpectantium in primis exercuiſſe. Nā firmitatem,fidem, ſynceritatē, veram eſſe philoſophiā exiſtimo. Alias verò & ad alia declinantes ſcīas & facultates ſiquis ornamēta dixerit,rectè, vt arbitror, appellabit. Sed vale iam,& in præſentibus his ꝑſeuera moribus.

Plato Laodamanti bene agere. Epiſtola. 11.

SCRIPSIMVS ēt prius ad te, referre multum ad ea quæ dicis oīa,vt Athenas ipſe proficiſcaris. Qm̄ verò ais te venire non poſſe,ſecūdo id loco foret,ſi vel ego,vel Socrates,vt per tuas literas ſignificaſti, iſtuc nos cōferre poſſemus. Verū Socrates quidē hoc tp̄e morbo ſtranguriæ impediť. Mihi verò iſtuc proficiſcenti dedecus foret, ſi illa quorū gratia me vocas, nequaquā perficerenť. Quæ quidē perfici poſſe haud admodum ſpero.

Siquis aũt ea oĩa referre aggrediatur quorũ de cã ita diſfidam, prolixa opus erit epiſtola. Præterea per ætatẽ non ſatis corpore valeo ad iter conficiendũ, periculaq; mari terraq; obeũda, qualia iter ſolet obijcere. preſertim verò per id tempus oĩa iter agẽtibus plena periculis ſunt. Cõſulere tñ tibi coloniſq; poſſum, quod nunc me referẽte, inquit Heſiodus, putare quidẽ fallax quiddã eſſe, difficile verò intelligere. Nã ſi putant aliqui legum quarumlibet poſitione ciuitatẽ bene qñq; conſtitui poſſe, niſi ſit aliqs cum autoritate pręſidens ciuitati, quotidianæ oĩum vitę moderator, adeo vt ſit tẽperata & fortis tam in ſeruis q̃ in liberis, non rectè putant. Proinde ſi ſint iam apud vos viri hac ptãte digni, id fieret. Sin aũt ad diſciplinam opus ſit aliquo: neq; qui doceat, neque qui doceaꝛ, vt opinor, apud vos ſunt: reliquũ eſt, deos precari. Nã ferè quæ antè hoc tempus fuerunt ciuitates, ſic ab initio cõſtitutę ſunt: ac poſtea benè excultæ pro opportunitate magnarũ rerũ, tum bello, tum pace, qñ in hmõi tpibus vir clarus & probus magnã adeptus fuerit ptãtem. Prius aũt ipſa prõptiſsimè curare oportet atq; neceſſe eſt: cõſiderare tñ ea qualia dico: neq; temere aggredi quaſi leuiter peragant: cogitare verò quid commodè fieri poſsit. Vale felix.

Plato Architæ Tarentino bene agere. Epiſt. 12.

MIRVM eſt quanta cũ voluptate cõmentaria abs te miſſa accepimus, eorũq; autoris ingenio delectati ſumus. Viſus quidẽ nobis eſt vir ipſe dignus maioribus illis iam olim ſuis. Ferũt virorum decẽ millia fuiſſe: qui ex omni Troianorũ, qui ſub Laomedonte receſſere numero, vt fabula tradit, præſtantiſsimi fuerunt. Commentaria verò quę tu per literas à me petis, nondũ abſoluta ſunt. Qualiacunque tamen ſunt, ad te miſi. De cuſtodia verò, idem ſentimus ambo. Qua propter nihil cohortatione opus eſſe videtur.

AXIOCHVS PLATONIS

De contemnenda morte, Rodolpho Agricola Interprete.

Socrates, Clinias, Axiochus.

XEVNTI ad Cynoſarges mihi, cũ ad Eliſſum veniſſem, vox cuiuſdã allata eſt clãmẽtis, Socrates, Socrates. Vtq; conuerſus circunſpectabã vnde ea redderet, Axiochĩ filiũ video Cliniã, ad Callirhoen currentẽ, cũ Damone muſico, Charmideq; Glauconis filio. Horum alter quidẽ muſicam docebat: alter ex familiaritate amabat, ſimul atq; amabaꝛ. Viſum eſt ergò mihi rectà deflectenti occurrere eis: vt quã primum cõueniremus. Perfuſus aũt lacrymis Clinias, nunc tps eſt, inquit, Socrates, vt vulgatã ſemper de te ſapientiã oñdas. Pater.n. ex aliquo iam tpe viribus de improuiſo deſtitutus eſt, & propè eſt exitũ vitæ, moleſteq; fert adeſſe ſibi finẽ, tametſi antehac contẽneret mortẽ horrenda imagine exprimentes, comiterq; derideret. Pergẽ ergò, proq; tua conſuetudine illum confirma: vt volens eò quò ducit neceſsitas, ſequaꝛ, vtq; ille mihi ad reliqua hoc ipſo ẽt piè colaꝛ. SOC. Nullã me Clinia moderatam rem rogaueris fruſtrà, quanto nunc magis, cũ ad hæc me voces pietatis officia. Acceleremus aũt. Si.n. ita ſe rès hẽt, feſtinato opus eſt. CL. Vbi mõ te viderit Socrates, rectius habebit. Crebrò.n. iam euenit ei, vt exanimatus rurſus reficereꝛ. Soc. Quo citius aũt perueniremus, eã quę circa murũ cognominata eſt, iuimus. In proximo nanque habitabat portę quę eſt apud Amazoniã columnã. Inuenimus ergò eum ęquiſumptis rurſum ſenſibus, & corpore robuſtũ, defectum verò mente, prorſuſq; indigentẽ cõſolationis, reuoluentẽ crebrò ſe, ſuſpiriaq; cum lacrymis atq; manuũ crepitu cientẽ. Aſpiciẽs aũt illum, quid hoc, inquam, rei Axioche? Vbi nobis illa pridẽ magnifica verba, cõtinenteſq; laudes virtutum, & maius q̃ vt dici poſſet in te animi robur? Sicut.n. timidus athleta, cũ in gymnaſio inſignẽ te præbueris, ad certamen ipſum defeciſti. An non mediate cõſiderabis naturã vir tantus & rationi obſequens, vtq; nihil aliud, Athenienſis? ꝙ cõe videlicet hoc & ab oĩbus iactatum, peregrinatio quædam vita eſt, quodq; peragentes eã alacriter, & tñ non pæana canentes, ad poſtremã accedere neceſsitatẽ: tam molliter verò habere, ſe tamq; ægrè, pueri more diuelli, nequaquã prudẽtiæ præ ſe fert altioris ętatem. AX. Rectè quidem Socrates, iſta mihi dicere videris: verùm neſcio quo pacto vbi propius acceſſit periculum fortia illa grandiaq; verba occultè ſubteruolãt atque negliguntur. Oboritur aũt metus quidã, mentẽ multipliciter diſcerpens, ſi hac luce, hiſq; priuabor bonis, & expers mẽtis ſenſuumq; iacebo vbicunque demum putreſcens, & in puluerẽ vermeſque conuerſus. SOC. Imperfectè cõiungis Axioche, propter imperitiã, cum ſenſuum orbitate ſenſum, tibiq; ipſe cõtraria facis & dicis, neq; cogitas ꝙ ſimul quidẽ defles id, ꝙ ſenſibus carebis: ſimul ob putrefactionẽ doles amiſſionemq; vitæ oblectamẽtorũ, veluti morte ſis in aliam vitã trãſiturus, neque in oĩmodam abiturus ſenſuũ abolitionem, & eãdem in qua prius q̃ naſcereris, fuiſti. Vt.n. cũ Dracon Cliſtheneſq; gubernabãt remp. nihil te mali habebat (necdum.n. cœperas eſſe vt male tibi quid accidere poſſet) ita neq; poſt mortem erit. Nullus.n. vt male tibi eſſe quicquã poſſit, es futurus. Quin tu igiꝛ hãc oẽm diſcutis ineptiam, illud cogitans, ꝙ ſoluta ſimul hac cõpage, aĩoq; rurſus in proprium reſtituto locum, relictũ iſtud corpus terrenum, atque rõnis expers amplius nequaquam eſt hõ. Nos etenim aĩa ſumus, aĩal immortale, mortali incluſum munimento. Hoc aũt tabernaculũ nõ ſine malo nobis circũdedit natura, cuius lęta quidem abſtruſa ſunt & volucria, pluribuſq; doloribus admixta: triſtia verò, improuiſa, diuturna, prorſuſq; vacua gaudiorũ. Valetudines nẽpẽ, ſentientiũ membrorũ vlcera, morbi interni. Quibus neceſſariò (qm̃ per corpus meatuſſparſa eſt) cõdolens aĩa cœleſtem & cognatũ deſiderat æthera, ſititq; cupidẽ ſuperne illius conſuetudinẽ gaudiaq; vitæ. Diſceſſus itaq; è vita mali cuiuſdã eſt in bonum cõmutatio. AX. Cum malũ ergò Socrates vitã putes, quid ita viuere perſeueras, cum rerum ſis indagator, & nobis id eſt multitudini, intelligentia præſtes? SOC. Nequaquã verũ de me Axioche teſtimoniũ dicis. Arbitraris.n. quemadmodum vulgus Athenienſium, qñquidem res inquiro, alicuius quoq; me ſciam habere. Abeſt aũt tñ vt reconditiora ſciam, vt voto optauerim ẽt vulgata me iſta nouiſſe. Sunt aũt iſtà quæ dico Prodici ſapientis tradita. Illa quidẽ duobus obolis, illa duabus, illa quatuor drachmis redempta. Gratis.n. hic neminẽ docet, eſtq; mos ei ſemper Epicharmi illud in ore habere, Manus manũ fricat, da aliquid, & aliquid cape. Nuper ergò cũ apud Calliam Hipponici filiũ declamaret, tantis diſſeruit cõtra vitã, vt ego ad ea quæ nullius ſunt momenti, adſcripſerim illam. Ex eoq; iam in mortẽ mihi aĩus Axioche propẽdit. AX. Quæ dixit aũt? SOC. Dicam equidem tibi ea, quorũ mihi veniet in mentẽ. Quæ.n. pars, inquit, ętatis, calamitatibus vacat? Nõne ſtatim à principio plorat, vt primum natus eſt infans? vitamq; à lacrymis auſpicatur? Quæ tandem nõ premit eum moleſtia? Semper.n. vel penuria, vel frigore, vel calore, vel verberibus vrgetur. Antea quoque q̃ loqui poſsit, quanta patitur? flens ſcilicet, hancq; ſolã hñs anxietatis ſuæ querelam. Vbi ſeptimũ dehinc expleuerit annũ: multoſq; labores exhauſerit: iam cuſtodes, gymnaſtæ, Miſeria vitæ.

nastæ, magistri ludi, iam adolescẽti criticis geometræ, rei militaris præceptores: ingens planè dñorum multitudo. Post ista vbi in Ephebos inscriptus est, peior iam metus. Lyceũ, Academia, gymnasiarcha, virgæ, nullaq; prorsus malorũ mensura. Oĩs adeò adolescẽtis sub moderatoribus est labor: qui ex Areopagi delecti cõsilio præsunt iuuentuti. deinde cũ fuerit istis exolutus, iã curæ palã emergunt, reputatioq; quod viuendi potissimũ instituat iter: præq; sequẽtibus incõmodis priora illa puerilia videnẽ, & infantiũ reuera territamẽta: expeditiones.n.& vulnera, perpetuiq; certaminũ labores. Hinc iam sallẽs subrepit senectus, in quã cõfluit quicquid est infirmum fragileq; naturæ. Quòd nisi ocyus quis vitã velut æs alienũ reddiderit, astãs supra caput natura tanquã fœnerator reposcit vsurã. Ab alio quidẽ visum, auditũ ab alio: persæpe vtrũque. at siquis diutius cunctẽ, debilitat eũ, excruciat, mẽbrisq; destituit. Alij itaq; multa senectute repuerascunt, aĩoq; bis pueri fiunt senes. Dij ergò propter hoc ipm (vt quibus notissime sint res humanæ) quos plurimi faciunt, eos citius auferũt è vita. Agamedes & Trophonius itaq; cũ Pythij Apollinis ædificassent tẽplum, orãtes dari sibi quod optimũ esset, quũ obdormiuissent, nunquã deinde surrexerunt. Sic ẽt Iunonis Argiuæ sacerdotis filijs, præcante matre eorũ, vt gratiã eis aliquã Iuno pietatis illorũ referret. (cũ.n. cunctarenẽ iumẽta, succedẽtes ipsi vehiculo matrẽ ad templũ vsq; pertraxerãt). Post preces ergò nocte decesserũt. Longũ foret aũt poetarũ dicta recensere, qui diuinioribus poematis ea quæ ad vitã pertinent nostrã, velut ex oraculo decãtant, quemadmodũ deplorẽt illã. Vniusq; solũ memoratu dignissimi sat habeo meminisse, qui inquit: Quãm superi miserũ statuẽ mortalibus æui Neuere, vt viui deflẽda per oĩa durẽt. Iterũque: E' cunctis hoĩum gñi sors pessima vitæ Stat, quęcunque supra terrã spirantq; meãtq;. De Amphiarao verò quid dicit? Iupiter hunc totius ais, hunc magnus Apollo Diligit, & insti metas nõ attigit æui. De illo quoq; qui ita iubet: Nascens fleat, qui tãta vitæ intrat mala, quid tibi videẽ? Sed cesso, ne cõmemorando alios, rẽ contrà q̃ institui longius ducã: Quod aũt vitæ quisquã institutũ, quam ue artẽ deliget, vt non queraẽ de ea, atq; præsentibus offendaẽ? Opifices, mercenariasq; recẽseamus artes: ex nocte in noctẽ vsq; laborantes, & vix tolerãtes vitæ necessarios sumptos, eõplorãtes seipsos, oẽmq; vigiliam suam mœrore lacrymisq; cõplentes. At nautã dicamus, per tãta penetrantẽ pericula, quique, queãdmodũ Bias ait, neq; inter mortuos est, neq; inter viuos. Terrestris.n.hõ velut ambigui gñis, ipse in mare sese proiecit, totusq; arbitrij factus est fortunæ. Verũ dulcis est agricultura. Est sanè. nõne tota tñ est, qđ aiunt, vlcus, semper paratã doloris hñs cãm, nunc quidẽ siccitatẽ, nunc pluuias, nũc vredinẽ, nunc rubiginẽ, nunc vel æstũ intẽpestiuũ, vel frigus cõquerens? Illa quoq; honorata in primis reipublicæ cura, (multa.n. prætereo,) per quãtas rapiẽ anxietates? Quę gaudia quidẽ hẽt furunculi in modũ trepida semper, atq; stimulis repleta, repulsas verò acerbas & millies morte peiores. Quis.n. beatus esse posit vulgi viuens arbitro? tametsi faueaẽ ei plauditurque, populi scilicet ludicrum iactatus, exibilatus, dãnatus, mortuus, & tum miserandus visus. Vbi nanq; Axioche tu qui in republica versaris, vbi Milciades, vbi Themistocles, vbi Ephialtes abijt, vbi itẽ qui nupes in republica duces fuerunt? qñ ego quidẽ in eã non sum adductus sñiam. Neque.n. honestũ mihi videbaẽ, vt insanienti populo dñationis particeps fierẽ. Theramenes aũt & Calixenus deinde constitutos præficientes magistratus, vt indẽnati ne carenẽ hoĩes effecerunt: tuq; cum Triptolemo resistebas illis solus è triginta millibus in concionẽ coactis. AX. Sunt ista Socrates vt dicis. itaq; ex eo suggesti me satietas cepit, neq; mihi quicquã acerbius republica visum est. Perspicuũ id quidẽ illis qui in ipso sunt negotio versati. Tu nãq; dicis hæc, veluti qui de sublimi spectaueris: nos verò qui fecimus periculum, quanto exactius scimus? Populus.n. charissime Socrates, ingratus est, morosus, crudelis, inuidus, immodestus, vt qui sit ex colluuie turbæ, & stultis insolentibus collectus. Huic aũt qui assentaẽ, multo ipse miserior est. Soc. Qñ igiẽ Axioche hanc, quæ liberalis maximè oĩum est artiũ, oĩum maximè abominandã putas, quid reliqua vitæ gñá? an putabimus prorsus esse fugienda? Audiui ẽt Prodicũ qñque dicentem, q nihil quicquã neq; ad viuẽtes mors, neq; ad defunctos pertineret. AX. Qũo dicis ista Socrates? Soc. Qm̃ neq; circa viuẽtes est: hi verò qui obierũt, nõ sunt amplius. Itaq; neq; apud te est: nondũ.n. obijsti. neq; siquid tibi accidat, est circa te futura. non.n. eris. Stultus est igiẽ dolor de Axiocho, qualis neq; est, neq; futurus sit, Axiochũ mẽte torqueri, sitq; simile, veluti si Scyllã, aut siquis Centaurũ reformidet, quæ neq; iam imminent tibi, neq; sint vnquã ad exitiũ tuũ affutura. Existẽtium.n. rerum est metus: quæ non sunt aũt, nemo est qui pertimescat. AX. Tu quidem docta hæc verba ex ea quę nunc pullulat, garrulitate protulisti. Illinc est.n. hæc quæstus captatio illiciendæ iuuẽtuti apparata. Me verò amissio bonorũ quæ sunt in vita, tristiem reddit: etsi Socrates probabiliorẽ ẽt hac quam mõ dixisti, crepueris orationem. non.n. errabunda iam mens duciẽ apte cohærentibus verbis, neq; contingunt mentẽ ista: sed in ostẽtationem splẽdoremq; orationis parata multũ absunt à veritate. At animi ægritudo captiosis nequaquã sistiẽ verbis, sed illis acquiescit solũ quæ valeant ad mentem vsq, penetrare. Soc. Coniungis imprudẽter Axioche: & bonorũ priuationi malorũ substituis sensum, oblitus q tunc mortuus sis futurus. Eũ nanq; qui bona amittit, cõtraria lædũt quę patiẽ mala: at qui nõ est, nihil in eius quo priuaẽ, locũ recipit. Qũo ergo esse posset vllus in eo dolor, qđ nullã lædẽtiũ notitiã exhibebit? Quòd si nõ ab initio Axioche per imprudẽtiã vnum aliquẽ sensum cũ morte cõponeres, nequaquã metueres eã. Nunc ipse te subuertis, timẽs amissum iri aĩam, aliamq; aĩam illius amissioni circundas. Et turbaris q sis sine sensu futurus, hocq; ipsum nõ sentire alio te sensu cõprehensurũ putas. Ad hęc multæ sunt perpulchreq; de animi immortalitate rõnes. Neque.n. mortalis natura in tam varias res attollere sese posset, vt cõtemneret ingẽtium ferarũ vires, maria trãsmitteret, conderet verbes, respublicas cõstitueret, respiceret ẽt in cęlũ, & astrorũ videret reuolutiones, cursusq; solis & lunæ, ortus itẽ & occasus, defectus, celeritatẽ, distantias, ęquinoctiaq;, & duplices cõuersiones, Pleiadũ ẽt & hyemis atq; æstatis ventos, imbriumq; casus, & horrendos turbinũ raptus, vt cõprehensos quoq; mundi labores seculis traderet, nisi diuinus quidã mẽtibus nostris spiritus inesset, quo cõplexum notitiamq; tantarũ attingeret rerũ. Trãsis itaq; nõ in mortẽ Axioche, sed in immortalitatẽ: non in amissionẽ bonorũ, sed in synceriorẽ eorũ perceptionẽ, neque ad voluptates mortali confusas corpori, sed ab oĩbus prorsus molestijs purgatas. Illuc.n. ex hoc solutus carcere proficisceris, vbi requieta lætaq; oĩa, & nulla fathiscentia senecta: tranquillamq; illic perages vitã, ab oĩbus liberam incõmodis, & serena placidã quiete, rerũ contẽplans naturã: atq; philosophiæ non ad turbã, neq; in spẽm, sed ad purã germanamq; deditus veritatẽ. AX. In cõtrariũ me Socrates hac oratione distulisti. Nõ.n. metus iam me, sed desideriũ tenet mortis. Vtq; ego rhetores imitatus grandius aliquid dicam, iandudũ supernam mẽte concipio, & immensum illũ diuinũq; recepseo cursum, collegiq; ex infirmitate me: sumq; iterũ quasi nouus effectus. Soc. Si vis aũt aliã ẽt rõnem cape, quã retulit mihi Gobrias Magus. Is dicebat scđm Xerxis in Græciã transitũ auũ suũ sibi cognominẽ missum esse in Delũ, quo eã tueretur insulã, in qua bina sunt numina prognata. Ibi illũ ex æneis quibusdã tabulis quas attulissent ab Hyperboreis Opis & Hecaergus, didicisse aĩam postea q̃ à corpore sit exoluta in ignotũ quendam locũ subterraneo discedere recessu, in quo Plutonis sit regia nihilo

nihilo minor q̃ aula Iouis. Terra etenim mũdi medium tenente ambitũ eius esse globosum: cuius alterum quidẽ semiorbẽ dij superi acceperint, inferi alterũ: atq; hi quidem fratres illorũ, hi verò filij fratrum. Vestibula aũt qua aditus ad Plutonis est regnũ, ferreis esse claustris atq; clauibus offirmata. Aperientẽ illa fluuius excipit Acheron: post quẽ Cocytus est. Eos vbi quis traiecerit, ad Minoẽ & Rhadamanthũ est accedere necesse. Vocant hunc cãpum veritatis, inq; eo iudices sedẽt, recognoscẽtes eorũ qui aduenerint vnuscuiusq; vitam, & qua quisque rõne corpus inhabitans ętatẽ peregerit. Nec mẽtiendi illic vlla facultas. Quibuscũq; aũt in vita melior aspirauerit dęmon, ij sedes incolunt piorũ, vbi oẽs horæ scatẽt oĩgena fructuũ vbertate, fontes puris labũtur aquis, varijs prata oĩmoda floribus vernant, conuentus sunt philosophorũ, theatra poetarũ, exultantiũ coronę, musiciq; concentus. Ad hæc instructa diligenter conuiuia, & ipsa sese suppeditans affluentia victus. Non.n. frigus illis, non æstus est grauis, sed temperatus aer fundit̃ mitibus solis radijs illustratus. Hic ẽt initiatis est dignatio quædam, & religiosa ibidem quoq; peragũt sacra. Qũo ergò non hic tibi honor habebit̃ collegæ deorũ? Herculem nãq; Liberumq; patrem descẽdentes ad inferos priscus est sermo hic initiatos fuisse, & fiduciã quò illuc irent, ab Eleusina conceptã esse. At illi quibus per scelera vita fuerit peracta, per Tartarum à Furijs ad erebum chaosq; rapiũtur, vbi impiorum est locus, inexplebilesq; Danai filiarũ vrnæ. vbi Tantali sitis, præcordia Tityi, Sisyphi inexplicitũ saxũ, cuius finis ab alio incipit rursus labore. Ibi circũlambentibus eos feris, indesinenter lampadibus adusti, & oĩum pœnarum afflicti cruciatu, tormentis laniantur immensis. Ista quidem ex Gobria ego audiui, tuum verò de eis erit Axioche iudiciũ. Illud nanque rõne adductus solum scio constanter, q̃ oĩs immortalis est aĩa quæcunque ex hoc loco transfertur & prorsus expers doloris. Siue sursum ergò Axioche, siue deorsum beatus sis oportet, qui probè pieque vixisti. AX. Pudet me Socrates dicere tibi quiddam. Tm̃ abest vt timeam mortem, vt nunc eius ẽt tenear amore, vsqueadeo & hæc mihi, & illa persuasit oratio. Contemno ẽt vitã, vt qui sim in melius domiciliũ transiturus, nuncq; paulatim ea quæ dicta sunt, ipse mecum recensebo. Tu verò meridie fac adsis mi Socrates. SOCR. Faciam vt dixisti. Ego quoque ad Cynosarges vnde huc vocatus sum, redeo ad deambulationem.

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

* ** *** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL.

Omnes sunt Quaterniones, Præter L L, Quinternio.

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D L X X.

